قاموس الأعلام

تأليف : شمس الدين سامي فراشري

رفع محمود العثماني

قاموس الأعلام

تأليف : شمس الدين سامي فراشري

رفع محمود العثماني

تاریخ و جغرافیا لغاتنی و تعبیر اصحله کافهٔ اسماء خاصه‌یی جامعدر

مهران مطبعه‌سی
باب عالی جاده‌سنده نومرو ۷
MIHRAN
Imprimeur

قاموس الاعلام

تاریخ وجغرافیا لغاتنی وتعبیر اصحله کافهٔ اسماء خاصه‌یی جامعدر

(تاریخه متعلق : کافهٔ اقوام وامملہ انبیا، خلفا، صحابه، تابعین، رجال حدیث، ملوك، امرا، وزرا، حکام، حکما، علما فقها، اولیا، مشایخ، ادبا، شعرا، اطبا، مورخین، سیاحین، اصحاب هنر، اشخاص موهومهٔ اساطیر والحاصل شرق وغربه وازمنهٔ قدیمه وجدیده‌یه عائد کافهٔ مشاهیرك اسملرینی، ترجمهٔ حاللرینی وآثار وتألیفاتنك تعریفنی؛ جغرافیایه متعلق دخی : کرهٔ ارضك منقسم بولندیغی قطعات وممالك ودولك، ودکیزلر، بوغازلر، آطه‌لر، طاغلر، نهرلر، کوللر، اووه‌لرك، وکرك اسکی کرك یکی قصبه‌لرله بیوجك قریه‌لرك اسملرینی، موقعلرینی، طول وعرضلرینی احوال تاریخیه وطبیعیه‌لرینی، اهالیلرینك مقدارینی، باشلیجه محصولات واخراجاتلرینی والحاصل تفصیلات ممکنه‌یی شامل وحروف هجا صره‌سیله مرتبدر.)

محرری : ش. سامی — صاحب وطابعی : مهران

DICTIONNAIRE UNIVERSEL D'HISTOIRE ET DE GÉOGRAPHIE

PAR

CH. SAMY-BEY FRASCHERY

EDITEUR MIHRAN

TOME PREMIER

CONSTANTINOPLE

Imprimerie MIHRAN — Rue de la S. Porte N. 5-7

1889

برنجی جلد

معارف نظارت جلیله‌سی طرفندن تقدیر وتحسین اولنه‌رق طبع اولنمشدر.

استانبول

(مهران) مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده نومرو ۷

١٣٠٦

صاحب وطابع کتابك افادەسی

جناب شیرازه بند نسخ امور کائنات تنزهت ذاته عن الزیوغ و الشبهات سرنامهٔ رسالهٔ عدالت وکرامت وکتابهٔ کتاب حکمت ومقدسیت اولان شهریار منور الافکار و پادشاه وفیر الآثار غازیٔ بی مدانی (عبد الحمید خان ثانی) افندمز حضرتلرینی کتابخانهٔ جهان استقرار بخش فیوضات علم و عرفان اولدقجه باکمال شان و نباهت زیب آور اریکهٔ شوکت آیات بیورسون آمین .

غیرتوران خادمین مطبوعاتدن اولمقله مفخرتنما اولان بو عبد عاجز، طفل نوزاد نفاست مطبوعاتك هنوز موضوع کهوارهٔ ترقی ایدلدیکی یکرمی سنه اول ادق صنائع عنواننه جدیر اولان بوصنعته سلوك ایله پیشوای حصول نفائس تمثیلیه اولمق شرفنی احراز ایلدکدن صکره (ادیتورلك) یعنی واسطهٔ طبع و انتشار کتب و رسائل اولمغه حصر افکار و خدمت عمومیهٔ وطنیه‌یه معطوف اولان متانت عزم کمترانه‌مله او یولده دخی له الحمد احراز موفقیت بی شمار ایتمش واو صره‌ده ابواب معارف غربیه‌نك یکانه مفتاح محاسن افتتاحی اولان فرانسزجه لسانك تعمیم فوائدی ایچون فرانسزجه‌دن ترکجه‌یه وترکجه‌دن فرانسزجه‌یه ایکی قاموس محسنات مأنوس دستکاه طبع و انتشاره قویه‌رق محرز فضل متقدم اولمش اولدیغمه وسجیهٔ تشویقاتپروریٔ دولت ابد مدت ایجابات عالیه‌سندن اوله‌رق ثمرات مساعیٔ عبیدانه‌می من کل الوجوه اقتطاف ونیجه نیجه عنایات ترغیبات غایات دولتله اکتساب اتصاف ایلدیکمه مبنی بو تشویقلر، بو تلطیفلر باعث تجدد شوق و اقدام اولمش وایشته لسان وسیع عثمانینك مکمل بر انسقلوپدیسی حکمنده اولمق ودها طوغریسی میاه معارف متنوعهٔ شرقیه‌نك بر جدول مفیض الفیضی مثابه‌سنده بولنمق اوزره تلفیق و تألیفنه بذل همم مشکوره ایدلمکده اولان شو (قاموس الاعلام) او شوق واقدام نتائجندن اوله‌رق ینه واسطهٔ ناچیزانه‌مله انتشاره باشلایوب برنجی جلدی شیرازه بند اختتام اولمشدر .

حسن نیتدن انبعاث ایدن غیرت متمادیهٔ عاجزانه‌مه معارفپروران زمان جانبندن اظهار بیوریلان همت ومعاونت وشمدی یه قدر دلالت امثال کثیره‌سیله رهین رتبهٔ بداهت اولدیغی وجهله هر نوع تشبثات چاکرانه‌می حیز ختامه ایصال ایلمك خصوصنده ابراز ایده کلدیکم مکانت انشاالله بو اثر کبیرك وشاح الصدر ترقی پروران اوله‌جغی آزادهٔ اشتباه اولان دیکر

جلدلرینی دخی بویله‌جه پیش انظار بدائع جویان عصره تقدیمه موفقیتم امرنده بو عبد کمتری وارستهٔ اتیان دلیل وحکایت ایده بیلور .

مع مافیه مملکتمزده دمبدم روشنایی بخش اعین عالم اولمقده بولنان بونجه بدائع آثار نه همتپروران مؤلفین ونه‌ده بزم کبی عجزهٔ طابعین طرفندن حصوله کتیرلمیوب جمله‌سی محصول عنایات شهریار کمالات دثاردر .

بزم بو بابده بر صنعمز وارایسه بوده ظاهری وباطنی کافهٔ ترقیاتك حامیٔ اعظمی اولان اول پادشاه معالی اکتناهك علو اقدامات کمالاتکستریٔ همایونلرندن اخذ عبرت بر حکمت و شاهراه ترقیده صرف ورزش و غیرت ایلمکدن عبارت اولوب بنابرین یاپیلان شیلر، کوریلان ایشلر هپ او منبع فیض وعاطفته راجعدر .

مساعیٔ کمترانه‌مز ایسه نائل ترغیب متوالی الظهور اولدقجه دها پك چوق آثار ترقی تنویر عیون ایده‌جکی طبیعی وخمس عصر قدر بو اغورده اوغراشان مطبعهٔ حقیرانه‌مك سایهٔ عنایت ولی نعمتده واسطهٔ انتشار مؤلفات وفیره اوله‌جغی بدیهی بولنمش و خاتمهٔ مقال شکران اشتمال عاجزی اولمق اوزره بونجه سنه‌دنبرو محصول قلم اقتدار توأمی اولان نیجه کتب و رسائل نافعه‌نك واسطهٔ تمثیلی اولمقله متشکر اولدیغم مؤلف فضائلمند سامی بك افندی‌یه شوصره‌ده عرض لازمهٔ شکرکذاری ایتمك شیمهٔ قیمتسنجی وقدرشناسی مقتضیاتندن کورلمشدر .

مهران

افادهٔ مرام

بعد اداء ما وجب علینا، ولی نعمت عمیم الاحسان ترقی پرور ومعارف گستر پادشاهمز شوکتلو سلطان عبدالحمید خان ثانی افندمز حضرتلرینك سایهٔ تشویق وحمایهٔ شاهانه‌لرنده آن بآن عیون آرای ظهور اولان بونجه آثار معرفته برضمیمهٔ ناچیزانه اولمق اوزره، بودفعه برنجی جلدینی اکماله موفق اولدیغم بوکتاب تاریخ وجغرافیا فنلرینك بر مخزن کبیری حکمنده‌در.

هرعلم وفنك کندینه مخصوص برلذتی، برذوقی اولمیه ایدی، مجرد استفاده مقصدیله توغل مشکل اوله‌جقدی. تتبعه سوق واجبار ایدر بر حس اولمیه ایدی، نه علم الارض عالملری طاشلر طوپراقلرله اوغراشیر، نه آثار عتیقه مراقلیلری برقاچ بیك سنه‌لك ویرانه‌لری اشر، نه‌ده تاریخ طبیعی منسوبینی اوتلر، بوجکلر طوپلامق ایچون، عالمی طولاشه‌رق، طاغلرده گزردی. انسانی بوقدر کلفت ومشقت اختیارینه اجبار ایدن شی منسوب بولندیغی علمك قلبنه القا ایتمش اولدیغی بر لذتدر، که بولذت عادتا عشق کبی صاحبنك راحتنی قالدیردیغی حالده، کندیسیچون اوندن بیوك ذوق وسعادت اوله‌ماز.

تاریخ ایله جغرافیا صاحبلرینی اك زیاده مجبور ایدن فنوندندر. حقیقةً، انسان هربرینی بر قیوبلجیم حالنده کوردیکی اوزاق اوزاق نجومك احوالنی مراق ایتدیکی حالده، اوستنده یاشادیغی کرهٔ ارضك احوالنی نصل مراق ایتمسین؟ مشتریده، زحلده مخلوقات وارمیدر، یوقمیدر، وارایسه نصل مخلوقاتدر دیه دوشونه دوشونه اویقوسی قاچدیغی حالده، وطنی اولان کرهٔ ارضك اوزرنده یاشامش اولان بنی نوعنك و بلکه آبا واجدادینك احوالنی بیلمه‌مکی نصل تجویز ایتسین؟ ایشته بو ایکی شیئك برنجیسی جغرافیا، وایکنجیسی تاریخ ایله اوکرنیلیر.

جغرافیا ایله تاریخ توأم حکمنده‌در. برینی اوکرنمك ایستین آدمك دیکریله دخی توغلی ضروریدر. نه محل جریانی بیلنمین برووقوعاتی اوکرنمکدن برشی حاصل اولور، نه اوکرنیلن محلك احوال و وقوعات ماضیه‌سنی مراق ایتمه‌مك ممکن اوله‌بیلیر. بناءً علیه جغرافیا تاریخه وتاریخ جغرافیایه محتاجدر. حتی بو ایکی فنك برلشدیکی بر شعبه‌لری واردر، که اوده «جغرافیای تاریخی» در. بوکون (استرابون) ك بوندن ۱۹۰۰ سنه اول یازمش اولدیغی جغرافیاسنی اوقوسه‌ق، اکثر محللرنده بشقه برسیاره‌نك جغرافیاسنی اوقویورز، ظن ایده‌جکز. خریطه‌لرینه باقدیغمزده، بیلدیکمز یرلردن بحث اولندیغنی کورورز، لکن نه تقسیمات شمدیکی تقسیمات، نه مملکتلرك اسملری شمدیکی اسملر، نه شهر و قصبه‌لر شمدیکیلر، نه ایچلرنده

ساكن اولان اقوام شمديكى قوملردر. بوكون بر بيوك تجارت ومدنيت مركزى اولان برجسيم شهرك بولنديغى محلى بوش، وبوكون عمراندن اثرى اولميان بر محلده جسيم برشهر كورورز. بوتبدلات دائمى الوقوعدر. كوزمزك اوكنده وقوعنى كوريورز. بناءً عليه جغرافيا ثابت برفن دكلدر؛ اون سنه اول يازلمش برجغرافيا بوكون قسماً جغرافياى تاريخى حكمنه كچمشدر.

تاريخ زماندر، جغرافيا مكاندر؛ زمان ايله مكانك بربرينه مناسبتى ايسه ظاهردر. زمان دائما او زماندر؛ مكان دخى، علم الارضه عائد اولان غايت بطئ الوقوع بعض تبدلاتدن ماعدا، ينه او مكاندر؛ لكن انسانلرله انسانلرك مصنوعى اولان شيلر دكيشير. كرهٔ ارضك اوزرنده بولنان وبولنمش اولان انسانلرك احوال حاضره وماضيه‌سنى اوكرنمك ايچون، آنجق تاريخ وجغرافيا فنلرينه مراجعت ايده بيليرز. بو احوالى زمان اعتباريله تاريخدن، مكان اعتباريله جغرافيادن، مشتركاً زمان ومكان اعتباريله دخى جغرافياى تاريخيدن اوكرنيرز.

بو ايكى فنك هر برى ساده وعادى برعلمدر؛ نه رقم وحسابه، نه حل واثباته احتياجلرى واردر؛ پركاردن، رصددن، تحليلدن مبرادرلر. (جغرافياى رياضى وطبيعيدن بحث ايتميورز، چونكه جغرافيانك بو ايكى شعبه‌سى تاريخدن بسبتون آيريلوب، برى علوم رياضيه ايله، وديكرى علم الارضله كسب ارتباط ومناسبت ايدر.) بونكله برابر تاريخ وجغرافيا فنلرى غايت واسع ايكى فندر. مشترى سياره‌سندن دوربينسز كوريله‌مين بوكوچوجك كرهٔ ارضك هر طرفنى بحق اوكرنمك ايچون انسانك عمرى كفايت ايتمز؛ السنهٔ مختلفه‌ده يازيلان كتابلر حدسز پايانسزدر؛ هپسنى اوقومق، مقايسه ايتمك، ايچلرنده طوغرى‌يى يالاندن سچمك بيوك بر ايشدر. جغرافيا كتابلرى كفايت ايتمز، شعباتندن معدود اولان سياحت (وتعبير آخرله رحلت) كتابلرينى دخى آرامق اقتضا ايدر. احوال حاضره‌يى اوكرنمكله اكتفا ايتمكى تصميم ايتمش اولان آدم، بلا اختيار وفرقنده اولمقسزين، كندينى احوال ماضيه‌نك تفتيشنده بولور، جغرافيادن تاريخه كچمش اولور. تاريخ جغرافيادن دها واسعدر. چونكه تاريخده اختلافات دها زياده‌در. تاريخك برقسمى مرور زمانله وتذكارينك تكررى قوتيله صحت يرينه كچمش كذب محضدن عبارتدر. تاريخ اقوام وامم مختلفه طرفندن ضبط اولنمشدر؛ منبعلرى دكيشدكجه روايت دخى دكيشمشدر؛ بعض دفعه قصداً واكثريا سهواً احوال ووقايع او قدر تبديل وتغيير اولنمشدر، كه ايچلرندن طوغرى‌يى بولمق، و بعض دفعه حقيقتده بر اولمق لازم كلن ايكى وقوعاتى تطبيق ايتمك مشكل اوليور. ايران قديمك يونانيلر طرفندن ضبط اولنه‌رق اوروپاجه معروف اولان تاريخيله فردوسى طرفندن روايت اولنه‌رق شرقجه مشهور اولان تاريخى آره‌سنده‌كى فرق ميدانده‌در. بو ايكى تاريخ بر يره كله‌ميه‌جك قدر متباينـدر؛ البته بونلرك برى يالاندر، ديكرينك طوغرى اولديغنه نصل ايناننه بيليرز؟ تاريخله توغل ايدنلرك

بر وظیفه‌سی‌ده «کتابده واردر» دیه هر یازیلی کوردکلری شیئه دفعةً صحیح نظریله باقیوب، وقوعاتی تطبیق ومحاکمه ایتمک، ومنبعلرینی‌ده نظر اعتباره آله‌رق، بر فکر مخصوص تشکیلیله حقیقتی سچمکه چالیشمقدر.

الحاصل، حقیقتده بر علمك ایکی شعبه‌سی اولان تاریخ وجغرافیا فنلری متوغللرینی الك زیاده ذوقیاب ایده‌جك فنلردندر؛ و وسعتلری حسبیله مراقلیلرینی عمرلری اولدقجه مشغول ایده‌بیلیرلر. جغرافیا وتاریخدن لذت طویان آدم ایلریلدکجه اوکنده آچیق بر میدان کورور، هر کیردیکی جاده‌نك بیك سوقاغه تشعب ایتدیکنی مشاهده ایدر، هیچ بر وقت اوکی مسدود بر یره واصل اولماز؛ فنده چیقماز سوقاق یوق فنادر.

اسلافمز یعنی قدمای علمای اسلام بو ایکی فنله چوق اوغراشمش، وپك چوق کتابلر وجوده کتیرمشلردر. السنهٔ اسلامیه‌ده وعلی الخصوص عربیه‌ده یازلمش اولان کتابلرك حد وحسابی یوقدر. مسعودی، ابن اثیر، ابن خلدون، ابن جوزی، ذهبی، مقریزی، عینی کبی مشاهیر مورخینك متعدد جلدلر اوزره یازمش اولدقلری مفصل تواریخ عمومیه‌دن بشقه، هر مملکتك، هر دولتك و بلکه هر شهر وقصبه‌نك مکملاً تاریخلری واردر. خطیب بغدادینك یازمش اولدیغی بغداد تاریخی ذیللریله برابر اللی بیوك جلدی متجاوز اولدیغی کبی، ابن عساکرك یازمش اولدیغی دمشق تاریخی دخی اللی یدی بیوك جلددن مرکبدر. مکه، مدینه، حلب، اصفهان، مرو، بلخ وسائر بیوك شهرلرك دخی بویله جسیم ومکمل تاریخلری یازلمشدر.

علمای عربك الك زیاده اهتمام ایتدکلری علومدن بری‌ده ینه تاریخدن معدود اولان تراجم احوالدر. صحابه وتابعیندن باشلایه‌رق نه‌قدر مشاهیر، نه‌قدر خلفا، علما، فقها، محدثین، ادبا، شعرا، حکما، اطبا، قراء، مفسرین، مشایخ، زهاد، اولیا، وزرا، والحاصل هر نه صورتله اولورسه کسب شهرت و امتیاز ایتمش نه‌قدر ذوات کلوب کچمش ایسه، جمله‌سنك تراجم احوالی، مناقبلری، تألیفاتلری، محل وتاریخ ولادت ووفاتلری تمامیله مضبوط ومحفوظدر. بوقبیلدن اوله‌رق، لسان عربیه‌ده یازیلان کتابلر حد وحسابدن زیاده اولوب، بونلرك قسم کلیسی محو و نابود اولدیغی حالده، الیوم موجود اولانلری دخی زیاده‌سنه احتیاج مس ایتدیرمیه‌جك مقدارده‌در. بو تراجم احوالی اوقدر مفصل ومکمل یازمشلردر، که جمله‌سنی بر یره جمع ایتمك شویله طورسون، بر صنفدن اولان مشاهیری دخی اکثریا عصر وقرن اعتباریله تقسیم ایدوب، مثلا یالکز بر قرنك شعراسنه دائر برقاچ جلددن مرکب بیوك کتابلر تألیف ایتمشلردر.

جغرافیایه کلنجه، بو فنده دخی اسلاف خیلی ترقی ایدوب، اصطخری، ابن حوقل، مقدسی، بکری، بیرونی، ادریسی، ابو الفدا کبی صرف جغرافیا کتابلری یازان مؤلفین ایله،

رحلت (يعنى سياحت) كتابلرى تأليف ايتمش اولان ابن بطوط وابن جبير كبى مصنفلر، مورخلر قدر دكلسه‌ده، ينه پك چوقدر.

عربلرك كرك تاريخ وتراجم احوال وكرك جغرافيا خصوصلرنده ايجاد ايتدكلرى برشى وار ايسه، اوده بوفنلره متعلق حروف هجا ترتيبيله كتابلر يازملريدر. مدنيتده سلفلرى اولان اسكى يونانيلرك بوترتيبده يازلمش هيچ بركتابلرى بيلنمديكى حالده، علماى اسلامك بوقبيلدن اولان اثرلرى حد وحسابدن زياده‌در.

بونوع كتابلرك ايسه لزوم ومنفعتى ظاهردر. انسانك هر اوقوديغى شى خاطرنده قالماز؛ هرشيئى اوقويوب، ازبرده طوتمق محالدر؛ حالبوكه كرك اوقويوب‌ده خاطرنده طوته‌مديغى وكرك اوقومديغى برشيئى مراق ايدوب اوكرنمك ايسته‌يه‌جكى بركون اولور؛ مشاهيردن برذاتك ترجمهٔ حالنى ويا برخصوصنى ياخود برشهر وقصبه‌نك، برمملكتك، برنهرك، برطاغك ماهيتنى اوكرنمكى مراق ايتمك هركس ايچون همان هركون وقوع بولور حالاتدندر. اووقت آرانيلان شيئى نره‌ده بوللى؟ تاريخ وجغرافيا كتابلرنده بولنور دينليرسه، ابتدا اويله عالمك كافهٔ وقوعاتنى وبتون مشاهيرينك تراجمنى وياخود كوچك قصبه‌لره وبلكه بيوجك قريه‌لره وارنجه‌يه قدر بتون اقطار عالمك احوالنى جامع برتاريخ وجغرافيا بولمق محال؛ ثانياً بويله مكمل ايكى كتاب بولنسه دخى، بونلرك بالطبع مركب بولنه‌جقلرى متعدد جلدلرك ايچنده آرانيلان شيئى بولمق مشكلدر.

ايشته، تاريخ وجغرافيا فنلرينه متعلق بويله مشكلاتى رفع ايله، آرانيلان شيئك درحال بولنه‌بيلمسيچون، علماى اسلاف، يوقاريده ديديكمز كبى، حروف هجا ترتيبيله تراجم احوال (يعنى تاريخ) وجغرافيا كتابلرينى ايجاد ايتمشلردر. بوكتابلرك محسناتى يالكز حروف هجا ترتيبيله مرتب اولملرندن عبارت اولميوب، هيچ برتاريخ ويا جغرافيا كتابنده بولنميه‌جق تفصيلاتى حاوى اولملرى‌ده جملهٔ فوائدلرندندر. تاريخ باشليجه سياسى ذواتك يعنى ملوك، وزرا، قوماندانلر وعسكرلرك احوالندن باحث اولوب، علما، شعرا، ائمه، مشايخ، اصحاب هنر ومعرفت كبى مشاهيردن پك آز بحث ايتديكى حالده، بوكتابلر هرنه صورتله اولورسه كسب تميز ايتمش كافهٔ مشاهيرك اساميسنى وتراجمنى جامعدرلر. كذلك جغرافيا كتابلرى كرهٔ ارضك اقاليم وتقسيماتيله باشليجه جبال وانهار ومدنك احوالنى معرف اولدقلرى حالده، بوفنه متعلق حروف هجا ترتيبيله مرتب اولانلرى اكثريا برقريه، برتپه و برچشمه‌يه وارنجه‌يه قدر كافهٔ مواقعى مبيندرلر.

تراجم احواله دائر حروف هجا ترتيبيله مرتب اولان آثار اسلافك اك مشهورلرينى بيله صايه‌جق اولسه‌ق، اسملريله برچوق صحيفه‌لر طولديرمق اقتضا ايدر. يالكز صحابه‌نك اساميسنى

جامع اولمق اوزره، ابن اثیرك بش بیوك جلددن مركب « اسد الغابه فی معرفة الصحابه » عنوانیله بر اثری اولدیغی كبی، ابن حجر عسقلانینك « الاصابه فی تمییز الصحابه » و یوسف قرطبینك « الاستیعاب » عنوانلی كتابلریله سیوطینك وسائر مصنفینك « طبقات الصحابه » عنوانلی اثرلری دخی بو بیوكلكده‌در . یاقوت حموینك، یالكز ادبانك تراجمنی جامع اولمق اوزره، سكز اون جسیم جلددن مركب « طبقات الادبا » عنوانیله بر اثر عظیمی واردر؛ بونك كوپریلی كتبخانه‌سنده موجود اولان ویرندن زور اوینایان بر جلدینك (ع) حرفنده باشلایوب ینه (ع) ده بیتمسی اثرك بیوكلكنه شاهد اولوب، انسانه وله و حیرت كتیریر . ابو نعیم اصفهانینك « حلیة الاولیاء » عنوانلی كتابی دخی بوقبیلدندر . ثعالبینك « یتیمة الدهر » عنوانلی اثری یالكز بر عصرك شعراسنی جامعدر . رجال حدیثی جامع اوله‌رق « اسماء الرجال » و « تهذیب » كبی متعدد جسیم كتابلر واردر . طبقات الفقهاء، طبقات الحكماء، طبقات الاطباء كبی « طبقات » عنوانلی كتابلرك دخی حد وحسابی یوقدر .

بوقبیلدن اوله‌رق علمای اسلامك یازمش اولدقلری كتابلرك قصوری آنجق كماللرندن عبارتدر . اوت، چونكه غایت مكمل ومفصل یازدقلریچون، بتون مشاهیری بریره جمع ایتمك شویله طورسون، یالكز برصنفك كیلرینی، مثلا شعرانك كافه‌سنی جامع اولمق اوزره، بر كتاب تألیفی دخی ممكن اوله‌مامشدر . واقعا ابن خلكانك « وفیات الاعیان » عنوانلی اثر جلیلی بو قبیلدن ایسه‌ده، هر صنف مشاهیرك یالكز اشهرلرینی حاویدر . مع هذا مختصر بر قاموس تاریخ دینلمكه سزا بر اثردر .

جغرافیایه متعلق، یعنی ممالك وشهر وقصبه‌لرله انهار وجبال وسائر مواقع اسامیسنی جامع حروف هجا ترتیبیله مرتب كتب عربیه دخی پك چوق ایسه‌ده، یاقوت حموینك سكز بیوك جلددن مركب اولان « معجم البلدان » عنوانلی اثر قیمتداری و بونك مختصری اولان « مراصد الاطلاع » دیكرلرینك اهمیتنی حذف ایده‌جك صورتده مكملدر . وسعت معلوماتی محیر عقول اولان بو ذات اسمنی ضبط ایتدیكی هر محلك احوالی حقنده معلومات مفصله ومكمله ویردكدن صكره، اوراده تولد و یا وفات ایتمش اولان مشاهیرك اسامیسنی و مختصراً ترجمهٔ حاللرینی وتاریخ وفاتلرینی، و بعض مواقع حقنده مشاهیر شعرانك ابیاتنی دخی جامعدر . كرهٔ ارضك او وقت معلوم اولان جهاتنك او وقتكی احوالنی بو اثر مفصلاً جامع اولدیغندن، بحق مكمل برجغرافیا قاموسی دینمكه سزادر . بو اثر جلیلی اخیراً لیپسیغده طبع ونشر ایدن آلمانیا علماسندن موسیو (ووستنفلد) معارف عربیه‌یه بیوك برخدمت ایتمشدر .

والحاصل اسلاف بو خصوصده پك چوق خدمتلر ایتمشلردر، وعربیده بوقبیلدن پك چوق كتابلر موجوددر . لسانمزده ایسه اكثریسی نا مطبوع قالمش بعض شعرا تذكره‌لریله

طاشكبری زاده‌نك موالیٔ عثمانیه‌نك تراجمنی جامع «شقایق» عنوانلی اثرینك ترجمه‌سی وذیللری و «حدیقة الوزرا» کبی بعض اوفق تفك کتابلرله «وفیات الاعیان»ك ناقص بر ترجمه‌سندن بشقه ذکره شایان کتاب یوق کبیدر .

بوقبیلدن اوله‌رق اوروپا لسانلرنده بولنان کتابلره نقل کلام ایده‌لم : الفضل للمتقدم حکمنجه بونك ایجادی شرفی علمای اسلامه و قوم عربه عائد اولدیغی حالده، کافهٔ علوم و فنونده اولدیغی کبی، بو خصوصده دخی آوروپا امم متمدنه‌سی عربلردن آلدقلری درسی دها ایلری‌یه کوتورمکه جهد ایتمشلردر . هرنه قدرکه تراجم احواله متعلق متعدد، متنوع وجسیم کتابلر یازمه‌ده عربلره یتیشه‌مه‌مش، و عربیده بولنان تراجم کتابلری آوروپا لسانلرنده یازیلانلرندن قات قات زیاده قالمش ایسه‌ده، بوکتابلری تنظیم وترتیبده آوروپالیلرك ترقیسی قابل انکار دکلدر. آوروپا لسانلرنده کرك مشترکاً وکرك آیری آیری تاریخ وجغرافیایه مخصوص حروف هجا ترتیبیله مرتب متنوع ومتعدد کتابلر بولنمقده، وکوندن کونه یکیلری ترتیب ونشر اولنمقده‌در .

بر طرفدن آوروپا لسانلرنده موجود اولان بویله اثرلری وبر طرفدن دخی اسلافمزك بو بابده سبقت ایتمش اولان خدمتلرینی کوره‌رك، وبو جنس کتابلرك مطالعه ومراق اصحابی ایچون وبلکه هرکس ایچون درجهٔ لزومیله نفع وفائده‌سنی دوشونه‌رك، لسانمزده بو قبیلدن مکمل بر کتاب بولنمدیغنه اسکیدن بری تأسف ایتمکده، وترتیبی مشکلاتنی دخی درخاطر ایده‌رك، بو نقصانی جبر واکمال خصوصنده‌کی آرزومی اجرادن مأیوس اولمقده ایدم .

حقیقةً، بویله بر اثرك بزم حال وموقع واحتیاجمزه تقابل ایده‌جك صورتده ترتیبی، برچوق شرائطه منوط اولدیغندن، خیلی مشکلدر . شرق ایله غرب ودها طوغریسی عالم اسلام ایله خرستیانلق عالمی آره‌سنده بیوك بر فرق واردر . آوروپا لسانلرنده موجود اولان تاریخ وجغرافیا لغتلری اوروپا وخرستیان مشاهیر وممالکندن مفصلاً، واسلام مشاهیر وممالکندن دخی مختصراً بحث ایتمکده‌درلر . الك بیوکلرنده بیله آنجق برقاچ بیك اسلام اسمنه راست کلنمکده‌در . بونك ایچون، بویله برکتابك بر آوروپا لساننده ترجمه‌سیله مراد حاصل اولماز، وبویله بر ترجمه احتیاجاتمزه هیچ بر وجهله تقابل ایده‌من . بزم احتیاجمزه کوره بر جغرافیا وتاریخ لغتی وجوده کتیره بیلمك ایچون، اوروپا لسانلریله السنهٔ اسلامیه‌ده بولنان بوکبی کتب متنوعه‌نك جمعیله، جمله‌سندن انتخاب مواد ایتمك لازم کلیر . وآوروپالیلر کندیلرینه مخصوص موادّه زیاده اهمیت ویروب‌ده، بزه متعلق اولنلرینی ایکنجی درجه‌ده براقدقلری کبی، بزم‌ده مشاهیر وممالك اسلامیه وعثمانیه‌یه زیاده دقت ایدوب، اجنبیلره مخصوص اولانلرینی ایکنجی درجه‌ده براقه‌من طبیعیدر .

دفعهٔ پك ساده كورينن بو انتخاب ايسه، اوقدر قولاى دكلدر؛ چونكه بزه تعلق اولميان موادك اهميتلرينه كوره خلاصهٔ وياخود آز چوق تفصيلاتله كتب اجنبيه‌دن اخذ وترجمه‌سى، حروفك تخالف ومباينتندن ترتيبجه اولان صعوبات وتشويشاتله برابر، مشكل دكل ايسه‌ده، بزه تعلق اولان موادك جمع وتحريرى پك متعسردر. بو كوجلك دخى قسماً وسائطك فقداننده‌ن وقسماً دخى مأخذلرك كثرتلريله برابر متفرق بر حالده بولنمسندن ايلرى كليور؛ چونكه، بوقاريده ديندليكى كبى، لسان عربيده بو قبيلدن حد وتعداددن وبلكه لزومندن‌ده زياده كتابلر يازلمش ايسه‌ده، شعبات متنوعه‌يى جامع مكمل بر كتاب يازلمق شويله طورسون، يالكز بر شعبه‌يى، مثلا عرب شعراسنك جمله‌سنى جامع بر كتاب بولمق دخى محالدر؛ تراجم شعرايى جامع اولان كتابلرك هر برى بر مملكت ويا بر عصر شعراسنه منحصردر؛ مكمل بر تراجم شعرا كتابى ايدنمك ايچون، يكرمى اوتوزدن زياده كتاب جمعى لازم كليور؛ حالبوكه بو كتابلردن اكثريسنك نسخه‌لرى مفقود وياخود نادردر. بوندن ماعدا، بونلرك اكثريسى يدى سكز يوز سنه اول يازلمش اولديغندن، او وقتدن صكره ظهور ايتمش اولانلرنى دخى آرامق اقتضا ايدر. اكثر مشاهير اسلام كنيه ويالقبلريله شهرت بولمش اولدقلرى حالده، عربى كتب تراجمك اكثرنده اسملرى صره‌سيله ذكر اولنملرى دخى صعوبتى آرتيران مشكلاتدندر. «معجم البلدان» جغرافياجه مكمل بر اثر ايسه‌ده، تاريخ تحريرندن برى عالم چوق دكيشمش، وبناءً عليه بوكتاب بر جغرافياى تاريخى قاموسى حكمنه كچمشدر.

شوراسى‌ده اونودلماملیدر، كه بعض شيلرك عرب ويا ترك وعثمانلى نقطهٔ نظرندن باقلمغله دخى درجهٔ اهميتلرى تخالف ايدر. واقعا، اسلام جهت جامعه‌سى حسبيله مثلا «ابو حنيفه، ابن سينا، مكه، بغداد» كبى اسملر عربلر ايچون نصلسه بزم ايچون دخى اودرجهٔ اهميتده ايسه‌لرده، مجرد امرأالقيسك ويامتنبينك بر شعرنده مذكوردر ديه‌ركدن، نجدك بر كوشه‌سنده بولنان بر قيونك، دهناده‌كى بر تپه‌نك، تهامه‌ده‌كى بر واديك بزم ايچون اصلا اهميتى يوقدر. زمان ومكان تغيريله بزجه اهميتى اولميان بر چوق مواده تصادف اولنديغندن، كتب عربيه‌دن دخى آنجق انتخاب ايله اخذ معلومات اولنه‌بيلير.

صرف عثمانليلره مخصوص اولان وبناءً عليه بزم ايچون جمله‌دن زياده اهميتى اولمق لازم كلن مواده كلنجه، ايشته اك زياده مشكلاته تصادف اولنان جهت بودر. تاريخ عثمانيده اهميتلرى اولان ذواتك وبو دولت ابدية الشوكتك ابتداى تأسسندن يعنى آلتيوز سنه‌دن برى ظهور ايتمش اولان مشاهيرك تراجم احوالنه دائر مكمل مرجعلر بولنمدقدن بشقه، بوزمانلرك مضبوط ومنتظم تاريخلرنى بولمق وبوتاريخلرك بعضيسندن آرانيلان شيئى بولوب چيقارمق دخى خيلى مشقتلى بر ايشدر. بزم ايچون اك زياده اهميتى اولان آناطولى وروم

ايلى ايچون لسانمزده مكمل بر جغرافيا ويا طوغرى واملاسى درست بر خريطه بولمق متعسر اولديغى كبى، آوروپا لسانلرنده‌كى كتابلرك بزه متعلق اولان مندرجاتى‌ده شايان اعتماد دكلدر. خداوندكار، سلانيك، طربزون، حجاز، قونيه، قسطمونى، جزاير بحر سفيد كبى بعض ولايتلر سالنامه‌لرينك ترتيبنده استفاده‌يى موجب همت مشكوره صرف اولنمش، وبونلر خيلى ايشمزه يارامش ايسه‌ده، ديكر ولايتلرك اكثريسى طرفندن بو نقطه‌يه نصلسه اهميت ويرلمه‌مشدر.

ايشته، برنبذه‌سى بيان اولنان مشكلات وصعوبات خاطرمه خطور ايتمكله، بويله بر كتابك تأليفى حقنده من القديم قلبمده حاصل اولان آرزوى مبرمه مقاومته چاليشمش، وبلكه آرزو وعجز آره‌سنده متردد برحالده قالمش ايكن، كچن سنه محبم مهران افنديك مراجعت والتماسى اوزرينه، آرزوم عجزمه غالب كله‌رك، وسائط لازمه‌يى بعد التدارك، تحريرينه باشلامشيدم. برطرفدن تحرير و برطرفدن طبع ونشر اولنه‌رق، تام برسنه‌ده برنجى جلدى ختامه ايردى. هر شيئك باشلانغيچى دها كوچ اولديغندن، ديكر جلدلرينك دخى منتظماً تحرير ونشريله بر ايكى سنه‌يه قدر بتون اثرك اكمالنى توفيقات سبحانيه‌دن مأمول ايدرم.

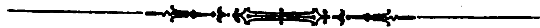
صعوبات ومشكلات واقعه ايله برابر هر جهتجه وعلى الخصوص امم وممالك اسلاميه‌يه ولاسيما دولت عليهٔ عثمانيه‌يه جهت تعلقى اولان موادجه ممكن مرتبه‌ده مكمل اولمسيچون، هرنوع زحمت ومشقت وفداكارلق كوزه آلنه‌رق، ويوزلرجه كتابلرك اورته‌سنده قالندقدن صكره، استخلاص وقت ايدلدكجه، كتبخانه‌لرى طولاشه‌رق، توزلر آلتنده قالمش وقوردلر طرفندن دليك دشيك اولمش نقطه‌سز كتابلردن دخى استكمال معلوماته چاليشلمش اولديغندن، بوكتابه هر خانغى ماده ايچون مراجعت ايدنلرك طوغرى و مفصل معلومات آله‌بيله‌جكلرى مأمول قويمدر. بونكله برابر بويله جامع الكل دينله‌جك قدر مختلف ومتنوع موادى حاوى اولان بر فعل بشرينك نقصاندن برائتى ادعا اولنه‌ميه‌جغندن، برسهو و خطايه تصادف اولنورسه، يوقاريده سرد اولنان مشكلات وصعوبات درخاطر ايديله‌رك، اصحاب مطالعه طرفندن عفو بيوريله‌جغندن امينم. حسب البشريه اونودلمش اولان مواد دخى كتابك اكمالنده (علاوه) ناميله نشر اولنه‌رق، اوصره‌ده بعض تصحيحات دخى اجرا اولنه‌جغندن، تصادف اولنه‌جق سهو ونقصانلرك اخطارينه همت بيوريلورسه، مع التشكر قبول اولنور.

مملكتمزده ارباب مطالعه‌نك قلت وندرتى غير منكر اولمغله برابر، درجهٔ لزوم واهميتى مسلم اولان بو قبيلدن كتابلرك بزجه ماهيتى الآن بيلنه‌مديكندن، ويا تعمم ايتمديكندن، بويله جسيم بر اثرك طبع ونشرى دخى خيلى فداكارلغه متوقف اولوب، تحريرنده‌كى مشكلاته بو ملاحظه‌نك انضمامى محررلرك الك غيرتليلرينى بيله انديشه وفتوره دوچار ايده‌جك مواددن ايكن، مملكتمزده فن طباعته خدمتى وعلى الخصوص جدى ونافع اثرلر نشرنده‌كى غيرتى غير

منکر اولان مهران افندی اوته‌دن بری آثار حقیرانه‌مك نشرنده کوسترمش اولدیغی رغبت وهمتی بو دفعه دخی دریغ ایتمیه‌رك، صورت مکمله ومنتظمه‌ده نشری اوغورنده هر فداکارلغی کوزه آلمشدر .

الحاصل، مکملیتیچون هر نوع وسائطه تشبث وهر کونه فداکارلقلر اختیار ایدلمش اولدیغندن، حسن قبول عامه‌یه مظهریتی امید قویسنده بولندیغمك بیانیله، والطاف وعنایات جلیله‌ٔ معارفپروریلری موفقیت بخش امور عباد اولان ولی نعمت بیمنتمز پادشاهمز افندمزك تزاید عمر وشوکت شاهانه‌لری ادعیهٔ خیریه‌سنك تکراریله ختم مقال ایلرم . والله المستعان .

استانبول ۲۸ جماذی الاولی ۱۳۰۶ ش . سامی

اخطارات

السنهٔ اجنبیه‌دن مأخوذ اولان اسملر، هم درست اوقونه بیلمك، وهم‌ده املای صحیحلری بیلنمك ایچون، لاتین یعنی اوروپا حرفلریله دخی یازلمش اولدیغی کبی، عربی ویاترکجه وفارسی اولان اسملردن دخی معروف ومشهور اولمیانلرینك محل شبهه وتردد حرفلرینه حرکه وضع اولنمشدر .

اسماء اجنبیه ده فرانسزلرك املا وتلفظلرینه اعتبار اولنمیوب، هر اسمده صاحبنك منسوب بولندیغی قوم وامت عندنده مرعی اولان املا وتلفظ اصلی‌یه رعایت اولنمش؛ ویونان لساندن مأخوذ اولانلردن اکثریسی حروف یونانیه ایله دخی یازلمشدر .

مشاهیردن هر برینك اسم وکنیه ولقبندن شهرتنه کوره بری باشه قونوب، دیکرلری آلت طرفده قوسین آره‌سنده ذکر اولنمش؛ ونسبلرینك اهمیت مخصوصه‌سی اولان بعض ذواتدن بشقه دیکرلرینك یالکز پدرلرینك اسمی بیانیله اکتفا اولنه‌رق، لزومسز یره اجدادلری تعدادندن صرف نظر اولنمشدر . ایکی اسمی اولان ذوات ومحللرله اسم وکنیه‌سیله ویاکنیه ولقبیله دخی شهرت بولانلر ایکی محلده دخی ذکر اولنمش ایسه‌ده، ترجمه‌لری برنده ایراد اولنوب، دیکرنده [ ] اشارتی ایچنده اوله‌رن مراجعت اولنه‌جق ماده بیان اولنمشدر . اسم وکنیه ومخلص ولقبلری معلوم اولان ذواتك تراجمی اسملری صره‌سنده بولنمازسه، کنیه‌لری، وکنیه‌لری صره‌سنده ده بولنمازسه، مخلص ولقبلری صره‌سنده آرانلمق اقتضا ایدر.

مشترك‌الاسم اولان ذوات ویامحللر اهمیتلرینه وزمانجه اولان تقدملرینه کوره صره‌لنمشدر. بر اسم تکرر ایتدکجه، هر دفعه‌سنده بیوك یازیلرله وباشده یازلمش ایسه‌ده، بعض اهمیتسزلری دیکر ماده‌نك آلت طرفنه ویالکز — اشارتیله تفریق اولنه‌رق، درج والحاق اولنمشدر .

تراجم ووقوعات اسلامیه‌ده تاریخ هجری واجنبیلره متعلق خصوصاتده میلاد تاریخی استعمال اولنمش؛ واکثریا دفع شبهه ایچون خانغی تاریخ اولدیغی ذکر وتصریح ایدلمشدر.

طول جغرافی پارس شهرندن کچن مفروض طول خطندن اعتبار اولنوب، مجرد بر تعصب ملی فکریله استانبولدن اعتباراً حسابچون هر دفعه‌سنده اوزون اوزادی‌یه حسابات کلفتنه احتیاج کورلمه‌مشدر .

جغرافیا وتاریخ فنلرینه متعلق اصطلاحات بوکتابدن صکره، انشاءالله تعالی، نشری مصمم اولان « قاموس‌الفنون » ه تعلیق اولنه‌رق، « قاموس الاعلام » ه اعلامدن یعنی اسم خاصلردن بشقه بر شی درجی مناسب کورلمه‌مشدر .

لسانمزده موجود کتب ریاضیه وجغرافیالرده مثلا (Mètre carré) یرینه «کیلو متره مربعی » تعبیر سقیمی استعمال اولنه‌کلوب، اصطلاح حکمنه کچمش ایسه‌ده، مثلا « اون کیلومتره مربعی» تعبیرندن Dix m. carrés آکلاشلمیوب، Cent m. carrés آکلاشیله‌جغندن، بونك یرینه بالالتزام «مربع کیلو متره» تعبیری قوللانلمشدر .

قاموس الاعلام

تاريخ وجغرافيا لغاتنى وتعبير اصحله كافهٔ اسماء خاصه‌يى جامعدر

باب الهمزه — فصل الالف *

آ (Aa) آوروپاى غربينك اهالئ قديمه‌سى اولان (كلت) اقوامنك لساننده «صو» ديمك اولغله، فرانسه، آلمانيا، اسويچره، بلچيقه وفلنكده برچوق دره‌لره علم اولمشدر، كه اڭ مشهورلرى شونلردر:

فرانسه‌ده (پا - دو - قاله) ايالتنده جريان ايدوب، (سنت - اومر) شهرينك ايچندن كچه‌رك، (مانش) دكيزينه منصب اولان. طولى ٨٢ كيلو متره اولوب، شهر مذكوره قدر اولان ٢٩ كيلو متره‌سى سير سفائنه صالحدر.

بلچيقه‌نك جهت شماليه‌سنده بو نام ايله ايكى نهر واردر: برى جنوبه طوغرى آقه‌رق، ٢٨ كيلو متره قطع ايتدكدن صكره، كوچك (نت) نهرينه؛ وديكرى شماله طوغرى آقه‌رق، ٤٠ كيلو متره قطع ايتدكدن صكره، فلنك طوپراغنده (دومل) نهرينه منصب اولور.

فلنكده بو نامله ياد اولنان دره‌لر چوق اولوب، اڭ بيوكى جهت شماليه‌سنده، (غرونغ) ايالتنده جريان ايده‌رك، (دولار) كورفزينه منصب اولانيدر.

آلمانيا وپروسيه‌ده دخى بو نامله پك چوق دره‌لر بولنوب، اكثريسى (امس)، (دولار)، (اسكى ايسل)، (نت)، (وزر) و (رين) نهرلرينه منصب اولورلر. دانيمارقه واسوج ونوروجده «آؤ» تلفظيله، وجمى «آر» اولمق اوزره، بر قاچ دره واردر. روسيه‌نك بالطيق سواحلنه قريب اولان ممالكنده دخى (آ) اسميله ياد اولنور دره‌لر اكسيك دكلدر. بو كلمه بعض نهرلرك اسملرى تركيبنه دخى داخل بولنور.

آب فارسيده «صو» ديمك اولديغندن، بر چوق نهرلر وسائره اسملرينك تركيبنه داخل بولنور: پنجاب، مرغاب، آب ايستاده وسائره. [مركبلرينه نظر بيوريله.]

آبا (Aba ياخود Abæ) يونان قديمك (فوكيده) ايالتنده بر شهر ايدى. ايچنده بولنان (آپولون) يعنى شمس معبديله شهرت بولمشيدى. ايران شاهى آردشيرك استيلاسنده اهاليسى بو شهرى ترك ايدوب، اغريبوز آطه‌سنه هجرت ايتمشلردى.

آبا (ساموئل — . Samuel Aba) مجارستان قراللرندندر. بر طاقم ارباب عصيانك باشنه كچوب، ١٠٤١ تاريخ ميلاديسنده مجارستان قرالى (پير) ى مغلوب ايتمكله، اونك يرينه قرال اولمشسه‌ده، سوء استعمالاتى جهتيله، اوچ سنه صكره اهالى قيام ايدوب، كنديسنى طرد، ومذكور (پير) ى قراللغه اعاده ايتمشلر. ١٠٤٥ ده مذكور (پير) طرفندن قتل اولنمشدر.

آباتوچى (Jacques Pierre Abbatucci) قورسيقه‌لى بر جنرال اولوب،

* مدلى الف ايكى الف يعنى همزه ايله الف مقامنده اولديغندن، ابتدا بو ايكى حرفدن باشلايان كلمه‌لر صره‌لنوب، بعده (ا ب) وسائر حرفلردن باشلايان كلمه‌لر صره‌سيله ترتيب ايدلمشدر. غفلت بيورلميه.

فرانسزلره قارشی خیلی مقاومت ایتدکدن صکره، نهایت قورسیقه‌نك فرانسه طرفندن ضبطی اوزرینه، تسلیم اولنوب، اون آلتنجی لویی طرفندن مارشاللغه ترفیع، وقورسیقه‌یی (پاؤلی) یه قارشی مدافعه‌یه مأمور اولمشسه‌ده، موفق اوله‌میوب، ۱۷۹۳ ده فرانسه‌یه چکلمش ایدی. ۱۷۲۶ تاریخ میلادیسنده طوغوب، ۱۸۱۲ ده وفات ایتمشدر.

اوغلی (شارل آباتوچی) ۱۷۹۶ ده، فرقه قوماندانی اولدیغی حالده، فلنکده واقع بر محاربه‌ده ابراز شجاعت ومتانت ایده‌رك، اورلمش اولمغله، (آیاچو) شهرنده‌کندیسنه بر هیکل رکز اولنمشدر.

آباتی { (Abati) ایتالیا مشاهیرندن اوچ کشینك اسمیدر: برنجیسی میلادك اون آلتنجی عصرنده پاپانك طبیبی اولوب، انکرك ییلاننك خصائصنه دائر براثر براقمشدر. ایکنجیسی ینه عصر مذکورك رساملرندن اولوب، فرانسه وایتالیاده بر قاچ سرایك تزیینده استخدام اولنمشدر. اوچنجیسی‌ده اون یدنجی عصرك شعراسندن اولوب، آوستریا آرشیدوقی لئوپولدك معیتنده اوروپاده سیاحت ایتمشدر.

آباچقایا { (Abatzkaïa) سیبریانك (توبولسق) ایالتنده (ابرتیش) نهرینه منصب اولان (ایشیم) دره‌سنك اوزرنده بر کوچك شهردر. (توبولسق) شهرینك تقریباً ۲۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر.

آباخ { (Abach) باویره‌ده (نایستاد) ایله (راتسبون) شهرلری بیننده وطونه‌نك اوزرنده اهمیت عسکریه‌سی پك بیوك بر بوغازدر.

آباخ { (Abach) باویره‌ده طونه نهری کنارنده ۷۵۰ نفوسی شامل برقریه‌در. پازاری، کوکوردلی معدن صولری وکور معدنی واردر. قربنده (هنریخسبورغ) شهرینك خرابه‌لری بولنور. ایکنجی (هنری) بوراده تولد ایتمشدر.

آباد { فارسیده «معمور» دیمك اولمغله، ایران وآسیای وسطی وعثمانیده بر چوق قصبه‌لر اسملرینك ترکیبنه داخل بولنور: حیدر آباد، الله آباد، برون آباد، آقچه آباد کبی. [مرکبلرینه مراجعت بیوریله.]

آباد { بلوجستانده (ناری) نهرینك ساحل یمیننده واقع بر کوچك شهردر. — سندده یعنی هندستانك غرب شمالیسنده دخی بو نامله بر کوچك قصبه واردر.

آباد { ایران قدیم مجوسیلرینك اعتقادنجه اك اسکی پیغمبرلری اولوب، کونش وآی ایله سیاراته ومواليد وسائره‌یه عبادتدن عبارت بر دین ایجاد ایتمشدر، که بو دین مؤخراً جمشید طرفندن بردرجه دها توسیع ایدلمش، ودها صکره (زردشت) طرفندن تغییر وتعدیل ایدلمش ایسه‌ده، بسبتون ابطال ایدله‌مشیدی. بونك اسمنه اکثریا «بیوك» معناسنه اولان «مه» کلمه‌سنی دخی علاوه ایله (مه‌آباد) دیرلر. (مه آبادیان) نامیله (پیشدادیان) دن اول حکم سورمش بر حکمدار سلاله‌سی دخی بولنمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، صحتی مشکوکدر. مه آباده کویا کوکدن اینمش بر کتابك پهلوی وفارسی‌یه مترجم نسخه‌لری بولنیورسه‌ده، بونلرکده مصنوع اولملری محتملدر. بو ترجمه‌لر «سفرنك دساتیر» عنوانیله هندستانده مطبوع بر مجموعه‌ده مندرج اولوب، منظورمز اولمشدر.

آبادان { شط العربك مجراسی ایچنده وبصره‌دن ۶۵ کیلومتره یوقاری واقع بر شهردر. دکیزدن اوتوز کیلومتره بعدنده‌در.

آبادس { (Abades) اسپانیانك سغوویا (شقوبیه) ایالتنده بر کوچك قصبه‌در ۸۰۵ اهالیسی واردر.

آبادساس { (Abadesas) اسپانیانك (جرونه) ایالتنده بر کوچك شهردر. (تر) نهری اوزرنده واقع اولوب، غایت کوزل بر کوپریسی واردر. قربنده پك اهمیتلی کومور معدنلری بولنور.

آبادن { (Abadin) اسپانیانك غالیچه (جلیقه) ایالتنده واقع بر کوچك شهردر. مشهور بر حیوانات بازاری واردر. اهالیسی ۳۳۸۲ کشیدر.

آباده { فارسده اصفهان ایله شیراز آره‌سنده و (کور) دنیلن بر نهرك اوزرنده واقع بر کوچك شهردر. سور ایله محاط اولوب، سورك اطرافنده غایت کوزل بغچه‌لری واردر.

آبادی { (پول — Paul Abadie.) فرانسه‌نك مشهور معمارلرندن اولوب، پارس وسائر قصباتده خیلی ابنیهٔ امیریه وعمومیه کندیسنك

معرفتیله تأسیس اولنمشدر . میلادك ۱۷۸۳ تاریخنده (بوردو) ده تولد ایدوب، ۱۸۶۸ ده ینه شهر مذکورده وفات اتمشدر . حالا بر حیات بولنان اوغلی دخی پدرینك اسمیله مسمی وپدری کبی فن معماریده ید طولی صاحبیدر .

آبادی { (ژاق — . Jacques Abbadie) میلادك ۱۶۵٤ تاریخنده فرانسه‌نك (نی)شهرنده تولد ایدوب، ۱۷۲۷ ده لوندره‌ده وفات اتمشدر . امور دینیه‌یه دائر وخرستیانلغی مدافعه یوللو خیلی تألیفاتی واردر . اك مشهوری « معرفت نفس » حقنده‌کی تألیفیدر . انکلتره قرالی اوچنجی (کیوم) ك منظور ولطفدیده‌سی ایدی .

آبادیا { (Abbadia) برازیلیانك (آباهیا) ایالتنده دکیزدن ۲۵ کیلومتره بعدنده بر کوچك شهردر .

آبادیا { (Abbadia Alpina) آلپ آبادیاسی، ایتالیانك (تورن) ایالتنده ۱۶۲۰ اهالیی حاوی بر قریه‌در .

آبادیا { (Abbadia San Salvatore) سان سالواتور آبادیاسی، ایتالیانك (توسقانه) ایالتنده ۳۷۰۰ اهالیی حاوی بر شهردر .

آبادوت { کرید جزیره‌سنده یکرمی قریه‌نك اهالیسنه اطلاق اولنور، که ٤۰۰۰ نفوسی حاویدر . بونلرك ۲۰۸ تاریخنده جزیره‌یی فتح ایدن عرب فاتحلری اولادندن اولدقلری مرویدر . اوحالده اسملری « عبادیون » دن محرف اولمق لازم کلیور .

آبار { واسطه‌ده بر قریه ایدوکی قاموسده محرردر .

آبار الاعراب { (اجفر) ایله (فید) آره‌سنده واجفرك بش میل بعدنده بر محلدر .

آباران { روسیه‌نك النده بولنان قافقاسیه‌نك (آراس) نهرینه منصب اولور بر چایی، واو چایك اوزرنده برشهریدر، که (اریوان) ك ۲۰ کیلومتره شمالنده واقعدر .

آباران { (یاخود آلباران — Abaran, Albaran) اسپانیانك (مرسی) ایالتنده غایت مرتفع بر محلده واقع بر بیوك قریه‌در . ۲۶۵۲ اهالیسی واردر .

آبارقه { (Abarca) آراغون قرالی اولوب، اندلس عربلریله برقاچ محاربه ایتدکدن صکره، میلادك ۹۲۶ سنه‌سنده قشتاله‌لیلرله ایتدیکی محاربه‌ده مقتول اولمشدر .

آباریس { (Abaris) حرافات یونانیه‌یه کوره، آپولونك یعنی شمسك رهباننده اولوب، بر اوق اوزرینه سوار اولدیغی حالده، اقطار شمالیه‌ده کزر، غائبدن خبر ویرر، و وبایی دفع ایدر بر پری ایدی .

آبازه { (Abazie) قافقاسیه‌نك جهت شمالیه‌سی ممالکندن اولوب، چرکستانك شمال غربیسنده واقعدر، که بوده ممالك متجاوره‌سی کبی روسیه‌نك استیلاسی آلتنه کیرمشدر . آبازه مملکتی قافقاس طاغلرینك ذروه‌لرینی تشکیل ایدن (قره طاغ) ك ایکی جهتنده واقع اولوب، جهت جنوبیه‌سنده اولان قسمنه (بیوك آبازه)، وجهت شمالیه‌سنده‌کینه (کوچك آبازه) دینور . بیوك آبازه قره دکیز سواحلنده ممتد اولان طاغ اتکلرندن عبارتدر . هواسی معتدل ورطیب اولوب، وادیلری وبایرلری غایت منبت ومحصولداردر . طاغلرده پك واسع دمیر، قورشون، باقر وسائره معدنلری بولنور . بو مملکتك اهالیسنه دخی آبازه دینیور . بونلر، جهت شمالیه‌لرنده بولنان (آبخازه) لردن تفریق اولندقلری حالده، ٤۲۰۰۰ نفوسدن زیاده دکلدرلر . ایچلرنده زراعتله اشتغال ایدنلری آز اولوب، اکثریسی رعی حیواناتله مشغولدرلر . وقتیله جوارلرنده بولنان ترك وتاتار اقوامیله برابر روسیه‌یه آقینجیلق ایده‌رك، جنکاورلکله شهرت بولمشلرسه‌ده، شمدیکی حالده صلحپرور بر قومدرلر . بونلر دخی عمومیت اوزره چرکسلر کبی اوزون بویلی وتندرست آدملردر . آبازه وچرکس لسانلرینك مقایسه‌سندن بو ایکی قومك بر اصلدن منشعب بولندقلری آکلاشیلیورسه‌ده، بربرلرینك لسانی آکلایه‌میه‌جق درجه‌ده آیرلمشلردر . آبازه‌لرك تاریخی سائر قافقاسیه اقوامنك تاریخیله مشترك بولندیغندن، (قافقاسیه) کلمه‌سنده تفصیلات ویریله‌جکدر . آبازه‌لر میلادك دردنجی عصرنده خرستیانلغی قبول ایتمشلرسه‌ده، مؤخراً دین اسلامله متدین اولمشلردر .

روسیه‌نك سالنامهٔ رسمیسی بیاننه کوره، آبازه مملکتی ۲۱۶۶ مربع کیلومتره وسعتنده‌در . بیوك

شهرلری اولمپوب، آناپه، کلیجك، غارغه موقعلری استحکاملریله مشهوردر .

آبازه‌لر حقنده آلمانیالی موسیو (روزن) برلین آقادمیاسنك ١٨٤٥ سنه‌سی مجموعه‌سنده، وموسیو (سیکرن) پترسبورغ آقادمیاسنك ١٨٤٧ سنه‌سی مجموعه‌سنده، وموسیو (ویوین ـ دوسن ـ مارتن) دخی پارسك سیاحتنامه‌لر مجموعه‌سنده (Annales des voyages, avril 1854 p. 5) معلومات کافیه ویرمشلردر .

آبازه { سیاوش پاشا، ملك احمد پاشا، سلیمان پاشا، حسن پاشا وسائره . [اسم اصلیلرینه مراجعت بیوریله .]

آبازه محمد پاشا { آبازه پاشا دینمکله مشهوردر . ابتدای حالنده جانپولاد اوغلنك خدمتنده اولوب، واقع اولان بر محاربه‌ده مراد پاشانك الینه اسیر دوشمکله، یکیچری آغاسی خلیل پاشانك شفاعتیله، قتلدن قورتلوب، مشارالیه خلیل پاشایه انتساب ایتمش . کندیسی غایت شجیع وجسور بر آدم اولمغله، خوتین سفرندن عودتنده، روم ایلی بکلر بکیلکنه ترفیع، ومؤخراً ارضروم والیلکنه نصب، وسیواس دخی ارضرومه علاوه والحاق اولنمشیدی . کندیسی ذاتاً یکیچریلرله ضد اولوب، علی الخصوص او آره‌لق یکیچریلرك کسب ایتمش اولدقلری شرکشلکی چکه‌مدیکندن، سکبان عسکری یازدیره‌رق، بر خیلی قوت پیدا ایتدکدن صکره، یکیچریلری قلعه‌دن اخراجله، داخل ولایتندن دخی چیقارمغه چبالامقده ایکن، ١٠٣١ تاریخنده سلطان عثمان ثانینك یکیچریلر طرفندن شهید اولدیغی وسیله اتخاذیله، سیواس وسائر طرفلرده‌کی یکیچریلری دخی قتل وپریشان ایتمکه باشلادی . مرعش بکلربکیسی قلاون یوسف پاشا دخی، کویا قارشی طورمق بهانه‌سیله، اون بیك کشی ایله کندیسنه التحاق ایدنجه، اونی دخی معیتنه آلوب، سلطان عثمانك انتقامنی آلمق وسیله‌سیله، قره حصار شرقیه طوغری ایلریلمکه باشلادیلر . مرتضی پاشا اون بیك کشی ایله مدافعه‌یه مأمور اولوب، واقع اولان بر محاربهٔ خونریزانه‌ده مغلوب اولمغله، قره حصارده تحصن ایتدیسه‌ده، چوق طیانه‌میوب، تسلیم اولدی، وکندیسی دخی آبازه پاشایه التحاق ایتدی .

بونك اوزرینه استانبوله طوغری یوریمکده ایکن، سیواسك دردولتدن تعیین اولنان طیار محمد پاشا طرفندن ضبط اولندیغی خبر آلمغله، او طرفه عودت ایتدی . طیار محمد پاشا مدارا کوستروب، صورتا کندیسنه مطیع اولدی؛ وقوتنی آزالتمق ایچون، قلاون حقنده کندیسنه بعض شبهه‌لر القا ایده‌رك، قلاونی قتل ایتمکه قاندیردی . آبازه پاشا سیواسك خارجنده اردو قوروب، قیصریه ونیکده واو حوالی‌یه مستولی اولمشیدی . بو آرالق صدر اعظم بولنان چرکس محمد پاشا باشلیجه یکیچریدن مرکب بر اردو ایله مرقومك تنکیلنه عزیمت ایدوب، قیصریه قربنده واقع غایت خونریز بر محاربه‌ده آبازه پاشانك عسکری کلیاً منهزم وپریشان اولمغله، وبرابرنده بولنان طیار ومرتضی پاشالر کندیسنی ترك ایده‌رك، اردوی شاهانه‌یه التحاق ایتمکله، کندیسی سیواسه واورادن ارضرومه قاچه‌رق، یکیدن عسکر تدارکی غائله‌سنده ایکن، صدراعظمك عسکرله اوستنه کلمکده اولدیغی خبر آلنجه، کوچك آبازه نامیله مشهور یکنی حسن بکی، برای اعتذار صدراعظمك یانینه کوندردی؛ ولمصلحة رجاسی قبول اولنوب، ارضروم ولایتی ینه کندیسنه توجیه وابقا اولندی . بعده دولته خیلی خدمتلر ایتمشدر . بو سفرده «کشف الظنون» صاحبی کاتب چلبی دخی پدریله برابر کیدوب، قیصریه جوارنده واقع اولان محاربه‌ده حاضر بولنمشدر .

آباس { مورەده واقع (آغروس) شهرقدیمنك ملوکندندر . قبل المیلاد ١٥١٠ ده تخته جلوس ایدوب، اون سنه حکمدارلق ایتمشدر . بونك نسلنه (آبانتید) یعنی «آباسیلر» دنیلوب، اك مشهورلری (پرسه) در .

آباسقال { یوزه فرناندو ـــ (Jose Fernando Abascal) اسپانیا جنرالرندن اولوب، میلادك ١٧٤٣ تاریخنده تولد، و١٨٢١ نده وفات ایتمشدر . آمریقاده‌کی اسپانیول مستملکاتندن (قوبا) جزیره‌سنده و (یکی غرناطه) و (پرو) ده والیلك ایتمشدر . حسن اداره‌سی سایه‌سنده (پرو) سائر مستملکاتدن صکره بر مدت دها اسپانیانك النده قالمشسه‌ده، نهایت کسب استقلال ایتمشدر .

آباغایتول { (Abagaïtoul) سیبریانك حدود جنوبیه‌سنده، یعنی مغولستان

حدودنده واقع (دالای نور) كولك قربنده ومذكور كوله منصب اولان (آرغان) نهری اوزرنده برشهردر، كه روسلر طرفندن اورانك مركزی اتخاذ اولنمشدر. ٣٥' ٤٩° عرض شماليده و ٣٥' ١١٥° طول شرقيده واقعدر.

آبافی { (ميشل — . Michel Abaffi) اردل يعنی ترانسلوانيا زادكاندن اولوب، ميلادك ١٦٦١ تاريخنده، دولت عثمانيه‌نك حمايه‌سی آلتنده اوله‌رق، اردل پرنسلكنه انتخاب اولنمش ايسه‌ده، ويانه محاصره‌سنك رفعندن صكره، عثمانليلردن روكردان اولوب، نمچه ايمپراطوريله عقد ايتديكی برمعاهده ايله پرنسلكنی تصديق ايتديرمشيدی. ١٦٩٠ده وفات ايدوب، اوغلی پرنس اولمش ايسه‌ده، مؤخراً ويانه‌يه جلب، وفراغته اجبار اولنمشدر.

آباقاخان { [«اباقا» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آباقاسيس { (Abacaxis) برازيليانك جهت شماليه‌سنده (پارا) ايالتنده بر دره‌در. (آمازون) نام بيوك نهره منصب اولور.

آباقان { (Abakan) سيبرياده (آلتون طاغ) ناحيه‌سنده جريان ايدوب، (يكيسی) نهرينه منصب اولور. صولری آلتون توزينی حاويدر. اطرافنده خطوط قديمه‌يی حاوی بعض تاتار آثاری بولنور.

آباقانسق { (Abakansk) سيبرياده (تومسق) ايالتنده (يكيسی) نهری اوزرنده و (آباقان) قربنده مستحكم برشهردر. بيك نفوسی واردر. استحكاماتی بيوك پترو طرفندن ١٧٧٧ تاريخ ميلاديسنده انشا اولنمشدر.

آباقو { (Abaco) آمريقاده‌كی (آنتيل) آطه‌لرندن انكلتره‌نك النده بولنان (لوقای) جزيره‌لرينك اك بيوكی واك شماليسيدر. بر طار بوغازله ايكی‌يه منقسم اولوب، برينه «بيوك» وديكرينه «كوچك» آباقو دينور. ٥٠' ٢٥° ايله ٥٥' ٢٦° عرض شمالی آره‌سنده واقعدرلر.

آبالق { سيواس ولايتنده توقاد سنجاغنده اربعه قضاسنه ملحق بر ناحيه‌در.

آبالجسكتا { (Abalcisqueta) اسپانيانك (كيپوزقوه) ايالتنده ٦٧٢ اهالييی حاوی برقريه‌در، كه قربنده بولنان باقير معدنيله مشهوردر. معدن مذكور عصر حاضرك ابتداسندن بری معطلدر.

آباليكت { (Abaligèt) مجارستانك (قونفكير-خن) ايالتنده ٧٠٠ اهالييی حاوی برقريه‌در، كه قربنده مشهور بر مغاره و — صويی نوبتله كسيلير — بر چشمه بولنمغله معروفدر.

آبانا { قسطمونی ولايتنده سينوب سنجاغنده استفان قضاسنه تابع بر ناحيه‌در.

آبانت { (Abantes) (تراكی) يعنی ادرنه ولايتندن جيقوب، موره شبه جزيره‌سنه هجرتله، اوراده (آبا) شهرينی بنا ايتمش ومؤخراً آغريبوزه چكلمش بر قوم قديمدر.

آبانتيد { (Abantides) [«آباس» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آبانتيداس { (Abantidas) موره‌نك جنوبنده واقع (سيكيون) شهر قديمنك حكمداری اولوب، ميلاددن ٢٦٧ سنه اول اورانك رئيس جمهورينی قتل ايله، حكومتی الينه آلمشدی. كنديسی ظالم وغدار بر آدم اولمغله، نهايت قتل ايدلمشدر.

آبانسای { (Abançay) (پرو) ده بو ناملە ياد اولنان بر ايالتك مركزيدر. ينه بو نامله مسمی اوله‌رق (آپوريماق) نهرينه منصب اولان بر چايك اوزرنده، و (قوزقو) شهرينك ١٤٠ كيلومتره شمال غربيسنده‌در. قصبه‌نك اهاليسی ٥٠٠٠، وايالتك اهاليسی ٢٥٠٠٠ كشی قدردر.

آبانقور { (Abancour) ميلادك ١٧٩٢ سنه‌سنده فرانسه‌ده حربيه ناظری اولوب، اثنای اختلالده اتهام اولنه‌رق، (اورليان) حبسخانه‌سنه كوندرلمش، ومؤخراً سائر متهملرله برابر (ورسايل)ه نقل اولنه‌رق، اعدام اولنمشدر.

آبانو { (Abano) ايتاليانك ونديك ايالتنده، وپادونك ٨ كيلومتره غرب جنوبيسنده واقع برشهردر. ٢٩٠٠ اهاليسی واردر. قربنده بولنان ايليجه‌لرله مشهوردر. روماليلر زماننده‌ن قالمه بعض آثار عتيقه‌سی واردر. روما مورخلرندن مشهور (تيت - ليو)ك مسقط رأسيدر. ميلادك ١٦١٢ تاريخنده سحارلقله اتهام اولنه‌رق، احراق بالنار اولنان طبيب (پيترو دابانو) دخی بوراليدر.

آباؤیوار (Abauj-Var) مجارستانك منقسم بولندیغی «قومیته» لرك یعنی ایالتلرك بریدر. شمال طرفنده یعنی (تیس) نهرینك اوته‌سنده و (ساروس)، (زیپس)، (تورنا)، (بورسود) و (زمپلین) ایالتلری اورته‌سنده واقعدر. مركزی (قاسائو) شهریدر. بو ایالتك اراضیسی طاغلق اولوب، منبت بایرلری و وادیلری دخی واردر. باغلری وحبوبات محصولاتی مباح اولدیغی كبی، آلتون، كومش، دمیر، باقیر معدنلری و مرمرلری دخی چوقدر. سطحی ٢٨٧٣ مربع كیلومتره، واهالیسی ١٦٦٦٧٠ نفوسدر. بونلرك یالكز ٧٨٠٠٠ ی مجار، وقصوری اسلاو وساره اولوب، ١٢٠٠٠ ی دخی یهودیدر.

آبای (Abaï) نیلی تشكیل ایدن ایكی بیوك نهردن (نیل ازرق) دنیلن نهرك یوقاری طرفنه یعنی حبش ممالكنده جریان ایدن قسمنه حبشلیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [نیل كلمه‌سنه مراجعت.]

آبایت (Abayt) برازیلیانك (میناس جرائس) ایالتنده جریان ایدر بر نهردر. جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری آقه‌رق، تقریباً ٧٠٠ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (سان - فرانسسقو) نهرینه دوكیلور. دنیاده موجود اولان اك بیوك الماسلرك بری بو نهردن چیقارلمشدر.

آب ایستاده آفغانستانده‌غزنه‌نك ٨٠ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع بركولدر. وسعتی یاغمورلرك كثرتنه كوره تخلف ایده‌رك، عرضی اون اون سكز كیلومتره قدردر. صویی غایت طوزلیدر.

آبتون (Abetone) ایتالیاده (آپنین) سلسلهٔ جبالنك شمال طرفلرنده (مودن) ایله (پیسقوآ) آره‌سنده بر كچیددر. ارتفاعی ١٩٢٤ متره‌در.

آبتین ایرانك پیشدادیان تعبیر اولنان ملوك قدیمه‌سندن مشهور فریدونك پدریدر، كه ینه سلالهٔ مذكوره‌دن جمشیدك نسلندندر.

آب حیات سیاح مشهور ابن بطوطه‌نك چینده بر بیوك نهره ویردیكی اسمدر، كه اقرب احتماله كوره «صاری صو» دیمك اولان (هونغ هو) ویاخود «مائی صو» دیمك اولان (یانغ چه قانغ) نهریدر.

آبخازه قافقاسیانك قره دكیز ساحلنده و آبازه مملكتنك جنوبنده واقع بر مملكت اولوب، اكثریا بوده آبازه نامیله معروف مملكتدن عد اولنمقده‌در. باشلیجه قصبه‌لری صخوم قلعه، كغری و (ابیچونده) در. سطحی ٩١٠٠ مربع كیلومتره، واهالیسی تقریباً ٨٠٠٠٠ كشیدر. بونلر آبازه‌لرله بر نسلدن منشعب ایسه‌لرده، اكثریا كرجیلرله برلكده یاشامشلردر. اكثریسی خرستیان اولوب، ایچلرنده مسلمانلری دخی بولنیور. بو مملكت وقتیله دولت عثمانیه‌نك قبضهٔ تصرفنه كچمش ایكن، مؤخراً آیریلوب، نهایت عصر حاضرده روسیه‌نك ضبطنه كیرمشدر. اهالیسی غایت فقیر اولوب، شمشیر آغاجی صانمغله كچنیرلر. بونلر كندیلرینه (آرزا) نامنی ویریورلر.

آبداربكم هندستان ملوكندن وسلالهٔ تیموریه دن مشهور اكبر شاهك زوجاتندن اولوب، حسن وفراستیله مشهوردر.

آبدره (Abdère) قواله جوارنده قره صو نهرینك اغزنده بولنمش براسكی شهرك اسمیدر، كه، ستونلرینك كثرتی مناسبتیله، خرابه‌سنی الیوم (پولیستیلو) یعنی «چوق ستونلی» اسمیله معروفدر.

آبر سجستانده برقریه اولوب، ائمهٔ حدیثدن (ابو الحسن محمد بن حسین بن ابراهیم بن عاصم الآبری) نك مسقط رأسیدر.

آبر (Aber) كلت لسانده «قوی، لیمان، چای اغزی» دیمك اولمغله، بعض اسملرك تركیبنه داخل بولنور.

آبرا (Abra) فلیپین آطه‌لرندن (لوسون) جزیره‌سنده بر نهر اولوب، (قوردیلرا ده قابا لروس) طاغلرندن نبعانله، آطه‌نك وسطنده كندی اسمیله مسمی بر ناحیه‌یی اروا ایده‌رك، ساحل غربیده، بر قاچ شعبه‌یه انقسامدن صكره، دكیزه منصب اولور. ناحیه‌سنك اهالیسی ٣٧٠٠٠ كشیدر.

آبرانتس (Abrantès) پورتكیزك (استرامادور) ایالتنده، تاج نهرینك ساحل یسارنده و (لیسبون) ك ١١٠ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع برشهردر؛ ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. اولدقجه تجارتكاهدر. — برازیلیانك (باهیا) ایالتنده دخی بو نامله بر كوچك قصبه واردر.

آبراهام { حضرت ابراهيمك اسم عبرانيسى اولوب، يهود ونصارا عندنده مستعملدر . [«ابراهيم» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله .]

آبراهام { (اكشلنسيس Abraham Ec- chellensis) سوريه مارونيلرندن اولوب، فرانسه‌نك السنهٔ شرقيه مكتبنده سريانى وعربى لسانلريني تدريس ايله مشغول ايدى . توراتك السنهٔ شرقيه‌ده طبعنه خدمت ايتمش؛ والسنهٔ شرقيه حقنده لاتينجه بر قاچ كتاب يازمشدر . ميلادك ١٦٦٤ تاريخنده رومادە وفات ايتمشدر .

آبرتن { (Abrettène) اسكى (ميسيا) يعنى بروسه سنجاغنده كرماستى قضاسى جهتنك اسم قديميدر .

آبردين { (Aberdeen) اسقوچياده بر قصبه ومرسادر . ادينبورغك ١٩٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع اولوب، آبردين قونتلغنك مركزيدر . اسكى ويكى قصبه‌يه منقسم اولوب، يكيسى (دى Dee)، واسكيسى (دون Don) نهرينك منصبنده واقعدر . ٨٩٥٥٤ اهاليسى واردر. غايت جسيم طاشلردن يابلمش برسدى، عدليه دائره‌سى، مكتب طبيه‌سى، (دون) نهرى اوزرنده اولان كوپريسى، نيمانك جسامت وصاغلاملغى، ايكى بيوك مكتبدن مركب دارالفنونى، رصدخانه‌سى، ايكى كتبخانه‌سى وفابريقه‌لرى شايان تماشادر . — آبردين قونتلغنك ٢٦٤٦٠٣ اهاليسى واردر .

آبردين { ممالك مجتمعهٔ آمريقاده، (ميسيسيپى) جمهوريتنك جهت شماليه‌سنده، (آلاباما) نهرينه منصب اولان (تومبيغبه) چايى اوزرنده واقع برشهر اولوب، (مونرونه) ايالتنك مركزيدر . بعض موسملرده كميلر شهره قدر چيقه‌بيليرلر . بوشهر ١٨٣٦ سنهٔ ميلاديه‌سنده تأسيس اولنوب، ١٨٦٠ده ٦٠٠٠ اهاليسى وار ايدى . اخراجاتى باشليجه پاموقدن عبارتدر .

آبردين قونتى { (هاميلتون غوردون) انكلتره رجالندن اولوب، ميلادك ١٧٨٤ تاريخنده ادينبورغده طوغمش، و١٨٥٣ ده وفات ايتمشدر. بيوك ناپوليونك سقوطندن صكره انكلتره ايله اون سكزنجى لويى آره‌سنده عقد اولنان معاهده‌يى امضا ايدن انكليز ديپلوماتلرندن بريدر .

١٨٢٨ده دوق دو ولنيغتونك رياستى آلتنده بولنان هيئت وكلايه، و١٨٣٤ ايله ١٨٤١ده دخى (پيل)ك تشكيل ايتديكى قابنتويه داخل اولمشدى. ١٨٥٢ ده محافظه‌كارلرله سربستى طرفدارلرندن و(پيل) ك طرفگيرلرندن مركب اوله‌رق مخلوط برقابنتو تشكيل ايدوب، فرانسه‌ايله تدافعى وتعرضى براتفاق دخى عقد ايتمشدر .

آبرغاونى { (Abergavenny) انكلتره‌نك (مونوق) ايالتنده و(غاونى) نهرى اوزرنده بر شهردر . گوزل بر كوپريسى، آثار عتيقه‌سى، كومور معدنى، دميرخانه‌لرى و ٤٢٠٠ اهاليسى واردر .

آبرقرومبى { (Abercromby) انكليز جنراللرندن اولوب، ١٧٣٨ تاريخ ميلاديسنده اسقوچياده طوغمش، و١٧٩٣ و٩٤ ده فلمنك وبلچيقه‌ده فرانسزلره قارشى، بعده آمريقا آطه‌لرنده وغويانه‌ده محاربه ايتمش؛ و١٧٩٨ده فرانسزلره قارشى مصره كوندريلن انكليز عسكرى قوماندانلغنه تعيين اولنه‌رق، غالب گلمش ايسه‌ده، ١٨٠١ ده مجروحاً وفات ايتمشدر .

آبرقرونواى { (Abercronway) انكلتره‌نك (والس) مملكتى ساحلنده و (قرونواى) نهرى آغزنده مستحكم بر شهر اولوب، ٢٠٠٠ اهاليسى واردر .

آبرنتى { (Abernethy) اسقوچيانك (تاى) نهرى اوزرنده بر كوچك شهردر . ١٧٠٠ اهاليسى واردر .

آبرنقاتويى { (Abrincatui) فرانسه‌نك اسكى اقوامندن بريدر، كه مانش دكيزى سواحلنده ساكن اولوب، مركزلرى ينه بو نامله ياد اولنور و(ايجنا) دخى دنيلير برشهر ايدى .

آبرنك { (Abrang) كشمير مملكتنده، (جانسكر) نهرى اوزرنده، (سملا)نك ٢٨٨ كيلومتره شمالنده برشهردر. ٣٣° ٤٠' عرض شمالى و٧٤° ٢٢' طول شرقيده واقعدر.

آبرو { هندستانده دهلى حاكمى شاه نجم الدينك شعرده قوللانديغى مخلصدر . هجرتك ١١٦١ تاريخنده وفات ايتمشدر .

آبرو { حافظ آبرو . [«حافظ» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله .]

آبروچى { (Abruzzes) وايتاليانجه (Abruzzi) ايتاليانك ناپولى‌يه ملحق برمملكتيدر، كه آدرياتيق دكيزينه ناظر اولوب، (پسقاره) نهريله ايكى‌يه بولنمش، واوچ ايالته تقسيم اولنمشدر ؛ مركزلرى (ترانو)، (آقويلا) و (كتى) قصبه‌لريدر . سطحى ١٣٠٠٠ مربع كيلومتره، واهاليسى ٩٠٠٠٠٠ نفوسدر . طاغلق واورمانلق بر ير اولوب ، قورد وآييلرى چوقدر . محصولاتى باشليجه زيتين ياغى، پرنج، شراب، ايپك وصفراندن عبارتدر . صنايعى كريدر . اهاليسى جنكاوردر .

آبرودبانيه { (Abrudbanya) ترانسلوانيانك (آلسوتهوار) ايالتنده بر قصبه‌در . طاغلق بر محلده وآلتون معدنلرى اورته‌سنده واقع اولوب، ٤١٣٠ اهاليسى واردر .

آبرودفالوه { (Abrudfalva) ترانسلوانيانك (آلسو تهوار) ايالتنده آلتون معدنلرى قربنده بر شهردر . ٤٤٠ اهاليسى واردر .

آبرولوس { (Abrolhos) پورتكيز لساننده «كوزلركى آچ» ديمك اولوب، دكيزك سطحنه قريب بولنان برچوق مخاطره‌لى قيالره علم اولمشدر، كه اك مشهورلرى آوسترالياناك ساحل غربيسنده °٢٨ ايله °٢٩ عرض جنوبيسنده، وبرازيليانك (باهيا) سواحلنده ″٥١′٥٧°١٧ عرض جنوبيده بولنانلريدر . برازيلياده كيلرك اوستنده بر فنار ركز اولنمشدر .

آبرى { (ابوالحسن محمد بن حسين بن ابراهيم بن عاصم الآبرى.) [«ابو الحسن» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آبريسويت { (Aberyswith) انكلتره‌نك (غال) ياخود (والس) مملكتنده (ريدبول) ايله (ايسويت) نهرلرينك محل تلاقيسنده واقع برشهردر . ٦٧٢٠ نفوسى، اولدقجه تجارتى وكوزل ليمانى واردر. دكيز حماملرى و بالغنك كثرتى مشهوردر .

آبريوله { (Abriola) ايتاليانك (بازيليقاته) ايالتنده و(پوتنجا) نك ١٥ كيلومتره جنوبنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٠٠٠ اهاليسى واردر .

آبزان { بنى اسرائيل حكامتنك سكزنجيسى اولوب، يدى سنه حكم سورمشدر .

آبسكون { خوارزمدن آقوب ، بحر خزره دوكيلن (آبكون) نهرينك منصبنه واو منصبده بولنان بركوچك آطه‌يه واونده‌كى شهره ويريلن اسمدر . بوآطه مغول تاتارلرينك دهشتندن قاچان محمد خوارزم شاهك ملجأ ومحل وفاتى بولنمش اولمغله شهرتياب اولمشدر. حالا صوآلتنده‌در. ابوالعلا احمد بن صالح بن محمد بن صالح تميمينك مسقط رأسيدر.

آب سياه { هندستانده قنوج نهرى قربنده بر دره‌در.

آبسيرت { (Absyrt) يونان قديمده موره شبه جزيره‌سنده واقع (فوكيده) حكمدارى (آته) نك اوغلى اولوب، همشيره‌سى (ميده) عاشق (ياسون) ايله برابر پدرينك اوندن فرار ايتديكى صره‌ده، بونى كسوب، تعقيب ايده‌جك آدملرى مشغول ايتمك ايچون، پارچه‌لرينى يول اوستنده طاغيتمش ؛ وبول برنهر كنارندن كچديكيچون، نهردخى (آبسيرت) ناميله تسميه اولنمشدر .

آبسيرتيد { (Absyrtides) دالماچيا سواحلى قارشيسنده برقاچ آطه‌نك هيئت مجموعه‌سنك اسميدر . بعض خرافات يونانيه‌يه كوره (ميده) قرنداشى (آبسيرت)ى بوآطه‌لرده اولدورمش اولديغندن، بو اسمله تسميه اولنمشلردر . مذكور آطه‌لرك باشليجه‌لرى : كرسو، اوسرو، آربه، ليا، وپاغو آطه‌لريدر .

آبسيمار { (Absimare) روما ايمپراطورلرندندر. [«تيبر» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله .]

آبص { يساكر قصبه‌لرندن اولديغى توراتده مذكور اولوب، اليوم (توباس) دنيلن شهرك عينى اولمسى محتملدر.

آب صافى { زبانزدى (آلب صوفى) در. ازميد سنجاغنه ملحق آطه‌بازارى قضاسنده بر ناحيه‌در. قره جابر ناحيه‌سيله برابر ١٧ قريه‌يى حاوى اولوب، اهاليسى ٢٥٠٠ نفوس مسلمه‌دن عبارتدر.

آبغار { ميلاددن ايكى عصر اولدن ميلاددن ايكى عصر صكره‌يه قدر يعنى بش عصر

اورفه‌ده حکومت ایدن ملوکدن برقاچنك اسمیدر .

آبقرون { کرید جزیره‌سنك اسفاکیا سنجاغنده قضا مرکزی بر شهردر .

آبکور { دیاربکر ولایتنده (امد) قضاسنه تابع برناحیه اولوب، مرکز ولایتدن ۱۲ ساعت قدر اوزاق، و ۷ قریه‌یی جامعدر.

آبکون { خوارزمدن آقوب بحر حزره دوکیلور بر نهردر.

آبل { (Abel) حضرت آدمك اوغلی هابیلك بین النصارا اسمیدر . [« هابیل » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آبل { (Abel) دانیمارقا قراللرندن اولوب، میلادك ۱۲۵۰ تاریخنده برضیافت اثناسنده بیوك برادری آلتنجی (اریق) ی قتل ایتدکدن صکره، تخته جلوس ایتمش ؛ وایکی سنه صکره (فریسون)لر عصیان ایدوب، کندیسنی قتل ایلمشلردر .

آبل { (نیقولا —) اسوج ریاضیوننددن اولوب، علوم ریاضیه‌یه پك چوق خدمتلر ایتمش، وبرچوق اثرلر براقه‌رق، میلادك ۱۸۲۹ نده وفات ایتمشدر .

آبل { سوریه وفلسطینده برقاچ قصبه وقریه‌نك اسمی اولوب ، اك مشهورلری محللرنده ذکر اولنور.

آبلار { (Abélard) (هلویزه) اسمنده بر قیزله اولان معاشقه‌سیله وبینلرنده واقع مکاتبات عاشقانه‌سیله داستان اولمش، وفلسفه ومذهبه متعلق تألیفات ودرسلریله شهرت بولمشدر . میلادك ۱۰۷۹ تاریخنده فرانسه‌نك (نانت) شهری جوارنده (پاله) قریه‌سنده تولد ایدوب، زادکاندن بر عائله‌یه منسوب اولدیغی حالده، عصرینك مشاهیرندن (کویوم دو شامپو) نك درسنه ملازمت ایدوب، آز مدت ظرفنده استادینه رقابت ایده‌جك درجه‌یه کلمش، و ۲۲ یاشنده ایکن، کندینه مخصوص برمدرسه آچوب، (ملون) ده ، (قوربی) ده ونهایت پارسده منطق وآداب وفلسفه تدریسنه باشلایه‌رق، حلقهٔ تدریسنه داخل اولان طلبه‌سی اوچ بیکی تجاوز ایتمشیدی. مؤخراً الهیات وعقاید علمنی تحصیل ایده‌رك، بوفنده دخی کسب مهارت ایتدکدن صکره، کبار روحانیوندن (قولبرت)ك حفیده‌سی (هلویزه)نك معلملکنه نصب اولنمش. بوقیزك حسن وآننه مقاومت ایده‌مه‌مکله، بینلرنده حاصل اولان معاشقه‌نك نتیجه‌سی اولمق اوزره، کندیسنی قاچیروب، (برتانیا) یه کوتورمش، واوراده، ثمرهٔ عشق وعلاقه‌لری اوله‌رق، برارکك چوجغی دنیایه کلدکدن صکره، معشوقه‌سیله خفیاً عقد نکاح ایتمش ایسه‌ده، قیزك عمیجه‌سی بو نکاحله‌ده قناعت ایتمیه‌رك، کندیسنی کیجه یاریسی حفیده‌سیله یاتمقده اولدیغی یتاقده باصوب، عضو رجلیتنی قطع ایتدیرمش . بونك اوزرینه آبلار (سن دنیس) مناسترلرینه کیدوب، رهبان صنفنه داخل اولدیغی کبی، معشوقه‌سی دخی (آرژانتوی) مناسترنده راهبه اولمش. بروقت صکره آبلار، طلبه‌سنك ابرامی اوزرینه، مناستردن چیقوب، یکیدن برمدرسه آچه‌رق، تدریسه باشلامشسه‌ده، فلسفه‌ده زمانك مشاهیرینه مخالف برچیغیر آچمش اولدیغی کبی، علم کلام وعقایدده دخی حکمت وعقلیاتی نقلیاته تقدیم وترجیح ایتدیکندن، محافل روحانیه‌نك نظر دقتنی جلب ایدوب، او صره‌ده نشر ایتدیکی بعض آثاری رفض والحاد ایله اتهام اولنه‌رق، احراق ایدلمش . موخراً برمناستر ریاستنه نصب اولنوب، رهبانك احوالنی تنسیق ایتمکه چالیشدیغیچون، ۱۱۴۰ تاریخ میلادیسنده (سان) مجلس روحانیسی طرفندن رفض والحادله محکوم اولمش . تبرئهٔ ذمت ایچون رومایه کیدرکن، یولده (قلونی) مناستری رئیسنك محبتنی قزانمغله، اونك وساطتیله پاپانك عفوینه مظهر اولوب، بقیهٔ عمرینی، عشق وهجرانك شراره‌لریله سوزان، وزمانه‌نك ناسازکارلغیله نالان اوله‌رق حزن وکدرله کچیره‌رك، میلادك ۱۱۴۲ تاریخنده وفات ایتمشدر. آثاری دفعاتله طبع وترجمه ایدلمشدر. فرانسه مشاهیر شعراسندن (لامارتین) آبلارك ترجمهٔ حال سوزناکنی شاعرانه بریولده تصویر ایتمش؛ وفیلسوف مشهور (ژان - ژاق - روسو)، کندی طالبه‌سنه اولان معاشقه‌سنی تصویر ایچون، آبلار ایله هلویزه‌نك داستاننه تقلیداً « یکی هلویزه » عنوانیله مکاتبه صورتنده برعشقنامه یازمشدر .

آبل الزیت { اردن وادیسنده کائن بر شهر قدیمدر.

آبل السقی { بیروت سنجاغنده (مرج عیون) قضاسنده غایت کوزل برموقعده

واقع بر قریه اولوب، ١٠٠٠ نفوسی و بر روم کلیسا-سیله بر ده پروتستان کلیسا و مکتبی جامعدر.

آبل السوق { شام قصبه‌سنك بش ساعت بعدنده غایت کوزل بر تپه‌ده واقع بر قریه اولوب، حضرت آدمك اوغلی هابیلك مزاری اوراده بولندیغی زعم اولنور. الیوم (سوق) ویاخود (سوق وادی بردی) نامیله معروفدر. ابو طاهر المقری الآبلی‌نك مسقط رأسیدر.

آبل القمح { بیروت سنجاغنده مرج عیون قضاسنده (بانیاس) ناحیه‌سنك کویلرندن اولوب، توراتده مذکور اولان (آبل بیت معکه) بوندن عبارت اولدیغی مظنوندر. ٤٥ خانه‌یی جامعدر.

آبلانده { (Abellanda) اسپانیانك (بیسقایا) ایالتنده، (بیلبائو) شهرینك ٢٥ کیلومتره غربنده واقع بر کوچك شهردر.

آبلانقور { (Perrot d'Ablancourt) فرا-نسه‌نك (شالون سور مارن) شهرنده ١٦٠٦ تاریخ میلادیسنده طوغوب، ١٦٦٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. لاتین و یونان قدیم لسانلرندن فرانسزجه‌یه برچوق آثار نافعه ترجمه ایتمشدر. ترجمه‌لری، فصاحتلری سببیله، شهرت بولمش ایسه‌ده، اصللرینه مطابق دکلدر.

آبلایکیت { (Ablaïkit) سیبریانك (ایرتیج) نهرینه دوکیلور ایکی کوچك چای، و بونلردن برینك ساحل یميننده واقع بر کوچك قصبه‌در، که وقتیله (قالموق) تاتارلرینك مرکزی ایدی.

آبل بیت معکه { توراتده مذکور اولوب، بولنمش اولدیغی محل مختلف فیه‌در.

آبلخاریب { ارمنی مورخلرندن اولوب، میلادك آلتنجی عصرنده ار-منستانك بر مفصل تاریخنی یازمش، و علی الخصوص ایرانیلرله ارمنیلر بیننده وقوع بولمش محارباتی، و ایران ایله ارمنستانك ایکی عصرلق وقوعاتنی پك مفصل نقل ایتمشدر.

آبل شطیم { اردن وادیسنده واقع او-لوب، بنی اسرائیل ارض مو-عوده وصولدن اول، بو قصبه‌یه نزول ایله، و اوراده کونشدن کنایه اولان (بعل) ه عبادت ایتدکلرندن غضب الهی‌یه مستحق اولمشلردر.

آبل مصرایم { اردن نهرینك غرب طرفنده بر محل ایدی، که حضرت یوسفك مصریوندن بر جماعتله کلوب، حضرت یعقوبی اورایه دفن ایتمسندن طولایی، «مصرایم» کلمه‌سنه اضافتله تسمیه اولنمشدر. بو کون (حجله) دنیلن محل اولدیغی مظنوندر.

آبلن { (Abelin) آلمانیا مورخلرندن اولوب، میلادك ١٦٤٦ تاریخنده استراسبورغده طوغمشدر. «اوروپا تماشاسی» نامیله ١٢ جلددن عبارت بر تاریخ یازمش، و هندك تاریخیله سائر بعض آثار تاریخیه‌یه دخی قلم قاریشدیرمشدر.

آبلنچن { (Ablentschen) اسویچره‌نك منتهای جنوب غربیسنده و (برن) ناحیه‌سنده بر قریه‌در، که موقعنك غایت مرتفع و صارب اولمسیله، و قربنده غایت درین بر مغاره بولنمق سببیله مشهوردر.

آبلیتاس { (Ablitas) اسپانیانك (ناوار) ایا-لتنده (تولده) نك قربنده بر کوچك شهردر؛ ١٢٠٠ اهالیسی واردر.

آب مرغان { فارسده شیراز جوارنده بر مسیره‌در، که بعض موسملرده شیراز اهالیسی اورایه کیدوب، اجرای ذوق و جنبش ایدرلر. — ینه ایرانك قهستان ولایتنده بر پیکاردر، که کویا صویی صیغرجق قوشلرینی جالب اولمغله، چکرکه‌یی دافع اولمق اعتقادیله، اوزاق یرلردن آلیر-لرمش.

آبناکی { (Abnaqui) آمریقای شمالینك اهالی اصلیه‌سندن بر قومدر، که (موهیقان) قومیله برابر — وقتیله پك کثرتلی اولوب، ممالك مجتمعهٔ آمریقانك شرق شمالی جهتلرنده منتشر بولنمش اولان — بر بیوك اولوسك شعبه‌لرندن برینی تشکیل ایدیور. الیوم موجود اولان افرادی ممالك مجتمعه‌دن (موهاوو) حکومتی اراضیسنه چکلمش؛ و بعض پرا-کنده اشخاصی دخی قناده طرفلرینه یایلمشدر.

آبنایخ خان { (قطلغ بن پهلوان) دولت سلجو-قیه‌نك امراسندن اولوب، خوارزمشاه سلجوقی زماننده امیر الامرا اولمش، و چنکیزخانك هجومنده بخارا امیرلکنه، نصب اولنمش ایدی. بخارانك تاتارلر طرفندن ضبطی اوزرینه، خراسانه

...ولی اولمش ایسه‌ده، اوراده دخی دیکیش طوتدیره‌میوب، نهایت هجرتك ٦٠٧ تاریخنده واقع مغلوبیتی اوزرینه، (ری)ده بولنان خوارزم مشاهك اوغلی تیرشاهه التجا ایده‌رك، اکرام والتفاتنه نائل اولمش، ووفاتنه دکین اوراده قالمشدر.

آبنبرغ (Abenberg) باویرانك (فرانقونی - موآین) ایالتنده، (رزات) نهری اوزرنده بر کوچك قصبه اولوب، ١٤٤٠ اهالیسی واردر.

آبندبرغ (Abendberg) آلب طاغلرندن (برن) ناحیه‌سنده واقع بر طاغدر، که موقع ومنظره‌لرینك کوزللکیله مشهوردر. ارتفاعی ١٨٢٨ متره‌در. — بو نام ایله (سیلزیا) ده (هیرشبرغ) قربنده بعض ذروه‌لر دخی واردر.

آبندون جرجان قریه‌لرندن اولوب، (ابو بکر احمد بن محمد بن علی الجرجانی الآبندونی)نك مسقط رأسیدر. [«ابوبکر» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آبنر طالوتك صمیجه زاده‌سی وقاعدی اولوب، طالوتك وفاتنده حکمدارلغی طالوتك اوغلی (اسبوست) ه ویرمك ایستمش ایسه‌ده، مؤخراً حضرت داودك طرفنه دونوب، بتون بنی اسرائیلك مشارالیهه تابع اولمسنه جهد ایتمشدر. رقیبی (یوآب) طرفندن قتل اولنمشدر.

آبنسبرغ (Abensberg) آشاغی باویره‌ده، طونه‌یه دوکیلن (آبن) نهری اوزرنده واقع بر کوچك قصبه‌در، که ناحیه مرکزی اولوب، ١٦٧٠ نفوسی حاویدر. کوکورتلی معدن صولری واردر؛ یوك منسوجاتی وحریق طلومبه‌لری اعمال اولنور؛ شربتجی اوتی یتیشدیریلیر. اسکی آبنسبرغ قونتلرندن قالمه بر اسکی سرایی واردر. مشاهیر مورخیندن (آوانتینوس - تورنمایر) ك مسقط رأسیدر. بیوك ناپولیون بو شهرده ١٨٠٩ تاریخ میلادیسنده آرشیدوق (شارل) ه قارشی بیوك بر مظفریت قزانمشدر.

آبنوبا (Abnoba) اسکی جرمانیاده طونه‌نك منبعلرنده بر طاغك اسمیدر، که اهالیسی (دیانه) یه یعنی قمره عبادت ایدرلردی.

آبو (Abo) روسیه‌نك اسکی (فینلانده) ده، (آئورا) نهرینك اغزنده، پترسبورغك ٤٦٠ کیلومتره غرب شمالیسنده واقع بر شهردر، که بو نامله یاد اولنور بر قضانك مرکزی اولوب، ١٨٠٠٠ اهالیسی وواسع بر کتبخانه‌سی واردر. میلادك ١٦٤٠ تاریخنده تأسیس اولنمش بر دارالفنونی دخی وار ایدیسه‌ده، ١٨٢٧ ده (هلسینغفورس) شهرینه نقل اولنمشدر. فینلانده لیسانده بر مجموعهٔ موقوته نشر اولنور. چوقه، صابون وجام فابریقه‌لری ویك ایشلك تجارتی واردر. بو شهر میلادك ١١٥٧ تاریخنده اسوجلیلر طرفندن تأسیس اولنوب، ١٨١٢ تاریخنه‌دك فینلانده‌نك مرکز اداره‌سی ایدی. حریقدن دفعاتله خراب اولمشدر. ١٧٤٣ده روسیه ایله اسوج بیننده بر معاهده‌نك محل عقدی اولمشدر، که «آبو معاهده‌سی» نامیله مشهوردر. میلادك ١٨٠٩ تاریخنده آبو شهری فینلانده‌نك قالمش اولان پارچه‌سیله برابر روسیه‌نك الینه چکمشدر. مرکزی بولندیغی ایالتك سطحی ٢٦٠٠٠ مربع کیلومتره، واهالیسی ٣٢٠٠٠٠ نفوسدر. پیشکاهنده سیر سفائن حقنده پك مخاطره‌لی بر طاقم قیالق آطه‌لر واردر. فینلانده لسانده (تورغ) دنیلیر، که بازار دیمکدر.

آبو (Abou) هند غربیده واقع (آراوالی) سلسلهٔ جبالنك اك یوکسك ذروه‌سی مقامنده بر طاغدر. ٢٤° ٤٥′ عرض شمالی و ٧٠° ٣٠′ طول شرقیده واقع اولوب، ارتفاعی ١٢٠٠ ایله ١٥٠٠ متره آره‌سنده‌در. بو طاغ اسکی زماندن بری هندك اهالئ شمالیه‌سی طرفندن مقدس عد اولنه‌رق، اوزاقدن زیارتنه کیدرلر، وحسابسز مغاره‌لری ایچنده مجاور اولورلر.

آبو (Abbot) بریسی (جورج) ودیکری (روبر) اسمیله انکلتره‌نك اون آلتنجی عصر میلادی پسقپوسلرندن ایکی برادردر، که امور مذهبیه‌یه دائر بعض اثرلر براقمش، وپروتستانلغك انکلتره‌نك هر طرفنه نشرینه خدمت ایتمشلردر.

آبور (Abors) هیمالایا طاغلرینك منتهای شرقنده وآنام مملکتنك شمالنده ساکن وحشی بر قومدر، که کثرتلریله وجنکاورلکلریله قومشولرینی دائما قورقو ایچنده بولندیرمقده‌درلر. سیمالری تیبتلیلر ومغوللرله قرابتلرینه دلالت ایدیور. بو قومك اصل اسمی (پادام) اولوب، سیاملیلر

طرفندن «دشمن» دیمك اولان (آبور) اسمیله تسمیه اولنمشلردر .

آبوس (Abus) اسكی روما جغرافیوننك ارمنستانده واقع (كبان) طاغنه، وانكلتره‌ده‌كی (هوبرت) نهرینه ویردكلری اسمدر . [بو كلمه‌لره مراجعت بیوریله .]

آبولونیوس (یاخود آبلونیوس) آپو-لونیوس نام حكیم یونانی‌یه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«آپولونیوس» كلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آبولونیه خداوندكار ولایتنده بروسه‌نك ٤٤ كیلومتره غرب جنوبیسنده واقع بر كول وكولك ایچنده بر كوچك آطه‌نك اوزرنده برشهردر. مرمره دكیزینك ٢٥ كیلومتره جنوبنده‌در . كولك شرقدن غربه طولی ٢٥، وشمالدن جنوبه عرضی ١٧ ویا ١٨ كیلومتره اولوب، آیاغی مقامنده اولان (سوسورلی) نهری واسطه‌سیله صویی مرمره دكیزینه دوكیلور . آطه كولك شمال شرقیسنده اولوب، اخشابدن بر كوپری واسطه‌سیله قره ایله مربوطدر. شهر خراب بر سور ایله محاط اولوب، ٣٠٠ قدر خانه‌سی واردر؛ اهالیسی عثمانلی وروم‌دن عبارتدر . سور وقلعه‌سی قیاصرهٔ قسطنطینیه زماندن قالمه اولوب، اونلرك وقتنده (آپولونیا) یعنی «مدینة الشمس» تسمیه اولنان شهر قره‌ده، ویالكز قلعه آطه‌ده ایدی .

آبومی (Abomey) آفریقای غربیده (كینهٔ شرقی) ده (داهومی) مملكتنك مركز وپایتختیدر . ٧° عرض شمالی و ″٤٠ ′١١ طول شرقیده واقع اولوب، ساحل بحردن ١٠٠ كیلومتره بعدنده و ٣٩٥ متره ارتفاعنده‌در . شهر بر قوملق اووه‌نك اورته‌سنده اولوب، ٢٤٠٠٠ قدر اهالیسی واردر . قصبه ایكی درین خندقله محاط اولدیغی كبی، ایچنده حكمداره مخصوص بولنان ایكی سرایی دخی ٢٠ قدم ارتفاعنده طوپراقدن برسورله احاطه، وسورك اوستی حربده طوتیلان اسیرلرك باشلریله دهشتلی بر صورتده تزیین اولنمشدر .

آبون (Abbon) بری طقوزنجی، ودیكری اونجی عصر میلادیده یاشامش ایكی راهبك اسمیدر، كه برنجیسی «پارسك نورمانلر طرفندن محاصره‌سی» نامیله لاتینجه بر منظومه، ودیكری پاپالرك تراجم احوالنه دائر بر كتابله سائر بعض آثار براقمشدر .

آبونا (Abona) آفریقانك سواحل غربیه‌سی قارشیسنده كائن (قناریه) آطه‌لرندن (تنریف) آطه‌سنك بر شهر ولیمانیدر. ١٥١٦ اهالیسی واردر .

آبوندانس (Abondance) «بركت» دیمك اولوب، اسكی یونانلی وروما-لیلرك آلهه‌سندن بری ایدی. یونانلیلر بوكا آفثونیا (Aφθονία) دیرلردی. تصویری چیچكله غرق اولمش وصاغ النده چیچك ومیوه ایله طولو بر بوینوز طوتار بر قیز هیكلندن عبارت ایدی. بو بوینوز رئیس الآلهه زعم ایتدكلری مشترینك مر-ضعه‌سی اولان (آمالتیا) نام كچینك بوینوزی اولوب، مشتری بونی چوجقلغنده كندیسنه باقش اولان پریلره بخش ایتمشیدی .

آبوندانس (Abondance) فرانسه‌نك (هوت ساوآ) ایالتنده و (درانس) دره‌سی اوزرنده ناحیه مركزی بر بیوك قریه‌در . اونده كلیتله اعمال اولنان «واشرین» پنیریله مشهوردر. اهالیسی ١٥٠٠، وناحیه‌سنك اهالیسی ٦٦٠٠ نفوسدر .

آبوندانس (Baie de l'Abondance) اصل اسمی انكلیزجه (Bay of Plenty) اولوب، «بركت قویی» تعبیریله ترجمه اولنه بیلیر . [بو لغته مراجعت .]

آبوندانس (Jean d'Abondance) فرانسه‌نك اون آلتنجی عصر میلادی شعراسندندر .

آبونی (Abony) مجارستانده پشته ایالتنده وشهر مذكورك ٨٥ كیلومتره شرق جنوبیسنده واقع بر شهر اولوب، ١٠٢٤٠ اهالیسی واردر .

آبویل (Abbeville) فرانسه‌نك (سوم) ایالتنده و (سوم) نهری كنارنده قضا مركزی بر شهردر. ١٨٢٠٨ اهالیسی، مستحكم قلعه‌سی، لیمانی، منتظم مكتبی، یتیمخانه‌سی، غوت اصول معماریسی اوزره متین كلیساسی، قیشله‌لری، آت یتیشدیرمكه مخصوص میری حاراشی، واییلیك،

خالی وناقیه اعمالنه مخصوص کارخانه‌لری واردر . وقتیله مکمل چوقه وقطیفه فابریقه‌لری دخی وار ایدی . فرانسه قراللرندن (سن لویی) میلادك ۱۲۵۹ تاریخنده بو شهرده انکلتره ایله بر معاهده امضا ایتمشدر . بعض مشاهیرك وطنی اولوب، ازجمله موسیقی استادلرندن (لروئر) ك بر هیکلی دخی اوراده اعمال ورکز اولنمشدر . قضاسنك سطحی ۱۵۶۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۴۱۶۰۰ کشیدر .

آبویل (Abbeville) آمریقاده ممالك مجتمعه‌دن جنوبی (قارولینه) نك ناحیه مرکزی بر شهیدر، که جمهوریت مذکوره‌نك غرب طرفنده اولوب، (سالوده) ایله (ساوانه) نهرلری آره‌سنده، وساوانه نهرینك بر شعبه‌سی اوزرنده‌در . قربنده آلتون معدنی اوجاغی وار ایسه‌ده، ایشلنمه‌که باشلا- مشدر . ناحیه‌سنك سطحی ۲۷۶۴ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ۱۸۷۰ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان تحریرده ۳۱۱۳۰ کشی ایدی، که بونلرك ثلثانی آفریقادن منقول زنجیلردن عبارتدر .

آبه بری ایرانده ری ایله همدان آره‌سنده (ساوه‌نواحیسنده، بری اصفهانده، وبری‌ده مصرده اولمق اوزره، اوچ قریه‌نك اسمی اولوب، برنجیسی (جریر بن عبد الحمید الآبی) نك مسقط رأسیدر . — (عبد الله بن محمد بن محمویه بن مسلم الآبجی) نك مسقط رأسی ایسه یا بو قریه یاخود آبج اسمنده مجهول برقریه اولمسی محتملدر.

آبهی بر ایرمق آدی اولدیغی، وبو ایرمغه (رود خانهٔ آهو) دخی دنیلدیکی «بر- هان قاطع» ده مذکوردر.

آبی (Abbey) «مناستر» دیمك اولمغله، انکلتره وایرلانده‌ده بر چوق شهر وقریه- لرك اسملرینی ترکیب ایدر، که بونلری ترکیبلرینك دیکر جزئی صره‌سنده ذکر ایده‌جکز .

آبی حبسخانه‌سی (Prison d'Abbay) پارسده فرانسه‌نك اسکی حبسخانهٔ عمومیسی ایدی . میلادك ۱۷۹۲ تاریخنده واقع بیوك اختلال زماننده ارباب اختلال طرفندن بو حبسخانه‌ده ۱۶۴ مظنون ذبح اولنمشدر. بعده حبسخانهٔ عسکری اولوب، نهایت میلادك ۱۸۵۴ تاریخنده هدم اولنمشدر .

آبیاته غراسو (Abbiate-Grasso) ایتا- لیانك میلان ایالتنده ومیلان شهرینك ۲۴ کیلومتره غرب جنوبیسنده قضا مرکزی بر شهردر، که (تسین) نهری ایله میلان قصبه‌سی آره‌سنده، سیر سفائنه صالح اولمق اوزره، آچلمش اولان جد- ولك اوزرنده واقعدر . ۱۰۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر کلیسانی وبعض ابنیهٔ خیریه‌سی واردر .

آبی اللحم صحابه‌دن بر ذات اولوب، ات یمدیکی مناسبتیله بو لقبله تلقیب اولنمشدر.

آبیپون (Abipones) آمریقای جنوبیده (شاقو) مملکتك اهالئ قدیمه‌سنی تشکیل ایدن بیوك بر قومدر، که اسپانیول فاتحلرندن امحا ایدیلوب، الیوم بر قاچ کشیدن عبارت بر قبیله حالنه کلمش؛ واونلر دخی کندی لسانلرینی همان کلیاً اونودوب، اسپانیولجه تکلمه آلیشمشدرلر .

آبیتیبی (Abbitibi) آمریقای شمالیده واقع انکلتره مستملکاتنده (هودسون) کورفزی قربنده بر کول ونهرك واو نواحینك مرکز اداره‌سی اولان موقعك اسمیدر .

آبیدوس (Abydos) بوغاده چناق قلعه جوارنده الیوم نغره قلعه‌سنك بولندیغی محلده بولنمش اسکی بر قصبه‌نك اسمیدر . (هرو) ایله (لیاندر) ك معاشقه‌لرندن، وایران شاهی اردشیرك، روم ایلی‌یه چکمك ایچون، اوراده قور- مش اولدیغی کوپریدن طولایی شهرتیاب اولمشدر .

آبیدوس (Abydos) مصر علیاده غایت قدیم بر قصبه‌در، که الیوم (مدفونه) نامیله معروفدر . خرابه‌لری بادیه‌نك قوملری ایچنده مدفون اولوب، میلادك ۱۸۱۸ تاریخنده اجرا او- لنان حفریاتده اسکی فرعونلرك اسملرینی حاوی بر لوحه بولنمشدر، که لوندره‌موزه‌خانه‌سنده محفوظدر.

آبیلا سبته شهرینك اسم قدیمیدر. [«سبته» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آبینغدون (Abingdon) انکلتره‌ده (تامیس) نهری اوزرنده ولوندره‌نك ۸۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر شهردر. ۵۳۰۰ اهالیسی، حبوباته مخصوص بازاری وبر اسکی مناستری واردر .

آپاچين { (Apatchin) سيبريانك (ايرقوسق) ايالتنده، (بيستره) نهرينك ساحل يسارنده قضا مركزى بر كوچك شهردر .

آپاروپت { (Apparowpett) هندستانك (دكان) مملكتنده (نظام) حكومتنه تابع بر شهردر، كه حيدر آبادك ٢١١ كيلومتره شمالنده و ′١٦ °١٩ عرض شماليده واقعدر .

آپارى { (Apari) (فلپين) آطه‌لرندن(لوسون) جزيره‌سنك ساحل شماليسنده (قاغايان) نهرينك اغزنده بر شهردر، كه ساحل مذكورك يكتا ليمانيدر. تقريباً ٥٠٠٠ اهاليسى واردر. زلزله‌لرك كثرتندن طولايى ابنيه‌سى اخشاب وقامشدندر .

آپاش { (Apaches) آمريقاى شماليئك اهالىٔ اصليه‌سندن ممالك مجتمعه ايله مسكيقه‌ده (قولورادو) ايله (ريو - غرانده - دل - نورته) نهرلرى آره‌سنده واقع جبالده طولاشير بر بيوك قومدر، كه آمريقانك سكنهٔ جديده‌سنه قارشى فوق‌العاده بغض وخصومتلرى اولوب، دائما چاپولجيلقله اشتغال ايتمكده درلر . يالكز بر طاقلرى يكى مكسيقه و (آريزونه) جمهوريتلرنده اسكان ايدوب، تمدنه يوز طوتمشلردر.

آپا صاحب { هندستانك مجوس ملوكندن ايكيسنك اسميدر، كه برى (نگپور) حاكمى اولوب، ميلادك ١٨١٦ تاريخنده، پدرينك وفاتى اوزرينه، تخت موروثنه جلوس ايتمش؛ وديكرى (ستاره) حاكمى اولوب، ميلادك ١٨٣٩ تاريخنده، برادرينك خلعى اوزرينه، انكليز حكومتى طرفندن اقعاد اولنمشدر .

آپالاش { (Apalaches) آمريقاى شماليئك اهالىٔ اصليه‌سندن (ميسيسيپى) نهر عظيمنك واديلرنده كشت وگذار ايدر بر قومدر، كه، وقتيله نهر مذكورك بتون واديلريله مكسيقه كورفزينك جهت شماليه‌سنده‌كى يرلر منحصراً بونلرله مسكون بولنمش ايكن، بوكون بر قاچ بيك شخصدن عبارتدر . آمريقانك كشفنده، بونلر، مكسيقه‌ليلرله همجوار اولمق مناسبتيله، بعض منسوجات اعماليله ومصر بغدايى زرعيله مألوف ايديلر . بر طاقلرى (آرقانساس) نهرى كنارلرنده اسكان ايدوب، آسايشده يشامقده‌درلر .

آپالاش { (Apalaches) ممالك مجتمعه‌ده بر سلسلهٔ جبالدر . [«آلغانى» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله .]

آپالاشه { (Apalachée) مكسيقه كورفزنده (فلوريده) شبه جزيره‌سنك جهت جنوبيه‌سنده ساكن بر قويدر، كه (مارق) نهرى اورايه دوكيلور .

آپالاشيقوله { (Apalachicola) آمريقاده ممالك مجتمعه‌نك (كورجستان) تعبير اولنان مملكتى شمالنده‌كى طاغلردن نبعان ايدوب، ١٠٤٠ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره، مكسيقه كورفزينه دوكيلور بر نهردر. اغزندن مجراسنك يارينه قدر سير سفائنه صالحدر .

آپالاشيقوله { (Apalachicola) ممالك مجتمعه‌دن (فلوريده) نك شمال غربيسنده وبو نامله ياد اولنان نهرك اغزنده واقع بر شهردر، كه (فرانقلن) سنجاغنك مركزيدر. اوچ بيك قدر اهاليسى واردر. او جوارلرده كليتله حاصل اولان پموق اخراجاتنك اسكله‌سى اولوب، آنجق نهرك دوكديكى قوملرك تشكيل ايتدكلرى سدلردن طولايى، يالكز كوچك كيلر يناشه بيلير.

آپام { (Apam) آفريقانك سواحل غربيه‌سنده واقع (كينهٔ شرقى) مملكتنده بر يردر، كه فلنكليلر طرفندن اسكان، وبو نامله بر شهر تأسيس اولنمش ايكن، ميلادك ١٨١١ تاريخنده (آشانتى) نام بر آفريقا قومى طرفندن تخريب، ومؤخراً مملكت دخى انكليزلر طرفندن ضبط اولنمشدر .

آپاميا { (Apamea ياخود Apamée) آناطولى وسوريه وعراقده بر قاچ شهرك اسم قديميدر : برنجيسى مرمره‌ده‌كى مدانيه شهريدر، كه قبل‌الميلاد ٧٥ تاريخنده روماليلر طرفندن ضبط واسكان اولنمشيدى؛ ايكنجيسى آفيون قره حصاريدر، كه آنطيوخس‌سوتير طرفندن ضبط واسكان‌اولنه‌رق، والده‌سنك اسمنه نسبتله، Apamea Cibotos (آپاميا-چيبوتوس) تسميه اولنمش، وآناطولينك اك بيوك تجارتگاهى حكمنه كچمشيدى؛ اوچنجيسى سوريه‌ده انطاكيه‌نك جهت جنوبيه‌سنده واقع واليوم (فاميه) اسميله معروف بر شهردر، كه سلفكيوس نيقاتور طرفندن بنا اولنمشيدى؛ دردنجيسى جزيره‌ده واقع

ایدی؛ بشنجیسی ینه جزیره‌ده فراتك ساحل یسارنده انبوم (اروم قلعه‌سی) نك بولندیغی محلده ایدی؛ آلتنجیسی‌ده عراقده فرات ایله دجله‌نك محل التصاقنده واقع (قرنه) شهریدر، که اك قدیم اسمی (دجبه) در.

آپانقا (Apaneca) آمریقای وسطیده (سان‌سالوادور) حکومتنده اهالئ اصلیهٔ قدیمه‌یه مخصوص بر شهردر، که ینه بو اسمله مسمی سوینمش بر برکانك شمالی اتکنده واقع اولوب، دکیز حذاسندن ۱٤۰۰ متره ارتفاعنده‌در. شهرك جهت شرقیه‌سنده دیکر ایکی منطفی برکان بولنیور، که اغزلری صو ایله طولوب، واسع بر ر کول صورتنی آلمشدر.

آپانوز (Appanoose) آمریقاده ممالك مجتمعه‌نك جهت شمالیه‌سنده واقع (یووه) مملکتنده بر ناحیه اولوب، سطحی ۱٤۱٦ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۸۷۰ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان تحریره کوره ۱٦٤٦۰ نفوسدر. کمور معدنلری چوقدر. مرکزی (سنترویل) شهریدر.

آپت (Apt) فرانسه‌نك (ووقلوز) ایالتنده قضا مرکزی بر شهردر. (قالاوون) نهری اوزرنده اولوب، ٦۰۰۰ نفوسی، مکمل مکتبی، چینی واسپارماچت فابریقه‌لری، وبرنجی درجه‌ده محکمه‌سی واردر.

آپتا (Apta) هندستانده بمبای ایالتنده (تانه) قضاسنده بر شهردر.

آپخرون یاخود آپشرون (Apchéron) کورجستانده قافقاس سلسلهٔ جبالنك بحر حزرك ایچنه اوزانمسندن حاصل اولان شبه جزیره‌در. مرکزی (باقو) شهریدر. بو شبه جزیره ایچنده بولنان نفط قویولریله مشهوردر، ونفط اخراجاتی چوقدر. اهالیسنك بر مقداری زردشتی اولوب، بوشبه جزیره‌یه بر ارض مقدس نظریله باقیورلر.

آپر (Aper) میلادك برنجی عصرنده یتیشن روما خطیبلرندن اولوب، کندیسی عن اصل (غولوآ) یعنی فرانسه اهالئ قدیمه‌سندن ایدی. روماده بعض بیوك مأموریتلر احراز، وحتی (سناتو) تعبیر اولنان اعیان مجلسی اعضالغنه دخی انتخاب اولندقدن صکره، ۸۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آپر ((آریوس —. Arrius Aper) روما شهر امینی ایکن، ایمپراطورلغی غصب ایتمك مقصدیله، ایمپراطور (قاروس) ی وخلفی (نومریان) ی قتل ایتدیرمشسه‌ده، ۲۸٤ تاریخ میلادیسنده (دیوقلتیان) ك امریله اعدام اولنمشدر.

آپر (Apert) فرانسه ارباب فنندن اولوب، موادحیوانیه ونباتیه‌دن عبارت اغدیه‌یی طول مدت بوزلمه‌دن محافظه ایتمك اصولنی ایجاد ایتمشدر. میلادك ۱۷۹٦ تاریخنده بو بابده تجاربه باشلایه‌رق، ۱۸۱۰ ده ایجاد ایتدیکی اصولی معرف بر کتاب نشر ایتمش؛ و ۱۸٤۰ ده فوت اولمشدر. اصولی، حفظ اولنه‌جق موادك درجهٔ لازمه‌ده قاینادلمسیله، بعده هوا آلمیه‌جق صورتده تنکه قوطیلره طولدیریلوب، قوطیلرك آغزلری کوزلجه لحملنمکدن عبارتدر.

آپراکسین (Apraxine) روسیه امیراللرندن اولوب، دولت مشارالیهانك دونغماسنی تأسیس ایدنلرك بریدر. بیوك پترونك کسب شهرت ایتمسنه باشلیجه سبب اولانلردن اولوب، اسوجلیلره قارشی بر قاچ محاربه قزانمش، و (الاند) آطه‌لرینی ضبط ایتمشدر. میلادك ۱٦۷۱ تاریخنده طوغوب، ۱۷۲۸ ده وفات ایتمشدر.

آپراکسین (قونت —) مادهٔ سالفه‌ده بیان اولنان آمیرال آپراکسینك تورونی اولوب، روسیه مارشاللرندندر. دولت عثمانیه ایله روسیه آره‌سنده واقع اولان محاربه‌ده مارشال (مونیش) ك قوماندەسی آلتنده بولنمش؛ ومؤخراً ایمپراطوریچه (الیزابته) یی پروسیه ایله طوتیشمغه تشویق ایده‌رك، ۱۷۵۷ تاریخ میلادیسنده پروسیه‌لیلری مغلوب ایدوب، (مامل) موقعنی ضبط ایتمش ایسه‌ده، غالبیتندن استفاده ایده‌مدیکندن، جلب اولنوب، محاکمه اولنمقده ایکن، ۱۷٦۰ ده وفات ایتمشدر.

آپرس (Après de Mannevillette) فرانسه‌نك متفنن قپودانلرندن اولوب، سواریسی اولدیغی کمی ایله هند وچینك سواحلنی کشف ایله، اورالرك مکمل ومصحح خریطه‌لرینی تنظیم ونشر ایتمشدر. میلادك ۱۷۰۷ تاریخنده (هاور) شهرنده طوغوب، ۱۷۸۰ ده وفات ایتمشدر.

آپرواغ { (Approuague) آمریقای جنوبیده فرانسه (غویانه) سنده بر نهردر، که ینه بو نامله یاد اولنان برقریه‌نك قربنده بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. وادیلرنده آلتون معدنلری بولنور. آغزینه قریب اولان ١٠٠ کیلومتره‌لك مجراسی سیر سفائنه صالحدر.

آپرواغ { (Approuague) ماده سالفه‌ده بیان اولنان نهرك آغزینه قریب برکوچك شهردر. فرانسه‌نك النده اولان (غویانه)‌ده چیقاریلان معدنلرك مرکزی اولوب، ١٥٠٠ اهالیسی واردر، که بر قسمی زنجی وبر قسمی دخی معدن عمله‌سندن عبارتدر.

آپریچنا { (Apricena) ایتالیانك ناپولی مملکتنده (قاپیتاناته) سنجاغنده بر شهردر. (سان سورو)نك ١٠ کیلومتره شرق شمالیسنده واقع اولوب، ٥٣٠٠ اهالیسی واردر.

آپریس { (Apriès) مصر قدیم فرعونلرندن اولوب، میلاد عیسادن ٥٩٥ سنه اول تخت سلطنته جلوس ایتمش، وقبریس جزیره‌سیله (سیدون) یعنی صیدا شهرینی ضبط ایده‌رك، ٢٦ سنه حکومت سوردکدن صکره، تبعه‌سندن (آماسیس) نام شخص طرفندن خلع اولنمشدر. بوکا (افره) یاخود (هوفرا) دخی دیرلر.

آپریلیانو { (Aprigliano) ایتالیانك ناپولی مملکتنده (قلابریا - چتبریرا) ایالتنده بر شهردر. (قوزنچه)نك ٩ کیلو متره شرق جنوبیسنده و — (تارنته) کورفزینه دوکیلن — (قراتی) نهری اوزرنده واقع اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. اطرافنده پك چوق باغلر ومثمر آغاجلر بولنور.

آپسلی ریور { (Apsley-River) آوسترالیانك جهت جنوبیه‌سنده واقع اولوب، انکلیزلرك «جنوبی یکی والس» تسمیه ایتدکلری مملکتده (نو انکلند) یعنی «یکی انکلتره» سنجاغنده جریان ایده‌رك، (ملهآی) نهرینه دوکیلور بر چایدر. ایکی طرفی غایت یوکسك ودیم دیك قیالرله محاط بر مجرانك ایچنده جریان ایدر.

آپشوون { (Apschowen) فلنکك اون یدنجی عصر میلادی رساملرندن، و (تنیر)‌ك اك ماهر شاکردانندن ایدی.

آپفلستد { (Apfelstedt) آلمانیای وسطینك (تورنیکه) ایالتنده جنوب غربیدن شمال شرقی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، (ساقس غوتا) یی یاردقدن صکره، (استدتن) شهری جوارنده (الب) نهرینه دوکیلور بر نهردر. (ژورنتال) شهری قربنده بو نهردن بر شعبه آیریله‌رق، غربه طوغری جریانله، (لاین) نهریله برلشدکدن صکره، (غوتا) شهرینك ایچندن چکه‌رك، (نس) نهرینه، واونکله برابر (هورسل) ه، واورادن (ورا) یه، واونکله برابر دخی (وسر) نهر کبیرینه دوکیلور، که بو وجهله (الب) ایله (وسر) آره‌سنده طبیعی ویا صنعی بر قنال تشکیل ایدیور.

آپل { (Apelles) زمان قدیمك اك مشهور رساملرندن اولوب، استانکوی آطه‌سنده ویا (آیا سلوغ) ویاخود (قولوفون) شهر قدیمنده طوغمش؛ ومیلاددن ٣٣٢ سنه اول کسب شهرت ایدوب، اسکندر ذو القرنینه انتساب ایتمش ایدی. بو ذاتك عمرینك هیچ بر کوننی رسمه چالیشمقسزین کچیرمه‌مش اولدیغی مروی اولوب، یاپدیغی رسملری انظار عمومیه‌یه وضع ایدر، وکندیسی بر پرده‌نك آرقه‌سنده صاقلانه‌رق، هر کسك محاکاتنی دیکلرمش. حتی او صره‌لرده بر قوندره‌جینك، بر رسمك قوندره‌سی حقنده رأیینی بیان ایتدکدن صکره، رسمك بجاغی حقنده دخی اعتراضه باشلادیغنی ایشیدنجه، پس پرده‌دن: «قوندره‌دن یوقاری چیقمغه حقك یوقدر» دیه باغردیغی مشهوردر، وبو سوزی ضرب مثل حکمنه کچمشدر. اسکندر کندیسنی او قدر سور ایمش، که بوندن بشقه کیمسه‌یه رسمنی چیقارتمامش؛ وجاریه‌لرندن (قامپاسپه) اسمنده برحسنانك رسمنی آلیرکن، عاشق اولدیغنی ایشیدنجه، جاریه‌یی کندیسنه بخش ایتمش. آثاری باشلیجه اسکندرك رسملریله عشق پریسی زهره‌نك بعض رسملرندن عبارتدر، که رساملرك متأخرلری طرفندن تقلید اولنمشدر.

آپل { (Jacques Appel) فلنك رساملرندن اولوب، باشلیجه موقع ومنظره تصویرنده مهارتی وار ایدی. میلادك ١٦٨١ تاریخنده طوغوب، ١٧٥١ ده وفات ایتمشدر.

آپلائو { (Aplao) پرونك (آرکینا) ایالتنده بر شهردر، که (قاستیله) سنجاغنك

مركزى اولوب، اسكله‌سى اولان (قامانه) شهرينك ١١٠ كيلومتره شمال شرقيسنده، و (باخس) نهرى اوزرنده واقعدر. جوارلرينك باغ وبوستانلرى چوق اولوب، سبزه‌لرى وشراب وقونياغى مشهوردر.

آپلبى { (Appleby) انكلتره‌ده (وستمورلاند) قونتلغنك مركزى اوله‌رق بر كوچك شهردر، كه لوندره‌نك ٣٧٠ كيلومتره شمال غربيسنده و (ادن) نهرى اوزرنده واقعدر. حبوباته مخصوص بازارى ومكتبى واردر.

آپلتون { (Appleton) آمريقاده ممالك مجتمعه‌نك جماهير شماليه‌سندن (ويسقونسن) جمهوريتنده بر شهردر، كه (اوتاغامى) قضاسنك مركزى اولوب، (فوقس) نهرى اوزرنده، وبو نهرك مبدئيله منتهاسى اولان (وينباغو) و (ميشيغان) كوللرى آره‌سنده واقع اولوب، ٤٥٠٠ اهاليسى واردر. نهرك جريانى غايت سريع وشدتلى اولمغله، صويله چويريلن ماكينه‌لرك عددى كوندن كونه آرتمقده‌در.

آپلدور { (Appledore) انكلتره‌نك (دوون) ايالتنده ساحل بحرده بر كوچك شهر اولوب، دكيز بانيه‌لريله مشهوردر.

آپلدورن { (Apeldoorn) فلنكده (ككدر) ايالتنده قضا مركزى بر شهردر، كه (ايسل) نهرينك برجدولى اوزرنده واقع اولوب، ١٢٧٠٠ اهاليسى واردر.

آپلربك { (Aplerbeck) پروسيه‌نك غرب طرفنده واقع (وستفاليا) ايالتنده قضا مركزى برشهردر، كه (رين) ه منصب اولان (امبر) نهرى اوزرنده واقع اولوب، ٤١٧٥ اهاليسى وكور ودمير معدنلرى واردر.

آپليقون { (Apellicon) يونان قديم حكماسندن اولوب، آناطولينك سواحل غربيه‌سنده واقع (تئوس) شهر قديمنده تولد ايتمش ايدى. آرسطو و (تئوفراست) ك آثارينى جمع وترتيب. وآتنه‌ده واسع بركتبخانه تأسيس ايتمشيدى. بو كتبخانه‌نك كتابلرى مؤخراً (سيلا) طرفندن رومايه نقل اولنمشدر.

آپلينغ { (Appeling) آمريقاده ممالك مجتمعه‌نك جنوب شرقيسنده واقع (كورجستان) جمهوريتنك شرق جنوبى طرفنده بر قونتلق يعنى قضادر. (آلتاماها) نهرى اوزرنده واقع اولوب، سطحى ٢٩٣٠ مربع كيلومتره، واهاليسى ٥٠٩٠ كشيدر.

آپنراد { (Apenrade) پروسيه‌نك دانيمارقه‌دن ضبط ايتمش اولديغى (اشلسويغ) ايالتنك ساحل بحرده واقع بر شهريدر. اهاليسى ٥٩٣٠ كشيدن عبارتدر. ليمانى صيغ ومحافظه‌سزدر.

آپنزل { (Appenzell) اسويچره ناحيه‌لرندن اولوب، (سن‌غال) ناحيه‌سيله برلشدرلمشدر. سطحنك طولى ٤٥ وعرضى ٢٦ كيلومتره اولوب، ٦١٠٠٠ اهاليسى واردر، كه ثلثانى پروتستاندر. بو ناحيه ايكى قسمدن مركب اولوب، هر برينك اداره‌سى بسبتون آيريدر: برى داخلى (رود) تعبير اولنوب، مركزى ٣٥٠٠ اهاليى شامل اولان (آپنزل) شهريدر؛ وديكرى خارجى (رود) تعبير اولنوب، مركزى كاه (تروجن) وكاه (هريسو) شهريدر. ناحيه‌نك موقعى غايت مرتفع وطاغلق اولوب، اڭ يوكسك ذروه‌لرى (سنتيس)، (جيرنسپيچ) و(قامور) در. بو ناحيه ميلادك ١٥١٣ تاريخنده اسويچره ممالك مجتمعه‌سنه داخل اولمشدر.

آپنزل { (Appenzell) اسويچره‌ده بو ناممله مسمى ناحيه‌ده واقع و «داخلى رود» جمهوريتنك مركزى بر شهردر. (برن) شهرينك ١٥٥ كيلومتره شرق شماليسنده و— (تور) نهرينه واونكله برابر (رين) ه دوكيلن — (سيتر) چاينك اوزرنده واقع اولوب، ٣٦٩٠ اهاليسى، حيوانات تجارتى، بال محصولاتى وغايت ايى بيلكى طاشلرى واردر. ١٠٦١ تاريخ ميلاديسنده تأسيس اولنمشدر. قربنده (وايسباد) معدن صولرى و (قلو) قلعه‌سنك خرابه‌لرى بولنيور.

آپنن { (Apennins) ايتاليانك بوينه اوزانان سلسلهٔ جبالدر، كه جنوبه‌نك جهت شماليه‌سنده واقع (قاسينو) موقعنده (آلپ) طاغلرندن تشعب ايده‌رك، (بوكته) يه قدر شرقه، واورادن تا سيچيليا آطه‌سنك قارشيسنه قدر جنوب شرقيه طوغرى اوزانير. بو وجهله بو بيوك سلسلهٔ جبال اوچ قسمه منقسم اولوب، برنجى قسمنه «شمالى آپنن» دينير، كه بوكته‌ده (قورنارو) طاغنه قدر ممتد اولور؛ ايكنجى

قسمنه « وسطی آپنن » دینیر، که (ولینو) طاغنه قدر ممتد اولوب، روما وطوسقانه شعبه‌لری (Sub-A-pennin romain, toscan) دخی بوندن تشعب ایدر؛ اوچنجی قسمنه « جنوبی آپنن » دینیر، که بوده (آچرنجا) قربنده چتاللانه‌رق، بری شرقاً (باری) و(اوترانته) قربندن چکه‌رك، (سانتا ـ ماریا ـ دی ـ لوقا) یه، ودیکری غرباً قلابریانك اورته‌سندن چکه‌رك (مسینا) بوغازینه منتهی اولور. ناپولی جوارنده‌کی (وزوو) ایله او جهتده‌کی سائر برکانلر جنوبی آپنن سلسله‌سنه منسوبدرلر. آپنن سلسله‌سنك اك یوکسك ذروه‌لری شونلردر: (آبروچی) نك ایکی جهتی آره‌سنده بولنان (مونته قاوالو) نام دیکرله (مونته ـ قورنو) ، ارتفاعی ٢٩٦٠ متره؛ جنوبی آپننده واقع (مونته ـ آمارو) ، ارتفاعی ٢٨٤٠ متره؛ روما ایالتنده واقع (مونته ـ ویتوره) ، ارتفاعی ٢٤٨٠ متره‌در.

آپو { (Apo) فلیپین جزایرنده، (میندورو) ایله (بوزوآنغه) آطه‌لری آره‌سنده بر طاقم کوچك آطه‌لر وقیالرك اسم عمومیسیدر. —— ینه مذکور آطه‌لردن (نغروس) جزیره‌سنك جهت جنوبیه‌سنده بو نام ایله معروف بر آطه واردر.

آپوره { (Apuré) آمریقای جنوبینك جهت شمالیه‌سنده (اورنوق) نهر کبیرینی تشکیل ایدن انهارك اك بیوکیدر. (قولومبیا) نك (سانتاندر) ایالتی طاغلرندن نبعانله، شرقه طوغری آقه‌رق، بعده (ونزوئلا) نك « لانوس » تعبیر اولنان واسع اووه‌لرینه دوشر، واطرافنده‌کی طاغلردن اینن بر چوق نهرلرك صولرینی دخی جمع ایده‌رك، تقریباً ٩٠٠ کیلومتره جریاندن صکره، (اورنوق) نهرینه دوکیلور. یاغمور موسملرنده ونزوئلانك لانوسلرینی باصوب پایانسز بر کول حالنه قور.

آپوره { (Apuré) آمریقای جنوبیده (ونزوئلا) حکومتنك بر ایالتیدر، که حدود شمالیه‌سنی تحدید ایدن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر؛ شرقاً (اورنوق) نهر عظیمیله، جنوباً (متا) نهریله وغرباً (قولومبیا) حکومتیله محدوددر. ١٨٦٣٥ اهالیسی اولوب، مرکزی (سان ـ فرناندو) شهریدر.

آپوریماق { (Apurimac) آمریقای جنوبینك (آند) سلسلهٔ جبالندن نبعان ایدوب، شرق شمالیه طوغری آقه‌رق، وبر چوق نهرلرك صولرینی دخی یوته‌رق، (آمازون) ایرماغنه دوکیلور بر نهردر. جغرافیونك بعضیسی بو نهره (آمازون) ك شعبهٔ اساسیه‌سی نظریله باقشلردر.

آپوریماق { (Apurimac) پرونك بو اسم ایله مسمی نهرك مجراسی اطرافنده کائن واسع بر ایالتدر. مرکزی (آبانقای) شهریدر.

آپوکینیمینك { (Appoquinimink) ممالك مجتمعه‌نك ساحل شرقیسنده، (نوقاستل) قونتلغنده بو اسمله مسمی و (دلاوار) نهرینه منصب اولان برچایك اوزرنده واقع برشهردر. ٤٣٠٠ اهالیسی واردر.

آپولدا { (Apolda) آلمانیاده (وایمار) بیوك دوقه‌لغنده قضا مرکزی بر شهردر، که (الب) ایرماغنه دوکیلن (سال) نهرینه منصب اولان (ایلم) چاینك ساحل یمینه قریب، و (وایمار)ك ١٤ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، ١٠٥٠٠ اهالیسی، پك چوق محصولات صناعیه‌سی، حیوانات بازاری وبر قلعه‌سی واردر. قرون وسطی تاریخنده اهمیت مخصوصه‌سی واردر.

آپولو { (Apollo) اسکندریه یهودیلرندن اولوب، میلادك ٥٤ تاریخنده حضرت عیسایه ایمان کتیره‌رك، آیاسلوغ وقورنت شهرلرنده، نبی مشارالیهك نبوتنی تصدیق یولنده اجرای وعظ ونصیحت ایله، بیوك بر شهرت قزانمشیدی.

آپولوبامبا { (Apolobamba) آمریقای جنوبیده (بولیویا) حکومتنك آیالات شمالیه‌سندن (بنی) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (بنی) نهرینه دوکیلن (توییش) چایی اوزرنده و (پرو) حدودینك قربنده واقعدر. جوارنده‌کی اورمانلردن کاپتلی قینه قینه قابوقلری چیقوب، آوروپایه اخراج اولنور.

آپولودور { (Apollodore) یونان قدیم نحویونندن اولوب، میلاددن ١٥٠ سنه اول آتنه‌ده بولنیوردی. پك چوق تألیفات یازمش ایسه‌ده، یالکز بر اساطیر تاریخی باقی قالمشدر، که بونك‌ده کندیسنك بر مفصل اثرندن بشقه‌سی طرفندن اختصار ایدلمش اولدیغی مظنوندر.

آپولودور { یونان قدیم هیکلتراشلرندن اولوب، میلاددن ٣٢٤ سنه اول

بر حیات ایدی. یاپدیغی هیکللری بکنمیوب قیرمق عادتی اولدیغندن، «دیوانه» لقبیله ملقب ایدی.

آپولودور { میلاددن بر عصر اول لمنی جزیره‌سنده نشأت ایتمش بر طبیب اولوب، بطلیوس سوتیر ولاغوس نامنه بر چوق اثرلر یازمشدر.

آپولودور { رومانك مشهور معمارلرندن اولوب، «دمشق» لقبیله متعارفدر. میلاددن ١٦١ سنه اول طوغوب، (ترایان) ك زماننده وبو حکمدارك امریله طونه‌نك اوزرنده جسیم بر کوپری، رومادہ (ترایان) ستونیله (اولپیا) اسمنده بر بیوك محکمه (بازیلیق) تعبیر اولنان بر بنا، بر کتبخانه، بر صو یولی وسائر جالب استغراب خیلی بنالر تأسیس ایتمشیدی. ترایانك وفاتندن صکره (آدریان) طرفندن نفی اولنه‌رق، میلاددن ١٣٠ سنه اول بو حکمدارك امریله اعدام اولنمشدر.

آپولودور { کسندره حکمداری اولوب، میلاددن ٢٧٨ سنه اول (آنتیغون غوناتاس) طرفندن حکومتی ضبط اولنه‌رق، کندیسیله ایکی قیزینك حیاً دریلری یوزدیرلمشدر.

آپولودور { میلاددن ٤٠٠ سنه اول آتنه‌ده نشأت ایتمش یونان رسساملرندن اولوب، بویالرك حلنی وکولکه‌نك تصویرینی ایجاد، ورساملق حقنده بر کتاب تألیف ایتمشدر.

آپولون { (Apollon, 'Απόλλων) یونان قدیم صابئینی عندنده، کونشدن کنایه اوله‌رق، نورك وفنون وصنایع ومعارفك وطبك الهی، ابو الآلهه اعتقاد اولنان مشتری ایله (لاتونه) نك اوغلی وقمردن کنایه اولان (دیانه) نك برادری زعم اولنوردی. کویا یونانك (کیقلاد) آطه‌لرندن (دلوس) جزیره‌سنده طوغوب، بشیکدن چیقار چیقماز، ــــ (یونون) ك دلالتیله والده‌سنه مسلط اولمش اولان ــــ (پیتون) اسمنده‌کی یلانی اوقله قتل ایتمش؛ ومؤخراً اوغلی وطب الهی (اسکولاب) ك مشتری طرفندن بر یلدیرمله قتلندن دلگیر اوله‌رق، یلدیرمی اعمال ایدن (کیقلوب) نام جنلری اولدیرمش. بونك اوزرینه ابو الآلهه مشتری کندیسنی یر یوزینه نفی ایتمکله، بر وقت تساليا‌ده واقع (فرس) [چناجه] حاکمی (آدمیت) ك قویونلرینی رعی ایتمش؛ ومؤخراً (لاومید) ك خدمتنه کیروب، کندیسی کبی منفی بولنان دکیز الهی (نپتون) ایله برابر مومی‌الیهه (تروآ) شهرینك سور وقلعه‌سنی بنا ایتمش. بر مدت دها یریوزنده طولاشوب، (مارسیاس) و (میداس) ی قهر ایتدکدن صکره، سمایه جلب اولنه‌رق، کونشك آرابه‌سنی سورمکه مأمور اولمش. آپولون بر چوق پریلر وقادینلرله معاشقه ایتمش، که اك مشهوره‌لری ــــ کندیسنه تسلیم اولنمیان وبناءً علیه دفنه آغاجنه تحویل ایدیلن ــــ (دافنه)، ــــ غیبدن خبر ویرمك خاصه‌سنی قزاندیرمغله ممتاز ایتمش اولدیغی ــــ (کسندره)، (اسکولاب) ك والده‌سی (قورونیس) و (فائتون) ك والده‌سی (قلیمنه) ایمش. آپولونی اوزون وطالغه‌لنمش پرچملی، نوردن بر کرله قوشانمش، الندہ بر یای ویا بر کمان طوتار غایت کوزل بر دلیقانلی صورتنده تصویر ایدرلردی. (موزه) دنیلن معارف وصنایع نفیسه پریلر ینه ریاست ایدر، وکویا اونلرله برابر کاه آتنه جوارنده‌کی (پارناس)، کاه یانیه ایله ترخاله آره‌سنده‌کی (پیند) وکاه یونانده‌کی (هلیقون) طاغی اوزرنده اسکان ایدرمش. قهر ایله دخی شهرتی اولوب، کویا اوقلری موتی وویایی نشر ایدرمش، که بو ده اشعهٔ شمسك تأثیراتندن کنایه‌در. آپولونك عبادتنه مخصوص پك چوق معبدلر وکهانتخانه‌لر وار ایدی، که اك بیوکی (دلف) معبدی ایدی.

آپولونیا { (Apollonie) یونان قدیم ایله یونانیلرك دینی منتشر بولنان اطرافده بر چوق قصبه‌لرك اسمیدر، که (آپولون) ك یعنی شمسك معبدی بولنمق مناسبتیله بو نامله تسمیه اولنمشلردی. اك مشهورلری شونلردر: برنجیسی آرناودلقده آولونیه شهری قربنده ایدی، که ویرانه‌لری الیوم موجود اولوب، (پویان) اسمیله معروفدر. ماکدونیا حکمدارلرندن بشنجی فلیب میلاددن ٢١٣ سنه اول بو شهرده روما سردارلرندن (لوینوس) طرفندن مغلوب اولمشدر. ــــ ایکنجیسی ینه آرناودلقده کوریجه‌نك شمال شرقیسنده ایدی، که الیوم ینه (پویان) نامیله معروف اولوب، کریدلی مصطفی پاشانك منسوب بولندیغی اسکی بر خاندانك وطنیدر. ــــ اوچنجیسی ماکدونیاده سلانیکك غرب جنوبی طرفنده ایدی، که الیوم (پالیوخوری) یعنی «اسکی کوی» نامیله معروفدر. ــــ دردنجیسی قره دکیز ساحل غربیسنده برغوس کورفزنده ایدی، که مؤخراً (سوزوپولیس) تسمیه اولنوب، الیوم (سوزه‌بولی) نامیله معروف

وشرق روم ایلی‌یه ملحقدر. — بشنجیسی برقه یعنی بنغازینك ساحل شمالیسنده ایدی، كه الیوم (مرزه‌سوسه) نامیله متعارفدر. — آلتنجیسی كرید آطه‌سنده ایدی، كه (الوترا) یعنی «حر» و «مستقل» صفتیله ممتاز اولوب، فیلسوف دیوژنك وطنیدر. — یدنجیسی (بیتنیا) ده یعنی خداوندكار ولایتنده بركولك كنارنده ایدی، كه حالا كرك شهر وكرك كول (آپولونیا) اسمیله مسمادر. — سكزنجیسی فلسطینده قیساریه جوارنده ساحل بحرده ایدی، كه الیوم (آرزوف) دنیلن شهر اولمسی مظنوندر. — طقوزنجیسی آناطولیده آق شهرك جهت غربیه‌سنده ایدی، كه خرابه‌لرنده ١٨٣٣ تاریخ میلادیسنده روما ایمپراطورلرندن آغستوسك بر وصیتنامه‌سی بولنمشدر.

آپولونیا { (Apollonia) آفریقانك سواحل غربیه‌سنده واقع (كینه) مملكتنده انكلیزلرك ضبط واسكان ایتمش اولدقلری بر مقدار ساحلك اسمیدر. ساحلی زیاده مسكون اولوب، ایچ طرفلری غایت صیق اورمانلرله مستوردر. قلعه‌سی ومركز اداره‌سی (آپولونیا) برونك ٦ كیلومتره شرقنده و "٣٠ '٥٨ °٤ عرض شمالیده، "٣٤ '٥٥ °٤ طول غربیده واقعدر.

آپولونیوس { (پرغه‌لی — . Apollonius (de Perge) آنطالیه جوارنده وكوپری نهری قربنده بولنمش اولان اسكی (پرغه) شهرندن اولوب، میلاددن ٢٠٥ سنه اول بطلیوس فیلوپاتر زماننده اسكندریه‌ده كسب شهرت ایتمش بر مهندسدر، كه (اوقلید) و (آرشمید) و (دیوفانت) كبی بو دخی علوم ریاضیه‌نك موجدلرندن معدوددر. مخروطاته دائر مكمل بر اثری الیوم باقیدر. عربلر عندنده (آبلنیوس) اسمیله مشهوردر.

آپولونیوس { (ردوسلی — . Apollonius (de Rhodes) یونان شعراسندن اولوب، میلاددن ٢٧٦ ویاخود ٢٨٦ سنه اول اسكندریه‌ده طوغوب، (قالیماق) دن تحصیل علم ایله، استادینه رقابت ایده‌جك درجه‌یه كلنجه، اونك حركات حسودانه‌سندن اسكندریه‌یی تركه مجبور اولوب، ردوسه هجرت ایتمش، وبو مناسبتله «ردوسلی» لقبیله شهرت بولمشدر. ردوسده تعلیم وتدریسله مشغول ایكن، استادینك وقوع وفاتی اوزرینه، اسكندریه‌یه جلب اولنه‌رق، مشهور كتبخانه‌نك مدیرینه نصب اولنمشیدی. خیلی اثرلر یازمش ایسه‌ده، یالكز (آرغونوت) نامیله مشهور اولان بحریونك دكیز سیاحتنی مصور بر منظومه‌سی باقی قالوب، عیناً دفعاتله طبع واكثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر. — ردوسلی آپولونیوس اسمنده بر هیكلتراش دخی واردر، كه میلاد عیسادن ٢٠٠ سنه اول برحیات اولوب، قیصقانج بر قادینك وفاسز قوجه‌سی حضورنده بر جاریه‌یی آزغین بر بوغانك بوینوزلرینه باغلادیغنی مصور اوله‌رق یكپاره مرمردن جسیم بر هیكل اعمال ایتمشدر. بو هیكل ناپولی موزه خانه‌سنده موجوددر.

آپولونیوس { (تیانلی — . Ap. de Tyane) میلاد عیسادن آز وقت صكره نیكده‌نك اسم قدیمی اولان (تیان) شهرنده طوغمش بر فیلسوفدر، كه فیثاغورانك مذهبنی التزام ایتمش؛ وشاكردانندن (دامیس) ایله برابر آناطولی وسوریه وعراقك اكثر یرلرینی كزوب، هندستانه قدر سیاحت ایتمش، وعودتنده یونان وایتالیایه كیده‌رك، سیاحتنده كورمش اولدیغی عجایبی نقل ایله برابر، خارق عاده برصورتله تداوی امراض ادعاسنه قالقیشمشیدی. حكمدار ظالم (نرون) طرفندن رومادن طرد اولنه‌رق، (وسپاسیان) ه انتساب ایتمش، وبعده (افس) یعنی آیاسلوغده فیثاغورا مذهب فلسفیسنه مخصوص بر درسخانه آچوب، اقطار عالمدن پك چوق شاكردان جلب ایتمشیدی. میلادك ٩٧ تاریخنده، پك اختیار اولدیغی حالده، شهر مذكورده وفات ایتمشدر. معاصرلری كندیسنه خارق عاده بعض حاللر وكرامتلر اسناد، وبعضیلری كندیسنی حضرت عیسی ایله مقایسه‌یه جرأت ایدرلردی. عربلر عندنده (بلیناس) حكیم نامیله معروف وطلسمجیلقله مشهوردر.

آپولونیوس { (اسكندریه‌نك یونانی نحویوندن اولوب، طبیعت مغمومانه‌سی مناسبتیله (دیسقول Dyscole) یعنی «حزین» لقبیله تلقیب اولنمشیدی. (آدریان) و (آنتونن) زمانلرنده برحیات اولوب، ینه نحویوندن (هرود) ك پدریدر. یازدیغی آثار جمله‌سندن لسان یونانینك بر نحو كتابی باقی قالمشدر. — ینه اسكندریه نحویوندن دیكر بر (آپولونیوس) شاعر مشهور (اومیروس) ك منظومه‌لرنده موجود لغاتی جمع ایله، بر لغات كتابی تألیف

ایتمشدر، که زمانمزده آلمانیاده نشر وترجمه اولنمشدر.

آپوله { (Apulée) لاتینجه اسمی (لوچیوس- آپولیوس) اولوب، افلاطونك مذهب حکمته تابع برحکیم ایدی، که میلادك ١١٤ تاریخنده نونمك (مادور) دینیلن اسکی بر شهرنده طوغوب، آتنه‌ده تحصیل علم ایله، رومایه کیده‌رك، بر مدت آووقاتلق ایتمش، وبعده آتنه‌یه عودتله، زنکین بر قادینله عقد ازدواج ایده‌رك، اوراده تألیفاتله مشغول اولمش. افلاطونك ترجمهٔ حالیله مذهب حکیمانه‌سنه دائر برکتابی، و«سقراطك مجهول الهی» عنوانیله وحدانیت حقنده بر تألیفی وسائر بعض اثرلری زمانمزه قدر حفظ اولنه بیلوب، اوروپاده دفعاتله طبع وترجمه ایدلمشدر.

آپولیا { (Apulie) که بین العوام (پوی Pouille) نامیله معروفدر. ایتالیانك تقسیمات قدیمه‌سندن اولوب، باری، اوترانته وبازیلیقاته ایالتلرینك اراضیسنی جامع ایدی. آپولیانك اهالیٔ قدیمه‌سی (اوسق) جنسندن اولوب، مؤخراً آرقادیا یونانیلری اورالرینی ضبط واسکان ایتمشلردی.

آپولینر { (Apollinaire) بو اسمله، پدر واوغل اوله‌رق، ایکی یونانلی میلادك دردنجی عصرنده بیروت ولاذقیه‌ده ادبیات یونانیه‌یی تدریس ایتمکده ایدیلر. کندیلری دین عیسایی قبول ایدوب، مؤخراً ایمپراطور (جولین) طرفندن آثار صابئیه‌نك منع تدریسی اوزرینه، خرستیانلغه متعلق بعض اثرلر یازمشلردر، که بونلردن زبورك بر ترجمه‌سیله حضرت عیسانك مقدوریتنی مصور بر حاله‌لری باقی قالمشدر. بونلرك بری (یعنی اوغلی) مؤخراً لاذقیه پسقپوسی اولوب، عقاید دینیه حقنده کندینه مخصوص بر مذهب اتخاذ ایتمکله، قسطنطنیه واسکندریه مجلس روحانیلری طرفندن رفضنه حکم اولنه‌رق، متعاقباً (٣٨١ تاریخ میلادیسنده) وفات ایتمشدر.

آپولینوپلس { (Apollinopolis) بو اسمله مصر علیاده ایکی اسکی قصبه بولنوب، بری (مانیا) یعنی «بیوك»، ودیکری (پاروا) یعنی «کوچك» نامیله تفریق اولنوردی. برنجیسی نیلك اوزرنده اولوب، برقاچ جسیم معبدی وار ایدی، که برینك خرابه‌لری الآن موجود در؛ الیوم (اتفو) نامیله معروفدر. ودیکری بونك جهت شمالیه‌سنده ونیلك قربنده ایدی؛ حالا (کوش) یاخود (صدفه) دنیلور.

آپولینه { (Ste. Apolline) اسکندریه‌ده حضرت عیسانك دینی قبول ایتمش بر قیز ایدی، که ٢٤٨ تاریخ میلادیسنده توقیف اولنمش، واحراقیچون حاضرلنمش اولان آتشه کندیلکندن یورویه‌رك کیرمشدر.

آپولیوس { (لوچیوس —. Lucius A-puleius) [مر. «آپوله».]

آپوماتوقس { (Appomatox) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك حکومات شرقیه‌سندن (ویرجنیا) ده بر نهردر، که «ماوی طاغلر» ك شرق طرفنده‌کی اتکلرندن نبعان ایدوب، (جمس) نهرینك آغزینه دوکیلور. طولی ٢٤٠ کیلومتره اولوب، یالکز آشاغیکی ٣٢ کیلومتره‌سی سیر سفائنه صالحدر. — بونهرك جریان ایتدیکی محل دخی بونك اسمیله معروف برقونتلق یعنی قضا اولوب، سطحی ٧٤٨ مربع کیلومتره، اهالیسی ٨٩٥٠ نفوس، ومرکزی دخی (قلووریل) شهریدر.

آپونو { (Apono) آفریقای غربیده خط استوانك آلتنده یاشایان اقوام زنجیه‌نك بریدر، که (رنبو- نغوآی) نهری اطرافنده منتشر اولوب، (آشیرا) یاخود (عشیره) قومیله متحد اللساندرلر.

آپی { (Api) بحر محیط کبیرده (ملانزیا) ده واقع (هبرید) آطه‌لرندن بری اولوب، تقریباً ١٠٠ کیلومتره اوزون ویالکز ٧ ویا ٨ کیلومتره کنیش واورمانله مستور برطاغدن عبارتدر، که ارتفاعی ٥٠٠ متره‌یی تجاوز ایتمیور. آطه‌نك بر آدی‌ده (تاسیقو) در.

آپیا { (Apia) بحر محیط کبیرده (پولینزیا) ده (ساموآ) آطه‌لرندن (اوپولو) جزیره‌سنده کوزل لیمانلی برکویدر. اهالیسی پروتستان مذهبنی قبول ایدوب، کوزل برکلیساری دخی واردر.

آپیا { (Apia) موره شبه جزیره‌سنك اك اسکی اسمی اولوب، ایلك حکمدارلرندن (آپی) نك اسمنه نسبتله وضع اولنمشدر.

آپیا { (ویا —. Via Appia) اسکی رومالیلرك اك مشهور یوللرندن اولوب، رومادن

بریندیسی‌یه قدر ممتد اولوردی. (آپیوس قلودیوس) طرفندن باشلانوب، قیصر طرفندن انشاسنه دوام، وآغستوس طرفندن اکمال اولنمشیدی. «یوللرك پادشاهی» عنوانیله توصیف اولنوردی.

آپیاقا { (Apiacas) برازیلیانك (ماتو-غروسو) ایالتنده (تاپایوس) نهری مجراسنك اوست طرفلرنده ساکن آمریقانك اهالیٔ اصلیه‌سندن بر قومدر. بعض سیاحلرك روایتنه کوره، بونلر اولدقجه متناسب الاعضا، ساکن وذکی آدملر ایمش.

آپیانوس { (Apien) [«آپین» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آپیانی { (آندریا — . Andrea Appiani) ایتالیانك (میلان) شهرنده میلادك ۱۷۵٤ تاریخنده طوغوب، ۱۸۱۸ تاریخنده وفات ایتمش بر رسامدر. — (فرانسوا آپیانی) اسمنده دیکر بر ایتالیان رسام ۱۷۶۰ ده کسب شهرت ایتمشدر.

آپیاهی { (Apiahy) برازیلیانك جهت جنوبیه‌سنده (سان پاولو) ایالتنده ینه بو اسم ایله مسمی بر نهرك کنارنده ووقتیله آلتون معدنیله مشهور بر طاغك اتکنده واقع بر کوچك شهردر. ۱۳۰۶ اهالیسی واردر.

آپیپ { (Apipe) آمریقای جنوبیده (آرجنتین) جمهوریتنده (پارانا) نهرینك ایچنده بر آطه‌در.

آپیچیوس { (Apicius) آغستوس وتیبر زمانلرنده رومادە یاشامش غایت زنکین بر آدمدر، که اوبورلقده ضرب مثل حکمنه کچمشدر.

آپیس { (Apis) اسکی مصریلرك معبود اتخاذ ایتدکلری بوغایه ویردکلری اسمدر. بو شرفه مظهر اوله‌جق بوغانك طونی سیاه اولوب، یالکز صاغ طرفنده هلال شکلنده بر بیاض لکه‌سی بولنمق شرط ایدی. بونك معبودیت موقعنده اقامتی ۲۵ سنه‌یه منحصر اولوب، بو مدتك انقضاسنده، رهبان کروهی آپیسی نیلك ایچنده غرق، ولاشه‌سنی بعد التحنیط، بیوك بر آلایله وبر طاقم مراسم مخصوصه ایله (سراپئوم) تعبیر اولنان معبدده‌کی مدفن مخصوصنه نقل ایدرلردی. بعده یرینه نصب ایده‌جك اوصاف مطلوبه‌یی حائز دیکر بر بوغا بولنجه‌یه قدر یاس طوتوب، خلفنی بولدقدن صکره، شنلك اجرا ایدرلردی. احتماله کوره، بو نامله بر بوغانك شخصنه ایتدکلری عبادت (اوزیریس) تعبیر ایتدکلری زراعت الهنه عائد ایدی؛ چونکه زعملرینه کوره بو اله، رئیس آلهه طرفندن تعقیب اولنه‌رق، بر بوغا صورتنه کیرمکله اختفا ایتمشیدی. هر حالده بو عبادت اوکوزك زراعتله اولان مناسبتنه ومصریلیلرك یاشایشی آنجق زراعت سایه‌سنده اولمسنه مبنیدر.

آپین { (Appien, Ἀππιανός) یونانك ایکنجی عصر میلادی مورخلرندن اولوب، اسکندریه‌ده طوغمش، وروما‌یه کیدوب بر قاچ مأموریته کچمشیدی. «روما تاریخی» عنوانیله مفصل بر تاریخ تألیف ایدوب، روما ایله مناسبتلری اولان کافهٔ اقوام وامملك احوالنی یازمشدر. باقی قالوب الیوم موجود اولان بر قاچ پارچه‌سی اوچ جلد تشکیل ایدوب، پك معتبر ومعلومات مفصلهٔ صحیحه‌یی حاویدر. آوروپاده دفعاتله طبع، واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر.

آپینجی { (Apingi) آفریقانك سواحل غربیه‌سی جوارنده وخط استوانك آلتنده بر قومدر، که رنکلری صاری‌مترق سیاه اولوب، دیشلرینی اکه ایله سیوریلتمك عادتلریدر.

آپینغادام { (Appingadam) فلنکده (داستردیب) نهرینك بر جدولی اوزرنده واقع قضا مرکزی بر شهردر. حیوانات بازاری، مکمل مکتبی و ۳۷۳۰ اهالیسی واردر.

آپیون { (Apion) اسکندریه نحویون یونانیه‌سندن اولوب، اسکندریه‌لیلر طرفندن، روما ایمپراطوری (قالیغولا) یه یهودیلردن شکایت ایتمك اوزره، توکیل اولنمشیدی. مصریلر وعبرانیلره دائر آیری آیری مکمل برر تاریخ یازمش ایسه‌ده، یالکز بر قاچ پارچه‌لری باقی قالمشدر.

آت { (Ath) بلچیقه‌نك (هاینو) ایالتنده قضا مرکزی بر شهردر، که (دندره) نهرینك ایکی قسمنك تلاق ایتدکلری نقطه‌ده وبر قاچ دمیر یولنك محل التصاقنده واقع اولوب، ۸۳۷۵ اهالیسی وایپلیك، منسوجات، دانتله، بیره وسائره فابریقه‌لری وباقیر ودمیر دوکوخانه‌لری واردر. وقتیله قیوجیلق معمولاتی مشهور ایدی. بو شهر وقتیله آوستریانك

اولوب، نوتله فرانسه وفلنكك الينه دخى چكمشدر. آمريقاده (ميسسيپى) نهر عظيمنك منبعلرينى كشف ايدن ميسيونر (هنپن) ايله هند برهمنلرينك لسان وآثارينه دائر بعض كشفيات نافعه صاحبى اولان (نو) ك وطنيدر. قضاسنك ۹۳۰۰۰ اهاليسى واردر.

آتاباپو { (Atabapo) آمريقاى جنوبيده (وزوئلا) جمهوريتنك غرب جنوبى طرفنده جريان ايدوب، ۲۲۵ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره، (اورنوق) ايرماغنه منصب اولان بر نهردر. منبعنده (سان فرناندو) شهرى اولوب، جوارنده (غوآوياري) و (اينيريدا) نهرلرى دخى (اورنوق) ه دوكيلور.

آتاباسقه { (Athabaska) آمريقانك اقصاى شمالنده واقع (يكى برتانيا) ياخود (دومينيون) تسميه اولنان قطعهٔ واسعه‌ده جسيم بر نهر، بر كول، «قيالى طاغلر» سلسله‌سنده بر بوغاز واهالئ اصليه‌دن بر چوق قبيله‌يى شامل بر قوم بو نامله ياد اولنمقده‌در. — (آتاباسقه) نهرى قيالى طاغلر سلسله‌سنك بو نامله ياد اولنان صعب المرور بر بوغازندن نبعان ايدوب، شرق جنوبى‌يه طوغرى جريانله، دها بر قاچ نهرك صولرينى‌ده جمع ايتدكدن صكره، جنوبه طوغرى دونه‌رك، (آتاباسقه) كولنه دوكيلور؛ وبعده مذكور كولدن (استونى ريور) يعنى «قيا نهرى» ناميله چيقوب، (پاچه ريور) يعنى «صلح نهرى» ايله دخى برلشه‌رك، و (اسلاو ريور) يعنى «اسير نهرى» نامنى آلوب، شماله طوغرى آقه‌رق «اسير كولى» دنيلن بيوك بر كوله دوكيلور، واورادن (ماكنزيا) ناميله ۱۲۰ دن ۳۰۰ متره‌يه قدر كنيش اولديغى حالده، بر مسافهٔ بعيده قطعيله، بحر محيط شمالى‌يه منصب اولور. [«اسير نهرى» و«ماكنزيا» كلمه‌لرينه مراجعت]. — (آتاباسقه) كولى «اسير كولى» نك ۳۰۰ كيلومتره جنوبنده وحذاى بحردن ۲۸۰ متره ارتفاعنده واقع اولوب، طولى ۳۰۰ وعرضى تقريباً ۲۵ كيلومتره‌در. آتاباسقه نهريله (وولاستون) كولندن كلن (استونى ريور) نهرى بو كوله دوكيلور، وديكر بر (استونى ريور) دخى بونك آياغى منابه‌سنده اولوب، دها آشاغيده «صلح نهرى» ناميله «صلح كولنه» منصب اولور. — (آتاباسقه) بوغازى قيالق طاغلر سلسله‌سنده، ۲۸َ ۵۶° عرض شماليده وحذاى بحردن ۲۱۰۰ متره ارتفاعنده واقع غايت صعب المرور ودائما قار ايله مستور بر بوغازدر. — (آتاباسقه) اقوامى «يكى برتانيا» نك اسكيمولرله مسكون اولان سواحل شماليه‌سنك آرقه‌سندن ممالك مجتمعه حدودينه و (هودسون) دكيزندن تا بحر محيط كبير سواحلنه قدر واسع بر قطعه‌نك اهالئ اصليه‌سندن عبارت اولان بر چوق قوملردن عبارتدر، كه تا مكسيقه‌يه قدر دخى منتشر بولندقلرى مرويدر. بو اقوامك اسماء مخصوصه‌لريله لسانلرى حقنده‌كى معلومات مكتسبه پك ناقص وبربرينه متباينندر.

آتاباليپا { ياخود آتائولپا (Atabalipa, A-thaulpa) پرو مملكتنده آمريقانك كشفندن اول حكم سورمكده بولنمش اولان (اينقا) سلاله‌سنك صوك حكمداريدر، كه (پيزاره) نام اسپانيا جنرالى طرفندن مقاوله ومصالحه‌يه دعوت اولنديغى حالده، زنجيره بند، ومتعاقباً ۱۵۵۳ تاريخ ميلاديسنده قتل اولنمشدر.

آتابك { [«اتابك» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آتاچينى { (Atacini) غاليا يعنى اسكى فرانسه‌نك (ناربون) ايالتى جوارلرنده ساكن بولنمش بر قومدر، كه، اليوم (اود) دنيلن (آتاقس) نهرينه اولان قربيتى مناسبتيله، بو اسمله تسميه اولنور ايدى.

آتاران { (Attaran) هند چينيده (مالاقه) شبه جزيره‌سنك ساحل غربئ شماليسنده واقع اولوب، انكلتره‌نك تحت تصرفنده بولنان (تناسريم) مملكتنده جريان ايدر بر نهردر، كه مملكت مذكوره‌يى (سيام) دن آيران طاغدن نبعان ايدوب، غرب شمالى‌يه طوغرى آقه‌رق، (مارتابان) كورفزينه دوكيلور. بونك واديسى تقريباً ۱۵۰ كيلو متره اوزون اولوب، «تيك» دنيلن ذيقيمت بر آغاج اورمانلريله مستوردر.

آتاراپيو { (Ataraipu) «شيطان ذروه‌سى» دخى دنيلير. آمريقاى جنوبيده غويانه مملكتنك انكليزك النده اولان قسمنده بر ذروه‌در، كه حذاى بحردن ارتفاعى يالكز ۴۰۰ متره ايسه‌ده، مملكت مذكوره‌نك اڭ يوكسك محليدر.

آتاربكس { (Atarbechis) مصر سفلاده نيلك بحيرهٔ (نستروه) يه دوكيلن

بر شعبه‌سی اوزرنده بولنمش بر شهر قدیمدر، که (آفرودیتوپلیس) دخی دنیلیردی.

آتاسقوسه { (Atascosa) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك حکومات جنوبیه‌سندن (تکزاس) مملکتنده بر قضا، واو قضاده جریان ایدن بر نهردر. قضانك اهالیسی همان کاملاً آوروپالی اوله‌رق، ٢٧٣٠ نفوسدن عبارتدر.

آتاق { دیاربکر ولایتنده مرکز سنجاغنه ملحق بر ناحیه‌در.

آتاقاپه { (Attakapas) ممالك مجتمعه‌نك قسم جنوبیسنده (میسیسیپی) نهر عظیمنك منصبی اطرافنده واقع (لوزیانه) جهوریتنك اهالئ قدیمه‌سی بولنمش بر قومدر، که الیوم بسبتون منقرض اولوب، یالکز اسمی بعض موقعلرك اسملرنده حفظ اولنمشدر. بو موقعلر مرعا اتخاذ اولنان غایت یوکسك اوتلی بر طاقم چایرلردن عبارت اولوب، بعض طرفلری پموق وشکر قامشی تارلەلرینه تحویل اولنمشدر.

آتاقامس { (Atacames) آمریقای جنوبیده واقع (اقادور) جهوریتنده (سان فرانسسقو) برونك جهت شمالیه‌سنده بر کوچك شهر واسکله‌در. "٣٠ '٥٧ °٠ عرض شمالیده واقعدر.

آتاقامه { (Atacama) آمریقای جنوبیده (آند) سلسلهٔ جبالیله بحرمحیط‌کبیر آره‌سنده بر چولدر، که (بولیویا) ممالکندن معدود ایکن، پرو ایله شیلی آره‌سنده وقوع بولان صوك محاربه‌نك نتایجندن اوله‌رق، قسم اعظمی شیلی حکومتنه الحاق ایتمش، وشیلینك اك شمالی ایالتی اولمشدر. عرض جنوبینك ٢٤ درجه‌سندن ٢٩ درجه‌سنه‌قدر ممتد اولور. طولی ٦٠٠ وعرضی ١٦٠ کیلومتره‌اولوب، سطحی دخی ٩٨٠٠٠ مربع کیلو متره‌در. درت سنجاغه منقسم اولوب، مرکزی (قوپیاپو) شهریدر. اراضیسی قوملق وطاشلق اولوب، غایت قورو اولدیغی کبی، یاغمور دخی یاغمدیغندن، هیچ برمحصولات ویرمز برچول حالنده‌در؛ آنجق آلتون وباقیر وعلی‌الخصوص کومش معدنلری پك چوق اولدیغندن، خیلی اهمیتی اولوب، اهالیسی دخی کیندکجه چوغالمقده‌در. میلادك ١٨٧٠ تاریخنده اجرا اولنان تحریرده ٨٣٠٠٠ نفوسی وار ایدی، که بونلرده باشلیجه نسبةً قابل سکنی اولان جهت جنوبیه‌سنده بولنیورلر. بو صحرانك اوچ اسکله‌سی اولوب، بونلردن (قالدره) ایله مرکزی اولان (قوپیاپو) آره‌سنده بر دمیر یولی واردر، که شهر مذکوردن صکره جنوبه طوغری ممتد اولور. اهالئ اصلیه‌سی(شانغه) دنیلن قوم‌ایدی، که بعض‌افرادی‌الآن وحشیت حالنده چوللرده طولاشمقده‌درلر. — صحرای مذکورك (بولیویا) نك النده قالان قسم شمالیسنه کلنجه، بوده بر ایالت اولوب، مرکزی(سان‌پدرو) شهری، واسکله‌سی دخی (قوبیا) قصبه‌سیدر. بو ایالتك اهالیسی مقدما پك جزئی ایدیسه‌ده، کومش وآلتون وباقیر معدنلرینك کثرتی مناسبتیله پك چوق عمله طوپلانوب توطن ایتمکده‌در.

آتاقامه { (Atacama) بولیویاده (آند) سلسلهٔ جبالنده و (آتاقامه)چولنده، (سان پدرو) شهرینك اللی کیلومتره قدر شمال شرقیسنده و ٤٥' ٢٢° عرض جنوبیده واقع بر برکان یعنی یانار طاغدر. ارتفاعی ٥٥٠٠ متره‌در.

آتاقس { (Atax) فرانسه‌ده الیوم (اود Aude) دنیلن نهرك اسم قدیمیدر. [« اود » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آتاکی { (Ataki) روسیهٔ جنوبیده بسارابیاده (خوتین) ك ٩٤ کیلومتره شرق جنوبیسنده وقضاسی داخلنده، (دنیستر) نهرینك ساحل یمیننده و (موهیلف) شهرینك قارشیسنده برقصبه‌در. نفوسی ٧٠٠٠ دن زیاده‌در.

آتال { (Attale) برغامه‌نك اوچ قدیم حکمدارینك اسمیدر: — برنجیسی قبل‌المیلاد ٢٤١ تاریخندن ١٩٨ تاریخنه‌دك حکومت‌سوروب، سوریه حکمدارلرندن خیلی یرلر ضبط وکندی دولتنه الحاق ایتمش؛ وروماليلرك ماکدونیا حکمداری اوچنجی فلیپه اولان محاربه‌لرنده‌روماليلره یاردیم‌ایدوب، دائما روما طرفداری بولنمش. معارف محبی اولوب، مشهور برغامه کتبخانه‌سنی تأسیس ایتمشدر. — ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، (فیلادلف) مخلصیله متعارفدر. برادری (اومن) ك وفاتنده تخته جلوس ایدوب، قبل‌المیلاد ١٥٧ تاریخندن ١٣٧ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وممالکنه تعرض ایتمش اولان (پرو-

سباس)ی دفع، و (قپادوکیا) حکمداری (آریارات)ی یکیدن تخته اجلاس، وآناطولیده آنطالیه ایله (فیلا- دلفیا) شهرلرینی بنا ایتمشدر. اختیارلغنده عیش وعشرته مبتلا اولوب، امور حکومتی منظورلرندن (فیلوپمن) ك الینه براقمش اولمغله، یکنی (آتال فیلو- میتور) طرفندن قتل اولنمشدر. — اوچنجیسی مذکور آتال فیلومیتور اولوب، عمیجه‌سنی قتل ایله، قبل‌المیلاد ۱۳۷ تاریخنده تخته جلوس، وغایت ظالم وخونخوار بولنمش ایسه‌ده، بعض مظفریتلره مظهر اولوب، (بیتنیا) حکمداری (نیقومید) ی مملکتندن اخراج ایتمش؛ بعده حکومتدن ال‌چکوب، قبل‌المیلاد ۱۳۲ تاریخنده، مجنون اولدیغی حالده، وفات، و، اولادی اولمدیغندن، مملکتنی رومایه ترك ایتمشدر. — بو سلاله‌نك کثرت ثروت وسامانی ضرب مثل حکمنه کچمشدر.

آتال { (فلاویوس —. Flavius Attale) روما سناتورلرندن اولوب، ایمپراطور (هونوریوس) ك زماننده روما شهر امینی اولدیغی حالده، شهر مذکوری فتح ایدن (آلاریق) طرفندن میلادك ۴۰۹ تاریخنده ایمپراطورلق تخته اجلاس، وبعده عزل اولنمغله، ۴۱۲ تاریخنده (هونوریوس) ك النه دوشوب، پارمقلری کسدیرلدکدن صکره، (لیپاری) آطه‌سنه نفی اولنه‌رق، اوراده وفات ایتمشدر.

آتالا { (Atalas) آمریقای جنوبی اهالی اصلیه‌سندن (آرجنتین) جمهوریتی داخلنده واقع (شاقو) نام صحرای کبیرده کشت وکذار ایدر برقومدر، که باشلیجه (ورمیو) نهرینك کنارلرنده بولنورلر.

آتالاریق { (Athalaric) قرون وسطاده اوروپایی استیلا ایدن اقوام وحشیه‌دن (اوستروغوت) لرك یعنی شرق غوتلرینك حکمدارلرندن اولوب، بیوك پدری (تئودوریق) ك وفاتنده، صبی اولدیغی حالده، تخته کچوب، میلادك ۵۲۹ سندن ۵۳۷ سنه قدر سکز سنه حکومت سورمش؛ ووالده‌سی (آمالاسونته) او مدتده نائبهٔ حکومت بولنمشدر.

آتالانته { (Atalante) یونان‌قدیم‌اساطیرنده سرعت حرکتیله مشهوره برقیز ایدی، که کویا کندیسنی ایستین شهزاده‌لره کندیسنه قوشمه‌ده یتیشمك ویتیشه‌مینلر قتله راضی اولمق‌شرطیله وارمه‌جغنی اعلان ایدوب، بو وجهله بر چوق شهزا- ده‌لرك هلاکنه سبب اولدقدن صکره، (هیپومن) اسمنده بر شهزاده خدعه‌یه مراجعتله، قوشارکن صاغه صوله بر قاچ آلتون الما طاغیتمش، وآتالانته اونلری طوپلارکن کریده قالمغله، مرقومه وارمغه مجبور اولمش. — بو اسمله مسمی ینه اساطیر یونانیه‌ده دیکر برقیز دخی‌واردر، که آوجیلقله مشهوره اولوب، (قالیدون) اسمنده پك دهشتلی برجانوری اولدیرمکله، عاشقی اولان (ملیاغر) طرفندن جانورك باشی کندیسنه پیشکش اولمشیدی.

آتالاندی { (Atalanti) یاخود (تالاندی)، یونانك (فوکیده) ایالتنده واغر- یبوزی یونانادن آیران بوغازك قسم شمالیسندن ۶ کیلومتره مسافه‌ده کائن بر شهردر، که (لوقریس) قضاسنك مرکزیدر. ۲۷۶۰ اهالیسی واردر.

آتالایا { (Atalaya) برازیلیانك (آلاغوآس) ایالتنده و (آلاغوآس) شهرینك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر شهردر، که ساحل بحره و (آلاغوآس) ایله (اینیغا) نهرلرینك منصبلرینه قریب اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

آتالق غازی { ترکستان شرقی دنیلن کاشغار طرفلرینی چیندن ضبط ایله، بوندن برقاچ سنه اول بر دولت مستقله تشکیل ایتمش اولان (یعقوب خان) ك لقبیدر. [« یعقوب » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آتاله { (Attala) [« آطاله » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله].

آتالیه { (Attalie) [« آنطالیه » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله].

آتاماس { (Athamas) یونان قدیمك (بیوتیا) مملکتنده واقع (اورخومن) شهرینك حکمداری اولوب، ایکنجی قاریسنك قیصقانجلقدن حاصل دلالتیله ایلك قاریسندن اولان اوغللرینی قربان ایتمکه تصدی ایتدیکی حالده، کویا کوکدن آلتون یپاقلی بر قوچ اینوب، اوغللری اوکا راکباً قاچمشلر؛ وکندیسی بونك اوزرینه عقلنی غائب ایدوب، ایکنجی قاریسندن اولان اوغللرینی آرسلان یاورولری ظن ایتمکله، دیواره چارپوب، اولدیرمش؛ وعقلی باشنه

كلديكنده (ايپر) ك بر ناحيه‌سنه چكيلوب، ناحيهٔ مذكوره بونك اسمنه نسبتله (آتامانيا) تسميه اولنمشدر.

آتامانيا (Athamanie) زمان قديمده (ايپر) دنيلن يايه طرفنك جنوب شرقی قسمنك اسم قديميدر، كه (پيند) طاغنك اتكلرندن عبارت اولوب، اليوم (جومرقه) و(رادويس) دنيلن ومؤخراً يونانه ترك اولنان ناحيه‌لردن عبارتدر.

آتامسكی (Atamisqui) آمريقای جنوبيده (آرجنتين) جمهوريتنك (سانتيا-غودل استرو) ايالتنده، (توقومان) ايله (قرطبه) آره‌سنده‌كی جاده‌نك اوزرنده بر شهردر، كه بيوك تجارتكاه ايسه‌ده، اكثريا قوراقلغه دوچار اولور. پك چوق وغايت كوزل بالی اولمق مناسبتيله، اهالئ قديمه‌سی اولان (كيشوآ) قومی لساننده «طاتلی» ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنمشدر.

آتاناجلد (Athanagilde) قرون وسطاده اسپانيايی استيلا ايتمش اولان (ويزيغوت) قومنك حكمدارلرندن اولوب، ميلادك ٥٤٤ تاريخندن ٥٦٧ تاريخنه‌دك حكومت سورمش؛ وطليطله شهرينی مقر حكومت اتخاذ ايتمشيدی.

آتاناريق (Athanaric) ويزيغوتلرك حكمداری اولوب، روماليلره قارشی اعلان حرب ايتمش ايكن، ايمپراطور (والنس) طرفندن مصالحه طلبنه اجبار ايدلمش، ومؤخراً خلع اولنه‌رق، ايمپراطور (تئودوس) ك سراينه التجا، وميلادك ٣٨١ تاريخنده وفات ايتمشدر.

آتاناس (Athanase) [«آطناس» و«طناش» كلمه‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آتانكادی (Attangadi) هندستانك منتهای جنوبنده (تراونقور) مملكتنده (آليكيری) جبالنك اتكنده واقع بر كوچك شهردر.

آتانكار (Attanagar) هندشماليده (عود) مملكتنده، (پرتابكار) سنجاغنده، (غومی) نهرينه دوكيلن (سای نادی) چايی اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسی واردر.

آتاؤلف (Ataulphe) ياخود آتولف قرون وسطاده آوروپايی استيلا ايدن اقوام وحشيه‌دن (ويزيغوت) لرك حكمداری (آلاريق) ك قاينی اولوب، ميلادك ٤١٠ تاريخنده مرقومه خلف اولمش؛ وانيشته‌سنك زمان حكومتنده رومانك فتحنده پك چوق غيرتی سبقت ايدوب، او صره‌ده روما ايمپراطوری (هونوريوس) ك همشيره‌سی (پلاچيديا) يی اسير ايده‌رك، مؤخراً كنديسنی تزوج ايتمش؛ وبو مناسبتله فرانسه ايله اسپانيا دخی (هونوريوس) طرفندن كنديسنه ويرلمش ايدی. ميلادك ٤١٥ تاريخنده اسپانيانك (برسلون) شهرنده كندی ضابطلرندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

آتاوی مغرب اقصانك يعنی فاس مملكتنك جهت جنوبيهٔ شرقيه‌سنده بولنان (درعه) شهرينك اطرافنده ساكن بر بربر قبيله‌سيدر، كه كاروانلره مسلط اولمغله شهرت بولمشدر.

آتايو (Atajo) آمريقای جنوبيده (آرجنتين) جمهوريتنك (قاتامارقه) ايالتنده ٣٣٠٠ متره ارتفاعی اولان بر طاغدر، كه (آقونكيا) جبالنه مربوطدر. آلتون وباقير معدنلری واردر.

آتايد (Ataïde) پورتكيز دولتی طرفندن هند خديوی اولوب، عليهنه اختلال واتفاق ايدن هند حاكملرينه مقاومت ايتمش، وحسن تدبير ودرايتيله صلح واسايشی اعاده ايتمش ايسه‌ده، ينه حكمدارينك غضبنه اوغرايوب، عزل اولمش؛ وهندك پورتكيزك اللرندن چيقمقده اولديغنی آكلاشيلنجه، ينه كنديسنه مراجعت اولنمش ايسه‌ده، بو دفعه هنده مواصلتی عقيبنده ميلادك ١٥٨٠ تاريخنده (غويا) شهرنده وفات ايتمشدر.

آتباره (Atbarah) حبشه‌دن نبعان ايله، (تاكزه) و (معرب) نهرلريله دخی برلشدكدن صكره، نوبيايی شق ايده‌رك، نيله دوكيلن نهردر. كنديسيله معرب نهری آره‌سنده قالان جزيره‌ده (مروه) قومی ساكندر.

آتجه آيدين ولايتنده آيدين سنجاغنده بر ناحيه‌در.

آتخا (Atkha) سيبريانك اقصای شرقنده اولان (قامچاتقه) ايله آمريقای شمالينك اقصای غرب شماليسنده واقع (آلاسقه) آره‌سنده بر زنجير تشكيل ايدن (آلئوت) آطه‌لرينك اورته‌سنده بولنان (آندر آنوف) جزايرندن برينك اسميدر، كه اك بيوكلرندن اولوب، طولی ١١٠ وعرضی ١٢ ونهايت ١٥ كيلومتره ايسه‌ده، اهاليسی يالكز بر قاچ يوز كشيدن عبارتدر. منتهای شرقنده بركانی واونك

اوستنده اليوم آتش پوسکور تمکده اولان بر برکانی واردر.

آتر (Ater) هندستانك وسطنده (شنديا) حکومتنده (چامبال) نهرينك ساحل يمينده بر شهردر، که وقتيله بر حکومت مستقله‌نك مرکزی ايدی. ′٤٤°٢٦ عرض شماليده و ′٢٧°٧٦ طول شرقيده واقعدر.

آتر (Atter) آوستريای بالا ايالتنده بر کول اولوب، طولی ٢٠ وعرضی ٥ کيلومتره‌در. طونه‌نك مضافاتندن (ترون) نهرينه دوکيلن (آجر) نهری بو کولدن چيقار.

آترائولا (Atraola, Atraula وانکليزجه Atrowla) هندستان شماليده (عود) مملکتنده فيض آباد سنجاغنك بر شهريدر. ٦٠٠٠ اهاليسی واردر.

آترائولی (Atraoli, Atrauli) وانکليزجه (Atrowlee) هندستان شمالينك غرب طرفلرنده (ميران) ايالتنده وغايت منبت بر اووه‌ده واقع بر شهر اولوب، ١٥٠٠٠ اهاليسی واردر.

آتراتو (Atrato) آمريقای جنوبينك (قولومبيا) ونام ديکرله (يکی غرناطه) دنيلن جمهوريت ممالکنده جريان ايدر بر نهر اولوب، ′١٢°٥ عرض شماليده واقع و (آند) سلسلهٔ جبالنك منتهای شمالندن عبارت اولان ساحله قريب طاغلردن نبعان ايله، جنوبدن شماله طوغری آقه‌رق، ٦٦٥ کيلومتره قطع ايتدکدن صکره، (شوفو) قوينه منصب اولور. مجراسنك ثلثانی سير سفائنه صالحدر. سوروکلديکی قوملرك ايچنده آلتون توزی بولنور؛ واوجوارلرده ياغمورلرك کثرتی مناسبتيله، صويی پك چوقدر. منبعی — بحر محيط کبيره دوکيلن — (سن‌جوآن) نهرينك منبعنه قريب اولديغندن، ايکيسنك مجراسی برلشديرلمکله بحر محيط اطلاسيدن بحر محيط کبيره بر قنال کشادی دفعاتله تصور اولنمشدر.

آتربات (Atrebates) بلچيقه‌نك اقوام قديمه‌سندن اولوب، اليوم فرانسه‌نك النده بولنان (پا دو قاله) ايالتنده ساکن ايدی.

آتربوری (Atterbury) انکلتره‌نك اون سکزنجی عصر ميلادی پسقپوسلرندن اولوب، قرالك خدمت روحانيه‌سنده بولنمش ايکن، مؤخراً بعض امور سياسيه‌يه قاريشمغله، نفی اولنه‌رق، ١٧٣٢ تاريخ ميلاديسنده پارسده وفات ايتمشدر. امور دينيه‌يه متعلق بين النصارا معتبر بعض تأليفاتی واردر.

آتربوم (Atterbom) اسوج ادباسندن اولوب، ميلادك ١٧٩٠ تاريخنده (آسقو) شهرنده طوغمش، و ١٨٥٥ ده وفات ايتمشدر. (اوپسال) دارالفنوننده معلم بولنمش، «شفق» ناميله بر جمعيت علميه تأسيس، وبر قاچ رسائل موقوته ايله بر چوق حکايه‌لر ومنظومه‌لر تأليف ايتمشدر. علی الخصوص اسوج لساننك فرانسزجه شيوه والفاظندن تطهيری خصوصنده وطننه پك چوق خدمت ايتمشدر.

آترتون (Atherthon) انکلتره‌نك (لانقاستر) ايالتنده، مانچسترك ١٩ کيلومتره غربنده واقع بر شهر اولوب، ٧٥٣٠ اهاليسی، پموق منسوجاتنه ومعادنه مخصوص فابريقه‌لری وکمور معدنی واردر.

آترستون (Atherston) انکلتره‌نك (وارويق) ايالتنده و (وارويق) شهرينك ٣٢ کيلومتره شمال شرقيسنده واقع بر شهر اولوب، ٣٦٧٠ اهاليسی، شاپقه وشريت فابريقه‌لری وکمور معدنی واردر.

آترغاته (Atergata) سريانيلرك زعم واعتقاد ايتدکلری آلهه‌دن اولوب، باشی ويوزی بر قيز باشی ويوزی اولديغی حالده، بدنی باليق صورتنده تخيل اولنوردی.

آترقليف (Attercliffe) انکلتره‌نك (يورق) ايالتنده (شفلد) شهرينك ٣ کيلومتره شرق جنوبيسنده، (دون) نهرينه حاکم بر تپه‌نك اوستنده واقع بيوك بر قريه اولوب، ١٦٥٧٤ اهاليسی وبچاق وسائره فابريقه‌لری واردر. ايکی سوقاقدن عبارت اولوب، طولی بر کيلومتره‌دن زياده‌در.

آترك (Atrek) خراسان طاغلرندن نبعانله، شمال غربی‌يه طوغری آقه‌رق، ٤٠٠ کيلومتره قطع ايتدکدن صکره، بحر حزره منصب اولور بر نهردر. ١٢٩٠ تاريخ هجريسنده روسلر نهر مذکورك جهت شماليه‌سنده‌کی اراضی‌يی استيلا ايدوب،

بعده تخلیه ایتمشلر ایسه‌ده، ایرانك او جهتدن حدود شمالیه‌سی اونك مجراسیله محدود عد اولنمقده‌در.

آترنوم { (Aternum) ایتالیانك آدریاتیق دکیزی ساحلنده و (آترنوس) نهری آغزنده واقع بر اسکی شهریدر، که الیوم (پیسقاره) دنیلیر. [بو کلمه‌یه مراجعت بیوریله.]

آتروپات { (Atropate) بیوك اسکندرك ضابطلرندن اولوب، مشارالیهك وفاتندن صکره، آذربیجانده (آتروپاتنه) اسمیله بر دولت موقته تأسیس ایتمشدر.

آتروپاتنه { (Atropatène) آذربیجانك اسکندر رومیدن صکره‌کی طوائف ملوك زماننده آلمش اولدیغی اسمدر، که بوده اسکندرك ضابطلرندن اولوب، اوراده تفرد ایدن (آتروپات)ه نسبتله حاصل اولمش براسمدر. مرکزی اولان تبریز شهرینه دخی (غزاقه) دنیلشیدی.

آتره { (Atrée) موره حکمداری (پلوپس) ك اوغلی و — تروا محاربه‌سنده بولنمش اولان — (آغاممنون) ایله (منلاس) ك جدی اولوب، قبل المیلاد ۱۳۰۷ تاریخندن ۱۲۸۰ تاریخنه دك (آرغوس) و (مسینه) ده حکومت سورمش؛ وبرادری (تیست) ك زوجه‌سی (آوروپا) ایله مناسبت غیرمشروعه‌سنی آکلایه‌رق، بو مناسبت غیر مشروعه‌دن متولد چوجقلری ذبح وطبخ ایله، برادرینی دعوت ایدوب، یدیرمش؛ وبعده برادر زاده‌سی (اجیست) طرفندن قتل ایدلمش اولدیغی مشهوردر. بو وقعه شعرای قدیمه‌دن بعضیسنك منظومه‌لر وهانه‌لر تحریرینه سرمایه اولمشدر.

آتری { (Atri) ایتالیانك جنوبینك آدریاتیق دکیزینه قریب و (ترانو) شهرینك ۳۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع برشهر اولوب، ۹۹۰۰ اهالیسی واردر. اسم قدیمی (آدریا) اولوب، وندیك کورفزی بوکا نسبتله (آدریاتیق) تسمیه اولنمشدر. پسقپوس مقری اولوب، بیوك ومصنع بر کلیساسی وصابون ومقرنه فابریقه‌لری واردر. اطرافنك اراضیسی محصولداردر.

آتری { (Attri) وانکلیزجه (Attree) هندستانك شمال شرقیسنده واقع پنکاله مملکتنده هیمالایا طاغلرندن اینن برکروه انهارك بریدر، که برچوق چایلرك برلشمه‌سندن حاصل اولوب، ابتدا جنوب غربی وبعده جنوب شرقیه طوغری آقه‌رق، برچوق شعبه‌لره منقسم اولور، که بونلرك اکثریسی (غانژ) نهرینه منصب اولدقلری حالده، باشلیجه شعبه‌سی (بالار) اسمیله (براهماپوتره) نهرینك شعبه‌لرندن (قونای) نهرینه دوکیلور. مجراسی ۴۰۰ کیلومتره قدر اولوب، یاغمورلر موسمنده تکمیلی سیرسفائنه صالحدر.

آتسا { (Atessa) ایتالیای جنوبیده (آبروچی) مملکتنده قضا مرکزی بر شهردر، آدریاتیق دکیزندن ۱۸ کیلومتره اوزاق سونمش بر برکانك اوزرنده واقع اولدیغی حالده، بحر مذکوره ناظردر. ۹۵۶۰ اهالیسی وبوك معمولاتی فابریقه‌لری واردر.

آتش { هندستانده واقع (لاخنو) شهری شعراسندن هجرتك ۱۲۶۳ تاریخنده وفات ایدن خواجه علی حیدرك مخلصیدر. فارسی واردو لساننده ایکی دیوانی واردر.

آتشگاه { (یاخود آتش خدا) داغستانك بحر خزرك ایچنه ممتد اولان آبشرون برونك وسطنده و (باقو) شهرینك ۱۵ کیلومتره غربنده بر موقعدر، که زردشتیلرك اك مشهور آتشکده‌لری یعنی معبدلری محلیدر. موقع مذکورده ۴۰ متره طولنده بیضوی الشکل بر نفط قویوسی بولنوب، طبیعتك عجایبندن اوله‌رق، دائما یانمقده وآلوی آلتی متره قدر یوکسلمکده‌در. جوارلرنده دخی یر قازلدیغی کبی آچیلان چوقور درحال نفط ایله طولار، وبرکبریتله یاقلدیغی کبی، طوپراقله اورتیله‌رك سوندیرلدکجه، سونمه‌مك اوزره یانمغه باشلار. بو آلولرك دوامی زردشتیلره اوراسنك بر محل مقدس اتخاذی فکرینی ویرمشدر.

آتغار { (Athgarh وانکلیزجه Autgur) هندستانك قسم شرقیسنده واقع (اوریسا) مملکتنده انکلتره‌یه تابع بر پرنسلکدر، که (کتاق) ك جهت غربیه‌سنده و (مهانادی) نهرینك ساحل یسارنده واقع اولوب، سطحی ۴۳۵ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۸۳۲۶ کشیدن عبارتدر. اك بیوك قریه‌سی (آتغار) اولوب، «راجه» سنك مقریدر.

آتقا (Ateca) اسپانیانك آراغون مملكتنده سراغوسه [سرقسطه] ایالتنده وسراغوسه شهرینك ۱۰۷ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع قضا مركزی برشهردر، كه مادرزیده كیدن دمیر یولك اوزرنده و(ابرو) یه دوكیلن (جالسون) نهرینك ساحل یسارنده كائن اولوب، ۳۲٤۰ اهالیسی، كوزل بربلدیه دائره‌سی وعربلرك آثارندن اوله‌رق بر قلعه‌سی یولنان بركلیساسی واردر.

آتقا (Atka) هندستانك قسم شمالیسنده واقع وانكلتره‌یه تابع (چوته‌ناغور) ایالتنك بركوچك شهریدر.

آتقارسق (Atkarsk) روسیه‌نك قسم شرقیسنده (ساراتوف) ایالتنده وساراتوف شهرینك ۱۱۲ كیلومتره جنوب شرقیسنده، (دون) نهرینه دوكیلن (مدوودیچا) چایی اوزرنده برشهر اولوب، ۸۳۰۰ اهالیسی واردر.

آتِل (وولغا) نهرینه اسلام جغرافیونك ویردكاری اسمدر. [«وولغا» كلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آتلا (Atella) ایتالیانك بوكونكی ناپولی مملكتنده مصادف اولان (قامپانیا) ایالتنده برشهر قدیمدر، كه الیوم (آورس) یاخود (سان آرپینو) تسمیه اولنوب، (قاپوا) شهرینك ۱۵ كیلومتره شرقنده واقعدر. منتظم تیاترو كتابلرینك تعممندن اول، بزم اورته اویوننه قریب اوله‌رق، رومادہ اوینانیلان اویونلر بو شهردن كلش اولمغله، «آتلان» (*Atellanes*) نامیله مشهور ایدی.

آتلاس، آتلانتیق وسائره [مر. «آطلاس» «آطلانتیق» وسائره].

آتلبوروغ (Attleborough) انكلتره‌نك شرق طرفنده واقع (نورفولق) ایالتنده (نورویچ) شهرینك ۲۳ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع ناحیه مركزی برشهردر. ناحیه‌سیله برابر ۲۰٦۵ اهالیسی وكار قدیم بركلیساسی واردر. وقتیله «شرق انكلتره» ایالتنك مركزی ایدی.

آتلبوروغ (Attleborough) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌دن شرق طرفنده واقع (ماساچوست) جمهوریتنك برشهریدر، كه (بریستول) ایالتنده و (میل ریور) نهرینك اوزرنده و (بوستون) شهرینك ۱۸ كیلومتره شمال شرقیسنده كائن اولوب، ٦۷۷۰ اهالیسی، مجوهرات، چالار ساعتلر، ذوكه وشاپقه فابریقه‌لری وپاموق ایپلیكخانه‌لری واردر.

آتلستان (Athelstan) میلادك ۹۲۵ تاریخندن ۹٤۱ تاریخنه دكین (آنغلوساقسون)لرك حكمداری اولوب، ۹۳۸ ده كندیسنه قارشی اتفاق ایتمش اولان دانیمارقه‌لیلرله اسقوچیا قرالی قسطنطینی و (والس) ایله (قورنوای) پرنسلرینی مغلوب ایتمش، وزمان حكومتنده جسارتنه مماثل بر عدالت كوسترمشدر.

آتلون (Athlone) ایرلانده‌نك وسطلرنده (اوستمت) سنجاغنده (شاتون)نهرینك ایكی كنارنده واقع بر شهردر. نهرك اوزرنده برطاش كوپریسی و ٦٦۱۷ نفوسی واردر. ایكی بیوك دمیر یولك نقطهٔ التصاقنده واقع اولوب، تجارتجه بیوك اهمیتی واردر.

آتلیكسقو (Atlixco) مكسیقه‌نك (پوابلا) ایالتنده و (پوابلا) شهرینك ۳٤ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع قضا مركزی بر شهردر.

آتماليك (Athmallik) وانكلیزجه (Aut-mallik) هندستانك قسم شرقیسنده واقع (اوریسا) مملكتنده انكلتره‌یه تابع بر كوچك پرنسلكدر. (مهانادی) نهرینك جهت شمالیه‌سنده واقع اولوب، سطحی ۱۹۰۰ مربع كیلومتره، واهالیسی ۱٦۲۵۰ نفوسدر. قصبه‌لری اولمیوب، پرنسك مقری (هونداپه) قریه‌سیدر.

آت میدانی استانبولك سلطان احمد محله‌سنده بر میداندر، كه بر طرفی سلطان احمد جامع شریفی حولیسیله، بر طرفی مكتب صنایعله، بر طرفی ویركو امانتی دائره‌سی وحبسخانهٔ عمومی ایله، برطرفده دیوان یولیله محاطدر. بو میدان (سپتیم) طرفندن انشا، وقسطنطین طرفندن رومادہ‌كی «هیپودروم» صورتنده اكمال اولنمشدر. ابتدا اطرافی ستونلر وهیكللرله مزین بولنمش؛ ومؤخراً اهل صلیب طرفندن تخریب ایدلمشدر. شمدیكی حالده یالكز (تئودوسیوس) معرفتیله نقل وركز ایدلمش اولان بر مسله، كه «دیكیلی طاش» نامیله معروفدر، وباقیردن پیلان قاوی قیریق بر ستون بو میدانك اورته‌سنده مركوز قالمشدر. مسله‌نك

ارتفاعی ۳۰ متره قدر اولوب، هیروغلیف تعبیر اولنان مصر قدیم یازیلرینی، وقاعده‌سی دخی تئودوسیوس ایله رفقاسنك رسملرینی ولاتین ویونان حروفیله بعض یازیلری حاویدر. قارشیسنده دخی طاشدن بر ستون بولنیور، که قسطنطین پورفیروجنت طرفندن تأسیس اولنمشدر. بر اوجنده دخی اوفق بر عمومی باغچه یاپلشدر. بومیدان کرك بیزانس قیصرلری وکرك سلاطین عثمانیه زماننده یقین وقته قدر آت تعلیمنه مخصوص بولنمش اولدیغندن، روما زماننده (هیپودروم) تسمیه ایدلمش اولدیغی کبی، عثمانلیلر زماننده دخی اونك ترجمه‌سیله «آت‌میدانی» دنیلمشدر. جنتمکان سلطان محمود ثانی حضرتلری زماننده یکیچریلرك لغوینی انتاج ایدن وقعهٔ معلومه بو میدانده جریان ایتمشدر.

آتنا { (Atena) ایتالیای جنوبیده (سالا قونسیلا) سنجاغنده برتپه‌نك اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ۲۸۴۰ اهالیسی واردر. یونان مهاجرلری طرفندن تأسیس اولنه‌رق، «کوچك آتنه» تسمیه اولنان شهر قدیمك ایچ قلعه‌سندن عبارتدر. میلادك ۱۸۵۷ تاریخنده بر زلزله ایله تخریب اولنمشدر.

آتناس { (Atenas) آمریقای وسطیده (قوسته ریقا) جمهوریتنك (آلاکلا) ایالتنده بر شهردر. بونك جهت شمالیه‌سنده واسع آلتون معدنلرینی حاوی اولان (آغاقانه) طاغی بولنور.

آتناغوراس { (Athénagoras) افلاطونك مذهب فلسفیسنه تابع آتنه‌لی بر فیلسوف اولوب، میلادك اوچنجی عصری حکماسندندر. اسکندریه‌یه هجرتله، اوراده دین عیسوی‌یی قبول ایده‌رك، دین مذکوری مدافعه یوللو بعض مکتوبلر، وحشر ونشر حقنده بر کتاب یازمشدر. اثرلری طبع، واوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

آتناه { (Atnah) آمریقای شمالیده «یکی انکلتره» ویا (دومینیون) دنیلن مملکت واسعه‌ده کشت وگذار ایدر وحشی بر قومدر، که چوجقلرینك باشلرینی صیقوب مخروطی شکلنه قودقلرندن، بو شکللرندن فرق اولنورلر. بو قومك افرادی (آلاسقه) شبه جزیره‌سنه قدر یایلمشلردر.

آتندورن { (Attendorne) پروسیه‌نك ایالات غربیه‌سندن (وستفالیا) ایالتنده (اولپ) نهری اوزرنده ناحیه مرکزی بر شهردر. ۱۸۴۵ وناحیه‌سیله برابر ۲۲۸۰ اهالیسی، دباغخانه‌لری ودمیر دوکوخانه‌سی واردر. قرون وسطاده اهمیتلی بر شهر ایدی.

آتنس { (Athens) آتنه شهرینه تقلیداً ممالك مجتمعهٔ آمریقاده برقاچ یکی شهر، قضا وقریه‌لره ویریلن اسمدر. اك بیوکلری شونلردر: ۱، (اوهیو) جمهوریتنده بو اسمله مسمی نهرك غربنده بر شهر وقضا اولوب، قضانك سطحی ۱۱۳۸ مربع کیلومتره، واهالیسی ۲۳۷۷۰، وشهرك اهالیسی ۱۷۰۰ کشیدر. کور، دمیر وطوز معدنلری واردر. — ۲، (کورجستان) جمهوریتنده (قلارق) قضاسنده، (اوقونیا) نهری اوزرنده بر شهردر. ۴۲۵۰ اهالیسی واردر. شهرك خارجنده (فرانقلن)ك نامنه جسیم بر مکتب یاپلشدر. — ۳، نویورق جمهوریتنده (غرینه) قضاسنده (هودسون) نهرینك ساحل یميننده و (هودسون) شهرینك قارشیسنده بر شهر اولوب، ۱۷۹۰ اهالیسی واردر.

آتنه { (Athènes وروجه 'Αθῆναι) یونانك (آتیق) ایالتنده واقع اك بیوك واك مشهور شهری اولوب، زمان قدیمده یونان مدنیتنك مرکزی بولنمش اولدیغی کبی، بوکون دخی یونان حکومتنك پایتختیدر. ″۸ ′۵۸ °۳۷ عرض شمالیده و ″۲۹ ′۲۳ °۲۱ طول شرقیده واقع اولوب، اکثر جهتلری تپه‌لرله محاط ویالکز غرب جهتی — (اجینه) یاخود (آتنه) کورفزی دنیلن — کورفزه قدر آچیقدر. اسکله‌سی اولان پیره‌دن ۷ کیلومتره اوزاق اولوب، بر دمیر یولی خطیله مربوطدر. بوکونکی شهر موقع قدیمنك یالکز بر پارچه‌سنده اولوب، آنجق ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر. (آقروپول) دنیلن ایچ قلعه‌سی بر تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، شهر قدیم بو تپه‌نك جنوب وغربنه طوغری ممتد اولدیغی حالده، زمانمزده کوندن کونه توسع ایتمکده اولان یکی یونان پایتختی تپه‌نك شمال وشرق طرفلرینه طوغری اوزانمقده‌در. زمان قدیمده‌کی سوری دائراً مادار ۳۶ کیلومتره‌دن زیاده بولنمش ایکن، مؤخراً شهر او قدر کوچلشیدی، که حکومت عثمانیه زماننده ۱۷۸۰

تاريخ ميلاديسنده انشا اولنان ٧ كيلومترهلك سور قصبه‌يى مع زيادة احاطه ايتمشيدى. بعده يونانليلر بو سورى هدم ايتمشلر، واسكى سورك آنجق اوته‌ده بريده بعض آثارى باقى قالمشدر. زمان قديمده آتنه‌نك عجائب عالمدن عداولنه‌جق پك چوق ابنيه‌سى اولوب، ازجمله (آرئوپاغ)، (پريتانيا)، (ليسه) ياخود (ليكيون)، (اودئون)، (آقاديميا)، (پارتنون) ابنيهٔ عموميه‌سى [بو كلمه‌لره مراجعت.] و «يللر معبدى» دنيلن سكز كوشه‌لى برقله، ليبوسلى مشترينك، (نيسه) نك و«مظفريت»ك معبدلرى، (آدريان)قپوسى، (باقكوس) و(هرود آتيقوس) تياترولريله — خرابه‌لرى اليوم موجود اولان — (ارختيون) تياتروسى مشهور ايدى. بو ابنيه‌نك كافه‌سى غايت مصنع هيكللر، رسملر ونازبلرله مزين ايدى. چيقاريلان آثار عتيقه پك قيمتداردر. يالكز (پارتنون) ايله (ارختيون) ك خرابه‌لرى اليوم موجود اولوب، على الخصوص (پارتنون) الآن قائمدر. بونا عقل الهه‌سى وآتنه شهرينك حاميه‌سى اعتقاد اولنان (آتنه) يعنى زهره‌نك معبدى اولوب، بعده كليسايه، وشهرك عثمانليلر طرفندن فتحنده جامعه تحويل ايدلمش، ويونان استقلالنده حالت اصليه‌سنه ارجاع اولنه‌رق، مجرد آثار عتيقه مراقليلرينك سيرگاهى اولمشدر. مناره‌سى دخى قائمدر. آتنه ايله پيره آره‌سنده‌كى طريقك دخى ايكى يانى سورله محفوظ ايدى.

يكى قصبه‌نك آثار عتيقه‌سنه نسبةً ذكره شايان ابنيه‌سى يوغيسه‌ده، موجودلرينك اك منتخبلرى قرالك سرايى؛ مكمل بر كتبخانه‌يى جامع اولان دار الفنونى، رصد خانه‌سى، تياتروسى، خسته خانه‌سى، مبعوثان دائره‌سى، مكتب صنايعى وديگر بر قاچ مكتبيدر. اسكى قصبه‌دن قالمه اولان محله‌لرى پيس وسوقاقلرى طاردر. شهر اهاليسنك بر قسمى آرناؤدجه تكلم ايدر.

آتنه قصبه‌سنك تأسيسى پك اسكى اولوب، (كقروپ) اسمنده بر رئيسك دلالتيله مصردن كلمش بر قوم طرفندن بنا ايدلمش اولديغى مرويدر. ابتداى حالنده شهر (آقروپول) دنيلن وبرقيانك اوزرنده واقع اولان ايچ قلعه‌يه منحصر اولوب، (كقروپيا) دنيلمش؛ وبعده (آتنه) يعنى زهره‌نك معبدى تأسيس اولنمغله، بو الهه‌نك اسميله تسميه اولنمشدر. شهر اك زياده ميلاددن بش عصر اول رياست ايدن (پيسسترات) سلاله‌سى زماننده توسع ايدوب، مؤخراً ايران شاهى آردشير بهمن طرفندن هدم وتخريب، و(تميستوقل) ك همتيله يكيدن تعمير، ونهايت پريقلس زماننده فوق العاده توسيع وتزيين اولنمشيدى. بيوك اسكندرك خروجندن صكره، آتنه استقلالنى وپارلاقلغنى غائب ايتمش ايسه‌ده، اسكندر بوشهره اصلا طوقنديغى كبى، خلفلرى اولان طوائف ملوكدن بعضيسى تعمير وتزيينه چاليشمش، وآتنه دها بر چوق وقت معارفك مركزى قالمشيدى. روماليلرك النه كچدكدن صكره، اهاليسى مهرداده برلشوب، اختلال ايتديكندن، (سيلا) طرفندن تخريب اولنمش ايسه‌ده، روما ايمپراطورلرندن بعضيسى دخى آتنه‌نك تعميرينه چاليشمش، ويالكز (نرون) بو شهرك آثار مصنعه‌سنى رومايه نقل ايتمش ايدى. خرستيانلغك شيوعندن صكره آتنه خيلى وقت اعتقاد قديميله برابر معارف ومدنيت يونانيه‌يى محافظه ايده بيلمش ايسه‌ده، نهايت خرستيانلغك غلبه چالمسيله، معبدلرى كليسايه تحويل اولنمش، وقرون وسطاده نامى طوپليه‌جق برحاله كلمش ايدى. ميلادك ١٢٠٤ تاريخنده، استانبولك اهل صليب طرفندن ضبطى اثناسنده، آتنه‌ده دخى برفرنك دوقه‌لغى تشكيل اولنمش، ١٣١٢ ده قتالانياليلره، و١٣٢٦ ده سيچليا قرالى ايكنجى فردريقه چكمش، و ١٣٧٠ ده ونديكليلرك خداوندكار حضرتلرينك ياردميله فلورانسه حكمدارى (آچياتولى) طرفندن ضبط، ونهايت ميلادك ١٤٥٦ وهجرتك ٨٦٢ تاريخنده فاتح سلطان محمد ثانى حضرتلرى طرفندن فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانيه دائره‌سنه داخل اولمش، ومعابد قديمه‌سى جامعلره تحويل اولنه‌رق، درت عصره قريب بر زمانده عثمانلى واسلام شهرى صفتنده بولندقدن صكره، ١٨٢١ تاريخ ميلاديسنده ظهور وخيلى وقت دوام ايدن يونان اختلالى اثناسنده تخريب اولنه‌رق، نهايت ١٢٤٥ تاريخ هجريسنده اوروپا دولنك توسطيله تشكل ايدن يونان دولتنك پايتختى اتخاذ اولنمشدر.

آتنه‌ده ازمنهٔ قديمه‌ده نشأت ايدن حكما وعلما وسائر مشاهيرك تعدادى متعسر اولوب، سقراط، افلاطون، آرستوفان، سوفوقل، اكسنوفون، اوريپيد، اسكيل، دموستن، اسكين، فيدياس بونلرك جمله‌سندندر.

آتنه طرابزون ولايتنك لازستان سنجاغنده وقره دكيز ساحلنده قضا مركزى بر شهردر. طرابزونك ١٢٠ كيلومترە شرقنده اولوب، سبرك خانه‌لردن مركبدر. قضاسى ايكى ناحيه‌دن مركب اولوب، آتنه ناحيه‌سنك ٢٥ قريه‌سى و ١٧٧٣٦ اهاليسى واردر، كه جمله‌سى اهل اسلامدر. ديكرى دخى (همشين) ناحيه‌سى اولوب، ٣٣ قريه‌سى واردر.

آتنه (Atina) ايتالياى جنوبيده (سورا) قضاسنده و (سورا) شهرينك ٢٢ كيلومترە شرق جنوبيسنده، (ملفا) نهرى اوزرنده واقع برشهر اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى، وبيوك منسوجاتيله معدن معمولاتى واردر. اسكى شهرك جسيم طاشلرله ياپلمش سورينك بعض ويرانه‌لرى موجوددر.

آتنى ياخود هاتنى (Athni, hatni) هندستانك قسم غربيسنده بمباى ايالتنك (بنغام) سنجاغنده قضا مركزى بر شهردر. ٩٩٣٠ اهاليسى واردر. براهمانيلره مخصوص بيوك معبدلرى اولوب، پك چوق زوار طوپلانور.

آتنيا ('Αθηναία ورومجه Athénée) اسكى يونانيلر عندنده عقل الهه‌سى زعم اولنان (آتنه) يعنى زهره‌نك نامنه تأسيس اولنوب، مباحث علميه‌يه مخصوص اجتماعلره منحصر بولنمش اولان بعض ابنيه‌يه ويريلن اسمدر.

آتنيوس (Athénée، لاتينجه Athenœus ورومجه 'Αθηναῖος) مصرده نشأت ايدن يونان قديم ادباسندن اولوب، (مارق اورل) وخلفلرى زماننده معمر اولمش، وادبياته متعلق بعض اثرلر براقشدر، كه ناقص اولدقلرى حالده، اوروپاده طبع واكثر لسانلره ترجمه ايدلمشدر. — بو اسمده ديكر اوچ مشهور اسكى يونانيلر واردر: برى طبيعيونك پيرى مقامنده اولان (پلين) ك زماننده (كيلكيا)ده يعنى آطنه ولايتى سواحلنده طبيب اولوب، عناصرى حرارت، برودت، رطوبت وروحدن عبارت ظن ايتديكيچون، شاكردانه «روحيون» عنوانى ويرلمش ايدى. ايكنجيسى مشهور طبيب جالينوسك زماننده (بيزانس) يعنى اسكى استانبولده مهندس اولوب، حرب ماكينه‌لرينه دائر بر كتابك مؤلفيدر، كه بو اثرى مؤخراً لاتينجه‌يه دخى ترجمه ايله طبع اولنمشدر. اوچنجيسى جراثقال علماسندن اولوب، طار بر زيوانه‌دن هوايى تضييقله چالار برساعت ايجاد ايتمشيدى.

آتو (Attoû) بهرنك بوغازينك آلتنده آمريقا ايله آسيا آره‌سنده بر زنجير تشكيل ايدن (آلئوت) آطه‌لرينك منتهاى غربنده بولنانيدر. ٥٢° ٥٨′ عرض شماليده و١٧١° طول شرقيده واقع اولوب، آلتمش قدر خانه‌يى حاوى يالكز بر كويى واردر.

آتواى (Atouai) بحر محيط كبيرده كائن (ساندويچ) آطه‌لرندن بريدر. (قواى) دخى دنيلير. [بو كلمه‌يه مراجعت.]

آتور (Atures) فرانسه‌ده (آكتين) ايالتنده بر شهرك اسم قديميدر، كه اليوم (ار Aire) دنيلير. — ينه فرانسه‌ده بر نهرك اسم قديميدر، كه بو كون (آدور) تسميه اولنور. [«ار» و «آدور» كلمه‌لرينه مراجعت.]

آتور (Atures) آمريقاى جنوبيده (غويانه) مملكتنك (ونزوئلا) جمهوريتى النده بولنان قسمنده (اورنوق) ايرماغنك ساحل يميننده واقع بر شهردر.

آتور ياخود آثور (Athor) اسكى مصريلرك آلهۀ باطله‌سندن آتش الهى زعم اولنان (فتا) نك زوجه‌سى ويا همشيره‌سى ودكيز الهه‌سى اعتقاد اولنوردى.

آتوس (Athos) آينوروز طاغنك اسم اصليسيدر. [«آينوروز» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آتوسا (Atossa) كيخسروك قيزى اولوب، ابتدا قرداشى قامبيسه (كاوسه ؟)، بعده (اسمرديس) نام موبده ونهايت كشتاسبك اوغلى اسفندياره واروب، زوج اخيرندن آردشير بهمنى دنيايه كتيرديكى، وبونى يونان سفرينه تحريص ايتديكى يونان تواريخنده مذكوردر. اسمنده تحريف اولديغى آشكار اولوب، تورانده (واستى) اسميله ياد اولنان قادين اولمسى محتملدر.

آتوق (Attok) هندستانك (پنجاب) مملكتنده (سند) نهرى اوزرنده و (كابل) نهرينك سنده دوكلديكى محلك برآز آشاغيسنده، ٣٣° ٥٤′ ٤٦″ عرض شماليده و ٧٠° طول شرقيده، لاهورك ٣٤٥ كيلومترە شمال غربيسنده واقع مستحكم بر كوچك شهردر. شهرك اوكنده

سندهٔ كنيشلكى ٢٠٠ متره اولوب، درينلكى آز اولديغندن، بيوك اسكندر، تيمورلنك ونادرشاه سند نهرينى او موقعده آتلامشلردر. شهرك قارشيسنده بر روايته كوره اكبر شاه، وديكر بر روايته نظراً نادرشاه طرفندن تأسيس اولنمش اولان حيدر آباد قلعه‌سى بولنيور. بو موقع هندستان ايله آسياى وسطى آره‌سنده بر چكيد حكمنده اولوب، تجارت وفن حرب نقطهٔ نظرندن چوق اهميتى واردر. شهر وقتيله خيلى بيوك بولنمش ايسه‌ده، شمديكى حالده ٢٠٠٠ دن زياده نفوسى يوقدر.

آتوقو { (Atoko) يونانك سواحل غربيه سنده ساحل ايله — مشهور اوليس وتلماقك وطنى — (ايتاك) جزيره‌سى آره‌سنده واقع كوچك بر جزيره‌در.

آتول { (Atoll) هندستانك جنوب غربى جهتنده واقع (مالديب) آطه‌لرى اسملرينك تركيبنه داخل اولور بر كلمه‌در، كه جزاير مذكوره لسانى كلمات‌ندندر. مرجان آطه‌لرينه دخى اطلاق اولنور.

آتوود { (Atwood) انكلتره‌نك مشاهير طبيعيوندن اولوب، ميلادك ١٧٤٥ تاريخنده تولد، و١٨٠٧ده وفات ايتمشدر. (قامبريج) دار الفنوننده حكمت طبيعيه معلمى ايدى. حكمت طبيعيه‌نك غوامضنه متعلق برقاچ اثر براقمش؛ وكندى اسميله ياد اولنان برماكينه ايجاد ايتمشدر، كه اجسامك صورت سقوطنى كوسترمكه مخصوصدر.

آتوياق { (Atoyac) بو اسمله مكسيقه‌ده ايكى نهر اولوب، برى (واياقه) واديسنى اروا ايدر، وديكرى‌ده (ريو دلاس بالزاس) نام نهرك اوست طرفندن عبارتدر.

آتويدابرغ { (Atvidaberg) اسوجك قسم جنوبيسنده (اوسترغوتلاند) ايالتنده بر شهردر، كه جوارلرنده چيقان معدنلرك مركزى اولمق مناسبتيله شهرت واهميتى واردر.

آته { (Até) يونان قديم لساننده «آفت» ديمك اولوب، اساطير يونانيه‌ده ابو الآلهه زعم اولنان مشترينك قيزى اعتقاد اولنوردى. كويا پدرى طرفندن كوكدن طرد اولنه‌رق، تخم نفاق اكمك وهر فنالغى توليد ايتمك اوزره، ير يوزنده كزر، ومشترينك «ادعيه» تعبير وطوپال تصور اولنان ديكر بر طاقم قيزلرى بونك آرقه‌سى صره طولاشوب، بو فنالقلرى اصلاح وتعمير ايدرلرايمش.

آتى { (Athy) ايرلانده‌نك قسم شرقيسنده و(باروو) نهرى اوزرنده واقع (كيدارا) قضاسنك مركزى بر شهردر، كه (دوبلين) ك ٦٦ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع اولوب، ٤٥١٠ اهاليسى وكوزل بر قلعه‌سى واردر.

آتيا { (Attia) هندستانك بنكاله مملكتنده (برهماپوتر) نهرينك شعباتندن اولان (دالاسرى) نهرينك بر شعبه‌سى اوزرنده واقع بر شهردر.

آتياد { (Atyades) آناطوليده واقع ليديا مملكت قديمه‌سنك حكمدارلرينه ويريلن اسم عموميدر.

آتيبيا { (Atibaia) برازيليانك جهت جنوبيه‌سنده واقع (سانپاولو) ايالتنك بر شهريدر، كه (تيه‌ته) نهرينه واونكله برابر (پارانا) ايرماغنه دوكيلن (آتيبيا) چايى اوزرنده‌واقع اولوب، ٧٠٠٠ اهاليسى اولان بر ناحيه‌نك مركزيدر.

آتيتلان { (Atitlan) آمريقاى وسطيده‌واقع (غوآتمالا) مملكتنده اهالئ اصليهٔ قديمه‌يه مخصوص بر شهردر، كه ينه بو نامله‌ياد اولنان بركولك كنارنده وبر بركانك اتكنده اوله‌رق، ١٤° ٣٨″ ٣٤′ عرض شماليده و ٥٧″ ٣٢′ ٩٣° طول غربيده‌واقع اولوب، ١٥٦٨ متره ارتفاعى و٢٠٠٠٠ اهاليسى واردر. آمريقانك كشفندن اول اورالرده حكم سورمكده بولنمش اولان (زوتوكيل) حكمدارلرينك مقرى ايدى. — (آتيتلان) كولنك طولى ٢٠ وعرضى ٨ كيلومتره اولوب، صارب وقيالق يرلرله محاط وغايت دريندر. — بو كولك جنوب طرفنده ٣٥٧٢ متره ارتفاعى اولان وذروه‌سى الآن آتشلر پوسكورتمكده‌بولنان آتيتلان بركانى، وجنوب‌غربيسنده (سان پدرو) اسمنده و ٢٣٠٠ متره ارتفاعنده ديكر بر بركان بولنيور. اطراف غايت دلكشا واهالئ اصليه‌يه مخصوص كوزل كويلرله معموردر.

آتيره { (Attiret) رسامل‌قده مشهور بر جزويت پاپاسى‌اولوب، ميلادك ١٧٠٢ تاريخنده فرانسه‌نك (دول) شهرنده طوغمش، وميسيو-

نرلكله چينه كيدوب، بو مملكته متعلق بعض مقبول رسملر واثرلر براقه‌رق، ١٧٦٨ تاريخنده پكينده وفات ايتمشدر. — بونك ايكى يكنى دخى بو اسمله متعارف اولوب، برى هيكلتراشلقده وديكرى معمارلقده شهرت قزانمشلردر.

آتيس { (Atys) كوتاهيه وانقره طرفلرينك اسم قديمى اولان (فريجيا) اهاليسندن كنج وغايت كوزل بر چوبان اولوب، اساطير يونانيه‌يه كوره، كويا ارض الهه‌سى (كوبل) كنديسنه تعشق ايتمكله، وفادارلقده ثابتقدم اولمق شرطيله، كنديه جلب ايتمش ايسه‌ده، آتيس وفاده قصور ايتديكندن، الهه‌نك غضبنه اوغرايه‌رق، عقلنى غائب ايتمكله، كندى عضو رجليتنى قطع ايدوب، اولمش؛ آنجق (كوبل) مؤخراً آجيه‌رق كنديسنه تكرار حيات ويرمش.

آتيس { (Atys) ميلاددن اون آلتى عصر اول صاروخان طرفلرينك اسم قديمى اولان (ليديا) مملكتنك حكمدارى اولوب، (آتياد) دنيلن سلاله‌يى تأسيس ايتمشدر، كه بو سلاله قبل الميلاد ١٥٧٩ تاريخندن ١٣٩٢ تاريخنه دكين حكم سوروب، بعده «هركليلر» سلاله‌سى طرفندن موقع اقتداردن دوشورلمشدر.

آتيس { (Atys) ليديا حكمدارى مشهور (قره‌سوس)ك اوغلى اولوب، روايته كوره، كنديسى ديلسز اولديغى حالده، كيخسروك عسكرندن بر نفرك باباسنى اولديره جكنى كورنجه، ديلى آچيلوب، «(قره‌سوس)ى اولديرمه!» ديه باغرمش، وبوسوزى باباسنك حياتنى قورتارمش.

آتيس { (Athis) فرانسه‌نك (اورن) ايالتنده قضا مركزى برشهر اولوب، ٤١٤٠ اهاليسى، ايپليكخانه‌لرى، بويا فابريقه‌لرى وحيوانات بازارى واردر.

آتيق { ياخود آتيقه (Attique) وروميجه (Ἀττική) يونانك اوچ طرفى دكيزله محاط ويالكز شمال وغرب شمالى طرفى (بيوتيا) و (مغاريده) خطه‌لريله محدود بر خطه‌سيدر، كه مركزى آتنه شهريدر. بو خطه دكيزك ايچنه كيرمش بر برون شكلنده اولوب، شرق طرفنده آطه‌لر دكيزى، وقارشيسنده آغريبوز آطه‌سى، وغرب طرفنده دخى (اكينه) كورفزى وقارشيسنده اكينه ونام ديكرله (سالامينه) جزيره‌سى بولنيور. اك اوزون طولى ٨٠ واك كنيش عرضى ٤٠ كيلومتره‌در. بو كوچوجك مملكت زمان قديمده نيجه بيوك قوتلره قارشى طوره بيلمش وعلوم وفنون وصنايع ومدنيتده كافهٔ امم عالمه تقدم ايتمش بر جمهوريت حالنده ايدى. بوكون ايسه بيوتيا واكينه آطه‌سيله برابر بر ايالت تشكيل ايدوب، بتونك سطحى ٦٤٢٦ مربع كيلو مترو، واهاليسى ١٣٦٨٠٠ كشيدر. بو ايالت بش قضايه منقسمدر. اراضيسى طاغلق ايسه‌ده، بويكسك طاغلرى دخى اولميوب، اك مشهورلرى (پارناس)، (هيمت)، (كيترون)، (پنديليك) و (لاوريون) طاغلريدر. بيوك نهرلرى دخى اولميوب، آتنه‌نك ايكى طرفنده آقان (ايليسيوس) و (سفيس) نهرلرى شعرا طرفندن بيودلمش ايكى دره‌دن عبارتدر. آتيقه‌نك اراضيسى زراعتدن زياده چكى مرعاسى اولمغه صالح اولوب، آنجق اوزوم وزيتونلرى چوقدر. بيوتيانك طوپراغى ايسه دها ايى اولوب، زراعته وصيغير يتيشديرمكه صالحدر. (لاوريون) طاغنده كومش معدنى چيقيور، وپنديليك طاغنك مرمرلرى مشهوردر. آتيقه‌نك اكثريت اهاليسى آرناود جنسنه منسوبدر.

آتيقوس { پومپونيوس — (Pomponius Atticus) روما مشاهيرندن اولوب، مشهور (چيچرون)ك محب صادق وعلم وحسن اخلاق ايله متصف برآدم ايدى. روما رؤساسنك اختلافاتنده طرف آلمامق ايچون، آتنه‌يه كيدوب، لسان يونانى‌يى، اجنبى اولديغى فرق اولنميه‌جق صورتده، اوكرنديكيچون، آتيقوس يعنى «آتيقه‌لى» تسميه اولنمشدر. بعده رومايه عودت ايدوب، (سيلا) ايله (سينا) و (پومپى) ايله قيصر كبى بربرلرينك خصمجانى اولان مخالف آدملرك هر ايكى طرفيله محب خالص صورتنده ياشامش؛ ونهايت غايت وجعلى برخسته‌لغه دوچار اولوب، طيانه‌مديغندن، كنديني آج براقوب، تلف اولمشدر. مكمل بر تاريخ يازمش ايسه‌ده، غائب اولوب، نسخه‌سى بولنه مامشدر.

آتيقوس { هرود — (Herode Atticus) آتنه‌نك مشاهير ادبا وخطباسندن اولوب، ميلادك ١٠٤ تاريخنده (ماراتون) ده

طوتمش، و ۱۸۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. طلاقت وتقریری حسبیله بیوك بر شهرت قزانوب، آنطوآن طرفندن اخرت اولادلری اولان (مارق اورل) ایله (وروس)ك مربیلکنه تعیین اولنمش؛ و ۱۴۳ تاریخنده قونسول نصب اولنوب، مؤخراً آناطولینك برقسمیله یونان والیلکنه تعیین اولنه‌رق، کندی مصرفیله آتنه‌یی فوق‌العاده تزیین وتعمیر ایتمشدر. بعض نطقلری باقی قالمشدر.

آتیقه { [«آتیق» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آتیقه { (Attica) ممالك مجتمعه‌نك وسطلرنده یولنان (هندیانه) جمهوریتنك (فونتن) قضاسنده، (قاباش) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر شهر اولوب، ۲۲۷۰ اهالیسی وحبوبات تجارتی واردر.

آتیل { کردستانده (زوزان) ناحیه‌سنده بر قلعه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

آتیلا { (Attila) قرون وسطاده اوروپایی استیلا ایدن اقوام وحشیه‌دن هونلرك رئیس وحکمداری اولوب، میلادك ۴۳۲ تاریخنده برادری (بلدا) ایله مشترکاً حکمدار اولمش ایسه‌ده، اون سنه صکره برادرینك وجودینی قالدیره‌رق، یالکز قالمش، وغایت ظالم وخونخوار اولمغله «اللهك غضبی» لقبیله شهرت بولمشدر. ۴۴۱ تاریخنده (پانونیا)ده یعنی خرواتستان طرفلرنده یرلشمش اولان هونلرك باشنه کچوب، تخریب ممالکه باشلامش، وابتدا شرق ایمپراطورلغندن بدأ ایده‌رك، قسطنطینیه قیصری بو-لنان (کنج تئودوس)ی جزیه‌یه ربط ایتدکدن صکره، بشیوز بیك عسکرله جرمانیایه، واورادن ۴۵۱ ده غالیا یعنی فرانسه‌یه دخول ایله (اورلیان) شهرینه‌قدر ایلرلمش ایسه‌ده، روما جنراللرندن (آئتیوس) ایله فرانقلرك حکمداری (مرووه) وغوتلرك حکمداری (تئودوریق) بالاتفاق قارشی طوروب، رجعته مجبور ایتمشلر؛ ومؤخراً (شامپانیا) ده وقوع بولان غایت خونریزانه بر محاربه‌ده عسکرینك بر ربعی تلف اولدقدن صکره، ایتالیایه دونوب، بر چوق یرلرینی یغما وتخریب ایله، رومانك اوزرینه یوریمکده ایکن، پاپا (سن لیون) اوکنه چیقوب، رومایه دخولدن صرف نظر ایتمکه قاندیرمش؛ آتیلا روما ایمپراطوری اوچنجی (والنتین) دن جزیه آلدقدن صکره، دها ایلری کیتمیوب، پانونیایه عودت ایتمش؛ ومؤخراً بر ایکنجی سفره حاضرلنمقده ایکن، ۴۵۳ ده بر ضیافتك عقبینده، کثرت عیش وعشرتدن وفات ایتمشدر. خونخوارلغی ومخربلکیله افتخار ایده‌رك، آتنك آیاق باصدیغی یرده اوت بیتمدیکنی مقام تفخرده سویلر ایمش.

آتینی { (Attigny) فرانسه‌نك شمال شرق ایالاتندن (آردن) ایالتنده (سن) نهرینك ساحل یسارنده ناحیه مرکزی برکوچك شهر اولوب، ۲۸۲۰ اهالیسی، یوك وکتن ایپلیکخانه‌لری، شکر وپکسیمات فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری واردر. غایت دلنشین بر موقعده واقع قدیم بر قصبه اولوب، اسکی فرانق حکمدارلرینك بر آره‌لق پایتختلری ایدی. سرایلرینك ویرانه‌لری حالا موجوددر. (سن) ایله (موز) نهرلری آره‌سنده اخیراً کشاد اولنان قنال بوشهره یکیدن بر آز حیات ویرمکه باشلامشدر.

آتیوس { (Attius) هائله نویس برشاعردر. [«آچیوس» کلمه‌سنه مراجعت.]

آثور { (Assur) هر مملکتك اسمنی برشخصه نسبت، واو شخصی‌ده اولاد نوحدن برینك اوغلی ویا torunu فرض ایتمك مراقنده بولنان بنی اسرائیل مورخلری واونلره پیروك ایدن اکثر مورخین اسلام بونك سام ابن نوحك اولادندن اولدیغنی، وآثوریلرك بونك نسلندن متولد اولدقلرینی ادعا ایتمشلردر. دیکر بر روایته کوره، آثور نمرودك زماننده بابلستانده اولوب، اونك طرفندن طرد وتبعید اولنمغله، میلاد عیسادن ۲۶۴۰ سنه مقدم دجله نهرینك شرق طرفنه کیدوب، آثوریلر دولتنی تأسیس، و (نینوه) شهرینی بنا ایتمشدر.

آثور { (Assour) آثوریلرك اعتقاد وعبادت ایتدکلری آلهه‌نك اك بیوکی ایدی، که بوکا بابلیلر (ایلو) دیرلردی؛ بو کلمه‌نك‌ده (اله) کلمهٔ عربیه‌سیله اولان مشابهت ومناسبتی میدانده‌در. آثوریلرك بو معبودلرینه نسبتله آثوری تسمیه اولنملری (آثور بن سام بن نوح) کبی نسابونك تخیل ایتدکلری بر شخص موهومه نسبتلرندن زیاده عقله قریبدر. حکمدارلرندن اکثرینك اسملرینی ترکیب

ایدن (آثور)، (آثار) ویا (آصر) کلمه‌سنك دخی، اسامیٔ اسلامیه‌ده کوریلن اسم جلال کبی، اشبو معبودلرینك اسمندن عبارت اولمسی ملحوظدر.

آثوری { (Assyriens) آثوریلر آثوریه [بو کلمه‌یه مراجعت.] یعنی کردستانك اهالیٔ قدیمه‌سنی تشکیل ایدن اسکی ومنقرض بر قومدر. بو قومك آثور بن سام بن نوحك نسلندن اولدیغی تاریخلرده مسطور ایسه‌ده، بونلر عبادت ایتمکده بولنمش اولدقلری آلهه‌نك اك بیوکنی دخی (آثور) نامیله یاد ایتمکده بولنمش اولدقلری معلوم اولدیغندن، بو معبودلرینه ویاخود ینه آثور اسمیله معروف اولان حکمدارلرندن برینه نسبتله (آثوری) تسمیه اولنقلری احتماله دها قریبدر. آثوریلرك تاریخی، اکثر امم قدیمه‌ده عادت اولدیغی اوزره، بر طاقم خرافاتله مخلوط اولوب، سام ابن نوح اوغلی آثورك، ودها معقولی بویله بر آثورك نسلندن (نینو) یاخود (نینوس) اسمنده برینك (نینوه) شهرینی بنا، وآثوریلر دولتنی تأسیس، وایکی ملیون عسکردن مرکب بر اردو ایله ایرانی فتح ایتدکدن صکره، وارثهٔ سلطنتی اولان زوجه‌سی (سمیرامیس)ك دخی سوریه، فنیکه، قبریس، مصر وحبشستانی ضبط، و (بابل) شهرینی بنا ایتمش؛ وبوندن صکره اوتوز حکمدار کلوب، ذوق وسفاهتله امرار ایام ایله، نهایت (میدیه) سرداری (آرباسس) وبابل سرداری (بلزیس) طرفندن میلاددن ٧٥٩ سنه اول بو دولته ختام ویرلمش؛ وآثوریلر دولتنك ١٣٠٠ سنه سورمش اولدیغی متواتردر. — آثار عتیقه‌نك شهادتیله مثبت وصحته دها مقرون اولان دیکر بر تاریخه کوره، آثوریلر، عربلر، عبرانیلر، کلدانیلر وسریانیلر کبی، امم سامیه‌دن اولوب، کندیلرندن اول تورانیلرله مسکون بولنمش اولان آثوریه‌ده اسکان، ومیلاددن ١٣٠٠ سنه اول آثور دولتنی تأسیس ایتمشلردر، که بو دولت ایکی سلاله‌یه منسوب حکمدارلر ریاستیله، قبل المیلاد ٧٨٨ سنه‌سنه قدر دوام ایتمشدر.

برنجی سلاله‌نك بانیسی (نینی‌پالوکین)، وایکنجیسنك کی‌ده (بلیتاراس) در. ایکنجی سلاله حکمدارلرندن سراینك آثاری (نمرود) موقعنده کشف اولنان (آثور نصر هابل) ایله — بنی اسرائیل حکامندن یهویی جزیره‌یه ربط ایدن — اوچنجی (سلمانصر) وسمیرامیس نام ملکه معروفدرلر. بو سمیرامیسك اوغلی اولان دیکر بر (سلمانصر) زماننده میلاددن ٧٨٨ سنه اول، بابلیلرله میدیه‌لیلر آثوریلرك دولتنه ختام ویردیلر ایسه‌ده، درعقب — تورانده (تغلاث فلاصر) تسمیه اولنان واصل اسمی دردنجی (توغلا هابتال آصر) اولان — بر حکمدار بو دولتی یکیدن تأسیس وتجدید ایتمشدر. بونك نسلندن بشنجی (سلمانصر) قدسی ضبط؛ و (صارغون) سامریه‌یی فتحله، اهالیسنی نینوه‌یه نقل، ومصر حکمداری (هاسون) ی مغلوب، وخوزستان ایله ارمنستانی وقبریسی ضبط ایتدکدن صکره، بابلی دخی ممالکنه الحاق ایله، حکمداری بولنان (مرو-داخ بلادان) ی اختیار عزلته مجبور ایتمشدر. بونك سراینك خرابه‌لری موصل جوارنده (خورساباد) قریه‌سنده بولنمشدر. بوندن صکره حکمدار اولان (سناخریب) بابلستان ایله سوریه حکمدارلرینی مغلوب، وقدس ایله مصرك بر قسمنی ضبط، وبابلی غارت ایتدکدن صکره، مغلوباً وفات ایتمشدر. قبل المیلاد ٦٧٦دن ٦٦٨ تاریخنه قدر حکومت سورن (آصر هادون) دخی مصرك ضبطیله اوغراشمش، وبابلی تعمیر ایله، ایکنجی پایتخت اتخاذ ایتمشدر. بونك خلفی (آثور پامپال) خوزستانی اطاعته اعاده ایتمش ایسه‌ده، اوصره‌ده پك چوق خونخوارلق کوسترمش؛ وکندیسندن صکره، دولتنه ضعف طاری اولوب، شمالدن هجوم ایدن اقوام بو دولته ختام ویرمشلردر. قبل المیلاد ٦٢٥ تاریخنده نینوه شهری هدم وتخریب اولنمش؛ وبابل میدیه‌لیلرك یاردیمی و(نابوپولاصر) ك همتیله بر آز وقت ایچون استحصال استقلال ایتمش ایسه‌ده، قبل المیلاد ٥٣٨ تاریخنده آثوریه ایله بابلستان کیخسرو طرفندن ضبط اولنوب، فرس دولتنك بر ایالتی حکمنه کچمشلردر. — آثوریلرك اك بیوك معبودلری (آثور) ایدی، که بونك حقنده دخی بر نوع تثلیثه راضی اولوب، جسمانیتدن کنایه اولان (آنو) ایله قوهٔ خالقه‌دن کنایه اولان (بعل) وعقل وذکاوتدن کنایه اولان (نوئه) دن مرکب اولدیغی اعتقاد ایدرلردی؛ بوندن بشقه برتثلیثلری دها وار ایدی، که آیدن کنایه اولان (سین) ایله کونشدن کنایه اولان (سامس) یاخود (شمس) وهوادن کنایه اولان (بین) دن مرکب ایدی. بو اوچ معبودك هر بری،

بری مذکر ودیکری مؤنث اوله‌رق، ایکی شخصه تقسیم اولنور دی؛ و (بلیته) یاخود (ملیته) تسمیه ایتدکلری برالهه طبیعتك قوهٔ مولده‌سی زعم اولنوردی. بو ایکی تثلیثدن بشقه بش سیاره‌یه دخی عبادت ایدرلردی، که آدار (زحل)، مردول (مشتری)، زجل (مریخ)، استار (زهره) و نابو (عطارد) ایدی. اعتقادلرنجه رئیس آلهه ایله ایکی هیئت مثلثه وبش سیاره یعنی جمعاً اون ایکی آلهه بر جمعیت مشورت تشکیل ایدرلردی. عوام ناس بو اون ایکی آلهه‌دن بشقه برطاقم معبودلره دخی غایت مستهجن بر صورتده عبادت ایدرلردی. آثوریلرله بابلیلرك اجرام سماویه‌یه اولان اعتقاد وعبادتلری بونلرك علم هیئت ونجومده خیلی ترقیلرینی موجب اولمش، وهله سیاراتك وضعیت واحوالندن احکام چیقارمق فکر باطلی اك اول اونلرده ظهور ایتمشدر. آثوریلرك آثار علمیه وفنیه‌لرندن بر شی باقی قالمامش ایسه‌ده، فن معماری وفن نقرده‌كی مهارتلری اخیراً موصل جوارنده (نینوه) خرابه‌لرنده وسائر محللرده بولنان آثار ایله مستشهدر. بونلرك یازیلری میخ ویا اوق شکلنك تعددندن ومختلف وضعیتلرندن حاصل اولان بر طاقم حروفدن عبارت اولمغله، «خط میخی» تعبیر اولنور. آثوریلرك وبعض فرس حکمدارلرینك آثار عتیقه‌سنده کوریلن بوخطی یقین وقتلره قدر کیمسه اوقویه‌میوب، نهایت موسیو (بوتا)، موسیو (سولس) وموسیو (اوپرن)ك سعی واقداميله اصول قرائتی کشف اولنه‌رق، او یازیلرك اوقونمسیله، چوقدن محو اولمش اولان آثوری لسانی دخی میدانه چیقاریلوب، بونك السنهٔ سامیه‌دن یعنی عربی وسریانی‌یه قریب برلسان اولدیغی آکلاشلمش، وصرف ولغتی دخی ترتیب اولنه‌رق، بو سایه‌ده آثوریلرك تاریخی دخی خیلی تصحیح وتوسیع ایدلمشدر.

آثوریه { یاخود آثوریا (Assyrie) آسیانك تقسیمات قدیمه‌سندن برمملکت ایدی، که دجله مجراسنك اوسط جهتنده نهرك ایکی طرفنده واقع اولوب، جزیره‌نك شمال شرق قسمیله بو کونکی کردستان طاغلرینی حاوی ایدی. غرباً سوریه، جنوباً بابلستان، شرقاً میدیه (یعنی عراق عجمی وآذربیجان) ایله الام (یعنی خوزستان)، شمالاً ارمنستان ایله محاط ومحدود ایدی. مؤخراً آثوریه حکمدارلری توسیع ممالك ایدوب، بابلستانی دخی ضبط ایله، بابلی پایتخت اتخاذ ایتدکلرندن، برآرالق (آثوریه) نامنك بابلستانه یعنی عراق عربه دخی شمولی وار ایدی. اك بیوك شهری ومرکزی (نینوه) شهری ایدی، که ایکی بیك سنه‌یی متجاوز وقتدن بری خراب اولوب، ویرانه‌لری دخی ناپدید اولمش ایکن، یقین وقتده موصل جوارنده کشف، وحفریات اجراسیله‌میدانه اخراج اولنمشدر. [«نینوه» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.] بو مملکتك اك اول کوش ابن حام نسلندن فرض اولنان اقوام زنجیه‌دن بریله مسکون بولنمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، عرض واقلیمنه نظراً بوروایتك صحتی مشکوك اولوب، هرحالده آثوریلردن اول اقوام تورانیه‌دن برقومك مسکنی بولنمش؛ وبعده اقوام سامیه‌دن اولان وکلدانیلرله قرابت جنسیه‌سی بولنان آثوریلر طرفندن اسکان اولنه‌رق، او وقت (آثوریه) نامنی آلمش ایدی. بو کونکی کونده ایسه اوراده آثوریلردن اصلا اثر اولمیوب، آثوریه نامی بیله اونودلمش، ومملکتك هر طرفی «اقوام آریه» دن اولان کردلرله مسکون اولوب، کردستان نامنی آلمشدر. آنجق کردلرك کرك سیمالری وکرك بوغازدن تلفظلری سائر اقوام آریه‌یه مشابه اولمدیغندن، آثوریلرك بسبتون محو اولمیوب، اقوام آریه‌دن اولان بر قوم حاکمك لسانینی قبول ایله، اونلرله قاریشمش، وبوخلطدن کرد قومنك ظهور ایتمش اولمسی محتملدر. آثوریلر استقلاللرینی غائب ایدوب، ایرانك ضبطنه چکدکدن صکره دخی، اقوام آریه‌دن اولان فرس قدیم قومیله خیلی اختلاط ایتمش اولملی ایدیلر، که مؤخراً یعنی ساسانیلر زماننده ایرانك لسان رسمیسی بولنان پهلوینك السنهٔ سامیه‌یه منسوب پك چوق کلمه‌لری جامع بولندیغی کوریلیور. [«کرد» و «کردستان» کلمه‌لرینه، وآثوریه‌نك تاریخی ایچونده «آثوری» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آجدیه { (Ajedhia وانکلیزجه Adjedhia) هندستانك جهت شمالیه‌سنده واقع (اوده) مملکتنك (فیض آباد) ایالت وقضاسنه ملحق برشهر اولوب، ٩٩٥٠ اهالیسی واردر.

آجر { (Ager) اسپانیانك قتالونه مملکتنده (لریده) ایالتنك سور ایله محاط بر شهریدر، که (لریده) شهرینك ٤٠ کیلومتره شمال

شرقیسنده واقع اولوب، یالکز ۲۰۰۰ اهالیسی جامع ایسه‌ده، اطرافنده‌کی ویرانه‌لر وقتیله بیوجک بر شهر بولنمش اولدیغنه دلیلدر. اندلس عربلری تاریخنده اهمیت مخصوصه‌سی واردر.

آجُر { بغداد جوارنده بر قریه ویا محله ایدی، که مشاهیردن بر قاچ ذات اورادن ظهور ایتمش اولمغله، «آجری» لقبیله شهرت بولمشلردر، بوکا (درب آجر) دخی دیرلر.

آجرود { (Adjeroud) جزایرك (اوران) ایالتنده کوچك بر نهر اولوب، اون اون ایکی کیلومتره‌لك مسافه‌ده جزایر ایله فاس حدودینی آیردقدن صکره، (میلوتیه) برونی قربنده آق دکیزه منصب اولور.

آجروله { (Agerola) ایتالیای جنوبیه‌ده، ناپولی جوارنده، (قاستلاره) سنجاغنده و (قاستلاره) شهرینك ۱۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، (سالرنو) کورفزینك ساحل شمالیسنه قریب بر تپه‌نك اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر.

آجره { (Adjra) وانکلیزجه (Ajra) هندستانك بمبای اداره‌سنه ملحق (کلاپور) مملکتنده و کلاپور شهرینك ۴۰ کیلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، ۱۶° ۸′ عرض شمالیده و ۷۱° ۵۷′ طول شرقیده واقعدر.

آجرّی { (ابو بکر محمد بن حسین بن عبدالله) فقهای شافعیه‌دن و محدثیندن اولوب، «الاربعون حدیثاً» عنوانیله مشهور بر تألیف وفقه وحدیثه دائر دیکر بر چوق تصنیفاتی واردر. ۳۳۰ تاریخ هجریسندن اول بغدادده ظهور ایدوب، بعده مکهٔ مکرمه‌یه هجرتله، اوراده اوتوز سنه اقامتدن صکره، ۳۶۰ سنه‌سی محرمنده وفات ایتمشدر. کندیسی حدیثده ابو مسلم کجی، ابو شعیب حرانی، احمد بن یحیی حلوانی، مفضل محمد جندی وبونلرك امثالی ذواتدن نقل ایتدیکی کبی، کندیسندن دخی «حلیة الاولیا» صاحبی مشهور ابو نعیم اصفهانی وسائر علما نقل ایتمشلردر. بغدادك مضافاتندن (آجر) قریه‌سنده تولد ایتمش اولدیغندن، آجری لقبیله تلقیب اولنمشدر.

آجرّی { کبار مشایخدن اوچ ذاتك مخلصیدر، که بونلرك بری (آجری کبیر) دینمکله مشهور اولان ابراهیم آجری، بری (آجری صغیر) دینمکله معروف اولان ابو اسحاق ابراهیم آجری، وبری‌ده محمد بن خالد آجریدر.

آجساندر { (Agésandre) یونان قدیم هیکلتراشلرندن اولوب، رودوسده نشأت ایتمشدر. (لائوقوئون) نام تروآ قهرمانینك ایکی اوغلیله برابر ییلانلر طرفندن بوغلدیغنی مصور اولان مشهور بر هیکل یاپمشدر، که میلادك اون آلتنجی عصرنده رومادە کشف اولنه‌رق، واتیقانده محفوظدر. آجساندرك زمان نشأتی مجهول ومختلف فیه اولوب، بر روایته کوره یونانك اك پارلاق زمانی اولان میلاددن درت عصر اول، ودیکر بر روایته کوره رومانك ایلك ایمپراطورلری زماننده یاشامشدر.

آجسیاس { (Agessias) یونان قدیم حکماسندن اولوب، بطلیوس زماننده (کیرن) یعنی برقه‌ده تدریس ایله مشغول ایکن، مذهب فلسفیسنك مقتضیاتندن اوله‌رق، طلبه‌سندن بر قاچ کشی انتحار ایتدیکندن، بطلیوس کندیسنی تدریسدن منع ایتمشیدی.

آجسیپولس { (Agésipolis) یونان قدیمك (اسپارطه) مملکتنده، (آجیس) سلاله‌سنه منسوب اوله‌رق، حکومت سورمش اوچ حکمدارك اسمیدر. بونلرك برنجیسی (پاوسانیاس) ك اوغلی اولوب، قبل المیلاد ۳۹۷ ده تخته جلوس، و ۳۸۰ ده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی (قلئومبروت) ك اوغلی اولوب، قبل المیلاد ۳۷۱ ده یالکز بر سنه حکومت سورمشدر. — اوچنجیسی قبل المیلاد ۲۱۹ تاریخنده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، صغیر السن اولدیغندن (لیقورغو) ایله (قلئومن) نائب الحکومه تعیین اولندقلری حالده، مؤخراً (لیقورغو) حکومتی ضبط ایتمشدر.

آجسیلاس { (Agésilas) یونان قدیمك (اسپارطه) حکمدارلرندن ایکی کشینك اسمیدر، که برنجیسی (دوریسوس) ك اوغلی و (آرخلانوس) ك پدری اولوب، قبل المیلاد ۹۵۷ تاریخنده تخته جلوسله، ۴۴ سنه حکومت سورمشدر. — ایکنجیسی قبل المیلاد ۳۹۹ تاریخنده تخته جلوس ایدوب، هر نه قدر قیصه بویلی، طوپال وغایت چرکین ایدیسه‌ده، فوق العاده جسور وعادل

بر حکمدار اولدیغندن، تبعه‌سنك محبوبی ایدی. آتنا-
طولیده ایرانیلره قارشی بر محاربه قزانوب، برمقدار
یر ضبط ایتمش، وعلیهنده عقد اتفاق ایتمش اولان
آتنه وآرغوس وبیوتیا عسکرینه غلبه چالمش؛ نهایت
٨٤ یاشنده اولدیغی حالده، فرس حکمداری آردشیره
قارشی مصر حکمداری (تاخوس) ك امدادینه کیدوب،
عودت ایدرکن، یولده وفات ایتمشدر. قدمای
مورخیندن (پلوتارق) ایله (قورنلیوس نپوس) بونك
ترجمهٔ حالنی، و (اکسنوفون) بر مدحیه‌سنی یازمشدر.

آجسیلاس { (Agésilas) یونان قدیمه
آتنه جمهوریتی سردارلرندن
مشهور (تمستوقلس) ك برادری اولوب، یونان ایله
ایرانیلر آره‌سنده‌کی محاربهٔ مشهوره‌ده، آردشیر بهمنی
اولدیرمك نیتیله، ایرانی قیافتده کیره‌رك، یاکلیشلقله
ایران وزراسندن (ماردونیوس) ی اولدیرمش.
بونك اوزرینه اعدامله محکوم اولدیغی حالده، «آتنه-
لیلرك اك ادناسی بندن جسوردر» دیه‌رك، الینی
اختیاریله آتشه صوقوب، آجی‌یه مردانه طیاندیغنی
آردشیر کورنجه، جسارتنی تقدیراً، اعدامندن صرف
نظر ایتمش.

آجلاس { یاخود آجلاداس (Agélas, Agé-
ladas) میلاددن بش عصر اول
یونان قدیمك (آرغوس) شهرنده نشأت ایتمش بر
هیکلتراشدر، که برنجی اوله‌رق، طمار وقیللری
لایقیله تصویر ایتمك مهارتیله شهرت بولمشدر.

آجمیر { (Adjmir وانکلیزجه Ajmere یا-
خود Ajmeer) هندستانك شمال
غربیسنده واقع (راجپوتانه) مملکتنك اك بیوك واك
قدیم شهری اولوب، انکلیزلر طرفندن ایالت مرکزی
اتخاذ اولنمشدر. (آراوالی) جبالنك شرق طرفنده‌کی
انکلرندن برنده وتپه‌لرله محاط مرتفع بر اووه‌ده بو-
لنوب، (آکره) نك ٢٢٨ کیلومتره غربنده، دهلینك
٢٥٨ کیلومتره جنوب غربیسنده وبمبایك ٦٧٧
کیلومتره شمال شرقیسنده، ٢٥′ ٢٦° عرض شما-
لیده و ٢٣′ ٧٢° طول شرقیده واقعدر. شهر
کوزل ومتین بر سورله محاط اولوب، شمال وغرب
طرفلرنده بش قپوسی واردر. ایچنده غایت کوزل
ومشهور بر جامع شریف بولنوب، جوارنده مظنهٔ
کرامدن خواجه سیدك تربه‌سی واردر، که هندستان
اهل اسلامنك مشار الیه حقنده حسن ظن بلیغلری
بولنغله، دیار بعیده‌دن توارد ایدن زواری پك
چوقدر. سلطان محمود سبکتکین بو شهری ضبط
ایدنجه‌یه قدر چوق اوغراشمشدر. هجرت نبویه‌نك
٩٦٧ تاریخنده اکبر شاه طرفندن ضبط ایله، دهلی
سلطنتنه الحاق اولنمشدر؛ ومیلادك ١٨١٧ تاریخنده
انکلیزلرك ید ضبطنه چکمشدر. شهرك ٣٤٧٦٣
اهالیسی واردر. مرکزی بولندیغی ایالت غایت منبت،
لطیف المنظر و، ارتفاعی حسبیله، کوزل هوالی بر یر
اولوب، سطحی ٦٩٧٠ مربع کیلومتره، واهالیسی
٤٢٩٢٦٨ نفوسدر، که بونلردن ٣٠٠٠٠ اهل
اسلامدر.

آجنته { (Adjanta وانکلیزجه Ajunta)
هندستانك وسطلرنده بولنان (نظام)
مملکتنده (اورنك آباد) ایالتنك بر شهریدر، که اورنك
آبادك ٥٥ میل شمال شرقیسنده و ٣٢′ ٢٠° عرض
شمالی ایله ٢٩′ ٧٣° طول شرقیده واقعدر. بو شهر
غایت مرتفع وشایان تماشا بر موقعده اولوب، اطراف
درین وادیلر واوچوروملر وبر چوق شلاله‌لر تشکیل
ایدن چایلرله محاطدر. بو شلاله‌لردن برینك اوزرنده
اون کردن مرکب غایت مصنع بر کوپری ایله، شهرك
صوینی چویرمك اوزره، متین بر سد بولنیور، که
ایکیسی‌ده عرب اصول معماریسنده اولوب، اونجی
عصر هجریده احمد نکرك نظاملرندن یعنی وزرا-
سندن بری طرفندن بنا ایتدیرلمش اولدقلری مرویدر.
شهرك آلتنده ایکی طرفی یوز متره ارتفاعنده دیك
قیالرله محاط بر درین دره‌ده قیانك ایچنده قازلمش
جسیم بر عبادتخانه واردر، که بر چوق حجره‌لردن
مرکب اولوب، قیایه حك اولنمش رسملر وهیکللرله
مملودر. بو عبادتخانه (بودا) دیننده بولنان هندولره
مخصوص اولوب، تقریباً ایکی بیك سنه اول یاپلمشدر.
کرك شهر وموقعك وکرك بو عبادتخانه‌نك سیر
وتماشاسنه کیدنلر پك چوق اولوب، اوروپا لسانلرنده
مخصوص سیاحتنامه‌لر دخی یازلمشدر.

آجنقانی { ابو الفضل محمد بن عبد الواحد
الآجنقانی [«ابو الفضل» کلمه‌سنه
مراجعت بیوریله.]

آجنکان { یاخود آجنقان. خراسانده (سرخس)
نواحیسنده بر قریه اولوب، ابو الفضل
محمد بن عبد الواحد آجنقانینك مسقط رأسیدر.

آجنور { (Agénor) فنیکه‌نك میلاددن ١٥٦٠ سنه اول حکومت سورمش بر حکمداریدر، که یونانه هجرت ایتمش ویونانیلره یازی‌یی اوکرتمش اولان مشهور (قادموس)ایله (اوروپا) اسمنده بر قیزك پدریدر.

آجونته { [« آجنته » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آجه آباد { قره‌سی ولایتنده بیغا سنجاق وقضاسنه ملحق بر ناحیه‌در.

آجه خلیفه { اسمی یعقوب اولوب، آناطولیده‌کی حمید سنجاغندن اولمغله، حمیدی دخی دنیلیردی. عصرینك علماسندن تحصیل علوم ایتدکدن صکره، مشهور علاء‌الدین علی فناری‌نك حلقهٔ تدریسنه داخل اولمش؛ وابتدا آقشهر مدرسه‌سنه، بعده قونیه‌ده‌کی نعلیجی مدرسه‌سنه ومؤخراً اغراس، ونهایت مغنیسا مدرسه‌سنه مدرس اولوب، اوراده تدریسله مشغول ایکن، ٩٢٨ تاریخ هجریسنده رحمت حقه نائل اولمشدر. عالم، فاضل، خوشطبع وخوشصحبت برذات اولوب، طریقت صوفیه‌یه دخی انتسابی وار ایدی.

آجه‌زاده { (محی الدین محمد بن یوسف بن یعقوب) علمای عصرندن ونهایت خطیب زاده‌دن تحصیل علوم ایدوب، ابتدا ازنیق مدرسه‌سی مدرسلکنه، وبعده بر قاچ قاضیلکه نصب اولنه‌رق، سلطان سلیم اولك جلوسلرنده سلانیك ومؤخراً بروسه قاضیسی اولدقدن صکره، ٩٢٤ تاریخ هجریسنده، معزول اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

آجی { (Adjî یاخود Adjye) هندستانك جهت شرقیه‌سنده بر نهر اولوب، ٢٤° ٣٢′ عرض شمالی و ٨٣° ٥٠′ طول شرقیده واقع (سنتال) مملکتی جبالندن نبعان ایله شرق وشرق جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، ٣١٠ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره، (بهاکی رتی) نهرینه دوکیلور، که اوده (کنك) نهر عظیمنه منصب اولور. — هندستانك جهت غربیه‌سنده واقع (کنیاور) مملکتنده دخی بو نامله بر نهر بولنوب، (کچ) کورفزینه منصب اولور.

آجیتمال { (Adjîtmâl) هندستانك (کنك) مجراسی جوارنده واقع (اتاوه) قضاسنده و (اتاوه) شهرینك ٧٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر شهردر.

آجیس { (Agis) یونان قدیمك اسپارطه مملکتنده حکومت سورمش درت حکمدارك اسمیدر، که بری «آجید»لرك یعنی آجیس سلاله‌سنك بانیسی اولوب، دیکر اوچی ایسه (پروقلیس) سلاله‌سندندر. — آجیس سلاله‌سنك بانیسی اولان آجیسك میلاددن ١٠٦٠ سنه اول حکومت سورمش اولدیغی معلوم ایسه‌ده، احوالی نامضبوطدر. — پروقلیس سلاله‌سندن اولان اوچ آجیسك برنجیسی (آرشیدامنوس)ك اوغلی اولوب، قبل‌المیلاد ٤٢٧ دن ٤٠٠ تاریخنه‌قدر حکومت سوره‌رك، آرغوسلیلر وآتنه‌لیلر اوزرینه غلبه چالمغله، اسپارطه‌یه خیلی تمتعی موجب اولمشیدی. — ایکنجیسی ایکنجی آرشیدامنوسك اوغلی اولوب، قبل‌المیلاد ٣٣٨ دن ٣٣٠ سنه‌سنه قدر حکم‌سورمش، ویونانی ماکدونیالیلرك اطاعتندن قورتارمغه چالیشه‌رق، بو بابده فوق‌العاده جسارت آثاری کوسترمش ایسه‌ده، اسکندرك قائمقامی (آنتیپاتر) طرفندن مغلوب اولوب، محاربه‌ده مقتول اولمشدر. — اوچنجیسی بو نامله مسمی اولان حکمدارلرك اك مشهوری اولوب، قبل‌المیلاد ٢٤٤ تاریخنده تخته جلوس ایله، مشهور اسپارطه واضع قانونی (لیقورغوس)ك قوانینی یکیدن موقع اجرایه قویمغه، ودیونی لغو ایدوب، اراضی‌یی بریکی ترتیب اوزره تقسیم ایتمکه تشبث ایتمش ایسه‌ده، حکومتده شریکی اولان حکمدار (لئونیداس)ك ممانعتی وامنیت ایتدیکی آدملرك خیانتی سببیله موفق اوله‌میوب، نهایت فرار والتجا ایتمش اولدیغی برمعبددن آلنه‌رق، حبسه القا، واوراده قبل‌المیلاد ٢٣٩ تاریخنده احناق اولنمشدر. مشهور (پلوتارق) بونك‌ده ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

آجی صو { سیواس ولایتنده توقاد سنجاغنده زیله قضاسنه ملحق بر ناحیه‌در.

آجیکار { (Adjighar) وآثار عتیقه‌ده‌کی املاسنه کوره Adjayagada آجایاکاده) هندستانك وسطلرنده (اله آباد)ك ١٣٠ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قلعه‌در، که ٢٤° ٥٠′ عرض شمالی و ٧٧° ٤٢′ ٥٠″ طول شرقیده واقع صارب ومرتفع بر تپه‌نك اوزرنده‌در. بو قلعه‌نك حاکمی اولوب، انکلیز حکومتنه جزیه کذار بولنان «راجه»نك مقر حکومتی دخی تپه‌نك اتکنده واقع (نوشهر) دنیلن بر کوچك قصبه‌در، که آنجق ٥٠٠ اهالیسی واردر.

آجیلا { (Agila) اسپانیاده حکومت سورمش اولان (ویزیغوت) حکمدارلرینك اون اوچنجیسی اولوب، میلادك ٥٤٩ تاریخندن ٥٥٤ تاریخنهدك حکمدارلق ایتدکدن صکره، ظلمی سببیله عصیانه مجبور ایتمش اولدیغی تبعهسی طرفندن قتل اولنمشدر.

آجینقور { (Seroux d' Agincourt) فرانسهنك آثار عتیقه ومسکوکات علمیله اشتغال ایدن علماسندن اولوب، میلادك ١٧٣٠ تاریخنده (بووه) شهرنده طوغمش، وبتون اوروپایی طولاشدقدن صکره، رومادهاختیار توطن ایدهرك، «آثار عتیقهیه استناداً صنایعك تاریخی» عنوانیله آلتی جلددن مرکب مکمل ومعتبر برأثر یازدقدن صکره، ١٨١٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آجیود { (Adjioud) رومانیانك بغدان مملکتنده (پوتنه) قضاسنده بر شهر اولوب، (تروتوچیو) ایله (سرت) نهرلرینك نقطهٔ تلاقیسنده وغلاسك ٩٨ کیلومتره شمال غربیسنده واقع، و٢٢٤٠ اهالییی شاملدر. بو شهر مقدما برکوچك قریه ایکن، میلادك ١٧٩٤ تاریخنده بونك بر قاچ کیلومتره شمالنده واقع اسکی (آجیود) شهرینك اهالیسی طوپدن بو قریهیه هجرتله، اسکی وطنلرینك نامنی بوکا ویرمشلردر.

آچافالایا { (Atchafalaya) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعهیی شق ایدهرك مکسیقه کورفزینه دوکیلن (میسیسیپی) نهر عظیمنك منصبنه قریب تشکیل ایتدیکی شعبهلرك بری اولوب، اوراً اهالیٔ اصلیهسی لساننده (هوماس) تسمیه اولنور، که بوکلمه «تلف اولمش صو» دیمك ایمش.

آچال کنج { (Atchalkandj) وانکلیزجه (Atchalgunj) هندستانك جهت شمالیهسنده واقع (اوده) مملکتنك (بیسواره) قضاسنه ملحق بر شهری اولوب، (کنك) نهرینك ساحل یسارینك ٦ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع، و٥٠٠٠ اهالییی جامعدر.

آچایوئولی { (Acciajuoli) فلورانسهنك مشهور بر خاندانك اسمیدر، که بدایتده اعضاسی چلیك تجارتیله مشغول بولندقلرندن، «چلیکجی» دیمك اولان بو اسمله شهرت بولمشلردر. بو خاندان اعضاسنك اك مشهورلری (نیقوله) و (رنیه Renier) نام ذاتلر اولوب، برنجیسی میلادك ١٣١٠ تاریخنده تولد، و ١٣٦٦ سنهسنده وفات ایتمشدر. ناپولی قرالیچهسی (جانه) نك معیتنده اولوب، مؤخراً خلع ایدلمش اولان قرالیچهیی تختنه اعادهیه موفق اولمش، و وفاتنده یکنی (رنیه) یه بیوك بر ثروت براقشدر. — ایکنجیسی عمجهسنك میراثنه قوندقدن صکره، قسطنطینیه ایمپراطوریچهسی بوربونلی (ماریه) طرفندن یونانك بر بیوك قسمی کندیسنه ویرلمکله، «آتنه دوقهسی» عنوانی آلمش؛ وقیزینی قسطنطینیه ایمپراطورلرندن یانی پالیولوغك اوغلی (تئودور) ه ویروب، متصرف بولندیغی ممالکك بر قسمنیده جهاز اولهرق ترك ایتمشیدی. بونك وفاتندن صکره یوز سنه قدر آتنه دوقهلغی خاندانده قالوب، نهایت ٨٦٠ تاریخ هجریسنده سلطان محمد ثانی حضرتلری مملکتی ضبط ایله، آچایوئولیلرك اخیری اولان (فرانچسقو) یی بر تقاعد معاشیله (تیبه) ده اقامت ایتدیرمشلردر. مرقوم ایکی سنه صکره وفات ایتمشدر.

آچبو { (Acebo) اسپانیانك جهت غربیهسنده کائن (استرامادور) مملکتنده، (قاچرس) ایالتنده و (قاچرس) شهرینك ٧٥ کیلومتره شمالنده، غایت مائل بر بایرده واقع بر کوچك شهر اولوب، ١٧٧٠ اهالیسی واردر.

آچتوره { (Accettura) ایتالیانك جهت جنوبیهسنده کائن (بازیلیقاته) مملکتنده، (ماتره) سنجاغنه ملحق، و (ماتره) شهرینك ٥٨ کیلومتره جنوب غربیسنده، (تارنته) کورفزینه دوکیلن (سالاندرله) نهرینك وادیسنده واقع برکوچك شهر اولوب، ٤٢٤٠ اهالیسی واردر.

آچرا { (Accerra) ایتالیانك جهت جنوبیهسنده، (ترا دی‌لابوره) سنجاغنده، ناپولی شهرینك ١٢ کیلومتره شمال شرقیسنده و (آنیو) نهرینك کنارنده واقع بر شهر اولوب، ١٣٧٠٠ اهالیسی واردر. پسقپوسلق مرکزیدر.

آچربی { جوزپ — . (Giuseppe Acerbi) ایتالیا سیاحین وادباسندن اولوب، ١٧٧٣ تاریخ میلادیسنده (مانتو) شهرینك جوارنده تولد، و ١٨٤٣ ده وفات ایتمشدر. اسوج وفینلانده ولاپونیا طریقیله اقطار شمالیهیه سیاحت ایدوب، سیاحتنامهسنی انکلیز لساننده تحریر ونشر

ایتمشدر. بو اثری فرانسزجه‌یه دخی ترجمه، و ١٨٠٤ ده ٣ جلد اوزرینه طبع ونشر اولنمشدر.

آچربی { هنری —. (Henri Acerbi) ایتالیانك میلان شهری اطباسندن اولوب، ١٧٨٥ تاریخ میلادیسنده تولد، و ١٨٢٧ ده وفات ایتمشدر. بر قاچ مکتبده تاریخ طبیعی معلمکنی ایتمش، و «ایتالیا کتبخانه‌سی» (*Bibliotheca italiana*) عنوانیله میلانده نشر اولنان رساله موقوته فنیه‌نك محررلرندن بولنمشدر. طبه متعلق بعض اثرلری دخی واردر.

آچرنچا { (Acerenza) ایتالیانك ناپولی مملکتنده، (بازیلیقاته) سنجاغنده، (پوتنچا) شهرینك ٢٥ کیلومتره شمال شرقیسنده، و (برادانو) نهرینك وادیسنده واقع بر شهر اولوب، ٣٨٤٠ اهالیسی واردر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (آکرونتیا Acherontia) در.

آچرنو { (Acerno) ایتالیای جنوبیده، (سالرنو) سنجاغنده وسالرنو شهرینك ٢٩ کیلومتره شرقنده واقع بر شهر اولوب، ٢٩٥٠ اهالیسی واردر.

آچست { (Aceste) سیچیلیانك (آچسته) یاخود (سجسته) دنیلن اسکی شهری ملوك قدیمه‌سندن اولوب، مشهور (تروآ) محاربه‌سنده، (تروآ) حکمداری (پریام) ه امداد ایتمش؛ و (تروآ) پرنسلرندن اولوب، وطنندن قاچمش اولان (انه) یی قبول ومحافظه ایتمشیدی. رومانك شاعر مشهوری (ویرجیل) اساطیر قبیلندن اولان بووقوعاتی نظم ایتمشدر.

آچسته { یاخود اجسته (Acesta) [«سجسته» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آچسین { (Acesines) هندستان قدیمك بر نهری ایدی، که کودرود (Hydraute) وکوداسب (Hydaspe) نهرلرینی دخی بوتدقدن صکره، سند نهرینه دوکیلوردی. الیوم (چناب) یاخود (چیناب) دنیلور.

آچموس وارتاو { (Atzmoos Wartau) اسویچره‌نك (سنت غال) جمهوریتنده (رین) نهرینك مجراسنه قریب بر ناحیه اولوب، ٢٥٨٠ اهالیسی واردر.

آچویف { (Atchouïef) روسیه جنوبیده (آزوف) دکیزینك ساحل شرقیسنده و (یقترینوف) شهرینك ٨٣ کیلومتره شمال غربیسنده، (پروسوقو) نهرینك منصبنده بر کوچك لیماندر، که بطاقلقلرله محاط اولوب، یالکز صید ماهیسنك کثرتیله مشهوردر.

آچه { (Atcheh) بحر محیط هندیده کائن (سوماتره) جزیرهٔ کبیره‌سنك قسم شمالیسنده بولنان حکومت اسلامیه‌نك بر شهر ولیمانیدر. حکومت مذکوره‌نك الکاسی فلنك مستملکاتیله (سیاق) حکومتنك شمالنده اولوب، آچه شهری دخی جزیره‌نك منتهای شمالنده وبر نهرك منصبندن یاریم ساعت یوقاریده، ٣٤′ ٥° عرض شمالیده و ٩٣° ١٢′ طول شرقیده واقعدر. نهر منصبنده اوچ شعبه‌یه تقسیم اولنه‌رق، دوکدکلری قومدن حاصل اولان سدلر سیر سفائنه مانع اولدیغی کبی، منصبك اطرافنده‌کی قوی دخی محافظه‌لی دکلدر. شهرك اهالیسی ٣٥٠٠٠ نفوس قدر اولوب، خانه‌لری ملایی اصولنده‌در، وحکمدارك سرایی (قراتون) تعبیر اولنان برقلعه‌ده کائن وبرسور وخندقله محاطدر. بو مملکت بر عصر اول‌کی اهمیت تجاریه‌سنی غائب ایتمش ایسه‌ده، لیمانی ینه خیلی سفائنك آمد وشدینه محلیدر. مملکتك هر طرفنده کلیتله چیقان آلتون، باقیر، ذی‌قیمت طاشلر، کوکورد، بوبر، کافور وسائره اخراجاتی واوروپادن کیدن آمریقان، باصمه، چوقه، آفیون، دمیر وسائره ادخالاتی مذکور اسکله‌ده تعاطی ومبادله اولنور. آچه حکومتی بوندن اول او طرفلر حکومتلرینك اك قوتلیسی اولوب، اون آلتنجی عصر میلادیده او جوارلری تسخیر ایدن پورتکیزلیلره دائما غالبانه مقاومت ایتمش ایدی. لسان محلیده محرر بر تاریخك روایتنه کوره، آچه دولتی هجرتك ٦٠١ تاریخنده تأسیس اولنمش؛ وسلطان سلیم خان اول زماننده سنان پاشا طرفندن او جهته سوق ایدلمش اولان عثمانلی دونماسی معرفتیله دولت عثمانیه‌نك تحت حمایه‌سنه کیرمشیدی. اخیراً فلنکلیلرك تسلطی اوزرینه، نائب حکومت بولنان ذاتك بالذات مرکز خلافت اسلامیه‌یه کلوب، سلطان سلیم حضرتلرینك فرمانی ابراز ایله، حمایهٔ عثمانیه‌یی تجدید استدعاسنده بولندیغی خاطرلرده‌در.

بوكونكى كونده دخى آچه حاكمنك ممالكى اسماً ورسماً خيلى واسع اولوب، على الخصوص آطه‌نك سواحل غربيه‌سنده ۲°۱۵' عرض شمالى‌يه قدر ممتد اولور، وآچه دولتيله فلنك مستملكاتنى درجهٔ مذكوره‌ده جريان ايدن (سينكل) نهرى آيريور ايسه‌ده، حكم ونفوذى پك اعتبارى اولوب، حقيقتده فلنكيلر حكم سورمكده درلر. على الخصوص اخيراً رقيبلرى اولان انكليزلره (كينه) نك سواحلنى ترك ايده‌رك، سوماتره‌ده مختار ومستقل اولمق اوزره، انكلتره ايله فلنك آره‌سنده بر معاهده عقد اولنديغندن، آچه حكومتك بر حكومت تابعه صفتنده بيله دوام وبقاسى شبهه‌ليدر. مع هذا آچه‌ليلر، غايت جسور آدملر اولدقلرندن، ١٦ سنه‌دن برى همان متمادياً فلنكيليرله محاربه‌ده بولنوب، قان دوككمزين انقياده راضى اولميورلر.

آچى { هندستانده دهلى حكمدارى محمد صاحبك برادرى بلند اخترك شعرده قوللانديغى مخلصدر. كنديسى ١١٣٩ تاريخ هجريسنده «ناهيد واختر» عنوانيله ٣٥٣ بيتدن مركب بر منظومه نظم ايتمشدر.

آچى { (Aci) سيچلياده (اتنا) بركانى جوارنده جريان ايده‌رك، (آچى رياله) شهرينك اتصالنده دكيزه دوكيلور بركوچك نهردر.

آچيبال { كشمير واديسنك جنوب شرقيسنده واقع بر پيكار در. صو يردن يره فوران ايده‌رك، ٥٠ سانتيمتره ارتفاعنده و ٤ متره قطرنده بر مخروط تشكيل ايدر. بعض سياحلرك ظننه كوره، بو پيكار ١٦ كيلومتره جنوب شرقيسنده يره باتان (برنك) نهرينك تكرار يردن چيقمسندن عبارت ايمش. هندستان حكمدارلرندن جهانكير بو پيكارك باشنده بر سراى بنا ايتمش ايدى، كه ويرانه‌لرى اليوم موجوددر.

آچيرى { (Aciri) ايتاليانك جنوبيده جريان ايده‌رك (تارنته) كورفزينه دوكيلن بر نهرك اسم قديميدر. اليوم (آغرى) دنيلير.

آچى رياله { (Aci-Reale) سيچلياده (قاتانيا) شهرينك ١٣ كيلومتره شمال شرقيسنده و(اتنا) بركانك جنوب شرقى جهتنده كى اتكنده كائن قضا مركزى بر شهر ولمياندر، كه (آچى) نهرينك منصبنده واقع اولوب، اولدقجه تجارتكاهدر.

٣٥٨٠٠ اهاليسى وجوارنده معدن صويى واردر. اسكى بر شهر اولوب، اسم قديمى (آچيس) در. اساطير قديمه‌ده مشهور (غالاته) نام پرينك مغاره‌سى بو شهرك جوارنده تخيل اولنمشيدى.

آچيس { (Acis) اساطير قديمه‌ده ذكر اولنديغنه كوره، سيچلياده (فاؤن) اسمنده بر چوبانك اوغلى اولوب، غايتله كوزل بر دليقانلى اولمغله، (غالاته) اسمنده بر پرى كنديسنه عاشق اولمش. [«غالاته» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آچيس { (Acis) سيچلياده بر شهر ونهرك اسم قديميدر. [«آچى» و«آچى رياله» كلمه‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آچى سان آنطونيو { (Aci San Antonio) سيچلياده (قاتانيا) جوارنده، (آچى رياله) قضاسنه ملحق وبو شهرك ١١ كيلومتره غربنده واقع بركوچك شهر اولوب، ٥٩٤٠ اهاليسى واردر.

آچيسون { (Atchison) آمريقاى شماليده ممالك مجتمعه‌دن (ميسورى) جمهوريتنك (ميسورى) ايرماغى كنارنده برقضاسيدر، كه سطحى ٢٠١٦ مربع كيلومتره، واهاليسى ٨٤٤٠ نفوسدر.

آچيسون { (Atchison) ممالك مجتمعه‌دن (قانساس) جمهوريتنده و(ميسورى) نهرى كنارنده برشهر اولوب، برقاچ دمير يولى خطنك محل التصاق اولمغله، خيلى تجارتى و ٧٠٥٠ اهاليسى واردر. مركزى بولنديغى قضانك سطحى ١١٥١ مربع كيلومتره، واهاليسى ١٥٥١٠ كشيدر.

آچيل { (Achill) ايرلانده‌نك ساحل غربيسنده ساحلدن طار بر بوغازله آيرلمش بر آطه‌در، كه طول اعظمى ٢٤ وعرض اعظمى ٢٠ كيلومتره اولوب، ٦٤٠٠ اهاليسى واردر. (مايو) قونتلغنه ملحقدر.

آچيليوس { (Acilius) اسكى رومه‌ده بر خاندان ايدى، كه اك مشهور افرادى: قبل الميلاد ١٩١ تاريخنده (اسپيچون ناسيقا) ايله برلكده قونسول تعيين اولنمش اولان (آچيليوس قلابريو)، وينه قبل الميلاد ٧٠ تاريخنده بو منصبه نائل اولان كوچك آچيليوس قلابريودر. برنجيسى سوريه حكمدارى آنطيوخوسى (ترموپيل) ده مغلوب، وحبشى ضبط ايتمشدر.

آچیمینقوم { (Acimincum) (پانونیا) مملکت قدیمه‌سنك بر شهری اولوب، الیوم مجارستانده بولنان (سالانکمن) شهرینك جوارنده ایدی.

آچین { (Achem, Atchem, Atchin) سوماتره جزیره‌سنك جهت شمالیه‌سنده‌کی حکومت اسلامیه‌نك اسمی اولوب، اصلی (آچه) در. [بو کلمه‌یه مراجعت بیوریله.]

آچینسك { (Atchinsk) سیبریانك جهت جنوبیه‌سنده، (ینیسه‌دن) سنجاغنده، (اوبی) ایرماغنه دوکیلن (چولیم) نهرینك ساحل یمیننده واقع بر شهر اولوب، ۳۲۰۰ اهالیسی واردر. سیبریانك غرب طرفلریله جهات شمالیه‌سی آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك مرکزلرندندر.

آچینقوم { (Acincum) (پانونیا) نام مملکت قدیمه‌نك بر شهری اولوب، الیوم مجارستانده‌کی (بوده) شهرینك بولندیغی محلده ایدی.

آچیو زوقو { (Accio Zucco) ایتالیانك اون بشنجی عصر میلادی شاعرلرندن اولوب، یونان حکماسندن مشهور (اسوپیوس)ك امثالنی نظماً ترجمه ایتمشدر.

آچیوس { (Accius یاخود Attius) رومانك هائله نویس شاعرلرندن اولوب، قبل‌المیلاد ۱۳۰ تاریخلرنده کسب شهرت ایتمشیدی. کندیسی کوله‌لکدن آزاد اولمش برآدمك اوغلی‌ایدی. مبنی علیهلری کاملاً یونان شاعرلرینك آثارندن مأخوذ اولان اثرلرینك قبول عامه مظهریتلری اوزرینه، روما کبراسندن بعضیسنك وعلی‌الخصوص (دچیموس بروتوس) ك نظر وحمایه‌سنه مظهر اولمشیدی وبر درجه‌یه قدر کسب غرور وتفخر ایتمش، که کندیسی کندی هیکلنی یاپدیروب، معبدك برینه وضع ایتمشیدی. اثرلرندن یالکز بعض پارچه‌لر باقی قاله بیلشدر.

آحاب { یاخود آخاب. [«اخاب» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آحاز { یاخود آخاز. یهود ملوکنك اون برنجیسی اولوب، (یوثام) ك اوغلی و (حزقیا) نك پدریدر.

آحیاری { آماسیه سنجاغنك (معدن سیم) قضاسنه ملحق بر ناحیه‌در.

آخ { (Ach) کلت لساننده «صو» دیمك اولان (آ Aa) کلمه‌سنك دیکر برتلفظی اولمغله، باویره‌ده وسائر آلمانیای جنوبیده برقاچ دره وکوچك نهرك اسمیدر.

آخائیا { (Achaïe) بو اسم(اومیروس) کبی بعض شعرای قدیمه طرفندن بتون یونانه ویرلمش ایسه‌ده، عن‌اصل تسالیاده (فتیوتیده) یعنی چتالجه ودومکه طرفنك اسم قدیمی اولوب، مؤخراً اورانك اهالیسی اولان آخائیلر موره شبه جزیره‌سنك غرب شمالی جهتنی ضبط، واوراده توطن ایتمکله، اوندن اول «ساحل» معناسنه اوله‌رق (ایالی) دنیلن مملکت مذکوره (آخائیا) اسمنی آلمشیدی. بومملکتك اون ایکی شهری وار ایدی، که بونلر بینلرنده برنوع حکومات متفقه تشکیل ایتمشلردی. بو اتفاق واتحاد مؤخراً ماکدونیالیلره ورومالیلره قارشی مقاومت ایده‌رك، یونانك سائر طرفلری اجانبدن ضبط اولندقدن صکره، بونلر خیلی وقت دها استقلاللرینی محافظه ایده‌بیلشلردی. بو اتحاد «اتحاد آخائی» نامیله‌مشهوردر. رومالیلر بو اتحاده غلبه ایتدکدن صکره بتون یونانه (آخائیا) نامنی ویرمش اولدقلری کبی، قرون وسطاده اهل صلیبك شرق ایمپراطورلغنی ضبط ایتملری اوزرینه، موره ایله آتنه وتیبه‌نك جوارلرندن عبارت اولمق اوزره، تشکل ایتمش اولان حکومت دخی (آخائیا) نامنی آلمش؛ ومرور زمانله بو حکومت برقاچ دوقه‌لغه انقسام ایتدکدن صکره، جنویزلرك الینه کچن (الیده) قطعه‌سی بو نامی محافظه ایتمشیدی. قره دکیزك سواحل شرقیه‌سندن اولان (آبازه) مملکتنه دخی برآره‌لق بو نام ویرلمشیدی، که بوده بر طاقم آخائیلرك اورایه هجرت وتوطن ایتملرندن ایلری کلمش اولسه کرکدر. — زمانمزده یونان دولتی موره شبه جزیره‌سنك غرب شمالی قسمنی ینه (آخائیا) نامیله بر ایالت اتخاذ ایتمشدر، که مرکزی (پاتره) یاخود (پطراس) شهری اولوب، تقریباً ۱۵۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

آخائیا { (Akhaiya) هندستانك جهت شمالیه‌سنده وهیمالیه طاغلری اوزرنده بولنان (نپال) حکومتك بر شهری اولوب، (سان کوچی) نهرینك ساحل یسارنده واقعدر.

آخاریوس { (Eric Acharius) اسوج علمای طبیعیوندن اولوب، تاریخ طبیعیه وعلی‌الخصوص انواع حیواناتك تصنیفنه دائر

لاتین لسانده بعض معتبر اثرلر براقه‌رق، میلادك ١٨٢٠ تاریخنده (استوقولم) ده وفات ایتمشدر.

آخالچیخ (یاخود آخالچیکه Akhaltsikh یاخود Akhaltsiké) ارمنی لسانده «بکی قلعه» دیمکدر. روسیه‌نك النده بولنان قافقاسیه‌ده مستحکم برشهر اولوب، روسیه ایله آناطولی آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك بر مخزنی حکمنده‌در. تفلیس شهرینك تقریباً ١٦٠ کیلومتره جنوب غربیسنده و(کور) نهرینه دوکیلن بر چایك کنارنده واقع اولوب، غایت کوزل بر جامع شریفی و ١٥٨٩٠ نفوسی واردر. اهالیسی لاز، کرد، کرجی وترکدن مرکبدر. مقدما ممالك عثمانیه‌دن اولوب، ١٨٢٩ تاریخ میلادیسنده روسیه‌نك ضبطنه چکمش، وتفلیس ایالتنی ترکیب ایدن آلتی قضادن برینك مرکزی اولمشدر.

آخالقلاکی (Akhalkalaki) روسیه‌نك النده بولنان قافقاسیه‌ده (آخالچیخ) شهرینك ٥٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(کور) نهرینه دوکیلن بر چایك کنارنده واقع بر شهردر، که قرون وسطاده خیلی اهمیتی حائز بولنمشدر. — کورجستانده تفلیسك ٥٠ کیلومتره شمال غربیسنده دخی بو نامله مسمی برکوچك شهر واردر.

آخایوس (Achæus) یونانك اساطیرله قاریشیق تاریخ قدیمنده بتون یونانیلرك جدی زعم اولنان (هلن) ك اوغللرندن (اکسونوس)ك اوغلی اولوب، پدرینك مملکتی اولان (فتیوتیده)ده بر آدم قتل ایتمکله، بر طاقم عونه‌سیله برابر، آرغولیده‌یه فرار ایتمش؛ وبونلر «آخایلر» نامنی آلمشلر.

آخایوس (Achæus) بیوك اسکندرك سردارلرندن وورثهٔ ملکندن آنطیوخسك اقرباسندن وسرکرده‌لرندن اولوب، آنطیوخسك تخته اجلاسنه خیلی غیرت ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً یعنی قبل المیلاد ٢١٩ تاریخنده کندیسنه عصیان ایده‌رك، آناطولیده اعلان استقلال ایتدیکندن، ینه اوسنه دردست واعدام اولنمشدر.

آخایوس (Achæus) یونان قدیمك هائله نویس شعراسندن ایکی کشینك آدیدر، که بری قبل المیلاد ٤٨٠ تاریخنده سیجلیانك (سیراقوسه) شهرنده طوغمش؛ ودیکری ینه او تاریخلرده اغریبوز اطه‌سنده یاشامشدر. اثرلری غائب اولوب، ایکنجیسنك هائله‌لرندن یالکز برقاچ پارچه بولنه بیلمشدر.

آختی (Akhti) قافقاسیه‌نك (لزکستان) مملکتنده، بحر خزره دوکیلن (سمور) نهرینك کنارنده برشهردر، که سمور قضاسنك مرکزی اولوب، دربندك ٤٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر.

آختیرقه (Akhtyrka) روسیه‌نك (خرقوف) ایالتنده قضا مرکزی برشهردر، که ینه بو نامله یاد اولنان وشهرك بر آز آلتنده (وورسقلا) نهرینه دوکیلن بر دره‌نك کنارنده واقع اولوب، ١٧٤٠٠ اهالیسی واردر. میلادك ١٦٤١ تاریخنده لهلیلر طرفندن تأسیس اولنوب، بر خندقله محاطدر. شهرك ایچنده بولنان حضرت مریمك بر رسمی روسلر بیننده پك محترم اولمغله، پك چوق خلق زیارتنه کیدرلر، ومایسك ٩ نده بر پنایر قوریلور.

آخچه خراسانده بلخك ١١ فرسنك غربنده واقع بر شهر اولوب، سورایله محاط وبر قلعه ایله مستحکمدر. آلتی یدی بیك اهالیسی واردر.

آخُر خوارزم ایله جرجان آره‌سنده واقع (دهستان) ناحیه‌سنك برقریه‌سی اولوب، زهاددن ابو الفضل عباس بن احمد بن فضلك مسقط رأسیدر. — سمنان ایله دمغان آره‌سنده دخی بو نامله بر قریه واردر.

آخر (Acher) باد دوقه‌لغنده جریان ایده‌رك، (رین) نهرینه دوکیلور برکوچك چایدر.

آخرن (Achern) آلمانیاده (باد) دوقه‌لغنده (آخر) نهری کنارنده قضا مرکزی برشهر اولوب، ٢٦٠٠ اهالیسی واردر.

آخروسیا یاخود آکروسیا (Achérusia) اسکی اپیرده یعنی یانیه جهتنده‌کی (آخرون) نهرینك منصبنه قریب تشکیل ایتدیکی بطاقلغه، ومصرده (منف) شهر قدیمنك جوارنده بولنان برکوله اسکی یونانیلر طرفندن ویریلن اسمدر. بو کولك کنارنده بر مقبره بولنوب، اسکی مصریلر موتالر حقنده تدقیقات لازمه اجراسیله بری الذمه اولدقلری تحقق ایتدکجه، بو مقبره‌یه دفن اولنملرینه مساعده ایتمزلردی. اسکی یونانیلرك (آخرون)

نهرینه جهنمك نهری نظریله باقه‌لری مصریلرك آخروسیا كولی قربنده واقع اولان بو معامله‌لرندن مأخوذ اولسه كركدر.

آخرون { یاخود آكرون (Achéron) یانیه ولایتنده پروزه سنجاغنده پارغه شهرینك جوارنده دكیزه دوكیلن بر نهرك اسم قدیمیدر. بوكون (وو وو Vouvo) یعنی «سسسز» دنیلیور. اسكی یونانیلر بو نهره جهنمك نهری نظریله باقوب، بونك اسمنی بعض دفعه جهنم معناسیله دخی قوللانیرلردی. — ایتالیای جنوبیده دخی بو نامله یاد اولنور بر نهر وار ایدی، كه الیوم (قریزانورا) نامیله معروف اولوب، (سنت افیا) كورفزینه دوكیلور.

آخسخه { كورجستانك بر شهری اولوب، مقدما ممالك عثمانیه‌دن ایكن، ١٢٤٤ تاریخ هجریسنده روسیه‌نك ضبطنه چكمشدر. ٣٠٠٠٠ قدر اهالیسی وكوزل بر جامع شریفی واردر. اهالیسی لاز وكرجی وتركدن مركبدر.

آخلاط { بتلیس ولایتنده وان كولنك شمال غربی ساحلنده قضا مركزی بر شهر اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. ایكی سورله محاط اولوب، بر قلعه‌سی دخی واردر. اسكی شهر شمدیكینك یاریم ساعت بعدنده بر تپه‌نك اوزرنده واقع ایدی؛ خرابه‌لری الآن موجوددر.

آخلوئوس { (Achéloüs) تسالیاده نبعان ایدوب، یونانك (آقارنانیا) ایله (اتولیا) ایالتلری آره‌سندن آقه‌رق، (پاتراس) كور- فزینك خارجنه دوكیلن (آسپرو پوتامو) نك اسم قدیمیدر. اساطیر یونانیه‌یه كوره (نسوس) اسمنده‌كی عفریت بو نهرك ساحلنده وفات ایتمش.

آخلوئوس { (Achéloüs) اساطیر یونانیه‌نك برالهی اولوب، هم اسمی اولان نهرك حامیسی ایدی. هركولك معشوقه‌سی (دیانیره) نام پری‌یه عاشق اولوب، رقیبیله غوغایه طو- توشدیغنده، مغلوب اولمش؛ وبعده بر كره یلان وبر كره‌ده بوغا صورتنه كیروب، غالبیت امیدنده بولنمش ایسه‌ده، ینه موفق اوله‌مامش.

آخمن { یاخود آكمن (Achémines) یونان قدیم مورخلری طرفندن ایرانك (كیانیان) سلاله‌سنی تأسیس ایدن بر حكمداره ویر- یلن اسمدر، كه عندلرنده ثروتنك كثرتیله مشهوردر. بو اسمك (جشید) دن محرف اولمسی محتملدر. كیانیان سلاله‌سنه دخی (آخمنید) یعنی «آخمنیلر»، وشعرانك بعضیسی ایرانه (آخمنیا) یعنی «آخمنستان» دیرلردی.

آخن { (Achen) آوستریاده بر نهر اولوب، (سالسبورغ) ایالتنك جنوب غربیسنده بوزلرله مستور بر مغاره‌نك ایچندن چیقه‌رق، بر چوق دره‌لرك دخی صولرینی یوتدقدن، و ١٤ كیلو- متره‌لك جریاندن صكره، ٧٠٠ متره‌لك بر ارتفاعدن (تاورن) اوچورومنه دوشه‌رك، بر ساعت اوزاقدن ایشیدیلیر بر كورلدی حاصل ایدر؛ دها آشاغی (اوبرسالچه) ایله برلشه‌رك (سالچه) نهرینی تشكیل ایدر. — باویره‌ده دخی بو نامله ایكی نهر بولنوب، ایكیسی‌ده (تیرول) دن نبعان ایدرلر، وبری باویره حدودندن چیقدقدن صكره (ایزار) نهرینه، ودیكری باویره‌نك جنوب شرقیسنده كائن (شیم) كولنه دو- كیلور.

آخن { (Jean van Achen) آلمانیانك (قو- لونیه) شهرنده ١٥٥٦ تاریخ میلا- دیسنده طوغمش و ١٦٢١ ده وفات ایتمش بر رسامدر. خیلی مقبول رسملر براقمشدر.

آخنوال { (Achenwal) آلمانیا مشاهیر علما ومورخیندن اولوب، میلادك ١٧١٩ تاریخنده تولد، و ١٧٧٢ ده وفات ایتمشدر. آوروپا دولتلرینك اصول اداره‌لری حقنده پك مكمل بر اثر براقمشدر. استاتستیق فننی ایجاد وبو نام ایله تسمیه ایدن بو ذاتدر.

آخور قپوسی { زبانزدی (آخور قپو)، استانبول شهرینی احاطه ایدن سورك مرمره دكیزی طرفنده‌كی قپولرندن اولوب، شرق شمالیه ناظر و (چاتلادی قپو) ایله (بالقخانه قپوسی) آره‌سنده واقع بر قپودر، كه سرای همایونك آخورلری قربنده بولنمق مناسبتیله، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. فتحدن اول‌كی اسمی (اودیكیتریا) اولوب، بوده قپودن كیررکن صاغ طرفده «دلیله» دیمك اولان (اودیكیتریا) اسمنده بر عزیزه‌نك مناستری بولنمسندن ایلری كلمشدر.

آخیلاس { (Achillas) مصر حكمدارلرندن (بطلیوس دنیس) ك وزرا وسر- دارلرندن اولوب، مشهور (پومپی) ك قتلنی بطلیوسه

انظار، وكنديسى (پوتن) اسمنده بر خادمك واسطه‌سيله بوجنايتى اجرا ايتمش؛ وبونكله برابر، اسكندريه محاربه‌سنده مغلوب واسير اولدقده، پومپيك خصمى اولان قيصر طرفندن اعدام اولنمشدر.

آخيلاوس { ياخود آشيل (Achille, Ἀχιλλεύς) تروا محاربه‌سنه كيدن يونان قهرمانلرينك اك مشهورى اولوب، تساليا ده‌كى (فتيوتيده) حكمدارى (پله) ايله (تتيس) نام پرينك اوغلى اولديغى مروى ايدى. (تتيس) اوغلنى، جرح قابليتندن محافظه ايچون، كوچك ايكن، طوپوغندن طوته‌رق (استيكس) دنيلن جهنم نهرينه طالديرمش؛ وبناءً عليه يالكز صويه طالمامش اولان طوپوغى جريحه‌دار اولمق قابليتنى محافظه ايتمشيدى. تروا محاربه‌سى آچيلنجه، پرى، اوغلنك بو محاربه‌ده اوريله‌جغنى بيلديكندن، كنديسنى (پيرا) اسم مستعاريله قيز قيافتنه قويه‌رق، (اسكيروس) جزيره‌سنك حكمدارى (ليقوميد) ك سراينه كوندرمش ايدى؛ لكن (اوليس) آخيلاوسك نرده بولنديغنى كشف ايده‌رك، وكنديسنك اركك اولديغنى اظهار ايده‌جك بر حيله ايله اورادن چيقاره‌رق، تروايه سوق ايتمشيدى. آخيلاوس تروا ده بيوك بر جسارت وشجاعت كوستردكدن صكره، (آغامنون) كنديسنك سوديكى (بريسايس) اسمنده بر اسيره‌يى غصب ايتديكندن، كوجنوب، چادرندن چيقمق ايستمه‌مش ايسه‌ده، احباسندن (پاتروقل) ك تروا حكمدار زاده‌سى (هكتور) طرفندن اولديرلديكنى ايشيدنجه، محاربه‌يه چيقوب، هكتورى اولديرمش؛ وحرصندن ميتنى آرابه‌سنه باغلايوب سوروكليه‌رك، اوچ دفعه قلعه‌نك اطرافنده طولاشديرمش. تروا محاربه‌سنك اوننجى سنه‌سنده، بر متاركه اثناسنده، آخيلاوس تروا حكمدارى (پريام) ك قيزى (پوليكسن) ى ازدواج ايتمكه كيتديكى حالده، قيزك برادرى (پاريس) طرفندن براوقله طوپوغندن اوريله‌رق، متأثراً وفات ايتمش.

قيز قيافتنده اوله‌رق، (ليقومد) ك سراينده واونك قيزلرى رفاقتنده بولنديغى اثناده، حكمدار مذكورك قيزى (ديداميا) يى خفياً ازدواج ايتمش؛ واوندن (پيروس) ياخود (نئوبتولم) اسمنده بر اوغلى دنيايه كلمش ايدى. آخيلاوس حقنده اسكى يونانيلر بر طاقم خارق عاده احواله معتقد اولوب، ازجمله سپرينى كنديسنك آچش اولديغى جريحه‌لرى ايى ايتمك خاصه‌سنى حائز زعم ايدرلر ايدى. كويا والده‌سى (تتيس) كنديسنك لاجل التربيه (خيرون) اسمنده برعفريته تسليم ايتمش، واوندن خيلى هنرلر اوكرنمش ايدى. اوميروسك «ايلياده» اسمنده‌كى منظومه‌سى باشليجه آخيلاوسك قهرمانلقلرينى مصور اولديغى كبى، زمان قديمك ديكر بعض شاعرلرى دخى كنديسنى منظومه‌لرينه مبنى عليه اتخاذ ايتمشلردر.

آخيلاوس { (Achillée, Ἀχιλλεύς) روماليلر زماننده مصر واليسى بولنوب، (ديوقليتيان) زماننده وقبل الميلاد ۲۹۱ تاريخنده اسكندريه‌ده استقلال دعواسنه قالقيشمش ايسه‌ده، بش سنه صكره شهر مذكورده دردست وقتل اولنمش.

آخيلاوس { (Achillée) تدمور حاكمه‌سى مشهور (زنوبه) نك — وده‌ها صحيحى زينبك — اقرباسندن اولوب، همشيره‌سنك مغلوبيت واسارتندن صكره، روما ايمپراطورلرندن (اوراليان) ك زماننده سوريه‌ده اعلان سلطنت ايتمش ايسه‌ده، درعقب عرض انقياده مجبور اولمشدر.

آخيلاوس تاتيوس { (Achilles Tatius) (اسكندريه مؤلفين يونانيه‌سندن اولوب، ميلادك اوچنجى عصرنده برحيات ايدى. عمرينك اواخرنده خرستيانلغى قبول ايده‌رك، پسقپوس اولمش. بر قاچ تأليفات فنيه‌سى و «(قليتوفون) ايله (لوكيپ) ك معاشقه‌سى» ناميله بر حكايه كتابى واردر. بو حكايه دفعاتله طبع، واوروپا لسانلرينه ترجمه اولنمشدر.

آخيولى { (Achioli ياخود Akhioli) روم ايلينك قره دكيز ساحلنده، وبرغوس كورفزينه كيرركن صاغ طرفده قالان بربورونك اوجنده بر شهردر، كه برغوسك ۱۹ كيلومتره شرق شماليسنده ووارنه‌نك ۱۱۲ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. اليوم شرقى روم ايلى‌يه ملحقدر. ليمانى كوچك اولوب، محافظه‌لى دخى دكلدر. شهر پك اسكى اولوب، اسم قديمى (آنخيالوس) در. آثار عتيقه‌سى اوليوب، قالمش اولان بعض خطوطى حاوى طاشلرى دخى ۱۲۴٤ تاريخ هجريسنده روسلر آلوب كوتورمشلردر.

آدا (Ada) مجارستانده طونه‌نك اوته‌سنده و (تيس) نهرينك صاغ طرفنده (باقس) قضاسنه ملحق بر بيوك ناحيه اولوب، ٩٣٤٠ اهاليسى واردر.

آدا (Ada) ممالك مجتمعه‌دن (ايداهو) جمهوريتنك منتهاى جنوب غربيسنده بر قضا اولوب، (اوره‌غون) جمهوريتندن (سوآق) نهريله آيرلمشدر. (بواسه ريور) يعنى «اورمانلى دره» و (سواق) نهرينه دوكيلن سائر بر چوق دره‌لرله اروا اولنه‌رق، منبت ومحصولدار بر يردر، وآلتون معدنلرى چوقدر. اون سكز سنه اول اجرا اولنان تحريرده ٢٦٧٥ اهاليسى وار ايدى. مركزى اولان (بواسه سيتى) شهرى جمهوريتك دخى مقريدر.

آدا (Ada) (قاريا) يعنى منتشا طرفلرينك حكمدارى (هيدريقوس) ك زوجه‌سى اولوب، قوجه‌سنك وفاتنده تخته اوتورمش؛ وتبعه‌سى طرفندن خلع اولنمش ايسه‌ده، او صره‌ده اورادن‌چكن بيوك اسكندر طرفندن ينه تخته اجلاس اولنمشدر.

آدا (Adda) ايتالياى شمالينك (لومبارديا) مملكتنده بر نهردر، كه (آلپ) جبالندن (اومبراى) نام طاغدن نبعان ايله ابتدا غربه وبعده جنوبه طوغرى آقه‌رق، (والتين) مملكتنى ياردقدن، و (قوم) ايله (لقو) كوللرينك ايچندن چكدكدن، و (سريو) نهريله دخى برلشدكدن ، و (بورميو)، (سوندريو)، (لقو)، (لودى) شهرلرينك ايچندن ويا يانندن جريان ايتدكدن، والحاصل ٣٠٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، (قره‌مون) شهرينك قربنده صاغ طرفدن (پو) ايرماغنه منصب اولور. آشاغى طرفده ١٢٤ كيلومتره‌لك يرى سير سفائنه صالحدر. بيوك ناپوليون اورالرينى ضبط ايتديكنده، مركزى (سوندريو) شهرى اولمق اوزره، (آدا) اسميله بر ايالت تشكيل ايتمشيدى. اسم قديمى (آدوا Addua) در.

آدار زحل سياره‌سندن كنايه اوله‌رق، اسكى آثوريلرك اعتقاد وعبادت ايتدكلرى آلهه جمله‌سندندر.

آدافوديا (Adafoudia) آفريقاده سودان وسطيده بر شهر اولوب، صاغ طرفدن (ديوليبا) ايرماغنه دوكيلن بر نهرك اوزرنده (داهومى) ك مركزى اولان (آبومى) شهرينك تقريباً ١٥٠ ساعت شمالنده، (وتمبوقتو) شهرينك دخى تقريباً ١٥٠ ساعت جنوب شرقيسنده، واورالره سياحت ايدن موسيو (جون دونقان)ك روايتنه كوره، ١٣°٦′ عرض شماليده واقعدر.

آدالبر (Adalbert) ايتاليانك طوسقانه مملكتنده حكومت سورمش اولان دوقه‌لردن اوچنك اسميدر: برنجيسى ميلادك ٨٤٥ تاريخندن ٨٩٠ تاريخنه‌دك، ايكنجيسى ٨٩٠ دن ٩٠٧ يه، اوچنجيسى‌ده ١٠٠١ دن ١٠١٤ ه قدر دوقه‌لق ايتمشدر.

آدالبر (Adalbert) ايتاليا حكمدارلرندن ايكنجى (برنجر) ك اوغلى اولوب، ميلادك ٩٥٠ تاريخنده پدرى طرفندن، كنديسيله مشتركاً حكومت سورمك اوزره، تخته اقعاد اولنمش؛ و٩٦١ ده ايمپراطور برنجى (اوتون) طرفندن خلع، وممالكندن طرد اولنمشدر.

آدالبر (Adalbert) پراغه پسقپوسى اولوب، مجارستان وچهستان وپروسيه‌ده خرستيانلق عقايدينى نشر ايله اجراى وعظ ونصيحت ايتمكده ايكن، ميلادك ٩٩٧ تاريخنده مقتولاً وفات ايتمش. قتوليكلر بونى عزيزلر صره‌سنه چكيروب، نيسانك ٢٩ نده يورطيسنى اجرا ايدرلر.

آدالبر (Adalbert) اون برنجى عصر ميلاديده (برم) و (هامبورغ) ك باش پسقپوسى اولوب، زماننك حكمدارلرى نزدنده بيوك نفوذ واقتدارى وار ايدى؛ حتى دردنجى هنرينك صباوتى زماننده ايمپراطورلق نيابتنى احراز ايتمشيدى.

آدالبرون (Adalbéron) فرانسه‌ده (ريمس) باش پسقپوسى اولوب، فرانسه قراللرندن (لوتر) وبشنجى (لويى) و (هوغ قاپت) زمانلرنده «قانچلاريه» يعنى باش وكالت مسندينى احراز؛ وفرانسه‌ده مكتبلر تأسيسيله معارفك نشرينه خيلى خدمت ايتمشدر. انشاده دخى ماهر اولوب، بعض محرراتى جمع ونشر اولنمشدر. — بو نامله ديكر بر پسقپوس دخى واردر، كه (لائون) پسقپوسى اولديغى حالده، قراللق ادعاسنده بولنان (لورن) دوقه‌سى (شارل) ى واونى قرال طانيان يكنى (ريمس) باش پسقپوسى (آرنولد) ى طوتوب، فرانسه قرالى (هوغ قاپت) ه تسليم ايتمشيدى. فرانسه‌نك

او وقتکی احوالی حقنده هجو آمیز بر منظومه یازمشدر.

آدالور { (Addalour) هندستانك جهت جنوبیه‌سنده، (کویمبتور) قضاسنده و (کویمبتور) شهرینك ۱۱۲ کیلومتره شمال شرقیسنده، و (کاوری) نهری کنارنده برشهردر.

آدام { (Adam) ابو البشرك اسمی «آدم» ك اوروپالیلر عندنده معروف املاسیدر.
[«آدم» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدام { برملی —. (Adam de Brême) میلادك اون برنجی عصرنده (برم) شهرنده باش راهب اولوب، لاتین لساننده (اسقاندیناویا) نك مکمل برجغرافیاسنی وبعض کلیسالرك تاریخنی یازمشدر.

آدام { هالی —. (Adam de Halle) فرانسه‌نك اون اوچنجی عصر میلادی شعراسندن اولوب، او وقتکی شمالی فرانسزجه لساننده بعض تیاترو اویونلری نظم ایتمشدر. (آراس) شهرنده تولد ایتمش اولمغله، «آراس قنبوری» لقبیله معروفدر. میلادك ۱۲۸۲ تاریخنده (آرتوآز) قونتی ایکنجی (روبر) ك معیتنده ناپولی‌یه کیدوب، درت سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

آدام { بیو (Adam Billaut) فرانسه‌نك (ناور) شهرنده طوغرامه‌جی اولوب، «آدم اوسته» (Maître Adam) لقبیله مشهور غایت ماهر برشاعردر. میلادك ۱۶۶۲ تاریخنده شهر مذکورده وفات ایتمشدر. اشعارینی، صنعتی اقتضاسنجه، «چیوی»، «مثقب» و «رنده» عنوانلریله اوچ قسمه تقسیم ایتمشدر. آثاری مطبوع ومرغوبدر. «طوغرامه‌جی ویرجیل» لقبیله تلقیب اولنمشدر.

آدام { لامبر (Adam Lambert) فرانسه‌لی (نانسی) شهرنده میلادك ۱۷۰۶ تاریخنده طوغوب، ۱۷۵۹ تاریخنده وفات ایتمش مشهور برهیکلتراشدر، که برادری (نیقوله) نك دخی یاردمیله پك چوق هیکللر اعمال، وازمنهٔ عتیقه هیکلتراشلغی حقنده برکتاب جمع وتحریر ایتمشدر.

آدام { آلکساندر —. (Alexandre Adam) (اسقوچیا) علماسندن اولوب، میلادك ۱۷٤۱ تاریخنده طوغمش، و ۱۸۰۹ ده وفات ایتمشدر. (ادیمبورغ) مکتبنك درس ناظری بو-لنمش، ولاتین وانکلیز لسانلرینك صرفلریله رومانك آثار عتیقه‌سی حقنده بر اثر یازمشدر.

آدام { آدولف —. (Adolphe Adam) فرانسه‌نك اك مشهور بسته‌کارلرندن اولوب، پك چوق اوپرالرك بسته‌لرینی تنظیم ایتمشدر. میلادك ۱۸۰۳ تاریخنده پارسده طوغوب، ۱۸۵۶ ده وفات ایتمشدر. پدری (لویی آدام) اسمنده اولدقجه ماهر بسته‌کار برآلساسلی ایدی. ۱۸٤٤ ده صنایع نفیسه آقادمیاسی اعضالغنه تعیین اولنمش، و ۱۸٤۸ ده واقع اولان اختلالده ثروتنی غائب ایتمکله، کچینه‌بیلك ایچون، زیاده چالیشمغه مجبور اولوب، آز وقت ایچنده وجودینی چوروته‌رك، وفات ایتمشدر.

آدام { یاخود آدم (Adam) بحر محیط کبیرده (پولنیسیا) نك (آوقلاند) آطه‌لرینك اك جنوبیسی اولوب، ۵۱° عرض جنوبیده و ۱۶۳° ٤۵′ طول شرقیده واقعدر.

آدام { یاخود آدامه فلسطینده اردن نهری کنارنده برشهر قدیم اولوب، توراتده ذکر اولنمشدر.

آداماوه { (Adamâoua) آفریقاده سودانك جنوب شرقیسنده کائن برواسع مملکتدر، که اهالیسی طرفندن (فومبینه) تسمیه اولنیور. مورخین اسلامدن مقریزی بو مملکتی (هاودامه) تسمیه ایدوب، اك قوتلی قبیله‌سی (ماینه) قبیله‌سی اولدیغنی ذکر ایدیور، که بوده الیوم (فومبینه) نامیله معروف اولان قبیله اولسه کرکدر. سیاحیندن دوقتور (بارت) بو مملکته کیرمکه موفق اولوب، ایتمش اولدیغی تحقیقاتله اورا خریطه‌سنك خیلی توضیح وتصحیحنه خدمت ایتمشدر. بو مملکت خیلی منبت ومحصولدار اولدیغندن، آفریقانك وسطلرینه قدر یایلمش اولان (فوله) اقوامی اورایه دخی کیدوب، مملکتی ضبط ایتمشلردر. حاکملری (سقاتو) حاکمنك تحت تابعیتنده بولندیغنه معترف ایسه‌ده، حقیقتده مستقلدر. مرکزی اولان (یوله) شهری (قوقه) شهرینك عرضنده وشهر مذکورك ٤ درجه بعدنده واقعدر. سیاح (بارت) قوقه‌دن (یوله)یه ۲٤ کونده کیتمشدر. شهر (بینوئه) دنیلن برنهرك کنارنده‌در، که بونهرك قوراقلق موسمنده برمیل عرضی وسکز طقوز قدم عمقی اولوب، حزیرانك ابتداسندن ایلولك نهایتنه

قدر دوام ایدن فیضان میاه زماننده ایسه اطرافی باصوب، اراضی حقنده پك نافع بر قیماقلی تورتو براقیر. [«بینونه» كلمه‌سنه مراجعت بیوریله.] آداماوه‌لیلرك لسانی (ماسه) زمره‌سندن اولوب، آفریقای جنوبی زنجیلرینك لسانلریله مناسبت ومشابهتی واردر. اهالیسی دین اسلامله متدیندرلر.

آدامپور (Adampour) [«آدامپور» كلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدامس (John Adams) جون —. آمریقاده ممالك مجتمعه‌نك ایكنجی رئیس جمهوری اولوب، میلادك ١٧٣٥ تاریخنده ممالك مذكوره‌نك (ماساچوست) شهرنده طوغمش، و ١٨٢٦ ده وفات ایتمشدر. او وقت انكلتره‌نك مستملكاتندن بولنان ممالك مجتمعه‌ده انكلتره‌یه قارشی اختلال ظهورنده، كندیسی وطننده (آووقات) اولوب، ١٧٧٤ ده انعقاد ایدن قونغره‌یه مملكتی طرفندن مبعوث كوندرلمش؛ و ١٧٧٦ اختلالنك محركلرندن اولوب، انكلتره‌یه قارشی امداد طلبیچون (فرانقلن) ایله برابر پارسه كیده‌رك، عودتنده ممالك مجتمعه‌نك متفق جمهوریتلر حالنه قونمسنه زیاده‌سیله غیرت ایتمكله، ١٧٧٨ ده تأسس ایدن جمهوریتك رئیس ثانیسی، و (واشینغتون) دن صكره ١٧٩٧ ده رئیس اول اولمش. مدتنك انقضاسنده (بوستون) شهرینك قربنده متصرف اولدیغی (كینسی) چفتلكنه چكلمشیدی. كندیسی معتدل افكارلی اولدیغندن، جمهوریت مفرطه طرفدارلرینك دشمنی ایدی. — اوغلی (جون كینسی آدامس) ١٧٦٧ ده طوغوب، ١٨٤٨ ده وفات ایتمش، و ١٨٢٥ دن ١٨٢٩ سنه‌سنه‌دك رئیس جمهور بولنمش، وكندیسی دخی پدری كبی هیئت متفقهٔ جمهوریه اصولنك فوق‌العاده طرفداری اولوب، زنجیلر اسارتنك الغاسیچون دخی پك چوق چالیشمشدر.

آدامس (Adams) ممالك مجتمعه‌ده، آنف الترجمه ایكی رئیسك نامنه حرمةً پك چوق قصبه‌لر وقضالر بو اسمله تسمیه اولنمشدر. كه اك اهمیتلیلری شونلردر: ١، (ماساچوست) جمهوریتنك شمال شرقیسنده كائن (بركشیر) قضاسنده، (هوساق) نهرینك ایكی كنارنده بر شهر اولوب. بوستونك ١٠٠ میل غربنده واقع، و ٨٠٠٠ اهالیی جامعدر. قربنده بولنان (سادلی) طاغنده ١٥ متره ارتفاعنده و ١٥٠ متره طولنده اطرافی مرمرله محاط طبیعی بر تونل واردر. — ٢، (ایلینویس) جمهوریتنك منتهای غربنده و (میسیسیپی) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر قضا اولوب، سطحی ٢١٨٨ مربع كیلومتره، واهالیسی ٥٦٣٦٠ كشیدر. مركزی (كینسی) شهریدر. — ٣، (هندیانه) جمهوریتنك (اوهیو) جمهوریتی حدودنده بر قضاسی اولوب، ٩٣٣ مربع كیلومتره‌لك سطحی و ١١٣٨٠ اهالیسی واردر. مركزی (دقاتور) شهریدر. — ٤، (یووه) جمهوریتنك جنوب غربیسنده، وشیقاغودن سان فرانسسقویه كیدن باش دمیر یولی خطنك اوزرنده برقضا اولوب، ١٢٤٤ مربع كیلومتره‌لك سطحی و ٤٦١٠ اهالیسی واردر. مركزی (كینسی) شهریدر. — ٥، (میسیسیپی) جمهوریتنك (لوزیانه) جمهوریتی حدودنده و (میسیسیپی) نهری كنارنده بر قضاسی اولوب، ١٢٦٧ مربع كیلومتره‌لك سطحی و ١٩٠٨٠ اهالیسی واردر، كه بونلرك اوچ ربعندن زیاده‌سی زنجیدر. مركزی (ناچز) شهریدر. — ٦، (نبراسقه) جمهوریتنك جهت جنوبیه‌سنده، وبحر محیط آطلاسیدن بحر محیط كبیره قدر ممتد اولان دمیر یولی خطلرندن برینك كذركاهنده واقع بر قضا اولوب، ١٩٠٠٠ اهالیسی واردر. — ٧، (اوهیو) جمهوریتنده و(اوهیو) ایرماغنك كنارنده برقضا اولوب، سطحی ١٤٤٠ مربع كیلومتره، واهالیسی ٢٠٧٥٠ كشیدر. مركزی (وست اونیون) شهریدر. — ٨، (پانسلوانیا) جمهوریتنده بر قضا اولوب، سطحی ١٥٢٦ مربع كیلومتره واهالیسی ٣٠٣١٥ كشیدر. مركزی (جتیسبورغ) شهریدر. — ٩، (ویسقونسن) جمهوریتنك اوته‌سنده و (میسیسیپی) یه دوكیلن (ویسقونسن) نهرینك ساحل یسارنده بر قضا اولوب، سطحی ١٨٧٢ مربع كیلومتره، واهالیسی ٦٠٠٠ كشیدر. مركزی (فریند شیپ) شهریدر.

آدامس (Adams) ممالك مجتمعه‌نك (نوهامپشیر) جمهوریتنده واقع (وایت مونتن) طاغنك بر ذروه‌سیدر، كه ١٧٥٦ متره ارتفاعی واردر. — ینه ممالك مجتمعه‌دن ماساچوست جمهوریتنده بو نامله بر طاغ واردر.

آداملو (Adamello) ایتالیای شمالینك (لومباردیا) ایالتیله آوستریانك (تیرول)

مملكتی حدودنده واقع بر طاغدر، كه دائما قار ووزله مستور اولوب، اك يوكسك ذروه‌سی ۳۵۵۶ متره ارتفاعنده‌در.

آداموز { (Adamuz) اسپانيای جنوبينك قوردوه [قرطبه] ايالتنده وقرطبه شهرينك ۲۷ كيلومتره شمال شرقيسنده، (سيرامورنا) طاغنك اتكنده غايت كوزل بر موقعده، (وادی الكبير) نهرينك ساحل يميننك بر آز اوست طرفنده برشهر اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسی وشهر ايله نهر آره‌سنده بر كوزل كليساسی واردر. اهاليسی باشليجه زراعتله ومحصولات زرعيه تجارتيله مشغولدرلر.

آداناد { (Adanad ياخود آديناته Adinatha) هندستانك جهت جنوبيه‌سنده واقع (مليبار) مملكتنك بر شهری اولوب، او طرفلرده‌كی برهمنيلرك رئيس روحانيسی اولان (آلوانكرس تمبوراكول) ك مقريدر.

آدانسون { (ميشل —. Michel Adanson) عن اصل اسقوچيالی بر عائله‌يه منسوب اوله‌رق، فرانسه‌نك (پرووانس) مملكتنده ميلادك ۱۷۲۷ تاريخنده تولد، و ۱۸۰٦ ده وفات ايتمش علمای طبيعيوندن بر ذاتدر. كوچك ياشندن تاريخ طبيعيی زياده‌سيله مراق ايده‌رك، ۲۱ ياشنده ايكن، او وقته قدر هيچ بر اوروپالينك كيرمه‌مش اولديغی آفريقاده‌كی (سنغال) مملكتنه بر سياحت ايدوب، اورانك تاريخ طبيعيسنه دائر مكمل بر كتاب ومختصر بر سياحتنامه يازمش. ۱۷٥۹ ده فرانسه‌نك فنون آقادمياسی اعضالغنه قبول اولنمش؛ و۱۷٦۳ ده نباتات حقنده ايكی جلد اوزرينه Familles des plantes عنوانيله غايت معتبر بر كتاب نشر ايدوب، بونده نباتاتك تصنيف واصطلاحاتجه بعض تبديلاتك لزومندن بحث ايتمشيدی. ۱۷۷٥ ده فنون اقادمياسنه غايت جسيم برفنون قاموسی [Encyclopédie] ترتيبنی ارائه ايتمش، وبو اثرك تحريرينه باشلامش ايسه‌ده، بركونه تشويق كورمديكندن، اكمالنه موفق اوله‌مامشدر. فرانسه‌نك بيوك اختلالی زماننده تكميل مالملكنی غائب ايتمكله. بعده تشكل ايدن حكومتدن بر تقاعد معاشنه نائل اولمشيدی. فنون آقادمياسی مجموعه‌سنده پك چوق مقالات فنيه نشر ايتمش، ونباتات حقنده «قاموس الفنون» ه برعلاوه يازمشدر. مشهور (لينه) نك تصنيف حيوانات ونباتات حقنده‌كی اصول معروفنه معترض اولوب، انواعك كافه احوالنه رعايت ايتمك اساسنه مستند اوله‌جق ديكر بر اصول ايجادی فكرنده بولنيوردی، كه بو فكر او وقتدن بری تعمم ايتمشدر. مشاهير طبيعيوندن (كوويه) بو ذاتك مدحی حقنده آقادمياده بر نطق اوقومشيدی.

آداوانی { (Adavani وانكليزجه Adwani) هندستانك جهت جنوبيه‌سنده (مدارس) ايالتنده، (بلاری) قضاسنده و (بلاری) شهرينك ٤١ ميل شمال شرقيسنده، بر كوچك نهرك اوزرنده، '۳۸ °۱٥ عرض شمالی و °۷٥ طول شرقيده واقع بر شهردر، كه وقتيله پك مستحكم بولنمش ايسه‌ده، عصر سابقده (تيپو صاحب) طرفندن استحكاماتی هدم ايدلمشدر.

آدايا { (Adaja) اسپانيای وسطيده بر نهردر، كه (آويلا) شهرينك اوكندن كچه‌رك، اسكی قشتاله اووه‌سنی اروا، و (آره والو) شهرينك يانندن مرور ايله، (والادوليد) مملكتنه كيرر، و(ارس) نهريله دخی برلشدكدن صكره، صول طرفدن و (پيسوئرغه) نهری محل تلاقيسنك همان قارشيسنده (دويرو) ايرماغنه دوكيلور. مجراسی ۱۷٥ كيلومتره‌دن عبارتدر.

آدرار { (Adrâr و Aderar) [«اضرار» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آدراست { (Adraste) موره شبه جزيره‌سنده‌كی (آرغوس) شهر قديمنك اسكی حكمدارلرندن اولوب، — برادری (اتيوقل) طرفندن خلع، ويونانك (تيبه) شهرندن طرد ايدلمش اولان — (پولينيك) ی قبول، وكندينه داماد ايتدكدن صكره، رؤسادن آلتی كشينك رفاقتيله، مرقومی يكيدن تختنه اجلاس مقصديله، (تيبه) اوزرينه هجوم ايتمش ايسه‌ده، «يدی رئيسلر محاربه‌سی» ناميله مشهور اولان بو محاربه‌ده مغلوب، ورفقاسی مقتول اولديغندن، مؤخرا بونلرك اوغللرينك رياستی تحتنده ديكر بر عسكر تجهيز وسوق ايتمش؛ وبو ايكنجی محاربه‌ده اوغلی (ابياله) قتل اولنمغله، متعاقبا ميلاددن ۱۲٥۱ سنه اول. كدرندن متأثرا وفات ايتمشدر.

آدراست { (Adraste) (فريجيا) حكمداری (ميداس) ك توروني اولوب،

میلاددن ۶۰۰ سنه اول خطاءً برادرینی قتل ایتمکله، (لیدیا) حکمداری مشهور (قرسوس) ه التجا ایتمش؛ واونك طرفندن اوغلنك تعلیم وتربیه‌سنه مأمور اولوب، برجانور آونده بونی دخی خطاءً اولدیرمش، ومأیوسیتندن کندینی اتلاف ایتمشدر.

آدراست (آفرودیسیالی —. Adraste) (d'Aphrodisie. میلادك ایکنجی عصری فلاسفهٔ یونانیه‌سندن اولوب، آرسطونك کتابلرینی شرح، وهیئت ونجوم حقنده بر کتاب تألیف ایتمشدر.

آدراستیا (Adrastée) [« نمسیس » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدراماپاتام (Adrampatam) هندستانك (مدارس) ایالتنده، (تانجوره) قضاسنده، (پالق) یاخود (پلاك) بوغازنده ساحل بحرده بر شهردر.

آدرامیتوس (Adramyttus) لیدیا حکمداری مشهور (قرسوس) ك برادری اولوب، (آدرامیتیون) اسمیله ادرمید شهرینك بانیسیدر.

آدراناس خداوندکار ولایتنده (آدراناس) چاینك اوستنده بر تپه‌ده واقع بر قلعه‌در. اسمندن آکلاشلدیغنه کوره، اورالرده بولنمش اولان (آدریانه - آد - اولیمپوم) یعنی « کشیش طاغی (آدریانه) سی » نام شهر قدیمك موقعنده واقعدر، قلعه شهر قدیم مذکورك ایچ قلعه‌سندن عبارت اولوب، تپه‌نك آلتنده بولنان (اسکی کلیسا) قریه‌سیله اطرافنده‌کی ویرانه‌لر دخی شهر قدیمك یرنده‌در.

آدرانوم (Adranum) سیچیلیاده‌کی (آدرنو) شهرینك اسم قدیمیدر. [« آدرنو » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدرانه (Adrana) آلمانیاده‌کی (آدر) نهرینك اسم قدیمیدر. [« آدر » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدربال (Adherbal) [« آذربعل » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدرسباخ (Adersbach) چهستانك منتهای شمال شرقیسنده، (برایناو) شهرینك ۱۸ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر کوچك قریه اولوب، اطرافنده‌کی قیالرك هیئت وصور غریبه‌سیله مشهوردر. بو قیالرك سیریچون اوزاق محللردن سیاحلر کیدرلر.

آدرنو (Aderno) سیچلیا جزیره‌سنده (قتانیا) سنجاغنده وقتانیا شهرینك ۳۵ کیلومتره شمال غربیسنده، (اتنا) برکانك غربی اتکنده واقع بر شهر اولوب، اسم قدیمی (آدرانوم) در. (سیمتو) نهرینك بو شهرك جوارنده شایان تماشا بعض شلاله‌لری واردر. اهالیسی ۱۴۷۰۰ کشیدر.

آدرومته (Adrumète) آفریقیه‌نك یعنی تونسك سواحلنده بولنمش اسکی بر شهردر، که تونسك قسم جنوبیسندن عبارت اولان اسکی (بوزاچته) قطعه‌سنك مرکزی اولوب، (قرتاج) شهرینك ۱۳۰ کیلومتره جنوبنده وساحل بحرده واقع ایدی. (سوسه) ویاخود (حمامه) شهر جدیدی اونك موقعنده بنا اولنمشدر. قیصر میلاددن ۴۷ سنه اول، آفریقایه عسکر سوق ایتدیکی وقت، بو شهره چیقمشیدی.

آدره (Adra) اسپانیای جنوبینك (المریه) ایالتنده آق دکیز ساحلنده بر شهر ولیماندر، که (المریه) مرساسنك ۶۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی، شراب، شکر، بادم محصولاتی، وجوارلرنده کوزل قورشون معدنلری واردر. اسم قدیمی (آبدره Abdera) در. هواسی آغیرجه‌در. اسکی استحکاماتی ویران حالنده‌در.

آدره (Adra) اسپانیای جنوبیده (سیرانواده) طاغندن نبعانله، (الپویاره) نواحیسنده جریان، واو حوالیی اروا ایده‌رك، هم اسمی اولان شهرك جوارنده آق دکیزه دوکیلور بر نهردر. او طرفلرده‌کی نهرلرك اکثریسی خلافنده اوله‌رق، یازین قورومدیغندن، (ریو غرانده) یعنی « بیوك نهر » دخی دیرلر. مجراسی (المریه) ایله (غرناطه) ایالتلری بیننده حدود برینی طوتیور.

آدره (بارونی فرانسوا دو بومون. Fr. (de Baumont baron des Adrets فرانسه‌ده اون آلتنجی عصر میلادیده خروج ایتمش اولان پروتستانلر رؤساسندن اولوب، ۱۵۱۳ تاریخ میلادیسنده (غرنوبل) شهری مضافاتندن (دوفینه)

قصبه‌سنك جوارنده بولنان (آدره) قریه‌سنده طوغمش، و (كیزه) دوقه‌سیله واقع اولان بر منازعه‌سی اوزرینه، پروتستانلغی قبول ایله، فرانسه‌نك جنوب طرفلرنده پروتستانلق دعواسیله خروج ایتمش اولان (قونده) یه التحاق ایدوب، فوق العاده بر جسارت كوستره‌رك، قتولیكلردن والنسه، لیون، غرنوبل، ویانه، اورانژ، مونته لیمار قصبه‌لرینی وسائر جهتلری ضبط ایتمش ایسه‌ده، ارتكاب ایتدیكی ظلم وتعدی ایله نامنی لكه‌دار ایتمشدر. مصالحه ایچون مخابرانده ایكن، اله ویریله‌رك، توقیف اولنمش، وبعده ١٥٦٣ مصالحه‌سیله سبیل تخلیه اولنمشیدی. (لیون) ولایتك والیلكی كندیسنه ویرلمدیكیچون، مؤخراً پروتستانلر طرفنی براقوب، قتولیكلكه رجوع، و ١٥٨٦ تاریخنده ایكی طرفدن دخی منفور ومتنفر اوله‌رق وفات ایتمشدر.

آدریا { (Adria) ایتالیای شمالینك وندیك مملكتنده بر شهردر، كه (آدیجه) ایله (پو) نهرلری آره‌سنده، و(روویغو) شهرینك ٢٠ كیلو متره شرقنده آدریاتیق دكیزینك دخی ٢٠ كیلومتره بعدنده واقع اولوب، ١٤٠٠٠ اهالیسی واولدجه تجارتی واردر. زمان قدیمده (آدریا) شهری غایت اهمیتلی اولوب، مؤخراً بو اهمیت وندیك شهرینه انتقال ایتمشدر. حتی وندیك كورفزی دخی بو شهره نسبتله (آدریاتیق) تسمیه اولنمشدر. اسكی شهر ساحلده بولنمش اولدیغی حالده، نهرلرك ترسباتی یاردمیله ساحلك دكیزك ایچنه طوغری اوزانمسندن، اونك خرابه‌لری اوزرنده مبنی اولان شهر جدید دكیزدن ٢٠ كیلومتره اوزاقدر. نهرلرك اوراده ایندیردكلری چامورلر او قدر چوقدر، وسطح ارض بو ترسباتدن او قدر ارتفاع ایدیور، كه اوچ بیك سنه ظرفنده بربری اوستنه ایكی جسیم شهر یره كومشدر. حقیقةً، اسكی (آدریا) شهرینك خرابه‌لری شمدیكینك آلتنده یره مدفون اولدیغی كبی، دها درین حفریات اجرا اولندقده، اونك دخی دها قدیم بر دیكر شهرك یره كوملش خرابه‌لری اوزرنده بنا ایدلمش اولدیغی آكلاشلمش، وبو ایكنجی طبقه‌ده‌كی خرابه‌لرك ایچنده رومالیلرك زماننه دلالت ایده‌جك بر شی بولنمیوب، اورالرك دها قدیم اهالیسی اولان (اتروسق) لرك آثارینه تصادف اولنمشدر. اسكی (آدریا) شهری میلاددن ١٣٧٦ سنه اول اتروسقلر طرفندن بنا اولنمش، میلاددن یدی عصر اول فرانسه‌نك اهالئ قدیمه‌سی اولان غالرك الینه كچمش، وقبل المیلاد ٢١٣ تاریخنده رومالیلر طرفندن ضبط اولنمشدر.

آدریاتیق { (Adriatique) آق دكیزك (وندیك كورفزی) نامیله دخی معروف بیوك بر كورفزیدر، كه غرباً ایتالیا وشرقاً آرناؤدلق ودالماچیا آره‌سنده واقع اولوب، ٤٠° عرض شمالینك بر آز اوست طرفنده بولنان (اوترانته) كورفزندن ٤٥° ٤٨′ عرض شمالیده تشكل ایدن تریسته كورفزینه قدر ممتد اولور. جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری اولان طولی ٨٣٥ كیلومتره‌در. ایتالیا طرفنده اولان سواحل غربیه‌سی (اوترانته) دن تا (راونه) شهرینه قدر آز مرتفع اولوب، سفاینك یناشمه‌سنه پك الویریشلی ایسه‌ده، سواحل شرقیه‌سی وعلی الخصوص شمال طرفی قیالق اولوب، اوكی صیغلر، طاشلر وآطه‌لرله مملو اولدیغندن، سفائن حقنده پك مخاطره‌لیدر. مع هذا بو آطه وبرونلر پك امین بعض لیمانلر تشكیل ایتدكلرندن، ایستریا ودالماچیاده پك ماهر كمیجیلر یتیشیور. آدریاتیق دكیزینه دوكیلن نهرلرك اك بیوكلری ایتالیانك جهت شمالیه‌سنده‌كی (پو) و (آدیجه) نهرلریله آرناؤدلقده‌كی (درین) نهریدر. آلپ طاغلرینك شعبه‌لرندن دها بر چوق كوچك نهرلر آقیور، كه بونلرك مجرالری قیصه ایسه‌ده، اكثریسی طاغلردن وقیالردن اینن سیللردن متشكل اولمغله، دكیزه كلیتلی صو دوكیورلر؛ ایزونچو، تالیامنتو، لیونزا، پیاوه، سیله، برنته، نیماو، اوملو بو نهرلرك جمله‌سندندر. (آدیجه) ایله (پو) وآرناؤدلقدن اینن (سمان) و (اركنت) كبی نهرلر كلیتلی چامور وقوم ایندیردكلرندن، آدریاتیق دكیزینك سواحلی اسكیدن بری خیلی دكیشمش، وكوندن كونه دكیشمكده در. بو ترسباتدن بعض طرفلرنده سواحل دكیزك ایچنه او قدر اوزانمشدر، كه وقتیله ساحل بحرده بولنمش اولدقلری معلوم اولان نیجه قصبه‌لر شمدی دكیزدن خیلی اوزاق بولنقده‌در. بو دكیزك عمقنه كلنجه، شمال طرفلرنده سواحله یقین آنجق یدی سكز متره‌لك صویی اولوب، انكیني دخی آلتمش آلتمش بش متره‌دن زیاده درین دكل ایسه‌ده، جنوبه طوغری اینلدكجه عمقی آرته‌رق، ایتالیانك (باری) اسكله‌سیله

آرناؤدلق ساحلی آره‌سنده ١٢٧٥ مترهلك اسقاندیل
ایله ذیبی بولنه‌مامشدر. قپوسی مقامنده اولان
(اوترانتـه) بوغازنده دخی آلتی یدی یوز متره عمق
واردر. آدریاتیق دکیزینك صولری آق دکیزك سائر
هر طرفندن زیاده طوزلیدر. مدوجزر آق دکیزك
هر طرفنده اولدیغی کبی، بو دکیزده دخی آز فرق
اولنیورسه‌ده، ونديكده برقاچ قدم مدوجزر اولیور.
یازین آدریاتیقده سیر سفائن امین ایسه‌ده، قیشین،
جنوب شرقی روزکارینك شدتلی اسمسندن وسواحله
قریب اولان قیالرك كثرتندن طولایی، بر آز مخاطره‌
لیدر. آق دکیزدن آدریاتیقه بر آقنتی کیروب،
آرناؤدلق ودالماچیا سواحلندن چیقه‌رك، تریسته‌یه
قدر چیقار، واورادن ایتالیا سواحلی بوینجه اینه‌رك
ینه آق دکیزه دونر. بو دکیزك اك اهمیتلی اسکله‌
لری منتهای شمالنده، وبری آوستریا، دیکری ایتالیانك
النده بولنان تریسته ایله ونديك شهرلریدر. جنوب
طرفنده وایتالیا ساحلنده بولنان برندیسی شهری
دخی آوروپای غربی دمیر یوللرینك انتها بولدقلری
نقطه اولمغله، کوندن کونه کسب اهمیت ایتمکده‌در.
اسمی زمان قدیمده اك اهمیتلی اسکله‌سی بولنمش اولان
(آدریا) شهرینه نسبتله وضع اولنمشدر. آدریاتیق
دکیزینك مكمل خریطه‌لرینی تنظیم ایتمك خصوصنده
اولنان همت باشلیجه آوستریا دولتنك هیئت بحریه‌سنه
عائددر.

آدریان { یاخود آدریانوس (Adrien, Æ-lius Adrianus) روما حکمدار-
لرندن اولوب، میلادك ٧٦ تاریخنده بر اسپانیول
فامیلیاسنده تولد ایتمش، وذاتاً اقرباسندن بولنان
ایمپراطور (ترایان) طرفندن اخرت اولادلغنه قبول
اولنمشیدی. ١١٧ تاریخنده، سوریه والیسی ایکن،
ترایانك وقوع وفاتی اوزرینه، رومایه کیدوب،
ایمپراطورلق تختنه جلوس ایتمش؛ ودولتنك ضبط
واداره اولنه‌میه‌جق درجه‌ده توسیعی مسالکنی ترك
ایله، ایران دولتیله عقد مصالحه، و(آلن) وسارمات،
و(داچ) قوملرینی [بو کلمه‌لره مراجعت] دفع وتنکیل
ایتدکدن صکره، زمان سلطنتك اك چوغنی ممالکنی
دور ایتمکله کچیرمشدر. اقوام وحشیه‌نك مهاجماتنه
بر سد اولمق اوزره، انکلتره‌ده (قالدونیا) ایله
(برتانیا) آره‌سنده ٨٠ میل اوزونلغنده بر
دیوار چکدیرمش. خرستیانلغی قبول ایتمش اولان
(قادراتوس) و (آرستید) نام ایکی فیلسوفك مراجعتی
اوزرینه، بو دین جدیدی قبول ایدنلر حقنده‌کی جبر
وتضییقه ختام ویرمش. یهودیلرك ایکی دفعه اختلاللری
وقوع بولمغله، برنجیسنده کندیلرینی مغلوب، وقدسی
تخریب؛ وایکنجیسنده، که میلادك ١٣٦ تاریخنده،
یهودیلری للابد مملکتلرندن چیقاروب، طاغیتمش،
وقدسی (ایلیا قاپیتولینه) نامیله یکیدن تأسیس ایتمش.
آتنه‌ده ناتمام قالمش اولان (اولیمپوسلی مشتری) نك
معبدینی اکمال، وروماده بوکون (سنت آنجلو) قلعه‌سی
دنیلن کندی تربه‌سنی واورایه سوق ایدن کوپری‌یی
بنا ایتمشدر. فرانسه‌نك (نیم) شهرنده خرابه‌سی بولنان
اسکی تیاترونك دخی بانیسی بو اولدیغی مظنوندر.
١٣٨ تاریخنده (بایه) شهرنده وفات ایدوب، سلطنتی
(آنطونن) ه ترك ایتمشدر. (آدریان) عادل بر حکمدار
اولوب، پك حکیمانه قانونلر وضع، وذاتاً کندیسی
ماهر هیکلتراش وموسیقی شناس اولمغله، فنون وصنایعی
حمایه ایتمش ایسه‌ده، (آنتینوئوس) اسمنده بر کوزل
دلیقانلی‌یه ابتلاسیله نامنی لکه‌دار ایتمشدر. هرنه قدر
خرستیانلغی منع ایتمه‌مش ایسه‌ده، کندیسی دین
قدیمنده پك ثابت قدم ایدی.

آدریان { یاخود آدریانوس (Adrien, 'A-δριανός) ایکنجی عصر میلادی
ادبای یونانیه‌سندن اولوب، (صور) شهرنده طوغمش،
وآتنه‌ده تحصیل علم ایده‌رك، بعده (مارق اورل)
طرفندن رومایه جلب اولنمشیدی. بعض نطقلری
موجوددر.

آدریان { (St. Adrien) بو نامله خرستیانلر
عندنده درت عزیز واردر: برنجیسی
ایمپراطور (غالریوس) ضابطلرندن اولوب، خرستیا-
نلره قارشی محاربه‌یه مأمور ایکن، بونلرك ثبات
ومتانتنه حیران اولمغله، دین عیسوی‌یی قبول ایتمش،
ومیلادك ٣٠٦ تاریخنده (نیقومدیا) یعنی ازمیدده
قتل اولنمشدر. یوم مخصوصی ایلول افرنجینك
٨ نده‌در. — ایکنجیسی ٣٠٩ ده فلسطینك قیسا-
ریه شهرنده قتل اولنوب، یوم مخصوصی مارت
افرنجینك ٥ نده‌در. — اوچنجیسی پاپا (ویتالیان)
طرفندن، خرستیانلغی نشر ایچون، انکلتره‌یه
کوندریلوب، میلادك ٧٢٠ تاریخنده اوراده وفات

ايتمشدر. يوم مخصوصى كانون ثانى افرنجينك ٤ نده در. — دردنجيسى اسقوچياده (سنت آندره) پسقپوسى ايكن قتل اولنمشدر. يوم مخصوصى مارت افرنجينك ٤ نده در.

آدريان { (Adrien) بو نامله آلتى پاپا گلمشدر: برنجيسى رومادە طوغوب، ٧٧٢ تاريخنده انتخاب، و ٧٩٥ ده وفات ايتمشدر. (لومبارديا) حكمدارى (ديديه) طرفندن ازعاج اولنمش ايسه ده، مشهور (شارلمان) انتقامنى آلمش، و (ديديه) نك ممالكندن بعضيسنى پاپايه ويرمشيدى. بونك پاپالغى زماننده ٧٧٤ تاريخنده ازنيقده ايكنجى مجلس عمومى روحانى عقد اولنمشدر. — ايكنجيسى ينه رومادە متولد اولوب، ايكى دفعه پاپالق مسندينى رد ايتدكدن صكره، ٨٦٧ ده انتخاب اولنمش، و ٨٦٩ ده قسطنطينيه بطريقى (فوتيوس) ه قارشى رومادە بر مجلس روحانى عقد ايدەرك، (فوتيوس) ى بطريقلقدن چيقارمش ايسه ده، بونك مخالفتيله ظهور ايتمش اولان (شيسمه) يعنى اختلاف مذهب حقنده يكى بطريقله وقسطنطنيه ايمپراطورى (واسيل) ايله، وبر طرفدن دخى بر پسقپوس اعدام ايتمش اولان فرانسه قرالى «باشى طاس» (شارل) ايله خيلى اوغراشدقدن صكره، ٨٧٢ ده وفات ايتمشدر. — اوچنجيسى ينه رومادە متولد اولوب، ٨٨٤ ده پاپا اولمش وفوتيوسه قارشى ويرلمش اولان قرارى التزام ايدەرك، ٨٨٥ ده وفات ايتمشدر. — دردنجيسى انكليز اولوب، (نيقوله بركسپير) ناميله (آبوتس لانغلى) شهرنده طوغمشدر. پدرى ديلنجى اولوب، كنديسى دخى بر مدت ديلنجيلك ايتدكدن صكره، فرانسەيه كيدوب، (آوينيون) قربنده (سنت روف) مناسترنده خدمتجى، وبعده پاپاس، ومرور زمانله، مناسترك باش راهبى اولمش. پاپا بولنان اوچنجى (اوژن) طرفندن (آلبانو) قاردينالّلغنه ترفيع، وبر مأموريت مخصوصهٔ روحانيه ايله دانيمارقه ونوروج طرفلرينه ارسال اولنمشيدى. ميلادك ١١٥٤ تاريخنده پاپالق مسندينه اوتوروب، كرهاً سيجيليا قراللغنى تصديقه مجبور اولمش؛ و«كوتو» (كويوم)ٱله وپاپالغك بعض املاكنى ضبط ايدن ايمپراطور فردريقله بر مدت اوغراشدقدن صكره، ١١٥٩ ده وفات ايتمشدر. بوندن بشقه پاپا اولمش انكليز يوقدر. — بشنجيسى دردنجى (اينوسان)ك يكنى اولوب، جنوەدە طوغمش، وميلادك ١٢٧٦ تاريخنده پاپا انتخاب اولنمش ايسه ده، برآى صكره وفات ايتمشدر. — آلتنجيسى (بوير) لقبيله ملقب اولوب، ١٤٥٩ تاريخنده فلمنك (اوترخت) شهرنده طوغمش، وابتدا (لوون) ده علم عقائد معلمى اولوب، بعده اورانك دار الفنونى مديرى، ومتعاقباً اسپانياده (شارل كينت) ك باش پاپاسى، وصكره (طرطوشه) پسقپوسى اولمش؛ وشارل كينتك غيبوبتنده حكمدار وكيلى قالمشيدى. ميلادك ١٥٢٢ سنده شارل كينتك التماسى اوزرينه پاپا اولوب، پاپالق دائرەسنجه بعض اصلاحات اجرا ايتمش، وبو مسندك ادارەسنى اولدقجه يولنه قومغه، وشارل كينت ايله فرانسه قرالى برنجى فرانسوآنك بينى اصلاحه چاليشمش ايسه ده، عمرى وفا ايتميوب، ١٥٢٣ ده وفات ايتمشدر.

آدريان { (Adrian) آلمانيا علماسندن اولوب، ادبيات وتاريخه متعلق بعض تأليفات صاحبيدر. ميلادك ١٧٩٣ تاريخنده (كينكنبرغ) شهرنده طوغمش، و ١٨٦٤ ده (كيسن) شهرنده وفات ايتمشدر.

آدريان { (Adrian) ممالك مجتمعەنك (ميشيغان) حكومتنده (لناوى) قضاسنك مركزى بر شهر اولوب، (رزن) نهرينه دوكيلن بر چايك اوزرنده وبر قاچ دمير يولنك نقطهٔ التصاقنده واقع، وآلتى يدى بيك اهاليى جامعدر. اوجوارلر محصولات زرعيەسنك انبارى مقامنده اولمغله، تجارتجه خيلى اهميتى واردر.

آدل { ياخود عدل (Adel) اوروپاليلرك حبشك جهت جنوبيەسنده ويمنك قارشيسنده بولنان (بربره) مملكتنه ويردكلرى اسمدر، كه بوده، پورتكيزلرك اوراىى استيلالرنده، بو نامله اوراده حكم سورمكده اولان بر قبيلەنك اسمندن مأخوذدر. [«بربره» كلمەسنه مراجعت بيوريله.]

آدلار { (Adélard) (شارل مارتل)ك تورونى ومشهور (شارلمان) ك عمزادەسى اولوب، ميلادك ٧٥٣ نده طوغمش، و ٨٢٧ سنده وفات ايتمشدر. ابتدا (قوربى) مناسترنده باش راهب اولوب، ٧٩٦ تاريخنده ايتاليا حكمدارى (پپين) ك باش وكيلى اولەرق، كرك اونك وكرك اوغلى (برنار) ك زماننده حكيمانه ادارهٔ مملكه موفق اولمش ايسەده، مؤخراً (لوبى ديونر) طرفندن (نوآر موتيه) آطەسنه

نی اولنەرق، یدی سنه اقامت ایتدیرلمش ایدی. (شارلمان) طرفندن تشکیل ایدلمش اولان مجلس معارفه اعضالق ایتمش، وبعض آثار قلمیه براقشدر.

آدلار { دوبات. (Adélard de Bath) انکلترەنك اون ایکنجی عصر میلادی علماسندن اولوب، (سنت بنوآ) طریق روحانیسنه منسوب بولنمش، ولسان عربی‌یه آشنا اولمغله، علوم ریاضیه وهیئته متعلق برچوق کتب معتبرەنك عربیدن ترجمەسنه موفق اولمشدر. بوکتابلرك بریده (اوقلید) ك «مبادی» اسمندەکی کتابیدر، که اصلی اولان یونانجەسی او وقته قدر اوروپاجه مجهول ایدی. «مسائل طبیعیه» عنوانیله دخی بر اثری واردر.

آدل ایسلاند { (Adele Island) یعنی (آدل) آطەسی. آوسترالیانك جنوب غربی ساحلنك قارشیسنده وساحلدن ۹۰ کیلومترە آچیقده بر آطەدر، که ۱۵° ۳۲′ عرض جنوبی و ۱۲۱° ۵۵′ طول شرقیده واقعدر.

آدلایده { (Adélaïde) بورغونیا حکمداری ایکنجی (رودولف) ك قیزی اولوب، پدری ایتالیایی (پروانسه) قونتی (هوغ) دن ضبط ایتمك داعیەسنده بولنمش ایکن، مؤخراً (آدلایده) نك مرقوم هوغك اوغلی (لوتر) ه وارمسی اوزرینه، بونك ایتالیا حکمدارلغی رودولف طرفندن دخی تصدیق ایدلمشیدی. لوترك وفاتندن صکره ایتالیایی ضبط ایدن ایکنجی (برانژه) آدلایده‌یی کندی اوغلی (آدالبر) ه ویرمك ایستمش، وبوکا رضا ویرمدیکیچون، کندیسنی بر قلعەیه حبس ایتمشیدی. مؤخراً (قانوسه) پرنسی (آلبرتوآچو) طرفندن محبوسیتدن قورتاریلوب، ۹۵۱ تاریخ میلادیسنده (ساقس) حکمداری (اوتون) ه وارمش، وبو حکمداره ایتالیانك ضبطنی ادعا ایتمك حقنی قزاندیرمشیدی. تورونی اوچنجی (اوتون) ك صباوتی زماننده اون سنه نائبهٔ حکومت اولوب، غایت حکیمانه ادارهٔ ملکه موفق اولمش، و ۹۹۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. خرستیانلر بوکا عزیزه نظریله باقوب، کانون اول افرنجینك ۱۶ سنده یوم مخصوصنی اجرا ایدرلر. ایکی حکمدارك زوجەسی وبرینكده بیوك والدەسی اولوب، «دولتلر والدەسی» لقبنی احراز ایتمشیدی.

— (سنت آدلایده) اسمیله دیکر بر عزیزه دها واردر، که (کلدره) قونتی (منکندوس) ك قیزی اولوب، قولونیەدەکی (نوتردام) مناسترینك باش راهبەسی بولنمش، ومیلادك ۱۰۱۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. یوم مخصوصی شباط افرنجینك ۱۵ ندەدر.

بو نامله فرانسه خاندان حکمداریسنه منسوب بر قاچ قادین دخی بولنوب، بری (لویی بغ) ك زوجەسی و (شارل سمپل) ك والدەسی، بری (هوغ قاپت) ك زوجەسی و (روبر) ك والدەسی، بریده (ساووآلی آلیکس) نامیله مشهوره اولوب، شیشمان (لویی) نك زوجەسی بولنمش، واونك وفاتندن صکره (مونتمورنس) لی (ماتیو) یه وارمشدر.

آدلایده { مادام —. (Mme Adélaïde) بو نامله دخی فرانسه خاندان حکمداریسنه منسوب ایکی قادین واردر، که برنجیسی اون بشنجی لوینك قیزی واون آلتنجی لوینك خالەسی اولوب، ۱۷۳۲ ده طوغمش، وبیوك اختلال زماننده ناپولی‌یه چکیلوب، ۱۸۰۰ تاریخ میلادیسنده تریستەده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی لویی فلیپك همشیرەسی اولوب، ۱۷۷۷ تاریخنده طوغمش، وبرادریله برابر مادام (جنلیس) طرفندن تربیه اولنەرق، بوناپارتدن صکره اوروپا دولتك توسطیله تشکل ایدن حکومت زماننده سربستی طرفدارانك اك مشهورلرینی برادری طرفنه جلبه، و ۱۸۳۰ ده برادرینی فرانسه تاجنی قبول ایتمك اوزره قاندیرمغه پك چوق جهت ایتمش، ولویی فلیپك عندنده پك بیوك حکم ونفوذی حائز بولنمش ایدی. یکنلرینه بیوك بر ثروت براقشدر.

آدلایده { (Adélaïde) آوسترالیاده (سوت اوسترالیا) یعنی «آوسترالیای جنوبی» ایالتنك مرکزی بولنان شهردر، که ساحل بحردن ۱۵ کیلومترە ایچریده و (تورنس) نهرینك ایکی کنارنده غایت دلنشین بر موقعده و ۳۴° ۵۵′ عرض جنوبی ایله ۱۳۶° ۱۵′ ۵″ طول شرقیده واقع اولوب، ۱۸۶۱ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان تحریرده ۲۳۰۰۰ اهالیسی وار ایدی؛ آنجق بو مقدار او وقتدن بری دها پك چوق تزاید ایتمش اولسه کرکدر. سوقاقلری غایت کنیش وهر طرفدن زوایای قائمه تشکیل ایدەجك صورتده منتظم اولوب، شهرك ایچنده آلتی واسع میدان بولنیور. اك کوزل

انهسی: حکومت قوناغی، بانقه دائره‌سی، مجلس مبعوثان دائره‌سی، بری قتولیکلره وایکیسی پروتستانلره مخصوص اوله‌رق اوچ کلیسا و (تورنس) نهری اوزرنده‌کی طاش کوپریدر. (سن وینسن) کورفزنده واقع اولان (آدلاییده) لیماندن شهره قدر بر دمیر یولی خطی انشا اولنمشدر، که محصولات محلیه‌نك همان کافه‌سی بو طریقله اخراج اولنیور. ایالتنك اك معمور ناحیه‌لری بو شهرك ۲۰۰ کیلومتره‌لك جوارنده بولنیور. آوسترالیای جنوبینك حبوباتی دنیانك اك کوزل حبوباتی اولوب، بحر محیط کبیر جزایرنه وتا امید برونه قدر دخی بغدای ودقیق اخراج اولنمقده‌در.

آدلاییده { نهری. آوسترالیانك جنوب غربی طرفنده‌کی آدم قوینه دوکیلور برنهردر، که منصبندن ۸۰ کیلومتره یوقاری‌یه قدر بوجك کیلرك سیرو حرکتنه مساعددر. بو نهرك منصبی ۳۱ آغستوس افرنجی ۱۸۲۹ تاریخنده قپودان (وایقام) طرفندن کشف اولنمشدر.

آدلاییده { آطه‌سی. بحر منجمد جنوبیده، ۱۵′ ۶۷° عرض جنوبی و ۷۵° ۲۵′ طول غربیده واقع بر آطه‌در، که (بیسقوقس رانغ) یعنی «بیسقوق دیزیسی» نامیله ارض (غراهام) ساحلی قارشیسنده شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری ممتد اولان بر صره آطه‌نك اك غربیده بولنانیدر. میلادك ۱۸۳۱ تاریخنده بالینه آوجیلرندن (بیسقوق) نام انکلیز قپودانی طرفندن کشف اولنمشدر.

آدلاییده ایسلاندس { (Adellaïde Islands) یعنی «آدلاییده جزایری». آمریقای جنوبینك منتهای جنوبنده بولنان (ماجلان) بوغازینك غرب طرفنده‌کی مدخلنده واقع بر طاقم آطه‌لردر.

آدلجیس { (Adelgise) لومباردلر حکمداری (دیدیه)‌نك اوغلی اولوب، میلادك ۷۵۹ تاریخنده پدری طرفندن کندیسیله مشترکاً حکومت سورمکه دعوت اولنمش؛ و (شارلمان)ك همشیره‌سنی تزوج ایتمش ایسه‌ده، اونك علیهنده اوله‌رق (قارلومان)ه یاردیم ایتدیکیچون، ۷۷۵ تاریخنده شارلمان طرفندن (ورون) ده محاصره اولنه‌رق، ممالکی ضبط اولنمش؛ وکندیسی قسطنطنیه‌یه کیدوب، ممالکنی استرداده چالیشیرکن، ۷۷۸ تاریخنده شهر مذکورده وفات ایتمشدر.

آدلر { (Adler) آلمانیاده‌کی (الب) ایرماغنه دوکیلن چایلرك اك بیوکی اولوب، ایکی دره‌نك اجتماعندن تشکل ایدیور، که بونلرك بری (ویلده آدلر) یاخود (ارلیچ) تسمیه اولنه‌رق، (سیلزیا) ده نبعان ایله، مجراسی بر خیلی یرده آوستریا ایله پروسیه آره‌سنده حدود خطی تعیین ایتدکدن صکره، بوهمیا یعنی چهستانه کیره‌رك، واوراده (قلاپرستاین) طاغندن اینن و (ستیله آدلر) دنیلن دیکر شعبه‌سیله برلشه‌رك، (آدلر)ی تشکیل ایدر. (آدلر) نهری تقریباً ۹۰ کیلو متره‌لك جریاندن صکره (قونیغغرج) شهری جوارنده صولدن (الب) نهرینه دوکیلور. محل تلاقیده ۱۸۶۶ تاریخنده پروسیه ایله آوستریا آره‌سنده بر بیوك محاربه اولمشدر، که بو محاربه (سادوه) محاربه‌سندن سکز اون کون اول وقوع بولمشدر.

آدلر { (Adler) دانیمارقه علماسندن اولوب، السنهٔ شرقیه‌یه آشنا بولنغله، آثار عربیه وسریانیه وخط کوفی وکتب سماویه حقنده بعض اثرلر یازمشدر. میلادك ۱۷۵۵ تاریخنده اشلویغك (آرنیس) شهرنده طوغوب، ۱۸۳۴ ده (کیقاو) ده وفات ایتمشدر. اکثر عمرینی رومه‌ده کچیرمش، وبر مدت (قوپنهاغ) ده سریانی لسانیله علم عقاید معلملکی ایتمشدر.

آدلرسپار { قونتی. (Conte d'Adlersparre) اسوج جنراللرندن اولوب، میلادك ۱۷۶۰ تاریخنده طوغمش، و۱۸۳۵ ده وفات ایتمشدر. اوچنجی (کوستاو)ك محب ومحرمی اولوب، دردنجی (کوستاو)ك علیهنده حاصل اولان اتفاقه داخل اولمش؛ و ۱۸۰۹ ده وقوع بولان اسوج اختلالنك باشلیجه محرکلرندن بولنمشدر.

آدلسبرغ { (Adelsberg) آوستریانك (قارنیوله) ایالتنده (لایباخ) شهرینك ۶۵ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و۱۷۰۰ اهالی‌لی جامع بر قریه‌در، که جوارنده بولنان مغاره‌لرله مشهوردر. بو مغاره‌لره طاملایان صولر، کیرجلی اولدیغندن، تحجر ایده‌رك، عجیب شکللر آلیر، وقبه‌لری، برماهر صانع طرفندن اویلش کبی، مختلف

الشكل احجار منجمده ایله مزین بولنور. بو مغاره‌لرك برنده (پینقـه) نهری یره باتوب، دها آشاغیده (پلانینه) نك دیكر بر مغاره‌سنده (اونز) نامیله ظهور ایدر، وینه یره باتوب، دها آشاغیده (لایباخ) نهری نامیله میدانه چیقار. بونهرده بشقه هیچ بر یرده بولنمیان كوزسز بر نوع قوربغه بولنور.

آدلسهایم { (Adelsheim) آلمانیاده (باده) بیوك دوقه‌لغنـده (موسباخ) شهرینك ۲۷ كیلومتره شمال شرقیسنده وایكی كوچك نهرك نقطهٔ تلاقیسنده واقع بر كوچك شهر اولوب، ۱۵۳۰ اهالیسی واردر.

آدلغ { (Adelegg) آلمانیانك (وورتمبرغ) مملكتنده كائن (آلغایر آلپن) طاغلرینك اك مرتفعیـدر، كه بونك‌ده اك یوكسـك ذروه‌سی (اشـوارچغرات) تپه‌سی اولوب، ۱۱۵۰ متره ارتفاعی واردر.

آدلفی { (Adelphi, 'Αδελφοί) یعنی «برادرلر». یونان جزایرندن (پریستری) یعنی «كوكرجین آطه‌سی» نك جنوبنده وقربنده ایكی كوچك آطه‌در، كه ٦′ ۳۹° عرض شمالی و ٤٦′ ۲۱° طول شرقیده واقعدرلر.

آدلنای { (Adelnau) پروسیه‌نك (پوزن) ایالتنده و (اوستروه) شهرینك ۱۳ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر شهردر، كه اهالیسی آلمان اولوب، لهستاندن معدود اولمدیغی حالده، پروسیه‌نك النده بولنان لهستان قضالرندن برینك مركزی اتخاذ اولنمشدر. شهرك اهالیسی ۱۹۸۰، وقضاسنك اهالیسی‌ده ۵۷۸۸۰ نفوسدر.

آدلونغ { (Adelung) آلمانیانك اك مشهور علما ومعلمیندن اولوب، میلادك ۱۷۳۲ تاریخنده پروسیه‌نك (پومرانیا) ایالتنده طوغمش، و ۱۸۰٦ ده وفات ایتمشدر. آلمان لسانك بش جلددن مركب بر بیوك لغات كتابی، مكمل ومفصل بر فنون ومعارف قاموسی، بر مدنیت تاریخی، اوچ جلددن مركب بر فلسفه تاریخی، بشیوز لسان اوزرینه یازلمش بر (مهرداد) حكایه‌سیله بر دعا تألیفات معتبره‌سنك اك مشهورلریدر. علی‌الخصوص بشیوز لسان اوزرینه یازدیغی اثر پك بیوك بر شهرت بولوب، بر جلدی حیاتنده، وایكی جلدی دخی وفاتندن صكره نشر اولنمشدر. — یكنی (فردریق آدلونغ) دخی ادبادن اولوب، پترسبورغده یاشامش، واسكی آلمانجه ایله هندك (سانسكری) لسانی حقنده بعض اثرلر براقمشدر. ۱۷٦۸ ده طوغوب ۱۸٤۳ ده وفات ایتمشدر.

آدلیا { (Adelie) بحر منجمد جنوبیده ٦٧′ ٦٦° عرض جنوبی و ۱۳٤° ٤۰′ طول شرقیده واقع اوله‌رق، میلادك ۱۸٤۰ تاریخنده (دومون دورویل) نام قپودان طرفندن كشف اولنمش بوزلرله مستور ومحاط بر قره‌در. قطب مقناطیسی جنوبینك او جوارده بولندیغی مظنوندر.

آدم { (علیه‌السلام) نوع بشرك پدری اولوب، دنیاده ایلك یارادیلان انساندر. كتب سماویه‌ده ذكر اولندیغنه كوره، جناب خلاق كوكلری ویری یاراتدقدن صكره، حضرت جبرائیلك واسطه‌سیله یر یوزندن هرجنس طوپراقدن بر مخلوط آلوب، احسن تقویم صورتنه وضع، و بر روایته كوره قرق كیجه، بر روایته كوره‌ده قرق سنه او حالده ترك ایتدكدن صكره، بو قالبه روحی نفخ بیوره‌رق، حضرت آدمی خلق ایتمشدر. روایته كوره، نوع بشردن اول یر یوزنده جنلر ساكن اولوب، سفك دما وفساد ونفاق ایله مألوف اولدقلرندن، جناب حق انسانی یاراده‌جغنی خبر ویردیكنده، ملكلر: «بز سكا سجده وتسبیح ایتدیكمز حالده، ینه یر یوزنده فساد ایده‌جك بر مخلوقمی یاراده‌جقسك؟» دیه‌رك معترض اولمشلر ایسه‌ده، «بن سزك بیلدیككزی بیلیرم» امری اوزرینه سكوت، وحضرت آدمه روح نفخ اولندقدن صكره، واقع اولان امر الهی اوزرینه، جمله‌سی سجده ایتمشلر ایسه‌ده، یالكز جنتك خازنی بولنان ابلیس كبر وغرورندن طولایی سجده‌دن امتناع ایتمش؛ وبو سببله غضب الهی‌یه اوغرایه‌رق، سمادن طرد ولعنته مظهر اولمشدر. حضرت آدم جنت اعلاده اسكان اولنه‌رق، بعده، كندیسنه رفاقت ایتمك اوزره، ضلعندن حضرت حوا چیقارلمش، وایكیسی برابر جنته‌كی انواع نعمدن مستفید اوله‌رق، یالكز بر میوه‌یه تقربدن منع بیورلمشلردی، كه او میوه‌ده بغدایدر. ابلیس آدمله حوایی اغوا ایتمكی قصد ایدوب، آنجق جنت قپوسندن ایچری‌یه قومدقلرندن، كافهٔ

حیوانانه مراجعتله، کندی قالبلرینه کیرمکی تکلیف ایتمش ایسه‌ده، هیچ بری قبول ایتمیوب، اك نهایت ییلان بو تکلیفی قبول ایله، ابلیسی دیشلری آره‌سنه آله‌رق، جنته ادخال ایتمش؛ وابلیس جنته کیرر کیرمز آجی آجی بر سسله اغلامغه باشلایه‌رق، آدمله حوا بونك سببنی صوردقلرنده، « سزك عمرکز موقت اولوب. قریباً اوله‌جککزه اغلایورم، واکر حیات ابدیه نائل اولمق ایستر ایسه‌کز، شو منع اولنان میوه‌دن ییکز » دیه‌رك، امر الهی‌یه مخالفت ایتمك اوزره اغفال ایتمش، آدمله حوا بو میوه‌یی ییجه غضب الهی‌یه اوغرایه‌رق، جنتدن اخراج، وابلیس وییلانله برابر یریوزینه آتیله‌رق، « بربرکزك دشمنی اوله‌رق اینکز » امر وعتابنه مظهر اولمشلر. روایته کوره، ییلانك اوندن اول آیاقلری وار ایکن، اووقت آیاقلری سلب اولنه‌رق، سورینه سورینه یوریمك، وآدمك کندیسی واولادی رزقلرینی پك بیوك زحمت ومشقتله حاصل ایده‌بیلك، وحوانك کندیسیله نسلندن کله‌جك همجنسلری هر آی عادت کورمك وبیوك زحمت ووجعله وضع حمل ایتمك کبی جزالرله مجازات اولنمشلر در. حضرت آدم هندستانده سرندیب [سیلان] آطه‌سنده (نود) طاغنه، وحضرت حوا حجازده جده جوارینه هبوط ایدوب، بر چوق وقت آیری قالدقدن صکره، حضرت آدم حجازه کلوب، حضرت حوایی بولمش؛ وواقع اولان ندامت وبکالری اوزرینه، عفو الهی‌یه مظهر اوله‌رق، حضرت آدم انبیانك اولی اولمشدر. بر روایته کوره بیت الملك بناسنه، ودیکر بر روایته کوره، کعبهٔ شریفه بکیاره بریاقوت صورتنده کوکدن اینمش اولدیغندن، [« کعبه » کلمه‌سنه مراجعت.] اونك زیارت وطوافته مأمور اولوب، حضرت آدم مدت عمرنده قرق دفعه ماشیاً هندستاندن حجازه کیده‌رك، حج ایتمشدر. بعض مورخلر حضرت آدمك، حوایی آرامق اوزره، هندستاندن حجازه واقع اولان سفرنده، هر آدیم باصدیغی یر بر شهر اولمش، وآره‌لری قریه‌لرله طولمش اولدیغنی ذکر ایتمشلر ایسه‌ده، بو شهر وقریه‌لرك اهالیسی نره‌دن کلدیکنی بیان ایتمیورلر. بویله هر آدیمنده بر قصبه اوله بیلك ایچون، آدیملرك بر قاچ وبلکه بر قاچ یوز میل، وحضرت آدمك بویی دخی او نسبتده اوزون فرض اولنمق لازم کلوب، واقعاً ایلك یارادیلان انسانلرك اویله فوق العاده جسیم اولدقلری مروی ایسه‌ده، بو روایت نقلاً بر سنده مستند اولمدیغی کبی، فناً دخی مجروحدر. حضرت آدمك ٩٣٠ وياخود ١٠٠٠ سنه یاشامش اولدیغی، وهر چفتی، بری ارکك ودیکری قیز اولمق اوزره، توأم اوله‌رق، یکرمی چفت یعنی قرق اولادی اولدیغی مرویدر. اك مشهورلری شیث علیه السلامله قابیل وهابیلدر. حضرت آدم اولادینك ارککلرینی توأم اولان قیز قرنداشلریله اولندیرمیوب، مبادله ایتمك عادتی اولدیغندن، قابیلك توأمنی هابیله وهابیلككینی ده قابیله ویرمك ایستدکده، قابیل، کندی توأمی دها کوزل اولمق جهتیله، بوکا رضا ویرمیوب، قیصقاندیغندن؛ ودیکر بر روایته کوره، ایکیسی بر قربان تقدیم ایتدکلری حالده، هابیلككی من طرف الله قبول، وقابیلككی رد اولندیغندن، هر حالده حسددن قابیل هابیلی قتل ایتمش، که بوده یریوزنده انسانلرك ایلك جنایتی اولمشدر. [« قابیل » و « هابیل » کلمه‌لرینه مراجعت بیوریله.]

حضرت آدمه کافهٔ موجوداتك اسملری وحرائت ونسج ورعی حیوان کبی انسانلره لابد شیلر ملائکه واسطه‌سیله من طرف الله تعلیم ایدلدیکی، وجنتدن چیقارکن بعض اشجار وحبوبات وسائره‌نك تخم ویا فدانلرینی آلوب، هندستانده غرس وزرع ایتمش اولدیغی، وبو تعلیماتی حاوی سمادن اون صحف ایندیکی مرویدر. بر روایته کوره حضرت آدم سرندیبده، وحضرت حوا دخی حجازده وفات ایدوب، اورالرده، ودیکر بر روایته کوره دخی ایکیسی برمغاره‌نك ایچنده دفن اولنمشلردر. هر حالده حضرت حوا حضرت آدمدن صکره بر سنه معمر اولمشدر.

حضرت آدم وحوانك هبوطی تاریخی دخی مختلف فیه اولوب، مورخینك اکثریسی میلاد عیسادن ٥٥٨٤، وهجرت نبویه‌دن ٦٢١٦ سنه اول وقوع بولمش اولدیغنی قبول ایتمشلر ایسه‌ده، علمای طبیعیون نوع بشرك ابتدای ظهوری بوندن پك چوق دها اسکی اولمق لازم کلدیکی فکرنده بولنیورلر. بو کبی تاریخلر دائماً فرضیدر. اجناس بشرك مختلف رنکلرینی ومتنوع طبیعتلرینی دخی حضرت آدمك خلقیچون آلنمش اولان طوپراغك مختلف رنکلرده ومتنوع جنسدن

طوپراقلر خليطه‌سندن عبارت بولنمش اولديغنه حمل ايدنلر وار در. «آدم» اسمنك، «ادیم» كلمهٔ عربيه‌سيله مترادف اوله‌رق، «طوپراق» ديمك اولان بر لفظ عبرانيـدن، و «حوا» اسمنك دخی، ذی روح بر بشردن چيقارلديغی مناسبتله، «حی» كلمهٔ عربيه‌سيله مترادف اوله‌رق، «ديری» ديمك اولان ديكر برلفظ عبرانيدن مشتق اولديغی مرويدر. عبرانيجه‌ده تلفظی «آدام» اولوب، يهود ونصارا عندنده بو صورتله مستعملدر (Adam).

آدم آطه‌سی { (Adam's Island) (بنكاله) كورفزنده (اراكام) سـوا- حلنـك ١٦ كيلومتره آچيغنـده، (آمهرست) ايله (پاجت) آطه‌لری آره‌سنده بر كوچك جزيره‌در، كه ٤٥َ ١٨° عرض شمالی و ٤٤َ ٩١° طول شرقيده واقعدر.

آدم آنطالی {غلطه مولويخانه‌سی مشايخندن اولوب، هجرت نبويه‌نك ١٠٤١ تاريخنده مشيخت مذكوره پوستنه اوتورمش، و١٠٦٣ ده حج شريف نيتيله مصره عزيمت ايدوب، اوراده خسـته‌لنه‌رق، رحمت حقه نائل اولمشـدر. عالم وزاهد برذات اولوب، مثنویٔ شريفك مشكلاتنی حل ايتمه‌ده پك بيوك قوت ومهارتی وار ايدی. عن اصل آنطاليه‌لی اولوب، اورانك پك زنكين ونفوذلی برخاندانه منسوب ايدی. آنطالی دنيلديكی كبی «رومی» لقبيله دخی معروفدر.

آدمار { (Adhémar) فرانسـه‌نك ابتدادن ١٠٢٩ تاريخ ميلاديسنه قدر مفصلجه تاريخنی يازمش بر راهبـدر، كه ميلادك ٩٨٨ تا- ريخنده طوغوب، ١٠٣٠ تاريخنده، قدس شريفك زيارتنه كيدركن، وفات ايتمشدر.

آدمار { مونتيلی — . (Adhémar de Mon-teil) طلاقت لسان وجسارته مالك بر پسقپوس اولوب، فرانسه‌نك (پرووانس) ايالتنده طوغمش، وميـلادك ١٠٩٥ تاريخنـده پاپا ايكنجی (اوربن) طرفنـدن وكيل مرخص تعيين اولنـه‌رق، (تولوز) قونتی (رايموند) له برابر قدسـده‌كی اهل صليبه التحاقله، بونلری اهل اسلامه قارشی تشويقات ملعنتكارانه‌ده بولنمشدر.

آدمار { (Alph. Jos. Adhémar) فرانسه‌نك علمای رياضيوندن اولوب، ميلادك ١٧٩٧ تاريخنده پارسـده طوغمش، و ١٨٦٢ ده وفات ايتمشدر. پارسـده علوم رياضيه‌يه مخصوص بردرسخانه آچمش، وعلوم رياضيه ومعمارلق وصنايع نفيسه‌يه متعلق برخيلی تأليفات براقمشدر.

آدم بن عبد العزيز { خلفـای امـويه‌دن (عبـد العزيز بن عمر بن عبد العزيز بن مروان بن حكم) ك اوغلی اولوب، خلافتك بنی عباسه انتقالنده، ابو العباس سـفاحك الندن قورتيـلان بنی اميـه افراد قليله‌سـندندر. كنديسی شـاعر وغايت ظريف بر آدم اولديغندن، خلفای عباسيه‌دن مهدينك زياده‌سيله محبت والتفاتنه مظهر اولمشيدی. ابتدای حالنده عشرت وسفاهتده مبتلا بولنمش ايسه‌ده، نهايت توبه‌كار اولمشدر. بو بابده شو قطعه‌يی سويلشدر:

الاهل فتی عن شربها اليوم صابر
ليجزيه يوماً بذلك قادر
شربت فلما قيل ليس ينازع
نزعت وثوبی من اذی اللوم طاهر

آدمپور { (Adampour) هندسـتانك شمال شرقی طرفنده (عظيمكار) ايالتنـده (غازيپور) شهرينك ٧٠ كيلومتره شمالنده بر شهر اولوب، ١٠َ ٢٦° عرض شمالی و ٢١َ ٨١° طول شرقيده واقعدر.

آدمت { (Admète) خرافاتله مخلوط اولان يونان تاريخ قديمنه كوره، تسـاليا- ده‌كی (فرس) [يعنی چتـالجه] حكمـداری اولوب، (آرغونوت) ناميله معروف اولان دكيز سـياحلری زمره‌سنه داخل اولمش، و (قاليدون) شهرينه مسلط اولمش اولان مشهور بر طوموزی اولديرمكه موفق اولانلرك بری بولنمشـدر. شمسـدن كنايه اولان (آپولون) نام اله، كوياكوكدن طرد اولنديغی وقت، بوكا التجا ايدوب، قويونلرينی رعی ايتمشـيدی. (آدمت) مؤخراً مهلك بر خسـته‌لغه اوغراديغنده، (آپولون) كنديسنی قبض روحه موكل زعم اولنـان (پارق) نام پريلردن صاقلامش ايسه‌ده، اونك يرينه بر ديكرينك روحی آلنمق لازم كلديكندن، زوجه‌سی (آلكسـته) زوجی اوغورنده بو فداكارلغی قبـول ايدوب، اونك يرينه اولمكه راضی اولمش.

آدم تپه‌سی { (Pic d'Adam) سرنديب آطه‌سنده ٤٧َ ٥° عرض شما-

ی و ١١´ ٧٨° طول شرقیده واقع یوکسک بر طاغ اولوب، ٣٣٣٥ متره ارتفاعی واردر. ذروه‌سنه ایلیشدیرلمش زنجیردن برمردیونله یوقاریسنه چیقلیر. ذروه‌سنده قیانك ایچنه قدرتدن اویولمش برآیاق ایزی بولنیور، که هندلیلر بوکا پیغمبرلری اولان (بودا) نك آیاغی نظریله باقوب، پك بیوك بر اهمیتله زیارتنه دوام ایتدکلری کبی، مسلمانلر دخی حضرت آدمك ایزی نظریله باقیورلر. بو طاغه (همازل) دخی دیرلر.

آدم خان { ککهر هندستان ایله آفغانستان حدودنده ساکن بولنان ککهر قومنك رؤساسندن اولوب، بو قوم هجرتك ٩٧٠ تاریخنده افغانلیلرله محاربه‌یه طوتیشوب، سردارلری بولنان سارنك خان برحیله ایله افغانلیلرك الینه چکدرك قتل، واوغلی کال خان اسیر اولوب، بر قلعه‌یه حبس ایدلمش اولمغله، سارنك خانك برادری اولان صاحب ترجه آدم خان قومنك باشنه چکوب، افغانلیلره قارشی بر قاچ محاربه قزانمش، وبر چوق اسیر طوتوب، کوله کبی صاتمش ایدی. افغانستان حکمداری بولنان سلیم خان بوندن زیاده‌سیله منفعل اولوب، بیوك برعسکر سوقیله، ککهر قومنی بسبتون محو وپریشان، وپایتختی اولان (کوالیار) شهرنده بولنان ککهر اسراسنی بر خانه‌یه قپایوب، آتش ویرمکله، جمله‌سنی احراق؛ ویالکز سالف الذکر کال خانی صاغ براقوب، بنجابده اقامته مأمور ایتمش؛ واو صره‌ده سلیم خان وفات ایدوب، افغانستانی همایون شاه ضبط ایتمکله، کال خانی، عمیجه‌سی اولان آدم خانك حقندن کلمك شرطیله، ککهر سردارلغنه نصب ایتدیکنده، بو دخی آدم خانی صاغ طوتوب، تسلیم ایتمش.

آدم شلجی { (ابوالقسم محمد بن هیثم بن نوبه الشلجی العکبری) علمای محدثیندن اولوب، (طراز) قراسندن (شلج) ده دنیایه کلمش، و ٤٠١ تاریخ هجریسنده (عکبرا) ده وفات ایتمشدر. بناءعلیه شلجی دنیلدیکی کبی، عکبری نامیله دخی معروفدر. کندیسی احمد بن سلیمان نجاد وابن قانع وامثالی عالملردن استماع حدیث ایتمش، وکندیسندن دخی ابو طاهر احمد بن محمد بن حسین حفاف وسائرلری نقل احادیث شریفه ایتمشلردر.

آدم عسقلانی { بخارا مشایخندن اولوب، ابن ابی ایاس نامیله معروفدر. خلفای عباسیه‌دن معتصم باللهك زمان خلافتنده ٢٢١ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر.

آدم عنبری { (ابن شدقم) اسمیله دخی معروف بر شاعردر. یاقوت حموی بعض اشعارینی ذکر ایدیورسه‌ده، ترجمهٔ حالنه موفق اولنه‌مدی.

آدم قویی { (Adam's Bay) آوسترالیانك شمال غربی ساحلنده (اسینغتون) لیمانك ٧٠ کیلومتره جنوب غربیسنده ١٠´ ١٢° عرض جنوبی و ٢٥´ ١٢٩° طول شرقیده واقع بر قویدر، که اغزی ١٠ میل وسعتنده اولوب، ٦ میل قدر قره‌نك ایچنه کیرمشدر. (آدلاییده) نهری بو قویه دوکیلور.

آدم کوپریسی { (Pont d'Adam) وانکلیزجه (Adam's Bridge). هندك جنوب شرقی ساحلیله سرندیب آطه‌سنك ساحل غربیسی بیننده قوملق برصیغ اولوب، یالکز ایکی ممری واردر، که بری هند ساحلنده، ودیکری سرندیبه قریب اولوب، کمیلر بو ایکی ممرك برندن چکمك مجبوریتنده درلر. حضرت آدم بو صیغ واسطه‌سیله سرندیبدن هنده چکمش اولمق اعتقادیله بواسمله تسمیه اولنمشدر.

آدموز { (Ademuz) اسپانیای شرقیده کائن والنسه [بلنسیه] ایالتنك منتهای شمال غربیسنده و (والنسه) شهرینك ٩٧ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر شهر اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی واردر. شهره حاکم اولمق اوزره، عربلر زماننده انشا ایدلمش اولان قلعه‌سی خراب حالنده‌در. شهر (توریا) ونام دیکرله (غوآد الاویار) [که «وادی الآره» ویاخود «وادی الباره» دن محرفدر] دنیلن وآق دکیزه دوکیلن بر نهرك کنارنده‌در.

آدمیرال ایسلاند { (Admiral-Island) یعنی «آمیرال آطه‌سی» آمریقانك شمالنده قطب شمالی دائره‌سی داخلنده کائن (کورجستان) دکیزنده واقع بر آطه اولوب، (وانقوور) آطه‌سندن بر بوغازله آیرلمشدر، که بو بوغازك وسعتی بعض محلارده ١٠٠ متره‌یی تجاوز ایتمیور. بو آطه‌نك طولی ٢٠ وعرضی ٦ الی ٨

کیلومتره‌در. کوزل لیمانلری، طوزلی صو منبعلری و ۸۰۰ متره ارتفاعنده بر طاغی واردر.

آدمیرالتی ایسلاند { (Admiralty Island) یعنی «ترسانه آطه‌سی» آمریقای شمالینك منتهای شمال غربیسنده واقع (آلکساندره) آطه‌لری جمله‌سندن اوله‌رق، بیوك بر جزیره اولوب، آمریقا ساحلندن (استفن) بوغازیله آیرلمشدر. بو جزیره ۵۷° ایله ۲۵′ ۵۸° عرض شمالی و ۱۳۶° ایله ۲۰′ ۱۳۷° طول غربی آره‌سنده اولوب، کوزل اورمانلرله مستور، وبعض اهالیٔ اصلیه ایله مسکوندر. بو آطه اطرافنده‌کی جزایر ایله برابر روسیه‌نك آمریقاده‌کی ممالکندن معدود ایکن، مؤخراً (آلاسقه) ایله برابر ممالك مجتمعه‌یه ترك اولنمشدر.

آدمیرالتی اینلت { (Admiralty Inlet) یعنی «ترسانه کچیدی» آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (واشینغتون) جمهوریتنده، شمالنده‌کی (جوان فوقه) بوغازیله جنوبنده‌کی (پوجتس سوند) بوغازی آره‌سنده طولاشیقلی ودرین برقنالدر. برکنارنده (ستیله) لیمانی بولنور. — بو نام ایله آمریقانك اوستنده قطب شمالیه قریب اولان جزایر آره‌سنده کائن (لانقاستره) بوغازینك مدخلنده بر قنال دها واردر، که ۴۰′ ۷۳° عرض شمالی و ۲۰′ ۸۵° طول غربیده واقعدر.

آدمیرالتی سوند { (Admiralthy Sound) یعنی «ترسانه بوغازی» آمریقای جنوبینك منتهای جنوبنده واقع «ارض نار» (Ter de Feu) مملکتنك ساحل غرب شمالیسنده پك درین وطار برکورفزدر. (ماجلان) بوغازینك اوته‌سندن باشلایه‌رق، جنوب شرقیه طوغری قره‌لرك ایچنه ۶۲ کیلومتره ممتد اولور. آغزنده ۱۰ کیلومتره وسعتی وار ایسه‌ده، کیتدکجه طارلاشه‌رق، اك نهایت ٤ کیلومتره کنیش قالیر، واوجنده غایت امین بر قوی تشکل ایدر.

آدناره { (Adenara) بحر محیط هندیده واقع ملانی آطه‌لرندن بر جزیره‌در. که (فلوروس) جزیره‌سنك شرقی طرفنده اولوب، بو جزیره‌دن بر بوغازله آیرلمشدر. ۱۷′ ۸° عرض جنوبی و ۵۴′ ۱۲۰° طول شرقیده واقع اولوب، ۵۰ کیلومتره اوزون و ۲۴ کیلومتره کنیشدر. اورمانلرله مستور طاغلق اراضیدن عبارت اولوب، مرکزی اولان (آدناره) شهرندن بشقه (قرمه)، (لالاباتو)، (لاماو)، (لامابوله)، (ترونی)، و (وورّی) شهرلری واردر.

آدنه { آطنه‌نك اسکی املاسیدر. [«آطنه» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدنه { (Adénès) فرانسه‌نك اون اوچنجی عصر میلادی شعراسندن اولوب، بعض منظوم حکایه‌لر یازمش؛ وابتدا (فلاندره) قونتلرینه، بعده (برابان) دوقه‌لرینه منسوب بولنوب، نهایت فرانسه قرالی «جرأتلی» فلیپه انتساب ایتمشیدی.

آدو { (Addou) وانکلیزجه (Addooe) هندك جهت غربیه‌سنده بولنان (مالدیو) یاخود (ملدیب) آطه‌لرندن بری و او آطه‌ده‌کی شهردر، که ۲۳′ ۲۳° عرض شمالی و ۹′ ۶۸° طول شرقیده واقعدر.

آدور { (Adour) فرانسه‌نك جنوب غربی جهتنده کائن (غاسقونیه) ایالتنك بر نهریدر، که باشلیجه شعبه‌سی (پیرنه) سلسله‌سنك (تورماله) طاغندن نبعان، وقیالر آره‌سندن بر چوق شلاله‌لر تشکیل ایده‌رك جریان، و(سنت ماری) شهری قربنده مؤخراً آچلمش اولان بر تونل واسطه‌سیله (پیرنه) طاغلرینك اك بیوك کوللرندن اولان «ماتی کول»ك صولرینی دخی اخذله، غایت منبت بردره‌دن کچه‌رك، کوزل جنسلی آتلر یتیشدیریلن برطاقم چایرلر اروا ایدر. «یوکسك پیرنه» سنجاغندن چیقدقدن صکره، (ژرس) سنجاغنده (آروس) و (لز) چایلرینك صولرینی دخی آله‌رق، (لاند) سنجاغنه داخل اولور؛ واوراده دخی صول ساحلندن (غابا)، (لوت)، (لونی) و (غاو) نهرلرینك وصاغ ساحلندن دخی (میدوز) نهرینك صولرینی طوپلار. بو نهرلردن یالکز (غاو) نهری (آدور) ه خیلی کلیتلی صو دوکر، علی الخصوص پیرنه طاغلرینك قارلری اریدیکی وقت، بونهرك صویی (آدور)ك صویندن دخی زیاده اولور، چونکه آدور مجراسنك اطرافنی اروا ایله صوینك برقسمنی غائب ایدر. آدور (اوست پیرنه) سنجاغنده (تارب) شهرینك جوارندن کچدیکی کبی، (لاند) سنجاغنده دخی (ار)، (غرناده)، (سن سور) و (داقس)

شهرلرینك یاندن چكدكدن صكره، (غاو) نهریله تلاقی ایتدیكی محلده (آلت پیرنه) سنجاغنك حدودینه واصل اولور، واورادن منصبنه قدر ۳۰ كیلومترهلك مسافهده (لاند) سنجاغیله (آلت پیرنه) سنجاغنك حدودینی تشكیل ایدر. مجراسنك بو صوك قسمنده دخی صولدن (بیدونه)، (لاران)، (آردانابیا) و(نیوه) چایلرینك صولرینی آلیر. آدوره دوكیلن بو نهرلردن (میدوز)ك ۴۳، (غاو)ك ۱۰، (بیدوز)ك ۲۰، (لاران)ك ۱۵، (آردانابیا)نك ۱۰ و(نیوه)نك ۲۸ كیلومترهلك مجرالری سیرسفائنه صالح اولوب، بعضیسنده منتظم صورتده واپورلر ایشلیور. (آدور)ك كندیسی ایسه منصبندن ۱۲۸ كیلومتره یوقاری (لاند) سنجاغندهكی (سن سور) قصبهسنه قدر، سیرسفائنه صالح اولوب، منصبنه قریب اولان (بیونه) شهرینه پیرنه و(لاند) دن اودون، كراسته، قطران وسائره ایندیرر. مجراسی ۳۳۰ كیلومتره اولوب، (بیونه) شهرینك بش بچق كیلومتره آلتنده (بوقو) قریهسی جوارنده بحر محیط اطلاسینك (غاسقونیه) كورفزینه دوكیلور. بو نهر خیلی قوملر دوكدیكندن، منصبنده حاصل اولان قوم سدلرندن طولایی، اعصار سالفهده بر قاچ دفعه یول ومنصبنی دكیشدیرمش؛ وعصر حاضرده فرانسه حكومتی متین سدلر چكهرك، بوفنالغك اوكنی آلمش ایسهده، دوكیلن قوملر آغزینی جذر حالنده كیلرك سربست دخولنه مانع اولهجق بر حاله قومقده اولوب، بونك چارهسی بولنهمامشیدی. بو حال مانع اولیه ایدی، (بیونه) شهری فرانسهنك سواحل غربیهسنك اك بیوك اسكلهلری صرهسنه چكهبیله جكدی. بو نهرك اسمی اسكی (غال) لساننده «صو» دیمك اولان (دور) كلمهسندن مشتق اولوب، اسكی یونان ولاتین جغرافیونی طرفندن (آتوروس) تسمیه اولنمشدر.

آدور (Adur) انكلترهنك (سوسكس) قونتلغنده بر كوچك چای اولوب، (شورهام) قربنده (مانش) دكیزینه دوكیلور.

آدورف (Adorf) آلمانیاده (ساقس) حكومتنك جنوب غربی جهتنده واقع (فوآغتلاند) قضاسنده، (الستر) نهری اوزرنده و(ارزهبیركه) طاغنك شمالی اتكنده غایت كوزل بر وادیده واقع بر كوچك شهردر، كه باویره وبوهمیا حدودینه قربیتی مناسبتیله اولدقجه تجارتی، ایپلیك، كاغد، چالغی آلاتی، بویا، بیره وسائره كارخانهلری، دباغخانهسی وحیوانات بازاری وار در. اهالیسی ۳۱۳۵ كشیدر.

آدورنو (Adorno) وندیك جمهوریتی رؤساسندن بر قاچنك منسوب بولنمش اولدقلری بر خانداندر، كه رقیبی اولان (فرغوسو) خاندانیله ۲۰۰ سنه رقابت و مخاصمهده بولنوب، چوق دفعه اجنبیلرك مداخلهسنی دعوت ایتمشلردی. بو خاندانه منسوب اولوب بو اسمله یاد اولنان جمهوریت رئیسلری سكز كشیدر. — برنجیسی (غبریل آدورنو)در، كه میلادك ۱۳۶۳ تاریخنده انتخاب اولنهرق، برنجی رئیس جمهوری اولان (سیمون بوقانغرا) یه خلف اولمش؛ و۱۳۷۱ ده نفی اولنهرق، یرینه (دومنیقو فرغوسو) انتخاب اولنمشدر. — ایكنجیسی (آنطوآن آدورنو) اولوب، ایلك دفعه ۱۳۸۴ ده انتخاب اولنهرق، مؤخراً درت دفعه دها ریاسته چكمشدر. — اوچنجیسی (جورجی آدورنو) اولوب، ۱۴۱۳ ده انتخاب اولنمش، وایكی سنه صكره استعفا ایتمشدر. — دردنجیسی (طوما آدورنو) اولوب، ۱۴۱۵ تاریخندن ۱۴۲۱ تاریخنهدك ریاست ایتمشدر. — بشنجیسی (رافائل آدورنو) اولوب، ۱۴۴۳ ده انتخاب اولنمش، و۱۴۴۷ ده استعفا ایتمشدر. — آلتنجیسی (باربان آدورنو) اولوب، رافائلك استعفاسی اوزرینه، ریاستی ضبط ایتمش، و (جوان فرغوسو) ایله اوغراشمشدر. — یدنجیسی (پروسپر آدورنو) اولوب، ۱۴۶۱ ده انتخاب اولنهرق، فرانسزلری جنوهدن اخراج ایتمش، و (فرغوسو) خاندانی طرفندن ایكی كره وطننی ترك ایدوب، قاچمغه مجبور اولمشدر. — سكزنجیسی ایكنجی (آنطوآن آدورنو) اولوب، ۱۵۱۳ ده انتخاب، واو سنه (اوقتاویان فرغوسو) طرفندن ریاستدن اخراج، و۱۵۲۲ ده (شارل كینت)ك امدادیله یكیدن رئیس جمهور انتخاب اولنمش ایسهده، ۱۵۲۸ ده فرانسه دونتماسنك باشنده بولنان (آندریا دوریا) طرفندن ریاستدن تبعید اولنمشدر. مرقوم آندریا دوریا (آدورنو) ایله (فرغوسو) خاندانلرندن جمهور ریاستنه چكمك حق وصلاحیتنی سلب، وحتی بونلری خاندانلرینك اسمنی بیله ترك ایتمكه اجبار ایله، بینلرندهكی منازعاته ختام ویرمشدر.

آدولف { (St. Adolphe) میلادك سكزنجی عصرنده اسپانیاده بولنوب، اندلس ملوك امویه‌سندن عبدالرحمنك زماننده قتل ایدلمش بر راهبدر، كه قتولیكلر اعزه صره‌سنه چكیروب، ایلولك ۲۷ سنده یوم مخصوصنی اجرا ایدرلر. — بو نامله دیكر بر عزیز دخی واردر، كه میلادك ۱۲۰۲ تاریخندن ۱۲۲۲ تاریخنده‌دك پروسیه‌نك (اوسنابروق) شهرنده پسقپوس بولنمشدر. یوم مخصوصی شباط افرنجینك ۱۱ نده در.

آدولف { (Adolphe de Nasseau) دوناسو (والرام دوناسو) قونتنك اوغلی اولوب، میلادك ۱۲۵۰ تاریخنده طوغمش، وآنجق جسارت وشجاعتیله شهرت بولمش بر آدم ایكن، ۱۲۹۲ تاریخنده، آوستریا خاندانه منسوب (آلبرت) ك خلعی اوزرینه، آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب اولنمش، و(اكس لاشاپل) شهرنده رسم تتوجی اجرا ایتمش ایسه‌ده، منتخبلره ایتمش اولدیغی وعدلری اجرا ایتمدیكندن، ۱۲۹۸ ده خلع، ویرینه انتخاب اولنان (آلبرت) طرفندن (وورم) قربنده (كولهایم) موقعنده واقع محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

آدولف فردریق { (Adolphe-Frédéric) (هولستاین غوتورب) خاندانه منسوب اوله‌رق، اسوج قرالی اولوب، میلادك ۱۷۱۰ تاریخنده طوغمش، و ۱۷۷۱ تا- ریخنده وفات ایتمشدر. (لوبك) شهرینك پسقپوسی و (هولستاین غوتورپ) دوقه‌لغنك مدیری ایكن، ۱۷۴۳ ده اسوج حكومتی طرفندن، روسیه‌نك اجباری اوزرینه، كندیسی قراللغه نصب اولنمشدر. ۱۷۵۱ ده تتوج ایدوب، روسیه ایله عقد مصالحه، واسوجده صنایع وتجارتك ترقیسنه خیلی خدمت ایتمش ایسه‌ده، زماننده، بری «شاپقه‌لیلر» عنوانیله زادكاندن، ودیكری «تاقیه‌لیلر» عنوانیله عوامدن مركب ایكی فرقه تشكل ایتمشیدی، كه بونلرك برنجیسی فرانسه، وایكنجیسی‌ده انكلتره ایله روسیه طرفندن التزام اولنه‌رق، وكاه بری كاه دیكری غالب كله‌رك، بر چوق محاربات داخلیه وفساد وفتنه‌لره سبب اولمشلردر.

آدوله { (Adula یاخود Adule) آلب سلسلهٔ جبالنك اورته‌لرنده بر طاغدر. قدمای جغرافیوندن (استرابون) (رین) و (آدا) نهرلرینك منبعلری بو طاغده اولدیغنی ذكر ایدیور.

آدولیس { (Adulis) بحر احمرده حبشك سواحلنده بولنان (زیلع) شهرینك اسم قدیمیدر. بو شهر زمان قدیمده بیوك بر تجارتكاه اولوب، (بطلیوس اورجت) اوراده بر بیوك آبده (Monument) تأسیس ایتمشیدی، كه اوزرنده محكوك بولنمش اولان یازیلر (قوزماس - اینديقوپلوستیس) نام مؤلف طرفندن ضبط وحفظ اولنمشدر. شهر جدیدك اطرافنده خیلی ویرانه‌لر وآثار عتیقه بولنیور. [«زیلع» كلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدوم { (Adom) بحر لوط جوارنده اردن كنارنده بر اسكی شهرك اسمیدر. یوشع علیه السلام معیتنده بولنان بنی اسرائیل چكمك ایچون، بو شهر قربنده اردن نهرینك چكید ویرمش اولدیغی مرویدر.

آدونچور به { (Adventur Bay) انكلیزجه «طالع قویی» دیمك اولوب، آوسترالیانك جهت جنوبیه‌سنده‌كی (تاسمانیا) جزیره‌سنك جنوب شرقی ساحلنك قارشیسنده واقع (برون) آطه‌سنده امین بر قویدر، كه ۱۸۷۳ تاریخ میلادیسنده قپودان (فورنو) طرفندن كشف اولنه‌رق، سواریسی بولندیغی كمینك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

آدونی { (Adoni یاخود Advani) هندستاننك (مدارس) ایالتنده بو اسمله مسمی بر قضانك مركزی اولان بر شهردر، كه ۱۰° ۳۸′ عرض شمالی و ۷۴° طول شرقیده واقع اولوب، میلادك ۱۸۰۰ تاریخنده نظام طرفندن انكلتره دولتنه ترك اولنمشدر.

آدونیس { (Adonis) اساطیر یونانیه‌ده حسن وجمالیله مشهور بر دلیقانلیدر، كه قبریس حكمداری (كینیراس)ك كندی قیزی (میرا) ایله بتیامه‌رك واقع اولان زناسندن متولد اولوب، عشق الهه‌سی زهره‌نك عشق ومحبتنه مظهر اولدیغندن، بر كون بو الهه‌یه مخصوص اولان جبل لبنان اورمانلرنده آولاركن، زهره‌نك عاشق اولان مریخ قیصقانه‌رق، بر یبانی طوموز صورتنه كیروب، كندیسنی اغیر صورتده یاره‌لمش ایسه‌ده، ابو الآلهه مشتری زهره‌نك كوز یاشلرینه ترحم ایده‌رك، آدو-

نبك آلتی آی یر یوزنده، وآلتی آی دخی جهنم الٰهی (پلوتون) ك ضبط وازدواج ایتمش اولدیغی (پروزرپینه) نام الٰهه‌نك یاننده چکیرمك شرطیله، اقامت بولمنه مساعده ایتمش. بو آلتی آیلق ظهورله آلتی آیلق غیوبتندن، وسوریه ومصر طرفلرنده (تموز) نامیله معروف اولمسندن دخی استدلال اولندیغی اوزره، (آدونیس) صیف وحرارتدن کنایه اولملی ایدی.

آدونیس (Adonis) فنیکه‌نك بر نهری ایدی، که الیوم (نهر ابراهیم) نامیله معروف اولوب، بیروت جوارنده دکیزه دوکیلور. بو نهر، قیرمزی قومله مستور اراضیدن کچدیکی مناسبتله، بعض وقتلرده، صویی قیرمزی‌یه چالار اولدیغندن، اسکی زمانده (آدونیس) ك قانندن قیزارمش ظن ایدرلردی، وبو سببدن بو اسمله تسمیه ایتمشلردی. [ماده سابقه‌یه مراجعت بیوریله.]

آدووقات هاربور (Advocate Harbour) یعنی «آووقات لیمانی» آمریقای شمالیده انکلتره مستملکاتندن اولان (دومینیون) مملکتنك (یکی اسقوچیا) ایالتنده بر شهردر، که صاغلام لیمانی اولوب، ایچنده کلیتلی کیلر انشا اولنور.

آدی (Adi) آفریقای شرقینك خط استوایه قریب طرفلرنده جریان ایدر بر نهردر، که بعض سیاحلرك بریلیردن آلمش اولدقلری معلوماته کوره، (کیفوبو) مملکتنده واقع (امبولویلو) طاغندن نبعان ایده‌رك، بعده (جنوو) نهریله تلاقی ایدر، و (ملینده) کورفزینه دوکیلن (سانباکی) نهرینك عینی اولدیغی ظن اولنور.

آدیابنه (Adiabène) کردستانك ایرانك النده بولنان قسمنك یعنی (رومیه) کولنك جهت جنوبیه‌سنده‌کی مملکتك اسکی یونان جغرافیونی عندنده معروف اولان اسمیدر، که بوده (زاب) نهرینك اونلر عندنده مستعمل اولان (آدیان) اسمندن مشتقدر.

آدیامان ونام دیکرله (حصن منصور) دیاربکر ولایتنده دیاربکر شهرینك ١٢٠ کیلومترو جنوب غربیسنده، ′٤٥ °٣٧ عرض شمالی و ′١٢ °٣٦ طول شرقیده واقع بر شهر اولوب، ١١٠٠ اهالیسی واردر. اطرافنده‌کی اراضی دوز اولوب، صو آلتنده بولنیور.

آدیج (Adige) ایتالیای شمالیده بر ایرمق اولوب، آلب سلسلهٔ جبالنك (آلب رتیق) دینیلن قسم شرقیسنده، آوستریانك (تیرول) مملکتیله اسویچره‌نك (غریزون) ناحیه‌سی حدودینه قریب بر محلده بر قاچ کوچك کولدن چیقه‌رق، ابتدا شرقه، وبعده (مران) قربنده (پاشیر) نهریله دخی برلشدکدن صکره، شرق جنوبی‌یه، ونهایت دها بر قاچ دره‌لرله و (ایزاق) نهریله‌ده تلاقی ایله، جنوبه طوغری آقه‌رق، تیرولك اهالیسی ایتالیان اولان جهتنی شق ایله، صاغدن (نوچه) و صولدن (آویزیو) نهرلرینی دخی یوتدقدن، وترنته شهرینك اوکندن کچدکدن صکره، ایتالیانك وندیك ایالتنه دخول ایله، ابتدا جنوبه، بعده جنوب شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، (ریوولی) شهرینك یاننده بر طار بوغازدن کچدکدن صکره، ایتالیای شمالینك واسع اووه‌سنه دوشه‌رك، (ورونه) و (لنیاغو) شهرلرینك اوکندن کچر، و (بادیا) شهرینه واصل اولنجه، تماميله شرقه طوغری دونوب، بطاقلق بر اووه‌نك ایچندن (پو) ایرماغیله متوازیاً آقه‌رق، (پورتو فوسونه) شهری یاننده آدریاتیق دکیزینه منصب اولور. آدیجك مجراسی ٣١٨ کیلومترو اولوب، آشاغی طرفی ٧٥ دن ١٥٦ مترو‌یه قدر کنیش، و (برانزول) شهرینه قدر سیر سفائنه صالحدر. آشاغی طرفده کندیسیله متوازیاً آقان (پو) نهریله بر چوق قناللرله اختلاط ایدیور، که بونلرك‌ده اکثریسی سیر سفائنه صالحدر. آدیج دخی پو کبی پك چوق قوملر وچامورلر دوکر، وبو سببدن برقاچ دفعه یول دکشدیرمشدر. اسکی یونان وروما جغرافیونی عندنده (آتسیس Athésis) نامیله معروفدر.

آدیجتو (Adigetto) ایتالیای شمالیده وندیك ایالتنك جهت غربیه‌سنده سیر سفائنه صالح بر قنال اولوب، (آدیج) و (پو) نهرلریله (نوئورتیقو)، (پولشلا) و (بیانقو) قناللری آره‌سنده بر طریق اختلاط تشکیل ایدیور.

آدیرونداق (Adirondack) ممالك مجتمعه‌نك (نویورق) جمهوریتنده بر طاغدر، که (آلغانی) سلسله‌سنك شمال شرق قسمندن عبارت، ومتوازیاً اوزانان بر قاچ صره‌دن مرکب اولوب، (چامپلن) کولنده دیکنه کسلمش کبی بر برون تشکیل ایدر. بو طاغ قیالق وصارب

اولوب، انکلترنده دخی منبت یرلری پك آز در. اك یوکسك ذروه‌سی ١٦٦٧ متره ارتفاعی اولان (تهاوس) تپه‌سیدر.

آدیس (Adis) ونام دیکرله (رادس Rhades) اسکی قارتاج مملکتنك یعنی تونسك برکوچك شهری ایدی، که روما سردارلرندن (رغولوس) اوراده میلاددن ٢٥٦ سنه مقدم قارتاجلیلری مغلوب ایتمشیدی.

آدیسون (Addison) انکلترەنك مشاهیر مؤلفیننــدن اولوب، میلادك ١٦٧٢ تاریخنده (میلستون) شهرنده طوغمش، و ١٧١٩ ده وفات ایتمشدر. اوقسفورد شهرنده تحصیل ایدوب، هنوز مکتبده ایکن، لاتین لساننده نظم ایتدیکی اشعاریله شهرت بولمش؛ و (ریسویق) مصالحه‌سی حقنده یاپدیغی برمنظومه‌دن طولایی، قرال (کویوم) ك توجهنی قزانه‌رق، سنوی اوچیوز لیرا معاشه نائل اولمشیدی. بعده فرانسه وایتالیایه بر سیاحت ایدوب، ١٧٠٢ ده مکمل بر سیاحتنامه نشر ایتمشدر. بر قاچ سنه صکره بر نظارت مستشارلغنه تعیین اولنمش، وبعده ایرلانده خدیوتینه نصب اولنان (وارتون) ك رفاقتنده باش کتابتله ایرلاندەیە کیتمش؛ واورادن عودتنده، (استل) ایله مشترکاً سیاست وادبیات واخلاقه متعلق بر قاچ مجموعهٔ موقوته نشر ایتمش؛ و١٧١٣ ده «قاتون» عنوانیله یازدیغی بر حماسه‌یی تیاتروده اجرا ایتدیره‌رك، بر بیوك شهرت ورغبته مظهر اولمشدر. او صره‌ده بر چوق معتبر غزته‌لرك دخی باش محررلکنی ایتمش؛ وقرالیچه (آنه) نك وفاتندن صکره، ١٧١٧ تاریخنده هیئت وکلایه کیرمش ایسه‌ده، دولت ایشلری طبیعتنه اویغون کلمدیکندن، متعاقباً استعفا، وسنوی ١٥٠٠ انکلیز لیراسی معاشله تقاعدی اختیار ایتمشیدی. بو عزلتنده دخی بر قاچ اثر نشر ایتمشدر. ادبیاتده عباره‌سنك سلاستی ومحاکمه‌سنك متانتیله مشهور ومقبول ایدی؛ واموری سیاسیه‌ده سربستی طرفدارانندن اولوب، (مونتان) و (هالیفاقس)ده خیلی طرفکیرلری وار ایدی. زماننك کافهٔ ادبا وعلماسیله وعلی الخصوص (استل) و (قونغراو) ایله مناسبت ومحبتی وار ایدی. او وقته قدر منسی حکمنده بولنان شاعر مشهور (میلتون) ك نام وشهرتنی اعلا وتعمیم ایتمکه سبب اولمشدر.

(وارویق) قونتسه‌سیله ازدواج ایتمشیدیسه‌ده، بو تأهلدن بختیار اوله‌مامشیدی. آثاری دفعاتله طبع، وآوروپانك اکثر السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

آدیسون (Addison) ممالك مجتمعه‌ده (ورمونت) جمهوریتنك بر قضاسی اولوب، (نویورق) جمهوریتندن (چامپلن) کولنك جنوبی کوشه‌سیله آیرلمشدر. سطحی ٢٠٦٠ مربع کیلومتره اولوب، طاغلق اراضیدن عبارت ایسه‌ده، خیلی منبت یرلری دخی واردر. اهالیسی ٢٣٣٨٠ کشی اولوب، مرکزی‌ده (میدلبوری) شهریدر.

آدیکرات (Adigherat) حبشستانك شمال طرفنده واقع (تیغره) مملکتنك مرکزی برشهردر، که یالکز قرق اللی کلبه‌دن عبارت اولوب، آنجق هفته‌ده برکره اولدقجه غلبه‌لکلی بر بازار عقد اولنور. حذای بحردن ٢٦٠٠ متره ارتفاعی اولوب، شهرك قربنده وشهره حاکم اوله‌رق (آلکبا) طاغی بولنیور، که (تیغره) نك اك یوکسك طاغی اولوب، ٣٦٠٠ متره ارتفاعی واردر. بوشهر ١٤° ١٥′ ٥٧″ عرض شمالی ایله ٣٧° ١٥′ ٢١″ طول شرقیده واقعدر.

آدیکه (Adighé) چرکسلرك کندی لسانلرنده قوملرینه ویردکلری اسمدر. [«چرکس» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدینغتون (Addington) آمریقانك اقصای شمالنده کائن انکلتره مستملکاتندن (دومینیون) مملکت واسعه‌سنده (اونتاریو) ایالتنك منقسم بولندیغی ٤٢ قضانك بری اولوب، (اونتاریو) کولنك کنارنده و (سن لورن) نهرینك بو کولدن چیقدیغی محلده واقعدر. کولك کنارنده‌کی اراضیسی غایت منبت اولوب، ایچ طرفلری کوللر واورمانلرله مستوردر. سطحی ٥٢٧٠٠٠ یکی دونمدن، واهالیسی ٢١٣١٢ کشیدن عبارت اولوب، بر قسمی پروتستان، وبرقسمی‌ده قتولیك، وجنسیتجه ایرلاندەلی، آلمان، انکلیز، اسقوچیالی، فرانسز، زنجی واصل یرلیدن مرکبدر. مرکزی (ناپانی) شهریدر.

آدینه بیك خان هندستان امراسندن اولوب، بر تاتار فامیلیاسنه منسوب اوله‌رق، لاهور قربنده (سرکپور) شهرنده طوغمش، ونادرشاه هندستانك اوطرفلرینی استیلا

ايتديكى وقت، (سلطانپور) حاكمى بولنوب، (ابدالى شاه دورانى) طرفندن مغلوب اولدقدن صكره، (هوشيارپور) قربنده كى (خانپور) شهرنده بلاوارث وفات ايتمشدر. شهر مذكورده غايت مزين بر تربه ده مدفوندر.

آديه { (Adeje) قناريه آطه‌لرندن (تنريف) جزيره‌سنك جنوب شرقيسنده كوزل بر واديده كائن بر شهر اولوب، ١٠٥٧ اهاليسى واردر. بر آرالق بو آطه‌لرده تشكل ايتمش اولان حكومتك مركزى بولنمشدر.

آذارِ طوس { خرافات ايرانيه‌ده مشهور (وامق) ك معشوقه‌سى اولان (عذرا) نك والده‌سنى تزوج ايتمش بر حكيمدر.

آذر { ايران مجوسيلرينك اعتقادنجه كونش وآتشه موكل بر ملكدر. سنهٔ شمسيه‌نك طقوزنجى آييله شهور شمسيه‌نك هر طقوزنجى كونى بو ملكه منسوب ومقدس عد اولونوردى. اصل معناسى «آتش» اولوب، اسكى ايرانيلر دخى آتشپرست اولدقلرندن، بونى بر ملك اعتباريله تقديس ايتمشلردر. اسكى ايران مجوسيلرينه «آذرى» دخى ديرلردى. —— ايران قديمده موجود بولنمش يدى بيوك آتشكده‌نك، يعنى مجوس معبدينك اسملرى تركيبنه دخى داخل اولور. بو آتشكده‌لرك هر برى معبودلرندن معدود اولان بر سياره‌يه منسوب عد اولونوردى. اسملرى شونلردر: آذرمهر، آذر نوش، آذر بهرام، آذرآيين، آذرخرين، آذربرين، آذر زردهشت.

آذرآباد { (آذر آبادكان، آذر بادكان وياخود آذربايكان) قبل الاسلام ايرانك تبريز شهرنده بر بيوك آتشكده ايدى. تبريز شهرينه دخى بو نامى ويررلردى. تبريز ولايتنه ويريلن (آذربايجان) اسمى دخى «آذربايكان» كلمه‌سنك معربيدر. [«آذر بايجان» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آذربايجان { ايرانك شمال غربى حدودنده واقع بر ولايتيدر، كه شرقاً كيلان ولايتى وروسيه‌نك النده بولنان بحر خزر ساحليله، شمالاً روسيه حدودينى آيران (آراس) نهريله، غرباً حدود عثمانيه ايله يعنى بايزيد سنجاغى وكردستانله، جنوباً دخى ايرانك النده بولنان كردستانله وعراق عجمى ايله محدود ومحاطدر. اصل اسم قديمى (آذر بايكان) ويا (آذر آبادكان) اولوب، بو تعبير «حافظ نار» معناسنه كلكله، ابتدا بر بيوك آتشكده‌يه، وبعده تعميم صورتيله بو آتشكده‌نك بولنمش اولديغى تبريز شهرينه ونهايت مركزى تبريز اولان بو ولايته علم اولمشدر. ديكر بر روايت واحتماله كوره‌ده، (آذر بايجان) اسمى (آتروپاتنه) دن محرف اولوب، بوده اسكندرك سردارلرندن (آتروپاتوس) ه نسبتله حاصل اولمش بر اسمدر؛ چونكه مرقوم آتروپاتوس اسكندرك وفاتنده اوراده اعلان استقلال ايده‌رك، (آتروپاتنه) اسميله كوچك بر دولت تشكيل ايتمشيدى. واقعا، روما دولتى زماننده قالمش اولان لاتين ويونان تاريخلرنده آذر بايجانك اسمى (آتروپاتنه) ديه ذكر اولنديغى كبى، بعض پهلوى اثرلرده دخى (آتروپاتكان) صورتنده ايسه‌ده، تواريخ فارسيه‌ده وارمنى تاريخلرنده (آدربادكان) ويا (آذربايكان) صورتنده محرر اولديغندن، برنجى احتمال دها قوى كورينيور. سام ابن نوحك نسلندن (آذر) اسمنده بر ذاته، وياخود شاپور ذى الاكتاف زماننده ظهور ايله ادعاى نبوت ايتمش اولان (آذر باد) اسمنده برآدمه نسبتله، بو مملكتك (آذر بايجان) تسميه اولنمسى روايتى ايسه شايان قبول دكلدر. مملكت طاغلق اولوب، على الخصوص حدود شرقيه وغربيه‌سى بر صره جبال ايله محدود اولديغى حالده، ٣٦° عرض شماليدن ٣٨°٥٠′ يه، و ٤١°٥٠′ طول شرقيدن ٤٦°٢٥′ يه قدر ممتد اولور. جنوب شرقيدن شمال غربى‌يه طوغرى اولان طول اعظمى على التخمين ٥٠٠، وشرقدن غربه اولان عرضى دخى ٤٠٠ كيلومتره قدر اولديغى حالده، اهاليسى يدى سكز يوز بيك كشيدن زياده دكلدر. حد وسطى اوله‌رق مملكتك حذاى بحردن ارتفاعى ١٢٠٠ دن ١٥٠٠ متره‌يه قدر اولوب، اك يوكسك طاغلرى ٤٧٥٢ متره ارتفاعى اولان (سوالان) طاغيله ٣٥٠٥ متره ارتفاعى بولنان (سهند) طاغيدر، كه ايكيسنك دخى يوقارى طرفلرى دائمى صورتده قار ايله مستوردر. بو ايكى طاغك برنجيسيله كردستان طاغلرى آره‌سنده (روميه) كولى بولنيور، كه بونك سطحى حذاى بحردن ١٢٥٠ متره يوكسكدر. مملكتك طوپراغى اراضئ بركانيه‌دن اولوب، غاز چيقارير يرلرى ونفط قويولرى چوق اولديغى كبى، زلزله‌لرى دخى پك صيق اولوب، قصبه‌لرى وعلى الخصوص

مركزی اولان تبریز شهری دفعاتله خراب اولمشدر. زمان جاهلیتده آتشكده‌لرینك كثرتی وبلكه (آذر-بایكان) تسمیه اولنمسی‌دخی برآتش دائمی حالنده اولان بركان ونفطلرینك كثرتندن ایلری كلمشدر. هواسی عمومیت اوزره معتدل ایسه‌ده، قیشین مرتفع یرلرنده صوغوق، ویازین‌ده آلچق محللرنده صیجاق زیاده‌جه‌در. ایرانك سائر طرفلری خلافنده اوله‌رق، آذربایجانك صولری بول اولوب، علی‌الخصوص رومیه اووه‌سیله سائر دوز محللری پك منبتدر. هرنه قدركه بحرخزر سواحلی‌قدر خدایی نابت اشجاری واورمانلری یوغیسه‌ده، اشجار مثمره‌سی وسوكود، چنار، قواق كبی آغاجلری شهر وقریه‌لرینك اطرافنده او قدر چوقدر، كه اوزاقدن اورمان كبی كورینورلر. اراضیسی حبوبات متنوعه ایله برابر انواع میوه‌لر وعلی‌الخصوص غایت كوزل بر اوزوم ویرر، كه بوندن مشهور شراب یاپیلور. تبریزك شرق جهتنده كومش، آردبیلك قربنده باقیر وسائر بعض طرفلرده دخی پك ایی دمیر معدنلری بولنیورسه‌ده، اودونك قلتندن اخراج اولنه‌میور؛ آنجق اخیراً مملكتده كمور معدنی بولندیغی دخی تحقق ایتمش اولدیغندن، اكر ابتدا كمور چیقاریلوبده، بعده بونك واسطه‌سیله اوته‌كی معدنلر دخی ایشلنیلیرسه، مملكتك ثروتی پك چوق آرتوب، پارلاق براستقبالی اوله‌بیله‌جكدر. تبریزك جوارنده‌كی طاغلرده یشم وبیاض مرمر بولنیور. مملكتك مراعاری دخی چوق اولوب، خیلی حیوانات وعلی‌الخصوص كوزل برجنس آت یتیشدیریلور. اورانك آتلری (میدیه) دولتی زماننده دخی مشهور ایدی. مراعارینك كثرتی اسكیدن بری تركمن عشیرتلرینی جلب ایده‌كلمش اولدیغندن، آذربایجانك همان هر طرفنده تركمنلره مخصوص اولان بر نوع تركجه لسان عمومی حكمنه كچوب، فارسی یالكز بیوك شهرلرنده سویلنیور. شمال غربی جهتنده (آراس) نهری جوارلرنده ارمنیلر، وجنوب غربی جهتنده (رومیه) كولنك جوارلرنده‌دخی كردلر كثرت اوزره بولنیورلر. آذربایجان مملكتی ١٠ «تومان» یعنی قضایه منقسم اولوب، بونلر دخی: تبریز، مشكین، خوی، سره، جورس، مراند، مراغه، غولستان، آردبیل، خلخال قضالریدر! انكلیز سیاحلرندن (مونتایت) عباس میرزانك امریله مملكتك هر طرفنی كزه‌رك، احوالنی مكمل صورتده یازمشدر.

آذربعل (Adherbal) قرتاج سردارلرندن اولوب، رومالیلرله قرتاجلیلر آره‌سنده واقع اولان محاربادن بر دكیز محاربه‌سنده، قبل‌المیلاد ٢٤٩ تاریخنده روما قونسوللرندن (قلاوديوس پولشر)ی سیجلیا سواحلی قربنده (درپانه) اوكنده مغلوب ایتمشدر.

آذربعل (Adherbal) مغربك اسم قدیمی اولان (نومیدیا) حكمداری (ماسینیسا) نك تورونی و (میجیپسا) نك اوغلی اولوب، قارتاج حكمداری (یوغورتا) طرفندن (سیرطه) شهر قدیمنده محاصره، وروماڭن امداد ایستمش ایسه‌ده، كوندرلمدیكندن، قبل‌المیلاد ١١٢ تاریخنده قتل اولنمشدر.

آذرخُرداد قبل‌الاسلام اصطخرده بولنمش بربیوك آتشكده ایدی، كه بعض مورخین مشهوریدی آتشكده عددینه ادخال ایتمشلردر. — بو آتشكده‌یی بنا ایتمش اولان بر موبدك، وآتشكده‌لره موكل زعم اولنان بر ملكك‌دخی بواسمله تسمیه اولندقلری مرویدر.

آذرشَب یاخود (آذرشسپ) ویا (آذركشسپ) اسكی ایران مجوسیلرینك آتشه موكل وآتشك ایچنده یاشار زعم ایتدكلری برملك ویا پریدر. — زردشتك ظهورنده، كشتاسب طرفندن بلخده تأسیس اولنان جسیم آتشكده‌یه دخی بو نام ویرلمشیدی. بو آتشكده پك ذی قیمت موادی جامع اولوب، روایته كوره، اسكندر طرفندن تخریب اولنمشدر.

آذرهمایون اسكندر زماننده اصفهان آتشكده‌سنك خادمه‌لرندن بر ساحره اولوب، اسكندر طرفندن (بلیناس) حكیمه تزویج ایدلمش، وبلیناسك بوندن سحر وطلسمی اوكرنمش اولدیغی بعض تاریخلرده مذكور ایسه‌ده، اسكندر ایله بلیناس حكیمك زمانلری آره‌سنده درت عصر مرور ایتدیكندن، بو روایت صحته مقرون دكلدر.

آذرهوشنك ایران مجوسیلرینك ایلك پیغمبرلری اولان (مه آباد) ه ویریلن اسمدر. [«آباد» كلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آذری (حمزه بن عبد الملك طوسی) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، طوس جوارنده (اسفرائن) شهرنده طوغمش؛ وپدری اصحاب

ناصبدن اولدیغی حالده، کندیسی دنیایه میل ایتمیوب، تحصیل علم وهنره حصر اوقات ایله، اهل حالك صحبتنه مائل اولمش؛ وکوچك یاشدن شعر سویلمکه باشلامشیدی. ابتدا تیمورلنکك اوغلی شاهرخك وسائر اکابرك مدحی حقنده قصیده‌لر نظم ایدوب، شعرینك لطافتیله شهرت تامه کسب ایتدکدن صکره، کبار مشایخدن سید نعمة اللهك ارشادیله ترك وتجرید طریقنه سلوك ایده‌رك، مدایحی ترك ایله، بر قاچ سنه ریاضت وعبادتله مشغول اولمش؛ وبعده سیاحته چیقوب، اولیاء اللهدن بعض ذواتك صحبتنه نائل، وحجه کیدوب، برمدت مجاور اولدقدنصکره، حجازدن هنده، واورادن ایرانه عودتله، اوتوز سنه انزواده یاشایه‌رق، نهایت سکسان ایکی یاشنده اولدیغی حالده، اسفرائنده وفات ایتمشدر. مکه‌ده اقامت ایتدیکی مدتده تصوفه متعلق «سعی الصفا» عنوانیله بر رساله یازمش، و «طغرای همایون»، «عجائب الغرائب»، «جواهر اسرار» عنوانلریله دخی اوچ کتاب تألیف ایتمشدر. بو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

شدیم پیر بعصیان وچشم آن داریم
که جرم مابجوانان پارسا بخشند
زهول روز شمار آذری چه میترسی
توکیستی که دران روز درشمار آیی

آذری چلبی (مولی ابراهیم) سلطان سلیم اول حضرتلری زماننك صدورندن معلزاده‌نك اوغلیدر. ابو السعودك درسنه ملازمتدن صکره، ٩٨٤ تاریخنده بیوك برادری محمد چلبی نشانجیلغه تعیین اولنمغله، کندیسی دخی او طریقه سلوك ایتمش ایسه‌ده، بعده طریق قضایه دخول ایله، آناطولیده (تیره) وسائر بعض محللر قاضیلغنده بولندقدن صکره، حما قاضیلغنه تعیین اولنه‌رق، اوراده ٩٩٣ تاریخنده وفات ایدوب، شهرك خارجنده مدفوندر. تاریخ وفاتیچون شو بیت سویلنمشدر:

انتقال ایلدکده تاریخن
دیدیلر کچدی آذری چلبی

کندیسی عالم، حلیم وخوشطبع بر آدم اولوب، شعرده ماهر ایدی. مرتب دیوانی و «نقش خیال» عنوانیله بر منظومه‌سی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نه غم کر آذری آلودهٔ کرد کناه اولسه
اولور روزجزاده لطفك اظهارایتمکه باعث

آذین بن هرمزان، امرای فرسدن اولوب، سعد بن وقاص حضرتلری ایرانی فتح ایتدکدن صکره، بو آدم مجوسدن بر جماعت تشکیل ایده‌رك، عربلره قارشی بر اختلال چیقارمق ایستمش ایسه‌ده، ضرار بن خطاب فهری دفعنه مأمور اولوب، هجرتك ١٦ تاریخنده کندیسنی قتل ایتمشدر.

آذینه قره‌سی ولایتنده بیغا سنجاغنه ملحق قضا مرکزی بر شهردر، که (قاز طاغی بازاری) دخی دنیلیر.

آذیوخان ایرانده نهاوند مملکتی قریه‌لرندن اولوب، ابو سعد بن عبدالله آذیوخانینك مسقط رأسیدر.

آرا (Ara) اسپانیانك شمال طرفلرنده کائن (آراغون) قطعه‌سنك برنهریدر، که پیرنه طاغلرینك اك یوکسك محلندن نبعان ایله (هونسقه) ایالتنی شق ایتدکدن صکره، آراغونه دخول ایله، (بروتو) وادیسنی اروا ایده‌رك، (سینقه) نهرینه دوکیلور، که بوده (ابرو) ایرماغنه منصب اولور.

آرائل (Arail) هندستانك آیالات شمالیه‌سندن (اله آباد) ایالتنك بر شهریدر، که اله آبادك قارشیسنده و (جمنه) نهرینك کنك ایرماغنه دوکلدیکی محلده واقعدر.

آرائوره (Araure) آمریقای جنوبیده (ونزوئلا) جمهوریتنك (ترونلو) ایالتنده، و (ترونلو) شهرینك ١٠٠ کیلومتره شرق شمالیسنده و (آقاریغوآ) نهرینك کنارنده واقع بر شهر اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. اطرافنك پموق وقهوه محصولاتیله حیواناتی چوقدر.

آرائون (Araun) هندستانك وسطلرنده بر نهر اولوب، صولدن (پایین کنك) نهرینه دوکیلور، که اوده (کوداوری) نهرینه منصب اولور. مجراسی ٢٤٠ کیلومتره‌در.

آرابات (Arabat) قریم شبه جزیره‌سنك شمال شرق کوشه‌سنده وکرچ شهرینك قارشیسنده و ٩٠ کیلومتره بعدنده واقع بر قلعه اولوب، بو جزیره‌دن شمالاً قریه‌یه قدر ممتد اولان طار بر دیله دخی بونك نامی ویریله‌رك، «آرابات سپهی» تسمیه اولنمشدر. بودیل ١١٠ کیلومتره اوزون اولوب، آزوف دکیزینی (سیواش) ویا «بحر متعفن» دنیلن بطاقلقدن آییرور.

آرابو { (Arabo) پانونیا مملکت قدیمه‌سنك بر نهریدر، که الیوم مجارستانده کائن (راب) نهریدر. [« راب » کلمه‌سنه مراجعت.]

آرابیده { (Arabida) پورتکیزك بر کوچك طاغی اولوب، (ستوبال) لیمانك اوستندن یکه‌رك، (اسپیکل) برونه منتهی اولور.

آراپاهو { (Arapahoe) ممالك مجتمعه‌نك وسطلرنده کائن (قولورادو) جهوریتنك برقضاسیدر، که اهالیٔ قدیمه‌سنك اسمیله مسمی اولوب، « قیالی طاغلر » سلسله‌سنك شرق طرفنده‌کی اتکنده وجنوبی (پلاته) نهرینك حوضه‌سنده واقعدر. ۶۸۳۰ اهالیسی، آلتون، کومش وکور معدنلری واردر. مرکزی اولان (داون سیتی) شهری جهوریتك دخی مرکزیدر.

آراپاهو { (Arrapahos) آمریقای شمالینك اهالیٔ قدیمه‌سی اقوامندن اولوب، « قیالی طاغلر » سلسله‌سنك اتکنده وواسع چایرلرك بیندیکی یرده، یعنی °۳۹ ایله °۴۰ عرض شمالی آره‌سنده ساکن ایدیلر، که محل مذکور الیوم ممالك مجتمعه‌نك (قولورادو) جهوریتی داخلنده بولنیور. بونلره اسکی فرانسز سیاحلری « قارنی شیش » دیمك اولان (غرو وانتر) نامنی ویر مشلردی. بوکونکی کونده بو قومك افرادندن بر مقداری (مونتانه) طرفلرنده کوجبه حالنده یاشامقده اولوب، اکثریسی شمال غربی طرفلرینه چکلمشلردر. سیمالری « قیزل دری » تعبیر اولنان آمریقای شمالی اهالیٔ اصلیه‌سنك اك خالص جنسی اولدقلرینی کوستریورسه‌ده، اوست وباشلری پك پیس اولوب، کین وخیانتلری غالب اولدیغی مرویدر. میلادك ۱۸۲۰ تاریخنده بونلرك عددی ۱۰۰۰۰ راده‌لرنده تخمین اولنوردیسه‌ده، او زماندن بری خیلی آزالمشلردر.

آراپیل { (Arapiles) اسپانیانك (سلامانقه) شهری جوارنده بر قریه‌در، که « سلامانقه محاربه‌سی » نامیله مشهور اولان بر محاربه‌نك اوراده وقوعی حسبیله شهرت بولمشدر.

آرات { (Arrats) فرانسه‌نك جنوب طرفی انهارندن اولوب، پیرنه طاغلرندن نبعانله، (اوست پیرنه) و (ژر) و (تارن ئه غارون) ایالتلرندن یکه‌رك، (والنسه داژان) شهرینك همان قارشیسنده صولدن (غارون) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ۱۳۰ کیلومتره ایسه‌ده، صوبی آز اولوب، سیرسفائنه صالح دکلدر. جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری آقار.

آراتور { (Arator) خرستیانلق زماننده یتیشن لاتین شعراسندن اولوب، میلادك ۴۹۰ تاریخنده (لیغوریا) ده طوغمش، و ۵۵۶ ده وفات ایتمشدر. رومادە دیاقوس ایکن، (غوت)لرك حکمداری (آتالاریق)ك کاتب وخزینه‌داری اولمشیدی. « اعمال حواریون » نامیله معروف اولان انجیلك لواحقنی نظمه چکمشدر، که بو اثری الآن موجود اولوب، دفعاتله طبع اولنمشدر.

آراتوس { (Aratus) آخائیا ماده‌سنده بیان اولنان آخائیا هیئت اتحادیه‌سنك قوماندانلرندن اولوب، قبل‌المیلاد ۲۷۲ تاریخنده موره‌نك (سیکیون) شهرنده طوغمش، و (آرغوس) شهرنده تربیه اولنه‌رق، وطننه عودتنده، اورایی غصب ایتمش اولان (نیقولس) اسمنده بر ظالم حکمداری طرد ایله، (سیکیون)ی آخائیا هیئت اتحادیه‌سنه ادخال ایتمش؛ واو وقت پك کنج اولدیغی حالده، بو هیئت اتحادیه‌نك ریاستنه انتخاب اولنه‌رق، قبل‌المیلاد ۲۴۳ تاریخنده ماکدونیا حکمدارلرندن، (آنتیغون)ی دفع ایله (قورنته) شهرینی قورتارمش؛ و یونانك بتون وسطی طرفلرینی هیئت اتحادیه‌یه جلب ایتمش ایسه‌ده، (اتولیا) ایله (لاکدمونیا) اهالیسی قارشی طوروب، اسپارطه حکمداری (قلئومن) اعلان‌حرب ایله، کندیسنی مغلوب ایتدیکندن، ماکدونیا حکمداری (آنتیغون) ایله ومؤخراً اونك خلفی بشنجی فلیبله عقد اتفاقه مجبوراولمش؛ ومرقوم فلیب، اتولیالیلری ازمك ایچون، آراتوسی آلت اتخاذ ایتدکدن صکره، قبل‌المیلاد ۲۱۳ تاریخنده کندیسنی‌ده تسمیم ایتمشدر. (آراتوس) آخائیا هیئت اتحادیه‌سنك مکمل بر تاریخنی یازمش ایسه‌ده، محو اولوب، نسخه‌سی بولنه‌مامشدر. مشهور (پلوتارق) بونك دخی ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

آراتوس { (Aratus) یونان قدیم شعرا ومنجمیندن اولوب، میلاددن ۲۷۰ سنه‌اول سیجلیانك (سولس) شهرنده طوغمشدر. ماکدونیا حکمدارلرندن (آنتیغون غوناتاس) ك سراینده یاشامش، وعلم هیئت حقنده معتبر بر منظومه نظم ایتمشدر، که مؤخراً (چیچرون) و(جرمانیقوس)

و(آویانوس) طرفندن نظماً لاتینجه‌یه ترجمه و (هیپارق) و(ارانوستن) و (تئون) طرفندن شرح اولنمشدر. کرك منظومه‌نك کندیسی وکرك ترجمه وشرحلری موجود اولوب، دفعاتله طبع، واوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

آراج { قسطمونی ولایت وسنجاغنده بر قضادر، که مرکوزه، اکدیر وبویالی ناحیه‌لرینی دخی جامع اولوب، ٥٦ قریه و ١٥٦٥٠ اهالی‌یی حاویدر. مرکزی (یازی کویی) جوارنده بر تپه‌ده اولوب، حکومت قوناغنك اوکندن کچن (آراج) نهری کنارنده بهر هفته انعقاد ایدن بازار محلنده بر جامع شریف ایله ٢٥ دکان واردر. بو قضا شرقاً قسطمونی، غرباً زغفرانبولی، جنوباً کنغری سنجاغنه ملحق چرکش، شمالاً دخی طاطای قضالریله محدود اولوب، مرکزی قسطمونینك غرب جنوبیسنده واون ساعتلق مسافه‌ده واقعدر. بو قضا داخلنده ٤٦ جامع شریف ومسجد، ٣٧ مکاتب صبیانیه، ٣٦ دکرمن و٤٧ صو حزاری واردر. اکریجه اووه، بوز آمرود، آت اسکی، چناق، قطارلمه، قره‌دره، عثمان کولی، آق تپه نامریله سکز اورمانی اولوب، مجموعی ٤١٢٠٠٠ دونمدن، واشجارلری اکثری قره وصاری چام، کوکنار ومیشه‌دن عبارتدر. محصولاتی باشلیجه حبوبات، کراسنه، یاغ وتفتیکدن عبارتدر.

آراچنه { (Aracena) اسپانیای جنوبیده اندلس قطعه‌سنك (هوئوله) سنجاغنده و (هوئوله) شهرینك ٩٤ کیلومتره شمال شرقیسنده آراچنه طاغنك بر یوکسك وادیسنده واقع قضا مرکزی بر شهر اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی وقربنده یشم معدنی واردر.

آراچنه { (Aracena) اسپانیای جنوبیده یعنی نفس اندلس قطعه‌سنده بر سلسلهٔ جبالدر، که (سیرامورنه) سلسلهٔ جبالندن منشعب اولوب، پورتکیزك حدودندن باشلایه‌رق، (وادی کبیر) ایله (غوادیانه) نهرلری آره‌سنده ممتد اولور. جنوبه ناظر اولان طرفنده پك چوق معدنلر وعلی‌الخصوص دمیر وباقیر معدنلری بولنور. اك یوکسك ذروه‌سنك ارتفاعی ١٦٧٦ متره‌در.

آراچی { (Arachi وانکلیزجه Aratchi) هندستانك (مدارس) دائره‌سنده (سالم) قضاسنده وسالم شهرینك ٦٠ کیلومتره بعدنده بر شهردر.

آراخنه { (Arachné, 'Αράχνη) «اورومجك» دیمك اولوب، یونان قدیم اساطیرنده کویا آیدین جهتنك (قولوفون) شهر قدیمنده بر قادین اولوب، نقش ایشله‌ده عقل الهه‌سی (آتنه) ایله رقابته قالقیشدیغندن، (آتنه) بوکا مکیکیله اورمش، وبو ضربه کندیسنی اورومجکه تحویل ایتمش.

آراخوزیا { (Arachosie) ایران قدیمك (سیستان) قطعه‌سنه یونان قدیم مورخلری طرفندن ویریلن اسمدر. بونك مرکزی اولمق اوزره، بو نامله برشهر دخی بولنوب، (قوفه) نامیله آثوریه ملکه‌سی (سمیرامیس) طرفندن بنا ایدلمش اولدیغی مرویدر.

آراخوه { (Arachova) یونانك (فثیوتیده) مع (فوکیده) ایالتنده، (لیوادیا) قضاسنده و (لیوادیا) شهرینك ٢٠ کیلومتره شمال غربیسنده، (لاقوره) طاغنك جنوبی اتککنده ١٠٠٠ متره ارتفاعی اولان بر محلده بر شهر اولوب، ٢٠٠٠ اهالیسی واردر. جوارلرنده غایت ایی بر نوع شراب یاپیلیر. قربنده بیوك بر مغاره واردر، که پك کوزل تبلراتی اولوب، ٣٠٠٠ کشی استیعاب ایدر. (استرابون) بو شهره (آغوریا) نامنی ویریور. — یونانك (آرقادیا) ایالتنده (تریپولیچه) شهرینك ٣٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده دخی بو نامله مسمی بر بیوك قریه بولنیور.

آراد { (Arad) مجارستانك (تیس) نهرینه دوکیلن (ماروس) چاینك ایکی کنارنده واقع بر شهردر، که کندی نامیله مسمی وجنوباً ماروس چاییله شرقاً دخی ترانسلوانیا یعنی اردل ایله محدود اولان بر (قومیتاته) یعنی سنجاغك مرکزی اولوب، پشته‌نك شمندوفرله ٢٦٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده وتمشوارك ٥١ کیلومتره شمالنده کائندر. شهر ایکی‌یه منقسم اولوب، (ماروس) نهرینك صاغ کنارنده یعنی شمالنده اولان قسمی (اسکی آراد) دنیلیر، که آچیق وپك انتظامسزدر؛ بونك قارشیسنده بولنان (یکی آراد) ایسه غایت جسیم ومتین استحکاملر ایله مستحکمدر. اهالیسی ٣٢٧٢٠ کشی اولوب، بر ثلثی رومان یعنی اولاخ، بر ثلثی آلمان ودیگر ثلثی دخی مجار وصرب ویهودیدن مرکبدر. بو شهرده

سنه‌ده درت دفعه بیوك بر بازار قوریلور، كه باشلیجه
حیوانات بازاریدر. بر روم پسقپوسنك مركزیدر.
سنجاغنك سطحی ۶۰۱۳ مربع كیلومتره، واهالیسی
۳۹۴۷۱۳ كشیدر.

آرادوس { (Aradus) فنیكه ساحلنده
اليوم (ارواد) جزیره‌سی نامیله
معروف بر كوچك آطه اولوب، اوستنده ینه بو
نامله مسمی بر شهر وار ایدی. بو شهرك قارشیسنده
ساحلده دیگر بر شهر بولنیوردی، كه (آنتارادوس)
تسمیه اولنوردی. ایكی شهر بیننده بر كوپری
واسطه‌سیله اختلاط اولنوردی.

آرار { یاخود آراریس (Arar, Araris)
فرانسه‌ده (ساوٓن) نهرینك اسم
قدیمیدر. [«ساوٓن» كلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرارات { (Ararat) بایزید سنجاغنده دولت
عثمانیه ایله روسیه وایران حدودی
قربنده كائن (اكری طاغ) ه كتب مقدسه‌ده ویریلن
اسمدر. سفینهٔ نوحك بو طاغده طوردیغی توراتده
مذكور ایسه‌ده، كتب اسلامیه‌ده جبل (جودی) ده
طوردیغی بیان اولنیور. بو طاغه ارمنیلر (ماسیس)،
وایرانیلر (كوه نوح) دیرلر. بو طاغ ایكی یوكسك
تپه‌دن عبارت اولوب، بری حذای بحردن ۵۴۰۰
متره مرتفع اولوب، اوست طرفی دائمی صورتده
قار ایله مستوردر، دیگرینك ارتفاعی ایسه ۴۰۰۰
متره‌دن عبارت اولوب، یازین قاردن عاریدر. ارا-
ضیسی بركانی اولوب، لاو آقندیلری وبعض پاتلامه
اثرلری باللیدر. او طرفك ارمنیلری سفینهٔ نوحك
الآن طاغك تپه‌سنده بولندیغنه، وبونك ایچون
اورایه كیمسه چیقه‌میه‌جغنه معتقد ایسه‌لرده، بعض
سیاحلر وخصوصا بر روس اركان حربیه هیئتی تا
تپه‌سنه قدر چیقوب، بعض رصد عملیاتنی اجرا
ایتمشلردر. طاغك آلتنده‌كی اراضی كردلر له
مسكوندر.

آرارو { (كهچر) قبیله‌سنه منسوب اولوب،
دهلی حكمدارلرندن محمد شاهك زما-
نده هندستانك (اله آباد) قطعه‌سنده (كورا)
زمینداری (یعنی محافظی) ایكن، دهلی حكومتنك
ضعفندن استفاده ایله، ۱۱۴۴ تاریخ هجریسنده
(كورا) چكله‌داری (یعنی والیسی) و وزیر نواب
قمرالدینك قاینی اولان نواب جان نثار خانی قتل،
واعلان استقلال ایلشیدی. نواب جان نثارك اوغلی
اعظم الدین خان بر مقدار عسكرله بونك تربیه‌سنه
مأمور اولمش ایسه‌ده، آرارو اورمانلره چكیلوب،
غالبانه مقاومت ایتمكله، اعظم الدین خان عسكرینك
قوماندەسنی خوارزم بك خانه براقوب، دهلی‌یه
عودت ایتمش؛ و (آرارو) بوندن جسارت آله‌رق،
اوراده قالان عسكرك اوزرینه هجوم ایله، قوماندانلرینی
قتل، وعسكری پریشان ایتمش ایسه‌ده، وزیر قمرالدین
خان، بونك تربیه‌سیچون، (اوده) والیسی برهان الملك
سعادت خاندن استمداد ایتمكله، سعادت خان ۱۱۴۸
تاریخنده آرارونك اوزرینه سوق عسكر ایدوب،
بعد المحاصره، كندیسنی قتل، وباشنی دهلیده محمد
شاهه ارسال ایتدیكی كبی، دریسنی دخی یوزوب،
صمانله طولدیره‌رق، وزیر قمرالدین خانه گوندرمشدر.

آراره { (Araras) آمریقای جنوبینك اقوام
وحشیه‌سندن اولوب، برازیلیانك
(آمازون) ایرماغنه دوكیلن (مادیره) نهرینك ایكی
طرفنده‌كی اورمانلرده یاشایورلر. بونلر وقتیله
جمعیتلی وقوتلی اولوب، اورالرده توطن ایدن اورو-
پالیلره تعرض ایدرلر دیسه‌ده، شمدی افرادلری آزا-
لوب، ساكن بر حالده یاشامقده‌درلر. — (مادیره)
نهرینك غایت اینشلی وسریع الجریان برمحلی بو قومك
نامیله تسمیه اولنمشدر.

آراس { (Aras) بر ایرماقدر، كه ارضرومك
۴۰ كیلومتره قدر جنوبنده واقع
(بیك كول) طاغندن نبعان ایله، شرقه طوغری
آقه‌رق، منبعندن ۸۰ كیلو متره قدر آشاغیده
ارضرومك شرق طرفنده‌كی طاغلردن اینن (حسن
قلعه صویی) نام چای ایله برلشیر. نقطهٔ تلاقینك
بر آز آلتنده (چوبان كوپریسی) نامیله یدی كز اوزرینه
غایت كوزل بر طاش كوپری یاپلشدر. بورالرده
(پاسین) اراضیسنی اروا ایتمكله، (پاسین صویی)
نامیله معروفدر، كه (اكسنوفون) ك سیاحتنامه‌سنده
(پاسیس) نامیله یاد اولنمسی بوندن مأخوذدر.
روسیه حدودینی گنجه‌یه قدر عثمانلی طوپراغنده
قطع ایتدیكی ۱۶۰ كیلومتره‌لك مسافه‌ده، ذكراولنان
حسن قلعه صویندن بشقه (قره صو) ونام دیگرله
(مورچ) دنیلن چای، وتام خط حدودده دخی قارصك

ایچندن کچن (آرپه چایی) آراسه دوکیلور. آرپه چایی اسکی ارمنی کتابلرنده (آخوریان) نامیله مذکور ایسه ده، (اکسنوفون) ک سیاحتنامه‌سنده (آرپاسوس) تسمیه اولنمشدر، که (آرپه چایی) بوندن مأخوذ اولسه گرکدر، زیرا (اکسنوفون) میلاددن ۴۰۰ سنه اول یازمش اولدیغندن، او وقتده اورالرده ترکجه براسمک بولنمسی ملحوظ دکلدر. خرابه‌لری الیوم موجود اولان (آنی) اسمنده‌کی اسکی ارمنی شهری بو نهرک کنارنده ایدی. آراس نهری آرپه چایله برلشدکدن صکره، شرقه طوغری آقوب، بعده شرق شمالی‌یه طوغری دونر. آرپه چایندن صکره آراسه صولدن یعنی شمالی ساحلندن دوکیلن نهرلر: (الاکز) طاغنک اتکندن اینن (غربی) ونام دیکرله (آونان) و (غوچه) کولنک صولرینی ایندیرن (قارنیجور) ونام دیکرله (آزاد) نهرلریله (نقچوان) و (آلینجه)، وصاغدن یعنی جنوبی ساحلندن دخی ایران طوپراغندن کلن (بالق صویی) و (آق صو) چایلرندن عبارتدر. بوصوک چایک تلاقیسندن صکره آراس نهری (اورداباد) ایله (میکری) آره‌سنده واقع (آراسبار) اسمنده غایت مدهش بر بوغازدن کچر. اورادن تا (کور) نهریله برلشنجه‌یه قدر ۲۴۰ کیلومتره‌لک مجراسنک صاغ طرفی ایرانک آذربایجان ایالتی وصول طرفی دخی روسیه‌نک قره باغ نام مملکتی ممتد اولور. بو مسافه‌ده دخی صاغدن (آهر) ایله (قره صو) یک اجتماعندن حاصل اولان (دهاریور) چایی، وصولدن دخی برطاقم کوچک درهلر آراسه دوکیلور. آراسک جریانی منبعندن تا (اوردباد) شلاله‌سنه قدر غایت سرعت وخیرلی اولوب، مواقع مختلفه‌سنده دفعاتله یاپیلان کوپریلردن یالکز ایکی اوچی طیانه بیلمشدر. (اورداباد) دن (میکری) یه قدر بربرینی متعاقب بر طاقم شلاله‌لر تشکیل ایده‌رک، ۱۷ کیلومتره‌لک مسافه‌ده ۴۲۵ متره آشاغی دوشر، وبوشرکن اوزاقدن ایشیدیلیر برکورلدی حاصل ایدر. بعده ایکی طرفی قیالق طاغلرله محاط اولان (آراسبار) بوغازینی دخی کچدکدن صکره، دوز یره دوشوب، کنیش بر مجراده بر چوق آطه‌لر تشکیل ایده‌رک، بحر حزردن ۲۷ کیلومتره یوقاریده (کور) نهریله برلشیر. وهرنه قدر، که آراسک صویی دها زیاده ایسه‌ده، نقطهٔ تلاقیدن آشاغی (کور) نامنی آلیر. نقطهٔ تلاقیدن دکیزه قدر ممتد اولان و (دشت مغان) دنیلن اووه حالا دکیز بوجکی قبوقلریله مملو اولوب، نهرلرک ایندیردکلری قوم وچامور یاردیمیله دکیزدن قره‌یه تحول ایتمش اولدیغی آکلاشیلیور.

آراس { (Arras) فرانسه ایالات شمالیه‌سندن (پادوقاله) ایالتنک مرکزی بر شهر اولوب، (اسقارپه) نهری اوزرنده، پارسک ۱۴۹ کیلومتره شمال شرقیسنده وبر قاچ دمیر یولنک نقطهٔ التصاقنده اوله‌رق، ″۳۱ ′۱۷ °۵۰ عرض شمالی و ″۲۶ ′۲۶ °۰ طول شرقیده واقعدر. برنجی درجه مواقع عسکریه‌دن اولوب، برنجی اردونک بشنجی فرقه‌سنک مرکزیدر. برنجی درجه‌ده محکمه‌سی، تجارت اوطه‌سی، فرانسه بانقه‌سنک شعبه‌سی، کوزل بر مکتبی، قرق بیک جلد کتابی حاوی بر کتبخانه‌سی، تاریخ طبیعی وآثار عتیقه موزه‌خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، طب وصیدلانی مکتب اعدادیسی، مهندسخانه‌سی، ۱۷۵۷ تاریخ میلادیسنده تأسیس اولنمش بر جمعیت علمیه‌سی، بر صنایع جمعیتی، تا روما لیلرک زماندن مشهور صنایعی، زراعت وسائره ماکینه‌لرینه مخصوص دوکه خانه‌لری، دباغخانه‌لری؛ بیره، چوراب، جام، مقوی ومشهور دانتله فابریقه‌لری؛ حبوبات یاغی، شکر، اسپیرتو کارخانه‌لری؛ حبوبات، شراب، اسپیرتو، یاغ ومعدن کوری تجارتی واردر. شهر غایت تمیز وکوزل اولوب، اولرینک بعضیسی اسپانیول بیچمنده در. اسکی زماندن قالمه ابنیه‌سی چوق اولوب، از جمله موزه‌خانه ونباتات باغچه‌سیله سائر دوائری شامل اولان (سنت واست) مناستری میلادک یدنجی عصرنده یاپلمش بر بنادر. کوزل ابنیه ایله محاط بر قاچ میدانی دخی اولوب، بونلرک برنده (ووبان) ک هیکلی رکز اولنمشدر. — اسکی غاللر زماننده دخی بو شهر (نمتوچنا) اسمیله موجود اولوب، (آتربات) قومنک مرکزی ایدی. میلاددن ۵۱ سنه اول قیصر عسکرینی اوراده قیشلاتمشیدی. ژالینوسک زماننده اوراده یاپیلان کلیم وسائر یوک منسوجاتیله مشهور ایدی. میلادک ۴۵۱ تاریخنده (آتیلا)، و ۸۸۰ ده نورمانلر طرفندن تخریب اولنه‌رق، پسقپوسلق مرکزیتنی غائب ایتمش، وآنجق ۱۰۹۳ یکیدن پسقپوسلق مرکزی اولمشدر. (فلاندره) قونتلریله (بورغونیه) دوقه‌لری زماننده آراس شهری خیلی ایلریلیوب، ثروتی چوغالمش

اولديغندن، ١٤٧٧ ده اون برنجی لویی‌یه قارشی طورمش، وبو قرال شهرك سورينی هدم ايله، اهالی‌يی طرد ايتدكدن‌صكره، شهری (فرانشيزه) تسميه ايده‌رك، اطرافدن اهالی جلب ايتمش ايسه‌ده، كنديسنك وفاتنده آراسليلر طوپلانوب، وطنلرينی آوستريا حكمداری (مكسيمليان) ه تسليم ايتمشلردر. دردنجی هنری بو شهری استرداده چاليشمش ايسه‌ده، موفق اوله‌ميوب، نهايت ١٦٤٠ ده فرانسه‌يه اعاده اولنمشدر. اهاليسی ٢٧٣٠٠ كشيدر.

آراغاوه { (Aragava) جاپونياده (نيپو) جزيره‌سنك ساحل شرقيسنده بر شهر وليمان اولوب، (ياقويان) طاغنك اتكنده و (ميتو) شهرينك ٥٤ كيلومتره شمال شرقيسنده واقعدر.

آراغو { فرانسوآ — . (Fr. Arago) فرانسه‌نك اعاظم علماسندن اولوب، (پيرنه) سلسلهٔ جبالنك شرق طرفلرنده (استاژل) شهرنده ١٧٨٦ تاريخ ميلاديسنده طوغمش، و١٨٥٣ تاريخنده وفات ايتمشدر. پدری عن اصل اسپانيول اولوب، (پرپنيان) شهرنده ضربخانه مأموری ايدی. « جامع‌الصنايع » مكتبنده (Ecole polytechnique) اكمال تحصيل ايتدكدن صكره، پارس هندسه‌خانه‌سنك (Bureau des longitudes) كاتبی اولوب، ١٨٠٦ تاريخنده كرهٔ ارضك اولچيسنی تحقيقه مأمور اولان موسيو (بيو) يه معاون نصب اولنمش؛ و، بو وظيفه‌سنی اجرا ايچون، طولاشيركن، جاسوس ظن اولنه‌رق، اسپانياده توقيف اولنوب، پك چوق زحمت وتهلكه‌لردن صكره فرانسه‌يه عودت ايده‌بيلمشيدی. او وقت، ٢٣ ياشنده اولديغی حالده، فرانسه‌نك فنون آقادمياسنه اعضا، وجامع الصنايع مكتبنه معلم تعيين اولنمش؛ مؤخراً رصدخانه و هندسه خانه مديريتنه، جامع الصنايع مكتبی مجلس عاليسنك اعضالغنه، ونهايت ١٨٣٠ ده فنون آقادمياسنك كتابت دائميه‌سنه چكمش. برسنه صكره وطنی طرفندن مبعوث انتخاب اولنه‌رق، اصول انتخابك تعديلی حقنده ايراد ايتديكی نطقلرله شهرت بولمش، و او درجه‌ده محبت عامه‌يه مظهر اولمشيدی، كه ١٨٤٨ تاريخنده واقع اولان انقلابده اتفاق آرا ايله حكومت موقته باشنه چكيريلوب، جمهوريت مفرطه اصحابنه وارباب شورشه قارشی بيوك برغيرت گوستره‌رك، سنهٔ مذكوره حزيرانده وقوع بولان قاريشيقلقده، ارباب شورشك استحكاماتی اوزرينه بالذات سوق عسكر ايله عسكرك اوكنه دوشمش ايسه‌ده، متعاقباً امور سياسيه‌دن اوصانج گتيروب، چكلمشدر.

آراغو كافهٔ فنونه وعلی‌الخصوص حكمت طبيعيه ايله علم هيئته پك بيوك خدمتلر ايتمشدر. ضيانك تموج واسطه‌سيله انتشاری اصولنی التزام واثبات ايله، « استقطاب ملون » ی كشف، وارصادات نجوميه‌يی دها زياده تدقيق ايده بيله‌جك بر استقطاب آلتيله ديگر بر طاقم آلتلر ايجاد؛ و (ارسند) ايله (آمپر) ك مانياتيسمه والكتريق حقنده‌كی مطالعاتنی اكمال ايده‌رك، ١٨٢٤ ده « دور ايله مانياتيسمه استحصالی » اصولنی ايجاد ايتمشدر، كه بو ايجادی لوندره جمعيت فنيه‌سی طرفندن (قوپلی) مداليه‌سيله تلطيفنی موجب اولمشدر. فنونی غايت ساده وواضح بر لسانله افاده ايدوب، هركسك آكلايه‌بيله‌جكی بر حاله گتيرمك آراغويه مخصوص برويركی ايدی. رصدخانه‌ده هيئت ونجومه متعلق درس عمومی ويرديكی وقت، عوامدن بيله بر جم غفير كمال تهالكله استماعه قوشارلردی. زماننده دوائر فنيه‌نك مجموعه وسالنامه‌لريله رسائل موقوتهٔ فنيه كنديسنك مقالات فنيه‌سيله مملو ايدی. « حكمت طبيعيه وكيميا مجموعه‌سی » (*Annales de physique et de chimie*) (كی‌لوزاق) له بالاشتراك كنديسی تأسيس ايتمشيدی. كنديسنك كليات آثاری ١٧ بيوك جلد اوزرينه نشر اولنه‌رق، هركسك آكلايه‌جغی لسانله مفصل بر هيئت كتابيله مطالعات فنيه وبعض تراجم احوال ايله بر طاقم لايحه‌لردن عبارتدر. وفاتنده موسيو (قومب) جمعيت فنيه‌ده مدحنه دائر گوزل بر نطق ايراد ايتمش، وموسيو (اودينيان) دخی ترجمهٔ حاليله علم وذكاوتنه وخدمات فنيه‌سنه دائر بر كتاب يازمشدر. (Audignan. *Arago, son génie, ses influences.* 1857.)

— آراغونك ايكی برادری وار ايدی، كه بری ١٧٩٠ ده طوغوب، ١٨٥٥ ده وفات ايتمش اولان (ژاق آراغو) اولوب، ايكی گوزندن كور اولدقدن صكره، بعض سياحت خاطره‌لريله غايت معيندار بعض حكايه‌لر يازمش؛ وديگری ١٨٠٢ ده طوغمش اولان (اتيان آراغو) اولوب، بعض منظوم مضحكه‌لر

...زمش، و ۱۸۷۰ ده بر مدت پارس شهر امینی بولنمشدر. — آراغونك اوغلی (امانوئل آراغو) دخی ۱۸۷۰ ده تشکل ایدن «تدافع ملی» حکومتی هیئتنه داخل اولمشدر.

آراغو { (Arago) ممالك مجتمعه‌نك شمال غربیسنده واقع (اوراغون) جمهوریتنك بحر محیط کبیرده بر برونی اولوب، (قوس) نهرینك دوکلدیکی (امپیرسینی) کورفزینه قریبدر.

آراغوآ { (Aragua) آمریقای جنوبینك (ونزوئلا) مملکتنده (کوزمان بلانقور) ویا (آراغوآ) حکومتنك مرکزی بر شهردر، که (اوناره) نهری کنارنده اولوب، ۶۵۲۵ اهالیسی واردر. — بو شهر ومملکت اورانك اهالئ اصلیهٔ قدیمه‌سی اولان (آراغوآ) قومنك اسمیله تسمیه اونمشدر.

آراغوآ { (Aragua) آمریقای جنوبیده (ونزوئلا) مملکتنك (قومانه) ایالتنده وقومانه شهرینك ۸۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، (اناغاریقه) کولنه منتهی اولان بر وادیده واقع بر شهر اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی وار در. اطرافنده کلیتلی چوید، توتون شکر وپموق حاصل اولور.

آراغوآری { (Araguari) آمریقای جنوبیده (آمازون) ایرماغی منصبنك شمالنده ′۱۴ °۱ عرض شمالیده بحر محیط اطلاسی‌یه منصب اولان بر نهردر. بو نهرك جریان ایتدیکی یرلر فرانسه ایله برازیلیا آره‌سنده منازع فیه اولوب، هر نه قدر که پورتکیز جنراللرندن (قاوولا) ایکی عصر اول، اهالی جلب ایده بیلك ایچون، نهرك منصبنده بر قلعه بنا وبربالقخانه تأسیس ایتمش ایسه‌ده، قلعه خراب اولوب، آنجق بر قاچ بالیقچی قلبه‌سی بولنقده در. اورایه دوکیلن نهرلرك کثرتندن وهپسنك‌ده طاشمه‌سندن اراضی بعض موسملرده بسبتون بطاقلق اولوب، قابل سکنی دکلدر.

آراغوآیا { (Araguaya) آمریقای جنوبیده (برازیلیا)نك بر بیوك نهری اولوب، ′۳۰ °۱۸ عرض جنوبیده واقع (قایاپوس) طاغلرندن نبعان ایله، شماله طوغری آقه‌رق، (غویاز) ایله (ماتوغروسو) ایالتلرینی تفریق ایتدکدن صکره، °۶ عرض جنوبیده (توقانتن) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ۱۳ درجه اولوب، ۱۱ درجه‌سی سیر سفائنه صالحدر.

آراغون { (Aragon) اسپانیانك شمال شرقی جهتنده بر مملکتدر، که شمالاً (پیرنه) طاغلریله، شرقاً (قتالونیه) مملکتیله، شرق جنوبی طرفندن (ولنسیه)، غرب جنوبی طرفندن یکی قشتاله (ویاقستیله)، غرباً اسکی قشتاله و (ناواره) قطعه‌لریله محاط اولوب، قسم اعظمی (ابرو) نهرینك حوضه‌سندن عبارتدر. شمالدن جنوبه طوغری ′۵۶ °۴۲ عرض شمالیدن ′۵۷ °۳۹ عرض شمالی‌یه قدر ممتد اولوب، طول اعظمی ۳۳۵ کیلومتره، وسطحی ۴۶۵۶۵ مربع کیلومتره‌در. بو قطعه بر ولایت اعتبار اولندیغی وقت، مرکزی (سراغوسه) شهری ایدی، که عربلرك (سرقسطه) دیدکاری شهردر. بوکون ایسه اسپانیا حکومتی بونی (سراغوسه)، (هوئسقه) و(تروئل) ایالتلری نامیله اوچ ایالته تقسیم ایتمشدر. بوقطعه‌نك اهالیسی ۹۳۰۰۰۰ کشیدر. آراغونك وسطی، غربدن شرقه ابرو نهریله شق اولنه‌رق کنیش اووه‌لردن عبارت ایسه‌ده، شمال وجنوب طرفی طاغلقدر. شمال طرفنده‌کی طاغلرك اکثریسی پیرنه سلسلهٔ جبالندن عموداً آیریلوب، جنوبه طوغری ممتد اولورلر، وآره‌لرنده‌کی وادیلردن اینن دره‌لر وچایلر (ابرو)یه دوکیلور. مع هذا (سیرا غواره) و (سیرا پنیا) کبی پیرنه سلسله‌سنه متوازیاً غربدن شرقه اوزانیر بعض طاغلر دخی واردر، که آیریجه بر سلسله تشکیل ایدرلر. جنوب طرفنده ایسه طاغلر بربرینه مربوط اولوب، بونلرك اك مرتفعی‌ده (مونقایو) طاغیدر، که پیرنه‌دن ماعدا اسپانیانك اك یوکسك طاغلرندن اولوب، حذای بحردن ۲۳۴۸ متره ارتفاعی واردر. بوطاغ سراغوسه‌نك ۵۷ کیلومتره غربنده اولوب، (ابرو) ایله (دویرو) نهرلرینك حوضه‌لرینی آیریور. رعد وصاعقه وبوره‌لرینك کثرتیله جوارلرینه دهشت اندازدر. بونك جهت جنوبیه‌سنده بولنان (سیرا یاوالامبر) اسپانیانك تقسیم میاه نقطه‌لرینی تشکیل ایتمکله، بونلردن نبعان ایدن صولر بر طرفدن آق دکیزه، بر طرفدن‌ده بحر محیط اطلاسی‌یه دوکلك اوزره، هر طرفه آقیور. آراغونك باشلیجه نهری (ابرو) ایرماغی اولوب، صاغدن یعنی شمالدن بو

ايرماغه بر چوق چايلر دوكيلور، كه بونلرك باشليجه‌لرى: مملكته بواسمى ويرن (آراغون) نهريله آربا، غالغو، القنطره، ايسوئلا، سينقه، اسرا، وآراغون ايله قتالونيه حدودينى آيران (نوغوئرا ريباغوررزانه) چايدر. بوصوك بش چايلر (ابرو) نك باشليجه شعبه‌سى اولان (سغرو) نهرينه دوكيليورلر. صاغدن يعنى جنوب طرفندن آراغون قطعه‌سى داخلنده (ابرو)يه دوكيلن چايلرك‌ده باشليجه‌لرى: (جيلوقه) ايله دخى برلشن (جالون)، هوئورا، آغوآس، مارتن، غوآدالوپه وماتارانه نهرليدر. (سرا غوسه) نك جوارنده (ابرو) نهرى ١٠٠ كيلومترهلك مسافه‌ده سير سفائنه صالح اولمديغندن، مجراى طبيعيسنه متوازياً بر قنال كشادى وقتيله تصور اولنوب، تا (شارل كينت) زماننده باشلانمش، وميلادك اون سكزنجى عصرنده شمديكى درجه‌يه قدر كتيرلمش ايسه‌ده، اكمال اولنه‌مامشدر.

آراغون مملكتنك طاغلرى شايان تماشا ايسه‌ده، آلچق يرلرى قورو ولطافتسز وهيئت عموميه‌سى حزن انكيز بر صورتده اولوب، اكثر طرفلرى معمور دكلدر. الك بيوك قصبه‌سى (سراغوسه) شهرى اولوب، ٥٦٠٠٠ اهاليسى واردر. سائر قصبه‌لرى ايچنده تجارت ويا موقع وتاريخجه بر آز اهميتى اولانلر: هوئسقه، مونزونه، بارباسترو، ياقه، القانيز، قلاتايود [قلعة ايوب]، تارازونه، تروئل، الباراچين، وسائره‌در. مملكتده بر قاچ دمير يولى انشا اولنوب، باشليجه‌لرى بارسلونه [برشلونه] دن كلوب، سراغوسه‌دن كچه‌رك، مادريده واوراده‌ده برطرفدن قارتاجينه وبرطرفدن قاديسه قدر ممتد اولان بيوك خط ايله، سرا غوسه‌دن آيريلوب، شمال غربى‌يه طوغرى كيدن وغاسقونيه كورفزى ساحلندن فرانسه دمير يوللريله برلشن خطدر. زراعتك پك كرى بولنمسيله برابر، حبوبات، ايى شراب، زيتين ياغى، صفران، ايپك، كتن، قناو وسائره حاصل اولور، وكليتلى قويون يتيشير. صنايع محليه باشليجه قبا بر جنس چوخه ايله قالين بز وقونياق وصابون اعمالندن عبارتدر.

آراغون مملكتى اطرافنده بولنان سائر اسپانيا ممالكنه اصلا بكزميوب، وحشى بر منظره ابراز ايتديكى كبى، اهاليسى دخى سائر اسپانيوللره بكزميوب، صوئوق برطور وحاللرى واردر، ويالكز عسكرلكده سائر اسپانيوللردن زياده جسوردرلر. بونلر اسكى وقتدن برى بر طاقم امتيازاته نائل اولوب، بو امتيازلرينك محافظه‌سيچون دفعاتله سلاحه صارلمشلردر. وهر نه قدر كه آرتق حكومتك اصول مشروطيتى اسپانيانك هر طرفيچون مساوى ايسه‌ده، بونلر امتيازلرينك فسخ اولنديغنى تسليم ايتمك ايستميورلر. عموميت اوزره آراغونليلر قره صاچلى وقره كوزلى اولوب، كبارلرى آلافرانغه كينمشلرسه‌ده، عوام اهالينك كنديلرينه مخصوص قيافتلرى واردر.

آراغون مملكتى اسكى يونان و روما تأليفاتنده (كلتيبر) تسميه اولنان، و (كلت) اقواميله (ايبر) اقوامندن مشتركاً مسكون بولنمش اولديغى اسمندن آكلاشيلان مملكتك برقسمى اولوب، ميلادك ٤٧٠ تاريخنده روماليلردن (غوت) قومى طرفندن ضبط اولنمش، و٧١٤ تاريخ ميلاديسنده خلفاى بنى اميه زماننده غزاة مسلمينك الينه چكوب، ممالك اسلاميه دائره‌سنه داخل اولمشيدى. اندلس حكومت اسلاميه‌سنه ضعف طارى اولمغه باشلاديغى وقت، الك اول آراغونك سراغوسه ايله پامبلونه آره‌سنده آراغون شهرى قربنده واقع (سوبرابره) ناحيه‌سنده كوچك بر خرستيان اداره‌سى تشكل ايدوب، مرور زمانله، وملوك اسلاميه‌نك ضعف وتفرقه‌سى آرتدقجه، توسع ايده‌رك، نهايت ميلادك ١٠٦٧ تاريخنده حكومت ادعاسنده بولنه‌جق قدر بيومكله، (آراغون)قونتلغى نامنى آلمش، و ١١١٨ ده سراغوسه‌نك دخى ايادئ مسلميندن چيقمسيله، قونتلرندن برنجى (آلفونس) و (رايموندبرنجر) آراغونك سائر طرفلرينى دخى قبضهٔ تصرفلرينه آلمشلردر. قونتلرندن (رامير) ك قيزى و وارثه‌سى (پترونيله) نك برسلونه قونتى (رايموندبرنجر) ه وارمسيله بر سلونه كبى كوزل بر مملكت دخى آراغونه الحاق ايتمش اولديغى كبى، بعده قتالونيه دخى برنجى (ژاق) طرفندن ضبط اولنمغله، آراغون قراللغى تشكل ايده‌رك، اوروپا دولتلرى صره‌سنده صايلمغه باشلامش ايسه‌ده، مؤخراً قرالى بولنان فردينان قتوليكك قشتاله وليون قراليچه‌سى (ايزابلا) ايله عقد ازدواج ايتمسيله، بو ايكى مملكت برلشه‌رك، وغرناطه‌يه منحصر قالمش اولان حكومت اسلاميه‌نك بسبتون اسپانيادن چيقارلمسيله، بو شبه جزيره‌نك سائر طرفلرى دخى الحاق

اولنه‌رق، بر اسپانیا دولتی تشکل ایتدیکندن، آراغون برولایت حکمنده قالمش؛ ونهایت اخیراً اسپانیانك تقسیمات جدیده‌سی صره‌سنده اوچ ایالته تقسیم اولنمشدر، که بونلرك سطح واهالیسی وجه‌آتی اوزره‌در:

سراغوسه ایالتی	۱۷۱۱۲ مربع کیلومتره	۴۰۲۰۰۰	اهالی
هوئشقه »	۱۵۲۲۴ »	۲۷۵۰۰۰	»
ترونل »	۱۴۲۲۹ »	۲۵۲۰۰۰	»
جمعاً آراغون قطعه‌سی	۴۶۵۶۵	۹۲۹۰۰۰	

آراغون (Aragon) اسپانیای شمالیده بر نهردر، که پیرنه سلسلهٔ جبالنك غرب طرفنده واقع (سومپورت) طاغندن نبعان ایله، (یاقه) یه قدر جنوبه طوغری آقه‌رق، اوراده بردن بره غربه طوغری دونر، و(آراغون) قطعه‌سنك ابتدا هوئسقه بعده سراغوسه ایالتندن کچه‌رك، (ناواره) ایالته داخل اولور، واوراده غرب جنوبی‌یه طوغری دونوب، (ساغوئسه) قصبه‌سنك اوکندن کچه‌رك، ۱۶۰ کیلومتره جریاندن صکره، (میلاغرو) شهرینك قربنده صول ساحلندن (ابرو) ایرماغنه دوکیلور. مجراسنك نصف اسفلی (ناواره) مملکتنده ایسه‌ده، نصف بالاسی آراغون مملکتنده بولندیغندن، مملکت مذکوره بو نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. مجراسی طاغلر اورته‌سنده بولنمق حسبیله، برچوق دره‌لر وچایلر کندیسنه دوکیلور، که بونلرك بیوجکلری: اقو، آنسو، رونقال، ایراتی، اونسلو، زیدافه وآرغه چایلریدر. بونلرك (اونسلو)دن بشقه جمله‌سی (پیرنه) سلسله‌سندن اینوب، صول ساحلندن آراغونه دوکیلورلر.

آراغونه (Aragona) سیجلیانك (جیرجنتی) ایالتنده وجیرجنتی شهرینك ۱۵ کیلومتره شمالنده واقع، و ۱۰۵۰۰ اهالی‌یی جامع بر شهردر، که قربنده چامور افراز ایدن (مقالوبی) برکانلریله برچوق کوکورد معدنلری بولنوب، بو معدنلرده برچوق عمله چالیشیر. اطرافنده پك مقبول وکلیتلی بادملر بیتیشیر.

آراقاتی (Aracati) برازیلیانك (چاآره) ایالتنده و (چاآره) شهرینك ۱۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، کندیسنك ۱۶ کیلومتره شمالنده بحر محیط اطلاسی‌یه دوکیلن (یاغوآریب) نهری کنارنده قضا مرکزی برشهر اولوب، ۴° ۳۱′ عرض جنوبی و ۴۰° ۸′ طول غربیده واقع، و ۵۰۰۰ اهالی‌یی جامعدر. بو شهر اون سکزنجی عصر میلادینك ابتداسنده تأسیس اولنوب، اهالیٔ اصلیه‌دن او جوارلرده بولنان (پتیاغواره) قومی طرفندن کندی لسانلرنده «شمال روزکاری» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر؛ چونکه اکثر اوقاتده خط استوادن کلوب هواسنی اخلال ایدن بر شمال ویا شمال شرقی روزکاری اسر. نهرك آغزی قومله مسدود بولندیغندن لیماننه یالکز کوچك کمیلر کیره بیلیرسه‌ده، پاموق، شکر ودری تجارتی ضررسزدر.

آراقان (Aracan یاخود Arakan) هندچینیده بنکاله کورفزینك ساحل شرقیسنده (برما) یاخود (بیرمان) الکاسندن انکلیزك النده بولنان مملکتی ترکیب ایدن اوچ قطعه‌نك بریدر، که اصل اسمی (راخاینغ) در. آراقان قطعه‌سی طار واوزون بر ساحلدن عبارت اولوب، شرقاً (یوما دانغ) یعنی «یوما طاغی» ایله نفس (برما) و (پغو) قطعه‌لرندن آیرلمشدر. شمالاً هندك بنکاله مملکتیله محدود اولوب، ۲۱° ۱۰′ عرض شمالی و ۸۹° ۴۳′ ۵۱″ طول شرقیده واقع فیل بروندن باشلایوب، جنوبه طوغری اوزانه‌رق، ۱۶° ۸′ ۳۰″ عرض شمالی و ۹۱° ۵۲′ ۵۱″ طول شرقیده واقع (نغرائیده) برونه منتهی اولور، که بو وجهله طولی ۳۴۶ کیلومتره اولور. شمال طرفنده سلسلهٔ جبال ساحلدن ۱۴۵ کیلومتره قدر اوزاق اولوب، مملکت اولدقجه واسع ایسه‌ده، جنوبه طوغری اوزاندقجه، ساحله یاقلاشوب، (نغرائیده) برونی قربنده ساحل ایله طاغلك آره‌سنده آنجق بش آلتی کیلومتره‌لك مسافه واردر. سطحی ۴۸۰۰۰ مربع کیلومتره‌دن عبارتدر.

آراقان ساحلنك برمقداری آطه‌لر، قیالر وصیغلرله مسدود اولوب، بو آطه‌لرك اك بیوکلری (رامری) ایله (چدوبه) آطه‌لریدر. طاغلردن برچوق نهرلر اینیورسه‌ده، مسافه‌سی آز اولدیغندن، بونلر بیوجك دره‌لردن عبارت اولوب، اك بیوکلری نسبةً واسعجه اولان شمال طرفنده کیلردر، که بونلرکده اك اهمیتلیلری (قولادینغ) ایله (لیمرو) نهرلریدر؛ ایکنجیسنه (آراقان نهری) دخی دیرلر. بو ایکی نهرك مجراسی بربرینه قریب اولوب، بینلرنده برچوق جدوللرله اختلاط حاصل اولمشدر. ایکنجی درجه‌ده کیلر دخی ناف، مایو، دالك وسائره‌در. (مایو)، (قولادینغ) و(لیمرو)

نهرلرنده ایکی اوچیوز طونیلاته‌لق کیلر منصبلرندن اللی آلتمش کیلومتره یوقاری‌یه قدر چیقه بیلیر. سلسلهٔ جبالك شمال طرفنده ۲۰۰۰ متره‌یه قدر ارتفاعی وار ایسه‌ده، جنوبه طوغری اوزاندقجه، آلچاقلانیر. مملکتك تکمیلی بر طاغ صورتنده اولوب، شمال طرفنده مردیون شکلنده بربرندن یوکسك اووه‌لری واورمانله مستور وادی ودره‌لری واردر. ساحلك اکثر طرفلری قوملق ایسه‌ده، بیوك نهرلرك مجرا ومنصبلرینك اطرافی غایت منبتدر؛ آنجق هنوز اصلاح واعمار اولنمدیغندن، اکثر طرفلری فائده‌سز اورمانلر وچالیلرله مستور قالوب، ایشلنن یرلری پك آزدر. (تك) دنیلن بر نوع ذی قیمت آغاجله قوقه ومیشه آغاجلری چوق اولوب، نهرلر واسطه‌سیله ایندیرلمکله، بر قاچ سنه‌دن بری کراسته تجارتی ترقی ایتمکده‌در. پورتقال ولیمونی آز ایسه‌ده، آناناس کبی میوه ویا چیچکندن طولایی مقبول آغاجلری چوقدر. قیرمزی بوبر، قانون، قارپوز، شکر قامشی، چوید، پموق، توتون وسائره محصولاتی بولدر. اك زیاده زرع اولنان حبوبات پرنج اولوب، اهالینك معیشتی همان بوكا منحصردر. انکلیزلر بو مملکتك مرتفع محللرنده چای یتیشدیرمك جهتنده بولنیورلر. طوزله‌لری دخی اولدقجه بر واردآتدر. حیوانات وحشیه‌سی وازجمله فیل، کرکدان، قپلان، پارس، آیی، طوموز، یبانی کدی، مسك کدیسی، بر نوع پورسوق ومیمونك انواعی چوقدر؛ واورمانلری کیك انواعیله مملودر. قوشلری دخی چوق وکونا کون توپلرله مزین اولدیغی کبی، نهرلریله ساحلیده بالیغك انواعیله مملودر. آنجق حشرات مضره ومهلکه‌سی دخی بو نسبتده اولوب، ییلانك (بوآ قونستریقتور) و (پیتون) دنیلن جسیم نوعلری، نهرلرده (آلیغاتور) دنیلن بر نوع تمساحلر ودکیزده کوپك بالیقلری بولنور.

آراقانك فصول اربعه‌سی اولمیوب، اقلیمی مقتضاسنجه، بر یاغمور موسمیله برده قوراقلق موسمی واردر. یاغمور موسمی مایسك ابتداسندن باشلایه‌رق، تشرین اولك اواخرینه قدر آلتی آی سورر، وعلی الخصوص حزیران وتموز وآغستوسده متمادیاً وپك چوق یاغمور یاغار. یاغمورلر موسمنده درجهٔ حرارت ۲۶ ونهایت ۲۸ سانتیغراد درجه‌سنی تجاوز ایتمز. تشرین ثانینك اواخریله کانون اولك ابتدالرنده، یعنی یاغمورلر کسلدکدن صکره، درجهٔ حرارت ۲۸ و ۲۹ ه قدر چیقارسه‌ده، درعقب هوا صوغویوب، شباطه قدر درجهٔ حرارت ۱۰ ایله ۱۵ آره‌سنده بولنور، که اك کوزل موسمی‌ده بودر. شباطدن صکره ینه درجه چیقمغه باشلایوب، علی الخصوص نیسانده صیجاق ۳۵ درجه‌یه قدر چیقار، که اك صیجاق موسمی بو اولوب، بو آیده نباتات صیجاقدن قورویوب صولمغه باشلارسه‌ده، درعقب یاغمورلرك کلمسیله یکیدن جانلانور. هوالرك بردن بره واقع اولان بو تبدللری صحت حقنده تهلکه‌لیدر.

بو قطعه (برما) نك انکلیزلرك النده بولنان قسمنك منقسم بولندیغی اوچ ایالتك بری اولوب، درت سنجاغه تقسیم اولنمشدر: برنجیسی (آکیاب) سنجاغی اولوب، ۱۲ قضایه منقسم، سطحی ۱۲۵۸۲ مربع کیلومتره‌دن عبارت و ۲۶۳۱۵۲ اهالیی جامعدر؛ مرکزی (آکیاب) شهریدر. ایکنجیسی (رامری) سنجاغی اولوب، جزایردن عبارت ۵ قضایه منقسم، سطحی ۱۱۱۶۰ مربع کیلومتره‌دن عبارت، و ۱۴۰۹۱۹ اهالیی جامعدر؛ مرکزی (رامری) آطه‌سنده‌کی (رامری) شهریدر. اوچنجیسی (ساندوای) سنجاغی اولوب، ۳ قضایه منقسم، سطحی ۹۴۹۷ مربع کیلومتره‌دن عبارت، و ۵۰۱۱۷ اهالیی جامعدر؛ مرکزی (ساندوای) شهریدر. دردنجیسی (نورت آراقان) یعنی «آراقان شمالی» اولوب، یالکز بر قضاسی واردر، وسطحی ۱۴۷۵۲ مربع کیلومتره‌دن عبارت اولوب، ۶۹۴۸ اهالیی جامعدر؛ مرکزی (آراقان) ونام دیکرله (میوهونغ) شهریدر. آراقان شهری اسکی اهمیتنی غائب ایدوب، بو کون مملکتك اك مهم قصبه‌سی برنجی اسکله‌سی اولان (آکیاب) شهریدر. — آراقانك اهالیسی ۴۳۸۶۳۲ نفوسدن عبارت اولوب، بونلرك ۲۰۰۰۰ قدری مسلماندر. آراقانلیلر برما (یاخود بیرمان) اهالیسی جنسندن اولوب، طاغلرده بولنان بعض قبیله‌لری، انقیاد کوسترمیه‌رك، وحشیت حالنده یاشامقده‌درلر. انکلیزلرك ورودندن اول آراقانلیلر کندی مملکتلرینك محصولاتندن واوروپا متاعندن (آوه) مملکتیله اولدقجه تجارت ایدیورلردی؛ وبو ایکی مملکتی آیران

طاغلرك آره‌سندن ایشلك بریول آچشلردی. انکلیزلرك ورودندن صکره ایسه تجارتك هپسی اونلرك النه چکوب، آکیاب شهرنده ودکیز طریقیله اجرا اولنمغه باشلامش، ومملکتده یول بیله قالمامشدر.

آراقان مملکتی ازمنهٔ قدیمه‌دن بری هندستان ادیانك هند چینی‌یه کچه‌جك طریقلری اولمق مناسبتیله اهمیتی حائز اولوب، بر حکومت مستقله صورتنده بولنمشیدی. میلادك ۱۷۳۱ تاریخنده آراقان حکمدارینك النده بولنان اکثر قبائل استحصال استقلال ایتمش، و ۱۷۸٤ ده آراقانك کندیسی دخی (آوه) حکمداری طرفندن ضبط اولنوب، برما حکومتنه الحاق اولنمشیدی. ۱۸۲۳ ده (آوه) حکمداریله کلکته‌نك انکلیز حکومتی آره‌سنده، بر حدود منازعه‌سندن طولایی محاربه آچیلوب، بونك نتیجه‌سی اوله‌رق، ۲٤ شباط افرنجی ۱۸۲٦ تاریخیله عقد اولنان معاهده آراقان ایله (تناسریم) قطعه‌لرینی انکلتره‌یه ترك ایتمشدر.

آراقان { (Aracan) ونام دیکرله میوهونغ (Myo Houng) آراقان قطعه‌سنده برشهردر، که مملکت انکلیزلرك الینه کچمزدن اول آراقان مملکتنك مرکزی بولنمش، وشمدیکی حالده یالکز (شمالی آراقان) سنجاغنك مرکزی اولوب، کرك مرکزینی وکرك اهمیت تجاریه‌سنی ساحلده بولنان (آکیاب) شهری غصب ایتمشدر. تپه‌لرله محاط وایکی نهر آره‌سنده آچلش برچوق جدوللرله چیزلمش براووه‌نك اورته‌سنده اولوب، ساحلدن ۱۰۰ کیلومتره قدر مسافه‌ده و ۳۵′ ۲۰° عرض شمالی ایله ۳۰″ ۳′ ۹۳° طول شرقیده واقعدر. اسکی بر شهر اولوب، وقتیله (بوده) دینك مراکز روحانیه‌سندن بولنمش، ومیلادك ۱٤۳۰ تاریخنده پایتخت اتخاذ اولنه‌رق، استحکاماتله ومتین برسورله احاطه اولنمشدر. بو سورك خارجنده، اطرافنده‌کی تپه‌لری بربرینه ربط ایتمك اوزره، دائراً مادار ۱٤ کیلومتره‌لك برایکنجی سور چکلمش؛ واوج سورله محاط بر ایچ قلعه دخی انشا اولنمشدر. بو انشاآت برعصرده اکمال اولنمشدر. بو استحکامات انکلیزلرك ورودنده تمامیله قائم، وشهر یوز بیکی متجاوز نفوسی حاوی اولوب، یالدیزلی قبه‌لریله شعشعه‌پاش اولان برچوق جسیم ابنیه‌سی وار ایدی. بوکون ایسه اهالیسی ۳۳۰۰ قدر اینمشدر. اصل شهرك اسمی (میاوهونغ) اولوب، انکلیزلر بونی (میوهونغ) ه تحویل، واکثریا مملکتك اسمیله تسمیه ایتمشلردر.

آراقایو { (Aracaju) برازیلیاده (سرجیپه) ایالتنك مرکزی اولان برشهردر، که بحر محیط اطلاسینك ساحلندن ۱۰ کیلومتره قدر ایچریده اولوب، (قوتنکیبه) نهرینك کنارنده وبر تپه‌نك اتکنده واقعدر. جواریله شهرك بر قسمی اورا اهالئ اصلیهٔ قدیمه‌سندن اولان (توپنیامبه) قومی افرادیله مسکوندر. ۵۰۰۰ اهالیسی وکره‌مید وطوغله فابریقه‌سی واردر.

آراقس { (Arax) یونان قدیم جغرافیونی طرفندن ایرانك ایکی نهرینه ویریلن اسمدر، که بونلرك بری ذکری سبقت ایدن (آراس)، ودیکری اسطخرك قربندن کچن (رندمیر) نهریدر. [بو کلمه‌لره مراجعت بیوریله.]

آراقسه { (Araxa) برازیلیانك (میناس جرائس) ایالتنده، (پاراناهیبا) قضاسنك مرکزی اولان بر شهردر، که ۱۹° عرض جنوبی و ۵۰° طول غربیده، و (پارانا) ایرماغنك باشلیجه شعبه‌لرندن اولان (پاراناهیبا) نهرینه دوکیلن (ولهاس) چاینك بر شعبه‌سی اوزرنده واقع اولوب، ٤۰۰۰ اهالیسی واردر. بو شهر برعصر اول بر طاقم فراری جانیلر طرفندن تأسیس اولنمشدر. جوارلرنده توتون زرع، وبعض قبا چوق منسوجاتی اعمال اولنورسه‌ده، اصل تجارتی حیواناتدن عبارتدر. قضاسنك ۱٤۰۰۰ اهالیسی واردر. شهردن ۸ کیلومتره مسافه‌ده بر طاقم کوکوردلی صو منبعلری واردر، که جلد خسته‌لقلری حقنده پك نافع اولدیغی کبی، حیواناته ایچیرلمسنك فائده‌سی دخی مجرب اولمغله، اوزاق محللردن بیله حیواناتی آیده بر کره اورایه کوتوروب، اسقا ایدرلر.

آرال { کولی (Aral)، ودها طوغریسی (آطه‌لر دکیزی) جغرافیون اسلام عندنده (بحر خوارزم) و (بحر جرجان) ناملریله معروف اولان بیوك کولدر، که آسیای وسطینك غرب شمالیسنده اولوب، بحر حزر ایله بایقال کولندن صکره، آمریقا مستثنا اولدیغی حالده، دنیانك اك بیوك کولیدر. ۳۰′ ۴۳° ایله ۵۹′ ٤٦° عرض شمالی و ۵٦° ایله ۳۰′ ۵۹° طول شرقی آره‌سنده

ممتد اولوب، بونكله بحر خزر آره‌سنده حائل اولان قره‌نك اك طار محلی ٢٦٠ كيلومتره‌در. جنوبدن شماله طوغری اولان بوينك اعظمی ٣٥٠ واكنك حد اعظمی‌ده ٢٨٠ كيلومتره‌در. سواحلی غرب طرفندن دوز ايسه‌ده، جهات ثلثهٔ سائره‌دن پك چيقينديلی كيرينديليدر. شمالنده قيرقز قبائلنك باديه‌لری بولنوب، شرق وغرب طرفلری قره قالپاق دنيلن اقواممله مسكون، وجنوب طرفی ايسه خيوه خانلغندن عبارتدر، كه هر طرفی اتراكله مسكون اولوب، روسيه‌نك الينه چكمش ممالكله محاط ديمكدر. سواحلی صوسز وايصسز بر طاقم شوره‌زار يرلردن عبارت اولوب، شمال طرفنده ٧٠ دن ١٠٠ متره‌يه قدر ارتفاعی اولان بر مرتفع اووه ممتد اولور، كه طوپراغی ياپيشقان بربالچيقدن عبارت اولوب، اعماره صالح دكلدر؛ وشماله طوغری تدريجاً مائل اولديغی حالده، جنوب جهتنده بردن بره كسيلوب، صارب بر اينيش تشكيل ايدر. غرب طرفنده ينه او ارتفاعده بولنان (اوستاورت) اووه‌سی ممتد اولور. [«اوست اورت» كلمه‌سنه مراجعت.] جنوب طرفی بسبتون دوز وآلچق اولوب، جيحونك ايندير ديكی چامورلردن متشكلدر. شرق طرفی قوملق بر اووه‌دن عبارت اولوب، يكرمی بش متره ارتفاعنده بعض قوم تپه‌لری واردر. ساحلك اكثر طرفلری وكولك ساحله قريب اولان بعض آطه‌لری اورمانله مستوردر. ساحلك اطرافنده بولنان بعض كوچك كوللرك دخی صويی آجی وزياده‌سيله طوزلی اولديغی كبی، او جوارلرده قازيلان قويولردن چيقان صو دخی بويله‌در.

بو كوله ايكی بيوك نهر دوكيلور، كه بری وقتيله (جيحون) واليوم (آمودريا) ناميله معروف اولوب، جنوب طرفنه، وديكری وقتيله (سيحون) واليوم (سير دريا) ناميله معروف اولوب، شمال جهتنه منصب اولور. نهرلرك منصبلری ومنصبلرندن يوقاری تشكيل ايتدكلری اوفق كوللر آلتی يدی متره يوكسك قامشلرله مستور اولوب، غايت ايری سيوری سينكلری پك چوقدر. سواحلده صو قوشلرينك انواعی، وايچ طرفلرده بر نوع زهرلی اوروجكله عقربلر، واورمانلرده يبانی طوموزلر كثرت اوزره بولنديغی كبی، بعض دفعه قاپلان ايزی دخی كوريلور.

كولك اطرافنده‌كی يرلرك هواسی قيشين غايت صوغوق اولوب، برودت صفردن آشاغی ٢٠ دركه‌يه قدر اينر؛ ويازين دخی هوا غايت صيجاق وقورو اولوب، آنجق شمالدن اسن روزكارلر نهرلرك منصبنده‌كی بطاقلقلردن قالقان تبخراتی اطرافه طاغيتمغله، هوايه بر آز رطوبت قزانديروب، بشقه يرده هوايی اخلال ايدن بو تبخرات اورا حقنده پك فائده‌مند اولور. الحاصل هواسی لطيف دكل ايسه‌ده، صحت حقنده پك مضر دكلدر. شمال روزكاری بعض دفعه شدتلی اسديكندن، كولك ايچنده سفائن حقنده پك تهلكه‌لی بر فرطونه حاصل اولور.

آرال كولنك صولری پك درين اولميوب، اك درين محللری ٧٠ متره‌يی تجاوز ايتمز. جيحون وسيحونك دوكدكلری كليتلی طاتلی صودن طولايی، صويی ديكر صويی قدر طوزلی دكلدر. بر عصردن بری كولك صولری اكسلكده اولوب، نسبةً دها صيغ اولان شرق طرفی سواحلی كيتدكجه كولدن بر قزانمقده، ويكيدن بعض آطه‌لر ظهور ايتمكده‌در. بو مناسبتله اورا اهاليسی بو كوله (آطه‌لر دكيزی) ديورلر، كه اوروپاليلر بونی تحريفله (آرال) ياپمشلردر. شمال طرفنده بر كورفز تشكيل ايدركه (كوچك دكيز) تسميه اولنوب، قيشين تماميله طونار؛ سائر طرفلرك ايسه يالكز سواحلی منجمد اولور. (آرال) كولنك سطحی حذای بحردن تقريباً ١٢ وبحر خزرك سطحندن ٣٨ متره يوكسكدر.

اسكی يونان وروما جغرافيونك بو كول حقنده‌كی معلوماتلری پك سطحی ومشوش اولوب، بونی فنه طانيتديران قرون وسطاده‌كی اسلام جغرافيونيدر. مؤخراً روسيه ارباب فنی بو كولك احوالی حقنده تحقيقات فنيه اجراسيله، مكمل خريطه‌لرينی آلمشلردر، كه بونلرك اك مكملی ١٨٥١ تاريخ ميلاديسنده موسيو (خانيقوف) طرفندن تنظيم اولنان خريطه اولوب، موی‌اليه اورالرك احوالنه دائر بعض اثرلر دخی يازمشدر. خريطه‌سی فرانسزجه‌يه‌ده ترجمه اولنمشدر.

آرال (Aral) سندده يعنی هندستانك غرب شماليسنده بر كوچك نهر اولوب، (ناره) نهرينك توسعندن حاصل اولان (منچار) كولندن چيقه‌رق، (سهوان) شهرينك بر آز آلتنده صاغ ساحلندن (سند) نهرينه دوكيلور. (آرال) نهری (منچار) كولی و(ناره) نهريله برابر سند نهرينه متوازياً

میرسفانی ایچون ١٦٠ کیلومترهلك بر قنال تشکیل ایدیور، که جریانی سندك کندن دها یواش اولدیغندن، دها ایشلکدر. آرال ایله سندك نقطهٔ تلاقیسی ٢٨′ ٢٦° عرض شمالی و ٦٦° طول غربیده واقعدر.

آرال (Arrall) وانکلیزجه (Arrull) هندستانك غرب جهتنده کائن (کچ) حکومتك بر شهری اولوب، ٢٦′ ٢٣° عرض شمالی و ٥١′ ٦٦° طول شرقیده واقعدر.

آرالسق (Aralsk) سیحون نهرینك آرال کولنه منصب اولدیغی محله قریب ونهرك ساحل یمیننده کائن بر روس قلعه‌سیدر، که خیوه خانلغنك (رائم) اسمنده بر اسکی قلعه‌سی یرنده انشا اولنمشدر. ٤١″ ٢′ ٤٦° عرض شمالی و ٢٥″ ٢٦′ ٥٩° طول شرقیده واقعدر.

آرام (Aram) کتب سماویه‌ده سوریه ایله جزیره وعراق عربی شامل اولان قطعه‌یه ویریلن اسمدر، که سام ابن نوحك بشنجی اوغلی (آرام)ك اسمیله تسمیه ایدلمش اولدیغی ظن اولنمشدر. سریانی وکلدانیلره دخی آرامیون، وسریانیجه ایله کلدانیجه‌یه لسان آرامی دنیلمشدر.

آرام مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره آره‌سنده بر کوچك طاغدر.

آرام اوجن — (Eugène Aram). انکلیز علماسندن اولوب، (یورق) قضاسنك (ارامسجیل) شهرنده طوغمش، وپدری باغچوان اولدیغی حالده، میلادك ١٧٣٤ تاریخنده لوندره‌یه کیدوب، کلتجه، انکلیزجه، لاتینجه، یونانجه وعبرانیجه لسانلری بیننده‌کی مناسباتی مبین بر لغات کتابی یازمقده ایکن، قیصقانجلق سائقه‌سیله اون درت سنه اول ارتکاب ایتمش اولدیغی بر قتلدن طولایی، ١٧٥٨ تاریخنده توقیف اولنوب، ایرتسی سنه یورقده اعدام اولنمشدر. — (بولور)ك بو نامله یازدیغی بر حکایه کتابنك مبنی علیهی اولمشدر.

آرام بانو بیکم هندستانك سلالهٔ تیموریه‌دن اولان مشهور حکمداری اکبر شاهك قیزی اولوب، برادری جهانکیرك زمان سلطنتنده، ٤٠ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایدوب، (اکره) ده (سکندره) موقعنده واقع پدرینك تربه‌سی جوارنده دفن اولنمشدر. مدفنی اوزرنده مرمردن کوزل بر تربه انشا اولنمشدر. والده‌سنك آدی (بیبی دولتشاد) وبر همشیره‌سنك اسمی ده شکر النسا بیکم ایدی.

« خانم » کلمه‌سی « خان » اسمنك مؤنثی اولدیغی کبی « بیکم » کلمه‌سی دخی « بیك » یعنی « بك » اسمنك مؤنثی اولوب، آسیای وسطیده مستعملدر.

آرامرا (Aramra) هندستانك شمال غربی طرفنده واقع کجرات مملکتنك بر اسکی شهری ایدی، بو کونکی کونده یرنده بر کوی قائم اولمشدر.

آرام شاه هندستانده دهلی حکمدارانندن اولوب، پدری سلطان قطب‌الدین ایبکك وفاتنده، ٦٠٧ تاریخنده، تخت موروثنه اوتورمش ایسه‌ده، بر سنه صکره پدرینك آزادلیسی ودامادی اولان شمس‌الدین التمش تخت وتاجنی غصب ایتمشدر.

آرامیان وآرامیون. [« آرام کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.»]

آران قافقاسیه‌ده (ازیوان) و (نقچوان) شهرلریله ملحقاتنی جامع بر کوچك مملکتدر، که میلادك ١٨٢٨ تاریخنده ایران دولتی طرفندن روسیه‌یه ترك اولنمشدر.

آران (Aran) وانکلیزجه (Arun) هندستانك جهت شمالیه‌سنده بر نهر اولوب، (تبت) طاغلرندن نبعانله، غربه طوغری ٣٠٠ کیلومترهلك جریاندن صکره، (اورست) طاغنك اطرافنی طولاشه‌رق، جنوبه طوغری دونر، و (هیمالیه) طاغلرینك آره‌سندن چکه‌رك (نپال) مملکتنه داخل اولوب، کنك نهرینك حوضهٔ شمالیه‌سنده ٢٦° ٥٥′ عرض شمالی و ٣٧′ ٨٤° طول شرقیده ساحل یسارندن (کوچی) نهرینه دوکیلور. نپالده‌کی مجراسی‌ده ١٧٦ کیلومتره اولوب، جافه، لام، خاتنك وجاره‌سنك قصبه‌لرینك یانندن چکر.

آران (Aran) فرانسه‌نك « آلت پیرنه » ایالتنده بر کوچك نهردر، که ٦٧٨ متره ارتفاعی اولان (اورسویا) طاغندن نبعان ایدوب، (آدور) نهرینه دوکیلور. دکیرك مدی یاردمیله ١٠ کیلومترهلك قدر محلی کوچك کیلر سیرینه صالحدر.

آران وادیسی. (Val d'Aran) پیرنه سلسلهٔ جبالنك وسطلرنده ٥٥٥ مربع کیلو-

متره سطحی اولان بر وادیدر، که سلسلهٔ جبال صیر-
تنك شمالنده ایسه‌ده، اسپانیانك النده بولنیور.
بو وادیده (غارون) نهرینك ایکی شعبه‌سی نبعان
ایده‌رك، برلشدکدن صکره «قرال کوپریسی» یاننده
فرانسه حدودینه داخل اولور. بو وادینك ٣
قصبه‌سی و ٢٩ قریه‌سی اولوب، مرکزی (ویلا)
شهریدر. محلك ارتفاعی جهتیله یالکز بر مقدار
چاودار ومصر بغدایی یتیشدیریله‌بیلیرسه‌ده، ١٣٠٠٠
کشی‌یه بالغ اولان اهالیسنی بسلیکه کفایت ایتمز.
بو محلك اهالیسی ذکی ایسه‌لرده فقیر وجاهل اولوب،
اسپانیولجه ایله فرانسزجه آره‌سنده بر قبا لسانله
متکلمدرلر. چوبانلق واودونجیلقله، وبرده فرانسه‌دن
آلوب بسلدکدن صکره اسپانیاده صاتدقلری استرلر
تجارتیله چکینیرلر. (ویلا) ده بر بازار قوریلوب،
فرانسه واسپانیادن چوق خلق طوپلانیر. بو محل
اهالیسنك همان هپسنده کردان اوری بولنور.

آران { (Arran) اسقوچیانك ساحل غربیسی اوکنده (قلید) کورفزی داخلنده بر
آطه اولوب، شمالدن جنوبه اولان بویی ٣٢ کیلو-
متره‌دن زیاده، وشرقدن غربه اولان اکی ١٦ کیلو-
متره‌در. منظره‌سی شایان تماشا اولوب، شمال طرفی
غایت دیك اوچوروملرله بربرلرندن تفریق اولنمش بر
طاقم قیالرله مستوردر، که بو قیالرك اورته‌سنده
١٠٠٠ متره ارتفاعی اولان (غوآتفل) طاغی بو-
لنور. جنوب طرفی ایسه دوز ویالکز بر طاقم آلچق
تپه‌لرله مزین اولوب، مکمل صورتده اعمار اولنمشدر.
ساحللرنده بر چوق قوی ولیمانلری اولوب، اك
مشهوری (لاملاش) لیمانیدر، که اسقوچیانك غرب
طرفنده‌کی لیمانلرینك برنجیلرندندر. اراضیسی احجار
ومعادن متنوعه‌دن مرکب اولوب، علم الارض نقطهٔ
نظرنجه اهمیتی حائز اولدیغی کبی، نوع بشرك وحشیت
حالنده یاشادیغی زمانلردن قالمه جسیم طاشلردن مرکب
بعض قبا ابنیه آثاریله برطاقم مغاره‌لری دخی حاویدر.
اراضیسنك همان کافه‌سی (هامیلتون) دوقه‌سنه
عائددر. آطه (بوته) قضاسنه ملحق اولوب، ٣٢٥٨
اهالیسی واردر. مرکزی (بروديق) قریه‌سیدر.

آران { (Arran) ونام دیکرله (North Island) یعنی «شمال آطه‌سی». ایر-
لانده‌نك شمال غربی طرفنده کائن (روسه) آطه‌لرینك
اك بیوکی اولوب، ″٢٤ ′١ °٥٥ عرض شمالیده
واقع، و (دونغال) قضاسنه تابعدر. بویی ٥ واکی
٣ کیلومتره اولوب، ١٠٠٠ اهالیسی واردر، که
اکثریسی بالیقجیدر.

آران { (Arran) ونام دیکرله (South Islands) یعنی «جنوب آطه‌لری» ایر-
لانده‌نك ساحل غربیسی قارشیسنده اوچ آطه اولوب،
(غالوای) قوینك مدخلنده واقع، و(غالوای) قضا-
سنه تابعدرلر. بونلرك بیوکی اولان «بیوك آران»
ونام دیکرله (اینیشمور) آطه‌سنك ٢٣١٢، اور-
تانجه‌سی اولان (اینیشمان) ك ٥٠٣ وکوچکی اولان
(اینیشیر) ك ده ٣١٨ اهالیسی واردر. (استراو
ایسلاند) و (ایلان اراج) اسملریله معروف اولان
غایت کوچك بر طاقم آطه‌لر دخی بونلره ملحقدر.
بو آطه‌لرك اهالیسی بالیقجی وغایت ماهر قایقجی او-
لوب، اسکی کلت لسانیله متکلمدرلر، وایرلانده‌لیلرك
بعض عادات قدیمه‌سنی محافظه ایتمشلردر. مرکزلری
بیوك آرانده‌کی (کیلینی) قریه‌سی اولوب، ٤٦٠
اهالیلی جامعدر، وقربنده برطاقم آثار عتیقه بولنیور.

آراناز { (Aranaz) اسپانیانك شمال طرفنده واقع (ناواره) ایالتنده بر کوچك
شهردر، که (پامپلونه) نك ٣٧ کیلومتره شمالنده،
١١٣٢ متره ارتفاعی اولان بر طاغك اتکنده
و (بیداسوآ) نهرینه دوکیلن بر دره‌نك کنارنده او-
لوب، ١٣٥٠ اهالیسی واردر.

آرانده { (Aranda) اسپانیانك (آراغون) قطعه‌سنده (سراغوسه) ایالتنده بر
چایدر، که (جالون) نهرینه واونکله برابرده (ابرو)
ایرماغنه دوکیلور.

آرانده ده دوئرو { (Aranda de Duero) یعنی «دویرو آرانده-
سی» اسپانیانك وسطنده بولنان «اسکی قشتاله»
قطعه‌سنده، (دویرو) ایرماغنك ساحل یمیننده وبر
قاج طریقك محل التصاقنده واقع بر شهر اولوب،
٨١٣ متره ارتفاعی و ٤٥٠٠ اهالیسی واردر. بو
شهرك وجوارینك بتون اهالیسی باغجیلق وشرابجیلقله
مشغول اولوب، کلیتلی شراب اعمال ایدرلر.

آرانده ده مونقایو { (Aranda de Moncajo) یعنی «مونقایو

آراندەسی. اسپانیانك آراغون قطعەسندە سراغوسە ایالتندە، آراندە نهرینك كنارندە و ۲۳٤۸ مترە ارتفاعی اولان (مونقایو) طاغنك جنوبی اتكندە واقع بر كوچك قصبەدر.

آراندە قونتی (Comte d'Aranda) اسپانیا رجالندن اولوب، میلادك ۱۷۱۹ تاریخندە طوغمش، و ۱۷۹۸ دە وفات ایتمشدر. اسپانیا قراللرندن اوچنجی شارل طرفندن لهستان قرالی اوچنجی (آوغوست) نزدندە سفیر، بعدە قشتالەدە اجتماع ایدن مجلسدە رئیس، ودها صكرە فرانسەدە سفیر اولوب، ۱۷۹۲ دە باش وكالت مسندینی احراز؛ وكندیسی سربستی طرفداری اولمغلە، جزویتلری اسپانیادن طرد، وانكیزیسیونك نفوذینی كسر وتحدید ایتمشیدی.

آرانساس (Aransas) ممالك مجتمعەنك جماهیر جنوبیەسندن (تكساس) ملكتندە بر نهردر، كە شمال غربیدن جنوب شرقیە طوغری آقەرق، مكسیقە كورفزینك (آرانساس قویی) دنیلن بر قوینە دوكیلیر.

آرانساس (Aransas) ممالك مجتمعەدە (تكساس) جمهوریتنك (رفوجیو) قضاسندە، (آرانساس) قوینی مكسیقە كورفزندن آیران طار بردیلك اوزرندە وصعب المرور بر بوغازك شمالندە واقع بر شهردر. لیمانی صاغلام ودرت بش مترە درین، وبوغازی ۲۷°۵۰′ عرض شمالی ایلە ۹۹°۲۲′ طول غربیدە واقعدر.

آران قونتی (Hamilton comte d'Arran) هامیلتون اسقوچیا پرنسلرندن اولوب، میلادك ۱۵٤۳ تاریخندە قرال (ژاق) ك وقوع وفاتندە، صبیە بولنان (ماریا استوآرت) دن صكرە اك یقین وارث سلطنت اولوب، موی الیهایە نائب حكومت تعیین اولنمشیدی. غایت كوشك وتدبیرسز بر آدم اولمغلە، انكلترەیە اعلان حرب ایتمك كبی بر چوق حركات غیر لایقەدن صكرە، ۱۵۵۱ دە استعفایە مجبور اولوب، تختنی متوفی قرالك زوجەسی وفرانسەدەكی (كیزە) دوقەلرینك همشیرەسی اولان لورنلی (ماریا) یە ترك ایتمش؛ وبوندن طولایی (كیزە) دوقەلرینك توسطیلە فرانسە قرالی طرفندن كندیسنە ۱۲۰۰۰ لیرا معاش تخصیص اولنمشیدی. ۱۵۷٦ دە فرانسەدە وفات ایتمشدر. شاعر مشهور (میلتون) ك جدیدر.

آران قونتی ژاق استوآرت (Jacques Stuart comte d'Arran) اسقوچیا قرالی آلتنجی ژاقك خاص عسكری ضابطاندن اولوب، آنف الترجمە آران قونتی هامیلتونك اوغلی (هامیلتون) ە وصی تعیین اولنمش ایكن، مؤخراً اونك عنوانینی آلمش، وسابق نائب حكومت (مورتون) ك جلادك الینە تسلیم اولنمسنە سبب اولمغلە، ۱۵۸۱ دە باش وكیل اولوب، رتق وفتق اموری تمامیلە الینە آلمش ایسەدە، حركات واقعەسندن طولایی منفور عام اولوب، ۱۵۸۵ دە زادكان قرالی بونی عزل ایتمكە مجبور ایتمشلر؛ وكندیسی كوشۀ عزلتە چكلدیكی حالدە، اعدامنە سبب اولدیغی (مورتون) ك اقرباسندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

آرانیوئز (Aranjuez) اسپانیانك وسطلرندە كائن یكی قشتالە قطعەسندە، مادرید ایالتندە ومادرید شهرینك ٤۹ كیلومترە جنوبندە، (تاج) نهرینك ساحل یسارندە قضا مركزی بر شهردر، كە مادریددن ایالات جنوبیەیە كیدن دمیر یولی خطنك اوزرندە و ۵۱۹ مترە ارتفاعی اولان بر محلدە، ٤۰°۲′۹″ عرض شمالی ایلە ۵°٥٦′۱٥″ طول غربیدە واقع اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. اسپانیانك او طرفلری قورو بربادیە صورتندە اولدیغی حالدە، بو شهرك جوارلری اشجار كوناكون ایلە زمرد كبیدر. شهر یكی اولوب، سوقاقلری غایت كنیش وطوغریدر. شهرك غرب طرفندە بیوك بر سرای بولنیور، كە ایكنجی فلیپ طرفندن باشلانیلوب، اوچنجی شارل طرفندن اكمال اولنمشدر. بو سرای پك كوزل رسملری حاوی اولوب، ستونلر وهیكللرلە مزین بر كوزل باغچەسی اولدیغی كبی، سرایە منسوب كنیش اورمانلر وباغلر دخی واردر. شهرك خارجندە (تاج) نهرینك كنارلرندە پك چوق سبزە وچیلك یتیشدیریلوب، مادریدە نقل اولنور. بو شهردە میلادك ۱۷۷۲ تاریخندە انكلترەیە قارشی فرانسە ایلە اسپانیا آرەسندە بر معاهدە عقد اولنمش، و ۱۸۰۸ دە بر اختلال ظهور ایتمشدر.

آرانیوس (Aranyos) مجارستانك ترانسلوانیا یعنی اردل قطعەسندە بر

نهردر، که مجارستان حدودینه یقین (بهار) طاغندن نبعان ایدن « بیوك » و « کوچك آرانیوس » ك اجتماعندن حاصل اولوب، (توروده) شهرینك کنارندن چکر، و ۱۵۰ کیلومترهلك طولاشیقلی بر جریاندن صکره، (ماروس) نهرینه دوکیلور. بونهرك قوملرنده آلتون توزی بولندیغندن، مجارجه «یالدیزلی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

آراواد { (Aravad وانکلیزجه Arawad) هندستان غربیده بمبای ایالتنه ملحق (قندیج) سنجاغنك بر شهریدر، که (بورانپور) ك ۷۶ کیلومتره جنوب غربیسنده و ۲۱° ۱۰′ عرض شمالیده واقعدر.

آراواق { (Aravaks یاخود Arravaks) ویا Arrowack) آمریقای جنوبینك شمالنده کائن (غویانه) ممالکنك اهالئ قدیمهسنی تشکیل ایدن بر قومدر، که افرادی (قولومبیا) یه قدر منتشر اولوب، (آنتیل) آطهلرندهدخی بولنمشدر. ممالك مجتمعهنك جهات جنوبیهسنده بولنان (آراپاهو) قومیله مناسبتلری اولمق محتملدر.

آراوالی { (Arâvali) هندستانك جهت غربیهسندهواقع (راجپوتانه) مملکتنده بر سلسلهٔ جبالدر، که جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری اوزانوب، ۲۵° عرض شمالیده واقع (آبو) طاغندن دهلی قربنه، یعنی ۲۵° عرض شمالی و ۷۷° طول شرقیه قدر اوزانیر. ارتفاع وسطیسی ۱۲۰۰ متره اولوب، اك یوکسك یری منتهای جنوبندهدر. شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری ممتد اولان (بکار پهار) سلسلهسی دخی بو سلسلهیی (وندیا) سلسلهسیله ربط ایدر. آراوالی سلسلهسی هندستانك باشلیجه طاغلرندن اولوب، (چبال) و (جنه) نهرلرینك زمرد کبی اولان واسع حوضهلرینی (سند) ك منصبنه قدر ممتد اولان قوم صحراسندن آییرر بربیوك سد مقامندهدر. باشلیجه غرانیتدن عبارت اولوب، غرانیتك آلتنده قویو مائی رنکنده بر آرتوآز، و وادیلرنده هر رنکدن قوآرس طاشلری بولنور. بیاض ورنکلی مرمرلری غایت چوق وپك مقبولدر. معدن اولهرق آلتون، کومش، باقیر، قورشون، قلای وبلور وزمرد ایله سائر ذی قیمت طاشلر بولنیورسهده، اهالیسی بونلرك اخراجنه مقتدر اولمدقلری حالده، اوروپالیلردن دخی کتم واخفا ایتمکه سعی ایدیورلر.

آراوقان { (Araukans) آمریقای جنوبیده (شیلی) طرفلرینك اهالئ قدیمهسنی تشکیل ایدن بر قومدر، که افرادینك بر طاقی اورالری کشف وضبط ایدن اسپانیوللرله قاریشهرق، شمدیکی شیلیلیلری تولید ایتمش؛ وبرطاقی دخی شیلینك جهت جنوبیهسنده الیوم (آراوقانیا) نامیله معروف اولان قطعهیه چکلمشلردر.

آراوقانلر قیصهبویلی وباقیرایله زیتون رنکلرینهمائل اسمر چهرهلی اولوب، حرب زماننك غیرنده ساکن ومهماننواز آدملر ایسهده، حرب زماننده وفات وانتقام الهلرینه قربان ایدهجك اسیر آرایهرق، عصرلرجه اسپانیوللر حقنده پك وحشیانه حرکاتده بولنمشلر؛ وبلکه اسپانیوللردن ناحق یره او قدر ظلم وتعدی کورن بیکناه آمریقالیلرك انتقامنی آلمشلردر. اسپانیوللرك آراوقانلره قارشی اولان محاربات عدیدهده ویردکلری تلفات آمریقانك سائر هر طرفنی استیلا ایچون ویردکلری تلفاتك مجموعندنده زیادهدر. شمدیکی حالده شیلی حکومتیله اولان مصالحه ومعاهدهلری بویله حرکات وحشیانهده بولنملرینه مانعدر. (آپو) و(پیلان) ناملریله برخیر وبرشر الهنه واونك ملکلرینه عبادت ایدرلر وقربان کسرلر. عشرت وقماره انهماکلری زیادهدر. تعدد ازواج عندلرنده مرعی اولوب، برارکك ایستدیکی قدر قاری آلهبیلیرسهده، آنجق تقدم برنجیسندهدر، وزوج قاریلرینك هر بریچون آیریجه براو تدارکنه مجبور اولدیغی کبی، هر قاری دخی قوجهسنه کونده بر صحن یمك وسنهده برقات اثوابله بریورغان ویرمك مجبوریتندهدر.

آراوقانیا { (Araukanie) آمریقای جنوبیده (شیلی) نك جنوب طرفنده بر مملکتدر، که شمالاً (قونسپسیون) شهرینك و(بیوبیو) نهرینك بر آز جنوب طرفندن باشلایهرق، و بعده تا (آند) سلسلهٔ جبالنك صرتنه قدر (بیوبیو) مجراسیله شیلیدن آیریلهرق، جنوباً (والدیویا) نهرینه قدر ممتد اولور. شمالدن جنوبه طوغری اولان بویی ۳ ½ درجه یعنی ٤۰۰ کیلومترهدر. شرقاً حدودی (آند) سلسلهٔ جبالنك صیرتیله محدود اولدیغی کبی، غرباً دخی ساحله قریب اولان طاغلره قدر ممتد اولوب، سا-

حق بونجه طار بر اراضی شیلینك النده بولنیور. وبو دولتك دها جنوبده‌کی ممالکیله اختلاطنی تأمین ایدیور. شرقدن غربه اولان اکی ١٦٠ ونهایت ١٨٠ کیلومتره اولوب، سطحی دخی آلتمش یتمش بیك مربع کیلومتره ایسه‌ده، اهالیسی یتمش سکسان بیك کشیدن عبارتدر. مملکت طاغلق اولوب، بر چوق نهرلر آقار، وآنجق برلرله بایرلرده پك چوق نباتات یتیشیر. آغاجلری چوق اولوب، علی‌الخصوص ٢٥ متره ارتفاعی اولان برنوع آق کوللکن بولنور، که بونك یاریسی طالسز ودوز بر کوتوکدن عبارت اولوب، کراسته ایچون پك ایدر. آراوقانلر طاغنیق بر حالده یاشایوب، اسپانیوللرك اثنای فتحنده تأسیس ایتمش اولدقلری قلعه‌لری دخی هدم ایتمش اولدقلرندن، بونلردن یالکز (آراوقو) قلعه‌سی باقی قالمشدر، که اوده شیلینك ضبطنده‌در. آراوقانلر بر چوق قبیله‌لره منقسم اولوب، هر قبیله دخی عائله‌لره تقسیم اولنور. وهر عائله‌نك کندینه مخصوص اراضیسی وحدودی اولوب، بو سببدن طولایی اولری دخی بربرلرندن غایت اوزاق، واکثریا اورمانلرك ایچنده مختفیدر. هر قبیله‌نك بر رئیسی اولوب، بو ریاست دخی ارثاً انتقال ایدر. (قاسیق) تعبیر ایتدکلری بو رؤسانك فوقنده وقتیله، بری جسمانی ودیکری روحانی اوله‌رق، (توکی) و (اولمن) ناملریله ایکی رئیس عمومیلری دخی وار ایدی، که قاسیقلر طرفندن انتخاب اولنورلردی. آنجق بوکونکی کونده قاسیقلرك فوقنده کیمسه بولنمیوب، قاسیقلر بسبتون مستقل بولندقلری جهتله، آراوقانیا بر چوق مستقل کوچك حکومتلردن عبارت کبی قالوب، بناءً علیه اتحاد وقوتلری قالمامشدر. آراوقانلر آوجیلق وزراعتله مشغول اولوب، مملکتده مصر بغدایی، بقله، بر الماسنك انواعی، بر نوع بوبر واوروپادن نقل اولنان محصولاتك انواعی یتیشیور. صیغیر وقویونلری دخی زیاده اولوب، اتلری زیاده‌سیله لذیذدر. کثرت اوزره بولنان کوللردن بالیقلرك انواعی چیقار.

آراوقو (Arauco) آمریقای جنوبینك شیلی مملکتنده، بحر محیط کبیر ساحلنده اولان بر بیوك قویك جنوبنده بر شهر اولوب، قارشیسنده (سانته ماریا) آطه‌سی بولنیور. بو شهرینه بو اسمله مسمی بر قضانك مرکزیدر، که سطحی ٣٥٩٣٠ مربع کیلومتره اولوب، ٨٧٧٠٠ اهالیسی واردر.

آراوقو (Arauco) آمریقای جنوبیده (آرجنتین) جهوریتنك (رنویا) ایالتنده، (قوئنسته ده آراوقو) طاغنك شرقی اتکنده وصولرینی براوویه دوکن بردره‌نك ایچنده رنویا شهرینك ٣٠ کیلومتره شمالنده واقع قضا مرکزی بر شهر اولوب، قضاسنك ٤١٨٤ اهالیسی واردر. شهرك جوارنده باغلر وزیتون آغاجلری چوقدر.

آراوقه (Arauca) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) ممالك مجتمعه‌سنك (بویاقا) جهوریتنده (اورنوق) ایرماغنه دوکیلن (آراوقه) نهرینك ساحل یمیننده، و (آند) سلسلهٔ جبالنك آلتندن شرقه طوغری اوزانان (لانوس) صحرای کبیرنده بر قصبه اولوب، (بوغوتا) شهرینك ٥٠٠ کیلومتره بعدنده واقع، و ١٥٤٨ اهالیبی جامعدر. قارشیسنده یعنی نهرك ساحل یسارنده واقع اولوب، ونزوئلا جهوریتنه تابع اولان (آمپارو) شهریله بو قصبه آره‌سنده بیوك بر تجارت اجرا اولنور.

آراون (Araun) هندستانك وسطلرنده (پایین کنك) ایرماغنه دوکیلور بر نهر اولوب، مجراسی ٢٤٠ کیلومتره‌در.

آراهال (Arahal) اسپانیای جنوبیده سویل [یعنی اشبیلیه] ایالتنده وسویل شهرینك ٤١ کیلومتره شرق جنوبیسنده، (غوآدایره) نهرینك بر شعبه‌سی قربنده واقع بر شهر اولوب، حبوبات زرعیه انباری مقامنده‌در، و ٨٥٠٠ اهالیسی واردر.

آرایات (Arayat) (فلپین) آطه‌لرندن (لوسون) جزیره‌سنده، (پاپانغه) نهرینك ایکی کنارنده و (آرایات) برکانك جنوبی اتکنده برشهر اولوب، مانیله شهرینك ٨٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع، و ٧٧٦٥ اهالیبی جامعدر.

آرایالس (Arayales) برازیلیانك ایالات شمالیه‌سندن (غرانوپاره) ایالتنده (آمازون) ایرماغنك ساحل یمیننده بر شهر اولوب، اوکنده آمازونك وسعتی ٢٥ کیلومتره‌دن زیاده‌در.

آرایولوس (Arraïollos) پورتکیزك وسطلرنده کائن (آلنتیو) ایالتنده (اوورە) قضاسنده و (اوورە) شهرینك ٢٠ کیلومتره شمالنده بر قصبه‌در، که تاج نهرینه منصب اولان

(زاتاس) چاينه دوكيلن بر درەنك قربنـده واقع اولوب، ۲۰۰۰ اهاليسى واردر.

آرباس { (Arbace) آثوريه دولتنك ايالاتندن (ميديه) يعنى آذربايجان وعراق عجم واليسى ايكن، بابل واليسى (بلسيس) وسائرلر ايله بالاتفاق عصيان ايدوب، آثوريه دولتنى رفع ايله، ممالكنى تقسيم ايدەرك، حصەسنه دوشن (ميديه) نك حكمدارى اولمش، وهمدانى پايتخت اتخاذ ايدەرك، قبل الميلاد ۷۸۸ سنەسندن اعتباراً ۲۸ سنه حكومت سورمشدر.

آربان { جزيرەدە يعنى موصل ولايتنده فراته منصب اولان (خابور) نهرينك ساحل يميننده، سنجارك ۱۰۰ قدر كيلومترە جنوب غربيسنده واقع بر محلدر، كه اخيراً موسيو (لايارد) اورادە اجراى حفرياتله، بر چوق آثوريه آثار عتيقەسنى چيقارمشدر.

آربانيا { ياخود (آربريا)، آرناوودلغك آرناوودلر طرفندن ويريلن اصل اسميدر، كه بونى كيغەلر (آربانيا) وطوسقەلر (آربريا) تلفظ ايدرلر. آوروپاليلر عندنده مستعمل اولان (آلبانيا) اسمى، كه اشتقاق وسبب وضعيله بتون اوروپا مؤلفلرينى يورمش اولديغى حالدە، هر برى بردرلو فرضيات دورادورانەيه قالقيشوب، كيمسه اصل وحقيقتنى بولمغه موفق اولەمامشدر، اشبو (آربانيا) كلمەسندن مأخوذ در. روملر (ب) حرفنى تلفظ ايدەمدكلرندن، بونى (آروانيا) صورتنده تلفظ ايدوب، اهاليسنه دخى (آروانيت) ديمشلردر، كه بو كلمهٔ اخيرەدن عثمانليلر (ن) و (و) ك تقديم وتأخيريله (آرناويت) ويا (آرناود) كلمەسنى تشكيل ايتمشلر در. ايشته (آرناوود) كلمەسنك اصل واشتقاق بو اولديغى حالدە، بونك اصلنى عربى وفارسيده آرايوب، «عارنبود» وياخود «عارلنا اننعود» كبى كولنج اشتقاقلره قالقيشمق عبثدر. هرنه قدر كه بو كونكى كونده «آرناوداق» معناسيله آرناوودلر عندنده (اشكيپريا) تعبيرى دها عموميت اوزره مستعمل اولوب، (آربريا) اسمى طوسقەلغك آولونيه جوارلرينه تخصيص اولنمش ايسەدە، آرناوودلق معناسيله دخى قوللانيلوب، على الخصوص برقاچ عصردن برى آرناوودلغك خارجنده يعنى ايتاليا، يونان، مرمره وسائر طرفلرده ياشامقده بولنان آرناوودلر عندنده (اشكيپريا) اسمى بسبتون مجهول اولوب، بونلر آرناوودلغى عموميت اوزره (آربانيا) ويا (آربريا) ناميله ياد ايتمكدە درلر. وجه تسميەيه كلنجه: «آر» آرناوودجه تارله ديمك اولوب، «بان» كلمەسى دخى، فارسيدەدە اولديغى كبى، ياپيجى ديمك اولديغندن، (آربان) ديمك چفتچى ديمكدر؛ چونكه اوروپا قطعەسنه الك اول چفتچيلك صنعتنى ادخال ايدنلر آسياى وسطيدن هجرت ايدن اقوام آريه اولديغى، وآرناوودلرك دخى بو اقوامك الك قديملرندن بولندقلرى محققدر. حتى سائر السنهٔ قديمهٔ آريەدە دخى «آر» ياخود «آغر» ويا «آرغ» كلمەسى تارله ديمك اولمغله، بو اقوامك عمومنه ويريلن (آريا) اسمى بو كلمەدن مشتق اولديغى كبى، اقوام مذكورەدن اكثريسنك اسمى دخى بو كلمه ايله مركب اولديغنى علم اللسان علماسندن موسيو (ماقس مولر) اثبات ايديور، كه بوده مدعامزى تأكيد ايدر بر سند قويدر. طوسقەلرك غنەلى الفلرى اولديغى كبى، (ن) حرفنى دخى اكثريا (ر) يه تحويل ايتمك لسانلرينك اقتضاسندن اولمغله، «آربان» كلمەسنى «آربر» صورتنه تحويل ايتمشلر در. [«آرناوود» و «آرناوودلق» كلمەلرينه مراجعت بيوريله.]

آربر { (Arber) بوهميا ايله باويره آرەسنده حدود خطنى تشكيل ايدن (بوهمروالد) طاغنك الك يوكسك ذروەسى اولوب، ۱۵۳۸ مترە ارتفاعى واردر. بوكا بيوك آربر دنيلوب، «كوچك آربر» اسميله بو طاغك ۱۴۵۴ مترە ارتفاعنده ديكر بر ذروەسى دها واردر. بو ايكى ذروەنك شمال غربيسنده (آربر) كولى بولنيور، كه (ركن بلانق) دنيلن آياغى واسطەسيله (ركن) نهرينه واونكله برابر دخى طونەيه دوكيلور.

آربرسله { (Arbesle) فرانسەنك (رون) ايالتنده، ليونك ۲۵ كيلومترە شمال غربيسنده، (توردينه) ايله (براونه) نهرلرينك نقطهٔ تلاقيسنده واقع قضا مركزى برقصبه اولوب، ۲۸۴۰ اهاليسى، كمور معدنى، طاش اوجاقلرى، ايپك فابريقەلرى، خراب حالنده بش قلەلى اسكى برقلعەسى، يدى سكز عصرلق كليسالرى، وغايت اسكى اولرى واردر.

آربروآت { (Arbroath) اسقوچيانك ساحل شرقيسنده، (بروترق) نهرينك

منبنده، ادیبورغك ۱۰۲ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر ولیمان اولوب، ۲۰۱۷۰ اهالیسی، مشهور تولید فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری واردر. شهرك ۱۶ کیلومتره جنوب شرقیسنده شمال دکیزنده مشهور (بل) قیاسی بولنیور، که اوزرنده کوزل برفنار رکز اولنمشدر.

آربریا { (Arberie) طوسقه لساننده (آربانیا) مقامنده قوللانیلوب، «آرناؤدلق» دیمکدر. [«آربانیا» و «آرناودلق» کلمه‌لرینه مراجعت بیوریله.] — آرناؤدلقده، یانیه ولایتنك برات سنجاغنده آولونیه قضاسنك قسم جنوبیسیله ارکری سنجاغنك خیاره وقورولش قضالرینی جامع برکوچك قطعه‌نك دخی اسمیدر، که طاغلق بر محل اولوب، (آربر) دنیلن اهالیسی اکثریت اوزره چوبانلقله مشغول وغایت جسور آدملردر. عساکر معاونه صفنیله یونان وقره طاغه قارشی وسائر محاربه‌لرده پك چوق برارلقلر کوسترمش اولدقلری کبی، عساکر منتظمه‌یه کیرن افرادلری دخی ابراز لیاقت وتمیز ایتمشلردر. بونلرك شعره دخی میل ومهارت طبیعیه‌لری اولوب، قادینلری اولولرینه بداهةً انشاد ایتدکلری مرثیه‌لرله اغلامق عادتلریدر. بوقطعه (لابریا) یاخود (لابلق) دخی دنیلیرسه‌ده، (لابریا) دها واسع اولوب، (آربریا) یی دخی شاملدر.

آربریسل { (Robert d'Arbrissel) فرانسه‌ده (برتانیا) قطعه‌سنك (آربریسل) قریه‌سنده میلادك ۱۰۴۷ تاریخنده طوغوب، ۱۱۷۷ تاریخنده وفات ایتمش بر پاپاسدر، که (فونتر وولت) تعبیر اولنان بر طریق روحانینك مؤسسیدر.

آربو { یاخود آربون (Arebo, Arbon) آفریقای غربیده ساحل بحرده بر شهردر، که وقتیله اسیر تجارتیله مشهور ایدی.

آربوآس { (Arbois) فرانسه‌نك (جورا) ایالتنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، (لو) نهرینه دوکیلن (کویزانسه) چایی، ولیوندن بزانسونه کیدن دمیر یولی خطی اوزرنده واقع، و ۵۲۷۵ اهالیی جامعدر.

آربوتنوت { (Arbuthnot) انکلتره‌نك مشاهیر اطبا وادباسندن اولوب، میلادك ۱۶۷۰ تاریخنده اسقوچیانك (مونتروس) شهری قربنده (آربوتنوت) قریه‌سنده طوغمش، و ۱۷۳۵ده وفات ایتمشدر. لوندره‌یه کیدوب، قرالیچه (آنه) نك طبابتنه تعیین اولنمش، و(اسویف) و(پوپ) کبی وقتنك اك بیوك ادباسیله عقد مناسبت ایده‌رك، اونلرك صره‌سنه کچمشدر. فنون وادبیاته متعلق بر چوق آثار براقمشدر، که فنی اولانلرینك اك مشهورلری: «متقدمینك مسکوکات واوزان واکیالی جدولی» و «اغذیه حقنده مطالعات» عنوانلی کتابلر، وادبی اولنلرینك مشهورلری دخی: «مارتینوس اسقریبلروسك خاطره‌لری» و «جون بولك تاریخی» عنوانلی هزل آمیز اثرلردر. بونلر دفعاتله طبع وسائر السنه‌یه دخی ترجمه اولنمشدر.

آربوریا { (Arborea) ساردنیا جزیره‌سنك مقدما منقسم بولنمش اولدیغی درت سنجاغك بریدر، که اکثر محلری اورمانلق اولدیغندن «آغاجلق» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. بو قطعه‌نك اسکی مرکزی (تاروس) شهری اولوب، عربلرك استیلاسی زماننده بو شهر خراب اولمغله، مؤخراً (اوریستانو) شهری مرکز اتخاذ اولنمشدر. بو قطعه‌نك (قارته ده لوغو — *Carta de logu*) یعنی «قانون کاغدی» نامیله اولان قوانینی مشهوردر.

آربوغاست { (Arbogaste) (غال) یعنی اسکی فرانسه قونتلرندن اولوب، روما ایمپراطورلرندن ایکنجی (والنتینیان) ك سردارلرندن ایدی. میلادك ۳۸۸ تاریخنده ایمپراطورلغی غصبه چالیشان (ماقسیم) ك اوغلی (ویقتور) ی مغلوب وقتل ایتمسی اوزرینه، (پرتوآر) دنیلن محکمهٔ عالیه ریاستنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، امور حکومتی بسبتون الینه آلمق ایستدیکندن، (والنتینیان) کندیسنی عزل ایتمش؛ وآربوغاست بو عزلك انتقامنی آلمق ایچون، ۳۹۲ تاریخنده (والنتینیان) ی قتل ایتدیروب، (اوجن) اسمنده برینی ایمپراطور نصب ایتمش؛ وخرستیانلنغی قبول ایتممش اولان بت پرستلری کندینه طرفدار ایتمك اوزره، هدم ایدلمش اولان معبدلرینی یکیدن تأسیس ایتمکه باشلامش ایسه‌ده، قسطنطینیه ایمپراطوری (تئودوس) طرفندن (آکیله) قربنده مغلوب اولمغله، اتلاف نفسه مجبور اولمشدر.

آربوغه { (Arboga) اسوجك وسطلرنده کائن (وسترس) ایالتنده، و(وسترس)

شهرینك ٤٨ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر كوچك قصبه‌در، كه (آربوغه) نهرینك اوزرنده وینه بو ناملە مسمی اولان بر قنالك قربنده‌در. آربوغه نهری وقنالی (هیلر) ایله (میلار) كوللری آره‌سنده سیر سفائنه صالح بر طریق تشكیل ایدرلر. قصبه‌نك ۳۲۷۰ اهالیسی واردر. بر دمیر یولی خطی بو قصبه‌یی (استوقهولم) ایله واسوجك سائر بلاد جنوبیه‌سیله ربط ایدیور. یوك، دمیر وكراسته تجارتی، ودمیرخانه‌لری وجوارنده معدن صولری واردر. اسوجك اك قدیم شهرلرندن اولوب، اطرافنده بعض آثار عتیقه بولنمشدر.

آربون { (Arbon) اسویچره نواحیسندن (تورغوویا) نك (قونستانچه) كولی ساحلنده قضا مركزی بر كوچك قصبه ولیمانی اولوب، ٤۰۹ متره ارتفاعی و ۱۳۹٥ اهالیسی واردر. (تیبر) زماننده یاپلمش بر اسكی قلعه‌سی واردر، كه روماليلر زماننده ایتالیا ایله آلمانیا آره‌سنده ایشلیوب اورادن كچن بیوك جاده‌نك محافظه‌سی ایچون یاپیلان قلاعدندر. — قضاسی ۱۲ قریه‌دن عبارت اولوب، ۱۳۰٥۰ اهالیسی واردر.

آربه { (Arba) اسپانیانك آراغون مملكتنده بر نهردر، كه (سان دومینغو) طاغندن اینن «لوسیا آربه‌سی» و «بیال آربه‌سی» نام ایكی دره‌دن تشكل ایدوب، ۱۰۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (غالار) جوارنده صولدن (ابرو) ایرماغنه دوكیلور.

آربه { یاخود رابه (Arbe, Rabe) آدریاتیق دكیزنده آوستریانك دالماچیا سواحلی قارشیسنده بولنان آطه‌لردن بیوكلرینك اك شمالیسی اولوب، خرواتستان ساحلی قارشیسنه دوشیور. (پاغو) جزیره‌سندن طار بر بوغازله آیرلمش اولدیغی حالده، ۱٦ كیلومتره بویی، ۱۷٥ مربع كیلومتره سطحی و ٤۰۰۰ اهالیسی واردر. (قوآرنرو) كورفزینك مدخلنده واقع اولوب، (زاره) سنجاغنه تابعدر. صید ماهیسی، صیغیر وقویونلری، اورمانلری، مملحه‌لری وكوزل مرمرلری واردر. مركزی آطه‌نك اسمیله مسمی و ۱۰۰۰ نفوسی حاوی بر قریه اولوب، اسكی بر كلیساسی واردر.

آربیا { (Arbia) ایتالیانك (طوسقانه) ایالتنده بر چای اولوب، (سیانه) شهرینك بر ساعت شرقنده یچه‌رك، ٥۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (تیبر) دكزینه دوكیلن (اومبرونه) نهرینه منصب اولور.

آربیزون { (Arbizon) پیرنه سلسلهٔ جبالنه منسوب اوله‌رق، فرانسه‌نك «اوست پیرنه» ایالتنده كوزل بر طاغدر، كه (غارون) ایله (آدور) نهرلرینك حوضه‌لری آره‌سنده واقع اولوب، ۲۸۳۱ متره ارتفاعی واردر.

آربیل { [«اربیل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرپاد { (Arpad) مجارلرك خانی اولوب، میلادك ۸٥۰ تاریخنده طوغمش، و ۹۰۷ ده وفات ایتمشدر. (وولغا) نهرینك كنارلرندن اقوام سائره طرفندن قوویلان مجارلری آله‌رق، (تیس) نهرینك كنارینه كلوب، قونمش، و ۸۹٥ تاریخنده ایمپراطور (آرنول) ك متفق صفتیله (موراو) لری مغلوب ایتمشیدی. مذكور ایمپراطورك اوغلی «چوجق» لویی زماننده (پانونیا) یی ضبط ایتمشدر، كه او وقتدن الی یومنا هذا مجارلرك النده قالمشدر. بونك سلاله‌سی میلادك ۱۳۰۲ تاریخنده‌دك حكومت سوروب، تاریخ مذكورده اوچنجی آندریانك وفاتیله منقرض اولمشدر.

آرپاژون { (Arpajon) فرانسه‌نك (سین ئه اوآز) ایالتنده، (اورژ) ایله (مارد) نهرلرینك نقطهٔ تلاقیسنده و (قوربی) شهرینك ۱۷ كیلومتره غربنده وپاریسك ۳۲ كیلومتره جنوبنده واقع ناحیه مركزی بركوچك قصبه اولوب، ۲۸۲۰ اهالیسی، حبوبات وطوموز بازاری، دباغخانه‌سی، وشراب وقونیاق تجارتی واردر. رومالیلر زماننده قالمه بر حصارك خرابه‌لری موجوددر. اسكی اسمی (شاتر Châtres) در. — ناحیه‌سی ۱۹ قریه‌دن عبارت اولوب، ۱٥۱۱۷ اهالیسی واردر. — فرانسه‌نك (قانتال) ایالتنده (اوریلاق) قضاسنده دخی بو ناملە بر بیوك قریه موجود اولوب، ۲۱۰۰ اهالیسی واردر.

آربه چایی { روسیه‌نك آناطولی حدودنده بر نهردر، كه چلدیر كولنك آیاغی مثابه‌سنده اولان بر چایك صوینی دخی آله‌رق، قارص شهرینك ایچندن یچدكدن‌صكره، بوندن مقدمكی

حدود حطنـده آراس ایرماغنـه دوکیلور. اسمی زنکه اولیوب، تواریخ قدیمهٔ یونانیه‌ده (آرپاسوس) دیه ذکر اولنمشدر. ارمنی کتابلرنده ایسه (آخوریان) اسمیله مذکوردر.

آرپی (Arpi) ایتالیانك سواحل شرقیه‌سنده (فوجا) شهرینك قربنده بولنمش بر شهر قدیم ایدی، که یونانیلر طرفندن تأسیس و (آرکریپ) تسمیه اولنمشیدی.

آرپینو (Arpino) ایتالیانك ناپولی مملکتنده کائن (ترا دی لابوره) ایالتنـده، (سورا) قضاسنده وسورا شهرینك ۱۳ کیلومتره جنوبنده، (فیبرنو) چایی قربنده ایکی تپه آره‌سنده واقع برشهر اولوب، ۱۱۵۳۵ اهالیسی، قبا چوخه فابریقه‌لری، (پلاسجی)لر زماننده قالمه حصار خرابه‌لری وقربنده رومالیلر زماننده قالمه برطاش کوپریسی واردر. اسم قدیمی (آرپینوم) اولوب، روما مشاهیرندن (ماریوس)، (چیچرون) و (آغریپا) نك مسقط رأسیدر.

آرت (Art) بحر محیط کبیرك (ملانسیا) قسمنده واقع (یکی قالدونیا) آطه‌سنك شمالنده واقع (بلپ) جزایرندن برکوچك جزیره‌در.

آرت (Arth) اسویچره نواحیسندن (اسویچ) ناحیه‌سنك (زوغ) کولی ساحلنده واقع بربیوك قریه‌سی اولوب، ۲٤٥٠ اهالیسی واردر.

آرتاباز (Artabaze) یونان قدیم مورخلری طرفندن ایران شاهی آردشیرك بر وزیرینه وارمنیلرك بر حکمدارینه ویریلن اسمدر، که بونك اصلی (آردباز) اولسه کرکدر. [«آردباز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتاباسقه (Arthabaska) آمریقای شمالیده (دومینیون) ك (کبك) ایالتنی ترکیب ایدن آلتمش قضانك بری اولوب، ایالتك (سنت لوران) نهری جنوبنده‌کی قسمنده واقعدر. اراضیسی دوز ویا کوچك تپه‌لردن عبارت اولوب، اولدیجه منبتدر. برقاچ نهری اولوب، اك بیوکلری (نیقوله) و (بقانفور) در، که ایکیسی‌ده (سنت لورن) ه منصب اولورلر. معدنلری وعلی‌الخصوص باقیر معدنی واردر. سطحی ۱۷٦۰۰۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۷٦۱۱ اولوب، بونلرك ۱٦۰۰۰ ی فرانسز وقصوری انکلیز وایرلانده‌لیدر. بو قضانك اهالیسی کوندن کونه چوغالمقده‌در. مرکزی (سنت قریستوف) شهریدر.

آرتابان (Artaban) اصلی (آردبان) اولمق اقرب احتمالدر. [بوکلمه‌یه مراجعت بیوریله.]

آرتابروم (Artabrum Promontorium) اسکی رومالیلرك اسپانیانك شمال غربیسنده واقع (فنیستر) برونه ویردکلری اسمدر. [«فنیستر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتاشین طربزون ولایتنده لازستان سنجاغنده قره دکیز ساحلنده، طربزونك ۱۲۰ کیلومتره شرقنده واقع بر کوچك قصبه‌در.

آرتافرن (Artapherne) اسفندیارك برادری اولوب، آناطولی والیسی بولنمش ویونانیلرله محاربه ایتمش بر وزیره یونان مورخلری طرفندن ویریلن اسمدر، که بونك اصلی (آردفر) اولسه کرکدر. [بوکلمه‌یه مراجعت بیوریله.]

آرتاقسرکس (Artaxerce, Ἀρταξέρξης) آردشیر اسمنك اسکی یونان مورخلری طرفندن تحریف اولنمشیدر، که حالا اوروپالیلر عندنده بوصورتله مستعملدر. [«آردشیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتاقسیاس (Artaxias) (آرداشس) اسمنك یونان مورخلری طرفندن تحریف، واوروپالیلر طرفندن قبول اولنمشیدر. [«آرداشس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتانوج یاخود آردنوج، ارضروم ولایتنك چلدیر قضاسنده وآرتوین شهرینك ۸ کیلومتره شرقنده، صاغدن چوروك صویه دوکیلن بر دره‌نك کنارنده وبر قیانك اوزرنده واقع کوچك بر قصبه‌در، که وقتیله پك بیوك ومشهور بر شهر بولنمش ایکن، شمدیکی حالده آنجق ۱۲۰ خانه‌سی واردر. اسکی قلعه‌سنك خرابه‌لری موجوددر.

آرتانه (Artana) اسپانیای شرقینك والنسه [یعنی بلنسیه] مملکتنده، قاستلون ایالتنك برکوچك قصبه‌سیدر، که (اسپادون) طاغنك منتهای شرقنده واقع اولوب، ۲٦۰۰ اهالیسی واردر.

آرتايونه { (Artajona) اسپانیای شمالینك (ناواره) ایالتنده پامپلونه‌نك ۳۶ كیلومتره جنوب غربیسنده بركوچك قصبه اولوب، ۲۱۰۰ اهالیسی واردر. سور ایله محاط وقلعه‌لرله مستحكمدر.

آرتدی { (Pierre Artédi) اسوجك مشاهیر اطبا وعلمای طبیعیوننده اولوب، میلادك ۱۷۰۵ تاریخنده طوغمش، و۱۷۳۵ تاریخنده كنج یاشنده (آمستردام) جدوللرندن برنده مغروقاً وفات ایتمشدر. استاذی طبیعیوندن (لینه) نك احباسندن اولوب، بالیقلرك تاریخ طبیعیسنه دائر یازمش اولدیغی غایت معتبر براثری كندیسنك وفاتندن صكره مشارالیهك همتیله نشر اولنمشدر.

آرترن { (Arterne) پروسیه‌نك (ساقس) ایالتنده (سانكرهاوزن) قضاسنده و(سانكرهاوزن) شهرینك ۱۲ كیلومتره جنوبنده (ساله) نهرینه واونكله برابر (الب) ایرماغنه دوكیلن (اونستروت) چاینك ساحل یسارنده واقع برقصبه اولوب، ۳۸۹۰ اهالیسی، جوارنده مملحه‌لری وبر معدن صویی واردر.

آرتفیوس { (Artephius) كیمیای باطل واكسیرله اوغراشان حكمادن اولوب، میلادك ۱۱۳۰ تاریخلرنده برحیات ایدی. یوز سنه یاشامش، واكسیر اعظم حقنده بركتاب یازمشدر.

آرتمیدور { (Artémidore) یونان قدیم مشاهیرندن اوچ ذاتك اسمیدر: برنجیسی جغرافیوندن اولوب، میلاددن برعصر اول برحیات ایدی. برسیاحت بحریه یازمشدر، كه یالكز بعض پارچه‌لری بولنه بیلشدر. — ایكنجیسی (قنیده) لی نامیله معروف اولوب، صرفیوندن ایدی؛ ومیلادك ۵۰ تاریخلرنده رومادە بولنوب، قیصرك علیهنده تشكل ایتمش اولان اتفاقدن كندیسنه خبر ویرمش ایسه‌ده، استماع اولنمامشیدی. — اوچنجیسی (افس)لی یعنی آیاسلوغلی اولوب، روما قیاصره‌سندن ینوسك زماننده برحیات ایدی. برتعبیرنامه یازمشدر، كه الیوم باقی اولوب، دفعاتله طبع، واوروپا السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

آرتمیس { (Artémis) قردن كنایه اولان (دیانه) نام الهه‌نك یونانیلر عندنده معروف اسمیدر. [«دیانه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتمیسه { (Artemise) آناطولینك ساحل غربیسنده واقع اولوب، الیوم (بودروم) دنیلن (آلیقارناسه) ویا (هالیقارناسه) شهر قدیمنك ایكی ملكه‌سی اولوب، برنجیسی میلاددن ۴۸۰ سنه اول یونانه سوق عسكر ایدن ایران حكمدارینك معیتنده یونان محاربه‌سنه كیدوب، سالامینه (یعنی اكینه) آطه‌سنده فوق‌العاده جسارت كوسترمش؛ ومؤخراً قارشیلغنی كورمدیكی برعشق ومحبتدن طولایی، كندینی برقلعه دیوارندن آتوب تلف اولمشدر. — ایكنجیسی كندی برادری (ماوسول) ه واروب، بوكا اولان عشق ومحبتنك افراطیله مشهوردر. برادری وزوجی ومعشوقی اولان مرقوم (ماوسول) كنج یاشنده وفات ایتمكله، آرتمیسه بوكا (آلیقارناسه) ده فوق‌العاده مزین برتربه یاپدیرمش، كه بوتربه عجایب سبعه صره‌سنه چكمشدر. بوتربه‌نك بعض انقاضی ۱۸۵۵ تاریخ میلادیسنده بودرومده بولنوب، انكلتره موزه خانه‌سنه نقل اولنمشدر.

آرتمیسیوم { (Artemisium) اغریبوز آطه‌سنك شمال طرفنده بربورونك اسم قدیمیدر، كه (آرتمیس) یعنی قمر نسبتله بونامله تسمیه اولنمشدر. میلاددن ۴۸۰ سنه اول یونانه سوق عسكر ایدن ایرانیلرك دونغاسنك برقسمی بوبورونك اوكنده برفرطونه‌یه طوتیلوب، باتمشدر.

آرتن { (Arétin) ایتالیا شعراسندن اولوب، میلادك ۱۴۹۲ تاریخنده (آرچو) شهرنده طوغمشدر. شهر مذكور كبارندن برینك ولد غیرمشروعی ایدی. بعض هجویه‌لرندن طولایی وطننندن طرد اولنه‌رق، (پروسه) شهرینه كیدوب، بروقت مجلدلكله یاشادقدن صكره، رومایه كیده‌رك، اونجی (لیون) ویدنجی (قلمان) نام پاپالر طرفندن بعض معتنا مأموریتلرده قوللانلمش ایسه‌ده، هجودن واز كچه مدیكیچون، اورادن دخی طرد اولنه‌رق، میلانه كیدوب، (ژان مدیچیس) ه التجا ایتمش؛ و۱۵۲۶ تاریخنده، بوپرنسك وفاتی اوزرینه، وندیكه كیدوب، كندی قلمنك ثمره‌سیله یاشامغه باشلامش. وقتنك حكمدار وپرنسلرینی هجو ایتمكدن كری طورمدیغندن، اكثریسی كندیسنی آغیر هدیه‌لرله تلطیفه مجبور او-

لورلر يسەدە، بعضيسىدە طياقلە هجودن وازكچيرمك يولنى دها مناسب عد ايدرلردى. هجويات مستهجنەسى چوق اولوب، غرائبدن اولەرق، امور مذهبيەيە متعلق بعض اثرلرى دخى واردر. ١٥٥٤ تاريخندە ونديكدە چوق كولەدن اولمشدر. — ايتاليانك مذكور (آرچو) شهرندن ديكر بر قاچ كشى، وباويرەدە دخى بر عائلە بو ناملە تسميە اولنمشلردر.

آرتنسە { (Artense) فرانسەنك آشاغيكى (اوورنيا) ايالتنك بر ايكى ناحيەسندن عبارت طاغلق، صوئوق وآز منبت بر يرك اسميدر.

آرتنيا { (Artegne) ايتاليانك ونديك قطعەسندە (اودينە) ايالتنك (جونە) قضاسندە و(جونە) شهرينك ٤ كيلومترە شمالندە بيوك بر قريە اولوب، ٣٠٣٠ اهاليسى واردر.

آرتوآس { (Artois) فرانسەنك تقسيمات قديمەسندە ولايات شماليەسنك برى ايدى، كە مركزى (آراس) شهرى اولوب، شمالاً وشرقاً (فلاندرە) ايلە (هاينوت)، جنوباً يوقاريكى (پيقارديا) وغرباً اشاغيكى (پيقارديا) ولايتلريلە محدود ايدى. بو قطعە كرك هواجە، كرك اراضينك احوال طبيعيەسنجە وكرك صولرك آقنديسى جهتنجە فرانسەدن زيادە بلچيقە وفلنكە عائد اولوب، بودە (فلاندرە) كبى، برى فرانسز وديكرى فلنكلى اولمق اوزرە، ايكى قسمە منقسم ايدى؛ آنجق مؤخراً فلنك لسانى اونوديلوب، اهاليسنك جملەسى فرانسزلشديغندن، بو تقسيمەدە حاجت قالمامشدر. بو ولايتك جنوبندەكى طاغلردن ماعداسى دوز ومنبت اولوب، باشليجە محصولاتى حبوبات، شربتجى اوتى، كتن، بيجار وبعض بذورات زيتيەدر. اورمانلرى آز اولوب، اودون يرينە معدن كورى وتورپ دنيلن نباتات تورتيسندن متشكل برنوع چامور قوللانيلير. صنايع بو قطعەدە اوتەدن برى پك ايلرى بولنەگلمشدر. اسكى زماندە بو قطعەنك (ليس) نهرى شمالندەكى قسمى (مورينى)، ونهر مذكورك جنوبندەكى قسمى دخى (آتربات) قوميلە مسكون ايدى. بو ايكنجى قسمنك مركزى (آراس) شهرى اولمغلە، اوندن مشتق اولەرق، تكميلنە (آرتوآس) دنيلمشدر. بو قطعە وقتيلە، اوروپانك اسكى عادتى اوزرە، حكمدار قيزلرينە جهاز ويريلەرك، بر آرەلق (فلاندرە) و(بورغونيا) قونت ودوقەلرينە، بعدە آوستريايە كچدكدن صكرە، ١٦٥٩ تاريخ ميلاديسندە عقد اولنان پيرنە معاهدەسيلە فرانسەيە اعادە اولنوب، (فلاندرە) و(پيقارديا) ولايتلرينە الحاق، و١٧٦٥ دە آيريجە بر ولايت اتخاذ اولنەرق، بر قونتلق اعتبار اولنمشيدى. فرانسەنك ١٧٩٢ تاريخندە واقع اولان تقسيمات جديدەسندە (آرتوآس) قطعەسى (پادوقالە) ايالتنك باشليجە قسمنى، يعنى آراس، سنت پول، بنوم، سنت اومر قضالريلە (مونترووى) قضاسنك بر قسمنى تشكيل ايتمشدر.

آرتوبى { (Artubi) فرانسەنك «آلت آلب» ايالتندە نبعانلە، (وار) ايالتنە كيروب، بر چوق درەلرك صولرينى طوپلادقدن صكرە، (وردون) نهرينە واونكلە برابر (دورانس) ايرماغنە دوكيلور بر چايدر.

آرتود { آنطوان — . (Antoine Artaud) فرانسەنك آثار عتيقە علميلە اشتغال ايدن علماسندن اولوب، ميلادك ١٧٦٧ تاريخندە طوغمش، و ١٨٣٨ دە وفات ايتمشدر. (ليون) شهرى آثار عتيقەسى حقندە بر كتابلە «موزايق» دنيلن رسم اصولى حقندە بر اثر يازمشدر.

آرتود { دو مونتور (Artaud de Montor) فرانسە ادبا ومورخيننەن اولوب، ميلادك ١٧٧٢ تاريخندە پارسدە طوغمش، و ١٨٤٩ تاريخندە وفات ايتمشدر. روما وفلورانسەدە خيلى وقت سفير بولنوب، مشهور (ماكياول) حقندە بر كتابلە، ايتاليانك «مصور كائنات» (*Univers Pittoresque*) نام تاريخ كلياتى صرەسندە نشر اولنمش بر مكمل تاريخنى، وروما پاپالرينك بر مفصل تاريخنى يازمش، وشاعر مشهور (دانت) ك اشعارينى فرانسزجەيە ترجمە، وشاعرك ترجمۀ حالنى دخى علاوە ايتمشدر.

آرتود { نيقولە — . (Nic. Artoud) فرانسەنك ادبيات عتيقۀ يونانيەيە خدمت ايدن علماسندن اولوب، ١٧٩٤ دە پارسدە طوغمش، و ١٨٦١ دە وفات ايتمشدر. بر آرالق آقاديميا رئيس ثانيسى بولنمش؛ ويونان قديم شعراسندن (سوفوقل) ايلە (آرستوفان) ك آثارينى وديكر بعض

پراکنده فقره‌لری غایت مصحح اوله‌رق فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمشدر.

آرتور { یاخود آرتوس (Arthur, Artus) انکلتره‌نك آلتنجی عصر میلادی حکمدارلرندن اولوب، بعض مصال کتابلرینه مبنی علیه اولمغله مشهور در. بونك حقنده‌کی روایات او قدر فسانه‌آمیز در، که وجودی حقنده دخی شبهه‌یه محل قالیور. روایته کوره، کندیسی انکلتره‌نك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان (برتون) لرك رئیسی (اوتر) ك ولدغیر مشروعی اولوب، کندیسنه طلسمله بر قیلیج ویرن (مرلین) اسمنده بر سحارك یاردمیله ۵۱۶ تاریخنده موقع حکومته نائل اولمش؛ و(آنغلوساقسون) لرله اسقوچیالیلری مغلوب، وایرلانده‌یی ضبط، وکرك بو محاربه‌لرده کرك اوروپانك قره طرفلرنده ایتدیکی سفرلرده فوق‌العاده جسارت کوسترمش؛ و(کناوره) یاخود (جنویوه) اسمنده اقرباسندن غایت حسنی بر قیزی تزوج ایله، ممالکنده خرستیانلغی نشر، و(تابل روند) یعنی «مدور ماصه» شوالیه‌لری دنیلن برشوالیه صنفنی تشکیل ایله، بوشوالیه‌لردن بعض قهرمانلرله برابر ایتدیکی شانلی محاربانك برنده اوریلوب، ۵۴۲ تاریخ میلادیسنده وفات ایتمشدر.

آرتور { (Arthur) انکلتره قراللرندن ایکنجی هنرینك اوچنجی اوغلی (ژوفروی)ك اوغلی اولوب، میلادك ۱۱۸۷ تاریخنده طوغمش؛ و «انکلتره دوقه‌سی» عنوانته نائل اولوب، عمیجه‌سی برنجی (ریشارد) دن صکره انکلتره تختنه چیقمسی مقرر بولنمش ایکن، ۱۱۹۹ تاریخنده ریشاردك وقوع وفاتنده، برادری (ژان) تختی ضبط، وکندیسنی ۱۲۰۳ تاریخنده قتل ایتمش، ویا ایتدیرمشدر.

آرتور { (Arthur) بحر محیط کبیرده ۳۰′ ۳° عرض جنوبی و ۴۳′ ۱۸۱° طول شرقیده واقع منفرد برکوچك آطه‌در.

آرتور { (Arthur) آمریقای شمالیده (دومینیون) قطعه‌سنك (اونتاریو) ایالتنده و (لینغتون) قضاسنده بر قصبه‌در، که مرکز قضا اولان (کلف) شهرینك ۴۰ کیلومتره شمال غربیسنده و (غراندریور) نهرینه دوکیلن (قونستوغو) چایی اوزرنده واقع اولوب، ۴۳۷۶ اهالیسی واردر.

آرتور { (Arthur) برتون قوم قدیمنك قهرمانی اولان سالف الترجمه حکمدارك بو اسمی انکلتره‌ده برچوق موقعلرك اسملرینی ترکیب ایدیور، که بونلرك باشلیجه‌لری شونلردر: ۱، اسقوچیاده ادیمبورغ شهرینك قربنده واقع (آرتورس سیت) یعنی «آرتورك موقعی» نام طاغ، که ۲۵۰ متره ارتفاعی اولوب، منظره‌سی غایت کوزلدر. — ۲، (والس) مملکتنده (دنبیغ) قضاسنده (آرتورس روند تابلی) یعنی «آرتورك مدور ماصه‌سی» نامیله معروف اولان اریکه‌در، که قیانك ایچنه اویولمش قناپه‌لردن عبارتدر. — ۳، انکلتره‌نك (وستمورلاند) قضاسنده ینه بونامله موجود اولان اثر، که رومالیلرك زمانندن قالمه دائره‌وی بر تیاترو (Amphithéatre) اولدیغی مظنون اولوب، یکرمی‌آلتی بچق متره قطری واردر. — ۴، مذکور حکمدارك نامنه رکز ایدلمش ظن اولونان برچوق جسیم طاشلر، که باشلیجه‌لری نفس انکلتره و(والس) مملکتنك جنوب طرفلرنده بولنیور.

آرتوس { (Artus) [برنجی «آرتور» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتوسه { (Aréthuse) اساطیر یونانیه‌یه کوره، موره شبه جزیره‌سنك (الیده) خطهٔ قدیمه‌سنده بر پری اولوب، بر کون (آلفیا) نهرنده ییقانیرکن، بو نهرك حامیسی اولان اله کندیسنه عاشق اولمش، وآرتوسه، بونك تعقیبندن قورتلق ایچون، قردن کنایه اولان (دیانه) نام الهه‌یه التجا ایتمکله، الهه کندیسنی چشمه‌یه تحویل ایتمش ایسه‌ده، (آلفیا) کندی صوینی بو چشمه‌نك صوینه قاریشدیریدیغندن، چشمه‌نك صویی غائب اولوب، سیجلیاده‌کی سراقوسه شهرینك اوکنده دکیزك ایچندن چیقمش. حقیقةً موقع مذکورده دکیزك ایچندن بر طاتلی صو چیقار ایمش.

آرتوش { چینه تابع بولنان ترکستان شرقیده، کاشغارك ۶۵ کیلومتره غربنده واقع بر شهر اولوب، قربنده (قره طاغ) نام جبلك صیرتنه واقع اولان (آرتوش) بکیدی بولنیور، که خوقنده طوغری کیدن کاروان جاده‌سی اورادن بکر.

آرتولد { ژاق — . (Jaques Arteveld) بلچیقه‌نك (غاند) شهری اصیللرندن اولوب، ۱۳۳۶ تاریخ میلادیسنده (فلاندره) قونتی (لویی دونور) علیهنه اختلال ایدن همشهریلرینك باشنه کچه‌رك، بر وقت مملکتنده حاکم مطلق بولنمش، وقونتی التزام ایدن فرانسه‌یه قارشی انکلتره ایله اتفاق

ایدوب، فلاندره قونتلغنی انکلتره قرالی اوچنجی ادوآردك اوغلی (والس) پرنسنه ویرمك ایستمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، ۱۳٤٥ ده اهالی طرفندن قتل اولنمشدر. — اوغلی فلیب آرتولد ۱۳۸۲ ده یکیدن اختلال ایدن اهالی طرفندن رئیس انتخاب اولنه‌رق، فلاندره قونتی (لویی دومل) ی طرد، وپدرینك انتقامنی اخذ ایتمش ایسه‌ده، مرقوم قونت فرانسه‌دن استمداد ایتمکله، اوچنجی شارل عسکرسوق ایدوب، فلیبی (روزبك) ده مغلوب ایتمشدر.

آرتوین (Artvin) ارضروم ولایتنده وارضروم شهرینك ۱۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده چوروك صویك ساحل یسارنده بر قصبه در، که چلدیر قضاسنك مرکزی اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی وساده یاغ، بال، بال مومی، زیتون وزیتون یاغی تجارتی واردر.

آرته (Arta) [«نارده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرته (Arta) اسپانیانك ساحل شرقیسی قارشیسنده بولنان (میورقه) جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده، (پرا) برونی قربنده برقصبه اولوب، ٤٥۰۰ اهالیسی ودود آغاجلریله ایپك کارخانه‌لری واردر. قصبه‌نك شمالنده بولنان طاغلرده نوع بشرك اك اسکی زمانلردن قالمه جسیم طاشلردن معمول بعض آثار ایله برطاقم مغاره‌لر بولنیور، وکوزل بر نوع بلور چیقاریلیر.

آرتیوس (Arétée) نرون زماننده ویاخود برآز صکره قپادوکیا یعنی سیواس طرفلرنده ظهور ایتمش بر طبیب ایدی. طبه متعلق بش کتابدن عبارت غایت معتبر بر اثری واردر، که الآن موجود اولوب، دفعاتله طبع، واکثر اوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر. عربلرك (ارثاثیوس) دیدکلری ذات اولمسی محتملدر.

آرتیوم (Arretium) ایتالیاده‌کی (آرچو) شهرینك اسم قدیمیدر. [«آرچو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرجلاتی (Philippe Argelati). فلیب — ایتالیا علماسندن اولوب، میلادك ۱٦۸٥ تاریخنده بولونیه‌ده طوغمش، و ۱۷٥٥ ده وفات ایتمشدر. (موراتوری) نام محررله برابر «ایتالیا مؤلفینی» نامیله مفصل برکتاب یازوب، سائر بعض آثاریله برابر میلان شهرنده تشکل ایتمش بر جمعیت علمیه‌نك مصارفیله طبع ایتدیرمش؛ ومؤخراً دخی هر کسك آکلایه‌جغی بر لسانله فنون متنوعه‌یه دائر «ایتالیا کتبخانه‌سی» عنوانیله برقاچ جلد نشر ایتمشدر. — اوغلی (فرانچسقو آرجلاتی) دخی فلسفه وحقوقه متعلق بعض اثرلر یازمشدر.

آرجنتارو (Argentaro) ایتالیای وسطیده طوسقانه ساحلنك اقصای جنوبنده مرتفع برشبه جزیره‌در، که (جیلیو) آطه‌سنك قارشیسنده واقع اولوب، ٦۳٦ متره ارتفاعی واردر. بو شبه جزیره دکیز ایله بر کوچك کول آره‌سنده ممتد اولور، که بو کولك اورته‌سنده (اوربیتلو) قصبه‌سی بنا اولنمشدر.

آرجنتوراتوم (Argenturatum) استراسبورغ شهرینك اسم قدیمیدر. [«استراسبورغ» ماده‌سنه مراجعت.]

آرجنتین یاخود آرجنتینه (Argentina) یاخود (Republique Argentine) آمریقای جنوبینك جنوب طرفلرنده کائن بیوك بر قطعه‌سیدر، که اکثر طرفلری «کومش چایی» دیمك اولان (ریویر دارجنت) واسپانیولجه (ریو دلاپلاته) نهرینك حوضه‌سندن عبارت اولمغله، بو اسمله تسمیه اولنوب، (لاپلاته) هیئت متفقه‌سی دخی دنیلیر.

آرجنتین جمهوریتی اقالیم معتدلهٔ جنوبیه‌دن اولوب، آمریقای جنوبینك بوینه اوزانان (آند) سلسلهٔ جبالیله بحر محیط اطلاسی آره‌سنده واقع اولمغله، موقع وهواجه دنیانك اك کوزل یرلرندندر. شمال جهتنده شرقاً (اوروغوآی) نهریله (اوروغوآی) جمهوریتندن وبرازیلیا ایمپراطورلغندن آیرلدیغی کبی، شرق شمالی حدودی دخی (پارانا) و(پاراغوآی) و(پیلقومایو) نهرلریله (پاراغوآی) جمهوریتندن آیرلمش، وشمالاً (بولیویا) ایله خط حدودی ۲۲° عرض جنوبیده (پیلقومایو) مجراسندن آیریلوب، ابتدا غربه وبعده غرب جنوبی‌یه طوغری اوزانه‌رق، (آند) سلسلهٔ جبالنك صرتنه واصل اولور، وجبال مذکوره‌نك صرتی غرباً آرجنتین ایله شیلی جمهوریتلری آره‌سنده خط حدود یرینی طوتار. (لاپلاته) نك منصبندن آشاغی شرقاً بحر محیط اطلاسی ایله محدود اولدیغی کبی، جنوباً دخی معین حدودی اولمیوب، چونکه بونك جنوبنده واقع

اولان (پتاغونیا) قطعه‌سی اهالیٔ اصلیهٔ وحشیه ایله
مسکون اولدیغندن، آرجنتین جمهوریتی اونی دخی
کندی الکاسندن عد ایده‌رك، اسکان ایتدکجه،
حدودینی توسیع ایتمکده‌در. شو قدر وارکه شیلی
جمهوریتی (پتاغونیا) نك منتهای جنوبنده اولان
(ماجلان) بوغازینی ضبط ایدوب، آرجنتین جمهو-
ریتنك پروتستوسیله برابر اورادن توسیع ممالك
ایتمك نیتنده بولنیور. هر حالده آرجنتین جمهوریتنك
حدود حالیهٔ جنوبیه‌سی (ریونغرو) نك مجراسیله
اعتبار اولندیغی حالده، سطحی ۲۰۳۵۰۰۰
مربع کیلومتره، یعنی فرانسه‌نك تقریباً درت مثلی
اولوب، پتاغونیا دخی داخل حساب اولورسه،
سطحی ۲۹۷۰۰۰۰ مربع کیلومتره اولور. شمال
شرق طرفنده (شاقو) نامیله معروف اولان واسع
صحرانك بر قسمی (آرجنتین) ایله پاراغوای جمهو-
ریتلری آره‌سنده منازع فیه ایدیسه‌ده، اخیراً بو ایکی
جمهوریت بیننده وقوع بولان محاربه اوزرینه، آر-
جنتین جمهوریتنك ملکی اولمش، وقسم اعظمی آرجنتین
وبولیویا ایله برازیلیا آره‌سنده منازع فیه قالمشدر.
حدود غربیه‌سی اولان آند سلسلهٔ جبالنك قار ایله
مستور صرتی بحر محیط کبیردن آنجق ۱۵۰ کیلو-
متره اوزاق بولنغله، آرجنتین همان ایکی بحر محیطك
آره‌سنده واقع کبیدر. (آند) سلسله‌سی آمریقانك
منتهای جنوبنده بر حدود دیواری کبی طار ایکن،
شماله طوغری اوزاندقجه توسع ایده‌رك، متوازیاً
آلتی صره‌یه قدر تشعب ایدر. اك یوکسکلری اولان
اصل (آند) سلسله‌سی غرب طرفنده اولوب، شیلی‌یه
طوغری صارب اولدیغی حالده، شرق طرفنده کرك
آند سلسله‌سی وکرك اونك شعبه‌لری مقامنده اولان
صره‌لر بربرندن آلچق اوله‌رق، وجمله‌سی برر سطح
مائل تشکیل ایده‌رك، اتکاری دوز اووه‌لره قدر اینر.
اووه‌لرك اورته‌لرنده دخی بوجبالدن آیریلوب دوشمش
کبی بعض منفرد طاغلر وقیالر بولنورسه‌ده، (آند)
سلسله‌سیله شعبه‌لرینك اتکلرندن آشاغی عمومیت
اوزره لاپلاته‌نك اراضیسی دوم دوز ویا جزئی طالغه-
لیدر، ویالکز شمال غربی جهتی طاغلق اولدیغی کبی،
مرکز جمهوریت اولان (بونس آیرس) شهرینك جنو-
بنده دخی (سیرا وولقان) و (سیرا تاندیل) اسمنده
ایکی طاغ واردر. (پتاغونیا) یه طوغری اقوام
وحشیه‌نك طولاشدقلری اووه‌لرك ایچنده دخی (سیرا-
ونتانه) اسمیله بر طاغ بولنیور. آند سلسلهٔ جبالنك
صرتنده‌کی برکانلرك اکثریسی خط حدود اوزرنده
بولنیورسه‌ده، سلسلهٔ مذکوره‌نك اك یوکسك ذروه-
سی اولان (آقونقاغوا) طاغی، که ۶۸۳۴ متره
ارتفاعنده‌در، آرجنتین جمهوریتنك حدودی دا-
خلنده‌در. سلسلهٔ جبالك آلتنده اووه ابتدا چاقیل
طاشلریله مستور اولوب، بعده بو طاشلر طوزلی بر
بالچیقله مستور، ودها اوزاقده قوم حالنده بولنیور
ایسه‌ده، ایکی اوچ ساعتلق مسافه‌دن صکره نه طاش
ونه قوم کوریلور.

آرجنتین جمهوریتنك اووه‌لری، ودها طوغریسی
اووه‌سی، بر حال وصورتده اولمیوب، تا برازیلیانك
اقالیم حاره‌سندن باشلایه‌رق، پتاغونیانك اقالیم
منجمده‌سنده ختام بولان واوچبیك کیلومتره‌دن زیاده
بویی اولان بو واسع اووه‌نك شمال جهتی بیوك شاقو
تسمیه اولنور، که بونك قسم شمالیسنده بعض آلچق
اورمانلرله آره‌لرنده یوکسك حرما آغاجی کومه‌لری
بولنور، واورالرده (پیلقومایو) ایله (ورمیو) نهرلری
بعض کوللر وبطاقلقلر تشکیل ایدرسه‌ده، قسم جنو-
بیسی تا (سالادو) نهرینه قدر آنجق بعض دیکنلی
چالیلرله وبالچیقلی یرلری پك قیصه براوتله، وبعض
طرفلری دخی طوزله مستور اولوب، آنجق کروانله
کچیله‌بیلیر برواسع بیابان حالنده‌در. مذکور سالادو
نهرینك جنوبنده ایسه (پامپه) تعبیر اولنان واسع
اووه ممتد اولور، که بونك اکثر یرلری پك یوکسك
اوتلرله مستور کوزل بر پایانسز چایر حالنده او-
لوب، اوته بریسنده بعض کوللری دخی اولمغله، بو
جمهوریتك اساس ثروتی اولان ملیونلرجه حیواناتك
مرعاسیدر. جنوب طرفلرنده پامپه‌نك بر قسمی او-
روپادن نقل اولنان دوه دیکنلریله مستور ایسه‌ده،
اهالیسی چوغالدقجه تارلالره تحویل اولنه‌جغنده
شبهه یوقدر. (سان لویی) ایالتنك جنوبنده پامپه
اورمانلر وچایرلرله مستوردر. جمهوریتك (پارانا)
ایله (اوروغوای) نهرلری آره‌سنده واقع اراضیسنه
کلنجه، بونی بعض سیاحلر عراقك (الجزیره) سنه
قیاسله «آرجنتین مسوپوتامیاسی» تسمیه ایتمشلردر؛
چونکه هر نه قدرکه بطاقلقلری چوق ایسه‌ده،
اراضیسنك فوق العاده قوهٔ منبته‌سی، نهرلر واسطه-

سیله طرق اختلاطنك کثرتی، دکیزه وبیوك تجارتکاه شهرلره اولان قربیتی واورمانلرینك چوقلغی بو قطعه‌نك ایلریده فوق العاده ترقی ایده‌جکنه ضامندر.

بونس آیرسك شمالنده درین بر کورفزك ایچنه دوکیلن لاپلاته ایرماغی صولرینك قسم اعظمی برازیلیادن، یعنی (پارانا) و (پاراغوآی) نهرلرندن کلوب، واقعا بو ایکی نهر برلشدکدن صکره، آند سلسلهٔ جبالندن بر چوق نهرلر دخی اینیورسه‌ده، بونلر بیوك (شاقو) نك ایچندن کچه‌رك، پاراغوآیه کلنجه‌یه قدر پك واسع بیابانلر شق ایتدکلرندن، پیلقومایو، ورمیو وسالادو کبی بیوکلرینك صولرینك کلی قسمی تبخر ایدوب، جزئی صو دوکرلر، ودیکر بر چوغی دخی یولده بر طاقم کوللر وبطاقلقلرده تبخر ایدوب، ایرماغه واصل اوله‌میورلر. لاپلاته‌نك منصبندن (قولورادو) نهرینك مجراسنه قدر عرضك بش درجه‌لك مسافه‌سنده هیچ بر نهر دکیزه قدر واصل اوله‌میوب، نهایت (قولورادو) ایله اوکا متوازیاً (ریونغرو) بتون پامپه‌یی یاره‌رق، بحر محیط اطلاسی‌یه دوکیلورلر. لاپلاته‌نك اعزی مقامنده اولان خلیج نهرك منصبنده ۱۰، ومدخلنده ۲۵۰ کیلومتره وسعتنده، وسطحی ۴۰۰۰۰ مربع کیلومتره‌در. بو خلیجك ایچنده متعدد آقندیلر وآنافورلر بولندیغی کبی، قیبلرنده‌کی قوم سدلری وقیالر مناسبتیله تهلکه‌لی فرطونه‌لری دخی اولور. لاپلاته نهری، عدم فیضانی حالنده، ثانیه‌ده دکیزه ۱۴۶۰۰ مکعب متره صو دوکر.

آمریقای جنوبینك هر طرفنده اولدیغی کبی، آرجنتین جمهوریتنده دخی یالکز اقلیمك مدخلی اولمیوب، هوا باشلیجه ارتفاعه تابعدر. بو جمهوریتك ممالك وسیعه‌سی هواجه اوچ قسمه تقسیم اولنه‌بیلیر، که برنجیسی سواحل، ایکنجیسی ممالکك ایچ طرفلری، واوچنجیسی دخی آند سلسلهٔ جبالنك اتکلریدر. سواحلده حد وسطی اوله‌رق سانتیغراد درجهٔ حرارتی ۱۵ ایله ۲۱ آره‌سنده اولوب، نادراً ۳۵ە قدر چیقار وصفردن آشاغی اینز؛ علی الخصوص لاپلاته منصبنك شمالنده صولرك طونمسی همان مجهولدر. ایچ طرفلرنده یعنی اووه‌لرده کرك حرارت وکرك برودت دها شدتلی اولور. طاغلرك اوستنده ایسه کونشده پك صیجاق وکولکه‌ده پك صووق اولوب، یاغمور دخی پك نادر یاغدیغندن، هوا ایی دکلدر؛ یالکز جنوب طرفلری بر آز دها رطوبتلی اولمغله حرارت وبرودت بیننده او قدر تخالف بولنماز. اراضینك دوزلکی مناسبتیله روزکارلر پك شدتلیدر؛ اك ایی روزکاری شرق جنوبی طرفندن کلن روزکار اولوب، پامپه‌لردن کلن روزکار ایی دکلدر. شمالدن کلن روزکار ایسه اورانك سمومی حکمنده‌در. ملتملر دخی اکسیك دکلدر. شمال غربیدن بشقه طرفلرده یاغمور چوق یاغیورسه‌ده، یاغمورسز موسملری دخی بعض دفعه پك اوزایوب، قوراقلغی موجب اولور.

پایانسز اووه‌لریله بیابانلرینه، معادنی حاوی اولان طاغلرك سواحلدن پك اوزاق بولنمسنه، (لامه) دنیلن کچی ایله دوه آره‌سنده بر حیواندن بشقه حیوانات مأنوسه‌سی بولنمامسنه وسائر بویله احوالنه باقیله‌رق، بو مملکت هیچ بر ثروت طبیعیه‌یه مالك دکلدر، ظن اولنمش ایسه‌ده، اوروپادن نقل اولنان حیوانات وحبوباتك فوق العاده یتیشمه‌سندن طولایی، بوکونکی کونده اك زنکین مملکتلردن اولوب، کوندن کونه ثروتی تزاید ایتمکده، واو نسبتده یوللری، یاپیلوب، معدنلری دخی اخراج ونقل اولنمقده؛ والحاصل هر وجهله اعمار اولنمقده‌در.

آرجنتین جمهوریتنك اهالیسی کرهٔ ارضك اوچ بیوك قطعه‌سنه منسوب اوله‌رق، آمریقالی، آوروپالی وآفریقالیدن مرکبدرلر؛ آنجق جنسیتلرینی خالص اوله‌رق محافظه ایدنلر پك آز اولوب، اکثریسی قاریشمش، وبو اختلاطدن ملز بر جنس چیقمشدر، که اهالینك باشلیجه قسمی بونلردن عبارتدر. مملکتك اقوام اصلیهٔ قدیمه‌سندن سواحله قریب بولنمش اولان (شاروآ) و(مینوآنه) قوملری مملکتك فاتحلری اولان اسپانیوللرله قاریشه‌رق، لسانلرینی دخی غائب ایتمش، وملز اسپانیول حکمنه کچمشلردر؛ بونس آیرس جهتنده ساکن بولنمش اولان (کراندی) قومنك افرادی جنوبه طوغری قاچوب، پتاغونیا چوللرنده یاشامقده‌درلر؛ پارانا نهرینك کنارلرنده بولنمش اولان (غارانی) اقوامی کذلك اسپانیوللرله قاریشه‌رق، اولدقجه متمدن بر اهالی حکمنه کچمش، ویالکز (قورینتس) ایالتنده کندی لسانلرینی محافظه ایده‌بیلمشلردر. جمهوریتك شمال غربی جهتنده بولنوب (کیشوآ) جنسنه منسوب اولان (قالشاکی) وسائر قوملرك بر

طاقی دخی، اسپانیوللرله اولان اختلاطلریله برابر، الآن کندی لسانلریله متکلمدرلر. خالص اوله‌رق، والآن کوجبه حالنده یاشایان اقوام اصلیه ایسه یالکز (شاقو) صحرای کبیرنده بولنیورلر. (ورمیو) نهرینك اوست طرفلرنده یاشایان (ماتاقو) قومیله بولیویا حدودنده بولنان (شیریغانو) قومنك افرادی ایسه، اوروپالیلرله چوق قاریشما مشلرسه‌ده، بونلرك چفتکلرنده عمله اولوب، چالیشمقده‌درلر. بوایکی قوم برلکده یاشادقلری حالده (شیریغانو)لر اولدقجه مدنیته نائل اولوب، ذکاوت واستعدادلریله کوندن کونه ایلریلمکده ورفاهله یاشامقده، و(ماتاقو)لر ایسه حیوان کبی واوست وباشلری غایت پیس بر حالده عمر کچیرمکده درلر. عصر حاضرك ابتدالرینه قدر آفریقادن کیلر طولوسیله کتیریلن زنجی اسیرلر دخی خالص قالمیوب، یرلیلرله واسپانیوللرله بر درجه‌یه قدر قاریشمشلردر، که بوکونکی کونده لونلری مختلف اولان بواوچ جنسی بربرندن آیرمق ممکن دکلدر. بو اختلاطدن عموم اهالینك رنکی حبشیمسی اولمش ایسه‌ده، بوصوك زمانلرده اوروپادن کیدن مهاجرلرك کثرتی مناسبتیله، علی‌الخصوص بیوك شهرلرده اهالینك رنکی کیتدکجه آچیلوب، بیاضلنمقده در. زمانمزده اوروپادن کیدن مهاجرلرك اکثریسی ایتالیان اولوب، ایکنجی درجه‌ده پیرنه طاغلرینك ایکی جهتنده بولنان (باسق) قومی افرادیله بعده اسپانیول، فرانسز، آلمان وانکلیزلر کلیر. بو مهاجرتلرك کثرتیله برابر هوانك دخی مساعده‌سی جهتیله، آرجنتین جهوریتنده سنوی بر وفیاته قارشی ایکی تولدات وقوع بولدیغندن، اهالی هر اون‌بش سنه‌ده‌بر تضاعف ایتمکده‌در. میلادك ١٨٥٧ تاریخنده عموم اهالی ١٢٠٠٠٠ راده‌لرنده تخمین اولنمقده ایکن، ١٨٧١ ده ایکی ملیونی تجاوز ایتمکده ایدی، وکوندن‌کونه کلیتله آرتمقده‌در. اورایه کیدن اوروپالیلردخی پك آز وقتده بیوك ثروتلره مالك اولیورلر.

آرجنتین جهوریتنك حکومتی بر هیئت متفقه‌دن عبارت اولوب، هر ایالتك کندینه مخصوص قوانین ونظامات داخلیه‌سی ومجلس مبعوثانی واردر، ومأمورلرینی کندی نصب، وبودجه‌سنی تعیین ایدر؛ (بونس آیرس) شهرنده‌کی مرکز عمومیده بولنان حکومت مرکزیه ایسه یالکز سکه ضرب ایتمك، صلح وحربه قرار ویرمك، عموم جمهوریتك حدودینی تعیین ایتمك، وبیوك امور نافعه‌یه قاریشمق حقوقنی محافظه ایتمشدر؛ وهر ایالتك قوانین ونظامات داخلیه‌سی، مرکزده‌کی مجلس عمومی طرفندن تصدیق اولنمدقجه، مرعی اوله‌ماز. حکومتك دین رسمیسی قتولیك دینی ایسه‌ده، ادیان سائره دخی سربستدر.

آرجنتین جهوریتی هر بری بر وجه مشروح کندی کندینه اداره اولنور ١٤ ایالته منقسم اولوب، بونلرك (انتر ریوس) یعنی «مابین النهرین» ایالتندن ماعداسی مرکزلری بولنان شهرلرك اسملریله مسمادر. بو ایالتلردن ماعدا هنوز اداره‌لری مضبوطیت آلتنه آلنمامش اوچ واسع یر واردر، که بری (قورینتس) لك شمال شرقیسنده واقع (میسیون) قطعه‌سی، بری (سانته فه) نك شمالنده بولنان (شاقو) صحراسی، وبری‌ده جنوبده اقوام اصلیه ایله مسکون اولان (پامپه) اووه‌لریدر. واقعا (شاقو) نك (پیلقومایو)، (ورمیو) و (غرانلاقو)ناملریله اوچ، و (پامپه) نك دخی نفس (پامپه)، (ریونغرو)، (شوبوت)، (پتاغونیا)، (لیمای) و (آند) ناملریله آلتی، که جمعاً بو یرلرك طقوز ایالته تقسیمی تحت قراره آلنمش ایسه‌ده، الآن اجرا اولنه‌مامشدر. ذکر اولنان اون درت ایالتك سطحلریله اهالیسی ومرکزلرینك نفوسی، ١٨٦٩ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان تحریره کوره، زیرده یازیلوب، نفوسجه او وقتدن بری حاصل اولان تزاید تخمین اولنه بیلیر:

ایالت	سطحی مربع کیلومتره	اهالیسی	مرکزینك نفوسی
بونس آیرس	١٨٨٩٨٩	٤٩٥١٠٧	١٧٧٧٨٧
انترریوس	١٣٤٩٩٢	١٣٤٢٣٥	٦٠٥٠
قورینتس	١٦١٩٩٠	١٢٩٠٢٣	١٠٥٤٦
سانته‌فه	٥٣٩٧٧	٨٩٢١٨	١٠٣٢٤
قوردوه	١٦١٩٩٩	٢١٠٥٠٨	٢٨٣٢٣
سانتیاغو	٩٤٤٩٤	١٣٢٨٩٨	٧٧٧٥
توقومان	٤٢٣٨٧	١٠٨٩٠٤	١٧٤٣٨
سالته	١٣٤٩٩٢	٨٨٩٣٣	١١٧١٦
جوجوی	٨٠٩٩٥	٤٠٣٦٢	٣٠٧٢
قتامارقه	٩٤٤٩٤	٧٩٩٦٢	٥٧١٨
رثویه	٩٤٤٩٤	٤٨٧٤٦	٤٤٨٩
سان جوان	٨٩٠٩٥	٦٠٣١٩	٨٣٥٣
مندوزه	١٧٥٤٩٠	٦٥٤١٣	٨١٢١
سان لویز	٦٣٩٩٧	٥٣٢٩٤	٢٧٤٨
جمعاً	١٥٦٢٣٩٧	١٧٣٦٩٢٢	
اراضیٔ غیرمضبوطه	١٤٠٠٠٠٠	٨٠٠٠٠	
	٢٩٦٢٣٩٧	١٨١٦٩٢٢	

آرجنتین اهالیسی فوق العاده ذکاوت طبیعیه‌یه مالك اولوب، آز وقت تحصیلله خیلی ترقی ایتدکلری تجربه اولنمش ایسه‌ده، بونلر بعض اسکی اسپانیول اخلاقنی محافظه ایدوب، جدیتدن زیاده کوستریشه میللری اولدیغندن، فنون ومعارف لایقیله ترقی ایده‌مه‌مشدر. (آند) سلسلهٔ جبالنده معادنك انواعی موجود ایسه‌ده، الآن بونلر یاپیله‌مدیغندن، اخراج اولنه‌مدیغی کبی، زراعت دخی هنوز اخراجاتیله مملکته بر بیوك ثروت کتیره‌جك درجه‌یه کلیوب، مملکتك اصل ثروتی حیواناتدن عبارتدر. میلادك ١٨٧٤ تاریخنده واقع اولان تحریره‌کوره، آرجنتین جمهوریتنك ٧٠ ملیوندن زیاده اغنامی، ١٥ ملیون صیغیری و ٥ ملیون آتی واردر. باشلیجه اخراجاتی دری، یوك، پاصدیرمه، ایچ یاغی وسائر حیوانات محصولاتیدر. ١٨٧٢ ده اجرا اولنان تجارت ٥٥٠ ملیون فرانقه بالغ اولوب، بونك ٣١٠ ملیونی ادخالات و ٢٤٠ ملیونی اخراجاتندر. سنهٔ مذکورده مملکته توارد ایدن سفاینك عددی، مجموعی ٢١٥٠٠٠٠ طونیلاته‌لق اولمق اوزره، آلتی بیکدن عبارتدر، که بونلرکده بشده دردی بونس آیرس لیمانته یناشمشدر. ١٨٧٤ تاریخنده آرجنتین جمهوریتنده ١٢٤٠ کیلومتره‌لك دمیر یولی موجود، و٨٠٠ کیلومتره دخی انشا اولنمقده اولوب، مجموعنك ٧٠٠٠ کیلومتره‌یه ابلاغی تحت تصورده ایدی. بو خطلرك اك اهمیتلیلری بونس آیرسدن (مندوزه) طریقیله شیلی‌یه، وقوردوه‌دن (توقومان) طریقیله بولیویایه قدر ممتد اولانلریدر. تلغرافلرینك مجموعی ٥٠٠٠ کیلومتره‌لکدر. ١٨٧٢ سنه‌سنده واردات ومصارفی ٩٥٠٠٠٠٠٠ فرانقدن، ودیونی ٣٨٠ ملیون فرانقدن عبارت ایدی. اعتبار مالیسی پك صاغلامدر.

ابتدا میلادك ١٥١٥ تاریخنده (جوان دیاز) نام اسپانیول لاپلاته نهرینك منصبنی کشف ایدوب، اسپانیا بیراغنی دیکمش ایسه‌ده، اهالئ اصلیه‌نك الینه دوشوب، قتل اولنمش؛ واسپانیانك خدمتنده بولنان وندیکلی (جوان قابوت) نهرك یوقاریلرینه قدر چیقمغه وبعض قلعه‌لر انشاسنه موفق اولوب، سکز سنه صکره اسپانیا طرفندن اوراسنی اسکانه مأمور اولان (پدرو مندوزه) بونس آیرس شهرینی تأسیس ایتمش؛ وبونك خلفلری دخی آمریقالیلرله غوغا ایده‌رك، تدریجاً ممالکی توسیع ایله، بر چوق قصبه‌لر بنا ایتمشلردر. ابتدا لاپلاته‌نك اسکان واعمار اولنان یرلرندن بعضیسی (پرو) خدیویتنه وبعضیسی دخی (شارقاس) مرکزینه مربوط ایکن، ١٧٧٦ تاریخ میلادیسنده (لاپلاته) خدیویتی تشکیل اولنمش؛ واون طقوزنجی عصر میلادینك ابتدالرینه قدر اوراسی‌ده، آمریقای جنوبینك سائر اکثر یرلری کبی، اسپانیانك بر ولایتی حکمنده قالمش ایسه‌ده، او وقت اسپانیانك بوناپارت طرفندن ضبطی بو مملکت اهالیسنده‌ده، ینه اسپانیانك متبوعیتنی طانیمق شرطیله، بر ادارهٔ مختاره اعلان ایتمك فکرینی ویرمش؛ ومؤخراً بو فکر بوسبتون استقلال آرزوسنه مبدل اولمش ایسه‌ده، اهالی حریت وجمهوریت دنیلن شیلری آکلایه‌جق وقوللانه‌جق بر حاله کلمه‌مش اولدیغندن، بر چوق وقت بر اختلال دائمی حالنده بولنوب، بینلرنده مقاتله اکسیك اولمامش؛ وآره صره برازیلیاده‌کی پورتکیزلیلرله پروده‌کی اسپانیوللر دخی بونلرك محاربات داخلیه‌سنه قاریشمش، وفرانسه وانکلتره دخی مداخله ایتمشیدی. اهالینك بر طاقمی بر تك جمهوریت، وبر طاقمی ممالك متفقه هیئتی تشکیلی آرزوسنده بولنوب، باشلیجه محاربه بو تباین افکاردن نشأت ایتمشیکن، جماهیر متفقه اصولی طرفدارلرینك رئیسی اولان (روزاس) غلبه چالیجه، برتك حکومت مستبده تشکیل ایدوب، یکرمی سنه (دیکتاتور) عنوانیله کمال استبدادله ادارهٔ مملکت ایتدکدن صکره، مخالفینی طرفندن مغلوب وفراره مجبور اولمش؛ وبعده (پاراغوآی) ایله محاربه‌یه کیریشوب، یکیدن بر اختلال داخلی چیقدقدن صکره، اك نهایت ١٨٧٤ تاریخنده صلح واستراحت تقرر ایدوب، جماهیر متفقه اصولی اوزره، سربست رئیس انتخابنه موفق اولمشلردر.

آرجنتینه (Argentina) ونام دیکرله باهیا بلانقه (Bahia Blanca) آرجنتین جمهوریتنك اقصای جنوبنده، (باهیا بلانقه) قوینك ایچنده و (بونس آیرس)ك ٥٩٥ کیلومتره جنوبنده، ٢٠´ ٣٨° عرض جنوبیده واقع مستحکم بر قصبه اولوب، ١٤٧٠ اهالیسی واردر. لیمانی واسع وپك امیندر. اطرافی مرعالق وواسع چایرلرله محاطدر.

هواسی یازین پك صیجاق وقیشین پك صوغوقدر.

آرجنسولا (Argensola) اسپانیا ادبا- سندن ایکی قرداش اولوب، بونلردن (لیوناردو آرجنسولا) میلادك ۱۵٦۵ تا- ریخنده آراغونك (بارباسترو) شهرنده طوغمش، و ۱٦۱۳ ده وفات ایتمشدر. آراغون وقعه نویسی اولوب، بعده ناپولیده حکمدار وکیلی بولنان (لموس) قونتی طرفندن باش کتابتله معیته آلنه‌رق، ناپولی‌یه کیتمش، وبرچوق غزلیاتله بعض هاله‌لر انشاد ایتمشدر. — برادری (بارتلمی آرجنسولا) ۱۵٦٦ تاریخنده طوغوب، ۱٦۳۱ ده وفات ایتمشدر. آراغون وقعه نویسلکنده برادرینه خلف اولوب، (زوریتا) نك «آراغون تاریخی» نك مابعدینی یازمش، وبحر محیط کبیرده‌کی (ملوك) جزایرینك کشف وضبطی تاریخنی تألیف ایتمش اولدیغی کبی، بعض اشعار دخی براقمشدر.

آرجنسون (Argenson) [«آرژانسون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرجو (Aregio) اسپانیانك اون آلتنجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، (لئوناردو دی ومیچی) نك شاکردی ایدی.

آرجیا (Argie) موره شبه جزیره‌سنك آرغوس شهر قدیمی حکمدارلرندن (آدراست) ك قیزی و (پولینیك) ك زوجه‌سی او- لوب، زوجنه اولان محبت مفرطه‌سیله مشهوردر. «یدی رئیسلر» محاربه‌سندن صکره، کوروجه‌سی (آنتیغونه) ایله برابر، زوجنك (تیبه) شهری او- کنده‌کی جسم مقتولنی کورمکه کیدوب، (قرائون) ك امریله ایکیسی‌ده قتل اولنمشلردر.

آرجیراسپید یاخود آرکیراسپید (Argy-raspide) «کومش سپرلیلر» دیمك اولوب، بیوك اسکندرك خاص عسکری مقا- منده بر بلوك ایدی، که اسکندرك وفاتندن صکره، عائله‌سنی محافظه ایتمکی وظیفه طانیوب، اسکندرك عائله‌سنك وصیسی اولان (اومن) ك معیتنده بولنمشلر ایسه‌ده، بعده یعنی میلاددن ۳۱۵ سنه اول، بونی ترك وآنتیغونه تسلیم ایتمشلردر.

آرجیروپلو یاخود آرکیروپلو (Argyro-poulo, Ἀργυρόπουλος) روم علماسندن اولوب، استانبولده طوغمش، ومیلادك ۱٤۳٤ تاریخنده ایتالیانك (پادوه) شهرینه کیدوب، اوراده فلسفه تدریسیله مشغول ایکن، ۱٤۵٦ ده (قوم‌دی مدیچیس) طرفندن فلورانسه‌یه جلبله، بونك اوغلنه ویکننه ومشهور (پولتیان) ه لسان یونانی‌یی اوکرتمش؛ بعده ۱٤۸۰ تاریخنده رومایه کیدوب، آرسطونك فلسفه‌سنی تدریسه باشلامش؛ وفیلسوف مشارالیهك آثارندن «طبیعیات» و «اخلاق» قسملرینی لاتینجه‌یه ترجمه ایتمشدر. آثاری ۱٦۵۲ ده بر بیوك جلدده نشر اولنمشدر.

آرجیسه (Arégise) ایتالیای جنوبینك (بنه‌ونت) شهری دوقه‌لرندن ایکیسنك اسمیدر، که برنجیسی بو دوقه‌لغك مؤسسی اولوب، لومباردلر حکمداری (آجیلولف) طرفندن تصدیق اولنمش، ومیلادك ۵۹۱ تاریخندن ٦٤۱ تا- ریخنه‌دك حکم سورمشدر. — ایکنجیسی میلادك ۷۵۸ سنه‌سندن ۷۸۷ سنه‌سنه قدر حکم سوروب، شارلمانه عرض اطاعتدن امتناع ایله، کسب استقلال ایتمش ایسه‌ده، ۱۳ سنه‌لك محاربه‌دن صکره، ایتالیا حکمدارینه تابع اولمغه مجبور اولمشدر.

آرجیش وان ولایتنده و وان کولنك ساحل شمالیسنده بر بطاقلقده واقع قضا مرکزی بر قصبه‌در. بو قصبه پك اسکی اولوب، توا- ریخ قدیمهٔ یونانیه‌ده (آرسیسه) تسمیه اولنمشدر. آنجق موقع قدیمی شمدیکی کبی کولك ساحلنده اولمیوب، ایکی ساعت یوقاری بر تپه‌ده بولنمش اولدیغی مظنون، و موسیو (سوج) طرفندن ۱۸۲۹ تاریخ میلادیسنده موقع مذکورده اجرا اولنان حفر- یات اوزرینه چیقان آثار عتیقه اوراده بر بیوك شهر بولنمش اولدیغنه دلالت ایده‌رك، بو ظنی مؤکددر. اسکی شهر میلادك ۱۲۰۹ تاریخنده ارمنیلرله کورجیلر آره‌سنده واقع اولان بر محاربه‌ده یانمشدر. زمان قدیمده کول دخی بو شهرك نامیله (آرسیسه) تسمیه اولنوردی.

آرجیش [«ارجیاس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرجیش (Ardjich) رومانیانك افلاق قطعه‌سنده بر نهردر، که (قارپات) سلسلهٔ جبالنك وسطنده بولنان وایکیبیك متره‌دن زیاده ارتفاعی اولان (پوتیانو) طاغندن نبعانله، جنوب شر-

فیه طوغری آقه‌رق، وکندی اسمیله تسمیه اولنان بر سنجاغك اورته‌سندن و (پیتستی) شهرینك یانندن کچه‌رك، بکرشك ٦٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده (طوزوه‌قان) شهرینك قارشیسنده (اولتنیچه) شهری یاننده طونه‌یه منصب اولور. بکرشك ایچندن کچن (دیمبوویچه) چایی دخی (آرجیش) نهرینه دوکیلور. اسم قدیمی (آردیسقوس) در.

آرجیش { (Ardjich) رومانیانك افلاقده بر سنجاغیدر، که ایچندن کچن نهرك اسمیله مسمی اولوب، شمالاً قارپات سلسلهٔ جبالیله آوستریانك (ترانسلوانیا) یعنی اردل ایالتندن آیرلمش، وغرباً (ریمنیق)، جنوباً (اولتول)، (روشه) (وده) و (ولاخقه)، شرقاً دخی (دیمبوویچه) و (موستسلو) سنجاقلریله محدوددر. ۷ قضا و ٤٣ ناحیه‌یه منقسم اولوب، ۱۸٦٠ تاریخ میلادیسنده واقع اولان صوك تحریرده اهالیسی ۱٦۷ ۱۹٠ ایدی. مرکزی (پیتستی) شهریدر.

آرجیش { (Ardjich) رومانیانك افلاق قطعه‌سنده بو نامله تسمیه اولنان سنجاغك داخلنده وینه بو نامله مسمی نهرك ساحل یسارنده، مرکز لوا اولان (پیتستی) شهرینك ۳۵ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۳٠٠٠ اهالیسی واردر. پسقپوسلق مرکزی اولوب، کوزل بر کلیساسی واردر.

آرجیل { (Argyll یاخود Argyle) اسقوچیانك سواحل غربیه‌سنده بر قونتلق یعنی قضا ویا سنجاقدر، که تا ایرلانده‌نك شمال شرقی کوشه‌سنك قارشیسنه قدر اوزانان (قانتیر) نام اوزون شبه جزیره‌یی وبرچوق جزایری دخی شاملدر. بو جزیره‌لرك اوچی بیوك اولوب، بونلرده (ایسلی)، (جورا) و (مول؟) آطه‌لریدر؛ کوچکلرینك دخی اك اهمیتلیلری (تیری)، (قول)، (روم) و (قانه) جزیره‌لریدر. بو آطه‌لرك وآطه‌لرله ساحلك آره‌لرنده برچوق بوغازلر تشکل ایدیور. بو قضانك وهمان بتون غربی اسقوچیانك ساحلی دکیزك ایچنه اوزانمش طار برونلردن وقره‌نك ایچنه درین کیرمش طار خلیجلردن مرکب اولوب، بوخلیجلرك اکثریسی یوکسك وقیالق ساحللرله محاط اولمغله، اسقوچیالیلر طرفندن «کول» دینلن اولان (لوچ) نامیله معروفدرلر. بونلرك اك بیوکلری مذکور (قانتیر) شبه جزیره‌سنك آلت طرفنده (قنیده) کورفزنده بولنان (فینه) ایله (مول) جزیره‌سنك قارشیسنده اولان (لینه) خلیجیدر. بو ایکنجی خلیجك اوجیله اسقوچیانك شرق شمالی ساحلنده‌کی (مورای) خلیجی آره‌سنده اورته‌ده بولنان کوللردن کچمك اوزره بر قنال آچلشدر. قره‌ده بو قضا شمالاً (اینورنس) قضاسیله، وشرقاً (پرت)، (دومبارتون)، (رنفراو) و(بوته) قضالریله محدوددر. جزایریله برابر سطحی ۸٤۳٠ مربع کیلومتره‌در. اراضیسی طاغلق اولوب، اك یوکسك محلی ۱۱۱۹ متره ارتفاعی اولان (بن قروآچان) طاغیدر. بو مملکتك نهرلری یوغیسه ده، هر خلیجه بر سیل دوکیلور. اك بیوك کولی (قانتیر) شبه جزیره‌سنك اوستنده بولنان (آوه) کولیدر. اسقوچیانك سائر طاغلق یرلری کبی بورانك دخی اهالیسی پك آز اولوب، مجموعی ٦۷ ٠٠٠ نفوسه بالغ اولماز، که هر کیلومتره باشنه ۹ کشی دیمکدر؛ حالبوکه عمومیت اوزره اسقوچیانك اهالیسی کیلومتره باشنه ٤٠ کشی نسبتنده‌در. آرجیل اهالیسی عمومیت اوزره چوبانلقله مشغول اولوب، (قانتیر) شبه جزیره‌سنده ساکن بولنانلری انکلتره‌نك اك کوزل آدملریدر. قضانك ثروت طبیعیه‌سی باشلیجه ابنیه طاشلریله مرمردن وچاتی اورتمکه یارایان (آرتوآز) دنیلن صفحوی بر نوع طاشدن وبرده قورشون معدنندن عبارتدر. هله مرمرلری پك کوزلدر. مرکزی اولان (اینویراری) نك آنجق ۱٠٠٠ اهالیسی واردر.

آرجیل { (Argyle) آوستریالیانك جنوب شرقی قسمندن عبارت اولان «جنوبی یکی غال» مملکتنده بر قضا در، که مرکزی اولان (غولدیورن) شهری مملکتك مرکزی اولان (سیدنی) شهرینك ۲٠۵ کیلومتره جنوب غربیسنده ودمیریولی خطی اوزرنده‌در. برطاقم آلچق تپه‌لری حاوی دوز بر یر اولوب، بو تپه‌لردن اینن صولر بحر محیط کبیره منصب اولان (شولهاون) نهرینه دوکیلور. اراضیسی منبت وحیوانات یتیشدیرمکه غایت قابلیتلیدر. اهالیسی ۱۸٦۳ تاریخنده ۱٠ ٠٠٠ اوروپالیدن عبارت ایدیسه ده، او وقتدن بری دها خیلی چوغالمش اولسه کرکدر.

آرجیل { (Argyle) آمریقای شمالینك (دومینیون) مملکتنده «یکی اسقوچیا»

ایالتنك (یارموت) قضاسنده و (یارموت) شهرندن ۳۴ کیلومتره مسافه‌ده ساحله قریب برقصبه اولوب، ۱۴۰۰ اهالیسی واردر، که بونلرك بر قسمی فرانسزدر.

آرجیل { قونتی آرشیبالد (Archibald comte d'Argyle) اسقوچیا امراسندن (قامبل) خاندانه منسوب بر قونت اولوب، مشهور (قروموَل)ك محبی ایدی. قرال برنجی شارلك حکومتینه قرار ویرنلردن اولمغله، انکلتره اختلالندن صکره تشکل ایدن حکومت طرفندن ۱۶۶۱ تاریخ میلادیسنده اعدام اولنمشدر. — بونك اوغلی ایکنجی آرشیبالد دخی قرال ایکنجی (ژاق)ك علیهنده تشکل ایدن جمعیت عصیانیه‌یه داخل اولوب، بعده آلمانیانك (فریزه) مملکتنه فراره مجبور اولمش؛ واورادن اسقوچیایه دونوب، اسقوچیالیلری عصیان ایتدیرمکه چالیشیرکن، (دومبارتون) شهرنده طوتیلوب، ۱۶۸۵ ده اعدام اولنمشدر. — بونك اوغلی ۱۶۸۸ اختلالندن صکره دوقه اولوب، (ژاقوبیت) دنیلن فرقه‌یی مغلوب ایتمش، وفلاندره‌ده دخی برغالبیته نائل اولمغله، مینورقه وجبل طارق والیلکنه تعیین اولنمشیدی.

آرجینوسه { (Arginuses) مدللی ایله آناطولی ساحلی آره‌سنده وآیوالق شهرینك آچیغنده بولنان مسك آطه‌لرینك اسم قدیمیدر. میلاددن ۴۰۶ سنه اول آتنه‌لیلرله اسپارطه‌لیلر آره‌سنده واقع بر محاربهٔ بحریه‌ده آتنه دونناسنك قوماندانی (قونون) اسپارطه دونناسنی بو آطه‌لرك اوکنده بوزمشدر.

آرجو { (Arezzo) ایتالیانك طوسقانه قطعه‌سنده بر ایالتدر، که (آپنین) سلسلهٔ جبالنك ایکی طرفنده واقع اولوب، شمال غربی جهتندن فلورانسه، شرقاً (اوربینو) و (پزارو)، جنوباً (اومبریا)، جنوب غربی جهتندن (سیانه) ایالتلریله محدود ومحاطدر. بو ایالت باشلیجه (آرنو) نهری حوضه‌سنك اوسط طرفیله (کانه) وادیسندن عبارت اولوب، روما شهرینك ایچندن چکن (تیبر) نهری دخی بو ایالتك داخلنده نبعان ایدر. سطحی ۳۳۰۶ مربع کیلومتره اولوب، بونك همان بر ربعی یوکسك آغاجلی اورمانلرله مستوردر. اهالیسی ۲۳۴ ۶۵۰ کشیدر.

آرچو { (Arezzo) ایتالیانك طوسقانه قطعه‌سنده بر شهردر، که ینه بو نامله یاد اولنان بر ایالت وقضانك مرکزی اولوب، (کانه) اووه‌سنك منتهای شمالنده، (آرنو)یه دوکیلن (قاسترو) نهرینك ساحل یمیننده وفلورانسه‌دن ۸۵ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع، و ۱۰۴۰۰، وقضاسیله برابر ۳۷ ۰۰۰ اهالیلی جامعدر. شهر اووه‌یه ناظر بر تپه‌نك اوزرنده اولوب، موقع ومنظره‌سی وکرك هوا وابنیه‌سی غایت کوزلدر. بر قاچ کلیسا سیله بلدیه دائره‌سی و(کانه) نهرینك سدلریله بر تفرجگاهی شایان تماشادر. ایپك قاشلرله چوخه‌یه مخصوص فابریقه‌لری وبویاخانه ودباغخانه‌لری واردر. خارجنده اسکی رومالیلر زماندن قالمه بر تیاترو خرابه‌لری بولنیور. اسم قدیمی (آرتیوم) اولوب، اسکی (اتروسق)لرك مشهور اون شهرلرینك بریدر. (مچنه)، پترارق، وساری، کوی، آرتن، پاپا ایکنجی پولیوس وسائر مشاهیرك مسقط رأسیدر.

آرچویا { (Arcevia) ایتالیای وسطیده (آنقونه) ایالتنده و (آنقونه) شهرینك ۶۵ کیلومتره شرقنده قضا مرکزی برشهر اولوب، صارب بر تپه‌نك اوزرنده واقع و ۸۸۰۰ اهالیلی جامعدر. بو قصبه‌ده (سینیغالیا) پسقپوسلرینه مخصوص بر صیفیه واردر.

آرچیبو { (Arecibo) آمریقانك (آنتیل) آطه‌لرندن اسپانیانك النده بولنان (پورتوریقو) جزیره‌سنك ساحل شمالیسنه قریب وجزیره مرکزینك ۷۰ کیلومتره غربنده، ینه بو اسمله مسمی بر چایك ساحل یسارنده واقع قضا مرکزی بر شهردر.

آرچیدوسو { (Arcidosso) ایتالیانك طوسقانه قطعه‌سنده (غروستو) ایالت وقضاسنده وغروستو شهرینك ۴۱ کیلومتره شرق شمالیسنده، (آمیاته) طاغنك غربنده و (اومبرونه) نهرینه دوکیلن (انته) چایی اوزرنده واقع برشهر اولوب، ۵۸۶۰ اهالیسی واردر. بر اسکی قلعه شهره حاکمدر. جوارنده لنکیت، باقر ومغنزیا معدنلریله فحمیت ثانی‌یی حاوی چلیکلی معدن صولری بولنور.

آرچیفه { (Arecife) قناریه آطه‌لرندن (لانزاروته) جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده بر شهر ولیمان اولوب، ۲۵۰۰ اهالیسی

وار در. او طرفلرده کی بالیقجی کیلرینک چوغی قیشین بو لیمانده بارینیر.

آرخانکل { (Arkhangel, Archangel) ویاخود آرخانکلسق (Arkhan-gelsk) روسیه‌نك منتهای شمالنده بیوك بر ولایتیدر، که اورال‌طاغندن یعنی آسیا حدودندن اسوج ونوروجك حدودینه قدر ممتد اولوب، روسیه‌نك بحر محیط شمالیده‌کی سواحلنك کافه‌سنی جامعدر. تقریباً ٦٥٠ کیلومتره طولی اولان بوقطعهٔ واسعه ایچنه برکورفز کی کیرمش اولان شمالی (آق دکیز) له ایکی قسمه بولنوب، مذکور دکیزك شرق طرفنده اولان قسمی، که دها بیوکیدر، اصل روس مملکتی اولوب، (ساموید) اقوامیله مسکوندر. بحر مذکورك غربنده قالان قسمی ایسه اسوج ونوروج دولتندن ضبط اولنمش اراضیدن عبارت اولوب، فینلانده ولاپونیا خطه‌لرینك بر پارچه‌سندن مرکبدر. آرخانکل ولایتی شمال غربی جهتدن نوروج لاپونیاسیله، غرباً اصل فینلانده ایله، جنوباً، (اولونج) و(وولوغده) ولایتلریله، شرقاً دخی (سیبریا) ایله محدود ومحاطدر. سطحی تقریباً ٧٠٠٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، هر طرفی دوز براووه‌دن عبارتدر، که ساحله قریب یرلری بطاقلق ومنجمد اولوب، ایچ طرفلرنده بعض اورمانلر ورطوبتلی مرعالر بولنور. آق دکیزك غرب طرفنده برچوق کوللری واردر. صولری شماله طوغری آقوب، باشلیجه نهرلری (اونغا)، (دوینه)، (مزن) و(پچوره) در، که بونلرك ایلك اوچی آق دکیزه، وپچوره بحر محیط شمالییه دوکیلور. اورال طاغنك جهت شرقیه‌سنده اولان (قره) نهری ایسه بو ولایتله سیبریانك حدودینی آییرور. سواحله قریب اولان منجمد بطاقلقلر (فینوآ) لساندن مأخوذ اولان (توندره) اسمیله معروفدرلر.

بو ولایت، اقلیم وهواسی اقتضاسنجه، اعمار وزراعته صالح اولمیوب، غایت شدتلی اولان قیش موسمی عقبنده پك رطوبتلی بر بهاری وغایت قیصه وسیسلی بریازی واردر. آق دکیز ایلولده طونوب، آنجق تموزده بوزلری اریر. یالکز بو دکیزك جنوبنده نادراً برمقدار آرپه وبولاف وبعض سبزه‌لر یتیشدیریله‌بیلیر. اهالیسی اکمك یرینه اکثریا قورودلمش بالیق یرلر. ٦٥ درجه عرض شمالیدن آشاغی اولان اورمانلردن کمی سرنی، کراسته، کور، قطران، وزفت چیقار. مرکزی اولان آرخانکل شهرینك جنوبنده واقع (خولموغوری) قضاسنده صیغیر یتیشدیریلوب، طانه‌لری اتلرینك لذتیله مشهوردر. لاپون وساموید لرك هر بر احتیاجلرنده قوللاندقلری حیوان ایسه (رن) دنیلن برنوع مأنوس کیکدر. ساموید‌لر کرك قیزاغه قوشمق وکرك آو ایچون چوق کوپکلر دخی بسلرلر. اهالینك مشغولیت ومدار معیشتلری دریلری کورك اعمالنه یارایان حیوانات متنوعه‌نك وصو قوشلرینك و (فوق) دنیلن حیوان بحرینك صیدندن وبالیقجیلقدن عبارتدر.

بو قدر وسعتیله برابر، بو ولایتك اهالیسی آنجق ٢٨٥٠٠٠ کشیدن عبارتدر، که عمومیت اوزره هر اون مربع کیلومتره‌یه برکشی دوشر، واك مسکون یرلرنده دخی بهر مربع کیلومتره باشنه اوچ کشی دوشمز. اهالی اوچ جنسدن مرکب اولوب، اکثریتی قزانمش اولان روسلر اخیراً جنوبدن کله‌رك، ولایتك یالکز برقاچ نقطه‌سنده ساکن بولنیورلر. دیکر ایکی جنسیتی تشکیل ایدن ساموید‌لرله (سوریان) لر ایسه [بو کلمه‌لره مراجعت.] کوچبه حالنده یاشایوب، تاتار اجناسندن معدوددرلر. آنجق اصل مملکتك اهالیٔ قدیمه‌سی فینوآلر اولدیغی مواقع اسملرینك بونلرك لسانندن اولمسندن استدلال اولنور. بو مملکت کورکلرینك کثرت ومقبولیتی جهتیله اسکی اسقاندیناولر وعربلر عندنده شهرتی وار ایدی. اسقاندیناولر بوکا (بیارمیا) وعربلر (بسرجت) دیرلردی، که (مساجت) دن غلط اولمسی ملحوظدر. بو ولایت ٨ قضایه منقسم اولوب، مرکزلری: آرخانکل، خولموغوری، شنقورسق، پینغا، مزن، قام، اونغا وقوله شهرلریدر، که بونلرك اکثریسی آنجق کوی دنیله بیلیر.

آرخانکل { (Archangel, Arkhanguel) روسیه‌نك شمالنده واقع آنف البیان (آرخانکل) ولایتنك مرکزی اولان برشهردر، که (دوینه) نهری کنارنده وبونهرك شمال آق دکیزنده اولان منصبنه قریب اولوب، ٦٤° ٣٢′ ٨″ عرض شمالی و٣٨° ١٣′ ٣٢″ طول شرقیده، وپترسبورغك ١٢٠٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و٢٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. بو شهر میلادك ١٥٨٤ تاریخنده تأسیس اولنوب، اولری اخشاب وسوقاقلری پیسدر.

ایکیسی پروتستانلره مخصوص اولمق اوزره، ۸ کلیساسی، بر مکتب اعدادیسی وبرده بحریه مکتبی، حرب وتجارت سفاینی اعمالنه مخصوص ایکی دستگاهی، شکر، صابون، اسپارماچت، ایپ، بز، بیره فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری واردر. یانغینلری پك صیق اولدیغندن، اشیای تجاریه‌نك محافظه‌سیچون بیوك وعمومی برکارگیر انبار یاپلمشدر. لیماننك آنجق ۱/۲ ۳ متره عمق اولوب، تموزدن ایلوله قدر سفائنك دخولنه مساعددر. بو لیماندن بالینه صیدیچون و (مورس) دنیلن دکیز حیواننك فیل دیشی مقامنده مستعمل اولان جسیم دیشلری تجارتیچون بحر محیط شمالیده (اسپچبرغ) و «یکی زمله» یه قدر کیدرلر. (دوینه) ایله (نوا) و (وولغا) نهرلری آره‌سنده آچلمش اولان قناللر واسطه‌سیله بو شهرك شمالی روسیه‌نك هرطرفیله اختلاطی واردر. یازین کونلری ۲۱ ساعت ۴۸ دقیقه‌یه قدر اوزار، قیشین‌ده ۳ ساعت ۱۲ دقیقه‌یه قدر قیصه‌لیر. روسلرك اك بیوك شاعرلرندن اولان (میخائل تونوسوف) بو شهرك جوارنده طوغمشدر. — آمریقای شمالینك (آلاسقه) قطعه‌سنده دخی (یکی آرخانکل) اسمنده برقلعه واردر، که نام دیکری (سیتقه) در. [«سیتقه» ماده‌سنه مراجعت.]

آرخسیلاس آرخلاوس وسائره. [«آرکسیلاس، آرکلاوس» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آرخمیدس [«آرشمید» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرخنهولچ (J. Guill. d'Archenholz) پروسیه‌نك قپودان ومورخلرندن اولوب، میلادك ۱۷۴۲ تاریخنده (دانسیق) ده طوغمش، و ۱۸۱۲ ده وفات ایتمشدر. ایکنجی فردریق زماننده ویدی سنه‌لك محاربه‌ده پروسیه‌نك خدمت بحریه‌سنده بولندقدن صکره، خدمتدن چکیله‌رك، تألیفاتله اوغراشمغه باشلامش؛ و «انکلتره و ایتالیا» عنوانیله همان هر لسانه ترجمه اولنان معتبر برکتابله، ۱۷۸۸ تاریخندن اعتباراً ۲۰ جلد اوزرینه انکلتره‌نك تاریخنی، ویدی سنه‌لك محاربه‌نك، قرالیچه ایزابلانك وکوستاو وازه‌نك آیری آیری تاریخلرینی یازمش، و ۱۷۹۲ دن وفاتنه قدر (مینروه) نامیله سیاسی بر غزته دخی نشر ایتمشدر.

آرخونت Archontes, Οἱ Ἄρχοντες) لسان یونانیده «رؤسا» دیمك اولان بو کلمه اسکی آتنه جمهوریتی اداره ایدن رؤسایه علم اولمشدر. میلاددن ۱۱۳۲ سنه اول آتنه‌نك صوك حکمداری اولان (قودروس)ك وفاتنده، ینه بونك نسلندن اولمق وقید حیاتله ریاست ایتمك اوزره، یالکز بر آرخونت انتخاب اولنمش، و بو اصول قبل المیلاد ۷۳۴ تاریخنه قدر مرعی طوتلش ایسه‌ده، تاریخ مذکورده ریاسته اون سنه‌لك مدت تعیین اولنمش؛ وینه قبل المیلاد ۶۸۴ تاریخنده ریاستك مدتی بر سنه‌یه تنزیل، وآرخونتلرك عددی طقوز کشی‌یه ابلاغ اولنمشیدی. بونلرك بری امور ملکیه‌یه، بری امور مذهبیه‌یه، بری عسکره ودیکر آلتیسی قوانینك وضع والغاسنه واجرا آتنه نظارت ایدرلردی. قبل المیلاد ۳۹۸ تاریخنده، آتنه ماکدونیا حکمدارلرندن (دمتریوس پولیورکیت) ك ضبطنه کچدکده، بو رؤسانك انتخابی اصولی لغو اولنمشدر.

آرخیاس یاخود آرکیاس (Archias) اسپارطه طرفندن (تبه) شهرنده قوماندان اولوب، (قادمیا) شهرینی فتح ایتدکدن صکره، بر ضیافتده عیش وعشرتده ایکن، (پلوپیداس) ك کندیسی علیهنده بر فساد اتفاق قورمش اولدیغنی مبین بر ورقه آلدیغی حالده، «جدی ایشلره یارین باقارز» دیه‌رك، مجلسی بوزمامش، واوکیجه قبل المیلاد ۳۷۸ تاریخنده فسادجیلر طرفندن قتل اولنمشدر.

آرخیاس یاخود آرکیاس (Archias) یونان قدیم شعراسندن اولوب، میلاددن ۱۲۰ سنه اول آنطاکیه‌ده طوغمش؛ وآسیاده (لیغولوس) ایله کسب الفت ایده‌رك، بونك طرفندن کندیسنه «روما شهریسی» عنوانی ویرلمکله، رومایه کیدوب، توطن ایتمش؛ ومؤخراً بوعنوانی وبوعنوانك مستلزم اولدیغی حقوق تصدیق اولنمق ایستنلدیکندن، مشهور (چیچرون) کندیسنه وکالت ایده‌رك، «آرخیاسی مدافعه» (*Pro Archias*) عنوانیله غایت بلیغ بر نطق ایراد ایتمشدر، که الآن موجوددر. آرخیاس (کیمبر) لرك محاربه‌سنه وچیچرونك قونسولکنه دائر بعض منظومه‌لر یازمش ایسه‌ده، نسخه‌لری بولنه‌میوب، یالکز بعض پراکنده فقره‌لری موجوددر.

آرخيتاس { ياخود آرخوتاس (Archytas) فيثاغوراسك مذهب فلسفيسنه تابع يونانى بر فيلسوف ايدى، كه ايتاليانك جنوبينك يونانيلر طرفندن تأسيس واسكان ايدلمش اولان (تارنته) شهرنده قبل الميلاد ٤٤٠ تاريخنده طوغوب، ٣٦٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. كنديسى علوم رياضيه وهيئت ونجومده يد طولى صاحبى اولديغى كبى، امور سياسيه وعسكريه‌ده دخى ماهر اولوب، آلتى دفعه (تارنته) جمهوريتى رياستنه انتخاب اولنمش، ووطننك دشمنلرينه قارشى دفعاتله غالبانه حرب ايتمش ايدى. افلاطون ايتاليايه اولان سياحتنده كنديسيله كسب معارفه ايتمش، ودائما مخابره‌ده بولنمشيدى. ايتاليا سواحلنده، بر كمينك ايچنده بولنديغى حالده، فرطونه‌يه طوتيلوب، مغروقاً وفات ايتمشدر. كنديسى علوم رياضيه، هيئت ونجومه، تكوين عالمه، موسيقى‌يه، اخلاقه وسياسياته متعلق بر چوق اثرلر يازمش ايسه‌ده، حيفاكه جمله‌سى پايمال روزكار اولوب، آنجق برقاچ فقره‌لرى بولنه بيلمشدر. آرخيتاسه ويده ومقره‌نك ايجادى وسائر بر چوق اختراعات اسناد اولنمشدر. عربلر عندنده (ارخوطس الطارنطينى) اسميله معروفدر.

آرخيداموس { ياخود آرشيداموس (Archidamus) يونان قديمك اسپارطه حكمدارلرندن اوچ كشينك اسميدر: برنجيسى (پروقليس) سلاله‌سندن اولوب، قبل الميلاد ٤٦٩ تاريخندن ٤٢٧ تاريخنه قدر حكم سوره‌رك، مملكتنك بعض طرفلرنده ظهور ايتمش اولان اختلالى باصديرمش، و (پلوپونسوس) محاربه‌سنده آتيقه خطه‌سنى يغما ايدوب، آتنه‌يى دخى محاصره و (پلاتيا) يى ضبط ايتمشدر. — ايكنجيسى آجيلاسك اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٣٦١ دن ٣٣٨ تاريخنه قدر حكم سورمش، و (تبه) ليلره قارشى (فوكيده) ليلره امداد ايتدكدن صكره، قومشولريله محاربه‌ده بولنان (تارنته) ليلره امداد ايچون، ايتاليايه كيدوب، محاربه‌ده مقتولاً وفات ايتمشدر. — اوچنجيسى قبل الميلاد ٢٩٦ دن ٢٦١ تاريخنه دك حكومت سورمش، وقبل الميلاد ٢٩٣ تاريخنده ماكدونيا حكمدارى آنتيغونك اوغلى دمتريوس طرفندن مغلوب اولمشدر.

آرخيلوخوس { ياخود آرشيلوق (Archiloque, Ἀρχίλοχος) يونان قديم شعراسندن اولوب، قبل الميلاد ٧٠٠ تاريخنده طوغمش، و ٦٣٥ ده وفات ايتمشدر. غايت آتش زبان بر شاعر اولوب، غزل وقصيده وسائره نظمنده دخى شهرتى وار ايسه‌ده، اك زياده مشغول اولديغى اشعار هجويات وهزليات قسمى ايدى. هجويه‌لرندن طولايى، يونانك بر چوق يرلرندن نفى اولنمش، واسپارطه‌ده هجويه‌لرينك مطالعه وقرائتى بيله منع ايدلمش ايدى. (لوقامب) اسمنده بر آدم كنديسنه قيزينى وعد ايتمش ايكن، مؤخراً واز كچديكندن، كرك كنديسى وكرك قيزى حقنده او قدر آجى وطوقانلى هجويه‌لر يازمشيدى، كه زواليلر محجوبيتلرندن كندى كنديلرينى آصوب انتحار ايتمشلر. آرخيلوخوس اشعار يونانيه عروضنه خيلى خدمت ايتمش، وكندى اسمنه نسبتله ياد اولنور بر وزن ايجاد ايتمشدر.

آرد { (Ard) اسقوچيانك (برت) قونتلغنده كوزل بر كولدر، كه (استرلينغ) شهرينك ٤٠ كيلومتره قدر شمال غربيسنده واقع اولوب، ٥ كيلومتره قدر بويى واردر. ايكى قسمه منقسم اولوب، بينلرنده اوچ درت يوز متره طولنده طبيعى بر قنال بولنيور. بو كولدن (آوندو) چايى چيقوب، (فروت) نهرينه دوكيلور.

آرداتوف { (Ardatof) روسيه‌نك شرق طرفلرنده (سيمبريسك) ايالتنده و (سيمبريسك) شهرينك ١٨٦ كيلومتره شمال غربيسنده قضا مركزى بر شهردر، كه (وولغا) حوضه‌سنده (سوره) نهرينه دوكيلن (آلاتير) چاينك كنارنده واقع اولوب، ٥٠٩٠ اهاليسى واردر.

آرداتوف { (Ardatof) روسيه‌نك وسطلرنده (نياغورود) ايالتنده قضا مركزى بر كوچك قصبه‌در، كه (وولغا) حوضه‌سنده (تشا) نهرينه دوكيلن (لمت) چايى اوزرنده واقع اولوب، يالكز ٩٦٠ اهاليسى واردر.

آرداشز { (Ardachès) اشكانيان سلاله‌سنك صوك حكمدارى اولان آردشيره ارمنى مورخلرى طرفندن ويريلن اسمدر، كه اوروپاجه دخى تعميم ايتمشدر. ساسانيلرك غلبه‌سيله ايران اولكه الينه كچدكدن صكره، اشكانيان سلاله‌سنك بر شعبه‌سى بر مدت ارمنستانده حكم سورمش، وبو شعبه‌دن دخى آرداشز اسمنده برقاچ حكمدار كلمشدر.

آردانابيا { (Ardanabia) فرانسه‌نك جنوب غربی جهتنده، « آلت پیرنه » ایا- لتنده بر کوچك چای اولوب، (بایونه) شهرینك ۱۲ کیلومتره یوقاریسنده (آدور) ایرماغنه دوکیلور. دکیزك مدی یاردمیله اون بچق کیلومتره‌لك یری سیر سفائنه صالحدر. مجراسی ۲٤ کیلومتره‌در.

آردبان { (Artaban) بونك تواریخ اسلا- میه‌ده مرعی املاسی (اردوان) در. [« اردوان » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آردباز { (Artabaze) ملوك فرسدن تواریخ یونانیه‌ده (اوخوس) لقبیله معروف اولان آردشیرك وزراسندن اولوب، (یونیا) یعنی آناطولی سواحل غربیه‌سیله آطه‌لرك والیسی ایکن، میلاددن ۳۵٦ سنه اول عصیان ایتمش، وبعده عفو اولنه‌رق، دارانك برنجی وزراسی صره‌سنه چکمش ایدی. اسکندرك ایرانی ضبطنده برحیات اولوب، مشارالیه طرفندن بلخ والیسی تعیین اولنمش؛ واوچ قیزینی اسکندرك اوچ جنرالنه ویرمشیدی.

آردباز { (Artabaze) ارمنیلرك ملوکندن اولوب، بیوك دیقرانك اوغلی ووارثی ایدی. روما سردارلرندن (قراسوس) ی اغفال ایله، میلاددن ۵۳ سنه اول بربیوك مغلوبیتنه سبب اولدیغی کبی، آنطوآنه دخی بویله برخائنلك ایتمش؛ وبونك اوزرینه اسیر ایدیلوب، رومایه نقل ایله، میلاددن ۳۰ سنه اول اعدام اولنمشدر.

آردبیل { ایرانك آذربایجان ولایتنده، (سیلان) ویا (سوالان) طاغنك شرقی اتکنده، (آراس) ایرماغنه منصب اولان قره صویه تابع بر دره‌نك اوستنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، تبریزك ۲۱۰ کیلومتره شرقنده و ″۲۰ ′۱۰ °۳۸ عرض شمالیده، آردبیل اووه‌سی دنیلن واسع بر اووه‌نك منتهای جنوبنده واقع، و ۱۲۰۰۰ اهالیبی جامعدر. مذکور اووه‌نك بویی واکی تقریباً ٦۵ کیلومتره او- لوب، حذای بحردن ارتفاعی دخی ۱۸۰۰ متره‌در. ملوك صفویه سلاله‌سنك جدا کبری اولان شیخ صفی الدین اسحاق حضرتلری بو شهرده مدفون اولوب، مکمل بر تربه‌سی واردر. آردبیل ۱۱٤۰ تاریخ هجریسنده آذربایجانك اکثر طرفلریله برابر، بغداد والیسی احمد پاشانك قوماندەسی آلتنده سوق اولنان عثمانلی اردو- سی طرفندن ضبط اولنه‌رق، برمدت دولت عثمانیه‌نك الندە بولنمشدر. مشاهیر علما وشعرادن برچوق ذواتك مسقط رأسیدر. بو شهر ایران قدیم تاریخنده مشهور اولوب، تاریخ مذکورك روایتنه کوره، ابتدای امرده (روئین دژ) نامیله غایت متین برقلعه‌دن عبارت بولنمش، وکیخسرو ایله عمی فریبرز امر سلطنتده بینلرنده منازعه ایتدکلری وقت، بو قلعه‌یی فتح یده بیلن تخته چکمك اوزره قرار ویروب، ابتدا فریبرز ایله طوس کیتمش ایسه‌ده، فتح ایده مدکلرندن، بعده کیخسرو کودرزله کیدوب، قلعه‌یی فتح، وآردبیل شهرینی دخی او وقت تأسیس ایتمشدر. ملوك صفویه زماننده بو شهر پك معمور ایدیسه‌ده، بعده خرابه یوز طوتمشدر.

آردروسان { (Ardrossan) اسقوچیانك جنوب طرفلرنده (آیر) قضا- سنك بر کوچك قصبه ولیمانیدر، که (آران) آطه‌سنك قارشیسنده و (آیر) شهرینك ۲۷ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ۳۸٤۵ اهالیسی واردر. لیمانی واسع وپك ایشلك، ودکیز حاملری مشهوردر.

آردره { (Ardres) فرانسه‌نك ایالات شمالیه- سندن (پادوقاله) ایالتنده (سنت اومر) قضاسنده و (سنت اومر) شهرینك ۲٤ کیلو- متره شمال غربیسنده، بر قنال اوزرنده وبطاقلق بر محلده واقع اولوب، ۲۱۵۰ اهالیسی وتولبند فابریقه‌لری واردر.

آردش { (Ardèche) فرانسه‌نك جنوب شرقی جهتنده بر نهر اولوب، صاغ سا- حلندن (رون) ایرماغنه دوکیلور. ۱٤۰۰ متره ارتفاعی اولان (تانارغ) طاغندن نبعان ایله، برچوق دره‌لرك و (آلینیون)، (فونتلییر) و (وولانه) چایلرینك، ودها آشاغیده (لینیه)، (بومه) و (شا- سزان) چایلرینك دخی صولرینی آله‌رق، (والون) قریه‌سی جوارنده (پونت دارق) یعنی « کمان کوپریسی » نامیله معروف وفرانسه‌نك عجایبندن معدود اولان طبیعی برکمرك آلتندن کچر، که بو کمرك داخلاً وسعتی ۵٤، وضویك حذاسندن اعتباراً ارتفاعی دخی ۳۲، واوستنك اکیده ۲۰ متره‌در. بو تونلدن آشاغی نهرك مجراسی طار وقیالق بوغازلر وخالی یرلر آره- سنده‌در. بو نهرك مجراسی ۱۰۰ ونهایت ۱۱۰ کیلومتره، وحوضه‌سنك سطحی ۲۳۹۶۰۰ یکی دو- نمدر. عادی زمانلرده ثانیه‌ده درت بش مکعب

مترهدن زیاده صو دوکیورسه‌ده، یاغمور موسملرنده بعض دفعه صویی پك زیاده آرتار.

آردش { (Ardèche) فرانسه‌نك جنوب شرقی جهتی ایالاتندن اولوب، عرض شمالینك ٤٥ درجه‌سی خطی آلتنده بولنیور، وآق دکیزدن بر درجه‌لك مسافه ایله آیرلمشدر. بو ایالت اسکی (لانکدوق) ولایتنك (ویواره) سنجاغندن عبارت اولوب، شمالاً (لوآر)، شمال غربی جهتدن «اوست لوآر»، غرباً (لوزره)، جنوباً (غارد)، غرباً (ایزره) و (درومه) ایالتلریله محدود ومحاطدر. شرق طرفندن حدودی (رون) ایرماغنك مجراسیله وغرباً دخی (سوانه) طاغنك صیرتیله آیرلمش اولوب، جنوب جهتنده آقان وقسم اسفلی (غارد) ایالتنك حدودینی آیران (آردش) نهرینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. (رون) ایرماغنك مجراسی بوینجه اولان طول اعظمی ١٤٥ وبو نهرك مجراسیله (سوانه) طاغنك صیرتی آره‌سنده اولان عرضی دخی قوش اوچشی اعتباریله ٧٥ کیلومتره، وسطحی دخی ٥٥٢٦٦٥ یکیدونم یعنی ٥٥٢٧ مربع کیلومترهدر.

بو ایالتك اراضیسی حذای بحردن آنجق ٨٠ متره ارتفاعی اولان (رون) ایرماغی مجراسندن اك آشاغی ١٢٠٠ متره ارتفاعی اولان سوانه طاغنك ذروه‌سنه قدر کیتدکجه یوکسلکده اولان وبر طاقم انکلر ودره‌لرله منشق بولنان بر یردن عبارت اولوب، نباتاتی ارتفاعنه کوره تخلف ایتدیکی کبی، اراضیسنك احوال جئولوجیه‌سی دخی اوکا کوره مختلف اولوب، اك آلچق یرلری اراضئ کلسیه‌دن، دها یوکسکجه‌لری کوز معدنلرینی حاوی شیستدن، وطاغلری دخی غرانیتدن واراضئ برکانیه‌دن عبارتدر. (سوانه) طاغنك ذروه‌لری وقتیله برر برکان اولوب، هر نه قدرکه بونلر آتش پوسکورتدکلری زمانلر تخطر اولنمیور، وبلکه او زمانلر خلقت بشردن اول بولنیور ایسه‌ده، برکانلرك آغزلری ولاولرك آقندیلری الآن موجود اولدیغی کبی، بونلره محلیجه ویریلن اسملرك دخی «فرون»، «جهنمك آغزی»، «یانمش طاغ» کبی معنالر افاده ایتمسی شایان دقتدر. بو ذروه‌لرك اك یوکسکی همان وسطنده بولنان و ١٧٥٤ متره ارتفاعی اولان (مزنك) طاغیدر، که ارتفاعجه فرانسه جبالنك اوچنجیسی اولوب، (مونت دوره) ایله (قانتال) دن صکره کلیر. سوانه طاغی (رون) ایرماغنك حوضه‌سیله (لوآر) ایرماغنك حوضه‌سنك اوست طرفی آره‌سنده بر تقسیم میاه خطی تشکیل ایدیور. (مزنك) ذروه‌سندن (قوآرون) اسمنده دیکر بر طاغ آیریلوب، شرق جنوبی‌یه طوغری ممتد اوله‌رق، ایالتی ایکی‌یه تقسیم ایدیور.

بو ایالتك (سوانه) جبالندن اینه‌رك (رون) ایرماغنه دوکیلور بر قاچ نهری واردر، که بونلرك باشلیجه‌لری اك شمالنده اولان (قانسه) ایله اونك جنوبنده بولنان (دو) و (اریو) وایالتك مرکزی اولان (پریواس) شهرینك ایچندن کچن (اوازه) و (قوآرون) طاغندن اینن بر ایکی دره ایله ایالتك جنوبنده‌کی (آردش) نهرلرندن عبارتدر. کرك بو نهرلرك جمله‌سی وکرك (رون) ایرماغنك اوقسمی سریع الجریان ومجرالری پك مائل اولمغله، سیرسفائنه صالح اولمدقلری کبی، اوزرلرنده آصمه کوپریلردن بشقه کوپری انشاسی دخی متعسردر.

بو ایالتده طبیعی کوپریلر وتونللر، عجیب مغاره‌لر، دهشتلی قیالر وبوغازلر، یوکسك شلاله‌لر، «دیو قالدیرمی» دنیلن محل کبی طبیعی اوله‌رق جسیم طاشلرله دوشنمش یرلر وسائر بویله شایان تماشا عجایب طبیعیه چوقدر.

بو ایالتك آلچق یرلرنده زیتون وانجیر آغاجلری ودها یوقاریلره قدر باغلر ودها مرتفع یرلرده دخی سائر اشجار مثمره وعلی الخصوص کستانه آغاجلری پك چوقدر. شرابلری وکستانه‌لری مشهوردر. طود آغاجلری دخی بولنوب حریر اعمال اولنور، وآریلر یتیشدیریلوب بال وبالمومی دخی چیقاریلیر. زراعته الویریشلی اراضیسی آز ایسه‌ده، اهالیسی غایت چالیشقان وغیور آدملر اولدقلرندن، قورو وصارب طاغلری بیله سدلر انشاسیله تارله‌یه تحویل ایده‌رك، خیلی محصولات یتیشدیرمکده‌درلر. باشلیجه غدالری بر الماسیله کستانه‌دن عبارتدر. طاغلرنده چام ومیشه آغاجلری بولندیغی کبی، مرعالری دخی چوق اولوب، خیلی اغنام وصیغیرلری واردر، ویاغ وپینیری پك مقبولدر. لکن ایالتك اصل ثروت طبیعیه‌سی معادندن عبارت اولوب، دمیر، کمور، لنکیت معدنلری پك چوق اولدیغی کبی، قورشون وکومش دخی بولنور، ونهرلرده بعضاً آلتون توزی کوریلور. هله دمیر کلیتله

اخراج ومحلنده اعمال اولنيور. پك ايى ابنيه طاشلرى وبر قاچ نوع مرمرلرى دخى واردر. معدن صولرى دخى چوق اولوب، از جمله (والس) و (سل) صو-لرى پك مشهوردر، ودنيانك هر طرفندن بو صولره كليتلى آدملر كيدر.

آردش ايالتنك صنايعى پك ايلريدر. الك برنجيسى ايپك، ايكنجى درجه‌ده دمير واوچنجى درجه‌ده دبا-غت اولوب، على الخصوص الديون اعماله يارايان اينجه وكوزل غانتلر كليتله اعمال اولنه‌رق، دنيانك هر طرفنه اخراج اولنور. يوك وايپك ايپليكخانه‌لرى وچوخه وسائر منسوجات وكاغد فابريقه‌لرى دخى چوقدر.

بو ايالت اوچ قضايه منقسم اولوب، ٣١ ناحيه، ٣٣٩ دائرهٔ بلديه ويا محـله وقريه و ٣٨٠٢٧٧ اهاليى جامعدر، كه بونلرده وجه‌آتى اوزره‌در:

قضا	ناحيه	دائرهٔ بلديه	نفوس
پريواس	١٠	١٠٨	١٢٥٠٨٢
لارژانتيره	١٠	١٠٦	١٠٥٦٢٤
تورنون	١١	١٢٥	١٤٩٥٧١
جمعاً	٣١	٣٣٩	٣٨٠٢٧٧

آردش ايالتنك بيوك قصبه‌لرى اولميوب، اك بيوك اولان (آنوناى) شهريدر، كه ١٧٠٠٠ اهاليى جا-مع اولوب، صنايع وتجارتك مركزى اولديغى حالده، ناحيه مركزلكندن بشقه بر صفت رسميه‌سى يوقدر. مركز ايالت اولان (پريواس) شهرينك ايسه آنجق ٨٠٠٠، وديكر ايكى قضا مركزلرندن (تورنون) ك ٥٥٠٠، و (لارژانتيره) نك دخى ٣٠٠٠ اهاليسى واردر. لكن ايالتك كوچك قصبه‌لرى چوق، واها-ليسى فرانسه‌نك سائر طرفلرينه نسبتله زياده‌در. (تورنون) ده بر مكتب اعداديسى واردر.

بو ايالت ازمنهٔ قديمه‌ده يعنى روماليلرك اورالرى استيلاسنده (هلويوس) تسميه اولنان برقومله‌مسكون اولوب، مركزلرى (آلبه) اسمنده بر قصبه ايدى، كه مؤخراً اقوام وحشيه‌دن اولان (واندال) لر طرفندن تخريب اولنمغله، اونك يرينه (ويوير) شهرى بنا اولنمش؛ واو وقتدن بو ايالته (ويواره) اسمى ويرلمشيدى.

آردشير { بو اسمله ايرانده بر قاچ حكمدار كلمشدر. بونلرك اوچى ساسانيان سلاله‌سندن اولمغله، تاريخلرى مضبوط ايسه ده، كيانيان سلاله‌سنه منسوب اوله‌رق، تواريخ ايرانيه واسلاميه‌ده يالكز بر آردشير كوسترلديكى حالده، تواريخ قديمهٔ يونانيه‌ده واونلردن مأخوذ اولان اوروپا تاريخلرنده «آردشير» ك محرفى اولديغى آشكار اولان (آرتاقسرکس) اسمنده اوچ حكمدار كوستريليور، وبرينه «اوزون اللى» (Longue-Main, Μακρόχειρ)، ايكنجيسنه (منمون) يعنى «بهمن» اوچنجيسنه ده (اوخوس) يعنى «پنج» لقبى ويريليور؛ حالبوكه توا-ريخ ايرانيه‌يه باقيليرسه (بهمن) و(دراز دست) لقبلريله ملقب اولان آردشير بردر، وكيانيان صره‌سنده بوندن بشقه آردشير ذكر اولنميور. تواريخ يونانيه‌ده برنجى آردشير (اكسرسس) ك اوغلى كوستريليور، كه بو (اكسرسس) ويا (كسرس) اسمنك (شيرويه) اسم فار-سيسندن محرف اولديغى محقق ايسه‌ده، كيانيان سلا-له‌سندن (شيرويه) اسمنده برحكمدارك بولنديغى معلوم دكلدر. هر حالده ايرانك اسكندرك استيلاسندن اولكى تاريخى پك مبهم ومشوش اولوب، ايرانيلرك النده بولنان تواريخ بعدالاسلام مسموعات وتواتر اوزرينه يازلمش، وفرس قديم تواريخندن هيچ برينه دسترس اولنه‌مامش اولديغى كبى، يونانيلر دخى ايراندن پك اوزاق اولوب، لسانلرينه دخى واقف وحتى اسملرينى درست تلفظه بيله مقتدر اوله‌مدقلرندن، والحاصل مورخين اسلام زماناً، ومورخين يونان دخى مكاناً ايران قديمه‌دن پك اوزاق بولندقلرندن، ايكى طرفك روايتلرنده دخى پك چوق سهويات وتحريفات واردر. بناءً عليه بو تاريخك بويله ايكى مباين منبعدن كلن ايكى روايتنى تطبيق وتوفيق پك مشكل وبلكه محالدر. بونك ايچون بو آردشيرلر حقنده ابتدا يونان مورخلرندن مأخوذ اولان روايتى نقل، وبعده فردو-سينك نقلى اوزره (آردشير بهمن دراز دست) ك احوالنى ذكر ايده‌لم:

برنجى آردشير ويا (آرتاقسرکس) ايران ملوكندن شيرويه (ويا اكسرسس)ك اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٤٧١ تاريخندن ٤٢٤ تاريخنه‌دك حكومت سورمش؛ وپدرينك قاتلى اولان (اردوان) اسمنده بر وزيرينى قتل ايتدكدن صكره، بلخ طرفلرينك اهاليسيله بر محاربه ايتمش؛ ويونانلدن فرارله كنديسنه التجا ايتمش اولان (تميستوقل) ى حسن قبول، وآتنه‌ليلرك تشويقيله عصيان ايتمش اولان مصرليلرى اطاعته اعاده ايتمشدر. برالى ديكرندن اوزون اولمغله، «اوزون اللى» لقبيله تلقيب اولنمشدر. توراتده (آسوئرو) اسميله ذكر

اولنان ایران حکمداری بو ویاخود بونك باباسی اولدیغی مظنوندر.

اشته برنجی آردشیر حقنده اوروپا کتابلرندن آنه‌بلن معلومات بو اولوب، واقعا اورته‌ده تمیستوقلك التجاسی واقعه‌سی دخی بولندیغندن، وتوراتده ذکر اولنان اسمك (شیرویه) ایله مشابهتی ظاهر اولدیغندن، بویله (آردشیر بن شیرویه) اسمنده بر حکمدار دخی بولنمش اولمسی ممکن ایسه‌ده، «دراز دست» لقبیله ملقب بومیدر، یوقسه زیرده کوستریله‌جك ایکنجی آردشیرمیدر، بورالری کسدیریله‌میور.

ایکنجی آردشیر (ویا آرتاقسرکس)، کویا قوهٔ حافظه‌سی غالب اولمغله، لسان یونانیده بومعنایی افاده ایدن (منمون) لقبیله تلقیب اولنه‌رق، ایکنجی (دار-یوس) ك اوغلی وبرنجی آردشیرك تورونی ایدی. بو دخی قبل المیلاد ٤٠٤ تاریخندن ٣٦٢ تاریخنه‌دك حکومت سوره‌رك، برادری اولان «کنج» (کیروس) ایله ایتدیکی محاربه ایله مشهور در. بو «کنج» (کیروس) برادرینه قارشی عصیان ایده‌رك، یوناندن مورخ مشهور (اکسنوفون)ك قوماندهسی آلتنده آلمش اولدیغی اون بیك عونه ایله ایرانك اوزرینه یوریمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، قتل اولنمش، ویونانیلرك بقیة السیوفی اورادن یوللرینی شاشیروب، بیك درلو محن ومشاقله قره‌دکیز سواحلنه واصل اوله‌بیلشلردر.

ایکنجی آردشیر حقنده دخی یونان واوروپاجه معلوم اولان تاریخ بوندن عبارتدر. بو آردشیرك لقبی یونانجه برلغت اولمیوب، (بهمن) دن غلط اولدیغی ظاهر اولدیغی کبی، پدری اولان (داریوس)ك دخی (دارا) اولمیوب، (اسفندیار) اولدیغی شبهه‌سزدر؛ چونکه اسفندیارك اسکی یونان مورخلری عنده (داریوس) اسمیله معروف اولدیغی دلائل سائره ایله دخی مثبتدر. (اسفندیار) اسمنك (اسفن) و(دیار) کبی ایکی کلمه‌دن مرکب اولوب، برنجیسی تعظیم بیان ایدر برعنوان اولمغله، اصل اسمنك جزئی تغییرله (داریو) ویا (داریوس)ه تحویل اولنمش اولمسی دخی محتملدر. هر حالده بو ایکنجی (آرتاقسرکس) ك اسفندیارك اوغلی آردشیر بهمن اولدیغنده شبهه قالمیورسه‌ده، «درازدست» لقبی فردوسینك دیدیکی کبی بونکمی یوقسه فردوسینك هیچ ذکر ایتمدیکی برنجی آردشیرکمی لقبی اولدیغی، وغلط خانغی طرفده بولندیغی آکلاشیله‌میور. لکن مادامکه فردوسی، کیانیان سلاله‌سنك دورینی طولدیرمق ایچون، ملوکنك اکثریسنه عمر بشرك پك مافوقنده برزمان سلطنت ویرمکه مجبور اولیور، آره‌دن بر چوق حکمدارلرك اسم وتاریخلرینی ضبط ایده‌مه‌مش، ومثلا برینك مشهور اولان بر لقبنی‌ده دیکرینه علاوه ایتمش اولمسی محتملدر. هله بیوك (کیروس)ك کیخسرومی، (کیکاوس)می یوقسه آردشیرمی اولدیغی محق کسدیریله‌مه‌مکده ایکن، بوکنج (کیروس)ك کیم اولدیغنی تواریخ ایرانیه‌ده بولمق بسبتون محالدر. یونانیلر البته بونك اسمنی تحریف ایتمشلردر، ایرانیلر ایسه اصلا ذکر ایتمه‌مشلردر.

(اوخوس) لقبیله یاد اولنان اوچنجی آردشیر ایسه آردشیر بهمنك اوغلی اولوب، بیوك برادرلرینی واقرباسندن ٨٠ کشی‌یی قتل ایتمکله، سلطنته نائل اوله‌رق، قبل المیلاد ٣٦٢ تاریخندن ٣٣٨ تاریخنه قدر حکومت سورمش؛ وعصیان ایتمش اولان (آر-دباز) ی مغلوب، سوریه‌یی غارت، وصیدون (یعنی صیدا) شهر قدیمنی تخریب ایتمشیدی. غایت ظالم اولمغله، خلقك منفوری اولوب، (باغوآس) ویا (بکوش) اسمنده بر خادمی طرفندن قتل اولنمشدر.

ایرانیلرك تواریخنه کوره، آردشیر بهمن قیزی (هما) یی واوندن تولد ایده‌جك چوجغی ولی عهد براقدیغی، وهمادن دخی (داراب) طوغدیغی مصرح اولدیغندن، تواریخ مذکوره‌ده بویله بر اوچنجی آر-دشیر آرامق بیهوده‌در. بونی یونانیلرمی ایجاد ایتدیلر، یوقسه ایرانیلرمی اونوتدیلر بللی دکلدر.

فردوسینك روایتنه کلنجه: اسفندیار رستم زال ایله واقع اولان مبارزه‌ده مقتول اولنجه، برحیات بولنان پدری اسفندیارك اوغلی آردشیر بهمن دراز دستی تختنه اوتورتمش؛ ورستم اولجه مقتولاً وفات ایتمش اولدیغندن، بهمن پدرینك انتقامنی آلمق اوزره، سیستانه سوق عسکر ایدوب، رستمك پدری زالی زندانه آتمش ایسه‌ده، مؤخراً کندیسنی قویویرمش؛ وپایتختنه رجوع ایله، کندی قیزی همایی تزوج ایتمش؛ وآز مدت سلطنت سوردکدن صکره، قیزی وزوجه‌سی اولان همایی و، کبه بولنمق حسبیله، اوندن طوغه‌جق چوجغی ولی‌عهد براقه‌رق، وفات ایتمشدر.

آردشیر بابکان { ساسانیان دولتنك مؤسسی اولوب، اسکندرك

زماندن بری طوائف ملوك بیننده منقسم اوله‌رق برحال پریشانیده بولنان ایرانك هر طرفنی جمع ایله، یکیدن بر بیوك فرس دولتی تشکیل ایتمشدر، که میلادك اوچنجی عصری ابتدالرندن انوار اسلامیه‌نك ایران ممالکنی استیلا ایتدیکی زمانه قدر کمال شوکتله حکمفرما اولمشدر. فردوسینك روایتنه کوره آردشیر بهمن قبیرینی ولی عهد براقنجه، اوغلی ساسان عارندن قاچمشیدی. وبو آردشیر اونك نسلندن اولوب، فارس طاغلرنده چوبانلق ایتمکده ایکن، اشکانیان ملوکندن فارس طرفلرینه حکمران اولان (بابك) بونی خبر آلوب، یاننه جلب، وکندینه داماد وولیعهد ایتمش؛ وبابکك وفاتنده آردشیر بونك اسمنه نسبتله بابکان لقبنی آلوب، ارثاً فارس حکمداری اولدقدن صکره، ایرانك سائر طرفلرینی دخی ضبطله دولتنی بیوتمشدر. دیکر بر روایته کوره، کندیسی بابك بن ساسان اسمنده بر آدمك اوغلی اولوب، شجاعت وذکاوتی حسبیله، ملوك اشکانیاندن فارس حکمداری اولان (اردوان) طرفندن (داراب کرد) شهرینك واوراده‌کی آتشکده‌لرك محافظلغنه نصب اولنه‌رق، بعده اعلان استقلال ایله، اطرافنی ضبط ایتدکدن صکره، کندیسنه مداخله ایتمك ایستیان (اردوان) ایله ایتدیکی محاربه‌ده بونی میلادك ۲۲۶ تاریخنده قتل ایدوب، ملکنی وبعده سائر ممالك ایرانیه‌یی ضبط ایتمشدر. بعض مورخلر بونك ابتدای حالنده دمیرجی بولنمش اولدیغنی، وفرس قدیم دولتی عندنده مقدس عد اولنان مشهور (درفش کاویان) نام بیراغك بونك اوکلکندن عبارت اولدیغنی بیان ایتمشلر ایسه‌ده، مشهوری اولان شودرکه مذکور بیراق ضحاکی اولدیرن کاوه نام دمیرجینك اوکلکی ایدی. آنجق ضحاك وکاوه وقوعاتی بر مصالدن عبارت اولوب، وجودنده شبهه اولدیغندن، بو روایتك صحتی دخی محتملدر. اسماً اردوانك تابعیتی آلتنده ۱٤ واردوانك قتلندن صکره دخی ۱۲ سنه حکومت سوروب، میلادك ۲۳۸ تاریخنده حیاتنده فراغت ایده‌رك، سلطنتی اوغلی شاپوره براقشدر.

آردشیر بن شاپور { ساسانیان سلاله‌سنك ایکنجی آردشیری اولوب، بونك حقنده ایکی روایت واردر: بر روایته کوره، هرمزك اوغلی وشاپور ذوالاکتافك برادری اولوب، شاپورك وفاتنده میلادك ۳۸۰ تاریخنده تخته اوتورمش ایسه‌ده، شاپور ذوالاکتافك صغیر اوغلی شاپور سن رشده واصل اولنجه، فراغت ایدوب، سلطنتی اوکا براقشدر. دیکر بر روایته کوره آردشیر شاپور ذو الاکتافك بیوك اوغلی اولوب، آنجق پدری کندیسنی سومدیکندن، ایکنجی اوغلی شاپوری ولی عهد براقش؛ وآردشیر هر نه صورتله ایسه سلطنته نائل اولوب، کندیسنی تخته اوتورتمامش اولان کبرای دولتی قتل واذا ایتمکه باشلادیغندن، بونلر اتفاق ایدوب، میلادك ۳۸٤ تاریخنده کندیسنی چیقارمش، وبرادری شاپوری تخته اوتورتمشلردر.

آردشیر بن شیرویه { ساسانیان سلاله‌سنك اوچنجی آردشیریدر. هجرت نبویه‌نك ۷ تاریخنده خلع ایدلمش اولان خسرو پرویزك یرینه اوتورمش ومؤخراً خسروپرویزی قتل ایتدیرمش اولان شیرویه‌نك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده تخته اوتورمش ایسه‌ده، ایرانك حدود غربیه‌سی قوماندانی بولنان (شهریار) اسمنده بر آدم خسرو پرویزك انتقامنی آلمق وسیله‌سیله، ایرانك مرکزی اوزرینه هجوم ایده‌رك، بوکا سبب اولان بعض کبرایی قتل ایتدکدن صکره، آردشیری دخی چیقاروب، کندیسی تخته اوتورمش. آردشیر هجرت نبویه‌نك ۷ و ۸ تاریخلرنده بر روایته کوره بش آی، ودیکر بر روایته کوره بر بچق سنه حکم سورمشدر.

آردشینتویان { (Ardchintojan) رومانیانك افلاق قطعه‌سنده (دومبوویجه) قضاسنده بر قصبه اولوب، ۲٤۲۰ اهالیسی واردر.

آردغلاس { (Ardglass) ایرلانده‌نك (دوون) قضاسنده ساحل بحرده، (آردغلاس) قوینی (کیلوغ) قویندن آیران بر دیلك اوزرنده واقع بر کوچك قصبه‌در، که ۷۷٤ اهالیسی، وآنجق صید ماهیسنك کثرتی مناسبتیله بیوك بر اهمیت تجاریه‌سی اولوب، لیماننه بر چوق کیلر وواپورلر آمد شد ایدرلر.

آردفر { (Artaphern) تواریخ یونانیه‌یه کوره، ملوك قرسدن اسفندیار بن

کشتاسبك برادری اولوب، (سارد) یعنی آیدین وصاروخان طرفلرینك برادری طرفندن تعیین اولنمش والیسی ایکن، میلاددن ٥٠٦ سنه اول (میلت) لی (هیستیا) نك قورمش اولدیغی اختلال پلانلرینی کشف واخبار ایتمشدر. — بونك اوغلی دخی بو اسمله مسمی اولوب، ایرانلی (داتیس) اسمنده بر قوماندانله برابر یونانه قارشی سوق عسکر ایتمش ایسه‌ده، میلاددن ٤٩٠ سنه اول (ماراتون) ده مغلوب اولمشدر.

آردقارن { (Ardcarn) ایرلانده‌نك (روسقومون) قضاسنده (قای) کولنك کنارنده بر قصبه اولوب، دائره‌سیله برابر ٨٣٠٥ اهالیسی وپك قدیم بر کلیساسی واردر.

آردکون { ایرانك یزد ولایتنده ویزدك ١٣ کیلومتره شمال غربیسنده اصفهان جاده‌سی اوزرنده واقع بر کوچك شهر اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر، که بونلرك بر مقداری حالا زردشت دیننه تابع اولان کبرلردندر. بو شهرده کوزل سجاده وخالیلر اعمال اولنور.

آردلان { ایرانك ولایات غربیه‌سندن اولوب، شمالاً آذربایجانله، غرباً حدود عثمانیه ایله یعنی کردستانله، جنوباً لارستانله وشرقاً عراق عجمی ایله محدود ومحاطدر. شمالدن جنوبه اولان بویی ٣٠٠، وشرقدن غربه اولان اکی‌ده ٢٠٠ ونهایت ٢٤٠ کیلومتره‌در. ایکی قضایه منقسمدر: شمالده‌کی نفس آردلان اولوب، مرکزی (سنا) شهریدر، جنوبده‌کی دخی کرمانشاه قضاسی اولوب، مرکزی کرمانشاه شهریدر. آردلان ایرانك النده بولنان کردستانك جنوب شرقی قسمندن عبارت اولوب، رؤسای اکراددن سناده اقامت ایدن والینك تحت اداره‌سنده بولنور، وایران دولتنه اولان تابعیت ومربوطیتی پك کوشکدر. یری مرتفع وطاغلق اولوب، یالکز بعض طار دره‌لری قابل زراعتدر. اورمانلرنده غایت کوزل چام آغاجلری بولنور، وهندستانده پك مقبول بر نوع مازی حاصل اولور.

آردنوج { [«آرتانوج» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آردنه { (Ardenne) فرانسه ایله بلچیقه وآلمانیا حدودی جوارلرنده و(موزه) ایله (موسله) و(رین) نهرلری آره‌سنده واقع بر مملکتك اسمیدر، که وقتیله پك واسع اورمانلرله مستور، وبلکه بو مملکتی کاملا احاطه ایتدکدن صکره شرق وغربه طوغری دها پك چوق یرلره ممتد براورماندن عبارت بولنمش اولدیغندن، کلت لساننده «اورمان» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. شمدیکی حالده بو مملکتك اورمانلری پك آز اولوب، اکثر یرلری هیچ بر زراعته صالح اولمیان بر طاقم شوره‌زار وصارب اراضیدن واوچوروملردن عبارتدر. یوکسك طاغلری اولمیوب، اك مرتفع محللری ٤٠٠ متره‌دن زیاده دکلسه‌ده، هواسی صوئوق، سیسلی ورطوبتلی اولدیغندن، آنجق بعض دره‌لرنده جزئی مقدار یولاف ومصر یتیشدیریله بیلیر، وبعض چایرلر واردر. غایت ایی بیلکی طاشلری چیقار، ومملکتك بعض طرفلرنده قورشون، باقیر، آنطیمون ومغنزیا معدنلری بولنور. (اسپا) معدن صولری مملکت ایچون بر منبع ثروتدر. فرانسه ایله آلمانیا وبلچیقه دولتلری آره‌سنده منقسم اولوب، برقاچ ایالت تشکیل ایدن بو مملکتك جنوب غربیدن شمال شرقیه اولان بویی ٢٢٠ واکی آنجق ٤٠ ونهایت ٥٠ کیلومتره در. اهالیسنك برقسمی آلمان وبرقسمی دخی (والون) یعنی فرانسزدر.

آردنه { (Ardennes) آنف الذکر ماده‌ده بیان اولنان (آردنه) مملکتنك فرانسه‌نك النده بولنان قسمندن عبارت اولوب، فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندندر. شمالاً بو مملکتك بلچیقه‌نك النده بولنان (هانیوت)، (نامور) و (لوکسنبورغ) ایالتلریله، غرباً (اسنه)، جنوباً (مارنه)، وشرق جنوبی جهتندن دخی (موزه) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مرکزی اولان (موزیره) شهری ٤٣″ ٤٥′ ٤٩° عرض شمالی ایله ٤٦″ ٢٢′ ٢° طول شرقیده واقع اولوب، پاریسك ٢٠٠ کیلومتره شمال شرقیسنده کائندر. بو ایالتك اراضیسی (موزه) ایله (اسنه) نهرلرینك وادیلرندن عبارت اولمغله، برقسمی (رین)، وبرقسمی‌ده (سینه) نهری حوضه‌سنه تابعدر. اکی وبویی ٨٠ ونهایت ٨٥ کیلومتره اولوب، سطحی ٥٢٣٣ مربع کیلومتره‌دن عبارتدر.

بو ایالتك اراضیسی وعلی الخصوص (آردنه) مملکتنك برقسمی اولان شرق جهتی، ماده سالفه‌ده بیان اولندیغی اوزره، صارب وشوره‌زار محللردن عبارت اولوب، اصل (شامپانیه) مملکتندن معدود

اولان غرب جهتی ایسه نسبةً دها دوزدر. الڭ یوکسك یرلری ٥٠٠ متره‌یی تجاوز ایتمز. (موزه) نهری جنوب شرقیدن شماله طوغری آقه‌رق، ایالتی بریاندن بریانه شق ایله، ١٧٧ کیلومتره‌لك طولاشیقلی جریانده موزون، سدان، دونشری وسائر شهرلرك اوکندن کچر؛ وصاغدن (شیار)، (سموی) و(هوی) چایلرینك وصولدن بعض دره‌لرك صولرینی دخی طوپلایه‌رق، بلچیقه طوپراغنه کیرر. بو نهر کوچك کمیلر ایچون سیر سفائنه صالحدر، وبوکا دوکیلن چایلرك صولری برچوق ماکینه‌لر چویرر. (اسنه) نهری ایسه جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، صاغدن (اره) و (وو)، وصولدن دخی (رتورنه) چایلرینك صولرینی آلیر. (موزه) ایله (اسنه) نهرلری آره‌سنده (آردنه) ایالتنده ١٨٣٢ ده آچلمش اولان قنال (موزه) حوضه‌سیله (سینه) حوضه‌سی آره‌سنده بر طریق اختلاطدر.

(آردنه) ایالتنك هواسی عمومیت اوزره صوغوقدر. شرق شمالی جهتی پك‌ده قابل زراعت اولمیوب، شایان اهمیت محصولات ویرمیورسه‌ده، غرب جهتی خیلی حبوبات یتیشدیریور، وعلی الخصوص غرب جنوبی قسمی کوزل اورمانلر ومرعالرله مستور اولوب، قویونلری پك چوق وکرك یوکلرینك ایلکلیله کرك اتلرینك لذتیله مشهوردر. صیغیرلری دخی چوق، و، بیوك دکللرسه‌ده، پك قوتلیدر. آنجق بو ایالتك باشلیجه ثروتی صنایعدن اولوب، علی الخصوص دمیر وباقیر معدنلرینك اخراج واعمالیله چوخه، قازمیر، قاستور، فانله، یوکلی قماشلرکبی منسوجات صنعتی پك ایلری‌یه وارمشدر، و(سدان) وسائر شهرلرنده بو صنعتلره مخصوص متعدد فابریقه‌لر واردر. یالکز منسوجات فابریقه‌لرنده ١٧٠٠٠ عمله چالیشمقده اولوب، بونلرك ثمرهٔ سعیی ٢٥ ملیون فرانق تخمین اولنور؛ دمیر خانه‌لرده چالیشان عمله‌دخی ١١ بیك کشی اولوب، ٢١ ملیون فرانق قیمتنده اولان ٣٢٠٠٠ طونیلاته‌لق دمیر اعمال ایدرلر. سائر صنایعی دخی بونلره قیاس اولنه بیلیر، شمندوفر وسائر یوللری وهر طرفله وسائط اختلاطی دخی مکملدر.

ایالت مذکوره بش قضایه منقسمدر، که بونلرك حاوی اولدقلری ناحیه‌لرله دوائر بلدیه واهالیسی وجه آتی اوزره‌در:

قضا	ناحیه	دوائر بلدیه	اهالی
مزیره	٧	١٠٦	٨٣٦٠٠
رتل	٦	١١١	٦١٣٣٠
روقروآ	٥	٧١	٥٠٠٧٦
سدان	٥	٨٢	٦٩٣٠٥
ووزیر	٨	١٣١	٥٥٩٠٦
جمعاً	٣١	٥٠١	٣٢٠٢١٧

اهالیسنك همان کافه‌سی قتولیك اولوب، پروتستانلری بیك کشی قدر در. معارف عمومیه نسبةً کری اولوب، بر قاچ سنه اول اجرا اولنان استاتستیقه کوره، اهالینك نصفی اوقومق یازمق بیلیوردی. (والون) لسانیله اصل فرانسزجه‌دن مرکب قبا بر لسانله متکلمدرلر.

آردوآن (Ardoin) (ایوره) مارکیسی اولوب، میلادك ١٠٠٢ تاریخنده، اوچنجی اوتونك وفاتی اوزرینه، ایتالیا قراللغنه انتخاب اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً جرمانیا حکمداری ایکنجی هنری طرفندن مغلوب، وقراللقدن اسقاط اولنمش؛ وآلمانلر چکلدکدن صکره، تکرار تخته چیقمغه چالشمش ایسه‌ده، مذکور هنری تکرار ایتالیایه هجوم ایدنجه، آردوآن پیامونتك برمناسترینه‌قاچوب، اوراده راهب اولمش، و ١٠١٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آردوره (Ardore) ایتالیای جنوبیده قلابره مملکتنده، (جراس) قضاسنده و(جراس) شهرینك ٢٣ کیلومتره جنوب غربیسنده، یونان دکیزندن ٤ کیلومتره ایچریده، بر تپه‌نك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٦١٠٠ اهالیسی واردر. جوارلرینك باغلری چوق اولوب، شرابی مشهوردر.

آردوس ارضروم ولایت وسنجاغنده وولایتك شمال شرق جهتنده واقع تورتوم قضاسنده وقارصه قریب بر طاغده کائن ناحیه مرکزی بر بیوجك قریه‌در، که جوارلری چام ومیشه آغاجلرینی شامل اورمانلرله مستوردر.

آرده (Arda) روم ایلیده ادرنه ولایتنده برنهردر، که ولایت مذکوره‌نك شرق روم ایلی وسلانیك ولایتی حدودینه قریب اخی چلبی قضاسی داخلنده و (پشماقلی) نك جنوب طرفلرنده نبعان ایله قرجه علی‌یه قدر شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، وبعده شرق جنوبی وتکرار شرق شمالی‌یه

طوغری دونه‌رك، وصاغ وصولدن بر چوق كوچك دره‌لرله برابر، قرجه علینك آشاغیسنده سكودلی دره‌یی دخی اخذ ایله، الاطاغك جنوبی اتكنی طولاشدقدن، وبری صاغدن بری صولدن ایكی چایك صولرینی دخی آلدقدن، وبر مقدار برده شرق روم ایلینك حدودینی تفریق ایتدكدنصكره، شرقه طوغری اولان جریاننه دوامله ادرنه‌دن یاریم ساعت قدر مسافه‌ده و(طونجه) نهری منصبنك اوستنده (مریچ) ایرماغنه منصب اولور. مجراسی ٢٠٠ كیلومتره قدر طولنده‌در. بو نهر هیچ بر قصبه‌نك یانندن ویا ایچندن چكمیوب، بر چوق قریه‌لرك كنارندن كچر، وآنجق بوكا دوكیلن كوچك دره‌لردن بری (یشماقلی) نك، بریده (اورته كوی) ك یانندن چكدیكی كبی، سكودلی دره دخی داری دره ایله مستانلینك یانندن كچر.

آردهان { ارضروم ولایتنه ملحق ایكن، اخیراً روسیه‌یه ترك اولنان قطعه‌ده (كور) نهری وادیسنك یوقاری طرفلرنده واقع قضا مركزی بر شهردر، كه آنجق ٢٠٠٠ قدر اهالیسی اولدیغی حالده، موقعنك متانتی واستحكاماتنك مكملیتی حسبیله مشهوردر. اراضیسی طاغلق وهواسی صوغوق اولوب، استیلادن اول اهالیسی همان كاملاً اسلام ایدیسه‌ده، اكثریسی ممالك عثمانیه‌یه هجرت ایتمشلردر. محاربهٔ اخیره‌ده بو شهر هر نصلسه استحكاماتی نسبتنده مقاومت ایده‌میوب، آناطولی جهتندن اك اول دشمنك الینه دوشن موقعدر.

آردی { (Ardée) ایرلانده‌نك لوت قضاسنده، (دی) نهری كنارنده ودوبلینك ٦٨ كیلومتره شمال غربیسنده واقع ناحیه مركزی بر كوچك قصبه اولوب، ٣٩٥ اهالیسی وحبوبات بازاری واردر.

آردی { (Ardei) پروسیه‌نك ایالات غربیه‌سندن (وستفالیه) نك بر كوچك سلسلهٔ جبالیدر، كه شرقدن غربه ممتد اوله‌رق، (رین) ایالتنه قدر كلیر. منتهای غربنده تشكیل ایتدیكی شعبه‌لرنده چیقان كومور معدنیله مشهوردر. اك یوكسك یری اووه‌نك سطحندن اعتباراً ٢٧٠٠ متره ارتفاعنده‌در.

آردیس { ویا آردوس (Ardys) آیدین وصاروخان طرفلرینه مصادف اولان (لیدیا) مملكت قدیمه‌سی حكمدارلرندن ایكی كشینك اسمیدر، كه برنجیسی قبل المیلاد ٧٩٧ تاریخندن ٧٦١ تاریخنه، وایكنجیسی ده ٦٧٠ تاریخندن ٦٢١ تاریخنه‌دك حكم سورمشلردر.

آردیله { (Ardila) اسپانیانك غرب طرفلرنده بر نهردر، كه (سیرا مورنه) سلسلهٔ جبالنك برشعبه‌سی اولان (سیرا تودیه) طاغندن نبعانله، (باداپوز) ایالتك غرب جنوبی قسمنی شق ایتدكدن صكره، پورتكیزك (آلمتیو) ایالتنه كیروب، (موره) شهری جوارنده صولدن (غوآدیانه) [یعنی وادی یانه] ایرماغنه دوكیلور. مجراسی ١٣٥ كیلومتره ایسه‌ده، یازین بعض دفعه قورور.

آرز { یاخود آرج (Arz) انكلتره‌نك (موربیهان) ایالتنده برنهردر، كه جسیم طاشلی آثار قدیمه‌یی حاوی اولان (لانو) تپه‌لرینك جنوبندن آقه‌رق، و (روشفورتانتر) شهرینك یانندن چكه‌رك، صاغ ساحلندن (ویلانه) نهرینه دوكیلور. مجراسی ٦٠ كیلومتره اولوب، ١١ كیلومتره‌لك یری كوچك كیلری قالدیره بیلیر.

آرزر پلانغه { (Arzer-Palanka) بلغارستانك غرب شمالی طرفنده، طونه‌نك ساحل یمیننده و ودینك ٢٧ كیلومتره جنوبنده واقع بر كوچك قصبه‌در، كه تركجه‌سی (آق پلانغه) در.

آرزو { (Arzeu) جزایرك (اوران) ایالتنده وینه بو اسمله یاد اولنان بر واسع كورفزك ساحل غربیسنده وجبل عروسك بر اتكی آلتنده برقصبه‌در، كه ٣٥° ٥١′ ٣٧″ عرض شمالی و ٢° ٣٧′ ١٧″ طول غربیده واقع اولوب، (اوران) شهرینك ٣٧ كیلومتره شرق شمالیسنده (مستغنم) شهرینك دخی همان او قدر غربنده بولنیور. لیمانی شمال وشرق روزكارندن محافظه‌لی اولمغله، جزایر سواحلنك برنجی لیمانی عد اولنور. بونكله برابر ایچری‌یه طوغری یوللری وبرده طاتلی صویی اولمدیغندن، قصبه الآن مستحق اولدیغی اهمیته نائل اوله‌مامشدر. جوارلریله برابر اهالیسی ٤٥٠٠ كشی‌یه بالغ اولور، كه بونلرك‌ده نصفی اوروپالیدر. آنجق بو قصبه‌دن جزایرك ایچ طرفلرنده بولنان (صعیده) شهرینه واوراده‌ن‌ده دها ایلری‌یه بر دمیر

يولى انشا اولنمقده، وقصبه‌نك اطرافنده‌كى كوللر قورودلمقده اولديغندن، ايلريده بيوك بر اهميت آله‌جغى شبهه‌سزدر؛ چونكه ليمانى شمديكى حالنده ٢٠٠ دن زياده‌كى استيعاب ايدوب، توسيعى حالنده چوق دها زياده آله‌بيله‌جكدر. قربنده برطوزلى كول بولنمغله، اورادن خيلى طوز اخراج اولنديغى كبى، حلفه اوتى دخى چيقار. پك قديم بر مدينه اولوب، اسكى اسمى (آرسناريه) در؛ آنجق اسكى شهر شمديكنك جنوب طرفنده بولنوب، خرابه‌لرى اليوم موجوددر. يرليلر (آرزو) اسمنى چوق قوللانميوب، (المرسى) يعنى «ليمان» ناميله ياد ايدرلر. دردنجى عصر هجرى اسلام جغرافيونندن بكرى شهر قديمك ويرانه‌لرينى مكمل صورتده تعريف ايتمشدر.

آرزو { حكايات مليه‌دن «قنبر وآرزو» ناميله مشهور بر حكايه‌نك شخص موهوميدر، كه قنبر اسمنده ديكر بر شخص موهومك معشوقه‌سى اولمق اوزره تصوير اولنمشدر.

آرزو { هندستان حكمدارلرندن فرخ سيرك امراسندن سراج الدين على خانك شعرده قوللانديغى مخلصدر. [«سراج الدين» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آرزوف { ياخود آرسوف (Arzouf, Arsouf) فلسطين ساحلنده يافه‌نك ١٣ كيلومترو شمالنده بر كوچك قصبه‌در، كه اسم قديمى (آسور) اولوب، بعده (آپولونيا) تسميه اولنمشيدى.

آرزيلا { (Arzila) مغربك بحر محيط اطلاسى ساحلنده وطنجه‌نك ٤٠ كيلومترو جنوب غربيسنده واقع اولوب، كتب اسلاميه‌ده (سلا) اسميله مشهور اولان شهردر، كه روماليلرك زماننده (زيليس) دنيليردى. [«سلا» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آرژان { (Argens) فرانسه‌نك جنوبنده وآق دكيز ساحلنده بولنان (وار) ايالتنده بر نهردر، كه غربدن شرقه طوغرى غايت كوزل بر واديك ايچندن ١٠٠ كيلومترولك جرياندن صكره، (فرايوس) شهرينك جنوبنده بر بطاقلق تشكيل ايده‌رك، (فرايوس) كورفزينه منصب اولور. ثانيه‌ده ١٣ مكعب مترو صو دوكر.

آرژان { ماركيسى بوير (J. B. Boyer, marquis d'Argens) ميلادك ١٧٠٤ تاريخنده (پرووانسه) نك (اكس) شهرنده طوغوب، ابتدا صنف عسكرى‌يه داخل اولمش، وزياده‌سيله سفاهته منهمك اولديغندن، پدرى طرفندن طرد اولنمش؛ و ١٧٣٤ ده (فليپسبورغ) ده مجروح اولمغله، عسكرلكدن چيقوب، قلمكه چكيله‌رك، قلمك محصوليله ياشامغه باشلامش. خرستيانلغك آچيقدن آچيغه عليهنده يازديغى شدتلى مقاله‌لر پروسيه قرالى ايكنجى فردريقك نظر دقتنى جلب ايتمكله، كنديسنى يانه آلوب، ٦٠٠٠ فرانق معاشله مابينجيلكه وپروسيه آقاديمياسنك رياستنه نصب ايتمش. يكرمى بش سنه دائمى صورتده حكمدار مشاراليهك رفاقتنده ياشادقدن صكره، (اكس) ده‌كى فاملياسى يانه كيتمش، و ١٧٧١ ده اوراده وفات ايتمشدر. غايت عالم بر آدم اولوب، خرستيانلغك فوق‌العاده دشمنى ايدى. حكمت وتاريخ وادبياته متعلق بر چوق اثرلرى واردر. ايكنجى فردريقله اولان مخابره‌لرى دخى نشر اولنمشدر.

آرژانتا { (Argentat) فرانسه‌نك (قورزه) ايالتنده، (تول) شهرينك ٣٢ كيلومترو شرق جنوبيسنده، اورايه قدر سير سفائنه صالح اولان (دوردونيه) نهرينك اوزرنده قضا مركزى وتجارتكاه بر شهر اولوب، ٣٣٥٠ اهاليسى ونهر مذكورك اوزرنده ١٠٠ مترو ارتفاعدن آصلمش بر آصمه كوپريسى واردر. اسكى بر شهر اولوب، اطرافنده بعض آثار عتيقه بولنيور. اون آلتنجى واون يدنجى عصر ميلاديده فرانسه‌ده پروتستانلغك مركزى حكمنده ايدى. قضاسنك اهاليسى ١١٩٥٣ كشيدر.

آرژانتال { قونتى اوكوستن فريول (Augustin Ferriol comte d'Argental) پارس پارلمنتوسى اعضاسندن اولوب، ميلادك ١٧٠٠ تاريخنده طوغمشدر. حكيم مشهور وولترى اك زياده تقدير ايدن وسونلردن اولوب، عمرينك نهايتنه قدر حكيم مشاراليه ايله مخابره‌ده بولنمشدر.

آرژانتان { (Argentan) فرانسه‌نك غرب شمالى ايالاتندن (اورنه) ايالتنده و (اورنه) نهرينك ساحل يميننده قضا مركزى بر شهردر، كه مركز ايالت اولان (آلنسون) شهرينك ٥٠ كيلومترو شمال غربيسنده، بر قاچ دمير يولى خطنك محل التصاقنده واقع اولوب، ٥٧٢٥ اهاليسى واردر. كوزل بر مكتبى، مربيه يتيشديرمكه

مخصوص مكتبى، كتبخانه‌سى، زراعت جمعيتى، دباغخانه وغانت فابريقه‌لرى، اسكى اصول معماريده برايكى كليساسيله ديكر بعض ابنيه‌سى واردر. مسقط رأسى بولنديغى (مرزه) نك بر هيكلى شهرك ايچنده مركوزدر.

آرژانتره { (Bernard d'Argentré) فرانسه مورخلرندن اولوب، ميلادك ١٥١٩ تاريخنده (ويتره) شهرنده طوغمش؛ و (رن) شهرنده حاكم بولنوب، علم حقوقله دخى اوغراشمشدر. فرانسه‌ده‌كى (برتانيا) قطعه‌سنك لاتين لساننده مكمل بر تاريخنى وبو قطعه اهاليسنك اخلاق وعاداتنه دائر دخى آيريجه وينه لاتينجه بر كتاب يازمشدر. ١٥٩٠ ده وفات ايتمشدر.

آرژانتون { (Argenton) فرانسه‌نك ايالات غربيه‌سندن «ايكى سوره» ويا «سورين» دنيلن ايالتنده بر نهردر، كه (تون) ايله (آرژان) چايلرينك برلشمسندن حاصل اولمغله، بو اسمله تسميه اولنمشدر. (سومور) شهرينك بر آز آلتنده (تونت) نهريله برلشدكدن، و ٦٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره، صولدن (لوآر) ايرماغنه دوكيلور.

آرژانتون { سور قروز (Argenton sur Creuse) يعنى «قروزه اوستنده‌كى آرژانتون». فرانسه‌نك (ايندره) ايالتنده (قروزه) نهرى و دمير يولى خطى اوزرنده واقع ناحيه مركزى بر شهر اولوب، ٥٣٠٠ اهاليسى واردر. بنا وكرمن طاشلريله كيرج ولوله‌جى چامورى وسائر بو مثللو طاش وطوپراقلرى چوقدر. (قروزه) نهرى شهرى ايكيه بولديكندن، ايكى طاش كوپرى ايله اختلاط اولنيور. قديم بر شهر اولوب، اسكى اسمى (آرژنتوماغوس) در. بر ايكى اسكى ومصنع كليساسيله خراب بر قلعه‌سى دخى واردر. ناحيه‌سنك اهاليسى ١٣٦٥٤ كشيدر.

آرژانتوى { (Argenteuil) آمريقاى شماليده (دومينيون) مملكتنك (قناده) قطعه‌سنده‌كى (كبك) ايالتنك منقسم بولنديغى آلتمش قضانك بريدر، كه (سنت لورن) ايرماغنك شمالنده واقع اولوب، «قيزل چاى» و «شمال چايى» ايله دخى اروا اولنور. بو چايلرك كنارلرنده اراضيسى پك ايى ايسه‌ده، يوكسك طرفلرى قابل زراعت دكلدر. سطحى ٢٤٠٠ مربع كيلومتره، واهاليسى ١٢٨٠٦ كشى اولوب، بر ثلثى فرانسز وقصورى انكليز وايرلانده‌ليدر. مركزى (لاشوت) قصبه‌سيدر.

آرژانتوى { (Argenteuil) فرانسه‌نك (سينه واوآز) ايالتنده ورسايلك ٢١ كيلومتره شمال شرقيسنده، و (سينه) نهرينك ساحل يميننده واقع ناحيه مركزى بر شهر اولوب، ٨٤٠٠ اهاليسى واردر. ساعت فابريقه‌لرى، باغلرى وآليچيسى مشهوردر. اسكى ومصنع بر كليساسى واردر، كه ايچنده (شارلمان) طرفندن هبه ايدلمش اولان حضرت عيسانك كوملكى بولنور. اسكى بر مناسترى دخى واردر، كه آبلارك معشوقه‌سى (هلويزه) بونك باش راهبه‌سى اولمشيدى.

آرژانتيره { ياخود لارژانتيره (l'Argentière, Largentière) [«لارژانتيره» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آرژانتيره { بچيدى. (Col de l'Argentière) فرانسه‌نك جنوب شرقيسنده كائن «آلب ساحلى» ايالتى حدودى اوزرنده بر بوغازدر، كه ارتفاعى ٢٠٣١ متره‌در.

آرژانتيره { آطه‌سى. (Ile de l'Argentière) [«كيمولو» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آرژانتين { ياخود آرژانتينه. [«آرجنتين» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آرژانسون { (Argenson) فرانسه‌ده اعضاسى اون يدنجى عصر ميلادى اوائلندن اون طقوزنجى عصر اواسطنه قدر سفارت ونظارت كبى بيوك مسندلرى احراز ايتمش بر خانداندر، كه جمله‌سى عالم وانسانيت‌پرور اولوب، علما وفقراىى حمايه ومدافعه ايله شهرت بولمشلردر. اكثريسى علوم وفنون مجلسلرنده اعضا بولنمش، وايچلرندن بعضيسى تأليفله دخى اوغراشمشلردر. بونلردن ماركى عنوانى احراز ايتمش اولان (رنه لويى) وولترك اعز احباسندن اولوب، حكيم مشاراليهى استصحاب ايتمش، وامور سياسيه وادبيه‌يه دائر بر قاچ كتاب يازمشدر. بونك اوغلى (آنطوآن رنه) كتب معتبره ايله طولو بر كتبخانه‌يه مالك ايدى، كه وفاتنده صاتيلوب، بعده پارسده «ترسانه كتبخانه‌سى»

نامیله معروف اولان عمومی کتبخانه‌یه تحویل اولنمشدر، وپارسك اك بیوك واك ایی کتبخانه‌لرینك بریدر. قونت عنوانی احراز ایتمش اولان (مارق پییر) دخی حکمای التزام ایتمش، و (دالمبر) و (دیدرو) کبی بر فیلسوفلر جمعیتی طرفندن نشر اولنان مشهور (Encyclopédie) بونك نامنه یازلمشدر. بو خاندانك اخیری اولان (مارق رنه ماری) دخی بر چوق نافع کتابلرك نشرینه سبب اولمش، وکندیسی طلاقت لسانه مالك واديب بر آدم اولدیغندن، ایراد ایتمش اولدیغی نطقلر جمع ونشر اولنمشدر.

آرژله { (Argeles) بو اسمله فرانسه‌ده ایکی کوچك قصبه بولنوب، بری « بیغوره‌ده » (en Bigore)، ودیکری « دکیز اوستنده » (sur Mer) علاوه‌سیله تفریق اولنور. برنجیسی « اوست پیرنه » ایالتنده، (تاربه) شهرینك ٣٢ کیلومتره جنوب غربیسنده و(غاو) نهری کنارنده اولوب، ١٦٦٠ اهالیسی، مکتبی وزراعت جمعیتی وار در. — ایکنجیسی « شرق پیرنه » ایالتنده، (پرپینیان) قضاسنده و (پرپینیان) شهرینك ٢٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، ٢٦٠٠ اهالیسی وکوزل شراب، بال وزیتین یاغی واردر.

آرس { (Arès, Ἄρης) اسکی یونان وروما آلهۀ کاذبه‌سندن مریخدن کنایه اولان (مارس) الهنه یونانیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [« مارس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرس { (Ares) اسپانیانك اقصای شمال غربیسنده کائن غالیچه (ویاخود جلیقه) قطعه‌سنده، بحر محیط آطلاسی ساحلنده، (آرس قویی) دنیلن برکوزل قویك ایچنده برقصبه اولوب، ٢٠٠٠ اهالیسی واردر.

آرساك { (Arsace) ایرانده ملوك طوائف زماننده ظهور ایله (اشکانیان) طبقه‌سنی تأسیس ایدن حکمداردر، که اکثر تواریخ اسلامیه‌ده (اشك)، وبعضیسنده (ارشك) صورتنده محرردر. [« اشك » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرساماس { یاخود آرزاماس (Arsamas, Arzamas) روسیه‌نك وسطرنده کائن (نیاغورود) ایالتنده، (نیژنی نووغورود) شهرینك ١١٠ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر شهردر، که (وولغه) تابعلرندن (اوقه) نهرینه دوکیلن (تشا) چاینك ساحل یمیننده واقع اولوب، ١٠٥٢٠ اهالیسی، ٢٠ کلیساسی و ٢ مناستری واردر. قضاسنك اورمانلری وکتن محصولاتی چوق اولوب، اهالیسی ١٢٠٠٠٠ کشیدر.

آرساموسات { (Arsamosat) ارمنستانك بر اسکی ومستحکم شهری ایدی، که الیوم (سیرمات) دنیلیر. [« سیرمات » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرسانه { (Ars en Bé) فرانسه‌نك ایالات غربیه‌سندن « آلت شارنته » ایالتنده، (روشل) قضاسنه تابع (ره) آطه‌سنك ساحل غربیسنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ٣١٧٠ اهالیسی واردر. قصبه بر سدله دکیزك مددن محافظه اولنمشدر. اخراجاتی بالیق وطوزدن عبارتدر.

آرستارخس { یاخود آرسطارخس ویا آرستارق (Aristarque, Ἀρίσταρχος) یونان قدیم حکماسندن اولوب، سیسام آطه‌سنده دنیایه کلمش، و(استراتون)ك شاکردی اولوب، قبل المیلاد ٢٨٠ تاریخلرنده شهرت بولمشیدی. علوم ریاضیه وهیئت ونجومده ید طولی صاحبی اولوب، اك اول کرۀ ارضك کندی محوری وشمسك اطرافنده حرکت ایتدیکنه دائر بر ظن حاصل ایدن بو ذاتدر. شمس وقمرك حجم وبعدی حقنده برکتاب یازمشدر، که الی یومنا هذا موجود اولوب، طبع واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر. عربلر عندنده (ارسطوخس) اسمیله معروفدر.

آرستارخس { یاخود آرسطارخس و یا آرستارق (Aristarque, Ἀρίσταρχος) یونان قدیم ادباسندن اولوب، میلادك ١٨٠ تاریخنده سمدرك آطه‌سنده طوغمش، وبیزانسلی (آرستوفان) دن تحصیل علم، اسکندریه‌یه کیده‌رك، بطلیوس فیلومتورك اوغللرینی تربیه‌یه مأمور اولمش؛ ومؤخراً ٧٢ یاشنده اولدیغی حالده، قبریس آطه‌سنده وفات ایتمشدر. تنقید آثارده فوق‌العاده مهارتی اولوب، علی الخصوص اومیروسك منظومه‌لرینی منقدانه ومحققانه شرح وتحشیه ایتمش اولدیغندن، تنقیدده ضرب مثل حکمنه کچمشدر.

آرستاغوراس { یاخود آرسطاغوراس (Aristagoras) میلاد-

دن ٥٠٤ سنه اول او وقتلرده فرس دولتنك النده بولنان آناطولی سواحل غربیه‌سنده (میلت) شهر قدیمنده دولت مذکوره طرفندن نصب اولنمش والی ایکن، اعلان عصیان ایده‌رك، آتنه‌لیلرك دخی امدادیله ایرانیلرله محاربه‌یه طوتیشمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، (تراکی) یعنی روم‌ایلی طرفلرینه فرار ایتمش، واوراده قبل‌المیلاد ٤٩٨ تاریخنده قتل اولنمشدر.

آرستنت { (Aristénète) یونان مؤلفلرندن اولوب، میلادك ٣٠٠ تاریخلرنده (ازنیق) ده طوغمش، و ٣٥٨ تاریخنده (نیقومیدیا) یعنی ازمید شهرینی تخریب ایدن بیوك برزلزله‌ده هلاك اولمشدر. مخابره قیلفلی برحکایه کتابی یازمشدر، که، اووقتلرك اخلاق وعاداتنی مصور اولمق مناسبتیله، مشهور اولوب، طبع واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر.

آرستوبول { یاخود آرسطوبل (Aristo-bule) یهودکاهنلرندن اولوب، میلاددن ١٠٧ سنه اول پدری (یوحنا هرقان)ك وفاتی اوزرینه، باش کاهن اولمش، ومتعاقباً حکمدار عنواننی آلمش، وبعض یرلر ضبط ایتدکدن صکره، اصل بو فتوحاتی ایدن برادری (آنتیغون) ی، اساسسز برشبهه اوزرینه، قتل ایتمشدر. مدت حکومتی یالکز برسنه در. «یونانیلر محبی» دیمك اولان (فیلهن) لقبیله تلقیب اولنمشیدی. — دیکر بر آرستوبول دها واردر، که اسکندریانه‌نك اوغلی اولوب، میلاددن ٧٠ سنه اول برادری ایکنجی (هرقان) ی تختندن ایندیره‌رك، کندیسی اوتورمش؛ وعرب امراسندن (آرتاس) اسمنده بری طرفندن محاصره اولنوب، رومالیلرك امدادیله قورتارلمش ایسه‌ده، مؤخراً بونلرله دخی بوزیشوب، (پومپیوس) طرفندن قدسده محاصره ایدلمش، وبرچوق وقت مقاومتدن صکره، میلاددن ٦٣ سنه اول اسیر اولوب، رومایه کوندرلمشیدی. قبل‌المیلاد ٥٧ تاریخنده رومادن فرارله مملکتنه کیدوب، یهودیلری آیاقلاندیرمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، برایکنجی دفعه اسارته دوشمش، ومیلاددن ٤٥ سنه اول زندانده وفات ایتمشدر.

آرستوبول { (Aristobule) یونانلاشمش یهود علماسندن اولوب، بطلیوس فیلومتورك زماننده میلاددن ١٥٠ سنه اول اسکندریه‌ده بولنوردی. توراتك یونانی لساننده تفسیرینی یازوب، یونان حکماسنك بوکتابی کورمش، وبوندن بعض شیلر اخذ ایتمش اولدقلرینی ادعا ایدیوردی.

آرستوجیتون { یاخود آرستوکیتون (Ar-istogiton) میلاددن بش عصر اول یاشامش برآتنه‌لی اولوب، (هارمودیوس) اسمنده برمحب صادقیله برابر، آتنه‌یی (هیپیاس) و (هیپارخوس)ك ید ظلمندن قورتارمغه قرار ویرمش اولدیغندن، طوتیلوب، رفقاسنی خبر ویرمك اوزره، اشکنجه آلتنه آلنجه، (هیپیاس)ك بتون احباب وطرفدارلرینی ذی مدخل کبی کوسترمش؛ وبونلرك جمله‌سی اعدام اولندقدن صکره، (هیپیاس)ك «بشقه کیمسه یوقیدر؟» سوألنه «آرتق اعدام اولنه‌جق یالکز برآدم قالدی، که اوده سنسك» دیمش؛ وبو جوابی اوزرینه اعدام اولنمشدر. هیپیاسك طردندن صکره، آتنه‌لیلر (آرستوجیتون) ایله (هارمودیوس)ه برهیکل رکز ایتمش، وناملری یادینه شهر آیینلر اجرا ایتمکه باشلامشلردی.

آرستودم { (Aristodème) یونان قدیمده دوریالیلری سوقله، موره شبه جزیره‌سنی ضبط ایتمش اولان «هرکلیلر»ك بری اولوب، قبل‌المیلاد ١١٩٠ تاریخندن ١١٨٦ تاریخنه‌دك اسپارطه‌ده حکومت سورمشدر. بونك (پروقلیس) و(اوریستن) اسمنده ایکی ایکیز اوغلی اولوب، بونلرك نسللری اسپارطه‌ده مشترکاً حکمدارلق ایتمشلردر.

آرستودم { (Aristodème) موره شبه جزیره‌سنده واقع (مسینه) مملکت قدیمه‌سنك حکمداری اولوب، قبل‌المیلاد ٧٤٤ تاریخندن ٧٢٤ تاریخنه‌دك اسپارطه‌لیلره قارشی مردانه مقاومت، و(ایتومه) موقعنده بونلری مغلوب وحکمدارلری (تیوپومپ)ی اسیر ایتمشیدی. برکاهنك کهانتی اوزرینه، غالبیته نائل اولمق ایچون، کندی قیزینی معبودلرینه قربان ایتمش، وبعده مأیوسیتندن کندینی اولدیرمشدر.

آرستوفان { (Aristophane) یوناق قدیمك اك مشهور شاعرلرندن اولوب، مضحکه، هجویه وهزلیات نظمنده شهرت قزانمشدر. میلاددن ٤٥٠ سنه اول، بر روایته کوره آتنه‌ده، ویکر بر روایته کوره ردوس ویاخود (اکینه) آطه-

سنده طوغوب، ۳۸۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. یکرمی اوچ یاشنده ایکن اشتهار ایتمکه باشلایوب، نظم ایتمش اولدیغی مضحکه‌لر آتنه تیاتروسنده اوینانمغه باشلامشیدی، که بو مضحکه‌لرده آچیقدن آچیغه سیاسی آدملرله، فیلسوفلرله، شاعرلرله، آتنه‌لیلرله وحتی معبودلرله دخی اکلنیوردی. استهزاده او قدر ایلری کیتمشدر، که کندیسنك وفاتندن ۸ سنه اول تیاترو صحنه‌لرنده صاغ آدملرك تصویر واسملرینك بیله ذکر اولنمسی منع اولنمش؛ وبو ممنوعیت یونان قدیمده مضحکه نویسلکه ختام ویرمشیدی. اك زیاده استهزاسنه دوچار اولان آدملر حکیم مشهور سقراط ایله شاعر (اورپید) وعمومیت اوزره قادینلر ایدی. سقراط ایله «بلوطلر» عنوانلی مضحکه‌سنده اکلنمشدر. یازمش اولدیغی ۵۴ مضحکه‌دن یالکز ۱۱ ی باقی قالمشدر. بونلر پك چوق رموز واشارات وایهاملری حاوی بولندیغندن، زور آکلاشیلیر، وبعض تعبیرلری مستهجن ایسه‌ده، نکته‌لری وفصاحت وسلاستلری فوق العاده‌در. آرستوفانك مضحکه‌لری اوروپاده دفعاتله عیناً طبع، وهر لسانه‌ده ترجمه اولنمشدر.

آرستوفان { بیزانسه‌لی — (Aristophane de) (Byzance) یونان قدیم نحویونندن اولوب، میلاددن ۱۹۸ سنه اول اسکندریه‌یه کیده‌رك، مشهور کتبخانه‌نك حافظ کتبلکنه تعیین اولنمش، وسالف الترجمه آرستارخسك معلمی بولنمشدر. لسان یونانیده مستعمل مد اشارتلرینی (accents) وکلامك اجزاسنی آیران اشارات مخصوصه‌یی یعنی «اصول تنقیط» ی ایجاد، ویونان قدیم مؤلفلرینك اسملرینی وهر بری حقنده بعض معلوماتی حاوی «قانون» عنوانیله بر کتاب تألیف ایتمشدر.

آرستوقرات { (Aristocrate) موره شبه جزیره‌سنده کائن (آرقادیا) مملکت قدیمه‌سنك ایکی حکمدارینك اسمیدر، که بونلرك برنجیسی قبل المیلاد ۷۲۰، وایکنجیسی ۶۸۰ تاریخلرنده حکومت سورمشلردر. ایکنجیسی لاکدمونیالیلرله واقع بر محاربه‌ده متفقلری اولان مسینه‌لیلره خیانت ایتدیکندن، آرقادیالیلر کندیسنی رجم، و او وقتدن حکمدارلغی لغو ایتمشلردر.

آرستوقلس { (Aristoclès) میلادك ایکنجی عصری حکماسندن اولوب، مسینه‌ده طوغمش؛ و (سپتیم سور) ك مربیسی اولدیغی کبی، (آفرودیسیالی آلکساندر) ك دخی استادی بولنمشدر. یونان حکماسنك تراجم احوالنه وافکار ومذهبلرینه دائر مکمل بر تاریخ یازمشدر، که یالکز (اوسبیوس) ك «تهیئات انجیلیه» عنوانلی کتابنده مندرج فقره‌لری باقی قاله بیلمشدر.

آرستوقسن { (Aristoxène) یونان قدیم حکما وموسیقی شناسانندن وآرسطونك شاکردانندن اولوب، میلاددن ۳۵۰ سنه اول ایتالیای جنوبینك (تارنته) شهرنده طوغمش، وروایته کوره ۴۵۳ کتاب یازمشدر. بونك آثارندن یالکز موسیقی‌یه دائر اولان «مبادئ آهنك» عنوانلی کتابیله وزن حقنده یازمش اولدیغی کتابنك بعض فقره‌لری باقی قالمشدر. موسیقی حقنده (فیثاغوراس)ه تابع حکمانك اصول وقواعدینی قبول ایتمیوب، یالکز قولاغه امنیت ایتمك لازم کلیر فکرنده ایدی.

آرستومن { (Aristomène) موره شبه جزیره‌سنده (مسینه) مملکت قدیمه‌سنك قبل المیلاد ۶۸۴ تاریخلرنده حکمداری اولوب، (لاکدمونیا) لیلرله بر چوق وقت محاربه ایتمش، وایکی دفعه اسیر اولوب، خدعه ایله قورتلمش، و (ایرا) قلعه‌سنده اون سنه مقاومت ایتمش ایسه‌ده، مملکتنی لاکدمونیالیلرك النه دوشمکدن قورتاره‌مامش؛ ومغلوب اولوب، مسینه‌لیلرك بر طاقمی سیجیلیایه هجرت ایتدکلری حالده، کندیسی دیکر بر طاقمیله (آرقادیا) یه قاچمشدر.

آرستونیق { (Aristonic) پرغامه حکمداری ایکنجی (اومن) ك غیر مشروع اوغلی اولوب، اوچنجی (آتال) طرفندن قبل المیلاد ۱۳۲ تاریخنده رومالیلره ترك ایدلمش اولان پرغامه‌یی استرداد نیتیله، ذاتاً بوکا تشنه اولان اهالی‌یی عصیان ایتدیروب، ابتدا برقاچ مظفریته نائل اولمش ایسه‌ده، نهایت (پرپنا) طرفندن مغلوب اوله‌رق، قونسول (آکیلیوس) طرفندن رومایه کوتورلمش، واوراده قبل المیلاد ۱۲۹ تاریخنده زندانده اختناق اولنمشدر.

آرستیاس { (Aristée, Ἀριστέας) بطلیوس فیلادلفك ضابطلرندن اولوب، حکمدار مومی‌الیه طرفندن، کتب مقدسه‌یی جمع واخذ ایچون، یهودیه‌یه کوندرلمش، اورادن لسان عبرانی ویونانی‌یه آشنا ۷۰ عالم آلوب، برابرنده اسکندریه‌یه

کثیره‌رك، کتب مذکوره‌یی بونلره ترجمه ایتدیرمشدر، که بو ترجمه‌لر «سبعین» ترجمه‌سی (Septante) نامیله مشهوردر. کندیسنك «سبعین ترجمه‌لرینك تاریخی» عنوانیله بر کتابی واردر، که ایکی اوچ عصر اول آلمانیا وانکلتره‌ده طبع اولنمشدر. بو کتاب پك اسکی ایسه‌ده آرستیاسك اولدیغی مشکوکدر. «سبعین» ترجمه‌لرینك آرستیاسك توسطیله اولدیغی حقنده دخی شبهه اولنمشدر.

آرستیاس { پروقونسه‌لی — (Aristée de Proconnèse) یونان قدیمك میلاددن آلتی عصر اول یاشامش پك اسکی بر شاعریدر، که ترجمهٔ حالنه دائر مصال قبیلندن بر چوق خارق‌عاده شیلر مروی اولوب، احوال صحیحه‌سی معلوم دکلدر. بحر سیاهك جنوب شرقی سواحلنده یعنی لازستان طرفلرنده بولندیغی اسکی یونانیلر بیننده متواتر اولان (آریماسپ) اسمنده دیو وجنه مشابه بر قوم موهومك حقنده بر منظومه یازمشیدی.

آرستیپ { (Aristippe) یونان قدیم حکماسندن اولوب، قبل المیلاد ۴۳۵ تاریخلرنده (کیرن) یعنی بنغازیده طوغمش؛ وزنکین بر عائله‌یه منسوب اولمغله، لاجل التحصیل آتنه‌یه کلوب، سقراطك شاکردانی صره‌سنه کیرمشدر. مؤخراً کندیسی بر درسخانه آچش، واستادینك مسلك ومذهبنه بسبتون مخالف اوله‌رق کندینه مخصوص برفلسفه تدریسنه باشلامشیدی. فلسفه‌سنك خلاصه‌سی شو ایدی که: انسانك دنیایه کلمسی آنجق عمرك ودنیانك لذائذندن بهره‌مند اولمق ایچون اولدیغندن، لذائذك هر نوعی انسانه حلال ومباح اولمق، ویالکز لذته خلل کتیره‌بیلن افراطدن اجتناب ایتمك لازم کلیر. کندیسی غایت ذکی ونکته‌کو اولمغله، سیجلیاده‌کی (سیراقوسه) حکمداری (دیونیسیوس) طرفندن جلب اولنه‌رق، عمرینك برقسمنی اونك سراینده، مذهبی اقتضاسنجه، ذوق وصفا ایله کچیرمشدر. (آرته) اسمنده بر قیزی وینه (آرستیپ) اسمنده بر طورونی وار ایدی، که بونلر دخی کندندن صکره فلسفه‌سنی تدریسله مشغول اولمشلردر.

آرستید { فضائل (Aristide, 'Αριστείδης) ذاتیه ومهارت عسکریه‌سیله وعدل وحقانیتله مشهور بر آتنه‌لی اولوب، «عادل» لقبیله تلقیب اولنمشیدی. آتنه جمهوریتنی کمال عدالتله اداره ایتمش، ومیلاددن ۴۹۰ سنه اول واقع اولان (ماراتون) محاربه‌سنده آتنه‌لیلرك قوماندانلرندن بولنمش ایدی. رقیبی اولان (تیمستوقل) بونك صیت واعتبارینی چکه‌میه‌رك، عموم آتنه‌لیلردن رأی طوپلایه‌رق، قبل المیلاد ۴۸۳ تاریخنده کندیسنی نفی ایتدیرمشیدی. کندیسنك صیت عدالتنی چکه‌مدکلرندن، علیهنده رأی ویرمش اولان آتنه‌لیلر، فرس حکمداری (اکسرسس)ك یونانك اوزرینه هجومنی کورنجه، جلبنه مجبور اولمشلر؛ وآرستید غرض ونفسانیته اصلا باقیه‌رق، تیمستوقله مردانه معاونتله، (پلاتیا) و(سالامینه) یعنی اکینه‌ده‌کی مظفریتلره نائل اولمشلردی. کندیسی غایت خیرخواه وحلیم بر آدم اولمغله، بتون یونان جمهوریتلرینك محبتنی قزانه‌رق، آتنه جمهوریتنك بتون یونانك اوزرینه ریاستنی قبول ایتدیرمکه موفق، وبتون یونانكِ توحید اولنان خزینه‌سی اداره‌سنه مأمور اولمشدی. کمال استقامتندن او قدر فقیر ایمش، که وفاتنده حکومت بیت‌المال طرفندن جنازه‌سنی قالدیرمغه، وقیزلرینك جهازینی تدارك ایتمکه مجبور اولمش. (پلوتارق) بونك ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

آرستید { (Aristide) آتنه فیلسوفلرندن اولوب، خرستیانلغی قبول ایتمش، ومیلادك ۱۲۵ تاریخنده ایمپراطور (آدریانوس)ه خرستیانلغی مدافعه یوللی یازمش اولدیغی بر رساله تقدیم ایتمشیدی. خرستیانلر بونی اعزه صره‌سنه چکیروب، آغستوس افرنجینك ۳۱ نده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

آرستید { الیوس (Aristide Ælius) یونان قدیم خطیبلرندن اولوب، میلادك ۱۲۹ تاریخنده (بیتنیا) یعنی خداوندکار ولایتی طرفلرنده طوغمش؛ وآتنه‌یه کیدوب، بر مدت (هرود آتیقوس)ك درسنه مداومتدن صکره، ازمیره کیده‌رك، اوراده توطن ایتمش؛ و ۱۷۸ تاریخنده ازمیر شهری زلزله‌دن خراب اولدقده، برطاقم بلیغانه نطقلرله ایمپراطور (مارق اورل)ی بو شهری اعماره قاندیرمشیدی. بو نطقلر ۵۴ اولوب، او زمانلرك اخلاق وعاداتنی مصور اولمغله، اوروپاده دفعاتله طبع وترجمه اولنمشلردر.

آرستید { کینتیلیان (Aristide Quintilien) یونانك ایکنجی عصر میلادی

مؤلفلرندن اولوب، موسیقی حقنده بر کتاب یازمشدر، که الیوم موجود ومطبوعدر.

آرستیون { (Aristion) آتنه‌نك سفسطه‌جی فیلسوفلرندن اولوب، آتنه‌لیلری رومالیلره قارشی اوله‌رق مهردادله برلشدیرمش، وبر مدت بو شهرده بالاستقلال حکومت سورمش ایسه‌ده، میلاددن ۸۷ سنه اول (سیلا) آتنه‌یی ضبط، وکندیسنی قتل ایتمشدر.

آرستیوس { (Aristée, Ἀρίσταιος) یونان قدیم اساطیرنده مذکور بر چوباندر، که شمسدن کنایه اولان (آپولون) الهیله (پنیا) نهرینك قیزی اولان (کیرنه) نام پرینك اوغلی اولوب، انسانلره قویونلره باقمغی، سودی قویولاشدیرمغی وآریلر یتیشدیرمکی اوکرتمش. (تیبه) حکمدارینك قیزی (آوتونوئه) یی ازدواج ایتمش، و (آقتیون) اسمنده بر چوجغی دنیایه کلمش. مؤخراً بو اوغلی آوده کندی کوپکلری طرفندن پاره‌لنه‌رق وفات ایتمکله، آرستیوس آجیسنه طیانه‌میه‌رق، یونانی ترکله، استانکویه، اورادن ساردنیایه واورادن‌ده (تراکی) یعنی روم ایلی‌یه قاچوب، اوراده عشرت الهی (باقکوس) ه راست کلمکله، بوندن عیش ونوش اصولنی اوکرنه‌رك، (هموس) یعنی بلقان طاغلرینی مکان اتخاذ ایتمش؛ آنجق بر مدت صکره اورادن قایبلوب، ناپدید اولمش. یونانیلر بونی‌ده آلهه صره‌سنه کچیرمشلردی.

آرسس { (Arsès) تواریخ یونانیه‌یه کوره، (اوخوس) لقبیله مشهور اولان آردشیرك کوچك اوغلی اولوب، (باغوآس) یاخود (بکوش) نام خادم آردشیری قتل ایتدکدن صکره، حکم ونفوذی کندیسی الینه آلمق امیدیله، بونی میلاددن ۳۳۸ سنه اول ایران تختنه اوتورتمش ایسه‌ده، حکمنی یوروته‌میه‌جکنی آکلایجه، بونی‌ده قتل ایتدیروب، میلاددن ۳۳۶ سنه اول (داریوس) یعنی (داراب) ی اجلاس ایتمشدر.

آرس سور موسل { (Ars-sur-Moselle) آلساس ولورن ایالتنده (مج) شهرینك ۹ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۵۸۶۲ اهالیسی، پك مقبول شرابی، دمیره متعلق مصنوعاتی ومقوا فابریقه‌سی واردر.

آرسطو { یاخود آرسطوطالیس (Aristote, Ἀριστοτέλης) یونان قدیم حکماسنك اشهر واکبری اولوب، بحق «ملك الحکما» لقبیله تلقیب اولنمشدر. «فلاسفهٔ مشائین» طریقنك موجد ومؤسسیدر. میلاددن ۳۸۴ سنه اول ماکدونیانك (استاجیره) یاخود (اسطاغیره) شهرنده طوغمشدر. پدری (نیقوماخس) ماکدونیا حکمداری مشهور فلیپك پدری (آمنطس) ك طبیبی ومحبی ایدی. آرسطو ۱۶ یاشنده آتنه‌یه کیده‌رك، ۲۰ سنه متمادیاً افلاطونك حلقهٔ تدریسنده بولنمش، واو وقتدن تألیفاتیله اشتهار ایتمشیدی. قبل المیلاد ۳۴۸ تاریخنده افلاطونك وقوع وفاتی اوزرینه، کندیسی اونك یرینه انتخاب اولنمدیغندن طولایی منفعل اولوب، قره‌سی سنجاغنه مصادف اولان (میسیا) مملکتنه کیده‌رك، کنجلکنده کندیسنك شاکردی بولنمش اولان (آتاره) شهرینك حکمداری (هرمیاس) ه مسافر اولمش، وبو حکمدارك وفاتنده بیکس قالان همشیره‌سی (پیتیاس) ی تزوجله، مدللی‌یه کچمشیدی. قبل المیلاد ۳۴۳ تاریخنده ماکدونیا حکمداری فلیپ طرفندن جلبله، اوغلی اسکندرك تعلیم وتربیه‌سنه مأمور اولمش؛ و برچوق وقت فلیپك سراینده امرار اوقات ایدوب، روایته کوره، اسکندرك معیتنده آسیایه دخی کیده‌رك، واسکندرك فتوحاتندن وثروتندن استفاده ایده‌رك، سیاحتیله وتاریخ طبیعیه متعلق ایتدیکی تجربه‌لرله معلومات مکتسبه‌سنی خیلی توسیع ایتمشدر. قبل المیلاد ۳۳۱ تاریخنده آتنه‌یه عودتله، شهرك جوارنده (لیکیون) دنیلن تفرجکاهده بر یکی مدرسه تأسیس ایتمشدر، که بو مدرسه دخی او نامله تسمیه اولنه‌رق، حالا بوکون بوکلمه روم واوروپا لسانلرنده «مکتب اعدادی» معناسیله مستعملدر (Lycée, Λύκειον). آرسطونك مدرسه‌سنه لسان یونانیده «تفرجکاه» دیمك اولان (پریپاتوس)ه نسبتله (پریپاتیتیقوس) دخی دیرلردی، که آرسطونك مذهب فلسفیسنه تابع اولان حکمایه دخی بو مدرسه‌یه نسبتله (پریپاتیتق) نامی ویرلمشیدی. بو کلمه «کزمك» و «یورمك» معناسنه اولان (پریپاتو) اصلندن مشتق اولمغله، علمای اسلام بو معنایی آله‌رق، «مشائین» تعبیریله ترجمه، وبونك سبب وضعنی آرسطونك شاکردانانه کزه‌رك درس ویردیکنه حمل ایتمشلردر. قبل المیلاد

۳۲۲ تاریخنده، اسكندرك وفاتی اوزرینه، آرسطو حسود ورقیبلرینك وماكدونیا حكمداری دشمنلرینك النده حامیسز قالوب، دینسزلكله اتهام اولنه‌رق، آتنه‌لیلرك سقراطه ایتدكلرینی كندیسنه دخی ایده‌جكلرینی آكلامغله، محاكمه‌یه كیرمه‌دن، اغریبوز آطه‌سنك (خالكیده) شهرینه قاچش، وبرسنه صكره، ۶۲ یاشنده اولدیغی حالده، اوراده وفات ایتمشدر.

آرسطو ازمنهٔ قدیمه‌ده مثلی كورلمامش بر وسعت قریحه‌یه مالك اولوب، اووقت معلوم اولان علوم وفنونك كافه‌سنی احاطه ایتدكدن صكره، بر قاچ فن دخی ایجاد ایتمشدر. آثاری علوم وفنونك كافه‌سنی جامعدر. تألیفاتنك اكثریسی موجود ایسه‌ده، بعضیسی ناقص ویا تحریف اولنمش بر حالده‌در. مؤلفاتنك باشلیجه‌لری شونلردر: منطقك كافهٔ اقسامنی حاوی اولان (اورغنون) یعنی «آلت»، (رطوریقا) یعنی «علم الآداب»، (پوئیتقا) یعنی «علم العروض»، (آتیقا) یعنی «علم الاخلاق» عنوانیله ایكی كتاب، (پولتیقا) یعنی «سیاسة المدن»، (اقونومیقا) یعنی «علم تدبیر المنزل»، «تاریخ الحیوانات» «اعضاء الحیوانات»، (فیسیقا) یعنی «طبیعیات»، «كتاب السماء»، «كتاب علائم الجو»، «كتاب العالم»، «كتاب المسائل»، «كتاب النفس»، ۱۲ كتابدن مركب اولان (متافیسیقا) یعنی «مابعد الطبیعه» وسائره. بعض اشعاری دخی واردر.

آرسطودن اول علوم وفنون مشوش ومبهم اولوب، حكمانك اكثریسی اوهام وخیالاتله اوغراشمش اولدقلری حالده، آرسطو علوم وفنونی انواع و اقسامه آیره‌رق، هربرینه دائر آیریجه كتابلر یازمش، والحاصل علوم وفنونی بر اساس متین اوزرینه بنا ایتمشدر. مسلكی حقیقی ومادی شیلرله اوغراشمقدن عبارت اولوب، هر ایشده درت شی آرانمق لازم كلدیكنی التزام ایدیوردی، كه بونلرده «ماده و طبیعت»، «شكل وهیئت»، «سبب»، و«غایه»دن عبارتدر. علم الروح بحثنده باشلیجه روح وذكانك انواع قواسنی تفریق وتعریفله اوغراشمشدر؛ وروحه حیات وحركتی باعث بر قوهٔ خفیه نظریله باقر، وروحك یالكز قوهٔ مفكره‌سنك یعنی روح انسانینك بقاسنه ایانیردی. منطق بحثنده دوشونمه‌نك انواعنی دوشونه‌رك، فكر انسانینك تصویری مقامنده اولان سوزك اقسامنی پك كوزل تقسیم وتصنیف، وبو علمی یوقدن ایجاد ایتمش ایسه‌ده، بعض دفعه حقیقتدن زیاده قواعد منطقیه‌یه رعایت ایتدیكندن، یعنی منطقه چوق اهمیت ویرمكدن یاكلمشدر. الهیاتده وحدانیتی اثبات ایدیور، والوهیتی كافهٔ موجوداتك غایه‌سی ومقصد اقصاسی صورتنده كوستریور. صنایع خصوصنده طبیعتی تقلید وهرشیئی اوكا توفیق ایتمك فكرنده‌در. اخلاق بحثنده حظوظات نفسانیه واغراض ایله فضائل آره‌سنده اعتدالی التزام، وافراطدن مجانبتی توصیه ایدیور. سیاست وادارهٔ ملكده جمعیت بشریه‌نك منفعت واستفاده‌سنی مقصد اصلی اتخاذ ایتمشدر. هله تاریخ طبیعی و «تشریح قیاسی» یعنی انواع حیوانات اعضای بدنیه‌سی بیننده كی فرق ومشابهتدن بحث ایدن تشریح علمنده او قدر محققدر، وبو علمه دائر اولان افكاری او قدر طوغریدر، كه زمانمزك اعاظم طبیعیوننددن (كوویه) بو علمده بو كونه قدر كیمسه‌نك آرسطویی یكه‌مدیكنی ادعا ایدیور! آنجق بعض خصوصلرده‌كی فكر ومسلكی شایان تعریض اولمقدن قورتیله‌میور. یوقاریده دیدیكمز كبی منطقده قواعده زیاده اهمیت ویردیكندن، منطق ومابعد الطبیعه فنلری حقنده بعض بحثلری مجروح اولدیغی كبی، اسارتی مشروع ومقبول كوسترمسی، وطبیعیاتده كافهٔ موجوداتك اساسی اولمق اوزره، «رطوبت، یبوست، حرارت و برودت»دن عبارت درت مادهٔ اصلیه قبول ایتمسی دخی اساساً نامعقول اولمغله برابر، كندیسنك متأخرین عندنده احراز ایتدیكی رتبه وسوزلرینه اولان امنیت عمومیه بو فكرلرینك طول مدت خلق عندنده مرعی طوتلسنی موجب اولمشدر.

آرسطونك آثاری بر چوق وقت متروك ومتفرق قالوب، وفاتندن ایكی عصر صكره (سیلا)نك زماننده (تئوس) لی (آپلیقون) طرفندن جمع، وردوسلی (آندرونیقوس) طرفندن اصلاح وتصحیح اولنمشیدی. اوروپاده بر چوق وقت آرسطونك اسمی بیله مجهول اولوب، بعده اندلس عربلریله اولان اختلاطلرندن حكیم مشارالیهك آثارینه واقف اولمش، وابتدا تألیفاتنی عربیدن لاتینجه‌یه ترجمه ایتمشلردی. دها صكره‌لری قسطنطینیه‌دن وندیك طرفلرینه هجرت ایدن روملر دخی آرسطونك بعض آثارینی اوروپایه طا-

نیندیرمشلردر . علمای اسلام ابتدادن بو حکیمك قدر واهمیتنی آکلایه‌رق خلفای عباسیه زماننده ابوجعفر منصور وهارون الرشید ومأمونك همتیله ترجمه ایتدیریلن کتب یونانیه آره‌سنده آرسطونك تألیفاتی اهل اسلام طرفندن فوق العاده بر رغبت وتهالکله قبول اولنه‌رق، علمای اسلامیه وعلی‌الخصوص ابن سینا وفارابی کبی اعاظم حکما آرسطونك آثاریله اوغراشوب، بونلره شرح وحاشیه‌لر یازه‌رق، مبنی علیهلرینی خیلیدن خیلی توسیع وارتقا ایتمشلر، وابن الرشد ایسه آرسطونك تألیفاتنی یکیدن ترجمه، و بعضیسنی خلاصه واختصار ایتمشدر . اخیراً دخی اسعد یانیوی شهرمزده آرسطونك بر قاچ اثرینی یکیدن لسان یونانیدن عربی‌یه ترجمه ایتمشدر. آرسطونك بتون آثار موجوده‌سی، ایلك دفعه اوله‌رق، میلادك ١٤٩٥ تاریخنده ونديکده طبع ونشر اولنمش، وبعده اوروپانك مختلف شهرلرنده دفعاتله کرك متنلری وکرك لاتینجه ترجمه‌لری نشر، ومرور زمانله اوروپانك سائر لسانلرینه دخی ترجمه اولنمشدر . لسانمزده آرسطونك تألیفاتندن هیچ برینك بولنمامه‌سی شایان تأسفدر.

آرسطونك تألیفاتنی شرح وتحشیه ایدنلرك باشلیجه‌لری، قرون اولاده : آمونیوس، اسکندر آفرودیسی، تمیستیوس، سمپلیچیوس، اولیمپیودور، فیلوپون؛ وقرون وسطاده : تاج‌الدین یعقوب بن اسحق الکندی، ابو علی حسین ابن سینا، ابو بکر محمد ابن باجه، ابوالولید محمد ابن‌الرشد، بیوك (آلبر)، سنت (طوماس) وسائرلریدر. زمان قدیمده آرسطونك ترجمهٔ حالنی باشلیجه (آمونیوس) ایله لایرتلی (دیوجن) یازمشیدی؛ کتب اسلامیه‌دن حکمانك تراجمی جامع اولان تذاکر وطبقاتك جمله‌سنده آرسطونك ترجمهٔ حالی مصرح اولوب، تألیفاتی دخی تعداد ومندرجاتندن بحث اولنمشدر . اوروپا السنهٔ جدیده‌سنده دخی حکیم مشارالیهك ترجمهٔ حالنه وافکار وفلسفه‌سنه دائر مخصوص کتابلر یازلمشدر.

آرسطون { یاخود آرسطن (Ariston) حکیم مشهور افلاطونك پدرینك اسمیدر.

آرسطیبوس { آرستیپ اسمنك علمای عرب عندنده صورت تلفظ و تحریریدر. [«آرستیپ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرسق { (Arsk) روسیه‌نك تاتارلرله مسکون اولان (قزان) ولایتنده وقزان شهرینك ٥٤ کیلومتره شمال شرقیسنده، صولدن (وولغا) نهرینه دوکیلن (قزانقه) چایی اوزرنده بر کوچك قصبه اولوب، ١٢٥٠ اهالیسی واردر.

آرسلان { آلب — [«آلب آرسلان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرسلان { ایرانده وعراقده ٤٢٩ تاریخ هجریسندن اعتباراً ١٦١ سنه سلطنت سورن سلجوقیلر شعبه‌سی ملوکنك اون اوچنجیسی اولوب، سکزنجی حکمدار اولان طغرلك اوغلی واون دردنجی حکمدار اولان دیکر طغرلك پدری ایدی. عمی سلیمان شاهك خلعندن صکره، ٥٥٦ تاریخ هجریسنده تخته جلوس، وسلیمان شاهدن اول سلطنت سورمش اولان عمزاده‌سی محمددن طول قالمش اولان خلفای عباسیه‌دن مقتفی باللهك کریمه‌سی کرمان خاتونی تزوج ایلمشدر. بو پادشاه مسمی بالنقیض اولوب، غایت حلیم وکوشك ویالکز کوزل یمك وکوزل البسه کیمك مراقنده ایدی؛ رتق وفتق امور ایسه اوکی پدری اولان (اتابك ایلدکز) ك النده ایدی. بو ذات آرسلانك عمیجه‌سی مسعودك کوله‌سی ایکن، صکره‌لری بعض بیوجك منصبلره نصب اولنمش، ومؤخراً طغرلدن طول قالان آرسلانك والده‌سنی تزوج ایتمش ایدی. آرسلانك تخته جلوسی آنجق بو ذاتك همتیله اولدیغی کبی، مدت سلطنتنده دخی آرسلان یالکز اسماً پادشاه اولوب، حقیقةً پادشاهلق ایدن اتابك ایلدکز ایدی. حتی ری وفارس والیلری بولنان اینانج ایله ابن اقسنقر احمدیلی آرسلانه بیعت ایتمك ایسته‌مه‌کلرندن، ایلدکز بعضاً بالذات وبعضاً ده اوغلی پهلوانك قوماندەسیله عسکر سوق ایده‌رك، بونلرله بالدفعات محاربه ایتمش؛ ونیشابور طرفلرنده تفرد ایتمش اولان مؤیدی دخی، بینلرنده‌کی محبت ومصادقت یاردمیله، آرسلانك نامنه خطبه اوقومغه ارضا ایتمشیدی. آرسلان اون بش سنه ایله سکز آی سلطنت سوردکدن صکره، ٥٧١ تاریخ هجریسنده وفات ایدوب، اوغلی طغرل تخته اوتورمشدر، که سلجوقیلرك بو شعبه‌سنك صوك حکمداریدر.

آرسلان { (خوارزم مشاه ایل آرسلان) سلجوقیلر طرفندن خوارزم وا-

لیدی ایکن، تدریجاً کسب استقلال ایتمش اولان خوارزمشاهیان سلاله‌سنك اوچنجی پادشاهی اولوب، پدری خوارزمشاه انسزك وفاتنده، ۵۵۱ تاریخ هجریسنده تخت موروثنه اوتوروب، سلفلرینك عادتی اوزره ملوك سلجوقیه‌دن سلطان سنجردن منشور آلمش ایسه‌ده، زماننده سلطان سنجر وفات ایدوب، خراسان آلت اوست اولمغله، ایل آرسلان دخی ماوراء النهردن بر چوق یرلر ضبط ایده‌رك، بسبتون اعلان استقلال ایتمشیدی. یدی سنه سلطنت سوردکدن صکره، ۵۵۸ تاریخنده وفات ایتمکله، یرینه اوغلی سلطان‌شاه جلوس ایتمشدر.

آرسلان { (قلیچ آرسلان) روم ممالکنده سلطنت سورن سلجوقیلردن اوچ پادشاهك اسمیدر. [«قلیچ آرسلان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرسلان { (قزل آرسلان) آذربایجانده سلطنت سورن اتابکیاندن اوچنجی پادشاهك اسمیدر. [«قزل آرسلان» ماده‌سنه مراجعت.]

آرسلان { سلطان محمود سبکتکینك حاجبی اولوب، اخص امراسندن بولنمغله، هجرت نبویه‌نك ۳۸۹ تاریخنده جرجانه فرارله، رفع لوای عصیان ایتمش اولان (بکتوزون) ك تربیه‌سنه مأمور اولمش؛ وبو مأموریتده موفق اولمسی اوزرینه، طوس والیلکنه نصب، و ۳۹۳ تاریخنده، سلطان محمودك ملتانه عزیمتنده، هرات والیلکنه نقل اولنمشیدی.

آرسلان آرغون { ملوك سلجوقیه‌دن مشهور آلب آرسلانك برادری وداود بن میکائیل بن سلجوقك اوغلیدر. سلجوقیلر خراسانی آل سبکتکیندن ضبط ایتدکدن صکره، آرسلان عمی طغرل بك طرفندن فارسك ضبطنه مأمور اولوب، مملکت مذکوره‌یی بغتةً فتح، وعسکر واهالیدن بکلرجه آدملری قتل، وبرچوغنی اسیر ایتمش؛ وبونك اوزرینه خلیفهٔ بغداد قائم بامرالله طرفندن خلعت والقابله تلطیف اولنه‌رق، فارس ملکی جانب خلافتدن کندیسنه تملیك وتصدیق اولنمش. برادری آلب آرسلانك وفاتنده، اوغلی ملکشاه وارث سلطنت اولمغله، آرسلان آرغونه دخی برادری مشارالیه آلب آرسلان طرفندن خوارزم ملکی ترك اولنمشدر.

آرسلان آرغون { ایران سلجوقیلرندن مشهور آلب آرسلانك اوغلی وملکشاهك برادریدر. ملکشاهك وفاتنده، خراسانی ضبطله اعلان تفرد ایتمشدی. کندیسی خدمه‌سی حقنده پك سرت اولمغله، خدمه‌سندن بری طرفندن ۴۹۰ تاریخ هجریسنده قتل اولنمش؛ وتختنه جلوس ایتمش اولان برادرزاده‌سی برکیارق خراسانی ضبط ایدوب، برادری سنجره ویرمشدر.

آرسلان ایرماغی { آناطولینك بحر سیاه مائله‌سنده بر نهردر، که قسطمونی ولایتنده (اووه) طاغندن نبعانله شرق جنوبیدن غرب شمالیه طوغری جریان ایده‌رك، اوتوز کیلومتره‌لك بر مسافه قطع ایتدکدن صکره، ارکلی قربنده بحر سیاهه منصب اولور. اسم قدیمی لسان یونانیده «قورد» دیمك اولان (لیقوس) در.

آرسلان برونی { آناطولی ساحل غربیسنك جهت جنوبیه‌سنده، جاندارلق کورفزی قربنده بر بروندر.

آرسلان بك { مبدأ دولت علیهٔ عثمانیه اولان دور استیلا غزاتندن اولوب، کوتاهیه‌ده میدان محله‌سنده کندی نامیله یاد اولنور بر جامع شریفی واردر.

آرسلان بك { ازمید سنجاغنده ازمید شهرندن درت ساعت مسافه‌ده واقع بیوك بر قریه اولوب، اسلام وارمنی اوله‌رق ۲۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

آرسلان بن سلجوق { سلجوق سلطان طغرل بکك عمی اولوب، پدری سلجوق طرفندن ملوك سامانیه‌دن برینك بعض اقوام اتراکه قارشی امدادینه کوندریله‌رك، سامانیلرك غالبیتنه خدمت ایتمش اولمغله، نفوذ وقوت صاحبی اولمش؛ وهجرت نبویه‌نك ۳۹۰ تاریخنده سامانیلر سلاله‌سی منقرض اولوب، بخارایی ایلك خان ضبط ایتدیکی وقت، آرسلان بخاراده بولنوب، اوصره‌ده ایلك خانك برادری بغراخانك محبسندن فرار ایدن علی تکین اسمنده بر بهادر آرسلانله بالاتفاق بخارایی ضبط ایتمش؛ وسلطان محمود سبکتکینك ترك ملوکنه کوندردیکی سفرایه ایراث خلل ایتدیکندن، سلطان محمود ۴۲۰ سنهٔ هجریه‌سنده بلخدن قالقوب،

بخارانك اوزرینه یورویبجه، علی تکین قاچش ایسه‌ده، آرسلان بخارانك خارجنده تحصن ایتمش؛ وسلطان محمود سبکتکین بونك قوتنی کورنجه، یلاندن ذوستلق کوستره‌رك، حیله ایله یانه جلبله، هندستانه کوندروب، برقلعه‌یه حبس ایتدیرمش؛ وطائفه‌سنه جیحونك اوبر یاقه‌سنه چکمکی امر ایتمش ایسه‌ده، بونلر اوراده بالاجتماع، بر بیوك قوت پیدا ایتدکلرندن، برطاقی خوارزمه، بر طاقی عراقه وبر طاقی دخی آذربایجانه کیده‌رك، بو یرلرك والیلری حقلرندن کلمه مکده ایدیلر. مؤخراً آرسلانك برادر زاده‌لری سلطان محمود سبکتکینك اوغلی ووارثی اولان سلطان مسعوددن آرسلانك اطلاقنی ایستمشلر ایسه‌ده، سلطان مسعود کندیلرینك عرض اطاعت ایتمسی شرطیله اطلاق وتسلیم ایده‌بیله‌جکنی بیان ایتدیکی حالده، بونلر بو شرطی قبول ایتمدکلرندن، آرسلان وفاتنه قدر محبسده قالمشدر.

آرسلان پاشا
{ سلطان محمد خان ثالث دوری وزراسندن اولوب، }

یانیه طرفلرندن بولنغله، هجرت نبویه‌نك ۱۰۰۹ تاریخنده یانیه والیسی اولمش، وتپه‌دانلی علی پاشانك یانیه والیلکنه تاریخ نصبی اولان ۱۲۰۳ سنه‌سنه دکین، یانیه والیلکی همان بونك نسلنه منحصر قالمشدر. آرسلان پاشا یانیه قلعه‌سنك شمال شرقی کوشه‌سنده واك مرتفع محلنده، کولك اوزرینه چیقمش غایت کوزل منظره‌لی بر موقعده مکمل بر جامع شریف بنا ایتمشدر، که (آرسلان پاشا جامعی) نامیله معروفدر. جامع شریفك جوارنده بر قاچ مدرسه ایله بر نقشبندی زاویه‌سی، وبو زاویه‌نك مشایخندن اوراجه کراماتی سویلنیلن شیخ علی افندینك وخلفلری شیخ یوسف وشیخ عابدین افندینك مرقد شریفلریله آرناود شعراسندن لسقوبکلی شیخ سلیمانك تربه‌سی بولنیور. بو جامعك یرنده قبل الفتح (آی یانی) اسمنده بر مناستر وار ایدی، که یانیه شهرینه دخی بوکا نسبتله یانیه ودها طوغریسی (یانینه) دنیلمشدر. یانیه شهرینك بکلری بو آرسلان پاشانك نسلندندر. یانیه‌ده والیلك ایدن خلفلری بیننده آرسلان پاشا وآرسلان بك اسمنده دیکر بر قاچ ذات دها کلمشدر.

آرسلان خان
{ (ابو المظفر شرف الدوله) ترکستان خانی اولوب، برادری طغان خانك وفاتی اوزرینه، ۴۰۸ سنهٔ هجریه‌سنده تخت نشین اولمش؛ وبرادری قدر خان یوسف بن بغرا خانی سمرقنده والی تعیین ایتمش ایسه‌ده، قدرخان برادرینه عصیان ایدوب، سلطان محمود سبکتکیندن استمداد ایتمش؛ وسلطان محمود کلیتلی بر عسکرله کیدوب، جیحون نهری اوزرنده زنجیرله باغلنمش دوبه‌لردن عبارت بر کوپری قوره‌رق، عسکری ماوراء النهره چکیرمش ایسه‌ده، بعده متفقندن قورقه‌رق، خراسانه عودت ایتمش؛ وبونك اوزرینه ایکی برادرلر مصالحه، وسلطان محمود سبکتکینك اوزرینه هجومله ملکنی ضبط ومقاسمه ایتمکه اتفاق، وبلخه تجاوز ایتمشلر ایسه‌ده، مغلوب اولوب، عسکرلرینك بر چوغی قتل، وبر طاقی جیحونده غرق اولمشدر.

آرسلان خان
{ (ابو شجاع شرف الدوله) آنف الترجمه آرسلان خانك }

برادری قدر خانك اوغلی اولوب، کاشغر وختن طرفلرنده صاحب خطبه، وغایت فاضل ومتدین ومحب علما بر حکمدار ایدی. برادری بغرا خان ایله وقوع بولان محاربه‌ده مغلوب اولوب، زندانه آتلمش وملکی برادرك الینه چکمشیدی. بغرا خان بونك اوغلی حسین تکینی ولیعهد تعیین ایتدیکنده، زوجه‌سی کوچك یاشده اولان کندی اوغلنی براقدیغنه کوجنه‌رك، قوجه‌سنی تسمیم، وآرسلان خانی اختناق ایله، اوغلنی تخته اوتورتمشدر. بو وقوعات هجرت نبویه‌نك ۴۹۳ تاریخنده جریان ایتمشدر.

آرسلان خان
{ (محمد بن سلیمان بن داود بغرا خان) ینه ترکستان ملوکندن }

اولوب، والده‌سی ملکشاه سلجوقینك قزی ایدی. قدر خان طرفندن اجدادینك ملکندن اخراج اولنغله، مروده اقامت ایتمکده ایکن، ۴۹۵ تاریخنده قدر خانك وفاتی اوزرینه، سلطان سنجر طرفندن جلب، وسمرقند ایله او جوارلر امارتنه نصب اولنه‌رق، جیحونی چکمسیله برابر، اورالرك اهالیسی باشنه طوپلانغله، بیوك بر قوت پیدا ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً صاغر بك نام اوغلیله بالدفعات محاربه ایدوب، سلطان سنجرك امدادیله، غالب کلمه‌بیلمش؛ ونهایت سلطان سنجری دخی کوجندیرمکله، ایکی دفعه بینلرنده محاربه وقوع بولوب، برنجیسنده سلطان سنجر کندیسنی عفو ایتمش ایسه‌ده، ایکنجیسنده، ملکندن

رفع ایدەرك، كندی نكاحندە اولان قیزی یانندە اقا-
متە مأمور ایتمشدر.

آرسلان خان { هندستان پادشاهی عالمكیرك رجالندن اولوب، اللەویردی خانك اوغلی ایدی. هجرت نبویەنك ١١٠٨ تا-
ریخلرندە برحیات ایدی.

آرسلان خاتون { ملوك سلجوقیەدن طغرل بكك همشیرەسی و داود بن میكائل بن سلجوقك قیزی اولوب، كندیسنی ٤٤٨ تاریخندە خلفای عباسیەدن قائم بامرالله تزوج ایتمشیدی. بر آرەلق خلیفە ایلە آرەلری بوزیلەرق، ٤٥٥ تاریخندە برادری طغرل بك طرفندن (ری) ە آلنمش ایسەدە، ٤٥٩ تاریخندە ینە بغدادە اعادە، ووزیر فخر الدولە بن جهیر طرفندن استقبال اولنمشیدی. سلطان ملكشاهك زوجەسی قیزینی خلیفە مقتدی بە ویرمك ایچون، درتیوز بیك آلتون مهر ایستدیكی حالدە، مشارالیها آرسلان خاتون كندیسنی قیزینی بلامهر ویرمكە قاندیرمشدر.

آرسلان دواتدار { (امیر بهاءالدین) ابتدا مصر نائبی امیر سالارك مختصلرندن اولوب، ملك ناصر محمد بن قلاوون ٧٠٩ تاریخندە شام عسكریلە مصرە كلدیكندە، صاحب ترجمە مصر سلطاننە كیدوب، بر جماعت خلقك كندی علیهندە فنا مقصدلری اولدیغنی اخبار، وقلعەیە قپانمسنی اخطار ایتمكلە، سلطان بو نصیحتندن ممتدار اولوب، بعدە كندیسنی دواتدار منصبنە تعیین ایتمشیدی. حسن خط صاحبی اولوب، قاهرەدە كندی اسمیلە یاد اولنور بر تكیە بنا ایتمشدر. وفاتندە پك چوق ثروتی چیقوب، اختلاسنە حكم اولنمشیدی.

آرسلانشاه { كرماندە سلطنت سورن سلجوقیلرك بشنجی پادشاهی اولوب، عمزادەسی ایرانشاهك قتلی اوزرینە، ٤٩٤ تاریخ هجریسندە تختە جلوس، وقرق ایكی سنە اعتدال اوزرە، وبرمهم وقوعات اولمقسزین، سلطنت سوردكدن صكرە، ٥٣٦ تاریخندە كرماندە وفات ایتمشدر. كرمانشاهك اوغلی ومحمد شاهك پدریدر.

آرسلانشاه { ینە كرمان سلجوقیلرندن طقوزنجی پادشاه اولوب، پدری طغرل شاهك ٥٦٢ تاریخندە واقع وفاتی اوزرینە، برادرلری بهرامشاه وتورانشاه ایلە برابر دعوای سلطنتە قالقیشوب، مدت مدیدە بینلرندە محاربە ایتمشلر، وغالب اولان تختە چیقوب، هركون تبدل سلطنتە و، بوفتنەلر سببیلە، كرمان مملكتنك خرابیتنە سبب اولمشلردر. بهرامشاه بوندن اول وفات ایتمكلە سكزنجی، وتورانشاه بوندن صكرە معمر اولمغلە اونجی پادشاه عد اولنمشدر.

آرسلانشاه { (نورالدین —) موصلدە حكومت سورن اتابكیان سلالەسنك آلتنجی پادشاهی اولوب، پدری عزالدین مسعودك ٥٨٩ تاریخ هجریسندە واقع وفاتی اوزرینە، تختە جلوس، واون یدی سنە سلطنتدن صكرە، ٦٠٧ تاریخندە وفات ایتمشدر. جسور، غیور وعادل بر پادشاه اولوب، موصل اتابكیلرینك خسوفە یاقلاشمش اولان شوكت وجلادتنی اعادە واحیا ایتمش ایسەدە، پك عجول وسرت اولدیغندن، مملكتنی توسیعە مقتدر اولەمامشدر. ملك عادل آرسلان شاهك قیزینی كندی اوغلنە آلمغلە، آرسلانشاهی دامادینی ولی عهد براقق ایچون اقناع ایتمكە چالیشمش؛ وبوكا ارضا ایدەمدیكیچون، جزیرەنك بعض یرلرینی ایستیەرك، طول مدت بینلرندە محاربە اولدقدن صكرە، بغداد خلیفەسنك توسطیلە مصالحە ایتمشلردر. آرسلانشاهك وزیر ومدبر مملكتی مجاهد الدین قایماز ایدی.

آرسن { (سنت — St. Arsène) روما كلیساسنك دیاقوسلرندن اولوب، ایمپراطور تئودوسیوس طرفندن اوغلی آرقادیوسك مربیلكنە تعیین اولنمش ایسەدە، شاكردینك معندلكندن وایمپراطور سراینك احوالندن بیزار اولمغلە، ترك دنیا ایدوب، مصر بیابانلرینە چكیلەرك، بقیۀ عمرینی ریاضتلە چكیرمش؛ ومیلادك ٤٤٥ تاریخندە ٩٢ یاشندە وفات ایتمشدر. خرستیانلر عندندە اعزەدن معدود اولوب، تموز افرنجینك ١٩ ندە یورطیسی اجرا اولنور.

آرسناریا { (Arsenaria) جزایردەكی (آرزو) شهرینك اسم قدیمیدر.

آرسیرو { (Arsiero) ایتالیانك وندیك خطەسندە، (ویچنزە) ایالتنك بر كوچك قصبەسیدر، كە (پوزینە) نهری اوزرندە وبو نهرك

(آستيقو) نهريله تلاقيسى محلنه قريب اولوب، ٣١٧٠ اهاليسى، كاغد فابريقه‌سى وجوارنده كوزل مرمرلرى واردر.

آرسيس سوراوب (Arcis-sur Aube) (يعنى (اوب) نهرى اوزرنده‌كى (آرسيس). فرانسه‌نك (اوب) ايالتنده و (اوب) نهرينك ساحل يسارنده واقع قضا مركزى بر شهر اولوب، ٢٧١٨ اهاليسى، اسكى برقلعه‌سى وتاقيه وسائر تيره‌دن اورمه معمولات فابريقه‌سى واردر. فرانسه اختلال كبيرنده كسب شهرت ايتمش اولان (دانتون) ك وطنيدر. ميلادك ١٨١٤ سنه‌سى مايس افرنجيسنك برنجى كونى بو شهرده بيوك بوناپارت ايله آوستريا وروسيه عسكرلرى بيننده بيوك بر محاربه وقوع بولوب، شهرك نصفى دخى يانمشيدى.

آرسيسه (Arsissa) وان كولنك واونك كنارنده‌كى آرجيش شهرينك اسم قديميدر. [«آرجيش» و «وان» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آرسينوئه (Arsinoé) مصر حكمدارلرندن برنجى بطليوسك قيزى اولوب، ميلاددن ٣٠٠ سنه اول تراكى يعنى ادرنه طرفلرينك حكمدارى (ليسيماخوس) ه وارمشيدى. قوجه‌سنك وفاتنده، بطليوس كراونوس بو قادينى كسندره‌ده محاصره وكنديسنه وارمغه مجبور ايتمش، وايلك قوجه‌سندن اولان چوجقلرينى بوغازلادقدن صكره، كنديسنى دخى قبل الميلاد ٢٩٠ تاريخنده (سمدرك) آطه‌سنه آتوب، براقش؛ عاشق بولنان برادرى بطليوس فيلادلف كنديسنى اورادن قورتاره‌رق، او وقتك عادت مكروهى اوزره، تزوج ايتمشدر. — بطليوس خاندانه منسوب اوله‌رق بو اسمده دها ايكى قادين واردر، كه برى بطليوس فيلوپاتورك همشيره‌سى وزوجه‌سى اولوب، بو حكمدارله برابر ميلاددن ٢١٧ سنه اول وقوع بولان (رافيا) محاربه‌سنه كيتمش، وبو محاربه‌ده قوجه‌سنك مظفريتنه خدمت ايتمش ايسه‌ده، اون سنه صكره بو ظالم حكمدار طرفندن قتل اولنمشدر. — ديكرى (بطليوس آوليت) ك قيزى ومشهور (قلئوپاتره) نك همشيره‌سى اولوب، پدرلرينك وفاتنده، وصى تعيين اولنان مشهور قيصر مصرى قلئوپاتره‌يه، وقبريسى آرسينوئه‌يه ويرمش ايسه‌ده، بريكى قبريسله اكتفا ايتميوب، مصرى دخى همشيره‌سنك الندن قاپمق ايسته‌ديكندن، روماليلر قلئوپاتره‌نك طرفنى آله‌رق، آرسينوئه‌يى اسير ايدوب، رومايه كوتورمشلردى. مؤخراً قيصر، قلئوپاتره‌نك كوكلنى ياپمق ايچون، كنديسنى قتل ايتديرمشدر.

آرسينوئه (Arsinoé) بطليوس خاندانه منسوب بعض قادينلرك نامنه حرمةً بو اسمله تسميه اولنمش بر قاچ اسكى قصبه واردر، كه بونلرك باشليجه‌لرى شونلردر: — برنجيسى اليوم سويش دنيلن شهردر، كه (قلئوپاتريس) دخى دنيليردى. — ايكنجيسى قاهره‌نك اوست طرفنده نيلك صول طرفنده بركولك كنارنده واقع اولوب، تمساحلرينك كثرتى مناسبتيله، (قروقوديلوپليس) دخى دنيليردى. — اوچنجيسى برقه يعنى بنغازينك شمال غربى ساحلنده اولوب، (توشيره) دخى دنيلير ايدى. — دردنجيسى (كيلكيا) يعنى آطنه جهتنده اولوب، بوكون (صوفته قلعه‌سى) دنيلير. — قبريس جزيره‌سنده دخى بو اسمله اوچ شهر وار ايدى، كه بونلرك برى (باف)ك ٣٠ كيلومتره شمالنده واقع ايدى.

آرسيه (Arsié) ايتاليانك وندك خطه‌سنده، (بلونه) ايالتنك (قونزاسو) قضاسنده، وقونزاسو شهرينك ½ ٥ كيلومتره جنوب غربيسنده، (برنتا) نهرينه دوكيلن (چيسمونه) چاينك قربنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٧٠٠ اهاليسى واردر.

آرش (Arch) [«آرقو» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آرشنا (Archena) اسپانيانك جنوب شرق جهتنده (مرسيه) ايالتنده ومرسيه شهرينك ٢٥ كيلومتره شمال غربيسنده، (سغوره) نهرينك ساحل يميننده بر قصبه اولوب، ٢٠٠٠ اهاليسى واردر. قربنده بولنان ايليجه‌لر اسپانيانك اك مشهور ايليجه‌لرى اولوب، جلد خسته‌لقلريله فرنكى علتلريچون پك نافعدر. آنجق اسباب استراحت مكمل اوليوب، ايليجه‌لرده‌كى ابنيه روماليلردن وعربلردن قالمه‌در.

آرشیپل {(Archipel) رومجه (-Ἀρχιπέ λαγος) كلمه‌سندن مأخوذ اولا بو اسم اصل آناطولی سواحل غربیه‌سیله روم ایلی ویونان سواحلی آره‌سنده واقع اولوب، آطه‌لرله مملو اولان آطه‌لر دكیزینك اسمی ایسه‌ده، بویله آطه‌لری حاوی اولان دیكر بعض دكیزلره دخی اطلاق اولنـور، كه بونلرك بری (شمالی آطه‌لر دكیزی)، بری (آسیا آطه‌لر دكیزی) وبری‌ده (مخاطره‌لی آطـه‌لر دكیزی) در. [«آطه‌لر دكیزی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرشـیداموس {وسـائره. [«آرخیدا- موس» وسائره ماده‌لرینه مراجعت.]

آرشیدونه {(Archidona) اسپانیانك جنوب شرقیسـنده (ملاغه) ایالتنـده وغرناطه شهرینك ٨٩ كیلومتره جنوب غربیسـنده بر طاغ اتكنده واقع قضا مركزی بر شهر اولوب، ٧٥٠٠ اهالیسی واردر. دمیر یولی ١٠٠٠ كیلو- متره طولنده بر تونلله شهرك آلتندن كچیور.

آرشیمد {یاخود آرخیمیدس (,Archimède Ἀρχιμήδης) یونان قدیم مشا- هیر ریاضیونندن اولوب، میلاددن ٢٧٨ سنه اول سیجیلیانك سیراقوسـه شهرنده طوغمش، وقبل المیلاد ٢١٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. اورانك حكمداری (هیرون) ایله منـاسبت صهریه‌سی اولان بر عائله‌یه منسوب ایدی. كنج ایكن، (اوقلید)ك درسـلرینی دیكلمك اوزره، اسـكندریه‌یه كیدوب، او وقتدن اختراعاتیله اشتهار ایتمكه باشلامش؛ ومصرك بر قاچ بطاقلقنی قوروتمغه ونیـله بعض سـدلر یاپمغه موفق اولمشیدی. سیراقوسـه‌یه عودتنده وطنی روما سر- دارلرندن (مارسلوس) طرفندن محـاصره اولنمغله، بتون مهارت ومعلوماتنی وطننك تأمینی یولنه صرف ایدەرك، محاصره‌یی ٢١٤ دن ٢١٢ یه قدر ایكی سنه دهـا تمدید ایتمشدر. روایته كوره كاه مثلی كو- زلەمش بر طاقم آلاتله دشمنك كیلرینی هوایه قالدیروب، قیالره چارپدیرر، وكاه مرایای محرقه ایله یاقر ایدی. نهایت رومالیلر بر حیله ایله شهره كیردكلرنده، آرشیمد بر مسئلهٔ ریاضیه‌نك حلیله مشغول اولوب، طالمش اولدیغندن، كندیسنی آلمغه كیدن نفری، مسئله‌یی حل ایدنجه‌یه قدر بكلتمك ایستدیكندن، نفرك صبری توكنـەرك، غالبیت غروریله كندیسـنی قتل ایتمش (قبل المیلاد ٢١٢). مارسلوس ایسه بویله بر نادرهٔ روزكاری تلف ایتمك فكرنده بولنمدیغنـدن، شهرك ایچنده كندیسنه مكمل بر مزار یاپدیرمشدر.

آرشیمد علوم ریاضیه‌نك كرك عملی وكرك علمی قسمنك ترقیسنه پك بیوك خدمتلر ایتمشدر. علمی قسمنده: «كره واسطوانه»، «شبه كره‌لر وشبه مخروطیلر»، «مسا- حهٔ دائره»، «حلزونلر»، «خطلرله صفحـه‌لرك مركز ثقلتی»، «بر مایعه طالدیریلان اجسامك موا- زنهٔ ثقلتی» عنوانلی كتابلری تألیف ایتمش اولدیغی كبی، علوم مذكوره‌نك عملی قسمنده دخی بر قاچ نوع مقره ومانیوله ایجاد ایتمشـدر، كه نیلك بطاقلقلرینی بونلردن بری واسـطه‌سیله قوروتمشیدی. اجرام سماویه‌نك حركاتنی كوسترر بر نوع كرهٔ مركبه دخی ایجـاد ایتمشیدی. مانیـوله‌یه او قدر اهمیت ویرر ایدی، كه: «بكا بر نقطهٔ استناد ویركز دنیایی یرندن اوینـاته‌یم» دیمش اولدیغی مشهوردر. علم وفنه او قدر طـالمش ایدی، كه بركون حامده یقـانیركن، علم الهوانك بر مسـئله‌سنی حل ایتمش اولمغله، آرتق بر شی دوشونمیەرك، وچپلاق سوقاقلرده قوشه‌رق: (اوریقا، اوریقا!) یعنی «بولدم! بولدم!» دیه باغردیغی؛ وبرده رومالیلر شهره كیردكدن صـكره، كندیسـنی اولدیرمك اوزره، قلیجله اوران نفره: «مسـئله‌مك شكللرینی بوزمه!» دیه خایقـیردیغی مشهوردر. آرشیمدك آثاری قدمادن (اوتوكیوس) طرفندن ینه لسـان یونانیده شرح وتحشـیه ایدلمش اولدیغی كبی، لسان عربی‌یه دخی ترجمه ایله علمای اسلامدن بر چوق ذوات طرفنـدن متعدد شرح وحاشـیه‌لر یازلمشدر. آثار مذكوره‌نك متنلری اوروپاده دفعاتله طبع ایدلمش اولدیغی كبی، اكثر السنه‌یه دخی ترجمه او- لنمشدر.

آرغامسیلا {(Argamasilla) اسپانیاده بو اسمله ایكی كوچك قصبه واردر، كه تفریق ایچـون، برینه «آلبه آرغامسیلاسی» (Arg. d'Alba)، ودیكرینه «قلاتراوه آرغامسیلاسی» (Arg. de Calatrava) دنیلیر. ایكیسی دخی اسپانیا- نك وسطلرنده اولان (چوداد ریاله) ایالتنده اولوب، برنجیسی (غوآدیانه) یعنی (وادی‌یانه) نهری مجراسنك یوقاریلرنده ومادریددن (چوداد ریاله)‌یه كیدن دمیر

يولى خطى اوزرنده واقع اولوب، ١٦٠٠ اهاليسى واردر؛ واسپانيانك اك بيوك شاعرى اولان مشهور (سروانتس) ك بو شهرده بر مدت محبوس بولنمش اولمسيله شهرت بولمشدر. — ايكنجيسى (چوداد رياله) دن (بيادوز) ايالتنه كيدن دمير يولى خطى اوزرنده و(قلاتراوه) نك مرعالرينك كوزللكيله مشهور اولان اووه‌لرى اورته‌سنده اولوب، ٢٥٠٠ اهاليسى واردر. بو شهرده اولدقجه كوزل دانتله ياپيلير.

آرغان { ياخود آرغن (Argan) آفريقاده صحراى كبيرك شمال غربى جهتنده كائن (توآت) مملكتنك منتهاى جنوبنده بر واحدر.

آرغاند { (Argand) حكمت طبيعيه وكيماده مشهور علمادن اولوب، ميلادك ١٧٥٥ تاريخنده اسويچره‌نك (جنو) شهرنده طوغمش و١٨٠٣ ده وفات ايتمشدر. ١٧٨٢ تاريخنده ايكى مجرادن جريان هوا ايله يانار بر نوع لامبه ايجاد ايدوب، چوق دومان ويرن دوز فتيل يرينه ايچى بوش اسطوانى فتيل استعمالنك فائده‌سنى كشف ايتمش در. بو جنس لامبه‌يى پارس اجزاجيلرندن (كينكه) قوه‌دن فعله اخراجله اعمال ايتديكندن، ناحق يره بونك اسمنه نسبتله تسميه اولنقده در. (كينكه) يالكز لامبه‌يه شيشه قومق اصولنى ايجاد ايتمشدر.

آرغانده دل رى { (Arganda del Rey) اسپانياى وسطيده (يكى قشتاله) قطعه‌سنده مادريد ايالتنده ومادريدك ٢٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده، غايت كوزل ايشلنمش بر محلده و(تاج) ايرماغنك تابعلرندن (جارامه) چاينه دوكيلن بر دره‌نك اوزرنده واقع كوزل برقصبه اولوب، ٣٣١٥ اهاليسى وپك مقبول برنوع شرابى واردر.

آرغانيل { (Arganil) پورتكيزك (بيرابايقا) ايالتنده(قويمبره)قضاسنده‌وقويمبره شهرندن ٣٤ كيلومتره‌لك مسافه‌ده واقع ناحيه‌مركزى بر كوچك قصبه اولوب، ٢٦٢٥، وناحيه‌سيله برابر ٣٧,٩٤٢ اهاليسى واردد.

آرغوئلس { (Arguelles) اسپانيانك مشاهير خطباسندن‌اولوب، (آستوريا) مملكتنك (ريبادسلا) شهرنده ميلادك ١٧٧٦ تاريخنده طوغمش، و١٨٤٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اصيل لكن پك فقير برعائله‌يه منسوب اولوب، پورتكيز وانكلتره‌يه مأموريت مخصوصه ايله كوندريله‌رك، كمال موفقيتله ايفاى وظيفه ايتدكدن صكره، اسپانيانك فرانسزلرك استيلاسنه قارشى واقع اولان اختلالنده، بر مجلس مبعوثان تشكيلنه فوق العاده غيرت كوسترمش، ومملكتى اولان (آستوريا) دن مبعوث انتخاب اولنه‌رق، ١٨١٠ تاريخنده برقانون اساسى لايحه‌سى قلمه آلمشيدى، كه ايكى سنه صكره دستور العمل اتخاذ اولنان اسپانيا قانون اساسيسى بو لايحه‌نك ترتيبى اوزرينه مؤسسدر. ١٨١٤ ده حريت طرفدارلغيله اتهام اولنه‌رق، قرال فرديناند طرفندن اون‌سنه مدتله كوركله محكوم‌اولوب، (سبته) حبسخانه‌سنده حبس اولنمش؛ و١٨٢٠ ده‌واقع‌اولان اختلالده محبسدن قورتلوب، داخليه ناظرى، وبعده مجلس مبعوثان رئيسى اولمش؛ و١٨٢٣ ده حكومت سابقه‌نك عودتنده، اسپانيادن نفى اولنه‌رق، آنجق ١٨٣٤ ده وطننه عودت ايده‌بيلمشدر. ١٨٤٠ ده نائب حكومت تعيين اولنه‌رق، قراليچه‌نك سن رشده وصولنه دكين بو مسند معتناده بولنمشدر. طلاقت لسان وبلاغتيله وفوق‌العاده اولان ناموس واستقامتيله مشهوردر.

آرغوس { (Argos) يونانك موره شبه‌جزيره‌سنده، قورنته مع آرغوليده ايالتنك مركب اولديغى بش قضادن برينك مركزى‌اولان بر شهردر، كه (آرغوس) كورفزينك ٦ كيلومتره ايچريسنده بولنان بر كنيش اووه‌ده، و(قورنته) نك ٤٤ كيلومتره جنوب شرقيسنده، ″٩ ′٣٨ °٣٧ عرض شمالى و″٤٩ ′٢٢ °٢٠ طول شرقيده واقع اولوب، ١٠٦٢٠ اهاليسى واردر. شهر (آليقون) طاغندن آيريلوب اووه‌نك ايچنه كيرمش اولان و(لاريسا) دنيلن مخروطى الشكل بر تپه‌نك اتكنده و(پلانيچه) چاينك كنارنده اولوب، اولرك آره‌لرى كنيش باغچه‌لرله تفريق اولنمشدر. بو تپه‌نك اوزرنده شهر قديمك مركزى بولنمش اولان براسكى قلعه‌نك ويرانه‌لرى بولنديغى كبى، شهرك شمالنده اولوب، بر بوغازله (لاريسا) تپه‌سندن آيرلمش اولان ديكر بر تپه‌نك اوزرنده‌دخى زمان قديمده (آسپيس) يعنى «سپر» دنيلن بر قلعه بولنمش ايسه‌ده، اثرى قالمامشدر. ايناخوس طرفندن تأسيس اولنه‌رق، يونانك اك قديم شهرى

اولوب، ازمنهٔ قدیمه‌ده پك بیوك اهمیتی وار ایدی. (یونون) نام الهه‌نك نامنه مؤسس اولان بر معبدی مشهور ایدی. ابنیهٔ عتیقه‌سنك بر چوق خرابه‌لری، دائروی بر تیاترونك ویرانه‌سی، وشهردن تپه‌ده‌کی قلعه‌یه قدر یرآلتندن قیانك ایچنده اویولمش بر کیزلی یولی باقی ایسه‌ده، شهر دفعاتله تخریب ایدلمش اولدیغندن، ابنیهٔ عتیقه‌سندن بر شی قالمامشدر. میلاددن اول ۱۶۰۰ دن ۸۲۰ تاریخنه‌دك آرغولیده حکمدارلغنك پایتختی بولنمش، وتاریخ مذکورده بر جهوریته تحویل اولنه‌رق، یونانك ایکنجی درجه‌ده اولان جهوریتلری صره‌سنه یکمشیدی. قبل المیلاد ۱۴۶ تاریخنده رومالیلرك ضبطنه یکمشیدی. اون اوچنجی عصر میلادیده شرق ایمپراطورلغنك اهل صلیب طرفندن تقسیمی زماننده آرغوس (ژنوفروی) ك حصه‌سنه دوشوب، بونك طرفندن آتنه دوقه‌سنه ترك اولنمشیدی. ۷۹۹ تاریخ هجریسنده یلدیرم سلطان بایزید حضرتلری طرفندن فتحله، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اوله‌رق، بر طاقم تاتار مهاجرلری طرفندن اسکان اولنمشیدی. میلادك ۱۶۸۶ تاریخنده وندیکلیلرك ضبطنه یکوب، سلطان احمد خان ثالث حضرتلری زماننده و۱۱۲۸ تاریخ هجریسنده استرداد اولنمش، ویونانك استقلالنه دکین، دولت عثمانیه‌نك النده قالمشدر.

آرغوس (Argus) آرغوس شهرینك بانیسی اولان (ایناخوس) ك نسلندن اولوب، شهر مذکورك دردنجی حکمداریدر. (سیکیون) شهری اهالیسی طرفندن قتل اولنان (آپیس) ه وارث اولمش، وبونك انتقامنی آلمشدر. (قریاسوس) و (قورباس) اسمنده ایکی اوغلی وارایدی، که کندیسندن صکره حکومت سورمشلردر.

آرغوس آمفیلوخیوم (Argos Amphi-lochium) یونان قدیمده (آقارنانیا) مملکتنك شمالنده وناره کورفزی ساحلنده بولنمش بر شهر قدیمك اسمیدر، که بعده (فیلوکی) تسمیه اولنمشدر.

آرغوس پانوپتس (Argus Panoptès) سالف الذکر آرغوسك تورونی وآرغوس شهرینك حکمداری ایدی. اساطیر یونانیه‌یه کوره، بونك یوز کوزی اولوب، اویودیغی وقت، یالکز اللیسی قپانیر ودیکر اللیسیله ینه کورورمش. بونك ایچون، مشترینك زوجه‌سی اولان (یونون) نام الهه اورتاغی (یو) نك محافظه‌سنی بوکا حواله ایتمش ایسه‌ده، عطارد بودوك چاله‌رق آرغوسی، دیکر اللی کوزینی دخی قپایه‌جق صورتده، اویوتوب، باشنی کسمش. (یونون) بونك کوزلرینی طاوسك قویروغنه نقل، ویا کندیسنی طاوسه قلب ایتمش.

آرغوستولی (Argostoli) یونانك جزایر سبعه‌دن اولان (کفالونیه) آطه‌سنده، آطه‌نك ساحل غربیسنده کائن بر بیوك کورفزك ایچنده بولنان برقویده واقع بر شهردر، که جزیرهٔ مذکوره‌نك مرکزی اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی واردر. عجایب طبیعتدن اوله‌رق، شهرك شمالنده کورفزله قویك آره‌سنده اوزانان برشبه جزیره‌نك اوجنده قیالرك آره‌سنه کلیتلی دکیز صویی کیره‌رك، بر جریان دائمی حاصل ایدوب، ایکی بیوك دکرمن چویریور. انکلتره‌نك النده ایکن، (آرغوستولی) شهری جزایر سبعه‌نك مرکز عمومیسی ایدی.

آرغولیده (Argolide, 'Αργολίς) یونانك موره شبه جزیره‌سنده بر قطعه‌سیدر، که (قورنته) ایله برابر بر ایالت تشکیل ایدیور. آرغولیده مع قورنته ایالتی بش قضایه منقسم اولوب، بونلرده: ناوپلیا، آرغوس، قورنته، (اسپچا) مع (هرمونیس) و(هیدرا) مع (کیتیره) قضالریدر. ایالت مرکزی ناوپلیا شهری اولوب، اصل آرغولیده ناوپلیا کورفزیله اکینه کورفزی آره‌سنده شرق جنوبی‌یه ممتد برشبه جزیره‌دن عبارتدر، که شمال غربی جهتنده دخی ایالتك قسم دیکری اولان (قورنته) قطعه‌سی بولنوب، قورنته کورفزینك سواحل جنوبیه‌سنه قدر ممتد اولور. ایالت قره طرفندن غرباً (آخائیا) وغرب جنوبی جهتندن (آرقادیا) ایالتلریله محدود، وشمال شرقی طرفندن قورنته برزخنده آتیقه ایالتنه ملاصقدر. اراضیسی موره‌نك سائر طرفلری کبی طاغلق اولوب، پك منبت متعدد دره ووادیلری دخی واردر. باشلیجه قصبه‌لری ناوپلیا، آرغوس، قورنته، قاستری وپورو شهرلریدر. ایالتك اهالیسی ۱۲۷ ۸۰۰ نفوسدن عبارت اولوب، بر قسمی وعلی‌الخصوص ساحل وآطه‌لرك اهالیسی آرناوود جنسنه منسوبدر. — آر-

غولیده اك اسكی زمانده (پلاسجع) دنیلن قومك مسكنی اولوب، آرغوس شهرینك بانیسی اولان (ایناخوس) ك نسلندن كلن حكمدارلرك النده ایدی. میلاددن ۱٦ عصر اول مصردن (بلوس) ك اوغلی (داناؤس) اسمنده بر آدم كلوب، پلاسجلری مملكتدن اخراجله «بلوسیلر» سلالهسی حكومتنی تأسیس ایتمش؛ وبو سلالهدن (آباس)ك وفاتنده، آرغولیده بونك اوغللری بیننده تقسیم اولنهرق، برقاچ حكومته منقسم اولمشیدی، كه اك اهمیتلیسی (آرغوس) حكومتی اولوب، بو شهرده تروآ محاربهسی زماننده (آغاممنون) حكمدار ایدی. قبل‌المیلاد ۸۲۰ تاریخنده حكمدارلق لغو اولنهرق، برقاچ رئیسك ریاستی آلتنده بر نوع جمهوریت تشكل ایتمش؛ و ٦۰۰ تاریخندن صكره مملكت بر چوق وقت اسپارطهلیلرك ضبطنده بولنمش؛ وقبل المیلاد ۲۳۳ تاریخنده (آخائیا) هیئت اتفاقیهسنه داخل اولوب، میلاددن ۱٤٦ سنه اول بو هیئته داخل اولان اقطار سائرهایله برابر رومالیلرك الینه كچمش؛ واوندن صكره قسطنطینیه قیصرلرینه، اهل صلیب فرنكلرینه وونديكليلره كچهرك، نهایت دولت عثمانیهنك قبضهٔ تصرفنه كیرمكله، یونانك استقلالنهدكین ممالك عثمانیهدن بولنمش؛ ویونان دولتنك تشكیلنده (قورنته) ایله برابر برایالت اعتبار اولنمشدر.

آرغون { (Argoun) چینك شرق شمالی حدودنده واقع (آمور) ایرماغنی تشكیل ایدن ایكی بیوك نهرك بریدر، كه اصل اسمی (اورخون) در. [«اورخون» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

آرغون { آرسلان — [«آرسلان آرغون» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

آرغون { شمس الدین آلب — [«آلب آرغون» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

آرغون خان { چنكیزك سلالهسندن اباقاخانك اوغلی وهلاكونك تورونی ایدی. پدرینك حیاتنده خراسانده والی اولوب، پدرینك وفاتنده تخت سلطنته اوتورمش اولان سلطان احمدك (كه اصل اسمی تكودار ایدی)، شرف اسلامله مشرف اولمسندن طولایی، سلطنتنی طانیمق ایستهمیهرك، برادرلریله برابر عصیانله، مشارالیه سلطان احمدی قتل، و ٦۸۳ تاریخ هجریسی جمادی‌الاولنده تبریزده تخته جلوس ایتمشدر. پدرینك وزیری اولوب، مغول حكمدارلری سراینك احوالندن بیزار اولمغله اصفهاننده اختیار عزلت ایتمش اولان صاحب دیوان شمس‌الدین محمدی، پدری ابقا خانی تسمیم ایتمش اولمق افتراسیله، درت اوغلیله معاً قتل ایتمشدر. ظالم ونااهل بر حكمدار اولوب، امور حكومتی امیر بوغا وطبیبی اولان یهودی سعدالدولهنك الینه براقمش؛ وسعدالدولهنك، حركات واقعهسندن طولایی، رجال دولت طرفندن قتل اولنمسی اوزرینه، كدرندن ٦۹۰ سنهٔ هجریهسی ربیع‌الاولنك بشنجی كونی فوت اولمشدر. مدت سلطنتی ٦ سنه ۹ آیدر.

آرغونسكی { (Arghounski) سیبریانك جنوب شرق جهتنده، (بایقال) كولنك اوتهسنده اولوب، (ماوراء بایقال) دنیلن ایالتنده آمور ایرماغنك تابعی اولان آرغون نهرینك ساحل یسارنده ۵۱° ۳۷′ عرض شمالیده واقع بر كوچك ومستحكم قصبه اولوب، یالكز ۸۰۰ اهالیسی، وآنجق تجارتجه وقربنده بولنان كومش معدنی حسبیله اولدقجه اهمیتی واردر.

آرغونشاه { امیر — جانی قربانی. هجرت نبویهنك ۷۳۸ تاریخلرنده نیشابور وطوسده مستقلاً حكومت سورمش برامیردر.

آرغوناوت { یاخود آرغونوت (Argonautes, Ἀργοναῦται) یونان قدیمك خرافاتله مخلوط تاریخ قدیمنه كوره، آلتون یپاغی طوپلامق اوزره، پك اسكی برزمانده قافقاسیه سواحلنه سیاحت ایتمش اولان برطاقم قهرمانلردر، كه آرغوس شهرنده ویاخود شهر مذكورك حكمداری آرغوسك حمایهسی آلتنده انشا اولنمغله (آرغو) تسمیه اولنان بركی‌یه سوار اولهرق، قره دكیزه كیتمشلردر. عددلری مختلف فیه اولوب، اللی كشی اولدقلری مرویدر. ایچلرندن یاسون، هركول (یاخود ایراقلیس)، اورفیوس، تیفوس، اسكولاب (یاخود اسقلیبوس)، لونكیوس، قاستور، پولوكس، قلایس، زتیس، تودیوس ونستور مشهور درلر. بونلردن هركول یولده آرقداشلرندن آیرلمشدر. بونلر تسالیانك (پولقوس) اسكلهسندن حركتله، بیك درلو مهالك ومخاطراته اوغرادقدن، وبرچوق وقتلر دكیز اوستنده قالدقدن صكره، محل مقصودلرینه واصل اولوب،

اورا حكمدارينك قيزى (ميديا) نك ياردميله آلتون ياغى قاپمشلر؛ وبر روايته كوره طونه طريقيله آق دكيزه، ديكر برروايته كوره‌ده (وولغا) نهرى طريقيله بحر بالطيقه واورادن بحر محيط آطلاسى‌يه چيقمش، وسينه بوغازندن آق دكيزه كيره‌رك، مملكتلرينه عودت ايتمشلر در. طونه و (وولغا) نك بحر سفيد وبحر بالطيقله اختلاطلرى اولمديغندن، بونلرك بوايكى طريقك بريله عودتلرى بو روايتك برمصالدن عبارت اولديغنى كوستريور. مورخينك بعضيسى بوسياحتك سيارآتك حركاتندن كنايه اولديغنى بيان ايتمشلر ايسه‌ده، بعضيسى‌ده اساساً بويله بر سياحتك وقوع بولمش اولديغنى، وقافقاسيه‌ده‌كى آلتون معدنلرينى اخراج وياخود اورالرينى اسكان ايتمك مقصديله وقوعنى التزام ايتمشلر در. هر حالده بو سياحتك ميلاددن ۱۳ عصر اول وقوعى مظنون اولوب، بو وقوعات يونان قديم شعرا ومورخلرينى پك چوق اشغال ايتمشدر. يونانك اك اسكى شاعرى اولان (اورفيوس) بوسياحتى نظمه چكمش ايسه‌ده، بو شاعرك منظومه‌سى اصلى اوزرينه محافظه اولنه‌ميوب، متأخرين طرفندن تغيير اولنمشدر. بعده ردوسلى (آپولونيوس) دخى بوكا دائر يونان لساننده بر منظومه يازمش اولديغى كبى، (اواريوس فلاقوس) دخى لاتين لساننده بو حكايه‌يى نظمه چكمشدر. بو حكايه جغرافيا حقنده او وقتكى معلوماتى مصور اولمق حسبيله اهميتى حائزدر.

آرغونه { (Argonne) فرانسه‌نك شرق طرفلرنده ايكى آلچق سلسلهٔ جبالدر، كه (قوسيل) طاغلرندن آيريلوب، (موزه) نهرى وا-ديسنك ايكى طرفنده اوله‌رق، جنوبدن شمال غربى‌يه طوغرى ممتد اولورلر. بونلردن شرق طرفنده‌كينك اك يوكسك محلى ۵۴۸، وغرب طرفنده‌كينك دخى ۴۰۰ متره ارتفاعنده‌در. اصل آرغونه اسمى بو طاغلرك شمال طرفنه ويريليور، كه (آرونه) مملكتنده اولان (سدان) شهرينه قدر ممتد اولور. بو قطعه غايت ضارب قيالر وغايت صيق اورمانلرله مستور اولوب، يالكز طار بوغازلردن كچر بعض كيزلى يوللرى واردر.

آرغويا { (Argovie) وآلمانجه آرغاو (Aar-gau) اسويچره جمهوريتنك مركب اولديغى ۲۲ نواحينك برى اولوب، شمال طرفنده واقع ناحيه‌لردندر. شمالاً (رين) نهريله (باده) بيوك دوقه‌لغندن آيرلمش، غرباً (باله)، (سولوره) و(برنه) ناحيه‌لريله، جنوباً (لوچرنه) ناحيه‌سيله، شرقاً (زوغ) و(زو-ريخ) ناحيه‌لريله محدود ومحاطدر. سطحى ۱۴۰۵ مربع كيلومتره اولوب، وسعتجه اسويچره نواحيسنك طقوزنجى درجه‌سنده ايسه‌ده، اهاليسى ۱۹۱۰۰۰ اولمغله، نفوسجه دردنجى درجه‌ده‌در. اهاليسنك همان كافه‌سى آلمان اولوب، نصفندن زياده‌سى پرو-تستان، نصفنه قريب مقدارى قتوليك، و ۱۵۵۰ نسى دخى يهوديدر. بو ناحيه ميلادك ۱۸۰۳ تاريخنده تشكيل اولنه‌رق، اسويچره هيئت متفقه‌سنه داخل اولمشدر. مركزى (آراو) شهريدر. بروجه آتى ۱۱ قضايه منقسمدر: آراو، بادن، برمغارتن، بروغ، قولم، لانوفنبورغ، لنكبورغ، مورى، راينفلدن، زوفينكن، زورزاخ. حكومتى جمهوريت مطلقه او-لوب، ۲۰۰ اعضادن مركب بر مجلس مبعوثانى، و ۸ اعضادن مركب بر مجلس دائميسى واردر. بو ناحيه تماميله (رين) ايرماغنك حوضه‌سنده واقع اولوب، نهر مذكوره دوكيلن (آر) چايى جنوب شرقيدن شمال غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، ناحيه‌يى غير مساوى وهر جهتله غيرمشابه ايكى قسمه تقسيم ايديور. اسويچره‌نك هر طرفى اولديغى كبى، بو ناحيه دخى طاغلق يرلردن عبارت ايسه‌ده، هيچ برطاغنك ۸۸۰ متره‌دن زياده ارتفاعى يوقدر. (آر) نهرينك صول طرفنده‌كى يرلر اراضئ كلسيه‌دن اولوب، (جورا) سلسله‌سنه، ونهر مذكورك صاغ طرفى ايسه آلب سلسله‌سنه منسوب وبعض منبت دره‌لر ومرعالرله مستور اوله‌رق، طاغلر تپه‌لرينه قدر آغاجليدر. بو طرفده اسويچره ايليجه-لرينك اك ايشلكى اولان (شينچناخ) ايليجه‌سى بولنور. (آر) نهرندن بشقه بونهره وياخود طوغريدن طوغرى‌يه (رين)ه دوكيلير بر قاچ چايى‌ده واردر، كه بونلرك اك بيوكلرى (رايس) و(ليمات) چايلرى اولوب، بونلرده (آر) و(رين) كبى سير سفائنه صالحدرلر. هواسى (جورا) سلسلهٔ جبالنه منسوب اولان غرب طرفنده پك قرارسز وسرت ايسه‌ده، آلپ سلسله‌سنك اتكلرنده دها معتدلدر، آنجق بو طرفده‌كى اهالينك چوغنده كردان اورى بولنور، وصاغر وديلسز طوغمش آدملرى چوقدر. كومور وتباشير معدنلريله معدن صولرى وار در. اراضيسى منبت اولوب، غايت كوزل ده

ایشلندیکندن، بطال یرلری پك آزدر، واورمان، چایر وباغلری زیادەدر. صیغیر وکچی وسائر حیواناتی دخی آز دکلدر. صنایعدن یوك وایپك معمولاتی وشریت، کاغد، ماکنەلر انواعی، بیچاق، سپت وسائرە اعمالاتی خیلی ایلریلمش اولوب، آلمانیا ایله اسویچرەنك ایچریلری آرەسندە اجرا اولنان تجارتك ممریدر. شوسەلری ودمیر یوللری دخی پك چوقدر.

آرغوین (Arguin) آفریقانك سواحل غربیەسندە ینە بو ناملە یاد اولنان بر کورفزك ایچندە بر آطەدر، کە ۲۰° ۲۷′ عرض شمالی و ۵۷′ ۱۸° طول غربیدە وسنغالك مرکزی اولان (سنت لویی) نك ۴۵۰ کیلومترە شمالندە، (آق برون) لە (مبریك) برونی آرەسندە واقع اولوب، بویی ۷ واکی ۴ کیلومترەدر. اراضیسی قوملق وغیرمنبتدر. اهالیسی اهل اسلامدن اولدقلری کبی، قارشیسندەکی سواحلدە دخی قبائل عربدن بنوسبا قبیلەسی ساکن بولنیور.

آرغە (Arga) اسپانیای شمالینك (ناوارە) قطعەسندە برنهردر، کە پیرنە طاغلرندن نبعانلە، (پامپلونە) شهرینك ودها آشاغیدە برقاچ شهرك ایچندن کچدکدن، وناوارەنك اك منبت یرلرینی اروا ایدەرك، ۱۲۰ کیلومترەلك مسافە قطع ایتدکدن صکرە، (آراغون) نهرینە، وبر آز دها آشاغیدە اونکلە برابر (ابرو) ایرماغنە دوکیلور.

آرفوی (Arfeuilles) فرانسەنك (آلیە) ایالتندە، (لاپالیس) قضاسندە و(لاپالیس) شهرینك ۸ کیلومترە جنوبندە بر بیوك قریە اولوب، ۳۳۰۰ اهالیسی واولدقجە تجارت وصنایعی واردر.

آرق (Arc) فرانسەنك جنوبندە «رون اغزی» ایالتندە برنهردر، ایالت مذکورەنك حدودی خارجندە (وار) ایالتندە (پورسیو) طاغندن نبعانلە، (اکس) شهرینك ۲ کیلومترە جنوبندن کچەرك، ۸۰ کیلومترەلك مسافە قطع ایتدکدن صکرە، (برە) کولنە دوکیلور. یازین همان قورومق درجەسنە کلیرسەدە، قیشین صولری پك چوق وجریانی خیزلیدر. روما سردارلرندن (ماریوس) میلاددن ۱۰۲ سنە اول بو نهرك کنارندە (کیمبر) لری منهزم ایتمشدر.

آرق (L'Arc) فرانسەنك جنوب شرق طرفندە کائن (ساووآ) قطعەسنك سریع الجریان بر نهریدر، کە آلپ سلسلەسندە (لوانە) طاغنك ۲۸۱۶ مترە ارتفاعی اولان براتکندن نبعانلە، جسیم، چبلاق ودهشتانکیز طاغلر آرەسندە برقوس تشکیل ایدەرك، ۱۵۰ کیلومترەلك مسافە قطع ایتدکدن صکرە، صولدن (ایزرە) نهرینە دوکیلور. پارسدن (تورینو) یە کیدن جادە بر خیلی مسافەدە بو نهرك کنارندن کچدیکی کبی، دمیر یولی دخی بونك کنارندن کچر. حوضەسی ۲۱۰۰ مربع کیلومترەدر.

آرق (Les Arcs) یعنی «کمرلر». فرانسەنك جنوبندە (وار) ایالتنك (دراکینیان) قضاسندە، صولدن (آرژان) نهرینە دوکیلن بر درەنك، ومارسلیادن ایتالیایە کیدن دمیریولنك اوزرندە بر کوچك قصبە اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی، وجوارندە دمیرلی معدن صولریلە خیلی آثار عتیقەسی واردر.

آرقادلر آقادمیاسی [«آقادمیا» مادەسنە مراجعت بیوریلە.]

آرقادە (Arcade) ایتالیای شمالیدە وندیك قطعەسنك (ترویزە) ایالتندە، (مونتە بلونە) قضاسندە و(مونتە بلونە) شهرینك ۱۴ کیلومترە شرقندە واقع بر بیوك قریە اولوب، ۲۷۴۰ اهالیسی واردر.

آرقادی (Arcadi) کرید جزیرەسنك قندیە سنجاغندە (ایدا) طاغنك شرقە طوغری اوزانان بر شعبەسنك شمالی اتکندە واقع بر ناحیە وبونك مرکزی اولان بر بیوك قریەدر. کرید اختلالندە ارباب عصیانە مهمات نقل ایتمکدە ایکن عثمانلی دونغاسی طرفندن ضبط اولنان (آرقادی) واپوری دخی بو ناحیەنك اسمیلە تسمیە اولنمشیدی.

آرقادیا (Arcadie) یونانك مورە شبەجزیرەسندەکی ایالاتندن بر ایالتدر، کە شبە جزیرۀ مذکورەنك وسطیلە سواحل شرقیەسنك بر قسمنی جامع اولوب، شمال وشمال غربی طرفندن آخائیا مع الیدە ایالتیلە، شمال شرقی طرفندن آرغولیدە مع قورنتە ایالتیلە، شرقاً (ناوپلیا) کورفزیلە، جنوباً (لاقونیا) ایالتیلە، غرباً وجنوب غربی طرفندن دخی (مسینیا) ایالتیلە محدود ومحاطدر. آرقادیا ایالتی بروجە

آنی درت قضایه منقسمدر: غورتنیا، مانیتنیا، کینوریا، مغالوپولیس. مرکز ایالت تریپولیچه شهریدر. ایالتك قسم اعظمی موره شبه جزیره‌سنك مرکزنده اولان طاغلق ومرتفع محللردن عبارت اولوب، هواسی غایت سرت واراضیسی زراعته غیر صالحدر. طاغلرینك اك مرتفعلری (لیکیون) و(منال) طاغلریدر. موره شبه جزیره‌سنك اك مرتفع یری اولملق مناسبتیله بو شبه جزیره‌نك هر طرفنه آقان نهرلردن اکثریسی بو مملکتك طاغلرندن نبعان ایدیور. بونلرك اك بیوکی زمان قدیمده (آلفیا) والیوم (روفیا) دنیلن نهردر، که بری آرقادیانك شمالنده ودیکری جنوب غربیسنده آقه‌رق (مسینیا) و(الیده) حدودنده برلشلن ایکی چایك اجتماعندن حاصل اولوب، آرقادیانك حدودندن دکیزه قدر الیده ایله مسینیانك خط حدودینی تعیین ایدر. اهالیسی باشلیجه چوبانلقله کچینیرلر. یالکز ساحلده بولنان (کینوریا) قضاسنك بعض منبت وکوزل دره وبایرلری وبر قاچ کوچك لیمانی واردر. ایالتك سطحی ۳۲۹۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۳۱۷۴۰ کشیدر، که هرمربع کیلومتره باشنه ۲۵ کشی دوشر.

زمان قدیمده آرقادیا شرق-جنوبی طرفندن دکیزه قدر ممتد اولمیوب، موره شبه جزیره‌سنك مرکزندن عبارت، وموقعنك متانتیله واهالیسنك جسارت ووحشیلکیله مشهور ایدی. آرقادیالیلر اسکیدن بری چوبانلقله مشغول اولوب، باشلیجه مرعالر الهی زعم اولنان (پان) وخرسزلق الهی عطارده عبادت ایدرلردی. ابتدا هر بری کندی باشنه بر جمهوریت حالنده اولان اون بر ناحیه‌دن عبارت اولوب، بر مرکز عمومیسی یوغیدیسه‌ده، میلاددن ۳۷۰ سنه اول (مغالوپولیس) یعنی «بیوك شهر» نامیله بر شهر تأسیس وبونی مرکز اتخاذ ایتمشلردر. اوندن اول آرقادیانك حکمدارلری بولنمش ایسه‌ده، بونلردن ایکنجی آرستوقرات متفقلری بولنان مسینه‌لیلره خیانت ایتدیکندن، میلاددن ۶۷۱ سنه اول اهالی حکمدارلغی لغو ایدوب، بر وجه مشروح اون‌بر ناحیه‌لك هر بری کندی کندینه اداره اولنغه باشلامشلردی. آرقادیا مؤخراً آخائیا هیئت اتفاقیه‌سنه داخل اولمشیدی، وبو اتفاقك اك بیوك سردارلرندن (فیلوپومن) آرقادیالی ایدی. میلاددن ۱۴۶ سنه اول بوده یونانك سائر طرفلری کبی رومالیلرك النه دوشمش؛ ومیلادك ۱۲۰٤ تاریخنده وندیکلیلر طرفندن ضبط؛ و۸۷۵ تاریخ هجریسنده، یونانك سائر بر چوق طرفلریله برابر، ابوالفتح سلطان محمد ثانی حضرتلرینك ید جلادتلریله فتح اولنه‌رق، یونانك استقلالنه دکین ممالك عثمانیه‌دن معدود بولنمشدر. — ایمپراطور (آرقادیوس)ه نسبتله بر آره‌لق مصرك برقسمنه دخی بونام ویرلمشدر.

آرقادیا (Arcadia) موره شبه جزیره‌سنك ساحل غربیسنده آرقادیا کورفزی ایچنده برکوچك قصبه‌در، که مسینیا ایالتنی ترکیب ایدن بش قضادن (تریفیلیا) قضاسنك مرکزی اولوب، (قالاماته) شهرینك ٥٤ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و۲٥۰۰ اهالیی جامعدر. بوشهر اسکی (کیپاریسیا) شهرینك خرابه‌لری اوزرینه مبنی ودکیزدن ۲ کیلومتره اوزاق عارضه‌لی بر بایره اولوب، اطرافی نباتاتك کثرتیله زمردکبی اولمغله، منظره‌سی پك کوزلدر. جنوب طرفنده مرتفع بر قیانك اوزرنده خراب بر قلعه‌سی واردر. زمان قدیمده موره‌نك او طرفده‌کی اسکله‌لرینك اك مهملرندن، وفرنکلر زماننده موره‌نك اك مستحکم مواقعندن بولنمش، ویونان اختلالی زماننده مصرلی ابراهیم پاشا طرفندن تخریب اولنمشدر.

آرقادیا (Arcadia) آمریقای شمالیده دومینیون قطعه‌سنده «یکی اسقوچیا» ایالتنك (یارموت) قضاسنده و (یارموت) شهرینك قربنده آلتون فلیزلرینی حاوی برتپه‌نك اوزرنده واقع بر قصبه در.

آرقادیوس (Arcadius) روما شرق ایمپراطورلغنك یعنی قسطنطینیه روم قیصرلرینك برنجیسی اولوب، عموم روماللیلر ایمپراطوری بیوك تئودوسیوسك اوغلی وغرب ایمپراطوری اولان (هونوریوس)ك برادری ایدی. میلادك ۳۹٥ تاریخنده، اون سکز یاشنده اولدیغی حالده، تخته چیقوب، غایت کوشك وتدبیرسز بر حکمدار اولمغله، اداره اموری وکلاسندن (روفن) ایله مابینجیسی (اوتروپ)ك وزوجه‌سی (اودوقسیا)نك النه براقشیدی. شمالدن هجوم ایدن اقوام وحشیه‌نك یولنی کسه‌مه‌مش؛ وامور مذهبیه‌ده (آریوس)ك اعتقادینه تابع اولانلری حمایه ایله، عندالنصارا اعزه‌دن معدود اولان (یوآن قریسوستوم)ی نفی ایتدیکندن، عمومك

مظهر نفرتی اولوب، میلادك ۴۰۸ تاریخنده ۳۱ یاشنده وفات ایتمشدر.

آرقاس (Arcas) اساطیر یونانیه یه کوره ابو الآلهه مشترینك (قالیستو) نام زوجه سندن متولد اوغلی اولوب، اوندن اول (پلاسجیا) تسمیه اولنان آرقادیانك حکمداری اولمش، و بو مملکت بونك اسمنه نسبتله آرقادیا تسمیه اولنمشیدی. گویا بر کون طاغلرده آولارکن آیی صورتنه گیرمش اولان والده سنه راست گلوب، اولدیرمکه تصدی ایتدیککندن، مشتری، بونك اوکنی آلمق ایچون، درحال کندیسنی دخی آیی یه تحویل ایله، ایکیسنی ده کوکه چیقارمش؛ و بونلر کوکده دب اکبر و دب اصغری تشکیل ایتمشلر.

آرقاس (Arcas) آمریقاده مکسیقه کورفزنده (یوقاتان) شبه جزیره سنك ۱۵۰ کیلومتره غربنده بر طاقم کوچك آطه لرله قیالر در، که °۲۰ ′۱۲ ″۳۶ عرض شمالیده واقعدرلر. — آفریقای غربینك (سنغامبیا) مملکتنده (ریو غرانده) نهری منصبی قارشیسنده دخی بو اسمله مسمی بر کوچك آطه واردر، که °۱۱ ′۴۰ عرض شمالیده واقعدر.

آرقاشون (Arcachon) فرانسه نك ساحل غربیسنده، (ژیروند) ایالتنك (بوردو) قضاسنده و (بوردو) شهرینك ۵۶ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه در، که یکرمی سنه اول کوچك بر قریه ایکن، هواسنك لطافت و ملایمتی و علی الخصوص کوکس علتلرینه مبتلا اولانلر ایچون اطبا طرفندن توصیه اولنمسی، و دکیز بانیه لرینك ایلکی مناسبتیله، بر قاچ سنه ظرفنده بیوجك بر قصبه اولوب، منتظم سوقاقلر و چام اورمانلری ایچنده کوزل کوشکلر و باغچه لر یاپلشدر؛ و شهر کوندن کونه بیومکده در. هر سنه بانیه ایچون کیدنلرك عددی یوز بیك راده لرنده در. هله قیشین فرانسه نك اك کوزل هوالی شهریدر. — آرقاشون قویی غاسقونیه کورفزینك شرق طرفنده اولوب، دوری ۸۰ کیلومتره قدردر، و طار بر بوغازله کورفزدن آیرلمش اولدیغندن، کمیلر ایچون بر ملجأ ایسه ده، مدخلی درین اولمدیغندن، بیوك سفائن کیره مز. بو قویده پك چوق بالیق چیقار.

آرقانساس (Arkansas) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه نك «قیالی طاغلر» ندن °۳۹ عرض شمالی ایله °۱۰۹ طول غربیده نبعان ایله، شرق و شرق جنوبی یه طوغری آقه رق، (ایندیانه) یاخود (هندیانه) نهرینی دخی صاغدن اخذ ایله، °۳۳ ′۵۴ عرض شمالی و °۹۳ ′۳۰ طول غربیده (میسیسیپی) ایرماغنه دوکیلور بر نهردر. بو نهر (قولورادو) جمهوریتنده باشلایوب، (قانساس) جمهوریتیله «هندیلر مملکتندن» کچدکدن صکره، (آرقانساس) جمهوریتنك حدود غربیه سنه قدر واصل اولور. مجراسی غایت طولاشیقلی ایسه ده، دوز و ساکن اولوب، قیالری و پك اینیشلی یرلری یوقدر. طولی ۳۰۰۰ کیلومتره قدر اولوب، طوله جه (میسوری) دن صکره میسیسیپینك اك اوزون تابعی ایسه ده، صوینك مقدارنجه (اوهیو) دن صکره کلیر. سنه نك اکثر موسملرنده کمیلر (میسیسیپی) یه دوکلدیکی محلدن ۱۳۰۰ کیلومتره یوقاری یه قدر چیقار. بو نهرك مجراسنده بیوك شهر اوله رق یالکز (لیتله روق) شهری بولنیور، که آرقانساس جمهوریتنك مرکزیدر.

آرقانساس (Arkansas) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه نك وسطلرنده بولنان جمهوریتلردن اولوب، هیئت متفقه یه دخولی صره سنجه ۲۶ نجی و اهالیسنك کثرتنجه ۲۵ نجی جمهوریتدر. غربدن شرقه ایچندن کچه رك (میسیسیپی) ایرماغنه دوکیلن (آرقانساس) نهرینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. سطحی ۱۳۵۱۹۳ مربع کیلومتره اولوب، مربعه قریب بر شکلده در، چونکه اطراف ثلثه سی، ممالك مجتمعه نك اکثریسنده اولدیغی کبی، خطوط مستقیمه ایله محدود اولوب، یالکز شرق جنوبی حدودی (میسیسیپی) نهرینك مجراسندن عبارتدر. شمالاً (میسوری)، غرباً «هندیلر مملکتی» و (تکساس)، جنوباً (لویزیانه) و شرقاً دخی (میسیسیپی) و (تنس) جمهوریتلریله محدود و محاطدر. شرق طرفنك یعنی (میسیسیپی) ایرماغی وادیسنك اکثر طرفلری بطاقلق ایسه ده، غرب شمالی طرفنده کی (اوزارق) طاغلرینك اتکلرنده هوا معتدل اولوب، اقالیم معتدله یه مخصوص نباتات و محصولاتی، و آرقانساس نهرینك جنوبنده دخی هوا زیاده جه صیجاق اولوب، ممالك حاره یه مخصوص محصولاتی واردر. — بو مملکت میلادك ۱۵۴۱ تاریخنده اسپانیالی (سوتو) طرفندن کشف، و ۱۶۱۵ تاریخنده فرانسزلر طرفندن اسکان اولنه رق، (لویزیانه) نامیله تسمیه اولنان بیوك قطعه-

نك اقسامندن عد اولنمش؛ و ١٨٠٣ تاريخنده بو قطعه ايله برابر بيوك بوناپارت طرفندن ممالك مجتمعه هيئتنه صاتلشدر. ١٨١٩ ده لويزيانه‌دن آيريلوب، آيريجه بر ايالت اعتبار، و ١٨٣٦ ده بر جمهوريت صفتيله ممالك مجتمعه هيئت متفقه‌سنه قبول وادخال اولنمشدر. ممالك مجتمعه‌نك اك آز ترقی ايتمشلرندن اولوب، فابريقه‌لری هيچ يوق كيبدر، ودمير يوللری پك آزدر. چينقو، مغنزيا، كور، طوز و سائر معدنلريله معدن صولری چوق ايسه‌ده، وسائط نقليه‌نك فقدانندن طولايی الآن لايقيله ايشلنمه‌مكده‌در. مركزی (لتيله روق) شهری اولوب، بوندن بشقه بيوك شهری يوقدر. اهاليسی ١٨٣٠ تاريخنده ١٤٢٧٣ كشيدن عبارت بولنمش ايكن، ١٨٧٠ تاريخنده ٤٨٤ ١٦٧ كشی‌يه بالغ اولمشيدی؛ او وقتدن بری البته دها آرتمشدر.

آرقانساس پوست { (Arkansas Post) ممالك مجتمعه‌نك (آرقانساس) جمهوريتنده وآرقانساس نهرينك ساحل يسارنده، وبو نهرك (ميسيسيپی) يه دوكلديكی محلدن ٨٠ كيلومتره يوقاريده، و(لتيله روق) شهرندن ٤٩٠ كيلومتره آشاغيده بر قصبه در، كه بو جمهوريتك اك اسكی قصبه‌سی اولوب، ميلادك ١٦٨٥ تاريخنده دريلری كورك اعماله ياراين حيوانات صيديچون اوراده طولاشان فرانسزلر طرفندن تأسيس اولنمشدر. قضا مركزی اولوب، قضاسنك ٨٢٧٠ اهاليسی واردر.

آرقلوو { (Arklow) ايرلانده‌نك ساحل شرقيسنده، (لينستر) ايالتنك (ويقلوو) قضاسنده، (سنتجورج) بوغازنده (آووقه) نهرينك منصبنده و(دوبلين)ك ٨٠ كيلومتره جنوبنده بر شهر واسكله اولوب، ٥٨٠٠ اهاليسی، كوزل ليمانی وصيد ماهيسی واردر. مذكور بوغازك او بر كنارنده مدوجزر آره‌سنده‌كی فرق ١٥ متره‌يه قدر چيقديغی حالده، آرقلوو ليماننده بو فرقك يالكز بر متره‌دن عبارت اولمسی، وبونك جنوبنده هيچ مدوجزر فرق اولنمامسی عجايب طبيعتدندر.

آرقو { ياخود آرش (Arco, Arch) آوستريانك النده بولنان (تيرول) قطعه‌سنك منتهای جنوبنده، بر اسكی قلعه خرابه‌لرينی حامل اولان بر قيانك آلتنده، واورادن بر ساعت آشاغيده (غارده) كولنه دوكيلن، (سارقه) چايی كنارنده برقصبه اولوب، ٢٥٤٥ اهاليسی واردر. زيتونلری وبال وايپك محصولاتی چوقدر. الآن موجود اولان بر بيوك خاندانك وطنيدر، كه باويره‌ده پك چوق املاكی اولوب، اعضاسی آوستريا طرفندن ايتاليا‌ده واليلك ايتمشلردر.

آرقوپوليس { (Arkopolis) ممالك مجتمعه‌دن (آرقانساس) جمهوريتنك مركزی اولان (لتيله روق) شهرينك نام ديكريدر. [« لتيله روق » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آرقودی { (Arcoudi) يونانك جزاير سبعه‌سندن (آياماوره) جزيره‌سنك جنوبنده واقع بر كوچك آطه‌در، كه شكلی آيی‌يه بكزديكيچون، رومجه « آيی » ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنمشدر.

آرقوريخت { (Arkwright) انكلتره‌نك اك مشهور موجدلرندن اولوب، ميلادك ١٧٣٢ تاريخنده (پرستون) شهرنده طوغمش، و ١٧٩٢ ده وفات ايتمشدر. فقير بر عائله‌يه منسوب اولوب، ٣٦ ياشنه قدر بربرلكله مشغول اولديغی حالده، جراثقال فننه ميل طبيعيسی بولنغله، بر چوق مشكلات وزحتلردن صكره، پاموق بوكمكه مخصوص بر ماكينه ايجاد ايتمشدر، كه هر جهتجه مكمل اولوب، عمومك تعجبنی موجب اولمش؛ و ١٧٧١ ده موجدلك برآتنه نائل اولوب، (دربی)نك (قرومفورت) شهرنده بر فابريقه آچه‌رق، آز مدت ظرفنده بر بيوك ثروت ايدتمشيدی. بو ايجاد پاموق معمولاتنده چوق عمله استخدامنه حاجت براقامغله، معمولات مذكوره‌نك بردن بره فوق العاده اوجوزلانمسنی وبو يوزدن انكلتره‌جه بر بيوك تجارتی موجب اولمشدر.

آرقوس { (Arcos) اسپانيانك ممالك جنوبيه‌سندن آندالوسيا (يعنی نفس اندلس) قطعه‌سنده (قاديس) ايالتنده، ١٦٦ متره ارتفاعی اولان بر قيانك اوزرنده واقع قضا مركزی بر شهر اولوب، ١٢٠٠٠ اهاليسی واردر. بو شهرده پك كوزل سختيان اعمال اولنور. شهر وقتيله بر سور وبرطاقم قله‌لرله محاط ايديسه‌ده، بو استحكاماتك قسم كليسی، طوپراغك قايمسندن طولايی، يقلمشدر. اطرافی مرعالر ومزروعاتله محاطدر. اسپانيا وپور-

تكیزده بو اسمله دها بر قاچ قصبه وقریه بولندیغندن، تفریق ایچون، بوکا (Arcos dela Frontera) یعنی « حدود آرقوسی » دینیلیر.

آرقوس دوقه‌سی { (Duc d'Arcos) اسپانیا طرفندن ناپولی خدیوی اولوب، ظالم وتدبیرسز اولمغله، میلادك ١٦٤٦ تاریخنده (ماسانیلو) اختلالنه سببیت ویرمش؛ وهر نه قدرکه بو اختلالی باصدیره بیلمش ایسه‌ده، غضبه اوغرایوب، عزل اولنمشیدی.

آرقوله { (Arcola) ایتالیانك شمال غربی قسمنده جنوه ایالتنده (اسپچا) کورفزی قربنده بیوك برقریه اولوب، ٣٦٠٠ اهالیسی ومشهور شرابی واردر. — ینه ایتالیاده وندیك قطعه‌سنده (ورونه) ایالتنك (سان بونیفاچو) قضاسنده بو نامله دیکر بیوك برقریه واردر، که ٢١٧٠ اهالیبی جامع اولوب، بیوك بوناپارتك، دها جنرال ایکن، ١٧٩٦ تاریخنده اوراده آوستریا عسکرینی مغلوب ایتمش اولمسیله مشهوردر.

آرقونسه { (Arconce) فرانسه‌نك « ساۋون ولوآر » ایالتنده بر چایدر، که (کیشه) قربنده واقع و ٣٨٥ متره ارتفاعی اولان بر کوچك کولدن چیقوب، جنوب غربی‌یه آقه‌رق، وبعده شماله طوغری دونه‌رك، تقریباً ٨٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (لوآر) ایرماغنه دوکیلور.

آرقونویل { مادام تیرو — (Mme Thiroux d'Arconville) [« تیرو » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرقونه برونی { (Cap Arcona) آلمانیانك اقصای شمالنده بولنان (روکن) آطه‌سنك شمالی اوجنده بر برون اولوب، ٥٤° ٣٨′ ٤٦″ عرض شمالی ایله ٣١° ٥′ ١٣″ طول شرقیده واقعدر. ارتفاعی آنجق ٦٤ متره‌دن عبارت اولدیغی حالده، طوپراغی کلسدن عبارت اولوب، بیاض اولدیغندن، اوزاقدن کورینور. ٢٥ متره یوکسکلکنده بر فناری دخی واردر. بو برونده ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمه اوله‌رق، اسکی اسقاندیناو وجرمانلرك آلهه‌سندن (اسوانتووی) نام الله ایله (هرتال) نام الهه‌یه مخصوص بر معبد وار ایدی، که آطه‌یی

موقتاً ضبط ایتمش اولان دانیمارقه قرالی (والدمار) طرفندن ١١٦٨ تاریخ میلادیسنده هدم اولنمشدر.

آرقوه { (Arque) آمریقای جنوبیده (بولیویا) نك (قوشابامبه) ایالتنده، (ریوغرانده) نهری تابعلرندن برینك اوزرنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قربنده ایلیجه‌لر واردر، وپنیری مشهوردر.

آرقه { (Arques) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن (پادوقاله) ایالتنك (سنت اومر) قضاسنده و (آ) نهرینك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٤١٠٠ اهالیسی، جام، شکر، اسپیرتو فابریقه‌لری واپلیکخانه‌لری واردر.

آرکسیلاس { یاخود آرکسیلاۋس (Arcesilas) یونان قدیم علماسندن اولوب، آناطولینك ازمیردن ادرمیده قدر اولان ساحل غربیسنه مصادف بولنان (اوۋلیا) مملکت قدیمه‌سنك (پتیانه) شهرنده قبل المیلاد ٣١٦ سنه‌سنده طوغمش، و ٢٤١ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. (پولمون) ك شاکردانندن اولوب، یونان طرفلرنده بر چوق وقت سیاحت ایتدکدن صکره، آتنه‌ده توطنله، ایکنجی (آقادمیا) مدرسه‌سنی تأسیس ایتمش؛ و « اسطویق » تعبیر اولنان حکمایه قارشی کلوب، « قاتالپسیا » دنیلن وحواس خمسه ایله حس اولنان شیلرك حقیقی اولمسی لازم کلدیکنی التزامدن عبارت اولان بر فلسفهٔ مخصوصه ایجاد ایتمشیدی.

آرکلاۋس { (Archélaüs) یونان قدیم حکماسندن اولوب، آناطولینك جهت غربیه‌سنده بولنمش اولان (میلت) شهر قدیمنده طوغمشیدی. آناقساغوراسك شاکردانندن وسقراطك معلملرندن اولوب، قبل المیلاد ٤٦٠ تاریخلرنده آتنه‌یه هجرتله، (یونیا) حکماسنك فلسفه‌سنی تدریسه باشلامش؛ واك زیاده طبیعیاته متعلق درسلر ویردیکندن، « طبیعی » لقبیله تلقیب اولنمشیدی. ارضك کروی اولمسی حقنده اك اول برظن حاصل ایدن بو ذاتدر. اخلاق خصوصنده حسنات ایله سیئات بیننده حقیقتده بر فرق اولمیوب، بو فرقك آنجق رسم وعادتك نتائجندن اولدیغنی ادعا ایدیوردی.

آرکلاۋس { (Archélaüs) ماکدونیا حکمدارلرندن (پردیقاس) ك

ولد غیر مشروعی اولوب، بونك وفاتنده مشروع اوغللرینی قتل ایتدیرەرك، قبل المیلاد ٤٦٠ تاریخنده تختی ضبط ایتمش؛ وبونکله برابر، مملکتی حسن اداره وعلوم ومعارفی حمایه ایدەرك، یوناندن بر چوق علما وادبایی سراینه جمع ایتمشیدی. شاعر مشهور (اورپید) دخی عمرینك بر قسمنی بوحکمدارك سراینه چکیرمشدی. آرکلائوس میلاددن ٤٠٥ سنه اول آوده قتل اولنمشدر.

آرکلائوس (Archélaüs) مهردادك سردارلرندن اولوب، یونان ایچون رومالیلرله محاربه‌یه کیریشمش، ومیلاددن ۸۷ سنه اول (سیلا) طرفندن ایکی دفعه مغلوب اولدقدن صکره، مهردادك نظرندن دوشمکله، رومایه چکیلوب اوراده وفات ایتمشدر. — بونك اوغلی دخی بو اسمله مسمی اولوب، روما عسکرنده خدمت ایتمش، و(پومپی) طرفندن (پنطس) یعنی طربزون جهتنده (قومانه) پرنسلکنه تعیین اولنمشیدی. مؤخراً مصر ملکه‌سی و(بطلیوس آولیت) ك قیزی اولان (برنیکه) یی ازدواج ایتمکله، مصر حکمداری اولوب، قبل المیلاد ۵۷ تاریخنده رومالیلره قارشی عصیان ایتمش ایسه‌ده، آلتی آی صکره واقع اولان بر محاربه‌ده روما سردارلرندن (قابینیوس) طرفندن قتل اولنمشدر. — بونك دخی اوغلی بو اسمله معروف اولوب، آنطوان طرفندن (قپادوکیا)نك یعنی آناطولینك قونیه‌دن سیواسه قدر اولان قطعه‌سنك پرنسلکنه تعیین، وآوغوستوس طرفندن دخی بو مسندده ابقا اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً (تیبر) طرفندن عزل، وروماده حبس اولنەرق، میلادك ۱۷ تاریخنده محبسده وفات ایتمشدر.

آرکلائوس (Archélaüs) فلسطین حکمداری بیوك (هرود) ك اوغلی اولوب، میلادك ۳ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، مملکتنك بعضیسنده وارث اولمش ایسه‌ده، تخته چیقدیغی کون تبعه‌سندن ۳۰۰۰ کشی قتل ایتدیکندن، آوغوستوسك غضبنه اوغرایه‌رق، فرانسه‌نك (اویانه) شهرینه نفی اولنمش، واوچ سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

آرکلائیس (Archelaïs) قونیه ولایت وسنجاغنده ارکلی قضاسنك مرکزی اولان (ارکلی) شهرینك اسم قدیمی اولوب، تمدیکی اسمی بوندن غلطدر.

آرکمور (Archémore) یونان قدیمك آرغولیده قطعه‌سنده واقع (نمیا) شهرینك حکمداری (لیقورغوس) ك اوغلی اولوب، خرافات یونانیه‌یه کوره، ممه‌ده ایکن، (آدراست) ك عسکرینك ضابطلری (نمیا) نك اورماننده کچرکن، بونك سود ننه‌سی اولان (هیپسیپیله) یه کندیلرینه بر چشمه کوسترمسنی تکلیف ایتمکله، سود ننه چوجغی یبان کرویزلری اوزرینه قویوب، چشمه‌یی کوسترمکه کیتمش، وکلنجه‌یه قدر چوجغی ییلان صوقمغله، اولو بولمش. بو سببه مبنی (نمیا) ده هر اوچ ویا بش سنه برکره بر پنایر قوریلوب، بر طاقم اویونلر اجرا اولنور، واویونده غالب کلنلر قره‌لره کینه‌رك، باشلرینه یبان کرویزی صارارلردی.

آرکوت یاخود آرکت (Arcot, Arcate) هندستانك جهت جنوبیه‌سنده (دکن) مملکتنك بنکاله کورفزی ساحلنجه ممتد اولان قسم شرقیسندن عبارت بر قطعه‌در، که انکلتره حکومتی طرفندن «شمالی» و «جنوبی» اسملریله ایکی ایالته تقسیم اولنه‌رق، مدارس اداره‌سنه الحاق اولنمشدر. شمالی آرکوت نفس مدارسه ملحق ساحلك بر طار قطعه‌سیله دکیزدن آیریلوب، جنوبی آرکوت حدودندن شمالاً (نلور) و (کوداپه) ایالتلرینه قدر ممتد اولور، غرباً (میسور) ایالتیله محدود در. اك بیوك نهری (پلار) نهری، ومرکزی (چیقور) شهریدر. جنوبی آرکوت ایسه شمالی آرکوتك حدود جنوبیه‌سندن، ساحلك بوینجه (تریچینوپولی) و (تانجور) قضالرینك حدودینه قدر ممتد اولوب، طولی ۱۰۰ کیلومتره قدردر، وغرباً (سالم) قضاسیله محدوددر. مرکزی (کودالور) شهریدر. بونك باشلیجه انهاری (پنایر) و (ولار) نهرلریدر، که بونلرك ایکنجیسی قسماً حدود جنوبیه‌سنی تشکیل ایدیور. فرانسه‌نك النده بولنان (پوندیشری) شهری دخی جنوبی آرکوتك ساحلنده‌در. بتون آرکوتك سطحی ۳٤۵۰۰ مربع کیلومتره اولوب، شمال وغرب جهتی طاغلق ومرتفع وساحله قریب محللری دوز در. منطقهٔ حاره‌ده بولنمغله، هواسی غایت صیجاق اولوب، بعض دفعه حرارت سانتیغراد اللی درجه‌دن یوقاری چیقار؛ اراضیسی دخی اکثریت اوزره قوملق اولمغله، اکثر نهرلرك صولری‌ده قورور. باشلیجه محصولاتی پرنج

ويا موقدن عبارتدر. وقتيله اعمال اولنمقده بولنمش اولان ايجه قاشلر مملكت ايچون بيوك بر ثروت ايديسه‌ده، بو كونكى كونده انكليزلرك اوجوز صاتدقلرى باصمه‌لر بو صنعت محليه‌يى ابطال ايتمشلردر. شمالى آركوتك اهاليسى ٢ ٠٠٧ ٦٦٧، وجنوبينك نفوسى دخى ١ ٧٦٢ ٥٢٥ كشيدن عبارتدر.

آركوت { ياخود آركت (Arcot, Arcate) هندستانك جنوب شرقى طرفنده، (مدارس) اداره‌سنه ملحق شمالى آركوت ايالتنده و(پلار) نهرينك ساحل يميننده، ساحلدن يوز متره قدر ايچريده ومدارس شهرينك ١١٧ كيلومتره جنوب غربيسنده، ١٢° ٥٤′ ١٤″ عرض شمالى ايله ٧٧° ٢′ ١٣″ طول شرقيده واقع بر بيوك شهردر، كه وقتيله بتون مملكتك مركزى ايدى. شهرك اوكنده (پلار) نهرينك وسعتى ٨٠٠ متره ايسه‌ده، قوراقلق موسملرنده بعضاً صويى بسبتون قورور. شهر وقتيله جسيم ومتين استحكاملرله مستحكم ايديسه‌ده، انكليزلر استحكاماتى هدم ايتمشلردر. شهرى نهرك طغياندن محافظه ايچون متين وكوزل بر سدى واردر. اهاليسنك قسم كليسى اهل اسلام اولوب، ايكى مناره‌لى غايت كوزل بر جامع شريفى دخى واردر. اسكى نوابلرينك سرايى ويران حالنده‌در. شهر يكى ايسه‌ده، بونك يرنده اسكيدن (آركدو) اسمنده بر شهر بولنمش اولديغى مرويى، وبو آركدو شهرينك بطليوس طرفندن ذكر اولنان (آرقاتى رجيا) شهرينك عينى اولديغى مظنوندر. عصر سابقده بو شهرك ضبطيچون فرانسزلرله انكليزلر خيلى غوغالر ايدوب، كاه فرانسه وكاه انكلتره طرفندن ضبط، وميلادك ١٧٨٠ تاريخنده هند امراسندن حيدر خانه تسليم اولنمش، و ١٨٠١ ده انكليزلرك الينه چكمشدر. شهرك ٥٠٠٠٠ اهاليسى واردر.

آركوى { (Arcueil) فرانسه‌نك (سينه) ايالتنده، (سو) قضاسنده و (سو) شهرينك ٤ كيلومتره شمال شرقيسنده، وپارسك ٦ كيلومتره جنوبنده، (بياوره) نهرى اوزرنده بر بيوك قريه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى، روماليلرك وقتندن قالمه برصو يولى، خرابه‌لرى مؤخراً بر برى اوستنه بنا اولنمش ايكى جسيم صو يولى وسائر بر چوق ابنيه‌سى، وخيلى محصولات صناعيه‌سيله طاش اوجاقلرى واردر. مشاهير كيمويوندن (برتوله) بو كويده كى كوشكنده بر جمعيت فنيه تشكيل ايتمشيدى، كه علامهٔ مشهور (آلكساندر هومبولد) دخى بو جمعيته داخل ايدى. بو جمعيت «آركوى جمعيتنك خاطره‌لرى» عنوانيله بر رسالهٔ فنيهٔ موقوته نشر ايتمشدر.

آركى { (Archi) ايتاليانك (آبروچى) ايالتنده، (واستو) قضاسنده و واستو شهرينك ٣٨ كيلومتره غربنده، آدرياتيق دكيزينه دوكيلن (سانغرو) نهرينك ساحل يميننه قريب بر كوچك قصبه اولوب، ٣١٢٥ اهاليسى وخراب حالنده بر اسكى سورى واردر.

آركياس { آركيداموس وسائره [«آرخياس» وسائره ماده‌لرينه مراجعت.]

آركيپا { (Arequipa) آمريقاى جنوبيه‌ده (پرو) جمهوريتى آيالات جنوبيه‌سنك اك مهمى اولوب، بحر محيط كبير سواحلى بويجه ممتد غير منبت بر طاقم اووه‌لرله (قورديلر) طاغنك اتكلرندن عبارت بر قطعهٔ واسعه‌در. غرباً ساحلدن عبارت اولان (ايقا)، غرب شمال طرفندن (آياقوشو)، شمالاً (قوزقو)، شرق وشرق جنوبى طرفندن (پونو) و(موكغا) ايالتلريله محدود ويدى سنجاغه منقسمدر. اهاليسى ٢٠٠٠٠٠ كشيدن عبارتدر.

آركيپا { (Arequipa) پروده بو اسمله مسمى ايالتك مركزى برشهر آولوب، (ليما) شهرينك ٩٠٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده، وبحر محيط كبير ساحلندن ٩٩ كيلومتره‌لك مسافه‌ده، ١٦° ٢٤′ ١١″ عرض جنوبى ايله ٧٣° ٥٥′ ٣٦″ طول غربيده واقع و ٤٥٠٠٠ اهاليى جامعدر. كثرت نفوسجه پرونك ايكنجى، وصنايع معارف، زراعت وهر نوع اسباب ترقيجه برنجى شهرى اولوب، ٢٤٠٠ مترهيه قريب ارتفاعى اولان كوزل وواسع بر واديده و ٦٠٠٠ متره ارتفاعى اولان (ميستى) بركانك اتكنده و(شيله) نهرينك ايكى طرفنده واقعدر. بو شهر ١٥٤٠ تاريخ ميلاديسنده تأسيس اولنوب، پك منتظم ايسه‌ده، اك ايى ابنيه‌سى ١٨٦٨ ده وقوع بولان حركت ارضدن منهدم اولمشدر. حرارتى سانتيغراد ١٢ ايله ٢٢ درجه آره‌سنده اولوب، هواسى غايت معتدل ايسه‌ده، پك يابسدر، وصولرى طوزليدر. (شيله) نهرى اوزرنده ١٢٧ متره طولنده بر كوزل كوپريسى واردر. برطرفدن ساحله وبرطرفدن‌ده (پونو) شهرينه قدر ممتد بر دمير يولى خطى واردر، كه بركمل صو يوليله دخى مترافقدر.

آرگیراسپید { آرگیروپلو وسائره [«آر- جیراسپید» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله .]

آرگیروقاسترو { (Argyrocastro) آرنا- وودلقده یانیه ولایتنده ارگری سنجاغنك مرکزی اولان ارگری شهرینك رومجه اسمی اولوب، اوروپا لسانلرنده دخی بو اسمله معروفدر. [«ارگری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرگینتو { (Archinto) ایتالیاده‌کی میلان شهرینك اصالتلی اغنیاسندن بر ذات اولوب، میلادك ۱۶۶۹ تاریخنده طوغمش، و۱۷۳۲ ده وفات ایتمشدر. ۱۷۰۲ تاریخنده میلانده کافهٔ علوم وفنونله وصنایع نفیسه ایله اوغراشیر بر (آقا- دمیا) یعنی جمعیت علمیه تأسیس ایتمش اولدیغی کبی، بر قاج سنه صکره اغنیادن مرکب (پالاتینه) اسمیله بر شرکت تشکیل ایده‌رك، پك چوق کتب معتبره طبع ونشر ایتدیرمشدر.

آرگینسك { (Arkinsk) سیبریانك جهت شرقیه‌سنده (اوخوچق) ایا- لتنده، واوخوچق شهرینك ۵۰ کیلومتره غربنده (اوخوچقه) نهری اوزرنده قزاقلرله مسکون بر کوچك قصبه‌در، که او جوارلرده بولنان و ویرکیلرینی ویر- مك ایچون بو قصبه‌یه کلمکه مجبور اولان (تونغوز) قومیله اولنان تجارتك مرکزیدر.

آرلانزون { (Arlanzon) اسپانیای وسطیده اسکی قشتاله قطعه‌سنده بر نهر در، که مجراسنك قسم کلیسی (بورغوس) ایالتنده اولوب، بورغوس شهرینك ایچندن چکدکدن صکره، (آرلانزه) چایینی دخی اخذ ایله، (پالنسیه) ایالتنه کیروب، (دوبرو) ایرماغی تابعلرندن (پیسوئرغه) نهرینه قاریشیر. مجراسنك طولی ۱۳۰ کیلومتره در.

آرلانزه { (Arlanza) اسپانیای وسطیده اسکی قشتاله قطعه‌سنك (بورغوس) ایالتنده بر چایدر، که (سیرانیلا) طاغندن و(دوبرو) ایرماغی منبعنك قربنده بر محلدن نبعانله، بر وقت بر آقتدن. وبعده (لرما) شهرینك ایچندن چکه‌رك، ۱۲۰ کیلومتره‌لك برمسافه قطع ایتدکدن صکره، (آرلانزون) نهرینه قاریشیر.

آرلانق { (Arlanc) فرانسه‌نك (پوی دو- دوم) ایالتنده (آمبرت) قضاسنده و (آمبرت) شهرینك ۱۵ کیلومتره جنوبنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه‌در، که (لوآر) ایرماغی حو- ضه‌سنده (دورو) نهرینه تابع (دولوره) چایی کنارنده و ۵۹۰ متره ارتفاعی اولان بر محلده واقع اولوب، ۳۸۰۰ اهالیسی، کاغد، دانتله وسائره فابریقه‌لری، وقربنده چلیکلی معدن صولری وار در. ناحیه‌سنك اهالیسی ۱۲٦۷۸ در.

آرلبرغ { (Arlberg) آلپ سلسلهٔ جبالنك ایکنجی درجه‌ده اولان شعباتندن اولوب، (اورو) طاغندن آیریله‌رق، و (رین) حو- ضه‌سیله طونه حوضه‌سی آره‌سنده ممتد اوله‌رق، شمال وشمال شرقی‌یه طوغری اوزانان بر قاج طاله تقسیم اولنور. آرلبرغ طاغی تیرولی ایکی‌یه تقسیم ایدوب، بو طاغك اوته‌سنده بولنان وتا (رین) ایرماغنك و (قونستانسه) کولنك کنارینه قدر اوزانان قسمنه (تیرول وورالبرغ) دنیلیر. آرلبرغك اك مرتفع ذر- وه‌سی ۲۸۹۸ متره ارتفاعنده‌در. یکتا چکیدی اولان (آرلبرکریوخ) یعنی «آرلبرغ بوغازی» دخی ۱۷۷۰ متره ارتفاعنده اولوب، سنه‌ده یدی آی قار ایله مستور در. بونك ایچون بو طاغك آلتندن ۵۵٤۰ متره طولنده بر تونل حفری اوته‌دن بری تحت تصور ده در.

آرلوف { (Arleuf) فرانسه‌نك (نیاوره) ایالتنده، (شاتوشینون) قضاسنده و(شاتوشینون) شهرینك ۹ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر کوچك قصبه اولوب، ۲۸۵۰ اهالیسی واردر.

آرلون { (Arlon) بلچیقه‌نك جنوب شرقیسنده (لوکسنبورغ) ایالتنده، و(لوکسنبورغ) شهرینك ۳۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، (موزه) ایرماغنه صاغدن منصب اولان (سموی) نهرینك منبعنه قریب بر تپه‌نك اوزرنده واقع، و ٦۳۰۰ اهالیی جامعدر. صنایع ومعارفی پك ایلری اولوب، دانتله واقمشهٔ مختلفه فابریقه‌لریله دمیر خانه ودوکمخانه‌لری وبرایکی جمعیت علمیه‌سی واردر. اسکی بر شهر اولوب، جوارنده رومالیلرك زمانندن قالمه بعض آثار عتیقه بولنمشدر. بر تراجم احوال قاموسی یازمش اولان جزویت (فلر) ك مسقط رأسیدر.

آرلونو { (Arluno) ایتالیانك شمالینك (لومبار- دیا) قطعه‌سنده میلان ایالتنك (غالا- راته) قضاسنده وغالاراته شهرینك ۱۹ کیلومتره

جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۳۰۴۰ اهالیسی وایپك فابریقه‌سی واردر.

آرله { (Arles) فرانسه‌نك اقطار جنوبیه‌سندن (پرووانسه) قطعه‌سنك «رون آغزی» ایالتنده قضا مرکزی بر شهردر، که (رون) ایرماغنك ایکی ساحلنده وقسم اعظمی ساحل یسارنده وایرماغك ایکی‌یه چتاللاندیغی محل قربنده واقع اولوب، نهرك منصبندن ۲۸ کیلومتره یوقاری، ومارسلیانك ۸۶ کیلومتره شمال غربیسنده‌در. ۲۷۳۰۰ اهالیسی، تجارت محکمه‌سی، علم‌المیاه تدریسنه مخصوص بر مکتبی، تاریخ طبیعی‌یه مخصوص نمونه‌خانه‌سی، موزه‌خانه‌سی، بر کتبخانه‌سی وپك ایشلك تجارتی واردر. مارسلیادن پارسه کیدن دمیر یولی خطی اوزرنده بولندیغندن بشقه رون نهری واسطه‌سیله دخی سنوی، ۵۰ دن ۴۵۰ طونیلاته‌لغه قدر اولمق اوزره، ایکی بیکدن زیاده سفائن (آرله) یه یناشیر. اطرافنده‌کی واسع اووه‌لرده ۳۰۰۰۰۰ قویون وپك چوق صیغیرلرله آتلر اوتلار. حبوبات، زیتین یاغی، شراب وسائره محصولاتی وچینی وشیشه‌یه متعلق اخراجاتی چوقدر.

بو شهر رومالیلر زماننده مشهور قیصر طرفندن تأسیس ورومادن کوندریلن مهاجرلرله اسکان اولنمشیدی. بعده ایمپراطور قسطنطین بونی دها چوق زیاده توسیع وتزیین ایده‌رك، قسطنطینیه تسمیه ایتمشیدیسه‌ده، ایمپراطورك وفاتندن صکره بو اسمی اونودیلوب، ینه (آرله) تسمیه اولنمشدر. اوزمانلرده بو شهرك فوق‌العاده اهمیتی اولوب، بر آره‌لق اسپانیا وانکلتره‌یی دخی شامل اولان غال مملکتنك مرکز عمومیسی اتخاذ اولنمش؛ ومیلادك طقوزنجی عصری اواسطنده تشکل ایدوب، اون برنجی عصر اوائلنه قدر دوام ایدن (پرووانسه) دولتنك دخی پایتختی اولمشیدی. اندلسی فتح ایتمش اولان غزات مسلمین بو شهری دفعاتله محاصره، وبر ایکی دفعه فتح ایتمش اولدقلری کبی، شمالدن هجوم ایتمش اولان اقوام وحشیه طرفندن دفعاتله تخریب ایدلمش اولدیغندن، قسطنطینك رکز وبنا ایتمش اولدیغی آثار وابنیهٔ مزینه خراب اولمش؛ وبو شهر قرون وسطاده خرستیانلغك اك بیوك مرکزلرندن بولنغله، فوق‌العاده نفوذه مالك اولان پسقپوسلریله حاکم ویا والیلری بیننده دائمی اولان خصومته بناءً اکثر آثار عتیقه‌سنك انقاضی بونلرك بر برینه قارشی یاپدقلری استحکامات دیوارلرینك بناسنه یارامشدی. بناءً علیه شمدیکی حالنده سوقاقلری طار وشانسز بر شهر اولوب، آثار عتیقه‌سندن پك آز شیلر یعنی بر قاچ ویرانه کورلمکده‌در. بو شهر صکره‌لری بعض امتیازاتله وبر نوع استقلالله اداره اولنمش؛ وبرچوق وقت آق دکیز تجارتنده مارسلیا، وندیك و پیزه‌یه ادعای رقابت ایده بیلمش ایسه‌ده، نهایت میلادك ۱۴۸۱ تاریخنده بسبتون فرانسه‌یه التحاق ایتمش، و بر قضا مرکزلکنه قدر اینمشدر.

«تش اوزرنده‌کی آرله» (Arles sur Tèche) نامیله فرانسه‌نك «شرقی آلب» ایالتنده دخی ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه واردر، که (قانیغو) طاغنك جنوبی اتکنده واقع اولوب، ۲۵۴۰ اهالیسی واردر.

آرلی { (Arly) فرانسه‌نك جنوب شرقی جهتنده «اوست ساووآ» و(ساووآ) ایالتلرنده جریان ایدر بر نهردر، که آلب طاغلرینك اك یوکسکی اولان (مونت بلانق) ك قارشیسنده بولنان و۲۵۳۰ متره ارتفاعی اولان (ژولی) طاغندن نبعانله، (آلبرت ویل)دن یکچه‌رك، بو شهرك آلتنده (ایزره) نهریله برلشیر. مجراسنك طولی یالکز ۴۰ کیلومتره ایسه‌ده، صویی چوقدر.

آرلینغتون { (Arlington) ممالك مجتمعه‌ده برچوق کوچك قصبه وقریه‌لرك اسمی اولوب، بیوجکلری ایکیدر: بری ممالك مذکوره‌نك شرق طرفنده‌کی جمهوریتلرندن (ویرجنیا) جمهوریتنك (آلکساندریا) قضاسنده و واشینغتونك قارشیسنده، (پوتومان) نهرینك ساحل یمیننده واقع اولوب، ۱۳۷۰ اهالیسی واردر. — دیکری ممالك مذکوره‌نك شرق شمالی طرفنده‌کی (ورمونت) جمهوریتنك (بنینغتون) قضاسنده و(بنینغتون) شهرینك ۲۶ کیلومتره شمال شرقیسنده وبر کوچك نهرك اوزرنده واقع اولوب، ۱۶۴۰ اهالیسی وجوارنده بر معدن صوییله سماکی مرمرلری واردر.

آرلینغتون قونتی { (Henri Bennet comte d'Arlington) انکلتره‌نك وکلا واعیانندن اولوب، میلادك ۱۶۱۸ تاریخنده طوغمش، و ۱۶۸۵ ده وفات ایتمشدر. قرال برنجی شارله اولان منسوبیت وطرفدارلغیله مشهور اولوب، ارباب اختلاله قارشی محاربه ایتمش؛ وبونلرك غالبیتی

اوزرینه برنجی شارل ایله برابر انکلتره‌دن هجرت، ومؤخراً ایکنجی شارل ایله عودت ایده‌رك، ١٦٧٠ ده (قبال) اسمیله تشکل ایدن هیئت وکلایه داخل اولمش؛ ودها صکره مابین لوردی مسندینه ترفیع اونمشدر.

آرلینقورت ویقونتی {ویقتور (Victor vicomte d'Arlincourt) فرانسه‌نك حکایه‌نویس ادباسندن اولوب، میلادك ١٧٨٩ تاریخنده ورسایل قربنده طوغمش، و١٨٥٦ ده وفات ایتمشدر. پدری بیوك اختلال مصیبت زدکانندن اولوب، کندیسی اختلالدن صکره تشکل ایدن قراللق وایمپراطورلق زماننده شورای دولتده ملازم بولنمش؛ وابتدا شعره وهاله وفاجعه تحریرینه اوزنمش ایسه‌ده، بو قبیلدن اولان آثاری رغبت عمومیه‌یه مظهر اوله‌مدیغندن، حکایه‌نویسلکه باشلایوب، حسیاتك تعریف وتصویرنده‌کی مبالغه‌سیله وعباره‌سنك کلفتیله برابر، یازدیغی حکایه‌لر زماننده خیلی شهرت قزانمش ایسه‌ده، پك چابق اونودلمشدر.

آرما {(Santiago de Arma) [« سانتیاغو » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرماتولوس {(Armatoles, Ἀρματο-λοί) یانیه ولایتی طرفلرنده لزومی حالنده دولته عسکر ویرمك شرطیله، بعض امتیازاتی وسلاح طاشیمق حقنی محافظه ایتمش اولان آرناؤد خرستیانلردن مرکب عسکر صنفلرینه ویریلن اسمدر، که رومجه « مسلح » دیمکدر. الك اول یاوز سلطان سلیم حضرتلری رومِلك اختلاللرینه قارشی بونلردن منتظم بر فرقه تشکیل ایتمشیدی. تپه‌دلنلی علی پاشا دخی بر آرماتولوس فرقه‌سی ترتیب ایتمش ایسه‌ده، هر نصلسه علی پاشانك وفاتندن صکره، بونلر سلاحلرینی دولته قارشی چویروب، یونانك استقلالنی منتج اولان عصیانی چیقارمشلردر.

آرماداله {(Armadale) اسقوچیانك (لینلیتغوو) قضاسنده، (یاتغات) ناحیه‌سنده و(یاتغات) شهرینك ٣ کیلومتره غربنده بر کوچك قصبه اولوب، ٢٧١٠ اهالیسی واردر.

آرماده {(Armada) اسپانیولجه « دونما » دیمك اولوب، اسپانیا قراللرندن ایکنجی فلیپك میلادك ١٥٨٨ تاریخنده انکلتره قرالیچه‌سی (ایزابلا)یه قارشی تجهیز ایتمش اولدیغی مشهور دونمایه علم اولمشدر. بو دونما ١٣٥ سفینه‌دن مرکب اولوب، (اینو پچیبله آرماده) یعنی « مغلوب اولماز دونما » تسمیه اولنمش ایکن، ابتدا فرطنه‌دن، وبعده آمیرال (دراق) ك قوماندەسی آلتنده بولنان انکلیز دونماسی طرفندن آز مدت ظرفنده امحا ایدلمشدر.

آرمار {(Armar) هندستانك شمال غربیسنده کائن پنجاب قطعه‌سنك (جلاندار) ایالتنده، هوشیارپور قضاسنده بر شهر اولوب، ٩٦٣٢ اهالیسی واردر.

آرماساؤ {(Armaçao) آمریقای جنوبیده برازیلیانك (سنت‌قترینه) آطه‌سنده بر کوچك قصبه‌در، که ′٣٠ °٢٧ عرض جنوبی ایله °٥١ طول غربیده واقع اولوب، بالنیه آوجیلرینك بر موقفی حکمنده‌در.

آرماغ {(Armagh) ایرلانده‌نك شرق طرفنده (اولستر) ایالتنده بر قضا اولوب، ١٣٢٩ مربع کیلومتره‌دن عبارت اولان سطحی طاغلق بر یردر. (اوبربان) و(بلاواتر) اسمنده ایکی نهری اولوب، ایکیسی‌ده (نیغ) کولنه دوکیلور، وبوکولك شمال ساحلنده بحر محیط آطلاسی‌یه منصب بر آیاغی واردر. اهالیسی ٢٣٢ ٣٩٢ کشی اولوب، مرکزی (آرماغ) شهریدر.

آرماغ {(Armagh) ایرلانده‌ده آنفاً بیان اولنان قضانك مرکزی بر شهردر، که (بلاق واتر) نهرینه دوکیلن (قالان) چایی کنارنده وبر تپه‌نك اتکنده ودوبلینك ١٣٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ١٢٦٥٤ اهالیسی واردر. ایرلانده قتولیکلرینك مرکز روحانیسی اولوب، اعصار سالفه‌ده اوروپانك ترقی معارفله شهرت بولان قصبه‌لرینك الك بر نجیلرندن ایدی؛ لکن دفعاتله یانمش وتخریب ایدلمش اولدیغندن، اسکی ترقیسنی غائب ایدوب، یالکز بر مکمل کتبخانه‌سیله رصدخانه‌سی باقیدر، که ″١٣ ′٢١ °٥٤ عرض شمالی ایله ″٥٢ ′٣٨ °٦ طول غربیده واقعدر.

آرمامار {(Armamar) پورتکیزك (بیرا آلتا) ایالتنده (ویزئو) قضاسنده، (لامغد) شهرینك ١٠ کیلومتره شرقنده وآز دها آشاغیده صول ساحلندن (دویرو) ایرماغنه دوکیلن بر دره‌نك بوغازنده واقع ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٢١٧٣ اهالیسی واردر.

آرمانتیره (Armentières) فرانسه‌نك « شمال ایالتنده » (لیل) قضاسنده و(لیل) شهرینك ١٨ كیلومتره شمال غربیسنده، (اسقو) نهرینه دوكیلن (لیس) چایی اوزرنده وبلچیقه حدودی قربنده ناحیه مركزی بر شهر اولوب، ١٩٦٠٠ اهالیسی، صنایعه مخصوص بر جمعیتی، مكمل بر مكتبی، كتبخانه‌سی، تیمارخانه‌سی، كتن وپاموقدن انواع بزلر وپیكه‌لر فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری، دمیرخانه ودوكمخانه‌لری، وپك ایشلك پازارلری واردر. ناحیه‌سنك اهالیسی ٣٢٨٠٠ در.

آرمانسون (Armançon) فرانسه‌نك (سینه) حوضه‌سنده بر نهردر، كه (قوت‌دور) ایالتنده (شاتلنو) شهری قربنده نبعانله، جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه آقه‌رق، و(برن) نهریله دخی قاریشه‌رق، (یونه) ایالتنه كیرر، واوراده بر قاچ كوچك چایك صولرینی دخی طوپلایه‌رق، وبرقاچ قصبه‌لرك ایچندن ویا یانندن كچه‌رك، ٢٠٠ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، صاغ طرفدن (یونه) نهرینه دوكیلور. پارسدن لیونه كیدن دمیر یولی خطی خیلی یرلرده بو نهرك كناری بویجه كیدر.

آرمانسه (Armance) فرانسه‌نك (سینه) خوضه‌سنده بر نهردر، كه (اوب) ایالتنك (شاوُرسه) شهری قربنده نبعان، وتا منبعندن صویی چوق اولغله، بر چوق دكرمن وماكینه‌لر چویره‌رك، جنوب غربی‌یه طوغری جریانله، (یون) ایالتنه كیردكدن صكره، صاغ ساحلندن (آرمانسون) نهرینه دوكیلور. مجراسی قرق اللی كیلومتره اولوب، اوست طرفلرنده كسیلن اودون وكراسته‌نك صالله ایندیرلسنه مدار اولور.

آرمانیاق (Armagnac) فرانسه‌نك جنوب شرق جهتنده‌كی (غاسقونیه) مملكتنك بر قطعه‌سیدر، كه تقسیمات قدیمه‌ده بو ولایتك بر سنجاغی اولوب، شمالاً (قوندوموآ) و(آژنه) شمال شرق طرفندن (كرسی)، شرقاً (لانكدوق)، جنوباً (بیغوره) و(قومینژه)، غرباً (بنارنه)، (مارسان) و(غاباره) قطعه‌لریله محدود ومحاط ایدی. ایكی دائره‌یه منقسم ایدی؛ « اوست آرمانیاق » ك مركزی (اوش) شهری اولوب، درت قضاسی وار ایدی؛ « آلت آرمانیاق » ك مركزی (نوغارو) شهری اولوب، ایكی قضاسی وارایدی. بو مملكتك اراضیسی منبت اولوب، خیلی حبوبات، شراب وقونیاق محصولاتی واردر. تقسیمات جدیده‌ده بونك اكثر اراضیسی (ژرس) ایالتنی تشكیل ایدوب، قالان طرفلری دخی « لوت وغارونه »، « تارنه وغارونه » و« اوست غارونه » ایالتلرینه الحاق اولنمشدر. آرمانیاق قطعه‌سی ابتدا (آكتین)ه ملحق اولوب، بعده (غاسقونیه)یه الحاق، ومیلادك ٩٦٠ تاریخنده وراثت امتیازیله آیریجه بر قونتلغه تحویل اولنمشیدی. میلادك ١٦٤٥ تاریخنده قرال اون دردنجی لویی (آرمانیاق) قونتلغی عنوانینی (لورنه) لی هنری‌یه ویرمش، وبو عنوان ١٧٨٩ تاریخنه‌دك مرقومك نسلنده قالمشیدی. تاریخ مذكورده فرانسه ایالات جدیده‌یه تقسیم اولنغله، بو اسم دخی سائرلری كبی متروك قالمشدر.

آرمانیاق قونتلری فرانسه‌نك آنف‌الذكر آرمانیاق ایالتی دره‌بكلرینك عنوانی اولوب، بو خانداندن یدنجی برنار اون بشنجی عصر میلادی اوائلنده فرانسه‌یی تخریب ایتمكده بولنان (بورغونیه) و(اورلیان) دوقه‌لری بیننده‌كی مخاصماته قاریشه‌رق، اوغلنه قیزینی آلمش؛ اولدیغی (اورلیان) دوقه‌سنك طرفنی آلمش؛ وبو دوقه‌نك قتلندن صكره، (اورلیان) دوقه‌لغی طرفكیرلرینك باشنه كچوب، بورغونیه دوقه‌سنی مغلوب، وكلیتلی بر عسكرله پارسه دخول ایده‌رك، قرالیچه (ایزابو) یی كندیسنی ابتدا باش مابینجی وبعده باش وكیل تعیین ایتمكه مجبور ایتمش ایسه‌ده، ارتكاب ایتدیكی مظالم اوزرینه، قرالیچه بورغونیه خاندانه التجایه مجبور اولمغله، میلادك ١٤١٨ تاریخنده بورغونیه‌لیلر پارسه كیرنجه، بتون اهالی دخی اونلره التحاق ایده‌رك، كندیسنی وطرفدارلرینی قتل ایتمشلردر. —— بونك طورونی بشنجی ژان قرال یدنجی شارل زماننده انكلیزلرله مخابرات خفیه‌ده بولنمق تهمتیله اتهام اولنه‌رق، املاكی بالمصادره نفی اولنمش ایسه‌ده، اون برنجی لوینك جلوسنده عفو واملاكنك بر مقداری اعاده اولنمش؛ وآنجق كندیسی فرانسه قراللغی علیهنده تشكل ایتمش اولان « منفعت عمومیه اتفاقی » نام هیئته داخل اوله‌رق، قرالك برادری طرفنی التزام، وفرانسه سواحلنی انكلیزلرله آراغونلیلره تسلیم ایتدیكندن، یكیدن نفی ومصادره ایله محكوم اولنجه سلاحه صاریلوب، خیلی وقت تحصن ومقاومت ایتمش؛

ونهایت ۱٤۷۳ ده قرالك عسكری خیانتیله قلعه‌یه ادخال اولنه‌رق، كندیسنی قتل ایتمشلردر. بو قونت همشیره‌سی ایزابلا ایله مناسبات غیر مشروعه‌ده بولنه‌رق، پاپانك پروتستولریله برابر، همشیره‌سنی علناً ورسماً تزوج ایتمشیدی. — ینه قونت برنارك ایكنجی اوغلندن طورونی اولان (ژاق) دخی اون برنجی لویدن پك چوق نعمتلر كورمش، وقرالك عمیجه‌سنك قیزینی تزوجله، (نه‌روس) دوقه‌لغنه تعیین اولنمش ایكن، مذكور جمعیت فساده‌یه وسائر دسایسه قاریشدیغندن، برقاچ دفعه عفو اولندقدن صكره، توقیف اولنه‌رق، بر دمیر صندیق ایچنه قپادلمش، ومیلادك ۱٤۷۷ تاریخنده اعدام اولنه‌رق، روایته كوره، كوچك یاشده بولنان چوجقلری دخی اعدامنده حاضر بولنمغه، وحتی پدرلرینك قانی اوسترلرینه دوكیله‌جك بر محلده طورمغه اجبار ایدلمشلردر. — بونك اوغلی (لویی) پدرینك اعدامنده بش یاشنده اولوب، اون برنجی لویی صاغ اولدقجه محبوس قالدقدن صكره، سكزنجی شارل طرفندن عفو واملاكنك بر مقداری اعاده اولنمش؛ وكندیسی ایتالیا سفرنده قرالك معیتنده بولنوب، ابراز خدمت ایتمش اولدیغندن، ناپولی خدیوینه نصب اولنمش ایسه ده، موفق اوله‌میوب، نهایت ۱۵۰۳ ده اسپانیوللرله واقع اولان بر محاربه‌ده قتل اولنمش؛ وبونك قتلیله آرمانیاق قونتلری خاندانی دخی منقرض اولمشدر.

آرمبرغ { (Aremberg) آلمانیانك جهت شرقیه‌سنده واقع بر اوفق مملكتدر، كه وقتیله مستقل بر دوقه‌لق اولوب، بعده هانووره‌یه، ونهایت پروسیه‌یه الحاق اولنمشدر. مركزی اولان آرنبرغ آنجق ۳۰۰ اهالیی شامل بر كوچك قریه اولوب، بر استحكامی واردر. بوكون (آرمبرغ میس) اسمیله بر قضا اولوب، (امس) نهری مجراسنك وسطلرنده ۱۹۲۲ مربع كیلومتره اراضی و ۶۰۰۰۰ اهالیی جامعدر. اراضیسی قوملق وغیر منبتدر. آرمبرغ پرنسلری خاندانی (بروكسل) ده اقامت ایدیور ایسه‌ده، چوجقلری، پرنسلك عنوانی غائب ایتمه‌مك ایچون، آلمانیا طوپراغنده طوغمق مجبوریتنده درلر.

آرمبرغ پرنسی { ماری رایموند (Marie-Raymond prince d' Aremberg) میلادك ۱۷۵۳ تاریخنده بروكسلده طوغمش، و ۱۸۳۳ ده وفات ایتمشدر. فرانسه‌نك خدمت عسكریه‌سنه كیروب، ۱۷۸۰ دن ۱۷۸۲ یه قدر میرالایلقله آمریقا محاربه‌سنده بولنمش؛ وعودتنده (فلانده‌ره) نك فرانسه‌نك النده بولنان قسمندن مجلس عمومی اعضالغنه انتخاب اولنه‌رق، خطیب مشهور (میرابو) ایله فوق‌العاده بر محبت ودوستلق حاصل ایده‌رك، افكار جدیده اصحابنك طرفكیری اولمش ایسه‌ده، مؤخراً ینه قرال طرفداری اولوب، (میرابو) یی دخی بو طرفه جلب ایتمكه موفق اولمشیدی. میلادك ۱۷۹۳ تاریخنده آوستریایه كیدوب، جنراللق رتبه‌سنی احراز ایتمشدر. میرابو حقنده بعض خاطره‌لری جامع پك معتبر بر كتاب یازمشدر.

آرمبرغ دوقه‌سی { لئوپولد (Leopold duc d'Aremberg) آوستریا جنراللرندن اولوب، میلادك ۱۶۹۰ تاریخنده طوغمش، و ۱۷۵٤ ده وفات ایتمشدر. مجارستان وبلغراد محاربه‌لرنده، وبعده مشیریت رتبه‌سنی احرازله (فلانده‌ره) محاربه‌سنده بولنمش، وبو محاربه‌ده مجروح اولمشدر. علوم ومعارف محبی اولوب، فرانسه‌دن نفی اولنمش اولان شاعر (روسو) یی حسن قبول ایتمش؛ و (وولتر) له مخابره‌ده بولنمشدر.

آرمسترونغ { (Armstrong) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر شرقیه‌سندن (پانسیلوانه) جمهوریتنك غرب طرفنده و (آلغانی) نهرینك ایكی طرفنده واقع بر قضادر، كه سطحی ۲۱۶۰ مربع كیلومتره‌دن عبارت اولوب، ٤۳۳۸۰ اهالیی جامعدر. كومور معدنلری چوقدر. مركزی (كیتانینغ) قصبه‌سیدر. — بو اسمله جمهوریت مذكوره‌ده بر قاچ قریه دخی واردر.

آرمسترونغ { جون (J. Armstrong) اسقوچیا اطبا وشعراسندن اولوب، میلادك ۱۷۰۹ تاریخنده (ادیمبورغ) ك جوارنده (قارستلون) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱۷۷۹ ده وفات ایتمشدر. طب وحفظ صحت حقنده بر قاچ كتابله برابر، متطببلرك علیهنده «طبك طریق اختصاری» عنوانلی بر هجویه‌سی، «عشقك تصرفی» عنوانلی بر منظومه‌سی وسائر آثاری واردر.

آرمسترونغ { جورج (G. Armstrong) انكلتره‌نك مشهور ماكینه فابریقه‌جیلرندن اولوب، میلادك ۱۸۱۰ تاریخنده

طوغمشدر. ایجاد ایتمش اولدیغی برنوع طوپله مشهوردر، که کندی اسمیله یاد اولنور. آرمسترونغ طوپی خفیفلکی، صاغلاملغی وکوزل نشان آلمسی سببیله ایجادنده شهرت بولوب، بتون دولتلر طرفندن قبول ومبایعه اولنمشیدی. مؤخراً آلمانیالی (قروب) بونك اسمنی باصدیرمشدر.

آرملی (Armley) انکلترهنك (یورق) ایالتنده، (لیدس) شهرندن ٥ کیلومترهلك مسافهده وبو شهردن (لیورپول) ه قدر آچلش اولان برقنالك اوزرنده واقع بربیوك قریه اولوب، ٩٢٢٤ اهالیسی وبوك منسوجاتی فابریقهلری واردر.

آرمنتو (Armento) ایتالیانك جنوبینك (باسیلیقاته) ایالتنده، پوتنجه قضاسنده وپوتنجه شهرینك ٥٢ کیلومتره جنوب شرقیسنده، طاغلرله محاط صارب برقیانك اوستندهواقع برقصبه اولوب، ٢٩٦٠ اهالیسی وبعض اسکی استحکامات خرابهلری واردر. جوارنده پك غریب بعض مغارهلر بولنیور.

آرمنیا (Arménie) [«ارمنیه» و«ارمنستان» مادهلرینه مراجعت بیوریله.]

آرموری (Armory) هندستانك وسطلرنده (چانده) قضاسنك برقصبهسیدر، که (پایین‌کنك) نهرینك ساحل یسارنده و (نکپور) شهرینك ١٢٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع اولوب، ٥٦٧١ اهالیسی وخیلی ایشلك تجارتی واردر.

آرموریقه (Armorique) بو کلمه اسکی کلت لساننده «دکیز» دیمك اولمغله، فرانسهنك (سینه) نهری منصبندن (لوآر) ك منصبنه قدر (مانش) دکیزنده وبحر محیط آطلاسیده اولان سواحلنه علم اولمشدر. میلادك ٤٠٨ تاریخنده بو سواحلده بولنان قصبهلر اهالیسی بینلرنده براتفاق تشکیل ایدهرك، رومالیلره قارشی عصیان ایتمشلردی.

آرمی برونی (Capo delle Armi) ایتالیانك منتهای جنوبنده مسینه بوغازی قربنده بر بروندر.

آرمیرو (Armiro) [«ارمیه» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

آرمینیوس یاخود هرمان (Arminius,) (Hermann) جرمانیا یعنی اسکی آلمانیا اقوامندن (کروسق)لرك رؤساسندن اولوب، میلادك ٩ تاریخنده روما سردارلرندن (واروس)ك تکمیل بر اردوسنی باتیرمش؛ و(جرمانیقوس)ك قوماندهسی آلتنده کوندریلن کلیتلی روما عسکرینه بر چوق وقت مردانه مقاومتله، نهایت جرمانیایی ترك ایدوب کیتمکه مجبور ایتمشدر. بو موفقیتلری اوزرینه حکمدارلق عنواننی آلمق ایستدیککندن، میلادك ١٩ تاریخنده، ٣٧ یاشنده اولدیغی حالده، رفقاسندن بری طرفندن قتل اولنمشدر. کندیسی رومادهتربیه اولنوب، آوغستوس وواروس ایله کسب الفت ایتمشیدی. روایته کوره، جرمانیالیلر بونك وفاتندن صکره، (ارمینسول) نامیله آلهه‌لری زمرهسنه ادخال ایتمشلردی. آلمانلر ١٨٧٥ تاریخنده (دتمولد) شهرنده آرمینیوسك نامنه بر هیکل رکز ایتمشلردر.

آرمینیوس ژاق — (J. Arminius) یاخود هارمنسن (Harmensen) ١٥٦ تاریخنده فلمنكك (اودوارتر) قصبهسنده طوغمش و١٦٠٠ ده وفات ایتمش بر پروتستان روحانیدر، که آمستردام و(لید) شهرلرنده عقاید معلمی بولنمش؛ وقدری انکار ایله ندامتك هر کناهی عفو ایتدیردیکنی التزام ایدهرك، بر یکی مذهب ایجاد، وبتون خرستیانلری بر مذهبه جمع ایتمکه جهد ایتمش؛ ومعاصرلریله بر چوق منازعهلر ومباحثهلر ایدهرك، امور مذهبیهیه متعلق بر قاچ کتاب دخی یازمشدر. فکر ومذهبنی قبول ایدنلر بر آرهلق تکفیر وتضییق اولنمشلر ایسهده، مؤخراً سربست براقیلوب، الآن فلمنکده آرمینیوسك مذهبنه تابع آدملر بولنمقدهدر.

آرمینیوسبورغ (Arminiusburg) پروسیهنك غرب طرفنده کائن (وستفالیه) قطعهسنده و(توتوبورغ) اورمانلری اورتهسنده بر طاغدر، که برنجی عصر میلادی ابتدالرنده آرمینیوس نام جرمانیالی قوماندانك رومانك بر اردوسنی محو وپریشان ایتدیکی محلدر. مؤخراً دخی شارلمان ایله ساقسونیالیلر آرهسنده بو طاغده بر بیوك محاربه اولمشدر. بر اسکی استحکامك خرابهلری موجوددر.

آرنا (Arena) ایتالیانك جنوبینك (قلابریا) قطعهسنده (مونتلیونه) قضاسنده و(مونتلیونه) شهرینك ٢٣ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر بیوك قریه اولوب، ٢٤٤٠ اهالیسی واردر. دفعاتله یایلوب حرکت ارضدن منهدم اولمش بر قلعهسیده واردر.

آرنا { ژوزف — (Joseph Aréna) قورسيقه جزيره‌سنده بوناپارت فامليا‌سنك دشمنى اولان بر فامليايه منسوب اولوب، ۱۷۷۰ تاريخ ميلاديسنده طوغمش؛ وژاندارمه عسكرى خدمتده ايكن، ۱۷۹۷ ده قورسيقه طرفندن مبعوث انتخاب اولنه‌رق، او وقت قونسول بولنان بوناپارته قارشى بر اتفاق خفى ترتيب ايتمش ايسه‌ده، مقصدلرى اجرا اولنه‌جغى وقت اوپراده توقيف اولنه‌رق، ۱۸۰۱ ده اعدام اولنمشدر. — برادرى بارتلمى آرنا دخى، روايته كوره، بوناپارته بيچاقله قصد ايدوب، (ليوورنو) يه فرار، و۱۸۲۹ ده اوراده وفات ايتمشدر.

آرناپو { (Arena-Po) ايتاليای شماليده لومبارديا قطعه‌سنك (پاويا) ايالتنده، (ووكرا) قضاسنده و(ووكرا) شهرينك ۳۳ كيلومتره شمال شرقيسنده، (پو) ايرماغنك ساحل يميننده واقع بر كوچك قصبه اولوب، جواريله برابر ۳۶۷۵ اهاليسى، بر اسكى قلعه‌سى ومتعدد كوشكلرى واردر.

آرناره { (Arnara) ايتاليانك روما ايالتنده (فروسينونه) قضاسنده وفروسينونه شهرينك ۹ كيلومتره شمال غربيسنده، (غاريليانو) نهرينه دوكيلن (ساقو) چاينك قربنده واقع بر بيوك قريه اولوب، ۲۰۲۰ اهاليسى واردر. قربنده بر منطفئ بركانى، لنكيت معدنى، واراضئ رابعه حيوانات جسيمه‌سنك مستحاثاتى بولنيور.

آرناس { (Arenas) اسپانياده برقاچ كوچك قصبه وقريه‌نك اسميدر. بونلرك برى (آرناس ده سان پدرو) قصبه‌سيدر، كه اسكى قشتاله قطعه‌سنك (آويلا) ايالتنده وآويلا شهرينك ۵۶ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع اولوب، قضا مركزيدر. ۲۳۰۰ اهاليسى وايپك كارخانه‌لرى واردر. — برى (آرناس ده الحما) قريه‌سيدر، كه غرناطه ايالتنده وغرناطه شهرينك ۲۴ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع اولوب، ۱۰۶۵ اهاليسى ومعدن صولرى واردر. — برى‌ده (آرناس ده ولز) قريه‌سيدر، كه (ملاغه) ايالتنده وملاغه شهرينك ۲۴ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع اولوب، ۱۴۰۰ اهاليسى واردر. — (آرناس غورناس) اسمنده دخى قومدن بر صبرت واردر، كه اسپانيانك جنوبنده (هوئلوا) ايالتنده واقع اولوب، (وادى الكبير) منصبنك شمال غربيسنده و(قاديس) كورفزيله بو نهرك واديسى آره‌سنده ممتد اولور.

آرنالس { (Arenales) آمريقاى جنوبيده آرجنتين جمهوريتنك (بونس آيرس) ايالتنده ومركزجمهوريت اولان (بونس آيرس) شهرينك ۳۵۰ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع بر ناحيه اولوب، ۳۲۵۰ اهاليسى واردر، وپك چوق حيوانات يتيشديريليور.

آرناؤد { ممالك عثمانيه‌دن روم ايلينك يعنى بلقان شبه جزيره‌سنك غرب طرفلرنده ساكن بر قومدر. «آرناؤد» كلمه‌سنك روميجه «آروانيت» كلمه‌سندن تحريف ايدلمش، وبونك‌ده آرناؤدلر عندنده مستعمل اولان «آربان» كلمه‌سندن آلنمش اولديغنى بيان ايتدى ايدك [«آربان» و «آرنانيا» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

بو قوم تاريخك ضبط ايده‌مديكى پك اسكى بر زماندن برى بالقان شبه جزيره‌سنده ساكن اولوب، دفعاتله كنديينى كوسترمش، واسكى يونان وروما ايله مناسباتده بولنمش ايسه‌ده، دائما متفرق ياشامش، وسائر اقوام واممله قاريشيق صورتده ظهور ايدوب، هيچ بر وقت اتحاد ولسان مليسنى كوستره‌بيله‌جك بر صورتده كورنمه‌مش اولديغندن، يقين وقتلره قدر مجهول بر حالده قالمشيدى. اوروپا مورخلرينك كيمى بونلرك يقين وقتده قافقاسيه‌ده‌كى (آلبانيا) يعنى داغستاندن كلمش اولدقلرينه، كيمى اسلاو اقوامى جمله‌سندن بولندقلرينه، كيمى يونانيلرك حالت وحشيهٔ اصليه‌سنده قالمش بر شعبه‌سى اولدقلرينه ذاهب اوله‌رق، هر برى حقيقتدن پك اوزاق بر ملاحظه‌ده بولنمش؛ وبزم مورخلرك بعضيسى‌ده كنديلرينى عربستاندن كلمش بر عرب قبيله‌سى فرض ايتمشلر دى. واقعا، لسانلرنده اسكى يونان ولاتين واسلاو لسانلريله مشابه ويامشترك كلمه‌لر بولنديغنى بيليرلردى، لكن بو كلمه‌لرى او لسانلردن مأخوذ ظن ايدرلر دى. نهايت بعض اوروپا محققلرى آرناؤد لسانته واقف اولنجه، بولسانك اسكى يونان، لاتين، اسلاو، غوط، فارسى وسانسكرى لسانلريله نه درجه‌لرده مناسبتى اولديغنى آكلايه‌رق، ولسانى اساس اتخاذ ايدوب، تاريخلرى دخى قاريشديره‌رق، آرناؤد قومنك اصلنى ونره‌دن كلوب، نه اولديغنى آكلامشلر در. عصرلرجه بر معما حالنده

قالمش اولان بو مسئله آرتق تماميله حل اولنوب، آر-
ناؤد قومنك (آريا) دنيلن آسيا واوروپا امى زمره-
سنك اڭ قديم شعباتندن برشعبه اولديغى تحقق ايتمشدر.

بر طرفدن اسكى يونان، لاتين، اسلاو، وجرمن لسانلريله وبناءً عليه بو لسانلردن منشعب اولان بتون اوروپا السنهٔ جديده‌سيله وبر طرفدن دخى فارسى وزند وسانسكرى لسانلريله مناسبت ومشابهتى اولان آرناؤدجه كلملرى صايمق اقتضا ايتسه، بحث پك اوزار، واكثر قارئلرمزى ايچون، ايكى مجهولى مقايسه ديمك اوله‌جغندن، ملالى موجب اولور. ديه بيليرزكه آرناؤد لسانك اشتقاقاتى حاوى برلغات كتابى يازلسه، بو صايديغمز لسانلرك برى ويا بر قاچيله مناسبتى ظاهر اولميه‌جق كلملر پك آز قالير؛ حالبوكه بو كلملرك بشقه بر لساندن مأخوذ اولدقلرينه حكم اولنه‌ماز؛ بالعكس پك چوق كلملر واردر، كه آرناؤدجه‌ده اولان صو-رتلرى اصل واسكى يونان ويا لاتين لساننده‌كى صورتلرى ايسه فرع اولديغى تبين ايتمشدر، كه بوده آرناؤد لسانك اسكى يونان ولاتين لسانلرندن دها اسكى، وآرناؤد قومنك دخى پك قديم اولديغنى كوستر-يور. بعض كلملرده آرناؤدجه‌نك اوروپانك سائر السنهٔ آريانيه‌سنك جمله‌سندن زياده فارسى وزند وسانسكرى لسانلريله مناسبت ومشابهتى اولسى آرناؤد لسانك لاتين، يونان ويا اسلاو شعبه‌لرى كبى برشعبه‌يه منسوب اولميوب، طوغريدن طوغرى‌يه اسكى آريا السنه‌سى زمره‌سنه منسوب اولديغى، وبو قومك، سائر اقوام قديمهٔ آريانيه كبى رأساً آسياى وسطيدن اوروپايه كلمش اولديغنى اثبات ايدر دلائلدندر.

اوروپاده بولنان امم پك اسكى برزمانلرده، اقواى احتماله كوره، آسياى وسطينك بلخ وهرات طرفلرندن انفكاكله، بر طاقى ماوراء النهر وروسيه، بر طاقى ايران وآناطولى وبر طاقى دخى قافقاسيه وقره دكيز سواحلى طريقلريله كروه كروه غربه طوغرى هجرت ايتمش، واوروپانك هر طرفنه يايلمشلر در. آنجق بو هجرتلر بروقتده وقوع بولميوب، آره‌لرنده پك اوزون فاصله‌لر واردر. اوروپاى غربيده منتشر بولنمش اولان كلت قومنك اڭ اول كلن قافله‌لردن اولديغى معلومدر. ايشته آرناؤدلرك دخى او زمانلرده يعنى كلتلردن آز اول ويا صكره كلمش اولملرى ملحوظدر. ذاتاً بينلرنده لسانجه وسائر بعض خصوصجه دخى مشابهتلرى دركار اولان بو ايكى قوم بردن وياخود بربرينى متعاقب كلوب، كلتلر اوروپاى غربيده، وآرناؤدلر آوروپاى شرقيده توطن ايتمش؛ واوروپاى شمالى‌يه دخى مؤخراً توتونلر واسلاولر كلوب يرلشمشلر در. آرناؤدلرك او وقت اسم مليسى (پلاسج) ويا (پلاسغ) ايدى، وبر روايته كوره، بو اسم آرناؤدجه «اختيار» و «قديم» ديمك اولان (پلاق) كلمه‌سندن محرف اولوب، متأخرين طرفندن متقدمينه ويرلمشدر. هر حالده بو قوم او وقتلرده بلقان شبه جزيره‌سنك هرطرفيله آناطولينك قسم غربيسنى احاطه ايدوب، مؤخراً كلن هلنلر موره شبه جزيره‌سيله يونانك بر قسمنى پلاسجلرك اللرندن چيقارمشلر ايسه‌ده، بوكا بدل پلاسجلرك بر چوغى ايتالياية چكوب، احتماله كوره، اوراده بو-لدقلرى وياخود صكره‌كلن ديكر برقوميله قاريشه‌رق، لاتين قومنى تشكيل ايتمشلر در؛ يونانده دخى پلاسجلر بسبتون چكلميوب، طاغلرده وآتوليا وآقارنانيا كبى كوشه وكنارلرده خالص وآيرى ياشار بعض پلاسج كروهلرى قالدقدن بشقه، هلنلرله دخى قاريشوب امتزاج ايدنلر پك چوقدر.

پلاسجلر يعنى اسكى آرناؤدلر وجه آتى اوزره باشليجه درت قسمه منقسم ايديلر: ١، ايليريانلر، كه يونان قديمك حدودندن آدرياتيق كورفزينك منتهاى شماله قدر، يعنى شمديكى آرناؤدلقله بوسنه وهرسك ودالماچيا قطعه‌لرنده منتشر ايديلر؛ ٢، ماكدونياليلر كه (پيندوس) وشارطاغلرندن ردوب‌طاغنه وقره‌صويه وآطه دكيزينه قدر ممتد اولان ماكدونيا قطعه‌سنده يعنى سلانيك، مناستر، اسكوب وسيروز طرفلرنده ساكن ايديلر؛ ٣، تراكيليلركه حدود شماليه‌لرى معين اولميه‌رق ادرنه ولايتيله بلغارستان طرفلرنده ساكن وبلكه‌طونه‌نك‌ساحل يميننه قدر منتشر ايديلر؛ ٤، فريجياليلر، كه آناطولى‌سواحلندن آنقره‌وسيواسه قدر اولان قطعه‌ده بولنورلردى. بو صايديغمز درت قومك پلاسج امتى شعباتندن اولدقلرى دلائل قويه وبراهين تاريخيه ايله مثبت اولوب، آنجق بر طرفدن ايليريانلرله ماكدونياليلر، وبرطرفدن دخى تراكيليلرله فريجياليلر بربرلرينه كرك لسانجه وكرك اخلاق وعا-داتجه دها قريب ايديلر؛ هله ايليريانلرله ماكدونيا-ليلرك لسانى بركبى ايدى. بو درت قوم بيننده‌كى قرابت او قدر قوى ايدى، كه بتون يونان حكمدار

وقهرمانلری طوپلانوب، فریجیالیلردن معدود اولان (تروآ) حکمداری اوزرینه هجوم ایتدکلری وقت، ماکدونیا وتراکیدن کیمسه یونانیلره اشتراك ایتمك شویله طورسون، بوقطعه‌لردن تروآلیلره پك چوق امداد کیتمش اولدیغی تاریخله مثبتدر. ماکدونیا وتراکی وفریجیا اهالئ قدیمه‌سنك لسانلرندن تاریخلرده حفظ اولنمش اولان بعض اسملرك الیوم مستعمل اولان آرناوودجه کلمه‌لرله مشابهتی کوریلور. ازآن جمله ابوالمورخین هرودوت بالمناسبه فریجیا لساننده اکمکه (بوقس) دنیلدیکنی بیان ایدیور، که بونك آخرندن هرودوت طرفندن ضم اولنمش بر ادات یونانی اولان (س) طی اولنجه، شمدیکی آرناوودجه‌ده دخی اکمك دیمك اولان کلمه‌نك عینی اولدیغی تبین ایدر. ایلیریانلرله ماکدونیالیلرك برقوم واحد وبرلسانله متکلم اولدقلرینی میلادك برنجی عصرنده یاشامش اولان استرابون دخی صراحةً بیان ایده‌رك: «اپیر وایلیریا وماکدونیا اهالیسی بر لسانله متکلمدرلر، صاچلرینی بر صورتده کسرلر، واخلاق وعادتلری دخی بردر»؛ ودیکر بر محلده «یونلر (پلاغونیا) دیدکلری اختیار مجلسلری معرفتیله اداره اولنورلر، واختیاره (پلایس)، اختیار قادینه دخی (پلایه) دیرلر» دیور. ایمدی «پلاقونیا» و«پلاق» کلمه‌لری الیوم آرناوودجه‌ده بو معنالرله مستعمل اولدقلری کبی، عادات قدیمه‌یی محافظه ایتمش اولان آرناوود مالیسورلری حالا بینلرنده‌کی اختلافاتی (پلاقونیا) تعبیر ایتدکلری اختیار مجلسلری معرفتیله فصل ایدیورلر.

یوقاریده صایدیغمز درت قومك پلاسج اقوامندن اولدقلری متفق علیه اولدیغی کبی، بونلردن ایلیریانلرك شمدیکی آرناوودلرك اجدادی اولدقلرنده دخی شبهه یوقدر؛ ایکی بیك سنه‌دن بری جریان ایدن وقوعات اساساً مضبوط اولملغله، بو زمانده خارجدن آرناوودلق قطعه‌سنه بر قوم کلوب اسکان ایتدیکی مخطر اولنمیور. بوندن ماعدا عمومیت اوزره اسکی پلاسجلرك شمدیکی آرناوودلرله همجنس وهملسان بولنمش اولدقلرینی اثبات ایده‌جك دها پك چوق دلیللر اولوب، ازجمله اسکی یونان وروما دین واعتقادلرینك اسکی پلاسجلردن مأخوذ اولدیغنی بتون یونان قدیم مورخلری اعتراف ایدیورلر؛ یونان قدیم وروما الهلری اسملرینك ایسه آرناوودجه اولدقلری درکار اولدیغندن، پلاسج دیمك «اسکی آرناوود» دیمك اولدیغی تبین ایدیور.

بو حالده، تاریخ طرفندن تکذیب اولنمقدن احتراز ایتمکسزین، وجنسیجه منسوب بولندیغم برقوم اولملغله، بیوتمك آرزوسنده بولندیغمه حمل اولنمیه‌جغندن امین اوله‌رق، دیه‌بیلیرم که: آرناوود قومی وقتیله تریسنه‌دن سیواسه قدر آوروپا وآسیانك ایکی بیوك قطعه‌سنده ساکن بر بیوك قوم ایدی. آناطولیده وقتیله ایران، یونان، روما وسائر بیوك دولتلر ومتمدن امتلر آره‌سنده ومختلف اجناسه منسوب فاتحلرك ید ضبطنده قاله‌رق، پلاسجلر چوقدن منقرض ونایاب اولدقلری کبی، تراکیدن وماکدونیانك شرق جنوبی طرفندن وایلیریانك جهت شمالیه‌سندن یعنی بوسنه وهرسکدن دخی قرون وسطاده سیل بلا کبی آقوب هجوم ایدن بلغار واسلاولر طرفندن اخراج اولنه‌رق، ماکدونیانك غرب جنوبی قسمیله ایلیریانك قسم جنوبیسنه یعنی شمدیکی آرناوودلغه صیقیشدیرلمشلردر.

آرناوودلر ایلیریان وپلاسج دنیلدکلری زماندن بری اساساً اخلاق وعاداتلرینی دکیشدیرمیوب، دائما اقوام متمدنه‌دن آیری ومنفرد وکوچك کوچك وبربرلرینه خصم قبیله‌لره منقسم بولنمش، واسترابونك تعریفنه باقیلیرسه، او وقتلرده دخی شمدیکی دبره واشقودره مالیسورلرینك سوردکلری عمری سورمکده بولنمشلردر. بونك ایچون هیچ بر وقت بر یره جمع اولوب، بر هیئت ودولت تشکیل ایتمك، ویا کندی لسانلرینی یازوب، بر ادبیات ملیه اویاندیرمق فکرنده بولنمامشلردر. ایچلرندن یتیشن بیوك آدملر دخی بر بشقه لسانله تحصیله واو لسانله معاملات دولیه‌ده بولنمغه مجبور اولور، وبو وجهله منسوب بولندقلری قومك شهرت وشانینه پك آز خدمت ایده‌بیلیرلردی. بو صورتله یشایشلری کرك لسانلرینی وکرك اخلاق وعاداتلرینی اسکی حاللرنده محافظه ایدوب، برکونه تبدله اوغرامامه‌لرینه سبب اولمشدر.

آرناوودلر اسکیدن بری قبیله قبیله کندی رؤسالریله اختیار مجلسلری معرفتیله اداره اولندقلرندن، مضبوط تاریخلری اولمیوب، معروف اوله‌رق یالکز اوچ دولت تشکل ایتمشیدی، که بونلرك بری اشقودره طرفلرنده، بری اپیرده یعنی یانیه طرفنده وبری‌ده ماکدونیانك یکیجه واردار قربنده بولنمش اولان (پلا)

شهر قديمنده ايدى. بو اوچنجى دولت ماكدونيا دولتيله معروف اولوب، تاريخى تماميله مضبوطدر. [« ماكدونيا » مادهسنه مراجعت بيوريله.] بو دولت فليپك اوغلى اسكندر ذو القرنينك خروجى وتاهنده قدر او وقت معلوم ومعروف اولان اقطار عالمك همان كافهسنى فتح ايتمسى كبى خارق عاده دنيله بيلهجك بر بيوك وقوعاتله كنديني بتون عالمه طانيتديرمشدر؛ آنجق آرناؤدلرك احوال مبسوطهسندن طولايى، اسكندر دخى لسان يونانى ايله تربيه اولنوب، هرنه قدر فتوحاتى ايدن عسكرينك جلهسى ماكدونيالى اولديغى كبى، كنديسى دخى اصلا ونسبا ولسانا ماكدونيالى اولوب، يونانيلرك پك محبى بيله اولديغى معلوم ايسهده، اكثر خلق عندنده يونانى ظن اولنمشدر. اپيردهكى دولتك اك بيوك ومشهور حكمدارى (پيروس) در، كه روماليلرى ايكى دفعه مغلوب، ويونان ومصره قدر توسيع غالبيت ايتمش ايسهده، فتح ممالكدن زياده غالبيته نائل اولمغى سوديكندن، وفاتنده خلفلرينه پدرندن بولديغى ملكدن زياده برشى براقامشدر. ايليريا حكمدارلرندن دخى اك زياده روماليلرله محاربه ايدن (توتا) نام ملكه ايلك (كنچو) اسمندهكى حكمدار كسب شهرت ايتمشلردر.

آرناؤدلر بيوك اسكندرك معيتنده عالمى فتح ايتدكدن صكره، روماليلره كردنداده اطاعت اولمغى قولاى قبول ايدهميهرك، او قدر معندانه مقاومت ايتمشلردى، كه اك نهايت قوتنك كثرتيله بونلرى مغلوب ايدن (پول اميل)، اخذ انتقام ايچون، سكسان بش قصبهلرينى خاكله يكسان، وبر قاچ يوز بيك آدملرينى اسير ايدوب، زنجير بند اولهرق رومايه سوق ايتمشدر. ايشته او وقتدن بو قومك نكبتى باشلايهرق، برطرفدن روماليلرك اطاعتى آلتنده بولنمق، وبرطرفدن دخى مؤخرا شمالدن هجوم ايدن هونلر، آوارلر وسائر سرسرى وخونخوار اقوام وحشيهدن پايمال اولمامق ايچون، طاغلره ومتين محللره چكيلهرك، دوز ومنبت يرلرينى بوش براقمغه؛ وبر طاقىده بسبتون ترك وطنله، يونان ومورة جزاير وسواحلنه وتا اورته طرفلرينه ومرمره آطهسنه قدر قاچمغه مجبور اولمشلردر. ايشته يونان وموره ده وعلى الخصوص يونان جزايرنده اهالينك نصفنه قريب بر مقدار ونسبنده بولنان آرناؤدلر ومرمره آطهسندهكيلر او وقتلردن كلوب قالمشلردر. آرناؤدلقده قالانلر ايسه طبيعى مستحكم يرلره چكيلوب، دائمى صورتده سلاح بدست ياشادقلرندن، كرك روماليلره وكرك مؤخرا قسطنطينيه قيصرلرينه اسما تابع اولوب، حقيقتده كما فى السابق كندى رؤسالرى طرفندن مستقلا اداره اولنقده ايديلر؛ وبو رؤسا يواش يواش پرنسلك وقراللق سوسنى آلمشلردى. آرناؤدلغك دكيزه قريب وآلچق يرلرنده ايسه فرانسهنك نورمانديا ايالتندن بعض پرنسلر كلهرك، حكم سورمكه باشلامشلرديسهده، اونلرده مرور زمانله آرناؤدلشمشلردى. حتى الى يومنا هذا اشقودره ويا قوه ماليسورلرى عندنده مرعى اولان قانون محليى وضع ايدن (دوقه كين) (le duc Jean) بونلرك برى ايدى. آدرياتيق سواحلندهكى بعض قصبه وقلعهلرىده ونديكليلرك الينه چكمشيدى.

ايشته، سلاطين عثمانيه وغزاة مسلمين روم ايلى قطعهسنه آياق باصدقلرى وقت آرناؤدلر بو حالده ايديلر. پرنسلرينك بعضيسى آز چوق مقاومت ايتمشلر ايسهده، اكثريسى عثمانليلرك قوت وجلادتنى آكلادقلرندن بلا محاربه تسليم اولمش؛ وبو مناسبتله همان پرنسلرينك جلهسى يرلرنده قالوب، بعض حقوق وامتيازاتله دولت عثمانيهيه تابع اولمشلردى. آنجق مؤخرا اسكندر بك بو پرنسلرك جلهسنى طوپلايوب، كنديني جلهسى اوزرينه رئيس وقوماندان طانيتديرمش؛ وكنديسى فوق العاده جسور، مدبر وحرب آزما بر آدم اولمغله پاپا وبتون آوروپا خرستيان حكمدارلرى كنديسنى عثمانليلره قارشى برسپر مقامنده قوللانمق نيتيله، تشجيع وتشويق، وكنديلرى دخى آرقهسى صره كلهجكلرينى وعد ايتدكلرندن، عثمانليلرله محاربهيه طوتيشمش وموقعلرينك دخى متانتى ياردميله قرق سنه همان متمادى حرب ايدهرك، واوروپا حكمدارلريله پاپانك كنديسنى آتشه صوقيلهجق بر آلت كبى قوللانمق ايستدكلرينى كورديكى حالده، ينه وعدلرينه آلدانهرق، آرناؤدلغى ياريم عصر پياپى آتش وقان ايچنده بولنديرمشدر نهايت اسكندر بكك وفاتى اوزرينه، بتون آرناؤدلق تماميله دولت عليهٔ عثمانيهنك يد ضبطنه كيرمش؛ واو وقت دخى برقاچ يوز بيك آرناؤد ايتاليانك قلابريا وسيجليا طرفلرينه هجرت ايتمش، وبرطاقى دخى ونديك، جنوه مارسليا واسپانيايه قدر طاغيلوب پريشان اولمشلردر

يالكز قلابريا وسيجليايه هجرت ايدنلر مستقل قريه وناحيهلر تشكيل ايتدكلرندن، لسانلريني، جنسيتلريني ومذهبلريني الى الآن محافظه ايتمكده درلر، كه بونلرك مقداري ايكيوز اللى بيك راده لرنده تخمين اولنمقده در.

آرناؤدلر بو وجهله تابعيت عثمانيه دائره سنه داخل اولدقدن صكره، هدايت ربانيه ايله همان بتون بكلرى وايلرى كلنلرى بردن دين مبين اسلامى قبول ايتدكلرى كبى، سائرلرى دخى تدريجى تدريجى اهتدا ايده رك، آز وقت ايچنده اهالينك ثلثانى مسلمان اولمش؛ وقالان ثلثى دخى همان نصفيت اوزره قتوليك واورتودوقس مذهبلرينه منقسم بولنمشدر. روماليلره، بيزانس دولتنه وحتى كنديلرينك همجنسلرى اولان بيوك اسكندره بيله تماميله مطيع اولمامش اولان آرناؤدلر كلمهٔ جامعهٔ توحيد قوتيله عثمانليلرله يكدل ويكوجود اولوب، دولت عثمانيه نك اعلاى شان وشوكتنه وفتوحات عثمانيه واسلاميه نك توسيعنه پك چوق همت وياردمرى بكمشدر. تا عساكر منتظمه نك تشكيلى زماننه قدر عموم آرناؤدلر دولتك دائمى صورتده سلاح آلتنده بولنور بر اردوسى حكمنده اولوب، بونلر امر آلدقلرى آنده، سلاح بدست اوله رق، سودان چوللرينه قدر قوشمغه مهيا ايديلر. دولت دخى بونلرك خدمات وصداقتلرينى تقدير ايده رك، اك بيوك مسندلره قدر چيقارمشدر. يالكز صدارت مسندينى احراز ايدن آرناؤد پاشالر يكرمى كشى قدر اولوب، هله بونلرك ايچندن سلطان سليم اول وسلطان سليمان حضرتلرينك دورلرنده بش دفعه مسند صدارتى احراز، وعثمانلى سنجاغنى يمن وعمانه واو وقته قدر اسمى بيله طويلامامش اولان آچينه وسوماتره يه قدر ايصال ايدن سنان پاشا ايله، دولتى بر بيوك ورطه دن قورتاروب، معاذ الله تعالى غروبه ياقلاشمش اولان نجم اقبال عثمانى يى يكيدن اسكى پارلاقلغيله پارلاته رق، عثمانلى سنجاغنى ويانه سورى خارجنده تموج ايتديرمكه موفق اولان كوپريلى محمد پاشا ايله اونك اولاد واحفادى وفرهاد پاشا وامثالى بوجسور وصادق قومك افرادندن ايديلر.

آرناؤدلر عموميت اوزره اوزون بويلى، ايرى كميكلى وسينيرلى آدملر اولوب، على الخصوص قفالرينك بيوكلكى وناصيه لرينك كنيشلكى ايله فرق اولنه بيليرلر، كه بوده ذكاوت فطريه لرينك كثرتنه دلالت ايدر. حقيقةً تحصيل وتربيه يه سوق اولنان آرناؤد چوجقلرى، كنديلرنجه مجهول لسانلرده تدريس اولندقلرى حالده، پك آز وقت ظرفنده ترقى ايتدكلرى كورلمش؛ وبو قومك افرادندن پك چوق عالم آدملر يتيشمش ايسه ده، اكثريسى اوقويوب يازدقلرى لسانك صاحبى اولان اقوامك افرادندن ظن اولنمقده درلر. اخيراً ارتحال ايدن ياقوه لى على افندى وخواجه تحسين كبى بين العلما علم وذكاوتلريله تميز ايتمش پك چوق آرناؤدلر كلمش اولديغى كبى، آتنه وروما دار الفنونلرينك آب رويى اولان نيجه عالم آدملر دخى بوجنسيته منسوبدرلر. يونان وايتاليا ده بولنان خرستيان آرناؤدلر دخى استعدادلرينى اثبات ايده رك، يونانه استقلالى قزانديران رؤسا وقپودانلرك وبو اغورده هر فداكارلغى كوزه آلان خلقك اكثريسى وعلى الخصوص بوچارى، جاولا، قنارى، بولغاريس، بوبولينه كبى اك مشهورلرى آرناؤد اولدقلرى كبى، غاريبالدينك يوزينى آغارتان وايتاليانك توحيدينه سبب اولان دخى باشلجه ايتاليا ده كى آرناؤدلردر. يونانى حالا بوكون اداره ايدن وعلى الخصوص دونماسنى قوللانان باشلجه اوراده كى آرناؤدلر اولدقلرى كبى، ايتاليا ده كى آرناؤدلردن دخى پك چوق عالم، شاعر ومصنف آدملر يتيشوب، بو قومك افرادندن برى (يعنى اون برنجى قلمان) پاپالق مسندينه قدر واصل اولمش اولديغى، وبوكونكى كونده ايتاليايى اداره ايدن موسيو قريسپينك بوقومك افرادندن بولنديغنى ذكر ايتمك كافيدر، ظن ايدرم.

آرناؤدلر اجدادلرينك اخلاق وعاداتنى وبرده ناموس وحيثيتلرينى محافظه ده و«بسا» تعبير ايتدكلرى عهده وفا خصوصنده پك متيندرلر. جنسيتلرينى، قبيله لرينى، عائله لرينى وحتى مجرد بر سوزلرينى مدافعه ايچون، قانلرينى دوككه هر وقت حاضردرلر؛ آنجق استخفاف حياتده بر آز مبالغه ايتدكلرى ايچون، چوق دفعه اهميتسز بر شى ايچون بينلرنده اوريشورلر. هزل وخفتى سوميوب، جديته مائلدرلر. يوريمه ده غايت خفيف وسريع اولوب، لوندانه طور وحركتلرى وقهرمانانه وضعيتلرى وار در. قادينلرى اولدقجه كوزل واوزون بويلى اولوب، آنجق ايريجه وجودلى وبر آز اركك سيمالى درلر؛ مستوريتده پك مبالاتلرى يوغيسه ده، ناموسلرينى محافظه ده زياده سيله تعصبلرى اولوب، جزئى پردهٔ ناموسدن ديشارى چيقان قيز ويا قادين الكيقين اقرباسى طرفندن غدارانه

اعدام اولنور. آرناوود قادینلری غایت چالیشقان وخارات اولوب، اوك ایچنده حاکم ومستقل وارككلر مسافر كبيدر. اصالته زیاده‌سیله دقت و اعتبار ایتدكلرندن، هركس قیزینی ویرمك ایچون كندی درجه‌سنده آدم آرایه‌رق، بعض دفعه پك اوزاغه ویررلر؛ وقیزلرینه مال موروثدن حصه ویرمك عادتلری اولمیوب، كلینلك اثوابلری بیله قوجه‌لری طرفندن یاپدیریلیر. صلابت دینیه‌لری پك قوی ایسه‌ده، عملده زیاده مبالات وتعصبلری اولمیوب، مسلمانلرده خرستیانلقدن وكرك خرستیان كرك مسلمانلرده اسكی دیندن قالمه بعض عادات وآیینلر دخی الآن موجود ومرعیدر؛ وادیان مختلفه‌یه منسوب افرادلری بیننده وفاق ومحبت بركمالدر.

لسانجه كیغه وطوسقه اوله‌رق باشلیجه ایكی بیوك قسمه منقسم ایسه‌لرده، بو ایكی قسمك هیچ بری كندینی بو اسمله تفریق ایتمیوب، جمله‌سی (اشكیپتار) یعنی آرناوود عنوانیله افتخار ایدرلر. كیغه‌لر آرناوودلغك شمالنده وطوسقه‌لر جنوبنده ساكن اولوب، ایلبصاندن كچن (اشقومبی) نهری خط فارق مقامنده‌در. كیغه وطوسقه لسانلری یالكز شیوه وتلفظجه وبعض تعبیرات وتصریفاتجه فرقلی اولوب، اساساً لسان بر در؛ وبربرلرینك لسانني پك اعلا آكلارلر. بو لسانده درت وبشیوز سنه اول یازلمش قتولیك مذهبنه متعلق منثور ومنظوم بر قاچ كتابله بش اون عصردن بری حفظ اولنمقده اولان بعض ملی شرقیلر موجوددر، كه شمدیكی لساندن فرقلری یالكز — او وقت مستعمل بولنوب، شمدی یرلرینه مسلمانلر طرفندن عربی وخرستیانلر طرفندن رومجه تعبیرات قوللانلمقده اولان — بعض كلماتك بولنمسندن عبارتدر. اسلامیتدن صكره دخی آرناوودلقده پك چوق شاعرلر یتیشوب، مولد شریف منقبه‌سی وسیر نبی ومرثیهٔ وقعهٔ دلسوز كربلا كبی امور دینیه‌یه ووعظ ونصیحته متعلق منظومه‌لر ودیوانلر نظم وترتیب ایتمشلردر. بونلرك مجموعی عادتا برادبیات دیمك ایسه‌ده، مسلمانلر عربی، اورتودوقسلر روم وقتولیكلر لاتین حروفیله یازدقلرندن، واثرلری كلمات وتعبیرات اجنبیه ایله مملو وسائر ملتلرك ادبیاتی طرزینه تابع بولندیغندن، آرناوودلرك ادبیات ملیه‌لری یرینه كچه‌مه‌مش، ویالكز درت بش عصر اول یازلمش ویا او وقتلردن قالوب مؤخراً طوپلانمش اولان آثار واشعار بوموقعی احراز ایده بیلمشدر. طوسقه‌لرك خرستیانلری اولان اورتودوقسلر اوته‌دن بری روملاشمق هوسنده بولنه‌رق، یونان علم وتربیه‌سیله تربیه اولنمغه سعی ایده كلمشلر، وروم جمعیتلرینك دخی بوكا یاردمیله بر طاقمی لسان مادرزادلرینی اونوتمق درجه‌سنه كلمشلر ایسه‌ده، اخیراً ترتیب اولنان آرناوود حروفیله كتب تدریسیه نشر، وطوسقه‌لقده آرناوودجه تدریسنه مخصوص بعض مكتبلر كشاد اولنمغله، بونلر دخی كندی جنسیتلرینی محافظه، وبونك عكسنه تشویقاتدن كری طورمیان یوناندن تبعد وتنفر ایتمكه باشلامشلردر. اشبو عصر معارف حصر حضرت عبدالحمید خان ثانیده آرناوودلرك دخی لسانی یازلمغه وادبیاتلری میدانه كلوب، ترقی ایتمكه باشلامشدر.

ممالك عثمانیه‌ده‌كی آرناوودلر ایكی ملیون قدر اولوب، بونلرك ثلثانی اسلامدر. یونان وایتالیاده بولنان آرناوودلر دخی بشیوز بیك نفوسی متجاوزدر. آرناوودلر ذاتاً طاغلق وغیر منبت یرلرده دها جمعیتلی بولندقلرندن، مملكتلری كندیلرینی بسلیه‌میوب، چوغی صنعت وتجارتله، صاتیجیلقله ویاخود معاشلی عسكر ویا ژاندارمه وقولجی وسائر خدمتله ممالك عثمانیه‌نك هر طرفنه وحتی مصر وسودان ویمنه قدر غربتی اختیار ایده‌رك، زوجه‌لرندن اوزاق بولندقلرندن، وكچ اولنمك عادتلری اولدیغی كبی، بر طاقمی ده بشقه یرلرده اولنوب، قالدقلرندن ومحاربه‌لرده وبربرلریله اولان قان دعوالرنده چوق قیرلدقلرندن، نفوسلری تكثر ایتمك شویله طورسون، اوته‌دن بری آزالمقده بولنمشدر.

آرناوودلرك جنسیتنی واصل ونسبلریله لسانلرینی اوروپایه طانیتدیران باشلیجه آوستریا دولتی طرفندن طول مدت یانیه واشقودره‌ده قونسلوس بولنمش اولان دوقتور (هان) ایله مشاهیر لسانیوندن (پوپ)، وكندیسی آرناوود اولوب رومانیاده پرنسلك ایتمش اولان (كیغه) خاندانه منسوب پرنسس (دورادیستریا) ایله ایتالیاده‌كی آرناوودلردن (دورسا)، مونسیور (قریسپی)، (قارده)، (ده‌راده) وسائرلریدر، كه هر بری بو بابده آلمانجه وایتالیانجه لسانلرنده متعدد اثرلر یازمشلردر.

آرناوود { (Arnaud) [«آرنود» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرناؤد کویی { بو نامله روم ایلی واناطو- لیده بر قاچ کوی بولنوب، اك مشهورلری بوغاز ایچنده‌کی آرناؤد کوییدر. بو قریه بوغاز ایچنك روم ایلی طرفنده، قورو چشمه ایله بك آره‌سنده واقع اولوب، اصل قریه بر دره‌نك ایچنده اولمغله، هواسی پك ایی دکلسه‌ده، غرب جنوبی طرفنده تپه‌لرده بولنان بعض کوشکلر ویالیلرك هوا- سی معتدل؛ وآقندی بروندن یوقاری اوله‌رق شرق شمالی طرفنده‌کی یالیلر ایسه بسبتون پویراسه قارشی اولمغله، هوالری سرتدر. آرناؤد کوینك اولدقجه چارشیسی وهر اصنافدن دکانلری ومغازه‌لری، کو- زلجه بر جامع شریفی ایله ٤ روم کلیساسی و ٣ صبیان مکتبی وبر بیوك قره قولی واردر. آقندیسی غایت شدتلی اولوب، آقندی بروندن یوقاری بیکه قدر منتظم بر ریختمی وریختمك اوزرنده بر چوق قهوه وقازینولری بولنمغله، یازین بر تفرجگاهدر. بو ریختمك اوزرنده بر اسکی سرایك خرابه‌لری وبر سلطان ساحلخانه‌سی بولنیور. آرناؤد کوینك اکثر اهالیسی روم اولوب، خیلی اسلام وارمنی دخی بو- لنور. اوچ سنه مقدم قریه‌نك بر بیوك قسمی محترق اولوب، الآن ابنیه‌سی یاپیله‌مامشدر. بو قریه‌نك خانه- لری ٢٥٠٠ واهالیسی ٧٥٠٠ قدردر. جوارینك چیلکی مشهوردر. — دیکر آرناؤد کویلرندن بری بکقوزدن درت ساعت ایچریده مرتفع بر محلده واقع بر قریه‌در، که بر ایکی یوزخانه‌یی شاملدر. — بری ده ادرنه ولایتنده دده آغاج سنجاغنك اینوز قضاسنده واینوز شهرینك ٢٥ کیلومتره قدر شرقنده ومریجك اینوز کورفزینه منصب اولان شعبه‌سنه دوکیلن بر أوفق دره‌نك ساحل یسارنده واقعدر.

آرناؤدلق { (Albanie) بلقان شبه جزیره- سنك یعنی روم ایلی دنیلن اورو- پای عثمانینك غرب طرفنده وآدریاتیق دکیزینك سا- حل شرقیسنده بر قطعه‌در، که طولاً نارده کورفزندن وحدود یونانیه‌دن قره طاغك حدود سابقه‌سیله بوسنه وصربیه حدودینه، وعرضاً آدریاتیق ویونان دکیزلری سواحل شرقیه‌سندن بلغارستان حدودینه، واردار نهرینك آشاغیکی مجراسنه ویونان حدود جدیده‌سنه قدر ممتد اولیور. هر نه قدر که اکثر اوروپا خریطه وجغرافیالرنده (آلبانیا) اسمیله تسمیه اولنان قطعه بو قدر کنیش کوسترلیوب، شرقاً حدودی (پیندوس)، (غراموس) و(شار) سلسلهٔ جبالیله محدود کوستریلیور ایسه‌ده، غراموس وشارك شرق طرفنده قالان کسریه، مناستر، پرلپه، قالقاندلن، اسکوب، پرشتنه وحتی اخیراً صربیه‌یه ترك اولنان (ایورانیه)، (لسقواچ) و (قورشونلی) طرفلری دخی خالص آرناؤدلق اولدیغندن، حدود مذکوره‌یه صحیح نظریله باقیله‌ماز. آرناؤدلغك جنوب طرفی طار اولوب، پروزه بروننده باشلایه‌رق، شماله طوغری چیقلدقجه توسع ایتدیکندن، اك شمالنده یعنی اولکوندن بلغا- رستان حدودینه قدر اولان اکی همان بویی قدر واردر، که بو وجهله بو قطعه غیر منتظم بر مثلث شکلی آلوب، رأسی جنوبده واساسی شمالده‌در. بو قطعه هیچ بر وقت آیریجه بر ادارهٔ واحده آلتنده بولنمدیغندن، حدودینك تعیینیچون، اهالیسنك لسا- نندن بشقه بر شیئه رعایت اولنمامق اقتضا ایدر؛ چونکه تاریخه رعایت ایتمك لازم کلسه، هیچ اولماز ایسه، ماکدونیانك تمامیله آرناؤدلق عد اولنمسی ایجاب ایده‌جکدر. ٣٩° ایله ٤٣° عرض شمالی و ١٧° ایله ٢٠° طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، اك اوزون بویی بش درجه یعنی ١٢٥٠، واك کنیش اکی دخی، ١٠٠٠ کیلو متره اولوب، بتون سطحی تقریباً ٦٢٥٠٠٠ مربع کیلومتره‌در. بو قطعه غرباً آدریا- تیق دکیزیله، غرب جنوبی طرفندن تارنته بوغازی ویونان دکیزیله، جنوباً نارده کورفزیله، جنوب شرقی طرفندن یونان حدودیله وتسالیا ایله، شرقاً اصل روم ایلی یعنی ماکدونیا وبلغارستانله، شمالاً دخی صربیه، بوسنه وقره‌طاغ حدودیله محدود ومحاطدر.

آرناؤدلق عمومیت اوزره طاغلق ومرتفع بر یر اولوب، یالکز آدریاتیق سواحلی بویجه بر برندن برر طاغله آیرلمش بر صحره اووه‌لر واردر، که بونلرك اك بیوکی آولونیه‌دن باشلایه‌رق، تا (قوایه)یه قدر تخمیناً ٢٤٠ کیلومترهٔلك ساحلده اوزانان واکی دخی ١٥٠ کیلومتره‌دن آشاغی اولمیان (موزاکه) و(قره طوپراق) اووه‌سیدر. بو اووه آنجق تپه‌لری دخی حاوی او- لوب، غایت منبت ایسه‌ده، ایچنده آقان نهرلر قیشین طغیان ایدوب، اکثر طرفلرینی کول وبطاقلق حالنه قودقلرندن، واهالیسی‌ده پك آز اولدیغندن، اکثر طرفلری خالی وغیر معموردر. دراچك شمالنده دخی واسعجه بر اووه بولندیغی کبی، تیرانه شهرندن دکیز

قيسنه وساحل بويجه اولكونه واشقودره‌يه قدر اولان يرلر دخی دوز ومنبت اووه‌لردن عبارتدر. چاملق دنيلن جنوب غربی سواحلی ايسه آلچق تپه‌لردن عبارت اوله‌رق، هواسنك ملايمتيله وزيتون، پورتقال، ليمون آغاجلريله جنت آسا بر يراولوب، كوزل قيشله‌لری دخی حاويدر. ايچ طرفلرنده دخی طاغلرك آره‌لرنده پك كوزل واديلر، بايرلر ومرتفع اووه‌لر واردر، كه يانيه، كوريجه، پرسپه، مناستر اووه‌لری بو قبيلدندر. آرناؤدلغك شمالنده ايسه غايت كنيش ومحصولدار بر مرتفع اووه بولنيور، كه قوصوه اووه‌سی ناميله معروفدر. لكن بو اووه‌لر طاغلرينه نسبةً جزئی اولوب، (آلب) سلسله‌سندن منشعب اولان طاغلرينك باشليجه سلسله‌سی (شار) طاغيدر، كه شمالدن جنوبه طوغری اوزانه‌رق، آرناؤدلغك اورته‌سنده خيلی آلچقلنوب، كسيلير كبی اولورسه‌ده، برآز دها آشاغيده (غراموس) وبعده (پيندوس) ناميله تكرار يوكسله‌رك، يونانك ايچنه قدر اوزانير. بو سلسله آرناؤدلق قطعه‌سنك اك مرتفع محلندن عبارت اولوب، بر تقسيم مياه خطی تشكيل ايديور، كه بر طرفنك صولری آدرياتيق ويونان دكيزلرينه، وديكر طرفنده‌كيلر دخی آطه‌لر دكيزينه وسلانيك كورفزينه دوكيلور. شارك اك مرتفع ذروه‌سی (قوراب) طاغی اولوب، ۲۵۰۰ متره ارتفاعی واردر. بو سلسله‌دن صكره اشقودره ايالتنده قره طاغ حدودينه قريب اولان اشقودره طاغلری كلير، كه اتكلری غرباً اشقودره شهرينه وكولنه، شرقاً ياقوه وايپك وپرزرينه، جنوباً درين نهرينك ساحلنه وشمالاً دخی قره طاغك ايچ طرفلرينه قدر ممتد اولور، وايكده بر بوغاز تشكيل ايتدكدن صكره، سلسله قوصوه اووه‌سنك جهت شماليه‌سنی طولاشه‌رق وآرناؤدلقله يكپيازاری آيره‌رق، (وولچترين) ده منتهی اولور. بو سلسله‌نك ارتفاعی شارك ارتفاعندن دها آزدر. بوايكی سلسله‌دن بشقه، شار ايله آدرياتيق سواحلی آره‌سنده ارتفاع وامتدادلری مختلف دها بر چوق طاغلر بولنيور، كه بونلرك اك يوكلری شونلردر: ميرديته‌نك غرب طرفنده اولان (پولغه) طاغی، كه اك يوكسك ذروه‌سی ۱۲٦۰ متره ارتفاعنده‌در؛ ايلبصان ايله تيرانه آره‌سنده ممتد اولان (غرابه) طاغی، كه آنجق ٦٤٦ متره ارتفاعی واردر؛ ايلبصانك جنوب شرقيسنده شمالدن جنوبه ممتد اولان (سوپوت) طاغی، كه اك مرتفع محلی اولان (پوليس)ك ۱۷٦۰ متره ارتفاعی واردر؛ براتك شرق طرفنده واقع (تومور) طاغی، كه اك يوكسك ذروه‌سی ۲٤۱۳ متره ارتفاعنده اولوب، پك ديك اولمغله، اوسته چيقلمق مشكل اولديغی كبی، ارتفاعی حسبيله اوستنده تنفس دخی كوچلشديكندن، واك يوقاريسنده ازمنهٔ قديمه‌دن قالمه برمعبد خرابه‌لری بولنديغندن، اورانك اهاليسی بو خرابه‌يی امام علی رضانك تربه‌سی ظن ايده‌رك، بو طاغه بر قدسيت نظريله باقرلر، وآره صره عجايب طبيعتدن اوله‌رق طاغدن طوپ سسنه مشابه چيقان سسدن احكام چيقاريرلر؛ خيماره قضاسنده بولنان ديكر (سوپوت) طاغی كه اك يوكسك يری ۲۰۲۵ متره ارتفاعنده اولوب، ساحل بويجه اوزانير، ومرتفع قيالردن عبارت بر ساحل تشكيل ايدر. اسكی يونانيلر بوكا (آقروكراونيا) ديرلردی، كه «يلديرم طاغی» ديمكدر. ايكنجی درجه‌ده دخی پرمدی قصبه‌سنك غربنده ممتد اولان (نمرچقه)، يانيه شهرينك شرقنده وكولك كنارنده اولان (ميچكل) وچاملق قطعه‌سنك شرقنده بولنان (سولی) طاغلريدر. (پيندوس) سلسله‌سنك شعبه‌لرندن اوله‌رق قونيچه شهرينك جنوب شرقيسنده واقع (لازاری) و(پاپافينغو) طاغلريله (شار) سلسله‌سنك شعباتندن اوله‌رق اوخری كولنك شرق طرفنده ممتد اولان (پريستری) ايله مناسترك غرب جنوبيسنده كائن (نووچقه) طاغی، وبرده شار طاغنك مابعدی كبی اولوب، واردارك اوته‌سنده صربيه حدودينه قدر اوزانان وكنديسيله شار آره‌سنده مشهور (قچانيك) بوغازينی تشكيل ايدن (قره طاغ) ذكره شاياندر.

آرناؤدلغك نهرلری دخی چوق اولوب، اك‌يوكلری (درين) ايله (واردار) ايرماقلريدر. درين ايرماغی ايكی نهرك تلاقيسندن حاصل اولوب، بونلرك برينه قره درين (درين ايزی)، وديكرينه آق درين (درين ايبارده) دينور. قره درين آرناؤدلغك وسطنده بولنان اوخری كولندن چيقوب، جنوبدن شماله، وآق درين دخی ايپك طاغلرندن نبعانله، شمالدن جنوبه وبعده جنوب غربيه طوغری آقه‌رق، (لومه) ده ايكيسی برلشدكدن صكره غربه طوغری دونه‌رك و(لش) قصبه‌سنك كنارندن كچه‌رك، (شنكين) ليماننه

جنوبنده آدریاتیق دکیزینه دوکیلور. (واردار) ایرماغی (شار)ك شرق طرفنده‌کی اتکلرندن نبعان‌له، صاغ وصولدن بر چوق چایلر ودره‌لر اخذ ایله، جنوب شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، سلانیك کورفزینه دوکیلور. ایکنجی درجه‌ده‌کی نهرلری دخی ایکی اولوب، بری (پیندوس) طاغندن نبعان‌له شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق آولونیه‌نك اوست طرفنده آدریاتیق دکیزینه دوکیلن (ویوسه)؛ ودیکری (غراموس) طاغندن نبعان ایدن (برات) نهریله ینه بو طاغك شمالی اتکلرندن نبعان ایدن (داوول) نهرینك اجتماعندن حاصل اولوب، (موزاکه) اووه‌سنك ایچندن کچه‌رك، ینه بحر مذکوره دوکیلن (سمانی) ونام دیکرله (ارکند) نهریدر. اوچنجی درجه‌ده‌کی انهار دخی، جنوبدن شماله طوغری صالدیغی حالده، نارده، لوروس، وو وو، قلامه، پاوله، اشقومبی، آرسند، ایشمی، ماط، کیر، بویانه نهرلریدر. [بو کلمه‌لره مراجعت بیوریله.]

آرناؤدلقده اوچ بیوك کول بولنیور، که بری اشقودره‌نك شمالندن قره‌طاغك ایچنه قدر ممتد اولان وآیاغی اولان (بویانه) واسطه‌سیله صولری دکیزه دوکیلن اشقودره کولی؛ ایکنجیسی اوخری شهرینك جنوبنده اولوب، قره‌درین آیاغی حکمنده اولان اوخری کولی؛ اوچنجیسی‌ده اوخری کولنك جنوب شرقیسنده اولوب، طار بر بوغازله ایکی‌یه آیرلمش اولان (پرسپه) کولیدر. ایکنجی درجه‌ده‌کیلرده باشلیجه (مالك)، کسریه، اوسترووه ویانیه کوللریله موزاکه‌ده‌کی (تربوف) کولیدر. موزاکه اووه‌سنك ایچنده وساحل بوینده دخی برچوق کوللر وار ایسه‌ده، بونلر کولدن زیاده بطاقلق دنیله‌بیله‌جکندن، بو عدده ادخال اولنمدی. دراچ شهرینك شمالنده دخی بیوجك برکول واردر، که وقتیله لیمان اولوب، آغزینك قپاندرلمسیله، متعفن وصیتمه‌یی موجب بر کول حالنده قالمشدر.

آرناؤدلق ساحلی نارده کورفزی ایچندن اولکونه قدر ٥٠٠ کیلومتره‌دن زیاده اولوب، حیلی کیرنتی وچیقینتیلری وکورفزلریله طبیعی لیمانلری وار ایسه‌ده، صنعی اوله‌رق، مکمل ومحفوظ وبیوك سفائنك یناشه‌بیلسنه مساعد بر لیمانی یوق کبیدر. پروزه‌نك بر ایکی مکمل لیمانی وار ایسه‌ده، کورفزك مدخلی صیغ وقیالیدر. (ووتربنتو) اسمنده قورفه شهرینك تا قارشیسنده اسکیدن بر شهر وکوزل بر لیمان بولنمش ایسه‌ده، لیماننك آغزی قپانوب، طالیان کبی قوللانلمقده‌در، وشهر خراب اولمشدر. دراچك مکمل وواسع لیمانی دخی اعصار سالفه‌ده، وندیکلیلرك یولی قپانسون دیو، سد اولنه‌رق، بر بطاقلق حالنه قونمشدر. بو کونکی کونده موجود اولان لیمانلرینك اك ایلری قورفه آطه‌سنك منتهای جنوبی قارشیسنده کائن (مورتو) لیمانیله آولونیه اسکله‌سنك جنوبنده کائن (پاشا لیمانی) در. (سراندوس)، آولونیه، دراچ و (شنکین)ه دخی واپور یناشیورسه‌ده، لیمانلری یوق کبیدر. پارغه، صیاده وپالرمو اسکله‌لرینه دخی خیلی کوچك یلکن کمیلری آمد وشد ایدر. آرناؤدلردن کمیجیلك ایدنلر باشلیجه اولکونلیلر اولوب، بونلر ماهر قپودانلر اولدقلری کبی، بیوك سفینه‌لری دخی بولنمغله، آق دکیزك هر طرفنه ایشلدکدن بشقه، بحر محیط آطلاسی‌یه بیله چیقوب، انکلتره‌یه قدر کیدرلر؛ یوزه قریب سفینه‌لری واردر. (برغودتیت) ونام دیکرله (خیماره) سواحلی اهالیسی دخی کمیجی اولوب، بعض کوچك کمیلری واردر. پارغه‌ده دخی یرلیلرك مالی اوله‌رق بر قاچ کمی بولنور.

آرناؤدلغك برنجی درجه‌ده اولان شهرلری اشقودره، پرزرین، مناستر ویانیه‌در، که هر برینك اهالیسی ٣٠٠٠٠ دن زیاده‌در؛ ایکنجی درجه‌ده‌کیلر ایپك، یاقوه، پرشتینه، اسکوب، قالقاندلن، دبره، تیرانه، ایلبصان، برات، اوخری، کوریجه، کسریه، ارکری وپروزه شهرلریدر، که هر برینك اهالیسی ١٠٠٠٠ ایله ٢٠٠٠٠ آره‌سنده‌در؛ اوچنجی درجه‌ده‌کیلرك باشلیجه‌لری‌ده لش، غوسینه، پلاوه، متروویچه، قومانو، غوستیوار، کوپریلی، پرلپه، رسنه، آقچه حصار، دراچ، قوایه، آولونیه، تپه‌دلن، پرمدی، دلوینه، قونیچه، مچوه، فیلات، آیدونات، مارغلیچ وپارغه قصبه‌لریدر، که هر برینك ٣٠٠٠ دن زیاده اهالیسی واردر.

آرناؤدلق قطعه‌سی، طبیعت اراضی واهالیجه، ایکی قسمه منقسم اولوب، (اشقومبی) نهرینك شمالنده‌کینه کیغه‌لق، وبو نهرك جنوبنده کینه‌ده طوسقه‌لق دینور. کیغه‌لق قطعه‌سی اشقودره، یاقوه وایپك، پرزرین ولومه، دبرهٔ زیر ودبرهٔ بالا مالیسالریله

دوقه‌كين، ميرديته وماطى دخى جامعدر. [«ماليسيا» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.] طوسقه‌لق قطعه‌سى دخى ساحلده اولان موزاكه، لاپلق وچاملق ايله نفس طوسقه‌لق، ملاقستره، تيموريچه، اسقراپار، دشنيچه، دانغلى (كه صحيحى طاغليـدر)، اوپار، قولونيـه، داوول، ناسليچ، زاغور، قورنده، سولى وسرەبى جامعدر. [بو كلمه‌لره مراجعت بيوريله.]

آرناوودلق قطعه‌سى، دولت عليهٔ عثمانيه‌نك الينه بچه‌لى، هيچ بر وقت برادارهٔ واحده‌يه جمع اولنميوب، اوته‌دن برى بر قاچ پاشالق ويا ايالته منقسم بولنمش اولديغى كبى، ولايتك تشكيلندن برى دخى مناستر وپرزرين بر قاچ دفعه ولايتدن سنجاغه، وسنجاقدن ولايته تحويل اولنمشدر. شمديكى حالده بوقطعه درت ولايته منقسمدر، كه بونلرده: يانيه، مناستر، قوصوه واشقودره ولايتلريدر. تقسيماتى وجه‌آتى اوزره‌در:

ولايت	سنجاق	قضا	ناحيه
يانيه	يانيه	يانيه، آيدونات، فيلات، مچوه	صياده، زاغور
	اركرى	اركرى، دلوينه، تپه دلن، خيماره، قورولش	سراندوس
	برات	برات، آولونيه، اسقراپار، تيموريچه	موزاكه، ملاقستره
	لسقويك	لسقويك، پرمدى، پوغون، قونيچه	قراشر
	پروزه	پروزه، لوروس، مارغليچ	پارغه، غومنيچه، مورطو
مناستر	مناستر	مناستر، پرليه، اوخرى، قرچوه، فلورينه	رسنه، مورنجوره، پرسپه، رودونيك، اتروغه، ايزوغلاوه
	كوريجه	كوريجه، كسريه، استاروه، قولونيه	بهلشته، خوروپشته، اوپار
	دبره	دبرهٔ بالا، دبرهٔ زير، ايلبصان، ماط، رقه تروپشته	
	پرزرين	پرزرين، لومه، قالقان دلن	راحوفچه، قاليس، غوستوار
قوصوه	پرشتنه	پرشتنه، پره‌شوه، گيلان، ولچترين، متروچه	
	يكيپازار	سنيچه، يكيپازار، آقوه، قولاشين	مويقواج، ويرانش
	اسكوب	اسكوب، اشتب، پلنقه، قوچانه، قومانوه، رادويشته، قره‌طوه	قچانيك، پيانچه، مالشى، بركتلى
	ايپك	ايپك، ياقوه، ترغويشه، برانه، غوسينه	
اشقودره	اشقودره	اشقودره	اشقرل، خوط، قلند، كول‌كنارى، قصطران، قوبليق، شاله شوش.
		پوقه	پوستريبا، رجم‌لوها، ريول، غروده شلاق، تماله، ساحاله، فروجه، زادريما، قرانيه.
		آقچه حصار، لش	
		مرديتا	قثه‌لا، طاغ كنارى.
	دراج	دراج، بكين، تيرانه	ايندرونيك
		شياق، قوايه	ايشم

آرناوودلغك ساحله قريب وآلچق يرلرينك هواسى معتدل، و، بطاقلقلرى جهتيله هوالرى مختل اولان بر قاچ ير استثنا اولنديغى حالده، هواسى عموميت اوزره غايت كوزلدر. يوكسك يرلرى وطاغلرى ايسه خيلى صووٌق اولوب، سنه‌ده آلتى آى قار آلتنده بولنور. اووه‌لريله باير و واديلرى غايت منبت ومحصولدار ايسه‌ده، طاغلرينك اكثريسى قورو وطاشلق‌اولوب، همان هيچ بر محصولات ويرمزلر. اك منبت يرى (موزاكه) اووه‌سى، واك لطيف يرلرى دخى جنوب غربيسنده واقع چاملق قطعه‌سيله شمال شرقيسنده واقع قوصوه اووه‌سى واونك جوارلرى يعنى پرزرين وقالقان دلن طرفلريدر. چاملق قطعه‌سنده ليمون، پورتقال، زيتون، آغاج قاوونى وسائر اقاليم معتدله‌يه مخصوص ميوه‌لر؛ وقوصوه ايله جوارلرنده دخى الما، آرمود، اريك، كراز وسائر صووٌق هوالره مخصوص

میوه‌لرك اك اعلالری حاصل اولور. مناستر، رسنه كوریجه وكسریه طرفلری دخی مرتفع اووه‌لری حاوی اولوب، خیلی منبت ومحصولداردر. هر نه قدركه طاغلق محللرك محصولات محلیه‌سی اهالیسنی بسلكه كافی دكل ایسه‌ده، اووه‌لرده وآلچق یرلرده حاصل اولان بغدای، آرپه، مصر وسائره آرناودلغك هر طرفنه كفایت ایتدكدن صكره، خیلی مقداری دخی آرتوب، ایتالیا وتریسته‌یه اخراج اولنور؛ ویالكز قوراقلق سنه‌لرنده خارجدن آرناودلغه ذخیره ادخالنه لزوم كوریلور. طاغلرك اكثریسی چپلاق ایسه‌ده، اورمانلری وعلی‌الخصوص میشه وچام آغاجلری پك چوق اولوب، سفائن وابنیه ایچون فرانسه‌یه واوروپانك سائر طرفلرینه برچوق كراسته كیتمكده ایدی؛ آنجق شمدی آزالمش، وبونلرك فقداننده اخراج اولنمامغه باشلامشدر. اهالینك باشلیجه معیشتی مصر بغدایندن وحیوانات محصولاتندندر. طاغلرده كلیتلی قویونلر وكچیلر بولنوب، بونلرك بر مقداری موزاكه اووه‌سیله چاملقده وسلانیك اووه‌سنده قیشلامقده ایسه‌لرده، اكثریسی حدودی كچه‌رك، اسكی قیشلاقلری اولان تسالیا اووه‌لرینه ایتمك مجبوریتنده درلر. قویونلرك یوكی پك ایی دكلسه‌ده، اتلری غایت لذیذدر. صیغیرلرینك جثه‌لری كوچك ایسه‌ده، قوتلی وطیانیقلی درلر. موزاكه اووه‌سنده برجنس كوچك آت واستر دخی یتیشدیریلیر. طاغلرنده كیك وقراجه انواعیله، طوموز، آیی، تیلكی طاوشان وسائر آو حیواناتی پك چوقدر. معدنلرك بعض انواعی دخی آرناودلق طاغلرنده موجود ایسه‌ده، هیچ بری اخراج اولنمامقده‌در. چاملق، برات، پرلپه وپرزرین طرفلرنده خیلی توتون حاصل اولور، وچاملقده غایت مشهور برنوع انفیه یاپیلیر. یانیه‌ده وسائر بعض طرفلرده خیلی ایپك دخی چیقار. لكن اخراجاتك اك كلیتلی قسمی حیوانات دریلرندن عبارتدر.

آرناودلقده اسكیدن قالمه بعض صنعتلر الآن موجوددر: یانیه وپرزرین واشقودرده متعدد دباغخانه‌لر بولنوب، سختیان اعمال اولنور؛ شیاق وعبا آرناودلغك هر طرفنده وعلی‌الخصوص كیغه‌لقده قادینلر طرفندن اعمال اولنوب، هله مالیسورلر مجرد كندی قویونلرینك یوكندن كندی قاریلری طرفندن یاپیلان منسوجاتله كیندرك، امتعهٔ اجنبیه‌یه اصلا احتیاجلری یوقدر. پرزرین ویا قوه‌ده دمیر معمولاتی غایت مهارتله ایشلنوب، پك كوزل اسلحه، مقاص، قلمتراش وسائره وحتی یكی سیستم اوزره تفنكلر دخی یاپیلیر. طاغلیلر باروتی دخی كندیلری اعمال ایدرلر. یانیه وپرزرین واشقودره آرناودلغك اك صنعتلی قصبه‌لری اولوب، بونلرده آرناودلرك كیدكلری البسه‌نك تهیئه‌سنه متعلق وسراجلق وسیمكشلك كبی صنعتلر پك ایلری وارمش ایدی ایسه‌ده، بوصوك وقتلرده اهالیدن ایلری كلنلرك واغنیانك آلافرانغه كیمه‌لری واوروپادن چوروك دوكوك حاضر اثوابلر كلسی بوصنعتلری دخی كوندن كونه ابطال ایتمكده‌در.

یوللری صورت مطلوبه‌ده اولمیوب، قوصوه‌یی سلانیك اسكله‌سنه ربط ایدن دمیر یولندن بشقه عربه ایشلیه بیله‌جك یالكز برشوسه واردر، كه اووه سلانیكدن وغراچقودن مناستره ومناستردنده كوریجه طریقیله یانیه‌یه قدر تمدید ایدلمش اولان شوسه‌در. روماللر دراچ اسكله‌سندن سلانیكه قدر بر كاروان جاده‌سی یاپمشلردی، كه آرناودجه «اوزون» دیمك اولان (اكانه) دن غلط اوله‌رق (ایكناتیوس) تسمیه ایدرلردی. قالدیرملرینك بعض محللری الآن باقی، لكن یول معطلدر.

عموم آرناودلغك اهالیسی تخمیناً ۲۵۰۰۰۰۰ قدر اولوب، بونلرك ۲۰۰۰۰۰۰ ی آرناود، و ۵۰۰۰۰۰ ی دخی اولاخ، بلغار، روم وچنكانه‌در. روملر پك آز اولوب، جنوب شرقی طرفنده یعنی یونان حدودی جوارلرنده ساكندرلر، كه بونلرك ده چوغی مكتب قوتیله روملاشمش آرناود واولاخلردن عبارتدر. اولاخلر (پیندوس) سلسلهٔ جبالنده كلیتلی اولوب، صرف اولاخجه ایله متكلمدرلر؛ آرناودلغك سائر طرفلرنده وعلی‌الخصوص برات وموزاكه جهتلرنده دخی چوق ایسه‌لرده، آرناودلرله قاریشیق برحالده یاشایوب، جمله‌سی آرناودجه بیلیرلر، وبعضیسی اولاخجه‌یی بسبتون اونوده‌رق آرناودلاشمشلردر. بلغارلر مناستر واسكوب طرفلرنده ینه آرناودلرله قاریشیق بولنقده، واكثریسی بلغارجه وآرناودجه تكلم ایتمكده درلر. چنكانه‌لرك دخی كویلرده وقصبه‌لرده ساكن اولانلری آرناودلاشوب، آرناودجه‌دن بشقه لسان بیلمكده، ویالكز كوچبه حالنده یاشایان پك آزلری جنسیتلرینی محافظه ایتمكده درلر.

آرناؤد محمد پاشا { عمش پاشا وسائره [اسم ذاتيلرينه مراجعت بيوريله.]

آرناؤلد { وآرناؤلت. [«آرنولد» و«آرنولت» مادهلرينه مراجعت بيوريله.]

آرناى { (Arnay) فرانسهنك «آلتون ساحل» (Côte d'Or) ايالتنده، (بونه) شهرينك ٣٣ كيلومتره شمال غربيسنده، و(لوآر) ايرماغنه دوكيلن (آرو) چايى اوزرنده واقع بر كوچك قصبه اولوب، ٢٥٧٥ اهاليسى، مكتبى، كتبخانهسى، منسوجات وكاغد فابريقهلرى، دباغخانهسى واولدقجه تجارتى واردر. بو اسمله ديكر بعض قريهلر دخى بولنديغندن (له دوق le Duc) صفتيله تفريق اولنور.

آرناو { (Arnau) ونام ديكرله رايسنستاد (Riesenstade) آوستريا ومجارستان دولتنك (بوهميا) قطعهسنده، (كيچيم) ايالتنده، و(كيچيم) شهرينك ٣٠ كيلومتره شمال شرقيسنده قضا مركزى بر كوچك قصبهدر، كه (البه) نهرينك ساحل يسارنده واقع اولوب، ٢٢٦٠ اهاليسى، بر قلعهسى فقيرخانهسى ومنسوجات وكاغد فابريقهسى واردر.

آرنبود { آرنبودلق وسائره [«آرناؤد» وسائره مادهلرينه مراجعت.]

آرنبورغ { (Arneburg) پروسيهنك وسطلرنده (ساقسه) ايالتنك (استندال) قضاسنده و(استندال) شهرينك ١٣ كيلومتره شمال شرقيسنده، (البه) ايرماغنك ساحل يسارنده بر قصبه اولوب، ٢٠٤٠ اهاليسى، شكر فابريقهسى وبر اسكى قلعه خرابهلرى واردر.

آرنپريور { (Arnprior) آمريقاى شماليك (دومينيون) مملكتنده (رنفرو) سنجاغنك بر قصبهسيدر، كه (مادااواسقه) نهرى اوزرنده وبو نهرك (اوتاوه) ايرماغنه دوكلديكى محلك ٦٤ كيلومتره يوقاريسنده واقع اولوب، ٢٠٠٠ اهاليسى واردر. بوقصبه ١٨٥٥ تاريخ ميلاديسنده تأسيس اولنوب، اهاليسنك نصفى قناده فرانسزلرندندر.

آرنج { (J. Arends) فلمنك رسساملرندن اولوب، مواقعك تصويرى شعبهسنده مهارت وشهرتى واردر.

آرنچنيوس { ژان — (J. Arntzenius) فلمنك علماسندن اولوب، ميلادك ١٧٠٢ تاريخنده (وسل) شهرنده طوغمش، و١٧٥٩ده وفات ايتمشدر. مؤلفات قديمهدن بعض كتابلر نشر، وبرقاچ كتاب دخى تأليف ايتمشدر، كه بونلرك برى «قرك مسكونيتى» عنوانلى اثريدر. — بونك برادرى (اوتون آرنچنيوس) ايله اوغلى (هنرى آرنچنيوس) دخى آثار قديمهدن بعض كتب معتبره نشر ايتمشلردر.

آرند { (J. Arnd) پروتستان رؤساى روحانيهسندن اولوب، آلمانياى شماليدهكى (آنهالت) دوقهلغنك (بالنستار) شهرنده ١٥٥٥ تاريخ ميلاديسنده طوغمش، و١٦٢١ تاريخنده وفات ايتمشدر. آلمانيه لساننده عقايد واخلاقه متعلق متصوفانه بعض اثرلر يازمش اولمغله، آلمانيانك فنلونى لقبنى قزانمشدر.

آرند { (Arndt) آلمانيا شعرا وعلماسندن اولوب، ميلادك ١٧٦٩ تاريخنده (روكن) آطهسنك (شوريچ) شهرنده طوغمش، و١٨٦٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. تاريخه متعلق برقاچ آثار معتبرهسى دخى وار ايسهده، اصل بادئ شهرتى اولان آثارى حميت وحب وطن حقنده يازديغى اشعاردر، كه ١٨١٢ تاريخنده آلمانياليلرى فرانسهيه قارشى تهييج ايتمكه سبب اولمشدر. ١٨١٤ دن صكره، حريت طرفدارلغيله اتهام اولنهرق، معلملكدن عزل ونفى ايدلمش؛ و١٨٤٨ ده فرانقفورتده اجتماع ايدن مجلس مبعوثانه رين ايالاتى طرفندن مبعوث انتخاب اولنمش؛ و١٨٥٥ ده بر ديوان اشعاريني نشر ايتمشدر.

آرندال { (Arendal) نوروجيانك ايالات جنوبيهسندن (قريستيانستاد) ايالتنده و(قريستيانستاد) شهرينك ٧٢ كيلومتره شمال شرقيسنده قضا مركزى بر شهر واسكله اولوب، (نيد) نهرينك منصبنده و ٢٠″ ٢٦′ ٥٨° عرض شمالى ايله ٢٦′ ٦° ١٧″ طول شرقيده واقع و ٥٨٠٠ اهاليى جامعدر. شهر دكيزك ايچنده اوزانمش ايكى قيانك واطرافدهكى تپهلرك اوزرنده مؤسس اولوب، غايت كوزل بر منظرهسى واردر. ليمانى شهرك قارشيسنده بولنان ايكى آطه ايله محفوظ اولوب، سفائن انشاسنه مخصوص دستكاهلرى واهاليسنك مالى اولهرق ٢٠٠ قدر سفائنى واردر. تجارت وثروتى پك ايليريدر.

آرندسه (Arendsee) پروسیه‌نك (ساقسه) مملكتنده (ماغدبورغ) ایالتنك (اوستربورغ) قضاسنده و (اوستربورغ) شهرینك ٢٠ كیلومتره شمال غربیسنده، ینه بو اسمله تسمیه اولنان بر كولك كنارنده واقع بر قصبه اولوب، ٢١٤٠ اهالیسی وخیلی صید ماهیسی واردر. — (آرندسه) كولی، روایته كوره، ٨١٥ تاریخ میلادیسنده وقوع بولان بر حركت ارضك اوزرینه ظهور، و ١٦٨٥ ده دیكر بر حركت ارضله توسع ایتمشدر. نادراً طونار، وایچندن متحجر ایتمش موادله كهربا چیقار. ایاغی مقامنده اولان (ییچه) چایی (البه) ایرماغنه دوكیلور.

آرندو (Arnedo) اسپانیاده اسكی قشتاله مملكتنك (لوغرونیو) ایالتنده و (لوغرونیو) شهرینك ٨٥ كیلومتره غرب جنوبیسنده، (ابرو) ایرماغنه دوكیلن (چیداقوس) چاینك ساحل یسارنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. قربنده‌كی طاغلرده وقتیله انسانلر مسكنی بولنمش اولدقلری آكلاشیلان برچوق مغاره‌لر بولنیور. جوارنده‌كی اراضی منبت واشجار مثمره ایله مستوردر.

آرندونق (Arendonck) بلچیقه‌ده (آنور) ایالتنك (تورنهول) قضاسنده و (تورنهول) شهرینك ١٠ كیلومتره شرقنده، فلنك حدودینه قریب بر بیوك قریه اولوب، ٣٦٠٠ اهالیسی ومشهور اورمه معمولات فابریقه‌سی واردر.

آرنزانو (Arenzano) ایتالیانك شمالیده (جنوه) ایالت وقضاسنده وجنوه شهرینك ٢٣ كیلومتره غربنده، آق دكیز ساحلنده وجنوه‌دن مارسلیایه كیدن دمیر یولی خطی اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٨٠٠ اهالیسی، یوك وپاموق ایپلیكخانه‌سی وجوارلرنده كوزل كوشكلری واردر.

آرنس (Arnäs) اسوجك اورته‌لرنده (غربی نورلاند) ایالتنده، (بوتنی) كورفزینك منتهاسنده‌كی (آرنسفیورله) قربنده بر بیوك قریه اولوب ٣٣٠٠ اهالیسی واردر.

آرنسبرغ (Arnsberg یاخود Arensberg) پروسیه‌نك غرب طرفنده (وستفالیه) ایالتنك مركب بولندیغی اوچ سنجاقدن برینك مركزی اولان بر شهردر، كه وقتیله كندی اسمیله مسمی بر قونتلغك و (وستفالیه) دوقه‌لغنك مركزی بولنمشدر. (قولونیه) شهرینك ٩٤ كیلومتره شمال شرقیسنده، (رین) ایرماغنك تابعلرندن (رور) چایی اوزرنده واقع اولوب، ٥١٢٥ اهالیسی، لوقوموتیف وبیرا فابریقه‌لری، ایپلیكخانه‌سی، مكتب اعدادیسی، تاریخ محلی‌یه مخصوص جمعیت علمیه‌سی، زراعت جمعیتی ومحكمهٔ استینافی واردر. اسكی بر شهر اولوب، اطرافنده برطاقم آثار عتیقه دخی بولنمقده ایسه‌ده، اهمیتی تنزل ایتمكده‌در. — سنجاغنك سطحی ٧٦٩٧ مربع كیلومتره، واهالیسی ٨١٥ ٨٦٥ كشیدر.

آرنسبورغ (Arensbourg) روسیه‌نك بحر بالطیقده كائن (اوسل) آطه‌سنده قضا مركزی بر قصبه‌در، كه ″١٠ ′١٥ °٥٨ عرض شمالی ایله ′٣٧ °٤٠ طول شرقیده واقع اولوب، ٣٢٩٠ اهالیسی واردر. لیمانی آطه‌نك ساحل جنوبیسنده واقع اولوب، پك درین وصاغلام اولمغله، بحر بالطیقك اك ایشلك تجارتكاهلرندندر. — آرنسبورغ قضاسی (لیوونیا) ایالتنه ملحق و (اوسل) ایله (مون) و (رونو) آطه‌لرندن مركب اولوب، ٣٥٠٠٠ اهالیسی واردر، كه قسم اعظمی (اوسل) آطه‌سنده‌در.

آرنستاد (Arnstadt) آلمانیاده (اشوارچبورغ سوندر هاوزن) پرنسلكنك سنجاقلرندن برینك مركزی اولان بر شهردر، كه (البه) تابعلرندن (ساله) نهرینه منصب اولان (اونستروت) چایی كنارنده، و (رودولستار) شهرینك ٣٠ كیلومتره غرب شمالیسنده واقع اولوب، ٨٦٠٠ اهالیسی، دمیر خانه‌لری، یوك معمولاتی فابریقه‌لری، بر ایكی جمعیت علمیه‌سی، تاریخ طبیعی وآثار عتیقه موزه‌خانه‌سی وبر كوزل تیاتروسی واردر. وقتیله (سوندرهاوزن) پرنسلرینك مقری اولوب، ایكی سرایی‌ده واردر. — سنجاغنك ١٥٥٠٠ اهالیسی واردر.

آرنستاین (Arnstein) باویره‌نك «آشاغیكی فرانقونیا» ایالتنده (قارلستاد) قضاسنده وقارلستاد شهرینك ١٥ كیلومتره شرقنده ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، صاغدن (ماین) نهرینه دوكیلن (ورن) چاینك ساحل یميننده واقع و ١٥٩٧ اهالیی جامعدر. ناحیه‌سنك ١٢٥٠٠ اهالیسی واردر.

آرنسوالد { (Arnswalde) پروسیه‌نك وسطرنده (براندبورغ) ایالتنده، (اودر) ك اوستنده‌كی (فرانقفورت) سنجاغنده ومذكور فرانقفورت شهرینك ١٨٠ كیلومتره شمال شرقیسنده، اوچ كولك اورته‌سنده واقع قضامركزی بر قصبه اولوب، ٦٥٢٠ اهالیسی، دمیرخانه‌لری، یوك وپاموق منسوجاتی فابریقه‌لری وار در. — قضاسنك سطحی ١٢٦٤ مربع كیلومتره، واهالیسی ٤٢٣٣٠ كشیدر.

آرنل { (Arnell) یاخود (Arnalla) هند دكیزنده هندستانك ساحل غربیسنك ٢ كیلومتره آچیغنده وبمبایك ٥٦ كیلومتره شمالنده واقع بر آطه‌در.

آرنموئیدن { (Arnemuiden) فلنكك (زلانده) ایالتنه ملحق (والشرن) آطه‌سنده، (میدلبورغ) شهرینك ٥ كیلومتره شرقنده واقع بر كوچك قصبه اولوب، ١٧٠٠ اهالیسی وبر چوق آثار عتیقه‌سی وار در. بو شهر وقتیله پك اهمیتلی اولوب، اسقو نهری منصبنده تجارتگاه بر لیمانی وار ایدی. شمدی ایسه لیمان قوروپوب، شهر ایله نهر آره‌سنده بر قنال كشاد اولنمشدر.

آرننبرغ { (Arenenberg) اسویچره‌نك (تورغوویا) ناحیه‌سنده بر قلعه‌در. [«ارماتینكن» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرنو { (Arno) ایتالیانك طوسقانه مملكتنده جریان ایدر بر نهردر، كه صوینك كثرتجه ایتالیا انهارینك درد نجیسی اولوب، (فالترونه) طاغنك ١٣٥٦ متره ارتفاعی اولان بر محلندن نبعانله، ابتدا (قاسنتینو) وادیسی اورته‌سندن جنوبه طوغری آقه‌رق، بعده غربه طوغری دونوب، (آرچو) اووه‌سنك ایچندن چكر، صكره غرب شمالی وشماله طوغری دونوب، (پونتسیاوه) شهرینه قدر بر قوس تشكیل ایدر، واورادن (سیاوه) چایینی دخی صاغدن اخذ ایله، غربه طوغری دونه‌رك، فلورانسه‌نك ایچندن چكدكدن صكره، (غولفولینه) بوغازندن مرورله، برچوق چایلرك صولرینی دخی اخذ ایده‌رك، (پیزه) اووه‌سنه دوشر، و (پیزه) شهرینك دخی ایچندن چكه‌رك، جنوه كورفزینه دوكیلور. پیزه شهری روماليلرك زماننده دكیزدن آنجق ٣ كیلومتره اوزاق بولنمش ایكن، بونهرك دوكدیكی چامور وقومدن ساحلك اوزانمسیله، شمدیكی حالده دكیزدن مسافه‌سی ١٠ كیلومتره‌دن زیاده‌در. (آرنو) نك وادیسی ٢٢٠ كیلومتره قدر اولوب، (كانه) قنالی ونهری واسطه‌سیله رومادن چكن تیبر نهریله اختلاطی اولدیغی كبی، (پیزه) دن (لیورنو) یه قدر دخی بر قنال آچلمشدر.

آرنوب { یاخود آرنوبیوس (Arnobe, Ar-nobius) روماليلرك اوچنجی عصر میلادی علماسندن اولوب، (ماوریتانیا) یعنی مغربك (سیقه) شهر قدیمنده طوغمش؛ وابتدا مشركینك فلسفه وادبیاتنی تدریس ایدوب، بعده حرستیانلغی قبول ایله، مشركلره قارشی بر كتاب یازمشدر، كه حالا موجود ومطبوعدر. — بشنجی عصر میلادیده مارسلیاده یاشامش اولان دیكر بر (آرنوب) دخی زبوره بر تفسیر یازمشدر.

آرنود { یاخود آرناؤد (Arnaud) اون ایكنجی عصر میلادیده (تروبادور) عنوانیله اوروپاده بولنمش اولان شعرادن بر قاچنك اسمیدر، كه بونلرك اك مشهوری ١١٨٩ تاریخ میلادیسنده وفات ایدن (دانیال آرنود) اولوب، (پترارق) و (دانت) طرفندن دخی مدح اولنمشدر. بونك بعض اشعاری پاریس ملی كتبخانه‌سنده موجود در.

آرنود { (Arnaud) خرستیانلقده بر مذهب مخصوص ایجاد واتخاذ ایدن مشاهیردن اولوب، میلادك ١١٠٠ تاریخنده ایتالیانك (برشا) شهرنده طوغمش؛ وكنج ایكن فرانسه‌یه كیدوب، بر مدت (آبلار) ك درسنه مداومتدن صكره، ایتالیایه عودتله، راهب اولمش؛ ورهبانیتی تنسیق واصلاح ایله، حواریونك زماننده‌كی حرستیانلغی احیا ایتمكه قالقیشوب، طائفهٔ رهبانه املاك واموالك حرام اولدیغنی التزام ایتدیكندن، كندیسنه تابع اولان بر چوق خلق طائفهٔ رهبانه قارشی سلاحه صارلمغله، بعض شهرلرده بیوك غاوغا وقوعنه سبب اولمشیدی. پاپا ایكنجی (اینوسان) ایله (لاتران) مجلس روحانیسی طرفندن محكوم اولوب، ١١٣٧ ده اسویچره‌یه چكلمكه مجبور اولمش ایسه‌ده، یدی سنه صكره، طرفدارلرینك تكثرینی كورنجه، رومایه دونوب، بربرینی متعاقب ایكنجی (لوچیوس) ایله اوچنجی (اوجن) نام پاپالری طرد، وامور سیاسیه‌یی دخی امور دینیه ایله مزج ایده‌رك، جمهوریتی احیا ایله،

بر مجلس اعیان تشکیل، واون سنه متمادیاً رومایی اداره ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً پاپا دردنجی (آدریان) رومایه دخوله موفق اولنجه، (آرنود) طوسقانه‌یه قاچمغه مجبور اولمش؛ واوراده پاپا طرفندن امداده دعوت اولنان ایمپراطور (فردریق باربروس) معرفتیله اخذ وگرفت، وروما شهر امینه تسلیم ایله، بونك طرفندن ۱۱۵۵ تاریخنده، بر روایتـه کوره رأسی قطع، ودیکر بر روایته کوره حیاً احراق بالنار اولنمشدر.

آرنود { (Arnaud) اون اوچنجی عصر میلادی علماسندن اولوب، ۱۲۳۸ تاریخنده فرانسه‌نك (لانكدوق) قطعه‌سنده‌كی (ویله نوه) شهرنده طوغمشدر. طب، كیمیا، علم نجوم وعقایدده ید طولی صاحبی اولوب، امور دینیه‌ده كندینه مخصوص بر مذهبی اولدیغندن، پارس مجلس معارفی طرفندن رفضله اتهام اولندیغندن، سیجلیایه فرارله، آراغونلی (فردریق)ه التجا ایتمش؛ و ۱۳۱۴ تاریخ میلادیسنده، خسته بولنان پاپا بشنجی (قلمان)ه باقمغه كیدركن، یولده وفات ایتمشدر. كیمیاده بعض حامضلرله بعض كئولرك استخراجنی كشف ایتمش اولدیغی مروی ایسه ده، بونلری عرب علماسنك آثارندن آلمش اولمسی مظنوندر.

آرنود آماليريق { (Arnaud - Amalric) [«آماليريق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرنود باكولار { (Arnaud - Bacular) فرانسه ادباسندن اولوب، ۱۷۱۸ ده پارسده طوغمش؛ وایلك نشر ایتدیكی اثرلر وولترك وپروسیه قرالی فردریقك نظر تحسیننه مظهر اولمش ایسه‌ده، صكره‌كی اثرلری پك‌ده مقبول اولمیوب، ۱۸۰۵ تاریخنده سفالتده جان ویرمشدر.

آرنول { (Arnoul) بیوك شارلمانك نسلندن باویره‌قرالی قارلومانك ولدغیرمشروعی اولوب. ابتدا (قارنتیا) دوقه‌سی ایکن، میلادك ۸۸۷ تاریخنده، (شیشمان شارل)ك وفاتی اوزرینه، جرمانیا قراللغنه انتخاب اولنمش؛ ومؤخراً پاپایه‌ده كندینی ایتالیا قرالی طانیتدیردقدن صكره، رومایه كیدوب، پاپا (فورموسه) یدیله ۸۹۶ ده ایمپراطورلق تاجنی كیمیش؛ و (نورمان) لرله (موراوه) لیلری مغلوب ایتدكدن صكره، ۸۹۹ ده وفات ایتمشدر. اوغلی دردنجی لویی، كه «چوجق» لقبیله مشهوردر، جرمانیاده حكومت سورن قارلوینجیانلرك اخیریدر.

آرنول { (Arnoul) «كوتو» لقبیله ملقب اولوب، دردنجی لوینك وفاتنده باویره دوقه‌لغنه انتخاب اولنه‌رق، میلادك ۹۱۲ تاریخندن ۹۳۷ تاریخنه دك حكومت سورمش؛ و «چوجق» لوینك وفاتنده جرمانیا ایمپراطوری اولمغه چالیشمش ایسه‌ده، موفق اوله‌مامشدر. بیوك اوغلی پدرینك ملك موروثنی محافظه ایده‌مه‌مشدر. — ایكنجی اوغلی ینه (آرنول) اسمیله مسمی اولوب، (رین) قونتی بولنمغله، (ویتلسباخ) خاندانك جدا كبری اولمشدر، كه بو خاندان ۱۱۸۰ ده باویره صندالی حكومتنه چكمشدر.

آرنول { (Arnoul) فرانسه قرالی (لوتر)ك ولد غیر مشروعی اولوب، قرال (هوغ قاپت) طرفندن (ریمس) باش پسقپوسلغنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، بو قرالك علیهنده بولنوب، آشاغیكی (لورن) دوقه‌سی (شارل) ی قرال‌طانیه‌رق، تتویج ایتدیكندن، مسندندن عزل؛ ومؤخراً قرال روبرت طرفندن یكیدن نصب اولنمش؛ و ۱۱۱۸ ده وفات ایتمشدر.

آرنول { (St Arnoul) قتولیكلرك اعزه‌دن عد ایتدكلری زمره‌دن اولوب، بیوك بر خاندانه منسوب بولنمغله، (اوستراسیا) قراللغنده بعض معتنا مأموریتلرده بولندقدن، واو وقتكی قراللر انتریغه‌لرینه آلت اولدقدن صكره، قاریسنك وفاتی اوزرینه، راهب اولوب، برمدت مچ پسقپوسی بولنمش، وبعده (ووسژ) طاغلرنده انزوایه چكلمشیدی. آغستوس افرنجینك ۱۶ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

آرنولت { یاخود آرناؤلت (Arnault) فرانسه ادباسندن اولوب، ۱۷۶۶ تاریخ میلادیسنده پارسده طوغمش، و ۱۸۳۴ ده وفات ایتمشدر. بیوك اختلالك ابتدالرنده جمهوریت فكریله یازدیغی هاتلرله شهرت بولمش ایسه‌ده، ینه ارباب اختلالك هدف تعرضی اولوب، فرانسه‌دن هجرته مجبور اولمش؛ وبعده بیوك بوناپارته انتساب

ایدەرك، برابرنده مصره کیتمش؛ وعودتنده جزایر سبعه والیلکنه، بعده دارالفنون مجلسی اعضالغنه تعیین، ومجلس مبعوثانه مبعوث انتخاب اولنمشیدی. ١٨١٦ تاریخنده بوربون خاندانی طرفندن مجلس معارف اعضالغندن عزل ایله، فرانسەدن نفی اولنمش؛ و١٨١٩ ده فرانسەیه عودت ایدوب، ١٨٢٩ دە یکیدن مجلس معارف اعضالغنه، ودرت سنه صکره مجلس مذکورك کتابت دائمیەسنه نصب اولنمشدر. حکایەلردن عبارت اولان آثاری سکز جلد اوزرینه نشر اولنمشدر. بوناپارتك ترجمهٔ حالنه دائر برکوزل اثریله پك اهمیتلی بعض خاطرەلری دخی واردر. — اوغلی (لوسیان امیل) میلادك ١٧٨٧ تاریخنده طوغوب، ١٨٦٣ ده وفات ایتمش، وبو دخی بر چوق هاللەلر یازمشدر.

آرنولد { یاخود آرناؤلد (Ant. Arnauld) فرانسەده اون آلتنجی عصر میلادیده یاشامش مشهور برآووقاتدر، که فصاحت وطلاقتیله مشهور اولوب، فرانسه مجلس معارفی لهنده وجزویتلرك علیهنده برقاچ نطق ایراد ایتمشدر، که مشهور ومقبول اولوب، دفعاتله طبع اولنمشلردر. میلادك ١٥٦٠ تاریخنده پارسده طوغمش، و١٦١٩ ده وفات ایتمشدر. دردنجی هنرینك التفاتنه نائل اولوب، شورای دولت اعضالغنه دخی نصب اولنمشیدی. ٢٢ اولادی اولوب، ایچلرندن بعضیسی کسب شهرت ایتمشلردر.

آرنولد { (Robert Arnauld) آنف‌الترجمه آنتوآن آرنولدك اوغلی اولوب، ١٥٨٩ ده پارسده طوغمش، و١٦٧٤ ده وفات ایتمشدر. دنیادن ال چکوب، (پورت روآیال) ه چکیلەرك، تألیفله وباغچەسنه باقغله امرار عمر ایتمشدر. بر چوق اشعاریله دیندارانه بعض منظومەلر وتراجم احوال کتابلری وکندی ترجمهٔ حالیله بعض مخابراتنی نشر ایتمشدر.

آرنولد { (Ant. Arnauld) آنف‌الترجمه روبرت آرنولدك برادری وآنتوآن آرنولدك یکرمنجی اوغلی اولوب، میلادك ١٦١٢ تاریخنده پارسده طوغمش، و١٧٩٤ ده وفات ایتمشدر. عقاید وعلوم سائرەده ید طولی صاحبی اولوب، منازعات دینیه ایله ادبیات، تاریخ، اخلاق، منطق وعلوم ریاضیه‌یه متعلق ١٣٥ جلد کتاب یازمشدر. عقایدده (یانسنیوس) ك مذهبنی التزام ایتمکله، اکثر عمرینی بو مذهبی مدافعه ایله چکیرمش؛ وبوندنطولایی دار الفنونده عقاید معلملکندن عزل اولنمغله، (پورت روآیال) ه چکیلوب، اوراده بعض رفیقلریله برابر تألیفاتله اوغراشمشدر. رؤسای روحانیه وحکومتك خصومتنی ازاله ایچون، پروتستانلره قارشی دخی بر قاچ کتاب یازمش ایسەده، پارسه عودتنده اون دردنجی لویی طرفندن توقیفیچون امر ویرلدیکنی خبر آلنجه، اختفا، ومؤخراً بروکسله فرار ایدەرك، اوراده تألیفاته اشتغاله دوام ایتمشدر. رفیقی (نیقوله) بر آز استراحتی تکلیف ایتدیکنده، «وفاتدن صکره الی‌الابد ایدەجکمز استراحت کافی دکلیدر؟» دیدیکی مشهوردر. — بونك همشیرەسی (آنجلیقه آرنولد) پدری طرفندن تأسیس ایدلمش اولان (پورت روآیال) مناسترنده باش راهبه اولوب، برادری کبی، یانسنیوسك مذهبنی التزام ایتمکله، بعض فلاکتلره اوغرامشدر. کندیسنه خلف اولان همشیرەسی (آنیسه) ایله خفیدەسی دیکر (آنجلیقه) علوم دینیه وادبیاتدن بهره‌مند اولوب، بعض مکتوبلری جمع ونشر اولنمشدر.

آرنولد { (Arnold) آمریقادەکی ممالك مجتمعه جنراللرندن اولوب، ممالك مذکورەنك استقلالنی منتج اولان محاربانده ابراز شجاعت ایتمسی اوزرینه، فیلادلفیا قوماندانلغنه تعیین اولنمش؛ ومؤخراً نویورق قربندەکی (وست پوآنت) موقع مهمنك مدافعەسنه مأمور ایکن، مستحق اولدیغی بر جزادن طولایی دلکیر اولەرق، ١٧٨٠ تاریخ میلادیسنده، موقعی انکلیزلره تسلیم ایتمك اوزره ایکن، خبر آلنەرق، دشمن طرفنه فرار والتجایه مجبور اولمش؛ وانکلیزلره برابر وطنی علیهنه استعمال سلاح ایتمشدر.

آرنولد { (Sophie Arnould) — صوفیا پارس اوپراسنك مشهوره بر آقترسیسیدر، که تصویر حسیاتدەکی مهارتیله وسسنك غایت مؤثر اولمسیله شهرت بولمش؛ وظریف نکتەلر صرفنده دخی مهارتی اولمغله، نکتەلری «آرنولدیانه» عنوانیله جمع ونشر اولنمشدر. میلادك ١٧٤٠ تاریخنده پارسده طوغمش، و١٨٠٣ ده وفات ایتمشدر.

آرنولد { (Arnold) انكلترەنك (نوتينغهام) ايالتنده و(نوتينغهام) شهرينك ٦ كيلومترە شمال شرقيسنده بر قصبه اولوب، ٤٦٣٥ اهاليسى، چوراب ودانتله فابريقەلرى وحيواناته مخصوص بر بازارى واردر.

آرنولفو { (Arnolfo) ايتاليانك اون اوچنجى عصر ميلادى مشاهير معمارانندن بابا اوغل ايكى ذاتك اسميدر. اوغلى معمارلقده پدرندن دها ماهر اولديغى كبى، هيكلتراشلقده دخى اوسته اولوب، فلورانسەدەكى (سانته ماريا) كليساسى جملهٔ آثار معماريەسندندر.

آرنون { (Arnon) فرانسەده (لوآر) ايرماغنك حوضەسى داخلنده (شر) نهرينه تابع بر چايدر، كه (فروزه) ايالتندەكى آلچق طاغلردن نبعانله، (آليه) ايالتنك ايچندن چكدكدن صكره، (شر) ايالتنه كيروب، (شر) نهريله متوازياً آقەرق، وبر قاچ دره وكوچك چايلرك صولرينى دخى اخذ ايله، جنوبدن شمال غربى‌يه طوغرى ١٥٠ كيلومترەلك مسافه قطع ايدەرك، (ويارزون) شهرينك آلت طرفنده (شر) نهرينه دوكيلور.

آرنويه { (Arnoya) اسپانيانك شمال غربى طرفنده كائن (غاليچه) مملكتنده بر نهردر، كه (سان مامد) طاغندن نبعانله، (بانيوس‌دەمولغاس) و(آلاريز) شهرلرينك ايچندن چكەرك، پورتكيز حدودى قربنده صول ساحلندن (مينيو) ايرماغنه دوكيلور.

آرنه { (Arne) انكلتره مشاهير موسيقى شناسانندن اولوب، ميلادك ١٧٠٨ تاريخنده لوندرەده طوغمش، و ١٧٧٨ ده وفات ايتمشدر. برچوق مشهور اوپرالرك بستەلرينى ياپمش؛ وبرى (رول) يعنى «سلطنت»، ديكرى (بريتانيا) يعنى «انكلتره» ناميله ايكى ملى شرقى ترتيب ايتمشدر.

آرنهايم { (Arnheim) فلنكده (رين) ايرماغنك ساحل يميننده واقع (كلدره) ايالتنك مركزى اولان برشهردر، كه آمستردامك ٩٨ كيلومترە شرق جنوبيسنده، "٤٧ '٥٨ °٥١ عرض شمالى ايله "٣٠ '٣٤ °٣ طول شرقيده واقع اولوب، ٢٩٠٠٠ اهاليسى، دردى پروتستانلره وايكيسى قتوليكلره مخصوص اولەرق، آلتى كليساسى، درت خستەخانەسى، ايكى يتيمخانەسى، بر قاچ مكتبى، بر جمعيت عليەسى، تاريخ طبيعى‌يه مخصوص ديكر بر جمعيتى، غايت كوزل باغچەلرى، تفرجگاهلرى وكوشكلرى واردر. باشليجه تجارتى حبوباته متعلق ايسەده، بز، باصمه، چينى، صابون وسائره فابريقەلرى دخى واردر.

آرنهايم { ياخود آرنيم (Arnheim, Arnim) آلمانيانك عن اصل فلنكلى بر خاندانيدر، كه مبدئى ميلادك اونبچى عصرنده اولوب، اعضاسنك اك مشهورى (ژان ژورژ) در. بو ذات ١٥٨١ تاريخ ميلاديسنده (اوكرمارق) شهرنده طوغوب، ١٦٤١ ده (درست)ده وفات ايتمش، و«اوتوز سنەلك محاربه» ناميله مشهور اولان محاربەده اجراى نفوذ ايدوب، ساقسونياليلرله اسوجليلر آرەسنده بعض انتريغەلرده دخى بولنمشدر.

آرنهايم ارضى { (Terre d'Arnheim) آوستراليا سواحل شماليەسندن بر قطعەدر، كه (قارپنتاريا) كورفزيله (تيمور) دكيزى آرەسنده واقع اولوب، «شمالى آوستراليا» ادارەسنه ملحقدر. [«آوستراليا» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آرنه مانيوسن { (Arne Magnussen) ايسلاندەلى بر عالم اولوب، ميلادك ١٦٦٣ تاريخنده طوغمش، و ١٧٣٠ ده وفات ايتمشدر. دانيمارقەنك پايتختى اولان (قوپنهاغ) دار الفنوننده معلم وكتبخانه مديرى اولوب، ايسلانده تاريخنى يازمق اوزره، برچوق معلومات وآثار طوپلامش ايسەده، وقوع بولان بر حريقده بونلرى فوت ايتديكندن، بو تاريخك تحريرينه موفق اولەميوب، يالكز دانيمارقەنك تاريخنى يازمش؛ ووفاتنده قوپنهاغ دارالفنونى كتبخانەسنه ال يازيسى ايله محرر ١٨٠٠ جلد كتاب براقشدر.

آرنى { (Arni) هندستانك جنوب شرقى ساحلنده مدارس ادارەسنه ملحق جنوبى (آركوت) ايالتنده وآركوت شهرينك ٢٧ كيلومترە جنوبنده، صاغدن (پلار) نهرينه دوكيلن بر چايك اوزرنده، '٤٠ °١٦ عرض شمالى ايله، '١ °٧٧ طول شرقيده واقع بر قصبەدر. وقتيله پك اهميتلى ومنين بولنمش اولان قلعەسى هدم اولنەرق، يرينه انكليز عسكرينه مخصوص بر قشله ياپلمشدر.

آرنيس { (Arenys) اسپانيانك شمال شرقى طرفنده كائن (قتالونيه) مملكتنك

(بارسلونه) ایالتنده وبارسلونه شهرینك ٤٢ كیلومتره شمال شرقیسنده، آق دكیز ساحلنده واشجارله مستور بر طاقم تپه‌لرك آلتنده واقع قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. بر تپه‌سنك اوستنده (آرنیس دل مونت) یعنی «طاغ آرنیسی» اسمیله اسكی بر قریه بولندیغندن، بو قصبه‌یه تفریق ایچون (آرنیس ده‌مار) یعنی «دكیز آرنیسی» دخی دیرلر. لیماننده انشای سفائن ایچون برقاچ دستگاهی، وشهرده بر بحریه مكتبی واردر. جوارنده باغلری وكوشكلری چوقدر. قربنده «تیتوسك حامی» نامیله مشهور بر ایلیجه واردر، كه صویی ٣٨ درجه صیجاق اولوب، امراض جلدیه واعصابیه‌یه نافعدر.

آرنیم (Arnim) آلمانیا ادبا وشعراسندن اولوب، میلادك ١٧٨١ تاریخنده برلینده طوغمش؛ و ١٨٣١ ده وفات ایتمشدر. (رومانتیق) تعبیر اولنان حكایه نویسان صنفنه منسوب اولوب، یازدیغی حكایه‌لرك اكثریسی دهشت انگیز وغریب وقوعاتك تصویریله مملودر. حكایه‌لرینك اك مشهوری «قونتسه دولورس» عنوانلیسیدر. آلمانیاده بین‌العوام مستعمل اولان شرقیلرله مصاللری جمع ایده‌رك، آیری آیری ایكی مجموعه وبر چوق حكایه كتابلریله بعض اشعار نشر ایتمشدر. — بونك زوجه‌سی مادام آرنیم دخی مشهور محرره‌لردن اولوب، حكیم مشهور (كوته) ایله محابره‌ده بولنمش، وبر قاچ كتاب، وحتی ایكی جلد اوزرینه بر علم ثروت كتابی دخی یازمشدر. بو قادین (بتینه) اسمیله مشهوره اولوب، میلادك ١٧٨٥ تاریخنده (ماین) ده‌كی (فرانقفورت) شهرنده طوغمش، و ١٨٥٩ ده برلینده وفات ایتمشدر.

آرو (Arou) بحر محیط كبیرده آوستراليا ایله «یكی كینه» آره‌سنده واقع (آرافوره) دكیزنده بر طاقم آطه‌لردر، كه، بربرلرینه پك یقین اولدقلرندن، قناللرله یارلمش واطرافی قیالرله محاط بر بیوك آطه كبی كورینورلر. ′٢٢ °٥ ایله °٧ عرض جنوبی و °١٣٢ ایله ′٣٠ °١٣٢ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، هرطرفلری وعلی‌الخصوص شرق جهتی مرجان قیا وصیغلریله محاط اولدیغندن، سفائنك یناشمه‌سی پك تهلكه‌لی، وبعض طرفلردن محالدر. بونلرك اك بیوكلری : قوبرور، وورقای، قره، ترانه ومایقور آطه‌لریدر. بو آطه‌لرك ساحللرنده پك چوق اینجی، صدف ودكیز قپلومباغه‌سی چیقوب، بونلرك تجارتی‌ده اهالی ایله بو بابده بر مقاوله عقد ایتمش اولان فلنك دولتنه منحصردر. بو آطه‌لرك نباتات واشجاری پك چوق وقوتلی اولوب، ایچندن چكلمه‌سی محال اورمانلری واردر. شرق طرفنده‌كیلرك اهالیسی (پاپو) جنسندن (آلفورا) قومنه منسوبدرلر، كه رنكلری قوروم سیاهلغنده، بورونلری یوكسك واوزون، صاچلری چوق وقبادر. بونلر ساكن آدملر اولوب، بر نوع پتاتس ایله قباق، پرنج وشكر قامشی زرعیله مشغول اولورلر. چبلاق كزوب، یالكز ستر عورت ایچون، بللرینه بر پشتمال باغلارلر. غرب طرفنده‌كیلرك اهالیسی ایسه ملایی جنسندن اولوب، اكثریسی اهل اسلامدر، وبر جزئی مقدارلری خرستیانلغی قبول ایتمشلردر. بو آطه‌لر فلنكه تابع ایسه‌لرده، فلنكلیلر باشلیجه تجارتی تحت انحصارلرنده طوتوب، آطه‌لرده جزئی معاشله یالكز درت معلم بولندیریورلر، كه بو معلملر حكومت وكیللكی ومیسیونرلك وظائفنی دخی اجرا ایدرلر. اهالینك مقداری بر روایته كوره ٨٠٠٠٠ ودیكر بر روایته كوره یالكز سكز اون بیك كشیدن عبارتدر.

آرو (Arrou) فرانسه‌نك «اوره مع لوآر» ایالتنده (شاتودوم) قضاسنك (قولیس) ناحیه‌سنده و (قولیس) قصبه‌سنك ١٤ كیلومتره شمال غربیسنده بر بیوك قریه اولوب، ٢٨٥٠ اهالیسی وبر اسكی كلیساسی واردر.

آرو (Arreau) فرانسه‌نك «اوست پیرنه» ایالتنده (بانیرس) قضاسنده و (بانیرس) شهرینك ٣٦ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع ناحیه مركزی بر كوچك قصبه اولوب، ١٣٤٥ اهالیسی ومرمر وآرتوآز اوجاقلری واردر.

آرو (Arrou) چینك جنوب غربیسنده كائن (یونان) مملكت اسلامیه‌سیله (تبت) آره‌سنده (لوچه‌كانغ) نهری وادیلرنده ساكن وحشی بر قومدر.

آرو (Arroux) فرانسه‌نك «آلتون ساحل» ایالتنده بر چایدر، كه (كولتزه) جوارنده (پلوتون) كولندن چیقوب، آرنای، اوتون وكونیون شهرلرینك ایچندن كچه‌رك، وبر چوق دره‌لر اخذ

ایدرك، « ساؤون مع لوآر » ایالتنده (لوآر) نهرینه دوكیلور. مجراسی ۱۲۰ كیلومتره اولوب، (كو- نیون) شهرندن آشاغی اولان ۲۰ كیلومترەلك یری میر سفائنه صالحدر.

آروآ (Aroa) آمریقای جنوبیده (ونزوئلا) جمهوریتنك (فور) ایالتنده بر كوچك قصبەدر، كه ینه بو اسمله مسمی اولان بر نهرك غایت منبت وادیسنده و ′۳۰ °۱۰ عرض جنوبیده واقعدر. قصبەنك جنوب غربیسنده اولان (آروآ) طاغنده پك چوق باقیر معدنی بولنور.

آروآ (Arroas) بحر محیط هندیده (ملاقه) بوغازنده، (سوماتره) جزیرەسی ساحلندن ۵۰، وملاقه شبه جزیرەسی ساحلندن ۹۰ كیلومترەلك مسافەده واقع بر طاقم آطه وقیالردر، كه اك بیوكلری « اوزون آروآ »، « مدور آروآ » و« غربی آروآ » آطەلریدر. اك بیوكلری اولان برنجیسنك طولی ۲ كیلومترەدر. بو آطەلر خالی اولوب، آنجق ملایلر دكیز قپلومباغەسی آولامغه كیدرلر.

آرواقو (Aruacos) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جماهیر منفقەسندن (ماغدالنه) جمهوریتنده (سیرانواده) طاغلرنده ساكن وحشی بر قومدر، كه نباتات كوكلریله وبو كوكلرك بعضیسندن كندیلری چیقاردقلری بر نوع شكرله بسلنیرلر. بونلر جزئی مقدارده اولوب، آنجق (ونزوئلا) دەكی (آراواق) قومیله بر اولدقلری مظنوندر.

آروال (Arval, Arwal) هندستانك (بهار) ایالتنده (سونه) نهرینك ساحل یسارنده بر كوچك قصبه اولوب، چوید محصولاتی وكاغد اعمالیله مشهوردر.

آروده (Arruda) پورتكیزك (لیسبونه) ایالتنده، (ویلافرانقه دەاكسیرا) قضاسنده ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، ۲۰۱۲، وناحیەسیله برابر ۹۳۸۷ اهالیسی واردر.

آرودی (Arudy) فرانسەنك « آلت پیرنه » ایالتنده، (اولورن) قضاسنده و(اولورن) شهرینك ۱۸ كیلومتره جنوب شرقیسنده (غاوه) نهرینك ساحل یسارنده ناحیه مركزی بر بیوك قریه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی، بازاری واولدقجه تجارتی واردر. — ناحیەسنك اهالیسی ۹۹۸۰ كشیدر.

آرورنه (Arvernes) فرانسەنك غال جنسیتنه منسوب اولان اسكی اهالیسی اقوامندن بری اولوب، شمدیكی (اوورنه) قطعەسنده ساكن ایدیلر. مركزلری ابتدا (جرغوویا) شهری اولوب، بو شهرك روما سرداری قیصر طرفندن تخریبی اوزرینه، (آوغوستونمتوم) شهرینی مركز اتخاذ ایتمشلردی، كه بوكون (قلرمونت فوراند) دنیلن شهردر. كندیلرینه مخصوص حكمدار معرفتیله اداره اولنوب، بونلرك اك مشهورلری رومالیلره قارشی (آلوبروج) لره امداد ایتمش اولان (بیتوییت) ایله (چلتیل) و(غال) قومنك اك صكرەكی مدافعی اولان اوغلی (ورچنجتوریكس) در.

آروزه (Arosa یاخود Arouza) اسپانیانك شمال غربیسنده كائن غالیچه مملكتنك (فورینه) و(پونتوادره) ایالتلرنده قرەنك ایچنه كیرمش طار بر كورفزدر، كه اك درین محلی (اولا) نهرینك آغزندن عبارتدر. قطعهٔ مذكورەده چوق بولنان بو قبیلدن كورفزلرك اك بیوكی اولوب، ساحللری پك كیرنتیلی چیقنتیلی اولمغله، بر قاچ لیمانی، وبرقاچده آطەسی واردر، كه بو آطەلرك اك بیوكی (آروزه) آطەسیدر. بو كورفزده وقتیله پك چوق بالیق وعلی الخصوص صاردلیه بالیغی چیقوب، خیلی تجارت اولور ایدیسەده، بالیقجیلر بالیقلری بیتیردكلرندن، تجارت دخی منقرض اولمشدر.

آروس (Arros) فرانسەنك جنوبنده «اوست پیرنه» ایله (ژرس) ایالتلرنده بر چایدر، كه (پنه) طاغنك اتكندن نبعانله، شمال شرقیه طوغری آقەرق، (پلزانسه) اووەلرینی اروا ایله، ۱۰۰ كیلومترەلك مسافه قطع ایتدكدن صكره، (آدور) ایرماغنه دوكیلور.

آروستوق (Aroostook) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعەنك شمال شرق جهتنده بولنان جماهیرندن (من) جمهوریتنده بر نهردر، كه (پیسقاتانی) سنجاغنده نبعانله، غایت واسع اورمانلرك ایچندن چكەرك، ۲۰۰ كیلومترەلك مسافه قطع ایتدكدن صكره، (دومینیون)ك « یكی برونسویق » ایالتنده (آروستوق) شهرینك آلتنده (سنت ژان) ایرماغنه دوكیلور.

آروستوق { (Aroostook) ممالك مجتمعه‌نك شمال شرقيسنده كائن (من) جمهو- ريتنك بر قونتلغى يعنى قضا ويا سنجاغى اولوب، بو اسمله مسمى اولان نهرك ايكى طرفنده واقع، وغرباً «آلت قناده» سنجاغيله، شمالاً وشرقاً دخى دومينيو- نك «يكى برونسويق» ايالتيله محدود اوله‌رق، مسا- حۀ سطحيه‌سى ١٤٢٥٦ مربع كيلومتره ايسه‌ده، اكثر طرفلرى كوللر، قيالقلر و واسع اورمانلرله مستور اولديغندن، آنجق ٢٠٧٠٠ اهاليسى واردر.

آروستوق { (Aroostook) آمريقاى شماليده (دومينيون) مملكتنك «يكى برونسويق» ايالتنده، (ويقتوريا) قضاسنده، بو اسمله مسمى نهرك اوزرنده بر قصبه اولوب، جوارلرينه اسوجليلر هجرت واسكان ايتمشلردر.

آروشه { (Aroche) اسپانيانك جنوبنده وا- قع (آندالوسيا) يعنى نفس اندلس مملكتنده، (هوئلوه) ايالتنده و(هوئلوه) شهرينك ٨٠ كيلومتره شمالنده برقصبه‌در، كه صولدن (وادى يانه) ايرماغنه منصب اولان (سانزه) نهرينك ساحل يسارنده وكوزل بر واديده واقع اولوب، ٣١٢٠ اهاليسى واردر.

آروقاس { (Arucas) اسپانيانك النده اولان قناريه آطه‌لرندن (پالمه) جزيره‌سنك ساحل غربيسنده واقع بر كوچك قصبه اولوب، ١٢٣٥ اهاليسى واردر.

آروق سالاس { (Arok-Szallas) مجا- رستانك وسطلرنده (ها- وس) ايالتنك (يازيغ) قضاسنده بربيوك قريه اولوب، ١٠٤٠٠ اهاليسى، پك چوق باغلرى، زراعتى وحيواناتى واردر، وسنه‌ده ايكى دفعه پنايير قورولور.

آروقه { (Arouca) پورتكيزك (دورو) ايا- لتنده (آويرو) قضاسنده و(دورو) ايرماغنه دوكيلن برچايك اوزرنده واقع ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى واردر.

آرولسن { (Arolsen) آلمانيانك (والدك) پرنسلكنده كوزل بر كوچك قصبه‌در، كه پرنسك اكثريت اوزره اقامت ايتديكى بر اولمغله، بو پرنسلكك مركزى عد اولونور. فرانقفور- تك ١٤٢ كيلومتره شمال شرقيسنده و(وسر)ك تابعلر- ندن (ديمل) نهرينه دوكيلن (تويسته) چايى اوزرنده واقع اولوب، ٢٣٨٠ اهاليسى، كوزل كليسالرى و واسع بر سرايى واردر. بو سرايك ال يازيسيله يا- زلمش كتب نادره‌يى حاوى بيوك بركتبخانه‌سى، رسم ولوحه‌لرله مملو بر صاله‌سى، تاريخ طبيعى ومداليه‌لره مخصوص برموزه خانه‌سى واردر. بو قصبه آلمانيانك اك مشهور هيكلتراشى اولان (راؤخ) ايله شاكردى (ريجلس) ك و(قاؤلباش) نام رسامك وطنيدر.

آرون { (Aron) فرانسه‌ده، (لوآر) ايرماغى حوضه‌سى داخلنده، (نياوره) ايالتنده بر چايدر، كه ينه بو اسمله معروف اولان بر كولدن چيقوب، بر چوق دره‌لر دخى اخذ ايله، ٧٥ كيلو- متره‌لك بر مسافه قطع ايتدكدن صكره، صاغدن (لوآر) ايرماغنه دوكيلور.

آرون { (Arun) انكلتره‌ده بر نهردر، كه (سوسكس) قونتلغنك شمالى حدودندن نبعان ايله، ابتدا غربه وبعده جنوبه طوغرى آقه‌رق، (روتر) چايينى دخى اخذ ايله، (آروندل) شهرينك ايچندن كچدكدن، و٥٧ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (ليتله هامپتون) شهرينك يانده (مانش) دكيزينه دوكيلور.

آروندل { (Arundel) انكلتره‌نك (سوسكس) سنجاغنده، (آرون) نهرى اوزرنده ودكيزدن ٧ كيلومتره ايچريده بر قصبه اولوب، ٢٩٥٦ اهاليسى واسكى قونتلره مخصوص كوزل بر سرايى واردر. ليمانى ٢٥٠ طونيلاتولغه قدر سفا- ئنه متحمل اولوب، وقتيله بيوك بر تجارتكاه ايدى.

آروندل قونتى { هؤارد — (Th. Howard comte d'Arundel) برنجى ژاق ايله برنجى شارلك زمانلرنده انكلتره مشيرانندن اولوب، ١٥٨٠ تاريخ ميلاديسنده طوغمش، و١٦٤٢ده وقوع بولان محاربات داخليه‌ده وطننى ترکه مجبور اولوب، ايتاليانك (پادوه) شهرينه هجرتله، درت سنه صكره اوراده وفات ايتمشدر. صنايع نفيسه مراقليسى اولمغله، انكلتره مو- زه‌خانه‌لرينه بر چوق آثار عتيقه قزانديرمشدر.

آرونس { (Aruns) اسكى روما حكمدارلرندن (تاركين سوپوب)ك برادرى اولوب، حكمدار (سرويوس توليوس)ك قيزى (توليا)يى ازدواج ايتمش؛ وبو قادينك، حكمدار قاريسى اولمق آرزوسيله، كندبسنه تكليف ايتديكى جنايتى قبو[ل]

ایندیکندن، قاریسی طرفندن قتل ایتدیرلمشدر. (تولیا) بونك قتلی اوزرینه قاینی تارکینه وارمشدر. — مذکور تارکینك بو اسمده بر اوغلی دخی وار ایدی، که عائلەسیله برابر رومادن طرد واخراج اولنمش؛ وبر محاربەده (بروتوس) ایله چارپیشوب، ایکیسی بربرینی اولدیرمشلردر.

آرونشس (Arronches) پورتکیزك (استرمادوره) ایالتنده (پورتالغره) قضاسنده ناحیه مرکزی برقصبەدر، که (وادی یانه) یه منصب اولان (قایه) نهری اوزرنده واسپانیا حدودندن ١٢ کیلومترەلك مسافەده واقع اولوب، ١٧٠٠ اهالیسی واردر.

آرونقه (Arunca) پورتکیزك (استرمادوره) ایالتنده بر چایدر، که (لیریا) قضاسنده نبعانله، بحر محیط آطلاسییه منصب اولان (موندغو) نهرینه دوکیلور.

آرونه (Arona) ایتالیانك شمال غربیسنده کائن (پیامونته) مملکتنده (نوواره) ایالت وقضاسنده و(نوواره) شهرینك ٣٧ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، (مایور) کولنك ساحل جنوبیسنده ومیلان ایله جنوه دمیر یوللرینك منتهاسنده واقع و ٣٣٠٠ اهالیی جامعدر. بو قصبەده کولك ایچنده واپورله ایتالیا ایله اسویچره آرەسنده خیلی تجارت اجرا اولنور. قصبه کوزل اولوب، وطنی بولندیغی (سنت شارل بوروميا) نك جسیم بر هیکلی دخی تپەلرندن برینی تزیین ایدیور.

آرووسمایت (Arrowsmith) انکلتره مشاهیر جغرافیونندن اولوب، میلادك ١٧٥٠ تاریخنده لوندرەده طوغمش، و١٨٢٣ده وفات ایتمشدر. خریطه ترتیب وتنظیمنده مهارت کاملەسی اولوب، قرالك دکیز خریطەجیسی عنواننه نائل اولمشیدی. «یکی آطلاس عمومی» نامیله ١٨١٧ ده نشر ایتمش اولدیغی بر آطلاس ایله (مرقاتور) ترتیبی اوزره نشر ایتدیکی کرهٔ مسطحه خریطەلری پك مقبولدر.

آروولاق (Arrow Lake) یعنی «اوق کولی». آمریقای شمالیده دومینیون مملکتنده بربیوك کولدر، که اصل (قولومبیا) ایرماغنك توسعندن عبارت اولوب، جنوبدن شماله طوغری بویی ١٥٠ کیلومترەدن زیاده اولدیغی حالده، پك اِکسزدر. بو کولك شرق طرفنده ٢٠٠٠ دن ٢٨٠٠ مترەیه قدر ارتفاعی اولان (سلکیرك) طاغلری، وغرب طرفنده دخی ٦٠٠ دن ١٥٠٠ مترەیه قدر ارتفاعی اولان «آلتون طاغلری» (Gold Range) بولنیور. عرض شمالینك ٥٠ درجەسی خطی کولك تام اورتەسندن کچوب، بو کولی جنوبی وشمالی اولەرق ایکی قسمه آیریور.

آروولوغ (Arrow-Lough) ایرلاندەنك (قوناخت) ایالتنده، (اسلیغو) قضاسنده برکول اولوب، بویی $6\frac{1}{2}$ واکی ٣ کیلومترەدر. — ینه بو اسمله مسمی بر نهر بو کولدن چیقوب، شمال غربییه طرغری آقەرق، (اسلیغو) کورفزینه دوکیلور.

آروه (Arve) فرانسەنك (ساووآ) ایالتنده بر نهردر، که (بالمه) بوغازندن نبعانله، شمال شرقیدن جنوب غربییه طوغری (شامونی) وادیسنك اورتەسندن کچدکدن صکره، شمال غربییه طوغری دونوب، (سالانشه) وادیسنك ایچندن کچەرك، (جنو) شهرینك آلتنده (رون) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ١٠٠ کیلومترەدن زیاده اولوب، صاغ وصولدن برچوق درەلرك صولرینی دخی آلیر؛ وجریانی غایت خیزلی اولدیغی کبی، قارلرك اریمەسی موسملرنده صویی دخی پك چوق اولوب، یاپلمش اولان متعدد سدلرله برابر اطرافی باصر. یازین ثانیەده ٣٥، وفیضانی موسمنده ١٢٠٠ مکعب متره صو دوکر.

آروه (Arva) مجارستانك شمال طرفلرندەکی (قومیناته) یعنی سنجاقلرندن اولوب، شرقاً، شمالاً وشمال غربی طرفندن (غالیچیا) قطعەسیله؛ غرباً (ترنشین) وجنوباً (توروس) و(لیپتان) سنجاقلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیەسی ١٩٠٠ مربع کیلومتره اولوب، اراضیسی طاغلق وآز محصولداردر. اهالیسی ٨٢٣٦٤ اولوب، همان جملەسی (اسلوواق) جنسیتنه منسوبدرلر. — (واغ) نهرینه دوکیلن (آروه) چایی بو سنجاقده نبعانله، شمال شرقیدن جنوب غربییه طوغری اورتەسندن کچر. مرکز لوا (آلسوقوبین) شهریدر.

آروی (Arvî) هندستانك وسطلرنده بولنان (نکپور) ایالتنك (ورده) سنجاغنده و(ورده) شهرینك ٣٤ کیلومتره شمال غربیسنده

واقع قضا مركزی بر شهر اولوب، ٨٢٥٦ اهالیسی وپك بیوك پاموق تجارتی واردر. — قضاسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٢٥٨ مربع كیلومتره، واهالیسی ١١٨٥٩٥ كشیدر.

آرویقه (Arvika) اسوجك اورته‌لرنده بولنان (قارلستاد) ایالتنده وقارلستاد شهرینك ٦٠ كیلومتره شمال غربیسنده بر كوچك قصبه‌در، كه (ونرن) كولنه دوكیلن (قلاره الف) نهرینك تشكیل ایتدیكی بر كوچك كولك شرق ساحلنده ونوروج حدودی قربنده اوله‌رق، (قرستیانیا) دن (استوقهولم)ه كیدن دمیر یولی خطی اوزرنده واقع ویالكز ٦٠٠ اهالیبی جامعدر.

آرویو (Laurent d'Arvieux) السنهٔ شرقیه‌یه آشنا بر فرانسز سیاح اولوب، میلادك ١٦٣٥ تاریخنده مارسلیاده طوغمش، و١٧٠٢ ده وفات ایتمشدر. مدت مدیده شرقده وعلی‌الخصوص سوریه، فلسطین وجزیرة العربده سیاحت ایدوب، السنهٔ شرقیه‌ده‌كی معلوماتنی توسیع ایتدكدن صكره، فرانسه‌یه عودتنده، مأموریت مخصوصه ایله استانبوله اعزام اولنمش؛ وبعده تونسه كوندریلوب، فرانسه ایله تونس بكی آره‌سنده بر معاهده عقد ایله، مؤخراً جزایره قونسلوس تعیین اولنمشدر. خاطره‌لری ٦ جلد اوزرینه نشر اولنمشدر. بوندن بشقه عربلرك اخلاق وعاداتنه دائر مفصل بر كتابیله سیاحتنامه‌لری دخی مطبوعدر.

آرویو دل پوئرقو (Arroyo del Puerco) یعنی «طوموز دره‌سی». اسپانیانك غرب طرفنده كائن (استرامادوره) قطعه‌سنده، (قاچرس) ایالتنده و(قاچرس) شهرینك ٢٠ كیلومتره غربنده صولدن تاج نهرینه دوكیلن (سالور) چایی اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی وپك چوق طوموزلری واردر.

آرویو مولینوس (Arroyo Molinos) اسپانیانك (استرامادوره) قطعه‌سنده، (قاچرس) ایالتنده وقاچرس شهرینك ٤٣ كیلومتره جنوب شرقیسنده، (مونتانشس) طاغنك اتكنده واقع قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٣٢٨٠ اهالیسی واردر.

آروئه (Arröe) دانیمارقه‌ده (فیونیه) جزیرهٔ كبیره‌سنك جنوبنده و«كوچك بلت» بوغازی جنوبی مدخلنك صاغنده بر آطه اولوب، آطه‌لردن مركب اولان (اودنسیا) ایالتنه ملحقدر. طولی تقریباً ٢٥، وعرضی ٨ كیلومتره اولوب، طاغلق بر یر ایسه‌ده، پك منبتدر، و١١٤٢٠ اهالیسی واردر. مركزی ساحل شرقیسنده واقع و١٧٠٠ اهالیبی جامع اولان (آرونسك بوینغ) قریه‌سی اولوب، لیمانی اولدقجه ایشلك بر تجارتكاهدر.

آره (رأس آره) جزیرة العربك جنوب غربی ساحلنده، باب المندبك ٥٢ كیلومتره شرقنده ١٢°٣٧′٣٠″ عرض شمالی ایله ٤١°٤١′٣٠″ طول شرقیده واقع بر برون اولوب، جزیرة العربك اك جنوبی نقطه‌سیدر.

آره (Arrah) هندستانك بنكاله اداره‌سنه ملحق (بهار) ایالتنك (شاه‌آباد) سنجاغنده (سونه) نهرینك ساحل یسارنده وبو نهرك كنك ایرماغنه دوكلدیكی محله قریب بر قصبه اولوب، (دیناپور)ك ٤١ كیلومتره غربنده ٢٥°٣١′ عرض شمالی ایله ٨٢°٢٣′ طول شرقیده واقعدر. بهار ایالتنك اك مهم تجارت مركزلرندن اولوب، بو صوك وقتلرده اهالیسی خیلی تكثرله، ٤٠٠٠ كشی‌یه بالغ اولمشدر.

آریا (Aria یاخود Arya) بو اسم یونان قدیم جغرافیونی طرفندن هرات شهرینه وخراسانك قسم شرقیسیله سیستانه ویرلمش، وبعض دفعه تاهند حدودینه قدر بتون افغانستان وبلوجستانه دخی تعمیم ایدلمش ایسه‌ده، اصل بلخ ایله هرات طرفلرینك اسم قدیمی اولدیغی مظنون اولوب، انساب امم والسنه ایله توغل ایدن متأخرین علما طرفندن پك اسكی بر زمانده اورالرده ساكن بولنمش واورادن هند وایران وبتون اوروپایه شعبه‌لر صالمش اولان بر قوم قدیمه دخی ویرلمشدر.

آریا مملكت قدیمه‌سی نوع بشرك بشیكی دكلسه ده، مدنیات بشریه‌نك اك اول ظهور ایتدیكی بر محل اولنه بیلیر. اقلیم وموقعی اقتضاسنجه اهالیسی نوع بشرك سائر كافهٔ اقسامندن زیاده متناسب اعضا وذكاوته مالك اولوب، جمله‌سندن اول اویانمش؛ واو وقتلرده اكثر انسانلر چوبانلق وآوجیلقله یاشایوب، كوچبه حالنده طولاشدقلری حالده، اك اول بونلر كویلرده اسكان ایدوب، زراعتله اوغراشمغه باشلامشلردی. زراعت

آوجيلق وچوبانلق كبى تهلكه واجل قضايى موجب اولميوب، بريرده اقامتى دخى مستلزم اولمغله، نفوسك تكثرينى موجب اولديغندن، بونلر مرور زمانله چوغالوب، آسياى وسطينك مركزى ديمك اولان مذكور مملكتده صيغهمامغه باشلايجه، زراع ايدهجك اراضى تحريسيله اطرافه طاغلمغه مجبور اولمشلردى. ايشته بو وجهله آريا امتندن وقت وقت بر قوم وقبيله آيريلوب، زرعه صالح اراضى بولنجهيه قدر كيدر؛ واورالرده بولدينى آوجى وكوجبه اقوامله غوغا ايدهرك، غالبيته نائل اولنجه، يرلشير؛ ومغلوب اولديغى تقديرده دها ايلرىيه سورردى. لكن بو اقوام بر وقتده تفرق ايتميوب، مختلف زمانلرده طاغلمش، وبو صورتله آيريلان قافلهلرك هجرتلرى آرهسنده عصرلر چكمشدر. بوندن ماعدا، بونلر اوزاق يرلره كيتمزدن اول، آسياى وسطى وايرانك هرطرفنه يايلوب، جيحوندن دجله و فرات نهرلرينهقدر اولان يرلرى قاپلامش اولدقلرندن، وبريرلرندن اوزاق دوشدكجه، مرور زمانله لسانجه دخى بينلرنده بر درجهيه قدر تخلف ظهور ايتمش اولديغندن، بعده اوزاق محللره هجرت ايدن قافلهلرك هر برى بو مملكت واسعهنك بشقه بر طرفندن چيقمشدر. بو وجهله بينلرنده زمان ومكانجه بر اوزاقلق بولنوب، لسانلرى دخى تا او وقتدن بسبتون متحد دكليدى. شوراسنىده اونوتميهلم كه: بو وجهله هجرت ايدن آريا اقوامندن تا اوروپانك منتهاى غرب ويا شمالنه قدر كيدن قوملر بو اوزون سفرى يكدن وقصداً اختيار ايتميوب، ابتدا يقين محللره يايلش، واورالردن بشقه اقوام طرفندن صيقيشديرلدقجه، دها ايلرىيه كيتمكه مجبور اولمشلر، وبو اوزون سفرلرينك هر بر منزلنده عصرلرجه طورمشلردر. مثلا (كلت) قومنك بقيهسى بوكون آنجق اوروپانك منتهاى غربنده بولندقلرى حالده، ايكى بيك وايكى بيك بشيوز سنه اول طونه وقره دكيز ساحللرنده دخى بولنمش اولديغى تاريخجه مثبت اولديغى كبى، قافقاسيهده دخى بونلرك بر وقت ساكن بولنمش اولدقلرينه دلالت ايدر آثار واردر. حالبوكه بو قومك قافقاسيهدن انكلترهيه قدر اولان قطعهيى احاطه ايتمسى ممكن اولميوب، بلكه بو يولده يكركن هر منزلده عصرلرجه طورمش، واحتماله كوره منزللرك بعضيسنده بعض افرادى قالمشيدى.

احتماله كوره، آريا امتندن اك اول ايكى شعبه آيريلوب، برى غرب جنوبىيه طوغرى يايلهرق، ايرانى قاپلامش، و (آريا) كلمهسيله مناسبت ومشابهتى دركار اولان (ايران) اسميله تسميه اولنمش؛ وديكرى جنوب شرقىيه طوغرى اينهرك، هنده دخول ايتمش، واورادهيك چوق وقت (آريا) اسمنى محافظه ايتمشدر. هندده اولدن بولنان اهالى زنجىيه قريب سياه وزراعتدن بيخبر بولندقلرندن، آريالر اراضىيى اللرينه چكيرمش، و مملكتك صاحبلرى اولوب، يرلى اولان وحشى وسياه آدملرله قاريشمغه تنزل ايتمدكلرندن، آيريجه بر صنف حالنده ياشامشلردر. بونك ايچون اسكى (سانسكرى) لساننده (آريا) كلمهسى هم «صاحب اراضى» وهمده «اصيل، حر، چلبى» معنالرينى بيان ايدر. علماى لسانيوندن بعضيسى (آريا) اسمنك اصل معناسى بو اولديغنى ادعا ايتمشلر ايسهده، بو معنا آريالرك هندده آلدقلرى صفتدن حاصل اولمش بر معناى مجازى اولوب، اصل (آريا) اسمى، «آربانيا» مادهسنده دخى بيان ايتديكمز اوزره، «تارله» ديمك اولان (آر) كلمهسندن مشتقدر. بو كلمه، (آر)، (ار) ويا (اير) صورتنده اولهرق، آريا اقوامندن اكثريسنك اسملرى تركيبنده كورلمكدهدر.

ايران طرفلرينه يايلش اولان آريا اقوامندن ايكى قوم، اقواى احتماله كوره، مازندران وطبرستان طرفلرندن آيريلوب، بربرينى متعاقب، قافقاسيه وبحر سياه سواحلى طريقيله تدريجى تدريجى آوروپايه صوقلمشلردر. بو ايكى قومك برى (كلت) وديكرى (پلاسج) قوميدر. كلتلر يا پلاسجلردن وياخود سائر اقوام طرفندن سوريلهرك، اوروپانك غرب طرفلرينه چكلمش، وپلاسجلر دخى اوروپانك شرق جنوبى طرفلريله آناطولينك بر قطعهسنده يرلشمشلردى.

ديكر ايكى قوم دخى جيحون وسيحونى تجاوزله، بر چوق وقت ماوراء النهر وخوارزم طرفلرنده اسكاندن صكره، غرب شمالىيه طوغرى ايلريلمكه مجبور اولوب، بونلردن (توتون)لر يعنى اسكى جرمنلر اوروپانك شمال غربيسنه قدر ايلريلشلر؛ و(اسكيت)لر يعنى اسلاولر دخى اوروپانك شرق شماليسنده قالمشلردر.

ايشته اوروپايه كلن بيوك آريا قوملرى بو درت قومدن عبارت اولوب، آنجق بونلردن اول بعض كوچك قافلهلر كلمش اولدقلرى كبى، بونلردن صكره

دخی بویله بعض کوچك قافله‌لر کلمشلردر، که بونلرك اك مهملری یونانیلرله لاتینلر اولوب، پلاسج اقوامیله‌ده قاریشمشلردر.

آریا قوم قدیمندن منشعب اولان امه «امم آریه» ویا «آریانیه» دنیلدیکی کبی، بونلرك ازمنهٔ مختلفه‌ده سویلش اولدقلری لسانلره دخی «السنهٔ آریه» ویا «آریانیه» دنیلیر. بوکونکی کونده موجود اولان امم آریه وجه آتی اوزره منقسمدرلر:

هند شعبه‌سی	هندلیلر	
	چنکانه‌لر	
ایران شعبه‌سی	ایرانیلر	
	افغانیلر	
	کردلر	
	ارمنیلر	
کلت شعبه‌سی	کومریلر	غال کلتلری
		برتانیا »
	غاللر	اسقوچیا »
		ایرلانده »
		مان آطه‌سی »
لاتین شعبه‌سی	ایتالیانلر	
	اسپانیوللر	
	پورتکیزلیلر	
	فرانسزلر	
	غریزونلر	
	رومانیالیلر	
یونان شعبه‌سی	روملر	
پلاسج شعبه‌سی	آرناوۋدلر	
اسکیت شعبه‌سی	لتلر	لیتوآنلر
		لیوونلر
	اسلاولر	روسلر
		لهلیلر
		چهلیلر
		اسلوواقلر
		صربلیلر، خرواتلر
		واسلاوونلر
توتون شعبه‌سی	غوتلر	آلمانلر
		انکلیزلر
		فلمنکلیلر
		فریسونلر
	اسقاندیناولر	دانیمارقه‌لیلر
		اسوجلیلر
		نوروجلیلر
		اسلانده‌لیلر

بو وجهله بوکونکی اوروپاده بولنان اقوامدن یالکز ترکلر، بلغارلر، مجارلر، فنیوآلر، وباسقلر اقوام آریه‌دن اولمیوب، بونلردن پیرنه طاغلرینك اتکلرنده بولنان باسقلرك اوروپانك اقوام آریه‌کلمزدن اول‌کی اهالیٔ قدیمه‌سی جنسندن اولدقلری ملحوظ، ولسانلری مجهول ومنقرض بر زمره‌یه منسوبدر. دیکرلری ایسه اقوام تورانیه‌دن اولوب، آنجق بلغارلر کندی لسانلرینی ترکله، اسلاوجه سویلمکه آلیشمش اولدقلرندن، نسلاً دکلسه‌ده، لساناً اسلاولره التحاق ایتمشلردر.

السنهٔ آریه دخی وجه آتی اوزره منقسمدر:

شعبه	طاقم	السنهٔ قدیمه	السنهٔ جدیده
هند		اسکی سانسکری	هندوستانی (اردو)
		یکی سانسکری	بنکالی
		پالی	کجرانی
		پرکری	نپالی
			کشمیری
			ملتانی
			سندی
			چنکانه‌جه
ایران		زند	فارسی
		فرسیٔ قدیم	پختو (افغان لسانی)
		پهلوی	کردجه
			ارمنیجه
			اوستجه
کلت	کومری		غالجه
			برتانیجه
			قورنیك
	غال		اسقوچیا لسانی
			ایرلانده »
			مان آطه‌سی »
پلاسج		ایلریا لسانی	آرناوۋدجه
		ماکدونیا »	
		تراکی »	
		فریجیا »	
یونان		یونیا لسانی	رومجه
		دوریا »	
		اثولیا »	
ایتالیا		لاتینجه	ایتالیانجه
		اوسقجه	اسپانیولجه
		اومبرجه	پورتکیزجه
			فرانسزجه
			پرووانسجه
			غریزونجه
			رومانجه
توتون	آلمان	غوتجه	آلمانجه
			فلمنکجه
			انکلیزجه
	اسقاندیناو	نوردجه	اسوججه
			نوروججه
			دانیمارقجه
			اسلاندجه

اسكيت	اسلاو	مشترك اسلاوجه	روسجه
			روتنجه
			لهجه
			چهجه
			اسلوواقجه
			اسلاونجه
			صربجه وخرواتجه
			بلغارجه
	لت	. . . .	ليتوآنجه
			لتجه
			اسكی پروسجه

بونلردن ماعدا ایتالیانك شمال طرفلرینك لسان قدیمی اولان (اتروسكجه) ایله رومانیانك لسان قدیمی اولان (داچجه) نك دخی آریا لسانلرندن اولدقلری متفق علیه ایسه‌ده، بونلرك خانگی قسم وشعبه‌یه ملحق اولدقلری الآن آكلاشیله‌مامشدر.

بوقاریكی جدولدن آكلاشلدیغی اوزره، دنیانك اڭ مهم لسانلرینك اكثریسی آریا زمره‌سنه منسوب اولوب، اوروپا امنك همان جمله‌سی دخی آریا امت قدیمه‌سندن منشعب بولندقلرندن، بوحقیقتك كشفندن بری اوروپا علما ومحققینی برفن مخصوص اتخاذ ایده‌رك، توسیع وتعمیقیله اوغراشمقده‌درلر. السنهٔ آریه بیننده‌كی مناسباته دائر یازیلان آثارك اڭ مشهوری موسیو (بوپ)ك یازدیغی «مقایسه‌لی صرف» كتابیدر. جنوه علماسندن بش سنه اول وفات ایدن موسیو (پیقته) آریا قوم قدیمنك احوالیله اقوام آریه‌نك هجرتلری حقنده مكمل ومفصل بر كتاب یازمش؛ وبو كتابده كافهٔ السنهٔ آریه‌نك اصلی اولان آریا لسانینی دخی، اوندن متولد اولان السنه‌نك یاردیمیله، كشف واحیا‌یه اوغراشمشدر. *Origines indo-européennes*) (par A. Pictet.

آریا { (Aria) آسیای وسطیده‌كی هرات شهرینه اسكی یونان جغرافیونی طرفندن ویریلان اسم اولوب، (هرات) اسمنك بوندن متولد اولمسی ملحوظدر. [«هرات» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آریا { (Arie) اسكندرك استیلاسندن صكره كلن یونان جغرافیونی طرفندن تعیین اولنان تقسیماته كوره، ایران قدیمك بر بیوك ولایتی اولوب، شمالاً (بختریانه)، جنوباً (درانجیانه)، شرقاً (پاروپامیسیا) وغرباً (پارتیا) ولایتلریله [بو كلمه‌لره مراجعت] محدود ومحاط ایدی، كه خراسانك جنوب شرقی قسمیله سیستاندن عبارت اولوب، مركزی (آریا) یعنی هرات شهری ایدی. بو قطعه بو كونكی آفغانستاندن معدود ایسه‌ده، هرات خانلغی نامیله مستقلاً اداره اولنقده‌در. [«هرات» و«آفغانستان» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آریاتور { (Arriatour) هندستانك جنوب طرفنده مدارس اداره‌سنه ملحق (تریچینوپلی) ایالتنده (تنجوره) نك ۳۸ كیلومتره شمالنده و ′۸°۱۱ عرض شمالی ایله ′۴۸°۷٦ طول شرقیده واقع بر قصبه‌در.

آریاته { (Arriate) اسپانیای جنوبیده آندالوسیانك (ملاقه) ایالتنده (رونده) قضاسنده و(رونده) شهرینك ٦ كیلومتره شمال شرقیسنده (غوآدیاره) یعنی وادیٔ آره اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۲۹۵۰ اهالیسی واردر.

آریارات { (Ariarathe) قیصریه وسیواس طرفلرینه مصادف اولان (قپادوكیا) مملكت قدیمه‌سنده اجرای حكومت ایتمش اون حكمدارك اسمیدر، كه بونلرك، تخته نائل اولمق ایچون بربرلرینی اولدیرمكدن بشقه، ذكره شایان بر ایشلری اولمیوب، صكره كلنلری رومالیلرله عقد اتفاق ایتمشلر دیسه‌ده، نهایت رومالیلر مملكتلرینی ضبط ایتمشلردر.

آریاژه { (Ariége) فرانسه‌نك جنوب طرفنده بر نهردر، كه پیرنه طاغلرینك اسپانیایه عائد اولان بر محلنده نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، فرانسه طوپراغنه كیرر، وبونك اسمیله تسمیه اولنان ایالتك اورته‌سندن جریانله، (آقس) و(فوآ) وسائر شهرلرك ایچندن چكدكدن، وفرانسه‌نك اڭ منبت اووه‌لرندن اولان (پامپار) اووه‌سنی اروا ایتدكدن صكره، «اوست غارونه» ایالتنه كیرر؛ واورادە (ارس) نهریله دخی قاریشه‌رق، و(اوتریوه) وسائر قصبه‌لرك ایچندن چكه‌رك، (تولوزه) نك ۸ كیلومتره یوقاریسنده (غارونه) ایرماغنه دوكیلور. مجراسی ۱۵۰ كیلومتره‌دن زیاده اولوب، خیلی اینیشلی اولدیغندن، سیر سفائنه صالح دكلدر.

آریاژه { (Ariége) فرانسه‌نك ایالات جنوبیه‌سندن بر ایالت اولوب، جنوباً پیرنه سلسلهٔ جبالنك صیرتیله اسپانیادن آیرلمش، غرباً وشمالاً دخی «اوست غارونه»، شمال شرقی طرفندن وشرقاً (اوده)، شرق جنوبی طرفندن دخی «شرقی

پیرنه » ایالتلریله احاطه وتحدید اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٨٩٤ مربع کیلومترو‌ه‌در. بو ایالتك قسم جنوبیسی پیرنه طاغلرینك اتکلرندن واونلرك آره‌لرنده بولنان بعض دره وبایرلردن عبارت اولوب، طاشلق وغیر منبت ویالکز بعض مرعالر واورمانلرله مستور در؛ قسم شمالیسی ایسه دوز اووه‌لردن عبارت اولوب، غایتله منبت اولمغله، حبوبات، اوزوم وزیتون محصولاتی چوقدر. اوچ نهر پیرنه طاغلرندن اینوب، بو ایالتك ایچندن کچرلر، که بونلرده ایالتك اورته‌سندن کچن (آریاژه) نهریله شرق طرفنده آقان (ارس) وغرب طرفنده جریان ایدن (سالات) نهرلریدر، که اوچی‌ده بو ایالتدن چیقدقدن صکره برلشوب، (غارونه) ایرماغنه دوکیلورلر. بونهرلره دوکلك اوزره داخل ایالتده دها بر قاچ چای نبعان ایدر. بر چوق مغاره‌لری دخی واردر، که ایچلرنده مواد کلیسیه‌یی حاوی صولر آقوب تحجر ایدر. هواسی قیشین پك صوئوق اولوب، یوکسك یرلری برقاچ متره‌لك قارله مستور اولدیغی کبی، یازین دخی پك صیجاق ویالکز صوك بهارده معتدل وکوزلدر. دمیر معدنلری پك چوق اولوب، ایالتك باشلیجه منبع ثروتی حکمنده‌در. قورشون، باقیر وسائر معدنلر دخی اخراج اولنیورسه‌ده، رومالیلرك زماننده اخراج ایدلکده بولنمش اولان کومشلی قورشون ترك اولنمشدر. نهرلرده آلتون توزی بولندیغندن، بو معدنك دخی مملکتده موجود اوله‌جغی آکلاشیلیورسه‌ده، الآن بولنه‌مامشدر. معدن صولری وقاپلیجه‌لری حسابسز اولوب، اك مشهورلری (آقس) و(اوسات) شهرلری قربنده‌کیلردر. بو ایالتده چیقان دمیر هم اك برنجی جنسدن وهم پك کلیتلی اولدیغندن، ایالتك برنجی صنعتی‌ده دمیرجیلك اولوب، ٥٠ دن زیاده دمیرخانه ودوکمخانه‌لری واردر. چوقه، فانله، پورسلن، جام، کاغد فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری وتخته ومرمر بیچقیخانه‌لری دخی چوقدر.

بو ایالت وجه آتی اوزره اوچ قضایه تقسیم اولنوب، ٢٠ ناحیه و٣٣٦ دوائر بلدیه‌یی حاویدر. اهالیسنك قسم کلیسی قتولیك اولوب، یالکز ٧٠٠٠ نفوسی پروتستانددر.

قضا	ناحیه	دوائر بلدیه	نفوس
فوآ	٨	١٣٩	٨٣ ٦٣٦
پارمیا	٦	١١٤	٧٧ ٦٩٢
سنت ژیرون	٦	٨٣	٨٤ ٩٧٠
جمعا	٢٠	٣٣٦	٢٤٦ ٢٩٨

بو ایالتك هیچ بر بیوك شهری اولمیوب، حاوی اولدیغی یکرمی قدر قصبه‌نك اك بیوکی اولان (پامیار)ك آنجق ٩٠٠٠، و مرکز ایالت اولان (فوآ) نك ده ٦٧٠٠ اهالیسی واردر. فرانسه‌نك شمال ایالتلرنده‌کی مدنیت وجولان بو ایالتده مفقود اولوب، یالکز بازار کونلری قصبه‌لرده بر آز حرکت کورینور. اهالی وعلی الخصوص کویلیلر وطاغلیلر اسکی اصول وعادات وقیافتلرینی محافظه ایدوب، ایچلرنده اوقویوب یازمه بیلنلر دخی پك آز در. فرانسزجه‌نك قبا بر نوعیله متکلمدرلر. رومالیلرك یاپدقلری بیوك جاده‌لرك هیچ بری بو ایالتدن کچمیوردیسه‌ده، معدنلرینك وقاپلیجه‌لرینك کثرتی مناسبتیله، بو قومی جلب ایتمش اولملی ایدی، که هر طرفنده رومالیلردن قالمه پك چوق آثار بولنیور. اندلسی ضبط ایدن غزاة مسلمین پیرنه طاغلرینی آشه‌رق، بو مملکتی دخی ضبط وخیلی وقت محافظه ایتمشلردی. مؤخراً بر طاقم قونتلقلر تشکل ایتمشیدی.

آریاس (le père Arias) اسپانیا رهبان ومحررلرندن اولوب، میلادك ١٥٣٣ تاریخنده اشبیلیه‌ده طوغمش، و١٦٠٥ ده وفات ایتمشدر. ابتدا علم عقاید معلمی اولوب، بعده معلملکی ترکله، محبوسینك خدمتنه حصر وجود ایتمش، واخلاق ودیانته متعلق بعض اثرلر یازمشدر.

آریاس فرناندز (Arias - Fernandez) اسپانیانك اون یدنجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، رنك ویرمه‌ده‌کی مهارتیله مشهوردر.

آریاس مونتانوس (Arias Montanus) اسپانیا علماسندن اولوب، میلادك ١٥٢٧ تاریخنده اشبیلیه جوارنده طوغمش، و ١٥٩٨ ده وفات ایتمشدر. اسپانیا قرالی ایکنجی فلیب کندیسنی راهبی بولندیغی مناسترده‌ن چیقاروب، کندی باش راهبلکنه تعین، وبرقاچ لسان اوزرینه کتب مقدسه‌نك نشرینه مأمور ایتمشیدی، که بوکتابلر (آنور) شهرنده ٨ جلد اوزرینه طبع اولنمشدر.

آریانز (Arianez) فلنکك اون آلتنجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، مواقع تصویرنده‌کی مهارتیله مشهوردر.

آریانزو { (Arienzo) ایتالیانك جنوبیده (ترا دی لابوره) ایالتنك (قازرته) قضاسنده وناپولی شهرینك ٢٩ کیلومترو شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٧٦٠ اهالیسی واردر.

آریانو { (Ariano) ایتالیاده بو اسمله ایکی قصبه بولنیور. برنجیسی ملغا ناپولی قراللغنده (پرنچیپاتو) ایالتنده، ناپولیدن فوجه‌یه کیدن دمیر یولی خطی کذرکاهنده، (آپنن) سلسلهٔ جبالنك براتکنده وآدریاتیق دکیزینه دوکیلن (قراپلا) نهرینه منصب بر درهنك اوزرنده واقع اولوب، قضا مرکزیدر، و ١٤٥٠٠ اهالیسی، بر بیوك سورك خرابه‌لری، بر اسکی قلعه‌سی وجوارنده کوکورد معدنیله مرمر اوجاقلری واردر. بوکا تفریق ایچون (آریانو دی پولیا) دیرلر. — دیکری وندیك قطعه‌سنك (رویغو) ایالتنده ورویغو شهرینك ٤٠ کیلومترو شرق جنوبیسنده، (پو) ایرماغنك ساحل یسارنده واقع اولوب، ٤٠٣٠ اهالیسی وبر اسکی قلعه‌سی واردر. تفریق ایچون (آریانو دل ونتو) دنیلیر.

آریانوس { (Arrien, Ἀρριανός) یونان قدیم مورخلرندن اولوب، میلادك ١٠٠ تاریخنده (نیقومیدیا) یعنی ازمید شهرنده طوغمش، و (اکسنوفون) ه پیرو اوله‌رق، هم فیلسوف هم قوماندان وهم‌ده ادارهٔ دولت مأموری اولمشیدی. فلسفه‌یی (اپیقتیت) دن تعلیم ایتدکدن صکره، (آدریان) ك معیتنه حربه کیدوب، ابراز شجاعت ایتمکله، روما شهریسی عنواننی احراز ایله برابر، ١٣٤ تاریخنده آناطولیده‌کی (قپادوکیا) والیلکنه تعیین اولنمشیدی. اوراده دخی (آلان) لرك واقع اولان مهاجماتنه غالبانه قارشی طورمغله، قونسلوسلق مسندینه ترفیع اولنمشدی. کندیسی اك محقق محررلردن اولوب، اسکندرك آسیایه واقع مشهور سفرینی غایت بیطرفانه ومدققانه یازمش اولدیغی کبی، بر «بحر سیاه سیاحتنامه‌سی»، بر «تعبیة الجیش کتابی»، «آلانلره قارشی اولان محاربه‌نك اصولی» نامیله بر کتاب، بر «آو رساله‌سی»، «اشارات» اسمیله براثر ومعلمنك افکار ومسلکنی مبین «اپیقتیتك مکالمه‌لری» نامیله بر تألیف براقمشدر. دیکر بر چوق کتابلر دها یازمش ایسه‌ده، نسخه‌لری بولنه‌مامشدر. آثار موجوده‌سی وعلی الخصوص اسکندرك سفرنامه‌سی دفعاتله طبع، واوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

آریانه { یاخود آریادنه (Ariane, Ariadne) یونان قدیم اساطیرینه کوره کرید واضع قوانینی (مینوس) ك قیزی اولوب، (مینوتاوروس) اسمنده‌کی مشهور دیوی اولدیرمك اوزره، کریده کیتمش اولان (تیساوس) ه تعشق ایتمکله، کندیسنی الینه ویردیکی بر ایپلیك یوماغی واسطه‌سیله (لابیرنت) دنیلن مشهور بر طولاشیقلی کردابدن قورتارمش؛ ومعشوق کندیسنی قاچیرمش ایسه‌ده، بعده (ناقسوس) آطه‌سنده ترك ایتمش. عشرت الهی (باقکوس) بونك حالنه آجیه‌رق، کندیسنی تزوج ایتمش، وبر مجوهراتلی تاج ویرمش، که بو تاج کندیسنك وفاتنده سمایه چیقوب بر برج اولمش.

آریانه { (Ariane) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن برنجی (لئون) ك قیزی اولوب، میلادك ٤٧٤ تاریخنده تخته چیقان (زنون) ه وارمش؛ وبو حکمدارك کثرت عشرت وسوء اخلاقندن بیزار اولمغله، کندیسنی، مست لایعقل ایکن، حیاً دفن ایتدیروب، تخته اجلاس ایتدیکی (آناسطاس) ه وارمش؛ و ٥١٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آریانه { (Ariane) ایران قدیمك ولایاتندن برینك اسمیدر. [«آریا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آریبرت { یاخود ایکنجی قاریبرت (Aribert, Caribert II) فرانسه حکمدارلرندن ایکنجی قلوترك اوغلی وبرنجی داغوبرتك برادری اولوب، (آکیتانه) قراللغی حصه‌سنه دوشمکله، میلادك ٦٢٨ تاریخنده (تولوزه) ده تتوج ایتمش ایسه‌ده، ایکی سنه صکره وفات ایتمش، ووارثی اولان بر تك اوغلی دخی چوق یاشامامشدر.

آریبرت { (Aribert) لومباردلر حکمدارلرندن ایکی کشینك اسمی اولوب، برنجیسی میلادك ٦٥٣ تاریخنده (رودوآلد) ه خلف اولمش؛ وملکنی ایکی اوغلی (برتاریت) ایله (غوندبرت) ه تقسیم ایتدکدن صکره ٦٦١ ده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی (تورینو) دوقه‌سی ایکن تختی غصب ایتمش اولان (راجیبرت) ك اوغلی اولوب، میلادك ٧٠١ تاریخنده تخته چیقمش، وپدرینك تختدن محروم

ايتمش اولديغى (لويتپرت)ى ومتفق اولان (روتاريس)ى قتل ايتمشدر. كنديسى ٧١٢ تاريخنده (آنسپراند) طرفندن خلع اولنمشدر.

آريپو { (Aripo) سرنديب آطه سنك شمال غربى ساحلنده (منار) كورفزينك ايچنده و (آريپو) نهرينك منصبنده، ′٤٧ °٨ عرض شمالى ايله ′٣٥ °٧٧ طول شرقيده واقع بر شهر اولوب، جوارلرنده كليتله بولنان اينجى وصدف آوجيلرينك مركزيدر.

آريپو { (Aripo) سرنديب آطه سنده بر نهردر، كه آطه نك جنوب طرفنده بولنان يوكسك طاغلرك شمالى اتكلرندن نبعانله، شمال غربى يه طوغرى آقه رق، ١٢٠ كيلومترهلك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (آريپو) شهرينك يانده (منار) كورفزينه دوكيلور. مجراسنك اوسط طرفلرنده (مالواته اويه) تسميه اولنور.

آريجا { (Aridja وانكليزجه Aredjaw) هندستانك شمال غربيسنده سند مملكتنده وسند نهرينك آغزنده كائن غايت منبت بر آطه نك اوزرنده، ′٢٤ °٢٧ عرض شمالى ايله ′٤٠ °٦٥ طول شرقيده واقع بر قصبه در.

آريداؤس { (Arrhidée, Ἀρριδαῖος) ماكدونيا حكمدارى مشهور فليپك ولد غير مشروعى وبيوك اسكندرك برادرى ايدى. روايته كوره اسكندرك والده سى (اولمپياس) بونك كندى اوغلنه ترجيحى قورقوسيله كنديسنى طول مدت حبس ايتمش اولديغندن، آبدال اولمشيدى. بونكله برابر اسكندرك وفاتنده، اسكندرك براوغليله مشتركاً حكم سورمك اوزره، ميلاددن ٣٢٣ سنه اول ماكدونيا تختنه اجلاس اولنمش ايسه ده، بونك يالكز اسمى اولوب، اصل حكومت ايدن (پرديقاس) ايدى. ٦ سنه صكره (اولمپياس) طرفندن قتل ايتديرلمشدر.

آريزونه { (Arizona) آمريقاى شماليده ممالك مجتمعه نك جماهير غربيه سندن اولوب، غرباً (قاليفورنيا)، شمالاً (نواده) و(اوتاه)، شرقاً «يكى مكسيقه» جمهوريتلريله وجنوباً (مكسيقه) حدوديله محدود ومحاطدر. حدود شماليه وشرقيه سى مستقيم خطلردن عبارت اولوب، حدود شماليه سنى تعيين ايدن خط °٣٧ عرض شمالى خطنه، وحدود شرقيه سنى تعيين ايدن خط دخى ′٣٠ °١٠٥ طول غربى يه مصادفدر. حدود غربيه سى ايسه (قولورادو) نهرينك مجراسيله معيندر. مساحهٔ سطحيه سى ٢٩٥٠٤٢ مربع كيلومتره اولوب، فرانسه نك نصفندن دها بيوك اولديغى حالده، ١٨٧٠ تاريخ ميلاديسنده واقع اولان تحريرده آنجق ٩٦٥٨ اهاليسى وار ايدى. اراضيسى خيلى مرتفع اولوب، «قيالى طاغلر» سلسله سنه مربوط بر طاقم طاغلر تشعب ايديور. وضعيت عموميه سى غربه يعنى (قولورادو) واديسنه طوغرى مائلدر. اكثر طرفلرى قورو وصوسز اولوب، زراعته غير قابل ايسه ده، آلتون، كومش، باقير، قورشون وسائر معدنلرى پك چوقدر؛ آنجق محصولات زرعيه وصناعيه ايله يوللرك فقدانندن وبرده اورالرده طولاشان (آپاش) اقوام وحشيه سنك تعرضاتندن طولايى، بومعدنلرك هيچ برى لايقيله اخراج اولنميور. حيوانات يتيشديرمكه وحتى زراعته بيله صالح بعض يرلرى ده واردر. مسكون اولان يرلرى يالكز (قولورادو) نهريله اوكا منصب اولان چايلرك واديلرندن عبارتدر. (آريزونه) حدودينك خارجنده (قاليفورنيا) كورفزينه دوكيلن (قولورادو) دن بشقه ايكى بيوك نهر دها واردر، كه بونلردن (جيلا) جنوب طرفلرينى، و(ليا) شمال طرفلرينى اروا ايده رك، قولورادويه دوكيلورلر. قابل زرع واسكان اولان يرلر بونهرلرك واديلرندن عبارت اولوب، بونلرك آره لرنده پايانسز خالى وغير منبت يرلر واردر. هواسى صاغلام ايسه ده، غايت صيجاقدر، وبعض يرلرنده ياغمور بسبتون مجهولدر. مركزى جنوب طرفنده (جيلا) نهرينك برتابعى اوزرنده واقع اولان (توسقون) قصبه سيدر.

بو مملكتده اك اول اون يدنجى عصر ميلاديده مكسيقه دن كيدن بر طاقم جزويت پاپاسلر قرق قدر قريه تأسيس ويرليلرك برطاقنى تأنيس ايتمشلر ايسه ده، بونلره تحميل اولنان تكاليف پك آغر اولديغندن، مؤخراً عصيان ايده رك، اسپانيول قريه لرينى تخريب ايتمشلردى. اووقتدن اهمال اولنه رق، بسبتون اونوتلمش ايكن، ١٨٥٤ تاريخ ميلاديسنده مكسيقه حكومتى طرفندن اون مليون دولار مقابلنده ممالك مجتمعه يه صاتيله رق، ابتدا يكى مكسيقه جمهوريتنه الحاق ايدلمش، و١٨٦٣ ده مستقلاً بر جمهوريت حالنه قونمشدر.

او وقتدن بری اهالیسی چوغالمقده‌در. لکن آمریقانك اقوام اصلیهٔ وحشیه‌سندن دخی خیلی اهالیسی اولوب، بونلر ۳۰۰۰۰ قدر تخمین اولنمقده درلر، که بر طاقمی کوچك قریه‌لرده ساکن، و بر طاقمی دخی کوچبه حالنده سیاردرلر. بعضیسی حکومتی طانیوب، ویرکی دخی ویررلرسه‌ده، بر طاقمی وعلی‌الخصوص (آپاش) لر اوروپالیلرك خصم جانی اولوب، بروجهله بونلرله اوبوشمق ایسته‌مزلر، وآره صره قریه‌لره هجوم‌ایله یغما وغارت ایدرلر. آریزونه‌ده ساکن بولنان اوروپالیلرك اکثریسی اسپانیول ایسه‌ده، انکلیزلر یعنی یانکه‌لر کوندن کونه چوغالمقده‌درلر.

آریزونه سیتی { (Arizona City) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر غربیه‌سندن (آریزونه) جمهوریتنك (یوما) قضاسنده بر کوچك قصبه‌در، که (جیلا) نهرینك (قولورادو) ایرماغنه دوکلدیکی محلك برآز آشاغیسنده واقعدر. جوارلرنده کلیتلی آلتون، کومش وقلای معدنلری بولنیور.

آریزه { (Arize) فرانسه‌نك جنوبنده (آریاژه) ایالتنده بر نهردر، که (پیرنه) سلسلهٔ جبالنك مربوطاتندن اولان (فوندراده) طاغندن نبعان‌ایله، شماله طوغری آقه‌رق، ۷۵ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن، و(آریاژه) ایالتندن چیقوب، «اوست غارونه» ایالتنه کیردکدن صکره، (غارونه) ایرماغنه دوکیلور.

آریس { (Arys) پروسیه‌نك شرق شمالی طرفنده (غومبینن) ایالتنك (یوهانیسبورغ) قضاسنده ویوهانیسبورغ شهرینك ۲۴ کیلومتره شمال شرقیسنده برکوچك قصبه‌در، که ینه بو اسمله مسمی بر کولك کنارنده واقع اولوب، ۱۲۵۰ اهالیسی واردر.

آریسپه { (Arispe) آمریقای شمالیده مکسیقه‌نك ایالات شمالیه‌سندن (سونوره) ایالتنده و(سونوره) نهری وادیسنك اوست طرفنده برقصبه‌در، که وقتیله ۷۰۰۰دن زیاده نفوسی حاوی اولوب، ایالت مرکزی بولنمش ایکن، شمدی قضا مرکزی اولوب، یالکز ۱۵۰۰ اهالیسی واردر.

آریستاغوراس { وسائره [«آرستاغوراس» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آریستیزابله { (Aristizable) آمریقای شمالیده (دومینیون) مملکتنك

ساحل غربیسی قارشیسنده بولنان جزایرك بری اولوب، ۵۲° ایله ۵۳° عرض شمالی آره‌سنده واقعدر. بویی ۴۰ واکی ۸ کیلومتره قدردر.

آریشات { (Arichat) آمریقای شمالیده (دومینیون) مملکتنك منتهای شرقنده کائن «یکی اسقوچیا» ایالتنده و(مادامه) جزیره‌سنده (بیشموند) قضاسنك مرکزی اولان بر کوچك قصبه اولوب، ۱۱۰۰ اهالیسی، بیوك وصاغلام بر لیمانی، پك چوق صید ماهیسی وقربنده بر قورشون معدنی واردر.

آریقاره { (Aricaras) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر وسطیه‌سندن (داقوته) جمهوریتنده و(میسوری) نهرینك ساحل یمیننده بولنان اهالئ اصلیه‌دن (پاونی) قومنه منسوب بر قبیله‌در، که صوك وقتلرده اسکان ایدوب، بعض قریه‌لرده یاشامقده‌درلر.

آریقو { (Arico) قناریه آطه‌لرندن (تنزیف) جزیره‌سنك ایچ طرفنده واقع بر قصبه اولوب، ۳۲۰۰ اهالیسی واردر.

آریقه { (Arica) آمریقای جنوبینك (پرو) جمهوریتنده (ماکغوآ) ایالتنك مرکزی اولان بر شهردر، که بحر محیط کبیر ساحلنده، (آرکیپا) نك ۲۸۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(تاقنه) نك ۶۵ کیلومتره جنوب غربیسنده، ۱۸°۲۸′۵۵″ عرض جنوبی ایله ۷۲°۴۴′۹″ طول غربیده واقع اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی، بیوك وتجارتکاه بر لیمانی و(تاقنه) شهرینه قدر بر دمیر یولی واردر. شمال طرفنده برطاقم واسع بطاقلقلری بولندیغندن، ودکیز اوتلرینك تعفننندن هواسی آغردر. بو شهر میلادك ۱۶۰۵ تاریخنده بر حرکت ارضدن کاملاً خراب اولدیغی کبی، ۱۸۶۸ ده دخی شدتلی بر فرطونه طرفندن اولرینك اکثریسی تملدن سوپورلمش، وبیوك کمیلر ساحلدن یاریم ساعت ایچری‌یه قدر آتلشیدی. جوارینك اراضیسی پك منبت اولوب، صو آلتنده دخی بولندیغندن، کلیتلی مصر بغدایی، یونجه وسائر حبوبات حاصل اولور. باشلیجه محصولاتی آلتون، کومش وباقیر معدنلریله (آلپاقه) و(ویغونیه) دنیلن آمریقا حیوانلرینك یپاغندن عبارتدر. شمال غربیسنده اوزانان ساحلده (هوآقه) تعبیر اولنان برطاقم ابنیهٔ

قدیمه بولنیور، که مومیالرله وسائر آثار عتیقه ایله مملودر.

آریگی (Arighi de Casanova) ده قازه‌نوه } بوناپارتله مناسبتی اولان قورسیقه‌لی بر عائله‌یه منسوب اولوب، میلادك ۱۷۷۸ تاریخنده طوغمش، و ۱۸۵۳ ده وفات ایتمشدر. بوناپارتك معیتنده مصر سفرنده وسائر محاربه‌لرده بولنوب، کوستردیکی جسارت اوزرینه، پك چابق قطع‌مراتب ایده‌رك، ۳۱ یاشنده ایکن فریق و (پادوه) دوقه‌سی اولمش؛ ۱۸۱۲ ده بتون فرانسه سواحلنك محافظه‌سنه مأمور اولوب، ۶۷ عساکر ملیه طابورلری تشکیلیله تعرض ایدن انکلیزلری دفعه موفق اولمشیدی. ۱۸۱۵ ده نفی اولنه‌رق، بش سنه صکره فرانسه‌یه عودت ایده‌بلمش؛ واو وقتدن معزول قالوب، ۱۸۴۹ ده قورسیقه طرفندن مبعوث انتخاب، و ۱۸۵۲ ده سناتو اعضالغنه ومتقاعدین مدیریته تعیین اولنمشیدی.

آریکیا (Aricie, Ἀρικία) } اساطیر یونانیه‌یه کوره، (تیساوس) طرفندن سلطنتدن اسقاط ایدلمش اولان (پالانتی) خاندانه منسوب آتنه‌لی بر قیز اولوب، (ایپولیت) ك معشوقه‌سی اولمغله، طب الهی اسکولاب طرفندن یکیدن حیاته کتیریلن بوعاشقنه وارمش، وبونکله برابر کویا (لاتریوم) ك براورمانده صاقلانمش اولمغله، بواورمان وبر کوچك قصبه بونك اسمیله تسمیه اولنمشیدی. [ماده آتیه‌یه مراجعت بیوریله.]

آریکیا (Aricie, Ἀρικία) } لاتریوم مملکتنده، رومانك ۱۵ کیلومتره جنوبنده بر قصبه ایدی، که بوکون (ریجیا) دنیلیر. بو قصبه‌ده قردن کنایه اولان (دیانه) نك برمعبدی وار ایدی، که راهبی بر فراری اسیر اولمق شرط ایدی. فرارایدن بر اسیر کیدوب بو معبدده‌کی راهبی اولدیرنجه، کندیسی یرینه قائم اولور، ودیکر بر فراری اسیر طرفندن اولدیرلنجه‌یه قدر بومقامده قالیردی. روایته کوره، بو معبد آریکیا ایله عاشقی (ایپولیت) طرفندن تأسیس اولنمشدر. چشمه‌لر حامیه‌سی زعم اولنان (اجریا) نام پری کویا آریکیا اورمانده اقامت، وبو اورمانده رومانك اسکی حکمداری (نوما) یه عرض دیدار ایدردی.

آریلیه (Arilje) } صربیه‌نك (اوشیجه) سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰ اهالیسی وبیوجك بر کلیساسی وار در. وقتیله پسقپوسلق مرکزی ایدی. — قضاسنك اهالیسی ۱۱ ۵۶۶ کشیدر.

آریماتیه (Arimathie) } قدس شریف سنجاغنك (یافه) قضاسنده واقع (رمله) شهرینك اسم قدیمیدر. حضرت عیسانك شاکردانندن اولوب، خرستیانلرك اعتقادنجه نبی مشارالیهك جنازه‌سنی دفن ایدن (یوسف) ك مسقط رأسیدر.

آریماسب (Arimaspes) } اسکی یونان مصاللرنده کویا بحر حزرك شرق جنوبی ساحلنده بولندیغی روایت اولنان بر قوم موهومدر، که افرادینك آلنلرنده برر تك کوزبولنوب، (آریماسپیوس) نهرنده‌کی آلتونی طوپلامق ایچون، دائمی صورتده برنوع عنقا قوشلریله محاربه ایتدکلری مرویدر.

آرینتود (Arinthod) } فرانسه‌نك (جورا) ایالتنده، (لون‌لسولینه) قضاسنده و (لون‌لسولینه) شهرینك ۳۵ کیلومتره جنوبنده کائن ناحیه مرکزی بربیوك قریه اولوب، ۱۲۵۵ اهالیسی وار در. اسکی غولوآلرك حرب الهی (مارس) ه مخصوص اولان بر معبدلرینك خرابه‌لری اوزرینه مؤسسدر.

آرینوس (Arinos) } آمریقای جنوبیده برازیلیانك (ماتوغروسو) ایالتنده بر نهردر، که (آمازون) ایرماغنه جنوبدن دوکیلن انهاردن (تاپایوس) نهرینی ترکیب ایدن ایکی باشلیجه شعبه‌نك بریدر. آرینوس نهری عرض جنوبینك ۱۴ ایله ۱۵ درجه‌لری آره‌سنده واقع (سرّاپارکسیس) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، وعرض جنوبینك ½ ۹ درجه‌سنده، (یوروئنه) نهریله برلشه‌رك، (تاپایوس) نهرینی تشکیل ایدر. بو نهرك، (یوروئنه) ایله برلشدکدن صکره دخی، تا (آمازون) ایرماغنه دوکلنجه‌یه قدر، اصل اسمی (آرینوس) اولوب، (تاپایوس) اسمی ایسه ساحللرنده بولنان بر قومك اسمی اولدیغی حالده، بونهره دخی اطلاق اولنمشدر.

آرینیو (Ariño) } اسپانیاده آراغون مملکتنك (توروئل) ایالتنده، (هیار) قضاسنده و (هیار) شهرینك ۱۵ کیلومتره جنوب غربیسنده،

صاغدن (ابرو) ایرماغنه دوکیلن (مارتین) نهری اوزرنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ۱۴۳۰ اهالیسی واردر.

آریوبارزان { (Ariobarzane) آناطولینك قیصریه وسیواس ومرعش طرفلرینه مصادف اولان (قپادوکیا) مملکت قدیمه‌سی حکمدارلرندن اوچ کشینك اسمیدر، که قبل‌المیلاد ۹۲ تاریخندن ۳۴ تاریخنه‌دك حکم سورمشلردر.

آریوپاغ { (Aréopage, Ἄρεως πάγος) آتنه‌نك قدیم بر محکمهٔ جنائیه‌سیدر، که ابتدا حرب الهی اولان (آرس) ك تپه‌سنی نامیله معروف بر محلده انعقاد ایتمکله، یونان قدیم لساننده «آرس تپه‌سی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. روایته کوره، اك اول والده‌سنی قتل ایدن (اورست) ك محاکمه‌سیچون تشکیل اولنه‌رق، میلاددن ۵۹۴ سنه اول واضع قانون (سولون) طرفندن یکیدن تشکیل اولنمشیدی. جمهوریت ریاستندن چیقاریلان آرخونتلر بو محکمه‌ده اعضالق ایدرلردی. انعقادی کیجه اولوب، بونده حاکملرك تأثیرینی موجب اوله‌جق بلیغ نطقلر ایرادی ممنوع ایدی. (پریقلیس) زماننده بو محکمه‌نك وظیفه‌سی یالکز جنایتلك تحقیقاتندن عبارت براقلمغله، اسکی اهمیتنی غائب ایتمشیدی.

آریوس { (Arius) خرستیانلقده بر مذهب مخصوص صاحبی اولانلرك اك مشهورلرندن اولوب، میلادك ۲۷۰ تاریخنده، بر روایته کوره بنغازیده، ودیکر بر روایته نظراً اسکندریه‌ده طوغمش، وخیلی مسن اولدیغی حالده، رهبان طائفه‌سنه التحاقله، ۳۱۲ تاریخنده اسکندریه‌ده بر یکی مذهب تدریسنه باشلایه‌رق، مذهبی پك چابق انتشار وتعمم ایتمشیدی. بو ذات تثلیثی شدیداً رد وجرح ایله، حضرت عیسانك عدمدن وجوده کتیرلمش بر مخلوق اولدیغنی التزام ایتدیکیچون، مذهبی هم طوغری هم مقبول ایدیسه‌ده، تثلیث فکر سقیمی ووحدانیت ادعاسیله شرك محض خرستیانلر بیننده تعمم ایتمش اولدیغندن، هر نه قدر که خلق بونك مذهبنی قبولده پك تشنه کورنمش ایسه‌ده، رؤسای روحانیه طرفندن شدیداً مخالفت کوستریلوب، علی‌الخصوص اسکندریه پسقپوسلری (آلکساندر) و (آطناس) بونك علیهنده تحریك تعصبله، بر قاچ مجلس روحانی طرفندن رفضله اتهام، ونهایت ۳۲۵ تاریخ میلادیسنده ازنیقده اجتماع ایدن بیوك مجلس روحانی طرفندن لعنتله ونفی ایله محکوم اولنه‌رق، بر قاچ سنه منفاده یاشادقدن‌صکره، مذهبنك طرفداری اولان ازمید پسقپوسی (اوسبیوس) ك توسطیله ایمپراطور قسطنطین طرفندن عفو اولنمش؛ وبو حکمدار دخی مذهبنی قبولله، کندیسنی قسطنطینیه‌یه جلب ایتمشیدی. او وقت اسکندریه پطریقی مرقوم (آلکساندر) ك مخالفتیله برابر، غلبه چالمق اوزره ایکن، ۳۳۶ تاریخنده شدتلی بر وجعدن آکسزین وفات ایتمشدر. طرفدارلری تسمیم اولندیغنی، ومخالفلری غضب الهی‌یه اوغرادیغنی التزام ایتدیلر. کندیسنك وفاتندن صکره دخی مذهبی خیلی انتشار وتعمم ایده‌رك، ایمپراطور (قونستانس) ایله خلفلری رسماً قبول وحمایه ایتمشلردی. ایمپراطور (تئودوسیوس) بو مذهبی ممالکنده منع ایتمش ایسه‌ده، سائر مذاهب خرستیانیه‌دن دها معقول اولدیغندن، اوروپاده یکیدن تنصر ایدن غوتلر، واندال‌لر وبورکیغونلر طرفندن قبول اولنه‌رق، ۶۶۰ تاریخ میلادیسنه‌قدر باقی قالمشیدی. صکره‌لری دخی بشقه نامرله وبعض تعدیلاتله بو مذهب دفعاتله تجدد وظهور ایتمشدر.

آریوستو { (Arioste, Ariosto) ایتالیانك اك مشهور شعراسندن اولوب، میلادك ۱۴۷۴ تاریخنده (رجیو) شهرنده طوغمش، واورا والیسنك اوغلی اولوب، تا چوجقلغندن شعره میل ایده‌رك، اشعارینك کوزللکیله (فراره) دوقه‌لرینك تحسین وتوجهنه مظهریتله، سرایلرینه جلب اولنمشیدی. عمرینی شعر سویلکله وبعض مأموریتلر اجراسیله کچیروب، ۱۵۱۲ ده دوقه (آلفونس) طرفندن مأموریت مخصوصه ایله پاپا ایکنجی (یولیوس) ك نزدینه کوندرلمش؛ و ۱۵۲۱ ده بر ایالتده ظهور ایتمش اولان خیدودلرك تنکیلنه مأمور اولوب، بونلرك الینه دوشمش ایسه‌ده، خیدودلر کیم اولدیغنی آکلاینجه، کمال تعظیمله سبیلنی تخلیه ایتمشلردی. اك مشهور اثری (رولاندو فوریوزو) یعنی «متهور رولاند» نام منظومه‌سیدر، که (بویاردو) نام شاعرك «عاشق رولاند» نام منظومه‌سنك ذیلی حکمنده‌در. بو منظومه‌یی کندیسی، ایلك دفعه اوله‌رق، ۱۵۱۶ ده ۴۰ فصل اوزرینه نشر ایتمش ایسه‌ده، بعده

خیلی تصحیح وتوسیع ایده‌رك، ۱۵۳۲ ده ٤٦ فصلدن عبارت بر ایکنجی طبعنی نشر ایتمشدر. بو منظومه فصاحت وبلاغت وسلاستیله مشهور اولوب، مبنی علیهی اهل صلیب ایله اهل اسلام بیننده وقوع بولان محاربانه متعلق بعض وقعه‌لرك تصویرندن عبارتدر. بوندن بشقه بعض غزلیاتله بر طاقم هزلیات ومضحکه‌لری واردر. مؤخراً (رینالدو آردیتو) یعنی «جرأتلی رینالدو» عنوانیله دیکر برمنظومه‌سی دخی بولنه‌رق، ۱۸٤٦ تاریخنده فلورانسه‌ده نشر اولنمشدر. (آریوستو) نك آثاری دفعاتله طبع، وعلی الخصوص «مشهور رولاند» اوروپانك هرلسانه ترجمه اولنمشدر.

آریون { (Arion) یونان قدیم شعرا وموسیقی شناسانندن اولوب، میلاددن ۶۲۰ سنه اول (لسبوس) یعنی مدللی جزیره‌سنك (متیمنه) شهرنده طوغمش؛ و (قورنته) حکمداری (پریاندر) ه انتسابله، بر چوق وقت بونك سراینده امرار عمر ایتمش، وبرابرنده ایتالیایه سیاحت ایده‌رك، بر بیوك ثروت طوپلامشیدی. روایته کوره، بو سفردن عودتنده، رفقاسنك کندیسنی، صویمق اوزره، اولدیرمکه قرار ویردکلرینی آکلاینجه، اولمزدن اول برکره دها عود چالمغه مساعده ایستمش؛ واو اثناده کندینی دکیزه آتمغله، کویا چالغیسنك کینك یاننه جلب ایتمش اولدیغی بریونس بالیغی کندیسنی آرقه‌سنه آلوب، (لاقونیا) نك (تناره) بروننه چیقارمش. دلفین برجنك شاعری تخلیص ایتمش اولان بو یونس بالیغندن عبارت اولدیغی زعم اولنوردی. (آریون) ك آثارندن اولدیغی مظنون اولان دکیز الهی (نپتون) نامنه برقصیده موجود ومطبوعدر.

آریونه { (Arjona) اسپانیانك جنوبنده آندالوسیا (یعنی نفس اندلس) خطه‌سنده (یائن) ایالتنده و(یائن) شهرینك ۳۵ کیلومتره شمال غربیسنده (غوآدالکویر) یعنی (الوادی‌الکبیر) ایرماغنه صولدن دوکیلن برکوچك چایك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

آریویست { (Arioviste) اسکی رومالیلرك (سوآو) تعبیر ایتدکلری جرمان اقوامنك حکمداری اولوب، فرانسه‌نك اقوام قدیمه‌سندن (سقوآن) لرله (ادوآن) لر بیننده وقوع بولان محاصمه اوزرینه (سقوآن) لر طرفندن امداده دعوت اولنه‌رق، میلاددن ۶۳ سنه اول (ادوآن) لری (آماکتوبریا) موقعنده مغلوب ایتدکدن صکره، متفقلرینی دخی تحت تحکمنه آله‌رق، رومالیلره‌ده قارشی طورمق ایستمش ایسه‌ده، قیصر طرفندن مغلوب اولوب، روایته کوره، (تاوتوس) طاغلرینه چکلمش ایدی.

آریه { (Arrie) اسکی رومادە جسارتیله شهرت بولمش برقادیندر. زوجی (چچینا پتوس) اعدامله محکوم اولدیغندن، (آریه) کندیسنی انتحاره تشویق ایتمش، وزوجنك عدم جسارتنی کورنجه، خنجری الندن آله‌رق، و : «باق هیچ آجیماز» دیه‌رك، کندی کوکسنه صاپلادقدن صکره، قوجه‌سنه ویرمش. — بونك قیزی دخی (آریه) تسمیه اولنوب، زوجی (تراسیاس پتوس) ك اعدامله محکوم اولمسی اوزرینه، قوجه‌سنك اعدامنی کورمه‌مك اوزره، کندی طمارلرینی یاروب، قانی آقیتمغله انتحاره تشبث ایتمش ایسه‌ده، قوجه‌سی، اولادینه باقق اوزره، یاشامسنی رجا ایتمسی اوزرینه، تشبثندن واز چکمشدر.

آزاج { بغداد جوارنده خراسان طریق اوزرنده واقع بر قریه اولدیغنی یاقوت جوی ذکر ایدیور.

آزاد { جانب رسول الله (صلعم) دن صنعا والیسی بولنان شهر بن باذانك زوجه‌سی اولوب، ادعای نبوتله صنعایی ضبط ایتمش اولان اسود عنسی طرفندن زوجی قتل، وکندیسی جبراً تزوج اولنمشیدی. فخر کائنات افندمزك اواخر عمر شریفلرنده اعدامنه مأمور اولان قیس بن عبدیغوث ایله رفقاسی اسودی اله کچیرمکدن عاجز قالنجه، بوقادین کندیلرینی خفیاً اوینه آلوب، کندیسنی قتل ایتدیرمشدر.

آزاد { (حافظ غلام محمد —) هندستانده لاهور مضافاتندن (سودهره) شهری شعراسندن اولوب، (شاهجهان آباد) ده تحصیل علم وکمال ایتدکدن صکره، دهلی‌یه کیده‌رك، میر شمس‌الدین قصیر وسائر اساتذهٔ عصردن فارسی نظم ونثرینی، ومحمد عارف یاقوت وسائر مشاهیر خطاطیندن نسخ ونستعلیق خطنی اوکرنمش؛ وخان فیروز جنك ثانی وعماد الملك رفاقتنده امرار ایام ایده‌رك، ۱۲۰۹ تاریخ هجریسنده رحمت حقه نائل اولمشدر. شوقطعه جمله اشعارندندر :

ای صرف نثارت بگلستان زر گلها
خاشاك سر کوی توتاج سر گلها
بلبل نشود بند چنن خاطر آزاد
ماوره صحرا وتو ومنظر گلها

آزاد { (احمد مقیم —) خطهٔ کشمیر شعراسندن وسالم کشمیری شاکردلرندن اولوب، سید امیر خان ناظمك رفاقتنده هندستانده‌کی (اکبرآباد)ه کیده‌رك، ۱۱۵۰ تاریخ هجریسنده شهر مذکورده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ظلم بر ساغر وبیداد بمینا نکنم
نکنم موسم گل توبهٔ بیجا نکنم

آزاد { امیر غلام علی ملکرامینك مخلصیدر. هجرت نبویه‌نك ۱۱۶۵ تاریخنده وفات ایدن پدری سید نوح مشهور امیر عبدالجلیل بلکرامینك اوغلی ایدی. آزاد هندستانك فصحای شعراسندن اولوب، فارسی لساننده «قصاید غری»، «سبحة المرجان»، «خزانهٔ عامره» و«تذکرهٔ سرو آزاد» عنوانلریله درت تألیفی واردر. هجرتك ۱۲۰۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آزاد { هندستانده (الوار) راجه‌سی یعنی حکمداری خدمتنده بولنمش اولان انکلیز یوزباشی (آلکساندر هایدرلی)نك مخلصیدر. کندیسی شاعر اولوب، اردو لساننده مکمل بر دیوانی واردر. ۱۲۷۷ تاریخ هجریسنده (آلوار)ده وفات ایتمشدر.

آزادان { یاقوت حوینك روایتنه کوره، ایرانده ایکی قریه‌نك اسمیدر، که بری هرات جوارنده اولوب، شیخ ابو الولید احمد بن ابی رجانك قبری اونده‌در. — دیکری اصفهان جوارنده اولوب، ابو عبد الرحمن قتیبه بن مهران مقری آزادانینك مسقط رأسیدر.

آزاد خان { عن اصل افغانلی اولوب، کشمیر حاکمی ایدی. پدری حاجی کریم داد احمد شاه ابدالینك مقربیندن اولوب، کشمیر حاکم سابق طرفندن ایقاع اولنان عصیانی باصدیرمغه موفق اولدیغندن، احمد شاهك وفاتنده، خلفی تیمور شاه طرفندن کشمیر حاکملکنه نصب اولنمشیدی. هجرتك ۱۱۹۷ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، صاحب ترجمه آزاد خان ۱۸ یاشنده اولدیغی حالده مسند حکومته اوتورمشدر. ظلم واعتسافیله مشهوردر.

آزاد مرد آباد { همدان نواحیسنده متین بر قلعه ایدی.

آزادوار { نیسابور مضافاتندن (جوین) قصبه‌سی جوارنده بر قریه اولوب، ابو موسی ابراهیم بن عبد الرحمن بن سهل آزادوارینك مسقط رأسیدر.

آزاره { (Don J.N. chevalier d'Azara) اسپانیا دیپلوماتلرندن اولوب، میلادك ۱۷۳۱ تاریخنده آراغونده طوغمش، و۱۸۰۴ ده وفات ایتمشدر. روما وپارسده سفیرلك ایتمش؛ ومعارف محبی برآدم اولمغله، اسپانیولجه‌یه بعض کتابلر ترجمه ونشر ایتمشدر. — برادری فلیکس آزاره دخی آمریقای جنوبیده ایتدیکی سیاحتلرینی پك مکمل صورتده تحریر ونشر ایتمشدر.

آزاریا { (Azarias) یهود ملوکندن اولوب، قبل المیلاد ۸۰۳ تاریخندن ۷۵۲ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وفلسطینیلرله عربلره غلبه چالمش ایسه‌ده، نهایت کهانتی دخی ضبط ایتمك ایستدیکندن، یهودیلرك اعتقادنجه، مجازاة الهیه اولمق اوزره، برص علتنه مبتلا اولوب، وفات ایتمشدر.

آزاغره { (Azagra) اسپانیانك شمالنده ناواره ایالتنك (تافاله) قضاسنده و(تافاله) شهرینك ۲۸ کیلومتره جنوب غربیسنده، (ابرو) ایرماغنك ساحل یسارنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ۱۷۰۰ اهالیسی واردر.

آزاق { یاخود آزوف (Azof) روسیه‌نك جنوب طرفنده (یقترینوسلاو) ایالتنده بر شهردر، که (دون) یاخود (تن) نهرینك ساحل یسارنده وبو نهرك منصبندن ۱۰ کیلومتره یوقاریده مرتفع بر محلده وآزاق دکیزینك منتهای شرق شمالیسنده واقع اولوب، کندیسندن ۲۵ کیلومتره یوقاری اولان (روستوف) شهرینه تابع، وروستوف قضاسیله برابر دون قزاقلری مملکتیله محاط اولدیغی حالده، قارشیسنده اولان (یقترینوسلاو) ایالتنه ملحقدر. بو شهر وقتیله بیوك بر اهمیتی حائز بولنمش، وبو مناسبتله دکیز دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمش ایسه‌ده، شمدی اهمیتنی غائب ایتمشدر. مع هذا ۱۱۰۰۰ اهالیسی واردر. بو شهر یونان قدیم مورخلری طرفندن (تنایس) تسمیه اولنان شهر قدیمك عینی ظن اولنمش ایسه‌ده، اخیراً (دون) نهرینك ساحل یمیننده و(آزاق) شهرینك ۱۵ کیلومتره قدر شمالنده شهر قدیم مذکورك خرابه-

لری بولنمش اولدیغندن، بو فکر تصحیح اولنمشدر. شرق شمالیدن هجوم ایدن اقوام وحشیه‌دن (هون)لر میلادك اون برنجی عصرنده شهر قدیم مذکوری تخریب ایتدکدن صکره، (قومان) ویا (پولوبچ) دنیلن قومك (آزوف) ویا (آزاق) اسمنده اولان رئیسلری حزرلر طرفندن تأسیس ایدلمش اولان بو شهر جدیدی مقر اتخاذ ایده‌رك، کندی اسمیله تسمیه ایتمشدر. جنویزلر میلادك اون اوچنجی عصرنده (دون) ایرماغنك منصبی اطرافنی ضبط ایده‌رك، بو جواره اسکی (تنا-ییس)دن محرف اوله‌رق، (تانه) اسمنی ویرمشلردر، که عثمانلی مورخ وجغرافیونك (دون) نهرینه (تن) اسمنی ویرملری‌ده بوندن نشأت ایتمشدر. اون دردنجی عصر میلادیده قپچاق خانی توقتمش خان طرفندن جنویزلرك الندن چیقارلمش؛ و ۷۹۵ تاریخ هجریسنده تیمورلنك طرفندن ضبط وتخریب، و ۸۷۶ تاریخنده ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتح اولنمش؛ وبعده برایکی دفعه قزاقلر آلمشلر ایسه‌ده، درعقب استرداد اولنه‌رق، ۱۸۰۳ تاریخنده استحکاماتله تقویه اولنمشیدی. بیوك پترو بر آره‌لق ضبط ایتمشیدیسه‌ده، ۱۱۲۳ تاریخ هجریسنده عقد اولنان پروت معاهده‌سیله اعاده‌یه مجبور اولمشیدی. نهایت ۱۱۸۸ تاریخ هجریسنده عقد اولنان کوچك قینارجه معاهده‌سی اوزرینه روسیه‌یه ترك اولنمشدر. روسلر بونی ابتدا ایالت مرکزی اتخاذ ایدوب، بعده یقترینوسلاو ایالتنه ملحق بر قضا مرکزی حکمنده براقشلر، ونهایت قضا مرکزیتنی‌ده غائب ایتدیروب، (روستوف) شهرینی مرکز قضا اتخاذ ایتمشلردر.

آزاق دکیزی (Mer d'Azof) بحر سیاهك شمالنده بر کوچك دکیز، ودها طوغریسی بحر سیاهك قپالی بر کورفزیدر. بو دکیز بحر سیاهله یالکز بر طار بوغازله اختلاط ایدیور، که بو بوغاز دخی قریم شبه جزیره‌سنك شرقه طوغری ممتد اولان (کرچ) برونیله (آبازه) مملکتنك منتهای شمال غربیسنده اولان (طمان) شبه جزیره‌سی آره‌سنده واقعدر. (پره‌قوپ) برزخندن دون نهرینك آغزینه قدر غرب جنوبیدن شرق شمالی‌یه اولان بویی ۴۴۵، وکرچ بوغازندن قارشیسنده‌کی ساحله قدر جنوبدن شماله اولان اکی ۱۵۰ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۵۰۰۰ مربع کیلومتره‌در. هر طرفی روس ممالکیله محاط اولوب، غرب جنوبی وغرب طرفندن قریم شبه جزیره‌سیله، شمالاً توریده، یقترینوسلاو ودون قزاقلری ایالتلریله، شرق جنوبی طرفی دخی (قوبان) مملکتیله محدوددر.

آزاق دکیزینك سواحلی عمومیت اوزره آلچق وبطاقلق اولوب، علی‌الخصوص شرق شمالی ساحلی (دون) ایرماغنك اغزی اطرافنده طیغان قوبی دنیلن بر واسع بطاقلقدن عبارت اولدیغی کبی، ساحل غربیسنده یعنی قریمك شرق طرفنده دخی کنیش بر بطاقلق واردر، که (آرابات) دنیلن اینجه بر دیل ایله دکیزدن آیرلمش بر کول حالنده اولوب، یالکز بو دیلك منتهای شمالنده دکیزله اختلاط ایدر، وشرق روزکارلری اسدیکی وقت دکیز صوییله طولوب، بعده تعفنه باشلادیغندن، روسلر بو بطاقلغه بحق (سیواش) یعنی «متعفن» نامنی ویرمشلردر. آزاق دکیزینك اك درین محلنده آنجق ۱۵ ونهایت ۱۶ متره عمق اولوب، اکثر طرفلری بش آلتی متره‌دن زیاده درین دکلدر، وبعض طرفلرنده اك کوچك کمیلر بیله ایشلیه‌مز. صویی آجی وصاریدر. فرطونه‌لری پك شدتلی اولور. قیشین درت بش آی منجمد حالنده بولندیغندن، کمیلر کیره‌مزلر. عجائب طبیعتدن اوله‌رق، بو دکیزك صویی موسمه کوره تخلف ایدوب، یاغمورلر موسمنده عمق آرتار، وحذاسی بحر سیاه خداسندن ۱ متره ایله ۴۵ سانتیمتره دها یوکسك بولنور. بو دکیزه (دون) ایرماغندن بشقه شمالدن مولوچنه، برده، قالمیوس، میوس، وشرقدن موقروی، قاغالنیق، ییا، چلباس، قوچتی وسائر کوچك نهرلر ودره‌لر دوکیلور. قوبان نهری ایسه آشاغی طرفده ایکی شعبه‌یه آیریلوب، بیوکی طوغریدن طوغری‌یه قره دکیزه منصب اولور ایسه‌ده، کوچك شعبه‌سی (پرونقه) اسمیله آزاق دکیزینه دوکیلور؛ وبونهرك بویله چتاللانمسی (طمان) شبه جزیره‌سنه بر جزیره صورتنی ویریور. بو دکیزده مرسین بالیغی پك کلیتلی اولوب، قیشین بوزك اوستندن دلیکلر کشادیله طوتارلر، وطوزلیوب، روسیه‌نك هر طرفنه کوندریرلر. میلادك ۱۷۹۹ تاریخنده آزاق دکیزنده بیوك بر صدادن صکره آتشین بر آطه ظهور ایدوب، ابتدا چامور، بعده دومان وآتش دخی پوسکورتمکه باشلامش ایسه‌ده، بر سنه صکره ینه نابدید اولمشدر. طمان شبه جزیره‌سنده ذاتاً بر قاچ چامور برکانی واردر.

آزاق { (مولی محمد —) دشت قپچاقك آزاق شهرندن نشأت ایدوب، وطننده ابتدای تحصیل ایتدکدن صکره، استانبوله کلەرك، بروجه معتاد دور مدارس ایله، نهایت ابو السعود افندینك حلقۀ تدریسنه داخل اولەرق، اکتساب فیوضات علیه ایتمش؛ وغایت ذکی وفطین اولمغله، آز وقت ظرفنده علوم شرعیەده ید طولی صاحبی اولوب، بروقت مدرسلك ایتدکدن صکره، ١٠٠٥ تاریخ هجریسنده غازی سلطان محمدخان ثالث حضرتلرینك (اکری) سفرنده رکب سلطانی‌یه ملازمت ایدوب، پك چوق خدمتی کورلمکله، عودتنده سنان پاشا مدرسه‌سی مدرسلکنه، ومتعاقباً کفه مفتیلکنه نصب اولنمشیدی. ١٠١٢ تاریخنده ایکنجی دفعه اولەرق کفه مفتیلکنه نصب اولنوب، ١٠١٧ تاریخنده رحمت حقه نائل اولمشدر. کفه مفتیسی ایکن، غازی کرای ایله برادری فتح کرای بیننده منازعه وقوع بولوب، تاتارلر ایکی طرف اولمش، وغازی کرای با فرمان عالی قریم خانی اولدیغی کبی، فتح کرایك آدملری دخی رکاب همایونه عرضحال تقدیمیله، فرمان همایون استحصال ایتمش اولدقلرندن، وقاضیٔ بلده دخی مؤخر اولان فرمان همایونك مقدمنی فسخ ایتدیکنی التزام ایدەرك، فتح کرایه حق ویرمکله، منازعەنك اشتدادینه سبب اولدیغندن، آزاقی افندی غازی کرای فرماننك صورت رسمیەده صدور ایتمش اولدیغنی بالالتزام، بونك لهنه فتوا ویرەرك، منازعه‌یه ختام ویرمکه موفق اولمشیدی.

آزامبویه { (Azambuja) پورتکیزك لیسبونه ایالتنده ولیسبونه شهرینك ٤٥ کیلومتره شمال شرقیسنده، تاج نهرینك ساحل یمیننه قریب و(پورتو) دن (بادایوز) ه کیدن دمیر یولی خطی اوزرنده واقع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، ١٩٨٠ اهالیسی واردر.

آزانغارو { (Azangaro) آمریقای جنوبیده (پرو) جمهوریتنك (پونو) ایالتنده و(پونو) شهرینك ١٥٦ کیلومتره شمالنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که بنه بو نامله یاد اولنان و٢٥٠ کیلومترەدن زیاده طولی اولوب، (پوترقه) ایله برلشدکدن صکره، (رامیز) نامیله (تیتیقاقه) کولنه دوکیلن نهرك ساحل یمیننده واقع و ٢٠٠٠ اهالیی جامعدر.

بوقصبەده اهالیٔ قدیمەدن قالمه برقلعه ایله غایت کوزل رسملرله‌مزین برخراب کلیسا واردر. عوام اهالی بیننده دوران ایدن برتواتره کوره، اسپانیوللرك ورودنده اهالیٔ قدیمه طرفندن بوقصبەده برچوق دفینەلر حفر واملا اولنمش ایمش. اهالینك باشلیجه کسب وکاری حیوانات یتیشدیرمکدن عبارتدر. قصبەنك جنوب شرقیسنده بیوك بر کول بولنیور.

آزانو { (Azzano) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده، (اودینه) ایالتنك (پوردنونه) قضاسنده و(پوردنونه) شهرینك ١٣ کیلومتره جنوب شرقیسنده، (لیونچا) نهرینك تابعلرندن (سیله) نك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٣٢٠ اهالیسی واردر. — بو نامله لومباردیاده برقریه دخی بولندیغندن، تفریق ایچون بوکا (آزانو دچیمو) دیرلر.

آزانیا { (Azania) آفریقای شرقیده سومالی یعنی سفالةالذهب قطعەسنك ساحلنه بطلیوس وسائر قدمای جغرافیون طرفندن ویریلن اسمدر، که موخراً (آیان) ویا (آجان) صورتنی آلمش ایدی.

آزپیتیا { (Azpeitia) اسپانیای شمالینك (کیپوزغوآ) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه در، که (اوروله) نهرینك ساحل یسارنده وغایت کوزل بروادیده واقع اولوب، ٢٤٠٠ اهالیسی واردر. بوقضانك وبتون ایالتك اهالیسی (باسق) جنسیتنه منسوبدر. بوقصبەدن ٢ کیلومتره یوقاریده (لویوله) مناستری بولنیور، که غایت جسیم ودهشت‌انکیز اولوب، جزویت طریقنك موجدی اولان (اینیاس ده لویوله) نك طوغمش اولدیغی خانه‌یی دخی حاویدر. بو خانه (سانته قازه) یعنی «بیت مقدس» تسمیه اولنوب، بر قلعه ایچنه آلنمشدر.

آزتك { (Aztecs) آمریقانك کشفنده مکسیقه‌نك اکثر طرفلرنده منتشر اولوب، مرکزلری مکسیقو شهری بولنمش اولان اصل آمریقالی بر قومدر، که لسانی الآن مکسیقه‌نك بر بیوك قسمنده سویلنمکده‌در. بونلر میلادك ١٣٢٥ تاریخنده (تنوشتیتلان) تسمیه ایتدکلری مکسیقو شهرینی تأسیس، و(تولتك) قومیله دخی بالاتفاق، ممالکلرینی توسیع ایدەرك، اون بشنجی واون آلتنجی عصر میلادیده بیوك بر قوت وثروت کسب ایتمشلردی؛ وآمریقانك کشفیله

اسپانیوللرك ورودنده، (مونتزوما) نام حكمدارلرینك تحت ادارەسنده بولنوب، رفاه ومعموریتلری پك مكمل ایدی. بونلر (تانوتل) اسمنده بر بیوك اله ایله كندی قوملرینك حامیسی عد ایتدكلری (هویتزیلو-پوشنلی) اسمنده دیكر بر الهه عبادت ایدر، وبو ایكنجیسنه انساندن قربان كسرلردی. [«مكسیقه» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آزر { حضرت ابراهیم علیه السلامك پدری اولوب، (تارح) اسمیله دخی معروفدر. نسبنی شو وجهله حضرت نوحه چیقاریرلر: آزر بن ناحور بن صاروغ بن رعو بن قالغ بن عابر بن شالخ بن آرفخشذ بن سام بن نوح. آزر بتپرست وبتتراش اولوب، هر نه قدر اوغلی حضرت ابراهیم طرفندن ایمانه دعوت اولنمشسەده، اجابت ایتمیوب، كفر وضلالتده وفات ایتمشدر.

آزربایجان { آذری وسائره [«آذربایجان» وسائره مادەلرینه مراجعت.]

آزرغ { (Azergues) فرانسەنك (رون) ایالتنده بر نهردر، كه (بوژوله) طاغنك اك مرتفع محلندن نبعان ایله، جنوبه طوغری آقەرق، (موره) و(شاتیون) قصبەلرینك ایچندن گچدكدنصكره، (براونه) نهریله برلشوب، شماله طوغری دونر، و(آلنسه) قصبەسنك ایچندن دخی بالمرور، صاغ ساحلندن (سانون) ایرماغنه دوكیلور. طولی ۷۰ كیلومترە اولوب، سیر سفائنه صالح دكلدر.

آزرمی دخت { ملوك ساسانیەدن پرویزك قیزی اولوب، زمان سعادتده (چشینده) نك سقوطندن صكره ایران تختنه اوتورمشدر. حسن وذكاوتیله مشهوره اولوب، ملكنی حسن اداره ایتمش، وحتی وزیر قوللانمیوب، بالذات رؤیت امور ومصالح ایتدیكی مرویدر. خراسان والیسی وایران كبراسنك اك نفوذلیسی بولنمش اولان فرخ بن هرمز اوغلی رستمی وكیل براقەرق، ملكەیه عرض عبودیت ایتمكه كیتدیكی صرەده، آزرمی دخته عاشق اولوب، تزوج ایتمك ایستمش ایسەده، آزرمی دخت بر ملكه بر زوجك تحت تحكمنه كیرەمز، لكن مقصدی وصال ایسه، فلان كیجه كلسین دیه خبر كوندرمش؛ وفرخ ایناەرق، كیتدیكنده، امیر حرس یعنی مابین ضابطی معرفتیله قتل ایتدیرمشدر. فرخك اوغلی رستم، پدرینك انتقامی دعواسیله، خراساندن مداینه عسكر سوق ایدوب، شهری ضبط وآزرمی دختی عقوبات شدیده ایله قتل ایتمشدر. بوندنصكره كسری بن حیس اجلاس اولنمشدر. مؤخراً سعد ابن وقاص حضرتلرینك عسكرینه قارشی حرب ایدن ایران عسكرینك قوماندانی بولنمش اولان رستم آزرمی دختك قاتلی اولان بو رستم بن فرخدر. — بعض تاریخلرده (ارزمی دخت) دیه محرردر.

آزروا { مغربده برطاغ اولدیغنی، وبو طاغه طلحه بن یحیی بن محلینك چیقمش اولدیغنی ابن خلدون ذكر ایدیور.

آزغار { مغربده بر بلده اولدیغنی ابن خلدون ذكر ایدیور.

آزقویتیا { (Azcoitia) اسپانیانك شمالنده باسق قومیله مسكون اولان (كیپوزقوآ) ایالتنده (سان سباستیانو) شهرینك ۳۸ كیلومترە جنوب غربیسنده و(اوروله) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰ اهالیسی واردر. قصبەنك ایكی كیلومترە جنوبنده مشهور (لویوله) مناستری وبر كوكوردلی ایلیجه بولنیور.

آزلیو { (Azeglio) ایتالیانك شمال غربیسنده (پیامونته) خطەسنده (تورینو) ایالتنده، (ایوریا) شهرینك ۱۰ كیلومترە شرق جنوبیسنده، كوزل بر تپەنك اوزرنده واقع بر بیوك قریه اولوب، ۲۳۰۰ اهالیسی واردر. تپەنك اتكلرندەكی باغلرك اوزومندن (كاراتو) اسمیله مشهور كوزل بر شراب یاپیلیر. قریەنك جنوب شرقیسنده (آزلیو) كولی بولنیور، كه وقتیله خیلی بیوك اولوب، شمدی ده دائرەسی ۱۰ كیلومترە طولندەدر.

آزلیو شوالیەسی { تاپارلی (Taparelli) (chev. d'Azeglio) ایتالیا رجال سیاسیون ومحررلرندن اولوب، میلادك ۱۸۰۱ تاریخنده تورینوده طوغمش، و۱۸۶۶ ده وفات ایتمشدر. مشهور (مانچونی) نك دامادی ایدی. ابتدا رساملقده شهرت بولوب، پك مقبول بعض رسملر وعلی الخصوص مواقع رسملری براقشدر. بعده تاریخه مستند بر طاقم حكایه كتابلری نشر ایتمش؛ وایتالیا اتحادینك اك خواهشلی طرفدارلرندن اولوب، میرالای رتبەسیله بو اوغورده (شارل آلبرت) ك ار-

ـوسنده حرب ایتمشدر. ١٨٤٩ ده ویقتور امانو ـ ئلك قراللغی آلتنده ایلك تشکل ایدن هیئت وکلانك رئیسی، و(قاوور) قابنتوسی زماننده هیئت اعیان اعضاسندن وبعده میلان والیسی اولمشیدی.

آزمریکنج (Azmerigandj) وانکلیزجه (Azmerigunge) هندستانك شمال شرقیسنده بنکاله قطعه‌سنك (دکه) ایالتنده، کلکته‌نك ٣٦٠ کیلومتره شمال شرقیسنده، (براهماپور) نهرینه دوکیلن (سورمه) چاپی اوزرنده، ٢٤° ٣١′ عرض شمالی ایله ٨٨° ٥١′ طول شرقیده واقع بر قصبه اولوب، یرلی کمیلر انشاسنه مخصوص دستکاهی واردر.

آزمور (Azemmour) مغرب اقصاده یعنی مراکش دولتنك ساحل غربیسنده بر قصبه‌در، که (ام الربیعه) نهری منصبنك صول ساحلنده بر تپه‌نك اوزرنده و ٣٣° ١٧′ ٣٠″ عرض شمالی ایله ١٢° ٥٦′ ٥٥″ طول غربیده واقع اولوب، ١٥٠٠ قدر اهالیسی واردر. (ام الربیعه) نهرینك دوکدیکی قومدن حاصل اولان سد سفائنك لیمانه دخولنی کوجلشدیریور.

آزنار (Aznar) فرانسه‌ده غاسقونیا قونتی اولوب، میلادك ٨٢٤ تاریخنده (آکتیان) قرالی (پپین) طرفندن اسپانیاده‌کی (ناواره) قطعه‌سنی ضبطه مأمور اولمش، وبو قطعه‌یی ضبطه موفق اولمش ایسه‌ده، بونی کندی ایچون صاقلایوب، ٨٣١ ده (ناواره) قونتی عنوانینی آلمش، ومؤخراً قونتلق عنوانینی قراللغه تحویل ایله، ناواره قراللغنك بانیسی اولمشدر. وفاتی ٨٣٧ ده‌در.

آزنالقازار (Aznalcazar) وآزنالقولار (Aznalcollar) اسپانیاده ایکی قصبه اولوب، اصللری (حصن القصر) و (حصن الکلاز) در [«حصن القصر» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آزوآ (Azua) آمریقای وسطیده‌کی (آنتیل) جزایرینك اك بیوکلرندن اولان (هایتی) آطه‌سنك بر قصبه‌سیدر، که (بیا) نهرینك ساحل یسارنده وبو نهرك (اوقوآ) قوینه دوکلدیکی محلدن ٥ کیلومتره یوقاریده واقع اولوب، ٢٠٠٠ قدر اهالیسی وکوکوردلی معدن صولری واردر. جوارنده‌کی واسع چایرلرده مشهور بر جنس آت یتیشدیریلیر.

قصبه ابتدا ١٥٠٤ تاریخ میلادیسنده (دیاغو قولومب) طرفندن (قومپوستله) نامیله تأسیس اولنوب، ١٧٥١ ده بر حرکت ارضدن کلیاً منهدم اولمش؛ وبعده بو نامله یکیدن بنا اولنمشدر.

آزوآره (Azuara) اسپانیانك آراغون مملکتنده، (سراغوسه) ایالتنك (بلشیته) قضاسنده و (بلشیته) شهرینك ١٥ کیلومتره جنوب غربیسنده، (ابرو) ایرماغنك تابعلرندن (آغواس) نهرینه دوکیلن (المناسید) چاینك کنارنده بر قصبه اولوب، ٢٣٢٠ اهالیسی واردر.

آزوآغه (Azuaga) اسپانیانك غرب طرفنده کائن (بادایوز) ایالتنك بر شهریدر، که (سیرا مورنا) طاغنك شمالنده و (الوادی الکبیر) ایرماغنه دوکیلن (بمبزار) نهری حوضه‌سنك اوسط طرفنده واقع اولوب، ٦٥٠٠ اهالیسی واردر.

آزوئل (Azuel) اسپانیانك وسطلرنده بر نهر اولوب، (قامپوده مونتیل) دن کله‌رك، (مانشه) اووه‌سنه کیرر، و (منزانارس) ایله (دمیال) قصبه‌لرینك ایچندن کچدکدن صکره، صول ساحلندن (وادی یانه) یه دوکیلور. مجراسی جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری اوله‌رق ١٢٠ کیلومتره طولنده‌در.

آزوئله (Azuela) آمریقای جنوبیده (اقوآدور) جمهوریتنده بر بیوك نهردر، که خط استوانك آلتنده (آند) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، شرقه وبعده شرق جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، ٣٠٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (آهوآریقو) نامیله، (آمازون) ایرماغنك تابعلرندن (ناپو) نهرینه دوکیلور.

آزوت (Azoth) فلسطینك ساحل بحرده بولنمش بر اسکی شهریدر، که اهالیسی (داغون) اسمنده بر بته عبادت ایدرلردی.

آزوراره (Azurara) پورتکیزك «دورو ومینهو آره‌سی» دنیلن ایالتنده (پورقو) قضاسنده و (پورقو) شهرینك ٢٤ کیلومتره شمالنده، بر اسکله‌در، که (آوه) نهرینك منصبنده و (ویلا ده قونده) شهرینك قارشیسنده واقع اولوب، بو شهرك بر محله‌سی حکمنده‌در.

آزوغوئس (Azogues) آمریقای جنوبیده (اقوآدور) جمهوریتنك (قونقه)

ایالتنده و (قونقه) شهرینك ۲۴ كیلومتره شمال شرقیسنده، ۴۲° ۲ʹ ۴ عرض جنوبیده واقع بر شهردر، كه بوندن اول خیلی اهمیتی اولوب، بو صوك وقتلرده تدنی ایتمشدر. قربنده كومش وجیوه معدنلری واردر؛ یاقوت طاشلری دخی بولنور.

آزوف { وآزوف دكیزی [« آزاق » و« آزاق دكیزی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آزول { (Azul) آمریقای جنوبیده (آرجنتینه) جمهوریتینك (بونس آیرس) ایالتنده قضا مركزی بر شهر اولوب، (آزول) طاغنك شمالی اتكنده وینه بو نامله شماله طوغری آقان بر نهرك كنارنده واقع و ۷۰۰۰ اهالیبی جامعدر. او جوارلرده اصل آمریقا اقوامیله اجرا اولنان بیوك بر تجارتك مركزیدر. قضاسنك اهالیسی ۲۵۰۰۰ كشیدن عبارت اولوب، بونلرك بر قسمی باسق وایتالیان جنسیتلرینه منسوبدر.

آزون { (Azun) فرانسه‌نك « اوست پیرنه » ایالتنده بر كوزل وادیدر، كه (آرژلس) وادیسنك غربنده و (آرژلس) شهرندن ۴ كیلومترەلك مسافەدە واقع اولوب، لطافتی حسبیله « پیرنه‌نك جنتی » عنوانی حائز اولمشدر. — (غاوه) نهرینك بو وادیدن ایتن بر شعبه‌سنه « آزوت غاوه‌سی » دنیلیر. [« غاوه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آزه { (Azais) فرانسه حكماسندن اولوب، میلادك ۱۷۶۶ تاریخنده (سورزه) شهرنده طوغمش، و ۱۸۴۵ ده وفات ایتمشدر. بر موسیقی استادینك اوغلی اولوب، (نانس) شهرنده ارغنون استادلغی ومعلملك ایتمش، وشهر مذكور كتبخانه‌سنك حافظ كتبی بولنمشدر. طبیعیات واخلاق قاریشدیره‌رق، بر چوق كتابلر یازمشدر؛ وكتابلرنده التزام ایتدیكی فلسفه‌یی ویردیكی عمومی درسلرده دخی افاده ایدر ایدی. باشلیجه طالع بشرك فنالقله ایلكك بربریله قاریشمسندن حاصل اولان براعتدالدن عبارت اولدیغی، ودنیاده بری تضییق قوتندن ودیكری توسع استعدادندن عبارت اولمق اوزره، ایكی خاصهٔ متباینه‌نك هر شیده ظهورینی التزام ایدر ایدی. اثرلری بر قاچ جلد اولوب، ایلك نشر اولندقلری وقت، خیلی شهرت بولمشلر دیسه‌ده، اساساً هیچ بر حقیقتی حاوی اولمدقلرندن، شهرتلری چابق زائل اولمشدر.

آزی { (Azay) فرانسه‌ده بو نامله بر قاچ بیوك قریه بولنیور، كه اك مهملری « ایندره مع لوآر » ایالتنده (تور) شهرینك جوارنده بولنان ایكی قریه اولوب، بونلرك بری شهر مذكورك ۱۵ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ۲۰۰۰ اهالیبی جامعدر. — دیكری (تور) ك ۲۲ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ۲۱۰۰ اهالیسی واردر. بوكا تفریق ایچون (آزی لوریدو Azay-le-Rideau) دیرلر.

آزیتائو { (Azeïtao) پورتكیزك (استرمادوره) ایالتنده لیسبونه قضاسنده ولیسبونه شهرینك ۲۵ كیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۱۸۴۰، وبر محله‌سی حكمنده اولان (ویلافرسقه) ایله برابر ۳۸۰۰ اهالیسی واردر.

آژان { (Agen) فرانسه‌نك جنوب غربیسنده اسكی (آژنه) قطعه‌سنك مقری وشمدیكی « لوت مع غارونه » ایالتنك مركزی بر شهردر، كه پارسك ۶۵۱ كیلومتره جنوب غربیسنده وغارونه نهرینك ساحل یميننده واقع اولوب، بو شهرك یاننده بری پارسدن پیرنه‌یه ودیكری بوردودن (سته) یه كیدن ایكی دمیر یولی خطی تقاطع ایدیور، وبر صو جدولی ۲۳ كرلی بر صو یولی واسطه‌سیله غارونه‌نك اوستندن كچیور. شهر ۲۷ʺ ۱۳ʹ ۴۴° عرض شمالی ایله ۶ʺ ۴۳ʹ ۱° طول غربیده واقع اولوب، ۱۸۰۰۰ اهالیسی، برنجی درجه‌ده محكمه‌سی، محكمهٔ استیناف ومحكمهٔ تجارتی، مكتب اعدادیسی، ۲۰۰۰۰ جلدی حاوی كتبخانه‌سی، بانقه شعبه‌سی، فنون وصنایع وزراعته مخصوص آیری آیری جمعیتلری، دباغخانه‌لری وبویا فابریقه‌لری، پك سمیز قاز وطوموزلرله حبوبات، شراب وزیتین یاغی تجارتی واردر. شهرك تقسیماتی وسوقاقلری پك ایی دكلسه‌ده، كوزل تفرجگاهلری وبعض مصنع ابنیه‌لری واردر. اسكی اسمی (آجینیوم) اولوب، قرون وسطاده قتولیكلك تعصبینك جملهٔ مراكزندن بولنمش، وبر انكیزیسیون محكمهٔ مدهشه‌سنك مقری اولوب، بونده ۳۰۰ دن زیاده پروتستان بردن حیاً احراق بالنار اولنمشدر. — قضاسی ۹ ناحیه‌دن عبارت اولوب، ۷۷۸۲۲ اهالیسی واردر.

آژنه { (Agenais, Agenois) یاخود آژنوآ فرانسه‌نك جنوب غربیسنده كائن (كو-

بانه) مملکت قدیمه‌سنك بر کوچك قطعه‌سی ایدی، که مرکزی (آژان) شهری اولوب، اسکی کلت اقواممندن (ایتبوربغ) قومنك وطنی ایدی. ابتدا کندی قونتلری معرفتیله اداره اولنوردیسه‌ده، ٩٧٦ تاریخ میلادیسنده (کویانه) دوقه‌لرینك، بعده (بوآتیر وتولوزه) قونتلرینك ونهایت انکلیزلرك الینه چکمشیدی. منبت ومحصولدار بر یر اولوب، حبوبات، شراب، توتون محصولاتی وانواع میوه‌لری واردر، علی الخصوص اریکلری مشهوردر. تقسیمات جدیده‌ده بو قطعه‌نك قسم اعظمی «لوت مع غارونه» ایالتنی تشکیل ایدوب، مرکزی اولان (آژان) شهری دخی بو ایالتك مرکزی اولمشدر. بر قسملری دخی «تارن مع غارونه» و (ژیرونده) ایالتلرینه الحاق اولنمشدر.

آژیله (Agylée) فرانسه‌نك مشاهیر قانون شناسانندن اولوب، میلادك ١٥٣٣ تاریخنده (بوآلدوق) شهرنده طوغمش، و ١٥٩٥ ده وفات ایتمشدر. قانون وحقوقه متعلق بر قاچ کتاب یازمشدر.

آساپور (Assapour) هندستانك وسطلرنده (هولکار) خطه‌سنك بر شهریدر، که (وندیاس) طاغنك جنوبی اتکنده و (نرباده) نهرینك ساحل یمیندن ١٣ کیلومتره مسافه‌ده، ′١٨ °٢٢ عرض شمالی ایله ′١٩ °٧٣ طول شرقیده واقعدر.

آسا (Asa) یهود ملوکندندر. [«اسا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آساراقوس (Assaracus) قلعهٔ سلطانیه خارجنده خرابه‌لرینه الیوم (اسکی استانبول) دنیلن (تروآ) شهر شهیرینك حکمدارلرندن (تروس) ك ایکنجی اوغلی اولوب، تروآ محاربه‌سی افسانه‌لرنده مشهور اولان (انیاس) ك پدری (آنخیس) ك پدریدر.

آسارحدون [«آسر حدون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آسارو (Assaro یاخود Asaro) سیجلیا آطه‌سنك ایچ طرفنده، (قتانیا) ایالتنه ملحق ونیقوسیا شهرینك ١٨ کیلومتره شمالنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٢٧٠ اهالیسی واردر.

آساف (St Asaph) یاخود آصف خرستیانلرك اعزه‌سندن معدود اولان بر راهبدر، که میلادك ٥٠٠ تاریخلرنده انکلتره‌نك (غال) یاخود (والس) مملکتنده بولنوب، مؤخراً (لان الوی) مناسترینه باش راهب اولمش اولمغله، مذکور مناستر واوراده تأسس ایدن شهر بونك اسمیله تسمیه اولنمشدر. [«سنت آساف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] یوم مخصوصی مایس افرنجینك برنجی کونیدر.

آساکه (Assaké) روسیه‌نك النده بولنان ترکستانده، خوقندك ″٨ ′٩ °٥ ٥ شرقنده و ″٥ ′٣٨ °٤٠ عرض شمالیده واقع بر کوچك قصبه‌در.

آسام (Assam) هندك شمال شرقیسنده بر خطه اولوب، غرباً نفس بنکاله، شمالاً (بوتان)، شمال شرقی طرفندن تبیت، جنوب شرقی طرفندن برما، جنوباً مانیپور، کچار، وجنتیه خطه‌لریله محاط ومحدود ایسه‌ده، بوصوك اوچ خطه دخی آسامه ملحقدر. تقریباً ′٣٠ °٢٥ ایله ′١٥ °٢٨ عرض شمالی و ′٢٠ °٨٨ ایله ′٤٠ °٩٤ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، اك اوزون بویی (براهماپور) نهری وادیسنجه غربدن شرقه ٦٧٥ کیلومتره، واکی ٨٠ ایله ١١٠ کیلومتره آره‌سنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی انکلیزلرك رسمی استاتستیقلرنده ٧١٠٠٠ مربع کیلومتره کوستریلیور ایسه‌ده، حدودی تماميله معین اولمدیغندن، بو مقدار بر آز مبالغه‌لی کورینیور. بو مملکت براهماپور نهر کبیرینك وادیسندن عبارت اولوب، بو نهرك شمالنده هیمالایه جبالنك بر اتکی اوزانیر؛ وجنوبنده دخی بنکاله اووه‌سندن وکلکته‌نك شمالندن باشلایه‌رق، شرقه طوغری اوزاندقجه یوکسله‌رك، نهایت ٤٠٠٠ متره‌دن زیاده ارتفاعی اولان ودائمی صورتده قارله مستور بولنان برسلسله‌یه ختام بولان برصره طاغلر بولنور. بوایکی سلسله‌دن بر چوق نهرلر آقوب، جمله‌سی براهماپور ایرماغنه دوکیلور. بو مملکتك هواسی بنکاله‌نك هواسنه بکزیورسه‌ده، خیلی دها معتدل اولوب، یازین سانتیغراد درجهٔ حرارت °٢٧، وقیشین °١٤ راده‌لرنده بولنور. یاغمور موسمی نیسانك ابتداسندن باشلایوب، تشرین اولك نهایتنه قدر دوام ایدر. اك زیاده اسن شمال شرقی روزکاریدر. حرکت ارض پك صیق وقوع بولور. اراضیسی خیلی منبت ایسه‌ده، اهالیسی پك چالیشقان دکلدر. باشلیجه محصولاتی

پرنجدن عبارت اولوب، حبوبات سائره پك آز مقدارده زرع اولنور؛ خشخاش، آفیون، توتون، پاموق، شکر قامشی، چای محصولاتی دخی چوقدر. انکلیزلرك ورودندن اول چای آغاجلری خدایی نابت اولوب، اورمانلر تشکیل ایدیوردی؛ شمدی انکلیزلرك دلالتیله مخصوصاً یتیشدیرلمکده، وکوندن کونه چوغالمقده‌در. پك چوق ضمغلی آغاجلری دخی واردر. معادنه متعلق دمیر ومعدن کوموری پك کلیتلی اولوب، نهرلرده بعضاً آلتون ریزه‌لری دخی بولنور. حیوانات وحشیه‌سی وعلی الخصوص فیل، کرکدان وقپلانلری پك چوق اولوب، سنوی ۵۰۰ دن زیاده فیل طوتلدیغی حالده، مقدارلری آزالمامقده‌در؛ آیی، تیلکی وسائر آو حیوانلری دخی چوقدر؛ ونهرلر بالیقله طولو ایسه‌ده، براهماپور ایرماغنده تمساحلر دخی بولنور. تجارتی باشلیجه محصولات زرعیه‌سندن وعلی الخصوص چای وفیل دیشندن عبارت اولوب، صنایع محلیه ایسه فقرای اهالینك احتیاجاتنه مقابله ایده‌جك صورتده بعض پاموق، کتن وایپك منسوجاتیله دمیر وباقردن معمول بعض آلات وادواته منحصردر. اهالیسی ۱۶۹۲۷۰۰ کشی اولوب، همان جمله‌سی براهما دیننه تابعدرلر. بونلر بر چوق اقوامه منقسم اولوب، سیما ولسانجه بر طاقمی تبت تاتارلرینه، بر طاقمی برما اهالیسنه وبر طاقمی‌ده بنکاله هندولرینه مشابه وقریبدرلر. هندولره قریب اولانلرك سائرلری اوزرینه تفوقلری واردر.

آسام خطه‌سی بنکاله دائره‌سنی ترکیب ایدن بش ایالتك بری اولوب، ۹ قضا و ۱۶ ناحیه‌یه منقسمدر. قضالرك اسامی ومرکزلری وجه آتی اوزره‌در:

	قضا	مرکز
۱	کامپور	کوهاتی
۲	خاسیه مع جونتیه	چراپونجی
۳	دارنك	تزپور
۴	نوکنك	نوکنك
۵	لکیمپور	لکیمپور
۶	سیبساکار	سیبساکار
۷	نکاهیل	سماکوتنك
۸	کوالپاره	—
۹	کروهیل	—

بو خطه‌ده‌کی شهرلرك اکثریسی صره‌سز ونظامسز بر طاقم کلبه‌لردن عبارت اولوب، الك بیوکلری ۱۰۰۰۰ اهالیسی اولان (کوهاتی) شهریدر. (کیرکنك) شهری دخی کارکیر خانه‌لی بیوك بر شهردر. دیکر قصبه‌لرك الك مشهورلری (سیبپور) و (جورات) در. بو مملکت میلادك ۱۸۲۶ تاریخنده انکلترهنك تحت تابعیتنه کچوب، ابتدا انکلیزلر بونی کندیلرینه عرض اطاعت ایتمش اولان بر راجه معرفتیله اداره ایتمشلر ایسه‌ده، ۱۲ سنه صکره راجه‌نك وجودی قالقوب، طوغریدن طوغری‌یه انکلیز حکومتی طرفندن اداره اولنمغه باشلامشدر.

آسامه یامه (Asama - Yama) جاپونیانك (نیپون) آطه‌سی وسطنده الیوم یانمقده بولنان بر برکان اولوب، (سینانو) ایالتنده و (یدو) شهرینك ۱۳۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر.

آسان یاخود آسون (Asân, Asun) هندستانك وسطلرنده (جنه) ایرماغنك حوضه‌سی داخلنده (کاوری) نهرینه منصب اولور بر چایدر. — هیمالایه جبالنك غربی اتکلرنده واقع (کروال) قطعه‌سنده دخی بو نامله معروف بر نهر واردر.

آسان (Asan) آسانیلر دینلن بلغار حکمدارلری سلاله‌سنك مؤسسیدر. بو ذات برادری پترو ایله برابر بلغارلری شرق روم ایمپراطورلغنه قارشی عصیان ایتدیره‌رك، میلادك ۱۱۸۶ تاریخنده غالبیته نائل اولمغله، مقری (ودین) شهری اولمق اوزره، بر بلغار حکمدارلغی تأسیس، و ۱۱۹۵ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر. — اوغلی (یوان آسان) میلادك ۱۲۱۵ تاریخندن ۱۲۴۲ تاریخنه قدر حکومت سورمشدر. — بونك طورونی اولان دیکر بر آسان ایمپراطور ایکنجی (بودونین) ه قارشی محاربه ایدوب، غالب کلمش ایسه‌ده، حکمدارلقدن اوصانج کتیره‌رك، ۱۲۸۰ تاریخنده بعد الفراغه قسطنطنیه‌یه چکیلوب، عادی آدم کبی یاشامشدر.

آسانسیون (Ascension) یعنی «عروج». بحر محیط آطلاسینك جنوب جهتنك اورته‌سنده بر جزیره‌در، که آفریقانك غربی سواحلندن (کینه)ده واقع (پالماس) برونك ۱۵۶۰

كيلومتره جنوب غربيسنده، (برازيليا) ساحلنده كائن (سان روق) بورونك ۲۳۳۵ كيلومتره شرقنده، و(سنت هلنه) آطه‌سنك ۱۳۳۵ كيلومتره شمال غربيسنده اوله‌رق، "۳۰ '۵٤ °۷ ايله °۸ عرض جنوبى و'۳۷ °۱٦ ايله "۵۰ '۵٤ °۱٦ طول غربى آره‌سنده واقعدر. شكلى بيضوى اولوب، شرقدن غربه اولان بويى ۱٤ كيلومتره قدردر. بو آطه اراضئ بركانيه‌دن عبارت اولوب، اسكى بركانلرينك آغزلرى ولاولرينك جريانى الآن مشهوددر. شرق طرفنده «يشيل طاغلر» دنيلن بر طاقم طاغلرى واردر، كه اڭ بيوكك ذروه‌سنك ۸۰۰ متره ارتفاعى واردر. هواسى معتدل وغايت صاغلام اولوب، حرارت آلچق يرلرنده سانتيغراد °۲۹ وطاغلرده ارتفاعه كوره آنجق °۲۳ و°۱٦ يه قدر چيقار. ذكره شايان نباتات مخصوصه‌سى اولميوب، اوروپادن نقل اولنانلرى يتيشديريليور. دكيز قابلومبغه‌لرى پك چوق وپك بيوك اولوب، ۵۰۰ كيلوغرام اتى اولانلرى واردر. بو آطه ۱۵۰۳ تاريخ ميلاديسنده پورتكيزليلر طرفندن كشف اولنمش ايسه‌ده، اسكان اولنيوب، يالكز سفائن ايچون بر منزل وملجأ اتخاذ اولنمشيدى. ۱۷۰۱ تاريخنده انكليز سياحلرندن قپودان (دامپير)، سوار اولديغى كيسى باتمغله، بو آطه‌يه دوشوب، صوسزلقدن هلاك اولمق درجه‌سنه كلمشيكن، كورديكى بر طاقم بيانى كچيلرك آرقه‌سنه دوشمكى دوشونه‌رك، بو حيوانلرك دلالتيله «يشيل طاغلر» ده بر صو منبعنه واصل اولمش؛ واوچ هفته صكره آطه‌يه اوغرايان بر انكليز كيسى طرفندن قورتارلمشدر. بو وقوعات انكلتره‌نك آطه‌يى تملكنه سببيت ويرمكله، مؤخراً (سنت هلنه) آطه‌سنده منفى بولنان بيوك بوناپارتك اورادن قاچيرلماسيچون، بو آطه انكليز حكومتى طرفندن بر قره قول حكمنه قونيله‌رق، بر مقدار عسكرله بر حرب كيسى دخى براقلمشيدى. بو عسكرك اقامت ايتديكى ير (جورج توون) اسمنى آلوب اليوم يالكز ۲۷ نفوسى واردر. مؤخراً انكلتره حكومتى، آفريقا سواحلنده‌كى عسكرينه مخصوص اولمق اوزره، «يشيل طاغلر» ك اشجارله مستور بر تپه‌سنده و ٦۰۰ متره ارتفاعنده برخسته‌خانه وخسته‌خانه‌نك موقعندن (جورج توون) ه قدر ۲ كيلومتره طولنده بر صو يولى ياپديرمشدر. — پورتكيزليلر اليوم (ترينداد) دنيلن آطه‌يه ده (آسانسيون مينور) يعنى «كوچك آسانسيون» نامنى ويرمشلردى. — قارولينه آطه‌لرينك اڭ بيوكى اولان (بوناپى) جزيره‌سنه دخى بعض خريطه‌لرده (آسانسيون) نامى ويرلمش ايسه‌ده طوغرى دكلدر.

آسانغارو (Asangaro) آمريقاى جنوبيده (پرو) جمهوريتنك (پونو) ايالتنده و(پونو) شهرينك ۱۰۰ كيلومتره شمالنده، (تيتيقاقه) كولنه دوكيلن بر كوچك نهرك واديسنده و ٤۰۰۰ متره ارتفاعنده بر قصبه‌در.

آسانيه (Asanja) صربيه‌نك (سمندره) ايالتنده (يوسانيچه) قضاسنده بر قصبه اولوب، ۳۱٤۰ اهاليسى واردر.

آساواد (Assâouad ياخود Asavâd) طوغريسى (السواد) اولسه كركدر. [«سواد» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آساهان ياخود آسارهان (Asahan, Asarhan) سوماتره جزيره‌سنك شمال غربى جهتنده بر شهر اولوب، (باته) قومنك مقر حكومتيدر. بو شهر (ملاقه) بوغازينه دوكيلن بر نهرك كنارنده ونهرك منصبندن ۳۰ كيلومتره يوقاريده واقع اولوب، بيوك بر تجارتك مركزيدر، وكوچك كميلر نهر طريقيله شهره قدر چيقارلر. اهالى باته وملايى جنسلرندن مركب اولوب، دين مبين اسلامله متدينديرلر. حكمدارلرى فلنك دولتنه تابعدر.

آسپا ياخود آسپادانه (Aspa, Aspadana) اسكى يونان جغرافيونك اصفهانه ويردكلرى اسمدر. بو شهر اسكندرك زماننده پك كوچك اولوب، مؤخراً كسب اهميت وتوسع ايتمشدر. [«اصفهان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آسپار (Aspar) روما شرق ايمپراطورلغنك جنراللرندن اولوب، عنااصل (غوت) يعنى آلمانيالى ايدى. ايمپراطور (والنتينيان) طرفندن عصيان ايتمش اولان (ژان) ه قارشى ايتاليايه كوندريلوب، ميلادك ٤۳۵ تاريخنده عاصئ مرقومى اطاعته كتيرمش ايسه‌ده، آلتى سنه صكره (واندال) لر حكمدارى (جنسريق) طرفندن مغلوب اولمشيدى. ٤۵۷ تاريخنده، ايمپراطور (ماركيانوس) ك وفاتنده، آسپار تراكيلى (لئون) ى تخته اوتورتمش؛ وبو حكمدار جديدى كندى اوغلى (آردابوريوس) ه قيصر عنواننى ويرمكه مجبور ايتمكله‌ده قناعت ايتميه‌رك، ايمپرا-

طوری اولدورتمك تشبثنده ایكن، ٤٧١ تاریخنده ایمپراطور طرفندن اوغلیله برابر اعدام اولنمشدر.

آسپاسیا { (Aspasie) یونان قدیمك حسن وعقلیله مشهوره بر قادینی اولوب، (میلت) شهرنده طوغمش، وآتنه‌یه نقل ایده‌رك، علم بلاغت تدریسیله اشتغال ایتمكه باشلامشیدی. آتنه‌ده خانه‌سی مجمع علما وحكما اولوب، اوراده وقوعبولان اجتماعلرده حكمت، ادبیات وسیاسیاته متعلق اك عالی مسئله‌لر موقع تذكره قونیلوردی. حكیم مشهور سقراط ایله پریقلس وآلكیبیاد آسپاسیانك خانه‌سنه اك زیاده دوام ایدنلردن اولوب، بونلردن پریقلس بو قادینه بردرجه‌ده علاقه ایتمش، كه كندیسنی تزوج ایتمك اوزره، قاریسنی بوشامشیدی. آسپاسیانك پریقلس عندنده نفوذ واقتداری بر درجه‌یه وارمشیدی، كه جمهوریتك اموری آسپاسیانك اراده‌سنه منحصر كبی قالمشیدی. سیسام ومغاره وموره محاربه‌لرینك مجرد آسپاسیانك رأی واراده‌سیله وقوع بولدیغی مرویدر. آسپاسیا پریقلسك دشمنلری طرفندن دینسزلكله اتهام اولنه‌رق، تحت محاكمه‌یه آلنمش؛ وپریقلس بونی مدافعه‌ده اوقدر جهد ایتمشیدی، كه حاكملری قاندیرمق ایچون، (آریوپاغ) محكمه‌سی حضورنده بر چوق كوز یاشی دوكمشیدی. پریقلسك وفاتندن صكره، آسپاسیا (لیسیقلس) اسمنده مجهول‌الاحوال بردلیقانلی‌یه وارمش ایسه‌ده، كندی نفوذ واقتداریله بونی‌ده جمهوریتك اك عالی مساندینه قدر ترفیعه موفق اولمش ایدی. آسپاسیا علوم ومعارف صنایعك زیاده‌سیله محبه‌سی اولوب، علی‌الخصوص صنایع نفیسه‌نك آتنه‌لیلر عندنده قدر واعتبارینی آرتیرمغه وبو صنایعك خیلیدن خیلی ترقیسنه سبب اولمشدر. — ایران حكمداری آردشیرك برادری (كیروس)، آسپاسیانك شهرتنی ایشیتمش اولمغله، معشوقه‌سی اولان (میرتو) اسمنده‌كی قادینه (آسپاسیا) نامنی ویرمشیدی. كیروسك قتلندن صكره، بو قادینی برادری آردشیر سومشیدی.

آسپت { (Aspet) فرانسه‌نك ایالات جنوبیه‌سندن «اوست غارونه» ایالتنده، (سنت غودن) قضاسنده و (سنت غودن) شهرینك ١٢ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع ناحیه مركزی بر بیوك قریه اولوب، ٢٥٦٥ اهالیسی واردر. بو قریه‌ده شمشیر آغاجندن طراق وسائره یاپیلیر. — ناحیه‌سی ٢٢ دوائر بلدیه‌دن مركب اولوب، ١٦٧٥٠ اهالیسی واردر.

آسپرتینو { (Aspertino) فلنكلی بر رسام اولوب، میلادك ١٤٧٤ تاریخنده طوغمش، و١٥٥٢ ده وفات ایتمشدر. حیوانات ترسیمنده‌كی مهارتیله مشهوردر.

آسپرغ { (Asperg, Asberg) (یاخود آسبرغ) آلمانیاده (وورتمبرغ) قراللغنك (نقار) ایالتنده، (لودویغسبورغ) قضاسنده ولودویغسبورغ شهرینك ٤ كیلومتره شمال غربیسنده واقع بر بیوك قریه اولوب، ٢٠٤٠ اهالیسی وآلچی اوجاقلری واردر. — بو قریه‌نك جوارنده اولان (هوهه آسپرغ) طاغنده بر قلعه واردر، كه اسكی دره‌بكلرینك مقری اولوب، شمدی پولتیقه متهملرینه مخصوص محبس اتخاذ اولنمشدر.

آسپرن { (Asperen) فلنكك «جنوبی هولانده» ایالتنده، (غورقوم) قضاسنده و (دورترخت) شهرینك ٣٣ كیلومتره شرق شمالیسنده و (لینژه) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر كوچك قصبه اولوب، ١٤٤٧ اهالیسی، وبر چوق آثار مصنعه‌یی حاوی بر كلیساسی واردر. بو قصبه وقتیله مستحكم اولوب، ١٥٢٧ تاریخ میلادیسنده مشهور بر محاصره‌یه طیانمشدر.

آسپرن { (Aspern) آوستریانك (اونترمانسهار سبرغ) سنجاغنده وویانه‌نك ٩ كیلومتره شرقنده، طونه‌نك ساحل یسارنده بر قریه‌در، كه آنجق ٧٩٠ اهالیسی وار ایسه‌ده، ١٨٠٩ تاریخنده بیوك بوناپارت ایله آوستریا عسكری آره‌سنده وقوعبولان محاربه ایله مشهوردر. بو نامله دیكر بعض قریه‌لر دخی بولندیغندن، بوكا (غروس آسپرن) یعنی «بیوك آسپرن» دیرلر.

آسپروپوتامو { (Aspropotamo) رومجه «آق ایرماق» دیمكدر. یونانك اك بیوك نهرلرندن اولوب، (پیندوس) سلسلهٔ جبالنك حدود عثمانیه‌یی آیران طرفلرنده نبعانله، صاغ وصولدن بر چوق دره‌لرك صولرینی طوپلایه‌رق، جنوبه طوغری جریان ایدر، ویونانك حدود قدیمه‌سنی چكدكدن صكره، صاغدن برایكی دره وصولدن (آغرافه) و(مكدووه) نهرلرینی دخی اخذ ایله، شمدی

برايالت تشكيل ايدن (آقارنانيا) يى (اتوليا) دن آيرەرق، پاتره كورفزينك خارجنده (قورزولارى) آطەلرينك قارشيسنده دكيزه منصب اولور. اسم قديمى (آكلولونوس) در.

آسپرومونته { (Aspromonte) ايتاليانك جنوبنده (قلابريا) قطعەسنده برطاغدر، كه اورمان وچاليلق ومرعالرله مستور اولوب، اك يوكسك ذروەسى اولان (مونته آلتو)نك يعنى «يوكسك طاغ» ك ١٩٤٧ متره ارتفاعى واردر. بوطاغده غاريبالدى يارەلنوب، ويقتور امانوئلك عسكرى طرفندن اسير طوتلمشدر.

آسپريره { (Asprières) فرانسەنك (آويرون) ايالتنده، (ويله فرانشه) قضاسنده و(ويله فرانشه) شهرينك ٢٨ كيلومتره شمال شرقيسنده بركوچك قصبه اولوب، ١٨٦٠ اهاليسى وقربنده كوكوردلى چينقو ايله قورشون معدنلرى واردر.

آسپندوس { (Aspendus) منتشا سنجاغنه مصادف اولان (قاريا) مملكت قديمەسنده بولنمش بر شهر قديمدر.

آسپوتوغان { (Aspotogan) آمريقاى شماينك (دومينيون) مملكتنده «يكى اسقوچيا» ايالتنك (لونبورغ) قضاسنده بحر محيط اطلاسى ساحلنده بر اسكلەدر.

آسپوزى { معمورة العزيز ولايتنك ملاطيه سنجاغنده مركز لوا بر شهردر، كه ملاطيەنك ٤ كيلومتره قدر غرب جنوبيسنده وفراتك غرب جنوبى طرفنده كائن واسع بر اووەنك كنارنده، طاغ اتكنده وفرات تابعلرندن (طاشمه صو) نهرينه دوكيلن بر چايك اوزرنده واقع اولوب، موقعى غايت كوزل ومفرح اولديغى كبى، سوقاقلرى دخى منتظم وتميزدر. آسپوزى مقدما ملاطيەنك صيفيەسى حكمنده اولوب، اهالينك اوراده كوشكلرى وار ايدى، ويالكز يازين كيدوب، قيشين ملاطيەيه عودت ايدرلردى. آنجق ١٢٥٥ تاريخنده (نزيب) محاربەسى اثناسنده شهره كليتلى عسكر كلمش اولديغندن، اهالى صيفيەلرندن عودت ايدەميوب، اوراده قيشلامغه مجبور اولمش، واو وقتدن قيشين دخى اوراده قالمغه آليشمش اولدقلريله، ملاطيه خالى قالوب، خراب اولمش؛ وآسپوزى مركز لوا اتخاذ اولنەرق، معموريتى تزايد ايتمشدر. آقار صولرى چوق وباغچەلرى غايت كوزلدر. يازيلى المالرى مشهوردر، كه بوده المانك قيزارەجغى وقت اوستنه اويمه يازيلرله يازلمش كاغد ياپيشديرلمغله، كونش كورن يازى محللرى قيزاروب، سائر طرفلرينك صارى قالمسندن حاصل اولور. آسپوزى مشاهير متصوفين كرامدن نيازى حضرتلرينك مسقط رأسى اولوب، نيازى كويى ناميله شهرك جوارنده برقريه دخى واردر. اهاليسى ٦٠٠٠ كشى رادەسندەدر. رطوبتى زيادەجەدر.

آسپول { (Aspull) انكلترەنك (لانقاستر) قونتلغنده، (ويغان) ناحيەسنده و(ويغان) شهرينك ٥ كيلومتره شمال شرقيسنده بر كوچك قصبه اولوب، ١٣٩٠ اهاليسى وكومور معدنى واردر.

آسپه { (Aspe) فرانسەنك «آلت پيرنه» ايالتنده، (اولورون) قضاسنده بروادى اولوب، يوكسك طاغلر اورتەسنده واقع وبرچوق قريەلرى جامعدر.

آسپه { (Aspe) اسپانيانك شرق طرفنده كائن (بلنسيه) قطعەسنك (آليقانت) ايالتنده و(آليقانت) شهرينك ٣٤ كيلومتره غربنده و(نيالوپه) نهرينك قربنده واقع بر قصبه اولوب، ٧١٨٥ اهاليسى وقربنده مرمر اوجاقلرى واردر.

آسپى { (Aspy) آمريقاى شماليده (دومينيون) قطعەسنك «يكى اسقوچيا» ايالتنه ملحق (قاب برتون) آطەسنك شمالنده واقع برقويدر، كه يكى اسقوچيادن (ترنوو) آطەسنه كيدن وآمريقانك اوروپا ايله واسطۀ مخابرەسى اولان تحت البحر تلغراف بو قويدن تمديد اولنمشدر.

آسپيس { ياخود قليپيا (Aspis, Clypea) برنجيسى يونان قديم وايكنجيسى لاتين لسياننده «قالقان» ديمكدر. تونسك جنوب قسمنه مصادف اولان (بيزاچنه) مملكت قديمەسنك اسكى بر شهريدر، كه اليوم (اقليب) دنيلير.

آسپينوال { (Aspinwall) [«قولون» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آست { (Ast) آلمانيا علما ومعلمينذن اولوب، ميلادك ١٧٧٨ تاريخنده (غوته) شهرنده طوغمش، و١٨٤١ ده وفات ايتمشدر. فلسفه

وتاریخ فلسفه‌یه متعلق بعض اثرلر یازمش؛ وافلاتو- نك تألیفاتنی لاتینجه شرح وحاشیه‌لرله برابر ١١ جلد اوزرینه نشر ایتمشدر. فیلسوف مذکورك ترجمهٔ حالیله آثاری حقنده آلمانجه برکتابله ینه افلاتونك آثارنده بولنان لغاتی حاوی بر قاموس دخی تألیف ایتمشدر. محاکاتنده پك جرئتلی اولوب افلاطونك آثاری آره‌سنده بولنان بعض رساله‌لرك فیلسوف مشارالیهك قلمندن چیقمه اولمدقلرینی ادعا ایدیور.

آستابنه (Astabène) ایران قدیمك جرجان طرفلرنده برکوچك خطه‌یه یونان قدیم جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر.

آستابوراس (Astaboras) حبشستاندن کلوب نیله دوکیلن (آتباره) نهرینه یونان قدیم جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر.

آستاپوس (Astapus) نیلی تشکیل ایدن ایکی نهردن (بحر ارزق)ه اسکی یونان جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر.

آستاپه (Astapa) اسپانیانك غرناطه ایالتنه مصادف اولان (بتیقه) مملکت قدیمه‌سنده بر شهر ایدی، که ایکنجی آفریقا محاربه‌سنده روماليلر طرفندن محاصره اولندقده، اهالیسنك تسلیم عارینی قبول ایتمکدن ایسه، کندی کندیلرینی احراق ایتمش اولملریله مشهوردر. شمدی (استپاله ویاغه) دنیلیور.

آستاراق (Astarac) فرانسه‌نك (آرمانیاق) مملکت قدیمه‌سنك برقطعه‌سی ایدی، که الیوم (ژرس) ایالتنه ملحقدر. اك بیوك شهرلری (ماسوبه)، میرانده، دوربان وسائره‌در.

آستارته (Astarté) اسکی سریانیلرله فنیکه‌لیلرك بر الهی ایدی، که سما ونجومك تجسمندن کنایه اولوب، باشلیجه معبدی (سیدون) یعنی صیدا شهرنده ایدی. توراتده (آستاروط) تسمیه اولنمشدر.

آستاروط (Astaroth) [مادهٔ آنفه‌یه مراجعت بیوریله.]

آستاروط (Astaroth) بو نامله فلسطینك (مناسی) خطه‌سنده واردن نهرینك شرق طرفنده ایکی شهر وار ایدی، که بونلرك بری حضرت ایوبك وطنی، ودیکری (بسان) حکمدارینك (اوج) مقری ایدی.

آستاره (Astara) قافقاسیه‌ده (باکو) ایالتنك (لنکوران) قضاسنده ولنکوران شهرینك ٣٧ کیلومتره جنوبنده، بحر حزرك ساحل غربیسنده وروسیه ایله ایران حدودینی آیران (آستاره) نهرینك منصبنده برکوچك قصبه اولوب، ٢٠ ′ ٣٨ ° عرض شمالیده واقعدر. وقتیله بیوك بر تجارتکاه اولوب، الیوم دخی شراب ومیوه اخراجاتی واردر.

آستافورت (Astaffort) فرانسه‌نك «لوت مع غارونه» ایالتنده، (آژان) قضاسنده و (آژان) شهرینك ١٩ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، ٢١٥٠ اهالیسی ودباغخانه‌لری واردر.

آستاقوس (Astacos) یونانك «آقارنانیا معاتولیا» ایالتنده یونان دکیزینك برکوچك قوینده واقع بر قصبه واسکله اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. اسکله‌نك اوزرنده واقع بر تپه‌ده اسکی شهرك خرابه‌لری موجوددر.

آستاقوس (Astacus) مرمره دکیزینك ازمید کورفزنده وازمیدك آز غربنده بولنمش بر اسکی شهردر. (لیسیماخوس) طرفندن تخریب اولنمشدر.

آستروپالیه یاخود اوستروپالیه (Astropa-lia) جزایر بحر سفید ولایتنك جنوبده بولنان آطه‌لرندن اولوب، ساقز سنجاغنك (قالینوس) قضاسنه ملحق بر ناحیه‌در. بو جزیره استانکوی آطه‌سنك غربی ساحلندن ٣٠ کیلومتره جنوب غربیده واقع اولوب، اك اوزون بویی شرقدن غربه ٢٥ کیلومتره‌در. آطه بربرزخله مربوط ایکی پارچه‌دن عبارت اولوب، اراضیسی طاغلق ایسه‌ده، پك منبتدر، آنجق صوبی آزدر. اهالیسی روم اولوب، ١٦٠٠ نفوسدن عبارتدر؛ اون کلیساسی وبر پسقپوسخانه‌سی واردر. اهالیسی بالیقجیلق وقایقجیلقله چکینیر. بو آطه‌نك اسمی بعض اسکی عثمانلی خریطه‌لرنده (استانپولیه)دیه محرردر. آستروپالیا آطه‌سنك اطرافنده وآستروپالیه ناحیه‌سنه ملحق ١١ کوچك وایصسز آطه واردر، که اسملری وجه‌آتی اوزره‌در: قوچومیتی، آیاکریاکی، قوندورون، ایکی قرنداش، سیرنیا، پلاکیدی، قونوپه، لتونیس، راتوناس، قوکنیس، پوندیقوس.

آستورلاب { (Golfe d'Astrolabe) [« اسطرلاب كورفزى » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آستروق { (Astruc) فرانسه اطباسندن اولوب، ١٦٨٤ تاريخنده (سوده) شهرنده طوغمش، و ١٧٦٦ ده وفات ايتمشدر. پاريسك بر ايكى مكتبنده معلم اولمغله برابر، اون بشنجى لوينك باش طبيبى ايدى. طبه متعلق بعض كتابلرله برابر حكمته وتكوين عالمه دائر دخى ايكى اثر براقشدر.

آسترونى { (Astroni) ايتالياده ناپولى شهرينك ٧ كيلومتره شمال غربيسنده سونمش بر اسكى بركاندر، كه اغزينك غايت كوزل بر منظره‌سى اولمغله، اون بشنجى عصر ميلاديده كوزل بر دوحه‌يه تحويل اولنمشدر.

آستريا { (Astrée) يونان قديم اساطيرينه كوره، حقانيت الهه‌سى اولوب، آلتون دورنده بر يوزنده بولنمش ايسه‌ده، باقير ودمير دورلرنده انسانلرك حقسزلقلرينى كوره‌رك، سمايه چيقمش، واوراده (سنبله) برجنى تشكيل ايتمشدر. بر روايته كوره (تميس) نام الهه‌نك قيزى، وديكر بر روايته نظراً (تميس) ك كنديسى زعم اولنوردى.

آستريوس { (Astère, Ἀστέριος) دردنجى عصر ميلادى پسقپوسلرندن اولوب، آماسيه پسقپوسى ايدى. خرستيانلق مذهب وعقائدينه متعلق بعض اثرلرى واردر. — بو نامله اعزه‌دن معدود ديكر بر پسقپوس دخى واردر، كه ميلادك ٣٦٠ تاريخلرنده (پترا) پسقپوسى ايدى. حزيران افرنجينك ١٠ نده يوم مخصوصى اجرا اولنور.

آستلى { (Astley) ياخود آست ليخ (East Leigh) يعنى « شرق ليخ ». انكلتره‌نك (لانقاستر) سنجاغنك (ليغ) ناحيه‌سنده و (ليخ) قصبه‌سنك ٥ كيلومتره شرقنده بر بيوك قريه اولوب، ٢٠٣٠ اهاليسى واردر.

آستلى { (Astley) انكلتره‌ده (لانقاستر) سنجاغنك (بولستون) ناحيه‌سنده وليورپولدن مانشستره كيدن دمير يولى خطى اوزرنده بر بيوك قريه اولوب، ٤٦٠٠ اهاليسى واردر. بوكا تفريق ايچون (آستلى بريج) ديرلر.

آستن { (Asten) فلنكك (نورد برابانت) ايالتنده، (آيندوفن) قضاسنده و (آيندوفن) شهرينك ٢٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده، (آ) نهرى قربنده واقع بيوك بر قريه اولوب، ٣٢٠٠ اهاليسى وكوزل بر اسكى سرايى واردر.

آستنبرغ { (Astenberg) آلمانيانك (وستفاليا) خطه‌سنده بر طاغدر، كه اورانك اك مرتفع محلى اولوب، (رين) ايله (وسر) ايرماقلرينك حوضه‌لرينى تفريق ايدر. ٨٧١ متره ارتفاعى واردر.

آستنوآ { (Astenois) فرانسه‌نك (شامپانيه) خطه‌سنده بر كوچك قطعه‌نك اسكى اسميدر، كه اليوم (مارنه) ايالتنه ملحقدر. مركزى (منهولد) شهرى ايدى.

آستوديلو { (Astudillo) اسپانيانك (پالنسيه) ايالتنده و (پالنسيه) شهرينك ٣٠ كيلومتره شمال شرقيسنده، (دويرو) ايرماغنك صاغ تابعلرندن (پيسوئرغه) نهرينه دوكيلن بر چايله اروا اولنان بر واديده واقع بر قصبه اولوب، ٤٥٠٠ اهاليسى واردر.

آستور { (Astor) عن‌اصل آلمانيالى بر آمريقه‌لى تاجردر، كه ١٧٨٤ تاريخ ميلاديسنده آمريقايه هجرت ايتديكنده، پك فقير اولديغى حالده، كورك تجارتندن پك چابق زنكين اولوب، ١٨٠٩ ده بر كورك تجارت شركتى تشكيل، و ١٨١١ تاريخنده (قولومبيا) نهرينك ساحل يميننده كندى اسمنه نسبتله (آستوريا) اسميله بر شركت اداره‌خانه‌سى تأسيس ايتمشيدى، كه مؤخراً بر شهر اولمشدر. وفاتنده يوز مليون دولارلق بر ثروت براقش، و (نويورق) ده بر بيوك كتبخانه تأسيسنى وصيت ايتمشدر، كه (آستور ليبرارى) ناميله معروف اولان كتبخانه‌در.

آستور { (Astor, Astar) ياخود آستار هيمالايه طاغلرينك غرب طرفنده كشمير حكومتنه تابع بر قطعه‌در، كه سند نهرينك صول طرفنده واقع اولوب، جنوبدن شماله متوجه ويوكسك طاغلرله محاط غايت مرتفع بر واديدن عبارتدر. بو وادينك ايچندن كچن نهر (سند) ايرماغنه دوكيلور. مركزى (آستور) ونام ديكرله (هازو) ياخود (هزارو) شهريدر، كه بر بيوك قريه شكلنده اولوب، ٣٥° ٢١′ عرض شمالى ايله ٧٢° ٣٥′ طول شرقيده واقعدر.

آستور { (Astures) اسپانيا اقوام قديمه‌سنك برى اولوب، اسكى (لئون) قراللغنك شمال طرفنده ساكن ايديلر. مركزلرى

(آستوريقه آوغوستـه) شهری ايدی. روماليلرك اسپانياده اك صكره رام ايده‌بيلدكلری قومدر.

آستورغه { (Astorga) اسپانيای شماليده (لئون) ايالتنده و(لئون) شهرينك ٦٠ كيلومتره جنوب‌غربيسنده (تورتو) نهری‌اوزرنده واقع قضا مركزی بر شهر اولوب، ٤٨١٠ اهاليسی واردر. شهر بر تپه‌نك اوزرنده واقع وبراسكی سورله محاط اولوب، براسكی سرای خرابه‌لری وبعض آثار عتيقه‌سی واردر. اسكی (آستوريا)نك پايتختی اولوب، روماليلر عندنده (آستوريقه آوغوسته) ناميله معروف ايدی.

آستوره { (Astora) رومانك ٦٠ كيلومتره جنوبنده، ينه بوناميله تسميه اولنان بر نهرك آغزنده برقصبه ايدی، كه باشليجه روما كبراسنك صيفيه‌لرندن عبارت ايدی. مشهور چيچرونك دخی اوراده بر كوشكی اولوب، بو كوشكك جوارنده قتل اولنمشدر.

آستوريا { (Asturie) اسپانيانك شمال غربيسنده بر مملكت قديمه ايدی، كه اسپانيانك سواحل شماليه‌سی بوينجه ممتد اولوب، جنوباً لئون قراللغيله، غرباً غاليچه قطعه‌سيله، شرقاً دخی (مونتانياس ده‌سانتاندر) خطه‌سيله محدود ايدی. شرقی وغربی اوله‌رق ايكی‌يه منقسم اولوب، غربيسنه (اوويادو) آستورياسی، وشرقيسنه‌ده (سانتيلانه) آستورياسی دنيليردی. اسپانيانك ١٨٢٣ ده واقع اولان تقسيمات جديده‌سنده برنجيسی (اوويادو) ايالتی ناميله بر ايالت تشكيل ايتمش، وايكنجيسی (سانتاندر) ايالتنه الحاق اولنمشدر. بو مملكت پيرنه طاغلرينك غربه طوغری اوزانمسندن عبارت اولان (قنتابريق) طاغلرينك شمالی اتكلرندن عبارت اولوب، كاملاً طاغلقدر. مذكور طاغلرك صيرتی همان دائما قارله مستور اولوب، اك يوكسك ذروه‌لری ٢٠٠٠ و ٢٥٠٠ متره‌يه قدر مرتفعدر. بو طاغلردن شمالاً بحر محيط آطلاسی‌يه وجنوباً (مينهو) و(دورو) ايرماقلرينه دوكيلور بر چوق چايلر ودره‌لر آقوب، بحر محيط آطلاسی‌يه دوكيلنلری آستوريانك ايچندن چكرلر، كه بونلرك‌ده اك‌بيوكلری: دوا، نالون، سلا، ناويه واتو نهرلريدر. طاغلر كوزل مرعالرله مستور اولوب، پك چوق اغنام وصيغير وسائر حيواناتی واردر. حبوباتی آز ايسه‌ده، ميوه‌لری پك چوقدر، وكتن وكنوير دخی حاصل اولور. آتلری پك قوتلی اولمغله مشهوردر. معدن صولری چوق اولديغی كبی، انواع معدنياتی دخی وار ايسه‌ده، يالكز بر طاقی بعض انكليز قومپانيه‌لری طرفندن ايشلنوب، اكثريسی ايشلنممكدر. اهاليسی وقتيله ٣٥٠٠٠٠ كشی كوسترلمش ايسه‌ده، شمديكی حالده بو مقدارك ايكی مثلنه قريبدر. آستوريانك مواقعی پك متين اولديغی كبی، اهاليسی دخی غايت جسور اولمغله، اسكی وقتلرده قارتاجليلرله روماليلره قارشی طورمش اولدقلری كبی، مؤخراً دخی اندلس عربلری بونلری تماميله تحت انقياده كتيرمكه موفق اوله‌مامشلردی.

آستوريا { (Astoria) ممالك مجتمعه‌نك جاهير شرقيه‌سندن(نويورق) جمهوريتنك (كدن) قضاسنده و(لونغ ايسلاند) آطه‌سنده برقصبه اولوب، ٥٢٠٠ اهاليسی واردر. نويورق شهرينك بر محله‌سی حكمنده اولوب، كونده برقاچ دفعه واپور ايشلر. مشهور تاجر (آستور) ك اسمنه نسبتله تسميه اولنمشدر. پكه، محصولات كيميويه وكوتاپرقه فابريقه‌لری واردر.

آستوريا { (Astoria) ممالك مجتمعه‌نك جاهير غربيه‌سندن (اورغون) جمهوريتنك منتهای غرب شماليسنده (قولومبيا) نهرينك ساحل يسارنده وبو نهرك بحر محيط كبيرده اولان منصبندن ١٦ كيلومتره يوقاريده بر قصبه‌در، كه (قلاتسوب) قضاسنك مركزی اولوب، ١٥٠٠ اهاليسی واردر. ميلادك ١٨١١ تاريخنده مشهور كورك تاجری (آستور) طرفندن تأسيس اولنوب، كورك تجارتنك اك بيوك مركزی ايدی. شمدی حبوبات تجارتی ترقی ايتمكده‌در.

آستوريا { (Astoria) ممالك مجتمعه‌نك جاهير وسطيه‌سندن (ايلينوئس) جمهوريتنك (فولتون) قضاسنده بر بيوك قريه اولوب، ٢١٢٠ اهاليسی واردر.

آستوريقه { آوغوستـه (Asturica Augusta) اسپانيانك شمال غربيسنده كائن آستوريا مملكتنك اسكی پايتختيدر. اليوم (آستورغه) دنيلير. [بو كلمه‌يه مراجعت بيوريله.]

آستولف { (Astolphe) لومباردلرك حكمدارلرندن اولوب، ميلادك ٧٤٩

تاريخندن ٧٥٦ تاريخنه‌دك حكم سورمشدر. ٧٥٢ تاريخنده (راونه) يى ضبط ايدوب، پاپانك اداره‌سنده بولنان ممالكى دخى ضبط ايتمك اوزره ايكن، اووقت پاپا بولنان ايكنجى استفان فرانقلر حكمدارندن استمداد ايتمكله، (پپين) بوكا قارشى عسكر سوق ايده‌رك، غلبه چالمش، و(راونه) يى استرداد ايدوب، پاپايه ترك ايتمشدى.

آستون (Aston) انكلتره وممالك مجتمعه‌ده بر قاچ قصبه وقريه‌نك اسميدر، كه انك مهملرى (آستون مانور) قصبه‌سيدر. بو قصبه انكلتره‌نك (واروبق) سنجاغنده، (بيرمينغهام) شهرينك ½ ٣ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع اولوب، شهر مذكورك بر محله‌سى حكمنده‌در. ١٨٠١ تاريخنده ٧٠١ نفوسى حاوى بر قريه ايكن، بوكون ٣٣٩٤٨ اهاليى جامع بر شهردر.

آسته (Asta) اسكى روماليلرك بو ناميله ايكى قصبه‌لرى اولوب، برى (آسته پومپيا Pompeia —) ناميله (ليغوريا) ده، وديكرى (آسته رجيا Regia —) ناميله اسپانيانك طرطوشه آطه‌سنده ايدى.

آسته (Asta) تيرول آلب طاغلرينك بر ذروه‌سيدر، كه غرانيتدن عبارت اولوب، ٢٦٧٣ متره ارتفاعى واردر.

آستى (Asti) ايتاليانك شمال غربيسنده كائن (پيامونته) مملكتنك (آلكساندريا) ايالتنده و (آلكساندريا) شهرينك ٣٣ كيلومتره غربنده (تورينو) طريقنده و (پو) ايرماغى تابعلرندن (تنارو) نهرينه دوكيلن (بوربو) چايى اوزرنده واقع قضا مركزى بر شهر اولوب، ٣١٠٠٠ اهاليسى وار ايسه‌ده، بونلرك ثلثانه قريب مقدارى بيانجيدر. خراب بر سورله محاط اولوب، باشليجه تجارت وصنعتى ايپك معمولاتندن عبارتدر. جوارلرينك شرابى پك مقبولدر. ١٨٠٣ ده وفات ايدن شاعر مشهور (آلفيارى) نك وطنيدر. روماليلرك زماننده استحكاماتيله مشهور اولوب، قرون وسطاده بر آز مدت مستقل بر جمهوريت اولمشيدى.

آستياغ (Astyage) يونان مورخلرينك روايتنه كوره (ميديه) حكمدارلرينك اخيرى و (كى آشار) ك اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٥٩٥ تاريخندن ٥٦٠ تاريخنه‌دك سلطنت سورمش؛ و، (هرودوت) ك روايتنه كوره، قيزى (مندانه) ايله فارس حكمدارى (قامبيس) دن متولد تورونى (كيروس) طرفندن خلع، وملكى ضبط اولنمشدر. (اكسنوفون) ايسه (كيروس)ك آستياغك وفاتندن صكره ميديه تختنه اوتورديغنى بيان ايديور. — (كيروس) دنيلن حكمدارك (كيخسرو) اولديغى فرض اولنسه، (آستياغ) ك ده (افراسياب) اولمسى لازم كلير، كه او حالده شاهنامه‌ده توران دنيلن مملكتك دخى (ميديه) يعنى عراق عجمى وآذربايجاندن عبارت اولمسى اقتضا ايدر. آنجق كيروسك (كيكاوس) دن، وميديه‌نك دخى (مازندران) دن عبارت اولمسى‌ده محتملدر. هر حالده ايرانك ايرانيلر ويونانيلر عندنده مروى اولان تاريخلرينك تطبيق مشكل اولديغى كبى، كيخسروك زمانني ميلاددن يالكز بش آلتى عصر اول، وكيخسرودن مؤخر اولان (زردشت) ك ظهورينى ميلاددن اون آلتى عصر مقدم كوسترن اوروپا مورخلرينك تحقيقاتى‌ده باعث تعجبدر.

آستياناقس (Astyanax) تروآ حكمدارى مشهور (پريام)ك اوغلى (هكتور) ايله (آندروماخه) نك اوغلى اولوب، بر روايته كوره، (اوليس) طرفندن تروآ سورندن آشاغى آتلمش؛ وديكر بر روايته نظراً، تروآنك تخريبندن صكره، والده‌سيله برابر (اپير) ه يعنى يانيه طرفلرينه قاچمشيدى.

آستيداميه (Astydamie) غلوس جهتنه مصادف اولان (پولقوس) مملكت قديمه‌سى حكمدارى (آقاست)ك زوجه‌سى اولوب، قوجه‌سى نزدينه التجا ايتمش اولان (پلئوس) ه علاقه ايتمش، ومعشوقى بو عشقده مقابله ايتمديكندن، بونى بر افترا ايله قوجه‌سنه آصديرمش ايسه‌ده، (پلئوس) قورتلوب، آقاستى وزوجه‌سنى قتل، ومملكتلرينى ضبط ايتمش.

آستير (Aster) ماكدونيا سواحلنده بولنان يونان مستعمراتندن (آمفيپوليس) شهر قديمنده مشهور بر كمانكش ايدى، كه شهر مذكورى ضبط ايتمكه چاليشان اسكندرك پدرى فيليپه بر اوقله اورمش، واوقك اوزرينه «آستير طرفندن فيليپك صاغ كوزينه» عباره‌سنى يازمشيدى. بو اوق حقيقةً فيليپك صاغ كوزينه اصابت ايدوب، كنديسنى بر كوزدن كور ايتمكله، فيليپ دخى بر اوقك اوزرينه

«شهر آلنیرسه، آستیر آصیله‌جقدر» عباره‌سنی یازدیروب، آندیرمش؛ وفی‌الحقیقه شهری ضبط ایدنجه، آستیری آصدیرمشدر.

آسدروبال (Asdrubal) [«اسدروبعل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آسر (Aser) حضرت یعقوبك اون ایکی اوغلندن بری اولوب، اسباط بنی اسرائیلدن برینك جد اکبریدر، که بو سبطك مملکتی غرباً آق دکیزله، شمالاً فنیکه ایله، شرقاً نفتالیا سبطی مملکتیله، جنوباً دخی (زابلون) سبطی مملکتیله محدود ومحاط ایدی.

آسر (Aser) فلسطینك بر اسکی شهری اولوب، مناسی سبطی مملکتنه ملحق ایدی.

آسر (Asser) بنی اسرائیل مشاهیر علماسندن اولوب، میلادك ۳۵۳ تاریخنده بابلده طوغمش، و۴۲۷ ده وفات ایتمشدر. یهودیلرك تاریخ مقدسلریله احکام ونقلیات دینیه‌لرینی مبین (تلمود) اسمنده برکتاب یازمشدر، که بین‌الیهود دستورالعمل طوتیلوب، شرح وحاشیه‌لریله معاً ۱۲ جلد تشکیل ایدیور.

آسفالتیته (Asphaltite) بحر لوطه ویریلن اسمدر. [«لوط» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آسفره (Asferah) آسیای وسطیده ترکستان قطعه‌سنك (زرافشان) سلسلهٔ جبالنده برطاغدر. [«بخارا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آسفلد (Asfeld) فرانسه‌نك (آردنه) ایالتنده، (رتل) قضاسنده و(رتل) شهرینك ۲۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع ناحیه مرکزی بربیوك قریه اولوب، ۱۱۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله (اکری) تسمیه اولنه‌رق، غایت کوزل برسرایله وروماده‌کی (سنت‌پیر) کلیساسی اورنکنده یاپلمش اولان کلیساسیله مشهور ایدی. سرای هدم اولنمشدر. دکرمنلری چوقدر. — ناحیه‌سنك ۹ دائرهٔ بلدیه‌سی و۸٦٤٥ اهالیسی واردر.

آسفلد بارونی (Fr. baron d'Asfeld) عن اصل اسوجلی برفرانسز مارشالی اولوب، میلادك ۱٦٦۷ تاریخنده طوغمش و۱۷٤۳ ده وفات ایتمشدر. مواقع مستحکمه‌نك مدافعه وضبطنده مهارت تامه‌سی اولوب، اسپانیاده طرطوشه، آلیقانت ومایورقه‌نك فتحنده پك چوق یاردیمی کورلمشیدی.

آسق (Ascq) فرانسه‌نك «شمال ایالتی» داخلنده (لیل) قضاسنك (لانوآی) ناحیه‌سنده و(لانوآی) قصبه‌سنك ٦ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بیوك بر قریه اولوب، ۲۳۰۰ اهالیسی وشکر واسپیرتو فابریقه‌لری واردر.

آسقانیا (Askania) آناطولیده (بیتینیا) مملکت قدیمه‌سنك برقطعه‌سی ایدی؛ که ازنیق جهتنه مصادف اولوب، مدانیه‌یه قدر ممتد ایدی.

آسقانیوس (Ascagne, Ascanius) تروآ حکمدارلرندن مشهور (اپیاس)ك اوغلی اولوب، پدری طرفندن ایتالیایه کوتورلمشیدی. پدرینك وفاتنده، حکمدار اولوب، ۳۸ سنه حکم سورمشدر.

آسقره (Ascra) یونان قدیمك (بیوتیا) خطه‌سنده برقریه اولوب، الك اسکی شعرادن (هسیود)ك وطنی ایدی.

آسقلپیاد (Asclépiade) یونان قدیمك میلاددن آلتی عصر اول یاشامش اسکی بر شاعری اولوب، بعض غزلیات یازمش، وکندی اسمنه نسبتله یاد اولنان بروزن مخصوص ایجاد ایتمشدر.

آسقلپیاد (Asclépiade) یونانلی بر طبیب اولوب، میلاددن ایکی عصر اول بروسه شهرنده طوغمش، وروما یه نقل ایتمش اولمغله، اوراده تداویلریله کسب شهرت ایده‌رك، میلاددن ۹۰ سنه اول وفات ایتمشدر. طبی خیلی ساده‌لشدیرمش، وصونوق صو ایله پرهیزك فائده‌لرینی کشف ایتمشدر. «اصولیون» دنیلن اطبا زمره‌سنك رئیسی اولان (تمیسون) بونك شاکردیدر. کندیسنك آثارندن یالکز بعض پراکنده فقره‌لر بولنوب، اخیراً نشر اولنمشدر.

آسقلپیاد (Asclépiades) [«اسقلبیوسیون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آسقلپیوس (Asclépius, Ἀσκληπιός) طب الهی (اسکولاب)ك یونانیلر عندنده معروف اسمیدر. عرب علماسی بونی انسان ظن ایده‌رك، طبك موجدی عد، و(اسقلبیوس) تسمیه ایتمشلردر. [«اسکولاب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آسقو (Askö) دانیمارقه‌ده (لالاند) آطه‌سنك ساحل شمالیسنده كائن بیوك بر قویك ایچنده كوچك بر آطه‌در، كه ٥٤° ٥٤′ ١٧″ عرض شمالیده واقع اولوب، ۱٥۰ اهالیسی واردر. — نوروج ساحلنك قارشیسنده ٦۰° ۲۷′ عرض شمالیده دخی بو نامله بر آطه بولنوب، ۲٤۰۰ اهالیسی واردر.

آسقوپه (Ascope) آمریقای جنوبیده (پرو) جمهوریتنك شمال جهتنده، بحر محیط كبیر ساحلنده كائن (ملابریغو) قوینك شرقنده بر قصبه اولوب، پرنج تارلەلریله وشكر قامشی مزروعاتیله محاطدر.

آسقولوم (Asculum) ایتالیاده ایكی اسكی شهرك اسمیدر. [آتیده‌كی ایكی ماده‌یه مراجعت بیوریله.]

آسقولی پیچنو (Ascoli Piceno) ایتالیای وسطیده ملغا پاپا حكومتی دائره‌سنده ایالت وقضا مركزی برشهردر، كه (آنقونه)نك یوز قدر كیلومتره جنوبنده و(سان بندتو) شهرینك ۲۰ كیلومتره جنوب غربیسنده، آنقونه‌دن ناپولی‌یه كیدن دمیر یولی خطی اوزرنده واقعدر. شهر بر تپه‌نك اوزرنده اولوب، بو تپه‌نك اتكنده (قاستلانو) چایی (ترونتو) نهریله برلشەرك، اورادن ۳۱ كیلومتره آشاغیده آدریاتیق دكیزینه دوكیلور. شهر پك قدیم وغایت كوزل اولوب، صنایع وتجارتی دخی پك ایلریدر. ایچنده بولنان بر اسكی سرای، بر تیاترو ایله بر كتبخانه وبرده موزه‌خانه‌یی جامعدر. اهالیسی ۲۲۹۳٥ كشی اولوب، بونلرك ۱۳۰۰۰ ی عمله وسائره طاقمندن یبانجیدر.

آسقولی دی‌سانتریانو (Ascoli di San-triano) ایتالیای جنوبینك (قاپیتاناته) ایالتنده، (بووینه) قضاسنده بر قصبه‌در، كه (فوجه)دن دمیر یولی خطنجه ٤۰ كیلومتره مسافه‌ده، وآدریاتیق دكیزندن ٥۰ كیلومتره ایچریده، (قاراپله) وادیسی اوزرنده بولنان بر تپه‌ده واقع اولوب، ٦۲۷٥ اهالیسی واطرافنده پك چوق باغلری ومیوه وحبوبات محصولاتی واردر. شهر رومانیلر زماننده (آسقولوم آپولوم) دنیلن ونورمانلرك هجومنده برنجی (روجر) طرفندن تخریب ایدلمش اولان اسكی بر قصبه‌نك خرابه‌لری اوزرنده بنا اولنمشدر.

آسقونیوس پدیانوس (Asconius Pedianus) روما ادباسندن اولوب، میلادك برنجی عصرنده برحیات ایدی. شاعر مشهور (ویرجیل)ك محبی ومورخ مشهور (تیت لیو) ایله (كینتیلیان) ك معلمی اولوب، (نرون)ك زمان حكومتنده ۸٥ یاشنده وفات ایتمشدر. (چیچرون)ك نطقلرینه یازمش اولدیغی بعض شرح وحاشیه‌لر میلادك ۱٤۱٦ تاریخنده بولنوب، دفعاتله طبع اولنمشدر.

آسقه (Asseca) پورتكیزده (آلغاروه) یعنی (الغرب) ایالتنك (فارو) قضاسنده مجراسی قیصه بر نهردر، كه (تاویره) شهرینك ایچندن كچدكدن صكره، بحر محیط آطلاسی‌یه دوكیلور.

آسك ایرانك غرب شمالی طرفنده اهواز خطه‌سنك بر قصبه‌سیدر، كه (ارجان) شهرینك قربنده دماوند طاغنك بر اتكنده وهراز نهرینك ساحل یمیننده واقع اولوب، صولری وآغاجلری چوقدر. جوارنده‌كی مرتفع بر اووه‌نك اورته‌سنده نوشروانك پدری قباد طرفندن بنا اولنمش بر یوكسك كوشكك خرابه‌لری وكرالره متعلق برطاقم آثار عتیقه بولنیور. جوارنده ایرانك اثنای فتحنده شهید دوشمش برچوق صحابه وتابعینك مراقد شریفه‌لری بولنیور. شهرك ۱٥۰۰ قدر خانه‌لری واردر.

آسكرسوند (Askersund) اسوجك جنوب طرفنده، (اوربرو) ایالتنده و(اوربرو) شهرینك ٤۸ كیلومتره جنوب غربیسنده، (وتر) كولنك منتهای شمالنده بر قصبه اولوب، ۱٤۰۰ اهالیسی، كوزل بر لیمانی وحبوباتله چیوی تجارتی واردر.

آسكوت (Askôt) هندستانك شمالنده (كاتون) ایالتنده بر قصبه‌در، كه (كنك) ایرماغی حوضه‌سنده واقع اولان وانكلیزك النده بولنان ممالكی (نپالی) مملكتندن آیران (كالی) نهرینك غرب طرفنده واقعدر.

آسكیاتون (Askeaton) ایرلانده‌نك (لیمریك) سنجاغنده ولیمریك شهرینك ۲٥ كیلومتره جنوب غربیسنده (دیل) نهری اوزرنده وبو نهرك منصبندن ٥ كیلومتره یوقاریده واقع بر كوچك قصبه اولوب، ۱۳٥٥ اهالیسی واردر. ٦۰ طونیلاته‌لغه قدر كمیلر نهردن قصبه‌نك كوپریسنه قدر

چیقه‌بیلیرلر. اسکی بر قصبه اولوب، بعض اسکی ابنیه وآثاری‌ده واردر.

آسله { (Asele) اسوجك شمال طرفنده، (وستربوتن) یاخود «غربی بوتنیا» ایالتنده برموقع اولوب، (آنکرمان الف) نهری اوزرنده و(اومئا) نك ۱۷۰ کیلومتره غربنده واقع اولوب، (آسله لاپمارق) قضاسنك مرکزیدر. اسوج حکومتی بو موقعده لاپونلر ایچون ادبیات وصنایع وزراعته مخصوص بر مکتب تأسیس ایتمشدر.

آسله لاپمارق { (Asele-Lappmark) اسوجك شمال طرفنده (وستربوتن) یعنی «غربی بوتنیا» ایالتنده بر قصبه‌در، که اسوجك النده بولنان (لاپونیا)نك اك جنوبی قسمی اولوب، سطحی یوکسك طاغلرله، بطاقلقلرله وبر چوق کوللرله مستور اولمغله، زراعته صالح اراضیسی پك آزدر، ومساحهٔ سطحیه‌سی ۶۳۲۵ مربع کیلومتره اولدیغی حالده، اهالیسی آنجق ۳۰۰۰ کشی راده‌سنده اولوب، بونلرده (رن) دنیلن مأنوس برجنس کیك چوبانلغیله وکوللرده بالیقچیلقله چکنیرلر، وآنجق یقین وقتلرده برمقدار پتاتس زرعنه آلیشمشلردر. نهرلرینك اك بیوکی (آنکرمان الف) اولوب، کرك بو نهر وکرك تابعلری مجرالرنده توسع ایده‌رك، برچوق کوللر تشکیل ایدرلر. هیچ برشهری اولمیوب، مرکزی اولان (آسله) موقعندن بشقه بر قاچ بیوك کویی دها واردر.

آسلی { (Gaspard Aselli) — غاسپارد ایتالیانك تشریح علماسی مشاهیرندن اولوب، میلادك ۱۵۸۰ تاریخنده (قره‌مونه) شهرنده طوغمش، و (پادوه) دارالفنوننده تشریح معلمی ایکن، ۱۶۲۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. تشریحده اوعیهٔ لبنیه واوعیهٔ کیلوسیه‌نك کشفنه موفق اولمشدر، که اك بیوك کشفیات فنیه‌دندر.

آسلین { (J. Asselyn) فلمنك رساملرندن اولوب، میلادك ۱۶۱۰ تاریخنده (آنور) شهرنده طوغمش، وروما‌یه برسیاحت ایتدکدن صکره، آمستردامده توطن ایده‌رك، برچوق محاربه‌لر ووقایع تاریخیه ایله مواقع بریه وبحریه تصویر وترسیم ایده‌رك، شهرتنی موجب اولان بعض آثار مقبوله براقمشدر. وفاتی ۱۶۶۰ تاریخ میلادیسنده‌در.

آسمانی { (Joseph-Simon) — یوسف سیمون (Assemani) السنهٔ شرقیه ایله توغل ایدن مشاهیر علمادن وسوریه مارونیلرندن اولوب، میلادك ۱۶۸۷ تاریخنده طوغمش، و۱۷۶۸ ده وفات ایتمشدر. رومادہ واتیقانك کتبخانه‌سی مدیری اولوب، کتبخانهٔ مذکورك السنهٔ شرقیه اوزرینه حاوی اولدیغی کتبه دائر درت جلددن مرکب برکتاب یازمش اولدیغی کبی، لاتینجه، یونانجه وسریانیجه بعض آثار دخی نشر ایتمشدر. — بونك یکنی (اوود آسمانی) کندیسنك وفاتنده مذکور کتبخانه مدیری اولمش، و۱۷۴۲ تاریخ میلادیسنده فلورانسه ده‌کی (مدیچیس) کتبخانه‌سنك حاوی اولدیغی عربی کتبك بر دفترینی ۲ جلد اوزرینه نشر ایتمشدر. — ینه بوعائله‌یه منسوب (سیمون آسمانی) میلادك ۱۷۵۲ تاریخنده سوریه‌ده طوغمش، و۱۸۲۱ ده وفات ایتمش، و(فونت دو نانی) نك کتبخانه‌سنده‌کی کتب شرقیه‌نك بر دفترینی تنظیم ایدوب، پادووه‌ده طبع ایتدیرمش؛ وعربلرك قبل الاسلامکی احوالنه دائر بر کتاب دخی یازمشدر.

آسمودیا { (Asmodée) یهودیلرك بر جنه ویردکلری اسمدر، که بونی زنایه موکل عد ایدیورلر.

آسن { (Assen) فلمنكك (درنته) ایالتنده، (غرونینغ) شهرینك ۳۰ کیلومتره جنوبنده وآمستردامك ۲۰۰ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه‌در، که (هورن دیپ) نهری و(اسمیلدر) قنالی اوزرنده واقع اولوب، ۶۸۳۵ اهالیسی، اولدقجه تجارتی وسنه‌ده بر کره قوریلور بر حیوانات بازاری واردر.

آسنتیز { (Assentiz) پورتکیزك استرامادوره قطعه‌سنده، (سانتارم) ایالتنك (تورس نوواس) قضاسنده بر قصبه‌در، که (تاج) ایرماغنه دوکیلن (ززره) نهری تابعلرندن بر کوچك چایك ولیسبونه‌دن پورتویه کیدن دمیر یولی خطنك اوزرنده واقع اولوب، ۲۲۰۰ اهالیسی واردر.

آسنده { (Assenède) بلچیقه‌نك «شرق فلاندره» ایالتنده، (اقلو) شهرینك ۱۵ کیلومتره شمال شرقیسنده، وفلمنك حدودی قربنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ۴۲۰۰ اهالیسی واردر.

آسنس (Assens) دانیمارقه‌ده (فیونیا) آطه‌سنك ساحل غربیسنده، (بلت) بوغازینك طار بر محلنده و(اودنسه) نك ٣٨ كیلومتره غرب جنوبیسنده واقع بر قصبه واسكله اولوب، ٣٨٥٠ اهالیسی وایشلك تجارتی واردر.

آسنن (Asnen) اسوجك جنوب طرفنده (قرونوبرغ) ایالتنده بر كولدر، كه طول اعظمی ٣٢ وعرض اعظمی ٢٤ كیلومتره اولوب، جنوب جهتنده آیاغی حكمنده اولان (موروموس آن) نهری واسطه‌سیله بالطیق دكیزینه دوكیلور. ایچنده واپور ایشلیور.

آسنهایم (Assenheim) آلمانیانك (هس دارمشتاد) بیوك دوقه‌لغنده، (اوبرهسن) ایالتنك (فریدبرغ) قضاسنده و(فریدبرغ) شهرینك ٧ كیلومتره جنوب شرقیسنده، (ماین) نهرینه دوكیلن (نیدر) ایله (نیدا) چایلرینك محل تلاقیسنده واقع كوچك بر قصبه اولوب، ٩٥٠ اهالیسی وبر اسكی قونت سرایی واردر.

آسنیر (Asnières) فرانسه‌ده بو نامله بر چوق قریه‌لر اولوب، اك بیوكلری (سینه) ایالتنك (سنت‌دنیس) قضاسنده و(سینه) نهری كنارنده بولنانیدر، كه (ورسائل)، (سنت ژرمن) و(آرژانتوی) دمیر یول خطلرینك محل التصاقنده واقع اولوب، ٦٢٣٠ اهالیسی، اسكی بر سرایی وبو سرایك تفرجگاه عمومی اتخاذ اولنان بر واسع باغچه واورمانی وبر چوق كوشكلری واردر.

آسو (Aso) جاپونیاده (كوسیو) جزیره‌سنك شرق طرفنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ١٣٠٠ متره ارتفاعی اولان (آسویامه) بركانك قربنده واقعدر.

آسوآی (Asuay) آمریقای جنوبیده (اقوآدور) جمهوریتنده (آند) سلسلهٔ جبالنده بر بركان اولوب، (كیتو) شهرینك ٣٠٠ كیلومتره جنوبنده و ٢° ٢١′ عرض جنوبیده واقعدر.
— (اقوآدور) جمهوریتنك ایالات جنوبیه‌سندن بری بو نامله مسمی اولوب، غرباً (غوآیاكیل) ایالتیله، شرقاً (اوریانته) ایالتیله وجنوباً (پرو) جمهوریتیله محدود ومحاطدر. بو ایالت ایكی سنجاغه منقسم اولوب، ٢٥٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. بونده چیقان قینه‌قینه قبوغی اك ایی جنسیدر.

آسوئروس (Assuérus) ایران ملوكندن بری اولمق اوزره، توراتده مذكور اولوب، (استر) اسمنده بر یهودی قیزینی تزوج ایتمش، واونك رجاسی اوزرینه یهودیلره نافع بر فرمان ویرمش اولدیغی ذكر اولنیور. بونك آردشیر بهمن درازدست ودها طوغریسی یونانیلرك (اكسركسس) دیدكلری و(شیرویه) اولمسی ملحوظ اولان دیكر بر حكمدارك عینی اولدیغی مظنوندر. (شیرویه) اسمیله مشابهتی دركار اولدیغی كبی، یونانیلرك ساسانیادن اولان (شیرویه)یه دخی (اكسركسس) دیمه‌لری ده بو اوچ اسمك بر اولدیغنه دلالت ایدر.

آسوپوس (Asopus) یونانك (بئوتیا) خطه‌سنده جریان ایدوب، اغریبوزك قارشیسنده دكیزه منصب اولان (اوروپو) نهرینك اسم قدیمیدر. [«اوروپو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آسوپوس (Asopos) یونانك موره شبه جزیره‌سنده‌كی (لاقونیا) ایالتنك (اپیداوروس) قضاسنده و(ماراتونیزی) كورفزینك شرق طرفنده‌كی (اكسیلی) شبه جزیره‌سنده بر ناحیه اولوب، ٤٨٠٠ اهالیسی واردر. اسكی (آسوپوس) شهرینك خرابه‌لری بو ناحیه‌نك بر ساحلنده‌در.

آسوپیوس (Asopios) روم علماسندن اولوب، میلادك ١٧٩١ تاریخنده یانیه جوارنده بر كویده طوغمشیدی. یونانك استقلالندن اول، یونانیلرك چوقدن سونمش اولان حسیات ملیه‌لرینی اویاندیران «عطارد ادبی» نام رسالهٔ موقوته‌نك جملهٔ محررینندن بولنمش؛ ومؤخراً قورفه وآتنه دارالفنونلرنده معلملك ایتمش؛ ویونانك لسان وادبیات وتاریخنه دائر برچوق كتابلر وعلی‌الخصوص غایت مفصل بر نحو كتابی یازمشدر.

آسودی (Assoudi) صحرای كبیرده فزان ایله (حوضه) آره‌سنده واقع (آیر) داخلنده بر قصبه‌در، كه (چركه) طاغنك قربنده اولوب، كاروانلرك معتنا بر منزلی اولمغله، خیلی تجارتگاهدر.

آسور (Açoures) بحر محیط آطلاسیده، جبل طارق بوغازینك ٣٢٠ میل بحری غربنده وبرآز شماله مائل بر طاقم آطه‌لردر، كه آفریقادن زیاده آوروپایه قریبلری اولدیغی حالده، مادره، قناریه، ویشیل برون آطه‌لریله برابر آفریقا

قطعه‌سی منسوباتندن عد اولنمشلردر. بو آطه‌لر پورتكيز دولتنك تحت ضبطنده بولنيورلر. بو آطه‌لر شرق جنوبيدن غرب شماليه طوغری ١٠٠ ميل بحری مسافه‌سنده ممتد اولوب، ٥٠′ ٣٦° ايله ٤٥′ ٣٩° عرض شمالی و ٢٧° ايله ٤٠′ ٣٣° طول غربی آره‌سنده واقع، واوچ طاقه منقسم ٩ بيوك جزيره ايله برچوق‌ده كوچك جزايردن مركبدرلر. شرق جنوبی طرفنده (سانته ماريه) ايله (سان ميكل) و(فورميغاس) يعنی «قرينجه‌لر» دنيلن بر چوق كوچوجك آطه‌لر؛ اورته‌ده (ترچيرا)، (سان جورجی)، (پيقو)، (فايال) و(غراچيوزه)؛ غرب شماليده دخی (فلورس) و(قورورو) آطه‌لری بولنيور. مركزلری (ترچيرا) آطه‌سنده‌كی (آنغره) شهريدر. بوجزايرك اراضيسی كاملاً اراضیٔ بركانيه‌دن، وطاغلری سونمش بركان آغزلرندن عبارت اولوب، بناءً عليه معدن صولری وقاپليجه‌لری دخی چوقدر. اكثريسی طاغلق اولوب، طاغلری غريب الشكل وساحللری‌ده قيالقدر، بناءً عليه طبيعی ليمانلری پك آزدر. هوالری اسپانيانك جنوب طرفلری هواسنه مشابه اولوب، ملايم وصاغلام ايسه‌ده، تحولاتی پك سريع اولوب، قرارسزدر، وعلی الخصوص قيشين بوره وفرطونه‌لری پك چوقدر. آطه‌لرك آره‌لری درين وصاغلامدر. بو آطه‌لرده اوروپانك كافهٔ محصولاتيله برابر ممالك حاره‌يه مخصوص بعض محصولات دخی يتيشيور ايسه‌ده، اك مبذول واك ايی محصوللری پورتقالدر. حيوانات وحشيه‌لری پك آز، وهله زهرلی حيوانلری بسبتون مفقوددر. مركبلری ايری وغايت چوق اولديغی كبی، اغنامری وعلی الخصوص كچيلری وطموزلری دخی پك كليتليدر. زراعت اراضی وهوانك مساعده‌سی نسبتنده ترقی ايتميوب، اهاليلری اوقدر چاليشقان دكلدر. بو آطه‌لرك اهاليسی باشليجه پورتكيزليلردن عبارت ايسه‌ده، بر طرفدن فلنكدن بر چوق مهاجر وبر طرفدن دخی آفريقادن بر چوق عمله كلوب، قاريشدقلرندن، بونلرك سيمالری پورتكيزليلرك‌كندن دها آچيق ودها كوزلدر. كنديلری ساكن ومهمانوازاولوب، قاريلری‌ده اكثريت اوزره اون اون بشر چوجق طوغوردقلرندن، برازيليايه اولان كليتلی هجرتلريله برابر، كوندن كونه چوغالمقده درلر. يكرمی بش سنه اول‌كی تحريره كوره، بو جزايرك اهاليسی ٢٥١٨٩٤ نفوسدن عبارت اولوب، تقريباً وجه آتی اوزره منقسم ايديلر:

سان ميكل آطه‌سنده		١١٤٠٠٠	نفوس
ترچيرا	»	٤٠٠٠٠	»
پيقو	»	٣٠٠٠٠	»
فايال	»	٢٤٠٠٠	»
سان جورجی	»	١٥٠٠٠	»
غراچيوزه	»	١٢٠٠٠	»
فلورس	»	١٠٠٠٠	»
سانته ماريه	»	٥٠٠٠	»
قوروو	»	١٥٠٠	»

آنجق او وقتدن بری دها خيلی چوغالمش اولملری ملحوظدر. لسانلری پورتكيزجه اولوب، كنديلرينه مخصوص بر شيوهٔ تلفظلری واردر.

آسور جزايری، موقعلری حسبيله اسكيدن بری آز چوق ومشوش بر صورتده معلوم ايديسه‌ده، خالی اولوب، اون بشنجی عصر ميلاديده پورتكيزليلر طرفندن ضبط واسكان اولنمشلردر. [جزايرك هربری ايچون اسم مخصوصنه مراجعت بيوريله.]

آسوس (Assos) آناطولينك سواحل غربيه‌سندن ادرميد كورفزی داخلنده بيرام قلعه‌سی قريه‌سنك قربنده بولنمش بر اسكی شهردر، كه يونانيلرك مستعمراتندن اولوب، (اتوليا) قطعه‌سندن معدود ايدی. ويرانه‌لری وبعض معبدلرينك خرابه‌لری الآن موجوددر.

آسوسی (D'Assoucy) فرانسه‌نك اسكی شاعرلرندن اولوب، ميلادك ١٦٠٤ تاريخنده پارسده طوغمش، و١٦٧٩ ده وفات ايتمشدر. چوجق ايكن پدرينك اوندن قاچوب، دودوك چالمغله بر طاقم چالغيجيلره التحاق ايتمش، وبر آره‌لق ساووا آخاندانه انتساب ايدوب، بعده اون اونجی لويينك سرايته تقربله، او وقت چوجق بولنان اون دردنجی لويی‌يه مصاحب اولمش؛ صكره تكرار سياحته باشلايوب، ايتاليا‌ده بر پاپاسی هجو ايتديكيچون، انكيزيسيونك الينه دوشه‌رك، حبس اولنمش؛ وقورتلدقدنصكره، فرانسه‌يه عودت ايده‌رك، سؤ اخلاقدن طولايی بر دها حبسخانه‌يی كورمش. هزل آميز بعض شعرلری واردر، كه زماننده شهرت بولوب، اوقويانلر بولنوردی.

آسولو (Asolo) ايتاليانك شمال شرقيسنده، ونديك قطعه‌سنك (تريوسه) ايالتنده

و(تروبسه) شهرینك ۳۰ كیلومتره شمال غربیسنده، وندیك كورفزینه دوكیلن (موسونه) نهری اوزرنده واقع قضا مركزی برقصبه اولوب، ۵۴۴۰ اهالیسی وپك چوق طود آغاجلری واردر.

آسومپسیون (Assomption) حضرت مریمك سمایه عروجنه ویریلن اسم اولوب، بعض مواقع جغرافیه‌یه علم اولمشدر:

اولا، بحر محیط هندیده آفریقا ایله مداغسقار جزیره‌سنك آره‌سنده‌كی (موزامبیق) بوغازینك شمالی مدخلنده بر آطه‌در، كه ′۴۶ °۹ عرض جنوبی ایله ′۱۴ °۴۴ طول شرقیده واقعدر.

ثانیا، بحر محیط كبیرك (میقرونسیا) قسمنده (ماریانه) جزایرینك شمالده بولنانلرندن بری اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۸ مربع كیلومتره وارتفاعی ۶۳۹ متره اولان بر بركاندن عبارتدر، كه بسبتون سونمه‌مش اولدیغی مظنوندر. آطه‌نك ساحل غربیسنده اشجار ونباتاتله مستور بر اووه وارایسه‌ده، عمومیت اوزره اراضیسی غیر منبتدر.

ثالثا، آمریقای شمالینك (دومینیون) مملكتنده (قناده) قطعه‌سنك (كبك) ایالتنده بر نهردر، كه قیالر، اورمانلر وكوللرله مستور بر محلدن نبعانله، (جولیته) و(آسومپسیون) قصبه‌لرینك ایچندن كچدكدن، وبونلرك قضالرینی اروا ایتدكدن صكره، (اوتاوه) نهرینه دوكیلور. مجراسی ۲۰۰ كیلومتره‌دن زیاده اولوب، صویی دخی چوق اولدیغندن، پك چوق ماكینه‌لر چویره‌بیلیر.

رابعا، ینه قناده‌نك (كبك) ایالتنده بر قصبه‌در، كه (سنت لوران) ایرماغنك شمالنده واقع اولوب، غربا (تره‌بونه)، شرقا جولیته، شمالا دخی (مونقالم) قضالریله محدوددر. (سنت لوران) ایرماغیله (اوتاوه) نهری بونك كنارندن كچدكلری كبی، (آسومپسیون) نهری دخی اورته‌سندن كچر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۴۰ مربع كیلومتره اولوب، ۱۵۴۷۳ اهالیسی واردر، كه قسم كلیسی قناده فرانسزلرندندر. بو قضانك مركزی (آسومپسیون) نهرینك برشبه جزیره‌سی اوزرنده (مونترآل) شهرینك ۴۰ كیلومتره شمالنده واقع اولان (آسومپسیون) قصبه‌سیدر.

خامسا، آمریقای جنوبیده پاراغوآی جهوریتنك مركزی اولان بر شهردر، كه (پاراغوآی) نهرینك صول طرفنده وكوزل بر بایرده ″۱۹ ′۱۶ °۲۵ عرض جنوبی ایله ″۲۷ ′۵۷ °۵۹ طول غربیده واقع اولوب، ۴۸۰۰۰ اهالیسی واردر. سوقاقلری دوز وكنیش واولری واسع وكوزل اولوب، اورته‌سنده‌كی بازاری، بر تیاتروسی، دمیر یول موقفی، جهوریت اداره‌خانه‌سی وبر قاچ كلیساسی اك كوزل ابنیه‌سندندر. بو شهر ۱۵۳۶ تاریخ میلادیسنده (جوان ده آیوله) طرفندن تأسیس اولنوب، اسپانیا طرفندن بتون (لاپلاته) مستعمراتنك مركزی اتخاذ اولنمشیدی. پاراغوآیك استقلالندن صكره شهر همان كاملاً تجدید ویكیدن تأسیس اولنمشدر. — مركزی بولندیغی (آسومپسیون) ایالتنك اهالیسی پك چوق اولوب، ۱۸۵۷ تاریخنده ۳۹۸۶۲۸ كشی‌یه بالغ اولیور، یعنی بتون جهوریت اهالیسنك بر ربعندن زیاده بولنیوردیسه‌ده، مؤخراً وقوع بولان محاربه‌لرده خیلی تلفاته اوغرامشلردر.

سادساً، آمریقانك (آنتیل) آطه‌لرندن (ونزوئلا) جهوریتنك النده بولنان (ماركریته) آطه‌سنك وسطنده بر قصبه‌در، كه آطه‌نك مركزی اولوب، اسكله‌سی اولان (پامپاتار) قصبه‌سنك ۱۰ كیلومتره غربنده كوزل بر وادیده واقع و۳۰۰۰ اهالیی جامعدر. بوكا (نوئوه اسپارط) یعنی «یكی اسپارط» دخی دیرلر.

بونلردن اسپانیا ایله مناسبتی اولانلره بو كلمه‌نك اسپانیولجه‌سی اولان (آسونسیون) اسمی دخی ویریلیر.

آسون (Asson) فرانسه‌نك جنوبنده «آلت پیرنه» ایالتنك (پو) قضاسنده، (نای) ناحیه‌سنده و (نای) قصبه‌سنك بش كیلومتره جنوبنده بر بیوك قریه‌در، كه (آسون) چاینك صولدن (غاوه) نهرینه دوكلدیكی محله قریب اولوب، ۲۴۰۰ اهالیسی وقربنده طاش اوجاقلریله دمیر معدنی واردر.

آسون (Ason) اسپانیانك «اسكی قشتاله» قطعه‌سنده (سانتاندر) ایالتنده بر نهردر، كه بر مغاره‌نك ایچندن چیقوب، ۱۰ متره ارتفاعدن دوشر، وبر آز دها آشاغیده غایت كوزل بر موقعده ۱۵ متره ارتفاعی اولان شایان تماشا بر شلاله تشكیل ایتدكدن صكره، بش آلتیوز متره‌لك محلده ینه یر آلتندن كچر، وبعده چیقوب، كوزل بر وادی اروا ایله، (مارون) كورفزینه دوكیلور. مجراسنك قیصه‌لغنه نسبتاً صویی پك چوقدر.

آسونسیون (Asuncion) [« آسومپسیون » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آسه (Ases) اسکی اسقاندیناو اساطیرنده (اودین) تسمیه ایتدکلری الهك تابعلری حکمنده زعم اولنان برکروه آلههٔ مفروضه ایدی، که اون دردی ارکك واون سکزی دیشی اولمق اوزره، اوتوز ایکی عددنده ایدیلر. بونلر ابتدا (تانایس)یعنی (دون) نهری کنارلرنده بولنوب، (اودین) له برابر اقطار شمالیه‌نك فتحنه کیتمشلر؛ وبعده اودینله برابر کوکه چیقوب، عالمك مرکزی فرض اولنان (آسغارد) اسمنده بر شهرده اقامت ایتمشلر. — (آسه) کلمه‌سی اسکی اسقاندیناوجه « اله » دیمك اولوب، سائر بعض السنهٔ آریه‌ده‌دخی بومعناده بوکا مشابه کلملر بولنیور. ارمنیجه‌ده لفظ جلال اولان (آسواس) کلمه‌سی دخی بو قبیلدندر.

آسه (Asse) فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده کائن « آلت آلپ » ایالتنده بر نهردر، که (سنز) ناحیه‌سنك طاغلرندن اینن وقیشین پك چوق صو ایندیرن بر طاقم دره‌لردن تشکل ایدوب، (سنز) قصبه‌سنك اوکندن کچدکدن، و ٨٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (دورانسه) نهرینه دوکیلور. یازین بعض دفعه بسبتون قورومق درجه‌سنه کلدیکی حالده، قیشین صویی پك چوق وجریانی پك خبرلیدر.

آسیا (Asie) کرهٔ ارضك اسکیدن معلوم اولان قسمنك جهت شرقیه‌سی والیوم کرهٔ ارضك منقسم بولندیغی قطعات خمسه‌نك اك بیوکیدر، که آفریقا قطعه‌سندن سویش قنالیله آیریلوب، اوروپا قطعه‌سی ایسه حقیقتده بونك بر شبه جزیره‌سندن عبارتدر. اك اول یونانیلر طرفندن بو قطعهٔ جسیمه‌یه، ودها طوغریسی بونك او وقت یونانیلر عندنده معلوم اولان قسم غربیسنه آسیا نامی ویریلوب، بو نام امم شرقیه عندنده وآسیا لسانلرنده مجهول بولنمش، ویالکز بو صوك وقتلرده اوروپا لسانلرندن اخذ اولنه‌رق، استعمال اولنمغه باشلامشدر.

موقع وحدود ومساحه‌سی. — آسیا قطعه‌سی یالکز غرب طرفندن اوروپا قطعه‌سنه ملاصق اولوب، اطراف سائره‌سی دکیزله محاط غیر منتظم بر شکل مربع کوستریور، که شمال طرفی باصیق، آنجق ومنجمد بطاقلقلرله مستور اولدیغی حالده، ٧٢° عرض شمالی خط مفروضنك گاه آلتنده وگاه اوستنده شرقدن غربه ممتد اوله‌رق، بحر محیط شمالینك بوزلریله محدوددر؛ شرق طرفی، شرقدن غربه مائل‌اوله‌رق، شمال منطقه‌سندن خط استوایه قدر ممتد اولمغله، شرق شمالی اوجی طول شرقینك ١٨٠ درجه‌سنی تجاوز ایتدیکی حالده، شرق جنوبی اوجی طول شرقینك آنجق ١٠٢ درجه‌سنه واصل اولور؛ جنوب طرفی مدار سرطاندن خط استوایه قدر ممتد اولان برطاقم واسع شبه جزیره‌لردن عبارت اولوب، بحر محیط هندی ایله محاط، وبو قطعه‌نك اك صیجاق یرلرینی جامعدر؛ غرب جنوبی طرفی، مقدما طار بر برزخله آفریقایه مربوط ایکن، سویش قنالنك آچلسی‌اوزرینه، آیریلوب، قره‌لر اورته‌سنه کیرمش بر طاقم دکیزلرله محدود در، که بونلرده بحر احمر، آق دکیز، آطه‌لر دکیزی، مرمره، قره دکیز وبحر حزردن عبارتدر؛ غرب طرفی براً اوروپایه مربوط ایسه‌ده، قافقاس و (اورال) کبی ایکی بیوك سلسلهٔ جبالله و (اورال) طاغنك جنوب طرفنده (اولغا) وشمال طرفنده (قره) نهرلریله تفریق اولنمشدر.

آسیا قطعه‌سنك اك زیاده اوزانمش نقطه‌لری واونلرك موقع وعرض وطوللری وجه‌آتی اوزره‌در.

شمالده بحر منجمد شمالیده (چلوسکین) برونی: عرض شمالی ٣٠′ ٧٧°، طول شرقی ٣٠′ ١٠٢° (تقریباً)؛

شمال شرقیده بهرنك بوغازنده « شرق برونی » : عرض شمالی ١٠″ ٣٠′ ٦٦°، طول شرقی ١٨٧° ٥٥′ ٥٦″؛

جنوب شرقیده ملاقه شبه جزیره‌سنك اوجنده اولان (رومانیه) برونی: عرض شمالی ٣٠″ ٢٢′ ١°، طول شرقی ٢٢′ ١٠٢°؛

جنوبده هندك منتهای جنوبی‌اولان (قومورین) برونی: عرض شمالی ٥′ ٨°، طولشرقی ٥١″ ١٠′ ٧٥°؛

جنوب غربیده باب المندب برونی: عرض شمالی ٢٠″ ٤٢′ ١٢°، طول شرقی ١٢′ ٣١°؛

غربده آناطولینك ساحل غربیسنده بابا برونی: عرض شمالی ٢٩′ ٣٩°، طول شرقی ٤٤′ ٢٣°؛

شمال غربیده (قره) نهرینك منصبی: عرض شمالی ٦٩°، طول شرقی ٤٠′ ٦٢°.

آسیا قطعه‌سنك اك اوزون بویی آناطولینك ساحل غربیسندن بهرنك بوغازینه قدر اولوب، بو ایکی نقطه‌نك آره‌سی دوز واینیشسز یوقشسز فرضیله ۱۱۰۰۰ کیلومترەلك برمسافه، یعنی ۲۵۰۰ ساعتلق بریولدر. اك کنیش اکی دخی چلوسکین بروندن (قومورین) برونه قدراولوب، ۸۰۰۰ کیلومترەلك برمسافه‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی‌ایسه ۴۵۰۰۰۰۰۰ مربع کیلو متره اولوب، اوروپا قطعه‌سنك درت بچق مثلی بیوکلکنده‌در.

شکل ووضعیتی، جبال وانهاری. — آسیا قطعه‌سنك هر بر حالی بیوك مقیاس اوزره اولوب، او قوجه قطعه باشلیجه اوچ واسع مائله‌یه منقسمدر: برنجیسی شمال مائله‌سیدر، که حس اولنه‌میه‌جق بر میل ایله آلتون طاغلرندن بحر منجمد شمالی سواحلنه قدر ممتد اوله‌رق، جنوبدن شماله آقان (اوبی)، ینکیسی، لنا، ایندیکیرقه وقولیما ایرماقلرینك صولرینی بحر محیط شمالی‌یه دوکر؛ ایکنجیسی شرق مائله‌سیدر، که (آمور) ایرماغیله چینك (هوآنغ‌هو) و (یانغ چه کانغ) دنیلن ایکی بیوك نهرینك صولرینی بحر محیط کبیره دوکر؛ اوچنجیسی جنوب مائله‌سیدر، که مقونغ، منام، سالوآین، ایراوادی، براهماپور، کنك، سند نهرلریله فرات ودجله وسائره‌دن مرکب اولان شط نهرینی بحر محیط هندی‌یه دوکر. بو اوچ مائله‌دن بشقه آسیانك اورته‌سنده مخرجسز ایکی واسع حوضه واردر، که صولری هیچ بر بحر محیطه دوکلمیه‌رك، ایچلرنده قالیر. بونلرك بری کردستان، ایران، افغانستان وترکستان قطعه‌لرینی جامع اولوب، صولری یعنی جیحون، سیحون وآراس ایرماقلریله سائر نهرلر بر کول حکمنده اولان خوارزم وخزر دکیزلرینه دوکیلورلر؛ اوروپادن معدود اولان روسیه‌نك بر بیوك قسمی دخی بو حوضه‌نك داخلنده بولنوب، اورال واولغه ایرماقلرینی بحر خزره دوکر. دیکری ایسه (غوبی) دنیلن مغولستان چولندن عبارتدر، که غایت یوکسك طاغلرله محاط مرتفع وقورو بر چول اولوب، هیچ بربیوك نهری یوقدر، ویوکسك طاغلر قارلرینك اریمسندن حاصل اولان بعض چایلر مجرالرنده قورور. غرب طرفنده ایکی شبه‌جزیره حکمنده اولان آناطولی وعربستان دخی بو تقسیماتدن خارج قالوب، جزیرة العرب طاغلرله محاط مخرجسز بر چولدر؛ آناطولی ایسه شمال، غرب وجنوب مائله‌لرینه منقسم ایسه‌ده، بو اوچ مائله‌نك دوکدکلری صولر یا طوغریدن طوغری‌یه ویاخود قره دکیز وآطه‌لر دکیزی واسطه‌سیله آق دکیزه دوکلدیکندن، بر مائله عد اولنه بیلیر.

آسیا قطعه‌سنك اك مرتفع نقطه‌سی تبت ایله هندستان آره‌سنده‌کی موقع اولوب، اورادن برچوق جبال مرتفعه آیریله‌رق، آسیانك هر طرفنه طوغری اوزانیرلر. بوطاغلرك اك بیوکی (هیمالایه) سلسله‌سیدر، که تبت ایله کشمیرك آره‌سندن باشلایوب، شرق جنوبی‌یه طوغری اوزانیور، وهند ایله چینك آره‌سنی تفریق ایتدکدن صکره، شمال وجنوبه طوغری چین وهندچینی ایچنده برچوق شعبه‌لر صالیور. بوسلسله‌نك اك مرتفع ذروه‌سی (چامولاری) طاغی اولوب، ۸۱۷۶ متره‌ارتفاعی اولان (دوالات کیری) طاغندن دها یوکسکدر. (هیمالایه) سلسله‌سنك منتهای غرب شمالیسندن (کوه‌بلور) نامیله بر شعبه آیریلوب، شماله طوغری اوزانیر، وبوندن‌ده (کوئن لون) و(تیان شان) دنیلن ایکی سلسله آیریلوب، چین ممالکی ایچنده شرقه طوغری ممتد اولورلر. (آلتون طاغ) سلسله‌سی‌ایسه (کوه‌بلور)ك منتهای شمالنه مربوط اولدیغی حالده، شرق شمالی‌یه طوغری ممتد اولوب، سیبریا ایله چینك آره‌سنی تفریق ایله، شماله طوغری بر قاچ طال صاله‌رق، وبعده سیبریانك ایچنه کیره‌رك، بهرنك بوغازینه منتهی اولدیغی کبی، غرب طرفندن دخی کیتدکجه آلچقلانه‌رق، قیر قیزلرك وطنی اولان وارتفاعی آنجق فرق اولنه بیلن دوز بر صحیرت تشکیل ایله، اورال کولنك شمالندن کچدکدن صکره، ینه کسب ارتفاع ایده‌رك، وشماله طوغری دونه‌رك، (اورال) طاغنی تشکیل ایدر، که آسیا ایله آوروپانك آره‌سنی تفریق ایده‌رك، بحر منجمد شمالی ساحلنه‌قدر ممتد اولور. (کوه‌بلور) دن (هندوکوه) نامیله دیکر برسلسله دخی آیریلیور، که غربه طوغری متوجهاً، افغانستانك اورته‌سندن، ایران وکردستانك شمالندن وآناطولینك ایچندن کچه‌رك، تاآطه‌لر دکیزی ساحلنه قدر کلیر، وبتون آناطولی، کردستان وعراق طاغلری دخی بوندن تشعب ایدر؛ قافقاس ولبنان طاغلری دخی بوکا مربوط عد اولنه بیلیر. یالکز هندستانك جنوبنده‌کی طاغلرله جزیرة العربك طاغلری بسبتون آیری ومنفرددر.

كوللر. — دكيز عد اولنان وحقيقتده بيوك بر كول حكمنده اولان بحر حزز وآرالدن بشقه آسيانك بر چوق كوللرى واردر، كه اك بيوكلرى سيبريانك جنوبنده وآلتون طاغك شمالنده اولان (بايقال) و (بالقاش) كوللريله مغولستانده بولنان (لوبنور) (قوقونور) و(تكرى نور) كوللرى، تبتك جنوبنده‌كى (پلته) كولى، ايرانك وسطنده بولنان (هامون) كولى، كردستانده‌كى (اورميه) و(وان) كوللرى وبرده فلسطينده‌كى بحر لوطدر. بحر حززك سطحى بحر محيطك سطحندن ٢٢، وبحر لوطك سطحى‌ده حذاى بحردن ٣٩٤ متره آلچقدر.

سواحل، كورفزلر، شبه جزيره‌لر، جزاير. — آسيانك سواحلى خيلى كيرنتيلى چيقنتيلى اولمغله، بر چوق شبه جزيره‌لرى واردر، وبونلرك آره‌سنده بر چوق كورفزلر تشكيل ايديور، كه بونلرك بر طاقى، وسعتلرى حسبيله، دكيز عنوانه سزادر.

اك بيوك شبه جزيره‌لرى شونلردر: شمال شرق طرفنده (بهرنك) دكيزيله (اوخوچق) دكيزى آره-سنده‌كى (قامچاتقه)، شرقده جاپون دكيزيله بحر اصفر آره‌سنده‌كى (قوره)، جنوبده بحر چين ايله بحر محيط هندى آره‌سنده‌كى (ملاقه). بو اوچ شبه خزيره‌دن بشقه جنوبده هندچينى، هندستان وجزيرة العرب قطعه‌لرى برر جسيم شبه جزيره اولدقلرى كبى، غربده دخى آناطولى قطعه‌سى آق دكيزله قره دكيز آرسنده اوزانمش بر بيوك شبه جزيره‌دن بشقه برشى دكلدر.

آسيانك اك زياده اوزانمش نقطه‌لرينى ذكر ايتديكمز صره‌ده چلوكسين، رومانيه، قومورين وباب المندب برونلرينى صايدى ايدك؛ بونلره علاوةً قامچاتقه شبه جزيره‌سنك منتهاى جنوبيسنده اولان (لوپاتقه)، قوشنشينك منتهاى جنوبيسنده اولان (قامبوجه)، بغوده‌كى (نغرايس) وجزيرة العربك جنوب شرقيسنده‌كى (رأس الهاد) برونلرى‌ده ذكره شاياندر.

كورفز اوله‌رق، آسيانك سواحل شماليه‌سنده يالكز (قره) كورفزى ذكره شايان اولوب، بو اسمله مسمى اولان نهرك منصبنده واقع وشمال شرق طرفندن «يكى زمبله» آطه‌سيله محفوظدر. شرق طرفنده ايسه بحر محيط كبيره آچيلير برصره كورفزلر واردر، كه جمله‌سى برر صره آطه‌لرله بحر محيطدن آيرلمشدر؛ بونلر (بهرنك)، (اوخوچق) وجاپون دكيزلريله بحراصفر وتونكين ايله سيسام كورفزلرينى حاوى اولان بحر چيندر. جنوب طرفنده بنكاله كورفزيله بحرعمان وبحر عماندن آيريلان بصره كورفزيله بحر احمر برر جسيم كورفزدرلر. غرب طرفنده ده آق دكيزك قسم شرقيسى اولان بحر شام، آطه‌لر دكزى، مرمره وقره دكيز برر كورفز عد اولنه بيليرلر.

آسيانك اك مهم بوغازلرى بوقطعه ايله آمريقا آره‌سنده اولان (بهرنك)، ملاقه شبه جزيره‌سيله سوماتره آطه‌سى آره‌سنده اولان (ملاقه)، جزيرة العربله آفريقا آره‌سنده اولان (باب المندب) وآسيا ايله آوروپا آره‌سنده اولان قسطنطينيه وقلعهٔ سلطانيه بوغاز-لريدر. جزيرة العربله ايران ساحلى آره‌سنده اولان (هرمز) وهندستانله سرنديب آطه‌سى آره‌سنده‌كى (پالك) بوغازلرى، وچين وسيبريا ساحللريله جاپونيا وسائر آطه‌لر آره‌سنده بولنان بر چوق بوغازلر دخى درجهٔ ثانيه‌ده اهميتى حائزدرلر.

آسيا قطعه‌سنك سواحلى قارشيسنده وعلى الخصوص شرق طرفنده برچوق آطه‌لر واردر، كه بونلرك بعضيسى مستقل دولتلر تشكيل ايده‌جك قدر بيوكدر. شمالده يالكز «يكى سيبريا» ايله (ورانكل) آطه‌لرى ذكره شاياندر؛ شرق طرفنده (اوخوچق) دكيزينى بحر محيط كبيردن آيران (قوريله) آطه‌لرى، (سخالين) جزيره‌سى، جاپونيا دولتنى تشكيل ايدن يسو، نيپون، (سيقوق) و (كوسيو) جزاير كبيره‌سى، چين سواحلى قارشيسنده بولنان لوچو، ليوكيو، فورموزه وهاينان آطه‌لرى؛ جنوب طرفنده دخى (نيقوبار)، آندامان، مالديب ولاكديب تسميه اولنان درت طاقم كوچك آطه‌لرله سرنديب جزيره‌سى بولنيور. آسيانك جنوب شرقيسنده برقاچ جسيم آطه‌لرله برچوق جزاير صغيره واردر، كه كرك اراضى واحوال طبيعيه‌لرى وكرك اهاليلرينك جنس ولسان ومذهبلرى جهتيله آسيا قطعه‌سنه منسوب اولوب، بحق آسيا جزايرى (Archipel Asiatique) تسميه اولنمشلرسه‌ده، هر نصلسه جغرافيون بالاتفاق بونلرى (اوكيانيا) قطعه‌سنه ربط وجزاير بحر محيطدن عد ايتمشلردر. آسيانك غربنده دخى بحر سفيدده قبريس جزيره‌سيله (جزاير بحر سفيد) دنيلن ردوس، ساقز، مدللى، سيسام، استانكوى وسائر بر چوق كوچك آطه‌لر بولنيور.

احوال طبيعيه. — آسيا قطعه‌سى غربدن شرقه

متوازیاً اوزانان اوچ منطقه‌یه تقسیم اولنه بیلیر: برنجیسی شمال منطقه‌سیدر، که آلتون طاغ سلسله‌سندن بحر منجمد شمالی سواحلنه قدر ممتد اولان سیبریادن عبارت اولوب، میلی غایت آز ودوز برواسع اووه‌دن عبارتدر. بو قطعه اقالیم بارده‌دن اولمغله، هواسی زیاده‌سیله صوئوق واهالیسی آز اولوب، اکثریسی خیمه نشیندر، وچوللرده کزدیردکلری سوریلرله چکینیرلر؛ اك شمالده کیلرده بالیقله بسلنیرلر. ایکنجی منطقه آلتون طاغیله هیمالایه سلسله‌لری وبو ایکی سلسله‌نك حذاسنجه غربه طوغری اوزان طاغلر آره‌سنده اولوب، غرب طرفی اورال دکیزی حوضه‌سندن عبارت اولان ترکستان غربی، وشرق طرفی ترکستان شرقی ایله مغولستان ومانچوریادن عبارتدر، که آره‌لری کوه‌بلورله تفریق اولنمشدر. بو قطعه‌نك هواسی یازین غایت صیجاق وقیشین زیاده‌سیله صوئوق، وهمان هر طرفی قورو ویاغمورسز اولوب، خوارزم، بخارا، کاشغار کبی اسکیدن بری معمور بعض بلادی وارایسه‌ده، اکثر طرفلری کوجبه تاتار ومغول قبیله‌لرینه جولانکاه اولوب، اهالیسی پك آزدر. اوچنجی منطقه هیمالایه سلسله‌سیله بو سلسله‌نك حذاسی جنوبنده بولنان یرلردر، که آسیانك اك ایی هوالی، اك محصولدار، اك جمعیتلی واك متمدن ممالکنی جامعدر. بو ممالکدن اکثریسنك هواسی معتدل وبعضلرینك زیاده‌جه صیجاقدر.

تقسیمات. — آسیا قطعه‌سی وسعتجه آوروپانك درت بچق، وکثرت اهالیجه‌ده ایکی بچق مثلی قدر بیوك اولدیغی حالده یالکز ۱۷ دولته منقسمدر. آنجق دولتلرك حدود وتقسیماتی زمانله تبدل ایتدیکندن، تقسیمات جغرافیه دینلن وممالکك احوال طبیعیه‌سیله اهالیلرینك جنسیتنه کوره تقرر ایتمش اولان دیکر بر تقسیماته دخی رعایتله، ایکیسنی برابر ذکر ایتمك اقتضا ایدر. بو تقسیمه رعایةً آسیا قطعه‌سی ۲۰ مملکته منقسمدر.

	تقسیمات طبیعیه			تقسیمات سیاسیه
۱	سیبریا			(روسیه‌یه تابع)
۲	قامچاتقه			
۳	آمور حوضه‌سی			(روسیه‌یه تابع)
			۱	جاپون
			۲	قوره
۴	چین		۳	چین دولتی
۵	مانچوریا			
۶	مغولستان			
۷	تبت			
۸	ترکستان		۴	ترکستان مستقل (ختن، یارقند)
			—	ترکستان غربی (روسیه‌یه تابع)
			۵	بخارا خانلغی
			۶	خیوه خانلغی
			—	ترکمنلر مملکتی (روسیه‌یه تابع)
۹	قافقاسیا	کورجستان	—	(روسیه‌یه تابع)
		داغستان		
		چرکسستان		
		آبازه		
		منکرلیا		
۱۰	آناطولی		۷	دولت علیهٔ عثمانیه
۱۱	سوریه			
۱۲	جزیره			
۱۳	عراق عربی			
۱۴	عربستان		—	حجاز (دولت علیه‌یه تابع)
			—	یمن کذا
			۸	عمان
			۹	نجد
۱۵	ایران		۱۰	ایران
۱۶	افغانستان		۱۱	افغانستان
۱۷	بلوجستان		۱۲	بلوجستان
۱۸	هند		۱۳	ممالك مستقله
			—	انکلتره‌یه تابع ممالك
۱۹	هند چینی	برما	۱۳	مستقل برما
			—	انکلتره‌یه تابع برما
		سیام	۱۵	شیام
		قامبوج	۱۶	قامبوج
		قوشنشین	—	(فرانسه‌یه تابع)
		آنام	۱۷	آنام
		تونکین	—	(فرانسه‌یه تابع)

هوا، محصولات وحیوانات. — آسیا قطعه‌سی، وسعتی وارتفاعنك تخلفی جهتیله، کرهٔ ارضك هر هواسنی وهمان هر نوع محصولات وحیواناتنی جامعدر. جنوب طرفنده سوریه وعراقله عربستانده وایرانك برقسمنده وهندستانله هند چینیده هوا زیاده‌سیله صیجاق اولدیغی حالده، شمال وشمال شرقیده،

سیبریا ایله آمور حوضه‌سنده برودت صوك درجه‌یه قدر واصل اولور؛ آسیانك وسطنده‌كی طاغلرله مرتفع اووه‌لرك هواسی غایت شدت وبعض طرفلرنده پك قورودر؛ چین، تركستان، هندك بر قسمی، افغانستان، ایرانك شمال وشرق طرفی، آناطولی وسائر آسیای عثمانینك شمال قسمی ایسه ممالك معتدله‌دن اولوب، هوالری كوزلدر. جنوب طرفلرنده اهالینك باشلیجه تعیشی پرنجدن اولوب، بغدای ومصر بغدایی بینلر دخی واردر؛ شمال طرفنده‌كیلر ایسه باشلیجه آرپه وطاری ایله بسلنیرلر. جنوب طرفلرنده غایت لذیذ میوه‌لر وبعض طرفلرده یاقیجی بهارات انواعی حاصل اولور؛ شمال طرفنده ایسه اوروپانك شمالنده‌كی آغاجلر دخی مفقوددر. سیبریانك شمال شرقیسنده (رن) دنیلن كیك نوعی سائر كافهٔ حیوانات یتیه‌نك یرینی طوتار؛ برآز دها جنوبده تاتارلر، مغوللر وایرانیلرك برقسمی كلیتلی آتلر یتشدیررلر، كه بوحیوانك كثرتی كندیلرینی خیمه نشین اولوب كزمكه مجبور ایتمش، وكندیلرینه جنكاورلك وجهانكیرلك هوسنی ویرمشدر؛ آسیانك غرب طرفنده ینه آتلر یتیشدیریلیورسه‌ده، او قدر كثرتلی اولمیوب، دوه جنسی ممالك واقوام آره‌سنده بر واسطهٔ تجارتدر؛ جنوب طرفنده یعنی هند وهند چینیده ایسه فیل زراعت وتجارته بیوك خدمتلر ایتمكده‌در، ووقتیله بیوك محاربه‌لرده دخی فائده‌سی كورلمشدر؛ چین قطعهٔ واسعه‌سنك اكثر طرفلری بوحیوانلردن محروم ایسه‌ده، نهرلرنده طولاشان كلیتلی قایقلر واوفق كیلر نقلیاتی تسهیل ایدیور. آسیانك مرتفع اووه‌لرنده وشمالنده وجزیرة‌العربده آغاجلرك فقدانی اهالیی سوریلرینك محصولی اولان دری ویا كچه‌دن چركه یاپوب آلتنده یاتمغه مجبور ایتمش، وبو مسكنك خفیفلكی وقابلیت نقلی كوچبه حالنده یاشاملرینی تسهیل ایلشدر. جنوب طرفلرنده دخی آغاجلرك كثرتی اهالییه اخشابدن اولر یاپمق فكرینی ویرمشدر. مع هذا هندستان وهند چینیده طاشدن بعض جسیم معبدلر وسرایلر بولنیور. آسیای غربیده ایسه اسكیدن بری ابنیه‌ده طاش قوللانلقده‌در.

اهالی، ادیان. — آسیا قطعه‌سنك اهالیسی تقریباً ۸۰۰ ملیون اولدیغی حالده، بو قطعه‌نك هر طرفنه متساویاً تقسیم اولنمیوب، قسم كلیسی جنوب شرقی طرفنه بریكمشدر. آسیانك ثلثانی وسعتده اولان آسیای شمالی وآسیای وسطی یعنی سیبریا، مغولستان واورال حوضه‌سی آنجق ۲۰ ملیون، وآسیای غربی یعنی آسیای عثمانی، عربستان، ایران، افغانستان وبلوجستان قطعه‌لری نهایت ۴۰ ملیون اهالیی جامع اولدقلری حالده، نفس چینده (یعنی چین ممالكنك جنوب شرقیسنده)، جاپونیاده، هندستانده وهند چینیده ۷۵۰ ملیونه قریب اهالی بولنمقده‌در.

آسیا اهالیسی رنك وسیماجه ایكی بیوك قسمه منقسم اولوب، نبكاله كورفزندن بحر سیاهه قدر بر خط مستقیم مفروض چكدیكمز حالده، بو خطك شمال شرقیسنده قالان یرلرك اهالیسی مغول جنسنه، وبو خطك جنوب غربیسنده قالان یرلرك سكانی‌ده قافقاس جنسنه منسوبدرلر. لسانجه ونسبجه بو ایكی جنسك هر بری ایكی شعبه‌یه منقسمدر: مغول جنسنه منسوب اولانلردن شمال طرفنده بولنانلر یعنی بتون سیبریا، تركستان، مغولستان ومانچوریا اهالیسی اقوام تورانیه‌دن اولوب، السنهٔ تورانیه ایله متكلمدرلر؛ جنوب طرفنده بولنانلر یعنی تبت، چین وهند چینی اهالیسی ایسه السنهٔ بسیطه ایله متكلم اقوام ابتدائیه‌دندر. جاپونیانك شمالنده‌كی آطه‌لرده اغلب احتماله كوره بحر محیط كبیر جزایرندن كلمه (آینو) اسمنده بر قوم بولنیور، كه آسیانك سائر اقواميله هیچ بر مناسبتلری یوقدر. جاپونیالیلر دخی بونلردن ایسه‌لرده، چینلیلرك اخلاق ومدنیتنه تابع اولمشلردر. قافقاس جنسنه منسوب اولان جنوب غربی اهالیسنك‌ده برشعبه‌سی یعنی هند، افغانستان، بلوجستان، ایران، كردستان اهالیسی اقوام آریه‌دن اولوب، السنهٔ آریه ایله متكلم ولسان ونسبجه اوروپا اهالیسیله متحددرلر؛ جزیرة العرب وعراق وسوریه‌ده كیلر ایسه اقوام سامیه‌دن اولوب، السنهٔ سامیه‌دن اولان لسان عربی ایله متكلمدرلر. آناطولی قطعه‌سنده‌كی عثمانلیلر ایسه اقوام تورانیه ایله اقوام آریه‌نك امتزاج واختلاطندن متولد ممتاز بر جنس اولوب، سیماجه اقوام آریه‌یه مناسبتلری زیاده ایسه‌ده، لسانلری السنهٔ تورانیه‌دندر، كه بوده ام آریه‌دن اولان اقوام قدیمهٔ محكومه‌نك كثرت نفوسجه، وقوم حاكم تورانینك قوت ونفوذجه غلبه چالدیغنه دلالت ایدر.

آسیا قطعه‌سی كافهٔ ادیانك محل ظهوری اولمغله،

اهالیسی بر چوق دینلره منقسم ایسه‌ده، اك زیاده منتشر اولانلری اوچ دیندر: بونلرك برنجیسی دین اسلامدر، که بتون آسیای غربی ایله هندستانك اکثر طرفلرنده وهند چینی سواحلیله چینك جنوب غربی وشمال شرق طرفلرنده منتشر اولوب، بر کون بتون آسیانك دین مجردی اوله‌جغی، هر کونکی ترقیاتی دلالتیله، مأمولدر. آسیای غربیده مسلمانلرك آره‌منده پك جزئی مقدارده خرستیان ویهودیلر بولنیور. ایکنجی دین براهما دینیدر، که دین اسلامله قاریشیق اوله‌رق هندستانده بولنور. اوچنجیسی (بودا) دینیدر، که تیبت، مغولستان، مانچوریا، چین وهند چینی ایله جاپونده منتشر اولوب، آسیانك اکثر طرفلرینی قاپلامش واکثر اهالیسنی کندینه تابع ایتمشدر. سیبریانك شمالی طرفلریله هند چینینك بعض طاغلرنده دخی محللرینه مخصوص بعض ادیان غیر مشهوره واردر، که اکثریسی حیوانات وجماداته عبادتدن عبارتدر.

تاریخ. — آسیا اهالیسنك بر وجه مذکور منقسم بولندقلری درت شعبه‌دن شرق جنوبیده بولنانلر یعنی چینلیلرله هند چینی اهالیسی اسکیدن بری آیری یاشایوب، کندیلرینه مخصوص بر مدنیتلری وار ایدیسه‌ده، بعدیتلری وعدم اختلاطلری حسبیله، یقین وقتلره قدر بونلرك مدنیتندن ودها اول وجودلرندن بیله کیمسه‌نك خبری اولمامشیدی. آسیانك شمالنده‌کی اقوام تورانیه‌دن ایسه اسکیدن بری بعض عشیرتلر خیمه‌لرینی قالدیروب، خرکله‌لرینی اوکلرینه قاته‌رق، آسیانك غرب جنوبی واوروپانك شرق جهتلرینی غارت ایتمك اوزره، وقت وقت هجوم ایده کلمش اولدقلرندن، بونلر (اسکیت)، (تورانی)، (ترك) و(تاتار)ناملریله اسکیدن معلوم ایسه‌لرده، مملکتلری معلوم اولان امم قافقاس جنسنه منسوب اولان امم آریه ایله امم سامیه وبونلرك اوطانی اولان عربستان، سوریه، آناطولی، عراق، ایران وهند ممالکی ایدی.

«آریا» ماده‌سنده تفصیلاً بیان ایتدیکمز اوزره، بو ممالکك شمال شرقیسندن بر طاقم اقوام پك اسکی بر زمانلرده جنوب وغربه طوغری یایلمش، واوروپایی دخی قاپلامشلر ایسه‌ده، او وقتلرده بونلرك وطن اصلیلرندن کیندکلری یرلره کوتوردکلری مدنیت زراعتدن وبرده جسیم طاشلرله قبا بر نوع مسکن یاپمق صنعتندن عبارت ایدی. مؤخراً بو اقوامدن هند وایرانده توطن ایدنلرله اسکیدن عراق وسوریه‌ده بولنان امم سامیه ومصرك اهالئ قدیمه‌سی تدریجی تدریجی اولدقجه بر مدنیته نائل اولمشلردی، که بو مدنیتك‌ده اك اول هندده‌کی آریا قومنده ظهور ایدوب، بصره کورفزی وبحر احمر طریقلریله بابلستان ومصره سرایت ایتمش اولدیغی مظنوندر. ایران قطعه‌سی بابلستان ایله هند آره‌سنده بولنمق حسبیله بو مدنیتدن بهره‌مند اولدیغی کبی، جزیرة العربك جنوب طرفلرندن سوریه سواحلنه کله‌رك، صیدا وصور شهرلرنده تمکن ایتمش اولان فنیکه‌لیلر دخی تجارت وکمیجیلکله آسیانك مدنیتنی بحر سفیدك اکثر سواحل وجزایرینه نشر، واسکی یونان اهالیسنی‌ده ایقاظ ایتمشلردی. امم سامیه ایله هندلیلره نسبةً مدنیتده کری وآنجق سطوت وداراتده هپسندن ایلری اولان ایرانیلرك بتون آسیای غربی اوزرینه غلبه‌لری آسیا ومصر مدنیتنی منخسف ایتمکه باشلامش اولدیغی حالده، یونانده فنیکه‌لیلرك اکمش اولدقلری مدنیت تخمی امم آریه‌یه مخصوص اولان قابلیت واستعدادله برلشه‌رك، آسیا مدنیتلرینی فرسخ فرسخ کچمش، وبو وجهله مدنیت آسیادن اوروپایه انتقالله، یونان بتون عالمك مرکز مدنیتی حکمنی آلمشیدی. ماکدونیا حکمداری اسکندرك همان بتون آسیای غربیی ضبط ایتمسی، واسکندردن صکره سلفکیلرله بطلیموسیلرك حکومتی یونان مدنیتندن آزچوق آسیایی وعلی‌الخصوص مصری حصه‌مند ایتمکه، وآسیای غربینك احوال جغرافیه‌سی حقنده اسکی یونانیلرك معلوماتنی توسیع ایلمکه سبب اولمشیدی. اووقتلرده جغرافیا کتابلرنده چیندن دخی بحث اولنمغه باشلامش ایسه‌ده، بو مملکت واسعه‌نك همان یالکز اسمی معلوم اولوب، احوالی مجهول ایدی. مؤخراً روماليلر آسیای غربینك برقسمنی ضبط ایتمکله، اونلر دخی آسیا حقنده بر درجه‌یه‌قدر توسیع معلوماته خدمت ایتمشلردی. نهایت شمس منیر اسلامك طلوعی آسیا قطعه‌سنی یکیدن انوار مدنیتله تنویره باشلایوب، هجرت نبویه‌دن یاریم عصر کچر کچمز، انوار اسلامیه آسیا قطعه‌سنك او وقته قدر معلوم اولان اقطارینی کچوب، چین وسیبریا حدودینه طیاندی؛ وبر طرفدن غزاة مسلمین وبر طرفدن دخی تجار ومسافرین براً وبحراً آسیا حقنده‌کی معلوماتك توسعنه خدمت ایتمکله،

جغرافیون اسلامك آثارنده آسیایه دائر ویریلان معلو-
مات معلومات یونانیه‌یی جامع اولان بطلیوس جغرا-
فیاسنك ویردیكی معلوماتدن نسبت قبول ایتمز درجه‌ده
زیاده‌در. مدنیت اسلامیه ایچون بر مصیبت عظمی
اولان چنكیزك ظهوری وآسیانك همان كاملاً خونخوار
مغوللرك ادارهٔ وحشیانه‌سنه كچمسی دخی مصیبتدن
بیله استفاده‌یه چالیشان علمای اسلامك آسیا حقنده
توسیع معلومات ایتلرینه خدمت ایده‌رك، مغول
حكمدارلری معیت وخدمتلرنده چین ومغولستانه كیدن
علمای اسلام اورالرك احوالی حقنده‌كی معلوماتی تو-
سیعله، جغرافیا فننه یكیدن بیوك خدمتلر ایتمشلردر.
اوروپالیلر او وقت بر طرفدن اهل صلیب محاربه‌لریله
وبر طرفدن‌ده اهل اسلامه قارشی اتفاقلرینی آرزو
ایتدكلری مغول حكمدارلرینه كوندردكلری هیئت
سفارتلر معرفتیله آسیا حقنده برطاقم مشوش وخارق
عاده مصالرله ممزوج معلومات كسب ایتمشلردیسه‌ده،
علمای اسلامك معلومات جغرافیه‌سنی حاوی اولان
ابن حوقل، مسعودی، ادریسی وابو الفدا كبی اعاظم
جغرافیونك آثارینی آكلایه‌بیله‌جك ویا لسانلرینه ترجمه
ایده‌بیله‌جك درجه‌یه دها ایرمه‌مشلردی. نهایت (مار-
قوپولو) اسمنده بر وندیكلینك آسیانك اكثر طرفلرینه
وتا تبت وچینه قدر اولان سیاحتلری، ومؤخراً
(واسقو ده غامه) نام پورتكیزلی قپودانك، امید برو-
نی طولاشه‌رق، هندستان وهندچینی سواحلنی بحراً
طولاشمسی، ومتعاقباً پورتكیزلیلرك، اسپانیوللرك،
فلنكلیلرك وانكلیزلرك بحر محیط كبیر جزایر وسواحلنده
مستعمرات ایدنمه‌لریله، كرك بونلردن وكرك فرانسز
وروسیه‌لی بر چوق سیاحلرك وسفارت هیئتلرینك
چینك ایچنه وآسیانك هر طرفنه دخوللری، انكلتره
ایله روسیه‌نك آسیاده‌كی فتوحاتی وبرطرفدن‌ده جغرا-
فیا وتاریخه متعلق اولان آثار اسلامیه‌نك اوروپا
لسانلرینه ترجمه اولنمسی آسیا قطعه‌سی حقنده‌كی معلو-
ماتی اكمال ایتمش واتمكده‌در.

محضاً آسیانك احوال جغرافیه وتاریخیه‌سیله آسیا
اممنك السنه وادبیاتی حقنده توسیع معلومات ایتمك
مقصدیله بر عصردن بری پارسده، لوندره‌ده، بر-
لینده، ویانه‌ده، پطرسبورغده، نویورقده، كلكته‌ده،
بمبایده، واوروپانك سائر مركز معارف اولان بعض
شهرلرنده مخصوص جمعیتلر تأسیس اولنمشدر؛ وبو
جمعیتلری تشكیل ایدن علما طرفندن بو قبیلدن معلوماتی
حاوی موقوت رساله‌لر ومخصوص كتابلر نشر، وبر
چوق آثار شرقیه عیناً طبع واوروپا لسانلرینه ترجمه
اولنمقده‌در. بو مساعئ مشكوره سایه‌سنده آسیاده
الآن موجود اولان امم والسنه حقنده آوروپالیلرك،
معلوماتی پك زیاده ایلریلش اولدقدن بشقه، آثوریلر
بابلیلر، فنیكه‌لیلر كبی امم منقرضه‌نك دخی، بعض آثار
باقیه‌لرینه استناداً، تاریخ ولسانلری احیا اونمشدر.
ازان جمله آثور وفنیكه وزند لسانلری بسبتون اونو-
دیلوب، غائب اولمشیكن، بومساعئ طاقتفرسا قوتیله
میدانه كتیرلمشلردر.

آسیاغو { (Asiago) ایتالیانك شمال شرقیسنده
وندیك خطه‌سنك (ویچنچه) ایالتنده
و (ورونه) شهرینك ٦٥ كیلومتره شمال شرقیسنده
واقع بر قصبه اولوب، ٥٤٣٣ اهالیسیله حصیر
شاپقه فابریقه‌لری واردر. اهالیسی آلماندر.

آسیاق { (Asiaks, Asyaks) سیبریانك
(اوبی) ایرماغی جوارنده ساكن بر
قومدر، كه (اوستیاق) دخی دینور.

آسیانتوس { (Asiantos) مكسیقه‌نك
(آغوآس قالیانتس) ایالتنده
قضا مركزی بر قصبه‌در، كه ٢٤١٤ متره ارتفاعی
اولان (آلتامیرا) نام منفرد طاغك اتكنده و ٢١٥٢
متره ارتفاعنده واقع اولوب، ایكی اوچ بیك اهالیسی
وكومش وباقیر معدنلری واردر.

آسیای صغیر { (Asie Mineure) آناطولی
شبه جزیره‌سنه ویریلن
اسمدر. «آسیای صغری» تعبیری غلط فاحشدر.
[«آناطولی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آسیای عثمانی { (Asie Turque) هر نه
قدر كه بو اسمك دولت
عثمانیه‌نك آسیا قطعه‌سنده‌كی ممالكنك كافه‌سنی جامع
اولمسی لازم كلیرسه‌ده، حجاز ویمن ونجد قطعه‌لری
بربرلرندن آیری بولنوب، ذاتاً بونلر جغرافیاجه
(جزیرة العرب) ویا (عربستان) نامیله معروف اولان
قطعه‌نك اقسام طبیعیه‌سندن بولنغله، آسیای عثمانی
نامی اكثریا جزیرة العربك خارجنده اولان ممالك عثما-
نیه‌یه اطلاق اولنور.

آسیای عثمانی شمالاً روسیه‌نك النده بولنان قافقا-
سیه، قره دكیز ومرمره دكیزیله؛ غرباً آطه‌لر دكیزی

وآق دکیزله؛ جنوباً آق دکیز، جزیرةالعرب وبصره کورفزیله؛ شرقاً دخی ایران دولتیله محدود ومحاط اولوب، آناطولی، سوریه، جزیره، عراق وکردستان قطعه‌لرندن مرکبدر. آسیای عثمانینك مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۱۲۵۰۰۰۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۶ ملیوندر. بونلرك قسم اعظمی یعنی آناطولی قطعه‌سنك هر طرفیله، سوریه وجزیره وکردستانك شمال شرقی طرفلرنده بولنانلری ترك، وسوریه ایله جزیره وعراقك اهالیسی اکثریت اوزره عرب، وکردستان اهالیسی اکثریت اوزره کرد جنسیلرینه منسوبدر. بو تقسیم عمومی خارجنده اوله‌رق تا بغداده قدر ترکلر بولنوب، بغداد شهرینك لسان محلیسی بیله ترکجه اولدیغی کبی، کردلر دخی سوریه ده وآناطولینك شرق طرفلرنده‌ده بولنورلر. ارمنیلر ایسه باشلیجه کردستانك جهت شمالیه‌سنده، وان وبتلیس ولایتلرنده بولنوب، متفرق اوله‌رق آناطولینك هر طرفنده وباشلیجه قصبه‌لرده، ورومل ایسه یالکز آناطولینك سواحل غربیه‌سنده بولنیورلر. آنجق آناطولیده ساکن بولنان ارمنی ورومل دخی لسان ملیلرینی غائب ایدوب، ترکجه لسان مادرزادلری حکمنه کچمش اولدیغندن، یالکز مذهبجه آناطولینك ترکلرندن فرقلی قالمشلردر.

آسیای عثمانیی ترکیب ایدن قطعه‌لردن هر بری حقنده، صره‌سی کلنجه، معلومات کافیه ویریله‌جکی کبی، تقسیمات ملکیه‌سندن دخی ممالك عثمانیه ماده‌سنده بحث اولنه‌جغندن، شوراجقده یالکز آسیای عثمانینك، وعلی‌الخصوص آناطولی ایله سوریه وجزیره‌نك دنیانك اك کوزل یرلرندن اولدیغی، وهله آسیا قطعه‌سنده هواجه، محصولاتجه، منابع ثروتجه وهر جهتجه مثلی اولمدیغی، وازمنهٔ قدیمه‌ده مدنیتنه نائل اولمش اولان بونجه امم ودولك وطنلرینی حاوی بولندیغی بیانله اکتفا ایدرز. [«عثمانیه» ماده‌سنه مراجعت.]

آسیای وسطی (Asie Centrale) [«اوسط»ك مؤنثی اوله‌رق واو مضمومه والف مقصوره ایله وسطی قرائتی غلط فاحشدر.] اسمندن دخی آکلاشلدیغی اوزره، آسیانك اورته‌سنده بولنان بر قطعهٔ واسعه در، که جنوباً ایران وهند ایله، شرق جنوبی طرفندن چینله، شرق شمالی طرفندن روسیه‌نك آمور قطعه‌سیله، شمالاً سیبریا ایله وغرباً بحر حزرله محدود ومحاط اولوب، ایرانیلر وهندلیلر طرفندن اسکیدن بری (توران) اسمیله تسمیه اولنه کلمشدر. بو قطعهٔ واسعه‌نك عرضی ۲۸° عرض شمالیدن ۵۵° عرض شمالی‌یه قدر ۲۸ درجه، وطولی ۵۰° طول شرقیدن ۱۳۲° طول شرقی‌یه قدر ۸۲ درجه، یعنی عرض اعظمی ۲۲۰۰، وطول اعظمی ۶۲۰۰ کیلومتره‌در. بو قطعه دنیانك اك یوکسك واك آلچق موقعلرینی حاوی اولوب، وسطی ۸۰۰۰ متره‌یه قدر ارتفاعی اولان غایت یوکسك طاغلرله بو طاغلرك اتکلرنده وآره‌لرنده بولنان مرتفع وادیلردن وسدلردن عبارتدر؛ شرق جنوبی طرفنده ینه اوچ درت بیك متره ارتفاعنده بر صره طاغلر بولنوب، بو ایکی مرتفع موقعك آره‌سنده اك آلچق یرلری حذای بحردن ۱۰۰۰ متره مرتفع اولان (غوبی) صحرای کبیری بولنیور؛ غرب طرفی ایسه صولری اورال کولیله بحر حزره دوکیلن بر آلچق حوضه‌در، که بونك اك آلچق محلی اولان بحر مذکورك سطحی حذای بحردن ۲۶ متره دها آلچقدر.

بو قطعه‌نك وسطنده اولان مرتفع یابانلرله مرعالق بایرلرده اسکیدن بری مغول قبیله‌لری خیمه‌لرینی قوروب، خرکله وسوریلرینی اوتلاتمقده‌درلر. شرق طرفی اسکانه دها الویریشلی اولمغله، اهالیسی اولان (مانچو) قومی جنسیتجه برادرلری حکمنده اولان مغوللرك بولندقلری بدویتدن بر درجه‌یه قدر قورتلوب، وطن ومسکن اتخاذ، وقصبه‌لر تأسیس ایتمشلر ایسه‌ده، ینه مانچو قومنك بر شعبه‌سی اولان (تونغوز) قومی شماله طوغری یاییلوب، سیبریاده بسبتون وحشی بر حالده یاشامقده، وآوجیلق وبالیقجیلقله تعیش ایتمکده‌در.

آسیای وسطینك اورته طرفنك جنوب جهتنده هیمالایه طاغلرینك اك مرتفع بایر ودره‌لرنده دخی تیبتلیلر ساکن بولنیورلر، که اسکیدن بری کندیلرینه مخصوص بر نوع حضریتده یاشامقده‌درلر. بوقطعه‌نك غرب طرفی ایسه (کوه‌بلور)له شرقی ترکستان وغربی ترکستانه منقسم اولوب، کرك مذکور طاغك اتکلری وکرك بحر حزره قدر ممتد اولان آلچق یرلر اسکیدن بری ترك اقوامیله مسکوندر. آسیای وسطینك اهالیسی اولان بو درت قومدن یالکز تیبتلیلرك چینلیلرله مناسبت وقرابت جنسیه‌لری واردر؛ ترکلرله مغوللر

ومانچولر ایسه اقوام تورانیه‌دن اولوب، بینلرنده سیماجه، لسانجه واطوار واخلاقجه پك چوق مشابهتلری واردر، وتاتار اسم مشترکیله دخی تسمیه اولنه‌کلمشلردر. ترکلرك وعلی‌الخصوص ترکمنلرك، امم آریه ایله اولان قربیت واختلاطلرندن طولایی، سیمالری بر آز دکیشوب، ایچلرندن بعضیسی عادتا اقوام آریه افرادینه مشابه ایسه‌لرده، لسانلری مغوللر وسائر تاتارلرله اولان اشتراك نسبیلرینی کوستریور. دولت چنکیزیه‌نك فتوحات واداره‌سی زماننده مغوللرك بر طرفدن ترکلرله وبر طرفدن دخی مانچولرله پك چوق قاریشمش اولدقلری، وازآن جمله قریم وقپچاق تاتارلرینك باشلیجه مغول جنسندن اولدقلری قابل انکار دکلدر.

بو قطعه هیچ بر وقت مدنیت ومعارف منبعی اولمامش ایسه‌ده، اوته‌دن بری اك مشهور حرب رجالنی یتیشدیروب، عالمه بر چوق جهانکیرلر ویرمشدر. اك اسکی زمانلرده بیله اقوام تورانیه ایکیده برده ایران وآثوریه وتا مصره قدر هجوملله ضبط ممالك وغارت ویغما ایده‌کلمش اولدقلری امم قدیمهٔ مذکوره‌نك تواریخیله مثبت اولدیغی کبی، اوروپا طرفلرینه هجوم وتجاوزلری دخی ملحوظدر. بعدالاسلام غزنویلر وسلجوقیلر کبی بیوك دولتلرك مؤسسلری توران ترکلرندن بولندقلری کبی، چنکیز وتیمورلنکك او چوللردن چیقوب، عالمی زیر وزبر ایتدکلری دخی خاطرلرده‌در. آسیای وسطینك یالکز غرب جنوبی جهتی یعنی بخارا، سمرقند وخوارزم جهتلری مدنیت اسلامیه‌نك دور ترقیسی زمانلرنده انوار معارفله تنویر اولنمش، ونیجه علما وادبانك وطنی بولنمشدر.

بو کونکی کونده بو قطعه‌نك قسم اعظمی چینك النده بولندیغی کبی، قالان قسمی دخی همان کاملاً روسیه‌نك ید ضبطنه کچمش، وبر طرفدن دخی هندستانده تقرر ایدن انکلتره جنوبدن بو قطعه‌یه اولاشمش اولدیغندن، روسیه ایله انکلتره‌نك اوراجه همحدود اولدقلرینی متعاقب بینلرنده تحدث ایده‌جك مناسبات مسئله‌سی بو قطعه‌یه بر اهمیت مخصوصه قزاندیریور.

بعض جغرافیون، وعلی‌الخصوص روسیه‌لیلر، آسیای وسطی اسمنی تبت ومغولستانه قدر توسیع ایتمیوب، بو اسمله یالکز ترکستان قطعه‌سنی تسمیه ایتمکده‌درلر. [« ترکستان، تیبت، مغولستان، مانچوریا » وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آسیرکار { (Acirgarh وانکلیزجه Aseer-gurh) هندستانك وسطلرنده (نیمار) ایالتنده و (خندوه) شهرینك ٤٧ کیلومتره جنوب غربیسنده استحکاماتیله مشهور بر قصبه‌در، که (صدپوره) سلسلهٔ جبالنده منفرد بر طاغك ذروه‌سنده، و ٢١° ٢٦′ عرض شمالی ایله ٧٤° طول شرقیده واقع اولوب، ٢٧٣١ اهالیسی واردر. هندستان تاریخنده بیوك بر اهمیتی واردر.

آسیسی { یاخود آسیسه (Assisi, Assise) ایتالیای وسطیده ملغا پاپا حکومت جسمانیه‌سی دائره‌سنده، (اومبریا) ایالتنك (فولینیو) قضاسنده و (پروسه) شهرینك ١٦ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه‌در، که (تیبر) نهری تابعلرندن (کاشو) چایی اوزرنده وغایت کوزل برموقعده واقع اولوب، ٣٣٠٠ اهالیسی واردر، وپسقپوسلق مرکزیدر. بو قصبه (فرانسسکن) تعبیر اولنان رهبان طریقنك پیری ومؤسسی اولان (سنت فرانسوآ) نك مسقط رأسی اولوب، مزاری دخی قصبه‌نك ایچنده بولنان مصنع بر کلیسانك ایچنده بولنغله، هر سنه تموز افرنجینك اواخرنده بر چوق زوار طوپلانیر، وبر بیوك پنایر دخی قوریلور. اسکی (اتروسق) قومندن قالمه بر صو یولی وعقل الهه‌سی (مینروه)یه مخصوص بر معبدك خرابه‌لری موجوددر. جوارنده کلیتلی بر معدن صویی واردر.

آسیلیانو { (Asigliano) ایتالیانك شمال غربیسنده (پیامونته) خطه‌سنك (نوواره) ایالتنده (ورچایل) قضاسنده و (ورچایل) شهرندن ١١ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بر قصبه اولوب، ٣٤٠٠ اهالیسی وپرنج محصولاتیله حیوانات تجارتی واردر.

آسیناروس { (Asinarus) سیچلیانك جنوب شرقی طرفنده الیوم (نوتو) دنیلن برکوچك نهرك اسم قدیمیدر، که زمان‌قدیمده آتنه‌لیلرك بو نهرك کنارنده وقوع بولمش مغلوبیتلریله مشهوردر.

آسیناره { (Asinara) ساردنیانك شمال غربی ساحلی قارشیسنده بر کوچك آطه

در، كه اك وسعتلى محلنك بويى ٢٠ واكى ١٠ كيلومتره اولوب، اسكى روماليلر زماننده وتا (پيسه) وجنوه محاربه‌لرينه قدر خيلى اهالى ايله مسكون بولنمش ايكن، بوكون اوستنده يالكز بر ايكى چفتلك ايله ٢٧٠ اهالى واردر.— قارشيسنده ساردنيا ساحلنده بولنان بركوچك كورفزه‌ده (آسيناره كورفزى) دينور. جوارنده پك چوق باليق بولنور، وبعضاً مرجان دخى چيقاريليير.

آسينت { (Assynt) اسقوچيانك (سوترلاند) سنجاغنده بر ناحيه‌در، كه (اوراچيليس) قويله (آسينت) كولى آره‌سنده بر شبه جزيره شكلنده اولوب، اسقوچيانك اك وحشى يرلرندندر، وطاغلرى دكيز قييسندن ديكنه يوكسلوب، ايچلرندن برى ٩٠٠ متره ارتفاعنده‌در. بو طاغلردن آقان صولرله كوللر وعلى‌الخصوص طولى ١١ وعرضى ١½ كيلومتره اولان (آسينت) كولى بو ناحيه‌يه شايان تماشا برمنظره قزانديريور. منبت اراضيسى اولميوب، اهاليسى چوبانلق وباليقچيلقله تعيش ايدرلر. بر قاچ قريه‌دن عبارت اولوب، ٣٠٠٠ اهاليسى، اسكى كلتلردن قالمه بعض آثارى وبراسكى سراى خرابه‌لرى واردر.

آسينى { (Assini) آفريقاى غربيده (كينه) مملكتنده بيوك بر نهردر، كه «آلتون ساحل» ايله «ديش ساحلى» آره‌سنده جريان ايدر، ومجراسى برطاقم قيالر وسرعتلى اينيشلرله سير سفائنه مسدوددر. فرانسه دولتى ١٨٤٣ تاريخ ميلاديسنده بونهرك منصبنى ضبط ايدوب، بر طاقم ابنيه تأسيس ايتمشدر.

آسينيبوآن { (Assiniboine) آمريقاى شماليده دومينيون مملكتنك «غربى قناده» و (مونتيابه) ايالتلرنده بر نهردر، كه بر طاقم آنجق تپه‌لردن نبعانله، ابتدا شمالدن جنوبه آقار، بعده شرقه طوغرى دونوب، (آسينيبوآن) اقوام وحشيه‌سنك چايرلرندن وصكره برطاقم قوملق يرلردن كچدكدن صكره، «يانمش اودون» اقواميله وقناده‌ليلرله مسكون منبت يرلرى اروا ايده‌رك، صول ساحلندن «شمالى قزيل ايرماغه» دوكيلور. بو نهره (استونى ريور) يعنى «طاشلى چاى» دخى ديرلر. مجراسى پك طولاشيقلى وخيلى اوزون ايسه‌ده، صويى نسبةً آز اولوب، سير سفائنه صالح دكلدر.

آسينيبوآن { (Assiniboines) آمريقاى شماليه لينك اهالئ قديمهٔ اصليه‌سندن اولان (سيو) قومنك شعباتندن بر قومدر، كه (دومينيون) مملكتنك غربى قناده و (هودسون) قويى طرفلرنده بولنورلر. كنديلرنجه قوملرينك اسمى (پوآتاق) اولوب، «طاغ پوآتاقلرى» معناسيله (آسينى پوآتاق) دخى تسميه اولنورلر، كه بونى فرانسز سياحلرى (آسينيبوآن) صورتنده تحريف ايتمشلردر. بونلردن طاغلرده واورمانلرده طولاشانلرى پك وحشى ايسه‌لرده او قدر مضر دكلدر، وكنديلرى غايت ضعيف ومسكين آدملردر. اووه‌لرده وچايرلرده بولنانلرى ايسه تندرست وقوى اولوب، غايت خونخوار ويغماكردرلر. بونلر سائر اقوام وحشيه ايله دائماً مقاتله‌ده بولندقلرى كبى، حدودلرنده بولندقلرى ممالك مجتمعه‌دن (مونتانه) و (داقوته) جمهوريتلرينه دخى كيروب، يغماكرلك ايدرلر. بو قوم پك قليل‌المقدار اولوب، بر ايكى بيككدن زياده نفوسلرى اولمديغى مظنوندر.

آسينيه { (Assinie) آفريقاى غربيده (كينه) ساحلنده (آسينى) نهرينك منصبى جوارلرينه ويريلن اسمدر.

آسيون غابر { (Asion-Gaber) جزيرة العربده حجازك شمالنده (عقبه) كورفزينك ساحل شرقيسنده بولنمش بر اسكى شهردر.

آسيه { حضرت موسايى نيلدن آلوب، بيوتن وحمايه ومحافظه ايدن قادينك اسميدر، كه تواريخ اسلاميه‌يه كوره فرعونك زوجه‌سى ايدى؛ آنجق توراتده بو قادينك فرعونك زوجه‌سى اولديغى مذكور دكلدر.

آش { (Asch) آوستريا ومجارستان دولتنك بوهميا يعنى چهستان قطعه‌سنده (اكر) شهرينك ٢٤ كيلومتره شمال غربيسنده، (البه) ايرماغنك حوضه‌سنده (ساله) نهرينك تابعلرندن (الستر) چاينك اوستنده بر شهردر، كه قضا مركزى اولوب، ٩٤٠٥ اهاليسى، خيلى صنايع وتجارتى وعلى‌الخصوص چوخه وبز معمولاتى واردر.

آش { (Asch) فلنكك ١٦ نجى عصر ميلادى رساملرندن بابا اوغل ايكى كشيدر، كه مواقع تصويرنده‌كى مهارتلريله مشهوردرلر.

آش { (Ash) انكلتره‌ده وممالك مجتمعه‌ده بو اسمله بر قاچ بيوك قريه واردر، كه اك بيوكلرى انكلتره‌نك جنوبنده (كنت) سنجاغنده و (ساندويچ) شهرينك ٥ كيلومتره شمالنده بولنانى اولوب، ٢١٠٦ اهاليسى وقربنده (رونوبيوم) شهر قديمنك روماليلر زماننده‌ن قالمه بعض آثار عتيقه‌سى بولنيور.

آشئا { (Ascea) ايتالياى جنوبيده (پرنچيپاتو چيتريوره) ايالتنك (والو دلا لوقانيا) قضاسنده وبو اسمله مسمى اولان شهرك ١٨ كيلومتره جنوب غربيسنده آق دكيز ساحلندن ٢ كيلومتره ايچريده واقع بر بيوك قريه اولوب، ٢١٧٠ اهاليسى واردر.

آشاخ { (Aschach) آوستريا ومجارستان دولتنك «يوقارى آوستريا» ايالتنده، (افرديننغ) قضاسنده وافرديننغ شهرينك ٨ كيلومتره شمال شرقيسنده، طونه‌نك ساحل يميننده بر بيوك قريه‌در، كه آوستريا وپروسيه دولتلرينه پك چوق رجال يتيشديرمش اولان (هاراخ) قونتلرى خاندانه مخصوص بر سرايله بر بيوك باغچه واورمانى و ١٤٦٠ اهاليسى واردر. — باويره‌ده دخى بو ناملا بر قريه وبر ناحيه واردر.

آشارد { فردريق شارل — Fr. Char.) (Achard) آلمانيا مشاهير كيمياگيوننده‌ن اولوب، ميلادك ١٧٤٥ تاريخنده برلينده طوغمش، و ١٨٢١ ده وفات ايتمشدر. (مارغراف) ك ١٧٤٧ ده كشف ايتمش اولديغى پنجار شكرينك استخراجنى برنجى دفعه اوله‌رق ١٧٩٦ ده آشارد تجربه ايده‌رك، اجراسنى تعميم ايتمشدر. عن اصل فرانسز ايدى.

آشارد { آمده — (Amédée Achard) فرانسه حكايه نويسانندن اولوب، ميلادك ١٨١٤ تاريخنده مارسلياده طوغمش، و ١٨٧٥ ده وفات ايتمشدر. بعض اكلنجه غزته‌لرينه محررلك ايتمش، وبر طاقم حكايه كتابلرى يازمشدر.

آشاس { (Achas) اسپانيانك شمال غربيسنده كائن غاليچه مملكتنك (پونتاودره) ايالتنده وپونتاودره شهرندن ٢٥ كيلومتره‌لك مسافه‌ده بر قصبه اولوب، ١٤٨٨ اهاليسى واردر.

آشافنبورغ { (Aschaffenbourg) باويره‌نك شمال غربيسنده «آشاغى فرانقونيا» ايالتنده قضا مركزى بر شهردر، كه (ماينه) نهرينك ساحل يميننده و (وورچبورغ) ك ٩٣ كيلومتره شمال غربيسنده، ″٢٨ ′٥٨ °٤٩ عرض شمالى ايله ″٢٦ ′٤٨ °٦ طول شرقيسنده واقع اولوب، ٩٢١٢ اهاليسى، بر اورمان مكتبيله ديكر بر چوق مكتبلرى، بر مكمل كتبخانه ايله بعض مواد فنيه‌يى جامع بر سرايى، دباغخانه‌لرى وكاغد وسائره فابريقه‌لرى واردر. (ماينه) نهرى واسطه‌سيله ايندريلن مواد تجاريه ايله كراسته‌لرك بر مخزنى حكمنده اولوب، جوارلرنده‌ده خيلى توتون واوزوم يتيشديريلير. اسكى بر شهر اولوب، روماليلر زماننده (آسقافه) ناميله شهرتى وار ايدى، وروماليلرك ممالكنى غير مطيع اولان جرمان اقوامندن محافظه ايچون چكلمش اولان ديوار بو شهره منتهى اولور ايدى. — قضاسى ٤٧١٩ مربع كيلومتره‌دن عبارت اولوب، ايكى ناحيه‌يه منقسم و ٤٠ دائره بلديه‌يى جامع اوله‌رق، ٣١ ١٥٠ اهاليسى واردر.

آشام { (Ascham) انكلتره علماسندن اولوب، ميلادك ١٥١٥ تاريخنده (يورقشير) شهرنده طوغمش، و ١٥٦٨ ده وفات ايتمشدر. ابتدا (قامبريج) دار الفنوننده رياضيه ولسان يونانى معلمى اولوب، بعده سكزنجى لويينك قيزى (اليسابته) نك مربيسى، وبربرينى متعاقب (ادوارد) ك، قراليچه (ماريه) نك و (اليسابته) نك لاتينجه كاتبى اولمشيدى. لاتينجه بعض اشعار وآثاريله انكليزجه بر ايكى تأليفى واردر.

آشانتى { (Achanti) آفريقاى غربيده (كينه) نك جنوبه متوجه اولان (آلتون ساحل) ك ايچ طرفلرنده بر قوم وبر مملكت اولوب، اكثر طرفلرى (فانتى) مملكتيله ساحلدن آيرلمشدر؛ چونكه هر نه قدر كه (فانتى) مملكتى دخى آشانتيدن معدود ايسه‌ده، بونى آشانتيلره قارشى انكلتره دولتى تحت حمايه‌سنه آلمشدر. بو مملكتك ايچ طرفلرى همان مجهول ايسه‌ده، شرقدن غربه (وولته) نهرندن (آسينى) نهرينه قدر، يعنى طول غربينك ٢ ايله ٦ درجه‌لرى آره‌سنده ممتد اولديغى متفق عليه، وشمالاً يعنى سودان طرفندن ايسه حدودى غير معيندر. مركزى اولان (قوماسى) شهرى، بعض سياحلرك رواياتنه كوره، ″٥٠ ′٣٤ °٦ عرض شماليله °٤

"۲۰ '۳۱ طول غربیده، وساحلك اك قریب محلندن تقریباً ۱۸۰ کیلومترەلك مسافەدە واقعدر. معلوم اولان طرفلری اورمانلق، صولی، منبت وکوزل یرلر اولوب، خدایی نابت بر چوق محصولاتلری اولدیغی کبی، ممالك حارەیە مخصوص هر نوع محصولاتە دخی استعدادلری واردر. ایکی حدودنده بولنان مذکور (وولته) ایله (آسینی) دن بشقه (پرا) واونك تابعی اولان (داه) نهرلریله منصبنده پورتکیزلیلر طرفندن (آنقوبره) تسمیه اولنان (تندا) کبی بیوك وبر چوق ده کوچك نهرلری واردر. مرکزی اولان (قوماسی) سودانك اك بیوك شهرلرندن اولوب، اون بش یکرمی بیك اهالیی جامع بر تجارتکاه اولدیغی کبی، ایکنجی درجەده برچوق قصبەلری‌ده واردر. اصل (آشانتی) دنیلن ملت حاکه یقین وقتلرده سودانك ایچندن کلوب مملکتی ضبط ایتمش جنکاور بر قومدر، که رئیسلری حکمدار اولمش، وآرقداشلرینك اخفادی دخی بر نوع نجابت وزادکانلق امتیازینی محافظه ایتمشلردر. حکمدارك ارادتی بونلرك وعسکر ضابطلرینك رأیی انضمامیله مشروطدر. دین اسلام سودانك ایچندن کلوب، آشانتی مملکتنه داخل اولمش وکوندن کونه ترقی ایتمکده بولنمش ایسەده، اهالینك بعض اعتقادات غریبهٔ قدیمەلرینی الآن احیا ایدەمەمشدر. مع هذا بو عادات مکروهەنك ازالەسنه جهد ایدر بعض منلالری ده واردر. آشانتی اهالیسی بر ملیون قدر تخمین اولنوب، سلاح طاشیەبیلەجك ارککلرینك جملەسی عسکر صایلدیغندن، ایکیوز بیك قدر عسکر چیقارەبیلیرلر، وجنکاور آدملر اولدقلرندن، ساحلده بعض مستعمراتی بولنان انکلترەیی دفعاتله اشغال ایتمشلردر. — بو مملکت حقنده بر قاچ سیاحتنامه یازلمش ایسه ده، اك ایسی انکلترە طرفندن (قوماسی)یە کوندرلمش اولان بر هیئت سفارتك رئیسی موسیو (بوودیج) طرفندن یازیلان سیاحتنامەدر، که فرانسزجەیەده ترجمه اولنمشدر.

آشانغو { (Achango) آفریقای غربیده خط استوا آلتنده بر قبیلەدر، که پورتکیزلیلرك (فرنانو واز) تسمیه ایتدکلری (اوغومه) نهری منصبنك ٤۰۰ کیلومترە شرقنده و(غابون) دنیلن فرانسه مستعمراتنك جنوب شرقیسنده، °۲ عرض جنوبیده واقع خطەده ساکندرلر.

آشانکی { (Achanghi) وانکلیزجه (Ashangee) حبشستانك شرق طرفلرنده (نکره) ایالتنده بر کولدر، که حبشستانك حدود شرقیەسنی تشکیل ایدن یوکسك طاغلرك اورتەسنده و ۲۵۰۰ مترە ارتفاعنده، '۳۵ °۱۲ عرض شمالی ایله '۱۷ °۳۷ طول شرقیده واقع اولوب، بویی تقریباً ۷ واکی ٤ کیلومترەدر.

آشَب { ایرانك شمال طرفنده (ری) خطەسنك (طالقان) جوارنده برناحیه اولوب، هواسی غایت صوئوق اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

آشِب { کردستانده حکاری جوارلرنده بیوك ومتین بر قلعه ایدی، که عمادالدین زنکی بن آق سنقر طرفندن هدم وتخریب اولنەرق، اونك یرینه (عمادیه) شهری بنا اولنمشدر. [«عمادیه» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آشبرغ { (Ascheberg) پروسیەنك غرب طرفنده کائن (وستفالیا) ایالتنده، (مویستر) سنجاغنك (لورینغهاوزن) قضاسنده وبو اسمله مسمی شهرك ۱۲ کیلومترە شرقنده، صولدن (امس) ه دوکیلن (امر) چایی اوزرنده واقع بر بیوك قریه اولوب، ۲۹۷۵ اهالیسی واردر. — پروسیەنك شمال طرفنده کائن (اشلسویغ هولستاین) ایالتنده، (کیل) سنجاغنك (پلون) قضاسنده دخی بو نامله بر قریه واردر، که مرکز قضانك ٦ کیلومترە جنوب غربیسنده و(پلون) کولنك غربی ساحلنده واقع اولوب، ۱۷۵۰ اهالیسی واردر.

آشبورتون { (Ashburton) انکلترەنك (دوون) سنجاغنده، (دارت) نهری ساحل یسارندن ½۱ کیلومترەلك مسافەده و(اکستر) شهرینك ۲۸ کیلومترە جنوب غربیسنده کائن بر قصبه اولوب، ۲۹۵۰ اهالیسی واردر. وقتیله مشهور عبا فابریقەلری وار ایدیسەده، شمدی اکثریسی بطالدر.

آشبورنه { (Ashbourne) انکلترەنك (دربی) سنجاغنده و(دربی) شهرینك ۱۱ کیلومترە شمال غربیسنده (همورە) نهرینك کوزل بر وادیسنده و(مانچستر) ك ٦۲ کیلومترە جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۲۰۸۳ اهالیسی، دانتله، باصمه، بز، دمیر فابریقەلری وپینیر محصولاتی واردر.

آشبورنهام { (Ashburnham) آوستراليا - نك شرق طرفنده كائن « جنوبى يكى والس» خطه‌سنك بر سنجاغيدر، كه جنوباً (موراى) ايرماغنه دوكيلن (لاشـلان) نهريله محدود اولوب، ٦٥٠٠ مربع كيلومتره وسعتنده اولان اراضيسى پك چوق سوريلر بسلر مرعالرله مستوردر.

آشبورنهام { (Ashburnham) آمريقاى شماليده (دومينيون) قطعهٔ واسعه‌سنك (قناده) خطه‌سنده، (اونتاريو) ايالتنك (پتربوروغ) قضاسنده و(پتربوروغ) شهرينك قارشيسنده اوله‌رق، (اوتونابه) نهرى كنارنده واقع بر قصبه‌در.

آشبورنهام { (Ashburnham) ممالك مجتمعه‌نك شمال شرقيده بولنان جاهيرندن (ماساچوست) جهوريتنك (وورچستر) سنجاغنده و(بوستون) شهرينك ۸۸ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع بر بيوك قريه اولوب، ۲۱۷۰ اهاليسى وقوندره وكبريت فابريقه‌لرى واردر.

آشبى دلا زوچ { (Ashby de-la-Zouch) انكلتره‌نك (ليچستر) سنجاغنده و(ليچستر) شهرينك ۲۷ كيلومتره شمال غربيسنده (ترنت) ايرماغنه دوكيلن (جيلويستاو) نهرى اوزرنده وكور معدننى حاوى بر موقعده واقع بر شهر اولوب، ۷۳۰۲ اهاليسى وتاقيه وچوراب كبى اورمه شيلرله شاپقه فابريقه‌لرى واردر. قربنده مشهور بر ايليجه، وجنوب طرفنـده مشهور بر قلعه‌نك خرابه‌لرى بولنيور، كه بو قلعه‌ده قراليچه (اليسابته) (ماريه استوآرت) ى حبس ايتمشيدى. قلعه ۱٦٤۸ تاريخ ميلاديسنده هدم اولنمشدر.

آشتابوله { (Ashtabula) ممالك مجتمعه‌نك جاهير شرقيه‌سندن (اوهيو) جهوريتنده بر قونتلق يعنى قضا ويا سنجاقدر، كه بو جهوريتك شمال شرقيسنده اولان كوشه‌سـندن عبارت اولوب، شمالاً (اريه) كوليله وشرقاً (پانسـلوانيا) جهوريتيله محدوددر. مساحهٔ سطحيه‌سى ۳۰۰۰ مربع كيلومتره‌دن عبـارت اولوب، اكثر طرفلرى واسع چايرلرله مستور، و۳۲۰۲۰ اهاليى جامعدر. مركزى ۸۹۰ اهاليى جامع اولان (جفرسون) قريه‌سى ايسه‌ده، اك مهم محلى (آشتابوله) اسكله‌سيدر.

آشتابوله { (Ashtabula) ممالك مجتمعه‌ده (اوهيو) جهوريتنك (آشتابوله) قضاسنده بر قصبه‌در، كه ينه بو نامله مسمى بر نهرك ساحل يسارنده ونهر مذكورك (اريه) كولنده اولان منصبنـدن ٥ كيلومتره يوقاريده واقع اولوب، تجارتكاه بر قصبه‌در، واسكله‌سـنه كولدن واپورلر آمدشد ايدرلر.

آشتكرم { (Achtagram) هندستانك جنوب طرفنده‌كى (ميسور) خطه‌سـنك مركب بولنديغى اوچ ايالتك برى اولوب، مسـاحهٔ سطحيـه‌سى ۱۹ ۲۱۲ مربع كيلومتره، واهـاليسى ۱ ٦۱۱ ٦۰٤ نفوسدر.

آشتوله { (Achtola) ونام ديكرله (سنكديب) بحر عمانده مكران سـاحلنك تقريباً ۲٤ كيلومتره آچيغنـده، ′٥ °۲٥ عرض شمالى ايله ′۲۲ °٦۱ طول شرقيده واقع بر ايصسز آطه‌در، كه بر نوع قپلومباغه ايله مملو اولمغله، عربلر كيلرله يناشه‌رق، بو قپلومباغه‌لرك قبوقلرينى اخذله، سرنديب وچينه قدر كوتوروب صاتارلر.

آشتون { (Ashton) انكلتره‌ده اوچ شهرله بر چوق قريه‌لرك اسميدر. شهرلرك اك بيوكى (آسـتون اوندرلينه under Lyne —) دنيلن شهردر، كه (لانقاستر) سنجـاغنده، (تامه) نهرينك سـاحل يسارنده و (مانچستر) ك ۸ كيلومتره شرقنده واقع اولوب، ۳۱ ۹۸٤ اهاليسى واردر. كوزل بر شهر اولوب، بر طاقم اسـكى ابنيه وآثارى وپاموق معمولاتنه متعلق پك چوق فابريقه‌لرى واردر. ميلادك ۱۸۰۱ تاريخنده آنجق آلتى يدى بيك اهاليسى وار ايكن، ۱۸٦۱ ده اهاليسى اوتوز بش بيكه بالغ اولمش ايسه‌ده، او وقتدن برى ينه تدنى‌يه باشلامشدر. —ايكنجيسى (آشتون اين ماكرفيلد in Mackerfield—) دنيلن قصبه‌در، كه ينه (لانقاستر) سنجاغنده و (نوتون) شهرينـك ۳ كيلومتره شمال غربيسـنده واقع اولوب، ۷٤٦٥ اهاليسى وپاموق معمولاتنه مخصوص فابريقـه‌لريله كور معدنلرى واردر. — اوچنجيسى (آشتون اوپون مرسى upon Mersye —) دنيلن قصـبه‌در، كه (چستر) سنجاغنـده، (مرسى) نهريله (بريجواتر) قنالنك محل تلاقيسى قربنده و (آلتينغهام) شهرينك ٥ كيلومتره شمالنده واقع اولوب، ۲۳٦۰ اهاليسى واردر.

آشته { (Ashta وانكليزجه Achta) هندستانك جهت غربيه‌سـنده كائن (مالـوه)

خطه‌سنده، (پریانی) نهرینك ساحل یمیننده و (اوجین) شهرینك ٥٩ کیلومتره شرق جنوبیسنده، ٢٢° عرض شمالی ایله ٢١′ ٧٤° طول شرقیده واقع بر قصبه وقلعه‌در. — هندستانده بو اسمله دها بر قاچ قصبه واردر، که بری (ستاره) ایالتنده (میراج) شهرندن ٣٦ کیلومتره‌لك مسافه‌ده، ٥٧′ ١٦° عرض شمالیده؛ — بری بمبای دائره‌سنك (شلاپور) ایالتنده نظام‌الملك الکاسی حدودینك قربنده و (پونه) شهرینك ١٨٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ٥٠′ ١٧° عرض شمالیده؛ — بری‌ده نظام‌الملك الکاسنده حیدرآبادك ٣٠٥ کیلومتره شمال غربیسنده، ٢٢′ ١٩° عرض شمالیده واقعدر.

آشتی (Achti) هندستانك وسطلرنده (کوندوانه) خطه‌سنك (ورده) ایالتنده و (ورده) شهرینك ٨٣ کیلومتره شمال غربیسنده، (صدپور) جبالنك جنوبی اتکنده قدیم بر شهر اولوب، ٥٢٢٤ اهالیسی وبر چوق ابنیه وآثار عتیقه‌سی واردر.

آشجی محمد پاشا سلطان احمد خان ثالث حضرتلرینك دور سلطنتلرنده، ١١١٤ تاریخنده، عبدالفتاح پاشانك وفاتی اوزرینه، قپودان دریا اولوب، ینه او سنه عزل، و ١١٢٥ ده ثانیاً نصب اولنه‌رق، سنهٔ مذکوره‌ده قپودانلقدن عزلله، مصر والیلکنه تعیین اولنمش؛ و ١١٢٧ ده مصرده وفات ایتمشدر.

آشدالاغ (Achdalagh) قافقاسیه‌ده اریوانك ٥٦ کیلومتره شمال غربیسنده (الاکز) طاغنك جنوبی اتکنده واقع بیوك وکوزل بر ارمنی قریه‌سیدر.

آشرسلبن (Aschersleben) پروسیه‌ده (ساقسه) ایالتنك (ماغدبورغ) سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (البه) ایرماغنك حوضه‌سنده (ساله) نهرینه دوکیلن (وبیر) چاینك تابعلرندن (آینه) نك اوزرنده وماغدبورغك ٥٢ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ١٦٧١٠ اهالیسی، معدن صولری وقاپلیجه‌لری، دباغخانه‌لری، ایپلیکخانه‌لری، ماکینه وچینی فابریقه‌لری واطرافنده بر طاقم قلعه‌لری واسکی سرایلری واردر.

آشفورد (Ashford) انکلتره‌نك (کنت) سنجاغنده، (استور) نهرینك ساحل یسارنده، (مدستونه) شهرینك ٢٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده ولوندره‌دن ٨٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بر شهر اولوب، ٨٤٥٨ اهالیسی واردر. — بو اسمله انکلتره‌ده بر قاچ بیوك قریه دخی بولنیور.

آشقر علی پاشا [هر نه قدر اصل املاسی بو اولملق لازم کلبرایسه‌ده، (ع) ایله یازیله کلدیکندن، «عشقر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آشقوپه (Aschkuppe) آلمانیاده (ووکلشکبیرکه) طاغیله (وستفالیا) طاغلری آره‌سنده ممتد اولان بر صره طاغلرك اك یوکسك ذروه‌سی اولوب، ٦٩٨ متره ارتفاعی واردر.

آشلاند (Ashland) ممالك مجتمعه‌نك جاهیر شرقیه‌سندن (پانسلوانیا) جمهوریتنك (شویلکیل) سنجاغنده، بر قاچ دمیر یول خطنك نقطهٔ تقاطع والتصاقنده و (پوچویل) ك ١٩ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٧١٠ اهالیسی، وکمور معدنلرینك کثرتی مناسبتیله، بر بیوك تجارتی واردر.

آشلاند (Ashland) ممالك مجتمعه‌نك (اوهیو) جمهوریتنده، (موسکینغوم) نهری وادیسنك یوقاری طرفنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٢٦٠٠ اهالیسی واردر. — ینه بو اسمله مسمی اولان قضاسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ١١٢٥ مربع کیلومتره اولوب، ٢١٩٣٠ اهالیسی وپك چوق اوت محصولاتی واردر.

آشلاند (Ashland) ممالك مجتمعه‌نك شمال شرقی طرفنده‌کی جماهیرندن (ویسونسن) جمهوریتنك بر قضاسیدر، که «یوکسك کول» ك جنوبی ساحلنده واقع اراضیسی قیالر، اورمانلر وکوللرله مستور اولوب، الآن ایشلنمه‌مش اولمغله، یالکز ٢٢٠ اهالیی جامعدر. دمیر معدنلری چوقدر. — ممالك مجتمعه‌ده بو نامله بر چوق قریه‌لر وموقعلر دها بولنیور.

آشلی (Ashley) ممالك مجتمعه‌نك جاهیر جنوبیه‌سندن (آرقانساس) جمهوریتنك بر قضاسیدر، که (لویزیانه) جمهوریتنك حدودنده واقع

اولوب، غرب طرفنده (سالینه) وشرق طرفنده (بار-تولومرو) نهرلری آقیور، وبوایکنجی نهرده واپورلر ایشلر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۵۰۵ مربع کیلومتره‌دن عبارت اولوب، اهالیسی ۱۸۷۰ تاریخنده ۸۰۴۰ کشیدن عبارت ایدی، که بونلرکده نصفی زنجیدر. توتون محصولاتی چوقدر.

آشمول (Ashmole) انکلتره‌نك آثار عتیقه ایله توغل ایدن علماسندن اولوب، میلادك ۱۶۱۷ تاریخنده (لیچفلد) شهرنده طوغمش، و۱۶۹۲ ده وفات ایتمشدر. برنجی شارل زماننده عسکرلك ایتمش، وبعض مأموریتلرده‌ده بولنمش، وبر طاقم اثرلر دخی یازمش ایسه‌ده، اصل شهرتنی موجب اولان شی (اوقسفورد) موزه‌خانه‌سنه براقش اولدیغی آثار عتیقه‌در، که کندیسنك اسمنه نسبتله آیریجه بر قسم تشکیل ایتمشدر.

آشِنا هند شاعرلرندن ایکی ذاتك مخلصیدر، که بری نواب ظفرخان احسانك اوغلی میرزا محمد طاهر اولوب، عنایت‌خان اسمیله معروفدر. هجرت نبویه‌نك ۱۰۷۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. اشعاری «کلیات آشنا» عنوانیله جمع اولنه‌رق شاه جهان وداراشکوه نام حکمدارلرك مدحنه دائر برطاقم قصیده‌لری‌ده جامعدر. — دیکرینك اسمی غیاث‌الدین اولوب، ۱۰۷۳ سنهٔ هجریه‌سنده ارتحال ایتمشدر.

آشنو (Acheneau) فرانسه‌نك «آشاغی لوآر» ایالتنده برکوچك نهردر، که (غران لیو) کولنك آیاغی حکمنده اولوب، لوآر نهرینه دوکیلور. مجراسی ۲۱ کیلومتره اولوب، سیر سفاینه صالحدر.

آشوآپموشوآن (Ashuapmoushouan) آمریقای شمالیده (دومینیون) مملکتنك (کبك) خطه‌سنده بربیوك نهر اولوب، (ساکنای) ایرماغنك باشلیجه شعبه‌سیدر. [«شاموشوآن» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آشوب مازندران شعراسندن ملا حسین اسمنده برذاتك مخلصیدر، که هندستانه رحلت ایدوب، ظفرخانله عقد رابطهٔ دوستی ایتمشیدی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سبزه ازمژکان من سامان شادابی کرفت
نرکس ازچشم ترم تعلیم بیخوابی کرفت
نقد اشکمرا بزور از مردم چشمم ربود
کرد او کردم که باج از مردم آبی کرفت

آشوب همدانلی برشاعرخوشطبع وخوشبیان ایدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

هر داغ زیر پنبه شهیدیست درکفن
صحرای محشرست سراپای سینه ام

آشوب هندستانك اوده خطه‌سنده شجاع الدوله واوغلی آصف‌الدوله زمانلرنده یاشامش برشاعردر، که اسمی محمد بخش اولوب، هندستانده متداول دیوانی واردر.

آشوبی هندستان شعراسندن ومشاهیر خطاطیندن برذات اولوب، نستعلیق خطنده ید طولی صاحبی ایدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ابرست وهوا معتدل از شبنم صبحست
امروز هوا نیست‌که تا شب دم صبحست

آشودی سیواس ولایت وسنجاغنك دارنده قضاسنده بر ناحیه‌در. تفصیلات احوالنه دسترس اولنه‌مدی.

آشول (Ashwell) انکلتره‌نك (هرتفورد) قضاسنده، (بالدوم) شهرینك ۵ کیلومتره شمال شرقیسنده، (قام) نهرینه دوکیلن (ره) چاینك منابعی قربنده بربیوك قریه اولوب، ۱۵۷۵ اهالیسی وقربنده رومالیلرك زماندن قالمه آثار عتیقه‌سی واردر.

آشوور (Ashover) انکلتره‌نك (دربی) سنجاغنده و(دربی) شهرینك ۲۵ کیلومتره شمالنده، (دروانت) نهرینه دوکیلن (آمبر) چایی اوزرنده برقصبه اولوب، ۲۱۷۰ اهالیسی ودانتله وچوراب کبی معمولات فابریقه‌لری واردر.

آشویله (Ashville) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر جنوبیه‌سندن (آلابامه) جمهوریتنك برقصبه‌سیدر، که (سنت قلر) قضاسنك مرکزی اولوب، (آلابامه) نهرینه منصب اولان (قوسه) نهری تابعلرندن بری اوزرنده و(مونتغومری) شهرینك ۱۹۳ کیلومتره شمالنده واقع و۹۲۰ اهالیی جامعدر. قربنده کمور معدنی واردر.

آشه (Ashe) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر شرقیه‌سندن «شمالی قارولینه» جمهوریتنك برقضاسیدر، که جمهوریتك شمال غربی کوشه‌سنده واقع اولوب، شمالاً (ویرجنیا) وغرباً (تنسه) جمهوریتیله محدوددر. (آلغانی) سلسلهٔ جبالنك غربی ما-

لمسنده و(نوريور) نهرى واديسنك يوقارى طرفنده اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ١٧٢٨ مربع كيلومتره واهاليسى ٩٥٧٠ نفوسدر. مركزى يالكز ١٥٠ اهاليسى اولان (جفرسون) قريه‌سيدر.

آشى { حضرت داود نبينك پدرى اولمق اوزره قاموسده ذكر اولنمش ايسه‌ده، اصلى (يسى)در. [بو ماده‌يه مراجعت بيوريله.]

آشيانو { (Asciano) ايتاليای وسطيده طوسقانه خطه‌سنك (سيانه) ايالتنده و(سيانه) شهرينك ٣٦ كيلومتره جنوب شرقيسنده، بر تپه‌نك اتكنده و(اومبرونه) نهرى كنارنده بر قصبه اولوب، ٧٣٠٠ اهاليسى واردر. قصبه‌نك قربنده طوزلى وقاربونلى بر معدن صويى نبعان ايدر.

آشيد { آطنه ولايتنده قوزان سنجاغنك قارص قضاسنده بر قريه اولوب، جسيم بر قلعهٔ قديمه‌نك خرابه‌لرى اوزرنده مؤسسدر.

آشيده { ياخود عشيده (Achida) موصل جوارنده جبل طورده بولنور بر بيوك كرد عشيرتى اولديغى سياحيندن (موسيو) (اشلفلى) ذكر، وبو عشيرتك منقسم بولنديغى ١٧ قبيله‌يى تعداد ايتمشدر.

آشير { ياخود آشر. حضرت يعقوبك اولادينك سكزنجيسيدر، كه (لئا) نام زوجه‌سندن طوغمشدر.

آشيراس { (Achiras) آمريقای جنوبيده آرجنتينه جهوريتنك (ريو قوآرتو) ايالتنده، (قرطبه) سنجاغنده بر قصبه وقلعه‌در، كه (سيرا ده قوردووه) سلسلهٔ جبالنك منتهای جنوبنده بولنان بروادیده و(ريو قوراتو)دن (سان لويى)يه كيدن دمير يول خطى قربنده ٨٤٥ متره ارتفاعى اولان بر محلده واقعدر.

آشيره { ياخود عشيره (Achîra) آفريقای غربينك خط استوا آلتنده (اوغوبای) نهرينك جنوبنده بولنان اقوام زنجيه‌دن بر قومدر.

آشيغان { (Achigan) آمريقای شماليده (دومينيون) مملكتنك (كبك) خطه‌سنده بر نهردر، كه پك واسع ايسه‌ده، درين اولمديغى كبى، مجراسى‌ده پك مائل وجريانى سرعتلى اولديغندن، معبر سفائنه صالح دكلدر. (تربونه) و(آسومپسيون) قضالرينك صولرينى طوپلايه‌رق، ٦٠ كيلومتره‌لك مسافه جرياندن صكره، (اوتاوه) نهرينك تابعلرندن (آسومپسيون) چاينه دوكيلور.

آشيل { (Achille) آخيلاوس اسم يونانيسنك فرانسزلر عندنده كى صورت تلفظيدر.
[«آخيلاوس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آصرحدون { (Assar-Haddon) آثوريه حكمدارلرندن اولوب، پدرى سنحاريبدن صكره قبل الميلاد ٦٧٦ تاريخندن ٦٦٨ تاريخنه قدر نينوه‌ده حكومت سورمش؛ وبابلى دخى ضبط ايدوب، آثوريه‌نك بر ايالتى حكمنه قويمش ايسه‌ده، والى نصب ايتديكى (سئوسدوخيوس) ميلاددن ٦٦٨ سنه اول اعلان استقلال ايتمشيدى. آصرحدون بعده سوريه‌يى دخى ضبطله، يهودا حاكمى مناسى‌يى اسير ايتمش، وسامريه‌يه بر طاقم آثوريلر سوق واسكان ايلمشيدى. سامريلرك آثوريلرله اولان قرابت جنسيه‌لرى بوندن طولاييدر. آصرحدون آثور حكمدارلرينك اك بيوكلرندن اولوب، فتوحاتندن بشقه، نينوه وبابلده اخيراً آثار باقيه‌لرى كشف اولنان بر چوق ابنيهٔ جسيمه دخى بنا ايتديرمشدر.

آصف { بو نامله بنى اسرائيل تاريخنده بر قاچ ذات بولنيورسه‌ده، اك مشهورى تواريخ اسلاميه‌ده حضرت سليمانك وزيرى ومدبر ملكى كبى كوستريلن، وبناءً عليه حسن تدبير وحكيمانه ادارهٔ ملك ودولت خصوصنده ضرب مثل حكمنه كچن، ويهود تاريخلرنده حضرت داودك اصحابندن موسيقى شناسلق ونغمه‌پردازلقله مشهور اولان ذاتدر. زبورك مقاماتنه بسته‌لرى ترتيب وصورت تغنيسنى تعليم ايدن بو ذات اولمغله، كنديسندن صكره دخى بو وظيفه كندى نسلنه ارثاً انتقال ايتمشيدى.

آصف افندى { (السيد محمد امين —) هجرت نبويه‌نك ١٢٣٦ تاريخنده (آمد) شهرنده طوغوب، طفوليتنده پدريله برابر شامه هجرت، واوراده پدرندن وسائر استاذه‌دن عربى وفارسى ادبياتنى تحصيل ايله، ١٢٦٢ تاريخنده درسعادته ورود ايتمشدر. نحيف واديب بر شاعر اولوب، خيلى قصايد وغزليات سويلمش ايسه‌ده، دفتر اشعارى غائب اولمشدر. فطين تذكره‌سنده كوريلن بر غزل تا تمامى لطافت اشعارينه نمونه ايسه، حقنده پك‌ده ايى بر فكر حاصل ايتديره‌ميور.

آصف الدوله { هندستان نوابلرندن اولوب، نواب شجاع الدوله‌نك اوغلی
در. جود وکرم وکثرت خیرات ومبراتله مشهور محب علما بر ذات ایدی. هجرت نبویه‌نك ۱۱۸۸ تاریخنده فیض‌آبادده مسند امارته اوتوروب، بعده (لکهنو) شهرینی مقر امارت اتخاذ ایتمش، و۲۳ سنه امارت سوردکدن صکره، ۱۲۱۲ تاریخنده وفات ایدوب، (لکهنو) شهرنده (امام باره) نامیله تأسیس ایتمش اولدیغی بقعهٔ مبارکه‌ده دفن اولنمشدر. تاریخ وفاتیچون شو بیت سویلنمش، وسنك مزارینه یازلمشدر:

نقشبند کاف ونون بر تربت آصف نوشت
هاهنا روح وریحان وجنات النعیم

کندیسنك طبیعت شعریه‌سی اولوب، اردو وفارسی لسانده بعض اشعاری واردر. شو بیت زادهٔ طبعیدر:

کشتهٔ چشم توهر زخمی‌که بر اندام داشت
هم‌کفن هم کور وهم تابوت چون بادام داشت

آصف بك { (محمد امین —) هجرت نبویه‌نك ۱۲۱۲ تاریخنده درسعا-
دتده طوغوب، طریق علمیه انتسابله، مدانیه، قاز طاغی، بیله‌جك، خاصکوی وسائر قضالر نیابتلرنده بولندقدن صکره، ۱۲۴۸ تاریخنده مولویتله اسکداره حاکم، و۱۲۵۶ تاریخنده اوقاف همایون مفتشی نصب اولنمش؛ و۱۲۵۹ده ارتحال ایتمشدر. ترسانه امینی زاده دینمکله معروفدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، اشعاری لطیف ومعنیداردر. شو ایکی بیت بر غزلندن مأخوذدر:

بعدازین جمعیت خاطر بکا امر محال
کیم اسیر دام کیسوی پریشان اولدم آه
سنخ جوری جانمه کار ایلدی آصف بنم
نار عشق یار ایله سوزان وبریان اولدم آه

آصف جاه { [« نظام الملك » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آصف خان { هندستان حکمدارلرندن جهانکیر پادشاهك وزیری
ایدی. عن اصل اصفهانلی اولوب، میرغیاث الدین اصفهانینك برادرزاده‌سیدر، وپدرینك اسمی میرزا رفیع الزمان بن آقاملادر. کنج ایکن هندستانه رحلتله، عمی آنف الذکر غیاث الدینك وساطتیله اکبر شاهك حضورینه چیقوب، مشارالیهك توجهنی قزانمش، وجهانکیر پادشاهك زماننده قطع مراتبله، مسند وزارته دخی نائل اولدقدن صکره، هجرت نبویه‌نك ۱۰۲۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، خسرو وشیرین حکایهٔ مشهوره‌سنی پك لطیف صورتده نظم ایتمشدر.

آصفی { مشاهیر شعرادن اولوب، پدری خوا-
جه نعمة الله سلالهٔ تیموریه‌دن سلطان ابو سعیدك وزیر اعظمی بولنمغله، کندیسی سلطان مشارالیهك مقربلرندن اولمش؛ ومؤخراً سلطان حسین بایقرانك خدمتنه دخی واصل اولمشیدی. اشعاری بغایت لطیف ومعنیدار اولوب، مکمل دیوانی وبعض مثنویلری واردر. علی شیرنوائی تذکره‌سنده بوذاتك، اکثر شعراده عادت اولدیغی اوزره، احوال خصوصیه‌سنك غیر مطرد وپریشان اولدیغندن شکایت ایدیور. هجرت نبویه‌نك ۹۲۰ ویا ۹۲۶ تاریخنده هراتده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

بسی خودرا درآب دیده چون ماهی وطن دیدم
که تا قلاب زلفشرا بکام خویشتن دیدم

—

زبخت دردمی ومحتسب زدیر کذشت
رسیده بود بلایی ولی بخیر کذشت

—

من طور تجلی چه کنم بر لب بام آی
کوی توصرا طور وجمال تو تجلیست

روایته کوره آلت دوداغی یاریق ایدی. شو بیتی‌ده بوکا دلالت ایدیور:

تیغیست آبدار زبان تو آصفی
چاك لبت زتیزئ زبان توست

آصفی { سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن وخاقان مشارالیهك بنده وبنده‌زاده-
لرندندر. ذوق وعشرته مبتلا بر مرد قلندر مشرب ایدی. حلب شهرنده ارتحال ایتمشدر. لسان وافکاری آکلاشلق اوزره، شو ایکی بیتی ایراد اولندی:

کر بکا تخت سلیمانی ده ویرسه‌ك آصفی
بن کدای کوی یار اولدوغمی ویرمن سکا

—

برلواء اژدها پیکر چکوب هربار زلف
عسکر خال وخطه اولمشدر سردار زلف

آصفیه { یاخود اسفیه (Assafia) جزایرده نفس جزایر ایالتنده (وادئ جدی).
دوکیلن بر دره‌نك اوستنده واقع بر واحدر.

اصمق دره سی { شرق روم ایلی ولایت ممتازه سنده بر نهردر، که
اسامیه نك شمالنده شرقه طوغری اوزانان بالقان
شعبه سنك شرق طرفنده کی اتکندن نبعانله، ابتدا
شماله بعده شرق وشرق جنوبی یه طوغری آقه رق،
(قرن آباد) قصبه سندن غرباً یاریم ساعتلق مسافه یه
قدر کلدکدن صکره، جنوبه وبعده غربه طوغری
دونه رك، ومجراسنده صاغ وصولدن بر چوق دره لر
دخی اخذ ایده رك، (یانبولی) شهرینك اوست طرفنده
(طونجه) نهرینه دوکیلور. مجراسی تخمیناً ٥٠ کیلو-
متره قدردر.

اصمه آلتی { استانبولده مصر چارشوسی قپوسندن تحت القلعه یه قدر
ممتد اولان بر چارشیدر، که بعض محللرینك اوستی
آصمه ایله مستور اولدیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر.
باشلیجه کربد تجارینك محلی اولوب، صابون، پرنج،
زیتون یاغی کبی شیلرك صاتلدیغی چارشیدر. بر قاچ
خان دخی واردر.

اصمه لی مسجد { بك اوغلنده درت یول آغزینی تشکیل ایدن درت
سوقاغك بریدر، که تپه باشنك بر آز آلت طرفنه اینر.
بو سوقاغه بو نامی قزاندیران مسجددن وآصمه سندن
نشان یوقدر.

اصیل { طالوتك ذریتندن بر آدم اولدیغی بنی اسرائیل کتب مقدسه سنده مذکوردر.

آطال { آطالا وسائره. [« آتال » وسائره ماده لرینه مراجعت بیوریله.]

آطاله { (Attala) ممالك مجتمعه نك جماهیر شرقیه سندن (میسیسیپی) جمهوریتنك
بر قضاسیدر، که جمهوریتك وسطنده و(میسیسیپی)
ایرماغنه دوکیلن (بیغ بلاق) نهری کنارلرنده واقع
اولوب، مساحهٔ سطحیه سی ١٨١٤ مربع کیلومتره،
واهالیسی ١٤٤٨٠ کشیدر، که اکثریسی بیاض
وبر طاقمی زنجیدر. مرکزی ٥٨٠ اهالیلی جامع
اولان (قوشیوسقو) قریه سیدر. — فرانسه مشاهیر
ادباسندن شاتوبریانك « آطاله » اسمیله تحریر ایتمش
اولدیغی مشهور بر حکایه نك محل وقوع وجریانی
اولمق اوزره، تصور ایدلمش اولدیغندن، بو نامله
تسمیه اولنمشدر. بو حکایه عصرمزك سرافرازان
ادباسندن اکرم بك افندی طرفندن لسانمزه ترجمه
اولنمشدر.

آطالیه { [« آنطالیه » ماده سنه مراجعت بیوریله.]

آطرانوس { خداوندکار ولایتنده بروسه سنجاغنه ملحق بر قضادر، که
کشیش طاغنك جنوبنده واقع اولوب، (ادرناس)
ویا (آطرانوس) نهری وادیسنك آلت طرفندن
عبارت، وشمالاً نفس بروسه، شرقاً خرمنجق،
جنوباً سنجان، غرباً دخی کرماستی قضالریله محدود
ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه سی ٦٣٠٠ مربع کیلو-
متره، واهالیسی ٢٢٠٣٧ نفوس اولوب، همان
جمله سی اهل اسلامدر. قضاسی ١٠٧ قریه دن
مرکب اولوب، ١٠١ جامع و ١٠٨ مکتبی دخی
واردر. مرکز ولایتدن مرکز قضایه قدر ایکی
طریق اولوب، طاغ طریقیله ١٠ ساعتده کیدیلیر
ایسه ده، یول صرپ اولوب، یالکز استرله کیدیله-
بیلیر؛ دره بویندن کیدن طریقله ایسه ١٢ ساعتده
واریلیر، وآنجق بونك ده (قپوقیا) دنیلن بر بچق
ساعتلق قدر محلی صرپ وصعب المروردر. قضانك
اکثر محللری طاغلق ایسه ده، دره وبایرلرده خیلی
منبت یرلری دخی اولوب، حبوبات متنوعه، آفیون،
اوزوم، پلاموت وپاموق کبی محصولاتی واریك والما
کبی میوه لری واردر. قضانك شرق طرفلرنده تخمیناً
٩٠٠٢٠٠ دونم وسعتنده اورمانلر بولنوب، چام،
کورکن ومیشه آغاجلری چوق اولمغله، اهالینك
باشلیجه صنعتی کراسته جیلك اولوب، اکثریا نهر
واسطه سیله مرمره یه قدر کراسته ایندیررلر، وداخل
قضاده بولنان بش خزارده تخته یاروب، بروسه یه،
ومرمره ساحلنده کی روم ایلی قصبه لریله استانبوله
نقل وفروخت ایدرلر. قضانك سائر طرفلرنده دخی
اورمانلر چوقدر. اهالی کندی احتیاجلرینه کوره
ال دستکاهلریله شیاق وعبا دخی نسج ایدرلر. قضا-
نك شمال شرق طرفنده ایکی محلده کلیتلی قروم معدنی
بولنوب، بر مقداری صاحب امتیاز طرفندن نقل
واخراج اولنمقده در. کوکوردلی معدن صولری
ونافع ایلیجه لری دخی واردر. مرکزی نهرك ساحل
یسارنده بولنان (بکجه) قصبه سیدر. (اورخان کبیر)
و (مظلوملر) قریه لرنده برر مدرسه بولندیغی کبی،
(قران ایشقلر) قریه سی جوارنده شاهین بابانك، دده
قریه سنده شیخ سلام الدین بابانك و (سمرجی) قریه سی

جوارنده اوركيدن بابانك زيارتكاه انام اولان مرقد شريفلری بولنيور.

آطرانوس { آنف البيان قضانك ايچندن كچن نهردر. [« ادرناس » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آطلاس { (Atlas) يونان قديم اساطيرينه كوره، (ماوريتانيا) يعنی مغرب حكمداری اولوب، ابوالآلهه مشتری ايله (قليمنه) نك ازدواجندن تولد ايتمشيدی. وديگر بر روايته كوره (يافث) ك اوغلی ايدی. كنديسی (تيتان) لرك يعنی جنلرك مشتريتك عليهنده واقع اولان عصيانلرنده ذی مدخل اولديغيچون، مشتری طرفندن طاغه تحويل اولنەرق، سماواتی اوموزلری اوستنه طوتمغله مكلف اولمش. بو اعتقاد اسكی يونانيلرك آفريقادەكی آطلاس سلسلهٔ جبالنه دنيانك اك يوكسك طاغلری نظريله باقەلرندن نشأت ايتمشدر. (آطلانتيده) يعنی « آطلاسيات » ناميله مسمی و (هسپريده) يعنی « غربيات »، (هياده) يعنی « مطريات » و (پليياده) يعنی « ثريا » زمرەلرينه منقسم بر طاقم پريلركده باباسی زعم اولنور ايدی.

آطلاس { (Atlas) آفريقانك شمال غربيسنده مغرب ناميله معروف اولان ممالك واسعەده بر سلسلهٔ جبالدر. بو سلسله باشليجه ايكی قسمدن عبارت اولوب، غرب طرفنده اولان قسمی مغرب اقصاده يعنی فاس ومراكش دولتنده بحر محيط آطلاسی ساحلنده اولان (رأس نون) دن باشلايەرق، وغرب جنوبيدن شرق شمالی‌يه طوغری اوزانەرق، جزاير حدودی قربنه قدر واصل اولور، واوراده غرب شمالی‌يه طوغری سبته بوغازينه وطانجه اسكلەسنه قدر ممتد اولان بر قول صالار. بو قسم تماميله بر سلسله ديمكه شايان اولوب، صيرتی بر تقسيم مياه خطی تشكيل ايديور. ايكنجی قسم ايسه جزاير حدودندن ودها طوغريسی فاسك شرق طرفندن باشلايوب، آزيجق شماله ميل ايله شرقه طوغری اوزانەرق، تونسك اقصای شرق شمالیسی اولان (بون) برونه يعنی (رأس الدار) ه منتهی اولور. بو قسم پكده بر سلسله ديمكه شايان دكلدر؛ چونكه بر صيرت تشكيل ايتميوب، ١٥٠ كيلومتره وسعتنده مرتفع بر محل تشكيل ايديور، كه بو ارتفاع شمالاً (تل) دنيلن وساحله قدر اوزانان غايت كوزل ومنبت بر طاقم بايرلرله، وجنوباً صرپ اوچورومله ويا قورو وغير منبت بايرلرله تدريجاً تدنی ايديور. آطلاس سلسلەسنك بر اوجدن بر اوجه طولی تقريباً ٢٣٠٠ كيلومتره اولوب، بونك ١١٠٠ كيلومترەلكی فاس ومراكش دولتنده، ٩٠٠ كيلومترەلكی جزايرده و ٣٠٠ كيلومترەلكی دخی تونسدەدر. علم الارض نقطهٔ نظرندن باقيليرسه، بو سلسله تحت البحر سيچيليا طاغلريله ومسينه بوغازندن ايتاليانك (آپنينه) سلسلەسيله مربوط اولوب، (آلپ) طاغلرينه منسوبدر. آفريقانك شمال غربی طرفنه يعنی فاس، جزاير وتونسه اوروپانك اقطار جنوبيەسی هوا ومحصولاتنی قزانديرەرق، ممالك مذكورەيی آفريقانك سائر طرفلرندن هر وجهله تفريق ايدن آطلاس جباليدر.

آطلاس سلسلەسنك اك مرتفع محللری فاس ومراكش مملكتنده كائن وسط وغرب طرفلرنده اولوب، اورالرده دائمی صورتده قارله مستور اولان بعض ذروەلری ٣٥٠٠ وبلكه ٤٠٠٠ متره ارتفاعنده تخمين اولنمقدەدر. جزايردەكی ذروەلرينك اك يوكسكی اولان (شليه) ذروەسی ايسه آنجق ٢٣٢٨ متره ارتفاعندەدر. بو سلسله صيرتنك ساحلدن اك زياده تبعد ايتديكی محل دخی فاس مملكتيدر. بو سلسلهٔ جبالدن شماله طوغری آقان نهرلردن وادیٔ سوسه، تنسفت، ام الربيعه، ابو رقرق و (سبو) نهرلری بحر محيط اطلاسی‌يه، وملويه، تفنه، صبره، شليف، ايسر، ساحل، وادیٔ كبير، سيبوسه ومجرده نهرلری دخی آق دكيزه دوكيلور؛ جنوبه طوغری آقانلردن ايسه يالكز وادیٔ نون ايله ذرعه نهرلری بحر محيط آطلاسی‌يه قدر واصل اوله بيلوب، ديكرلری چوللرك قوملرنده قورور، وياخود بر طاقم طوزلی كوللره منتهی اولورلر، كه بونلرك اك بيوكلری مراكشده (وادیٔ زير)، (كيراو)، (صعوره)، وجزايرده (وادیٔ جدی) در.

آطلاس اسمی اسكی يونانيلر عندنده مستعمل اولوب، بربريلر بو اسمی بيلميورلر، وكرك بوكون ممالك مغربيهٔ مذكورەده وكرك قرون سالفەده يازلمش جغرافيون عرب آثارنده بو سلسله (درن) ياخود (درنه) اسميله معروفدر. بربر لساننده (درن) و(ادرار) ياخود

(اضرار) كلمسی طاغ دیمك اولدیغندن، احتمالكه اسكی یونانیلر بوكلمه‌یی تحریفله (آطلاس) صورتنه قومشلردر. بطلیوس بو سلسله‌یی «بیوك آطلاس» و «كوچك آطلاس» نامیله ایكی‌یه تقسیم ایتمك ایستمش ایسه‌ده، او وقتنه قدر مغرب ممالكی لایقیله كشف وتحقیق ایدلمه‌مش اولدیغندن، بو تقسیمده اصابت ایده‌مه‌مشدر. آوروپا جغرافیونی دخی بو سلسله‌نك جزایرده‌كی قسمنی شمالی وجنوبی‌یه تقسیم ایدوب، شمالی شعبه‌سنه «بیوك» وجنوبیسنه‌ده «كوچك» دیمك ایستمشلر ایسه‌ده، بو ایكی شعبه مرتفع بر دوزلكله مربوط اولدقلرندن، بو تقسیمه هیچ محل یوقدر.

آطلاس سلسله‌سنك فاس ومراكشده اولان قسمنك اكثر طرفلری یاز وقیش قارله مستور بولنغله، اتكلری وبو سلسله‌نك شمال غربیسنده قالان قطعه دنیانك اك كوزل هواسیله ممتازدر. جزایرده‌كی قسمنك ذروه‌لری ایسه یالكز قیشین قارله مستوردر. بو سلسله‌نك اتكلری اورمانلر ومرعالرله مستور اولوب، میشه، چام، فیستیق، كستانه، زیتون وسائره آغاجلری چوقدر وعلی الخصوص كستانه آغاجلری پك بویكسك اولور. اهالیسی اولان قبائل بربریه كلیتلی قیونلر بسلرلر. اورمانلرده آرسلان، صرتلان، فیلان، میمونلرك انواعی، طوموز وآیی حیوانلری دخی بولنور.

آطلاسی (بحر محیط — Océan Atlantique) كرهٔ ارضك قسم اعظمنی احاطه ایدن و«بحر محیط» تعبیر اولنان واسع دكیزلرك بریدر، كه یكی دنیا ایله اسكی دنیا آره‌سنده، یعنی آوروپا وآفریقا سواحل غربیه‌سیله آمریقانك سواحل شرقیه‌سی ماییننده واقع اولوب، بحر محیط شمالیدن بحر محیط جنوبی‌یه قدر ممتد اولور. بو اسم اسكی یونانیلر طرفندن، (اطلاس) طاغنه، ودها طوغریسی بو نامله اعتقاد ایتدكلری بر جن ایله اونك قیزلری زعم اولنان (اطلانتیده) یعنی «آطلاسیات» نام بریئره نسبتله، بو بحر محیط ودها طوغریسی اووقتلرده معلوملری اولان سبته بوغازی خارجنده‌كی قسمنه ویرلمشیدی. بو بحر محیطی اك اول كشف وبر چوق طرفلرینی سیر ایتمش اولان فنیكه‌لیلرك بوكا نه نام ویردكلری معلوممز دكلسه‌ده، مؤخراً بو بحر محیطك سواحلنه قدر توسیع ممالك ونشر كلمة الله ایدن اهل اسلام وعلمای عرب طرفندن (بحر الظلمات) تسمیه اولندیغنی بیلیرز. بو اسمله وجه تسمیه‌سی‌ده رنكنك قویو یشیل وطالغه وفرطونه‌لرینك مظلم اولمسندن، وبلكه‌ده شماله طوغری واقع اولان سیاحتلرنده كیتدكجه كوندوزلرك قیصالوب كیجه‌لرك اوزامسیله ظلماتك تزایدینی كورملرندن ایلری كلمشدر. هر حالده، بو اسم بو كونكی معلومات مكتسبهٔ جغرافیه ایله توافق ایده‌میه جكندن، (بحر محیط آطلاسی) تسمیه‌سی موافق حالدر.

حدود شمالیه وجنوبیه‌سی تماميله معین اولمیوب، هر نه قدر كه عمومیت اوزره منطقهٔ شمالیه‌دن منطقهٔ جنوبیه‌یه قدر ممتد اولدیغی سویلنه بیلیر سه‌ده، حقیقتده شمالاً منطقهٔ شمالیه‌یی چكوب، غروئلانده ونوروجیا سواحلنجه بحر منجمد شمالینك بوزلرینه قدر واصل اولدیغی حالده، جنوباً آمریقانك منتهای جنوبنده‌كی (هورن) برونیله آفریقانك اقصای جنوبنده اولان امید برونی آره‌سنه تمدید اولنان بر قوس موهومله محدود اولوب، بو خط موهومك جنوبنده قالان پارچه بحر محیط كبیردن معدوددر. بووجهله بحر محیط آطلاسی ٥٠° عرض جنوبیدن ٦٦° ٣٢′ عرض شمالیده واقع منطقهٔ شمالیه‌یه وبلكه ٧٠° عرض شمالی‌یه قدر ممتد اولوب، شمالدن جنوبه اولان بویی ١٢٠ درجه یعنی ١٣٣٣٥ كیلومتره‌در؛ شرقدن غربه اولان اكی ایسه غیر مساوی اولوب، اك وسعتلی محلی ٢٠° عرض شمالیده آفریقانك (سنغال) ساحلیله مكسیقه كورفزی آره‌سنده اوله‌رق، ٩٠٠٠ كیلومتره؛ واك طار محلی دخی ایسلانده آطه‌سنك اوستنده نوروج ایله غروئلاند آره‌سنده اولوب، یالكز ١٤٤٥ كیلومتره وسعتنده‌در؛ (هورن) برونیله امید برونی آره‌سنده اكی ٧٢٢٥، كینه كورفزیله برازیلیانك (سانو روق) برونی آره‌سنده ٣١٠٠، اسپانیانك قادیس اسكله‌سیله ممالك مجتمعه آره‌سنده ٧٢٢٥، (برست) ایله (نویورق) آره‌سنده ٥٥٥٠، نویورق ایله (لیورپول) آره‌سنده ٥٦٠٥ كیلومتره‌در.

خط استوا، ودها طوغریسی خط استوایی منحرفاً قطع ایتمك اوزره، شمالی كینه‌نك منتهای غربندن برازیلیانك (سانو روق) برونه قدر ممتد بر خط موهوم بو بحر محیطی «شمالی» و«جنوبی» اوله‌رق

ایکی قسمه آیریلور، که بو تقسیم مجرد اعتباری اولمیوب، طبیعیدر؛ چونکه بو ایکی قسم شکل وهیئتجه وبر چوق احوال طبیعیه‌جه بربرلرندن فرقلیدر. شمالی قسمنک کرک شرقاً وکرک غرباً بر چوق کیرنتی وچیقنتیلری، وبناءً علیه بر طاقم شبه جزیره، جزیره، بوغاز، کورفز ودکیزلری واردر. شبه جزیره‌لرینک باشلیجه‌لری آمریقاده لابرادور، یکی اسقوچیا، فلوریده، یوقاتان؛ اوروپاده اسقاندیناویا (یعنی اسوج ونوروج)، دانیمارقه، ایبریا (یعنی اسپانیا وپورتکیز) شبه جزیره‌لریدر. آطه‌لرینک باشلیجه‌لری انکلتره، ایرلانده، ایسلانده، غروئنلاند، ترنو، آنتیل جزایری وآفریقا سواحلی قارشیسنده‌کی مادره ایله آسور، قناریه ویشیل برون آطه‌لریدر. بحر محیط آطلاسینک قسم شمالیسندن آیریلان دکیز وکورفزلرک دخی باشلیجه‌لری بر طرفدن هودسون دکیزی، سنت لورن کورفزی، مکسیقه کورفزی، آنتیل آطه‌لری دکیزی؛ ودیکر طرفدن شمال دکیزی، بالطیق دکیزی وبوندن آیریلان بوتنیا وفینلانده کورفزلری، مانش دکیزی، غاسقونیه کورفزی، بحر سفید وبونک شعباتندن اولان آدریاتیق (یعنی وندیك کورفزی)، آطه‌لر دکیزی، مرمره، بحر سیاه، آزاق دکیزی. بحر محیط آطلاسینک جنوبی قسمی ایسه آفریقا وآمریقای جنوبینک دوز ساحللریله محاط اولوب، ذکره شایان شبه جزیره ودکیز وکورفزلری یوقدر؛ کینه کورفزی کورفز دنیله‌میه‌جك قدر واسع وآچیقدر، وجزایری بو کورفزده بولنان بر طاقم کوچك آطه‌لرله (سنت هلنه) کبی بحر محیطك اورته‌لرنده بولنان برقاچ پراکنده قیالردن عبارتدر. بحر محیط مذکورك شمالی قسمنه آفریقادن نیل، آوروپادن دون، طونه، پو، رون، تاج، لوآر، سینه، رین، البه، ویستوله، تامیسه؛ وآمریقادن میسیسیپی، اوره‌نوق، آمازون کبی بیوك نهرلر؛ وجنوبی قسمنه آفریقادن نیجر وقونغو، وآمریقادن سان فرانجسقو ایله لاپلاته نهرلری دوکیلور. بحر محیط آطلاسی جنوب طرفندن آچیق اولمغله، بحر منجمد جنوبی وبحر محیط کبیر ایله وبونك بر پارچه‌سی حکمنده اولان بحر محیط هندی ایله اختلاط ایتدیکی کبی، شمال طرفندن دخی ایکی طریق واسطه‌سیله بحر محیط شمالی ایله اختلاط ایدیور، که بو طریقلرك بری غروئنلاند ایله آمریقا آره‌سنده اولان (داویس) بوغازیله (بافن) دکیزندن و(اسمایت) بوغازندن، ودیکری غروئنلاند ایله نوروج آره‌سندن کچر. بو ایکی بوغازك برندن کیریلوب بهرنك بوغازندن چیقیله‌رق، بحر محیط آطلاسی ایله بحر محیط کبیر آره‌سنده شمالدن بر طریق آچلسی ایچون جهد اولنمش ایسه‌ده، بحر محیط شمالینک همان دائمی صورتده منجمد بولنمسندن طولایی، بو طریقك کشادی ممکن اوله‌مامشدر.

بحر محیط آطلاسی، آوروپایه قریبتی مناسبتیله، بیوکلکنه نسبةً، پك ایی معاینه وتحقیق اولنه‌رق، اکثر طرفلرینك عمقی وقعرینك حال وصورتی تعین ایتمشدر. درینلکی پك زیاده اولوب، جنوبی قسمنك بعض محللرنده ۱٤۰۸۲ متره‌لك عمق اولچلمش ایسه‌ده، بو اولچی طوغری اولدیغی حالده، براوچوروممه مصادف اوله‌جغی آکلاشیلیور؛ چونکه دکیزك دیبی دخی مکشوف قره‌لر کبی طاغلرله بایرلر واووه‌لر واوچورومه‌لردن عبارتدر؛ علی الخصوص آوروپا ایله آمریقا آره‌سنده °۵۰ عرض شمالینك آلت واوستنده مرتفع برصیرت بولندیغی تحقق ایتمشدر، که بو صیرت هر نه‌قدر ینه ایکی اوچ بیك متره درینلکنده صو ایله مستور ایسه‌ده، سائر طرفلرك درینلکیله مقایسه اولنجه، بر مرتفع طاغ حالنده اولدیغی تبین ایدر. بو طاغ شمالدن جنوبه طوغری ممتد اوله‌رق، بحر محیط مذکورك قعرینی ایکی حوضه‌یه تقسیم ایدر. اجرا اولنان اسقاندیللردن آکلاشلدیغنه کوره، اکثر محللرینك عمقی ٤۰۰۰ ایله ۱۰۰۰۰ متره آره‌سنده‌در.

مدوجزردن حاصل اولوب، دکیزلرك یالکز سواحله قریب محللرنده حس وفرق اولنان جزئی آقندیلردن بشقه بحر محیطلرده بر نوع کلی آقندی واردر، که دائمی الجریان اولوب، کمیجیلکده فوق العاده اهمیتی اولدیغی کبی، سواحلك وعلی العموم قره‌لرك هواسنه حکم ومدخلی اولدیغندن، جغرافیاجه اهمیتلری درکاردر؛ چونکه بو آقندیلر قطبلردن ویا خط استوادن کلدکلرینه کوره صووق ویا صیجاق اولوب، کچدکلری یرلری دخی آکا کوره تبرید ویا تسخین ایدرلر. بو آقندیلرك بر طاقی شمالدن جنوبه ویا جنوبدن شماله، وبر طاقی خط استوایه متوازیاً شرقدن غربه وغربدن شرقه کیدرلر. بحر محیط آطلاسیده بر قاچ آقندی اولوب، بری بحر منجمد شمالینك مدخلی حکمنده اولان (بافن) دکیزنده تشکلله، (دوایس) بو-

غازندن چیقـدقدن صـکره، ایکی‌یه آیریله‌رق، بری لابرادور وممالك مجتمعه‌نك سواحل غربیه‌سنك یانندن چکه‌رك مکسـیقه کورفزینه منتهی اولور؛ ودیکری غرونلاند سـواحلنی طولاشه‌رق ینه شماله طوغری چیقار. ایشـته آمریقای شمالی سـواحل شرقیه‌سیله غرونلانده هوانك، اقلیملرینك اقتضـاسندن زیاده، صوئوق اولمسی بو صـوئوق آقندینك تأثیراتندندر. ایکنجی آقندی مکسـیقه کورفزندن چیقوب، شمال شرقی‌یه طوغری کیدر؛ واوروپا سواحلی قارشیسنه کلنجه، ایکی قوله آیریلـوب، بر قولی انکلتره وایرلانده ایله نوروج سـواحلی بوینجـه تا (اسپیچبرغ) ویکی (زمبله) یه قدر چیقار؛ ودیکر قولی پورتکیز وآفریقانك سواحل غربیه‌سنه طوقنه‌رق، خط استوانك اوستندن غربه طوغری رجعتله ینه مکسیقه کورفزینـه دونر. بو آقندی (غولف اسـتریم) نامیـله معروفدر. اوچنجی آقندی ایکی صوئوق آقندیدن مرکبدر، که بونلرك بری جنوب غربیـدن کلوب، (هورن) برونی طولاشه‌رق، بحر محیط آطلاسی‌یه کیرر، ودیکری بحر منجمد جنوبیدن کلیر؛ بونلرك برلشمه‌سـندن حاصل اولان صـوئوق آقندی شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، امید برونـه واصل اولور، واورادن شرقه طوغری بر قـول صـالدقدن صـکره، آفریقای جنوبینك سواحل غربیه‌سی بوینجه کینه کورفزینه قدر چیقار، واورادن خط استوا بوینجه غربه طوغری کیده‌رك، وصوئوقدن صیجاغه تحول ایده‌رك، برازیلیانك (سانو روق) برونـه تقرب ایدنجه، مکسـیقه کورفزینه بر قول صالدقدن صکره، جنوبه طوغری دونر، وآفریقای جنوبی سواحلی بوینجه (هورن) برونه طوغری بر قول دها صالدقدن صکره، قسم کلیسی شرقه طوغری دونه‌رك، بحر محیط آطلاسینك قسم جنوبیسنده بر دور دائم اجرا ایدر.

بحر محیط آطلاسـینك ذکره شایان غریب بر حالی دها واردر، که اوده (غولف استریم) آقندیسـنك پورتکیز وآفریقا سـواحلنه قدر کیدوب‌ده تکرار مکسـیقه کورفزینه کلمسیله حاصل اولان بر دائرهٔ واسعه‌نك بر طاقم نباتات بحریه ایله مسـتور اولمسیدر. پورتکیزلیلرك «اوت دکیزی» معناسیله (سارغاسو) تسمیـه ایتمش اولدقلری وبزم (بحر الحشیش) تسمیـه ایده‌بیله‌جکمز بو دکیز آفریقا وپورتکیز سـواحلنك قارشیسنده‌کی (آسور) آطه‌لرندن آمریقانك (آنتیل) آطه‌لری قربنه، یعنی طول غربینك ۲۳ درجه‌سندن ۷۳ درجه‌سـنه، وعرض شمالینك ۲۷ درجه‌سندن ۳۸ درجه‌سـنه قدر ممتد اولور. آمریقانك کشفنه کیدن (قریستوف قولومب) ك آرقه‌داشلرینی دهشته دوچار ایدن بو اوتلر ارباب فنی دخی سبب وحقیقتلرینك کشـفندن عاجز براقشـدر. طبیعیونك کیمی بو اوتلرك آقندیلر واسطه‌سیله آقندی وحرکتدن مصون اولان بو محله کتیریلوب بریکدیکنی، وکیمی قعر بحردن قوپوب چیقدقلرینی التزام ایتمش ایسه‌ده، سطح بحرده تحصل ایدوب صویك اوستنده نشو ونما بولملری احتمالی دها قویدر؛ چونکه بو اوتلر قورو اولمیوب، دائما تازه‌در.

اسکی فنیکه‌لیلر سبته بوغازینی چکه‌رك، بحر محیط آطـلاسی‌یه چیقمش، وشمـالاً انکلتره ودانیمـارقه‌یه واسلانده اولمسی محتمل اولان (توله) جزیره‌سنه، وجنوباً دخی کینه کورفزینه قدر کیتمکه، وحتی امید برونی دخی طولاشـه‌رق آفریقانك دورینه، والحاصل بحر محیط مذکورك کافهٔ سواحل شرقیه‌سنی کورمکه موفق اولمشلر ایسه‌ده، زمان قدیمك انکلیزلری دنیله‌بیلن بو قوم غیورك انقراضندن صـکره، اسکی یونانلیلرله روما‌لیلر آنجق فنیکه‌لیلردن ایشیتدکلری نقصان ویلان یاکلیش بر طاقم روایاتی قید ایدوب، کندیلری بو بابده بر کشف وتجربه یوللرینه کیتمه‌مشلردر. عربلر ایسه (اشبونه) یعنی لیسبونه اسکله‌سنده سفائن تجهیزیله بحر ظلماته طالوب اجرای کشفیاته تصدی ایتمشلر ایسه‌ده، تشبثلری مثمر اوله‌مامش، وبو بحر حقنده‌کی معلومات قدیمه‌یه پك آز شـیلر علاوه ایتمشلردی. نهایت اون بشنجی عصر میلادی اواخرنده قریستوف قولومبك آمریقایی کشف ایتمسیله، اسپانیوللرك آمریقایه واقع سفرلری، و(واسقو دی غاما)نك یکیدن امید برونی کشفی اوزرینه پورتکیزلیلرك او طریقله کیدوب کلملری بحر محیط آطلاسی‌یی تمامیله معلوم بر حاله قویمش؛ وبو کون ایسه بو بحر محیطك هر طرفنه منتظم صورتده واپورلر آمد شـد ایتمکه باشلامش؛ وتحت البحر تلغرافلر تمدید اولنمشدر.

آطلاسیات { یاخود آطلانتیده‌لر (Atlanti-des) یونان قدیم اساطیرینه کوره، کویا سمـاواتی طوتان (آطـلاس) ك قیزلری اولمق اوزره، بر طاقم مفروض پریلر ایدی.

آطلاسیون { یاخود آطلانتلر (Atlantes) اسکی یونانیلر بو نامله آطلاس طاغلرنده یعنی مغربده بر قوم بولنمش اولدیغنه، وبو قومك، بر بیوك قوت ومدنیت کسب ایتمش ایکن، (تروغلودیت) لر طرفندن مغلوب اولوب، منقرض اولدقلرینه معتقد ایدیلر.

آطلاسیه { یاخود آطلانتیده (Atlantide) افلاطونك نقل ایتدیکی بر اعتقاد قدیمه کوره، کویا سبته بوغازینك خارجنده واسع برقطعه ویا بیوك برآطه ایدی، که کویا حرکت ارض ایله طوفاندن باتوب، اهالیسی اوروپا وآفریقایه هجومله، برچوق یرلر ضبط ایتمشلردی. بونك قناریه آطه‌لرندن ویاخود آمریقا قطعه‌سندن عبارت اولدیغی ظن اولنمش ایسه‌ده، اساطیرك ایجادی اوله‌رق موهوم بر یر اولمسی احتماله دها قریبدر.

آطلانته { (Atlanta) ممالك مجتمعه‌نك جنوب شرقی طرفنده بولنان جماهیرندن (کورجیه) جمهوریتنك مرکزی اولان برشهردر، که (آپالاشیقوله) نامیله مکسیقه کورفزینه دوکیلن (چاناهوچی) نهرینك ۱۲ کیلومتره قدر شرقنده مرتفع وهوادار بر اووه‌ده واقع اولوب، پك منتظم وتمیز واهمیت تجاریه‌یی حائزدر. بو شهر ۱۸۴۵ ده تأسیس اولنوب، ۱۸۷۰ تاریخنده ۱۷۰۰۰ اهالیسی وار ایدی. — ممالك مجتمعه‌نك وسطلرنده (ایلینوآ) جمهوریتنك (لوغان) قضاسنده دخی بو نامله بر بیوك قریه واردر، که (شیقاغو)دن (سنت لویی) یه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقع اولوب، حیوانات وحبوبات تجارتنك مرکزی حکمنده‌در، و ۲۲۴۰ اهالیسی واردر.

آطلانتیق { آطلانتیده، آطلانت [« آطلاسی، آطلاسیون، آطلاسیات وآطلاسیه » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آطلانتیق { (Atlantic) ممالك مجتمعه‌نك شمال شرقی طرفنده‌کی جمهوریتلرندن (نوجرسی) جمهوریتنك بر قضاسیدر، که بحر محیط آطلاسی کنارنده (غرت به) ایله (غرت اغ هاربور) کورفزلری آره‌سنده واقع اولمغله بو اسمله تسمیه اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۷۸۵ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ۱۸۷۰ ده ۱۴۵۹۰ کشی ایدی. مرکزی (میس لاندینغ) قریه‌سیدر. — بو اسمله ممالك مجتمعه‌ده برقاچ بیوجك قریه دخی واردر.

آطلانتیق { (Atlantique) [« آطلاسی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آطله { (Adala) آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغنه تابع صالحلی قضاسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، کدیز چاینك ساحل یمیننده وصالحلینك ۲۰ کیلومتره قدر شرق شمالیسنده بر اووه‌نك کنارنده واقعدر. جوارنده اسکی لیدیالیلردن قالمه بعض سرای وتیاترو خرابه‌لری بولنیور.

آطمه { معمورة العزیز ولایت وسنجاغنك عربکر قضاسنده بولنان برکوچك عشیرتدر، که آنجق ۶۰ قدر نفوسدن عبارتدر.

آطناس { (St Athanase) خرستیانلرك اك بیوك اعزه‌سندن اولوب، میلادك ۲۹۶ تاریخلرنده اسکندریه‌ده طوغمش، و۳۲۵ تاریخنده ازنیقده اجتماع ایدن مجلس عمومی روحانیده معلوماتیله کسب شهرت ایدوب، ۳۲۶ ده اسکندریه پطریقی اولمشیدی. (آریوس)ك مذهبنه شدیداً مخالفت ایتدیکندن، مذهب مذکوره تابع اولانلرك خصومتنه اوغرایوب، ۳۳۵ تاریخنده صورده اجتماع ایدن مجلس روحانی طرفندن پطریقلقدن عزل اولنمش ایسه‌ده، درت سنه صکره اجتماع ایدن روما مجلس روحانیسی طرفندن یکیدن نصب، وقسطنطینیه روم ایمپراطورلری طرفندن دفعاتله نفی ویکیدن اطلاق وپطریقلغه تعییناولنه‌رق، نهایت ۳۷۳ ده اسکندریه ده وفات ایتمشدر. کتب مقدسه‌یه بر تفسیر ایله (آریوس)ك مذهبی علیهنده بعض عقائد کتابلری وسائر تألیفات مذهبیه‌سی واردر. مایس افرنجینك ۲ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

آطنه { (Adana) آناطولی قطعه‌سنك جنوب شرقی طرفنده همنامی اولان ولایتك مرکزی بر شهر اولوب، (سیحان) نهرینك ساحل یمیننده، ساحل بحردن ۵۰ کیلومتره ایچریده و(طرسوس) شهرینك ۳۸ کیلومتره شرقنده، ۳۶° ۵۸′ ۸″ عرض شمالی ایله ۳۲° ۴۷′ ۵۰″ طول شرقیده واقعدر. تقریباً ۲۰۰۰۰ اهالیسی اولوب، آناطولینك اك ایشلك تجارتکاهلرندندر. اهالیسنك اکثریتی اسلام اولوب، ارمنیلری دخی چوقدر، بر مقدار روم اهالیسی‌ده واردر. شهر برایکی ساعتلق مسافه‌ده

باغ وباغچه‌لرله محاط، وسیحان نهری بوینجه شمالدن جنوبه طوغری اوزانمش بر مستطیل شکلنده‌در. سیحان نهری اوزرنده ٢١ کوزلی و ٣٠٠ متره‌یه قریب اوزون کوزل بر طاش کوپریسی واردر. اون جامع شریفی اولوب، اك بیوکلری رمضان اوغللرینك بنا ایتمش اولدقلری جامع کبیر ایله ینه اونلر طرفندن کلیسادن مع علاوه جامع شریفه تحویل ایدلمش اولان جامع عتیقدر. بر مکتب اعدادیسیله بر رشدیه‌سی و ١٥ قدر مدرسه‌سی، ٢ کتبخانه‌سی، بر اسکی ومتین بزستانی وبر قاچ اون وپاموق فابریقه‌سی واردر. شعرای عصرمزدن ضیا پاشا مرحومك مرقدی جامع کبیرك جوارنده‌در. شهرك ایچنده مذاهب مختلفه‌یه مخصوص ٨ کلیسا ایله بر قاچ ارمنی وپروتستان وجزویت مکتبلری‌ده واردر. روماليلر زماننده قالمه بر صو یولیله سائر بعض خرابه‌لر بولنیور. شهر چقور اووه دنیلن باصیق بر محلده بولنغله، یازین زیاده‌جه صیجاق اولوب، اهالینك اغنیاسی یایلالره کیتمکه مجبور اولورلرسه‌ده، قیشین هواسی معتدل وصاغلامدر. اسکی املاسی (آدنه) اولوب، اوراق رسمیه‌ده (ادرنه) ایله التباس وقوع بولدیغندن، رسماً (آطنه) املاسی قبول اولنمشدر.

آطنه { ولایتی. آطنه ولایتی آناطولی قطعه‌سنك سواحل جنوبیه‌سنك نصفنی یعنی شرق قسمنی حاوی اوله‌رق، جهت شرقیه‌سنده شماله طوغری خیلی امتداد ایله اناطولینك وسطلرینه‌قدر واصل اولور. بوولایت شرقاً حلب، شمالاً سیواس، انقره وقونیه، غرباً ینه قونیه ولایتلریله وجنوباً بحر سفیدله محدود ومحاط اولوب، قبریس جزیره‌سنك قارشیسنده بولنیور. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ٥٠٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ٣٥٠٠٠٠ نفوس راده‌لرنده‌در، که بونلرك آنجق بر خمسی ارمنی وملل سائره‌یه منسوب اولوب، اکثریتی اهل اسلام وترکدر. مرکزك ولایت جوارلرنده بر مقدار نصیری عرب وجبل برکتك شرق طرفلرنده کرد عشیرتلری بولنیور. ولایت آطنه، ایچ ایل، قوزان وجبل برکت ناملریله درت سنجاغه منقسم اولوب، مرکزلرله برابر ١٩ قضایی حاویدر. ولایتك قسم غربیسندن عبارت اولان ایچ ایل سنجاغی طاغلق بر یر اولدیغی کبی، ولایتك قسم شمالیسندن عبارت اولان قوزان سنجاغی دخی طاغلق اولوب، ایچ ایل وقوزان طاغلری مشهوردر. اورته‌ده قالان آطنه سنجاغی قونیه ولایتندن حدودینی آیران بلغار طاغنك اتکلریله چقور اووه‌دن، وجبل برکت لواسی دخی بین العوام (کاور طاغی) دنیلن وشمالدن جنوبه طوغری سنجاغنك اورته‌سندن کچن جبل برکتله اونك اتکلرندن عبارتدر. بو وجهله ولایتك اکثر طرفلری طاغلق اولوب، چقور اووه ایسه اطراف ثلثه‌سی بو طاغلرله محاط ویالکز جنوب طرفی دکیزه قدر آچیق واسع بر اووه‌در، که (سیحان) و (جیحان) کبی شمالدن کلن ایکی بیوك نهر بو اووه‌نك ایچندن کچرلر. چقور اووه دنیانك اك کوزل اراضیسندن معدود اولوب، غایت منبت ایسه‌ده، چه فائده که یالکز لدوس روزکارینه آچیق اولوب، زیاده صیجاق اولدیغندن، ونهرلرك طاشمه‌سیله حاصل اولان بطاقلقلردن یازین هواسی پك صیتمه‌لی اولدیغندن، اهالی وعمله طیانه‌میور، وبناءً علیه اکثر طرفلری بطال قالیور. بونکله برابر آطنه ولایتی آناطولینك اك حاصلاتلی ولایاتندن اولوب، کلیتلی بغدای، آرپه، پاموق، پرنج، سوسام، کتن تخمی، شکر قامشی، توتون وسائره حاصلاتی ویرر. هر نوع میوه‌لری دخی چوق اولوب، اوزومندن شراب حاصلاتی دخی واردر. طاغلرنده اورمانلر چوق اولوب، چام، آردیج، میشه، شمشاد کبی آغاجلری چوقدر، وکسیلن کراسته‌دن خیلی اخراجات اولدیغی کبی، قطران ولدین دخی چیقاریلیر. ایچ ایل طاغلرنده وجبل برکتك بعض طرفلرنده کلیتلی یبان زیتون آغاجلری بولنیور. معدنلری دخی چوق ایسه‌ده، هیچ بری ایشلنمه‌مکده‌در. معدن صولری‌ده چوقدر. ذکر اولنان سیحان وجیحان نهرلرندن بشقه ایچ ایل سنجاغندن ایاین کوك صو دخی خیلی بیوك بر ایرماقدر. بو اوج ایرماغه ویا طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلن ایکنجی درجه‌ده‌کی نهرلری دخی پك چوق اولوب، بونلرك اك بیوکلری بردان، کورسون صو، قزیل ایرماق، قره صو وسائره‌در. طاغلرك ومرتفع محللرك هواسی سرین وغایت صاغلامدر. اورمانلرده کلیتلی کیك وسائر آو حیوانلریله قپلان دخی بولنور. اهالینك اغنام وصیغیر ودوه واستر کبی حیوانات بیتیه‌لری چوقدر. صنایع محلیه پك

كرى اولوب، باشليجه كليم وچول كبى منسوجاتله بعض كومش معمولاتندن وسختيانين عبارتدر. بر نوع قالين بز دخى ياپيليور. قونيه وقيصريه وسائر آناطولى طرفلريله ايشليان يوللرى، بلغار طاغنده‌كى (كولك) بوغازندن كچديكيچون، صعب المرور ايديسه ده، اخيراً تسويه اولنوب، مكمل بر شوسه ياپلمشدر. برنجى اسكله‌سى اولان (مرسين) دن (طرسوس) شهرندن كچه‌رك، مركز ولايته قدر والئ اسبق عابدين پاشا حضرتلرينك همتيله بو صوك سنه‌لرده بر دمير يول دخى ياپيلوب، ايشلكده‌در.

بو ولايتك حاوى اولديغى قطعه حدود طبيعيه ايله آيرلمش اولديغندن، اسكيدن برى بر قطعه عد واعتبار اولنه‌رق، زمان قديمده (كيليكيا) اسميله معروف واكثريسنك خرابه‌لرى بولنان برچوق قديم شهر وقصبه‌لرى حاوى ايدى. يونانيلر ساحللرنده بعض قصبه‌لر تأسيس ايدوب، يرلشمشلرديسه‌ده، ايچ طرفلرى وسواحلك ده اكثريسى اهالئ اصليه‌نك النده ايدى. اسكى كيليكياليلر سريانى امتك شعباتندن بر قوم اولوب، اقليم اقتضاسنجه سوريه سريانيلرندن دها بياض اولدقلرندن، يونانيلر بونلره «بياض سر- يانيلر» دخى ديرلردى. كيخسروك خروجنده كيليكيا ايرانك ضبطنه كچمش، بعده بيوك اسكندر طرفندن فتح اولنوب، بونك وفاتنده (سلفقوس) سلاله‌سنك حصه‌سنه دوشمش، وبرآره‌لق مصر بطالسه‌سنك الينه كچمش، وصكره بر طاقم قورصانلرك ملجئ اولمغله، روماليلر بونلرك تنكيلى وسيله‌سيله مملكتى دخى ضبط ايتمشلردى. حضرت عمر فاروق زماننده اصحاب كرامدن ابو عبيده بن الجراح وابو موسى الاشعرى قوماندهسيله برسريه كوندريلوب، بو مملكت فتح اولنمش ايسه‌ده، بعده اهمال اولنه‌رق، نهايت ۱۴۰ تاريخ هجريسنده خلفاى عباسيه‌دن منصور بو طرفده‌كى فتوحاتى يكيدن احيا، وهارون الرشيد ايله مأمون توسيع ايتمشلردى. بعده حلبده تشكل ايتمش اولان ملوك حمدانيه‌نك ونهايت قونيه سلجوقيلرينك الينه كچمشيدى. ارطغرل غازى آسياى وسطيدن آناطولى‌يه كلديكنده، رفقاسى طرف طرف يرلشديرلدكلرى صره‌ده، (بوزاوقلى) خانك قبيله‌سى دخى آطنه طاغلرنده يرلشديريلوب، شمديكى اهالئ جبال اونلرك نسلندن اولدقلرى كبى، ايچ ايل طرفنه دخى كليتلى تركمان قبائلى توطين اولنمشيدى. دولت سلجوقيه‌نك انقراضنده مذكور (بوزاوقلى) خانك اولادندن (يوره‌كير)ك اوغلى رمضان بك دخى سائر رؤسا مثللو آطنه طرفلرنده اعلان استقلال ايله، ۷۸۰دن ۹۷۰ تاريخنه قدر ۱۹۰ سنه حكومت سورن (رمضان اوغللرى) فامليا سنك مؤسسى اولمشدر. بونلر ايكيده برده مصر چراكسه‌سيله محاربه ومقاتله‌دن خالى اولمدقلرندن، ياوز سلطان سليم حضرتلرينك مصر اوزرينه اولان سفرنده مملكتى پادشاه مشار اليه تسليم ايتمشلرسه‌ده، سلاطين عثمانيه حضراتى اكثريا ينه كنديلرندن والى تعيين ايده‌رك، ادارهٔ مملكت ايتديرمشلرى. آنجق عشايرك دره بكلرى كيف مايشا حركت ايتدكلرندن، ۱۲۸۰ ده بونلرك اداره‌سنه ختام ويريله‌رك، چقور اووه واطرافنده‌كى طاغلر تحت اطاعته آلنمش، و ۱۲۸۴ ده آطنه وقوزان وجبل بركت ملحق بولندقلرى حلب ولايتندن وايچ ايل سنجاغى دخى قونيه ولايتندن آيريلوب، برلشديريله‌رك، آطنه ولايتى تشكيل اولنمشدر.

آطنه } سنجاغى. همنامى اولان ولايتك مركز لواسى بولنان بو سنجاق آطنه ولايتنك اك منبت، اك كوزل واك قابل اعمار قسمندن عبارت اولوب، ولايتك اورته‌سنده بولنمغله، جهت جنوبيه‌سى ينه آق دكيزله محدود اولديغى حالده، شرقاً جبل بركت، شمالاً قوزان، شمال غربى طرفندن قونيه ولايتنه ملحق اولان نيكده وقونيه، غرب جنوبى طرفندن دخى ايچ ايل سنجاقلريله محاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى تقريباً ۱۵۰۰۰ مربع كيلومتره اولوب، غرب شمالى جهتى بلغار طاغى سلسله‌سنك اتكلرندن وجنوب شرق قسمى دخى چقور اووه‌دن عبارتدر. سيحان وجيحان ايرماقلريله بلغار طاغى اتكلرندن آقان متعدد نهرلر بو سنجاغى اروا ايديور. بو سنجاق ٤ قضادن مركب اولوب، نفس آطنه قضاسى سنجاغك شرق جنوبى طرفندن عبارت، قره عيسالى قضاسى بونك شمال طرفنده، طرسوس قضاسى جهت غربيه‌سنده ومرسين قضاسى ده طرسوس قضاسنك غرب جنوبى جهتنده‌در. بو درت قضا من حيث المجموع ۱۸ ناحيه‌يى جامعدرلر.

آطنه } قضاسى. اطنه ولايت وسنجاغنك مركز قضاسى اولوب، سنجاغك شرق

جنوبی قسمندن عبارت اولمغله، جنوباً بحر سفیدله، شرقاً جبل برکت سنجاغیله، شمالاً عیسالو قضاسیله، غرباً دخی طرسوس قضاسیله محدود ومحاط، وبر وجه آتی ۸ ناحیه‌یی جامعدر: مهاجرین، قره طاش، مسیس، سرقنطی، قارصندی، یوره‌کیر، جانب شهر، قره حاجیلو. بونلردن صوك اوچی قربیتلری جهتیله مرکزدن اداره اولنوب، دیکر بشنك مدیرلری واردر. بو قضانك اراضیسی کاملاً چقور اووه‌ده واقع اولوب، آطنه ولایتنك اك منبت محلیدر. آطنه قضاسنك، ۱۰۷۰۰ ی مسلم و ۱۲۲۵ ی خرستیان اهالی‌یه مخصوص اوله‌رق، جمعاً ۱۱۹۲۵ خانه‌سی، تقریباً ۵۰۰۰۰ نفوسی، ۱۸ جامع شریفی، ۳۸ مسجدی، بر رشدیه مکتبی، ۲۵ صبیان مکتبی، ۳۵ مدرسه‌سی، ۸ تکیه‌سی، ۵ کلیساسی، ٤ حمامی، ۵۵ دکیرمنی، ۱ دباغخانه‌سی، ۵ بویا باصمه خانه‌سی و ۷ فابریقه‌سی واردر.

آطه { ادرنه ولایتنده مرکز ولایته ملحق واردر. نه شهرینك جهت جنوبیه‌سنده واقع بر کوچك ناحیه‌در، که بر قاچ نهرك آره‌سنده بولندیغی ایچون آطه دنلمشدر.

آطه { بیوك – ونام دیکرله بك آطه‌سی. [« بك آطه‌سی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آطه { آمیرال – سی، قوش – سی، بوزجه – وساره. [ترکیبلرینك ایلك جزئی ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آطه اووه‌سی { ادرنه ولایتنده ادرنه شهرینك جنوب غربیسنده مریچ نهرینك صاغ طرفنده واسع بر اووه‌در، که اطرافنده بر طاقم کوزل اورمانلر بولنور. بو اووه‌ده‌کی کویلر مرکز ولایته ملحق بر ناحیه تشکیل ایدیورلر.

آطه پازاری { شهر امانتنه ملحق ازمید سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که ازمیدك ٤۸ کیلومتره شرقنده وصقاریه نهرینك ساحل یسارنده ونهر مذکورك قره دکیزه اولان منصبندن ٦۵ کیلومتره قدر یوقاریده واقع اولوب، ٤۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — آطه پازاری قضاسی ازمید سنجاغنك شرق شمالی قسمندن عبارت اولوب، شمالاً قره دکیزله شرقاً قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغیله، غرباً قاندره ونفس ازمید قضالریله، جنوباً دخی کیوه قضاسیله محدود ومحاطدر. بو قضا خندق، آب صافی، صاری چایر وصبانجه ناحیه‌لرینی جامعدر. صبانجه ناحیه‌سنك شمالنده آطه پازارینك ۱۰ کیلومتره قدر غرب جنوبیسنده ینه صبانجه نامیله بیوك بر کول بولندیغی کبی، قضانك شرق طرفنده دخی خندق ناحیه‌سیله بولی سنجاغی آره‌سنده (افتنی) اسمیله بر کول واردر، که صویی لذیذ وبالیغی چوق اولوب، اطرافی آغاجلق وسازلقدر. صقاریه نهری جنوبدن شماله طوغری بو قضانك ایچندن کچوب، صاغدن بر قاچ دره دها اخذ ایتدیکی کبی، بو قضا ایله بولی سنجاغنك حدودینی آیران (میلان) نهری دخی جنوبدن شماله طوغری آقه‌رق، قره دکیزه دوکیلور.

آطه قلعه‌سی { ودین سنجاغنده فتح الاسلام جوارنده متین بر قلعه‌در. ادارهٔ عثمانیه زماننده مرکز لوایه ملحق بر ناحیه مرکزی ایدی. ۱۲۳۰ تاریخنده صربستان اختلالی صره‌سنده بو قلعه‌نك محافظی رجب اغا اعدام قلنمش اولمغله، برادرلری قلعه‌نك ایچنه قپانه‌رق، وفتح الاسلام وجوارلرینی دخی ضبط ایده‌رك، اعلان عصیان ایتمشلر؛ ومؤخراً صربیه‌یه کیدن تپه دلنلی علی پاشانك اوغلی ولی الدین پاشانك توسطیله استیمان ایتمشلردی.

آطه کویی { دوبریجه قطعه‌سنده طونه‌نك ساحل یمیننده وسلستره‌نك ۱۰ کیلومتره قدر شرقنده بر بیوك قریه اولوب، (اوستروو) دخی دنیلیر.

آطه‌لر { قضاسی. شهر امانتنه ملحق بر قضا اولوب، مرمره‌ده درسعادتك وآناطولی ساحلنه قریب یعنی ازمید کورفزی مدخلنك غرب شمالیسنده واقع طقوز آطه‌دن مرکبدر. بو آطه‌لرك ایکیسی بیوك، اوچی اورتانجه وردری دخی کوچك اولوب، اصل ترکجه اسملری (قزیل آطه‌لر) در. بونلرك اك بیوکلری اولان (بیوك آطه) ونام دیکرله (بك آطه سی) ایله (هکبه‌لی آطه) واورتانجه‌لرندن (قینه‌لی آطه) ایله (بورغاس) وصدف آطه‌لری مسکون اولوب، علی الخصوص بیوك آطه پك معموردر، وکوندن کونه ترقی ایتمکده‌در؛ هکبه‌لی آطه‌ده دولتك بحریه مکتبی ایله روملرك بری تجارت ودیکری پاپاس یتیشدیرمك اوزره، علوم دینیه‌یه

مخصوص ایکی مکتبلری واردر. خیرسز، یاص، طاوشانلی وپنبه آطه‌لری ایسه ایسسز اولوب، یالکز برنده مصر خدیوینه مخصوص بر کوشك و باغچه واردر. بو آطه‌لرك مسكون اولانلریله درسعادت آره‌سنده صباح اقشام بر قاچ دفعه واپور ایشلر. بو آطه‌لرك هواسی معتدل وغایت صاغلام ولطیف اولوب، علی الخصوص ضعیف البنیه اولانلره پك ایی کلیر.

آطه‌لر دکیزی { (Archipel) بحر سفیدك فروعاتندن اوله‌رق، شرقاً آناطولینك سواحل غربیه‌سیله، شمالاً روم ایلینك سواحل جنوبیه‌سیله، غرباً یونانك سواحل شرقیه‌سیله، جنوباً دخی کرید آطه‌سیله محدوددر. جنوب غربی طرفندن کرید آطه‌سیله موره‌نك (مالیا) برونی آره‌سنده‌کی مسافه آطه‌لر دکیزیله بحر سفید آره‌سنده بر قپو حکمنده اولدیغی کبی، کریدك منتهای شرق شمالیسیله آناطولینك غرب جنوبی ساحلی آره‌سنده دخی قاشوط، کرید وردوس آطه‌لری، آره‌لرنده برر مدخل براقه‌رق، بو ایکی دکیز آره‌سنده بر خط فاصل تشکیل ایدرلر. شمال شرق طرفندن آطه‌لر دکیزی قلعهٔ سلطانیه بوغازی واسطه‌سیله مرمره ایله اختلاط ایدر. شمالدن جنوبه اولان بویی ۵ ½ درجه یعنی ۶۱۰ کیلومتره، وشرقدن غربه اولان اکنك حد اوسطی تقریباً ۲۵۰ کیلومتره‌در؛ مالیا برونندن کرید، کرپه وردوس طریقیله آناطولینك ساحلنه قدر حدود جنوبیه‌سنی مشعر اولان قوس موهوم ایسه ۵۵۰ کیلومتره طولنده‌در. آطه‌لر دکیزی ۳۵° ۳۰′ ایله ۴۱° عرض شمالی و ۲۱° ایله ۲۵° ۴۳′ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۶۴۷۰۰ مربع کیلومتره‌در. اسکی یونانیلر بو دکیزه (اکئون پلاغوس) یعنی (اکه) دکیزی دیرلردی؛ مؤخراً (آرخیپلاغوس) یعنی «باش دکیز» دیمشلردر، که اوروپالیلر بونی (آرشیپل) صورتنده تحریف ایتمشلردر. بو دکیز آطه‌لرله مملو اولدیغیچون، (آرشیپل) لفظنك معنای اصلیسنه اعتبار اولنمقسزین، بو اسم کرهٔ ارضك اوزرنده صورت مجتمعه‌ده بولنان بر چوق آطه‌لرك هیئت مجموعه‌سنه دخی ویرلمشدر. [«جزایر مجتمعه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بو دکیز بیوك وکوچك بر چوق آطه‌لرله مملو اولدقدن بشقه، سواحلی دخی بر چوق شبه جزیره وکورفزلری وبوغاز ولیمانلری حاوی اولدیغندن، سواحلنده وآطه‌لرنده ساکن یونان اقوامی اسکیدن بری کمیجیلکه میل ورغبته مجبور ایتمشدر. کورفزلرینك باشلیجه‌لری آناطولی ساحلنده: سومبکی، استانکوی، مندلی، قوش آطه‌سی، صیغه‌جق، ازمیر، چاندرلی، مردلج وادرمید؛ روم ایلی ساحلنده: ساروس، رندنه، آینوروز (ونام دیکرله طاوق کورفزی)، کسندره، سلانیك؛ یونان ساحلنده دخی: غلوس، ازدین، اکینه وآنابولی کورفزلریدر. بو سواحلده ازمیر، سلانیك وآتنه کبی اوچ جسیم ومهم شهر بولنیور. بو دکیزك قعری خیلی درین اولوب، ایچنده‌کی آطه‌لر قعر دریادن دیکنه یوکسلن برطاقم طاغلرك ذروه‌لرندن عبارتدر، که بو تحت البحر طاغلر یونان ایله آناطولی جبالنك واسطهٔ ارتباطی مقامنده‌در. سیسام آطه‌سنك غرب شمالی جهتنده درینلکی ۱۲۰۰ متره اولدیغی محققدر. بو دکیزده‌کی آطه‌لرك بیوجکلری ۴۸ اولوب، اك بیوكلری کرید وآغریبوز؛ ایکنجی درجه‌ده ردوس، مدللی، ساقز، سیسام؛ اوچنجی درجه‌ده لمنی، بوزجه آطه، استانکوی، آندره، نقشه، شیره وسائره‌در. بو آطه‌لرك آسیا قطعه‌سنه منسوب اولانلری کاملاً دولت عثمانیه‌یه عائد اولدقلری کبی، آوروپادن معدود اولانلردن دخی روم ایلی‌یه قریب اولان طاشوز، ایمروز، سمدرك ولمنی آطه‌لریله کرید جزیره‌سی دولت مشارالیهانه عائد اولوب، دیکرلری یعنی (کیقلاده) وشمالی اسپوراده آطه‌لری دخی یونانه تابعدر. کریددن ماعدا دولت عثمانیه‌یه تابع اولان آطه‌لرك مجموع اهالیسی ۱۵۰۰۰۰، ویونانه تابع اولانلرك کیلر ۱۲۳۰۰۰ که جمعاً ۲۷۳۰۰۰ نفوس راده‌لرنده اولوب، اکثریسی رومدر؛ یالکز ردوس ومدللیده خیلی ترك اهالی وساقز وکریدده دخی خیلی اهالئ مسلمه بولندیغی کبی، یونان آطه‌لرندن بر چوغنده دخی مستقلاً ویاخود روملرله قاریشیق خیلی خرستیان آرناودلر بولنمقده‌در. آطه‌لر اهالیسنك اکثریسی کمیجی وسونکرجی اولوب، بیوك ومنبت آطه‌لرده زراعتله مشغول اولانلری دخی واردر. آطه‌لرك اکثریسی اراضئ برکانیه‌دن اولوب، حتی یونانه تابع اولان

(صانتورون) آطه‌سنده‌كی بركان الآن آتش افشاندر. هوالری غایت لطیف، معتدل وصاغلام اولوب، آطه‌لرك بعضیسی وعلی‌الخصوص كوچكلری طاشلق ایسه‌ده، منبت اراضیلری دخی واردر، وپك چوق اوزوم، زیتون، پورتقال، لیمون وسائره حاصل اولوب، كوزل شرابلر یاپیلیر. آطه‌لر دكیزینك فرطونه‌لری وعلی‌الخصوص لدوسده طالغه‌لری خیلی شدتلیدر، ودكیزك سطحنه قریب كثرت اوزره بولنان قیالر سیر سفائن حقنده مخاطره‌دن خالی دكلدر. آطه‌لردن هربری حقنده كندی اسمی صره‌سنده معلومات كافیه ویریله‌جكدر.

آطه‌لی { یاخود آطوی (مصطفی بن حمزه ـــ) اون برنجی عصر هجریده یاشامش متأخرین نحویوندن اولوب، بر كوینك «اظهار الاسرار» عنوانلی نحو رساله‌سنه «نتائج الافكار» نامیله عربی العباره بر شرح یازمشدر، كه بر طاقم مطالعات دورادورانه‌یی حاوی ایسه‌ده، اكثر تفصیلاتنك مبنی علیهی اولان علم نحوه تعلق ایتدیكندن، تدریس وتدرسی اضاعهٔ وقتی موجبدر.

آطه‌ویران { انقره ولایت وسنجاغنك بكپازاری قضاسنده برقاچ قریه‌دن عبارت بریردر. [«بكپازاری» ماده‌سنه مراجعت.]

آطیس { سیواس ولایت وسنجاغنك یلدیزایلی قضاسنده بر ناحیه‌در.

آغا ابراهیم پاشا { (حلمی ابراهیم پاشا دخی دیرلر) سلطان سلیم خان ثالث حضرتلرینك اواخر سلطنتلرنده مسند صدارتی احراز ایتمش وزرای عظامدن اولوب، یكیچری طائفه‌سندن اوجاق بیت المالجیسی محمد آغا اسمنده بر شخصك اوغلیدر، واسكدارده والدهٔ عتیق جامعی قربنده قاسم آغا محله‌سنده ١١٦٠ سنه‌سنده طوغمشدر. پدرینك مسلكنه سلوكله، زمرهٔ بكتاشیانه دخول ایدوب، قندیه وطربزون كبی بعض محللرده آغالق ایتدكدن صكره، درسعادته عودتله، یكیچری اوجاغنده قطع مراتب ایده‌رك، یكیچری آغالغنه واصل اولمش؛ ودرایت واقتداری مسلم اولمغله، اسماعیل پاشانك عزلی اوزرینه، ١٢٢١ تاریخنده مسند صدارتی احراز ایتمشدر. او صره‌ده روسیه محاربه‌سی ظهور ایتمكله، بالذات باش قوماندانلغی درعهده ایده‌رك، طونه ساحلنه عسكر سوقیله، اوراده بولندیغی اثناده، سلطان سلیم حضرتلرینك فراغتنی منتج اولان وقعهٔ معلومه ظهور ایتمكله، اورته‌لق هرج ومرج اولدیغی صره‌ده، طونه ساحلنده دخی بر طاقم خذله دائرهٔ اطاعتدن چیقوب، پاشای مشارالیهك حیاتنه قصد ایتدكلرندن، علمدار مصطفی پاشانك چفتلكنه چكلمكه مجبور اولمشیدی. بوخبر سلطان مصطفی حضرتلرینه واصل اولنجه، دفع فتنه ایچون، سردارلغه چلبی مصطفی پاشا نصبیله، صاحب ترجه‌دخی بوسنه والیلكنه نصب بیوریله‌رق، بش آلتی سنه بو والیلكده‌بولنمشدر.

آغا احمد عالی { عن‌اصل ایرانلی وآغا شیعهٔ علینك اوغلی اولوب، هندستانده امرار عمر ایتمش بر شاعردر، كه «مؤید برهان» عنوانیله علم لغته و «رسالهٔ اشتقاق» نامیله صرفه دائر ایكی اثری و «رسالهٔ ترانه» و «هفت آسمان» وسائر بعض تألیفاتی واردر. ١٢٩٠ تاریخ هجریسنده مدراسده وفات ایتمشدر.

آغاپت { (St Agapet) میلادك ٥٣٥ تاریخندن ٥٣٦ تاریخنه دك پاپالق ایتمش بر پاپادر، كه غوتلرك حكمداری (تئودات) له ایمپراطور (جوستنیان) آره‌سنده مصالحه‌یه توسط ایتمك ایچون، قسطنطنیه‌یه دخی كلمشیدی. قتولیكلر بونی اعزه صره‌سنه چكیروب، ایلول افرنجینك ٢٠ سنده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

آغاپت { (Agapet) قسطنطنیه‌لی بر راهب ایدی، كه ایمپراطور جوستینیانك تخته جلوسنده نصایحی حاوی یازوب ویرمش اولدیغی لائحه‌یه بر كتابله شهرت بولمشدر. بو كتابی فرانسه قراللرندن اون اوچنجی لویی كنجلكنده فرانسزجه‌یه ترجه ایتمشدر.

آغاتارخید { (Agatharchide) منتشا سنجاغنه مصادف اولان (قاریا) مملكت قدیمه‌سنده نشأت ایتمش یونان قدیم جغرافیونندن اولوب، میلاددن ١٥٠ سنه اول طوغمشدر. بر بحر احمر سیاحتنامه‌سیله بر ایران تاریخی یازمش ایسه‌ده، ایكیسندن‌ده یالكز بعض فقره‌لر بولنه‌بیلمشدر.

آغاتارخوس { (Agatharque) میلاددن بش عصر اول سیسام جزیره‌سنده ظهور ایتمش بر ماهر رسامدر، كه او وقتكی تیاترولرك نقش وتصویرنده ابراز مهارت ایتمشدر.

— پریقلس دورنده بو نامله آتنه‌ده دخی بر مشهور هیکلتراش وار ایدی.

آغاتمر (Agathémère) میلادك اوچنجی عصری یونان مؤلفیندن اولوب، بطلیوسك جغرافیاسنی اختصار ایتمشدر.

آغاتوقلیس (Agathocle) سیچلیا حکمداری اولوب، میلاددن ٣٦١ سنه اول جزیرهٔ مذکوره‌نك (ترن) شهرنده طوغمش؛ وپدری کرمیتجی ایکن، کندیسی عسکر یازیلوب، قوماندانلق رتبه‌سنه نائل اولمش؛ وقبل‌المیلاد ٣١٧ تاریخنده بر حیله ایله سیراقوسه شهرینی ضبط ایله دیونی لغو ومنع ایده‌رك، اراضی‌یی اهالی‌یه مساوات اوزره تقسیم ایتمش؛ وسیچلیانك اکثر طرفلرینی ضبط ایتمش اولان قارتاجلیلره اعلان حرب ایدوب، کندیلرینی جزیره‌دن اخراجه وبتون سیچلیایی کندی اداره‌سنه آلمغه موفق اولدقدن صکره، آفریقایه دخی چکوب، قارتاجلیلرله محاربه ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً تبعه‌سی ظلمی چکه‌میوب اختلال ایتدکلرندن، قارتاجلیلردن استمداده مجبور اولوب، مقابلةً سیچلیاده‌کی مستملکات قدیمه‌لرینی اعاده ایتمکه مجبور اولمش؛ و او صره‌ده تورونی (آرخاغات) طرفندن بالتسمیم، قبل المیلاد ٢٨٩ تاریخنده ٧٢ یاشنده وفات ایتمشدر. قارتاجلیلره قارشی آفریقایه سوق عسکر ایتدیکی وقت، عسکردن عودت امیدینی رفع ایله، غالبیته تحریص ایچون، کیلرینی یاقش اولدیغی مرویدر. طارق بن زیاد دخی اندلسه چکدیکی وقت بویله یاپمشدر. (وولتر) (آغاتوقلیس) ی مبنی علیه اتخاذ ایده‌رك بر تیاترو کتابی یازمشدر، که بوقبیلدن اوله‌رق، صوك اثریدر.

آغاتون (Agathon) یونان قدیم شعراسندن اولوب، شاعر مشهور (اوریپید) ك معاصری ورقیبی ایدی. میلاددن ٤٠٠ سنه اول وفات ایتمشدر. یازدیغی کتابلرینك مبنی علیهی، وقتنك شعراسی عادتنه مغایر اوله‌رق، دائما تاریخ واساطیردن آلمیوب، بعض مفروض وکنایه‌لی اشخاص ایجاد ایدردی. بعض مضحکه‌لر دخی یازمشدر. آثاری محو اولوب، یالکز بعض پارچه‌لری بولنه‌بیلمشدر.

آغاتون (St Agathon) میلادك ٦٧٨ تاریخندن ٦٨٢ تاریخنه‌دك مسند نشین اولمش بر پاپادر، که عن اصل سیچلیانك پالرمو شهرندن ایدی. پاپالرك پاپالق مسندینه اوتوردقلری وقت ایمپراطوره مخصص بر ویرکی ویرمك عادتنی بو پاپا قالدیرمشدر. اعزه صره‌سنه چکوب، کانون ثانی افرنجینك ١٠ نده یورطیسی اجرا اولنور.

آغاته (Agathe) سیچلیانك پالرمو شهرنده بر قیز ایدی، که میلادك ٢٥١ تاریخنده سیچلیا والیسی (کینتیا نوس) طرفندن اشکنجه ایله قتل ایدلمش اولمغله، اعزه صره‌سنه چکوب، علی‌الخصوص سیچلیالیلرك بوکا زیاده‌سیله اعتقادلری واردر، وشباط افرنجینك بشنده یورطیسی اجرا ایدرلر.

آغاته (Agatha) فرانسه‌نك (آغده) شهرینك اسم قدیمیدر. [«آغده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آغاتیاس (Agathias) میلادك آلتنجی عصری روم مورخلرندن اولوب، ایمپراطور (جوستنیان) ك بر تاریخنی، ویونان قدیم مشاهیر مؤلفیننك آثارندن بعض فقرات منتخبه‌یی جامع بر منتخبات تألیف ایتمشدر.

آغاتیرسه (Agathyrses) آوروپانك شمال شرقی طرفلرنده ساکن بولنمش اولان اقوام قدیمه‌نك بریدر، که (هرودوت) ك قولنجه (قارپات) طاغلرنده، (پلین) ك قولنجه آوروپا (اسکیتیا) سنده یعنی روسیه طرفلرنده بولنورلردی. روما مورخلرندن اولوب میلادك دردنجی عصری اواخرنده یازان (آمیان) بو قومك او وقت دخی موجود، و (اولغا) طرفلرنده ساکن بولندیغنی بیان ایدیور. مشهور (آتیلا) بونلری مغلوب ورام ایدوب، کندی اوغللرندن برینی اوستلرینه حکمدار نصب ایتمشیدی.

آغاج قره —، دده —، قرق —، اویه‌لی — وسائره. [بو ترکیبلرك ایلك جزئلری ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آغاج دکیزی ازمید سنجاغنك شمال قسمنده واسع بر طاقم اورمانلردر، که اسمندن دخی آکلاشلدیغی کبی، بربرلرینه ملاصق ویك صیق آغاجلری اولوب، ایچلرنده خیلی کراسته واودون کسیلیر.

آغاجلی ازمید سنجاغنك قاندره قضاسنه تابع بر ناحیه‌در، که قضانك جهت

غربيه‌سنده وازميدك شمالنده واقع اولوب، اورمانلرى چوق اولمغله، بو اسمله تسميه اولنمشدر.

آغاجى { (ميرزا ابو الحسن —) آل سامان دولتى رجالندن وبخارا فصحاى شعراسندن وعصرينك فضلاسندن اولوب، قار ياغيشنى مصور اولان بو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

بهوا در نگر كه لشكر برف
چون كنند اندرو همى پرواز
راست همچون كبوتران سفيد
راه گم كردگان زهيبت باز

آغا حسين پاشا { يكيچرى اوجاغندن يتيشه‌رك، سلحدار على پاشانك سوقيله، يكيچرى آغالغنه قدر ترقى ايتمش، ومؤخراً وزارتله بوغاز محافظلغنه نصب اولنمشيدى. يكيچرى اوجاغنك لغو ورفعى وقعه‌سنده پك چوق خدمتى كورلمكله، ۱۲۴۱ تاريخنده سرعسكرلك مسندى ايجاد اولنديغنده، برنجى اوله‌رق سرعسكر اولمش؛ و۱۲۴۳ده سرعسكرلكدن عزل، ويرينه خسرو پاشا نصب اولنه‌رق، كنديسى ادرنه واليلكنه تعيين اولنمشيدى. ۱۲۴۷ تاريخنده، مصر وقعه‌سنك ظهورى اوزرينه، سردار اكرم اولوب، حلب اوكنده انهزامى وقوع بولمغله، يرينه رشيد پاشا تعيين اولنه‌رق، انفصال ايتمشدر. مؤخراً بر قاچ دفعه ودين واليلكنه تعيين اولنوب، اون سنه قدر ودين ايالتنى اداره ايتمش؛ و۱۲۶۵ تاريخنده ودين واليسى ايكن ارتحال داربقا ايدوب، شهر مذكورده دفن اولنمشدر. هر نه قدر امى ايديسه‌ده، كارآزموده وشجيع بر آدم اولوب، على الخصوص يكيچرى وقعه‌سنده‌كى خدمتى حسبيله، عمومك حرمتنه نائل اولمشيدى. عمرينك صوك سنه‌لرنده كوزلرينه عمى طارى اولمش ايدوكى مرويدر.

آغا حسين حسنى پاشا { يكيچرى اوجاغندن يتيشوب، سلطان مصطفى خان ثالث حضرتلرينك دور سلطنتلرنده، آغا محمد پاشانك عزلى اوزرينه، مير ميرانلقله قپودان پاشا اولمش، و۱۱۸۲ تاريخندن ۱۱۸۶ تاريخنه دك بش سنه بو مسندده بولنه‌رق، رتبهٔ وزارته دخى نائل اولمش، وقنديه‌ده ارتحال ايتمشدر.

آغا حسين خوانسارى { ايرانك متأخرين حكماسندن اولوب، هجرت نبويه‌نك اون برنجى عصرى اواسطنده طهران ايله كاشان آره‌سنده واقع خوانسار قصبه‌سنده طوغمشدر.

آغادس { (Agadès) آفريقاده صحراى كبيرك اورته‌سنده بولنان (آير) نام واسع واحه‌نك جنوب طرفنده وفزاندن (حوضه) نك (سقوطه) شهرينه كيدن كاروان طريقى اوزرنده واقع بر شهر اولوب، (غاط) شهرينك ۲۴ كون جنوبنده‌در. بو شهر وقتيله بيوك بر تجارتكاه اولوب، شمدى اسكى اهميتى تنزل ايتمش ايسه‌ده، ينه اون بش يكرمى بيك نفوسى واردر. آغادس شهرينك سكز عصر اول تأسيس ايدلمش اولديغى مظنون اولوب، هر نه قدر كه اهالئ قديمه‌سى بربر جنسنه منسوب بولنمشلرسه‌ده، شمديكى حالده شهرده (طمبوقتو) نك لسانى اولان (سونغايى) لسانى سويلنمكده‌در. او جوارلر حاكمنك مقرى اولوب، تقريباً ۱۷° عرض شمالى و۵° طول شرقيده واقعدر.

آغادم { (Aghadèm) صحراى كبيرده سودانده‌كى چاد كولنك ۱۱ كون شمالنده واقع (تبو) مملكتنده بر كوچك واحه‌در.

آغازاده { (مولى محمد) اوننجى عصر هجرى مواليسندن اولوب، منسوب بولنديغى بعض ذواتك التماسى اوزرينه، ابو السعود افنديك حلقهٔ تدريسنه دخى داخل اولمش، وبعض مهم مدرسلكلرده وقضالرده دخى بولنمش ايسه‌ده، جهليله شهرت بولمشيدى. ۹۹۳ تاريخنده وفات ايتمشدر.

آغاسياس { (Agasias) ميلاددن ايكى عصر اول (افس) يعنى آيا صلوغ شهر قديمنده نشأت ايتمش بر هيكلتراشدر.

آغاسيز { (Agassiz) اسويچره‌نك مشاهير طبيعيوننده اولوب، ميلادك ۱۸۰۷ تاريخنده (وود) ناحيه‌سنك (اوربه) شهرنده طوغمش، و۱۸۷۳ ده ممالك مجتمعه‌نك بوستون شهرينك قربنده (قامبريج) قصبه‌سنده وفات ايتمشدر. مستحاثه حالنده بولنان باليقلر، طاتلى صو باليقلرى، مستحاثه حالنده بولنان حيوانات ناعمه، بوز يغينلرى، علم حيواناته متعلق كتابلر حقنده وسائر مواد طبيعيه‌يه متعلق بر چوق كتابلر يازمشدر، كه ارباب فن عندنده پك معتبردر. علوم طبيعيه‌ده ائمه‌دن معدود اولوب، تجربيات فنيه اجراسيچون آمريقاى شمالى

وجنوبی‌یه برقاج دفعه سیاحت ایتمش؛ وممالك مجتمعه‌ده پك چوق شهرت واعتبار قزانوب، بر مكتب دخی تأسیس ایتمش؛ واغنیای تجاردن بری طرفندن بیوك بر مكافاة نقدیه‌یه نائل اولمشیدی. فرانسه آقادمیاسی طرفندن دخی «مخبر» عنوانله نائل اولمشیدی.

آغا محمد پاشا { یكیچری اوجاغنده یتیشوب، رتبهٔ وزارته نائل اولمش؛ وسلطان مصطفی خان ثالث حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده ١١٨٢ تاریخنده، ملك محمد پاشانك ایكنجی دفعه‌كی عزلی اوزرینه، قپودان دریا اولوب، بر سنه صكره عزل اولمشدر. صكره‌كی احوالنه دسترس اولنه‌مامشدر.

آغا محمد خان قجار { [«آقا محمد خان قجار» ماده‌سنه مراجعت.]

آغاملا { هندستان پادشاهلرندن مشهور اكبر شاه ایله خلفی جهانكیرك زمان سلطنتلرنده (آصف خان) نامیله وزارت ایتمش اوج ذاتك جدی اولوب، دوانداز لقبیله معروفدر.

آغا ممنون { میلاددن اون بر اون ایكی عصر اول موره شبه جزیره‌سنده آرغوس شهرینك حكمداری اولوب، عموم یونان حكمدارلری (تروآ) سفرینه كیتدكلری وقت، بونی رئیس وباش قوماندان انتخاب ایتمشلردی. آغریبوزك قارشیسنده یونان سفائننك محل ملاقاتی اولان (آولیس) شهری اوكنده دونما بر مخالف روزكاره تصادف ایتمكله، آغا ممنونك كندی قیزی (افیجیا) یی قربان ایتمش اولدیغی مرویدر. تروآ شهری اوكنده اثنای محاربه‌ده آخیلاوسك اسیر ایتمش اولدیغی (بریزایس) اسمنده بر قیزی آغاممنون ضبط ایتمكله، بوندن طولایی حاصل اولان نفاق ینه آغاممنونك مذكوره‌یی آخیلاوسه اعاده ایتمسیله ختام بولمشیدی. آغاممنون وطننه عودتنده، (اجیست) اسمنده بر ینی سومش اولان قاریسی (قلیتمستره) طرفندن قتل اولنمش؛ ومؤخراً اوغلی (اورست) والده‌سنك دوستنی اولدیرمكله پدرینك انتقامنی آلمش. بو وقعه یونان قدیم مشاهیر شعراسندن (اسكیل) طرفندن فاجعه صورتنده نظم اولنمش، واوروپا شعراسنك برچوغی دخی بونی فاجعه‌لرینه مبنی علیه اتخاذ ایتمشلردر.

آغامه { (Agamé) حبشستانك (تكره) خطه‌سنده بر ایالت اولوب، مركزی (آدیكرات) شهریدر.

آغامید { (Agamède) یونان قدیمك مشاهیر معمارلرندن اولوب، برادری (تروقونیوس) ایله برابر مشهور (دلف) معبدینی بنا ایتمش اولدقلری مرویدر. [«تروقونیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آغامیر { (معتمد الدوله) هندستانك اوده خطه‌سی حكمداری غازی الدین حیدرك وزیری اولوب، ١٢٤٢ تاریخ هجریسنده عزل اولنمغله، كانپور شهرینه چكیلوب، ١٢٤٧ ده اوراده وفات ایتمشدر.

آغانكئو { (Agangueo) مكسیقه‌نك (میشوآقان) ایالتنده متعدد معدنلر چیقاریلان بر محلده واقع كوچك بر قصبه اولوب، ٢٠٠٠ اهالیسی واردر.

آغانه { (Agana) بحر محیط كبیرك (مقرونیسیا) قطعه‌سنده واقع (ماریانه) آطه‌لرینك اك بیوكی اولان (غوآم) آطه‌سنده بر شهردر، كه آطه‌نك ساحل غربیسنده (آپره) لیماننك ١٨ كیلومتره شمال شرقیسنده ١٣° ٣٠′ عرض شمالی ایله ١٤٢° ٣٨′ طول شرقیده واقع اولوب، اسپانیوللر طرفندن تأسیس اولنمشدر. سوقاقلری دوز وكنیش ایسه‌ده، اولری اخشابدن ویردن اوچ قدم یوقاری اوله‌رق، قازیقلر اوزرینه مؤسس وخرما طاللریله مستوردر. یالكز حكومت قوناغی، اوچ مناستر ومكتب، بر كلیسا وبر مخزن طوغله‌دندر. اهالیسی ٣٠٠٠ دن زیاده‌در.

آغانیپه { (Aganippe) یونان قدیمك (هلیقون) طاغنده بر منبع ایدی، كه علوم وصنایع حامیه‌لری زعم اولنان (موسه) نام پریلره مخصوص عد اولنوردی.

آغاوه { (Agavé) یونانه مدنیتی ادخال ایدن فنیكه‌لی (قادموس)ك قیزی و(پنتیوس)ك والده‌سی ایدی. [«پنتیوس» ماده‌سنه مراجعت.]

آغجه طاغ { معمورة العزیز ولایتنك ملاطیه سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ملاطیه ایله حصنمنصور آره‌سنده وملاطیه‌نك ٤٠ كیلومتره قدر جنوبنده واقعدر. — قضاسی طاغلق محللردن عبارت اولوب، (كورنه) و(حكیم خانی) ناحیه‌لرینی ده جامعدر. (زینانلی) نام كرد عشیرتی دخی بو قضانك طاغلرنده ساكندر. قضانك

مجموع اهالیسی تقریباً ٢٥٠٠٠ کشی اولوب، یالکز
٤٠٠ ی ارمنی وقصوری مسلم واکثریسی کرددر.
بو قضا داخلنده (شغول) اسمیله معروف بر بوغاز
واردر، که اطرافنده بولنان طاغلرده قیانك ایچنه
اویولمش بیك بشیوزدن زیاده مغاره واردر. بو مغا-
رەلرك پك اسکی برزمانده مسکن بشر اولملری ملحوظ
بولندیغندن، احوالری شایان تحقیقدر.

آغده { (Agde) فرانسەنك (هرولت) ایالتنده، (هرولت) نهری اوزرنده وبو نهرك
منصبندن ٤ کیلومتره یوقاریده ناحیه مرکزی بر شهر
واسکله اولوب، ٨٢٣٠ اهالیسی، تجارت محکمەسی،
بحریه مکتبی، معدنکوری، سفائن انشاسنه مخصوص
دستکاهلری، یلکن بزی، چوخه، اسپارماچت وسا-
ئره فابریقەلری ولیمانندە اوچ فناری واردر. بو شهر
اسکی اولوب، میلاددن ١٦٣ سنه اول مارسلیاده
یرلشمش اولان یونانیلر طرفندن تأسیس، و(آغاته
تیخی) یعنی «فال خیر» تسمیه اولنمشیدی.

آغراته { (Agrata) ایتالیانک شمالینك (لومبار- دیا) خطەسندە میلان ایالتنك (مونزه)
قضاسنده و(مونزه) شهرینک ٥ کیلومتره شرقنده
(آدا) نهرینه دوکیلن (مولغوره) چایی اوزرنده واقع
بر بیوك قریه اولوب، ٣٥٠٠ اهالیسی واردر. —
بو اسمله دیکر بر قریه دها بولندیغندن، بوکا تفریق
ایچون، (آغراته بریانچه Brianza —) دیرلر.

آغرافه { (Agrapha) یونانك (ائولیا) قطعه- سنده بر طاغدر، که (پیندوس)
سلسلەسنك شعباتندن اولوب، (آسپروپوتامو) نهرینه
دوکیلن (مکدووه) چاینك غرب طرفنده اولەرق،
شمالدن جنوبه ممتد اولور. بو طاغك قسم اعظمی
بوندن مقدم ممالك عثمانیەدن معدود اولوب، ترحاله
سنجاغنك (قاردیچه) قضاسنه ملحق بر ناحیه ایدی،
که اکثریا اشقیاو خیدودلرك ملجئ اولوردی. —
بو ناحیەنك اورتەسندن (آغرافاتیقو) یعنی آغرافه
چایی نامیله شمالدن جنوبه بر چای آقوب، (آسپرو
پوتامو) یه دوکیلور.

آغرام { (Agram) واسلاوجه زاغراب (Zagrab) آوستریا ومجارستان دو-
لتنك خرواتستان قطعەسنده قطعهٔ مذکورەنك مر-
کزی اولان بر شهر اولوب، (صماوه) نهرینك یاریم
ساعت قدر شمالنده، ویانەنك ٣٨٠ کیلومتره جنو-
بنده وتریستەنك ٢٨٠ کیلومتره شرقنده واقع
و٢٠٠٠٠ اهالیلی جامعدر. شهر «زیر» و«بالا»
اسملریله ایکیه منقسم اولوب، بالاسی (مدرد) یعنی
«آبی» دنیلن برتپه اوزرنده مؤسس وکبار واغنیایه
مخصوص اولمغله، اولری کوزل وسوقاقلری واسع
وتمیز وآغاجلر وباغچەلرله مزیندر؛ آشاغی محلەسی
ایسه پیس وسوقاقلری طاردر. اك کوزل ابنیەسی
حکومت قوناغیله بلدیه دائرەسی وپسقپوسخانه ایله
مجلس معارف دائرەسیدر. مکتبلری وسائر مؤسسات
علمیەسی پك چوق ومکمل اولوب، پراغه شهری
آوستریانك شمالی اسلاولرینك مرکزی اولدیغی کبی،
بو ده جنوبی اسلاولرینك مرکزیدر. خروات جنسنك
تاریخ وادبیاتنه مخصوص بر قاچ جمعیت علمیەسی
اولدیغی کبی، برزراعت جمعیتی ومکمل بر کتبخانەسی
دخی واردر. (فیومه) دن صکره آوستریاده اك چوق
فابریقەلی شهر اولوب، سنەده ٦ دفعه پنایر دخی
قورلدیغندن، بربیوك تجارت مرکزیدر. — مرکزی
بولندیغی قومیتانه یعنی سنجاق خرواتستانك مرکب
بولندیغی اوچ سنجاغك بری اولوب، مساحهٔ سطحیه-
سی ٤٥٨٢ مربع کیلومتره، واهالیسی ١٦١٠٠٠
کشیدر.

آغردا { (Agrèda) اسپانیانك شمال طرفنده (سوریا) ایالتنده و(سوریا) شهرینك
٤٤ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه
در، که (مونقایو) طاغنك اتکنده و(ابره) نهری
تابعلرندن (کیلس) چاینك ایکی کنارنده واقع اولوب،
٣٠٠٠ دن زیاده اهالیسی ومذکور چایك اوزرنده
کوزل بر طاش کوپریسی واردر. بر قاچ طریقك
محل تقاطع والتصاقنده واقع اولمغله، اولدقجه تجا-
رتکاهدر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (ایلور-
چی) ودها صکره (غرافورچی) ایدی. — آمریقا-
نك (اقوآدور) جمهوریتنده دخی بو اسمده بر کوچك
قصبه واردر، که (نوئوه مالاغه) یعنی «یکی ملاقه»
دخی دنیلوب، (پوپایان) ك ١٤٠ کیلومتره جنوب
غربیسنده واقعدر.

آغروس { قونیه ولایتنك حمید سنجاق وقضا- سنده بر ناحیەدر، که ١٢٦٤
خانه و٣٧٠٠ اهالیلی جامع اولوب، پکچیورلی نا-

حیه‌سیله برلشدیریله‌رك، بر ناحیه تشکیل اولنمشدر.

آغریانس (Agrianes) مریج نهری تا۔ بعلرندن (ارکنه) چاینك اسم قدیمیدر. [«ارکنه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آغریبوز (Eubée) آطه‌لر دکیزینك کریدن صکره اك بیوك آطه‌سی اولوب، الیوم شمال شرقیسنده‌کی کوچك آطه‌لرله برابر یونانك بر ایالتیدر. بوآطه‌نك اصل اسمی (اوبیا) اولوب، مرکزی‌اوکنده‌کی بوغازك اسمی ده(اوریپوس)در، که بونك تحریفیله آغریبوز اسمی حاصل‌اولمش، ومرکزندن آطه‌یه دخی تعمیم اولنمشدر. بو آطه یونانك ساحل شرقیسی قارشیسنده شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری ممتد اولور اوزون وغیر منتظم بر شکلده اولوب، قره ایله بوآطه‌نك آره‌سنده‌کی بوغاز ایکی‌یه منقسم اوله‌رق، شمالده‌کینه (تالاندی بوغازی) جنوبده‌کینه‌ده (آغریبوز بوغازی) دینور؛ وبو ایکی بوغازك محل اختلاطنده آطه‌نك ساحلی قره‌یه اوقدر تقرب ایدیور، که آنجق ٦٥ متره وسعتنده بر چکید قالوب، مرکزی‌اولان آغریبوز شهری دخی بونقطه‌ده واقع اولمغله، شهر قره ایله بر کوپری واسطه‌سیله اختلاط ایدیور. بوغازك سائر طرفلری اون اون ایکی کیلومتره وسعتنده‌در. آطه‌نك منتهای شمالنده اولان (لیتاده) برونیله منتهای جنوبنده اولان (مانتیلو) برونی آره‌سنده اولان طول اعظمی ١٩٥ کیلومتره، واکی اك طار محلنده ٥، واك کنیش محلنده‌ده ٥٢ کیلومتره‌در. شمالنده‌کی (تریکری) بوغازی بو آطه‌یی یونانك (افتیوتیده) یعنی ازدین سنجاغندن وغلوس کورفزی آغزنده‌کی (بابابجه) شبه جزیره‌سندن، وجنوباً دخی (اورو) بوغازی (آندرو) آطه‌سندن آیرمشدر. بوآطه‌نك اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق ایسه‌ده، طاغلرك آره‌سنده غایت منبت دره‌لری وکوچك اووه‌لری دخی واردر. شمال غربیسنده واقع اولان (لیتنیا) طاغی ٩٤٥، وسطلرنده اولان (دیپسو) و(قندیل) طاغلری ١٢٠٥ و ١٣٤٠ وجمله‌سنك اك یوکسکی اولان (دلفی) طاغی دخی ١٩٠٨ متره ارتفاعنده‌در. اك بیوك اووه‌سی دخی مرکزك جوارنده اولان (للانته) اووه‌سی اولوب، ایلیجه‌لریله مشهوردر. زمان قدیمده بو آطه‌ده غایت کوزل سماکی مرمرلر چیقاردی. یونانك هیچ بر طرفی بو آطه قدر منبت ومحصولدار اولمیوب، علی‌الخصوص شمالی طرفنده طاغلری میشه، چام، چنار وسائر آغاجلری حاوی اورمانلرله وکوزل مرعالرله مستور اولدقلری کبی، زیتون آغاجلریله باغلری دخی چوق وحبوبات وسائر محصولاتی بولدر؛ آنجق اهالیسی پك چالیشقان اولمدقلری کبی، یوللری دخی غیر منتظم اولدیغندن، تجارت وثروتی استعدادی‌درجه‌سنده ترقی ایتمه‌مشدر. (اوبیا) اسمی «صیغیری بول» ویا «صیغیری ایی» دیمك اولوب، زمان قدیمده بو آطه‌نك صیغیرلری مشهور ایدیسه‌ده، شمدی نه کثرتجه ونه جنسجه شایان ذکر صیغیرلری یوقدر. مرکزینك (خالکیس) تسمیه‌سی یونان لساننده (خالقوس) دنیلن باقیرك کثرتندن ایلری کلوب، اسکی زمانده باقیر ودمیر معدنلری چوق ایدی، وایی ایشلنیردی. بوکون اك زیاده چیقاریلان معدنی مغنزیا اولوب، سنوی اللی آلتمش بیك قنطار انکلتره‌یه نقل اولنور. بو آطه‌نك باشلیجه اوچ قصبه‌سی واردر، که برنجیسی (خالکیس) دخی دنیلن ومرکزی اولان آغریبوز شهری ایکنجیسی جنوب طرفنده (آیوس ایلیاس) طاغنك اتکنده اولان (قاریستو) یعنی قزل حصار، واوچنجیسی دخی شمالده‌کی (اکسروخوری) قصبه‌لریدر. بو آطه ازمنهٔ قدیمه‌ده بر قاچ جمهوریته منقسم اولوب، اك مشهورلری (خالکیس) و(ارتریا) جمهوریتلری ایدی، که تجارتلری قوتیله ماکدونیا، سیچلیا وایتالیا سواحلنده برطاقم مستملکات دخی پیدا ایتمشلردی. بعده آتنه جمهوریتنك ید ضبطنه کچمش، ومؤخراً ماکدونیا حکمدارلری، ومتعاقباً روماليلر طرفندن ضبط اولنمش، ونهایت ٨٧٥ تاریخ هجریسنده ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك ید جلادتلریله ممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنه‌رق، ١٨٢٩ تاریخ میلادیسنده واقع یونان استقلالی زماننده بو دولته ترك اولنمشدر. آطه اوچ قضایه منقسم اولوب، مرکز ایالتدن بشقه قضالردن برینك مرکزی قارستو، ودیکرینككی دخی اکسروخوری قصبه‌سیدر. کوچك آطه‌لردن عبارت اوله‌رق بو ایالته ملحق بر دردنجی قضا بولندیغی کبی، اسکیرو آطه‌سی دخی قاریستو قضاسنه ملحقدر. آطه تقریباً ٢٤٠ قریه‌یی جامع اولوب، بتون ایالتك اهالیسی ٨٢٥٤٠ کشیدر، که بونلرك بر مقداری آرناوٗد جنسنه منسوبدر، ومرکزده بولنانلرینك بر آزی مسلماندر.

آغريبوز { ياخود خالكيس (Chalcis,Eu-ripo) يونان جزايرينك اك بيو-
ك اولان آغريبوز آطه‌سنك مركزى اولوب، ايالت وقضا مركزى بر شهردر، كه همنامى اولان طار بر بوغازك كنارنده وبر كوچك شبه جزيره‌نك اوزرنده واقع اولوب، يونانك قره‌سيله بر كوپرى ايله مربوطدر. شهرك ٦٥٠٠ اهاليسى اولوب، ليمانى شبه جزيره‌نك شمال طرفنده‌در، وكوپرينك باشنده بر اسكى قلعه‌سى واردر. اسكى شهردن يالكز اهميتسز برطاقم ويرانه‌لر قالمشدر. بوشهرده الآن برطاقم اهالئ اسلاميه بولنقده‌در. ادارهٔ عثمانيه زماننده آغريبوزدن خيلى رجال يتيشمشدر، كه اخيراً ارتحال ايدن مرحوم سامى پاشا واوغلى صبحى پاشا بو جمله‌دندرلر.

آغريپا { ويپسانيوس — (Vipsanius A-grippa) روما جنراللرندن اولوب، آوغستوسك توجهنى قزانمش، وكنديسى بر عادى عائله‌يه منسوب اولديغى حالده، مجرد درايتيله اك عالى مسانده قدر چيقمشيدى. ميلاددن ٦٤ سنه اول طوغمش؛ وآوغستوسك قيزى (يوليا) يى تزوج ايتمكله، ولى‌عهدى طانيتمش ايسه‌ده، قبل الميلاد ١٢ تاريخنده آوغستوسدن اول وفات ايتمشدر. آغريپا آوغستوسه ايمپراطورلقدن فراغت ايدوب، جمهوريتى اعاده ايتمسنى توصيه ايتمش ايسه‌ده، بو نصيحتى دكلنمه‌مشيدى. رومانك مشهور (پانتئون) نام معبديله بر قاچ صو يولى آغريپا طرفندن تأسيس اولنمشدر. اوچ اركك اولادله برقيز براقوب، اوغللرى برموت فجيعله فوت اولمش، وقيزى (آغريپينه) (جرمانيقوس) ه وارمشيدى.

آغريپا دو نتسهايم { (Agrippa de Ne-tesheim) ميلادك ١٤٨٦ تاريخنده قولونيه‌ده طوغمش بر فيلسوف اولوب، زماننده متداول اولان علوم وفنونى تحصيل ايتمش؛ ولوندره، قولونيه، پارس، تورينو، مچ وفريبورغ شهرلرنده بر وقت تدريسيله اوغراشدقدن صكره، فرانسه قرالى برنجى فرانسوانك والده‌سى ساووآلى (لوييزه)نك ومؤخراً سائر بعض اكابرك سر طبيبى اولمش؛ ونهايت ١٥٣٥ تاريخنده (غرنوبله) خسته‌خانه‌سنده وفات ايتمشدر. زمانك فلسفه‌سنى رد ايتمش ايسه‌ده، التزام ايتديكى فلسفه دخى مقبول اوليوب، كيمياى باطل وسحره دخى معتقد ايدى. كليات آثارى مطبوع اولوب، اك مشهورلرى فنونك عدم صحتى وطائفهٔ نسانك تقدم ورجحانى حقنده اولان ايكى كتابيدر.

آغريپينه { (Agrippine) آغريپانك قيزى وآوغستوسك كريمه‌زاده‌سى اولوب، حسن وجماليله وناموس واخلاق حميده‌سيله مشهور ايدى. زوجى جرمانيقوس ايله برابر سوريه‌يه كيتمش؛ وآنسزين وفات ايدن قوجه‌سنك رماديني رومايه كتيروب، (پيسون) طرفندن تسميم اولنديغنى دعوى ايتمكله، پيسون مجازات كورمه‌مك ايچون انتحار ايتمشيدى. ايمپراطور (تيبر) آغريپينه‌نك صيت وشهرتنى چكه‌ميه‌رك، (پانداتاريه) آطه‌سنه نفى ايتمش، واوراده ميلادك ٣٣ تاريخنده آجلقدن تلف ايتديرلمشدر. بو قادينك ايكى اوغلى اولوب، برى (قاليغولا) وديكرى (نرون)ك والده‌سى اولان (آغريپينه)در.

آغريپينه { (Agrippine) روما سردارلرندن جرمانيقوس ايله آنفةالترجه آغريپينه‌نك قيزى اولوب، (دومينيوس آهنواربوس) ه وارمش، ومؤخراً ايمپراطور اولان ظالم مشهور (نرون)ى دنيايه كتيرمشدر. ايلك قوجه‌سنك وفاتندن صكره عمى ايمپراطور (قلاوديوس) ه واروب، امور حكومتى بسبتون الينه آلمش؛ وايمپراطورك قيزى اوقتاويايى دخى اوغلى (نرون) ه تزويج ايتمكله، كندى اوغلنى ولى‌عهد طانيتديرمق ايچون، ايمپراطورك اوغلى (بريتانيقوس) ى تبعيده موفق اولدقدن صكره، مؤخراً تبديل افكار ايدر قورقوسيله قوجه‌سنى تسميم ايتمشدر. اوغلى نرون ايمپراطور اولنجه، والده‌سنك مداخلاتنى چكه‌مديكيچون، كنديسنى بر كمى‌يه بينديروب، انكنده باتيرمق امرينى ويرمش؛ وآغريپينه بو تهلكه‌دن قورتلمش ايسه‌ده، متعاقباً يعنى ٥٩ تاريخ ميلاديسنده، بر ضابط معرفتيله قتل ايتديرلمشدر. زياده‌سيله حسنى وغايت دساسه وظالمه بر قادين ايدى.

آغريجنته { (Agrigente) سيچليانك ساحل جنوبيسنده اسكى وبيوك بر شهر ايدى، كه اليوم خرابه‌لرى وخرابه‌لرينك يانده (جيرجنته) دنيلن بر كوچك قصبه بولنيور. بو شهرك معابدى چوق وجسيم اولوب، مصنع هيكللرله وتز-

ينات معماريه ايله مزين ايدی. قبل الميلاد ۵۸۲ تاريخلرنده تأسيس اولنوب، برچوق وقت جمهوريتله اداره اولندقدن صكره، بر طاقم ظالم حكمدارلرك الينه دوشمش، وبعده سيراقوسه‌ليلرك ضبطنه كچمش ايدی. قبل الميلاد ٤٠٦ تاريخنده قارتاجليلر طرفندن ضبط وتخريب اولنمش ايسه‌ده، متعاقباً قورتلمش؛ و ۲۱۰ تاريخنده روماليلرك يد ضبطنه كچوب، سيجيليا ايله برابر روماليلردن صكره عربلرك الينه كچه‌رك، خيلی وقت ممالك اسلاميه دائره‌سی داخلنده بولنمش، وبعده نورمانلر، فرانسزلر، آراغونياليلر وناپولی حكومتی اداره‌سنه كچمشدر.

آغری طاغ { آناطوليده بايزيد سنجاغنده بوكسك بر طاغدر، كه (آرارات) اسميله شهرت بولمش اولديغندن، او صره‌ده بيان اولنمشدر. [«آرارات» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آغريقوله { (Agricola) روما سردارلرندن اولوب، مورخ مشهور (تا-سيت)ك قائن پدری ايدی. ميلاددن ٤٠ سنه اول (فرايوس) شهرنده طوغمشيدی. (وسپاسيان) طر-فندن بيوك برتانيانك فتحنه مأمور اولوب، اهالينك معندانه مقاومتيله برابر، فتحنه موفق اولمش؛ وبرنجی اوله‌رق بو مملكتك آطه اولديغنی كشف ايتمشيدی. ضبط ايتديكی يرلرك اداره‌سنه مأمور اولوب، كمال عدالتله اداره ايتمش، واهاليی دائرهٔ مدنيته ادخاله چاليشمش ايسه‌ده، او صره‌ده ايمپراطور اولان (دو-ميناتوس) بونك فتوحات وموفقيتانی چكه‌ميه‌رك، كنديسنی ۸۵ تاريخ ميلاديسنده رومايه جلبله، كوشهٔ نكبته آتمشيدی. بقيهٔ عمرينی انزواده كچيروب، ٥٦ ياشنده اولديغی حالده، ظن اولنديغنه كوره، ايمپرا-طور طرفندن مسموماً وفات ايتمشدر. (تاسيت) بونك ترجمهٔ حالنی يازمشدر.

آغريقوله { رودولف — Rodolphe) (Agricola) آلمانيانك هايدلبرغ شهرنده فلسفه معلمی اولوب، ميلادك ۱٤٤۳ تاريخنده (غرونينكه) شهرنده طوغمش، و ۱٤۸۵ ده وفات ايتمشدر. اوروپاده اسكی اصول تدريسی رد ايله، فنون وعلوم جديده‌نك احياسنه اك زياده جهد ايدنلردن اولوب، صاغر ودلسز طوغان آدملرك تعليمی لزومنی اك اول بيان ايدن كنديسيدر. آثاری جمع ونشر اولنمشدر.

آغريقوله { ژان — (Jean Agricola) آلمانيانك (ساقسه) خطه‌سنده ميلادك ۱٤۹۲ تاريخنده طوغمش و ۱۵٦٦ تاريخنده وفات ايتمش بر روحانی اولوب، پروتستانلغك موجدی اولان (لوتر)ك رفقاسندن بولنمش؛ ومذهبه متعلق بعض كتابلر يازديغی كبی، آلمان لساننك ضروب امثا-لنی دخی جمع وشرح ايتمشدر.

آغزون { بخارا جوارنده بر قريه اولوب، (ابو عبدالله تميمی آغزونی) نك مسقط رأسيدر.

آغستوس { روجه (نياوسته) وآرناوودجه (نغوشت) دنيلير. سلانيك ولايت وسنجاغنك قره فريه قضاسنده ناحيه مركزی بر قصبه اولوب، قره فريه شهرينك ۲۰ كيلومتره قدر شمالنده، (طورله) طاغنك شرقی اتكنده وغايت منبت بر اووه‌نك كنارنده واقعدر. قصبه‌نك ايچندن كچن (عربسا) چايی باغچه وبوستانلرينی اروا ايله بر طاقم دكرمن وفابريقه‌لر دخی چويره‌رك، شرقه طوغری آقوب، قره فريه قضاسی داخلنده‌كی (نيشی) كولنه منصب اولور. قصبه‌نك ۱۰۰۰ خانه‌سی و ۵۰۰۰ اهاليسی، ۱ جامع شريفی، ٦ كليسا-سی، ۳ طوغله وكرميد فابريقه‌سی، صو ايله دونر ۱ ايپليكخانه‌سيله ۳ بطانی، ۱ اسلام و ۲ روم مكتب ابتدائيسی وجوارلرنده غايت كوزل مسيره‌لری واردر. باغلری چوق اولوب، غايت كوزل وپك مشهور بر شراب ياپيلير، كه كليته اخراجاتی اولور. حبوباتدن بشقه سوسام، بال وايپك دخی يتيشير. خيلی شياق دخی ياپيلوب، جوارلره اخراج اولنور.

آغلائوفون { (Aglaophon) ميلاددن ٥ عصر اول طاشوس آطه‌سنده ظهور ايتمش بر رسامدر.

آغلائيه { (Aglaé) يونان قديم اساطيرنده (خاريتس Χάριτες) ولاتينلر طرفندن (غراتيس Gratix, Grâces) يعنی «لطافت» ويا «طرب» تسميه اولنان اوچ پريك بريدر. ديكر-لرينك اسملری (تاليه) و (اوفروسينی) ايدی. بونلر بر روايتده كويا مشتريك، وديكر بر روايتده شمس ايله زهره‌نك قيزلری اولوب، عشق وعلاقه الهه‌سی

اولان زهره‌نك معيتنده بولنور، وذوق وصفا واكلنجه‌يه موكل زعم اولنـورلردى. گاه برر اوزون انـتارى ايله وگاه چپلاق وبربرلرينه صارلمش صورتنده تصوير وترسيم ايدرلردى.

آغلاسون { قونيه ولايتنك بوردور سنجاق وقضاسـنده ناحيه مركزى بر بيوك قريه‌در، كه بوردور قصبه‌سنك ٣٠ كيلومتره قدر شرقنده واسپارطه‌نك ١٠ كيلومتره قدر جنوبنده، واسـپارطه ايله بونك آره‌سـنده حائل اولان (دوراس) طاغنك جنوبى اتكنده و (آق صـو) نهرينه دوكيلن بركوچك چايك ساحل يسارنده واقع اولوب، ٣٢٩ خانه‌سى و، جمله‌سى مسلم اولمق اوزره، ١٧٠٠ اهاليسى واردر. — آغلاسـون ناحيه‌سى ٢٢ قريه‌دن عبارت اولوب، قضـانك شرق جنوبيسنده واقع اولمغله، شرق شمـالى طرفندن حميد، وشرق جنوبى طرفندن دخى تكه سنجاقلريله همحدوددر. اهاليسى ٧٧٠٠ كشى قدر اولوب، جمله‌سى مسلمدر. درون ناحيه‌ده موجود ٢٥ صبيان مكتبنده ٨٥١ ذكور و ٤٥٧ اناث شاكردان دوام ايديور. ١٨ جامع شريف، ٨ مسجـدى و ٢١ دكرمنى دخى واردر.

آغلى { (Agly) فرانسـه‌نك جنوبنده « شرق پيرنه » ايالتنده بر نهردر، كه (قوربيره) طاغندن نبعانله، شرقه طوغرى جريان ايده‌رك، ٨٠ كيلومترملك مسـافه قطع، وآچلمش اولان بر چوق جدوللر واسطه‌سيله مجراسنك اطرافنده‌كى اراضى‌يى سقى ايتدكدن صكره، (بارقارس) اسـكله‌سى قربنده آق دكيزه دوكيلور.

آغنصوص { ارضروم ولايتنـك بايبـورد سنجاق وقضاسنده برناحيه‌در. [« بايبورد » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آغنوت { ارضروم ولايت وسنجاغنك تورتوم قضاسنده برناحيه‌در. [« تورتوم » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آغوآ { (Agua) آمريقاى وسطينك (غوآتمالا) قطعه‌سـنده يوكسـك بر بركاندر، كه (غوآتمالا) شهرينك ٢٥ كيلومتره جنوب غربيسنده، ١٤° ٢٦′ ٤٨″ عرض شمالى ايله ٩٣° ٥′ ١٧″ طول غربيده واقع اولوب، حذاى بحردن ٣٧٥٣ متره ارتفاعى واردر. بو طاغ اهالئ اصليهٔ قديمه لسانـنده « صو فيشقيرتان طاغ » معناسـيله (اوهات زمالها) ديلمكله، اسپانيوللر بو اسمك تحريفيله مملكته (غوآتمالا) ديمشلردر. ميلادك ١٥٤١ تاريخنده بو بركانك اغزنده طوبلنمش اولان صولر ايچريدن تضييق اولنه‌رق، طيشـارى‌يه دوكلمش، وبوندن بر طوفان حاصل اولوب، غوآتمالا شهرينى صو باصمشيدى.

آغوآدو { (Aguado) اسـپانيانك بر يهودى عائله‌سنه منسوب اولوب، ميلادك ١٧٨٤ تاريخنده طوغمش و ١٨٤٢ تاريخنده وفات ايتمش غايت زنكين بر بانكردر. كنجلكنده فرانسه عسكرينه داخل اولوب، جنرال (سولت)ك ياورى اولمشـيدى. بعده عسكرلكدن چيقوب، صرافلغه سلوك ايتمكله، اسپانيا ايچون اوروپاده برقاچ استقراض عقدينه موفق اولديغيچون، يدنجى فرديناندو طرفندن (ماركى) عنوانيله تلطيف اولنمشيدى. پارسده توطن ايدوب، كندى مصرفيله (ريس) كوپريسنى ياپديرمش، وبر چوق كوزل رسملر طوپلامغه موفق اولمشيدى.

آغوآده پائو { (Agua de Pau) پورتكيزك النده بولنان آسور جزايرندن (سان ميكل) آطه‌سنك ساحل جنوبيسـنده مستحكم بر قصبه اولوب، ٣٢١٠ اهاليسى واردر.

آغوآديلا { (Aguadilla) آمريقاى وسطيده (آنتيل) جزايرندن اسـپانيانك تصرفنده بولنان (پورتوريقو) آطه‌سـنك شمال غربى كوشه‌سـنده بركوچك قصبه اولوب، ٢٥٠٠ اهاليسى واردر.

آغوآريقو { (Aguarico) آمريقاى وسطينك (اقوآدور) جمهوريتنده برنهر اولوب، (ناپو) ايرماغنـه دوكيلور. مجراسى ٥٠٠ كيلومتره‌در. چوق آلتـون توزى دوكديكيچون، اسـپانيولجه « زنكين صـو » ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنـديغى كبى « آلتون ايرماق » ديمك اولان (ريو دل اورو) اسميله دخى معروفدر.

آغوآس { (Aguas) اسپانيانك شرق طرفنده (آراغون) قطعه‌سنك (سراغوسه) و (تروئل) ايالتلرنده جريان ايدر بر نهردر، كه (قوقالون) طاغندن نبعانله، (سان پدرو دل سالز) قربنده بر طاغك قيالرى آلتنه كيروب ناپديد اولدقدنصكره، آشاغيده، (البئر) اسم عربيسندن غلط اوله‌رق، (آلبيار) اسميله چيقوب، ياغمور موسمنده (المناسد) نهرينى دخى

اخذ ایله، ۱۰۰ کیلومترهلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، صاغ ساحلندن (ابره) ایرماغنه دوکیلور.

آغوآس قالیانتس { (Aguas Calientes) یعنی «صیجاق صولر». مکسیقهنك وسطلرنده بر ایالت اولوب، شمال وغرب طرفندن (زاقاتقاس)، جنوباً (غوآدلایاره) ودها طوغریسی (وادی الحجاره)، غرب جنوبی طرفندن (غوآنا یوآتو)، شرقاً دخی (سان لویی پوتوسی) ایالتلریله محدود ومحاط، و ۲۱° ۳۴′ ایله ۲۲° ۲۰′ عرض شمالی، ومکسیقو شهرندن اعتباراً ۲° ۵۰′ ایله ۴° طول غربی آرهسنده واقعدر. ینه بو اسمله مسمی اولان مرکزی مکسیقو شهرینك ۱۵۰ کیلومتره شمال غربیسندهدر. بو ایالت (سیرافریا) یعنی «صوءوق طاغ» دنیلن سلسلهنك غربی مائلهسنده واقع اولمغله، شرق طرفی طاغلق ویوکسك اولوب، غرب جهتنده دوز ومنبت اووهلری واردر. جبال مذکورهنك اك یوکسك ذروهسی اولان (چرو ده لورل) ك ۳۰۹۱ متره ارتفاعی واردر. (ریو ده سان پترو) ونام دیکرله (آغوآس قالیانتس) نهری شمالدن جنوبه طوغری ایالتك اورتهسندن یکچهرك، کوزل بر وادی تشکیل ایدیور. اقالیم معتدلهیه مخصوص اولان انواع حبوباتله بعض طرفلرنده شکر قامشی حاصل اولور. طاغلری اورمانلرله مستور اولدیغی کبی، ذی قیمت معدنلری، طاش، مرمر ولیطوغرافیا طاشی اوجاقلری وایالته بو اسمی قزاندیران ایلیجهلری چوقدر. ایالت درت قضایه منقسم اولوب، مرکز ایالت ایله دیکر اوچ قضانك مرکزلری اولان (قالویلو)، (رینقون ده روموس) و (آسیانتوس) قصبهلرندن بشقه شهر وقصبهسی یوقدر. اهالیسی ۱۴۰۰۰۰ کشی اولوب، بر خیلی قدر اهالیٔ قدیمهدن وقصوری اهالیٔ اصلیه ایله اسپانیولدن ملزدر، که بونلر اسپانیولجه لسانیله متکلمدرلر.

آغوآس قالیانتس { (Aguas Calientes) مکسیقهده همنامی اولان آنف البیان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، غایت کوزل بر اووهده واقع وسوقاقلری منتظم ایسهده، ابنیهسی پك عادیدر. اطرافی کوزل باغچهلرله محاط اولوب، جوارندهکی کویلردن برنده بر ایلیجه بولنیور، که اسمی بو مناسبتله وضع اولنمشدر. شهر ۲۱° ۵۱′ ۵۰″ عرض شمالی ایله مکسیقو شهرندن اعتباراً ۳° ۴′ ۲۶″ طول غربیده و ۱۹۰۸ ارتفاعنده اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

آغوآشاپه { (Aguachapa) آمریقای وسطیده (غوآتمالا قطعهسنك (سان سالوادور) جمهوریتنده ینه بو اسمله مسمی بر کولك ۳ کیلومتره جنوبنده وبحر محیط کبیر ساحلندن ۵۰ کیلومترهلك مسافهده بر قصبه اولوب، شکر فابریقهلری وخیلی تجارتی واردر.

آغوآ کنته { (Aguaquente) یعنی «صیجاق صو». برازیلیانك (غویاز) ایالتنده وغویاز شهرینك ۲۸۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، جوارلرنده آلتون معدنلری واردر. بو قصبه میلادك ۱۷۳۲ تاریخنده تأسیس اولنمشدر.

آغوا { ازمید کورفزیله قره دکیز آرهسنده اولان شبه جزیرهنك اورتهسنده بر کوچك طاغ وبو طاغدن نبعانله شماله طوغری آقەرق شیلهنك شرق طرفنده بحر سیاهه منصب اولان بر درهنك اسم مشترکیدر.

آغوئدا { (Agueda) اسپانیا وپورتکیزك بر نهریدر، که (سالامانقه) خطهسنده وپورتکیز حدودی قربنده (غاته) طاغنك شمالی اتکندن نبعانله، شماله طوغری جریان، و(چوداد رودریغو) شهرینك ایچندن مرور ایدهرك، و(باربه ده پورقو) دن آشاغی اسپانیا ایله پورتکیز حدودینی آیرەرق، ۱۳۰ کیلومترهلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (بارقه دالوه) قربنده صولدن (دورو) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی درین اولدیغندن، زراعتجه فائدهسی اولمیورسهده، وادیسنك اکثر محللری شایان تماشا اولوب، اسپانیا شعراسنك بر چوق اشعارینه مبنی علیه اولمشدر.

آغوئدا { (Agueda) پورتکیزده (دورو) ایالتنك (آویرو) قضاسنده و (آویرو) شهرینك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده ناحیه مرکزی برقصبهدر، که (ووغه) نهری تابعلرندن بر درهنك اوزرنده و(قارامولو) طاغنك غربی اتکنده واقع اولوب، ۳۵۶۱ اهالیسی واردر. — ناحیهسنك اهالیسی ۱۷ ۹۵۲ کشیدر.

آغوانس { سیواس ولایتنده قره حصار شرقی سنجاغنك صو شهری قضاسنده بر ناحیه‌در. [«صو شهری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آغوئیلار { (Aguilar) اسپانیانك جنوب طرفنده قرطبه ایالتنده وقرطبه شهرینك ٤٩ کیلومتره جنوبنده غایت کوزل منظره‌لی درت تپه اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی، فوق‌العاده کوزل هواسی وجوارنده پك چوق زیتون آغاجلریله باغلری واردر، و(مونتیلا) نامیله مشهور وپك مقبول بر شراب یاپیلیر. تپه‌لرك آلتندن کچن (قابره) چایی وادیٔ کبیرك تابعلرندن (جنیل) نهرینه دوکیلور. شهرك جنوب طرفنده ویاریم ساعتلق مسافه‌ده (زونار) و(رینقون) اسملریله بالیقلری چوق ایکی کول وبعض طوزلی معدن صولری بولنیور. — بو اسمله اسپانیاده ایکی بیوك قریه دخی بولندیغندن، تفریق ایچون، بوکا (آغوئیلار دلا فرونترا Ag. de la Frontera) دیرلر.

آغوئیلاس { (Aguilas) اسپانیانك جنوب شرقیسنده (مرسیه) ایالتنده و(مرسیه) شهرینك ۹۵ کیلومتره جنوب غربیسنده وساحل بحرده واقع بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی، ایکی لیمانی، بر قلعه‌سی وجوارنده قورشون وباقر معدنلری واردر. بوکا (سان جوان دلاس آغوئیلاس San Juan de las Ag.) دخی دیرلر.

آغوئیمس { (Aguimes) قناریه آطه‌لرندن (غران قناریه) یعنی «بیوك قناریه» نام آطه‌ده (غوآیادق) طاغنك اتکنده و ۳۳۵ متره‌لك ارتفاعده واقع بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

آغوبارد { (Agobard) اسپانیالی بر راهب اولوب، میلادك ۷۷۹ تاریخنده طوغمش و ۸٤۰ده وفات ایتمشدر. فرانسه‌ده (لیون) پسقپوسی ایکن، قرال (لویی دبونر) ه قارشی (لوتر) طرفندن قورلمش اولان اختلاله قاریشمش؛ وسحرك علیهنده وبعض مسائل دینیه حقنده بعض کتابلر یازمشدر.

آغوت { (Agoût) فرانسه‌نك (غارونه) حوضه‌سنده بر نهردر، که (هرولت) ایالتنده واقع (اسپینوسه) طاغندن نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، (تارن) ایالتنه کیرر، وبو ایالتك جنوب طرفنی اروا ایله، (قاستر)، (لاوور) وسائر قصبه‌لرك ایچندن کچه‌رك، صول ساحلندن (تارن) نهرینه دوکیلور. مجراسی ۱۸۰ کیلومتره اولوب، یالکز آشاغی طرفی سیر سفائنه صالح اوله‌بیلیر.

آغور { یاخود (اجور). بنی اسرائیل حکماسندن اولوب، کتب مقدسه‌ده مذکوردر.

آغور { یاخود آکور (Aghor) بلوجستانك شرق طرفنده بر نهر اولوب، ۶۳° ۶′ طول شرقیده دکیزه دوکیلور. بلوجستانك یازین دخی قورومیان قلیل‌المقدار نهرلرندندر. منصبندن ۳۰ قدر کیلومتره یوقاریده ساحل یمیننه قریب (هنکلار) اسمیله بر مغاره واردر، که هندستانك غرب طرفنده‌کی هندولرك اك‌مشهور زیارتکاهلرندندر.

آغوستو { (Agosto) سیچلیانك ساحل شرقیسنده، ایکی کورفزك آره‌سنده اوزانان بر دیلك برزخنده واقع بر شهر اولوب، ۹۷۳۵ اهالیسی واردر. بو شهر دها بیوك ایدیسه‌ده، ۱۶۹۳ تاریخ میلادیسنده وقوع بولان بر حرکت ارضدن خراب اولوب، اهالیسنك بر ثلثندن زیاده‌سی انقاض آلتنده قالمشیدی. بو وقعه‌دن صکره، شهر بر منتظم صورتده یاپیلوب، حرکت ارض قورقوسندن اولری آلچق یاپلشدر. لیمانی پك ایی اولوب، شراب، زیتون یاغی، کتن، طوز، سارده‌له وسائره‌یه متعلق بیوك بر تجارتی واردر. جوارنده مغاره‌لرینك کثرتیله مشهور اولان (تیمپا) موقعی بولنیور.

آغوسته { (Agosta) سیچلیانك ساحل شرقیسنده و(سیراقوسه)نك ۲۷ کیلومتره شمالنده، بر کوچك شبه جزیره‌نك اوجنده واقع بر شهر اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی واستحکاماتی واردر. لیمانی واسع ایسه‌ده، محافظه‌لی دکلدر.

آغوستینی { (Agostini) اون آلتنجی عصر میلادیده یاشامش وندیکلی بر شاعر اولوب، (بوناردو) نام شاعرك «عاشق رولاندو» عنوانلی منظومه‌سنك آلت طرفنی یازمش ایسه‌ده، پك مقبول دکلدر.

آغولاس { قاب ده‌لاس — (Cap de las) (Agulhas) یعنی ایکنه‌لر برونی. [«ایکنه برونی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آغون { (Agon) فرانسه‌نك (مانش) دكیزی ساحلنده بر كوچك اسكله اولوب، ١٦٠٠ اهالیسی واردر. آمریقانك (ترنو) آطه‌سی جوارلرینه صیده كیدن كیلر بو اسكله‌ده تجهیز اولنور.

آغونیه { (Agogna) ایتالیانك شمالیده بر نهردر، كه (بورغومانرو)، (نوواره) و(مورتاره) قصبه‌لرینك ایچندن كچدكدن صكره، (سسیا) ایله (تردوپیو) آره‌سنده (پو) ایرماغنه دوكیلور. بیوك ناپولیون زماننده بو نهرك مجراسی جوارلرنده اولان یرلر بو اسمله بر ایالت اتخاذ اولنمشیدی.

آغین { معمورة العزیز ولایت وسنجاغنده اكین قضاسنك بر ناحیه‌سیدر، كه دوز ومنبت بر اووه‌دن عبارت اولوب، ٥٢ قریه‌یی وبر چوق باغ وباغچه‌لری جامعدر.

آف { (Aff) فرانسه‌نك آشاغی برتانیا خطه‌سنده بر چایدر، كه «ایل مع ویلن» ایالتیله (موربیهان) ایالتی آره‌سنده آقوب، بو ایكی ایالتك حدودینی آیردقدن، و ٧٥ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، (ویلن) ایرماغی تابعلرندن (اوست) نهرینه دوكیلور.

آفاده { (Afade) آفریقای وسطیده سودانك (قوقوتو) خطه‌سنده و(برنوح) حدودی اوزرنده، (چاد) كولنك ٤٨ كیلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، خیلی واسع وبر سورله محاط ایسه‌ده، تدنیده بولندیغی مرویدر.

آفار { یاخود عفار (Afar) آفریقای شرقیده باب‌المندبك شمال وجنوبنده ممتد اولان سواحل واراضیده ساكن بر قومدر، كه اصل كندیلرنجه اسملری (آفار) اولوب، عربلر بونلره، (دنقالی)نك جمعی اولمق اوزره، (دناقیل)، وحبشلیلر دخی (عدل) ودها طوغریسی (عدایل) دیرلر. بونلرك مملكتی ´٣٠ °١٠ ایله °١٥ عرض شمالی و°٣٨ ایله °٤١ طول شرقی آره‌سنده اولوب، جنوب وجنوب غربی طرفندن (غالا) اقوامیله همحدوددرلر، وغرباً مملكتلری حبشستانك طاغلرینه قدر ممتد اولور. بو مملكت عرب جغرافیونی آثارنده (بربره) نامیله معروف اولدیغندن، مملكت حقنده‌كی معلومات لازمه‌یی بو ماده‌یه تعلیق ایده‌رك، بوراده یالكز آفار قومنه حصر كلام ایده‌جكز. بو قوم (غالا) و(سومالی) اقوامی زمره‌سنه منسوب اولوب، بر چوق قبیله‌لره منقسمدر، كه هر بری آیریجه اداره اولنوب، یالكز بیوك قبیله‌لرینك رئیسلری سلطان عنوانی آلدقلری حالده، كوچكلرینك كیلر رئیس عنوانیله اكتفا ایدیورلر. بونلرك اثوابلری ستر عورت ایده‌جك بر كوچك پشتمال ایله اوموزلرینه آتدقلری دیكر بر پشتمالدن عبارت اولوب، سلاحلری دخی بر مزراقله صیغیر دریسندن بر قالقاندن عبارتدر. هر نه قدر رنكلری خیلی سیاه ایسه‌ده، سیمالری تماميله قافقاس جنسنه منسوب اولدقلرینی كوستریور؛ آلنلری واسع، برونلری دوز، آغزلری ودیشلری پك كوزلدر. كندیلری جست وچالاك وجسور اولوب، مسلمان اولدقلری جهتله، اوته‌دن بری حبش خرستیانلریله محاربه‌ده بولنه‌كلمشلردر. باشلیجه شهرلری مصوع وتاجوره‌در. [«بربره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آفتاب { هندستانده دهلی شهرنده تخت نشین اولان حكمداران اسلامك اخیری شاه عالم ابو المظفر مروج الدینك مخلصیدر، كه انكلیزلرك ویردكلری تخصیصاته طمعاً بنكاله ملكنی بونلرك الینه تسلیم ایتمشدر. رجالندن غلام قادرخان اسمنده بری رفع لوای عصیان ایده‌رك، كندیسنی اله كچیرمكله، ایكی كوزینه میل چكمشیدی. برمدت اعمی یاشادقدن صكره ١٢٢١ تاریخنده ترك دغدغهٔ حیات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی اولوب، خیلی اشعاری وازان جمله غلام قادرخانك چیقاردیغی فتنه‌یی مصور «شهر آشوب» عنوانیله بر منظومه‌سی واردر. شو بر قاچ بیت بو منظومه‌سندندر:

صرصر حادثه بر خاست پی خواری ما
داد بر باد سر وبرك جهانداری ما
آفتاب فلك رفعت شاهی بودیم
برد در شام زوال آه سیه‌كاری ما
چشم از جور فلك كنده چو شد بهتر شد
تا نه بینم كه كند غیر جهانداری ما
داد افغان بچهٔ شوكت شاهی برباد
كیست جز ذات مبرا كه كند یاری ما

[احوال سیاسیه‌سیچون «شاه عالم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آفتابی { ابو الفتح سلطان محمد ثانی حضرتلرینك دور سلطنتلری شعراسندن اولوب، اماسیه مضافاتندن مرزیفون شهرنده طوغمش، وطریق

علی‌یه سلوکله، علوم متداوله‌یی تحصیل ایتدکدن صکره، صوفیون طریقنه انتسابله، علم تصوفله مشغول اولمش؛ وکوشهٔ انزوایه چکیلوب، یالکز وعظ ونصیحت ایچون زاویه‌سندن چیقار ایمش. روایته کوره، سلطان بایزید حضرتلرینك آماسیه والیلکی زماننده شهزادهٔ مشارالیهك توجه ومحبتنه مظهر اولوب، مقربلرندن اولمشیکن، مؤخراً بعض حسودلرك تزویراتی اوزرینه التفاتدن دور دوشمش ایسه‌ده، اولبابده سویلدیکی مصنع برقصیده تقدیمیله، ینه مظهر التفات اولمشیدی.

اشعاری ضررسز اولوب، مرتب دیوانی واردر. شو قطعه زادهٔ طبعیدر:

چکدی چاك ایلدی تن جبه‌سی عشق هنوز
دوستك دست غمندن یقه سن قورتره‌من
آفتابی طوغه دولت کونشی برکون اوله
حق تعالی قولنی قهرله دائم قره‌من

شو مطلعی دخی مشهوردر:

ینه دیش یاره‌سی وار سیب زنخدانده
ینه شفتالو یمشلر کبی بستانده

آفتابی { اسمی حسن اولوب، درسعادتده طوغمش، وپایتختده نشو ونما بولمش برشاعردر. ابتدا طریق علی‌یه سلوکله، علوم متداوله‌یی تحصیل ایتدکدن صکره، خطوط متنوعه تحریرنده‌کی مهارت خطاطیه‌سی حسبیله، دیوان کاتبی اولمشیدی. ٩٨١ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بو لمعهٔ حسن ایله که سن نور بصرسك
یوزویمه ایکی زلفکه کیم نوری بصرسك

آفتابی { ایران شعراسندن اولوب، ساوه شهرنده طوغمش اولدیغی معلوم ایسه ده، تفصیل احوالی معلوم دکلدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بیماری من چون سبب پرسش اوشد
میمیرم ازین غم که چرا بهترم امروز

آفتی { تون شهرنده طوغوب، اوراده نشو ونما بولمش، وکوشهٔ قناعت وانزواده یشامش برشاعردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دیوار ستم بر سر عاشق اگر افتد
بر دامن او گرد شکایت ننشیند

آفر { (Afer) اسکی روما خطیبلرندن اولوب، میلاددن ١٦ سنه اول (نیم) شهرنده طوغمش، ومیلادك ٥٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. فصاحت وبلاغتیله شهرت بولمش ایسه‌ده، روما ایمپراطورلرندن (تیبر)، (قالیغوله) و(قلاودیوس)ه ایتدیکی مداهنه ایله نامنی لکه‌دار ایتمشدر.

آفر { (Affre) پارس باش پسقپوسلرندن اولوب، میلادك ١٧٩٣ تاریخنده طوغمش، و١٨٤٨ وقعه‌سنده مقتولاً وفات ایتمشدر. پاپا وپسقپوسلرك ادارهٔ جسمانیه‌لری حقنده بعض کتابلرله، خرستیانلغی مدافعه یوللی وحکمت ایله خرستیانلغی مزج ایتمکه چالیشه‌رق، بعض اثرلر یازمشدر.

آفراغوله { (Afragola) ایتالیانك جنوبیده ناپولی ایالتنده وناپولی شهرینك ٩ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع برقصبه اولوب، ١٧٩٠٠ اهالیسی واردر.

آفرانیوس { (Afranius) اسکی لاتین شعراسندن اولوب، میلاددن تقریباً ١٠٠ سنه اول نشأت ایتمشدر. عصرینك اخلاقنی مصور اولملق اوزره هزل آمیز برطاقم اشعار یازمش ایسه‌ده، یالکز بعض پارچه‌لری بولنه‌بیلمشدر.

آفرانیوس { (Afranius) روما سردارلرندن (پومپیوس)ك ضابطلرندن اولوب، میلاددن ٦٠ سنه اول قونسولسلق مسندینه ترفیع اولنمش؛ وتسالیاده بعض محاربه‌لر ایتدکدن صکره، (پومپیوس)ك رقیبی اولان قیصرك امریله، ودیکر بر روایته کوره، کندی عسکری طرفندن قتل اولنمشدر.

آفرودیتی { (Afroditi, Ἀφροδίτη) یونان قدیم اساطیرنده حسن وعشق الهه‌سی زعم اولنان زهره‌نك اسمیدر، که لاتینجه‌سی (ونوس) در. [«ونوس» و«زهره» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آفریدی { (Afridi) آفغانستانك شرق طرفلرنده (پیشاور)ك غرب وجنوبنده ساکن جنکاور بر قومدر، که (خیبر) و(کوهات) بوغازلرینك جوارلرنده بولنمغله، اسکیدن بری کاروانلره مسلط اولمقده‌درلر.

آفریقا { (Afrique) کرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سندن بری اولوب، جسامتجه، آسیا وآمریقادن کوچك اولمغله، قطعات مذکوره‌نك اوچنجیسیدر. اسکی یونانیلر بو قطعه‌نك یالکز شمال

قسمنی بیلوب، اك اول (لیبیا) اسمیله یاد ایتدكلری حالده، بعده (آفریق) تسمیه ایتمشلردر، كه بو اسم لسان یونانیده «صوغوقسز» یعنی صیجاق مملكت دیمكدر. دیكر براحتماله كوره‌ده، (لیبیا) كلمه‌سی بربر اقوامندن (لواتا) قومنك اسمندن مأخوذ اولدیغی كبی، آفریقا كلمه‌سی‌ده تونس طرفلرنده ساكن بولنمش اولان بربرلردن (آوریقا) قومنك اسمندن مأخوذدر. روماليلر بو اسمی باشلیجه محاربلری اولان قارتاجلیلرك ساكن بولندقلری تونس طرفلرینه ویرمش اولدقلرندن، عربلر دخی (افریقیه) نامنی او طرفلره حصر ایتمشلردی. بناءً علیه اسكی عرب وسائر اسلام جغرافیونی آثارنده، بتون قطعه‌یه دلالت ایتمك اوزره، آفریقا اسمی موجود اولمیوب، اخیراً آوروپا لسانلرندن اخذ اولنمشدر.

موقع وحدود ومساحه‌سی. — آفریقا قطعه‌سی اسكیدن معلوم اولان سطح ارضك جنوب غربیسنده واقع اولوب، ١٤٥ كیلومترہ‌لك بر برزخله آسیا قطعه‌سنه مربوط ایدی، كه اخیراً سویس قنالنك كشادیله بو مربوطیت دخی زائل اولمشدر. بو قطعهٔ جسیمه غیر منتظم بر مثلث شكلنده اولوب، رأسی جنوبنده‌كی «ایكنه برونی» واساسی شمالنده‌كی سواحل بحر سفیددر. هر طرفی دكیزله محاط اولوب، شمالاً بحر سفیدله، غرباً بحر محیط آطلاسی ایله، شرقاً بحر محیط هندی وبحر احمر ایله محدوددر. بو دكیزلر آفریقانك سواحلنده باشلیجه ایكی كورفز تشكیل ایدیورلر، كه بونلرك بری بحر محیط آطلاسیده اولان كینه كورفزی، ودیكری بحر سفیدده بنغازی ایله تونس آره‌سنده وطرابلس غربك شمالنده اولان سرت كورفزیدر. شرق وغرب وشمال وجنوب ساحللرنده وهمان بربرینك تماميله قارشیسنده بولنان درت برون بو قطعه‌نك جهات اربعهٔ مذكوره‌یه طوغری اك اوزانمش نقطه‌لریدر: شرق طرفنده‌كی آوروپالیلرك (غوآردافویی) دیدكلری (رأس عسیر) در، كه ٤٨° ٥٤′ ٦″ طول شرقیده واقعدر؛ غربده‌كی (یشیل برون)در، كه ١٩° ٥٣′ ٧″ طول غربیده واقعدر؛ شمالده‌كی (آق برون) در، كه تونسده و٣٧° ١٩′ ٤٠″ عرض شمالیده واقعدر؛ جنوبده‌كی دخی (ایكنه برونی) در، كه امید برونی قطعه‌سنده و٣٤° ٥١′ ١٥″ عرض جنوبیده واقعدر. آق بروندن ایكنه برونه قدر شمالدن جنوبه اولان بویی ٧٢ درجه، یعنی ٨٠٠٠ كیلومترہ؛ رأس عسیردن یشیل برونه قدر شرقدن غربه اولان اكی دخی تقریباً ٦٩ درجه، یعنی ٧٥٠٠ كیلومترہ در. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً وتخمیناً ٣٠٠٠٠٠٠٠ مربع كیلومترہ اولوب، آوروپا قطعه‌سنك اوچ مثلنه قریبدر. خط استوا بو قطعه‌نك همان اورته‌سندن كچدیكیچون، اكثر اراضیسی منطقهٔ حاره داخلنده بولنوب، بومنطقه‌نك خارجنده بولنان یرلری بتونك آنجق بر خمسی نسبتنده‌در. خط استوانك شمالنده اولان قسمی پك واسع اولوب، جنوبنده قالان قسمی ایسه نسبةً طاردر، وكیتدكجه طارلشه‌رق، بر مثلث تشكیل ایدیور؛ بناءً علیه شمالده‌كی ممالك معتدله‌سی جنوبده‌كی ممالك معتدله‌سندن چوق دها زیاده اولوب، بونلره دخی نسبةً ممالك معتدله دنیله‌بیلیر، یوقسه عمومیت اوزره هر طرفی غایت صیجاقدر.

شكل عمومیسی، جبال وانهاری. — آفریقا قطعه‌سنك شمال غربی طرفی آطلاس ویا (درن) جبالنك اوزاندقلری محل اولوب، بو یر مرتفع، معتدل هوالی، انهار متعدده ایله ارواا اولنور وحیلی محصولدار ومسكوندر. [«آطلاس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] بونك جنوب وجنوب شرقیسنده بحر محیط آطلاسینك سواحلندن سرت كورفزینه و وادیٔ نیله قدر قوملق وصوسز بر چول ممتد اولیور، كه صحرای كبیر تعبیر اولنوب، اكثر یرلری بسبتون ناقابل سكنی دوز بر قوملق اووه‌دن ویا قیالق اوفق طاغلرله قوم تپه‌لرندن عبارت اوله‌رق، یالكز اوته‌بریسنده مسكون بعض واحه‌لر واردر، كه بونلر چولك آطه‌لری حكمنده اولوب برآز صویی وقابل زراعت اراضی ایله بعض خرما آغاجلرینی وسائر اشجاری حاویدرلر. صحرای كبیرك شمال طرفی یعنی مراكش، جزایر، تونس، طرابلس غرب وعلی الخصوص برقه یعنی بنغازی خطه‌لرینه مربوط اولان یرلری نسبةً دها مسكون اولوب، آره صره یاغمور كورور وزرع اولنور ایسه‌ده، جنوبه طوغری اینلدكجه، چول دها دهشتلی بر حال وصورت آلوب، بوقوم دكیزینك كیلری حكمنده اولان هجینلر كاروان دوه‌لری طرفندن پك چوق مشقتله شق اولنور. صحرای كبیرك غربدن شرقه اولان بویی

همان آفریقا قطعه‌سنڭ اڭنجه اولوب، ۴۵۰۰، وشمالدن جنوبه اولان اکی دخی ۱۸۰۰ کیلو متره‌در.

صحرای کبیرڭ جنوبنده شرقدن غربه یعنی نیل وادیسندن بحر محیط آطلاسی سواحلی قربنه قدر سودان ممالکی ممتد اولوب، بونڭ شمالدن جنوبه اولان اکی سکز اون درجه‌در. صحرای کبیر نه قدر قورو وصوسز ایسه، سودان او قدر صولری چوق ومنبتدر. صحرای کبیر سوداندن دها مرتفع اولوب، اکثر یرلرینڭ ارتفاعی ۴۰۰ و ۴۵۰، واڭ یوکسکلری دخی ۹۰۰ متره‌یه قدر اولدیغی حالده، سودانڭ (چاد) کولنده ارتفاعی آنجق ۲۶۰، ونیل وادیسنڭ حرطومه‌ده‌کی ارتفاعی دخی ۳۶۰ متره‌در. سودانڭ مرکزی (چاد) کولی وبونڭ حوضه‌سی اولوب، اورادن اعتباراً شرقی وغربی اوله‌رق ایکی‌یه منقسم اولیور، که شرقی سودان نیل نهر عظیمیله اوڭا منصب اولان بر چوق نهرلرڭ وادیلرینی جامع اولوب، شرقاً نوبه وحبشه وجنوباً خط استوایه قریب اولان جبال قمره قدر ممتد اولور؛ غربی سودان دخی بیوکلکده نیلدن پك کری قالمیان (نیجر) ونام دیکرله (دیولیبه) نهر عظیمی ایله تابعلرینڭ وادیلرینی جامع اوله‌رق، غرباً (سنغامبیا) طاغلرینه، وجنوباً کینه‌یی آیران (قونغ) جبالنه قدر امتداد، وکینه کورفزینه تقرب ایدر.

صحرای کبیر ایله سودانڭ حالی بحر احمره قدر ممتد اولوب، نوبه‌نڭ وصعیدڭ صحرای کبیردن فرقلری آنجق نیلڭ مجراسنڭ ایکی طرفنده اروا واعمار ایتدیکی محللردن عبارت اولدیغی کبی، حبشك دخی سوداندن فرقی آنجق ارتفاعنده‌در. بونکله برابر وادئ نیل آیریجه بر قطعه اعتبار اولنه‌رق، جنوبده غایت مرتفع وقیالق اولان حبش جبالنی، وسطنده نوبه وصعیدڭ چوللرینی، ومنتهای شمالنده‌ده نیلڭ احیا ودنیانڭ اڭ معمور واڭ منبت مملکتی حالنه وضع ایتدیکی مصر اسفلی جامعدر.

سودان غربینڭ غرب وجنوب طرفنده ایسه بر چوق طاغلر ممتد اولیور، که بو طاغلر بحر محیط آطلاسینڭ سواحلنی سوداندن آیره‌رق، سنغامبیا وکینه محلریله سنغال نهرینڭ منصبندن کینه کورفزینڭ ایچنه قدر ممتد اولان بر طاقم ممالکی جامعدر، که بو ممالك طاغ اتکلرندن وساحللردن عبارت اولوب، برچوق نهرلره دخی اروا اولندقلرندن، آفریقانڭ اڭ کوزل یرلرندن ایسه‌ده، اهالیلرینڭ وحشیلکی حسبیله، اکثر طرفلری الآن مجهولدر.

سودانڭ جنوبنده آفریقانڭ خط استوانڭ آلتنده بولنان یرلری ممتد اولیور، که الآن تماميله کشف اولنمیوب، یالکز بر ایکی سیاح چکمکه موفق اوله‌بیلشلردر. بو محل آفریقانڭ اڭ یوکسك یری اولوب، عربلرڭ (جبل القمر) دیدکلری (کیلی مانجارو) طاغنڭ ۶۰۰۰ متره ارتفاعی واردر. آنجق بو ارتفاع اورته‌سنده اولوب، شرق شمالی طرفی عدن کورفزینڭ آلتنده تا رأس عسیره قدر ممتد اولان سومالی وغالا چوللرندن، وغرب جنوبی طرفی دخی ایلریده بر اوروپا دولتی اوله‌جغی ملحوظ اولان قونغو وادیسندن عبارتدر.

خط استوانڭ جنوب طرفنده واقع وآفریقای جنوبی نامیله معروف اولان قطعه‌یه کلنجه، بو یرلر کرك شرق وکرك غرب طرفلرندن مردیون صورتنده بربرینی متعاقب وبربرندن یوکسك بر طاقم طاغلر سلسله‌لریله محاط اولوب، عمومیت اوزره ارتفاعی ۱۰۰۰ و ۱۲۰۰ متره‌دن آشاغی دکلدر. بو یرلر دوز اولوب، بعض تپه ودره‌لری دخی وار ایسه‌ده، یوکسك طاغلری یوقدر. نیانزه، نیاسه وتانغانیقه کبی غایت واسع کوللری وزامبز، اورانژ وقونغو اسملریله اوچ جسیم نهری واردر. هر نه قدر که بو قطعه‌نڭ دخی هر طرفی معلوم دکلسه‌ده، اکثر طرفلری نشو ونمالری چوق نباتاتله مستور ومنبت یرلر اولدیغی، ویالکز منتهای جنوبنده اولان امید برونی طرفلری جنوباً ۳۰۰۰ متره ارتفاعنده اولان (نیوفلد) طاغلریله مسدود اولوب، نسبةً قورو ونباتاتی آز بولندیغی معلومدر؛ واورانژ نهرینڭ شمالنده (قالاهاری) اسمیله واسع بر چول ممتد اولور.

آفریقا قطعه‌سنڭ باشلیجه ۷ سلسلهٔ جبالی واردر، که شونلردر: ۱، شمال غربی طرفنده‌کی آطلاس یعنی (درن) سلسله‌سی؛ ۲، غرب طرفنده کینه سواحلیله نیجر نهرینڭ وادیسی آره‌سنده اولان (قونغ) سلسله‌سی؛ ۳، شرق طرفنده حبش طاغلری؛ ۴، وسطنده اولوب، الآن تماميله کشف اولنمامش اولان جبال قمر سلسله‌سی؛ ۵، شرق جنوبی طرفنده آفریقای جنوبینڭ ارتفاع داخلیسنڭ شرقی مائله‌سندن

عبارت اولان (لوپاته) سلسله‌سی؛ ٦، جنوب طرفنده سواحل بوینجه شرقدن غربه ممتد اولان (نیوفلد) سلسله‌سی؛ ٧، غرب جنوبی طرفنده الآن تمامیله کشف اولنمامش اولان (قونغو) و (آنغوله) سلسله‌سی.

قطعهٔ مذکوره باشلیجه یدی حوضه اولوب، دردی شمال واوچی دخی جنوب قسمنده‌در؛ شمال قسمنده‌کیلر نیل، نیجر وسنغال نهرلرینك حوضه‌لریله، چاد کولنك مخرجسز اولان حوضهٔ داخلیه‌سندن؛ وجنوب قسمنده‌کیلر دخی قونغو، زامبز واورانژ نهرلرینك حوضه‌لرندن عبارتدر. جنوب طرفنك ارتفاعی ساحلره قریب محله قدر دوز گیدوب، اورادن بردن بره اینیدیکندن، نهرلری دخی بر چوق شلاله‌لر وخیرلی جریانلرله دوکیلوب، سیر سفائنه مانعدرلر.

خط استوانك ایکی طرفنده، مدار جدی ایله مدار سرطان آره‌سنده ٧ بیوك کول بولنیور، که بونلردن سودانك وسطنده اولان (چاد) ایله حبشستانده‌کی (چانه) کوللری خط استوانك شمالنده، (نیاسه) ایله اونك غربنده اولان (آلبر نیانزه) همان خط استوانك آلتنده، و (تانغانیقه) ایله (نیانزه) و (نغامی) کوللری دخی جنوب قسمنده واقعدرلر.

بو قطعهٔ واسعه طبیعی اوله‌رق ١٤ قطعه‌یه تقسیم اولنه بیلیر: آطلاس سلسلهٔ جبالنك تشکیل ایتدیکی مغرب قطعه‌سی، صحرای کبیر، سودان غربی، سودان شرقی، سنغامبیا، کینه، نیل وادیسی یعنی مصر ونوبه، حبش، سومالی قطعه‌سی، آفریقای وسطی قطعهٔ مجهوله‌سی، قونغو وادیسی، زنکبار وسائر سواحل شرقیه ماله‌سی، امید برونی وناتال قطعه‌سی، ایلریده برقاچ قطعه‌یه تقسیم اولنه‌بیله‌جك اولان آفریقای جنوبینك داخلی وغربی اقطاری.

جزایر. — بو قطعه‌یه منسوب برقاچ طاقم کوچك آطه‌لرله برجسیم جزیره واردر. کوچك آطه‌لر طاقلری: شمال غربی طرفنده بحر محیط آطلاسیده بولنان آسور، مادر، قناریه ویشیل برون آطه‌لریله کینه کورفزنده‌کی (فرناندو پو) و(سنت توما) کبی برطاقم کوچك آطه‌لردن وبحر محیط آطلاسینك جنوب قسمنده منفرق بولنان (سنت هلنه) و (آسانسیون) کبی بعض آطه‌لردن وبحر محیط هندیده مادغسقار جزیرهٔ کبیره‌سنك اطرافنده بولنان فرانسه آطه‌سی، اتحاد آطه‌سی، ترسانه آطه‌لری، سیکه وقوموربن آطه‌لرندن عبارتدر. بیوکی ایسه مذکور مداغسقار جزیرهٔ کبیره‌سیدر، که آیریجه بر قطعه‌در.

اقلیم وهواسی. — آفریقا قطعه‌سنك خط استوانك آلتنده بولنان یرلری، که ١٥ درجه وسعتنده بر منطقه‌دن عبارتدر، بالطبع زیاده‌سیله صیجاق اولوب، حرارتی آنجق ارتفاعیله بعض طرفلرده کسب اعتدال ایدیور، وسنه‌ده طقوز اون آی متمادیاً غایت شدتلی شمشکلر ویلدیریملرله مترافق یاغمورلر آلتنده بولنیور. بو منطقه‌نك شمالنده ١٧ وجنوبنده ٢٠ درجه وسعتنده ایکی منطقه بولنیور، که بونلرده آلتیشر آی یاز موسملرنده، یعنی شمالی منطقه‌ده نیساندن تشرین اوله، وجنوبی منطقه‌ده دخی تشرین اولدن نیسانه قدر هرکون موسم یاغمورلری یاغار. بو یاغمورلر آفریقانك هرطرفنه آقوب اکثر یرلرینی اروا واحیا ایدن جسیم نهرلری تولید ایدیورلر. بوایکی منطقه‌نك شمال وجنوبنده ایسه اقالیم معتدله‌یه مخصوص اولان قیش یاغمورلری یاغارسه‌ده، شمالده صحرای کبیرك کونشدن ایصینوب بر فرون ایچی حالنی آلان قوملری خط استوا طرفلرندن کلن بلوطلری تبخیر ایتدیره‌رك، یاغمور یاغدیرماز. آطلاس طاغلریله حبش طاغلرینك اك مرتفع محللرینه ایسه قار دخی یاغوب، بو طاغلرك اتکلرنده وشمالی ساحللرنده آوروپای جنوبی هواسنه مشابه بر هوا حاصل اولیور. آفریقانك اك قورو وناقابل اسکان یرلری شمالده‌کی صحرای کبیر ایله جنوبده‌کی (قالاهاری) صحراسی، واك معتدل وکوزل یرلری دخی آطلاس سلسلهٔ جبالنك اتکلریله قونغ طاغلرینك مرتفع محللری وقونغو وادیسیله امید برونی اطرافی وسواحل شرقیه‌نك بعضیسی وعلی‌الخصوص آفریقای جنوبینك مرتفع ومحصولدار اولان ایچ طرفی ایسه‌ده، حیفاکه بو یرلر بر طاق وحشیلرك النده اولوب، اعمار کوره‌مکده‌در. نهرلردن بعضیسنك وعلی‌الخصوص (زامبز) و(نیجر) یاغمور موسملرنده طاشوب، آلچق یرلری باصمغله، بر طاق بطاقلقلر تحصل ایدیور، که منصبلری اطرافنك واك سواحل وآلچق یرلرك هواسنی زیاده‌سیله اخلال ایده‌رك، مهلك حالنه قویور.

محصولات طبیعیه‌سی، نباتاتی. — آفریقانك وسعتی وهوا واقلیملرینك تخلفی حسبیله، نباتات ومحصو

لات طبیعیه‌سی دخی مختلف ومتنوع اولوب، سوا۔
حل شمالیه‌سنده وآطلاس سلسلهٔ جبالنك شمالی اتكلرنده
آوروپای جنوبی‌یه مخصوص اولان نباتات ومحصولات
اقالیم حاره‌یه مخصوص نباتات ومحصولاتله برابر اوله۔
رق یتیشیور؛ وكلیتلی حبوباتله برابر زیتون، نار،
پورتقال، لیمون، خرما، اوزوم حاصل اولیور؛
وآطلاس طاغلرنده پك چوق اوتلرله میشه وچام
آغاجلرینك انواعیله كستانه آغاجلری، ومصرده كلیتلی
پاموق، پرنج، شكر قامشی وسائره دخی یتیشیور.
بو منطقه‌نك جنوبنده صحرای كبیرك عمومیت اوزره
نباتات ومحصولاتی اولمیوب، یالكز بعض اكری بوكری
آغاج ودیكنلرله آز چوق صولری اولان واحلرده
بعض نباتات وعلی‌الخصوص حیواناتی بسلمكه یارایان
بر قبا اوت اولیور؛ علی‌الخصوص یاغمور یاغدیغی
وقت بو واحلر زمرد كبی اولوب، صحرای كبیرك
یانمش قوملری اورته‌سنده منظره‌لری پك لطیفدر.
بو واحلرك اك بیوك واك چوق نباتات یتیشدیرنی
(آشین) واحیدر، كه بر طاغك اتك ووادیلرندن عبا۔
رت اولوب، چولك اورته‌سنده آفریقانك بر اسویچره۔
سی حكمنده‌در. آفریقانك اقالیم حاره‌سنده‌كی نباتات
واشجار ومحصولات تمامیله معلوم اولمیوب، یالكز
سواحله قریب اولان محللرده كوریلن انواعنه قیاسله
آكلاشلقده، وبو جهتجه هندستانله مشابهتی اولدیغی
تخمین اولنقده‌در. بو نباتاتك اكثریسنه لسانمزده اسم
بولنمیه‌جغمزدن، تعدادندن صرف نظرله، یالكز دنیا۔
ده آغاجلرك اك قالینی اولان (بائوباب) ایله هندستان
جوزی قبیلندن مغذی بیوك میوه‌لر ویرن و «اكمك
آغاجی» تعبیر اولنان اشجارك بر قاچ نوعی، وبرده
ایچ قبوغی تره یاغی لذتنده اولان «تره یاغی آغاجی»
وسومالی قطعه‌سنده قوقولی وضمغلی آغاجلر بولندیغنی
بیانله اكتفا ایدرز. بیوك نهرلر مجرالرینك اكثر طرفلریله
منصبلری بر نوع یوكسك قامشلرله مستوردر.
آفریقای جنوبینك سواحل شرقیه وغربیه‌سی مشابه
اولوب، درجه درجه كسب ارتفاع ایدن طاغلرنده
ممالك حاره ومعتدله‌یه مخصوص انواع نباتات واشجار
بولندیغی كبی، ایچ طرفلرنده دخی پاموق وقهوه ایله
شكر قامشی خدایی نابت اولوب، پك قوتلی واپی
اولدیغندن، بو قطعهٔ واسعه بر كون چالیشقان بر
اهالی الینه كچه‌جك اولسه، دنیانك اك زنكین یری
اوله‌جغنده شبهه یوقدر. امید برونی طرفلرینك ایسه
نباتات واشجاری اورایه مخصوص بر طاقم انواعه
منسوبدر، وآوروپادن نقل اولنان بعض محصولات
واشجار دخی یتیشمكده‌در.

حیواناتی. — حیواناتجه آفریقا كرهٔ ارضك
اك زنكین قطعه‌سی اولوب، علی‌الخصوص آفریقای
وسطی وجنوبیده اكثریسی بو قطعه‌یه مخصوص
اولان انواع حیوانات وطیور وحشرات بولنیور.
اوكوزلری عمومیت اوزره جسیم واكثریسی بر ویا
ایكی هوركوچلی اولوب، بوینوزلری دخی غایت قا۔
لین واوزوندر؛ كیك وغزلك آت قدر بیوكندن
طاوشان قدر كوچكنه وارنجه انواعی اولوب،
اكثریسی بیكلرجه اوله‌رق، سوری سوری كزرلر.
یبانی مانده‌لر هر طرفنده وعلی‌الخصوص آفریقای جنو۔
بیده پك چوق وپك قوتلی ووحشیدرلر، واتلرنده
بر نوع مسك قوقوسی واردر. بر وایكی بوینوزلی
كركدانلر وفیللر غایت جسیم اولوب، آفریقا فیللری
آسیا فیللرندن فرقلی ودها بیوك اولمغله برابر، تأنیسه
مستعد دكللردر. صو آتی دنیلن حیوان جسیم آفریقا۔
یه مخصوص اولوب، بیوك نهرلرده وكوللرده بولنور.
آرسلان، قپلان، صیرتلان، تلكی، چقال كبی
حیوانلری پك چوقدر. زرافه دنیلن غریب الشكل
حیوانله یبانی استرلرك انواعی دخی دوه قوشلریله برابر
سوری سوری كزرلر. متنوع قیون وكچیلری دخی
چوق ایسه‌ده، یوكلری فنا اولوب، یالكز آطلاس
طاغلرنده اسپانیوللرك (مرینوس) دیدكلری غایت
كوزل یوكلی بر نوع قویون بولنیور، كه اسپانیایه
دخی عربلر واسطه‌سیله اورادن سوق وادخال او۔
لنمشدر. امید برونده انكلیزلر یوصوك وقتلرده آنقره
كچیلرینی یتیشدیرمكه موفق اولمشلردر. دوه آفریقانك
یالكز شمال طرفلرنده بولنوب، بعد الاسلام عربلر
طرفندن آسیادن آفریقایه ادخال ایدلمش اولدیغی
مظنوندر. میمونك انواعیله، شمپانزه وغوریله دنیلن
وحیواناتك اك ذكیلری اولوب شكل وهیأتجه دخی
انسانه او قدر قریب بولنان ایكی نوع نسناس دخی
آفریقانك غرب وجنوب طرفلرنده بولنیورلر. ییلان،
عقرب وسائر حشرات مضره‌نك انواعی بولندیغی
كبی، نهر وكوللرك همان كافه‌سنده تمساح بالیقلری،
واكثر طرفلرده سیوری سینكك پك بیوكلری وحیوا۔

ناتی صوقار صوقاز درحال تلف ایدن و(چیچه) تعبیر
اولنان بر نوع سینك بولنیور. قوشلرك آفریقایه
مخصوص پك چوق نوعلری وعلی‌الخصوص غایت
کوزل تویلی بعض نوعلری واردر. یوك وبینك حیوا-
نی اولمق اوزره، شمالده دوه، آت ومرکب وجنو-
بده ایسه اوکوز واینك قوللانیلور.

معادنی. — دمیر وباقیر معدنلری آفریقانك هر
طرفنده بولنوب، علی‌الخصوص دمیری آفریقانك
اك بدوی اقوامی دخی چیقارمق وایشلك عملنی
بیلدکلری کبی، آلتون معدنی دخی چوق ایسه‌ده،
الآن چیقاریله‌میوب، یالکز بعض نهرلرك کنارلرنده
وقوملرك ایچنده اهالی طرفندن طوپلانمقده‌در. امید
برونی طرفلرنده کلیتلی ذی‌قیمت طاشلر وعلی‌الخصوص
الماس بولنوب، انکلیزلر طرفندن چیقارلمقده‌در.
معدن طوزی دخی بولنوب، سودان طرفلرینك
باشلیجه تجارتلرندندر.

اهالیسی، جنسیت وادیانلری. — آفریقا قطعه-
سنك اکثر طرفلری پك آز بیلنوب، بعض جهتلری
الآن بسبتون مجهول بولندیغندن، اهالیسنك مقدا-
رندن بحث اولنه‌مازسه‌ده، تخمینی وتقریبی اوله‌رق،
جغرافیونك اکثریسی بو قطعه‌نك ٢٠٠ ملیون اها-
لیسی اولدیغنی قبول ایتمشلردر. بو قطعه‌نك اهالیسی
قدیماً ایکی جنسه منسوب بولنمشدر، که بونك بری
شمال طرفنده بولنان بربرلر ودیکری دخی جنوب طر-
فنده بولنان زنجیلردن عبارتدر؛ آنجق مؤخراً دها
بر چوق اقوام وامم خارجدن کلوب، یرلشمش
اولدقلری کبی، بونلرله اهالیٔ قدیمه‌نك امتزاجندن
دخی بعض ملز جنسلر حاصل اولمشدر. شمدیکی حالده
آفریقانك اهالیسی باشلیجه بش جنسه تقسیم اولنه-
بیلیر، که شونلردر:

اولا، بربرلر، که وقتیله بو قطعه‌نك یالکز شمال
غربیسنده دکل، بلکه مصر وحبش وبربره وسومالی‌یه
وسودانك حدودینه قدر بتون آفریقای شمالیده
ساکن، واسکی مصرلیلر یعنی قبطیلر دخی بربر اقوا-
مندن بولنمش اولدقلری کبی، الیوم آفریقای شرقیده
ساکن اولان غالا وسومالی اقوامی دخی بربر اقوا-
مندن معدوددرلر. بعد الاسلام آفریقانك شمالنی
ضبطله تا سودانه وبحر محیط آطلاسی‌یه قدر حلول
ایدن عربلر بربرلری طاغلره وچوللره طوغری پوسکور-
تمه‌رك، یرلرینی ضبط ایتمش اولدقلری کبی، قالان بر-
برلر دخی بونلرله قاریشوب، عربلاشمش اولدقلرندن،
بوکونکی کونده خالص بربر اوله‌رق، یالکز آطلاس
سلسلهٔ جبالنك مرتفع محللرنده وصحرای کبیرك غربی
قسمنده ساکن بولنان قبیله‌لردر، که توارقلر وسائر
قبیله‌لر دخی بونلرك جمله‌سندندر؛ آنجق بونلر دخی
اکثر یرلرده عربلرله مختلط اوله‌رق یاشامقده وهم
بربرجه هم عربجه سویلکده‌درلر.

ثانیاً، عربلر، که میلاد عیسادن خیلی وقت اول
تا زنکبار وسفالةالذهبه قدر آفریقانك سواحل
شرقیه‌سنه یایلمش اولدقلری کبی، زمان سعادتدن آز
وقت اول دخی یمنك حمیری عربلرندن بر طاقم قبیله‌لر
بحر احمرك اوته یاقه‌سنه چکوب، تا سودانك ایچلرینه
قدر صوقیله‌رق، یرلشمش؛ وفتوحات اسلامیه زما-
ننده آفریقانك بتون شمال طرفنی استیلا ایله، بوفتو-
حاتی تعقیب ایدن مدنیت اسلامیه اعصارنده کروه
کروه هجرت، وبرطرفدن شمالاً آفریقانك وسطلرینه
قدر دخول، بر طرفدن دخی شرقاً بتون سواحلده
توطن ایتمشلردر. بووجهله عرب جنسی بعض یرلرده
خالص وبعض یرلرده بربر وزنجیلرله ممزوج اوله‌رق
بتون آفریقای شمالی وشرقیده، یعنی بو قطعه‌نك نصفنه
معادل بر وسعتده موجود اولوب، بو یرلرده لسان
عربی لسان محلی حکمنه چکمش ویاخود اکثر اهالی
طرفندن سویلنمکده بولنمشدر. علی‌الخصوص وادیٔ
نیل ایله آفریقانك شمال وشمال غربی طرفلری بسبتون
عربستان اولمشدر.

ثالثاً، زنجیلر، که سودان ایله سنغامبیا وکینه
قطعه‌لرنده وقونغو نهرینك حوضه‌سیله مجهول‌الاحوال
اولان آفریقای وسطیده، والحاصل کینه کورفزینك
اطرافنده واسع بردائره‌ده ساکن بولنوب، مملکتلری
شرقاً بحر محیط هندی ساحلنه قدر ممتد اولیورسه-
ده، بو ساحلك خالص زنجی اقوامنه مخصوص یر-
لری پك آزدر. بونلر کرك لسان وجنسیتجه وکرك
سیما واحوال طبیعیه‌لرنجه بربرلرندن بسبتون فرقلی
بر چوق اقوامه منقسم ایسه‌لرده، الآن احواللری
تمامیله معلوم اولمدیغندن، جمله‌سی زنجی اسم مشترك-
کیله یاد اولنمقده‌درلر.

رابعاً، هوتنتوتلر، که آفریقای جنوبینك غرب
طرفنده بولنوب، فلنکلیلرك و بعده انکلیزلرك

اوراری ضبط ایتملری اوزرینه، ایچری یه طوغری بوسکوردیلرک، کوندن کونه عددلری آزالمقده در. بونلر ذکاوتجه نوع بشرک الک ادنی باصمغنده اولوب، حیوانه قریب بر حالده درلر، وقادینلرینک اوکلرنده قارندن آشاغی اوکلک صورتنده صارقار بر لحم زائدلری اولدیغی کبی، صاغریلری دخی زیاده سیله چیقندیلیدر.

خامساً، آفریقای جنوبینک سواحل شرقیه سنده اولوب، تا ایچ طرفلرینه وسواحل غربیه سنک بعض محللرینه قدر منتشر بولنان (باسوتو) لردر، که زولو وکافر وساحلیون وبوشیمان قوملری دخی بونلردن معدود اولوب، رنکلری زیتونی وسیمالری دخی زنجیلردن فرقلی اوله رق، یرلی زنجیلرله بحر محیط هندیدن کلش اولمسی ملحوظ بر قومک امتزاجندن متولد ملز بر جنس اولدقلری مظنوندر.

سادساً، سودانک شرق وشمال شرقیسیله حبش ونوبه طرفلرنده بولنان وتا بحر محیط آطلاسی سواحلنه قدر دخی منتشر اولان غالا وفوله وسائر اقوامدر، که بربر وعرب وسائر بیاض جنسلرله زنجیلردن متولد ملز بر جنسه منسوبدرلر.

بو آلتی جنسدن بشقه، آفریقانک بعض طرفلرنده ممالک ومستملکاتی بولنان آوروپالی وسائر اقوامه منسوب بر مقدار اهالی دخی بولنیور. ممالک عثمانیه‌دن معدود اولان مصر، بنغازی، طرابلس وتونسده وجزایرده اولاد ترکدن وچرکس وآرناود کبی خیلی نفوس بولندیغی کبی، بر خیلی روم، فرنک ویهودی اهالی دخی واردر. جزایر وتونس وسنغامبیاده فرانسزلر؛ وکینه سواحلنده دخی فرانسز، انکلیز وپورتکیزلیلر؛ امید برونی طرفلرنده دخی انکلیزلر وفلنکلیلر بولنمقده در. آفریقانک منتهای جنوبنده وقتیله یرلشمش، وانکلیزلرک کلسی اوزرینه ایچ طرفه طوغری چکلمکه مجبور اولمش اولان فلنکلیلر بسبتون یرلشمش ویرلیلرله دخی قاریشه رق، (بویر) اسمیله آیریجه برقوم تشکیل ایتمشلردر. امید برونی طرفلرنده وجنوب شرقی سواحلنک بعض جهتلرنده جاوه وسائر او طرفلرده کی آطه لردن کلمه بر خیلی ملاییلر دخی بولنیور. مداغسقار جزیرهٔ کبیره سیله اونک اطرافنده کی آطه لرک اهالیسی دخی ملایی جنسنه منسوبدر. بحر محیط آطلاسیده کی آفریقا آطه لرینک اهالیسی ایسه باشلیجه پورتکیز واسپانیول اولوب، بعض آفریقالیلرله دخی قاریشمشلردر.

اخلاق وادیان. — آفریقا اهالیسنک الک ذکی، الک مستعد والک متمدن اهالیسی شمال طرفلرنده کیلر اولوب، جنوبه طوغری کیدلدکجه بر تدنی حس اولنمقده در. آفریقانک شمالنده اسکی وقتلرده ساکن بولنمش اولان بربر وقبط اقوامی مدنیتده خیلی ایلریلمش اولدقلری کبی، بو کونکی کونده بو طرفلرک اهالیسی اولان عربلر وبربرلر دخی آفریقانک الک ذکی والک مدنی اهالیسی اولوب، بونلرک جنوبنده بولنان غالا وفوله کبی ملز قوملر بونلردن کری، دها آشاغیده بولنان زنجیلر دها کری والک جنوبده بولنان هوتنتوتلر دخی بسبتون کری وتمدن استعدادندن تمامیله محرومدرلر. بربرلر وعربلرله غالا وفوله وسومالی کبی ملز قوملرک کافه سی وسودان شرقی وغربی اهالیسیله سائر زنجیلرک بر چوغی وسواحل شرقیه اهالیسنک برمقداری اهل اسلامدن اولوب، بو قطعهٔ واسعه نک بتون شمال قسمیله شرق طرفلرینی احاطه ایتمش اولان دین مبین اسلام کوندن کونه جنوبه طوغری ایلریلمکده در؛ وبو صوک سنه لرده سودان غربیدن کینه سواحلنه وقونغو وادیسنک ایچ طرفلرینه قدر نفوذ، وسواحل شرقیه دن دخی آفریقای جنوبینک وسطلرینه طوغری توسع ایتمشدر. سواحل جنوبیه ده ومداغسقار آطه سنده کی ملاییلرک دخی قسم اعظمی اهل اسلامدر. زنجیلر بو قدر عصردن بری مسلمان بولندقلری حالده، زمان جاهلیتدن قالمه بعض عادات واعتقادات باطله دن واز کچه میورلر، وبالکز بر نوع کبی عرب اهالی دخی بولنان وعالملری اولان بعض مرکزلرده آداب اسلامیه یه تابع اولمشلردر. هر حالده بو قطعه نک قالان قسمی یعنی غرب جنوبی سواحلیله آفریقای وسطی وجنوبی دخی پك یقین بر وقتده تمامیله عالم اسلام دائره سنه داخل اوله جغنده شبهه یوقدر. الآن دین اسلامی قبول ایتمامش اولان زنجیلرله آفریقای جنوبی اهالیسی معروف بر دینه تابع اولمیوب، جمادات وحیواناته وبر طاقم قبا صنملره عبادت ایدرلر، وکندیلرینه مخصوص غریب غریب عادتلری واردر. آفریقای وسطینک الآن تمامیله معلوم اولمیان طرفلرنده کی نیامنیام اقوامی کرک شکل وسیماجه وکرک ذکاوت واستعدادجه سائر زنجیلردن

چوق دها ایلری بولندقلری، وبلکه رنکلری سیاه اولدیغی حالده، قافقاس جنسنه منسوب اولدقلری حالده، انسان اتی یمك عادت مکروههسنه تابعدرلر. کینه وقونغو طرفلرنده دخی بعض یرلرده بو عادت مکروهه جاری اولوب، دین اسلامك ترقیاتیله ازاله اولنهجغی مأمولدر. خرستیانلق یالکز سواحلدهکی آوروپا مستملکاتنده بولنان جزئی آوروپالیلره وحبشلیلر له آمریقادن کلمش اولان لیبریا زنجیلرینه مخصوصدر، وسواحل شمالیهده بر قاچ بیكده یهودی بولنیور.

صنایع وتجارت ومدنیت. — آفریقانك اك متمدن یری مصر اولوب، ایکنجی درجهده امید برونیله جزایر وتونس واوچنجی درجهده بنغازی وطرابلس غربله فاس ومراکش وزنکبار کبی ممالك اسلامیهدر. بویرلردهکی صنایع بعض احتیاجات محلیهیه تقابل ایدهجك یوك منسوجاتی، سختیان، دمیر وباقیر معمولاتی، حصیر وسائرهدن عبارت اولوب، سختیان احضاری وسختیان وکاوسالهدن انواع شیلر اعمالی سودانك ایچلرینه قدر، ودمیر وآلتون وسائر معادنك ایشلنمسی آفریقانك هر طرفنده معلوم اولوب، اك کری بولنان اقوام دخی مزراق وبالطه وسائر اسلحه وادواتلرینی وکومش وآلتوندن اولان تزییناتلرینی کندیلری یاپارلر، وهرقریهده بیله بردمیرجی بولنوب، بو صنعتجیلره زنجیلر بر نوع سحارلق دخی اسناد ایدرلر. آفریقانك تجارتی اخراجات اولهرق، مصرك چیقاردیغی پاموق وپرنج وسائرهدن بشقه، باشلیجه دوه قوشی تویله فیلدیشی وآلتون توزی کبی مواد، وادخالاته متعلق دخی لاجوردی آمریقانله بعض اوفق تفك آوروپا امتعهسندن عبارتدر. بو تجارتی نقل ایدن کاروانلر سواحلك اك بیوك اسکلهلرندن آفریقانك کوبکنه قدر آمدشد ایدهرك، باشلیجه قپولری شمالدن اسکندریه، بنغازی، طرابلس غرب، تونس، جزایر وطانجه؛ غربده فرانسهنك النده بولنان (سنت لویی) ایله کینه وآنغوله سواحلندهکی آوروپا مستملکاتی؛ جنوبده امید برونی؛ شرقده دخی سوفاله، زنکبار، بربره، مصوع وسواکن اسکلهلریدر. آنجق سودانك اك قیصه واك طبیعی اسکلهسی طرابلس غرب اولدیغی کبی، آفریقای جنوبینك دخی زنکباردر. بوایکی اسکلهنك توسیع واعمارینه وایچریلره طوغری یوللرك تأمین واصلاحنه همت اولنسه، آفریقانك اك بیوك تجارتی بو ایکی یوله حصر اولنهجغنده شبهه یوقدر.

تقسیماتی. — آفریقاده مستقل ومعروف دولتلر پك آز اولوب، اکثر طرفلری آوروپا دولتلرینك النده بولنیور، وایچ طرفلرینك بعض یرلرنده هرقوم وقبیلهنك کندی رئیسی واردر، وبعض طرفلرده دخی بر طاقم دولتلر تشکل ایدهرك، بعضاً حدودلرینی خیلی توسیع ایدرلرسهده، اکثریا بقا ودوام ایدهمیوب، کندیلرینی طانیندیرهمیورلر. بو قبیلدن اولهرق سودان شرقی ووسطیده برنوح وسائره کبی برقاچ دول اسلامیه بولندیغی کبی، سودان غربیده دخی غالا وفوله قوملری اولدقجه بیوك دولتلر تشکیل، وبو دولتلر غرب وجنوبه طوغری نشر اسلام ایچون غزا ایتمکدهدرلر. بونلر جغرافیاجه معلوم اولمدقلرندن، اورالرك تقسیمات طبیعیه وجغرافیهسنه رعایت ایتمکه مجبورز. سواحله قریب اولوب معروف بولنان آفریقا دول مستقلهسی بش اولوب، بونلرك ایکیسی اسلام واوچی خرستیان دولتلریدر. اك بیوکلری فاس ومراکش دولتیدر، که آفریقانك شمال غربیسنده واقع اولوب، یدی سکز ملیون اهالیلی جامع پك کوزل بر قطعه ایسهده، حیفاکه اداره وتحفظ اولنهمیوب، آوروپا دولتلرینك تیر طمعلرینه هدف اولمقدهدر؛ ایکنجیسی زنکبار دولتیدر، که آفریقانك ساحل شرقیسنده وخط استوانك آلتنده اولوب، آفریقای وسطی وجنوبیهیه طوغری پك قولای توسع وترقی ایدهبیلهجك بر حال وموقعده ایکن، اوده استفاده ایدهمیوب، ینه اویله بر حال تزلزلده بولنیور، وبر طرفدن انکلتره وبر طرفدنده آلمانیا طرفندن تهدید اولنیور؛ اوچنجیسی حبش دولتیدر، که هر نه قدر بر دولت اعتبار اولنیورسهده، آیری آیری اداره اولنور بر قاچ قومدن مرکب اولوب، آفریقانك قره طاغی حکمندهدر؛ دردنجیسی وقتیله امید برونك صاحبلری بولنمش، وانکلیزلرك ورودی اوزرینه شماله طوغری چکلمش اولان (بویر) تعبیر اولنان فلمنکلیلرك تشکیل ایتمش اولدقلری (اورانژ) اسمندهکی حکومتدر؛ بشنجیسی بعض اسرانك آمریقاده حریته نائل اولدقدن صکره وطن اصلیلرینه عودتله، کینهٔ غربینك منتهای غربنده (لیبریا) نامیله تشکیل ایتمش اولدقلری جمهوریتدر.

بونلردن بشقه بلچیقه قرالنك تحت نظارتنده اولەرق «قونغو سربست حکومتی» نامیله یکی بر حکومت مختلطه دخی تشکیل اولنمشدر.

آفریقاده ممالك ویا مستملکاتی اولان آوروپا دولتلری باشلیجه بش اولوب، اك زیاده ممالکه حکمفرما اولان دولت دولت علیهٔ عثمانیه‌در؛ ایکنجی درجه‌ده انکلتره، صکره فرانسه، صکره پورتکیز وصکره اسپانیا دولتیدر. آلمانیا دخی بوصوك سنه‌لرده زنکبار طرفلرنده بر طاقم یرلر اله چکیرمش، وایتالیا بحراحمر سواحلنه صوقلمشدر، که بونلرله برابر آفریقاده حکم سورن آوروپا دولتلرینك عددی یدی‌یه بالغ اولور. دولت علیه‌نك آفریقاده‌کی ممالکی «آفریقای عثمانی» ماده‌سنده تصریح اولنه‌جقدر. انکلتره‌نك ممالکی آفریقانك جنوبنده امید بورونیله ناتال وترانسوال ممالکندن وآفریقای جنوبینك بعض سواحل غربیه‌سیله کینهٔ غربیده فانتی ساحلیله سنغامبیانك بعض ساحللرندن وبرده مداغسقارك شرق وشمالنده بولنان برقاچ آطه‌لرله سقطره جزیره‌سندن عبارتدر. فرانسه‌نك ممالکی جزایر ایله سنغامبیانك بعض طرفلرندن وکینهٔ جنوبیده‌کی (غابون) ساحلیله مداغسقارك بعض طرفلرندن واو جوارلرده بولنان اتحاد آطه‌سندن و بحر احمر ساحلنده‌کی (عبوق) اسکله‌سندن عبارتدر؛ فضولاً تونسه دخی تجاوز ایتمشدر. پورتکیز دولتی مادر وآسور ویشیل بورون آطه‌لریله کینه کورفزنده‌کی برایکی کوچك آطه‌یه وآفریقای جنوبینك سواحل غربیه‌سندن آنغوله ساحل وسیعنه وقطعهٔ مذکوره‌نك سواحل شرقیه‌سندن دخی سفالة الذهب وموزامبیق طرفلرینه وسنغامبیانك دخی بعض نقطه‌لرینه حکم ایدیور. اسپانیانك آفریقاده‌کی مستملکاتی قناریه آطه‌لریله فاس دولتنك ساحل شمالیسنده‌کی سبته وملیله کبی بر ایکی اسکله‌یه وبرده کینه کورفزینك اك درین محلنده اولان (فرناندو پو) آطه‌سیله اونك قارشیسنده (قرون) ساحل صغیرینه وبنه او جوارده‌کی بر ایکی کوچك آطه ایله دیکر بر پارچه ساحله منحصردر.

اداره سیاسیه‌دن صرف نظر اولندیغی حالده، آفریقا قطعه‌سنك جغرافیاجه تقسیماتی وجه آتی اوزره‌در:

آفریقای شمالی

- ۱ مغرب
  - فاس
  - مراکش
  - صنهاجه
  - سوس
- ۲ جزایر
- ۳ تونس (افریقیه)
- ٤ طرابلس غرب
  - طرابلس غرب
  - فزان
  - بنغازی
- ٥ مصر
  - مصر اسفل
  - صعید
  - نوبه
- ٦ صحرای کبیر
  - صحرای غربی
    - تیریس
    - اضرار
    - سواد وسائره
  - صحرای وسطی
    - مشاق
    - توارق
    - سونقای
    - آیر
    - تبو وسائره
  - صحرای شرقی (لیبیا صحراسی)

آفریقای وسطی

- ۷ سنغامبیا
  - فوته یولوف
  - فوته دیالوو وسائره
- ۸ لیبریا
- ۹ کینهٔ علیا
  - آلتون ساحل
  - فانتی
  - آشانتی
  - داهومی
  - یوروب
  - نیجر منصبی
- ۱۰ سودان
  - سودان غربی
    - کرته
    - ماسینه
    - تومبو
    - موسی
    - غورمه
    - غاندو
    - سوقوطو
  - سودان وسطی
    - حوضه
    - برنوح
    - غانم
    - باکیرمی
    - قومبینه
    - سکورو
    - داربانده
    - دارروننغه
    - سلامات
    - قوقه
    - ودای
  - سودان شرقی
    - دارفور
    - کوردفان
    - سنهار
    - شلوك
    - دنیکه
    - بورغو
    - دارفرتیت

١١ حبش: تکره، امهاره، شوآ

١٢ نیام نیام ممالکی وسائر اقطار مجهوله

١٣ قونغو سربست حکومتی

آفریقای شرقی

١٤ آجان: دناقل، عدائل، آفار، بربره، حرار، سومالی، غالا

١٥ زنکبار

١٦ موزامبیق

١٧ سفالة‌الذهب (سوفاله)

آفریقای جنوبی

١٨ انکلتره مستملکاتی: امید برونی، ناتال، غریق مملکتی، ترانسوال

١٩ اورانژ حکومت مستقله‌سی

٢٠ کافرستان وزولو ممالکی

٢١ آفریقای جنوبی وسطی وغربی: قالاهاری صحراسی، بچوانه ممالکی، ماتبله، باماغوالو، باقوبه، ماروچه، ناماقه، داماره، قاوقو، اووامیو، لونده، روآ

٢٢ کینهٔ سفلی: اوقیل، بنکله، آنغوله، قونغو سواحلی

تاریخی.— آفریقا قطعه‌سنك ازمنهٔ قدیمه‌ده اك اول اویانوب تمدن ایدن یری یالکز مصر اولوب، مصرلیلر میلاد عیسادن درت بیك سنه اول اولدقجه مدنی بر قوم حالنه کیرمش اولدقلرندن، اونلرك آفریقانك مصره قریب اولان محللرینه ووادئ نیله متعلق بعض معلوماتلری وار ایدی، که بو معلومات ابو المورخین (هرودوت) طرفندن ضبط اولنمشدر. فنیکه‌لیلر قارتاج تسمیه ایتدکلری تونس طرفلرنده یرلشدکلرندن، کرك او طرفلره متعلق وکرك آفریقانك اطرافنده کمیجیلکله ایتدکلری سیاحتلردن بو قطعه‌نك سواحلی حقنده خیلی معلومات استحصال ایتمشلردی، که بو معلوماتك بر مقداری‌ده یونان قدیم مورخ وجغرافیونی طرفندن ضبط اولنمشدر. اسکندردن صکره مصرده حکم سورن بطالسه زماننده آفریقایه متعلق اولان معلومات دها خیلی توسع ایتمکله، بطلیوسك جغرافیاسنده ویریلن تفصیلات دها مکملدر. متعاقباً رومالیلرك مغرب اقصادن مصره قدر بتون آفریقانك جهت شمالیه‌سنی ضبط ایتملری بو معلوماتك برقات دها توسعنی موجب اولمغله، (پلین)ك ویردیکی تفصیلات استرابون وبطلیوسك جغرافیالرنده‌کی معلوماتدن دها مکملدر. آنجق بو معلومات سواحل شمالیه ایله بحر احمر ووادی نیله منحصر ایدی.

نهایت شمس منیر اسلامك طلوعیله انوار اسلامیه آفاقه شعشعه‌پاش اولمغه باشلاینجه، اك اول بو انوار مدنیتدن حصه‌دار اولان قطعه‌لرك بری دخی آفریقا اولوب، آز مدت ظرفنده بو قطعهٔ واسعه‌نك بتون نصف شمالیسی ممالك اسلامیه دائره‌سنه داخل اولدقدن بشقه، اکثر یرلرینك لسانی دخی لسان عربی‌یه تحول ایتمکله، ودین اسلام ولسان عربی آفریقانك سواحل شرقیه‌سی (بونجه) (زامبر) نهری منصبنك آلت طرفنه قدر ایلریلمکله، بین الاسلام حصولی طبیعی اولان بر اختلاط ومواردہ حاصل اولەرق، آفریقانك اکثر طرفلری علمای اسلامك معلومی اولمشیدی. بناءً علیه عرب جغرافیون ومورخلرندن ابن حوقل، ابن ابی یعقوب، مسعودی، بکری، ادریسی، ابو الفدا، ابن خلدون، ابن بطوطه کبی دهاتك آفریقانك سواحل شمالیه وشرقیه‌سیله صحرای کبیر وسودان ووادی نیل حقنده ویردکلری معلومات مفصله اسکی یونان وروما آثارنده‌کی معلوماته نسبت قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده مکملدر. یالکز سوداندن آشاغی اولان آفریقای وسطی ایله آفریقای جنوبینك ایچی وسواحل غربیه وجنوبیه‌سی عربلرك مجهولی قالمشیدی.

قرون اخیره‌نك ابتدالرنده پورتکیزلیلرك آفریقا سواحلنده‌کی کشفیاتی وامید برونی طولاشمغه موفقیتلری بو قطعه‌نك سواحلی حقنده‌کی معلوماتی اکمال ایتمش ایسه‌ده، ایچ طرفلری ینه مجهول قالمشیدی.

نهايت بو صوك زمانلرده اوروپانك بعض طرفلرنده ومصرده تشكل ايدن جمعيات مخصوصه طرفندن كوندريلن مشهور سياحلر بيك درلو مشقات ومهالكى كوزه آلهرق، آفريقانك ايچريلرينى وچوللرينى طولاشمش وبو طريقله بو قطعهنك ايچ طرفلرينك دخى اكثريسى معلوم اولمش ايسهده، الآن مجهول يرلرى چوقدر؛ وبعض يرلر حقندهكى معلومات مستحصله دخى محتاج تدقيق وايضاحدر.

آفريقان { لئون — (Léon l'Africain) يعنى آفريقالى لئون. مشاهير جغرافيون اسلامدن (حسن ابن محمد الفاسى)نك تنصرعارينى ارتكاب ايتدكدن صكره، آلمش اولديغى اسمدر. [«لئون» مادهسنه مراجعت بيوريله.]

آفريقانوس { يوليوس — (Julius Africanus) اوچنجى عصر ميلادى يونان مورخلرندن اولوب، فلسطينده ياشامش؛ وتنصر ايدهرك، بعض پارچهلرى بولنان مكمل بر تاريخ يازمشدر. اووقتلرده يازلمش اولان بر نوع قاموس العلومك دخى مؤلفى بو ذات اولديغى مظنوندر.

آفريقاى عثمانى { دولت عليهٔ عثمانيهنك آفريقا قطعهسندهكى ممالكندن عبارت اولوب، وقتيله سويشدن مغرب اقصا يعنى فاس حدودينه قدر ممتد اولمغله، همان كافهٔ سواحل شماليهسنى وصحراى كبيره قدر شمال قسمنى حاوى ايدى. او وقت مصر طوغريدن طوغرىيه ادارهٔ عثمانيه آلتنده، وطرابلس ايله تونس وجزاير دخى مغرب اوجاقلرى دنيلن وينه دولت عثمانيهيه تابع بولنان بكلرك تحت ادارهسنده بولنوردى. بعده مصره امتياز ويرلمش؛ بالعكس طرابلس غرب بنغازى وفزانله برابر دولت عثمانيهنك طوغريدن طوغرىيه ادارهسنى آلتنه كيرمش؛ جزايرى بر وسيله ايله فرانسه استيلا ايتمش؛ وتونس اسكى حالنده قالمشيكن، بو صوك سنهلرده فرانسه جمهوريتى اوراسنى دخى تحت حمايهسنه آلمق ادعاسيله تسلطنى اورايه قدر توسيع ايتمشدر. معهذا تونس ممالك عثمانيهدن معدود اولوب، آفريقاى عثمانىيه داخل بولنديغى كبى، دولت عليه جزايردهكى حقوقندن دخى واز كچممش، وفرانسهنك بو قطعهده حقوق حاكميتنى طانيمامشدر. بويله بر حال تذبذبه دوشن بو ايكى قطعهيه بدل حكومت خديويهنك همتيله ممالك مصريهٔ عثمانيه وادئ نيل بوينجه بو نهرك منبعلرينه وسودانك مركزينه قدر، و بحر احمر بوينجه دخى عدن كورفزينك آلتنه قدر توسيع اولنمش ايسهده، بو صوك سنهلرده سودانده ظهور ايدن حال اغتشاش اوزرينه، اورالرى مصرك ادارهسندن چيقمش كبيدر، وبحر احمرك بعض سواحلنه فرانسزلر وايتاليانلر مسلط اولمشلردر. هر حالده، اليوم آفريقاى عثمانى برى طوغريدن طوغرىيه ادارهٔ عثمانيهده بولنان وبرىده امتيازله دولت مشار اليهايه تابع اولان ايكى قسمدن مركب اولوب، طوغريدن طوغرىيه دولت عثمانيهيه تابع اولان قسمى فزان خطهسنى دخى جامع اولان طرابلس غرب ولايتيله برقه خطهسندن متشكل اولان بنغازى مستقل سنجاغيدر. ممالك ممتازه دخى مصر وتونسدن عبارتدر. بو مملكتلرك هر برى حقنده اسمى صرهسنده معلومات مفصله ويريلهجكندن، شوراجقده بو قطعهنك بر طرفى بحر سفيد سواحلى بوينجه اوزانهرق، اوروپانك تا قارشيسنده، بر طرفى بحر احمره ناظر اولوب، آسيا وآفريقانك بحر محيط هنديدهكى سواحليله اختلاط تجاريده، اوبر طرفلرى دخى نيل مجراسى وايشلك كاروان جادهلرى واسطهسيله آفريقاى وسطى وسودانله ارتباط تامده بولنمغله، تجارت وسياست نقطهٔ نظرندن پك بيوك اهميتى اولديغى، وبتون آفريقانك بر سدسى زادهسنده بر قطعهٔ واسعه اولوب، همان كاملاً عرب امت نجيبهسيله واهالئ اسلاميه ايله مسكون بولنديغنى ذكر ايتمكله اكتفا ايدرز.

آفريقيه { [«افريقيه» مادهسنه مراجعت بيوريله.]

آفرين { اصفهان متأخرين شعراسندن اولوب، اسمى زين العابديندر. خوشطبع وشيرين زبان بر شاعر اولوب، بر چوق اشعار سويلمش ايسهده، افاغنهنك اصفهانى ضبط ايتدكلرى زمان غائب اولوب، پك آز اشعارى معلوم قالمشدر. ١١٢٥ تاريخ هجريسنده ارتحال ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر.

زكشتيم خبرى نيست اين قدر دانم
كه تخته پارهٔ چندى بساحل افتادست

آفرين { هندستانده لاهور شهرى مجوسيلرينك بيوكلرندن اولوب، شرف اسلامله

مشرف اولمش اولان شاه فقیر اللهك مخلصیدر. فار-
سیده مرتب دیوانی وبعض منظومه‌لری واردر.
هجرت نبویه‌نك ١١٤٣ ویا ١١٥٤ تاریخنده ارتحال
ایتمشدر.

آفرین { هندستانك (شهارانپور) شهرنده نشأت ایتمش اولان شیخ قلندر بخشك
مخلصیدر، که « تحفة الصنایع » عنوانیله برمنظومه‌سی
واردر.

آفرین { هندستانده (کایتهه) قومی رؤسا- سندن اولوب، الهآباده ساکن
بولنمش بر شاعردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر.

مبارك باد مرغان چمنرا
نوا سنجان رنکین انجمنرا
که عهد نو بهار آمد طرب جوش
نوی کل کرد دوران کهنرا

آفزلیوس { آدام — (A. Afzélius) اسو- جك علم نباتات مشاهیر علماسندن
اولوب، میلادك ١٧٥٠ تاریخنده طوغمش، و١٨٣٧
ده وفات ایتمشدر. آفریقای غربینك کینهٔ علیا قطعه-
سنده واقع (سیرا لئونه) خطه‌سنه فنی برسیاحت
ایتمش، واورانك نباتاتی حقنده مکمل برکتاب یازمش؛
وعلم نباتات ائمه‌سندن (لینه) نك کندی یازمش
اولدیغی ترجمهٔ حالنی نشر ایتمشدر.

آفشار { اسکی ترك اولوسلرندن بری اولوب، الیوم ایرانك عراق عجمی خطه‌سنده
بو نامله بر بیوك ترکن عشیرتی بولندیغی کبی، آناطو-
لیده دخی بر قاچ عشیرت واردر، که بونلرك بری
آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاغنده بولنیور. ایرانده‌کی
آفشار ترکنلری جمعیتلی وقوتلی اولوب، بو صوك
عصرلر امور سیاسیهٔ ایرانیه‌سنده خیلی مدخللری
اولمش؛ وایرانك برآره‌لق حدودینی لاهور وبخارایه
قدر توسیع ایدن نادرشاه بو جسور عشیرت افرا-
دندن بولنمشدر. دولت حاضرهٔ ایرانیه‌نك بانیسی او-
لان آقا محمد قاجار، حکومتده مستقل اوله‌بیلك ایچون،
آفشار عشیرتنك رئیسی اولان علی خانی بیك درلو
وعدلرله طرفنه جلبله، بعده بردسیسه ایله قتل ایتمکه
مجبور اولمشدر.

آفشار { قونیه ولایتنك حمید سنجاغنه ملحق قره آغاج قضاسنده بر ناحیه‌در، که
قضانك شمال شرقیسنده (حوبران) کولنك ساحل
شرقیسنده ویالواج قضاسنك جنوبنده واقع اولوب،
١٧ قریه‌دن عبارت و ١٦٠٠ خانه ایله ٧٠٠٠
نفوسی جامعدر. اهالیسی کاملاً اسلامدر. بوناحیه‌ده
لوله طاشی معدنی بولنور. — مرکز ناحیه اولان
آفشار قریه‌سنك ١٧٠ خانه‌سی و ٦٥٠ اهالیسی
واردر.

آفشار { سیواس ولایتنده قره حصار شرقی سنجاغنك صو شهری قضاسنده
وقضانك جهت غربیه‌سنده بر ناحیه‌در.

آفغان { یاخود افغان (Afghans) آسیای وسطینك آفغانستان دنیلن قطعه‌سنده
وهندستانك اقطار شمالیه‌سندن بعض نقطه‌لرده بو-
لنان برقومدر، که اسکیدن بری زابلستان وکابلستان
دنیلن کابل وغزنه ایله هندوکوه آره‌سنده وهندوکوه
ایله کوه‌بابا وغور جبالنده ساکن بولنوب، غایت
جنکاور وشجیع آدملر ایدیسه‌ده، عالم سیاسیده اسملری
معروف اولمیوب، مملکتلری دخی ایران ممالکندن
معدود ایدی، وکندیلری طاغلرنده سربست یاشامغله
قناعت ایتمشلردی. دولت سامانیه زماننده اتراکدن
آلب تکین اسمنده بر ذات رفع لوای استقلال ایله،
اوغلی وولی عهدی سلطان محمود سبکتکین همان
یالکز افغانلردن مرکب اولمق اوزره جمع ایتدیکی
عسکرله هندستانك ایچلرینه وایرانك هرطرفنه
قدر توسیع حدود ایده‌رك، مشهور غزنویلر
دولتنی تأسیس ایتمش ایسه‌ده، آفغانلرك ادبیات
مخصوصه‌لری اولمامغله، ینه لسان رسمی واد-
بیلری فارسی اولدیغندن، بوده دول ایرانیه‌دن صا-
یلوب، آفغان اسمی ینه مجهول قالمشیدی. بو سلاله
مؤخراً پایتخت اتخاذ ایتمش اولدیغی لاهور شهرنده
مرور زمانله منقرض اولنجه، غور آفغانلرندن شهاب
الدین محمد غوری بر آفغان دولتی تأسیس ایتمش؛
وهند طرفندن حدودینی محافظه ایچون شجعان آفغانی
هندوکوهدن ایندیره‌رك، پیشاوردن سند نهری مجرا-
سنه قدر اولان طاغلرده اسکان ایتمشدر. شهاب
الدینك وفاتنده بو دولت بتکرار منقرض اولوب،
آفغانستان خوارزم مشاهلرك واوندن صکره چنکیز
وتیمورك ید ضبطنه کچمش ایسه‌ده، شهاب‌الدین آفغان
قومنك مسکن قدیمندن چیقوب اطرافه یاییلمسنه سبب
اولمشدر. بوآره‌لقده آفغان رؤساسی برطرفدن کندی

قوم وقبیله‌لرنجه بر نوع استقلال وامتیاز محافظه‌سنه چالیشمش؛ وبر طرفدن دخی بر چوق افرادلری هندستانده مناصب عالیه‌یه وحتی حکمدارلق مسندینه قدر چیقمغه موفق اولمشلردر. مؤخراً آفغانستانك غرب طرفلرینه قدر انتشار ایتمش اولان آفغان قبائلندن برینك رئیسی بولنان میر اویس قندهارده اعلان استقلال ایله، اوغلی محمود ایراندن دولت صفویه‌یی ییقه‌رق، آفغانیلر ایرانك اکثر طرفلرینی استیلا ایتمشلرسه‌ده، متعاقباً نادرشاه ظهور ایده‌رك، ایرانی استخلاص ایتدکدن صکره، آفغانستانی دخی ضبط ایتمش؛ وآنجق بو جهانکیرك وفاتنده، امراسندن وآفغان قبائلندن (ابدالی) قبیله‌سنك رؤساسندن بولنان احمد خان قندهارده اعلان استقلال ایتمش، وخلفلری پایتختی کابله نقل ایتمشلردر. ایشته او وقتدن یعنی ١١٦٠ تاریخ هجریسندن بری آفغانلر بر قوم مستقل وآفغانستان آیریجه بر دولت حکمنه کچمشدر.

مع هذا آفغان قومی پك قدیم اولوب، سویلدکلری پختی لسانی السنهٔ آریه زمره‌سنه منسوبدر، وفارسی وسانسکری لسانلریله چوق مناسبت ومشابهتی واردر. بونلر کندیلرینه (پختی) ویا (پختوان) نامنی ویردکلری کبی، هندستانده دخی (پتان) نامیله معروف ایسه‌لرده، ایرانیلر طرفندن کندیلرینه ویریلوب اسم عمومیلری حکمنه کچمش اولان (افغان) اسمی دخی یکی ومحدث برشی اولمیوب، میلاد عیسادن درت بچق عصر اول یازمش اولان ابوالمورخین (هرودوت)، اسفندیار طرفندن او طرفلره سیاحته مأمور اولمش اولان (اسکیلاقس) نام یونانلی سیاحدن نقلاً، هندوکوهك اهالیسندن بحث ایتدیکی صره‌ده، آفغان اسمنی جزئی بر تحریفله ذکر ایدیور. بو اسمك سانسکری لسانده «سواری» دیمك اولان (آسواغان) کلمه‌سندن غلط اولدیغی مظنوندر.

آفغانیلر کندی لسانلرینی سویلیوب، بو لسانده بعض اشعار ومنظومه‌لری دخی وار ایسه‌ده، اصل لسان ادبیلری ومحافل سیاسیه وادبیه‌لرنده قوللاندقلری لسان فارسیدر.

آفغانستان { یاخود افغانستان (Afghanis-tan) آسیای وسطینك بر بیوك قطعه‌سیدر، که وقتیله اکثر طرفلری ایران وبعض جهتلری هند ممالکندن معدود ایکن، مؤخراً شمدیکندن خیلی دها واسع بر مملکت مستقله صورتنی آلمش، وبو صوك وقتلرده ایسه بلوجستان آیرلمش اولدیغی کبی، شرق طرفندن بر خیلی یرلری هندستانه الحاق اولنمش، وبعض اطراف شمالیه‌سی دخی روسیه‌نك ید ضبطنه کچمشدر.

حدود ومساحه وتقسیماتی. — آفغانستان ایرانك شرق طرفنده وآسیاده‌کی انکلتره وروسیه ممالکی آره‌سنده واقع اولوب، °٢٩ ایله °٣٦ عرض شمالی و°٥٨ ایله °٦٩ طول شرقی آره‌سنده ممتد اوله‌رق، شمالدن جنوبه اولان اکی ٦٢٢ ، وشرقدن غربه اولان بویی دخی ٨٩٠ کیلومتره قدردر. شرقاً سند وادیسنك غربنجه پیشاوره قدر ممتد اولان (سلیمان کوه) سلسله‌سیله هندستاندن، شمالاً هندوکوه سلسله‌سیله ومرو چولیله ترکستان خانلقلرندن وخوارزمدن آیرلمشدر، غرباً ایرانك خراسان وکوهستان خطه‌لریله، جنوباً دخی بلوجستانله محدوددر. بو قطعهٔ واسعه شمال شرقی طرفنده زابلستان وکابلستان دخی دنیلن نفس آفغانستانی، اونك جنوبنده، اولان سیوستان وسائر احوالی مجهول اقطاری، وسطده و (هامون) کولنه منصب اولان (هلمند) نهری وادیلرنده‌کی قندهار وغزنه خطه‌سنی، جنوب غربیده‌کی سیستانی، غرب شمالیده خراسان شرقیی یعنی هرات خانلغنی، وشمالده‌کی قوندوز وبلخ خطه‌لرینی جامعدر. بو اقطارك جمله‌سی آفغانلرله مسکون اولمیوب، اصل آفغانلرك وطنی کابل نهرینك وادیسندن یعنی زابلستاندن عبارتدر؛ قندهار، سیستان وهرات طرفلری ایسه اکثریت اوزره آفغانلرك (تاچیك) تسمیه ایتدکلری ایرانیلرله، واقطار شمالیه دخی ینه ایرانیلر وترکلرله مسکوندر. بالعکس آفغانستانك خارجنده هنده الحاق اولنمش اولان سند وادیسیله پیشاور طرفلرینك اکثریت اهالیسی آفغاندر.

هیئت عمومیه‌سی، جبال وانهاری. — آفغانستان خیلی یوکسك بر یر اولوب، ایرانله برابر آسیای وسطینك غربی قسمی اولان بر طبلهٔ مرتفعه تشکیل ایدیور. بو طبله شرق شمالی طرفندن (هندوکوه) وغرب طرفنه طوغری ممتد اولان (کوه‌بابا) و(غور) طاغلرینه مربوطدر؛ شرقاً بالتدریج اینه‌رك، شمالدن جنوبه ممتد اولان (سلیمان کوه) ه کسب ارتباط ایدر؛ جنوباً ساحل بحره قدر بر سطح مائل تشکیل ایدر؛

که بلوجستان بو سطح مائلدن عبارتدر؛ غرب طرفنده کیتدکجه آلچاقلانه‌رق، هامون کولی اطرافنده داخلی بر حوضه وجنوب غربی جهتده بر چول تشکیل ایتدکدن صکره، سیستان وخراسان طاغلرینه طوغری کسب ارتفاع ایدر؛ غرب شمالی جهتنده ایسه تدریجاً مرو چولنه وجیحون حوضه‌سنه طوغری اینر. هیمالایه طاغلرینه مربوط اولان هندوکوهك ذروه‌لری دائمی صورتده قار ایله مستور اولوب، ٦٠٠٠ متره‌دن زیاده ارتفاعلری واردر؛ چکید ویرن بوغازلرینك بیله ارتفاعی ٤٠٠٠ متره‌دن آشاغی دکلدر. کابل نهری وادیسنك جنوبنده اولوب، شمال شرقی‌یه طوغری ممتد اولان (سفیدکوه) ك دخی جلال آباد شهری قربنده‌کی ذروه‌لری ٤٣٨٠ متره ارتفاعنده‌در. غور سلسله‌سیله هندوکوه سلسله‌سنك محل التصاقنده واقع اولان (کوه بابا) نك دائمی صورتده قارله مستور اولان ذروه‌لرینك ده ٤٩٠٠ متره ارتفاعی واردر. بوطاغلر آره‌لرنده غایت صرپ ودهشتلی بر طاقم بوغازلر ودره‌لر تشکیل ایدیورلر، که آفغان قوم جنکاورینك وطن اصلیسیدر. سلیمان کوهك اك یوکسك ذروه‌سی اولان (تخت سلیمان) طاغنك ارتفاعی ٣٩١٠ وسائر طرفلرینك ارتفاعی دخی ٣٠٠٠ متره راده‌لرنده‌در. آفغانستانك سائر طرفلرینك دخی ارتفاعی آکلاشلمق ایچون، (هلمند) نهری وادیسنك یوقاری طرفلرنده واقع اولان غزنه شهرینك حذای بحردن ٢٣٥٤، کابلك ١٩٥٠، قندهارك، غزنه‌دن آنجق ٧٧ ساعت جنوب غربیده اولدیغی حالده، یالکز ١٠٥٩ متره ارتفاعنده بولندیغنی ذکر ایتمك اقتضا ایدر.

آفغانستانده آقان صولر آز اولوب، اکثر طرفلری قورودر. موجود اولان نهرلری باشلیجه ایکی حوضه تشکیل ایدیور، که بونلرك بری واك بیوکی (زراه) کولنك حوضه‌سی، ودیکری کابل نهرینك حوضه‌سیدر. زراه کولی آفغانستانك حدود غربیه‌سی قربنده اولدیغی حالده، مملکتك تا شرق وشمال طرفلرندن آقان صولر اورایه جمع اولور، وبو وجهله واسع بر داخلی حوضه تشکل ایدر. بو کولك سطحی حذای بحردن آنجق ٣٩٠ متره ارتفاعنده اولوب، اطرافنك ارتفاعنه نسبتله پك چقور بر یرده‌در. بوکا دوکیلن نهرلرك باشلیجه‌سی (هلمند) نهریدر، که کابلك غرب طرفنده‌کوه بابانك اتکندن نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، وصاغدن (سیاب هند) و(کاش رود) نهرلرینی، صولدن دخی قندهاردن کلن و(طرناق)، (اورکسان) و(دوری) چایلریله‌دخی برلشن (ارکندآب) نهریله جنوب شرقیدن کلن (لوره) نهرینی دخی اخذ ایده‌رك، افغانستانی بر یاندن بر یانه شق ایتدکدن‌صکره، مذکور کولك ساحل شرقیسنه واصل اولور. شمال طرفندن دخی (فراحرود) نهریله بر قاچ کوچك چای دوکیلور. بو قدر صولرله برابر کولك عمق پك آز اولوب، چوق دفعه کنارلری واورته یری چکید ویره‌جك درجه‌ده قورور. صویی طوزلی دکلسه‌ده، سیاه وآجیدر. بو کوله آوروپالیلر (هامون) دیورلرسه‌ده، اسلام جغرافیونی آثارنده (زراه) نامیله معروفدر، که زند لساننده «کول» دیمکدر؛ برلیلر ایسه (مکلهٔ سیستان) و (مکلهٔ رستم) دیرلر. آفغانستانك ایکنجی حوضه‌سی شرق‌شمالی طرفنده اولوب، (هندوکوه) ایله سفید کوه آره‌سنده کابل نهری حوضه‌سندن عبارتدر، که سند نهری وادیسنه اینر؛ دیکر بعض نهرلر دخی سلیمان کوهك بوغازلرندن چکه‌رك سند نهرینه دوکیلور. غزنه‌نك ایچندن چکن بر کوچك نهر دخی دیکر بر طاقم چایلرله برابر بر کوچك کوله دوکیله‌رك، آیریجه برکوچك حوضه تشکیل ایدر. شمالدن جیحون حوضه‌سنك ایسه آفغانستانه عائد یرلری پك آزدر.

هواسی، محصولات وحیواناتی. — آفغانستان سوریه ومصر اقلیمنده اولدیغی‌حالده، محلنك ارتفاعی حسبیله هواسی پك مختلفدر: زابلستان وغورجستان یعنی کابل وغزنه طرفلرنده قیشین هوا زیاده‌سیله صوئوق، ویازین خیلی صیجاقدر؛ غرب جنوبی‌یه طوغری اینلدکجه، ارتفاع آزالدیغندن، هوا دها صیجاق اولور. هواسی عمومیت اوزره یابسدر. اراضیسنك بشده دردی طاغلق وطاشلق اولوب، اورمانلری پك آزدر، واکثر طرفلرنده آنجق سیرك بر طاقم اوتلر بولنورسه‌ده، اغنام سوریلری پك چوقدر. آلچق یرلرده ونهرلرك کنارلرنده منبت ومحصولدار بعض دره‌لر واووه‌لر دخی واردر، که بو یرلرده میوه‌لرك انواعی وپك لذیذلری بولندیغی کبی، بغدای، مصر، پرنج، پاموق، توتون وشکر

ناشی باشلیجه محصولاتندندر. باغلری دخی چوق اولوب، خدایی نابت اشجار مثمره وآصمه‌لری دخی واردر. بویا نباتاتیله نباتات طبیه‌سی دخی چوقدر. حیوانات بینیه‌دن کچی وقویونلری چوق اولوب، صیغیر ودوه‌لری دخی واردر؛ آتلری یالکز هرات طرفلرنده ایی اولوب، سائر طرفلرده کیلرك جنسی عادیدر. طاغلرده آرسلان، قپلان، صیرتلان، آیی، قورد، تیلکی، میمون وسائر حیوانات وحشیه بولنور. وان کدیسی دنیلن اوزون تویلی کدیلرك اصل یری آفغانستاندر.

معادنی، صنایع وتجارتی. — آفغانستان قطعه‌سی معدنجه پك زنکین اولوب، آلتون معدنی اکثر طرفلرنده بولندیغی بعض نهرلرینك وعلی الخصوص کابل نهرینك دوکدیکی آلتون ریزه‌لرندن آکلاشیلیور؛ هندوکوهده، کومش، قورشون، باقیر، آنتیمون، چنقو، کوکورد وسائره بولندیغی کبی، دمیر وباقیر سائر اکثر طرفلرده دخی مبذولدر؛ قیا طوزیله معدن کوری ونفت دخی بولنور. آنجق بونلرك پك آزی چیقاریلوب، اکثریسی طوپراق آلتنده قالمقده‌در. قویون وکچیلرینك یوکی غایت ایی اولمغله، کابل وقندهارده وسائر طرفلرده کشمیر شاللرینه قریب کوزل شاللر یاپیلورسه‌ده، یالکز داخلده صرف اولنوب، اخراج اولنه‌جق مقدارده یاپیلمه‌یور. قبا عبا وکچه‌لر قادینلر طرفندن یاپیلوب، کویلیلر کاملاً بومعمولاتله کیینیرلر. سائر صنعتلری باشلیجه اسلحهٔ جارحه وناریه ایله آت طاقلری اعمالندن وسائر احتیاجات محلیه‌یه مقابله ایده‌جك اوفق تفك معمولاتدن عبارتدر. هر نه قدر یوللری غیر منتظم وامنیتسز اولوب، حکومت دخی هیچ بر تسهیلات وتشویقات کوسترمیورسه‌ده، آفغانستانده اولدقجه تجارت اجرا اولنوب، بری خیبر بوغازندن هنده، بری بلخ واسطه‌سیله ترکستانه، بری هرات واسطه‌سیله خراسانه، وبری‌ده قندهاردن یزد واسطه‌سیله فارسه کیدر درت بیوك تجارت طریقلری واردر. برسیاحك روایتنه کوره یالکز هندستاندن برسنه ظرفنده کیرن مواد تجاریه بشیوز بیك انکلیز لیراسی قیمتنده بولنمشدر. بو ادخالاته قارشی آفغانستانك باشلیجه یوك، بویا وادویهٔ طبیه، قورو وتازه میوه‌لر، توتون، ایپك، قورشون، کوکورد، آت، دوه وسائره اخراجاتی واردر.

اهالیسی، جنسیت وادیانی. — آفغانستانك اهالیسی ٥ جنسیته منقسم اولوب، برنجیسی آفغانلردر، که مملکتك حاکملری اولدقلری حالده، اکثر افرادلری چوبانلقله مشغول وخیمه نشیندر؛ ایکنجیسی تاجیك ویا پارسوان دنیلن ایرانی جنسیدر، که لسان مادرزادلری فارسی اولوب، اصل زراع وتجار وصنعتکار صنفلری بونلردندر؛ اوچنجیسی (هندکی) تعبیر اولنان هندلیلردر، که اردو لسانیله متکلم اولوب، شرق طرفلرنده کثرت اوزره بولنیورلر؛ دردنجیسی (هزاره) جنسیدر، که قندهار وهرات طرفلرنده بولنوب، سیماجه تاتار اولدقلری حالده، فارسی لسانیله متکلمدرلر؛ بشنجیسی قزلباش طائفه‌سیدر، که ایران ترکلرندن اولوب، نادرشاه زماننده کابل طرفلرینه هجرت ایتمشلردر. آفغانستانك عموم اهالیسی بش بچق ملیون قدر تخمین اولنمقده اولوب، بونلرك ایکی ملیونی تاجیك، هزاره، قزلباش وهندکی، واوچ بچق ملیونی قدرده آفغاندر. اهالینك بر قسمی لسان فارسی ایله متکلم اولوب، آفغان وسائرلرینك دخی کبراسی بو لسانی قوللانمقده اولدقلری، وایرانك ادبیات واخلاق وعاداتنه تابع بولندقلری حالده، کندیلری سنی المذهب اولدقلرندن ایرانیلره پك بیوك بر بغض وخصومتلری واردر.

حکومتی، وارداتی، عسکری. — افغانستانده هر خیل یعنی قبیله کندی رئیسی طرفندن اداره اولنوب، آنجق رئیسلر حکمداره تابعدرلر. هر قبیله کندی حریتنی محافظه‌ده فوق العاده غیرت ایدر. قان دعوالری بینلرنده مرعیدر. اهالی جنکاور وغایت ناموسلیدرلر. اصول اداره وحکومتلری شریعت غرایه تابعدر. واردات نقدیه یاریم ملیون عثمانلی لیراسی راده‌لرنده تخمین اولنمش ایسه‌ده، اکثر ویرکیلری عیناً آلندیغیچون، واردات عینیه‌سی بوندن چوق زیاده اولسه کرکدر. دوست محمد خانك زماننده ١٣٠٠٠ سواری و٢٥٠٠٠ پیاده عسکری وار ایدی، انکلتره ایله اولان محاربهٔ اخیره‌سنده ١٦٠٠٠ قدر عسکر چیقارمشدر. داخل مملکتده سلاح طاشیمغه مقتدر هر آفغانلی عسکر صاییلیر. [احوال تاریخیه‌سیچون «آفغان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آفنو (Afnou) سودان غربینك (حوضه) قطعه‌سنه قومشولری اولان (برنوح)

اهالیسی وسائر سودانیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [« حوضه » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آفوری { (Affori) ایتالیای شمالیده لومبار- دیانك میلان ایالت وقضاسنده ومیلان شهرینك ٥ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ٦٥٠٠ اهالیسی واردر.

آفی { هندستان امراسندن احد یار خانك شعرده قوللاندیغی مخلصدر. کندیسی ١٢٦٥ تاریخ هجریسنده لسان فارسیده « مثنوی گلزار خیال » عنوانیله شاهزاده وگدا حکایەسنی نظمه چکمشدر.

آفیون قره حصاری { قره حصار صا- حبك بین العوام مستعمل اسمیدر. [« قره حصار صاحب » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آقا { (Akka) آفریقای وسطیده °٣ عرض شمالیده و (غوندوقورو) مملکتنك غرب طرفنده ساکن بولنان بر قومدر، که افرادینك جو- جەلکیله مشهوردر. بونلرك اك اوزون بویلیسی ایکی آرشیندن زیاده دکلدر. ساکن بولندقلری یر الآن تمامیله کشف اولنمامش اقطار آفریقیەدن اولمغله، یالکز ایکی سیاح بونلری کوره بیلمشدر، که بونلرك برنجیسی (اشواینفورت) نام مشهور آلمانیالی سیاح، وایکنجیسی (میانی) نام ایتالیالیدر. اشواینفورت بونلرك قیصه بویلی، کوچك اللی، کوچك آیاقلی وغایت جست وچالاك اولوب، اوق ومزراغی پك ایی قوللاندقلرینی، واکثریا کندی جسملریله غیر متناسب بر ایشده بولنەرق، فیل آوجیلغیله مشغول اولدقلرینی بیان ایدیور. مومیالیه اوروپایه کتیرمك اوزره، برینی آلمش ایسەده، نوبەیه قدر کتیروب، اوراده وفات ایتدیکنی یازیور. ماریانی ایسه بونلردن ایکی کشی آلوب، ایتالیایه قدر کتیر- مکه موفق اولمش ایسەده، بونلرده چوق یاشایەما- مشلردر. بونلرك بیوکی اون درت یاشنده اولدیغی حالده ١ متره ایله ١١ سانتیمتره بویی وار ایدی. حبشك جنوب طرفنده دخی (دوقو) اسمیله بویله جوجه بر قوم وار ایسەده، بونلرله برمناسبتلری اولوب اولمدیغی معلوم دکلدر. اسکی یونان مور- خلری آفریقانك ایچ طرفلرنده (پیغمه) یاخود (پوغمه) اسمیله بویله بر جوجه قوم بولندیغنی یازیورلر، که شبهەسز بو آقا قومی اولەجقدر. او وقت مصر کاروانلری سودانك ایچ طرفلرینه قدر کیتدکلرندن، کاروانلر واسطەسیله بو قومك وجودی خبری آلنه- بیلمش اولملی ایدی.

آقا { (Aka) آسیای جنوبیده آسام مملکتنك طاغلرنده بولنور بر قومدر. — نپال مملکتنده دخی بو اسمله مسمی برقوم واردر. بونلرك اسمی (آنقا) صورتنده یازانلرده واردر.

آق آباد { شهر امانتنه ملحق ازمید سنجاغنك شمال طرفنده یعنی قره دکیز سا- حلنده بولنان قاندره قضاسنك شرق طرفنده بر ناحیەدر، که مرکزی قضا مرکزندن ٤ ، وازمیددن ٨ ساعت مسافەده واقع اولوب، ٣٢ قریەیی، وجملەسی اسلام اولمق اوزره ٦٠٠٠ قدر اهالیی جامعدر. مرکزنده هر جمعه کونی پازار قوریلوب، اطرافدن خیلی خلق طوپلانیر.

آقاپولقو { (Akapulco) مکسیقەنك بحر محیط کبیر ساحلنده برلیمانیدر، که (غوئرزو) ایالتنده وبو ایالتك مرکزی اولان (تیکستلا) شهرینك ١٨٢ کیلومتره جنوب غربیسنده ومکسیقو- نك ٣٦٤ کیلومتره جنوبنده، ″٢٩ ′٥٠ °١٦ عرض شمالی ایله ′٦ °١٠٢ طول غربیده واقع او- لوب، لیمان پك صاغلام ایسەده، شهر کوچك وهوا- سی پك صیجاق اولوب، اسپانیانك النده ایکن حائز بولنمش اولدیغی اهمیت تجاریەسنی دخی غائب ایتمشدر؛ چونکه مکسیقەنك شمدی او جهتده اك تجارتکاه اسکلەسی (سان بلاس) در. اهالیسی ٣٠٠٠ کشیدر. لیمانك مدخلنده (سان دیاغو) قلعەسی بولنیور.

آقاپونتا { (Akaponèta) مکسیقەنك (یالیسقو) ایالتنده، (بایونه) نهری اوزرنده و (غوآداالاخاره) یعنی (وادی الحجاره) نك ٤٨٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع برکوچك قصبەدر.

آقاتپك { (Acatepec) مکسیقەنك (پوئبلا) ایالتنده و (پوئبلا) شهرینك ١٨ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبەدر.

آقاتقی { اصفهان شعراسندن اولوب، جهانکیر پادشاه زماننده هندستانه کیدەرك، شهزاده پرویزك خدمتنده بولنمشدر. شو بیت جملە اشعارندندر:

آن خون دل فشاند واین خون دل بخورد
فرق این قدر بود زلب خم تا لبم

آقاتلان (Acatlan) مکسیقه‌نك (پوبلا) ایالتنده و (پوبلا) شهرینك ۱۳۲ کیلومتره جنوبنده واقع بر کوچك قصبه‌در.

آقاتنانغو (Acatenango) آمریقای وسطیده (غوآتمالا) مملکتنده، (غوآقالانه) نهرینك ساحل یسارنده و (غوآتمالا) شهرینك ۲۰ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه‌در، که (آغوآ) ایله (فوئغو) برکانلرینك اورته‌سنده واقع و ۳۰۰۰ اهالی‌یی جامعدر. — (فوئغو) برکانك شمالنده بولنان (آقاتنانغو) برکانك ٤۱۵۰ ارتفاعی اولوب، ذروه‌سنده اولان آغزی منهدم ایسه‌ده، یوقاریدن آشاغی آچلش اولان بر یاریقدن الآن دومان وکوکوردلی صیجاق صو چیقیور.

آقاچیوس (Acacius) خرستیانلق مذاهب قدیمه‌سندن آریوس مذهبی شعباتندن «آقاچیوس مذهبی» نامیله معروف بر مذهبك رئیسی اولوب، «یکچشم» لقبیله مشهوردر. میلادك ۳٤۰ تاریخنده قیصریه پسقپوسی اولمش؛ وایمپراطور (قونستانس) ك توجه واعتمادینی قزانمش اولدیغندن، سنت (کیریل) ی عزل، وپاپا (لیبر) ی نفی ایتدیرمکه موفق اولمشیدی.

آقاچیوس (Acacius) قسطنطنیه تیاتروسنده آیی اویناتیر بر جانباز ایکن، قیزی (تئودوره) ایمپراطور زاده یوستنیانوسی حسن وآنه اسیر ایتمکله، زوجه‌سی اولمش؛ ومیلادك ۵۲۷ تاریخنده قوجه‌سیله برابر تخته اوتورمشدر.

آقاحسین خوانساری ایرانك خوانسار شهرندن عالم وفاضل وشاعر بر ذات اولوب، شاه سلیمان صفوی زماننده ایران فضلاسنك سرآمدی ایدی. علوم متداوله‌یه متعلق برقاچ تألیفی اولوب، ایران طلبه‌سی بیننده پك مقبولدر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

ای باد صبا طرب فزا می آیی
از طوف کدامی کف پا می آیی
ازکوی که برخاسته‌راست بکوی
ای کرد بچشمم آشنا می آیی

آقادمیا (Académie) افلاطونك آتنه‌ده آچش اولدیغی مدرسه‌نك اسمیدر، که، (آقادموس) اسمنده برینك تارله‌سنده تأسیس اولنمغله، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. افلاطوندنصکره آتنه‌ده دها ایکی وبر روایتده دها درت آقادمیا کشاد اولنه‌رق، افلاطونه نسبت ایتدکاری بر طاقم فلسفه درسلری ویریلیردی.

مؤخراً اوروپاده بو اسم «انجمن معارف» مقامنده قوللانلمغه باشلایه‌رق، ایلك دفعه میلادك ۷۸۵ تاریخنده (شارلمان) کندی سراینده بو نامله بویله بر انجمن تشکیل ایتمشیدی، که بو مناسبتله (آقادمیا پالاتینه) یعنی «سرای آقادمیاسی» تسمیه اولنمشیدی. بعده فرانسه‌نك تولوز وسائر شهرلرنده بر قاچ آقادمیا تأسیس اولندیغی کبی، ایتالیانك فلورانسه شهرنده ۱۵۸۲ تاریخنده (آقادمیا دلا قروسقه) یعنی «غربال انجمن معارفی» عنوانیله تنقیدات ادبیه‌یه مخصوص برانجمن تأسیس اولنمشدر، که ایتالیانجه لسانك مکمل بر لغات کتابنی‌ده جمع وتألیف ایتمشدر. — ینه فلورانسه‌ده ۱۶۱۲ تاریخ میلادیسنده قاردینال (دی مدیجیس) طرفندن (آقادمیا دل چمنتو) نامیله بر فنون انجمنی تشکیل اولنمشیدی، که باشلیجه حکمت طبیعیه تجاربیله اوغراشمشدر. — روماده ۱۶۹۰ تاریخ میلادیسنده «آرقادلر آقادمیاسی» نامیله بر انجمن ادبی تشکل ایتمشیدی، که اعضاسنك هر بری اسکی آرقادیا چوبانلرندن برینك اسمیله تسمیه اولنوردی. — بولونیاده دخی ۱۶۹۰ تاریخنده «فنون وصنایع انجمنی» نامیله برآقادمیا تأسیس اولنمشیدی. — تورینونك فنون آقادمیاسی ۲۷۵۹، وناپولینك آقادمیاسی دخی ۱۷۷۹ ده تشکل ایتمشدر.

فرانسه‌ده «فرانسز آقادمیاسی» ۱۶۳۵ تاریخنده تشکل ایدوب، قرق اعضادن مرکب اولدیغی حالده، لسانك تصفیه واصلاحیله مشغول اوله‌رق، فرانسز لسانك بر مکمل لغات کتابنی یاپمشدر، که ایلك طبعه‌سی ۱۶۹٤ ویدنجیسی ۱۸۷۸ ده نشر اولنمشدر. — ۱۶۶۳ ده «تاریخ وادبیات آقادمیاسی» نامیله بر ایکنجی انجمن تشکل ایتمشدر، که او وقتدن بری پك قیمتدار بر طاقم معلوماتی حاوی مجموعه‌لر نشر ایتمکده‌در. — ۱۶۶۹ ده (قلوبرت) طرفندن تأسیس اولنان «فنون آقادمیاسی» دخی معلومات مهمه‌یی حاوی بر مجموعهٔ فنیه نشرینه دوام ایدیور. — ینه او تاریخلرده بری رسم ونقر، بری موسیقی وبری

ده فن معماری‌یه مخصوص اوچ آقادمیا تأسیس اولنمشدر. بو آقادمیالرك جلسی ١٧٩٣ اختلال عظیمنده اختیار تعطیل ایتمشلر دیسه‌ده، ١٧٩٥ ده یکیدن احیا، و« فرانسه انجمن معارفی » نامیله بر دائره‌یه جمع اولنمشدر. بو انجمن تاریخ وادبیات، فنون، صنایع نفیسه، علوم اخلاقیه وسیاسیه شعبه‌لرینه منقسمدر، که بو شعبه‌لرك هر بری آیریجه بر آقادمیادر. — فرانسه‌نك اکثر ایالاتنده دخی آقادمیالر تأسیس اولنمشدر.

انکلتره‌ده باشلیجه اوچ آقادمیا واردر، که بونلرك برنجیسی ١٦٤٥ ده اوقسفورد شهرنده تأسیس اولنوب، ١٦٦٠ ده لوندره‌یه نقل اولنمشدر. — بری ١٧٣١ ده ایرلانده‌نك ادیمبورغ شهرنده، واوچنجیسی دخی جغرافیایه مخصوص اوله‌رق ینه لوندره ده تشکل ایتمشدر. اوچی‌ده مجموعهٔ موقوته‌لر نشر ایتمکده‌درلر.

آلمانیاده ابتدا ١٦٥٢ ده « عجائب طبیعت آقادمیاسی » نامیله لیپسیقده بر آقادمیا تشکل ایدوب، بعده آلمانیانك سائر بعض شهرلرنده اجتماع ایتمش، و١٦٧٧ ده ایمپراطور لئوپولد طرفندن تحت حمایه‌یه آلنغله برابر ویانه‌یه نقل اولنمش، واو وقتدن بری « لئوپولد آقادمیاسی » نامنی آلمشدر. برلینده ١٧٧٠ تاریخنده برنجی فردریق طرفندن بر « فنون آقادمیاسی » تأسیس اولنوب، ابتدا لاتینجه صکره فرانسزجه ونهایت آلمانجه مجموعهٔ فنیه‌لر نشر ایتمکده‌در. بو آقادمیانك ایلك مدیری حکیم مشهور (لیبنیچ) اولمشدر.

اسوجده ١٧١٠ تاریخنده (اوپسال) شهرنده السنهٔ شمالیه‌یه مخصوص بر آقادمیا تشکیل اولندیغی کبی، استوقهولمده دخی ١٧٥٩ ده بر « فنون آقادمیاسی » تشکل ایدوب، او وقتدن بری بر مجموعهٔ فنیه نشر ایتمکده‌در.

اسپانیاده ١٧١٣ ده اسپانیولجه لسانك ترقیسی وظیفه‌سیله (اسقالونه) دوقه‌سی طرفندن بر آقادمیا تشکیل اولنه‌رق، مادریدده اجتماع ایتمکده‌در.

روسیه‌ده پترسبورغ « فنون آقادمیاسی » ١٧٢٤ ده بیوك پترو طرفندن تأسیس، و١٧٢٥ ده قاترینه طرفندن توسیع اولنه‌رق، او وقتدن بری باشلیجه فرانسزجه ولاتینجه لسانلرنده مجموعه‌لر نشر ایتمکده در.

آمریقانك ممالك مجتمعه‌سنده بوستون آقادمیاسی ١٥٨٠ ده، وفیلادلفیاده‌کی « علوم فلسفیه آقادمیاسی » دخی ١٧٦٩ ده تأسیس اولنمشدر.

آقادیا (Acadie) آمریقای شمالینك انکلتره‌نك النده بولنان و(دومینیون) دنیلن مملکت واسعه‌سنده بر قطعه‌نك اسم قدیمیدر. بوکون « یکی اسقوچیا » دنیلور. [« یکی اسقوچیا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آقادیا (Accadia) ایتالیای جنوبیده ملغا ناپولی قراللغنده (آولینو) ایالتنك (آریانو) قضاسنده و(آریانو) شهرینك ٢٢ کیلومتره شرقنده بر قصبه اولوب، ٤٣٥٠ اهالیسی واردر.

آقادیا مینس (Acadia Mines) یعنی « آقادیا معدنلری » آمریقای شمالیده دومینیون مملکتنك یکی اسقوچیا قطعه‌سنده، (فولچستر) قضاسنك (قوبکید) طاغنده پك واسع ومهم بر دمیر معدنی اولوب، (هالیفاقس) شهرینك ١٣٤ کیلومتره شمالنده واقعدر.

آقار خداوندکار ولایتنك قره حصار صاحب سنجاغنده بر چایدر، که سلطان طاغنك غرب جنوبی مائله‌سندن نبعان‌له، صندقلی وبولیوادین قضالری آره‌سنده شماله طوغری جریان ایدر، وصندقلیدن کلن دیکر بر چای دخی اخذ ایله، سلطان طاغنك شمالی اتکلرینی طولاشه‌رق، قره حصار چاییله دخی برلشدکدن صکره، شرقه طوغری دونوب، (ابهر) کولنه منصب اولور. مجراسی ٦٠ کیلومتره قدردر. — بو چایك صاغ طرفنده وسلطان طاغنك شمال غربی اتکنده بو نامله بیوجك بر قریه دخی واردر.

آقاراپی (Acarapi) برازیلیانك شمال غربیسنده (ریو نغرو) نهری حوضه‌سنده بولنان آمریقانك اقوام اصلیه‌سندن بر قومدر.

آقارضی ایران شعراسندن اولوب، هندستانه سیاحت ایتمش، و١٠٢٤ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر.

آقارفیورد (Akarfiord) اسلانده آطه‌سنك شمال شرقی ساحلنده بر کورفزدر، که (یوقولسه آقارفیروی) نهری اورایه منصب اولور.

آقارنانیا (Akarnanie) یونانك شمال غربیسنده بر قطعه‌دیر، که شرق طر-

فنده بولنان (اتوليا) ايله برلشديريله‌رك بر ايالت تشكيل ايتمشدر. بو قطعه شمالاً نارده كورفزيله و (اپيز) قطعه‌سندن معدود اولوب اخيراً يونانه ترك اولنان (جومرقه) ناحيه‌سيله، شرقاً وجنوباً (آسپروپوتامو) مجراسيله، غرباً دخی يونان دكيزيله محدود ومحاط اوله‌رق، غير منتظم برمثلث شكلنده‌در. بو قطعه ايكي‌يه منقسم اولوب، شمال شرقی طرفنه (والتوس)، وجنوب غربی قسمنه دخی (اكسرومروس) ديرلر. بو ايكی قسمك هر بری بر قضا اعتبار اولنه‌رق، مركزلری نارده كورفزينك سواحل جنوبيه‌سنده اولان (كاروانسرای) ايله (وونيچه) قصبه‌لريدر. آقارنانيانك اراضيسی طاغلق اولوب، غايت صرپ يرلر واوچوروملرله وپك صيق اورمانلرله مستوردر. مع هذا قابل زراعت وپك منبت يرلری دخی واردر؛ آنجق يرلرنده پورتقال ولیمون آغاجلری يتيشير، وزيتون آغاجلری ايسه يبانی حالنده پك واسع يرلری اورتوب، غايت ده يوكسلك اولور؛ باغلرنده‌ده پك كوزل اوزوم اولور؛ اورمانلرينك كراسته‌لك آغاجلری دخی چوقدر؛ آنجق اهاليسی نيم وحشی حالنده اولوب، يالكز جزئی بر مقدار بغدای ومصر زرعيله وطاغلرده پلاموط طوپلايوب صاتمغله اكتفا ايدرلر، واكثريا يبنلرنده اورشمغله وخيدودلقله عمرلرينی چكيررلر. (توكيديدی)نك تاريخنده‌ن آكلاشلديغنه كوره، بو قطعه ازمنهٔ قديمه‌ده دخی يونان مدنيتندن بهره‌مند اوليوب، دائما يوصيلر وخيدودلر يری بولنمشدر. اكسرومروسك ايكی اووه‌سی‌ده واردر، كه بری مركزی اولان وونيچه‌نك اطرافنده، وديكری‌ده آسپروپوتامونك منصبی جوارلرنده‌در. بو ايكنجيسی بطاقلقلرله مستور اولوب، آچلغه محتاجدر. (ريوس) و (اوزروس) ناملرنده ايكی بيوك وبر قاچ ده كوچك كولی واردر. اتوليا ايله برابر ايالتك اهاليسی ۱۲۱۶۹۳ كشی اولوب، مركزی اتوليانك ساحل جنوبيسنده كی (مسولونكی) شهريدر. [« اتوليا » ماده‌سنه مراجعت.]

آقاروآ { (Akaroa) بحر محيط كبيرك (پولينيسيا) قطعه‌سنده « يكی زلانده »نك مركب اولديغی ايكی جزيره‌دن جنوبيسنك ساحل شرقيسنده كائن (بانق) شبه جزيره‌سنده بر قويدر، كه ۴۳° ۵۴′ عرض جنوبی ايله ۱۷۰° ۴۱′ طول شرقيده واقعدر. ۱۸۴۰ ده فرانسه بو قويی ضبط ايتمش ايسه‌ده، حفظ ايده‌ميوب، بوكون يكی زلانده‌نك هر طرفی كبی انكلتره‌نك تحت تصرفنده‌در.

آقاره { (Acara) برازيليانك (پارا) ايالتنده بر نهردر، كه (پارا) شهرينك ۴ ساعت جنوبنده، ۱° ۴۰′ عرض جنوبيده (پارا) ايرماغنه دوكيلور. مجراسی ۲۰۰ كيلومتره‌دن زياده‌در.

آقاری { (Acari) پرو جهوريتنك (آركيپا) ايالتنده برشهردر، كه بحر محيط كبير ساحلندن ۵۰ كيلومتره ايچريده، (سنت جوان) نهری اوزرنده و (آركيپا) شهرينك ۳۶۰ كيلومتره غرب جنوبيسنده، تقريباً ۱۵° عرض جنوبيده واقع اولوب، بش آلتی بيك اهاليسی واردر. اسكله‌سی (پوآنت ليماس) دنيلن آچيق بر ليماندر.

آقاست { (Acaste) غلوس جوارلرنده بولنمش اولان (پولقوس) شهر قديمنك حكمداری وآستيداميه‌نك زوجی اولوب، قاريسنك معشوقی بولنان (پلئوس) طرفندن قتل اولنمشدر. [« آستيداميه » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آقاشاهكی { اصفهانه مضاف ماربين قراسندن (دنان) قريه‌لی بر شاعردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

عشق داريم وسينه سوزانی
دردی داريم وديده حيرانی
عشق وچه‌عشق عشق عالمسوزی
دردی وچه درد درد بيدرمانی

آقاكيا { (Akakia) فرانسه دار الفنونی معلملرندن وقرال برنجی فرانسوآنك اطباسندن اولوب، (شالون) شهرنده طوغمش، وميلادك ۱۵۵۱ تاريخنده وفات ايتمشدر. جالينوسك كتابلرينی فرانسزجه‌يه ترجمه ايتمش، وطبه متعلق بعض اثرلر دخی يازمشدر. — بو عائله‌يه منسوب بر قاچ طبيب دها يتيشوب، فرانسه قراللرينك اطباسی بولنمشلردر.

آقا محمد خان قاچار { الحالة هذه ايرانده حكومت سورن سلاله‌نك بانيسيدر. ايرانك شمال طرفلرنده يرلشمش اولان تركمن عشيرتلرندن (قاچار) عشيرتنه منسوب اولوب، پدری محمد حسن خان استراباده بو عشيرتك رئيسی ايدی. سلالهٔ صفويه‌نك انقراضنده ايران تختنی ضبط وايران حدودينی تا هندستان وبخارايه‌ر

قدر توسيع ايتمش اولان مشهور نادر شاهك يكنى وخلفى عادل شاه بومى اليه محمد حسن خانك ايكى اوغلنى اله كچيروب، بونلرك بيوكى اولان صاحب ترجه آقا محمد خانى، ٨ ياشنده اولديغى حالده، خادم ايتمشيدى. آقا محمد خان سراى پادشاهيده بيويوب، ايرانك نادر شاهك وفاتندن صكره كسب ايتمش اولديغى حال اغتشاشى كوره‌رك، تا چوجقلغنده ذهننجه ايران حكمدارلغنى قورمشيدى. عادل شاهك وفاتنده آقا محمد آزاد اولوب، باباسى ياننه عودت ايتمشيدى. بر قاچ سنه صكره پدرى نادر شاه سلاله‌سندن صكره تختى ضبط ايتمش اولان كريم خان طرفندن قتل اولنه‌رق، كنديسى دخى او آرالق پايتخت بولنان شيرازه آلنمش؛ وهر نه قدر كه كريم خانك سراينده معزز طوتيلوب، خان كنديسيله استشاره دخى ايدر ديسه‌ده، شيرازدن ديشارى چيقمسنه مساعده اولنميوب، يالكز آره صره آوه كيتمكه مساعده‌سى وار ايدى. چوجقلغندن برى قورمش اولديغى فكر پدرينك قاتللرى اولان (زند) خاندانى حقنده كسب ايتمش اولديغى خصومتدن برقات دها قوت بوله‌رق، آقا محمد خان، اصلا رنك ويرمكسزين، بر فرصته منتظر ايدى. نهايت ١١٩٣ تاريخ هجريسنده كريم خانك خسته‌لنديكنى كوروب، اوله‌جكنى آكلامغله، ايرانده بر وقتدن برى هر حكمدارك وفاتنده وقوعى معتاد حكمنه كچمش اولان قاريشيقلقلردن استفاده اميديله، آوه كيتمكى بهانه ايده‌رك، معيتنده بولنان اون يدى سوارى ايله شيرازدن چيقوب، بر قاچ كون ظرفنده مازندرانه واصل اولمش؛ وابتدا كندى عشيرتنى وسائر تركمن عشيرتلرينى برر صورتله كنديسنه جلب ايتدكدن صكره، استراباد ايرانك پك كنارنده بولنديغندن، وكيلان طرفلرنده دخى كووندكى بر طاقم تركمن عشيرتلرى بولنديغندن، طهرانه كيدوب، بو شهرى مركز اتخاذ ايتمش؛ وچابوجاجق مازندران كيلان وآذربايجان طرفلرينى دائرهٔ تصرفنه آله‌رق، عراق عجم وفارسه طوغرى توسيع ممالكه حاضرلنيوردى. زند عائله‌سنه منسوب اولان كريم خان نه قدر عادل ومرحمتلى بر حكمدار ايديسه، اوغلى لطف علي خان دخى او قدر جسور ودكرلى بر كنج ايديسه‌ده، پدرينك تختنه اوتورور اوتورماز، مربيسى ووزيرى اولان حاجى ابراهيمى چكه‌ميوب، بينلرنده منافرت پيدا اولمش، وهر برى ديكرينك مزارينى قازمغه چاليشمقده بولنمشيدى. آقا محمد خان عراق عجمدن آشاغى تجاوز ايدنجه، لطف علي خان همان بالذات عسكر سوق ايده‌رك، آقا محمد خانك عسكرينى تار ومار ايتمش ايسه‌ده، حاجى ابراهيم شيرازده تحصن ايدوب، كنج حكمدارى پايتختنه قبول ايتمديكندن، كرمانه واورادن‌ده خراسانه قاچمغه مجبور اولمش؛ وبر وقت صكره، كرمانه عودتله، اوراده تحصن ايده‌رك، آقا محمدله محاربه‌يه طوتيشمش ايسه‌ده، آقا محمدك عسكرى پك چوق اولديغندن، شهرى ضبط ايتمش؛ ولطف علي خان كوچ حال ايله فرار ايتمكه موفق اولمشيدى. آقا محمد لطف على خانى قاچيرديغنه حدت ايده‌رك، سائر شهرلره دخى رقيبنى قبول ايتمنك تهلكه‌سنى كوستروب، عبرت اولمق اوزره، ايلك دفعه اوله‌رق، ظلم واعتسافنى اظهارله، كرمان شهرينى عسكرينه يغما ايتديرمش، وبتون نسوان واطفالى اسير ايدوب، عسكرينه طاغيتمشدر. نادر شاهك منسوب بولنديغى آفشار عشيرتى پك قوتلى اولديغندن، آقا محمد خان بونلره قارشى قوت استعمال ايتميه‌رك، حيله ايله رئيسلرينى جلب، وبر مدت صكره قتل ايتمش. شيرازده مستقل قالمش اولان حاجى ابراهيم دخى كنديسنه التجا ايتمكله، وزيرلكنه نصب ايتمش؛ وبو وجهله خراساندن ماعدا بتون ايرانى اله كچيرمشدر. كورجستان پرنسى (هراقليوس) مقدما ايرانه جزيه ويرركن، بو اغتشاشاتدن استفاده ايله، روسيه‌يه جزيه كذار اولمش اولديغندن، آقا محمد خان او طرفه‌ده عسكر سوق ايده‌رك، مظفر اولمش، وعودتنده ١٢١٠ تاريخنده باشنه تاج قويوب، ايران حكمدارلغنى اعلان ايتمشدر. قرداشلرندن اوچى كنديسنه امنيت ايده‌ميه‌رك، ايرانك خارجنه قاچشلردى. يانده قالمش، وخيلى معاونت بيله ايتمش اولان جعفر قولى‌يى قتل ايتديرمش؛ ويكنى باباخانى ولى‌عهد ايتمش ايدى. شاه اسماعيل صفوينك اعلان ايتمش اولديغى مذهب شيعى‌يى نادر شاه تعديل ايده‌رك، مذهب جعفرى ناميله سنيلكى اعاده ايتمشيكن، آقا محمد شيعيلرك محبتنى قزانمق ايچون، سلالهٔ صفويه‌نك جد اعلاسى اولان شيخ صفى الدينك تربه‌سنده قليچ قوشانوب، مشهد امام رضانك زيارت وسيله‌سيله خراسانه عزيمتله،

اوراسنی دخی تحت اطاعته آلدی. او سنه تکرار کورجستان سفرینه حاضرلنوب، یولده کیدرکن، جزئی برقباحت ایچون اعدامله محکوم ایتمش اولدیغی ایکی خدمتجیسی طرفندن قتل اولنمشدر.

آقا محمد خان قیصه بویلی، ضعیف، وخادم اولمق مناسبتیله، آق‌آغا کبی کوسه وبروشق چهره‌لی اولوب، غایتله چرکین، وآنجق فوق‌العاده برعقل وذکاوته مالک وحیله ودسیسه‌ده پك ماهر ایدی. ایتدیکی ظلملری ایدی حدتندن ایتمیوب، محضا ایشنی یوروتمك ایچون بالمجبوریه ایدردی. حب جاه وحستی فوق‌العاده ایدی. وفاتنده ٦٣ یاشنده اولوب، هر نه قدر عمرینك صوکنده تتوج ایتمش ایسه‌ده، فعلاً ٢٠ سنه حکمدارلق ایتمشدر. وفاتنده یکنی بابا خان تخته اوتوروب، نادر شاهدن صکره کیمسه‌نك جسارت ایتمدیکی شاهلق عنواننی آله‌رق، فتح علی شاه تسمیه اولنمشدر. فتح علی شاهدن صکره محمد شاه، ومحمد شاهدن صکره شمدیکی شاه ایران ناصر الدین شاه حضرتلری تخته چیقمشدر.

آقا مهدی { ملوك صفویه زماننده اصفهانده طوغوب، اوراده تحصیل علم وکمالاتله، شاه طهماسب ثانینك منجم باشیسی اولمش؛ ودولت صفویه‌نك انقراضندن صکره، کیلانه چکیلوب زراعتله مشغول اولور ایدی. غایتله خوش‌طبع واخلاق حسنه ایله متصف برذات اولوب، طبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. ٧٦ یاشنده اولدیغی حالده کیلانده ارتحال ایتمشدر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر :

با حکم قضا ستیزه نتوان کردن
بادست علاج نیزه نتوان کردن
تدبیر کجا علاج تقدیر کند
آهن باموم ریزه نتوان کردن

آقانته { یاخود آقانتوس (Acanthe, Acan-thus) ازمنهٔ قدیمه‌ده بو اسمله اوچ قصبه وار ایدی: برنجیسی ماکدونیا شبه جزیره‌سنده (آتوروز) برزخی قربنده وساحل بحرده ایدی، که شمدی برنده (چریسو) قریه‌سی بولنیور. — ایکنجیسی آناطولینك غرب جنوبی ساحلنده کائن اسکی قاریا یعنی منتشا ساحلنده استانکویك جنوبنده اوزانان شبه جزیره‌ده ایدی. — اوچنجیسی‌ده مصرده نیلك ساحل یسارنده و(منف) شهرینك ٤ کیلومتره یوقاریسنده ایدی.

آق اوشاغی { معمورة العزیز ولایتی عشایرندن برعشیرتدر، که یازین عربکر ایله دیوریکی آره‌سنده واقع طاری چیچك نام غایت هوادار ولطیف بریره کیدوب، خیمه قورارلر، وقیشین کویلرینه عودت ایدرلر.

آق اوغلان { قافقاسیاده، روسیه‌نك النده بولنان قره باغ مملکتنده، (شوشه) شهرینك ٣٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده و (آراس) ایرماغنه دوکیلن برچایك اوزرنده واقع برقصبه‌در. بوقصبه‌نك آلت طرفنده (الاکوز) طاغلری ختام بولوب، بحر حزره قدر ممتد اولان واسع اووه‌یه کیریلیر.

آق اووه { قسطمونی ولایت وسنجاغنك طاشکپری قضاسنده برقاچ کویی حاوی براووه‌در.

آقایوتله { (Acajutla) آمریقای جنوبیده سالوادور جمهوریتنك اك تجارتکاه اسکله‌سی اولوب، بحر محیط آطلاسی ساحلنده، ١٣° ٣٧′ عرض جنوبیده واقع و ١٠٠٠ نفوسی حاویدر.

آقایوقام { (Acayucam) مکسیقه‌نك (وراقروز) خطه‌سنده همنامی اولان سنجاغك مرکزی برقصبه‌در.

آقائی { همدان اکابرندن خوش‌طبع وشیرین زبان برشاعر اولوب، اك زیاده رباعیاتده مهارتی واردر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

بی پا وسران دشت خون آشامی
مردند بحسرت وغم ناکامی
محنت زدکان وادی عشق ترا
هجران کشد واجل کشد بدنامی

آق بابا { قوزغنجقدن ایکی ساعت ایچریده بیوك برقریه‌در، که موقعنك لطافتی ومیوه وصوینك لذتیله مشهور اولوب، مظنهٔ کرامدن آق بابا اسمنده برذاتك تکیه وتربه‌سی دخی اوراده بولنغله پایتختدن تنزه وزیارت ایچون کیدیلیر.

آق بابا { قارص جوارنده برناحیه‌در، که (آرپه چایی) نك منابعنده واقع اولوب، ادارهٔ عثمانیه زماننده قارص سنجاغنك (زاروشاد) قضاسنه تابع، و٢٨ قریه و ٣٠٠٠ نفوسی حاوی ایدی. اهالیسنك جمله‌سی اسلامدر.

آق برون { (رأس ابيض Cap Blanc) ويپورتكيزجه (Cabo Branco)

آفريقا قطعه‌سنده صحرای کبیرك ساحل غربیسنده، بحر محيط آطلاسيده بر برونددر، كه (جبل ابيض) نام طاغك غرب جنوبه طوغرى دكيزك ايچنه اوزانمسندن حاصل اولوب، "٥٥ ´٤٦ °٢٠ عرض شمالى ايله "٣٠ ´١٨ °١٩ طول غربيده واقعدر. ٤٠ كيلومتره قدر اوزون، ٤ ويا ٥ كنيش و ٢٥ متره قدر مرتفع بر شبه جزيره‌نك اوجيدر، كه بو شبه جزيره شرق طرفنده سفائن حقنده پك امين وقوملق اراضى ايله محاط بر قوى تشكيل ايديور. بوقويك بر آزجنوبنده (اركين)اسمنده براسكله وليمان واردر. كرك شبه جزيره وبرون وكرك ايچرى‌يه طوغرى اوزانان طاغ بياض قومدن عبارت اولديغى ايچون بو اسمله تسميه اونمشدر.

آق برون { (رأس ابيض Cap Blanc) تونسك شمالنده (بزرته) قربنده

بر بروندر، كه آفريقانك شماله طوغرى اك زياده اوزانمش نقطه‌سى اولوب، "٤٠ ´١٩ °٣٧ عرض شماليده واقعدر. بو بروندن آچيق هواده ساردنيا آطه‌سى كوزيكور.

آق بيكار { ادرنه ولايتنده، كوملجنه سنجاغنك (اكريدره) قضاسنده

ومركز قضانك شرق طرفنده بر ناحيه وناحيه‌نك مركزى اولان بيوجك بر قريه‌در. ناحيه جنوباً معدن طاغيله شرقاً الا طاغله وشمالاً دخى آرده نهريله محاط اولوب، طاغلق بر محلدن عبارتدر. — چتالجه سنجاق وقضاسنده دخى بو ناملـه بر قريه واردر، كه چتالجه شهرينك ايكى بچق ساعت شرق شماليسنده وكوچك چكمجه‌يه دوكيلن بر چايك اوزرنده واقعدر.

آق بيكار { قونيه ولايت وسنجاغنده اسبكشان قضاسنك قوچحصارى ناحيه‌سنده

وصولدن قزيل ايرماغه دوكيلن بر چايك اوزرنده واقع بيوك بر قريه‌در.

آق بييق { سلطان مراد خان ثانى حضرتلرينك دور سلطنتلرنده ظهور ايدن مشاهير اولياء اللهدن اولوب، فاتح سلطان محمد خان ثانى حضرتلرينك دورنده دخى برحيات ايدى؛ حتى استانبول فتحنده دخى آق شمس الدين حضرتلريله برابر معيت پادشاهيده بولنوب، پايتختك معلوم اولان بر محله‌سى تبركاً اسم شريفلريله تسميه اولنمشدر. مشاراليه حاجى بيرام ولى حضرتلرينك خلفاسندن ايكن، خلوت اثناسنده مال وثروت آرزوسنى بروجهله فكر وكوكلدن چيقاره‌مديغندن، هر نه قدر شيخى ترك دنيايه تشويق ايديورديسه‌ده، «الدنيا مزرعة الآخرة» حديث شريفنه تمسك ايده‌رك، مال وثروته اولان محبتدن واز كچمديكيچون، شيخك صومعه‌سندن طرد اولنمشيدى. ديشارى‌يه چيقاركن ناجى قپويه ايليشوب باشندن دوشديكيچون، بونى شيخنك كراماتنه حمل ايده‌رك، فيمابعد باشنه بر شى كيميوب، باش آچيق كزمش، وصاچنى اوزاتمشيدى. مجزوب وابدال اولديغى حالده، بحكمة الله تعالى مال وثروتى كيتدكجه آرته‌رق، بروسه‌ده واسع بر بنا انشاسيله، كلوب كچن مسافرين وفقرايه طعام يديرر، وآقچه وساره ويرردى. بوحاليله برابر مولى علاء الدين على العربينك درسنه مداومت ايدوب تحصيل علم ايدردى. ارتحالنه قدرعمرينى بوصورتله كچيره‌رك، ٨٦٠ تاريخلرنده ارتحال ايتمشدر. بروسه شهرنده الآن موجود آثار خيريه‌سى وتكيه‌سى اولوب، تكيه‌نك جوارنده‌كى تربه‌ده مدفوندر.

آق بييق { درسعادتده سلطان احمد جوارنده وسلطان احمد جامع شريفنك

شرق جنوبيسنده بر محله اولوب، قبا صقال ايله آخور قپو محله‌لرى آره‌سنده واقعدر. استانبول فتحنده فاتح حضرتلرينك معيتلرنده بولنمش اولان مشاهير اولياء اللهدن آق بييق حضرتلرينك اسم شريفلريله تسميه اولنمشدر.

آق بييق { خداوندكار ولايتنده بروسه سنجاغنك بيله‌جك قضاسنده

وبيله‌جك قصبه‌سنك اوچ ساعت قدر غرب طرفنده واقع بيوجك بر قريه‌در.

آق پلانقه { بلغارستانك شمال غربيسنده طونه ساحلنده وودينك اوچ

ساعت قدر جنوب شرقيسنده (آرزر) نهرينك منصبنده واقع بركوچك قصبه‌در. ادارهٔ عثمانيه زماننده طونه ولايتنك ودين سنجاق وقضاسنه ملحق ايدى. بلغارجه اسمى (آرزر پلانقه) در.

آق پولاق { بايزيد جهتنده روسيه حدودينى تعيين ايدن چنكل طاغنك برذرو

ومسيدر. [« چنكل طاغى » مادەسنه مراجعت.]

آقتئون (Actéon) يونان قديم اساطيرينه كوره، (نيبه) حكمدارى (آرستيوس) ك اوغلى اولوب، آوجيلقده‌كى مهارتيله مشهور اولمغله، اثناى صيد وشكارده، قردن كنايه اولان دیانه‌يى ييقانيركن چپلاق كوروب، شهوت آميز برنظرله باقديغندن، بوالهه طرفندن كيكه تحويل اولنش، ودرحال كندى كوپكلرى طرفندن ييرتيلوب تلف اولمش.

آقتوآريوس (Actuarius) بيزانس يعنى قسطنطينيه اطباسندن اولوب، ميلادك اون ايكنجى ويا اون دردنجى عصرنده ياشامش، وطبه متعلق بعض اثرلر يازمشدر. من وسنامكى‌يى مسهل كبى ايلك قوللانان بودر ديه ادعا اولنيورسەده، عرب اطباسى بو ايكى علاجى بوندن اول بيلير، واستعمال ايدرلردى.

آقتوبه (Aktouba) وولغا يعنى آتيل نهرينك منصبنه قريب آيرلديغى شعباتك بريدر. [« وولغا » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آقتوپان (Actopan) مكسيقه‌ده مكسيقو شهرينك ١٠٠ قدر كيلومترە شمال شرقيسنده كوچك بر قصبه اولوب، قربنده ٣٠٠٠ مترە ارتفاعى اولان (مامانهوته) طاغى بولنور.

آقتون (Acton) آمريقاى شماليننك ممالك مجتمعه ودومينيون مملكتلرنده بر قاچ بيوك قريه وكوچك قصبه‌نك اسميدر.

آقتون (Acton) عن اصل ايرلاندەلى اولوب، ميلادك ١٧٣٧ تاريخنده فرانسەنك بزانسون شهرنده طوغمش؛ وبر مدت فرانسه بحريه عسكرنده خدمت ايتدكدن صكره، ناپولى‌يه كيدەرك، قرالىچه‌يه چاتمغله، باش وكالته قدر چيقمش؛ وبر چوق انتريغه‌لر چويردكدن صكره، ١٨٠٣ ده فرانسەنك طلبى اوزرينه عزل اولنه‌رق، سيجيليايه چكلمش، وايكى سنه صكره اوراده وفات ايتمشدر.

آقتيوم (Actium) يونانك آقارنانيا خطه‌سنك منتهاى شمال غربيسنده اولان بورونك اسم قديميدر. اليوم، (پونتا دلا چيوولا) اسمندن مخفف اوله‌رق، (پونده) دنيلير، ونارده كورفزينك مدخلنده وپروزه‌نك قارشيسنده اولوب، اخيرا يونانه ترك اولنمشدر. بوموقعده ميلاددن ٣١ سنه اول روما سردارلرندن (اوقتاويوس) (آنتوآن)ى مغلوب ايتمكله، روما جمهوريتنه ختام ويرن بو مظفريت نامنه پروزه‌نك آرقه‌سنده خرابه‌لرى الآن موجود اولان (نيقوپوليس) شهرينى بنا، وآقتيوم موقعنك حاميسى عد اولنان دكيز الهى (آپولون) ك معبدينى يكيدن تأسيس ايتمشيدى.

آق چاى (Rivière Blanche) بو اسمله آمريقاى شماليننك (دومينيون) مملكتنده اوچ نهر واردر. — برنجيسى قناده خطه‌سنده (اونتاريو) ايالتنك (آلغومه) قضاسنده اولوب، « آق كول » دن چيقار، و ٣٠ كيلومترەلك جرياندن صكره، « يوقارى كول »، منصب اولور. — ايكنجيسى ينه (اونتاريو) ايالتنده اولوب، شمالدن جنوبه جريانله، ١٥٠ كيلومترەلك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (نيپيسقامينغ) كولنه دوكيلور، واورمانلرله مستور واسع بر اراضى‌يى اروا ايدر. — اوچنجيسى (مانيتوبه) خطه‌سنده جريان ايدوب، پك منبت بر طاقم اراضى‌يى سقى ايتدكدن صكره، (مانيتوبه) كولنه منصب اولور.

آقچه سيواس ولايتنده قره حصار شرقى سنجاغنك قويلحصار قضاسنه تابع وقضانك شرق طرفنده واقع بر ناحيه‌در.

آقچه آباد طربزون ولايت وسنجاغنده مركزه ملحق وطربزونك جهت غربيه‌سنده واقع بر ناحيه اولوب، ٩٩ قريه‌دن مركب اولديغى حالده، تقريبا ٢٥٥٠٠ نفوسى حاويدر، كه بونلرك ١٣٠٠٠ ى اسلام، ٥٠٠٠ ى روم وايكى بيك بشيوزى دخى ارمنيدر. ناحيه‌نك ٦٧٥٠ خانه‌سى، ٤ مدرسه‌سى، ١٩ اسلام و ٨ خرستيان مكتب ابتدائيسى واردر. اراضيسى اولدقجه محصولدار اولوب، على الخصوص توتون محصولاتى پك چوقدر. بو ناحيه‌نك مركزى (پولتخانه) ليمانيدر، كه اسمى (پولادخانه) دن غلطدر.

آقچه حصار اشقودره ولايت وسنجاغنده قضا مركزى بر شهر اولوب، يوكسك بر طاغه طيانمش غايت صرب وطبيعى اولەرق مستحكم بر تپه‌نك اوزرنده، و ونديك كورفزى ساحلندن ٢٠ قدر كيلومترەلك مسافه‌ده‌در. آثار صورلرى وچشمه‌لرى پك چوق اولمغله، اصل اسمى

آرناوودجه « چشمه » دیمك اولان (قرویا) در. حذای بحردن ٦٠٤ متره ارتفاعنده اولوب، دوز بر اووه‌نك اوستنده بولنمغله، منظره‌سی غایت كوزل اولوب، اطرافنده پك واسع یرلر كورینور. قبل الفتح آرناوودلقده حكم سورمكده بولنمش اولان پرنسلردن (یان قاستریوتی) نك مقری اولوب، پك متین استحكاماتله مستحكم ایدی، كه مؤخراً مومی الیهك اوغلی اسكندر بك قرق سنه امتداد ایدن محارباتنده دفعاتله بو قلعه‌نك ایچنه تحصن ایتمشیدی. قلعه ١٢٤٨ تاریخ هجریسنده رشید پاشانك امریله هدم اولنه‌رق، خرابه‌لری ایچنده ٨٠ خانه ایله ایكی جامع شریف بولنیور. شهرك سائر خانه‌لری تپه‌نك اوستنده‌كی طاغك اتكنده طاغنیق بر حالده اولوب، اهالیسی كافهٔ مسلمان اولمق اوزره ٧٥٠٠ كشیدر.

آقچه شهر { قسطمونی ولایتنده بولی سنجاغنك دوزجه قضاسنه ملحق ناحیه مركزی بر كوچك قصبه‌در، كه قره دكیز ساحلنده اولوب، اركلینك ٤٥ كیلومتره قدر غرب جنوبیسنده و (میلان) چایی منصبنك ٢٠ قدر كیلومتره شرقنده واقعدر. قصبه یوقاری وآشاغی ناملریله بر برندن آیری ایكی محله‌دن عبارت اولوب، ایكیسی دخی اسكله ایسه‌ده، لیمانی اولمدیغندن، یالكز هوا مساعد اولدقجه كیلر یناشه‌بیلیر. مع هذا او جوارلرك اسكله‌سی اولوب، اولدقجه تجارتی وبر قاچ مغازه‌سی واردر.

آقچه شهر { قونیه ولایت وسنجاغنك قرمان قضاسنده وقرمان شهرینك ٦٠ كیلومتره قدر شمال شرقیسنده كوك صو نهری كنارنده بر كوچك قصبه‌در.

آقچه صو { خداوندكار ولایتنده كشیش طاغنك شرق اتكلرندن اینوب، دلیجه نهرینه دوكیلور بر كوچك چایدر.

آقچه طاغ { [« آغچه طاغ » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آقچه قیونلی { آطنه ولایتنك طاغلرنده طولاشیر برعشیرتدر.

آقحصار { آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغنده قضا مركزی بر شهر اولوب، مركز لوا اولان مغنیسا شهرینك ٥٠، ومركز ولایت اولان ازمیرك ٨٠ كیلومتره شمال شرقیسنده وكدیز چایی تابعلرندن قوم چاینه صاغدن دوكیلن بردره‌نك صول ساحلنده یعنی شرقنده واقع و ٨٠٠٠ نفوسی جامعدر. پك اسكی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (تیاتیره) در. مركز لوا ایله بر شوسه طریقیله واورادن مركز ولایته دخی دمیر یولیله مربوطدر. — قضاسی جنوب شرقیسنده بولنان مرمره‌جك ناحیه‌سیله برابر ٢٥٧٥٢ نفوسی شامل اولوب، بونلرك یالكز ٣٧٧٦ سی روم، ٣٢٥ ی ارمنی ١٣٣ ی یهودی وقصوری كاملاً اسلامدر. مرمره‌جك ناحیه‌سنده ینه (مرمره‌جك) نامیله واسعجه بر كول بولنیور، كه بر آیاق واسطه‌سیله كدیز نهرینه دوكیلور. آق حصار قضاسنك اراضیسی غایت منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله برابر كلیتلی باموق وحشحاش یتیشیر، وباغلری‌ده چوق اولوب، كوزل بر جنس شراب یاپیلیر. هواسی یازین آغرجه‌در.

آقحصار { شهر امانتنه ملحق ازمید سنجاغنك كیوه قضاسنده ناحیه مركزی بر قصبه‌در، قضانك شرق جنوبی جهتنده وسقاریه نهرینك ساحل یسارنده یعنی غرب طرفنده واقعدر.

آقحصاری { (المولی محمد منشی —) [« منشی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]
— (المولی نصوح نوالی —) [« نوالی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آق خرابه { حلب ولایتنك اورفه سنجاغنده بر قریه‌در.

آق دره { معمورة العزیز ولایتنك بهسنی قضاسنده بر كوچك چایدر، كه (بونجلر) قریه‌سی اوكندن نبعان ایدوب، بش چكید نام محلده كوك صو نهرینه دوكیلور. بو چایك اوزرنده (چلبوغاز) نامیله بركوپری واردر.

آق درین { آرناوودلقده (درین) ایرماغنی تشكیل ایدن ایكی نهردن برینك یعنی یاقوه وایپك طرفلرندن كلوب، (لومه) ده قره درین ایله برلشن نهرك اسمیدر. [« درین » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آق دكیز { یاخود بحر سفید، (Méditéranée وروجه (Μεσόγειος كرك روم وكرك اوروپا لسانلرنده « قره‌لر آره‌سی » معناسنی افاده ایدن اسملرله مسمی اولوب، عربلر دخی اكثریا (بحر الروم) ویا (بحر الشام) دیرلرسه‌ده،

معناسی مذکورله (بحر متوسط) دخی دیرلر. بو واسع دکیز کرهٔ ارضك اوچ قطعه‌سی آره‌سنده واقع اولوب، شمالاً آوروپا، جنوباً آفریقا وشرقاً آسیا قطعه‌سیله محدوددر. بحر محیط آطلاسی‌یه تابع ایسه‌ده، بو بحرله آنجق سبته بوغازیله اختلاط ایدیور. بحر احمر واسطه‌سیله بحر محیط هندی‌یه دخی صنعی اوله‌رق سویش قنالندن کسب مربوطیت ایتمشدر. بو دکیز دنیاده اك کوزل هوالی واك منبت یرلرله محاط اولوب، اطرافنده سیر سفائنی وبو طریقله ثروت ومدنیتی تسهیل ایدن کورفز ولیمان وجزیره وشبه جزیره‌لری پك چوق اولدیغندن، اونه‌دن بری امم واقوام متمدنه‌نك جولانکاهی بولنه کلمشدر. بناءً علیه هر جهتجه اهمیتی فوق العاده‌در.

مرمره، قره دکیز وآزاق دکیزی دخی آق دکیزك تابعلرندن ایسه‌ده، اونلر آنجق برر طار بوغازله آق دکیزه مربوط اولدقلرندن، آق دکیزدن معدود دکلدر. بو حالده آق دکیز سبته بوغازندن سوریه سواحلنه قدر ممتد اولوب، شمال طرفی آناطولی، روم ایلی، یونان آوستریا سواحلی، ایتالیا، فرانسه واسپانیا ایله محدوددر. بو حدودك ایچنده تفصیلات احوالرینی آیریجه بیان ایتدیکمز (آدریاتیق) و(آطه‌لر دکیزی) دخی بولنیورسه‌ده، بونلر ینه آق دکیزدن معدوددرلر. غربدن شرقه اولان بویی ۳۷۵۰ کیلومتره‌در؛ شمالدن جنوبه اولان اکی ایسه پك مختلف اولوب، لیون کورفزیله جزایر ساحلی آره‌سنده ۷۴۲، جنوه کورفزیله تونس ساحلی آره‌سنده ۸۰۰، یونانك (ماتاپه) برونیله بنغازی ساحلی آره‌سنده ۴۰۰، آناطولی ساحلیله مصر ساحلی آره‌سنده ۵۵۰، وسیجلیا ایله تونس آره‌سنده دخی یالکز ۱۳۸ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ایسه بر کشفه کوره ۲ ۶۰۸ ۵۹۸، ودیکر برکشفه کوره ۲ ۸۸۵ ۵۲۲ مربع کیلومتره، وعمق حد وسطی ایله ۱۳۳۹ متره‌در.

ایتالیا وسیجلیانك شمالدن جنوبه اوزانمسیله سیجلیا ایله تونس آره‌سنده حاصل اولان واسع بوغاز آق دکیزی غربی وشرقی ایکی قسمه آییریور: غربی قسمی جنوباً آفریقانك تونس، جزایر وفاس ممالکیله، شمالاً فرانسه، شمال غربی طرفندن اسپانیا، شرق وشرق شمالی طرفندن دخی ایتالیا ایله محدود ومحاطدر. شرقی قسمی ایسه جنوباً آفریقانك طرابلس، بنغازی ومصر قطعه‌لریله؛ شرقاً سوریه سواحلیله؛ شمالاً آناطولی، یونان، ایتالیا وبو قسمدن آییرلان آطه‌لر دکیزی وونديك کورفزیله؛ غرباً دخی سیجلیا وتونسله محاطدر. آق دکیزك غربی قسمنك سواحلی نسبةً دوز اولوب، یالکز شمال طرفنده برینه (لیون کورفزی)، ودیکرینه (جنوه کورفزی) ویا (لیغوریا دکیزی) دنیلن ایکی آچیق کورفزی واردر؛ وایتالیا شبه جزیره‌سیله سیجلیا، ساردنیا وقورسیقه آطه‌لری آره‌سنده اولان محلّ دخی (تیرنیا دکیزی) نامیله آییریجه اعتبار اولنیور. بو قسمده آطه اوله‌رق یالکز ساردنیا وقورسیقه ایله اسپانیا ساحلی قربنده اولان میورقه، مینورقه ودیکر بر ایکی کوچك آطه بولنیور. شرقی قسمی ایسه چوق دها کیرینتلی چیقنتیلی اولوب، ابتدا شمال طرفنده ایتالیا وبالقان شبه جزیره‌لریله یونان وموره‌نك اوزانمسندن آدریاتیق دکیزیله آطه‌لر دکیزی تحصل ایدیور. آدریاتیق دکیزینك خارجنده یونان ایله ایتالیانك جنوبی وسیجلیا آره‌سنده (یونیا) ویا (یونان دکیزی) دنیلن بر دکیز بولنیور، که بونكده غرب طرفنده (اوترانته) کورفزی وشرق طرفنده نارده، (پاتراس) و(قورنته) کورفزلری واردر، که بو صکره‌کینی آطه‌لر دکیزندن آییران (قورنته) بر زخنك آچلقده اولمسیله قریباً یونان دکیزیله آطه‌لر دکیزی آره‌سنده اختلاط حاصل اوله‌جقدر. آطه‌لر دکیزی ایسه بر چوق کورفزلر تشکیل ایتدکدن بشقه، بر برینك آرقه‌سنده مرمره، قره دکیز وآزاق دکیزی دخی بوکا مربوطدرلر. شرقی بحر سفیدك جنوبنده یعنی آفریقا ساحلنده دخی تونس ایله بنغازی آره‌سنده (سرت) کورفزی بولنیور. بودکیزده قبریس، کرید ومالطه آطه‌لری بولندیغی کبی، یونان دکیزنده دخی قورفه وسائر جزایر سبعه بولنیور؛ آطه‌لر دکیزینك جزایری ایسه بوراده تعداد اولنه‌میه‌جق قدر چوقدر. [«آطه‌لر دکیزی» ماده‌سنه مراجعت.] سیجلیا جزیره‌سی ایسه آق دکیزك شرق وغربی قسمی آره‌سنده واقع اولوب، حدود یرینی طوتیور.

آق دکیزك مائله‌لری یعنی اطرافنده بولنوب صولری آق دکیزه دوکیلن یرلر تخمیناً ۶۸۷۰۰۰۰

مربع كيلومتره وسعتنده اولوب، وجه آتی اوزره منقسمدر:

آوروپا قطعه‌سنده‌كی مانله			١٧٧٠٠٠٠	مربع كيلومتره	
آفريقا	»	»	٤٥٠٠٠٠٠	»	»
آسيا	»	»	٦٠٠٠٠٠	»	»
جمعاً			٦٨٧٠٠٠٠	»	»

غرب قسمنه دوكيلن نهرلرك اك بيوكلری: اسپانيادن (ابرو)، فرانسه‌دن (رون)، ايتاليادن (آرنو) و (تيبر)، آفريقادن دخی (مجرده)، (شليف) و (مولويه) نهرلريدر. شرق قسمنه ايسه: ايتاليادن (پو) و (آديج)؛ روم ايلندن (درين)، واردار، قره صو ومريچ؛ آناطوليدن كديز، مندرز، جيحان وسيحان؛ سوريه‌دن عاصی نهری؛ آفريقادن دخی جمله‌نك اك بيوكی اولان نيل نهری دوكيلور.

آق دكيز ساحللرندن كرك پك آلچق وبطاقلق حالنده بولنانلری وكرك پك يوكسك وقيالق اولانلری آز اولوب، اكثر طرفلری سفائنك يناشمه‌سنه مساعد اوله‌جق صورتده‌در. علم الارض صحابندن اوله‌رق، بحر مذكور سواحلندن تونس، سيجليا، آفريقای جنوبی وآطه‌لر دكيزی سواحلی كيتدكجه يوكسلمكده اولوب، ازمنهٔ قديمه‌ده ساحل بحرده بولنمش اولان نيجه شهرلر شمدی ساحلدن خيلی ايچريده بولنمقده، ومنفرد بولنمش اولان نيجه آطه‌لر بربرلريله ويا قره ايله كسب التصاق ايتمش؛ ونيجه ليمان وكورفزلر كول حالنه كيرمشلردر. بالعكس، مصر وآدرياتيقك سواحل شماليه‌سيله فرانسه سواحلنك بر قسمی كيتدكجه آلچلمقده اولوب، ساحلده بولنمش اولان بعض اسكی شهرلر صويك آلتنده كورلمكده‌در. جنوه وونديك كورفزلرينك سواحل شماليه وشرقيه‌سنده حذای بحردن بر قاچ يوز متره آشاغيده بر آلتندن نهرلر آقوب، دكيزه دوكلدكلری كبی، اسپانيانك (مينورقه) ويونانك (كفالونيا) آطه‌لرنده دخی ايكی مغاره واردر، كه دكيز صويی شدتلی برجريانله كيروب نابديد اولور. سيجليا ايله ايتاليای جنوبيده واو جوارده بولنان كوچك آطه‌لرده ويونانك بعض آطه‌لرنده بركانلر بولنديغی كبی، دكيز آلتنده دخی بر قاچ بركان بولنوب، آره صره آتسزين بر جزيره ظهور ايدر، وبر مدت صكره بتكرار غائب اولور.

آق دكيزده اكثريا وعلی الخصوص يازين شمال روزكاری اسوب، بعض دفعه سفائن حقنده مخاطره‌ليدر. قيش موسمنده لدوسدن حاصل اولان فرطونه‌لری دخی چوقدر. بعضاً ده غرب جنوبی روزكاری اسر. سيجليا ايله تونس آره‌سنده قعر دريا پك مرتفع اولوب، آق دكيزك شرق وغرب قسملری آره‌سنده صويك آلتنده برسد كبی اوزانديغندن، عمومی آقنديلر حصولنه مانع اوليور. سبته بوغازينك اورته‌سنده بحر محيط آطلاسيدن كلير بر آقندی وار ايسه‌ده، مذكور بوغازك ايكی كناريله درين محلنده دخی آنافور حاصل اولوب، بو وجهله كيرن وچيقان صو آره‌سنده موازنه حاصل اوليور.

آق دكيزك قعری اولدقجه درين اولوب، اك بيوك درينلكی سيجليا ويونانله بنغازی آره‌سنده ٣٩٦٨ متره‌يه واريز. ايكنجی درجه‌ده اوله‌رق ساردنيا جزيره‌سنك اطرافی اولوب، جزيرهٔ مذكوره‌نك غرب طرفنده ٣٠٠٠ دن زياده، وشرق طرفنده ٣٧٣٠ متره درينلك اولچلمشدر. كريد جزيره‌سيله مصر آره‌سنده‌كی محلی دخی ٣٣٤٥ متره درينلكنده‌در. بو دكيزك سطحی ٢٠٠ متره آشاغی اينه‌جك اولسه، ايتاليا سيجليا ايله وسيجلياده تونسله كسب ارتباط ايدوب، آق دكيز ايكی‌يه بولنمش اولور. بوسطحك ١٠٠٠ متره آشاغی اينمسی فرض اولنسه، آدرياتيق دكيزيله آطه‌لر دكيزی وقره دكيز بسبتون قورويوب، وياخود بعض يرلری اوفق كوللر حالنده قالوب، اسپانيا ايله فاسك دخی برلشمه‌سی لازم كلير. سطحك ٣٠٠٠ متره آشاغی اينمسی آق دكيزی بربرلرندن آيری اوچ كول حالنه قويه بيلير، كه ذكر ايتديكمز اك درين محللردر. آق دكيزك سطحی بحر محيط حذاسندن بر متره قدر دها آشاغی اولوب، بو فرق سبته بوغازندن اوزاقلاشدقجه دها زياده فرق اولنيور؛ حتی سويش قنالنده مد حالنده بو فرق ظاهر اولوب، بحر احمرك سويشده‌كی صويی پورت سعيد صويندن بر متره يوكسك بولنور. آق دكيزك صويی بحر محيط آطلاسينك صويندن يوزده ¾ ١ درجه دها طوزلی اولوب، (سرت) كورفزنده قبله روزكارندن طولايی تبخر زياده اولديغندن، او طرفده بو فرق يوزده ايكی درجه‌يی دخی كچيور، وبناءً عليه او نسبتده دها آغردر. آق دكيزك تبخراتدن سطحی

سنوى ٢ متره آلچالمق لازم كلوب، بونك بر مترهسى بوغازدن ودوكيلن نهرلردن تلافى اولنمغله، ديكر بر مترهسى بحر محيط آطلاسيدن كلير؛ بناءً عليه سبته بوغازنده حاصل اولان آقندى خيلى شدتلى اولوب، ناسيجيليانك سواحلنده بيله حس اولنور؛ بحر محيطك مدى حالنده بو آقندى دها زياده حس اولنوب، جذرى حالنده ايسه موقتاً آق دكيزدن بحر محيطه چيقان آنافور زياده كورينور. آق دكيزده مد وجذر وقوع بولديغى ادعا اولنمش ايسهده، آغريبوز بوغازنده اسكيدن برى مد وجذر فرق اولنمقده بولنديغى كبى، سائر طرفلرده دخى آز چوق حس اولنوب، اسكندريهده ١، سرت سواحلنده ٢ وتونسك شرق جنوبى سواحلنده ٢ ½ مترهيه قدر فرق كورلديكى محققدر. بحر محيط آطلاسينك رنكى قويو يشيل اولديغى حالده، آق دكيزك رنكى غايت كوزل صورتده مائيدر. آق دكيز طالغهلرينك بحر محيط طالغهلرى قدر يوكسلهمسى طبيعى ايسهده، آق دكيز طالغهلرى دخى اكثريا اوچ درت وبعضاً بش آلتى وحتى طقوز مترهيه قدر ارتفاع كسب ايتدكلرى كورلمشدر. بتون آق دكيز سواحلنده سنوى ١٦٠٠٠٠٠ طونيلاته طوز چيقاريليور.

آق دكيز اسكلهلرينك اك بيوكلرى: مارسليا، جنوه، ناپولى، پالرمو، برينديسى، ونديك، تريسته، قورفه، پيره، سلانيك، ازمير، اسكندرون، بيروت، اسكندريه، تونس وجزايردر. آق دكيز اسكلهلرينه مخصوص اولهرق، ٣٥٠٠٠ كمى بولنوب، مجموعنك استيعابى ٣ مليون طونيلاتهلق اولمغله، عددجه كرهٔ ارض اوزرنده بولنان سفائنك بر ربعى ديمك اولديغى حالده، استيعابجه اونده برى نسبتندهدر؛ چونكه سفائنك اكثريسى كوچكدر. جبلطارق، مالطه وقبريسى استنادكاه اتخاذ ايدهرك طولاشان انكليز سفائنى وسائر خارجدن كلن سفينهلر بو حسابه داخل دكلدر. آق دكيزك شرق قسمى سواحلنك قسم كليسى دولت عليهٔ عثمانيهنك النده بولنديغى حالده، بو دكيزده ايشلين سفائنك پك جزئى مقدارى عثمانلى مالى اولديغى مع التأسف كوريليور. آق دكيزده ١١٠٠ فنار بولنيور، وهر طرفنده تحت البحر تلغرافلر تمديد اولنمش، ومنتظم پوسته واپورلرى ايشلمكدهدر. چكن ١٨٨٥ سنهٔ ميلاديهسى ظرفنده آق دكيز اسكلهلرنده ١٠٠ مليونه قريب اهالى بيننده اجرا اولنان تجارت ١٢ مليار فرانغه قريب قيمتده اولوب، وجه آتى اوزره منقسم بولنمشدر:

	ايشلين سفائن يلكن كميسى	ايشلين سفائن واپور	مجموع استيعابلرى طونيلاته	مواد تجاريه طونيلاته	قيمتى فرانق
اسپانيا	٢٥٠٠	١٠٠	٣٥٠٠٠٠	٦٠٠٠٠٠٠	٩٠٠٠٠٠٠٠٠
فرانسه	٢٠٠٠	٢٥٠	٣٥٠٠٠٠	٨٠٠٠٠٠٠	٣٠٠٠٠٠٠٠٠٠
ايتاليا	١١٠٠٠	١٥٠	١٠٨٠٠٠٠	٢٨٠٠٠٠٠٠	٢٥٠٠٠٠٠٠٠٠
آوستريا	٨٥٠٠	١١٠	٣٥٠٠٠٠	١٢٠٠٠٠٠٠	١٠٠٠٠٠٠٠٠٠
يونان	٥١٠٠	٢٠	٢٥٠٠٠٠	١٠٠٠٠٠٠٠	٣٠٠٠٠٠٠٠٠
دولت عثمانيه	٢٢٠٠	١٠	٢١٠٠٠٠	٢٥٠٠٠٠٠٠	٦٠٠٠٠٠٠٠٠
روماتيا	١٠٠	؟	١٠٠٠٠	١٧٠٠٠٠٠	٣٠٠٠٠٠٠٠٠
روسيه	٢١٠٠	١٠٠	٢٠٠٠٠٠	٢٥٠٠٠٠٠	١٠٠٠٠٠٠٠٠٠
مصر	١٠٠	٥٦	؟	١٢٠٠٠٠٠٠	٥٠٠٠٠٠٠٠٠
قبريس مالطه وجبلطارق	؟	.	؟	١٢٠٠٠٠٠٠	١٠٠٠٠٠٠٠٠٠
جزاير وتونس	٤٥٠	.	٢٥٠٠٠	١٤٠٠٠٠٠٠	٤٥٠٠٠٠٠٠٠
طرابلس بنغازى وفاس	٢٠٠	.	٥٠٠٠	١٠٠٠٠٠٠	١٥٠٠٠٠٠٠٠
جمعاً	٣٥٢٥٠	٧٩٦	٢٨٣٠٠٠٠	١٣٢٢٠٠٠٠٠	١١٧٠٠٠٠٠٠٠٠

آق دكيز اك اول فنيكهليلرك جولانكاهى اولوب، كميجيلكده برنجى اولان بو قوم قديم آق دكيزك هر طرفنده اجراى تجارت ايتمش؛ وفنيكه ومصر مدنيتنك يونانه وآق دكيزك سائر آوروپا، آسيا وآفريقا سواحلنه سرايت وانتشار ايتمسنه سبب اولمشلردر. فنيكهليلردن صكره نوبت يونانيلره كلوب، بونلر دخى بو دكيز سواحلنك هر طرفنده مستملكات پيدا ايتمش، وبتون ساحللرينك تجارتنى اله آلمشلردى. بعده روماليلر دكيزك دائراً مادار اطرافنده بولنان ممالكى ضبط ايتمكله، بو دكيز اونلرك ملكى اولمش، وبحق عربلر طرفندن (بحر روم) تسميه اولنمشيدى. خلافت امويه وعباسيه زمانلرنده عربلر بو دكيزك بتون شرق وغرب

وجنوب طرفلرینی وباشلیجه جزایرینی ضبط ایدوب، سواحل شمالیه‌ده دخی کندیلریله رقابته کیریشه‌بیله‌جك هیچ بر قوم متمدن بولنمدیغندن، بر قاچ عصر اهل اسلامك نفوذی آلتنده وعربلرك تجارتنه مخصوص قالمشیدی. بعده جنوه وونديك جمهوریتلری اویانوب، سواحل وجزایرك اك مهملرینی الده ایتمکله، آق دکیز تجارتی بونلره انتقال ایتمشیکن، بر آره‌لق خیرالدین ومراد رئیسلر کبی دکیز فاتحلرینك قوتیله اکثر طرفلری عثمانلیلرك حکم ونفوذی آلتنه کیرمش؛ واو صره‌ده ممالك عثمانیه آق دکیز سواحلنك نصفندن زیاده‌سی اوزرینه یایلمش ایسه‌ده، بعده عثمانلیلرده تجارتجه حاصل اولان رهاوت اوزرینه، آق دکیز تجارتی ایتالیانلره، روملره، فرانسزلره وبو دکیزه موقعاً اشتراکلری اولمیان انکلیزلره یکمشدر.

آق دکیز { شمالی — یاخود بحر سفید شمالی (Mer Blanche) وروسجه (Bié-loé Moré) بحر محیط شمالینك روسیه‌نك ساحل شمالیسنده تشکیل ایتدیکی واسع بر کورفزدر، که هر طرفی (آرخانکل) ایالتنك ملحقاتیله محاطدر. (قانین) شبه جزیره‌سنك غرب شمالیسنده اولان (قانین) بروننden (قوله) شبه جزیره‌سنده‌کی (اسویاتوی نوس) بروننه قدر ممتد بر خط موهوم بو دکیزك حدود شمالیه‌سنی تعیین ایده‌بیلیر. خط مذکور ٦٨°٤٠′ عرض شمالیه تصادف ایتمکله، دکیزك منتهای جنوبی اولان (اونغا) کورفزینك دیبی دخی ٦٣°٤٧′ عرض شمالیده بولندیغندن، بویی ٥٥٠، واك کنیش اکی ایسه، ٢٥٠ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٢٢٥٠٠، ودیکر برروایته کوره یالکز ٩٥٠٠٠ مربع کیلومتره‌در. بو دکیز ١٦٥ کیلومتره اوزون واللی آلتمش کیلومتره کنیش بر بوغاز واسطه‌سیله، شمالی وجنوبی اوله‌رق، ایکی قسمه منقسم اولوب، قسم شمالیسی آچیقدر، وجنوب شرقیسنده (مزن) کورفزی نامیله بر کورفزی واردر، که (مزن) نهری اورایه دوکیلور؛ قسم جنوبیه‌سی ایسه قپالی اولوب، بری شمال غربیه، وایکیسی جنوب شرقیه طوغری اوزانان اوچ کورفزی واردر، ودها طوغریسی بو اوچ کورفزدن عبارتدر؛ جنوب شرق طرفنده اولان ایکی کورفز ایچلرینه دوکیلن ایکی ایرماغك اسملریله (دوینه) و(اونغا) کورفزلری، وشمال غربیده‌کی کورفز دخی (قاندالاقسقه) تسمیه اولنور. بوغازك و(قاندالاقسقه) کورفزینك شمالی ساحللری ٣٠٠ متره‌یه قدر مرتفع بر قیادن عبارت اولوب، جنوب ساحللری ایسه دوز، قوملق وبعض طرفلرده اورمانله مستوردر. (مزن) نهری منصبندن یوقاری ساحل ینه کسب ارتفاع ایتمکه باشلایوب، قانین بروننده ١٦ متره ارتفاعی اولان بر قیایه منتهی اولور. کورفزلرك ایچنده وعلی‌الخصوص نهرلرك منصبلرنده بر چوق کوچك آطه‌لر وار ایسه‌ده، انکینده یوقدر. بونلرك اك بیوکی (اونغا) کورفزینك مدخلنده بولنان (سولووچکی) آطه‌سیدر، که طولی ٢٧ وعرضی ١٦ کیلومتره‌در. بو دکیزه (مزن)، (دوینه) و(اونغا) دنیلن اوچ بیوك ایرماقدن بشقه، (مزن) کورفزینه (سمیا) و(سوبانه) نهرلری دخی دوکیلور؛ وروسیه‌نك النده بولنان (لاپونیا) قطعه‌سندن دخی (کم)، (وارسوشه) و(پونویی) نهرلری اینر. بودکیزك صولری براق وآز طوزلی اولوب، درینلکی ٢٠٠ دن ٢٥٠ متره‌یه قدردر؛ ومدخلی برآز صیغ ایسه‌ده، اوراده دخی ٥٠ و٦٠ متره درینلکده کچیدلر بولنور. بناءً علیه سیر سفائنه پك الویریشلی ایسه‌ده، یالکز مایسك اواخرندن آغستوسك اواسطنه قدر سربست اولوب، سائر وقتلرده منجمد بولنور. شمال غربی سواحلنده قار ابدی زائل اولماز. روسلر بو دکیزده خیلی بالیق آولیوب، طوزلرلر، ودری ویاغلری ایشه یارایان (فوق) کبی بر طاقم حیوانات بحریه ایله اقطار شمالیه‌یه مخصوص دکیز قوشلری اورورلر. شمالی آق دکیزك درت اسکله‌سی واردر، که آرخانکل، اونغا، سومسکی وکم قصبه‌لریدر. [بو کلمه‌لره مراجعت بیوریله.]

آق دکیز { حلب ولایتی داخلنده آنطاکیه جوارنده کائن عمیق کولنه ویریلن اسمدر. بو کوله (بحیرهٔ آنطاکیه) و(بحیرهٔ یغرا) دخی دیرلر. [«عمیق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آقروپول { (Acropole) «شهرك تپه‌سی» دیمك اولوب، اسکی یونانیلر عندنده هر شهرك اورته‌سنده اولان باش محله‌سنه و ایچ قلعه‌سنه اطلاق اولنوردیسه‌ده، باشلیجه اسکی آتنه‌نك بر محله‌سنه علم اولمشیدی، که پارتنون وسائر مصنع معبدلر وصنایع نفیسه اثرلری اوراده ایدی.

آقروپوليت {(Acropolite) ميلادك ١٢٢٠ تاريخنده قسطنطينيه‌ده طوغمش، و١٢٨٢ ده وفات ايتمشدر. (تئودور لاسقاريس) و(ميخائيل پالئولوغوس) نام ايمپراطورلرك زماننده بيوك نفوذ اولوب، روم وقتوليك مذهبلرينك توحيدينه چاليشمش؛ وقسطنطنيه روم ايمپراطورلغنك ١٢٠٤ دن ١٢٦١ تاريخ ميلاديسنه قدر اولان وقايعنى ضبطله بر تاريخ يازمشدر.

آقروتيرى {(Akrotiri) رومجه (برون) ديمك اولوب، كريد جزيره‌سنك شمال غربى قسمنده خانيه كورفزيله سوده ليمانى آره‌سنده واقع اولان شبه جزيره‌يه علم اولمشدر. بونك بوزخنك ديش طرفنده خانيه شهرى بولنيور. — يونان آطه‌لرندن صانتورون (ياخود سانتورينى) آطه‌سنك ساحلنده دخى بو نامله بيوك وزنكين بر كوى واردر.

آقروكراونيا {(Monts Acrocérauniens) يانيه ولايتى ساحلنده آولونيه ايله سراندوز اسكله‌سى آره‌سنده بولنان (خيماره) ونام ديكرله (برغوديت) طاغلرينه اسكى يونانيلر طرفندن ويريلن اسمدر، كه «يلديرم ذروه‌لرى» ديمكدر.

آقرون {(Acron) ايتاليا طرفلرنده بولنمش اولان (سمينى)لرك حكمدارى اولوب، يكى تأسيس ايتمش اولان رومايه اعلان حرب ايتمكله، شهر مذكورك بانيسى اولان (روملوس) طرفندن قتل اولنمشدر.

آقرون {(Akron) ممالك مجتمعه‌نك شمال شرق طرفلرنده بولنان جمهوريتلرندن (اوهيو) جمهوريتنك مركزى اولان بر شهردر، كه (اريه) كولنك جنوبى ساحلنده واقع اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى، خيلى تجارت وصنايعى وحبوبات مخزنلرى واردر.

آقره {(Akra) آفريقاى غربى ساحلنده كينهٔ عليا مملكتنك (آلتون ساحل) خطه‌سنده بر شهر وناحيه‌در، كه بر كوچك نهرك منصبنده (واوولته) نهرى منصبنك تقريباً ١٠٠ كيلومتره غربنده، ٥٠′ ٣١° ٥ عرض شمالى ايله ″٥٠ ′٣١ °٢ طول غربيده واقع اولوب، (قوست قاستل) دن صكره اورانك اك جمعيتلى بريدر. برى فرانسزلر، برى دانيمار-

قه‌لیلر وبرىده انكليزلر طرفندن اوله‌رق، اوجوارده اوچ قلعه ياپلمش ايسه‌ده، فرانسه وقتيله ترك ايتمش اولديغى كبى، دانيمارقه دخى اخيراً انكلتره‌يه تسليم ايتمكله، او جوار كاملاً انكلتره‌يه چكمشدر. اهاليسى ١٠٠٠٠ قدر زنجى اولوب، ايچلرنده ١٠٠ كشى قدرده آوروپالى واردر. جوارلرى درت بش ساعتلق وسعتده اولوب، اهاليسى (غا) ويا (كا) دنيلن بر قوم مخصوصه منسوبدرلر، كه بو قومك كافهٔ افرادى ٤٠٠٠٠ كشيدن زياده دكلدر.

آقرى {(Acri) ايتالياى جنوبيده بر نهردر، كه (باسيليقاته) ايالتنى غربدن شرقه شق ايده‌رك، (ساپوناره) و(آنغلونه) قصبه‌لرينك ايچندن چكدكدن صكره، (تارنته) كورفزينه منصب اولور.

آقرى {(Acri) ايتالياى جنوبيده (قلابره)نك (قوسنچه) قضاسنده و(قوسنچه) شهرينك ٢٧ كيلومتره شمال شرقيسنده بر شهردر، كه (تارنته) كورفزينه دوكيلن (قراتى) نهرينك تابعلرندن برى اوزرنده واقع اولوب، ١٠٧٠٠ اهاليسى واردر.

آقريانو {(Akrianu) شرق روم ايليده برغوس كورفزينك منتهاى جنوب شرقيسندن باشلايه‌رق يدى سكز كيلومتره قدر غربه طوغرى ممتد اولان بر كولدر، كه فقيه‌دره، خواجه‌لر ومانده‌ره دره‌لرى بو كوله دوكيلوب، بر آياق واسطه‌سيله برغوس كورفزينه منصب اولورلر. بو كولك اك كنيش اكى اوچ درت كيلومتره‌دن زياده دكلدر.

آقريسيوس {(Acrisius) يونانك آرغوس نام شهر قديمنك حكمدارى و(دانائوس)ك حفيدى اولوب، كنديسنى حفيدى (پرسئوس) بتليه‌رك اولديرمشدر.

آقسراى {قونيه ولايتنك نيكده سنجاغنده قضا مركزى بر شهر اولوب، نيكده‌نك ١٦ ساعت شمال غربيسنده وقونيه‌نك ٣٦ ساعت شرق شماليسنده، طوز كولنه منصب اولان (بياض صو) نهرينه دوكيلن بر چايك ساحل يسارنده ومذكور (بياض صو) مجراسنك ياريم ساعت قدر شرقنده وطوز كولنك ٥ ساعت قدر جنوب شرقيسنده و(حسن طاغى) نك شمالنده واقعدر. صوبى

وباغ وبوستانی چوق لطیف بر قصبه اولوب، ١١٤٦ خانه‌سی، ٤٢٥٠ اسلام و ٤١٠ ارمنی که جمعاً ٤٦٦٠ اهالیسی، بر بدستانی، بر بیوك جامع شریفی، برمکتب رشدیه‌سی، برقاچ صبیان مکتبیله مدرسه‌سی واورته‌سنده عزالدین قلیج آرسلان طرفندن بنا ایدلمش بر قلعه‌سی واردر. سلطان بایزید اول حضرتلری طرفندن فتح اولنمشدر. — آقسرای قضاسی طاغ، صو اوستی، اکه‌جك، حاجی احدلی، شرفلی، قورتلی وسلاری نامليه یدی ناحیه‌یی حاوی اولوب، قونیه ولایتنك اك بیوك قضاسیدر. نیکده سنجاغنك شمالنده بر یاندن بریانه اوزانوب، بو سنجاغك مرکز وبور ونوشهر قضالریله همحدود اولدیغی کبی، غرباً قونیه سنجاغنك قره بیکار واسبکشان قضالریله وشرقاً دخی آنقره ولایتنه تابع قیر شهری سنجاغیله همحدوددر. مع نواحی قضا-نك ٢٢٢ قریه‌سی، ٨٨٦٢ خانه‌سی و ٤٧٥٥٠ اهالیسی اولوب، بونلرك ٢٥٠٠ قدری روم، ٢٥٠ سی ارمنی وقصوری کاملاً اسلامدر. نواحی اهالیسنك برمقداری‌ده کرد وسائر عشیرت خلقندن عبارتدر. روم وارمنیلری دخی ترکجه لسانله متکلم اولوب، روملر یالکز مرکز قضاده، وارمنیلر یالکز اکه‌جك ناحیه‌سنده بولنیورلر. مع مرکز درون قضا-ده ١٢١ مکتب ابتدائی، ١٨١ مسجد، ٧٠ مدرسه، ٢ تکیه، ٧ کلیسا، بیاض صو نهری اوزرنده بر طاش کوپری، ٧ کهرچله اوجاغی، ١ ایلیجه وبر اکشی صو بولنیور. حبوبات ومیوه وسائره محصو-لاتی قونیه ولایتنك سائر قضالرندن زیاده‌در. صنایعه متعلق کوزل کلیم وسجاده‌لر یاپیلیر.

آقسرای { استانبولك اوچنجی دائرهٔ بلدیه‌سنه ملحق بر بیوك محله‌در، که کرك شرق طرفنده بولنان سلطان بایزید ولاله‌لیدن، کرك شهزاده باشندن وکرك غرب طرفنده بولنان یوکسك قالدیرمدن آشاغی اینمکله وارلدیغندن، خیلی چقورده‌در. بو محله‌نك ذکره شایان ابنیه‌سی خاقان مغفور سلطان عبد العزیز حضرتلرینك والده‌لری طرفندن طرز جدید اوزره بنا ایدلمش اولان غایت ظریف ومصنع بر جامع شریف ایله، جامعك قارشیسنده مشارالیهانك تربه‌سی وبر موقتخانه‌سیدر. بر بیوك قره‌قول دخی واردر.

آقسرایی { (شیخ جمال الدین محمد —) غازی خداوندکار حضرتلرینك دور سلطنتلرنده یتیشن اعاظم علمای رومدن اولوب، روایته کوره، امام فخر الدین رازینك نسلندندر، یعنی امام مشارالیه صاحب ترجمه‌نك پدرینك جدیدر. علوم عربیه وشرعیه وعقلیه‌ده کامل وفاضل وتقی بر ذات اولوب، حلقهٔ تدریسنه علما وفضلادن بر جم غفیر طوپلانیردی. قونیه ولایتنده‌کی آقسرای شهرنده (مدرسهٔ سلسله) نامیله مشهور مدرسه‌نك مدرسی ایدی. بو مدرسه‌نك بانیسی مدرسلکه تعیین اولنه‌جق ذاتك صحاح جوهری‌یی ازبردن بیلمسی شرط قویمش اولدیغندن، صاحب ترجمه‌نك علم لغتده بومدرسلکه کسب استحقاق ایده‌جك قدر ید طولاسی اولدیغی آکلاشیلیور. طلبه‌سنی اوچ صنفه تقسیم ایدوب، بر صنفنه مدرسه‌یه کیدرکن، بر صنفنه مدرسه‌نك خارجنده، ودیکرینه‌ده داخل مدرسه‌ده درس کوستریر، وقدمای حکمای یونانه تقلیداً برنجی صنفه (مشائیون) وایکنجیسنه (رواقیون) نامنی ویرر ایدی. علامهٔ مشهور فناری دخی او وقت کنج اولوب، صاحب ترجمه‌نك رواقیون طلبه‌سی زمره-سنه داخل ایدی. تقریر وافاده‌سی فوق العاده صو-رتده ایدی. تفسیر (کشاف) ه حاشیه‌لر یازمش اولدیغی کبی، علم معانیده (ایضاح) عنوانلی کتابی وطبه متعلق اولان (انموذج) نام اثری دخی شرح ایتمشدر. روایته کوره سید شریف جرجانی شیخ جمال الدین آقسراینك صیت وشهرتنی ایشیدنجه، ملاقاتی آرزوسیله دیار رومه عزیمت ایتمش، وآنجق ایضاح شرحنی کورنجه، کتاب مذکورك متنی مفصل اولوب شرحه محتاج اولمدیغندن، ومتن سرخله یازیلوب، سیاهله یازلمش اولان شرح عباره‌لری متندن دها آز اولدیغندن، سید شریف بو شرحی لطیفه طریقیله صیغیر اتنه قونمش سینکه تشبیه ایتمش. وشارحك افاده‌سی تألیفندن ایی اولدیغی ایشیدنجه، کوریشمك اوزره آقسرایه کیتمش ایسه‌ده، بو شهره دخولی شیخ جمال الدینك جنازه‌سنك دفنی کوننه تصادف ایتمش؛ ویالکز فناری ایله کوریشوب، بعده برابر مصره کیتمشلردر.

آقسرایی { [« خرم جمالی » و « قره‌جی سعدی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آقسکی { قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده بر قضا اولوب، مرکز لوانك شرقنده واقعدر. مرکزی (مارولە) قصبەسی اولوب، قونیه شهرینك ٣٢ ساعت غرب جنوبیسنده ومرکز لوا اولان آنطالیەنك ٣٠ ساعت شرقنده اولەرق، (منوغات) نهری تابعلرندن برچایك کنارنده واقعدر. بو قضا (ابرادی) و (دوشنبه) نامارلیه ایکی ناحیەیی حاوی اولدیغی حالده، ١١٦ قریەدن مرکب اولوب، جمعاً ٧٩٤٥ خانه وتقریباً ٣٥٠٠٠ اهالیسی واردر، که جملەسی اسلامدر. درون قضاده ٨٢ جامع، ٤٤ مسجد، ٢٢ مدرسه، ١ کتبخانه بولنیور. قضانك اراضیسی بر آز طاشلق ایسەده، منبت یرلری دخی اولوب، حبوبات متنوعه وآفیون وسائره حاصل اولور.

آقسنقر { (قسیم الدوله ابو سعید حاجب — بن عبدالله) موصل ملوك اتابکیەسی دولتنك مؤسسی اولان عماد الدین زنکینك پدریدر. ملوك سلجوقیەدن ملکشاه بن آلب آرسلانك کولەسی اولوب، ٤٧٨ تاریخ هجریسنده حلبی ضبط ایدن تاج الدوله تتش بن آلب آرسلان طرفندن حلب والیلکنه تعیین اولنمش؛ و٤٨٥ تاریخنده حمص شهرینی اهل صلیبدن تخلیصه مأمور اولوب، موفق اولمش ایسەده، شامی دخی ضبط ایله، متبوعنه قارشی اعلان عصیان ایتدیکندن، تاج الدوله طرفندن سوق اولنان عسکرله حلب جوارنده وقوع بولان محاربەده ٤٨٧ تاریخنده اسیر دوشوب، اعدام اولنمشدر. برروایته کوره برکیارق دخی امیر (کربغا) نك قوماندەسیله آق سنقره امداد کوندرمش ایسەده، عسکرینك اکثریسی کندیسنی ترکله، پادشاه طرفنه دوندکلرندن، مغلوب اولمشدر. حلب جوارنده بر یرده مدفون ایکن، اوغلی عماد الدین زنکی سلطنته نائل اولنجه، کمیکلرینی چیقاروب، حلب شهرندەکی (زجاجیه) مدرسەسی جوارینه دفن ایتمش، وبعده تربەسنه بر طاقم وقفلر باغلانمشیدی. — آق سنقر ویا آق سنغر ترکجەده طوغان انواعندن بر قوشك آدی اولوب، ملوك سلجوقیه وسائرەیه منسوب بر طاقم امرایه دخی علم اولمشدر، آقسنقر احمدیلی، آقسنقر ارمنی وآقسنقر ناصری کبی.

آقسنقر برسقی { (قسیم الدوله سیف الدین ابو سعید —) ملوك سلجوقیه امراسندن اولوب، سلطان محمد بن ملکشاه طرفندن ٤٩٨ تاریخ هجریسندن بری بغداد شحنەسی ایکن، ٥٠٧ تاریخنده موصل وشام والیسی اسباسلار مودودك طائفهٔ باطنیه طرفندن جامعده قتل اولنمسی اوزرینه، موصل وسائر او حوالی والیلکنه نصب اولنمشدر. بوندن مقدم ٤٩٩ تاریخنده طائفهٔ باطنیەدن (کیقباد بن هزار اسب دیلمی) ید ضبطنده بولنان (تکریت) قلعەسنك محاصره وفتحنه مأمور اولوب، برسنه محاصرەدن صکره کیقباد استیمانه مجبور اولمش، وبرابرنده کیدرکن یولده وفات ایتمش ایدی. موصل والیسی اولدقدن صکره، شام طرفلرینه مسلط اولمش اولان اهل صلیبك اخراجنه مأمور اولوب، حلب وجوارلرینی استردادە موفق اولمش؛ وموصله عودتله، ٥٢٠ تاریخنه قدر امور مأمورەسیله مشغول اولەرق، تاریخ مذکورده صوفیه قیافتنه کیرمش اولان طائفهٔ باطنیەدن بر جماعت طرفندن جامع شریفك مقصورەسی ایچنده قتل اولنمشدر. دولت سلجوقیه امراسنك اك مشهورلرندن اولوب، شجیع وعادل بر ذات ایدی. قتلندن صکره یرینه اوغلی عزالدین مسعود تعیین اولنمش ایسەده، یالکز برسنه یاشایه بیلوب، بعده آنف الترجمه آق سنقرك اوغلی عماد الدین موصل والیسی اولمش، ومرور زمانله والیلکی سلطنته تحویل ایدەرك، موصلده اتابکیان دولتنی تأسیس ایتمشدر.

آق شمس الدین { (شیخ — محمد بن حمزه) ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری دور سلطنتلرینك علما ومشایخندن اولوب، کبار اولیاء اللهدن معدوددر. دمشقده تولد ایدوب، صبی ایکن پدریله برابر دیار رومه کلەرك، تحصیل علمه قویلمش؛ وذکاوت واستعداد فوق العادەسی یاردمیله آز مدت ظرفنده اکمال علوم متداوله ایدەرك، وحتی علم طبی دخی اوکرنەرك، عثمانجق قصبەسنده مدرس اولمشیدی. بووجهله علوم ظاهرەیی اکمال ایتدکدن صکره، علوم باطنیه هوسنه دوشوب، طریقت صوفیەیه مائل اولمغله، بعض ذوات اودورك کبار مشایخندن حاجی بیرام ولی حضرتلرینه انتسابی توصیه ایتمشلر ایسەده، ولی مشارالیه محتاجین ومدیونلره توزیع ایتمك اوزره پاره دیلنمکی وفقرا ومحبوسینك ایشلریچون اوته بری یه

قوشوب خدمت ایتمکی اعتیاد ایتمش بر مرد درویش مشرباولدیغندن، آق شمس‌الدین حضرتلری بوطور وحالنی اوته‌دنبری بکنمیور، وعلوم ظاهریه ومدرسلك پایه‌سنك ویردیکی غرور بویله بر درویشك خدمتنه تنزله مانع اولیوردی. بناءً علیه حلبده کسب اشتهار ایدن شیخ زین‌الدین خافی‌یه انتساب ایتمك اوزره، او طرفه عزیمت ایتمش ایسه‌ده، حلبه وصولنده رؤیاسنده بیوننده برزنجیر اولدیغنی وبو زنجیرك اوجنی حاجی بیرام ولی‌طوتوب چکدیکنی کورنجه، اویانیراویانماز، همان دیار رومه‌عودت ایتمك اوزره، یوله چیقه‌رق، آنقره‌یه وصولنده، حاجی بیرام حضرتلرینی مریدلریله برابر اوراق بیچمکله مشغول بولوب، شیخ کندیسنه اصلا التفات ایتمدیکندن، بوده مریدلره قاتیله‌رق، اوراق بیچمکه باشلامش؛ وایشدن فارغ اولنجه، شیخ یمك حاضرلیوب، کوپکلره‌ده آیریجه یمك ویرمش، وآق شمس‌الدینی یمکه چاغرمینجه، بوده شیخ حقنده‌کی اسکی‌سوء ظننك جزاسی اولدیغنی آکلامغله، کوپکلره یناشه‌رق، اونلرله یمکه باشلامش؛ شیخ بیرام بو حالی کورنجه، یانه چاغروب، مریدلکه قبول ایتمش. آق شمس‌الدین بوذاتك ارشاد ودلالتیله تصفیهٔ درون ایده‌رك، سلوکده آز مدت ایچنده درجات عالیه‌یه واصل اولمش، وکمالات علمیه‌سی دخی اونسبتده اولد- یغندن، وعلی‌الخصوص اجرای طبابتده‌کی مهارتی برکمال بولندیغندن، کسب اشتهار ایدوب، ادرنه‌یه عزیمتنده مظهر التفات حضرت پادشاهی اولمش؛ وحتی استانبول فتحنده دخی فاتحك معیتنده بولنه‌رق، پادشاه بونك نصایحندن وکمالات علمیه ومعنویه‌سندن استفاده ایله، اوصره‌ده بعض کراماتی ظاهر اولمغله، وعلی‌الخصوص پادشاهك امریله حضرت ابی ایوب انصارینك مرقد شریفلرینی مکاشفه‌ایله بولوب، تعیین‌ایتمکله، پادشاهك محبتی ایکی قات اولوب، مریدلری صره‌سنه کیرمك وخلوت ایتمك استدعاسنده دخی بولنمشلرسه‌ده، شیخ حضرتلری پادشاهلره لازم اولان شی عدالتدر، خلوت سلطنته منافیدر دیه‌رك منع ایتمشلردی. فاتح حضرتلری حضرت ابی‌ایوب انصارینك مرقدمکشوفی جوارنده بنا ایتدکلری جامع شریفك جوارنده، شیخه مخصوص اولمق اوزره، زاویه‌لر تأسیس ایتمشلرسه‌ده، کندیسی طورمق ایستمیوب، وطن اتخاذ ایتمش اولدیغی (کوینك) یعنی طوربه‌لی قصبه‌سنه عودتله، وفاتلرینه قدر اوراده ذکر وعبادتله وتشفیهٔ مرضا ایله مشغول اولمشدر. ٨٦٤ تاریخنده ارتحال ایدوب، قصبهٔ مذکوره‌ده دفن اولنمشدر. تربه‌سی الی یومنا هذا زیا- رتکاهدر. ١٢ اولادی اولوب، الك کوچکلری اولان (نورالهدی) مجزوب وابدال اولمغله، طرف پادشاهیدن نامنه وقفلر تعیین اولنمشیدی. حضرت شیخك تصوفه متعلق «رسالةالنور» عنوانیله پك مقبول بر تألیفی، مطاعن صوفیه‌یه قارشی دیکر بررساله‌سی، وطبه متعلق مجرباتیله مصدق اولان ادویهٔ نافعه‌یی مبین بر برکتابی واردر.

آق شهر (قونیه ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برشهراولوب، قونیه‌نك ٢٤ ساعت غرب شمالیسنده، سلطان طاغی‌اتکلرینك آلتنده شرقه طوغری ممتد اولان واسع بر اووه‌نك کنارنده، وبرساعت قدر شمال شرقیسنده آق‌شهر کولی نامیله معروف اولان کوله دوکیلن بر چایك ساحل یمیننده واقعدر. باغ وباغچه‌لری چوق‌ومنظره‌شی کوزل‌برشهر اولوب، ١٢٥٦ خانه‌سی، یالکز ٢٠٠٠ قدری‌ارمنی اولمق اوزره، تقریباً ٨٥٠٠ نفوسی، مکمل برحکومت قوناغی، بر رشدیه مکتبی، سلطان بایزید اول حضر- تلری طرفندن بنااولنمش غایت کوزل برجامع شریفیله دیکر برقاچ جامع ومدرسه‌سی و ٢ کلیساسی واردر. خواجه نصرالدینك مرقد شریفی بوقصبه‌ده‌در. اسکی برشهر اولوب، وقتیله خیلی‌بیوك بولنمشدر. اسم قدیمی حقنده اختلاف واقع‌اولوب، برروایته کوره «پیسدا آنطاکیه‌سی» دیکر برروایته کوره (سوریوم)، وبر اوچنجی روایتده دخی استرابونك ذکر ایتدیکی (فیلو مليون) شهر قدیمنك عینیدر. — قضاسی جهلمیکلی وطوغانحصاری ناحیه‌لرینی دخی جامع‌اوله‌رق، ولایتك شمال‌غربی کوشه‌سنده واقع وشمالاً قره‌حصار صاحب، شرقاً ایلواج، جنوباً ایلغین قضالریله همحدود اولوب، شرق طرفنده طوز چولی دنیلن واراضیسی طوزلی اولان خالی برصحرای واسعه ممتد اولور. قضانك ٨١ قریه وقصبه‌سی وتقریباً ٣٠٠٠٠ اهالیسی اولوب، بونلردن مرکز قضاده بولنان ٢٠٠٠ قدری قرمان رومی، وبعض قراده بولنان ٥٠٠ مقداری دخی ارمنی وقصوری کافةً اسلامدر. مع مرکز داخل قضاده ٦٥ جامع، ١١ مدرسه و ١٣ مسجد بولنیور. حبوبات متنوعه ایله آفیون، توتون،

جهری محصولاتی وانواع میوه‌لری واردر. صنعته متعلق باشلیجه کتن بزی ایه سختیان یاپیلیر. — قضا داخلنده بولنان آقشهر کولی ٧٠ قدر مربع کیلومتره وسعتده اولوب، داخل قضاده سلطان طاغندن انین ایکی چای بوکوله دوکلدیکی کبی، قره حصار صاحب سنجاغنده‌کی ابهر کولنك آیاغی دخی اسحقلی چایی‌له برلشه‌رك، شمالدن کلوب، مذکور کوله منصب اولور. کولك ایچنده بر قاچ نوع بالیق بولنیورسه ده، رغبت اولنمدیغندن، صیادی یوقدر.

آقشهری } آنفاً بیان اولنان آقشهرده تشأت ایتمش ویاخود وطن اصلیلری کثرت علم وعلما ایله مشهور اولان شهر مذکور بولنمش علما ومشایخدن بر قاچ ذاته اطلاق اولنور. سه‌ده، اسم ویا مخلصلریله شهرتلری اعم اولدیغندن، اوصره‌لرده ذکر اولنه‌جقلردر.

آق شیخ } هجرت نبویه‌نك اوننجی عصری علماسندن اولوب، ادرنه‌ده شیخی چلبی مدرسه‌سنده وسائر بعض مدرسه‌لرده مدرسلك ایتمش؛ وطربزون وسینوب مولویتلرنده دخی بولنه‌رق، ١٠٠٣ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

آق صاچلی } قسطمونی ولایتنك کنغری سنجاغنده بر عشیرتدر.

آقصو } قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده بر نهردر، که سنجاغك حدود شمالیه‌سنده دوراس طاغنك ایکی مائله‌سندن نبعان‌له بری اسپارطه ودیکری آغلاسونك ایچندن کچن ایکی چایله شمالدن کلن دیکر بر چایك اجتماعندن حاصل اولوب، طاغلر آره‌سنده جنوبه طوغری اینه‌رك، وصولدن یعنی شرقدن درت چای دها اخذ ایده‌رك، آنطالیه اووه‌سنه دوشر، وآنطالیه قصبه‌سنك ایکی ساعت قدر شرقنده دکیزه دوکیلور. مجراسی ١٨٠ کیلومتره قدردر.

آقصو } حلب ولایتنك مرعش سنجاغنده بر نهردر، که معمورة العزیز ولایتنه تابع بهسنی قضاسنك شمال طرفنده‌کی طاغلردن نبعان‌له، غربه طوغری آقه‌رق، اثنای جریانده بالتوسع معدن کولنی تشکیل ایتدکدن صکره، غرب جنوبی استقامتنی آله‌رق، کرد طاغنك شمالی اتکلرینك آلتنه واصل اولنجه، شمال شرقیه طوغری دونوب، مرعش شهرینك یاریم ساعت قدر جنوبندن کچر، واوراده مرعشك کنارندن کچن بر چایی دخی اخذ ایده‌رك، شرقه طوغری دونر، وبر ساعت قدر آشاغیده جیحان ایرماغنه دوکیلور. مجراسی تخمیناً ١٥٠ کیلومتره طولنده‌در.

آقصو } آیدین ولایتنك دکیزلی سنجاغنده بر چایدر، که منتشا سنجاغی حدودنده بوز طاغله بالطه طاغی اتکلرندن نبعان‌له، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، وصاغ وصولدن برچوق دره‌لر اخذ ایله، بوزطغان وآرپاس قصبه‌لری یانندن کچه‌رك، صولدن (مندرس) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ٩٠ کیلومتره قدردر. بوکا (آرپاس چایی) دخی دیرلر.

آقصو } خداوندکار ولایتنده بروسه شهرینك اوچ ساعت قدر شرق جنوبیسنده کشیش طاغنك اتکنده وکوکصو نهرینك اوزرنده واقع کوچك بر قصبه اولوب، بعض دفعه ناحیه مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

آقصو } معمورة العزیز ولایتنك بهسنی قضاسنده بر کوچك نهردر، که (بولام) (وکاخته) نهرلریله دخی برلشه‌رك، شمالدن جنوبه اینوب، فرات نهرینه دوکیلور.

آقصو } داغستانده بر نهردر، که قافقاس طاغندن نبعان‌له، شمالدن جنوبه آقه‌رق وشیروان اووه‌سنده بر بطاقلق تشکیل ایده‌رك، (کور) ایرماغنه دوکیلور. — بو اسمله بو نهرك اوزرنده وطاغ اتکنده بر کوچك قصبه دخی واردر.

آقصو } چینه تابع اولان ترکستان شرقیده (یارقند) حکومتنك منتهای شرقنده بر شهردر، که بو نامله (نیان‌شان) جبالندن آقوب (تاریم) نهرینه دوکیلن بر چایك اوزرنده واقع اولوب، کاشغرك ٤٥٠ کیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر. غرب وغرب شمالی طریقلریله کیدن کاروانلرك محل ملاقاتی اولمغله، خیلی اهمیت تجاریه‌یی حائزدر.

آقطاش } قسطمونی ولایت وسنجاغنده زعفرانبولی قضاسنك بر ناحیه‌سی، وبو ناحیه‌نك مرکزی اولان بر کوچك قصبه‌در، که مرکز قضانك جنوب شرقیسنده و ٥ ساعت قدر مسافه‌ده اوله‌رق، (صوغانلی) نهرینك جهت جنوبیه‌سنده‌در. [«زعفرانبولی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آقطاغ } آناطولیده آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاغیله سیواس ولایتنك مرکز سنجاغنده جنوب غربیدن شمال شرقیه ممتد بر طاغدر، که طولی ١٥٠ کیلومتره وارتفاعی ١٥٠٠

متره قدردر. يوزغاد وسيواس ايله آنقره شهرلرى بوطاغى اوره‌يه آله‌رق، بر صاج آياغى تشكيل ايتدكلرى كبى، آق طاغ دخى غربنده‌كى چيچك طاغى وجنوبنده‌كى ارجياس طاغيله بر صاج آياغى تشكيل ايدوب، قزيل ايرماق بونلرك ايكيسنى جريانده تشكيل ايتديكى نصف محيط دائره‌نك ايچنه آلير، وارجياسى ديشاريده براقير. آق طاغك اتكلرندن بر طاقم چايلر نبعان ايدر، كه جمله‌سى برلشنجه، آق طاغ ايله چيچك طاغى آره‌سنده جريان ايدن دلجه ايرماغى تشكيل ايدرلر. آق طاغ تماميله قره دكيز مائله‌سنده واقع اولوب، ارجياس ايسه تقسيم مياه‌خطنده واقعدر. آق طاغك اطرافى دره‌لر واووه‌لرله محاط اولوب، همان منفرد بر طاغ كبى كورينورسه‌ده، شمال شرق طرفندن قره حصار وارضرومه طوغرى تا قافقاس سلسله‌سنه قدر اوزانان طاغلر صره‌لريله ارتباطى واردر. بو طاغك خيلى اورمانلرى وكراسته‌لك اشجارى واردر.

آق طاغ { خداوندكار ولايتنده بو اسمله ايكى طاغ بولنوب، برى كوتاهيه سنجاغنده (مراد) طاغنك شمالنده؛ وديكرى قره‌حصار صاحب سنجاغنك صنديقلى قضاسنده‌در.

آق طاغ { [« مونت پلانق » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آق طاغ معدنى { آنقره ولايتنك يوزغاد سنجاغنده قضا مركزى بر كوچك قصبه اولوب، آق طاغك شمالى اتكنده واقعدر. — قضاسنك برقسمى مذكور طاغدن وبر قسمى متعدد صولرله سقى اولنور دوز ومنبت اراضيدن عبارت اولمغله، طاغده‌كى كويلرك اهاليسى باشليجه كراسته واودون كسوب وكوريايوب يوزغاد وسيواس وقيصريه‌يه قدر كوتورمكله كچينيرلر؛ ودوز يرلرنده‌كى اهالى دخى چفتچيلكله مشغولدرلر.

آق قشله { سيواس ولايت وسنجاغنك عزيزيه قضاسنده بر ناحيه‌در.

آق قلعه { حلب ولايتنده مرعش سنجاغنك اندرين قضاسنده اسكى وخراب بر قلعه‌در.

آق قوى { (Baie Blanche) وانكليزجه (White Bay) آمريقاى شماليده انكلتره‌نك النده بولنان (ترنو) آطه‌سنك شمالنده بر قويدر، كه بو آطه‌نك شماله طوغرى اوزانان بيوك شبه جزيره‌سنك شرق طرفنده وبحر محيط آطلاسيده واقعدر.

آق قيا { قسطمونى ولايت وسنجاغنده مركز ولايته ملحق بر ناحيه وبو ناحيه‌نك مركزى اولان بر كوچك قصبه‌اولوب، مركز ولايتك ايكى ساعت قدر شرق طرفنده‌در. — ولايت مذكوره‌ده سينوب سنجاغنك استفان قضاسنده دخى بو نامله بر ناحيه واردر، كه (چكل) ناحيه‌سيله برلشديريله‌رك، برلكده اداره اولنمقده‌در. — قسطمونى وسيواس ولايتلريله آناطولينك سائر طرفلرنده بو اسمله بر قاچ بيوك قريه دها واردر.

آق قيونلى { يدى سكز عصراول تركستاندن ايران وعراق وآناطولى طرفلرينه هجرت ايدن تركمان اولوسلرندندر. بونلر قره قيونلى دنيلن برعشيرتله برابر آرغون‌خان زماننده تركستاندن آذربايجانه هجرت ايتمش، واورادن دخى قره‌قيونليلر ارزنجان وسيواس، وآق قيونليلر دخى ديار بكر طرفلرينه كله‌رك، اورالرينك حكومتنى ضبط ايتمشلردى. آق قيونليلرك اك اول حكم سورن رئيسلرى علاء الدين تركمانى ناميله معروف اولان طور على‌بكدر، كه آمد وموصل طرفلرنده كسب استقلال ايتمشيدى. وفاتنده اوغلى فخرالدين قتلغ بك، واوندن صكره بونك اوغلى قره‌ايلدك عثمان حكم سورمش، وبو عثمان بك غايت شجيع برآدم اولمغله، تاريخلرده مذكور خيلى وقوعاتى اولمشدر. بونك قتلندن صكره ظلم وفسادله متخلق اولان اوغلى حمزه‌بك حكم سوروب، ٨٤٨ تاريخ هجريسنده وفاتيله، برادر زاده‌سى جهانكيربن على مسند نشين حكمرانى اولوب، بونك زماننده برادرى مشهور (اوزون حسن) ظهور ايتمشدر. [« اوزون حسن » ماده‌سنه مراجعت.] جهانكيردن صكره اوزون حسنك اوغلى يعقوب، و ٨٩٦ ده بونك برادرى مسيح بك جلوس ايتمش، وامرا بيننده اختلاف ونفاق ظهور ايدوب، نهايت اوزون حسنك تورونى وخليل بكك اوغلى على بك اجلاس اولنمش ايسه‌ده، نفاق بر طرف اوله‌ميوب، نهايت اوزون حسنك تورونى ويعقوب بكك اوغلى (باى سنقر) اجلاس اولنه‌رق، بو ذات صبى اولديغندن، امرا بيننده ظهور ايدن محارباتى برطرف ايده‌ميوب، عاقبت كنديسى‌ده، بر بچق سنه حكم

سوردكدن صكره، بو محاربانك برنده قتل اولنمش؛ وينه اوزون حسنك تورونلرندن رستم ميرزا بن مقصود رأس حكومته چكمشدر. آنجق بو ذات سفاهته منهمك اولديغندن، امور اداره بسبتون مختل اولمغله، عمجه‌سى يعقوبك زماننده پدرينك قتلى اوزرينه رومه قاچوب، سلطان بايزيد اول حضرتلرينك حمايه‌سنه التجا ايتمش اولان احمد ميرزا دعوت اولنمش، وكيدوب، رستمى قتل ايتدكدن صكره، مسند نشين حكومت اولمش ايسه‌ده، امرايى ممنون ايده‌ميه‌جك بر طاقم اجراآته قالقيشديغيچون، حكومتدن اسقاط اولنه‌رق، برينه يعقوب بكك اوغلى مراد بك كلمش، واحمد ميرزايى قتل ايتمش ايسه‌ده، بوده طورديرليوب، اوزون حسنك اولادندن يوسفك اوغلى (الوند ميرزا) كتيرلمش؛ وبو ذات مراد بكى حبس ايتدكدن صكره، تبريزى مقر اتخاذ ايده‌رك، حكومت سورمكه باشلامش ايسه‌ده، برادرى محمد بك ظهور ايدوب، كنديسنى قتل ايله، برينه چكمش؛ آنجق امرا بونى قبول ايتميوب، مراد بكى محبسدن چيقارمشلر؛ ومراد بك ايكنجى دفعه اوله‌رق، حكمفرما اولنجه، ابتدا سلفى محمدله مقاتله ايده‌رك، كنديسنى قتل ايتدكدن صكره، دياربكره واروب، بو شهرى عمجه‌لرينك يد ضبطندن قورتارمش؛ واو صره‌ده شاه اسماعيل صفوى ظهور ايدوب، بغداده تجاوز ايتديكندن، مراد بك بوكا قارشى طوره‌ميوب، ٩٠٨ تاريخ هجريسنده دولت عليهٔ عثمانيه‌يه التجا ايتمش ايسه‌ده، امداده نائل اوله‌مديغندن، علاء الدوله بن ذى الغادردن استمداد ايتمش؛ وشاه اسماعيل او صره‌ده بشقه محاربه‌لرله مشغول اولديغندن، ملكنى استرداد ايده‌بيلمش ايسه‌ده، متعاقباً شاه اسماعيل هجوم ايدوب، مراد بكى منهزم ايتمش، وبغداد وسائر ممالكنى ضبطله، آق قيونلى دولتنه ختام ويرمشدر.

آق كرمان (Akkerman) روسجه «آق شهر» معناسنه اوله‌رق، (بيالو غوروددوق Biélogorodoc) ديلير، واسم قديمى (آلبا يوليا Alba Julia) در. روسيه‌نك جنوب غربيسنده قره دكيز ساحلنده، (بسارابيا) قطعه‌سنده قضا مركزى بر شهر اولوب، (دنيستر) نهرينك منصب اولديغى (ليونه نيمان) نام كورفزك ساحل غربيسنده، نهر مذكورك منصبندن ١٤ كيلومتره‌لك مسافه‌ده، بسارابيانك مركزى اولان (كشنف) شهرينك ١٧٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده وهوجه بككك ٤٥ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر. شهر خندقله محاط اولوب، مستحكم بر قلعه‌سى واردر. اهاليسى ٤٥٥٩٨ نفوسدن عبارت اولوب، روس، روم ارمنى ويهوديدن مركبدر. بيوك بر تجارتگاه اولوب، صنايع محليه‌سى خيلى ايلريلشدر، وپيشكاهنده چوق باليق صيد اولنور. بو شهر ٨٨٩ تاريخ هجريسنده سلطان بايزيد ثانى حضرتلرى طرفندن فتح اولنوب، خيلى وقت ممالك عثمانيه دائره‌سى داخلنده بولنمشدر. ١٨٢٦ تاريخ ميلاديسنده بو شهرده دولت عثمانيه ايله روسيه آره‌سنده بر معاهده عقد اولنه‌رق، روسيه‌يه قره دكيزده سفائن بولنديرمق حقى قزانديرمشيدى.

آق كوپرى آناطوليده بو نامله ايكى كوچك ناحيه اولوب، برى قسطمونى ولايتنده بولى سنجاغنك كرده قضاسنده، وديكرى آنقره ولايت وسنجاغنك ميخاليجق قضاسنده‌در. — قونيه ولايتنك اركلى قضاسنده كولك بوغازى طريقنده دخى بو نامله بر محل واردر.

آق كول قونيه ولايت وسنجاغنك اركلى قضاسنده واركلى شهرينك ايكى ساعت قدر غربنده بر كول اولوب، شرقدن غربه تقريباً ١٢ كيلومتره طولى وشمالدن جنوبه دخى ٥ كيلومتره عرضى واردر. بو كوله شمالدن نيكده شهرندن كچن قزيلجه ايرماق، وجنوبدن دخى قرماندن جريان ايدن كوكصو نهرى كلوب، منصب اولور. بو كوله (اركلى كولى) دخى ديرلر.

آق كوى طربزون ولايت وسنجاغنك (كيره‌سون) قضاسنده بر ناحيه اولوب، ١٩ قريه‌دن عبارت اوله‌رق، ١٧٩٣ خانه و ١١٠٠٠ قدر اهاليسى واردر، كه بونلرك ١٢٠٠ قدرى لاز رومى و ٤٠ قدرى ارمنى اولوب، قصورى مسلمدر. درون ناحيه‌ده ٢٩ جامع ومسجد، ٤ مدرسه، ٣٠ اسلام صبيان مكتبى، ٤ كليسا بولنيور. ناحيه‌نك حبوبات متنوعه ايله كليتلى فندق محصولاتى واردر.

آق كوى طاغى خداوندكار ولايتنده مدانيه‌نك جهت جنوبيه‌سنده بر اوفق طاغ اولوب، مذكور اسكله ايله بروسه اووه‌سى آره‌سنده‌در.

آقلانسق { (Aklansk) سیبریانك شرق جهتنده (ایرقوچق) ایالتنده بر قصبه‌در، که (پنجینه) قوینه دوکیلن همنامی اولان بر چایك اوزرنده واقع اولوب، روسلرك او جوارلر اهالیسیله ایتدکلری تجارتك مرکزیدر. ٢٠٠٠ اهالیسی واردر.

آق لوم { بلغارستانك طونه‌یه منصب اولور (لوم) نامیله ایکی نهری اولوب، روسچقده منصب اولانه (قره لوم) دنیلدیکی کبی، لوم پلانقه‌ده منصب اولانه‌ده (آق لوم) ویاخود ساده‌جه لوم دینور. [« لوم » ماده‌سنه مراجعت.]

آق لیمان { قره دکیز ساحلنده قسطمونی ولایتنك سینوب سنجاغنده وسینوب شهرینك ایکی ساعت قدر غربنده بر لیمان وبرکوچك قصبه‌در، که شمال غربی جهتی (اینجه برون) ك اوجنده بولندیغی بر شبه جزیره ایله محفوظدر.

آقلین { (Acklin) آمریقای وسطیده‌کی (آنتیل) جزایرندن ٢٢° ایله ٢٣° عرض شمالی آره‌سنده بولنان (لوقایه) نام کوچك آطه‌لرك بریدر.

آق محمد پاشا { سلطان محمد خان رابع حضرتلرینك دور سلطنتلری وزراسندن اولوب، ١٠٦١ ده شام والیلکنده وسائر بعض والیلکلرده بولنمشدر.

آق محمد تیمور { خراسان طرفلرنده حکومت سورمش اولان (سربداران) سلاله‌سنك اوچنجی حکمداری اولوب، سلفی خواجه وجیه‌الدینك قتلی اوزرینه، ٧٤٤ تاریخ هجریسنده جلوس ایتمش، وایکی سنه ایله ایکی آی حکومتدن صکره، ٧٤٧ تاریخنده خواجه علی شمس‌الدین طرفندن قتل، وحکومتی ضبط اولنمشدر.

آق محمود پاشا { سلطان محمد خان رابع دوری وزراسندن اولوب، ١٠٦٥ ده بغداد والیسی بولنمشدر.

آق مسجد { قریم شبه جزیره‌سنك مرکزی اولوب، روسلرك (سیمفروپول) تسمیه ایتمش اولدقلری شهرك اسم اصلیسیدر. بو شهر قریم تاتارلری خانلغنك زماننده تأسیس اولنه‌رق، آق مسجد تسمیه اولنمشیدی. ١٧٨٦ تاریخ میلادیسنده روسیه‌نك الینه چکمکله، خیلی توسیع اولنه‌رق، آبریجه بریکی محله یاپلش، واسکی قصبه حال اصلیسنه قالوب، بلکه تدنی‌ده ایتمشدر. اهالیسی ٢٩٠٢٨ کشیدر.

آقواپندنته { (Acquapendente) ایتالیانك وسطلرنده (ویتربه) ایالتنده و (ویتربه) شهرینك ٥٠ کیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. (تیبر) نهرینك تابعلرندن اولوب، کوزل شلاله‌لری اولان (پاللیا) چاینك قربنده بر تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، علم تشریح مشاهیر علماسندن (جروم فابریس) ك وطنیدر.

آقوآنغرا { (Acquanegra) یعنی « قره صو » . ایتالیانك (لومباردیا) قطعه‌سنده، (قانتو) ایالتنده وقانتو شهرینك ٩ کیلومتره شرقنده واقع بر بیوك قریه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر.

آقواویوا { (Acquaviva) یعنی « صوئوق صو » . ایتالیانك (باری) ایالتنده و (باری) شهرینك ٣٢ کیلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی واردر. — بو اسمله ایتالیاده بر چوق قریه‌لر دخی واردر.

آقواپیم { (Akouapim) آفریقانك سواحل غربیه‌سندن کینهٔ علیاده‌کی آلتون ساحل جوارنده برکوچك یر اولوب، اقوام زنجیه‌دن بریله مسکوندر.

آقوئی { (Acqui) یعنی « صولر » . ایتالیانك (پیامونته) قطعه‌سنده آلکساندریا ایالتنده، (پو) ایرماغی تابعلرندن (تانارو) نهرینه دوکیلن (بورمیدا) چایی قربنده بر شهر اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر. قدیم بر شهر اولوب، قاپلیجه‌لری اسکی وقتدن بری مشهوردر.

آقوئیلا { (Aquila) ایتالیانك وسطلرنده (آبروچه) ایالتنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، (پسقاره) نهرینك یوقاری وادیسنده واقع و ١٥٧٣٠ اهالیی جامعدر. خراب حالده بر اسکی قلعه‌سی، بر چوق کلیسالری، بر تیاترومی، بر انجمن معارفی وخیلی صنایع وتجارتی واردر. جوارلرنده چوق صفران حاصل اولور. بو شهر ١٢٤٠ تاریخ میلادیسنده ایکنجی فردریق طرفندن (آقوئیترنوم) شهر قدیمنك خرابه‌لری جوارنده تأ-

سبی اولنوب، بر قاچ دفعه حرکت ارضدن خراب اولمشدر.

آقوئیلا (Aquila) رومالیلرك زماننده سینوبده ظهور ایتمش بر معمار اولوب، (آدریانوس) طرفندن قدسی یکیدن تأسیسه مأمور اولمغله، اوراده یهودیلرك دینی حقنده اجرای تحقیقات ایده‌رك، نهایت بو دینی قبول ایتمش، ومؤخراً خرستیان اولمش ایسه‌ده، یهود دیننه رجوع ایتمشیدی. توراتی لسان یونانی‌یه ترجمه ایتمشدر، که بو ترجمه بر چوق وقت معتبر طوتیلوب، سبعین ترجمه‌سنه بیله ترجیح اولنوردی.

آقوئیلیوس مانیوس — (Manius Aquilius) اسکی روما قونسلوسلرندن اولوب، میلاددن ۱۲۰ سنه اول بو مسنده ترفیع اولنمشیدی. پرغامه حکمدارلغی ادعاسنده بولنان (آرستونیق) ه قارشی (پرینا) طرفندن باشلانمش اولان محاربه‌یی بونك وفاتندن صکره اکماله مأمور اولوب، مرقوم آرستونیقی اخذ وروما‌یه سوق ایتمشیدی.

آقوئیلیوس نپوس (Aquilius Nepos) روما سردارلرندن اولوب، میلاددن ۱۰۱ سنه اول ماریوس‌ایله برابر قونسلوس اولمش؛ وسیجلیاده اسرانك چیقارمش اولدقلری اختلالی باصدیردقدن صکره، آناطولیده مهرداد طرفندن اسقاط ایدلمش اولان (بیتنیا) و(قپادوکیا) حکمدارلرینی موقعلرینه اعاده ایتمکه مأمور اولوب، بر قاچ محاربه قزاندقدن صکره، مغلوب اولمغله، مهردادك الینه دوشمش؛ ومهرداد کندیسنی بر مرکبه بیندیروب، کزدیردکدن صکره، آغزینه اریمش آلتون دوکه‌رك، اولدیرمشدر.

آقوئیلیه (Aquileia) آوستریانك ملغا (غوریجه) ایالتنده، تریسته‌نك ۳۸ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه‌در، که رومالیلرك زماننده پك بیوك ومشهور بر شهر اولدیغی حالده، (آتیلا) طرفندن تخریب اولنوب، اهالیسی وندیك شهرینك بولندیغی موقعه هجرتله، شهر مذکوری بنا واسکان ایتمشلردر. آقوئیلا قصبه‌سنك شمدی آنجق ۲۰۰۰ اهالیسی اولوب، اطرافی ویرانه‌لرله مملودر.

آقوئینقوم (Aquincum) مجارستانده (بودا) شهرینك اسم قدیمیدر.

آقوئینو (Aquino) ایتالیای وسطیده (ترا دی لابوره) ایالتنده بر قصبه‌در، که بوکون آنجق ۲۰۰۰ اهالیسی وارایسه‌ده، اسکی رومالیلر زماننده (آقوئینوم) نامیله بیوك بر شهر ایدی. لومباردلر طرفندن تخریب اولنمشدر.

آقوبامبه (Acobamba) آمریقای جنوبیده (پرو) جمهوریتنك، (هوآنقاولیقه) ایالتنده (آنغارانس) سنجاغنك مرکزی بر قصبه‌در، که مرکز ایالتك ۷۵ کیلومتره شرقنده واقع اولوب، جوارنده کثرتله بولنان کومش معدنلریله مشهوردر.

آقورسو (Accurse) واصلی اولان ایتالیانجه‌سی (Accorso) میلادك ۱۱۸۲ تاریخنده فلورانسه‌ده طوغوب ۱۲۶۰ تاریخنده وفات ایتمش بر عالمدر، که حقوق وقوانین حقنده‌کی معلومات واسعه‌سیله شهرت بولوب، روما حقوقی حقنده ۶ جلد اوزرینه پك مکمل بر کتاب تألیف ایتمشدر.

آقوره (Acora) پرو جمهوریتنك جنوب طرفنده‌کی (پونو) ایالتنده و(تیتیقاقا) کولنك کنارنده بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ متره‌لك ارتفاعده واقعدر.

آقوره (Akora) قافقاسیه‌نك قره‌باغ خطه‌سنده بر نهردر، که شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، صاغ وصولدن بر چوق دره‌لر اخذ ایله، (برکوشت) نهریله دخی برلشدکدن صکره، ایران حدودنده (آراس) نهرینه دوکیلور. طاغلر آره‌سنده اولان مجراسی ۸۵ کیلومتره قدردر.

آقوسته (Joseph Acosta) اسپانیالی بر جزویت پاپاسیدر، که ۱۵۳۹ تاریخ میلادیسنده (مدینه دل قامپو) ده طوغوب، ۱۶۰۰ ده وفات ایتمشدر. میسیونرلکله پروه کیدوب، آمریقانك تاریخنه وتاریخ طبیعیسنه دائر بر ایکی کتابله امور مذهبیه‌یه متعلق بعض اثرلر یازمشدر.

آقوسته (Uriel Acosta) اوریل — پورتکیزلی بر یهودی اولوب، اون آلتنجی عصر میلادی اواخرنده طوغمش، وقتولیکلیکی قبول ایدوب، بر آره‌لق پك متعصب بر قتولیك اولمشیکن، بعده ینه یهودی، ونهایت دینسز اولمش؛

و «انسان عمرینك برنمونه‌سی» عنوانیله کندی ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

آقوسیلائوس { (Acusilaüs) یونانك ایران ایله یونان بیننده وقوع بولمش اولان مشهور محاربه‌لردن اول یاشامش بر مورخی اولوب، یازمش اولدیغی تاریخك آرغوس حکمدارلری حقنده اولان بر پارچه‌سی موجوددر.

آقوقوآ { (Acoquas) آمریقای جنوبیده (غویانه) نك فرانسه‌نك النده بولنان جهتنده بر قوم اصلیٔ قدیمدر.

آقول { (Acul) آمریقای وسطیده‌کی (آنتیل) آطه‌لرندن (هایتی) جزیره‌سنك ساحل شمالیسنده ینه بو نامله تسمیه اولنان برکورفزك دیبنده برکوچك لیماندر. قریستوف قولومب بوراسنی کشف ایتدیکنده، (سنت طوما) نامنی ویرمشیدی. — مذکور آطه‌ده بو نامله بر نهر دخی واردر.

آقولتی { (Accolti) ایتالیانك طوسقانه مملکتنده مشهور بر عائله‌در، که افرادندن برقاچ مشهور آدم کلوب، اك مشهورلری: حقوق وتاریخده ید طولی صاحبی اولوب، اهل صلیبك ایلك سفرلری حقنده بر تاریخ یازمش اولان (بنوآ آقولتی) ایله شعر وحاضر جوابلقده شهرت بولان (برنارد آقولتی) در.

آقولقو { (Aculco) آمریقای جنوبیده (شیلی) جهوریتنك (سانتیاغو) ایالتنده و(سانتیاغو) شهرینك ۶۰ کیلومتره جنوب غربیسنده برکول اولوب، طولی ۱۵ وعرضی ۵ کیلومتره‌در. جوارلرینك منظره‌سی غایت کوزل وشایان تماشادر.

آقولهوآقان { (Acolhuacans) آمریقانك کشفنده مکسیقه‌ده حکم سورمکده بولنان آزتك قومندن اول اورالرده حاکم بولنمش بر قومدر.

آقوم { (Accum) آلمانیالی برکیمیاکر اولوب، میلادك ۱۷۶۹ تاریخنده (وستفالیا) نك (بوقبورغ) شهرنده طوغمش، و۱۸۳۸ ده وفات ایتمشدر. برلین ولوندره‌ده کیمیا معلملکی ایتمش؛ وبرنجی اوله‌رق مولدالماء غازینی شهرلرك تنویرنده قوللانمغی دوشونمشدر.

آقوماق { (Accomack) ممالك مجتمعه‌نك (ویرجنیا) جهوریتنده بر قضا اولوب، بحر محیط آطلاسی ساحلنده بولنان شبه‌جزیره‌نك بر قسمندن عبارتدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۳۸۴ مربع کیلومتره، واهالیسی ۲۰۴۱۰ کشی اولوب، بونلرك ۸۰۰۰ ی زنجیدر. — بو اسم اصل اورانك اهالیسی بولنمش اولان برقومك اسمیدر، که افرادی بسبتون منقرض اولمشدر.

آقومایو { (Acomayo) پرو جهوریتنك (قوزقو) ایالتنده همنامی اولان سنجاغك مرکزی بر شهر اولوب، قوزقونك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده و۲۹۲۱ متره‌لك ارتفاعده اوله‌رق، (آپوریماق) نهری تابعلرندن بری اوزرنده واقعدر.

آقومولی { (Accumoli) ایتالیانك ملغا ناپولی قراللغنده (آقویلا) شهرینك ۴۴ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ۲۲۴۰ اهالیسی واردر.

آقونقاغوآ { (Aconcagua) آمریقای جنوبینك بوینه ممتد اولان (آند) جبالنك (شیلی) جهوریتی داخلنده برذروه‌سیدر، که ۶۸۳۴ متره ارتفاعی اولوب، شیلیده‌کی طاغلرك وبلکه بتون (آند) سلسله‌سنك اك یوکسك ذروه‌سیدر. (والپاریزو) شهرینك ۱۶۰ کیلومتره شرق شمالیسنده و ۳۲° ۴۱′ عرض جنوبی ایله ۷۲° ۲۰′ ۴۰″ طول غربیده واقعدر. — شیلینك مرکب بولندیغی ۱۵ ایالتك بریده، بو طاغك اتکنده بولنغله، بو اسمله مسمی اولوب، مرکزی اولان (سان فلیپ) شهری (والپاریزو) ایله طاغك اورته‌سنده‌در. بو ایالتك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۶۱۲۶ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۴۴۱۲۵ کشیدر.

آقونکیا { (Aconquija) آمریقای جنوبیده (آرجنتین) جهوریتنده بر طاغ سلسله‌سیدر.

آقونها { (Acunha) پورتکیزلی بر زادکان عائله‌سیدر، که ۱۳۹۷ تاریخ میلادیسنده اسپانیانك قشتاله قطعه‌سنده توطن ایتمش اولان بر شعبه‌سی کرك اسپانیا وکرك پورتکیزده بر چوق مشهور آدملر یتیشدیرمشدر. بونلرك اك مشهورلری شونلردر:

برنجیسی (دون آلفونس آقونها) که تولده باش پسقپوسی ایکن، قشتاله قرالی دردنجی هنرینك باش

وكيلى اولمش؛ وآراغون حكمدارندن رشـوت آلمش اولمقله تهمتيله قرالك نظرندن دوشنجه، سلاحه صاريلوب، اعلان عصيان ايتمش؛ و ۱۴۶۷ تاريخ ميلاديسنده (مدينه دل قامپو) شهرى خارجنده بر غالبيته نائل اولمش؛ وهنرينك همشيره‌سى ايزابلايى تخته اجلاسه سبب اولوب، بو قراليچه زماننده بيوك بر حكم ونفوذ قزانمش ايكن، قاردينال (مندوزه) نك اقبالنى چكه‌ميه‌رك، يكيدن عصيان ايتمش؛ و ۱۴۷۸ ده تسليم اولنمغه مجبور اولوب، اله چكيرمش اولديغى قلعه‌لرى تسليم ايتمش؛ وكنديسى برمناستره چكيلوب ۱۴۸۲ ده اوراده وفات ايتمشدر.

ايكنجيسى (تريستان آقونها) در، كه پورتكيز قپودانلرندن اولوب، ۱۵۰۶ تاريخ ميلاديسنده قرال (امانوئل) طرفندن هند طرفلرينه كوندريلوب، مداغسقار جزيره‌سنه اوغرامش، وكندى اسميله تسميه اولنان آطه‌لرى كشف ايتمشدر. ۱۵۰۸ ده دخى پورتكيز طرفندن هند خديويتنه تعيين اولنان (آلبوكرك) ى هندستانه كوتورمش، واوراده جسارتيله شهرت بولمشيدى. بعده روما سفارتنده‌ده بولنمشدر.

اوچنجيسى دون (اوزوريو آقونها) در، كه قتوليك فرديناندك زماننده (راموره) پسقپوسى اولوب، بعده (شارل كينت) دن قراللغى اخذله مجنونه (جانه) يه ويرمك اوزره «اتفاق مقدس» ناميله تشكل ايتمش اولان هيئته داخل اوله‌رق، پاپاسلردن مركب بر آلاى تشكيل ايله، وحشيانه محاربه ايتمش ايسه‌ده، ۱۵۲۲ تاريخ ميلاديسنده، هيئت اتفاقيه رئيسى (جوان پاديلا) نك مغلوبيتى اوزرينه، شارل كينت طرفندن طوتيلوب، اعدام اولنمشدر.

دردنجيسى (فرناند آقونها) در، كه مادريدده طوغوب، ۱۵۸۰ تاريخ ميلاديسنده وفات ايتمشدر؛ وشارل كينتك خدمت عسكريه‌سنده بولنوب، شعر سويله‌مه‌كى مهارتيله شهرت بولمشدر.

بشنجيسى (قريستوف آقونها) در، كه جزويت پاپاصلرندن اولوب، آمريقانك پرو وشيلى طرفلرنده طول مدت سياحت ايتمش؛ و ۱۶۴۱ ده اسپانيايه عودتنده مكمل بر سياحتنامه نشر ايتمشدر.

آلتنجيسى (دون رودريغو آقونها) در، كه لسبونه پسقپوسى ايكن، پورتكيزى اسپانيادن آيرمق اوزره تشكل ايدن هيئته داخل اولوب، ۱۴۸۰ تاريخنده (براغانسه) دوقه‌سنى پورتكيز تختنه اوتورتمش، واك اول كنديسى بيعت ايدوب، بر آره‌لق باش وكيللك دخى ايتمشدر.

آقونها آطه‌لرى (Iles d'Acunha) بحر محيط آطلاسيده برطاقم كوچك آطه‌لردر، كه ۵' ۳۷° عرض جنوبى ايله ۴' ۱۳° طول غربيده واقع اولوب، ۱۵۰۶ تاريخ ميلاديسنده پورتكيز قپودانلرندن (تريستان آقونها) طرفندن كشف اولنمشلردر. بونلرك اك بيوكلرى اولان (تريستان آقونها) جزيره‌سنك محيط دائره‌سى ۴۰ كيلومتره‌در. بو آطه‌ده ۱۸۱۶ تاريخنده بر مقدار انكليزلر اسكان اولنمشدر.

آقوه ودها طوغريسى آق اووه، اسلاوجه‌سى (بيالوپوليه Bjélopolié). قوصوه ولايتنك يكيپازار سنجاغنده قضا مركزى برقصبه‌در، كه مركز لوانك ۸ ساعت غربنده ومركز ولايت اولان پرشتنه‌نك ۲۴ ساعت غرب شماليسنده و (ايم) نهرينك ساحل يسارنده واقع اولوب، (فتحيه) ناميله كليسادن مبدل اسكى بر جامع شريفيله بر مدرسه‌سى، بر مكتب رشديه‌سى، بر قيشله‌سى و ۴۰۰۰ اهاليسى واردر. — قضاسى ۴۰۲۵ خانه وتقريباً ۲۰۰۰۰ اهاليى جامع اولوب، بونلرك آنجق برربعى خرستياندر. درون قضاده ۱۳ جامع، ۱۶ مكاتب صبيانيه و ۴ كليسا واردر. لسان محلى آرناودجه وبوشناقجه‌در. قضا غرباً قره طاغله همحدوددر.

آق ويران سيواس ولايتنك آماسيه سنجاق وقضاسنده مركز قضادن اداره اولنور بركوچك ناحيه‌در.

آقيازى شهر امانتنه ملحق ازميد سنجاغنك خندق قضاسنده بر ناحيه‌در.

آقيم (Akim) آفريقاى غربيده كينهٔ علياده‌كى آلتون ساحلده آقره ايله آشانتى آره‌سنده بركوچك ير اولوب، اقوام زنجيه‌دن بر قومله مسكوندر.

آكاه هندستان شعراسندن مولوى محمد باقرك مخلصيدر، كه ۱۱۵۸ تاريخ هجريسنده طوغوب، ۱۲۲۰ ده وفات ايتمشدر. مرتب ديوانى واردر.

آكاه افندى (محمد —) استانبوللى بر شاعردر، كه سليمانيه جامع

شريفى روزنامچه‌جيسى ايكن، ١١٥٨ تاريخنده وفات ايتمشدر.

آكاه پاشا { (عبدالعزيز —) جنتمكان سلطان عبد المجيد خان حضرتلرينك دور سلطنتلرى وزراسندن اولوب، شام، حجاز، بروسه واياليكنده وساٸر بعض ولايتلرده بولنمش، و ١٢٧٢ تاريخنده اشقودره واليسى ايكن ارتحال ايتمشدر.

آكربلاد { (Akerblade) اسوجلك السنهٔ شرقيه ايله توغل ايدن علماسندن اولوب، ميلادك ١٨١٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. درسعادت سفارتنده دخى بر مدت آتشه بولنمش، ومصر حقنده بعض كتابلر يازمشدر.

آكسو { (Aguesseau) فرانسه‌ده دفعاتله عدليه ناظرلغى ايتمش وكرك امور عدليه‌ده اجرا ايتديكى اصلاحاتله كرك فصاحت وبلاغت فوق العاده‌سيله شهرت بولمشدر. ميلادك ١٦٦٨ تاريخنده طوغوب، ١٧٥١ ده وفات ايتمشدر. فلسفه ايله دخى توغل ايدوب، حكيم مشهور (دقارت)ك مذهبنه تابع اولمش، وبو يولده‌ده بعض اثرلر يازمشدر. كليات آثارى اون اون بش جلد اوزرينه جمع اولنمشدر. — بونك تورونى دخى بو يولده شهرت بولوب، مورخ مشهور قونت (سكور)ك قائم پدرى ايدى.

آكرون { وآكروسيا وساٸره. [« آخرون » وساٸره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آكلكوت { Akalkôt وانكليزجه A-kulkote هندستانك غرب طرفلرنده، بمباى اداره‌سنه تابع اولملق اوزره، بر مهراجه وكيلى معرفتيله اداره اولنور بر كوچك برك مركزى اولان بر قصبه اولوب، بمبايك ٤٠٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده و ١٧° ٣٠′ عرض شمالى ايله ٧٩° ١٢′ طول شرقيده واقعدر.

آكمپيس { (A-kempis) آلمانياده (قولونيه) مضافاتندن (كمپيس) شهرنده ١٣٨٠ تاريخ ميلاديسنده طوغمش و ١٤٧١ ده وفات ايتمش بر روحانى اولوب، امور مذهبيه واخلاقه متعلق بعض اثرلر يازمش، وحسن خطيله شهرت بولمشدر. « امتثال عيسى » (Imitation de J. C.) ناميله آوروپاده مشهور اولان بر اثرك بونك ايله يازلمش وامضاسيله ممضى بر نسخه‌سى بولنديغندن، بو اثرك مؤلفى اولديغى دخى مظنون ايسه‌ده، بو امضانك مستنسخ صفتيله قونمش اولمسى‌ده ملحوظدر.

آكن { (Aken) آلمانيانك (ساقسه) قطعه‌سنده (ماغدبورغ) ايالتك (قالبه) قضاسنده و (قالبه) شهرينك ١٩ كيلومتره شرق جنوبيسنده بر قصبه اولوب، (البه) نهرينك ساحل يسارنده واقع و ٥٢٧٠ اهاليى جامعدر. (البه) واسطه‌سيله تجارت بحريه‌سى وچوخه، شكر وساٸره فابريقه‌لرى واردر.

آكنسيد { (Akenside) انكلتره اطبا وشعراسندن اولوب، ميلادك ١٧٢١ تاريخنده (نوقاستل) شهرنده طوغمش، و ١٧٧٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. بر چوق آثار منظومه‌سى واردر، كه اك مشهورى « لذائذ خيال » عنوانلى اثريدر.

آكهى { سلانيك ولايتنده‌كى واردار يكيجه‌سندن اولوب، تحصيل كمالات ايله طريق علمايه داخل اولمش، وبعض قضالرده بولندقدن صكره، ٩٨٥ تاريخنده درسعادتده ارتحال ايتمشدر. طبيعت شعريه‌سى اولوب، غايت معنالى وكوزل بعض اشعارى واردر. شو بر ايكى بيت زادهٔ طبعيدر:

آيردى بن غبارى ره كوى ياردن
چوقدر بزم شكايتز روزكاردن

—

چكدروب فرقتكى بزدن اراغ اولدك سن
بحر فرقتده نيجه فرتنه‌لر چكدم بن

آكهى { ايرانك يزد شهرندن بر شاعر اولوب، تزيلكله عمرينى چكيرمش، وهراته قدرده بر سياحت ايتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

درجهان ده چيز دشوارست نزد آكهى
كز تصور كردن آن ميشود بس بعضور
ناز عاشق زهد فاسق بذل ممسك هزل زن
عشوهٔ محبوب بد شكل ونظر بازىٔ كور
لحن صوت بى اصولان بحث علم ابلهان
ميهمان كشتن بتقليد وگدا كشتن بزور

آكى { (Aki) جاپونيايى تركيب ايدن آطه‌لردن (نيپون) آطه‌سنك غرب طرفنده

برايالت اولوب، ٨ قضادن مركبدر، ومركزى (سوو) شهريدر. بو ايالتك ايچ طرفلرى طاغلق ايسه‌ده، ساحل بوينجه پرنج زرعنه الويريشلى اووه‌لرى وساحلده مملحه‌لرى واردر. ساحلك جوارلرنده سونكر دخى چيقار.

آكياب (Akyab) هند چينك انكلتره‌نك اللنده بولنان (آراقان) خطه‌سنده برشهر واسكله‌در، كه همنامى اولان ايالتك مركزى اولوب، آراقان نهرينك منصب اولديغى خليجك مدخلنده، ″١٢ ′٨ °٢٠ عرض شمالى ايله °٩٠ ″٥١ ′٣٥ طول شرقيده واقع و ١٥٢٨١ اهاليى جامعدر. ميلادك ١٨٢٧ تاريخنده، مملكت انكليزلرك الينه كچديكى وقت، بو موقعده يالكز برقاچ بالقچى قلبه‌سى وار ايدى. شمدى اورانك اك بيوك شهرى واك صاغلام ليمانى اولمشدر. اولرى اورانك اصولى اوزره اخشاب اولوب، نهرك كنارى بوينجه ٤ كيلومتره‌لك برى ضبط ايتمشدر. — ايالتك مساحهٔ سطحيه‌سى ١٠٥٨ مربع كيلومتره‌دن عبارت اولوب، ١٣٦١٥٢ اهاليسى واردر.

آكيبا (Akiba) ميلادك برنجى عصرنده فلسطينده يتيشمش يهود علماسندن اولوب، (مشنه) عنوانيله ترتيب اولنمش اولان مجموعه‌نك برقسميله خلقت حقنده بركتاب يازمشدر. روماليلره قارشى تشكل ايدن يهودى عصيانه قاريشديغيچون، ١٣٥ تاريخ ميلاديسنده اله كچوب، روايته كوره ١٢٠ ياشنده اولديغى حالده، حياً احراق بالنار اولنمشدر.

آكيشى (Akichi) جاپونيايى تركيب ايدن آطه‌لرك اك شماليسى اولان (ماچماى) جزيره‌سنك ساحل شرقيسنده بركوزل ليمان اولوب، °٤٣ عرض شماليده واقعدر.

آكيلا وآكيليا [«آقوئيلا» وسائره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آكيلونده (Aquilonda) ياخود Aki-londa) آفريقاى جنوبينك غرب طرفنده (آنغوله) مملكتنك شرقنده بربيوك كولدر، كه منتهاى شمالندن برنهر چيقوب، (قونغو) ايرماغنه دوكلديكى مظنون ايسه‌ده، الآن مجراسى كشف اولنمامشدر. بو كوله كورن سياحلر پك آزدر.

آكيلينى (A. Achilini) — آلكساندر ايتاليانك فيلسوفلرندن وعلم تشريح مشاهير علماسندن اولوب، ميلادك ١٤٦٣ تاريخنده (بولونيه) ده طوغمش، و ١٥١٢ ده وفات ايتمشدر. بولونيا و (پادوه) ده تدريسيله او قدر شهرت بولمشيدى، كه «ايكنجى آرسطو» عنواننه مظهر اولمشيدى. فلسفه‌ده ابن الرشدك افكار ومسلكنه تابع ايدى. اك اول اوروپاده جسم بشرى تشريح ايدن بو ذاتدر. فلسفه وتشريحه متعلق لاتين لسانده برقاچ تأليفى واردر. — بونك برادرى (جوانى آكيلينى) واخفادندن (قلود آكيلينى) اسمنده برى شعرلريله شهرت بولمشلردر.

آكينو [«آقوئينو» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آل (Aal) نوروجك (بوسكرود) ايالتنده، (اوستدال) نهرى اوزرنده برقصبه اولوب، ٤٥٠٠ اهاليسى واردر.

آلا (Ala) آوستريا‌ده تيرول خطه‌سنك منتهاى جنوبنده آديج نهرينك ساحل يسارنده وونديكدن ١٠ كيلومتره‌لك مسافه‌ده برقصبه اولوب، ٤٥٠٠ اهاليسى وايپك معمولاتى صنعتى واردر.

آلا ياخود علا — (Ala) سودان وسطيده برنوح مملكتنده وچاد كولنك جنوبنده برشهر اولوب، سورله محاطدر. سوقاقلرى كنيش، دوز وايكى طرفلرى آغاجلى ايسه‌ده، اولرى اورانك اصولى اوزره برطاقم قلبه‌لردن عبارتدر. اورالرك اك معتنا شهرلرندن اولوب، اطرافى منبت براووه ايله محاطدر.

آلابات (Alabat) فلپين آطه‌لرندن بوجزالرك اك بيوكى ومركزى اولان (لوسون) جزيره‌سنك شرق طرفنده بركوچك آطه اولوب، °١٤ عرض شمالى ايله ′٣٥ °١٩٩ طول شرقيده واقعدر. بويى ١٥، واكى اك كنيش يرنده ٧ كيلومتره‌در.

آلابامه (Alabama) آمريقاى شماليده ممالك مجتمعه‌يى تركيب ايدن جمهوريتلرك برى اولوب، هيئت مجتمعه‌يه قبولى صره‌سنجه ٢٢ نجى، واهاليسنك كثرتنجه شمديكى حالده ١٢ نجى جمهوريتدر. ايچندن جريان ايدن نهرك اسميله تسميه او-

لنه‌رق، شمالاً صاغ وصولنده بولنان جهوریتلرله برابر °۳۵ عرض شمالی خط موهومیله، شرقاً (کورجستان) وغرباً میسیسیپی جهوریتلریله، جنوباً دخی قسم اعظمی فلوریده جهوریتیله محدود اولوب، یالکز جنوب غربی طرفنده همنامی اولان نهرك منصبی اطرافنده مکسیقه کورفزنده بر آز ساحلی واردر. غیر منتظم بر مستطیل شکلنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۳۵۳۲۲ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۲۶۲۵۰۵ کشیدر. (آلغانی) سلسلهٔ جبالنك بر شعبه‌سی شمال شرقیدن آلابامه‌یه کیروب، غربه طوغری اوزاندقجه آلچاقلانه‌رق، دوز اووه‌لره منتهی اولور. وسط طرفلرینك دخی غرب جهتنده بر طاقم تپه‌لر بولنوب، سائر جهتلری اووه، وساحله قریب اولان یرلری‌ده پك آلچق وبطاقلقدر. ثروت طبیعیه‌سی زراعته منحصر اولوب، باشلیجه محصولاتی پاموق ایسه‌ده، حبوبات متنوعه ایله پرنج، شکر قامشی، توتون وسائره محصولاتی دخی چوقدر. دمیر وکومور معدنلری چوق ایسه‌ده، پك آزی چیقارلمقده در. صنایعی کری اولوب، آنجق دمیر یوللری وسیر سفائنه صالح نهرلری وجدوللری چوق اولدیغندن، تجارتی پك ایلریدر. اهالیٔ قدیمه‌سی (آلیبامه) دینلن جنکاور برقوم ایدی، که آوروپالیلره قارشی پك مردانه محاربه ومقاومت ایتمشلرسه‌ده، اك نهایت مغلوب اولوب، محو وپریشان اولمشلردر. ۱۷۰۲ تاریخنده فرانسزلر آلابامه وسائر اوجهتلرك ساحللرینی اله کچیرمشلرسه‌ده، مؤخراً ترکه مجبور اولمشلردر. ۱۸۱۷ تاریخنده بوقطعه ممالك مجتمعه‌یه کچوب، حدودی بالتعیین اصول اداره‌سی تنظیم اولنمش، و۱۸۱۹ده برجهوریت صورتنه قونیله‌رق، ممالك مجتمعه هیئتنه داخل اولمشدر. ۵۱ قضایه منقسم اولوب، مرکزی (مونتقوموری) واك تجارتکاه محلی (موبیله) شهریدر.

آلابامه { (Alabama) ممالك مجتمعه‌ده بر نهردر، که همنامی اولان جهوریتك داخلنده نبعان ایدن (قوسه) و(تالاپوسه) نهرلرینك (مونتقوموری) شهرینك ۱۰ کیلومتره قدر یوقاریسنده واقع اولان اجتماعندن حاصل اولوب، شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری آقار؛ ومنصبنه قریب محلده (تومبیکبی) نهرینی اخذ ایتدکدن صکره، (موبیله ریور) اسمنی آله‌رق، مکسیقه کورفزینك شمالنده (موبیله) خلیجنه دوکیلور. مجراسی (قوسه) نهریله برابر ۱۳۰۰ ویا ۱۴۰۰ کیلومتره اولوب، سیر سفائنه صالح اولان قسم اسفلی‌ده ۷۰۰ کیلومتره‌دن زیاده در. یانلرندن ویا ایچلرندن کچدیکی شهرلرك باشلیجه‌لری (مونتقوموری) ایله (سلما) در. ایچنده خیلی بیوك کیلر دخی ایشلیوب، پاموق وسائر محصولات محلیه‌یی اخراج ایدرلر. بونهرك حوضه‌سی ۱۰۰۰۰۰ مربع کیلومتره‌دن زیاده اولوب، ثانیه‌ده دکیزه دوکدیکی صو ۱۳۰۰ مکعب متره‌دن آشاغی دکلدر. حوضه‌سنده چوق یاغمور یاغوب، سنوی ۱۲۵۰، وبعض محللرده ۱۵۷۵ میلیمتره یاغدیغی تحقیق اولنمشدر.

آلاپاتی { یاخود آلاپوتی — (Allapatti) وانکلیزجه (Allaputty) هندستانك جنوب شرقیسنده سرندیب جزیره‌سنك ساحل شمالیسی قارشیسنده برکوچك آطه اولوب، خرما آغاجلری چوقدر؛ و۱۸۰۰ کشیدن عبارت اولان اهالیسی ملیبار جنسنه منسوب اولوب، پك ماهر کمیجیدرلر.

آلاپایفسك { (Alapaïefsk) روسیه‌نك شرق طرفنده (پرم) ایالتنك (ورخونوریه) قضاسنده، وقضا مرکزینك ۸۰ کیلومتره جنوبنده برقصبه‌در، که ۱۷۰۴ تاریخنده دمیر معدننك اذابه واعمالیچون بر قاچ فابریقه ایله برابر تأسیس اولنوب، الیوم ۵۴۵۰ اهالیسی واردر.

آلاتری { (Alatri) ایتالیانك روما ایالتنده، (قوسه) نهرینك وادیسی اوزرنده بولنان بر تپه‌ده واقع پسقپوسلق مرکزی بر شهر اولوب، ۱۵۷۰۰ اهالیسی واردر. جوارنده پك اسکی زماندن قالمه جسیم طاشلرله یاپلمش بر طاقم دیوارلر بولنیور.

آلاتیر { (Alatyr) روسیه‌نك شرق جهتنده، (سیمبیرسك) ایالتنده ومرکز ایالتك ۱۶۵ کیلومتره شمال غربیسنده، (وولغا) ایرماغی تابعلرندن اولان (آلاتیر) ایله (سوره) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقع بر شهر اولوب، ۸۰۸۰ اهالیسی واردر. ابنیه‌سی اخشابدر. ذخایر تجارتی پك ایشلکدر.

آلاتیر { (Alatyr) روسیه‌نك شرق جهتنده بر نهردر، که (پنزا) طاغندن نبعانله، (نووغورود) ایالتی داخلنده شرقه طوغری جریان

ایده‌رك، ٢٠٠ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، همنامی اولان شهرده (وولغا) ایرماغی تا- بعلرندن (سور) نهرینه دوكیلور.

آلاتیوس (Allatius وایتالیانجه Allacci) اون یدنجی عصر میلادینك ایتالیا علماسندن اولوب، عن اصل ساقزلی بر روم اولدیغی حالده، رومایه هجرتله، قتولیك مذهبنی قبول ایتمش؛ وواتیقان كتبخانه‌سنك حافظ كتبی اولمشیدی. ادیاب یونانیه‌یه وقتولیك ایله اورتودوقس مذهبلرینك بعض احوال تاریخیه‌سنه دائر برقاچ كتاب یازمشدر.

آلاجار (Alajar) [«الحجاره» دن غلط اولسه كركدر] اسپانیانك جنوب جهتنده، آندالوسیا (یعنی نفس اندلس) خطه‌سنده (نو- وا هونولا) ایالتنده بر قصبه اولوب، مركز ایالتدن ٧٠ كیلومتره مسافه‌ده واقع و ٢٠٠٠ اهالی‌یی جا- معدر.

آلاجوئله (Alajuela) آمریقای وسطیده (قوسته ریقا) جمهوریتنده ایالت مركزی برشهردر، كه ١٠° عرض شمالیده، (وولوس) بركانك جنوبی اتكنده و ١٠٧١ متره ارتفاعنده واقع اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی وكلیتلی قهوه وشكر قامشی محصولاتیله حیواناتی واردر.

آلاجه آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاق وقضا- سنده ویوزغاد شهرینك ٤٠ كیلو- متره قدر شمالنده بركوچك قصبه اولوب، جوار- لرنده پك چوق آثار عتیقه، وعلی‌الخصوص قصبه‌نك بر بچق ساعت شمالنده غایت مصنع وپك اسكی بر مزار بولنیور.

آلاجه حصار صربیه‌نك (قروشواج) شهرینه اداره عثمانیه زماننده تركجه‌ده ویریلن اسمدر. [«قروشواج» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلاجه خان سیواس ولایت وسنجاغنده مركز قضاسنده ناحیه مركزی بركوچك قصبه اولوب، ولایتك شرق جنوبی جهتنده وملاطیه سنجاغنك حدودی قربنده قورو چایك سا- حل یسارنده واقعدر. سیواسك ١٠٠ كیلومتره قدر شرق جنوبیسنده، دوریكینك ٦٠ كیلومتره غرب جنوبیسنده وملاطیه‌نك ٧٥ كیلومتره شمال غر- بیسنده‌در.

آلاچاطی (یاخود آلاچطی) آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنده چشمه قضاسنه ملحق ناحیه مركزی بر كوچك قصبه اولوب، چشمه- نك بر بچق ساعت شرقنده وبر خلیجك غرب جهتنده واقعدر.

آلاچام طرابزون ولایتنك جانیك سنجاغنده بافره قضاسنه تابع برناحیه اولوب، ٢٢٧٨ خانه و ١٢٠٠٠ نفوسی جامعدر، كه بونلرك یالكز ٢٣٠٠ قدری روم اولوب، قصوری اسلامدر، وروملری دخی تركجه ایله متكلمدرلر. بوناحیه قضانك غرب جهتنده وولایتك منتهای غرب شمالیسنده اولوب، طربزون ولایتنك سینوب سنجاغیله همحدوددر.

آلاده (Allada) آفریقای غربی سواحلنده كی كینهٔ علیانك (داهومی) مملكتنده برشهر اولوب، (آوون) و(دنهام) كوللری آره‌سنده بر تپه‌نك اوزرنده، و(آبولی) شهرینك ١٢٠ كیلو- متره جنوب شرقیسنده واقع، و ١٠٠٠٠ قدر نفوسی جامعدر.

آلارقون (Alarcon) اسپانیانك اون آلتنجی عصر میلادی قپو- دانلرندن اولوب، آمریقای شمالینك بعض سواحل غربیه‌سنی كشف ایتمشدر.

آلارقون ای مندوزه (Alarcon y Mendoza) اسپانیا شعراسندن اولوب، اون آلتنجی عصر میلا- دی اواخرنده مكسیقه‌نك (تاسقو) شهرنده طوغمش، وبرقاچ كوزل تیاترو كتابی یازدقدن صكره، ١٦٢٢ تاریخنده اسپانیاده وفات ایتمشدر.

آلارو (Alaro) اسپانیانك مایورقه جزیره- سنده، آطه‌نك ایچ طرفنده و(پالمه) نك ١٩ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه او- لوب، ٤٠٠٧ اهالیسی واردر.

آلاریق اول (Alaric I) ویزیقوتلرك حكمداری اولوب، میلادك ٣٨٢ تاریخندن ٤١٠ تاریخنه دك حكومت سورمشدر. ابتدا، (هون) لره قارشی طورمق ایچون، رومالیلرله عقد اتفاق ایتمش؛ بعده بیوك (تئودوس) ك وفاتی اوزرینه، شرق ایمپراطورلغی اوزرینه هجوم ایده‌رك، طونه‌نك جنوبنده‌كی ایالاتی غارت ایتدكدن صكره، قسطنطینیه‌یی دخی تهدید ایتمكده ایكن، (استلیقون)

طرفندن مغلوب اولەرق، رجعتە مجبور اولمش ایسە دە، غرب ایمپراطورلغی اوزرینە هجوم ایدەرك، ایمپراطور (هونوریوس)ك كوشكلكندن بالاستفادە، اسپانیایی وفرانسەنك برقسمنی آلمش؛ وبونكلەدە قناعت ایتمیوب، ایتالیایە تجاوزلە، اوچ دفعە رومایی محاصرە ایتمش؛ و٤٠٨ ایلە ٤٠٩ سنەلرندە وقوع بولان ایلك ایكی محاصرەدن بر طاقم آغر ویركیلر اخذایلە چكلمش ایسەدە، ٤١٠ سنەسندە واقع اولان اوچنجی محاصرەدە شهری هجوملە ضبط ویغما ایتمشدر. سیچیلیانك اوزرینە دخی یوریمكدە ایكن، (قوسنچە) شهرندە وفات ایتمشدر.

آلاریق { ثانی (Alaric II) اسپانیادە یرلشمش اولان ویزیغوتلرك حكمداری اولوب، میلادك ٤٨٤ تاریخندن ٥٠٧ تاریخنەدك حكم سورمشدر. اسپانیادن بشقە فرانسەنك (رون) نهریلە پیرنە طاغلری آرەسندە اولان قطعەسنە دخی مالك اولمغلە (تولوسە) شهرینی پایتخت اتخاذ ایتمشیدی. فرانق حكمدارلرندن (قلوویس) بوكا اعلان حرب ایدەرك، كندی الیلە قتل ایتمشدر. آلاریق ثانی تبعەسنە باشلیجە روما قوانیننەدن مأخوذ بر قانون وضع ایتمشیدی.

آلازون { (Alazon) كورجستاندە (كور) ایرماغی تابعلرندن بر چایدر.

آلاس { (Allas) جزایر بحر محیطدە (سوندە) آطەلرندن (لومبوق) ایلە (سومباوە) جزیرەلری آرەسندە بر بوغاز اولوب، طولی ٨٠ وسعتی اك طار محلندە ١٢ كیلومترەدن زیادە اولمغلە، سفائنك مرورینە پك الویریشلیدر.

آلاسقە { (Alaska) آمریقانك منتهای شمال غربیسندە بر بیوك شبە جزیرەدر، كە ١٤٢° ٢٠' طول غربی خط موهومندن بهرنك بوغازینە یعنی ١٧٠° طول غربییە قدر ممتد اولور؛ وشمالاً بحر منجمد شمالی ایلە، جنوباً دخی بحر محیط كبیر ایلە محدوددر. غیر منتظم بر شكل مربع صورتندە اولوب، كرك طول وكرك عرضی ١٢٠٠ ایلە ١٣٠٠ كیلومترە آرەسندەدر. بهرنك بوغازندە بر قاچ آطەسی وغرب جنوبی كوشەسندن دكیزك ایچنە خیلی اوزانان (آلاسقە) شبە جزیرەسنك اوتەسنە طوغری ممتد اولەرق، (آلئون) جزایری دنیلن بر صرە آطەلری اولدیغی كبی، جنوب شرق كوشەسندە دخی (دومینیون) ك غرب جهتندەرساحل بوینجە جنوب شرقیە طوغری ممتد طار بر قطعە اراضیسی وبو اراضینك قارشیسندە بر طاقم آطەلری واردر. آلاسقە اسمی هم بو قطعەنك بتوننە هم جنوب غربی جهتندەكی مذكور طار واوزون شبە جزیرەسنە اطلاق اولنور. بو قطعەنك مساحۀ سطحیەسی تقریباً ١ ٣٧٦ ٢٩٢ مربع كیلومترەاولوب، فرانسەنك ایكی مثلی بیوكلكندە اولدیغی حالدە، اكثر طرفلرینك دائمی صورتدە قار وبوز آلتندە بولنمسندن طولایی، اهالیسی آنجق ٣٣ ٤٢٦ كشی اولوب، بونلرك ١٠ ٠٠٠ ی آوروپالیدر، كە ساحللرندە یرلشەرك، بالیقچیلقلە تعیش ایدیورلر. بو قطعە روسیە دولتنە عائد ایكن، ١٨٦٧ تاریخ میلادیسندە ٧ ٢٠٠ ٠٠٠ دولارە مقابل ممالك مجتمعەیە صاتلمشدر.

بوقطعەیی (یوقون) دنیلن بربیوك ایرماق شرقدن غربە شق ایدیور. بوایرماق دومینیون اراضیسندە ایكی كولدن چیقان ایكی نهرك آلاسقە اراضیسی داخلندە واقع اجتماعندن حاصل اولوب، ابتدا غرب شمالییە وبعدە جنوب وجنوب غربییە طوغری آقەرق، بر قاچ قولە آیرلدقدن صكرە، بهرنك دكیزینە دوكیلور. مجراسی ٣٠٠٠ كیلومترەدن زیادە اولوب، بعض محللرندە كنیشلكی دە ٢ كیلومترەدر. قسم اعظمی سیر سفائنە صالح ایسەدە، یالكز حزیرانك ابتداسندن ایلولك نهایتنە قدر سربست اولوب، سائر موسملردە منجمد حالندەدر. بهرنك دكیزینك انجمادی ایسە، دها چوق سوروب، بوزلری آنجق حزیرانك صوكندە چوزیلیر. بوندن بشقە بهرنك بوغاز ودكیزینە وبحر منجمد شمالی ایلە بحر محیط كبیرە منصب اولور درت بش نهری دها واردر. آمریقای شمالینك بوینجە اوزانان قیالی طاغلر سلسلەسی، آلاسقە حدودینە كلنجە، شمال غربییە طوغری اولان استقامتنی دكیشدیرەرك، واو استقامتدە یالكز كوچك بر قول اوزاتەرق، غرب جنوبییە طوغری دونر، وتا آلاسقە شبە جزیرەسنك اوجنە، وبلكەدە تحت البحر آلئوت جزایرینە قدر ممتد اولور. قیالی طاغلرك دیكر بر شعبەسی ایسە، آلاسقە حدودینك شمال جهتنە واصل اونجە، ساحل بوینجە غربە طوغری امتداد ایدەرك، (باروو) برونە منتهی اولور. بو طاغلرك اكثر طرفلری آلتی یدی یوز مترە-

 آل ا

دن زياده مرتفع اولميوب، يالكز جنوب شرقى طرفنده حدودده بولنان (سنت الياس) ذروه‌سنك درت بيك متره‌دن زياده واو طرفده‌كى بعض بركانلرك دخى بوكا قريب ارتفاعلرى واردر.

آلاسقه‌نك سواحلى حيلى كيرنتيلى چيقنتيلى اولوب، برچوق برونلرى، شبه جزيره‌لرى، كورفزلرى، خليجلرى، آطه‌لرى وبوغازلرى واردر. شمال طرفنده (بارو) برونى اڭ شمالى نقطه‌سى اولوب، ٧١° ٢٣′ ٣١″ عرض شمالى ايله ١٥٨° ٤١′ ٤٠″ طول غربيده واقعدر. بونك غرب جهتنده اولان (آيسى كب) يعنى منجمد برون ايسه مشهور قپودان (قوق)ك صوڭ سياحتنده واصل اوله‌بيلديكى محل اولمغله شهرت بولمشدر. غرب طرفنده (پرنس دوغال) برونى او جهتدن آلاسقه‌نك وبتون آمريقانك اڭ ممتد نقطه‌سى اولوب، ١٧٠° ١٩′ ٢٠″ طول غربى ايله ٦٥° ٣٥′ ٣٠″ عرض شماليده واقعدر، وبهرنك بوغازينك اڭ طار محلنى تشكيل ايديور. اڭ بيوك كورفزلرى بهرنك بوغازينك شمال طرفنده اولان (قوچبو) وجنوب طرفنده‌كى (نورتون) كورفزلريدر. غرب جنوبى طرفنده آلاسقه شبه جزيره‌سنك شمالنده (بريستول) خليجى بولنيور، كه اسكيمولر طرفندن (قويچاق) دنيلير؛ جنوب سواحلنده دخى (كناى) شبه جزيره‌سنك ايكى طرفنده (قوق) و(پرنس ويليام) خليجلرى واردر. جنوبه طوغرى ممتد اولان ساحلده دخى (قروس سوند) يعنى «خاچ خليجى» و(سيتقه) خليجى ايله ديكر بر قاچ كوچك خليج بولنيور. بو ساحلك قارشيسنده (آلكساندر) جزايرى واردر، كه ٦ بيوك وبر چوق كوچك آطه‌لردن مركب اولوب، بيوكلردن برنده (سيتقه) شهرى بولنيور، كه آلاسقه‌نك يكتا شهرى اولوب، صوڭوغى نسبةً آز اولمغله، بو قطعه‌نك مقر اداره‌سى اتخاذ اولنمشدر. بو آطه‌لردن و(آلئوتى) طاقندن بشقه پراكنده بر طاقم آطه‌لر دها واردر، كه اڭ بيوكلرى: آلاسقه شبه جزيره‌سنك جنوب شرقيسنده كائن وبو شبه جزيره‌دن (شليقوف) بوغازيله آيرلمش اولان (قادياق) آطه‌سيله بهرنك دكيزنده‌كى (نونياق)، (سنت لوران)، (سنت ماتيو) آطه‌لرى و(پيرسلوف) طاقيدر. بهرنك بوغازينك اورته‌سنده دخى (ديوميد) طاقى بولنيور. آلاسقه‌نك اڭ بيوك كولى آلاسقه شبه جزيره‌سنك ايچ طرفنده‌كى (ايليامنه) كوليدر. آلاسقه‌نك بعض جهتلرنده آلتون وكمور معدنى وكهربا بولنور. اهاليسنك برقسمى اقطار شماليه اهاليسندن اولان اسكيمولردن وبرقسمى‌ده سائر آمريقاى شمالى اقواممندن اولوب، مختلف لسانلرله متكلمدر، واكثريسى مستقل اولوب، بعضيسى حكومته مطيعدرلر. آوروپاليلرك قسم اعظمى روس اولوب، ممالك مجتمعه انكليزلرى دخى كيتدكجه چوغالمقده‌در.

روسلر اون يدنجى عصر ميلاديده سيبريانك سواحل شرقيه‌سنه قدر واصل اولمشلرديسه‌ده، آسيا قطعه‌سنك شمال شرقى جهتندن آمريقا ايله ملاصق اولوب اولمديغى مجهول قالمشيدى. بيوك پترو او طرفلرك كشف وتحقيقنه خيلى اهميت ويرمشيديسه‌ده، زماننده بر نتيجه حاصل اوله‌ميوب، زوجه‌سى ووارثه‌سى اولان ايمپراطوريچه (قترينه) ١٧٢٨ تاريخ ميلاديسنده مشهور (بهرنك) و(چريقوف) نام قپودانلرك قومانده‌سيله او طرفه ايكى سفينه كوندرمش؛ وبونلر سيبريانك سواحلنى طولاشه‌رق، آسيا قطعه‌سنك آمريقايه ملاصق اولمديغنى كشف ايتمشلرسه‌ده، آمريقانك او جهتده‌كى سواحلى حقنده بركونه معلومات استحصال ايده‌مه‌مشلردى. مؤخراً ١٧٤١ تاريخنده ينه مومى‌اليهما سيبريانك قارشيسنده‌كى آمريقا طرفنك كشفنه مأمور اولوب، آلاسقه‌نك سواحل جنوبيه‌سنى كشف ايتمشلر؛ وقپودان (چريقوف) عودت ايدوب، (بهرنك) اوراده هلاك اولمشدر. ١٧٧٨ ده سياح مشهور انكليز قپودان (قوق) بهرنك بوغازندن كيره‌رك، آلاسقه‌نك سواحل شماليه‌سى بوينجه تا «منجمد برون» ه قدر چيقه بيلمشدر. بو قطعه‌نك كشفى اوزرينه، محضا قره ودكيز حيوانلرينك صيديله كورك تجارتى ايتمك اوزره، بر طاقم روسلر كيدوب، سواحلده ونهرلرك كنارلرنده يرلشمش، وبر طاقم شركتلر تشكل ايتمشيدى. ١٧٩٩ ده روسيه دولتى بو شركتلرى تحت اداره‌سنه آله‌رق، رسمى بر شركت عموميه تشكيل ايتمش؛ وبو شركت مرور زمانله بر حكومته تحول ايده‌رك، (سيتقه) جزيره‌سنده «يكى آرخانكل» شهرى بنا ومركز اتخاذيله، آلاسقه قطعه‌سى روسيه‌نك بر ايالتى حكمنه كچمشدر. ممالك مجتمعه جمهوريتى بو قطعه‌يه تجارتدن زياده سياسى بر مقصدله محتاج اولديغنى آكلا-

بەرق، ۱۸۶۷ دە روسیە دولتندن اشترا ایتمشدر.

آلاسیا { یاخود لاسیا (Alaseïa, Laseïa) سیبریانك شرق شمالی طرفندە بر نهردر، کە (یاقوتسق) دن اینەرك، بحر منجمد شمالیە دوکیلور. منصبی ۷۰° ۵۰' عرض شمالی ایلە ۱۵۱° ۳۰' طول شرقیدە واقعدر.

آلاسیو { (Alassio) ایتالیانك جنوە ایالتندە بر قصبە واسکلە اولوب، ۴۷۲۰ مقدارندە اولان اهالیسی پك ماهر کمیجیدرلر.

آلاشوآ { (Alachua) ممالك مجتمعەنك (فلوریدە) جهوریتندە بر قضادر، کە کوللری چوق بر واسع اووەدن عبارت اولوب، مساحۀ سطحیەسی ۲۸۸۰ مربع کیلومترە، واهالیسی ۱۷۳۳۰ اولوب، اوچ ربعی زنجیدر.

آلا شهر { آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغندە قضا مرکزی بر شهر اولوب، ازمیرك ۱۳۰ کیلومترە شرقندە، بوز طاغك شمال شرق اتکندە، و (کدیز) نهری تابعلرندن (آلا شهر) چاینك یاریم ساعت قدر جنوب غربیسندە واقعدر. اورمانلە مستور بر تپەنك آلتندە پك کوزل بر موقعدە بولنغلە، منظرەسی غایت دلنشیندر. اهالیسی ۸۰۰۰ دن زیادە اولوب، ۱۵۰۰ قدری روم وپك جزئی مقداری ارمنی ویهودی، وقصوری مسلمدر. بر قاچ جامع شریف ومدرسەسیلە بیوك بر روم کلیساسی دخی واردر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (فیلادلفیا) در، کە برغمە حکمدارلرندن (فیلادلف) لقبیلە ملقب ایکنجی (آتال) طرفندن میلاددن ۱۵۰ سنە اول بنا ایدلمش اولدیغندن، بو اسملە تسمیە اولنمشیدی. قسطنطینیە روم ایمپراطورلری زماننەدە بنا ایدلمش اولان سوری الآن باقیدر. ایچندە وجوارلرندە پك چوق آثار عتیقە واردر. — قضاسی، اینە کول ناحیەسنی دخی شامل اولدیغی حالدە، صاروخان سنجاغنك جنوب شرق قسمندن وآلا شهر چاینك یوقاری حوضەسندن عبارت اولوب، جنوب جهتندە اولان طاغلری میشەلك اورمانلرلە مستوردر؛ ونهر مذکورك وادیسی دوز اولوب، صاغ وصولدن نهرە دوکیلن بر چوق درەلرلە دخی اروا اولنغلە، منبت ومحصولدار اولوب، حبوباتك انواعی حاصل اولور. قضانك اهالیسی تقریباً ۲۸۰۰۰ کشی اولوب، بونلردن یالکز ۲۵۰۰ قدری روم وپك جزئی مقداری مرکزدەکی ارمنی ویهودیلردن عبارت اولوب، قصوری کافۀ مسلمدر.

آلا شهر چایی { (ونام دیکرلە قوزو چایی) آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغندە بر چایدر، کە سنجاغك جنوب شرقیسندە آلا شهر قضاسنك اینە کول ناحیەسی داخلندە بوز طاغك اتکلرندن نبعانلە، شمال غربی‌یە طوغری جریان، وصاغ وصولدن بر چوق درەلر اخذ ایدەرك، صالحلی قضاسندە وصالحلی قصبەسنك ۷ کیلومترە قدر شمال غربیسندە (کدیز) نهرینە دوکیلور. مجراسی تقریباً ۱۰۰ کیلومترە اولوب، اسم قدیمی (قوغاموس) در.

آلا صو { آنقرە ولایت وسنجاغندە بر چایدر، کە آلا طاغ ایلە ایشق طاغنك محل التصاقندن نبعان ایدەرك، غرب جنوبی‌یە طوغری جریانلە، صاغ وصولدن بر قاچ درە اخذ ایتدکدن صکرە، بکپازاری ایلە نعللو خان قضالری آرەسندە سقاریە نهرینە منصب اولور. مجراسی ۹۵ کیلومترە قدردر.

آلاصونیە { سرفیجە مستقل سنجاغندە قضا مرکزی بر قصبە اولوب، سرفیجەنك ۳۵ کیلومترە جنوب شرقیسندە، (اولیمبوس)ك شعباتندن (قوقولی) طاغنك غربی اتکندە واقع اولەرق، حدود یونانیەنك ۱۰ کیلومترە شمالندەدر. (کوستم) نهرینە دوکیلن (قیناق صویی) چاینك تابعلرندن بر درە قصبەنك ایچندن کچر. ۴ جامع شریف، ۳ مسجدی، ۱ مدرسەسی، ۱ صبیان مکتبی، ۱ عمارتی، خیلی باغ وبوستانی و ۴۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، اکثری مسلم وقصوری رومدر. بو قصبەنك شاعر قدیم اومیروسك (اولوسون) اسمیلە ذکر ایتدیکی شهرك عینی اولدیغی مظنوندر. — قضاسی ۶۶ قریەدن مرکب اولوب، ۴۵۲۳ خانە وتقریباً ۱۹۰۰۰ اهالی‌یی جامعدر، کە بونلرك همان نصفی مسلم ودیکر نصفی رومدر. درون قضادە ۱۵ جامع ومسجد، ۲ مدرسە وعمارت، ۱۲ مکاتب صبیانیە، ۱ تکیە، ۱۱۴ کلیسا ومناستر و ۱۶ کوپری موجوددر. حاصلاتی حبوبات متنوعە ایلە برابر، پاموق، توتون، سوسام، ایپك وسائرەدن عبارت اولوب. دکرمنلری دخی چوق اولمغلە،

حبوبات محلنده اوكوتديريله‌رك، جوار محلره دقيق اخراج اولنور. پاموقدن كوزل بر طاقم آلاجه‌لر وبوكدن كلملر ياپيلير. بر ايكی نوع پينير دخی ياپيلوب، خيلی مقداری اخراج اولنور.

آلا طاغ { بو نامله آناطوليده اوچ طاغ واردر: برنجيسی قسطمونی ولايتنده بولی سنجاغنك جنوب غربی كوشه‌سنده مدرلی ايله بولی قصبه‌لری آره‌سنده باشليوب، شرق شمالی‌يه طوغری ممتد اوله‌رق، صرتی بولی سنجاغيله آنقره ولايتنك حدودينی تعيين، وجنوبده براقديغی سقاريه حوضه‌سنی شمالده‌كی فلياس حوضه‌سندن تفريق ايده‌رك، كنغری سنجاغی حدودينه قدر واصل اولور، واوراده ايشق طاغيله كسب ارتباط ايدر. بو طاغك طولی ١٠٠ كيلومتره قدر اولوب، شمالی مائله‌سندن بولی وصوغانلی چايلری نبعان ايتدكلری كبی، جنوبی مائله‌سندن دخی سقاريه تابعلرندن آلا صو ايله ديكر بر قاچ دره آقار. — ايكنجيسی قونيه ولايتيله آطنه ولايتنك ايچ ايل سنجاغی آره‌سنده ارتفاع ايده‌رك، زبانزدی (بلغار طاغی) اولان بوغا طاغنك مابعدی حكمنده اولمغله، جنوب غربی‌يه طوغری ممتد اوله‌رق، آنطاليه سنجاغی حدودينه قدر واصل اولور، واورادن شمال غربی وجنوب شرقی‌يه طوغری بر طاقم قوللر صالار. بو صره بشقه بشقه نامله سيواس ولايتنك ايچندن كچه‌رك، ارضروم وطربزون ولايتلری آره‌سندن بالمرور قاوقاس طاغلرينه واصل اولور، كه زمان قديمده (طاوروس) سلسله‌سی اسميله معروف ايدی. بو اسمك ترجمه‌سی ديمك اولان (بوغا طاغی) ايسه بونك يالكز بر قسمنه علم اولمشدر. — اوچنجيسی وان كولنك شمالنده بايزيد سنجاغنده اولوب، جنوب شرقيدن شمال غربی‌يه طوغری ٤٠ كيلومتره‌لك مسافه‌ده ممتد اولور. فرات ايرماغنك اك باشليجه قولی اولان مراد نهری بو طاغك اطرافندن نبعان ايدر.

آلا طاغ { سيبريانك حدود جنوبيه‌سنده بو اسمله اوچ طاغ بولنيور: برنجيسی سيبريا ايله چين آره‌سنده خط حدودی تعيين ايدن (آلتون طاغ) سلسله‌سندن بر قول كبی آيريله‌رق، (اوبی) ايرماغی تابعلرندن (توم) نهری واديسيله (يكيسی) ايرماغی واديسی آره‌سنده شمال غربی‌يه طوغری ممتد اولور. بو طاغده قومك ايچنده كليتلی آلتون ريزه‌لری بولنوب، صوده يقامغله چيقاريليرلر. — ايكنجيسی، بوندن دها بيوك ودها يوكسك اولديغی حالده، روس (چونغاريا) سيله چين (چونغارياسی) آره‌سنده شماله طوغری ممتد اوله‌رق، غربی مائله‌سندن (بالقاش) كولنك شرق شماليسنه دوكيلن بر طاقم چايلر آقار. — اوچنجيسی (ايصی كول) دنيلن كولك شمال جهتنده ٤٣° ايله ٤٤° عرض شمالی آره‌سنده شرقدن غربه طوغری ممتد اولور. اوچنجيسی هپسندن يوكسك اولوب، ٢٦٠٠ متره ارتفاعی اولديغی مرويدر.

آلا طاغ { قونيه ولايت وسنجاغنك قرمان قضاسنده برناحيه‌در، كه قضانك جنوب شرقی طرفنده واقع اولوب، ٣٦ قريه‌دن مركب اولديغی حالده، ١٥١٧ خانه‌يی، وكافه‌سی مسلم اولمق اوزره، ٣٥٠٠٠ قدر اهالی‌يی جامعدر. اراضيسی طاغلقدر. مركزی (بادملی) قريه‌سی اولوب، ١١٠ خانه و ٤١٠ اهاليسی واردر.

آلاغوآ { (Alagoa) آسور جزايرندن (سان ميكل) آطه‌سنده برقصبه واسكله‌در.

آلاغوآس { (Alagoas) برازيليانك ايالات شرقيه‌سندن واك كوچكلرندن بر ايالتدر، كه جنوب شرق جهتندن بحر محيط آطلاسی ايله، جنوب غربی طرفندن (سان فرانچسقو) نهريله آيرلمش اولان (سركيپه) ايالتيله، شمال غربی طرفندن ينه بر طاقم چايلرك مجراسيله آيرلمش اولان (پرنامبوقو) ايالتيله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سی ٥٨٤٩١ مربع كيلومتره، وبحر محيط آطلاسيده‌كی سواحلی ٢٢٠ كيلومتره‌در. اراضيسی طاغلق اولوب، باشليجه اخراجاتی كراسته ايله اقاليم حاره‌يه مخصوص ذخايردن ومشهور بر نوع توتوندن عبارتدر. ٩ قضايه منقسم اولوب، مركزی (ماچيو) شهريدر. اهاليسی ٣٩٧ ٣٧٩ كشيدر.

آلاغوآس { (Alagoas) برازيليانك شرق طرفنده بو اسمله مسمی ايالتك اسكی مركزی اولوب، شمديكی حالده قضا مركزی برشهردر، كه ساحله قريب اوله‌رق (مانغوآبه) نام كوچك كولك كنارنده و ′٤٥ °٩ عرض جنوبی ايله

١٨′ ٣٨° طول غربیده واقع، و ١٥٠٠٠ نفوسی جامعدر.

آلاغون (Alagon) اسپانیانك غرب طرفنده (استرمادوره) خطه‌سنك (قاچرس) ایالتنده بر نهردر، كه (سالامانقه) نك ٣٠ كیلومتره قدر جنوبنده نبعانله، جنوب غربی‌یه طوغری آقه‌رق، وصاغ وصولدن بر طاقم چایلر اخذ ایده‌رك، ١٨٠ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، پورتكیز حدودی قربنده (القنطره) شهرینك اوست طرفنده صاغدن (تاج) نهرینه دوكیلور. منصبنه قریب (سالتو دل قبالو) اسمیله بر شلاله تشكیل ایدر. مجراسنك چوغی طار بوغازلر آره‌سنده‌در. — بو اسمله اسپانیانك (سراغوسه) ایالتنده بر قاچ دمیر یولك محل التصاق وتقاطعنده بر بیوك قریه دخی اولوب، ٢٨٠٠ اهالیسی واردر.

آلاغیر قونیه ولایتنده تكه سنجاغنك المالو قضاسنده بر كوچك نهردر، كه شمالدن جنوبه طوغری ٥٠ كیلومتره قدر جریانله، آق دكیزه منصب اولور.

آلاك [«صمق آلاك»، «چاقر آلاك» و «اولق آلاكی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آلاكوز روسیه‌نك قافقاسیه قطعه‌سنده حدود عثمانیه وایرانیه‌یه قریب واریوان ایله قارص آره‌سنده مرتفع بر طاغدر، كه چوقدن سونمش بر بركان اولدیغی مظنون اولوب، ٤٠٠٠ متره ارتفاعی واردر. شمال وشرق طرفلرینه طوغری بر طاقم قوللر دخی اوزاتیور. آرپه چایی غرب وآراس ایرماغی دخی جنوب طرفندن بو طاغك اتكلرینی چویریور.

آلاكول سیبریانك جنوب جهتنده روسیه‌نك النده بولنان (جونغاریا) خطه‌سنده، آلتون طاغك منتهای شمالنده و (بالقاش) كولنك قربنده بر كول اولوب، مركزی ٤٦ عرض شمالی ایله ٢٠′ ٧٠° طول شرقیده واقعدر.

آلامان (Alaman) مكسیقه رجال ومورخیندن اولوب، ١٧٧٥ ده طوغمش، و ١٨٥٥ ده وفات ایتمشدر. مكسیقه‌یی بعض مشكل وقتلرده اداره‌یه موفق اولمش، وبو مملكتك احوال تاریخیه‌سنه دائر بر قاچ كتاب یازمشدر.

آلامانی (Alamani) ایتالیا شعراسندن اولوب، میلادك ١٤٩٠ تاریخنده فلورانسه‌ده طوغمش، و ١٥٥٦ ده وفات ایتمشدر. او وقت فلورانسه‌یی اداره ایدن ومؤخراً یدنجی قلمان نامیله پاپا اولان قاردینال (یولیو دی مدیچیس) ك علیهنده بولندیغندن، فلورانسه‌یی تركله، فرانسه قرالی برنجی فرانسوایه التجا ایتمكه مجبور اولمش؛ وبو قرال طرفندن مأموریت مخصوصه ایله شارل كینتك نزدینه كوندرلمشیدی. اشعاری سلیس ولطیف اولوب، بر قاچ منظومه‌سی واردر.

آلامدا (Alameda) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر غربیه‌سندن (قالیفورنیا) جمهوریتنده (سان فرانچسقو) خلیجینك ساحل شرقیسنده و (سان فرنچسقو) شهرینك قارشیسنده بر قصبه‌در، كه اطرافی كوزل باغچه‌لر وكوشكلرله محاط اولوب، سان فرانچسقو اهالیسنك صیفیه‌سی مقامنده‌در. — بو اسمله ینه اوراده بر قضا دخی واردر، كه مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٣٠٠ مربع كیلومتره، واهالیسی ٢٤٣٠٣ كشیدر.

آلاموس (Alamos) مكسیقه‌نك شمال غربیسنده‌كی (سونوره) ایالتنده بر شهردر، كه (قالیفورنیا) كورفزینك شرقنده (مایو) و (فوئرته) نهرلری آره‌سنده واقع اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. — بو اسمله مكسیقه‌ده بر چوق محللر دها واردر.

آلان (Alan) چیننك شمالنده‌كی جونغاریا مملكتنده مغول اقوامندن بر قوم اولوب، قرون وسطاده او طرفلره سیاحت ایتمش اولان (ماركوپولو) نك روایتنه كوره، بونلر بر آره‌لق چیننك جنوب طرفلرینه قدر یاییله‌رق، اورالری ضبط ایتمشلردی.

آلان (Alains, Alani) آسیای وسطیدن كلوب، میلادك ایلك عصرلرنده روسیه‌نك شرق جنوبی طرفلرنده یرلشمش بر قوم ایدی، كه (هون) لر طرفندن مغلوب وپریشان اولوب، بر طاقی میلادك ٣٧٥ تاریخنده اونلرله برابر غربه طوغری فتح ممالكه كیتمش؛ بر طاقی (واندال) لره التحاق ایتمش؛ وبر طاقی ده قافقاسیه‌یه چكیلوب او وقتدن (اوست) اسمیله اوراده یاشامقده بولنمشلردر. غربه طوغری كیدنلر بعده (سوآو) لرله برلشه

رك، فرانسه طرفلرينه تجاوز، واورادن اسپانيايه دخول ايتمشلرسه‌ده، ٤١٨ تاريخ ميلاديسنده ويزيغوتلر حكمدارى (واليان) طرفندن مغلوب اولوب، پريشان اولمشلردر. بو قومله ماده‌ٔ سابقه‌ده بيان اولنان مغول قومنك بر اولديغى ادعا اولنمش ايسه‌ده، تحقق ايتمه‌مشدر.

آلان { ايسله‌لى — Alain d'Isle, Alauus) (de Insulis { فرانسه‌نك اسكى حكماسندن اولوب، ميلادك ١١١٤ تاريخنده طوغمش، و١٢٠٣ ده وفات ايتمشدر. پارس دارالفنوننده فلسفه وعقائد درسى ويروب، فلسفه ايله شعرى مزج ايتمكه چاليشمش؛ وفيلسوفانه بعض منظومه‌لر يازمشدر. «خواجهٔ عالم» (*Docteur Universel*) عنوانـنه مظهر اولمشيدى.

آلان { (Allan) اسقوچيالى بر رسام اولوب، ميلادك ١٧٤٤ تاريخنده طوغمش، و١٧٩٦ ده وفات ايتمشدر. ادينبورغ آقادمياسنك رئيسى ايدى.

آلاند { واسوجليلرك تلفظنه كوره اولاند (Aland) بالطيق دكيزينك منتهاى شمالنده (بوتنيا) كورفزينك مدخلنده بر طاقم آطه‌لردر، كه ٥٩° ٤٠′ ايله ٦٠° ٣٠′ عرض شمالى و١٧° ايله ١٩° ٣٠′ طول شرقى آره‌سنده واقع اولوب، ينه بو اسمله مسمى بر بيوك آطه ايله برچوق كوچك آطه‌لردن عبارتدر. بو آطه‌لرك عددى ٣٠٠ اولوب، ٨٠ ى مسكوندر. بو آطه‌لرك اهاليسى ١٦٠٠٠ ويا ١٧٠٠٠ كشيدن عبارت اولوب، جمله‌سى اسوجلى اولدقلرى حالده، آطه‌لر ١٨٠٩ تاريخندنبرى روسيه طرفندن ضبط اولنه‌رق، فينلانده ايالتنه الحاق اولنمشلردر. اهالينك باشليجه مدار معيشتى بالقجيلق اولوب، زراعت وحيواناتله دخى اوغراشيرلر. بو آطه‌لرك بيوكى اولان آلاند جزيره‌سنك كوزل بر ليمانى واردر، كه روسيه سفائن حربيه‌سنك باشليجه مركزلرندندر. بالطيق دكيزيله (بوتنيا) كورفزى بيننده بو آطه‌لرك آره‌سنده بولنان درت بوغاز واسطه‌سيله اختلاط اولنيور.

آلان قاردك { (Allan-Kardec) فرانسه مؤلفيندن اولوب، ميلادك ١٨٠٣ تاريخنده طوغمش، و١٨٦٩ ده وفات ايتمشدر. فرانسه‌ده روحانياته اعتقادى ايجاد ايدنلردن اولوب، متصوفانه بعض اثرلر يازمشدر.

آلانو { (Alanno) ايتاليانك (آبروچى) ايالتنده، آدرياتيق دكيزينه دوكيلن (پسقاره) نهرى ساحل يسارينك قربنده بر بيوك قريه اولوب، ٣٤٠٠ اهاليسى واردر.

آلانيون { (Alagnon) فرانسه‌ده (لوآر) ايرماغنك يوقارى حوضه‌سنده برچايدر، كه (قانتال) ايالتنده قانتال طاغلرندن نبعانله (مورات) شهرينك آلتندن چكدكدن صكره، شمال شرقيه طوغرى آقه‌رق، «يوقارى لوآر» ايالتنه كيرر، وبو ايالتك بر كوشه‌سنى ياره‌رق، (پوى دودام) ايالتنه دخولله، اوراده (لوآر) تابعلرندن (آلبه) نهرينه دوكيلور. مجراسى ٨٠ كيلومتره‌در.

آلاوه { (Alava) اسپانياده (باسق) قومنه منسوب اهالى ايله مسكون اولان اوچ ايالتك برى اولوب، (ابرو) نهريله پيرنه طاغلرينك جنوبى مائله‌سى آره‌سنده واقعدر. مركزى قورودلمش وقريه وقصبه‌لرله معمور اولمش بر اسكى كولك موقعندن عبارت اولوب، ٤٣° عرض شمالى خط موهومى حدود شماليه‌سنك برآز ايچندن كچر، ومركزى ٥° ٠′ ٥٤″ طول غربيده بولنيور. مساحهٔ سطحيه‌سى ٣٠٤٤ مربع كيلومتره اولوب، ٣ قضايه منقسمدر. مركزى (ويتوريا) شهرى اولوب، ديكر ايكى قضاسنك مركزلرى (سالواتياره) و(غوآرديا) قصبه‌لريدر. بو ايالتك اكثر طرفلرى طاغلق اولوب، شمال جهتنده‌كى پيرنه سلسله‌سندن بشقه غرب طرفنده دخى بو سلسله‌دن آيريلوب جنوبه طوغرى اوزانان بر يوكسك طاغ بولنيور؛ يالكز جنوب جهتى برآز دوزدر؛ وطاغلردن اينن متعدد دره‌لرك اجتماعندن حاصل اولان (رادورا) نهرى او جهتده آقوب، واديسى غايت كوزل اولمغله، ايكى طرفى كوشكلر وباغچه‌لرله مزين اوله‌رق، غير منقطع بر قصبه كبيدر. شمال وغرب جهتنده‌كى طاغلرى صرب اولوب، چكيله‌بيله‌جك يالكز بر بوغازى واردر، كه (پورتا ده آلوان) ناميله معروف اولوب، جاده ودمير يول اورادن كچر. محصولاتى آز اولوب، باشليجه كتن وكنويردن عبارتدر، كه محلنده احتياجات اهاليه‌يه كوره بعض منسوجات اعمالنه ياريور. طاغلرك اورمانلرى اتلاف

اولنمش ایسه‌ده، کوزل مرمرلری، دمیر، باقیر وکور معدنلری، معدن صولری وایلیجه‌لری پك چوقدر. اهالیسی کوندن کونه تزایدده اولوب، ١٨٨٥ ده ٧١٠٠٠ نفوسدن عبارت بولنمش ایکن، ١٨٧٢ ده ٩٨٤٧٠ کشی‌یه بالغ اولمشدر. اهالینك اکثریسی (باسق) قومنه منسوب اولوب، سیما واخلاقلری بوکا دلالت ایدیورسه‌ده، یالکز طاغلرده لسان مللیرله متکلم اولوب، قصبه‌لرده اسپانیولجه سویلنمکده‌در. موقعلری اقتضاسنجه، بونلر اسکیدن بری کندی استقلاللرینی محافظه ایده‌رك، حکومت اسلامیه زماننده بر نوع امتیازات محافظه ایتمش اولدقلری کبی، بعده تشکل ایدن اسپانیا خرستیان دولتلرینه دخی تمامیله مطیع اولمیوب، تا اسپانیانك مشروطیتی تأمین ایدن قانون اساسی اعلان اولنجه‌یه قدر، امتیازله اداره اولنمشلردر.

آلایور { (Alayor) اسپانیانك (مینورقه) آطه‌سنده بر قصبه‌در، که آطه‌نك وسطلرنده و(ماهون) شهرینك ١٢ کیلومتره غرب شمالیسنده اولوب، ٤٥٠٠ اهالیسی واردر.

آلاٴوسی { (Alausi) آمریقای جنوبینك (اقوآدور) جهوریتنده، (آند) سلسلهٔ جبالنده و٢٤٣٠ متره ارتفاعنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی وجوارنده ایلیجه‌لری واردر.

آلب { اسکی ترکجه‌ده «شجیع» دیمك اولمغله، آلب آرسلان کبی بعض مشاهیره علم اولمشدر. [مرکبلرینه مراجعت بیوریله.]

آلب { (Alb) رین ایرماغی تابعلرندن باویره‌ده جریان ایدر ایکی نهردر، که بری «بالا» ودیکری «زیر» صفتیله تفریق اولنور. برنجیسی «قره اورمان» ك اك یوکسك ذروه‌سی اولان (فلدبرغ) دن نبعانله، جنوب شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، (باد) مملکتنك جنوب شرقی کوشه‌سنی طولاشدقدن و٧٢ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (هاینشتاین) قصبه‌سی یاننده (رین) ه دوکیلور. — ایکنجیسی وورتمبرغك منتهای غربنده‌کی (تایفلسبول) طاغندن نبعانله، غریب الشکل طاغلر وبوغازلر آره‌سندن چکدکدن صکره، اوویه اینوب، اطرافی سق ایده‌رك، و(قارلسروهه) شهرینك یانندن کچه‌رك، ٥٠ کیلومتره‌لك مسافه قطعیله، صاغدن (رین) ه منصب اولور.

آلبا { (Alba) ایتالیانك پیامونته خطه‌سنده (قونی) ایالتنده قضا مرکزی برقصبه‌در، که (پو) ایرماغی تابعلرندن (تانارو) نهری اوزرنده واقع اولوب، ١٠٣٠٠ اهالیسی وکوزل شرابی واردر.

آلبا { ده تورمس (Alba de Tormes) اسپانیانك غرب طرفلرنده، (سالامانقه) ایالتنده ومرکز ایالتك ٢٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (دویرو) ایرماغی تابعلرندن (تورمس) نهرینك اوزرنده واقع اولوب، ٢٤٠٠ اهالیسی ونهر مذکورك اوزرنده ٢٥ کوزلی برکوزل کوپریسی واردر. قصبه‌نك جنوبنده‌کی تپه‌نك اوزرنده مشهور آلبا دوقه‌سنك سرایی الآن موجوددر.

آلبا { (Alba) اسکی روماليلر بو اسمله برچوق قصبه‌لر تسمیه ایدوب، تفریق ایچون، هربرینه برصفت علاوه ایتمشلردی. بونلرك اك مشهورلری (آلبا پومپیا) ایله (آلبا فوچنتیا) در، که برنجیسی پیامونته‌نك ذکری سبقت ایدن (آلبا) قصبه‌سی اولوب، الآن موجوددر؛ ایکنجیسی ایسه اسکی زمانده پولتیقه متهملرینه محبس اولمغله مشهور اولوب، ینه (آلبا) نامیله آبروچی خطه‌سنده برکوچك قصبه‌در. سائرلرینك اسملری دکیشمش اولدیغندن، اسم جدیدلری صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر. بونلردن (آلبا یولیا) روسیه‌ده‌کی آق کرماندر.

آلب آرسلان { (محمد — بن داود بن میکائل بن سلجوق) ملوك سلجوقیه‌نك ایکنجیسی وبو سلاله‌نك اك بیوك، اك جسور، اك عادل پادشاهی اولوب، کنج وفات ایتمش وآز سلطنت سورمش اولدیغی حالده، دور سلطنتی غزوات وفتح ممالك وقوعاتیله مملودر. پدری چغری بك دیمکله مشهور داود بن میکائل برادری طغرل بکك زمان سلطنتنده خراسان والیسی اولوب، ٤٥٣ تاریخنده وفات ایتمکله، آلب آرسلان پدری یرینه خراسان والیسی اولمشیدی. ایکی سنه صکره یعنی ٤٥٥ سنه‌سی رمضاننده طغرل بك وفات ایدوب، اولادی اولمامغله، وصیتی اوزره، آلب آرسلان تخت پادشاهی‌یه جلوس ایتمشدر. ابتدا عمی (یبغو بن میکائل) هراتده، وبعده سلجوقك تورونلرندن (قطلمش) ریده عصیان ایتمشلرسه‌ده، آلب آرسلان اقرباسی حقنده پك مرحمتلی اولمغله، بونلرك اوزرینه

سوق عسكر ايدوب، مغلوب ايتديكى حالده، يېغويه عفو ايله معامله ايتديكى كبى، قطلمشه دخى بويله معامله نيتنده ايكن، موى اليه قورقودن ويا ديكر بر سببله اولو بولنمش، وكنديسى عالم وفاضل وعلى الخصوص علم هيئتده ماهر بر ذات اولمغله، آلب آرسلان زياده سيله تأسف ايدوب، بروقت ماتم اجرا ايتمشيدى. ٤٥٧ تاريخنده آلب آرسلان سلجوقك مرقدينى زيارت نيتيله جيحونى كچوب، بخارا وخوارزم جهتلرينى دخى تحت اطاعتنه آلمش؛ وبر سنه صكره كورجستان وسائر قافقاسيه طرفلرينى فتحله (شرف الدوله مسلم) ك الندہ بولنان موصل وانبار وتكريت طرفلرينى، و٤٦٣ ده ديار بكر وحلب جهتلرينى دخى ضبط ايتمش؛ واورادن رومه يعنى آناطولى قطعه سنه تجاوزله قيصريه وسيواس طرفلرنده بعض غلبه لره نائل اولمشيدى. او صره ده قسطنطينيه روم ايمپراطورلغى تحتنده (اودوكيا) اسمنده بر قادين بولنمغله، بونلكلره قارشى عدم اقتدارينى آكلايه رق، مشتركاً سلطنت سورمك اوزره، (ديوژن رومان) اسمنده جسور برذاتى تخته اجلاس ايتمشيدى. بوذات كليتلى برعسكر ترتيب ايده رك، آلب آرسلانك اوزرينه هجوم ايتمش ايسه ده، ملازكرد جوارنده واقع اولان محاربه ده آلب آرسلان قرق بيك سوارى دلاوريله روم عسكرينى احاطه ايدوب، پك قانلى بر محاربه دن صكره، ايمپراطورك بر قاچ يوز بيكدن عبارت اولان عساكر وفيره سنى مغلوب وپريشان ايتمش، وايمپراطور رايله رؤسادن برقاچ ذاتى اسيرطوتمشدر. محاربه دن اول آلب آرسلان قان دوكلمه مك مقصد انسانيتپرورانه سيله صلحى تكليف ايتديكى حالده، ايمپراطور كمال كبر ونخوتله بوتكليفى رد ايتمشيدى؛ بويله ايكن آلب آرسلان كنديسنه فوق العاده اكرام وتلطيفله معامله ايده رك، مؤخراً برطاقم فديه وجزيه لر مقابلنده معززاً مملكتنه اعاده ايتمشدر. آنجق قسطنطينيه تختى بو آرالقده بشقه سنك الينه كچمش اولديغندن، (رومان) آماسيه وآطنه ده ايمپراطور جديدك عسكريله محاربه يه مجبور اولوب، مغلوب اولمش، وحياتنه طوقنلامق شرطيله تسليم اولمشيكن، قسطنطينيه دن ويريلن امر اوزرينه، كوزلرى چيقاريله رق، متأثراً وفات ايتمش؛ وبو صورتله آلب آرسلانه اولان وعد وتعهدلرينى اجرايه موفق اوله مامشدر. آلب آرسلان بو مظفريتى متعاقب ينه جيحون ياقه سنه شتاب ايده رك، (قرير) دنيلن بر كوچك قصبه نك كنارنده كى حصنك محافظى يوسف خوارزمى يى، سبقت ايتمش بر قباحتندن طولايى، مجازات امر ايتديكى صره ده، مرقوم خنجريله هجوم ايدوب، يارەلامش اولمغله، بو يارەنك تأثيرندن ٣٤ كون صكره ٤٦٥ سنه سى ربيع الآخرينك اوننجى كونى وفات ايتمشدر. وفاتنده ٤٠ ياشنده اولوب، ٩ سنه سلطنت سورمشدر. هر بيوك پادشاهك بر بيوك وزيرى اولمق مقرر اولديغندن، آلب آرسلانك دخى بغدادك دار الفنونى مقامنده اولان مشهور مدرسهٔ نظاميه نك بانيسى (نظام الملك) كبى بر وزيرى وار ايدى، كه بتون مدت سلطنتنده وزارت ايتديكى كبى، اوغلى ملكشاهك جلوسندن صكره دخى مسندنده ابقا اولنمشيدى.

آلب آرغون { (شمس الدين —) بيوك لرستانده حكم سورن آتابكيانك دردنجيسى اولوب، مغول حكمدارلرينك تحت اطاعتنده بولنمغله، برادرى تكله بغدادك ضبطندن صكره هلاكونك امريله قتل اولنه رق، كنديسى لرستان حكمدارلغنه تعيين اولنمش؛ ومغول فتنه سنده خراسان اهاليسى پريشان اولمش اولدقلرندن، كنديسى حسن تدبيريله جمع وترفيه اهاليه موفق اوله رق، ١٥ سنه حكومت ايتدكدن صكره، وفات ايتمشدر.

آلباتره { (Albatera) اسپانيانك شرق طرفنده (مرسيه) خطه سنك (آليقنت) ايالتنده قضا مركزى بر قصبه در، كه آليقنتك ٤٠ كيلومتره جنوب غربيسنده و (سغوره) نهرينك صول طرفنده واقع اولوب، ٣٠٠٠ اهاليسى واردر. بو قصبه عربلرك بنا كرده سى اولوب، حكومت اسلاميه زماننده دها بيوك ايدى.

آلباتنى { ياخود آلباتنيوس (Albategni, Albatenius) مشاهير حكماى اسلامدن (محمد بن جابر بن سنان البتانى) يه آوروپاليلر طرفندن ويريلن اسمدر، كه (البتانى) اسمنك غلطيدر. [« بتانى » ماده سنه مراجعت بيوريله.]

آلباديا { (Albadia) اسپانيانك شرق طرفنده بلنسيه ايالتنده قضا مركزى بر قصبه در، كه غايت منبت براووه ده واقع اولوب، ٣٢٠٠ اهاليسى واردر. اسمنك عربى الاصل اولديغى در-

كار اولوب، «البادیه» ویاخود «البدیعه» دن غلط اولمسی ملحوظدر.

آلباراسین { (Albarracin) «مدینة ابن الرزین» دن غلطدر. اسپانیانك شمال جهتنده آراغون خطه‌سنك (ترونل) شهرینك ٣٠ کیلومتره غربنده برقصبه اولوب، ٣٢٠٠ اهالیسی واردر. قصبه ١١٢٠ متره مرتفع منفرد بر تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، خراب بر سورله محاطدر. بشنجی عصر هجریده قرطبه حکومت اسلامیه‌سی زماننده امرای عربدن (ابن الرزین) اسمنده بری بوقصبه‌ده تحصنله اعلان عصیان ایتمش‌اولدیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. — (سیرا آلباراسین) یعنی «جبل ابن الرزین» دخی بو قصبه‌نك شمالنده اوزانان برطاغدر، که اك یوکسك ذروه‌سی ١٨٣٧ متره ارتفاعنده اولوب، وادی کبیر وتاج نهرلری بوندن نبعان ایدر.

آلبارتو { (Albareto) ایتالیانك شمال طرفنده (پارن) ایالتنك (بورغوتارو) قضاسنده بر قصبه‌در، که (پو) ایرماغی تابعلرندن (تارو) نهری وادیسنده واقع اولوب، ٣٦٠٠ اهالیسی واردر.

آلباردو { (Albaredo) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده (ورونه) ایالت وقضاسنده (آدیج) نهرینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب، ٣٧٤٠ اهالیسی واردر.

آلباسته { (Albacete) «البسیطه» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك جنوب شرقی جهتنده، مادریدك ٢٧٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده ومرسیه‌نك ٧٥ کیلومتره شمال غربیسنده، ٦٦٥ متره ارتفاعی اولان دوز بر اووه‌ده واقع ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ١٧١٢٥ اهالیسی واردر. عربلرك زماننده بو اسم اووه‌یه ویریلوب، شمدیکی شهرك بولندیغی موقعك اوسته‌نده دخی متین بر قلعه وار ایدی، که خرابه‌لری الآن موجوددر. شهر ایسه اون بشنجی عصر میلادیده تأسیس اولنمشدر. بغدای وشراب محصولاتی واردر، وکوزل بیچاق وقما یاپیلیر. — آلباسته یاخود البسیطه ایالتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ١٤٨٦٣ مربع کیلومتره اولوب، ٢٢٠٨١٢ اهالیسی واردر. شمالاً (قونقا)، شرقاً (بلنسیه) و (آلیقنت)، جنوباً (مرسیه)، غرباً (چودار رئال) و (جون) ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، بروجه آتی ٨ قضایه منقسمدر: الباسته، القراض، المنسا، قازاس ایبانز، شنشیله، هلین، روضه، جان. اراضیسی اکثریت اوزره طاغلقدر. باشلیجه نهرلری (جوقار) و (سغوره) در.

آلباق { حکاری سنجاغنك شمال جهتنده بر قضادر، که شرقاً حدود ایرانیه ایله وشمال غربی طرفندن وان سنجاغیله محدود اولوب، مرکزی حکاری سنجاغنك دخی مرکزی اولان (باش قلعه) در، که بر قلعه ایله بر قریه‌دن عبارتدر. (آرتوش) و (شکاك) عشیرتلری بو قضایه ملحق اولوب، ناحیه صورتنده برر آغا ایله اداره اولندقلری کبی، (قطور) ناحیه‌سی دخی بو قضایه ملحق ایکن، برلین معاهده‌سی عقبنده ایرانه ترك اولنمشدر. ناحیهٔ مذکوره ایله برابر قضا ٢٦٠ قریه‌دن مرکب اولوب، ٧٨٠٠ خانه‌سی و، ٣٢٠٠٠ ی اسلام و ١٤٠٠٠ ی خرستیان اولمق اوزره، ٤٦٠٠٠ اهالیسی وار ایدی. قطور ناحیه‌سنك حاوی اولدیغی ٣٨ قریه ایرانه ترك اولنمغله، شمدی قالان ٢٢٢ قریه‌سنده تخمیناً ٣٨٠٠٠ اهالیسی واردر. قضانك اراضیسی شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری ممتد اولان آلباق طاغیله بونك قارشیسنده ایران حدودنده ارتفاع ایدن (سروان) طاغندن وبو ایکی طاغك آره‌سنده واقع (زاب) نهرینك یوقاری وادیسندن عبارتدر. بو قضا وقتیله اوجاقلق صفتیله محلی کرد بکلری طرفندن اداره اولنمقده ایکن، بونلرك اسانلری اوزرینه، ١٢٦٠ تاریخنده طوغریدن طوغری‌یه دولتك اداره‌سنه آلنه‌رق، ارضروم ولایتنه ملحق وان سنجاغنه الحاق اولنمش؛ بعده تشکل ایدن حکاری ولایتی داخلنده بر سنجاق اتخاذ اولنوب، اخیراً حکارینك سنجاغه ارجاعیله، ینه قضا اعتبار اولنه‌رق وان ولایتنه اعاده اولنمشدر. اهالی اسلامیه‌سی کرد وخرستیانلری ارمنیدر. درون قضاده ١٢ جامع ومسجد، ١٠ کلیسا، ١ رشدیه مکتبی و ٢ ارمنی مکتبی واردر.

آلباق { (Albak) مجارستانك ترانسلوانیا یعنی اردل قطعه‌سنده (آلسوفهروان) ایالتنده بر بیوك قریه اولوب، ٤٥٨٠ اهالیسی واردر.

آلبالات { (Albalat) « البـلاط » اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك شرق طرفنده بلنسیه قطعه‌سنده (قاستلون) ایالتنده واق دکیز ساحلنده بر قصبه اولوب، روما‌لیلرك زماندن قالمه صهرنجلری، بر اسکی قلعه‌سی، دکیز حاملری وغایت کوزل وملایم هواسی واردر.

آلبالاته { (Albalata) « البلاطه » اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك شمال طرفنده (آراغون) خطه‌سنك (ترونل) ایالتنده و (هجار) شهرینك ۱۰ کیلومتره جنوب غربیسنده و (ابرو) ایرماغنه دوکیلن (مارتین) چاینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب، ۴۵۰۰ اهالیسی واردر. بو قصبه‌نك ایکی ساعت غربنده مشهور (آرقوس) قابلیجه‌لری بولنیور. — بو اسمله اسپانیاده بر چوق کوچك قصبه‌لر دها واردر.

آلبان { (St. Alban) انکلیزلرك اك اسکی عزیزلری اولوب، (دیوقلتیان) ك عسکرنده نفر ایکن، خرستیانلغی قبول ایله، وطننه عودتنده، میلادك ۲۸۶ تاریخنده اعدام اولنمشدر. بعده بونك نامنه انکلتره‌ده (سنت آلبان) اسمیله بر مناستر بنا اولنه‌رق، مرور زمانله بر شهر اولمشدر. [« سنت آلبان » ماده‌سنه مراجعت.] یورطیسی حزیران افرنجینك ۲۲ سنده اجرا اولنور.

آلبانو { (Albain, Albano) اسکی رومانك ۲۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده و (لاتیوم) قطعه‌سنده بر طاغ ایدی، که روما جمهوریتنك قونسلوسلری سنه‌ده بر کره اورایه کیده‌رك، لاتین هیئت متفقه‌سنی تشکیل ایدن ۴۷ شهرك نامنه مشتری‌یه قربانلر کسرلردی. الیوم (مونته قاوو) دنیلیر. اك یوکسك ذروه‌سی ۹۵۱ متره ارتفاعنده اولوب، اوزرنده مشتری‌یه مخصوص بر معبد وار ایدی.

آلبانو { (Albano) ایتالیاده روما ایالت وسنجاغنده وروما‌نك ۲۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده، همنامی اولان کولك قربنده بر قصبه اولوب. ۶۲۹۷ اهالیسی واردر. غایت کوزل بر موقعده بولنغله، هواسی لطیف، منظره‌سی فراحفزا وتفرجکاهلری چوقدر. رومالیلرك زماندن قالمه پك چوق آثاری واسکیدن بری مشهور شرابی واردر.

آلبانو کولی { (Lac d'Albano) مادهٔ سابقه‌ده بیان اولنان قصبه‌نك قربنده بر کول اولوب، دائرًا مادار محیطی ۷ کیلومتره، درینلکی ۱۱۲ وسطح بحردن ارتفاعی ۳۰۵ متره‌در. سونمش بر برکان آغزی اولدیغی نمایان اولوب، صولرینك آقسی ایچون، رومالیلر زماننده قازلمش ۲۳۳۰ متره طولنده بر قنالی واردر.

آلبانی { (Albani) آرناؤدلغك عثمانلیلر طرفندن فتحی زماننده ایتالیایه هجرتله (برغامه) و (اوربین) شهرلرنده یرلشمش بر آرناؤد خاندانیدر، که افرادندن روما ادارهٔ روحانیه‌سنجه کسب اشتهار ایدن بر چوق ذوات یتیشمشدر. بونلرك اك مشهوری (جوان فرانسوآ آلبانی)در، که ۱۷۰۰ تاریخ میلادیسنده (اون برنجی قلمان) نامیله پاپا اولمشدر. بونك برقاچ یکنی دخی وار ایدی، که جمله‌سی قردینال اولوب، زمانلرینك امور سیاسیه‌سنده خیلی مدخللری اولمشدر. — (اوربین) پسقپوسی اولان (آنیبال آلبانی) ایله بونك برادری اولوب، یاپدیرمش اولدیغی باغچه واوراده جمع ایتمش اولدیغی حیوانات ونباتات نمونه‌لری وسائر شایان تماشا آثار ایله کسب اشتهار ایدن (آلکساندر آلبانی) دخی ذکره شایاندر. — ۱۷۵۰ ده وفات ایتمش اولان (یوسف آلبانی) دخی واتیقان طرفندن ویانه‌ده سفیر وبولونیه‌ده وکیل بولنه‌رق، بولونیاده ظهور ایدن اختلالی باصدیرمغه دخی موفق اولمشیدی.

آلبانی { فرانسوآ — (Fr. Albani) ایتالیانك اك مشهور رسامارندن اولوب، میلادك ۱۵۷۸ تاریخنده بولونیاده طوغمش و ۱۶۶۰ تاریخنده ۸۲ یاشنده وفات ایتمشدر. باشلیجه مهارتی کوزل قادینلر وپری وملك رسملرنده اولوب، بو قبیلدن اولان بر چوق آثاری آوروپا موزه خانه‌لرینی تزیین ایتمکده‌در. غایت حسنی بر قاریسی اولوب، هر بری حسن وجمال وتناسب اعضاده برنمونه اتخاذ اولنه بیله‌جك ۱۲ اولادی اولمغله، یاپدیغی رسملرك نمونه‌لرینی کندی عائله‌سی ایچنده بولیور دیه شهرت بولمشیدی.

آلبانی { (Albany) اسقوچیانك اسکی اسمی اولوب، بعده بو مملکتك یالکز شمال قسمندن تشکیل اولنمش بر دوقه‌لغه تخصیص اولنمش

ایدی. اسقوچیا حکمدارلرینك ایکنجی اوغللری «آلبانی دوقه‌سی» عنوانی آلیرلردی.

آلبانی (Albany) انکلتره‌نك آفریقاده‌کی مستملکاتندن امید برونی قطعه‌سنك «شرق قسمی» ایالتنده بر قضادر، که ایالتك مرکز قضاسی اولوب، شمالاً (غرت فیش ریور) یعنی «بیوك بالیق چایی» دنیلن نهرله وجنوباً بو قضا ایله ساحل آره‌سنه کیرمش اولان (باتورست) قضاسیله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۲۷۵ مربع کیلومتره اولوب، ۱۶۲۶۴ اهالیسی واردر، که بونلرك یالکز ۶۰۰۰ ی آفریقالی وقصوری انکلیزدر. هواسی معتدل واراضیسی منبت اولوب، پاموق، پورتقال وساٸره یتیشیر. مرعالری چوق اولوب، ۳۰۰۰۰۰ قویونی، ۸۰۰۰۰ کچیسی، ۴۶۰۰۰ صیغیری و ۳۰۰۰ آتی واردر. مرکزی ایالتك دخی مرکزی اولان (غراهمستوون) شهریدر.

آلبانی (Albany) ممالك مجتمعه‌نك (نویورق) جمهوریتنك مرکزی اولان بر شهردر، که (هودسون) نهرینك ساحل غربیسنده ونویورقك ۲۵۳ کیلومتره شمالنده، ″۵۰ ′۳۹ °۴۲ عرض شمالی ایله ″۲ ′۵ °۷۶ طول غربیده واقع اولوب، ۹۰۷۵۸ اهالیسی واردر. بو شهر میلادك ۱۶۲۳ تاریخنده فلنکلیلر طرفندن (فورت اورازا) نامیله تأسیس اولنوب، ۱۶۶۴ ده انکلتره‌یه کچمشیدی. ابنیهٔ رسمیه‌سی بر صرده وبر میدانك قارشیسنده اولوب، غایت مصنع صورتده یاپلشدر. معارفه مخصوص ابنیه ومؤسساتی آمریقانك هر شهرندن زیاده اولوب، بر دارالفنونی، بر رصدخانه‌سی، بر طبیه مکتبی، متعدد مکاتب اعدادیه‌سی، کتبخانه‌لری، موزه‌خانه‌لری، تاریخ طبیعی وعلم الارض نمونه‌خانه‌لری واردر. شهر بر چوق دمیر یوللریله قناللرك محل التصاق وتقاطعنده واقع اولمغله، تجارتی پك ایلری اولوب، بیوك واپورلر دخی (هودسون) نهریله شهره قدر چیقارلر. باشلیجه صنایعی ماکینه‌جیلکه متعلق اولوب، انواع ماکینه‌لر ولقوموتیفلر فابریقه‌لری ودوکمخانه‌لری واردر. مرانغوزلغه متعلق معمولاتله پیانولری دخی مشهوردر. اطرافنده‌کی کویلرك دخی هر بری آیریجه بر قصبه حکمنده‌در. — ممالك مجتمعه‌ده بو اسمله بر قاچ کوچك قصبه وقضالر دخی واردر.

آلبانی (Albany) آوسترالیانك غرب جنوبیسنده کائن (وست آوسترالیا) یعنی «غربی آوسترالیا» قطعه‌سنده لیمانی غایت کوزل بر قصبه‌در، که قرال جورج قوینده و °۳۵ عرض شمالیده واقع اولوب، ابتدا او جهته‌کی مستملکاتك مرکزی اتخاذ اولنمشیکن، بعده مرکز (برت) شهرینه نقل اولنمغله، اهمیتدن دوشمش ایسه‌ده، موقعنك مساعده‌سی ولیماننك کوزللکی حسبیله، بر کون بیوك بر شهر اوله‌جغی شبهه‌سزدر. — بو اسمله آوسترالیانك شمال شرقی کوشه‌سی قارشیسنده دخی بر آطه وبو آطه‌ده بر لیمان واردر، که اخیراً بر طاقم انکلیزلر یرلشوب، بر کوچك قصبه حالنه قومشلردر.

آلبانی (Albany) آمریقای شمالینك (دومینیون) قطعه‌سنده، (هودسون) کورفزینك غرب طرفنده بر نهردر، که (وینیبغ) نام بیوك کولك شرق جهتنده اولان بر چوق کوللرك آیاقلری مثابه‌سنده اولان بر قاچ چایك اجتماعندن حاصل اوله‌رق، شمال شرقی‌یه طوغری جریانله (هودسون) کورفزینك منتهای جنوبنده اولان (جمس) قوینه دوکیلور. منصبنده اولان بر کوچك آطه‌نك اوزرنده ینه (آلبانی) اسمیله بر قلعه واردر. نهرك مجراسی ۶۰۰ کیلومتره اولوب، پك واسع اولمغله، آشاغی طرفی سیر سفاٸنه صالحدر.

آلبانی دوقه‌سی (Duc d'Albany) اسقوچیا قراللرینك ایکنجی اوغللرینه ویریلن بو عنوانله اك زیاده شهرت بولانلر شونلردر: اسقوچیا قرالی ایکنجی روبرتك ایکنجی اوغلی «کنیج» (روبرت استوآرت) که برادری اوچنجی روبرتك وفاتندن صکره میلادك ۱۴۰۶ تاریخنده نائب حکومت اولوب، ۱۴۲۰ ده وفات ایتمشدر. بونك نسلندن کلن آلبانی دوقه‌لری سلاله‌سی ۱۵۳۹ تاریخنده (هنری استوآرت) ك وفاتیله منقرض اولمشدر. — دیکر بر آلبانی دوقه‌لری سلاله‌سنك جد اعلاسی اسقوچیا قراللرندن ایکنجی (جاق) ك اوغلی (آلکساندر استوآرت) در، که برادری اوچنجی (جاق) طرفندن نفی اولنه‌رق، ۱۴۸۵ ده فرانسه‌ده اولمشدر. — بونك اوغلی (جون استوآرت) فرانسه قراللرندن ایکنجی لوییه انتساب ایده‌رك، برابرنده جنوه‌یه دخی کیتمش؛ وبعده ۱۵۱۶

ده اسقوچیایه دعوت اولنه‌رق، باش وکالته تعیین اولنمش ایسه‌ده، بو مسندی براقوب، فرانسه‌یه عودتله، برنجی فرانسوانك معیتنده ایتالیا محاربه‌سنه کیتمش؛ وعودتنده فرانسه‌ده یرلشوب، ١٥٣٦ ده وفات ایتمشدر.

آلبانی قونتسه‌سی { (Comtesse d'Albany) (استولبرغ) خاندانه منسوب بر قیز اولوب، ١٧٧٢ تاریخ میلادیسنده انکلتره قراللغی ادعاسنده بولنان استوآرته وارمش؛ و ١٧٨٠ ده بو پرنسدن مفارقت ایدوب، کندیسنه تعشق ایتمش اولان ایتالیا شاعر مشهوری (آلفیری) ایله عقد مناسبت ایتمش؛ وپرنسك وفاتندن صکره، شاعرله خفیاً ازدواج ایده‌رك، بونك دخی ١٨٠٣ ده وقوع بولان وفاتنده، رسام (فاور) ایله عقد الفت ایتمشیدی. ١٨٢٤ ده وفات ایتمشدر. حسن وذکاسیله شهرت بولمش بر قادیندر.

آلبانی قونتی { (Comte d'Albany) اسقوچیا قراللری نسلندن اولوب، انکلتره تختنه ادعای استحقاق ایدن (استوآرت) ك آلمش اولدیغی عنواندر. [« استوآرت » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلبانیا { (Albanie) زمان قدیمده یونان وروما جغرافیونی طرفندن ابتدا قافقاسیانك داغستان وشیروان طرفلرینه ویریلن اسمدر. بعده اك اول بطلیوس طرفندن آرناؤدلغه دخی بو اسم ویرلمشدر. اسقوچیانك اسم قدیمی دخی (آلبانی) یاخود (آلبانیا) اولدیغندن، بربرندن بو قدر اوزاق اولان بو اوچ مملکتك بویله براسم مشترکله تسمیه‌لری جغرافیون ومورخینی حیرتده براقغله، کیمی آرناؤدلرك واسقوچیالیلرك قافقاسیانك او جهتندن کلمش اولدقلرینه، وکیمی دخی بو اوچ مملکتك اوچی‌ده طاغلق اولمق مناسبتیله کلت لساننده « طاغ » دیمك اولان (آلب) کلمه‌سندن مأخوذ اوله‌رق آلبانیا تسمیه اولندقلرینه ذاهب اولمشدر. بز (آربانیا) و(آرناؤدلق) ماده‌لرنده آرناؤدلغه ویریلن (آلبانیا) اسمنك آرناؤدجه (آربانیا) کلمه‌سندن غلط اولدیغنی، وبونك « چفتجی » دیمك اولان (آربان) کلمه‌سندن مشتق اولوب، الیوم آرناؤدلر بیننده بو صورتله مستعمل اولدیغنی اثبات ایتدیکمز ایچون، بو اسمك آرناؤدلغه وضعی جهتنجه « طاغلق » معناسیله کلتجه‌دن مأخوذ اولدیغنی قبول ایده‌میز. کلت قومی ایسه آرناؤدلرك اجدادی اولان ایلیریانلرله بر اصلدن منشعب اولوب، لسانلری دخی بربرلرینه قریب اولدیغندن، احتمال که اونلر دخی « چفتجی » معناسیله بویله براسمله کندیلرینی وکندیلرینه نسبتله وطنلری اولان اسقوچیایی تسمیه ایتمشلردر. داغستان وشیروانك بو اسمله تسمیه‌سی ایسه اقوام آریه‌نك، آسیای وسطیدن آوروپایه کچرکن، اوراده بر خیلی مدت مکث ویا افرادلرندن بر طاقمی اورایه ترك ایتمش اولملرندن ایلری کلمش اولمق محتملدر. [« آرناؤدلق »، « داغستان » و « شیروان » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آلبای { (Albay) فلیپین آطه‌لرینك اك بیوك ومرکزلری اولان (لوسون) جزیره‌سنك جنوب طرفنده وساحلدن ٣ کیلومتره ایچریده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ١٣١١٥ اهالیسی وکوزل توتون وشرابی واردر. — ساحلده ینه (آلبای) اسمیله کوزل بر لیمان بولنیور، که شهرك اسکله‌سی دخی اوراده‌در. — آلبای ایالتی شمالاً (قامارینس) وسائر طرفلردن دکیزله محاط اولوب، ٣٤٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلبایده { (Albayda) « البیضا » اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك شرق طرفنده بلنسیه ایالتنده وبلنسیه شهرینك ٥٠ کیلومتره جنوب غربیسنده بر کوچك قصبه اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی، حبوبات، زیتون وشراب محصولاتی واسکی البیضا مارکیلرینه مخصوص برقدیم سرایی واردر. تموزده بیوك پازار قوریلور.

آلب تکین { آل سبکتکین سلطنتنك مؤسسی اولان سبکتکینك افندیسی اولوب، امرای اتراکدن وملوك سامانیه رجالندن ایدی. سعید منصور بن نوح سامانی طرفندن خراسان والیسی ایکن، ٣٦٥ تاریخنده وفات ایتمکله، بر روایته کوره اولادی قالمدیغندن، پادشاه مشار الیهك امریله یرینه کوله‌سی سبکتکین تعیین اولنه‌رق، آلب تکینك قیزینی دخی تزوج ایتمکله، بو ازدواجدن مشهور سلطان محمود سبکتکین طوغمشدر. دیکر بر روایته کوره، آلب تکینك وفاتنده اوغلی ابو اسحق ویا ابو حسن یرینه قائم او-

لوب، بعده غزنه محافظلغنه تعيين اولنمش؛ وبوكا سبكتكين خلف اولوب، سامانيلرك انقراضنده اعلان استقلالله، آل سبكتكين سلطنتني تأسيس ايتمشدر. هر حالده آلب تكين بو سلاله‌نك مبدأ فيض واقباليدر. تواريخ عربيه‌ده (البتكن) ياخود (التيكن) صورتنده مضبوطدر.

آلب تكين { آل بويه زماننده ظهور ايدن امراى اتراكدن اولوب، بغداد امارتنده بولنان عزالدوله بختيارك معيتنده اولديغى حالده، ينه امراى اتراكدن سبكتكين ايله برابر بر طاقم حركات سركشانه‌ده بولنه‌رق، خليفه طايع لامرالله ايله پدر مخلوعى مطيع لامرالله‌ى دخى برابر آلوب، واسطه كيدركن، اوراده بولنان بختيارله محاربه‌يه طوتيشوب، مغلوب اولمغله، شام طرفلرينه قاچشيدى. او اثناده مصرده حكومت سورمكده اولان فاطميون طرفندن شامده (ريان) اسمنده بر خادم والى بولنوب، اهالى ظلم وفتنه‌دن بيزار اولمغله، آلب تكيني شامى ضبط واداره ايتمكه دعوت ايدنجه، آلب تكين دخى ريانى اورادن اخراجله، خليفهٔ عباسى نامنه خطبه اوقوتمش، وقرامطه‌نك النده بولنان سوريه سواحلنك اكثر طرفلريني ضبط ايده‌رك، عادتا بر دولت تشكيل ايتمشدر. مصرده‌كى فاطميونه دخى مدارا ايتمكله، او صره‌ده معز لدين الله‌ك وفاتى اوزرينه تخته اوتورمش اولان عزيز كنديسنى مصره دعوت ايتمش ايسه‌ده، آلب تكين امنيت ايده‌ميه‌رك، امتناع ايتديكندن، عزيز بونك اوزرينه عسكر كوندرمش؛ وآلب تكين قرامطه ايله عقد وفاق ايده‌رك، مصردن جوهر اسمنده بر ذاتك قومانده‌سيله كلمش اولان مغربيلرى مغلوب وعسقلانده محاصره ايتمكله، جوهرك امان ديلسى اوزرينه، مصره عودت ايتمك اوزره، مساعده ايتمشدر. بونك اوزرينه عزيز كليتلى بر عسكرله بالذات شامه عزيمت ايدوب، وقوع بولان محاربه‌لرده آلب تكينك جسارتنى تقدير ايتمكله، صلحى تكليف ايتمش ايسه‌ده، آلب تكين رد ايله جواب ويرمش؛ ومحاربه‌نك دواميله، نهايت فاطميون غالب كلوب، آلب تكين اسير دوشمش. عزيز بوكا ينه فوق العاده حرمت ورعايت ايده‌رك، مصره كوتورمش؛ واوراده مقربينى صره‌سنه چكيرمش ايسه‌ده، وزيرى يعقوب بن كلسى بونى چكه‌ميه‌رك، ٣٦٤ تاريخنده تسميم ايتديرمشدر. عرب تاريخلرنده (الفتكين) صورتنده مضبوطدر.

آلبرت { برنجى — (Albert I) آوستريا دوقه‌سى وبعده آلمانيا ايمپراطورى اولوب، ١٢٤٨ تاريخ ميلاديسنده طوغمشدر. (هابسبورغ) خاندانه منسوب رودولفك اوغلى ايدى. ايمپراطورلق دعواسنده (آدولف دو ناسو) رقيبى اولمغله، ١٢٩٨ ده (كولهايم) محاربه‌سنده بونى قتل ايده‌رك، كنديني ايمپراطور طانيتديرمق ايچون پاپا سكزنجى (بونيفاس) ايله دخى خيلى اوغراشمشدر. كبر وظلميله تبعه‌سنك نفرتنى قزانوب، زماننده اسويچره واليسى بولنان (كسلير) ك ارتكاب ايتديكى مظالم اوزرينه، مشهور (كويوم تل) چيقوب، اسويچره‌يه استقلالى قزانديرمشدر. ميلادك ١٣٠٨ تاريخنده ميراثدن محروم براقلش اولديغى بريكننك رياستى تحتنده تشكل ايتمش اولان بر هيئت خفيه طرفندن، (روس) بوغازندن چكركن، قتل اولنمشدر.

آلبرت { ايكنجى — (Albert II) آوستريا دوقه‌سى اولوب، «حكيم» لقبيله مشهوردر. برنجى آلبرتك دردنجى اوغلى اولوب، ميلادك ١٣٣٠ تاريخنده، برادرى «كوزل» فردريقك وفاتى اوزرينه، تخته جلوس ايدوب، ايمپراطورلق عنوانى ادعاسنه قالقيشمامش؛ واسويچره‌يى استردادة چاليشمش ايسه‌ده، موفق اوله‌ميوب، ١٣٥٨ ده وفات ايتمشدر.

آلبرت { اوچنجى — (Albert III) آوستريا دوقه‌سى اولوب، ايكنجى آلبرتك اوغليدر. پدرينك وفاتنده تخته چيقوب، علوم وفنونى حمايه ايتمش؛ و ١٣٩٥ ده فوت اولمشدر.

آلبرت { دردنجى — (Albert IV) آوستريا دوقه‌سى واوچنجى آلبرتك اوغلى اولوب، تخته جلوسندن صكره، قدس زيارتنه كيتمش، وعودتنده زهد وتقوايه قويلوب، بر مناستره چكلمش؛ و ١٤٠٦ ده، ٢٧ ياشنده اولديغى حالده، وفات ايتمشدر. «زاهد» لقبيله مشهوردر.

آلبرت { بشنجى — (Albert V) آوستريا دوقه‌سى اولوب، ايكنجى آلبرت

نابه آلمانیا ایمپراطوری عنواننی دخی آلمشدر. در-
دنجی آلبرتك اوغلی اولوب، ابتدا آوستریا دوقه‌سی
صفتیله پدرینك ملکنه وارث اولمش؛ و ۱۴۲۲ ده
ایمپراطور (سجیسموند) ك قیزی (الیزابته) یی تزوج
ایتمکله، بربرینی متعاقب چهستان ومجارستان قرالی
ونهایت ۱۴۳۸ ده آلمانیا ایمپراطوری اولمشدر.
پاپانك نفوذینی تحدید ایدن (بال) مجلسی مقرراتنی
(ماینسه) ده جمع ایتدیکی برمجلس عمومی منتخبه تصدیق
ایتدیرمش؛ وهر طرفده اسایشی محافظه‌یه مقتدر
اولمش ایسه‌ده، مجارستانی ضبط ایتمش اولان سلطان
مراد ثانی حضرتلرینه قارشی سوق عسکره جسارت
ایدوب، دوچار اولدیغی انهزام ومغلوبیتی نتیجه‌سی
اولمق اوزره ۱۴۳۹ ده وفات ایتمشدر.

آلبرت { آلتنجی — (Albert VI) آوستریا باش دوقه‌لرندن (آرشیدوقلرندن) }
اولوب، ایمپراطور ایکنجی مکسیمیلیانك آلتنجی
اوغلیدر. ابتدا طریق روحانی‌یه کیروب، قار-
دینااللق رتبه‌سنه نائل اولمشیکن، بعده بو طریقی ترکله،
اسپانیا قرالی ایکنجی فلیپك قیزینی تزوج ایتمش؛
وقتیله پدری طرفندن بلچیقه وفلنك طرفلرینك وا-
لیلکنه تعیین اولنه‌رق، او صره‌ده کسب استقلال
ایتمش اولان فلنکی استردادہ چالیشمش ایسه‌ده،
موفق اوله‌میوب، یالکز بلچیقه طرفلرنده سلفنك
خلیله وقوعه کلمش اولان اویغونسزلقلره ختام ویره-
بیلمش؛ و ۱۶۲۱ ده وفات ایتمشدر.

آلبرت { آیی — (Albert l'ours) آلمانیانك (ساقسه) یه تابع اولان (براندبورغ) }
بکی اولوب، میلادك ۱۱۰۶ تاریخنده طوغمش،
و ۱۱۷۰ ده وفات ایتمشدر. ایمپراطور (قونراد) ه
ایتمش اولدیغی یاردیم وخدمته مقابل ابتدا (ساقسه)
دخی کندیسنه ویرلمش ایسه‌ده، بعده یالکز کندی
ملکنك قدیمنك (ساقسه) دن آیرلمسیله طوغریدن
طوغری‌یه ایمپراطوره تابع اولمسی امتیازینه نائل
اولمش؛ وملکنی اعمار ایله، واردات واهالیسنی تکثیر،
و (برلین) و (اودر) نهری اوزرنده‌کی (فرانقفورت)
شهرلری کبی بر چوق شهر دخی بنا ایتمشدر.

آلبرت { (Albert) (هوهنزولرن) خاندانه منسوب اولوب، ۱۴۷۱ دن ۱۴۸۴ }
تاریخنه قدر (براندبورغ) بکی بولنمش؛ و (پومرانیا) یه
قارشی برادری ایکنجی فردریق طرفندن باشلانمش
اولان محاربه‌یه دوامله، عاقبت بو مملکتی ضبط
ایتمش؛ وخاندانك بیومسنه سبب اولمشدر.

آلبرت { (Albert) آلمانیاده براندبورغ بکی اولوب، میلادك ۱۴۹۰ تاریخنده }
طوغمش، و ۱۵۶۸ ده وفات ایتمشدر. لهستان
قرالی (سجیسموند) ك تابعیتنی قبول ایتدیکیچون،
مکافاةً کندیسنه آشاغی پروسیه ترك اولنمش،
و «پروسیه دوقه‌سی» عنوانی ویرلمشیدی. کندیسی
پروتستانلغی قبول ایله، ۱۵۴۳ ده (قونیقسبرغ)
دار الفنوننی تأسیس ایتمشدر. پروسیه قراللغنك
مبدئی بونك پروسیه دوقه‌لغیدر.

آلبرت { مکلنبورغلی — (Albert de Mec-klembourg) ۱۳۶۳ تاریخ میلا- }
دیسنده اسوج قراللغنه انتخاب اولنمش ایسه‌ده،
مملکتك کبراسنی دلکیر ایتمش اولدیغندن، بونلر
دانیمارقه قرالیچه‌سی (مارکریته) دن استمداد ایله، بش
سنه قراللقدن صکره، اسقاط ایتمشلردر. سقوطدن
صکره مکلمبورغه عودتله، ۱۴۱۲ ده وفات ایتمشدر.

آلبرت { جنکاور — (Albert le belli-queux) آلمانیاده (براندبورغ) }
مارکیسی اولوب، میلادك ۱۵۲۲ تاریخنده طوغمش،
و ۱۵۵۸ ده وفات ایتمشدر. ابتدا فرانسه‌یه قارشی
(شارل کینت) ك خدمتنده بولنوب، بعده (شارل
کینت) ه قارشی فرانسه ایله برلشمش؛ وبو صورتله
بر قاچ دفعه طرف دکیشدیرمش اولمغله، عمومك
نفرتنی قزانوب، مقتولاً وفات ایتمشدر.

آلبرت { سنت — (St. Albert) حسن اخلاقله متصف اولوب، اون }
ایکنجی عصر میلادی اواخرنده (لیژ) شهری پسقپو-
سلغنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، ایمپراطور آلتنجی هنری
بشقه‌سنك تعیینی التماس ایتمش اولدیغندن، بونك
علیهنده بولنمغله، فرار ایدوب، (ریمس) باش پسقپوسنه
التجا ایتدیکی حالده، ایمپراطور طرفندن ۱۱۹۵ ده
قتل ایتدیرلمشدر. تشرین ثانی افرنجینك ۲۱ نده
یورطیسی اجرا اولنور. — اون اوچنجی عصر
میلادیده دخی بو اسمله بر روحانی بولنوب، سچلیاده
بر چوق یهودیلری خرستیان ایتمش اولدیغندن،
قتولیکلر اغستوس افرنجینك ۸ نده یورطیسنی اجرا
ایدرلر.

آلبرت { براندبورغلی — (Albert de Brandebourg) براندبورغ بکی (ژان) ك اوغلی اولوب، قاردينالليق رتبهٔ روحانيه‌سنى حائز اولمغله، ۱۵۱۳ تاريخنده (مكدبورغ) باش پسقپوسلغنه و (ماينسه) بكلكنه تعيين اولنمش؛ وجزويتلرى حسن قبولله، دائره‌سنده نشر مذهب ايدن (لوتر) ه قارشى طورمغه چاليشمش ايسه‌ده، بونك طرفدارلرينك تكثرينى كورنجه، پروتستانلق آيينـنى دخى سربست براقمغه مجبور اولمشيدى. فرانقفورت دار الفنوننك مؤسسيدر.

آلبرت { اكسلى — (Albert d'Aix) اون ايكنجى عصر ميلاديده ياشامش بر پاپاس اولوب، ايلك اهل صليب سفرينك تاريخنى يازمشدر.

آلبرت { بيوك — (Albert le Grand) ميلادك ۱۱۹۳ ويا ۱۲۰۵ تاريخنده آلمانيانك (لاوينكن) شهرنده طوغوب، ايتاليانك (پادووه) شهرنده تحصيل ايده‌رك، عربيدن لاتين لسانه ترجمه ايدلمش اولان علماى اسلامك آثارينى تتبع ايتمشيدى. ابتدا پارسده وبعده قولونيه‌ده فلسفه وعقايد درسلرينى ويرمش، وبر آره‌لق پسقپوس اولمشيديسه‌ده، متعاقباً استعفا، وقولونيه‌ده اختيار انزوا ايله، تدريس وتأليفه حصر اوقات ايتمشيدى. اوروپاده اك اول احياى علومه چاليشانلردن اولوب، علماى اسلامه تقليداً آرسطونك آثارينى شرح وايضاح يولنده بعض اثرلر يازمشدر. آثارى ۲۱ جلد اوزرينه طبع اولنمشدر. ۱۲۸۰ تاريخ ميلاديسنده قولونيه‌ده وفات ايدوب، قتوليكلر تشرين ثانينك ۱۵ نده يورطيسنى اجرا ايدرلر.

آلبرت { پرنس — (Prince Albert) (ساقسه قوبورغ) دوقه‌سى (آرنست)ك اوغلى اولوب، ميلادك ۱۸۱۹ تاريخنده طوغمش، و۱۸۶۱ده وفات ايتمشدر. آلمانياده تحصيل ايدوب، كسب كمالات ايتدكدن صكره، ۱۸۴۰ تاريخنده انكلتره قرالچه‌سى ويقتوريا ايله عقد ازدواج ايده‌رك، مشار اليهادن ۸ اولادى اولمشدر. انكليز مليتنى قبول ايله مشيرلك رتبه‌سنه و «مشاور خاص» عنوانيله مظهر اولمش؛ وامور سياسيه‌يه اصلا قاريشميوب، مجرد علوم ومعارف وصنايع نفيسه‌يى حمايه ايتمكله وحسن سيرت واخلاق حميده‌سيله انكليزلرك محبتنى قزانمشيدى.

آلبرت { (Albert) فرانسه‌نك (سومه) ايالتنده ناحيه مركزى بر قصبه‌در، كه (آنقره) نهرى كنارنده واقع اولوب، ۴۲۶۰ اهاليسى واردر. اسكى اسمى (آنقره) در.

آلبرت { (Albert) انكلتره مستملكاتندن برى آمريقانك (دومينيون) قطعه‌سنده، وديكرى آفريقانك اميد بورنى خطه‌سنده ايكى قضادر.

آلبرت { ياخود لابرت (Albret, Labrit) فرانسه‌نك جنوبنده (غاسقونيا) قطعه‌سنده بر كوچك ناحيه‌در، كه دره بكلكلرى زماننده قونتلق ودوقه‌لق بولنمشدر. قوملق واورمانلق بر ير اولوب، طاوشانلرى چوق اولديغندن، اصل اسمى «طاوشانلق» معناسيله (لبرت) در.

آلبرت { خاندانى (Maison d'Albret) فرانسه‌نك اك بيوك دره بكلرندن بر خانداندر، كه افرادندن بر قاچى فرانسه خاندان حكمداريسيله صهريت ايتمش، وبيوك مسندلره واصل اولمشلردر. بو خاندانك مؤسسى (آمانژوسير آلبرت) اولوب، افرادندن (شارل) فرانسه‌نك سردارى اولوب، ۱۴۱۵ تاريخ ميلاديسنده واقع (آزينقور) محاربه‌سنده منهزم ومقتول اولمشدر؛ (ژان) (ناواره) حكومتنك وارثه‌سنى تزوج ايتمكله، اورانك قرالى اولمشدر؛ بونك اوغلى هنرى وحفيده‌سى (ژانه) دخى ناواره‌ده حكومت سوروب، بوقادين بيوك (هنرى)نك والده‌سيدر؛ (سزار فبوس) فرانسه‌ده مشير اولمش، ووفاتنده يالكز بر قيز براقمغله، ۱۶۷۶ده بو خاندان منقرض اولمشدر.

آلبرت ريور { (Albert-River) يعنى «آلبرت نهرى». آوستراليانك شمالنده بر نهر اولوب، (قارپنتاره) كورفزينك اك درين محلنه، و ۱۷° ۵۰′ عرض جنوبى ايله ۱۳۷° ۴۰′ طول شرقيده منصب اولور.

آلبرتس { (Alberts) فلمنكك اون سكزنجى عصر ميلادى رسام‌لرندن اولوب، آدم رسمى تصويرنده مهارتى واردر.

آلبرت نیانزه { (Albert-Nyanza) آفريقاى وسطيده نيلك منبعلرنده بيوك

بر كولدر، كه نيلك باشلىجه قولى اولان (بحر ابيض) بو كولدن چيقار. بونك ۲۰۰ كيلومتره جنوب شرقيسنده بولنان (ويقتوريا نيانزه) كولنك صويى دخى آياغى مثابه‌سنده اولان (كارى) اسمنده بر نهر واسطه‌سيله بو كوله دوكيلور. اصل محلنجه اسمى (موونه نزيكه M'vouta Nzighé) اولوب، اك اول بو كولك وجودينى خبر آلان انكليز سياح (اسپك) قرانيچه‌نك زوجى اسميله (آلبرت نيانزه) تسميه ايتمشدر. آنجق بو سياح كولى كورمكه موفق اوله‌ميوب، مسموعات اوزره تعريف ايتمش؛ و ۱۸ آى صكره ۱۸٦٤ تاريخ ميلاديسنده سياح (ساموئل باكر) كورمكه موفق اولمشدر. لكن بو ده يالكز ساحل غربيسنك ۱° ۱٤′ ايله ۲° ۱٦′ عرض شمالى آره‌سنده‌كى قسمنى كزوب، سائر طرفلرينى كوره‌مه‌مش، ويالكز كنارلرينك قيالق وغايت درين اولديغنى تحقيق ايتمشدر.

آلبرتويل (Albertville) فرانسه‌نك (ساووآ) ايالتنده قضا مركزى بر قصبه‌در، كه (آرلى) نهرى اوزرنده وبو نهرك (ايزرى) نهريله اولان نقطهٔ تلاقيسى قربنده واقع اولوب، ٤٤۰۰ اهاليسى، مربيه يتيشديرمكه مخصوص مكتبى، زراعت اوطه‌سى، كومشلى قورشون ودمير معدنلريله مرمر اوجاقلرى واردر. — قضاسنك مساحهٔ سطحيه‌سى ٦۷٦ مربع كيلومتره اولوب، ٤ ناحيه و٤۲ دائرهٔ بلديه‌يه منقسم، و ۳۵۸٤۰ اهاليى جامعدر.

آلبرتى (Alberti) فلورانسه‌نك اك اسكى خاندانلرندن برخاندادر، كه اصنافدن يتيشمش اولمغله، برچوق وقت (مديجيس) و(آلبيجى) خاندانلريله رقابت ومخاصمه‌ده بولنمش؛ ومساوات وجمهوريت مفرطه طرفدارلغيله شهرت بولمشدر. بو خاندانه منسوب (بندتو آلبرتى) ۱۳۷۸ تاريخنده (آلبيجى) خاندانى موقع اقتداردن دوشورمكه موفق اولوب، ۱۳۸۱ ه قدر او موقعده بولنمش ايسه‌ده، تاريخ مذكورده (آلبيجى) خاندانى طرفندن موقع اقتداردن اسقاط، ونفى اولنه‌رق، منفاده وفات ايتمشدر. ۱٤۳۵ تاريخنده موقع اقتدارده بولنان (مديجيس) خاندانى آلبرتى خاندانى نفيدن تخليصله. فلورانسه‌يه جلب ايتمشدر.

آلبرتى لئون باپتيست — (Léon-Baptiste Alberti) آنفاً ذكر اولنان آلبرتى خاندانه منسوب فلورانسه‌لى مشهور بر معمار اولوب، ۱۳۹۸ ده طوغمش، و ۱٤۸٤ ده وفات ايتمشدر. رسم ونقرده فوق العاده مهارتى اولديغى كبى، فنون وادبياتده دخى بينظير ايدى. فلورانسه وروماى وايتاليانك سائر بر قاچ شهرينى آثار معماريه ونقريه‌سيله تزيين ايتمش اولديغى كبى، فن معمارى ورسم ونقره متعلق غايت مقبول ومفصل بر قاچ اثر دخى يازمشدر.

آلبرتى سالومون — (Salomon Alberti) علم تشريح مشاهير علماسندن اولوب، ميلادك ۱۵٤۰ تاريخنده طوغمش و ۱٦۰۰ ده وفات ايتمشدر.

آلبرتى لئاندر — (Léandre Alberti) ۱٤۷۹ تاريخنده طوغوب ۱۵۵۲ ده وفات ايتمش بر راهبدر، كه (بولونيا) نك بر مكمل تاريخيله ايتاليانك احوال جغرافيه‌سنى مبين بر كتاب ومنسوب بولنديغى رهبان طريقتنك تاريخنى يازمشدر.

آلبرتى غاريج — (Garrits Alberti) فلنكك مشهور رساملرندن اولوب، ۱۷۵۵ ده وفات ايتمشدر.

آلبرتى دى ويلانووه (Alberti di Villanova) ايتاليا علماسندن اولوب، ۱۷۳۷ ده (نيسه) ده طوغمش، و۱۸۰۱ ده وفات ايتمشدر. ايتاليانجه بر مكمل ومفصل لغت كتابنى وايتاليانجه‌دن فرانسزجه‌يه وفرانسزجه‌دن ايتاليانجه‌يه دخى بر لغت كتابى يازمشدر.

آلبرتينلى (Albertinelli) ايتاليانك فلورانسه مكتبنه منسوب مشهور رساملردن اولوب، ۱٤٦۷ ده طوغمش، و۱۵۱۲ ده وفات ايتمشدر. (فرا بارتولمئو) نك شاكردى اولوب، بعض آثارى آوروپا موزه‌خانه وسرايلرينى تزيين ايتمكده‌در.

آلبرتينى (Albertini) ايتاليانك اطباى مشهوره‌سندن اولوب، ۱٦٦۲ ده طوغمش، و۱۷۳۸ ده وفات ايتمشدر. طبه متعلق اولان تأليفاتى جمع اولنه‌رق، برلينده طبع ونشر اولنمشدر.

آلبردا { (Albreda) آمریقای شمالینك (دو- مینیون) قطعه‌سنده طاغ اوستنده بر کول اولوب، بونك آیاغی حکمنده اوله‌رق ینه بو اسمله مسمی بر نهر پك قیصه اولدیغی حالده، طاغلرده قارلرك اریمه‌سندن طولایی، چوق صو ایندیروب، (تومپسون) نهرینه دوکیلور.

آلبردا { (Albreda) آفریقای غربی ساحلنده غامبیا مملکتنده آوروپالیلره مخصوص کوچك بر محلدر، که فرانسه طرفندن تأسیس اولنوب، مؤخراً انکلتره‌یه ترك اولنمشدر.

آلبرس { (Alberes) فرانسه ایله اسپانیا آره‌سنده‌کی (پیرنه) سلسلهٔ جبالنك شرق جهتنده‌کی قسمنه ویریلن اسمدر. بو قسمك اك یوکسك محلی (نولوس) ذروه‌سی اولوب، ١٢٥٧ متره ارتفاعی واردر.

آلبرشه { یاخود آلبرکه (Alberche) «البرکه» اسم عربیسندن غلط اولمسی ملحوظدر. اسپانیانك وسطلرنده بر نهردر، که اسکی قشتاله‌نك (پیدرا هیتا) طاغندن نبعانله، (غردوس) طاغنك اتکلرنجه غربدن شرقه آقوب، بعده بردن بره استقامتنی تبدیله، جنوب غربی‌یه طوغری دونه‌رك، یکی قشتاله‌یه کیرر، و ١٧٥ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، صاغدن (تاج) ایرماغنه دوکیلور.

آلبرقه { (Alberca) «البرکه» اسم عربیسندن غلط اوله‌رق، بو اسمله اسپانیاده بر قاچ بیوك قریه بولنیور.

آلبرنی { (Alberni) آمریقای شمالیده (دو- مینیون) قطعه‌سنك منتهای غرب جنوبیسنده و بحر محیط کبیرده بولنان (وانقوور) آطه‌سیله ساحل آره‌سنده بر بوغاز وبو بوغازك شمالی مدخلنده براسکله‌در. آلبرنی بوغازی پك درین وهر روزکاردن محافظه‌لی اولوب، سفائن حقنده پك امین اولدیغی کبی، اطرافی دخی اورمانلق تپه‌لرله وقارلی طاغلرله محاط اولوب، کوزل بر منظره‌سی واردر. آلبرنی اسکله‌سی ایسه شمدیلك پك کوچك واهمیتسز برقصبه ایسه‌ده، موقعنك استعدادی حسبیله، بر کون اورانك اك مهم شهرلرندن اوله‌جغی مأمولدر.

آلبروبلو { (Alberobello) ایتالیانك (باری) ایالتنده برقصبه اولوب، ٤٤٠٠ اهالیسی واردر.

آلبرونه { (Alberona) ایتالیانك (قاپیتاناته) ایالتنده، (فوجه) قضاسنده وفوجه شهرینك ٣٤ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ٣٤٠٠ اهالیسی واردر.

آلبرونی { (Alberoni) ایتالیالی بر قاردینال اولوب، ١٦٦٤ ده طوغمش، و١٧٥٢ ده ٨٢ یاشنده وفات ایتمشدر. ایتالیا محاربه‌سی اثناسنده (وندوم) دوقه‌سنك محبتنی قزانوب، معیتنده فرانسه واسپانیایه کیتمش؛ واسپانیا قرالی بشنجی فلیپه دخی انتسابله، پارمه دوقه‌سی طرفندن مادرید سفیری اولنجه، مذکور دوقه‌نك حفیده‌سی (الیزابته) یی بشنجی فلیپه تزویجله، اسپانیاده بیوك بر نفوذ قزانمش، وکندیسنه‌ده پك چوق ایلك ایتمش اولان پرنسس (اورسین)ی تبعیده موفق اولمشیدی. یکی قرالیجه کندیسنی اسپانیانك باش وکالتنه قدر چیقارمغله، آلبرونی اسپانیا حقنده بر طاقم بیوك تشبثاته کیریشوب، بشنجی فلیپی فرانسه تختنه اوتورتمق ایستمش ایسه‌ده، فرانسه‌ده نائب حکومت بولنان (اورلیان) دوقه‌سی انکلتره وآوستریا ایله بالاتفاق، اسپانیایه اعلان حرب ایتمش، وغالبیته نائل اولمغله، قاردینال آلبرونینك اسپانیادن طردی شرطیله صلحی قبول ایتمشدر. آلبرونی اسپانیادن چیقارلدقدن صکره، برمدت شهردن شهره کزوب، بعده رومایه کیتدیکنده، پاپا طرفندن تحت محاکمه‌یه آلنه‌رق، درت سنه برمناستره حبس اولنمش ایسه‌ده، ١٧٢٣ ده قاردینالق کندیسنه اعاده اولنه‌رق، وفاتنه قدر روماده پاپالق ایشلرنده اجرای نفوذ ایتمشدر.

آلبریك { برنجی — (Alberic I) لومباردیا دره‌بکلرندن اولوب، ایتالیا قرالی برنجی (برنجر) طرفندن (قامرینو) مارکیسی، وبعده (اسپولته) دوقه‌سی اولمش؛ و٩٠٦ تاریخنده (سنت آنجلو) قلعه‌سنه متصرفه وروما‌یه حاکمه بولنان (ماروزیه) یی تزوج ایتمکله، ایتالیانك وسطینك بر بیوك قسمنی اله کچیرمشیدی. او صره‌ده ایتالیایه تجاوز ایتمش اولان عرب غزاة اسلامنه مقاومت ایده‌بلمش ایسه‌ده، پاپا اونجی (ژان)، قارشی مجارلری جلبه مجبور اولمش؛ ومجارلرك عودتندن صکره، ٩٢٥ تاریخ میلادیسنده رومالیلر طرفندن قتل اولنمشدر.

آلبریك { ایکنجی — (Alberic II) برنجی آلبریکك اوغلی اولوب، رومانك

باش باروني عنواني آلمشيكن، ٩٣٢ تاريخ ميلاديسنده والده‌سنك اوچنجی قوجه‌سی اولان ایتالیا قرالی پرووسنلی (هوغ)ی طرفدن، رومانك حاكم مستقلی قالەرق، (قونسلوس) عنوانیله ٢٣ سنه حكم سورمشدر. او وقت پاپا بولنان اون برنجی (ژان) كندیسنك برادری اولدیغی كبی، اوغلی (اوقتاویان آلبریك) دخی اون ایكنجی (ژان) اسمیله عمیجه‌سنه خلف اولمشدر.

آلبریك (Alberic) اون اوچنجی عصر میلادی رهبانندن اولوب، ابتدای خلقتدن ١٢٤١ تاریخ میلادیسنه دك بر تاریخ عمومی یازمشدر.

آلبریك (Alberic یاخود Alberique) اسپانیانك (بلنسیه) ایالتنده وبلنسیه شهرینك ٤٥ كیلومتره جنوب غربیسنده قضا مركزی بربیوك قریه اولوب، غایت كوزل ومنبت برموقعده ایسه‌ده، اطرافنده‌كی بطاقلقلر حسبیله، هواسی آغیردر. ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. اسمی كوچك كول معناسنه اولەرق «البریك» اسم عربیسندن غلط اولسه كركدر.

آب صوفی صحیحی (آب صافی) در. [«آب صافی» ماده‌سنه مراجعت.]

آلب كندی ارضروم ولایتنك ارزنجان سنجاغنده رفاهیه قضاسنه ملحق بر ناحیه‌در.

آلبمارله (Albemarle) ممالك مجتمعه‌نك (ویرجنیا) جمهوریتنده بر قضا اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٠١٦ مربع كیلومتره‌در. اهالیسی ١٨٧٠ ده ٢٧٥٤٠ كشی ایدی. ممالك مذكوره‌نك (قارولینه) جمهوریتنده دخی بو اسمله بر خلیج بولنیور، كه ١١٠ كیلومتره طولنده قریه كیرمش اولوب، انی ٢٠ كیلومتره قدردر. بو خلیجه بر قاچ نهر دوكیلوب، بحر محیط آطلاسی ایله اولان محل اختلاطی دخی قومطلق برسدله مسدوداولدیغندن، صویی همان طاتلیدر، وكیلرك كیروب چیقمسی پك مخاطره‌لیدر.

آلبمارله (Albemarle) (غالاپاغوس) آطه‌لرینك اك بیوكیدر. [«غالاپاغوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلبنغا (Albenga) ایتالیانك جنوه ایالتنده وجنوه شهرینك ٨٥ كیلومتره جنوب غربیسنده (چننه) نهرینك آغزنده واقع بر كوچك قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی ورومالیلر زماننده قالمه بعض آثار عتیقه‌سی واردر.

آلبوآن (Alboin) لومباردلرك حكمداری اولوب، میلادك ٥٦١ تاریخندن ٥٧٣ تاریخنه‌دك حكم سورمشدر. ابتدا آوستریانك (نوریق) و(پانونیا) دنیلن مملكتلرینه متصرف ایكن، بعده آلب طاغلرینی تجاوزله، ایتالیانك شمال قسمنی بلا محاربه ضبط، و(پاویا) شهرینی پایتخت اتخاذ ایتمشیدی. زوجه‌سی اولان (روسموندە) بونك اولجه مغلوب وقتل ایتمش اولدیغی (جپید)لر حكمداری (قونیموند)ك قیزی اولمغله، آلبوآن سرخوشلق اثناسنده بونی پدرینك قفاكمیكیله شراب ایچمكه اجبار ایتدیكندن، زوجه‌سی كندیسنی قتل ایتدیرمشدر.

آلبوخ (Aalbuch) آلمانیانك (وورتمبرغ)ك (سوآب) خطه‌سنده (آلب) ویا (جورا) سلسله‌سی شعباتندن بر طاغك اسمیدر، كه اك مرتفع ذروه‌سی ٢٠٠٠ قدم ارتفاعنده‌در.

آلبوران یاخود البوران (Alboran) اسپانیانك جنوبنده (المریه)نك ١٠٥ كیلومتره جنوب غربیسنده وسبته بوغازی مدخلنك ١٦٦ كیلومتره شرقنده بر كوچك آطه اولوب، تقریباً ٤ كیلومتره اوزون و ١ ½ كیلومتره كنیشدر. دوز، آلچق وغیر مسكوندر.

آلبورغ (Aalborg) دانیمارقه‌نك یوتلاند قطعه‌سنده، بو قطعه‌نك منتهای شمالنده اولان بر ایالتك مركزی بر شهردر، كه ٥٧° ٢′ ٤٦″ عرض شمالی ایله ٧° ٣٥′ ١٦″ طول شرقیده واقعدر. شهرك ١١٧٢١ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر. ایالتی (آلبورغ)، (هیورینغ) و(تیستد) قضالرندن مركبدر.

آلبورنوس (Albornos) اون دردنجی عصر میلادیده تولده باش پسقپوسی اولوب، قشتاله قرالی اون برنجی آلفونسك نظر توجه ومحبتنی قزانمش ایكن، بونك خلفی طرفندن طرد اولنەرق، پاپا آلتنجی قلمانه التجا ایتمش، وبونك طرفندن قاردینال اولمشیدی. او وقت پاپا رومادن اخراج اولنوب، (آوینیون)ده بولندیغندن، بونك خلفی اولان آلتنجی (اینوسان) طرفندن رومایی استرداده مأمور اولوب، بومشكل مأموریتده موفق

اولمش، وبونك خلفی بشنجی (اوربان) ی رومایه اعا-
ده ایتمشیدی.

آلبوفرا (Albufera) «البحیره» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك شرق طرفنده (بلنسیه) ایالتنده بربیوك كول اولوب، منتهای شمالیسی بلنسیه شهرینك ١٦ كیلومتره جنوبنده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان بویی ٢٠ كیلومتره اولوب، دكیزدن قوملق بر سدله مسدود بر طار بوغازله آیرلمشدر. درینلكی پك آز اولوب، بالیقلری وصو قوشلری پك چوقدر. وقتیله چوق دها بیوك اولوب، برخیلی اراضیسی قورومش وپك منبت پرنج تارلەلری حكمنه كچمشدر. كولك جوارلرنده هوا غایت آغیر وصیتمەلیدر. — عربیده دكیزجك دیمك اولمغله، اسپانیانك سائر طرفلرنده دخی بو اسمله بر چوق كوللر واردر، كه بعضیسنك اسملرینی تلفظ اصلیٔ عربیه دخی قریب اولەرق، «آلبوهرا» صورتنده تلفظ ایدرلر.

آلبوفیرا (Albufeira) «البحیره» اسم عربیسندن غلطدر. پورتكیزك آلغارو (یعنی «الغرب») ایالتنده، بحر محیط آطلاسی ساحلنده و(فارو) شهرینك ٣٥ كیلومتره شمال غربیسنده ناحیه مركزی برقصبه اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلبوقاسیس (Albucasis) اندلس مشاهیر اطبای اسلامیەسندن (ابو القاسم بن عباس زهراوی) یه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر، كه «ابو القاسم» دن غلطدر. [«ابو القاسم» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آلبوكرق (Albuquerque) بو اسمك عربیدن غلط اولدیغی ظاهر ایسه ده اصلنه موفق اولنەمامشدر. پورتكیزك اك مشهور قپودانلرندن اولوب، اسكی پورتكیز حكمدارلرندن متسلسل بر خاندانه منسوب اولەرق، میلادك ١٤٥٣ تاریخنده (لیسبونه) قربنده طوغمشدر. ابتدا ١٥٠٣ ده زنكبار آطەسنی كشف، ١٥٠٧ ده جزیرة العربك (مسكت) شهرینی و١٥٠٨ ده هرمز بوغازینی ضبط ایتمكله، ١٥٠٩ ده اوطرفلرده كی پورتكیز مستملكاتنك خدیوی اولوب، ملیبار ساحلنده (غوآ) یاخود (كوا) شهرینی ضبط ومركز اتخاذیله، بتون ملیباری، سرندیب آطەسنی وملاقه شبه جزیرەسنی ضبط ایتمشدر. شرق وغربده بیوك بر شهرت بولمش، و١٥١٥ ده هندستانك مذكور (غوآ) شهرنده وفات ایتمشدر. اوغلی (بلز آلفونس آلبوكرق) پدرینك ترجمهٔ حالنی یازمشدر. — بو خاندانه منسوب ینه (آلبوكرق) اسمیله دها بر قاچ آدم ظهور ایتمشدر، كه اك مشهورلری: میلادك ١٣٥٠ تاریخنده قشتاله قرالی «غدار» (پدرو) نك وزیری ایكن، نظردن دوشمكله عصیان ایتمش اولان (جوان آلفونس آلبوكرق) ایله فلنكلیلره قارشی برازیلیایی محافظەیه كوندرلمش وعودتنده ١٦٢٨ تاریخنده پورتكیزده ظهور ایدن اختلالك باشلیجه فاعللرندن بولنمش اولان (ماتیاس آلبوكرق) در.

آلبوكرق (Albuquerque) اسپانیانك غرب طرفنده پورتكیز حدودی قربنده و(بادایوز) ایالتنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی وخراب بر سوری واردر. — بو اسمله ممالك مجتمعەنك «یكی مكسیقه» جمهوریتنده وقتیله خیلی اهمیتلی بولنمش اولان بر كوچك قصبه بولندیغی كبی، برازیلیانك (میرانده) ایالتنده دخی بر كوچك قصبه واردر. — (آنتیل) جزایرینك غرب طرفنده وآمریقای وسطینك (نیقاراغوآ) مملكتی ساحل شرقیسنه قریب دخی بو اسمله بر طاقم كوچك آطەلر بولنیور.

آلبوله (Albula) آلپ سلسلهٔ جبالنه مربوط بر طاغدر، كه اسویچرەنك (غریزون) ناحیەسنده واقع اولوب، ٣٤١٥ متره ارتفاعی واردر. — بو طاغك قربنده (آلبوله) بوغازی اسمیله ٢٣١٣ متره ارتفاعنده بر بوغاز واردر، كه اسكی رومالیلر زماننده بر بیوك جادەنك ممری بولنمش اولدیغی كبی، شمدی دخی آرابه كچەبیلەجك مكمل بر شوسەسی واردر. — (آلبوله) نهری اسمیله بر نهر دخی واردر، كه بو طاغدن نبعان ایدەرك، بر قاچ دره دخی اخذ ایتدكدن صكره، (رین) ایرماغنه دوكیلور. — (آلبوله) قضاسی ٢٦ دائرهٔ بلدیەدن مركب اولوب، ٦٤٦٠ اهالیسی واردر.

آلبومازار (Albumazar) مشاهیر علمای اسلامدن علم هیئتده ید طولی صاحبی اولان (ابو معشر) ه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«ابو معشر» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آلبونی { (Alboni) بولونیانك ١٨ نجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، فلنك رساملرینك اصولنه پیرو اولمشدر.

آلبوهرا { یاخود البحیره (Albuhera) [« آلبوفرا » مادەسنه مراجعت.]

آلبی { (Albi) یاخود (Alby) فرانسەنك (تارن) ایالتنك مركزی اولان بر شهردر، كه (تارن) نهرینك ساحل یسارنده وكوزل براوودەده، پاریسك ٧٧٩ كیلومترە جنوبنده واقع اولوب، ١٧٤٧٠ اهالیسی، مكمل مكتبلری، ١٤٠٠٠ جلدی حاوی كتبخانەسی، موزەخانەسی، تجارت، زراعت وصنایع جمعیتلری، دوكومخانەلری، ایپلیكخانەلری، بز وسائر انواع منسوجات واسپارماچت فابرقەلری وحبوبات، شراب، زیتین وسائره تجارتی واردر. شهر طرز قدیم اوزرە اولوب، حزن‌انكیز بر منظرەسی وآنجق كوزل بر تفرجگاهی ومصنع كلیسالری واردر. اسكی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (آلبیغا)در. هجرت نبویەنك ١١٢ تاریخنده اندلسك فاتحلری اولان غزاة مسلمینك الینه چكوب، بعده (آلبیژوآ) قونتلغنك مركزی اولمشیدی.

آلبیچی { (Albizzi) فلورانسەنك پك نفوذلی بر خاندانی اولوب، اوندردنجی واون بشنجی عصر میلادیده زادكان طرفنی التزام ایتمش، ومدیچیس وآلبرتی خاندانلریله مخاصمەده بولنمشدر. بو خاندانك مؤسسی اولان (پیرآلبیچی) ١٣٧٢دن ١٣٧٨ە قدر ادارۀ حكومته قاریشمش، ورقیبلرینی پسبتون مغلوب ایتمك اوزرە ایكن، اونلر طرفندن قتل اولنمشدر. — بونك یكنی (توماسو آلبیچی) خاندانی رأس ادارەیه اعادە ایله، عمیجەسنك انتقامنی آلمش، و١٣٨٢ دن ١٤١٧ تاریخنه قدر ادارۀ حكومت ایتمشدر. — بونك اوغلی (رنالدو آلبیچی) ١٤٢٩ دە رأس حكومتە چكوب، فلورانسە حكومتنی بر طاقم تشبثات غیر معقولەیه سوق ایتدیكیچون، ١٤٣٤ دە مدیچیس خاندانك رأس حكومتە عودتیله، نفی اولنمش، وخاندانك غروب اقبالنه سبب اولمشدر.

آلبیچی { (B. Albizzi) اون دردنجی عصر میلادی اواخرنده یاشامش بر راهبدر، كه منسوب بولندیغی طریقت رئیسی حضرت عیسی ایله مقایسه ایدر بركتاب یازمش اولدیغیچون، بین النصارا بیوك قیل وقاله سبب اولمش، وپروتستانلغك موجدی اولان (لوتر) ك دخی تعریضاتنه اوغرامشیدی.

آلبیژوآ { (Albigeois) فرانسەنك (تارن) ایالتیله او جوارده دها بعض حوالی‌یی حاوی اولمق اوزرە اسكی بر ایالتدر، كه (لانكدوق) خطەسندن معدود اولدیغی حالدە، اوتەدن بری كندی قونتلریله ادارە اولنه كلمش، وهجرت نبویەنك ١١٢ تاریخندن ١١٤ تاریخنەدك ایكی سنه اندلس حكومت اسلامیەسنك ید تصرفنده بولندقدن صكرە، فرانسه قراللغی طرفندن استرداد اولنەرق، مؤخراً ینه بر قونتلق اولمش، ونهایت درە بكلكلرینك لغوندە، قسم اعظمی (تارن) اسمیله بر ایالت اتخاذ اولنەرق، مركز قدیمی اولان (آلبی) شهری دخی مركز ایالت اولمشدر. بو ایالتك اكثر اهالیسی پروتستانلغی قبول ایتمش اولدقلرندن، مدت مدیدە محاربات شدیدۀ مذهبیه میدانی اولوب، پك وحشیانه ومتعصبانه دوكلمش قانلرله لكەدار اولمشدر.

آلبیس { (Albis) اسویچرەنك (زوریخ) ناحیەسنده بر طاغدر، كه زوریخ كولیله متوازیاً و (سیهل) نهرینك ساحل یساری بوینجه شماله طوغری اوزانوب، طولی ½ ٢٠ كیلومترە، واك یوكسك ذروەسی اولان (هوتلیبرغ) تپەسنك ارتفاعی ٨٧٣ مترەدر.

آلبینوس { قلودیوس سپتیمیوس — (Clodius Septimius Albinus) (مارق اورل) و (قومود) زمانلرنده روما سردارلرندن اولوب، میلادك ١٩٣ تاریخنده (برتیناقس) ك وقوع قتلنده (برتانیا) دە بولنان عسكرك قوماندانی بولنغله، بر طرفدن رومادە (سپتیم سور) ایمپراطور اولدیغی حالدە، برطرفدن‌دە كندیسی برتانیادە ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش؛ و (سپتیم سور) ابتدا بوكا مدارا كوسترەرك، ممالكی مقاسمه ایتمش ایسەدە، بعدە كندیسنه اعلان حرب ایله، مغلوب واسیر ایدوب، ١٩٧ دە قتل ایتمشدر.

آلبینوس { (Albinus) اون سكزنجی عصر میلادیدە آلمانیادە بر قاچ مشهور طبیب یتیشدیرمش بر عائلەدر.

آلبینووانوس { (Albinovanus) اسکی رومانك آوغستوس زماننده یتیشمش بر شاعریدر، که برقاچ قصیده‌سی موجوددر.

آلبینی { (Albini) ایتالیا رساملرندن اولوب، میلادك ۱۵۶۸ تاریخنده طوغمش، و ۱۶۴۶ ده وفات ایتمشدر.

آلبیوچی { (Albioeci) فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده (ریز) جوارلرنده بولنمش بر اسکی قومدر. بوکون اورالرده (آلبیوسق) اسمیله بر بیوك قریه واردر.

آلبیون { (Albion) انکلتره‌نك وعلی‌الخصوص جنوب و شرق طرفلرینك اسم قدیمیدر. — بو اسم ایله ممالك مجتمعه‌ده دخی برقاچ کوچك قصبه بولنیور.

آلبیون { یکی — (Nouvelle Albion) وقتیله آمریقای شمالینك بتون سواحل غربیه‌سنه، ومؤخراً یالکز قالیفورنیانك شمال طرفنه ویریلن اسم اولوب، بوکون متروکدر.

آلپ { (Alpes) اوروپا قطعه‌سنك اك یوکسك طاغلری اولوب، بو قطعه‌نك اك مرتفع محلنی تشکیل ایدیورلر. بو طاغلر نصف دائره شکلنده بر بیوك سلسله‌دن عبارتدر، که ایتالیانك شمال طرفنی احاطه، وفرانسه، اسویچره وآلمانیادن تفریق ایدیور. بو سلسله‌نك صرتی جنوه کورفزی جانب غربیسنده (نیسه) شهرینك اوستندن باشلایه‌رق، وندیك کورفزینك اك درین محلنده اولان (قارنرو) خلیجنه منتهی اولور، وبرقولی‌ده شرقه طوغری اوزانه‌رق، تا ویانه شهرینه قدر واصل اولور. بو صرتك ایکی کنارندن جنوبه طوغری ایکی اوزون شعبه اوزانیور، که بری ایتالیانك بر اوجندن او بر اوجنه قدر ممتد اولان (آپنین) سلسله‌سیدر؛ ودیکری دخی بلقان شبه جزیره‌سنه کیروب، و بر طرفدن شار و پندوس نامریله تا موره شبه جزیره‌سنك اوجنه ودیکر طرفدن دخی (بلقان) نامیله قره دکیزه قدر ممتد اولیور. بو شعبه‌لردن صرف نظر اولندیغی حالده، اصل آلپ جبالی شرقدن غربه قوش اوچومیله ۱۱۰۰ کیلومتره‌لك محلده ممتد اولوب، جنوبدن شماله اولان وسعتی دخی بوندن آشاغی دکلدر. بو طاغلر ایتالیا، فرانسه، اسویچره، آلمانیا وآوستریا دولتلری آره‌سنده وبو وجهله آوروپای وسطینك تا اورته‌سنده واقعدر.

آلپ طاغلری آسیا وآمریقا طاغلری قدر یوکسك وجسیم دکل ایسه‌ده، اوروپا قطعه‌سنه کوره ینه او اهمیتی حائز اولوب، کرك اهالینك لسان وماینجه وکرك اراضینك احوال طبیعیه‌سنجه اوروپانك اورته‌سنده برحد فاصل یرینی طوتیور. مائللری اوروپانك درت طرفنه طوغری ممتد اولوب، اتکلرندن نبعان ایدن نهرلردن (پو) و (آدیج) وندیك کورفزینه (رون) غربی آق دکیزه، (رین) بحر شمالی‌یه و(طونه) قره دکیزه دوکیلور. آلپ طاغلرینك جنوب طرفی دیك وصرب اولوب، لومباردیا اووه‌سنك شمالنده بوینه اوزانیر یوکسك بر دیوار صورتنده‌در. شمال طرفی ایسه بر سطح مائل صورتنده اولوب، شماله طوغری متوازیاً ممتد اولان شعبه‌لری آره‌لرنده برطاقم کوزل وادیلر وبایرلر تشکیل ایدیورلر، که اسویچره‌نك بتونیله باویره‌نك جنوب قسمی بو سطح مائلك اوزرنده واقعدر. بو طاغلرك اورته‌سی مرتفع ودائمی صورتده قارله مستور بر طاقم صرتلردن عبارتدر، که بونلرك نقطة التصاقنده اك یوکسکلری اولان (سنت غوتارد) طاغی بولنیور؛ ویوقاریده ذکر اولنان درت ایرماق بونك یاتلرندن نبعان ایدیور. (سنت غوتارد) آلپ طاغلرینك اك یوکسکی اولدیغی حالده، آلپ طاغلرینك اك مرتفع ذروه‌لری بونده اولمیوب، بوندن آلچق اولان دیکر بعض طاغلرده بولنان (مونت بلانق) و (مونت روز) ذروه‌لریدر. سنت غوتاردك اك یوکسك محلی ۳۲۰۰ متره ارتفاعنده اولدیغی حالده، (مونت بلانق) ك ارتفاعی ۴۸۱۰ متره‌در. اسویچره‌دن ایتالیایه چکید ویرن سنت غوتارد بوغازی دخی ۲۱۱۴ متره ارتفاعنده‌در.

آلپ طاغلرینك بر خاصه‌سی واردر، که اوده منتظم ودوز صرتلر وصره‌لر تشکیل ایتمیوب، یلدیز شکلنده هر طرفه شعاعلر صالمسی، وکرك مرکزنده کرك بو شعاعلرده هر طرفدن سیوری وغریب الشکل ذروه‌لر یوکلمسیدر. بو ذروه‌لرك دائمی صورتده قار وبوزله مستور اولمسی، اك یوکسك محللرندن وقت وقت قار وبوز یغینلرینك قوپوب، یووارلنمسی، وعلی‌الخصوص بو طاغلرك آلتلرنده کرك اسویچره‌ده

وكرك فرانسه، ایتالیا وآوستریاده بولنان متعدد كوللرك منظرهٔ میناقامی آلپ طاغلرینه شایان تماشا وجالب حیرت بر حال قزاندیریور.

آلپ سلسله‌سنك مبدئی یعنی آلپ ایله آپنن سلسله‌لرینك محل التصاقی حقنده اختلاف واقع اولوب، اكثریا (سان برناردو) بوغازی مبدأ اتخاذ اولنیور، كه محل مذكورده سلسلتینك ارتفاعی ۱۰۰۶ مترهیه قدر تنزل ایدیور. اورادن باشلایه‌رق شرق طرفنده‌كی منتهاسنه قدر آلپ طاغلری ۸ سلسله‌یه منقسم اولور، كه بو سلسله‌لردن هر برینك طولی وهر برنده بولنان ذروه وبوغازلرك ارتفاعی بر وجه زیر بیان اولنور:

۱. ساحلی آلپ سلسله‌سی (Alpes Maritimes) ایتالیا ایله فرانسه آره‌سنده جنوبدن شماله ممتد اولوب، (سان برناردو) بوغازندن (ویزو) طاغنه‌قدر ۱۹۰ كیلومتره‌در.

(تنده بوغازی) ۱۷۹۵ متره.
(آنشاستزای) طاغی ۲۹۷۱ متره.
(آرژانتیره) بوغازی ۲۰۳۱ متره.
(آنیلو) بوغازی ۲۲٤٥ متره.
(ویزو) طاغی ۳۸٤۰ متره.

۲. قوتیان آلپ سلسله‌سی (A. Cottiens) ینه ایتالیا ایله فرانسه آره‌سنده جنوبدن شماله ممتد اولوب، (ویزو) طاغندن (مونت سنیس)ه قدر ۱۶۰ كیلومتره‌در.

(ژنوره) طاغنك بوغازی ۱۸٦٥ متره.
(مونت سنیس) ده ناپولیون طریقنك اك مرتفع محلی ۲۰٦٦ متره.
دمیر یول تونلی ۱۳٥٥ متره.

۳. غره آلپ سلسله‌سی (A. Grées)، ینه ایتالیا ایله فرانسه آره‌سنده جنوبدن شماله ممتد اولوب، مونت سنیسدن (مونت بلانق)ه قدر ۱۰۰ كیلومتره‌در.

(لاوانه) ذروه‌سی ۳۷۰ متره.
«بیوك قاصه» ذروه‌سی ۳۸۸۳ متره.
«كوچك سنت برنارد» كچیدی ۲۱۷۷ متره.

الڭ یوكسك اولان مركزی آلپ سلسله‌لری

٤. پنین آلپ سلسله‌سی (A. Pennines) ایتالیا ایله اسویچره آره‌سنده غرب جنوبیدن شرق شمالی‌یه ممتد اولوب، مونت بلانقدن (سنت غوتارد) طاغنه قدر ۱٦۰ كیلومتره‌در.

(مونت بلانق) یعنی «آق طاغ» ٤٨١۰ متره.
بیوك (سنت برنارد) كچیدی ۲٤۷۲ متره.
بیوك (قومبن) طاغی ٤۳۱۷ متره.
(سرون) طاغی ٤٤٨۲ متره.
سرون بوغازی متره ٤٤۱۰.
(مونت روز) یعنی «پنبه طاغ» ٤٦۳٦ متره.
(سمپلون) بوغازی ۲۰۲۰ متره.

٥. لپونتیان آلپ سلسله‌سی (A. Lépontiennes) ینه ایتالیا ایله اسویچره آره‌سنده غرب شمالیدن شرق جنوبی‌یه ممتد اولوب، سنت غوتارد طاغندن (برنینا) طاغنه قدر ۱٦۰ كیلومتره‌در.

(سنت غوتارد) طاغنك ذروه‌سی ۳۲۰۰ متره.
(فینستراورن) ذروه‌سی ٤۳٦۲ متره.
(فورقه) بوغازی ۲٤٥۹ متره.
(آدوله) طاغی ۳۳۱٥ متره.
(لوقمانیه) بوغازی ۱۹۱۷ متره.
(برناردینو) كچیدی ۲۰٦۳ متره.
(اسپلوكن) ذروه‌سی ۲٨٥۰ متره.
(اسپلوكن) بوغازی ۲۱۱۷ متره.
(مالویه) بوغازی ۱٨۱۱ متره.
(برنینا) ذروه‌سی ٤۰٥۲ متره.
(برنینا) بوغازی ۲۳۳٤ متره.

٦. رتیق آلپ سلسله‌سی، (A. Rhétiques) ابتدا ایتالیا ایله اسویچره آره‌سنده وبعده آوستریانك تیرول خطه‌سی ایچنده غربدن شرقه ممتد اولوب، برنینا طاغندن (درایهر نسپیچ) طاغنه قدر ۳۳۰ كیلومتره‌در.

(اورتلرسپیچ) طاغی ۳۹۰۷ متره.
(آداملو) طاغی ۳٥٥٦ متره.
(رخن) بوغازی ۱٤٤٥ متره.
(برنر) بوغازی ۱٤۲۰ متره.
(درایهر نسپیچ) طاغی ۳٥٨٥ متره.

۷. قارنیق آلپ سلسله‌سی (A.Carniques) آوستریا ایله ایتالیانك وندیك خطه‌سی آره‌سنده غربدن شرقه ممتد اولوب، درایهرنسپیچ طاغندن (ترغلو) طاغنه قدر ۱٨۰ كیلومتره‌در.

(توبلاخ) بوغازی ۱۲۲٤ متره.
(تارویس) بوغازی ٨۱٤ متره.
(ترغلو) طاغی ۲٨٦۱ متره.

(توريق) آلپ شعبه‌سنده (غروس غلوقنز) طاغی ٣٧٩٥ متره.
شعبهٔ مذكوره‌ده (سمرينغ) بوغازی ٨٨١ متره.

٨. يوليا آلپ سلسله‌سی (A. Juliennes) آوستريانك (قارنيوله) ايله (استريا) خطه‌لری آره‌سنده شمال غربيدن جنوب شرقی‌يه ممتد اولوب، ترغلو طاغندن (بيتواری) طاغنه قدر ٣٦٠ كيلومتره‌در.

(اشنبرغ) طاغی ١٨٣١ متره.
(پرديل) بوغازی ١١٦٨ متره.
(آدلشبرغ) بوغازی ٥٢٠ متره.

بو جدولدن آكلاشلديغی اوزره، ايتاليا ايله سائر اوروپا آره‌سنده بر سد سديد حكمنده اولان وآلمانيا ايله آق دكيز آره‌سنه حائل اولان آلپ سلسله‌سی بر دوزی‌يه كيتميوب، بر چوق يرلرنده بر طاقم بوغازلر وگچيدلر تشكيل ايديورسه‌ده، بونلرك‌ده حال طبيعيلری مرور وعبوره پك مساعد اولميوب، دهشتلی اوچورومليری واردر، وآنجق بر قاچی انسان ايله آرابه ايله گچيله بيله‌جك حاله قونلشدر. دمير يوللرك اختلاطنه دخی مانع اوله‌ميوب، بر قاچ يردن شمندوفر خطی اوستندن وايكی يرده دخی آلتلرندن گچيور، كه بونلرده (مونت سنيس) ايله (سنت غوتارد) تونللری اولوب، مدنيت حاضره‌نك موفقيات خارقه‌سندن معدوددرلر.

آلپ طاغلرينك حاوی اولدقلری اراضی ارتفاع وهوا ومحصولاتجه اوچ صره‌يه تقسيم اولنه بيلير: برنجی صره باغك يتيشه‌مديكی ارتفاعدن يعنی جنوب طرفنده ٧٠٠ و ٧٥٠ وشمال طرفنده ٥٠٠ و ٥٥٠ متره‌لك ارتفاعدن باشلايه‌رق، ١٣٠٠ ونهايت ١٥٠٠ متره‌لك ارتفاعه قدر ممتد اولان آلچق طاغلر وطاغ اتكلريله باير ودره‌لردر، كه غايت كوزل ودلنشين يرلر اولوب، بو صره‌ده حبوبات متنوعه ايله اشجار مثمره واورمان آغاجلرينك انواعی يتيشير؛ وجسيم شهرلر يوغيسه‌ده، غايت كوزل كوچك قصبه‌لر وقريه‌لر وپك مفرح كوشكلر وصيفيه‌لر بولنيور. ايكنجی صره برنجی صره‌نك بيتديكی يردن باشلايه‌رق، ٢٧٠٠ متره‌لك ارتفاعه قدر چيقار، واقاليم بارده‌يه مخصوص چام كبی بعض آغاجلری دخی وار ايسه‌ده، باشليجه مرعالرله مستوردر. بو مرعالرك اوتی هر نه قدر قيصه وسيرك ايسه‌ده، حيوانات حقنده غايت نافع اولوب، اورالرده اوتلايان حيوانات اك وسوتيله سوتدن حاصل اولان پينير وياغ كبی محصوللری بينظيردر. بو صره‌نك آشاغی طرفلری صيغيره ويوقاريلری يالكز قويونه مخصوص اوله‌رق، كليتلی حيوانات بسلنيور؛ وشهر وقريه بولنميوب يالكز چوبان قولبه‌لری بولنيور. اوچنجی صره ايكنجی صره‌نك بيتديكی يردن باشلايه‌رق اك يوكسك ذروه‌لره قدر قارله مستور اولان محللری حاويدر، كه بونده حيوان ونبات بولنميوب، آنجق ياز قيش اكسيك اولميان قارلر توليد ايتدكاری متعدد نهرلرله اوروپانك اكثر طرفلرينی سقی واحيا ايديور.

آلپ { فرانسه‌ده بو نامله اوچ ايالت بولنوب، برينه «ساحلی آلپ» (Alpes Maritimes)، برينه «آشاغی آلپ» (Basses Alpes)، برينه‌ده «يوقاری آلپ» (Hautes Alpes) ديرلر، كه اوچی‌ده آلپ طاغلرينك غربی اتكلرنده واقعدر.

آلپ { ساحلی — (Alpes Maritimes) فرانسه‌نك منتهای جنوب شرقيسنده واقع بر ايالتی اولوب، ١٨٦٠ ده فرانسه‌يه گچمش اولان (نيسه) قونتلغيله (وار) ايالتندن آيريلان (غراس) قضاسندن عبارت، وفرانسه‌يی ايتاليادن آيران ساحلی آلپ سلسله‌سنك غربی اتكنده واقعدر. بو ايالت ´٣٠ °٤٤ ايله ´٣ °٤٣ عرض شمالی و °٤ ´٢٠ ايله ´٢٠ °٥ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، شرقاً وشمالاً آلپ سلسله‌سنك صرتيله ايتاليادن آيرلمشدر. غرباً (وار) و(آشاغی آلپ) ايالتلريله، جنوباً دخی آق دكيزله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سی ٣٩٢٦ مربع كيلومتره، واهاليسی ٢٣٨.٠٥٧ كشيدر، كه هر كيلومتره باشنه ٦٠ كشی دوشيور. مركزی آق دكيز ساحلنده اولوب هواسنك لطافت وملايمتيله مشهور اولان (نيسه) شهريدر. اراضيسی عموميت اوزره طاغلق ايسه‌ده، طاغلری اورمانلر ومرعالرله مستور وغايت كوزل اولديغی كبی (نيسه) و (غراس) جهتلرنده غايت منبت اووه‌لری دخی واردر. سواحلی بر قاچ كورفز ولیمانی حاويدر. آلپ سلسله‌سندن اوچ شعبه آيريلوب، بو ايالتك ايچنده شمالدن جنوبه طوغری ممتد اولورلر، وآره‌لرنده بر طاقم كوزل واديلر تشكيل ايدرلر. ايا-

لنك ایچنده آقان صولر باشلیجه (وار) اسمیله بر نهره جمع اولنه‌رق، (نیسه) شهرینك غرب طرفنده دکیزه منصب اولورلر. بو نهرك صول طرفنده نیسه‌نك ایچندن کچن (پایون)، وصاغ طرفنده دخی (سیانیه) و (لوب) اسملریله اوچ کوچك نهر دخی آقیور. بو ایالتك هواسی طاغلرده یابس وسریع التحول ایسه‌ده، آلچق طرفلری وساحللری شمال وشمال شرقی روزکارلرندن محافظه‌لی اولمغله، علی الخصوص قیشین پك معتدل وملایم بر هوا ایله ممتازدرلر. (نیسه) و (قان) شهرلری فرانسه‌نك وبلکه بتون اوروپانك قیش ایچون تبدیل هوا محللریدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله اوزوم، پورتقال، لیمون، زیتون، دود، توتون وسائره‌دن عبارتدر. عطریات استحصالیچون پك چوق چیچك دخی یتیشدیریلیر. شوسه وجاده‌لری وسائر طرق مکمل اولوب، مارسلیادن ایتالیایه کیدن دمیر یول خطی دخی جنوب جهتنده سواحل بوینجه کچر. صنایع وتجارتی باشلیجه چیچك صویی وانواع عطریاتله ایپك، بال، صابون، زیتون یاغی، شراب، میوه وسائره‌یه منحصردر. ایالت اوچ قضادن مرکب اولوب، مرکزلری (نیسه)، (غراس) و (پوژه‌تنیه) شهرلریدر. بو اوچ قضا ۲۵ ناحیه و ۱۵۰ دائرهٔ بلدیه‌یی حاویدر. اهالیسی همان کاملاً قتولیك اولوب، بر قسمی ایتالیاندر.

آلپ { آشاغی — (Basses Alpes) فرانسه‌نك جنوب شرقی جهتنده‌کی ایالاتندن بر ایالت اولوب، شرقاً «ساحلی آلپ» سلسله‌سیله ایتالیادن، وبو سلسله‌نك بر شعبه‌سیله «ساحلی آلپ» ایالتندن آیرلمشدر؛ جنوباً (وار)، غرباً (ووقلوز)، شمالاً دخی (درومه) و«یوقاری آلپ» ایالتلریله محدود ومحاطدر. جنوب غربیدن شمال شرقیه اولان طول اعظمی ۱۷۵ کیلومتره اولوب، عرض اعظمی ایسه بونك نصفی راده‌لرنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۹۵۴ مربع کیلومتره اولوب، ۱۳۹ ۴۹۴ اهالیسی واردر، که هر مربع کیلومتره باشنه ۱۸ کشی دوشیور. ایالتك حدود شرقیه‌سنده آلب سلسله‌سی صرتندن بر چوق شعبه‌لر آیریلوب، غربه طوغری ایالتك اوبر وجنه ممتد اولمغله، بو شعبه‌لرك بعضیسی ۳۰۰۰ مترودن زیاده یوکسك وصرب اولدیغندن، عمومیت اوزره ایالتك اراضیسی طاغلق اولوب، بو طاغلرك آره‌سنده طار ودرین بر طاقم وادیلر بولنیور. بو طاغلرك اکثریسی طاشلق وچیلاق اولوب، یوکسك محللری دخی قارله مستور بولندیغندن، قارلر اریدیکی ویاغمور یاغدیغی وقت پك خیرلی ودهشتلی سیللر آقار؛ والحاصل اکثر محللری پك‌ده قابل سکنی دکلدر. (رون) ایرماغنك تابعلرندن (دورانسه) نهری آلپ سلسله‌سندن نبعانله، ایالتك حدود شمالیه‌سنی طولاشدقدن صکره، ایالتك غربی قسمنك اورته‌سندن کچه‌رك، بر چوق نهرلر دخی اخذ ایدر، که بونلرك اك بیوکلری جنوب طرفنده‌کی (وردون) واورته‌ده‌کی (آسه) و (بلئونه) نهرلریدر. ایالتك ایچنده صنایع هیچ مثابه‌سنده اولوب، زراعته دخی اراضینك عدم مساعده‌سیله، یالکز آلچق محللرده وبعض وادیلرده حبوبات متنوعه ایله کنویر، وجنوب طرفنده زیتون وبادم آغاجلری زرع وغرس اولنیور. بو ایالتك باشلیجه ثروتی اغنامدن اولوب، یازین ۴۰۰ ۰۰۰ قدر اغنام طاغلره سوق اولنور. معادنی ومرمر اوجاقلریله معدن صولری چوق ایسه‌ده، معدنلرینك اکثریسی الآن اخراج اولنمامقده‌در. ایالت وجه‌آتی اوزره منقسمدر:

قضا	ناحیه	دائرهٔ بلدیه
بارسلونته	۴	۲۰
قاستلانه	۶	۴۸
دینیه	۹	۸۴
فورقالکیه	۶	۵۰
سیسترون	۵	۴۹

کرك مرکز ایالت اولان (دینیه) وکرك (بارسلونته) و (سیسترون) کبی قضا مرکزلری کوچك قصبه‌لردن عبارت اولوب، ایالتك بیوك شهرلری یوقدر. یوللری نسبةً آز اولوب، یالکز بر دمیر یول خطی ایچندن کچیور، واوندن برایکی کوچك شعبه آیریلیور.

آلپ { یوقاری — (Hautes Alpes) فرانسه‌نك شرق جنوبی جهتنده‌کی ایالاتندن اولوب، قسم اعظمی اسکی (دوفینه) ایالتندن عبارتدر، وبرکوچك قسمی دخی (پرووانسه) خطه‌سندن مأخوذدر. بو ایالت ۴۴° ۱۱′ ایله ۴۵° ۸′ عرض شمالی و ۳° ۱۶′ ایله ۴° ۴۲′ ۴۵″ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، شرقاً آلپ سلسله‌سنك صرتیله ایتالیادن آیرلمشدر، وشمالاً (ساووآ)، شمال

غربی طرفندن (ایزره)، غرباً (درومه)، جنوباً دخی «آشاغی آلپ» ایالتلریله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٥٨٩ مربع کیلومتره اولوب، ١٢٢٩٢٤ اهالیسی واردر، که هر مربع کیلومتره باشنه ٢٢ کشی دوشر. بو ایالتك اراضیسی، فرانسه‌نك اخیراً الحاق ایتمش اولدیغی ساووآدن صکره، بو دولتك الك مرتفع محلی اولوب، آلپ سلسله‌سنك غربه طوغری اوزانان بر طاقم شعبه‌لرندن عبارتدر، که بونلرك الك بیوکلری ایالتك شمال طرفنده اولان (پلوو) و(تابور) ایله جنوب جهتنده‌کی (پارپیون) ووسطده اولان (اسکی قایوت) طاغلریدر. (پلوو) طاغنك الك مرتفع ذروه‌سی ٤١٠٣ متره ارتفاعنده اولوب، دیکرلری دخی ٣٥٠٠ متره‌دن آشاغی دکلدر. بو طاغلرك ذروه‌لری وشاهقه‌لری دائمی صورتده قارله مستور اولوب، اتکلرینك بعضیسی اورمانله وآلچق طرفلری باغ واشجار مثمره ایله مستور ایسه‌ده، اکثر جهتلری وعلی الخصوص جنوب طرفلری طاشلاق وقورو اولوب، آقان سیللردن پك دهشتلی بر منظره ارائه ایدیور. بو ایالتك اراضیسی (رون) ایرماغی حوضه‌سنه تابع اولوب، اکثر طرفلرینك صولری بو ایرماغك تابعلرندن (دورانسه) نهرینه دوکیلور. بونهر مجراسنك ١١٠ کیلومتره‌لك یری ومنبعی بو ایالتك ایچنده اولوب، (کیزان)، (ژیرونده)، (کیل)، (اوبای) چایلرینی دخی اخذ ایدر. شمال غربی طرفنده دخی (دراق) چایی (رومانش) و (سوارس) چایلریله دخی برلشه‌رك، ینه (رون) ایرماغی تابعلرندن (ایزره) نهرینه دوکیلور. ایالتك منتهای غربنده آقان ایکی کوچك چای ایسه ینه (رون) ایرماغی تابعلرندن (ایغ) نهرینه منصب اولور. یوکسك محللرینك هواسی پك صوئوق اولوب، قیشی یدی آی شدتله حکمنی سوررایسه‌ده، آلچق یرلرنده ونهرلرك وادیلرنده هوا دها ملایم اولوب، زیتون آغاجی دخی یتیشیر. بو ایالت ثروت وزراعتجه فرانسه ایالتلرینك الك کریسنده اولوب، هر نه قدر اراضینك باغ وباغچه یتیشدیرمکه استعدادی وار ایسه‌ده، باغلری فیلوکسرادن خراب واورمانلری دخی تلف اولمش اولدیغندن، هر نوع مزروعاتی کریدر، وایپك چیقارمغه مخصوص اولان دود آغاجلری دخی اکسلمکده‌در. چکیلری چوق اولوب، بر نوع پینیر یاپیلیر، وییاغیسی کوزل بر نوع مرینوس قویونلری واردر. طاغلرنده آو حیواناتنك انواعی بولنور. یوللری آز وغیر کافی اولوب، تجارتی پك کوشکدر، وصنایع محلیه آز مقدارده ایپك اخراجیله یوکدن بعض قبا منسوجاته منحصردر. یوقاری آلپ ایالتی اوچ قضادن مرکب اولوب، مرکز ایالت (غاپ) شهری، ودیکر ایکی قضانك مرکزلری (بریانسون) و(آمبرون) قصبه‌لریدر. بو اوچ قضا ٢٤ ناحیه و ١٨٩ دائرهٔ بلدیه‌یی حاویدر. مرکز ایالتده برمکتب اعدادی، بردار المعلمین وبر دار المعلمات وبتون ایالتده ٦١٧ مکاتب ابتدائیه موجوددر. اهالیسی فرانسزجه‌دن زیاده ایتالیانجه‌یه قریب بر طاقم لسانلرله متکلم ایسه‌ده، مکتبلر سایه‌سنده فرانسزجه کوندن کونه ترقی ایتمکده، ولسان محلی اونودلمقده‌در.

آلپاوت { معمورة العزیز ولایتنده خرپوت سنجاق وقضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بیوجك بر قریه‌در.

آلپسپیچ { (Alpspitz) آلپ سلسله‌سنك باویره‌ده‌کی شعبه‌سنك بر ذروه‌سیدر، که ٨٤٣٠ قدم ارتفاعنده اولوب، اتکلرندن نبعان ایله طونه‌یه دوکیلن بر قاچ چای بو ذروه‌یی شعبه‌نك سائر طرفلرندن آیره‌رق، منفرد بر طاغ حالنده براقشدر.

آلپن { (Alpin) ایتالیا اطبا وعلمای نباتیوننندن اولوب، میلادك ١٥٥٣ تاریخنده طوغمش، و١٦١٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. کندیسی بر طبیب اوغلی اولدیغی حالده، علم نباتاته زیاده‌دسیله میل ومحبتی اولوب، محضا تحریات نباتیه اجراسیچون، مصره عزیمتله، اوراده بر قاچ سنه اقامت ایده‌رك، نباتات محلیه حقنده بر طاقم تحریات نافعه‌یه موفق اولدقدن صکره، ایتالیایه عودتله، مشهور (آندریا دوریا) دونناسی سر طبابتنه تعیین اولنمش؛ وبعده (پادوه) دار الفنوننده علم نباتات معلمی اولمشیدی. مصرك نباتات وتاریخ طبیعیسنه دائر مکمل بر اثری ونباتات وطبه متعلق دیکر بر قاچ تألیفاتی واردر.

آلپوجاراس { (Alpujarras) اسپانیانك جنوب جهتنده غرناطه ایالتنده بر قضادر، که طاغلق اراضیدن عبارت اولوب،

ساحله متوازياً (مرتله) دن (المريه) يه قدر غربدن شرقه ١٠٠ كيلومترهلك مسافه‌ده ممتد اولور. عرضى ايسه ٤٥ كيلومترهدر. مركزى (اوجيجار) قصبه‌سيدر. مرعالرى چوق بر محل اولوب، خيلى معدنلرى دخى واردر. بعض اوروپا جغرافيونى بو قطعه‌نك عربلرك (البشارات) ديدكلرى محل اولوب اسمنك دخى بو اسم عربيدن غلط اولديغنى التزام ايتمشلر ايسه‌ده، عرب جغرافيونك تعريفندن آكلاشلديغنه كوره، (بشارات) قطعه‌سى بونك شمال طرفنده واقع اولوب، مركزى اليوم (جانْ) دنيلن (جيان) قصبه‌سيدر؛ و (آلپوجاراس) ك يرينه (البجايه) قطعه‌سى بولنيور، كه مركزى اليوم (برجا) دنيلن (برجه) قصبه‌سى ايدى. ذاتاً (آلپوجاراس) اسمنك (البجايه) اسمندن غلط اولمسى احتماله دها قريبدر. اندلس اهل اسلامى غرناطه‌يى دخى فوت ايتدكدن صكره بو قطعه‌نك طاغلرينه چكيلوب، خيلى وقت مستقل برحالده ياشامش؛ و١٠١٩ تاريخ هجريسنده اجدادلرينك ملكنى استرداده قيام ايله، اوچنجى فليپك عسكريله مدت مديده مردانه وجانسپارانه جنك ايده‌رك، جمله‌سى تلف اولنجه‌يه قدر مقاومت ايتمشلردر.

آلتاغراچيا (Altagracia) بو اسمله آمريقاى جنوبيده اوچ قصبه اولوب، برى (آرجنتين) جمهوريتنك قوردووه (يعنى قرطبه) ايالتنده، وديكر ايكيسى (ونزوئلا) جمهوريتنك (آنغوستره) و (ماراقايبو) ايالتلرنده واقعدر.

آلتاماها (Altamaha) ممالك مجتمعه‌نك «كورجستان» جمهوريتنده بر نهردر، كه (اوقونى) و(اوقولجى) چايلرينك برلشمسندن حاصل اولور. بو ايكى چاى جمهوريتك شمالنده‌كى طاغلردن نبعان، وجنوب شرقيه طوغرى متوازياً جريانله، ٥٠٠ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره، (آلتاماها) ناميله برلشيرلر. (آلتاماها) نهرى ينه او استقامتده دوامله، غير منبت وچام آغاجلرينى حاوى قوملق بر اووه‌نك ايچنده ٢٢٠ كيلومترهلك جرياندن صكره، (داريان) شهرينك ١٩ كيلومتره آشاغيسنده برقاچ قوله آيريله‌رق، بحر محيط آطلانتيكه منصب اولور. كرك كنديسى وكرك تابعلرى سير سفائنه صالحدر.

آلتاموره (Altamura) ايتاليانك (بارى) ايالتنده وبارى شهرينك ٤٨ كيلومتره جنوب غربيسنده قضا مركزى بر شهردر، كه منبت اراضى اورته‌سنده بر كوزل تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، ١٨٠٠٠ اهاليسى واردر.

آلتاميرا (Altamira) اسپانياده (تاج) ايله (وادى‌يانه) نهرلرينك حوضه‌لرى آره‌سنده بر طاغ سلسله‌سيدر، كه شرق طرفندن توله‌ده (يعنى طليطله) طاغلريله وغرب جهتندن (وادى لوب) طاغلريله كسب ارتباط ايديور. — بو اسمله مكسيقه‌ده دخى بركوچك قصبه بولنيور، كه ساحل شرقيه قريب اولوب، بطاقلق وهواسى وخيم بر محلده‌در.

آلتاويلا (Altavilla) ايتاليانك (پرنچيپاته اولتريور) ايالتنده برقصبه اولوب، ٣٣٠٠ اهاليسى ومعدن صولرى واردر. بو اسمله ايتالياده دها بر قاچ قصبه وبيوك قريه بولنديغندن بوكا (آلتاويلا ايرپينا) ديرلر. — (پرنچيپاته چيتريور) ايالتنده بو اسمله بولنان و ٣١١٠ اهاليسى اولان ديكر بر قصبه‌يه (آلتاويلا سيلنتينا) ديرلر. — سيچيليانك پالرمو ايالتنده دخى (آلتاويلا ميليچيا) اسميله ساحلده بر ناحيه واردر.

آلتاى (Altaï) اسم اصليسى اولان (آلتون طاغ) دن غلطدر. [«آلتون طاغ» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آلتايى (Altaïque) آلتون طاغه نسبتله ام والسنهٔ تورانيه‌يه ويريلن اسمدر. [«تورانى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آلتدورف (Altdorf) آلمانجه «اسكى كوى» ديمك اولمغله، آلمانياده بو اسمله برقاچ قريه بولنديغى كبى، باويره‌نك «وسطى فرانقونيا» ايالتنده بر قصبه دخى واردر، كه (نورنبرغ) قضاسنده ونورنبرغ شهرينك ٢٢ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع اولوب، ٣١٦٠ اهاليسى ومعدنكوريله غريب برمغاره‌سى واردر، كه اوستندن صو طامليوب، اشكال مختلفه‌ده تحجر ايدر.

آلتدورف (Altdorf) اسويچره هيئت متفقه‌سنى تشكيل ايدن نواحيدن (اورى) نك مركزى اولان بر قريه‌در، كه (برنه) شهرينك ١٦٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده و(زوريخ)ك

٧٠ كيلومتره جنوبنده و ٤٤٧ متره‌لك ارتفاعده واقع اولوب، ٢٢٢٤ اهاليسى واردر. بو قريه اسويچره‌يه حريتى قزانديرمش اولان (كويوم تل) ك ماجراى مشهورينك محل وقوعى اولمغله، شهرت بولوب، قهرمان مذكورك بو قريه‌ده بر هيكلى دخى ركز اولنمشدر.

آلترينغهام { (Altringham) انكلتره‌نك (چستر) قضاسنده وچستر شهرينك ٤٥ كيلومتره شمال شرقيسنده و (مانچستر) ك ١٣ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع برقصبه اولوب، ٨٤٧٨ اهاليسى وحيوانات بازارى واردر.

آلتستاتن { (Altstæten) اسويچره‌نك (سنت غال) ناحيه‌سنده بر قصبه‌در، كه (اوبرهاينتال) قضاسنك مركزى اولوب، (آلپستاين) طاغنك باغلرله واشجار مثمره ايله مستور برواديسنده واقع و ٧٥٧٥ اهاليى جامعدر. كوكوردلى معدن صولرى، ايپك پاموق ويوك اقشه فابريقه‌لرى، كوزل بركتبخانه‌سى، هفته‌ده بركره اجتماع ايدر بازارى وسنه‌ده اوچ دفعه پنايرى واردر. قضاسنك اهاليسى ١٦٣٢٧ كشيدر.

آلتكيرخ { (Altkirch) آلساس ولورن قطعه‌سنده بر كوچك قصبه‌در، كه فرانسه‌نك اداره‌سنده ايكن «يوقارى رين» ايالتنك بر قضاسنك مركزى ايدى. ٢٩٥٥ اهاليسى واردر.

آلتمارق { (Altmark) پروسيه‌ده (ساقسه) ايالتنك قسم شماليسى اولوب، وقتيله آيريجه بر ايالت اعتبار اولنوردى. پروسيه قراللغى اك اول يعنى ٩٢٨ تاريخ ميلاديسنده بو كوچك يرده تشكل ايدوب، مرور زمانله توسع، ونهايت بتون آلمانيايى استيلا ايتمشدر.

آلتمول { (Altmühl) باويره‌نك فرانقونيا ايالتنده بر نهردر، كه ابتدا جنوب شرقيه وبعده شرقه طوغرى آقه‌رق، ١٦٠ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره، صولدن طونه‌يه منصب اولور. اخيراً بو نهردن (رين) ايرماغنه قدر بر قنال كشاد اولنه‌رق، رين ايله طونه وبونلرك واسطه‌سيله قره دكيزله شمال دكيزى بيننده اختلاط حاصل اولمشدر. بو قنالك كشادى اك اول بيوك شارلمان طرفندن نيت اولنمشيدى.

آلتن { (Alten) نوروچك وسطلرنده (فينماركن) ايالتنده بر كوچك قصبه‌در، كه (آلتن) نهرينك منصبنده و ٦٩° ٥٥′ عرض شماليله ٢٠° ٤٤′ ٢١″ طول شرقيده واقع اولوب، جوارلرنده آرپه وپتاته حاصل اولور، وكرهٔ ارضك مقنن صورتده حاصلات ويرر يرلرك اك شماليسيدر.

آلتن { ژان — (J. Althen) عن‌اصل ايرانلى اولوب، ولايات ايرانيه‌دن برينك واليسنك اوغلى ايكن، باباسنك طهماسب قولى خان طرفندن قتلى اوزرينه، كنديسى دخى اسير طوتلش؛ وبر تقريبله فرار ايدوب، فرانسه‌يه قاچش؛ وتنصر ايدوب، فرانسه‌نك بعض ايالتلرينه كوك بويا زرعنى واپيكك اصلاحى اصولنى اوكرتمكله، بيوك بر ثروت حصولنه سبب اولديغندن، (آوينيون) ايالتنده ١٨٤٦ سنه‌سنده كنديسنه بر هيكل ركز اولنمشدر. ميلادك ١٧١٠ تاريخنده طوغوب، ١٧٧٤ ده وفات ايتمشدر.

آلتنا { (Altena) پروسيه‌نك غرب طرفنده (وستفاليا) ايالتنده بر نهردر، كه (رين) ايرماغى حوضه‌سنده (ليپه) نهرينه دوكيلن (آلمه) چاينه منصب اولور. ٣٨ كيلومتره طولنده اولان مجراسنده درت دفعه يرك آلتنه غائب اولوب، برآز آشاغيده ينه ميدانه چيقمسى غرائبدندر. (آلمه) ايله برلشدكدن صكره دخى بركره بويله غائب اولوب، برآز آشاغيده ينه ظهور ايدر.

آلتنا { (Altena) پروسيه‌نك غرب طرفنده (وستفاليا) ايالتنده قضا مركزى برقصبه‌در، كه (نته) ايله (لنه) نهرلرينك نقطهٔ تلاقيسى قربنده و(آرنسبرغ) ك ٣٠ كيلومتره غرب جنوبيسنده واقع اولوب، ٧١٢٠ اهاليسى ومعادن مختلفه‌نك ايشلنمه‌سنه مخصوص پك چوق فابريقه‌لرى واردر. اسكى آلتنا قونتلرينك سرايى شمدى مناستر اولوب، ايچنده ٣٠٠ متره درينلكنده بر قيو واردر. — قضاسنك اهاليسى ٥٤٩٦٠ كشيدر.

آلتنبرغ { (Altenberg) آلمانياده بو اسمله بر قاچ بيوك قريه بولنيور.

آلتنبورغ { (Altenbourg) آلمانياده (ساقسه آلتنبورغ) دوقه‌لغنك مركزى اولان كوزل بر شهردر، كه (البه) ايرماغى تابعلرندن (السترى)، دوكيلن (پلايسه) نهرى اوزرنده و(ليپسيغ) ك

٤٠ كيلومترہ جنوبنـده واقع اولـوب، ٢٩١١٠ اهاليسى واردر. صنايعى پك ايلرى اولوب، ٥٠ قدر فابريقەسى، چوخه وغانت معمولاتى، حيوانات پازارى وپك چوق مؤسسات خيريەسى واردر. مكتبلرى مكمل اولوب، بر آقادمياسى، كتبخانەسى، جمعيت علميەسى، آثار عتيقـه وتاريخ طبيعيە مخصـوص جمعيتلرى، موزەخانەسى، زراعت مكتبى وسائر مؤسساتى واردر. — آوستريادە طونه كنارنده ويانەنك برقاچ كيلومترە شرقنده دخى بو اسمله بر كوچك قصبه بولنيور.

آلتنستاين بارونى { Baron d'Alten-) (stin } پروسيەدە باش وكيلك ايتمش، و(تيلسيت) مصالحەسندن صكرە دولت مشارالیهانك اجراى اصلاحات ايتمسيله، ١٨٠٩ تاريخنده برلين دار الفنوننك تأسيسنه سبب اولمشدر.

آلتو { (Alto) آمريقـاى جنوبيدە (آرجنتين) جمهوريتنك (قتامارقه) ايالتنده سنجاق مركزى برقصبه در، كه (آلتو) سلسلهٔ جبالنك شرقه طوغرى اوزانان بر شعبەسـنده واقع اولـوب، ٣٠٠٠ اهـاليسى واردر. — آلتو سنجاغى همنامى اولان سلسلهٔ جبالك اطرافنى حاوى بولنوب، مرعالر واورمانلرله مستور ١١٠٠٠ كيلومترەلك اراضيسى وتقريباً ١٠٠٠٠ اهاليسى واردر. — پرودە دخى بو اسمله بر كوچك قصـبه بولنوب، جوارنده كليتلى كومش معدنلرى بولنور.

آلتواتر { (Altvater) آوستريادە موراويا ايله سيلزيا آرەسندەكى (سودته) سلسلهٔ جبالنك اڭ يوكسك ذروەسى اولوب، ١٩٨٧ مترە ارتفاعى واردر.

آلتومونته { (Altomonte) ايتاليانك قلابريا خطەسـنده، (قوسترو ويلارى) قضاسنده برقصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى واردر.

آلتون { (Alton) انكلترەنك (سوتهپتون) قضاسنده (تاميسه) نهرى تابعلرندن (وى) چايى اوزرنده، (وينچستر) شهرينـك ٢٦ كيلومترە شمـال شرقيسـنده ولوندرەنك ٧٤ كيلومترە جنوب غربيسنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٧٧٠ اهاليسى، بيرە وكاغد فابريقەلرى واپليكخانەلرى واردر.

آلتون { (Alton) ممالك مجتمعەنك جاهير شماليەسندن (ايلينويس) جمهوريتنك (ماديسون) قضاسنده بر قصبەدر، كه (ميسيسيپى) ايرماغنك صـول طرفنده اولان بر تپەنك اوزرنده وبو ايرماغك (ميسورى) ايله نقطهٔ تلاقيسندن ٥ كيلومترە يوقاريدە واقع اولوب، ١٨١٨ تاريخ ميلاديسـنده تأسيس اولنديغى حالده، بوندن اون سنه اول ٨٧٠٠ اهـاليسى وار ايدى. بر قاچ دمير يولك نقطهٔ تقاطعنـده واقع اولمغله، اهالى ومعموريتى كوندن كونه آرتمقدەدر.

آلتون ساحل { ياخود آلتون ساحلى (Côte d'Or) ياخود (Côte de l'Or)

آفريقاى غربيدە كينهٔ عليا سـاحلنك بر قسميدر، كه « ديش ساحلى » ايله (داهومى) مملكتنك سـاحلندن عبارت اولان « اسرا ساحلى » آرەسـنده واقع اولوب، كينهٔ علياناك اورتەسنده وجنوبه ناظر بولنيور. حدود غربيەسى (آسينى) نهرينك منصبيله محدود اولوب، حدود شرقيەسى دخى (وولته) نهرينك مجراسيله معين ايسەدە، بو مملكتك صاحبى بولنان انكلترە دولـتى استملاكاتنى شرقه طوغرى دهـا خيلى ايلريلتديكيچون، يكى ضـبط ايتديكى يرلرى دخى بو اسمله تسميـه ايدەرك، حدودى شرقه طـوغرى توسـيع ايتمشدر. (لاغوس) ساحلى دخى بوكا ملحق ايسەدە، آرەلرنده (داهومى) دولت زنجيەسـنه عائد بر پارچه ساحل بولنديغيچون، آيريجه ذكرى، و« آلتون ساحل » حدود شرقيەسنك ٠° ٢٠′ طول غربى خط موهوميله محدود اعتبار اولنمسى لازم كلير. حدود شماليەسى ايسه (آشانتى) و(داهومى) نام زنجى دولتلرينك حدوديله محدوددر. انكلترە دولتى بو قطعەنك يالكز ساحلنى طوغريدن طوغرىيه تحت تصرفنه آلوب، ايچ طرفلرينى ايسه يالكز حمايه ايتمكله قناعت ايتمشدر. كثرتله تبر يعنى آلتون توزى چيقديغيچون، بو يرى اڭ اول كشف ايدن پورتكيزليلر بو قطعـەيه آلتون سـاحلى نامنى ويرمشلردر. او وقتدن برى بو محصول خيلى آزالمش ايسەدە، ينه بولنيور.

يوقاريدە ذكر اولنان (آسـينى) ايله (وولته) دن بشقه دها بر چوق نهرلرى واردر، كه اڭ بيوكلرى (تاندو) ونام ديكرله (آنقوبره) ايله (پراه) ونام ديكرله (اورانژ) نهرلريدر. (پراه) ايرماغى (اوفيم) و(داه) نهرلرينك اجتماعندن حاصل اولوب، بونلرك ايكنجيسى آشـانتى دولتنـك مركزى اولان (قوماسى) شهرينك

ایچندن كچر. بو نهرلرك جمله‌سی وعلی‌الخصوص اك بیوكلری اولان (وولته) دكیزه پك چوق صو دوكوب، تموز وآغستوسده فیضانلری وقوع بولور. آنجـق منصـبلرینه قریب محللری قیالرله مسـدود اولدیغندن، ایچلرنده سیر سـفائن ممكن دكلدر. بو قطعه‌نك سواحلی یوكسك بر سد صورتنده اولوب، سفائنك یناشمه‌سـنه مساعد یرلری پك آزدر، واولانلرده تهلكه‌دن سالم دكلدر. بوسدك اوته‌سی دوز وپایانسز بر اووه صورتنده ایسه‌ده، ایچندن كچلمسی محال اورمانلر وكرفت چالیلرله مسـتور اولدیغندن، اهالئ مملكت اولان زنجیلر كندیلرینه مخصـوص بر نوع قایقلرله باشلیجه نهرلر وجدوللر طریقیله بینلرنده اختلاط ایدرلر. بو اووه‌نك ایلریسی ینه اورمانلرله وكثرتلی نباتاتله مسـتور طاغلردن عبارت اولوب، غایت كـوزل مملكتلر اولدیغی آكلاشیلیورسـه‌ده، یوللرك مشـكلاتندن واهـالینك وحشیلكندن الآن كشف وتحقیق اولنه‌مامشـدر. آوروپالیلرك یرلشمش اولدقلری ساحل بونجه دخی قصـبه دنیله‌جك قدر جسیم زنجی كویلری پك صیق بولنیور، كه بونلرك اهـالیسی آوروپالیلرله اختلاطلرندن بر درجه‌یه قدر انسیت كسب ایتمشلردر.

آلتون ساحلك ایكی یاغمور موسمی اولوب، بری تشرین ثانینك ابتداسـندن كانون اولك اواسـطنه، ودیكری نیسـانك ابتداسـندن حزیرانك نهایتنه قدر دوام ایدر. علی‌الخصوص بوایكنجی موسمده یاغمورلر پك شـدتلی بوره وفرطـونه‌لرله یاغار. كانونلرده چوللردن كلن شمال شرقی روزكارلری اسوب، درجهٔ حرارت، سانتیغراد اوله‌رق، كولكه‌ده ٣٢ وكونشده ٦٦ یه قدر چیقار؛ وبوموسمده مهلك صیتمه‌لر اكسیك دكلدر. اك سرین واك صاغلام هواسی تموزك ابتداسـندن تشرین اولك نهایتنه قدر اولوب، بو موسمده درجهٔ حرارت كولكه‌ده ٢٥ ایدر.

باوباب دنیلن جسیم آغاجله خرمایه مشابه آغاجلرك انواعی وسـائر اقالیم حاره‌یه مخصـوص اشجار مثمره وغیر مثمره بولندیغی كبی، پورتقال، لیمون، هندستان جویزی، موس، آناناس وسـائره دخی پك بولدر. پرنج محصولی دخی چوقدر. یر فستیغی تجارت محلیه‌نك باشلیجه سرمایه‌سیدر؛ بونك دانه‌لری جویز دانه‌سـندن بیوك اولوب، قابوغندن بر یاغ چیقار، كه پك چوق ایشلرده قوللانلدیغیچون، آوروپالیلر چوق رغبت ایدرلر، ویرلیلر كلیتله طوپلایوب، صاتارلر. پاموق وچوید دخی خدایی نابت یتیشیورسه‌ده، یرلیلر الآن یتیشدیرمكی اوكرنمه‌مشلردر.

فیل، آرسـلان وسـائر حیوانات وحشـیه‌نك انواعیله بر چوق جنس میمونلر و (شمپانزه) دنیلن نسناس نوعی كلیتلی بولندیغی كبی ییلان وسائر حشرات سمیـه دخی پك چوقـدر. دكیزده اون اون ایكی متره طولنده بر نوع بالنه بولنیور، كه او قدر جسامتیله برابر پك سریع الحركه‌در.

آلتون ساحلك اهالیسی باشلیجه اوچ قومه منقسم اولوب، بونلرده (آهـانته)، (فانتی) و (آشـانتی) قوملریدر. بونلرك هر بری بر چوق قبیـله‌لره آیریلوب، جمله‌سی بر جنسیته منسوب اولدقلری حالده، اكثریا مقـاتله‌ده بولنورلر. بونلر سـائر زنجیلردن چوق دها زیاده تناسب اعضـا وحسن وجماله مالك اولـوب، رنكلری بسبتون سـیاه اولدیغی حالده، برونلری دوز، دوداقلری اینجه، آغزلری وقولاقلری كوچك، دیشلری بیـاض وكوزل، وعمومیت اوزره تندرست آدملردر. آنجق تنبلكده واخلاقجه اولان نواقصده سائر زنجیلرله مشتركدرلر. شـوراسی‌ده ذكره شایاندر كه سودانك هر طرفنده حكمفرما اولان دین مبین اسلام كوندن كونه جنوبه طوغری ایلریلكده اولمغله، آشانتیلرله سائر كینه اقوام زنجیه‌سی ایچنده افراد مسلمه خیلی چوغالمش، وبو اقوامك دخی انوار اسلامیه سایه‌سـنده بولندقلری وحشـیلك حالندن بسبتون قورتلملری وقتی یاقلاشمشدر.

آلتون ساحل مستملكاتنك مركزی (آقره) شهری اولوب، ١٢ قضاسی واردر، كه غربدن باشلایه‌رق بروجه آتی ذكر اولنور: آپولونیا، آقسیم، دیكسقووه، بوتری، سـقوندی، چامه، المینا، كپ‌قوآست، قومانتین، آقره، فریدنسبورغ، آدا. داهومی سـاحلنده اولان (ویلیام) قلعه‌سـیله آلتون سـاحلدن منقطع اولان (لاغوس) دخی بر قضا صورتیله بوكا ملحقدرلر. بو اون درت قضانك اراضیسی ٤٥٠٠٠ مربع كیلومتره اولوب، ٥٥٨٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلتون طاش } خداوندكار ولایتنك كوتاهیه سنجاق وقضاسنده بر ناحیه اولوب، كوتاهیه‌نك جنوب شرقیسنده واقع اولمغله،

غرباً كركى واطراف شهر ناحيه‌لريله، جنوباً ينه كركى ناحيه‌سى وعشاق قضاسنه ملحق (بناز) ناحيه‌سيله، شرقاً قره حصار صاحب سنجاغيله، شمالا دخى اطراف شهر ناحيه‌سيله محدود ومحاطدر. ناحيه ٣٧ قريه‌دن عبارت اولمغله، ١٥٦٩ خانه و ٨٤٧٠ نفوسى حاوى اولوب، اهاليسى كافةً اهل اسلامدر. اراضيسى اووه اولوب، هواسى معتدلجه وبغداى وآفيون محصولاتى چوقدر. درون ناحيه‌ده ٤٠ جامع ومسجد و ١٨ مكاتب ابتدائيه واردر. — مركز ناحيه اولان آلتون طاش قريه‌سى كوتاهيه‌نك ٤٥ كيلومتره قدر جنوب غربيسنده وسقاريه تابعلرندن (پورسق) نهرينه دوكيلن بر چايك كنارنده واقعدر.

آلتون كپرى {ياخود آلتون كوپرى. موصل ولايتنك شهر زور سنجاق وقضاسنده ناحيه مركزى بر قصبه‌در، كه بغداددن موصله كيدن جاده‌نك اوزرنده، (زاب اسفل) ونام ديكرله (كوپرى صويى) نهرينك اورته‌سنده بولنان بر آطه‌نك اوزرنده، كركوكك ٤٢ كيلومتره قدر شمال غربيسنده وموصلك تقريباً ١٠٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقعدر. شهرك ايكى طرفندن آقان نهرك جنوبى قولى اوزرنده بركرلى كوزل بر كوپرى واردر؛ شمالى قولنك كوپريسى ايسه يوز سنه اول يقيلوب، ياپديريله‌مامشدر. بو ايكى قولك‌ده خارجنده يوز قدر خانه‌لى ايكى محله بولنيور. شهرك تقريباً ١٠٠٠٠ نفوسى اولوب، باشليجه تركجه لسانيله متكلمدرلر، عربى وكردجه دخى سويلنيلير. جاده‌نك اوزرنده بولنمغله، كردستان طاغلرندن اينن محصولات وسائره اورايه قدر حيوانله كلوب، اورادن كلكله دجله‌يه ايندريله‌رك، بغداده كوتورلديكندن، خيلى تجارتى واردر. صاغ وصولدن كلن ايكى چاى دخى قصبه‌نك جوارنده زاب اسفله دوكيلور.

آلتون كول {ومغولجه (آلتون نور). سيبريانك (تومسق) ايالتنده و (تومسق) شهرينك ٧٢٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده بيوك بر كولدر، كه شمالدن جنوبه اولان طولى ١٢٠ وعرضى يالكز ١٢ كيلومتره اولوب، (آلتون طاغ) سلسله‌سنك شعبه‌لرندن عبارت اولان بر طاقم طاغلرك اورته‌سنده واقعدر. (اوبى) ايرماغنك باشليجه قولى بو كولدن چيقيور.

آلتونه {(Altona) پروسيه‌نك شمال طرفلرنده‌كى (هولستاين) خطه‌سنده قضا مركزى بر شهردر، كه (البه) ايرماغنك ساحل يميننده و (آلستر) نهرينك بو ايرماغه دوكلديكى محل قربنده، برلينك ٢٩٢ كيلومتره شمال غربيسنده و (كيل) ك ١٠٥ كيلومتره جنوبنده واقع اولوب، (هامبورغ) شهرينك غربنده وبر شهر صايله بيله‌جك قدر قربنده‌در. سوقاقلرى كنيش ودوز اولوب، غايت كوزل بر شهردر، و (البه) ايرماغنك كنارلرى شهره بيوك بر لطافت قزانديريور. ليمانى اولمديغندن، اكثر مواد تجاريه‌سى سربست ومستقل اولان هامبورغ شهرى سفائنيله نقل اولنور. مكمل مكتبلرى، رصدخانه‌سى، بر بيوك يتيمخانه‌سى وبر قاچ جمعيت علميه‌سى واردر. يتمش سكسان سنه اول كوچك بر قصبه واوندن اول بر باليقجى كويى ايكن، كوندن كونه ترقى ايدوب، بوكون ١٠٤٧١٧ اهاليسى، شكر، توتون، صابون، باليق ياغى كارخانه‌لرى وباصمه وسائره فابريقه‌لرى واردر.

آلتونه {(Altoona) ممالك مجتمعه‌نك (پانسلوانيا) جمهوريتنده، (بلر) قضاسنده بر قصبه‌در، كه (فيلادلفيا) نك ٣٩١ كيلومتره غربنده، (آلغانى) سلسلهٔ جبالنك شرق اتكنده واقع اولوب، ١٠٦١٠ اهاليسى، ودمير يول آرابه وماكينه‌لرينك اعمالنه مخصوص فابريقه‌لرى واردر.

آلتيا {(Altea) اسپانيانك شرق جنوبى طرفنده (مرسيه) ايالتنده بر قصبه‌در، كه (آليقنت) ك ٤٥ كيلومتره شمال شرقيسنده همنامى اولان بر قويك ايچنده و (آلغار) نهرينك منصبنده واقع اولوب، اولدقجه ايشلك بر اسكله‌در؛ وبو اسكله ايله جزاير آره‌سنده مقنن صورتده واپورلر ايشليور. اهاليسى ٦٠٠٠ كشيدر.

آلتيا {(Althée) اساطير يونانيه‌يه كوره (اتوليا) نك (قاليدون) شهرى حكمدارى (اونه) نك زوجه‌سى و (ملئاغر) ك والده‌سى اولوب، اوغلنك حياتى مربوط بولنان براودونى آتشه آتمغله، اوغلى وفات، وكنديسى مأيوسيتدن انتحار ايتمش.

آلتى شهر {چينك يد ضبطنده بولنان تركستان شرقيده يعنى كاشغروختن طرفلرنده بر مملكتدر، كه آلتى شهرى حاوى بولنمغله، بو اسمله تسميه اولنمشدر. [«تركستان شرقى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آلتی کسك { سیواس ولایت وسنجاغنك عزیزیه قضاسنده مرکز قضادن اداره اولنور بر کوچك ناحیه‌در. [« عزیزیه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلجر { وآلجریا (Alger, Algerie) « الجزایر » دن غلطدر. [« جزایر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلجزیراس { (Algeziras) « الجزیره » دن غلطدر. اسپانیانك جنوبنده (قادیس) ایالتنده وقادیس شهرینك ٨٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده، سبته بوغازینك تشکیل ایتدیکی واسع بر قویك ساحل غربیسنده وبو قویك ساحل شرقیسنده بولنان (جبل طارق) شهرینك قارشیسنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ١٤٠٠٠ اهالیسی وبعض فابریقه‌لری واردر. شهر اسکله‌نك اوستنده مرتفع بر محلده‌در؛ واسکله‌نك قارشیسنده (ایسلا ورده) یعنی « یشیل آطه » اسمیله بر کوچك جزیره بولنیور، که بو مناسبتله اندلس عربلری بو شهره (الجزیرة الخضرا) اسمنی ویرمشلردی.

آلجمسی { (Algemesi) اسپانیانك شرق طرفنده (بلنسیه) ایالتنده وبلنسیه شهرینك ٣٢ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه‌در، که (جوقار) نهرینك ساحل یسارنده و (آلسیرا) قصبه‌سنك قارشیسنده، غایت منبت بر وادینك ایچنده واقع اولوب، ٥٥٠٠ اهالیسی واردر.

آلچ { (Aletsch) اسویچره‌ده (واله) ناحیه‌سنده‌کی آلب سلسله‌سنك اك بیوك بوز دره‌سی اولوب، ٢٣ کیلومتره طولی و ٢ کیلومتره قدر عرضی واردر. اوست طرفنك ارتفاعی ٢٩٩٣ وآلت طرفنك ارتفاعی دخی ١٥٠٠ متره قدر اولوب، (یونغ فراتو) ذروه‌سنك جنوبی اتکندن آشاغی اینر، و (رون) ایرماغنك باشلیجه قوللرندن (ماسه) نهری بوندن تولد ایدر. — بوکا نسبتله (آلچ هورن) دنیلن ذروه‌نك ٤١٩٨ متره ارتفاعی واردر.

آلچ { (Alletz) فرانسه علماسندن اولوب، میلادك ١٧٠٣ تاریخنده طوغمش، و ١٦٨٥ ده وفات ایتمشدر. تاریخ وادبیات وتراجم احواله متعلق بر قاچ کتاب یازمشدر. — بونك تورونی (ادوآرد آلچ) ١٧٩٨ ده طوغوب، ١٨٥٠ تاریخنده وفات ایتمش، وفلسفه ایله مذهبی توحید ایتمك غیرتیله بر قاچ کتاب یازمشدر.

آلچسته { آلچیباد، آلچید، آلچیداموس وساره [« آلکسته » وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آلچیات { (Alciate) ایتالیانك مشاهیر قانون شناسانندن اولوب، میلادك ١٤٩٢ تاریخنده (میلان) جوارنده طوغمش، و ١٥٥٠ ده وفات ایتمشدر. (آوینیون) ومیلانده حقوق معلملکی ایدوب، سائر معلملرك حسددن متولد افترالری اوزرینه، فرانسه قرالی برنجی فرانسوایه التجا ایتمش؛ وبعده ینه ایتالیایه جلبله، پاویه، بولونیه وفراره‌ده تدریس وتألیفله اوغراشمشدر. باشلیجه حقوقه متعلق اولان آثاری پك مقبول اولوب، بش آلتی جلد اوزرینه دفعاتله طبع، وآوروپانك اکثر السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

آلدابره { (Aldabra) « الدبره » اسم عربیسندن غلطدر. بحر محیط هندیده (موزامبیق) بوغازینك مدخل شمالیسنده اوچ کوچك آطه‌در، که منتهای شمال شرقیلری ٩° ٢٣′ عرض جنوبی ایله ٤٣° ٣٠′ طول شرقیده واقعدر.

آلدان { (Aldan) سیبریانك شرق طرفنده بر نهردر، که ٥٦° عرض شمالیده (یابلونوی) طاغلرینك شمالی اتکلرندن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، ١٣٠٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (یاقوتسق) شهرینك ١٢٠ کیلومتره آشاغیسنده صاغدن (لنا) ایرماغنه دوکیلور.

آلدان { (Aldan) سیبریانك شرق طرفنده بر طاغدر، که (استاوونوی) سلسله‌سندن آیریلوب، ٦١° ٢٠′ عرض شمالیدن ٦٧° ٣٩′ عرض شمالی‌یه قدر، جنوبدن شماله طوغری ١٤٠٠ کیلومتره‌لك مسافه‌ده اوزانیر. اك یوکسك محلی اولان (قپودان) ذروه‌سنك ١٣٠٠ کیلومتره ارتفاعی واردر.

آلدانسق { (Aldansk) سیبریانك شرق طرفنده (یاقوتسق) ایالتنده آلدان نهرینك صول طرفنده بر قضا وبو قضانك مرکزی اولان برکوچك قصبه اولوب، (یاقوتسق) شهرینك ٣٥٠ کیلومتره شرقنده و (تونغوز) قومیله مسکون مملکتده واقعدر.

آلدرت { (Alderete) اسپانیانك ١٥ نجی عصر میلادی مؤلفلرندن اولوب، ٩٠ سنه یاشامش وبعض آثار قدیمهٔ یونانیه‌یی پك مقبول اوله‌جق صورتده ترجمه ایتمشدر.

آلدرو واند (Aldrovande) ایتالیانك علمای طبیعیوننـدن اولوب، میلادك ١٥٢٧ تاریخنده طوغمش، و ١٦٠٥ تاریخنده وفات ایتمش؛ وبتـون عمر وثروتنی بر مکمل تاریخ طبیعی تحریریچون اقتضا ایدن موادك جمعنه صرف ایدوب، ١٣ بیوك جلد اوزرینه بر اثر یازمشدر. جمع ایتمش اولدیغی نمونه‌لر ایسه مؤخراً پارس موزه‌خانه‌سنه نقل اولنمشدر.

آلدغراو (Aldegraves) آلمانیا رسام وهیکلتراشلرندن اولوب، میلادك ١٥٠٢ تاریخنـده طوغمش، و ١٥٦٢ ده وفات ایتمشدر.

آلدوبراندینی (Aldobrandini) ایتـالیا حقوق علماسـندن اولوب، میلادك ١٥٠٠ تاریخنـده فلورانسـه‌ده طوغمش، و١٥٥٨ده وفات ایتمشدر. مدیچیس خاندانی علیهنده بولندیغیچون، فلورانسه‌یی ترکله، (پیسه) یه کیدوب، علم حقوق تدریسیله مشغول اولمشـدر. — بونك اوغلی (هیپولیت) سـکزنجی قلمان اسمیـله پاپا اولمش اولدیغی کبی، دیکر اوغلی (توماس) دخی قدمای یونانیوندن (دیوجن لائرت)ك آثارینی مکمل صورتده ترجمه ایتمشدر.

آلدیا (Aldeia) تارله وچفتلك دیمك اولان «الضیعه» اسم عربیسندن غلطدر. پورتکیزك (ستوبال) ایالتنده و(لیسبونه) نك ١٢ کیلومتره شرقنده (تاج) نهرینك منصبنده‌کی کورفزك منتهاسنده بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. — بو اسمله پورتکیز واسپانیاده بر قاچ بیوك قریه دخی واردر.

آلر (Aller) آلمانیـانك شمال طرفنده بر نهردر، که پروسیـه‌نك (ساقسه) ایالتنده (مکدبورغ)ك ٣٠ کیلومتره غربنده نبعانله شمال غربیه طوغری آقه‌رق، (هانووره) قطعه‌سنه کیرر، واستقامت مذکوره‌ده دوامله، (سله) قصـبه‌سندن آشاغی سیر سـفائنه صالح اوله‌رق، (وردن) قصبه‌سـنك بر آز آشاغیسنده (وسر) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی تقریباً ٢٠٠ کیلومتره اولوب، صاغ وصولدن برچوق چایلر آلیر، وبر قاچ قصبه‌نك ایچندن کچر.

آلروئه (Alröe) دانیمارقه‌ده (یوتلاند) قطعه‌سنك ساحل شرقیسی قارشیسنده بر کوچك آطه‌در، که ساحلدن بر بوغازله آیرلمش اولدیغی حالده، ٥ کیلومتره طول و٣ کیلومتره عرضی واوزرنده یالکز بر قریه‌سی واردر.

آلزی (Alzey یاخـود Alzei) آلمانیـاده (هس دارمسـتاد) بیوك دوقه‌لغنده، (رین) ایرماغنه دوکیلن (سلج) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصـبه‌در، که (ماینسه) نك ٣٠ کیلومتره جنوب غربیسـنده واقع اولوب، ٥٣٦٠ اهالیسی واسـکی رومالیلر زماندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی واردر.

آلس یاخـود آلیس (Alys) آناطولیده‌کی (قزیل ایرماغ)ك اسم قدیمی اولوب، معجم البلدانده وسائر عرب جغرافیا وتاریخ کتابلرنده دخی بو اسمله یاد اولنور. [« قزیل ایرماق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آل ساز بایزید سنجـاغنده بر نهردر، که آغری طـاغ (یعـنی آرارات) فرعلرندن (سینك طاغ)ك اتکنده بولنان (بالقلی کول) دن چیقه‌رق، شمال شرقیه طوغری جریانله، روسیه الکاسنه کیردکدن صکره، (آراس) نهرینه دوکیلور.

آلساس (Alsace) آلمانیـانك اخیراً یعنی ١٨٧١ تاریخ میلادیسنده فرانسه‌دن ضـبط ایتمش اولدیغی ایکی ایالتك بری اولوب، (لورن) ایله برابر طوغریدن طوغری‌یه آلمانیـا دولتنه تابع بر ایالت ممتازه حکمنه قونمشـدر. آلمانیا دولتنك منتهای جنوب غربیسنده و(ووسژه) سلسلهٔ جبالی ایله (رین) ایرماغی آره‌سنده واقع اولوب، شرقاً (باده) بیوك دوقه‌لغیله، شمالاً (پالاتینه) ایله یعنی رین باویره‌سـیله، شمال غربی طرفندن (لورن) له، غرباً فرانسه ایله، جنوباً دخی اسـویچره ایله محدود ومحـاطدر. جنوبدن (جورا) سلسله‌سی اسویچره‌دن آیردیغی کبی، شمال غربی طرفندن دخی بونکله (لورن) آره‌سـنده (ووسژه) سلسله‌سنك بر فرعی اوزاندیغندن، اطراف اربعه‌سی حدود طبیعیه ایله محدود دیمکدر. جنوبدن شماله اولان طولی ٢٠٠، وشرقدن غربه اولان عرضی حد وسـطی ایله ٤٠ ویا ٤٥ کیلومتره‌در. بو قطعه‌نك غرب جهتی (ووسژه) سلسله‌سنك اتکلرندن عبارت اولمغله، طاغلق، وشرق جهتی ایسـه دوز اولوب، (رین) ایرماغندن بشقه (جورا) طاغلرندن نبعانله همان (رین) ه متوازیاً جنوبدن شماله طوغری آقان (ایل) یاخود (ال) نهری بواووه‌نك اورته‌سندن کچه‌رك، و(ووسژه) سلسله‌سندن اینن برچوق چایلری

دخی اخذ ایدەرك، استراسبورغ شهرینك ایچندن چكدكدن صكره، صولدن (رن) ە منصب اولور. اراضیسی منبت ومحصولداردر. بو قطعه فرانسەنك الندە ایکن آشاغی ویوقاری رین نامليه ایکی ایالته منقسم اولوب، یوقاری رین ایالتنك بر پارچەسی یعنی (بلفور) قضاسی ینه فرانسه حدودی داخلندە قالمشدر. آلمانیانك ضبطنه چكدكدن صکره لورنله برابر بر ایالت اتخاذ ایدلمش اولمغله، بو ایالت اوچ قضا ویا سنجاغه منقسم اولوب، آلساس آشاغی ویوقاری آلساس ناملريله ینه ایکی‌یه بالتقسیم ایکی قضا، ولورن دخی بر قضا اعتبار اولنمشدر. استراسبورغ شهری ایالتك وآشاغی آلساس قضاسنك، (قولمار) شهری یوقاری آلساسك، (مچ) شهری دخی لورنك مرکزیدر. آلساسك مساحهٔ سطحیەسی ٨٢٨٦ مربع کیلومترە اولوب، ١٠٧٤٦٢٦ اهالیسی واردر، كه بونلرك قسم اعظمی آلمان وبرقسمی‌ده فرانسز اولوب، اکثر اهالی ایکی لسانله دخی متکلمدرلر. اسکی زمانلردە دخی بو مملکت (توتون) یعنی اسکی آلمان و(کلت) قوملريله مسکون اولوب، رومالیلرك ید ضبطنه چکمشیدی. رومالیلردن صکره فرانقلره انتقال ایدوب، اوندن صکره گاه آلمانیا وگاه فرانسەیه تابع اولمش، وبروقتلر دخی مستقل قونتلرك ید ادارەسندە بولنمشدر. آلساس ایله لورنك آلمانیا طرفندن ضبطی فرانسزلر ایچون اونودلمسی مشکل بر یارە اولمغله، بو ایکی قطعەنك استردادینی خیاللرندن دور ایدەممکدەدرلر.

آلساندریا { یاخود آلکساندریا (Alessan-dria, Alexandrie) ایتالیانك شمال طرفندەکی (پیامونته) قطعەسندە ایالت مرکزی بر شهردر، كه (تانارو) نهری اوزرندە و(تورینو) نك ٨٠ کیلومترە شرقندە واقع اولوب، ٥٧٠٨٠ اهالیسی، کوزل استحکاماتی، حین حاجتده صو ایله طولدیریله‌بیلیر خندقلری ومنسوجات متنوعه فابریقەلری واردر. بر چوق دمیر یوللرك محل تلاقی وتقاطعندە بولنمغله، تجارتی خیلی ایشلکدر.

آلستدیوس { (Alstedius) آلمانیا علماسندن اولوب، میلادك ١٥٨٨ تاریخندە طوغمش، و ١٦٣٨ دە وفات ایتمشدر. فلسفه وعقائدە متعلق بر قاچ کتاب تألیف ایتمش، وکافهٔ فنونك اساسلری کتب سماویەدە بولندیغنی اثبات ایتمك ادعاسیله دخی بر اثر یازمشدر.

آلستر { (Alster) آلمانیانك شمالندە سیر سفائنه صالح بر کوچك نهردر، كه (هامبورغ) شهرندە (البه) ایرماغنه دوکیلور.

آلستروم { (Alstroemer) اسوج ارباب صنایعندن اولوب، میلادك ١٦٨٥ تاریخندە (آلینغسونس) قصبەسندە طوغمش، و ١٧٦١ دە وفات ایتمشدر. بر چوق ایپلیکخانەلرله سائر فابریقەلر تأسیس ایدەرك، اسوجدە صنایعك ترقیسنه پك بیوك خدمتلر ایتمش، وحکمدار (فردریق آدولف) طرفندن مکافاةً زادکان صنفنه ادخال اولنمشدر.

آلستنو { (Alstenœ) نوروجك (نورلاند) ایالتی ساحلی قارشیسندە و ٦٦° عرض شمالیدە بر آطه اولوب، اوزرندە ١٣٣٠ مترە ارتفاعندە بر طاغ واردر، كه یدی ذروەسی اولوب، «یدی همشیرەلر» نامیله معروفدر.

آلستون { (Alston) انکلترەنك (قومبرلاند) قونتلغندە یعنی قضا ویا سنجاغندە بر قصبەدر، كه (قارلیسله) شهرینك ٢٤ کیلومترە شرق جنوبیسندە واقع اولوب، ناحیەسیله برابر ٥٦٨٠ اهالیسی وکومش وباقیرله قاریشیق قورشون معدنلری واردر.

آلسفلد { (Alsfeld) آلمانیانك (هس دارمستاد) بیوك دوقەلغندە (اوبرهسن) قضاسندە ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، (اشوالم) نهری کنارندە واقع و ٣٦١٢ اهالیی جامعدر. بو قصبەدە «لوتر قلعەسی» نامیله برقلعه واردر، كه پروتستانلغك موجدی اولان مشهور (لوتر) ١٥٢١ تاریخ میلادیسندە اورادن خلقه اجرای وعظ ونصیحت ایتمشدر.

آلسلوت { (Alsloot) فلنکك ١٦ نجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، مواقع تصویرندەکی مهارتیله مشهوردر.

آلسن { (Alsen) پروسیەنك شمالندەکی (اشلسویغ) دوقەلغنه ملحق اولەرق، بحر بالطیقدە بر بیوك آطه اولوب، قرەدن بر طار بوغازله آیرلمشدر. اراضیسی غایت منبت اولوب، فوق العادە بر دقت واهمیتله ایشلنمشدر. طولی ٣٠ وعرضی ٧ ½ کیلومترە اولوب، همان جملەسی دانیمارقەلی اولمق اوزرە، ٢٢٥٠٠ اهالیسی واردر. غرب طرفندە بر قاچ قوی ولیمانی، وبوغازدە مرکزی اولان

(سوندربورغ) شهری بولنیور. دانیمارقه‌نك ایكن، ١٨٦٤ ده پروسیه طرفندن ضبط اولنمشدر.

آلسنو (Alseno) ایتالیانك شمالنده (پلزانسه) ایالتنده و (پلزانسه) شهرینك ٢٨ كیلومترو شرق جنوبیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٤١٧٥ اهالیسی واردر.

آلسو (Also) مجارجه «آلت» و «آشاغی» دیمك اولمغله، مجارستانده بر چوق قصبه وقریه اسملرینك تركیبنده بولنور.

آلسوآپسه (Also-Apsa) مجارستانك (مارماروس) قومیتاته یعنی سنجاغنده بر بیوك قریه اولوب، ٣٤٢٠ اهالیسی واردر.

آلسو فهر وار (Also-Feher-Var) مجارستانك ترانسلوانیا یعنی اردل قطعه‌سنده بر قومیتاته یعنی سنجاق اولوب، بر قاچ شهر وقصبه‌یی و ٢٢٧ ٢٠٠ اهالیی جامعدر. — مركزی اولان (قارلسبورغ)ك دخی اسكی اسمیدر.

آلسوند (Aalesund) نوروجك جنوب طرفنده بر كوچك آطه‌نك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٦٠٠ اهالیسی واردر. غایت كوزل بر موقعده بولنمغله، ونوروج مشاهیر بحریوننده (هرولف)ك وطنی اولمغله مشهوردر.

آلسیرا (Alcira) «الجزیره» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك شرق طرفنده (بلنسیه) ایالتنده قضا مركزی بر قصبه‌در، كه (جوقار) نهری ایچنده وبو نهرك آق دكیزه اولان منصبندن ٤ ساعت بوقاریده واقع بر آطه‌نك اوزرنده اولوب، ١٢٠٠٠ اهالیسی واردر. بو قصبه قارتاجلیلر طرفندن تأسیس اولنوب، رومالیلر زماننده دخی خیلی اهمیتی اولمش ایسه‌ده، اسپانیانك اهل اسلام النده بولندیغی مدتده عربلر سدلر وجدوللر انشاسیله واسع اووه‌سنی اسقا ایتدكلرندن، او وقتدن بری اسپانیانك اڭ بیوك ذخایر انباری حكمنه كچمشدر.

آلسیو (Alessio) اشقودره ولایتنده‌كی (لش) قصبه‌سنه اوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«لش» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلسیون یاخود آلكیون (Alcyon) بحر محیط كبیرك (میقرونیسیا) قطعه‌سنده، (مارشال) جزایرینك شمالنده، تقریباً ٢٠° عرض شمالیده واقع بر آطه‌در.

آلشكرد ارضروم ولایتنك بایزید سنجاغنده بر قضادر، كه سنجاغك غرب شمالی جهتنده واقع اولوب، شمالاً كوسه طاغله روسیه ممالكندن آیرلمشدر، غرباً ارضروم سنجاغنك پاسین قضاسیله، جنوباً عنتاب وشرقاً قره كلیسا قضالریله محدوددر. مراد نهری تابعلرندن (شریان صو) نهری قضایی غربدن شرقه شق ایده‌رك، صاغ وصولدن بر قاچ چای دخی اخذ ایدر. اراضیسی طاغلق اولوب، مذكور نهر وچایلرك مجرالری اطرافنده بر آز اووه‌سی ومنبت دره‌لری دخی واردر. مركزی اولان (طپراق قلعه) قصبه‌سی مذكور (شریان صو)یه صولدن یعنی شمالدن كلن بر چایك اوزرنده وكوسه طاغك جنوبی اتكنده واقع اولوب، اوكنده جنوب غربی‌یه طوغری ممتد بر اووه واردر. مركز قضا بایزیددن ٢٤ ساعت مسافه‌ده‌در. قضا آماد، اسكان، طاهر، قره صو وملا سلیمان نامیله بش ناحیه‌یی حاوی اولوب، ١١٥ قریه، ٢٦٣٧ خانه و ١٦٦١٠ اهالیسی واردر، كه بونلرك یالكز ٣٨٢٥ ی ارمنی وقصوری كاملاً اسلامدر. درون قضاده ٣ جامع، ١ رشدیه مكتبی، ٨ اسلام و ١٠ خرستیان مكتب ابتدائیسی، ٣ مدرسه، و ١١ كلیسا موجوددر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله سبزه‌دن، ومعمولات محلیه‌سی كلیم، كچه وچوراب، كبی شیلردن عبارتدر. قضانك اورمانلری آز ایسه‌ده مرعالری ضررسز اولوب، اهالینك خیلی اغنامی واردر.

آلشكی (Aleschki) روسیه‌نك جنوب طرفنده (توریده) ولایتنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، (دنیپر) ایرماغنك ساحل یسارینه قریب ومنصبندن ٣٣ كیلومترو بوقاریده، (پرقوپ) شهرینك ٩٢ كیلومترو شمال غربیسنده واقع و ٨٥٠٠ اهالیی جامعدر.

آل عبا حضرت فخر كائنات علیه افضل التحیات افندمزك مبارك عبالریله اورتمش اولدیغی اهل بیت نبویلرینه یعنی حضرت نبی ذیشانله حضرت علی، حضرت فاطمه، امام حسن وامام حسین افندیلریمزه ویریلن اسمدر. محبت آل‌عبا هر بر مؤمن موحده فرضدر. [مشارالیهمك اسامئ شریفه‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آلغابه (Algaba) «اورمان» معناسنه اولان (الغابه) اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك جنوبنده (سویل) یعنی اشبیلیه ایالتنده

واشبیلیه‌دن ٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده بر کوچك قصبه‌در.

آلغار (Algar) اسپانیانك شرق طرفنده (آلیقنت) ایالتنده بر کوچك نهردر، که ساحله قریب طاغلردن نبعانله، (انسنیاده) قوینده آق دکیزه منصب اولور.

آلغارد (Algarde) ایتالیانك اك مشهور معمار وهیکلتراشلرندن اولوب، میلادك ١٥٨٣ تاریخنده (بولونیه) ده طوغمش، و ١٦٥٨ ده وفات ایتمشدر. همصنفی اولان (آلبان) ك محب صادقی بولنمشدر. آثاری پك مقبول ومشهور اولوب، بعض موزه‌خانه‌لری تزیین ایتمکده‌در.

آلغارو (Algarve) «الغرب» اسم عربیسندن غلطدر. پورتکیزك جنوب جهتنده بر ایالتی اولوب، غرب وجنوب طرفلرندن بحر محیط آطلاسی ایله، شمالاً (آلنتیو) ایالتیله، شرقاً دخی اسپانیا ایله محدوددر. شرقدن غربه ایالتك اورته‌سندن (مونشیقونه) و (غالدیرانو) اسملریله معروف بر سلسلهٔ جبال ممتد اولمغله، اکثر اراضیسی طاغلق اولوب، یالکز ساحله قریب محللری دوزدر. مرکزی (فارو) شهری اولوب، دیکر بیوك قصبه‌لری (لاغوس) ایله (تاویره‌دن) عبارتدر، که اوچی‌ده ساحل جنوبیسنده کائن اسکله‌لردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٨٤٩ مربع کیلومتره اولوب ٢٠٤٠٣٧ اهالیسی واردر. محصولاتی پورتقال، لیمون، نار، انجیر، خرما، قرمز، شراب ایله حبوبات متنوعه‌دن عبارت اولوب، هواسی معتدل وبرآزده صیجاقدر.

آلغاروتی (Algarotti) ایتالیا مشاهیر مؤلفیننده‌ن اولوب، میلادك ١٧١٢ تاریخنده وندیکده طوغمش، و ١٧٦٤ ده (پیسه) ده وفات ایتمشدر. کرك فنون وکرك ادبیاته متعلق پك مقبول تألیفاتی اولوب، کلیات آثاری ١٧ جلد اوزرینه نشر، وسائر لسانلره ترجمه اولنمشدر. عصرینك اك بیوك آدملریله مناسباتده بولنوب، پروسیه قرالنك مابینجیسی ولهستان قرالی اوچنجی (آوغوست) ك مشاور خاصی دخی اولمشیدی.

آلغارینیو (Algarinejo) اسپانیانك جنوبنده (غرناطه) ایالتنده وغرناطه شهرینك ٤١ کیلومتره غربنده بر کوزل قصبه اولوب، ٤٨٠٠ اهالیسی وصابون، اسپرتو وسائره فابریقه‌لری واردر.

آلغازل (Al-Gazel) امام غزالی‌یه آوروپالیلر طرفندن ویریلان اسمدر. [«غزالی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلغاس (Algas) اسپانیاده بر نهردر، که (فارو) طاغندن نبعانله، (طرکونه) وسرقسطه (یعنی سراغوسه) ایالتلرنده جریان ایده‌رك، (ابره) نهرینه دوکیلور.

آلغان (Allegan) ممالك مجتمعه‌نك (میشیغان) جمهوریتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (قالامازو) نهرینك ایکی کنارنده واقع اولوب، ٣٠٠٠ دن زیاده اهالیسی واردر. نهر مذکورده سیر ایدن واپورلر بو قصبه‌یه قدر چیقه‌بیلیورلر. — همنامی اولان قضاسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٤١٩ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ١٨٧٠ ده ٣٢١٠٠ کشیدن عبارت ایدی.

آلغانی (Allegany) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك شرق طرفنده شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اوزانیر بر سلسلهٔ جبالدر، که (میسیسیپی) ایرماغنك وادیسیله بحر محیط آطلاسی آره‌سنده واقع اولوب، شمالی قسمی ساحلدن آنجق ١٦٠ کیلومتره‌لك مسافه‌ده ایسه‌ده، جنوبه طوغری اوزاندقجه، ساحلدن تبعد ایده‌رك، بو مسافه ٥٠٠ کیلومتره‌یه قدر بالغ اولور. سلسله‌نك شمال طرفی یعنی «یکی انکلتره» و (نویورق) جمهوریتلرنده‌کی قسمی متفرق طاغلردن عبارت ایسه‌ده، جنوبه طوغری اوزاندقجه، غیر منقطع بر صرت صورتنی آلوب، اصل سلسله‌یه متوازیاً بر قاچ صره طاغلر دخی ممتد اولور. بو سلسله‌نك یکدیکی یرلرك هر برنده آیری آیری اسملری اولوب، اصل (آلغانی) اسمی (پانسلوانیا)، (ماریلاند) و (ویرجینا) جمهوریتلرنده‌کی قسمنه اطلاق اولنور، وشمالده‌کی «آق» و «یشیل» طاغلرله (آدیرونداق) طاغلری بو سلسله‌نك شعبه‌لری عد اولنور؛ سلسله‌نك جنوب قسمی ایسه (آپالاش) نامیله معروفدر. فرعلری داخل حساب اولمیه‌رق، اصل سلسله‌نك بویی ٢٠٠٠ کیلومتره‌دن زیاده اولوب، پانسلوانیاده یعنی همان وسطنده اولان عرض اعظمی ١٦٠ کیلومتره‌در. اك یوکسك ذروه‌لری ٢٠٠٠ متره‌یی تجاوز ایتمز. بو سلسله‌نك علم الارض نقطهٔ نظرندن ترکیباتی پك مختلف ومتنوع اولوب،

هر نوع اراضی واحجار ومعادنك نمونه‌لرینی ابراز ایدیور. اکثر طرفلری دوز وباصیلیر صورتده اولوب، بر قاچ دمیر یول خطی اوستندن وبر آزی تونللر آلتدن چکیور.

آلغانی { (Allegany) آمریقای شمالیده (میسیسیپی) ایرماغنك تابعلرندن (اوهیو) نهر عظیمنی ترکیب ایدن ایکی نهردن بریدر، که مجراسنك پك آز مقداری (نویورق) وقصوری کاملاً (پانسلوانیا) جمهوریتنده اولوب، آلغانی سلسله‌سنك شمال وشمال غربی اتکلرینی طولاشه‌رق، وصاغ وصولدن بر طاقم چایلر اخذ ایده‌رك، ٤٨٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (پیچبورغ) شهرنده (مونونغاهلا) نهریله برلشه‌رك، (اوهیو) نهرینی تشکیل ایدر. (پیچبورغ) دن ٤٢٠ کیلومتره یوقاریده ونویورق جمهوریتی داخلنده اولان (هامیلتون) شهرینه قدر سیر سفائنه صالحدر.

آلغانی { (Allegany) ممالك مجتمعه‌نك (نویورق)، (پانسلوانیا)، (ماریلاند)، (ویرجنیا) و(قارولینه) جمهوریتلرنده بر، که جمعاً بش قضانك اسمی اولوب، آلغانی طاغلرینك اتکلرنده بولنمق مناسبتیله بواسمله تسمیه اولنمشلردر. — ممالك مذکوره‌ده بو اسمله بر چوق قریه وکوچك قصبه‌لر دخی واردر.

آلغانی سیتی { (Allegany-City) ممالك مجتمعه‌نك (پانسلوانیا) جمهوریتنده وآلغانی نهری اوزرنده بولنان (پیچبورغ) شهرینك نام دیکریدر. [« پیچبورغ » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلغاو { (Allgau یاخود Algau) آلمانیانك جنوبنده « یوقاری سوآب » ده (قونستانسه) کولنك شمال شرقی وجنوب شرقیسنده بر قطعه‌در، که بر قسمی (وورتمبرغ) ه، بر قسمی (باویره) یه، بر قسمی‌ده آوستریانك (وورارلبرغ) ایالتنه الحاق اولنمشدر.

آلغاو آلپلری { Alpes d'Allgau) وآلمانجه (Allgaüer Alpen) (رتیق) دینلن آلپ سلسله‌سنك صوك فرعلری اولوب، (وورارلبرغ) دن وشمالی (تیرول) دن (وورتمبرغ)ك جنوب شرقی و(باویره) نك جنوب غربی جهتنه قدر ممتد اولورلر. بو طاغلر شرقاً طونه تابعلرندن (اغ) نهری مجراسیله، غرباً (رین) مجراسیله و(قونستانسه) کولیله، جنوباً ینه طونه تابعلرندن (این) نهری وادیسنك اوست طرفی اولان درین بر دره ایله محدود اولوب، شمال طرفندن دخی « یوقاری سوآب » طاغلریله کسب ارتباط ایدرلر. (تیرول) و(وورارلبرغ) ده بو سلسله ایکی‌یه آیریلوب، اك یوکسك ذروه‌لری دخی بو قسمنده بولنه‌رق، بونلرك اك مرتفعی ٨٥٠٠ متره ارتفاعی اولان (نبلهورن) ذروه‌سیدر.

آلغرانزه { (Allegranza) قناریه آطه‌لرینك اك شمالیسیدر. [« قناریه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلغوآ { (Algoa) آفریقانك منتهای جنوبی ساحلنده بر بیوك قویدر، که امید بورونك ٦٨٧ کیلومتره شرقنده واقع اولوب، جنوب غربیسنده‌کی (رسیف) برونی ایله شمال غربی جهتنده‌کی (وودی) برونی آره‌سنده ٤٦ کیلومتره‌لك محلده ممتد اولور. بو قویك اورته‌سی ٣٣° ٥٣′ عرض جنوبی ایله ٢٣° ٢٥′ طول شرقیده واقعدر. بوقویه درت نهر دوکیلوب، اك بیوکلری (ماپوته) ایله (مانیسه) در. قویك غرب جنوبی طرفنده (الیزابت) لیمانی او قطعه‌نك اك کوزل لیمانی اولوب، اك تجارتکاه شهرلرندندر.

آلغوز { (Algoz) « الکوز » یاخود « الجوز » اسم عربیسندن غلط اولسه کرکدر. پورتکیزك (آلغارو) ایالتنده (فارو) قضاسنده بر کوچك نهر اولوب، (ویلانووه) شهرینك شرق طرفنده بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولور.

آلغوما { (Algoma) آمریقای شمالیده (دومینیون) قطعه‌سنك (اونتاریو) ایالتنده بر قضادر، که ایالت مذکوره‌نك شرق طرفنده اراضی واسعه‌دن عبارت اولوب، آنجق هواسی غایت صوئوق اولدیغندن، یالکز (هوران) کولیله (سنته‌ماریا) نهرینك کنارلری قابل زراعتدر. اهالیسی آنجق ٥٠٠٠ کشی اولوب، بونلرك ٢٠٠٠ ی یرلی وحشیلردن وقصوری فرانسز، انکلیز وسائر اوروپالیلردندر.

آلغونکین { (Algonquins) آمریقای شمالینك اهالی اصلیه‌سندن بر بیوك قومدر، که (سنت لوران) نهریله قناده کوللرینك

اطرافنده ساكن اولوب، ممالك مجتمعه‌نك شمال طرفلرينه و (دومينيون) ك منتهاى شمال غربيسنه قدر دخى منتشر بولنيورلر. مذكور كوللرك اطرافنده بولنانلرى زراعتله مشغول اولوب، شمال طرفلرنده‌كيلر آوجيلقله ياشايورلر. بونلر وقتيله پك كثرتلى اولوب، شمديكى حالده دخى خيلى جمعيتليدرلر.

آلفارو { (Alfaro) «الفار» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك وسطلرنده اسكى قشتاله قطعه‌سنك (لوغرونيو) ايالتنده قضا مركزى برقصبه‌در، كه (ابره) ايرماغنك صاغ جهتنده (الحما) نهرى اوزرنده واقع اولوب، اليوم يالكز ٥٠٠٠ اهاليسى وار ايسه‌ده، وقتيله خيلى بيوك ايدى، ومتانتيله مشهور بر قلعه‌سى وار ايدى. كرك قلعه‌سى وكرك شهرك بر قسمى خراب حالنده‌در.

آلفارو { (J. d'Alfaro) اسپانيانك مشهور رسساملرندن اولوب، ميلادك ١٦٤٠ تاريخنده (قرطبه) ده طوغمش، و١٦٨٠ده مادريدده وفات ايتمشدر. وقايع تاريخيه‌يى مصور بر چوق رسملر براقمشدر.

آلفاقوئس { (Puerto de los Alfaques) ليمانى اسپانيانك (قطالونه) خطه‌سنده (طرطوشه) ايالتنده و(ابره) ايرماغى منصبنك برآز جنوبنده واقع بر قصبه‌در، كه همنامى اولان بر قوى وليمانك ايچنده اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى واردر.

آلفامبرا { (Alfambra) «الحمرا» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك شمال جهتنده (آراغون) قطعه‌سنك (ترونل) ايالتنده بر نهردر، كه (كودار) طاغندن نبعانله، ابتدا شماله طوغرى آقار، بعده بردن بره جنوبه طوغرى دونوب، (آلفامبرا) يعنى (الحمرا) قصبه‌سى ايچندن كچدكدن صكره، (ترونل) شهرى قربنده (غوآدالاويار) يعنى (وادى الآر) ايرماغنه دوكيلور. — آلفامبرا قصبه‌سى (ترونل) ك ١٥ كيلومتره شمالنده اولوب، ١٢٠٠ اهاليسى واردر.

آلفانى { (Alfani) ايتاليا رسساملرندن اولوب، ميلادك ١٥١٠ تاريخنده طوغمش، و١٥٨٣ ده وفات ايتمشدر.

آلفرد { (Alfred le Grand) بيوك — آنغلو ساقسون قومنك آلتنجى حكمدارى و(اتلرد) ك اوغلى اولوب، ميلادك ٨٤٩ تاريخنده طوغمش، و٩٠٠ده وفات ايتمشدر. زماننده‌كى تربيهٔ عموميه‌نك مافوقنده بر تربيه آلوب، ٢٣ ياشنده ايكن، ٨٧١ تاريخنده تخته چيقمش؛ ودانيمارقه‌ليلرله محاربه‌يه طوتيشوب، ابتدا غالب كلمش ايسه‌ده، بعده مغلوب وفراره مجبور اولمش؛ وبروقت صاقلى طوردقدن صكره، راهب قيافتيله دانيمارقه‌ليلرك عسكرى ايچنه كيروب، احوال وقوتلرينى ايجه آكلامغله، مؤخراً اوزرلرينه هجوم ايده‌رك، غالبيته نائل اولمش، واووقت دانيمارقه‌ليلرك النده بولنان (لوندره) شهرينى ضبط ايتمشدر. ممالك موروثه‌سنى استرداد ايتدكدن صكره، علوم ومعارفك نشريله صنايع وتجارتك ترقيسنه صرف مساعى ايده‌رك، پك چوق مكتبلر وسائر مؤسسات خيريه تأسيس، وانكلتره قوهٔ بحريه‌سنك اساسنى وضع ايتمشدر. بالذات بر چوق كتابلر دخى يازوب، كليات آثارى مؤخراً طبع ونشر اولنمشدر.

آلفلد { (Alfeld) پروسيه‌نك غرب جهتنده (هانووره) ايالتنده، (هيلدسهايم) قضاسنده و(هيلدسهايم) شهرينك ١٩ كيلومتره جنوب غربيسنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، ٢٨٠٠ اهاليسى، باصمه وكاغد فابريقه‌لرى ودمير خانه‌لرى واردر.

آلفورا { (Alfouras, Arafouras) ياخود آرافورا بحر محيط كبيرك (ملوك) جزايرنده بولنان نيم وحشى بر قومه آوروپاليلر طرفندن ويريلن اسم اولوب، پورتكيز لساننده «حر» و«مستقل» ديمكدر. بو قومى جزاير بحر محيطك زنجيلرى زمره‌سندن عد ايتمشلر ايسه‌ده، كنديلرينى كورن سياحلر بونلرك سياه اوليوب، ملايلرك رنكنده بولندقلرينى نقل ايديورلر.

آلفولد { (Alfœld) مجارستانده بر بيوك اوودر، كه طونه ايله (تيسا) نهرلرى بونك اورته‌سندن جريان ايديورلر. مساحهٔ سطحيه‌سى تقريباً ١٠٠٠٠٠ مربع كيلومتره اولوب، وقتيله داخلى بر دكيزك قعرى بولنمش اولديغى علم الارض نقطهٔ نظرنجه مثبتدر.

آلفونس { (Alphonse) بو اسمله اوروپا دول مختلفه‌سنده متعدد حكمدارلر كلمشدر، كه بروجه زير آيرى آيرى ذكر اولنور:

۱ آستوریه، لیون وقشتاله حکمدارلری :

برنجی آلفونس — «قتولیك» مخلصیله معروف اولوب، میلادك ۶۹۳ تاریخنده طوغمش، وقائن پدری (پلاج)ك وفاتندن ایکی سنه صکره، ۷۳۹ تاریخنده (فاویلا) یه خلف اوله‌رق، اسپانیانك شمالنده‌كی (آستوریه) تختنه جلوس ایتمشدر. اندلس حکومت اسلامیه‌سیله برچوق محاربه‌لر ایدوب، ۳۰ قصبه ضبط ایتدکدن صکره، ۷۵۷ده وفات ایتمشدر.

ایکنجی آلفونس — «عفیف» لقبیله ملقبدر. میلادك ۷۸۳ تاریخنده آستوریه تختنه جلوس ایدوب، بنه اوسنه حکومتدن اسقاط اولنمش، و ۷۹۱ ده بکیدن تختی ضبطله، اندلس حکومت اسلامیه‌سنه قارشی برچوق محاربه‌لردن صکره، مقر حکومتنی (اوویدو) شهرینه نقل ایله (لیسبونه) شهرینی دخی استیلا، وبعده فراغ ایله، ۸٤۲ ده وفات ایتمشدر.

اوچنجی آلفونس — «بیوك» لقبیله ملقبدر. میلادك ۸٤۸ تاریخنده طوغوب، ۸۶۶ ده پدری (اوردونیو) یه خلف اولمش، واندلس حکومت اسلامیه‌سیله برچوق محاربه‌لر ایده‌رك، (لیون) خطه‌سنی واسپانیانك سائر بعض جهتلرینی ضبط ایتمش ایسه‌ده، ملکنده ظهور ایدن اختلاللرله اوغراشمش، ونهایت کندی اوغلی طرفندن مغلوب اولوب، ۹۱۰ تاریخنده فراغتله، تخت موروثنی اوغلنه براقمغه مجبور اولمش؛ وایکی سنه صکره وفات ایتمشدر.

دردنجی آلفونس — «کشیش» لقبیله ملقبدر. اوچنجی آلفونسك تورونی اولوب، میلادك ۹۲٤ تاریخندن ۹۲۷ تاریخنده‌دك لیون وآستوریه حکمدارلغنی ایتمش، وبرادری (رامیر) طرفندن کوزلری چیقارلمغله، لیونك قربنده برمناستره حبس اولنه‌رق، ۹۳۲ ده وفات ایتمشدر.

بشنجی آلفونس — لیون وقشتاله حکمداری اولوب، میلادك ۹۹۵ تاریخنده طوغمش، و ۹۹۹دن ۱۰۲۷ یه قدر حکم سوره‌رك، اندلس اهل اسلامی بیننده‌كی نفاق وتفرقه‌دن بالاستفاده، حکومت اسلامیه‌یه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، (ویسو) شهرینك محاصره‌سنده قتل اولنمشدر.

آلتنجی آلفونس — غالیچه، لیون وقشتاله حکمداری اولوب، میلادك ۱۰۶۵ تاریخندن ۱۱۰۹ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. برنجی فردینادك اوغلی اولمغله، فردیناند وفاتنده ملکنی اوچ اوغلی بیننده تقسیم ایتدیکنده، کندیسنه (لیون) حکمدارلغی دوشمشیدی. ۱۰۶۸ تاریخنده برادری قشتاله حکمداری (سانشه) طرفندن ملکندن اخراج اولنمش ایسه‌ده، ۱۰۷۲ تاریخنده بونك وقوع قتلی اوزرینه، ملك موروثنی استرداد ایتدکدن بشقه، برادرینك حصه‌سی اولان قشتاله‌یی دخی ضبط، وحکومت اسلامیه ایله ایتدیکی محاربه‌لرده غالب گلکله، (طلیطله) شهرینی استیلا وپایتخت اتخاذ ایتمشیدی. مؤخراً مرابطینه قارشی قرطبه دولت اسلامیه‌سیله اتفاق ایده‌رك، برقاچ محاربه‌ده مغلوب اولمش؛ وبو محاربه‌لرك برنده یکتا اوغلی اورلمغله، کدرندن فوت اولمشدر.

یدنجی آلفونس — آراغون حکمداری ایکن، (اوراقه) یی تزوج ایتمکله، ۱۱۰۹ تاریخ میلادیسنده قشتاله‌نك دخی حکمداری اولمشیدی. [آراغون حکمدارلری صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر.]

سکزنجی آلفونس — قشتاله، لیون وغالیچه حکمداری اولوب، میلادك ۱۱۲۷ تاریخندن ۱۱۵۷ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. برمدت والده‌سی (اوراقه) ایله مشترکاً حکم سوروب، والده‌سنك وفاتندن صکره، بو قادینك سوء اداره‌سی نتائجندن اولان فنالقلرك اوکنی آلمش؛ واوکی پدری آراغونلی آلفونسك ضبط ایتمش اولدیغی بعض یرلری استردادله، اندلس حکومت اسلامیه‌سنه قارشی بعض غالبیتلره نائل اوله‌رق، (قلاتراوه) و (المریه) یی ضبط ایتمش، و «اسپانیا ایمپراطوری» عنواننی آلمق ادعاسنه قالقیشمشیدی. بونك قیزی (قونستانسه) فرانسه قراللرندن یدنجی (لویی) یه وارمشیدی.

طقوزنجی آلفونس — «اصیل» لقبیله ملقبدر. میلادك ۱۱۵۸ تاریخندن ۱۲۱٤ تاریخنه‌دك قشتاله حکمداری اولوب، پدرینك وفاتنده اوچ یاشنده بولنمغله، صباوتی زماننده مملکتك برقسمی بعض دره بکلرینك ید غصبنه چکمش ایسه‌ده، سن رشده بلوغندن صکره، ممالك مغصوبه‌سنی استردادله برابر، توسیع ممالکه دخی مقتدر اولمش؛ و ۱۱۹۵ تاریخنده اهل اسلامله ایتدیکی بر محاربه‌ده بر بیوك مغلوبیته دوچار اولوب، بعده (ناواره) و (آراغون)

حكمدارلرینك امدادیله ینه غالبیته نائل اولمشیدی. — بونك عمجه‌زاده‌سی اولان دیكر بر طقوزنجی آلفونس دخی میلادك ١١٨٧ تاریخندن ١٢٣٠ تاریخنه‌دك یالكز لیون حكمداری اولوب، اندلس اهل اسلامیله بر چوق محاربه‌لر ایتمشدر.

اوننجی آلفونس — «منجم» و «حكیم» لقبلریله ملقبدر. میلادك ١٢٥٢ تاریخنده پدری اوچنجی فردینانك وفاتنده لیون وقشتاله حكمداری اولوب، بش سنه صكره آلمانیا پرنسلرینك برطاقندن جلب اولنه‌رق، آلمانیا ایمپراطوری انتخاب اولنمش ایسه‌ده، ایمپراطورلق تختنه اوتورمق ایچون، رقیبی اولان (ریشار قورنوآی) ایله محاربه ایتمكده ایكن، اندلس مسلمانلری اسپانیاده‌كی ملكنك قسم اعظمنی استرداد ایتدكلری كبی، اوغلی (سانشه) دخی اعلان عصیانله، ١٢٨٢ تاریخنده تخته جلوس ایتمشیدی. آلفونس ملكنی استرداد ایچون مغرب اهل اسلامنه التجا ایده‌رك، نهایت ١٢٨٤ ده اشبیلیه‌ده مأیوساً وفات ایتمشدر. بو ذات عرب تربیه‌سنی آلمش اولمغله، او وقتكی خرستیانلرك اك عالمی اولوب، بین‌النصارا علوم ومعارف اسلامیه‌نك نشرینه خدمت ایتمش، و «ازیاج آلفونسیه» (*Tables Alphonsines*) دنیلن برطاقم زیجلر ترتیب، و(سلامانقه)ده اندلس مسلمانلرینك مؤسسات علمیه‌سی طرزنده بر دارالفنون تأسیس ایتمشیدی. بعض تألیفاتی وازانجمله براسپانیا تاریخی دخی واردر.

اون‌برنجی آلفونس — «منتقم» لقبیله ملقبدر. لیون وقشتاله حكمداری اولوب، دردنجی (فردیناند)ك اوغلیدر. ١٣١٠ تاریخنده طوغوب، ١٣١٢ ده پدرینك ملكنه وارث اولمش؛ و ١٧٤٠ ده پورتكیز حكمداری دردنجی آلفونسله بالاتفاق، اندلس اهل اسلامنی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، ١٣٥٠ ده جبل طارقده تحصن ایتمش اولان اهل اسلامی محاصره ایتمكده ایكن، وبادن هلاك اولمشدر.

٢ آراغون حكمدارلری :

برنجی آلفونس — «جنكاور» لقبیله ملقبدر. آراغون وناواره حكمداری اولوب، میلادك ١١٠٤ تاریخندن ١١٣٤ تاریخنه‌دك حكم سورمشدر. قشتاله حكمداری آلتنجی آلفونسك قیزی و وارثه‌سی (اوراقه) یی تزوج ایتمكله، قائن پدرینك وفاتنده قشتاله‌یی دخی ممالكنه الحاق ایتمكه چالیشمش، وحتی قشتاله‌لیلرك برطاقی طرفندن حكمدارلغه قبول اولنمش ایسه‌ده، زوجه‌سی اوراقه اهالینك دیكر برطاقیله مخالفت ایدوب، یدی سنه محاربه‌دن صكره، قشتاله‌نك ضبطندن واز كچیرمكه موفق اولمش، وكندیسندن بوشانمشیدی. آلفونس اووقت اندلس اهل اسلامیله اوغراشمغه باشلایوب، ابتدا غالب كلش، ومركز حكومت اتخاذ ایتدیكی سراغوسه (یعنی سرقسطه) شهرینی ضبط ایتمش ایسه‌ده، بعده (افراغه) ده بیوك بر انهزامه دوچار اولوب، كدرندن وفات ایتمشدر.

ایكنجی آلفونس — آراغون حكمداری اولوب، میلادك ١١٦٢ تاریخندن ١١٩٦ تاریخنه‌دك حكم سورمش؛ وفرانسه‌ده (طولوز) قونتلریله مدت مدیده غوغا ایدوب، بعض یرلر ضبط ایتمشدر. بوده اندلس علمای اسلامنه تقلیداً معارفك ترقیسنه خدمت ایتمش، وكندیسی بعض اشعار سویلمشدر.

اوچنجی آلفونس — اوچنجی پدرونك برنجی اوغلی اولوب، میلادك ١٢٨٥ تاریخندن ١٢٩١ تاریخنه‌دك آراغونده حكم سورمش؛ وفرانسه، قشتاله وناپولی حكمدارلرینك تشكیل ایتمش اولدقلری اتفاقه قارشی محاربه ایدوب، ١٢٨٨ ده (مینورقه) آطه‌سنی دخی اهل اسلامك الندن آلمشدر.

دردنجی آلفونس — میلادك ١٣٢٧ تاریخندن ١٣٣٦ تاریخنه‌دك آراغونده حكم سوروب، كوشك بر حكمدار اولمغله، عصیان ایتمش اولان اوغلیله اوغراشمش، ومعهذا جنویزلردن (ساردنیا) آطه‌سنی ضبط ایتمكه مقتدر اولمشیدی.

بشنجی آلفونس — آراغون وسیجیلیا حكمداری اولوب، میلادك ١٣١٦ تاریخنده طوغمش، وپدری «عادل» فردیناند طرفندن كندی حیاتنده سیجیلیه حاكمی بولندیغندن، ١٤١٦ تاریخنده پدرینك وفاتی اوزرینه، آراغون دخی كندیسنه قالدیغی كبی، ناپولی قرالیچه‌سی (یوآنه) دخی كندیسنی وارث براقمش ایسه‌ده، ناپولی‌یی اله كچیرمك ایچون، پك چوق اوغراشمش، وضبط ایدنجه پایتختنی اورایه نقل ایتمش وكندیسی عالم بر آدم اولمغله، قسطنطینیه‌دن هجرت ایدن علمایی تحت حمایه‌سنه آلمشیدی. آنجق سفاهته زیاده‌جه منهمك اولدیغی مرویدر.

٣ ناپولی حکمدارلری :

برنجی آلفونس — آراغون حکمداری صفتیله بشنجی آلفونس عد اولنان شخصك عینیدر.

ایکنجی آلفونس — برنجی فردینانده اوغلی، وبشنجی آلفونسك توروني اولوب، میلادك ١٤٩٤ تاریخنده ناپولی تختنه اوتورمش ایسه‌ده، او سنه فرانسه قرالی سکزنجی شارل ممالکنه تجاوزله، منفورلری وکندی تبعه‌سی دخی کندیسنی ترك ایتدکلرندن، تختی اوغلی ایکنجی فردینانده ترکله، فرانسزلرك ناپولی‌یه دخولندن اول، سیجیلیایه فرار ایدوب، او سنه اوراده وفات ایتمشدر.

٤ پورتکیز حکمدارلری :

برنجی آلفونس هنریکز — «فاتح» لقبیله ملقب اولوب، پورتکیزك برنجی حکمداریدر. پورتکیز قونتی بورغونیه‌لی هنرینك اوغلی اولوب، میلادك ١١٠٩ تاریخنده طوغمش؛ وپدرینك وفاتنده اوچ یاشنده اولمغله، کندیسی دخی ابتدا قونت عنوانني حائز اولوب، بعده اندلس اهل اسلامنك اللرندن بر چوق یرلر ضبط ایتمکله، ممالکنی توسیع ایدنجه، حکمدارلغنی اعلان ایتمشیدی. میلادك ١١٤٧ تاریخنده لیسبونه (یعنی اشبونه) شهرینی دخی عربلردن ضبط وپایتخت اتخاذ ایتدکدن صکره، قشتاله‌دن دخی بعض یرلر ضبط ایتمش ایسه‌ده، نهایت مغلوب واسیر اولوب، ضبط ایتدیکی یرلری اعاده ایتمك شرطیله خلاص بولمشیدی. پورتکیز دولتنك مؤسسی عد اولنور. ١١٨٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ایکنجی آلفونس — «شیشمان» لقبیله ملقبدر. میلادك ١٢١١ تاریخندن ١٢٢٣ تاریخنه‌دك پورتکیز تختنده حکومت سوروب، اندلس اهل اسلامیله بر چوق محاربه‌لر ایتمش، واهل صلیبدن بر فرقه معاونتیله بعض غالبیتلره نائل اولمشیدی. پورتکیز دوتیچون بر قانون وضع ایتمشدر.

اوچنجی آلفونس — ١٢٤٨ تاریخندن ١٢٧٠ تاریخنه‌دك پورتکیز حکمداری اولوب، ایکنجی آلفونسك ایکنجی اوغلی اولمغله، برادری ایکنجی سانشه) نك وفاتنده تخته اوتورمش، وآلغارو (یعنی غرب) خطه‌سنی اندلس اهل اسلامنك اللرندن آلوب، ممالکنده تجارت وصنایعك ترقیسنه چالیشمشدر. پاپا ایله اولان بعض اختلافاتی اوزرینه واتیقانك لعنتلمسنه مظهر اولمشیدی.

دردنجی آلفونس — «یکیت» لقبیله ملقبدر. میلادك ١٣٢٥ تاریخندن ١٣٥٧ تاریخنه‌دك پورتکیز حکمداری اولوب، اوچنجی آلفونسك توروني اولان (دنیس) ك اوغلی ایدی. پدرینك حیاتنده بر قاچ دفعه عصیانله والدینك بادئ موتی اولدیغی کبی، تخته جلوسندن صکره برادری (آلفونس سانشه) یی دخی نفی وطرد، واوغلنك خفیاً تزوج ایتمش اولدیغی (اینس) اسمنده بر قیزی قتل ایتمشیدی. قشتاله حکمدارلریله دخی بر چوق وقت محاربه ایتدکدن صکره، مغرب اهل اسلامنه قارشی بونلرله عقد اتفاقه مجبور اولمش ایدی.

بشنجی آلفونس — «آفریقالی» لقبیله ملقبدر. ١٤٣٨ دن ١٤٨١ ه قدر پورتکیز حکمداری اولوب، ٦ یاشنده ایکن تخته اوتورمش، وسن رشده واصل اولنجه، عمجه‌سی و وصیسی اولان دون پدرویی کندی الیله اولدیردکدن صکره، آفریقایه کچوب، اهل اسلامله متعصبانه حرب ایده‌رك، طنجه وسائر بعض قصبه‌لری ضبط ایتمش؛ وقشتاله حکمدارلری فردیناند وایزابلا ایله دخی خیلی اوغراشمشدر. بونك زماننده پورتکیزلیلر آفریقانك غربی سواحلندن کینه‌یی کشف ایتمشلردر.

آلتنجی آلفونس — دردنجی ژانك اوغلی ووارثی اولوب، پدرینك وفاتنده ١٦٥٦ تاریخنده، ١٣ یاشنده اولدیغی حالده، والده‌سنك وصیلکیله تخته چیقمش ایسه‌ده، سفاهتی حسبیله، ١٦٦٧ ده حکومتدن اسقاط اولنه‌رق، برادری دون پدرو وکیل تعیین اولنمشیدی.

آلفونس { اون ایکنجی (XII) — (Alphones) اسپانیانك سابق قرالی اولوب، اسبق قرالیچه ایکنجی ایزابلا ایله زوجی (فرانسوآ داسیس) ك اوغلی ایدی. میلادك ١٨٥٧ تاریخنده تولد ایدوب، والده‌سنك حکومتی زماننده آستوریه پرنسی عنوانني حائز ایکن، ١٨٦٨ اختلالی اوزرینه، والده‌سیله برابر اسپانیایی ترکله، پارسه قاچمشلردی. دون آلفونس ابتدا ویانه‌نك (ترزیانوم) مکتبنه کیروب، آنجق بر قاچ آی صکره والده‌سی

قراللق حقوقنی کندیسنه ترك ایتمکله، پارسه عودت ایدەرك، بعده پارس ولوندرەدە تحصیلنه دوام ایتمش؛ وبو آرالقده اسپانیا جمهوریتدن قراللغه وقراللقدن جمهوریته تحول ایدەرك، بركونه قرار واستراحت بولەمامغله، ۱۸۷٤ سنهٔ میلادیەسی اواخرنده سر-کارده بولنانلر دون آلفونسك اون ایکنجی آلفونس عنوانیله قراللغنی اعلان ایدەرك، ۱۸۷٥ سنەسی اوائلنده کندیسنی اسپانیایه جلب ایتمشلردر. آنجق اسپانیا او وقت هرج ومرج اولوب، بر طرفدن جمهوریت وبر طرفدن دخی دون قارلوس طرفدارلری اعلان عصیان ایتمش اولدقلرندن، کنج قرال بر سنەدن زیاده ارباب اختلالله اوغراشمش، واکثر محاربەلرده بالذات عسکره قوماندە ایدەرك، نهایت ۱۸۷٦ سنەسنك مارت آینده دون قارلوسك منهزم اولوب فرانسەیه قاچمسی اوزرینه، طرفدارلری دخی طاغلمش، وقرال عفو عمومیی اعلان ایتمش اولمغله، اختلال کاملاً برطرف اولمش؛ واون ایکنجی آلفونس اسپانیا قراللغنده تقرر ایتمشدی. یالکز اسکی امتیاز-لرینك لغوندن طولایی آیاغه قالقمش اولان ناواره ایالتنك وآمریقادەکی قوبه آطەسنك اختلاللری ۱۸۷۸ سنەسنەقدر دوام ایتمشدر. بومسئلەلر دخی ختام بولنجه، کنج قرال (مونپنسیه) دوقەسنك قیزی (ماریا مرسدس) ایله عقد ازدواج ایتمش؛ وبرقاچ آی صکره کنج قرالیچه وفات ایتمکله، قرال آلفونس خیلی مدت رفیقەسنك نار فرقتیله یانوب، اونك یرینه هیچ برمخلوقی قائم ایتمکه راضی اولمق ایستەمەمش ایسەده، نهایت ۱۸۷۹ سنەسی تشرین ثانیسنده آوستریا ومجارستان خاندان حکمداریسنه منسوب پرنسس (ماریا قریستینه) ایله عقد ازدواج ایتمش؛ و ۱۸۸٥ سنەسی تشرین ثانیسنده، ۲۸ یاشنده اولدیغی حالده، زوجەسنی حامله براقەرق، وفات ایتمشدر. زوجەسی نائبهٔ حکومت اولوب، آلتی آی صکره تولد ایدن اون اوچنجی آلفونس قرال اعلان اولنمشدر. صاحب ترجمه ممدوح الخصال برحکمدار اولوب، تبعەسنه اولان محبتی وجسارتی بردرجەده، ایدی، که اسپانیانك بعض طرفلرنده قولره ظهورنده وارثی اولمامق مناسبتیله، خستەلق محلنه کیتمەمسی مجلس وکلاجه تحت قراره آلنمش ایکن، خفیاً مادریددن چیقوب، علت ساریەنك کمال شدتله حکم سورمکده اولدیغی محللره عزیمتله، خسته خانەلری کزمش، وفقرا ومصابینه اجرای تسلیت ومعاونت ایتمشدر.

آلفونس (ژان — J. Alphonse) فرانسەلك اون آلتنجی عصر میلادی قپودانلرندن اولوب، ایتمش اولدیغی بعض غریب سیاحتلر جمع ونشر اولنمشدر.

آلفونس (آطەلری Iles Alphonse) بحر محیط هندیده ایکی ایصسز آطەدر، که بیوکی اولان شمالیسنك منتهای شمالیسی ۶° ۳۰″ ۵۹′ عرض جنوبی ایله ۲۱′ ۵۰° طول شرقیده واقعدر. بینلرنده برطاقم قیالرله مربوط اولوب، بو قیالرك آرەسنده سفائن حقنده پك مخاطرەلی بر ایکی کچید واردر.

آلفونسینه (Alfonsine) ایتالیانك شمال جهتنده (راونه) ایالت وقضاسنده بر قصبه اولوب، ۶۸۰۰ اهالیسی واردر.

آلفیا (Alphée) یونانك موره شبه جزیرەسنده، آرقادیا ایالتنك جهت شمالیەسنده آقەرق یونان دکیزینه دوکیلن (روفیا) نهرینك اسم قدیمیدر. [« روفیا » مادەسنه مراجعت بیوریله.] اسکی یونانیلر اساطیرلرنده بو نهرك وقتیله بردلیقانلی اولوب، (آرتوسه) اسمنده برپریيه عاشق اولدیغنه، وپری بونك تعقیبندن قورتلمق ایچون، سیچلیانك سراقوسه شهری قربنده بر چشمەیه تحول ایدنجه، آلفیانك دخی نهره تحول ایتمش اولدیغنه ایناتیرلردی.

آلفیا (St Alphée) فلسطیندەکی قیساریه شهری کلیساسنده مستخدم بر راهب ایکن، ایمپراطور (دیوقلتیان) ك عیسویلره قارشی اولان مظالمی صرەسنده قتل ایدلمش اولمغله، بین النصارا اعزه صرەسنه کچوب، تشرین ثانی افرنجینك ۱۸ نده یورطیسی اجرا اولنور.

آلفیاری (یاخود آلفیری Le conte Victor Alfieri) ایتالیانك اك مشهور فاجعه نویس شعراسندن اولوب، میلادك ۱۷٤۹ تاریخنده پیامونتەنك (آستی) شهرنده طوغمش، واسکی بر خاندانه منسوب اولوب، مشاهیر معماریندن آلفیارینك یکنی ایدی. پك کوچك یاشده ایکن، پدری وفات ایتمکله، تربیەسنه اعتنا اولنمیەرق، ایام شبابنی خوواردەلق وسرسریلکله کچیردکدن صکره، (اسنو

آرت) خاندانك اخيرى اولان آلباني قونتسنك زوجه‌سي بولنان وكرك نسب وحيثيتجه كرك عقل وذكاجه پك عالي بر موقعده بولنان آلباني قونتسه‌سنه تعشق ايتمكله، بو قادينه چاتمغه وسيله اوله بيلك اوزره، شعر سويلمكه اوزنمش؛ وكرك شعرده كرك هانله‌لرك صورت ترتيبنده يكي بر چيغر آچه‌رق، ٧ سنه ظرفنده ١٤ هانله ميدانه قويمشدر، كه بونلرك بعضيسي عمومك فوق‌العاده رغبت وتحسيننه مظهر اولمشيدي. بر قاچ منظومه ايله بر طاقم منثور كتابلر دخي يازمش، وبتون تأليفاتنده حريت وجمهوريت فكرينه خدمت ايتمشدر. او صره‌ده استوآرتك وفاتيله طول قالان معشوقه‌سي آلباني قونتسه‌سيله خفياً عقد ازدواج ايده‌رك، «حريت مملكتي» تسميه ايتديكي فرانسه‌يه نقل وطن ايتمش ايسه‌ده، ١٧٩٢ اختلالنده ظهور ايدن حالات مدهشه‌دن نفرت ايده‌رك، فلورانسه‌يه قاچغله؛ ارباب اختلال كنديسنه مهاجر نظريله باقه‌رق، فرانسه‌ده‌كي اموال واملاكني ضبط ايتمشلردي. او وقتدن صكره آلفياري فرانسه حقنده‌كي حسن ظنني وجمهوريته اولان محبتني غائب ايده‌رك، مؤخراً يازديغي اثرلرده كرك فرانسه وكرك جمهوريت حقنده‌كي خصومتني كوسترمشدر. آثار يونانيه‌نك متلريني آكلامق هوسيله، عمرينك اواخرنده لسان يونانيي تحصيل ايله، شعراي يونانك بر طاقم هانله‌لريني ترجمه وتقليد ايتمشدر. ٥٤ ياشنده اولديغي حالده، كثرت مشغوليتدن وفات ايدوب، آلباني قونتسه‌سي كنديسنك كليات آثاريني ٣٥ جلد اوزرينه نشر ايتمشدر. كرك هانله‌لري وكرك آثار منثوره‌سي پك مقبول اولوب، اكثر السنه‌يه ترجمه اونمشدر.

آلفياري { قونت — (C. Innocent Alfieri) ايتاليانك مشهور معمارلرندن اولوب، ميلادك ١٧٠٠ تاريخنده رومادە طوغمش، و ١٧٦٧ ده وفات ايتمشدر. تورينوده‌كي اوپرا تياتروسيله دها برچوق ابنيهٔ مشهوره كنديسنك آثار معماريه‌سندندر. آنف الترجمه شاعر آلفيارينك عمجه‌سي ايدي.

آلقامو { (Alcamo) «الكم» اسم عربيسندن غلط اولسه كركدر. سيچيليا آطه‌سنك جهت غربيه‌سنده، (تراپاني) ايالتنده ومركز ايالتك ٤٤ كيلومتره شرقنده و (قسنطاره) كورفزينك ٤ كيلومتره ايچريسنده واقع قضا مركزي بر شهر اولوب، ١٩٥٠٠ اهاليسي واردر. بو شهر ايكنجي عصر هجري ابتدالرنده جزيره‌نك صاحبلري بولنان عرب اهل اسلامي طرفندن بنا اولنمش، وهر نه‌قدر كه اهل اسلام زماننده تپه‌نك اوزرنده بولنوب، شمديكي شهر ايسه آشاغيده بولنيورسه‌ده، ينه عرب طرزنده اولديغي مشاهده اولنيور. جوارنده (سجسته) شهر قديمنك ويرانه‌لري بولنيور.

آلقبريشله { (Alcabrichelle) پورتكيزده ليسبونه ايالتنده بر نهردر، كه (جونتو) طاغندن نبعان ايله، (قاروپرو) برونسنك ٢٠ كيلومتره جنوبنده بحر محيط آطلاسي‌يه منصب اولور.

آلقترازس { (Alcatrazes) برازيليانك جنوب جهتي سواحل شرقيه‌سنك ٣٠ كيلومتره قدر آچيغنده، و (سانتوسباستيانو) نك ٥٠ كيلومتره جنوب غربيسنده، ′٦ °٢٤ عرض جنوبي ايله °٤٧ طول غربيده واقع بر طاقم كوچك آطه‌لردر، كه اطرافلري قيالرله محاط اولديغندن، سفائنك ياناشمه‌سنه مانعدرلر. — آفريقانك ساحل غربيسي قارشيسنده، (ريونونز) نهري منصبنك قارشيسنده، ′٣٧ °١٠ عرض شماليده دخي بو اسمله بر طاقم قيالر بولنيور.

آلقراز { ياخود القراض (Alcaraz) اسپانيانك جنوب جهتنده (البسيطه) اووه‌سنك جنوب غربيسنده بر طاغ سلسله‌سي اولوب، اك يوكسك ذروه‌سي اولان (المناره) نك ١٨٠٠ متره ارتفاعي واردر. (وادي‌يانه) نهريله (وادي الكبير) ك باشلجه قولي اولان (وادي العمار) و (شقوره) نهري تابعلرندن (موندو) بو طاغدن نبعان ايدرلر. — بو اسمله ينه بو طاغك شمالي اتكنده (البسيطه) ايالتنده قضا مركزي بر قريه دخي واردر.

آلقريه { (Alcarria) ادريسنيك (قوريه) تسميه ايتديكي مملكتك عيني اولمسي محتملدر. اسپانيانك (وادي الحجاره) و (قونقه) جهتلرنده بر خطه‌در، كه اراضيسي طاغلق، اورمان ومرعالري چوق اولوب، حيواناتي وبال، شراب وزيتون ياغي محصولاتي دخي واردر.

آلقازار { (Alcazar) «القصر» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيا وپوره

تکیزده بو اسمله بر قاچ قصبه بولنیور. اك بیوکلری اسپانیانك وسطلرنده (چوداد رئال) ایالتنده بولنان (سان جوان آلقازاری) در، که مادریدك دمیر یول طریقیله ۱۴۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، قضا مرکزیدر، و ۷۸۰۰ اهالیسی واردر. بو شهر اهل اسلامك الندن چیقدقدن صکره (سنت جوان) شوالیه‌لرینك مرکزی اولمشیدی. چوقولاته، صابون وسائره فابریقه‌لری واردر. — (آلقازار دو سال) یعنی «طوز آلقازاری» اسمیله پورتکیزك (استرمادور) خطه‌سنده دخی بر قصبه بولنوب، ۲۶۰۰ اهالیسی وطوز معدنلری واردر. — [مغربده (القزار الکویر) اسمیله معروف اولان شهر ایچون «قصر کبیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلقلا { (Alcala) «القلعه» اسم عربیسندن غلطدر. بو اسمله اسپانیا وپورتکیزده } بر چوق قصبه‌لر بولنوب، اك اهمیتلیلری بروجه زیر ذکر اولنور: — آلقلا ده شیورت (A. de Chi-vert) اسپانیانك شرق طرفنده بلنسیه خطه‌سنده (قاستلون دلا پلانه) ایالتنده ومرکز ایالتك ۴۵ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه‌در، که بحر سفید ساحلندن بر صره طاغلرله آیرلمش اولوب، بلنسیه‌دن برشلونه‌یه کیدن طریقك اوزرنده واقع و ۶۰۰۰ اهالیی جامعدر. توتون واسپیرتو فابریقه‌لری واردر. — آلقلا ده غوآدایره (A. de Guadaira) سویله یعنی اشبیلیه ایالتنده واشبیلیه شهرینك ۱۶ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع قضا مرکزی بر بیوك قریه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی واردر. اطرافی غایت کوزل وموقع ومنظره‌سی بینظیر اولدیغی کبی، هواسی‌ده فوق‌العاده صاغلام وملایمدر. زیتونلری مشهوردر. — آلقلا ده هنارس (A. de Hénarès) اسپانیانك قشتاله خطه‌سنده مادرید ایالتنده ومادریدك ۳۳ کیلومتره شرق شمالیسنده، واسع بر اووه‌ده وتاج نهری تابعلرندن (هنارس) چاینك ساحل یمیننده واقع بر شهردر، که وقتیله پك بیوك اولوب، علی‌الخصوص اسپانیانك اك بیوك دارالفنونی بوشهرده بولنمش اولمغله، مکتب ومطبعه‌لری دخی تکثر ایتمش ایدیسه‌ده، مؤخراً دارالفنونك مادریده نقلی اوزرینه، خراب بر حالده قالوب، بر عصر اول یکرمی بیك نفوسی وار ایکن، شمدی اهالیسی ۵۰۰۰ مقدارینی تجاوز ایتمه‌مکده‌در. قلعه وقله‌لری وکلیسا وسائر ابنیهٔ جسیمه‌سی چوق وسوقاقلری کنیش ایسه‌ده، آدمسزلقدن بر بیوك ویرانه صورتنی آلمشدر. اسپانیا شاعر مشهوری سروانتس ایله سائر مشاهیر مؤلفینك وطنیدر. حکومت اسلامیه زماننده اسمی (قلعة النهر) ایدی. — آلقلا دلوس قازولس (A. de los Cazu-les) اسپانیانك جنوبنده (قادیس) ایالتنده ومرکز ایالتك ۵۵ کیلومتره شرقنده بر طاغك اوستنده واقع بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی وجوارنده بعض آثار عتیقه‌سی واردر. — آلقلا دل ریو (A. del Rio) اسپانیانك سویله یعنی اشبیلیه ایالتنده واشبیلیه‌نك ۱۰ کیلومتره شمالنده و وادئ کبیرك ساحل یمیننده کائن بر تپه‌نك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ۲۴۰۰ اهالیسی وروماليلرله عربلر زماندن قالمه آثار عتیقه‌سی واردر. — آلقلا لارئال (A. la Real) اسپانیانك جنوب طرفنده (جیان) ایالتنده و(جیان) شهرینك ۶۴ کیلومتره جنوب غربیسنده مرتفع بر محلده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۶۷۰۰ اهالیسی واردر. — آلقلا دل واله (A. del Valle) اسپانیانك جنوبنده (قادیس) ایالتنده و(قادیس) شهرینك ۱۱۰ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۲۵۰۰ اهالیسی واردر. — آلقلا دل جوقار (A. del Jucar) اسپانیانك (البسیطه) ایالتنده، (جوقار) نهرینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب، ۱۶۰۰ اهالیسی وعربلردن قالمه بر قلعه‌نك خرابه‌لری واردر.

آلقنادره { (Alcanadre) اسپانیانك شمال طرفنده آراغون خطه‌سنده بر نهر } در، که احتماله کوره یرك آلتنه غائب اولان (آرا) چاینك یکیدن ظهورندن حاصل اولوب، هونسقه (یعنی وشقه) ایالتنده شمالدن جنوبه وبعده جنوب غربیه طوغری جریانله، (والووار) قربنده (سکره) تابعلرندن (سینقه) نهرینه منصب اولور. مجراسی ۱۲۵ کیلومتره‌در. — بواسمله اسکی قشتاله خطه‌سنك (لوغردنیو) ایالتنده دخی (ابره) ایرماغنك ساحل یمینی قربنده بر کوچك قصبه اولوب، ۱۳۰۰ اهالیسی واردر.

آلقنتاره { (Alcantara) «القنطره» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك

غرب جهتنده (استرمادور) خطه‌سنك (قاسرس) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که پورتکیز حدودندن ١٠ کیلومتره‌لك مسافه‌ده و(تاج) نهرینك ساحل یسارنده بولنان بر بیوك قیانك اوزرنده واقع اولوب، ٤٥٠٠ اهالیسی وبر چوق کلیسا ومناسترلری واردر. بوشهرك یاننده تاج نهری اوزرنده رومالیلر زماننده (ترایان) طرفندن تأسیس اولنمش پك مکمل بر کوپری واردر، که آلتی کردن مرکب اولوب، ١٨٨ متره طولی وصویك حذاسندن ٤٨ متره ارتفاعی واردر. — برازیلیانك شمال طرفنده (مارانهائو) ایالتنده‌دخی بواسمله برشهر واردر، که (سانومارقوس) قوینك مدخلی ساحل غربیسنده، ٢° ٢٣' ٣٣" عرض جنوبی ایله ٤٦° ٤٣' ٩" طول غربیده واقع اولوب، ٥٥٠٠ اهالیسی واردر. وقتیله ایالتك مرکزی اولوب، مؤخراً اهمیتی زائل اولمشدر.

آلقمار (Alkmaar) فلنکك (نورد هولانده) ایالتنده، شمالی بیوك قنالك اوزرنده اسکی وتجارتکاه بر شهر اولوب، آمستردامك ٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده وبحر شمالی ساحلندن ٩ کیلومتره ایچریده واقع و ١٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. خسته خانه وسائر مؤسسات خیریه‌سیله کتبخانه ونباتات باغچه‌سی کبی معارفه مخصوص دوائری چوقدر. شهر پك منتظم صورتده بنا اولنوب، ایکی طرفی آغاجلرله مزین خندقلری واردر. جوارلرنده کلیتلی پینیر یاپیلوب، بوشهردن اوروپا وآمریقانك هر طرفنه کوندریلور. مقنن بازارلری وسنوی بنالری وچیچکدن وباغچه زیننته مخصوص انواع اغاجلردن دخی کلیتلی تجارتی واردر.

آلقمار (N. d'Alkmaar) فلنکك اون بشنجی عصر میلادی شعراسندن اولوب، ابتدا پرنس وپسقپوس اولان (اوترخت) لك مشاوری بولنمش، وبعده (لورن) دوقه‌سی (رنه) نك خدمتنه کیرمشیدی. هزل آمیز بعض اشعار وهجویه‌لری واردر.

آلقمان (Alcman) یونان قدیم شعراسندن اولوب، میلاددن ٦٧٠ سنه اول (لیدیا) نك (ساردس) شهرنده بولنوردی. بعده اسپارطه‌یه کیدوب، اسپارطه‌لی عنواننه مظهر اولمشیدی. برطاقم غزلیات نظم ایتمشیدی، که متقدمین عندنده پك مقبول اولوب، آنجق یالکز بر جزئی مقداری حفظ اولنه بیلمشدر.

آلقمئون (Alcméon) یونانك اساطیرله مخلوط اولان تاریخ قدیمنه کوره (آمفیارائوس) لك اوغلی اولوب، (تیبه) محاصره‌سنده قتل اولنان پدرینك انتقامنی آلمق اوزره، والده‌سی (اریفیله) یی قتل ایتمش؛ وبونك اوزرینه تجنن ایدوب، (آرقادیا) حکمداری (فجیا) طرفندن تشفیه اولنمش، وبونك قیزی (آمفیسبیا) یی تزوج ایتمش ایکن، مؤخراً بونی ترکله، (آخلوئوس) لك قیزی (قالیروئه) یی تزوج ایتدیکندن، ایلك زوجه‌سنك برادرلری طرفندن قتل اولنمش.

آلقمئون (Alcméon) یونان قدیمك آتنه شهرنده اجرای حکم ونفوذ ایتمش اولان (آلقمئونیلر) لك جد اعلاسیدر.

آلقمئون (Alcméon) آلقمئونیلر خاندانه منسوب اولوب، آتنه‌ده آرخونت عنوانیله وقیدحیات شرطیله اجرای حکومت ایدنلرك اون اوچنجیسی واك اخیری ایدی. قبل المیلاد ٧٥٤ تاریخندن ٧٥٣ تاریخنه‌دك اجرای ریاست ایدوب کندیسندن صکره آرخونتلر اون سنه مدتله انتخاب اولنمشلردر.

آلقمئون (Alcméon) یونان قدیمك فیثاغوراسك مذهبنه تابع حکماسندن و (آرخوطاس) لك شاکردانندن اولوب، قبل المیلاد ٥٠٠ تاریخلرنده (قروتون) شهرنده طوغمشدر. طبیعت، روح وطب حقنده بعض اثرلر یازمش، وبرنجی اوله‌رق اجسام حیواناتی تشریح ایتمشدر.

آلقمئونیلر (Alcméonides) موره شبه جزیره‌سنك هرکلیلر طرفندن ضبطی اوزرینه، وطنی اولان (پیلوس) شهرندن طرد اولنه‌رق (آتنه) یه کلمش اولان (نستور) لك تورونی (آلقمئون) اسمنده بر آدمك نسلندن متسلسل بر خاندان‌در، که اعضاسی آتنه‌ده بیوك بر قوت ونفوذ قزانوب، اجرای حکم وریاست ایتمکده ایکن، بونلردن (مغاقلیس) لك (کیلون) ی قتل ایتمسی اوزرینه، قبل المیلاد ٦١٢ تاریخنده آتنه‌دن اخراج اولنمش؛ و مؤخراً عودتله، ریاستی غصب ایتمش اولان (پیسیسترات) ه قارشی طورمشلر ایسه‌ده، بعده

كندبسيله عقد اتفاق ايتمشلردى. مشاهيردن پريقلس وآلكيبياد بوخاندانه منسوب ايديلر.

آلقمينه (Alcmène) يونان قديم اساطيرينه كوره، (تيرينته) حكمدارى (آمفيتريون)ك زوجه‌سى و(آرغوس) حكمدارى (الكتريون)ك قيزى اولوب، حسن وجماليله مشهوره ايدى. ابوالآلهه مشترى بوقادينه عاشق اولوب، زوجى صورتنه كيرمكله، كنديسنى حامله براقوب، بو حلدن اسكى يونانيلرك رستم زالى حكمنده اولان مشهور (هركل) ياخود (ايراقليس) تولد ايتمش.

آلقنتاره Alcantara, Can-tara (ياخود قنتاره) «القنطره» ياخود «قنطره» اسم عربيسندن غلطدر. سيچليا آطه‌سنده بر نهردر، كه (اتنا) بركانك شمالى اتكلرينى طولاشه‌رق، يونان دكيزينه دوكيلور.

آلقنتاريلا (Alcantarilla) اسپانيانك (مرسيه) ايالتنده ومرسيه شهرينك ٨ كيلومتره شمال غربيسنده وشهر مذكورى احاطه ايدن خرما ودود آغاجلرى اورمانك مدخلنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٨٠٠ اهاليسى واردر.

آلقنيز (Alcaniz) «الكنز» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك آراغون خطه‌سنده (تروئل) ايالتنده ومركز ايالتك ١٣٥ كيلومتره شمال شرقيسنده، سراغوسه (يعنى سرقسطه) نك ١٠٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده، (ابره) ايرماغى تابعلرندن (وادى لب) ك اوزرنده بر شهر اولوب، ٨٠٠٠ اهاليسى، بر مكتب وخسته خانه‌سى واردر.

آلقوباسه (Alcobaça) «الكباسه» اسم عربيسندن غلطدر. پورتكيزك (لياره) قضاسنده وليسبونه نك ١١٧ كيلومتره شمالنده، بحر محيط آطلاسى‌يه دوكيلن بركوچك نهرك كنارنده وغايت كوزل بر واديده واقع بركوچك قصبه اولوب، ١٥٠٠ اهاليسى، صناعت معماريه‌سيله مشهور بر مناسترى وقربنده عربلرك بنا كرده‌سى اولان برخراب قلعه‌سى واردر. — ناحيه‌سنك اهاليسى ٢٦٣٩٦ كشيدر. — برازيليانك ساحل شرقيسنده دخى بواسمله بركوچك قصبه بولنوب، (قراولاس) شهرينك برقاچ كيلومتره شمالنده و(پورتو سغورو) نك ١٤٠ كيلومتره جنوبنده واقعدر.

آلقوديا (Alcudia) اسپانيانك (ميورقه) آطه‌سنده، وآطه‌نك شمال شرقى ساحلنده، همنامى اولان بر قويك ايچنده ودكيزدن ٢ كيلومتره ايچريده بر قصبه‌در، كه وقتيله جزيره‌نك اك بيوك واك تجارتكاه شهرى ايكن، مؤخراً اهميتدن دوشمش، وبالكز ١٥٠٠ اهاليسى قالمشدر. جوارنده مرجان آولنير، واطرافنده پاغيسى غايت كوزل برنوع قويون بولنور. قربنده‌كى بطاقلقلر برانكليز قومپانيه‌سى طرفندن قوروديله‌رق، خيلى اراضىٔ منبته ميدانه چيقمشدر. — بو اسمله اسپانيانك (بلنسيه) ايالتنده و(بلنسيه) شهرينك ٤٢ كيلومتره جنوب غربيسنده دخى بركوچك قصبه بولنوب، ١٧٠٠ اهاليسى واردر. — (آلقوديا واديسى — Valle de la) ناميله دخى اسپانياى وسطيده (چوداد رئال) ايالتنده جنوباً (المعدن) سلسله‌سيله وشمالاً بوسلسله‌يه متوازياً اوزانان برطاقم طاغلرله محدود وواسع بروادى بولنيور، كه (وادىٔ كبير) و(وادى‌يانه)يه دوكيلن برچوق براق وصوئوق صولرله اروا اولنه‌رق جنت آسا بريردر، وپاغيلرينك كوزللكيله مشهور كليتلى قويونلرك مرعاسيدر.

آلقوره (Alcora) «الكوره» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك بلنسيه قطعه‌سنده (قسطلون) ايالتنده بربيوك سيلك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى وبز وپورسلن فابريقه‌لرى واردر.

آلقوسر (Alcocer) «سرايجق» معناسنه اوله‌رق، (القصير) اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك قشتاله خطه‌سنده (وادى الحجاره) ايالتنده بر قصبه اولوب، ١٥٠٠ اهاليسى وعربلر زماننده‌ن قالمه بعض استحكامات خرابه‌لرى واردر. — بو اسمله اسپانياده دها بر طاقم كوچك قصبه وبيوك قريه‌لر بولنيور.

آلقوشته (Alcochete) پورتكيزك (ستوبال) قضاسنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، (تاج) نهرينك دوكلديكى خليجك جنوبى ساحلنده وليسبونه نك ١٥ كيلومتره شرق شماليسنده واقع و٣٨٧٥ اهاليى جامعدر. جوارلرنده واسع طوزله‌لر واردر.

آلقوليا (Alcoléa) «قلعه‌جق» معناسنه اوله‌رق (القليعه) اسم عربيسندن

غلطدر. بو اسمله اسپانیاده بر قاچ کوچك قصبه ویوك قریه بولنوب، اك مشهورلری (اشبیلیه) ایالتده ووادی کبیرك ساحل یمیننده واقع اولانیدر، که ١٨٠٠ اهالیسی ووادی کبیرك اوزرنده ١٩ کمرلی وسیاه مرمردن معمول کوزل بر کوپریسی واردر. بو قصبهده ١٨٦٨ ده وقوع بولان بر محاربه قرالیچه ایکنجی ایزابلانك سقوطنی انتاج ایتمشدر.

آلقونتار { (Alcontar) اسپانیانك (استرمادور) خطهسنده (قاسرس) ایالتده ومرکز ایالتك ٤٢ کیلومتره شمالنده تاج ایله (آلونه) نهرلرینك نقطهٔ تلاقیسنده واقع کوچك بر قصبه اولوب، ٢٣٥٥ اهالیسی واردر. بو قصبه حکومت اسلامیه زماننده خیلی بیوك ومعمور اولوب، بعده اهل اسلام ایله خرستیانلر بیننده وقوع بولان محاربات صرهسنده تخریب اولنمشدر.

آلقوز { (Alcovez) اسپانیانك قطالونه خطهسنده تاراغونه (یعنی طرکونه) ایالتنده برکوچك قصبه اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلقوی { (Alcoy) اسپانیانك شرق طرفنده (آلیقنت) ایالتنده وآلیقنت شهرینك ٥١ کیلومتره شمالنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، ٢٥٠٠٠ اهالیسی وبیوك منسوجاتیله کاغد فابریقهلری واردر. شهر (آلقوی) نهرینی تشکیل ایدن (باریکر) و (مولینار) چایلری آرهسنده واقع اولوب، بو ایکی نهرك کنارلری فابریقهلرله وکوزل کوشك وباغچهلرله مزیندر.

آلقوی { وتام دیکرله سرپیس (Alcoy, Serpis) اسپانیانك شرق طرفنده بر نهردر، که آلیقنت وبلنسیه ایالتلری ایچندن وآلقوی شهرینك یانندن بچهرك، بحر سفیده دوکیلور.

آلکتو { (Alecto) یونان قدیم اساطیرنده برجن ایدی، که اللرنده ییلانلر وآتش قونداقلریله قیرباجلر بولندیغی وباشی ییلانلرله صارلمش اولدیغی حالده تصویر اولنوردی.

آلکتوس { (Allectus) برتانیالی بر سرسری اولوب، برتانیاده تفرد ایتمش اولان روما سردارلرندن (قراوسیوس) ك امراسندن اولدیغی حالده، میلادك ٢٩٢ تاریخنده مومی الیهی قتل ایله یرینی ضبط ایتمش ایسهده، روما سردارلرندن (قونستانس قلور) طرفندن مغلوب وقتل اولنمشدر.

آلکرو { (Alghero) ساردنیا آطهسنك (سیساری) ایالتنده ومرکز ایالتك ٣٢ کیلومتره جنوب غربیسنده ساحل بحرده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٨٥٠٠ اهالیسی وجوارنده کوزل باغلری ومنبت اراضیسی واردر. لیمانی طاردر. اهالیسی اسپانیانك قطالونه خطهسندن هجرت ایتمش اولمغله، اسپانیولجه ایله قاریشیق بر نوع ایتالیانجه سویلیورلر.

آلکری { (Allegri) ایتالیانك ١٦ نجی عصر میلادی شعراسندن اولوب، اشعاری خالص فلورانسه لساننه بر نمونه کبی اتخاذ اولنمشدر. — بو اسمله ایتالیالی بر رسام دخی واردر، که (قورجه) مخلصیله شهرت بولمشدر. [«قورجه» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

آلکساندر { یاخود آلکساندروس (Alexandre, Ἀλέξανδρος) بیوك اسکندرك اسم اصلیسی اولوب، لسان قدیم یونانیده «ارککلری دفع ایدیجی» دیمك اولمغله، فارسیده «پادمرد» تعبیریله ترجمه اولنه بیلیر، که «پادشاه» دیمك کبیدر. عربلر وایرانیلر بو اسمی (اسکندر) صورتنه تحویل ایتمشلردر. [«اسکندر» مادهسنه مراجعت بیوریله.] — بیوك اسکندر اوچنجی اولوب، ماکدونیانك (آلکساندر) نامیله دها بر قاچ حکمداری اولدیغی کبی، مشاهیردن بو اسمله بر چوق آدملر دخی کلمش اولدیغندن، صنفلره تقسیمی ایجاب ایدیور.

١ حکمدارلر:

برنجی آلکساندر — برنجی (آمینتاس) ك اوغلی اولوب، قبل المیلاد ٤٩٦ تاریخندن ٤٥٤ تاریخنه قدر حکم سورمشدر.

ایکنجی آلکساندر — اوچنجی (آمینتاس) ك اوغلی اولوب، قبل المیلاد ٣٧٠ تاریخندن ٣٦٩ تاریخنهدك ماکدونیا حکمدارلغی ایتمشدر.

دردنجی آلکساندر — بیوك اسکندرك ایرانده تزوج ایتمش اولدیغی (رخسانه) دن متولد اوغلی اولوب، پدرینك وفاتندن صکره دنیایه کلمش؛

و(اغوس) لقبيله ملقب اولوب، بروقت (آريدئوس)ك وصايتيله ماكدونياده حكمدارلق ايتدكدن صكره، قبل الميلاد ٣١١ تاريخنده (قساندر) طرفندن قتل ايتديرلمشدر.

بشنجى آلكساندر — قساندرك اوغلى اولوب، برادرى (آنتيپاتر) ايله مشتركاً قبل الميلاد ٢٩٨ تاريخندن ٢٩٤ تاريخنه‌دك حكم سوردكدن صكره، برادريله بوزيشوب، بينلرنده وقوع بولان محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

آلكساندر { (Alexandre) بو اسمله (اپير) ده يعنى آرناودلغك جنوبى قسمنده دخى ايكى حكمدار كلوب، برنجيسى روماليلرله محاربه ايتمش، وميلاددن ٣٢٨ سنه اول فوت اولمشدر؛ ايكنجيسى قبل الميلاد ٢٧٢ تاريخندن ٢٤٢ تاريخنه‌دك حكم سوروب، غونيلى آلكساندر ايله محاربه ايتمش؛ وتعبية الجيش حقنده بر كتاب يازمشدر.

آلكساندر { تسالياده (فرس) شهر قديمنك يعنى چتالجه‌نك حكمدارى اولوب، ميلاددن ٣٦٩ سنه اول تخته جلوس ايتمش، وظلم واعتسافيله شهرت بولوب، نهايت زوجه‌سى (تيبه) طرفندن قتل اولنمشدر.

آلكساندر { (بالا) لقبيله ملقب اولوب، ردوسلى اولديغى حالده، (آنتيوخس اپيفان)ك اوغلى اولمق ادعاسنه قالقيشه‌رق، مصر حكمدارى (بطليوس فيلوميتور)ك ياردميله (دمتريوس سوتير)ى اسقاطله، ميلاددن ١٤٩ سنه اول سوريه حكمدارلغنى ضبط ايتمش ايسه‌ده، بش سنه صكره (دمتريوس نيقاتور) طرفندن اسقاط اولنمشدر.

آلكساندر { (زبينا) لقبيله ملقب اولوب، اسكندريه‌لى بر اسكيجينك اوغلى اولديغى حالده، (آلكساندر بالا) نك اوغلى اولمق ادعاسنه قالقيشه‌رق، مصر حكمدارى (بطليوس فيسقون)ك ياردميله، (دمتريوس نيقاتور) ى اسقاط ايله، ميلاددن ٢٥ سنه اول سوريه حكمدارلغنى ضبط ايتمش ايسه‌ده، درت سنه صكره نيقاتورك اوغلى (آنتيوخس غريپوس) طرفندن قتل اولنمشدر.

آلكساندر { (يوحنا) لقبيله ملقب اولوب، يهود ملوكندندر. ميلاددن ١٠٦ سنه اول پدرى (آرستوبول)ه وارث اولوب، سوريه حكمدارلرينه قارشى اولان محاربه‌لرنده موفق اولمش ايسه‌ده، ظلم واعتسافيله تبعه‌سنك نفرتنه مظهر اولوب، حكومتدن اسقاط اولنمش؛ وآلتى سنه‌لك معندانه محاربه‌دن صكره، قدسه كيرمكله، اخذ انتقام ضمننده پك چوق ظلم اجرا ايتمش؛ وميلاددن ٧٩ سنه اول وفات ايدوب، زوجه‌سى (آلكساندره) يى وارثه براقمشدر. — بونك تورونى ينه آلكساندر اسميله مسمى اولوب، پومپيوس طرفندن اسير اوله‌رق رومايه سوق اولنمش ايكن، فرار ايده‌رك، برمدت دها روماليلره قارشى حرب ايتدكدن صكره، (متلوس اسكيپيون) طرفندن اخذ وقتل اولنمشدر.

آلكساندر { (اورليوس — سوروس) روما ايمپراطورلرندن اولوب، ميلادك ٢٠٩ تاريخنده فنيكه‌نك (عكا) شهرنده طوغمش، و ١٤ ياشنده ايكن ايمپراطور اولوب، پك چوق اصلاحات اجرا وعلوم ومعارف وصنايعى حمايه ايتمشدر. ايران حكمدارى آردشيره اعلان حرب ايتمش ايسه‌ده، بوندن بر نتيجه استحصال ايده‌مدمش؛ وجرمانلرى تحت اطاعته آلمغه تصدى ايتمش ايسه‌ده، بو تشبثدن اول عسكرينى تربيه واصلاحه قالقيشديغندن، ميلادك ٢٣٥ تاريخنده (ماقسيمين)ك افساديله كندى عسكرى طرفندن قتل اولنه‌رق، يرينه مرقوم (ماقسيمين) ايمپراطور اولمشدر. آلكساندر خرستيانلرى اجراى آيينده سربست براقمش، وحتى بت‌پرستلك اصنامى صره‌سنه حضرت ابراهيم وحضرت عيسانك تصويرلرينى دخى قبول وادخال ايتمشيدى.

آلكساندر { شرق يعنى قسطنطينيه ايمپراطورلرندندر، كه ماكدونيالى واسيلك اوغلى و(فيلسوف لئون)ك برادرى اولوب، بونك وفاتنده ٩١١ تاريخ ميلاديسنده تخته چيقمش، وياكلز بر سنه سورن مدت حكومتنده انواع فسق وفجورله نامنى لكه‌دار ايتمشدر.

آلكساندر { بو اسمله اسقوچياده اوچ حكمدار كلوب، برنجيسى «وحشى» لقبيله ملقب اولديغى حالده، ميلادك ١١٠٧ تاريخندن ١١٢٤ تاريخنه‌دك حكم ايتمش؛

ومملكتك شمال طرفنده ظهور ايتمش اولان عصيانى باصديروب، رؤساسنى اتلاف ايتمشيدى.

ايكنجى آلكساندر — (كويوم ليون)ك اوغلى اولوب، ميلادك ١٢١٤ تاريخندن ١٢٤٩ تاريخنه‌دك حكومت سورمش؛ وانكليزلره قارشى محاربه ايتمك ايچون، فرانسه قرالى (لوبى) ايله عقد اتفاق ايتمشيدى.

اوچنجى آلكساندر — ايكنجى آلكساندرك اوغلى اولوب، ٨ ياشنده اولديغى حالده تخته چيقمش؛ وميلادك ١٢٤٩ تاريخندن ١٢٤٦ تاريخنه‌دك حكومت سوروب، اسقوچيانك بعض طرفلرينى استيلا ايتمش اولان نوروجليلرله محاربه ايتمش؛ وبعده قيزينى مؤخراً نوروج قرالى اولان (اريق) ه ويرمشيدى.

آلكساندر { نوسكى (A. Newsky) روسيه بيوك دوقه‌لرندن اولوب، ايكنجى (ياروسلاو)ك اوغليدر. ميلادك ١٢١٨ تاريخنده طوغوب، ابتدا (نووغورود) ايالتنك واليسى ايدى. بعده بيوك دوقه عنوانيله (كيف) و(ولاديمير) طرفلرنده حكومت سوروب، ١٢٤٠ تاريخنده متفق بولنان اسوجليلرله دانيمارقه‌ليلرى وآلمانيا شواليه‌لرينى (نوا) نهرى كنارلرنده مغلوب ايتمكله، (نوسكى) لقبنى آلمش؛ وروسيه‌يى تاتار خانلرينك جذبه كذارلغندن قورتاره‌رق، غايت حكيمانه اداره ملك ايتديكيچون، روسلر كنديسنى زياده‌سيله سووب، حتى اعزه‌لرى صره‌سنه بيله چكيرمشلر؛ وبيوك پترو بونك نامنه برنشان ايجاد ايتمشدر.

آلكساندر { برنجى — پاولوويچ (A. I.) (Paulowitz) روسيه ايمپراطورلرندن اولوب، برنجى (پاولو)نك اوغلى وايكنجى قترينه‌نك طورونيدر. ميلادك ١٧٧٧ تاريخنده طوغوب، پدرينك، هنوز تخته يكى چيقمش ايكن، هلاكنى موجب اولان وقعه اوزرينه، ١٨٠١ تاريخنده تخته چيقمش؛ وكنديسى حريت اساسى اوزرينه بر تربيه آلمش اولديغندن، جلوسيله برابر، منفيلرك كافه‌سنى عفو ايله، مطبوعاتى سربست براقش، ومصادره واشكنجه‌يى لغو ايله، ويركيلرى تنزيل، ونشر معارف ايچون روسيه‌نك هر طرفنده بر چوق دار الفنونلر ومكتبلر تأسيس ايله، علوم وصنايعك ترقيسنه خدمت ايتمشدر. ١٨٠٥ تاريخنده فرانسه‌يه قارشى انكلتره ايله بر اتفاق عقد ايدوب، بو اتفاقه مؤخراً آوستريا، پروسيه واسوج دخى داخل اولمغله، دول مذكوره عسكرلرينك باشنه چكوب، بيوك بوناپارته ايتديكى بر محاربه‌ده مغلوب اولديغندن، (نيامن) ده بوناپارتله كوريشوب، (تيلسيت) معاهده‌سنك قبول وامضاسنه مجبور اولمشيدى. بو مصالحه‌دن بالاستفاده اسوجدن (فينلانده) يى ضبط ايتديكى كبى، قافقاس جهتندن دخى ممالكنك حدودينى خيلى توسيع ايتدكدن صكره، فرانسه ايله اولان معاهده‌سنك بعض ماده‌لرينى روسيه حقنده پك آغير كوروب، اجرا ايتمك ايستمديكندن، بوناپارت سوق عسكرله، مشهور (اسمولنسك) وموسقوه غالبيتلرينه نائل اولمش ايسه‌ده، فرانسزلرك صوغوقدن وارزاق فقداندن عودته مجبور اولملرى اوزرينه، آلكساندر (وارشويا) دن بتون دولتلره بر مخطره يازوب، ١٨١٣ ده انكلتره، آوستريا، پروسيه واسوجله يكيدن براتفاق عقدينه موفق اولمش؛ وابتدا برقاچ محاربه‌ده متفقلر مغلوب اولمشلر ايسه‌ده، (ليپسيغ) مظفريتى اوزرينه، پارسه دخول ايدوب، (بوربون) خاندانينى فرانسه تختنه اعاده، واون سكزنجى لويى ايله ١٨١٤ سنه‌سى مايسنده برمعاهده عقد ايله، عودت ايتمشيدى. بوناپارتك بتكرار فرانسه‌يه عودتى اوزرينه، ينه پارسك اوزرينه يوريمش ايسه‌ده، (واترلو) محاربه‌سندن وبوناپارتك سقوطندن صكره واصل اولمش؛ وبو دفعه فرانسه‌يى يالكز تسكين ايله قناعت ايتميوب، اتخاذ اولنان تدابير شديده‌يه اشتراك ايتمش ايسه‌ده، ينه فرانسه‌نك مقاسمه‌سنه وبعض اثرلرينك المحاسنه مانع اولمشدر. بو دفعه پارسده ايكن آلكساندر آوستريا وپروسيه ايله اقوامك استحصال حريتنه قارشى «اتفاق مقدس» ناميله معروف اولان اتفاق عقد ايتمشيدى. روسيه‌يه عودتنده، لهستانه بعض امتيازات اعطاسيله تبعه‌سنك بر قسمنى تيمار اسارتندن قورتارمش، وجزويتلرى ملكندن طرد ايتمش ايسه‌ده، مؤخراً افكار حريتپرورانه‌سنى غائب ايده‌رك، لهستانك امتيازاتنى تحديد ايتمش، ومطبوعاتى تضييق آلتنه آلمشيدى. ١٨٢٠ و١٨٢٢ تاريخلرنده (لايباخ) و(رونه) ده عقد اولنان قونغره‌لرده (پيامونته) وناپولى واسپانياده ظهور ايتمش اولان حركات اختلاليه‌يى باصديرمغه اتفاق مقدسى امضا ايتمش اولان سائر دولتلرك حكمدارلريله برابر چاليشمشدر. ١٨٢٥ تاريخنده ممالكنى دور ايتمكده ايكن، (طغانروغ)

شهرنده بو شهرك وخامت هواسندن، وبر احتماله كوره‌ده مسموماً، وفات ايتمشدر. فعال، جسور وعالم بر حكمدار ايدى. ١٦ ياشنده ايكن (بادنبادن) پرنسسلرندن عقد ازدواج ايتمش، واركك اولادى اولمامشيدى.

آلكساندر { ايكنجى — نيقولايويچ (A. II Nicolaievitch) } روسيه ايمپراطورلرندن اولوب، ايمپراطور اسبق (نيقوله)نك اوغلى وشمديكى ايمپراطور اوچنجى آلكساندرك پدريدر. والده‌سى پروسيه‌نك سابق قرالى دردنجى فردريق كويومك همشيره‌سى ايدى. ميلادك ١٨١٨ تاريخنده طوغوب، ابتدا والده‌سيله آلمانيالى جنرال موردر طرفندن تربيه اولنمش، وبعده اكمال تربيه‌سى روس شعراسندن (يوقوفسكى) يه احاله اولنمشيدى؛ آنجق اصل خواجه‌سى پدرى اولوب، تاچوجقلغندن كنديسنى عسكر ايتمش، وتربيهٔ عسكريه‌سنده پك چوق شدت كوسترمكه باشلامشيدى. اون آلتى ياشنه باصنجه، رشدى اعلان اولنه‌رق، بر چوق آلاى وبلوكلرده فخرى ضابط تعيين اولنمغله، صباحدن اقشامه قدر تعليملرده وچكيد رسملرنده امرار اوقات ايده‌رك، بووظائف عسكريه‌سنك شدتندن صحتى مختل اولوب، بر نوع حزنه طالديغيچون، آلمانياده بر سياحت ايتمسنه اذن ويرلمشيدى. اثناى سياحتنده (هس دارمستاد) بيوك دوقه‌سى ايكنجى لوينك سراينده بر خيلى وقت اكلنمش، وبونك قيزى پرنسس (ماريا) ايله ١٨٤١ تاريخنده عقد ازدواج ايتمشيدى. تاچوجقلغندن پدرى طرفندن فينلانده دار الفنوننك نظارتنه تعيين اولنمش اولمغله، تأهلندن صكره اورايه كيدوب، (فينوآ) لسان وادبياتنك تعليميچون، معلملر تعيين ايتمكله، وفينلانده‌ليلرك كندى لسان وادبياتلرينك ترقيسيچون تأسيس ايتمش اولدقلرى جمعيت عليه‌يى تحت حمايه‌سنه آلمغله، بوقومى روسيه‌يه ايصيندير ديغى كبى، عموم مكاتب عسكريه نظارتنه تعيين اولنه‌رق، بو ايشده دخى خيلى خدمته موفق اولمشيدى. ١٨٥٠ ده روسيه‌نك جنوب طرفلرينى وقافقاسيه‌يى زيارت ايتديكى اثناده، چركسلره قارشى ايتديكى بر اوفوق محاربه‌ده ابراز بسالت ايتديكيچون، (سنت جورج) نشانيله تلطيف اولنمشيدى. مؤخراً دولت عثمانيه‌يه قارشى محاربه آچلسيله بتون آوروپانك روسيه‌نك عليهنه جلبنى كورنجه، پدرينك بوحركتنى تقدير ايتمديكى مرويدر.

١٨٥٥ سنه‌سى مارتنك ٢ سنده، قريم محاربه‌سى ختام بولمازدن، پدرى وفات ايتمكله، كنديسى تخته چيقوب، بومحاربه‌يه دوامه مجبور اولديسه‌ده، قارصك ضبطنى روسيه ناموس عسكريسنى يرينه كتيرمكه كافى عد ايده‌رك، صلحك شرائطنى قبول ايله، پارسه مرخصلر ارسال، واصلاحات داخليه‌يه حصر مساعى ايده‌جكنى اعلان ايتدى. ابتدا پدرينك وكلاسنى ابقا ايتمش ايسه‌ده، مصالحه‌دن صكره قونت (نسلرود)ك استعفاسنى قبول ايله، يرينه (غورچاقوف) ى تعيين ايتدى. الك اول ايكى نوع اصلاحاته مباشرت ايدوب، بر طرفدن مأمورينك ارتكاب وسوء اخلاقنك اوكنى آلمغه، وبر طرفدن دخى معارفك نشر وتعميمنه صرف همت ايلدى. ضابطانى مكاتب معلملكلرندن چيقاروب، مخصوص معلملر تعيين ايتديكى كبى، دارالفنونلره قبول اولنه‌جق شاكردانك عددينى دخى معينلكدن قورتاردى؛ وپترسبورغده السنهٔ شرقيه‌يه مخصوص بر مكتب تأسيس ايله، كافهٔ مكاتبى بالذات كندى نظارتى آلتنه آلدى. لكن ايكنجى آلكساندرك روسيه‌يه ايتديكى الك بيوك ايلك چفتجيلرك اصحاب اراضينك اسارتندن تخليصيله، بونلره بر مقدار اراضى ترك وايشلكده اولدقلرى اراضى‌يى مبايعه ايله متصرف اوله‌بيلك حقنى قزانديرمسيدر؛ چونكه اوندن اول روسيه‌ده چفتجيلر چفتلكك حيواناتى كبى، اصحاب اراضينك مالى صاييلير، وبرشيئه مالك اولميوب، چفتلكله برابر بيع وشرا اولنورلردى.

بو اصلاحات وترقيات ايله برابر، تحت تابعيتنده اولان كافهٔ اقوامك تدريجاً روسلاشديرلمسى مسلكندن آيرلميوب، كرك قافقاسيه اقوامى وعلى الخصوص چركسلر وكرك لهليلر حقنده پك مرحمتلى كورنه‌مشدر. ابتدا لهليلره بر شوراى دولت وهر ايالتده بر منتخب مجلس تشكيل ولسان مليلرينى تحصيل واستعماله مساعده ايتمش ايسه‌ده، لهليلر بو مساعداته اكتفا ايتميوب، ١٨٦١ ده اختلال چيقارمشلر؛ وبو اختلال ايكى اوچ سنه سوروب، بتون آوروپانك هيجاننى وروسيه‌يه قارشى افكار عموميه‌نك غليانني موجب اولمش ايسه‌ده، اوروپا دولتلرينك تكليفات وتوسطى كاركر تأثير اوله‌ميوب، ايكنجى

آلکساندر عفو عمومی‌یی اعلان ایتمکله برابر، لهلیلرك مصادره اولنمش املاکنی کندیلرینه اعاده ایده‌جك یرده روسلره ویرمش، ولهستانده اراضی صاحبی آلان روسلره زادکانلق عنوانی ویره‌رك، لهستانك روسلاشدیرلمسی پولتیقه‌سنی پك ایلری‌یه کوتورمش؛ ویربرینی متعاقب فرمانلرله لهستانك شورای دولتنی ومجالس منتخبه‌سنی لغو، حکومت محلیه‌ده لهجه لسانك استعمالنی، وحتی لهلیلره مخصوص اثواب کیمکی بیله منع ایتمشدر. سیبریایه طولدیریلان لهلیلر اوراده دخی اختلال چیقارمشلر ایسه‌ده، بلا ترحم تأدیب اولنمشلردر. چرکسلر وداغستانلیلر یوز سنه‌لك قانلی مدافعه‌دن صکره عاقبت شیخ شاملك اسیر دوشمه‌سی اوزرینه، روسلاشمق مخاطره‌سنی قبول ایله برابر اسارت آلتنده یاشامقدن ایسه، ترك وطنله هجرت ایتمکی اختیار ایده‌رك، پریشان اولمشلردر.

پروسیه ایله آوستریا بیننده واقع اولان ۱۸۶۶ محاربه‌سی اثناسنده ایکنجی آلکساندر عسکرینی سفر برحالنه قویمغله آوروپانك دقتنی جلب ایتمش ایسه‌ده، اوروپا ایشلرینه قاریشمیوب، آسیاده توسیع ممالکه دوامله، بخارا خانیله بر بچق سنه محاربه‌دن صکره، سمرقندی ضبط ایتمشدر. بر سنه صکره آمریقای شمالیده‌کی آلاسقه‌یی روسیه ایچون لزومسز عد ایده‌رك، ممالك مجتمعه‌یه صاتمشدر. ۱۸۶۷ ده کریدده ظهور ایدن اختلالی وسیله اتخاذ ایده‌رك، یونانه اظهار توجه ایتمش، وکریدك یونانه ترکیچون اوروپا دولتلرینه تبلیغات اجرا ایتمش ایسه‌ده، بر نتیجه حاصل ایده‌مه‌مشدر. ۱۸۶۶ سنه‌سی مارتنده روسیه‌ده کندیسنه سوء قصد اولندیغی کبی، سنهٔ مذکوره ایلولنده دخی سرکئ عمومی‌یی تماشا ایچون، پارسده بولندیغی حالده، بر لهلی طرفندن سوء قصد اولنمش ایسه‌ده، هیچ بری اصابت ایتمه‌مشدر.

فرانسه ایله پروسیه محاربه‌سنده ایکنجی آلکساندر بیطرف طورمش ایسه‌ده، اولجه پروسیه‌نك محبتنی وبلکه‌ده وعدینی قزانمش اولدیغندن، فرانسه‌نك مغلوبیتندن وانکلتره‌نك یالکز قالمسندن بالاستفاده، پارس معاهده‌سنك بعض بندلرینی فسخ ایتمکه توفیق ایتمش، ولوندره‌ده انعقاد ایدن قونفرانسده ایستدیکنه نائل اولمشدر. اوندن صکره ینه دقتنی آسیا طرفنه چویروب، ۱۸۷۳ ده خیوه، وایکی سنه صکره خوقند خانلغنی ضبط ایتمشدر. بر طرفدن دخی آلمانیا ایمپراطوریله صیقجه ملاقات وتأکید مناسبات ایده‌رك، ملاقاتلرنده پرنس غورچاقوف وپرنس بیسمارق دخی بولندیرمغله، صرف شخصی اولمیان بو مناسباته متعاقباً آوستریا ایمپراطورینی دخی تشریك ایده‌رك، کیزلیجه بر ترتیب قورلمش؛ وهرکس بونك کشفیله اوغراشمقده ایکن، ینه مسئلهٔ شرقیه اویاندیریله‌رق، هرسك اختلالی ظهور ایتمشدر. کرك هرسك اختلالنده وکرك اونی تعقیب ایدن بلغارستان اختلالیله صربیه وقره طاغ محاربه‌لرنده روسیه‌نك مداخلات مادیه ومعنویه‌سی قابل انکار اولمدیغی کبی، بو اثناده اوچ ایمپراطورلر بیننده ملاقاتلر وقوعی دخی اکسیك دکلیدی. ایکنجی آلکساندر بو ملاقاتلر اثناسنده قوهٔ عسکریه‌سنی تزیید وهر نوع تدارکاتی اکمال ایتمکله، دولت عثمانیه‌نك صرب وقره طاغ عسکرلرینی مغلوب، واختلالات داخلیه‌یی تسکین ایتمکه موفقیتیله، وسلطان عبدالحمید ثانی حضرتلرینك جلوس همایونلرینی متعاقب عموم ممالك عثمانیه ایچون اعلان اولنان اصلاحاتك خرستیان تبعه ایچون برکونه مدعیاته محل براقامسیله برابر، ینه اعلان حرب ایده‌رك، وبو دفعه هر نصلسه آوروپایی دخی کندی طرفنه جلبه موفق اوله‌رق، ۱۲۹۲ سنهٔ هجریه‌سنده روسیه عسکرینك قومانده‌سنی بالذات درعهده ایده‌رك، طونه‌یی تجاوز ایتمش؛ ودولت عثمانیه‌نك بویله بر محاربه ایچون حاضر بولنامسیله برابر، ابتدا مغلوب اولمش ایسه‌ده، رومانیانك امدادیله وبعده کتیردیکی کلیتلی عسکر قوتیله غالب کله‌رك، کندیسنك غالبیتندن زیاده شانلی اولان عثمانلی عسکرینك مغلوبیتندن واوروپانك بیطرف وسیرجی قالمسندن بالاستفاده، آیاستفانوس معاهده‌سنی امضا ایتدیرمش ایسه‌ده، انکلتره بو معاهده‌یی قبول ایتمدیکی کبی، آوستریا دخی اتفاق مثلثدن آیریلوب، بو معاهده‌نك علیهنده بولندیغندن، ایکنجی آلکساندر بونك یرینه دیکر بر معاهده عقد ایتمك اوزره، برلین قونغره‌سنك اجتماعنه رضا ویرمش؛ وبو وجهله مسئله‌یه ختام ویرن برلین معاهده‌سی عقد اولنه‌رق، روسیه‌نك مقاصد تجاوزیه‌سنه بریکی سد چکلمشدر.

ایکنجی آلکساندر ممالکنده مکاتبك تکثیری،

معارفك ترقیسی، تلغراف ودمیر یول خطلرینك تز-
ییدی کبی پك چوق اصلاحات اجرا ایتمش ایسه‌ده،
اقوام تابعه‌سنك روسلاشدیرلمسی یولنده وحریت
مطبوعات ایله افکار جدیده علیهنده او قدر شدت
کوسترمشدر، که روس اولمیان تبعه‌سندن بشقه،
روسلردن دخی حریت افکاره مالك اولانلری کندیندن
وحکومتندن دلکیر ایده‌رك، (نیهیلیست) لر جمعیت
فسادیه‌سی طرفندن وقوع بولان سوء قصدلرك برنده
١٨٨١ تاریخ میلادیسی مارت رومیسنك برنجی کونی
قتل اولنمش؛ ویرینه اوغلی شمدیکی ایمپراطور اوچنجی
آلکساندر جلوس ایتمشدر.

آلکساندر { یاکلون (A. Iagellon) لیتو-
آنیا بیوك دوقه‌لرندن اولوب،
میلادك ١٥٠١ تاریخنده لهستان قراللغنه انتخاب او-
لنه‌رق، لیتوآنیا ایله لهستانی توحید ایتمش؛ وطبیعتی
پك کوشك اولمغله، ادارهٔ امور حکومتی مقربیننده‌ن
(غلینسکی) اسمنده برینك الینه براقشیدی. ١٥٠٦
تاریخنده وفات ایتمشدر.

٢ پاپالر :

آلکساندر { بو اسمله سکز پاپا کلمشدر، که
بروجه زیر ذکر اولنور :

برنجی آلکساندر. — رومالی اولوب، میلادك
١٠٩ تاریخنده انتخاب اولنمش؛ و١١٩ ده مقتولاً
وفات ایتمکله، بین‌النصارا کندیسنه بعض کرامات
اسناد اولنه‌رق، اعزهٔ صره‌سنه چکیرلمشدر.

ایکنجی آلکساندر. — اصل اسمی (آنسلم ده
باجو) اولوب میلانلی ایدی. میلادك ١٠٦١ تاریخنده
پاپا انتخاب اولنه‌رق، پاپالغك علیهنده بولنان ایکنجی
(هونوره) ایله خیلی وقت اوغراشمش؛ ولومباردلرك
ضبط ایتمش اولدقلری اراضی‌یی استرداد ایله، خرستیانلرك
یهودیلر حقنده اجرا ایتدکلری مظالمی منع ایدوب،
١٠٧٣ ده وفات ایتمشدر.

اوچنجی آلکساندر. — اصل اسمی (رولاند
رنوچه باندینلی) اولوب، سیانه‌لی ایدی. میلادك
١١٥٩ تاریخنده انتخاب اولنمش؛ وایمپراطور فرد-
ریقك التزام ایتدیکی (جیبلین) طرفنه قارشی (کلف)
طرفنی التزام ایتمکله، «ایتالیا حریتنك حامیسی»
عنوانینی آلمشیدی. ایمپراطور بوکا پاپالقده رقابت
ایده‌جك بر قاچ کشی انتخاب ایتدیرمش ایسه‌ده،
نهایت ١١٧٧ ده وندیکده ملاقات ایدوب، کندیسیله
باریشمشیدی. (لاتران) شهرنده براوچنجی مجلس رو-
حانی تشکیل ایده‌رك، پاپا انتخابی حقنی قاردینالره
حصر، وامور مذهبیه‌جه بعض اصلاحات اجرا ایله،
اسارتی لغو ایتمشدر. ١١٨١ تاریخنده رومه‌ده فوت
اولمشدر. ایتالیانك (آلساندریا) یاخود (آلکساندریا)
شهری بونك اسمنه نسبتله تسمیه اولنمشدر.

دردنجی آلکساندر. — اصل اسمی (رینالدی)
اولوب، طقوزنجی (غره غوآر)ك یکنی ایدی. میلادك
١٢٥٤ تاریخنده انتخاب اولنمش، و١٢٦١ ده وفات
ایتمشدر. (جیبلین) طرفنك محوینه چالیشمش ایسه‌ده،
بعض تفرقه‌لردن رومایی بر مدت ایچون ترکه مجبور
اولمشیدی. مداهنلره قاپیله‌رق، پك چوق اسرافات
ایتمش، ونابحل بول بول رتب وامتیازات ویرمشدر.
دیلنجیلکدن راهب وبعده پسقپوس اولوب، (پیسه)
مجلس روحانیسنده محضا ایکی نامزدك آره‌سنده‌کی رقا-
بته ختام ویرملك ایچون، پاپالق مسندینه چیقارلمش
ایسه‌ده، رقابت دها زیاده آرتمشیدی.

آلتنجی آلکساندر. — اصل اسمی (رودریق
بورجیا) اولوب، ١٤٣١ تاریخ میلادیسنده اسپانیاده
بلنسیه خطه‌سنك (اقساتیوه) شهرنده طوغمش؛ وپاپا
اوچنجی (قالیکست)ك یکنی اولمغله، اونك طرفندن
١٤٥٦ ده قاردینال اولمش؛ و١٤٩٢ ده پاپا انتخاب
اولنمشدر. کندیسی غایت سفیه واخلاقسز بر آدم
اولوب، کندی ولادتی غیر مشروع اولدیغی کبی،
غیر مشروع ازدواجلردن (لوقرسه بورجیا) اسمنده
مشهوره برقیز ایله برقاچ اوغلی وار ایدی، که بونلرك
اك مشهوری قاردینال وبعده (والنتینوآ) دوقه‌سی
اولمش اولان (چزار بورجیا)در. کندی قیزی او-
لان مرقومه (لوقرسه بورجیا) ایله کندیسنك مناسبت
زوجیه‌سی اولوب، بو قادین عادتا علناً دوستی
اولدیغی کبی، اوغللری دخی بو قادینك یعنی همشیره-
لرینك دوستلری عدادینه داخل ایدیلر، که بو حال
دنیاده بلکه هیچ مثلی کورلمه‌مش بر سفاهت وجنایت
مدهشه‌در. مقام رسمیده بیله قیزیله علناً اجرای
سفاهت ایدردی. دساسلغی وغدارلغی دخی بر درجه
ده ایدی، که انواع حیل ودسایسله هلاك ایتمش
اولدیغی آدملرك حد وحسابی یوقدر؛ حتی زهرلرك

انواعنى ترتيب وتهيئه ده كنديته مخصوص بر علم ومها-
رتى اولوب، كنديندن بشقه كيمسه نك بيلديكى بر طاقم
سملرله پك چوق آدملر تسميم ايتمشدر. ابتدا فرانسه
قرالى سكزنجى شارل ايله محاربه ايتمش ايسه ده،
بعده اون ايكنجى لوئى ايله عقد اتفاق ايتمش؛ وبو
اتفاق ياردميله بر چوق پرنسلرك ملكلرينى ضبط،
وبر طاقم پرنسلكره دخى كندى اولاد غير مشرو-
عه سنى نصب ايتمش؛ والحاصل سياست عالمى دخى
دسايسيله آلت اوست ايتمشيدى. سلطان جم بوكا
التجا ايتمش ايدى. فرانسه قرالى سلطان مشاراليهك
كنديسنه تسليم اولنمسى شرطيله صلحى قبول ايتديكى
حالده، آلكساندر بورجيا بر طرفدن سلطان جمى
تسليم ايتمكه مجبور اولوب، بر طرفدن ده سلطان
بايزيد حضرتلرى طرفندن سلطان جمى فرانسه قرالنه
تسليم ايتمه مك ايچون كلى بر مبلغ آلمش اولديغندن،
سميات مخزنه مراجعتله، سلطان مشاراليهه ايكى
كون صكره تأثيرى اوله جق بر سم قاتل ايچردكدن
صكره، فرانسه قرالنه كوندرمش؛ وبو وجهله
سلطان جم، فرانسه اردوسنه وصول بولمازدن،
متأثراً وفات ايتمشدر. الجزاء من جنس العمل حكمنجه،
آلكساندر بورجيا بعض قاردينالارى تسميم ايچون
حاضرلمش اولديغى سملى شرابدن ياكايشلقله كنديسى
ايچوب، ميلادك ١٥٠٣ تاريخنده بر موت مدهشله
هلاك اولمشدر.

يدنجى آلكساندر — اصل اسمى (فابيو كيكى)
اولوب، ميلادك ١٥٩٩ تاريخنده (سيانه) شهرنده
طوغمش، ١٦٥٥ ده انتخاب اولنمش، و ١٦٦٧ ده
وفات ايتمشدر. عالم وحسن اخلاق صاحبى بر آدم
اولوب، واتيقانجه بعض اصلاحات اجرا، وروما
شهرينى تزيين ايله، معارف وصنايعى حمايه ايتمشدر.

سكزنجى آلكساندر — اصل اسمى (پيترو اوتو-
بونى) اولوب، ميلادك ١٦١٠ تاريخنده ونديكده
طوغمش، و ١٦٨٩ ده وفات ايتمشدر. متعصب بر آدم
اولوب، فرانسه ده پروتستانلرك سربست اجراى
آيين ايتمسنه اذن ويرن فرانسه مجلس روحانيسنك
قرارينى رد ايله، بو قرارى ويرن روحانيلرى طرد
ايتمش؛ وعثمانليلره قارشى محاربه ايتمك ايچون برنجى
لئوپولد ايله ونديكليلره كليتلى مبالغ ويرمشيدى.

٣ عزيزلر :

آلكساندر { سنت — (St. A.) قدس پسقپوسى اولوب، روما
ايمپراطورلرندن (آلكساندر سوريوس) طرفندن
فلسطينك (قيساريه) شهرنده حبس اولنغله، اوراده
ميلادك ٢٤٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. مارت
افرنجينك ١٨ نده يورطيسى اجرا اولنور.

سنت آلكساندر. — اسكندريه ده پطريق او-
لوب، آريوسك ايجاد ايتديكى مذهبه قارشى طور-
مش، اسكندريه ده اجتماع ايدن مجلس روحانى اعضا-
سندن بولنمش وازنيق مجلس كبيرينك اجتماعنه سبب
اولمشدر. شباط افرنجينك ٢٦ سنده يورطيسى اجرا
اولنور.

سنت آلكساندر نوسكى. — [حكمدارلر صره-
سنده ذكرى چكمشدر.]

آلكساندر { بولى ايستور (A. Polyhistor) يعنى (علامه اسكندر) يونان
قديم مؤلفلرندن اولوب، آناطوليه ده كى (ميلت) شهر
قديمنده طوغمش؛ وميلاددن ٨٥ سنه اول مهرداده
قارشى اولان محاربه لرك برنده روماليلرك اسارتنه
دوشوب، (قورنليوس لنتولوس) ك كوله سى اولمش
ايسه ده، بونك طرفندن اعتاق اولنه رق، اوغللرينك
تربيه سنه مأمور اولمش؛ وقبل الميلاد ٧٥ تاريخنده
وفات ايتمشدر. متعدد تأليفاتندن يالكز امم شرقيه
تاريخيله يهوديلر تاريخنك بعض فقره لرى بولنه بيلمشدر.

آلكساندر { آفروديسيوس (A. d'Aphro-disie) [« اسكندر افرو-
ديسى » ماده سنه مراجعت بيوريله.]

آلكساندر { تاراللى (A. de Tralles) [« اسكندر طراليوس »
ماده سنه مراجعت بيوريله.]

آلكساندر { برنيلى (A. de Bernay) فرانسه نك اون ايكنجى عصر
ميلادى شعراسندن اولوب، نورمانديانك (برنى)
شهرنده طوغمش؛ و (لامبرت ليقورس) ك باشلامش
اولديغى « آلكساندر » ياخود « اسكندر » نام منظو-
مه يى اكمال ايتمكله برابر ديكر بعض منظوم حكايه لر
يازمش؛ ويكى بر وزن ايجاد ايتمشدر، كه (آلكساند-
رينه) يعنى « اسكندرى » ناميله معروفدر.

آلكساندر { ويله‌ديولى (A. de Villedieu) فرانسه‌نك اون اوچنجى عصر ميلادى نحاة وشعراسندن اولوب، (نورمانديا) نك (ويله‌ديو) شهرنده طوغمش؛ ومدت مديده متداول بولنمش اولان منظوم برلاتينجه صرف ايله ينه منظوم بعض رسائل فنيه تأليف ايتمشدر.

آلكساندر { هاللى (A. de Hales) انكليز فيلسوفلرندن اولوب، فلسفه وعقائده دائر بعض كتابلر يازمش؛ و١٢٤٥ ده وفات ايتمشدر.

آلكساندر { نوئل (A. Noël) ميلادك ١٦٣٩ تاريخنده فرانسه‌نك (روئن) شهرنده طوغمش و١٧٢٤ ده پارسده وفات ايتمش بر راهبدر، كه بعض تأليفات واز جمله قتوليك امور مذهبيه‌سى حقنده ٢٤ جلد اوزرينه مفصل بر تاريخ يازمشدر.

آلكساندر { شارل — (Charles —) فرانسه آقادمياسى اعضاسندن يونان قديم لسانه آشنا بر عالم اولوب، آثار قديمهٔ يونانيه حقنده بعض كتابلرله لسان يونانينك بر لغت كتابنى يازمشدر. ميلادك ١٧٩٧ تاريخنده طوغوب ١٨٧٠ ده وفات ايتمشدر.

آلكساندر { هومبولد (A. Humboldt) [« هومبولد » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آلكساندر { (Alexander) بو اسمله ممالك مجتمعه‌نك (قارولينه) و(ايليونيس) جمهوريتلرنده برر قضا و(نويورق) جمهوريتنده بر كوچك قصبه واردر.

آلكساندر آطه‌لرى { (Alexander Islands) آمريقاى شماليناك ساحل غربيسى قارشيسنده ′٤٠ °٥٤ ايله ′٢٥ °٥٨ عرض شمالى آره‌سنده واقع بر طاقم آطه‌لردر، كه جنوباً (ديكسون) بوغازيله انكلتره‌نك النده بولنان (شارلوته) آطه‌سندن، وشمالاً دخى (غروس سوند) يعنى « بيوك بوغاز » له قره‌دن آيرلمشلردر. بو آطه‌لر ١١٠٠ عددنده اولوب، بديسى خيلى بيوكدر. اك بيوكلرى جمله‌سنك اك جنوبيسى اولان (پرنس دوغال) آطه‌سى ايسه‌ده، اك اهميتليلرى (سيتقا) ونام ديكرله (بارانوف) جزيره‌سيدر، كه روسيه‌نك اداره‌سى زماننده جزاير مذكوره ايله بتون آلاسقه‌نك مركزى بولنمش اولان « يكى آرخانكل » قصبه‌سنى حاويدر. بو آطه‌لر آلاسقه قطعه‌سيله برابر ١٨٦٧ تاريخ ميلاديسنده روسيه طرفندن ممالك مجتمعه‌يه صاتلمش اولملغله، يكى متصرفلرى طرفندن روسيه امپراطورينه حرمةً بو اسمله تسميه اولنمشلردر. بو آطه‌لرده‌كى طاغلر دائمى صورتده قارله مستور ايسه‌ده، آلچق جهتلرى وساحللرى جنوبدن كلن بر صيجاق آقندى سايه‌سنده او قدر صوغوق دكلدر. اهالئ اصليه‌لرى آمريقانك شمال غربى طرفلرنده بولنان (تلنكيت) قومنه منسوب اولوب، روسلر طرفندن (قولوش) تسميه اولنمش، وبو اسمله شهرت بولمشلردر.

آلكساندرته { (Alexandrette) اسكندرونك آوروپاليلر عندنده معروف اسميدر. [« اسكندرون » ماده‌سنه مراجعت.]

آلكساندرسخاته { Alexandreschala, Ἀλεξάνδρεια Ἐσχάτη يعنى « اسكندرية القصوى » خجند شهرينك يونانيلر عندنده معروف اسم قديميدر. [« خجند » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آلكساندروپول { (Alexandropol) قافقاسيه‌نك (اريوان) ايالتنده وآرپه چاينك ساحل يسارنده قضا مركزى بر مستحكم شهر اولوب، ٢٢٦٧٠ اهاليسى واردر. روسيه‌نك الينه كچمزدن اول (قرى) اسميله معروف كوچك بر قصبه وبر قلعه‌دن عبارت ايدى. يكى شهر اسكيسندن يارم ساعتلق مسافه‌ده بنا واستحكامات جديده ايله تحكيم اولنمشدر.

آلكساندروف { (Alexandrov) روسيه‌نك وسطلرنده واقع (ولادمير) ايالتنده قضا مركزى بر شهر اولوب، ٦٧٢٤ اهاليسى واردر. — قضاسنك اهاليسى ١٠٠٥٢٥ كشيدر. — بو اسمله برى لهستانده وديكرى قافقاسيه‌ده اولمق اوزره، ايكى كوچك قصبه دها واردر.

آلكساندروفسق { (Alexandrovsk) روسيه‌نك جنوب جهتنده واقع (يقاترينوسلاو) ايالتنده ومركز ايالتك ٨٣ كيلومتره جنوبنده و (دنيپر) نهرينك ساحل يسارنده ومنصبندن ٢٧٧ كيلومتره يوقاريده قضا

مركزى بر قصبه اولوب، ٦٧٠٧ اهاليسى واردر. — قضاسنك اهاليسى ٢٠٥٠٩٩ كشيدر. — بو اسمده روسيه‌نك بر قاچ كوچك قصبه‌سى دها واردر، كه برى سيبريانك منتهاى شرق جنوبيسنده اولان (آمور) ايالتنده‌در.

آلكساندره (Alexandra) تروآ حكمدارى مشهور (پريام) ك قيزى اولوب، (قساندره) اسميله دخى معروفدر. [«قساندره» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آلكساندره (Alexandra) فلسطين حكمدارى آلكساندر يوحنانك زوجه‌سى اولوب، زوجنك وفاتندن صكره، قبل الميلاد ٧٩ تاريخندن ٧٠ تاريخنه‌دك اوغلى ايكنجى (هرقان)ك وصيه‌سى صفتيله حكم سورمشدر. — ديكر بر آلكساندره دخى مرقوم ايكنجى هرقانك قيزى اولوب، ايكنجى آرستوبولك اوغلى آلكساندره وارمش، وكنديسندن (آرستوبول) ايله (مريمنه) طوغمشيدى. بو قادين ميلاددن ٢٩ سنه اول (هرود) طرفندن قتل اولنمشدر.

آلكساندره لاند (Alexandra Land) آوسترالیانك داخلنده بر قطعه‌در، كه جنوبى آوستراليايه تابع اولوب، ١٦° ايله ٢٦° عرض جنوبى آره‌سنده واقعدر، ويالكز بر كوشه‌سى (قارپنتاريا) كورفزينك ساحل غربيسنه واصل اولور. مساحهٔ سطحيه‌سى تقريباً ٥٠٠٠٠٠ مربع كيلومتره اولوب، اراضيسى بر قاچ نهرله اروا اولنديغى كبى، خيلى اورمان ومرعالرى دخى وار ايسه‌ده، الآن اسكان اولنميوب، يالكز يرلى وحشيلردن بر طاقم كروهلر ايچنده كشت وكذار ايديورلر. نهرلرينك اك بيوكى اولان (ويقتوريا) نك بر قسمى سير سفائنه صالحدر. آوسترالیانك بر طرفندن بر طرفنه ممتد اولان تلغراف خطى بو قطعه‌نك اورته‌سندن كچيور.

آلكساندريا (Alexandrie) اسكندريه‌نك اجنبيلر عندنده مستعمل اسميدر. [«اسكندريه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.] — بو اسمله آسيا قطعه‌سنده اسكندر طرفندن بنا ايدلمش، وياخود ديكر بر سببله اونك اسمنه نسبتله تسميه اولنمش بر چوق شهرلر دها وار ايدى، كه مؤخراً اسملرى دكيشمشدر. قندهار، هرات، مشهد على، اسكندرون بو جمله‌دندر. [بو اسمله مراجعت.] — هندستانده دخى بو اسمله بر شهر وار ايدى، كه مؤخراً (شهريونان) تسميه اولنوب، بعده خراب اولمشدر. خرابه‌لرى اخيراً كشف اولنمشدر.

آلكساندريا (Alexandria) بو اسمله ممالك مجتمعه ايله (دومينيون) قطعه‌سنده بر چوق قصبه‌لر وقضالر واردر، كه اك بيوكلرى (ويرجينيا) جمهوريتنده (پوتوماق) نهرينك صاغ طرفنده وواشينغتونك ١١ كيلومتره جنوبنده واقع اولوب، همنامى اولان بر قضانك مركزيدر. ١٨٧٠ ده اهاليسى ١٣٠٠٠ كشيدن عبارت ايدى. واشينغتوندن بو قصبه‌يه قدر نهر مذكورده منتظم صورتده واپورلر ايشلر، ودمير يولى دخى واردر. قصبه‌نك اوكنده نهرك ١٠٠٠ متره وسعتى اولوب، كوزل وواسع بر ليمان تشكيل ايديور. — ايكنجيسى (نوپرشى) جمهوريتنده ونويورقك جنوب غربيسنده واقع اولوب، مقدما ٤٢٥٠ اهاليسى وار ايدى. — اوچنجيسى (نويورق) جمهوريتنده و(سنت لوران) نهرينك ساحل يميننده واقع اولوب، ٣٥٠٠ اهاليسى واردر. — اسقوچياده دخى بو اسمله بر قصبه واردر، كه (دومبارتون) قضاسنده و(دومبارتون) شهرينك ياريم كيلومتره شمالنده (لون) نهرى اوزرنده واقع اولوب، ٤٦٥٠ اهاليسى واردر. — اميد بروننده دخى بو اسمله بر قصبه وقضا واردر، كه (ويقتوريا) ايله (آلبانى) قضالرى آره‌سنده واقعدر.

آلكساندريا (Alexandrie) [«آلكساندريا» ماده‌سنه مراجعت.]

آلكساندرينه (Alexanprina) آوسترالیانك ساحل جنوبيسنده، (آدلايده) نك جنوب شرقيسنده و(موراى) نهرينك منصبنده بر قوبدر، كه طار بر بوغازله دكيزله اختلاط ايديور.

آلكسته (Alceste) اساطير يونانيه‌يه كوره، تساليا حكمدارى (آدمت) ك زوجه‌سى اولوب، زوجنه اولان وفرت محبت وصداقتيله ضرب مثل حكمنه كچمشدر. كويا زوجى خسته‌لنمغله، كاهنلره مراجعتنده اوله‌جكنى، وآنجق اونك يرينه بر بشقه‌سى اولورسه قورتيله‌جغنى آكلامغله،

کندینی زوجی اغورینه فدا واتلاف ایتمش؛ وقهرمان مشهور (هرکول) وقتیله بو حکمداره التجا ایتمش اولدیغندن، مکافاةً اخرته کیدوب، اخرت مؤکلی اولان (بلوتون) ك ممانعتیله برابر، آلکسته‌یی آلوب، حیاته اعاده وزوجنه تسلیم ایتمش. بو حکایه یونان قدیم شعراسندن (اوریپید) طرفندن نظمه چکیلوب، برهانله صورتنه قونلش اولدیغی کبی، آوروپانك بعض شعراسندن دخی مبنی علیه اتخاذ اولنمشدر.

آلکسیس (Alexis) یونان قدیم شعرا- سندن اولوب، (توریوم) شهرنده طوغمش، وقبل‌المیلاد ۳۶۰ تاریخلرنده آتنه‌ده تدریسله مشغول بولنمشدر. ۲۴۵ مضحکه نظم ایتمش ایسه‌ده، یالکز بعض فقره‌لری بولنه بیلمشدر.

آلکسیس سنت (St. Alexis) میلادك ۳۵۰ تاریخلرنده طوغمش بر رومالیدر، که زفاف کیجه‌سی زوجه‌سنی ترکله، کشیشلکه دخول ایده‌رك، کویا خسته‌لری ایی ایتمك کرامتنه صاحب اولمغله، بین‌النصارا اعزه صره‌سنه چکوب، تموز افرنجینك ۱۷ سنده یورطیسی اجرا اولنور. — بشنجی عصر میلادیده یاشامش دیکر بر سنت آلکسیس دها واردر، که یورطیسی کانون ثانی افرنجینك ۱۵ نده‌در.

آلکسیس یاخود آلکسی (Alexis) بو اسمله بیزانس دولتنده یعنی قسطنطنیه روم ایمپراطورلری بیننده بش حکمدار کلمشدر، که بروجه زیر ذکر اولنور:

برنجی آلکسیس قومینوس. — (A. I Comène) میلادك ۱۰۴۸ تاریخنده قسطنطنیه‌ده طوغوب، ۱۱۸۰ ده وفات ایتمشدر. (یانی قومینوس) ك اوغلی و (ایساق قومینوس) ك برادری اولوب، ۱۰۸۱ تاریخنده حکومتی (نیکفور بوتانیات)ك الندن ضبطله سلجوقیلرله ایتدیکی برمحاربه‌ده غالب کلمش ایسه‌ده، (روبرت کیسقار) ك قوماندەسی آلتنده بولنان (نور- مان) لر طرفندن مغلوب اولمشدر. کندی جلب ایتمش اولدیغی اهل صلیبی الکاسنك ایجندن چکیرمش ایسه‌ده، کندیلریله ایتمش اولدیغی معاهده‌ده طور- میوب، یانلرینه قاتمش اولدیغی عسکری کری آلدیغندن، مؤخراً اهل صلیب اسیرلرینك فدیهٔ نجاتنی ویرمکه، وکندیلرینی قسطنطنیه‌ده مطنطن صورتده استقباله مجبور اولمشیدی. اهل صلیبك یاردیمیله (ازنیق) شهرینی واناطولینك جهت غربیه‌سنی سلجوقیلردن ضبط ایتمشیدی. بونك قیزی (آنه قومینی) پدرینك زمان حکومتی تاریخنی یازمشدر.

ایکنجی آلکسیس قومینوس. — مانوئل قومینو- سك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده، ۱۲ یاشنده اولدیغی حالده، والده‌سنك وصایتیله تخته چیقمش؛ ووالده‌سنك سوء حرکاتی برعصیانه سببیت ویردیکندن، وصایتی قاتن پدری (آندرونیق قومینوس) آلمش، ومؤخراً یعنی ۱۱۸۳ ده کندیسنی بوغدیرمشدر.

اوچنجی آلکسیس آنکلوس. — (A. III l'Ange) ایمپراطور ایساق آنکلوسك برادری اولوب، بوکا قارشی عصیانله ۱۱۹۵ ده تختی ضبط ایده‌رك، برا- درینك کوزلرینی چیقارتمش؛ وبر طرفدن سلجوقیلر- دن، بر طرفدن دخی بلغارلردن مغلوب اولدقدن صکره، یکنی کنج آلکسیس ایله بونك یاردیمه جلب ایتمش اولدیغی اهل صلیب طرفندن ۱۲۰۳ ده اسقاط اولنه‌رق، قسطنطنیه‌دن فرارله، بر مدت شهردن شهره کزدکدن صکره، ۱۲۱۰ ده دامادی (لاسقاریس) طرفندن آناطولیده توقیف اولنوب، برمناستره حبس اولنمغله، وفاتنه قدر اوراده قالمشدر.

دردنجی آلکسیس — «کنج» لقبیله ملقب او- لوب، ایساق آنکلوسك اوغلی ایدی. مادهٔ سالفه‌ده بیان اولندیغی اوزره، اهل صلیبك امدادیله، عمیجه- سنی اسقاط ایده‌رك، ۱۲۰۳ ده تخته چیقمش، وپدرینی زنداندن چیقاروب، حکومته کندینه تشریك ایتمشدر. اهل صلیبه یاردیملرینه مکافاةً کلیتلی مبالغ ویرمك مجبوریتنده بولندیغندن، تبعه‌سی ویرکیلرك اغرلغنه تحمل ایده‌میه‌رك، عصیان ایتمکله، آلتی آی حکومتدن صکره (دوقاس مورزوفلیس) طرفندن اسقاط واختناق اولنمشدر.

بشنجی آلکسیس دوقاس — (مورزوفلیس) لقبیله ملقب اولوب، دردنجی آلکسیسی اسقاطله، ۱۲۰۴ تاریخنده تخته چیقمش ایسه‌ده، اهل صلیبه اعلان حرب ایتمش اولدیغندن، بونلر ایکنجی دفعه اوله‌رق، قسطنطنیه‌یی ضبطله، بر قاچ آیلق حکو- متدن صکره کندیسنی اسقاط ایتمشلردر. اهل صلیبك رئیسی (فلاندره) قونتی (بودوئن) کندینی ایمپراطور انتخاب ایتدیرمش، وبشنجی آلکسیسی حکمدارینی قتل

ایتمش اولمق تهمتیله متهم ایدەرك، بر یوکسك ستوندن آشاغی آتوب اتلاف ایتمشدر.

آلکسیس {قومینوس (Alexis Comène) بو اسمله طربزون روم ایمپرا- طورلغنده درت حکمدار کلمشدر. بونلرك برنجیسی قسطنطینیه ایمپراطوری ایکنجی ایساق زماننده بتون عائلهسی خلقنك قتلی اثناسنده فرار ایدوب، ۱۲۰۴ تاریخ میلادیسنده طربزونده تفرد ایتمش، وقره دکیز ساحل جنوبیسنده بر دولت تشکیل ایتمشیدی. ازنیق ایمپراطوری (لاسقاریس) ایله وسلجوقیلرله بر چوق محاربهلر ایتدکدن صکره ۱۲۲۲ده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی میلادك ۱۲۹۷ تاریخندن ۱۳۳۰ تاریخنه دك حکومت سوروب، یکیظهور ایتمش اولان دولت عثمانیه ایله وجنویزلرله برچوق محاربهلر ایتمشدر. — اوچنجیسی ۱۳۴۹دن ۱۳۹۰ه دك، — ودردنجیسی ۱۴۱۲ دن ۱۴۴۵ تاریخنهدك حکم سورەرك، بونلر دخی عثمانلیلر وجنویزلیلرله اوغراشمشلردر.

آلکسیس {(Alexis) بو اسمله روسیه خاندان ایمپراطوریسنه منسوب بر ذات کلمشدر.

آلکسیس میخایلویچ {(A. Michaelo-vitch) ۱۶۴۵ تاریخ میلادیسنده پدری (میخائل) ه خلف اولوب، بعض اصلاحات اجراسیله برابر توسیع ممالکه مقتدر اولمش ایسەده، زمان حکومتی داخلی اختلاللردن وخارجی محاربهلردن بوش قالمامشدر. بر قاچ دفعه عصیان ایتمش اولان قزاقلری تحت اطاعته آلمش؛ ولهلیلری مغلوب ایدوب، (اسمولنسك)، (کیف) و(اولقراینه) یی ضبط ایتمش ایسەده، اسوجلیلر طرفندن مغلوب اولمشدر. لهستان قرالی (میخائل قوریبوت) ك وفاتنده لهستان تختنه دخی وارث اولمغه چالیشمش ایسەده، اوندن اول اولەرق، ۱۶۷۶ ده وفات ایتمشدر. مشهور برنجی پترونك پدریدر.

آلکسیس پترویچ {(A. Pétrovitch) ایمپراطور بیوك پترونك اوغلی اولوب، میلادك ۱۶۹۰ تاریخنده موسقوەده طوغمش؛ وپدرینك روسیەیه مدنیتی ادخال ایتمك اوزره اولان مقاصدینه مخالفت ایتدیکندن، سرایدن طرد اولنمش ایدی. مؤخراً پدری علیهنده بعض نیات فسادیهسی اولدیغی آکلاشیلەرق، ۱۷۱۸ ده اعدامله محکوم اولدقدن صکره، عفو اولنەرق، حبسیله قناعت اولنمش، ومتعاقباً زندانده وفات ایتمکله، تسمیم اولندیغی ظن اولنمشدر. بونك اوغلی ایکنجی پترو نامیله ایمپراطور اولمشدر.

آلکسیس {دل آرقو (A. del Arco) اسپانیانك مشهور رساملرندن اولوب، میلادك ۱۶۲۵ تاریخنده طوغمش، و ۱۷۰۰ ده وفات ایتمشدر. آنادن طوغمه صاغر ودیلسز ایدی.

آلکسین {(Alexin) روسیهنك اورتەلرنده (توله) ایالتنده و(وولغا) ایرماغی تابعلرندن (اوقا) نهرینك ساحل یمیننده واقع قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۵۴۲۶ اهالیسی واردر. — قضاسنك مساحهٔ سطحیهسی ۲۴۴۱ مربع ورست اولوب، ۱۳۱۹۴۷ اهالیسی واردر.

آلکسیناج {(Alexinatz) صربستانك جنوب جهتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، بلغرادك ۲۱۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده ونیشك ۳۸ کیلومتره شمال غربیسنده و(موراوه) نهرینك ساحل یمیننده واقع و ۳۰۰۰ اهالیی جامعدر. صوك محاربهده احمد ایوب پاشا حضرتلرینك قوماندهسی آلتنده بولنان عساکر عثمانیه طرفندن فتح وضبط اولنمشیدی.

آلکوئن {(Alcuin) سکزنجی عصر میلادی علماسندن اولوب، میلادك ۷۳۵ تاریخنده انکلترهنك (یورقشیر) شهرنده طوغمش؛ ولاتین وعبرانی لسانلرینه آشنا وزمانك کافهٔ علومنه واقف ایدی. کندیسی برعادی راهب اولدیغی حالده، شارلمان بونك علمی خبر آلمغله، یانینه جلب ایدەرك، کندی سراینده آچمش اولدیغی مکتب ومجلس معارف وکتبخانهنك مدیریتنه نصب ایتمش؛ وکندیسنه پارسده، توردە، اکس لاشاپلده وسائر شهرلرده بر چوق مکتبلر آچدیرمشیدی. آلکوئنك یازمش اولدیغی کتابلر مؤخراً جمع وطبع اولنمشدر. (تور) ده شارلمانك توجیه ایتمش اولدیغی بر مناسترده وفات ایتمشدر.

آلکیباد {(Alcibiade, Ἀλκιβιάδης) یونان قدیمه آتنه جمهوریتنك اك مشهور رجالندن وسردارلرندن اولوب، میلاددن ۴۵۰ سنه اول طوغمشدر، (وقلینیاس) ك اوغلی

و(پريقلس)ك يكنى ايدى. تا چوجقلغندن عمجه‌سنك يرينى طوتمق سوداسنه دوشوب، بوكا موفق اولمق ايچون، وطنداشلرينى مهالكه سوق ايتدى. پلوپونس محاربه‌لرنده آتنه‌ليلرى سيچليانك ضبطنه تحريض ايده‌رك، باشلرينه برچوق فلاكتلر كثيرمكه سبب اولدى. سيچلياية عزيمت ايتديكى صباح آتنه‌ده (عطارد) الهنك هيكللرى قيرلمش بولنديغندن، بو تهمت كنديسنه اسناد اولنه‌رق، اموال واملاكى مصادره اولنغله، كنديسى دخى، جزادن قورتلمق ايچون، ابتدا اسپارطه‌يه وبعده ايرانه قاچوب، وطننك عليهنده بولندى. قبل الميلاد ٤٠٧ تاريخنده، آتنه‌ليلر دوچار اولدقلرى مغلوبيت اوزرينه، كنديسنى جلب ودعوت ايتمكله، آلكيبياد اسپارطه‌ليلرك دونماسنى مغلوب ايتدكدن صكره، كمال مظفريتله كيرمش ايسه‌ده، متعاقباً قوماندانلرندن برينك مغلوبيتى اوزرينه، ينه آتنه‌ليلرك غضبنه اوغرايوب، ابتدا (تراكى) وبعده (فريجيا) يه قاچه‌رق، ايران طرفندن اورانك واليسى بولنان (فرناباز) ه التجا ايتديكى حالده، بو ذات اسپارطه‌ليلرك تشويقيله، اوتورديغى اوه آتش ويره‌رك، قبل الميلاد ٤٠٤ تاريخنده كنديسنى اتلاف ايتمشدر. آلكيبياد اك عالى فضائل اخلاقله اك خسيس دنائتلرى جامع خارق العاده بر آدم ايدى.

آلكيداماس (Alcidamas) يونان قديم خطيبلرندن اولوب، (انوليا) نك (ايليا) شهرنده طوغمشيدى. قبل الميلاد ٤٢٤ تاريخلرنده برحيات اولوب، (غورجياس)ك شاكردى ايدى. يالكز بر ايكى خطبه‌سى بولنه بيلمشدر.

آلكيداميداس (Alcidamidas) يونان قديمده مسينه‌ليلرك سردارلرندن اولوب، اسپارطه‌ليلرك بومملكته غلبه‌لرى اوزرينه، ميلاددن ٧٢٣ سنه اول مسينه‌ليلرك بر طاقمنى ايتاليانك (رجيوم) شهر قديمنه نقل واسكان ايتمشيدى.

آلكيفرون (Alcifron) يونانك اوچنجى ويا دردنجى عصر ميلادى مؤلفلرندن اولوب، كنهكارلر، مداهنلر، طالقاوقلر وسائره طرفندن يازلمش كبى بر طاقم مكتوبلر ترتيب ايتمشدر، كه كرك فصاحت وبلاغتلريله وكرك او وقتك يونان اخلاق وعاداتنى مصور اولملريله مشهور اولوب، دفعاتله طبع، وبعض اوروپا لسانلرينه ترجمه اولنمشدر.

آلكيم (Alcime) يهوديلرك بيوك كاهنلرندن اولوب، سوريه حكمدارى آنطيوخس اوپاتورك ياردميله بو موقعى ميلاددن ١٦٣ سنه اول غصب ايتمش؛ وفلسطينى بر طاقم مصائبه دوشوره‌رك، ٣ سنه حكم سوردكدن صكره، وفات ايتمشدر.

آلكينسكى (Alghinski) آرال كوليله بحر حزرك حوضه‌لرى آره‌سنده اولوب، قيرغيزلرله مسكون بولنان مرتفع بر چوله روسلر طرفندن ويريلن اسمدر. بونك اك يوكسك محلى اهالئ محليه طرفندن (مهاجر طاغى) دنيلن جبلدر.

آلكينوئوس (Alcinoüs) زمان قديمده قورفه جزيره‌سنك بر قسمنده حكمدار اولوب، مالك اولديغى باغچه‌لرك كوزللكيله و (ناوسيقائه) اسمنده غايت حسنى بر قيزى اولمغله مشهور ايدى. اوليس تروآ محاصره‌سندن عودتنده كنديسنه مسافر اولمشيدى. شاعر مشهور اوميروس (اوديسيا) عنوانلى منظومه‌سنده بونك باغچه‌لرينى توصيف ايتمشدر.

آلكينوئوس (Alcinoüs) ايكنجى عصر ميلادى حكماى يونانيه‌سندن اولوب، افلاطونك اصول حكمتنه تابع بولنمش، و «حكمت افلاطونيه‌نك مدخلى» عنوانيله بر كتاب يازمشدر، كه موجود ومطبوع اولوب، اكثر اوروپا لسانلرينه دخى ترجمه اولنمشدر.

آلكيوس (Alcée, 'Αλκαιος) يونانك اساطيرله ممزوج اولان تاريخ قديمنه كوره، ميلاددن ١٤ عصر اول (تيرينته) حكمدارى اولوب، (برسئوس)ك اوغلى، وآلقمينه‌نك زوجى اولان (آمفيتريون) ك پدرى ايدى. مشهور قهرمان (هركول) ياخود (ايراقليس) بونك تورونى ايدى. — بو اسمله هركولك دخى بر اوغلى اولمشدر، كه بو قهرمانك آناطوليده (ليديا) حاكمه‌سيله وياخود حاكمه‌نك معيتنده بولنان بر قيزله اولان ازدواجندن متولد اولوب، ليديا حكمدارلرى ايكنجى سلاله‌سنك جد اكبريدر.

آلكيوس (Alcée, 'Αλκαιος) يونان قديم شعراسندن اولوب، ميلاددن ٦٠٤ سنه اول مدلليده طوغمش؛ وشاعرۀ مشهوره

(سافو) نك معاصری اولوب، بو قادینه علاقه‌سی دخی بولنمش اولدیغی مرویدر. هجویات وهزلیاتی کندیسنی مدللی حکمدارینك غضبنه اوغراتمغله، نفی اولنه‌رق، بر مدت اوته‌ده بریده کزمش، ومصره قدر دخی بر سیاحت ایتمش؛ وبعده بر عفو عمومی مرسنده وطننه عودتله، اوراده وفات ایتمشدر. آتش‌زبان بر شاعر اولوب، هر صنفدن شعر سویلمش ایسه‌ده، آثاری نابود اولوب، یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر. کندی اسمنه نسبتله یاد اولنور بر وزن دخی ایجاد ایتمشدر.

آلسیون (Alcyon) [« آلسیون » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلسیونه (Alcyone) یونان قدیم اساطیرینه کوره، (ائول) ایله (ایالی)نك قیزی و(کیکس)ك زوجه‌سی اولوب، قوجه‌سنك دکیزده فرطونه‌یه طوتیلوب غرق اولمسی اوزرینه، کدرندن کندینی دکیزه آتمش؛ وایکیسی‌ده مارطی قوشنه تحول ایتمشلر.

آلسیونیوس (Alcyonius) وندیك علماسندن اولوب، میلادك ١٤٨٧ تاریخنده طوغمش، و١٥٢٧ ده وفات ایتمشدر. لسان یونانی‌یه واقف اولوب، فلورانسه‌ده لسان مذکور معلمی بولنمش؛ وآثار یونانیه‌دن بر قاچ کتاب ترجمه ایتمشدر.

آلمادن (Almaden) «المعدن» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیاده بو اسمله ایکی قصبه بولنوب، برنجیسی (جوداد رئال) ایالتنده ومرکز ایالتك ١٠٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع قضا مرکزی برقصبه‌در، که ٨٦٠٠ اهالیسی وقربنده کلیتلی جیوه معدنی واردر. — ایکنجیسی (سویله) یعنی اشبیلیه ایالتنده واشبیلیه‌نك ٥٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ١٢٠٠ اهالیسی واردر. جوارنده اوچ کومش معدنی بولنوب، عربلرك زماننده ایشلنمش ایسه‌ده، الیوم متروکدر.

آلماده (Almada) پورتکیزك پایتختی اولان لیسبونه‌نك قارشیسنده وتاج نهرینك ساحل یسارنده کوزل بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. موقع ومنظره ولطافتجه لیسبونه‌یی استانبوله وبو قصبه‌یی اسکداره تشبیه ایتمشلردر.

آلمازارون (Almazarron) اسپانیانك مرسیه ایالتنده ومرسیه شهرینك ٤٥ کیلومتره جنوب غربیسنده، وآق دکیز ساحلی قربنده بر قصبه اولوب، ٦٨١٤ اهالیسی وایشلك اسکله‌سی واردر.

آلمازان (Almazan) « المخزن » اسم عربیسندن غلط اولسه کرکدر. اسپانیانك (سوریا) ایالتنده وسوریا شهرینك ٣٣ کیلومتره جنوبنده (دویره) ایرماغنك ساحل یسارنده بر کوچك قصبه اولوب، ٢٥٠٠ اهالیسی، کوزل بر کوپریسی واسکی استحکامات خرابه‌لری واردر.

آلماس (Almas) بو اسمله مجارستانده بر قاچ قریه واردر، که اك بیوکلری (باقس) سنجاغنده طوز ایله تیسا نهرلری آره‌سنده‌کی اووه‌ده واقع اولانی اولوب، ٨٢٠٠ اهالیسی واردر.

آلماغرو دیاغو — یاخود دالماغرو — (Diégo d'Almagro) آمریقانی فتح ایدن اسپانیوللردن اولوب، میلادك ١٤٦٣ تاریخنده اسپانیانك آلماغرو شهرنده طوغمش؛ وکندیسی سوقاقده بولنمش بر بیچ اولدیغی حالده، آمریقایه کیدوب، (پیزاره) یه معاونتله، پرونك فتحنی تسهیل ایتمش ایسه‌ده، پرونك حکمداری اینقه (آتاهوآلپه)یی بلاسبب قتل ایتمش اولمغله اتهام اولنمشیدی. برنجی اوله‌رق، شیلی‌یه کیردیکندن، مملکت مذکوره‌یی فتح ایتمزدن اول ١٥٣٤ ده والیلکنه تعیین اولنمشیدی. مؤخراً کندیسیله پیزاره‌نك آره‌سنده منافرت وخصومت ظهور ایتمکله، (قوزقو) شهرینك خارجنده غوغایه طوتیشوب، آلماغرو مغلوب اولمش، واله کچیریلوب اعدامه محکوم اولمش؛ وزندانده اختناق اولنمش ایسه‌ده، ینه جثه‌سنك باشنی علی ملاء الناس کسلمشدر. پك جسور ایدیسه‌ده، غایت عجول وخونخوار برآدم ایدی. — بونك اوغلی دخی دیاغو آلماغرو تسمیه اولنوب، طرفدارلری جانبندن شیلی والیلکنه انتخاب اولنمش؛ وپیزاره‌یی قتل ایله، پدرینك انتقامنی آلمش ایسه‌ده، مؤخراً (واقه دی قاسترو) طرفندن طوتیلوب، باباسنك باشی کسلدیکی یرده اعدام اولنمشدر.

آلماغرو (Almagro) اسپانیانك (جوداد رئال) ایالتنده ومرکز ایالتك ٢٢ کیلومتره شرق جنوبیسنده قضا مرکزی کوزل برشهر

اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (ماریانه) در. بو اسمك ابتدا عربلر وبعده اسپانیوللر طرفندن تغییرندن شمدیکی اسمی تولد ایتمشدر.

آلماکر { (Almaguer) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) ونام دیکرله یکی غرناطه ممالك مجتمعه‌سندن (قاوق) جمهوریتنك بر قصبه‌سیدر، که ۲۲۶۶ متره‌لك ارتفاعده واقع اولوب، ۵۵۳۰ اهالیسی واردر. جوارنده وقتیله چیقارلمقده بولنمش کومش وآلتون معدنلری وقینه قینه قبوغی تجارتی واردر.

آلمان { (Aleman) اسپانیانك مشاهیر ادباسندن اولوب، اون آلتنجی عصر میلادی اواسطنده (سویله) یعنی اشبیلیه شهرنده طوغمش، و ۱۶۲۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. ایکنجی فلیپ زماننده مالیه نظارتنجه بعض بیوك مأموریتلرده بولنمش؛ ومکسیقه‌یه بر سیاحت ایتدکدن صکره، مأموریتدن استعفا ایده‌رك، منحصراً ادبیاتله اوغراشمغه باشلامشیدی. «کوسمان (یاخود عثمان) الفراش» عنوانیله پك مشهور بر حکایه کتابی تألیف ایتمشدر، که دفعاتله طبع، وآوروپانك اکثر السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

آلمانزوره { (Almanzora) «وادی المنصوره» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك المریه ایالتنده بر نهردر، که المریه ایله قرطاجنه آره‌سنده (توره ده ویلاریقوس) شهری قربنده آق دکیزه دوکیلور.

آلمانسه { (Almansa) «المنصا» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك مرسیه ایالنده ومرسیه شهرینك ۱۴۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی واردر.

آلمان { (Allemand) آوروپانك بیوك واك متمدن امتدن اولوب، تقریباً ۵۰ ملیون نفوسی جامعدر. آلمانلر امم آریه جمله‌سندن اولوب، اسکی (توتون) لرك احفادیدرلر؛ واسقاندیناولیلرله جنسیت ولسانجه قرابتلری پك یقین اولدیغی کبی، لسانلرینك فارسی وسانسکری لسانیله مناسبتلری دخی سائر السنهٔ آریه‌دن دها واضحدر. بونلرك کندیلرنجه اسم مایلری (توتون) اسم قدیمیله مناسبتی ظاهر اولان (دایجه) اولوب، ایتالیانلر طرفندن (تودسق) تسمیه اولنور. اسکی یونانیلرله روماليلر کندیلرینه (جرمان) ویا (کرمان) اسمنی ویرمشلردی، که بو اسم الآن انکلیزجه وسائر بعض لسانلرده مستعملدر. (آلمان) اسمی «بتون انسانلر» مفهومنی بیان ایدر ینه آلمانجه بر تعبیردر، که ابتدا روماليلر زماننده بعض اقوام جرمانیه بیننده تشکل ایتمش اولان بر هیئت اتفاقیه‌نك اسمی ایدی. بونلر روماليلرله بر چوق محاربه‌لر ایتدکدن صکره، قسماً روما دولتنه مطیع اوله‌رق اسویچره وآلساس ایله باویره طرفلرنده اسکان ایتمشلر دی. بو اسم رفته رفته بتون جرمان امتنه تعمیم اولنمشدر. نفس آلمانیا وپروسیه‌دن بشقه، اسویچره‌نك قسم اعظمیله آوستریانك غرب جهتی اهالیسی آلمان اولدقلری کبی، آوستریا ومجارستانك سائر طرفلرنده وروسیه‌نك شمال غربی طرفنده دخی خیلی آلمانلر بولنیور. فلنکلیلرله بلچیقه‌نك (فلامان) لری دخی آلمان امتنك شعباتندن معدوددر. پروسیه وقتیله اسلاولرك وطن ومرکزی بولنمش ایکن، مرور زمانله آلمانلرك الینه چکمشدر. اکثر اهالیسی اسلاو اولان بوهمیا (یعنی چهستان) ایله موراویا آلمان ممالکی ایچنده بربورون کبی کیرمه‌مش اوله ایدی، آلمانلرله مسکون اولان یرلر غیر منتظم بر مربع شکلنی ابراز ایده‌جکدی.

آلمانیا { (Allemagne) یاخود جرمانیا (Germanie) وآلمانجه (Deutschland) دایچلاند. آوروپای وسطینك قسم وسطی وشمالیسنده بر بیوك قطعه‌در، که وقتیله صرف جنسیت ولسان اساسنه مستند اولوب، تقسیمات سیاسیه‌دن معدود دکلیکن، اخیراً تشکل ایدن آلمانیا ایمپراطورلغی آلمانلرله مسکون اولان یرلرك اکثریسنی جمع واحاطه ایتمکله، تقسیمات سیاسیه دائره‌سنه کیرمش ایسه‌ده، جنسیتجه آلمانیادن معدود اولوب‌ده، سیاستجه بو ایمپراطورلغك خارجنده بولنان یرلرینه آز دکلدر. بو یرلرك قسم اعظمی آوستریاده بولنیور. بوراده تقسیمات سیاسیه‌یه رعایت ایدوب، آلمانیا دولتنی تعریفله اکتفا ایده‌جکز. سائر آلمان یرلرینك ایسه تابع بولندقلری دولتلر صره‌سنده ذکری طبیعیدر.

حدود ومساحه‌سی. — آلمانیا شمالاً بالطیق وشمال دکیزلریله ودانیمارقه ایله، شرقاً روسیه ایله، جنوباً آوستریا واسویچره، غرباً دخی فرانسه، بلچیقه وفلنکله محدود ومحاط اولوب، آوروپای وسطینك سواحل

شمالیه‌سندن آلپ طاغلرینه و (ویستوله) نك بری طرفندن (رین) ك اوته طرفنه قدر ممتد اولور. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٤٠ ٥٩٦ مربع کیلومتره‌در.

هیئت عمومیه‌سی، جبال وانهاری. — آلمانیا عمومیت اوزره آلپ طاغلرینـك شمـاله طوغری اولان انكلرندن وبو انكلرك نهایتندن سواحل شمالیه‌یه قدر ممتد اولان واسع اووه‌لردن عبـارت اولوب، همان بتون صـولری جنوبدن شمـاله آقار، ویالكز بر قسم جزئیسی شرقه طوغری آقان طونه حوضه‌سی داخلنده بولنور. آلمـانیا آوروپانك اك صویی چوق یرلرندن اولوب، جنوب شرقی کوشه‌سنده غربدن شرقه آقان طونه ایرماغیله اوكا دوكیلن بر چوق نهردن بشـقه، شماله طوغری آقان بش بیـوك ایرماغی واردر، كه، غربدن شرقه صـایلدیغی حالده، رین، وسر، البه، اودر وویستوله ایرماقلریدر. روسیه‌دن كلن (نیامن) نهرینك دخی منصبی ومجرای اسفلی آلمانیانك داخلنده‌در. بو ایرماقلرك هر برینه صاغ وصولدن بر چوق نهرلر دوكیلوب، آلمانیـا اراضیسـنی اروا واحیا ایدرلر. آلپ سلسله‌سندن ماعدا وبو سلسله‌نك شمالنده وبوكا همان متوازی اوله‌رق غربدن شرقه اوزانیر بر الچق سلسله دها واردر، كه ٣٠٠ ونهایت ٤٠٠ متره‌دن زیاده مرتفع اولمدیغی واكثر یرلری اورمانلرله مستور اولدیغی حالده، آلمانیانك ایچنده رین حوضه‌سنی طونه حوضه‌سندن آییرر، وآوستریا حدودینه واصل اولنجه، جنوبه طوغری دخی بر قول اوزاته‌رق، چهسـتانی كرك غرباً وكرك شمالاً آلمانیـادن تفریق ایدر. بو سلسله‌نك هر محلی آیری بر اسمله تسمیه اولنه‌رق، اك معروف اسملری (ارزه كبیركه) و (ریسـه كبیركه) وجنوبه طوغری اوزانان قولنك دخی (باهمه والد) در. آلمانیانك جنوب غربیسـنده دخی آلپ سلسله‌سنه همان عموداً واقع بر طاغ بولنیور، كه (اسواچ والد) یعنی «قره اورمان» نامیله (رین) مجراسنه متوازیاً جنوبدن شماله طوغری ممتد اولور.

آلمانیا اراضیسی احوال طبیعیه‌سیله اقلیم وهواجه اوچ منطقه‌یه تقسـیم اولنه بیلیر: برنجیسی وسطی طاغلرندن سـواحل شمالیه‌یه قدر ممتد اولان اووه‌لردر، كه آنجق بر طاقم یرلر اولوب، اكثر طرفلری قومله، بطاقلقله ویا چالی ایله مستور اوله‌رق، زرعه صالح دكل ایسه‌ده، كوزل مرعالری اولوب، كلیتلی حیوانات بسلنیر، وكوزل بر جنس آت یتیشدیریلیر. بو منطقه چول كبی اولوب منظره‌سی حزن انكیزدر. ایكنجی منطقه آلمانیا وسـطنده‌كی طـاغلرله اونلرك انكلری اولوب، ٢٠٠ کیلومتره‌لك وسعتده غایت كوزل تپه‌لر، وادیلر، دره‌لر وبایرلردن عبارت اوله‌رق، غایت كوزل اورمانلر ومرعالرله مستور ومزین وهر طرفی آقر صولرله احیا اولنمش اولدیغی حالده، آلمانیانك وبلكه بتون اوروپانك اك متمدن اهالیسیله مسكون ومعمور شهر وقصـبه‌لر مملودر. — اوچنجی منطقه ایكنجی منطقه ایله آلپ سلسـلهٔ جبالنك آره‌سـنده واقع اولوب، باشلیجه طونه‌نك یوقاریكی حوضه‌سندن عبارتدر. بونك غرب طرفی طـاغلق اولوب، قره اورمانله مسـتوردر، وشرق طرفی دوز وواسع بر وادی صورتنـده‌در. بو منطقه‌نك جنوبنـده آلپ طاغلرینك مرتفع ذروه‌لری بولنیورسه‌ده، بو سلسله آلمانیانك خارجنده اوله‌رق، اسویچره وآوستریا داخلنده بولنیور.

عمومیت اوزره آلمانیا «یوقاری» و «آشـاغی» ناملریله ایكی‌یه آیریلوب، یوقاری آلمـانیا طـاغلق ومرتفع اولان جنوب جهتندن، وآشاغی آلمانیا دخی دوز وآلچق اولان شمال قسمندن عبارتدر. بو تقسیم صرف موقعیجه اولمیوب، جنسیت، لسـان، مدنیت، اخلاق وسـائر هر جهتجه یوقاری آلمانیا ایله آشاغی آلمانیا آره‌سـنده بر بیوك فرق واردر. بو ایكی قسمه شمالی وجنوبی آلمانیا دخی دیرلر.

تقسیمات سیاسـیه‌سی، مسـاحه واهالیلری. — آلمانیا ایمپراطورلغی هر بری بر نام وعنوانله وكندینه مخصـوص بر صـورتله اداره اولنور ٢٦ اداره‌یه منقسمدر، كه مساحهٔ سطحیه‌لریله واهالیلرینك مقداریله برابر بروجه زیر ذكر اولنور:

		مساحهٔ سطحیه‌سی	اهالیسی
پروسیه	قراللغی	٣٤٨ ٣٤٧	٢٨ ٣١٨ ٤٧٠
باویره	»	٧٥ ٨٥٩	٥ ٤٢٠ ١٩٩
ساقسه	»	١٤ ٩٩٢	٣ ١٨٢ ٠٠٨
وورتمبرغ	»	١٩ ٥٠٣	١ ٩٩٥ ١٨٥
باده بیوك	دوقه‌لغی	١٥ ٠٨١	١ ٦٠١ ٢٥٥
هس	»	٧ ٦٨١	٩٥٦ ٦١١
مكلنبورغ اشولن	»	١٣ ٣٠٣	٥٧٥ ١٥٦
مكلنبورغ استرلیج	»	٢ ٩٢٩	٩٨ ٣٧١
ساقسه وایمار	»	٣ ٥٩٤	٣١٣ ٩٤٦
اولدنبورغ	»	٦ ٤٢٢	٣٤١ ٥٢٥

برونسويق	«	۳ ۶۹۰	۳۷۲ ٤۵۷
ساقسه ماينيكن	«	۲ ٤۶۸	۲۱٤ ۸۸٤
ساقسه التنبورغ	«	۱ ۳۲۳	۱۶٤ ٤۶۰
ساقسهقوبورغوغوته	«	۱ ۹۵۶	۱۹۸ ۸۲۹
آنهالت	«	۲ ۳٤۷	۲۸٤ ۱۶۶
اشوارچبورغ سوند- سهاوزن	پرنسلكى	۸۶۲	۷۳ ۶۰۶
اشوارچبورغ - رودلستاد	«	۹٤۰	۸۳ ۸۳۶
والدك	«	۱ ۱۲۱	۵۶ ۵۷۵
رايس اكبر	«	۳۱۶	۵۵ ۹۰٤
« اصغر	«	۸۲۵	۱۱۰ ۵۹۸
شومبورغ ليپه	«	۳۳۹	۳۷ ۲۰٤
ليپه	«	۱ ۲۱۵	۱۲۳ ۲۱۲
لوبك	مستقل شهرى	۲۹۷	۶۷ ۶۵۸
برمه	« «	۲۵۵	۱۶۵ ۶۲۸
هامبورغ	« «	٤۰۹	۵۱۸ ۶۲۰
آلساس ولورن		۱٤ ۵۰۹	۱ ۵۶٤ ۳۵۵
جمعاً		۵٤۰ ۵۹۶	٤۶ ۸۵۵ ۷۰٤

بو قطعه‌لردن هر بری امور داخلیه‌سنده مستقل اولمغله، جمله‌سی آلمانیا ایمپراطورلغی آلتنده بر هیئت اتفاقیه وبر قوهٔ مجتمعه تشکیل ایدیورلر. هر برینك اسمی صره‌سنده احوال مخصوصه‌سی آیریجه ذکر اولنه‌جقدر.

آلمانیانك اکثر اهالیسی پروتستان اولوب، یالکز باویره وسائر جنوب طرفلرنده قتولیکلر اکثریت اوزره بولنیورلر.

احوال تاریخیه‌سی. — روماليلر انقراضلرندن بش عصر اول آلمانیانك جنوب جهتنی یعنی اسویچره قطعه‌سیله رین وطونه منبعلری آره‌سنده‌کی پارچه‌سنی ضبط ایتمشلر دیسه‌ده، هر نصلسه دها ایلری‌یه کیتمکه رغبت ایتمیوب، او وقت اقوام وحشیه حالنده یاشایان جرمانلردن تحفظ ایچون، برطاقم قلعه‌لر انشاسیله اکتفا ایتمشلردی. روماليلرك انقراضندن صکره آلمانیانك جنوب غربی طرفنده‌کی جرمان قوملری، خارجدن کلوب کچن اقوام مختلفه‌نك تعرضندن مصون اولمق اوزره، بینلرنده بالاجتماع، ایکی هیئت تشکیل ایتمشلردی، که اك غرب طرفنده‌کی هیئت «سربست» و«مستقل» معناسیله (فرانق)، وشرق طرفنده‌کی هیئت دخی «بتون آدملر» یعنی «هیئت مجتمعه» معناسیله (آلهمانی) اسملرینی آلمشلردی. فرانقلر مرور زمانله (غول) یاخود (غالیا) یعنی اسکی فرانسه‌یی استیلا ایتمکله، کندی اسملرندن مشتق اولان (فرانسز) اسمی اسکی غولوآرله بونلرك امتزاجندن تولد ایدن دیکر بر قومه کچمش؛ و(آلهمانی) هیئتی محلنده قالمغله، اسملری بتون جرمان قومنه تعمیم واطلاق اولنمشدر. خرستیانلغك آوروپایه دخولندن خیلی وقت صکره، رومادن انکلتره وایرلانده‌یه برچوق میسیونرلر کوندریلوب، اورالرده خرستیانلق نشر اولندقدن صکره، بر طاقم ایرلانده‌لی وانکلتره‌لی راهبلر آلمانیایه کچوب، آلمانلری دخی بو یکی دینه دعوت ایتمکه باشلامشلردی. او وقتلرده آلمانیانك همان هر ناحیه‌سی کندی دره‌بکلری طرفندن اداره اولنوب، بونلر بولندقلری حالت وحشیده آغاجلرك کولکه‌سی آلتنده دیوان قوره‌رق، حکم ایدرلردی.

نهایت فرانقلرك فرانسه‌ده تشکیل ایتمش اولدقلری دولت اوراده روماليلرك آثار مدنیتندن برآز بهره‌مند اولوب، حکمدارلرندن مشهور (شارلمان) تزیید قوت ومکنت ایده‌رك، ساقسونلری قهر وتدمیرله، بتون آلمانیایی ید ضبط واداره‌سنده کچیرمش، واهالیسنی جبراً خرستیان ایتمشیدی. شارلمانك وفاتنده آلمانیا ودها طوغریسی او وقت بو اسمله معروف اولان آلمانیانك جنوب غربی قسمی اوغلی (لویی)نك حصه‌سنه دوشوب، او وقتدن بر مستقل آلمانیا دولتی تشکل ایتمشیدی. بونك اولاد واحفادی حکمدار ویا ایمپراطور عنوانیله اونجی عصر میلادی‌یه قدر حکم سوروب، عصر مذکورده سلاله‌لری منقرض اولمغله، آلمانیا پرنسلری اجتماع ایله، ساقسونیا پرنسلرندن برینی بالانتخاب آلمانیا ایمپراطورلغنه نصب ایتمشلر؛ واو وقتدن آلمانیا ایمپراطورلرینك انتخابله تعیینی عادت اولمشیدی.

اوصره‌لرده اهل صلیب محاربه‌لری ظهور ایتمکله، حسب التعصب آلمانلر دخی بو محاربات وحشیانه‌یه حصه‌مند اولوب، کروه کروه ممالك اسلامیه‌یه اولان سفرلرندن عودتلرنده، وطنلرینه مدنیت اسلامیه‌نك آثار صناعیه‌سندن بعض نمونه کتیردکلرندن، ایستمیه‌رك، اخلاقلری کسب ملایمت وحضریت ایتمکله، آوروپانك سائر هر طرفنده اولدیغی کبی، آلمانیاده دخی مدنیت اسلامیه‌دن مقتبس برمدنیت آثار فعلیه‌سی کورلمکه، وصنایع وتجارت دخی ترقی ایتمکه باشلامشیدی. مؤخراً آلمانیانك جنوب غربیسنده برطاقم سیار شاعرلر ظهور ایدوب، آلمان لساننده شعر سویلشلر، وآلمان

لسانی یازلغه باشلایه‌رق، آلمان ادبیاتنك ایلك تمل‌طاشی قونمشدر.

آنجق آلمانیا حکومات صغیره‌سی بیننده نفاق ومحاربه‌لر اکسیك اولمیوب، هر نه قدرکه ایمپراطورك انتخابله تعیینی وبو خصوصده بینلرنده منازعه اولماسی دفعاتله معاهده آلتنه آلنمش ایسه‌ده، ینه بو محاربات داخلیه‌نك اوکی آلنمامشیدی. نهایت میلادك ۱۲۷۳ تاریخنده اسویچره‌نك (هابسبورغ) اسمنده برخاندانه منسوب (رودولف) اسمنده بر آدم ایمپراطورلغه انتخاب اولنمغله، آسایشی اعاده، کندینی طانیمق ایستمینلری رام، وآوستریا، استریا، قارنیوله وسائر اوطرفلری چهسناندن ضبط ایده‌رك، کسب قوت ایتمکله، ایمپراطورلغی کندی خاندانـنه حصر ایتمش، وقبز طرفندن اولان سلاله‌سی بو کونه قدر بقا بولوب، آوستریا خاندان حکمداریسندن عبارت بولنمشدر. بووجهله آلمانیا ایمپراطورلغی آوستریا حکمدارلرینه عائد ایکن، اون سکزنجی عصر میلادی ابتدالرنده پروسیه آیریجه برقراللق حالنه کیروب، آوستریایه ابراز رقابت ایتمکه باشلامش؛ و ۱۸٦٦ ده پروسیه ایله آوستریا آره‌سنده وقوع بولان محاربه‌ده پروسیه‌نك غالبیتی اوزرینه، آلمانیا حکومات مستقله‌سندن برقاچی پروسیه‌یه الحاق، وآوستریا حکمدارندن آلمانیا ایمپراطورلغی سلب اولنه‌رق، آوستریا ایمپراطورلغیله آلمانیا حکوماتی آره‌سنده هیچ بر علاقه ومناسبت قالمامش؛ ونهایت ۱۸۷۰ ده پروسیه‌نك فرانسه‌یه غلبه‌سی اوزرینه، آلساس ایله لورن پروسیه‌یه الحاق اولندقدن بشقه، پروسیه قرالی آلمانیا ایمپراطوری عنوانی دخی آله‌رق، عموم آلمانیا حکوماتی پروسیه قرالنی ایمپراطور طانیمش؛ وبو وجهله بریکی آلمانیا دولتی تشکل ایتمشدر.

مدنیت، معارف، تجارت وصنایعی. — آلمانیا وعلی‌الخصوص یوقاریده تعریف اولنان اوچ منطقه‌سندن وسطی منطقه‌سنده‌کی جهتلری آوروپانك اك متمدن یرلرندن اولوب، هر نه‌قدر بعض خصوصلرده فرانسه وانکلتره‌دن کری ایسه‌ده، برچوق خصوصلرده دخی اونلردن فرسخ فرسخ ایلریدر. معارف هر یردن زیاده منتشر بولنوب، فرانسه وانکلتره‌ده اوقویوب یازمق بیلمین افراد اهالی خیلی مقدارده اولدقلری حالده، آلمانیاده هیچ یوق کیبیدر. معارفك حکمت وفلسفه، تاریخ، ادبیات وعلی‌الخصوص السنه‌نك اشتقاقاتیله بینلرنده‌کی مناسباتدن بحث ایدن علم اللسان قسملری وهیئت ونجوم، طب وسائر علوم وفنون آوروپانك هر طرفندن زیاده آلمانیاده ترقی ایتمش؛ وقوپرنیق، کپلر، انکه، قانت، هکل، لیپسنیچ، شلینغ، لسینغ، لپسیوس، شیلر، غوته، بوپ، آلکساندر هومبولد کبی نیجه دهات یتیشمشدر.

صنایع هر نه قدر انکلتره وفرانسه‌دن پك کری قالمیورسه‌ده، صنایعی بسلیه‌جك شی تجارت اولوب، حالبوکه آلمانیانك نه انکلتره کبی محصولات صناعیه‌سنی دوکه‌جك مستملکات بعیده‌سی، ونه‌ده فرانسه کبی محصولات تجاریه‌سنك ظرافت ونفاستنده شهرتی اولمدیغندن، والحاصل تجارتی خیلی کری بولندیغندن، وهیئت حاضرهٔ سیاسیه‌یه کیردکدن صکره بسلمکه مجبور اولدیغی قوهٔ کلیهٔ عسکریه ایله عسکرلك وظائف طاقت‌فرساسی قوای فعالیه‌سیله ثروت عمومیه‌سنك بر قسم عظیمنی ضبط ایتدیکندن، ثروت عمومیه‌جه فرانسه وانکلتره‌دن پك کری بولنمقده‌در. بونك‌ایچون آلمانیا دولتی بو کونکی کونده وار قوتنی آلمانیایه هر صورتله تجارت یوللری آچمق اسبابنك استحصالنه صرف ایتمکده‌در. برطرفدن دخی آلمانلر، نفوسلری آرتدقجه، آوروپاده بسلنه‌میوب، کرهٔ ارضك سائر قطعات وسیعه‌سنه کروه کروه هجرت ایتمکده اولدقلری حالده، کیتدکلری یرلرده بر آلمان مملکتی بوله‌مامق جهتیله، جنسیتلرینی تبدیل ایله، لسانلرینی اونوتمقده اولدقلرندن، وبو وجهله آلمان جنسیتی بهر سنه یوز بیکه قریب نفوس غائب ایتدیکندن، آلمانیا دولتی بو صوك سنه‌لرده آفریقا وآوسترالیاده مستملکات ایدنمکده چالیشمقده‌در. دنیله‌بیلیرکه قرون وسطانك آوروپانك سائر طرفلرنده چوقدن ختام بولمش اولان دره‌بکلکلری تقسیماتی آلمانیاده بو کونه قدر دوام ایتمشدر. وهر نه قدرکه بو کون دخی آلمانیاده بو تقسیمات موجود ایسه‌ده، بو دفعه پروسیه قراللغنك همتیله تشکل ایدن آلمانیا ایمپراطورلغی اویله لفظی مراد بر هیئت اولمیوب، آوروپانك اك قوتلی بردولتی اولدیغندن، آلمانیانك بوندن بویله دها چوق ترقی ایده‌جکی، ومکمل بر دونغمایه مالك اولوب، کرهٔ ارضك هر طرفنده مستملکات دخی ایدینه‌رك، تجارتنی ایلری‌یه کوتورمکله، ثروت عمومیه‌سنك‌ده تزاید ایلیه‌جکی شبهه‌سزدر.

واردات ومصارفی، قوۀ بریه وبحریه‌سی، سفائن تجاریه‌سی، دمیریوللری. — آلمانیا دولتنك وارداتی ٧٤٥ ٢٠٧ ٤٣٦ مارق یعنی تقریباً ٣٧½ ملیون انكلیز لیراسندن عبارت اولوب، مصارفی دخی او نسبتده‌در. آنجق حكومات صغیره‌نك كندی الكالری داخلنده اخذ وصرف ایتدكلری منابع بوحسابه داخل اولمدیغی كبی، دمیریوللریله پوسته وتلغراف كبی دوائرك دخی واردات صافیه‌سی حساب اولنمشدر.

آلمانیانك حضری قوۀ عسكریه‌سی ٨٨٤ طابور پیاده، ٤٦٥ بلوك سواری، ٣٦٥ بطاریه، و ١٥٠٠ طوپدن عبارت اولوب، من حیث المجموع ١٩ ٢٦٢ امرا وضابطان، ٤٦٨ ٤٠٩ نفر، و ٨٤ ٠٧٧ بیكیری جامعدر. وقت سفرده ایكی ملیون عسكر چیقارمق اوزره ترتیباتی مهیادر. قوۀ بحریه‌سی ١٠١ سفائن مختلفه‌دن مركبدر، كه بونلرك مجموعی ١٨٢ ١٠٢ طونیلاته استیعابنده و ١٦٧ ٨٠٥ بیكیر قوتنده اولوب، ٥١٩ طوپی و ١٦ ٥٨١ افرادی جامعدر.

سفائن تجاریه‌سی ٤١٣٥ قطعه اولوب، بونلرك ٦٦٤ ی واپور وقصوری یلكن كیسیدر. سفائن مذكوره‌نك مجموعی ١ ٢٨٢ ٤٤٩ طونیلاته استیعابنده اولوب، ایچلرنده ٣٨ ٩٣١ طائفه بولنور.

آلمانیانك عموم دمیریوللری ٣٨ ٧١٦ كیلومتره طولنده اولوب، بومجموعدن ٣٣ ٧٨٢ كیلومتره‌لك دولتك مالیدر؛ ٢٩٠ كیلومتره‌لك شركت مالی اولوب، دولتك ید اداره‌سنده‌در؛ و ٤٦٤٤ كیلومتره‌لك دخی شركت مالی اولوب، شركتلر طرفندن اداره اولنقده‌در. — عموم تلغرافلری دخی ٢٠٥١٠٢٩٤ كیلومتره طولنده‌در.

آلمانیا دولتنك حكمدار ویا ایمپراطورلریله مدت حكومتلری ومنسوب بولندقلری خاندان وسلاله‌لری بروجه زیر ذكر اولنور:

قارلوونجیان سلاله‌سی

	میلادی			
شارلمان	من	٨٠٠	الی	٨١٤
لویی دبونر	»	٨١٤	»	٨٤٠
برنجی لوتر	»	٨٤٠	»	٨٥٥
ایكنجی لویی	»	٨٥٥	»	٨٧٦
طاس باشلی شارل	»	٨٧٦	»	٨٧٧
قارلومان	»	٨٧٦	»	٨٨٠
اوچنجی لویی	»	٨٧٦	»	٨٨٢
شیشمان شارل	»	٨٨٢	»	٨٨٧
پیچ آرنولد	»	٨٨٧	»	٨٩٩
دردنجی لویی	»	٨٩٩	»	٩١١

فرانقونیا خاندانی

برنجی قونراد	»	٩١٢	»	٩١٨

ساقسه خاندانی

برنجی هنری	»	٩١٩	»	٩٣٦
برنجی اوتون	»	٩٣٦	»	٩٧٣
ایكنجی اوتون	»	٩٧٣	»	٩٨٣
اوچنجی اوتون	»	٩٨٣	»	١٠٠٢
سنت هنری	»	١٠٠٢	»	١٠٢٤

فرانقونیا خاندانی

ایكنجی قونراد	»	١٠٢٤	»	١٠٣٩
اوچنجی هنری	»	١٠٣٩	»	١٠٥٦
دردنجی هنری	»	١٠٥٦	»	١١٠٦
دردنجی هنری	»	١١٠٦	»	١١٢٥

ساقسه خاندانی

ایكنجی لوتر	»	١١٢٥	»	١١٣٧

سوآب خاندانی

اوچنجی قونراد	»	١١٣٨	»	١١٥٢
برنجی فردریق باربروس	»	١١٥٢	»	١١٩٠
آلتنجی هنری	»	١١٩٠	»	١١٩٧
فلیپ	»	١١٩٨	»	١٢٠٨
دردنجی اوتون	»	١٢٠٩	»	١٢١٨
ایكنجی فردریق	»	١٢١٨	»	١٢٥٠
دردنجی قونراد	»	١٢٥٠	»	١٢٥٤

فترت

(قلمنكای كوییوم)	»	١٢٤٧	»	١٢٥٦
(قورنوآیلی ریشارد)	»	١٢٥٧	»	١٢٧٢
(قشتاله‌لی آلفونس)	»	١٢٥٧	»	١٢٧٣

هابسبورغ یعنی آوستریا خاندانی

برنجی رودولف	»	١٢٧٣	»	١٢٩١
آدولف	»	١٢٩٢	»	١٢٩٨
برنجی آلبرت	»	١٢٩٨	»	١٣٠٨

باویره خاندانی

یدنجی هنری	»	١٣٠٨	»	١٣١٣
بشنجی لویی	»	١٣١٤	»	١٣٤٧
دردنجی شارل	»	١٣٤٧	»	١٣٧٨
ونچسلاس	»	١٣٧٨	»	١٤٠٠
روبرت	»	١٤٠٠	»	١٤١٠
یوسه	»	١٤١٠	»	١٤١١
سیژیسموند	»	١٤١١	»	١٤٣٧

آل م

ينه آوستريا خاندانى

ايكنجى آلبرت	»	١٤٣٨	»	١٤٣٩
اوچنجى فردريق	»	١٤٤٠	»	١٤٩٣
برنجى مكسيليان	»	١٤٩٣	»	١٥١٩
شارل كينت (بشنجى)	»	١٥١٩	»	١٥٥٦
برنجى فرديناند	»	١٥٥٦	»	١٥٦٤
ايكنجى مكسيليان	»	١٥٦٤	»	١٥٧٦
ايكنجى رودولف	»	١٥٧٦	»	١٦١٢
ماتياس	»	١٦١٢	»	١٦١٩
ايكنجى فرديناند	»	١٦١٩	»	١٦٣٧
اوچنجى فرديناند	»	١٦٣٧	»	١٦٥٧
برنجى لئوپولد	»	١٦٥٨	»	١٧٠٥
برنجى يوسف	»	١٧٠٥	»	١٧١١
آلتنجى شارل	»	١٧١١	»	١٧٤٠

ينه باويره خاندانى

يدنجى شارل	»	١٧٤٢	»	١٧٤٥

آوستريا لورن خاندانى

ماريه ترزه نك زوجى برنجى فرانسوا	»	١٧٤٥	»	١٧٦٥
ايكنجى يوسف	»	١٧٦٥	»	١٧٩٠
ايكنجى لئوپولد	»	١٧٩٠	»	١٧٩٢
ايكنجى فرانسوآ	»	١٧٩٢	»	١٨٠٦

پروسيه خاندانى

فردريق كويوم (بعدالفتره)	»	١٨٧١	»	١٨٨٨
فردريق شارل (شمديكى ايمپراطور)				

آلمبرت { ياخود دالمبرت (D' Alembert) فرانسه نك (آنسيقلوپديست) يعنى «اصحاب مجموعهٔ فنون» تعبير اولنان حكماسندن اولوب، ميلادك ١٧١٧ تاريخنده پارسده طوغمش: ووالده سى طرفندن سوقاغه آتيلوب، پوليس طرفندن آلنه رق، (روسو) اسمنده فقير بر جامجينك قاريسنه تسليم اولنمشيدى. بيودكدن صكره، پدر ووالده سى كيملر اولديغنى آكلامش ايسه ده، والده سى كنديسنى كسب شهرت واعتبار ايدنجه يه قدر طانيمق ايستمديكى حالده، جامجينك قاريسى كنديسنى اولاد كبى بيوتمش اولديغندن، بو قادينه دائما والده سى نظريله باقمشدر. اسنت ژان لروند) كليساسى قپوسنده بولنديغندن، اسمنى دخى (ژان لروند) قومشلردى: مؤخراً (آلمبرت) ويا (دالمبرت) اسمنى اخذ ايتمشدر. تا چوجقلغندن علوم رياضيه يه فوق العاده ميل واستعدادى اولمغله، ٢٢ ياشنده ايكن، علوم مذكوره يه دائر نشر ايتديكى بعض مطالعاتله كسب شهرت ايده رك، ١٧٤١ ده فنون آقادمياسى اعضالغنه تعيين اولنمشيدى. متعاقباً جر اثقاله متعلق بعض اثرلر نشر ايتمكله، زمانننك برنجى رياضيونى صره سنه چكمش؛ و ١٧٤٦ ده برلين آقادمياسنك روزكارلرك سبب عموميسى كشفنه مقابل وعد ايتمش اولديغى مكافاته نائل اولوب، اولبابده تنظيم ايتمش اولديغى لايحه برلين آقادمياسى هيئتنك او قدر تحسين وتقديرينه مظهر اولمش، كه كنديسنى كمال تفخرله آقادميالرينك اعضالغنه قبول ايتمشلردر. ١٧٥٠ تاريخنده حكيم (ديدرو) ايله بالاشتراك مشهور (آنسيقلوپدى) يعنى «مجموعهٔ فنون»ك نشرينه باشلامش، وبو مجموعه يه علوم رياضيه نك اك عالى مسائلنه دائر بندلر ويردكدن ماعدا بعض ادبى بندلر دخى ويرمش، ومجموعه نك مقدمه سنى تنظيم ايتمشدر، كه بو آثار ادبيه سى دخى بين الادبا شهرتنى، ومؤخراً فرانسه نك عمومى آقادمياسى اعضالغنه تعيينى موجب اولمش؛ و ١٧٧٢ ده آقادميانك دائمى كاتبى عنوانى آلمشدر. ١٧٨٣ ده، ٦٧ ياشنده اولديغى حالده، مثانه سنده طاش حصولندن وفات ايتمشدر. علوم وفنونده يد طولاسى اولمغله برابر، بر حكيمه ياقيشير اخلاقله دخى متخلق، خيرخواه وقناعتكار بر ذات اولوب، فرانسه طرفندن سائر حكما ايله برابر تضييق وتعقيب اولنديغى حالده، پروسيه قرالى بيوك فردريقك كنديسنى برلين آقادمياسى رياستنه تعيين ايتمك اوزره واقع اولان دعوتنى قبول ايتمه مش؛ وروسيه ايمپراطوريچه سى ايكنجى قترينه نك اوغلى مربيلكنه نصب ايتمك اوزره اولان تكليفنى رد ايتمشيدى. وولترحقنده فوق العاده محبت وحسن ظنى اولوب، بينلرنده تعاطى ايتمش اولدقلرى مكتوبلر بر بيوك كتاب صورتنده نشر اولنمشدر. خرستيانلغك عليهنده وولترله همفكر وهمسلك ايدى. آثار فنيه وادبيه سى پك مقبول اولوب، بركره ١٨ ومؤخراً ٥ بيوك جلد اوزرينه نشر اولنمشدر. مشهور (قوندورسه) دالمبرتك مدحيه سنى يازمشدر.

آلمبرغ { (Almberg) چهستان طاغلرينك جنوبى قسمنده و (باويرا) طوپراغنده بر طاغ اولوب، ٣٧٠٠ قدم ارتفاعى واردر.

آلمتيو { (Alemtejo) «ماوراء تاج» ديمك اولوب، نهر مذكورك صول طرفنده پورتكيز دولتنك بر اسكى ايالتيدر، كه پورتكيزك اك بيوك ايالتلرندن اولوب، شرقاً اسپانيا ايله، شمالاً (بيرا) ايالتنك بركوشه سيله، غرباً (استرمادور) ايالتيله

وبحر محیط آطلاسی ایله، جنوباً دخی (آلغاروه) یعنی «الغرب» ایالتیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٤٣٩٠ مربع کیلومتره اولدیغی حالده آنجق ١٦٩٣٦٧ اهالیسی واردر، که هر کیلومتره باشنه یالکز ١٥ کشی دوشیور. بناءً علیه پورتکیزك اك اهالیسی آز ممالکندندر. مرکزی (اوورە) شهری ایدی. تقسیمات اخیره صره‌سنده بو قطعه اوچ ایالته تقسیم اولنه‌رق، بونلر دخی (پورتالکره)، (اوورا) و (بیا) ایالتلریدر. [بو کلمه‌لره مراجعت بیوریله.]

آلمجاره (Almijara) اسپانیانك جنوبنده ساحله قریب و (مرتله) شهرینك شمالنده اوزانیر بر طاغ سلسله‌سیدر.

آلمریه (Almeria) «المریه» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك جنوبنده، آندالوسیا (یعنی نفس اندلس) قطعه‌سنك جنوب شرقیسنده آق دکیز ساحلنده وبر واسع قویك ایچنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، غرناطه‌نك ١٤٢ کیلومتره شرق جنوبیسنده، ″٣٠ ′٥٢ °٣٦ عرض شمالی ایله ″٤٢ ′٥١ °٤ طول غربیده واقعدر. ٣٨٣٧٨ اهالیسی واردر. بو شهر اندلس حکومت اسلامیه‌سی زماننده خیلی بیوك ومعمور اولوب، پك‌چوق تجارتی وعلی‌الخصوص مشهور ایپك معمولاتی وار ایدی. میلادك ١١٤٧ تاریخنده اسپانیوللرك الینه چکمکله، اهمیتی زائل اولوب، تدنی ایتمشدر. شهرك اوسته‌نده‌کی تپه‌ده عربلردن قالمه برقلعه واردر، که الآن (القصبه) اسمیله معروفدر. دیکر بعض استحکاماتی دخی واردر. لیمانی پك ایی ایسه‌ده، عربلرك یاپمش اولدقلری ریختم خراب اولوب، یکیدن انشا اولنمامشدر. تجارتی خیلی ایشلك اولوب، جزایرك (اوران) یعنی (وهران) اسکله‌سیله المریه اسکله‌سی آره‌سنده هفته‌ده برکره منتظم صورتده واپور ایشلیور. سوقاقلری طار واکثریسی قالدیرمسزدر. قرطبه حکومت اسلامیه‌سنك سقوطندن صکره، تشکل ایدن برکوچك دولت اسلامیه‌نك مرکزی اولمش، و ٥٣٢ تاریخ هجریسنده مرابطیندن موحدینك ضبطنه چکمشیدی.

آلمریه (Almeria) اسپانیانك جنوب شرقیسنده بر ایالتدر، که اندلس قطعه‌سنك قسم شرقیسندن عبارت اولوب، مرکزینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. آق دکیز ساحلیله (سیرا نواده) سلسلهٔ جبالنك آره‌سنده واقع طاغلق بر محل اولوب، غرب شمالی طرفندن غرناطه، وشرق شمالی طرفندن مرسیه ایالتلریله، وشرق وجنوب طرفلرندن دخی آق دکیزله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٨٧٠٣ مربع کیلومتره، واهالیسی ٣٥٧٤٣٠ کشیدر، که هر مربع کیلومتره باشنه ٤٠ کشی دوشر. ایالت ١٠٣ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ٩ قضایه منقسمدر، که شونلردر: المریه، برجه، قنجایار، جرغال، هوئرقال، اوورا، پورشنا (یاخود برشان)، سورپاس، ولزروبیو، ورا. هواسی عمومیت اوزره معتدل اولوب، سواحلنده حرارت، طاغلرك اوسته‌نده برودت غالبدر. سیرا نواده‌نك ذروه‌لری اکثریا قارله مستوردر. بو سلسله‌دن سواحله طوغری اوزانان فرعلر واتکلرك کثرتی مناسبتیله اکثر اراضیسی طاغلق ایسه‌ده، طوپراغی غایت منبت اولوب، سلسلهٔ مذکوره‌دن اینن برچوق نهرلرله اسقا اولنور. مذکور طاغلرك اك بیوکلری (آدره) نهریله (المریه) نهری آره‌سنده اوزانان (غادور) و المریه نهریله المنصوره نهری آره‌سنده ممتد اولان (لوس فیلابرس)، والمنصوره نهرینك شمالنده اولان (استانجاس) و (ماریه) طاغلریدر، که بو صکره‌کیلردن برینك ارتفاعی ١٣٩٠، ودیکرینك ارتفاعی دخی ١٥٨٩ متره‌در. مذکور اوچ نهرك واونلره دوکیلن کوچك چایلرك کنارلری غایت کوزل اووه‌لر اولوب، میوه‌دار آغاجلر وکوزل شراب ویرر باغلرله مستوردر. دود آغاجلری دخی چوق اولوب، اهالی ایپك بوجکی یتیشدیریرلر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله، زیتون یاغی، ایپك، شراب وسائره‌دن عبارت اولوب، طاغلرنده‌کی قورشون، باقیر وکومش معدنلریله مرمر ویشیم اوجاقلری دخی ثروت محلیه‌نك باشلیجه منبعلرندندر.

آلمریه نهری (Rio de Almeria) اسپانیانك جنوب شرقیسنده المریه ایالتنده بر نهردر، که همنامی اولان طاغدن نبعانله، بو طاغله (نواده) سلسله‌سی آره‌سنده شمالدن جنوبه آقه‌رق، ویولی اوزرنده‌کی اراضی‌یی سقی ایده‌رك، المریه شهرینك شرقندن وپك یقیندن بالمرور، المریه کورفزینه دوکیلور.

آلمغرره (Almagrera) اسپانیانك آلمریه ایالتنده المنصوره نهرینك صول

طرفنده بر طاغدر، كه كثرتلی كومشلی قورشون معدنيله مشهوردر. بو معدنك تا روماليلرك زماننده بری وبلكه قرتاجليلر زماننده بيله چيقارلمقده بولنمش اولدیغی فوبولريله مثبتدر. شمدیکی حالده بو معدنده ٢٠٠ دن زیاده قیو ایشلنمکده اولوب، سنوی ٨٠٠٠٠٠ فرانق قیمتنده قورشون و ١٠ مليون فرانق قیمتنده کومش چيقارلمقده‌در.

آلمكر (Alemquer) پورتكيزك ليسبونه ایالتنده تاج نهرينه دوكيلن بر چايك اوزرنده وبر تپه‌نك اتكنده واقع بر قصبه اولوب، عربلردن قالمه برسورله محاطدر. ٣٠٠٠ اهاليسی اولوب، مياه جاريه‌سنك كثرت ولطافتيله مشهوردر.

آلملو (Almelo) فلنكك شرق طرفنده (اووريسل) ایالتنده بر قصبه اولوب، ٣٧٠٠ اهاليسی وخيلی محصولات صناعيه‌سی واردر.

آلمنار (Almenar) «المنار» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانیانك قطالونيه قطعه‌سنده (لريده) ایالتنده ومركز ایالتك ١٨ كيلومتره شمالنده بر قریه اولوب، اوستنده بولنان مرتفع بر تپه‌نك اوزرنده (قاستيلودلموروس) يعنی «عربك قلعه‌سی» ناميله خراب برقلعه واردر. — بو اسمله ويا (آلمناره) اسميله اسپانيا وپورتكيزده دها بر چوق قريه‌لر بولنوب، اكثرينك یاننده بويله قلعه وقله‌لر بولنديغندن، عربلرك زماننده بو قلعه‌لر تلغراف مقامنده آتش وسائر علامتله اشارت چكمكه مخصوص بولنمش اولدقلری، وبو مناسبتله (منار) یاخود (مناره) تسميه اولندقلری آكلاشيليور.

آلمناره (Almenara) «المناره» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانیانك شرق طرفنده واقع (آلقراز) طاغنك بر ذروه‌سيدر، كه سلسلهٔ مذكوره‌نك اك يوكسك محلی اولوب، ١٨٠١ متره ارتفاعی واردر.

آلمندراليو (Almendralejo) اسپانیانك غرب طرفنده كائن (استرمادور) قطعه‌سنك (باداپوز) ایالتنده ومركز ایالتك ٤٤ كيلومتره شرق جنوبيسنده واقع كوزل بر قصبه اولوب، ٥٨٠٠ اهاليسی واردر.

آلموجيا (Almogia) اسپانیانك جنوبنده (ملاقه) ایالتنده وملاقه‌نك ٢٥ كيلومتره شمال غربيسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسی واردر.

آلمودووار (Almodovar) «المدور» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانیانك (جوداد رئال) ایالتنده ومركز ایالتك ٣٠ كيلومتره غرب جنوبيسنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٤٨٠٠ اهاليسی واردر. — قرطبه ایالتنده وقرطبه‌نك ٢٣ كيلومتره جنوب شرقيسنده و وادی كبيرك ساحل يميننده دخی بو اسمله بر قصبه بولنيور، كه بو كون يالكز ١٣٠٠ اهاليسی وار ايسه‌ده، عربلرك زماننده اك متين مواقع مستحكمه‌دن اولوب، مدور شكلنده بر قلعه‌سی اولمغله بو اسمله تسميه اولنمشيدی. — پورتكيزك (آلنتيو) قطعه‌سنده (بيا) ایالتنده و(ليسبونه)نك ٢١٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده دخی بو اسمله بر قصبه بولنوب، ٢٥٠٠ اهاليسی واردر. پورتكيزك السنهٔ شرقيه‌يه آشنا علماسندن اولوب، ميلادك ١٨٤٥ تاريخنده وفات ايدن (مورا) بو قصبه‌دن ايدی. — بو اسمده اسپانیاده ديكر بعض كوچك قصبه وقریه‌لر دخی واردر.

آلموراويد (Almoravides) اندلسده حكومت سورن (مرابطين) سلاله‌سنه آوروپاليلر طرفندن ويريلن اسمدر، كه «المرابطين» دن غلطدر.

آلموره (Almora) هندستانك شمالنده هيمالايا طاغلرينك غربی اتكلرنده وكنتك ايرماغنك منبعلرنده واقع وانكلتره حكومتنه تابع (كماؤن) خطه‌سنك مركزی اولان برقصبه‌در، كه دهلينك ٣٠٠ كيلومتره شرق شماليسنده، ٢٩° ٣٥′ ٣٠″ عرض شمالی ايله ٧٧° ١٨′ ٢٨″ طول شرقيده و ١٦٢٧ متره‌لك ارتفاعده واقع اولوب، ٦١٥١ اهاليسی واردر. بو قصبه‌نك جوارلرينه انكليز مأمورلری يازين تبديل هوايه كيدرلر.

آلمولويان (Almoloyan) مكسيقه‌نك (قوليما) ایالتنده وقوليما شهرينك ٥ كيلومتره شمال غربيسنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسی واردر.

آلمون (Almon) انكلتره‌نك سربستی طرفنه منسوب سياسی محررلرندن اولوب، امور سياسيه وتراجم احوال وسائره‌يه دائر بر قاچ كتاب تأليف ايتمش؛ وصنعتی كتابجيلق اولمغله، بر

چوق کتب معتبره دخی نشر ایلشدر. میلادك ١٧٣٨ تاریخنده لیورپولده طوغوب، ١٨٠٥ ده وفات ایتمشدر.

آلموناسید { یاخود المناسید (Almonacid) «المناکد» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك آراغون قطعه‌سنده برچایدر، که (ترونل) ایالتنده (قوقالون) طاغندن نبعانله، سراغوسه (یعنی سرقسطه) ایالتنه کیروب، بر آز مسافه‌ده بر آلتنده غائب اولدقدن صکره، ینه ظهور ایله، (ابره) ایرماغی تابعلرندن (آغوآس) نهرینه دوکیلور. آنجق قوراقلق موسملرنده یولده قورویوب، نهر مذکوره واصل اوله‌ماز. — اسپانیاده بو اسمله بر قاچ کوچك قصبه وبیوك قریه‌لر دها بولنوب، اك مشهورلری بلنسیه‌نك ٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولانیدر، که مرکزی بولندیغی ناحیه ایله برابر عرب اهالئ مسلمه‌سیله مسکون اوله‌رق، اسپانیانك خرستیانلر طرفندن ضبطندن صکره، اهالیسی قیام ایدوب، اسپانیا حکومت نصرانیه‌سنی خیلی وقت مشغول ایتمشلردر.

آلمونته { (Almonte) اسپانیانك استرمادوره قطعه‌سنده (قاچرس) ایالتنده بر چایدر، که (وادی‌لب) طاغلرندن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، ١٢٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، صول ساحلدن (تاج) ایرماغنه دوکیلور.

آلمونته { (Almonte) اسپانیانك جنوبنده (هونلوه) ایالتنده ومرکز ایالتك ٣٨ کیلومتره شرقنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر.

آلمونته { (Almonte) آمریقای شمالیده دومینیون قطعه‌سنده (اونتاریو) ایالتنده بر قصبه اولوب، ٢٥٠٠ اهالیسی واردر. جوارنده (اوتاوه) نهری تابعلرندن (میسیسیپی) دنیلن چای خیلی ارتفاعدن دوشمکله، بونك صوییله چویریلیر برچوق فابریقه‌لر یاپلشدر، که بو فابریقه‌لر مذکور قصبه‌یه بر اهمیت تجاریه قزاندیریور.

آلموندبوری { (Almondbury) انکلتره‌ده (یورق) سنجاغنك (وست ریدینغ) قضاسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ١١٦٧٠ اهالیسی واردر. ناحیه‌سنك اهالیسی ٦٤٣٠٠ کشی اولوب، همان جمله‌سی فابریقه‌لرده ایپلك بوکك صنعتیله مشغولدرلر. قصبه پك اسکی اولوب، وقتیله ساقسون حکمدارلرینك پایتختی ایدی.

آلمونقار { (Almunecar) «المنکر» دن غلط اولمسی ملحوظدر. اسپانیانك (غرناطه) ایالتنده وغرناطه‌نك ٦٢ کیلومتره جنوبنده، (مرتله) قضاسنده و(مرتله) نك ١٨ کیلومتره غربنده بر قصبه واسکله اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی وشکر وپاموق محصولاتی واردر؛ وخیلی ایشلك براسکله‌در.

آلموهاد { (Almohades) اندلسده حکومت سورن موحدین سلاله‌سنه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر.

آلمه { (Alma) قریم شبه‌جزیره‌سنده بر نهردر، که چادیر طاغندن نبعانله، کوزل بر وادی اسقا ایده‌رك، سیواستوپولك ٢٨ کیلومتره شمالنده قره‌دکیزه دوکیلور. فرانسز وانکلیز عسکری ١٨٥٤ تاریخ میلادیسنده بو نهرك کنارنده روس عسکریله محاربه ایدوب، بر بیوك مظفریته نائل اولمشلردر. — نهر مذکورك کنارنده بو اسمله بیوجك بر قریه دخی واردر. — فرانسزلر بو مظفریتك نامنه اوله‌رق، جزایرده جزایر ایله قسطنطینیه آره‌سنده تأسیس ایتمش اولدقلری بر کوچك شهره (آلمه) نامنی ویرمشلردر.

آلمیدا { (Almeida) برزیلیانك (اسپیریتو سانتو) ایالتنده، (رئیس‌ماغوس) نهری منصبنك جوارنده دکیزه ناظر کوزل بر تپه‌نك اوزرنده و(ویقتوریا) شهرینك ٣٠ کیلومتره شمالنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلمیدا { (Almeida) پورتکیزك (بیرا) خطه‌سنده (غوآرده) قضاسنده واسپانیا حدودی قربنده، لیسبونه‌نك ٣٧٠ کیلومتره شمال شرقیسنده مستحکم بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلمیدا { دون‌فرانسوا — یاخود المیداد (Don-François d'Almeida) پورتکیزك مشهور آمیراللرندن اولوب، میلادك ١٥٠٥ تاریخنده هند شرق خدیویتنه نصب اولنمش؛ واورالرده برطاقم فتوحاته نائل اولوب، ١٥٠٨ ده مصر حاکمی علامات چراکسه‌دن قانصو الغورینك دونغاسنی منهزم ایتمش ایسه‌ده، ینه غضبه اوغرایوب، عزل اولنمش؛

ویورتکیزه عودت ایدرکن، امید بورنی قربنده آفریقالیه چیقمغله، (کافر) قومی طرفندن قتل اولنمشدر. — بونك اوغلی (لوران آلمیدا) دخی پدرینك معیتنده بولنوب، واقع اولان محاربه‌لرده ابراز جسارت ایتمش، وبو محاربه‌لرك برنده پدرندن اول قتل اولنمشدر.

آلمیریم (Almeirim) پورتکیزك (استرمادوره) خطه‌سنده (سانتارم) قضاسنده وتاج نهرینك ساحل یساری قربنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٣٢٠٠ اهالیسی واردر. بو قصبه وقتیله پورتکیز حکمدارلرینك یاز موسمنه مخصوص پایتختلری ایدی.

آلن (Aalen) آلمانیانك (وورتمبرغ) خطه‌سنده (یاغست) سنجاغنده بر قصبه‌در، که سوآب آلپ طاغنك بر کوزل وادیسنده و(رین) نهری تابعلرندن (نقار) نهرینه دوکیلن قوشر چایی قربنده واقع اولوب، ٥٥٥٢ اهالیسی ومنسوجات وقورده فابریقه‌لریله دباغخانه وبویاخانه‌لری واردر.

آلن (Allain, Alle) یاخود آله (جورا سلسلهٔ جبالندن نبعانله، اسویچره‌نك (برنه) ناحیه‌سنده برمقدار جریاندن صکره، فرانسه‌یه دخول ایدن بر نهردر، که شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری آقه‌رق، (بلفور) ایالتنی شق ایله، (دویس) ایالتنه کیروب، اوراده (دویس) نهرینه دوکیلور. مجراسی ٦٥ کیلومتره‌در.

آلن (Allen) ممالك مجتمعه‌ده بو اسمله برقاچ قضا بولندیغی کبی، ایرلانده‌ده دخی ٨٠ کیلومتره طول و٤٠ کیلومتره عرضی اولان بر بیوك بطاقلغك وبر چوق کوچك نهر وکوللرك اسمیدر.

آلنبورغ (Allenburg) بو اسمله آلمانیاده اوچ قصبه واردر: برنجیسی پروسیه‌نك وسطنده‌کی (هسه) خطه‌سنده، (قاسل) ایالتنك (ویچنهاوزن) سنجاغنده، و(ورا) نهری اوزرنده اولوب، ٣٠٦٠ اهالیسی واردر. — ایکنجیسی شرقی پروسیه خطه‌سنده (قونیغسبرغ) ایالتنك (فهلاتو) سنجاغنده ومرکز لوانك ١٥ کیلومتره جنوبنده واقع اولوب، ٢٤٢٠ اهالیسی واردر. — اوچنجیسی رین پروسیه‌سی خطه‌سنده (دوسلدورف) ایالتنك (...سن) سنجاغنده اولوب، ٢٣٣٣ اهالیسی واردر.

آلنت (Allent) میلادك ١٧٧٢ تاریخنده فرانسه‌نك (سنت اومار) قصبه‌سنده طوغوب، ١٨٣٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. ابتدا ضابط اولوب، قائمقاملق رتبه‌سنه قدر چیقمش، وبعده شورای دولت وهیئت اعیان اعضالغنه تعیین اولنمشیدی. فنون حربیه‌یه متعلق بر چوق اثرلر یازمشدر، که اك مشهورلری «فرانسه‌ده فنون حربیه ومؤسسات عسکریه‌نك تاریخی» عنوانلی تألیفیدر.

آلنتوون (Allentown) ممالك مجتمعه‌نك (پانسلوانیا) جمهوریتنده (لهیك) قونته‌لغنك، یعنی سنجاق ویا قضاسنك مرکزی اولان بر شهردر، که (لهیك) نهرینك صاغ طرفنده بر تپه‌نك اوزرنده و(فیلادلفیا)نك ٨٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. میلادك ١٦٧٢ تاریخنده تأسیس اولندیغی حالده، ١٨٦٩ ده، اکثری آلمان اولمق اوزره، ١٨٠٠٠ اهالیسی وار ایدی.

آلندورف (Allendorf) آلمانیاده بو اسمله بر چوق قریه وکوچك قصبه‌لر بولنوب، اك مهملری «پروسیهٔ غربی» خطه‌سنده (قاسل) ایالتنك (ویچنهاوزن) سنجاغنده بولنانیدر، که قضا مرکزی اولوب، (ورا) نهری اوزرنده واقع و٤٠٤٠ اهالیی جامعدر.

آلنده (Allende) مکسیقه‌نك وسطلرنده (غوآناواتو) ایالتنده ومرکز ایالتك ٨٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده، (لایه) نهری اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ١٢٠٠٠ اهالیسی وقربنده قاپلیجه‌لری واردر.

آلنستاین (Allenstein) پروسیه‌نك شرق طرفنده (قونیغسبرغ) ایالتنده وقونیغسبرغ شهرینك ١٢٦ کیلومتره جنوبنده سنجاق مرکزی بر قصبه اولوب، (آله) نهری اوزرنده واقع و٥٥٠٠ اهالیی جامعدر.

آلنسون (Alençon) فرانسه‌نك شمال غربی جهتنده کائن (اورن) ایالتنك مرکزی اولان برشهردر، که ایالتك حدود جنوبیه‌سنده و(سارته) نهرینك ساحل یمیننده، وپارسك ١٩١ کیلومتره غربنده واقع اولوب، ١٦٠٤٠ اهالیسی، صنایع، زراعت وسائره جمعیتلری، مکتب اعدادی ودارالمعلمینی، ١٤٠٠٠ جلدی حاوی بر کتبخانه‌سی، رصدخانه‌سی، تاریخ طبیعی نمونه‌خانه‌سی، موزه‌خانه‌سی، دانتله وبز فابریقه‌لری، حیوانات تجارتی واردر. شهرك خیلی اسکی ابنیه‌سی او-

لوب، سوقاقلری دخی منتظم ایسه‌ده، حزن‌انکیز بر منظره‌سی واردر.

آلنسون قونت ودوقه‌لری (Contes et ducs d'Alençon) فرانسه قراللرندن اوچنجی فلیپك ایکنجی اوغلی (شارل دو والوآ) نك نسلندن متسلسل بردره بکی خاندانیدر، که تیمار اصولنك مرعیتی زمانلرنده فرانسه امور سیاسیه‌سنده بعض نفوذ وتأثیرلری اولمشدر. آلنسون شهرنده سرایلرینك خرابه‌لری موجوددر.

آلنو (Alnö) اسوجك سواحل شرقیه‌سی قربنده و(بوتنیا) کورفزی ایچنده بر کوچك آطه‌در، که ′٢٥ °٦٢ عرض شمالی ایله ١٥ طول شرقیده واقع اولوب، ٦٠٠ اهالیسی، دمیر معدنی وصید ماهیسی واردر.

آلنوال (Allainval) میلادك ١٧٠٠ تاریخنده فرانسه‌نك شارتره خطه‌سنده طوغوب ١٧٥٣ ده پارسده وفات ایتمش بر آبه اولوب، بر طاقم فاجعه‌لر یازمشدر.

آلنویق (Alnwick) انکلتره‌نك شمال طرفنده (نورتومبرلاند) قونتلغنك بر قصبه‌سیدر، که شمال دکیزندن ٧ کیلومتره‌لك مسافه ده و(نوقاستل)ك ٥٧ کیلومتره شمالنده واقع اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی، بیره، مشین وطوغله فابریقه‌لری واردر. جوارنده آلنویق سرایی بولنیور، که وقتیله (نورتومبرلاند) دوقه‌لرینك اقامتکاهی ایدی.

آلوآ (Alloa) اسقوچیانك شرق طرفنده (قلاقانان) قونتلغنده بر قصبه‌در، که (دوون) نهرینك منصبنده واديمبورغك ٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ٨٤٢٨ و(نوسوچی) قریه‌سیله برابر ٩٣٦٢ اهالیسی ومشهور بیره فابریقه‌لریله کور معدنلری واردر. شهرك ایچنده ١٣ نجی عصر میلادیده یاپلش کوزل ومرتفع بر قله بولنیور. بو شهر اسقوچیه‌نك مشهور رسام‌لرندن (داوید آلان)ك وطنیدر.

آلوار (Alvar) وانکلیزجه (Ulwar) هندستانك شمال غربیسنده انکلتره دولتنك حمایه‌سی آلتنده بولنور بر کوچك حکومتله بونك مرکزی اولان بر شهردر. شهر دهلینك ١٥٦ کیلومتره جنوب غربیسنده و ′٣٠ °٢٧ عرض شمالی ایله °٧٤ ′٤٠ طول شرقیده واقع اولوب، اون بش بیکری بیك اهالیسی واردر. بو شهر کوزل بر سور ایچنده وهر طرفی اورمانلر وباغچه‌لرله محاط اولوب، غایت کوزل بر منظره‌سی واردر. — آلوار پرنسلکی دهلینك جنوبنده، (بهارتپور) ایله (جایپور) پرنسلکلری وانکلیزلرك النده بولنان (کورکاون) ایالتی آره‌سنده اولوب، شمالدن جنوبه اولان طول وسطیسی ١٠٠ ویا ١١٠ وعرض وسطیسی ٦٥ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٩٢٥ مربع کیلومتره اولوب، تقریباً ٤٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر. اراضیسی کوزل اولوب، مرکزی اولان (آلوار) دن بشقه راجکر، تیجاره، یانکر، کویندکر وماچری قصبه‌لری واردر، که بونلرك اخیری مقدما راجه‌نك مقری ایدی. وارداتی اون ملیون فرانق قیمتنده اولوب، راجه انکلتره حکومتنه جزئی بر ویرکو ویریور.

آلوارادو (Alvarado) مکسیقه‌نك جنوبنده (وراقروز) ایالتنده بر قصبه‌در، که همنامی اولان بر کولی مکسیقه کورفزندن آیران طار بر دیلك اوزرنده واقع اولوب، هواسی آغیر وصیقه‌لیدر.

آلوارادو پدرو — یاخود دالوارادو (Pierre d'Alvarado) آمریقایی ضبط ایدن اسپانیول رؤساسندن (قورتز) ك رفقاسندن اولوب، میلادك ١٥١٨ تاریخنده مکسیقه‌نك ضبطنده ابراز شجاعت ایتمکله، (غواتمالا) والیلکنه تعیین قلنمش؛ و١٥٤١ ده آمریقالیلرله ایتدیکی محاربه‌لر برنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

آلوارادو آلفونس — یاخود دالوارادو (Alphonse d'Alvarado) بنه آمریقایی ضبط ایدن اسپانیول رؤساسندن اولوب، پرونك فتحنده (پیزاده) نك معیتنده بولنمش؛ وپرونك باش قوماندانلغنه تعیین اولنوب، آلماغرویه قارشی پیزارو‌یی التزام ایتمشیدی. میلادك ١٥٥٣ تاریخنده تنکیلنه مأمور اولدیغی اشقیا طرفندن مغلوب اولمغله، کدرندن وفات ایتمشدر.

آلوارد (Allevard) فرانسه‌نك شرق طرفنده‌کی ایالاتندن (ایزره) ایالتنده مرکز ایالت اولان (غرنوبله) شهرینك ٤٦ کیلومتره شمال شرقیسنده. ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه او

لوب، ٣٠٣٠ اهالیسی وقربنده بر قاچ معدن ایله قاپلیجه‌لری واردر.

آلوارز (Alvarez) پورتکیزك (بیرا) خطه‌سنده (قوئیمبره) ایالتنده (غوئس) قضاسنك (آرغانیل) ناحیه‌سنده بر قصبه‌در، که مرکز قضانك ١٥ کیلومتره قدر جنوبنده واقع اولوب، ٣١٣٦ اهالیسی واردر.

آلوارز فرانسوآ — (Fr. Alvarez) پورتکیز قرالی امانوئلك باش پاپاسی اولوب، میلادك ١٥١٥ تاریخنده کاتب صفتیله حبشستانه کوندریلن بر هیئت سفارتك معیتنه کیتمش اولمغله، عودتنده مملکت مذکوره حقنده مکمل بر کتاب نشر ایتمشدر، که دفعاتله طبع، وآوروپانك اکثر السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

آلوئوس (Aloéus) یونان قدیم اساطیرینه کوره (تیتان) نام جن ایله ارضدن متولد بر جن ایدی.

آلوئیسی (Aloisi) بولونیا رسام‌لرندن اولوب، میلادك ١٥٧٨ تاریخنده طوغمش، و١٦٣٨ ده وفات ایتمشدر.

آلوبروج یاخود آلوبروژ (Allobroges) اسکی روماليلرك زماننده فرانسه‌نك شرق جنوبی طرفلرنده ساکن بولنمش بر قومدر، که کلت امتك قبائلندن بولنمش اوله‌جغی ملحوظدر. بونلر مشهور آنیبال ایله خیلی وقت اوغراشمشلر؛ وقبل‌المیلاد ١٢٠ تاریخلرنده روماليلر طرفندن ضبط اولنمشلردی. فرانسه دولتی ١٧٩٢ تاریخ میلادیسنده بو مملکتی فتح ایتمسی اوزرینه، یرلیلردن تشکیل ایتدیکی برآلایه «آلوبروجلر آلایی» نامنی ویرمشیدی.

آلوته یاخود آلت ویا اولت (Aluta, Alt, Olt) آوستریا ومجارستان دولتنك ترانسلوانیا یعنی اردل خطه‌سیله رومانیانك بر نهریدر، که ترانسلوانیا ایله بغدان آره‌سنده اولان (قارپات) طاغلرندن نبعانله، ابتدا جنوبه طوغری آقوب، (ایلیا قالوه) شهرینه واصل اولنجه، بردنبره شماله وبعده شرقه ونهایت ینه جنوبه طوغری دونه‌رك، (روتنتورم) یعنی «قزیل قله» موقعنده قارپات سلسله‌سنی شق ایله، رومانیایه بالدخول افلاقك منبت اووه‌لرینی اسقا، وصاغ وصولدن بر چوق چایلر اخذ ایتدکدن‌صکره، (نیکبولی) شهرینك قارشیسنده صولدن طونه ایرماغنه دوکیلور. ترانسلوانیاده (فوغاراس) شهرینك ایچندن یکوب، اوراده (قرونستاد) ایله (هرمانستاد) نهرلرینی اخذ ایتدیکی کبی، افلاقده دخی (ریمنیق وولچیا) ایله (اسلاتینه) قصبه‌لرینك ایچندن یکر. مجراسی تقریباً ٤٢٠ کیلومتره طولنده اولوب، جریانی پك خیرلی اولدیغندن، سیر سفائنه صالح دکلدر. صولرنده بعض آلتون ریزه‌لری بولنیور.

آلوجلی معمورة‌العزیز ولایتنك مرکز قضاسنده بولنان بر عشیرتدر، که ٢٠٠٠ قدر نفوسی جامعدر.

آلور (Allour وانکلیزجه Alloor) بو اسمله هندستانده ایکی قصبه واردر، که بری دکان قطعه‌سنك نظام الکاسنده وحیدرآبادك ٤٦ کیلومتره غربنده، ١٧° ٢٠′ عرض شمالی ایله ٧٥° ٤٨′ طول شرقیده؛ — ودیکری (نکپور) ایالتنده ونکپور شهرینك ٢٧٢ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ١٩° ٤٩′ عرض شمالی ایله ٧٩° طول شرقیده واقعدر.

آلور (Alor) هندستانك سند قطعه‌سنده بکار شهرینك ٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده وسند نهرینك ساحل یساری قربنده، ٢٧° ٤٠′ عرض شمالیده قدیم بر شهر ایدی، که الیوم خرابه‌لری موجوددر. بو خرابه‌لرك یاننده اسکی زماندن قالمه اوچ کرلی بر کوپری وبر کوچك کوی بولنیور.

آلوره (Alora) اسپانیانك ملاقه ایالتنده وملاقه شهرینك ٣٧ کیلومتره شمال غربیسنده قضا مرکزی برقصبه‌در، که قرطبه‌دن ملاقه‌یه کیدن دمیر یولك اوزرنده، (وادی‌الحورسه) نهری کنارنده واقع اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلوری آلکساندر — (Al. Allori) فلورانسه‌نك مشهور رسام‌لرندن اولوب، (برونزینو) لقبیله مشهوردر. میلادك ١٥٥٥ تاریخنده طوغوب، ١٦٠٧ده وفات ایتمشدر. ابتدا عمیجه‌سی (آنجلو آلوری) دن وبعده رسام مشهور (میکل آنجلو) دن تعلم هنر ایدوب، آوروپا موزه‌خانه وسرایلرینی تزیین ایدن بر چوق مشهور تصویرلر وجوده کتیرمشدر. بونلرك اك مشهورلری حضرت ابراهیمك اوغلنی قربان ایتمکه حاضرلندیغنی مصور

اولان تصویر ایله حضرت عیسانك الیله توبه‌كار او- لان بر زانیه‌نك رسمیدر، كه ایكیسی‌ده فلورانسه كلیسالرنده محفوظدر. كندیسنك علم تشریحده دخی مهارتی اولدیغندن، رسملری پك طبیعیدر. — اوغلی (قریستوف آلوری) دخی مشهور رسام اولوب، رسملرك تلوینده پدرینی چكمشدر. میلادك ۱۵۷۷ تاریخنده طوغوب، ۱٦۲۱ ده وفات ایتمشدر.

آلوزاینه { (Alozayna) «الاذینه» دن غلط اولمسی ملحوظدر. اسپانیانك ملاقه ایالتنده وملاقه شهرینك ٤۱ كیلومتره شمال غربیسنده بر كوچك قصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

آلوست { (Alost, Alst) وفلمنكجه آلست بلچیقه‌نك شرقی (فلاندره) خطه‌سنده قضا مركزی بر شهردر، كه (اسقو) نهری تابعلرندن (دندره) چاینك اوزرنده وبروكسلك ۳۱ كیلومتره غرب شمالیسنده واقع اولوب، ۲۲۸۹۱ اهالیسی، دانتله، تول، خاولی وسائره فابریقه‌لری واردر. اسكی برشهر اولوب، كوزل برطاقم ابنیهٔ عتیقه‌سی واردر. بر آره‌لق مستقل بر قونتلغك مركزی اولمشیدی.

آلوشته { (Alouchta) قریمك ساحل جنو- بیسنده بالیقلی اوونك بحراً ۱۰۰ كیلومتره شرق شمالیسنده وآق مسجدك ۳۳ كیلومتره شرق جنوبیسنده بر كوچك قصبه اولوب، تاتار اهالئ مسلمه‌سیله مسكوندر. قدیم بر موقع اولوب، بعض آثار عتیقه‌سی واردر.

آلومبره { (Alumbre) آرجنتین جمهوریتنك (جوجوی) و(سالته) ایالتلرنده بر طاغ سلسله‌سیدر، كه (ورمیو) ایرماغنك اك بیوك تابعلرندن اولان (سان فرانسسقو) نهری وادیسنك شرق طرفنده اوزانیر. ارتفاعی حذای بحردن ۲۵۰۰ واطرافنده‌كی اووه‌لرك حذاسندن ۱۲۰۰ متره اولوب، (شاقو) دنیلن صحرای واسعه ناظر اولان طرفی آغاجلرله مستور اولمغله، اورادن برچوق نهرلر نبعان ایدیورسه‌ده، هیچ بری (ورمیو) ایرما- غنه قدر واصل اوله‌میوب، هپسی یولده قورورلر.

آلومپرا { (Alompra) هند چینینك (برمان) خطه‌سنده حكومت سورن دولتك مؤسسی اولوب، بر عادی عائله‌یه منسوب اولدیغی حالده، ذكاوت وجسارت فوق العاده‌سی قوتیله وطننی (پكوآن) لرك بیوندروغندن قورتاره‌رق، انكلیزلرله بر معاهده عقد ایتمش؛ واونلرك دخی یاردمیله میلادك ۱۷۵۵ تاریخنده حكمدارلغنی اعلان ایدوب، اطرا- فنده بر خیلی مملكتلر ضبط، ووپایتخت اتخاذ ایتدیكی (رانكون) شهرینی بنا ایتمشدر.

آلونو { (Aluno) ایتالیانك اون‌بشنجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، بعض مشهور رسملری فرانسه‌نك (لووره) سراینده محفوظدر.

آلونی { یاخود آلونیا (Aloni, Alonia) مر- مره دكیزنده مرمره آطه‌سنك جنو- بنده واقع (پاشا لیمانی) آطه‌سنك روجه اسمیدر. [«پا- شا لیمانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلوه { (Alva) پورتكیزك (غوآرده) و(قو- ییمره) ایالتلرنده بر نهردر، كه (سیرا دسترلا) طاغندن نبعانله (موندغو) ده صاغدن (را- یو) نهرینه دوكیلور.

آلویانو { (Alviano) وندیك سردارلرندن اولوب، میلادك ۱٤۵۵ تاریخنده طوغمش، وكرك اموری حربیه وعسكریه‌ده، كرك ادبیات وشعرده بیوك بر مهارت كوسترمشدر. آلمانیا ایمپرا- طوری مكسیمیلیانه غالب كله‌رك، غوریجه، تریسته وفیومه‌یی ضبط ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً فرانسه قرالی اون ایكنجی لویی طرفندن ۱۵۰۹ تاریخ میلادیسنده مغلوب اولوب، اسیر طوتلش؛ واوندن صكره فرانسه‌نك خدمتنه كیرمشدر.

آله { (Alle) پروسیه‌نك شرق طرفنده بر كو- چك نهردر، كه (قونیغسبرغ) ایالتنك جنوبنده كائن بر كوچك كولدن چیقوب، شماله طوغری جریانله، آلنستاین، هایلسبرغ، فریدلاند وآلنبورغ قصبه‌لرندن چكه‌رك، ۱۸۰ كیلومتره‌لك مسافه قطعندن صكره، قونیغسبرغك ٤۳ كیلومتره شرقنده (پركل) نهرینه دوكیلور.

آله { (Alais) فرانسه‌نك (غارد) ایالتنده، (نیم) شهرینك ۵۰ كیلومتره شمال غربیسنده وپارسك دمیر یول خطیله ٦۷٤ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع قضا مركزی بر شهر اولوب، ۱۹۲۳۰ اهالیسی، اولدقجه مكمل مكتبلری، ۵۰۰۰ جلدی حاوی كتبخانه‌سی، زراعت وصنایعه مخصوص آیری آیری جمعیتلری، كلیتلی معدنلریله معدن كوری واردر. تجارتی پك ایشلك اولوب، باشلیجه مصنوعات

معدنیه متعلق ایسه‌ده، ایپك، شراب، زیتون یاغی وسائر محصولات ارضیه تجارتی دخی واردر.

آلهاما (Alhama) «الحمام» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك وسطلرنده بر نهردر، كه (سوریا) ایالتنده (مونقایو) سلسله‌سنه مربوط بر طاغدن نبعانله، شمال شرقیه طوغری آقه‌رق، (لوغرونیو) و (ناواره) ایالتلرینك ایچندن بالمرور، بر طاقم چایلر دخی اخذ، وبر چوق اراضی سقی ایتدكدن‌صكره ابره ایرماغنه دوكیلور. مجراسنده بعض میاه حارهٔ طبیعیه بولنمق مناسبتیله اندلس عربلری طرفندن (وادی الحمام) تسمیه اولنمشدر.

آلهاما (Alhama) كذلك «الحمام» اسم عربیسندن غلطدر. بو اسمله اسپانیاده ایكی قصبه ایله بر چوق قریه‌لر واردر، كه ایلیجه‌لری بولنمق حسبیله بویله تسمیه اولنمشلردر. — قصبه‌لرك بری غرناطه ایالتنده غرناطه شهرینك ۵۰ كیلومتره جنوب غربیسنده، مرتفع بر محلده ودرین بر بوغازك اوستنده واقع اولوب، ۷۵۰۰ اهالیسی وجوارنده نقریس وسائر امراضه پك ایی كلن قاپلیجه‌لری واردر. بوقاپلیجه‌لرك ابنیه‌سی رومالیلرك زماننده قالمه اولوب، اورادن آقان بر چای دخی (آلهاما) یعنی (نهرالحمام) تسمیه اولنور. اندلس اهل اسلامی بو قصبه‌یی فوق العاده تزیین واعمار وتوسیع ایتمشلردی، وابنیه‌سی الآن عرب طرزنده‌در. موقعك دخی لطافتی حسبیله بو قصبه‌نك اهل اسلامك الندن چیقمسی عرب شعراسنك برچوق مرثیه‌لرینه واسپانیا شاعر ومورخلرینك بعض فخریه‌لرینه مبنی علیه اولمشدر. بو قصبه‌نك یاننده اولوب، ۲۰۰۰ متره ارتفاعی اولان بر طاغ دخی (آلهاما) ودها طوغریسی (الحمام) طاغی تسمیه اولنور، ودیكر بر اسمی‌ده (تجدا) در. — ایكنجیسی (مرسیه) ایالتنده ومرسیه شهرینك ۲۹ كیلومتره جنوب غربیسنده، مرتفع طاغلرله محاط بر اووه‌نك اورته‌سنده وبر قلعه ایله مستحكم بر قیانك آلتنده واقع اولوب، ۶۹۰۰ اهالیسی ومشهور قاپلیجه ومعدن صولری واردر. قاپلیجه‌لرینك ابنیه‌سی رومالیلرك زماننده قالمه‌در. — كویلرك اڭ بیوكی (المریه) ایالتنده ومركز ایالتك ۱۹ كیلومتره شمال غربیسنده اولوب، ۲۳۰۰ اهالیسی واردر. — سراغوسه (یعنی سرقسطه) ایالتنده‌كینك ایسه یالكز ۶۰۰ اهالیسی وار ایسه‌ده، قاپلیجه ومعدن صولری مشهور اولوب، رومالیلرك زماننده (آقوئه بیلبیلیتاناروم Aquæ Bilbilitanarum) اسمیله معروف ایدی.

آلهامبرا (Ahambra) «الحمراء» اسم عربیسندن غلطدر. غرناطه‌ده اندلس اهل اسلامنك بنا كرده‌سی اولان مشهور بر سرای، واسپانیانك (جوداد رئال) ایالتنده بر قریه‌در، كه عربلرك زماننده بیوك ومزین بر شهر ایدی. [«الحمراء» ماده‌سنه مراجعت.]

آلهامیله (Alhamilla) «الحامله» یاخود «الجمیل» اسم عربیسندن غلط اولمسی ملحوظدر. اسپانیانك (المریه) ایالتنده ۶۰۰ متره ارتفاعی اولان بر طاغله بو طاغك جنوبی اتكنده بولنان بر كویدر، كه المریه‌دن ۱۲ كیلومتره‌لك مسافه‌ده اولوب، نقریس واعصاب امراضنه پك ایی كلن ایلیجه‌لری وار ایسه‌ده، ابنیه‌لری غیر منتظم، سائر اسباب استراحت مفقوددر.

آلهاورین (Alhaurin) [بر اسم عربیدن غلط اولدیغی ظاهر ایسه‌ده، اصلنه دسترس اولنه‌مامشدر.] اسپانیانك ملاقه ایالتنده وملاقه‌نك ۳۲ كیلومتره غربنده، ۱۱۴۳ متره ارتفاعی اولان (میجاس) طاغنك اتكنده واقع بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی، كوكوردلی قاپلیجه‌لری ومرمر اوجاقلری واردر. — او جوارده بو اسمله ۲۷۰۰ اهالیلی جامع بیوك بر قریه دخی بولندیغندن، لاجل التفریق قصبه‌نك اسمنه (الغرانده) یعنی «بیوك» صفتی دخی ضم اولنور.

آلهندین (Alhendin) [اصل عربیسنه دسترس اولنه‌مامشدر.] اسپانیانك غرناطه ایالتنده وغرناطه شهرینك ۱۰ كیلومتره جنوبنده، (سیرانواده) سلسله‌سنك اتكنده وغرناطه‌نك ایچندن چكن (جنیل) نهری تابعلرندن بری اوزرنده واقع بر كوچك قصبه اولوب، ۲۳۰۰ اهالیسی واردر. جوارنده درین بر مغاره بولنوب، ایچندن ۱۸ درجه صیجاق بر بخار چیقار، كه اعصاب امراضنه فائده‌سی مرویدر.

آلی (Aleï, Aouleï) یاخود آئولی سیبریانك غرب جهتنده بر نهردر، كه (آلتون‌طاغ) دن نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، (تومسق) ایالتنده

(بارنائول) قصبه‌سنك ۳۰ كيلومتره جنوب غربيسنده صولدن (اوبی) ايرماغنه دوكيلور.

آليا { (Alia) سيجيليا آطه‌سنك (پالرمو) ايالتنده بر قصبه اولوب، ۴۵۰۰ اهاليسی واردر. — اسپانيانك (قاسرس) ايالتنده دخی بو اسمله بر كوچك قصبه بولنوب، ايكيسنك‌ده «عليه» اسم عربيسندن غلط اولدقلری ملحوظدر.

آليا { (Alea) يونانده موره شبه جزيره‌سنك آرقاديا خطه‌سنده بر شهر قديمدر، كه عقل الهه‌سی (مينروه) ايله عشرت الهی باقكوس وقردن كنايه اولان ديانه‌يه مخصوص معبدلرينك بيوكلكيله مشهور ايدی.

آليات { (Alyatte) بو اسمله صاروخان وآيدين طرفلرينه مصادف ليديا مملكت قديمه‌سنده ايكی حكمدار كلوب، برنجيسی «هركليلر» سلاله‌سنه منسوب اوله‌رق، قبل الميلاد ۷۶۱ تاريخندن ۷۴۷ تاريخنه‌دك حكم سورمشدر. — ايكنجی آليات «مرمنيلر» سلاله‌سنه منسوب اولوب، (ساديات)ك اوغلی وكثرت ثروتله قارون كبی مشهور اولان (قريسوس)ك پدری ايدی. قبل الميلاد ۶۱۰ تاريخندن ۵۵۹ تاريخنه‌دك حكم سورمشدر. ميديا حكمداری (كی‌اخسار) ايله محاربه‌يه طوتيشمقده ايكن، حكيم مشهور (تاليس)ك وقوع بوله‌جغنی اولدن خبر ويرمش اولديغی بر كسوف واقع اولمغله، ايكی طرفك عسكری دهشته دوچار اولوب، محاربه‌دن ظرف نظر ايتمش اولدقلری مشهوردر.

آلياسقه { (Aliaska) [«آلاسقه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آلياندرو { (Aléandro) ونديكلی بر قاردينال اولوب، ميلادك ۱۴۸۰ تاريخنده طوغمش؛ و ۱۷ ياشنده ايكن تدريس علومه باشلايوب، عمليله شهرت بولمغله، اون ايكنجی لويی طرفندن فرانسه‌يه جلب اولنه‌رق، پارس دارالفنونی مديرلكنه تعيين اولنمش؛ وبعده پاپا اونجی لئون طرفندن روما‌يه جلبله پاپالق كتابتنه وواتيقان كتبخانه‌سنك حافظ كتبلكنه تعيين اولنمش؛ ومؤخراً پاپانك وكيلی صفتيله آلمانيايه كوندريلوب، اوراده پروتستانلغك موجدی اولان (لوتر) ه قارشی فصاحتنی صرف ايتمشيدی. بعده پاپا طرفندن فرانسه‌يه وكيل كوندريلوب، برنجی فرانسوا ايله برابر ايتاليايه سفر ايتمش، وپاوه محاربه‌سنده بو قرالله برابر اسير دوشوب، فديهٔ نجاتله قورتلمش؛ و ۱۵۴۲ ده رومادە وفات ايتمشدر. يونانجه‌دن لاتينجه‌يه بر لغات كتابيله ديكر بر قاچ اثر يازمشدر. — بونك يكننك اوغلی اولان ديكر بر آلياندرو دخی شعر وادبيات وحقوقده شهرت بولوب، ميلادك ۱۶۲۹ تاريخنده رومادە وفات ايتمشدر.

آليانسه { (Alliance) ممالك مجتمعه‌نك (اوهيو) جمهوريتنده (قلاولاند) شهرينك ۹۹ كيلومتره جنوب شرقيسنده، كوزل وواسع چايرلر اورته‌سنده وبر قاچ دمير يول خطنك محل التصاقنده واقع بر قصبه اولوب، ۴۰۶۰ اهاليسی واردر.

آليبراندی { (Alibrandi) ايتاليا رسام‌لرندن اولوب، ميلادك ۱۴۷۰ تاريخنده طوغمش، و ۱۵۲۴ ده وفات ايتمشدر.

آليبرت { (Alibert) فرانسه مشاهير اطباسندن اولوب، ميلادك ۱۷۶۶ تاريخنده (ويله‌فرانشه) ده طوغمش، و ۱۸۳۷ ده وفات ايتمشدر. باشليجه جلد امراضنه اختصاصی اولوب، كرك امراض مذكوره‌يه وكرك طبك سائر مسائلنه دائر بر قاچ كتاب يازمشدر.

آليپو { (Alipo) آناطولينك غرب جنوبی ساحلنده ردوس ايله سومبكی آطه‌لری آره‌سنده اوزانان بر بروندر، كه آيدين ولايتنده منتشا سنجاغنك مرمريس قضاسی داخلنده اولوب، تقريباً ۲۵′ ۳۶° عرض شمالی ايله ۴۵′ ۲۵° طول شرقيده واقعدر.

آليسه { (Alisse) فرانسه‌نك (قوت دور) ايالتنده (سمور)ك ۱۲ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع بر قريه‌در؛ معدن صولريله واسكی (آلسيا) شهرينك يرنده اولمغله مشهوردر. ميلادك ۲۵۱ تاريخنده (ريته) اسمنده بر قيز بو قريه‌ده قتل اولنه‌رق، بين النصارا عزيزه‌لر صره‌سنه چكمش؛ وبو مناسبتله قريه «سنته رينه آليسه‌س» تسميه اولنمشدر.

آليفرس { (Alipheres) يونان قديمك آرقاديا قطعه‌سنده بر شهر قديم ايدی، كه عقل الهه‌سی اولان (مينروه) نك معبديله مشهور ايدی.

آليفه { (Alife) ايتاليانك (ترادی لابوره) ايالتنده، (قاپووه) شهرينك ۳۵ كيلو

مترہ شمال شرقیسندہ واقع بر کوچک قصبه اولوب، ٣٣٠٠ اهالیسی واردر.

آلیقاته { (Alicata) [« لیقاته » مادہسنه مراجعت بیوریله.]

آلیقنت { (Alicante) اسپانیانک جنوب شرقیسندہ مرسیه خطه‌سندہ ایالت مرکزی بر شهردر، که آق دکیز ساحلندہ، ٣٨° ٢٠′ ٤٠″ عرض شمالی ایله ٢° ٦′ ٢٢″ طول غربیده واقع اولوب، ٣٤٩٤١ اهالیسی واردر. شهر بر قویک ایچندہ و بر کوچک اووہدہ اولوب، اطرافی طاغلرله محاطدر. شهرک بر جهتندہ ٢٠٠ مترہ ارتفاعی اولان دیک بر طاغ بولنوب، اوزرندہ بر قلعه بولنیور. ریختم بویجه بیوک وکوزل بر طاقم ابنیه‌سی وار ایسه‌ده، ایچ طرفلرندہ سوقاقلرک اکثریسی طار واکری بوکریدر. هواسی غایت لطیف اولوب، قیشین درجه ٦ دن آشاغی نادراً اینر، ویازین دخی ٣٠ دن یوقاری چیقماز. تجارتی خیلی ایشلک اولوب، صنایع مختلفه‌یه مخصوص کارخانه‌لری وبیوک بر توتون فابریقه‌سی واردر. سدلر وبندلرله اروا اولنان اووه‌لرینک محصولاتندن ومشهور بر نوع شرابدن کلیتلی اخراجات اولور. بو شهر اسکی روماللیرک (لیقانتوم) دیدکلری شهرک عینی اولوب، هجرت نبویه‌نک ٩٧ تاریخندہ غزاة مسلمیندن عبد-العزیز بن موسی طرفندن فتح اولنمش، وحکومت اسلامیه زماننده خیلی توسع وترقی ایده‌رک، اندلسک اک مشهور شهرلری صره‌سنه کچمشیدی. مشاهیر فضلا وشعرای اسلامدن محمد بن عبدالحمیدک وطنیدر، که اشعار لطیفه‌سیله ویازمش اولدیغی مکمل بر اندلس تاریخیله شهرت بولمشدر.

آلیقنت { (Alicante) اسپانیانک شرق جنوبی طرفنده ساحل بحرده بر ایالتدر. که (بلنسیه) خطه‌سنک قسم جنوبیسی اولدیغی حالده، ١٨٢٢ سنه‌سی تشکیلاتنده، مرکزی همنامی اولان شهر اولمق اوزره، بر ایالت اتخاذ اولنمشدر. شمالاً بلنسیه، شمال غربی طرفندن البسیطه، غرب جنوبی طرفندن مرسیه، شرقاً دخی آق دکیزله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٦٥٩ مربع کیلومترہ، واهالیسی ٤٢٣١٢٤ نفوسدن عبارتدر، که بهر مربع کیلومترہ باشنه ٧٢ کشی دوشر. ایالت بروجه زیر ١٤ قضایه منقسمدر: آلیقنت، آلکوی، قالوسه ده انصاریه، قونسنتاینه، دنیا، دولورس، الکه، جیجونه، مونووار، نوولده، اوریمیبوئله، پغو، ویلاجویوزه، ویلنه.

ایالتک اراضیسی طاغلق اولوب، طاغلرک آره‌سنده وساحل بویجه کوزل اووه‌لر وبایرلری دخی واردر. بیوک نهرلری یوغیسه‌ده، اکثر اراضیسی اسقا ایدر کوچک چایلری پک چوقدر. مع هذا یاغمورلر سیرکجه یاغدیغندن، وسدلر درجهٔ کفایه‌ده بولنمدیغندن، چوق دفعه قوراقلقدن قحط وقوع بولور. اهالیسی فوق العاده چالیشقان اولدیغندن اراضینک قوملق وقورولغیله برابر، بو ایالت اسپانیانک زراعتجه اک ایلری بولنان یرلرندندر. حبوبات متنوعه‌دن بشقه، یاغلری دخی پک چوق اولوب، خیلی ایپک چیقاریلیر. هواسی طاغلرده صوغوق وسواحلده زیاده‌جه صیجاق ایسه‌ده، عمومیت اوزره صاغلامدر. اهالیسی اسپانولجه‌نک قطالونه وبلنسیه‌یه مخصوص بر نوعیله متکلم واکثریسی مملکته مخصوص بر قیافتده اولوب، فعال وچالیشقان وبونکله برابر ذوق واکلنجه‌یه دخی میال آدملردر. یوللری الآن پک آز اولوب، ایالتک ایچندن یالکز آلیقنت شهرینه منتهی اولان بر دمیر یول خطی ممتد اولور؛ معارف عمومیه پک کریدر.

آلیقودی { (Alicudi) سیجلیانک شمالندہ واقع (لیپاری) آطه‌لرینک بری واک غربیسی اولوب، ٣٨° ٣٢′ ٤٢″ عرض شمالی ایله ١١° ٥١′ ٢٣″ طول شرقیده واقعدر. بو آطه ٦٠٠ مترہ ارتفاعی اولان سونمش بر برکاندن عبارت اولوب، بیضوی الشکل اولمغله، هیچ بر لیمانی یوقدر؛ ویالکز ٣٠٠ اهالیسی واردر. اسم قدیمی (اریقوسه) در.

آلیکان { کرید جزیره‌سندہ خانیه سنجاغنه ملحق بر قضا اولوب، مرکز ایالتک غرب جنوبیسندہ واقعدر. مرکز قضا خانیه‌دن ایکی بچق ساعت مسافه‌ده‌در.

آلیکر { (Aligre) اعضاسی فرانسه‌ده اون آلتنجی عصر میلادیدن اون طقوزنجی عصرک اوائلنه قدر اک بیوک مسندلری احراز ایتمش بر خاندانددر، که مؤسسی اولان (اتیان آلیکر)

اون اوچنجی لوینك، واوغلی دیكر (آنیان آلیكر) دخی اون دردنجی لوینك زماننده باش وكیل اولمشدر.

آلیكس { شامپانیه لی — (Alix de Champagne) فرانسه قرالیچه سی اولوب، شامپانیا قونتی دردنجی (تیبو) نك قیزی اولدیغی حالده، میلادك ۱۱۶۰ تاریخنده قرال یدنجی لوییه وارمش؛ وزوجی اهل صلیب عسكریله قدسه عزیمتنده كندیسنی وكیله براقشیدی. مملكتی حسن اداره ایدوب، ۱۲۰۶ ده وفات ایتمشدر.

آلیگیری { (Alighieri) ایتالیا شاعر مشهوری (دانت) ك مخلصیدر.
[«دانت» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

آلیگیری { (Alighiri) هندستانك جنوبنده (كات) سلسلهٔ جبالنه منسوب بر طاغدر، كه اك یوكسك ذروه لری ۱۵۰۰ متره ارتفاعنده اولوب، زراعته پك الویریشلی بعض دره وبایرلری واردر. اخیراً بو یرلرده قهوه یتیشدیرمكه باشلانلمشدر.

آلیمنا { (Alimena) سیچلیانك (پالرمو) ایالتنده بر قصبه اولوب، ۴۴۰۰ اهالیسی واردر.

آلیه { (Allier) فرانسه نك وسطلرنده بر بیوك نهردر، كه (لوزره) ایالتی طاغلرندن نبعانله، جنوبدن شماله طوغری آقه رق، لوزره، یوقاری لوآر، پوی دو دوم، آلبه، نیادره، وشر ایالتلرینك ایچندن یچدكدن صكره، (لوآر) ایرماغنه دوكیلور. مجراسی ۳۷۵ كیلومتره اولوب، قسم اعظمی سیر سفائنه صالحدر. صاغدن باشلیجه (دوره) وصولدن (آلانیون)، (فوزه) و(سیوله) چایلرینی وبر چوق دره لر اخذ ایده رك، یوقاری طرفلرده مجراسی درین ایسه ده، لوآر ایرماغنه دوكلمزدن اول (لیمانیه) اووه سنه دوشوب، ۲۰۰ و ۵۰۰ متره یه قدر توسع ایدر؛ و بو اووه یی اسقا ایده رك، قوهٔ انباتیه سنی فوق العاده تزیید ایدر. قوراقلق موسمنده لوآر ایرماغنه ثانیه ده ۲۵، وفیضاننده ۶۰۰۰ مكعب متره صو دوكر. ایچلرندن ویا یانلرندن یچدیكی شهر وقصبه لرك باشلیجه لری: بریوده، ویشی و (مولن) دره.

آلیه { (Allier) فرانسه نك وسطلرنده بولنان ایالاتندن اولوب، اورته سندن یچن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر، كه باشلیجه اسكی (بوربونه) خطه سندن عبارت اولوب، شمال شرقی طرفندن (نیاوره)، غرباً (قروزه)، جنوباً (پوی دو دوم)، جنوب شرقی طرفندن (لوآر)، شرقاً دخی «سائون مع لوآر» ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه سی ۷۳۰۸ مربع كیلومتره، واهالیسی ۴۲۴۵۸۲ نفوسدن عبارت اولوب، هر مربع كیلومتره باشنه ۵۸ كشی دوشیور. ایالت بروجه زیر درت قضایه منقسمدر:

قضا	ناحیه	دوائر بلدیه	اهالی
مولن	۹	۸۴	۱۲۶۴۳۸
غانات	۵	۶۶	۷۰۷۰۲
پالیسه	۶	۷۵	۹۲۰۰۷
مونتلوسون	۸	۹۲	۱۳۵۴۳۵
			۴۲۴۵۸۲

ایالتك اراضیسی عمومیت اوزره دوز وآلچق تپه لرله طالغه لنمش اراضیدن عبارت اولوب، یالكز جنوب غربی جهتنده بعض یرلری اورمانلرله مستوردر، وبعض یرلرنده قورو وقیالق طاغلر واردر. اراضیسی جنوبدن شماله طوغری مائل اولوب، بو استقامتده اوچ نهر آقیور، كه بونلرك بری حدود شرقیه سنده جریان ایدن لوآر ایرماغی، ایكنجیسی اورته سندن یچن (آلیه)، واوچنجیسی دخی غرب جهتنده آقان (شر) نهریدر. (لوآر) ایرماغنه دوكیلن (بیره) نهریله، (آلیه) یه دوكیلن (سیوله) نهری دخی خیلی بیوكدرلر. ایالتك جنوب غربی جهتی یعنی (آلیه) ایله (شر) نهرلرینك آشاغی مجرالری آره سنده اولان یرلر غایت منبت اولوب، جسیم قواق آغاجلریله محدود تارله لردن عبارتدر. شرق طرفی ایسه یچی چوبانلغیله یچینیر، وبرر مقدار چاودار اكه رك صمانله اورتیلی قلبه لرده اوتورور پك فقیر اهالی ایله مسكوندر. مملكتك اطرافی آچیق اولدیغندن، پك شدتلی روزكارلر اسوب، صیق صیق بوره ظهور ایتمكله، هواسی پك متلون اولوب، قیشین برودت سانتیغراد حسابیله صفردن ۱۵ درجه آشاغی ایندیكی حالده، یازین حرارت چوق دفعه ۳۵ درجه دن یوقاری چیقار. نهرلرك طغیانیده بعض دفعه اراضی یی باصوب، كلی خساری موجب اولور.

آلبه ایالتنك زراعته صالح اراضیسی پك آز اولوب، باشلیجه محصولاتی چاوداردن عبارتدر. آربه، بغدای وپتاته دخی حاصل اولور. صنایعده مستعمل محصولاتی باشلیجه کنوبردن عبارتدر. اغنامی زیاده‌جه‌در. شرابلری وقتیله مشهور ایدیسه‌ده، جنسجه تدنی ایتمشدر. اورمانلرندن خیلی کراسته واودون کسیلوب، نهرلری طریقیله ایندیریلیر. کور معدنی پك کلیتلی اولوب، ایالتك بر قاچ یرنده چیقارلمقده اولدیغی کبی، دمیر، باقیر، قورشون، آنتیمون وسائر معدنلر دخی بولنیور. مرمر ویاپی طاشی اوجاقلری دخی چوقدر. ایالت داخلنده بولنان (ویشی)، (بوربون) و(نریس) معدن صولری مشهور اولوب، دنیانك هر طرفنه کلیتله اخراج اولنور. معادنك ایشلنمه‌سنه وعلی‌الخصوص دمیرجیلکه متعلق صنایعی پك ایلری اولوب، همان هر قصبه‌سنده متعدد دمیرخانه‌لر بولندیغی کبی، جام وآینه فابریقه‌لری دخی متعدددر. معارف فرانسه‌نك سائر طرفلرینه نسبةً کری اولوب، تعمیم ایدمه‌مشدر.

آماپاله (Amapala) آمریقای وسطینك (هوندوراس) کورفزنده بر قصبه واسکله‌در، که "٣٠ '١٧ °١٣ عرض شمالی ایله "٥٢ '٥٤ °٨٩ طول غربیده و ٧٥٠ متره ارتفاعی اولان (تیکره) برکانك آلتنده اوله‌رق، بحر محیط کبیر ساحلنده واقع اولوب، ١٠٠٠ اهالیسی واردر. واسع وصاغلام اولان لیمانی سربست لیمان اتخاذ اولنمشدر. مذکور برکانك اتکلرنده شکر قامشی حاصل اولور.

آماتریچه (Amatrice) ایتالیانك جنوبنده (آبروچی اولتریوره) ایالتنك (چیتادوقاله) قضاسنده ومرکز قضانك ٤٥ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه‌در، که (آپنن) سلسله‌سی اوزرنده وآدریاتیقه دوکیلن (ترونتو) نهری کنارنده واقع اولوب، ٥٨٠٠ اهالیسی واردر.

آماتریچه نیقوله دل — (Nic. del Amatrice) ایتالیا رساملرندن اولوب، میلادك ١٥٣٠ تاریخلرنده قلابریاده یاشایوردی.

آماتو (Amato) فلورانسه‌نك ١٦ نجی عصر میلادی رساملرندندر.

آماتونته (Amathonte) قبریس جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده قدیم بر شهر ایدی، که خرابه‌لری الیوم (لیماسون) قصبه‌سی قربنده مشهوددر. بو شهر فنیکه‌لیلرك بناکرده‌سی اولوب، اهالیسنك عشق الهه‌سی زهره‌یه ایتدکلری عبادت واجرا ایتدکلری آیینلرله مشهور ایدی.

آماته (Amatha) سوریه‌ده‌کی (حما) یاخود (حماة) شهرینك اسم قدیمیدر.

آماتیتلان یاخود آماتیتان (Amatitlan, Amatitan) آمریقای وسطینك غوآتماله قطعه‌سنده و (غوآتماله) شهرینك ٣٠ کیلومتره جنوبنده بر شهردر، که همنامی اولان بر ایالتك مرکزی اولوب، "٣٩ '٢٨ °١٤ عرض شمالی ایله '٥٨ °٩٢ طول غربیده واقعدر. ١٢٠٠٠ مقدارنده اولان اهالیسی زنجیلرله قاریشمش اصل یرلی اهالیدن عبارتدر. شهر همنامی اولان کولدن چیقان (میشانویه) نهری کنارنده وکولك قربنده‌در. — آماتیتلان کولنك طولی ١٢ وعرضی ٤ کیلومتره‌در. کنارلرینك بر قاچ یرندن قاینار صولر فیشقیروب، کولك صوینی ایلیقلاشدیررلر. صوینك رنکی صاریمتراق اولوب، ایچنده بر قاچ نوع بالیق بولنور. کولك جنوبنده ٢٥٥٠ متره ارتفاعی اولان (پاقایه) برکانی بولنیور، که درت آغزندن بری الآن آتش افشاندر. — آتیتلان ایالتنده کلیتلی قرمز چیقوب، سنوی ٣١٠٠٠٠ کیلو اخراج اولنور، که قیمتی ایکی ملیون فرانغه بالغ اولور. هواسی غایت آغیر ویبانجیلر ایچون مهلکدر. اهالیسنك همان جمله‌سنده کردان اوری واردر.

آماتیغ (Amatigue) آمریقای وسطینك (غوآتماله) قطعه‌سنده (هوندوراس) کورفزینك دیبنده بولنان همنامی اولان بر قویك ایچنده واقع بر قصبه واسکله‌در.

آماد ارضروم ولایتنده بایزید سنجاغنك آلشکرد قضاسنده بر ناحیه‌در.

آمادوچی (Amaduzzi) رومالی عالم بر آبه اولوب، میلادك ١٧٤٠ تاریخنده طوغمش، ١٧٩٢ده وفات ایتمش؛ وادبیات وتاریخ وسائره‌یه متعلق لاتین لسانده بر قاچ کتاب یازمشدر.

آمادور (Amador) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر غربیه‌سندن (قالیفورنیا) جهو-

ريننك بر قضاسيدر، كه مساحهٔ سطحيه‌سى ٢٨٨٠ مربع كيلومتره اولوب، آلتون وباقير معدنلرينك كثرتيله مشهوردر.

آماديس { (Amadis) كويا غاليا يعنى اسكى فرانسه قرالى (پريون) ك اوغلى بر قهرماندر، كه اسپانيوللر عندنده احوال قهرمانانه‌سى پك مشهور ومتواتردر. بونك اصلى اولوب اولمديغى مجهول اولوب، ١٤ نجى عصر ميلاديده اسپانيول لساننده يازلمش حكايه قبيلندن مشهور بر كتاب ادبينك مبنى عليهيدر.

آمار { (Amar) فرانسه اختلال كبيرنده (قونوانسيونل) يعنى «اتفاق ملى طرفدارلرى» ناميله ظهور ايدن كروهدن اولوب، (غرنوبله) شهرنده دعوى وكيلى ايكن، «سلامت عموميه» عنوانيله اجتماع ايدن قوميته‌يه داخل اولمش؛ واتفاق مذكورك عليهنده بولنانلردن برچوق آدملر قتل ايتمش اولديغى حالده، مجازاتدن قورتلغه موفق اولوب، بقيهٔ عمرينى انزواده كچيرمشدر. ميلادك ١٧٥٠ تاريخنده طوغوب، ١٨١٦ ده وفات ايتمشدر.

آماراپوره { (Amarapoura) هند چيننك (برما) ونام ديكرله (بيرمانيا) قطعه‌سنده بر شهردر، كه مملكت مذكوره‌ده الآن حكومت سورمكده اولان دولتك بانيسى (آلومپرا)نك دردنجى اوغلى (منتاراكى) طرفندن ميلادك ١٧٨٢ تاريخنده تأسيس اولنه‌رق، پايتخت اتخاذ اولنمش؛ بعده پايتخت بر آره‌لق ينه (آوه) شهرينه اعاده اولنه‌رق، مؤخراً بر ايكنجى دفعه دها پايتخت اولمش؛ ونهايت ١٨٥٧ ده پايتخت (ماندلاى) شهرينه نقل ايله، شهر مذكور ترك اولنمشدر. پايتخت ايكن، ٢٥٠٠٠ قدر خانه و ١٧٥٠٠٠ اهاليى جامع بولنمش اولديغى بعض اسكى سياحلرك روايتندن آكلاشيليور ايسه‌ده، مركزيتدن چيقدقدن صكره، اهاليسى يكى پايتخته هجرت ايدوب، پك آز اولرى مسكون قالمشدر. بو شهر دخى (آوه) شهرى كبى (ايراوادى) نهرينك ساحل يسارنده يعنى شرق طرفنده واقع اولوب، (آوه) دن ايكى اوچ ساعت يوقاريدر.

آماراقنتاقه { (Amarakantaka) هندستانك وسطلرنده مرتفع بر محلدر، كه ١٠٠٠ ونهايت ١١٠٠ متره ارتفاعى اولوب، (نرباده) ايله (سونه) نهرلرى اورادن نبعان ايدر. اكثر طرفلرى صيق اورمانلرله مستوردر. هند برهمنيلرى بو محله مقدس نظريله باقارلر.

آماريه { كريد جزيره‌سنده رسمو سنجاغنك بر قضاسيدر، كه سنجاغك جنوب طرفنده واقع اولوب، مركز قضا (مرونه) قريه‌سيدر.

آمازوق { (Amazoc) مكسيقه‌نك وسطلرنده (پوئبلا) ايالتنده بر قصبه‌در، كه ايكى جاده‌نك محل تقاطعنده واقع اولوب، خيلى اهميت تجاريه‌سى واردر.

آمازون { (Amazone) ياخود آمازونلر ايرماغى (Fleuve des Amazones) آمريقاى جنوبينك عظيم بر نهريدر، كه طولجه آمريقا قطعه‌سنك ايكنجى، وكثرت مياهجه بتون كرهٔ ارضك برنجى نهريدر. بو ايرماق بر چوق فرعلردن تركب ايديور، كه بو فرعلرك هر بريده آيريجه جسيم بر نهردر. آمريقاى جنوبينك سواحل غربيه‌سى بوينجه اوزانان (آند) سلسلهٔ جبالندن وبحر محيط كبيره پك يقين بر محلدن نبعانله، ابتدا شماله طوغرى آقار، بعده شرقه طوغرى دونوب، خط استوانك آز جنوبنده وخطه متوازياً جريان ايده‌رك، بتون آمريقاى جنوبى‌يى شق ايله، بحر محيط آطلاسى‌يه منصب اولور. منصبى ٥٠ كيلومتره وسعتنده خيلى درين بر خليج صورتنده‌در. مجراسنك انحنالرى حساب اولنمقسزين، منبعندن منصبنه‌قدر اولان مسافه ٤٩٠٠ كيلومتره طولنده‌در. فرعلريله تشكيل ايتديكى حوضه آند سلسلهٔ جبالندن بحر محيط آطلاسى‌يه قدر يعنى همان بتون آمريقاى جنوبى وسعتنجه ٣° عرض شماليدن ١٨° ٣٠′ عرض جنوبى‌يه قدر ممتد اولور. منبعلرى ٢٠٠٠ ايله ٤٣٠٠ متره ارتفاعلرى آره‌سنده ايسه‌ده آند سلسلهٔ جبالندن پك مائل مجرالر وشلاله‌لرله چابق اينه‌رك، (لانوس) دنيلن واسع اووه‌لره دوشنجه، مجراسنك ٢٠٠ متره‌دن زياده ارتفاعى اولميوب، پك دوز بر يتاقده جريان ايدر. بو پايانسز صحرانك دوزلكى حسبيله ايرماغك فيضانى زماننده مجراسى فوق العاده توسع ايدوب، بر طاقم كوللر وبطاقلقلر حاصل اولور؛ وفرعلرندن بعضيسى منبعلرينه طوغرى آقارلر. على الخصوص (ميشلنا) اسميله آمازونك تابعلرندن (ريو

نغرو) يه دوكيلن بر نهر چوق دفعه ترسـنه آقدرق (اورنوق) ايرماغنه دوكيلور، وبوايكى عظيم ايرماق آره‌سنده طبيعى بر قنال تشكيل ايدر.

آمازونك كنيشلكى دخى طوليله متناسب اولوب، منصـبندن ۳۰۰۰ كيلومتره يوقاريده بيله ۲۵۰۰ متره وسعتى واردر؛ (ماديرا) نهرينك محل تلاقيسنده وسعتى ۵ كيلومتره، ومنصبندن ۵۰۰ كيلومتره يوقاريده (سانتارم) ك آلتنده ۱۶ كيلومتره‌در. بعض نهرلرك محل تلاقيسنده بر كناردن او بر كنار كوريله‌ميوب، انسان كنديني بر دكيز ساحلنده ظن ايدر. درينلكى مختلف اولوب، منصبنده ۱۸۵ متره ويوقاريلرده ۷۵ ايله ۱۰۰ متره آره‌سـنده‌در. ثانيه‌ده بحر محيط آطلاسى‌يه دوكديكى صـو حد وسطى ايله ۱۰۰۰۰۰ مكعب متره‌در. بو ايرماغك ايچنده عادتا دكيز طالغه‌لرى كبى طالغه‌لر حاصل اولوب، بعض دفعه پك شدتلى فرطونه‌لر وقوع بولور. دكيزك مدى نهرك ۱۰۰۰ كيلـومتره‌لك يوقاريسـنه قـدر تأثير ايدوب، هله آغزنده نهر صـولرينك جريانيـله دكيز صولرينك هجومندن اورا اهالئ اصليه‌سنك (پورورقه) ديدكلرى پك دهشتلى بر غليان ظهوره كلير. بو ايرماغه دوكيلن بتون نهرلرك صولرى سياه‌براق اولديغى حالده، كنديسنك صويى كول رنكنه مائل بياض اولوب، اوته كى نهرلر صولريله پك كچ قاريشديغى كبى، دكيزه دوكلدكدن صكره دخى بر خيلى مسافه‌ده بياض بر طاتلى صو آقنديسى صورتنده فرق اولنور.

بويله عظيم نهرلرك اصـللرينى فرعـلرندن آيرمق مشـكل اولديغندن، اكثرى حقنده وقوع بولديغى كبى، بونك‌ده اصلى پرونك شمالنـده نبعان ايدن (مارانيون) نهرى ظن اولنمش ايسه‌ده، كرك طولنه وكرك صوينك كثرتنه باقيليرسه، پرونك جنوب طرفلرنده نبعانله شماله طوغرى آقان (اوقايالى) نهرى تابعى اولان (آپوريماق) چاييله برابر آمازونك اصلى و(مارانيون) نهرى ايسه بونك بر تابعيدر. (مارانيون) اسمى بعض دفعه (آمازون) ك (ريو نغرو) ايله برلشديكى نقطه‌يه قدر اولان قسمنه دخى ويرلمش ايسه‌ده، اصل (مارانيون) اسمى (اوقايالى) ايله برلشنجه‌يه قدر اولان قسمنه مخصوص اولوب، بعده نهر يوقارى آمازون، وريو نغرو ايله برلشدكدن صكره دخى آمازون تسميـه اولنور.

مارانيون نهرى شرقه طوغرى آقغه باشلار باشلاماز صولدن (اقوآدور) مملكتندن كلن (پوته) و(مارونه) نهرلرينى، وبرآز دها آشاغيده صاغدن (هوآلاغه) يى، دها آشـاغيده پرويى جنـوبدن شماله شق ايدن سالف‌الذكر (اوقايالى) يى، وبعده صـولدن ينه (اقـوآدور) دن اينن (ناپو) نهرينى اخذ ايدر؛ بعده پرو طوپراغندن خروجله برازيليايه كيردكدن صكره ينه صولدن (اقوآدور) دن كلن (ايسا) يى، دها آشاغيده صاغدن پرونك حدودندن كلن (پروآ) يى، و صـولدن ينه (اقوآدور) دن كلن (ياپوره) يى آلير؛ وبر خيلى جرياندن صـكره صـاغدن (پوروس) له، ومتعاقباً صولدن (قولومبيا) و(ونزونلا) قطعه‌لرندن كلن (ريونغرو) يعنى (قره‌چاى) ايله برلشير؛ برآز دها آشاغيده صاغدن (بوليويا) يى سق ايدن برقاچ چايك اجتماعندن حاصل اولان وجمله‌سنك اك بيوكى اولان (ماديرا) نهرينى اخذ ايدر؛ بعـده ينه خيلى جرياندن صكره صولدن (غويانه) طاغلرندن اينن (ترومبتاس)ى، ومتعاقباً صـاغدن (ناپايوس) نهرينى آلير. شمـالدن وينه غويانه طاغلرندن اينن (يارى) ايله جنوبدن كلن (اكسينغو) نهرلرى ايسه ايرماغك منصبنده تشـكيل ايتديكى خليجه دوكيلورلر. [بو نهرلرك هر بريچون اسم مخصوصـنه مراجعت بيوريله.] بونلردن بشقه آمازونه برچوق كوچك نهرلر وچايلر دها دوكيلور، كه تعدادى تطويل مقالى موجب اولور.

آمازون ايرماغنـك بر غريب حالى واردر، كه كنديسى يعنى غربدن كلن خط اصـليسى ايلك بهارده فيضـانه كلديكى حالده، شمـالدن كلن تابعلرى يازين وصـوك بهارده، وجنوبدن كلن تابعلرى دخى قيشين طاشيرلر. بو وجهله ايرماغك صـولرى دائما چوق اولوب، مع هذا كرك مواسم مختلفه‌ده ياغان ياغمورلرك وكرك فيضانى كتيرن نهرلرك مقدارى بر اولمديغندن، عموميت اوزره ايكى فيضان موسمى واردر، كه برى مارتك ابتدالرندن حزيرانك اواخرينه، وديكرى تشرين اولك اواخرندن كانون ثانينـك اواسـطنه‌دك دوام ايدر. برنجى فيضانده ايرماغك صويى ۱۴، وايكنجى فيضانده يالكز ۵ متره قدر يوكسلير. فيضـانلرينك بو وجهله اطرادى، مدوجزرك وقوعى، نهرك اوزرنده ملتم روزكارلرينك اكسيك اولمامسى وعلى‌الخصوص ايرماغك هرطرفنده طبيعى ليمانلر وقويلر بولنمسى سير

سفائنی فوق‌العاده تسهیل ایده‌جك اسبابدن اولمغله، بو ایرماقده یالکز واپورلر دکل، یلکن‌کیلری دخی سربست ایشلیه بیلیرلر. نهر مجراسنك دوکدیکی روزکار اطرافنك هواسنی دخی تعدیل ایدیور. اطرافنده‌کی اراضینك قوهٔ انباتیه‌سی ایله همان هر طرفی ستر ایتمش اولان آغاج ونباتات متنوعه‌نك نفع وفائده‌سی ایسه تعریف اولنه‌ماز. حال بویله ایکن، نهرك کنارلرنده‌کی قصبه وقریه‌لر پك سیرك وپك اهمیتسز اولوب، برازیلیایه تابع اولان حوضه‌سنك بتوننده آنجق ۲۵۰۰۰۰ اهالی واردر؛ پروده وعلی‌الخصوص بولیویاده‌کی حوضه‌لرینك اهالیسی نسبةً زیاده‌در. بوده آوروپالیلرك بویله خط استوایه قریب اقالیم حاره‌نك هواسیله عدم امتزاجندن ایلری کلوب، او قدر منابع ثروتدن استفاده اولنه‌مامقده‌در. موجود اولان خلق اهالئ اصلیه ایله آوروپالیلردن وآفریقادن نقل اولنان زنجیلردن ممزوج ملز آدملردر. اهالئ اصلیه باشلیجه (نوپی) ونام دیکرله (غوآرانی)، (اوماغوآ) و(پانو) قوملرینه منسوب قبائل مختلفه‌دن عبارتدر، که بو قبیله‌لرك همان هر بری کندینه مخصوص بر لسانله متکلم اولمغله، حسابسز لسانلر سویلنمکده‌در. بو نهرك (آمازون) تسمیه اولنمسنك سببی شودر، که اسپانیوللرله پورتکیزلیلر نهرك مجراسنی کشف ایتدکلری وقت کندیلرینه مسلح بر طاقم قادینلر مقاومت ایتمشلردی. [مادهٔ آتیه‌یه مراجعت بیوریله.]

آمازون (Amazones) یونان قدیم تواریخنده کویا بو اسمله قره دکیزك شرق جنوبی طرفلرنده یعنی لازستان جوارلرنده صرف قادینلردن عبارت بر قوم بولندیغی بیان اولنیور. خرافات قبیلندن اولان بو روایته کوره، بو قادینلر یالکز ذریتلرینك دوامیچون موقتاً قومشولری اولان اقوام سائره ارککلریله برلشیر، وارکك اولادلرینی آتوب، یالکز قیزلرینی بیوتورلردی. بونلر جنکاور قادینلر اولدقلرندن، سلاح استعماله مانع اولمسون دیه، کویا صاغ ممه‌لرینی یاقه‌رق امحا ایتمك عادتلری ایمش. (هرکول) وسائر یونان قهرمانلرینك آمازونلرله واقع محاربه‌لری یونان قدیم مورخ وشاعر ورساملرینه توکنمز بر سرمایه اولمشیدی. کویا بو قادینلر برآره‌لق دولتلرینی شرقاً آثوریه‌یه وغرباً آطه‌لر دکیزینه قدر توسیع ایتمکله، ازمیر، مغنیسا وافس (یعنی آیاصلوغ) شهرلرینی دخی اونلر بنا وتأسیس ایتمشلردی. آمازون ملکه‌لرندن بعضیلرینك اسملری دخی کتب قدیمهٔ یونانیه‌ده محرر اولوب، بونلرك بری یونانیلره قارشی تروآلیلره یاردیمه کلمش و(آخیلانوس) طرفندن محاربه‌ده قتل ایدلمش اولان (پنتسیلید)، وبریده اسکندر ذوالقرنینله کوریشن (تالستریس) در. — آسیاده اولان بو آمازونلردن بشقه کویا آفریقاده دخی بویله آمازونلر بولنوب، بونلرك بر آره‌لق آفریقای شمالینك هر طرفنی ضبطله آسیای صغیره دخی کچمش، واوراده یونان قهرمانی (هرکول) طرفندن مغلوب وپریشان ایدلمش اولدقلری خرافات یونانیه جمله‌سندندر.

بو مصالره سببیت ویرمك اوزره، آسیانك ذکر اولنان طرفنده وقتیله قادینلری جنکاور وحکمدارلری دخی قادین بر قوم بولنمش اولمسی وصرف قادینلردن مرکب بر اردویه تصادف ایدلمش اولمسی دخی محتملدر. حتی میلادك سکزنجی عصرنده دخی چهستانده (لیبوسه) ایله (ولاسته) اسمنده ایکی قادینك تحت ریاستنده وصرف قادینلردن مرکب بر عسکر ظهور ایدوب، اطرافی یغما وغارت ایتمکه باشلامشلردی، که چهستان قرالی (پرزمیسلاو) بونلری دفع ایدنجه‌یه قدر پك چوق زحمت چکمشدر.

آمازوناس (Amazonas) برازیلیانك ایچ طرفلرنده واسع بر ایالتدر، که (آمازون) ایرماغنك کنارلرنده واقع اولمق مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تخمیناً ۱۹۵۰۰۰۰ مربع کیلومتره اولوب، فرانسه‌نك اوچ بچق مثلی بیوکلکنده اولدیغی حالده، اکثر طرفلری الآن غیرمکشوفدر. شمال وغرب ایله غرب جنوبی طرفلرندن برازیلیانك منتهای حدودینه قدر ممتد اولوب، انکلتره‌نك النده بولنان غویانه ایله‌وزونلا، قولومبیا، اقوآدو، پرو وبولیویا مملکتلریله محدوددر؛ شرقاً آمازونك تابعلرندن (مادیره) نهریله برازیلیانك (ماتوغروسو) و(غرائوپارا) ایالتلرندن آیرلمشدر؛ شمال شرقی طرفندن دخی ینه (غرائوپاره) ولایتیله محدوددر. بو قطعهٔ واسعه ۱۸۵۰ تاریخ میلادیسنه‌دك (غرائوپاره) ایالتنك برقضاسی اولوب، تاریخ مذکورده مستقل بر ایالت اتخاذ اولنمشدر. او قدر وسعتیله برابر یالکز ۵۵۰۰۰ اهالیسی او-

لـوب، اکثر طرفلری بالطه کورمه‌مش یبانی اور-
مانلرله مستوردر، وبعض طرفلرنده وحشی بر طاقم
قوملر کشت وگذار ایدرلر. مرکزی (مانائوس)
قصبه‌سیدر، که (نغرو) نهری کنارنده وبو نهرک (آ-
مازون) ایرماغنه دوکلدیکی محل قربنده واقعدر.

آمازوناس { (Amazonas) پرونک بر ایا-
لتیـدر، که آمازون ایرماغنک
کنارلرنده بولنمق مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشدر.
جنـوباً (لیبرتار) وغرباً (قیامارقه) ایالتلریله، شمالاً
(اقوآدور) جمهوریتیله، شرقاً دخی برازیلیانک (آما-
زوناس) ایالتیـله محدود ومحـاطدر. اکثر طرفلری
بالطه کورمه‌مش یبانی اورمانلرله مسـتور اولوب،
همان خالی ایسـه‌ده، منـابع طبیعیهٔ ثروتنک مکملیتی
حسبیله بر کون دنیانک اڭ معمور یری اوله‌جغنده
شبهه یوقدر. اهالیسی بر قاچ سنه اول ۲۸۰۰۰
قدر تخمین اولنمشیدی. مرکزی (شاشاپویاس) قصبه-
سی اولوب، ایالت غرب طرفنده‌کی (مانیاس)، وشرق
طرفنده‌کی (شاشاپویاس) قضا ویا سنجاقلرینه منقسمدر.

آماسیس { (Amasis) مصر قدیم حکمدار-
لرندن اولوب، قبل المیلاد ۵۶۹
تاریخندن ۵۲۶ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. ابتدای
امرده عادی بر نفر ایکن، حکمـدار (آپریس) ك
توجهنی قزانه‌رق، وزیری اولمش؛ وبعـده حکمدار
مذکوری قتـل ایله، تختنی ضبط ایتمشـیدی. اجرا
ایتدیکی عدالتله وعقل وجسارتیله بو حرکتنی وفرو-
مایه‌لکنی اونوتدیره‌رق، فنیکه‌لیلردن قبریسی ضـبط
ایتمش؛ ویونان تجار وعلماسنه مصرك قپوسنی آچمش
ایدی. ایران حکمداری مشهور جهانکیر کیروس
(کیخسرو ؟) ه عرض اطاعت ایتمش ایسه‌ده، بونك
اوغلنه اعطـای جزیه‌ده ممانعت ایتدیکیچون، مصر
ایران حکمداری طرفندن ضـبط اونمش ایسـه‌ده،
کندیسی بو وقوعاتدن اول وفات ایتمشدی.

آماسیوی { آماسی، ویا آماسیه‌لی. آماسـیه
شهرنده نشأت ایتمش علما ومشایخ
کرامدن بر قاچ ذاتك مخلصیدر. [اسم اصلیلرینـه
مراجعت بیوریله.]

آماسیه { سیواس ولایتنده وسیواس شهرینك
۱۷۵ کیلومتره غرب شمالیسـنده
وقره دکیزده اسکله‌سی اولان صامسـونك ۱۳۰
کیلومتره جنوب غربیسنده واقع لوا مرکزی بر شهر
در، که یشـیل ایرماغك تابعلرندن طوزانلی نهرینك
ساحل یمیننده و (ترس آقان صـو) چاینك بو نهرله
اولان محل تلاقیسنك اوست طرفنده، "۵ '۳۹ °۴۳
عرض شمالی ایله "۱۵ '۲۴ °۳۳ طول شرقیده
و ۴۰۰ متره‌لك ارتفاعده واقع اولوب، ۲۵۰۰۰
اهالیسی واردر. اهالیسـندن یالکز ۷۰۰ قدری
ارمنی و ۱۰۰ قدری روم اولوب، قصوری کاملاً
اسلام وترکدر. شهرك اوستنده یوکسلن دیك وصرب
بر طاغك اوستنده زمان قدیمدن قالمه بر قلعه واردر،
که شهره ناظر اولان دیوارنده زمان قدیمده حکمدارلرك
دفننه مخصـوص بولنمش بعض مزارلر بولنیـور.
شهرك ایچنـده فاتحی بولنـان سـلطان بایزید اول
حضرتلرینك بناکرده‌سی اولان بیوك ومصنع بر جامع
شریف ایله بر مدرسـه ونهرك اوزرنده ایکی کوزل
کوپری واردر. پك اسـکی بر شهر اولوب، یونان
قدیم مشاهیر جغرافیونندن (استرابون) ك وطنیدر.
اطرافنده خیلی آثار عتیقـه بولندیغی کبی، شهرك ۸
کیلومتره جنوب شرقیسنده صرب ومرتفع بر قیانك
اوزرنده غریب بر طـاقم آثار عتیقـه بولنوب، بو
قیانك اورته‌سـنده واقع بر دلیکدن طـاغك ایچنده
بولنان بر واسـع مغاره‌یه کیریلیردیسـه‌ده، اورایه
سوق ایدن مردیوننك ۱۳۵ باصمغی موجود اولوب،
اوست طرفی ییقلمش اولدیغندن، شمدی چیقیـله‌ما-
مقده‌در. شهرك جوارنده اراضی غایت منبت اولوب،
کلیتلی سبزه یتیشدیکی کبی، اشجار مثمره‌سی دخی پك
چوق اولوب، کلیتلی واعلا میوه‌لر حاصـل اولور،
وخارجه اخراج اولنور. آماسیه شهری یاوز سلطان
سلیم حضرتلرینك مسـقط رأسی اولدیغی کبی، چلبی
سـلطان محمد له سلطان بایزید ثانی حضرتلرینك دخی
شهزاده‌لکلرنده دارالتحصیللری بولنمش اولمق حسبیله،
تاریخ عثمانیده اهمیت مخصوصه‌یی حائزدر. سـلالهٔ
جلیلهٔ عثمانیه شهزادکانندن بر قاچ ذاتله سلالهٔ سلجو-
قیه‌دن قلیچ آرسلان اول، وزرای سـلاجقه‌دن معین
الدین پروانه، آق شمس الدینـك پدری شیخ حمزه،
کمال پاشا زاده دینلکله مشـهور مفتی الثقلین احمد
شمس الدینك پدری کمال پاشا ودها نیجه علما ومشایخ
کرام آماسیه شهری داخلنده وجوارنده مدفوندرلر.
« مخزن الفقه » کتـابنك مؤلفی قاضی القضـاة مصلح

الدینك و دها نیجه علما و شعرانك دخی مسقط رأسیدر.

آماسیه سنجاغی. سیواس ولایتنی ترکیب ایدن درت سنجاغك بری اولوب، ولایتك غرب شمالی قسمندن عبارت اولمغله، شرق وجنوب جهتندن توقاد سنجاغیله، غرب جنوبیدن آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاغیله، غرب شمالیدن قسطمونی ولایتنك قسطمونی وسینوب سنجاقلریله، شمال شرق طرفندن دخی طربزون ولایتنك جانیك سنجاغیله محدود ومحاطدر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق ایسه‌ده، کوزل ومنبت اووه وبایرلری دخی چوقدر. طوزانلی نهری یوزغاد سنجاغندن کلوب، غرب جنوبیدن شرق شمالی‌یه طوغری جریانله، لوایی بر یاندن بر یانه شق ایتدکدن، ومرکز لوا اولان آماسیه شهرینك ایچندن یچدکدن صکره، سنجاغك خارجنده یشیل ایرماغه منصب اولور. بو نهره صاغ وصولدن دوکیلن متعدد چایلر لوانك اراضیسنی اروا ایده‌رك، پك منبت وادیلر تشکیل ایتمکله، کایتلی بغدای، آرپه، پرنج وسائر حبوباتله انفس میوه‌لرك انواعی حاصل اولور. قزیل ایرماق دخی سنجاغك غرب جهتنی سق، وخیلی مسافه‌ده بو سنجاقله قسطمونی، سینوب وجانیك سنجاقلری آره‌سنده خط حدودی تشکیل ایدر. بوکا منصب اولمق اوزره دخی بر قاچ چای سنجاغك قسم شمالیسنی سق ایدر. لوا بروجه آتی سکز قضایه منقسمدر: نفس آماسیه، مرزیفون، کوپری، مجید اوزی، عثمانجق، لادیق، حوضه، کوش حاجی کویی.

آماسیه قضاسی. آماسیه سنجاغنك مرکز قضاسی اولوب، لوانك شرق جنوبی قسمنده واقع وطوزانلی نهریله محاط طاغلق بر محلدن عبارتدر. مرکز لوا اولان آماسیه شهریله مرکزدن اداره اولنان نواحی آتیه‌دن مرکبدر: حقله، آرسلان، اولوس، طوزسز، قزل قشله‌جق، ظغله، محادلر، ایمیر، کرته، بوغه، آق ویران، ابه‌می، هنکی، اذینه. بوقضا باشلیجه میوه وسبزه‌لرینك کثرت ونفاستیله مشهوردر.

آماصره یاخود آماصری ویا آمصره. قسطمونی ولایتنده بولی سنجاغنك بارطین قضاسنده وبارطینك ٣٠ قدر کیلومتره شرق شمالیسنده قره دکیز ساحلنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٤١° ٤٥′ ٢٥″ عرض شمالی ایله ٣٠° ١′ ٤٩″ طول شرقیده واقعدر. بو کونکی کونده یالکز ٢٥٠٠ اهالیی حاوی کوچك بر قصبه ایسه‌ده، زمان قدیمده خیلی بیوك ومعمور بولنوب، اسم قدیمی (آماستری) در، که ایران حکمداری دارانك برادری (اوقسیاتر) ویا (هوشیار)ك همشیره‌سی اولوب ارکلی پرنسلرندن برینه وارمش اولان (آماستری) ویا (همشیره) طرفندن بنا اولنمشیدی. دها اسکی زمانده او موقعده دکیزك ایچنه اوزانمش اولان بر شبه جزیره‌نك بوغازنده (سساموس) اسمنده بر قصبه وار ایدی، که یونانك مشهور شاعر قدیمی (اومیروس) طرفندن ذکر اولنمشدر. بوقصبه‌نك بوغازك هر ایکی طرفنده بر لیمانی وار ایدیسه‌ده، بو کون بو ایکی لیماندن برینك شمال طرفنده‌کی سدی بوزلمش اولدیغندن، متروك اولوب، یالکز بری مستعملدر. قصبه‌نك ایچنده وجوارلرنده پك چوق آثار عتیقه بولنوب، هنوز کیمسه طرفندن تحری وتحقیق اولنمامشلردر. لیمانی اولدقجه ایشلك اولوب، اوجوارلرك اسکله‌سیدر. بوقصبه هجرت نبویه‌نك ٨٦٤ تاریخنده ابو الفتح سلطان محمد ثانی حضرتلری طرفندن فتح وممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنمشدر.

آماق (Amak) [«آماکر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آماقسیکی (Amaxiki) یونانك جزایر سبعه‌سندن (آیاماوره) آطه‌سنده وبو آطه‌نك شمال غربی اوجنده بر قصبه واسکله‌در، که جزیرهٔ مذکوره‌نك مرکز اداره‌سی اولوب، آیاماوره قلعه‌سنك قارشیسنده بطاقلق بر محلده واقع اولمغله، هواسی آغیردر. پیس بر قصبه اولوب، یالکز ٤٠٠٠ اهالیسی واردر، ولیمانی آنجق کوچك کیلرك دخولنه مساعددر.

آماقوسه (Amakousa) جاپونیانك جنوب غربی جهتنده کائن بر آطه‌سیدر، که (کیوسیو) جزیرهٔ کبیره‌سنك غربنده و(ناغاساکی) جزیره‌سنك جنوب شرقیسنده اوله‌رق، (سیماره) کورفزینك مدخلنده، ٣٢° ٢٠′ عرض شمالیده واقعدر. منبت وپك مسکون بر آطه اولوب، (هیوغو) ایالتنه ملحق بر قضا تشکیل ایدیور.

آماقوسه (Amakoça) آفریقای جنوبینك جهت شرقیه‌سنده ساکن بولنان

و (کافر) اسمیله شهرت بولمش اولان قومك بر شعبه‌سیدر.

آماکر { (Amager) ویاخود آماق (Amak) دانیمارقه‌نك (سلاند) جزیره‌سی ساحل شرقیسنك قارشیسنده کائن بر کوچك آطه‌در، که دانیمارقه‌نك پایتختی اولان قوپنهاغك بر پارچه‌سی بونك اوزرنده‌در. آطه‌نك طولی ۱۵ کیلومتره قدر اولوب، قوپنهاغك محله‌سی داخل حساب اولنمیه‌رق، ۷۰۰۰ قدر اهالیسی واردر، که اوچ عصر اول اورایه هجرت ایتمش اولان ۲۴ فلنکلی فامیلیادن متولد اولوب، الآن فلمنکجه سویلکده‌درلر. اهالیسنك معیشتی باشلیجه باغچیلق اولوب، کیرج وصابون دخی اعمال ایدرلر. بو آطه‌نك قارشیسنده (سالتولم) اسمنده دها کوچك بر آطه بولنوب، آره‌لرنده ۸۶۰ متره وسعتنده بر قنال واردر.

آماکیریما { (Amakirima) جاپونیانك جنوب غربیسنده کائن (لوچو) جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلندن ۲۵ کیلومتره‌لك مسافه‌ده بر طاقم کوچك آطه‌لردر، که سطح بحرك آلتنده بولنان بر واسع قیانك اوستنده اوله‌رق، ۲۶° ۸′ ایله ۲۶° ۱۴′ عرض شمالی آره‌سنده واقع اولوب، منبت وپك مسکوندرلر. چینلیلر بو آطه‌لره (قومی شام)، وجاپونیالیلر (قومیامه) دیرلر؛ بعض خریطه‌لرده دخی (کراما) اسمیله مذکوردرلر.

آمال { (Amales) اسکی غوتلرك بر خاندانی ایدی، که عندلرنده پك معزز اولوب، بشنجی وآلتنجی عصر میلادیده اوستروغوتلره حکم ایدن حکمدارلرله تئودوریق، آمالاسونته وآمالاریق بو خاندانه منسوب ایدیلر.

آمالاریق { (Amalaric) اسپانیاده حکومت ایدن ویزیغوتلرك حکمدارلرندن اولوب، میلادك ۵۱۱ تاریخندن ۵۳۱ تاریخنه قدر حکم سورمش؛ وایتالیاده حکومت سورن اوستروغوتلرك حکمداری وبیوك پدری اولان تئودوریقك تحت وصایتنده اوله‌رق تخته چیقمشیدی. الکاسنه آریانوسلك مذهبنی ادخال وتصاحب ایتمکله، قتولیکلکدن واز چکمك ایستمین زوجه‌سی وفرانسه قرالی قلوویسك قیزی (قلوتیلده) یی زجر ایتدیکی ایچون، قلوویسك برادری (شیلدبرت) ایله محاربه‌یه طوتیشوب، اثنای محاربه‌ده کندی تبعه‌سندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

آمالاسونته { (Amalasonte) اوستروغوتلرك حکمداری بیوك تئودوریقك قیزی اولوب، حکمدار مومی‌الیهك ولیعهدی اولان (اوتریق) ه وارمش؛ واوتریق تئودوریقك حیاتنده وفات ایتمکله، آمالاسونته‌دن دنیایه کلمش اولان اوغلی (آتالاریق) ولیعهد قالوب، تئودوریقك وفاتنده والده‌سنك وصایتی آلتنده اوله‌رق حکمدار اولمش ایسه‌ده، بو کنج حکمدار میلادك ۵۳۴ تاریخنده وفات ایدنجه، آمالاسونته حکومتده (تئودات) ی تشریك ایتمش؛ بو ایسه بر سنه صکره کندیسنی اختناق ایتمشدر. (بلیزار) ك ایتالیایه هجومی بو جنایتك انتقامنی آلمق ایچون ایدی. آمالاسونته تبعه‌سنك ترقی وتمدننی مراد ایدوب، زمانك اعلمی اولان (قاسیودور) ی کندینه وزیر ایتمشیدی.

آمالتیا { (Amalthéa) اساطیر یونانیه‌یه کوره کرید حکمداری (ملیسوس) ك قیزی اولوب، کویا طفل بولنان ابو الآلهه (زوس) یاخود (ژوپیتر) ی یعنی مشتری‌یی کچی سودیله بسلمش؛ وبو کچینك بر بوینوزی «برکت بوینوزی» نامیله کوکه چیقارلمش. بومصال کریدك منبتلکیله برکتندن کنایه‌در.

آمالتیا { (Amalthéa) اسکی روما خرافاتنه کوره، زمان قدیمده رومایه کیتمش، وشهر مذکورك بانیسی اولان (روملوس) ه رومانك احوال مستقبله‌سنی حاوی بر قاچ کتاب ویرمش اولان بر کاهنه‌در. بونك کبی کاهنلره (سبیله) نامی ویرلدیکندن، بوکتابلره «کتب سبیلیه» دیرلردی. بو کتابلر مؤخراً روما (قاپیتول) ینك بر حریقنده یانمشیدی.

آمالتیا { (Amalthée) وندیك طرفلرنده (فریول) شهرینك ۱۵ نجی و۱۶ نجی عصرلرنده شهرت بولمش بر خاندانی اولوب، اعضاسی میاننده جروم، جوان، باتیست وقورنیل کبی شعر وادبیاتده اشتهار ایتمش بعض آدملر کلمشدر.

آمالتیو { (Amalteo) وندیك رساملرندن اولوب، میلادك ۱۵۰۵ تاریخنده طوغمش، و۱۵۸۸ ده وفات ایتمشدر. برادری

(جروم)، قبزی (كينتيليا) ويكنی (آنطونيـو) كبی رسامليقده ماهر شاكردلر يتيشديرمشدر.

آماليق (Amalric) اون اوچنجی عصر ميلادی رهبانندن اولوب، پاپا اوچنجی (اينوسان) طرفندن فرانسه‌نك (آلبيژوآ) طرفلرنده‌كی پروتستانلر عليهنده بر اهل صليب محاربه‌سی ايتمكه مأمور اولانلرك جمله‌سندن اولمغله، ايكيوز بيك اهل صليب عسكری جمع ايله، فرانسه‌نك جنوب طرفلرينی تخريب وپك چوق سفك دما ايتمش اولديغندن، پاپانك غضبنه اوغرامش ايسه‌ده، مؤخراً عفـو اولنه‌رق، پسقپوسـلغه دخی ترفيع اولنمش؛ وبر قاچ سـنه صكره تعصب وخونخوارلغی سوقيله، اهل اسلامله محاربه ايتمك اوزره، اسپانيايه كيدوب، عودتنده بو سـفرينك تاريخنی يازمش؛ وميلادك ١٢٢٥ تاريخنده فوت اولمشدر.

آمالفی (Amalfi) ايتاليانك جنوبنده (پرنجيپا-توچيتريوره) ايالتنده (سالرنه) قضاسنده وسالرنه شهرينك ١٤ كيلومتره غربنده وناپولينك ٤٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده، سالرنه كورفزينه ناظر بركوزل وادينك ايچنده برقصبه اولوب، ٦٥٠٠ اهاليسی واردر. ايچندن كچن بركوچك چای اراضيسنی اسقا ايديور. مقرنه وشهريه ايله كاغد وبز فابريقه‌لری واردر. اسـكی بر شهر اولوب، وقتيله اهميت تجاريه‌سی پك بيوك ايدی. اهل صليب محاربه‌لری زماننده بو شهر دخی خرسـتيانلرك تداركات سـفريه‌لری جملهٔ مراكزندن ايدی. مؤخراً برآره‌لق مستقل برجمهوريت تشكيل ايتمش؛ وخيلی وقت بعض امتيازاتله اداره اولنمشيدی.

آمالفی (Amalfi) آمريقای جنـوبينك يكی غرناطه جماهير متفقه‌سندن (آنتيوكيا) جمهوريتنك برقصبه‌سيدر، كه (مدلينه) شهرينك ١٠٠ كيلومتره شمال شرقيسنده و١٧٤٥ متره‌لك ارتفاعده واقع اولـوب، ٢٧٣٨ اهاليسی، غايت سـاغلام هواسی وجوارلرنده كوزل مرعالريله معدنلری واردر.

آمامباهی (Amambahi) آمريقـای جنوبيده برازيليانك (ماتوغروسـو) ايالتنده برطاغ سلسله‌سيدر، كه (غالانو) سلسله‌سندن آيريله‌رق، جنوبه طوغری ٣٠٠ كيلومتره‌لك مسافه ده اوزانوب، (پاراغوآی)ه داخل اولور. (پارانه) ايله (پاراغوآی) ايرماقلرينك حوضه‌لری آره‌سـنده تقسيم مياه خطنی تشـكيل ايديور. — بو طاغدن نبعانله، ١٥٠ كيلومتره‌لك جرياندن صكره (پاراغوآی) ايرماغنه دوكيلن بر نهر دخی بو اسمله مسمادر.

آمان (Amman) اون آلتنجی عصر ميلاديده ياشامش آلمانيالی بر رسامدر. — بو اسمله اون يدنجی عصر ميلاديده فلنكده بر طبيب دخی وار ايدی، كه باشليجـه آنادن طـوغمه ديلسز وصاغر آدملرك احواليله اوغراشمش، وبونلره متعلق بعض كتابلر يازمشدر.

آمانتيا (Amantea) ايتاليای جنوبيده (قلابريا) قطعه‌سنده، (پانوله) قضاسنـده ومركز قضانك ٢٢ كيلومتره جنوبنده (تيرنيا) دكيزی سـاحلنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٤٨٠ اهاليسی وقديم بر قلعه‌سی واردر.

آماندوله (Amandola) ايتاليای جنوبيده (آسقولی پيچـنو) ايالت وقضاسنده ومركز ايالتك ٢٥ كيلومتره شمال غربيسنده بر قصبه در، كه (آپنين) سلسلهٔ جبالنك شرق اتكنده و(تنا) نهری تابعلرندن بری اوزرنده واقع اولوب، ٤٨٠٠ اهاليسی واردر.

آمانوس (Amanus) حلب ولايتنده‌كی الما طاغنك اسم قديميدر. [«الماطاغی» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آماوری (Amaury) اهل صليب محاربانی اثناسنده قدسی ضبط ايتمش اولان ملوك نصرانيه‌دن اولوب، برادری اوچنجی (بودوآن) ه خلف اوله‌رق، ميلادك ١١٦٢ تاريخنـدن ١١٧٣ تاريخنه‌دك حكومت سورمش؛ ومصرده حكم سورمكده اولان دولت ايوبيه ايله منعقد عهد وصلحی نقض ايله مصره تجاوز ايده‌رك، نورالدين وصلاح الدين ايوبی ايله محاربه‌يه طوتيشمش ايسه‌ده، مغلوباً رجعته اجبار اولنمش؛ وآوروپادن يكيـدن بر اهل صليب اردوسی جلبنه چاليشمش ايسه‌ده، موفق اوله‌مامشـيدی. — ايكنجی آماوری اسميله ديكر بريسی دخی واردر، كه (لوسينيان) خاندانه منسوب اوله‌رق، ميلادك ١١٩٤ تاريخندن اعتباراً قبريس حكمداری ايكن، ١١٩٧ ده قدس حكمداری هنرينك وفاتی اوزرينه، زوجه‌سـنی تزوج ايتمكله، اسماً قدس

حکمداری ذخی اولمش ایسه‌ده، اهل صلیبك امدادیله برابر قدسه دخول ایتمکه موفق اوله‌میوب، ١٢٠٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آماوری (A-maury de Chartres) شارترملی — یاخود آموری اون ایکنجی عصر میلادی حکماسندن اولوب، فرانسه‌نك شارتره خطه‌سنده طوغمشیدی. بر نوع تصوف درسلری ویره‌رك، خیلی شاکردان وپیرولر پیدا ایتمش؛ وفکر واعتقادینك عقائد نصرانیه‌یه عدم توافقندن طولایی، پاپا اوچنجی (اینوسان) طرفندن مجازاته اوغرادلمشیدی.

آماهای (Amahaï, A-mahoy) یاخود آماهوی آسیانك جنوبنده‌کی جزائر بحر محیطك (ملوك آطه‌لری) طاقمنه منسوب (سرام) آطه‌سنك ساحل جنوبیسنده برکوچك قصبه ولیمانه‌در، که ٣° ٢٦′ عرض جنوبی ایله ١٢٦° ٥٠′ طول شرقیده واقع اولوب، فلنکلیلرك تحت تصرفنده‌در.

آمایواقه (Amajuacas) پرونك (اوقایالی) خطه‌سنده آمریقانك اهالئ اصلیهٔ قدیمه‌سندن بر قومدر.

آمباتو (Ambato) آمریقای جنوبینك (اقوادور) جمهوریتنده (لیون) ایالتنده بر قصبه‌در، که (آند) سلسلهٔ جبالنك بر اتکنده، (آمازون) ایرماغنه دوکیلن (پاستازه) نهری تابعلرندن بری اوزرنده و(کیتو) شهرینك ١٤٠ کیلومتره جنوبنده واقع اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

آمباتو (Sierra d'Ambato) سلسله‌سی آمریقای جنوبیده آرجنتین جمهوریتنك (قتامارقه) ایالتنده بر طاغدر، که (آقونکیا) سلسله‌سندن آیریله‌رق، جنوبه طوغری اوزانیر. اك مرتفع محللری ٤٠٠٠ متره ارتفاعنده اولوب، شعبه‌لری آره‌سنده پك صرب بعض وادیلر بولنیور.

آمباسی (Ambassi) آفریقای غربیده قونغو مملکتنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، قونغو ایرماغی مجراسنك صول طرفنده یعنی جنوبنده و بو ایرماغك منصبندن تخمیناً ٢٥٠ کیلومتره یوقاریده واقعدر. پورتکیزلیلر بوکا (سان سالوادور) و(بونده قونغوس) یعنی «قونغو شهری» نامنی ویرمشلردر.

آمباقه (Ambaca) آفریقانك سواحل غربیه‌سنده واقع اولوب پورتکیزلیلرك النده بولنان (آنغوله) مملکتنده بر قصبه‌در، که مملکت مذکوره‌نك مرکزی اولان (لوآنده) شهرینك ٢٢٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(لوتوله) نهری ساحل یمیننك قربنده مرتفع وغایت کوزل بر موقعده واقعدر. بوقصبه پورتکیزلیلره تابع و ٤٠٠٠٠ قدر اهالیی جامع بر قضانك مرکزی اولوب، محصولات زرعیه‌سنك کثرتیله مشهوردر.

آمبالا (Ambala) هندستانك شمال غربیسنده پنجاب قطعه‌سنده ایالت مرکزی بر شهردر، که هیمالایه طاغنك اتکنده ودهلی شهرینك دمیر یول طریقیله ٢٧٢ کیلومتره شمالنده، ٣٠° ٢١′ ٢٥″ عرض شمالی ایله ٧٤° ٢٨′ ٣٩″ طول شرقیده واقع اولوب، ٤٠٠٠٠ اهالیسی واردر. — آمبالا ایالتی پنجاب اداره‌سنه ملحق اولوب، آمبالا، سیملا ولودیانه قضالریله انکلتره‌نك حمایه‌سی آلتنده بولنان (ساتلج) حکومات صغیره‌سنی حاویدر. طوغریدن طوغری‌یه انکلتره‌نك اداره‌سنده بولنان مذکور اوچ قضانك مساحهٔ سطحیه‌سی ١٠٣٦٠ مربع کیلومتره اولوب، ١٦٥٢٦٣٠ اهالیسی واردر. اهالیسی (جات) جنسنه منسوب اولوب، عموماً اهل اسلامدر. ایالتك غرب جهتی آلچق وقوملق ایسه‌ده، شرق جهتی هیمالایه طاغلرینك اتکلرنده اولوب، پك منبتدر.

آمبالغه (Ambalega) جاوه آطه‌سنك جوارنده بولنان (مادوره) آطه‌سنك ایچنده بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. فلنکك تحت تصرفنده‌در.

آمبالما (Ambalema) آمریقای جنوبینك یکی غرناطه قطعه‌سنده (تولیما) جمهوریتنك بر قصبه‌سیدر، که (ماغدالنه) نهرینك ساحل یسارنده و(رچیو) نهرینك منصبی قربنده واقع اولوب، ١٠٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. جوارلرنده کلیتله حاصل اولان توتونیله مشهوردر. هواسی آغیر وصیتمه‌لیدر.

آمبر (Amber) هندستانك غرب جهتنده (راجپوتانه) قطعه‌سنده، بو قطعه‌نك شمدیکی مرکزی اولان (جایپور) شهرینك ٦ کیلومتره شمال شرقیسنده و(اکره) شهرینك ٢٣٠ کیلومتره غربنده واقع خراب برشهردر. بو شهر وقتیله راجپوتانه قطعه‌سنك مرکزی وپایتختی اولوب، حیرت‌افزا

بر موقعده واقع اولمغله برابر پك چوق معابد، سرایلر، استحکامات وسائر ابنیه وآثار مصنعه‌سی وار ایکن، میلادك ١٧٢٨ تاریخنده پایتخت جایپوره نقل اولنمغله، خالی قالوب، خراب اولمش؛ وابنیهٔ مشهوره‌سنك ویرانه‌لری سیاحینك زیارتگاهی حکمنه کچمشدر. اصل اسمی هندولر طرفندن کائناتك والده‌سی زعم اولنان بر الههٔ کاذبه‌نك اسمنه نسبتله (آمبا) اولوب، (آمبر) اسمی بونك غلطیدر.

آمبراکیا (Ambracie) آرناودلغك جهت جنوبیه‌سنده واقع اولوب، اخیراً یونانه ترك اولنان نارده شهرینك اسم قدیمیدر. زمان قدیمده یونانیلر طرفندن تأسیس اولنه‌رق، قورنته‌لیلرك مستملکاتندن ایدی. رومالیلرك الینه کچدکدن صکره، آوغوستوس طرفندن خیلی توسیع اولنمش ایسه‌ده، پروزه قربنده (نیقوپولیس) شهرینك تأسیسندن صکره اهمیتنی غائب ایتمشیدی. [«نارده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — نارده کورفزینك دخی اسم قدیمی آمبراکیا کورفزی (Golfe Ambracique) در.

آمبرت (Ambert) فرانسه‌نك (پویی دو دوم) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه در، که (آلیه) نهری تابعلرندن (دوره) نك اوزرنده واقع اولوب، ٧٦٣٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، زراعت، تجارت وصنایع اوطه‌لری، کاغد، دانتله وسائره فابریقه‌لری واردر. پنیری مشهوردر. — قضاسی ٨ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ٥٤ دوائر بلدیه‌یی جامعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٢٢٠ مربع کیلومتره اولوب، ٨١٣١٨ اهالیسی واردر.

آمبرغ (Amberg) باویره‌نك (اوبرپفالج) ایالتنده قضا مرکزی بر شهردر، که طونه تابعلرندن (ناب) نهرینه دوکیلن (ویلس) چایی اوزرنده و (راتیسبونه) شهرینك ٦٧ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ١١٦٩٠ اهالیسی، متعدد ومتنوع مکتبلری، کتبخانه‌سی، ٦ خسته‌خانه‌سی، بر بیمارخانه‌سی، بر اسلحه فابریقه‌سی، بر قاچ توتون، باصمه، پورسلن واویون کاغدی فابریقه‌لری وبر چوق ابنیهٔ مصنعه‌سی واردر. شهر بر سورله وبر طاقم برجلرله محاط اولوب، سوقاقلری کنیش ومنتظمدر. مذکور (ناب) و (ویلس) نهرلری واسطه‌سیله اوفق کمیلر طونه‌دن بو شهره قدر چیقوب، تجارتنی تسهیل ایدیورلر. جوارنده‌کی طاغلرده دمیر وکور معدنلریله پورسلن طوپراغی بولنیور. — قضاسی ٢ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ٥٩ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٧١٢ مربع کیلومتره اولوب، ٢٥٢٠٠ اهالیسی واردر.

آمبرغریس ایسلاند (Ambergris Island) آمریقای وسطیده (هوندوراس) کورفزنده برآطه‌در، که انکلتره‌نك مستملکاتندن اولوب، منتهای شرقنده اولان (ریف) برونی ′٦ °١٨ عرض شمالیده واقعدر. طولی تقریباً ٣٢ وعرضی ٥ کیلومتره‌در.

آمبرواز (St. Ambroise — سنت) [«آمبروسیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمبروسیوس (St. Ambroise,) — سنت (Ambrosius) قتولیکلرك ا... اسکی رؤسای روحانیه‌سندن اولوب، میلادك ٣٤٠ تاریخلرنده طوغمشدر. کندیسی (غالیا) والیسنك اوغلی اولوب، (لیغوریا) قائمقامی اولدیغی حالده حسن اخلاق وحقانیتی جهتیله میلان اهالیسی طرفند پسقپوس انتخاب اولنمشیدی. امور مذهبیه‌ده خی شدت کوستره‌رك، ایمپراطور تئودوسیوسی، سلا نیکده ایقاع ایتمش اولدیغی قتل عامدن طولایی کلیسادن طرد ایتمش؛ ومدت مدیده توبه واستغف ایتدکجه قبول ایتمه‌مشیدی. بر چوق کتابلر یازوب اك مشهورلری رؤسای روحانیه‌نك وظائفنه د اولان تألیفیدر. عبادات نصرانیه‌ده کندیسـ مخصوص بر اصول اتخاذ ایتمشیدی، که الآن میلا باقیدر. یورطیسی کانون اول افرنجینك ٧ سـ اجرا اولنور. — آمبروسیوس کتبخانه‌سی (Bibliothèque Ambrosienne) نامیله میلانده پك وا ومکمل بر کتبخانه واردر، که میلادك اون یدنـ عصرنده قاردینال فردریق بورومیا طرفندن تـ اولنوب، میلان شهرینك حامئ روحانیسی عد او (سنت آمبروسیوس) ك نامنه نسبتله بو اسمله تـ اولنمشدر.

آمبریز (Ambriz) آفریقانك سواحل ...یه‌سنده واقع قونغو قطعه‌سـ

وآنغوله قطعه‌سی حدودنده بر قصبه واسکله‌در، که تقریباً ′٥٠ °٧ عرض جنوبیده و (لوجه) نهرینك منصبنده واقع اولوب، او سواحلك اك ایشلك اسکله‌لرندن، وبیوك واپورلرك دخی اوغرادقلری محلّلرندندر. بو قصبه‌نك صاحبلری اولان پورتکیزلیلر شهری محافظه ایچون بعض استحکاملر وبر کرك دائره‌سی بنا ایتمشلردر. — آمبریز حکومتی نامیله دخی بو اسکله‌نك جوارنده اون یدی قدر قریه‌دن مرکب بر کوچك زنجی قبیله‌سی واردر. حکمدار عنوانیله تفخر ایدن رئیسلری (کیبازه) قریه‌سنده اقامت ایدر.

آمبریم { (Ambrym) بحر محیط کبیرك (ملانیسیا) قطعه‌سنده واقع (یکی هبریده) آطه‌لرینك بریدر، که ′١٤ °١٦ عرض شمالیده و (مانیقولو) آطه‌سنك ٦٠ کیلومتره شرقنده واقع اولوب، محیط دائره‌سی ٨٠ کیلومتره‌در. بو آطه خیلی مسکون اولوب، اراضیسی مزروعدر.

آمبلا { یاخود آمبلاو (Ambla, Amblau) آسیانك جنوبنده‌کی جزایر بحر محیطدن ملوك آطه‌لرینك بری اولوب، (بورو) آطه‌سنك ١٩ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (آمبون) آطه‌سنك ٧٢ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. شمال شرق کوشه‌سی ′٤٩ °٣ عرض جنوبی ایله ′٥٠ °١٢٤ طول شرقیده‌در. فلنکیلرك النده اولوب، طاغلق وآز منبت بر آطه اولمغله، یالکز ٢٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

آمبلاکیا { (Ambelakia) روجه «باغچقلر» دیمك اولوب، ترکجه استعمالی (امبلك) در. تسالیانك یکیجه قضاسنده وسالامبریا یعنی کوستم نهرینك صاغ طرفنده بیوك بر قریه اولوب، یکیشهرك ٢٤ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. وقتیله خیلی بیوك واهمیتلی اولوب، ایپك محصولاتیله مشهور ایدیسه‌ده، یونان اختلاللری زماننده خراب اولوب، یالکز ٣٠٠٠ قدر اهالیسی قالمشیدی. اخیراً یونانه ترك اولنان اراضی داخلنده‌در.

آمبلان { (Amblan) بحر محیط کبیرده واقع (فلیپین) آطه‌لرندن (نغروس) جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده بر قصبه واسکله اولوب، همنامی اولان بر کوچك نهرك منصبنده واقع و ٣٢٦٠ اهالیی جامعدر.

آمبلاوه { (Amblève) بلچیقه‌نك بر نهریدر، که (آمل) اسمیله پروسیه‌نك (رین) ایالتنده (ایفل) طاغندن نبعانله، غربه طوغری آقه‌رق، یکرمی بش اوتوز کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بلچیقه‌نك (لیاژه) ایالتنه کیرر؛ و (وارژه)، (سالم) و (لیانه) چایلرینی دخی اخذ ایله، یکرمی متره‌لك ارتفاعدن دوشن (بیوك قو) شلاله‌سنی تشکیل ایتدکدن صکره، صاغدن (موزه) ایرماغی تابعلرندن (اورته) نهرینه دوکیلور. مجراسی ٨٥ کیلومتره طولنده اولوب، پك طولاشیقلی ودرین ایسه‌ده، کنارلری شایان تماشا بر صورتده‌در. مجراسنك یالکز ٩ کیلومتره‌سی سیر سفائنه صالحدر.

آمبوآز { (Amboise) فرانسه‌نك (ایندره) مع (لوآر) ایالتنده (تور)ك ٢٤ کیلومتره شرقنده ناحیه مرکزی بر قصبه‌در، که (لوآر) ایرماغنك ساحل یسارنده وپارسدن بوردویه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقع اولوب، ٤٢٠٠ اهالیسی، تواریخده مشهور اسکی بر قلعه‌سی واکه وسائر چلیك معمولاتی فابریقه‌لری واردر. قلعه‌سی پولتیقه متهملریچون محبس اتخاذ اولنه‌رق، جزایرلی عبدالقادر دخی اوراده بش سنه اقامت ایتمشدر.

آمبور { (Ambour) هندستانك جنوب طرفنده مدراس اداره‌سنه ملحق (آرکوت) ایالتنده وآرکوت شهرینك ٦٦ ومدراسك ١٩٢ کیلومتره غربنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. کوزل وتجارتکاه بر قصبه اولوب، اوستنده‌کی مرتفع بر قیانك اوزرنده متانتیله مشهور بر قلعه‌سی واردر.

آمبون { یاخود آمبوآن (Amboine, Am-bun) بحر محیط کبیر جزایرندن اولان (ملوك) آطه‌لرینك بری اولوب، (سرام) آطه‌سنك جنوبنده و (بورو) آطه‌سنك شرقنده واقعدر. طولی ٤٦ واك کنیش عرضی ١٦ کیلومتره ومساحهٔ سطحیه‌سی ٥٣٠ مربع کیلومتره اولوب، ٥٨٠٠٠ اهالیسی واردر. (ملوك) جزایرینك اك کوچکلرندن ایسه‌ده، اهمیتی زیاده اولوب،

فلنكليلر طرفندن مركز اتخاذ اولنمشدر. — بو آطه‌نك مركزى اولان شهر دخى بو اسمله مسمى اولوب، (ليتيمار) شبه جزيره‌سنك اوزرنده وهمنامى اولان بر كوزل قويك شرق جنوبيسنده، "١٧ '٤ °٣ عرض جنوبى ايله '٥٠ °١٢٥ طول شرقيده واقع و ١٣٠٠٠ اهاليى جامعدر. بو شهر ملوك جزايرينك مركز اداره‌سيدر.

آمبيوريكس (Ambiorix) غاليا يعنى اسكى فرانسه اقوامندن (ابورون) لرك حكمدارى اولوب، مملكت مذكوره‌يى فتح ايتمكه چاليشان روما جنراللرندن برقاچنى مغلوب ايتدكدن صكره، ميلاددن ٥٧ سنه اول ٦٠٠٠٠ تلفات ويرديكى بر بيوك محاربه‌ده مغلوب اولوب، فرار ايده‌رك نابديد اولمشيدى.

آمپاته ياخود اومپاته (Ampata, Ompa-ta) هندستانك شمال شرقيسنده بنكاله قطعه‌سنك (هوكلى) ايالتنده وكلكته‌نك ٤٠ كيلومتره غربنده وكنك ايرماغنه دوكيلن (هوكلى) نهرى اوزرنده واقع تجارتكاه بر قصبه‌در. نهر مذكور قصبه‌يه قدر سير سفائنه صالحدر.

آمپارو (Amparo) آمريقاى جنوبينك (ونزوئلا) جمهوريتنده (اورنوق) ايرماغنه دوكيلن (آرانوقه) نهرينك ساحل يسارنده ويكى غرناطه‌نك آرانوقه شهرى قارشيسنده واقع بر قصبه‌در.

آمپانام (Ampanam) جاوه جوارنده‌كى (سونده) آطه‌لرندن (لومبوق) آطه‌سنده و(لومبوق) بوغازنده، '٣٠ °٨ عرض جنوبى ايله '٤٠ °١١٤ طول شرقيده واقع تجارتكاه بر اسكله‌در.

آمپچو (Ampezzo) آوستريانك تيرول قطعه‌سنده برقاچ قريه‌يى حاوى بر واديدر، كه مواقعنك كوزللكيله ومعدن صولريله مشهوردر. اهاليسى ٦٠٠٠ كشى اولوب، جمله‌سى ايتاليانددر.

آمپر (Ampère) فرانسه‌نك مشاهير علماسندن اولوب، ميلادك ١٧٧٥ تاريخنده (ليون) قربنده (پوليمو) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٨٣٦ ده‌وفات ايتمشدر. علوم رياضيه وطبيعيه‌ده وعلى الخصوص حكمت طبيعيه وكيمياده يد طولى صاحبى اولوب، ليون وپاريسك بر چوق مكتبلرنده معلملك ايتمش، وانجمن فنون اعضالغنه ودار الفنون مفتشلكنه تعيين اولنمش؛ والكتريق ومقناطيسه متعلق بر طاقم كشفيات نافعه‌يه موفق اولوب، حتى الكتريقك مخابراتده استعمال اولنه بيله‌جكنى بيانله تلغرافك اختراعنه دخى خدمت ايتمشدر. فنون مذكوره‌يه متعلق بر خيلى آثارى اولديغى كبى «فنونك فلسفه‌سى» عنوانيله دخى پك معتبر بر تأليفى واردر. علامهٔ مشهور (آراغو) صاحب ترجمه حقنده بر مدحيه قلمه آلمشدر. — بونك اوغلى (ژان ژاق آمپر) دخى ادبياتده كسب شهرت ايدوب، تنقيدات ادبيه وتاريخه متعلق بعض آثار معتبره يازمش؛ وفرانسه آقادمياسى اعضاسندن بولنمشدر. ميلادك ١٨٠٠ تاريخنده ليونده طوغوب، ١٨٦٤ ده وفات ايتمشدر.

آمپساغاس (Ampsagas) جزاير قسطنطينه شهرى ايچند يكن (وادئ كبير) ك اسم قديميدر.

آمپل (Ampel) روسيه‌نك ايالات غربي سندن (استونيا) ايالتنده (وايسنستاي قضاسنده ومركز قضانك ٣٦ كيلومتره شمال شر قيسنده واقع بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالي واردر.

آمپلپوئى (Amplepuis) فرانسه‌نك (رو ايالتنده (تيزى) ناحيه‌س و (ويلفرانشه) نك ٧٥ كيلومتره غربنده صنا وتجارتى چوق بر قصبه اولوب، ٦٤٤٥ اهالي واردر.

آمپوردان (Ampurdan) اسپانيانك قد لونيه خطه‌سنده بر يردر، ١٢ كوچك قصبه و ١١٢ قدر قريه‌يى جامعدر.

آمپورياس (Ampurias) اسپانيانك ش شرق شماليسنده بر بيوك و شهر ايدى. شمدى آنجق اوتوز خانه‌يى جامع بر كوچك قريه حالنه كيرمشدر.

آمتى (Amethi) هندستانك اوده خطه‌س (لكهنو) ايالت وقضاسنده، ' °٨ عرض شمالى ايله '٤٢ °٧٩ طول شرقيده واقع قصبه اولوب، ٧١٢٨ اهاليسى واردر.

آمجهرا (Amdjherra) هندستانك (ملوا) خطه‌سنده انكلتره حكومتنه تابع بر كوچك پرنسلك اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۵۰۰ مربع كیلومتره واهالیسی ۶۰۰۰۰ كشیدن عبارتدر. بو مملكتده پك مشهور بر نوع آفیون حاصل اولور. — مركزی اولان قصبه دخی بو اسمله مسمی اولوب، ۲۲° ۳۲′ عرض شمالی ایله ۷۲° ۴۰′ طول شرقیده واقع وایكی اوچ بیك اهالیی جامعدر.

آمِد الجزیره‌نك جهت شمالیه‌سنده واقع دیاربكر شهرینك اسم قدیمیدر. [« دیاربكر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمِدی (ابو الفضائل علی بن ابی المظفر یوسف بن احمد بن عبیدالله بن حسین بن احمد بن جعفر) فقهای شافعیه‌دن اولوب، اصلی (آمد) یعنی دیاربكردن اولدیغی حالده، واسط شهرنده طوغوب، تربیه اولنمشدر. بغداده كیدوب، بر خیلی وقت اوراده اقامتله فقه وحدیث تحصیلندن صكره، ۶۰۴ سنهٔ هجریه‌سنده واسط قاضیلغنه تعیین اولنمشیدی. فقه وحدیثده ید طولی صاحبی اولدیغی كبی، علم حسابده دخی ماهر ایدی. ولادتی هجرت نبویه‌نك ۵۵۹ سنه‌سی ذی الحجه‌سنك ۲۵ نده اولوب ۶۰۸ سنه‌سی ربیع الاولنك اوچنجی كونی واسطده ارتحال ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، كوزل بعض اشعاری روایت اولنمش ایسه‌ده، شاعر اولان آمدینك صاحب ترجمه‌نك غیری اولمسی دخی محتملدر.

آمِدی سیف الدین — (ابو الحسن علی بن ابی علی محمد بن سالم التغلبی) مشاهیر علمای اسلامدن اولوب، هجرت نبویه‌نك ۵۵۱ تاریخنده آمد یعنی دیاربكرده دنیایه كلمش؛ وبغداده انتقال ایله ابتدا حنبلی مذهبجه ابن المنی ابو الفتح نصر بن فتیاندن تحصیل فقه ایتدكدن صكره، مذهب شافعی‌یه انتساب ایله، شیخ ابو القاسم بن فضلانك درسنه مداومتله، علم خلافده كسب تمیز ایتمش؛ وبعده شامه كیدوب، علوم عقلیه‌نك تعلم وتدرسنه باشلامش. وعلوم مذكوره‌ده زمانك فریدی اولمشیدی. مؤخراً مصره انتقال ایله، مدرسهٔ مجاوره وجامع شافعیده تدریس علوم وفنونه باشلامش، ومصر اهالیسی كندیسندن پك چوق استفاده ایتمشیكن، مؤخراً بعض فقها حسدلرندن كندیسنی فساد عقیده ومذهب فلسفی ایله اتهامه قالقیشوب، علیهنده بر محضر ترتیب ایتمشلر. حتی مشهوردر كه اصحاب فطانتدن بر ذاته، لاجل الامضا، بو محضر تقدیم اولندیغنده، امضاسنك اوستنده شو بیتی یازمش:

حسدوا الفتی اذ لم ینالوا سعیه
فالقوم اعداء له وخصوم

سیف الدین آمدی بو محضرك ترتیبندن خبر آلنجه، خفیاً چیقوب، شامه عودتله، حماده اختیار اقامت، وبر مدت صكره دمشقه عزیمت ایده‌رك، (مدرسهٔ عزیزیه) مدرسلكنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، ینه فساد عقیده بهتانیله اتهام اولنه‌رق، عزل اولندقده، بر كوشه‌یه چكیلوب، ۶۳۱ سنه‌سی صفرینك اوچنجی كونی ارتحال ایتمشدر. اصول دین وفقه ومنطق وحكمت وفنون سائره‌یه دائر یكرمی قدر تألیفی اولوب، اك مشهورلری: علم كلامده « ابكار الافكار »، « منائح القرائح »، « رموز الكنوز »؛ علم اصولده « دقائق الحقائق »، « لباب الالباب »، « منتهی السول فی الاصول »؛ علم خلافده « طریقه » و « مختصر » نام اثرلریدر.

آمدی (شیخ سلیمان —) دیاربكرده آمد شهرنده دنیایه كلوب، تحصیل علوم وفنون ایتدكدن صكره، طریقت خلوتیه‌یه سلوك ایتمش؛ ودرسعادته كلوب، سلطان سلیم ثانی حضرتلرینك شیخی ومرشدی اولمشیدی. عالم وعارف ومتقی بر ذات اولوب، ۹۸۲ تاریخ هجریسنده ارتحال دار بقا ایتمكله، كوچك قرمان قربنده بر مسجدی حرمنده دفن اولنمشدر.

آمدی (مولی قاسم —) مشاهیر خطاطیندن اولوب، غباری مخلصیله مشهوردر. [« غباری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اخطار. — آمد شهرینه نسبتله آمدی دنیلیر دها بر چوق علما ومشاهیر واردر، كه اسم اصلیلری صره‌سنده ذكر اولنه‌جقدر.

آمر (Ammer, Amber) یاخود آمبر باویره‌نك اك بیوك نهری اولوب، آوستریا حدودی قربنده نبعانله، جنوبدن شماله طوغری آقه‌رق، مواقعنك كوزللكیله مشهور اولان (آمرغاو) وادیسنی شق ایتدكدن، ویكرمی بش اوتوز كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (هولبه آمبر) نهریله برلشه‌رك،

و (آمبر) نامنی آلەرق، و ١٥ کیلومترە طولی اولان (آمر) کولنك ایچندن کچەرك، ١٧٥ کیلومترە قطع ایتدکدن صکرە، طونە تابعلرندن (ایسار) نهرینە منصب اولور.

آمر { (Ammer) آلمانیانك وورتمبرغ قطعە- سندە برکوچك نهر اولوب، قرە اور- ماندە (هرنبرغ) شهرینك قربندە نبعانلە، جنوب غر- بیدن شمال شرقیە طوغری ٢٨ کیلومترەلك جریاندن صکرە، ایکی قولە آیرلمش اولدیغی حالدە، (نقار) نهرینە دوکیلور. بوایکی قولك بری (توبینکن) شهرینە ایچیلە- جك صو سوقیچون آچلمش بر قنال اولوب، شهر مذکورك بر تپە اوزرندە اولان بر محلەسی آلتندن تو- نللە کچیرلمشدر.

آمرآباد { یاخود عمر آباد (Amrabad) هند- ستانك جنوب جهتندەکی دکان قطعە- سندە، نظام حکومتندە، حیدرآبادك ١٣٠ کیلومترە جنوبندە بر شهر اولوب، ١٦° ٢٣′ عرض شمالی ایلە ٧٦° ٣٥′ طول شرقیدە واقعدر.

آمراواتی { (Amravati) هندستاندە دکان قطعەسنك شمال طرفندە کائن شرق (برار) ایالتندە، نکپورك ١٧٠ کیلومترە غرب جنوبیسندە و بمبایدن نکپورە کیدن دمیر یولك اوز- رندە قضا مرکزی برقصبە اولوب، ٢٠° ٥٤′ عرض شمالی ایلە ٧٥° ٣٧′ طول شرقیدە واقع و ٢٣٤١٠ اهالیی جامعدر. هندستاندە اجرا اولنان پاموق تجارتنك اك اهمیتلی مرکزلرندن اولوب، پاموغنك جنسی مشهوردر. — قضاسی ٦٨٤٤ مربع کیلومترە وسعتندە اولوب، ٣ ناحیەیە منقسمدر، و ٤٠٧٢٧٥ اهالیسی واردر. — بو اسملە هندستاندە دها برقاج قصبە واردر، کە اك مهملری مدراس ادارەسندە (کیستنا) ایالتندە و (کیستنا) نهری کنارندە بولنانی اولوب، بو قصبە بر عصر اول تأسیس اولنمش ایسە دە، خیلی بیوکدر. جوارندە اسکی شهرك خرابەلری بولنوب، آثار عتیقە مراقلیلرینك زیارتکاهیدر.

آمرباحکام الله { (ابو علی منصور) مصردە حکومت سورن فاطمیوندن اولوب، ٤٩٥ تاریخ هجریسندە پدری مستعلی احمدك وفاتی اوزرینە، بش یاشندە اولدیغی حالدە، تختە جلوس ایدوب، ادارۀ امور دولت پدرینك وزیری افضل شاهنشاه ابن امیر الجیوشك یدینە تسلیم اولنمش ایدی. آمر سن رشدە وصولندە مذکور افضلی قتل ایلە، مأمون ابوعبدالله بن ابی شجاعی وزراتنە تعیین ایتمش ایسەدە، بو ذات بسبتون امور ادارەیی الینە آلوب، بعض حرکات نامرضیەدە بولندیغندن، ٥١٩ سنەسی رمضاننك دردندە اموالی مصادرە اولنەرق، کندیسی بش قرداشیلە برابر شهرك خارجندە صلب اولنمشدر. بونك زماننده فرنك اهل صلیبی عکا وطرا- بلس شامی ضبط ایتمشلردی. قدس حکمداری (بردویل) دخی مصرە تجاوزلە، (فرما) شهرینی ضبط واحراق ایتمش ایسەدە، اورادە خستەلنوب، عودتندە یولدە وفات ایتمشدر. مهدی محمد بن تومرت دخی بونك زماننده مصردن خروجلە مغربە کیتمشدر. آمرباحکام الله فطین وعاقل وعالم بر آدم اولوب، طبیعت شعر- یەسی وحسن خطی دخی وار ایدیسەدە، اسمنك مد- لولنە مغایر اولەرق، ظالم وبدخوی اولدیغندن، تبعە- سی کندیسندن خشنود اولمیوب، نهایت ٥٢٤ تا- ریخندە باغچەسنە کیتمك اوزرە بر کوپریدن کچرکن، اورادە پوصی طوتمش برقاچ آدم طرفندن یارەلنوب، برقاچ ساعت صکرە متأثراً وفات ایتمشدر. شو قطعە جملۀ اشعارندندر:

اصبحت لا ارجو ولا اتقی
الا الهی وله الفضل
جدی نبی و امامی ابی
ومذهبی التوحید و العدل

آمرباخ { (Amerbach) اون بشنجی عصر میلادیسنك اك مشهور طباعلرندن اولوب، فن طباعتك ترقیاتنە خدمت ایتمش، و ١٥١٥ تاریخندە (بالە) شهرندە وفات ایتمشدر.

آمرتسیر { (Amritsir) هندستانك شمال غربی جهتندەکی پنجاب خطە- سندە همنامی اولان بر ایالتك مرکزی بر بیوك ومهم شهر اولوب، لاهورك ٥٤ کیلومترە شرقندە ودهلینك ٥٢٨ کیلومترە شمال غربیسندە، ٣١° ٤٠′ عرض شمالی ایلە ٧٢° ٣٦′ طول شرقیدە واقعدر. اهالیسی ١٣٥٨١٣ کشی اولوب، بونلردن ١٠٠٠٠ ی (سیخ) جماعتنە منسوبدر، وقصوری براهمانی واهل اسلامدن مرکبدر. بو شهردە شال وسائر تفنینە وابیك معمولاتی یاپیلیر. پك اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (ساقالە) در. — ایالتی ١٣٧١٠ مربع کیلو

متره وسعتده اولوب، ٢٧٤٤٧٨٠ اهالیسی واردر.

آمرغاير آلپن { ياخود آمرغاو آلپلرى (Ammergauer Alpen) آلپ سلسلهٔ جبالنك باويره‌ده اولان بر شعبه‌سی اولوب، ارتفاع وسطیسی ١٥٠٠ ايله ١٦٠٠ متره آره‌سنده در.

آمركوت { (Amerkôt) هندستانك شمال غربیسنده كائن سند خطه‌سنده، (تار) صحراسنك جهت غربیه‌سنده وحيدرآبادك ١٣٠ كيلومتره شرقنده بر شهردر، كه ٢٥° ٢٢′ عرض شمالی ايله ٦٧° ٢٧′ طول شرقيسنده واقع اولوب، مشهور اكبر شاهك مسقط رأسی اولمغله شهرت بولمشدر.

آمروم { (Amrum) پروسيه‌نك اخيراً دانيمارقه‌دن ضبط ايتمش اولديغی هولشتاين واشلزويغ ايالتنك ساحل غربیسی قارشیسنده بر آطه‌در، كه طولی ١١ وعرضی يالكز ٣ كيلومتره اولوب، اراضيسی قوملق تپه‌لردن وبطاقلقلردن عبارتدر. اهالیسی يالكز ٦٥٠ كشيدن عبارت اولوب، استريديه صيديله چكينيرلر.

آمروهه { (Amroha) هندستانك شمال غربیسنده واقع (روهيلكند) ايالتنك رشهيدر، كه مراد آباد قضاسنه تابع ومركز قضانك ٣٢ كيلومتره شمال غربيسنده واقع اولوب، ٣٢٣٢٤ اهالیسی واردر.

آمريق { وسپوس ياخود آمريغوس وسپوسی (Améric Vespuce) ياخود (Amerigo Vespucci) فلورانسه‌لی بر كميجی اولوب. ميلادك ١٣٣٦ تاريخنده طوغمش؛ وبو دخی قريستوف قولومب كبی ميلادك ١٤٩٠ تاريخنده لاجل التجاره اسپانيايه انتقال ايله، اوراده بر خيلی وقت كشفياته كيدن سفائنك تجهيزينه مأمور اولوب، قريستوف قولومبك موفقياتنی كورنجه، بو شرفدن بهره‌دار اولمق هوسنه دوشه‌رك، ١٤٩٧ ويا ١٤٩٩ تاريخنده قريستوف قولومبك آرقداشلرندن (آلونزو دوهيدا) نك قوماندەسی آلتنده سوق اولنقده اولان بر كوچك فيلونك بركيسنه بينوب، كنديسی پك ماهر كميجی اولمغله وعلم هيئتدن دخی معلوماتی بولنغله، آمريقای جنوبينك سواحل شماليه‌سنی كشف ايدن بو دونمادە خيلی خدمتی كورلمشيدی. بعده پورتكيز دولتنك خدمتنه كيروب، ١٥٠١ تاريخنده قرال امانوئلك امريله واقع اولان بر سياحتنده مقدمجه (آلوارز قابرال) ك كشف ايتمش اولديغی برازيليانك بتون سواحلنی طولاشمش ايدی. قريستوف قولومبك وفاتندن صكره اسپانيايه جلب اولنه‌رق، ١٥٠٧ ده يكيدن كشفيات اجراسيچون آمريقايه كوندرلمش؛ وبر روايته كوره ١٥١٢ ده سويله (يعنی اشبيليه) ده، وديكر بر روايته كوره‌ده ١٥١٦ ده (ترسيره) آطه‌سنده وفات ايتمشدر. ايلك سياحتلرنده‌كی مشهودات وكشفياتنی ايتاليانجه تحرير ايدوب، او اثناده نشر اولنان بو سياحتنامه‌سی آوروپانك سائر لسانلرينه دخی ترجمه اولنمغله، كنديسی اوقدر شهرت كسب ايتمشيدی، كه قريستوف قولومب طرفندن كشف اولنان وبحق قولومبيا تسميه اولنمسی لازم كلن يكی دنيا بونك اسمنه نسبتله آمريقا تسميه اولنمشدر. كنديسنك بعض مكاتباتی دخی جمع اولنه‌رق، ترجمهٔ حاليله برابر نشر اولنمشدر. بعض مورخين اصل آمريقانك كاشفی صاحب ترجمه اولديغنی ادعا ايتمشلر، وهرنه‌قدر كه بونك دخی قطعهٔ مذكوره‌نك كشفنده خدمتی كورلمش ايسه ده، هر حالده كاشف حقيقی قريستوف قولومب اولديغی قابل انكار دكلدر.

آمريقا { (Amérique) ونام ديكرله يكی دنيا (Nouveau Monde) كرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سنك برى اولوب، بحر محيط كبيرله برابر كرهٔ ارضك نصفنی ضبط ايتمشدر؛ نصف ديكرنده ايسه اسكی دنيا يعنی آوروپا، آسيا، آفريقا وآوستراليا قطعه‌لرى بولنيور. بو قطعهٔ واسعه‌نك هر طرفی دكيزله محاط اولوب، شرقاً بونی آوروپا وآفريقادن آيران بحر محيط آطلاسی ايله، غرباً آسيا وآوستراليادن آيران بحر محيط كبيرله، شمالاً دخی بحر محيط شمالی ايله محاطدر. جنوب ووسط جهتلرى قطعات سائره‌دن خيلی اوزاق ايسه‌ده، شماله طوغری چيقلدقجه، ايكی طرفدن دخی خيلی تقرب اولنه‌رق، علی الخصوص بهرنك بوغازنده آمريقا ايله آسيا تماس ايتك درجه‌سنه قدر قريبدرلر.

موقع ووضعيت ومساحه‌سی. — آمريقا قطعه‌سی شمال غربيدن جنوب شرقيه طوغری ممتد طولانی بر قطعه اولوب، منتهای شمال غربيسنده بهرنك بو-

غازنده‌کی (پرنس دوغال) برونی "٣٠ ′٣٣ °٦٥ عرض شمالی ایله "٢٠ ′١٩ °١٧٠ طول غربیده، ومنتهای جنوب شرقیسنده‌کی (هورن) برونی ایسه "٤٠ ′٥٨ °٥٥ عرض جنوبی ایله "٢٤ ′٣٦ °٦٩ طول غربیده واقعدر. بو ایکی برون آره‌سنده بتون قطعه‌نك سواحل غربیه‌سی بوینجه اوزانان سلسلهٔ جبال خطی ١٨٠٠٠ کیلومتره طولنده اولوب، آمریقانك طول اعظمنی تشکیل ایدیور. بو قطعه بینلرنده بر طار برزخله مربوط ایکی بیوك شبه جزیره‌دن مرکبدر، که موقعلری اقتضاسنجه، برینه آمریقای شمالی ودیکرینه آمریقای جنوبی دینور. بوایکی قطعه‌یی ربط ایدن برزخ خیلی اوزون‌ایسه‌ده، بعض یرلری پك کنیش اولوب، اصل برزخ جهت جنوبیه‌ده یعنی آمریقای جنوبی‌یه قریب محلنده‌کی (پنامه) برزخی اولمغله، بونك شمالنده قالان پارچه آمریقای شمالیدن معدوددر، وبعض دفعه آمریقای وسطی اسم مخصوصیله یاد اولنور. پنامه بوغازی یارلمقده اولدیغندن، قریباً آمریقانك ایکی قطعه‌سی بسبتون بربرندن آیری ایکی قطعه حکمنه کیره‌جکدر. ایکی قطعه‌نك محل التصاقی اولان مذکور پنامه برزخی ٤٥ کیلومتره وسعتنده اولوب، تقریباً °٩ عرض شمالی و °٨٢ طول شرقیده واقعدر.

آمریقای شمالینك هیئتی غیر منتظم بر صورتده اولوب، شرق طرفندن بحر محیط آطلاسی دکیز دنیلکه مستحق اوله‌جق قدر واسع اوچ کورفز تشکیل ایدیور، که بونلرك ایکیسی یعنی (بافن) و (هودسون) کورفزلری قطعه‌نك شمال طرفنده، و (آنتیل) دکیزی دخی جنوبنده واقعدر. همنامی اولان ایرماغك دوکلدیکی (سنت لوران) کورفزی دخی خیلی واسع اولوب، قطعه‌نك شرق طرفنده بولنور. غرب طرفندن بحر محیط کبیر یالکز بر کورفز تشکیل ایدیور، که اوده جنوبدن شماله مکسیقه‌نك ایچنه درین صوقیلان قالیفورنیا کورفزیدر. بحر محیط شمالیده‌کی سواحل شمالیه‌سی °٧٠ عرض شمالی خط موهومك اوست وآلتندن اوزانه‌رق، قارشیسنده بر چوق آطه‌لر بولنیور. غرونلاند قطعه‌سی ایسه آیریجه بر قطعه اولوب، جهت شمالیه‌سی سرمدی قارلر وبوزلرله مستور اولدیغندن، الآن او جهتدن نره‌یه قدر ممتد اولدیغی کشف اولنه‌مامشدر. بحر محیط آطلاسیده (ترنو) جزیره‌سیله آمریقای شمالی وآمریقای جنوبی آره‌سنده وآمریقای وسطینك قارشیسنده بر جسیم اوونك شکلنده اوزانان آنتیل آطه‌لری و (باهام) جزایری بولندیغی کبی، غرب جهتنده بحر محیط کبیرده دخی ساحله قریب اولان (وانقوور) جزیره‌سیله قرالیچه شارلوته وپرنس دوغال آطه‌لری وبهرنك دکزینك آلتنده آمریقا ایله آسیا آره‌سنده بر کردانلق دیزیسی صورتنده اوزانان (آلئوتی) جزایری بولنیور.

آمریقای جنوبی °١٢ عرض شمالیدن °٥٦ عرض جنوبی‌یه قدر ممتد اولوب، سواحلی دها دوز ومنتظمدر. شکل عمومیسی برمثلث صورتنده اولوب، اساسی شمال شرقی ورأس زاویه‌سی جنوب جهتنده در. نه سواحل شمالیه‌سنی ایصلاتان آنتیل دکیزی، نه شرق شمالی وشرق جنوبی اطرافنی احاطه ایدن بحر محیط آطلاسی ونه‌ده سواحل غربیه‌سی بوینجه اوزانان بحر محیط کبیر ذکره شایان کورفزلر ویا دکیزلر تشکیل ایتمدکلری کبی، سواحلك قارشیسنده آطه‌لر دخی مفقود اولوب، بو جهتلرجه وکرك کرهٔ ارضك جنوب قسمنده‌کی موقعیله بو قطعه آفریقا قطعه‌سنه متشابهدر. یالکز منتهای جنوبنده «آتش ارضی» دنیلن آطه ایله (مالوینه) ونام دیکرله (مالقلاند) آطه‌لری و(شیلوئه) جزایری بولنیور. شوراسی‌ده اونوتلمامالیدر، که آمریقانك منتهای جنوبیسی عد اولنان (هورن) برونی اصل آمریقا قطعه‌سنه مربوط اولمیوب، «کشیش آطه‌سی» دنیلن برکوچك آطه‌ده واقعدر.

آمریقانك برونلریله سائر اك چیقندیلی محللرینك عرض وطولی بر وجه زیر ذکر اولنور:

منتهای شمال غربیسنده اوله‌رق بهرنك بوغازنده‌کی پرنس دوغال برونی "٣٠ ′٣٣ °٦٥ عرض شمالی ایله "٢٠ ′١٩ °١٧٠ طول غربیده؛

بحر محیط شمالیده اولوب آمریقانك اك شمالی نقطه‌سی عد اولنان (باروو) برونی "٣١ ′٢٣ °٧١ عرض شمالی ایله "٥٤ ′٤١ °١٥٨ طول غربیده؛

(ترنو) آطه‌سنك جنوب شرقیسنده اولوب، آمریقای شمالینك اك شرق نقطه‌سی اولان (راس) برونی "٢٥ ′٣٩ °٤٦ عرض شمالی ایله ′٢٢ °٥٢ طول غربیده؛

آنتیل دکیزنده اولوب، آمریقای جنوبینك اڭ شمالی نقطه‌سی اولان (غالیناس) بورونی ٣٤′ ١٢° عرض شمالی ایله ٧٤° طول غربیده؛

آمریقای جنوبینك شمال شرق کوشه‌سنی تشکیل ایدوب، بتون آمریقا قطعه‌سنك اڭ شرق نقطه‌سی اولان (سانوروق) بورونی ١٧″ ٢٤′ ٥° عرض جنوبی ایله ٢٦″ ٣٧′ ٣٧° طول غربیده؛

ماجلاند بوغازنده اولوب، آطه‌لر مستثنا اوله‌رق، آمریقا قطعه‌سنك اڭ جنوبی نقطه‌سی اولان (فوروارد) بورونی ٤٣″ ٥٣′ ٥٣° عرض جنوبی ایله ٧٣° ٣٩″ ٣٨′ طول غربیده؛

كشیش آطه‌سنده اولوب، بتون آمریقانك اڭ جنوبی نقطه‌سی اولان (هورن) بورونی ٤٠″ ٥٨′ ٥٥° عرض جنوبی ایله ٢٤″ ٢٦′ ٦٩° طول غربیده.

آمریقا قطعه‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سنه گلنجه، قطب شمالی دائره‌سی داخلنده بولنان اراضی وجزایر داخل اولدیغی حالده، وجه آتی اوزره‌در :

آمریقای شمالی	٢٠ ٧٥٠ ٠٠٠	مربع كیلومتره
» جنوبی	١٧ ٨٥٠ ٠٠٠	مربع كیلومتره
جمعاً	٣٨ ٦٠٠ ٠٠٠	

شكل طبیعیسیله جبالی. — آمریقا قطعه‌سی شمالدن جنوبه ودها طوغریسی شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری بر اوجندن بر اوجنه قدر اوزانان بر سلسلهٔ جبال ایله بو سلسله‌نك غرب طرفندن دیك وقیصه وشرق طرفندن دوز و واسع اووه‌لرله پك اوزاغه قدر ممتد اولان اتكلرندن عبارتدر. بو سلسلهٔ جبال آلئوتی جزایری حذاسندن آلاسقه شبه جزیره‌سندن باشلایه‌رق، بتون آمریقای شمالی و وسطی وجنوبی‌یی شق ایله ماجلاند بوغازینه منتهی اولور. آمریقای شمالیده بو سلسله ایکی متوازی قوله آیریلوب، آره‌لرنده واسع بر حوضهٔ مرتفعه تشکل ایدیور، وكرك داخلی كرك خارجی یوزلری صرب وطاشلق اولدیغندن، « قیالی طاغلر » نامیله معروفدرلر. مکسیقه‌ده بو ایکی قول تفریق اولنه‌میه‌جق قدر برلشه‌رك، بتون مملكتی احاطه ایده‌جك قدر واسع ومرتفع بر طاغ صورتنی آلیور، و(مادره) سلسله‌سی نامیله یاد اولنیور. آمریقای وسطیده بو سلسله خیلی آلچقلانه‌رق، بعض یرلرنده آلچق بر صرتدن عبارت قالیورسه‌ده، جابجا آتش پوسكورمه‌ده اولان بركانلری بر بیوك سلسله‌یه منسوبیتنه شاهددر. آمریقای جنوبیده ایسه تمامیله بر سلسله صورتنی آله‌رق، بحر محیط كبیر سواحلی بوینجه اوزانیر؛ و(آند) اسم اصلیسیله یاد اولنه‌رق، غایت مرتفع وجابجا بركانلرله مزین اولان خط اصلینك صاغ وصولنده اتكلری مقامنده اولان بر طاقم طاغلر مردیون كبی بربرندن آلچق اوله‌رق متوازیاً ممتد اولورلر. (آند) سلسلهٔ جبالنه بعض دفعه اسپانیولجه سلسله دیمك اولان (قوردیلره) اسمی دخی ویریلیر.

بو بیوك سلسله‌دن بشقه آمریقاده ایكنجی درجه‌ده اوله‌رق اوچ سلسله دها واردر، كه بونلرك بری آمریقای شمالیده، وایكیسی‌ده آمریقای جنوبیده‌در. آمریقای شمالیده‌كی سلسله ممالك مجتمعه‌نك جهت شرقیه‌سنده ممتد اولوب ذكری سبقت ایدن (آلغانی) سلسله‌سیدر. آمریقای جنوبیده‌كیلرك بری (اورنوق) ایله (آمازون) ایرماقلرینك حوضه‌لری آره‌سنده‌كی (پارانیم) سلسله‌سی، ودیكری‌ده (آمازون) ایله (پارانا) حوضه‌لری آره‌سنده‌كی برازیلیا جبالیدر.

آمریقا قطعه‌سنك اڭ یوكسك محلی آمریقای جنوبینك آند سلسله‌سنه منسوب اوله‌رق شیلیده بولنان (آقونقاغوآ) بركانی اولوب، ٦٨٣٤ متره ارتفاعی واردر. خط استوایه قریب اولوب ٦٥٣٠ متره ارتفاعی اولان (شیمپورازو) ذروه‌سی بر چوق وقت آمریقانك وبتون كرهٔ ارضك اڭ یوكسك طاغی ظن اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً مذكور آقونقاغوآنك بوندن یوكسك اولدیغی تبین ایتدیكی كبی، كرهٔ ارضك اڭ یوكسك طاغی دخی آمریقاده اولمیوب، آسیانك (هیمالایه) سلسله‌سنده بولندیغی تحقق ایتمشدر. شیلی، پرو، بولیویا واقوآدورده ٥٥٠٠ متره‌دن زیاده مرتفع متعدد ذروه‌لر واردر. آمریقای شمالینك ایسه اڭ مرتفع طاغی آلاسقه حدودنده بولنان (سنت ایلیا) طاغی اولوب، ٥٤٤٣ متره ارتفاعی واردر.

بو طاغلر آمریقا قطعه‌سنك بر ربعندن آز برینی ضبط ایدوب، قصوری كاملاً واسع اووه‌لردن عبارتدر. بو اووه‌لرك صورتی اقلیمه كوره مختلف اولوب، اقصای شمالدن ممالك مجتمعه حدودینه قدر طول وعرضی تقریباً ٢٥٠٠ كیلومتره اولان واسع بر اووه چیلاق، صوڭوق، رطوبتلی وكوللرله مملودر. بونك جنوبنده اولوب، ینه او وسعتده اولمق اوزره،

مکسیقه کورفزینه قدر ممتد اولان دیکر براووه ایسه (میسیسیپی) ایرماغیله اونك تابعلری طرفندن اروا او-لنور پایانسز برچایر حکمنده‌در، که ممالك مجتمعه جمهو-ریتلرینك اهالیسی چوغالدقجه، اعمار اولنه‌رق، محصولدار تارله‌لر حالنه قونمقده‌در. آمریقای جنو-بینك شمال طرفنده دخی (اورنوق) ایرماغنك حوضه-سنی تشکیل ایدن و(لانو) یاد اولنان واسع بر اووه کذلك کاملاً چایرلق ایسه‌ده، حرارتك شدتی حسبیله اوتلری چابق قورور. بونك جنوبنده (آمازون) ایرماغنك حوضهٔ واسعه‌سنی تشکیل ایدن پایانسز بر اووه (سلوا) دنیلن بالطبع کورمه‌مش بیابانی اورمانلرله مستوردر. بونك جنوبنده (پارانا) ایرماغندن پتا-غونیانك منتهای جنوبنه‌دك دخی (پامپه) دنیلن آغاجسز وبعض یرلری چایرلق بعض یرلری قوملق اولان وا-سع اووه‌لر ممتد اولور.

ماڭه‌لری، نهرلریله کوللری. — آمریقایی بر یاندن بر یانه شق ایدن سلسلهٔ جبال بحر محیط کبیرك سوا-حلی قربنده اوزاندیغندن، بحر محیط آطلاسی‌یه دو-کیلان نهرلری پك قیصه واهمیتسز اولوب، یالکز آ-مریقای شمالیده‌کی قیالی طاغلردن نبعان ایدن (فراسر) و(قولومبیا) ایله (قولورادو) نهرلری بیوجکدر. بحر محیط شمالی‌یه دخی یالکز (ماکنزیا) ایرماغیله بر قاچ کوچك نهر دوکیلوب، سائر بتون قطعه‌نك صولری وبیوك نهرلری کاملاً بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. بناءً علیه آمریقا قطعه‌سی آرقه‌سنی بحر محیط کبیره ویوزینی بحر محیط آطلاسی‌یه چویرمش بر قطعه‌در دنیله‌بیلیر. آمریقای شمالیده‌کی (میسیسیپی) ایله آ-مریقای جنوبیده‌کی (آمازون) ایرماقلری کرهٔ ارضك اك بیوك نهرلرندن اولوب، (سنت لوران) نهری دخی مجراسنك قیصه‌لغیله برابر دوکدیکی صویك کثرتی حسبیله انهار عظیمه‌دن معدوددر. مکسیقه‌ده‌کی (ریونورته) ایله (ونزوئلا) ده‌کی (اورنوق) نهرلری، میسیسیپی وآمازون ایرماقلرینه نسبةً دره دنیله‌بیله‌جك قدر کوچك اولدقلری حالده، طونه نهریله مساویدرلر. منصبنده (ریو ده‌لاپلاته) یعنی «کومش صویی» نامنی آلان (پارانا) نهری ایسه طولاً اورنوقك ایکیسی قدردر. آمریقای شمالینك قسم شمالیسنده یعنی دو-مینیون قطعه‌سنده برچوق کوللر بولنیور، که اکثر-یسی بر طاقم نهرلر واسطه‌سیله بینلرنده ودکیزله دخی

اختلاط ایدرلر. بوکوللرك اك بیوکلری «اسیرل کولی ایله» ایله (آسینیبوئه) و (اوینیغ) کوللری اولوب، اطرافلرنده برچوق کوچکلری دخی واردر. ممالك مجتمعه ایله دومنیون آره‌سنده دخی بربرلرندن یوکسك و (نیاغاره) کبی بیوك شلاله‌لر تشکیلیله بربرینه دوکیله‌رك (سنت لوران) ایرماغنی تشکیل ایدن درت بیوك کول واردر، که میشیغان، هورون، اریه واونتاریو اسملریله معروفدرلر. آمریقای جنوبیده دائمی بیوك کوللر آز ایسه‌ده یاغمورلر موسمنده واسع اووه‌لرده جسیم کوللر تشکل ایدر.

آمریقا ماڭه‌لرینك وسعتی بروجه زیر ذکر اولنور:

(آمریقای شمالیده)

۱ — بحر محیط شمالی ایله هودسون دکیزی ماڭه‌سی:

	مربع کیلومتره
ماکنزیا حوضه‌سی	۴۰۰۰
ساسقاچاوان »	۳۵۰۰

۲ — بحر محیط کبیر ماڭه‌سی:

آلاسقه‌ده‌کی یوقون حوضه‌سی	٣٥٠٠
انکلیز قولومبیاسنده‌کی فراسر حوضه‌سی	۱۲۵۰
اورغونده‌کی قولومبیا حوضه‌سی	۲۵۰۰
قولورادو نهری حوضه‌سی	۲۵۰۰

۳ — بحر محیط آطلاسی ماڭه‌سی:

سنت لوران حوضه‌سی	۳۵۰۰
میسیسیپی »	۷۵۰۰
ریو نورته »	۳۵۰۰

(آمریقای جنوبیده)

ماغدالنا حوضه‌سی	۱۶۰۰
اورنوق »	۲۴۰۰
آمازون »	۵۵۰۰
سائو فرانسسقو حوضه‌سی	۲۹۰۰
پارانا حوضه‌سی	۵۰۰۰

هواسی. — آمریقا قطعه‌سی قطب شمالیدن قطب جنوبی دائره‌سنه قدر ممتد اولوب، خط استوانك آلتندن کچدیکیچون، اقطار مختلفه‌سنده هوالرك جمله-سی موجود اولمق طبیعی ایسه‌ده، عمومیت اوزره هر یری اقلیمنك اقتضاسنه نسبتله صوغوقدر. مثلا منطقهٔ حاره‌ده‌کی ممالکی آسیا وآفریقا ممالك حاره‌سی قدر صیجاق اولمدیغی کبی، آوروپا وآسیاده اقالیم معتدله‌دن معدود اولان درجهٔ عرضده دخی پك صوغوق هوالی یرلر بولنیور. بوده قطب شمالی وقطب جنوبی‌یه ناظر اولان یوزلری آچیق اولوب، بوزلردن کلن صوغوق روزکارلره سپر اوله‌جق قطبلره متوازی

طاغلری اولماسندن؛ منطقهٔ حاره‌نك بر قسمنده‌كی قومسی پك طار اولوب، قسم جنوبیسنده‌كی اراضیسی دخی پك چوق نهرلرله سقی اولنه‌رق، اورمانلرله مستور اولمسندن؛ قطبلردن كلن صوغوق آقندیلرك ایكی طرفده‌كی ساحللر بوینجه خط استوایه قدر جریانندن؛ وبرده مرتفع وسرمدی قارلرله مستور طاغلر هواسنك آلچق یرلرك دخی هواسنی تعدیل ایتمسندن ایلری كلیور.

كرك آمریقای شمالی وكرك آمریقای جنوبیده اقالیم معتدله یوق حكمنده اولوب، اسكیمولر ممالكی ودومینیون صحرالریله پاتاغونیانك صوك درجه‌ده اولان صوغوقندن بردن بره ممالك مجتمعه ایله لاپلاته وبرازیلیانك صیجاقلرینه كچیلیر. صوغوق موسمله صیجاق موسم آره‌سنده‌كی تبدل دخی بویله بردن بره اولور، كه بوحال آمریقا هواسیچون بر بیوك محذوردر. اقلیمه تابع اولان بو هوا تقسیماتندن بشقه، ارتفاعه تابع برهوا تغیری واردر، كه باشلیجه آمریقای جنوبی ووسطیده حكمی جاریدر. آند سلسلهٔ جبالیله آمریقای وسطی طاغلرینك اك مرتفع ذروه‌لری دائمی صورتده قارله مستور اولوب، خط استوانك آلتنده بیله ارتفاعدن حاصل بر قطب هواسی بولنغله، طاغلرك اتكلرینه طوغری ایندكجه، هوا كسب اعتدال ایده‌رك، نهایت دكیز ساحللرنده غایت صیجاق وصاری صیتمه تخمنی حاوی متعفن بر هوایه تصادف اولنور. بو وجهله مكسیقه ایله آمریقای وسطیده وقولومبیا، اقوآدور، پرو وبولیویاده ارتفاعه تابع صیجاق، معتدل وصوغوق هوالی یرلر بولنوب، اكثر قصبه‌لر معتدل هوالی اولان بر قاچ بیك متره‌لك ارتفاعلرده بولنیور.

آمریقای شمالیده یاغمورلر موسمه تابع اولمدیغی حالده، آمریقای جنوبیده یاغمور موسمی تشرین ثانیدن مایسه قدر دوام ایدر؛ وبو یاغمورلر آند سلسلهٔ جبالنك شرق طرفنده‌كی اراضیٔ واسعه‌یه مخصوص اولوب، سلسلهٔ مذكوره‌نك غربنده وبحر محیط كبیره ناظر اولان اتكلرده واووه‌لرده دائمی صورتده برقوراقلق حكم سورر؛ وبو طرفك اراضیسی یالكز سلسلهٔ جبالدن سیل حالنده آقان قیصه نهرلرله اسقا اولنه‌رق، اكثر یرلری قوملق وغیر منبتدر.

محصولاتی، نباتات ومعادنی. — آمریقانك اراضیسی عمومیت اوزره منبت ومحصولدار اولوب، الآن آنجق بر قسم جزئیسی ایشلندیكی حالده، كلیتلی حبوباتله برابر، توتون، شكر قامشی، پاموق، چوید، قاقائو، وانیله، قهوه، پتاته، قینه‌قینه، ضمغ، رچینه، هندستان جویزی وسائر بهاراتله اجزای طبیه‌نك انواعی حاصل اولور. آمریقای شمالینك دومینیون اراضیٔ واسعه‌سنده ١٠٠ متره قدر ارتفاعی اولان دوم دوز بر نوع چام یتیشدیكی كبی، ممالك مجتمعه‌نك بعض طرفلرنده دخی ١٢ و١٦ متره محیط دائره‌سی بولنان چنار وسائره آغاجلری واردر. برازیلیا ایله آمریقای جنوبینك سائر بعض طرفلرنده مائون وآقاژو كبی نیجه ذی‌قیمت اشجارله برابر انواع كراسته آغاجلری بالطه كورمه‌مش پایانسز اورمانلر تشكیل ایدیورلر. آلتون وكومش معدنلری آمریقانك اكثر طرفلرنده، وعلی‌الخصوص پرو، شیلی، مكسیقه وقالیفورنیاده پك كلیتلی اولوب، حتی بعض یرلرده یر یوزنده آچیقده بیله تصادف اولنور. ممالك مجتمعه‌ده كلیتلی دمیر وكومور معدنلریله توكنمز غاز یعنی طاش یاغی، وممالك مذكوره‌نك جهت غربیه‌سنده باقیر معدنلری وپرووده باقیر معدنیله برابر كلیتلی جیوه چیقار. برازیلیاده كثرتله الماس وسائر ذی‌قیمت طاشلر بولنور. آمریقای شمالینك قیالی طاغلریله مكسیقه‌نك بعض جهتلری قورو وطاشلق اولوب، دنیانك هیچ بر طرفنده بكزمز غریب بر شكلده كورینور، وبو محللرده فرنك انجیری آغاجی قبیلندن یاپراقسز وساده كوتوك صورتنده قیصه داللری بولنان عجیب بر طاقم آغاجلر یتیشیر.

حیواناتی. — آمریقانك كندینه مخصوص حیواناتی اولوب، اقطار شمالیه‌ده بولنان بیاض آیلرله تیلكی وفوق دنیلن حیوان بحری ایله (رن) تعبیر اولنان مأنوس بر نوع كیكدن بشقه آمریقانك اسكی دنیا ایله مشترك هیچ بر حیوانی یوقدر دنیله‌بیلیر. حیوانات مخصوصه‌سنك بر طاقمی بزم بیلدیكمز حیواناتك بعض جنسلرینه بكزیورسه‌ده، نوعلری او جنسدن اولدقلرینه ایناندیره‌میه‌جق قدر مختلفدر. آمریقای شمالی صحرالرینك قسم شمالیسنده (بیزون) دنیلن بر نوع صیغرله بر نوع مسك آهوسی بیانی حالنده سوریلرله كزدكلری كبی، آمریقای شمالینك جهت جنوبیه‌سیله آمریقای وسطیده وآمریقای جنوبینك قسم شمالیسنده دخی آرسلان وقپلانه مشابه (قوغار) و(یا-

غوآر) نامیله ایکی جنس ییرتیجی حیوان بولنور. طوموزه مشابه (بفاری) و(پاتیرا) اسملریله دخی ایکی جنس حیوان واردر. آکل النمل حیوانات مختلفه‌سی دخی چوقدر. آمریقانك کندینه مخصوص حیوانات مأنوسه‌سی (لامه) و(ویغون) دنیلن ایکی جنس حیواندن عبارتدر، که بونلر یوك ایچون قوللانلدقلری کبی، یاغیلری دخی آلنیر. آنجق آوروپالیلر آمریقاده یرلشدکدن صکره آوروپانك کافهٔ حیوانات مأنوسه‌سی اورایه نقل اولنه‌رق، بو کون هر طرفنده کلیتله بولنمقده‌در.

تقسیمات سیاسیه‌سی. — آمریقانك کشفنده اهالیسی پك آز اولوب، اونلرك دخی اکثریسی بر حال وحشیده یاشار واکثریسی آوجیلقله چکینیر بر حالده بولنمش؛ وچوبانلقله اوغراشانلر هیچ اولمیوب، حیوانات مأنوسه‌لری اصلا اولمدیغی کبی، زراعتله توغل ایدنلری دخی پك آز ایدی. بناءً علیه او وقت آمریقا قطعه‌سنك تقسیمات سیاسیه‌سی اولمیوب، یالکز مکسیقه ایله پروده بولنان اهالی قدیمه‌نك نوعما حضریتلری وار ایدی، واورالرده بربرینی متعاقب بعض دولتلر تشکل ایتمشیدی. بوجاعتلری دخی اوروپا فاتحلری محو وپریشان ایدوب، اهالی اصلیه‌نك قسم کلیسنی غدارانه قلیجدن کچیرمکله، قالانلری دخی طاغلره، واسع صحرالرك ایچ طرفلرینه وبالطه کورمه‌مش اورمانلرك ایچنه چکلمکه مجبور اولمغله، آمریقا اراضیسی کاملاً اوروپا مهاجرلرینك الینه کچمشیدی. بو وجهله آمریقانك هر طرفی اوراسنی ضبط واسکان ایدن قومه کوره، آوروپا دولتلرندن برینك مستملکاتی حکمنه، واکثریسی اسپانیا ایله پورتکیز وانکلتره‌نك، بعضیسی دخی فلنك، فرانسه ودانیمارقه‌نك الینه کچشیدی.

آمریقانك بویله چفتلك کبی اوروپا دولتلرینك تحت تصرفنده بولندیغی بو استملاك دوری بر قاچ عصر سوردکدن صکره، نهایت مستملکاتده اوروپالیلرله اهالی قدیمه‌دن وآفریقادن منقول اسرادن مرکب وممزوج اولان اهالی قیام ایله، سلاحه صاریله‌رق، بربرلرینی متعاقب کسب استقلال ایتمکله، یالکز آمریقای شمالینك اقصای شمالنده‌کی (دومینیون) قطعه‌سیله، آمریقای جنوبیده‌کی (غویانه) قطعه‌سی و (آنتیل) جزایری الآن اوروپا مستملکاتی حالنده قالوب، سائر طرفلرك کافه‌سی مستقل آمریقا دولتلری صورتنه کیرمشلردر. بو دولتلرك بعضیسی طریق ترقیده قطع مراحل ایده‌رك، اوروپا دولتلرینی بیله کچمش، وبعضیسی کوندن کونه ترقی ایده‌رك، اوروپا دول متمدنه‌سنك حالنه تقرب ایتمکه باشلامش ایسه‌ده، بعضیسی دخی الآن محاربات ومناقشات داخلیه آلتنده بولنوب، لایق وجهله ترقی ایده‌مه‌مشلردر. اك متمدنلری ممالك مجتمعه اولوب، ایکنجی درجه‌ده برازیلیا ایمپراطورلغیله آرجنتین جمهوریتیدر.

آمریقانك تقسیمات سیاسیه‌سیله مساحه ونفوسلری بروجه زیر ذکر اولنور:

(آمریقای شمالی)

	ممالك		مربع کیلومتره	اهالی
١	انکلتره‌نك النده‌کی دومینیون		٨٨٢٢٥٨٣	٤٣٢٤٨١٠
٢	ممالك مجتمعه مع آلاسقه		٩٢١٢٢٧٠	٥٠٤٤٥٣٣٦
٣	مکسیقه		١٩٤٦٢٩٢	١٠٤٤٧٩٧٤
٤ آمریقای وسطی جمعی مربع ٤٤٥٩٠٠ اهالی ٢٧٨٨٨٧٣	١ غوآتماله		١٢١١٤٠	١٣٥٧٩٠٠
	٢ سالوادور		١٨٧٢٠	٦٣٤١٢٠
	٣ نیقاراغوآ		١٣٣٨٠٠	٢٥٩٧٩٤
	٤ هوندوراس		١٢٠٤٨٠	٣٢٣٢٧٤
	٥ قوسته‌ریقه		٥١٧٦٠	٢١٣٧٨٥
٥	آنتیل جزایری		٢٤١٠٠٠	٤٢٠٢٠٠٠
	جمعاً آمریقای شمالی		٢٠٦٦٨٠٤٥	٧٢١٩٨٩٩٣

(آمریقای جنوبی)

٦	قولومبیا (یکی غرناطه)		٨٢٠٧٠٠	٣٠٠٠٠٠٠
٧	ونزوئلا		١٦٣٩٣٩٨	٢١٩٨٣٢٠
٨	اقوآدور		٦٥٠٩٣٨	١٠٠٤٦٥١
٩	پرو		١٠٤٩٢٧٠	٢٩٧١٩٢٤
١٠	بولیویا		١١٣٩٢٥٠	٢٣٠٣٠٠٠
١١	شیلی		٧٥٣٢١٦	٢٥٢٦٩٦٩
١٢	آرجنتین		٢٨٣٥٩٧٠	٢٩٤٢٠٠٠
١٣	اوروغوآی		١٨٦٩٢٠	٥٨٢٨٥٨
١٤	پاراغوآی		٢٣٨٢٩٠	٤٣٠٠٠٠
١٥	برازیلیا		٨٣٣٧٢١٨	١٢٩٣٣٣٧٥
١٦ غویانه مربع ٤٦١٩٧٧ کیلومتره اهالی ٣٧٠٦٧٦	فرانسه‌نك النده‌کی		١٢١٤١٣	٢٦٥٠٢
	فلنکك	«	١١٩٣٢١	٧٤١٣٢
	انکلتره‌نك	«	٢٢١٢٤٣	٢٧٠٠٤٢
	جمعاً آمریقای جنوبی		١٨١٢٣١٤٧	٣١٢٦٣٧٧٣
	بروجه بالا آمریقای شمالی		٢٠٦٦٨٠٤٥	٧٢١٩٨٩٩٣
	جمعاً آمریقا قطعه‌سی		٣٨٧٩١١٩٢	١٠٣٤٦٢٧٦٦

اهالینك جنسیت وادیانی. — بو اهالینك ایچنده آنجق اوچ درت ملیون اصل یرلی واوکا قریب بر

مقدار دخی یرلی ایله آوروپالیـدن مرکب اولوب، قسموری کاملاً اوروپالی ایله بونلر معرفتیله آفریقادن کتیرلمش زنجیلردن عبارتدر. برازیلیا قطعه‌سـنك اهالیسی پورتکیزلی اولوب، سـائر بتون آفریقای جنوبی اهالیسی عمومیت اوزره اسپانیولدر. آمریقای شمالیدن ایسه آمریقای وسطی ایله مکسیقه وآنتیل جزایرینك اکثریت اهالیسی ینه اسپانیول اولوب، ممالك مجتمعه ایله دومینیون قطعه‌سنك اهالیسی دخی انکلیز ویالکز قناده طرفلرنده کیلر فرانسزدر. آنجق اکثریت وعمومیت اوزره آمریقایی ضبط ایتمش اولان بواوچ جنسیته یعنی اسپانیول پورتکیزلی وانکلیز- لره آوروپانك هر طرفنـدن کل یوم هجرت ایتمکده اولان آلمان، ایتالیـان، فرانسز، اسـوجلی، روس وسائر اقوام مختلفـه افرادی قاریشمقـده در. مع هذا هر مملکتـه هجرت ایدنلر اوراده اولجـه یرلشـوب اکثریت قزانمش اولان جنسیتك لسـاننی قبول ایدرك، یواش یواش کندی جنسیتلرینی غائب ایدرلر.

انکلیزلر، اخلاق وعادات ملیه‌لری اقتضاسنجه نه اصل یرلیلرله ونه‌ده آفریقـا زنجیلریله قاریشمیه‌رق، آیریجه یاشـامقده وبلکه اهالیٔ قدیمه‌یی همان کاملاً امحا ایتدکلری کبی، زنجیلرك دخی وجودینی قالدیرمغه چالیشمقده اولدقلری حالده، اسپانیوللرله پورتکیز- لیلر بالعکس کرك یرلیلرله وکرك زنجیلرله قاریشدقلرندن، بونلرك بولندقلری یرلرده خالص اسپانیول ویا پور- تکیزلی پك آز قالوب، بو اوچ مختلف جنسدن متولد ملز بر جنس اهـالی حاصل اولمشدر. علی الخصوص مکسـیقه‌ده اهالیٔ قدیمه‌دن کلیتلی افراد بولندقلری کبی. سائر اهالینك‌ده اکثریسی بو ملز جنسـیته منسوبدرلر، وبونلرکده بر طاقی السـنهٔ قدیمه‌لرینی محافظه ایتمشلردر.

آمریقا اهالیسنك اسپانیول، پورتکیز وفرانسز جنسیتنه منسوب اولانلری قتولیك، وانکلیز، آلمان، دانیمارقه‌لی وفلنکلی جنسیتلرینه منسـوب اولانلری دخی پروتسـتاندر. بناءً علیه، آمریقـای شمالیده اکثریت پروتستانلرده، وآمریقای جنوبیده قتولیکلر- ده‌در. زنجیلرله حضریته کیرمش اولان اصل یرلیلر دخی اوروپالیلرك دین ولسانـنه تابع اولمشلردر. حال وحشیتده یاشایان یرلیلر ایسه کندی لسانلریله متکلم اولدقلری کبی، ادیان غریبـهٔ قدیمه‌لرنده دخی ثابت قدمدرلر.

آمریقا قطعه‌سی پك بیوك واقالیم مختلفه‌یی حاوی اولدیغندن، اوزرنده سـاکن بولنان اهـالیٔ اصلیهٔ قدیمه‌سـنك شکل وسیما ورنکجه متحد اوللری ممکن اولمیوب، لسـانلری بسبتون مختلف ومتعدد اولدیغی کبی، شکل وسیمالری دخی اقلیمه کوره مختلف ومتنوع ایسـه‌ده، اقطار شمالیه‌ده بوزلرده سـاکن بولنان ومغول جنسـنه قریبتلری اولان اسکیمولردن ماعدا بتون آمریقا اهالیٔ اصلیه‌سی آره‌سـنده مشترك بعض علامتلر وباخصوص باقیر ویا دارچین رنکنه مشابه بر رنك بولنیور. آمریقـا اهالیٔ اصـلیه‌سی اسکی دنیاده‌کی اجنـاس بشرك هیچ برینـه بکزمیوب، کندیلرینه مخصـوص بر جنس تشکیل ایدیورلر، که رنکی حسبیله «قرمزی آدملر» تعبیریله تفریق او- لنه‌کلمشـدر. بو جنسی ترکیب ایدن اقوامك افرادی کیتدکجه آزالمقده ولسانلری یواش یواش محو اولمقده اولوب، الیوم‌موجود اولانلرینك باشلیجه‌لری بروجه زیر تعداد اولنور:

آمریقای شمالیده

۱ کنای اقوامی
کنیا
قوتا
قولوش وسائره
۲ آتاپاسقه اقوامی
۳ آلغونکین اقوامی
قری
اوتاوه
اوریبوای
میکماق وسائره
۴ ایروقوآ اقوامی
اونوداغه
سنقه
اونیدا
قایوغه
توسقاروره
۵ داقوته اقوامی
۶ آپالاش اقوامی
ناچز
موسقوکی
شوقتاو
شرمه‌کی
۷ آراپاهو اقوامی

آمریقای وسطیده

۸ آزتك اقوامی
۹ تولتك »
۱۰ میکستك »
۱۱ زاپوتك »
۱۲ تاراسق قومی
۱۳ اوتومی »
۱۴ مایه »
۱۵ کیشه »

آمریقای جنوبیده

۱۶ غوآرانی اقوامی
قرائب وسائره
۱۷ توپی اقوامی
۱۸ کیریری »
۱۹ کیشوآ آیماره اقوامی
۲۰ غوآیقورو اقوامی
۲۱ اورائوقان »
۲۲ پوئلشه »
۲۳ تهوئل »

احوال تاریخیه‌سی. — درتیوز سـنه اول بو

قطعهٔ جسیمه‌نك وجودندن اسکی دنیاده‌کی آدملرك اصلا خبر ومعلوماتی اولمیوب، اسپانیا وپورتکیزك عرب اهل اسلامی النده بولندقلری زمانلرده بحر محیط آطلاسی سواحلنه قدر توسیع ملك ایتمش اولان مجاهدین اسلام بو بحر مظلمك ایچنده واوته‌سنده نه وار مراقیله، وتعبیر آخرله آمریقانك کشفی مقصدیله (اشبونه) یعنی لیسبونه اسکله‌سندن کیلرله تحریاته کیریشمشلر دیسه‌ده، سیاحت بحریه‌لرنده دوامه موفق اوله‌مامشلردی. آز مدت صکره ینه اهل اسلامك اسپانیاده براقدیغی معارف تخملرینك ثمره‌سی اولمق اوزره، میلادك ١٤٩٢ تاریخنده (قریستوف قولومب) اسمنده بر جنوه‌لی، ارضك کرویتنه استناداً، غرب طریقیله هنده کیتمك مقصدیله، اوچ کمی ایله اسپانیادن حرکتله، ابتدا (لوقای) جزایرینك برینی، بعده (قوبه) ایله (اسپانیوله) یعنی (سنت دومینغ) آطه‌لرینی، وبر سنه صکره اجرا ایتدیکی بر ایکنجی سیاحتده آنتیل آطه‌لرینك دیکر بر قاچنی کشف ایتمش ایدی. ١٤٩٨ ده قریستوف قولومب آمریقای جنوبینك (اورنوق) منصبی جوارلرنده‌کی سواحلنی کشف ایتدیکی کبی، بر سنه اول انکلتره‌دن تحری‌یه کوندرلمش اولان قپودان (قابوت) دخی (ترنو) جزیره‌سیله آمریقای شمالینك بعض سواحلنی کشف ایتمشیدی.

بو کشفیاتك اوزرینه بونك جسیم بر قطعه اوله‌جغی آکلاشیله‌رق، ذاتاً پورتکیز قپودانلرندن (پدرو آلوارز قابرال) دخی غرب طریقیله هنده کیتمك نیتیله سیاحت ایدرکن، تصادفاً برازیلیا ساحلنه اوغرامش اولدیغندن، بر طرفدن اسپانیا وپورتکیز طرفندن آمریقای جنوبی ووسطی ایله مکسیقه وقالیفورنیا طرفلرینه، وبر طرفدن دخی انکلتره دولتی طرفندن آسیانك شمالندن هند وچین دکیزلرینه بحری بر طریق آچمق فکریله آمریقای شمالی‌یه کوندریلن فیلولر وعسکرلر تدریجی تدریجی آمریقا اقطارینی کشف وضبط ایتمشلردر. آلتون وکموش ایله ذی قیمت طاشلرك کثرتی حقنده شیوع بولان مبالغه‌لی روایتلر اوروپاده وعلی الخصوص اسپانیا وپورتکیزده عوام ناسك اعصاب طمعنی تحریك ایده‌رك، فوج فوج سرسریلر او طرفه شتاب ایتمکله، بیچاره اهالی اصلیه حقنده انواع مظالمی ارتکاب ایده‌رك، بر

قاچ بیك کشی او قوجه قطعه‌نك صاحب مستقللری حکمنه کچمشلردی. بو وجهله تدریجی تدریجی بتون آمریقا آوروپا دولتلرینك وعلی الخصوص اسپانیا، پورتکیز وانکلتره‌نك مستملکاتی حالنه کیروب، بونلر اللرینه کچن اراضیٔ واسعه‌یی ایشلتمك ایچون، آفریقادن کیلر طولوسیله زنجی اسراسی کتیره‌رك، بیچاره‌لری آیاقلرنده زنجیر اولدیغی حالده، وباشلری اوزرندن قیرباج اکسیك اولمقسزین، پورکلر طیانیه‌جق صورتده برعذارلقله چالیشدیرمغه باشلامشلردی.

نهایت بو مستملکاتده ساکن اولان اوروپالیلر کندی وطن اصلیلرینی طانیمیوب، استقلال هوسنه دوشمکله، بر طاقم اختلالات ومحاربات خونریزانه‌دن صکره، بریرلرینی متعاقب کسب استقلال ایده‌رك، مستقل جمهوریتلر وهیئات متفقه تشکیل ایتمشلردر. زنجیلرك اسارتده طوتیلوب طوتلماسی دخی آمریقا دولتلرنجه بر بیوك مسئله اولوب، ممالك مجتمعه‌ده بونك ایچون بیوك بر محاربهٔ داخلیه وقوعندن صکره، اسارت لغو ایدلمش اولدیغی کبی، آمریقای جنوبینك اکثر طرفلرنده دخی اسارت ملغا اولوب، بو دفعه برازیلیاده دخی لغو اولنمشدر. مع هذا بیچاره زنجیلر هر طرفده وهر طرفدن زیاده حریتده بتون عالمه سبقت ایدن ممالك مجتمعه‌ده اسارتك بر بشقه درلوسی اولان برنوع ذلت وحقارتده یاشامغه محکومدرلر. حتی بونلرك برطاقمی بو حالی تحمل ایده‌میه‌رك، وطن اصلیلرینه عودتله، آفریقانك ساحل غربیسنده (لیبریا) اسمیله معروف بر جمهوریت تشکیل ایتمشلردر.

آمریقان ریور { (American River) یعنی «آمریقا نهری»

ممالك مجتمعه‌نك جاهیر غربیه‌سندن (قالیفورنیا) جمهوریتنده برنهردر، که (نورت فورق) ایله (سوت فورق) اسمنده ایکی نهرك اجتماعندن حاصل اولوب، جنوب غربی‌یه طوغری جریانله، (ساقرامنتو) شهری قربنده (ساقرامنتو) ایرماغنه دوکیلور. ایکی تابعلرندن (نورت فورق) (سیرانواده) طاغندن نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، ١٦٠ کیلومتره‌لك مجراسی واردر. دیکری اولان (سوت فورق) ایسه (الدورادو) قونتلغنده‌کی (بوپلاند) کولندن چیقه‌رق، معادنی چوق اولان او حوالینك اراضیٔ منبته‌سنی سقی ایدر.

آمریقای جنوبی آمریقای شمالی وآمریقای وسطی [« آمریقا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمریقوس (Americus) ممالك مجتمعه‌نك شرق جنوبی جهتنده‌کی جاهیرندن « کورجستان » جمهوریتنده بر قصبه‌در، که (سومتر) قضاسنك مرکز اداره‌سی اولوب، (موقالی) نهرینك ساحل یسارنده و (ماقون) شهرینك ١١٢ کیلومتره جنوب غربیسنده، پاموق محصولاتی چوق اولان بر محلده واقع، و ٣٢٦٠ اهالی‌یی جامعدر.

آمریقه قویی (Baie América) روسیه‌نك النده بولنان (مانچوریا) نك جنوب جهتنده وجاپونیا دکیزنده بر قوی اولوب، ٤٢° ٤٥′ عرض شمالی ایله ١٣٠° ٣٥′ طول شرقیده واقعدر.

آمریلی (Amrîli) هندستانك غرب جهتنده‌کی (کتیوار) شبه جزیره‌سنك وسطلرنده کائن (کیکوار) امارتنده واحمدآبادك ٢١٠ کیلومتره جنوب غربیسنده بر شهر اولوب، ملحقاتیله برابر ٣٢٠٠٠ اهالیسی واردر.

آمسبوری (Amesbury) ممالك مجتمعه‌نك شرق شمالی جهتنده‌کی جاهیرندن (مساچوست) جمهوریتنك (اسکس) قضاسنده، (مریماق) نهرینك ساحل یسارنده وبوستون شهرینك ٦٤ کیلومتره شمالنده واقع برقصبه اولوب، ٥٥٨٠ اهالیسی وفانله ومنسوجات سائره فابریقه‌لری واردر. — بو اسمله انکلتره‌نك (ویج) قضاسنده دخی بر قریه واردر.

آمستردام (Amsterdam) فلنك دولتنك پایتختی و (نورد هولانده) یعنی « شمالی فلنك » ایالتنك مرکزی اولان بیوك برشهردر، که دنیانك اك بیوك تجارتکاهلرندن اولوب، (زویدرزه) کورفزینك جنوب غربیسنده بولنان (ای) خلیجنك جنوبی ساحلنده، ٥٢° ٢٢′ ٣٠″ عرض شمالی ایله ٢° ٣٤′ ٥٤″ طول شرقیده واقعدر. ٣٧٨٦٨٦ اهالیسی اولوب، بونلرك ایچنده ٣٠٠٠٠ دن زیاده‌سی یهودیدر. شهر ساحل بحرده بر نصف دائره صورتنده اولوب، (آمستل) نهری جنوب جهتندن دخول ایله، شهرك ایچندن کچه‌رك، مذکور خلیجه دوکیلور. بونهر ایله دکیز آره‌سنده برچوق جدوللر آچلمش اولدیغندن، شهر بینلرنده ٣٠٠ کوپری ایله اختلاط ایدر ٩٠ دن زیاده آطه‌یه منقسمدر. سوقاقلرك اکثریسی بوجدوللرك کنارلرنده اولوب، غایت کوزل دوشنمش وپك منتظم وکنیشدر. اولری قازیقلر اوزرینه مبنی اولوب، طوغله‌دن واقطار شمالیه‌یه مخصوص بر طرزده اولمغله، چاتیلری دیك ویوکسکدر، واکثریسنك اوکنده مرمردن آچیق مردیونلری واردر. قره جهتنده شهرك اطرافنده بر سور وبرخندق وار ایسه‌ده، سورك اوستی آغاجلرله تزیین اولنه‌رق، مسیره اتخاذ اولنمش، وبرجلری اوزرنده یل دکرمنلری یاپلمشدر. آمستردامك پك مشهور ابنیه‌سی اولمیوب، اك کوزللری قرالك سراییله، بلدیه دائره‌سی، عدلیه دائره‌سی، بورسه دائره‌سی وایکی کلیساسیدر. (ای) خلیجنده ربحتملرك قارشیسنده یاپلمش اولان ایکی سد، ترسانه فابریقه‌لری، نباتات وحیوانات باغچه‌لرینی دخی حاوی اولان بیوك بر دوحه‌سی (Parc)، موزه‌خانه ایله اونك یاننده‌کی رسام مکتبی، دیکر بر قاچ نمونه‌خانه‌سی، اوچ تیاتروسی وسائر مؤسسات عمومیه‌سی شایان تماشا آثار صنعیه‌دندر. علوم، فنون، صنایع واعانه وخیرات جمعیتلری پك چوقدر. انجمن معارفی میلادك ١٨٠٨ وصنایع نفیسه انجمنی دخی ١٨١٧ ده تأسیس اولنمشدر. تربیهٔ عمومیه‌نك ترقیسیله احوال فقرانك اصلاحی وظیفه‌سیله موظف اولان بر جمعیت دخی ١٧٨٤ تاریخندن بری موجوددر. شهر ٣٦ اعضادن مرکب بر مجلس بلدی ایله ١٢ بلدیه مدیری طرفندن اداره وعساکر ملیه طرفندن محافظه اولنور. بلدیه قومیسرلریله پولیسلری دخی پك منتظمدر.

هر نه قدرکه شهرك اصل مشغولیتی تجارت اولوب، صنایعی اودرجه‌ده چوق دکل ایسه‌ده، کتن واپك منسوجات متنوعه‌سیله قطیفه، باصمه، پورسلین، شکر، توتون ومواد کیمیویه ایله انواع ماکینه‌لر فابریقه‌لری ودمیرخانه‌لری دخی چوقدر. الماس وسائر ذی‌قیمت طاشلرك یونتلمسی صنعتی ایسه بوشهره مخصوص دنیله‌جك درجه‌ده ترقی وتوسع ایتمشدر. آمستردام بتون آوروپانك بربیوك مخزنی حکمنده اولوب، پك بیوك بر تجارتی واردر. متعدد دمیریوللرله وقناللرله فلنکك هر طرفیله مربوط اولوب، (زویدرزه) کور-

فرزندن بشقه، بری شماله طوغری (هلدر) بروننه ودیکری غربه طوغری بحر شمالی‌یه منتهی اولان ایکی قنالی واردر، که تجارت بحریه‌سنی فوق العاده تسهیل ایدرلر. لیمانه سنوی ٢٥٠٠ دن زیاده سفائن کیرر. هر سنه ایلول آینده کشاد اولنوب اوچ هفته دوام ایدن بازارنده کلیتلی تجارت اجرا اولنور.

آمستردام یکی برشهر اولوب، اون ایکنجی عصر میلادیده بر دره‌بکی قلعه‌سندن عبارت ایدی. اون بشنجی عصرده شهر حالنه کیروب، سورله احاطه اولنمش، واو وقتدن بری بیومکده دوام ایدوب، عصر حاضرك ابتداسنده پایتخت اتخاذ اولنمشدر. آنجق پایتختلغی دخی فخری بر عنواندن عبارت اولوب، اصل قرالك اقامتکاهی وحکومت مرکزیه‌نك مقریله مجلس مبعوثانك محل اجتماعی (های) شهریدر.

آمستردام (Amsterdam) ممالك مجتمعه‌نك نویورق جمهوریتنده، (مونتغومری) قضاسنده بر قصبه‌در، که (آلبانی) شهرینك ٥٥ کیلومتره شمال غربیسنده و(موهاوق) نهرینك ساحل یسارنده واقع اولوب، ٥٤٣٠ اهالیسی، خیلی فابریقه‌لری و(موهاوق) نهری اوزرنده بر کوزل کوپریسی واردر.

آمستردام (Amsterdam) فلنکك جزایر بحر محیطده و غوویانه‌ده‌کی مستملکاتنده برچوق کوچك قصبه‌لر له قریه‌لرك اسمیدر.

آمستردام (Amsterdam) ونام دیکرله قارتیوو (Karetivô) سرندیب جزیره‌سنك شمال غربی کوشه‌سی قارشیسنده، ٩° ٤٥′ عرض شمالیده واقع بر کوچك آطه‌در، که سرندیبدن طار بر بوغازله آیرلمشدر.

آمستردام (Amsterdam) بحر محیط شمالیده (اسپچبرغ) جزیره‌سنك ساحل غربیسی قارشیسنده و ٣٠′ ٧٩° عرض شمالیده واقع بر کوچك آطه‌در.

آمستردام یکی — [« یکی آمستردام » و « نو آمستردام » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آمستل (Amstel) فلنکك « جنوبی فلنك » ایالتنده بر کوچك نهردر، که (آلفن) شهرینك قارشیسنده (رین) ایرماغنك « اسکی رین » دنیلن شعبه‌سندن آیریلوب، شمال وشمال شرقی‌یه طوغری جریانله، آمستردام شهرینك ایچندن کچه‌رك، (زویدرزه) کورفزیله (ای) خلیجی آره‌سنده‌کی بوغازه دوکیلور. بو نهرك مجراسی آچیلوب، سیر سفائنه صالح بر قنال حالنه قونمشدر. منبعنه قریب اسمی (آر) اولوب، دها آشاغیده (درخت) وصکره (آمستل) اسمنی آلیور. آمستردام شهرینك اسمی بو نهرك اوچنجی اسمندن مشتقدر.

آمغا (Amgâ) سیبریانك شرق طرفنده بر نهردر، که (یابلونوی کربت) طاغلرندن نبعانله، شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، ٧٥٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره صولدن (لنا) ایرماغی تابعلرندن (آلدان) نهرینه دوکیلور.

آمغان (Amgan) یاخود (Amegan) روسیه‌نك الندە بولنان (مانچوریا) ده بر نهردر، که (آمور) ایرماغی تابعلرندن اولوب، بو ایرماغك منصبنه قریب بر محلده دوکیلور. (کینغان) و(اومغون) اسملریله دخی یاد اولنور. حوضه‌سنده (تونغوز) قبائلی ساکن بولنور.

آمفیارائوس (Amphiaraüs) یونانك اساطیر وخرافاتیله ممزوج اولان تاریخ قدیمنه کوره، آلهه ایله مناسبتی اولان کاهنلردن اولوب، (آرغوس) حکمدارلغی ادعاسنه قالقیشمغله، شهر مذکورك حکمداری بولنان (آدراست) ایله مشترکاً حکم سورمك اوزره، مرقومك همشیره‌سی (اریفیله) یی تزوج ایتمش؛ ومؤخراً آدراست (تبه) لیلره اعلان حرب ایتدیکی وقت، آمفیارائوس بو محاربه‌یه کیتدیکی حالده، اوریله‌جغنی آلهه‌دن خبر آلمغله، اختفا ایتمش ایسه‌ده، زوجه‌سی آدراستك دامادی (پولینیکی) نك ویردیکی بر کردانلغه طمعاً محل اختفاسنی کوسترمش. آمفیارائوس حربه کیتمکه مجبور اولمغله، اوغلی (آلقمئون) ه والده‌سنی اولدیره‌رك انتقامنی آلمسنی وصیت ایتمش، وموقع حربدن قاچجغه تشبث ایتدیکنده، یرك ایچنه باتوب نابدید اولمش. بعده یونانیلر او محلده بر معبد بنا ایده‌رك کندیسنی تقدیس ایتمشلر.

آمفیپولیس (Amphipolis) ماکدونیانك اسکی برشهریدر، که استرومجه نهرینك منصبنه قریب اوله‌رق صول طرفنده واقع ایدی. خرابه‌لری الیوم مشهوددر. (کیمون) زماننده آتنه‌لیلرك الینه کچمشیدیسه‌ده، اسکندرك پدری فلیپ

بلاددن ۳۵۸ سنه اول استرداد ایدوب، ماكدونیا-
نك اك مستحكم مواقعی حالنه قومشیدی.

آمفیتریته { (Amphitrite) یونان قدیم اسا-
طیرنده دكیز الهه‌لرندن اولوب،
(ثریا) یاخود (اوقیانوس) ایله (دوریس) ك قیزی
ودكیز الهی (نپتون) ك زوجه‌سی ایدی. استریدیه
قبوغی شكلنده بر آرابه‌ده اوتورمش وآرابه‌سنه یو-
نس بالیقلری قوشمش اولدیغی، و(تریتون) ایله (نثریده)
دینلن پریلر دخی یاننده بولندیغی حالده، دكیز اوز-
رنده كزر صورتنده تصویر ایدرلردی.

آمفیتریته { آطه‌لری. (Iles Amphitrite)
چین دكیزینك شمال طرفنده واقع
(پاراسلسه) آطه‌لرینه منسوب بر طاقم كوچك آطه‌لر-
در، كه (هایانان) جزیره‌سنك جنوب شرقیسنده و
۱۶° ۵۰′ عرض شمالی ایله ۱۱۰° طول شرقیده
واقعدرلر.

آمفیتریون { (Amphitryon) یونان قدیمك
(آرغولیده) قطعه‌سنده واقع
(تیرینته) شهرینك حكمداری اولوب، آلكیوسك
اوغلی وپرسئوسك تورونی ایدی. مسینه حكمداری
(الكتریون) ك اوغللرینی قتل ایدن (تلبوئن) آطه‌لری
قورصانلرینی تنكیل ایتمكله، مكافاةً حكمدار مذكورك
قیزی (آلقمینه)یی تزوج ایتمش؛ وبر منازعه‌ده خطاءً
قاین پدرینی اولدیرمكله، (تیبه) یه چكلمش ایدی.
برچوق محاربه‌لرده تیبه‌لیلره قوماندانلق ایتمش؛ وبو
سفرلرك بری اثناسنده كویا ابو الآلهه مشتری كندیسنك
قیافتنه كیره‌رك، زوجه‌سیله یاتمقله، زوجه‌سی ایكی
ایكیز چوجق طوغورمش، كه بونلردن مشهور (هر-
كل) یاخود (ابراقلیس) مشترینك و(ایفكلیس) آمفیتریو-
نك اوغلی ایدی.

آمفیسا { (Amphissa) یونان قدیمك
(لوقریده) خطه‌سنده برشهرایدی،
كه (دلفی) معبدینك غرب شمالیسنده واقع اولوب،
اهالیسی معبد مذكوری یغما ایتمش اولدقلرندن،
(آمفیكتیونیا) جمعیتی كندیلرینه اعلان حرب ایتمشدی.
ماكدونیالی فلیپ بو شهری ضبط وتخریب، ومؤخراً
اوغستوس یكیدن تأسیس ایتمشدر. الیوم (سالونه)
دینلن قصبه‌در. [« سالونه » ماده‌سنه مراجعت.]

آمفیكتیون { (Amphictyon) یونان قدیم
تاریخنده حضرت نوح كبی
طوفان صاحبی زعم اولنان (دوقالیون) ایله زوجه‌سی
(پیرا)نك ایكی اوغلندن بری اولوب، برادری (هلن)
ایله پدرینك ملكنی بالتقسیم، شرق طرفی كندیسنك
حصه‌سنه دوشمكله، میلاددن اون آلتی عصر اول (تر-
موپیل)ده حكم سورمش، وترموپیلده‌كی (آمفیكتیو-
نیا) یی تأسیس ایتمشیدی. (قراناٶس) ك دامادی او-
لوب مرقومدن صكره (آتیقه) حكمداری اولمش او-
لان (آمفیكتیون)ك عینی اولدیغی مرویدر.

آمفیكتیونیا { (Amphictyonie) بو اسمله
یونان قدیمده بر طاقم جمعیتلر
وار ایدی، كه بلاد مختلفه‌دن انتخاب اولنمش وكیللر-
دن مركب اولوب، بعض مشهور معبدلرده انعقاد،
ومعبده هر طرفدن كلن زوار بیننده بركونه اختلاف
وقوعنده دعوالرینی فصل ایله، آسایشی محافظه ایدر-
لردی. (دلفی) و(ترموپیله) معبدلرینك آمفیكتیونیالری
مؤخراً برلشه‌رك، ووظیفه‌لرینی توسیع ایده‌رك،
سنه‌ده ایكی دفعه، یعنی ایلك بهارده دلفیده، وصوك
بهارده (ترموپیله) ده بالاجتماع، یونان جمهوریتلری
آره‌سنده معلق بولنان مسائل واختلافاتی حل وفصل
ایله محاربه‌نك اوكنی آلیردی؛ وحكمنه رضا ویرمین
طرفك علیهنه بتون یونان جمهوریتلرینك عسكرینی
سوق ایدردی. بو قبیلدن اوله‌رق، آمفیكتیونیا بر
چوق محاربه‌لر ایتدیرمشیدی، كه بونلرك برنده ما-
كدونیالی فلیپ دخی قاریشمغه فرصت بوله‌رق، یونا-
نیلره مخصوص اولان بو جمعیته داخل اولمشیدی.

آمفیلوخوس { (Amphiloque) یونان
قدیمك (آرغوس) شهرنده
پدری (آمفیاراٶس) كبی كاهن اولوب، مشهور
تروا محاربه‌سنه دخی كیتمشدی.

آمفیون { (Amphion) یونان قدیمك (تیبه)
شهری حكمداری (لیقوس) ك زو-
جه‌سی (آنتیوپه) نك مشتری ایله ویاخود (سیكیون)
حكمداری (اپوپئوس) ایله واقع زناسندن متولد
اوغلی اولوب، برادری (زتوس) ایله برابر (كیترون)
طاغنه آتلغله، چوبانلر طرفندن بیودلمش؛ وبیوینجه
ایكیسی برابر، والده‌لرینك چكمش اولدیغی ازاوجفانك
انتقامنی آلمق اوزره، لیقوسی قتل ایله، مشتركاً
حكم سورمشلر؛ وزمانلرنده تیبه شهری صنایع ومعمو-
ریتده چوق ترقی ایتمشیدی. اساطیر یونانیه‌یه كوره
كویا آمفیون پك ماهر موسیقی شناس اولوب، صنایع

نفیسه وادبیات الهی آپولون کندیسنه بر آلتون عود ویرمش اولمغله، بو عودی چالدیغی وقت، طاشلر کندیلکلرندن کلوب بربری اوزرینه چیقدقلرندن، تبه شهرینی بو صورتله بنا ایتمش. (نیوبیا) ایله عقد ازدواج ایده‌رک، ۱۴ اوغلی اولمش ایسه‌ده، والده‌لرینک غرورینه بر مجازات اولمق اوزره، جمله‌سی (آپولون) ایله (دیانه) طرفندن اتلاف اولندیغندن، آمفیون دخی مأیوسیتدن اتلاف نفس ایتمش.

آمکینسک { (Amginsk) سیبریانک شرق طرفنده (یاقوتسق) ایالتنده و (آمغا) نهرینک ساحل یسارنده روسلر طرفندن بنا واسکان اولنمش بر یر اولوب، ۶۱° عرض شمالی ایله ۱۳۰° طول شرقیده واقعدر. آمغا نهرینک بر کیلومتره کنیشلکی واردر.

آمل { ایرانک شمال طرفنده مازندران خطه‌سنده بر شهردر، که پک اسکی اولوب، وقتیله طبرستانک مرکزی ایدی. بلفروخ شهرینک ۷ ویا ۸ ساعت غربنده، بحر خزرک ساحل جنوبیسندن ۶ مسافه‌ده وطهرانک تقریباً ۱۲۵ کیلومتره شمال شرقیسنده (هراز) ویا (هروز) نهری اوزرنده واقعدر. شمدیکی حالده شهرک یالکز ۱۱۰۰ خانه‌سی و ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، اولری اسکی شهرک خرابه‌لرندن آلنمش طوغله‌لردن معمول اوله‌رق، پک سیرک وواسع باغچه‌لر ایچنده‌در. بونکله برابر شهرک اطرافنده خیلی مسافه‌ده خرابه‌لر بولندیغندن، وقتیله پک بیوک بولنمش اولدیغی آکلاشیلیور. نهر مذکور اوزرنده ۱۱ کرلی برکوپریسی، شاه عباس طرفندن بنا اولنمش بر قلعه‌سی، مجوسیلر زماننده آتشکده بولنمش اولان ۳ قلعه‌سی و ٤ کاروانسرایی واردر. نواحیسنده، پاموق وپرنج حاصل اولدیغی کبی، جوارنده‌کی طاغلرده خیلی دمیر معدنلری بولنیور. شهرده دمیر ایشلندیکی کبی، یاقوت حموی زماننده مشهور سجاده وخالیلر دخی اعمال اولنوردی. بو شهر پک چوق علمانک وطن ومنشئی اولوب، زیرده ذکر اولنه‌جق دیکر آمل علماسندن تفریق ایچون، بونلر اکثریا «طبری» نسبتیله شهرت بولمشلردر.

آمل { خراسانده جیحونک ساحل یسارنده، بخارانک ۱۱۰ کیلومتره جنوب غربیسنده مرودن بخارایه کیدن جاده اوزرنده واقع بر شهردر، که طبرستانده‌کی آملدن فرق اولنمق ایچون، آمل زم، آمل جیحون، آمل شط وآمل مفازه اسملریله دخی یاد اولنور. صوک اسمنک سببی آمل ایله مرو آره‌سنده صعب المرور بر قوم صحراسی بولنمسیدر. بوکا (آمو) دخی دیرلر. وقتیله بیوک وتجارتکاه برشهر ایکن، مغوللرک استیلاسنده خراب اولمشیدی. فیروز آبادی زماننده بو شهرک بسبتون خراب اولوب، اصلا خانه واهالیسی قالمامش اولدیغی بیان ایدیورسه‌ده، مشاهیر جغرافیوندن (مالت برون) ۱۷۳۹ تاریخ میلادیسنده او طرفه سیاحت ایدن (هنوای) ک شهری معمور بولمش اولدیغی وجوارلرنده چیقان دمیر معدننک ایشلندیکنی روایت ایدیور. بو شهرده تولد ونشأت ایدوب، «آملی» نسبتیله مشهور علمای اسلام پک چوق اولوب، اسم ذاتیلری صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر.

آملاند { (Ameland) فلنکک شمالنده، (فریسه) ایالتی ساحلنک قارشیسنده وایالت مذکوره‌یه ملحق بر آطه‌در، که غربدن شرقه اولان طولی ۲۰ کیلومتره قدر اولوب، ساحلدن ۱۰ کیلومتره قدر اوزاقدر. ساحل ایله بو آطه آره‌سنده اولان بوغازک صولری پک صیغ اولمغله، فلنک اصول وعادتی اوزره طولدیروب اراضی مزروعه حالنه قومغه تشبث ایتمشلر ایسه‌ده، فرطونه‌دن عملیات دفعاتله منقطع اولمشدر. آطه‌نک اراضیسی پک آلچق اولوب، چوق دفعه صو آلتنده قالیر. اوچ قریه‌یی و ۲۳۰۰ اهالیی حاوی اولوب، آت وسائر حیوانات یتیشدیریر.

آملو { دلا هوسای (Amelot de la Houssaye) فرانسه علماسندن اولوب، میلادک ۱۶۳٤ تاریخنده اورلیانده طوغمش، و ۱۷۰٦ تاریخنده پارسده وفات ایتمشدر. بر آره‌لق ونديك سفارتی کتابتنه تعیین اولنمش؛ ولاتین وایتالیان لسانلرندن بر چوق کتابلر وازان جمله (تاسیت) ک تاریخنی وماکیاولك «پرنس» عنوانلی کتابنی فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمش، وسائر بعض اثرلر دخی یازمشدر.

آملیا { (Amelia) ممالك مجتمعه‌نك جنوب شرقیسنده‌کی (فلوریده) شبه جزیره‌سنك ساحل شرقیسی قارشیسنده و (سنته ماریا) نهری منصبنده بر آطه اولوب، ۳۰° ٤۲′ عرض شمالیده

واقعدر. (ناسو) قضاسنه ملحق اولوب، مركز قضا اولان (فرناندينه) قصبه‌سى دخى بو آطه‌نك اوزرنده‌در. شمالدن جنوبه اولان طولى ٢٣ وشرقدن غربه اولان عرضى ٦ كيلومتره اولوب، اراضيسى دوز ومنبتدر. — بو اسمله ممالك مجتمعه‌نك (ويرجنيا) جمهوريتنده دخى برقضا واردر، كه (آپوماتو) نهرى مجراسنك اطرافنده اولوب، ٨٦٤ مربع كيلومتره مساحه‌سى و ٩٨٨٠ اهاليسى واردر.

آمليا (Amelia, Ameria) ياخود آمريا } ايتاليانك وسطنده (اومبريا) ايالتنده (ترنى) قضاسنده وترنى شهرينك ٢٠ كيلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهاليسى واردر. جوارلرينك اوزومى مشهوردر.

آمليوس (Amelius) } اوچنجى عصر ميلاديدى فيلسوفلرندن اولوب، ايتاليادە دنيايه گلش، وافلاطونك مذهب فلسفيسنه تابع اولمش ايدى. آثارى بولنه‌مامشدر.

آمليه حماملرى (Amélie-les-Bains) } فرانسه‌نك «شرقى پيرنه» ايالتنده ناحيه مركزى بر كوچك قصبه‌در، كه كوكوردلى قابلجه‌لريله وهواسنك ملايمتيله مشهور اولوب، قابلجه‌لرينه هر طرفدن پك چوق آدملر گيدر.

آمندوله (Amendola) } ميلادك ١٦٦٤ تاريخنده طوغوب ١٧٢٤ تاريخنده وفات ايتمش ناپوليلى بر رسامدر، كه وقوعات تاريخيه‌نك تصويرنده‌كى مهارتيله مشهوردر.

آمنوفيس (Aménophis) ودها طوغريسى آمنهوتپ (Amenhotep) } مصر قديمك (تبه) شهرنده حكومت سورن اون سكزنجى سلاله‌سنه منسوب برقاچ حكمدارك اسميدر، كه بونلرك ايكيسى كشف اولنان آثار عتيقه ايله دخى تصديق اولنمشدر. بونلرك برى برنجى آمنوفيسدر، كه (هكسوس)لرى مصردن اخراج ايدن (توتموسيس)ك اوغلى وسلالۀ مذكوره‌نك مؤسسى اولوب، قبل الميلاد ١٧٠٠ تاريخلرنده حكومت سورمش، وهكسوسلردن مصرده قالان افرادى طرد واخراجله اوغراشمشدر. — ديگرى يونان قديم مورخلرينك (ممنون) ديدكلرى اوچنجى آمنوفيسدر، كه قبل الميلاد ١٥٠٠ تاريخلرنده حكم سوروب، مصر ممالكنى خيلى توسيع، وبرچوق آبده‌لر تأسيس ايتمشدر. بوآبده‌لرك برىده شفقده كونشك تأثيريله برآهنك چيقاران مشهور برهيكل ايدى. — مشهور (سزوستريس)ك پدرى (منفتاح) ە دخى بعض مورخلر بو اسمى ويرمشلردر.

آمنه { رسول الله صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرينك والدۀ محترمه‌لرى اولوب، وهب (بن عبد مناف بن زهره بن كلاب بن مره بن كعب بن لوى بن غالب)ك قيزى اولمغله، سلسلۀ نسبى اوچ بطن يوقاريده سلسلۀ مباركۀ پيغمبرى ايله برلشير. والده‌لرى (بره) دخى عبدالعزى (بن عثمان بن عبدالدار بن قصى بن كلاب)ك قيزى اولمغله، بوجهتدن دخى سلسلۀ نسبى درت بطنده نسب پيغمبرى ايله برلشير. حسن واديله بين القريش امثالسز اولمغله، حضرت عبدالمطلب كنديسنى اوغلى حضرت عبدالله‌ه تزويج ايتمكله، حضرت آمنه اون درت ياشنده اولديغى حالده، حامله قالوب، برروايته كوره ايكى، ديگر بر روايته كوره سكز آيلق حامله ايكن، زوج محترملرى حضرت عبدالله ارتحال ايتمشدر. حضرت آمنه فخر كائنات افندمزك آلتى ياشنه وصوللرينه قدر برحيات اولوب، عبدالمطلبك مدينۀ منوره‌ده بولنان دايىلرى بنى عدى بن النجارك زيارتنه گيده‌رك، حضرت محمد عليه الصلاة والسلام افندمز دخى برابرلرنده اولدقلرى حالده، عودتنده مكه ايله مدينه آره‌سنده (ابواء) نام موقعده ارتحال ايتمكله، اوراده دفن اولنمشدر؛ وديگر بر روايته كوره مكۀ مكرمه‌ده ارتحال ايدوب اوراده مدفوندر. حضرت عبدالله‌ك محل ارتحال ودفنى دخى مختلف فيه اولوب، بر روايته كوره پدرلرينك دايىلرينى زيارت ايچون مكه‌يه گيتمش، وياخود لاجل التجاره شامه گيدوب، عودتنده مكه‌يه اوغرامش اولديغى حالده، اوراده دايىلرينك خانه‌سنده ارتحال ايدوب، (دارنابغه) ده، وديگر بر روايته كوره دخى مكه‌دن مدينه‌يه گلركن مذكور (ابواء) ده ارتحال ايتمكله، اوراده دفن اولنمشدر. هر حالده ابوين رسول الله (صلى الله عليه وسلم)دن برينك مدفنى ابواءده اولديغى مرويدر. حضرت آمنه ايله حضرت عبدالله‌ك ايمانلرى حقنده بين الفقها پك چوق اختلافات وقوع بولمش ايسه‌ده، هر حالده حضرت رسول الله افندمزه حرمةً ابوينى حقنده حسن ظنده بولنمق واسملرينى حرمت مخصوصه

ایله یاد ایتمك هر مؤمن ایچون فرضدر. حضرت عبدالله حضرت آمنه‌دن بشقه هیچ بر قادینله تزوج ومقارنت ایتمه‌مش اولدیغی کبی، حضرت آمنه دخی مشارالیهدن بشقه کیمسه‌یه وارمامش، وحضرت نبی ذیشاندن بشقه اولادلری دخی اولمامشیدی. حضرت پیغمبرك نور نبوتی حضرت عبداللهك ناصیه‌سنده لمعه پاش اولوب، کندیسی فوق‌العاده حسن وجماله دخی مالك اولدیغندن، بتون قریش قیزلری کندیسنه وارمغه خواهشکر اولوب، بعضلری دخی وصالرینی تکلیف ایتمش اولدقلری حالده، کمال عفتندن هیچ برینه التفات ایتمیوب، قدرت ازلیه اوشرفی حضرت آمنه‌یه میسر ایتمشدر. حتی زفاف کیجه‌سی حضرت عبداللهك ناصیه‌لرنده‌کی نورك حضرت آمنه‌نك ناصیه‌لرینه انتقال ایتدیکی، وبوحالك بتون نساء قریشی غبطه وحسده دوشوردیکی مرویدر.

آمنه { یاخود امیمه. قدمای شعرای عربدن ابن الدمینه‌نك زوجه‌سی اولوب، شعر وفصاحتده مشهوره بر قادیندر. ابتدا بینلرنده معاشقه وقوع بولوب، ابن دمینه دخی زوجه‌سی (حماء) یی دوستیله برابر قتل ایتمش اولدیغندن، صاحبة الترجه ایله عقد ازدواج ایتمش ایسه‌ده، آز مدت برابر یاشایوب، ابن دمینه قتل ایتدیکی آدمك اقرباسی طرفندن قتل اولنمشدر. آمنه‌نك جملهٔ اشعارندن اوله‌رق، ابن الدمینه‌یه عرض محبت واشتکا مقامنده سویلش اولدیغی شو بر قاچ بیت آتیان اولنور:

وانت الذی اخلفتنی ما وعدتنی
واشمت بی من کان فیك یلوم
وابرزتنی للناس ثم ترکتنی
لهم غرضاً ارمی وانت سلیم
فلو ان قولاً یکلم الجسم قدبدا
بجسمی من قول الوشاة کلوم

ابن‌الدمینه دخی شو بیتلرله جواب ویرمشدر:

وانت التی قطعت قلبی حرارةً
ومزقت قرح القلب فهو کلیم
وانت التی کلفتنی دلج السری
وجون القطا بالجلهتین جنوم
وانت التی احفظت قومی فکلهم
بعید الرضی دانی الصدود کظیم

آمنه { بو اسمله مشاهیر نساء اسلامدن بر قاچ خاتون بولنوب، آمنه بنت الارقم، آمنه بنت خلف‌الاسلیه، آمنه بنت رقیش، آمنه بنت سعد، آمنه بنت ابی الصلت، آمنه بنت عفان وآمنه بنت قیس صحابیه‌لردندر. ائمهٔ اثنا عشردن محمد باقر حضرتلریله موسی کاظم حضرتلرینك کریمه‌لری دخی بو اسمله مسمی اولوب، مدفنلری مصرده‌در.

آمنة الرملیه { قدس نواحیسنده‌کی رمله شهرنده نشأت ایتمش اولیاء اللهدن مستجابة‌الدعوه بر خاتون اولوب، ایکنجی عصر هجری اواخرنده برحیات ایدی. علمیله وزهد وعبادتیله کسب شهرت ایدوب، بشر بن حارث حضرتلری دائما زیارتنه کیدردی. حتی مشهوردر، که بر کون بشر بن حارث خسته اولمغله، صاحبة الترجه رمله‌دن زیارتنه کیتمش اولدیغی حالده، امام احمد بن حنبل حضرتلری دخی بشر بن حارثك زیارتنه کیدوب، مشارالیهانك کیم اولدیغنی صورمش، وآمنة الرملیه اولدیغنی آکلاینجه، دعاسنه اظهار احتیاج ایتمش ایدی.

آمنی { (Amenî) بحر هندده ملبار ساحلی قارشیسنده کائن (لاکدیو) آطه‌لرینك بری اولوب جزایر مذکوره‌نك وسطنده واقعدر. دائروی‌الشکل اولوب، قطری ۲ کیلومتره‌در.

آمو { مرو ایله بخارا آره‌سنده واقع واسع بر قوم صحراسنك اسمیدر، که صعب‌المرور بر چول اولمغله مشهوردر. شاعر مشهور رودکینك ملوکدن نصر بن احمدی اقامتکاهی مرودن بخارایه نقل ایتمکه تشویق یولنده سویلش اولدیغی قصیده‌نك شو بیتی دخی بوکا شاهددر:

ریك آمو ودرشتیهای او
زیر پا چون پرنیان آید همی

او جوارده‌کی آمل شهرینه دخی بعضاً آمو دینلدیکندن، صحرانك اسمی اوندن مأخوذ اولسه کرکدر. [«آمل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آموتاپه { (Amotapa) آمریقای جنوبیده پرونك (پائیه) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که همنامی اولان بر طاغك اتکنده واقع اولوب، جوارنده‌کی (بیتوم) معدنیله مشهوردر.

آموخته { (Amouchta) آسیا ایله آمریقا (یعنی سیبریا ایله آلاسقه) آره‌سنده واقع آلئوتی آطه‌لرندن «تیلکی آطه‌لری» طاقمنه منسوب بر آطه‌در، که سونمش بر برکانی حاوی اولوب، مرکزی ۵۵° ۳۳′ عرض شمالی ایله تقریباً ۱۷۵° طول شرقیده واقعدر.

آمو دريا (Amou-Daria) ماوراءالنهر ايله خراسان آره‌سنده آقان مشهور جيحون نهرينه شمديكي اهالي طرفندن ويريلن اسم اولوب، آوروپاجه دخي تعمم ايتمشدر. كتب قديمهٔ يونانيه‌ده (اوقسوس) وكتب اسلاميه‌ده جيحون ناميله معروفدر. بونكله متوازياً ماوراءالنهرك شمالنده آقان سيحون نهرينك دخي اسم قديم يونانيسي (ياقسارتيس) وشمدي بين‌الاهالي مستعمل اسمي (سيردريا)در. بزم اوراق حوادث محرر ومترجملري (آمودريا) اسمني آوروپا لسانلرنده كوروب، «ام دريا» تعبيرندن غلط ظن ايتمكله، بويله بر تعبير سقيمله ترجمه ايتمكه آليشمشلردر، كه غلط فاحشدر. [«جيحون» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آمور (Amour) آسيانك شرق طرفنده بر بيوك ايرماق اولوب، ايكي بيوك نهردن مركبدر، كه بونلرك بري (آرغون) ياخود (اورخون) وديكري (شيلقه) نهرلري اولوب، ايكيسي‌ده (قنتاي) طاغلرندن نبعانله، (داوريه) اووه‌سني سق ايتدكدن صكره، ″٤٥ ′١٩ °٥٣ عرض شمالي ايله ″٤٥ ′٢٩ °١١٩ طول شرقيده، بالاجتماع، ١٢٨ كيلومترهلك محلده شرقه طوغري اولان جريانده دوام ايدر؛ بعده جسيم بر قوس چيزملك اوزره شرق جنوبي‌يه طوغري ميلانله، °٥٣ عرض شماليدن °٤٨ عرض شمالي‌يه قدر ايندكدن صكره، ساحله تقرب ايتدكجه، ينه شرق شمالي‌يه طوغري چيقه‌رق، تقريباً °٥٣ عرض شمالي ايله °١٣٩ طول شرقيده (اوخوچق) دكيزينه منصب اولور. آرغون ايله شيلقه‌نك محل تلاقيسندن آشاغي اولان (آمور) مجراسي ٢٨٤٠ كيلومتره طولنده اولوب، كاملاً سير سفائنه صالحدر. آرغون وشيلقه‌نك منبعندن حساب اولنديغي حالده، بتون مجراسي ٤٠٠٠ كيلومتره‌دن زياده، يعني طونه‌نك ايكي مثلي اوزونلغنده‌در. آمور نهري مجراسنده صاغ وصولدن بر چوق نهرلر وچايلر اخذ ايدر، كه بونلرك بعضيسي خيلي بيوكدر. شمالدن آلديغي نهرلرك اك بيوكلري روسيه‌نك اخيراً ضبط ايتديكي آمور قطعه‌سني سق ايدن (زيا)، (بوريا) و (آمغان) نهرلريدر. جنوبدن آلديغي نهرلرك اك بيوكلري دخي (سونغاري) ايله (اوسوري) نهرلريدر. على الخصوص (سونغاري) نهري بتون مانچوريانك صولريني جمع ايتمكله، بر بيوك ايرماق صورتني آلوب، محل تلاقيسنده صويي (آمور)ك صويندن زياده كوپرينور. بو نهرك واديلري مانچوريانك اك مسكون يرلري اولوب، اليوم چينده حكومت سورن خاندان حكمداري دخي اورادن نشأت ايتمشدر. ابتدا (آرغون) بعده (آمور) ونهايت (اوسوري) نهرلرينك مجرالري روسيه ايله چين آره‌سنده خط حدود يريني طوتيور. آمور نهرينك صويي سياهمتراق اولديغندن، مانچو لساننده (سخالين اولا) ومغولجه‌ده (قره موران) تسميه اولنمشدر، كه ايكيسي‌ده «قره ايرماق» ديمكدر. اوروپاليلرجه تعمم ايدن (آمور) اسمي ايسه «ايرماق» ديمك اولان (موران) اسم مغوليسندن غلطدر. سونغارينك صويي ايسه بياضمتراق اولديغندن، مانچو لساننده «سوت ايرماغي» ديمك اولان (سونغاري اولا) دينلمشدر.

آمور (Amour) مادهٔ آنفه‌ده بيان اولنان (آمور) ايرماغنك شمال طرفنده واقع بيوك بر قطعه‌در، كه ١٨٥٠ تاريخ ميلاديسنه‌دك اسماً چينك النده ايكن، تاريخ مذكورده روسيه‌نك يد ضبطنه كچوب، سيبريايه الحاق اولنمشدر.

آمور نهرينك حوضه‌سي تقريباً ١٩٤٠٠٠٠ مربع كيلومتره اولوب، فرانسه‌نك اوچ بچق مثلي نسبتنده اولديغي حالده، روسيه‌نك الينه كچن آمور قطعه‌سي بونك نصفي نسبتنده، يعني تقريباً ٩٧٠٠٠٠ مربع كيلومتره وسعتنده اولوب، °٤٣ ايله °٥٦ عرض شمالي و °١٢٠ ايله ′٣٠ °١٣٩ طول شرقي آره‌لرنده ممتد اولور. بوكا ملحق اولان (سخالين) آطه‌سي بو حسابه داخل دكلدر. شمالاً «شرق سيبريا» ايله وشمال غربي طرفندن (داوريه) ونام ديكرله «ماوراء بايقال» قطعه‌سيله محدوددر. جنوب وغرب جنوبي طرفندن، يوقاريده ذكر اولنديغي كبي، آرغون، آمور واوسوري نهرلريله چينك النده اولان مانچوريادن آيرلمش؛ وشرق جهتنده مذكور آسوري مجراسي بوينجه جنوبه طوغري اوزانه‌رق، (قوريا)نك حدودينه منتهي اولمشدر. شرق وشرق شمالي طرفي ايسه جاپون و (اوخوچق) دكيزلريله محاط اولوب، كيرنتي وچيقنتيلري حساب اولنمقسزين، تقريباً ٢٠٠٠ كيلومترهلك سواحلي واردر.

آمور قطعه‌سي عموميت اوزره طاغلق بر محل

اولوب، حتی ایرماغك كنارلرنده بیله دوز یرلری پك آزدر. همان هر طرفی بیانی وبالطه كورمه‌مش اورمانلرله مستور اولوب، شمال طرفی یالكز اقالیم بارده‌یه مخصوص اولان چام وسائره آغاجلرینی ویالكز آمور نهرینك جنوبه طوغری تشكیل ایتدیكی قوسك ایچی اقالیم معتدله‌یه مخصوص آغاجلر انواعنی وحتی بیانی حالنده غایت بیوك آصمه‌لرله جویز آغاجلرینی وسائر اشجار مثمره‌یی حاویدر. یالكز بو طرفك پك آز یرلرنده جزئی بر زراعت اجرا اولنوب، سائر طرفلرده اهالی یازین بالیقجیلق وقیشین آوجیلقله كچینیر. باشلیجه طاغلری ایكی سلسله‌یه منسوب اولوب، بونلرك بری قطعه‌نك جهت شمالیه‌سنده غربدن شرقه ممتد اولان (استاوونوی) سلسله‌سیدر، كه بحر محیط شمالی مانگه‌سنی (اوخوچق) دكیزی مانگه‌سندن یعنی سیبریایی آمور حوضه‌سندن آییریور. دیكری ایسه قوریادن كلوب، جنوبدن شماله طوغری امتدادله، او سوری وادیسنی جاپون دكیزندن آییران (سیهانه آلین) سلسله‌سیدر. وسطلرنده دخی (آلتون نغان) اسمیله بر طاغ واردر، كه آمور ایرماغی بونك اورته‌سنده واقع غایت كوزل وشایان تماشا بر بوغازدن كچیور. آمور قطعه‌سنك ساحل شرقیسنده شمالدن جنوبه طوغری طار واوزون بر جزیره اوزانیور، كه (سخالین) اسمیله معروف اولوب، بو آطه ایله ساحل آره‌سنده‌كی بوغازه دخی «تاتارستان بوغازی» دیرلر.

هواسی جنوب طرفلرنده برآز دها معتدل ایسه‌ده، عمومیت اوزره صوئوق اولوب، یدی آیدن زیاده سورن قیش موسمنده مقیاس حرارت صفردن آشاغی ۳۵ درجه‌یه قدر اینر، وكرك ایرماق كرك دكیز طوڭار. اهالیسی پك جزئی اولوب، هر نه قدر مملكتك حال حاضریله منتظم بر تحریر نفوس ممكن اوله‌مامش ایسه‌ده، بتون اهالیسنك یوز بیك نفوسی متجاوز اولمدیغی تخمین اولنمشدر. بونلرك دخی نصفی روس اولوب، دیكر نصفی بالیقجی وچوبان قبیله‌لرندن عبارت اولمق اوزره، اوچ جنسیته منسوبدرلر. قسم اعظمی تاتار جنسیتی شعباتندن اولان (تونغوز) قومنه منسوب اولوب، یالكز جنوبه طوغری ممتد اولان سلسلهٔ جبالك غرب طرفنده یعنی اوسوری نهری وادیسنده ینه اقوام تاتاریه‌دن (مانچو) قومنه منسوب بر قبیله، وسلسلهٔ مذكوره‌نك دكیز طرفنده اولان مانگه‌سنده دخی جاپون وقوریا اهالیسیله قرابت جنسیه‌سی بولنان دیكر بر قبیله ساكن بولنیور. روسلر بو قطعه‌یی ایكی اداره‌یه تقسیم ایدوب، اصل (آمور) نامیله یاد ایتدكلری قسم غربیسنه یكیدن تأسیس ایتدكلری (بلاغووچنسك) قصبه‌سنی مركز اتخاذ ایتمشلردر. قسم شرقیسنی ایسه «ساحل» نامیله تفریق ایدرك، ایكی قضایه آیرمشلردر، كه بونلردن برینك مركزی (نیقولایفسك) ودیكرینككی دخی (صوفیسق) قصبه‌لریدر. روسلر دها بر طاقم قصبه‌لرك رسملرینی چیزوب، اساسلرینی قورمشلر، واسكانلرینه خیلی غیرت ایتمكده بولنمشلر ایسه‌ده، الآن او واسع مملكت خالی حكمنده‌در.

آمورغو (Amorgo) آطه‌لر دكیزنده یونانك كیقلاده تعبیر اولنان جزایرندن بر آطه‌در، كه جزایر مذكوره‌نك جنوب شرقیسنده وجزایر عثمانیه‌نك قربنده واقع اولوب، نقشه یاخود (ناقسوس) ایله آستوپالیه آره‌سنده واقعدر. اسكی تركجه كتابلرده (یامروغی) اسمیله مذكوردر. شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه ممتد اولوب، طولی ۳۵ واك كنیش عرضی ۸ كیلومتره‌در. مركزی ۳۶° ۵۰′ عرض شمالی ایله ۳۵′ ۲۳° طول شرقیده واقعدر. اراضیسی طاغلق وقیالق ایسه‌ده، منبت وادیلری دخی اولوب، اوزوم وزیتون محصولاتی چوقدر. مركزی ینه (آمورغو) اسمنده بر كوچك قصبه اولوب، آطه‌نك اورته‌سنده واقعدر. جزیره‌نك اهالیسی تقریباً ۳۰۰۰ كشیدر. بو آطه‌نك جنوبنده (آمورغوپلو) نامیله بر كوچك وایصسز آطه دها واردر.

آموریوم (Amorium) آناطولیده انقره ولایتنك سیفریحصار جهتنده وسقاریه‌نك كنارنده بولنمش بر اسكی شهر ایدی، كه جغرافیون اسلام بیننده (عموریه) اسمیله شهرت بولشدر. [«عموریه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آموقو (Amucu) آمریقای جنوبیده برازیلیا ایله انكلتره‌نك النده بولنان غویانه آره‌سنده منازع فیه اولان (پاریمه) قطعه‌سنده بر كولدر. [«پاریمه» ماده‌سنه مراجعت.]

آمولیوس (Amulius) رومانك اساطیرلرینه ممزوج تاریخ قدیمنه كوره، (آلبه) حكمداری (پروقاس)ك اوغلی و (نومیتور)ك

برادری اولوب، میلاددن ۷۹۶ سنه اول برادرینی تختدن ایندیرەرك، اونك قیزی (ریاسیلویا) یی دخی راهبه اولمغه مجبور ایتمش ایسەده، مرقومه حرب الهی (مارس)له الفت ایدەرك، (روملوس) و(رموس) اسملرنده ایکی اوغلی دنیایه گلمش، که بونلر بیودکلرنده، آمولیوسی قتل ایله، بیوك پدرلری نومیتوری تختنه اعاده ایتمشلردر.

آمون { یاخود عمون — (Ammon, Amoun) کونشدن کنایه اولەرق لیبیا (یعنی مصرك غرب طرفلری) اهالیٔ قدیمەسنك اك بیوك معبودلری ایدی. (سیوه) شهری قربنده بو معبوده مخصوص بر بیوك معبد وار ایدی، که یونانیلرله رومالیلر عندنده دخی مقدس عد اولنەرق، بو الهه (ژوپیتر آمون) نامنی ویررلردی. حتی بیوك اسکندر دخی زیارتنه گیتمشیدی. بو معبدك خرابەلری الیوم (ام بیضا) اسمیله معروفدر.

آمون { (Ammon و Amon) [« عمون » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آمونتون { (Amontons) فرانسەنك مشاهیر علمای طبیعیونندن اولوب، میلادك ۱۶۶۳ تاریخنده پارسده طوغمش، و ۱۷۰۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. حکمت طبیعیەده ید طولی صاحبی اولوب، بو فنك غوامضنه دائر بر قاچ کتاب یازمش؛ ومقیاس حرارت، مقیاس هوا ومقیاس رطوبت کبی بر قاچ آلت ایجاد ایتمشدر. بخار ماکینەلریله هوا تلغرافنك ایجادی فکری دخی اك اول بو ذات طرفندن درمیان اولنمشدر. ۱۶۹۹ ده فرانسەنك فنون انجمنی اعضالغنه قبول اولنمشیدی.

آمونیوس { (Ammonius) اسکندریەنك اوچنجی عصر میلادی حکماسندن اولوب، (ساقاس) یعنی « حال » لقبیله معروفدر. پك فقیر اولدیغندن، ابتدای حالنده حماللق ایدەرك چنمکه مجبور اولمش ایسەده، مؤخراً پك بیوك بر هوس وآرزو ایله فلسفه تحصیلنه قویلوب، افلاطون وآرسطونك آثارینی تتبع ایتمش؛ وحکمای قدیمەنك هر برندن بر فکر آلەرق، منتخب بر فلسفه تشکیلنی ایجاد ایلشدر، که « فلسفهٔ انتخابیه » نامیله معروفدر. کندیسی تألیفاتله اوغراشمامش ایسەده، یتیشدیردیکی تلامذەسی ایچنده لونجن، اوریجن وپلوتن کبی حکما بولنمشدر. پلوتن استادینك فکر ومسلك فلسفیسنی یازمشدر.

آمونیوس { (Ammonius) بشنجی عصر میلادی فلاسفەسندن وانتخابیون زمرەسندن اولوب، فیلسوف (پروقاس) ك اوغلی ایدی. آرسطو وپورفیرك آثاری اوزرینه بعض شرحلر وحاشیەلر یازمشدر.

آمونیوس { (Ammonius) اسکندریه یونان نحویونندن اولوب، دردنجی عصر میلادیده یاشامشدر. یونان لساننده یونان الفاظ مترادفه حقنده الیوم موجود ومعتبر بر اثرك مؤلفیدر.

آموی { (Amoy یاخود Amoï) چینك ساحل جنوبیسنده (فوکین) ایالتنده، ″۲۰ ′۲۸ °۲۴ عرض شمالی ایله ″۱۳ ′۴۲ °۱۱۵ طول شرقیده واقع بر شهر واسکلەدر، که بر طاقم آطەلرله محفوظ وامین بر قویك ایچنده (هیامن) اسمنده بر آطەنك اوزرنده کائندر. شهرك تقریباً ۳۰۰۰۰۰، ومحیط دائرەسی ۳ کیلومترەدن عبارت اولان مذکور آطەنك ۴۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. آطه ایله ساحل آرەسنده اولان بوغاز ۳ کیلومترە کنیشلکندەدر. لیمانی واسع وصاغلام اولوب، چینك اك گوزل لیمانیدر، وآوروپالیلرك اسکیدن بری او جوارلرده ترجیح ایتدکلری محلدر. جوارلرینك اهالیسی پك چوق اولوب، متمادیاً ممالك اجنبیەیه وعلی الخصوص هندچینی ایله جاوه وسائر آطەلره هجرت ایتمکدەدرلر.

آمه { یاخود آمده (Amé, Amédée) ساووآ خاندانننه منسوب بر قاچ پرنسك اسمیدر. [« ساووآ » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آمهاره { (Amhara) حبشك مرکب بولندیغی اوچ قطعەنك بریدر. [« امهاره » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آمهرست { (Amherst) ممالك مجتمعەنك (مساچوست) جمهوریتنده (هامپشیر) قضاسنده و(بوستون) شهرینك ۱۳۲ کیلومترە غربنده واقع بر قصبه اولوب، ۴۰۳۵ اهالیسی، بیوك بر دار الفنونیله بر تاریخ طبیعی نمونەخانەسی وبر قاچ فابریقەسی واردر. — (ویرجینیا) جمهوریتنده بو اسمله بر قضا بولندیغی کبی، ممالك مجتمعەنك سائر طرفلرنده دخی بر چوق کوچك قصبەلر

واردر. — دومینیون قطعه‌سنك «یكی اسقوچیا» ایالتنده دخی بو اسمله بر كوچك قصبه بولنیور. — كذلك هندچینینك (برما) یاخود (بیرمان) قطعه‌سنده، تناسریم ایالتنده بو اسمله انكلیزلر طرفندن تأسیس اولنمش بر قصبه وبر قضا واردر.

آمهرست (Lord Amherst) لورد — انكلتره جنراللرندن اولوب، بر بیوك فامیلیایه منسوب اولدیغی حالده، میلادك ١٧٢٧ تاریخنده (كنت) شهرنده طوغمش، و١٧٩٧ده وفات ایتمشدر. آمریقاده مدت مدیده انكلیز عسكرینك قوماندانی بولنمش، وقناده‌یی فتح ایتمش اولمغله، مشیرلك رتبه‌سنه ترفیع اولنمشیدی. — بونك یكنی (قونت پیت آمهرست) ١٧٧٣ ده طوغوب، ١٨٥٧ ده وفات ایتمشدر. سفارتله چینه كوندرلمش ایسه‌ده، چین حكمدارینك حضورینه چیقمق ایچون اجراسی لازم كلن مراسم محقرانه‌یه تنزل ایتمدیكندن، كری دونمكه مجبور اولمشیدی. بعده هندشرقی والیلكنه تعیین اولنه‌رق، (آنام) حكومتنه اعلان حرب ایتمشیدی.

آمهرست آطه‌لری (Iles Amherst) آسیانك ساحل شرقیسنده (قوریا) شبه جزیره‌سنك منتهای جنوبیسنك ٩٠ كیلومتره غربنده و ′٢٥ °٣٤ عرض شمالیده واقع بر طاقم آطه‌لردر.

آمهرست ایسلاند (Amherst Island) یعنی «آمهرست آطه‌سی». بو اسمله آمریقای شمالینك (دومینیون) قطعه‌سنده ایكی آطه واردر، كه بری (اونتاریو) ایالتنده و(اونتاریو) كولنك ایچنده واقع اولوب، ٧٠ كیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی و ١٢٠٠ اهالیسی واردر. — دیكری (كبك) خطه‌سنده واقع (مادلین) آطه‌لری جمله‌سندندر. [«مادلین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — هندچینینك برما قطعه‌سنده (آراقان) ساحلیله (چدوبه) جزیره‌سی آره‌سنده دخی بو اسمله بر كوچك آطه بولنیور.

آمی (Ami) هندستانك جهت شمالیه‌سنده كنك ایرماغی تابعلرندن (راپتی) نهرینه منصب اولور بر چایدر. منبعندن ١١٠ كیلومتره آشاغیده بر كول تشكیل ایدر، كه اورته‌سنده بولنان بر آطه‌نك اوزرنده (مكوهار) شهری بولنیور.

آمیان (Amiens) فرانسه‌نك شمالنده (سومه) ایالتنك مركزی اولان بیوك ومعمور بر شهردر، كه پاریسك دمیر یول طریقیله ١٣٣ كیلومتره شمالنده و (سومه) نهری اوزرنده واقعدر. نهر مذكور بو شهرده (آوره) و (سله) چایلرینی اخذ ایتدكدن ماعدا اون بر جدوله دخی تقسیم اولندیغندن، شهری بر چوق آطه‌لره تقسیم ایدیور. آمیان شهری ″٤٣ ′٥٣ °٤٩ عرض شمالی ایله ″٤ ′٢ °٠ طول غربیده واقع اولوب، ٨٠٢٨٨ اهالیسی، استحكاماتی، ١٥٠٠٠ جلدی حاوی بر كتبخانه‌یه مالك بر مناستری، مكتب اعدادیسی، موزه‌خانه‌سی، بیوك بر كتبخانهٔ عمومیسی، بر چوق جمعیات علمیه وصناعیه‌سیله بعض اعانه جمعیتلری، بیوك وایپك اقمشهٔ مختلفه فابریقه‌لریله ایپلیكخانه‌لری وسائر فابریقه‌لری واردر. اك كوزل ابنیه‌سی بر بیوك كلیساسیله بلدیه دائره‌سی وحبوبات بازاریدر. كوزل بر تفرجگاهی دخی واردر. خرستیانلری اهل اسلامه قارشی تشویقله اهل صلیب محاربه‌لرینی اویاندیران مشهور (پییرارمیت) بو شهردن اولمغله، شهرك ایچنده بر بیوك هیكلی ركز اولنمشدر. — آمیان قضاسی ١٣ ناحیه‌دن مركب اولوب، ١٨٤٠ مربع كیلومتره مساحه‌سی و ١٨٩٧٤٦ اهالیسی واردر.

آمیان مارچلین (Ammien Marcellin) روما مورخلرندن اولوب، میلادك ٣٢٠ تاریخنده آنطاكیه‌ده طوغمش، و ٣٩٠ ده روماده وفات ایتمشدر. رومالیلرك غالیا وجرمانیاده‌كی محاربه‌لرنده بولنمش، وایمپراطور یولیانوس معیتنده ایرانه دخی كیتمشیدی. بعده عسكرلكی تركله روماده اختیار اقامت ایده‌رك میلادك ٩٦ تاریخند ٣٧٨ تاریخنه‌دك جریان ایتمش اولان وقایعی جامع مكمل بر تاریخ یازمشدر. بو تاریخك باش طرفی غائب اولوب، یالكز كندی زماننك احوالنی مبین اولان آلت طرفی موجود و، بیطرفلغی حسبیله، پك مقبولدر. یونان مورخ وخطیبلری حقنده یونان لساننده دخی بر كتاب یازمش ایسه‌ده، نسخه‌سی بولنه‌مامشدر.

آمیانوا (Amiénois) فرانسه‌نك شمالنـ (پیقاردیا) خطه‌سنك اورته‌سنده بـ بردر، كه مركزی آمیان شهری اولوب، آمیان و(دو

لن) قضالریله (بووه) و(غورنی) قضالرینك بر قسمندن عبارتدر.

آمیترنوم (Amiternum) ایتالیانك اسکی برشهریدر، که رومانك شمال شرقیسنده ایدی. الیوم (سان ویتورینو) دنیلیر. مشهور (سالوست) ك وطنیدر.

آمیراتو (Amirato) ایتالیا مورخلرندن اولوب، میلادك ۱۵۳۱ تاریخنده نابولی حکومتنك (لچه) شهرنده طوغمش، و۱۶۰۱ده فلورانسه‌ده وفات ایتمشدر. فلورانسه‌نك بر مکمل ومفصل تاریخنی یازمشدر. — کنج آمیراتو اسمنده بریکنی دیکر بعض آثارینی نشر ایتمشدر.

آمیرال آطه‌سی (Ile de l'Amiral) [«آدمیرال ایسلاند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمیرال آطه‌لری (Iles de l'Amiral) [ماده آتیه‌یه مراجعت.]

آمیرانته (Amirantes) یاخود آمیرال آطه‌لری. بحر محیط هندیده، مداغسقار جزیره‌سنك تقریباً ۶۷۰ کیلومتره شمال غربیسنده، ۵° ایله ۷° عرض جنوبی و ۵۱°۴۰′ ایله ۵۳°۴۰′ طول شرقی آره‌سنده واقع برطاقم کوچك آطه‌لردر، که اون ایکی قدر اولوب، ۲۰۰ کیلومتره‌لك برمحلده شمالدن جنوبه طوغری اوزانمشلردر. جمله‌سی اورمانلرله مستور ایسه‌ده، اهالیلری پك آز واراضیلری غیر معموردر. میلادك ۱۵۰۲ تاریخنده مشهور آمیرال (واسقو دی غاما) طرفندن کشف اولنمشدر. بعده سائر آطه‌لردن بعض فرانسزلر کیدوب، برلیلرله قاریشدقلرندن، جزئی مقدارده اولان اهالیلری برنوع غلط فرانسزجه ایله متکلمدرلر. ۱۸۱٤ تاریخندن بری انکلتره‌نك تحت تصرفنده بولنیورلر. ساحللرنده چوق بالیق بولنیور، وصو وتازه‌ات آلمق اوزره، چوق کیلر اوغرایور.

آمیسوس (Amisus) صامسون شهرینك اسم قدیمیدر. [«صامسون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمیکله (Amyclæ) یونان قدیمك (لاقونیا) خطه‌سنده، اسپارطه‌نك ٤ کیلومتره جنوبنده برقصبه ایدی، که ایچنده بولنمش اولان (آپولون) یعنی شمسك معبدیله مشهور ایدی. الیوم (اسقلاووخوری) دنیلیر. — ایتالیاده دخی (قاپته) ایله تراچینه آره‌سنده بواسمله برقصبه وار ایدی، که یونانده همنامی اولان قصبه‌نك مهاجرلری طرفندن بنا اولنمش ایدی. فیثاغوراسك شاکردانی بو قصبه‌ده تکثر ایدوب، سکوتی التزام ایتدکلرندن «دیلسز» معناسیله (تاچیتیس) صفتیله تفریق اولنوردی. الیوم (اسپرلونغه) دنیلیر.

آمیلقار (Amilcar) قرتاجلیلرك رومالیلرله واقع اولان محاربات مشهوره‌سنده ابراز شجاعت ایتمش برقاچ قرتاجلی سردارك اسمیدر. بونلرك اك مشهوری بیوك (آنیبال) ك پدری اولان (آمیلقار بارقه) در، که طول مدت سیجیلیاده رومالیلره مقاومت ایتمش ایسه‌ده، نهایت میلاددن ۲٤۱ سنه اول (اغاته) آطه‌لری اوکنده واقع اولان بر محاربهٔ بحریه‌ده روما سردارلرندن (لوتانیوس قاتولوس) طرفندن مغلوب اولمش، وبو مغلوبیتله محاربه ختام بولمشدر. قرتاجه عودتنده، اوراده ظهور ایتمش اولان بر اختلالی باصدیرمش؛ وبعده اسپانیایه کچوب، اورانك اك محارب اقوامنی رام ایده‌رك، کندی خاندانك اسمنه نسبتله (بارچنو) تسمیه ایتدیکی وبو کون (بارچلونه) دنیلن شهری بنا ایتمش؛ وتکرار رومالیلرك اوزرینه یوریمکه حاضرلنمقده ایکن، قبل المیلاد ۲۲۹ تاریخنده (وتون) قومیله واقع بر محاربه‌ده مقتولاً وفات ایتمشدر. او وقت طقوز یاشنده بولنان اوغلی آنیباله، رومالیلرك کین وخصومتنی ابدی قلبندن چیقارمامق اوزره، یمین ایتدیرمش اولدیغی مرویدر.

آمینتاس (Amyntas) ماکدونیا حکمدارلرندن سکز کشینك اسمی اولوب، اك مشهورلری بیوك فلیپك پدری اولان اوچنجی آمینتاسدر، که قبل المیلاد ۳۹۶ تاریخندن ۳۷۰ تاریخنه‌دك حکم سوره‌رك، ماکدونیا دولتنك اعلای شوکتنه باشلایان بودر.

آمیوت (Amyot) فرانسه‌نك اون آلتنجی عصر میلادی مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۵۱۳ تاریخنده (ملون) ده فقیر ابویندن تولد، و۱۵۹۳ ده پارسده وفات ایتمشدر. بعض زنکین شاکردانه خدمت ایده‌رك پارسك (ناواره) مکتبنده تحصیل علوم ایتدکدن صکره، اون سنه قدر (لورژه) دارالفنوننده لسان یونانی معلملکی ایتمش؛

وبعض آثار قدیمهٔ یونانیه ترجمه‌سنه مباشرت ایدوب، علی‌الخصوص مشهور پلوتارقك تألیفاتنی ترجمه ایتمكله کسب اشتهار ایتمشیدی. مؤخراً قرال ایكنجی هنرینك اوغللرینی تربیه‌یه مأمور اولوب، شاكردلری اولان طقوزنجی شارل ایله اوچنجی هنری تخته چیقدقلرنده، کندیسنه پك چوق انعام واحسان ایده‌رك، پسقپوسلق رتبه‌سنه‌قدر چیقارمشلردی. سیجیلیالی دیودورك دخی تاریخنی ترجمه ایتمشدر. آثاری دفعاتله طبع اولنه‌رق، او عصرك فرانسزجه‌سنه بر نمونه حكمنده‌در. وطنی اولان (ملون) شهرنده ۱۸٦۰ تاریخنده بر هیكلی اعمال ورکز اولنمشدر.

آمیوت { (Amiot) میسیونرلكله چینه سیاحت ایدن جزویت پاپاسلرندن و مشاهیر علمادن اولوب، چین، مانچو ومغول لسانلرنده آشنایونتق واوطرفلرك احوالی حقنده معلومات تامه‌سی اولمق مناسبتیله، تاتار ومانچو ایله چین لسانلرینك فرانسوی العباره مكمل صرفلرینی والسنهٔ مذکوره‌دن فرانسزجه‌یه بر لغات کتابی تألیف ایتمش؛ وچینه متعلق دیگر بعض اثرلر دخی یازمشدر. میلادك ۱۷۱۸ تاریخنده فرانسه‌نك (قولون) شهرنده طوغمش، و۱۷۹٤ ده وفات ایتمشدر.

آنا { (Anaa) بحر محیط کبیرك (پولینسیا) قسمنده واقع (توآموتو) جزایرینك شمال غربی قسمنی تشكیل ایدر برطاقم كوچك آطه‌لردر، كه اك بیوكلری اولان (چاین اسلاند) ك ۱۹ كیلومتره طولی و۱۱ كیلومتره عرضی اولوب، اهالیسی ۵۰۰۰ كشیدن عبارت اولدقلری حالده، جلهٔسی اخیراً خرستیانلغی قبول ایتمشلردر.

آناباره { (Anabara) سیبریانك شمالنده بر نهر اولوب، (یكیسیسك) ایله (یاقوتسق) ایالتلرینك حدودینی تفریق ایده‌رك، ٦۰۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره ۱۰۲ ویا ۱۰۳ طول شرقیده بحر منجمد شمالی‌یه دوكیلور.

آنابرغ { (Annaberg) آلمانیاده (ساقسه) قراللغنك (ازویقائو) ایالتنده قضا مركزی بر شهردر، كه (ارزكبیركه) طاغنك شمالی اتكنده ومركز ایالتك ٥٤ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، ۱۱۷۰۰ اهالیسی، دانتله فابریقه‌لری وجه‌وارلرنده كومش، قلای، بیسموت وقوبالت معدنلری واردر. — بو اسمله آلمانیا وآوستریاده بر قاچ بیوجك قریه دخی واردر.

آناپولی { موره شبه‌جزیره‌سنك شرق جهتنده همنامی اولان كورفزك ایچنده واقع (ناوپلیا) شهرینه اداره‌ٔ عثمانیه زماننده ویریلن اسمدر. [« ناوپلیا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آناپو { (Anapo) سیجیلیا جزیره‌سنده سیراقوسه شهرینك جنوبنده (تئوقریت) قوینه دوكیلور بر نهردر. اسم قدیمی (آناپوس)در.

آناپولیس { (Annapolis) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر شرقیه‌سندن (ماریلاند) جمهوریتنده، (واشینغتون)ك ٦۰ كیلومتره شرق شمالیسنده و(سورن) نهرینك ساحل غربیسنده واقع قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی واردر. ممالك مجتمعه‌نك اك اسكی قصبه‌لرندن اولوب، ابتدا (پروویدانسه) تسمیه اولنمشیدی. سوقاقلری پك منتظمدر، ومكمل بر بحریه مكتبی واردر.

آناپولیس { (Annapolis) آمریقای شمالیده (دومینیون) قطعه‌سنك «یكی اسقوچیا» خطه‌سنده بر نهردر، كه (فوندی) كورفزینك ساحلیله متوازیاً ۱۲۰ كیلومتره‌لك مسافه‌ده جریان ایده‌رك، همنامی اولان شهرك اوكندن كچدكدن صكره، درین بر خلیج تشكیلیله، (فوندی) كورفزینه منصب اولور.

آناپولیس { (Annapolis) دومینیونك «یكی اسقوچیا» قطعه‌سنده قضا مركزی بر قصبه واسكله‌در، كه همنامی اولان نهرك اوزرنده و(هالیفاقس)ك ۲۰۸ كیلومتره غربنده واقع اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر. ابتدا فرانسزلر طرفندن بنا اولنه‌رق، (پورت روآیال) تسمیه، و (آقادیا) اسمیله یاد اولنان یكی اسقوچیایه مركز اتخاذ اولنمشیدی. میلادك ۱۷۱۰ تاریخنده انكلتره‌یه كچمكله اسمی دكیشدیرلمش؛ وهالیفاقسك تأسیسی اوزرینه، اسكی اهمیتنی غائب ایتمشدر. — قضاسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۳۰۰ مربع كیلومتره واهالیسی ۱۸۱۲۱ كشی اولوب، یكی اسقوچیانك وبلكه بتون دومینیونك اك منبت واك كوزل یریدر. اورمانلرندن پك چوق كراسته كسیلوب، سفائن اعمال اولنور.

آناپه { (Anapa) بحر سیاهك شرق شمالی ساحلنده چرکستانك منتهای شمال غربیسنده مستحکم بر قصبه‌در، که وندیکلیلر زماننده (ناپه) اسمیله موجود بولنمشیدیسه‌ده، مؤخراً خراب اولمش اولدیغی حالده، ١١٩٩ تاریخ هجریسنده عثمانلیلر طرفندن یکیدن تأسیس اولنه‌رق، آناپه تسمیه، وروسلره قارشی تحکیم اولنمشیدی. مؤخراً دفعاتله روسیه طرفندن ضبط ویکیدن استرداد اولنمش، ونهایت ادرنه معاهده‌سیله روسیه‌یه ترك اولنمشدر. یالکز ٢٥٠٠ اهالیسی اولوب، لیمانی دخی اولمدیغندن، اهمیت تجاریه‌سی یوقدر. قافقاس سلسلهٔ جبالنك مبدئی بو قصبه‌نك اوستنده‌در.

آناتول { (St. Anatole) یاخود آناطول میلادك اوچنجی عصرنده سوریه‌ده (لاذقیه) پسقپوسی اولوب، اوندن اول وطنی اولان اسکندریه‌ده فلسفه درسلری ویرمش، وعلوم ریاضیه‌یه دائر بعض کتابلر یازمشدر. خرستیانلر کندیسنی اعزه صره‌سنه چکیروب، تموز افرنجینك ٣ نده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

آناتوم { (Annatom) بحر محیط کبیرك (ملانسیا) قسمنده واقع «یکی هبریده» آطه‌لرینك اڭ جنوبیسیدر، که، ′١١ °٢٠ عرض جنوبی ایله ′٢٢ °١٦٧ طول شرقیده واقع اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ١٧، وشمالدن جنوبه اولان عرضی دخی ١٤ کیلومتره‌در. اهالیسی ١٨٠٠ کشی اولوب، ٥٠٠ قدری خرستیاندر.

آناتیلی { (Anatili) اسکی غالیا اقوامندن اولوب، (رون) ایرماغنك منصبی جوارلرنده ساکن ایدیلر.

آناخارسیس { (Anacharsis) زمان قدیمده آوروپانك شمال شرقیسنده ساکن بولنمش اولان (اسکیت) قومنه وبو قومك خاندان حکمداریسنه منسوب بر فیلسوفدر، که قبل المیلاد ٥٩٢ تاریخلرنده آتنه‌یه کلوب، معلومات واسعه‌سیله شهرت بولمش؛ واو زمانك اڭ بیوك آدملریله وعلی الخصوص حکیم (سولون) ایله عقدالفت ایده‌رك، برچوق مدت آتنه‌ده اقامتدن صکره، وطننه عودتنده سولونك قانونلرینی اجرا ایتمك ایستدیکندن، قبل المیلاد ٥٤٨ تاریخنده کندی برادری طرفندن قتل اولنمشدر. آناخارسیسك بعض اقوال حکیمانه‌سی مشهوردر. ازآن جمله قوانینی اوروجك آغنه بکزتیورمش، که سینکلری طوتوب قوشلری ضبط ایده‌مز.

آناخورت آطه‌لری { (Iles Anachorètes) بحر محیط کبیر جزایرندن (ملانسیا) ده واقع بر طاقم آطه‌لردر، که (یکی کینه) نك ٤٥٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، مرکزلری ′٥٠ °٠ عرض جنوبی ایله ′٣٠ °١٤٥ طول شرقیده‌در. میلادك ١٧٦٨ تاریخنده (بوکنویل) طرفندن کشف اولنه‌رق، الآن احواللری مجهولدر.

آنادیا { (Anadia) بری پورتکیزده وایکیسی برازیلیاده اولمق اوزره، اوچ کوچك قصبه‌نك اسمیدر.

آنادیر { (Anadir یاخود Anadyr) سیبریانك منتهای شمال شرقیسنده (چوقچی) اقوامنك ساکن بولندقلری مملکتده بر نهردر، که (ایواشقه) ونام دیکرله (یونقو) دنیلن بربیوك کولدن چیقه‌رق، بهرنك بوغازینك جنوب غربیسنده کائن (آنادیر) کورفزینك ایچنده (اونمون) کورفزینه دوکیلور. بو نهر خیلی کنیش ایسه‌ده، درینلکی پك آز اولوب، مجراسی آطه‌لرله مملودر، ویالکز قارلرك اریمسی موسمنده درینلکی آرتار.

آنادیر { کورفزی (Golfe d'Anadir) آسیانك منتهای شمال شرقیسنده وبهرنك بوغازینك جنوبنده بر کورفزدر، که بربرندن ٣٠٠ کیلومتره اوزاق اولان (چوقوچقوی) و (سنت تادوس) برونلری آره‌سنده واقع اولوب، ایچنده (سنت قروآ) و (آنمون) خلیجلری بولنور.

آناراجاپوره { (Anaradjapoura) یاخود آنوراداپوره (Anoura-dhapoura) سرندیب آطه‌سنك مرکزی بولنمش اسکی بر شهردر، که میلاددن درت بش عصر اول تأسیس اولنه‌رق، قبل المیلاد ٢٦٧ تاریخنده (بودا) نك بعض اشیای متروکه‌سی اورایه نقل اولنغله، بودایه تابع اولان مشرکینك محل مقدسی حکمنه کچه‌رك، آز زمان ظرفنده معبد ومناسترلری پك چوق تکثر ایتمش؛ وشهر زیاده‌سیله بیویوب، اطرافنه تقریباً ١٠٠ کیلومتره محیط دائره‌سی اولان بر سور بنا اولنمشیدی. میلادك ٧٦٩ تاریخنده مرکزیتدن چیقوب، سرندیبك پایتختی (پولوناروه) شهری اتخاذ اولنمش

ايسه‌ده، آناراجاپوره ينه بر مقدس شهر حالنده قالوب، اهالى وزوار ايله مملو ايدى. نهايت ١٣ نجى عصر ميلادى اوائلنده (تامول) قومنه منسوب بر فاتح سرنديبك قسم شماليسنى ضبط ايتمكله، معابدينى تخريب ايتديكندن، اهالى طاغيلوب، يالكز خرابه‌لرى باقى قالمشدر. بو شهر هر نه قدر خيلى بيوك ايديسه‌ده، ينه ظن اولنديغى كبى سورينك وسعتنه كوره اولميوب، داخل سورده تارلەلر، اورمانلر وكوللر دخى بولنيور. بوشهر اسكيدن معلوم اولوب، بطلميوسك جغرافياسنده (آنوروغراموں رجيا) اسميله مذكوردر.

آنااربور (Ann Arbor) ممالك مجتمعه‌نك جماهير شماليه‌سندن (ميشيغان) جمهوريتنده قضا مركزى بر قصبه‌در، كه (اريه) كولنه دوكيلن (هورون) نهرينك ساحل يميننده واقع اولوب، ٨٧٠ اهاليسى واردر. بو قصبه‌ده جمهوريت مذكوره‌نك اك بيوك دارالفنونى وبر مكمل كتبخانه ايله بررصدخانه واردر. هواسى غايت كوزل اولديغى كبى، جوارلرى دخى پك منبت ونهرك كنارلرى فابريقه‌لرله مملودر.

آناركالى (Anarkali) هندستانك شمالنده پنجاب خطه‌سنده و پنجابك طوغريدن طوغرى‌يه انكليز حكومتنه تابع اولان قطعه‌سنك مركزى اولان برشهردر، كه لاهورك جوارنده واقع اولوب، ٨٠٠٠ اهاليسى واردر.

آنازاربه (Anazarbe) آناطوليده آطنه ولايتنك قوزان سنجاغنده سيس قضاسى داخلنده واقع (آناوارزه) قصبه‌سنك اسم قديميدر. ميلاددن ١٩ سنه اول آوغستوس طرفندن (قيصريه) تسميه اولنمشيدى. روما ايمپراطورلرى زماننده بيوك ومعمور بر شهر اولوب، ميلادك بشنجى عصرنده بتون (كيلكيا) نك يعنى آطنه ولايتنك مركزى اولمشيدى. ميلادك ١٠٩٥ تاريخندن ١١٨٢ تاريخنه‌دك سيسده تشكل ايتمش اولان بركوچك ارمنى حكومتنك مركزى بولنمشدر. بعده متعدد حركت ارضلردن خراب اولوب، اليوم موجود اولان كوچك قصبه ايله قلعه‌نك اطرافنده خرابه‌لرى كورينيور.

آناستاس (Anastase) ياخود آناسطاس بو اسمله قسطنطينيه روم ايمپراطورلرندن ايكى كشى كلمشدر. برنجيسى ميلادك ٤٣٠ تاريخلرنده (ديراخيوم) يعنى آرناودلقده‌كى دراج شهرنده عادى برعائله‌دن طوغوب، ٤٩٠ تاريخلرنده تخته جلوس ايتمشيدى. سراى ضابطانندن اولديغى حالده، (زنون) ك وفاتى اوزرينه، طول قالان زوجه‌سى (آريانه) كنديسنه وارمغله، تخته چيقوب، ابتداى امرده حقانيت وعدالتله شهرت بولمش ايسه‌ده، بعده طرفدارلغى حسبيله محبت عموميه‌يى غائب ايتمش؛ وكنديسى پايتختنده ظهور ايدن مناقشات مذهبيه ايله مشغول ايكن، بر طرفدن ايرانيلر وبر طرفدن دخى بلغارلر خيلى يرلرينى ضبط ايتمش اولدقلرندن، بونلرله عقد مصالحه ايتمك ايچون مبالغ كليه تأديه‌سنه مجبور اولمشيدى. قسطنطينيه‌يى ٣ ارشنالنده برسورله احاطه، وانسانلرك يرتيجى حيوانلرله كولشمسنى منع ايتمشدر. ميلادك ٥١٨ تاريخنده ٨٨ ياشنده فجئةً، وبر روايته كوره صاعقه‌يه مصاب اوله‌رق، وفات ايتمشدر. — ايكنجى آناستاس ميلادك ٧١٣ تاريخندن ٧١٥ تاريخنه‌دك حكم سورمشدر. ايمپراطور (فليپين باردان) ك كاتبى اولديغى حالده، اقتدارى وبعض اوصاف ممدوحه‌سى حسبيله، تخته چيقاريلوب، عسكرينى تنظيم ايتمكله، خلفاى امويه‌دن سليمان بن عبدالملك طرفندن قسطنطينيه‌نك فتحنه كوندرلمش اولان برادرى مسلمه بن عبدالملكى رجعته مجبور ايتمش ايسه‌ده، ٧١٥ تاريخنده اوچنجى (تئودوسيوس) طرفندن تختندن اسقاط، وطريق رهبانه كيرمكه اجبار اولنمش؛ ومؤخراً (لئون ايسويان) ك ايمپراطورلغى زماننده تختنى استردادە تشبث ايتمكله، خيانة ايمپراطور موى‌اليهه تسليم اولنه‌رق، ٧١٩ ده بيونى اورلمشدر.

آناستاس (Anastase) بو اسمله رومادە درت پاپا كلمشدر: برنجيسى ميلادك ٣٩٨ تاريخندن ٤٠١ تاريخنه قدر پاپالق ايتمش، وروما كليساسيله شرق كليساسى آره‌سنده‌كى اختلافاتى فصل ايتمشدر. اعزه صره‌سنه چكوب، كانون اول افرنجينك ٢٧ سنده يورطيسى اجرا اولنور. — ايكنجيسى ٤٩٦ تاريخندن ٤٩٨ تاريخنه دك پاپالق ايدوب، آريانيلر طرفندن تعقيب اولنان قتوليكلره استمداد ايچون، شرق ايمپراطورى برنجى آناستاسه بر مكتوب يازمش؛ وخرستيانلغى قبول ايدن فرانسه قرالى (قلوويس) ى تبريك ايتمشدر. —

اوچنجیسی ۹۱۱دن ۹۱۳ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمشدر. — دردنجیسی ۱۱۵۳ دن ۱۱۵٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، زماننده ظهور ایدن قحط وغلاده فقرایه واقع اعانه وخدمتیله شهرت بولمشدر.

آناستاس { سنت (St Anastase) عن‌اصل ایرانلی اولوب، (مکونداد) اسمیله کسرانك عسکری نفراتندن اولدیغی حالده، نصرانیتی قبول ایله، آثوریه یعنی کردستان طرفلرنده بو دینی نشر ایتمکه چالیشیرکن، میلادك ۶۲۸ تاریخنده قتل اولنمشدر. کانون ثانی افرنجینك ۲۲ سنده یورطیسی اجرا اولنور. — دیکر برسنت آناستاس دخی میلادك ۵۶۳ تاریخلرنده آنطاکیه پطریق بولنمش، و۵۹۹ ده وفات ایتمشدر. یورطیسی نیسان افرنجینك ۲۱ نده اجرا اولنور.

آناستاس { (Anastase) «حافظ کتب» لقبیله معروف اولوب، واتیقان کتبخانه‌سنك مدیری ایکن، میلادك ۸۶۹ تاریخنده قسطنطینیه‌ده اجتماع ایدن مجلس عمومی روحانی‌یه مبعوث کوندرلمش؛ وانجیلك «اعمال حواریون» عنوانلی قسمنی لاتینجه‌یه ترجمه ایتدیکی کبی، پاپالرك وامور مذهبیه‌نك دخی برر تاریخنی یازمشدر.

آناستاسیه { (Ste Anastasie) روما سناتورلرندن بر مشرکك قیزی اولوب، والده‌سیله برابر خرستیانلغی قبول ایتمش اولمغله، بتلره عبادت ایتمك ایستمدیکندن، (پالماریه) آطه‌سنه نفی، وبعده رومایه جلبله، میلادك ۳۰٤ تاریخنده حیاً احراق اولنمشدر. کانون اول افرنجینك ۲۵ نده یورطیسی اجرا اولنور.

آناطولی { (Anatolie) آسیانك منتهای غربنده واقع بر بیوك شبه جزیره اولوب، ممالك عثمانیه‌نك اك معتنا قسمیدر. اسکی یونانیلرله روما‌لیلر بوکا آسیای صغیر (Asie Mineure) (Μικρὰ Ἀσία)، واسکی جغرافیون اسلام (روم) دیرلردی. آناطولی کلمه‌سی ایسه روم لساننده (شرق) دیمك اولوب، یونانه نسبةً اولان موقعی حسبیله بویله تسمیه اولنمش، وزمانمزده بو اسم تعمم ایتمشدر.

موقع ووضعیتی، حدودی، مساحه‌سی. — آناطولی قطعه‌سی اسکیدن معلوم ومتمدن اولان اقطارك تا وسطنده واقع اولوب، اطراف ثلثه‌سی دکیزله محاط، وبالکز شرق طرفندن قره‌یه مربوطدر. شمالاً قره دکیز ومرمره دکیزلریله محدود اولوب، استانبول وچناق قلعه بوغازلریله آوروپادن آیرلمشدر؛ غرباً آطه‌لر دکیزیله وجنوباً دخی آق دکیزله محدوددر. شرق طرفندن یعنی قره‌دن اولان حدودی تمامیله معین دکلسه‌ده، عمومیت اوزره قافقاسدن اسکندرون کورفزینك جنوبنده‌کی (رأس‌الخنزیر)ه قدر تسلسل ایدن جبال ایله وبعض محللرده فرات مجراسیله آیریلوب، شرق جنوبی طرفندن کردستان، جزیره وسوریه ایله محدوددر. آناطولینك کیرنتی چیقنتیلری حساب اولنمقسزین، ۴۰۰۰ کیلومتره‌لك سواحلی اولوب، بونك ۱۳۰۰ کیلومتره‌لکی قره دکیزده، ۵۰۰ کیلومتره‌لکی مرمره ایله بوغازلرده، ۱۱۰۰ کیلومتره‌لکی آطه‌لر دکیزنده واونك بر مثلی دخی آق دکیزده‌در. قره‌دن اولان خط حدودی دخی تقریباً ۱۳۰۰ کیلومتره طولنده‌در. بو سواحلك هر طرفی وعلی‌الخصوص سواحل غربیه‌سی بر چوق کورفزلر وخلیج ولیمانلری حاویدر. آطه‌لر دکیزی ساحلندن فرات مجراسنه قدر اولان طول اعظمی ۱۲۰۰ کیلومتره، و°۳۱ طول شرقیده واقع عرض اعظمی ۷۰۰، واك طار محلنده دخی ۵۰۰ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی، آناطولی‌یه مربوط اولان جزایر بحر سفید دخی داخل اولدیغی حالده، ۵٤۷۰۰۰ مربع کیلومتره‌در، که بو حسابجه فرانسه‌دن دها بیوکدر. آناطولی قطعه‌سی اسپانیا، ایتالیا ویونانله براقلیمده‌در. اك شمالی نقطه‌سی اولان سینوب شهری رومانك حذاسنده، واك جنوبی نقطه‌سی اولان (آنامور) برونی (قادیس) حذاسنك برآز جنوبنده‌در. اك غربی نقطه‌سی ′٤٤ °۲۳ طول شرقیده واقع (بابا برونی)، واك شرق نقطه‌سی دخی طربزون ولایتنك ′۳۰ °۳۹ طول شرقیده واقع منتهای شرقیسیدر.

هیئت طبیعیه‌سی. — آناطولینك اورته‌سی واسع بر اووه‌در، که اوته‌سنده بریسنده بعض منفرد طاغلر وتپه‌لر بولندیغی حالده، اطراف اربعه‌سی یوکسك طاغلرله محاطدر. بو طاغلر پك واسع اولوب، کرك سواحله وکرك ایچ طرفلره طوغری امتداد ایدر اتکلری، بایرلری وآره‌لرنده کوزل اووه‌لری واردر. ذکر اولنان داخلی اووه قونیه، قیصریه، توقاد آنقره وقره‌حصار صاحب آره‌لرنده اولوب، اطرافنده‌کی طاغلرك اك مرتفعی

ایچ ایلنده باشلایوب بر خیلی مسافه‌ده دکیز قییسی حذاسنجه شرقه وبعده شرق شمالی‌یه طوغری ممتد اولان طاغدر، که اسکی یونان جغرافیونی طرفندن، شکل وصورتی حسبیله، (طاوروس) یعنی «بوغا» تسمیه اولنوب، ترکجه‌ده دخی (بوغا طاغی) تسمیه اولنمشیکن، الیوم بونك غلطی اولان (بلغار طاغی) اسمیله معروفدر. شمال جهتنده‌کی طاغلر ایسه مرمره دکیزینك سواحل جنوبیه‌سندن باشلایه‌رق قره دکیز سواحلی بوینجه تا قافقاسه قدر ممتد اولان درت بش صره‌دن مرکب بر سلسله‌در، که بر چوق یرلرده منقطع اولدیغندن، بر اسم مشترکی اولمیوب، هر یرده بر اسم مخصوصله معروفدر. بو طاغلردن الك آلچقلرینك ارتفاعی سکز طقوز یوز متره‌دن آشاغی دکلدر؛ الك یوکسکلرینك ارتفاعی ایسه ایکی بیك متره راده‌لرنده‌در. جنوب وشرق جنوبی طرفلرینی احاطه ایدن سلسله دخی بویله برچوق طاغلردن وبرقاچ صره‌دن مرکب اولوب، الك مرتفع محلی قونیه ایله آطنه ولایتلری آره‌سنده اولان بلغار (ودها طوغریسی بوغا) طاغیدر، که حذای بحردن ۲۵۰۰ متره ارتفاعی واردر. بو ایکی سلسله غربه طوغری اوزانه‌رق، آناطولینك قسم غربیسنی ضبط ایدن وبینلرنده آزچوق ارتباطلری اولان برچوق طاغلر تشکیل ایدیورلر، که بونلرك اکثریسی شرقدن غربه ممتد اوله‌رق، سواحل غربیه‌یه قدر اوزانیرلر، وآره‌لرنده برچوق وادیلر حاصل اولور. اطراف اربعه‌سی بو وجهله طاغلرله محاط اولان وسطی اووه دخی پك آلچق اولمیوب، حذای بحردن ۹۰۰، والك آلچق یری اولان (طوز کولی) سطحنك بیله ۸۰۰ متره ارتفاعی واردر. غریبی شودر، که آناطولینك الك مرتفع نقطه‌سی مذکور سلسله‌لرده اولمیوب، بو اووه‌نك ایچنده منفرداً یوکسلن (ارجیاس) طاغنك ذروه‌سیدر، که ۳۸۰۰ متره ارتفاعی واردر. کرك مذکور سلسله‌لر وکرك وسطی اووه‌نك اراضیسی اراضئ کلسیه‌دن اولوب، وقتیله قعر بحرده تشکل ایتمش، والك مرتفع محللرنده بیله مستحاثات حالنده پك چوق حیوانات بحریه بولندیغی مشاهده اولنمشدر. بو اراضئ کلسیه آره‌سنده کرك سلاسل جبالده وکرك مذکور مرتفع اووه‌نك اوته بریسنده بولنان منفرد طاغلرده جابجا اراضئ برکانیه‌یه تصادف اولنوب، هر نقدر که ازمنهٔ تاریخیه‌دن بری بو برکانلرك آتش پوسکوردکلری تخطر اولنمیورسه‌ده، منفسلری ولاولرینك آقنتیلری هیئت اصلیه‌لرنده کورلمکده‌در. حتی ارجیاس طاغی دخی وقتیله سونمش بر برکاندن بشقه بر شی دکلدر. الحاصل آناطولی وقتیله اطرافنده بر آتش دائره‌سی تشکیل ایدر بر صره برکانلرله محاط بولنمش، وازمنهٔ تاریخیه‌ده دخی وقت وقت وقوع بولوب، نیجه شهرلرینی خراب ایدن زلزله‌لرك کثرتی‌ده بو طبیعت برکانیه‌سنه دلیلدر. وسطنده‌کی اووه‌ده قیاطوزلرینك کثرتی واکثر کوللریله بعض انهاری صولرینك طوزلی اولمسی دخی، یوقاریده دیدیکمز کبی، اراضیسنك وقتیله تحت البحر تشکل ایتمش اولدیغنه دیکر بر دلیلدر.

انهاری. — آناطولی قطعه‌سی صولری چوق بر یر اولوب، اطراف ثلثه‌سنده‌کی دکیزلره دوکیلور بر چوق ایرماق، چای ودره‌لری واردر. ایرماقلرینك الك بیوکی قزیل ایرماقدر، که سیواس ولایتنك حدود شرقیه‌سنده فرات وادیسنی یعنی بصره کورفزی مائله‌سنی قره دکیز مائله‌سندن آیران سلسلهٔ جبالدن نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، آنقره ولایتنك قیصریه سنجاغنه داخل اولور، وقونیه ولایتنك حدودینه واصل اولنجه، غرب شمالی‌یه طوغری دونه‌رك، آنقره ایله قونیه حدودینی بعد التفریق، شماله طوغری جریانله، قسطمونی ولایتی حدودینه واصل اولنجه، شرق شمالی‌یه دونه‌رك، بو ولایتله آنقره وسیواس ولایتلری آره‌سندن بالمرور، طربزون ولایتنك جانیك سنجاغنه دخول ایله قره دکیزه منصب اولور. بو ایرماق آناطولینك الك بیوك ایرماغی اولوب، واسع بر حوضه تشکیل، وصاغ وصولدن بر چوق نهرلرك صولرینی اخذ وجمع ایدیور. ایکنجیسی (یشیل ایرماق) در، که قزیل ایرماق حوضه‌سنك داخلنده یعنی شمال طرفنده وسیواس ولایتنده کوچك بر حوضه تشکیل ایده‌رك، شرقدن غربه جریان ایدن (کلکیت) چایله (طوزانلی) چاینك تلاقیسندن حاصل اولوب، بعده شماله طوغری دونمکله، ینه جانیك سنجاغی ایچندن کچه‌رك، قره دکیزه دوکیلور. قره دکیزه منصب اولان بیوك نهرلرك اوچنجیسی (سقاریه) ایرماغی اولوب، خداوندکار وآنقره ولایتلری داخلنده واسع بر نصف دائره تشکیل، وصاغدن (آنقره)، صولدن (پورساق)

چایلرینی اخذ ایله، کملیك کورفزینه طوغری جریان ایتدیکی حالده، کشیش طاغنك بر شعبه‌سنه بالتصادف بردن بره یولنی تبدیل ایله، شمال شرقی‌یه طوغری دونه‌رك، وقوجه ایلی ایچنـدن کچه‌رك، قره دکیزه منصب اولور. بو اوچ ایرماغك حسابسز تابعلرندن بشقه طوغریدن طوغری‌یه قره دکیزه دوکیلور بر چوق نهرلر دخی واردر.

مرمره دکیزینه دوکیلن نهرلرك اڭ بیوکی (سیماو) نهریدر، که خداوندکار ولایتنك اکثر صولرینی جمع ایدر. آطه‌لر دکیزینه دوکیلن نهرلرك اڭ بیوکلری (کدیز) ایله (بیوك مندرس) نهرلریدر، که خداوندکار ولایتنك کوتاهیه وقره حصار صاحب سنجاقلرنده نبعانله، غربه طوغری جریان، وآیدین ولایتنی شرقدن غربه شق ایدرلر. جنوبدن آق دکیزه دوکیلن نهرلر دخی چوق ایسه‌ده، مجرالرینك قیصه‌لغی حسبیله، یالکز ایچ ایلدن اینن (کوکصو) ایله آطنه اووه‌سندن اینن (سیحان) و (جیحان) ذکره شایاندر. بونلردن جیحانك مجراسی دها اوزون اولوب، مرعش سنجاـ غنك بتون صولرینی جمع ایتدکدن صکره آطنه ولایتنه کیرر؛ سیحان ایسه قوزان ایله آطنه سنجاقلرینك صولرینی جمع ایدر.

بو تعریفاتدن آکلاشلدیغی اوزره، آناطولی قطعه‌سنك نصفندن زیاده‌سی قره دکیز ماڭه‌سنه تابع اولوب، نصف دیکری ایسه درت ماڭه‌یه منقسمدر، که بونلرك اوچی ذکر اولنان مرمره، آطه‌لر دکیزی وآق دکیز ماڭه‌لری اولوب، دردنجیسی دخی دکیزه مخرجی اولمیان ماڭهٔ داخلیه‌در، که قونیه ولایتنك قسم اعظمیله آنقره وقره حصار صاحب سنجاقلرینك برر قسمندن عبارت اولوب، بونك ذاتاً آز اولان صولری یوقاریده ذکر اولنان مرتفع اووه‌نك ایچنده بولنان متعدد کوللره دوکیلور. فرات حوضه‌سنه یعنی بصره کورفزی ماڭه‌سنه تابع اولان ارزنجان، ارضروم وخرـ پوت طرفلرینك جهت شرقیه‌سی تقسیمات جغرافیه‌جه آناطولیدن معدود دکل ایسه‌ده، اهالینك لسان واخلاـ قنجه وهر جهتجه آناطولی‌یه تابع بولندیغندن، بوراـ سی دخی حساب اولنور ایسه، بر بشنجی ماڭه عد اولنمق اقتضا ایدر.

کوللری. — آناطولینك باشلیجه کوللری ماڭهٔ داخلیه‌سیله مرمره ماڭه‌سنده اولوب، داخلی ماڭه‌ده آناطولینك اڭ بیوك کولی اولان (طوزلی کول) ایله حوران یاخود اکردیر، یکیشهر، بوردور، آقشهر وابر کوللریدر، که همان جمله‌سنك صولری آز چوق طوزلیدر. مرمره ماڭه‌سنده‌کی کوللر دخی باشلیجه ازنیق، آبولونیه ومیخالیچ کوللرندن عبارتدر.

سواحلیله آطه‌لری. — آناطولینك قره دکیزـ ده‌کی سواحلی دوز اولوب، اصل کورفزدنیله بیله‌جك سینوب ایله صامسون کورفزلریدر، که آره‌لری قزیل ایرماق منصبنك تشکیل ایتدیکی بیوك بر برون ایله آیرلمشدر. بو سواحلك قارشیسنده هیچ بر آطه یوقدر. مرمره دکیزنده ایکی درین کورفز واردر، که بری ازمید ودیکری کملیك کورفزیدر. مرمره آطه‌سنك قارشیسنده اوزانان شبه جزیره دخی شرق طرفنده باندیرمه وغرب طرفنده اردك کورفزلرینی تشکیل ایدیور. استانبولك جوارنده اولان بك آطه‌ـ لریله ایمرالی (امیرعلی)، مرمره، پاشا لیمانی وآفسیا آطه‌لری دخی آناطولی‌یه مربوطدر.

آناطولینك اڭ ایی سواحلی غرب طرفنده یعنی آطه‌لر دکیزنده اولوب، سواحل مذکوره‌نك دکیزك ایچنه اوزانمش بر چوق شبه جزیره‌لری بر طاقم درین کورفز وخلیجلر تشکیل ایدیورلر، که بونلرك ایچنده پك چوق قویلر ولیمانلر دخی واردر. بو کورفزلرك باشلیجه‌لری ادرمید، چاندارلی، ازمیر، قوش آطه‌سی، مندلیا، استانکوی وسومبکی کورفزلریدر. بو ساحلك قارشیسنده بر چوق آطه‌لر بولنیور، که بونلرك بعضیسی خیلی بیوك ومهمدر. جزایر بحر سفید نامیله آیریجه بر ولایت تشکیل ایدن بو آطه‌لرك باشلیجه‌لری لیمنی، بوزجه آطه، مدللی، ساقز، سیسام، نیقاریه، فورنی، باطنوس، لریوس، قالیمنوس، استانکوی، آستروپالیا، سومبکی، ردوس، کرپه وقاشوت (چوبان آطه‌سی) اولوب، بونلرك اڭ بیوکلری مدللی، ساقز، سیسام وردوسدر. سواحل جنوبیه‌سنه کلنجه، جنوبه طوغری اوزانمش ایکی بیوك چیقنتی حالنده اولان ایچ ایلی ایله تکه ومنتشانك برر پارچه‌سی ایکی بیوك کورفز تشکیل ایدیورلر، که بری آنطالیه ودیکری مرسین کورفزیدر. سواحل مذکوره‌نك منتهای شرقیسنده دخی آناطولینك سوریه ایله محل التصاقنده بر درین کورفز واردر، که اسکندرون کورفزیدر. کرك بو اوچ کورفزك

ایچنده وكرك ساحلك سائر طرفلرنده بر چوق لیمانلر واسكله‌لر واردر. بو ساحلك قارشیسند آناطولی‌یه منسوب آطه‌لرك اك بیوكی وآق دكیزده‌كی آطه‌لرك جسامتجه اوچنجیسی اولان قبریس جزیره‌سی بولنیور.

هواسی — آناطولی قطعه‌سنك هواسی عمومیت اوزره معتدل وغایت كوزل اولوب، علی الخصوص آیدین وخداوندكار ولایتلرندن عبارت اولان قسم غربیسی دنیانك اك كوزل هوالی یرلرندندر. منتهای شمال شرقیسنده واقع اولان ارضروم طرفلریله فرات وقره دكیز مائله‌لری آره‌سنده‌كی صرتی تشكیل ایدن محال مرتفعه‌ده قیشلر پك صوئوق واوزون اولوب، غربه طوغری كیدلدكجه، هوا كسب ملایمت ایده‌رك، سیواس، قسطمونی وآنقره ولایتلرینك محال مرتفعه‌سنده قیشلر ینه خیلی صوئوق ایسه‌ده، امتدادلری پك آزدر. قره دكیز سواحلیله جبال مرتفعهٔ مذكوره‌نك جنوبنده‌كی اتكلرنده هوا معتدل وپك كوزلدر. جنوب جهتنه كلنجه، سواحل وعلی الخصوص كورفزلرك ایچی شمال روزكارندن جبال مرتفعه ایله محفوظ اولوب، لدوسه متوجه بولندقلرندن، یازین هوالری خیلی صیجاق ایسه‌ده، حرارتلری سوریه ومصر سواحلنه مقیس اوله‌جق درجه‌ده دكلدر. داخلی مائله‌یی تركیب ایدن ایچ طرفلره كلنجه، بونلردن طوزلی اووه وحیمانه جهتلری اورماندن خالی وقورو اولدیغندن، یازین خیلی صیجاق اولدیغی كبی، ارتفاعی حسبیله قیشین دخی چوق صوئوق اولور. مائلهٔ مذكوره‌نك غرب جنوبی جهتنی تشكیل ایدن قرمان وحمید سنجاقلرنده ایسه اورمانلر زیاده اولمغله، هوا دخی معتدلدر.

نباتات ومحصولات وزراعتی. — آناطولینك یالكز طوزلی اووه طرفلرنده‌كی قسم داخلیسی زراعته غیر صالح وهمان چول حالنده اولوب، سائر هرطرفنك هر نوع اعمار وزراعته فوق العاده استعدادی واردر. كوتاهیه جهتی آناطولینك اك كوزل، اك منبت واك محصولدار یری اولوب، بوكا جوار اولان بروسه، قره‌سی، صاروخان وآیدین جهتلری دخی دنیانك اك محصولدار یرلرندندر. بو محللرده بغدای، آرپه وسائر حبوبات كلیتله یتیشدیكی كبی، اوزوم، قاوون، قارپوز، نار، جویز، الما، آرمود، كستانه واقالیم معتدله‌یه مخصوص سائر انواع میوه‌لری پك كثرتلیدر. مرمره وآطه‌لر دكیزی سواحلی جوارلرنده زیتون آغاجلری دخی چوقدر. بروسه جوارلری ایپك چیقاران محللرك مركزی اولوب، كلیتلی دود آغاجلری واردر. آیدینده پاموق، قره‌حصار صاحبده وسائر بعض طرفلرده دخی آفیون محصولاتی چوقدر. قره دكیز سواحلنك شرق قسمنده یعنی سینوبله طربزون آره‌سنده دخی زیتون آغاجلری چوق اولوب، سواحل مذكوره‌نك ایچ طرفلرنده وعلی الخصوص آماسیه جهتنده دخی انواع میوه‌لرك اك نفیسلری كلیتله حاصل اولور. قره دكیز مائله‌سنك غربی قسمی ایسه دها مرتفع ودها صوئوق اولمغله، هر نوع محصولاته مساعد دكلسه‌ده، بوطرفده دخی حبوبات متنوعه ایله میوه‌لرك انواعی یتیشیور. مائلهٔ جنوبیه‌یه كلنجه، بونك قسم غربیسی اولان منتشا، تكه وایچ ایلی ایله مائلهٔ داخلیه‌نك قسم جنوبیٔ غربیسی اولان قرمان وحمید جهتلرینك آیدین طرفلرندن آز فرقی اولوب، حبوبات متنوعه ایله كلیتلی میوه‌لری وصفران، كوك بویه وسائره محصولاتی واردر. مائلهٔ مذكوره‌نك قسم شرقیسی اولان آطنه جهتی ایسه آناطولینك بركوچك مصری دنیله بیله‌جك درجه‌ده منبت ومحصولدار اراضی‌یی حاوی ایسه‌ده، هواسنك آغرلغی واهالیسنك فقدانی جهتیله، طبیعتك بو نعمتندن بحق استفاده اولنمیور؛ مع هذا كلیتلی ذخایر وپموق حاصل اولیور. سواحل جنوبیه‌نك دخی همان هر طرفنده زیتون یتیشیر. فرات حوضه‌سنه منسوبیت وقربیتی اولان یرلرك بعضیسی طاغلق وصرب ایسه‌ده، خرپوت كبی هواسی معتدل وغایت محصولدار بعض یرلری دخی واردر. آطه‌لرده محصولات عادیه ایله برابر زیتون، پورتقال، لیمون وآیریجه ساقز آطه‌سنده كلیتلی ساقز حاصل اولور. الحاصل حبوبات متنوعه آناطولینك هرطرفنده حاصل اولدیغی كبی، میوه‌لرك جمله‌سی دخی همان آناطولی‌یه مخصوصدر دنیلسه جائزدر. حقیقةً آناطولینك هر طرفنده انواع میوه‌لر هم كلیتلی هم جنسلری غایت ایودر. طاغلرینك اكثریسی اورمانلرله مستور اولوب، اورمان وتارله اولمیان یرلرینك اكثریسی دخی مرعالق اولمغله، بو مبارك قطعه‌نك نوع بشر ایچون استفاده‌یی موجب اولمیه‌جق یرلری همان هیچ یوق كبیدر. اورمانلری اك كثرتلی محللری قسطمونی وتكه ایله آیدین خداوندكارك بعض طرفلریدر.

آن ا

طبیعتك بو مبذولیتیله برابر، اهالینك استعداد اراضی‌یه نسبةً آزلغندن، طرق ومعابرك عدم کفایه‌سندن، زراعتك الآن اصول قدیمه‌ده دوامندن، بعض طرفلری اهالیسنك نقصان سعیندن وسائر اسباب متعدده‌دن طولایی، بو قطعه‌نك ثروت ومعموریت عمومیه‌سی پك کری واستعداد طبیعیسنك پك مادوننده قالمشدر.

معادنی. — آناطولینك اسکیدن بری کثرت معادنله شهرتی اولان جهتی شمال شرقی طرفی اولوب، کومشخانه‌ده وطربزون ایله توقاد طرفلرنده خیلی کومش، قورشون، دمیر وباقیر معدنلری بولندیغی کبی، سائر طرفلرنده دخی انواع معدنلر بولنیور ایسه‌ده، همان هیچ بر طرفنده چیقاریلمامقده‌در. کمور معدنی بالکز ارکلیده چیقارلمقده ایسه‌ده، سائر طرفلرده دخی تحری اولنسه بولنه‌جغی شبهه‌سزدر. قیاطوزی آنقره وقونیه ولایتلرینك ایچ طرفلرنده وسائر داخلی جهتلرده کلیتلی بولندیغی کبی، دکیز قییلرنده وکوللرده دخی مملحه‌لری چوقدر.

حیواناتی. — آناطولینك اورته‌سنده بولنان مرتفع اووه‌نك اطرافنده‌کی طاغلرك مستور بولندقلری صیق وواسع اورمانلرك ایچنده قورد، آیی، تیلکی، چقال، طوموز، قپلان، صیرتلان وسائر حیوانات وحشیه کثرت اوزره بولنیور. آرسلان دخی وقتیله چوق بولنوب، شمدی ندرت اوزره تصادف اولنیور. آنجق بو حیوانات مفترسه‌نك اکثریسی همان ذکر اولنان اورمانلره منحصر اولوب، سائر طرفلرده حیوانات مأنوسه سوریلرینك تکثرینه مانع اوله‌میورلر. ازمنهٔ قدیمه‌ده قسطمونی ایله منتشا وآطنه جهتلرینك آتلری مشهور اولوب، الیوم دخی جنسلری بسبتون منقرض اولمامشدر. استر دخی آناطولینك هر طرفنده منتشر اولوب، جنسی پك ایيدر. صیغرلری عمومیت اوزره کوچکدر. قویونلری کاملاً قره‌مان تعبیر اولنان قالین قویروقلی جنسدن اولوب، کثرت اوزره‌در، وسوریلرك اکثریسی کوچبه حالنده طولاشان ترکمان ویوروك عشیرتلرینك مالیدر. عادی کچیدن ماعدا تفتیك کچیلری دخی خیلی چوق اولوب، آنقره ایله اورایه قریبتی اولان قسطمونی وخداوندکار ولایتنك بعض طرفلرنده بولنیور. آریلر پك چوق اولوب، بال وبال مومی آناطولینك اك مهم اخراجاتندندر.

تقسیماتی. — آناطولی قطعه‌سی ١١ ولایتله ٣ لوا وبعض قضالری جامع اولوب، ولایات والویهٔ مذکوره‌نك تقسیمات اداره‌سی بروجه آتیدر:

ولایت	لوا	قضا
خداوندکار	بروسه	بروسه
		بیله‌جك
		کملیك
		مدانیه
		میخالیچ
		کرماستی
		آطره‌نوس
	کوتاهیه	کوتاهیه
		عشاق
		اسکیشهر
		سماو
		کدوس
	قره حصار	قره حصار
		صندقلی
		بولوادین
		عزیزیه
	ارطغرل	یکیشهر
		اینه‌کوی
		سکود
	قره‌سی	بالیکسری
		آیوالق
		ادرمید
		صندرغی
		بیغادیچ
		کمر ادرمید
		اردك
		باندرمه
آیدین	ازمیر	ازمیر
		قوش آطه‌سی
		بیرون آباد
		چشمه
		تیره
		اوده‌مش
		اورله
		فوجتین
		بایندر
		منمن
		برغمه
		سفریحصار
	صاروخان	مغنیسا
		طورغودلی
		آلا شهر
		قوله
		آق حصار
		صالحلو
		کوردوس
		تیمورجی
		اشمه
		قرق آغاج
		صومه

ولايت	لوا	قضا
آيدين	آيدين	آيدين
		نازللو
		بوزطغان
		سوکه
		چينه
	منتشا	مغله
		ميلاس
		مکرى
		بودروم
		کويجکز
		مرمريس
	دکزلى	دکزلى
		طواس
		چال
		بولدان
		سراى کوى
قونيه	قونيه	قونيه
		آقشهر
		قرمان
		ايلغين
		سيدى شهرى
		ارکلى
		اسبکشان
		بوزقير
		بکشهرى
		خادم
		قره بيکار
	حميد	اسبارطه
		يلواج
		قره آغاج
		اکدير
		اولوبورلى
	بوردور	بوردور
		عاصى قره آغاج
		تفنى
	تکه	آنطاليه
		علائيه
		الملو
		آقسکى
		قاش
	نيکده	نيکده
		نوشهر
		ارکوب
		آقسراى
		بور
		عربسون
		معدن
آنقره	آنقره	آنقره
		اياش
		بکبازارى
		سفريحصار
		نعللو خان
		حيمانه
		بالا
		زير
		چبق آباد
		يبان آباد
		ميغاليجق
	قير شهرى	قير شهرى
		کسکين
		مجيديه

ولايت	لوا	قضا
آنقره	قيصريه	قيصريه
		دوه‌لو
		اينجه صو
	يوزغاد	يوزغاد
		چورم
		سنغورلى
		معدن
		بوغازليان
قسطمونى	قسطمونى	قسطمونى
		اينه بولى
		زغفرانبولى
		طوسيه
		طاشکپرى
		اسکلب
		جيده
		طاطاى
		آراج
	بولى	بولى
		بارطين
		ارکلى
		کوينك
		کرده
		دوزجه
	سينوب	سينوب
		استفان
		بوى آباد
	کنغرى	کنغرى
		چرکش
		قلعه‌جق
طربزون	طربزون	طربزون
		کيره‌سون
		اردو
		تيره‌بولى
		وقف کبير
		سورمنه
		کوره‌له
	جانيك	صامسون
		بافره
		اونيه
		چهارشنبه
		ترمه
		فاتسه
	لازستان	ريزه
		خوبه
		آتنه
		اوف
	کمشخانه	کمشخانه
		طرول
سيواس	سيواس	سيواس
		عزيزيه
		قوچکيرى
		ديوريکى
		دارنده
		کرون
		تنوس
		حافيك
		يلدز ايلى
	آماسيه	آماسيه
		مرزيفون
		کوپرى
		مجيد اوزى
		عثمانجق
		لاديق

ولايت	لوا	قضا
سيواس	آماسيه	حومه
		كموش حاجى كويى
	قره حصار شرقى	قره حصار شرقى
		صو شهرى
		حميديه
		قويلحصار
		الوجره
	توقاد	توقاد
		ذيله
		اربعه
		نيكسار
آطنه	آطنه	آطنه
		طرسوس
		مرسين
		قره عيسالو
	ايچ ايل	سلفكه
		كلنار
		آنامور
		ارمناك
		موط
	قوزان	سيس
		حاجين
		فكه
		قارص
	جبل بركت	يارپوز
		پياس
		عثمانيه
		بولانق
		اصلاحيه
		حصه
معمورة العزيز	معمورة العزيز	خرپوت
		عربكير
		كبان
		اكين
	ملاطيه	ملاطيه
		حصنمنصور
		بهسنى
		آقچه طاغ
		كاخته
ارضروم	ارضروم	ارضروم
		پاسينلر
		ترجان
		كيغى
		خنس
		طورطوم
		اواقراسى
		كسكيم
	ارزنجان	ارزنجان
		كماخ
		قوريچاى
		رفاهيه
	بايبورد	بايبورد
		اسپر
		كلكيت
		شيران
حلب ولايتنه ملحق مرعش سنجاغى		مرعش
		البستان
		اندرين
		بازارجق
		زيتون
		البوكال

ولايت	لوا	قضا
شهر امانتنه ملحق ازميد سنجاغى يعنى قوجه ايلى		ازميد
		قره مرسل
		آطه بازارى
		كيوه
		قندره
كذا شهر امانتنه ملحق قضالر		اسكدار مع قاضى كويى
		آطه‌لر
		قرتال
		ككبوزه
		شيله
		بكقوز
مستقل بيغا سنجاغى		قلعهٔ سلطانيه
		بيغا
		اذينه
		لاپسكى
		آيواجق
جزاير بحر سفيد	ساقز	ساقز
		استانكوى
		قليموس
		قاريوط
		لريوس
		ايپساره
	مدللو	مدللو
		مولوه
		بيلمار
		بونده
	ردوس	ردوس
		سومبكى
		كرپه
		ميس
		قاشوط
	لمنى	لمنى
		امروز
		بوزجه آطه
	قبريس	(موقتاً انكلتره اداره‌سنده‌در.)

بو تقسيمات اداره‌دن بشقه آناطولينك بعض تقسيمات جغرافيه‌سى دخى وار ايسه ده، عمومى اولميوب، باشليجه شرق وجنوب طرفلرينه مخصوصدر. قوجه ايلى، خداوندكار، قره‌سى، صاروخان، منتشا، تكه، قرمان، ايچ ايلى، قوزان اسملرى بو تقسيمات جغرافيه اساميسندندر، كه دولت عليهٔ عثمانيه‌نك ابتداى تشكلنده وضع اولنمش اسملردر.

تقسيمات قديمه‌سى. — آناطولى قطعه‌سى زمان قديمده (آسياى صغير) تسميه اولنه‌رق، ينه شمديكى اقطارى جامع وشرقاً سوريه ومسوپوتاميا (يعنى جزيره) وآرمنيا ايله محدود ايدى. بوقطعه روماليلرك الينه كچنجه‌يه قدر هيچ بروقت برهيئت متحده تشكيل ايتميوب، بروجه زير خطه‌لره منقسم ايدى:

١ — بيتنيا، كه خداوندكار ولايتنك بروسه وارطغرل سنجاقلريله قوجه ايلندن؛

٢ – میسیا، که قره‌سی وبیغا سنجاقلرندن؛
٣ – لیدیا، که صاروخان وآیدین جهتلرندن؛
٤ – قاریا، که منتشا خطه‌سنك قسم شمال غربیسندن؛
٥ – لیکیا، که منتشانك قسم جنوب شرقیسیله تکه خطه‌سنك جنوب غربی قسمندن؛
٦ – پیسیدیا، که حمید وبوردور سنجاقلرندن؛
٧ – پامفیلیا، که تکه سنجاغنك قسم شرقیسندن یعنی آنطالیه وعلائیه طرفلرندن؛
٨ – ایساوریا، که خادم وقرمان ایله ایچ ایلندن؛
٩ – کیلیکیا، که آطنه جهتندن؛
١٠ – قاپادوکیا، که نیکده، قیصریه ومرعش سنجاقلریله سیواس ولایتندن؛
١١ – لیقاونیا، که قونیه وقرمان جهتلریله طوزلی اووه‌دن؛
١٢ – فریجیا، که کوتاهیه وقره‌حصار صاحب سنجاقلرندن؛
١٣ – غالاتیا، که آنقره ویوزغادله آماسیه سنجاقلرندن؛
١٤ – پافلاغونیا، که قسطمونی ولایتندن؛
١٥ – پونت، که طربزون ولایتندن عبارت ایدی.

بو اون بش قطعه‌دن بشقه آناطولینك سواحل غربیه‌سیله سواحل مذکوره‌نك قارشیسنده بولنان آطه‌لر دخی اوچ قطعه‌یه منقسم ایدی: شمال قسمی یعنی بیغا، قره‌سی وصاروخان سواحلیله مدللو آطه‌سی (اوَلیده)، اورته‌ده‌کی قسمی یعنی ازمیر وآیدین سواحلیله ساقز وسیسام جزیره‌لری (یونیا)، منتشا سواحلیله استانکوی وردوس وجزایر سائرهٔ صغیره دخی (دوریده) تسمیه اولنوردی.

بو اوچ قطعه ایله مرمره وقره‌دکیز سواحلنده بعض قصبه‌لر اسکیدن بری یونان مستملکاتی اولوب، یونانیلر اوره‌لره هجرت وتوطن ایتمشلردی. سائر قطعه‌لرك اهالئ قدیمه‌سنه گلنجه، بونلرك هر بری کندی باشنه برقوم اولوب، آناطولینك شمال وغرب طرفلرنده‌کیلر (اقوام آریه) دن ایدیلر وروم ایلنده ساکن بولنمش اولان تراکیلیلر وایلیریانلرله مناسبت وقرابت جنسیه‌لری وار ایدی. بونلرك اڭ بیوك واڭ مشهورلری فریجیالیلر اولوب، حتی بعض دفعه مرمره مائله‌سنده اولان قره‌سی وبروسه وقوجه ایلنه (کوچك فریجیا)، ومنتشا سواحلندن طربزون حدودینه قدر اولان ایچ طرفنه دخی (بیوك فریجیا) دیرلردی. بو حدود داخلنده اولان اقوام سائره‌نك ایسه فریجیان قومنك شعباتندن اولملری ملحوظدر. آناطولینك جنوب وشرق جهتلرنده ساکن بولنمش اولان اقوام قدیمه‌نك ایسه ام سامیه‌دن بولندقلری دلائل متعدده ایله مثبت اولوب، حتی اسکی یونانیلر بونلره (لوقوسیریی) یعنی «آق سریانیلر» دیرلردی. (غالاتیا) دنیلن آنقره ویوزغاد جهتلرینه دخی (غالیا) یعنی اسکی فرانسه‌دن بر قوم گلوب، مملکتی ضبط واورالرده توطن ایتمشلردی؛ بو قطعه‌نك غالاتیا اسمیله وجه تسمیه‌سی دخی بو اولوب، عن اصل فریجیادن معدود ایدی.

اهالیسی. — آناطولینك اهالیسی سکز ملیونی متجاوز اولوب، یاریم ملیون راده‌لرنده بر مقداری خرستیان وپك جزئی مقداری یهودی، وقصوری کاملاً اسلامدر. جنسیتلرینه گلنجه یالکز آطه‌لرده وازمیر کبی تجارتگاه بعض اسکله‌لرده ساکن بولنان خرستیانلری روم اولوب، قصوری اقوام قدیمهٔ محلیه ایله سلچوقیلر وعثمانلیلرك دور فتوحاتنده آسیانك شمال طرفلرندن گلمش اولان ترك وترکمنلرك اختلاط وامتزاجندن حاصل اولمش بر جنسدر، که لسانجه فاتحلردن وسیماجه اقوام مغلوبه‌دن اولان اجدادلرینه بکزیوب، السنهٔ تورانیه‌دن اولان ترکجه لسانیله متکلم اولدقلری حالده، علائم بدنیه‌جه قافقاس جنسنه منسوبدرلر. ایشته، ترکستان وتاتارستان ترکلرندن تفریق ایچون، غرب ترکلری دنیلن و(عثمانلی) نام جلیلیله مفتخر بولنان قوم نجیب بو قومدر، که وطن اصلیسی آناطولی اولوب، بو گوزل قطعه صرف ترکلردن مسکوندر؛ زیرا عن اصل روم اولدقلری یوقاریده ذکر اولنان آطه‌لر وبعض اسکله‌لر خرستیانلری استثنا اولندقلری حالده، آناطولیده ساکن بولنان خرستیانلرك وطنداشلری اولان مسلمانلردن فرقی یالکز مذهبجه اولوب، لسان وجنسیتجه مسلمانلردن هیچ بر فرقلری یوقدر؛ بناءً علیه بونلره دخی «خرستیان ترك» دنیله‌بیلیر. جای تأسفدر، که بونلرك بر طاقی ارمنی وبر طاقی دخی روم کلیساسنه تابع بولنمغله، اجدادلرینك روم وارمنیلرله وعلی‌الخصوص روملرله هیچ بر مناسبتی اولمدیغنی اونوده‌رق، روملق وار-

منیك دعواسنه قالقیشمغه قاندیریله‌رق، اسکیدن بری لسان مادرزادلری اولان ترکجه‌یی بر طاقمی روم وبر طاقمی ارمنی حرفلریله یازمقده بولنمش؛ وبوصوك سنه‌لرده بر طاقم «جمعیات علمیه» نك تشویق واجباریله لسان رسمی دولت اولان زبان مادرزادلرینی ترك ایدوب، روجه وارمنیجه اوکرنمکه باشلامشلردر. غرابتدن اوله‌رق مثلا بروسه ویا قونیه‌ده برکلمه روجه بیلز برپدرك برکلمه ترکجه آکلاماز اوغلنه تصادف اولنور!

هرحالده بونلرك ذاتاً مقداری جزئی اولمغله برابر، بزجه ینه ترك عد اولنه‌بیله‌جکلرندن، یوقاریده استثنا ایتدیکمز آطه‌لر وبعض اسکله‌لر روملرندن بشقه، ترك اولمیه‌رق یالکز آناطولینك منتهای شرق شمالیسنده یعنی طربزون ولایتنك لازستان سنجاغنده اقوام قافقاسیه‌دن معدود اولان جزئی بر مقدار لاز اهالی بولنیور. آنجق کرك بونلر وکرك اخیراً هجرت ایدوب آناطولینك ایچنده طاغنیق بولنان چرکسلر دخی کوندن کونه ترکلشمکده اولوب، لسان مادرزادلرینی اونوتمقده‌درلر. پك جزئی مقدارده اولوب بعض بیوك قصبه‌لرده ساکن بولنان یهودیلره کلنجه، بونلر اسپانیادن مطرود اولمغله، جمله‌سی ترکجه بیلدکلری حالده، اسپانیولجه‌یی دخی الآن اونوتمامشلردر.

الحاصل آناطولی صرف ترك مملکتی اولوب، اهالیسی عمومیت اوزره ترکدر، وقسم اعظمی اسلام اولدیغی کبی خرستیانلرینك قسم اعظمی دخی ینه ترك جنسنه منسوبدرلر. آنجق عثمانلی ترکلر یالکز آناطولی شبه جزیره‌سنه منحصر اولمیوب، فرات ودجله وادیلرنجه تا حدود ایرانیه‌یه قدر اولان ممالك واسعهٔ عثمانیه‌ده منتشر بولنمقده، وآناطولیدن معدود اولمیان اورفه، دیاربکر، بایزید وحتی آسیای عثمانینك منتهای جنوب شرقیسنده بولنان بغداد شهر شهیرنده بیله، لسان محلی وعمومی اولمق اوزره، ترکجه سویلنمکده‌در.

آناطولینك اهالیسی عمومیت اوزره ذکی، چالیشقان ومطیع اولوب، اکثریسی زراعتله، ویالکز عشیرت حالنده یاشایان ترکمان ویوروکلر رعی اغناملە اشتغال ایتمکده‌در. دولت علیهٔ عثمانیه وارداتنك قسم اعظمی آناطولیدن چیقوب، آیدین کبی بعض ولایتلرینك بر ملیون لیرادن زیاده واردات سنویه‌لری اولدیغی کبی، دولت مشارالیهانك هردفعه‌ده یوزینی آغرتمش ودکرینی دشمنلرینه بیله تسلیم ایتدیرمش اولان عساکر عثمانیه‌نك دخی قسم اعظمی بو قطعه‌نك مطیع وجسور اهالیسندندر.

طرق ومعابری. — روماليلر، هرضبط ایتدکلری یرده یاپدقلری کبی، آناطولیده دخی بر چوق بیوك جاده‌لر انشا ایتمشلردی، که بونلرك اك بیوك واك ایشلکلری اوچ ایدی. بری مرمره‌دن آنقره، طرسوس وآنطاکیه طریقیله سوریه‌یه کیدیوردی، که بونك برشعبه‌سی‌ده قیصریه طریقیله اورفه‌یه طوغری اوزانیردی؛ ایکنجیسی بیزانسدن (یعنی اسکی قسطنطینیه‌دن) ازمیده، واورادن قسطمونی وطربزون سواحلنجه فرات وادیسنه، وبعده نهر مذکور مجراسنجه عراقه اینردی؛ اوچنجیسی دخی ادرمید وازمیر ایله بودرومه اوغرایه‌رق سواحل غربیه بوینجه ممتد اولوردی. بو جاده‌لرك بعض قالدیرملری وکوپریلری الآن موجوددر. دولت عثمانیه دورنده یاپیلان جاده‌لرك اك بیوك واك متینی فاتح ثانی بغداد سلطان مراد رابع طرفندن قاضی‌کویندن بغداده قدر یاپیلان جاده‌در، که قالدیرملری وکوپریلری الیوم موجوددر.

زمانمزده ازمیردن باشلایه‌رق، اوچ شعبه‌یه آیرلمق اوزره، بر دمیر یول یاپلمشدر، که بر شعبه‌سی صاروخان سنجاغنده اوزانوب، مغنیسا وصالحلیدن کچه‌رك، آلاشهره قدر ممتد اولمشدر. بونك مدانیه‌یه منتهی اولمق اوزره، بر شعبه‌سنه دخی مباشرت اولنمق اوزره‌در. بر شعبه‌سی دخی آیدینه واورادن قونیه‌یه طوغری سرای کوینه قدر اوزانه‌رق، بونك‌ده برر شعبه‌سی بر طرفدن تیره‌یه وبر طرفدن دخی اوده مشه قدر وارمشدر. استانبولدن بغداده قدر تمدیدله آناطولینك خط اصلی کبیری اولمق اوزره بر دمیر یول انشاسی دخی متصور ایسه‌ده، یالکز ازمیده قدر یاپیلوب، اوته طرفی تصورده قالمشدر. بوصوك سنه‌لرده ولایتلرجه پك چوق همت وغیرت اولنه‌رق، آناطولیده بر چوق شوسه‌لر یاپلمشدر، که بونلرك اك مهملرندن بری مدانیه وکملیکدن باشلایه‌رق، بروسه، کوتاهیه، آقشهر، قونیه، قرمان، سلفکه، طرسوس وآطنه طریقیله اسکندرون کورفزینه واصل اولیور. بونك بر شعبه‌سی دخی قونیه‌دن آیریله‌رق، اسپارطه وبوردور طریقیله آنطالیه‌یه اینیور. بری‌ده

ازمیددن باشلایوب، آنقره، قیرشهر ونیکده‌یه اوغرایه‌رق، طرسوسده بر مجیسیله اختلاط ایدیور. بونك بر شعبه‌سی دخی قیصریه‌یه واورادن سیواسه کیده‌رك، ولایات شمالیه‌نك همتیله قره‌دکیزك کافهٔ اسکله‌لرندن کلن شوسه‌لرله برلشیر، وبرطرفدن بایزیده وبر طرفدن دخی بغداده منتهی اولان متعدد شوسه‌لرله کسب ارتباط ایدیور. بو شوسه‌لرك قسم اعظمی اکمال اولنوب ایشلمکده، وبعض طرفلرینك اکمالنه دخی سعی اولنمقده‌در. سوریه‌نك متعدد اسکله‌لرندن شام وحلبه کیدن شوسه‌لرك دخی عراق وآناطولی شوسه‌لریله برلشدیرلمسنه چالیشیلمقده‌در.

بیوك شهرلری، معموریتی، صنایع ومعمولاتی. — آناطولینك بیوك ومعمور شهر وقصبه‌لری چوق اولوب، ولایت وسنجاق مرکزلرینك همان جمله‌سیله قضا مرکزلرندن بعضیسی دخی کرك تجارت وکثرت نفوسجه وکرك تاریخجه بیوك اهمیتی حائزدر. اسکدار ایله قاضی کویی پایتختدن معدود اولوب داخل حساب اولمدقلری حالده، آناطولینك اك بیوك واك معمور قصبه‌سی ازمیر اولوب، بتون غربی آناطولینك اسکله‌سی اولمغله، بیوك وپك ایشلك بر تجارتی واردر. دمیر یوللرینك اکمالندن صکره بو اهمیت تجاریه‌سنك قات‌قات آرته‌جغی شبهه‌سزدر. قره دکیز ساحلنده طربزون، صامسون وسینوب، وسواحل جنوبیه‌ده دخی آنطالیه ومرسین آناطولینك اك بیوك اسکله‌لرندن اولوب، خیلی اهمیت تجاریه‌یی حائز ایسه‌لرده، کرك بونلرك وکرك دها کوچك اسکله‌لرك لیمانلری اولمامسی ودمیر یوللرینك فقدانی بو اهمیتك تزایدینه مانع اولمقده‌در. داخلی شهرلرك اك بیوك ومهملری بروسه، بالیکسری، کوتاهیه، مغنیسا، قونیه، آطنه، قیصریه، یوزغاد، آنقره، قسطمونی، آماسیه، سیواس، قره حصار، خرپوت، مرعش، ارزنجان وارضرومدر. بو شهرلردن اکثریسنك بیوك چارشو وبازارلری اولوب، ولایاتك بر چوق محللرنده مقنن بازار وپنایرلر دخی قورولمغله، محصولات ارضیه ومعمولات محلیه‌دن اولدقجه بر تجارت اجرا اولنور. آناطولی محصولات زرعیه‌سندن وتفتیك، ایپك وبالمومی کبی حاصلاتدن ممالك اجنبیه‌یه خیلی اخراجات اولیورسه‌ده، محصولات صناعیه‌دن خارجه کیدن معمولات باشلیجه خالیدن عبارتدر. معهذا آناطولی اهالیسنك الده خیلی صنعتلر بولنوب، شهر وقصبه‌لرده احتیاجات ضروریه‌نك ایجاب ایتدیردکاری صنایع عادیه‌دن بشقه، آیدین ولایتیله عشاق طرفلرنده غایت مقبول خالیلر یاپیلیر، که کلیتله اوروپایه اخراج اولنور. بروسه‌ده ایپکدن نفیس قاشلر وکلیتله خاولیلر یاپیلوب، استانبوله وممالك عثمانیه‌نك سائر طرفلرینه کیدر. قونیه وطربزون وآناطولینك سائر اکثر طرفلرنده دخی کوزل کلیملر وآلاجه وبزکبی منسوجات یاپیلیر. آنقره طرفلرنده تفتیکدن غایت کوزل شالیلر یاپیلوب، ممالك عثمانیه‌نك هر طرفنه کوتوریلور. کوتاهیه‌ده اسکی معددن پك آز فرق اولان نفیس بر نوع چینیلر وکاشیلر اعمال اولنور. الحاصل آناطولینك هر طرفنده بر صنعت مخصوصه بولنوب، معمولات محلیه‌نك تعاطی ومبادله‌سی امتعه واشیای اجنبیه‌یه احتیاج براقیه‌جق صورت ومقدارده ایسه‌ده، چه فائده که رغبت اولنمدیغی کبی، برکونه تشویقات وتسهیلات دخی وقوع بولمدیغندن، ترقی یرینه کوندن کونه تدنی ایتمکده‌در. اکر یوللر ولیمانلر تکثیر ومعمولات محلیه‌یه رغبتله برابر صنایع موجوده‌نك اصلاح وترقیسیچون ایجاب ایدن اسبابه بالتوسل، اصحاب صنایع تشویق اولنه‌جق، ومملکتك ثروت طبیعیه‌سی اوروپانك چوروك وساخته امتعه‌سنه صرف اولنمیه‌رق، بهرسنه اخراجاتك ایکی مثلی نسبتنده ادخالات وقوع بولمیه‌جق اولسه، آز مدت ظرفنده آناطولی قطعه‌سی دنیانك اك معمور واك زنکین یری اولور؛ ومملکت اهالئ حاضره‌سنك بش مثلنی بسلمکه کافی اولدیغندن، معموریت ورفاهك نتائج طبیعیه‌سندن اولان تکثر نفوس وقوعیله، هر طرفی ایشلنوب اعمار وحیواناتی تکثیر اولنه‌رق، رفاه ومعموریتك درجهٔ اعلاسنه واصل اولور.

احوال تاریخیه‌سی. — آناطولی قطعه‌سنك پك اسکی بر وقتده قسماً مصر فراعنه‌سندن بیوك سیزوستریسك ید استیلاسنه کچمش اولدیغی بعض اسکی تاریخلرك روایتیله وآناطولینك بعض طرفلرنده بولنان مصر قدیم آثاریله مثبت ایسه‌ده، اصل ازمنهٔ تاریخیه‌نك ابتدالرنده یعنی (تروآ) محاربه‌سی زمانلرنده آناطولی کاملاً (آثوریه) دولتنك النده ایدی. بعده یونان مهاجرلری سواحل وجزایرده بر طاقم کوچك جمهوریتلر تشکیل ایتمش اولدقلری کبی، ایچ طرفلرده دخی بر طاقم مستقل حکومتلر تشکل ایتمشیدی، که

یونانلرك اك مشهور واك بیوك (لیدیا) دولتی ایدی. لیدیا دولتی اساساً صاروخان وآیدین طرفلرندن عبارت بولنمشیکن، یواش یواش کسب توسع ایدەرك، کثرت ثروتیله مشهور اولان (قرسوس) ك زماننده لیدیا دولتنك حدودی او وقت (آلیس) دنیلن قزیل ایرماق وادیسنه قدر واروب، آناطولینك بتون قسم غربیسنی جامع ایدی. او صرەدە فارس جهانکیر مشهوری (کیروس) ظهور ایدوب، میدیا وآثوریه دولتلرینی رفع ایتدکدن صکره، قرسوسك ملکنی دخی ضبطله، تشکیل ایتدیکی بیوك ایران دولتنك غرباً حدودینی آطەلر دکیزینه قدر توسیع ایدەرك، یونان مهاجرلرینك جمهوریتلرینی دخی تحت اطاعتنه آلمشیدی. یونانیلرك ایرانیلرله اولان مشهور محاربەلری آناطولی سواحلندەکی ممالك یونانیەیی دولت ایرانیەنك استیلاسندن قورتارە میوب، تا بیوك اسکندرك ظهورینەدك بتون آناطولی ایران دولتنك بر جزئی حالنده قالمشیدی.

بیوك اسکندر ایرانك اوزرینه سوق عسکر ایدنجه، اك اول یولی اوزرنده بولنان آناطولی‌یی ضبط ایتمش ایدی. بو جهانکیرك وفاتیله ممالك واسعەسنك تقسیمی صرەسنده، آناطولی سوریه ومصر ایله ماکدونیا حکمدارلری بیننده تقسیم اولنمش ایسەده، بو حکومتلرك غیر مقرر اولان تصرف سطحیلری آلتنده هر خطەده وبلکه هر شهر وقصبەده همان مستقلاً اداره اولنور برطاقم حکومتلر پیدا اولمشیدی، که یونانلرك اك مشهورلری پرغه وپونت حکومتلری ایدی. بعده رومالیلر آسیاده ضبط ممالکه باشلادقلرنده، بو حکومتلرك بعضیسی طوعاً تابع اولەرق، وبعضیسی دخی بر چوق وقت مقاومتدن صکره، مغلوباً فتح اولنەرق، تدریجاً بتون آناطولی رومالیلرك تمالکنه ضم اولنمش؛ وروما ایمپراطورلغنك ایکیه تقسیمنده شرق ایمپراطورلغنك یعنی قسطنطینیه قیصرلرینك حصەسنه دوشمشیدی. انوار اسلامیەنك ظهوریله غزاة مسلمین بر طرفدن تا ماوراء النهر وهندستانه وبر طرفدن‌ده بحر محیط آطلاسی وپیرنەیه قدر اولان ممالك وسیعەیی فتح ایتدکلری اثناده، بحکمة الله تعالی فتوحات اسلامیه طاوروس سلسلهٔ جبالنك بری طرفنه کچەمیوب، آناطولیدن یالکز آطنه جهتی موقتاً فتح اولنه بیلمشیدی؛ وهر نه قدرکه هارون الرشیدك عسکری آناطولی‌یی اورتەسندن یارەرق اسکداره قدر ایلریلمش ایسەده، ینه آناطولینك هیچ بر یرینی تحت تصرفنده طوتەمامشیدی.

مؤخراً سلجوقیلر آناطولینك قسم اعظمنی فتح ایدەرك، بو قطعەنك تا وسطنده اولان قونیه شهر شهیرنده بر قاچ عصر دوام ایدن بر بیوك دولت تشکیل ایتمشلر دیسەده، آناطولینك بر چوق یرلری ینه روم ایمپراطورلغنك تحت تابعیتنده وبعض حکومات صغیرهٔ نصرانیەنك النده قالمشیدی. آناطولی‌یی کاملاً فتح ایله بو قطعهٔ واسعەیی تمامیله ممالك اسلامیەیه بالالحاق صرف ترك مملکتی حالنه قویمق شرفی من طرف الله سلالهٔ مطهرهٔ عثمانیەیه نصیب ایمش.

زمان قدیمده آناطولینك سواحلنده بر چوق یونان مهاجرلری توطن ایتمش اولدیغی کبی، اسکندرك فتحندن صکرەدخی برطاقم ماکدونیالیلر ویونانیلر وبعده بر چوقده رومالیلر آناطولینك هر طرفنده اهالیٔ اصلیەیه قاریشمشیدی. مؤخراً، خرستیانلغك ظهور وانتشاری اوزرینه، یونانلی ورومالی اولمیان اهالی دخی یونان ولاتین لسانلرینی لسان ادبی اتخاذ ایدەرك، اقوام مختلفەدن مرکب بر جماعت نصرانیه پیدا اولمشیدی. سلجوقیلرك فتوحاتی اوزرینه کلیتلی ترکلر کلوب، اهالیٔ قدیمەدن اهتدا ایدنلرله بالاختلاط آیریجه بر قوم مسلم ظهور ایتمش؛ وعثمانلیلرك دور فتوحاتنده ترکستان وماوراء النهردن یکیدن بر چوق ترك وترکمن عشیرتلری کلوب، توطن ایتدکلری کبی، اهالیٔ اصلیه دخی فوجافوج دین مبین اسلامی قبول ایتمکله، السنهٔ قدیمه بسبتون اونودیلەرق، اهالی کاملاً ترکلاشمش، وشمدیکی آناطولی اهالیسی حاصل اولمشدر.

آناطولی حصاری (قره دکیز بوغازینك اك طار محلنده آناطولی ساحلنده اسکی بر حصاردر، که قسطنطینیەنك محاصره وضبطنی تسهیل مقصدیله ۷۹۸ تاریخ هجریسنده یلدیرم سلطان بایزید حضرتلری طرفندن بنا اولنمشدر. اصل اسمی (کوزلجه حصار) در. بو وجهله الیوم استانبولك محلاتندن معدود اولان آناطولی حصاری استانبولدن ۵۹ سنه اول فتح اولنمش دیمکدر. بعده سلطان محمد ثانی حضرتلری بو حصارك قارشیسنده یعنی روم ایلی ساحلنده روملی

حصاريني بنا ايدەرك، قرە دكيز بوغازيني مراكب اعدايه بسبتون سد وبند بيورمشلردر. آناطولى حصارى كوك صو منصبنك صاغ طرفندە وكوچك صو چايرينك قارشيسندە غايت كوزل بر موقعدە اولوب، حصار اليوم خراب ومتروك ايسەدە، اطرافندە كرك كوك صو ساحلنجە وكرك ساحل بحر بوينجە برچوق ياليلر، واوستندەكى زمرد آسا تپەلردە برطاقم مفرح كوشكلر بولنمغله، بوغاز ايچنك صيفيه اتخاذ اولنان قراسنك اك كوزللرندندر؛ وهواسى سرت اولميوب معتدلدر. اسكدارە ملحق قاكليجە دائرۀ بلديەسنە تابعدر.

آناطوليقو (Anatolico) يونانك غرب شمالى جهتندەكى (آقارنانيا) مع (اتوليا) ايالتندە، مركز ايالت اولان (مسولونكى) قضاسندە ومسولونكينك شمال غربيسندەكى كورفزك ايچندە بر كوچك آطەنك اوزرندە بر قصبەدر، كە مسولونكيدن كوچك ايسەدە، اوندن برآز دها منتظمدر.

آناطولى قواغى قرە دكيز بوغازينك مدخلندە يعنى طارلاشمغە باشلاديغى محلدە آناطولى ساحلندە بر قريەدر، كە استانبولدن ١٥ ميل مسافەسندە بولنمغله، صيفيه اتخاذ اولنان ياليلرى وبعض كويلى خانەلرينى جامع اولوب، روم ايلى قواغنك قارشيسندەدر. قرە دكيز بوغازينى محافظە ايدن استحكامات آناطولى وروم ايلى قواغندە اولوب، بحر سياه بوغازى محافظنك اقامتكاهى آناطولى قواغندەدر. ادارەجە بيكقوز قائممقاملغنە تابعدر.

آناغ (Annagh) بواسمله ايرلاندەنك ساحل غربيسى قارشيسندە ايكى كوچك آطە، وساحل مذكورك ايچ طرفندە بر كول ايلە ايكى ناحيە بولنيور.

آناغنى ياخود آنانيى (Anagni) ايتاليانك وسطندە (فروسينونە) ايالتندە ومركز ايالتك ٢١ كيلومترە شمال غربيسندە واقع برقصبە اولوب، ٨٢٢٠ اهاليسى واردر.

آنافى ياخود آنافيه (Anaphi) يونانە تابع (كيقلادە) آطەلرندن برى اولوب، جزاير مذكورەنك اك جنوب شرقيسندە بولنانيدر. (صانتورون) آطەسنك ٢٢ كيلومترە شرقندە واقع

اولوب، مركزى ٢٢′ ٣٦° عرض شمالى ايلە ٢٣° ٢٧′ طول شرقيدە دوشر. شرقدن غربە اولان طول اعظمى ١٠ كيلومترە قدردر. ييلاق وچيلاق بر ير اولوب، يالكز بر كويى واردر، كە ١٠٠٠ كشى قدر اولان اهاليسى باشليجە صوغان يتيشديرمكلە كچينيرلر. بالى مشهوردر.

آناقتوريوم (Anactorium) ناردەكورفزينك ساحل جنوبيسندە واقع (وونيجە) قصبەسنك اسم قديميدر. [«وونيجە» مادەسنە مراجعت بيوريلە.]

آناقرئون (Anacréon) يونان قديم شعراسندن اولوب، ميلاددن ٥٦٠ سنە اول (يونيا) نك (يعنى ازمير سواحلنك) اورلە قربندە بولنمش اولان (تئوس) شهر قديمندە طوغمشدر. سيسام حكمدارى (پوليقرات) ك يانندە جلب وبزم عشرتنە تشريك اولنەرق، عمرينى عشرت وعشقبازلقله كچيرمش، وبرچوق لطيف غزليات سويلمشدر. غزلياتنك پك آز مقدارى بولنمش ايسەدە، كنديسنە اسناد اولنان بر مجموعۀ اشعار مشهور ومتداولدر.

آناقسارخوس (Anaxarque) يونان قديم حكماسندن اولوب، قوالە جوارندە بولنمش اولان (آبدرە) شهر قديمندە طوغمش، و (مترودور) ك شاكردى اولمشيدى. بيوك اسكندرك معيتندە آسيا سفرينە كيتمشيدى. بعدە قبريس حكمدارى (نيقوقرئون) طرفندن اعدام اولنمشدر.

آناقساغوراس (Anaxagore) يونان قديم حكماسندن و «اصحاب قياس» دينيلن فلاسفەدن اولوب، قبل الميلاد ٥٠٠ تاريخلرندە (اورلە) قصبەسى موقعندە بولنمش اولان (قلازومن) شهر قديمندە طوغمش؛ و (آناقسيمانس) ايلە (هرموتيم) دن تحصيل فلسفە ايتدكدن صكرە، توسيع معلومات ايچون، مصرە بر سياحت ايدوب، ٤٧٥ تاريخندە عودتلە، آتنەدە اختيار اقامت ايتمش؛ و (اورپيد) ايلە (پريقلس) ك وبلكە سقراطك دخى استادى اولمشيدى. يونانيلرك بعض اعتقادات باطلەلرينى جرح ايتديكيچون، دينسزلكلە اتهام اولنەرق، اعدامنە حكم اولنمشيكن، پريقلسك شفاعتيلە جزاسى نفيە تحويل اولنمغلە، (لاپسكى) شهرينە كيدوب،

اختیار اقامت ایتمش؛ وقبل المیلاد ٤٢٨ تاریخنده وفات ایتمشدر. مادیت وجسمانیتدن مبرا صرف روحانی ومعنوی بر الهك وجودینی تصور ایدن حکمای یونانك برنجیسیدر. علم هیئت ونجومه دخی خیلی خدمت ایدوب، خسوف وکسوف حقنده بر چوق حقیقتلر کشفنه موفق اولمشیدی. آثارینك یالکز بعض پارچەلری بولنه بیلمشدر. عربلر عندنده (انکساغورس) اسمیله معروفدر.

آناق سونکی (Anak-Soungbi) سوماتره جزیرەسنك ساحل غربیسنده برکوچك ملایی اسلام حکومتی اولوب، مرکزی (موقوموقو) شهریدر.

آناقسیلاس (Anaxilas) ایتالیانك جنوبنده بولنمش اولان (رجیوم) شهر قدیمنده حکومت سورمش ایکی حکمدارك اسمیدر، که عن اصل مورەنك (مسینیا) خطەسندن اولمغله، برنجیسی میلاددن ٦٢٥ سنه اول لاکدمونیالیلرك تحت اطاعتنه کیرمك ایستمین مسینیالیلری کندی الکاسنه جلب ایتمشیدی. — ایکنجیسی قبل المیلاد ٤٩٤ تاریخلرنده حکومت سوروب، سیجیلیانك (زانقله) شهرندن شهر مذکوری ضبط ایتمش اولان سیسامیلیلری دفع ایله، مسینیادن مهاجرلر کتیروب، شهر مذکوری اسکان، و (مسینه) اسمیله تسمیه ایتمشدر.

آناقسیماندر (Anaximandre) یونان قدیم حکماسندن اولوب، قبل المیلاد ٦١٠ تاریخلرنده یونیاده (یعنی آیدین سواحلنده) کی (میلت) شهر قدیمنده طوغمش، و ٥٤٧ ده وفات ایتمشدر. کافهٔ موجوداتك مبدئی «نامتناهی» تسمیه ایتدیکی شی اولدیغنی التزام، وقمرك نوری شمسدن مستعار اولدیغنی وارضك کرویتنی کشف، وبر کره تنظیمیله خریطه اصولنی دخی ایجاد ایتمشدر. بسیطەنك دخی کشفی بوکا اسناد اولنمشدر.

آناقسیمانس (Anaximène) — میلتلی ینه میلت شهرندن وآنفا الترجمه آناقسیماندرك شاکردانندن اولوب، قبل المیلاد ٥٥٠ تاریخلرنده کسب اشتهار و ٥٠٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. بو ذات هوایه کافهٔ موجوداتك مبدأ واساسی نظریله باقردی، وکرك کونش کرك کرهٔ ارضی صفحوی الشکل زعم ایدەرك، هوا اوزرنده طوردقلرینه قائل ایدی. عربلر عندنده (انکسیمانس) اسمیله معروفدر.

آناقسیمانس (Anaximène) — لاپسکیلی بیوك اسکندرك مربیلرندن اولوب، اسکندرله برابر آسیایه کیتمش؛ ووطنی اولان لاپسکی شهری دارانك طرفنی آلمشیکن، جزادن عفو ایتدیرمکه موفق اولمشیدی. اسکندرك بر تاریخنی یازمش ایسەده، یالکز بعض فقرەلری بولنه بیلمشدر.

آناقلیت (St. Anaclet) خرستیانلرك اوچنجی پاپالری اولوب، میلادك ٧٨ تاریخندن ٩١ تاریخنەدك پاپالق ایتمش، وروایته کوره قتل اولنمشدر. حواریوندن (پطرس) ك شاکردی اولمغله، اعزه صرەسنه کچوب، نیسان افرنجینك ٢٦ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

آناقلیت (Anaclet) میلادك ١١٣٠ تاریخنده قاردینالرك بعضیسی طرفندن پاپالغه انتخاب اولنەرق، ایتالیا قرالی (روجر) طرفندن دخی التزام اولنمغله، سائر قاردینالر طرفندن انتخاب اولنمش اولان ایکنجی (اینوسان) ی روما وایتالیادن قوومش ایسەده، (پیسه) مجلس روحانیسی طرفندن کلیسادن مطرود عد اولنمش، و ١١٣٨ ده وفات ایتمشدر.

آنالابو (Analabou) سوماتره جزیرەسنده کی آچین حکومت اسلامیەسنك جزیرەنك ساحل غربیسنده واقع بر قصبه واسکلەسیدر.

آنام (Annam) هند چینی شبه جزیرەسنك شرق طرفندن عبارت اولوب (تونکین) و (قوشنشین) قطعەلرینی حاوی اولان مملکته ویریلن اسمدر. بواسم چینجه «صلح جنوبی» دیمك اولوب، مقدما بو مملکتی ضبط ایتمش اولان چینلیلر طرفندن ویریلەرك، استعمالی تعمم ایتمشدر. قوشنشینك بر قسمی فرانسەنك ید ضبطنده بولندیغی کبی، دیکر قسمیله تونکین یعنی همان آنامك جملەسی دخی فرانسەنك حمایەسی آلتنه کیرمشدر. [«تونکین، قوشنشین وقامبوج» مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

آنامابو (Anamabou) آفریقانك سواحل غربیەسندن یوقاری کینەنك (فانتی)

مملكتنده انكلتره‌نك النده بولنور بر قصبه واسكله‌در، كه "٢٦ '١٠ °٥ عرض شمالی ایله '٢٥ °٣ "٥٤ طول شرقیده واقع اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی واردر.

آنامبه { (Anambas) چین دكیزینك جهت جنوبیه‌سنده (بورنئو) جزیره‌سیله (ملاقه) شبه جزیره‌سی آره‌سنده برطاقم آطه‌لردر، كه '٢٠ °٢ ایله '٣٠ °٣ عرض شمالی و '٢ °١٠٣ ایله '٩ °١٠٤ طول شرقی آره‌لرنده واقع اولوب، اك بیوكلری (شانتام) جزیره‌سیدر. اهالیلری ١٥٠٠ كشی قدر اولوب جمله‌سی (ملایی) جنسنه منسوب اهل اسلامدن ومشهور كمیجیلردندر.

آنامور { آطنه ولایتنك ایچ ایل سنجاغنه تابع بر قضادر، كه لوانك جنوب غربیسنده واقع اولوب، آنامور و (سلنتی) ناحیه‌لرندن عبارتدر. مركزی (چوران) اسمنده برقریه اولوب، بو قریه‌دن بر ساعتلق مسافه‌ده وساحل بحرده (معموریه) نامیله بر قلعه ودرونده خراب بر جامع شریفله بر حمام وحسین غازی اسمنده برذاتك مزاری بولنیور. قریهٔ مذكوره‌نك جوارنده بر قاچ قلعه خرابه‌لریله بر اسكی قصبه ویرانه‌لری واردر، كه بو قصبه زمان قدیمده (آنمور یوم) اسمیله معروف اولوب، آنامور اسمی بوندن تولد ایتمشدر. بو قضانك اراضیسی شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری ممتد اولان بر طاغك اتكلرندن عبارت اولمغله، بو طاغدن بر چوق نهرلر آقوب، دكیزه دوكیلور. اراضیسنك آلچق یرلری مسكون، وطاغلری اورمانلقدر. بو اورمانلرده چام، قطران، آردج، میشه ولادین آغاجلری بولنوب، اهالیسنك بر قسمی زراعتله، وبر قسمی دخی اورمانلردن كراسته كسوب ایندیرمكله اشتغال ایدرلر. سلنتی ناحیه‌سنده نافع بر قاپلیجه واردر. قضا ٤٨٤٥ خانه و ٢٠٧٦٢ اهالیی جامع اولوب، بونلرك یالكز ٢٢٠ سی خرستیان وقصوری كاملاً اسلامدر. درون قضاده بر جامع، برمسجد، بر تكه وبر صبیان مكتبی واردر.

آنامور برونی { (Cap Anémour) آنف البیان آنامور قضاسی ساحلنده اولوب، معموریه قلعه‌سنك جوارنده بولنان بر برونددر، كه آناطولی قطعه‌سنك اك جنوبی نقطه‌سی اولوب، "٥٠ '٠ °٣٦ عرض شمالی ایله '٣٠ °٣٠ "٥٠ طول شرقیده واقعدر.

آناموقه { (Anamouka) بحر محیط كبیرك (پولینسیا) قسمنده كائن (تونغه) آطه‌لرینك بری اولوب، جزایر مذكوره‌نك وسطنده بولنیور. '١٥ °٢٠ عرض جنوبی ایله '٢٢ °١٧٧ طول غربیده واقع اولوب، محیط دائره‌سی ٣٠ كیلومتره‌در. ٢٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، انكلیز میسیونرلری معرفتیله خرستیان اولمشلردر. بو آطه ١٦٤٣ تاریخ میلادیسنده (تاسمان) نام انكلیز قپودانی طرفندن كشف اولنه‌رق، (روتردام) تسمیه اولنمشیدی.

آناندپور { (Auandpour) هندستانك شمالنده پنجاب خطه‌سنك منتهای جنوب شرقیسنده واقع وانكلیز حكومتنه تابع (جلاندر) ایالتنك (هوشیارپور) قضاسنده، مركز قضانك ٧٥ كیلومتره جنوب شرقیسنده ولاهورك ٢٤٠ كیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ٦٨٦٠ اهالیسی واردر. — بو اسمله هندستانك سائر طرفلرنده دخی بعض كوچك قصبه‌لر بولنیور.

آنانیف { (Ananief) روسیه‌نك ایالات جنوبیه‌سندن (كرسون) ایالتنده وقره دكیزه دوكیلن (تیلیغول) نهری اوزرنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ١١٤٠٠ اهالیسی واردر.

آناهواق { (Anahuak) آمریقانك كشفندن اول مكسیقه‌یه اهالئ اصلیه‌سی طرفندن ویریلن اسمدر. الآن مكسیقه‌نك وسطی قسمنه بعض دفعه بو اسم ویرلمكده‌در.

آناهید { یاخود آنائیتیس (Anahid, Anaï-tis) اسكی ایرانیلرله ارمنیلرك وآناطولیده لیدیالیلرك عبادت ایتدكلری الهه‌لردن اولوب، زهره‌دن كنایه ایدی. بونك اصل اسمی فارسیده «زهره» دیمك اولان (ناهید) اولوب، یونانیلر بو صورته تحویل ایتمشلردر. بومعبوده‌نك هیكلنی هر آلتی آیده بركره آلای ایله دیشاری‌یه چیقاروب، اجرای آیینلری صره‌سنده انواع فحشیاته طالارلردی.

آنت { (Antes) آلتنجی عصر میلادیده روسیه‌نك قره دكیز ساحلنده ساكن بولنمش اقوام اسلاویه‌دن بر قوم ایدی، كه غوت

وهون قوملرینه تابع اولمش، وافرادی قسطنطنیه قیصرلرینك خدمت عسکریه‌سنده بولنمشیدی. مؤخراً (آوار)لرله بلغارلر طرفندن مغلوب وپریشان اولوب، اثرلری قالمامشدر.

آنتا { (Anta) پرونك (قوزقو) ایالتنده همنامی اولان سنجاغك مرکزی برقصبه اولوب، (قوزقو) شهرینك ۳۰ کیلومتره غرب شمالیسنده‌در. شمال جهتنده واسع بر بطاقلق واردر، که (لیما) دن قوزقویه کیدن جاده بونك اورته‌سندن، و ۱½ متره یوکسك، ۱۰ کیلومتره اوزون بر سدك اوستندن کچر. — آرجنتین جمهوریتنده دخی بو اسمله لوا مرکزی بر قصبه واردر.

آنتارادوس { (Antaradus) سوریه ساحلنده طرابلس شامله لاذقیه آره‌سنده کائن طرتوس قصبه‌سنك اسم قدیمیدر، که اسکی زمانده (آرادوس) تسمیه اولنان (ارواد) آطه‌سنك قارشیسنده بولندیغیچون «آرادوسك مقابلی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. [«طرتوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنتالکیداس { (Antalcidas) اسکی اسپارطه‌لیلرك برقوماندانیدر، که اسپارطه‌یی بتون یونانه حاکم ایتمك فکریله، قبل المیلاد ۳۸۷ تاریخنده ایران شاهی آردشیرله بر معاهده عقد ایده‌رك، اسپارطه‌یی ایرانك اتفاق وحمایه‌سی آلتنه صوقمش، وآناطولینك سواحل وجزائرنده‌کی مستملکات یونانیه‌یی ایرانه تسلیم ایتمشیدی. بو سببله یونانیلرك کین وخصومتنه مظهر اولوب، آردشیره التجا ایتمش ایسه‌ده، اورادن دخی قووله‌رق، کندینی آج براقمغله اتلاف نفسه مجبور اولمشدر.

آنتالوت { یاخود آنتانو (Antalôts, Antanôs) مداغسقار جزیره‌سنك شمال غربیسنده ساکن حبشی اللون بر قومدر، که جزیرة العربدن کیتمش عربلرله آفریقا زنجیلرینك اختلاطندن متولد اولدقلری مظنوندر.

آنتانغ { (Antang) جاوه جزیره‌سنك منتهای شرقنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، جوارنده براهمنیلره مخصوص بر چوق آثار عتیقه بولنیور. قضاسی طاغلر واورمانلرله محاط اولوب، غایت منبت یردر، وکلیتلی قهوه وپرنج محصولاتی ویرر. قضانك اهالیسی، کافةً مسلم اولمق اوزره، ۱۰۰۰۰ کشی قدر اولوب، فلنك دولتنه تابعدرلر.

آنتریم { (Antrim) ایرلانده‌نك شرق طرفنده واقع بر قونتلق یعنی قضا ویا سنجاقدر، که (دوون) و(لوندوندری) قونتلقلری آره‌سنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۰۸۲ مربع کیلومتره، واهالیسی ۳۷۸ ۶۰۰ کشیدر. بوسنجاق ایرلانده‌نك اك مسکون سنجاغی اولوب، سواحلنده بر چوق خلیج وشبه جزیره‌لری وداخلنده برچوق کوللری واردر. دکیزك ایچنه ممتد اولان برونلرندن برنده طبیعی بر طاقم ستونلر وجسیم طاشلر بولنوب، «جنلرك قالدیرمی» تسمیه اولنمشدر، که شایان تماشا عجایب طبیعتدندر. مرکزی اولان (بلفاست) شهرینك ۲۰۸ ۱۲۲ اهالیسی واردر.

آنتریم { (Antrim) ایرلانده‌نك بو اسمله مسمی اولان قونتلغی داخلنده وبلفاستك ۳۵ کیلومتره شمال غربیسنده بر کوچك قصبه اولوب، ۲۲۰۰ اهالیسی واردر.

آنتریم { (Antrim) ممالك مجتمعه‌نك پانسلوانیا جمهوریتنده برقصبه واسکله اولوب، ۳۷۶۰ اهالیسی واردر. — ممالك مجتمعه‌نك سائر جمهوریتلرنده دخی بو اسمله بر قاچ قصبه و(میشیغان) جمهوریتنده بر قضا واردر.

آنتکرا { (Antequera) اسپانیانك جهت جنوبیه‌سنده، ملاقه ایالتنده قضا مرکزی بر شهردر، که قرطبه‌دن ملاقه‌یه کیدن دمیریولك اوزرنده وقرطبه‌نك ۱۳۸ کیلومتره جنوبنده واقع اولوب، ۲۷۰۰۰ اهالیسی واردر. قدیم بر شهر اولوب، رومالیلر طرفندن (آنتیقوآریا) وعربلر طرفندن (انتقیره) تسمیه اولنوردی. جوارنده رومالیلرك زماننده‌ن قالمه بعض آثار عتیقه‌سیله عربلرك بناکرده‌سی اولان بر سور وقلعه‌نك خرابه‌لری موجوددر. بو شهرده نفیس بعض یوك منسوجاتی اعمال اولنور، وجوارنده‌کی اراضیده کلیتله حاصل اولان حبوباتله شراب وزیتون‌یاغی ملاقه طریقیله اخراج اولنور.

آنتلا { (Anthela) تسالیانك ازدین کورفزنده واقع بر اسکی قصبه‌سی ایدی، که ایچنده حبوبات الهه‌سی زعم اولنان (سرس) ه

مخصوص بر بیوك معبد وار ایدی، وبو معبدده (آمفیكتیونیا) تعبیر اولنان بر مجلس مختلط اجتماع ایدردی.

آنتمیوس { (Anthémius) رومانك غرب ایمپراطورلرندن اولوب، ایمپراطور آرقادیوسك وزیری بولنمش اولان دیكر بر آنتمیوسك اوغلی ایدی. غوتلره وهونلره قارشی فوق‌العاده جسارت وبسالت ابراز ایتمكله، ایمپراطورلق تختنه چیقاریلوب، میلادك ٤٦٧ تاریخندن ٤٧٢ تاریخنه‌دك حكم سوردكدن صكره، كندی دامادی (ریچیمر) طرفندن اسقاط اولنمش، و(اولیبریوس) كندیسنه خلف اولمشدر.

آنتمیوس { (Anthémius) آیاصوفیه‌یی بنا ایتمش اولان معماردر، كه فن معماریده‌كی مهارتیله برابر، صنعت نقرده دخی ماهر وعلوم ریاضیه‌ده ید طولی صاحبی ایدی. (لیدیا) یعنی آیدینك الیوم سلطان حصاری دنیلن (تراله) شهرنده تولد ایدوب، ایمپراطور (یوستنیانوس) زماننده كسب شهرت ایتمشدر. علوم ریاضیه وفن معماری‌یه دائر بعض اثرلری وار ایسه‌ده، یالكز بر قاچ فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر.

آنتنور { (Anténor) تروآ شهر قدیمی پرنسلرندن وحكمدار (پریام)ك اقرباسندن اولوب، مشهور تروآ محاربه‌سنده اولیسی درون شهرده كوروب طانیدیغی حالده، خبر ویرمدیكیچون، ویونانیلرك تخته‌دن یاپمش وایچنده آدملر كیزلنمش اولدقلری آت هیكلنی شهرك ایچنه آلمغی توصیه ایتدیكیچون، وطننه قارشی خیانتله اتهام اولنه‌رق، كندی عائله و توابعیله برابر ایتالیایه هجرت ایتمكه مجبور اولمش؛ ونه‌دیك جهتنده ابتدا كندی اسمیله یاد اولنه‌رق بعده (پادووه) دنیلن شهری بنا ایتمشیدی.

آنتوآن { وآنتونیوس [«آنطوآن» و«آنطونیوس» ماده‌لرینه مراجعت.]

آنتور { (Antour) هندستانك جهت جنوبیه‌سنده (دكان) قطعه‌سنده نظام حكومتنه تابع بر قصبه اولوب، دولت‌آباد شهرینك ٦٠ كیلومتره شمالنده‌در.

آنتوفاغاسته { (Antofagasta) آمریقای جنوبیده بولیویانك (آتاقامه) ایالتنده وبحر محیط كبیر ساحلنده (مورنا) كورفزی داخلنده بر كوچك قصبه واسكله‌در، كه بولیویانك ایچ طرفلرینه قدر تمدید وبلكه برازیلیا وآرجنتین دمیریوللریله دخی ربط اولنمسی متصور اولان بر دمیر یول خطنك منتهاسی اولمغله، ایلریده پك بیوك بر اهمیت كسب ایده‌جكی شبهه‌سزدر. — بو اسمله بولیویانك آرجنتین حدودنده و ٤٠٠٠ متره‌لك ارتفاعده دخی بر كوچك قصبه بولنیور.

آنتوقو { (Antuco) آمریقای جنوبیده شیلی دولتنك (آراوقو) ایالتنده (لایه) نهری كنارنده و ′٥٠ °٣٦ عرض جنوبی ایله °٧٣ طول غربیده واقع بر قصبه‌در. — قصبهٔ مذكوره‌نك ٣٠ كیلومتره شرقنده اولوب، ٢٧٣٥ متره ارتفاعی اولان كوزل بر بركان دخی بو اسمله تسمیه اولنمشدر. بو بركانك غرب طرفنده كوزللكیله ومنبتلكیله مشهور اولان طولاشیقلی بر وادی واردر، كه اورته‌سنده (لایه) نهرینك تشكیل ایتدیكی بر كول بولنیور.

آنتومارکی { (Antomarchi) قورسیقه‌لی بر طبیب اولوب، میلادك ١٧٨٠ تاریخنده طوغمش، و ١٨٣٨ ده وفات ایتمشدر. ابتدا فلورانسه طبیه مكتبنده تشریح معلمی ایكن، بیوك ناپولیونك خدمتنه كیروب، مشارالیهله برابر (سنت هلن) منفاسنه كیتمش، وصوك نفسنه قدر یانده بولنوب، عودتنده «ناپولیونك صوك نفسی» عنوانیله بر كتاب نشر ایتمشدر.

آنتونژیل { (Antongil) مداغسقار جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده بر قویدر، كه جنوبه متوجه اولان آغزی °١٦ عرض جنوبیده واقعدر.

آنتونلی { آنتونینوس، آنتونینه وسائره [«آنطونلی» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آنتی { (Anti) لسان یونانیده «قارشی» و «مقابل» دیمك اولوب، برچوق اسماء خاصه‌نك تركیبنه داخل اولور. مثلا جبل لبنانك قارشیسنده بولنان جبل شیخه (آنتی لیبان)، طاوروس سلسله‌سی قارشیسنده بولنان (بیك بوغا)، (حنزیر) و(قره‌بل) طاغلری سلسله‌سنه دخی (آنتی طاوروس) دیرلر. [الیوم مستعمل اولان اسملرینه مراجعت.]

آنتی (Antis) آمریقای جنوبینك پرو وبولیویا قطعه‌لرنده، (آند) سلسله‌سنك شرق جهتنده‌کی اتکلرنده آمریقانك اهالئ قدیمه‌سندن بر قومدر، که برچوق قبیله‌لره منقسم اولوب، ١٥٠٠٠ قدر افرادی جامعدر. بونلرك سیمالری خالص آمریقالی سیماسی اولوب، جمله‌سی غاغا برونلی، اوزون چهره‌لی وبادام کوزلیدرلر. بعض قبیله‌لری بسبتون وحشی حالنده یاشامقده‌درلر.

آنتیب (Antibes) فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده واقع «ساحلی آلپ» ایالتنده، (غراسه) قضاسنده ومرکز قضانك ٢٣ کیلومتره شمال شرقیسنده وساحل بحرده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٦٨٣٠ اهالیسی واردر. لیمانی کوزل اولوب، خیلی تجارتی، زیتون، پورتقال، لیمون وتوتون محصولاتی واردر. کلیتلی چیچك‌صویی دخی چیقاریلیر. بیوك بر فناری واردر. قدیم بر شهر اولوب، مارسلیانك اهالئ قدیمه‌سی اولان یونانیلر طرفندن (نیسه) نك قارشیسنده تأسیس ایدلمش اولدیغندن، «شهرك قارشیسی» معناسیله (آنتیپولیس) تسمیه اولنمشیدی. الآن اهالئ مملکت طرفندن (آنتیبول) تسمیه اولنور.

آنتیپاتر (Antipater) بیوك اسکندرك جنراللرندن اولوب، اسکندر آسیا سفرینه کیتدیکنده، کندیسنی یونان والیلکنده براقش، وکندیسی مملکتی حسن اداره ایتمش ایسه‌ده، اسکندرك والده‌سی (اولیمپیا) نك انتریغه‌لریله متعاقباً عزل اولنمشیدی. اسکندرك وفاتنده، ینه مملکتك اداره‌سنی یدینه آلوب، استحصال استقلال مقصدیله سلاحه صارلمش اولان یونانیلرله غوغا ایده‌رك، بو اختلالی باصدیرمش؛ ومؤخراً اسکندرك چوجقلرینه وصی تعیین اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً قبل‌المیلاد ٣٢٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. اسکندری زهرلتمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، صحیح دکلدر. بونك اوغلی (قساندر) پدرینك وفاتندن صکره ماکدونیایی اداره ایتمشدر. — قساندرك اوغلی ولیسماخوسك دامادی اولان دیکر بر (آنتیپاتر) برادری آلکساندر ایله معاً ماکدونیاده قبل‌المیلاد ٢٩٨ دن ٢٩٥ تاریخنه‌دك حکم سورمش، وبرادریله اوغراشمشدر.

آنتیپاتر یاخود آنتیپاس (Antipater, Antipas) فلسطین حکمدارلردن ایکنجی هرقانك وزیری اولوب، اداره امور مملکتی بسبتون الینه آلمش، واوغلی (هرود) ك حکمدارلغه صعودی اسبابنی حاضرلمشیدی. اسکندریه‌نك فتحنی تسهیل ایچون، قیصره امداد ایتمش، ومکافاةً «فلسطین مدبر اموری» عنوانینی آلمشیدی. میلاددن ٤٣ سنه اول مسموماً وفات ایتمشدر.

آنتیپاتریس (Antipatris) فلسطینده قدس ایله قیساریه آره‌سنده واقع (کفرسبا) قصبه‌سنه (هرود) طرفندن پدری (آنتیپاتر)ك نامنه نسبتله ویرلمش براسمدر. [«کفرسبا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنتیپارو یاخود آنتیپاره (Antiparo) آطه‌لر دکیزنده یونانه تابع کیقلاده جزایرندن اولوب، (پارو) یاخود (پاره) جزیره‌سنك غرب جنوبی ساحلی قارشیسنده واقعدر، وجزیرهٔ مذکوره‌دن ایکی اوچ کیلومتره کنیش بر بوغازله آیرلمشدر. طولانی بر آطه اولوب، محیط دائره‌سی ٢٥ کیلومتره‌قدردر. اك جنوبی نقطه‌سی ٣٦° ٥٦′ عرض شمالی ایله ٢٢° ٤٤′ ٥٠″ طول شرقیده واقعدر. اراضیسی دوز ومنبت اولوب، ١٠٠ قدر خانه‌یی جامع یالکز بر قریه‌سی واردر. آطه‌نك ایچنده واسع بر مغاره واردر، که قبه‌سندن آقان صولر کلسی حاوی اولمغله، اشکال غریبه‌ده محجر ایدر.

آنتیپاس (Antipas) [«آنتیپاتر» ماده‌سنه مراجعت.] — هرود آنتیپاس [«هرود» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنتیپاقسوس (Antipaxus) یونانك جزایر سبعه طاقنه ملحق وقورفه جزیره‌سنك جنوبنده کائن (پاقسوس) آطه‌سنك جنوب شرقی ساحلی قارشیسنده بولنان قیالق بر کوچك آطه‌در.

آنتیپود آطه‌لری (Antipodes) بحر محیط کبیرك جهت جنوبیه‌سنده وبحر منجمد جنوبی حدودنده ایصسز، صوسز وقیالق بر طاقم کوچك آطه‌لردر، که یکی زلانده منتهای جنوبیسنك ٧٤٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده و ٤٩° ٢٢′ عرض جنوبی ایله ١٧٦° ٢٢′ ٥١″ طول شرقیده واقعدرلر. بو آطه‌لر ١٨٠٠ تاریخ

ميلاديسنده قپودان (واترهوس) طرفندن كشف اولنه‌رق، انكلتره‌نك همان مقابلنده بولنمغله، بو اسمله تسميه اولنمشلردر.

آنتيتام (Antietam) ممالك مجتمعه‌نك (ماريلاند) جمهوريتنده (پوتوماق) نهرى تابعلرندن بر كوچك چايدر، كه كنارنده ١٨٦٢ تاريخ ميلاديسنده واقع محاربهٔ داخليه اثناسنده طرفيندن يوز بيك عسكر بيننده بر جنك خونريزانه وقوعيله كسب شهرت ايتمشدر.

آنتيسانه (Antisana) آمريقاى جنوبينك (اقوآدور) مملكتنده بر بركاندر، كه (كيتو) شهرينك ٧٥ كيلومتره شرق جنوبيسنده و ٣٠′ ٠° عرض جنوبى ايله ٤٤′ ٨٠° طول غربيده واقع اولوب، ٥٨٠٠ متره ارتفاعى واردر. — بو بركانك اتكنده اولان (آنتيسانه) قريه‌سى ٤٠٩٠ متره‌لك ارتفاعنده بولنمغله، پروده‌كى (تاقوره) وبوليوياده‌كى (قالامارقه) قريه‌لرندن صكره كرهٔ ارضك مسكون مواقعنك اك يوكسكيدر.

آنتيستن (Antisthène) يونان قديم حكماسندن اولوب، «كلبيون» طريقنك مؤسسيدر. قبل الميلاد ٤٢٤ تاريخنده آتنه‌ده طوغمش، و ٧٢ ياشنده وفات ايتمشدر. ابتدا سفسطيوندن (غورجياس) ك درسنه دوامله، فن بلاغته دائر درس ويرمكه باشلامشديسه‌ده، مؤخراً بر كون سقراطك درسنده بولنمغله، تدريسدن واز كچوب، حكيم مشاراليهك شاكردانى صره‌سنه كچه‌رك، حكمت وفلسفه‌يه حصر همت ايتمشيدى. بو فيلسوف فضائل اخلاقه او قدر اهميت ويريوردى، كه دنياده حسن اخلاقدن بيوك نعمت وسوء اخلاقدن بيوك فضيحه يوقدر اعتقادنده ايدى. حتى عادات ومراسمك چوغنه دخى قبايح نظريله باقردى. سقراط بونك حسن اخلاق خصوصنده‌كى افراط شدتيله اكلنيردى. آنتيستن خيلى تأليفات يازمش ايسه‌ده، محو اولوب، يالكز بعض فقره‌لرى بولنه بيلمشدر. عربلر عندنده (انطسثانس) اسميله معروفدر.

آنتيغوا (Antigua) آمريقاده‌كى (آنتيل) آطه‌لرينك انكلتره‌نك النده بولنانلرندن اولوب، (باربوده) نك ٥٠ كيلومتره جنوبنده و (غوآدلوپ) ك ٦٠ كيلومتره شمال غربيسنده، ١٧° عرض شمالى ايله ١٧″ ٥′ ٦٤° طول غربيده واقعدر. بيضوى الشكل اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ٢٨٠ مربع كيلومتره‌در. اراضيسى آلچق وصوسز اولوب، اهاليسى يغمور صولرينى صهرنجلره طوپلامق مجبوريتنده‌درلر. سواحلنده بر چوق قويلرى اولوب، ساحل جنوبيسنده اولان (انكليش هاربور) ليمانى آنتيل جزايرينك اك امين ليمانيدر. مركزى اولان (سنت جون) قصبه‌سى انكلتره‌نك النده بولنان شرقى آنتيل جزايرينك دخى مركز عموميسيدر. باشليجه محصولاتى شكر قامشندن عبارت اولوب، سنوى تجارتى ١٢ مليون فرانق راده‌لرنده‌در. اهاليسى ٤٠٠٠٠ كشى قدر اولوب، يالكز ٢٥٠٠ ى بياض وقصورى زنجيدر. آمريقاده اك اول بو آطه‌نك اهاليسى اسارتى لغو ايتمشلردر. جزيره لوندره‌دن نصب اولنان بر متصرف ايله بر مجلس اداره وبر مجلس منتخب طرفندن اداره اولنور. بو آطه قريستوف قولومب طرفندن كشف، و ١٦٣٢ تاريخ ميلاديسنده انكليزلر طرفندن ضبط واسكان اولنمشدر.

آنتيغون (Antigone) بيوك اسكندرك جنراللرندن اولوب، بو جهانگيرك وفاتنده ملكنى مقاسمه ايدن طوائف ملوكدندر. بونك حصه‌سنه پامفيليا، ليكيا ايله بيوك فريجيا يعنى تكه، منتشا، كوتاهيه وآنقره طرفلرى دوشمش ايسه‌ده، بو حصه‌سيله قناعت ايتميه‌رك، اوغلى (دمتريوس پوليوركيت) ايله برابر (پرديقاس) ك عليهنده تشكل ايتمش اولان اتفاقه داخل اولمش؛ و (اومن) ى قتل ايله، بونك حصه‌سى اولان پافلاغونيا وقپادوكيايى يعنى قسطمونى وسيواس طرفلرينى، ومتعاقباً بتون آناطولى ايله سوريه‌يى ضبط ايتمش؛ وبطليوس، سلفقوس، ليسياخوس وقساندرى مغلوب ايده‌رك، قبل الميلاد ٣٠٧ تاريخنده آسيا حكمدارى عنوانينى آلمشيدى. مصرى دخى ضبط ايتمكه حاضرلنمقده ايكن، بطليوس، سلفقوس، ليسياخوس وقساندر طرفندن كنديسنه متفقاً اعلان اولنان محاربه‌ده مغلوب اولوب، قبل الميلاد ٣٠١ تاريخنده، ٨٤ ياشنده اولديغى حالده، مقتولاً وفات ايتمشدر. (كيقلوب) مخلصيله مشهور اولوب، تواريخ عربيه‌ده (انطيقن) اسميله مذكوردر.

آنتيغون { قوناتاس (Antigone Conatas) { دمتريوس پوليورسكيتك اوغلى وآنف الترجمه آنتيغونك تورونيدر. تساليانك (غونى) شهرنده طوغوب، قبل الميلاد ٢٧٨ تاريخنده ماكدونيايى ضبطله، حكمدارلغنى اعلان؛ وماكدونيايه كلمش اولان غالياليلرى مغلوب وطرد ايتمشيدى. (اپير) يعنى طوسقه‌لق حكمدارى مشهور (پيروس) قارتاجليره قارشى كنديسندن امداد ايستديكى حالده، ويرمديكندن، پيروس ماكدونيايه سوق عسكرله مملكتى ضبط، وكنديسنى ٢٧٤ تاريخنده طرد ايتمش ايسه‌ده، پيروسك وفاتنده يعنى ايكى سنه صكره ماكدونيايه عودت؛ وبعده آتنه‌يى ضبط ايتمش‌سه‌ده، حكومت مخصوصه‌سنى ابقا ايتمشدر. ٣٦ سنه حكومتدن صكره، قبل الميلاد ٢٤٢ تاريخنده وفات ايتمشدر.

آنتيغون { دوسون (Antigone Doson) { ماكدونيا حكمدارلرندن اولوب، دمتريوس پوليورسكيتك تورونيدر. يكنى فليپك وصيسى ايكن، قبل الميلاد ٢٣٢ تاريخنده حكمدارلغى غصبله، بر سنه صكره اسپارطه حكمدارى (قلئومن)ه اعلان حرب ايتمش؛ وكنديسنى مغلوب ومصره فراره مجبور ايده‌رك، اسپارطه‌يى ضبط، ومشهور (ليقورغوس) قوانيننى لغو ايلشدر. ميلاددن ٢٢١ سنه اول وفات ايتمشدر.

آنتيغون { (Antigone) فلسطين حكمدارلرندن اولوب، ايكنجى آرسطوبولك اوغلى ايدى. فلسطينك ضبطنده پومپيوس طرفندن اخذ وتحت اسارتده رومايه سوق اولنمش ايدى. ميلاددن ٤٠ سنه اول ايران حكمدارينك امداديله ملك موروثنى استرداد ايده بيلمش ايسه‌ده، اوچ سنه صكره هرود طرفندن طرد اولنمش، وبو دشمنك الينه دوشوب، طياق آلتنده وفات ايتمشدر.

آنتيغون { قاريسته‌لى — Antigone de) (Caryste) ميلاددن اوچ عصر اول ياشامش يونان علماسندن اولوب، بعض مشاهير رجالك تراجم احوالنى وبر حيوانات كتابى يازمش ايسه‌ده، بو اثرلرى محو اولوب، يالكز «حكايات غريبه مجموعه‌سى» عنوانلى ديكر براثرندن بعض فقره‌لر بولنه بيلمشدر.

آنتيغونه { (Antigone, 'Αντιγόνη) يونان قديمده تيبه حكمدارى (اوديب)ك قيزى اولوب، وطننـدن نفى اولنمش وايكى كوزندن كور قالمش اولان پدريله برابر نفيه كيده‌رك، كنديسنى الندن طوته‌رق كزديرديكيچون، پدرينه اولان محبتيله ضرب مثل حكمنه چكمشدر. برادرى (پولنيكى) نك وفاتنده دشمنى (قرئون) دفننى منع ايتديكيچون، (آنتيغونه) برادرينك صوك خدمتنى ايفا ايتمك اوزره، تيبه‌يه عودت ايتمش؛ وبونك اوزرينه حياً احراقله محكوم اولمش ايسه‌ده، اولجه كنديسنى بوغه‌رق اتلاف نفس ايتمش. مشاهير شعراى يونانيه‌دن (سوفوقل) بو وقعه‌يى بر حالله صورتنده نظم ايتمشدر.

آنتيغونيا { (Antigonia) زمان قديمده بو اسمله برقاچ شهر وقصبه بولنوب، اك مشهورلرى سوريه‌ده عاصى نهرى اوزرنده واقع اولانى ايدى، كه فلسطين حكمدارى برنجى آنتيغون طرفندن تأسيس، ومؤخراً (سلفقوس) طرفندن تخريب، واهاليسى مداينك قارشيسنده مجدداً بنا ايتديكى (سلفقيه) شهرينه نقل اولنمشيدى.

آنتيغونيش { (Antigonish) آمريقاى شماليده دومينيونك «يكى اسقوچيا» خطه‌سنده قضا مركزى برقصبه‌در، كه (سنت لوران) كورفزينك (سنت جورج) خليجنه منصب بر كوچك نهرك اوزرنده و (هاليفاقس) ك ٢٢٥ كيلومتره شرق شماليسنده واقع اولوب، ٣٣٠٠ اهاليسى و (ترنو) ايله پك ايشلك بر حيوانات واغنام تجارتى واردر. — قضاسنك مساحۀ سطحيه‌سى ١٤٢٠ مربع كيلومتره واهاليسى ٢٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در. زراعت وحيواناتى چوق برقضا اولوب، (ترنو) جزيره‌سنه كليتلى اغنام وساده ياغ اخراج ايدر.

آنتيفان { (Antiphane) يونان قديمك مضحكه نويس شعراسندن درت كشينك آديدر، كه بونلرك اك مشهورى ميلاددن درت عصر اول آتنه‌ده ياشامش، و ٢٥٠ مضحكه يازمش‌سه‌ده، يالكز بعض پارچه‌لرى بولنه بيلمشدر.

آنتيفر { (Antifer) فرانسه‌نك شمالنده (مانش) دكيزى ساحلنده بر برونددر، كه (سينه) نهرى منصبنك ٣٠ كيلومتره شمال غربيسنده

و ٤١' ٤٩° عرض شمالی ایله "١٥ '٩ °٢ طول غربیده واقع اولوب، ١١٠ متره ارتفاعنده بر قیادن عبارتدر.

آنتیفون {(Antiphon) یونان قدیمك اصحاب سفسطه‌دن معدود حکماسندن اولوب، میلاددن ٤٧٩ سنه اول آتینه‌نك (رامنونته) شهرنده طوغمش؛ وآتنه‌ده اختیار اقامت ایله‌، مورخ مشهور (توکیدید) ك معلمی بولنمشدر. درتیوز کشیدن مرکب هیئت ادارهٔ حکومتك تأسیسنه سبب اولمش، وبو حکومتك سقوطنده قبل المیلاد ٤١١ ده اعدام اولنمشدر. ایراد ایتمش اولدیغی نطقلردن اون بشی موجود اولوب، طبع، وبعض اوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

آنتیقوستی {(Anticosti) آمریقای شمالیده (سنت لوران) نهرینك منصبنده (لابرادور) ساحلی قارشیسنده بر بیوك آطه‌در، که ٣٠' ٤٩° عرض شمالیده واقع اولوب، جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری طول اعظمی ٢٠٠ وعرض اعظمی ٥٠ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٤٠٠ مربع کیلومتره اولوب، کبك ایالتنك (ساغنی) قضاسنه ملحقدر. قیشین بوزلرك اورته‌سنده قالدیغندن، چوق اهالئ دائمه‌سی اولمیوب؛ یازین بیکرله بالیقجیلر کیدر، وموقت بر قصبه تشکیل ایدرلر. یازین اراضیسی یونجه وچیچکرله اورتیلوب، بر باغچه صورتنی آلیر. بو آطه‌دن چیقان بالیق پك کلیتلیدر.

آنتیکیر {(Anticyre) یونان قدیمك (فوکیده) خطه‌سنده (قریسا) کورفزنده بر قصبه ایدی، که چوبله دنیلن نبات طبینك حصولیله مشهور ایدی. ماکدونیالی فلیپ طرفندن تخریب اولنمشیدی. دها اسکی اسمی (کیپارسه) اولوب، بوکون (آسپرا اسپیتیا) تسمیه اولنور. — تسالیاده دخی بو اسمله بر قصبه وآطه‌لر دکزنده بر آطه وار ایدی.

آنتیل {(Antilles) بحر محیط آطلاسیده آمریقای شمالی ایله آمریقای جنوبی آره‌سنده بیوك وکوچك برچوق آطه‌لر اولوب، آمریقای شمالیدن عد واعتبار اولونورلر.

موقع و وسعتلری. — آنتیل آطه‌لری آمریقای شمالینك (فلوریده) شبه‌جزیره‌سنك اوکندن وآمریقای وسطینك (یوقاتان) شبه‌جزیره‌سی قارشیسندن باشلایوب، شرق جنوبی‌یه وبعده جنوبه طوغری امتدادله، آمریقای جنوبینك (اورنوق) منصبی قارشیسنده منتهی اولورلر بر اوونك صورتنده اوله‌رق، آمریقانك ایکی جسیم قطعه‌سی آره‌سنده بر زنجیر تشکیل ایدرلر. آمریقای وسطی‌یی تشکیل ایدن برزخله بو آطه‌لر زنجیری آره‌سنده بحر سفیده مشابه وهمان بحرسفید بیوکلکنده بر دکیز بولنیور، که اوده بحر سفید کبی ایکی‌یه منقسم اولوب، شمال طرفی (مکسیقه کورفزی) وجنوب جهتی دخی (آنتیل دکیزی) نامیله معروفدر. اصل آنتیل آطه‌لری شمالده بولنان بیوك آطه‌لرله جنوبده‌کی کوچك آطه‌لردن مرکب اولوب، آنجق شمالده بیوك آطه‌لرك خارجنده بولنان (لوقای) ونام دیکرله (باهامه) جزایر صغیره‌سیله جنوبده ونزوئلا ساحلی قارشیسنده کائن «روزکار آلتی» آطه‌لری دخی آنتیل جزایری جمله‌سندن معدوددر. بوآطه‌لرك جمله‌سی ١٠° ایله ٢٧° عرض شمالی و٦٢° ایله ٨٧° ٢٠' طول غربی آره‌سنده واقع اولوب، بومسافه‌نك طولی ٣٤٥٠ کیلومتره‌دن زیاده‌در. بیوك آطه‌لر درت اولوب، بونلردن (قوبه) ایله (هایتی) پك‌بیوك و(جامایقه) ایله (پورتو ریقو) دخی ایکنجی درجه‌ده‌در. سائرلری کاملاً کوچکدر.

تقسیم وتعدادلری. — آنتیل آطه‌لری باشلیجه آوروپا دولتلرندن برقاچنك تحت تصرفنده بولندقلرندن، ابتدا موقع و وضعیتلری وثانیا تابعیتلری اعتباریله تعدادلری لازم کلوب، بروجه آتی ایکی جدول تنظیمی اقتضا ایدیور:

١ — بیوك آنتیل جزایری

قوبه جزیره‌سی
ایسلا ده پینوس
بیوك قایمان
کوچك قایمان
قایمان براق
جامایقه
هایتی ونام دیکرله (سنت دومینغ)
غوناوه
تورتوغه
پورتو ریقو یاخود پوئرتو ریقو

٢ — کوچك آنتیل یاخود قرائب جزایری

بکر آطه‌لری
بیلك یاخود قراب آطه‌لری

قولبرا
ساوانه
سنت توماس
سنت ژان
تورتوله
ویرجین غورده
آنغاده
سانتا قروز
سومبررو
«کوچك آطه‌سی»
آنغوئیلته
آنغوئیلا
اسقروب
سنت مارتن
سنت بارتلمی
باربوده
سابه
سنت اوستاش
سنت قریستوف
نویس
آنتیغوآ
مونچرات
غوآدلوب
دزیراته
«کوچك یر»
«عزیزه‌لر»
ماریه‌غالانته
دومینیق
مارتینیق
سانته لوسیه
سنت وینسان
غرنادینه
بکیا
قانوآن
قاریاقو
غریزون
غرناده
بارباده
توباغو
ترنیداد (یعنی «اقانیم ثلثه آطه‌سی»)

۳ — «روزکار آلتی» آطه‌لری

تستیغوس
لوس قرایلس
مارغریته
تورتوغه
اورکیلا
لوس روقوئس (قیالر)
ایسلاس ده آوس (قوش آطه‌لری)
بوئن آیره
فوراسائو
اوروبه

۴ — لوقای ونام دیکرله باهامه آطه‌لری :
بیوك باهامه
بیوك آباقه
موسه
بری آطه‌لری
بمیم آطه‌لری
آندروس
اسپیریتو سانتو
نو پرویدنسه
الوترا
کت ایسلاند
کوچك شان سالواتور
واتلینغ
روم کی
لونغ ایسلاند
غرت اکزومه
غرت غوآناکی
قروکد ایسلاند
آقلین
پلاناس
سامانه
مارینیانه

(قايقوس آطه‌لری):
بیوك قایقوس
شرق قایقوس
پرووید انسیال
غربی قایقوس
آمبرغری (عنبر آطه‌سی)

ترك آطه‌لری
ایناغوآ
کوچك ایناغوآ

مساحهٔ سطحیه

جزایر	کیلومتره	اهالی
۱ — اسپانیا دولتنه تابع — (بیوك آطه‌لر)		
قوبه	۱۱۸ ۸۳۳	۱ ۵۲۱ ۶۸۴
ایسلا ده پینوس	۲ ۳۳۰	۳۰۰
پورتو ریقو	۹ ۳۱۵	۷۵۴ ۳۱۳
	۱۳۰ ۴۷۸	۲ ۲۷۶ ۲۹۷
۲ — فرانسه دولتنه تابع — (کوچك آطه‌لر)		
سنت مارتن (قسم جنوبیسی)	۵۲	۲ ۸۳۰
غوآدلوب	۱ ۶۰۳	۱۷۸ ۰۰۰
دزیراته	۲۷	۱ ۵۰۰
عزیزه‌لر	۱۴	۱ ۵۰۰
ماریه غلانته	۱۴۹	۱۳ ۰۰۰
مارتینیق	۹۸۸	۱۶۹ ۳۳۲
	۲ ۸۳۳	۳۶۶ ۰۶۲
۳ — انکلتره‌یه تابع		
(بیوك آطه‌لرده)		
جامایقه	۱۰ ۸۵۹	۵۹۶ ۳۸۵
قایمان آطه‌لری	۵۸۴	۲ ۴۰۰
(کوچك آطه‌لرده)		
بکر آطه‌لری	۱۶۵	۵ ۲۸۷

سنت قریستوف	۱۷۶	۲۹ ۱۳۷
آنکیلا	۹۱	۳ ۲۱۹
آنتیغوآ وباربوده	۴۴۰	۳۴ ۳۲۱
نویس ووردونده	۱۱۸	۱۱ ۸۶۴
مانچرات	۸۳	۱۱ ۰۹۷
دومینیق	۷۵۴	۲۸ ۸۴۰
سانته لوسیه	۶۱۴	۴۱ ۳۸۱
سنت وینسان	۳۸۱	۴۳ ۰۳۹
غرناده وغرنادینه‌لر	۴۳۰	۴۶ ۴۲۴
توباغو	۲۹۵	۱۹ ۳۶۳
ترینیداد	۴ ۵۴۴	۱۷۱ ۹۱۴
(لوقای آطه‌لرنده)		
باهامه آطه‌لری	۱۳ ۹۶۰	۴۳ ۵۳۱
ترك وقایقوس آطه‌لری	۵۷۵	۴ ۷۷۸
	۳۴ ۰۶۹	۱ ۰۹۲ ۹۷۰

۴ — دانیمارقه دولتنه تابع — (کوچك آطه‌لرده)

سنت توماس	۸۶	
سنت ژان	۵۵	۳۷ ۸۲۱
سانته قروز	۲۱۸	
	۳۵۹	۳۷ ۸۲۱

۵ — اسوج دولتنه تابع — (کوچك آطه‌لرده)

سنت بارتلمی	۲۱	۲ ۹۰۰

۶ — فلمنك دولتنه تابع

(کوچك آطه‌لرده)

سنت مارتن (قسم جنوبیسی)	۴۷	۲ ۸۲۰
سنت اوستاش	۲۰	۵ ۵۴۳
سابه	۱۳	۱ ۸۸۳
(روزکار آلتی آطه‌لرنده)		
بوئن آیره	۳۳۵	۳ ۸۷۰
قوراسائو	۵۵۰	۲۱ ۳۱۹
اوروبه	۱۶۵	۴ ۱۸۵
	۱ ۱۳۰	۳۹ ۶۲۹

۷ — هایتی جزیرهٔ مستقله‌سی (بیوك آطه‌لرده)

هایتی جمهوریتی	۲۳ ۹۱۱	۸۰۰ ۰۰۰
دومینیکن جمهوریتی	۵۳ ۳۴۳	۲۰۰ ۰۰۰
	۷۷ ۲۵۴	۱ ۰۰۰ ۰۰۰

اجمال

اسپانیایه تابع جزایر	۱۳۰ ۴۷۸	۳ ۲۷۶ ۲۹۷
فرانسه‌یه » »	۲ ۸۸۳	۳۶۶ ۲۶۳
انکلتره‌یه » »	۳۴ ۰۶۹	۱ ۰۹۲ ۹۷۰
دانیمارقه‌یه » »	۳۵۹	۳۷ ۸۲۱
اسوجه » »	۲۱	۲ ۹۰۰
فلمنکه » »	۱ ۱۳۰	۳۹ ۶۲۹
جزیرهٔ مستقله	۷۷ ۲۵۴	۱ ۰۰۰ ۰۰۰
جمعاً	۲۴۶ ۱۹۴	۴ ۸۱۵ ۶۷۹

طبیعت اراضیسیله هواسی. — آنتیل جزایری طبیعت اراضیجه اوچه منقسم اولوب، جنوب جهتنده بولنان کوچك آطه‌لرك اراضیسی اراضیٔ برکانیه‌دندر. وخیلی یوکسك طاغلری، نهرلری وسواحلده قوی ولیمانلری واردر. شمال جهتنده‌کیلرله (باهامه) آطه‌لرینك اراضیسی ایسه اراضیٔ کلسیه‌دن اولوب، نسبةً دها آلچق وصوسز اولدقلری کبی، قوی ولیمانلری دخی اولیوب، ساحللری چتین وکیلرك یناشمه‌سنه مخاطره‌لیدر. بیوك آطه‌لرك اراضیسی ایسه اساساً غرانیتدن عبارت اولوب، غرانیت طبقه‌سی اوزرینه کلس وشیست طبقه‌لری بولنیور. آنتیل جزایری عمومیت اوزره طاغلق اولوب، طاغلرینك بعضیسی چبلاق وصرب وبعضیسی مدور واورمانلرله مستوردر. اراضیٔ برکانیه‌دن عبارت اولان آطه‌لرده دخی شمدی آتش افشان هیچ بر برکان یوغیسه‌ده، بعضلرنده دومان وچامور افرازاتی کوریلیور، وقاپلیجه‌لرله معدن صولری چوق اولدیغی کبی، حرکت ارض دخی بتون آنتیل جزایرنده پك کثیر الوقوع اولوب، بو داهیهٔ طبیعیه‌دن مصاب اولمامش هیچ بر آطه یوق کبیدر.

آنتیل آطه‌لری اقالیم حاره‌دن معدود اولمغله، هوالرینك صیجاق اولمسی طبیعی ایسه‌ده، ینه حرارتلری درجهٔ عرضلرینك اقتضاسندن دوندر. بو آطه‌لرده ایکی موسم اولوب، بری تشرین اولدن مارته قدر دوام ایدن قوراقلق موسمی ودیکری دخی نیساندن ایلوله قدر سورن یاغمورلر موسمیدر. قوراقلق موسمنده وعلی الخصوص کانونلرله شباطده درجهٔ حرارت، سانتیغراد اوله‌رق، یکرمی ایکی یکرمی اوچه قدر اینر، واو موسمده هوا براق وصاغلام اولور. آنجق اراضی قوراقلقدن چاتلار ونباتات قورور. مارت ونیسانده مقنن یاغمورلر یاغمغه باشلایوب، یردن بره اراضی تازه‌لنیر ونباتات کثیره ایله اورتیلیر. یاز موسمی ایلریلدکجه یاغمورلر چوغالوب، درجهٔ حرارت دخی ۳۶ راده‌لرینه قدر چیقدیغندن، رطوبتله حرارتك امتزاجندن کرك انسان وحیوانات وکرك نباتات حقنده مهلك بر طاقم علل وامراض ظهور ایدر، وکلیتلی حشرات مضره جانلانیر. بو یاغمورلر شدتلی ودهشتلی بوره‌لر فرطونه‌لر، قاصیرغه‌لر وچوق دفعه حرکت ارض دخی مترافق اولوب، علی الخصوص سفائن حقند

پك مهلكه‌لیـدر. عمومیت اوزره آنتیل جزایرینك هواسـنی تعدیل ایدن ملتم روزكارلریدر. اكثریا كوندوزین بحر محیط آطلاسیدن كلن شرق روزكاری وكیجه دخی قره‌دن غرب روزكاری اسوب، ایكیسی‌ده سرین اولدقلرندن، هوا كسب اعتدال ایدر. مع‌هذا كیجه آچیق هواده یاتمق ویا چالیشمق مهلكدر.

نباتات ومحصولاتی. — هوانك حرارت ورطوبتی حسبیله، آنتیل جزایرینك نباتاتی دنیانك هر طرفندن زیاده اولوب، ذاتاً یاپراقلر دوكله‌دن تازه‌لری آچیلغله، دائمی صورتده اورته‌لق زمرد كبیدر. وعلی الخصوص اورمانلری بربرینه صارلمش صیق آغاجلرله مملودر. بو آغاجلرك اكثریسی تمرهنـدی كبی غایت سرت اولوب، بزجه مجهول بر چوق انواع مخصوصه‌سی واردر. بونجه وسائر اوتلرله كل، یاسمین وقرنفیل كبی چیچكلر خدایی نابت حالنده وكثرت اوزره بولنور. اوروپادن نقل وغرس اولنان اشجار ونباتاتك چوغی هواسیله امتزاج ایده‌مه‌مش ایسه‌ده، هندستاندن وآفریقادن نقل اولنانلرك جمله‌سی هواسیله امتزاج ایتمش، وبو درلو نباتات ومحصولات زیاده‌سیله تكثر ایدوب، شكر، قهوه، چوید، پاموق، توتون كبی محصولات كثرتله یتیشدیكی كبی، قاوون، قارپوز، موس، هندستان جویزی، آناناس وسائر بزجه اسملری بیله مجهول انواع میوه‌لر حاصل اولور.

حیواناتی. — آنتیل جزایرینك طیوری هر یردن زیاده اولوب، غایت كوزل بعض جنسلری واردر. سیوری سینك، قاریجه، اوروجك، وسائر حشرات مضره هم پك چوق وهمده پك بیوك وزهرلیدر. آریلر چوق وباللری غایت لذیذدر. محلی حیوانات اهلیه اولمیوب، اوروپادن نقل اولنانلری دخی اقلیم وهوا ایله پك ایی امتزاج ایده‌مه‌مشدر. دكیزلرنده كرك بزجه معروف وكرك اورایه مخصوص بر چوق نوع بالیقله حیوانات نباتیه وعلی الخصوص قره مرجانله آق مرجان كثرت اوزره بولنبور. (سنت دومینغ) جزیره‌سی نهرلرنده (قایمان) دنیلن بر نوع تمساح دخی واردر.

اهالیسی. — آنتیل جزایرینك قریستوف قولومب طرفندن اثنای كشفنده قوبه وسائر بیوك آطه‌لرله لوقای آطه‌لرینك اهالیسی ساكن وملایم بر قوم اولوب، زواللیلر اون سنه ظرفنده اسپانیا وحشیلری طرفندن كاملاً محو واتلاف اولنمشلردر. كوچك آطه‌لرله ونزوئلا ساحلی قارشیسنده‌كی جزایرك اهالیسی ایسه (قرائب) دنیلن جنكاور ومردمخوار بر قومه منسوب ایدیلر. اسپانیوللرك او وقت آمریقاده آرادقلری یالكز آلتون اولوب، بو جزایرده ایسه ذاتاً آلتون بولنمدیغندن، بونلرله چوق اوغراشمامشلرسه‌ده، متعاقباً انكلیز، فرانسز، فلمنكلی وسائر اوروپالی سرسریلر كلوب، اونلردن دخی آز مدت ظرفنده اثر براقمامش؛ وآنجق او صیجاق هواده كندیلری دخی چالیشه‌مدقلرندن، آفریقادن كیلر طولوسیله زنجی اسیرلر كتیروب، آطه‌لری طولدیرمغه مجبور اولمشلردی. الیوم بتون آنتیل جزایری اهالیسنك اوچ ربعی زنجی اولوب، اسارتدن قورتلمشلردر. دیكر ربعی اوروپالی وملز اهالیدن عبارتدر. آنجق بو قاریده‌كی جدولدن دخی آكلاشلدیغی اوزره، اهالی وسعت اراضی‌یه كوره اولمیوب، بهر مربع كیلومتره باشنه یالكز ۱۷ نفوس دوشیور.

آنتیل دكیزی { (Mer des Antilles) ونام دیكرله قرائب دكیزی (Mer des Caraïbes) كوچك وبیوك آنتیل جزایریله آمریقانك ایكی قطعه‌سنی ربط ایدن برزخ وآمریقای جنوبینك سواحل شمالیه‌سی آره‌سنده بولنان بر دكیزدر، كه عرض شمالینك ۹° درجه‌سندن ۲۲° درجه‌سنه وطول غربینك ۶۳° درجه‌سندن ۹۰° ۳۰′ درجه‌سنه‌دك ممتد اولوب، شرقدن غربه اولان بویی ۲۷۷۵ كیلومتره، وشمالدن جنوبه اولان اكی دخی اك طار محلنده ۸۹۰ واك كنیش یرنده ۱۳۳۰ كیلومتره‌در. بو دكیز كندیسنك بر شعبه‌سی حكمنده اولان مكسیقه كورفزیله ۲۸۳ كیلومتره وسعتنده بر بوغازله اختلاط ایدیور، كه بو بوغاز (یوقاتان) شبه جزیره‌سیله (قوبه) آطه‌سی آره‌سنده واقع اولوب، (یوقاتان بوغازی) نامیله معروفدر. بحر محیط آطلاسی ایله ایسه قوبه‌دن ترینیداد جزیره‌سنه قدر آطه‌لرك آره‌سنده اولان اون درت اون بش باشلیجه بوغازلر واسطه‌سیله اختلاط ایدیور. قریباً پانامه قنالی واسطه‌سیله بحر محیط كبیرله دخی اختلاط ایده‌جكدر. بو دكیز اك درین دكیزلردن اولوب، بعض محللری ۴۲۰۰ متره‌دن زیاده

دربندر. بودكيزى بحر محيط آطلاسيدن آيران آطه‌لرك آره‌سى يوكسك اولوب، تحت البحر بر سلسلهٔ جبال حكمنده‌در، كه ذروه‌لرى صويك خارجنه چيقوب، مذكور آطه‌لرى تشكيل ايديورلر.

آنتيماخوس (Antimaque) يونان قديمك منظومه‌نويس شعراسندن اولوب، يونانيلرك ايرانيلرله ايتدكلرى محاربه‌لر اثناسنده يونيانك (قلاروس) شهرنده طوغمش، و(قولوفون) شهرنده ياشامشدر. (تبايده) عنوانيله يازمش اولديغى منظومه‌نك بعض پارچه‌لرى بولنه‌بيلشدر. (قلاروس) شهرى اليوم آيدين‌ولايتنده (زيله) دنيلن قصبه اولوب، (قولوفون) شهر قديمى دخى اونك جوارنده ايدى.

آنتينوئوس (Antinoüs) (ايتاكى) جزيره‌سى اهاليسندن ومشهور اوليسك زوجه‌سى (پنلوپه) نك عاشقلرندن اولوب، آرقداشلرينى تلاق اتلافه تشويق ايتمش؛ واوليس ديلنجى قيافتيله قپوسنه كيتديكى وقت، كنديسنه غدارانه معامله ايلشيدى.

آنتينوئوس (Antinoüs) بيتنيا يعنى بروسه طرفلرى اهالئ قديمه‌سندن حسن وجماليله مشهور بر دليقانلى اولوب، روما ايمپراطورلرندن آدريانوسك كوله‌سى ومنظورى ايدى. ميلاددن ١٣٢ سنه اول افنديسيله برابر مصرده بولنديغى اثناده نيلده بوغلغله، ايمپراطور زياده‌سيله متأثر اولوب، بو دليقانلينك نامنه بر معبد بنا، وتأسيس ايتديكى بر چوق قصبه‌لرى بونك اسميله تسميه ايتديكى كبى، بر چوق هيكللرينى دخى اعمال ايتديروب، مواقع مختلفه‌ده ركز ايتمش، ورسمنى حاوى بر طاقم مداليه‌لر ياپديرمشدى، كه بونلرك بعضيسى بولنوب، اليوم موزه‌خانه‌لرده محفوظدر.

آنتينوئه ياخود آنتينوئوپوليس (,Antinoé) (Antinoopolis) مصر قديمك بر قصبه‌سى ايدى، كه روما ايمپراطورى (آندريانوس) طرفندن آنف الترجمه (آنتينوئوس) ك غرق اولديغى محلده ونيلك كنارنده تأسيس اولنه‌رق، ايچنده مذكور دليقانلينك نامنه بر بيوك معبد دخى بنا اولنمش ايدى. اليوم (شيخ عباده) دنيلن قصبه‌نك محلنده ايدى. — بو اسمله مصرده دها بر قاچ كوچك قصبه وار ايدى.

آنتيوارى (Antivari) آرناوودلغك شمال غربيسنده و ونديك كورفزى ساحلنده واقع اولوب، اخيراً قره طاغه ترك اولنان (بار) شهرينك آوروپاجه معروف اسميدر. ايتاليايه‌كى (بارى) شهرينك قارشيسنده بولنديغيچون لسان يونانيده «بارينك قارشيسى» ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنمشدر. [«بار» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آنتيوپوليس (Antæopolis) مصر علياده يعنى صعيدده نيلك ساحل يميننده بر اسكى شهر ايدى، كه اليوم (كوالكبير) دنيلن قصبه‌در.

آنتيوپه (Antiope) اساطير يونانيه‌يه كوره (تيبه) حكمدارى (نيكته) نك قيزى اولوب، ساتير تعبير اولنان يارى كچى ويارى انسان غريب بر حيوان موهوم صورتنه كيرمش اولان ابو الآلهه مشترى طرفندن اغفال اولنمغله، بوندن (زتوس) و (آمفيون) اسملريله ايكى اوغلى دنيايه كلش اولديغندن، عمجه‌سى (ليقوس) لاجل المجازاة كنديسنى قاريسى (ديركه) يه تسليم ايتمش، واوده حبس ايدوب اشكنجه‌يه قويمش ايسه‌ده، آنتيوپه قاچوب، اوغللرينه وارمش؛ وبونلر ليقوس ايله ديركه‌يى اولديره‌رك، والده‌لرينك انتقامنى آلمشلر. — ديكر بر (آنتيوپه) دخى كويا آمازونلرك ملكه‌سى اولوب، هركل طرفندن مغلوب اولمش، و (تيسئوس) ه وارمرق، (هيپوليت) ى دنيايه كتيرمش.

آنتيوخوس (Antiochus) [«آنطيوخس» ماده‌سنه مراجعت.]

آنتيوخيا ياخود آنطيوخيا (Antiochia) زمان قديمده بو اسمله بر چوق قصبه‌لر وار ايدى، كه آنطيوخس تسميه اولنان طوائف ملوكدن بعض حكمدارلرك اسمنه نسبتله تسميه اولنه‌رق، اك مشهورلرى شونلردر: ١، سوريه‌ده (حلب ولايتنده) اولوب، اليوم (آنطاكيه) دنيلن شهر؛ — ٢، آناطوليده قونيه‌نك ١٤٠ كيلومتره قدر جنوبنده اولوب، (آنطيوخيا آد قراغوم) دنيلن شهر؛ — ٣، سوريه‌نك شمال جهتنده اولوب، او زمان (آنطيوخيا آد طاوروم) وشمدى (عينتاب) دنيلن شهر؛ — ٤، آناطولينك (پيسيديا) خطهٔ قديمه‌سنده واقع اولوب، او زمان (آنطيوخيا آد پيسيديام) ويا قيصريه وشمدى (آق

شهر) دنیلن قصبه؛ — ٥، جزیره‌ده واقع اولوب، اوزمان (آنطیوخیا نیسیبیس) والیوم (نصیبین) دنیلن قصبه؛ — ٦، خراسانك شمال شرقی طرفنده اولوب، یونان قدیم جغرافیونك (مرجانه) تسمیه ایتدكلری مرو حوالیسنده و (مرو رود) نهری كنارنده بولنمش برشهردر، كه (آنطیوخیا مرجانه) دنیلیر ایدی. مرو شهرینك عینی اولمسی محتملدر. [«آنطاكیه، عینتاب، نصیبین» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آنتیوس (Antæus) یونان قدیم اساطیرینه كوره دكیز الهی اولان (نپتون) ایله ارضك اوغلی اولمق اوزره، بر عفریت ایمش، كه (لیبیا) یعنی برقه بادیه‌سنك (ایراسه) نام محلنده ساكن اولوب، نپتونه انسان قفالری كیكندن بر معبد تأسیس ایتمكی وعد ایتمش اولدیغندن، اورادن مرور وعبور ایدنلری اولدیریرمش. كویا هركول بونی دفعاتله اولدیرمش ایسه‌ده، طوپراغه تماس ایدنجه، والده‌سی اولان ارض كندیسنی ینه احیا ایتدیكندن، قهرمان مذكور كندیسنی هوایه قالدیرمش؛ واوراده قوجاغنه صیقه‌رق اتلاف ایتمش.

آنتیوكیا (Antioquia) آنطیوخیا یعنی آنطاكیه اسمندن مأخوذ اوله‌رق، آمریقای جنوبیده (قولومبیا) ونام دیكرله (یكی غرناطه) جمهوریتنك برایالتی واونك مركزی اولان برشهردر. آنتیوكیا شهری (قاوقه) نهری ساحل یسارندن ٥ كیلومتره‌لك مسافه‌ده و(مدلین) شهرینك ٦٠ كیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، كرك شهر مذكورله وكرك (قاوق) نهرینك ساحل یسارنده‌كی اراضئ مزروعه ایله اختلاطنی تسهیل ایچون نهر مذكورك اوزرنده دوبه‌لر اوستنده بر كوپریسی و ٨٦٤٠ اهالیسی واردر. — آنتیوكیا ایالتی مقدما، یعنی مملكت جماهیر متفقه صورتنده اداره اولنورکن، بر جمهوریت اولوب، ١٨٨٥ تاریخ میلادیسنده قولومبیا بر جمهوریت متحده حالنه قونلمغله، بو خطه دخی بر ایالت حالنه ارجاع اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٧٨٠٠ مربع كیلومتره واهالیسی ٣٦٥٩٧٤ كشیدن عبارت، واراضیسی طاغلقدر. اثنای كشفنده ٥٠٠٠٠٠ اهالئ اصلیه‌سی بولنمش اولدیغی مروی

اولوب، بو بیچاره‌لردن هیچ بر فرد قالمامشدر. آوروپادن منتقل اولان اهالئ جدیده‌سی بیننده خیلی یهودیلر دخی بولنیور.

آنتیوم (Antium) ایتالیانك ساحل غربیسنده رومانك ٤٠ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر شهر قدیم ایدی، كه اسكولاب، نپتون و «طالع» الهلری نامنه مؤسس اولان بیوك معبدلریله مشهور ایدی. الیوم خرابه‌لرك یاننده (پورتو آنجیو) اسمنده بركوچك قصبه واسكله بولنیور.

آنجرا (Angera) ایتالیانك شمال جهتنده، لومباردیا خطه‌سنك (قومه) ایالتنده، و(وارزه) قضاسنده، (ماجور) كولنك كنارنده ومیلانك ٦٥ كیلومتره شمال غربیسنده واقع كوچك لكن غایت كوزل برقصبه اولوب، ٢٤٨٠ اهالیسی واردر.

آنجل دلا غوآردیا (Angel de la Guardia) مكسیقه‌نك شمال غربیسنده، قالیفورنیا كورفزی داخلنده وقالیفورنیا شبه جزیره‌سنك ساحل شرقیسی قارشیسنده واقع برآطه اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقیه اولان بویی ٧٥ كیلومتره‌در.

آنجلس لوس — (Los Angèles) یعنی «ملكلر». ممالك مجتمعه‌نك جنوب غربی جهتنده‌كی جماهیرندن (قالیفورنیا) جمهوریتنده برشهردر، كه همنامی اولان برقضانك مركزی اولوب، ینه همنامی اولان بر چایك اوستنده وبحر محیط كبیر ساحلندن ٢٠ كیلومتره‌لك مسافه‌ده، ٣٤° عرض شمالی خط موهومنك بر آز شمالنده واقع و ٥٧٥٠ اهالیی جامعدر. هواسی غایت كوزل وصاغلام ایسه‌ده، قصبه غیرمنتظم واولری كیرپیجدندر. ٣٥ كیلومتره جنوبنده اولان (سان پدرو) اسكله‌سنه بر دمیر یولله مربوطدر. جوارنده‌كی اراضی پك منبت اولوب، كلیتلی پاموق، كتن، توتون، حبوبات، پورتقال، شكر وانواع میوه‌لر حاصل اولور. اسكیدن ایشلنمكده بولنمش اولان آلتون معدنلری متروكدر. شهرك ١٠ كیلومتره شمال غربیسنده كلیتلی بر بیتومی حاوی بر صو آقار. — آنجلس قضاسی بحر محیط كبیر ساحلنده واقع اولوب، شرق وشمال طرفلری یوكسك طاغلرله محاطدر. بو طاغلردن بر قاچ نهر

آقار. داخل قضاده پك چوق آلتون، كومش، جيوه وباقر معدنلرى بولنور. اهاليسى ١٥٠٠٠ كشيدن زياده‌در. — بو اسمله (شيلى) جمهوريتنده دخى بر قصبه واردر، كه (آراوقو) ايالتنده (لايه) سنجاغنڭ مركزى اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى واردر.

آنجلو { (Angélo) بر فاميليايه منسوب اولمق اوزره، بر قاچ ايتاليالى رسامڭ اسميدر.

آنجلى { (Angeli) ايتاليانڭ اوناآلتنجى عصر ميلادى شعراسندن اولوب. (پيسه) دارالفنوننده معلم بولنمش، ولاتين لساننده بعض منظومه‌لر ترتيب ايتمشدر. — بو اسمله ونديكلى بر رسام دخى واردر.

آنجلينه { (Angelina) ممالك مجتمعه‌نڭ (تكساس) جمهوريتنده بر قضادر، كه همنامى اولان بر نهرڭ جنوب غربيسنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ٢٢٨٠ مربع كيلومتره، واهاليسى ٤٠٠٠ كشى راده‌لرنده‌در.

آنچياناقه { (Antsianaka) مداغسقار جزيره‌سنڭ ايچ طرفنده بر سلسلهٔ جبال وبو سلسله‌نڭ شرق طرفنده بر بيوك خطه‌در، كه غرباً (آمبو هيمياًنغارو) سلسله‌سيله محاط ومحدوددر. بو خطه (هووه) دينيلن قومڭ تحت حكمنده اولوب، پاموق محصولاتى واغنامى پك‌چوق ايسه‌ده، هواسى آغرجه‌در. اورته‌سنده (فوسيوولە) اسميله بر كول، وبو كولڭ ايچنده‌كى آطه‌نڭ اوزرنده (راهينادرو) ناميله بيوك بر قريه واردر، كه خطه‌نڭ مركزيدر. آنچياناقه سلسلهٔ جبالى ايسه جزيره‌نڭ ساحل شماليسنده‌كى «عنبر برونه» قدر ممتد اولور.

آنچيو { (Anzio) ايتاليانڭ ساحل غربيسنده و (والرى) شهرينڭ ٣٠ كيلومتره جنوبنده همنامى اولان بر برونڭ جوارنده بر قصبه واسكله‌در. اطرافنده (آنتيوم) شهر قديمنڭ خرابه‌لرى كورينور.

آند { (Andes) پنامه برزخندن تاپاتاغونيانڭ منتهاى جنوبيه‌سنه‌دك شمالدن جنوبه وآمريقاى جنوبينڭ جهت غربيه‌سنده وبحر محيط كبير سواحليله متوازياً اوزانان بيوك بر سلسلهٔ جبالدر، كه آمريقاى شمالى و وسطى‌يى دخى بر ياندن بر يانه شق ايله بو قطعهٔ جسيمه‌نڭ منتهاى شمال غربيسندن منتهاى جنوبيه‌سنه‌دك ممتد اولان بيوك سلسله‌نڭ نصف جنوبيسى حكمنده‌در.

آند سلسله‌سى آمريقاى جنوبينڭ منتهاى جنوبندن باشلايوب، پاتاغونيانڭ صوقوق وحزين سواحلى بويجه بر تك صيرت صورتنده اوزانه‌رق، ٤٤° عرض جنوبيده شيلى‌يه دخول ايله، كيتدكجه يوكسلمكه باشلايه‌رق، ٣٢° ٤١′ عرض جنوبيده بتون سلسله‌نڭ اڭ مرتفع ذروه‌سى اولان (آقونقاغوا) شاهقه‌سنى تشكيل ايدر. ٢٣° عرض جنوبيده بوليويا حدودينه كيرنجه، جنوبدن شماله اولان استقامتنى براز تبديل ايله، شمال غربى‌يه طوغرى دونمكله برابر، ايكى صره‌يه آيريله‌رق، بوايكى صره‌نڭ بيننده (دزاغوآدرو) ناميله معروف مرتفع برحوضه تحصل ايدر. بو حوضه يكى دنيانڭ بر تپه‌سى حكمنده اولوب، فرانسه‌نڭ اوچ ربعى وسعتنده اولديغى حالده، حذاى بحردن ارتفاعى ٤٠٠٠ متره‌دن آشاغى دكلدر. بو واسع حوضه‌نڭ اقصاى شمالنده ارتفاعجه دنيانڭ ايكنجى موقع مسكونى اولان (پوتوسى) قصبه‌سى وبر اوجنده دخى اسكى (اينقا)لرڭ پايتختى اولان (قوزقو) شهرى، وبو ايكى شهرڭ آره‌سنده‌ده آمريقاى جنوبى كوللرينڭ اڭ بيوكى اولان (تيتيقاقه) كولى بولنيور، كه دنيانڭ اڭ مرتفع كوليدر. آند سلسله‌سنڭ ايكى صره‌سى بو حوضه‌يى دائراً مادار احاطه ايدوب، اطرافنده (ساهامه)، (سوراته)، (ايليمانى) شاهقه‌لرينى تشكيل ايدر. ١٠° ٣٠′ عرض جنوبيده واقع اولان (پاسقو) كومش معدنى جوارنده آند سلسله‌سندن دها بر صره آيريله‌رق، اوچ صره‌سى متوازياً (اقوآدور) حدودينه طوغرى اوزانيرلر. آنجق ارتفاعلرى براز تناقص ايدر. اقوآدور حدودنده ينه ايكى صره‌يه منحصر قاليرسه‌ده، ارتفاعى آرتوب، تام خط استوانڭ آلتنده (شيمبوراچو) و(قوتوپاقسى) دينيلن ايكى جسيم وغايت مرتفع بركانڭ اطرافنده برچوق بركانلر، وبو بركانلر دائره‌سنڭ اورته‌سنده مشهور (كيتو) واديسى بولنيور. اقوآدورڭ شمال طرفنده ايكى صره برلشوب، جسيم وغايت مرتفع بر تك صره حاصل اولور، وبو حالده قولومبيا حدودينه كيررسه‌ده، اوراده ينه اوچ صره‌يه آيريلوب، يلپازه صورتنده آچيليرلر. بو اوچ شعبه‌دن شرق طرفنده بولنانى (ماندلنه) نهرينڭ

شرقنده اولوب، اورنوق ایرماغنه بر چوق نهرلر دوکر، و ۱۰° عرض شمالیده قاراقه طاغلرینه منتهی اولور. (ماندلنه) ایله (قاوقه) نهرلری آره‌سنده اولان وسطی شعبه‌نك اك مرتفع محلی (تولیما) برکانیدر، که خط استوانك شمالنده‌کی ذروه‌لرك اك یوکسکی اولوب، ۵٦۱٦ متره ارتفاعی واردر. بو شعبه کیتدکجه اینه‌رك آنتیل دکیزی سواحلنه قدر ممتد اولور. قاوقه نهریله بحر محیط کبیر ساحلی آره‌سنده اولان غربی شعبه‌سی ایسه (داریان) برزخندن آمریقای وسطی‌یه داخل اوله‌رق، آمریقای شمالی سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدر.

۵۳° عرض جنوبیده واقع ماجلان بوغازندن ۸° عرض شمالیده واقع داریان برزخنه قدر (آند) سلسله‌سنك طولی ۷۲۰۰ کیلومتره‌در؛ اك کنیش محلنده عرضی ۳۰۰ کیلومتره‌یه قریب، و اك طار محلنده دخی ۹۰ کیلومتره‌در. صرتنك بحر محیط کبیر ساحلندن اك زیاده تبعد ایتدیکی محل شیلیده ۳۵° ایله ٤۰° عرض جنوبی آره‌سنده اولوب، اوراده ساحلدن ۲٦۰ کیلومتره اوزاقدر. اك زیاده تقرب ایتدیکی محل دخی ۱۸° عرض جنوبیده اولوب، اوراده صرتی ساحلدن آنجق ۳۰ کیلومتره‌لك مسافه‌ده‌در. بو اوزون سلسله‌نك اقسامی کچدیکی مملکتلرك اسملرینه اضافتله تفریق اولنه‌رق، اك مرتفع ذروه‌لرینك ارتفاعی بر وجه زیردر:

شیلی و آرجنتین (آند) سلسله‌سی

آقونقاغوآ	ذروه‌سی	٦٨٩٤ متره
توپونغاتو	«	٦٧۱۹ «

بولیویا (آند) سلسله‌سی

ساهامه	«	٦٨۱۲ «
پارنیاقوته	«	٦٦۱٤ «
پوماراپه	«	٦٦۱۳ «
نوادوده سوراته	«	٦٤٩٠ «
نوادوده ایلیمانی	«	٦٤٥٦ «

پرو، اقوآدور، قولومبیا و ونزوئلا (آند) سلسله‌لری

شیمبورازو	ذروه‌سی	٦٥٣٠ متره
میستی ده آرکیپا	«	٦۱۹۰ «
شیمبیقانی	«	٦۰۱۸ «
قایامبه اورقو	«	٥٩٥٤ «
آنتیسانه	«	٥٨٣٣ «
قوتوپاقسی	«	٥٧٥٣ «
پیشوپیشو	«	٥٦٧۰ «
تولیما	«	٥٥۱٥ «
ایلینیسا	«	٥٣٩٤ «
اینشوقایو	«	٥٣٤۰ «
پوراسه	«	٥۱٩٢ «
پیشینشا	«	٤٨٥٣ «
نوادوده قورازون	«	٤٨۱٤ «
نوادو ده مریدا	«	٤٥٨۰ «

(آند) سلسله‌سنك خط استوایه قریب اولان محللرنده ٤٨۰۰ متره‌دن یوکسك اولان یرلری دائمی صورتده قارله مستور اولوب، جنوبه طوغری کیتدکجه دائمی قارلرك حدودی آشاغی اینه‌رك، شیلیده ۲٥۰۰ متره‌دن یوکسك اولان یرلری دائمی قارلرله مستوردر. عمومیت اوزره سلسله‌نك شرق جهتنده قارلر دها چوق اولوب، دها آشاغی‌یه قدر اینر. خط استوایه قریب اولان محللرنده دخی هوا ارتفاعله کسب اعتدال ایدیورسه‌ده، الکتریق زیاده اولوب، اکثریا کیجه‌لری مدهش بوره‌لر ظهور ایدر، وبعض یرلرده کثرتله طولو یاغار. سلسله‌نك مرتفع محللرنده کیجه‌لر غایت کوزل اولوب، علی‌الخصوص خط استوا جوارلرنده کوك یوزی زیاده‌سیله مائی ویلدیزلر پك پارلاق کورینور.

آند سلسله‌سنك اساسی غرانیتدن عبارت اولوب، باشلیجه سواحلده چپلاق حالنده کوریلن بو طبقهٔ ابتدائیه‌نك اوستنده کلس، شیست، میقا شیست، پورفیر وبازالت طبقه‌لری دخی تشکل ایتمشدر. پورفیر وبازالت اراضیسی بعض محللرده ستونلر ودیوارلر صورتنده کوریلوب، طاغلره جسیم سرایلر خرابه‌لری شکلنی ویرر. مستحاثات نسبةً آز ایسه‌ده، ینه آمریقایه مخصوص برچوق حیوانات مستحاثه، وعلی‌الخصوص ۲۳۰۰ و ۲۸۷٥ ارتفاعلرنده (ماموت) دن چوق فرقلی بر نوع جسیم فیل مستحاثه‌لری بولنمشدر. معادنی ایسه پك چوق اولوب، آمریقا طاغلری دنیانك اك چوق معادنی حاوی اراضیسی دیمك اولمغله، آند سلسله‌سنك هرطرفنده وعلی‌الخصوص پرو وبولیویاده پك چوق معادن بولنقده‌در. بو سلسله‌نك اك کثرتلی معدنلری کومش وباقیر اولوب، بعض طرفلرده کرك یر آلتنده وکرك ریزه حالنده اوله‌رق نهرلرك صولرنده آلتون بولندیغی کبی، جیوه وسائر معدنلر دخی بولنور.

آند سلسله‌سنده ٥۰ قدر برکان بولنوب، بونلرك ۲۰ سی اقوآدورك مرکزی اولان (کیتو) شهرینك

اطرافنده‌در، كه بونلرك ٣ ی الآن آتش افشان، ٥ ی سكونتده و ١٢ سی سونمش حالده‌در. پرونك جنوب طرفیله بولیویاده وعلی‌الخصوص (تیتیقاقه) كولنك غرب طرفنده دخی ١٦ بركان بولنیور. شیلینك شمال وجنوب طرفنده دخی ایكی صره بركانلر واردر.

آند سلسله‌سنك مرتفع ذروه‌لری آره‌لرنده برچوق بوغازلر وكچیدلر وار ایسه‌ده، بونلرك ارتفاعلری ٣٠٠٠ متره‌دن زیاده اولمغله، شدت برودت طبیعی اولدیغی كبی، اكثریسنك یوللری دخی چكی یولندن عبارت اولوب، صرب واوچوروم محللردن چكلدیكیچون، اكثریا بو یوللره آلیشمش اولان یرلیلر بینك حیوانی خدمتنی ایفا ایدرلر. معهذا آند سلسله‌سنك مرتفع محللرنده جابجا دمیر یوللر یاپلقده اولدیغندن، كیتدكجه انسان آرقه‌سنده سیاحت ایتمك احتیاجی دها آز كورلمكده‌در. ایكی دمیر یول خطی دخی آند سلسله‌سنی قطع ایده‌رك، بحر محیط آطلاسی سواحلنی بحر محیط كبیر سواحلیله ربط ایتمك اوزره‌در. دردست انشا اولان بو ایكی خطدن بری قولومبیاده ودیكری دخی شیلی ایله آرجنتین آره‌سنده واقعدر.

آند سلسله‌سنك سرمدی قارلرله مستور اولان مرتفع محللرینك آلتی یعنی موقتاً قارله مستور اولان یرلری نباتاتدن خالی اولوب، صرب قیالرله قورو بایرلردن عبارتدر. دها آشاغیده بر طاقم قبا اوتلر یتیشیر، كه بو یرلر آمریقانك (غوآناقو) و(ویغونیه) دنیلن وكچی ایله دوه آره‌سنده اولان حیوانات مخصوصه‌سنك مرعالری اولوب، اسپانیوللر بیننده (پارامو) اسمیله معروفدرلر. بو اراضینك آلت طرفنده یعنی ٤٠٠٠ ایله ٣٠٠٠ متره ارتفاعلری آلتنده یالكز پتاتس یتیشیور. دها آشاغیده آرپه، صكره بغدای، صكره مصر حاصل اولور. اك قابل سكنی یرلری ١٠٠٠ ایله ٢٠٠٠ متره ارتفاع آره‌سنده بولنانلر اولوب، بو محللرده قهوه، شكر قامشی، پاموق وانواع میوه‌لر یتیشیر. بیك متره‌دن آشاغی اولان یرلرك محصولاتی پك چوق اولوب، آمریقایه مخصوص اولان آناناس ومانیوقه ایله موس، قاقائو، پورتقال وسائر انواع میوه‌لر حاصل اولور. آند سلسله‌سنك آشاغی محللرنده خرما آغاجلرینك انواعی بولنوب، دها یوقاریده قینه قینه آغاجلری پك كثرتلیدر. دها یوقاریده جسیم میشه آغاجلری وسائر اشجار بولنوب، ارتفاع ٣٠٠٠ متره‌یی تجاوز ایدنجه، اشجار سیرك بولنوب، یالكز بعض چالیلر بولنور، ونهایت اوتلر دخی كسب ندرت ایده‌رك، یوقاریده ذكر اولنان (پارامو) لره كیریلیر. ٣٧° عرض جنوبیدن یوقاری اولان یرلرده (آند) سلسله‌سنك اتكلری وآلچق تپه‌لری صیق اورمانلرله مستور اولوب، بو اورمانلرك آره‌لرنده كوزل كوللر وبحر محیط آطلاسی‌یه دوكیلور نهرلر چوقدر. آمریقانك اسوییچره‌سی دنیله بیلن بو محلده یازین هوا سرین وقیشین دخی معتدلدر.

آند سلسله‌سنك ١٠٠٠ متره‌دن آشاغی اولان اتكلرنده تمساخ بالیقلریله بوآ دنیلن جسیم ییلانلر، زهرلی بیوك اوروجكلر، آمریقایه مخصوص آرسلان وقپلان نوعلری، بر نوع كوچك كیك، انواع میمونلر وپاپاغانلرله سائر كوزل قوشلر كثرت اوزره‌در. بیك ایله ایكی بیك متره‌لك ارتفاع آره‌سنده ییلان وتمساخ بالیغیله آرسلان وقپلان نوعلری مفقود اولوب، (تاپیر) دنیلان حیوانله آمریقایه مخصوص دیكر بعض حیوانلر بولندیغی كبی، (شیق) دنیلن بر نوع سیوری سینك دخی انسانلری وحیواناتی پك راحتسز ایدر. ایكی بیكله درت بیك متره آره‌سنده اولان ارتفاعلرده آمریقایه مخصوص بر نوع بیوك كیكله بر نوع سیاه آیی وسائر بعض حیوانات كثرتله بولنور. درت بیكله بشبیك متره آره‌سنده اولان ارتفاعلرده آمریقانك اغنام وصیغر ودوه‌لری حكمنده اولان (غوآناقو)، (ویغونیه) و (آلپاقا) دنیلن حیوانلر بیوك سوریلر حالنده كزرلر؛ (لامه) دنیلن دیكر بر نوع حیوان ایسه یالكز مأنوس حالنده بولنقده‌در. دها یوقاریكی محللرده حیوانات ونباتات بولنمیوب، یالكز قره‌قوش دائمی صورتده قارلرله مستور اولان ٦٥٠٠ متره‌لك ارتفاعلره قدر چیقار.

آندالغالا (Andalgala) آمریقای جنوبیده آرجنتین جمهوریتنك (قتامارقه) ایالتنده سنجاق مركزی بر قصبه‌در، كه قتامارقه شهرینك ١٢٠ كیلومتره شمالنده و ٢٥٠ متره‌لك ارتفاعده واقع اولوب، ٣٠٧٣ اهالیسی وجوارنده‌كی معدنلر حسبیله خیلی اهمیتی واردر. — سنجاغنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٠٨٣٦ مربع كیلومتره اولوب، یكرمی سنه اول یالكز ٧٠٣٥ اهالیسی وار ایدی.

آندلوسيا { (Andalousie) واسپانيولجه (Andalucia) اسپانيانك جهت جنوبيه‌سنده بر بيوك خطه‌در، كه وقتيله اسپانيايى فتح ايله بر آز زمان تحت اداره‌لرنده طوتمش اولان (واندال) قومنك اسمندن مشتق اولوب، عربلر بو اسمى (اندلس) صورتنه تحويل ايله بتون اسپانيايه تعميم ايتمشلردر. [«اندلس» ماده‌سنه مراجعت.]

موقع وحدود ومساحه‌سى. — آندلوسيا خطه‌سى اسپانيانك قسم جنوبيسندن عبارت اولوب، (سيرا مورنا) سلسلهٔ جباليله آق دكيز وبحر محيط كبير آره‌سنده واقع، و قرطبه، اشبيليه، غرناطه وجيان مملكتلرينى جامعدر. شمالاً (استرمادور) و(مانشه) خطه‌لريله محدود اولوب، اكثر محللرده (سيرامورنا) صرتيله بو ايكى خطه‌دن آيرلمشدر؛ شرقاً (مرسيه) خطه‌سيله؛ جنوباً آق دكيز، سبته بوغازى وبحر محيط آطلاسى ايله؛ غرباً دخى پورتكيزك (آلغارو) وياخود (الغرب) و (آلنتيو) ايالتلريله محدود اولوب، اكثر محللرنده (وادئ يانه) ايله پورتكيز طوپراغندن آيرلمشدر. عرض شماليك ٣٦° درجه‌سندن ٣٨° ٤٢′ درجه‌سنه، وطول غربينك ٤° ٢′ ١٥″ درجه‌سندن ٩° ٣٧′ درجه‌سنه قدر ممتد اولوب، شرق شماليدن غرب جنوبيه طوغرى اولان طول اعظمى قوش اوچشى حسابيله ٣٦٠ وعرض اعظمى ١٨٠ كيلومتره‌در.

هيئت عموميه‌سى، جبال وانهارى. — آندلوسيا خطه‌سى باشليجه (وادئ كبير)ك حوضه‌سندن عبارت اولوب، بو حوضه شمالاً (سيرا مورنا) يعنى «قره طاغ»، وجنوباً دخى (سيرا نواده) يعنى «قارلى‌طاغ» سلسله‌لريله محاطدر؛ شرق طرفندن بو ايكى سلسله (ساغره) اسمنده بر طاغله مربوطدر، كه بو طاغك غربى اتكلرندن وادئ كبير وشرق اتكلرندن دخى (شقوره) نهرى نبعان ايديور. غرب جنوبى جهتى ايسه آچيق اولوب، حوضه‌نك صولرى اورادن بحر محيط آطلاسى‌يه دوكيلور. (سيرا نواده) سلسله‌سنك جنوبى اتكلرى آق دكيز سواحلنه‌دك ممتد اولوب، ساحل بوينجه طار بر ماثله تشكيل ايدرلر. مورنا سلسله‌سنك اك مرتفع محلى ١٦٧٦ متره‌دن زياده دكل ايسه‌ده، سيرا نواده بوندن چوق دها يوكسك اولوب، اك مرتفع ذروه‌سى اولان (مولحسن) ودها طوغريسى (مولى حسن) طاغنك ارتفاعى ٣٥٥٤ متره، يعنى پيرنه سلسله‌سنك اك مرتفع ذروه‌سندن ١٥٠ متره زياده‌در. وادئ كبير كرك سيرا مورنا وكرك سيرا نواده‌دن بر چوق نهرلرك صولرينى طوپلايه‌رق، شرق شماليدن غرب جنوبى‌يه طوغرى جريانله، قرطبه واشبيليه‌نك ايچندن كچدكدنصكره، قاديس قربنده بحر محيط آطلاسى‌يه منصب اولور. تابعلرينك اك بيوك واك مشهورى غرناطه‌نك ايچندن كچن (شنيل) نهريدر. بحر محيط كبيره ديكر بر قاچ نهر دخى دوكلديكى كبى، آق دكيزه‌ده سيرا نواده‌دن اينن بعض چايلر دوكيلور.

هواسى، محصولاتى. — آندلوسيانك يوكسك طاغلرى صوئوق وعلى‌الخصوص سيرا نواده‌نك شاهقه‌لرى ياز قيش قارله مستور اولوب، پك آلچق يرلرى وعلى‌الخصوص سواحلى دخى پك صيجاق ايسه‌ده، طاغلرك اتكلرى ونهرلرك واديلرى دنيانك اك كوزل هواسيله ممتاز اولوب، يازين پك صيجاق اولمديغى كبى، قيشين دخى نادراً قار ياغوب، هوا معتدل وغايت كوزلدر. غرناطه اووه‌سى وشنيل واديسى دنيانك اك كوزل يرى عد اولنديغى كبى، اشبيليه وقرطبه اووه‌لريله وادئ كبير واديسنك سائر طرفلرى دخى كوزللكده اوندن كرى قالماز. بو خطه‌نك بغداى وسائر حبوباتى اهالئ مملكته كفايت ايده‌جك مقدارك ايكى مثلندن زياده اولديغى كبى، زيتون، پورتقال، ليمون، اوزوم، پاموق، ايپك وسائره محصولاتى دخى پك چوق اولوب، زيتون ياغيسى وشرابى دخى مشهوردر. هرنه‌قدر كه كرك زراعتى وكرك صنايعى عربلرك خروجندن صكره كلى تدنى ايدوب، اهالئ حاضره‌سى پك چاليشقان اولمديغندن، كرك محصولات زرعيه وكرك ايپك وسائره اراضينك درجهٔ استعدادندن پك دون بر مقدارده يتيشديرلمكده ايسه‌ده، هوا وطوپراغك كوزللكى حسبيله ينه احتياجات محليه‌دن چوق دها زياده محصولات آلنمقده‌در. بو خطه‌نك آتلرى دخى اسكيدن برى مشهوردر.

تقسيماتى. — حكومت اسلاميه‌نك اواخرنده، اسپانيانك هر طرفنده اولديغى كبى، بو خطه‌ده دخى بر طاقم كوچك ومستقل امارات اسلاميه تشكل ايدوب، خرستيانلرك استيلاسندن صكره بتون اسپانيا بر حكومت تشكيل ايتديكى حالده دخى، بو امارتلرك

اسملری باق قالوب، آندالوسیا قرطبه، جیان، غرناطه واشبیلیه حکومتلری نامیله درده تقسیم اولنمشیدی. مؤخراً اسپانیانك تقسیمات جدیده‌سی صره‌سنده قرطبه وجیان حکومتلری ینه حدود قدیمه‌لریله بر ر ایالت اتخاذ اولنمشلرسه‌ده، غرناطه واشبیلیه حکومتلری پك بیوك اولدقلرندن، اوچر ایالته تقسیم اولنمغله، الیوم جمعاً بروجه زیر سکز ایالته منقسمدر:

تقسیمات قدیمه	تقسیمات جدیده	مربع کیلومتره	اهالی
اشبیلیه	اشبیلیه	١٤ ٠٦٢	٥٢٣ ٢٣٧
	هوئولوه	١٠ ١٣٧	٢٢٣ ٩٨٩
	قادیس	٧ ٣٤٢	٤٣١ ٧٦٣
قرطبه	قرطبه	١٣ ٧٢٦	٤٠١ ٦٦٠
جیان	جیان	١٣ ٤٨٠	٤٣٢ ٦٣٤
غرناطه	غرناطه	١٢ ٧٦٨	٤٧٨ ٨٤٦
	المریه	٨ ٧٠٣	٣٥٧ ٤٣٠
	ملاقه	٧ ٣٤٨	٥١٨ ١١٤
جمعاً آندالوسیا خطه‌سی		٨٧ ٥٦٦	٣ ٢٦٧ ٦٦٣

بو خطه‌نك شمدیکی حالده اك بیوك شهری ملاقه واك معمور وتجارتکاه شهری دخی (قادیس) ایسه‌ده، قرطبه، غرناطه واشبیلیه شهرلری حکومت اسلامیه زماننده‌کی بیوکلکلری وحاوی اولدقلری ابنیه وسائر آثار عتیقه حسبیله اسپانیانك برنجی شهرلرندن عد اولنمقده‌درلر. المریه اسکله‌سنك حکومت اسلامیه زماننده حائز بولنمش اولدیغی اهمیت تجاریه خیلی تدنی ایتمشدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بو خطه پك اسکی بر زماندن بری کسب تمدن ومعموریت ایدوب، استرابون وسائر بعض اسکی جغرافیون ومورخینك روایتنه کوره، یونانلدن اول مدنیته نائل اولمشیدی. اك اول فنیکه‌لیلر او وقت (توردتان) ویا (توردله) تسمیه اولنان بو خطه‌یه یناشوب، تجارت ایتمکه باشلامش، وحتی سواحلنده کندیلرینه مخصوص بعض قصبه‌لر دخی تأسیس ایتمشلردی. بعده فنیکه‌نك بر شعبه‌سی اولان قرتاج اورایه دها یقین بولنمغله، قرتاجلیلر بو نقطه‌یی کاملاً ضبط ایتمشلردی. میلاددن ایکی عصر اول روما لیلر، توسیع ممالك ایتدکلری صره‌ده، بر چوق محاربه‌لردن صکره، بو قطعه‌یی دخی ضبط ایتمش؛ و وادی کبیره (بتیس) وبو نهره نسبتله بو قطعه‌یه دخی (بتیا) اسمنی ویرمشلر ایدی. روما لیلردن صکره اسپانیانك سائر طرفلریله برابر بو خطه دخی شمالدن هجوم ایدن اقوام وحشیه‌نك الینه کچوب، اوصره‌ده سکز اون سنه دخی (واندال) دنیلن قومك الینه کچمش؛ وبعده (غوت) لر طرفندن ضبط اولنه‌رق، فتوحات اسلامیه دورینه دکین اوچ عصر اونلرك النده قالمشیدی.

هر نه قدر آندالوسیا ویا اندلس اسمنك بوقومك اسمنه نسبتله (واندالوسیا) دن غلط اولدیغی مظنون ایسه‌ده، واندالرك اوراده پك آز وقت طوردقلرینه، واونلرك فتحندن فتوحات اسلامیه دورینه دکین مرور ایدن اوچ عصرده یازلمش اولان تواریخ وسائر آثارده هیچ برنده بو اسمه تصادف اولنمدیغنه باقیلیرسه، بو اسمك اك اول عربلر طرفندن استعمال اولندیغی آکلاشیلیر؛ آنجق عربی بر اسم اولمدیغی دخی ظاهر اولدیغندن، و واندالر اسپانیادن مغرب وسائر بربر ممالکنه تجاوز ایتدکلرندن، بربرلرك «واندالر مملکتی» معناسیله اسپانیایه واندالوسیا ویا آندالوسیا اسمنی ویرمش، وعربلرك بو اسمی بربرلردن آلمش اولملری ملحوظدر. اوحالده الیوم اسپانیولر عندنده مستعمل اولان آندالوسیا اسمنك (اندلس) اسم عربیسندن مأخوذ اولمسی اقتضا ایدر. عربلر بو اسمی بتون اسپانیایه ویردکلری حالده، اسپانیولرك بونی شبه جزیره‌نك یالکز قسم جنوبیسنه حصر وتخصیص ایتملرینه کلنجه، بونك سببی شودرکه: عربلر اسپانیانك شمال طرفلرینی فوت ایتدکدن صکره، قرطبه واشبیلیه ده وعلی الخصوص غرناطه‌ده دها خیلی وقت حکومت سوردکلرندن، اسپانیایه ویردکلری اندلس اسمی دخی قلمرولرینك حدودیله برابر کریه چکیله چکیله یالکز بو خطه‌یه منحصر قالمشدر. بو ملاحظه‌یه مبنی بو کتابك متننده (آندالوسیا) اسمنك «نفس اندلس» تعبیریله ترجمه‌سی مناسب کورلمشدر.

هر حالده، بو قطعه حکومت اسلامیه زماننده دار الملك اتخاذ اولنان قرطبه وغرناطه شهرلرینی حاوی اولوب، هواسی وقوه انباتیه‌سی دخی صورت مطلوبه‌ده بولندیغندن، واك اول ضبط اولنوب اك صکره الدن چیقان بر خطه اولدیغندن، عربلر اك زیاده بو خطه‌یه اهمیت ویرمش، وبونك عمران وتزیینه محیر عقول اوله‌جق بر همت صرف ایتمشلردی. بو خطه‌ده روما لیلرك آثاری حکمسز بر حالده قالوب، آثار اسلامیه هر برقاریش طوپراقده رونما اولمقده‌در.

قرطبه، غرناطه، اشبیلیه، المریه، ملاقه وسائر شهرلرده عربلرك ایشی اولان نیجه ابنیهٔ مشهوره بولندیغی كبی، اساساً عربلر طرفندن بنا ایدلمش نیجه شهر وقصبه وقلعه‌لرك خرابه‌لری دخی هر طرفده كورلمكده، وحالا بوكون بتون بو خطه بر مملكت اسلامیه طرز وصورتنی ابراز ایتمكده‌در. بوقاریده صایلان شهرلردن بعضیسنك حكومت اسلامیه زماننده برر ملیوندن زیاده اهالیسی اولوب، مملكت كثیرالنفوس شهر وقصبه وقریه‌لرله مملو بولنمش اولدیغی حالده، خرستیانلرك استیلاسی اوزرینه، اكثری اسلام وعرب اولان اهالیٔ قدیمه انواع مظالمله محو واتلاف ویا طرد وتبعید اولندقلرندن، شهر وقصبه‌لرك اهالیدن خالی قالملری طبیعی ایدی. علم ومعرفت وهنر وصنعت وزراعت ایسه اهل اسلامك النده بولندیغندن، بونلرك محو وپریشان اولمسی اوزرینه، مملكت برویرانه حالنده قالوب، اقلیم وهوا واراضینك كوزللكیله غیر متناسب بر تدنی حاصل اولمش، كه الی یومناهذا دوام ایدوب كیتمكده‌در. [«اندلس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آندالوسیا { Nouvelle Anda-) — یكی (lousie } [«قومانه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آندامارقه { (Andamarca) پرونك (جونن) ایالتنده و(لیما)نك ۳۰۰ كیلومتره } شرقنده آمازون حوضه‌سی داخلنده برقصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر. — بولیویانك (اورورو) ایالتنده دخی بو اسمله بر قصبه واردر.

آندامان { (Andaman) بنكاله كورفزینك آچیقلرنده وشرق طرفنده بر طاقم } آطه‌لردر، كه درت بیوك وبرچوق كوچك آطه‌لردن مركب اولوب، ۹۰° ۳۰′ طول شرقیده و۱۰° ۲۵′ ایله ۱۳° ۳۴′ عرض شمالی آره‌سنده واقعدرلر. بونلرك اك اهمیتلیلری شمال طرفنده‌كی (بیوك آندامان) ایله (كوچك آندامان) جزیره‌لریدر. برنجیسی ۲۳۰ كیلومتره طولنده اولوب، طار بوغازلرله آیرلمش اوچ آطه‌دن مركبدر، كه شمالی وسطی وجنوبی اسملریله تفریق اولنورلر. بونلرك اكلری ۲۸ كیلومتره‌دن زیاده دكلدر. كوچك آندامان ایسه جنوبی آندامانك جنوبنده اولوب، بویی ۴۸ واكی ۲۵ ونهایت ۲۸ كیلومتره‌در. بو درت جزیره‌نك اطرافنده بولنان كوچك آطه‌لرك باشلیجه‌لری: شمالی آندامان ایله (نغرایده) برونی آره‌سنده ویاری یولده واقع اولان (پرپاریس)؛ بو آطه ایله بیوك آندامان آره‌سنده اولان «قوقه آطه‌لری»؛ بیوك آندامانك اطرافنده اولان (لاندفال)، اینتروپف، «بیوك قره قول» وسائره؛ جنوبی آطه‌نك ساحل جنوبیسی قارشیسنده بولنان (بوتلاند)؛ (دوتقان) بوغازنده اولان «بش آطه‌لر»، «همشیره‌لر»، «قرداشلر» و«كوچك قره‌قول» آطه‌لریدر. بوجزایرك اطرافنده دها چوق قیالر وصیغلر واردر، كه سفائنك تقربی حقنده پك تهلكه‌لیدر. بتون بو جزایرك مساحهٔ سطحیه‌سنی ۶۶۰۰ مربع كیلومتره قدر تخمین اولنمشدر.

بو آطه‌لرك آراضیسی عمومیت اوزره طاغلق اولوب، شرق طرفلری دیكجه وصرب وغرب طرفلری سطح مائل صورتنده‌در. بو طاغلرك اك یوكسكی بیوك آندامانك شمالی آطه‌سنده اولان (سدله مونتن) یعنی «طوز طاغی» اولوب، ۷۵۰ متره ارتفاعی واردر. نباتاتلری سوماتره جزیره‌سیله (ملاقه) شبه جزیره‌سی نباتاتنه مشابه اولوب، طاغلرك اكثریسی صیق اورمانلرله مستوردر. حیواناتلری ایسه آز اولوب، محلنه مخصوص یالكز بر جنس كوچك كوپك واردر. میمونلرله صیچانلر، ییلانلر وعقربلر پك كثرتلیدر. سواحلك اطرافنده برچوق قوی ولیمانلر بولنوب، اك مهملری شمالی آطه‌ده‌كی (قورنوالیس) وجنوبی آطه‌ده‌كی (قامپل) و(شاتام) لیمانلریدر.

بو آطه‌لرك اهالیٔ اصلیه‌سی آنجق ۱۰۰۰ كشی قدر اولوب، غایت قیصه بویلی (نغریتو) دینیلن بر نوع زنجیلردن معدوددرلر. عقل وذكاوتجه واصول تعیشجه انسانلرك اك كریده بولنانلرندن اولوب، حیواندن پك آز فرقلری اولەجق درجه‌ده بر حال وحشیتده یاشامقده‌درلر. معیشتلری دكیز قیلرنده طوپلادقلری میدیه واستریدیه قبیلندن حشرات بحریه‌دن عبارت اولوب، ساحللرده كزرلر، وموقت برر قبا قلبه یاپارلر. بونلر (مینقوپی) اسمیله معروف اولوب، اسكیدن بری مردمخوار اولدقلری شهرت بولمش ایسه‌ده، اخیراً اولنان تحقیقاتدن شمدیكی حالده مردمخوار اولمدقلری، وآنجق اجنبیلره بیوك بركین

وخصومتلری اولوب، اللرینه دوشنلر حقنده مرحمتسزجه معامله‌ده بولندقلری، واوق استعمالنده ماهر وجسور اولدقلری آکلاشلمشدر.

اك اول بو آطه‌لر اوچنجی عصر هجریده عرب بحریونی طرفندن کشف اولنه‌رق، بعض کتب رحلتده ذکر، واهالیسنك زنجی ومردمخوار اولوب، حیوانه قریب بر حال وحشیتده یاشادقلری بیان اولنمشدر. آوروپانك بر چوق وقت معلوماتی کتب عربیه‌دن مأخوذ اولان بو تفصیلاتدن عبارت قالوب، نهایت بر عصر اول انکلتره‌نك هند حکومتی بونلری ضبط ایتمش؛ واو وقتدن بری احوال جغرافیه وطبیعیه‌لرینه دائر خیلی کتابلر یازلمش وتمامیله کشف اولنمشلردر. الیوم بو آطه‌لرك اوزرنده ۱۰۰۰۰ کشی‌یه قریب انکلیز وسائر اجنبی اهالی بولنقده‌در.

آنداهوآیلاس (Andahuaylas) پرونك جنوب طرفنده (آیاقوشو) ایالتنده همنامی اولان سنجاغك مرکزی بر قصبه‌در، که (لیما)نك ۶۲۵ کیلومتره جنوب غربیسنده، (قوزقو) شهرینه کیدن جاده‌نك اوزرنده وینه (آنداهوآیلاس) تسمیه اولنان برنهرك چکدیکی بر اووه‌نك اورته‌سنده واقعدر. بو قصبه‌دن ۲۸ کیلومتره‌لك مسافه‌ده اسکی آمریقالیلره مخصوص اوله‌رق (قورومبه) اسمیله معروف بر معبد واردر، که کیندکجه طارلاشمق اوزره، بربری اوزرینه موضوع درت سددن عبارت اولوب، اك آلتده‌کی طوپراقدن، ودیکرلری طاشدندر. اك اوسته‌کی خراب اولمشدر.

آندجان ترکستانك مقدما خوقند خوانلغنی تشکیل ایدن والیوم روسیه‌نك آسیا ممالکندن معدود اولان (فرغانه) ده بر قصبه‌در، که خوقندك ٤٠ کیلومتره شرقنده وسیحونه دوکیلن برنهرك ساحل یسارنده واقع اولوب، وقتیله فرغانه‌نك مرکزی بولنمش، وعمر شیخ میرزا بن بابر طرفندن بر آره‌لق پایتخت اتخاذ اولنمشیدی. اطرافی باغ وباغچه‌لری چوق قریه‌لرله محاط اولوب، میوه‌لری مشهوردر. خیلی ایپك دخی چیقار، واهالیسی بعض پاموق منسوجاتی یاپارلر.

آندخوی ترکستانك جنوب طرفنده، صول ساحلندن جیحونه منصب اولان بر نهرك اوزرنده بر قصبه‌در، که بلخك تقریباً ۱۶۰ کیلومتره غربنده واوزبکلرله مسکون بر اووه‌نك اورته‌سنده واقعدر.

آندرا (Andéra) هندستانك ساحل غربیسی قارشیسنده کائن (مالدیب) آطه‌لرندن بری وساحله اك قریب بولنانی اولوب، ساحلدن بعدی ۲۵۰ کیلومتره‌در.

آندرادا (Andrada) پورتکیزلی برجزویت پاپاسی اولوب، میلادك ۱۵۸۰ تاریخنده طوغمش، و ۱۶۳٤ ده وفات ایتمشدر. اوروپالیلرك ایچنده برنجی اوله‌رق، تیبته بر سیاحت ایدوب، مکمل برسیاحتنامه یازمشدر، که متنی لیسبونده باصلمش، واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر.

آنداراده سیلوا (Andrada e Sylva) برازیلیالی بر عالم اولوب، میلادك ۱۷۶۵ تاریخنده طوغمش، و ۱۸۳۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. پورتکیزه کلمش اولمغله، لیسبونه دار الفنوننده معدنیات معلمی وانجمن معارف کاتبی اولمش ایدی. بعده برازیلیایه عودتله، کسب استقلال ایچون وقوع بولان قیامه قاریشمش؛ وشمدیکی ایمپراطور دون پدرونك تربیه‌سنه مأمور اولمشیدی.

آندراغاتیوس (Andragathius) روما ایمپراطورلرندن (غراتیان) ك جنراللرندن ایکن، ارباب خروجدن (ماقسیم) ایله برلشه‌رك، افندیسنه اهانت، وفرار ایتمکده ایکن، میلادك ۳۸۲ تاریخنده یتیشوب کندیسنی قتل ایتمشدر. ماقسیمك تئودوسیوس طرفندن مغلوب اولمسی اوزرینه، ۳۸۸ ده اتلاف نفس ایتمشدر.

آندرال (Andral) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، میلادك ۱۷۸۷ تاریخنده پارسده طوغمش، و ۱۸۷۶ ده وفات ایتمشدر. پارس طبیه مکتبنده معلم بولنمش، وباشلیجه علم الامراضده کسب شهرت ایده‌رك، کرك بو علمه وکرك علوم سائرهٔ طبیه‌یه دائر بر قاچ کتاب یازمشدر. — بونك اوغلی (پول آندرال) آووقاتلقده شهرت بولمش، و ۱۸۷۲ دن ۱۸۷۹ سنه‌سنه‌دك فرانسه شورای دولتی رئیس ثانیسی بولنمشدر.

آندراوه (Andrava) مداغسقار جزیره‌سنك شمال شرقی ساحلنده وعنبر

بورونك تقريباً ٩٠ كيلومترە جنوب شرقيسندە، ١٢° ٤٨″ ٥٦′ عرض جنوبى ايله ٣٦′ ٤٧° طول شرقيدە بر قويدر، كه آغزندە بولنان بر آطه ايكى طرفدن كيلە بر طار چكيد براقيور. بو قويك ايچندە محفوظ بر ليمان واردر.

آندرسن (Andersen) دانيمارقەنك اك مشهور شعرا وحكايه نويسانندن اولوب، ميلادك ١٨٠٥ تاريخندە (اودنسه) دە طوغمش، و ١٨٧٥ دە وفات ايتمشدر. عملەدن بر فقير آدمك اوغلى اولوب، ايش بولملق اوزرە، قوپنهاغه كيتمش، وبر وقت تياترونك برندە آقتور اولوب، او صرەدە سويلش اولديغى بعض اشعار قرالك مسموعى اولمغله، اجرتى قرال طرفندن وير لمك اوزرە، بر داخلى مكتبه كيروب، ٢٣ ياشندە اولديغى حالدە، تحصيل علم ومعرفته باشلامش؛ وايكى سنه صكرە شمالك اك مشهور شاعرى صفتيله ظهور ايدوب، اشعار وحكايەلرى كسب اشتهار ايتمش؛ وبر مدت فرانسه، آلمانيا، اسوچرە، ايتاليا وشرقه سياحت ايدەرك، كوزل بعض سياحتنامەلر يازمشدر. اشعار وحكايەلرينك بعضيسى پك مشهور اولوب، اوروپانك اكثر لسانلرينه دخى ترجمه اولنمشدر. كندى ترجمهٔ حالنى دە يازمشدر.

آندرسون (Anderson) ممالك مجتمعەدە بر قاچ قضا ايله بر كوچك قصبه وبر نهر وبرونك اسميدر.

آندرلخت (Anderlecht) بلچيقەنك (برابانت) ايالتندە وبروكسل قضاسندە بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهاليسى وايپليك وباصمه فابريقەلرى واردر.

آندرلينى (Andrelini) ازمنهٔ اخيرەدە لاتينجه يازمش شعرادن اولوب، ميلادك ١٤٥٠ تاريخندە (قورلى) شهرندە طوغمش، و ١٥١٨ دە وفات ايتمشدر. اشعارى بعض غزليات وقصايددن عبارتدر.

آندرناخ (Andernach) پروسيەنك غرب طرفندە، (رين) نهرينك ساحل يسارندە (قوبلانسه) نك ١٧ كيلومترە شمال غربيسندە بر قصبه اولوب، ٤٤٨٠ اهاليسى، درى تجارتى وجوارندە معدن صولريله قابلجەلرى واردر. اسكى بر قصبه اولوب، روماليلرك زماندن قالمه بعض آثار عتيقەسى واردر.

آندرو (Andro) ياخود آندره يونانك آطەلر دكيزندە واقع (كيقلادە) جزايرندن وجزاير مذكورەنك اك بيوكلرندن واك شماليسى اولوب، آغريبوزك جنوب شرقيسندە واقعدر، وآغريبوز آطەسندن ١٠ كيلومترە وسعتندە اولان (اورو) بوغازيله آيرلمشدر. شمال غربيدن جنوب شرقيه طوغرى اولان طولى ٤٠، وعرض وسطيسى ١٠ كيلومترەدر. اراضيسى طاغلق اولوب، باغلرى واشجار مثمرەسى چوقدر. دودلرى دخى چوق اولوب، چيقاريلان ايپك آطەنك باشلجه وارداتندندر. اهاليسى اون آلتى ايله اون سكز بيك آرەسندە اولوب، اكثريسى كسب وكارله آتنەدە واستانبولدە بولنورلر. بو آطەنك (تينو) يعنى (استندل) آطەسنك قارشيسندە اولان منتهاى جنوبيسى ٤١′ ٣٧° عرض شمالى ايله ٣٨′ ٢٢° طول شرقيدە واقعدر. — مركزى اولان (آندرو) قصبەسى جزيرەنك ساحل شرقيسندە واقع اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى واردر.

آندروئه (Androuet) فرانسەنك اك مشهور معمارلرندن اولوب، اون آلتنجى عصر ميلاديدە اوچنجى ودردنجى هنريلر زماننده پاريسى تزيين ايدن بر چوق ابنيهٔ عموميه بنا ايتمش؛ وفن معمارى‌يە دائر بعض كتابلر يازمشدر.

آندروجيوس (Androgée) خرافات يونانيه‌يە كورە كريدك حكمدار وواضع قانونى (مينوس) ك اوغلى اولوب، آتنەدە اجرا اولنان مسابقت اويونلرندە تفوق ايتديكيچون، آتنه ومغارە شهرلرينك كنجلرى طرفندن قتل اولنمغله، مينوس بو ايكى شهرى ضبط ايدەرك، كريدە بولنان (مينوتاوروس) نام جانورە يديرلمك اوزرە، بهر سنه يدى اوغلانله يدى قيز كوندرمكه اجبار ايتمش؛ ونهايت (تيسئوس) نام قهرمان وطنداشلرينى بو مدهش ويركيدن قورتارمش ايمش.

آندروسقوجن (Androscoggin) ممالك مجتمعەدە بر نهردر، كه قنادە حدودى قربندە (مارغلاواى) كولندن نبعانله، (من) جمهوريتنه دخول ايدەرك، دكزدن ٣٢ كيلو-

مترو يوقاريده (كنبك) نهرينه دوكيلور. پك مائل وخيرلى اولان جريانى بر چوق ماكينه‌لر چويريور. — بو نهرك جوارلرنده‌كى اراضى يڭنه بو اسمله بر قضا اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ١٤٤٠ مربع كيلومترو واهاليسى ٣٥٨٧٠ كشيدر.

آندروسوف { ياخود آندروسووه (-And russof, Androssova) روسيه‌نك (اسمولنسك) ايالتنده و (قراستونه) نك ٣٢ كيلومترو جنوب شرقيسنده بر بيوك قريه‌در، كه ميلادك ١٦٦٧ تاريخنده روسيه ايله لهستان آره‌سنده اوراده امضالنمش بر معاهده سببيله مشهوردر. آندروسوف معاهده‌سى ناميله معروف اولان بو معاهده ايله لهستان (اسمولنسك) ايله (سوريه)يى روسيه‌يه ترك، ودولت عثمانيه‌يه قارشى روسيه ايله اتفاق ايتمشيدى.

آندروقلس { (Androclès) اسكى روما اسراسندن اولوب، افند- يسندن فرار ايتمش اولديغيچون، آرسلانه آتلديغى حالده، كويا وقتيله آفريقا صحراسنده او آرسلانك بر يارەسنى ايى ايتمش اولديغندن، آرسلان كنديسنى طانيوب، ايليشمه‌مش، ديه مشهوردر.

آندروماخس { Andromaque, 'Ανδρο-) (μάχος عن اصل كريدلى اولوب، روما ايمپراطورلرندن ظالم مشهور (نرون)ك طبيبى ايدى. ترياقك موجدى اولديغى مشهوردر. وبودوانك تأثيرى حقنده برمنظومه‌سى دخى واردر.

آندروماخه { Andromaque, 'Ανδρο-) (μάχη تروآ حكمدارى پريامك كلينى و (هكتور)ك زوجه‌سى اولوب، (كيليكيا) حكمدارى (اتيون)ك قيزى ايدى. زوجنه فوق‌العاده محبتيله مشهوره اولوب، يونانيلر هكتورى قتل ايتدكدن صكره، بر تك اوغلنى دخى قلعه‌نك بر يوكسك برجندن آته‌رق تلف ايتمشلردى. كنديسنى دخى (پيروس) اسيره ايدوب، (اپير)ه سوق، واو- راده تزوج ايتمش؛ وبر وقت صكره بوشايوب، پريامك اوغللرندن (هلنوس)ه تزويج ايتمشدى. اوميروس وويرجيل بو قادينك فضائلنى تصوير ايتمشلر- در. قدماى شعراى يوناندن (اورپيد) وفرانسه شعراسندن (راسين) بو قادينك فضائل ومصائبنى مبنى عليه اتخاذ ايده‌رك، برر فاجعه يازمشلردر.

آندروميده { (Andromède) اساطير يونا- نيه‌يه كوره كويا (اتيوپيا) يعنى حبش حكمدارى (سفيوس)ك قيزى اولوب، (يونون) ايله ودكيز الهى (نپتون)ك قيزلرى اولان (نره‌ئيده) نام پريلرله كوزللكده مسابقه‌يه كيريشديكى ايچون، نپتون دكيزدن بر مدهش حيوان چيقاروب، حبشى تخريب ايتمكه باشلامش؛ ومملكتى بو آفتدن قورتارمق ايچون، آندروميده‌نك او حيوان مدهشه تسليمى لازم كلمش ايسه‌ده، نام حيوان قيزى يوته‌جغى وقت (پرسئوس) نام قهرمان چيقوب، حيوانى اتلاف وآندروميده‌يى تزوج ايتمشدر. آندروميده وفاتنده كويا كوكه چيقوب، سمانك بو اسمله مسمى بر برجنى تشكيل ايتمشدر.

آندرونيق { (Andronic) قسطنطينيه روم ايمپراطورلرندن درت كشينك اسميدر: برنجيسى (قومنينوس) مخلصيله معروف او- لوب، (آلكسيس)ك تورونى ايدى. ميلادك ١١١٠ تاريخنده طوغوب، (مانوئل قومنينوس)ك وفاتنده ١١٨٠ تاريخنده بو حكمدارك اوغلى ايكنجى آ- لكسيسك وصيسى اولمش؛ واوچ سنه صكره صبى مرقومى اختناق ايده‌رك، كنديسى تخته اوتورمش ايسه‌ده، انواع مظالمله لكه‌دار اولان قيصه بر سلطنتدن صكره، (ايساق آنكلو) طرفندن اسقاط، و ١١٨٥ ده اهالى طرفندن صلب اولنمشدر. (قو- منينوس) مخلصيله قسطنطينيه‌ده حكم سورمش ايمپرا- طورلرك اخيريدر.

ايكنجيسى (پالئولغوس) مخلصيله و «اختيار» لقبيله معروف اولوب، ميلادك ١٢٥٨ تاريخنده طوغمش، و١٢٨٢ ده تخته چيقمشدر. مدت سلطنتى عثمانليلر طرفندن دوچار اولديغى مغلوبيتلرله چكوب، لاجل المصالحه ويرمكه مجبور اولديغى تضميناتك تحصيليچون تبعه‌سنى آغر ويركيلرله ازمش؛ وزما- نده تجارت وثروت عموميه تدنى ايدوب، روم ايله لاتين مذهبلرينك اتحادينه‌ده مانع اولمشيدى. ١٣٢٨ده تورونى اوچنجى آندرونيق طرفندن اسقاط اولنه‌رق، درت سنه صكره بر مناسترده وفات ايتمشدر.

اوچنجيسى يته (پالئولغوس) مخلصيله و «كنچ» لقبيله معروف اولوب، ايكنجى آندرونيقك تورونى

وكنج باشنده وفات ايدن (ميخائيل پالئولوغوس)ك اوغلى ايدى. ١٣٢٥ تاريخ ميلاديسندن اعتباراً بيوك پدريله مشتركاً سلطنت سورمكده ايكن، ١٣٢٨ ده اختيارى سراينده محبوس حالنده طوتوب، يالكز حكم سورمكه باشلامش؛ واپيرى (يعنى طوسقه‌لق جهتنى) دخى ممالكنه ضم ايدەرك، عثمانليلردن استرداد ممالكه قالقيشمش ايسەده، موفق اولەمامش؛ وآنجق ويركيلرى تنزيل ايتديكيچون، تبعەسنك محبتنى قزانوب، ١٣٣٢ ده وفات ايتمشدر.

دردنجيسى ينه پالئولغوس مخلصيله معروف اولوب، بشنجى (يوآن) ك بيوك اوغلى ايدى. ١٣٥٥ تاريخ ميلاديسنده حكمدارلغه تشريك اولنمشيديسەده، مؤخراً پدرينى اسقاط ايتمك تشبثنده بولنديغيچون، ١٣٧٢ ده مجازاةً كوزلرى چيقارلمش، وسلطنت حقوقنى برادرى امانوئله ترك ايتمكه اجبار ايدلمشيدى. مع هذا برآره‌لق جنويزلرك امداديله تختى الەكچيروب، ١٣٧٧ ده ايمپراطور اولمش ايسەده، متعاقباً اسقاط اولنەرق، بقيهٔ عمرينى منفاده كچيرمشدر.

آندرونيقوس { (Andronicus) لاتين قدماى شعراسندن اولوب، ميلاددن ٢٢٠ سنه اول كسب اشتهار ايتمشدر. كنديسى عن اصل تارنته‌لى بر يونانى اولوب، (ليويوس ساليناتور) طرفندن اسير، ومؤخراً آزاد اولمشيدى. لاتين لساننده اك اول منتظم مضحكه‌لر يازان بو ذات اولوب، حتى مضحكه‌لرينك اجراسنده تياتروده اك مهم رولى كنديسى درعهده ايدرمش. اوميروسك (اوديسيا) نام منظومەسنى دخى لاتينجەيه ترجمه ايتمشيدى. آثارى محو اولوب، يالكز بعض فقره‌لرى بولنه بيلمشدر.

آندرونيقوس { (Andronicus) ميلاددن بر عصر اول كلمش حكماى مشائيوندن اولوب، ردوسلى ايدى. اوصره‌ده آرسطو وتئوفراستك آثارينك نسخ اصليه وصحيحه‌لرى بولنمش اولديغندن، بو ايكى حكيمك تأليفاتنى تصحيح ونشره (سيلا) طرفندن مأمور اولمشيدى.

آندره { [«آندرو» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آندره { ياخود آندريا (André) فرانسه علماسندن اولوب، ميلادك ١٦٧٥ تاريخنده برتانيانك (شاتولن) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٧٥٤ ده وفات ايتمشدر. جزويت طريقنه منسوب اولديغى حالده، فلسفه تدريسنه باشلايوب، دقارت ومالبرانشك افكار ومسلكنى ترويج ايتديكى ايچون، فلسفه تدريسندن منع، وعلوم رياضيه تدريسنه مأمور اولمشيدى. بر قاچ كتاب يازوب آثارى بش آلتى جلد اوزرينه جمع ونشر اولنمشدر.

آندريا { (André) بو اسمله مجارستانده اوچ قرال كلمشدر: برنجيسى ميلادك ١٠٤٧ تاريخندن ١٠٦١ تاريخنه‌دك حكم سورمشدر. آلمانيالى پير ايله حكمدارلق حقنده مدت مديده مجادله‌دن صكره، مرقومك وفاتنده تخته اوتورمش، ودين اصليسنى تركله، خرستيانلغى قبول ايتمشيدى. برادرى (بلا) يى حق وراثتدن محروم ايتمك ايستديكندن، اونك طرفندن مغلوب وتختدن اسقاط اولنەرق، متعاقباً وفات ايتمشدر.

ايكنجيسى ميلادك ١٢٠٤ تاريخندن ١٢٢٥ تاريخنه‌دك حكومت سورمش، واهل صليب رفاقتنده قدسه كيدوب، عودتنده ممالكنى هرج ومرج بولمش ايسەده، بعض قوانين وضعيله ضبط وربطه مقتدر اولمشيدى. مجارستان زادكاننك حائز بولندقلرى حقوق وامتيازاتى ويرن بو قرالدر.

اوچنجيسى ايكنجينك تورونى اولوب، ميلادك ١٢٩٨ تاريخندن ١٣٠٢ تاريخنه‌دك حكم سورەرك، مدت سلطنتنده مجارستان حكمدارلغى ادعاسنى ايدن ناپولى قرالى ايكنجى شارلك اوغلى شارل مارتل ايله اوغراشمش؛ وآوستريا ايله محاربه ايدوب، غالب كلمشيدى.

آندريا { (André de Hongrie) — مجارلى مجارستان قرالى (شاروبر) ك اوغلى اولوب، ميلادك ١٣٤٣ تاريخنده ناپولى پرنسسى (يوآنه)يى تزوج ايتمكله، ناپولى قرالى اولمشيديسەده، ايكى سنه صكره زوجه‌سى كنديسنى دوستى تارنته‌لى لويبجى معرفتيله اختناق ايتمشدر. برادرى مجارستان قرالى (لويى) كنديسنك انتقامنى آلمشدر.

آندريا { (St. André) سنت — حضرت عيسانك اون ايكى تلميذى اولان حواريوندن اولوب، ينه حواريوندن بطرسك برادرى وبوده اونك كبى باليقچى ايدى. ترجمهٔ حالى مجهول

اولـوب، (پاتره) ده قتل ایدلمش اولدیغی مرویدر. اسـقوچیانك حامیسی عد اولنـور، وتشرین ثانی افرنجینك ۳۰ نده یورطیسی اجرا اولنور. روایته کوره X شکلنده بر چارمیخه کرلمش اولدیغندن، بو شکلده اولان خاچه سنت آندریا خاچی دیرلر. — روسـیه دولتنك (سنت آندریا) نامیله بر نشانی وار در، که بیوك پترو طرفندن ایجاد اولنوب، برطرفنده سنت آندریانك رسمی واردر، وفوق العاده برخدمته مقابل ویریلیر.

آندریا (Andrea) پروتستانلرك علم عقاید علماسندن اولوب، تصوفی خرستیانلغه تطبیق ایتمکه چالیشـانلرك بریدر. وورتمبرغـك (هرنبرغ) شهرنده ۱۵۸۶ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و ١٦٥٤ ده وفات ایتمشدر. « پنبه خاچ » عنوانیله معروف اولان طریق روحانینك مؤسس ویا مجددیدر. امور مذهبیه وتصوفه دائر بعض کتابلری وبر طاقم اشعاری واردر.

آندریا دل سـارتو (Andrea del Sarto) یعنی « ترزینـك آندر یاسی » ایتالیانك اك مشهور رسـاملرندن اولوب، میـلادك ۱٤۷۸ تاریخنـده میلانده طوغمش؛ وکنـدیسی بر ترزینك اوغلی اولوب، ابتـدا قیومجی چراغی ایکن، بعده عادی بر رسامك چراغی اولمش؛ ومجرد کندی سعی وغیرت وذکاوتیله رسـاملقده کسب مهـارت وشهرت ایتمکله، ۱۵۱۸ تاریخنده فرانسـه قرالی برنجی فرانسـوآ طرفندن پارسـه جلب اولنه‌رق، کندیسنه بعض مهم ایشلر حواله اولنمش ایسـه‌ده، اسکی هیکللر ورسملر مبایعه‌سیچون کندیسنه ویرلمش اولان کلی بر مبـلغی یمش اولدیغندن، مشـار الیهك نظرندن دوشوب، بر وقت سفالتله سرسریانه یاشادقدن سکره، ۱۵۳۰ تاریخنده فلورانسه‌ده وبادن وفات ایتمشدر. رسملری چوق وپك مشهور اولوب، اوروپانك بعض سرای وموزه‌خانه‌لرینی تزیین ایتمکده‌در. — آندریا اسمیـله اون آلتنجی عصر میـلادی رسـاملرندن میلانلی بر رسام دها واردر.

آندریا (Andria) ایتالیانك جنوب جهتنده (باری) ایالتنك (بارلته) قضاسنده وبارینك ۵۸ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر شهر اولوب، ۳٤٠٠٠ اهالیسی واردر. بوشهر میلادك ۱۰٤٦ تاریخنده (ترانی) قونتلری طرفندن تأسیس اولنـه‌رق، ایمپراطور ایکنجی فردریقك اك زیاده سـودیکی اقامتکاهی ایدی. شهرك قربنده بر تپه‌نك اوزرنده ایمپراطور سراینك ویرانه‌لری الآن موجود در. بو شهرك جوارلرنده بیوك چفتلکلر واردر.

آندریا (Andria) جنـوه‌نك اون بشنجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، (لووره) سراینده بعض رسملری واردر.

آندریاسبرغ (Andreasberg) آلمانیاده (هانووره) نك (هیلد سهایم) ایالتنده و(زلرفاد) قضاسنده برقصبه‌در، که (زلرفلد) شهرینك ۱۷ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولوب، ٤٥٠٠ اهـالیسی وجوارنده کومش، باقر، دمیر، قورشون وسائر معدنلری واردر.

آندریسقوس (Andriscus) ادرمیدلی بر سرسری اولـوب، ماکدونیانك صوك حکمداری پرسئوسك اوغلی اولدیغنی ادعا ایله، برمقدار عسکر طوپلایه‌رق، ملك موروثی عد ایتدیکی مملکت مذکوره‌نك استردادیچون، بروقت رومالیلرله اوغراشدقدن صکره، میلاددن ۱٤۸ سنه سنه اول (چچیلیوس متلوس) طرفندن مغلوب، وتحت اسارتده رومایه سوق اولنمشیدی.

آندرینوپل (Andrinople) ادرنه‌شهرینك اسمیدر. اصل اسم قدیمی (اورستیاس) اولوب، بیزانس ایمپراطورلرندن آدریانوس طرفنـدن تجدید وتوسیع ایدلمش اولمغله، اونك اسمنه نسـبتله (آدریانوپولیس) یعنی « مدینهٔ آدریانوس » تسمیه اولنمشیدی. ادرنه اسمی بوندن تولد ایتمشدر. [« ادرنه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آندریو (Andrieux) فرانسه ادباسـندن اولوب، میلادك ۱۷۵۹ تاریخنده استراسبورغده طوغمش، و۱۸۳۳ ده پارسده وفات ایتمشـدر. برچوق مکتبلرده ادبیات معلمی بولنمش؛ وانجمن معارف اعضالغنه قبول اولنه‌رق، بعده انجمن مذکورك کاتب دائمیسی اولمشیدی. برطاقم مضحکه‌لرله بعض منظوم حکایه‌لر یازمشدر.

آندله (Andelle) فرانسه‌نك « آشاغی سینه » ایالتنده بر چایدر، که شمالدن جنوبه طوغری ٦٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایله، (فلوری)،

(روميلي) و(پونت سنت پير) قصبه‌لرينك ايچندن
چكه‌رك، كوزل بر واديك ايچنده برچوق ايپليك ما-
كينه‌لريني چويردكدن صكره، صاغ ساحلندن (سينه)
ايرماغنه دوكيلور. صويي براق وپك صوغوقدر.

آندلي (Andelys) فرانسه‌نك (اوره) ايالتنده قضا مركزي بر قصبه‌در، كه ″٢٤ ′١٣ °٤٠ عرض شمالي ايله ″١٣ ′٥١ °٠ طول شرقيده واقع اولوب، ٥٣٨٠ اهاليسي وچوخه وفانله فابريقه‌لري واردر. بيوك وكوچك آندلي اسملريله بربرندن آيري ايكي محله‌دن مركبدر.

آندنه (Andenne) بلچيقه‌نك (نامور) ايالتنده ونامور شهرينك ٢٠ كيلومتره شرقنده (موزه) ايرماغنه دوكيلن بر چايك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٦٠٠ اهاليسي، خيلي ايشلك تجارتي، ايپليك، كاغد، پورسلن ومواد كيمويه فابريقه‌لري واردر.

آندوجار (Andujar) اسپانيانك جنوب جهتنده (جيان) ايالتنده وجيان شهرينك ٣٤ كيلومتره شمال غربيسنده، وادئ كبيرك ساحل يسارندن بر كيلومتره‌لك مسافه‌ده، اطراف باغلرله محاط بر اووه‌ده واقع قضا مركزي بر قصبه اولوب، ١٤٠٠٠ اهاليسي واردر. آندالوسيا يعني نفس اندلسك اك بيوك جاده‌سي اورادن چكديكيچون، بو قصبه‌نك جوارنده وادئ كبيرك اوزرنده ١٥ كوزلي بر اسكي كوپري بولنيور. بو قصبه‌ده عربيدن مأخوذ اوله‌رق (الكرازه) تعبير اولنان بر نوع مسامائلي دستيلر ياپيلير. اسم قديمي (ايليتورجيس) اولوب، عربلر طرفندن تغيير اولنمشدر؛ آنجق شهر قديم شمديكندن ٤ كيلومتره‌لك مسافه‌ده اولوب، خرابه‌لري موجوددر.

آندوره (واديسي) (Val d'Andorre) فرانسه ايله اسپانيانك آره‌سنده مستقل بر كوچك بردر، كه (پيرنه) سلسلهٔ جبالنك اسپانيايه ناظر اولان مائله‌سنده واقع اولوب، شمالاً سلسلهٔ جبالك صرتيله فرانسه‌نك (آريازه) ايالتندن آيرلمش، وجنوباً اسپانيانك قطالونيه خطه‌سنده واقع (سردانيه) ايالتيله محدوددر. شمالدن جنوبه اولان بويي ٣٠ كيلومتره قدر اولوب، اكي بوندن آزجه‌در. ′٢٦ °٤٢ ايله ′٣٩ °٤٢ عرض شمالي آره‌سنده اولوب، وسطي ′٤٦ °٠ طول غربيده واقعدر. مساحهٔ سطحيه‌سي ٦٠٠ مربع كيلومتره، واهاليسي اون اون ايكي بيك كشي قدردر. اراضيسي طاغلق، صوغوق وآز منبت اولوب، اطرافي يوكسك شاهقه‌لرله محاطدر، ويالكز جنوب طرفندن (باليره) نهرينك جريانـنه يول ويرن بر بوغازي واردر، كه قپوسي حكمنده‌در. مركزي (آندوره ويايا) يعني «اسكي آندوره» اسمنده بر قريه‌در. بر دمير معدنيله بر قاپلجه‌سي دخي واردر. اهاليسي قتوليك اولوب، قطالونيه‌يه مخصوص بر نوع اسپانيولجه ايله متكلمدرلر.
بو واديك اهاليسي بر طرفدن فرانسه‌نك حمايه‌سني وبر طرفدن دخي اسپانيانك (اورجل) شهري پسقپوسنك رياستني طانيوب، فرانسه‌يه سنوي ٩٦٠، ومرقوم پسقپوسه ٤٢٥ فرانق ويركي ويررلر. كنديلري منتخب بر مجلس وايكي محكمه معرفتيله ادارهٔ مملكت ايدرلر. بو واديك بو صورتله استقلالي بش آلتي عصردن بري مرعيدر.

آندوزه (Anduze) فرانسه‌نك (غارد) ايالتنده، (آله) شهرينك ١١ كيلومتره جنوب غربيسنده و(سونه) طاغلرينك اتكنده ناحيه مركزي بر قصبه اولوب، ٥٣٠٠ اهاليسي واردر. جوارنده بعض غريب مغاره‌لر بولنيور.

آندوكيد (Andocide) يونان قديم قاند وخطيبلرندن اولوب، ميلاددن ٤٤١ سنه اول آتنه‌ده طوغمش؛ وزماننده جريان ايدن وقوعاته قاريشوب، درتيوزلر واوتوزلر حكومتي طرفندن نفي اولنمشيدي. ايراد ايتمش اولديغي نطقلرك دردي بولنوب، نشر اولنمشدر.

آندوور (Andover) انكلتره‌نك جنوب جهتنده (سوتمپتون) قونتلغنده، (وينچستر) شهرينك ١٩ كيلومتره شمال غربيسنده ولوندره‌نك ١٠١ كيلومتره غرب جنوبيسنده، (ساليسبوري) جاده‌سنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٥٠٠ اهاليسي، حبوبات بازاري، ايپك فابريقه‌لري وكراسته تجارتي واردر. — ممالك مجتمعه‌نك (مساچوست) جمهوريتنده و(بوستون) ك ٣٤ كيلومتره شمالنده دخي بو اسمله بر قصبه بولنوب، ٤٨٧٠ اهاليسي، خيلي فابريقه‌لري، بر مكمل مكتبي و ٤٢٠٠٠ جلدي حاوي بر كتبخانه‌سي واردر. — دومينيون

قطعه‌سنده «یکی برونسویق» ایالتنك ویقتوریا قضاسنده دخی بو اسمله بر کوچك قصبه واردر.

آندیپارو { وآندیپاقسوس [«آنتیپارو» وسائره ماده‌لرینه مراجعت.]

آندیمیلو { (Andimilo) یونانك آطه‌لر دکیزنده واقع کیقلاده جزایرندن (میلو) جزیره‌سنك ۱۱ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر کوچك آطه‌در.

آنزرسکوی { (Anzerskoï) روسیه‌نك شمالنده‌کی آق دکیزده اونغا کورفزی آغزنده (سولووچکوی) آطه‌سنك شرق طرفنده بر آطه اولوب، اوزرنده کومش وباقیر معدنلری واردر.

آنزن { (Anzin) فرانسه‌نك «شمال» ایالتنده و (والنسیانه) شهرینك ۲ کیلومتره شمال غربیسنده بیوك ومهم بر قریه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی، قربنده فرانسه‌نك اك بیوك کور معدنلری وخیلی فابریقه‌لری واردر.

آنژ { یاخود آنکلو (Ange) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن بر قاچنك منسوب بولندقلری بر عائله‌در.

آنژر { (Angers) فرانسه‌نك غرب جهتنده (من) مع (لوآر) ایالتنك مرکزی اولان بر شهردر، که (من) ایله (لوآر) نهرلرینك نقطهٔ تلاقیسندن ۹ کیلومتره یوقاریده و (من) نهرینك ایکی ساحلنده وپارسك ۳۰۸ کیلومتره جنوب غربیسنده، یعنی "۱۷ '۲۸ °۴۸ عرض شمالی ایله '۵۳ °۲ "۳۴ طول غربیده واقع اولوب، ۵۸٤٦٤ اهالیسی واردر. شهر (من) نهریله ایکی‌یه بولنمش اولوب، ساحل یسارنده اولان بیوك قسمی (سیته)، وساحل یمیننده‌کی قسمی دخی (دوتره) تسمیه اولنور. بینلرنده اوچ کوپری ایله اختلاط اولنور. سیته بر بایرده واقع اولمغله، بعض سوقاقلری پك دیکدر؛ آلچق طرفلرینی ایسه چوق دفعه صو باصار. بر قاچ کلیسا‌سیله بر قلعه‌سی وسائر ابنیهٔ مشهوره‌سی، فنون وادبیاته مخصوص بر مکتبیله، بر مکتب اعدادیسی، بر مکتب صنایعی، بر اجزاجی مکتبی، بر رسم مکتبی وسائر مکاتبی، صاغر ودیلسزلره مخصوص بر دائره‌سی، فقراخانه‌سی، مکمل بر کتبخانه‌سی، موزه‌خانه‌سی، علوم وفنون وزراعت وصنایعه مخصوص بر قاچ جمعیتی واردر. خیلی فابریقه‌لری دخی بولنوب، باشلیجه صنایعی ماکینه انواعیله سائر دمیر معمولاتندن، تول، ایپ، سختیان ومواد کیمیویه‌دن عبارتدر. — آنژر قضاسی ۹ ناحیه و ۸۹ دوائر بلدیه‌یی جامع اولوب، ۱٦۲۸۰٤ اهالیسی واردر.

آنژر { یاخود آنجر (Anjer) جاوه جزیره‌سنك منتهای غربنده و (سونده) بوغازنده بر قصبه‌در، که "۱۲ '۳ °٦ عرض شمالی ایله '۳۷ °۱۰۳ طول شرقیده واقع اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اولدقجه تجارتکاه بر اسکله اولوب، هند وچین دکیزلرنده طولاشان واپورلرك اکثریسی بو اسکله‌یه اوغرارلر.

آنژربورغ { (Angerburg) پروسیه‌نك شمال شرقیسنده نفس پروسیه ایالتنك (کومبین) قضاسنده ومرکز قضانك ۵۰ کیلومتره جنوب غربیسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٤۰۰۰ اهالیسی، پروتستان لهلیلره وصاغر ودیلسزلره مخصوص آیری آیری مکتبلری وجوارنده‌کی کوللرده کلیتلی بالیغی واردر.

آنژرمان { (Angerman) اسوجك شمال طرفنده بیوجك بر نهر اولوب، (هرنوساند) قصبه‌سی قربنده (بوتنیا) کورفزینه دوکیلور. — بو نهرك حوضه‌سی وقتیله (آنژرمانیا) نامیله بر ایالت اتخاذ اولنمشیدی. الیوم حوضه‌نك آلت طرفی (آنژرمانلاند) ایالتنی تشکیل ایدیور.

آنژو { (Anjou) فرانسه‌نك غرب جهتنده واقع بر خطه‌سیدر، که تقسیمات قدیمه‌ده بر ولایت اعتبار اولنوردی. شمالاً (من) نهریله، شرقاً (تورن)، جنوباً (پوآتو)، غرباً دخی (برتانیا) خطه‌لریله محدود ومحاطدر. بو خطه‌نك اهالئ قدیمه‌سی (کلت) اقوامندن (آند) یاخود (آندقاو) دنیلن بر قوم اولوب، قیصرك قوماندانلرندن (فابیوس) طرفندن مغلوب اولمغله، مملکتلری ضبط اولنمشیدی. (آنژر) شهری بو خطه‌نك مرکزنده بنا اولنوب، قرون وسطاده، فرانسه‌نك سائر طرفلری کبی، نیم مستقل بر دره بکی حکومتی حالنده بولنمشدر. تقسیمات جدیده صره‌سنده قسم اعظمی (من) مع (لوآر) ایالتنی تشکیل ایتمش، وغرب شمالی

کوشه‌سنده‌کی قسمی (مانیه) ایالتنه الحاق اولنمشدر.
[«من مع لوآر» و «مانیه» ماده‌لرینه مراجعت.]

آنژوآن { (Aujouan) ونام دیکرله یوحنا (Iohanna) بحر محیط هندیده مداغسقار جزیره‌سنك ساحل شمالیسیله آفریقای جنوبینك ساحل شرقیسی آره‌سنده واقع (قومور) آطه‌لرینك بری وجسامتجه ایکنجیسی اولوب، بویی ٤٠ واکی ٣٠ کیلومتره‌در. اراضیسی ١٠٠٠ متره‌دن زیاده مرتفع واورمانلرله مستور طاغلرله بو طاغلرك آلتنده غایت منبت اووه‌لردن عبارتدر. اهالیسی ٢٠٠٠٠ کشی قدر اولوب، جزیرة العربدن کیتمش عربلرله آفریقادن چکمش زنجیلردن مرکب اوله‌رق، جمله‌سی اهل اسلامدر. مرکزی اولان (آنژوآن) قصبه‌سی آطه‌نك ساحل شرقیسنده واقع بر قویك ایچنده اولوب، جزیره‌نك عرب جنسندن اولان حاکمنك مرکزیدر، و ٢٠٠٠ اهالیسی واردر. بو جزیره‌ده حبوبات، آروروت، شکر وسائره‌دن خیلی تجارت اولیور. (مخادو) اسکله‌سی دخی تجارتکاه بر بر اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی واردر.

آنژو دوقه‌سی { فرانسوا (Fr. duc d'Anjou) فرانسه قرالی ایکنجی هنری ایله (قاترینه دی مدیجیس)ك دردنجی اوغلی واوچنجی هنرینك برادری ایدی. میلادك ١٥٥٤ تاریخنده طوغوب، ١٥٨٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. ایکنجی فلیپه قارشی اختلال ایتمش اولان فلنکلیلرك باشنه چکوب، ١٥٨٢ ده (برابان) دوقه‌سی عنوانیله فلنك حکمداری اولمش ایسه‌ده، فلنکلیلرك حقوق حریتنی غصب ایتمك ایستدیکیچون، طرد اولنمش؛ وبعده انکلتره قرالیچه‌سی (الیزابت)ی تزوج ایتمك اوزره ایکن، قرالیچه‌نك جایسیله، موفق اوله‌مامشدر.

آنژیلبرت { (St. Angilbert) شارلمانك مقربلرندن اولوب، کندیسنه خفیاً کندی قیزی (برته)یی تزویج ایتمشیدی. بعده طریق رهبانه سلوك ایدوب، شارلمانله برابر روما سفرینه کیتمش، وایتالیا قرالی (پپین)ك باش وکیلی اولمشیدی. طبیعت شعریه‌سی اولوب، خیلی اشعار وآثاری واردر. میلادك ٨١٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. خرستیانلر کندیسنی اعزه صره‌سنه چکیروب، شباطك ١٨ نده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

آنسباخ { (Ansbach) باویره‌ده «وسطی فرانقونیا» ایالتنك مرکزی اولان برشهردر، که مونیخك ٢٠٠ کیلومتره شمال غربیسنده کوزل برموقعده واقع اولوب، ١٢٦٤٠ اهالیسی، کوزل برسرایی، بر قاچ بیوك کلیساسی، بر کتبخانه‌سی، متعدد مکتبلری، علوم وفنون وصنایعه مخصوص جمعیتلری، منسوجات فابریقه‌لری، دمیرخانه‌لری ودباغخانه‌لری وار ایسه‌ده، تجارتی پك ایشلك دکلدر. تفرجکاهلرینك کثرت وکوزللکیله مشهوردر.

آنسپراند { (Ansprand) میلادك ٧١٢ تاریخنده لومباردلرك حکمداری اولوب، عن‌اصل باویره‌لی ایدی. اوچ آی حکومتدن صکره (تورینو) دوقه‌سی (راجیبرت) طرفندن مغلوب اولوب، باویره‌یه چکلمکه مجبور اولمش ایسه‌ده، بعده ینه حکومتی اله چکیروب، وفاتنده اوغلی (لویتپراند) وارثی اولمشدر.

آنستروتر { (Anstruther) اسقوچیانك ساحل شرقیسنده (فیفه) قونتلغنده برکوچك قصبه اولوب، ٤٣١٠ اهالیسی واردر، که همان جمله‌سی بالیقچیلقله مشغولدرلر.

آنسلم { (St. Anselme) اون برنجی عصر میلادی حکماسندن اولوب، حکمت وعقائدله اوغراشمش، وفرانسه وانکلتره‌ده پسقپوسلق ایدوب، پاپانك حقوقنی مدافعه‌یه چالیشمشدر. اخلاق خصوصنده پك سرت اولوب، خرستیانلغی حکمته تطبیق وتوفیق ایتمکه دخی غیرت ایدنلردندر. خیلی اثرلری اولوب، جمع ونشر اولنمشدر. عندالنصارا اعزه‌دن معدود اولوب، نیسانك ٢١ نده یورطیسی اجرا اولنور. — بونك شاکردلرندن دیکر بر آنسلم دخی فلسفه‌ده ویردیکی درسلرله و(آبلار)ك معلمی اولمغله مشهوردر.

آنسلو { (Ancelot) فرانسه ادباسندن اولوب، میلادك ١٧٩٤ تاریخنده (هاوره)ده طوغمش، و١٨٥٤ ده وفات ایتمشدر. ابتدا طقوزنجی لویی وقعه‌سنی بر هاله صورتنده نظم ایتمکله، اون سکزنجی لوینك توجهنی قزانه‌رق، کندیسنه بر معاش تخصیصیله (مودون) کتبخانه‌سی حافظ کتبلکنه تعیین اولنمش؛ وتموز اختلالنده معاش

ومأموريتندن محروم قالمغله، گاه يالكز وگاه بعض آر-
قداشـلرله تياترو اويونلری نظم وترتيب ايده‌رك،
قلمنك محصوليله ياشامشدر. آثارينك بعضيسی زياده‌سيله
حسن قبوله مظهر اولمشيدی.

آنسلو { مادام — (Mme. Ancelot) آنف الترجه آنسلونك زوجه‌سی اولوب،
فرانسه ادبياتنده مشهوره برقادیندر. ميلادك ۱۷۹۲
تاريخنده (ديژون) ده طوغوب، ۱۸۱۸ ده اديب
مشار اليهه وارمش، و۱۸۷۵ ده وفات ايتمشـدر.
بعض فاجعه ومضحكه‌لرك ترتيبنده قوجه‌سنه معاونت
ايتدكدن بشـقه، آيريجه دخی برقاچ تياترو اويونی،
واواخر عمرنده بر طاقم حكايه كتابلری يازمشـدر.
آثاری خيلی حسن قبوله مظهر اولمشدر.

آنسنی { (Ancenis) فرانسه‌نك «آشاغی لوآر» ايالتنده قضا مركزی برقصبه
در، كه (لوآر) نهری كنارنده و(نانت) شهرينك ۳۸
كيلومتره شمال شرقيسـنده واقع اولـوب، ۴۴۰۰
اهاليسی، كور معدنی، دميرخانه‌سی ومكتب اعدا-
ديسی واردر.

آنسـون { (Anson) انكلتره آميراللرندن اولوب، ۱۶۹۷ ده طوغمش،
و۱۷۶۲ ده وفات ايتمشـدر. آمريقای جنوبيده‌كی
اسپانيا مستملكاتنه قارشی دونما سوق ايدوب، تماميله
موفق اولمغله، عودتنده قرال جورجك فوق العاده
التفاتنه نائل اولمشـيدی. ۱۷۴۷ ده فرانسه دونما-
سنی مغلوب ايتمكله، فونتر آميرال يعنی بحريه فريق
رتبه‌سـنه نائل اولمش؛ ونهايت ۱۷۱۱ ده آميرال
يعنی مشـير اولمشـدر. كرهٔ ارضك اطرافنده اجرا
ايتديكی سياحتی انكليز لساننده نشر، وسـائر بعض
آوروپا لسانلرينه دخی ترجمه اولنمشدر.

آنسون { (Anson) ممالك مجتمعه‌نك شمالی قا- رولينه جمهوريتنده برقضا اولوب،
مساحهٔ سطحيه‌سی ۱۸۷۲ مربع كيلومتره، واهاليسی
۱۸۷۰ تاريخنده ۱۲۴۳۰ كشی ايدی.

آنسون بی { (Anson Bay) يعنی «آنسون قويی». آوسـتراليانك شمال
غربی ساحلنده بر قويدر، كه جنوباً (فورد) وشمالاً
(بلازه) برونلريله محدود اولوب، تقريباً ۱۳° ۴۰′
عرض جنوبيده واقعدر. ۱۵ كيلومتره قدر واسع
اولوب، (پرون) آطه‌لرينی حاويدر. (دالی) نهری بو
قويه دوكيلور. — بو اسمله ديگر ايكی قوی دها وار-
در، كه بری (قوريا) شبه جزيره‌سنك ساحل غربيسنده
۳۹° ۲۵′ عرض شماليده، وديگری (ماريانه) جزا-
يرندن (تينيان) آطه‌سـنده ۱۴° ۵۸′ عرض شماليده
واقعدر.

آنسی { (Annecy) فرانسه‌نك جنوب شر- قيسنده واقع (يوقاری ساووآ) ايا-
لتنك مركزی اولان بر شهر اولـوب، همنامی اولان
كولك منتهای شمالنده، ۴۵° ۵۳′ ۵۹″ عرض شمالی
ايله ۳° ۴۷′ ۳۳″ طول شرقيده واقع و۱۱۶۰۰
اهاليی جامعدر. مكتب اعداديسيله ۱۲۰۰۰ جلدی
حاوی اسكی بركتبخانه‌سی، بر موزه‌خانه‌سی وبر زرا-
عت اوطه‌سی واردر. صنايعی خيلی ايلريلمش اولوب،
ايپك وپاموقدن انواع منسوجات وكاغد فابريقه‌لريله،
دميرخانه ودباغخانه‌لری واردر. شهرك برقسمی كولك
آياغی حكمنده اولوب، اوچ قول اوزره منقسم بولنان
(تيو) نهرينك تشـكيل ايتديكی برقاچ آطه اوزرنده،
وبراسكی قلعه‌نك خرابه‌لری آلتنده مؤسس اولوب،
بر اسكی كليسا ومناستری دخی واردر، كه بر طريق
روحانينك مؤسسی اولان سنت (فرانسوآ) اوراده
ياشـامشدر، وجوارنده مدفوندر. — قضاسی ۸
ناحيه و۹۸ دائرهٔ بلديه‌يی جامع اولوب، مسـاحهٔ
سطحيه‌سی ۱۲۱۹ مربع كيلومتره واهاليسی ۸۶۸۸۰
كشيدر.

آنسی { كولی (Lac d'Annecy) فرانسه‌نك يوقاری ساووآ ايالتنده همنامی اولان
شهرك جنوبنده واقع اولوب، بويی ۱۴ واكی يالكز
۳ كيلـومتره‌در. سطحی ۴۴۳ متره‌لك ارتفـاعده
اولديغی حالده، عمقی ۳۰ ايله ۵۰ متره آره‌سنده‌در.
جنوبدن (اومورته) اسمنـده بر نهر كوله دوكيلوب،
شمالدن دخی (تيو) اسميـله اوچ قولدن عبارت بر
آياغی واردر، كه برلشدكدن صكره (فير) اسمنی آلهـ
رق، (رون) ايرماغنه دوكيلور. كولك ايچنده خيلی
باليق وازمنهٔ تاريخيه‌دن اول انسانلرك مسـكنلری
بولنمش اولان قازيق اوزرينه مبنی اخشاب خانه‌لردن
بعض اثرلر بولنيور. كولك جوارلری لطيف وشايان
تماشادر.

آنسيلون (Ancillon) مشاهير مورخيندن اولوب، ميلادك ١٦٥٩ تا-
ريخنده مجده طوغمش، وبر پروتستان رئيس روحا-
نيسنك اوغلى اولمغله، پروتستانلرك فرانسهدن
اخراجلرى صرهده، پدريله برابر، آلمانيايه قاچوب،
برلينده حسن قبوله مظهر اولمش؛ وقرالك مشاور
خاصى ووقعه نويسى اولوب، ديكر بعض مهم ايشلرده
دخى استخدام اولنمشيدى. تاريخ وادبياته متعلق برقاچ
تأليفى اولوب، قانونى سلطان سليمان حضرتلرينك دخى
تاريخنى يازمشدر. ١٧١٥ تاريخنده برلينده وفات
ايتمشدر. — بونك تورونى (فردريق آنسيلون)
دخى فلسفه، تاريخ وادبياتده شهرت بولمش؛ وبرلين
انجمن معارفى اعضالغنه قبول اولنهرق، اوچنجى فر-
دريق كويوم طرفندن ولىعهدك مربيلكنه تعيين
اولنمشيدى. بعده امور سياسيهيه دخى قاريشديريلوب،
بعض مهم مسندلرده بولنمش، وصلح عمومينك محافظه-
سى يولنده صرف همت ايتمشدر. ميلادك ١٧٦٦
تاريخنده برلينده طوغوب، ١٨٣٧ ده ينه شهر
مذكورده وفات ايتمشدر.

آنطاكيه (Antioche) سوريهنك جهت شماليهسنده، حلب ولايت وسنجا-
غنده قضا مركزى برشهردر، كه نهر عاصينك ساحل
يسارى قربنده، دكيزدن نهر عاصى واديسنجه ٢٥
كيلومترهلك مسافهده وحلبك ٩٥ كيلومتره غربنده،
٣٦° ١٢′ عرض شمالى ايله ٣٣° ٤٨′ طول شر-
قيده واقعدر. بو شهر بيوك اسكندرك رجالندن
وملكنى بينلرنده تقسيم ايدن طوائف ملوكدن
سلفقوس طرفندن قبل الميلاد ٣٠١ سنهسنده پدرى
آنطيوخسك نامنه اولهرق تأسيس اولنوب، زمان
قديمده پك بيوك بر شهر ايدى. شهر قديمى احاطه
ايدن سور شمديكى قصبهنك اطرافنده بولنان بر طاقم
واسع باغچه ومزرعهلرى دخى محيط اولمغله، اسكى
بيوكلكنه بردليلدر. سلفكيانك پايتختى بولنمش، وسلا-
لهٔ مذكوره حكمدارلرى طرفندن برچوق ابنيهٔ مشهو-
ره ايله تزيين وتوسيع اولنمشيدى. روماليلر سوريهيى
فتح ايتدكلرنده، آنطاكيه شهرينه بر ادارهٔ مختاره
ويروب، امور داخليهسنه قاريشمامشلردى.
خرستيانلغك ظهورندن صكره دخى بو شهر اهميت
فوق العادهيى حائز اولوب، حواريوندن بطروسك
تأسيس ايتديكى بر پطريقلق مقامنك مركزى، وبرقاچ
مجلس روحانينك محل اجتماعى اولمشيدى. برآرهلق
كسرى نوشروانك يد ضبطنه چكوب، بعده ينه
قسطنطينيه روم ايمپراطورلغى طرفندن استرداد او-
لنمشيدى. هجرت نبويهنك اون آلتنجى سنهسنده
وحضرت عمر فاروقك زمان خلافتنده حضرت ابو
عبيدهنك همتيله فتح اولنهرق، ضميمهٔ ممالك اسلاميه
اولمشدر. ٣٥٧ تاريخ هجريسنده روملرك الينه چكه-
رك، يوز سنهدن زياده ايادئ نصارادە قالمش ايسه
ده، ٤٧٧ ده سلاطين سلجوقيهدن سليمان بن قتلمش
استخلاص ايتمش؛ و٤٩١ ده اهل صليب ضبط ايتمكله،
٦٦٨ تاريخنه دك بونلرك النده قالدقدن صكره، تا-
ريخ مذكورده ملك ظاهر بيبرس فتح ايتمشدر. ٩٢١
تاريخنده ياوز سلطان سليم خان حضرتلرينك يد
جلادتلريله فتح اولنهرق، ضميمهٔ ممالك عثمانيه اولمشدر.

آنجق آنطاكيه شهرى بر طرفدن بربرينى متعاقب
دوچار اولديغى شدتلى زلزلهلردن وبر طرفدن دخى
وقوع بولان استيلالردن دفعاتله تخريب اولنهرق، اسكى
معموريت وجسامتنى غائب ايتمشدر. سراى، تياترو،
معبد، صويولى كبى ابنيهٔ جسيمهٔ قديمهسندن بعضيسنك
خرابهلرى اليوم مشهوددر. شمديكى حالده شهر اسكى
موقعنك يالكز بر طرفنى ضبط ايدوب، آنجق
١٦٨١٦ اهاليسى واردر، كه بونلرك يالكز اوچ
بيكه قريب مقدارى خرستيان ويهودى اولوب،
قصورى كاملاً اسلامدر. موقعى غايت لطيف او-
لوب، شمال جهتنده عاصى نهرى آقيور. جنوبنده
لطيف بر طاغ واردر، ديكر ايكى طرفى دخى ليمون
وپورتقال وسائر اشجار مثمرهيى حاوى باغچهلرله مزين
اووهدن عبارتدر. شهرك ايچنده ١٤ جامع شريف
ايله متعدد مدرسهلر، بر رشديه مكتبى وبرقاچ حمام
واردر.

آنطاكيه قضاسى سنجاغك غرب جهتنده
اولوب، شمالاً اسكندرون قضاسيله وجنوباً
لاذقيه سنجاغيله محدوددر. اراضيسنك قسم اعظمى
طاغلق اولوب، منبت اووهلرى دخى واردر. ليمون،
پورتقال، زيتون ودود آغاجلرى پك چوق اولوب،
خيلى ايپك وزيتون ياغى چيقاريلير، وپاموق دخى
يتيشديريلير. اووهلرينك بعضيسى كرد وتركمان عشير-
تلرينك قيشلاقلريدر. قضاده ايكدن كوملكلك بز

وچارشف وطرابلس قوشاغی ومشلح یاپلدیغی کبی، سندیان آغاجندن چیغاره‌لق ویازی طاقمی مثللو بعض‌شیلر یاپیلیر. قیوجیلق ودمیرجیلك صنعتی دخی خیلی ایلریلشدر. صابون دخی اعمال واخراج اولنور. درون قضاده ١٠ مدرسه، ١ مکتب رشدیه و ٢١ مکاتب ابتدائیه بولنیور.

آنطالیه { (Attalie) آناطولینك ساحل جنوبیسنده واقع آنطالیه کورفزینك ایچنده بر شهر واسکله اولوب، قونیه ولایتنه ملحق تکه سنجاغنك مرکزیدر. ″١٥ ′٥٢ °٣٦ عرض شمالی ایله ′٢٥ °٢٨ طول شرقیده، قونیه‌نك ٧٢ ساعت غرب جنوبیسنده واسپارطه‌نك ٣١ ساعت جنوبنده واقعدر. قصبه شمال جهتنده کسب ارتفاع ایدن برطاغك اتکنده اولوب، دکیزه ناظر بولنغله، اوزاقدن منظره‌سی پك کوزل ایسه‌ده، سوقاقلری غیر منتظم واولری اخشابدر. شمالنده‌کی طاغ پویرازه مانع اولمغله، یازین هواسی پك صیجاق وآغر اولدیغندن، اهالینك اکثریسی یایلالره کیتمکه مجبوردرلر. قصبه‌نك اوست طرفنده‌کی کوشك وباغچه‌لرك هواسی معتدلجه‌در. قصبه‌نك شمالنده‌کی طاغدن قصبه‌دن بر ساعتلق مسافه‌ده یردن بردن بره چیقان بر صویك یاریسی قصبه‌یه آقدیریله‌رق، باغچه وبوستانلری اسقا ایتمکده‌در. آنطالیه‌نك ٢١٢١ خانه‌سی وتقریباً ١٣٠٠٠ نفوسی اولوب، ٢٥٠٠ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلام وجمله‌سی ترکجه ایله متکلمدرلر. قصبه‌نك ایچنده بر رشدیه وبر قز مکتبی واردر. لیمانی ایکی ریختمله محفوظ اولوب، بو ریختملردن هر برینك اوجنده بر قله خرابه‌سی واردر. ازمیردن مرسین واسکندرونه کیدن انکلیز واپورلری منتظم صورتده آنطالیه اسکله‌سنه اوغرادقلری کبی، بر چوق یلکن کیلری دخی طاغلردن اسکله‌یه ایندیریلن اودون وکراسته‌لری یوکلنوب، اسکندریه‌یه وسائر طرفلره کوتورورلر. بو شهر میلاددن بر بچق عصر اول (پرغامه) حکمداری (ایکنجی آتال فیلادلف) طرفندن بنا اولنمشدر. شهرك ایچنده واطرافنده بولنان آثار عتیقه او زمانلردن قالمه‌در. قصبه‌نك ٦٥ کیلومتره شرقنده اولوب، بریلیلر طرفندن (اسکی آنطالیه) تعبیر اولنان خرابه‌لر ایسه زمان قدیمده (سیده) تسمیه اولنان شهرك خرابه‌لریدر.

آنطالیه قضاسی تکه سنجاغنك مرکزنده اولوب، اطراف شهر، استانوس، قزلقیا، بوجاق، سریك، بشقوناق اسملریله آلتی ناحیه‌دن مرکبدر، و ١٩٥ قریه وجمعاً ١٣٣٧٣ خانه‌یی جامع اولوب، اهالیسی تقریباً ٦٦٠٠٠ کشیدر، که نفس آنطالیه‌ده بولنان جزئی مقدار خرستیاندن بشقه کافه‌سی مسلمدر. درون قضاده ٦١ جامع شریف، ٤٨ مسجد، ٣٢ مدرسه واردر. قضانك حاصلاتی بغدای، آرپه، مصر، سیسام، بورجق، بوکرلجه وسائر حبوباتله زیتون لیمون، پورتقال، کتره، تورنج، اوزوم، جویز، الما، آرمود وسائر میوه‌لردن وپاموق، میان کوکی، توتون وسائره‌دن عبارتدر. اغنامی دخی چوق اولوب، کوزل یاغ چیقار. محصولات صناعیه‌سی باشلیجه ایپکلی وعادی کوملك بزیله کلیم، سجاده وسختیاندن عبارتدر. قضانك اورمانلری چوق اولوب، باشلیجه اسکندریه‌یه اخراج اولنمق اوزره، کسیلوب اسکله‌یه ایندیریلن اودون وکراسته آنطالیه‌نك اك بیوك تجارتیدر. [سنجاق ایچون «تکه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنطوآن { مارق — (Marc Antoine) روما خطیبلرندن اولوب، قبل‌المیلاد ٩٩ تاریخنده قونسولسلق مسندینه چکمش، وبعض محاربه‌لرده دخی ابراز شجاعت ایتمشیدی. سیلا ایله ماریوس آره‌سنده واقع اولان نزاعده، سیلانك طرفنی التزام ایتدیکیچون، ماریوسك امریله ٨٧ تاریخنده قتل اولنه‌رق، سر مقطوعی کرسی خطابتك اوزرینه دیکلمشیدی. چیچرونك روایتنه کوره پك فصیح ونطوق بر آدم اولوب، ارتجالاً نطق ایراد ایدر، وهیچ بر وقت نطقلرینی اولدن حاضرلاماز، ویازماز ایمش.

آنطوآن { مارق — (Marc Antoine) آنف‌الترجمه خطیبك torunu اولوب، قبل المیلاد ٨٦ تاریخنده طوغمش؛ وکنجلکنده فلسطین محاربه‌لرنده ابراز ایتدیکی شجاعتیله کسب شهرت ایده‌رك، ٥٠ تاریخنده اهالینك حقوقنی مدافعه ایتمك وظیفه‌سندن عبارت اولان (تریبون) مأموریتنه نصب اولنمشیدی. بعده یولیوس قیصره انتساب ایده‌رك، بوذاتی ایمپراطورلغنی اعلانه تشویق، وحتی بر یوم رسمیده علی ملأ الناس کندیسنه بر

تاج تقدیم ایتمشیدی. بو حرکتی قیصرك (٤٤ تا-ریخنده) قتلنی تسریعه سبب اولوب، آنطوآن قیصرك جنازه‌سنی اوزرینــه بر نطق بلیغ ایراد ایله، قاتللرینه اعلان خصــومت ایده‌رك، بونلردن (دچیموس برو-توس)ی (مودنه) شهرنده محاصره ایتمش ایســه‌ده، سناتو طرفندن عصــیاننه حکم اولنه‌رق، علیهنه عسکر سوق اولنمغله، آنطوآن یالکز مقاومت ایده-میه‌جکنی آکلایه‌رق، (لپید) و (اوقتاو) ایله برلشمش ایدی. «ایکنجی هیئت مثلثه» اسمیله مشهور اولان بو هیئت متفقه برطاقم اجراآت خونریزانه‌یه کیریشه-رك، انواع مظــالم اجرا ایتمشــدر. حتی خطیب شهیر چیچرونی دخی، کندیسی علیهنده اداره‌ٔ لسان ایتمش اولدیغیچون، اعدام ایتدیرمشــدر. آنطوآن اوقتــاوله برابر قبل المیلاد ٤٢ تاریخنــده بروتوس وقاســیوسی کلیاً مغلوب ایده‌رك، رومانك جمهوریت طرفنی بسـبتون امحا ایتدکدن صکره، روما دولتنی اوقتاوله مقاسمه ایده‌رك، کندیســنه یونان وآسیا ممالکی دوشمش. اوقتــاوله اولان مناســباتنی تزیید ایچون، قاریسی مشهوره (فولویا) نك وفاتنده، اوقتا-وك همشیره‌سی (اوقتاویا) یی تزوج ایتمش ایســه‌ده، متعاقباً بطالسهٔ مصردن (قلئوپاتره) یه تعشق ایتمکله، اوقتاویایی بوشامش؛ وعشق وعلاقه‌سنه تابع اوله‌رق، روما ممالکندن قبریس وسوریه طرفلرینی بو ملکه‌یه ترك ایتمشــدر. اوقتاو بونی فرصت اتخاذ ایده‌رك، اوزرینه ســوق عسکرله، قبل المیلاد ٣١ تاریخنده پروزه بوغازی خارجنــده واقع محاربهٔ بحریه‌ده آنطوآن مغلوب اولوب، قلئوپاتره ایله برابر اسکندریه-یه قاچمش؛ واوراده دخی خصمنك الینه دوشه‌جکنی آکلاینجه، ٣٠ تاریخنــده اتلاف نفس ایتمشــدر. آنطوآن پك ماهر برقوماندان ایدیسه‌ده، کرك اجرای ظلم واعتساقه وکرك سفاهته پك منهمك ایدی.

آنطوآن { لوچیــوس — (Lucius Antoine) آنف الترجــه آنطوآنك برادری اولوب، اونك رضاسی اولمقسزین، قاریسی (فولویا) ایله بالاتفــاق، (اوقتــاو) ه اعلان حرب ایتمش؛ وقبل المیلاد ٤٠ تاریخنده (پروسیا) شهرنده محاصره اولنه‌رق، شهر مذکورك اهالیسنی اوقتاوك ید انتقامنه تسلیم ایتمك شرطیله امان بولمشدر.

آنطوآن { (St. Antoine) خرستیانلقده اك اول انزوا وریاضتی اعتیاد ایدنلر-دن اولوب، میلادك ٢٥١ تاریخنده مصر علیــانك (قومه) دنیلن بر قریه‌سنده طوغمش، و ٢٠ یاشــنده ایکن اموال موروثه‌سنی ترکله، فیوم طرفلرنده بیابانه چکیله‌رك، پك صیقی بر ریاضتله یاشامغه باشلامشیدی. مؤخراً صیت وشهرتی تعمم ایدنجه، برچوق شاکردان طوپلانوب، کندیسنك ریاستی آلتنده ریاضته قویلشلر ایدی. میلادك ٣٥٦ تاریخنده ١٠٥ یاشنده وفات ایتمشدر. خرستیانلر بو عزیزلرینك برو یباده یکرمی سنه ابلیس طرفندن تعقیب اولندیغنی، وهر نه سببه مبنی ایســه، بر طوموزك کندیسنه رفاقت ایتدیکنی روایت ایدیورلر. یورطیسی کانون ثانینك ١٧ سنده اجرا اولنور. مذهبــه متعلق بعض مکتوبلریله بر طاقم دعالری واردر.

آنطوآن { (St. Antoine) خرستیانلرك دیکر بر عزیزیدر، که میــلادك ١١٩٥ تاریخنده لیسبونه‌ده طوغوب، ١٢٣١ ده (پادوه)ده وفات ایتمش اولمغــله، «پادوه‌لی» لقبیــله مشهور-در. کندیسی آفریقا اهالیسنی خرســتیانلغه دعوت داعیه‌ســیله، بحراً او طرفــه عزیمت ایتمش ایکن، فرطونه سوار بولندیغی کمی‌یی ایتالیا ساحلنه آتمغله، اورایه چیقوب، اجرای وعظ ونصیحته باشلامش، وکویا بعض کرامتلر دخی کوسترمشــدر. حزیرانك ١٣ نده یورطیسی اجرا اولنور.

آنطوآن { لبریســه‌لی — (Antoine de Lebrixa) اسپانیا ادباسندن او-لوب، میــلادك ١٤٤٤ تاریخنده لبریســه شهرنده طوغمش، و ١٥٢٢ ده وفات ایتمشــدر. اسپانیا دار الفنــونلرنده معلملك ایتمش؛ وبرنجی اوله‌رق، اسپانیا لســانك قواعد صرفیــه‌سنی تنظیمله، لاتینجه واسپانیولجه بر لغت کتابی وســائر بعض کتب ادبیه دخی تألیف ایلشدر.

آنطوآن { بوربونلی — (Antoine de Bourbon) ناواره قرالی اولوب، واندومه دوقه‌سی بوربونلی شــارلك اوغلی ایدی. میــلادك ١٥١٨ تاریخنــده طوغــوب، ١٥٤٨ ده (یوآنه آلبرت) ی تزوج ایتمکله، ناواره قرالی اولمش؛ وبو ازدواجدن دردنجی هنری دنیایه کلمشدر. ایکنجی فرانسوآنك وفاتنده فرانسه قراللغنك وکیل عمومیسی اولمش؛ وقتولیــك عسکرینك باشنه کچوب، پرو-

تستانلرك باشنده بولنان برادری (قونده) ایله محاربه ایدەرك، (بلوآ)، (مور) و (روئن) ی پروتستانلرك الندن آلمش ایسەدە، روئنك محاصرەسنده آلدیغی بریارەنك تأثیرندن ١٥٦١ دە وفات ایتمشدر. کندیسی پروتستان طوغمش اولدیغی حالدە، مؤخراً بو مذهبی ترك ایتدیکی ایچون، پروتستانلرك خصومتنه مظهر اولمش، وکوشك بر آدم اولمغله، قتولیکلرك دخی محبتنی قزانه مامشیدی.

آنطوآن { (Antoine) مالطه شوالیەلرندن اولوب، پورتکیز خاندان حکمداریسنه منسوب دون لوینك ولد نامشروعی ایدی. میلادك ١٥٧٨ تاریخنده فاسدە واقع قصر کبیرك محاصرەسنه کیدوب، عربلرك الینه اسیر دوشمشیکن، برتفریله قاچەرق، پورتکیزه کیتمش؛ ودون لوینك کندیسنك والدەسیله خفیاً عقد نکاح ایتمش اولدیغنی بیانله، پورتکیز تختنه ادعای وراثت ایتمش ایسەدە، او صرەدە پورتکیزی ضبط ایتمك ایچون، ایکنجی فلیپ طرفندن کوندرلمش اولان اسپانیا عسکریله ایتدیکی محاربەدە مغلوب اولوب، پورتکیزی ترکله، بر مدت تخت وتاج خلیاسیله سرسریانه کزدکدن صکره، ١٥٩٥ دە پارسدە وفات ایتمشدر.

آنطوآن { قلمانت تئودور — (Clément-Théodore Antoine) ساقسه قراللرندن اولوب، میلادك ١٧٥٥ تاریخنده طوغمش، و١٨٣٦ دە وفات ایتمشدر. ١٨٢٧ دە تخته چیقوب، مدت حکومتنده امور داخلیه ایله مشغول اولمشدر.

آنطوآن { ژاق دنیس — (Jacques-Denis Antoine) فرانسەنك اك مشهور معمارلرندن اولوب، میلادك ١٧٣٣ تاریخنده پارسدە طوغمش، و١٨٠١ دە وفات ایتمشدر. سائر ابنیهٔ کبیره ایله برابر پارسك ضربخانەسنی بنا وعدلیه دائرەسنی اکمال ایتمشدر.

آنطونلو { (Antonello) مسینەنك ١٥ نجی عصر میلادی رسامرندن اولوب، ایتالیادە یاغلی بویه ایله رسم یاپانلرك برنجیسیدر. رسملری رونقسز ایسەدە، پك نادر بولنوب، زیادە مقبولدر.

آنطونلی { مارکی — (Marquis d'Antonelli) فرانسه اختلال کبیری اربابندن اولوب، میلادك ١٧٤٧ تاریخنده (آرلە) شهرنده طوغمش، و١٨١٧ دە وفات ایتمشدر. ماریا آنطوآنته ایله (ژیروندن) لرك مجازاتنه سبب اولمش؛ ومؤخراً کندیسی دخی اتهام اولنەرق، نفی اولنمغله، ایتالیایه چکلمشیدی.

آنطونلی { قاردینال — (Le cardinal Antonelli) پاپا حکومتنك وکلاسندن اولوب، میلادك ١٨٠٦ تاریخنده ایتالیانك (سونینو) شهرنده طوغمش، و١٨٧٦ دە وفات ایتمشدر. پاپا اون آلتنجی (غرغوآر) زماننده بعض سفارتلرده بولنمش، ومالیه ناظری دخی اولمشیدی. سابق پاپا طقوزنجی (پی) نك پاپالق مسندینه قعودیله برابر قاردینالق رتبەسنه ترفیع اولنەرق، پاپانك تماميله امنیت واعتمادینی قزانمش، ووفاتنه قدر واتیقانك امور سیاسیەسنی اداره ایدوب، آوروپا احوال سیاسیەسنه خیلی مدخلی اولمشیدی.

آنطونینو { (St. Antonin) فلورانسه باش پسقپوسی اولوب، میلادك ١٣٨٩ تاریخنده شهر مذکورده طوغمش، و ١٤٥٩ دە وفات ایتمشدر. فقرا ومحتاجینه خدمت ایتمك وظیفەسیله موظف اولملق اوزره، (سنت مارتن) طریق رهبانیسنی ایجاد ایتمشدر. عند النصارا اعزەدن معدود اولوب، مایسك اونجی کونی یورطیسی اجرا اولنور.

آنطونینوس { پیوس — (Antonin le Pieux, Antoninus Pius) روما ایمپراطورلرندن اولوب، میلادك ٨٦ تاریخنده (لانوویوم) شهرنده طوغمش، وایمپراطور (آدریان) طرفندن اولادلغه قبول اولنەرق، ١٣٨ تاریخنده ارثاً تخته چیقمشدر. تبعەسنك رفاهنه صرف همت ایدوب، سبقت ایتمش محاربەلردن خراب اولمش اولان شهرلری تعمیر ایتمش، والیلرك حرکات اعتسافکارانەسنه برحد قویمش، وخرستیانلره قارشی اولان مظالمی دخی منع ایتمشیدی. صلحپرور اولدیغی حالدە، مغربیلرله، جرمانلرله وداچلرله ایتمکه مجبور اولدیغی محاربەلردە غالب کلمشیدی. بو حرکاتیله کندینی تبعەسنه سودیروب، وفاتنده کندیسنك یادینه رومادە بر مسله رکز ایتمشلردر، که (قولونه آنطونینه) اسمیله الآن قائمدر. (مارق آئورل) ی ولیعهدلکه انتخاب ایتمشیدی. بو ایمپراطورك نامنه منسوب اولەرق، « رهنمای ایالات » عنوانیله جغرافیای قدیم ایچون

بك قيمتدار بركتاب بولنمشدر، كه كنديسنك تحرير كردهسى اولديغى مروى ايسهده، امريله بشقهلرى طرفندن ترتيب ايدلمش اولمسى دها محتملدر.

آنطونينوس { مارق آورلى [«آورلى» مادهسنه مراجعت بيوريله.]

آنطونينوس { ليبراليس (Antoninus Liberalis) يونان علماسندن اولوب، ميلادك ١٥٠ تاريخلرنده آنطونينوسك زماننده ياشامش اولديغى مظنوندر. تناسخ حقنده اليوم موجود بركتابى واردر.

آنطونينه { (Antonina) برازيليانك (پارانا) ايالتنده و (پاراناغوآ) كورفزينك غرب جهتنده بركوزل موقعده واقع برقصبه اولوب، ٦١٠٠ اهاليسى وخيلى تجارتى واردر.

آنطونيو { نيقولاس — (Nicolas Antonio) اسپانيا علماسندن اولوب، ميلادك ١٦١٧ تاريخنده (سويل) يعنى (اشبيليه) ده طوغمش، و ١٦٨٤ ده مادريدده وفات ايتمشدر. اسپانيا لساننده بولنان كتابلرك «كشف الظنون» طرزنده اساميسنى مبين ايكيشر جلددن عبارت ايكى كتابى واردر.

آنطونيوس { مارقوس ولوچيوس — [«آنطوآن» مادهسنه مراجعت بيوريله.]

آنطونيوس { موسا (Antonius Musa) يونان قديم اطباسندن اولوب، آوغستوسك طبيبى ايدى. آوغستوسى بر خستهلقدن ابى ايتمكله، پك چوق حرمت وانعامه مظهر اولمش ايدى. علم نباتاته وطبه متعلق ايكى كتابى واردر.

آنطيوخس { (Antiochus) اسكندرك وفاتنده ملكنك مقاسمهسندن حاصل اولان طوائف ملوكدن سوريه جهتنه حكم سورن سلفكيان سلالهسنه منسوب اون اوچ حكمدارك اسميدر:

برنجيسى (سوتير) مخلصيله معروف اولوب، سلالهنك بانيسى اولان سلفقوس نيقاتورك اوغليدر. ميلاددن ٢٧٩ سنه اول پدرينك يرينه جانشين اولوب، پدرينك قاتلى اولان بطليوس كراونوسله عقد اتفاق ايتمش؛ وبيتنيا، ماكدونيا وغالاتيا اهاليسيله ايتديكى محاربهلرده غالب كلمش ايسهده، مصر حكمدارى بطليوس فيلادلفه وبرغمه حكمدارى (فيلتر) ه قارشى اعلان ايتديكى محاربهلرده موفق اولهمامش؛ وفيلترك خلفى (اومن) طرفندن (ساردس) يعنى صالحلى جوارنده مغلوب، و (افس) يعنى آياصلوغ جوارنده قبل الميلاد ٢٦١ تاريخنده مقتول اولمشدر.

ايكنجيسى (تئوس) لقبيله ملقب اولوب، قبل الميلاد ٢٦١ تاريخنده پدرينه وارث اولمش؛ ومصر حكمدارى بطليوس فيلادلفه قارشى اعلان حرب ايتمش ايسهده، مغلوب اولوب، زوجهسى (لائوذيكه) يى تركله، بطليوسك قيزى (برنيكه) يى تزوج ايتمكه اجبار اولنمشدى. (لائوذيكه)، اخذ ثار ايچون، كنديسنى قبل الميلاد ٢٤٦ تاريخنده تسميم ايتمشدر.

اوچنجيسى «بيوك» عنوانيله معروف اولوب، قبل الميلاد ٢٢٢ تاريخنده برادرى سلفقوس كراونوسه وارث اولمش؛ وتفرد ايتمش اولان بعض واليلرينى تحت انقياده آلدقدن صكره، سلفقوس قالينيقوس زماننده مصر حكمدارى طرفندن ضبط ايدلمش اولان سوريهنك بر قسمنى استردادة چالشمش ايسهده، بطليوس فيلوپاتر طرفندن مغلوب اولوب، ضبط ايتديكى يرلرى اعادهيه مجبور اولمش ايدى. بر مدت صكره قوتلى برعسكر تجهيزيله سوريهنك قسم مذكورينى بطالسهدن آلدقدن صكره، عراق وايرانى دخى ضبطله، حدودينى هنده قدر توسيع، وآناطوليى دخى استيلا ايله، روماليلره قارشى يونانك امدادينه كيتمش ايسهده، قبل الميلاد ١٩١ و ١٩٠ ده روماليلر طرفندن (ترموپيل) ده ومغنيساده مغلوب اولوب، پك آغير شرطلرله مصالحه قبولنه مجبور اولمش؛ و ١٨٧ ده، روماليلره ويرهجكى تضميناتى تداركايچون، سيستانده (ناهيد)ه مخصوص اولان بر معبدى يغما ايتمكده ايكن، اهالى طرفندن قتل اولنمشدر. قرتاجلى مشهور آنيبال بوكا التجا، وكنديسنى روماليلره قارشى تشويق ايتمشيدى.

دردنجيسى اوچنجينك اوغلى اولوب، (اپيفان) لقبيله ملقبدر. قبل الميلاد ١٧٥ تاريخنده برادرى دردنجى سلفقوسه وارث اولوب، مصر سفلايى ضبط وبطليوس اپيفانى اسير ايتمش ايسهده، روماليلر طرفندن مصرى ترك ايدوب كرى دونمكه اجبار اولنمشيدى. يهوديلرى اصنامه عبادت ايتمكه اجبار ايتديكيچون، بونلر عصيانه مجبور اولمشلر، وآنطيو-

خس امر تنكيلرنده پك چوق شـدت كوسـتروب، بر ايكنجى اختلاله اجبار ايتمش، وبو دفعه تأديبلرينه بالذات كيتمك عزمنده ايكن، ايراندن عودتنده آتندن دوشه‌رك، قبل‌الميلاد ١٦٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

بشنجيسى (اوپاتور) لقبيله ملقب اولـوب، در- دنجينك اوغليدر. پدرينك وفاتنده ٩ ياشنده اولديغى حالده، وارث سلطنت اولمش ايسه‌ده، ١٨ آى اسماً سلطنت سوردكدن صكره، عمجه‌زاده‌سى (دمتريوس سوتير) طرفندن ملكى ضبط، وكنديسى قتل اولنمشدر.

آلتنجيسى (ديونيسـيوس) ياخود (باقخوس) لقبيله ملقب اولوب، جبابره‌دن (آلكساندر بالا) نك اوغلى اولديغى حالده، آنطيوخس تئوسك نسلندن اولديغنى ادعا ايديوردى. (تريفون) طرفندن، (دمتريوس نيقا- تور)ه قارشى برسپر اولمق اوزره، قبل‌الميلاد ١٤٣ تاريخنـده رسماً تختـه اجلاس اولنمشـدر، وآنجق حقيقتده مرقوم (تريفون) سلطنت سوروب، برسنه صكره كنديسنى قتل ايتمشدر.

يدنجيسى (سيدتيس) لقبيله ملقب اولوب، دمتر- يوس سوتيرك اوغليدر. قبل‌الميلاد ١٣٩ تاريخنده تخته چيقوب، جبابره‌دن (تريفون) ى طردله، يهو- ديلرك وخراسان اهاليسنك اختلاللرينى تسكين ايتمش ايسه‌ده، ١٣٠ تاريخنده دمتريوس نيقاتور طرفندن مغلوب اولوب، ملكى ضبط اولنمشدر.

سكزنجيسى (قريپوس) لقبيله ملقب اولوب، دمتر- يوس نيقاتور ايله قلئوپاتره‌نك اوغليـدر. قبل‌الميلاد ١٢٣ تاريخنـده جبابره‌دن (زبينا) يى طردله، تخته چيقمش؛ ومصر حكمدارينك قيزينى تزوجله، كنديسيله عقد اتفاق ايده‌رك، والده‌سى طرفندن برادرى اولان كيزيقلى آنطيوخسله محاربه ايتمش؛ و١١٤ ده ملكنك برقسمنى بوكا ويرمكه مجبور اولوب، ٩٧ تاريخنده وفات ايتمشدر.

طقوزنجيسى (فيلاپاتور) ياخود (كيزيقلى) لقبيله معروف اولوب، آنطيوخس سيدتيس ايله قلئوپاتره‌نك اوغلى ووالده‌سى طرفندن (آنطيوخس قريپوس) ك برادرى ايدى. برادرينى سوريه‌نك برقسمنى كنديسنه ترك ايتمكه اجبار ايتدكدن صـكره، قبل‌الميلاد ٩٧ تاريخنده برادرينك وفاتى اوزرينه، بتون سوريه‌يى ضبط ايتمش ايسه‌ده، اوچ سنه سلطنت سوردكدن صـكره، برادرينك اوغللرندن آلتنجى سـلفقوس كنديسنى مغلوب واتلاف نفسه مجبور ايده‌رك، ملكنى ضبط ايتمشدر.

اوننجيسى (اوسبيوس) لقبيله ملقب اولوب، كيز- يقلى آنطيوخسك اوغليدر. قبل‌الميلاد ٩٤ تاريخنده ملك موروثنى آنطيوخس قريپوسـك اوغلى آلتنجى سلفقوسدن ضبط ايتمش ايسـه‌ده، ايكى سنه صـكره مرقوم آنطيوخس قريپوسك ديكر ايكى اوغلى طر- فندن مغلوب اولوب، روايته كوره قبل‌الميلاد ٧٥ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اون‌برنجيسى (فيلادلف) لقبيله معروف اولوب، آنطيوخس قريپوسـك اوغليدر. بيوك برادرلرى آلتنجى سلفقوسك وفاتندن صكره، قبل‌الميلاد ٩٣ تا- ريخنده ديكر برادرى فليپله مشتركاً حكمدارلق ايتمشدر. برادرلرينك حياً احراق ايدلمش اولديغى (موپسوئسته) يعنى (سيس) شهرى اهـاليسنى اخذ ثار ايچون قتل عام ايتمشـلردر. متعاقباً ينه اوننجى آنطيوخس طر- فندن قتل اولنمشلردر. اون برنجى آنطيوخس اثناى فرارنده قبل‌الميـلاد ٩٠ تاريخنـده مقتـولاً وفات ايتمشدر.

اون ايكنجيسى (ديونيسـيوس) ياخود (باقخوس) لقبيله ملقب اولـوب، آنطيوخس قريپوسك بشنجى اوغليدر. برادرى اوچنجى دمتريوسك خراسانليلرك النه اسير دوشديكنى خبر آلديغنده، قبل‌الميلاد ٨٣ تاريخنده تخته جلوس ايتمش ايسـه‌ده، ينه او سـنه عربلرله ايتديكى بر محاربه‌ده مقتولاً وفات ايتمشدر.

اون اوچنجيسى «آسيالى» لقبيله ملقب اولوب، اوننجى آنطيوخسك اوغليدر. كنديسى آسيانك ايچ طرفلرنده بيويوب، اجدادينك ملكى (ديقران) ك يد ضبطنه چكمش ايكن، قبل الميلاد ٦٩ تاريخنده روما سردارلرندن (لوقولوس) طرفنـدن تخت موروثنه اجلاس اولنمش ايسه‌ده، ٦٤ تاريخنده (پومپيوس) سوريه‌يى ضبطله، روما ممالكنه الحاق ايتمشدر.

آنطيوخس { عسقلانى (Antiochus d'As-calon) يونان قديم حكماسندن اولوب، (فيلون) ك شاكردى وچيچرون، بروتوس وليقولوسك محبى ايدى. مذاهب فلسفيه بيننده‌كى اختلافك تعبيرانده اولوب، اساساً جمله‌سـنك بر اولديغنى التزامله، مذاهب مذكوره‌نك توحيدينه چا- ليشمش؛ وقبل‌الميلاد ٦٩ تاريخنده وفات ايتمشدر.

آنطیوخیا (Antioche) [« آنتیوخیا وآنطاکیه » مادەلرینه مراجعت.]

آنغاده (Anegada) آنتیل جزایرندن « بکر آطەلری » طاقنه منسوب بر آطەدر، که منتهای شرقیسی ۴۴′ ۱۸° عرض شمالی ایله ۶۶° ۳۶′ طول غربیده واقعدر. دوز وآلچق بر آطه اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ۱۷ وعرضی ۴ کیلومترەدر. مد حالنده آطەنك بر قسمی صو آلتنده بولنور. سواحلی اطرافندەکی صیغلر سفائن حقنده پك تهلکەلیدر. منسوب بولندیغی طاقله برابر انکلترەنك تحت تصرفنده بولنیور.

آنغره (Angara) سیبریانك وسطلرنده کائن ایکی نهرك اسمیدر، که بری « یوقاری » ودیکری « آشاغی » صفتیله تفریق اولنور. یوقاری آنغره شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری آقەرق، طاغلق بر محلك اورتەسندن بر طاقم شلالەلر تشکیلیله ۳۵۰ کیلومترەلك جریاندن صکره (بایقال) کولنك منتهای شمالیسنه منصب اولور. آشاغی آنغره (بایقال) کولنك آیاغی حکمنده اولوب، واسع، درین وصوبی براق بر بیوك نهردر، که ابتدا شمال غربی‌یه طوغری طاغلق بر محلك اورتەسندن سرعتله جریان ایدەرك، ۷۲ کیلومترەلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (ایرقوتسق) شهرینه واصل اولور؛ واورادن شماله طوغری دونوب، ینه طاغلق وشایان تماشا بر طاقم اراضینك ایچندن جریانله، صولدن (اوقه) نهرینی دخی اخذ، وبر آز دها آشاغیده (شامانسق) شلالهٔ مشهورەسنی تشکیل ایتدکدن صکره، (تونقوز) مملکتنه دخول ایله (تونغوسقه) نامیله (یکیسی) ایرماغنه دوکیلور. بو نهر مذکور ایرماغك بر تابعی عد اولنیور سەده، کرك صوینك کثرتی وکرك مجراسنك طولی جهتیله ایرماغك اصلی عد اولنمغه شایاندر.

آنغره (Angra) اسپانیول لساننده « قوی » و« کورفز » دیمك اولمغله، بعض قویلره علم اولمشدر. بونلرك بری آفریقانك ساحل غربیسنده (سنت ژان) و(استریاس) بورنلری آرەسنده واقع اولوب، آغزنده کائن (قوریسقو) آطەسی ۳۰″ ۵۴′ ۰° عرض شمالیده واقعدر.

آنغره پکنیا (Angra Pequena) یعنی « کوچك قوی ». آفریقانك ساحل غربیسنده (ناماقه) مملکتی قیسنده، ۲۶′ ۲۶° عرض جنوبی ایله ۵۴′ ۱۲° طول شرقیده بر قوی اولوب، (اورانژ) نهری منصبنك ۲۴۰ کیلومترە شمال غربیسنده واقعدر. ایچنده بر قاچ کوچك آطه ایله امین بر لیمان واردر. اطرافی صوسز وقوملق بر چول حالنده ایسەده، آوروپا سفائنی خیلی وقتدن بری بو قویه اوغرایوب، توتون، باروت، تفنك وقونیاق کبی آوروپا متاعلرینی او جوار اهالیسنك کثیر دکری حیواناتله ودوه قوشی تویی کبی محصولات محلیه ایله مبادله ایدرلر.

آنغره دوس ریس (Angra dos Reis) برازیلیانك (ریو ده یانیرو) ایالتنده برقوی وبو قویك ایچنده قضا مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، (ایلا غرانده) آطەسنك قارشیسنده و(ریو ده یانیرو) نك ۱۵۰ کیلومترە غربنده، ۴′ ۲۳° عرض جنوبی ایله ۴۸′ ۴۶° طول غربیده واقع و۳۰۰۰ اهالیی جامعدر. تجارتکاه براسکله اولوب، قاقائو، شکر، قهوه وکراسته وبویا آغاجلرندن خیلی اخراجاتی واردر.

آنغره دو هرویسمو (Angra do Heroismo) یعنی « قهرمانلق قویی » آسور آطەلرندن ترچیرا جزیرەسنك ساحل جنوبیسنده بر شهر واسکله اولوب، جزایر مذکوره ادارهٔ ملکیه وعسکریەسنك مرکزیدر. ۱۲ ۲۸۰ اهالیسی وحبوبات، شراب ومیوه اخراجاتندن بیوك بر تجارتی واردر.

آنغره فریا (Angra-Fria) یعنی « صووق قوی ». آفریقانك ساحل غربیسنده، (فریو) بورننك اوست طرفنده ۱۸° عرض جنوبیده بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولور بر نهردر.

آنغری (Angri) ایتالیانك جنوبیده (پرنچیپا توچیتریوره) ایالتنك (سالرنه) قضاسنده وسالرنه شهرینك ۲۰ کیلومترە شمال غربیسنده، (سارنو) نهری وادیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰ ۳۲۲ اهالیسی وخیلی صنایع وتجارتی واردر.

آنغل (Angles) آلمانیانك شمالیده (البه) ایرماغی منصبنك جوارلرنده یعنی (هولستاین) خطەسنك جهت شرقیەسیله اشلسویغ خطه-

سنك بر قسمنده ساكن بولنمش بر قومدر، كه آلتنجى عصر ميلاديده (برتانيا) آطه‌سنه چكوب، اوراده توطنله، اوچ حكومت تشكيل ايتمشلردى. بو حكومتلرك برنجيسى (برنيكيا) ياخود (نورتومبرلاند)، ايكنجيسى (استانغليا)، اوچنجيسى دخى (وستانغليا) ناميله معروفدر. بتون برتانيا آطه‌سنه دخى بو قومه نسبتله (آنغلتره) ياخود (انكلتره) يعنى «آنغل مملكتى» اسمى ويرلمشدر.

آنغلسى { (Anglesey) ايرلانده دكيزنده، انكلتره‌نك غرب طرفنده و (غال) ياخود (والس) مملكتنك غرب شمالى ساحلنك قارشيسنده واقع بر بيوك آطه‌در، كه مملكت مذكوره‌دن (منات) بوغازيله آيرلمش اولوب، اونك بر قضاسى حكمنده‌در. اك وسعتلى جهتى ٣٠ كيلومتره قدر اولوب، غرب جهتنده‌كى (هوليهيد) آطه‌سيله برابر مساحهٔ سطحيه‌سى ٧٨٢ مربع كيلومتره‌در. شمال وشمال غربى سواحلى قيالق ايسه‌ده، غرب وغرب جنوبى ايله شرق سواحلى قوملق وآلچقدر. (منات) بوغازينك طولى ١٩ كيلومتره، وعرضى ٥٠٠ ايله ٨٠٠ متره آره‌سنده‌در. جذر حالنده بعض يرلرده چكيد ويريور. بو بوغازك ايكى محلنده ايكى كوپرى ياپلشدر، كه برى (بانغور) شهرينك ٣ كيلومتره جنوبنده اولوب، دكيزك مدخالنده‌كى سطحندن ٣٠ متره يوكسكدر. جنوبه طوغرى بر بچق كيلومتره دها آشاغيده دميريول خطنه مخصوص ديكر بر كوپرى دها واردر، كه طولى ٢٧٤ متره اولوب، اورته‌سنده بولنان بر قيايه طيانغله، ايكى‌يه منقسمدر. بو آطه‌نك يوكسك طاغلرى اولمديغندن، نهرلرى چوق ايسه‌ده، هپسى كوچك دره‌لر حكمنده‌در. مركزى (بومارى) قصبه‌سيدر. جزيره‌نك اهاليسى ٥١٠٣٠ كشى اولوب، تعيشلرى باشليجه محصولات زرعيه‌دن عبارتدر.

آنغلو آمريقان { (Anglo-Américains) عنصر اصل انكليز اولوب، ممالك مجتمعه‌ده وآمريقاى شماليك سائر بعض طرفلرنده يرلشمش اولان اهالى‌يه ويريلن اسمدر. بونلر (يانكه) اسميله دخى تعيين اولنه‌رق، انكليز لسانيله متكلم ايسه‌لرده، ياشادقلرى اقليم وهوا اقتضاسنجه، كرك سيمالرى وكرك اخلاق وعاداتلرى خيلى دكيشوب، كندى باشنه بر قوم حكمنه كچمشلردر. [«ممالك مجتمعه» و «دومينيون» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آنغلو ساقسون { (Anglo-Saxons) آلتنجى عصر ميلاديده آلمانيانك شمال طرفلرندن هجومله، انكلتره‌يى ضبط ايتمش اولان آنغل، يوت وساقسون قوملرينه ويريلن اسمدر. انكلتره‌نك اوندن اولكى اهاليسى كلت دينيلن امت قديمه‌يه منسوب اقوامدن اولوب، كندى باشلرينه اداره اولنقده ايكن، (توتون) يعنى جرمان امتنه منسوب اولان اقوام ثلثهٔ مذكوره برتانيايى ضبطله، (هپتارخيا) يعنى «يديلر حكومتى» ناميله بر دولت تشكيل ايده‌رك، ميلادك ١٠٦٦ تاريخنه‌دك آلتى عصر حكم سورمشلردر. اقوام مذكوره اوقدر جمعيتلى هجوم وهجرت ايتمشلردى، كه مرور زمانله كنديلرينك لسانى برتانيانك لسان عموميسى حكمنه كچوب، اهالئ اصليه‌سى اولان زواللى كلتلر ايسه يالكز اسقوچيا، ايرلانده، ووالس مملكتلرينك بعض طرفلرنده وجزاير صغيره‌ده قوميت ولسانلرينى محافظه ايده‌بيلمشلردر؛ آنجق بونلر دخى كيتدكجه لسان عموميى اوكرنوب، كندى لسانلرينى ترك وفراموش ايتمكده درلر. ميلادك ١٠٦٦ تاريخنده عنصر اصل اسقانديناولى يعنى دانيمارقه، اسوج ونوروج اهاليسندن اولوب، قورصانلقله فرانسه‌نك شمال غربى كوشه‌سنى ضبط ايتمش، وكنديلرى «شمال آدملرى» معناسيله (نورماند) ودها طوغريسى (نورتمان) تسميه اولندقلرى كبى، مملكت مذكوره‌نك دخى (نورمانديا) دنلسنه سبب اولمش اولان نورماندلرك رئيسى برنجى (كويوم) انكلتره‌يه هجومله، مملكتى كاملاً ضبط، واراضى‌يى تيمار صورتيله آرقداشلرينه تقسيم وتوزيع ايده‌رك، آنغلو ساقسونلرى دخى سلفلرى اولان كلتلر كبى محكوم حالنه قويمشدر. نورماندلر فرانسه‌يه هجرت ايده‌لى كندى لسان اصليلرى اولان اسقانديناوجه‌يى اونوده‌رق، فرانسزجه لسان مادرزادلرى حكمنه كچمش اولديغندن، مرقوم كويوم وخلفلرى انكلتره اهاليسنى فرانسزجه سويلكه اجبار ايدرلردى. اساسى توتون يعنى جرمان لساندن عبارت اولوب، بر چوق كلتجه كلماتى دخى بالقبول، مرور زمانله خيلى تبدلاته دخى اوغرامش اولان آنغلو ساقسونلرك لسانى بو دفعه مملكتك لسان رسميسى حكمنه كچن فرانسز-

جه‌دن دخی برچوق کلمات وتعبیرات اخذ ایده‌رك، بویله بر خلیطه‌دن عبارت اولان لسان مرور زمانله دها بر طاقم تبدلاته اوغرایه‌رق، وصانکه بوجسیم آطه‌یی قاپلایان سیسلی ورطوبتلی هوانك ایجابندن اولان بوغوق وکسیك بر تلفظه دخی تابع اوله‌رق، شمدیکی انکلیزجه حالنه کیرمشدر. بووجهله انکلیزلر نسلا ونسبا کلت ایله توتون ولسانا باشلیجه توتون امته منسوب اولوب، اقوام جرمانیه‌دن معدود اولدقلری حالده، ترکجه‌ده بر چوق کلمات وتعبیرات عربیه بولندیغی کبی، بونلرك لساننده دخی فرانسزجه دن مأخوذ ولاتینجه‌یه منسوب بر چوق اصطلاحات وتعبیرات بولنیور. [« انکلیز » ماده‌سنه مراجعت.]

آنغو { (Ango) برنجی فرانسوانك زماننده فرانسه‌نك (دیپ) شهرنده کندینه مخصوص بر دونغا تشکیلیله بعض دولتلرله دخی قوهٔ بحریه‌ده رقابت ومسابقته کیریشه‌بیلن بر فرانسزدر. میلادك ١٥٣٠ تاریخنده پورتکیزلیلر بونك برکیسنی ضبط ایتمش اولدقلرندن، دونغاسیله کیدوب، لیسبونه لیمانینی آبلوقه، وپورتکیز دونغاسنی تا هند دکیزینه قدر تعقیب ایتمش؛ وپورتکیز دولتی فرانسه‌یه مراجعتله، طلب صلح ایتمیجه، بونك الندن قورتلهمامشیدی. قرال برنجی فرانسوایی دیپ‌ده‌کی کوشکنه فوق العاده بر طنطنه ایله قبول ایتمش، وطرفندن دیپ والیسی نصب اولنمشیدی. مؤخرا کیلرینك اکثریسی قضازده اولوب، کلی ضرر وزیانه اوغرامغله، ١٥٦٦ ده کدرندن وفات ایتمشدر.

آنغوره { (Angora) اسم قدیمی (آنکوره) یاخود (آنقیره) اولان (آنقره) شهرینه آوروپا لسانلرنده ویریلن اسمدر. شهر مذکورله جوارلرینه مخصوص اولان کدی جنسیله تفتیك کچیلری دخی آوروپاده بو اسمله معروفدرلر. [« آنقره » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنغوستوره { (Angostura) ونام دیکرله چوداد بولیوار (Ciudad Bolivar) ونزوئلا جمهوریتنده (اورینوقو) ایالتنك مرکزی اولان بر قصبه‌در، که (اورنوق) ایرماغنك ساحل یمیننده، دکیزدن ٤٣٠ کیلومترولك مسافه‌ده، ٨° ٨′ ١١″ عرض شمالی ایله ٦٦° ١٥′ ٢١″ طول غربیده واقع اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی، حیوان ودری‌یه متعلق بیوك تجارتی وبرقاچ مکتبی واردر. بو شهرك اوکنده اورنوق نهری طارلاشوب، سائر طرفلرده ٤ کیلومتره قدر وسعتی وار ایکن، بوراده وسعتی آنجق ٧٤٠ متره‌دن عبارت اولدیغندن، شهر « بوغاز » و« مضیق » دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. بو بوغازك اورته‌سنده برقیا بولنیور، که نهرك درجهٔ فیضانی اولچمکه بر آلتدر.

آنغولم { (Angoulême) فرانسه‌نك غرب طرفنده کائن (شارنته) ایالتنك مرکزی اولان بر شهردر، که وقتیله (آنغوموآ) ولایتنك مقر حکومتی ایدی. (شارنته) نهرینك ساحل یسارنده وبونهرك (تووره) نهریله محل تلاقیسنده، پارسك ٤٤٥ کیلومتره جنوب غربیسنده وبوردونك ١٣٨ کیلو-متره شمال شرقیسنده، ٤٥° ٣٩′ عرض شمالی ایله ٢° ١١′ ١٨″ طول غربیده واقع اولوب، ٣٤٦٤٧ اهالیسی واردر. شهر بر تپه‌نك اوزرنده واتکنده واقع اولوب، هواسی صاغلام اولدیغی کبی، منظره‌سی دخی پك کوزلدر، وبعض موقعلرندن آلتنده طبق کبی واسع وغایت کوزل ایشلنمش بر اووه کورینور، که اورته‌سندن جریان ایدن نهر دخی کوزللکنی تزیید ایدر. شهرك بر قاچ مصنع کلیساسی، بعض استحکاماتی، مکمل مکتبلری، بر کتبخانه‌سی وجوارلرنده متعدد کاغد فابریقه‌لری واردر. اسم قدیمی (ایقولسمه) و(آنقولسمه) اولوب، ادریسینك جغرافیاسنده دخی (انکولسمه) اسمیله مذکوردر. — قضاسی ١٠ ناحیه و١٣٦ دائرهٔ بلدیه‌یی جامع اولوب، ١٤٤١٠٦ اهالیسی واردر.

آنغوله { (Angola) آفریقای جنوبینك ساحل غربیسنده بر مملکتدر، که اصل آنغوله ایله قونغو، بنکله وموسامدس نام پورتکیز مستملکاتنی جامعدر. اصل آنغوله شمالا (قونغو) ایله جنوبا (بنکله) وغربا بحر محیط آطلاسی ایله شرقا (مولوه) مملکتلری آره‌سنده واقعدر. ٨° ٢٠′ ایله ٩° ٥٠′ عرض جنوبی آره‌سنده اولوب، شمالدن جنوبه (دانده) ایله (قوآنزه) نهرلرینك مجرالری آره‌سنده ممتد اولور. بو ایکی نهرك آره‌سنده‌کی ساحل ١٣٥ کیلومتره اولوب، شرقدن غربه اولان وسعتی ایسه ٦٠٠ کیلومتره‌یه قریبدر. پورتکیزك ایکی مثلندن زیاده اولان بو مملکت واسعه‌نك سواحلیله

ساحله قریب محللرنده هوا غایت صیجاق وصیقندلی ایسه‌ده، ایچری‌یه طوغری کیدیلوب، درجه درجه یوکسلن طاغلره چیقلدقجه، هوا کسب اعتدال ایدر. اقالیم حاره‌یه مخصوص نباتاتی وذی‌قیمت اشجاری پك چوق اولدیغی کبی، اراضیسی دخی پك منبت اولمغله، محصولات ووارداتی پك چوق اولمق لازم کلیرسه‌ده، اهالیسنك قسم اعظمی بسبتون مستقل اولوب، سائرلری دخی یالکز اسماً ورسماً پورتکیز حکومتنی طانیدقلرندن، وپورتکیزلیلر کندیلری پك آز مقدارده بولندقلرندن، بوراسی دخی پورتکیزك سائر مستملکاتی کبی، مهمل ومعطل بر حالده بولنوب، هیچ بر نوع ترقی ومعموریت حصولپذیر اوله‌مامشدر. ویرکیلری پك آغر ایسه‌ده، ثروت مملکتله غیر متناسب اولدقلرندن، تحصیل اولنه‌میه‌رق، واردات موجوده‌سی بیوك قصبه‌لرله قلعه‌لرده بولندیریلان عسکری ولیمانلرده طوردیریلان بر قاچ حرب کمیسنی آنجق اداره ایدوب، امور نافعه‌یه صرف اولنمق اوزره بر شی آرتمیور. اهالی سائر زنجیلره نسبةً چالیشقان ایسه‌لرده، نیم وحشی حالنده یاشادقلرندن، سعیلرندن بحق استفاده اولنه‌میور. پورتکیز دولتی وقتیله اورادن چیقان اسرانك بهر رأسندن کلیتلی بر ویرکی آلدیغندن، او وقتلرده وارداتی چوق ایدیسه‌ده، نهایت اسارتی لغو ومنع ایتمکه مجبور اولمغله، بو انسانیت شکن ویرکیدن محروم قالمشدر. اهالیسنك تعیشی باشلیجه پرنج، مصر، داری ومانیوقه دنیلن برکوك اوندن عبارتدر. کرك دکیزدن وکرك دکیزه منصب اولان متعدد نهرلردن کلیتلی بالیق دخی چیقاریرلر. بو بالیقلرك برنوعندن برباغ چیقوب، کندیلری استهلاك ایتدکلری مقداردن بشقه، خیلیسی دخی آوروپایه اخراج اولنور. اهالیسی تخمیناً ٣٠٠٠٠٠ کشی قدر اولوب، ایچلرندن یالکز ١٥٠٠ قدری پورتکیزلی، ٣٢٠٠٠ قدری ملز وقصوری کاملاً زنجیدر. زنجیلرك چوغی پورتکیزلیلر طرفندن پرنس، دوقه، مارکی وقونت عنوانلریله یاد اولنور، وآنجق کندی بینلرنده (سووه) اسم عمومیسیله معروف اولان بر طاقم رؤسا معرفتیله اداره اولنورلر. پورتکیز دولتی بو مملکتی ١٤ قضایه تقسیم ایدوب، بونلردن آلتیسنك مرکزلرنده برر قلعه ایله بررمقدار عسکر بولندیغندن، برنجی صنف، ودیکر سکزی ایکنجی صنف قضالردن معدوددر. قضالر شونلردر:

برنجی صنف	موقسیا، مسانغانو، قامبامبه، پدرو آندونغو، آمبافه، سان یوسه
ایکنجی صنف	بارا ده دانده، باره ده بنغو، بارا ده قالومبو، ایقولو مع بنغو، زنزا مع کیلنغونس، قولونغو، دانده، دومیوس

مرکزی (لوآنده) شهری اولوب، مملکت لیسبونه‌دن تعیین وارسال اولنان بر والی معرفتیله اداره اولنور؛ واوراده بولنان پورتکیزلیلر میاننده ایکی مبعوث انتخاب اولنه‌رق، لیسبونه مجلس مبعوثانه کوندریلور. مرکزده بر قتولیك پسقپوسی دخی اقامت ایدر، وبر محکمهٔ استیناف ایله بر مکتب دخی بولنور. [« قونغو » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

آنغوموآ (Angoumois) فرانسه‌نك ولایات قدیمه‌سندن بری اولوب، شمالاً (پوآتو)، غرباً (سنتونژه)، جنوب شرقی طرفندن (پریغورد)، شرقاً (لیموسین)، شمال شرقی طرفندن دخی (مارشه) ایالتلریله محدود ومحاط ایدی. مرکزی (آنغولم) شهری ایدی. وقتیله کندی دره‌بکلریله اداره اولنور نیم مستقل برولایت حالنده بولنمشدی. فرانسه‌نك ایالاته اثنای تقسیمنده بو ولایتك قسم اعظمی (شارنته) ایالتنی تشکیل ایدوب، بر قسمی دخی (دوردونیه) ایالتنه الحاق اولنمشدر. [« شارنته » و« دوردونیه » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آنقاره (Ankara) مداغسقار جزیرهٔ کبیره‌سنك قسم شمالیسنده بر خطه‌در، که عنبر بروننده (سامبرانو) نهرینه قدر ممتد اولوب، یوکسك طاغلری وبرقاچ نهرله اروا اولنور منبت اراضی‌یی حاوی اولمغله، اهالیسی زراعتله وحیوانات یتیشدیرمکله مشغول اولوب، سنوی ٣٥٠٠٠ صیغیر اخراج ایدرلر. سواحلنده برچوق قویلری وطبیعی لیمانلری دخی واردر. اهالینك دینی انواع جمادات وحیواناته عبادت ایتمکدن عبارت اولوب، تعدد ازواج عندلرنده مجاز ومرعیدر.

آنقروى { (شیخ اسمعیل —) کبار مشایخ مولویه‌دن اولوب، اوننجی عصر هجریده آنقره‌ده دنیایه کلمش؛ وعلوم ظاهریه‌یی تکمیل ایدوب، استحصال فضل وکمال ایتدکدن صکره، طریق مولویه‌یه سلوك ایله، طریقت وتصوفده فرید عصر اولمشیدی. غلطه‌ده واقع اسکندر پاشا زاویه‌سنده مثنوی خوان اولوب، نیجه طالبان راه حقیقت درس وصحبت وارشادلرندن مستفید اولدقلری کبی، مثنویٔ شریفه یازمش اولدقلری مکمل بر شرحله دخی رموز مثنویه وحقایق مولویه‌یه آکاه اولمق آرزوسنده بولنان ارباب استعداده الی یومنا هذا رهنما اولمقده‌درلر. یدی بیوك جلددن مرکب اولان بو شرح حقیقةً کتب تصوفك اك برکزیده‌لرندندر. وفاتی ١٠٤١ تاریخنده‌در.

آنقروى { (شیخ حسام‌الدین —) اوننجی عصر هجری مشایخندن اولوب، آنقره شهرنده دنیایه کلمش؛ وشهر مذکورده اکمال تحصیل ایله، مشایخدن احد شاربانه انتساب ایتمش؛ ومشارالیهك وفاتنده یرینه کچوب، سجاده نشین ارشاد اولمشیدی. جذبه‌سی غالب اولمغله، بعض موالاة شرعیه‌ده ظاهراً نقصانی کوریلوب، مقام فتوادن ویریلن امر اوزرینه، ٩٦٤ تاریخنده آنقره قلعه‌سنده حبس اولنمغله، ایرتسی کون میت بولنوب، آنقره حوالیسنده زاویه‌سی ساحه‌سنده دفن اولنمشدر.

آنقروى { (شیخ احمد چلبی) اوننجی عصر هجری مشایخندن اولوب، آنقره شهرنده دنیایه کلمش، وابتدا تدریس وتعلیمله مشغول ایکن، بعده طریق تصوفه سلوکله، طریقت خلوتیه‌یه انتساب ایتمش؛ وکنجلکده دوربلاد ایده‌رك، خلقه وعظ ونصیحت ایتمکله امرار ایام ایدوب، اختیارلغنده آنقره‌ده اختیار عزلت ایتمش؛ و ٩٥٠ تاریخندن صکره جه رحمت حقه نائل اولمشدر. وعظی غایت مؤثر اولوب، مستمعینی کندیسنه جلب ایتدیکی مشهوردر.

آنقروى { (محمد افندی) سلطان محمد رابع حضرتلرینك دور سلطنتلرنده شیخ الاسلام اولمش علمادن اولوب، ١٠٢٨ تاریخنده آنقره شهرنده دنیایه کلمش؛ وتکمیل تحصیل ایله، علی الاصول بر مدت مدرسلك ایتدکدن صکره، طریق علمیه‌ده قطع مراحل ایده‌رك، بروسه ومصر قضالرندن صکره، ١٠٨٢ ده استانبول قاضیسی، وبر سنه صکره آناطولی قاضی عسکری اولمش؛ و ١٠٨٧ ده عزل، و ١٠٩٦ ده یکیدن مسند مذکوره نصب اولندقدن بر سنه صکره مسند جلیل مشیخت اسلامیه‌یه ترفیع اولنمشدر. «عالم الفقه محمد وعلیه الفتوی» عباره‌سی تاریخ نصبیدر. مسند فتوایی رویت وعدالت تامه ایله اداره ایتمکده ایکن، ١٠٩٨ سنه‌سی ذی الحجه‌سنده وفات ایدوب، سلطان سلیم قربنده قوغه‌جی دده تربه‌سی پیشکاهنده دفن اولنمشدر. «تنویر» کتابنه بر حاشیه‌سی وخیراتندن اوله‌رق بر مدرسه‌سی واردر.

آنقره { (Angora) آناطولینك اك بیوك واك معمور شهرلرندن بری وهمنامی اولان ولایتك مرکزی اولوب، استانبولك ٤٥٠ کیلومترو شرق جنوبیسنده، "٢٣ '٦ °٣٩ عرض شمالی ایله "٣٦ '٢٤ °٣٠ طول شرقیده واقعدر. (آنقره چایی) نامیله شهرك آلتندن یعنی شمال طرفندن آقان چایك بر مقداری جدولله شهره آقیتدیریله‌رق، کثرتلی اولان باغچه وبوستانلرینی اروا ایدر. شهرك جنوب جهتنده‌کی تپه‌لرده اسکی بعض استحکامات، وجوارلرنده بعض آثار صورلر، باغچه‌لر وکوشکلر واردر. شهرك ٧٠٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، ٧٠٠٠ قدری خرستیان ویهودی وقصوری کاملاً اسلامدر. بو شهر زمان قدیمده یعنی فریجیا حکمدارلریله غالاتلرك زماننده (آنقیره) یاخود (آنکوره) اسمیله کوچك بر قصبه ایکن، روماليلرك الینه کچدکدن صکره، کسب اهمیت ایده‌رك، آوغستوسك وصیتنامه‌سی مرمر اوزرینه حك ایله رکز ایدیلن شهرلرك بری اولمشدر. مذکور وصیتنامه‌یی لاتین ویونان لسانلریله حاوی اولان مسله الیوم شهرك ایچنده قائمدر. مع هذا روماليلر زماننده دخی شمدی‌کی قدر بیوك اولمیوب، اصل دولت عثمانیه‌نك الینه کچدکدن صکره، اهمیتی آرته‌رق، کوندن کونه بیومکده‌در. شهرك خارجنده مکمل ایکی قشله ودرون شهرده دوائر متفرعه‌یی دخی حاوی بر بیوك حکومت قوناغی ایله ٢٣ جامع شریف، ١٩ مدرسه، ١ رشدیه مکتبی، ١٨ ی اسلام و ٦ سی خرستیانلره مخصوص اوله‌رق ٢٤ صبیان مکتبی، ٤ تکیه، ٢٧ خان و ٤ حمام واردر. خیلی تجارتکاه بر محل اولوب، علی الخصوص درون ولایتده کلیتله

بولنان تفنيك تجارتنك مركزيدر. تفنيكدن اعلا شالى وصوفله‌شال، الديون وسائره اعمال واخراج اولنور. آنقره‌ده حاجى بيرام ولى حضرتلرينك تربهٔ شريفه‌لرى زيارتكاه انام وتربه‌لرى يانده‌كى تكيه‌سى دخى معمور اولديغى كبى، تاج‌الدين ولينك تربه‌سى وشيخ حسين بقاءالدين نقشبندينك دركاهى، وقرقلر مقامى دنيلن محلده دخى مشاهيردن احمد نجم‌الدين وقاضى حلبينك وشهر خارجنده دخى خطيب احمد اصفهانينك وسائر ذوات كرامك تربه‌لرى موجوددر. شهرك جانب غربيسندن آقان (اينجه صو) نهرى برچوق باغچه وبوستانلرى ودرت بيك حيوان اداره‌سنه كافى واسع چايرلرى اروا ايدر. شهرك جوارلرنده‌كى باغچه‌لرده آرمود، الما، اوزوم وسائر ميوه‌لرك اعلاسى ويالكز آرمودك ٣٨ نوعى يتيشيور. شهرك صولرى غايت لذيذ وخوشكواردر. تويلرى اوزون ويومشاق كوزل بر نوع كدى وطاوشانى واردر.

آنقره شهرى هارون الرشيد ومعتصم خليفه‌لر طرفندن فتح اولنمش ايديسه‌ده، محافظه اولنه‌ميوب، ينه قسطنطينيه روم ايمپراطورلرى طرفندن استرداد، ومؤخراً سلجوقيلر طرفندن ضبط اولنمشيدى. بعده (اخيلر) ناميله ظهور ايدن طائفه‌نك الينه چكوب، بو زمره‌دن اخى شرف الدين واخى حسين درون شهرده بنا ايتمش اولدقلرى جامعلرك جوارنده مدفوندرلر. نهايت ٧٦٢ تاريخ هجريسنده خداوندكار غازى حضرتلرينك يد جلادتيله فتح اولنه‌رق، ضميمهٔ ممالك عثمانيه اولمشدر. تيمورلنك ايله سلطان بايزيد اول حضرتلرى ميانده وقوع بولوب، سلطان مشاراليهك اسارتنى منتج اولان محاربهٔ مشهوره آنقره صحراسنده اولمشدر.

آنقره { ولايتى. آناطولينك اك جسيم ولايا- تندن اولوب، بوقطعه‌نك همان اور- ته‌سنده واقعدر. شرقدن غربه اولان طولى قوش اوچشى حسابيله تقريباً ٤٠٠، وشمالدن جنوبه اولان عرضى حد وسطى اوزره ٢٠٠، وغرب شماليدن شرق جنوبيه طوغرى اولان طول اعظمى دخى ٤٣٠ كيلومتره اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى تقريباً ٧٠٠٠٠ مربع كيلومتره، واهاليسى ٨٥٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در، كه بونلرك ٧٨٠٠٠٠ اسلام و٧٠٠٠٠ ى روم، ارمنى، قتوليك وپروتستان مذهبلرنده خرستيان اولوب، جمله‌سى لسان تركى ايله متكلمدرلر. ٤٠٠ قدر يهودى و، بعضيسى اسلام وبعضيسى خرستيان اولمق اوزره، ٢٢٠٠ قدر چنكانه دخى بولنيور. آنقره ولايتى غرباً خداوندكار، شمالاً قسطمونى، شرقاً سيواس، جنوباً قونيه ولايتلريله محدود ومحاط اولوب، شرق جنوبى كوشه‌سنده آز محلده آطنه ولايتيله دخى همحدوددر.

اراضيسى كاملاً مرتفع اولوب، مثلا مركز ولايت اولان آنقره شهرينك سطح بحردن ارتفاعى ١٠٨٠ متره‌در. شمال غربى جهتنده يعنى نفس آنقره سنجاغنك شمالنده (آلا طاغ) ايله (ايشيق طاغى) كسب ارتفاع ايدوب، صيرتلرى لواء مذكور ايله قسطمونى ولايتنك حدودينى تعيين ايدرلر. لواء مذكورك قسم جنوبيسى حيمانه اووه‌سندن عبارت اولوب، بواووه‌نك جنوبنده (قراجه طاغ) ايله (پاشا طاغى) ناملريله ايكى كوچك طاغ بولنيور. ديكر طاغلرينك اك بيوكلرى ولايتك منتهاى جنوب شرقيسنده وقيصريه شهرينك جنوبنده واقع اولوب، بتون آناطولى قطعه‌سى طاغلرينك اك مرتفعى اولان (ارجياس) ايله ولايتك شرق طرفنده اولان (آق طاغ) ويوزغاد ايله قيرشهرى سنجاقلرى حدودينى آيران (چيچك طاغى) ايله ولايتك شمال شرقى طرفنده چوروم قصبه‌سنك غرب شمالى جهتنده واقع (قرق ديليم) طاغيدر.

بو ولايتك اراضيسى كاملاً قره‌دكيز مائله‌سنده واقع اولوب، قسم غربيسى يعنى آنقره سنجاغنك قسم اعظمى سقاريه ايرماغى حوضه‌سى داخلنده‌در. بو ايرماق خداوندكار ولايتندن كلوب، آنقره سنجاغنده بر نصف دائره تشكيليله، ينه ولايت مذكوره‌دن كلن (پورسق) نهرينى وايشيق طاغندن اينن (آنقره) چاييله اونك تابعلرى اولان (چبوق صو) و(مراد صويى) ودها آشاغيده (قيرمزى صو) نهرينى اخذ ايتدكدن صكره، ينه غربه طوغرى دونه‌رك، خداوندكار ايله قسطمونى ولايتلرينك آره‌سندن بالمرور قوجه ايلنه دخول ايله، قره دكيزه دوكيلور. ولايتك سائر طرفلرى باشلجه قزيل ايرماق حوضه‌سى داخلنده اولوب، يالكز منتهاى شمال شرقيده اولان چوروم قضاسنك صولرى آماسيه سنجاغنه دخول ايله يشيل ايرماغه دوكيلور. قزيل ايرماق سيواس ولايتندن كلوب، قيصريه سنجاغنده برچوق كوچك

چایلرك اجتماعندن حاصل اولان (قره صو) نهرینی اخذ ایله، قونیه ولایتی حدودینی آیردقدن، وبعده قیر شهری ایله آنقره سنجاقلرینك آره‌سندن کچه‌رك، دها آشاغیده قسطمونی ولایتی حدودینی دخی تفریق ایتدکدن صکره، قره دکیزه دوکلك اوزره، آماسیه واورادن جانیك سنجاقلرینه کیرر. بو وجهله ولایتك ایچنده بیوك بر دائره تشکیل ایدن ومجراسنك قسم اعظمی بو ولایته منسوب اولان بو جسیم ایرماغه قیر شهری ویوزغاد سنجاقلرنده بر چوق چایلر دوکیلور، که بونلرك اك بیوکی (دلیجه ایرماق) اولوب، بو نهر یوزغاد سنجاغنك بتون صولرینی جمع، و(قوناق صویی) چاینی دخی اخذ ایلر.

بو وجهله آنقره ولایتنك میاه جاریه‌سی چوق ایسه‌ده، اطرافنده بولنان مرتفع طاغلر بلوطلرك سربست کچمسنه مانع اولدیغندن، یاغموری آز اولمغله، قوراقلق سنه‌لرنده قونیه ولایتیله برابر آناطولینك اك زیاده قحط وغلایه مصاب اولان یرلرندندر؛ و چکرکه دخی چوق دفعه مستولی اولور. دکیزدن اوزاق اولمسی دخی قحط وغلا شدتنی آرتیرر ایسه‌ده، قریباً انشاسی منصور اولان آناطولی دمیر یولی بو ولایتك اورته‌سندن کچه‌جکندن، ایلریده خدانکرده اوله بر آفت آسمانینك ظهورنده او قدر زحمت چکلمیه‌جکی شبهه‌سزدر. مع هذا اراضیسی منبت اولوب، یاغمورلی سنه‌لرده کلیتلی برکت حاصل اولور. علی‌الخصوص حیمانه اووه‌سی غایت منبت اولوب، محق زرع واعمار اولنه‌جق اولسه، بر قاچ یوز بیك اهالی اعاشه‌سنه کافیدر. مرعالری دخی چوق اولوب، اغنام وسائر حیواناتی کثرتلیدر؛ وآره‌صره قحط آفتیله تلف اولمیه ایدی، پك چوق اوله‌جقدی. علی‌الخصوص تفتیك کچیلری بو ولایت ایچون توکنمز بر سرمایه‌در. حبوبات متنوعه‌دن بشقه کوك بویا وصفران ومیوه‌لرك انواعی یتیشیر.

اهالینك باشلیجه مشغولیتی زراعت اولوب، صرف اغنام وخرکله ایله کچینیر وکوجبه حالنده یاشار عشایری دخی چوقدر. صنایع محلیه‌نك اك مهمی خالی، کلیم وسجاده اعمالی اولوب، نفس آنقره‌ده تفتیکدن کوزل سوف وشالی ایله شال والدیون کبی سائر بعض شیلر دخی یاپیلیر. قیصریه‌نك باصدیرمه‌سی دخی مشهور اولوب، استانبوله وسائر طرفلره کلیتله اخراج اولنور. داخل ولایتده پك چوق معدنلر بولنیورسه‌ده، همان هیچ بری چیقارلمامقده‌در. قیا طوزی معدنلری پك چوق اولوب، کلیتله چیقاریله‌رق، درون ولایتده وجوارلرده استعمال اولنور. کلیتله کیل دخی چیقار.

آنقره ولایتی غیر مساوی درت سنجاغه منقسم اولوب، قزیل‌ایرماق ولایتی اورته‌سندن همان مساوی ایکی قسمه تقسیم ایتدیکی حالده، قسم غربیسی یالکز آنقره سنجاغنی تشکیل ایدیور؛ وقسم شرقیسی ینه غیر مساوی اوچ سنجاغه آیریلوب، شرق شمالی جهتنده اولان قسم اعظمی یوزغاد، قسم جنوبیسی قیصریه وقسم غربیسی دخی قیر شهری سنجاقلرندن عبارتدر. سنجاقلرك قضا وناحیه‌لره صورت تقسیمی آکلاشلمق ایچون، جدول آتی‌یه احتیاج کورلدی :

سنجاق	قضا	ناحیه
آنقره	آنقره	استانوس
	ایاش	کودل
	بالا	طبانلی
	زیر	
	بکبازاری	سمز اوزی، کلقره، آطه ویرن، قره شار، قزل سرای، یکزل
	چبق آباد	
	حیمانه	طوباقلی، شیخ بزنلی
	سفریحصار	کون یوزی
	میخالجیق	دینك، قیون آغیلی، چقور ویران، قوروجی، قوریٔ همایون (آق کوپری)
	نعللو خان	
	بیان آباد	شوبار
یوزغاد	یوزغاد (بوزاوق)	حسین آباد، قزل قوجه، صورقون
	بوغازلیان	آق طاغ
	چورم	
	سنقورلی (بوداق اوزی)	سلمانلو
	معدن	قره حصار بهرام
قیر شهری	قیر شهری	حاجی بکتاش
	مجیدیه (چیچك طاغی)	قوکر
	کسکین	مجور
قیصریه	قیصریه	
	اینجه صو	قره حصار
	دوه‌لو	کوستره

آنقره { سنجاغی. آنقره ولایتنك همان نصفنه قریب اولان قسم غربیسندن عبارت اولوب، شمال وجنوب وغرب طرفندن ولایتك حدودیله محدوددر، وشرقاً قزیل ایرماق مجراسیله قیر شهری سنجاغندن آیرلمشدر. قسم اعظمی سقاریه ایرماغی حوضه‌سی داخلنده اولوب، یالکز شرق طرفنده بر مقدار یرینك صولری قزیل ایرماغه دوکیلور. شرقدن غربه اولان طولی قوش اوچشی حسابیله تقریباً ۲۰۰ وشمالدن جنوبه اولان عرضی ینه او حسابله تقریباً ۱۷۵ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی تخمیناً ۳۰۰۰۰ مربع کیلومتره‌در. سنجاغك شمال قسمی طاغلق اولوب، قسم جنوبیسی حیمانه اووه‌سندن عبارتدر. مادهٔ آنقره‌ده‌کی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، بو سنجاق ۱۱ قضا و ۱۸ ناحیه‌یه منقسم اولوب، اهالیسی تقریباً ۲۱۰۰۰۰ نفوسدن عبارتدر، که بونلرك ۱۰۰۰۰ قدری خرستیان ویهودی وقصوری کاملاً اسلامدر. سنجاق داخلنده ۵۱۶ جامع شریف، ۲۷۹ مسجد، ۵۷ مدرسه، ۳ رشدیه مکتبی، ٤۱۹ اسلام و ۸ خرستیان صبیان مکتبی واردر. بو سنجاق وسعتجه ولایتك نصفنه قریب اولدیغی حالده، نفوسجه بر ربعی نسبتنده اولوب، بوده جنوب جهتنده اولان حیمانه اووه‌سنك همان غیرمسکون بر حالده بولنمسندن ایلری کلیور. [سائر تفصیلات ایچون مادهٔ آنقره‌یه مراجعت بیوریله.]

آنقره { قضاسی. آنقره ولایت وسنجاغنك مرکز قضاسی اولوب، آنقره شهریله جوارلرندن واستانوس ناحیه‌سندن عبارتدر. مرکز ولایت اولان آنقره شهرندن بشقه بو قضانك حاوی اولدیغی قرانك تقریباً ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. بو قضانك اکثر اراضیسی صو آلتنده بولنغله، باغ وبوستان وچایرلری ومیوه وسبزه محصولاتی چوقدر.

آنقره { نهری. آنقره ولایتنده بر نهردر، که آنقره شهرینك شرق جنوبی جهتنده واقع الما طاغندن نبعانله، شهر مذکورك یانندن یکدکدن صکره، صاغدن (چبوق صویی) ایله (مراد صویی) چایلرینی وسائر بر چوق درهلر اخذ ایله، غربه طوغری آقه‌رق، تقریباً ۱۳۰ کیلومتره‌لك طولاشیقله بر جریاندن صکره، (یازاویوك) قریه‌سی آلتنده سقاریه ایرماغنه منصب اولور. بو نهرك بر مقدار صویی آنقره شهرینك اوستندن جدولله آیریله‌رق، شهرك ایچندن چکیرلمکله، اهالینك صوجه اولان احتیاجلرینی دفعله برابر، باغچه‌لرینی‌ده سق ایدر.

آنقلام { (Anklam) پروسیه‌نك شمالنده واقع (پومرانیا) خطه‌سنك، (استتین) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که مرکز ایالتك ۸٤ کیلومتره شمال غربیسنده، آلچق براووه‌ده و(پنه) نهرینك (اودر) ایرماغنه دوکلدیکی محلده اوله‌رق، مذکور ایرماغك منصبندن ۸ کیلومتره یوقاریده واقع اولوب، ۱۱٤۰۰ اهالیسی، تجارت بحریه‌سی وجوارلرنده خیلی محصولاتی واردر. بوقصبه ۱۲۳۰ تاریخ میلادیسنده تأسیس اولنوب، دانیمارقه‌لیلر طرفندن تخریب ایدلمش اولان (غروسمین) شهر قدیمی خرابه‌لری اوزرینه مؤسسدر.

آنقود { (Ancud) ونام دیکرله سان قارلوس (San Carlos). شیلی جمهوریتنه تابع (شیلوئه) جزیره وایالتنك مرکزی اولان بر قصبه‌در، که بر قویك ایچنده واقع اولوب، ٤۸۵۰ اهالیسی واردر. لیمانی محفوظ وامین اولوب، جنوب دکیزلرنده بالنه صیدینه کیدن کیلرك بر موقفی حکمنده‌در. یاغمورلری پك چوقدر.

آنقوس { مارتیوس — (Martius Ancus) روما شهرینك دردنجی حکمداری اولوب، قبل المیلاد ٦٤۰ تاریخندن ٦۱۵ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ و (نوما) نك torونی اولوب، (تولوس) دن صکره تخته چیقمشدر. جنکاور بر حکمدار اولمغله، لاتینلرله وسائر اقوام متجاوره ایله محاربه ایدوب، اولکاسنی توسیع؛ وروما بیوته‌رك، (سوبلیچیوس) کوپریسنی واسمنه نسبتله (مارتیا) دنیلن صو بندلرینی انشا ایتمشدر.

آنقونه { (Ancona) ایتالیانك وسطلرنده (مارشه) خطه‌سی ایالتلرندن برینك مرکزی اولان برشهر واسکله‌در، که آدریاتیق دکیزی ایچنه اوزانمش بربورنك اوزرنده، و″۲۹ ′۳۷ °٤۳ عرض شمالی ایله ″۵۳ ′۹ °۱۱ طول شرقیده واقع اولوب، ۳۱۲۷۷ اهالیسی واردر. شهر بر نصف دائره شکلنده اولوب، براوجنده برقلعه‌سی ودیکرنده اك بیوك کلیساسی بولنیور. شهرك سوقاقلری طار،

پس وغیر منتظم ایسه‌ده، خیلی تجارتی واردر، ولیمانی کوچك اولمغله برابر، پك چوق کیلر آمد شد ایدرلر. آنقونه برطرفدن شمالی ایتالیا ایله، برطرفدن برندیسی وبر طرفدن دخی روما ایله دمیر یولله مربوطدر. اون کلیساسیله بر چوق مناسترلری، ایکی خسته خانه‌سی، بر قاچ مکتبی وسائر ابنیهٔ عمومیه‌سی و، بری (ترایان)ه دیگری اون دردنجی (بنوآ) یه مخصوص اولمق اوزره، ایکی طاق ظفری واردر.

آنقووه { (Ankova, An-khova) یاخود آنخووه مداغسقار جزیرهٔ کبیره‌سنك وسطنده بر خطهٔ واسعه‌در، که (هووه) دینیلن قومك وطنی اولوب، بونلرك مرکزی اولان (ننااریوه) شهری دخی بونده بولنور. بو خطه سواحلدن بیك متره قدر مرتفع اولوب، هواسی معتدل اولدیغی کبی، اراضیسی دخی پك منبت ومحصولداردر.

آنکاری { (Anghiari) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده (آرچو) ایالت وقضاسنده ومرکز ایالتك ۱۸ کیلومتره شمال شرقیسنده، (سوواره) نهری کنارنده بر تپه‌نك اتکنده واقع بر قصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر.

آنکتیل { (Anquetil) فرانسه مورخلرندن اولوب، میلادك ۱۷۲۳ تاریخنده پارسده طوغمش، و۱۸۰۸ده وفات ایتمشدر. ۱۴ جلد اوزرینه یازمش اولدیغی فرانسه تاریخی خیلی وقت مرعی ومعتبر طوتلمش ایسه‌ده، ازمنهٔ قدیمه حقنده‌کی روایاتنك غیر معقول اولمسیله، بعده ترك اولنمشدر.

آنکتیل دوپرون { (Anquetil-Du-perron) آنفالترجه مورخك برادری اولوب، میلادك ۱۷۳۱ تاریخنده طوغمش، و۱۸۰۵ده وفات ایتمشدر. السنهٔ شرقیه‌یه آشنا علمادن اولوب، عبرانی، عربی وفارسی لسانلرینی مکمل صورتده تحصیل ایتمش؛ وعملیات اجراسیچون، عسکر یازیلوب، هندستانه گیتمش؛ وعسکردن چیقدقدنصکره دخی، اوراده قالوب، هندستان لسانلرینی اوگرنمش ایدی. فرانسه‌یه عودتنده انجمن معارف اعضالغنه والسنهٔ شرقیه مترجملکنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، سربست یاشامق ایچون، متعاقباً استعفا ایدوب، اختیار عزلت ایتمش؛ وهر نه قدر پك فقیر ایدیسه‌ده، کندیسنه تخصیص اولنان معاشی قبول ایتمیوب، قناعتکارانه بر عمر سورمشدر. مکمل بر هندستان سیاحتنامه‌سیله «هندستان حقنده تحقیقات جغرافیه وتاریخیه» عنوانلی بر اثری و«قوانین شرقیه» عنوانیله بر کتابی اولدیغی کبی، (زند آوستا) کتابنی وهند براهمنلرینك (ودا) یعنی (بید) نام مقدس کتابلرینك فارسیده بولنان بر مختصر ترجمه‌سنی فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمش، وینه شرقه متعلق دها بر چوق اثرلر یازمشدر. برادری اولان مورخ آنکتیل بونك ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

آنگلن { (Angeln) پروسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده اشلسویغ وهولستاین ایالتنك برقضاسیدر، که ساحل شرقیه‌یه قریب اوله‌رق، (اشلای) نهریله (فلنبورغ) کورفزی آره‌سنده واقع و ۳۸۰۰۰ اهالیی جامعدر. انکلتره‌یه هجرت ایدوب، انکلیز قومنی تولید ایتمش اولان (آنغل) لرك وطن اصلیسی اولوب، اسمی دخی قوم مذکورك اسمندن مأخوذدر. شمدیکی اهالیسی دانیمارقه لسانیله متکلمدرلر.

آنکیستری { (Ankistri) یونانك (اگینه) کورفزنده اگینه جزیره‌سنك غرب جهتنده بر کوچك آطه اولوب، ۴۲۰ اهالیسی واردر.

آنگی کونغ { (Angey-Kyoung) بنگاله کورفزنده (آراقان) ساحلنك قارشیسنده و(آراقان) نهرینك منصبی مقابلنده برآطه‌در، که طولی ۳۰ وعرضی درت بش کیلومتره اولوب، طاغلق اولان اراضیسی اورمانلرله مستور واهالیدن خالیدر.

آنمور { (Anémour) [«آنامور» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنوبون { (Annobon) آفریقانك ساحل غربیسی قارشیسنده گینه کورفزینك داخلنده اسپانیا مستملکاتندن بر کوچك آطه‌در، که (پرنس) آطه‌سنك ۱۸۵ کیلومتره جنوب غربیسنده و(غابون) منصبنك ۴۷۵ کیلومتره غرب جنوبیسنده، ۱° ۲۴′ ۷″ ایله ۱° ۲۷′ ۵۰″ عرض جنوبی و ۳° ۲۵′ ۱۵″ ایله ۳° ۱۷′ ۴۷″ طول شرق آره‌لرنده

واقع اولوب، شمالدن جنوبه اولان طولی ٦ كيلو۔ مترەدر. آطه بر طاغدن عبارت اولەرق، بونك اوچ ذروەسندن بری (پیق دو فوغو) یعنی «آتش ذروه۔ سی» ناميله معروف اولوب، غريب برصورتده هرمی الشكل وحذای بحردن ١٠٠٠ متره يوكسكدر. آطه۔ نك اكثر طرفلری اورمانلرله مستور اولوب، اهالیسی ٣٠٠٠ قدر زنجيدن عبارتدر. بو آطه ١٤٧١ تاريخ ميلاديسنده پورتكيزليلر طرفندن كشف وضبط اولنوب، ١٧٧٨ ده (فرناندو پو) جزيرەسيله برابر اسپانيايه ترك اولنمشدر.

آنوبيس { ياخود آنبو (Anubis, Anébo) اسکی مصريلر آلهۀ كاذبەسندن اولوب، كونش ونيلدن كنايه اولان ابو الآلهه (او۔ زيريس) ايله (نفته) نك اوغلی زعم، وانسان بدنلی كوپك باشلی تصوير اولنوردی. جهنم موكللرندن عد اولنەرق، كوندوزك كيجەيه تحولنه وموته نظارت، وكويا ارواح امواتی آخرته سوق ايدردی.

آنوده { (Anouda) بحر محيط كبيرده منفرد بر كوچك آطەدر، كه (وانيقورو) جزيرەسنك ٣٣٥ كيلومتره شرقنده، ′٣٧ °١١ عرض جنوبی ايله ′٢٧ °١٦٧ طول شرقيده واقع، و(پولينسيا) جنسنه منسوب ٢٠٠ قدر اهالیيی جا۔ معدر. بو آطه ١٧٩١ تاريخ ميلاديسنده قپودان (ادوارد) طرفندن كشف اولنەرق، ابتدا (ثری) تسميه اولنمشيدی.

آنور { (Anvers) بلچيقەنك اك بيوك شهر۔ لرندن ايالت مركزی بر شهر اولوب، (اسقو) ايرماغنك ساحل يميننده، ساحل بحرك ٨٥ كيلومتره شرقنده وبروكسلك ٤٤ كيلومتره شمالنده، ″١٥ ′١٣ °٥١ عرض شمالی ايله ″٥٥ ′٨ °٢ طول شرقيده واقعدر. شهرك طولی نهر بويجه ٢½ وعرضی ١½ كيلومتره اولوب، ٢٠٤٤٩٨ اهاليسی واردر. كوزل بر شهر اولوب، ابنيەسی مزين وباشليجه سو۔ قاقلری كنيش ومنتظمدر. اك مشهور ابنيەسی كليسا۔ لريله بلديه دائرەسی، قراله مخصوص بر سرايی، تياتروسی وموزەخانەسيدر. كليسالرينك اك بيوكی اولان (نوتر دام) ك بر قلەسی ١٢٣ متره يوكسكدر، واوكنده كنيش برميدان بولنوب، اورتەسنده رسام مشهور (روبنس)ك جسيم بر هيكلی مركوزدر. آنو۔ رك عسكريجه براً وبحراً بيوك اهميتی اولديغی كبی، تجارت وصنايعجه دخی اهميتی پك بيوكدر. بلچيقەنك اك مستحكم محلی اولوب، اطرافنده متعدد ومكمل استحكاماتی وايستنلديكی وقت نهردن درحال صو ايله طولدیريلەبيلير بر خندقی بولنديغی كبی، سفائن حربيه وتجاريه يه مخصوص اكثريسی بيوك بوناپارت طرفندن ياپلمش متعدد حوض ولیمانلری دخی واردر. (اسقو) ايرماغنك شهرك اوكنده ٤٥٠ متره قدر عرضی وجذر حالنده ٧ ايله ١٥ متره آرەسنده عمقی اولوب، سنوی اون بيك قدر كمی آمدشد ايدرلر. صنايعی پك ايلری اولوب، ذی قيمت طاشلر يونتەسيله قيوجيلق اسكيدن بری بو شهرده زيادەسيله ترقی ايتمش اولديغی كبی، ايپك قاشلريله دانتەلاری دخی پك مشهور، وشكر، صابون، انواع مسكرات، خالی، چوخه، فانله، باصمه، تول وسائره فابريقەلری ودباغخانەلری پك چوقدر. حوضلرنده خيلی كميلر ووپورلر انشا او۔ لنور، وبو فابريقەلرك جملەسنده نيجه بيك عمله ايشلر. بری فنونه وديكری صنايع نفيسەيه مخصوص ايكی آقادمياسی، بر بحريه وبر جراح مكتبی وسائر متعدد مكتبلريله مؤسسات خيريەسی واردر.

آنور { ايالتی (Province d'Anvers) بلچيقه۔ نك اك كوچك لكن اك اهميتلی ايالا۔ تندن اولوب، شمال وشمال شرقی طرفندن فلمنك (برابان) ايالتيله وجهات سائرەدن بلچيقەنك سائر ايا۔ لتلريله يعنی غرباً (شرقی فلاندره)، جنوباً (برابان) وشرقاً (ليمبورغ) ايالتلريله محدود ومحاطدر. حدود غربيەسی (اسقو) ايرماغی مجراسيله آيرلمشدر. شرقدن غربه اولان طول اعظمی تقريباً ٦٥ وعرضی ٤٥ كيلومتره اولوب، ٢٨٣١ مربع كيلومتره مساحۀ سطحيەسی و٦٥٢٠٦١ اهاليسی واردر، كه بهر مربع كيلومتره باشنه ٢٥١ كشی دوشمكله، دنيانك اك زياده مسكون يرلرندندر. بو ايالت ٣ قضا، ٢٢ ناحيه و١٤٩ دائرۀ بلديه يه منقسم اولوب، قضا۔ لرينك مركزلری آنور، مالينه وتورنهوت قصبەلريدر. ايالتك اراضيسی دوز وآلچق اولوب، قوملق وبعض يرلری چاليلق اولديغی كبی، (اسقو) ايرماغی طغياننذدن دائما تهديد آلتنده بولنەجق صورتده ايسەده، اهالينك فوق العاده اولان سعی وغيرتيله ايرماغه مكمل سدلر ياپلق، وهرطرفه جدوللر آچيلوب، اراضی كوزلجه

سنی وارواولنمق قوتیله پك منبت ومحصولدار بر مملکت حکمنه کچمشدر. باشلیجه محصولاتی کتان، کنویر، توتون، پتاته وبزورات زیتیهنك انواعندن وحیوانات بسلمکه یارایان نباتات متنوعهدن عبارت اولوب، آتلری وصیغیرلری دخی پك مشهوردر. آنجق اهالینك باشلیجه معیشتی زراعتدن اولمیوب، صنایعدن اولمغله، فابریقهلرك انواعی پك چوقدر.

آنونای { (Annonay) فرانسهنك (آردش) ایالتنده (تورنون) قضاسنده و(تورنون) شهرینك ٢٨ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع ناحیه مرکزی بر شهر اولوب، ١٧٠٠٠ اهالیسی، بر مکتب اعدادیسی، ١٣٠٠٠ جلدی حاوی بر کتبخانهسی، بر صنایع وتجارت اوطهسی، وسائر مؤسسات خیریهسی واردر. بر تپهنك اتکنده وایکی کوچك چایك آرهسنده واقع اولوب، منظرهسی غایت کوزلدر. وقتیله بر حرب موقعی اولوب، علی الخصوص قتولیکلرله پروتستانلر بیننده وقوع بولان محاربهلرده دفعاتله تخریب اولنمش ایسهده، اهالیسنك سعی وغیرتیله یکیدن اعمار اولنمشدر. کاغد فابریقهلری پك مشهور اولدیغی کبی، چوخه، غانت، ایپ، ایپلك وسائره فابریقهلری دخی واردر. ایالتك اك بیوك واك مهم شهری اولدیغی حالده، کنارده بولنمق حسبیله، مرکز اتخاذ اولنهمامشدر. بالونی ایجاد ایدن (مونتغولفیه) نك مسقط رأسی اولوب، بدیعهٔ مذکورهنك ایلك تجربهسی ١٧٨٣ تاریخ میلادیسنده بو شهرده اجرا اولنمش؛ وموجدی نامنه شهرك ایچنده بر مسله (یعنی اوبلیسق) رکز اولنمشدر.

آنویل { (J. B. d'Anville) فرانسهنك اك مشهور جغرافیونندن اولوب، میلادك ١٦٩٧ تاریخنده پارسده طوغمش، و ١٧٨٢ ده وفات ایتمشدر. ٢٢ یاشنه وارمهدن قرالك رئیس جغرافیونی عنواننه مظهر اولوب، آثار عتیقه آقادمیاسی اعضالغنه، ومؤخراً فنون آقادمیاسنك جغرافیا مأمورینه نصب اولنمشیدی. محال مختلفهده تعیین ایتدیکی عرض وطول درجهلریله وتنظیم ایتدیکی مکمل خریطهلرله جغرافیانك ترقیاتنه پك چوق خدمتلر؛ وعلی الخصوص ایتالیا، یونان ومصر خریطهلرینی تصحیح ایتمشدر. آثارینك اك مقبوللری: اوچ جلد اوزرینه مرتب اولان «جغرافیای قدیم»، «تاریخ قدیمله روما تاریخی خریطهلری»، «اسکی ویکی مقیاسلر کتابی»، «اوروپاده غرب ایمپراطورلغندن صکره تشکل ایدن دولتلر»، «چین وتبیت وتاتارستان آطلاسی»، «مصرك احوال قدیمه وجدیدهسی» عنوانلی اثرلریدر. کلیات آثاری ٦ بیوك جلد اوزرینه نشر اولنمشدر.

آنه { (Anne) [«حنا» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

آنه { قومنینی (Anne Comnène) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن آلکسیس قومنینوسك قیزی اولوب، میلادك ١٠٨٣ تاریخنده طوغمش، و ١١٤٨ ده وفات ایتمشدر. پدرینك وفاتندن صکره، برادری (یان قومنینوس)ی اسقاطله، زوجی (نیکفور)ی اجلاسه چالیشمش ایسهده، موفق اولهمیوب، بر مناستره چکلمش، وعلوم وادبیاته حصر مساعی ایدوب، پدرینك تاریخنی یازمشدر، که الیوم موجوددر.

آنه { فرانسهلی — (Anne de France) فرانسه قرالی اون برنجی لوینك قیزی وسکزنجی شارلك همشیرهسی اولوب، میلادك ١٤٦٢ تاریخنده طوغمش، و ١٥٢٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. بوربون دوقهسی ایکنجی (پیر) ه وارمش اولدیغی حالده، برادرینك صباوتی هنگامنده نائبهٔ حکومت صفتیله فرانسهیی حسن اداره ایتمش؛ و(اورلیان) دوقهسنك ریاستی آلتنده عصیان ایتمش اولان بعض زادکانه قارشی حرب ایدوب، مرقوم دوقهیی اسیر طوتمش، وایکی سنه حبسده بولندیرمشدر.

آنه { برتانیالی — (Anne de Bretagne) برتانیه دوقهسی ایکنجی فرانسوانك قیزی ووارثهسی اولوب، میلادك ١٤٧٦ تاریخنده طوغمش، و ١٥١٤ ده وفات ایتمشدر. فرانسه قرالی سکزنجی شارله وارمغله، برتانیهنك فرانسهیه التحاقنه سبب اولمش؛ وزوجنك ایتالیایه وقوع بولان سفرنده وکیله قالوب، فرانسهیی حسن اداره ایتمشدر. شارلك وفاتنده اون ایکنجی لوییه وارمشدر.

آنه { مجارلی — (Anne de Hongrie) آلتنجی لادیسلاسك قیزی اولوب، ١٥٢٧ تاریخ میلادیسنده مجارستان وچهستان تاجنی قوجهسی آوستریالی فردینانده قزاندیرمش؛ وویانهنك (اردل) وویوودهسی (زاپولسکی) طرفندن محاصرهسی وقعهسنده بیوك بر جسارت کوسترمشدر. میلادك ١٥٤٧ تاریخنده پراغهده وفات ایتمشدر.

آنه { آوستریالی — (Anne d'Antriche) فرانسه قرالیچه‌سی اولوب، اسپانیا
قرالی اوچنجی فلیپك قیزی ایدی. میلادك ١٦٠٢
تاریخنده طوغوب، ١٦١٥ده فرانسه قرالی سكزنجی
لوئی‌یه وارمش، وطقوزنجی لوئینك والده‌سی
اولمشیدی. قوجه‌سنك صاغلغنده (ریشلیو) نك
حسدینه هدف اوله‌رق، بر اختلاله مدخلی اولمق
تهمتیله (وال دوغراش) ده حبس اولنمشیدی. قوجه‌
سنك وفاتنده اوغلنك وصیه‌سی صفتیله نائبهٔ حكومت
اولوب، رتق وفتق اموری (قاردینال مازارن)
اسمنده براجنبینك الینه تسلیم ایتدیكیچون، براختلاله
سبب اولمش ایسه‌ده، بو اختلالی باصدیرمغه موفق
اولمش؛ و ١٦٦٦ ده وفات ایتمشدر.

آنه { (Anne) انكلتره قرالیچه‌سی. انكلتره قرالی ایكنجی (ژاق) ك قیزی اولوب،
میلادك ١٦٦٤ تاریخنده طوغمش، و ١٧١٤ ده
وفات ایتمشدر. دانیمارقه قرالنك برادری پرنس
جورجه وارمش ایدی. بیوك همشیره‌سی ماریانك
قوجه‌سی اوچنجی كوییومك وفاتنده انكلیزلر طر-
فندن دعوت اولنه‌رق، ١٧٠٢ تاریخنده انكلتره
تختنه چیقمشدر. مقربیننده‌ن وجنرالرندن (مارلبروغ) ك
قزاندیغی مظفریتلر بو قرالیچه‌نك سلطنتنه فوق العاده
بر رونق ویرمكله، ١٧١٣ ده واقع (اوترخت)
معاهده‌سنده بتون اوروپا دولتلرینه حكمنی انفاذ
ایتمشدر. برادری اوچنجی ژاقی ولیعهد ایتمكه چا-
لیشمش ایسه‌ده موفق اوله‌مامشدر. بو قرالیچه‌نك
اك بیوك اثرلرندن بری‌ده انكلتره ایله اسقوچیا ایچون
برتك پارلمنتو آچوب، اسقوچیایی انكلتره ایله تماميله
توحید ایتمسیدر. انكلیز ادبیاتی بونك زماننده
فوق العاده ترقی ایتمشدر.

آنه { ایوانووه (Anne Ivanova) روسیه ایمپراطوریچه‌سی اولوب، برنجی پترو-
نك برادری ایوانك قیزی ایدی. میلادك ١٦٩٣
تاریخنده طوغوب، ١٧٤٠ده وفات ایتمشدر. قور-
لانده دوقه‌سنه وارمش اولدیغی حالده، ١٧٣٠ ده،
ایكنجی پترونك وفاتی اوزرینه، روسیه تختنه او-
تورمشدر. ادارهٔ امور دولتی مقربیننده‌ن (ژان دو-
بیرن) ك الینه تسلیم ایدوب، كندیسی پك مرحمتلی
بر قادین اولدیغی حالده، مرقوم بونك نامنه انواع
مظالم اجرا ایتمشدر.

آنهالت { (Anhalt) آلمانیانك كوچك حكو- متندن بر دوقه‌لق اولوب، (البه)
ایرماغنك ایكی طرفنده واقع وهر طرفی پروسیه
طوپراغیله محاطدر. بو حكومتك الكاسی ایكی غیر
مساوی پارچه‌دن عبارت اولوب، آره‌لرنده ٧ كیلو-
متره وسعتنده پروسیه اراضیسی كیرمشدر. مساحهٔ
سطحیه‌سی ٢٣٤٧ مربع كیلومتره اولوب، ٢٤٨١٦٦
اهالیسی واردر. بو قطعه‌نك هیئت مجموعه‌سی ٥١°
٤٠′ ایله ٥٢° ٧′ عرض شمالی و ٣٥′ ٨° ایله
١٠° ١٦′ طول شرقی آره‌لرنده واقع اولوب، ٥
قضایه منقسمدر، كه بونلرك دردی (یعنی زربست،
دسان، كوتن، برنبورغ قضالری) شرق جهتنده‌كی
پارچه‌ده، وبشنجیسی (یعنی بالنستد قضاسی) غرب
جهتنده‌كی پارچه‌ده واقعدر. دوقه‌لغك مركزی
(دسان) شهریدر. (البه) ایرماغی دوقه‌لغك قسم
شرقیسنی شرقدن غربه طوغری شق ایدوب، اوراده
(مولده) نهرینی دخی اخذ ایدر. ینه مذكور ایرماغك
تابعلرندن اولان (ساله) نهری ایسه دوقه‌لغك قسم
غربیسنی سقی ایتدكدن صكره، دوقه‌لغك خارجنده
(البه) یه دوكیلور. اراضیسی عمومیت اوزره آچیق
وقوملق اولوب، بعض جهتلری كوچك كوللرله
وبعض یرلری‌ده چالیلرله مستوردر. یالكز غرب
جهتنده بعض كوچك طاغلر واورمانلر بولنوب،
اراضیسی دها منبتدر. معهذا اهالیسنك سعی وغیرتی
سایه‌سنده حبوبات، كتان، كنویر، توتون وسائره
حاصل اولور، وخیلی مقدار قویون یتیشدیریلیر.
واردات ومصارفی ½ ١٨ ملیون مارق راده‌لرنده‌در.
آلمانیا دولتنه بر آلای پیاده عسكری ویرر. —
آنهالت پرنس ودوقه‌لرینك عائله‌سی اسكی برخاندان
اولوب، روسیه ایمپراطوریچه‌سی ایكنجی قاترینه ایله
اوروپا خاندان حكمداریلرینه قاریشمش بر چوق
پرنسلر دخی بو خاندانه منسوب بولنمشلردر.

آنهاندوهی { (Anhanduhy) بو اسمله برا- زیلیانك (ماتوغروسو) ایالت
واسعه‌سنده ایكی نهر واردر، كه بری «بیوك»
ودیگری «كوچك» صفتیله تفریق اولنه‌رق، ایكیسی
(سراغالانو) طاغندن نبعانله، بربرلرندن ١٠٠ كیلو-
متره‌لك مسافه‌ده (ورملو) نهرینه دوكیلورلر.

آنهای { (Anhai) چینك جنوب جهتنده (فوكن) ایالتنده (آموی) ك شرق

شمالینده بر شهر اولوب، ٦٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

آنهیم { (Anhim) هند چینیده سیام مملکتنك بر قصبه واسکله‌سیدر، که سیام کورفزینك شرق طرفنده، ′٢١ °١٣ عرض شمالی ایله ′٣٥ °٩٨ طول شرقیده واقع اولوب، صید ماهیسی وپرنج محصولاتی چوقدر؛ وهواسی کوزل اولمغله، اوجوارلرده‌کی اوروپالیلر طرفندن تبدیل هوا محلی اتخاذ اولنمشدر.

آنی { اونبجی عصر هجری عثمانلی شعراسندن وزمرهٔ قضاتدن اولوب، زیرك زاده دیمکله مشهور ایدی. کندیسی علوم شتایه واقف وشعرده ماهر ایدیسه‌ده، آفیونه ابتلاسی وبعض اطوار مجنونانه‌سی وار ایدی. ثروت وسامانی دخی یرنده اولمغله، سموردن مندر، یاصدیق ویتاق قوللاندیغی، وبیك ناز ونیازله دعوت ایتدیکی احبابه جزئی برشی ایچون کوجنوب سوء معامله ایتدیکی مشهوردر. ٩٧٧ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

میاننده خبر صوراسه‌ك اقلیم ملاحتده
اوته‌سی کوه بلوره آشار بر اینجه بلدر بو

آنی { ینه شعرای عثمانیه‌دن تیره‌لی بر نوجوان اولوب، تاریخ ولادت و وفاتنه دسترس اولنه‌مامشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یازلمش صانمکوز لوح جبینم اوزره ابرودر
بنم بخت سیاهم بلدرر بر قاره یازودر
کوکل شولدکلو مایلدر قد موزون خوبانه
کوریجك پاینه هر سرو رعنانك آقر صودر.

آنی { (Ani) اسکی ارمنستان حکمدارلرندن (بکراتی) لرك پایتختی بولنمش اولان اسکی بر شهر ایدی، که قارصك ٢٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(الاکوز) طاغنك شرق جنوبیسنده اوله‌رق، آرپه چایك کنارنده واقع ایدی. میلادك ١٠٤٥ تاریخنده روم ایمپراطورلغنك یدضبطنه کچوب، ١٩ سنه صکره یعنی ٤٥٧ تاریخ هجریسنده آلب ارسلان طرفندن فتح اولنمش؛ وبعده ایران، ارمنی، کورجی وتاتار حکمدارلرینك الینه کچوب، نهایت ٧١٩ تاریخ هجریسنده وقوع بولان شدتلی بر حرکت ارضدن منهدم وخراب اولمغله. الیوم ویرانه‌لری مشهوددر.

آنیان { (Détroit d'Anian) بوغازی اون آلتنجی واون یدنجی عصر میلادیده شمالده آسیا ایله آمریقا آره‌سنده تصور اولنان بر بوغازه ویریلن اسمدر، که بهرنك بوغازی اولمسی محتملدر.

آنیانو { کولی (Lac d'Agnano) ایتالیاده ناپولی شهرینك ٦ کیلومتره غربنده برکوچك کولدر، که برکان آغزندن مبدل اولوب، اخیراً قوروتولمشدر. بو کولك کنارنده مشهور «کوپك مغاره‌سی» بولنور.

آنیبال { ودها طوغریسی آن بعل (Annibal) قرتاجه‌لیلرك اك مشهور سردارلری اولوب، آمیلقارك اوغلی ایدی. قبل المیلاد ٢٤٧ تاریخنده طوغوب، دها چوجق ایکن، رومالیلره قارشی اجرای خصومته پدری طرفندن تحلیف اولنمشیدی. انیشته‌سی آسدروبال (ویا اسدر بعل) ك قوماندهسی آلتنده اسپانیاده اوچ سنه محاربه‌ده بولندقدن صکره، مومی الیهك وفاتی اوزرینه، ٢٥ یاشنده اولدیغی حالده، بتون قرتاج عسکرینك سردارلغنه انتخاب اولنجه، رومالیلرله اولان عهودی نقض ایله، رومانك حمایه‌سی آلتنده بولنان (ساغونته) شهرینی قبل المیلاد ٢١٩ تاریخنده ضبط وتخریب ایتمکله برابر، رومالیلری رومانك ایچنده مغلوب ایتمك دها قولایدر ظنیله، یوز بیك عسکرله اسپانیادن چیقوب، فرانسه‌نك ایچندن کچه‌رك، وآلپ طاغلرینی آشه‌رق، ایتالیایه دخول، وبربرینی متعاقب (تسین)، (تربیا)، و (تراسیمنه) محاربه‌لرینی قزانوب، اوچ قونسلوس مغلوب ایتمشدی. (فابیوس) تدابیر حکیمانه‌سیله برآز وقت کندیسنی طوردیرمغه موفق اولمش ایسه‌ده، ایکی سنه سورن بو محاربه‌لرله ایتالیانك اورته‌سنه قدر ایلریلمش، وقبل المیلاد ٢١٦ تاریخنده (قانه) محاربه‌سنده رومالیلری کلیاً مغلوب، و ٥٠٠٠٠ عسکرلرینی اتلاف ایتمشدر. اووقت رومانك اوزرینه یوریمش اوله ایدی، روما دولتی بسبتون استیصال ایتمش اوله‌جقدیسه‌ده، امداد آلمه‌دن رومایه کیرمکه جسارت ایده‌مدیکندن، وبر طرفدن رومالیلر وقت بولوب، قوتلرینی تجدید ایتمش، بر طرفدن‌ده کندی عسکری ایتالیانك ذوق وصفالرینه طالمش اولدقلری کبی، اسپانیادن امداد کتیرن برادری (آسدروبال) دخی وصول بوله‌مدن، قبل المیلاد ٢٠٧ تاریخنده (متاوره) ده منهزم ومقتول اولدیغندن، وقرتاجه‌دن

 آن ی

دخی نفود وامداد پك كچ وكوج كلديكنـدن، آنيبال (نوله) شهری پيشكاهنده ايكی دفعه (مارسلوس) طرفندن انهزامه اوغرادلمش؛ ومع هذا ينه ثبات ومقاومت ايدوب، ايتالياده طورمش؛ ويالكز روما سردارلرندن (اسـكيپيون) ك آفزيقايه سـوق عسـكر ايتديكنی ايشيدنجه، وطنی مدافعه ايچون، ايتاليايی ترك ايتمكه مجبور اولمشدر. آفريقايه وصول بولور بولماز، قبل الميلاد ٢٠٢ تاريخنده (زامه) اووه‌سنده روما عسكريله محاربه‌يه طوتيشوب، مغلوب اولمغله، ترك وطنه مجبور اولوب، سوريه حكمداری آنطيوخسـه التجا، وبو حكمداری روماليلره اعلان حربه تشويق ايتدكدن صكره، اوراده دخی طوره‌ميوب، (بيتنيا) يعنی خداوندكار جهتی حكمداری (پروسياس)ه التجا ايتمشدر. پروسياس كنديسنی روماليلرك الينه تسليم ايتمكی بونلره وعد ايتمش اولديغنـدن، آنيبال خصم جانلرينك الينه دوشمه‌مك ايچـون، زهر ايچـوب، قبل الميلاد ١٨٢ تاريخنده، ٦٤ ياشنده اولديغی حالده، اتلاف نفس ايتمشـدر. (قورنليوس نپوس) آنيبالك ترجمهٔ حالنی يازمشدر.

آنيباليان (Annibalien) شرق ايمپراطورلرندن بيوك قسطنطينك يكنی اولوب، بونك طرفندن پونت (يعنی طربزون) وقپادوكيا (يعنی سيواس وقيصريه طرفلری) ايله ارمنستان حكمدارلغنه نصب اولنمش ايسه‌ده، قسطنطينك وفاتنده عمجه زاده‌سی (قونستانس)ك تشويق اوزرينه، كندی عسكری عصـيان ايدوب، ميلادك ٣٢٨ تاريخنده كنديسنی قتل ايتمشلردر.

آنيتوس (Anytus) آتنه‌نك ادبيات معلملرندن اولوب، حكيم مشهور سقراطك برنجی دشمنی ايدی. (مليتوس) ايله بالاتفـاق، سقراطی اتهامله، اعدامنه سبب اولدقدن صـكره، بو حكيمك برائتی تبين ايدنجـه، آتنـه‌يی ترك ايتمكه اجبار اولنه‌رق، قره‌دكيز اركليسنه قاچمش؛ واوراده روايته كوره رجم اولنمشدر.

آنيچت (St. Anicet) سريانی الاصل اولوب، ميلادك ١٥٧ تاريخنـدن ١٦٨ تاريخنه‌دك پاپالق ايتمش؛ و(مارق اورل) زمانـنده اعدام اولنمشـدر. عندالنصارا اعزه‌دن معدود اولوب، نيسانك ١٧ سنده يورطيسی اجرا اولنور.

آنيس (Ste. Agnès) سيچلياده‌كی پالرمو شهرنده بر قيز ايدی، كه (ديوقلتس) زماننده واقع خرستيانلرك تعقيباتی صره‌سنده، ١٣ ياشنده اولديغی حالده، رومادە اعدام ايدلمش اولمغله، عندالنصارا اعزه صره‌سنه چكوب، بعض شاعرلر بونك حالنی نظمه چكمش، وبر طاقم هيكلتراشلر مصنع صورتده هيكلنی اعمال ايتمشلردر.

آنيس (Agnès d'Aquitaine) — آكيتانه‌لی فرانسه‌ده آكيتانه دوقه‌سی بشنجی كويومك قيزی اولوب، ١٠٤٣ ده آلمانيا ايمپراطوری اوچنجی هنری‌يه وارمش؛ وقوجه‌سنك وفاتنده ٦ ياشـنده بولنـان اوغلی دردنجی هنرينك نامنه نائبهٔ حكومت صفتيله ١٠٦٢ تاريخنه قدر حكم سوروب، بعده رومايه چكيله‌رك، ١٠٧٧ده وفات ايتمشدر.

آنيس (Agnès de France) — فرانسه‌لی فرانسه قرالی «كنج» لوينك قيزی اولوب، ١١٨٠ تاريخ ميلاديسـنده، ٩ ياشـنده اولديغی حالده، قسـطنطينيه ايمپراطوری «كنج» آلكسيس قومنينوسه وارمش؛ وايكی سنه صكره قوجه‌سنی اسـقاط وقتل ايله تختنی ضبط ايتمش اولان آندرونيق قومنينوسه وارمق مجبوريتنده بولنمشدر.

آنيس (Agnès de Méranie) — مرانيالی مرانيا دوقه‌سی برتولدك قيزی اولـوب، ١١٩٦ تاريخ ميلاديسـنده ايلك قاريسی (اينزلبورژه) يی تطليق ايتمش اولان فرانسه قرالی (فليپ اوكوست) ه وارمش؛ وبو حكمداردن بر قاچ اولادی دنيايه كالدكدن صكره، فليپ رؤسای روحانيه طرفندن تكرار ايلك قاريسنی آلمغه اجبار اولنديغندن، آنيس تطليق اولنه‌رق، (بوآسی)يه چكيلوب، ١٢٠١ تاريخنده كدرندن وفات ايتمشـدر. بونك حالی بعض شعرا طرفندن فاجعه صورتنده يازلمشدر.

آنيس (Agnès d'Autriche) — آوسترياليلی آوستريا ايمپراطوری برنجی آلبرتك قيزی اولوب، ١٢٨٠ تاريخ ميلاديسنده طوغمش؛ ومقتولاً وفات ايدن پدرينك انتقامنی آلمق ايچون، ١٠٠٠ كشی اعدام ايتـدكدن صكره، مجارسـتان قرالی اوچنجی آندريايه وارمش ايسه‌ده، بر سـنه صكره طول قالمغله، بر مناسـتر بنا ايدوب، ايچنده

راهبه صفتیله قپانمش؛ و ١٣٦٤ ده وفات ایتمشدر.

آنیس (Agnès Sorelle) سوره‌له حسن وجمالیله وعقل وذکاوتیله مشهوره بر قادین اولوب، فرانسه زادکانندن بر عائله‌یه منسوب اوله‌رق، میلادك ١٤١٠ تاریخنده طوغمش؛ و١٤٣١ تاریخنده (آنژو) دوشه‌سنك معیتنده فرانسه قرالی سکزنجی شارلك سراینه کیدیکنده، قرال کندیسنه تعشق ایدوب، قرالیچه‌نك معیتنه آلمش؛ ومتعاقباً دوست اتخاذ ایتمشیدی. بو قادین قرالك نزدنده حائز بولندیغی نفوذ و تأثیری حسن استعمال ایله، قرالی طالمش اولدیغی بطالت وکوشکلکندن قورتاره‌رق، ممالکنی ضبط ایتمکده اولان انکلیزلری فرانسه‌دن اخراجه تشویق ایتمشدر. مؤخراً قرالك اوغلی اون برنجی شارل ایله کچنمه‌یکندن، سرایی ترکله، قرال طرفندن کندیسنه احسان اولنمش اولان بر کوشکه چکلمش؛ و ١٤٥٠ تاریخنده قرال ایله کوریشمکه کیتدیکی حالده، ظن اولندیغنه کوره، مرقوم شارل طرفندن مسموماً وفات ایتمشدر.

آنیست (Anicet Bourgeois) بورژوا فرانسه‌نك فاجعه‌نویس محررلرندن اولوب، میلادك ١٨٠٦ تاریخنده پارسده طوغمش؛ و ١٨٧١ ده وفات ایتمشدر. یازدیغی فاجعه‌لرك بعضیسی اولدقجه مقبولدر.

آنیسون (Anisson) اون یدنجی عصر میلادیده فرانسه‌نك لیون شهرنده مشهور بر مطبعه‌جی اولوب، نشر ایتدیکی بعض مهم اثرلرله کسب شهرت ایتمش؛ واوغلی پارس «مطبعهٔ عامره» سنك مدیریتنه نصب اولنه‌رق، مطبعهٔ مذکوره‌نك اداره‌سی طول مدت بو عائله‌یه منحصر قالمغله، ترقیاتنه پك چوق خدمت ایتمشلردر.

آنیسی (Agnesi) علوم ریاضیه‌ده‌کی وقوف ومهارتیله مشهوره ایتالیالی بر قادین اولوب، میلادك ١٧١٨ تاریخنده میلانده طوغمش، و١٧٩٩ ده وفات ایتمشدر. پدری (بولونیا) دار الفنوننده ریاضیه معلمی بولنمغله، وفاتنده، پاپا طرفندن ویریلن مأذونیت اوزرینه، پدرینك یرینه ریاضیه درسی ویرمکه باشلامش؛ وعلوم ریاضیه‌یه دائر مقبول ومعتبر بر قاچ اثر یازمشدر.

آنیسیس (Anysis) ویا آنوسیس فراعنهٔ مصردن اولوب، قبل المیلاد یدنجی عصر ابتدالرنده حکومت سورمش، وایکی کوزندن کور اولدیغی حالده، طائفهٔ رهبان طرفندن تخته اجلاس ایتدیریله‌رك، حبش حکمداری (سباقون) طرفندن اسقاط وطرد اولنمشدر. بو اسم (انوسُ) اسمنك یونان لسانی شیوه‌سنه تطبیقندن حاصل اولمش غلطی کبی کورینیور. دیکر بعض علامانه کوره‌ده، (بوکخوریس) دنیلن حکمدارك عینی اولمسی مظنوندر.

آنیش (Aniche) فرانسه‌نك (شمال) ایالتنده (دوئه) قصبه‌سنك ١٣ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع و ٥٠٠٠ اهالیی جامع بر بیوك قریه اولوب، کومور معدننك کثرتیله وجام وشکر فابریقه‌لریله مشهوردر.

آنیقال (Anikal) هندستانك جنوب جهتنده (میسور) خطه‌سنك (ناندیدروغ) ایالتنده، (بنکالور) قضاسنه تابع وبنکالور شهرینك ٣٢ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٦١٢ اهالیسی واردر.

آنیکریس (Annicéris) (آرستیپ) ك شاکردانندن بر حکیم اولوب، میلاددن ٤ عصر اول اسکندریه‌ده بولنوردی. — بو اسمده دیکر بر حکیم دها واردر، که افلاطونك احباسندن اولوب، حکمدار ظالم (دنیس) طرفندن کوله کبی صاتلمش اولان حکیم مشارالیهی صاتین آلوب آزاد ایتمکله اسارتدن قورتارمشدر.

آنیمادی (Aneïmadi) هندستانك جنوب جهتنده‌کی (نیلکری) جبالنك اك یوکسك ذروه‌سی اولوب، ٢٦٩٣ متره ارتفاعی اولمغله، هند جنوبینك اك مرتفع نقطه‌سیدر.

آنیمالیا (Animallé, Animalaya) که سانسکری لساننده «فیل طاغی» دیمکدر. هندستانك جهت جنوبیه‌سنده، (غات) سلسلهٔ جبالنه منسوب اوله‌رق، (نیلیکری) سلسله‌سنك ١٠٠ کیلومتره جنوبنده واقع بر طاغدر، که غربدن شرقه طولی ٨٠ وعرضی ٥٠ کیلومتره اولوب، ارتفاعی ١٠٠٠ ایله ٢٠٠٠ متره آره‌سنده‌در. اورمانلری چوق اولوب، ذی‌قیمت آغاجلری وانواع ادویه وبهارات نباتاتی حاویدر. فیل قپلان وسائر حیواناتی دخی چوقدر. اورمانلرینك مرکز اداره‌سی

اولان (آنیالیا) قریه‌سی بو طاغك اورته‌سنده اولوب، ۱۰°۳۵′ عرض شمالی ایله ۷٤°۳۵′ طول شرقیده واقعدر.

آنیولو { (Agnolo) ایتالیانك اك مشهور معمار وهیکلتراشلرندن اولوب، میلادك ۱٤٦۰ تاریخنده فلورانسه‌ده طوغمش، و ۱٥٤۳ ده وفات ایتمشدر. فلورانسه‌یی تزیین ایدن برچوق ابنیهٔ مشهوره ومتینه بونك جملهٔ آثارندندر. — اوچ اوغلی دخی هیکلتراشلقده کسب شهرت ایتمشلردر.

آنیونه { (Agnone) ایتالیانك جنوب جهتنده، ملغا ناپولی قراللغنك (مولیزه) ایالتنده، (ایزنیا) قضاسنده ومرکز قضانك ۳٦ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه‌در، که آدریاتیق دکیزینه دوکیلن (ترینیو) نهری مجراسنك یوقاری طرفنده واقع اولوب، ۱۰۲۳۰ اهالیسی وباقیر فابریقه‌لری واردر.

آواجی { (Avadsi) جاپونیانك آطه‌لرندن اولوب، نیپون جزیره‌سنی (سیقوق) و (کیوسیو) آطه‌لرندن آیران بوغازك منتهای شرقنده واقعدر. قابل زراعت کوزل تپه‌لری حاوی اولان بو آطه‌نك شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی ٥۰ کیلومتره اولوب، (اوساق)، (هیوغو) و (ساقایی) اسملریله اوچ مشهور لیمانی حاوی اولان بر کوزل قویك ساحل غربیسنی تشکیل ایدیور. (سیقوق) ایالتنه ملحق بر مملکت ممتازه اولوب، مرکزی اولان (آواجی) ونام دیکرله (سوموتو) قصبه‌سی جزیره‌نك ساحل شرقیسنده و ۳٤°۲۱′ عرض شمالی ایله ۱۳۲°۲٦′ طول شرقیده واقعدر.

آواچه { (Avatcha) سیبریانك منتهای شرقنده کائن (قامچاتقه) شبه جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده بر قویدر، که مدخلی ۳ کیلومتره کنیش و ٦ ½ کیلومتره اوزون بر بوغازدن عبارت اولوب، ٥۲°٥۱′ عرض شمالی ایله ۱٥٦°۲۸′ طول شرقیده واقعدر، وساحل یمیننده بر فناری واردر. اطرافی مرتفع ودائمی صورتده قارله مستور ودرت برکانی دخی حاوی طاغلرله محاط اولوب، صولری درین وغایت ساکن اولمغله، بر بیوك دونتما استیعابنه الویریشلیدر. ایچنده برقاچ لیمانی اولوب، اك مشهوری (پتروپاولوسق) اسکله‌سیدر. بو کوچك قصبه ینه (آواچه) نامیله قامچاتقه طاغلرندن اینن بر کوچك نهرك منصبنده و (آواچینسقایه) دینلن کوزل بر برکانك اتکنده واقعدر.

آوار { یاخود آبار (Avares, Abares) تاتارستان اقوامندن اولوب، (آلتون طاغ) جوارلرنده متوطن ایکن، آلتنجی عصر میلادیده چینلیلر هجومله، مملکتلرینی ضبط ایتدکلرندن، قلیجدن قورتلانلری میلادك ٥٥۷ تاریخنده وولغه و (دون) نهرلرینی تجاوزله، طونه سواحلنه کلوب، یرلشدیلر. ٥۸۲ ده قسطنطنیه روم ایمپراطورلریله محاربه ایده‌رك، (داکیا) و (پانونیا) یی یعنی رومانیا ومجارستانی ضبط ایله، اورادن جرمانیانك ایچ طرفلرینه وایتالیایه قدر یایلدیلر. میلادك ٦۲٦ تاریخنده کسری ایله بالاتفاق قسطنطنیه اوزرینه هجوم ایندیلرسه‌ده، رئیسلری اولان (بایان) شهر مذکورك سوری خارجنده ایمپراطور (هراقلیوس) طرفندن مغلوب ومنهزم اولدی. ۷۹۱ دن ۷۹۹ تاریخنه‌دك شارلمانله محاربه ایده‌رك، بو حکمدار طرفندن تماملیه رام ایدلمکله، خرستیانلق دینی دخی قبوله مجبور اولدیلر. آوارلر اوزون بویلی جسور وجنکاور آدملر اولوب، حیله وخدعه‌ده دخی ماهر ایدیلر. خیمه نشین اولوب، اودو ایله کزدکلری یرلرده چرکه‌لرینی بر بیوك دائره هیئتنده قورارلردی. رئیسلری «خان» و «خاقان» عنوانیله یاد اولنوردی. آوارلرك تشکیل ایتمش اولدقلری دولت میلادك ٥۹۰ تاریخندن ٦۳۰ تاریخنه‌دك خیلی بیوك اولوب، طونه‌نك شمالنده آلمانیانك اورته‌لرنده بولنان (لوساچه) خطهٔ قدیمه‌سندن روسیه‌نك (دون) نهرینه قدر ممتد اولوردی. بعده بو قطعه‌نك غرب جهتنی لهلیلرله چهلیلر ضبط ایتدکلری کبی، شرق جهتنی دخی (خازار) لر ضبط ایتمکله، یالکز وسطی جهتلری آوارلرك النده قالمشیدی. شارلمان بونلری مغلوب ایتدیکنده، الکالرینك یالکز غرب قسمنی (آواریا) نامیله بر ولایت صورتنه قویوب، شرق قسمنی ایسه او صره‌ده ینه تاتارستاندن کلمش اولان مجارلر استیلا ایتمشلردی.

آوار { (Avar) داغستانده (کوکصو) نهرینك اطرافنده ساکن بر قومدر، که افرادی کاملاً اسلام وسنی اولوب، بر خان معرفتیله اداره اولنورلردی. استقلاللرینی محافظه ایچون، روسلره

قارشی مدت مدیده مردانه مقاومت، ودفعاتله استقلاللرینی استرداد ایتمشلرسه‌ده، نهایت مغلوب اولوب، (آواریا) یاخود (آوارستان) دنیلن مملکتلری الیوم داغستان ایالتنك بر قضاسی حکمنده‌در. بوقضانك مساحهٔ سطحیه‌سی ١٥٢٠ مربع کیلومتره اولوب، ٣٠٠٠٠دن زیاده اهالیسی واردر. آوارلر (لزکی) قومنك شعوباتندن معدود اولوب، لزکی لسانه مشابه بر لسانله متکلمدرلر. مادهٔ سابقه‌ده بیان اولنان (آوار) قومنك بر بقیه‌سی اولملری دخی محتملدر.

آوارین { [«ناوارین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آواساره { (Avasara) روسیه‌نك النده بولنان (لاپونیا) نك بر طاغیدر، که ٦٦° ٣٢′ عرض شمالیده واقع اولوب، یالکز ٢٢٦ متره ارتفاعی وار ایسه‌ده، افقنك وسعتی حسبیله، ١٧٣٦ تاریخ میلادیسنده پارس انجمن فنونی طرفندن، کرهٔ ارضك قطبلرده‌کی باصیقلغنی تعیین ایچون، عملیات رصدیه اجراسنه انتخاب اولندیغندن طولایی شهرت بولمشدر.

آوالوس { (Ferdinand François d'A-valos) مشهور شارل کینتك الك بیوك سردارلرندن اولوب، فرانسه‌یه قارشی اولان محاربه‌لرده ابراز شجاعت ایتمش؛ و١٥١٢ تاریخ میلادیسنده واقع (راونه) محاربه‌سنده اسیر دوشوب، زندانده ایکن، حسن وجمال وعقل وفراستیله مشهوره اولان زوجه‌سی (ویتوریا قولونه)نك نامنه «عشق مکالمه‌سی» نامیله برکتاب یازمشیدی. زنداندن چیقدقدن صکره، ینه فرانسه‌یه قارشی محاربه ایدوب، (میلان) جهتنك اسپانیانك الینه چکمسنه سبب اولمشدر. ١٥٢٥ تاریخ میلادیسنده (پاویه) مظفریتی اوزرینه سردار اکرم اولوب، او سنه میلانده وفات ایتمشدر. — بونك یکنی (آلفونس آوالوس) دخی شارل کینت عسکرینك سرداری بولنمش؛ و١٥٤٢ تاریخ میلادیسنده قانونی سلطان سلیمان حضرتلرینه قارشی آوستریایه یاردیم ایتمش؛ وایمپراطورله برابر تونسه دخی کیتمشیدی. ١٥٤٣ ده میلان والیلکنه تعیین اولنه‌رق، (نیسه) شهرینی (انکیان) قونتیله خیرالدین بارباروسك محاصره‌سندن قورتارمش ایسه‌ده، برسنه صکره مومی‌الیه انکیان قونتی طرفندن (چریزوله) ده مغلوب اولمش، وایکی سنه صکره وفات ایتمشدر.

آوالون { (Avalon) فرانسه‌نك (یونه) ایالتنده قضا مرکزی برقصبه‌در، که (کوره) نهرینه دوکیلن (قوسین) چایی کنارنده و(لیون) دمیریولی اوزرنده، ٤٧° ٢٩′ ١٢″ عرض شمالی ایله ١° ٣٤′ ١٧″ طول شرقیده واقع اولوب، ٥٨٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، ٤٠٠٠ جلدی حاوی کتبخانه‌سی، زراعت اوطه‌سی، دباغخانه‌لری، چوخه واپلیك فابریقه‌لری، حیوانات، یوك وشراب تجارتی وکوزل تفرجکاهلری واردر. اسکی برقصبه اولوب، روماليلر زماننده (آبالو) اسمیله معروف ایدی. — قضاسی ٥ ناحیه و٧٢ دائرهٔ بلدیه‌یی حاوی اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٩٦٧ مربع کیلومتره واهالیسی ٤٤٠١٦ کشیدر.

آوالون { (Avalon) آمریقای شمالیده (ترنو) جزیره‌سنك شرق جهتنده بر شبه جزیره‌در، که جزیرهٔ مذکوره‌یه طار بر برزخله مربوط اولوب، درت شبه‌جزیره‌دن عبارتدر. مرکزی اولان (سنت جون) قصبه‌سی بو شبه جزیره‌لرك شمال شرقیه طوغری ممتد اولاننده‌در. جنوب شرقیه ممتد اولان شبه جزیره‌سنك اوجی (راسه) برونه منتهی اولور، که اوزرنده بر فنار واردر. آوالون شبه جزیره‌سنك اراضیسی غیر منبت بر طاقم تپه‌لردن عبارتدر.

آوالیت { (Avalites) آفریقانك باب‌المندب جوارنده‌کی سواحلنده ساکن بولنمش برقومه اسکی یونان جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. مرکزلری اولان (زیلع) شهرینه دخی بو اسمی ویرمشلردر.

آوانزی { (Avanzi) ایتالیا رساملرندن ایکی کشینك آدیدر، که بری (ژاق) اسمیله اون دردنجی، ودیکری (سیمون) اسمیله اون آلتنجی عصر میلادیده یاشامشلردر. ایکیسنك‌ده اثرلری مقبولدر.

آوانسه { (Avance) فرانسه‌نك (لوت) مع (غارونه) ایالتنده بر نهردر، که مجراسی یالکز ٦٠ کیلومتره ایسه‌ده، صویی چوق اولمغله، بر چوق ماکینه‌لر چویردکدن صکره، صول ساحلدن (غارونه) ایرماغنه دوکیلور.

آوانوس { آنقره ولایتنك قیر شهری سنجاغنده وسنجاغك منتهای جنوبنده

بیوجك بر قریه‌در، كه قزیل ایرماق ساحلنده واقع اولـوب، وقتیله ناحیه مركزی ایكن، شمدی حاجی بكتاش ناحیه‌سنه ملحقدر.

آوانی { (محمد —) شیخ محی الدین عبدالقادر حضرتلرینك اصحابندن اولوب، ابن القائد دینمكله مشهوردر. كبار مشایخدن زاهد ومتورع بر ذات ایدی.

آوبغ { (Awbeg) ایرلانده‌ده بو اسمـله ایكی نهر بولنوب، بری (لیمریق) قونتلغنده (آناغ) قربنده نبعانله، ٤٨ كیلـومتره‌لك جریاندن صكره، صول ساحلندن (بلاق واتر) ایرماغنه منصب اولـور. — دیكری (قورق) قضـاسنده (بلارنی) قربنده نبعان ایدوب، ١٨ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (قورق) شهری قربنده (لی) نهرینه دوكیلور.

آوتاریات { (Autariates) دالماچیانك شمال جهتنده ساكن بولنمش اسـكی بر قومدر. مركزلری (سالونه) شهری ایدی.

آوتاریس { (Autharis) لومباردلرك حكمدارلرندن اولوب، میـلادك ٥٨٤ تاریخندن ٥٩١ تاریخنه‌دك حكم سورمش؛ واستریایی ضبط ایتدكدن صكره (راونه) و (روما) یه قدر چاپولجیلق ایتمش؛ وایمپراطور (ماوریس) ك امدادینـه كلمش اولان (آوستراسیا) حكمداری ایكنجی شیلدربرتی مغلوب ایتمشدر. آریوس مذهبنك اك خواهشلی طرفدارانندن اولوب، خونخوار بر حكمدار ایدی.

آوتلان { (Autlan) مكسیقه‌نك (یالیسـقو) ایالتنـده (غوآدالیانه) نك ٢٣٠ كیلومتره جنوب غربیسـنده قضا مركزی بر قصـبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی، وقامش شـكریله قرمز، قاقائو وطوزدن عبارت بیوك بر تجارتی واردر.

آوتولیقوس { (Autolycus) یونان قدیم علماسندن اولوب، قبل المیـلاد ٣٦٠ تاریخنده (ائولیا) ده طوغمش؛ وهندسه وهیئته متعلق الیوم موجود ایكی كتابی یازمشدر.

آوتومیدون { (Automédon) اومیروسك روایتنه كوره اسكی قهرمانلردن آخیلاوس ایله پیروسـك عربه‌لرینی سـورن بر مشهور عربه‌جی اولوب، اسمی عربه‌جیلق مهارتنده ضرب مثل حكمنه كچمشدر.

آوجیاس { (Augias) اساطیرله مخلوط اولان یونانك تاریخ قدیمنه كوره، (الیده) حكمداری اولوب، ٣٠٠٠ صیغیری حاوی جسیم بر آخوری اولمغله، بو آخور ٣٠ سنه‌دن بری سوپورلمه‌مش اولدیغندن، صیغیرلرینك نصفنی ویرمك شرطیـله تطهیرینی قهرمان هركوله حواله ایتمش؛ وبو قهرمان بر نهرك صـوینی چویروب، آخـورك ایچندن كچیرمكله، تطهیره موفق اولدقده، حكمدار وعدنده طورمدیغندن، هركول شهری یغما وآوجیاسی قتل ایله، اوغلی (فیلیا) یی تخته اجلاس ایتمش.

آوچانو { (Avezzano) ایتالیـانك (آبروچه اولتریوره) ایالتنده، (آكیله) شهرینك ٣٥ كیلومتره جنوب شرقیسنده وهمان كاملاً قورودلمش اولان (فوچینو) كولی كنارنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٥١٢٠ اهالیسی واردر. — قضـاسی ٨ ناحیه‌دن مركب اولوب، ١٧٠٧ مربع كیلومتره مسـاحهٔ سطحیه‌سی و ٩٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

آودله { (Avdela) یانیه ولایت وسنجاغنك كربنه قضاسنه تابع (صماربنه) ناحیه‌سنده بیوك بر قریه‌در، كه (پیندوس) طاغنك شرق جهتنده‌كی اتكنده، (واسیلیجه) ذروه‌سـنك آلتنده وانیجه قره صـو تابعلرندن بر دره‌نك اوزرنده واقع اولوب، كربنه‌نك ٨ سـاعت غربنده وصماربنـه‌نك ٤ ساعت جنوبنده‌در. اهالیسی كاملاً اولاخ جنسنه منسوب اولوب، باشلیجه رعی اغنامله مشـغول بولندقلرندن، وقریه‌نك موقعی پك یوكسـك وهواسی صووق اولدیغندن، یازین ١٧٠٠٠ قدر اهالیسی اولدیغی حالده، قیشین، جاملق وسـائر جهتلرده‌كی قیشلاقلره كیندكلرندن، یالكز ١٠٠٠ قدر اهالیسی قالیر. او جهتك سائر محللرنده اولدیغی كبی، بو قریه‌ده دخی قادینلر معرفتیله یوكدن (ونیجه) تعبیر اولنـان قبا فانله وكلیم انواعیله چوراب وسائره یاپیلیر.

آور { (Aur) بحر محیط كبیرده (مارشـال) جزایری ایچنـده ٣٢ كوچك آطه‌دن مركب بر طاقدر، كه اورته‌لرنده اولوب اك بیوكلری اولان وینـه بو اسمله تسمیه اولنـانی ٨° ١٨′ ٤٠″ عرض شمالیده واقع اولوب، اوچ درتیوز اهالیسی واردر.

آوُر {(Aor) بحر محيط هنديده (ملاقه) شبه جزيره‌سنك شرقنده و (آنامبه) آطه‌لرينك جنوب غربيسنده واقع بر كوچك آطه‌در.

آورانشه {(Avranches) فرانسه‌نك (مانشه) ايالتنده‌قضا مركزى بر قصبه‌در، كه (سنت لويى) شهرينك ٥٥ كيلومتره جنوب غربيسنده وپارسك ٣٠٨ كيلومتره غربنده و (سه) نهرينك كنارنده واقع اولوب، ٨١٤٠ اهاليسى، مكتب اعداديسى، مربيه يتيشديرمكه مخصوص مكتبى، ١٢٠٠٠ جلدى حاوى كتبخانه‌سى، نباتات باغچه‌سى، موزه خانه‌سى، زراعت وعلوم وفنونه مخصوص آيرى آيرى جمعيتلرى، خسته خانه‌سى، اسپارماچت، دانتله، واقمشهٔ مختلفه فابريقه‌لرى واردر. اسكى بر شهراولوب، اسم قديمى (اينجنه) و(آبرنقانتويى) در، بعض ابنيهٔ قديمه‌سى‌ده واردر. — آورانشه قضاسى ٩ ناحيه و١٢٤ دائرهٔ بلديه‌يى‌حاوى اولوب، ٩٧٣ مربع كيلومتره‌مساحه‌سى و١٠٦٨٤٠ اهاليسى‌واردر.

آورباخ {(Auerbach) آلمانياده (ساقسه) حكومتنك جنوب غربى جهتنده‌كى (وويغتلاند) خطه‌سنده، (ازويقاو) ايالتنك (پلاون) قضاسنده ومركز قضانك ٢٩ كيلومتره شرقنده واقع ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، ٤٦٢٥ اهاليسى واردر. — ينه ايالت مذكوره‌نك (خمنيچ) قضاسنده و (استولبرغ) ناحيه‌سنده بو اسمله ديكر بر قصبه اولوب، ٤٣٥٠ اهاليسى واردر. — بو اسمله آلمانياده بر قاچ قريه دخى واردر.

آوربرغ {(Auerberg) باويره طاغلرينك (له) ايله (ورتاخ) آره‌سنده واقع بر ذروه‌سى اولوب، ١٠١٤ متره ارتفاعى واردر. — پروسيه‌نك (ساقسه) ايالتنده‌كى (اونترهارج) طاغنك دخى بو اسمله بر ذروه‌سى اولوب، ٦٢٤ متره ارتفاعى واردر.

آورسبرغ {(Auersberg) ساقسه قراللغيله چهستان آره‌سنده‌كى (ارز - كبيركه) سلسلهٔ جبالنك اك مرتفع ذروه‌لرندن اولوب، ١٠٤٩ متره ارتفاعى واردر.

آورسه {(Aversa) ايتاليانك جنوب جهتنده (ترادى لابوره) ايالتنك (قاسرته) قضاسنده ناپولينك ١٢ كيلومتره شمالنده واقع برشهر اولوب، ٢١٠٠٠ اهاليسى واردر. غايت منبت بر كوزل اووه‌ده واقع وچارلرله محاط مفرح بر شهر اولوب، كوزل ابنيه‌سى واردر. ايچنده جسيم ومكمل بر بيمارخانه واردر، كه مجانينى بعض ايشلر وصنعتلرله مشغول ايده‌رك، تداوى ايدرلر.

آورليانوس {(Aurélien) روما ايمپراطورلرندن اولوب، ميلادك ٢١٢ تاريخنده (پانونيا) نك (سيرميوم) ايالتنده‌كويلى ابوينندن طوغمش؛ وعسكره كيروب، مراتب عسكريه‌ده قطع مراحل ايتدكدن صكره، ٢٥٨ ده (واليريان) طرفندن قونسلوسلغه ترفيع اولنمش؛ و ٢٧٠ ده ايكنجى (قلاوديوس)ك وفاتنده، وصيتى اوزرينه، ايمپراطور اولمشدر. غوتلرى، سارماتلرى، مارقومانلرى وواندالليرى‌دفع ايتديكى كبى، ٢٧٣ده تدمور ملكه‌سى (زنوبيا) يى، و ٢٧٤ ده (غاليا) يى يعنى فرانسه طرفلرينى ضبط ايتمش اولان (تتريقوس) ى مغلوب ومنهزم ايده‌رك، رومايه عودتنده بيوك فاتحلره مخصوص شانلى بر استقباله نائل اولمشدر. غوائل حربيه‌دن آزاده قالنجه، رومانك تزيينيله اوغراشمش، وويركيلرى اينديروب، بر طاقم نظامات وضع ايتمشدر. مجازاتده شدتى غالب اولوب، اواخر سلطنتنده خرستيانلر حقنده غير مساعد حركتده بولنمشدر. ٢٧٥ ده آزاد كوله‌لرندن (منستيوس) طرفندن قتل ايتديرلمشدر.

آورليوس {(مارقوس — ياخود مارق اورل Marc Aurèle, Marcus) Aurelius) روما ايمپراطورلرندن اولوب، ميلادك ١٢١ تاريخنده رومادة طوغمشيدى. نفوذ واعتبار صاحبى بر خاندانه منسوب اولوب، بيوك پدرى (آنيوس وروس) ك نظارتى آلتنده تربيه اولنمشيدى. ايمپراطور آدريان كنديسنى كنج ايكن‌روما شهرامينلكنه تعيين، وخلفى آنطونينوسه بونى آخرت اولادلغنه قبول ايله ولى عهد ايتمسنى وصيت ايتمشدى. بو وجهله صاحب ترجمه ١٦١ تاريخنده آنطونينوسه خلف اولوب، روما تختنه جلوس ايتمشدر. جلوسنى متعاقب تيبر وپو ايرماقلرينك طغيانى، قحط وغلا وقوعى، وباعلتنك ظهورى، برتانياده اختلال وقوعى، (قات) و (غاد) قوملرينك آلمانيايه هجومى، ايرانيلرك تجاوزى كبى برچوق مصيبتلرك ايچنده بولنمش ايسه‌ده، برتانياده‌كى اختلالى سردارلرى معرفتيله باصديرديغى

كبی، ایرانك اوزرینه دخی آخرت قرداشی (لوچیوس وروس)ی كوندرمش، قحط وغلانك اوكنی آلمق ایچون عمومی انبارلر یاپمش، ومرقوم (وروس) ك ایراندن مظفراً عودتنده كندیسنی استصحابله، بالذات آلمانیادن هجوم ایتمش اولان اقوام وحشیه‌نك اوزرینه یورومشدر. (وروس) بو محاربه‌ده وفات ایتمش ایسه‌ده، آورلیوس مظفر اولوب، سوریه والیسی (آویدیوس قاسیوس) ك اختلالنی خبر آلنجه‌یه قدر تعقیبلرنده دوام ایتمشدر. مومی الیهك تربیه‌سی مقصدیله سوریه‌یه عزیمت ایتمش ایسه‌ده، وصولیله برابر، كندیسنه (آویدیوس قاسیوس) ك سر مقطوعی تقدیم اولندیغندن، حربه حاجت قالمیوب، محتاج اصلاح اولان آسیا ممالكنده اجرای اصلاحاتله اوغراشمش؛ و ۱۷۷ ده رومایه عودتنده فاتح ومظفر صفتیله استقبال اولنمش؛ وبعده ینه جرمانیایه عزیمتله بر مدت دها تنكیل اشقیا ایله اوغراشدقدن صكره، مسقط رأسی اولان (سیرمیوم) ده وفات ایتمشدر. حكیم، عادل وجسور بر حكمدار اولوب، تبعه‌سنك استحصال سعادتیچون چالیشمش؛ و «كندیمه» عنوانیله یونان قدیم لساننده ۱۲ فصلدن مركب بر كتاب یازمشدر، كه الیوم باقی اولوب، طبع وآوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر. خرستیانلر بونك زماننده دخی بعض تضییقاته دوچار اولمشلردر.

آورلیوس { (St. Aurèle) میلادك ۳۸۸ تاریخندن ۴۲۳ تاریخنه‌دك قارتاج باش پسقپوسی اولوب، عندالنصارا اعزه‌دن معدود اولمغله، تموزك ۲۰ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

آورناكو { (Avernakö) دانیمارقه‌نك كوچك (بلت) بوغازنده و (فیونیا) جزیره‌سنك ساحل جنوبیسی قارشیسنده واقع بر كوچك آطه‌در، كه ینه بو نامله و ۳۵۰ نفوسی حاوی یالكز بر قریه‌یی شاملدر.

آورنو { (Averno) ایتالیانك جنوبنده، (قامپانیا) خطه‌سنده، ساحل بحره قریب وناپولینك ۱۳ كیلومتره غربنده واقع بر كوچك كولدر، كه محیط دائره‌سی ۱۶۰۰ وعمقی ۵۰ متره اولوب، سونمش بر بركان آغزی اولدیغی آكلاشیلیور. وقتیله بو كولدن فنا قوقولی بر طاقم بخارلر چیقدیغندن، متقدمین جهنمك بر قپوسی نظریله باقرلردی. اطرافنده‌كی بطاقلقلر قورودیلوب، كوزل باغلر حالنه قونمشدر.

آورولس { (Averroës) حكیم مشهور ابن الرشدك آوروپالیلر عندنده متعارف اسمی اولوب، (ابن الرشد) اسمندن غلطدر. [«ابن الرشد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آوروئه { (Averöe) نوروجك ساحل غربیسی قارشیسنده و (استاونوسفیورد) خلیجنك مدخلنده واقع بر بیوك آطه اولوب، اورته‌سی ۵۷′ ۶۲° عرض شمالیده‌در.

آوروپا { یاخود اوروپه (Europe) اساطیر یونانیه‌یه كوره، فنیكه حكمداری (آجنور) ك قیزی ومشهور (قادموس) ك همشیره‌سی اولوب، كویا ابو الآلهه مشتری كندیسنه عاشق اولمغله، بر بوغا صورتنه تبدیل ایدوب، كرهٔ ارضك الی یومنا هذا بو اسمله یاد اولنان قطعه‌سنه كوتورمش؛ وازدواجلرندن (مینوس) ایله (ایاق) و (رادامانته) طوغمش.

آوروپا { (Europe) كرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سندن بری اولوب، آوسترالیادن بشقه اك كوچكلری وحقیقتده آسیانك بر شبه جزیره‌سی اولدیغی حالده، هوا واراضیسنك كوزللكی، وعلی الخصوص اهالیسنك مدنیتیله او مدنیت سایه‌سنده نائل اولدیغی معموریت حسبیله، قطعات خمسه‌نك برنجیسی حكمنه كچمشدر. اسكی یونانیلر بو اسمی اساطیردن مأخوذ عد ایدوب، مشترینك او طرفه قاچیرمش اولدیغی (اوروپا) نام قیزك اسمیله تسمیه ایدلمش اولدیغی فكرنده ایدیلر. دیكر بر ظنه كوره، «واسع» دیمك اولان (اوری) كلمهٔ یونانیه‌سندن مشتق اولوب، ابتدا واسع اووه‌لری حاوی اولان (تراكی) یعنی ادرنه ولایتنه ویرلمش، وبعده بتون اوروپایه تعمیم اولنمشدر. بر روایته كوره‌ده «مغرب» معناسیله فنیكه لساننده بر كلمه اولوب، اك اول او طرفلره كیدن فنیكه بحریونی طرفندن وضع اولنمشدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — سواحلنك پك كیرنتیلی چیقنتیلی اولمسیله برابر، بو قطعه‌نك شكل عمومیسی بر مثلث صورتنده اولوب، رأسی

غرب جنوبی جهتنده سبته بوغازنده، واساسی شرق شمالی طرفنده (اورال) سلسلهٔ جبالنده‌در. بو وجهله قافقاس سلسله‌سنه طیانان شرق جنوبی جهتندن بشقه هر طرفی صو ایله محاط اولوب، شمالاً بحر منجمد شمالی ایله، غرباً شمال دکیزی وبحر محیط آطلاسی ایله، جنوباً آق دکیز، مرمره، قره‌دکیز وقافقاسله، شرقاً دخی اورال سلسلهٔ جبالیله، (اورال) نهریله وبحر خزرله محدوددر. شمال جهتنده‌کی آز یرندن ماعداسی کاملاً اقالیم معتدله‌دندر. اڭ جنوبی نقطه‌سی اولان سبته بوغازنده‌کی (طریف) موقعی ٣٥° ٥٩′ ٥٣″، واڭ شمالی نقطه‌سی اولان لاپونیاده‌کی «شمال برونی» ٧١° ١٠′ عرض شمالیده واقع اولوب، آوروپایه منسوب آطه‌لر دخی حساب اولنورسه، اڭ جنوبیسی اولان کرید ٣٥°، واڭ شمالیسی اولان (یڭی زمبله) ٧٦° ٣٠′ عرض شمالیده؛ اڭ غربی نقطه‌سی اولان لیسبونه قربنده‌کی (بوقه) برونی ١١° ٥٠′ طول غربیده؛ واڭ شرقی جهتی دخی ٦٤° طول شرقیده واقعدر. شرق شمالیدن غرب جنوبی‌یه طوغری اولان طول اعظمی ٥٠٠٠، وموره‌نڭ منتهای جنوبیندن شمال برونه قدر جنوبدن شماله اولان طول اعظمی دخی ٤٠٠٠ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ٩٩٠٠٠٠٠ مربع کیلومتره، واهالیسی تقریباً ٣٤٠ ملیوندر.

احوال طبیعه‌سی، اسباب تمدنی. — آوروپا قطعه‌سی قومشولری اولان آسیا، آفریقا وآمریقادن چوق دها کوچك اولوب، عادتا آسیانك بر شبه جزیره‌سی، وروسیه ایله اسوج ونوروج استثنا اولنسه، بتون آوروپا آسیا قطعه‌سنك بر کوچك خطه‌سی حکمنده اولدیغی کبی، نه نیل، یانغچه وآمازون کبی بر بیوك نهری، نه آند وهیمالایه کبی برجسیم طاغی، نه کندینه مخصوص نباتات وحیواناتی، نه کثرتلی آلتون، کومش وسائره معدنلری، نه ذی‌قیمت طاشلری، هیچ بویله بر ثروت طبیعه‌سی یوقدر. طبیعت بو قطعه‌یه فوق‌العاده اوله‌رق، هیچ بر نعمت ویرمه‌مشدر، وهرشیسی کوچك مقیاسده‌در. حال بویله ایکن، آسیا ویا آمریقاده اولسه آنجق بر دولت تشکیل ایده‌بیله‌جك ویا بر دولتك اهمیتسز بر استملاکی اوله‌بیله‌جك قدر کوچك اولان بو قطعه‌ده بوکونکی کونده قوت وشوکتلریله دنیایی دترتن، وکرهٔ ارضك او جسیم قطعه‌لرینی استملاك وتصرف ایدن بوقدر بیوك دولتلر تشکل ایتمشدر. اهالیسنك معارفی، صنایعی، اختراعات وکشفیاتی، محیرالعقول اولان جسیم جسیم تشبثاتی بر درجه‌یه وارمشدر، که بو قطعه کرهٔ ارضك مرکزی، خلاصه‌سی، اڭ منتخب یری حکمنه کچمشدر. واقعا بوکون آمریقانك بعض طرفلری همان آوروپا ایله رقابت ایده‌بیله‌جك درجه‌یه کلمش ایسه‌ده، او یرلری‌ده بو درجهٔ مدنیته ایصال ایدن، ودها طوغریسی او اوزاق یرلرده دخی تمدن ایدن ینه آوروپالیلردر. او مدنیتلر آوروپا باغ مدنیتنك اورالرده یڭی دیکلمش تازه فدانلریدر.

مدنیت اڭ اول آوروپاده ظهور ایتمیوب، بو قطعه‌دن اول هندوچین، ایران، وادیٔ فرات، سوریه ومصرده بولنمش ایکن، اورالرده ثبات ایده‌میوب‌ده، آوروپاده بو قدر ترقی ایتمسنك، وبوکون آوروپا قطعه‌سنك کرهٔ ارضك هر طرفندن زیاده معمور اولمسنك اسبابنی محققین بو قطعه‌نك احوال طبیعیه وجغرافیه‌سنده ارامشلردر. اوت، یوقاریده دیدیکمز کبی، آوروپا قطعه‌سنك کوزه چارپه‌جق بر ثروت طبیعه‌سی یوقدر، لکن شکل ووضعیتی، اقلیم وهواسی وسائر احوال طبیعه‌سی استحصال ثروتله کسب معموریت ایتمسنه پك مساعددر. حقیقةً آوروپانك هواسی کرهٔ ارضك هر یرندن کوزل اولوب، نه یازین طیانیله‌میه‌جق قدر صیجاق، نه قیشین تحمل اولنه‌میه‌جق قدر صوغوق اولور؛ قار ویاغمور معتدل صورتده ولزومی قدر یاغار؛ چوللری واسباب متعدده ایله غیر قابل سکنی یرلری یوقدر؛ هرطرفی دکیزله محاط اولدقدن بشقه، ساحللری او قدر کیرنتیلی چیقنتیلی وکورفز وخلیجلری اوقدر چوقدر، که هر طرفندن دکیز تا مرکزینه قریب محللرینه قدر کیروب، دکیزدن پك اوزاق یرلری یوقدر. دکیزك ایسه اسکیدن بری انسانلرك اختلاطلرینه وتعاطیٔ افکار واستحصال ثروت ایتملرینه نه قدر الویریشلی اولدیغی معلومدر. نهرلری، قطعات سائره انهارینه نسبةً کوچك ایسه‌ده، اونلرك اکثریسی کبی، مجرالرنده شلاله‌لر وسرعتلی اینیشلر، ومنصبلرنده قیا وقوم سدلری تشکیل ایتمیوب، اکثریسی سیر سفائنه صالح اولمغله، دکیزك محسناتنی تاقره‌لرك اورته‌لرینه قدر تعمیم ایدرلر. یاغمورلرك یاز قیش اکسیك اولماسیله صولرك

کثرتی مرعا وچایرلرینك چوقلغنی موجب اولوب، بوده ثروت بشریه‌نك اك مهم ارکاننده اولان حیوانات اهلیه‌نك چوغالمسنی موجب اولور.

ایشته، بو اسبابك جمله‌سی مدنیتك ترقی وتوسع ایتمسنی موجب اولمغله، آسیا وآفریقادن کلمش اولان مدنیت آوروپا قطعه‌سنه دخول ایدنجه، شرق جنوبیدن غرب شمالی‌یه طوغری توسع ایتمکه باشلامش؛ واهالی مدنیتدن جزئی حصه‌مند اولنجه، موقعلرینك ابراز ایتدیکی تسهیلاتدن بالاستفاده، کوندن کونه اسباب معموریتی تکثیره چالیشه‌رق، بو کونکی کونده کوردیکمز حاله کلمشلردر.

دکیزلرله بوغازلری. — آوروپایی احاطه ایدن دکیزلر قره‌لرك ایچنه کیروب، ایکنجی درجه‌ده برطاقم دکیزلرله بعض واسع کورفزلر تشکیل ایدیورلر. بو قبیلدن اوله‌رق، بحر منجمد شمالی آوروپانك منتهای شمالنده (قره) کورفزیله (شمالی آق دکیز) ی تشکیل ایدیور. بحر محیط آطلاسی انکلتره ایله بلچیقه، فلنك، آلمانیا، دانیمارقه ونوروچ آره‌سنده (بحر شمالی) یی؛ وبودکیز دخی (قاتغا) بوغازندن صوقیله‌رق، دانیمارقه، آلمانیا، روسیه واسوچ آره‌سنده (بالطیق) دکیزینی تولید ایدیور، که بوندن دخی (بوتنیا) و(فینلانده) کورفزلری نامیله ایکی کورفز آیریلوب، برنجیسی اسوچ ایله روسیه آره‌سنده تا (لاپونیا) یه قدر، وایکنجیسی دخی روسیه طوپراغنده تاپترسبورغك قرینه‌دك ممتد اولور. دها آشاغیده ینه بحر محیط آطلاسیدن انکلتره ایله ایرلانده آره‌سنده (ایرلانده دکیزی)، انکلتره ایله فرانسه آره‌سنده (مانشه) دکیزی، فرانسه ایله اسپانیا آره‌سنده دخی (غاسقونیه) کورفزی آیریلیور. آوروپانك جنوبنده ایسه بحر محیط آطلاسی سبته بوغازی دنیلن طار برکچیددن صوقیله‌رق، (آق دکیز) کبی بیوك بر بحر تشکیل ایدیور. سواحلی اسکیدن بری مدنیت بشریه‌نك بشیکی حکمنده بولنمش، وآسیا وآفریقا ایله آوروپا آره‌سنده دائما تعاطئ افکار وتجارته واسطه اولمش اولان بو دکیزك شمال جهتنده آیریجه دکیز دنیله‌بیله‌جك قدر بیوك برطاقم کورفزلر بولنیور، که بونلرده ایتالیانك اطرافنده بولنان (تیرنیا)، (یونان) و(آدریاتیق) دکیزلریله ممالك عثمانیه‌نك آره‌سنده بولنان (آطه‌لر دکیزی)، (مرمره) و(قره‌دکیز) دن وبرده روسیه طوپراغی ایچنه کیرن (آزاق) دکیزندن عبارتدر.
[«آق دکیز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بو دکیزلرك اکثریسی بربرلریله برطاقم بوغازلرله اختلاط ایدیور، که بونلر دخی تاریخ وسیاست نقطهٔ نظرندن خیلی اهمیتی حائزدرلر. (اسقاکراق) بوغازی بحر شمالی ایله (قاتغات) دکیزی، و(سوند) بوغازی دخی قاتغات دکیزیله بالطیق دکیزی آره‌سنده واسطهٔ اختلاطدر. بحر شمالیدن (مانشه) دکیزینه (پادوقاله) بوغازندن کچیلیور. (سبته) بوغازی بحر محیط آطلاسی ایله آق‌دکیز، (مسینه) بوغازی (تیرنیا) دکیزیله (یونان) دکیزی، (اوترانته) بوغازی آدریاتیق ایله یونان دکیزلری، (قلعهٔ سلطانیه) بوغازی آطه‌لر دکیزیله مرمره، (استانبول) بوغازی مرمره ایله قره دکیز، (ینی قلعه) بوغازی دخی قره دکیزله آزاق دکیزی آره‌سنده واسطهٔ اختلاطدر.

سواحلیله شبه جزیره‌لری. — کرهٔ ارضك اوزرنده آوروپا قطعه‌سی قدر سواحلی کیرنتیلی چیقنتیلی وشبه جزیره وکورفزلری چوق هیچ بر یر یوقدر. شمالده‌کی شبه جزیره‌لری باشلیجه (اسقاندیناو) یعنی اسوچ ونوروچ شبه جزیره‌سیله (یوتلاند) یعنی دانیمارقه شبه‌جزیره‌سندن عبارتدر. جنوب جهتنده‌کیلر ایسه دها چوق اولوب، غرب جهتنده اسپانیا وپورتکیزی شامل اولان (ایبریا)، اورته‌ده (ایتالیا)، شرقده دخی روم ایلی ایله حکومات صغیرهٔ بالقانیه‌یی ویونانی شامل اولان (بالقان) شبه جزیره‌لری، وبالقان شبه‌جزیره‌سنك منتهای جنوبنده بولنان (موره) شبه جزیره‌سی، قره‌دکیزك ایچنده دخی (قریم) شبه‌جزیره‌سی بولنیور. بوشبه‌جزیره‌لرله سائر کیرنتی وچیقنتیلر آوروپا سواحلنك چوغالمسنی موجب اولمغله، بو سواحلك مجموعی ۲۷۰۰۰ کیلومترودن آشاغی اولمیوب، آوروپانك اوچ مثلی جسامتنده اولان آفریقا سواحلندن ۵۰۰۰ کیلومترو دها زیاده‌در.

آطه‌لری. — آوروپانك اطرافنده برچوق آطه‌لر بولنیور، که ایچلرندن بعضیسی خیلی بیوکدر، وچوغنك جسامت طبیعیه‌لرندن زیاده اهمیت تاریخیه وسیاسیه‌لری واردر. برنجی درجه‌ده (بریتانیا) آطه‌لریدر، که ایکی بیوك ایله برچوق کوچك آطه‌لردن مرکبدر. بیوکلرینك اك بیوکی نفس انکلتره ایله والس واسقوچیایی شامل اولان انکلتره، ایکنجیسی

ایرلانده آطه‌سیدر. وایت، سورلینغ، آنغلسی، مان، هبرید، اورقاده وشتلاند طاقلری دخی انکلتره آطه‌سنك اطرافنده بولنیورلر. اوروپانك شمال غربیسنده و(غروئنلاند) ك قربنده بولنان (ایسلانده) جزیرهٔ کبیره‌سیله اونك بریسنده بولنان (فرایر) آطه‌لری ومنتهای شمالده‌کی (اسپیچبرغ) ایله (یکی زمله) و(فرانسوا یوسف) آطه‌لری دخی اوروپادن معدود ایسه‌لرده، بونلر هر جهتجه آوروپادن زیاده قطب شمالی اقطارینه منسوب عد اولنمق اقتضا ایدر. بحر محیط آطلاسی جزایرندن اوله‌رق، نوروج سواحلنده (لوفودن) آطه‌لری وبالطیق دکیزنده آلاند، غوتلاند، داغو، اوسل، اولاند، بورنهولم، روکن آطه‌لری ودانیمارقه جزایرینك باشلیجه‌لری اولان سلاند، فیونیا وپوتلاند آطه‌لری بولنیور. فرانسه‌نك سواحلنده یالکز نورماندیا آطه‌لریله (ره) و(اولرون) جزیره‌لری واردر. آق دکیزده‌کی آطه‌لرك تعدادی مشکل اولوب، همان جمله‌سنك اهمیت تاریخیه‌لری وار ایسه‌ده، یالکز باشلیجه‌لری بروجه آتی تعداد اولنور: غربی آق دکیزده میورقه ومینورقه‌یی شامل اولان (بالیار) طاقیله قورسیقه، ساردنیا و(البه) آطه‌لری؛ آق دکیزك ایکی قسمنك محل التصاقنده سیچلیا جزیرهٔ کبیره‌سیله اونك اطرافنده بولنان وبرکانلریله مشهور اولان (لیپاری) آطه‌لری وسیچلیانك جنوبنده‌کی مالطه آطه‌سی؛ یونان دکیزنده جزایر سبعه وعلی الخصوص قورفه ایله کفالونیا؛ آدریاتیق دکیزنده دالماچیا آطه‌لری؛ آطه‌لر دکیزنده کرید، آغریبوز وسائر یونان آطه‌لریله (طاشو) وسمدرك جزیره‌لری بولنیور.

طاغلری، اووه‌لری، مائله‌لری. — آوروپا قطعه‌سی ایکی بیوك مائله‌یه منقسمدر، که بری شمال غربی‌یه طوغری ناظر اولوب، صولرینی بحر منجمد شمالی‌یه، بالطیق دکیزینه، بحر شمالی‌یه وبحر محیط آطلاسی‌یه دوکر؛ دیکری ایسه جنوب شرقی‌یه ناظر اولوب، صولرینی آق دکیزه، قره دکیزه وبحر حزره دوکر. آنجق بوایکی مائله‌یی تفریق ایتمك اوزره، بوقطعه‌نك بر یانندن بریانه قدر بر صره جبال متسلسله اولمیوب، جبل طارقدن سیبریا حدودینه قدر تقسیم میاه خطی مختلف صورتلرده کوریلور؛ وغایت طولاشیقلی اولوب، بعض یرلرده جسیم طاغلردن، بعض محللرده دخی ارتفاعی حس اولنمیه‌جق قدر آلچق اووه‌لردن عبارت بولنیور. بو خطك اوزرنده پیرنه، آلپ، قارپات واورال کبی آوروپانك اك بیوك سلسله‌لرندن بعضیسنه تصادف اولنیورسه‌ده، خط تقسیم میاه بو سلسله‌لرك صیرتلرنجه کیتمیوب، کرك جبال مذکوره‌نك قسم اعظمی وکرك سائر بیوك طاغلر سلسله‌لری خط تقسیم میاهك خارجنده بولنیورلر.

آوروپانك اك بیوك طاغلری بروجه زیر ١٤ طاقه تقسیم اولنه‌بیلیر:

١"، ایبریا طاقی، که اسپانیا ایله پورتکیز طاغلرینی جامع اولوب، بونلرك اك یوکسکی (سیرا نواده) سلسله‌سیدر، که اك مرتفع ذروه‌سی اولان (مولی حسن) طاغنك ٣٥٥٤ متره ارتفاعی واردر. (سیرا مورنا) ایله (سیرا غوادارما) ودها طوغریسی (وادی الرمال) و(سیرا غردوس) دخی بو طاقك جمله جبالندن اولوب، آشاغی یوقاری ٢٥٠٠ متره ارتفاعلری واردر.

٢"، پیرنه طاقی، که اسپانیایی فرانسه‌دن آیردقدن صکره، (آستوریا) و(غالیچه) طاغلری ناملریله اسپانیانك منتهای غرب شمالیسنده اولان (فنیستره) بروننه قدر ممتد اولور. بو طاقك یعنی پیرنه سلسله‌سنك اسپانیا حدودی داخلنده اك مرتفع ذروه‌سی (مالدته) طاغنك (نتون) نام ذروه‌سی اولوب، ٣٤٤٠ متره؛ وفرانسه حدودی داخلنده دخی (وینیمال) ذروه‌سی اولوب، ٣٢٩٨ متره ارتفاعلری واردر.

٣"، سوانه طاقی، که فرانسه‌نك قسم جنوبیسنده اولوب، شمال شرقی‌یه طوغری (ووسژ) سلسله‌سنه قدر ممتد اولور. بونلرك اك مرتفعی (پویی دوشانسی) طاغی اولوب، ١٨٨٦ متره ارتفاعی واردر.

٤"، ووسژ طاقی، که فرانسه‌نك شرق شمالیسنده حدود بوینجه ممتد اولوب، بعده آلمانیایه داخل اولان ووسژ سلسله‌سیله بونك قارشیسنده اولوب (رین) ایرماغنك مجراسیله آیرلمش اولان (قره اورمان) سلسله‌سندن و(آردنه) طاغلرندن عبارتدر.

٥"، جورا طاقی، که فرانسه ایله اسویچره حدودی اطرافنده اوزانان متوازی بعض طاغلرله (رین) مجراسنك بریسنده آلمانیانك (سوآب) و(فرانقونیا) مملکتلرنده ممتد اولان بعض سلسله‌لری جامعدر. بونلرك اك مرتفعی «قار صیرتی» نام طاغ اولوب، ١٧٢٣ متره ارتفاعی واردر.

٦"، آلپ طاغی، که مرکزی (سنت غوتار) طاغی اولوب، دائمی صورتده قارله مستور اولان بوطاغلک اتکلرندن (رون). (رین) و(پو) ایرماقلری نبعانله، هربری بر جهته طوغری آقار. بو طاغلک ذروه‌سی اولان (مونت بلانق) ٤٨١٠ متره ارتفاعنده اولوب، قافقاس سلسله‌سی آسیایه منسوب عد اولندیغی تقدیرده، آوروپانک اک مرتفع نقطه‌سیدر. آلپ طاغلری اسویچره‌نک قسم اعظمیله فرانسه‌نک شرق جنوبی قسمنی، ایتالیانک منتهای شمالنی، آلمانیانک بر آز یرینی وآوستریانک بر بیوجک پارچه‌سنی ضبط ایتمشلردر.

٧"، آپنن طاقمی، که بحری آلپ سلسله‌سندن باشلایه‌رق، ایتالیانک بوینجه اوزانان وحتی مسینه بوغازنده کسلدکدن صکره سیچلیاده یکیدن کسب ارتفاع ایدن بر اوزون سلسله ایله اونک تفرعاتندن عبارت اولوب، اک یوکسک محلی ٢٩٠٢ متره ارتفاعی اولان (غران ساسو) ذروه‌سیدر.

٨"، بالقان طاقمی، که آوروپای عثمانیده طونه مجراسنک آشاغی طرفیله آطه‌لر دکیزی آره‌سنده اوله‌رق، تا قره‌دکیزک ساحل غربیسنه قدر ممتد اولور. بوسلسله‌نک بر شعبه‌سی (ردوب) ویا (دسپوت طاغی) نامیله آطه‌لر دکیزینه قدر؛ ودیکر دها بیوک بر شعبه‌سی دخی یکیپازاردن آیریلوب، (شار) و(پیندوس) ناملریله آرناودلق ویونانک ایچندن مرورله موره شبه جزیره‌سنک منتهای جنوبنه قدر اوزانیر. بو طاقم بوسنه وهرسک طاغلری واسطه‌سیله آلپ طاقمنه کسب ارتباط ایدیور. اک یوکسک محلی ردوبک (ریلو طاغی) نام ذروه‌سی اولوب، ٣٠٠٠ متره ارتفاعی واردر.

٩"، قارپات طاقمی، که مجارستان واردلی همان دائرا مادار احاطه ایدوب، شمالاً موراویا وسیلیزیادن، شرقاً غالیچیا وبوقووینه‌دن، شرق جنوبی جهتندن دخی رومانیادن آیریلور. بو سلسله‌نک اک یوکسک محلی شمالده‌کی (تاتره) طاغی اولوب، ٢٦٥٩ متره ارتفاعی واردر.

١٠"، چهستان طاغلری طاقمی، که خطهٔ مذکوره‌یی احاطه ایدن (فیختلکبیرکه)، (ریسنکبیرکه) وسائر طاغلری شامل اولوب، اک یوکسکی اولان (اشنقوپ) طاغنک ١٦٠١ متره ارتفاعی واردر.

١١"، اورال طاقمی، که روسیه‌نک شرق جهتنده شمالدن جنوبه ممتد اولان وآوروپا ایله آسیا حدودینی آیران بر سلسله‌دن عبارت اولوب، اک یوکسک ذروه‌سی اولان (تولپوسیس) طاغنک ١٦٨٩ متره ارتفاعی واردر.

١٢"، قافقاس طاقمی، که یالکز شمالی مائله‌سی آوروپایه عائد اولوب، اک یوکسکی اولان (البرز) طاغنک ارتفاعی ٥٦٦٠ متره‌در.

١٣"، اسقاندیناو طاقمی، که شبه‌جزیره‌نک اوره‌سنده شمالدن جنوبه ممتد اوله‌رق، نوروج جهتده‌کی اتکلری، دیك وقیالق اولدقلری حالده، ساحله قدر اینوب، بر طاقم چتین برون وخلیجلر تشکیل ایدرلر؛ اسوج جهتنده‌کی اتکلری ایسه آزمیلانلی ودوزدر. بو سلسله‌نک اک یوکسک محلی (ایمسفیلد) طاغی اولوب، ٢٦٠٤ متره ارتفاعی واردر.

١٤"، برتانیا طاقمی، که اسقوچیایی وانکلتره‌نک غرب جهتنی احاطه ایدن طاغلری شامل اولوب، اک یوکسکلری اولان اسقوچیاده‌کی (بن نویس) لک ١٣٤٣ متره ارتفاعی واردر.

آوروپانک طاغلری باشلیجه جنوب غربی قسمنده اولوب، بو قطعه‌نک نصف شرقیسی دیمک اولان روسیه کاملاً دوز بر اووه‌دن عبارتدر؛ وبو اووه شمال جهتنده غربه طوغری ممتد اوله‌رق، (رین) ایرماغنک منصبنه قدر واصل اولور. بربری اوستنه حساب اولنورسه، اوروپانک ارتفاع وسطیسی ٤٠٠ متره‌یه قریبدر. فرضا دکیز ٣٠٠ متره ارتفاع کسب ایده‌جك اولسه، بتون روسیه، لهستان، پروسیه، دانیمارقه ایله آلمانیانک شمال قسمی وفلنک وبلچیقه ایله فرانسه‌نک ثلثانی صو آلتنده قالیر؛ واسوج ایله نوروج بر آطه حالنی کسب ایدر.

برکانلری. — آوروپانک اک مشهور برکانلری (وزوو) ایله (اتنا) در، که ایکیسی‌ده ایتالیاده واقع اولوب، برنجیسنک ١٢٥٠، وایکنجیسنک ٣٣٦٩ متره ارتفاعی واردر. سیچلیانک شمالنده‌کی کوچك آطه‌لرك برنده اولان (استرومبولی) ایله یونان جزایرندن برنده بولنان (سانتورین) برکانلری ایکنجی درجه‌ده‌در. ایسلانده جزیره‌سی آوروپادن عد اولندیغی حالده، اونده دخی متعدد برکانلر واردر.

انهاری. — آوروپانک نهرلری طقوز حوضه

تشكيل ايدوب، بونلرك دردى شمال مائلەسندە وبشىدە جنوب مائلەسندە واقعدرلر. جدول آتى مذكور حوضەلرلە هر حوضەدەكى نهرلرى ومجرالرينك طوللرينى مبيندر:

شمال مائلەسى

١ — بحر منجمد شمالى حوضەسى

	انهار	كيلومترە
روسيەنك شمال شرقيسندە	پچورە	٢٠٠٠
	مزن	٦٠٠
	دوينا	١٥٠٠
	اونغا	٧٠٠

٢ — بالطيق دكيزى حوضەسى

اسوجدە	تورنيا	٤٠٠
	لوليا	٣٠٠
	پيتيا	٣٠٠
	اوميا	٤٠٠
روسيەدە	نوا	٧٠٠
	دونە	٩٦٠
	نيامن	٧٠٠
روسيە وآلمانيادە	ويستولە	٩٠٠
آلمانيادە	اودر	٩٣٠

٣ — بحر شمالى حوضەسى

نوروجدە	غلومن	٥٧٠
اسوجرە، فرانسە، آلمانيا، فلمنك وبلچيقەدە	البە	١٠٠٠
	وسر	٧٠٠
	رين	١٣٢٠
	موزە	٨٩٣
	اسقو	٤٠٠
انكلترەدە	تاميسە	٣٠٠

٤ — بحر محيط آطلاسى حوضەسى

برتانيا آطەلرندە	سورن	٢٨٦
	شانون	٣٢٣
فرانسەدە	سينە	٧٧٦
	لوآر	١٠٠٠
	ژيروندە	٦٥٠
اسپانيا وپورتكيزدە	مينيو	٣٠٥
	دورو	٨٥٠
	تاج	٩٠٠
	وادى يانە	٩٠٠
اسپانيادە	وادئ كبير	٥٦٠

جنوب مائلەسى (آق دكيز حوضەسى)

٥ — غربى آق دكيز حوضەسى

اسپانيادە	ابرە	٧٥٠
	شقورە	٣٥٠
	جوقار	٥١١
	وادئ الآبار	٣٠٠
فرانسەدە	رون	١٠٢٥
ايتاليادە	آرنو	٢٠٠
	تيبر	٤٢٠

٦ — آدرياتيق حوضەسى

ايتاليادە	پو	٦٧٠
	آديج	٣٩٥
آرناوودلقدە	درين	٣٥٠

٧ — آطەلر دكيزى حوضەسى

روم ايلندە	وارداد	٣٠٠
	مريچ	٣٧٠

٨ — قرە دكيز وآزاق دكيزى حوضەسى

آلمانيا، آوستريا، مجارستان، صربيە، رومانيا وبلغارستاندە	طونە	٢٨٠٠
روسيەدە	دنيستر	١٢٠٠
	دنيپر	١٩٥٠
	دون	٢١٠٠
	قوبان	٦٠٠

٩ — بحر حزر حوضەسى

روسيەدە	ترك	٤٥٠
	وولغا (آتيل)	٣٨٠٠
	اورال	١٥٠٠

كوللرى. — آوروپانك بعض جهتلرى بيوك وكوچك بر چوق كوللرى حاوى بولنيورلر. بو جهتلرك برنجيسى روسيەنك شمال غربى جهتى اولوب، آوروپانك اك بيوك كوللرى اورادە بولنيور. بونلرك اك بيوكلرى لادوغە (١٨ ٢٢٠ مربع كيلومترە)، اونغا (٩٧٥٠ م. ك.)، پيپوس (٣٥١٠ م. ك.) كوللريدر. فينلاندە خطەسندەكى كوللر دخى پك چوق اولوب، مجموعنك مساحهٔ سطحيەسى ٤١٦٧٠ مربع كيلومترەدر. جهات مذكورەنك ايكنجيسى اسقانديناويا اولوب، بو شبە جزيرەدەكى كوللرك اك بيوكلرى ونر (٥٥٦٨ مربع كيلومترە)، وتر (١٩٠٠ م.ك.)، ملار (١١٦٠ م.ك.) كوللريدر. بو خطەدەكى كوللر مساحهٔ سطحيەسنك مجموعى ١٦٠٠٠ مربع كيلومترەيە قريبدر. بالطيق دكيزينك جهت جنوبيەسندە دخى بر چوق كوللر بولنوب، مكلنبورغ وپومرانيا ايلە شرقى پروسيەدەكى كوچك كوللرك عددى ٤٠٠ ى متجاوزدر.

آلپ طاغلرينك جنوبى مائلەسندە (وربانو) ونام

دیکرله مایور (٢١١ مربع کیلومتره)، (لونغانو) ونام دیکرله چریزو (٥٠ م.ك.)، لاریو (١٥٦ م.ك.)، بناقو (٣٠٠ م.ك.)، سبینو (٦٠ م.ك.) ودیکر دها کوچك بعض کوللر بولنوب، جملهسنك مساحهٔ سطحیهسی ١٦٠٠ مربع کیلومترهدر. شمالی مائلهسندهکی کوللر ایسه ذها چوق اولوب، الك بیوکلری لوچرنه (١١٣ مربع کیلومتره)، تون (٤٨ م.ك.)، بریانز (٣٠ م.ك.)، نوشاتل (٢٤٠ م.ك.)، بیانه (٤٢ م.ك.)، مورات (٢٧ م.ك.)، زوغ (٣٨ م.ك.)، زوریخ (٨٩ م.ك.)، والنستاد (٢٨ م.ك.) وسائره کوللریله ٥٣٩ مربع کیلومتره سطحی بولنان (قونستانسه) کولیدر. یوقاری سوآبده بش آلتی وباویرهده اون ایکی قدر کول بولندیغی کبی، آوستریادە دخی (آتر)، (آخن)، (هالستاد) وسائره کوللری واردر، که مجموعنك مساحهٔ سطحیهسی ٣٥٠٠ مربع کیلومتره قدردر. آلپ طاغلرینك غربی مائلهسنده یالکز (لیمان) ونام دیکرله جنو کولی (٥٧٧ مربع کیلومتره)، بورکت (٤١ م.ك.) وآنسی (٢٧ م.ك.) ایله دیکر بر قاچ کوچك کول بولنیور.

ایتالیا شبه جزیرهسنده یالکز درت بش کول بولنیور، که آپنن سلسلهسنك وسطنده واقع اولوب، اخیراً قورودلمش اولان (فوچینو) کولنك ١٥٨ مربع کیلومتره مساحهسی وار ایدی؛ (تراسیمنه) کولنك ١٢٠ وبرکان آغزندن محول اولان (بولسنا) نك ٥٨ مربع کیلومتره مساحهسی واردر. — مجارستاندهکی (فرتو) ونام دیکرله (نایسیدل) کولی پك آز درین اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیهسی، یاغمورلرك قلت وکثرتنه کوره، ٣٠ دن ٤٠٠ مربع کیلومترهیه قدر تخلف ایدیور. ینه مجارستانده بولنان (بالاتون) کولنك دخی ٦٩٠ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیهسی واردر. — آوروپای غربیده یعنی فرانسه، اسپانیا، پورتکیز وانکلترهده ذکره شایان کوللر اولمیوب، یالکز ایرلاندهده کثرت اوزرهدر. جزیرهٔ مذکورهده نیغ (٣٩٧ مربع کیلومتره)، قوریب (١٧٦ م.ك.)، درغ (١٢٩ م.ك.)، ارنه (١١٣ م.ك.)، ری (١٠٦ م.ك.)، ماسق (٩٠ م.ك.) کوللریله، بطاقلقلر حساب اولنمقسزین، جزیرهنك اوتوزده برقسمنی ضبط ایدن برچوق کوچك کوللر واردر. — بالقان شبه جزیرهسنك الك بیوك کوللری آرناؤدلقدهکی اشقودره، اوخری، کسریه ویانیه کوللریدر.

هواسی. — آوروپا قطعهسی هواجه کرهٔ ارضك الك ممتاز قطعهسی اولوب، بونی منتج اولمق اوزره، برچوق سببلر واردر. هرنه قدر حرارت وبرودتك برنجی سببی کونشك تأثیری اولوب، اقلیمك درجهٔ عرضی نهقدر زیاده اولورسه، اوقدر زیاده صوغوق اولمق اقتضا ایدرسهده، برمملکتك هواسنه کلی مدخلی اولان دها برچوق سببلر واردر. جنوبدن کلن روزکارلرك صیجاق، شمالدن کلنلرك صوغوق، ودکیزدن کلن روزکارلرك رطیب، قرهدن کلنلرك یابس اولملری طبیعیدر. بو حالده بو روزکارلرك برینه مانع اولهجق یوکسك برطاغك وجودی او طاغك آرقهسنده بولنان مملکتك هواسنه بیوك بر تأثیری موجب اولدیغی کبی، دکیز آقنتیلرینك دخی تأثیری غیر منکردر.

آوروپا قطعهسنك عمومیت اوزره هواسی ینه اوعرضده بولنان آمریقا وآسیا اقطارندن یازین چوق دها معتدل وقیشین چوق دها صیجاقدر. آنجق بو امتیازدن آوروپانك هر طرفی متساویاً حصهمند اولمیوب، جنوب وغرب جهتی بو حالدن تمامیله مستفید اولدیغی حالده، شمال شرقی جهتی بر درجهیه قدر آسیانك هواسنه تابع اولوب، قیشلری پك سرت ویازلری پك صیجاق ودائمی صورتده هواسی یابسدر. بو ایسه آوروپانك غرب وجنوب جهتنه اکثریت اوزره جنوب غربی روزکارینك اسمسیله، مکسیقه کورفزندن کلن صیجاق آقنتینك بتون سواحل غربیهیی یاللایهرق، تا نوروجك شمالنه قدر چیقمسندن، وبو صیجاق ورطیب هوا ایله آقنتینك تأثیرینه مانع اولهجق سد حالنده برطاغ سلسلهسنه تصادف اولنمامسندن ایلری کلیور. حقیقةً، آوروپادهکی طاغلر جنوب غربیدن اسن روزکارك استقامتنه مانع اولهجق وضعیتده اولمیوب، بو روزکاره یول ویرهجك بر استقامتدهدرلر. مع هذا موجود طاغلرك غرب وجنوبه ناظر اولان یوزلری شرق وشماله ناظر اولان یوزلرندن چوق دها صیجاقدر.

شرق شمالیدن اسن صوغوق ویا بس روزکارك تمامیله تأثیری آلتنده بولنان مملکت روسیه اولوب،

لهستان ایله پروسیه وشمالی آلمانیا دخی بو تأثیردن حصه‌منددرلر. قره‌دکیزك سواحل غربیه‌سنده بولنان یرلرده وازان جمله استانبولده وحتی یونانده بیله بو تأثیر حس اولنیورسه‌ده، جنوب غربی روزکارینك و اقلیمك تأثیریله کسب اعتدال ایدیور. مجارستان خیلی شمالده بولندیغی حالده، مجرد (قارپات) سلسله‌سی بو روزکاره قارشی بر سپر اولدیغیچون، هواسی اولدقجه صیجاقدر: دالماچیا سواحلیله ایتالیا وفرانسه‌نك جنوبی واسپانیا وپورتکیز ایسه آلپ وپیرنه جبال متسلسله‌سیله بو روزکارك تأثیرندن تمامیله محفوظ، وبناءً علیه هوالری خیلی صیجاقدر. آنجق اسپانیانك غرب جهتنده بولنان طاغلر بحر محیط آطلاسیدن کلن روزکارك رطوبتنی بلع ایتدکلرندن، بو قطعه‌نك اورته‌لری قورو ونباتسز اولوب، بعض یرلری آوروپادن زیاده آفریقایه مشابهدر.

آوروپانك غرب جنوبی‌یه یعنی بحر محیط آطلاسی‌یه ناظر اولان یرلرنده سنه‌نك هر موسمنده یاغمور یاغوب، قوراقلق پك نادر اولدیغی حالده، جنوبه یعنی آق دکیزه ناظر اولان یرلرنده یازین پك آز یاغمور یاغر؛ ویاغمورك چوغی قیشین یاغوب، ایلك بهار ایله صوك بهار امتدادلی وغایت کوزل اولور. شمال شرقی روزکارینه آچیق اولان یرلرده ایسه یاغمور دها سیرك ودها آز اولوب، یاغدیغی وقت دخی بردن یاغه‌رق، بعده قوراقلق حکم سورر؛ وهمان قیشدن یازه ویازدن قیشه چکیلوب، ایلك وصوك بهارك لطافتی آکلاشلدیغی کبی، کرك یازین وکرك قیشین شمال شرقی ویا جنوب غربی روزکاری اسدیکنه کوره، بردن‌بره هوا تحول ایدر.

بو فرقلرله برابر، آوروپانك عمومیت اوزره هواسی معتدل وصاغلام اولوب، بعض جهتلرنده بر بطاقلق بولنمسندن ویا دیکر طبیعی ویا عارضی بر حالدن تولد ایدن بعض آغر وصیتمه‌لی هوالر دخی خصوصی اولوب، مضرتلری اطرافه چوق منتشر اولمیور.

نباتاتی. — آوروپانك نباتات ومحصولاتی هواسنه تابع اولوب، آمریقاده ٥٢° عرض شمالیدن یوقاری چیقمیان آرپه وبولاف آوروپانك غرب جهتنده نوروجك ٧٠° عرض شمالیسنه قدر حاصل اولور. چام وچیرا وآق کورکن آغاجلری لهستانده ٥٠° درجه عرض شمالیدن یوقاری چیقمدقلری حالده نوروجده ٦٠° درجه‌دن یوقاریده بو آغاجلرك غایت یوکسکلرینه تصادف اولنور. سکود آغاجلری ایسه منتهای شماله قدر منتهی اولوب، سرمدی قارلرك کنارلرنده بیله بو آغاجلره تصادف اولنور؛ شو قدر وار که شماله طوغری کیدلدکجه بویلری اوفالوب، اك نهایت بر قاج قدم ارتفاعنده بر اوت حالنده بولنورلر. روسیه‌نك شمال و وسطی سیبریانك هواسنه تابع اولمغله، نوروج، دانیمارقه، آلمانیاده وحتی فینلانده ولاپونیاده بیله کثرتله بولنان بر چوق آغاجلره روسیه‌نك آنجق جنوب غربی قسمنده تصادف اولنه بیلیور. روسیه‌نك جنوب شرقی جهتی ایسه خوارزم وماوراء النهر هواسنه تابع اولوب، اورانك طوپراغیده قوملق اولدیغندن، اوراده بر طاقم کوچك آغاجلر وچالیلر یتیشیور. اوروپانك جنوب جهتنده‌کی شبه‌جزیره‌لر وآطه‌لر، وعلی الخصوص سیجلیا جزیره‌سیله آندالوسیا خطه‌سی آفریقانك هواسنه تابع اولمغله، نباتاتلری پك چوق وپارلاق اولوب، زیتون، انجیر، پورتقال، لیمون، نار آغاجلری وپاسمین، مرسین، دفنه کبی نیجه آغاجلرله چیچکلرك انواعی بولنور. روم ایلی ایله یونان جهتلری ایسه آسیانك هواسنه تابع اولوب، بورالرده بولنان اشجار مثمره وغیر مثمره‌نك جمله‌سی آناطولی وقافقاس اقلیملرینه مخصوص انواعه منسوبدرلر.

حبوباتك جمله‌سی اوروپاده یتیشوب، بغدای عرض شمالینك ٦٠ درجه‌سنه قدر اولیورسه‌ده، ٥٠ درجه‌دن آشاغی اولان یرلرده دها زیاده محصول ویرر. چافدار فینلانده‌ده ٦٤° عرض شمالیده دخی یتیشیور. مصر ٥٠°، وپرنج ٤٢° عرض شمالی‌یه قدر حاصل اولور. اوزوم ٤٠° عرض شمالی‌یه قدر اوروپانك هر طرفنده یتیشوب، ساحل بحرده وشمال روزکارندن محفوظ یرلرده ٥٠° عرض شمالی‌یه قدر چیقار. شراب اعمالنه یارایان بو میوه‌نك یتیشه‌مدیکی شمالی یرلرده آرپه صوبی اعمالنه یارایان شربتجی اوتی کثرتله حاصل اولوب، بیرا شرابك یرینی طوتار. یر الماسی وپتاته اوروپانك هر طرفنده حاصل اولور، وبغدای یتیشدیرمکه مساعد اولمیان ممالك شمالیه‌ده اونك یرینی طوتار. میوه‌لردن اریك ایله کراز نوروج وفینلانده‌یه وروسیه‌ده ٦٠°

عرض شمالی‌یه قدر هر طرفده یتیشدیکی کبی، الما وآرمود دخی عمومیدر. شفتالی، زردالی وسائر میوه‌لرك اكثریسی اوروپایه آسیادن یعنی آناطولی وایراندن نقل اولنه‌رق، اقلیمك مساعد اولدیغی طرفلره تعمیم اولنمشلردر. زیتون، پورتقال، لیمون، نار وسائر صیجاق هوالره مخصوص میوه‌لر دخی جهات جنوبیه‌یه مخصوصدر. شکر قامشی یالکز اسپانیانك جنوبیله سیجیلیاده یتیشه بیلیور.

صنایعده مستعمل محصولاتدن کتان وکنویر اوروپانك هر طرفنده کلیتله حاصل اولدیغی کبی، جهات جنوبیه‌ده پاموق دخی حاصل اولیور، واپك چیقاریلیورسه‌ده، پاموق محصولاتی هند وآمریقانك‌کی ایله قیاس قبول ایتمدیکی کبی، ایپك دخی نسبةً جزئی عد اولنه بیلیر.

حیواناتی. — اوروپا قطعه‌سنك کندینه مخصوص حیواناتی آزدر. بالطیق دکیزینه وروسیه‌نك اورته‌سنه قدر اولان جهت شمالیه‌ده آق آییلرله مائی تیلکیلر قارلرك اوزرنده طولاشوب، بحر منجمد شمالینك طونمش ساحللرینه قدر اینرلر. (رن) دنیلن مونس کیك اسقاندیناوده ٦١° وروسیه‌ده ٦٨° عرض شمالی‌یه قدر اینر. صیغین دنیلن حیوان ایسه جنوبده بولنوب، لیتوآنیا وپروسیاده دخی تصادف اولنور. بو اقطار بعیده‌یه مخصوص بر نوع قویون دخی واردر، که پاغیسنك سرتلکیله ودیشیلرینك دخی بوینوزلی اولمسیله تفریق اولنور. بحر حزرله آزاق دکیزی اطرافنده‌کی قوملق وطوزلی اووه‌لرده آسیادن کلمش اولان بلخ دوه‌سیله قویروغی اوزون چرکس قویونی وتاتار آتیله چقاللر کثرت اوزره‌در. روسیه‌نك وسطلریله بغداندن تا دانیمارقه‌یه وفلاندره‌یه قدر اوزانان زمرد آسا ومنبت اووه‌لرده ایری وقوتلی بر جنس قویون وصیغیر بولنور، که بو قطعه‌نك حیوانات اصلیهٔ قدیمه‌سندن اولوب، حتی (لیتوآنیا) نك (بیالوویچه) اورمانده بو صیغیرك الیوم وحشی حالنده یاشار افرادی بولنه‌رق، «اوروش» اسمیله معروفدرلر. اشك آوروپای وسطینك حیوانات اصلیه‌سندن اولمیوب، صکره‌دن کتیرلمش وجنسی بوزلمشدر. آلپ ایله سوانه وپیرنه سلسلهٔ جبالنده محللرینه مخصوص اوج جنس طاغ کچیسیله، طاغ صیچانی دنیلن بر نوع حیوان بولنور. آوروپانك جهات جنوبیه‌سنده صیغیرلر دها کوچك ودها ضعیف ایسه‌لرده، ینه اوروپای وسطیده‌کی جنسدندرلر. عرب آتی اسپانیانك جنوبنه وایتالیا ایله ممالك عثمانیه‌یه عربستاندن، بیوك مرکب جنسی سوریه‌دن، مانده دخی آناطولیدن کتیرلمشدر. اسپانیادن انکلتره وفرانسه ایله اوروپانك سائر طرفلرینه دخی سوق اولنمش اولان مرینوس قویونلری دخی عربلر طرفندن آفریقادن اندلسه ادخال اولنمشدر.

تقسیماتی. — اوروپا قطعه‌سنك بعض جهتلرنده وعلی الخصوص غرب طرفنده تقسیمات سیاسیه جنسیت اهالی‌یه مطابق ایسه‌ده، شرق جهتنده تقسیمات حاضرهٔ سیاسیه جنسیت اهالی وطبیعت اراضی‌یه توفیقاً تقسیمی پك مشکل بر حاله کتیرمش اولدیغندن، یالکز تقسیمات سیاسیه‌دن بحث ایده‌جکز. اوروپا قطعه‌سنده ایمپراطورلق، قراللق، جمهوریت، پرنسلك، دوقه‌لق وسائره عنوانلریله ٥٠ یی متجاوز حکومتلر موجود ایسه‌ده بونلرك بر طاقمی بر دولته تابع بولندقلرندن، بو قطعه ٢٣ مستقل حکومته منقسمدر. بو دولتلری اولا مساحهٔ سطحیه‌لرینك بیوکلکی، وثانیاً اهالیلرینك کثرتی اعتباریله بروجه‌آتی ایکی جدولده تعداد ایدیورز:

	دولتلر	مربع کیلومتره
١	روسیه	٥ ٤١٨ ٥٢٦
٢	اسوج ونوروج	٧٦١ ٠١٠
٣	آوستریا ومجارستان	٦٢٢ ٤٤١
٤	آلمانیا	٥٣٩ ٨٢٩
٥	فرانسه	٥٢٨ ٥٧٢
٦	اسپانیا	٥٠٠ ٤٤٣
٧	دولت عثمانیه (روم ایلنده)	٣٢٧ ١٦٨
٨	بیوك برتانیا وایرلانده	٣١٤ ٩٥١
٩	ایتالیا	٢٩٦ ٣٢٣
١٠	رومانیا	١٢٧ ٥٨٤
١١	پورتکیز	٨٩ ٦٢٥
١٢	یونان	٥٠ ١٢٣
١٣	صربیه	٤٨ ٦٥٧
١٤	اسویچره	٤١ ٩١٩
١٥	دانیمارقه	٣٨ ٢٣٧
١٦	فلمنك	٣٢ ٩٧٢
١٧	بلچیقه	٢٩ ٤٥٥
١٨	قره طاغ	٩ ٤٣٣
١٩	لوکسنبورغ	٥ ٥٨٧
٢٠	آندوره	٣٨٥
٢١	لیختنستاین	١٧٨
٢٢	سان مارینو	٦٢
٢٣	موناقو	١٥
	جمعاً آوروپا	٩ ٧٩٣ ٤٩٥

	دولتلر	اهالی
١	روسیه	٨٨ ٣٥٦ ٥٧٢
٢	آلمانیا	٤٦ ٨٥٥ ٧٠٤
٣	فرانسه	٣٨ ٢١٨ ٩٠٣
٤	آوستریا ومجارستان	٣٧ ٨٨٢ ٧١٢
٥	بیوك برتانیا وایرلانده	٣٥ ٢٤١ ٤٨٢
٦	ایتالیا	٢٩ ٩٤٣ ٦٥٧
٧	اسپانیا	١٦ ٩١٨ ٥١١
٨	دولت عثمانیه	٨ ٩٨٧ ٠٠٠
٩	اسوج ونوروج	٦ ٥٢٤ ٠٨٩
١٠	بلچیقه	٥ ٩٠٩ ٩٧٥
١١	رومانیا	٥ ٣٧٦ ٠٠٠
١٢	فلمنك	٤ ٣٩٠ ٨٥٧
١٣	پورتکیز	٤ ٣٠٦ ٥٤٤
١٤	اسویچره	٢ ٨٤٦ ١٠٢
١٥	یونان	١ ٩٧٩ ٥٦١
١٦	دانیمارقه	١ ٩٧٢ ٠٣٩
١٧	صربیه	١ ٩٧٠ ٠٣٢
١٨	قره طاغ	٢٣٦ ٠٠٠
١٩	لوکسنبورغ	٢١٣ ٢٨٣
٢٠	موناقو	١٢ ٥٤٨
٢١	آندوره	١٢ ٠٠٠
٢٢	لیختنستاین	٩ ١٢٤
٢٣	سان مارینو	٧ ٨٤٠
	جمعاً آوروپا	٣٣٨ ١٧٠ ٥٣٥

بو صایلان ٢٣ دولتدن یدیسی، یعنی روسیه، آلمانیا، انکلتره، فرانسه، آوستریا، ایتالیا ودولت عثمانیه دول معظمه‌دن معدوددر. دولت عثمانیه‌نك بوجدوللرده کرك مساحهٔ سطحیه‌سی وکرك اهالیسی آز کورینیورسه‌ده، ممالك وتبعه‌سنك چوغی آسیا وآفریقاده اولوب، بتون ممالکنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٢٧١٠٠٠ مربع کیلومترویه، وبتون تبعه‌سی ٣٢٩٧٨١٠٠ نفوسه بالغ اولور، که بوندن ٣٠٨٨٤٠٠ مربع کیلومترولك بر ایله ٢١٦٣٣٠٠٠ اهالی طوغریدن طوغری‌یه تحت اداره‌سنده، و ١١٨٢٦٠٠ مربع کیلومترولك بر ایله ١١٣٤٥١٠٠ اهالی ادارهٔ ممتازه ایله تحت تابعیتنده‌در. بو یدی دولتدن صکره اسپانیا کلیر، که وسعت اراضیجه واهمیت تاریخیه‌جه دول معظمه‌دن کری قالمدیغی حالده، اهالیسی آز ومدنیتجه بر آز کری بولنمق حسبیله، دول معظمه دائره‌سنك خارجنده قالمش ایسه‌ده، او دائره‌یه ادخال وقبولی زمانی تقرب ایتمشدر. دیکر طقوز دولت دخی آوروپانك دول صغیره‌سندن معدوددرلر، که بونلرده: پورتکیز، بلچیقه، فلمنك، دانیمارقه، اسوج ونوروج، اسویچره، رومانیا، صربیه ویونان‌در. بونلردن بعضیسی بعضیسندن اراضی ونفوسجه چوق فرقلی ایسه‌لرده، اهمیت سیاسیه‌جه بینلرنده آز فرقلری اولوب، دول صغیره‌دن معدوددرلر. حتی مثلا دانیمارقه‌نك کرك اراضی وکرك اهالیسی رومانیادن پك آشاغی اولدیغی حالده، دانیمارقه رومانیادن کوچك عد اولنمیور؛ بلکه قدر واعتبارجه دها عالی بر مقامده بیله بولنیور. قالان دیکر آلتی هیئت، یعنی قره طاغ، لوکسنبوغ، آندوره، سان مارینو، موناقو ولیختنستاین حکومتلری دولت تسمیه اولنه‌میه‌جق قدر کوچك اولدقلری حالده، مجرد سائر دولتلره تابع اولمیوب، مستقل بولندقلرندن، بو تعداده ادخال اولندی.

آوروپا دولتلرندن یالکز روسیه صورت مستبدانه‌ده اداره اولنوب، ایمپراطور ویاخود (چار) عنوانی حائز اولان حکمداری امور دنیویه ومذهبیه‌نك رئیسیدر. دولت عثمانیه ایله آوستریا وآلمانیا مشروطاً اداره اولنوب، برنجیسنك حکمدار ذیشانی عثمانلیلرك پادشاهی وکافهٔ مسلمینك خلیفه‌سی، آوستریا حکمداری مجارستان قرالی وآوستریا ایمپراطوری، آلمانیانیانك کی دخی پروسیه قرالی وآلمانیا ایمپراطوری عنوانینی حائزدرلر. انکلتره، ایتالیا، اسپانیا، پورتکیز، بلچیقه، فلمنك، دانیمارقه، اسوج نوروج، رومانیا، صربیه ویونان دولتلری مشروطاً اداره اولنوب، حکمدارلری قرال عنوانینی حائزدرلر. فرانسه، اسویچره، آندوره وسان مارینو جمهوریتله اداره اولنوب، منتخب رئیس جمهورلری واردر. قره‌طاغ ایله موناقو ولیختنستاین بر پرنسك تحت اداره‌سنده‌درلر. لوکسنبورغ ایسه مستقل بر دوقه‌لق اولدیغی حالده، فلمنك قرالنی حکمدار طانیور.

آوروپا دولتلرندن بعضیسنده نیم مستقل بعض اداره‌لر ویا حکومتلر بولنیور، که بونلرك بر طاقمی آیریجه مجلس مبعوثان وهیئت وکلالری اولدیغی حالده، داخل بولندقلری دولتك حکمدارینی طانیمقده، وبعضیلری دخی داخل بولندقلری دولتك حکمدارینه تابع بر ر قرال، پرنس، ویا دوقه معرفتیله اداره اولنمقده‌درلر. بو قبیلدن اوله‌رق، برنجی درجه‌ده نوروج ایله مجارستانی ذکر ایتمك اقتضا ایدر، که ایکیسی‌ده هر جهتجه همان مستقل اولوب، یالکز برنجیسی اسوجله وایکنجیسی آوستریا ایله بر حکمدارك تحت تابعیتنده بولنیورلر، وخارجی پولتیقه‌لری متحددر. دولت

عثمانیه‌ده بلغارستان اداره‌ٔ داخلیه‌سنده مستقل اولوب، دولت مشارالیهایه تابع بر پرنس معرفتیله ومشروطیت اصولیله اداره اولنور، ودولت متبوعه‌سنه مقطوع بر ویرکی ویرر. روسیه‌ده (فینلانده) ایله لهستان دخی بو قبیلدن عد واعتبار اولنمشلر سه‌ده، بوایکی مملکت ینه پترسبورغدن تعیین اولنان والیلر معرفتیله اداره اولنوب، برکونه امتیازلری واداره‌ٔ داخلیه‌لرنده استقلاللری اولمدیغندن، روسیه‌نك ایالاتنه منقسم ایکی بیوك ولایتی عد اولنسه دها بجادر. بونلر اولسه اولسه آوستریانك چهستان وغالیچیا کبی ولایاتنه مقیس اوله‌بیلیر. آلمانیاده ایسه ایمپراطورلغه تابع بر چوق حکومتلر واردر، که کندی قراللری، پرنسلری ویا دوقه‌لری معرفتیله اداره اولنوب، عادتاً کندی باشلرنده برر دولت اولدقلری حالده، یالکز امور عسکریه‌لریله خارجی پولتیقه‌لری برلین قابنتوسنك ید اختیارنده‌در. بونلرك اك بیوكلری باویره، وورتمبرغ، باد، ساقسه ومکلنبورغدر. [«آلمانیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آوروپا دولتلری میاننده اراضینك وسعتنه نسبةً اهالیسی اك زیاده اولان بر بلچیقه اولوب، اوراده هر مربع کیلومتره باشنه ۲۰۰ کشی دوشر. دول سائره بو خصوصده ترتیب آتی اوزره‌درلر: فلمنك، انکلتره، ایتالیا، آلمانیا، فرانسه، اسویچره، آوستریا ومجارستان، دانیمارقه، پورتکیز، رومانیا، صربیه، اسپانیا، قره‌طاغ، یونان، دولت عثمانیه، روسیه، اسوج ونوروج. بوجهتجه اك کری بولنانی نوروج اولوب، اوراده هر مربع کیلومتره باشنه ٥ کشیدن آز زیاده دوشر.

بیوك شهرلری. — آوروپاره‌کرهٔ ارضك قطعات سائره‌سنده امثالی نادر بولنور بر چوق جسیم شهرلر واردر، که جسامتلریله، اهالیلرینك کثرتیله، صنایع وتجارت ومعارفلرینك ترقیاتیله، احوال تاریخیه‌لریله وسائر بر چوق جهتلرله مشهوردرلر. بینلرنده متعدد دمیریوللر وتلغرافلرله دائمی صورتده مخابرات ومناسباتده بولنان بو شهرلر جسامتلرینه کوره بروجه زیر برجدولده ترتیب اولنه‌رق، قارشیلرنده اك صوك تحریره کوره مقدار نفوسلری دخی ذکر اولنیور؛ وپایتخت اولانلری (*) اشارتیله تفریق اولندیغی کبی، بربیوك قطعه‌نك مرکزی بولنانلرینه دخی (») اشارتی وضع اولنمشدر:

شهر	بولندیغی مملکت	اهالیسی
* لوندره	انکلتره‌ده	۳ ۸۱۶ ٤۸۳
* پارس	فرانسه‌ده	۲ ۳٤٤ ٥٥۰
* برلین	آلمانیاده	۱ ۳۱٥ ۲۸۷
* ویانه	آوستریاده	۱ ۱۰۳ ۸۷٥
* پترسبورغ	روسیه‌ده	۹۲۹ ۰۹۳
* استانبول	دولت عثمانیه‌ده	۸۷۳ ٥٦٥
موسقوه	روسیه‌ده	۷٥۳ ٤٦۹
غلاسقوو	اسقوچیاده	٦۷٤ ۰۹٥
لیورپول	انکلتره‌ده	٥٥۲ ٥۰۸
مانچستر	انکلتره‌د	٥۱۷ ٦٤۹
ناپولی	ایتالیاده	٤٦۳ ۱۷۲
» وارشووه	لهستانده	٤۳۱ ۸٦٤
لیون	فرانسه‌ده	٤۰۱ ٤۳۰
بیرمنغهام	انکلتره‌ده	٤۰۰ ۷۷٤
* مادرید	اسپانیاده	۳۸۷ ۰۸۰
* آمستردام	فلمنکده	۳۷۸ ٦۸٦
مارسلیا	فرانسه‌ده	۳۷٦ ۱٤۳
» بوده پشته	مجارستانده	۳٦۰ ٥٥۱
لیدس	انکلتره‌ده	۳۰۹ ۱۱۹
هامبورغ	آلمانیاده	۳۰٥ ٦۹۰
برسلاو	آلمانیاده	۲۹٦ ٦٤۰
میلان	ایتالیاده	۲۹٥ ٥٤۳
شفیلد	انکلتره‌ده	۲۸٤ ٥۰۸
* روما	ایتالیاده	۲۷۳ ۲٦۸
» مونیخ	باویره‌ده	۲٦۱ ۹۸۱
» دوبلن	ایرلانده‌ده	۲٤۹ ٦۰۲
درسد	ساقسه‌ده	۲٤٦ ۰۸٦
برسلونه	اسپانیاده	۲٤۳ ۰۷۷
* لیسبونه	پورتکیزده	۲٤۳ ۰۱۰
بوردو	فرانسه‌ده	۲٤۰ ٥۸۲
» ادیمبورغ	اسقوچیاده	۲۳٦ ۰۰۲
* قوپنهاغ	دانیمارقه‌ده	۲۳٤ ۸٥۰
تورینو	ایتالیاده	۲۳۰ ۱۸۳
* استوقهولم	اسوجده	۲۲۳ ۰٦۳
* بکرش	رومانیاده	۲۲۱ ۰۰۰
بلفاست	ایرلانده‌ده	۲۰۸ ۱۲۲
بریستول	انکلتره‌ده	۲۰٦ ۸۷٤
» پالرمو	سیچلیاده	۲۰٥ ۷۱۲
آنور	بلچیقه‌ده	۲۰٤ ٤۹۸
روتردام	فلمنکده	۱۹۰ ٥٤٥
لیل	فرانسه‌ده	۱۸۸ ۲۷۲
قوتنغهام	انکلتره‌ده	۱۸٦ ٥۷٥
* بروکسل	بلچیقه‌ده	۱۷٤ ٦۸٦
برادفورد	»	۱۸۳ ۰۳۲
لیپسیغ	ساقسه‌ده	۱۷۰ ۳٤۰
ریغا	روسیه‌ده	۱٦۹ ۳۲۹
خارقوف	»	۱٦٦ ۹۲۱
» پراغه	چهستانده	۱٦۳ ۳۲۳
قولونیه	آلمانیاده	۱٦۱ ٤۰۱
فرانقفورت	آلمانیاده	۱٥٤ ٥۱۳
هوجه بك (اودسه)	روسیه‌ده	۱٥٤ ۲٤۰
هول	انکلتره‌ده	۱٥٤ ۲٤۰
قونیغسبرغ	آلمانیاده	۱٥۱ ۱٥۱

شهر	بولندیغی مملکت	اهالیسی
تولوز	فرانسه‌ده	١٤٧ ٦١٧
غاند	بلچیقه‌ده	١٤٥ ٤٢٤
نوقاستل	انکلترده‌ده	١٤٥ ٣٥٩
های	فلمنکده	١٤٣ ٦٢٦
قزان	روسیه‌ده	١٤٠ ٧٢٦
بلنسیه	اسپانیاده	١٤٠ ٢٨٢
دونده	اسقوچیاده	١٤٠ ٢٣٩
هانووره	آلمانیاده	١٣٩ ٧٣١
جنوه	ایتالیاده	١٣٨ ٠٨١
لیاژه	بلچیقه‌ده	١٣٧ ٥٥٩
فلورانسه	ایتالیاده	١٣٤ ٩٩٢
اشبیلیه (سویله)	اسپانیاده	١٣١ ٢٠٩
کیشنف	روسیه‌ده	١٣٠ ٠٠٠
وندیك	ایتالیاده	١٢٩ ٤٤٥
وستهام	انکلتره‌ده	١٢٨ ٩٥٣
قرستیانیا	نوروجده	١٢٨ ٣٠٢
پورچوت	انکلتره‌ده	١٢٧ ٩٨٩
نانت	فرانسه‌ده	١٢٧ ٤٨٢
کیف	روسیه‌ده	١٢٧ ٢٥١
استوتغارد	آلمانیاده	١٢٥ ٩٠١
لیچستر	انکلتره‌ده	١٢٢ ٣٧٦
برم	آلمانیاده	١١٨ ٣٩٥
سنت اتیان	فرانسه‌ده	١١٧ ٨٧٥
سوندرلاند	انکلتره‌ده	١١٦ ٥٤٨
دروسلدفورد	آلمانیاده	١١٥ ١٩٠
نورمبرغ	«	١١٤ ٨٩١
دانسیغ	«	١١٤ ٨٠٥
ماغدبورغ	«	١١٤ ٢٩١
لوچ	روسیه‌ده	١١٣ ١٤٦
ساراتوف	«	١١٢ ٤٢٨
هاوره	فرانسه‌ده	١١٢ ٠٧٤
استراسبورغ	آلمانیاده	١١١ ٩٨٧
اولدام	انکلتره‌ده	١١١ ٣٤٣
شمنیچ	آلمانیاده	١١٠ ٨١٧
ملاقه	اسپانیاده	١١٠ ٤٧٨
لمبرغ	آوستریاده	١٠٩ ٧٤٦
بریغتون	انکلتره‌ده	١٠٧ ٥٤٦
رون	فرانسه‌ده	١٠٧ ١٦٣
البرفلد	آلمانیاده	١٠٦ ٤٩٩
پورتو	پورتکیزده	١٠٥ ٨٣٨
بولتون	انکلتره‌ده	١٠٥ ٤١٤
آلتونه	آلمانیاده	١٠٤ ٧١٧
آبردین	اسقوچیاده	١٠٤ ٠١٤
بولونیه	ایتالیاده	١٠٣ ٩٩٨
بارمن	آلمانیاده	١٠٣ ٠٦٨
رویه	فرانسه‌ده	١٠٠ ٢٩٩

اهالیسنك جنسیت ولسانلری. — آوروپا قطعه‌سنده ساکن بولنان اهالی برچوق امم واقوامه منقسم اونوب. آنجق ازمنهٔ قدیمه‌دن بری وعلی‌الخصوص قرون وسطاده بوقطعه‌نك اهالیسی اوقدر قاریشمش، وخارجدن جهانکیر ویا چاپولجی صفتیله اوقدر قوملر کلوب اهالیٔ اصلیه ایله اختلاط ایتمشلردر، که لسان فرقی اولمیه ایدی، بونلری تفریقله بربرندن آیری اقوامه تقسیم ایتمك ممکن اوله‌میه‌جقدی. حقیقةً، اکثر یرلرده وعلی‌الخصوص آوروپاده اقوام بیننده نسل ونسب آرامق عبثدر؛ هیچ بر فرد اجدادینك کندی قوم وجنسیتنه منسوب بولنمش اولدقلرینی ادعا ایده‌مز. بونك ایچون امم واقوامك تفریق وتقسیمنده اساس لسان اتخاذ اولنمق اقتضا ایدیور.

لسانی اساس اتخاذ ایتدیکمز حالده، آوروپا اقوامنك باشلیجه اوچ بیوك طاقه منقسم بولندقلری وهلةً کوزمزه چارپار، که بونلرده لاتین، تاوتون واسلاو اقوامی طاقملریدر. لاتینلر آوروپانك جنوب غربیسنده، تاوتونلر شمال غربیسنده، اسلاولر دخی شرق وشرق جنوبیسنده بولنیورلر. بو طاقملرك اوچی دخی امم آریه‌دن، یعنی عن‌اصل آسیای وسطیدن کلوب، ایرانیلر وهندلیلرله مناسبتی اولان اممدندر. [«آریا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آوروپا قطعه‌سنی بینلرنده اوچ بیوك قسمه تقسیم ایتمش اولان بو بیوك اقوام طاقملری آره‌سنده منفرد ویا متفرق برقاچ قوم وامت دها بولنیور. بواقوام متفرقه‌نك اوچی، یعنی یونانیلر، آرناؤدلر وکلتلر ینه امم آریه‌دن اولوب، ازمنهٔ قدیمه‌ده خیلی اهمیتی حائز بولنمش امم آریه‌نك بقیة‌السیوفی حکمنده‌درلر. دیکر اوچی، یعنی فینوآلر، مجارلر وترکلر امم تورانیه‌دندر. بلغارلر دخی نسباً بونلردن ایسه‌ده، لساناً اسلاو طاقمنه التحاق ایتمشلردر. اقوام متفرقه‌نك بریده (باسق) قومیدر، که هیچ بر طاقمه منسوب اولمیوب، ظن اولندیغنه کوره، امم آریه‌نك آوروپایه هجرتندن اول بو قطعه‌ده ساکن بولنمش اولان اقوام وحشیه‌دن برینك بقیة‌السیوفی حکمنده‌درلر. اقوام آریه‌دن اولمق اوزره، آوروپانك هرطرفنده طاغنیق برحالده یاشار ویا قونوب کوچر برقوم دها واردر، که هریرده بشقه بر اسمله یاد اولنه‌رق، بزجه چنکانه اسمیله معروفدر. یهودیلره کلنجه، بونلر امم سامیه‌دن وبنی اسرائیل اولادندن اولوب، آوروپانك هر طرفنده منتشر بولندقلری حالده، دینلرینك مباینتی سایه‌سنده نسل ونسبلرینی محافظه ایتمشلرسه‌ده، لسانلرینی غائب ایتمش اولدقلرندن، اتخاذ ایتدیکمز قاعده‌یه کوره، آیریجه بر قوم عد اولنماملری لازم کلیور.

لاتین طاقی بش بیوك قومله بونلره تابع برطاقم اقوام صغیره‌دن مرکبدر. بونلری : ایتالیان، فرانسز، اسپانیول، پورتکیز ورومان (یعنی اولاخ) قوملریدر. بونلردن رومانلر سائرلرندن آیری واوزاق اولوب، آوروپانك شرق جنوبیسنده. قارپات طاغلرینك اتکلریله طونه منصبنك صول طرفنده وبر شعبه‌لری دخی ماکدونیا وآرناوودلقله یونانك شمال جهتنده بولنیور. لاتین لساندن متولد اولوب، بوکونکی کونده ادبیاتلری مکمل اولان بو بش لساندن بشقه، فرانسه‌نك جنوبنده سویلنیلن (پرووانسال)، اسپانیانك شمال شرقیسنده تکلم اولنان (قطالون)، اسویچره وتیرولده استعمال اولنان (رومانش) و(لادین) لسانلری کبی دها بر قاچ السنهٔ لاتینیه واردر، که تحریر اولنیوب، قباعد اولندقلرندن، کیندکجه ترك وفراموش اولنمقده، وصاحبلری ایتالیان، فرانسز واسپانیول جنسیتلرینه انتساب ایتمکده‌درلر.

تاوتون طاقی جرمان، اسقاندیناو وآنغلوساقسون زمره‌لرینه منقسمدر. جرمانلر آلمانلرله فلامان (یعنی فلنکلیلر) دن عبارت اولوب، سویلدکلری لسان باشلیجه ایکی‌یه تقسیم اولنور : یوقاری آلمانیا یعنی آلمانیای جنوبی لسانی، که باویره، اسویچره، سواب وآلساس ایله آوستریاده تکلم اولنور؛ وآشاغی آلمانیا یعنی آلمانیای شمالی لسانی، که بلچیقه‌نك ایچندن پروسیه‌نك شرق طرفنه قدر اولان آلچق یرلرده استعمال اولنور. آشاغی آلمانیا لسانك منقسم بولندیغی شعبه‌لردن یالکز فلمنکجه تحریری وادبیاته مالك بر لسان اولوب، سائرلری عوامه مخصوص وقباعد اولنمقده در. بربرندن خیلی فرقلری اولان آشاغی ویوقاری آلمانیا لسانلری آره‌سنده یعنی ساقسه وفرانقونیا ایله سائر اقطار متوسطه‌ده کلمات وتعبیراتجه یوقاری آلمانیا وشیوه وتلفظجه آشاغی آلمانیا لسانه مشابه بر آلمانجه سویلنیور، که تحریری وادبی آلمانجه لسانی‌ده بودر. — اسقاندیناو زمره‌سی اسوج، نوروج، دانیمارقه وایسلانده اهالیسندن مرکب اولوب، بو درت قومك هربری کندینه مخصوص بر لسانله متکلم ایسه‌لرده، بینلرنده مشابهت وقرابت تامه بولنوب، ایسلانده لسانی جمله‌نك اك قدیم واك فصیحی اولدیغی حالده، دانیمارقه لساننك ادبیاتی ایلری اولوب، اسوجلیلر کندی لسانلرینی یازوب اوقویورلرسه‌ده، نوروجلیلر دانیمارقه لسانینی لسان تحریری وادبی اتخاذ ایتمشلردر. — آنغلو ساقسون زمره‌سی ایسه انکلیز قومندن عبارتدر، که بونلرك سویلدکلری لسانك شامل اولدیغی کلماتك نصفی لاتین لسانه منسوب ایسه‌ده، اساسی آشاغی آلمانیا لسانی شعبه‌لرندن بری اولوب، دانیمارقه لساندن دخی بر چوق تعبیرات اخذ ایتمش اولدیغندن، انکلیزلر دخی ام تاوتونیه‌دن معدوددرلر.

اسلاو طاقی دخی اوچ زمره‌دن مرکب اولوب، شرق اسلاولری عن اصل تاتار اولوب اسلاولرله قاریشه‌رق اسلاولاشمش اولان روسلردن عبارتدر؛ جنوب اسلاولری ینه تاتاردن اسلاولاشمش اولان بلغارلرله صربلیلر، خرواتلر، واسلاوونلردر؛ شمال اسلاولری دخی لهلیلرله چهلیلردن ومجارستانده‌کی اسلوواقلرله پروسیه‌ده‌کی سورابلردن عبارتدر. وقتیله بالطیق دکیزینه قدر منتشر بولنمش اولان شمال اسلاولرندن (پولاب) و(پروج) قوملری بسبتون منقرض اولوب، یرلرینی جرمانلر ضبط ایتمشدر؛ حتی پروسیه اسمی دخی (پروج) قومندن قالمشدر. لهستانك شمال شرقیسنده اولوب بالطیق دکیزی سواحلنه قدر ممتد اولان (لیتوآنیا) و(لیوونیا) خطه‌لرنده دخی شمال اسلاولرندن اسکی (لت) قومنك بقیه‌سی بولنیور.

یونانیلر یعنی روملر یونان دولتیله آطه‌لر دکیزی جزایر وسواحلنده بولنوب، لساناً اسکی یونانیلره بکزیورلرسه‌ده، نسل ونسبلری پك قاریشیقدر. — آرناوودلر اسکی ایلیریانلرك اخفادی اولوب، آرناوودلقده ساکندرلر؛ یونانك بعض جهتلریله قالابره وسیچلیاده دخی بولنیورلر. کلتلر وقتیله آوروپانك بتون غرب جنوبی جهتنی استیلا، وشرقاً طونه‌یه قدر انتشار ایتمش اولان کلت امت عظیمه‌سنك بقیة السیوف اولوب، (غال) و(قومبر) یاخود (جبر) اسملریله ایکی شعبه‌یه منقسم اولدقلری حالده، فرانسه‌نك غرب شمالی کوشه‌سنده‌کی (برتانیا) خطه‌سنده وانکلتره‌نك (والس) یاخود (غال) مملکتیله (مان) جزیره‌سنده واسقوچیا طاغلریله ایرلانده‌ده بولنیورلر. آنجق بونلر کندی لسانلرینی یازوب اوقومدقلرندن، کوندن کونه لسانلرینی اونوتمقده‌درلر؛ وبرکون جنسیتلری بسبتون دکیشمش اوله‌جقدر.

اقوام تورانیه‌دن اولان (فینوآ)لر وقتیله آسیانك شمال طرفلرندن یعنی آلتون طاغ اتکلرندن کلوب. روسیه‌نك هرطرفنه یرلشمشلردی. بونلرك برشعبه‌سی دخی (چود) یاخود (اسقود) تسمیه اولندیغندن،

اسکی یونانیلرك آوروپانك شرق طرفلری اهالیٔ قدیمه‌سنه ویردکلری (اسکیت) ودها طوغریسی (اسقوت) اسمی بوندن مأخوذ اولدیغی، واسکی اسکیتلرك شمدیکی (فینوآ) لرك اجدادندن وتاتار اقوامندن عبارت بولنمش اولدقلری ملحوظدر. بوکونکی کونده ایسه بوقوم یالکز بالطبق دکیزینك شمال شرقیسنده، بوتنیا ایله فینلانده کورفزلری آره‌سنده واقع فینلانده خطه‌سنه منحصر اولوب، بو خطه‌نك شمالنده بولنان (لاپون)لر دخی، جنسیتجه قطب‌شمالی‌اقطارینك اهالیٔ مخصوصه‌سی اولان اسکیمو وساموید اجناسندن اولدقلری حالده، فینوآ لسانیله متکلمدرلر. فینوآلر روسیه‌یه تابع ایسه‌لرده، بر نوع مختاریت اداره محافظه‌سنه موفق اولوب، لسانلرینی دخی اوقویوب یازمقده وادبیاتلرینی ایلریلتمکده‌درلر. — مجارلر دخی آلتون طاغ طرفلرندن آوروپایه کلوب، قارپات طاغلرینك اورته‌سنده یرلشمش، وآوروپا امی صره‌سنه کچوب، لسان وادبیاتلرینی خیلی ایلری‌یه کوتورمشلردر. اقوام آریه ایله اختلاطلرندن سیمالری خیلی دکیشمش ایسه‌ده، لسانلرینی محافظه ایتمشلردر. — ترکلر عثمانلیلرك فتوحاتی صره‌سنده آناطولیدن‌کچوب، بلغارستانله ماکدونیاده واستانبول ایله ادرنه ولایتنده بولنیورلر. بوراده ترکدن مقصد لسان مادرزادلری ترکجه اولانلر اولوب، مسلمانلغی قبول ایتمش اولان پوماق، آرناؤد، بوشناق وکریدلی کبی اهالی بونلردن معدود دکلدر.

امم واقوام مذکوره طاقلرینك تقریباً مقدارلری بروجه آتیدر:

ایتالیان (ولادین وورومانش)	٣٢٠٠٠٠٠٠	لاتینلر ١٠٥ ٠٠٠ ٠٠٠
فرانسز (وپرووانسال)	٤٣٥٠٠٠٠٠	
اسپانیول (وقطالان وسائره)	١٧٠٠٠٠٠٠	
پورتکیز	٤٥٠٠٠٠٠	
رومان (واولاخ)	٨٠٠٠٠٠٠	
آلمانیا آلمانلری	٤٠٤٠٠٠٠٠	تاوتونلر ٩٨ ٧٨٥ ٠٠٠
آوستریا »	٨٥٠٠٠٠٠	
اسوچره »	١٨٥٠٠٠٠	
روسیه »	١٠٠٠٠٠٠	
فلنکلیلر	٣٦٠٠٠٠٠	
بلچیقه فلامانلری	٢٦٥٠٠٠٠	
جمعاً جرمانلر	٥٨٠٠٠٠٠٠	
اسوجلیلر	٤٧٢٠٠٠٠	
نوروجلیلر	١٨٨٠٠٠٠	
دانیمارقه‌لیلر	٢٠٠٠٠٠٠	
ایسلانده‌لیلر	٨٥٠٠٠	
جمعاً اسقاندیناولیلر	٨٧٨٥٠٠٠	
انکلیزلر	٣٣٠٠٠٠٠٠	
روسلر	٧٨٠٠٠٠٠٠	اسلاولر ١١٢ ٨٠٠ ٠٠٠
روسیه لهلیلری	٤٨٠٠٠٠٠	
پروسیه »	٢٠٠٠٠٠٠	
آوستریا »	٣٦٠٠٠٠٠	
اسلوواقلر	٢٢٠٠٠٠٠	
چهلیلر	٥٧٠٠٠٠٠	
روتنلر	٢٠٠٠٠٠٠	
صربلیلرله خرواتلر	١٠٥٠٠٠٠٠	
بلغارلر	٤٠٠٠٠٠٠	
برتانیا کلتلری	١٢٥٠٠٠٠	اقوام متفرقه ٨ ٥٨٥ ٠٠٠
غال »	١٠٥٠٠٠٠	
اسقوچیا »	٣٢٠٠٠٠	
ایرلانده »	٨٦٨٠٠٠	
مان‌آطه‌سی »	١٢٠٠٠	
جمعاً کلتلر	٣٥٠٠٠٠٠	
روملر	٢٥٠٠٠٠٠	
آرناودلر	٢٠٠٠٠٠٠	
باسقلر	٥٨٥٠٠٠	
مجارلر	٦٥٠٠٠٠٠	اقوام توارنیه ١٣ ٠٠٠ ٠٠٠
عثمانلی ترکلر	١٠٠٠٠٠٠	
قریم ونوغای تاتارلری	٣٥٠٠٠٠٠	
فینوآلر	٢٠٠٠٠٠٠	
جمعاً اوروپا اهالیسی		٣٣٨ ١٧٠ ٠٠٠

ادیانی. — آوروپانك باشلیجه دینی خرستیانلق اولوب، بودینك اوچ بیوك مذهبی آوروپا قطعه‌سنی اوچه تقسیم ایتمشلردر. جنوب غربی قسمی قتولیك، شمال غربی قسمی پروتستان وشرق وشرق جنوبی قسمی اورتودوقس یعنی روم مذهبنه دوشمشدر. تعبیر آخرله لاتین اقوامنك اکثریسی قتولیك، تاوتون اقوامنك قسم اعظمی پروتستان، اسلاولرك‌ده چوغی اورتودوقسدر. اوروپانك شرق جنوبی قسمنده یدی ملیونه قریب مسلمانلر، وآوروپانك هر طرفنده طاغنیق حالده بر مقدار یهودیلر بولنیور. قتولیکلر ١٤٥ ملیون قدر اولوب، اسپانیا، پورتکیز وایتالیانك کافهٔ اهالیسیله فرانسه اهالیسنك اونده طقوزی ایرلانده‌لیلرك اوچ ربعی، بلچیقه‌لیلرك همان جمله‌سیله فلنکلیلرك وآلمانلرك بر ثلثی، آوستریالیلرك اونده طقوزی، مجارستان اهالیسنك نصفی، اسوچره‌لیلرك ایکی خمسی، عموم لهلیلرك اوچ ربعی، انکلیزلردن بر ملیوندن زیاده خلق وروسیه ایله دولت عثمانیه اهالیسنك برر مقدارلری قتولیکدر. پروتستانلر بر چوق شعبه‌لره منقسم اولدقلری حالده ٩٥ ملیون قدر اولوب، اسوج، نوروج، دانیمارقه، پروسیه، اهالیسنك کافه‌سیله آلمان وفلنکلیلرك ثلثانی، آوستریالیلرله فرانسزلرك برر عشری، مجارلرك همان نصفی، اسوچره‌لیلرك اوچ خمسی، انکلیزلرك همان جمله‌سی، ایرلانده‌لیلرك بر ثلثی وروسیه‌نك بالطبق

سواحلنده‌کی اهالیسی پروتستاندر. اورتودوقسلر تقریباً ۸۵ ملیون اولوب، روسلرك همان جمله‌سیله آوستریا اسلاو وروماناندن ½ ۳ ملیون اهالی ورومانیا، صربیه، قره طاغ، بلغارستان، وسائر ممالك عثمانیه ویونان خرستیانلری همان کاملاً اورتوقسدر. مسلمانلر آوروپاده ۷ ملیون اولوب، بونلرك بر ملیوندن زیاده‌سی آرناود، بر ملیونه قریب مقداری بوشناق وپوماق وبر ملیونی دخی ترك اولمق اوزره، اوچ ملیونی بالقان شبه جزیره‌سنده؛ درت ملیونه قریب مقداری قریم ونوغای تاتارلرندن عبارت اولمق اوزره، روسیه‌ده، وآلتی یدی‌یوزی دخی لهستانده بولنیورلر. یهودیلر نوروج ولاپونیادن بشقه اوروپانك هر طرفنده منتشر اولوب، روسیه، لهستان، آوستریا، رومانیا، ممالك عثمانیه وآلمانیاده کثرت اوزره بولنیورلر. جمله‌سی تقریباً ۵ ملیونه بالغ اولورلر. لاپونیا وسائر اقطار شمالیه‌ده‌کی بت‌پرستلرله هیچ بر دینه متدین اولمیانلرك مقداری دخی تقریباً بر ملیونه بالغ اولور.

احوال تاریخیه‌سی. — اوروپا قطعه‌سنك پك اسکی بر زمانلرده کندینه مخصوص بر قاچ جنس اهالیسی بولنمش اولدیغی علم الارضك زیر زمیندن چیقاردیغی آثار بدنیه‌لریله مثبتدر. پیرنه جبالی اتکلرنده‌کی باسقلرك‌ده بو جنسلردن برینك بقیة السیوفی اولملری محتملدر. بعده ینه تاریخك ضبط ایده‌مدیکی پك اسکی بر زمانلرده آسیای وسطیدن طرق مختلفه ایله کروه کروه آریا اقوامی هجرت ایدوب، اوروپانك هر طرفنه یرلشمشلردر. آنجق بو قوملر اوروپانك اورمانلرنده، مغاره‌لرنده وکوللرنده همان وحشی بر حالده یاشایوب، مدنیتدن بیخبر ایدیلر. مؤخراً سوریه ومصر سواحلندن بر مدنیت نوری پارلمغه باشلادیغی وقت، آوروپانك یالکز منتهای جنوب غربیسنده واقع یونان شبه جزیره‌سیله اونك اطرافنده‌کی آطه‌لر بو مدنیتدن مستفید اوله بیلوب، بر چوق وقت صکره بر طرفدن یونانیلرك وبر طرفدن دخی فنیکه‌لیلرك آق دکیزك بعض سواحل وجزایرنده ایدنمش اولدقلری مستعمله‌کانده دخی مدنیت آثاری کورنمکه باشلامش؛ وعلی الخصوص ایتالیای جنوبی ایله سیجلیا مدنیت یونانیه دائره‌سنه کیرمشیدی. او وقتلرده اوروپانك سائر طرفلری وحتی یونانك حدودی اتصالنده بولنان بالقان شبه جزیره‌سیله ایتالیانك قسم شمالیسی بسبتون مجهول ایدی. فنیکه‌لیلر سبته بوغازینی طولاشوب، انکلتره ودانیمارقه‌یه قدر دخی کیتمشلر دیسه‌ده، او اقطار بعیده‌یه صوغوق ومنجمد بر طاقم وحشی یرلرك سواحلی نظریله باقوب، احواللرینی تفتیش وتحقیقه پك‌ده تنزل ایتمه‌مشلردی.

مؤخراً روماليلر دولتلرینك حدودینی توسیع ایله، آوروپانك هر طرفنه عسکر سوق ایتدکدن صکره بیله، یالکز طونه ورین نهرلرینه قدر اولان یرلری اوکرنوب، بتون روسیه وآلمانیا ولهستان واسقاندیناویا مجهول قالمشلردی. او وقتلرده یعنی ایکی بیك سنه اول آوروپانك نصف جنوبیسی روما دولتنك املاکی اولوب، نصف شمالیسی ایسه بر طاقم اقوام وحشیه‌نك جولانکاهی ایدی. روما دولتنك ایکی‌یه انقسامیله ضعفه دوچار اولمسی اوزرینه، اواقطار شمالیه اقوام وحشیه‌سی متمدن ومعمور اولان روما ممالکی یعنی آوروپای جنوبی اوزرینه هجوم ایده‌رك، هر طرفی یاقوب ییقمغله، یغما وخونخوارلقله ممزوج بر دور تخریب ظهور ایتمشیدی. بو دور تخریب آوروپای جنوبی حقنده نه قدر مضر بولنمش ایسه، آوروپای شمالی حقنده او قدر فائده‌یی منتج اولمشدر. غالبلرك وحشیلکی مغلوبلرك ممالکنی نصل استیلا ایتمش ایسه، مغلوبلرك او وقته کوره حائز بولندقلری مدنیت دخی غالبلرك ممالکنه حس اولنمیه‌جق بر صورتله دخول ایدوب، بو اختلاطدن آوروپانك هر طرفی مکشوف ومعلوم حالنه کچمش؛ وخرستیانلق هر طرفنه انتشار ایدوب، بتون آوروپاده متحد ومساوی بر حال حاصل اولمشیدی.

لکن بو حال ینه مدنیت حالی دکلیدی وحشیانه بر سپاهیلك اصولی هر طرفده حکمفرما ایدی وبر طاقم دره بکلری بیننده‌کی نزاع ومحاربه‌لر وبونلرك ضعفای اهالی‌یه روا کوردکلری مظالم هرکون آوروپا طوپراغنی قانلره بویامقده ایدی. ایشته آوروپا بویله بر حالده بولندیغی بر زمانده ایدی، که غزاة مسلمین آفریقانك بتون شمال قسمنی فتح ایتدکدن صکره، سبته بوغازینی تجاوزله اسپانیایی فتح. وتا فرانسه‌نك اورته‌سنه قدر دخول ایتدیلر. عربلرك اندلسده نائل اولدقلری معارف ومدنیت بر درجهٔ علیایه واصل اولوب، وقتیله یونان مدنیتی آوروپانك شرق

جنوبی کوشه‌سنده نصل پارلامش ایسه، مدنیت اسلامیه دخی غرب جنوبی کوشه‌سنده بش آلتی عصر پاپی اویله لمعه‌باش اولمش ایسه‌ده، اوروپاده او وقت حکم سورن خرستیانلق تعصبی اوروپالیلرك بو مدنیتدن اقتباس ایتملرینه مانع اولمشیدی. مؤخراً بو تعصب بتون آوروپا اقوامنك اهل صلیب نامیله اردولر حالنده کیره‌رك، عالم اسلامك اوزرینه هجوملرینی موجب اولمغله، بر چوق وقت دوام ایدن بو محاربه‌لردن وسوریه ومصرده اقامتلرندن آوروپالیلر چوق مستفید اولوب، مدنیت اسلامیه آثار علمیه وصناعیه‌سی آوروپاده انتشار ایتمش؛ وابن‌سینا، ابن رشد کبی علمای اسلامك آثار علمیه وفنیه‌سی لاتینجه‌یه ترجمه اولنوب، آوروپا مکتبلرنده اوقونمغه باشلامشیدی. هارون الرشیدك معاصری اولوب، فرانسه وآلمانیا ایله ایتالیانك قسم جنوبیسنده یعنی بتون آوروپای وسطیده حکمفرما بولنمش اولان (شارلمان) دخی آوروپاده ابتدائی بر مدنیت اساسی قومشیدی.

عثمانلیلرك آوروپایه یچملریله استانبولك قرون وسطایه ختام ویره‌رك، آوروپا قطعه‌سیچون بریکی دور آچمش؛ واو وقتدن بری آوروپا دولتلری تشکل ایتمشدر. بر وقت اوروپا دولتلرندن وندیك وجنوه جمهوریتلری ومؤخراً اسپانیا، پورتکیز، فلنك دولتلری بحراً بر بیوك قوت حاصل ایتمشلردی. مؤخراً بو قوت انکلتره وایکنجی درجه‌ده فرانسه دولتنه انتقال ایتمش؛ وبو صوڭ زمانلرده ایتالیا ممالکی بالاتحاد دول معظمه‌دن معدود بر بیوك دولت اولمش، وپروسیه آلمانیا حکومات صغیره‌سنی جمعله بر بیوك آلمانیا ایمپراطورلغی تشکیل ایتمش، وروسیه خیلی توسع ایتمشدر. بالقان شبه جزیره‌سنده دخی یونان، رومانیا وصربیه قراللقلریله قره طاغ وبلغارستان پرنسلکلری وجود بولمشلردر.

تقسیمات قدیمه‌سی. — آوروپا قطعه‌سنك تقسیمات قدیمه‌سی وهر برینك مصادف اولدیغی ممالك جدیده بروجه آتیدر:

١ غراچیا (یعنی یونان.)

٢ ایلیریا (یعنی آرناودلق، بوسنه، هرسك ودالماچیا). آرناودلغك جنوب قسمنه (اپیر دخی دیرلردی.

٣ ماکدونیا (یعنی سلانیك ومناستر ولایتلری.)

٤ تراکی (یعنی ادرنه ولایتیله بلغارستانك جنوب شرقی قسمی.)

٥ موسیا (یعنی صربیه ایله بلغارستانك شمال غربی قسمی.) بونك جنوب غربی طرفنه یعنی اسکوب جهتنه (داردانیا) دخی دیرلردی.

٦ پانونیا (یعنی آوستریانك غرب جنوبی قسمی اولان خرواتستان وسائره ایله مجارستانك قسم غربیسی.)

٧ داکیا یاخود داچیا (یعنی رومانیا ایله مجارستانك قسم شرقیسی.)

٨ ایتالیا.

٩ ایبریا (یعنی اسپانیا وپورتکیز.)

١٠ برتانیا (یعنی انکلتره واسقوچیا ایله ایرلانده.)

١١ غالیا (یعنی فرانسه وبلچیقه.)

١٢ جرمانیا (یعنی آلمانیا، فلنك واسویچره.)

١٣ اسکیتیا یاخود اسقوتیا (یعنی روسیه‌نك جنوب جهتی.)

١٤ سارماتیا (یعنی روسیه‌نك شمال طرفی ایله لهستان وپروسیه جهتلری.)

اڭ صکره‌کی اوچ مملکت یعنی جرمانیا، اسکیتیا وسارماتیا ممالك مجهوله‌دن اولوب، حدود واحواللری معلوم دکلیدی.

آوروپای جنوبی { Europe Méridionale } اسپانیا وپورتکیزله ایتالیایه وبالقان شبه جزیره‌سنه اطلاق اولنور.

آوروپای شرقی { (Europe Orientale) } باشلیجه روسیه ایله ممالك عثمانیه‌یه اطلاق اولنوب، آوستریا وپروسیه دخی بعض دفعه بو تعبیرك مساسنه داخل اولورلر.

آوروپای شمالی { Europe Septentrionale } باشلیجه اسوج ونوروجله دانیمارقه‌یه مخصوص اولوب، بعضاً روسیه وانکلتره‌یه وحتی آلمانیا وآوستریایه بیله اطلاق اولنور.

آوروپای عثمانی { (Turquie d'Europe) } آوروپا قطعه‌سنده‌کی ممالك عثمانیه‌یه اطلاق اولنوب، بالقان شبه جزیره‌سنك بتونی یعنی رومانیا، صربیه ویونانی دخی جامع

ایدیسه‌ده، بو مملکتلرك کسب استقلال ایتملری اوزرینه، مسماسی بالقان شبه جزیره‌سنك بعض جهتلرینه منحصر قالمغله، بونك یرینه (بالقان شبه جزیره‌سی) تعبیرینك استعمالی دها عمومی اولمشدر. [« بالقان شبه جزیره‌سی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آوروپای غربی (Europe Occiden-tale) باشلیجه انکلتره، فلنك، بلچیقه وفرانسه‌یه اطلاق اولنوب، اسپانیا وپورتکیز دخی بعضاً بوزمره‌یه داخل اولور.

آوروپای وسطی (Europe Centrale) باشلیجه آلمانیا ایله اسویچره وآوستریایه ویریلن اسم اولوب، بعضاً فرانسه‌یه دخی تعمیم اولنور.

آورورە یاخود اورورە (Aurore) اسکی یونان وروما اساطیرینه کوره، کردونهٔ شمسه سما قپولرینی آچمغه مأمور بر الهه اولوب، (تیتان هیپریون) ایله ارضك قیزی، وشفقدن کنایه ایدی. کویا (تیتون) اسمنده کوزل بر دلیقانلی‌یه تعشق ایتمکله، کندیسنی کوکه چیقاروب، تزوج ایتمش؛ و (کفال) ایله (اوریون) ی دخی سومش. اینجه بر تولله اورتیلی ودرت بیاض آت قوشلمش پنبه بر آرابه‌یه بینمش صورتنده تصویر ایدرلردی. اسکی یونان شعراسی بونك پارمقلری پنبه اولدیغنی بیان ایدیور، وشبنمه بونك کوز یاشلری نظریله باقیورلر. آورورە لاتینجه اسمی اولوب، لسان یونانیده (آوکی) دنیلیردی.

آورورە آطه‌لری وشهری. [« اورورە » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آورونزو (Auronzo) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده، (بلونه) ایالتنده ومرکز ایالتك ۷۵ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۳۹٤۰ اهالیسی وقورشون وچینقو معدنلری واردر.

آوره (Avre) بو اسمله فرانسه‌ده ایکی نهر واردر: بری (اوآزه) ایالتنده (آوربنقورت) جوارنده نبعانله، متعاقباً (سومه) ایالتنه کیروب، جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری جریان، و (رویه)، (لوچه) و (نویه) چایلرینی اخذ ایده‌رك، (آمیان) ك اوست طرفنده صولدن (سومه) نهرینه دوکیلور. منصبندن یوقاری ۳۰ کیلومتره‌لك محلی سیر سفائنه صالحدر. — دیکری (نورماندیا) خطه‌سنده اولوب، (اورنه) ایالتنده نبعانله، بعده (اوره) ایالتنه کیره‌رك، بر خیلی مسافه‌ده یر آلتندن کچدکدن صکره، بر قاچ چای دخی اخذ ایله، (سینه) تابعلرندن (اوره) نهرینه دوکیلور. مجراسی ۷۵ کیلومتره طولنده اولوب، صویی پك براقدر، وبر چوق چایرلر اسقا ایتدیکی کبی، بر چوق ماکینه‌لر دخی چویریور.

آوریخ (Aurich) پروسیه‌نك (هانووره) ایالتنده وهانووره شهرینك ۲۳۰ کیلومتره شمال غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٤۲٦٥ اهالیسی، منتظم مکتبلری، کاغد وسائره فابریقه‌لری، حیوانات وحبوبات بازارلری وکوزل تفرجکاهلری واردر. اسکی بر شهر اولوب، وقتیله مقر حکومت بولنمشدر.

آوریني (Avrigny) جزویت پاپاسلرندن عالم بر آدم اولوب، تاریخه متعلق معتبر بر ایکی اثر یازمشدر. میلادك ۱٦۷٥ تاریخنده طوغوب، ۱۷۱۹ ده وفات ایتمشدر. — بو اسمله آمریقانك (مارتینیق) آطه‌سنده ۱۷٦۰ ده طوغمش و ۱۸۳۲ ده وفات ایتمش بر فرانسز شاعر دها واردر، که (ژانه دارق)ی مبنی علیه اتخاذ ایده‌رك یازمش اولدیغی بر ها‌ئله‌سی پك مقبولدر.

آورئولوس (Aureolus) روما سردارلرندن اولوب، داکیاده طوغمش، وایمپراطور (والریان) ایله (غالیان) ك خدمتلرنده بولندقدن صکره، میلادك ۲٦۷ تاریخنده ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش ایسه‌ده، ابتدا (غالیان) وبعده ایکنجی (قلاودیوس) طرفندن مغلوب اولوب، ۲٦۸ ده میلان شهرینك سوری خارجنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

آوس (Aves) یاخود آوس ایسلاس (Aves Islas) که اسپانیولجه « قوش آطه‌لری » دیمکدر. آمریقاده آنتیل آطه‌لرینك جنوب جهتنده بر طاقم کوچك وایصسز آطه‌لر اولوب، اك بیوکلرینك طولی ٦ کیلومتره‌در. بو آطه‌لرك اوزرنده دکیز قوشلری پك چوق اولوب، عصرلرجه تراکم ایتمش اولان کوبره‌لرندن حاصل اولان (غانو) تعبیر اولنان ماده کلیتله چیقارلمقده‌در. بو آطه‌لر (ونزوئلا) ساحلنك ۱٦٥ کیلومتره شمالنده، (بون‌آیر)

و(روقونس) آطهلری آره‌سنده، ′٥٩ °١١ عرض شمالی ایله ٧٠ طول غربیده واقعدرلر. — ینه آنتیل جزایرینك شرق طرفنده، (دومینیق) آطه‌سنك ١٠٠ کیلومتره شمال غربیسنده دخی بو اسمیله بر کوچك وایبسز آطه واردر. — (ترنو) جزیره‌سنك ساحل شرقیسی قربنده، ′٥ °٥٠ عرض شمالیده دخی بر کوچك آطه بو اسمله معروفدر.

آؤس (Aoüs) آرناؤدلقده اولوب الیوم (ویوسه) دنیلن نهرك اسم قدیمیدر. [«ویوسه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آوستراسیا (Austrasia) آلمانجه «شرق دولتی» دیمك اولان (اوستر-ریخ) کلمه‌سندن مأخوذدر. قرون وسطاده آوروپاده (فرانق) اسمیله ظهور ایتمش اولان قومك تشکیل ایتمش اولدقلری دولتلردن اولوب، اسکی (مچ) قراللغی (یعنی لورن) ایله شامپانیانك بر قسمنی، اسکی توریخ قراللغی (یعنی فرانقونیا‌یی)، آلمانیا دوقه‌لغنی (یعنی آلساس، باده و وورتمبرغی) وباویره ایله فریزه دوقه-لقلرینی جامع ایدی. حکمدارلرینك فتوحاتنه کوره بو حدود توسع دخی ایتمشیدی. بو دولت میلادك ٥١١ تاریخنده عموم فرانقلر حکمداری قلوویسك وفاتی اوزرینه، ملکنك درت اوغلی بیننده مقاسمه اولنمسندن ظهور ایدوب، مرقومندن (تیری) نك حصه‌سنه اصابت ایتمش، ومچ شهری پایتخت اتخاذ اولنمشیدی. بونك نسلندن اون حکمدار کلوب، وجه آتی اوزره حکومت سورمشلردر:

تیری	من	٥١١	الی	٥٣٤ میلادی
برنجی تئودبرت	«	٥٣٤	«	٥٤٨ «
تئودبالد	«	٥٤٨	«	٥٥٥ «
برنجی سیجبرت	«	٥٦١	«	٥٧٥ «
برنجی شیلدبرت	«	٥٧٥	«	٥٩٦ «
ایکنجی تئودبرت	«	٥٩٦	«	٦١٣ «
ایکنجی تیری	«	٦١٢	«	٦١٣ «
ایکنجی قلوتر	«	٦١٣	«	٦٢٢ «
برنجی داغوبرت	«	٦٢٢	«	٦٣٨ «
ایکنجی سیجبرت	«	٦٣٨	«	٦٥٦ «
ایکنجی شیلدبرت	«	٦٥٦	«	٦٧٣ «

بو آره‌لقده آوستراسیا ایکی دفعه فرانسه دولتنه الحاق اولنمشدر. برنجی الحاق برنجی قلوترك زماننده اولوب، ٥٥٥ دن ٥٦١ تاریخ میلادیسنه‌دك سورمشدر. ایکنجی الحاق دخی ایکنجی قلوتر ایله داغوبرتك زمانلرنده اولوب، ٦١٢ دن ٦٣٨ تاریخنه دك دوام ایتمشدر. ٦٧٩ تاریخنده ایکنجی داغوبرتك وفاتنده بروقتدن بری ینه فرانسه‌یه الحاق ایدلمش اولان آوستراسیا اهالیسی اختلال ایدوب، هریستاللی (پیپن)ی والی انتخاب ایتمشلردر. بونك اوغلی (شارل مارتل) ٧١٤ تاریخ میلادیسنده پدرینه وارث اولوب، آوستراسیا‌یی نوستراسیا حکمدارلرینه قارشی مدافعه ایتمش؛ واسماً حکمدارلق ایدن دردنجی تیری زماننده بتون فرانقلر دولتنك صاحب مستقلی اولمشدر. شارل مارتلك وفاتنده آوستراسیا (قصیر پیپن) ك برادری (قارلومان)ك حصه‌سنه دوشمش ایسه‌ده، مرقوم راهب اولمغله، ملکنی برادرینه ترك ایتمش؛ وبووجهله مرقوم پیپن ٧٥٢ تاریخ میلادیسنده بتون فرانقلرك حکمداری اولوب، اووقتدن بری آوستراسیا اسمی رفع اولنمشدر.

آوسترالیا (Australie) کرهٔ ارضك اك بیوك جزیره‌سی اولوب، قطعات خمسه‌دن معدود اولان (اوقیانیا) یعنی جزایر بحر محیطك باشلیجه قسمیدر. وقتیله فلمنك جدید (Nouvelle Hol-lande) تسمیه اولنوردی.

موقع وجسامتی. — بو قطعه بحر محیط کبیر ایله بحر محیط هندی بیننده وکرهٔ ارضك نصف جنوبیسنده واقع اولوب، جسامتجه آوروپا قطعه‌سنك درت خمسنه قریبدر. °١١ ایله °٣٩ عرض جنوبی و°١١١ ایله °١٥٢ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، شمالاً (تورس) بوغازیله (یکی کینه)، وجنوباً (باس) بوغازیله (تاسمانیا) آطه‌لرندن آیرلمشدر. شمال غربی جهتنده (سونده) جزایری، وسواحل شرقیه‌سی قارشیسنده اوزاقدن (یکی قالدونیا) ایله (یکی زلانده) آطه‌لری بولنیور. سواحلنك طولی تخمیناً ١٤٠٠٠ کیلومتره اولوب، شرقدن غربه اولان طول اعظمی قوش اوچشی حسابیله تقریباً ٤٠٠٠، وشمالدن جنوبه یعنی (تورس) بوغازندن (باس) بوغازینه قدر اولان عرضی دخی ینه او حسابله ٣٠٠٠ کیلومتره ایسه‌ده، دیکر بعض طرفلرده عرضی ٢٠٠٠ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ٧٦٣٠٠٠٠ مربع کیلومتره‌در.

شکل وهیئت طبیعیه‌سی، سواحلی. — آوسترالیانك شکل عمومیسی درت بش کوشه‌لك قره مشابه اولوب، جنوبه طوغری متوجه اولان ایکی اوجنك

بری ذکری سبقت ایدن (باس) بوغازنده واقع (ویلسون) برونیدر، که بو قطعه‌نك اڭ جنوبی نقطه‌سیدر؛ دیکر اوجی منتهای غرب جنوبده واقع (لووین) برونیدر. بوایکی برون آره‌سنده (آوستراليا کورفزی) نامیله بیوك وآچیق بر کورفز ممتد اولوب، (اسپنسر) و(سنت وینسان) کورفزلری بونك قسم شرقیسی سواحلنده‌در. شمال طرفنده اڭ زیاده اوزانمش نقطه‌سی (توربس) بوغازنده واقع (یورق) برونی اولوب، بو برونله بونك غرب جهتنده واقع (آرنهم) برونی آره‌سنده (قارپنتاریا) کورفزی نامیله قره‌لرك ایچنه خیلی کیرمش بر بیوك کورفز بولنیور. بو کورفزك غرب طرفنده سواحل خیلی کیرنتیلی چیقنتیلی اولوب، برچوق برونلر، شبه‌جزیره‌لر وکوچك کورفزلر وخلیجلر واردر، که اڭ مهملری (قوبور) شبه‌جزیره‌سیله بونك آلتنده و(ملویل) آطه‌سنك قارشیسنده (دیمن) کورفزیدر. شمال غربی جهتنده اڭ زیاده چیقمش نقطه (لوندوندری) برونی اولوب، (نورت وست) یعنی «شمال غربی» و(کوویه) برونلری‌ده ساحل غربیسنده واقعدرلر. سواحل شرقیه‌سنك کیرنتی وچیقنتیلری غایت کوچك اولوب، اوطرفدن ذکره شایان هیچ بر کورفز یوقدر، واڭ شرق نقطه‌سی اولان (بایرون) برونی دخی آنجق برون دنیله‌بیله‌جك بر شکلده‌در. بو قطعه‌نك اطرافنده برچوق آطه‌لر بولنوب، باشلیجه‌لری شونلردر: شمال جهتنده: یورق برونی جوارنده (پرنس دوغال) آطه‌سی، قارپانتریا کورفزی ایچنده (ولسلی) و(غروت) آطه‌لری، دیمن کورفزی قارشیسنده (ملویل) و(باتورست) آطه‌لری؛ غرب جهتنده: (دامپیر)، (بارو) و(دیغهارتوغ) طاقلری؛ جنوب جهتنده: (رشرش) و(اینوستیغاتور) طاقلریله (قانغورو) آطه‌سی؛ شرق جهتنده دخی: (استرادبروق)، (مورتون) و(ساندی) آطه‌لریله (نورتومبرلاند) و(قومبرلاند) طاقلری. شرق شمالی سواحلنك قارشیسنده برچوق قیالق آطه‌لر بولنیور، که بینلرنده وساحله برطاقم صیغلرله مربوط اولوب، سیر سفائنی بیوك مخاطره‌لر ایچنده بولندیریورلر.

جنوبده‌کی بیوك کورفزك سواحلیله سواحل غربیه‌نك اکثر طرفلری بعض یرلرده قوملق وآلچاق وبعض یرلرده دخی ۱۰۰ و۲۰۰ متره ارتفاعنده قیالقدن عبارت اولوب، بو قیالرك آلتی دخی دکیز طالغه‌لرندن اویولمش اولمغله. کیلرك یناشمه‌سنه مساعد اولمدقدن بشقه، جنوبدن کلن بر آقنتی دخی سفائنی ساحله چارپدیردیغندن، بحریون بو سواحله تقربدن احتراز ایدرلر. سواحل غربیه‌ده یالکز نهرلرك منصبلری سفائنك ایچون تقربه مساعددر. شرق جنوبی سواحلنده ایسه خیلی قویلر ولیمانلر بولندیغی کبی، دکیزدن کوریلن یرلر دخی اورمانلر ومرعالرله مستور اولوب، زمرد آسا نباتاتك اورته‌لرنده ماوی رنکنده بعض قورو طاغلر دخی کوریلور؛ وشماله طوغری چیقلدقجه، نباتات دها بیوك ودها چوق اولوب، آنجق قارپانتاریا کورفزینك سواحل غربیه‌سنده قورو وچپلاق اراضی‌یه تصادف اولنور.

اراضیسیله طاغلری. — آوستراليانك اکثر طرفلری الآن مجهول اولوب، هر طرفنك اراضیسی واحوال طبیعیهٔ داخلیه‌سی حقنده مکمل ومفصل معلومات ویرمك ممکن دکل ایسه‌ده، هر حالده شرق طرفی معلوم اولوب، قسم غربیسی ایچنده دخی بعض سیاحتلر وقوع بولمش اولدیغندن، هیئت عمومیه‌سی آز چوق مضبوطدر. شرق جهتده (ویلون) برونندن (یورق) شبه جزیره‌سنه قدر ساحل بوینجه برصره طاغلر اوزانوب، «ماوی طاغلر» و«آوستراليا آلپلری» اسملریله معروف اولان بو سلسله آوسترالیاده بر بیوك تقسیم میاه خطی تشکیل ایده‌رك، شرق طرفنده‌کی مائله‌سی دها دیك ودها طار اولدیغی حالده، صولرینی بحر محیط کبیره دوکر، وبو طرفدن آقان نهرلرك میلی بهر کیلومتره‌ده اون متره نسبتنده‌در؛ غرب جهتنده‌کی مائله‌سی ایسه پك واسع وآز میلانلی اولوب، صولرینی داخلی چوللرله بعض کوللره وجنوبده‌کی (وینسان) له شمالده‌کی (قارپانتاریا) کورفزلرینه دوکر، وبوطرفده‌کی نهرلرك میلی بهر کیلومتره‌ده بر متره نسبتنده‌در. بو سلسله‌نك جنوبدن (کنسلاند) ك وسطلرینه قدر اولان قسمی دیك بر صرت تشکیل ایدیور، که اوزاقدن غیر منقطع بر سد کبی کورینیورسه‌ده، برچوق بوغازلری، کچیدلری ومنفرد تپه‌لرله شعبه‌لری واردر. اتکلری اورمانلرله، غایت کوزل مرعالرله ومنبت اراضی ایله مستوردر. (کنسلاند) ك شمالی قسمیله (یورق) شبه جزیره‌سنده ایسه سلسلهٔ مذکوره بر یرلرندن

آیری بر طاقم تپه‌لر دیزیسی صورتنی آلیور. بو سلسله‌نك اڭ مرتفع یرلری جنوبده اولوب، اورالرده ارتفاعی ۲۰۰۰ ایله ۲۵۰۰ متره آره‌سنده‌در. بوندن بشقه آوسترالیاده جبال متسلسله بیلغیوب، آنجق (اسپنسر) کورفزینك شمالنده (فلیندر) طاغیله بو قطعه‌نك جنوبدن شماله‌تا وسطندن شق ایدن تلغراف خطنك ممری اوزرنده وخط مذکور ایله سواحل غربیه آره‌سنده بر چوق منفرد طاغلر بولنیور، که بونلردن اکثریسنك ارتفاعی ۱۰۰۰ متره‌دن آشاغی اولوب، یالکز مذکور تلغراف خطنك غرب جهتنده ومدار جدی خط موهومی آلتنده بولنان (جیل) طاغنك ۱۳۰۰، واونك جوارنده‌کی (لیبیغ) طاغنك ۱۲۲۰، وغرب شمالی جهتنده‌کی (پروسه) طاغنك دخی ۱۱۵۰ متره ارتفاعلری اولدیغی مرویدر.

آوسترالیانك شمال وغرب سواحلی بر طاغ وتپه‌لر صره‌لری آلتنده بولنغله، بو ارتفاعلردن دکیزه بر چوق نهرلر آقدیغندن، سواحل مذکوره‌نك اراضیسی دخی همان سواحل شرقیه‌یه قریب بر حالده اولوب، اورمان ومرعالری ومنبت اراضیلری واردر؛ وکوندن کونه آوروپا مهاجرلری طرفندن اسکان واعمارلرینه رغبت اونمقده‌در. یالکز سواحل جنوبیه‌نك قسم غربیسیله سواحل غربیه‌نك برقسمی غیرقابل عمراندر. بو قطعه‌نك ایچ طرفی ایسه طبیعت اراضیجه اوچ منطقه‌یه تقسیم اولنه‌بیلیر: جنوبده‌کی بیوك کورفز ساحلندن ۲۷° عرض جنوبی خط موهومنه قدر اولان برنجی منطقه‌نك اراضیسی طوزلی ودوز اووه‌لردن عبارت اولوب، بواووه‌لرك اوته بریسنده یردن بعض صولر فیشقیریور، که بو صولر کلس، طوز وسوده‌یی حاوی اولمغله، ترسباتدن منبعلرینك اطرافنده بر تپه حاصل اولور. بو منطقه‌نك طوپراغی زراعته غیر صالح واکثر طرفلری قوملق ایسه‌ده، مرعالری قویونلره پك ایی کلمکله، اورالرده کلیتلی قویونلر یتیشدیرمك اوزره تشبثاته بدأ اولنمشدر. ایکنجی منطقه ۲۷° عرض جنوبیدن ۱۷° عرض جنوبیه قدر ممتد اولوب، آوسترالیانك ایچ طرفنك قسم اعظمنی ضبط ایدن بو منطقه دوز چوللردن وبش آلتیوز متره ارتفاعنده تپه‌لردن عبارت اولوب، اراضیسنده یالکز بعض اکری بوکری چالیلرله بر طاقم دیکنلر وقبا اوتلر بیتر ایسه‌ده، بو اوتلر دخی حیوانات بسلمکه الویریشلیدر؛ بعض وادیلرك ایچنده دها ایجه مرعالر وضخم آغاجلری دخی بولنور. بو منطقه‌نك دائمی صورتده آقار نهری یوق حکمنده اولوب، اکثریسی طورغون ومتعفن صولر وکول وبطاقلقلر صورتنی آلیرلر. بعض وقتلرده قوراقلق وصوسزلق صوك درجه‌یه واردیغی حالده، بعض وقتلرده دخی یاغمورلرك کثرتندن اکثر یرلری صو باصار. نهایت ۱۷° عرض جنوبیدن سواحل شمالیه‌یه قدر ممتد اولان اوچنجی منطقه بالچیقدن عبارت بر طاقم منبت اووه‌لرله طوپراغی قره بر طاقم کوزل حوضه‌لردن عبارت اولوب، بو جهتك انهاری دخی چوق اولمغله، غایت صیق وجسیم نباتاتی واقالیم حاره‌یه مخصوص هرنوع محصولاتی پك‌بولدر. قطعه‌نك قسم غربیسی، واقع اولان بعض سیاحتلرله برابر، الآن مجهول حکمنده ایسه‌ده، او جهتك‌ده ذکرایتدیکمز قسم داخلینك احوال عمومیه‌سنه تابع اوله‌جغی ملحوظدر.

انهاری. — آوسترالیانك بیوك طاغلری اولمامق مناسبتیله، بیوك ایرماقلری دخی اولمیوب، اڭ زیاده انهاری بولنان جهتی‌قسم شرقیسیدر، که مانی‌طاغلردن آقان نهرلرله اسقا اولنور. بو قطعه‌نك اڭ بیوك نهری جنوب شرق جهتنده‌کی (مورای) ایرماغی اولوب، مانی طاغلرك غربی مائله‌سندن ایتن بر چوق نهرلری جمع ایله، (وینسان) کورفزینك شرق طرفنده‌کی بر خلیجه منصب اولور. بو نامله جمع اولنان نهرلرك اڭ بیوکی (دارلینغ) نهریدر، که وارغو، قوندامین، باروان، ناموی وسائر بر چوق نهرلرك اجتماعندن حاصل اولوب، (لاچلان) و (موروبمبیج) نهرلرینی اولجه اخذ ایتمش اولان (مورای) له برلشیر. مذکور مانی طاغلرك شمال قسمنك جهت غربیه‌سندن دخی (پاروو) و (بولوو) کبی بر طاقم بیوك نهرلر بر خیلی مسافه‌ده جریاندن صکره، تبخرله وچکدکلری یرلرك قورو طوپراغندن ایچیلمه‌رك، یولده قورورلر. (ویقتوریا) ایله (تومسون) نهرلرینك تلاقیسندن حاصل اولان (قوپر) ایرماغی ایسه، اثنای جریانده بر چوق قوللره آیریله‌رق، بر طاقم کوللر وبطاقلقلر دخی تشکیل ایتدکدن صکره، آوسترالیای جنوبینك وسطلرنده واقع (ایره) نام بیوك کوله دوکیلور. بو کوله شمالدن دخی (ویلس) یاخود (دیامانتینه) اسمیله بیوك بر نهر کلیر، که منبعی شمالده‌کی قار-

پانتاریا کورفزینـه قریب اولان (هربرت) نهری‌ده بونك تابعلرندندر. مذکور کوله شمال غربیدن کلن بر قاچ بیوك نهر دها منصب اولور. بو کوله دوکیلن نهرلرك مجموعی واسع بر حوضهٔ داخلیه تشکیل ایدیور. نهرلرك بیوکلکی ایسه طوللرنده اولوب، صولرینك کثرتنده دکلدر؛ چونکه صیجاقدن حاصل اولان تبخراتله طوپراغك قوراقلغندن صولرینك قسم کلیسی یولده محو اولور.

مانی طاغلرك شرقه ناظر مائله‌سندن بحر محیط کبیره بر چوق نهرلر دوکلدیکی کبی، شمال وغرب ساحللرینه قریب اولان ارتفاعلردن دخی بر چوق نهرلر آقار. سواحل شرقیه‌یه اینن نهرلرك اکثریسی قیصه ایسه‌ده صولری بول اولوب، چوغی سیر سفائنه‌ده صالحدر. بونلرك اك بیوکلری شمال جهتنده‌کی (فیجروی) ایرماغیدر، که (ماکنزیا) ایله (داوسون) نهرلرینك تلاقیسندن حاصل اولور. ایکنجیسی (بوردکین) ایرماغی اولوب، برنجینك شمالنده واقعدر. جنوبه طوغری اینزکن بو ایکی ایرماقدن صکره (کنسلاند) ك مرکزی اولان (بریسبان) شهرینك ایچندن آقان (بریسبان) نهرینه، وبعده قلارانسه، مافلی، هونتر، هاوکسبوری، شولهاون نهرلرینه تصادف اولنور.

قارپانتاریا کورفزینه یورق شبه‌جزیره‌سی طاغلرندن یعنی شرق جنوبیدن میچل، جیلبرت، مورمان، فلیندر نهرلری، وغربدن (روپر) نهری منصب اولورلر. سواحل شمالیه‌یه اینن دیکر نهرلرك باشلیجه‌لری: «قرالیچه خلیجنه» دوکیلن (ویقتوریا)، «قرال کورفزینه» دوکیلن (فیتی روی)، وقطعه‌نك منتهای شمال غربیسنده‌کی غربی، قورنسقو وآشبورتان نهرلریدر. بونلردن اکثریسنك یالکز منصبلری معلوم ومکشوفدر. سواحل غربیه‌دن بحر محیط هندی‌یه دوکیلن نهرلرکده باشلیجه‌لری شمالدن باشلایه‌رق: اوسقوین، موردیسون، غرینوغ و (اسوان ریور) نهرلریدر.

کوللری. — آوستراليانك نصف غربیسنده یالکز شمال وغرب ساحللرینه اینن قیصه نهرلر بولنوب، ایچ طرفلرنده وسواحل جنوبیه‌سنده هیچ بر نهر یوقدر. بوکا بدل جنوب غربی جهتنده بیوك کوچك بر چوق کوللر بولنیور، که اکثریسی طاقم طاقم اولوب، درینلکلری پك آز، ووسعتلری یاغمورلرك کثرت ویا قلتنه تابعدر. قطعه‌نك وسطلرنده دخی (آمودنس) اسمیله طار واوزون بر کول واردر. اك بیوك کوللری ایسه (اسپنسر) کورفزینك شمال طرفنده‌کی ایره، تورنس، کردنر، غرغوری، بلایج کوللریدر. بونلرکده اك بیوکی (ایره) کولی اولوب، ایچنه یوقاریده ذکر اولنان بر چوق نهرلر دوکیلور.

هواسی. — آوستراليانك هواسی عمومیت اوزره پك قرارسز وسریع التحولدر. ایچ طرفلرنده یاغمورلر بر قاعده وموسمه تابع اولمیوب، بعض سنه‌لرده اصلا یاغمور یاغمامغله، درجهٔ حرارت قرقدن یوقاری چیقوب، هوانك یبوستی دخی منضم اوله‌رق، آفریقانك صحرای کبیرندن بتر اولور. بعض سنه‌لرده یاغمورلر غایت کثرتله وهمان متمادیاً یاغغله، چوللرك اکثر طرفلری کول حالنه کیرر؛ واورنه‌لق پك چابق بیور نباتات متنوعه ایله اورتیلور. ساحللرده اکثریا قطعه‌نك ایچ طرفلرندن کلن روزکار اسدیکی ایچون، اورالرینك هواسی دخی ایچ طرفلرك قوراق ویا یاغمورلی هواسنه تابعدر. قوراقلق زمانلرنده جنوب شرقی جهتنده‌کی (ویقتوریا) و «جنوبی یکی والس» ده غرب شمالیدن فرونك اغزندن چیقمش کبی صیجاق ویابس بر روزکار اسر، وبتون نباتاتی قوروتور؛ ایچ طرفلرده یاغمور یاغنجه، درحال روزکار سرین ورطیب اوله‌رق اسمکه باشلار، ودرحال نباتات نشو ونما بولور. آوستراليانك اك معتدل هوالی وآوروپالیلرك اقامتنه اك مساعد اولان شرق جنوبی سواحلی ایسه، مانی طاغلرك سپر اولمسیله، بو روزکارلردن محافظه‌ده بولندقلرندن، اورالرده فصول اربعه تماميله حکملرینی اجرا ایدر؛ وقیشین مقیاس الحراره‌نك سانتیغراد اوله‌رق صفردن آشاغی اوچه ایندیکی، ویازین صفردن یوقاری قرق بره قدر چیقدیغی وار ایسه‌ده، حد وسطیسی صفردن یوقاری یازین ٢٢ وقیشین ١٢ درجه‌در. اورانك قیشی بزم یاز موسممزده یعنی حزیران، تموز وآغستوسده، وقیشی کانونلرله شباطده اولدیغی، وایلك بهارلری بزم صوك بهاره، صوك بهارلری دخی بزم ایلك بهاره مصادف بولندیغی دخی اونودلمامليدر.

قطعه‌نك شمال طرفلری ایسه اقالیم حاره‌دن معدود اولوب، اورالرده یاز وقیش یعنی صیجاق

وصـوتوق موسمى آرانه ميـه جغندن، يالكز ياغور وقوراقلق موسملرى واردر. بزم يازمزه تصادف ايدن قيش موسمنـده دائما جنوب شرقى روزكارى يعنى قره‌دن كلن روزكار اسمكله، اكثريا قوراقلق حكم سوروب، نادراً ياغور ياغار. بزم قيشمزه تصادف ايدن ياز موسمنده ايسه بحر محيط هنديدن كلن شمال غربى روزكارى اسديكندن، متماديا موسم ياغورلرى ياغار. بناءً عليه اورالرك هواسى منطقهٔ حاره‌ده بولنان كافهٔ ممالك هواسى كبيدر.

اراضيسى، نباتات وحيواناتى. — آوستراليانك اراضيجه سائر قطعات ارضدن بر فرقى اولميوب، اك اسكى طبقاتدن اولان غرانيت وقوآرسدن اك يكيلرى اولان ترسبات نهريه وتراكمات مادرپوريه‌يه وارنجه‌يه قدر اراضينك كافهٔ اجناسى موجوددر، وآلتـون، كومش، قورشـون، باقر، دمير وكوكور معدنلرى بر چوق طرفلرنده بولنمش وچيقارلمشدر. نباتات وحيواناتى ايسه همان بسبتون بشقه وكنديـنه مخصوص بر صورتده‌در. انسانك معيشتنه يارايه‌جق محصولاتى آز اولوب، نباتاتنك چوغى باغچه تزيينه يارايه‌جق ياپراق وچيچكلرى غايت كوزل انواع آغاجلرله كراسته اشجارى پك چوقدر. اوقاليپتوس آغاجى آوسترالياية مخصوص اولوب، اوراده ۱۲۰ و ۱۲۵ متره‌يه قدر اوزونلرى دخى بولنيـور، كه كوتوكلرينك اويوغى ايچنده حيوانه بينمش درت كشى طوروب سربست حركت ايده بيليرلر. انكليزلرك (ردسدار) ديدكلرى برنوع آغاجدن دخى قيرمزى بتراق غايت سرت، غايت طيانيقـلى وغايت خفيف تخته‌لر ياپيلير. شمـال جهتنده خرما نوعندن بعض اشجـار مثمره ايله لذتلى بعض ميوه‌لر ويرر بعض اشجار مثمره بولنيور. ايچ طرفلرك بطاقلق محللرنده دخى برنوع ميوه ويرر بر طـاقم كوچك آغاجلر بولنيور، كه بو ميوه اورالره سـياحت ايدنلرك مدار تسليسيدر. ضمغ آغاجلرى‌ده چوقدر.

حيوانات موجوده‌سى ميانده بولنان ۱۵۰ قدر ذوات الثديه انواعندن كرهٔ ارضك سـائر قطعاتيله مشترك اولانلرى پك آز اولوب، اكثريسى آوسترالیايه مخصـوصدر. بونلرك‌ده قسم كليسى قارنلرنده ياورولرينى قومغه مخصـوص زاردن جبلرى بولنان ويراسـه قبيلندن اوله‌رق زاردن قنـادلرى اولان حيواناتندر. آغزلرى اوردك آغزينه مشابه ونوعما غاغالى بعض ذوات الثديه حيـوانلرى دخى واردر. جبـلى حيوانلرينك اك بيـوكى واك چوق بولنـانى (قونغورو) تعبير اولنـان حيواندر، كه كوپك بيوكلكنده اولوب، اوك آياقلرى پك قيصه‌در، واتى اهالينك باشليجه مدار معيشتلرندندر. (دينغو) تعبير اولنور برنوع يبانى كوپك دخى واردر، كه قويونلره زياده‌سيله مسلط اولور. بو قطعه‌نك اغنام، صيغير، كيك، آت، فيل وكركدان كبى حيواناتى اصلا يوقدر. آنجق اوروپادن نقل اولنان قويونلر وسائر حيوانات اهليه كوزل مرعالر بولوب، اقليم وهواسـيله دخى امتزاج ايتمكله فوق العاده چوغالمشـدر. طيورى چـوق اولوب، پاپاغانلرك انواعى وسـائر تويلرى غايت كوزل قوشلر بولنديغى كبى، كوللرك كنـارنده قاشقجى قوشى نوعندن بر طـاقم قوشلر، و واسـع چوللرده دوه قوشنه مشابه (امو) تعبير اولنور جسيم بر قوش واردر، كه اوچمغـه بدل فوق العـاده بر سرعتله يورور.

تقسيماتى. — آوستراليا ابتدا فلنك جديد تسميه اولنوب، بر خيلى وقت ايچ طرفلرى بسبتون مجهول اولمغله، ساحللرى كاشفلرينك اسملريله تسميه اولنوردى. بو قبيلدن اوله‌رق، سـواحل شماليه‌ده: قارپنتاريا، آرنهم، وايت مملكتلرى؛ سواحل غربيه‌ده اندراخت، ادل، لوون مملكتلرى؛ سواحل جنوبيه‌ده (نويت) و (ناپوليون) مملكتلرى؛ ساحل شرقيده دخى مشهور قپـودان (قوق) طرفندن كشف ايدلمش اولان «يكى جنوبى والس» مملكتى وار ايدى. قطعهٔ مذكوره كاملاً انكلتره‌نك الينه كچوب‌ده، ايچ طرفلرى دخى آز چوق كشف اولندقدن، وانكليز مهاجرلرى هر طرفنه كيدوب يرلشـدكدن صكره ايسه، آوستراليا مختاريتله اداره اولنور بش، وبوكا ملحق عد اولنان تاسمانيا آطه‌سيله برابر آلتى دائره‌يه تقسيم اولنمشدر، كه شونلردر: ۱ — ويقتوريا، كه قطعه‌نك منتهاى جنوب شرقيسنده‌در، مركزى (ملبورن)؛ ۲ — يكى جنوبى والس، كه ويقتوريانك شمالنده وقطعه‌نك جهت شرقيه‌سنده‌در، مركزى (سيدنى)؛ ۳ — كنسلاند، كه يكى جنوبى والسك شمالنده وقطعه‌نك شرق شمالى جهتنده‌در، مركزى (بريسبان)؛ ٤ — آوسـترالياى جنوبى، كه مذكور اوچ دائره‌نك غرب

جهتنده وقطعه‌نك اورته‌سنده اوله‌رق ساحل جنوبیدن آوستراليای شماليه‌يه وقاربنتاريا كورفزينه قدر ممتد اولور، ووسطده‌كی (آلكساندره لاند) ايله آوستراليای شماليی دخی شاملدر. مركزی (آدلايده)؛

٥ — آوستراليای غربی. كه قطعه‌نك بتون قسم غربيسندن عبارت اولوب، مركزی (پرته) شهريدر.

بو دائره‌لرك هر بری حقنده محلنده معلومات مفصله ويريله‌جكندن، شوراجقده يالكز مساحهٔ سطحيه‌لريله اهاليلرينك مقدارينی بيان ايده‌جكز:

	مربع كيلومتره	اهالی
ويقتوريا	٢٢٧ ٦١٠	١ ٠٣٣ ٥٥٢
يكی جنوبی والس	٨٠٠ ٧٣٠	١ ٠٣٠ ٧٦٢
كنسلاند	١ ٧٣٠ ٦٣٠	٣٤٣ ٧٦٨
آوستراليای جنوبی	٢ ٣٤١ ٦٠٩	٣١٢ ٤٣٩
آوستراليای غربی	٢ ٥٢٧ ٥٣٠	٤٠ ٠٨٤
جمعاً آوستراليا	٧ ٦٢٨ ١٠٩	٢ ٧٦٠ ١٠٥

بو وجهله آوروپانك درت خمسی جسامتنده اولان او قوجه قطعه‌ده ياشايان اهالينك مقداری اوچ مليونه بيله بالغ اوله‌ميوب، بونلرك‌ده قسم كليسی انكليز وسائر اوروپا مهاجرلرندندر. ذاتاً آز مقدارده بولنمش اولان اهالیٔ اصليه ايسه حامیٔ انسانيت اولمق ادعاسنده بولنان آوروپا متمدنلری طرفندن آو حيواناتی كبی اتلاف اولنه اولنه بسبتون منقرض اولمق راده‌سنه كلمشلردر: واونلرك مقداری آزالدقجه آوروپاليلرك يعنی باشليجه انكليزلرك عددی سنه‌دن سنه‌يه تزايد ايتمكده‌در. اهالیٔ مذكوره‌نك نصفندن زياده‌سی يعنی بر بچق مليونی پروتستان، ياريم مليون قدری قتوليك، ٩٠٠٠ ی يهودی اوله‌رق، ايكی مليوندن زياده‌سی اوروپالی، ٣٠٠٠٠ قدری مسلمان وقصوری يرلی واديان مختلفهٔ مخصوصه ايله متدين، وبعضلری‌ده دين فكرندن بسبتون محرومدرلر.

آوستراليانك اك بيوك شهرلری (ملبورن) و(سيدنی) اولوب، برنجيسنك ٣٢٢ ٦٩٠، وايكنجيسنك ٢٢٤ ٢١٠ اهاليسی واردر. (آدلايده) شهرينك اهاليسی ٦٧ ٩٤٥، و (بريسبان) ك ٣٦ ١٦٩ نفوسدن عبارتدر. بو شهرلر وبونلردن كوچك بر چوق شهر وقصبه‌لر غايت منتظم صورتده ياپيلوب، اكثريسی بيوك تجارتكاهلر اولمغله، معمور ومزين اوله‌رق، كوندن كونه‌ده بيومكده‌درلر.

ثروت عموميه‌سی، زراعتی، تجارت وصنايعی، طرق ومعابری. — آوستراليانك باشليجه ثروتی حيواناتدن اولوب، ميلادك ١٧٧٦ تاريخنده اميد بروندن بش اون مرينوس قويونی سوقلدی. بونلرك اقليم وهوا ايله امتزاجلری كورلدكجه، منواليا تكثيرينه سعی وغيرت اولنه‌رق، بوندن اون بش سنه اول آوستراليا‌ده موجود قويونلرك مقداری اللی بر مليونی متجاوز ايدی؛ وسنه‌ده بر مليون تزايد ايتديكندن، شمدی‌يه قدر آلتمش آلتی مليونه بالغ اولمشدر. تاريخ مذكورده آوستراليا‌ده اوچ مليون صيغيرله آلتيوز سكسان بيك آت وآلتيوز بيك جانوار وار ايدی. قويونلردن سنوی يوز مليون كيلويه قريب يپاغی آلنوب، تقريباً بشيوز مليون فرانق قيمتنده‌در. دری وايچ ياغندن دخی بيوك بر تجارت حاصل اولور. آمريقادن دخی (لامه) و (آلپاق) دنيلن حيواناتدن سوق وتأنيس اولنمشدر. قوراقلق سنه‌لرنده «اسقوتر» تعبير اولنان بيوك سوريلر صاحبلری، قويونلرينك تلف اوله‌جغنی آكلاينجه، بيكرله اغنامی كسوب، دريلرينی آلدقدن صكره، اتلرينی بيوك قزانلره آتوب قايناته‌رق، ياغلرينی استحصال ايدرلر.

آوستراليانك اراضیٔ مزروعه‌سی بر بچق مليون يكی دونم قدر اولوب، حبوباتدن اك زياده زرع اولنانی بغدای، ايكنجی درجه‌ده يولاف واوچنجی درجه‌ده دخی آرپه‌در. مصر ايسه همان يكی جنوبی والسه مخصوصدر. باغلری كوندن كونه چوغالمقده اولوب، توتون، پاموق، وشكر قامشی دخی يتيشيور. اك ايی محصولی بغدايله شرابی اولديغندن، بو ايكی محصولك ايلريده چوق ترقی ايده‌جكی ملحوظدر.

اهالیٔ موجوده اراضیٔ واسعه‌يی ايشلتمكله ويكی جنوبی والس ايله ويقتوريا دائره‌لرنده كليتله بولنان آلتون معدنلرينی وكومور، باقير، دمير كبی سائر بعض معادنی چيقارمغله مشغول بولندقلرندن، صنايعله اشتغال ايده‌جك آدملر آزدر. مع هذا اهالی چوغالدقجه آوستراليانك هر طرفنده وعلی الخصوص بيوك شهرلرنده مختلف فابريقه‌لر كشاد اولنقده، وكيتدكجه صنايع محليه ترقی ايدرك، اوروپا امتعه‌سنك ادخالنه احتياج براقامقده‌در.

آوستراليانك آز زمان ايچنده ثروت عموميه وتجا-

رنجه فوق العاده ترقی ایتمسنی تسهیل ایدن اسبابك
برنجیسی طرق ومعابر وسائر امور نافعه سنك مكملیتیدر.
سواحلده بر چوق لیمانلر انشا اولنەرق، نهرلرك
چوغی‌ده سیر سفائنه صالح اولەجق برحاله كتیرلمش،
وبر چوق قناللر آچلشدر. داخلی شهر وقصبەلرك
ومنبع ثروت اولان یرلرك جملەسی بینلرنده واسكلەلرله
متعدد دمیر یوللرله ونهرلر وقناللرله اختلاط اوزره
بولنیورلر. آوستراليا قطعەسنده موجود دمیر یول
خطلرینك مجموع طولی اون ایكی بیك كیلومترەیه
قریب اولوب، برطرفدن‌ده هركون یكی خطلر انشا-
سنه مباشرت اولنمقده‌در. تلغرافلری دخی پك چوق
اولوب. حتی قطعەنك ساحل جنوبیسنده بولنان
آدلایده‌دن منتهای شمالده‌كی (دارون) لیمانه قدر
تمدید اولنان تلغراف خطی بتون آوستراليايی اور-
تەسندن شق ایدەرك. هندستانه واوروپایه كیدن
تحت البحر تلغراف خط كبیریله برلشیور.

اصول اداره‌سی. — بتون آوستراليانك صاحبی
بولنان انكلتره دولتی بو قطعەنك منقسم بولندیغی بش
دائرەنك هربرینه ادارۀ مختاره ویروب، ایجابی تقدیرنده،
بردائرەنك ایكی‌یه تقسیمی ویا اراضیٔ مجهوله وخالیه‌ده
یكی دائرەلر تشكیلی حق وصلاحیتنی دخی بونلرك ید
اختیارینه براقشدر. لوندره قابنەسی بو دائرەلرك
یالكز رئیسلرینی تعیین ایدوب، بونلرك‌دردی متصرف،
ویالكز یكی جنوبی والسلك‌كی والی عنواننی حائز ایسه-
لرده، اداره‌ده جملەسی مستقلدرلر. هر دائرەنك
كندینه مخصوص مجلس مبعوثانی اولوب، مبعوثانك
انتخابی سربستدر. مملكت كوچك بلدیه دائرەلرینه
وطرق ومعابر ونافعه دائرەلرینه تقسیم اولنور. بو
ایكی نوع دائرەنك مدیرلری مجلس مبعوثان طرفندن
انتخاب اولنور. وایكیسیده اهالیدن منتخب بر رمجلس
دائمی وسنده بر كره اجتماع ایدر بر ر مجلس عمومی
استشاره‌سیله تمشیهٔ امور ایدرلر. الحاصل ادارۀ
مملكت تمامیله اهالینك یدینه تودیع اولنمشدر.

معارف عمومیه‌یه وارداتك بیوجك برقسمی تخصیص
اولندیغندن. مكتبلر پك‌چوق اولوب، بری ملبورنده
ودیكری سیدنیده اولمق اوزره ایكی مكمل دارالفنون
واردر. عملیه‌یه مخصوص اولمق اوزره یالكز پازار
كونلری آچیلیر بر نوع مكتبلر دخی ایجاد اولنمشدر.
كه بونلردن یالكز یكی جنوبی والسده ١٠٠٠ مكتب
بولنیور. ملبورنده بر بیوك انجمن معارف واردر،
كه ١٨٥٩ تاریخنده تأسیس اولنوب. او وقتدن‌بری
آوستراليانك تاریخ طبیعیسنه وسائر احوالنه دائر واقع
اولان نشریات مفیده‌سیله فنه بیوك خدمتلر ایتمشدر؛
و(اوسترالاسیانه) عنوانیله متقن صورتده بر مجموعهٔ
فنون نشر ایتمكده‌در.

اهالیٔ اصلیه‌سی. — آوستراليانك اهالیٔ اصلیه-
سی برچوق اقوام وقبائله منقسم ایسه‌ده، اصل
آوسترالیالی اولانلر بیننده كرك سیما ورنكجه وكرك
لسانجه مشابهت تامه واردر. بونلرك باشلری كوچك،
آلنلری طار، برونلری غایت كنیش، چكەلری پك
قیصه وایلری‌یه طوغری اوزانمش، آغزلری پك
بیوك، دیشلری بیاض، كوزلری دخی پك بیوك
وكوزل. قاشلری صیق وكوزلری چیقورده‌در.
شمال جهتنده كیلرك بویی ١ متره ٧٠ سانتیمتره ایله
٢ متره، وجنوبده كیلرك بویی‌ده بر بچق متره ایله ١
متره ٧٠ سانتیمتره آره‌سنده‌در. بونلرك آره‌سنده
(پاپو) و(پولینسیا) جنسلرینه منسوب آدملر دخی بو-
لنیور. [بو ایكی كلمه‌یه مراجعت بیوریله.] آوستراليا-
لیلری سیاحینك بعضیسی كوزل، وبعضیسیده چركین
بر صورتده تصویر ایتمشلرسه‌ده، عمومیت اوزره كو-
زلدن زیاده چركین عد اولنه‌بیلیرلر. رنكلری مختلف
اولوب، بعض قبیله‌لری قوروم كبی سیاه ایسه‌ده،
بعضلرینك رنكی‌ده آزبچق باقیر رنكنه مائل اوله‌رق
اسمردر. صاچلری سیاه ودوز اولوب، آنجق
كندیلری اكثریا بلوك بلوك تقسیم ایله قیوریق حالنه
قورلر. وبعضاً برطاقم كیرچلی طوپراقلرله صارار-
تیرلر. وجودلرنده وعلی الخصوص كوكسلرنده واو-
موزلرنده قیللری چوق وصقاللری صیقدر. كنج
قیزلری میاننده بعض لطیف وشیرین چهره‌لره تصادف
اولنورسه‌ده، پك كوچك یاشده معاملات زوجیه‌یه
قویلملری ویوك حیوانی كبی قوللانیلوب پك مشقتلی
برعمر سورملری آززمان ظرفنده او لطافتی محو ایده-
رك. آوسترالیالی قاری‌یی پك‌چركین برصورته قور؛
علی الخصوص اختیارلری قورقونج اوله‌جق درجه‌ده
چركیندرلر.

آوسترالیانك اهالیٔ اصلیه‌سی بولندقلری محلك حالنه
كوره یاشایوب. محصولات طبیعیه‌سی اولمیان یرلرده
بولنانلری بسبتون چپلاق واوست وباشلری كیر

وتوز طوپراق ایچنده وباشلری بیننه طولو اولدیغی
حالده، حیوان کبی طولاشوب، یرده بولهبیلدکلری
قورد وبوجك کبی انواع حشراتله وبعض آغاجلرك
میوه‌لریله بسلنیرلر، ولاشه‌لره دخی کمال تهالکله قو-
شیشوب، اللرینه کچن شیلری یرلر. بونلرك اکثریا
قارنلری شیش وبجاقلری دکنك کیبدر. اولری
وکویلری دخی اولمیوب، میدانده ویاخود دلیکلرده
ومغاره‌لرده یاشارلر. محصولات طبیعیه‌سی اولان
یرلرده بولنانلرك ایسه حالی برآز دها ایی اولوب،
ستر عورت ایچون قبا برر لباسلری واردر،
وآوجیلق ویا بالیقچیلقله مشغول اولوب، قبیله‌لره
منقسمدرلر؛ وقبا بعض قلبه‌لر یاپوب قریه‌لر تشکیل
ایدرلر. بونلر دها تندرست وقارغی وصوپه وقلقان
کبی کندیلرینه مخصوص بعض اسلحه استعمالنه مقتدر
اولوب، قبیله‌لر بیننده محاربه ایدرلر؛ وحرب وصلحه
مخصوص بعض عادت وآیینلری دخی واردر.

آوستراليا اهالیٔ اصلیه‌سی دین ومذهب فکرندن
بسبتون محروم اولوب، یالکز جنلردن وارواح
امواتدن قورقارلر، ورؤسای روحانیه مقامنده طبیبلك
وسحارلق ادعاسنده بولنور بعض آدملری واردر.
اولولرینی بعض یرلرده اوتورمش کبی بروضعیتده قو-
یوب، طاشلرله اورترلر؛ بعض یرلرده کونشده قو-
رودوب، بعده برآغاجك اویوغی ایچنه قورلر، ویا
برآغاج دالنه آصارلر؛ بعض یرلرده یاقوب، کوللرینی
حفظ، وقفاکیکلرینی دخی اخذ ایله، قاب مقامنده
استعمال ایدرلر؛ بعض طرفلرده دخی میتی پاره‌لیوب،
اقرباسی بیننده بالتقسیم، اکل ایدرلر. غدا مقامنده
انسان اتی یمك عادتلری دکل ایسه‌ده، پك آچ
اولدقلری وقت بوفعل مکروهی ارتکاب ایتدکلری
کبی، اولمش برآدمك اخلاق وفضائلنه مالك اولمق
ویا اونك روحنی کندی روحلرینه قاتمق فکر باطلیله،
اوردقلری دشمنلرك ویا اولن اقربالرك چوق دفعه
اتلرینی یرلر.

بونلر معادن اخراج واستعمالندن بیخبر اولوب،
اصلا آلات وادواتلری دخی یوقدر. سلاحلری آغاج
وکمیکدن معمول اولوب. براوزون غارغی ایله بر
صوپه‌دن وبرده آته‌رق قوللاندقلری قلیچ شکلنده
کسکین بر تخته‌دن عبارتدر؛ لکن بونلرك استعمالنده
خیلی مهارتلری واردر.

بووجهله بوقطعه‌نك اهالیٔ اصلیه‌سی، نوع بشرك
همان اك کریده قالمشلرندن اولدقلری حالده، ذکاوت
واستعداددن بسبتون محروم دکللردر. توحشدن قور-
تلوبده انکلیزلرله برابر یاشایان وبونلرك یاننده عمله-
لك ویا حاللق کبی ایشلرده قوللانیلان بعض افراد-
لری پك کوزل انکلیزجه اوکرنمش، وبرچوق ایشلر
ده بیوك براستعداد کوسترمشلردر. قطعه‌نك وسعتی
مناسبتیله برچوق لسانلرله متکلم اولوب، اقوام
مختلفه بربرلرینك لسانلرینی آکلامیورلرسه‌ده، علم
اللسان نقطهٔ نظرندن باقیلورسه، بولسانلرك جمله‌سی
بر زمره‌یه منسوب وبراصلدن متفرعدرلر.

بونلر آوروپالیلرك کلوب اك کوزل یرلرینی ضبط،
وکندیلرینی اتلاف ویا بروبیانلره طرد ایتدکلرینی کو-
رنجه، بالطبع بو انسانیتسز اجنبیلر حقنده بیوك بر
بغض وکین حاصل ایتمشلردر. انکلیزلری اضرار
ایچون، فرصت اللرینه کچنجه، برقاچ ساعتك ایچنده
بتون بر سوری‌یی اتلاف، وچوبانلری انواع عقو-
باتله قتل ایتدکلرندن، وبعض تنها ومنفرد محللرده
توطن ایتمکه جسارت ایدن آوروپالیلر حقنده هرنوع
غدارلغی روا کوردکلرندن، انکلیزلر دخی طبیعتك
بو قوجامان یاراماز چوجقلرینه قارشی مقابله بالمثل
ایده‌رك، بیچاره‌لری حیوانات وحشیه کبی بولدقلری
یرده اوروب اولدیریورلر. بر طرفدن دخی آوروپا
مدنیتنك کندیلرینه هدیه ایتدیکی اسپیرتولی مشرو-
باتله فرنکی وسائر علتلردن، وآو حیوانلرینك آ-
زالمسیله قابل سکنی اراضینك آوروپالیلرك الینه
کچوب، تارله ویا مرعی اولملرندن کوندن کونه عدد-
لری آزالوب، محو ومضمحل اولمقده‌درلر.

احوال تاریخیه‌سی یعنی صورت کشفی. — بو
قطعهٔ جسیمه‌نك کشفی فلمنکلیلره عطف واسناد او-
لنمقده ایسه‌ده، فلمنکلیلرك کشفیاتی اون یدنجی عصر
میلادینك اوائلنده باشلادیغی حالده، بوقطعه‌نك
وجودی اون آلتنجی عصر میلادی اواسطنده یازلمش
اثرلرده مذکوردر. حقیقتی شودر، که قطعهٔ مذ-
کوره‌نك بعض ساحللری اون آلتنجی عصر میلادیده
پورتکیز وبعض فرانسز بحریونی طرفندن کورلمش؛
ویکی کینه‌نك جنوبنده پك بیوك اولمسی ملحوظ اولان
برقطعه‌نك سواحلی کوردلدیکی ذکر اولنمشیدی. پور-
تکیزلیلر بو بابده‌کی معلوماتی برآز دها ایلری‌یه سور-

مكه‌ده موفق اولمشلردی. آنجق اووقتك جغرافیونی «اراضیٔ واسعهٔ جنوبیه» تسمیه ایتدکلری بو قطعهٔ مجهوله‌یی بتون کرهٔ ارضك جهت جنوبیه‌سنی احاطه ایتمش صورتنده تصور وتخیل ایتمشلردی. حتی (مرقاتور) ك آطلاسندن مأخوذ اولان کاتب چلبینك «جهاننما» سی خریطه‌لرنده دخی بو صورتله کوسترلمشدر.

جغرافیونك بو یاکلیش ذهابندن طولایی جغرافیا فنی بو بابده پورتکیزلیلرك کشفیاتندن محق استفاده ایده‌میوب، بو قطعه‌یی فنه طانیدیران فلنکلیلرك اون یدنجی عصر میلادی ابتدالرندن باشلایان تحریات وکشفیاتیدر. بونلر بحر محیط هندیده برچوق جزایر وسواحله مالك بولندقلرندن، بو قطعه‌نك کشفیچون دخی مخصوص کیلر کوندروب، اکثر ساحللرینی کشف ایتمشلردر. بو کشفیاته مأمور اولوب اسملری آوسترالیانك مواقع مختلفه‌سنك تسمیه‌سنه سرمایه اولان قپودانلرك اك مشهوری (تاسمان) در، که قطعهٔ مذکوره‌نك برچوق سواحلی کشف ایتدیکی کبی، آوسترالیانك جنوب غربیسنده بولنان وکندیسی طرفندن (وان دیامن) تسمیه اولنوب الیوم محق کندیسنك اسمنه نسبتله (تاسمانیا) دنیلن جزیرهٔ کبیره‌یی دخی بولمشدر. آنجق تاسمان بر طرفدن بو جزیره‌نك آوسترالیادن وبر طرفدن دخی آوسترالیانك یکی کینه‌دن برر بوغازله آیرلمش اولدیغندن امین دکلیدی. هرنه قدر که برچوق وقت اول (تورس) اسمنده بر اسپانیول قپودانی یکی کینه ایله آوسترالیانك آره‌سنده‌کی بوغازدن کچمش، ومرورینی مبین برلایحه براقمش‌ایسه‌ده، بوقپودانك کچدیکی بوغازك جنوبنده بویله جسیم برقطعه‌نك بولندیغندن بیخبراولمغله برابر، بو بوغازدن مرورینی مبین جرنالی‌ده بر عصر مجهول قالوب، بعده بولنمش، ومذکور بوغازك کندیسنك اسمیله تسمیه‌سنه سبب اولمشدر.

الحاصل، فلنکلیلر بو قطعه‌نك اویله کرهٔ ارضك بتون قسم جنوبیسنی احاطه ایده‌جك بر جسامت موهومه‌ده اولمیوب کوچك بر قطعه وجسیم بر آطه اولدیغنی کشفله، بوکا محق (فلنك جدید) نامنی ویرمشلردر، که انکلیزلرك النه کچنجه‌یه قدر بو نامله معروف قالمشدر. آنجق فلنك بحریونی، موانع مختلفه‌دن طولایی، بوقطعه‌نك سواحل شرقیه‌سنی زیارت ایده‌مدکلری کبی، سائر ساحللر حقنده دخی بر معلومات عمومیه ومجمله حاصل ایدوب، تفصیلات احواله واقف اوله‌مامشلردی.

تاسمانك کشفیاتندن صکره ۱۲۰ سنه طرفنده او جهتده اهمیتی حائز اوله‌جق هیچ بر کشفیات وقوع بولمدیغی حالده، ۱۷۷۰ تاریخ میلادیسنده انکلیز بحریونندن مشهور قپودان (قوق) انواع مشکلات ومخاطراتی کوزه آله‌رق، محیر عقول اوله‌جق بر ثبات وغیرتله بو قطعهٔ جسیمه‌نك سواحل شرقیه‌سنی کشف، وبو سواحلك جنوب جهتنی «یکی جنوبی والس» اسمیله تسمیه ایده‌رك، اورایه انکلیز بایراغنی رکز ایتمشدر. انکلتره دولتی آلتی سنه صکره، آمریقاده‌کی مستملکاتی فوت ایتمسی اوزرینه، قپودان قوقك کندیسنه قزاندیرمش اولدیغی بو محال بعیده‌دن استفاده ایتمکی دوشونه‌رك، یکی جنوبی والسی اسکان ایتمك اوزره (سیدنی) سفینه‌سیله بر طاقم اهالی کوندرمشدر.

آوسترالیاده برنجی اوله‌رق اسکان ایدن آوروپالیلر بونلر اولوب، قره‌یه آیاق باصار باصماز، سفینه‌نك اسمیله (سیدنی) تسمیه ایتدکلری شهرك اساسنی وضع ایتمشلردر، که بو شهر بوکون آوسترالیانك اك بیوك شهری ومرکز عمومیسی حکمنده‌در. انکلتره دولتی اوراده برلشنجه بر طرفدن کیلرله سواحلنی وبر طرفدن دخی قره‌دن ایچ طرفلرینی تحری وکشفه دوام ایدوب، کیتدکجه مستملکاتنی توسیع، ومناسب یرلرده شهر وقصبه‌لر تأسیسیله انکلتره‌دن اورایه نفی اولنان جانیلره واختیارلریله هجرت ایدن اهالی ایله عسکری ضابطان وافرادی متقاعدلرینه بر طاقم شرائطله اراضی توزیع ایده‌رك، واوروپادن قویونلر نقل ایله اوراده‌کی انکلیزلره بیوك بیوك سوریلر پیدا ایتدیره‌رك، بوقطعه‌یی شمدیکی حاله کتیرمشدر. عصر حاضر ابتدالرنده فرانسه دخی بر طاقم کیلر ارسال ایله، بوقطعه‌نك بعض طرفلرینی وعلی‌الخصوص سواحل جنوبیه‌سنی کشف ایتدیرمش، وحتی فرانسز بحریونی بو ساحله (ارض ناپولیون) نامنی ویرمشلردیسه‌ده، انکلیزلرك الینه کچنجه بو اسم دخی الغا ایدلمشدر.

بوکونکی کونده آوسترالیا سواحلنك همان هر

طرفی مکشوف اولوب، مکمل بحریه خریطه‌لری یاپلمش اولدیغی کبی، شرق جنوبی قسمنك ایچ طرفی دخی تماميله مکشوف ایسه‌ده، ایچ طرفنك سائر جهتلرندن یالکز سیاحلرك کچمش اولدقلری یوللرك اوستنده‌کی یرلر معلوم وسائر طرفلری مجهولدر. الحاصل، بو قطعهٔ جسیمه‌نك یالکز بر ربعی معلوم ومکشوف اولوب، اوچ ربعی الآن مجهول اولمغله، خریطه‌لرده بیاض کوسترلمکده‌در.

آوسترالیای جنوبی { آوسترالیای شمالی وآوسترالیای غربی.

[مادهٔ آنفه‌ده بیان اولندیغی کبی آوسترالیانك تقسیماتندن اولوب، (سوت آوستراليا)، (نورت آوستراليا) و(وست آوستراليا) انکلیزجه اسملریله معروف بولندقلرندن، بو اسملره مراجعت بیوریله.]

آوسترلیچ { (Austerlitz) آوستریا ومجارستان دولتنك (موراویا) خطه‌سنده، (برون) قضاسنده ومرکز قضانك ٢٠ کیلومتره شرقنده بر قصبه‌در، که طونه‌یه منصب اولان (ازویتا) نهری تابعلرندن (لیناوه) چایی اوزرنده واقع اولوب، ٣٤٥٠ اهالیسی واردر. ١٨٥٥ تاریخ میلادیسنده بیوك ناپولیون بو قصبه‌ده بالذات ایمپراطور برنجی فرانسوا ایله چار آلکساندرك قومانده‌سی آلتنده بولنان آوستریا وروسیه عسکرلرینه غلبه چالوب، شانلی برمظفریته نائل اولمغله، آوسترلیچ اسمنك فرانسه تاریخ عسکریسنده براهمیت مخصوصه‌سی واردر.

آوستریا { دولتی یاخود آوستریا ومجارستان (Autriche, Austro-Hongrie)

آوروپای وسطیٰ‌یی ترکیب ایدن دولتلردن اولوب، دول معظمهٔ سبعه‌نك بریدر، که بر طاقم ادارات مختاره‌یی دخی جامع اولان نفس آوستریا ایمپراطورلغیله مجارستان قراللغندن مرکبدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اوستریا ومجارستان دولتی، بری (تیرول) نامیله غربه ودیکری (دالماچیا) نامیله جنوبه طوغری اوزانان ایکی چیقنتیدن صرف نظر اولندیغی حالده، بیوك بر مستطیل شکلنی ابراز ایدیور، که طولی غربدن شرقه ممتد اوله‌رق، ١٠° ایله ٢٤° طول شرقی آره‌سنده، وعرضی جنوبدن شماله اوله‌رق، ٤٥° ایله ٥١° عرض شمالی بیننده‌در. لکن تیرول خطه‌سی حدود غربیه‌سنی ١٢° ٧′ طول شرقیه ودالماچیا دخی حدود جنوبیه‌سنی ٤٢° ١٠′ عرض شمالیه قدر ایصال ایدیور. بو دولتك غربدن شرقه اولان طول اعظمی ١٣٠٠ اولوب، دالماچیانك منتهای جنوبندن چهستانك حدود شمالیه‌سنه قدر اولان عرض اعظمی دخی ١١٠٠ کیلومتره ایسه‌ده، عرض وسطیسی ٦٠٠ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٢٤٠٤٥ مربع کیلومتره‌در.

آوستریا دولتی شرق شمالی جهتندن روسیه ایله؛ شمالاً پروسیه ایله؛ شمال غربی جهتندن آلمانیا (یعنی ساقسه وباویره قراللقلریله)؛ غرب جنوبی طرفندن اسویچره وایتالیا ایله؛ جنوباً قره‌طاغ، دولت عثمانیه (یعنی بوسنه وهرسك) وصربیه ایله؛ جنوب شرقی طرفندن دخی رومانیا ایله محدود ومحاطدر. حدودینك اکثریسی طبیعی اولوب، شمالاً پروسیه وآلمانیادن چهستان طاغلریله، غرباً اسویچره وایتالیادن تیرول طاغلریله، جنوباً دولت عثمانیه‌دن دالماچیا طاغلریله و (صاوه) نهریله، صربیه‌دن ینه صاوه وطونه نهرلریله، رومانیادن (قاربات) سلسلهٔ جبالیه آیرلمش؛ ویالکز شرقاً روسیه‌دن حدود طبیعیه ایله تفریق اولنمامشدر.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — آوستریانی احاطه ایله حدودینی آیران قاربات، ارزکبیرکه، بوهمنوالد (یعنی چهستان طاغلری) وآلپ جبالندن بشقه، مختلف استقامتلرده مملکتی شق ایدر بر چوق طاغلر دها واردر. عمومیت اوزره آوستریانك اوچ ربعی طاغلق یرلردن عبارت اولوب، اك زیاده طاغلق جهتلری: تیرول، نفس آوستریانك یعنی آوستریا دوقه‌لغنك قسم جنوبیسی، سالسبورغ، استیریا، قارنیوله، قارینتیا، خرواتستان، دالماچیا، ترانسلوانیا (یعنی اردل) ومجارستانك قسم شمالیسیدر. بو طاغلر باشلیجه ایکی طاقه یعنی آلپ وقاربات طاقلرینه منسوب اولوب، آلپ طاقنك نصفی وقاربات طاقنك همان بتونی آوستریا طوپراغی داخلنده بولنیور. آلپ سلسله‌سی آوستریانك غرب جهتنده هر طرفه بر طاقم قوللر صالیور؛ وقاربات سلسله‌سی بر بیوك نصف دائره صورتنده اوله‌رق، شرق جهتنی احاطه ایدیور. سیلسیا وچهستان طاغلری ایسه ایکنجی درجه‌ده‌در.

آوستريا طوپراغنده‌كی آلپ طاغلرينك اك يوكسكلری (اورتلر) ايله (غلوقنز) طاغلريدر، كه برنجيسی تيرولده (آدا) ايله (آديج) نهرلرينك منبعلری قربنده اولوب، ٣٩٠٦ متره ارتفاعی واردر؛ ايكنجيسی تيرول ايله سالسبورغ وقارينتيا حدودنده و(دراوه) نهری منبعنك قربنـده اولوب، ٣٧٩٦ متره ارتفا-عنده‌در. قارپات سلسله‌سنك اك بيوك طاغی (تاتره) دنيلن طاغ اولوب، بونك (كرلسدورف) تسميه او-لونان ذروه‌سی ٢٦٤٧ متره ارتفاعنده‌در. چهستان طاغلرينك ايسـه اك مرتفعی (سودته) سلسله‌سـنه منسوب وچهستانله موراويا وسيلسيا حدودنده واقع (اشـنقوپه) طاغی اولوب، يالكز ١٦٠١ متره ار-تفاعی واردر.

بو طاغلرك آره‌لرنده غايت كوزل بر طاقم واديلر وبايرلر بولنيور، كه لطافتلريله مشهور اولوب، آو-روپاده امثالی نادردر. اصل اووه‌لری ايسه آوستريا-نك بر ربعی وسـعتنده اولوب، اوچـه منقسمدر : برنجيسی آشاغی مجارسـتان اووه‌سيدر، كه قارپات سلسله‌سنك جنوبنده اولوب، بو سلسله‌نك اتكاريله آلپ طاغلرينك اك‌شرق اتكلری آره‌سنده واقع واسع بر اووه اولوب، اكثر طرفلری منبت ومحصولدار ايسـه‌ده، سطحی پك آلچق اولديغنـدن، بر چوق بطـاقلقلری وزرعه غير صـالح جهتلری‌ده واردر، وطغيان مياه وقوعنـده بعض طرفلری صـو آلتنده قالير. ايكنجيسی غاليچيا اووه‌سـيدر، كه قارپات طاغلرينك شرق شمالی جهتنده اولوب، روسـيه‌دن حدود مفروضه ايله آيرلمش اولمغله، هرجهتجه روسيه اووه‌لرينه مشابهدر. اوچنجيسی چهسـتان وموراويا اووه‌لريدر، كه سطحلری خيلی مرتفعدر.

نهرلريله كوللری. — آوستريا طوپراغندن آقان صولر درت حوضه‌يه منقسم اولوب، برطاقی بالطيق دكيزنه، بر طاقی بحر شمالی‌يه، بر طـاقی آدرياتيقه وبر طاقی دخی قره دكيزه منصب اوليورسه‌ده، بو تقسيم مساوات اوزره اولميوب، مملكتك قسم كليسی قره دكيز حوضه‌سی داخلنده بولنديغی حالده، يالكز كوشـه وكنارلرينك صولری ذكر اولنان ديكر اوچ حوضه‌يه تابعدر. بالطيق دكيزينه دوكيلن صولری غاليچيانك جهت غربيه‌سنده نبعان ايدن (ويسـتوله) ايرماغيله اوكا منصب اولان (سان)، (ويسـلوقه) و(دونايك) نهرلرندن عبارتدر. بحر شمالی‌يه دوكيلن صولری چهستاندن نبعان ايدن (البه) ايرماغيله اوكا منصب اولان (زاساوه)، (مولداو) و (براون) نهرلری و (قونستانسه) كولی واسطه‌سيله رينه دو-كيلن بر ايكی كوچك نهردن عبارتدر. آدرياتيق دكيزينه دوكيلن صـولری دخی تيرولدن نبعان ايدن آديج ايرماغيله ايسـتريا، خرواتستان ودالماچيـانك مذكور دكيزه ناظر اولان طـار مائله‌لرندن آقان بر طاقم كوچك نهرلردر. آوسـتريا طوپراغنك لااقل بش سدسی ايسـه قره دكيزه منصب اولان طونه‌نك حوضه‌سـنه تابع اولوب، بو بيوك ايرماغه آوستريا ومجارستانك هرطرفندن كلن برچوق نهرلر دوكيلور، كه بونلرك اك بيوكلری : شمالدن يعنی صول طرفندن موراويادن اينن (موراوه) ايله مجارستاندن اينن (واغ)، (غران) و (تيسا)؛ وجنوبدن يعنی صاغ ساحلندن دخی طونه‌نك اصل رأسی اولان (اين) دن بشـقه آوستريا دوقه‌لغندن اينن (انس)، نفس آوستريايی آيران (ليتا) ودها آشاغيده (راب)، (دراوه) و (صاوه) نهرلريدر. طونه ايرماغی آوستريانك منتهای غربندن شرقه‌طوغری جريانله، ويانه‌نك يانندن كچه‌رك، مجارسـتانه دخول ايله، بر خيلی مسـافه‌ده بو استقامتی محافظه ايتدكدن صكره، جنوبه طوغری دونوب، پشته‌نك اورته‌سندن مرور ايله، صربيه حدودينه واصل اولنجه، ينه شر-قه طوغری دونه‌رك، ابتدا آوستريا ايله صربيه، بعده رومانيـا ايله صربيه وبلغارستان آره‌سـندن آقوب، قره‌دكيزه منصب اولور.

آوسـتريانك اك بيوك كوللری مجارسـتانك غرب جهتنده اولان (نايسيدل) ايله (بالاتون) كوللريدر، كه برنجيسی ويانه‌نك قربنده اولوب، قسم كليسی قورو-دلمشـدر؛ ايكنجيسی ايسه جنوبه طوغری اولوب، خيلی دها واسعدر. بو كوللر پك بيوك ايسـه‌لرده، تيرول ايله سالسبورغ ويوقاری آوستريا‌ده‌كی كوچك كوللر قدر درين، براق وكوزل دكللردر.

سواحلی، جزايری، كورفز وليمانلری. — آوستريانك ساحلی پك آز اولوب، آدرياتيق دكيزنده ايتاليا حدودندن قره‌طاغ حدودينه قدر اولان ايستر-يا، خرواتسـتان ودالماچيا سـواحلندن عبارتدر. ايسـتريا خطه‌سی بر شبه جزيره صورتنده آدرياتيق دكيزينك منتهای‌شمالنده (قارنرو) ايله (تريسته) كوره-

فزلری آره‌سنده واقعدر. بو سواحلده آوستریانك اك بیوك واك مهم اسکله‌سی تریسته اولوب، (پوله) دخی دونغاسنك مرکزی اولغله، ترسانه‌سی اوراده‌در. قتارو، راغوزه وزاره اسکله‌لری دخی برنجی درجه‌ده مواقع مستحکمه‌سندندر. دالماچیا ساحلنك قارشیسنده بیوك وکوچك بر چوق آطه‌لر بولنیور، که باشلیجه‌لری: ولیا، کرسو، پاغو، لونغه، براچه، لسینا، قورزوله وملدا آطه‌لریدر.

هواسی. — آوستریا ممالکی خیلی واسع اولوب، مختلف عرضلرده بولندیغندن، هواسنك دخی اوکا کوره اختلافی طبیعیدر. هواجه آوستریا ممالکی عمومیت اوزره اوچ منطقه‌یه منقسم اولوب، برنجی منطقه ٤٢° ایله ٤٦° عرض شمالی آره‌سنده اولان جنوب جهتیدر، که آدریاتیق دکیزی ساحلنجه قتارودن تریسته‌یه قدر ممتد اولوب، دالماچیا، ایستریا، اسقلاونیا، خرواتستانك قسم جنوبیسی وتیرولك اهالیسی ایتالیان اولان جنوب جهتی ممالکنی جامعدر. بو منطقه‌ده قیش قیصه ومعتدل اولوب، حبوبات متنوعه ایله زیتون، دود، اوزوم، انجیر، پرنج، مصر وسائر بعض جنوب محصولاتی حاصل اولور. درجهٔ حرارتك حد وسطیسی محلنه کوره ١٢ ایله ١٥ آره‌سنده‌در. — ایکنجی منطقه ٤٦° ایله ٥٠° عرض شمالی آره‌سنده اوله‌رق، آدریاتیق دکیزینك منتهای شمالندن قارپات طاغلرینك شمالی صرتنه قدر ممتد اولوب، قارنیوله، قارینتیا، استیریا، تیرولك اهالیسی آلمان اولان قسم شمالیسی، سالسبورغ، نفس آوستریا، مجارستان، ترانسلوانیا، بوقووینه، غالیچیانك قسم اعظمی، موراویا، سیلسیانك بر قسمی وچهستانك نصفی بو منطقه‌یه داخلدر. بو منطقه‌ده قیشلر دها اوزون ودها شدتلی اولوب، بغدای وسائر حبوباتله مصر وتوتون حاصل اولور، وبعض طرفلرنده انواع میوه‌لرله غایت کوزل باغلر بولنور. درجهٔ حرارتك حد وسطیسی ٩ ایله ١٢ آره‌سنده‌در. — اوچنجی منطقه ٥٠° عرض شمالیدن یوقاری اولان اقطار شمالیه‌یی یعنی چهستانك نصفیله سیلسیا وغالیچیانك قسم شمالیلرینی شامل اولوب، اورالرده قیش زیاده‌سیله اوزون وشدتلی اولور، وحبوبات پك سیرك اولوب، اصل محصولاتلری کتن وکنویرله اقالیم شمالیه‌یه مخصوص بعض میوه‌لردن عبارتدر؛ اوزوم یتیشیر یرلری پك آزدر. درجهٔ حرارتك حد وسطیسی ٧ ایله ٩ آره‌سنده‌در. آنجق بو منطقه‌لردن هر برینك هواسی محلنك ارتفاعنه کوره تحول ایدوب، یوکسك محللرده قیشلر دها اوزون ومحصولات دها آز، وآلچق یرلرده هوا دها معتدل ومحصولات دها چوق ودها متنوع اولور. اکثر طرفلری اورمانلری دخی حاوی اولوب، یالکز دالماچیا واستریا طرفلریله مجارستان اووه‌سی اورماندن خالی وچبلاقدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — آوستریا ومجارستان دولتی یوقاریده صاییلان محصولات متنوعه‌یی ویره‌بیلیر اراضئ واسعه‌یی، غایت کوزل مرعالری وپك چوق اورمانلری حاوی بولنغله، حیوانات ومحصولاتجه کندینی اداره ایتدکدن صکره، طیشاری‌یه دخی اخراج ایتمسی طبیعیدر. آنجق بو مملکتك منابع طبیعیهٔ ثروتندن بو وجهله استفاده‌سی یکرمی یکرمی بش سنه‌دن بری اولوب، اوندن اول کندی اداره‌سیچون باشلیجه ممالك عثمانیه‌دن کلیتلی حبوبات وحیوانات آلیر، وروسیه‌نك آتلرینه دخی اظهار احتیاج ایدردی. لکن بو صوك سنه‌لرده زراعته، حیوانات یتیشدیرمسنه، معادنك اخراجنه، اورمانلرك حسن اداره‌سیله کراسته قطعنه اوقدر سعی وغیرت اولنمشدر، که مملکت اداره‌ٔ داخلیه‌سیچون بوکبی شیلره متعلق پك آز ادخالاته محتاج اولدیغی کبی، پك چوق حیوانات وکراسته وسائره دخی اخراج ایدر. ١٨٦٩ تاریخنده بتون آوستریا ممالکنده ٣½ ملیون آت، ١٤ ملیون صیغیر و١٥ ملیون اغنام وار ایدی. اووقتدن بری بو عددلرك تضاعف ایتمش اوله‌جغی شبهه‌سزدر. آتلرینك اك کوزللری غالیچیا ایله ترانسلوانیاده یتیشنلر اولوب، اك قوتلیلری وسواری عسکریچون قوللانیلانلری دخی نفس آوستریانك کیلردر. صیغیر وقویونلرینك جنسی دخی پك ایيدر. اك زیاده آری یتیشدیریلوب بال چیقاریلان مملکت (قارینتیا)، واك زیاده دود آغاجی یتیشدیریلوب ایپك چیقاریلان محللر دخی تیرولك جهت جنوبیه‌سیله آدریاتیق سواحلیدر. نهرلرله کوللرده وآدریاتیق سواحلنده پك چوق بالیق چیقار، وطاغ واورمانلرنده کیك، قره‌جه، طاغ کچیسی، آیی، طوموز، تیلکی وسائر انواع حیوانات صیدیه بولنور. مجارستان شرابندن کلیتلی مقدار اخراج اولنور.

آوستريا ومجارستانك تا اورته‌سندن كچن طونه نهريله ممالكك هر طرفنه تمديد ايدلمش اولان دميريوللر تجارتنى تسهيل، وزراعت وثروتنك تزايدينى انتاج ايتمكده‌در.

آوستريا معادننك اك باشليجه‌سى دمير اولوب، بو دولتك همان هر مملكتنده بولنقده‌در. اك مشهورلرى استريا، قارينتيا، چهستان، موراويا، مجارستان وترانسلوانياده‌در. دميردن صكره اك چوق چيقان معدنلرى طوزله كور اولوب، دكيز طوزى باشليجه استرياده چيقاريلير، وغاليچيا ايله مجارستان وترانسلوانياده دخى كليتلى قيا طوزى بولنور. كور معدنلرينك باشليجه‌لرى چهستانله موراويا، استريا، قارنيوله وغاليچياده ونفس آوستريانك يوقارى جهتنده بولنور. مجارستانله ترانسلوانياده آلتون وكومش وچهستانده يالكز كومش معدنلرى واردر. ترانسلوانياده يقامغله اخراج اولنور آلتون توزى دخى بولنور. ينه مجارستانله ترانسلوانياده باقير، قارينتيا وچهستانده قورشون، قارنيوله‌ده جيوه، غاليچياده كوكورد، واكثر طرفلرده مرمر وسائر ياپى طاشلريله وساقسونيه وسائره اعمالنه مخصوص طوپراقلر واردر.

اهاليسى، جنسيت ولسانلرى. — تبعه‌سى بيننده اك چوق اجناس مختلفه‌يى جامع اولان بردولت وار ايسه اوده آوستريا ومجارستان دولتى اولوب، بو دولتك ممالكنده، روايته كوره، يكرمى لسان سويلنمكده‌در. اهالينك قسم اعظمى اسلاو، آلمان ومجار اوله‌رق اوچه منقسم اولوب، بونلردن اسلاولر برچوق شعبه‌لره منشعب بولندقلرى كبى، لاتين زمره‌سنه ويا سائر زمره‌لره منسوب برچوق متفرق قوملر دخى بولنيور. بو دولتك مجموع اهاليسى ٣٧٨٨٣٠٠٠ كشى اولوب، بونلرك ٢٢١٤٢٠٠٠ ى آوستريا‌ده، و ١٥٧٤٠٠٠٠ ى دخى مجارستانده بولنيور. جنسيتجه اكثريت اسلاولرده اولوب، اون يدى بچوق مليوندن زياده‌سى يعنى مجموعنك نصفنه قريب مقدارى اسلاو، اون مليونه قريب مقدارى آلمان، آلتى مليوندن زياده‌سى مجار، اوچ مليونه قريب مقدارى رومان وبر مليوندن زياده‌سى دخى اقوام مختلفه‌دن مركبدر. بووجهله آلمانلرله مجارلرك مجموعى اسلاولرك مقدارينه مساوى اوله‌مديغى حالده، برنجى درجه‌ده ملت حاكمه آلمانلر وايكنجى درجه‌ده دخى مجارلر اولوب، اسلاولر ايسه ملت محكومه حالنده بولنيورلر.

اهالئ مذكوره‌نك مفرداتى وجه آتى اوزره‌در:

٩ ٨٩١ ٢٣٥	آلمانلر		
٦ ٢١٦ ٧٥٩	مجارلر		
		٦ ٩٨٠ ٤٧١	چهليلر
		٣ ٢٣٨ ٥٣٤	لهليلر
		٣ ٢٣٧ ٨٥٤	روتنلر
		٢ ٩٨٩ ٣٦٢	صربلى وخرواتلر
		١ ٢٢٣ ٤٥٤	اسلوونلر
١٧ ٦٦٩ ٦٧٥	جمعاً اسلاولر		
٢ ٨١٢ ٦٣٧	رومانلر		
٦٦٨ ٦٣٣	ايتاليان ولادينلر		
٦٢٤ ٠٠٠	چنكانه، ارمنى، آرناؤد، اولاخ وسائره		
٣٧ ٨٨٢ ٩٣٩	جمعاً آوستريا ومجارستان اهاليسى		

آلمانلر آوستريانك غرب جهتنده يعنى نفس آوستريا دوقه‌لغيله استيريا وقارينتياده وتيرولك قسم شماليسيله چهستانك آلمانيا ايله همحدود اولان شمال وغرب طرفلرنده مجتمع صورتده بولنوب، مجارستان، ترانسلوانيا، موراويا، وخرواتستانده دخى طاغنيق صورتده آلمان اهاليسيه تصادف اولنور. مجارلر مجارستانده بولنوب، آنجق ايچلرينه برچوق آلمان، رومان وصربلى اهالى دخى قاريشمشدر. اسلاولر ايكى‌يه يعنى شمال اسلاولريله جنوب اسلاولرينه منقسم اولوب، آلمانلرله مجارلر ورومانلر اسلاو زمره‌سنك بو ايكى طاقمى آره‌سنده حائل اولمقده‌در. شمال اسلاولرى اون ايكى بچوق مليون قدر اولوب، چهليلرله لهليلردن وروسلرله قرابت جنسيه‌لرى اولان روتنلردن عبارتدرلر. جنوب اسلاولرى ايسه درت بچوق مليون قدر اولوب، صربلى، خروات واسلوونلردن عبارتدرلر. رومانلر ترانسلوانيا يعنى اردلده بولنوب، قارپات سلسلهٔ جبالنك صيرتلريله همجنسلرى اولان افلاق وبغدان رومانلرندن آيرلمشدرلر؛ بينلرنده خيلى مجار وآلمان اهالى دخى بولنيور. ايتاليانلر وايتاليانجه‌يه قريب (لادين) دينلن لسان كبى بعض لسانلرله متكلم اولان اهالى دخى تيرولك قسم جنوبيسيله ايستريانك قسم غربيسنده يعنى تريسته جوارلرنده بولنيورلر. آرناؤدلر دالماچيانك شمالنده (زاره) جوارلرنده، ارمنيلر غاليچيا وترانسلوانياده، چنكانه‌لر دخى ترانسلوانيا ومجارستانده بولنيورلر.

دينجه آوستريا ومجارستان اهاليسنك قسم كليسى

یعنی یكرمی طقوز بچق ملیونی قتولیك، اوچ ملیونه قریب مقداری اورتودوقس یعنی روم مذهبنده، اوچ بچق ملیوندن زیاده مقداری پروتستان، بربچق ملیوندن زیاده مقداریده یهودیدر.

تقسیماتی. — آوستریا ومجارستان دولتی ١٨ خطه‌یه منقسمدر، كه بونلرك بعضیسی حدود طبیعیه ایله، بعضیسی اهالینك جنسیتیله وبعضیلری دخی احوال تاریخیه‌لریله تعین ایتمشلردر. بو خطه‌لرك مساحهٔ سطحیه‌لریله اهالیلری وجه آتی اوزره‌در.

خطه	مربع كیلومتره	اهالی	مركزی
(آوستریا ایمپراطورلغی)			
آشاغی آوستریا	١٩٨٢٣	٢٣٣٠٦٢١	ویانه
یوقاری آوستریا	١١٩٨٥	٧٥٩٦٢٠	لینچ
استیریا	٢٢٤٢٧	١٢١٣٥٩٧	غراج
قارینتیا	١٠٣٢٧	٣٤٨٧٣٠	قلاكنفورت
قارنیوله	٩٩٥٥	٤٨١٢٤٣	لایباخ
سالسبورغ	٧١٥٢	١٦٣٥٧٠	سالسبورغ
تیرول ایله وورالبرغ	٢٩٢٨٧	٩١٢٥٤٩	اینسپروق
ایستریا	٧٩٨٩	٦٤٧٩٣٤	تریسته
دالماچیا	١٢٨٣٢	٤٧٦١٠١	زاره
چهستان	٥١٩٤٨	٥٥٦٠٨١٩	پراغه
موراویا	٢٢٢٢١	٢١٥٣٤٠٧	برون
سیلسیا	٥١٤٦	٥٦٥٤٧٥	تروپاؤ
غالیچیا	٧٨٤٩٦	٥٩٥٨٩٠٧	لمبرغ
بوقووینه	١٠٤٥١	٥٧١٦٧١	اكزرنوویچ
جمعاً آوستریا	٣٠٠٠٢٤	٢٢١٤٤٢٤٤	
(مجار قراللغی)			
مجارستان	٢٢٤٨٠١	١١٦١٣٨٨٣	پشته
ترانسلوانیا (اردل)	٥٤٩٤٨	٢١١٥٠٢٤	قلاوسنبورغ
خروالستان } اسقلاوونیا }	٢٣٢٧٧	١١٩٤٤١٥	آغرام اسك
حدود عسكریه	١٩٢٣٨	٦٩٨٠٨٤	
جمعاً مجار قراللغی	٣٢٢٢٨٥	١٥٧٣٨٤٦٨	
بر وجه بالا آوستریا	٣٠٠٠٢٤	٢٢١٤٤٢٤٤	
جمعاً آوستریا ومجارستان	٦٢٢٣٠٩	٣٧٨٨٢٧١٢	

حدود عسكریه دیدیكمز یرلر دالماچیادن ترانسلوانیایه قدر دولت عثمانیه وصربیه حدودی بوینجه اوزانوب، بسبتون ادارهٔ عسكریه آلتنده بولنیورلر. بو اصوله دولت عثمانیه‌نك دور استیلاسنده لزوم كورلمش، واخیراً لغوینه قرار ویرلمش ایسه‌ده، بو قرار هنوز اجرا اولنمامشدر.

شهر وقصبه‌لری. — آوستریا ومجارستان دولتی داخلنده ٨٤٧ شهر وقصبه، ٢٠٩٩ چارشولی بیوك قریه و٦٥٧٥٦ كوی موجود اولوب، اللی بیكدن زیاده اهالیسی اولان شهرلری بروجه آتیدر:

ویانه	(پایتخت)	١١٠٣٨٥٧
پشته	(مجارستانك مركزی)	٣٦٠٥٥١
پراغه	(چهستانك «)	١٦٢٣٢٣
لمبرغ	(غالیچیانك «)	١٠٩٧٤٦
غراج	(استیریانك «)	٩٧٧٩١
برون	(موراویانك «)	٨٢٦٦٠
تریسته	(ایستریانك «)	٧٤٥٤٤
سكدین	(مجارستانده)	٧٣٦٧٥
قراقوویا	(غالیچیاده)	٦٦٠٩٥
ماریا ترزیوپول	(مجارستانده)	٦١٣٦٧
دبرسین	(كذا)	٥١١٢٢
هولدمزوواسارلی	(كذا)	٥٠٩٦٦

معارف ومكاتبی. — آوستریا دولتی یقین وقتلره كلنجه‌یه قدر معارف وفنونده پك كری قالمشیدیسه‌ده، بوصوك زمانلرده ترقیٔ معارفه زیاده‌سیله سعی وغیرت ایدوب، علی‌الخصوص نفس آوستریا ایله چهستان وموراویاده معارف خیلی ترقی ایتمشدر. میلادك ١٨٦٨ تاریخنده یعنی بوندن یكرمی سنه اول آوستریا ومجارستانده ٣٢٠٠٠ مكتب بولنوب، ٢$\frac{1}{4}$ ملیون شاكردان بو مكتبلره دوام ایدیوردی. بومكتبلرك ٢٢٠ سی مكاتب اعدادیه‌دن اولوب، ٥٥٠٠٠ شاكردانی جامع ایدیلر. ویانه، پراغه، قراقوویا، پشته، غراج واكزرنوویچ دار الفنونلرنده علوم وفنونك كافهٔ شعباتنه مخصوص دائره‌لر بولندیغی كبی، لمبرغ واینسبورغ دارالفنونلرنده دخی فنونك اكثریسی تدریس اولنور. ویانه، پراغه، برون وسائر بعض شهرلرده دخی مكتب صنایعلر واردر. ویانه‌ده بش عدد آقادمیا یعنی انجمن معارف ایله السنهٔ شرقیه‌یه مخصوص بر جمعیت وبر جغرافیا جمعیتی ایله متعدد جمعیات وسائر مؤسسات علمیه واردر.

صنایع وتجارتی. — آوستریا دولتنده صنایع متنوعه خیلی ترقی ایتمش اولوب، الك زیاده ایشلنیلن شیلر مواد آتیه‌دن عبارتدر: اولاً، دمیرك اذابه واستحصالیله دمیردن معمول انواع ماكینه‌لر وآلات وادوات، كه باشلیجه استیریا وقارینتیا ایله نفس آوستریا وچهستان وموراویاده اعمال اولنور؛ ثانیاً، جامدن معمول انواع شیلر، كه الك ایلری والك چوقلری چهستانده یاپیلیر؛ ثالثاً، یوكدن معمول چوقه وقازمیر وقاستور كبی انواع اقمشه، كه باشلیجه

فابريقه‌لرى چهستانله موراويا وسيلسياده‌در؛ رابعاً، كتن وكنوير بزلرى، كه باشليجه شمال طرفلرنده يعنى چهستان، موراويا وسيلسياده كرك ال ايله وكرك ماكينه ايله ياپيلوب، غاليچيا ايله بوقووينه‌ده ومجارستانك بعض جهتلرنده دخى كتن وكنوير ايپليكلرى بوكيلور؛ خامساً، پاموق ايپليكيله پاموقدن معمول بزلر وسائره، كه باشليجه چهستان، موراويا وسيلسيا ايله وورالبرغده ياپيلوب، بو صنعت كوندن كونه ترقى ايتمكده‌در؛ سادساً، پنجار شكرى، كه باشليجه چهستان، موراويا، سيلسيا ومجارستانده چيقاريلير. ذكر اولنان آلتى نوع معمولاتدن بشقه پورسلين، اجزاى كيميويه، كبريت، بيره، مسكرات، توتون وچيغاره، كاغد فابريقه‌لريله دباغخانه‌لر وسائر فابريقه‌لر پك چوقدر. على الخصوص كبريتلرى همان دنيانك هر ظرفنه اخراج اولنور. كاغدلرى دخى كوندن كونه ترقى ايتمكده اولوب، باشليجه فابريقه‌لرى چهستان وآشاغى آوستريا ايله اسنيرياده وفيومه شهرنده‌در.

آوستريا ومجارستان دولتنك بيوك شهرلرنده پك ايشلك بر تجارت اجرا اولنديغى كبى، تريسته وفيومه قصبه‌لرى دخى بيوك بر تجارت بحريه مركزلريدر. ممالك اجنبيه ايله اولان معاملات تجاريه‌سى اوچ طريقله اجرا اولنوب، بونلرك برنجيسى تريسته وسائر آدرياتيق اسكله‌لرى، ايكنجيسى آلمانيايه كيدن دمير يوللر، اوچنجيسى ده طونه طريقيدر. بو دفعه شرق دمير يوللرينك التصاق ختام بولمغله، سلانيك واستانبوله طوغرى بر دردنجى طريق تجارت دخى آچلمشدر. اخراجاتنك باشليجه‌لرى دميردن معمول مواد متنوعه، يوكدن معمول چوخه وقازمير كبى قاشلر، كتن وپاموقدن بزلر، آغاجدن معمول شيلر، كراسته، ياغى، كاغد وجامدن معمول شيلردر. ادخالاتى باشليجه اقاليم حاره‌دن كلن محصولات متنوعه، آوروپانك جنوبنه مخصوص ميوه‌لر، زيتون ياغى، چويد، پاموق واپكدر. اخراجاتى يديوز، وادخالاتى آلتيوز مليون فلورين قيمتنده‌در. اخراجاتك بو وجهله ادخالاتدن يوز مليون فلورين زياده اولمسى مملكت ايچون بر منبع ثروتدر. آلتون وكومش كبى ذى قيمت معدنلر بو حسابه داخل دكلدر.

آوستريا دولتنك سفائن تجاريه‌سى ٣٩٣ ى اوزون سفرلر ايدر جسيم، ١٨٠٢ سى كوچك و٧١٧٣ ى ده باليقجى كيسى وماعونه‌دن عبارت اولمق اوزره، جمعاً ٩٣٦٨ قطعه اولوب، بونلرك ١٤٣ ى واپور، و٩٢٢٥ ى ده يلكن كيسيدر. مجموعى ٣١١ ٩٨٧ طونيلاته استيعابنده اولوب، ٢٨٨٢٩ طائفه‌يى جامعدرلر.

طرق ومعابرى. — آوستريا ومجارستان دولتى، اكثر اسباب مدنيتجه اولديغى كبى، طرق ومعابرك مكمليتجه دخى ايكى‌يه منقسم اولوب، غرب جهتى دها مكمل، وشرق طرفى نسبةً كريدر. هر حالده شوسه‌لر اوچ صنفه منقسم اولوب، برنجى صنفى بتون ممالك دولته عائد جاده‌لر، ايكنجيسى ايالاته عائد عمومى يوللر، اوچنجيسى ده بعض قصبه وقريه‌لره مخصوص يوللردر. دمير يوللرى دخى چوق اولوب، ويانه شهرى مركز اولمق اوزره، هر طرفه وعلى الخصوص غرب شمالى يعنى چهستان جهتنه بر چوق شعبه‌لر اوزانيور. آلمانيا دمير يوللريله كرك باويره‌دن وكرك ساقسه وسيلسيادن اختلاط ايدر بر چوق خطلر بولنديغى كبى، ايتاليا ايله دخى برى تيرولدن وديكرى تريسته‌دن اختلاط ايدر ايكى خط واردر؛ روسيه دمير يوللريله دخى ايكى خط اختلاط ايدوب، برى اكزرنوويچدن كچيور، وديكرى لمبرغدن تشعب ايديور؛ صربيه، بلغارستان وممالك عثمانيه ايله دخى بو دفعه ختام بولان ودرسعادته قدر واصل اولان بيوك بر خطله اختلاط ايتديكى كبى، بوسنه وهرسكك ايچندن تمديد ايدلمش اولان خطلر دخى قريباً بو خطله التصاق كسب ايده‌جكلردر. آوستريا ومجارستان طوپراغنده‌كى دمير يوللرك مجموعى ٢٢٩٧٠ كيلومتره طولنده اولوب، ١٣٦١٨ كيلومتره‌لكى آوسترياده، و٩٣٦٨ كيلومتره‌لكى مجارستانده‌در. مجموعنك ٧٨٣٩ كيلومتره‌لكى دولتك مالى اولوب، دولت طرفندن اداره اولنمقده‌در؛ ٨٤ كيلومتره‌لكى ينه دولتك مالى اولوب، اداره‌سى شركتلره احاله اولنمشدر؛ ١٩٩٢ كيلومتره‌لكى شركتلر مالى اولوب، دولت طرفندن اداره اولنيور؛ ١٣٠٥٥ كيلومتره‌لكى دخى شركتلر مالى اولوب، ينه شركتلر طرفندن اداره اولنمقده‌در.

طونه نهرى آوستريا ومجارستانك اورته‌سندن كچمكله داخلى بر طريق بحرى اولديغى كبى، صربيه، رومانيا، بلغارستان وقره دكيزله دخى واسع بر

طريق اختلاط وتجارتدر. طونه‌نك تابعلرندن اولان تيسا، صاوه ودراوه نهرلری دخی بوينه سير سفائنه صالح اولدقلرندن بو طريقك تشعب وتوسعنه مدار اوليورلر. البه، اولتاوه، اودر و ويستوله نهرلرينك دخی باشلری آوستريا حدودينك داخلنده بولنمغله، سير سفائنه صالح اولان بو نهرلر آوستريانك آلمانيا ايله اولان طرق اختلاط وتجارتنی تكثير ايديورلر.

اصول اداره‌سی. — بو دولت ايكی هيئتدن مركب بر حكومت متفقه‌دن عبارت اولوب، بو هيئتلرك هر بری‌ده مختاريتله اداره اولنور بر طاقم ممالكدن مركبدر. بو ايكی هيئتك بری آوستريا وديكری مجارستاندر. حكومتلری حكومت مشروطه اولوب، بر حكمدارك زير جناحنده بولنيورلر، كه (هابسبورغ) خاندانه منسوب اولوب، آوستريايه نسبةً ايمپراطور ومجارستانه نسبةً قرال عنواننی حائزدر. ايالات مختاره‌دن هر برينك كنديته مخصوص (ديته) تعبير اولنور بر مجلس منتخبی اولديغی كبی، آوستريانك ويانه‌ده ومجارستانك پشته‌ده برر عمومی مجلس مبعوثانلری واعضالغی ارثاً انتقال ايدر برر مجلس اعيانلری واردر. امور حربيه وماليه‌نك مذاكره‌سيچون بو ايكی مجلس مبعوثاندن اوتوزر اعضا تفريق اولنه‌رق، مناوبةً ويانه وپشته‌ده «مرخصلر مجلسی» ناميله بر مجلس انعقاد ايدر. بو ايكی هيئتك ادارهٔ داخليه‌لری بسبتون آيری اولوب، يالكز امور خارجيه وعسكريه وماليه‌لری مشترك اولمغله، ايمپراطورك شخصندن صكره دولتك هيئت مجتمعه‌سنی تشكيل ايدن وكلا خارجيه وحربيه وماليه ناظرلرندن عبارتدر.

قوهٔ بريه وبحريه‌سی. — آوستريا ومجارستان دولتنك قوهٔ بريه‌سی وقت حضرده ٢٧١ ٧٦١ نفر، ١٨٨٤٥ ضابط، ٢٠٠ بطاريه طوب، ٥٠ ٣٦٢ آتدن عبارت اولوب، ٤٥٠ طابور، ١٨٧ مستقل بلوك و ٣٢٣ سواری بلوكی تشكيل ايديورلر. وقت سفرده قوهٔ بريه‌سی ١ ٥٣٣ ٢٩٦ نفر، ٤٣٧٧٤ ضابط، ٢١٥ بطاريه طوب و ٢١٧ ٠٣٤ آتدن عبارت اولوب، ١٠١٨ طابور، ١٤٩ مستقل بلوك و ٥٠٤ سواری بلوكی تشكيل ايدر. آوستريا ومجارستان عسكری عساكر نظاميه ايله (لاندوهر) يعنی رديف و (لاندستورن) يعنی مستحفظ عسكرينه منقسمدر.

قوهٔ بحريه‌سی ١٠٦ سفائن حربيه‌دن عبارت اولوب، بونلرك يالكز اونی يلكن كميسی وقصوری واپوردر. مجموعی ١٢٤ ٤٣٠ طونيلاته استيعابنده و ٢٣ ٨١١ بيكير قوتنده اولوب، ٢٩٥ طوپ و ١١٠٢٦ طائفه‌يی حاملدرلر. بحريه ضابطانی ٣ فريق (ويس آميرال)، ٨ لوا (قونتر آميرال)، ٢٠ ميرالای (كمی قپودانی)، ٢٤ قائممقام (فرقتين قپودانی)، ٢١ بيكباشی (قوروته قپودانی) وسائره‌دن عبارت اولوب، ميرآلايدن آشاغی اولان ضابطانك عددی وقت سفرده همان بر مثلی نسبتنده تزييد اولنور.

احوال تاريخيه‌سی. — آوستريا ومجارستان ممالكی ازمنهٔ قديمه‌ده همان بسبتون مجهول اولوب، غرب جهتی يعنی نفس آوستريا ايله مجارستانك قسم غربيسی (پانونيا)، ومجارستانك قسم شرقيسی دخی (داكيا) يه داخل عد اولنوردی. روماليلر ميلادك ٣٣ تاريخنده و (تيبر) ك زمان حكومتنده آوستريانك (نوريق) تسميه ايتدكلری غرب جنوبی قسمنی ضبط ايتمشلردی. بعده بتون آوستريا ومجارستان ممالكی هون، اوستروغوت، بويان، واندال، لونغوبارد ناملريله شمال شرقيدن هجوم ايدن اقوام وحشيه‌نك الينه چكه‌رك، بر خيلی وقت بونلرك تخريباتنه ميدان اولدقدن صكره، اقوام تورانيه‌دن (آوار) دنيلن بر قوم وحشينك الينه چكمش، وبر مقداری‌ده باويره جرمانلری طرفندن ضبط اولنمشيدی. شارلمانك زماننه قدر بو حالده قالدقدن صكره، ميلادك ٧٩٩ تاريخنده شارلمان آوارلری شرقه طوغری پوسكورته‌رك، آوستريانك غرب جهتنی ضبط و (استرريخ) ياخود (آوستريا) يعنی «شرق دولتی» ناميله بر حكومت تابعه صورتنه قومشيدی. متعاقباً شرقدن مجارلر هجوم ايدوب، آوستريانك شرق جهتنی ضبط ايتدكلرندن، ٩٢٨ تاريخ ميلاديسنده فرانقلر حكمداری، مجارلرك توسعنه مانع اولمق ايچون، آوستريايی نيم مستقل بر اداره حالنه قومش؛ و ٩٨٢ ده حكمدار ايكنجی (اوتون) بونك ماركيلكنی (بانبرغ) خاندانه منسوب (لئوپولد) ه تفويض ايتمشيدی.

بونك نسلی آوستریاده ابتدا مارکیلك، و ١١٥٦ تاریخندن اعتباراً دوقه‌لق عنوانیله حکومت سوردکدن صکره، ١٢٤٦ تاریخ میلادیسنده بو خاندان منقرض اولمغله، آوستریا ابتدا ایکنجی فردریقك، وبعده ١٢٥١ ده چهستان حکمداری (اوتوقار) ه، وبوندن صکره‌ده آلمانیا ایمپراطوری (هابسبورغ) خاندانه منسوب رودولفك ضبطنه کچمکله، بودخی ١٢٨٢ ده اوغلی (آلبرت) ه بخش ایتمشدر. آلبرتك نسلی ١٤٥٣ تاریخنه‌دك آوستریاده دوقه‌لق عنوانیله حکم سوردکدن صکره، تاریخ مذکورده (آرشیدوق) یعنی «باش دوقه» عنوانی آلمشلردر. هابسبورغ خاندانی افرادندن بر تاج کشی آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب اولنمش اولدقلری کبی، ١٤٣٨ تاریخنده ایکنجی آلبرتك جلوسندن اعتباراً آلمانیا ایمپراطورلغی بسبتون بو خاندانه انتقال ایتمشدر. او وقت آوستریا خیلی توسع ایدوب، استیریا ایله قارنیوله‌یی وهابسبورغ خاندانك رئیسی اولان رودولفدن میراث قالمش اولان آلساس وسوآب ایله اسویچره‌یی دخی جامع ایدی. بعده ١٥٠٧ ده اسویچره کسب استقلال ایدوب، آیرلمشدر. ماقسیملیانك بورغونیه‌لی ماریه ایله ازدواجی اوزرینه، فلنك ایله بورغونیه‌نك بر قسمی آوستریایه التحاق ایتدیکی کبی، شارل کنتك تخته جلوسنده دخی اسپانیا ایله اسپانیانك آمریقاده‌کی مستملکات واسعه‌سی آوستریا ایله برلشمشیدی. ١٥٢١ ده شارل کینت ایله برادری باش دوقه فردینانك آیرلمسی اوزرینه، فلنك ایله بورغونیه اسپانیا ایله برابر شارل کینتك، وآوستریا فردینانك حصه‌سنه دوشمکله، مرقوم چهستانی، مجارستانی، موراویایی، سیلسیایی ولوساسی دخی ضبط وآوستریایه الحاق ایتمش ایسه‌ده، ١٦٤٨ ده واقع وستفالیه معاهده‌سی (لوساس) وآلساسی آوستریادن آیرمش؛ وبو ایکی خطه‌یه مقابل آوستریا متعاقباً ترانسلوانیا یعنی اردل ایله خرواتستانی التحاق ایتمشدر. ١٧١٣ و ١٧١٤ ده واقع اولان (وترخت) و (راستاد) معاهده‌لریله آوستریا اسپانیا حکمداری ایکنجی شارلك میراثی صورتیله بورغونیه ایله مانتو دوقه‌لغنی وناپولی ایله ساردنیه‌یی آلمش، ومتعاقباً ساردنیه‌یی سیجلیا ایله مبادله ایتمشدر. ١٧٣٥ ده سیجلیتینی یعنی سیجلیا ایله ناپولی‌یی دون قارلوسه ویروب، مقابلنده پارمه، پلزانسه وغاستاله‌یی آلمشدر. ١٧٤٠ ده آوستریا خاندانده ارککك وارث اولمامغله، صوك ایمپراطورك قیزی (ماریا ترزه) وارث سلطنت قالمش؛ وبونك زوجی لورنلی فرانسوآ، برچوق اختلافاتدن صکره، برنجی فرانسوآ نامیله ١٧٤٥ ده حکمدار طانیلوب، آوستریا ولورن خاندانك مؤسسی اولمشدر. بعده پروسیه ایله واقع اولان یدی سنه‌لك محاربه‌ده (١٧٥٦ دن ١٧٦٣ ه قدر) آوستریا سیلسیایی فوت ایتمش ایسه‌ده، ١٧٧٢ دن ١٧٩٥ تاریخنه‌دك اجرا اولنان لهستان مقاسمه‌سنده تلافئ مافات ایتمشدر. بو مقاسمه‌ده غالیچیا ایله لودومیریایی ومؤخراً قراقوویایی دخی التحاق ایتمشدر. ١٧٩١ تاریخندن صکره آوستریا فرانسه‌یه قارشی تشکل ایدن اتفاقه داخل اولمغله، بوندن زیاده‌سیله متضرر اولوب، حتی ویانه دخی فرانسزلرك الینه کچدکدن صکره، ایمپراطور ایکنجی فرانسوا آلمانیا ایمپراطورلغندن صرف نظرله، آوستریا ایمپراطورلغی عنوانیله اکتفا ایتمشدر. بیوك بوناپارت آوستریانك آلمانیاده‌کی ممالکنك اکثریسیله بتون ایتالیاده‌کی ممالکنك کافه‌سنی ضبط ایتمش؛ وبوناپارتك مغلوبیتی اوزرینه، ممالك مذکوره آوستریایه اعاده اولنوب، یالکز بورغونیه یرینه ایتالیادن وندیك ولومباردیا خطه‌لری ویرلمشدر. ١٨٤٨ ده آوستریانك هر طرفی آتش اختلال آلتنده قالوب، بر طرفدن مجارلر وبر طرفدن دخی ایتالیانلر عصیان ایتمکله، آوستریا ایتالیانلرك حقندن کله بیلمش ایسه‌ده، مجارلرله خیلی وقت اوغراشوب، نهایت روسیه‌نك امدادیله بونلری رام ایده بیلمشدر. او وقتدن بری دلکیر قالان مجارلری ممنون ایدوب، کندینه ایصندیرمق ایچون، آوستریا ١٨٦١ ده مجارستانه بر ادارهٔ مختاره ویروب، درت سنه صکره امتیازلرینی توسیع ایله مجارستانی شمدیکی حاله کتیرمشدر. ١٨٥٩ ده ساردنیه دولتی طرفندن آوستریانك ایتالیاده‌کی ممالکنه تجاوز وتعرض اولنمغله، آوستریا بونلری پوسکورتمکه مقتدر اوله بیلمش ایسه‌ده، فرانسه ایله متفق اولان پیامونته حکومتی طرفندن مغلوب اولوب، (ویلافرانقه) معاهده‌سیله، لومباردیایی ترکه مجبور اولمشدر. ١٨٦٦ ده بر طرفدن پروسیه وبر طرفدن دخی ایتالیا ایله محاربه‌یه کیریشوب، ایتالیانلری کرك براً وکرك بحراً مغلوب ایده بیلمش ایسه‌ده، صادووه

محاربه‌سنده پروسیه‌لیلر طرفندن مغلوب اولوب، پراغه معاهده‌سیله ونديكى ايتاليايه ترك ايتمكه وآلمانیا حکومتی اوزرینه اولان حق ریاستدن واز کچمکه مجبور اولمشدر. ماریه ترزه‌نك زوجی اولان مرقوم برنجی فرانسوادن صکره ١٨٣٥ ده برنجی فردیناند آوستریا ایمپراطورلغی تختنه اوتورمش؛ و ١٨٤٨ ده فراغت ایدوب، شمدیکی ایمپراطور فرانسوا یوسف تختنشین اولمشدر.

آوستریا { باش دوقه‌لغی { (Archiduché d'Autriche) یاخود نفس آوستریا (Autriche propre) آوستریا ومجارستان دولتنك بر خطه‌سی اولوب، بو دولت معظمه‌نك مرکز ومنشئی بولنمش، وبناءً علیه مرکزیت حقنی قزانوب، بتون دولت دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمشدر. نفس آوستریا شمالاً چهستان وموراویا ایله، شرقاً مجارستانله، جنوباً استیریا وسالسبورغله، غرباً دخی باویره ایله محدود ومحاط اولوب، تقریباً ٤٧° ٣٠′ ایله ٤٩° عرض شمالی و ١٠° ٢٥′ ایله ١٤° ٤٠′ طول شرقی آره‌سنده واقعدر. طاغلق بر یر اولوب، پك منبت بعض وادیلری، کوزل مرعالری وشایان تماشا موقعلری حاویدر. طاغلرندن بر چوق نهرلر وچایلر آقوب، جمله‌سی مملکتی غربدن شرقه وسطندن شق ایدن طونه ایرماغنه منصب اولورلر. طونه‌نك نفس آوستریاده‌کی مجراسی تقریباً ٣٣٠ کیلومتره طولنده‌در. طونه‌یه منصب اولان نهرلرك چوغی جنوبدن اینوب، بونلرك باشلیجه‌لری: برخیلی مسافه‌ده آوستریایی باویره‌دن آیران (این) ایله تراون، انس، ایپس، ارلاف، بیلاخ، ترایزن ونفس آوستریایی مجارستاندن آیران (لیتا) نهرلریدر. شمالدن اینن نهرلر دخی چوق ایسه‌ده، اکثریسی پك کوچك چایلردن عبارت اولوب، یالکز موراویادن اینن وبر خیلی مسافه‌ده نفس آوستریایی مجارستاندن آیران (موراوه) نهری بیوك وذکره شایاندر. آوستریا باش دوقه‌لغنك شرقدن غربه اولان طولی ٣٠٠ کیلومتره، وشمالدن جنوبه اولان عرض وسطیسی دخی ١١٠ ایله ١٢٠ کیلومتره آره‌سنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣١ ٨٠٨ مربع کیلومتره، واهالیسی ٣ ٠٩٠ ٢٤١ نفوسدر، که بهر مربع کیلومتره باشنه ٩٤ کسور کشی دوشیور. باشلیجه پایتخت اولان ویانه‌ده بولنان ٣٠٠ ٠٠٠ اسلاو استثنا اولندیغی حالده، بتون آوستریا باش دوقه‌لغنك اهالیسی آلمان ولسانی آلمانجه‌در. بو خطه ایکی ایالته منقسم اولوب، غرب جهتنده‌کینه یوقاری، وشرق جهتنده‌کینه‌ده آشاغی آوستریا نامی ویرلمشدر.

یوقاری آوستریا. — بو ایالت شمالاً چهستانله، شرقاً آشاغی آوستریا ایله، جنوباً استیریا ایله، غرباً دخی سالسبورغ وباویره ایله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١١ ٩٨٥ مربع کیلومتره، واهالیسی ٧٥٩ ٦٢٠ کشیدر، که بهر مربع کیلومتره باشنه ٦٣ کشی دوشیور. اهالیسی کاملاً آلمان وقتولیك اولوب، یالکز ١٦ ٠٠٠ پروتستان واردر. ایالت ١٥ شهر وقصبه‌یی، ٩١ چارشیلی بیوك قریه‌یی و ٦٤٠٢ عادی قریه‌یی جامعدر. اراضیسی طاغلق اولوب، جنوب جهتنده آلپ سلسله‌سنك وشمال جهتنده دخی چهستان طاغلرینك اتکلری اوزانمقله، دوز یرلری هیچ یوق کبیدر. مرکز ایالت اولان (لینچ) شهرینك جوارنده بولنان برتك اووه‌سی دخی شوره‌زار حالنده اولوب، آنجق غایت دقتلی برسعی وغیرت سایه‌سنده برآز محصولات ویره‌بیلیور. اك یوکسك طاغی بو ایالتله استیریا وسالسبورغ حدودینك محل التصاقنده واقع (داخستاین) طاغی اولوب، ١٦٢١ متره ارتفاعی واردر. دیکر طاغلرینك باشلیجه‌لری (تودس کبیرکه) ایله (غروس پریل) و(بورغاس) طاغلریدر، که ایالتك حدود جنوبیه‌سنده اولوب، اتکلرندن (تراؤن) و(انس) نهرلرینه منصب اولور برچوق چایلر آقار. (هاؤ سروقوال) طاغی دخی (تراؤن) ایله (این) نهرلرینك مجرالری آره‌سنده واقع اولوب، اورمانلرله مستوردر. اراضیسنك بر ثلثی مزروع اولوب، باشلیجه بغدای ایله چاقدار حاصل اولور؛ بر ثلثی اورمانلرله مستور اولوب، دیکر ثلثنك‌ده قسم اعظمی مرعادن عبارت ویالکز بر عشری خالیدر. اغنام وسائر حیواناتی پك چوقدر. میوه‌لری باشلیجه الما وآرموددن عبارت اولوب، الملرندن بر نوع اکشی شراب استحصال اولنور. طوز وکومور معدنلری دخی چوقدر. هر طرفنده کوزل وشایان تماشا موقعلری دخی واردر. صنایعی خیلی ایلرلمش اولوب، استیریادن ایندیریلن دمیردن زراعت آلاتیله بیچاق وسائره یاپلدیغی کبی،

چوخه، قازمیر، بز، کاغد، بیره وسائره فابریقه‌لری چوقدر، وکیتدکجه چوغالمقده‌در. مکتبلریله سائر معارفه متعلق مؤسساتی دخی مکملدر. طونه ایله اوکا منصب اولان بیوك وکوچك نهرلرك همان جمله‌سی سیر سفائنه صالح اوله‌جق بر حاله کتیرلمش اولمغله، بو طریقلرله بر بیوك تجارت اجرا اولندیغی کبی، سائر طرق ومعابری دخی چوقدر، ومونیخدن ویانه‌یه کیدن دمیریول خطی بو ایالتی بریاندن بر یانه شق ایتدکدن بشقه، چهستانه وسائر طرفلره دخی برقاچ شعبه‌سی آیریلیور. بو ایالت مقدما درت سنجاغه منقسم ایدی، که هر بری بر نهرك حوضه‌سندن عبارت اولوب، حدود طبیعیه ایله معین ایدی. شمدیکی حالده ١٤ قضایه منقسمدر. مرکزی (لینچ) شهریدر، که طونه‌نك ساحل یمیننده واقع اولوب، ٣٨٩١٥ اهالیسی واردر.

آشاغی آوستریا. — بو ایالت غرباً یوقاری آوستریا ایالتیله، شمال غربی طرفندن چهستانله، شمالاً موراویا ایله، شرقاً مجارستانله، جنوباً دخی استیریا ایله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٩٨٢٣ مربع کیلومتره، واهالیسی ٢٣٣٠٦٢١ کشیدر، که بهر مربع کیلومتره باشنه ١١٧ کشی دوشیور. بو ایالتك تجارت وصنایعی یوقاری آوستریانك کندن دها ایلری ایسه‌ده، زراعتی دها آز اولدیغندن، ثروت طبیعیه واسباب عمرانلری بر کبیدر. بو ایالت اراضیسنك اوچ ربعی طاغلق اولوب، استیریا ایله نفس آوستریایی آیران آلپ سلسله‌سی تا ویانه‌یه قدر برطاقم آلچق تپه‌لر صورتنده اتکلرینی تمدید ایدیور. یالکز ویانه‌نك آلت طرفنده یعنی شرق جهتنده طونه‌نك ایکی طرفنده اولدقجه واسع بر اووه واردر، که ویانه اووه‌سی نامیله معروفدر. ایالتی بر یاندن بر یانه شق ایدن طونه ایرماغنه داخل ایالتده برچوق نهرلر دوکیلیور، که اك بیوکلری شمالدن اینن (قامت) نهریدر. سیر سفائنه صالح اولانلری یالکز حدود غربیه‌سنده اولان (انس) ایله حدود شرقیه‌سنده‌کی (مارخ) نهرلری اولوب، دیکرلری‌ده طاغلردن کراسته ایندیرمکه وبرچوق ماکینه‌لر چویرمکه یارایورلر. اراضیسنك یوزده ٤٠ ی مزروع، یوزده ٣٤ ی اورمان، یوزده ١٤ ی چایر وباغچه، ویالکز یوزده ١٠ ی خالی وغیرمنبتدر. محصولات زرعیه‌سی همان یوقاری آوستریانك‌کیلر کبی اولوب، یالکز آشاغی آوستریاده اوزوم دخی یتیشیور. دمیر، قورشون، کمور، کرچ طاشی، بنا طاشی ودکیرمن طاشلری وسائر معدنلری دخی واردر. صنایعی پك ایلری اولوب، بو ایالت پایتخت سلطنتی دخی حاوی اولمغله، آوستریا ومجارستانك اك معمور واك متمدن یریدر. ایپك، یوك وکتندن معمول غایت نفیس اقمشهٔ مختلفه ایله انواع آلات وادوات وماکینه‌لر اعمالی ومطبعه‌جیلق صنعتی پك ایلریلمشدر. کاغد، جام، آیینه، شکر، کاغد وبیره فابریقه‌لریله دمیرخانه‌لری مشهوردر. ویانه یالکز آوستریا ایچون دکل، بلکه بتون عالم ایچون بر صنایع وتجارت مرکزیدر. ایچندن کچن طونه نهریله هرطرفه تشعب ایدن دمیریول خطلری تجارتنی تسهیل ایدیورلر. بو ایالت دخی وقتیله ٣ سنجاغه منقسم بولنمش ایکن، الیوم ٢١ قضایه تقسیم اولنمشدر. بوقضالرك اوچی ویانه ایله بونك جوارلرندن عبارت اولمغله، ایالتك مجموع اهالیسنك نصفنی حاویدرلر. مرکزی پایتخت سلطنت اولان ویانه شهری اولوب، ١١٠٣٨٥٧ اهالیسی واردر.

آوسته (Aoste) ایتالیانك شمال غربیسنده‌کی پیامونته خطه‌سنك (تورینو) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که آوسته اووه‌سی دنیلن کوزل براووه‌ده و (بو) ایرماغنه دوکیلن (دوآر بالته) نهری اوزرنده، تورینودن ١٢٠ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع اولوب، ٧٨٠٠ اهالیسی واردر. اسکی برشهر اولوب، مشهور آوغستوس طرفندن تأسیس، و (آوغوسته) تسمیه اولنمشیدی. رومالیلرك زماندن قالمه برطاق ظفریله سائر بعض آثار عتیقه‌سی واردر. اووه‌سنده بعض معدن صولری بولنیور.

آوسنه (Avesnes) فرانسه‌نك « شمال ایالتنده »، لیل شهرینك ٩٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٤٦٣٦ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، ٢٤٠٠ جلدی حاوی کتبخانه‌سی، زراعت وصنایعه مخصوص جمعیتلری واولدقجه تجارتی واردر. — قضاسی ١٠ ناحیه و١٥٣ دائرهٔ بلدیه‌یی حاوی اولوب، ١٣٩٧ مربع کیلومتره‌لك مساحه‌سی و١٧٢٣٣٥ اهالیسی واردر. — بواسمله فرانسه‌ده برچوق قریه‌لر دخی بولنیور.

آوسون { (Ausones) ایتالیانك ساحل غربیسنده ساكن بولنمش بر اسكی قومدر.

آوسونیا { (Ausonie) ایتالیانك ساحل غربیسنده اولوب اسكی آوسون قومنك وطنی بولنمش اولان بر خطه‌نك اسم قدیمیدر. — بو كون او جهتده (ترادی لابوره) ایالتنده بر قصبه واردر، كه (غانته) نك ١٨ كیلومتره شرقنده واقع اولوب، ٢٩٥٠ اهالیسی واردر. اسكی بر قصبه‌در.

آوسونیوس { (Ausone, Ausonius) لاتین شعراسندن اولوب، میلادك ٣٠٩ تاریخنده (بوردیغاله) یعنی بوردو شهرنده طوغمش، و٣٩٤ ده وفات ایتمشدر. ابتدا وطننده ادبیات معلمی اولوب، بعده مؤخراً ایمپراطور اولان (غراتیانوس)ك مربیلكنه، ودها صكره بربرینی متعاقب ایتالیا، غالیا، آفریقا وآسیا والیلكنه تعیین اولنمشیدی. اختیارلغنده وطننده بر چفتلكه چكیلوب، نظم آثار ایله توغل ایتمشدر. آثاری موجود اولوب، بر طاقم قصائد وسائر اشعاردن عبارتدر.

آوسیغ { (Aussig) آوستریا ومجارستان دولتنك چهستان خطه‌سنده (لاتیمریج) قضاسنده ومركز قضانك ٢٤ كیلومتره شمال غربیسنده ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، (البه) ایرماغنك ساحل یسارنده ودمیر یول خطی اوزرنده واقع، و١٠٩٤٠ اهالیی جامعدر. كور معدنی، باغلری، كاغد فابریقه‌لری، ایپلیكخانه‌لری وبغدای واودون تجارتی واردر. — ناحیه‌سی تقریباً ٥٠٠٠٠ اهالیی جامعدر.

آوغسبورغ { (Augsbourg) باویره‌ده (سوآبه) خطه‌سنك مركزی اولان بیوك ومهم برشهردر، كه مونیخك ٦٣ كیلومتره غرب شمالیسنده وبوقاری باویره‌نك واسع ومنبت اووه‌سنده و(له) نهرینك ساحل یسارنده، ٤٨° ٢١' ٤٤" عرض شمالی ایله ٨° ٣٣' ٥٣" طول شرقیده واقع اولوب، ٦٥٩٠٥ اهالیسی واردر. اهمیتیله برابر، سوقاقلری اسكی زماندن قالمه اولوب، طار واكریدر. یالكز برقاچ جاده‌سی توسیع اولنه‌بیلمشدر. شهرك ایچنده برچوق چشمه‌لرله برقاچ میدان واردر.

بلدیه دائره‌سی آلمانیانك اك كوزل واك متین ابنیه‌سندندر. وقتیله پسقپوسخانه اولوب بو كون حكومت قوناغی اولان بناسی دخی پك اسكیدر. دیكر ابنیهٔ مشهوره‌سی باشلیجه برقاچ كلیسا ایله برسلاحخانه وبر تیاترو ایله برچارشودن عبارتدر. شهر اسكی برسورله وواسع برخندقله محاط اولوب، روماليلرك زمانندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی دخی واردر. متعدد مكاتب اعدادیه وسائره‌سیله، بر مكتب صنایعی، بر زراعت مكتبی، بر ماكینه مكتبی، بیوك بر كتبخانه‌سی، رسمخانه، آثار عتیقه‌یه وتاریخ طبیعی‌یه مخصوص آیری آیری موزه‌خانه‌لری، رصدخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، متعدد خسته‌خانه وسائر خیراته متعلق مؤسساتی واردر. صنایعی برآز تدنی ایتمش ایسه‌ده، تجارتی الآن خیلی ایشلكدر. قیومجیلغی مشهوردر. امور صرافیه‌سی پك ایلریدر. بو شهر پك اسكی اولوب، میلاددن ١٥ سنه اول آوغستوس طرفندن تأسیس اولنمش، وقرون وسطاده پك بیوك بر اهمیت تجاریه‌یی حائز اولوب، آوروپای جنوبی ایله آوروپای شمالی آره‌سنده بر تجارت انباری حكمنی آلمشیدی. هونلر طرفندن كاملاً تخریب ایدلمش اولدیغی كبی، شارلمانه قارشی طورمغله دخی خیلی خرابیته اوغرامش ایسه‌ده، یكیدن تعمیر واحیا اولنمش؛ واهالیسی شهری صاتین آله‌رق، برچوق وقت مستقل برجمهوریت صورتنده یاشادقدن صكره، ١٨٠٦ ده شهر باویره‌یه التحاق ایتمشدر. اهالیسنك ثلثانی قتولیك وبر ثلثی پروتستاندر. مشهور «آوغسبورغ غزته‌سی» بو شهرده نشر اولنور.

آوغستوس { (Auguste, Augustus) روما ایمپراطورلرینك برنجیسی اولوب، اصل اسمی (اوقتاویوس) در. سناتورلردن اوقتاویوسك اوغلی ویولیوس قیصرك همشیره زاده‌سی ایدی. میلاددن ٦٣ سنه اول روماده طوغوب، كوچك یاشده ایكن پدری وفات ایتمكله، دایسی قیصر طرفندن آخرت اولادلغنه قبول اولنمشدی. قیصرك وفاتنده ١٨ یاشنده اولوب، یونانده تحصیل ایله مشغول اولدیغی حالده، دایسنك وفاتی خبرینی آلنجه، میراثنه قونمق اوزره، قبل المیلاد ٤٤ تاریخنده رومایه شتاب ایتمش؛ ومیراثنك بر قسمنی ضبط ایتمش اولان آنطونیوس ایله محاربه‌یه طوتیشمش

ايسه‌ده، روما قونسلوسلرينك بونلرى بربرينك عليهنه تشويقله ايكيسنى محو ايتمك فكر واملنده بولندقلرينى آكلاينجه، آنطونيوس ايله عقد اتفاق ايده‌رك، (لپيدوس) ايله برابر بر هيئت مثلثه حكومتى تشكيل ايتمشلردى. جهوريت طرفدارلرينه اعلان حرب وخصومت ايده‌رك، اوطرفك رئيسلرى اولان بروتوس ايله قاسيوسى دخى قبل الميلاد ٤٢ تاريخنده مغلوب ايتمكله، روما حكومتنى تماميله اللرينه كچيردكدن صكره، لپيدوسى اتفاقدن اخراجله، روما ممالك واسعه‌سنى اوقتاويوس ايله آنطونيوس بينلرنده مقاسمه ايتمشلردر. اوقتاويوسك حصه‌سنه غرب ممالكى وآنطونيوسه ممالك شرقيه دوشوب، بينلرنده‌كى منازعاته ختام ويرمك اوزره، اوقتاويوس همشيره‌سى اوقتاوياىى دخى آنطونيوسه تزويج ايتمش ايسه‌ده، آنطونيوس مؤخراً مصر ملكه‌سى بطالسه‌دن قلئوپاتره‌يى سومكله، اوقتاوياىى تطليق ايتديكندن، اوقتاويوس آنطونيوسه اعلان حرب ايده‌رك، آقتيوم يعنى پروزه قربنده كلياً منهزم، ومصره تعقيب ايده‌رك، كنديسنى وقلئوپاتره‌يى انتحاره مجبور ايتدكدن صكره، ممالك شرقيه‌يى ومصرى دخى كندى الكاسنه ضم والحاقله، رومايه مظفرانه عودتنده، «ايمپراطور» عنواننى وآوغستوس اسمنى آله‌رق، ينه جهوريت صورت كاذبه‌سى آلتنده بر حكومت مستبده تشكيل ايتمشدر. آوغستوس زياده‌سيله حريص جاه واقبال اولمغله، ايمپراطورلغه واصل اولمق ايچون، هر نوع غدارلق وخونخوارلغى ارتكاب ايتمش ايسه‌ده، بو مقامه نائل اولدقدن صكره، قوت ونفوذينى كوزل قانونلر وضعيله ممالكنده صلح واسايشى محافظه وتأمين يولنه صرف ايتمش؛ وكندى اليله دخى بعض اثرلر يازمشدر، كه مؤخراً محو اولوب، يالكز بعض فقره‌لرى بولنه‌بلمشدر. روايته كوره كنديسى پك جسور اولميوب، باشليجه فتوحات وموفقياتنى سردارلرندن (آغريپا) ايله (ميچناس) ك جسارتلرى سايه‌سنده قزانمش؛ ودائما بونلرك استشاره‌سيله ايش كوروب، مكافاةً آغريپانك اوغللرينى آخرت اولادلغنه قبول ايتمش ايسه‌ده، بونلر كنديندن اول وفات ايتمشلر، وقيزى (يوليا)نك حركات سفيهانه‌سى ناموسنى لكه‌دار ايتمكله، عائله‌جه مدبخت بولنمشدر. وفاتنده ايمپراطورلغى ايستيه‌رك ايكنجى قاريسى (ليويا) دن اولان ايكنجى اوغلى (تيبر) ه براقشدر. آوغستوس علوم ومعارف محبى اولوب، ويرجيل، هوراس، تيت‌ليو، پوليون كبى شعرا وعلمايى نزدينه جلب، وعلوم وفنونك ترقيسنى التزام ايتمشدر. ميلادك ١٤ تاريخنده، ٧٦ ياشنده اولديغى حالده، وفات ايتمشدر. — آوغستوس اسمى مؤخراً بر عنوان كبى قوللانيلوب (ديوقلتيان) زماننده على العموم روما ايمپراطورلرينه آوغستوس، وولى‌عهدلرينه قيصر عنوانك ويرلمسى تحت‌قراره آلنمشيدى. ايكنجى (اوتون) دن اعتباراً آلمانيا ايمپراطورلرى دخى (آوغستوس) ويا اختصارله (آوغوست) عنواننى آلمشلردى.

آوغستولوس { Augustule, Augustulus } روما غرب ايمپراطورلرينك اخيرى اولوب، غالياده‌كى روما عسكرينك سردارى (اورست) ك اوغلى ايدى. ميلادك ٤٧٥ تاريخنده پدرى طرفندن تخته اجلاس اولنه‌رق، (راوه‌نه) ده ايمپراطورلغى اعلان اولنمش ايسه‌ده، ايرتسى سنه (هرول) لر حكمدارى (اودوآقر) طرفندن اسقاط و (قامپانيا) يه نفى اولنه‌رق، سنوى ٦٠٠٠ آلتون واردات تخصيص اولنمشيدى.

آوغستووه { (Augustowo) روسيه‌يه تابع اولان لهستانك شمال جهتنده كائن (سووالكى) ايالتنده ومركز ايالتك ٢٥ كيلومتره جنوبنده وهمنامى اولان بركولك كنارنده واقع قضا مركزى برقصبه اولوب، ١٠٣٢٦ اهاليسى واردر. جوارلرى بطاقلق واولرى اخشابدر. خيلى ايشلك حيوانات بازارى واردر.

آوغسته { (Augusta) آوروپانك بعض طرفلرنده اوقتاويوس آوغستوس وخلفلرى زماننده تأسيس اولنوب اسملرينه نسبتله بويله تسميه اولنمش برچوق اسكى قصبه‌لر وار ايدى، كه الآن موجود بولنانلرى بشقه اسملرله تسميه اولنه‌رق، اك مشهورلرى باويره‌ده‌كى (آوغسبورغ)، اسپانياده‌كى سراغوسه (يعنى سرقسطه)، و(آستورغه)، فرانسه‌ده‌كى (اوسن)، پورتكيزده‌كى (مريدا)، ايتالياده‌كى (تورينو)، انكلتره‌ده‌كى (لوندره) وسائره‌در. — [آمريقاده بو اسمله بولنان قصبه‌لر ايچون (اوكوسته) ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آوغستینوس { St. Augustin, Augustinus } فتولیکلرك اك بیوك عزیزلرندن وقرون وسطی علماسندن اولوب، میلادك ٣٥٤ تاریخنده مغربك (تاغاسته) شهر قدیمنده طوغمشدر. پدری عبده اوثاندن ووالده‌سی خرستیان ایدی. تکمیل تحصیل ایتدکدن صکره، ابتدا وطننده وبعده قرتاج ونهایت میلان شهرنده ادبیات ومنطق علملرینی تدریس ایله اوغراشمش؛ ومیلانده ایکن، سنت آمبروآز ایله والده‌سنك تشویقیله، ٣٢ یاشنده اولدیغی حالده، خرستیانلغی قبول ایله، وطننه عودت ایدوب، مال وملکنی فقرایه تصدق ایتدکدن صکره، نماز واوروجه قویلمش؛ و ٣٩١ تاریخنده پاپاس اولوب، ٣٩٥ ده تونسده‌کی (بونه) شهرینك پسقپوسی اولمشدر. معیتنده‌کی پاپاسلرله برلکده یاشایوب، مناستر اصولنك ایجادینه سبب اولمش؛ وکرك وعظ ونصیحتلریله کرك یازدیغی اثرلرله بعض طرق دینیه وفلسفیه‌یی جرح ایتمکله اوغراشوب، برطاقم کرامتلر ادعاسنده دخی بولنمشدر. بونه شهرینك واندالل طرفندن محاصره‌سی اثناسنده یعنی ٤٣٠ تاریخ میلادیسنده شهر مذکورده وفات ایدوب، آغستوسك ٢٨ نده یورطیسی اجرا اولنور. فلسفه وعقایده متعلق متعدد تألیفاتی اولوب، کلیات آثاری دفعاتله طبع اولنمشدر. — [«اوکوستین» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

آوغوست { (Auguste) بو اسمله آلمانیانك ساقسه خطه‌سنده درت دوقه کلمشدر: برنجیسی (ماورس) ك برادری اولوب، میلادك ١٥٥٣ تاریخندن ١٥٨٦ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وپروتستانلرك اتحادینه چالیشوب، تقویم افرنجینك قبولنه مانع اولمشدر. «زاهد» لقبیله معروفدر.

ایکنجیسی فردریق آوغوست نامیله معروف اولوب، میلادك ١٦٩٥ تاریخنده، برادرینك وفاتی اوزرینه ساقسه دوقه‌سی اولمش؛ وآلمانیا ایمپراطورینك فرانسزلرله وعثمانلیلرله اولان محاربه‌لرنده ابراز شجاعت ایتمکله، ١٦٩٧ ده، (سوبینسکی) نك وفاتی اوزرینه، لهستان حکمدارلغنه انتخاب اولنمشدی. اسوج حکمداری اون ایکنجی شارله قارشی بیوك پترو ایله اتفاق ایتمکله، مرقوم شارل طرفندن مغلوب اولوب، ١٧٠٤ ده وارشووه مجلس مبعوثانی طرفندن حکمدارلقدن اسقاط، ویرینه (استانیسلاس لزکینسکی) انتخاب اولنمش؛ وآز مدت صکره رقیبنی طردله لهستان تختنی استردادده موفق اولمش ایسه‌ده، اسوج قرالنك یکیدن قزاندیغی مظفریت اوزرینه، ١٧٠٦ ده فراغته مجبور اولمش؛ ونهایت اون ایکنجی شارلك ١٧٠٩ ده پولتاوه‌ده کلیاً مغلوب اولمسی اوزرینه، لهلیلر طرفندن یکیدن جلبله، ١٧٣٣ تاریخنده واقع وفاتنه دکین لهستان تختنده بقا بولمشدر.

اوچنجیسی ینه فردریق آوغوست نامیله معروف اولوب، ایکنجی فردریق آوغوستك اوغلی وهم ساقسه دوقه‌سی هم لهستان قرالی ایدی. ١٧٣٣ ده پدرینك وفاتی اوزرینه، لهلیلرك برطاقمی طرفندن قرال انتخاب اولنوب، عموم طرفندن آنجق اوچ سنه صکره قبول وتصدیق اولنمشدر. پروسیه قرالی ایکنجی فردریقه قارشی آوستریا ایله عقد اتفاق ایده‌رك، ایکی دفعه مرقوم فردریق طرفندن ضبط ایدلمش اولان ساقسه‌یی استخلاص ایتمش؛ ووارشووه‌دن زیاده درسنده اقامت ایده‌رك، بطالتله امرار عمر ایتمش اولدیغندن، کرك ساقسه‌لیلرك وکرك لهلیلرك نفرتنه مظهر اولمشیدی. ١٧٦٣ ده وفات ایتمشدر.

دردنجیسی ینه فردریق آوغوست نامیله معروف اولوب، اوچنجی آوغوستك اوغلی ایدی. ١٧٦٣ تاریخنده پدرینك وفاتی اوزرینه، ساقسه دوقه‌سی اولوب، ١٧٩١ ده لهستان قراللغی دخی کندیسنه تکلیف اولنمش ایسه‌ده، قبول ایتمیوب، لهلیلرك اختلالات داخلیه‌سنه قاریشمامش ایدی. ١٨٠٦ ده ساقسه دوقه‌لغی بیوك بوناپارت طرفندن قراللغه تحویل اولنمغله، کندیسی برنجی آوغوست فردریق نامیله ساقسه قرالی طانیلوب، وارشوه بیوك دوقه‌لغی دخی کندیسنه الحاق اولنمشیدی؛ پروسیه وروسیه‌یه قارشی اولان محارباتنده بوناپارته امداد ایتدیکیچون، ١٨١٣ ده دول متفقه طرفندن کندیسنه اسیر حرب معامله‌سی اولنمش؛ و وارشووه بیوك دوقه‌لغیله ممالك موروثه‌سنك بر بیوك قسمنی غائب ایدوب، تختنی‌ده کوج حال ایله قورتاره بیلمشیدی. تبعه‌سنك محبتنی قزانمش اولدیغی حالده، ١٨٢٧ ده وفات ایتمشدر.

بشنجیسی قراللق صفتیله ایکنجی فردریق آوغوست

نامیله معروف اولوب، دردنجی فردریق آوغوستنك بکنی ایدی. ١٨٣٦ ده عمجه‌سنه وارث اولوب، ذاتاً اولدن دخی امور حکومته قاریشدیغیچون ١٨٣١ ده اعلان ایدلمش اولان قانون اساسینك حرتپرورانه اولمسنه غیرتی سبقت ایتمشیدی. ١٨٤٨ ده ظهور ایدن اختلالی اهالی‌یه یکیدن ویره‌جکی بر طاقم امتیازاتله باصدیروب، صلح وسکوتله امرار ایام ایده‌رك، تدقیقات علمیه ایله وعلی الخصوص علم نباتاتله اوغراشمش؛ و ١٨٥٤ ده وفات ایدوب، برادری یوآن وارثی اولمشدر، که شمدیکی قرالك پدری ایدی.

آولا { (Avella) ایتالیانك (پرنجیپاتو اولتریوره) ایالتنده (آولینو) قضاسنده ومرکز قضانك ١٨ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٢٠٠ اهالیسی واردر؛ واوسطنده بولندیغی تپه‌دن دکیز وناپولی شهری کوزیکور.

آولاغاس { (Aullagas) آمریقای جنوبیده بولیویانك (شایانته) ایالتنده ٥٠٠٠ متره‌لك ارتفاعده وسرمدی قارلرك قربنده واقع برقصبه اولوب، ارتفاعی سببیله ایچنده تنفس پك صعوبتلیدر؛ وکدیلر یاشایه‌میوب، بر قاچ ساعتده تلف اولورلر. جوارنده‌کی آلتون معدنلرندن اسپانیولر کلیتلی ثروتلر استحصال ایتمشلرسه‌ده، مؤخراً معدن قویولری صو ایله طولوب، تطهیرلرینه مقتدر اوله‌مامشلردر. — بو اسمله بولیویاده بر کول دخی واردر، که (تیتیقاقه) دنیلن بیوك کولك آیاغی مثابه‌سنده اولان (دساغوآدرو) نهری اوکا منصب اولور.

آولوس جلیوس { Aulu-Gelle, Aulus) (Gellius) لاتین نحویوندن اولوب، میلادك ١٣٠ تاریخلرنده رومادہ یاشایوردی. یونانه سیاحت ایدوب، «آتیقه کیجه‌لری» عنوانیله ادبیاته متعلق برکتاب یازمشدر، که ایچنه نسخه‌لری الیوم نابود اولان بر چوق آثار یونانیه‌دن فقره‌لر درج ایتمش اولدیغندن، اهمیتی درکار ایسه‌ده، بوکتاب دخی ناتمام بولنوب، برقسمی غائب اولمشدر.

آولونی { (Avelloni) ایتالیانك فاجعه نویس شعراسندن اولوب، میلادك ١٧٥٦ تاریخنده طوغمش، و ١٨٣٧ ده وفات ایتمشدر. متعدد اولان آثارینك اك مشهوری «قاتل جولیو» عنوانلی فاجعه‌سیدر.

آولونیه { فرانسزجه وروجه‌ده آولونه (Avlona, Αὐλών) ایتالیانجه‌ده والونه (Valona) واصل آرناودجه‌ده ولوره (Vlore) دنیلیر. یانیه ولایتنك برات سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که براتك ٦٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده ویانیه‌نك ١٣٠ کیلومتره غرب شمالیسنده ساحل بحردن ٢٠ دقیقه ایچریده واقع اولوب، آدریاتیق دکیزنده اولان اسکله‌سی خیلی ایشلك اولمغله، قصبه آرناودلغك اك تجارتکاه محللرندندر. اهالیسی تقریباً ٦٥٠٠ کشیدن عبارت اولوب، قسم اعظمی اسلامدر. درون شهرده اوچ درت جامع شریفله بر رشدیه مکتبی و، دردی اهالئ مسلمه‌یه ایکیسی‌ده خرستیانلره مخصوص اولمق اوزره، آلتی مکتب ابتدائی، ١٦٠ دکان و ٩ خان موجوددر. (موزاکه) اووه‌سنك منتهای جنوبنده بولنمغله، شمال جهتی آچیق اولوب، جنوب جهتنده لایلق طاغلری کسب ارتفاع ایدیور. اطرافنده باغ وبوستانلر وکلیتلی زیتون آغاجلری بولنوب، آنجق بر طاقم طورغون صولر وبطاقلقلر بولنمغله برابر قصبه‌نك موقعی دخی چقورجه اولدیغندن، یازین هواسی آغر وصیتمه‌لیدر. بطاقلقلر قورودیلوب، قصبه دخی ساحله طوغری توسیع اولنه‌جق اولسه، اهمیت موقعیه وتجاریه‌سی حسبیله، آز زمان طرفنده ممالك عثمانیه‌نك آدریاتیق ساحلنده برنجی شهری حکمنه کچه‌جکنده شبهه یوقدر؛ چونکه اسکله‌سنك وعلی الخصوص اسکله‌نك جنوب جهتنده بولنان (اویی فتوهنته) یعنی «صوئوق صو» نام محلك هواسی غایت لطیف وصویی بینظیردر. حتی بعض اغنیانك اوراده یالی وکوشکلری واردر. آولونیه اسکله‌سنك جنوب جهتنده (پاشا لیمانی) نامیله پك واسع وغایت امین بر قوی واردر، که بر دوننما استیعابنه کافیدر. تجارتنك اخراجات قسمی ایتالیا وتریسته ایله یونانه اخراج اولنان زیتون یاغیله مصر وسائر حبوباتدن وساده یاغ وپلاموطدن، وادخالات قسمی دخی باشلیجه تریسته‌دن کلوب وسطی آرناودلغه نقل اولنان قهوه، شکر وسائر آوروپا امتعه‌سندن عبارتدر. آولونیه قضاسنده حاصل اولان زیتون

یاغی سنوی بر ملیون اوقه‌یه بالغ اولور. اسکله‌یه آمد شد ایدن یلکن کمیلری ۲٦۰ قطعه‌یی متجاوز اولوب، لوید قومپانیه‌سنك بر کوچك واپوری دخی هفته‌ده ایکی دفعه ایشلر. شهرك جوارنده بولنان طوزله‌دن سنوی بر بچق ملیون اوقه طوز آلینیر. آولونیه قصبه‌سی شمال شرقیسنده بولنان (آپولونیا) ونام دیکرله (پویان) شهر قدیمنك خرابیتندن صکره، اونك یرینی طوتمق اوزره، تأسیس اولنمش خیلی اسکی بر شهر اولوب، قرون وسطاده اهل صلیب طرفندن دفعاتله مرکز ومبدأ هجوم اتخاذ اولنمش؛ وبعده موزاکه‌ده حکم سورن (بالاخیت) پرنسلرینك الینه کچوب، بونلر میلادك ۱٤٦۰ تاریخنده سطوت عثمانیه‌یه مقاومت ایده‌مه‌مکله، شهری وندیکلیلره صاتمش؛ وابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری زماننده خلیل پاشا معرفتیله فتح اولنه‌رق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. آولونیه قضاسنك رکنی حکمنده اولوب عن اصل قانینه‌لی اولان سنان پاشا زاده‌لر خاندانی طرفندن کرك درون شهرده وکرك قضاده اخیراً خیلی اعمارات اجرا اولنمشدر.

آولونیه قضاسی نفس آولونیه قصبه‌سیله ٦٤ قریه‌یی جامع اولوب، تخمیناً ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر. قضانك اطراف اربعه‌سی ٤۳ ساعت اولوب، غرباً بر طرفدن آدریاتیق وبر طرفدن یونان دکیزیله، جنوباً ارکری سنجاغنك (قورولش) قضاسیله، شرقاً ینه ارکری سنجاغنك تپه‌دلن قضاسیله، شمالاً دخی برات قضاسیله محدود ومحاطدر. اراضیسی طاغلق اولوب، اك بیوك طاغی (لونغاره) دنیلن طاغدر، که آولونیه‌نك اوستندن جنوب غربی‌یه طوغری اوزانیر. بو طاغ ایله بونك شرق جهتندن قارشیسنده بولنان (غریوا) طاغندن بر چوق چایلر آقوب، بو ایکی طاغك آره‌سنده (شوشیجه) نهرینی تشکیل ایدرلر، که شماله طوغری جریانله، (ویوسه) ایرماغنه دوکیلور. لونغاره ایله بونك غرب جهتندن قارشیسنده بولنان (چیقه) طاغی آره‌سنده دخی (دوقات) چایی آقوب، پاشا لیمانه دوکیلور. مذکور چیقه طاغی ساحل بحر بوینجه شمال غربی‌یه طوغری اوزانه‌رق، پاشا لیمانی قپامق اوزره، (لینکته) برونی تشکیل ایدر؛ وبو برونك منتهاسی قارشیسنده (سزان) اسمیله کوزل مرعالری، صونوق صولری

واوچ مناستری حاوی اولان بر آطه بولنیور، که اوزرنده بر فنار دخی رکز اولنمشدر. آولونیه قضاسنك وادیلرنده بر مقدار بغدای وآرپه و(ویوسه) نهرینه طوغری اولان اووه‌ده مصر حاصل اولیور. سه‌ده، اراضیسی باشلیجه مرعالر، زیتونلقلر واورمانلرله مستوردر. بعض محللرنده باغلری دخی واردر. اورمانلرینك آغاجلری باشلیجه میشه‌دن عبارتدر. مرعالرنده کلیتلی قویون وکچی بولنوب، اهالیسی اولان لاپلرك باشلیجه معیشتلری چوبانلقدندر، وساده یاغدن خیلی اخراجات اولیور. اك بیوك قریه‌لری (قانینه)، (دوقات) و(قودس) اولوب، هربرینك بیکدن زیاده نفوسی واردر. (سلنیچه) قریه‌سنك جوارنده زفت معدنی بولنوب چیقارلقده‌در. بوقضانك وجوارلرینك اهالیسی اولان لاپلر غایت ذکی وجسور بر قوم اولوب، قادینلری بیله اکثریا مسلح کزرلر. شرقیلری باشلیجه وقوعات حربیه‌یه متعلق اولوب، جمع اولنه‌جق اولسه، مکمل بر تاریخ اولور. قادینلرك اولوره آغلامه‌لری دخی ارتجالاً سویلدکلری موزون ومقفی ومعنیدار مرثیه‌لر ترنمندن عبارتدر. پاشامه‌لری پك ساده وپك ابتدائی برحالده اولوب، جمله‌سی مسلم اولدقلری حالده، قادینلرجه مستوریت مرعی دکلدر.

آوله { (Aulla) ایتالیانك شمالنده‌کی (لیغوریا) خطه‌سنك (ماسه مع قراره) ایالت وقضاسنده و(سارزانه) شهرینك ۱۸ کیلومتره شمالنده، (ماغره) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٦۱۰ اهالیسی ولنکیت معدنی واردر.

آولیس { (Aulis) یونانك (بیوتیا) خطهٔ قدیمه‌سنده آغریبوز شهرینك قارشیسنده بولنمش اسکی بر قصبه واسکله‌در، که الیوم موجود اولوب، (میقروواتی) تسمیه اولنور، واداره عثمانیه زماننده (حضردده) نامیله معروف ایدی. یونانیلر تروآ محاربه‌سنه کیتمك اوزره، بو اسکله‌یه طوپلانوب، اورادن حرکت ایتمشلر، و(ایفیجنیا) اوراده ذبح اولنمشدر.

آولینو { (Avellino) ایتالیانك جهت جنوبیه‌سنده (پرنجیپاتو اولتریوره) ایالتنك مرکزی اولان بر شهردر، که ناپولینك ٤۸ کیلومتره شمالنده، (ورجینه) طاغنك اتکنده و(سا-

باتو) نهرینك کنارنده واقع اولوب، ٢٠٤٩٠ اهالیسی، مکمل بر مکتبی، اورته‌سنده برمسله بولنور کوزل بر میدانی، خیلی تجارت وصنایعی ومنبت اراضیسی وار ایسه‌ده، هواسی آغردر. — قضاسنك اراضیسی ١١٩٠ مربع کیلومتره واهالیسی ١٦١٠٠٠ در.

آولیه آتا (Avlié-Ata) روسیه‌نك النده بولنان (سیردریا) یعنی سیحون ایالتده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (جوی) نهرینه دوکیلن (طلاس) چایی اوزرنده و(قره‌طاغ)ك شرق طرفنده اوله‌رق، طاشکندك ٣١٠ کیلومتره شمال شرقیسنده، ٤٢°٥٣′٤٤″ عرض شمالی ایله ٦٩°٣′٤″ طول شرقیده واقع اولوب، قضاسیله برابر قیرقیز وقره‌قیرقیزله تاجیك قبائلندن ٥٢٠٠ اهالیی جامعدر.

آؤم (Aôm) چینك شمال شرقیسنده واقع (مانچوریا) خطه‌سنده بر نهردر، که (خوجکوی) طاغندن نبعانله، غربه طوغری ٢٠٠ کیلومتره‌لك محلده جریاندن صکره، ٤٧°٣٠′ عرض شمالیده صاغ ساحلندن (اوسوری) نهرینه دوکیلور.

آون (Aven) بو اسمله انکلتره‌ده درت کوچك نهر واردر: برنجیسی نفس انکلتره‌نك (دوون) قضاسنده شمالدن جنوبه آقه‌رق، ٣٥ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (مانشه) دکیزینه دوکیلور. — ایکنجیسی اسقوچیانك (بانف) قضاسنده (لوچ آون) کولندن چیقوب، (اسپی) نهرینه دوکیلور. — اوچنجیسی اسقوچیانك (کینقاردینه) قضاسنده جریان ایده‌رك، (دی) نهرینه دوکیلور. — دردنجیسی ینه اسقوچیانك (استیرلینغ) و(لینلیتغوو) قضالرنده جریانله ٣٩ کیلومتره‌لك محل قطع ایتدکدن صکره، (فورت) خلیجنه دوکیلور. — فرانسه‌نك (برتانیا) خطه‌سنده (فنیستره) ایالتنده دخی بو اسمله بر نهر واردر، که بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلوب، دکیزك مدی حالنده بر خیلی مسافه‌ده سیرسفائنه صالحدر.

آون‌پاسه (Avenpace) مشاهیر فلاسفهٔ اسلامدن (ابن باجه) یه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«ابن باجه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آون‌زوآر (Avenzoar) عرب مشاهیر فلاسفه واطباسندن اولوب، ابن‌الرشدك معلمی بولنمش اولان (ابن‌الزهر)ه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«ابن‌الزهر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آونشه (Avenches) وآلمانجه (Viflisburg) اسویچره‌نك (وود) ناحیه‌سنده بر قصبه‌در، که بوکون ١٨٤٠ اهالیسی وار ایسه‌ده، رومالیلر زماننده اسویچره‌نك مرکزی اولوب، خیلی اهمیتی حائز ایدی. رومالیلر زماندن قالمه بعض قلعه خرابه‌لریله سائر آثاری واردر.

آونله (Aônla, Aônla-gandj) یاخود آونله‌کنج هندستانك شمال غربیسنده، (رحیلکند) ایالتنك (باریلی) قضاسنده ومرکز قضانك ٣٣ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٩٩٥٠ اهالیسی واردر.

آونیره (Avénières) فرانسه‌نك (ایزره) ایالتنده، (لاتوردوپن) قضاسنك (مورستل) ناحیه‌سنده ومرکز ناحیه‌نك ١١ کیلومتره جنوب شرقیسنده، (رون) ایرماغی ساحل یسارینك قربنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی، حبوبات تجارتی وطوغله فابریقه‌لری واردر.

آووقات لیمانی [«آدووقات هاربور» ماده‌سنه مراجعت.]

آووله (Avola) سیجلیانك ساحل شرقیسنده (سیراقوسه) ایالتنده وسیراقوسه‌نك ٢٤ کیلومتره جنوب غربیسنده، (نوتو) قضاسنده ناحیه مرکزی بر قصبه‌در، که دکیزدن بر کیلومتره ایچریده اسکی قصبه‌نك محلی اولان قیالق بر تپه‌نك آلتنده واقع اولوب، جوارلریله برابر ١١٩١٠ اهالیسی واردر. باغلری چوق اولوب، سیراقوسه شرابی نامیله مشهور بر نوع ایی شراب بورادن چیقدیغی کبی، شکر قامشی دخی یتیشوب، کوزل بر روم اعمالنه صرف اولنور.

آوون (Avon) اسکی کلت لساننده «صو» دیمك اولمغله انکلتره‌ده بو اسمله سکز نهر بولنیور: برنجیسی (وست آوون) یعنی «غربی آوون» اسمیله نفس انکلتره‌نك (غلوچستر) قضاسنده نبعانله، (بریستول) شهرینك یانندن بچه‌رك (سورن) خلیجنه دوکیلور. — ایکنجیسی بك کوچك اولوب، (میدله آوون) نامیله ینه او قضاده جریانله مذکور خلیجه دوکیلور. — اوچنجیسی (اوپر آوون) یعنی

«يوقارى آوون» ناميله (نورتامپتون) قضاسنده نبعانله، (وارويق)، (وورچستر) و (غلوچستر) قضالرندن كچەرك، ١٥٥ كيلومترەلك جرياندن صكره، (سورن) نهرينه دوكيلور. — دردنجيسى (لويد آوون) ناميله (مونموت) قضاسندن كلوب، (اوسق) نهريله برلشدكدن صكره (سورن) خليجنك شمال طرفنه دوكيلور. — بشنجيسى (است آوون) يعنى «شرقى آوون» ناميله (ويلج) و (هامپشير) قضالرينى شق ايله، مانشه دكيزينه منصب اولور. — آلتنجيسى (دوونشير) قضاسنده جريانله (پليموت) ك شرق طرفنده مانشه دكيزينك (بيغبورى) قوينه دوكيلور. — يدنجيسى (والس) خطەسنك (غلامورغان) قضاسنده جريانله، ٢٦ كيلومترە قطع ايتدكدن صكره (اسوانسيا) قوينه دوكيلور. — سكزنجيسى ينه (والس) خطەسنك (مريونت) قضاسنده جريان ايدەرك، (قارديغان) قوينه منصب اولور.

آوون (Avon) آوستراليانك ساحل شرقيسيله يكى قالدونيا آرەسنده، ١٩° ٣١′ عرض جنوبى ايله ١٥٥° ٥٠′ ٢٠″ طول شرقيده واقع ايكى آلچق آطەدر، كه ميلادك ١٨٢٣ تاريخنده (آوون) نام انكليز كيسنك سواريسى قپودان (سومر) طرفندن كشف اولنمشلردر.

آووندالە (Avondale) اسقوچيانك (لانارق) قضاسنده ولانارق شهرينك ٩ كيلومترە غربنده واقع بر قصبه اولوب، جوارلريله برابر ٥٤٦٠ اهاليسى وپاموقدن منسوجات فابريقەلرى واردر.

آوه (Ava) هند چينيسنده واقع (برما) ويا (بيرمانيا) دولتنك اسكى پايتختى اولان بر شهردر، كه (ايراوادى) نهرينك ساحل يسارنده يعنى شرق طرفنده و ٢٥° ٥١′ عرض شمالى ايله ٩٣° ٤٠′ طول شرقيده واقع اولوب، ميلادك ١٣٦٤ تاريخنده تأسيس وپايتخت اتخاذ اولنەرق، ١٧٨٣ تاريخنەدك ٤٢٠ سنه معموريتدن صكره، تاريخ مذكورده مركز حكومت ينه نهر مذكورك بر قاچ ساعت يوقاريسنده مجدداً تأسيس اولنان (آماراپوره) شهرينه نقل اولنمغله، (آوه) شهرى تدنى يه يوز طوتوب، مؤخراً بر آرەلق يكيدن پايتخت اتخاذ واعمار اولنمش ايسەده، ١٨٣٧ ده ينه (آماراپوره)، و ١٨٥٧ ده، اونك دخى تركيله، مجدداً تأسيس اولنان (مندالاى) شهرى پايتخت اتخاذ اولنەرق، او وقتدن برى (آوه) شهرى بسبتون ترك اولنوب، خراب اولمش، وموقعنى بر طاقم يبانى نباتات اورتمشدر. بو شهر معمور ايكن حكمدارك سرايله معبدلرى، ابنيۀ ميريەيى وايلرى كلنلرك خانەلرينى حاوى اولان بر ايچ قلعه ايله نهر بوينجه اوزانان مستطيل شكلنده بر شهردن عبارت ايدى. اطرافى ٥ مترە يوكسك و ٣ مترە قالين بر سورله وسورك خارجنده بر خندقله محاط ايدى. سورك محيط دائرەسى ١٠، وايچ قلعەنككى ٤ كيلومترە ايدى. يالكز معبدلر وسراى طوغلەدن معمول ومزين اولوب، اغنيانك خانەلرى اخشاب وسائر خلقك مسكنلرى دخى خرما نوعندن آغاج دال وياپراقلرندن معمول قلبەلردن عبارت ايدى. بو اصول هندچينيده عمومى اولوب، شهر وقصبەلرك پك قولاى تأسيس وپك چابق تخريب اولنمسنى تسهيل ايديور. — بو شهرك مركزى بولنديغى مملكت ودولته دخى بعضاً (آوه دولتى) نامى ويريليردى. [«برما» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آوه (Ave) پورتكيزك شمال جهتنده بر نهردر، كه (قابريره) طاغندن نبعانله، (آويسله) و (استه) چايلرينى دخى اخذ ايتدكدن و ٨٠ كيلومترەلك جرياندن صكره، (ويلا دو قونده) خليجنه منصب اولور.

آوه (Awe) اسقوچيانك غرب جهتنده (آرچيل) قضاسنده بيوك بر كول اولوب، جنوب غربيدن شمال شرقيه طوغرى اولان طولى ١٢، وعرضى جنوب جهتنده ٣ وشمال جهتنده ٥ كيلومترەدر. بو كوله دوكيلن چايلرك اك بيوك اورچى چايدر، كه شمال شرقى ساحلندن دوكيلور. بونك آياغى دخى (آوه) اسميله معروف اولوب، (اتيوه) كولنه منصب اولور. آوه كولنك صولرى پك درين اولديغى حالده، ايچنده ٢٤ كوچك آطه بولنور. اطرافى اراضئ منبته ايله محاطدر.

آويانو (Aviano) ايتالياده ونديك خطەسنك (اودينه) ايالتنده و (اودينه) شهرينك ٦١ كيلومترە غربنده قضا مركزى بر قصبەدر، كه (قاوالو) طاغنك اتكنده وآدرياتيق دكيزينه دوكيلن (ليونچه) نهرينك كنارنده باغ وبوستان ودودلغى چوق بر اووەده واقع اولوب، ٦٢٤٠ اهاليسى واردر.

آويانوس { (Avienus ياخود Avianus) لاتين شعراسندن اولوب، ميلادك
دردنجى عصرى اواخرنده برحيات ايدى. يونان
نديمك جغرافيا وسياحته متعلق بعض آثارينى نظماً
لاتينجه‌يه ترجمه ايتمشدر. آثارينك موجود اولانلرى
طبع، واكثر آوروپا لسانلرينه ترجمه اولنمشدر.

آويانى { (Aviani) ايتاليانك اون سكزنجى عصر ميلادى رساملرندن اولوب،
مواقع بريه ودكيز منظره‌لرى تصويرنده‌كى مهارتيله
مشهوردر.

آويتوس { (Avitus) روما ايمپراطورلرندن اولوب، ابتدا هونلره قارشى
ابراز شجاعت ايتمش اولديغندن، مكافاةً ايمپراطور
(تئودوريق) طرفندن (غاليا) يعنى فرانسه واليلكنه
تعيين اولنمش؛ ومافسيمك وفاتنده، ميلادك ٤٥٥
تاريخنده (تولوز) ده كندينى ايمپراطور اعلان ايتمش
ايسه‌ده، متعاقباً (ريجيمر) طرفندن اسقاط اولنه‌رق،
(پلزانسه) قربنده مغلوب اولمغله، آنجق طريق
رهبانه سلوك ايتمكله حياتنى قورتاره بيلمشدر.
متعاقباً (پلزانسه) پسقپوسى اولمش ايسه‌ده، كندينى
امنيتده كوره‌ميوب، (اوورنه) يه قاچمقده ايكن،
٤٥٦ تاريخنده يولده وفات ايتمشدر.

آويدوس { قاسيوس. [« قاسيوس » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آويرو { (Aveiro) پورتكيزك شمال جهتنده (ليسبونه)نك ٢٢٧ كيلومتره شمالنده
قضا مركزى بر قصبه‌در، كه كندى اسميله ياد اولنان
بر خليجك كنارنده اولوب، ٦٥٠٠ اهاليسى واردر.
بو قصبه ونديك كبى دكيز جدوللريله بر قاچ قسمه
منقسم اولديغى حالده، ايكى اوچ عصر اول خيلى تجا-
رتكاه ايدى، واهاليسى برچوق سفائنه مالك اولوب،
آمريقاده‌كى (ترنو) صيد ماهيسنه كيدرلردى. او
وقتدن برى چوق تدنى ايتمشدر. — برازيلياده
(پاره) ايالتنده دخى بو اسمده بر قصبه واردر، كه
(آمازون) ايرماغنه دوكيلن (تاپايوس) نهرى كنا-
رنده وپك چوق قاقائو وپموق محصولاتى ويرن بر
اراوونك اورته‌سنده واقع اولوب، اهاليسنك قسم
اعظمى آمريقا اهالئ اصليه‌سندندر.

آويرو دوقه‌سى { (Duc d'Aveiro) پور- تكيز دره بكلرندن او-
لوب، قرال بشنجى يوآنك زماننده بيوك برنفوذ
قزانمش؛ وبرنجى يوسفك عليهنده بر اتفاق خفى
تشكيل ايتمش ايسه‌ده، خبر آلنوب، ميلادك ١٧٥٩
تاريخنده حياً احراق اولنمشدر.

آويرون { (Aveyron) فرانسه‌نك غارونه حوضه‌سى داخلنده بر نهرى او-
لوب، (توردوسرميه) نام طاغك اتكندن نبعانله
ابتدا شرقدن غربه طوغرى جريان ايده‌رك، كندى
اسميله تسميه اولنان ايالتى عرضاً شق ايتدكدن صكره،
جنوبه طوغرى دونوب، (ويانور) چاينى دخى اخذ
ايله، ينه غربه طوغرى دونه‌رك، بر وقت (تارن)
ايله (تارن مع غارونه) ايالتلرينك حدودينى آيردقدن
صكره، بو صكره‌كى ايالته كيره‌رك، (تارن) نهرينه
منصب اولور. مجراسى درين وپك طولاشيقلى او-
لوب، كنارلرنده قيالق تپه‌لر واوچوروملر بولنور.
جرياننده (رودز) و (ويلفرانشه) قصبه‌لرينك يانندن
چكيور. صويى سياهمتراقدر. مجراسى ٢٤٠ كيلومتره
طولنده اولوب، طولنه نسبةً صويى آزدر.

آويرون { (Aveyron) فرانسه‌نك قسم وسطيسنك جنوب جهتنده واقع بر
ايالتى اولوب، اورته‌سندن جريان ايدن نهرك اسميله
تسميه اونمشدر. شرقاً (لوزرنه) و (غارد) ايالتلريله،
جنوب شرق طرفندن آق دكيز ساحلنه قدر ممتد
اولان (هرولت) ايالتيله، جنوب غربى طرفندن (تارن)
ايالتيله، غرباً تارن مع غارونه و (لوت) ايالتلريله،
شمالاً دخى (قانتال) ايالتيله محدود ومحاطدر. طولاً
پارسك حذاسنده اولوب، عرضاً ٤٤° ايله ٤٥°
درجه‌لرى آره‌سنده بولنيور. مركزى اولان (رودز)
شهرى پارسك ٦٠٤ كيلومتره جنوبنده واقعدر.
فرانسه‌نك اك بيوك ايالتلرندن اولوب، شمالدن جنوبه
اولان بويى قوش اوچشى حسابيله ١٥٠، وشرقدن
غربه اولان اكى دخى ١١٠ كيلومتره، ومساحهٔ
سطحيه‌سى ٨٧٤٣ مربع كيلومتره‌در.

بو ايالتك اراضيسى كاملا طاغلق اولوب،
طاغلرى دخى پك صرپ وقورو اولمغله، بر طاقم
دهشتلى اوچوروملرى وديك قيالرى دخى حاويدر.
عموميت اوزره شرق طرفى دها يوكسك اولوب،
غرب جهتنه طوغرى ارتفاعى آزاليр، وصولرى دخى
او جهته طوغرى آقار. شرقدن غربه جريان ايدن

(تارن)، (آويرون) و(لوت) نهرلرى ايالتك اراضيسنى اوچ موازى حوضه‌يه تفريق ايديور. ايالتك جنوبنده (لارزاق) اسميله بر صره طاغلر واردر، كه صيرتلرى بو ايالتك حدود جنوبيه‌سنى آيردقدن صكره، (هرولت) ايالتى ايچنده غرب جنوبى‌يه طوغرى اوزانيرلر. بو طاغلر غايت قورو وصرپ اولوب، اوستلرنده نه بر آغاج ونه بر آقار صو كورينور. بناءً عليه قريه واهاليلرى دخى اولميوب، يالكز قورو اوتلريله ديكنلرى قيونلره پك ياراديغندن، يازين بعض قويون سوريلرينه، وبعض درين واديلرنده بر طاقم مسكين قلبه‌لرله اطرافلرنده بر ايكيشر چاودار ويولاف تارله‌سنه تصادف اولنور. (تارن) واديسنى كچدكدن صكره، بو طاغلرك قارشيسنده يعنى شمال جهتنده (لوازون) طاغلرى بولنيور، كه (آويرون) واديسنى دخى حاوى اولوب، ايالتك شمال جهتنده‌كى (لوت) واديسنه قدر ممتد اولورلر. بو طاغلر دخى قورو وصرپ اولوب، (لازراق) طاغلرندن پك آز فرقلرى واردر. لوت واديسنك شمالنده ايسه (اوبراق) طاغلرى بولنيور، كه بونلر دخى صرپلقده وقورولقده اوته‌كيلردن فرقلى دكل ايسه‌لرده، اونلر كبى كلسدن عبارت وبياض طاشلى اولميوب، غرانيتدن عبارت و بر طاقم اراضئ بركانيه‌يى و سونمش بركان آغزلريله بازالت وسائره صحرالرينى حاويدرلر. غربه طوغرى ايندلدكجه، اراضينك طبيعتى دخى او وحشت انكيز منظره‌يى غائب ايدوب، براز ملايمت ولطافت كسب ايتمكه باشلار. (لارزاق) سلسله‌سنك اك مرتفع محلى ٩٢١، و(اوبراق) سلسله‌سنك اك يوكسك ذروه‌سى ١٤٧١ متره ارتفاعنده‌در.

بو ايالتك نهرلرى ذكر اولنان تارن، لوت، وآويرون ايله بونلره دوكيلن برطاقم چايلردن عبارت اولوب، تارن ايله لوت دها بيوك ايسه‌لرده، بونلرك ايكيسى‌ده (لوزره) ايالتندن كلوب، آويرون ايالتنى شق ايتدكدن صكره، اسملريله تسميه اولنان ديكر برر ايالتده خيلى جريان ايتدكلرندن، و(آويرون) ايسه بو ايالتده نبعان ايدوب، مجراسنك قسم كليسى‌ده بونده اولديغندن، ايالت بونك اسميله تسميه اولنمشدر. آويرون نهرينه باشليجه (ويائور) چايى دوكيلور، كه اوده (ويولو)، (ژيقو)، (سنور) كبى بعض چايلرك صولرينى اخذ ايدر. (تارن) نهرينه درون ايالتده (ژونته)، (دوربى)، (سرنون)، (دوردو) و(موزه) چايلرى منصب اولور. (لوت) نهرى دخى خيلى بيوك اولان (ترويره) ايله ينه (دوردو) تسميه اولنان ديكر بر چاى اخذ ايدر. بو نهرلردن يالكز (لوت) ك بر قسمى سير سفائنه صالحدر.

ايالتك شرق جهتنده هوا پك صوغوق اولوب، يوكسك طاغلر سنه‌نك بر بيوك قسمنده قارله مستور بولنور، وقيشلر اوزون اولوب، موسملرك تبدلى دخى بردن بره وقوع بولور. غرب جهتنك هواسى نسبةً دها ملايمدر، واوقدر سريع التحول دكلدر. بو جهتك بعض محللرنده وعلى‌الخصوص مركز ايالتك جوارلرنده اوزوم دخى يتيشير، وكوزل بر نوع شراب ياپيلير. آلچق ودوز يرلرده بغداى، آرپه، چاودار، يولاف ومصر كبى بعض حبوبات حاصل اولورسه‌ده، احتياجات محليه‌يه كفايت ايتميوب، پك چوق زحمتله يتيشديريلن پتاته ايله دفع احتياج اولنور. ايالتك بعض طرفلرنده وعلى‌الخصوص (اوبراق) طاغلرنده بعض واسع اورمانلر دخى بولنوب، باشليجه آغاجلرى ميشه، چام وكوركندن عبارتدر. كستانه آغاجلرى دخى بولنوب، ميوه‌لرى طاغ اهاليسنك مدار تعيشى اولور. اكثر اراضيسى مرعالردن عبارت اولوب، على‌الخصوص (اوبراق) طاغلرينك مرعالرى پك ايى اولديغندن، يازين همجوار ايالتلردن دخى كليتلى قويونلر اورالره سوق اولنور. (لازراق) طاغلرينك مرعالرى دخى كرك قويونلرك ات وسوتنه لذت ويرمك وكرك يپاغيلرينى اصلاح ايتمك خاصه‌لرينى حائز بولنمغله، اورالرده كليتلى قويونلرك سوتندن (لاكول) تعبير اولنان جنسدن پك چوق پينير استحصال اولنديغى كبى، (روقفور) اسميله آوروپاده مشهور وپك مقبول اولان بر نوع قيمتلى پينير دخى چيقار.

آويرون ايالتنك معدنلرى پك چوق اولنوب، وقتيله كومش وآلتون معدنلرى مشهور ايديسه‌ده. آمريقانك كشفندن صكره بونلر ترك اولنوب، اخراج اولنمامقده‌در. (تارن) نهرينك صولرنده بعض آلتون ريزه‌لرى بولنور. كومور معدنى دخى پك چوق اولوب. يالكز ايالتك شمال غربى جهتنده‌كى (اوبن) ناحيه‌سنده چيقارلمقده اولديغى حالده، سنوى يدى مليون قنطاردن زياده آلنور. دمير، باقير، قورشون.

آنتیمون، چنقو، جیوه وسائر معدنلری دخی چـوق اولدیغی کبی، هرطرفنده متعدد ومتنوع معدن صولری دخی بولنیورسـەدە، شهرت بولانلری یوقدر. اراضیسنك طبیعتی اقتضاسنجه، درون ایالتده شایان تماشا وجالب حیرت برچوق مغارەلر، شلالەلر، اوچوروملر، وبویله دهشت انگیز منظرەلر آرەسنده غایت لطیف موقعلر دخی واردر.

یاریم عصر اوله کلنجـەیه قدر بو ایالتك ثروت عمومیەسی زراعت وحیوانات محصولاتندن عبارت اولوب، اهـالی دخی سـائر طرفلرله آز اختـلاط ایتدکلرندن اسکی حاللرینی محافظه ایله، معارف وصنایعده هیچ برترقی ایتمەمشلردی. آنجق بوصوك وقتلرده محلك معـدنلرندن وکورندن بالاستفـاده پك چـوق فابریقەلر یاپیلوب، برطرفدن چیقـان معدنلر تطهیر وتهیئه، وبر طرفدن دمیردن، باقردن وسائر معدنلردن پك چـوق آلات وادوات اعمـال اولنمقدەدر. یوك وپاموقدن دخی انواع منسوجات اعمال ایدر برچوق فابریقەلرله، دباغخـانەلر وسـائرە آچلمش، وکیتدکجه چوغالمقده بولنمشدر. حیوانات محصولاتی دها ایلرییه کوتوریلوب، یالکز (لاکول) ایله (روقفور) پنیرلری سنوی بر بچق ملیون فرانغه قریب تجـارت براقیـور. اراضینك طبیعتی طرق ومعابرك وعلی‌الخصوص دمیر یوللرك تکثیر وتوسیعنه مانع اولمغله، تجارت لایقیـله ترقی ایدەمەمش ایسـەدە، هرحالده ایالتك اورتەسندن کچمك اوزره بر دمیر یول خطی تمدید اولنمش، وبر چوق شوسەلر دخی یاپلمش اولدیغی کبی، فابریقەلرك تکثری دخی تجارتی خیلی توسـیع ایتمشدر.

آویرون ایالتی بروجه آتی ٥ قضـا، ٤٢ ناحیه و ٢٨٩ دائرۀ بلدیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه	دائرۀ بلدیه	اهالی
اسپالیون	٩	٤٨	٦٣ ٨٥٢
میلهو	٩	٥٠	٦٦ ٥١٥
رودز	١١	٧٦	١٠٨ ٨٨٥
سنت آفریقه	٦	٥٤	٥٩ ٣٦٦
ویلفرانشه	٧	٦١	١٠٣ ٨٥٦
جمعاً ایالتك اهالیسی			٤٠٢ ٤٧٤

اهالینك بو مقداری ١٨٧٢ سـنەسی تحریرینه کوره اولوب، او زماندن بری ٤١٥ ٨٢٦ نفوسه بالغ اولمشدر، که هر مربع کیلومترە باشنه ٤٧ کشی دوشیور. بونلرك یالکز ٣٠٠٠ قدری پروتسـتان وقصوری کاملاً قتولیکدر.

آویرون ایالتنده ابنیه وسـوقاقلرینك کوزللکنجه ذکره شـایان هیچ بر قصبەسی اولمیوب، اکثریسنك سوقاقلری طار وطولاشیق وابنیەلری پك نظامسزدر. مرکزی اولان (روذر)ك یالکز ١٢٠٠٠، (میلهو)نك ١٥٠٠٠ وویلفرانشەنك ٩٣٠٠ اهالیسی واردر. سـنت آفریقه قصبەسی سـائرلرندن زیاده تجارتکاه ایسەدە، یالکز ٧٥٠٠ اهالیسی واردر. بونك جوارنده پنیریله مشهور اولان (روقفـور) قریەسی بولنیور.

آویز یاخـود آویس (Aviz, Avis) پورتکیزك وسطنده (آلنتیو) خطەسـنك (پورتالغره) ایالتنده ناحیه مرکزی بر قصـبەدر، که همنامی اولان برکوچك نهرك اوزرنده واقع اولوب، وقتیـله خیلی اهمیتی حائز بولنمش ایکن، الیوم یالکز ١٢٦٠ اهالیسی واردر. «آویز شوالیەلری» دنیلن برصنف شوالیەلرك مرکزی اولوب، بوصنف اندلس مسلمانلرینه قارشی انواع مظـالمی ارتکابله عربلری اندلسدن اخراج ایتمك مقصدیله ١١٦٢ تاریخ میلادیسنده برنجی آلفونس طرفندن تشـکیل، و (آویز) قصبەسی کندیلرینه ترك اولنمشیدی. — پورتکیز حکمدارلرینـك میلادك ١٣٨٥ تاریخنـدن ١٥٨٠ تاریخنەدك حکم سـورن ایکنجی سلالەسنك بانیسی بوصنفه منسوب بولنمش اولدیغندن، بوسلالەیه دخی (آویز سلالەسی) نامی ویرلمشدر.

آویس (Avis) [مادۀ آتیـەیه مراجعت بیوریله.]

آویسن (Avicenne) حکیم مشهور ابن سینایه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«ابن سینا» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آویلا (Avila) اسـپانیانك وسطنده اسکی قشتاله خطەسـنده ایالت مرکزی بر قصـبەدر، که مادریدك ١٢١ کیلومترە غرب شمالیسنده، (دویرو) ایرماغی تابعلرندن (آدایا) نهرینك یوقاری وادیسنده و١١٣٢ مترەلك ارتفاعده واقع اولـوب، ٩٠٤٠ اهالیسی واردر. هواسی غایت صوئوق وسرت اولوب، اطرافی ١٣ مترە یوکسك

و ٤ متره قالین بر سورله محاط اولوب، ١٠ قپوسی و ٨٦ قله‌سی واردر. قرون وسطاده استحکاماتیله مشهور ایدی. بر قاچ بیوك كلیسا ومناستری واردر.

آویلا { ایالتی (Avila) اسپانیانك وسطلرنده واسكی قشتاله خطه‌سنده بولنان ایالاتندن اولوب، مركزی اولان آویلا شهرینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شمالاً (والادولیده)، شرقاً (سغوویا) (یعنی شقوبیه) ومادرید، جنوباً تولده (یعنی طلیطله) و(قاسرس)، غرباً دخی سالامانقه (یعنی شلمنكه) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٧٨٨٢ مربع كیلومتره واهالیسی ١٩٠٨٣٤ كشی اولوب، ٦ قضا و ٢٧٠ دائرهٔ بلدیه‌یه منقسمدر. قضالری: آویلا، آرناس ده سان‌پدرو، آروالو، بارقو ده آویلا، سبرروس، پیدراهیتا در. بو ایالتك جنوب جهتی طاغلق اولوب، (سیرا ده غردوس) و(پارامرا ده آویلا) طاغلری شرقدن غربه طوغری ممتد اوله‌رق، بر طاقم كوزل وادیلر تشكیل ایدیورلر، وصولری بر طرفدن (البركه) و(تیتار) نهرلری واسطه‌سیله (تاج) ایرماغنه، وبر طرفدن‌ده (آدایا) و(تورمس) واسطه‌سیله (دویرو) ایرماغنه دوكیلور. شمال جهتی ایسه دوز قورو وطاشلق اولوب، مع هذا بعض طرفلرنده پك ایی بر نوع بغدایله پك مقبول بر نوع كتنویر یتیشیور. شمال جهتنك ارتفاع وسطیسی ٨٠٠، وجنوب جهتنك ارتفاع وسطیسی ١٢٠٠ متره اولمغله، هواسی پك صووق اولوب، قیشی پك اوزون وایلك بهاری یوق حكمنده ایسه‌ده، یاز وكوز موسملری پك كوزلدر. باشلیجه ثروت طبیعیه‌سی صیغیر، قویون وطوموز سوریلرندن عبارتدر. طاغلرنده متعدد كومش، قورشون وباقیر معدنلریله مرمر اوجاقلری بولنیورسه‌ده، پك آزلری اخراج اولنمقده‌در. اسپانیانك شماله طوغری كیدن آنا دمیر یول خطی بو ایالتك شرق قسمنی شق ایده‌رك، آویلا ایله آروالو قصبه‌لرینك ایچندن كچر. بشقه طرق ومعابری یوق كبیدر.

آویلا { (Avila) آمریقای جنوبیده (اقوادور) جمهوریتنك (اورینته) ایالتنده بر قصبه‌در، كه (سونو) نهرینك سق ایتدیكی براووه ده و(كیتو) نك ١٥٠ كیلومتره شرق جنوبیسنده اولوب، وقتیله خیلی بیوك ومهم ایكن، شمدی یالكز بر طاقم اهالئ اصلیه‌نك مسكنی اولمشدر.

آویلا طاغلری { بری سیرا ده آویلا (Sierra de Avila) ودیكری پارامرا ده آویلا (Paramera de Avila) نامیله اسپانیانك آویلا ایالتنده ایكی طاغ سلسله‌سیدر. برنجیسی (آدایا) نهری وادیسنك شمال طرفنده اولوب، صولری مذكور (آدایا) ایله (زاپاردیل)، (ترابانقوس) و(تورمس) نهرلری واسطه‌سیله (دویرو) ایرماغنه دوكیلور. بونك الك مرتفع ذروه‌سی اولان (سرو ده غوریا) نك ١٣٨٣ متره ارتفاعی واردر. — ایكنجیسی مذكور (آدایا) ایله (آلبركه) نهرلرینك وادیلری آره‌سنده اولوب، بر مائله‌سی (دویرو) ودیكری (تاج) ایرماغی حوضه‌سنه تابعدر. الك مرتفع ذروه‌سی اولان (سرو زاپاترو) نك ٢١٠٤ متره ارتفاعی واردر. بو طاغ (غوآدارامه) ودها طوغریسی (وادی الرمل) سلسله‌سنه منسوب اولوب، (سرا ده آویلا) ایله دخی (سرونه) اسمنده و٢١٧٦ متره ارتفاعنده اولان بر طاغ واسطه‌سیله كسب التصاق ایدیور.

آویلالی { دون لویی، یوان وقونزالس (Don Louis, Jean et Couzales d'Avila) بو اوچ ذات اسپانیانك آویلا شهرنده نشأت ایله، برنجیسی میلادك ١٥٠٠ تاریخنده طوغوب، بشنجی شارل طرفندن پاپانك نزدنده سفیر بولنمش؛ و١٥٤٦ده پروتستانلره قارشی اولان محاربه‌ده شارلك معیتنده آلمانیایه كیدوب، بو محاربه‌نك تاریخنی قلمه آلمشدر. بو تاریخی پك معتبر اولوب، لاتینجه وفرانسزجه‌یه دخی ترجمه اولنمشدر. — ایكنجیسی میلادك ١٥٠٢ تاریخنده طوغوب، ١٥٦٩ ده وفات ایتمش، وعقائد وتصوف واخلاقه دائر بر قاچ كتاب یازمشدر. — اوچنجیسی میلادك ١٥٥٩ تاریخنده طوغوب، ١٦٥٨ده وفات ایتمش، وآویلا ایالتیله اسپانیانك او جهتلرینك احوال تاریخیه‌سنه دائر بر قاچ كتاب یازمشدر.

آویلس { (Aviles) اسپانیانك شمالنده‌كی (آستوریا) خطه‌سنك (اوویدو) ایالتنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، غاسقونیه كورفزینك (ریاده آویلس) قوینده واقع و ٣٣٠٠ اهالیی

جامعدر. اسپانیانك مذكور كورفزده‌كی اسكله‌لرینك اك ایشلكی اولوب، مقنن صورتده واپور دخی اوغرار.

آویلیانو { (Avigliano) ایتالیانك جنوبنده (بازیلیقاته) ایالتنك (پوتنچه) قضاسنده وپوتنچه شهرینك ١٥ كیلومتره شمال غربیسنده ناحیه مركزی بر قصبه‌در، كه (سله) نهری تابعلرندن (بانقو) چاینك كنارنده بولنان بر تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، ١٦٠٠٠ اهالیسی وكوزل مرمر اوجاقلری واردر.

آویلیانه { (Avigliana) ایتالیانك شمال غربیسنده‌كی (پیامونته) خطه‌سنده (تورینو) ایالتنده (سوسه) قضاسنده وسوسه‌نك ٣٠ كیلومتره شرقنده ناحیه مركزی برقصبه‌در، كه (پو) ایرماغی تابعلرندن (دویره ریپایره) چاینك ساحل یسارنده وتورینودن لیونه‌كیدن دمیریول خطی اوزرنده واقع اولوب، ٣٣٠٠ اهالیسی واردر. جوارنده بالیقلری چوق ایكی كول ایله براسكی قلعه خرابه‌لری بولنیور.

آوینیون { (Avignon) فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده واقع (ووقلوزه) ایالتنك مركزی اولان بر شهردر، كه (رون) ایرماغنك ساحل یسارنده ولیوندن مارسلیایه كیدن دمیریول خطی اوزرنده، ″١٣ ′٥٧ °٤٣ عرض شمالی ایله ″١٥ ′٢٨ °٢ طول شرقیده واقع اولوب، ٤١٠٠٠ اهالیسی، بر آقادمیاسی، بر مكتب اعدادیسی، بیوك بركتبخانه‌سی، واسع موزه‌خانه‌سی، زراعت، تجارت وصنایعه مخصوص آیری آیری جمعیتلری، اوچ خسته خانه‌سی، بانقه شعبه‌سی وزراعت صندیغی، كوزل بر تیاترو، بیوك بر پروتستان كلیساسیله بر خاورسی وسائر مؤسساتی واردر. (رون) ایرماغنده ایشلین سفائنك مركز اداره‌سی دخی بو شهرده‌در. موقع غایت كوزل اولوب، اطرافی باغ وبوستان ودود وزیتون آغاجلریله زمرد آسا واسع بر اووه ایله محاطدر. شمال جهتنده یوكسك بر قیا واردر، كه اوزرنده برعمومی باغچه یاپلمشدر. رون نهری اوزرنده كوزل بر آصمه كوپریسی واردر. سور واستحكاماتی دخی پك متین وكوزل اولوب، اطرافی تفرجكاهلرله محاطه اولنمشدر. ابنیه‌سی وعلی‌الخصوص معبدلریله دوائر رسمیه‌سی پك كوزل ایسه‌ده، سوقاقلرك اكثریسی طار وطولاشیقلیدر. صنایع وتجارتی پك ایلری اولوب، جوارلرنده یتیشن ایپك وكوك بویانك تهیئه واعمالنه مخصوص فابریقه‌لرله دوكومخانه‌لری وزراعت ماكینه‌لریله، صوبه، بیلاردو، آرابه، صندالیه وسائر آغاجه متعلق اثاث بیتیه، كاغد، بویا، مقرنه وشهریه، كبریت، اجزای كیمیویه، سپت، باصمه، ایپك قاشلر وسائره فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری چوقدر. بو فابریقه‌لرك محصولات صناعیه‌سیله اون، شراب، قونیاق، زیتون یاغی، ایپك، ایپك بوجكی تخمی، كراسته، سبزه، میوه، بال وسائره‌دن بیوك بر تجارت اجرا اولنور. اسكی بر شهر اولوب، روماليلرك زماننده (آوینو قاواروم) تسمیه اولنوردی. قرون وسطاده طائفهٔ رهبانك اك بیوك مركزلرندن اولوب، نفوذلری آلتنده بولنوردی، وكلیسا ومناسترلرله طولمشیدی، كه بونلر بو كون دوائر رسمیه وعمومیه‌یه تحویل اولنمشلردر. ایراندن فرانسه‌یه التجا وتنصرله بو ایالت خلقنه كوك بویانك زرعنی اوكرتن (ژان آلتن) ك بر هیكلنی یاپوب، شهرك شمالنده‌كی قیانك اوزرینه ركز ایتمشلردر.

آهانته { (Ahanta) آفریقانك غرب جهتنده كینهٔ علیا ساحلنده بركوچك مملكت اولوب، مركزی (بوسوه) قصبه‌سیدر.

آهر { ایرانك شمال غربی جهتنده آذربایجانده بر چایدر، كه تبریزك شمالنده واقع (آقطاش) و(اولوچاملو) طاغلرینك اتكلرندن نبعانله، شرقه طوغری آقه‌رق، وصاغ وصولنده‌كی طاغلردن بر چوق چایلر دخی اخذ ایده‌رك، همنامی اولان قصبه‌نك یانندن كچدكدن صكره، (سوالان) طاغنك شمالنده (قره صو) نهرینه دوكیلور، كه اوده شماله طوغری آقه‌رق، (آراس) ایرماغنه منصب اولور. مجراسی تقریباً ١٠٠ كیلومتره‌در.

آهر { ایرانك شمال غربیسنده آذربایجان قطعه‌سنده، تبریزك ١١٥ كیلومتره شمال غربیسنده وهمنامی اولان آنف‌الذكر نهرك ساحل یسارنده واقع بر قصبه اولوب، تقریباً ٣٥٠٠ اهالیسی واردر.

آهر { هندستانك شمالنده (بلندشهر) قضاسنده وبلندشهرك ٥٣ كیلومتره شرق شمال

لیسنده، کنك نهرینك ساحل یميننده بر قصبه‌در. — بو اسمله هندستانك غرب جهتنده دخی بر اسکی قصبه وار ایدی، که الیوم خراب اولوب، یالکز (اودیپور) راجه‌لرینك قبرستانی اتخاذ اولنمغله، کوزل تربه‌لری حاویدر.

آهر { یاخود آر (Ahr) پروسیه‌نك (رین) ایرماغی جهتنده بر چایدر، که (ایفل) طاغندن نبعانله، (قوبلانچ) ایالتنده جنوب غربیدن شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، ٥٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، صول ساحلندن (رین) ایرماغنه دوکیلور. وادیسی غایت کوزل اولوب، کنارلرنده کوزل باغ وبوستانلر واردر.

آهروایلر { (Ahrweiler) پروسیه‌نك (رین) ایرماغی جهتنده‌کی (قوبلانچ) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (قولونیه)نك ٤٧ کیلو متره شمال غربیسنده وآنف‌البیان (آهر) نهرینك کنارنده واقع اولوب، ٣٨٠٠ اهالیسی، دمیر معدنیله معدن صولری، مشهور شرابلری و بر قاچ فابریقه‌سی واردر.

آهسه { (Ahse) پروسیه‌نك غرب طرفنده‌کی (وستفالیا) خطه‌سنده بر کوچك نهردر، که (سوستربورده) اسمیله معروف بر طاقم کوزل مرعالری سقی ایله (لیپه) نهرینه دوکیلور.

آهو { فقهای حنفیه‌دن بر ذات اولوب، فتاوی‌یه متعلق بر کتابی واردر، که فتاوی تاتارخانیه صاحبی بوکتابدن خیلی شیلر نقل ایتمشدر. ترجمهٔ حالنه دسترس اولنه‌میوب، یالکز قاضی خاندن مؤخر، یعنی ٦٠٠ سنهٔ هجریه‌سندن صکره اولدیغی فتاوی تاتارخانیه صاحبنك افاده‌سندن آکلاشیلیور.

آهواشاپام { (Ahouachapam) آمریقای وسطینك (سالوادور) جمهوریتنده (سونسوناته) ایالتنه تابع ومرکز ایالتنك ٣٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه‌در، که ٧٥٨ متره ارتفاعی اولان پك منبت بر اوونك اورته‌سنده اولوب، قسم کلیسی آمریقا اهالئ اصلیه‌سندن اولمق اوزره، ٨٠٠٠ اهالیسی واردر. اطرافنده‌کی اووه ده کلیتلی شکر قامشی وقهوه حاصل اولور، وجوارنده بر قاچ کوکوردلی معدن صویی واردر.

آهود { (Ahod یاخود Aod) بنی اسرائیل حکامندن اولوب، قبل‌المیلاد ١٤٩٦ تاریخندن ١٤١٦ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. بنی اسرائیل رجالندن بو اسمده دیکر بر قاچ ذات دها کلمشدر.

آهی { یاوز سلطان سلیم دوری شعراسندن اولوب، اسکی عثمانلی شاعرلرینك اك ممتازلرندندر. روم ایلنده‌کی نیکبولیدن اولوب، پدری سیدی خواجه نامیله زنکین بر تاجر اولدیغی حالده، کندیسی پدرینك وفاتنده، اکمال تحصیل مقصدیله استانبوله کله‌رك، طریق علمی‌یه ملازمته باشلامش، وبر چوق وقت صکره «شیرین وپرویز» نامیله ترتیب ایتمش اولدیغی منظومه منظور حضرت پادشاهی اولدقده، سن ورتبه‌سنی سؤال بیوروب، قرق یاشنده وهنوز ملازمنده اولدیغی خبر آنجه، ترقی ایتدیرلمسی فرمان بیوریلوب، بونك اوزرینه آناطولی قاضی عسکری بولنان کمال پاشا زاده بروسه ده‌کی بایزید پاشا مدرسلکنی عرض ایتمش ایسه‌ده، آهی روم ایلی قاضی عسکری زیرك زاده‌نك اغفالیله بو ماموریتی رد ایتدیکندن، خاطر پادشاهی رنجیده اولوب، بسبتون ابواب تفیضی مسدود قالمش؛ وآنجق بر خیلی زمان صکره قره‌فریه مدرسه‌سنه تعیین اولنه‌رق، بو مناسبتله مناسترده بنه شعرادن خاورینك همشیره‌سیله تزوج ایتمش؛ وبر مدت صکره اوراده رحمت حقه نائل اولمشدر. شو بر قاچ بیت «شیرین وپرویز» منظومه‌سندندر:

مکر بر صبح دم بو زال کردون
سپهرك دامنن قلمشدی پر خون
مکر کیم وضع حمل ایتمشدی ناهید
آنکیچون قان ایچنده طوغدی خورشید
طوغردی صبح دم بانوی دوران
بر آلتون باشلو صرمه صاچلو اوغلان

زماننك اکثر شعراسی کبی تشبیهاتده مبالغه ایدوب صدددن چیقدیغی بو بیتلرندن دخی آکلاشیلیور.

«حسن دل» عنوانیله دیکر بر منظومهٔ مشهوره‌سی وار ایسه‌ده، اکماله وحتی تبییضنه بیله اجل مساعده ایتمدیکندن، ناتمام وپریشان بر حالده قالمشدر. شو بر قاچ بیت بو منظومه‌دندر:

جاهلك فخری جاه ومالله در
عارفك عزتی کمالله در

عشق وشوق اهلی وجد وحال ایستر
نه کال ایستر ونه مال ایستر
بزی کورکیم نه حالمز واردر
نه کال ونه مالمز واردر.

غزلیات وسائر اشعاری دخی سلیس ومعنیدار اولوب، بر قاچ بیتنك ایرادی مناسب کورلدی:

نه مصاحب بولنور درد وغم یار کبی
نه فراغت یری وار کوشهٔ خمار کبی
کوتروب نقطه کبی اورته‌یه آتدی بنی چرخ
بشلدی کندی قیبی چزمکه پرکار کبی
اول قیامتبنی فردایه صالوب آهی بنه
یارنه قالدی ایشم وعدهٔ دیدار کبی

آهی { چغتائی. چغتای امراسندن اولوب، آل تیموردن سلطان حسین بایقرانك اوغلی غریب میرزانك خدمتنده بولنمش بر شاعردر. اشعاری پك عاشقانه‌در. ابتدا مخلصی ترکی اولوب، بعده آهی مخلصنی اختیار ایتمشدر. مشارالیه غریب میرزا نامنه مرتب دیوانی واردر. ۹۲۷ تاریخ هجریسنده ارتحال ایتمشدر. شو بر قاچ بیت جملهٔ اشعارندندر:

روز هجرت کفت بنمایم غم جانسوزرا
دارم امیدی که ننماید خدا آن روز را

خسته بودم آمدی وز لطف پرسیدی مرا
کر نمیدیدی مرا دیکر نمیدیدی مرا

آهیر { هندستانك شمال جهتنده ساکن بر قومدر، که اسکی سانسکری کتابلرنده (آبهیر) نامیله یاد اولنان قومك عینی اولدیغی مظنوندر.

آی { نوبه‌ده‌کی دنقله شهری ملوکندن اولوب، سکزنجی عصر هجری اوائلنده حکم سورمش، و ۷۱۶ ده وفات ایتمشدر. قلاوون طرفندن دنقله‌یه مصر عسکری کوندرلدیکی وقت بونك سلفی (سمامون) حکم سوریوردی.

آی { بصره جهتنده‌کی (کرخ) خطه‌سنك قصبه‌لرندن اولوب، آلب آرسلان سلجوقی طرفندن فتح اولنمش ایسه‌ده، کرخ حکمداری بونك جزیه اعطاسنه رضا ویرمسی اوزرینه، ینه ترك اولنمشیدی.

آی { (Aï) روسیه‌نك (اورنبورغ) ایالتنده بر نهردر، که اورال سلسلهٔ جبالنك غرب جهتندن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، ۲۷۰ کیلومترەلك جریاندن صکره، وولغا ایرماغنك تابعلرندن (اوقه) نهرینه دوکیلور.

آی { (Ay) فرانسه‌نك (مارنه) ایالتنده (ریمس) شهرینك ۲۷ کیلومتره جنوب شرقیسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ۴۱۸۰ اهالیسی وپك کوزل شرابی واردر.

آی { (Ay) آسیانك جنوبنده‌کی جزایردن (بانده) طاقمنه منسوب کوچك لکن غایت کوزل بر آطه اولوب، ۳۰′ ۴° عرض جنوبی ایله ۳۶′ ۱۵۷° طول شرقیده واقعدر.

آی { آیا وآیو روم لساننده «عزیز» دیمك اولمغله، روم ایلی وآناطولیده روم ایمپراطورلغی زماننده خرستیانلرك کندی عزیزلری نامیله تسمیه ایتمش اولدقلری بر چوق محلر اسملرینك باشنده بولنور.

آیاثلوغ { ویاخود آیاصلوغ [«آیاسلوغ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آیاچو { (Ajaccio) قورسیقه آطه‌سنك مرکزی اولان مستحکم بر شهردر، که جزیره‌نك ساحل غربیسنده همنامی اولان بر کورفزك ایچنده و ۱″ ۵۵′ ۴۱° عرض شمالی ایله ۲۴′ ۶° ۱۸″ طول شرقیده واقع اولوب، ۱۶۵۵۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، ۲۷۰۰۰ جلدی حاوی کتبخانه‌سی، مکمل موزه‌خانه‌سی، زراعت وفنون وصنایع جمعیتلری، مقارنه وچیغاره فابریقه‌لری وحبوبات، شراب، بال، دری، یاغ، کراسنه، پورتقال، لیمون وسائره‌دن عبارت ایشلك بر تجارتی واردر. بر برون اوزرنده مؤسس اولوب، سوقاقلری واسع وابنیه‌سی کوزلدر. شهرك ایچنده بر قاچ میدان اولوب، برینك اوکنده بوناپارتك طوغدیغی خانه موجوددر، واو میدانده مشارالیهك بر هیکلی رکز اولنمشدر. استحکاماتی پك متین اولدیغی کبی، لیمانی دخی واسع وامیندر. اطرافنده کوزل باغچه‌لری وتفرجکاهلری واردر. آیاچو رومالیلرك زماننده دخی (اورچینیوم) نامیله موجود ایدیسه‌ده، لیمانك شمال جهتنده ایدی. شمدیکی شهر ایسه یکی اولوب، بو آطه فرانسه‌نك الینه کچدکدن صکره، واك زیاده بوناپارتك وطنی اولمق حسبیله، بیویوب، قورسیقه ایالتنك مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

آياچو { (Aiazzo) [« آياس » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آياربانكيس { (Ayarbanghis) سوماتره آطەسنك ساحل غربيسنده بر قصبه واسكلەدر، كه ′١١ °٠ عرض شماليده واقع اولوب، او جوارلرده كليتله حاصل اولان قهوه محصولاتنك مخرجيدر.

آيازمند { آيدين ولايتنك ازمير سنجاغنده وبرغمه قضاسنده ناحيه مركزى بر كوچك قصبەدر، كه ساحل بحر قربنده ومدللى آطەسنك قارشيسنده اولەرق، برغمەنك ٤ كيلومتره شرقنده وآيوالغك ٢ كيلومتره جنوبنده واقعدر. ناحيەسى ولايتك منتهاى شمال غربيسنده واقع اولوب، جنوباً (ديكيلى) وشرقاً (قوزاق) ناحيەلريله محدود، وشمالاً خداوندكار ولايتنك قرەسى سنجاغنه ملحق آيوالق قضاسيله همحدوددر.

آيازمه { روملرك مقدس عد ايتدكلرى بعض چشمەلره ويريلن اسم اولمغله، استانبولده وروم ايلى وآناطوليده بر چوق محللره علم اولمشدر. آيدين ولايتندەكى (آيازمند) دخى آيازمەدن غلطدر. [« آيازمند » مادەسنه مراجعت بيوريله.] — آيازمه قپوسى استانبول سورينك خليج طرفنده اولان قپولرندن اولوب، اودون قپوسيله اون قپانى آرەسنده واقعدر.

آياس { آطنه ولايتنك جبل بركت سنجاغنه تابع پياس قضاسنده يورطەلق ناحيەسنك مركزى اولان بر كوچك قصبەدر، كه اسكندرون كورفزينك غرب جهتنده اولان يورطەلق ليماننك مدخلنده وشرق شمالى ساحلنده واقع اولوب، اسكندرون وپياس اسكلەلرينك قارشيسنده واسكندرونك ٤٥ كيلومتره غربنده بولنيور. مذكور يورطەلق ليمانى هر روزكاردن محافظەلى صاغلام وواسع اولوب، يالكز آناطولينك دكل، بلكه بتون آق دكيز سواحلنك اك كوزل ليمانى اولمق مناسبتيله، آياس ازمنۀ قديمەده بحق بيوك بر اهميت تجاريه وسياسيه كسب ايدوب، ايسوس (Issus) ناميله جسيم بر شهر ايدى. بو شهر قديمك خرابەلرى الآن موجود اولوب، هله قلعەلريله صو يوللرينك وكوپرى وحمام وساير ابنيۀ جسيمەسنك ويرانەلرى حيرت افزادر. قلعەنك جوارنده زير زمينده طاشدن اويولمش اوچيوز قدر اوطه كوريليور، كه هربرينك ٨ آرشون وسعت و ٣ آرشون ارتفاعى اولوب، احتماله كوره ميتلرك وضعنه مخصوص ايمشلردر. بو قصبەنك جوارلرى اوچ وقوعات مهمۀ تاريخيەنك محل اجراسى بولنمشدر، كه بونلرك برنجيسى ميلاددن ٣٣٣ سنه اول بيوك اسكندرك دارايى مغلوب ايتمسى؛ ايكنجيسى ميلادك ١٩٤ تاريخنده روماليلردن (سپتيم سەور) ك (پسچينوس نيجر) ه غلبه چالمسى؛ اوچنجيسى‌ده ٦٢٢ تاريخ ميلاديسنده قسطنطنيه روم ايمپراطورلرندن (هراقليوس)ك كسرايى انهزامه دوچار ايتمسيدر. قرون وسطاده ونديك وجنوه بحريونى عندنده (آياچو) ناميله معروف اولوب، ينه خيلى اهميتى حائز ايدى. بوكونكى كونده آياس قصبەسى پك كوچك اولوب، هر اهميتدن عارى ايسەده، مذكور ليمانككرك تجارت وكرك حرب ايچون اولان استعداد طبيعيسنه بناءً، آناطولى دمير يوللرينك بر اوجى‌ده اورايه منتهى اولمسى ضرورى اولوب، او حالده ينه اسكى اهميت ومعموريتنى كسب ايدەجكى مأمولدر.

آياس پاشا { ياوز سلطان سليم حضرتلرينك رجالندن اولوب، دور سلطان سليمانيده مسند صدارته نائل اولمشدر. كنديسى آرناود اولوب، حرم همايوندن آغالقله طشرەيه چيقەرق، يكيچرى آغاسى اولمش؛ ومصر سفرنده سلطان سليم حضرتلرينك معيتنده بولنەرق، ابراز شجاعت ودرايتله برابر، بعض اخطارات نافعەنك عرضنه دخى موفق اولمغله، پادشاه مشار اليهك توجهلرينه نائل اولمشيدى. سلطان سليمانك جلوسندن صكره آناطولى بكلر بكيسى اولوب، شام واليسى چركس جانبردى غزاليك عصيان وقتلى اوزرينه شام واليلكنه دخى نصب اولنمش؛ وردوسك فتحنده معيت پادشاهيده بولنوب، پك چوق خدمتى كورلمش؛ واوصرەده بر آرەلق غضب پادشاهى‌يه اوغرايەرق، رتبەسى رفع وكنديسى حبس اولنمش ايسەده، متعاقباً عفو، ورتبه ومأموريتى اعاده اولنمشدى. بغدان سفرنده وبارباروس خيرالدين پاشا ايله برابر قورفەنك محاصرەسنده دخى بولنوب، خدمات مبرورەسى كورلمكله، ٩٤٢ تاريخنده وزير ثانى اولديغى حالده،

ابراهیم پاشانك یرینه صدراعظم اولوب، درت سنه سورن مدت صدارتنده کمال عدل وحقانیتله ادارهٔ امور دولته موفق اولدیغی کبی، کیمسه‌یی‌ده رنجیده ایتمدیکی مشهوردر. ٩٤٦ تاریخنده ظهور ایدن وبا علتنه دوچار اولوب، صدر اعظم ایکن وفات ایتمشدر. تواریخده زندوسنلغندن بشقه بر عیبی ذکر اولنمیور. ازواج ومفروشه‌لری چوق اولوب، وفاتنده یکرمیدن زیاده اولاد براقشدر. مسقط رأسی آرناوودلغك نره‌سی اولدیغنه دائر بر معلوماته دسترس اولنه‌مدیسه‌ده، برادرلرینك علادن اولوب آولونیه ده مقیم بولنمش اولدقلری بعض تاریخلرده ذکر اولندیغنه نظراً او طرفلردن نشأت ایتمش اولمسی ملحوظدر.

آیاس پاشا { بودخی آرناوود اولوب، فاتح یمن مشهور صدراعظم سنان پاشانك برادریدر. سلطان سلیمان زماننده ارضروم بکلربکیلکنه‌تعیین اولنوب، آناطولیده اعلان عصیان ایدن شهزاده بایزید خانك ایرانه فرارینی تسهیل ایتدیکیچون، ٩٦٦ تاریخنده سلطان سلیم ثانی طرفندن ارضرومده اعدام اولنمشدر. اوغلی مصطفی پاشا عمیجه‌سی سنان پاشانك معیتنده افلاق محاربه‌سنده بولنمشدر.

آیاستفانوس { San-Stéfano, Ἄγιος (Στέφανος) روم ایلنده درسعادت جوارنده اولوب، شهر امانتنه ملحق چتالجه سنجاغنك کوچك چکمجه قضاسنه تابع بر قریه‌در، که روم ایلی دمیر یولی خطنك جنوبنده ومرمره دکیزی ساحلنده اوله‌رق، استانبولك (یعنی یدی قله قپوسنك) ٩ کیلومتره غربنده واقعدر. اطرافی آچیق وهواسی لطیف اولوب، اغنیا صیفیه‌لری اولمق اوزره، برطاقم کوزل کوشك ویالیلری وبر قاچ مسافرخانه وقازینو ودکان وسائره ایله یوز قدر خانه‌یی جامعدر. اهالیسی همان کاملاً خرستیاندر. قریهٔ مذکوره ایله استانبول آره‌سنده واقع (مقری کویی) بو صوك سنه‌لرده خیلی توسع ایدوب، کسب معموریت ایتدیکی حالده، آیاستفانوس بالعکس تدنی ایتمشدر. ١٢٩٤ تاریخ هجریسنده واقع محاربه‌ده روس عسکری بعدالمتارکه بو قریه‌یه قدر کلوب، ایکی دولتین بیننده «آیاستفانوس معاهده‌سی» نامیله شهرت بولان بر معاهده امضا اولنمش ایسه‌ده، برلین قونغره‌سی طرفندن فسخ اولنه‌رق، برلین معاهده‌سی اونك یرینی طوتمشدر.

آیاستفانوس { ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاغنده اختەبولی قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی کوچك بر قصبه اولوب، قره‌دکیز ساحلندن ٢ کیلومتره ایچریده، اختەبولینك ١٦ کیلومتره جنوبنده وصماقونك ٢٤ کیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر.

آیاسراندی { یاخود سراندوس (Santa-Quaranta, Ἅγιοι Σαράντα) آرناوودلغك ساحل غربیسنده یانیه ولایتنك ارکری سنجاغنه تابع دلوینه قضاسی داخلنده بر اسکله‌در، که بعض دفعه ناحیه مرکزی دخی اتخاذ اولنمشدر. (اوغخیسموس) شهر قدیمنك خرابه‌لری کنارنده واقع اولوب، برکمروك وقرنتینه دائره‌سیله لوید واپورلری آجنته‌سنك اداره‌خانه‌سنی وبر خان ایله بر قاچ مغازه‌یی حاویدر. قورفه جزیره‌سنك منتهای شمالیسی قارشیسنده اولوب، بتون ارکری سنجاغنك اسکله‌سی ویانیه‌نك اسکله‌لرندن بری اولمغله، تجارتکاه بر یر اولوب، خیلی کیلر وهفته‌ده ایکی دفعه لوید قومپانیه‌سنك برکوچك واپوری اوغرار. لیمانی پك محافظه‌لی دکل ایسه‌ده، یاپلسی قولایدر. هواسی ملایم وغایت صاغلام اولوب، آنجق طاتلی صویی یوقدر. اسکی شهر اسکله‌نك شمال جهتنده اولوب، قلعه‌سی واکثر خانه‌لرینك دیوارلری وصهرنجلری الآن قائمدر. بوشهر پك اسکی اولوب، میلادك آلتنجی عصرینه دك معمور اولدیغی حالده، ٥٥٠ تاریخ میلادیسنده او طرفلره براً وبحراً هجوم ایدن (غوت) لر تخریب ایتمشلردر. اسکله‌نك جنوب شرقیسنده بر تپه‌نك اتکنده وبولك اوزرنده برمناستر ایله بر آلتنده قرق کوچك اوطه بولنیور، که اسکی زمانده هر برنده بر کشیش اختیار انزوا ایتدیکندن، موقع «قرق عزیزلر» دیمك اولان (آیا سراندی) ودها طوغریسی (آیی سارانده) تسمیه اولنمشدر.

آیاسفید { ونام دیکری کلیزمان. آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنه ملحق اورله قضاسنده‌واز میرکورفزینك جنوب جهتنده، ازمیردن اورله وچشمه‌یه کیدن جاده‌نك اوزرنده برکوچك قصبه‌در،

که ازمیرك ١٩ کیلومتره غربنده واورله‌نك ١٣ کیلومتره شرقنده وساحل بحرده واقع اولوب، بعض دفعه ناحیه مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

آیاسلوغ { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنه تابع قوش آطه‌سی قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه‌در، که ازمیرك ٦٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده وقوش آطه‌سنك ١٠ کیلومتره شمال شرقیسنده، قوش آطه‌سی کورفزینك ایچ طرفنده وساحل بحردن ٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده، کوچك مندرس ایرماغنك صول یعنی جنوب جهتنده وازمیردن آیدینه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقع اولوب، موقعی بولنغله، قوش آطه‌سی اسکله‌سیله بر شوسه ایله مربوطدر. بوقصبه شمدیکی حالده بیوجك برقریه دنیله‌جك حالده ایسه‌ده، ازمنهٔ قدیمه شهرلرینك اك بیوك واك مشهورلرندن اولان (افس) یاخود افسوس (Ephèse) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده واقع اولمغله، اهمیت تاریخیه‌سی پك بیوكدر. شهر قدیم شمدیکینك غرب جهتنده اولوب، همان ساحله قدر ممتد اولوردی. ویرانه‌لری الیوم مشهوددر. افس شهری پك اسکی بر زمانده آیدین ومنتشا سنجاقلرینك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان قاریالیلر طرفندن تأسیس اولنوب، مؤخراً اسکی یونانیلرك (یونیان) دنیلن شعبه‌سندن بر طاقم مهاجرلر کلوب، شهری ضبط ایتمشلردی. بونلرك زماننده شهر زیاده‌سیله بیویوب، بیوك بر شهرت ومعموریته نائل اولمش، وابنیه‌سی پك مصنع اولوب، علی‌الخصوص قمردن کنایه اولان (دیانه) الهه‌سنه مخصوص اولان بر معبدی دنیانك عجایب سبعه‌سی عدادینه کچمشیدی. بو معبد بیوك اسکندرك یوم ولادتنده یعنی قبل‌المیلاد ٣٥٦ تاریخنده (اروسترات) نام شخص طرفندن محضا ابقای نام مقصدیله احراق اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً دها مکمل صورتده بنا اولنمش؛ وبعدالمیلاد ٢٠٣ تاریخنده بعض اقوام شمالیه طرفندن یغما ایدیلوب، قسطنطین زماننده بسبتون هدم اولنمشدر. حواریوندن (پولس) بوشهرده اجرای وعظ ونصیحت ایدوب، مؤخراً تلامذه‌سندن (تیموتیوس) شهرك ایلك پسقپوسی اولمش؛ وایلك تأسیس اولنان خرستیان معبدینك رئیس روحانیسی بین‌النصارا (آیوس تئولغوس) یعنی «عزیز متکلم» لقبیله مشهور اولان حواریوندن یوحنا بولنمش اولمغله، بو مناسبتله مذکور معبده وبالآخره بتون قصبه‌یه بو اسم ویرلمشیدی، که الیوم مستعمل اولان اسمك بوندن غلط اولدیغی آشکاردر. خرستیانلغك اوائل ظهورنده بو شهرده ایکی دفعه بیوك مجلس روحانی انعقاد ایتمشدر. یونانیلر زماننده بوشهرده مشاهیر علما وارباب هنردن برقاچ ذات ظهور ایتمشدر، که اك مشهورلری فیلسوف (هراقلیوس)، شاعر (اپپوناقس) ورسام (آپل) و(پاراسیوس) در.

آیاش { آنقره ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که مرکز ولایتك ٤٥ کیلومتره غربنده، ازمیدن انقره‌یه کیدن جاده‌نك اوزرنده و(قیرمزی چای)له برلشه‌رك سقاریه‌یه دوکیلن بر کوچك چایك کنارنده و بر طاغ اتکنده واقع اولوب، ٥٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. قصبه‌نك ایچنده حاجی بیرام ولی مریدلرندن شیخ مصطفی بنیامینك تربه‌لری بولنوب، زیارتکاهدر. بر رشدیه مکتبی وامراض جلدیه‌یه نافع بر قاپلیجه‌سی واردر. — قضاسی (کودل) ناحیه‌سنی دخی حاوی اولوب، شرقاً نفس آنقره قضاسیله غرباً بکبازاری ومیخالجق قضالری آره‌سنده واقعدر. قضانك اهالیسی تقریباً ٣٥٠٠٠ کشی اولوب، جمله‌سی اهل اسلامدر. درون قضاده ٤٣ جامع شریف، ١٨ مسجد ٧ مدرسه، بر رشدیه مکتبی، ٤٣ صبیان مکتبی، ٧٧١ خانه و ١٩٠ دکان بولنیور.

آیاش { آطنه ولایتنك ایچ ایل سنجاغنده مرکز لوا اولان سلفکه قضاسنه ملحق بر ناحیه‌در، که قضانك شرق شمالی جهتنده واقع اولوب، مرکزی (لیموس) نهری منصبنك صاغ طرفنده بولنان (نیموس) قریه‌سیدر. ساحل بوینجه ممتد اولان اراضیٔ بسیطه‌سنده ناحیه اهالیسنی اداره ایده‌بیله‌جك مقدارده حبوبات یتیشوب، ایچ طرفلری طاغلق اولمغله، اورالرینك اهالیسی چوبانلقله اشتغال وقویونلرینك یوکندن کلیم وچوال کبی بعض شیلر نسج ایدرلر. مرکز ناحیه‌نك جنوب جهتنده بولنان (آیاش) قلعه‌سنك اطرافنده وناحیه‌نك سائر طرفلرنده برطاقم آثار عتیقه بولنیور.

آیاصلوغ { ویاخود آیاثلوغ. [«آیاسلوغ» ماده‌سنه مراجعت بوریله.]

آیاصو { جزایر بحر سفید ولایتنك مدللی سنجاق وقضاسنده ومدللی آطه‌سنك جنوب شرقی جهتنده ناحیه مرکزی بر بیوك قریه اولوب، جزیرهٔ مذکوره‌نك اك یوکسك طاغی اولان (الیاس) ونام دیکرله (اولیمبوس) طاغنك شمال شرقی اتکنده واقعدر. — آیاصو ناحیه‌سی جبل مذکورك اتکلرندن عبارت اولوب، آطه‌نك (یره) کورفزینك غرب جنوبیسنده واقع قسمندن عبارتدر. [تفصیلات احوالیچون « مدللی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آیاصوفیه { Sainte Sophie, 'Αγία Σο-φία) اسنانبولده طوپ قپو سرای همایونی خارجنده جسیم بر جامع شریف اولوب، شرق جهتندن قارشیسنده عدلیه نظارتی دائره‌سی بولنیور. میلادك ٣٢٥ تاریخنده روما ایمپراطورلرندن اك اول تنصر ایتمش اولان بیوك قسطنطین طرفندن، اخشاب اوله‌رق، کلیسا صورتنده بنا اولنوب، صفات اللهدن اولان « حکمت مقدسه » یه دلالت ایتمك اوزره (آیاصوفیا) تسمیه اولنمشدر. بعده آرقادیوسك زماننده یانوب، بونك اوغلی (تئودوسیوس) طرفندن مجدداً ودها مکمل صورتده یاپلمش ایسه‌ده، (یوستنیایوس) زماننده ظهور ایدن بر بیوك اختلال صره‌سنده وقوع بولان یانغینده یکیدن یانمش؛ واو وقت (یوستنیانوس)، اختلالدن ضرر دیده ومأیوس اولان اهالی‌یه مدار تسلیت اولمق اوزره، مبالغ کلیه صرفیله، بو معبدی کارکیر اوله‌رق شمدیکی صورتده بنا ایتمشدر. معمارلری او زمانلرك مشاهیر ریاضیونندن (تراله) لی (آنتمیوس) ایله میلتلی (ایسیدور) ایدی. آنتمیوس بو معبدی معابد قدیمه طرزنده بنا ایدرك، قبه‌سنی نصف کره شکلنده دائروی یاپمغله برابر، بو قبه‌یی درت کمرك اوزرینه طوردیروب، بو درت کمرك هر بری خارجنده ربع کره شکلنده بر نصف قبه دخی یاپمغله، او وقت بین النصارا عادت اولدیغی اوزره، معبده بر چلیپا شکلی ویرمکه اوزنمشدر. مرقوم یوستنیانوسك زماننده وقوع بولان شدتلی بر حرکت ارض صره‌سنده معبدك قبه‌سی ییقلمغله، ذکری سبقت ایدن ایسیدورك یکنی اولان دیکر بر معمار ایسیدور معرفتیله یکیدن بنا اولنمشدر، که الآن باقی اولان قبه‌در. ایسیدور قبه‌یی دائروی یاپمیوب، بیضوی شکلنده یاپمش، ومتانت ویرمك ایچون، بونی بهری ٤٥ قدم ارتفاعنده غرانیتدن ٨ ستون اوزرینه طیایوب، بو ستونلری بینلرنده بر ر کمرله ربط ایتمش؛ وبو کمرلرك اوزرنده، قادینلره مخصوص اولمق اوزره، دائراً مادار واسع بر طبقه یاپمشدر. بو طبقه‌نك اوزرینه ایکی طرفدن آلتیشر اولمق اوزره، آلتده‌کیلردن کوچك اوله‌رق ١٢ ستون رکز ایدوب، بونلره اوست طبقه‌نك قبه‌لرینی طیامشدر، که بوده سمانك اون ایکی بر جنی تقلید فکرینه مبنیدر. داخل معبده بیوك قبه‌یی وآلت طبقه‌یی طوتمق اوزره ٤٠ بیوك ستون بولنوب، بونلرك اوستنده‌کیلر دخی ٦٠ عددنده‌در. بونلرك آره‌سنده رومادهٔ شمسك عبادتنه مخصوص بولنمش اولان بر بیوك معبددن مأخوذ قیرمزی سماکیدن ٨ ستونله (افس) یعنی آیاسلوغ شهر قدیمنده قمرك عبادتنه مخصوص بولنمش اولان معبد مشهوردن آلنمش یشیل یشمدن ٦ وغایت بیاض مرمردن ٤ ستون بولنیور. دیکر ستونلر دخی (تروآ)، آتنه وسائر محللرك معبدلرندن آلنمشدر. بو صورتله معبد میلادك ٥٤٨ تاریخنده ختام بولوب، دیوارلرینك ایچ طرفی اویمه وتصویر اوله‌رق پك چوق زینتلرله مزین بولنمش ایسه‌ده، بو زینتلرك جمله‌سی بت وصنم قبیلندن اوله‌رق ملائکه وعزیزلر رسملرندن عبارت بولنمغله، معبدك جامع شریفه تحویلنده رفع ویا ستر اولنمش؛ وشمدیکی ساده‌لکی بنایه بشقه بر لطافت ویرمشدر. ایمپراطور یوستنیانوس بو معبدی (صوفیا) اسمنده رومادهٔ ظهور ایتمش اولان بر عزیزه‌نك اسمنه حرمةً ینه (آیاصوفیه) تسمیه ایتمشدر. معبدك شرقدن غربه اولان طولی ٢٦٩، شمالدن جنوبه اولان عرضی ٢٤٣، ویردن بیوك قبه‌نك اورته‌سنه قدر اولان ارتفاعی دخی ١٨٨ قدمدر. اون اوچ بچق عصردنبری قائم اولان بو معبد دفعاتله زده‌لنوب، ابتدا (ماکدونیالی واسیل) نام ایمپراطورك زماننده بیوك قبه‌یی طوتان کمرلرك بری زلزله‌دن سقطلنه‌رق، دشمك درجه‌سنه کلمش ایکن، کمال مهارتله تعمیر اولنمش؛ وایمپراطور (رومان) زماننده دخی بو کمرك دیکر بری خراب اولوب، تجدید اولنمشدر. « بلغارلر قاتلی » لقبیله ملقب اولان دیکر (واسیل)ك زماننده حرکت ارضدن قبه‌نك بر پارچه‌سی ییقیلوب، تعمیر اولندقدن صکره، اختیار

(آندرونیق) زماننده قبه‌نك بر طرفی مشرف خراب اولدیغی حالده، مرقوم زوجه‌سندن قالمش اولان کلیتلی بر مبلغی صرفله، خارجاً الیوم موجود اولان بر طاقم دیرسکلر بنا ایتدیره‌رك، ییقلمه‌سنك اوکنی آلمشدر. صکره‌کی ایمپراطورلر دخی داخلی وخارجی بعض تعمیرات وتزیینات اجرا ایتمشلردر.

هجرت نبویه‌نك ٨٥٧ تاریخنده ابو المغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری استانبولی فتح ایدنجه، معبد مذکوری جامع شریفه تحویل ایتمکله، او وقتدنبری سجده‌گاه مؤمنین اولمشدر. فاتح مشارالیه آیاصوفیه‌یه بر طوغله مناره ایله بر مدرسه علاوه ایدوب، بعض اوقاف دخی تعیین بیورمشلردی. سلطان بایزید ولی حضرتلری باب همایون کوشه‌سنده برمناره دها علاوه ایله برابر، مدرسه‌یی توسیع، واوقافنه ضم ایتمشلردر. دیکر ایکی مناره سلطان سلیم ثانی، ودرون جامعده‌کی مرمر کوپلرله درت مرمر محفل سلطان مراد ثالثك، طاش کرسی سلطان مراد رابعك، طبقهٔ اولاده‌کی محفل همایون ایله، جامعك اتصالنده‌کی کتبخانه وشادروان ومکتب وعمارت سلطان محمود اولك همت شاهانه‌لریله علاوه اولنمشدر. لوحه‌لرك جلی خطی تکنه‌جی زاده خطاط ابراهیم افندینکدر. بیوك قبه‌یه آصیلی اولان طوپ قندیل سلطان احمد خان ثالثك اواخر سلطنتنده وضع اولنوب، اصلنده اونك یرنده بیوك بر آلتون طوپ وار ایدی.

آیاصوفیه جامع شریفی جوارنده بش تربه واردر: بری سلطان سلیم ثانی‌یه مخصوص اولوب، درونده حرمی نوربانو سلطان ایله کریمه وشهزاده‌لری وسلطان مراد ثالثك کریمه وشهزاده‌لرندن ٤٢ کشی مدفوندر. ایکنجیسی سلطان مراد خان ثالثك تربه‌سی اولوب، درونده متعلقاتندن ٥٣ ذات مدفوندر. اوچنجیسی سلطان محمد خان ثالثك تربه‌سی اولوب، درونده متعلقاتندن ٢٥ وخارجنده دخی ٤ ذات مدفوندر. دردنجیسی سلطان مصطفی خان اول ایله سلطان ابراهیمك تربه‌سی درونده متعلقاتلرندن ١٣ ذات دها مدفوندر. بشنجیسی سلطان مراد خان ثالثك درت شهزاده‌لریله بر کریمه‌سنك مرقدلرینی حاویدر.

کوچك آیاصوفیه نامیله دیکر بر جامع شریف دها بولندیغندن، بوکا (آیاصوفیای کبیر) دخی دیرلر.

بو جامع شریفك جوارلرنده‌کی محله‌یه دخی (آیاصوفیه محله‌سی) دینور.

آیاصوفیه { (کوچك —). استانبولده چاتلادی قپو جوارنده وجندی (جنجی) میدانی آلتنده واقع برجامع شریف اولوب، کلیسادن محولدر. بو معبد کلیسا ایکن، (سرجیوس) و(باقوس) کلیساسی، ودها اول (اورمزداس) ویا (هرمزد) مناستری نامیله معروف اولوب، ایمپراطور (یوستنیانوس) طرفندن بنا اولنمشدر. کوچکلکیله برابر بر بیوك معبد رسمنده اولوب، شکلی دائروی اولمغله، اورته‌ده‌کی بیوك قبه‌سنك اطرافنده سکز کوچك قبه بولنیور؛ وبونلرك کرلری آره‌سنده (یونیا) اصول معماریه‌سنده ایکی صره ستون بولنوب، برنجی صره‌یی ترکیب ایدن ١٦ ستونك آلتیسی یشیلدر، واونك بیاض لکه‌لری واردر. ایکنجی صره ١٨ ستوندن عبارت اولوب، سکزی یشیل واونی بیاض وقیرمزی لکه‌لیدر. کلیسا ایکن پك مزین اولوب، طاشلری بیله آلتونله مجلی بولنمش اولدیغی قبل الفتح یازلمش بعض تاریخلردن آکلاشیلیور. استانبولك فتحندن صکره، سلطان بایزید ثانی زماننده مقتولاً وفات ایدن قزلر اغاسی حسین اغا طرفندن جامع شریفه تحویل اولنه‌رق، وقف باغلانمشیدی. آغای موی الیهك تربه‌سی دخی جامعك جوارنده‌در. پیشکاهنده بر تکیه‌سی دخی واردر. شادروان ومکتبی ١١٥٣ تاریخ هجریسنده صدراعظم احمد پاشا، ومناره‌سی دخی صدراعظم مصطفی پاشا طرفندن بنا اولنمشدر. مناره جامعك بناسنه متصل اولمیوب، آیریدر. قربنده آمنه خاتون طرفندن بر دارالحدیث دخی بنا اولنمشدر.

آیا قپوسی { (یاخود آیه قپوسی) استانبول سورینك خلیج جهتنده‌کی قپولرندن اولوب، جبالی قپوسیله یکی قپو آره‌سنده واقعدر. بو قپونك ایچ طرفنده (آیا تئودوسیا) یه منسوب براسکی کلیسا بولندیغندن، «عزیزه‌نك قپوسی» معناسیله (پیلی تیس آیاس Πύλη τῆς Ἁγίας) تسمیه اولنمشیدی، که (آیا قپوسی) اسمی بوندن مأخوذدر. مذکور کلیسا جامع شریفه نقل اولنه‌رق، (کل جامعی) نامیله معروفدر.

آیاقس { (Ajax) تروا محاربه‌سنه کیتمش اولان یونان حکمدارلرندن اولوب،

(سالامینه) یعنی (اکینه) آطه‌سنك حکمداری و(تلا-
مون)ك اوغلی ایدی. (آخیلاوس) دن صکره بو محا-
ربه‌ده بولنان یونان قهرمانلرینك اك جسوری اولوب،
آخیلاوسك سلاحلریچون (اولیس) له منازعه ایتمش
ایسه‌ده، باشه چیقه‌مامغله، حدتندن قویونلری آدم
ظن ایده‌رك، بر سوری اتلاف ایتمش؛ ونه یاپدیغنی
آکلاینجه، اوتاندیغندن کندینی اولدیرمش. مشاهیر
شعرای یوناندن (سوفوقل) بو فسانه‌یی «متهور آیا-
قس» عنوانیله سلك نظمه چکمشدر. — دیکر بر
آیاقس دخی لوقریده‌لیلرك حکمداری اولوب، ٤٠ کی
ایله تروآ محاربه‌سنه کیتمش، وشهرك فتحندن صکره،
عقل الهه‌سی (مینروه)نك معبدی ایچنده (قساندره)نك
عرضنه طوقندیغندن، کویا الهه طاریلوب، عودتنده
کیلرینی باتیرمش؛ وکندیسی قورتلوب، برقیانك او-
زرینه چیقه‌بلش ایسه‌ده، اورادن دخی آلهه‌یه قار-
شی کفر ایتدیکندن، دکیز الهی نپتون قیاپی پاره-
لیوب، کندیسنی تلف ایتمش.

آیاقوشو { (Ayacucho) آمریقای جنوبیده
{ پرو دولتنك بر ایالتی اولوب، آند
سلسله‌سنك غرب طرفنده‌کی صره‌سنك ایکی جهتندن
عبارت، وشمالاً (یونین)، شرقاً (قوزقو)، جنوباً
(آرکیپا)، غرباً دخی بحر محیط کبیر سواحلنده اولان
(ایقا) و(هوآنقه‌ولیقا) ایالتلریله محدود ومحاطدر.
یدی سنجاغه منقسم اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی
٦٢٧١١ مربع کیلو متره واهالیسی ٢١٠٠٠٠
کشیدر. بونلرك نصفنه قریب مقداری آمریقانك
اهالئ اصلیه‌سندن اولان (کیشوآ) قومنه منسوبدرلر.
مرکزی آیاقوشو شهریدر.

آیاقوشو { (Ayacucho) پروده ینه بو اسمله
{ تسمیه اولنان ایالتك مرکزی اولان
بر شهردر، که ایالت مذکوره‌نك منقسم بولندیغی
سنجاقلردن (هوآمانغه) سنجاغنك مرکزی اولوب،
(آند) سلسلهٔ جبالنك غربی صره‌سنك شرق طرفنه
ناظر مائله‌سنده، لیمادن قوزقویه کیدن طریقك او-
زرنده ولیمانك ٤٧٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع
و ٢٠٠٠٠ اهالیبی جامعدر. بو قصبه‌نك ایچندن
برقاچ دره آقوب، (آپوریماق) نهرینه دوکیلن (سانته
ه) چاینه منصب اولورلر. بو شهر ١٥٣٩ تاریخ
میلادیسنده لسان محلیده «شاهین قیاسی» دیمك اولان

(هوآمانغه) نامیله تأسیس اولنوب، بعده اسمی
دکیشدیرلمشدر. سوقاقلری منتظم وابنیه‌سی کوزلدر.
اهالینك تمدننه خیلی خدمت ایتمش اولان برآقادمیاسی
یعنی انجمن معارفی دخی واردر. اطرافی مزروع وپك
منبتدر.

آیاله { لوپز ده (Lopez d'Ayala) اسپانیالی
{ بر جنرال اولوب، میلادك ١٣٣٢ تا-
ریخنده مرسیه‌ده طوغمش، و١٤٠٧ ده وفات ایتمشدر.
قشتاله قراللرینك وکلاسندن اولوب، لاتینجه‌دن
اسپانیولجه‌یه بعض آثار مقبوله ترجمه ایتمش، بر طاقم
اشعار نظمیله، قشتاله‌نك تاریخنه دائر بعض کتابلر
یازمشدر. — (پرز ده‌آیاله) اسمنده دیکر براسپانیول
ایکنجی فلیپك کاتبی اولوب، تاریخه متعلق بعض
اثرلر براقمشدر.

آیا ماوره { (Sainte Maure, Ἁγ. Μαύρα)
{ ونام دیکری لوقاده (Leucade)
یونانك جزایر سبعه‌سندن اولوب، پروزه بوغازینك
خارجنده (آقارنانیا) ایالتنك ساحل غربیسی قارشیسنده
واقع، وقورفه ایالتنه تابع اوله‌رق، بر قضا تشکیل
ایدیور. شمال شرق کوشه‌سی قره‌یه پك قریب او-
لوب، بینلرنده‌کی بوغاز ١٢٠ متره کنیش ویالکز
برایکی متره دریندر. جنوب جهتندن اون کیلومتره
عرضنده بر بوغازله (ایتاکی) وکفالونیه آطه‌لرندن
آیرلمشدر. آیاماوره آطه‌سنك شرق طرفنده وآطه ایله
قره آره‌سنده (مغانیسی) و(قالامو) آطه‌لریله بونلرك
اطرافنده بر طاقم جزایر صغیره بولنیور. آطه-
نك شمال شرقیسنده‌کی (زوآنه) برونندن جنوب غر-
بیسنده‌کی (دوقاتو) برونه قدر اولان طول اعظمی
٣٥، وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی ١٣ کیلو-
متره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٨٥، وجزایر
صغیرهٔ ملحقه‌سیله برابر ٣٤٤ مربع کیلومتره‌در.
اراضیسی طاغلق اولوب، شمال جهتنده اراضئ
کلسیه‌دن (مغانوروس) و(نومالی) اسمنده ایکی طاغ
واردر، که برنجیسنك ١٠٣٦ وایکنجیسنك ١١٤٣
متره ارتفاعی واردر. جنوب وشرق جهتنده‌کی
اراضی ایسه دها دوز اولوب، باغ وزیتونلقلری
چوقدر. بو آطه‌نك منتهای شمال شرقیسنده واقع بر
اوزون دیلك اوزرنده قرون وسطاده فرنك بکلرندن
بری طرفندن انشا اولنمش اولان (آیا ماوره) قلعه‌سی

بولنیور، که بو قلعه مؤخراً ونديكليلر وعثمانليلرك ادارەسنده ایکن توسیع وتجدید اولنەرق، اسمی بتون آطه‌یه اطلاق اولنمشدر. عثمانليلر قره‌دن یعنی آقارنانیا ساحلندن بو قلعه‌یه قدر ٢٦٠ کز اوزرنده بر صویولی وبر کوپری یاپدیرمش اولدقلری حالده، بو جسیم اثر معماری مؤخراً یعنی ١٨٢٥ تاریخ میلادیسنده حرکت ارضدن خراب اولمشدر. بوقلعه ایله بونك جنوبدن قارشیسنده بولنان وآطه‌نك مرکزی اولان (آماقسیکی) قصبه‌سی آره‌سنده دیکر بر کوپری یاپلشیدی، که الیوم خراب حالنده موجوددر. جزیره‌نك مرکزی اولان قصبهٔ مذکوره ایسه اسکی قلعه‌نك جوارنده اولوب، آنجق ٢٠٦٥ اهالیی حاوی بر قریه‌در. آطه‌نك منتهای جنوب غربیسنده واقع (دوقاتو) برونی ٦٠ متره ارتفاعنده اوله‌رق دکیزك اوزرینه چیقمش دیك برقیادن عبارت اولمغله، زمان قدیمده اورادن اعدامله محکوم مجرمینی دکیزه آتارلردی؛ وبدبخت عاشقلر کندیلرینی اورادن آتوب، تلف اولورلردی؛ وقورتلدقلری حالده درد عشقدن ایی اولمق اعتقادی مشهور ایدی. ملحقاتیله برابر اهالیسی ٢٣٠٨٥ کشیدن عبارتدر. بوآطه ١٤٧٩ تاریخ میلادیسنده سلطان محمد ثانی حضرتلری طرفندن ونديكليلردن ضبط اولنه‌رق، ١٦٨٤ ده ونديكليلر طرفندن استرداد اولنمش؛ واوندن صکره جزایر سبعه‌یی تشکیل ایدن سائر آطه‌لرله برابر فرانسه‌نك الینه کچوب، بعده دولت عثمانیه ایله روسیه طرفندن ضبط اولنه‌رق، بو ایکی دولتك حمایه‌سی آلتنده بر جمهوریت حالنه قونمش؛ ومؤخراً انکلیزك الینه کچوب، نهایت ١٨٦٣ ده یونانه ترك اولنمشدر.

آیامونته { (Ayamonte) اسپانیانك جنوبنده (هوئلوا) ایالتنده ومرکز ایالتك ٦٠ کیلومتره غربنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (وادیٔ یانه) نهرینك ساحل یسارنده، بونهرك منصبندن یاریم ساعت یوقاریده وپورتکیزك (ویلارئال) قصبه‌سی قارشیسنده واقع اولوب، ٥٩٧٠ اهالیسی وبعض اسکی استحکاماتی واردر. اهالیسنك قسم اعظمی قایقجی وبالیقجیدر.

آیان { (Aïan) سیبریانك منتهای شرقنده واقع (اوخوچق) دکیزی ایچنده کوزل بر لیمان اولوب، اوخوچق اسکله‌سنك ٤٠٠ کیلو‌متره جنوب غربیسنده، ″٤٧ ′٢٧ °٥٦ عرض شمالی ایله ″٧ ′٥٥ °١٣٥ طول غربیده واقعدر. آلاسقه روسیه‌نك النده ایکن بو لیمان بیوك بر اهمیت آلمشدیسه‌ده، هواسنك شدت برودتندن طولایی ٣٠٠ کشیدن زیاده اهالیسی اوله‌مامشدر.

آیانجق { قسطمونی ولایتنك سینوب سنجاغنه ملحق استفان قضاسی داخلنده واستفان قصبه‌سنك جنوب شرقیسنده واقع بیوجك برقریه‌در، که بعض وقتلرده ناحیه مرکزی بولنمشدر.

آیاندون { قسطمونی ولایتنك سینوب سنجاغنه ملحق استفان قضاسنده واستفان قصبه‌سنك ١٥ کیلومتره غربنده بحر سیاه ساحلنده وبر کوچك چایك منصب اولدیغی بر قویك ایچنده واقع کوچك بر قصبه اولوب، بعض وقتلرده ناحیه مرکزی بولنمشدر.

آیانیقوله { ودها طوغریسی (آی نیقوله) کرید جزیره‌سنك لاشید سنجاغنه ملحق میرابلا قضاسنك مرکزی اولان بر کوچك قصبه واسکله‌در، که لوای مذکورك شمال جهتنده واقع (میرابلا) کورفزینك نهایتنده واقع اولوب، کوزل بر لیمانی واردر.

آیاواقه { (Ayavaca) آمریقای جنوبیده پرو حکومتنك (پیوره) ایالتنده ومرکز ایالتك ١٤٥ کیلومتره شمال شرقیسنده لوا مرکزی برقصبه اولوب، ٢٧٤٢ متره‌لك ارتفاعده واقعدر. جوارنده الآن لایقیله اخراج اولنمامش کومش معدنلری واردر.

آیبار { (Aïbar) اسپانیانك شمالنده‌کی (ناواره) خطه‌سنده بر وادی اولوب، ٢٠ قدر قریه ایله ٤٥٠٠ اهالیی جامعدر.

آیت مؤید { سلطان سنجرك مملوکلرندن اولوب، مشارالیهك تخت پادشاهیدن سقوطندن صکره عسکرینی جمع ایله، ٥٤٨ تاریخ هجریسنده نیسابور، طوس، نسا، ابیورد، دامغان، شهرستان ایله او جوارلری ضبط ایده‌رك، سنجره غلبه ایله نیسابور شهرنده انواع مظالم اجرا ایتمش اولان (غزه) قومنی شهر مذکوردن دفع واخراج ایتمش؛ وسلطان شاه ایله والده‌سی کندیسیله ملاقات ایدوب، اظهار مدارا ایله، کندیسیله برابر خوارزمه متوجه اولمشلر ایسه‌ده، مملکت مذکوره‌یه تقربنده

سلطان شاهك برادری (تکش) اوزرینه هجوم ایدوب، آیتی منهزم واسیر ایده‌رك، قتل ایتمشدر.

آیتی { بو اسمله ایران شعراسی بیننده ایکی ذات بولنوب، بری آیتیٔ اصفهانی ودیکری آیتیٔ یزدیدر. ترجمهٔ حاللرینه وتاریخ وفاتلرینه دسترس اولنه‌میوب، آنجق آیتیٔ اصفهانینك مکتب معلمی بولنمش ونستعلیق خطنی کوزل یازمش اولدیغی بعض تذکره‌لرده مرویدر.

آیتیس { (Aétès) یونان قدیمك اساطیریله مخلوط اولان تاریخ قدیمنه کوره، (قولخیده) حکمداری اولوب، کویا کونشك (پرسه)نام قادینله اختلاطندن طوغمش، و(میده) ایله (آبسیرت)ك پدری اولوب، (پونت اوقسین) ایله (آرغوناوت)لر بیننده وقوع بولان محاربه‌ده قتل اولنمش.

آیدس { (Aédes) «خادملر» دیمك اولوب، اسکی یونانیلر طرفندن پك اسکی بر زمانده (تراکی) یعنی ادرنه ولایتی طرفندن یونانه کیدن وسویلدکاری اشعاری کشاره ویاعودله او. قویان شعرایه ویریلن اسمدر. بونلر ابوالشعرا او. میروس طرفندن کمال حرمتله تعداد اولنمشدر. اك مشهورلری (اورفیوس)در.

آیدسیوس { (Aedesius) دردنجی عصر میلادی حکماسندن اولوب، آناطولینك (قپادوکیا) مملکت قدیمه‌سنده دنیایه کلمش، وفیلسوف (یامبلیقوس) دن تحصیل علم وفلسفه ایدوب، برغمه‌ده بر مدرسه آچمشیدی. کندیسی آلهه ایله مناسباتده بولندیغی ادعاسنده ایدی.

آیدنجق { (یاخود ایدنجك) خداوندکار ولا. یتنك قرەسی سنجاغنه ملحق باندر. مه قضاسی داخلنده ناحیه مرکزی بر قصبه‌در، که مرمره ساحلندن بر چاریك مسافه‌ده اولوب، قپو طاغی شبه جزیره‌سنك مدخلنده وباندرمه‌نك ۱۲ کیلومتره غربنده واردکك ۱۵ کیلومتره جنوب شر. قیسنده واقعدر. قصبه‌نك یاریم ساعت قدر شمالنده (کیزیق) شهر قدیمنك خرابه‌لری مشهوددر. قصبه‌نك جوارلری زیتون ودود آغاجلریله مستور اولوب، قصبه داخلنده کلیتلی ایپك بوجکی یتیشدیریلیر. آیدنجق قصبه‌سنك ۵۰۰۰ قدر اهالیسی وبر رشدیه مکتبی واردر. بو قصبه ۷۳۵ تاریخنده سلطان اورخان غازی حضرتلری طرفندن فتح اولنه‌رق، غازیٔ مشارالیهك اوغلی سلیمان پاشا اورادن روم ایلی‌یه کچمش اولمغله، تاریخ عثمانیده اهمیت مخصوصه‌سی واردر. — ناحیه‌سی نفس قصبه ایله ۲۲ قریه‌دن مرکب اولوب، ۱۵۶۵ خانه و ۷۱۰۰ اهالیسی واردر، که بونلردن یالکز ۸۰۰ ی ارمنی، ۲۴۰ ی روم، ۱۰۰ قزاق و قصوری کاملاً اسلامدر. درون ناحیه‌ده ۵ جامع، ۲۸ مسجد، ۲ کلیسا بو. لنیور. اراضیسی تپه دنیله‌بیله‌جك برطاقم کوچك طاغلرله دوز یرلردن عبارت اولوب، آقان بر ایکی کوچك نهری جنوبه طوغری جریانله، میخالیج کولنه دوکیلورلر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله اوزوم وسائر میوه‌لردن وسبزه‌دن عبارتدر. زیتون وقو. زه قصبه‌نك اطرافنه مخصوصدر.

آیدوس { روم ایلیٔ شرقی ولایتنك اسلیمیه سنجاغنده وقوجه بالقانك جنوبی اتکنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، برغوسك ۳۰ واستانبولك ۳۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده اسلیمیه‌نك ۶۰ کیلومتره شرقنده اوله‌رق، برغوس کورفزینه دوکیلن برکوچك چایك کنارنده واقعدر. قصبه‌نك ۴۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، ثلثانی اسلام وبر ثلثی بلغاردر. اطرافنده استحکام یرینی طوتمق اوزره برطاقم تپه‌لر یاپلمشدر. — قضاسی طوغریدن طوغری‌یه ادارهٔ عثمانیه‌ده ایکن، ۷۷ قریه و ۲۰۸۰۰ اهالیی جامع اولوب، بونلرك ۱۷۰۰۰ ی اسلام ایدی. درون قضاده بر قاج ایلیجه بولنیور.

آیدونات { ونام دیکرله پارامیتی (Paramythia) یانیه ولایت وسنجاغنده وآرناودلغك قسم جنوب شرقیسندن عبارت اولان چاملق قطعه‌سنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که یانیه‌نك تقریباً ۴۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده ومورتو لیمانك ۱۸ کیلومتره شرقنده، بر طاغك اتکنده و(ووووو Vouvo) نهرینك صول طرفنده یعنی شرقنده واقع اولوب، موقعی مرتفعجه اولمغله، هواسی پك کوزل واطرافی باغ وبوستانله محاطدر. اهالیسی ۲۵۰۰ کشی قدر اولوب، همان جمله‌سی اسلام وآرناوددر. قلعه‌سی آیوس ذوناتوس (Ἅγιος Δονάτος) اسمیله مسمی اولوب، محلجه (پارامیتی)

اسمیله معروف اولان قصبه‌نك لسان رسمیده مستعمل (آیدونات) اسمی دخی بوندن مأخوذدر. جوارنده (اوریا) شهر قدیمنك خرابه‌لری بولنیور. خیلی تجارتکاه بر قصبه اولوب، هر سنه ایلولك اوننده بر بیوك پنایر قوریلور، وبش کون دوام ایدر. یانیه انفیه‌سی نامیله مشهور اولان اعلا بر نوع انفیه بو قصبه ایله قضاسنك بعض محلرنده ینه اوراده یتیشدیریلن توتوندن یاپیلیر. — قضاسی نفس قصبه ایله ٦٤ قریه‌دن عبارت اولوب، بونلرك ٤٠ ی مرکز قضانك شمالنده و ٢٤ ی جهت جنوبیه‌سنده‌در. اهالیسنك شجاعتیله وتپه دلنلی علی پاشایه قارشی مقاومتلریله مشهور اولان (سولی) ناحیه‌سی بو قضانك جنوب شرقیسنده واقعدر. اراضیسی طاغلق اولوب، کوزل بعض وادیلری ودوز یرلری دخی واردر. طوپراغی منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله توتون وسائره یتیشور. اهالیسی تقریباً ١٦٠٠٠ کشی اولوب، قسم اعظمی آرناود ونصفنه قریب مقداری اسلامدر. درون قضاده ٢٢ جامع ومسجد، ٥١ رشدیه مکتبی، ١ مدرسه ٤ صبیان مکتبی، ٣ دباغخانه و ١٣ کوپری موجوددر. قضانك اطرافی ٢٣ ساعتده طولاشیلیر.

آیدین { ونام دیکرله (کوزل حصار) آیدین ولایتنده آیدین سنجاغنك مرکزی اولان بر شهردر، که (بیوك مندرس) ایرماغنك بر ساعت صاغنده یعنی شمالنده ومذکور ایرماغه دوکیلن بر چایك اوزرنده واقع اولوب، ازمیرك دمیر یول طریقیله ١١٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ٣٧° ٤١′ ٥٠″ عرض شمالی ایله ٢٣° ٣١′ ١٠″ طول شرقیده‌در. بیوك وتجارتکاه بر شهر اولوب، همان جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ٤٠٠٠٠ اهالیسی واردر. ازمیرله دمیریولله مربوط اولوب، بو دمیریول آناطولینك ایچ طرفلرینه طوغری خیلی تمدید اولنمش، وکیتدیکجه اولنمقده‌در. موقعی غایت کوزل، هواسی صاغلام وصولری ایی وچوق اولوب، اولرینك اکثریسی باغچه‌لرله محاطدر؛ آنجق سوقاقلری طار وطولاشیقلیدر. شهرك برآز یوقاریسنده وینه او وادیده (ترالد) شهر قدیمنك خرابه‌لری کورینیور. شهرك ایچنده بخارله تحریك اولنور ماکینه‌لری حاوی درت باب میان کوکی وپاموق فابریقه‌سی ودمیر وکوردلی نافع درت قاپلیجه واردر. بو شهر ٧٩٢ تاریخ هجریسنده یلدیرم سلطان بایزید حضرتلری طرفندن فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانیه‌یه ضم اولنمشدر. — آیدین قضاسی مندرس ایرماغی وادیسنك بر قسمندن عبارت اولوب، شمالاً جمعه وجویز طاغلری سلسله‌سیله ازمیر سنجاغنك قوش آطه‌سی تیره واوده‌مش قضالرندن آیرلمش، غرباً آیدین سنجاغنك سوکه قضاسیله، جنوباً چینه، شرقاً دخی نازللی قضالریله محدود ومحاط اولوب، شرقدن غربه اولان طولی تقریباً ٦٠ وشمالدن جنوبه اولان عرض وسطیسی دخی قرق کیلومتره اولمغله، مساحهٔ سطحیه‌سی تخمیناً ٢٤٠٠ مربع کیلومتره، واهالیسی ٦٠٥٥٤ کشیدر، که هر کیلومتره باشنه ٢٥ کشی دوشیور. اهالیسنك یالکز ٧٣٣٧ سی روم، ارمنی ویهودی اولوب، بونلر دخی نفس آیدین قضاسنده ساکن ولسان ترکی ایله متکلمدرلر؛ قصور اهالیسی کاملاً اسلامدر. قضانك اراضیسی شمال جهتنده طاغ اتکلرندن و بو طاغلردن اینن دره‌لرك کوزل وادیلرندن وجنوب جهتنده دخی مندرس مجراسنك بوینجه ایکی طرفده وعلی‌الخصوص شمال ساحلنده اوزانان اووه‌دن عبارتدر. اورمانلری ولایتك سائر طرفلرینه نسبةً آز ایسه‌ده، ینه خیلی پالاموط وجویز آغاجی واردر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله پاموق، آفیون، میان کوکی، زیتون، اوزوم وسائره‌دن عبارتدر.

آیدین { ولایتی. هرنه‌قدر شمدیکی حالده مرکزی ازمیر شهری ایسه‌ده، وقتیله آیدین شهری ولایتك مرکزی واك مهم شهری بولنمش اولدیغندن، ولایت بو نامله یاد اولنمقده‌در. آناطولیده‌کی ولایات عثمانیه‌نك اك بیوك واك مهملرندن اولوب، قطعهٔ جسیمهٔ مذکوره‌نك همان بتون سواحل غربیه‌سنجه اوزانیر وشرقه طوغری تا آناطولینك ایچ طرفلرینه ممتد اولور. مدللی آطه‌سنك قارشیسنده ٣٩° ١٠′ عرض شمالیدن یعنی مادراس طاغندن باشلایه‌رق، سواحل غربیه‌نك منتهای جنوبیسنه یعنی ٣٦° ٥′ عرض شمالیه‌یه قدر اوزانوب شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه اولان طول اعظمی قوش اوچشی حسابیله ٤٠٠ کیلومتره، وساقزك قارشیسنده‌کی چشمه‌دن حدود شرقیه‌یه قدر غربدن شرقه اولان عرض

اعظمی دخی ینه قوش اوچشی حسابیله ۲۴۵ کیلو-
متره، ومساحهٔ سطحیه‌سی تخمیناً وتقریباً ۵۰۰۰۰
مربع کیلومتره‌در. اهالیسی ۱۲۵۱۶۲۹ کشیدن
عبارت اولغله، بهر مربع کیلومتره باشنه ۲۵ کشی
دوشیور. مذکورالمقدار اهالی ولایتدن تقریباً
۱۱۰۰۰۰۰ ی اسلام وتقریباً ۱۵۰۰۰۰ ی
خرستیان ویهودی اولوب، نفس ازمیر قصبه‌سیله
دیکر بعض شهرلرده‌کی روملردن بشقه جمله‌سی لسان
ترکی ایله متکلمدرلر. آیدین ولایتی شمالاً خداوندکار
ولایتنک قره‌سی سنجاغیله، شرقاً ینه ولایت مذکو-
ره‌نک کوتاهیه وقره حصار صاحب وقونیه ولایتنک
حمید وتکه سنجاقلریله محدود، جنوب وغرب
جهتلرندن دخی آطه‌لر دکیزیله محاطدر.

بو ولایت کرك موقعجه وکرك اراضی وثروت
طبیعیه‌جه آناطولینک اك کوزل یرلرینی جامع اولوب،
سواحلی برچوق کورفز، قوی، شبه جزیره ولیمانلری
حاویدر. بوسواحل ازمنهٔ قدیمه‌ده دنیانک اك معمور
واك مدنی یری اولوب، ازمیر، افس، میلت، آلیقار-
ناسوکبی نیجه جسیم شهرلری وار ایدی، که هر برنده
شهرتی عالمگیر اولمش نیجه حکما وارباب فن وهنر
ظهور ایتمشدر. بوکونکی کونده سواحلك بتون
اهمیتی مرکز ولایت اولان ازمیر شهرینه حصر او-
لنه‌رق، علی‌الخصوص دمیر یوللری آناطولینك ایچ
طرفلرینه طوغری ایلریلدکجه، بو اهمیت تضاعف
ایده‌رك، بو شهر کیتدکجه کسب وسعت و معموریت
ایتمکده‌در. لکن دمیر یوللری تشعب ایتدکجه دیکر
اسکله‌لرك دخی کسب معموریت ایده‌جکلرنده شبهه
یوقدر. اراضیسی طاغلق ایسه‌ده، بو طاغلرك
اکثریسی اورمانلر ومرعالرله مستور اولوب، کوزل
ومنبت بایر ودره‌لری شامل اولدقلرندن بشقه،
طاغلرك آره‌لرنده وعلی‌الخصوص چای وایرماقلرینك
مجرالری اطرافنده واسع وغایت منبت اووه‌لری دخی
واردر. طاغلری باشلیجه شرقدن غربه طوغری ممتد
اولوب، بعضلری شماله وبعضلری‌ده جنوبه طوغری
برآز مائل بولنورلر. بونلرك اك بیوکی (بوز طاغ)
دینلن سلسله‌در، که بیوك مندرس ایله (کدیز) ایر-
ماقلرینك مجرالری آره‌سنده واقع اولوب، غربه
طوغری اوزاندیغی ایکی قولدن شمال جهتنده‌کی اصل
بوز طاغ نامیله ازمیرك اوستنه قدر واصل اولور،
واورادن شمال شرقیه طوغری دونه‌رك مغنیسا
شهرینك اوستنده منتهی اولیور، وصیرتی ازمیر سنجا-
غنی صاروخان سنجاغندن آییریور. جنوب جهتنده‌کی
شعبه‌سی ایسه آق طاغ، عجم طاغی، قوچاق طاغی،
جویز طاغی وجمعه طاغی نامللریله ازمیر ایله آیدین
سنجاقلری آراسنده ممتد اوله‌رق، سیسام آطه‌سی
قارشیسنده بر برون صورتنده دکیزك ایچنه اوزانیر.
ولایتك حدود شمالیه‌سنی آیران برطاقم طاغلر دها
واردر، که مادراس، اوزونجه یایلا ودمیرجی طاغی
نامللریله ساحلدن حدود بوینجه عشاقه قدر ممتد او-
لور، و ولایتین آره‌سنده برتقسیم میاه خطی تشکیل
ایدرلر. دکیزلی سنجاغنده ودکیزلی شهرینك اوستنده
(بابا طاغی) نامیله منفرد ومرتفع برطاغ واردر. ینه
(بوزطاغ) نامیله دیکر بر بیوك طاغ دخی دکیزلی
سنجاغنك جنوب شرقی جهتندن باشلایوب، منتشا
سنجاغنك اورته‌سندن کچه‌رك، ردوس ایله استانکوی
آطه‌لری آره‌سنده دکیزك ایچنه خیلی کیرن بر اوزون
شبه جزیره تشکیل ایدیور. (آق‌طاغ) اسمنده دیکر
بر جبل دخی شمالدن جنوبه طوغری اوزانه‌رق،
منتشا ایله تکه سنجاقلرینك حدودینی یعنی آیدین ولا-
یتنك اك جنوبده‌کی حدود شرقیه‌سنی آییریور.

ولایتك صولری شمال ویا جنوبه آز میلانله عمو-
میت اوزره شرقدن غربه آقه‌رق، آطه‌لر دکیزینه
منصب اولورلر. اك بیوك نهرلری (مندرس) ایله
(کدیز) ایرماقلری اولوب، بونلرك ایکیسی دخی
خداوندکار ولایتنك کوتاهیه وقره حصار صاحب
سنجاقلرنده نبعانله، ولایت مذکوره‌ده خیلی جریاندن
صکره آیدین ولایتنه کیررلر. مندرس دکیزلی وبعده
آیدین سنجاقلرینك ایچندن بالمرور، صولدن (چورك
صو)، (آق‌صو) و(چینه‌چایی) نام نهرلرله برچوق دره‌لری
وصاغدن دخی (بانار) چاییله (کوبل) چاینی و بر
طاقم دره‌لری اخذ ایده‌رك، آیدین سنجاغنك کوزل
ومنبت اووه‌سنی شق ایله، آطه‌لر دکیزینه منصب
اولور. کدیز ایسه صاروخان سنجاغنده ابتدا طاغلرك
آره‌سنده وبعده واسع بر اووه‌ده آقوب، صاغدن
(سلندی) و(تیمورجی) چایلریله (قوم‌چاینی) وصولدن
(آلاشهر) و(نیف) چایلرینی وایکی طرفدن‌ده بر چوق
دره‌لری اخذ ایله، ازمیر سنجاغنه کیروب، منمن
قصبه‌سنك یانندن کچه‌رك، ازمیر کورفزینك آچیقلرینه

دوکیلور. ولایتك ایکنجی درجه‌ده‌کی ایرماقلرینك برنجیسی (کوچك مندرس) دنیلن نهردر، که حوضه‌سی تمامیله داخل ولایتده وازمیر سنجاغی ایچنده اولوب، یوقاریده تعریف اولنان بوزطاغنك ایکی شعبه‌سی آره‌سنده واقعدر؛ بو ایرماق بو ایکی طاغك آره‌سندکی کوزل اووه‌لرك ایچندن آقوب، صاغ وصولدن برچوق دره‌لر اخذ ایله، بایندر وآیاسلوغ قصبه‌لرینك یانندن بالمرور، قوش‌آطه‌سی کورفزینه دوکیلور. (باقرچای) ولایتك جهت شمالیه‌سنده آقوب، چاندارلی کورفزینه؛ (تخته‌لی چای) ازمیر سنجاغنده آقوب، قوش‌آطه‌سی کورفزینك شمال طرفنه؛ (صاری‌چای) میلاس قضاسنده آقوب، مندلیا کورفزینه؛ (طله‌مان) چاییله (اشن) چایی دخی منتشا سنجاغنك شرق جهتنده شمالدن جنوبه‌طوغری آقه‌رق، آق دکیزه دوکیلورلر. بو صوك ایکی نهردن بشقه ولایتك بتون صولری آطه‌لر دکیزینه دوکیلوب، آناطولینك آطه‌لر دکیزی مائله‌سی همان بوولایت اراضیسندن عبارتدر. یالکز ایوالق قضاسیله بیغا سنجاغنك بومائله‌یه تابع اولان بر آزیرلری ولایتك خارجنده‌در، وبرده بو مائله‌نك اصل رأسی خداوندکار ولایتنك کوتاهیه وقره‌حصار صاحب سنجاقلرنده‌در؛ چونکه تقسیم میاه خطنی تعیینله سقاریه حوضه‌سنی کدیز ومندرس حوضه‌لرندن آیران صیرت مذکور ایکی سنجاغك ایچنده واقعدر.

ولایتك اکثر طرفلری وعلی‌الخصوص منتشا وازمیر ایله دکیزلی سنجاقلرینك طاغلری وصاروخان ایله آیدین سنجاقلرینك دخی بعض جهتلری اورمانلرله مستور اولوب، بو ولایت اورمانجه آناطولینك اك زنکین ولایتلرندندر. مرتفع طاغلرده آق چام ایله قطران چامی‌وآردیج؛ ارتفاعلری اورته اولان طاغلرده قزل چام ایله میشه؛ آلچق طاغلرله یوکسك طاغلرك اتکلرنده دخی قزل چام ایله فستق، پلاموط میشه‌سی، زیتون آغاجلری وسائر اشجار متنوعه؛ چای کنارلرنده دخی چنار، قزل، قواق وکوناك آغاجلری بولنور. علی‌العموم ولایت اورمانلرنده‌کی آغاجلرك اونده یدیسی قزل چام یعنی حلب چامی اولوب، بونلرك کراسته‌سی ابنیه ایچون استعمال اولندیغی کبی، قبوغی دخی دباغخانه‌لر ایچون ایشه یارادیغندن، طوپلانوب، اولدقجه بر تجارت تشکیل ایدیور. علی‌الخصوص منتشا سنجاغنك کویجکز قضاسنده اولوب اك یوکسك ذروه‌سی ٣٠٠٠ متره ارتفاعنده اولان (ماه‌دراز) طاغنك اتکلری بونوع آغاجله مستوردر. بو آغاجلرك کراسته‌لری چایلرك صوییله ایندیریله‌رك، مصر وسوریه‌یه وقبوقلری دخی آوروپایه نقل اولنور. مذکور سنجاقده آشیسز بر چوق خرنوب، کثرة وزیتون آغاجلری بولنوب، اورمانلر تشکیل ایدیورلرسه‌ده، آشیلیلری آزدر. صاروخان سنجاغی اورمانلرندن کلیتلی پلاموط، محموزه وصوماق یاپراغی طوپلانوب، اوروپایه نقل اولنور. داخل ولایتده بو قدر اورمانلر وآغاجلر وار ایکن بیوك خزارلر بولنمیوب، ال ایله یاریلان کوچك تخته‌لر دخی آنجق ایچ طرفلرك وکویلرك ابنیه‌سنه الویریشلی اولمغله، ازمیره کراسته‌نك خارجدن کلسی، وبرده اورمانلرك لایقیله محافظه اولنه‌میوب، چوبانلر طرفندن آره صره اتلافات وضایعات ظهوری جای تأسفدر. داخل ولایتده بولنان اورمانلر من حیث‌المجموع تقریباً ١٧٠٠٠٠٠ دونمدر. کسیلن اودون وکراسته‌دن آلنان رسومك حاصلات سنویه‌سی تقریباً برملیون غروش، واورمانلر ایچون اولنان مصارف بو مقدارك بشده بری نسبتنده‌در.

آیدین ولایتنك کرك طبیعت اراضیسی وکرك اقلیم وهواسی وصولرینك چوقلغی انواع محصولات یتیشدیرمکه مساعد اولوب، زراعتك الآن اسکی اصولده بولنمسی وترقی زراعته پك آز همت وخدمت اولنمسی ایله برابر، بو ولایتده پك چوق محصولات یتیشوب، ممالك عثمانیه‌نك اك زنکین واك محصولدار ولایتیدر. اك برنجی محصولی پاموق اولوب، منتشا سنجاغندن بشقه ولایتك هر طرفنده کلیتلی پاموق یتیشدیریلمکده‌در. جنوب‌طرفنده‌کی یرلرك یعنی آیدین ودکیزلینك پاموغی دها بیاض ودها پارلاق ایسه‌ده، شمال جهتلرینك یعنی صاروخان وازمیر سنجاقلرینك پاموقلری قدر یوموشاق دکلدر. درون ولایتده سنوی حاصل اولان پاموق اوچ ملیون یکی قیه یعنی کیلوغرامدن زیاده اولوب، بونك آنجق اونده بری محلنده صرف، وقصوری آوروپایه وباشلیجه فرانسه‌یه اخراج ولنور. چکردکلرینك دخی بر قسمی، یاغ چیقارمق اوزره، آوروپایه کیدوب، قصوری محلنده حیوانانه یدیریلیر. آیدین ولایتنك ایکنجی محصولی

اوزوم اولوب، علی‌الخصوص ازمیر، اورله، چشمه، تیره، آیدین، چال، قوش آطه‌سی قضالرنده چکردکسز ورزاقی وسیاه اوله‌رق کلیتلی اوزوم حاصل اوله‌رق، قسم کلیسی قورودلمقده‌در؛ ویاش وقورو اوله‌رق بتون ولایتک سنوی اوزوم محصولاتی برملیون بکی قنطاردن زیاده‌در، که بونک جزئی بر مقداری محلنده صرف اولنوب، قسم کلیسی آوروپایه اخراج اولنمقده، ومجموعنک قیمتی بر بچق ملیون لیرایه تقرب ایتمکده‌در. انجیری دخی چوق اولوب، بوده قورو اوله‌رق اخراج اولنمقده، ومحصولات سنویه‌سی اون درت ملیون یکی قیه‌یه بالغ اولمقده‌در. زیتون آغاجلرینه چوق اهمیت ویرلمیوب، آشیسز زیتون آغاجلرندن عبارت اورمانلر حال اصلیلرنده براقلمش اولدقلری حالده، ینه سنوی اوچیوز بیک لیرا قیمتنده زیتون محصولاتی آلنیور. ولایتک اک مهم محصولاتندن بری‌ده آفیون اولوب، صاروخان ایله آیدین ودکیزلی سنجاقلرنده خیلی آفیون وحشخاش یاغی چیقارلمقده‌در. حبوباته کلنجه، وقتیله بوولایتدن آوروپای جنوبی‌یه خیلی بغدای اخراج اولنمقده بونمشیکن، اخیراً فن زراعته اعتنا اولنمامسندن، وبرده اوزوم وانجیر محصولاتنه دهازده اهمیت ویرلمسندن طولایی، شمدیکی حالده ولایتک بغدای محصولاتی آنجق احتیاجات محلیه‌یه تقابل ایده‌جک مقدارده، یعنی سنوی آشاغی یوقاری بر بچق ملیون یکی کیله مقدارنده‌در. آرپه محصولاتی دها زیاده اولوب، ایکی ملیون کیله‌یه بالغ اولمقده، وعلی‌الخصوص دیکیلی ناحیه‌سیله منمن قضاسنده حاصل اولان جنسنه تجارتده زیاده اعتبار اولنمقده‌در. آرپه‌نک قسم اعظمی آوروپایه اخراج اولنیور. سیسام وآق داری دخی ولایتک اکثر طرفلرنده وعلی‌الخصوص منتشا سنجاغنده کلیتله حاصل اولوب، دیکیلی ناحیه‌سنده حاصل اولان آق داری زیاده شهرت بولمشدر. بونلرک دخی قسم کلیسی آوروپایه اخراج اولنوب، سیسامدن محلنده یاغ وطحین دخی چیقارلمقده‌در. مصر داریسی وبورچاق محصولاتی دخی خیلی چوق اولوب، علف وچاودار نسبةً آزدر. اک زیاده حبوبات یتیشدیرن طرفلری ازمیر وصاروخان سنجاقلریدر.

محصولات صناعیه باشلیجه خالی وسجاده‌دن عبارت اولنوب، ولایتک بعض طرفلرنده آوروپاجه زیاده‌سیله مقبول اولان خالی وسجاده وکلیملر یاپیله‌رق، بوندن ولایته سنوی کلی مقدار آقچه کیرمکده‌در. اغنام، صیغیر، آت، دوه وسائر حیواناتی دخی چوقدر. مرکز تجارتی ازمیر شهری اولوب، اورادن اوچ شعبه اوزرینه تمدید اولنان دمیر یول خطلرینک بری آیدیندن کچه‌رک، سرای کوینه؛ بری اوندن آیریلوب، تیره واوده‌مشه؛ وبری‌ده مغنیسادن کچه‌رک، آلا شهره قدر ممتد اولور. بو یوللر تجارتی خیلی تسهیل ایدوب، زراعت وثروت ولایتک تزییدینه خدمت ایتمکده ایسه‌ده، الآن دها ایلری‌یه وارمه‌دقلرندن، ودمیر یول موقفلرندن تشعب ایده‌جک شوسه‌لرک فقدان ویا نقصانندن طولایی بحق استفاده اولنه‌مامقده‌در.

آیدین ولایتی بش سنجاقدن عبارت اولوب، مرکز ولایتدن اداره اولنان ازمیر سنجاغی سواحلک قسم شمالیسنی یعنی قوش آطه‌سی کورفزینک جهت جنوبیه‌سنده‌کی بروندن یوقاری اولان سواحل ایله کوچک مندرس حوضه‌سنی ونیف چایی حوضه‌سنک یوقاری قسمنی حاویدر؛ صاروخان سنجاغی کدیز ایرماغی حوضه‌سندن عبارت اولوب، ساحلدن ماعدا ولایتک قسم شمالیسندن عبارتدر، ومرکزی مغنیسا شهریدر؛ دکیزلی سنجاغی ولایتک قسم وسطیسنک شرق جهتنده اولوب، بیوک مندرس واوکا منصب اولان آق صو حوضه‌لرینک یوقاری قسمندن وینه بیوک مندرس تابعلرندن چوروک صو حوضه‌سندن عبارتدر، ومرکزی همنامی اولان شهردر؛ آیدین سنجاغی بیوک مندرس حوضه‌سنک قسم اعظمندن عبارت اولوب، نهر مذکورک مجراسنجه دکیزه قدر ممتد اولورسه‌ده، ساحلی آزدر، مرکزی همنامی اولان شهردر؛ منتشا سنجاغی ولایتک قسم جنوبیسندن عبارت اولوب، سواحلی وکورفز وشبه جزیره‌لری چوقدر، ومرکزی مغله شهریدر. [بو سنجاقلرک هربریچون اسم مخصوصنه مراجعت بیوریله.]

بو سنجاقلرک قضا وناحیه‌لره صورت تقسیمی وجه آتی اوزره‌در:

سنجاق	قضا	ناحیه
ازمیر	ازمیر	بیرون آباد سیدی کوی نیف قره برون تریانده
	منمن	

سنجاق	قضا	ناحیه
ازمیر	برغمه	نواحئ برغمه
		ایلیجهٔ برغمه
		دیکیلی
		آیازمند
		قوزان
		چاندارلی
		کلیسا
	فوچتین	فوچهٔ جدید
	اورله	
	چشمه	آلاچطی
		بیوك چفتلك (یکی ناحیه)
	سفریحصار	صیفه‌جق
	قوش آطه‌سی	آیاسلوغ
	تیره	
	اوده‌مش	بالیانبولی
		برکی
	بایندر	
صاروخان	مغنیسا	پلاموط
	قصبه	ایلیجه
		طاغ مرمره‌سی
	صالحلی	آطله
	آلا شهر	اینه‌کول
	اشمه	
	قوله	سلندی
	تیمورجی	
	کوردوس	بورلو
	آقحصار	مرمره‌جك
	صومه	
	قرق آغاج	کلنبه
دکزلی	دکزلی	خوناز
	چال	بقلان
	بولدان	کونای
	سرای کوی	قاضی ناحیه‌سی
	طواس	
آیدین	آیدین	صوبیجه
		کوشك
		فره‌حیط
		اینه آباد
		قره بیکار
		کرمنجك
	نازللی	قره‌جه صو
		قیوجق صو
		سلطان حصار
		آتجه
	بوز طغان	یکی پازار
	چینه	
	موکه	
منتشا	مغله	اورکه
		بوز اویوق
	میلاس	
	بودروم	
	مرمریس	دادیه
	کویجکز	
	مکری	اشن

مرکز ولایتده بر اعدادیهٔ ملکیه مکتبیله بر دارالمعلین و«ترقی» نامیله خصوصی بر مکتب ایله بر اناث مکتبی و ۹ مکاتب ابتدائیه بولندیغی کبی، سنجاق مرکزلرینك جمله‌سیله قضا مرکزلرینك اکثریسنده وبعض ناحیه مرکزلرنده رشدیه مکتبلری کشاد اولنوب، درون ولایتده موجود مکاتب رشدیه‌نك عددی ۲۵ دن زیاده‌در. قوش آطه‌سنده بر اناث‌مکتبی واردر. قصبه‌لرده متعدد صبیان مکتبلری بولندیغی کبی، بعض قریه‌لرده دخی بولنیورسه‌ده، حاللری پك منتظم دکلدر. سنجاق وقضا مرکزلرینك اکثریسنده معارف ونافعه قومیسیونلری وزراعت وتجارت اوطه‌لری تشکیل اولنمش ایسه‌ده، نه درجه‌یه قدر خدمتلری کورلدیکی مجهولمزدر. درون ولایتده موجود جوامع ومساجد ومدارس وسائر مؤسساتك مقدارینه دسترس اولنه‌مدی.

زمان قدیمده بو ولایتك قسم شمالیسی یعنی ازمیر وصاروخان سنجاقلری (لیدیا)، وقسم جنوبیسی یعنی آیدین، دکزلی ومنتشا سنجاقلری (قاریا) اسملریله معروف ایدی. آنجق منتهای شمالیسی یعنی برغمه جهتی بوندن خارج اولوب، بیغا جهتندن عبارت اولان (میسیا) مملکت قدیمه‌سنه داخل بولنمش اولدیغی کبی، منتهای جنوبیسی اولان مکری قضاسی دخی تکه‌یه مصادف اولان (لیکیا)یه ملحق ایدی. لیدیانك مرکزی صالحلی‌یه قریب بولنمش اولان (ساردس) شهر قدیمی ایدی، که کثرت مال وثروتله ضرب مثل حکمنه کچمش اولان قرسوسك پایتختی ایدی. ازمیر شهری دخی او وقتدن بیوك ومشهور ایدیسه‌ده، الك بیوك شهری افس (یعنی آیاسلوغ) ایدی. آلا شهر دخی (فیلادلفیا) نامیله موجود ایدی. قاریانك الك بیوك شهری بیوك مندرسك منصبنده بولنمش اولان (میلت) شهری ایدی؛ میلاس شهری‌او وقتدن(میلاسه)، وبودروم شهری (آلیقارناس) اسمیله موجود ومعمور بولنمش اولدقلری کبی، طله‌مان چاینك کنارنده ومنصبنه قریب دخی (اقسانتوس) اسمیله بر شهر وار ایدی. بو اقطار قدیمه‌نك اهالیسی اقوام آریه‌دن

اولوب، ایرانیلرله مناسبتلری وار ایدی؛ آنجق سواحلده ودکیز قیینده بولنان بیوك شهرلرده اسکیدن بری یونان مهاجرلری کلوب یرلشمشلردی. بعده ایرانیلرك الینه کچوب، بیوك اسکندر طرفندن فتح اولندقدن صکره، بو جهانکیرك وفاتنده اورالرده بر طاقم کوچك حکومتلر تشکل ایتمشیدی، که اك مشهورلری برغمده حکم سورمش اولان (آتال) لر حکومتیدر. بعده رومالیلرك الینه کچوب، روما ایمپراطورلغنك تقسیمنده، شرق ایمپراطورلغی حصه‌سنه دوشمش؛ وسلجوقیلر اکثر اطرافنی ضبط ایتمشلر دیسه‌ده، بعض سواحلی ونديكليلرك النده وبعض جهتلری دخی نیم مستقل خرستیان پرنسلرك ضبطنده قالمشیدی. دولت سلجوقیه‌نك انقراضنده اورالرده (آیدین اوغللری)، (منتشا اوغللری) و(ازمیر اوغللری) ناملریله بر طاقم امرا تفرد ایتمشلر دیسه‌ده، یلدیرم سلطان بایزید دورنده بعض جهتلری فتح اولنوب، نهایت سلطان مراد ثانی حضرتلری ٨٢٩ و ٨٣٠ تاریخلرنده بو ولایتی کاملاً فتح و ممالك عثمانیه‌یه ضم ایتمشدر.

آیدین { سنجاغی . آیدین ولایتنی ترکیب ایدن الویۀ خمسه‌نك بری اولوب، شمالاً جمعه طاغی سلسله‌سیله ازمیر سنجاغندن وصاروخان سنجاغنك بر کوشه‌سندن آیرلمشدر. شرقاً دکزلی وجنوباً منتشا سنجاقلریله محدود وغرباً آطه‌لر دکیزیله محاطدر. بیوك مندرس ایرماغی حوضه‌سنك آشاغی طرفندن عبارت اولمغله، شمال وجنوب جهتلری طاغلق واورته‌سی اووه‌در. طاغلرنده اورمانلر همان بتون مفقود ایسه‌ده، زیتون آغاجلریله باغلری چوقدر. ثروت طبیعیه‌جه ازمیر ومغنیسا سنجاقلرندن کری اولوب، مع هذا کلیتلی پاموق، اوزوم، انجیر، آفیون وحبوبات متنوعه محصولاتی واردر. مادۀ سالفه‌ده‌کی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، ٥ قضا و ١١ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ١٩٤١٠٣ اهالیسی واردر، که بونلرك ١٧٣١١٣ ی اسلام، وقصوری خرستیان ویهودی اولوب، جمله‌سی لسان ترکی ایله متکلمدرلر. سرای کوینه قدر کیدن آیدین دمیر یولی بو سنجاغی طولاً بر یاندن بر یانه شق وازمیرله ربط ایدیور. بو سنجاقده دولت سلجوقیه‌نك انقراضنده علاء الدین سلجوقینك امراسندن آیدین بك تفرد ایدوب، وفاتنده اوغلی محمد بك، وبعده اونك اوغلی عیسی بك حکم سورمش، وبو مناسبتله مملکت (آیدین ایلی) وحاکملری (آیدین اوغللری) تسمیه اولنمشدی. عیسی بك ٧٩٢ تاریخ هجریسنده آیدین ایلنی یلدیرم سلطان بایزید حضرتلرینه تسلیم ایتمکله، کندیسی ازمیر ولایتنه نصب، وآیدین ایلنه شهزاده ارطغرل تعیین اولنمشیدی. ایشته بو سنجاغه وسنجاقدن بتون ولایته ویریلن آیدین اسمی امرای سلجوقیه‌دن اولان مرقوم آیدین بکك اسمندن مأخوذدر.

آیدین اوغللری { آتی الترجمه آیدین بکك نسلندن اولوب، آیدین ایلنده مستقلاً حکم سورمش اولان بکلره ویریلن اسمدر.

آیدین ایلی { آیدین سنجاغنه ویریلن اسمدر.

آیدین بك { رومده یعنی قونیه‌ده‌کی دولت سلجوقیه امراسندن اولوب، علاء الدین کیقبادك وفاتنده والی بولندیغی آیدین سنجاغی جهتنده اعلان تفرد له، آیاسلوغی مرکز اتخاذ ایتمش، والکاسی آیدین ایلی تسمیه اولندیغی کبی، بو اسم بعده کوزل حصار شهرینه دخی ویرلمشدر. وفاتنده اوغلی محمد بك واونكده وفاتنده عیسی بك وارث اولمش؛ وبو عیسی بك ٧٩٢ تاریخنده او طرفه سفر ایدن یلدیرم سلطان بایزید خانك استقبالنه چیقوب، مملکتی تسلیم ایتمکله، مجدداً فتح اولنمش اولان ازمیر والیلکنه تعیین اولنمشدی.

آیدین پاشا { دور سلطان مراد رابع رجالندن اولوب، ١٠٣٨ تاریخندن ١٠٤٠ تاریخنه‌دك ایکی سنه «حبش بکلربکی وجده بکی» عنوانیله حجاز والیلکی ایتمشدر.

آیدینی { سلاطین عظام عثمانیه زمانلرنده آیدین شهر ویا ایالتندن نشأت ایتمش بعض علما مملکتلرینه نسبتله آیدینی مخلصیله تفریق اولنمشلرسه‌ده، شهرتلری اسم ذاتیلریله اولدیغندن، اسم ذاتیلری صره‌سنده ذکر اولنملری مناسب کورلدی.

آیر { یاخود آهیر (Aïr, Ahir) آفریقاده‌کی صحرای کبیرك اورته‌سنده وفزان ایله سودانك خوصه مملکتی آره‌سنده واقع بر خطۀ واسعه‌در، که ٢٠° ایله ١٦° عرض شمالی آره‌سنده

اولوب، شمالدن جنوبه اولان بويى ٤٥٠ كيلومترە، وشرقدن غربه اولان اكى دخى خيلى واسعدر. بو خطه صحراى كبيرك يانمش وقورو قوملرى آرەسنده بر باغچه كبى اولوب، آفريقانك اسويچرەسى دينمكه شايانىدر؛ ودرت بش بيك مترە ارتفاعنده طاغلرى اولوب، بو طاغلردن آقان برطاقم نهرلر وطاغ واورمانلرك جلب ايتديكى ياغمورلر اكثر طرفلرينى دائمى صورتده زمرد حالنده بولنديريور؛ وياللكز طاغلرك يوكسك جهتلرى قيالق وقورو بولنيور. اهاليسى بربر اقوامندن اولوب، زنجيه جاريەلر استفراشى عندلرنده مرعى بولنمق سببيله، رنكلرى زيادەجه اسمردر. بونلر يرلى ايسەلرده، زراعتله اشتغال ايتميوب، ينه خيمه نشينلركبى باشلىجه حيواناتله مشغول اولورلر، وكويلرك اطرافنده كليتلى دوه وايكى اوركوجلى صيغير سوريلرى كوريلور. باشلىجه غدالرى اولان دارى‌يى سوداندن آليرلر، ومقابلنده (تيبو) مملكتندن آلدقلرى طوزى كوتوروب صاتارلر. مركزلرى (آغادس) شهريدر، كه حاكملرينك مقريدر. بو شهر مقدما آفريقاى وسطيجه بيوك بر تجارتكاه اولوب، شمدى خيلى تدنى ايتمش ايسەده، ينه اون بش بيكدن زياده نفوسى واردر. طرابلس غربله جزاير وفاسدن سودانه كيدن كاروانلرك اكثريسى بو قطعەنك ايچندن كچرلر. سودانيلر بوكا (آسبن) اسمنى ويريورلرسەده، بو اسم اصل مملكتك اولميوب، طاغلرندن برينك اسميدر. (آير) اسمى علماى عربك جغرافيا وسياحت كتابلرندن آلنەرق، آوروپا خريطەلرنده اسكيدن موجود ايديسەده، مملكتك احوالى مجهول قالمشيدى. نهايت بوندن ٣٨ سنه اول (دوقتور بارت) اسمنده بر انكليز سياح آفريقاى شمالى ووسطيده ايتديكى سياحت اوزرينه يازديغى سياحتنامەده احوالنى تفصيلاً بيان ايتمشدر.

آير { (Ayr) اسقوچيانك جنوب غربيسنده (غلاسقوو)ك ٤٨ كيلومترە غرب جنوبيسنده وهمنامى اولان نهرك منصبنده وصول ساحلنده واقع قضا مركزى برقصبه اولوب، ٩٦٠٠ اهاليسى واردر. قارشيسنده‌بولنان(نوتون‌آير) و(سنت‌كيوور) محلەلريله برابر اهاليسى ١٨٠٠٠ كشى‌يه بالغ اولور. اهاليسى باشلىجه باليقچيلق وكميجيلكله مشغول اولوب، ايرلانده ايله تجارت ايدرلر. — قضاسى (قليد) كورفزى اطرافنده‌كى سواحل بوينجه ١٢٠ كيلومترەلك مسافەده ممتد اولوب، مذكور كورفزك حوضەسندن عبارتدر، وهمجوارلرى اولان قضالرله تقسيم مياه خطيله تفريق اولنمشدر. كورفزه دوكيلور بر قاج نهرى واردر. مساحهٔ سطحيەسى ٢٩٧٦ مربع كيلومترە واهاليسى ٢٠٠ ٨١٠ كشيدر. جنوب جهتى باشلىجه زراعت يرى اولوب، وسط وشمال طرفلرنده ايسه دمير، كومور، باقير، آنتيمون وسائره معدنلرى وصنايع وفابريقەلر چوقدر. درون قضاده يكرمى قدر قصبه واردر.

آيرر { (Ayrer) آلمانيانك اون آلتنجى عصر ميلادى‌شاعرلرندن‌اولوب، (نورمبرغ) شهرنده ياشامشدر.

آيره { (Ayre) اسپانيانك شرق طرفنده‌كى مينورقه جزيرەسنك جنوب شرقى ساحلى قارشيسنده واقع كوچك بر آطەدر.

آيرى { مغربده بر قلعه اولديغى واسماعيل بن عبد الملك صندله قارشى بو قلعەده تحصن ايتمش اولديغى تواريخ عربيەده مسطوردر.

آى طوغدى { بانى دولت اولان سلطان عثمان غازى حضرتلرينك برادرى كوندز آلپ‌اوغلى اولوب، پادشاه مشاراليهك معيتلرنده بولنمغله، ٧٠١ تاريخ هجريسنده قيون حصار محاربەسنده شهيد اولوب، قلعەنك جوارنده مدفوندر. مرقدلرى يولك اوزرنده واقع اولوب، الآن موجوددر، وآتلرك بعض خستەلقلرينى ايى ايتمك خاصهٔ معنويەسنى حائز اولديغى مشهور ومتواتردر.

آيغون { (Aïgoun) چينك النده بولنان مانچوريانك بر قصبەسى اولوب، (آمور) نهرينك كنارنده واقعدر، وخانەلرى سيرك سيرك اولوب، آغاجدن بر سورله محاطدر.

آيقوته { (Aïkota) هندستانك منتهاى جنوبنده كائن (قوچن) حكومتك بر قصبەسيدر، كه بر قاج نهرك بالاجتماع دكيزه دوكلردن اول تشكيل ايتدكلرى بركول ويا خليجك ايچنده واقع بر آطەنك جنوبنده، و ١٠' ١٠° عرض شمالى ايله ٥' ٧٣٥° طول شرقيده واقعدر. سنت توماسك، هندستانده، خرستيانلغى نشرايچون، بو اسكله‌يه چيقمش اولديغى مرويدر. اون سكزنجى عصر ميلا-

دیده بو شهرده بر طاقم فلنك مهاجرلری یرلشمشلردی.

آی کویی { شرقی روم‌ایلیده قلبه سنجاغنده بر کوچك قصبه ویا بیوك قریه‌در.

آیل { مکهٔ مکرمه طریقنده (نقره) ناحیه‌سنده بر طاغ اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

آیلساقرغ { (Aïlsa-Craig) اسقوچیانك (قلیده) کورفزنده بر کوچك آطه اولوب، ٣٣٥ متره ارتفاعنده بر مخروطدن عبارت اولمسیله مشهوردر. تپه‌سنده بر اسکی قلعه واردر. — بو اسمله آمریقای شمالینك (دومینیون) قطعه‌سنده (اونتاریو) خطه‌سنده دخی بر قصبه واردر، که حیواناته مخصوص پازارلریله مشهوردر.

آیلسبوری { (Aylesbury) انکلتره‌نك (نورکینهام) قونتلغنده بر بر شهردر، که بو قونتلغك اك بیوك شهری ومرکز اداره‌سی اولوب، لوندره‌نك ٦٩ کیلومتره شمال غربیسنده و(تامیسه) نهرینه دوکیلن بر چایله اروا اولنور کوزل بر اووه‌ده واقعدر. ٦٩٦٠ اهالیسی وطاتوق وسائر طیور تجارتی واردر. جوارنده اون سکزنجی لوینك مدت نفینده اقامت ایتمش اولدیغی (هارتول) سرایی بولنیور.

آیلمر { (Aylmer) قناده‌ده (کبك) ایالتنده کوزل بر کول اولوب، (سنت‌لوران) ایرماغنه دوکیلن (سنت فرانسوآ) نهری بو کولك ایچندن کچر. — اوجوارلرده بو اسمله ایکی کوچك قصبه دخی واردر.

آیمار ورنای { (Aymar-Vernay) اون یدنجی عصر میلادیده فرانسه‌ده بر دکنك واسطه‌سیله یر آلتنده‌کی صولر ومعدنلری ودیکر بعض خفایایی کشف واخبار ادعاسیله ظهور ایتمش بر کویلیدر، که ابتدا خیلی خلقی اغفال ایتمش؛ وحتی ارباب فنی دخی دکنکنك قوت وخاصه‌سنی کشف ایتمك غائله‌سنه دوشورمش ایسه‌ده، بعده توقیف واستنطاق اولندقده، یلانی میدانه چیقمشیدی.

آیماره { (Aymaras) آمریقای جنوبینك اهالی اصلیه‌سندن بر قوم اولوب، (پرو) و(بولیویا) قطعه‌لرنده آند سلسلهٔ جبالنك ١٥° ایله ٢٠° عرض جنوبی آره‌سنده‌کی قسمنده ساکن بولنیورلر. بولندقلری محللر ٢٠٠ ایله ٤٨٠٠ متره ارتفاعلری آره‌سنده اولوب، جوارلرنده (کیشوآ) قومنك سائر شعبه‌لری اقامت ایدیور. بونلر شمدیکی حالده ٥٠٠٠٠٠ نفوس قدر اولوب، اسپانیوللرله اولان اختلاطلرندن طوغمش ملزلری دخی ١٠٠٠٠٠ قدر در. آنجق آند سلسله‌سنك اتکلرنده وعلی‌الخصوص (تیتیقاقه) کولنك کنارلرنده کوریلن قصبه وقریه خرابه‌لرندن وقتیله پك کثرتلی بولنمش اولدقلری استدلال اولنور. بونلر قیصه بویلی، تندرست، کوزلری کوچك، برونلری غاغا شکلنده ولونلری باقیر رنکنه مائل اوله‌رق اسمردر.

آیموره { (Aïmores) برازیلیانك اقوام اصلیه‌سندن وحشی بر قومدر، که پورتکیزلیلر طرفندن (بوتوقودو) تسمیه اولنه‌رق، بو اسمله شهرت بولمشدر.

آیمون { (Aymon) عناصل ساقسونیه‌لی اولوب، بیوك شارلمان طرفندن (آلبی) دوقه‌لغنه تعیین اولنمشیدی. بونك درت اوغلی اسکی حکایه نویسانك بر طاقم فسانه‌لر تحریرینه مبنی علیه اولمشلردر.

آیمون { ژان — (Jean Aymon) اون سکزنجی عصر میلادی اوائلنده بر قتولیك پاپاسی ایدی، که پروتستانلغی قبول ایله، وطنی اولان فرانسه‌دن فلنکه قاچوب، اوراده قتولیکلکك بعض سرائر وعیوبنی نشر ایتمش؛ وپاپایه قارشی بر قاچ کتاب یازمشدر.

آینو { (Aïnos) آسیانك سواحل شرقیه‌سی قارشیسنده جاپونیانك شمالنده‌کی آطه‌لرده ساکن بر قومدر، که نیم وحشی حالده اولوب، سیاسةً هیچ براهمیتلری یوغیسه‌ده، چینلیلر، مغوللر ومانچولرله هیچ بر مناسبتلری اولمیوب، آیریجه بر جنسیت تشکیل ایتدکلرندن، علم‌البشر وعلم‌اللسان نقطهٔ نظرنجه بیوك اهمیتلری واردر. بونلر شمدیکی حالده یالکز جاپونیایی ترکیب ایدن بیوك آطه‌لرك اك شمالیسی اولان (یزو) جزیره‌سیله اونك شمالنده‌کی (قوریله) آطه‌لرنده وروسیه‌نك النده بولنان (سخالین) جزیره‌سنك نصف جنوبیسنده ساکن بولنیورلرسه‌ده، وقتیله بتون جاپونیانك و(فورموزه) آطه‌سیله سائر جزایر صغیره‌نك وحتی هند چیننك سواحل شرقیه-

سنك دخى اهاليسى بونلردن عبارت بولنمش اولديغى دلائل عديده ايله مثبتدر. بويرلرده‌كى اهالئ حاضره‌نك دخى بونلرله اقوام سائره‌نك، وهله جاپونياليلرك بونلرله چينليلرك اختلاطندن تولـد ايتمش اولدقلرى سيمالرندن نمايانـدر. كنديلرى شمديكى حالده قبيله قبيله ياشايوب، ايچلرندن اك اختيار وياالك زنكينلرينى رئيس اتخاذ ايدرلر؛ وقامشـدن قلبه‌لر ياپوب، صيچـاق طرفلرده ياپراقله، وشمال جهتلرنده طوپراقله اورترلر. تعيشلرى باشليجه طوتدقلرى باليق ويا آو ايتدن عبارت اولـوب، جاپونياليلردن پرنج دخى آليرلر. يازيلرى ومسكوكاتلرى اولميوب، خاطرده طوتمق ايستدكلرى شيلر ايچون آغاجلرده برر كرتك ياپارلر، وتجارتلرى مبادلهٔ عينيه‌دن عبارتدر. كونش، آى، يلديز وسائر شـيلره عبـادت ايدرلر، وبونلره قربان كسـرلر. طوتدقلرى باليقلرك باشلرينى، دكيز الهنه قربان اولمق اوزره، سـاحلده ياقارلر. اثوابلرى يازين بر نوع آغاج قبوغندن قادينلرى معرفتيله ياپيلان قيصـه بر جاكتدن، وقيشين حيوان دريسندن عبارتدر. كرك قادينلر وكرك اركككلرى صاچلرينى اوزاتيرلر، وقولاقلرينه كـوپه‌لر وحلقه‌لر طاقارلر. بويلرى اورته، چهره‌لرى مدورجه، كوزلرى پارلاق، بورنلرى قيصه وقالينجه، دوداقلرى آز قالين، سائر اعضاى بدنلرى ايرى وملحجه، صـاچلرى چوق واوزون واكثريا سياه وبعضاً كستانه رنكنده، بدنلرى وعلى الخصوص كوكس واومـوزلرى قيللى ورنكلرى اسمرجه‌در؛ والحاصـل هيئت عموميه‌لرى چركيندن يازده كوزل دنيله‌جك بر صـورتده‌در؛ ومغول وسـائر اجناس بشردن زياده قافقاس جنسنه مشابهتلرى واردر. تعدد ازواج عندلرنده مرعى اولميوب، طائفهٔ نسايه حرمتلرى واردر؛ وزوجه‌لرينى اكثريا اقربالرى بيننده انتخاب ايديورلرسه‌ده، پك يقين اقربا بيننده ازدواجى جائز كورمزلر. ناموسلى وطوغرى آدملر اولدقلريچون، جاپونياليلر بونلرى استخدام ايتمكه مائلدرلر. كنديلرى اكثرياآوله مشغول اولوب، كوچكلكلرندن دخى جناستيقله وانواع تجربه‌لرله بدنلرينى آليشـديردقلرى مناسبتيله، قوتلى وتندرست ايسه‌لرده، غايت قورقاق ومطيعدرلر. سيما وهيئت بدنيه‌جه بشقه هيچ بر قومه بكزمدكلرى كبى، لسـانلرى دخى بسـبتون آيرى اولوب، دنياده هيچ بر لسانله مناسبت ومشابهتى يوقدر.

آينوروز } (ياخود آينه‌روز) روجه آيوناوروز (Ἅγιον Ὄρος) يعنى «جبل مقدس» اسمندن مأخوذ اولوب، اصل اسمى آتوس (Athos, Ἄθος) در. سلانيكك شرق جنوبيسنده واقع وزمان قديمده (خالكيديق) اسميله معروف اولان شبه جزيره‌نك منتهاى جنوبنده اوزانان اوچ طار ديلك شرق جهتنده بولنانيدر، كه شمال غربيدن جنوب شرقيه طوغرى اولوب، ٥٠ كيلومتره طولى واردر. بو ديل اصل آينوروز ويا (آتوس) دنيلن بر طاغدن عبارتدر، كه بونك اك مرتفع محلى منتهاى جنوبنـده اولوب، ١٩٣٥ متره ارتفـاعى واردر. موقع مذكورده بياض مبراق كلسدن عبارت جسيم بر مخروط شكلنده كورينن بو طاغك جنوبى اتكى ساحل بحرده ينه (آينوروز برونى) ناميله معروف بر برون تشـكيل ايديور. آينوروز ديلى غرب جنوبى طرفندن آينوروز كورفزيله وجنوب وشرق وشرق شمالى طرفندن دخى آطهلر دكيزيله محاط اولوب، شمال غربى طرفندن ٢٢٨٥ متره كنيش و١٥ متره يوكسـك بر برزخله قريه مربوطدر. اسكى يونان مورخلرينك روايتنه كوره، يونان اوزرينه سـوق عسكر ايتمش اولان ايران قديم شاهلرندن اكسرسيس (شيرويه ؟) طرفندن بو برزخ ياريلوب، قنال حكمنه قونلش ايمش. حقيقةً وقتيله آچلش اولديغنه دلالت ايده‌جك بعض اثرلر واردر، وآينوروز بورونك آچيقلرنده فرطونه‌نك اكسـيك اولماسى بو عمليانه احتياج كوسترمش اولسـه كركدر. مذكور برزخ آينوروز قضاسيله كسندره قضاسى بيننده حدود يرينى طوتيور.

آينوروز كوچكلكيله برابر بر قضا اتخاذ اولنوب، سلانيك ولايت وسنجاغنه ملحقدر، ومركز قضا همان اورته‌سنده بولنان (قريس) قريه‌سـيدر. آنجق بو قضـاده مناستر وصـومعه‌لرله بونلره عائد (متوخ) تعبير اولنور بعض كوچك چفتلكلردن بشقه بر شى بولنمديغندن، وبو مناسـترلر تكاليف ميريه‌دن معاف اولوب، يالكز سـنوى مقطوع اوله‌رق ٧٢٠٠٠ غروش مناسترلر طرفندن وكيل مخصوصلرى معرفتيله طوغريدن ماليه خزينه‌سنه كوندرلديكندن، بو قضا مسـتثنا بر حالده بولنيور. قضا قائممقامى مذكور قريه‌ده اقامت ايدوب، مناسـترلر طرفنـدن بهر سنه انتخاب اولنان بر وكيلر مجلسيله ادارهٔ امور

ایدر. مناسترلر اوج صنفه منقسم اولوب، اصل مناستر دیلن بیوکلری ۲۰، (اسکیت) دیلن و ۲۰۰ قدر راهبك چله خانه‌لری حکمنده اولانلری ۹، و (کیلی) دیلوب ۶۰ قدر راهبك چله خانه‌لری حکمنده اولانلری ۱۰۰، که جمعاً ۱۲۹ در. بونلرده بولنان راهبلرله خدمه وسائره اوله‌رق بتون قضانك اهالیسی، یالکز ذکوردن عبارت اولمق اوزره، ۲۰۰۰۰ کشی قدردر؛ چونکه قادین دخول واقامتی ممنوع اولوب، مناسترلره دیشی حیوان بیله آلنماز. درون قضاده بولنان متوخلرك عددی ۶۵ اولوب، عمومنك اراضیسی ۱۰۰۰۰۰ دونم قدردر. هر بر متوخده جسامتنه کوره قرق آلتمش اوکوز واون اون بش مانده بولندیغی کبی، بیوك متوخلرله اکثر مناسترلرك بیك وبیك بشر یوز اغناملری واستر وبیکیر وسائر حیواناتلری دخی واردر. متوخلرده باشلیجه بغدای، آرپه، یولاف وبورچاق زرع اولنوب، مناسترلره مربوط باغلر وزیتونلقلر دخی بولنیور. بو محصولات آنجق مناسترلری اداره ایدوب، یالکز فندیق محصولاتی چوق اولدیغندن بو محصولدن خیلی اخراجات وقوعبولیور. اورمانلردن کسیلن اودون وکراسته‌دن دخی اخراجات اولور. مرکز قضاده ۲۰۰ قدر دکان بولنوب، باشلیجه راهبلرك تخته‌دن یاپدقلری قاشیق، خاچ، قالپاق کبی شیلر صاتیلور. سنه‌ده برکره اغستوسك ۱۵ نده بر پنایر قوریلوب، اوچ کون دوام ایدر، وهر جمعه ایرتسی کونی دخی پازار قوریلوب، مناسترلر راهبلریله زوار بیننده آلیش ویریش وقوع بولور. راهبلر آغاجدن بعض عزیز رسملری وتسبیح وسائر امور مذهبیه‌یه متعلق شیلر یاپوب، باشلیجه روس زوارلرینه صاتارلر. هر مناسترده ینه راهبلردن ترزی وپاپوچجی کبی اصناف بولنور. مناسترلردن بعضیسنك راهبلری روم وبعضیسنككیلر روس اولدیغندن، هممذهب اولان بو ایکی قوم آره‌سنده رقابت ومحاسده اکسیك دکلدر. سنوی آینوروزه ۴۰۰۰ قدر روس و ۲۰۰۰ قدر روم زواری کیدوب، آیلرجه مناسترلرده اقامت ایدرلر. اکثر مناسترلرك یانده برر کتبخانه بولنوب، ایچلرنده امور مذهبیه‌یه متعلق اسکی کتابلر وبعض ذی‌قیمت آنتیقه‌لر بولنور. ازمنهٔ ماضیه‌ده قورصانلرك قورقوسندن مناسترلرك چوغی متین سورلر ایچنه آلنوب، عادتا تحکیم اولنمشلردر. قضا طاغلق اولمغله، اکثر طرفلری صرب واوچوروملی اولوب، یوللری دخی پك فنادر. اورمانلرینك آغاجلری باشلیجه چامدن عبارت اولوب، میشه وکستانه آغاجلری دخی واردر.

آینه آباد { آینه‌جك، آینه کول وسائره [مدسز اوله‌رق «اینه آباد» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آینه‌روز { [«آینوروز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آیو { (Aïou) بحر محیط کبیرده یکی کینه‌نك ۳۰ میل بحری قدر شمال‌غربیسنده واقع ۲۰ قدر کوچك آطه‌دن عبارت بر جزایر مجتمعه هینثیدر، که بر طاقم صیغلرله محاط اولوب، منتهای شمالیسی ۰° ۳۸′ عرض شمالی ایله ۱۲۸° ۴۸′ طول شرقیده واقعدر.

آیواجق { الیوم مستقلا اداره اولنمقده اولان بیغا سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (مندرس) نهرینه دوکیلن بر چایك کنارنده وبر طاغك اتکنده واقعدر. کوچك بر قصبه اولوب، ۲۵۰۰ قدر اهالیسی، ۲ جامع شریفی وبررشدیه مکتبی واردر. اطرافی باغ وبوستانلرله محاطدر. — آیواجق قضاسی سنجاغك جنوب غربیسنده ومدللی آطه‌سنك قارشیسنده واقع اولوب، ایکی طرفی دکیزله محاطدر. بو قضا مرکزی اولان آیواجق قصبه‌سیله ۷۶ قریه‌دن مرکب اولوب، ۴۲۲۰ خانه و ۱۷۵۷۹ نفوسی جامعدر، که بونلرك یالکز ۱۵۰۰ قدری روم وقصوری کاملاً مسلم وترکدر. اراضیسی منبت اولوب، باشلیجه محصولاتی بغدای، آرپه و سائر حبوباتله پلاموط زیتون واوزومدن عبارتدر. باغ وزیتونلقلری چوقدر. مرکز قضاده کومش قبضه‌لی بیچاق چتال طاقلری وقضانك بعض بیوجك قریه‌لرنده کلیتلی صابون اعمال اولنور. صیغیر قریه‌سنك جوارنده بر قاپلیجه دخی واردر. درون قضاده ۷۲ جامع ومسجد، ۷۴ مکتب، ۳ تکیه، ۳ کلیسا، ۳۳ دکرمن واردر.

آیواس پاشا { (ویاخود الیاس پاشا) چلبی سلطان محمدك وزراسندن اولوب، صو باشی ایکن، بروسه شهرینك قرمان

اوغللرینه قارشی مدافعه‌سنده ابراز ایتمش اولدیغی خدمت اوزرینه، رتبهٔ وزارته نائل اولمشیدی.

آیواسیل (یاخود آیواصیل) سلانیك ولایتنك سلانیك قضاسی داخلنده (لنغظه) ناحیه‌سنده وسلانیك شهرینك ١٠ کیلومتره شرق شمالیسنده واقع برکولدر، که اطرافدن طوپلانان بر قاچ دره‌دن تحصل ایدوب، بر آیاق واسطه‌سیله شرق طرفنده بولنان (بشیك) کولنه، واورادن دیکر بر آیاق واسطه‌سیله آطه‌لر دکیزنده‌کی (رندینه) کورفزینه دوکیلور. آیواسیل کولنك غربدن شرقه اولان بویی ١٠ وشمالدن جنوبه اولان اکی دخی ٦ کیلومتره اولوب، شرق جهتنده آیاغنه طوغری کیتدکجه طارلاشیر. بوکولده سازان، پرکی، چرونو، شرقه، طورنه ولیپاری بالیقلری صید اولنور. [«آیوواسیل» ماده‌سنه دخی مراجعت.]

آیوالق روم‌جه اسمی ینه «آیوالق» دیمك اولان کیدونیا (Κυδονία) واسم قدیمی (هراقلیه) در. خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی بر شهردر، که آناطولی سواحل غربیه‌سنك اك ایشلك تجارتکاهلرندن اولوب، ادرمید کورفزی مدخلنك جنوبنده ومدللی جزیره‌سنك قارشیسنده، هر طرفی قپالی واوکی (یوند) آطه‌سیله محفوظ بر قویك ایچنده واقعدر. مرکز لوا اولان بالیکسرینك ١٠٠ ومرکز ولایت اولان بروسه‌نك ٢٢٥ کیلومتره غرب جنوبیسنده اولوب، آیدین ولایتنك حدودی قربنده بولنیور. اهالیسی ١٨٨٤٢ کشیدن عبارت اولوب، همان جمله‌سی رومدر. شهر داخلنده ١٠ کلیسا، ٦ مناستر، ٣ قره‌غولخانه وبر حکومت قوناغی واردر. تجارتی شراب وزاق ایله زیتون یاغندن ومحلنده یاپیلان صابون وسختیاندن عبارتدر. بیچاق کبی بعض شیلر دخی اعمال اولنور. — قضا نفس ایوالق شهریله ١٠٠٠ قدر نفوسی حاوی بر قریه‌دن عبارت اولوب، شامل اولدیغی اراضیده باغ وزیتونلقلر چوقدر. حاصل اولان حبوباتنك باشلیجه‌سی بغدایدر. قیونلرینه نسبةً کچیلری چوقدر.

آیوالی دره دیاربکر ولایتنك ارغنی معدنی سنجاغنده بر محلدر، که بعض وقتلرده آیریجه بر ناحیه اتخاذ اولنمشدر.

آیوایله (Aywaille) بلچیقه‌نك (لیاژه) ایالت وقضاسنده بر کوچك قصبه اولوب، ٣٣٠٠ اهالیسی وطوغله کارخانه‌لریله خزارلری وسائر فابریقه‌لری واردر.

آیوپایه (Ayopaya) آمریقای جنوبیده بولیویانك (قوشابامبه) ایالتنده بر سنجاقدر، که (آند) سلسله‌سنك شرق جهتنده‌کی صره‌سنك شمالی اتکندن عبارت اولوب، همنامی اولان بر چایك حوضه‌سنی شاملدر. مرکزی (ایندپندنسیا) اسمنده بر قریه‌در. وادیلری غایت منبت وآلتون معدنلری چوق ایسه‌ده، اهالیسی آز اولوب، آنجق ٣٠٠٠٠ نفوسه بالغ اولیور.

آیوره (Ayora) اسپانیانك (بلنسیه) ایالتنده، (شقره) نهری تابعلرندن بری اوزرنده واقع قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٤٨٢٥ اهالیسی واردر.

آیو واسیل (یاخود آی واسیل) کرید جزیره‌سنده اسفاکیه سنجاغنك بر قضاسیدر.

آیو واسیل (یاخود آیواسیل) طربزون ولایت وسنجاغنك کیره‌سون قضاسنده وکیره‌سون قصبه‌سنك ٢٠ کیلومتره قدر غربنده، قره دکیز ساحلنده بیوجك بر قریه‌در، که بعض وقتلرده ناحیه مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

آیی اونیجی عصر هجری علماسندن منتشالی سیدینك لقبیدر. بوذات اکثر علومده وعلی الخصوص علوم عقلیه‌ده ید طولی صاحبی اولوب، اخلاق حمیده ایله متصف ایدی. کوتاهیه‌ده وبروسه‌ده سلطان بایزید مدرسه‌سنده ونهایت چورلیده مدرس اولوب، اوراده ٩٣٣ ده ارتحال ایتمشدر.

آی یانی کرید جزیره‌سنده اسفاکیه سنجاق وقضاسنده بر ناحیه‌در.

باب الهمزه — فصل الباء

اِب يمن ولايتنك تعز سنجاغنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، محادن صنعايه كيدن جاده‌نك اوزرنده، يعنى محانك تقريباً ١٢٠ كيلومتره شرق شماليسنده، صنعانك تقريباً ١٨٠ كيلومتره جنوب غربيسنده وتعزك ٥٥ كيلومتره شمالنده طاغلق ومرتفع بر محلده واقعدر. مشاهيردن (ابو محمد عبدالله بن الحسن ابن الفياض الهاشمى) نك مسقط رأسيدر. — قضاسى خيلى واسع اولوب، شمال غربى جهتدن حديده سنجاغنك (زبيد) و (جبل ريمه) قضالريله، شمال غربى طرفندن صنعا سنجاغنك (يريم) قضاسيله، شرقاً تعز سنجاغنك (قعطبه) قضاسيله، جنوباً دخى لواء مذكورك (حجريه) و (عدين) قضالريله محدود ومحاطدر. اراضيسى طاغلق ايسه‌ده، اشجارى چوق اولوب، قهوه، بغداى، آرپه، دوره، پاموق وسائره حاصل اولور. محلك ارتفاعى حسبيله هواسى معتدلدر. بو قضادن جريان ايدن (سهول) نهرى جنوب شرقيه طوغرى آقوب، ياغمورلرك كثرتى موسملرنده (وادئ كبير) ويا (وادئ طحين) ايرماغنه قاريشه‌رق، عدن كورفزينه واصل اولور. بحر احمره دوكيلن ديكر بر ايكى نهرك دخى منبعلرى بو قضانك كنارلرنده‌در.

اَبا كنيه‌لرك تركيبنده بولنان (ابو) كلمه‌سنك حالت نصبى اولوب، تركجه‌ده بعض دفعه بو صورتده دخى استعمال اولنه‌رق، مثلا ابا بكر، ابا مسلم وسائره دنيلير. [«ابو» كلمه‌سنك مركباتنه مراجعت بيوريله.]

آبا بصره طرفلرنده بواسمله ايكى نهر بولنديغنى وبرينك بصره ايله واسط آره‌سنده (بطيحه) دنيلن بطاقلق محلده، ديكرينك‌ده كوفه ايله (قصر ابن هبيره) آره‌سنده اولديغنى ياقوت حموى «معجم البلدان» نده بيان ايديور.

آبا تونسده (كف) شهرينك جنوبنده طاغلق بر محلده واقع برقريه‌در، كه زمان قديمده مشهور اولوب، اسكى مورخيندن (پوليب) بونى (آبا) و (تيت ليو) (اوبا) صورتنده ضبط ايتمشدر.

اَباتِر نجد قطعه‌سنده بعض واديلره ويريلن اسمدر.

اِباحيه متصوفيندن برفرقه‌در، كه اوامر ونواهى‌يه رعايت قدرت بشريه‌نك مافوقنده اولديغى زعم ايله، انسانك ير يوزنده برشيئه مالك اولديغى غير جائز كوره‌رك، آمريقاده‌كى مورمونلر كبى، اشتراكيون زمره‌سنه التحاق ايتمشلردر. بو فرقهٔ ضاله تكثير اخوانه مقتدر اولمقسزين، امثالى كبى محو ونابديد اولمشدر.

اَبار يمنده بر موضع وينه جزيرة العربده بنى اسعد بلادينك اوته‌سنده بر ير اولديغى «معجم البلدان» ده مذكوردر.

اَبارِق (برقه) كلمه‌سنك جمعى اولوب، اراضيسى طاش وقوم وبالچيقدن مركب محلره دنيلكله، ديكر بعض كلمه‌لرله مركب اوله‌رق، بلاد عربك بعض محلرينه علم اولمشدر. آثار شعراده تصادف اولنان هضب الابارق، ابارق بسيان، ابارق الثمدين، ابارق بينه، ابارق حقيل، ابارق طلخام، ابارق قنا، ابارق اللكاك، ابارق النسر تركيبلرى بو قبيلدن اولوب، تركيبلرينك جزء آخرى صره‌سنده ذكر اولنه‌جقلردر. — يالكز (ابارق) دخى كرمانده بر موضعدر.

اُباض جزيرة العربده (عرض يمامه) ده بر قريه‌در، كه حضرت خالد بن وليد ايله مسيلمة الكذاب بيننده‌كى وقعه‌نك محل صدورى بولنمغله مشهوردر. بو وقعه‌يه «يوم اباض» دخى ديرلر.

اِباض خوارج فرق ضاله‌سندن اوچنجى فرقه‌نك مؤسسى اولان عبدالله المرينك پدرى ايدى. بو مناسبتله مذكور فرقه (اباضيه) اسميله شهرت بولمشدر.

اِباضيه خارجيلرك اوچنجى فرقه‌سى اولوب، طرابلس غرب بربرلرندن (عبدالله بن اباض المرى) طرفندن تأسيس اولنمشدر. بونلر ١٥٣ تاريخ هجريسنده افريقه‌يى اله كچيروب، اوراده خليفهٔ بغداد طرفندن عامل بولنان ذاتى قتل ايتمشلردر. ابوحاتم، ابوعاد وابوقره اسملرنده اوچ رئيسلرى اولوب، بونلردن ابوحاتمك ٨٠٠٠٠ وابو قره‌نك ٤٠٠٠٠ سواريسى وار ايدى. ابو قره غلبه‌دن صكره خلافت ادعاسنده بولنمشدر.

اُباغ (عين —) انبارك شمال طرفنده فرات ايله برالشام آره‌سنده واقع بر وادى اولوب، شعراى عربك اشعارنده چوق ذكر اولنور.

ابال { باب مندبك جنوب غربیسنده واقع (زیلع) شهرینك وجوارنده اولان خطه‌نك اسم قدیمیدر.

آبالخ { (رقه) شهرینك یانندن آقه‌رق فراته منصب اولان وشهر مذكورك باغچه وبوستانلرینی سقی ایدن بر نهردر.

آبان { كرمان خطه‌سنك (روذان) ناحیه‌سنده بر كوچك قصبه اولدیغنی یاقوت حموی «معجم البلدان» نده بیان ایدیور.

آبانان { جزیرة العربده ایكی طاغدر، كه اشعار عربده كثرتله مذكور اولوب، بر روایته كوره برینه (ابان ابیض) ودیكرینه (ابان اسود) دیرلر، وبرنجیسنده صو وخرما آغاجلری چوق اولوب، (اكره) اسمیله دخی معروفدر، واطرافنده (بنی‌فرازه) و(بنی‌عبس) قبیله‌لری ساكندر؛ وایكنجیسی ایسه یالكز (بنی فرازه) قبیله‌سنك مسكنیدر. ایكیسی بیننده‌كی مسافه ایكی میل اولوب، آره‌لرنده (وادی‌الرمه) چكیور؛ وایكیسنك دخی ذروه‌لری سیوریدر. دیكر بر روایته كوره، بو طاغلردن یالكز برینك اسمی ابان ودیكرینك (شروری) اولوب، قمران وعمران دنیلدیكی كبی، بونلركده ایكیسنه ابانان دنیلمشدر. دیكر بر روایته كوره‌ده بو اسم تثنیه اوله‌رق وضع اولنوب، مفردی غیر مستعملدر. بعضلری ده بو طاغلرك بحرینده بولندیغنی ذكر ایتمشلردر.

آبان بن اسحق { رجال حدیثدن اولوب، مدینهٔ منوره‌ده نشئت ایتمشدر. كندیسی صباح بن محمددن روایت ایدوب، كندیسندن دخی یعلی بن عبید روایت احادیث نبویه ایتمشدر. احادیث مجروحه حقنده بیوك بر تألیفی واردر.

ابان بن تغلب { رجال حدیثدن اولوب، كوفه‌ده نشئت ایتمشدر. كندیسی شیعی ایسه‌ده، روایت احادیث شریفه‌ده فوق‌العاده صادق اولوب، حتی صدقنی احمد بن حنبل حضرتلری دخی تصدیق ایتمشدر. شیعیلكی‌ده شیخین حقنده اطالهٔ لسانه جرأت ایده‌جك صورتده اولمیوب، آنجق حضرت علینك فضل ورجحانته قائل ایدی.

ابان بن جبله { بو دخی كوفه‌لی ورجال حدیثدن اولوب، كنیه‌سی (ابو عبدالرحمن) در. بخاری بونك نقلنه اعتبار ایتمه‌مشدر.

ابان بن حاتم { بو دخی روایتنه اعتماد اولنمیان روات احادیثدندر.

ابان بن سعید { (بن العاص بن امیه) صحابه‌دن اولوب، پدری طرفندن نسبی عبدمنافده یعنی بشنجی بطنده نسب رسول‌الله (صلعم) ایله برلشیر. والده‌سی خالد بن ولیدك خاله‌سی هند ویا صفیه بنت مغیره ایدی. برادرلری خالد وعمرودن صكره شرف اسلامله مشرف اولوب، اقوای روایاته كوره ٦ سنهٔ هجریه‌سنده وقوع بولان (حدیبه) غزاسیله ٧ سنه‌سنده واقع اولان (خیبر) غزوه‌سی آره‌سنده اسلامه كلمش؛ وخیبر سفرندن اول جانب رسول اللهدن بر سریهٔ مخصوصه ایله نجد طرفلرینه اعزام بیورلمش؛ وعودتنده حضرت فخر كائنات افندمزی خیبرده بولوب، قلعهٔ مذكوره فتح اولنمشیدی. بعده (علا بن الحضرمی)نك عزلی اوزرینه، بحرین والیلكنه تعیین بیوریله‌رق، حضرت نبی ذی‌شانك ارتحاللرینه دكین اوراده بولنمش؛ وصكره مدینه‌یه عودت ایدوب، حضرت ابوبكر كندیلرینی استخدام ایتمك ایستمشلرسه‌ده، حضرت رسول اللهدن صكره كیمسه‌یه خدمت ایتمك ایستمم دیه‌رك قبول ایتمه‌مش؛ وبر روایته كوره یمنك بر جهتنه والی اولمش ایدی. حضرت عمر فاروقك زمان خلافتلرنده شام سفرنده شهید اولدقلری متفق علیه اولوب، شهادتنك (اجنادین)، (یرموك) و (مرج) محاربه‌لرندن خانغیسنده واقع اولدیغی مختلف فیهدر. روایته كوره (اجنادین) وقعه‌سی اثناسنده عمزاده‌سیله ازدواج ایتمش؛ وبونوعروس شاعره وجسوره بر قادین اولمغله، زوجنی مقتول كورنجه، كندیسندن صكره كیمسه‌یه وارمیه‌جغنی، واخذ ثاری یولنده فدای نفس ایده‌جكنی وعد ایله، قوجه‌سنك سلاحلرینی آلوب، میدان حربه آتیله‌رق، رتبهٔ شهادته نائل اولنجه‌یه قدر اركككلرده مثلی نادر كوریلور بر شجاعت كوسترمش. ابان حضرتلری محل شهادتنده دفن اولنه‌رق، جنازه نمازینی بالذات حضرت خالد بن ولید ادا بیورمشلردر. ذكر اولنان ایكی برادرندن بشقه شرف اسلامله مشرف اولمش ایكی برادری اولدیغی كبی، بدر وقعه‌سنده كافر اولدقلری حالده، بری حضرت علی ودیكری حضرت زبیر طرفندن قتل اولنمش (عاصی) و (عبیده) اسمنده دیكر ایكی قرداشی

دخی وار ایدی. بو یدی قرداشدن یالکز مذکور عاصینك ذریتی قالوب، معاویه طرفندن بر آره‌لق مدینه والیلکنه تعیین ایدلمش اولان سعید بن عاصی بن سعید بونك اوغلیدر.

ابان بن سفیان { عن اصل بصره‌لی اولوب، موصلده اقامت ایتدیکندن، (موصلی) اسمیله شهرت بولمشدر. جزیره‌یه نسبتله (جزری) دخی دنیلیر. رجال حدیثدن اولوب، (ابو القاسم عبدالعزیز بن حیان بن جابر بن حریث الازدی الموصلی) کندیسندن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. (مقدسی) لقبیله دخی شهرتی اولوب، بعضلری بونك بشقه بر شخص اولدیغنه ذاهب اولمشلردر.

ابان بن صمعه { بصره‌لی اولوب، رجال حدیثدن صدوق بر ذات اولمغله، روایت ایتدیکی احادیث شریفه‌نك صحتنه امام احمد بن حنبل حضرتلری شهادت ایتمشدر. اواخر عمرنده شعورینه خلل کلمش ایسه‌ده، او وقت پك اختیار اولوب، روایتدن کف ید ایتمش ایدی. هجرت نبویه‌نك ۱۵۳ سنه‌سنده ارتحال ایتمشدر.

ابان بن طارق { بوده رجال حدیثدن اولوب، روایاتنده بعض محدثین طرفندن شبهه اولنمشدر.

ابان بن عبدالحمید { خلفای عباسیه‌دن هارون الرشید دوری عرب شعراسندن اولوب، برمکیلره منسوب بولنمغله، پك چوق عطیه واحسانلرینه نائل اولمش؛ و(کلیله ودمنه) حکایاتنی بونلرك نامنه نظمه چکمش؛ ومبدأ عالمله احوال عالمه وعلم منطقه متعلق مشهور بر قصیده دخی سویلمشدر. بعضلری‌ده بو قصیده‌نك (ابن العتاهیه) نك اولدیغنه قائل اولمشلردر. یحیی بن خالد برمکی ابو نواسی ابانله مشاعره ایتدیرمك ایستدیکی حالده، ابو نواس کندی قدر ومرتبه‌سنی دها عالی عد ایده‌رك، ابانله مسابقته راضی اولمدیغندن، بینلرنده رقابت حاصل اولوب، بر بری علیهنده پك چوق هجویه‌لر سویلمشلردر. ابان یحیای برمکیدن اشعارینك خلیفه‌یه عرض اولنمسنی رجا ایتدیکنده، یحیی خلیفه‌یی ممنون ایتمك ایچون آل ابی طالب علیهنده بر قصیده نظم ایتملیسك دیمش، وابان بو تکلیفی قبول ایتمك ایستمه‌مش ایسه‌ده، یحیانك اصراری اوزرینه، شو برقاچ بیتله باشلایان برقصیده نظم ایتمشدی:

نشدت بحق الله من کان مسلما
اعم بما قد قلته العجم والعرب
اعم رسول الله اقرب زلفة
لدیه ام ابن العم فی رتبة النسب
و ایهما اولی به و بعهده
ومن ذا له حق التراث بما وجب
فان کان عباس احق بتلکم
وکان علی بعد ذاك علی سبب
فابناء عباس هم یر ثونه
کاالعم لابن العم فی الارث قد حجب

بو قصیده هارون الرشیده عرض اولندقده، زیاده‌سیله حظ ایدوب، شاعره یکرمی بیك درهم ویرمش؛ وبو مناسبتله ابان هارون الرشیده انتساب ایتمش. مدحیه وهجویه‌لری وسائر قصیده‌لری چوقدر. «کلیله ودمنه» منظومه‌سنی شو ایکی بیتله باشلامشدر:

هذا کتاب ادب ومحنه
وهو الذی یدعی کلیله ودمنه
فیه احتیالات وفیه رشد
وهو کتاب وضعته الهند

ابان بن عبدالله { (ابان بن ابی حازم البجلی الکوفی) دخی دنیلیر. رجال حدیثدن اولوب، صحت روایتنه احمد بن حنبل حضرتلری شهادت ایتمشدر. — (ابان بن عبدالله الشامی) دخی رجال حدیثدندر.

ابان بن عثمان { (بن عفان) خلفای راشدیندن حضرت ذی‌النورینك اوغلی اولوب، مدینهٔ منوره فقهاسندن بولنمغله، ۷۶ تاریخنده خلفای امویه‌دن عبدالملك بن مروان طرفندن مدینه والیلکنه تعیین اولنه‌رق، ۸۳ تاریخنه قدر بو مقامده طورمش، و۸۶ تاریخنده واقع اولان عبدالملك بن مروانك وفاتندن اول وفات ایتمشدر. عزلندن صکره یرینه هشام بن اسماعیل المخزومی تعیین اولنمشیدی.

ابان بن عثمان { رجال حدیثدن اولوب، ابان بن تغلبدن روایت ایتمشدر.

ابان بن عثمان اللخمی { اندلسده واقع (شذونه) شهرندن نشئت ایتمش علمای اسلامدن اولوب، محمد بن عبدالملك وسعید بن جابردن وسائر زمانی علماسندن تحصیل علم ایله، نحو ولغت علملرنده ید طولی صاحبی اولمشیدی. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، خیلی اشعار وقصایدی واردر. ابن میسره‌نك اعتقادینه

منسوب ایدی. ٣٧٧ تاریخ هجریسنده قرطبه‌ده وفات ایتمشدر.

ابان بن عقبه { عبدالملك بن مروان زماننده حمص والیسی اولوب، (قرـ قیسیا) ده زفر بن حرثله محاربه‌یه مأمور اولمغله، بو محاربه‌ده مغلوب ومقتول اولمشدر.

ابان بن فیروز { (ابان بن عیاش) اسمیله دخی معروفدر. کنیه‌سی (ابو اسمعیل) در، وکندیسی بصره‌لیدر. بین‌المحدثین روایتنه اعتماد اولنماز.

ابان بن المحبر { بوده رجال حدیثدن اوـ لوب، روایاتنه ضعیف نظریله باقیلیر.

ابان بن نهشل { بو دخی روایتنه تمامیله اعتماد اولنمیان روات حدیثدندر.

ابان بن هذیل { بصره کورفزنده (لار) جزیره‌سندن و علمای حدیثدن اولوب، ابو حفص عمر بن عبد الباقیدن روایت ایتمش؛ وکندیسندن دخی ابو القاسم هبة الله بن عبدالوارث الشیرازی نقل ایتمشدر.

ابان بن یزید { کنیه‌سی (ابو یزید) اولوب، (عطار) لقبیله مشهوردر. بصره‌لی اولوب، رجال حدیثك موثوقلرندندر. هر نه قدر علامه ابو الفرج ابن الجوزی ضعفا صره‌سنده ذکر ایتمش ایسه‌ده، احمد بن حنبل ایله ابن معین ونسائی صدقنه شهادت ایتمشلردر.

ابان المحاربی { (العبدی) عبدالقیس قبیله‌ـ سندن اولوب، حضرت رسول‌اللهه دخالت ودین اسلامی قبول ایتمش اولان طائفه‌دن اولمغله، زمرهٔ صحابه‌یه داخل اولمشدر. بعض محدثین (ابان محاربی) و(ابان عبدی) یی آیری ذاتلر ظن ایتمشلر ایسه‌ده، بو ایکی صفتك برذاته عائد بولندیغی محققدر.

ابانه { [علاوه‌ده «آبانه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابتر { شامده برموضع اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

ابجدی { هندستانك جنوب شرقیسنده‌کی (کرنتیك) مملکتنك حاکمی (نواب عمدة الامرا) نك وصیسی بولنمش اولان میر محمد اسماعیل خانك شعرده قوللاندیغی مخلصدر. صاحب‌ترجمه، (نواب انور خان) ك فتوحاتنی مبین اولمق اوزره، «انورنامه» عنوانیله بر منظومه یازوب، ١١٧٤ تاریخ هجریسنده اکمال ایتمش اولمغله، «ملك الشعرا» عنوانه نائل اولمشیدی.

اَبْجَر { اسمی عبیدالله ویاخود محمد بن قاسم بن ضبیه وکنیه‌سی ابو طالبدر. کنانه وبنی بکر وبر روایتـه کوره‌ده بنی لیث آزادلیلرندن اولوب، خلفای امویه‌دن ولید بن هشامك زماننده مکهٔ مکرمه‌ده بولنیوردی. صورت وسیرتی غایت کوزل اولدیغی کبی سسی دخی فوق العاده کوزل اولوب، مغنیلکده زمانتك فریدی بولنغله، ولید بن هشام حجه کیتدیکنده، سسنه عادتا تعشق ایتمکله، برابرنده آلوب. شامه کوتورمش؛ و ولیدك قتلنه دکین معیتنده بولنمشدر.

ابجر { [«آبغار» ماده‌سنه مراجعت بیوـ ریله.]

ابجر مزنی { صحابه‌دن اولوب، ابن ابجر دخی دنیلیر. [«ابن ابجر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَبَحّ { اسمی حسن بن محمد اولوب، خراسانك (طوس) شهرندن اولمغله (طوسی تمیمی) دخی دنیلیر. ایکنجی عصر هجری ریاضیونندن اوـ لوب، علوم ریاضیه وهیئت ونجومده ید طولی‌صاحبی ایدی. بغدادده امراراوقات‌ایدوب، هارون‌الرشیدك منجملرندن ایدی.

ابح بن مره { عربستانك (هذیله) خطه‌ـ سنده نشئت ایتمش برشاعر اولمغله، (هذلی) نسبتیله معروفدر.

اَبْخاز { یاقوت حموی «معجم البلدان» نده (قبق) یعنی قافقاسیه طاغلرنده برناحیه وبر قلعه اولدیغنی، واهالیسی خرستیان وکرجی بوـ لندیغنی، وابخاز کرجیلرینك ٥١٥ تاریخ هجریسنده تفلیسی ضبط ایتلریله، ٦٢١ ده خوارزمشاه جلال الدین طرفندن تفلیسدن اخراج اولندرق، ابخازه عودت ایتمش اولدقلرینی بیان ایدیور. بزه قالیرسه بو ابخاز محلنده بیان اولنان (آبخازه) دن بشقه بر شی دکلدر. [«آبخازه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابدال { شعرای ایران زمیندن اولوب ، اصفهانلیدر. اوائل حالنده عطارلق ایتدیکی حالده، بر نوجوانه تعشق ایتمکله، دکاننی یاقه‌رق، ابدالله اورمش؛ واقرباسی نصح وپند ایله یوله کله‌میه‌جکنی آکلاینجه، تیمارخانه‌یه قومشلرسه ده، بو تدبیر دخی کارکر تأثیر اوله‌مدیغندن، ینه سربست براقیله‌رق، اوچ سنه اصفهانده باش آچیق ویالین آیاق کزمش؛ بعده تبریزه عزیمتله اوراده دخی بش سنه ارمنیلرك میخانه‌لرنده دوشوب قالمش؛ وبو قطعه ایله او وقتکی حالنی تصویر ایتمشدر:

کبران همه کردمن چو خویشان
مـن کبر نوم میـان ایشـان
و الله کـه ندیدم از مسلـمان
این طورکه دیده ام از ایشان
دارند دلی خـوش و ندارند
طبع بد وخاطـر پریشـان

شو بیت دخی حال پریشانیسنه دلالت ایدیور:

از برای جرعهٔ می خادم میخـانه‌ام
خدمت رندان کنم تا پرشود پیمانه‌ام

بعده توبه واستغفار ایدوب، اون ایکی سنه سجاده نشین عبادت اولمشدر. اشعاری غایت لطیف وسوزشلیدر. شو ایکی مطلع دخی جملهٔ اشعارندندر:

ای شمع بزم دوش چرا میکریستی
پروانه عاشقت تو سرکرم کیستی

—

ابدال وش بکویت شبهاکه سر نهادم
خشتم بزیر سر بود خارم بزیر پهلو

ابدال { (الف —) بلخ شعرا سندندر. [«الف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابدال خان { دور سلطان ابراهیمده بتلیس حاکمی اولوب، رفع لوای عصیان ایتمش اولمغله، ملك احمد پاشا طرفندن مغلوب اولوب، درسعادته کتیرلمش؛ وبر مدت صکره، اوضاع نامرضیه‌سنه بناءً، قتل واعدام اولنمشدر.

ابدال مراد { سلطان اورخان غازینك معیتلرنده بروسه فتحنده بولنمش اعزه‌دن بر ذات اولوب، اوراده ارتحال ایتمش اولمغله، تربه‌سی بروسه شهری اوزرنده مرتفع بر محلده واقع اولوب، الی یومنا هذا زیارتکاهدر.

ابدال موسی { بو دخی سلطان اورخان غازی حضرتلرینك معیتنده بروسه فتحنده حاضر بولنمش اولیاء کرامدن اولوب، تربه‌سی بروسه شهری ایچنده زیارتکاه انامدر. وتربه‌سنك اطرافی مسیره اتخاذ اولنمشدر.

ابدالی { آفغانستان اقوامندن بر قومك اسمی اولوب، ١١٦٠ تاریخ هجریسنده بوقومك افرادندن احمد خان پادشاهلغه نائل اولمغله، بتون آفغانستانه حاکم اولوب، هندستانك دخی بعض جهتلرینی فتح ایتدیکی مناسبتیله، ابدالی قومی آفغانستانك الك نفوذلی والك معتبر اهالیسی حکمنه کچوب، حکمدار مشارالیه (در دوران) عنوانینی آلمش اولدیغندن، قومی دخی او وقتدن اعتباراً ابدالی اسمنی براقه‌رق، (درانی) تسمیه اولنمشدر. اشبو ابدالی ویا درانی قومنك افرادی ٨٠٠٠٠٠ قدر تخمین اولنیور. بونلر قندهار جوارلرنده وایران حدودی قربنده، یعنی رستم زالك وطنی وملکی اولان (سیستان) جهتنده ساکن اولوب، سائر آفغانلیلره نسبةً دها مدنی ونازکدرلر؛ ووطنلرینه اوقدر محبتلری واردر، که نادراً دیار غربته کیدوب، وطنلرینك خارجنده وفات ایدنلرك دخی جنازه‌لرینی قندهاره نقل ایتمك عادتلریدر.

ابدالی { (احمد خان —) [«احمد خان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اُبَدَه { (یاخود ابدة العرب) اندلسده (جیان) ایالتنده بر شهر اولوب، اندلس ملوك امویه‌سندن عبدالرحمن بن حکم طرفندن تأسیس، واوغلی محمد بن عبدالرحمن طرفندن اتمام اولنمشدر. الیوم اسپانیوللر طرفندن (اوبده) تسمیه اولنه‌رق، جیانك ٤٠ کیلومتره شرق شمالیسنده و(وادی کبیر)ك صاغ طرفنده یعنی شمال غربیسنده واقع اولوب، ١٤٠٠٠ اهالیسی واردر. (ابوالعباس احمد البنی الابدی) بو شهردن نشئت ایدن علمای اسلام جمله‌سندندر. ٦٣٣ تاریخ هجریسنده اهل اسلامك الندن چیقوب، اسپانیوللرك ضبطنه کچمشدر.

اَبدیر { بغداد ولایتنك حله سنجاغنه تابع دیوانیه قضاسنده بر ناحیه‌در.

اِبرادی { قونیه ولایتنك تکه سنجاغنه ملحق آقسکی قضاسنده ناحیه مرکزی بیوجك بر قریه اولوب، مرکز قضا اولان ماروله قصبه‌سنك غرب شمالیسنده و (منوغات) نهرینك غرب جهتنده ونهر مذکوره دوکیلن بر دره‌نك اوستنده واقعدر. — ناحیه‌سی قضاء مذکورك منوغات

نهرينك صاغ طرفندەكی قسمندن وطاغلق بر يردن عبارت اولوب، ١٤ قريەيی جامعدر، و ٨٨٧٤ اهاليسی واردر.

ابراس { ابقراط حكيمك اون ايكی تلميذندن بری اولديغی « طبقات الاطبا » دە مذكور ايسەدە، اصل اسم يونانيسی نە اولديغی، يعنی بو اسمك خانغی اسم يونانيدن غلط اولديغی آكلاشيلەمامشدر.

أبراق { نجدەدە بنی نصر قبيلەسنك ساكن بولنديغی محلدە واقع بر طاغدر.

ابرامان { « مروج الذهب » صاحبی مسعودينك روايتنە كورە (مركيد) و (لاوری) دكيزلری آرەسندە بولنان جزايردن بر طاقم جزيرەلردر، كە اهاليسی سياه اولوب، آطەلرك اطرافندە قيريلان كميلردن ساحللرينە دوشن غريقلری يرلر ايمش. بو آطەلرك بحر محيط كبيردە بولنان جزاير مجتمعە طاقلرندن اولەجقلرندە شبهە يوغيسەدە، او وقتلردە بو آطەلرك بر طاقلرينی كشف ايتمش عرب بحريونی كرك دكيزلرە وكرك آطەلرە بشقە اسملر ويروب، مؤخراً يكيدن كشف ايدن وعربلرك كشفياتندن بيخبر اولان آوروپاليلر بونلری بشقە اسملرلە تسميە ايتمش اولدقلرندن، كرك بو آطەلرك وكرك (مركيد) و (لاوری) دكيزلرينك بوكون بيلديكمز جزيرە ودكيزلرك خانغيلرندن عبارت اولديغنی كسديرمك مشكلدر.

ابراهيم { (خليل‌الله، عليه السلام) انبياء عظامدن اولوب، احوال واوصافی قرآن كريمدە مصرحدر. بنی اسرائيل ايلە عرب مستعربەنك جداعلاسی اولمغلە، كنديلرندن صكرە كلن كافۀ انبياء بنی اسرائيل ايلە حضرت فخر كائنات افندمزك جد اعلالريدر. كلدانيلرك مملكتی اولان بابلستانك شرق جهتندە ودجلە ايلە فرات نهرلری مابيننده دنيايە كلوب، پدری (تارخ) وياخود (آزر) ناميلە بت تراش بر مشرك ايدی. او وقت بابلدە نمرود بن كوش حكم سورمكدە اولوب، روايتە كورە، منجملری كنديسنە فلان محلدە وفلان شهر وكوندە طوغەجق بر چوجغك بيونجە اصنامی قيرەرق، دينلرندن آيريلەجغنی خبر ويرمش اولدقلرندن، نمرود محل مذكوردە بولنان كبە قادينلری طوپلايوب، حبس ايتمش ايسەدە، حضرت ابراهيمك والدەسندە هيچ بر كبەلك علامتی اولميوب، كنديسی دخی حملندن بيخبر اولمغلە، بو حبسدن قورتلمش؛ ووضع حملی وقتی كلديكندە بر مغارەيە كيدوب، اورادە طوغورمش؛ وچوجغی بر چوق وقت اورادە كيزلی طوتمشيدی. روايتە كورە، حضرت ابراهيم مغارەدن چيقديغندە، الك اول نظر دقتنی جلب ايدن شيلرە رب نظريلە باقمش ايسەدە، درعقب مثلا كونشك وسياراتك غروبنی وسائر شيلرك بويلە عيب ونقصانلرينی كورنجە، بونلردە الوهيت اولەميەجغنی اكلايەرق، قومنك عبادت ايتديكی اصناملە دخی اكلنمكە باشلامش؛ وحتی پدرينك ياپوب صاتمق ايچون كنديسنە ويرديكی صنملری « نفع وضرری كيمسەيە طوقنميان شو صنملری آلان يوقمی » ديەرك كزديرمش؛ بو حركاتی قومنك نظر دقتنی جلب ايتمش ايسەدە، نمرودە واصل اولمامشيدی. نهايت بركون معبدلرينە كيدوب، صنملرك كوچكلرينی تماميلە قيرمش، وصوڭرە الك بيوكلرينك الينە ويرمش. بو وقعە نمرودە قدر واصل اولوب، كنديلرينە صوردقلرندە، « بيوكلری، كنديسی طوروركن، كوچكلرينە عبادت اولنمسنی تجويز ايتمديكيچون، اوقيرمشدر، اينانمازسەكز، كنديلرينە صورك » ديمش؛ وبوكا جواباً صنملرك لقردی سويلەمەدكلرينی سويلينجە، « يا لقردی سويلمز وكنديلرينی محافظە ايدەمز اولان جماداتە نيچون عبادت ايديورسكز؟ » ديەرك، قومنی عبادت اصنامدن واز كچيرمكە چاليشمش ايسەدە، فائدە ايتميوب، نمرود اول حضرتك كافۀ دلائلنە جواب رد اعطاسيلە، آتشە آتلسنی امر ايتمش. حضرت ابراهيم آتشە آتلديغی حالدە، بحكمة الله تعالى يانميوب، قورتلمش؛ وبو معجزە اوزرينە برادرزادەسی لوط ايلە عمجەسی (هاران) ك قيزی ومؤخراً زوجەسی اولان (سارە) وديكر بر جماعت ايمانە كلوب، جملەسی حضرت ابراهيملە برابر ارض بابلی ترك ايلە، غربە طوغری كيدەرك، برچوق وقت حوران طرفلرندە طولاشمش، وقحط وغلا سببيلە مصرە دخی وارمشيدی. مصردە حكم سورمكدە اولان فرعون سارەنك حسن وجمالنی كورنجە، حضرت ابراهيمە كيم اولديغنی صورمش؛ وحضرت ابراهيم قرداشمدر ديديكيچون، كنديسنە ويرلمسنی امر ايتمش؛ وحضرت

ابراهیم دخی ممانعت ایده‌مه‌مش ایسه‌ده، ظهور ایدن معجزه‌اوزرینه، فرعون ساره‌یی، یانته (هاجر) اسمنده برجاریه دخی قاته‌رق، حضرت ابراهیمه اعاده ایتمش. حضرت ابراهیم آرتق مصرده امنیتده اوله‌میه‌جغنی آکلایه‌رق، فلسطینه عودتله، ارض کنعانی عمزاده‌سی لوطله مقاسمه ایده‌رك، اوراده اختیار اقامت ایتمشلردر. ساره‌نك اولادی اولمدیغندن، هاجری حضرت ابراهیمه تنکیح ایتمش، وهاجردن حضرت اسماعیل تولد ایدوب، بعده ساره‌دن دخی حضرت اسحاق دنیایه کلنجه، بینلرنده رقابت حاصل‌اولوب، حضرت ابراهیم هاجری حضرت اسماعیل ایله برابر حجازه کوندرمش؛ وآره صره کندیسی دخی زیارتلرینه کیدوب، حضرت اسماعیل ایله برابر کعبهٔ مکرمه‌نك بناسنه دخی من طرف الله مأمور اولمشلردی. بووجهله حضرت ابراهیمك ایکی اوغلندن حضرت اسماعیل عرب مستعربه‌نك، وحضرت اسحق بنی اسرائیلك جدی اولمشدر. لاجل‌التجربه اوغلی اسماعیلی (ودیکر بر روایته کوره اسحقی) ذبح ایتمکه مأمور اولدیغی، وبوکا تصدی ایتدیکی حالده، من طرف الله بر قوچ اینوب، اوغلنك قورتارلدیغی مشهوردر. روایته کوره، حضرت ابراهیم ۱۷۵ یاشنده اولدیغی حالده، ارتحال ایدوب، اوغللری اسماعیل واسحق طرفندن الیوم خلیل‌الرحمن دنیلن (حبرون) شهر قدیمی جوارنده دفن اولنمشدر.

ابراهیم اسمی لسان عبرانیده پدر دیمك اولان (اب) وجمهور دیمك اولان (رهام) کلمه‌لرندن مرکب اولوب، «ابو الجمهور» دیمکدر. بواسمی ترکیب ایدن کلمه‌لرك ایکیسی دخی حرکات ویا تلفظلرینك جزئی برتغیریله وینه بو معنالرله عربیده موجود اولوب، عبرانیلرله عربلرك قرابتنه دلالت ایدرلر.

ابراهیم { حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك ماریهٔ قبطیه‌دن متولد اوغلی اولوب، هجرت سنیه‌نك سکزنجی سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده دنیایه کلمشدر. قابله‌سی حضرت رسول‌اللهك آزادلیلرندن سلمی اولوب، بونك زوجی ابو رافع جناب نبی محترمی تبشیر ایتمش، واول حضرت بو چوجغك دنیایه کلسنه زیاده‌سیله مسرور اولمشلردی؛ زیرا حضرت خدیجه‌دن دنیایه کلمش اولان اوچ ویا درت ارکك اولادی کوچك یاشده ارتحال ایتمش، ودیکر زوجاتنك هیچ برندن اولادی اولمامشیدی. حتی سائر ازواج مطهره‌نك ماریه‌یه غبطه وحسد ایتدکلری مرویدر. حضرت ابراهیم لاجل الترضیع مدینهٔ منوره‌ده قین ابوسیفك زوجه‌سی (ام سیف)ه، ودیکر بر روایته کوره براء بن اوسك زوجه‌سی (ام برده)یه تسلیم اولنه‌رق، مومی‌الیهادن بری سودنینه‌سی اولمشدر. ابراهیم بر روایته کوره ۱۶ آی ایله ۸ کون وبرروایته کوره ۱۸ آی یاشایوب، هجرت نبویه‌نك اوننجی سنه‌سی ارتحال ایتمش؛ وحضرت پیغمبر بالذات جنازه نمازینی قیلوب، (بقیع) ده دفن بیورمشلردر. حضرت ابراهیمك وفاتی کونی کسوف وقوع بولمغله، خلق بو وقعهٔ سماویه‌یی ابن رسول اللهك وفاتنه حمل ایتمك ایستمشلرسه‌ده، حضرت نبی ذی‌شان «شمس وقمر آیات اللهدن ایکی آیتدر، نه کیمسه‌نك موتیچون ونه‌ده کیمسه‌نك حیاتیچون منکسف ومنخسف اولمازلر» مآلنده‌کی حدیث شریفله اهل ایمانی بویله براعتقاد باطلدن منع بیورمشلردر.

ابراهیم { حضرت فخر کائنات افندمزك آزادلیلرندن اولوب، کنیه‌سی ابورافعدر. [«ابورافع» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم { خلفای امویه‌نك اون اوچنجیسی اولوب، ولید بن عبدالملك بن مروانك اوغلی واون ایکنجی خلیفه اولان یزیدك برادریدر. ۱۲۶ سنهٔ هجریه‌سی آخرنده، یزیدك وفاتی اوزرینه، مسندنشین خلافت اولمش ایسه‌ده، محمد بن مروان بن حکمك اوغلی مروان ابراهیمك ضعف وکوشکلکندن بالاستفاده، اعلان عصیان ایله، خلقی کندیسنه بیعته دعوت ایده‌رك، بر چوق طرفدارلر پیدا ایتمکله، حکمدار سابق یزیدك اوغللری حکم وعثمانی طلب ایتدیکندن، ابراهیم بونلری قتل ایتدیرمش؛ وبعض محاربادن صکره، ابراهیم استیمانه مجبور اولمش؛ وبو وجهله اوچ آی سلطنت سوردکدن صکره، نوبت سلطنت مروانه چکمش؛ وابراهیم بونك معیتنده قالوب، مؤخراً ابومسلمك ظهوری اوزرینه، بنی امیه‌نك سلطنتنه ختام ویرن وقوعات آره‌سنده، ۱۳۲ تاریخنده موصله قریب (زاب)نهری جوارنده واقع اولان مغلوبیتده مروانك معیتنده بولنمغله، معاً فرار ایدرکن، نهرده غرق اولمشدر.

ابراهیم { (امام —) محمد بن علی بن عبدالله بن عباس (رضی الله عنهما)نك اوغلی اولوب، هجرت نبویه‌نك ۸۲ تاریخنده شامك شرق طرفنده واقع (حمیمه) قریه‌سنده طوغمش؛ وپدری ابو مسلم خراسانینك احباسندن بولنغله، صاحب خروج مشارالیه کندیسنی مقام خلافته ترفیع ایتمکی قرارلشدیروب، خراسانده نامنه خطبه اوقوتمش ایسه‌ده، بو خبر مروانه واصل اولدقده، بلقاده‌کی والیسنه امام ابراهیمی اخذ وکرفت وشامه اعزام ایتمسنی امر ایتمکله، والیٔ موی‌الیه ابراهیمی طوتوب، تحت‌الحفظ کوندرمش، ومروان کندیسنی ۱۲۹ تاریخنده حرانده زندانه القا ایدرك، بر مدت صکره، برروایته کوره حرانده ظهور ایدن وبادن متأثراً، ودیکر بر روایته کوره‌ده کندیسنه سودله ایچیریلن زهردن مسموماً زندانده وفات ایتمشدر.

ابراهیم { خلفای عباسیه‌نك یکرمی برنجیسی اولوب، متقی بالله لقبیله مشهوردر. [«متقی بالله» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم { افریقیه‌ده حکومت سورن بنی اغلب حکمدارلرینك سکزنجیسی اولوب، احمد بن ابی ابراهیم بن ابی‌العباس بن ابراهیم بن اغلبك اوغلی وسلفی ابو محمد عبدالله‌ك برادریدر. ۲۶۱ تاریخ هجریسنده، برادرینك وفاتی اوزرینه، مسند امارته چیقوب، رقاده شهرینی بنا ومرکز حکومت اتخاذ ایتمش؛ وصقلیه یعنی سیچیلیا جزیرهٔ کبیره‌سنی کاملاً فتح ایله، ۲۵ سنه مظفریتله حکومت سوردکدن صکره، ۲۸۰ تاریخنده جزیرهٔ مذکوره‌ده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم { آفریقای وسطیده نیلك منبعلرنده بولنان کوللرك بری اولوب، (اوکراوه) ونام دیکرله (ویقتوریا نیانزه) کولیله (موتان) ونام دیکرله (آلبرت نیانزه) کولی آره‌سنده واقعدر. شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری اولان طول اعظمی اللی آلتمش وعرض اعظمی یکرمی یکرمی بش کیلومتره‌در. نیل نهری غرب شمالی طرفندن بوکوله داخل اولوب، منتهای شمالیسندن خروج ایدر. بوکول ۱۲۹۱ تاریخ هجریسنده میرالای (شایه لونغ) طرفندن کشف، ومصرلی ابراهیم پاشانك نامنه حرمةً بواسمله تسمیه اولنمشدر.

ابراهیم { (سلطان —) سلاطین عظام عثمانیه‌نك اون سکزنجیسی واون دردنجی پادشاه اولان سلطان احمد اولك اوغلی اولوب، ۱۰۴۹ سنهٔ هجریه‌سی شوالنك ۹ نده برادری سلطان مراد رابع حضرتلرینك وفاتی اوزرینه، جلوس ایتمشدر. هجرت نبویه‌نك ۱۰۲۴ تاریخنده تولد ایتمش اولمغله، جلوسلرنده ۲۵ یاشنده اولوب، سکز سنه طقوز آی سلطنت سورمشلردر. زمان سلطنتلرنده مکمل دونتمای همایون ایله کریده هجوم اولنه‌رق، بر قاچ سنه سورن محاربات بحریه وبریه ایله جزیرهٔ مذکوره ابتدا یوسف پاشا وبعده دلی حسین پاشا یدیله کاملاً وندیکلیلرك الندن ضبط، وممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنمشدر. یالکز قندیه قلعه‌سی قالوب، سلطان محمد خان رابع زماننده فتح اولنمشدر. اووقت بودین ومجارستانك اکثر طرفلری دولتك النده بولندیغی کبی، اردل یعنی ترانسلوانیا قرالی دخی جزیه کذار ایدی. آزاق محاصره‌سی دخی دور سلطنتلرینك جملهٔ وقوعات مهمه‌سندندر. ابتدای جلوسلرنده ادرنه‌یی تشریفله، بر قاچ کون اقامت ایتمشلردی. قد وقامتی موزون وسیماسی کوزل اولوب، سماحت وعلوجناب صاحبی بر پادشاه ایدی. آنجق زیاده‌سیله تیزمشرب وصبرسز اولدیغی کبی، برادری سلطان مراد رابع حضرتلرینك زماننده دخی طول مدت حبس وتضییق آلتنده یاشامش؛ وجلوسدن صکره، اکا بر دولت هر طرفدن جاریه‌لر تقدیمیله سفاهته سوق وترغیب ایتدکلرندن، ومقربلری ایچنده عقللی وراستکو بر ناصح بولنمدیغندن، اواخر سلطنتلرنده طائفهٔ نسوان زیاده‌سیله نفوذ واقتداره مالك اولوب، رتق وفتق امور چیغرندن چیقمش ایدی. بوسنه حدودینه دخی تجاوز اعدا وقوع بولدیغندن، واك صکره‌کی صدر اعظمی احمد پاشانك بعض اطوار غیر لایقه‌سندن طولایی، یکیچری آغالریله طائفهٔ علما جمع اولنه‌رق، صدراعظمك عزل وقتلنی طلب ایتمشلر؛ واحمد پاشا صدارتدن عزل اولنوب، یرینه صوفی محمد پاشا نصب اولنمش، وآنجق داماد بولنمق حسبیله قتلنه طرف پادشاهیدن رضا ویرلمه‌مش ایسه‌ده، احمد پاشا اله کچیریلوب، پاره‌لندقدن بشقه، طائفهٔ باغیه بونکله‌ده

قناعت ایتمه‌رك، سلطان ابراهیمك یرینه یدی یاشنده بولنان اوغلی سلطان محمد رابعك اجلاسنه جرأت ایتمشلردر. ١٠٥٨ سنهٔ هجریه‌سی رجبنك ١٦ سنده فراغی وقوع بولوب، اوچ کون صکره شهیداً ارتحال ایتمشدر. جلوسلرنده آرناؤد قره مصطفی پاشایی صدارتده ابقا ایده‌رك، بعده زمان سلطنتلرنده سلطان زاده محمد پاشا، بوسنه‌لی صالح پاشا وهزارپاره احمد پاشا صدر اعظم اولمش، وسقوطندن برکون اول، ارباب طغیانك اصراری اوزرینه، مهر وزارتی صوفی محمد پاشایه تسلیم ایتمشلردی. جلوسلرنده شیخ الاسلام بولنمش اولان معید احمد افندی دخی ابقا اولنمش، وبعده عبدالرحیم افندی تعیین اولنه‌رق، آخر سلطنتنه قدر مقام فتواده قالمشدر. زمانلرنده دلی‌حسین‌پاشا، سیاوش پاشا، اوزون پیاله پاشا، ابوبکر پاشا، یوسف پاشا، موسی پاشا، فضلی پاشا وعمارزاده محمد پاشا قپودان دریا مسندنده بولنمشلردر.

ابراهیم (میرزا —) آل تیموردن میرزا علاء الدوله بن بایسنغر بن شاهرخك اوغلیدر. خراسانده عمزاده‌سی میرزا شاه محموده غلبه ایده‌رك، استراباده طوغری کیدرکن، آذربایجان عسکریله خراسانك ضبطنه کیتمکده اولان میرزا جهان شاه بن قره یوسف ترکمانی‌یه راست کلوب، بینلرنده واقع اولان محاربه‌ده عسکری قیرلمش؛ وکندیسی فرار ایدوب، ٨٦٣ تاریخنده فوت اولمشدر. هراتده مدفوندر.

ابراهیم (ابو اسحاق —) شعرای عربدن ابن لنککك اوغلی اولوب، کندیسی دخی شعرادن ایسه‌ده، اشعارینك شهرتی یوقدر. «یتیمة الدهر» ده کوریلن برقاچ قطعه‌سندن شونك ایرادیله اکتفا اولنور:

ولیلة ارقنی طولها
فیتها فی حیرة الذاهل
کأنما شتقت لافراطها
فی طولها من امل الجاهل

ابراهیم (مولی السید —) پدری ایران ساداتندن واولیاء اللهدن بر ذات اولوب، آماسیه جوارنده برقریه‌یه انتقال ایتمش، وحتی سلطان بایزید ثانی حضرتلری شهزاده‌لکنده کندیسنك صحبت وکرامتندن مستفید اولمشلردی. صاحب ترجمه ابتدا پدرینك زاویه‌سنده تربیه اولنوب، بعده تحصیل علم ایچون بروسه‌یه کله‌رك، شیخ سنان الدین وحسن سامیسونی وخواجه‌زاده کبی زمانك مشاهیر علماسندن تحصیل علوم ایتمش؛ بعده برمدت قرمانی وزیر محمد پاشا طرفندن جلب اولنه‌رق، اوغلنك تعلیم وتربیه‌سنه تعیین اولنمش؛ ومؤخراً سلطان محمد خان حضرتلرینك حیاتنده سلطان بایزیدك اوغلی شهزاده قورقودك تعلیمنه مأمور اولمش؛ صکره مرزیفون، قره حصار وسائر بعض بلاد مدرسلکنه وآماسیه‌ده‌کی سلطان بایزید مدرسه‌سنه وآماسیه قاضیلغنه تعیین اولنمش؛ ونهایت تدریس وقضادن دخی ال چکوب، سلطان بایزید حضرتلرینك اواخر سلطنتلرنده تعیین ایتمش اولدقلری تقاعدیه ایله قناعت ایتمش؛ ویاوز سلطان سلیم حضرتلری ابا ایوب انصاری جوارنده کندیسنه برخانه اشترا واحسان ایتمشیدی. بقیهٔ عمرینی بوخانه‌ده کچیروب، وفاتنده ابا ایوب مدرسه‌سی مدرسلکنه مخصوص اولمق اوزره، وقف ایتمشدر. طقسان یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، ٩٣٥ تاریخنده رحمت حقه نائل اولمشدر. عالم وزاهد وحلم وحسن اخلاقله متصف بر ذات حمیدالصفات ایمش؛ حتی ابدی کیمسه کندیسنی یاتمش کورمیوب، دائما دیز اوستنه اوتوردیغی، وچوق دفعه بو وضعیتده اویودیغی، وهیچ بروقت کیمسه‌یه خدمت بیورمیوب، ذاتنه مخصوص هر بر خدمتی کندیسی کوردیکی مشهوردر. تأهل دخی ایتمیوب، عمرینی علم وعبادته حصر ایتمشیدی.

ابراهیم (مولی تاج الدین —) ابن الاستاذ اسمیله مشهوردر. [«ابن الاستاذ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم (مولی تاج الدین —) اوننجی عصر هجری علماسندن اولوب، ٩٠٠ تاریخلرنده حمید ایلنده دنیایه کلمش، وتحصیل علم ایچون، وطنندن مفارقتله، زمانك علماسندن اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، کرك درسعادتده وکرك طشره‌لرده بربرینی متعاقب برقاچ مدرسه‌ده مدرسلك ایتمشدر. علوم عقلیه ونقلیه‌ده وعلی الخصوص علم فقهده ید طولی صاحبی اولمغله، شریفك «شرح المفتاح» نه و«تجرید» ه حاشیه‌لر وعلم صرفده

«مراح» ه بر شرح یازمشدر. شرح مفتاحه یازدیغی حاشیه‌لرده ابن کمال پاشایه پك چوق اعتراض ایتمش؛ وبو حاشیه‌نك بر نسخه‌سنی منسوب بولندیغی صوفی محمد پاشایه، بریئی‌ده وزیر اعظم رستم پاشایه کوندرمش؛ ومشارالیه ایسه علامه ابن کمال پاشادن درس آلمش اولدیغندن، بو تجاوزاته جانی صیقیله‌رق، فصل دعوایی مفتیٔ زمان ابوالسعود افندی‌یه حواله ایتمش؛ وصاحب ترجمه حقنده خصومت پیدا ایدوب، تفیضنه مانع اولمشیدی. ٩٧٣ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم { (مولی تاج‌الدین —) بودخی اونجی عصر هجری علماسندن اولوب، علم فقهده وسائر بعض علومده ید طولاسی وار ایدی. زمانك علماسندن تحصیل علم ایتدکدن صکره، علامه کمال پاشازاده‌نك درسنه دخی ملازمت ایتمش؛ وبروسه وآطنه وسائر بعض بلادده مدرسلك ایتدکدن صکره، سلطان سلیمانك شامده تأسیس ایتمش اولدقلری مدرسه‌نك مدرسلکنه تعیین، وشام قاضیلغی دخی کندیسنه احاله اولنمش، وآخر عمرینه قدر اوراده قالوب، ٩٩٤ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم آباد { هندستانك شمال غربیسنده (اوده) خطه‌سنك (برانیکی) قضاسنده و(کنك) ایرماغنه دوکیلن (کومتی) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ٣٠٩٥ اهالیسی وحبوباته مخصوص بیوك بازاری واردر.

ابراهیم آجری { [«آجری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم آذری { [«آذری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم آغا { عصر سلطان ابراهیمده صدر اعظم بولنان هزار پاره احمد پاشانك برادری وکتخداسی اولوب، مصاحبه خوبیار قادینك دخی زوجی ایدی. کندیسی عیش وعشرته مبتلا اولوب، بو واديده حد اعتدالی تجاوز ایتدیکندن، برادری کندیسنی کتخدالقدن عزل وتأدیبله، برمدت ایوبده برخانه‌ده حبس ایتدکدن صکره، عفو ایده‌رك، ١٠٥٨ تاریخنده سمیز موسی پاشانك یرینه بغداد والیلکنه نصب ایتمشدیسه‌ده، اوسنه سلطان ابراهیمك سقوطی وهزار پاره احمد پاشانك قتلی اوزرینه، بو دخی بغداده واصل اولمزدن عزل اولنمشدر.

ابراهیم آغا { سلطان احمد ثالث حضرتلرینك زمان سلطنتنده صدر اعظم بولنان داماد شهید علی پاشانك کتخداسی اولوب، غایت مکار وغماز بر آدم اولمغله، صدر مشارالیهی اغفال، وبتون وکلا ورجال دولتی دلکیر ایتدیکندن، ١١٢٨ تاریخنده بلغراد قلعه‌سی خارجنده اعدام اولنمشدر.

ابراهیم آغا { اندرون همایون آغالرندن اولوب، ارباب علم وفضلدن اولمغله، خدمهٔ خاصه خواجه‌لکنه تعیین اولنمش؛ ومؤخراً شام شریفه چکیلوب، جامع بنی امیه متولیسی اولمش؛ وجامع شریف مذکوره متعلق ابنیه‌ده خیلی اعماراته موفق اولدقدن صکره، ١٠٢١ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم احسائی { (شیخ —) اون برنجی عصر هجری علماسندن اولوب، فقها ونحویوندن معدود واکثر علومده واقف ایدی. بحرینده‌کی احساء مملکتندن اولوب، وطننك علماسندن قرائت ایتدکدن صکره، مکهٔ مکرمه‌یه رحلتله، مکه مفتیسی عبدالرحمن مرشدیدن اجازت آلمش؛ وبعده احسایه عودتنده عارف بالله شیخ تاج الدین هندی‌یه انتسابله، طریقته داخل اولمش؛ واحساء حاکمی علی پاشازاده امیر یحیی جملهٔ مریدانندن اولوب، کندیسنك بعض اقوال حکیمانه واحوال عجیبه‌سنی نقل ایتمشدر. صاحب ترجمه‌نك علوم متنوعه‌یه دائر بعض کتابلری واردر. (عریطی) نك «نظم الاجرومیه» سنه بر شرحی و«دفع الاسی فی اذکار الصبح والمسا» عنوانلی تصوفه متعلق بر رساله‌سیله بونك شرحی جملهٔ آثارندندر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو قطعه جملهٔ شعارندندر:

ولاتك فی الدنیا مضافاً وکن بها
مضافاً الیه ان قدرت علیه
فکل مضاف للعوامل عرضة
وقد خص بالخفض المضاف الیه

١٠٤٨ سنه‌سی شوالنك یدنجی کونی احساده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم ارموی { (شیخ —) یدنجی عصر هجری مشایخندن اولوب، ٦١٥ تاریخ هجریسنده (جبل قاسیون) ده طوغمش، و ٦٩٢ ده ارتحال ایتمشدر. شیخ عبدالله

ارمویننك اوغلی اولوب، زاهد وادیب وشاعر بر ذات ایدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

انا عبد حبك لا احول عن الهوى
يوما وان لام العذول و اكثرا

ابراهیم استرابادی { استراباد علماسندن اولوب، ابوالفتوح رضی مکینك «حسنیه» عنوانلی کتابنی عربیدن فارسی‌یه ترجمه ایلمش؛ و ٩٥٨ ده وفات ایتمشدر.

ابراهیم اسفراینی { [«ابو اسحاق اسفراینی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم اطاسی { (برهان‌الدین —) فقهاء حنفیه‌دن اولوب، حمصلی علی بن حسین اطاسینك اوغلیدر. ١١٢٢ سنهٔ هجریه‌سنده تولد ایدوب، تحصیل علم ایچون، مصره رحلت ایله، جامع ازهرده اکمال تحصیل ایده‌رك، تدریس وافتایه مأذون اولدقدن صکره، وطنی اولان حمص شهرینه عودتله، افتا وتدریسله مشغول اولمش؛ ومؤخراً طلبه‌سنك کثرتی اندیشه‌یی موجب اولمغله، حلبه واورادن درسعادته قالدیریله‌رق، بعده طرابلس شام مفتیلکنه نصب اولنمش، وآخر عمرینه قدر اوراده قالوب، ١١٩٦ ده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم اطروش { قدمای اولیاءاللهدندر. کراماتی مشهور ایسه‌ده، ترجمهٔ حالنه دسترس اولنه‌مدی.

ابراهیم افندی { سلطان مراد رابع حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده دفترداریعنی مالیه ناظری اولوب، عن اصل موستارلی ایدی. کندیسی ارباب ناموس ودرایتدن اولوب، او اثناده ظهور ایدن روان سفرنده ارضرومده اقامتله، ارزاق ومهمات عسکریه‌نك تدارك وایصالنه فوق‌العاده غیرت ایتمکده ایکن، صدراعظم بولنان طبانی یاصی محمد پاشا بونك صدارته کوزی اولدیغنه ذاهب اوله‌رق، عاجز براقق ایچون، کندیسندن قرضاً آقچه ایستمش؛ وابراهیم افندی بوندن عاجز قالوب، اردوی همایونك مازمه‌سنی دخی تدارك ایتمکی درعهده ایتمك شرطیله، صدارتك کندیسنه احاله‌سنی استدعا ایتمش. پادشاه بونك استدعاسنی صدر اعظمه کوندرمکله، ١٠٤٥ سنه‌سی ربیع‌الاولنك یکرمی اوچنجی کونی ابراهیم افندی اوتاغه دعوت اولنه‌رق، قتل اولنمشدر.

ابراهیم افندی { (روزنامچه‌جی —) بو دخی عن اصل موستارلی اولوب، حرم همایونده خزینهٔ خاصه‌ده پرورده اولمش؛ وبعده بلوکه چیقوب، سلحدار کاتبی وخوتین سفرنده سپاهیلر کاتبی، ومؤخراً مقابله‌جی ونهایت روزنامچه‌جی اولمشیدی. عاقل ومدبر برذات اولمغله، سلطان مراد رابع حضرتلرینك فوق العاده توجه وحسن ظننه مظهر اوله‌رق، هر بر معروضاتی طرف پادشاهیدن قبول بیورلدیغی شهرت بولمغله، قپوسی ارباب حاجتك مرجع وموردی اولمشیدی. مهام امور دولتده بیله رأی وتدبیرینه مراجعت اولنه‌رق، عادتا پادشاهك مشاور خاصی حکمنه کچمش ایکن، صاحب قناعت بر ذات اولدیغندن، روزنامچه‌جیلکله اکتفا ایدوب، دها بیوك بر مسند احرازینه رغبت ایتمه‌مشیدی. موقع واعتبارینی آخر عمرینه قدر محافظه ایدوب، بغداد سفرنده موصل قربنده (جراحلی) منزلنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم افندی { اون‌ایکنجی عصر هجری اوائلنده دفعاتله مسند فتوایی احراز ایتمش اولان ابو سعید زاده فیض‌الله افندینك اوغلی اولوب، علم وفضل وحسن اخلاق صاحبی برذات اولمغله، سلطان مصطفی خان ثانی حضرتلری طرفندن شهزاده سلطان محمود خان اولك معلمکنه تعیین بیوریله‌رق، اصول تعلیمده فوق العاده بر مهارت ودرایت کوسترمش؛ و ١١١٤ تاریخنده روم‌ایلی قاضیعسکرلکنه ترفیع اولنمشیدی.

ابراهیم افندی { عن اصل اورکوبلی اولوب، زمرهٔ سپاهیاندن ازدین ویووده‌سی علی آغانك اوغلی اولمغله، استانبولده بولنان همشیره‌لرینی کورمکه کله‌رك، ١١٠٠ تاریخنده تبرداران زمره‌سنه داخل اولمش؛ ومتعاقباً سرای عتیق اوقاف کتابتنه تعیین اولنه‌رق، آززمان ایچنده یازیجی خلیفه‌سی اولمش؛ واو وقت شهزاده بولنان سلطان احمد خان ثالث حضرتلرینك خدمتنه اختصاص ایله، خدمهٔ خاص‌الخاصنك اقدمی اولمشیدی. مشارالیه حضرتلرینك جلوسلرنده، دارالسعاده آغالغی کتابتنه تعیین اولنه‌رق، صداقت وعبودیتی مجرب

اولمغله، حقنده توجه شاهانه كوندن كونه فزون او-
لوب، اك محرم اسرار واك مقبل مقربيندن اولديغى
حالده، آلتى سنه بو مأموريتده قالوب، كنديسنه
تكليف اولنان مساند عليه‌يى قبول ايتمه‌مش؛ ونهايت
نائل اولديغى توجه وتقربك دخى حسودلره كران
كلديكنى كورمكله، حرمين محاسبه‌جيلكيله سرايدن
چيقمسنى استرحام ايتمش؛ وبرمدت صكره كوشهٔ عز-
لته چكلمش ايسه‌ده، مؤخراً موقوفاتجيلك مأموريتنه
نصب اولنه‌رق، بو مأموريته عائد اولميان نيجه مهام
اموره دخى مأمور اولمش؛ وموره ووارادين سفرلرنده
دخى حاضر بولنوب، بو صكره‌كى سفرده اردوى
همايونك دوچار اولديغى هزيمتى پادشاهه عرض ايتمكه
مأمور اولمش؛ وبو مناسبتله يكيدن سراى همايونه
آلنه‌رق، روزنامچه‌جيلك مأموريتنه تعيين، وميراخور
اول عنوانى دخى كنديسنه تفويض؛ و١١٢٨ تا-
ريخنده صدراعظم خليل پاشانك كتخدالغنه نصب
اولنمشيدى. مؤخراً وزارت توجيهيله ركاب همايون
قائممقاملغنه ترفيع اولنمش، وداماد شهريارى اولمق
شرفنه نائل اولمشيدى. [بقيهٔ احوالنيچون «ابراهيم
پاشا» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم افندى { (قره حصارى —) سلطان عبدالحميد اول
حضرتلرينك دور سلطنتلرى شيخ الاسلاملرندندر.
قضاتدن عثمان افنديك اوغلى اولوب، ١١١٣ تا-
ريخنده قره‌حصار شرقى قضاسنده تولد ايتمش؛
و١١٢٧ تاريخنده استانبوله كلوب، مكرراً روم ايلى
قاضيعسكرى اولمش اولان عميجه‌سى زين العابدين
افنديك ياننده بولنه‌رق، ١١٣٠ تاريخنده ملازم
اولمشيدى. مشار اليه زين العابدين افندى‌يه داماد او-
لوب، ١١٣٧ تاريخنده برابرنده مكهٔ مكرمه‌يه كيتمش؛
وعودتندن صكره ٤٣ سنه‌سنده مدرس، ٦٨ ده
سلانيك قاضيسى، ٧٤ ده شام ملاسى اولمش؛ وشامده
ايكن مكه پايه‌سنى آلمش ايدى. ٨٢ ده استانبول قا-
ضيسى، و٨٣ ده نقيب الاشراف وآناطولى پايه‌سيله
ثانياً استانبول قاضيسى، ٨٤ ده آناطولى قاضيعسكرى،
٨٧ ده ثانيا نقيب الاشراف، ٩٠ ايله ٩٣ تاريخلرنده
دخى مكرراً روم ايلى قاضيعسكرى ورئيس العلما اولمشيدى.
١١٩٦ سنه‌سى شوالنده مشيخت اسلاميه مسندينه
ترفيع اولنمش؛ وسنى طقسانه قريب اولديغى حالده،
٨ آى احراز مسند فتوادن صكره، ١١٩٧ سنه‌سى
جماذى الآخره‌سنك ١٧ سنده استسقاء بطندن ارتحال
ايتمشدر. سلطان سليم جوارنده (بكجكز) محله‌سنده
واقع خطيرهٔ مخصوصه‌سنده دفن اولنمشدر. علمده
شهرتى اولميوب، كار آشنا بر ذات اولديغى مرويدر.

ابراهيم افندى { (داغستانلى خواجه —) عن اصل داغستانلى او-
لوب، درسعادته كله‌رك، فاتح جامع شريفنده تدريس
علومله اشتغال، وطريق علميه‌ده قطع مراتب ايله،
حلب، شام ومكهٔ مكرمه قاضيلقنى وسائر بعض قضا-
لرى احراز ايتدكدن صكره، اون اوچنجى عصر
هجرى اوائلنده آناطولى پايه‌سنى احراز ايتمش؛ و١٢٠٨
سنه‌سنده، محضا اختيارلغنده ضرورت چكمه‌مك
ايچون، منحل بولنان قيصريه آرپه‌لغى توجيه اولنمش
ايسه‌ده، آناطولى قاضيعسكرلكنه ادعاى استحقاق
ايتديكندن، روم ايلى پايه‌سيله تلطيف اولنمش؛
و١٢١٠ سنه‌سى جماذى الآخره‌سنده، عزلت كزين
اولديغى حالده، ارتحال ايتمشدر.

ابراهيم افندى { (شهر امينى —) سلطان محمود ثانى حضرتلرينك
اوائل سلطنتلرى رجالندن اولوب، پادشاه مشار-
اليهك فوق العاده توجه واعتمادلرينه مظهر بولنمغله،
صورتا شهر امينى اولديغى حالده، حقيقتده مشاور
خاص شهريارى ايدى. حتى مشهور حالت افندى‌يى
دخى قرب پادشاهى‌يه سوق وتوصيه ايدن وترقيسنه
سبب اولان ابراهيم افنديدر؛ وابراهيم افنديك وفا-
تنده مشاور خاص صفتيله اولان نفوذ واقتدارى
تماميله حالت افندى‌يه انتقال ايتمشيدى. صاحب ترجمه
ادرنه‌لى اولوب، ادرنه‌ده برآز علم تحصيلندن صكره،
ضيق معاش اجباريله، استانبوله كله‌رك، او وقتك
خطاطلرى مشهورلرندن اولان اسماعيل زهدى
افنديدن حسن خط اوكرنمشيدى. بعده شهر امينى
جاويد احمد بكه انتساب ايده‌رك، كنديسى مقدم
ومستقيم برذات اولمغله، جاويد بك كنديسنى اندرون
همايونه دائر تعميرات ايشلرنده استخدام ايدردى. بو
مناسبتله ابراهيم افندى اندرونجه حسن اعتماد قزا-
نوب، سلطان مصطفى خان رابعك جلوسنده باش
محاسبه‌جى اولمش، وآره‌صره صحبت خاصهٔ شهريارى
ايله دخى مشرف اولور ايمش. سلطان سليم ثالث

وقعه‌سنده شان عبودیته یاقیشیر صورتده حرکتده بولنوب، بعض خونه‌نك تكلیفات جنایتكارانه‌سنه تماشات ایتمدیكیچون، سلطان محمود ثانی حضرتلرینك توجه ومحبتنی قزانمشیدی. شهر امینی ایكن، ۱۲۲۸ سنه‌سی جمادی‌الاخره‌سنك بشنجی كونی وفات ایتمشدر.

ابراهیم افندی { (تاتار شیخ —) طقوزنجی عصر هجری علماسندن ومشایخ خلوتیه‌دن اولوب، قریمده ظهور ایتمش؛ واورانك علماسندن تحصیل علم ایتدكدن صكره، درسعادته كلوب، نورالدین زاده‌دن انابت، ومجاهده قوتیله تكمیل طریقت ایلمشیدی. كوچك آیاصوفیه‌ده‌كی زاویه‌سنده ارشاد، وجوامع سلاطینده اجرای وعظ ایله وتفسیر وحدیث تدریسیله مشغول ایكن، ۱۰۰۱ تاریخنده رحمت حقه نائل اولمشدر. ظاهر وباطنی مكمل عالم وزاهد وعارف ربانی بر ذات ایدی. ازبردن حدیث درسی ویردیكی مشهوردر. سلطان مراد خان ثالثك امریله سورهٔ نوردن بعض آیات كریمه‌یی تفسیر ایتمشدر.

ابراهیم افندی { (ازنیق —) اون برنجی عصر هجری اوائلی قضاتندن اولوب، ایكی دفعه شام ملاسی اولمش؛ وایكنجی دفعه‌سنده یعنی ۱۰۱۵ تاریخلرنده ظهور ایدن جانپولاد وقعه‌سنده، مرقوم ایله شام عسكری آره‌سنده اعادهٔ صلح ایله، تسكین فتنه‌یه موفق اولمش؛ و ۱۰۱۷ تاریخنده شامدن انفصال ایله، مملكتنه عودت ایدوب، ۱۰۲۸ ده وفات ایتمشدر.

ابراهیم افندی { ابن خطیب نامیله مشهوردر. [«ابن خطیب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم افندی { (جراح پاشا شیخی —) اون برنجی عصر هجری اوائلی مشایخ وعلماسندن اولوب، عن اصل بولیلی اولدیغی حالده، درسعادته كله‌رك، دور مدارسله اكمال تحصیل ایتدكدن صكره، اشتیبلی مشهور شیخ امیر واعظ حضرتلرینه انتسابله، طریقته سلوك، واكتساب كمالات ظاهریه وباطنیه ایتمش ایدی. پیاله پاشا جامعنده امام وخطیب وزاویه‌سنده شیخ اولوب، جراح پاشا جامع شریفنده دخی وعظ ایتدیكیچون، «جراح پاشا شیخی» اسمیله شهرت بولمشیدی. سلطان عثمان ثانی حضرتلرینك معیتلرنده خوتن سفرینه دخی كیتمشیدی. ۱۰۴۲ سنه‌سی شواللنده، یتمش یاشلرنده اولدیغی حالده، رحمت حقه نائل اولوب، قاسم پاشا مقابرنده مدفوندر. اكثر علومده وعلی‌الخصوص فقهده ید طولی صاحبی اولوب، مستحضراتی چوق ایدی؛ وقوهٔ حافظه‌سی بر درجه‌ده ایدی، كه كندیسنه یوز مسئله صورلسه، هر برینك جوابنی ویردكدن صكره، بو جوابلردن هر برینك كتابك خانكی فصل وبابنده بولندیغنی بیان ایتمك عادتی ایدی. بو حال ایله برابر عاشق مشرب ولاابالی اولوب، عشق وشوق بر درجه‌ده ایمش، كه كمال طلاقتله وعظ ایدر ایكن، چوق دفعه جذبه‌سی غالب كلمكله، بیهوش اولوب، كرسیدن دوشرمش. بر تعبیرنامه‌سی، جنازه مسائلنی جامع بر كتابی واسماعیل افندینك «جنة‌السماع» نام كتابنی رد یولنده بر رساله‌سی واردر. اواخر عمرنده ظهور ایتمش اولان شیخ قاضی زاده ایله مسائل علمیه ومذهبیه‌ده مناقشه‌لری اولمشدر.

ابراهیم افندی { (حسام زاده —) اون برنجی عصر هجری اوائلی علماسندن اولوب، كرمیانی حسام افندینك اوغلیدر. ۹۸۰ تاریخنده دنیایه كلوب، پدرندن مبادیٔ علومی اوقودقدن صكره، خواجه سعدالدین افندی‌یه انتساب ایده‌رك، ۹۹۷ ده تدریسه مأذون اولمغله، ملازمته باشلامش؛ وكرماستی، كستل، محمد آغا، خارجی وفتحیه مدرسه‌لرنده افاده ایله امرار اوقات ایده‌رك، ۱۰۱۶ ذی‌القعده‌سنده كنج یاشنده ارتحال ایدوب، شریفه خاتون مسجدی ساحه‌سنده دفن اولنمشدر. فضائل وكمالات ایله متصف بر ذات اولوب، كمال پاشا زاده‌نك «مفتاح» نام اثرینه بر تكمله‌سی واردر، و «فقه اكبر» ایله «شافیه» یی نظم وشرح ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شایان قبول بعض اشعاری واردر. «شریفی» تخلص ایدردی.

ابراهیم افندی { (صره امینی زاده) اسمیله مشهوردر. [«صره امینی زاده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم افندی { (مجارلی —) [«ابراهیم متفرقه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم اکرمی { دمشق ادبا وشعراسندن اولوب، محمد دمشقینك اوغلیدر. ابو المعالی طالوی وعبدالحق حجازیدن تحصیل ایتمش؛ وآبا واجدادی کبی شیخ اکبر حضرتلرینك تربه‌داری بولنمشیدی. اشعاری چوق وغایت لطیف اولوب، «مقام ابراهیم» عنوانیله مرتب دیوانی واردر. ۱۰۴۷ تاریخ هجریسنده ارتحال ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

سقى الله ليلاتى على السفح باللوى
وعهدالصبا ماكان احلاه من عهد
فوا هـا له بل آه ممـا تصرمت
ولـو ان آهى بعدهـا ابداً تجدى
زمان لنـا با لصـالحية كله
ربيـع وايام لنـا فيـه كالورد

ابراهیم اینال { سلجوقیلردن برنجی اوله‌رق پادشاه عنوانینی آلان طغرل بکك والده‌سی طرفندن برادری اولوب، هجرت نبویه‌نك ۴۵۰ تاریخلرنده برطاقم عونه جمعیله همدان نواحیسنده اعلان عصیان ایتمشیدی. طغرل بك بونك اوزرینه عسکر سوق ایده‌رك، کندیسنی قتل، وجماعتنی پریشان ایتمشدر.

ابراهیم بترونی { جبل لبنانده‌کی (بترون) بلده‌سنه منسوب اولوب، جدی حلبه رحلت ایتمش اولمغله، اونبجی عصر هجریده حلبده طوغمش؛ واوراده تحصیل علم ایله طریق علیه‌یه سلوك ایده‌رك، برچوق قضالره وازان جمله حما قاضیلغنه نصب اولنمش، وبعده پدرینك کندیسنه براقدیغی بعض جهتلرله اکتفا ایده‌رك، عزلتنشین اولمش؛ و۱۰۵۳ تاریخ هجریسنده ارتحال ایتمشدر. عالم وفاضل وشاعر بر ذات اولوب، اشعاری مقبول فصحای عربدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

بينى وبينـك مدة فاذا انقضت
كنت الجدير بان تعزى فى الورى
رفقـاً بقلب انت فيه سـاكن
ان الحيوة اذا قضى لا تشترى
فاردد علي طرف المنام لعله
يلقى خيالاً منك فى سنة الكرى
واسـأل عيوناً لا تمل من البكا
عن حالتى ينبيك دمعى ماجرى

ابراهیم بخشی { اون برنجی عصر هجریده یتیشن حلب علماسندن اولوب، محمد بن احمد بخشینك اوغلیدر. مملکتك علماسندن ابتدای تحصیل ایتدکدن صکره، پدریله برابر حج شریفه کیده‌رك، مکهٔ مکرمه‌ده بر قاچ سنه مجاور اولوب، مکه ومدینه علماسندن اخذ علوم، وپدرندن ادبیات عربیه وحدیث فنلرینی تحصیل ایتدکدن صکره، پدرینك وفاتی اوزرینه، حلبه عودتله اورانك علماسندن دخی تحصیله دوام، وبعده دمشقه کیده‌رك، اکمال تحصیل ایله، وطنه عودتنده، مدرسهٔ مقدمیه‌ده تدریسه شروع ایدوب، ارتحالنه دك تعلیم وافاده ایله مشغول اولمش؛ وعلم حدیثده مشارالیه بالبنان اوله‌جق درجه‌ده شهرت بولمشیدی. علوم سائره‌ده دخی ید طولی صاحبی اولوب، علم فقهده مذهب حنفی اوزرینه اوچ جلددن مرکب بیوك بر تألیفی واردر، که اربابی عندنده مقبول ومستحسندر. اواخر عمرنده حصاة (یعنی مثانه طاشی) علتنه مبتلا اولوب، عملیات اجراسی صره‌ده ۱۱۳۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. حلبك (بکفالون) قریه‌سنه نسبتله (بکفالونی) اسمیله دخی معروفدر.

ابراهیم بریدشاه { هندستانده احمد آباد ملوکندن اولوب، ۹۷۰ تاریخنده وفات ایدن پدری علی بریدشاهه وارث اولمش؛ و۹۷۷ده وفات ایدوب، برادری قاسم برید ثانی کندیسنه خلف اولمشدر.

ابراهیم بك { (حسین پاشا زاده —) و(اخسخه‌لی —) اسملریله ایکی ذات سلحدار حضرت پادشاهی بولنمش ایسه‌ده، ایکیسنده‌ده مؤخراً وزارت ویرلمش اولدیغندن، [«ابراهیم پاشا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بك { (عوض پاشا زاده —) سلطان عبدالحمید خان اولك دور سلطنتلرنده ایکی دفعه شیخ الاسلام اولمشدر. پدری عوض محمد پاشا سلطان محمود خان اول وزراسندن اولوب، (فاتح بلغراد) له بنامدر. ۱۱۲۷ تاریخنده درسعادتده تولد ایدوب، ۱۱۴۶ده طریق تدریسه دخول ایله، ۵۲ده یکیشهر فنار، ۵۹ده بروسه، ۶۲ده مدینهٔ منوره و۶۵ده شام قضالرینی احراز ایتمش؛ و۱۱۷۳ تاریخنده آناطولی پایه‌سیله استانبول قاضیسی، ۷۵ده بالفعل آناطولی قاضیعسکری و۸۰ و۸۵ده مکرراً روم‌ایلی قاضیعسکری اولدقدن

صكره، ١١٨٨ سنه‌سنده مقام مشيخته كتورلمشيدی. اون آی مسند فتواده طوردقدن صكره، حدت مزاجی اولمق حسبيله، طوله باغچه‌ده دونغای همايون خروجنده ويريلن ضيافتده صدراعظم عزت پاشا ايله واقع اولان برمعارضه اوزرينه، كمال تهورله قالقوب كيتمسی اغبرار پادشاهی‌يی موجب اولمغله، ٨٩ ده‌عزل اولنمشيدی. ١١٩٩ ده، خليل حميد پاشا ايله دريزاده عطاء الله افنديك عزلی وقعه‌سنده الی اولمق ملابسه‌سيله، دفعهٔ ثانيه اوله‌رق، شيخ الاسلام اولمش ايسه‌ده، اطواری موافق طبع پادشاهی اولمديغندن، اوچ آيه قريب مدتدن صكره، ينه سنهٔ مذكوره داخلنده عزل وآنقره‌يه نفی اولنمشيدی. مؤخراً كندی استدعاسی اوزرينه منفاسی بروسه‌يه تحويل اولنمش؛ وسلطان سليم ثالث حضرتلرينك جلوسلرنده اعلان اولنان عفو عمومی صره‌سنده، استانبوله كلوب، خانه‌سنده عزلت نشين ايكن، ١٢١٢ سنه‌سی ذی القعده‌سنده ارتحال ايدوب، سلطان بايزيد جامع شريفی خطيره‌سنده دفن اولنمشدر. علم وعرفاندن عاری‌حديد ومتهور وحريص وشكم‌پرور برشخص اولديغی بعض تاريخلرده مسطوردر.

ابراهيم بك { رمضان اوغللری واليلرندن وتركمن بكلرندن اولوب، پدری پيری بكك وفاتی اوزرينه ٩٧٠ تاريخ هجريسنده آطنه واليسی اولمشيدی.

ابراهيم بك { مصرده‌كی مماليك چراكسه بكلرندن اولوب، ١١٥٠ تاريخلرنده چركستانده طوغمش؛ ومصره كلوب، ١١٩٠ تاريخنده مراد بكله بالاتفاق مصرك اداره‌سنی ضبطله، ابتدا مرقوم مراد بكله برابر، وبعده بالاستقلال مماليكه آمر اولمشيدی. بيوك بوناپارتك مصره هجومنده مقاومته مقتدر اوله‌ميوب، عريشده مغلوب اولمغله، سوريه‌يه فرار ايتمشدی. ١٢٢٠ تاريخنده محمد علی پاشا مصردن مماليكك حكم ونفوذينی امحا ايتدكدن صكره، ١٢٢٦ ده مرقوملرك قتل عامنده ابراهيم بك قورتلوب، نوبه‌يه فرار ايتمش؛ و١٢٣٣ ده دنقله‌ده وفات ايتمشدر.

ابراهيم بن ابان { رجال حديثدن اولوب، پدری واسطه‌سيله عمرو بن عثماندن روايت ايتمشدر. بصره‌لی ايدی. دارقطنی بونك رواياتنی ضعفله اتهام ايتمشدر.

ابراهيم بن ابراهيم مهران { [« ابو اسحاق اسفراينی » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن ابی بكر { [« ابراهيم دنابی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهيم بن ابی بكر اصفهانی { حكيم فخرالدين رازی حضرتلرينك تلامذه‌سندن اولوب، حكيم مشاراليه هراتده خسته‌لنه‌رك، وفاتنك تقربنی حس ايتديكنده، وصيتنی بو ذاته يازديرمشيدی.

ابراهيم بن ابی حسن { [« ابو سالم » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن ابی سفيان قيسرانی

فلسطينده‌كی قيساريه شهری علما ومحدثيندن اولوب، ٢٧٨ تاريخ هجريسنده وفات ايتمش؛ وائمهٔ محدثيندن ابو القاسم حافظ سليمان طبرانی بو ذاتدن اخذ وروايت ايتمشدر.

ابراهيم بن ابی السنه { [« ابن ابی السنه » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن ابی طالب { نيسابوری اولوب، اوچنجی عصر هجريده خراسانده حفظ قرآنده شهرت بولمش؛ و٢٩٥ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم بن ابی الفتح { [« ابن خفاجه » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن ابی الفضل { [« ابن صدقه » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهيم بن ابی محمد { [« ابو اسحاق يزيدی » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن ابی يحيی { [« ابو اسحق بن ابی يحيی » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن احمد { سلاطين عظام عثمانيه‌دن سلطان ابراهيم ايله ملوك بنی اغلبدن ابراهيمك ترجمهٔ حاللری « ابرا-

هیم » ماده‌لرنده ذکر اولندی. [« ابو اسحاق » ماده‌لریله « ابو تمام همدانی، ابو طاهر مستملی، سراج، اهلی، عیشانی » ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن احمد بن مروان { رجال حدیثدن اولوب، هدبه وجباره بن مفلسدن نقل احادیث شریفه ایتمش؛ و ۲۹۰ سنه‌سندن اول وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن احمد حرانی { رجال حدیثدن اولوب، عبد العظیم بن حبیبدن روایت ایتمشدر. ابراهیم بن ابی حید اسمیله دخی شهرتی واردر. احادیث موضوعه روایت ایتدیکی مرویدر.

ابراهیم بن احمد رقی { رقه مشایخندن وکبار اولیاء اللهدن علم وفضل وتصوفله متصف بر ذات خجسته صفات ایدی. ینه رقه مشایخندن ابراهیم قصارله وسائر کبار مشایخله صحبت ایتمشدر. ارتحالی ۳۴۲ تاریخنده واقع اولمشدر. حقیقت وتصوف واخلاقه متعلق پك چوق کلام وموعظه‌لری مرویدر.

ابراهیم بن احمد عجلی { رجال حدیثدن اولوب، یحیی بن ابی طالبدن روایت ایتمش؛ ومرویاتنده احادیث موضوعه بولندیغی آکلاشلمشدر.

ابراهیم بن ادهم { اوچنجی عصر هجری اولیاء کرامندن اولوب، پدری بلخده ملوکدن ایکن، کندیسی بر کون آو آرقه‌سنده طولاشیرکن، هاتفدن « بونك ایچونمی یارادلدك؟ » سسی قولاغنه کلمکله، ودیکر بر روایته کوره ترك دنیایی مشعر بر رؤیا کورمکله، پدرینك خانه‌سنی ترکله، پشمینه پوش اوله‌رق، برمدت طاغلرده ومغاره‌لرده ریاضت وعبادتله مشغول اولدقدن صکره، مکهٔ مکرمه‌یه رحلتله، برمدت مجاور اولمش، وائمه واولیاء اللهدن بعض ذواتله صحبت ایتدکدن صکره، شامه کیتمش؛ وآخر عمرینه قدر اوراده بولنه‌رق، ۲۶۱ تاریخنده رحمت حقه نائل اولمشدر. حقنده پك چوق روایات اولوب، ایچلرندن صحیحنی تمییز ایتمك مشکل اولدیغندن، بو قدرله اکتفا اولندی. هرحالده دنیایه میل ایتمه‌مکده ضرب‌مثل حکمنه کچمش اعزه‌دندر.

ابراهیم بن اسحاق { [« ابراهیم حربی، ابراهیم شکستانی، ابراهیم صینی، ابراهیم عبدی، ابن ابی الدرداء وتونی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن اسحاق { واسطی، عینی ودیکر درت ابراهیم بن اسحاق دخی رجال حدیثدن اولوب، جمله‌سنك مروياتی صحتده شبهه اولنمشدر.

ابراهیم بن اسماعیل { [« ابراهیم قاری، ابن الاجدابی، ابو اسحاق بابسکی، ابن معقب، محبوبی، ابو اسماعیل اشهلی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.] — ابراهیم بن اسماعیل بن بشیر، ابراهیم بن اسماعیل مکی، ابراهیم بن اسماعیل بن یحیی، ابراهیم بن اسماعیل بشکری ودیکر بر ابراهیم بن اسماعیل دخی رجال حدیثدندر. بونلردن بشکری شیوخدن معدود اولوب، ابن ماجه شیخلرندن بری واسطه‌سیله بوندن نقل احادیث شریفه ایتمشدر. — ابراهیم بن اسماعیل بن علبه دخی رجال حدیثدن اولوب، خلق قرآنه قائل ایدی، وبو بابده مناظره ایدردی. ۲۱۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن اسماعیل خواص { [« ابراهیم خواص » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن اشتر { وقعهٔ دلسوز کربلاده ذی‌مدخل اولان ظلمه‌دن اخذ ثار ایتمك مقصدیله خروج ایتمش اولان مشهور مختار بن عبیداللهك عونه‌سندن اولوب، مومی‌الیه مختار طرفندن موصلك ضبطندن صکره ۶۷ تاریخ هجریسنده عسکرینه قاعد نصب اولنمغله، عبید الله بن زیادی رفقاسیله برابر اخذ وقتل، وجثه‌لرینی احراق ایده‌رك، رأس مقطوعلرینی مختاره ارسال ایتمش؛ واولجه دخی بعض غالبیتلره نائل اولمشیدی. بعده مصعب بن زبیر مختاری قتل ایتمکله، ابراهیم بن اشتر دخی مصعبله برلشمشدی.

ابراهیم بن اشعث { محدثیندن اولوب، ابو صالح ختامتی وابوالفضل مهدی طارابی وسائر محدثین کندیسندن نقل احادیث شریفه ایتمشلردر.

ابراهیم بن اشنق { [« ابن اشنق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن اعین { بری (شیبانی) لقبیله بصره‌لی، ودیگری کو-
فه‌لی اولمق اوزره، رجال حدیثدن ایکی ذات اولوب، برنجیسندن ابو همام سکونی وابراهیم بن محمد فریابی نقل احادیث شریفه ایتمشلرسه‌ده، ابو حاتم رازی روایاتنی ضعفله اتهام ایتمشدر. هشام بن عمارک شیخی اولدیغی دخی مظنون اولوب، بر روایتـه کوره‌ده مشارالیهک شیخی اولان ابراهیم بن اعین بشقه‌در. ایکنجیسی ایسه ابو سعید اشجک شیخی اولوب، بو ذات شیخنک حیارالناسدن اولدیغی روایت ایدیور.

ابراهیم بن اغلب { ایکنجی عصر هجریده افریقیه‌ده تأسس ایتمش وبر چوق فتوحاته موفق اولمش اولان بنی اغلب دولتنک بانیسیدر. سالم بن اغلبک اوغلی اولوب، بونک پدری اغلب بن سالم ابو مسلم خراسانینک رفقاسندن اولمغله، خلفای عباسیه طرفندن زاب والیلکنه نصب واعزام اولنمشیدی. بعده افریقیه‌ده یعنی تونس وطرابلسده اباضه وسائر بربر فرقه‌لری ظهور ایتمکله، اغلب بن سالم قتل اولنمش؛ وافریقیه والیلکنه بشقه‌لری تعیین اولنوب، نهایت هارون الرشیدک زمان خلافتنده نوبت ولایت محمد بن مقاتله کلمشیدی؛ واو صره‌ده صاحب ترجمه ینه زاب ناحیه‌سنک رأس اداره‌سنده بولنیوردی. مرقوم محمد بن مقاتل ظالم وبد خصال بر آدم اولدیغندن، عسکر واهالی کندیسندن دلگیر اولوب، (تمام بن تمیم تمیمی) اسمنده بر شخص خروجله، قیروانی ضبط ایده‌رک، محمد بن مقاتلی اخراج وطرد ایتمش ایسه‌ده، ابراهیم بن اغلب زابدن عسکر سوق ایدوب، قیروانی استخلاص، ومحمد بن مقاتلی طرابلسدن اعاده ایله، تمام بن تمیمی وطرفدارلرینی تنکیل ایده‌رک، ۱۸۳ تاریخنده اعادۀ صلح واسایشه موفق اولمشدی. بونک اوزرینه اهالی وعسکر طوپلانه‌رق، کندیسنه دخالتله، افریقیه والیلکنی مقام خلافتدن طلب ایتمکه تشویق واجبار ایتمشلر؛ وبونک اوزرینه ابراهیم بن اغلب مصر اموالندن افریقیه‌یه سنوی ویرلمکده اولان یوز بیك دیناری ترك، وبالعکس هر سنه افریقیه‌دن قرق بیك دینار اعطا ایتمك شرطیله، افریقیه والیلکنك کندیسنه احاله‌سنی هارون الرشیددن طلب ایتمکله، ۱۸۴ تاریخنده ولایت مذکوره کندیسنه احاله اولنمشدر. ابراهیم بن اغلب ضبط وربط واسایشی بر درجه دها تأمین ایله، قیروانك قربنده (عباسیه) شهرینی بنا وبقر اتخاذ ایتدیکی کبی، قیروانك قارشیسنده اوله‌رق، مؤخراً خلفلرینك مرکز اتخاذ ایتدکلری (قصر قیروان) قصبه‌سنی دخی تأسیس ایتمشدر. تونسده ظهور ایدن (حدیس) ی قهر وتنکیل ایتدیکی کبی، مغرب اقصاده علویلك دعواسیله ظهور ایتمش وهارون الرشیدی خیلی اندیشه‌یه دوشورمش اولان ادریسیلرله‌ده اوغراشمش؛ و۱۸۹ ده عصیان ایله والی بولنان سفیان بن مهاجری طرد ایتمش اولان طرابلس غرب اهالیسنی دخی اطاعته ارجاعه موفق اولمشدر. ۱۹۵ ده تونسده عمران بن مخالد عصیان ایده‌رك، قیروانی ضبط، وابراهیم بن اغلبی عباسیه‌ده محاصره ایتمکله، بر سنه محاربه‌دن صکره، ابراهیمه مرکز خلافتدن نقداً امداد کلمکله، عطیه واحسانله خصمنك عسکرینی دخی جلب ایده‌رك، فتنه‌یی یکیدن تسکین ایتمش؛ وطرابلسده یکیدن ظهور ایتمش اولان عصیانی باصدیرمغله مشغول ایکن، ۱۹۶ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی ابو العباس عبدالله بن ابراهیم یرینه کچمشدر. — [بو دولتك احوال عمومیه‌سیچون «اغلب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن ایوب ابرش { ابراهیم بن ابرش دخی دنیلیر. خلفای عباسیه‌دن (معتز بالله) ك باش طبیبی اولوب، علی الخصوص خلیفۀ مشارالیهك والده‌سی قبیحه‌یه انتساب تامی وار ایدی. حذاق اطبای اسلامیه‌دن اولوب، خلیفه عنده‌نده قدر واعتباری پك بیوك ایدی. پدری ایوب ابرش دخی مشاهیر اطبادن اولوب، لسان یونانیدن عربی وسریانی لسانلرینه خیلی کتب فنیه ترجمه ایتمشدر.

ابراهیم بن ایوب حورانی { محدثیندن واصحاب زهد وتقوادن صالح بر ذات اولوب، ولید بن مسلم ومضاء بن عیسی وسائر رجالدن نقل احادیث شریفه ایتمش؛ و۲۳۸ تاریخنده وطنی اولان حورانده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن ایوب فرسانی { کنیه‌سی ابو اسحاقدر. اصفهان قربنده واقع فرسان قریه‌سندن او-

لوب، محدثیندن متقی وصالح بر ذات ایدی. ثوری وقاید اعمشدن روایت احادیث شریفه ایتمشدر.

ابراهیم بن بدر { [«ابو اسحاق بناری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن بدیع { [«ابو اسحاق برسخوری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن براء { رواة حدیثدن اولوب، احادیث موضوعه نقل ایتمه‌ده شهرتی اولدیغندن، اعتماده شایان دکلدر.

ابراهیم بن بشار { [«ابو اسحاق آملی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — بری (روادی) ودیکری (خراسانی) لقبیله رجال حدیثدن دخی بو اسمله ایکی ذات واردر.

ابراهیم بن بشر { قدمای شعرای عربدن اولوب، مرج راهط وقعه‌سنده وفات ایدن شاعر مشهور نعمان بن بشر انصارینك برادریدر. هجرت نبویه‌نك ٦٠ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. اشعاری مشهوردر.

ابراهیم بن بشر ازدی { رجال حدیثدن اولوب، یحیی بن معیندن روایت ایتدیکی، کندیسندن دخی حسان بن حسان آیدری روایت ایتمشدر.

ابراهیم بن بکر شیبانی { بو دخی رجال حدیثدن اولوب، بر روایته کوره کوفه‌لی، ودیکر بر روایته کوره واسطلی ایدی، وبغداده امرار اوقات ایدردی.

ابراهیم بن بکس { [«ابو اسحاق» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن بنان { خلفای عباسیه‌دن معتصم باللهك رئیس الاطباسی بولنمش اولان طبیب مشهور (سلویه بن بنان)ك برادری اولوب، ایکیسی دخی خرستیان اولدقلری حالده، خلیفه‌نك فوق العاده امین ومعتمدلری ایدیلر؛ حتی ابراهیم بن بنانك عهده‌سنه بیت المال خزینه‌سنی تفویض، ومهرینی دخی امانت ایتمشیدی.

ابراهیم بن بیطار خوارزمی { قضاة ومحدثیندن اولوب، عاصم احولدن روایت ایتمشدر.

ابراهیم بن پیری { [«پیری زاده» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ثابت { اوچنجی عصر هجری علما ومحدثیندن اولوب، واسط جوارنده واقع (جیذا) قریه‌سنده ساکن بولنمغله، (جیذانی) دینمکله معروفدر. هجرت نبویه‌نك ٢٣٣ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن جریج، ابراهیم بن جریر،

ابراهیم بن جعد { رجال حدیثدن اولوب، روایتلرینك صحتی شبهه‌لیدر.

ابراهیم بن جعفر بابی { دربند یعنی شروان جهتنده‌کی باب الابوابدن اولوب، مصرده تدریس وافاده ایله مشغول اولمش، وکرك کندیسی کرك اوغلی حسن بن ابراهیم بابی محدثیندن بولنمشلردر.

ابراهیم بن جعمان { اون برنجی عصر هجری فقهای شافعیه‌سندن اولوب، زبید شهرنده مفتی ایدی. علم حدیث وعلوم سائره‌ده دخی ید طولی صاحبی اولوب، عمرینی افتا وتدریسله کچیرمش، وزمانك عمده‌سی حکمنه کیره‌رك، حل مشکلات ایچون هر طرفدن کندیسنه مراجعت اولنوردی. ابوبکر بن ابی قاسم اهدل جمله تلامذه‌سندن ایدی. هجرتك ١٠٣٤ تاریخنده وفات ایدوب، باب سهام مقبره‌سنده دفن اولنمشدر.

ابراهیم بن جعمان { آنف الترجمه ابراهیم بن جعمانك تورونی اولوب، بو دخی فقهاء شافعیه‌دن واکثر علومه واقف فضلادن ایدی. بیت فقیهده افتا وتدریسله مشغول اولمش؛ و«آیة الحائر من احرف الدوائر» عنوانیله عروضه دائر منظوم بر رساله‌ایله بعض فتوالر یازمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو بر قاچ بیت جمله اشعارندندر:

قصدی رضاك بكل وجه امكنا
فامنن علی بذاك من قبل الفنا
فلئن رضیت فذاك غاية مطلبي
والقصد كل القصد بل كل المنی الخ

طلبه‌سنه فوق العاده محبتی اولوب، لطف واحسانله معامله ایتدیکی مشهوردر. ١٠٨٣ تاریخ هجریسنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن حارث تیمی { صحابه‌دن وقریشدن اولوب، پدریله برابر معیت رسول الله (صلعم) ده مکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه هجرت ایتمشیدی. پدرندن نقلاً بعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر.

ابراهیم بن حُبیش { خلفای عباسیه‌دن ابو جعفر منصورك امراسندن اولوب، بغداد شهرینك تأسیسنده بعض خدماتده بولنمشدر.

ابراهیم بن حجاج { حکومت اسلامیه زماننده اندلسك اشبیلیه شهرنده اعلان تفردله بنی حجاج امارتنی تأسیس ایدن عبدالله بن حجاجك برادری اولوب، برادری مرقوم عبداللهك قتل اولنمسی اوزرینه، برینه چکمش، وعصیان ایدن بنی خلدون وبنی حجاجك اولادینی رهن صورتیله توقیف ایدرك، قتل ایله تهدید ایتدیکندن، مرقوملر عرض اطاعت ایتمشلرسه‌ده، اولادلرینی تخلیص ایتدکدن صکره، یکیدن اعلان عصیانله کندیسنه قارشی محاربه‌یه کیریشدکلرندن، ابراهیم کندی اهل وعیالنی کندیسی قتل ومالملکنی احراقله، صوك نفسنه قدر مقاومت ایدوب، نهایت قتل اولنمشدر.

ابراهیم بن حجاج { رجال حدیثدن اولوب، کندیسی عبد الرزاقدن، وکندیسندن دخی محمود بن غیلان روایت ایتمشدر.

ابراهیم بن حجاج موصلی { موصل قدمای علما ومحدثیننده‌ن اولوب، ابو القاسم مقریٔ رصافی کندیسندن روایت احادیث شریفه ایتمشدر.

ابراهیم بن حریری { هندك مشاهیر مورخیننده‌ن اولوب، بابر شاهك زمان سلطنتنده «تاریخ ابراهیمی» عنوانیله هندستانك برتاریخ عمومیسی یازه‌رق، ٩٣٤ سنه‌سنده اکمال ایتمشدر.

ابراهیم بن حسین عطار { [«ابراهیم عطار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن حفص عسکری { محدثیندن اولوب، ابو الحسین ملطی کندیسندن نقل احادیث شریفه ایتمشدر.

ابراهیم بن حکم { بن ابان وابراهیم بن حکم ظهیر. ایکیسی دخی رجال حدیثدن اولوب، ایکیسنك‌ده روایتلرینك صحتنده شبهه اولنمشدر. ایکنجیسی کوفه‌لی وشیعیدر.

ابراهیم بن حمزه { [«ابن حمزه» و«ابو اسحاق خدابادی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن حمزه { (شیخ تاج الدین —) اوننجی عصر هجری علما ومشایخندن اولوب، علوم ظاهره‌یی اکمال ایتدکدن صکره، طریقته سلوك ایتمش؛ وظاهری وباطنی کسب کمالات ایتدکدن صکره، ادرنه‌ده واقع نقطه‌جی جامعنده واعظ ومذکر اولمشیدی؛ وتفسیر وحدیثدن درس ویرردی. «جامع الانوار» اسمیله برتفسیر شریف یازمشدر. ارتحالی ٩٧٠ تاریخلرنده‌در.

ابراهیم بن خالد { [«ابو اسحاق البیری»، «ابو اسحاق جرمینی» وابو ثور» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن خشاب { [«ابن خشاب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن خضر صایغ { محدثیندن اولوب، ابو حسین ملاطیدن روایت ایتمش، و ٤٠٤ تاریخ هجریسنده وفات ایلمشدر.

ابراهیم بن خفاجه { [«ابن خفاجه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن خلاد { صحابه‌دن اولوب، کوچك ایکن حضرت نبی ذی‌شانك حضورینه کتیریله‌رك، ایمانه کلمشیدی. بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر. منسوب بولندیغی قبیله حقنده اختلاف واقع اولوب، مورخینك بعضیسی (اشهلی) وبعضیسی (خزرجی) دیمشلردر.

ابراهیم بن خلاد { اندلسك (البیره) شهری علما ومحدثیننده‌ن اولوب، هجرتك ٢٧٠ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهيم بن خلف [« ابو اسحاق سنهوری » و « ابو اسحاق شاونی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهيم بن داود قصار کنیه‌سی ابو اسحاقدر. شامک کبار مشایخندن وجنید بغدادی ایله ابن جلا کبی اولیاء اللهک اقرانندن اولوب، چوق وقت معمّر اولمش؛ وزمانک اکثر مشایخیله صحبت ایتمشیدی. فقری اختیار ایتمش رجالدن ایدی. ٣٢٦ ده ارتحال ایتمشدر.

ابراهيم بن خلف سامری مشاهیر اطبای اسلامدن (رضی الدین رحبی) نک تلامذه‌سندن وآلتنجی عصر هجری اطبای حاذقه‌سندن ایدی. کندیسی مذهبجه عیسوی اولوب، حکیم مشار الیه تلامذه‌سی ایچنده غیر مسلم اوله‌رق، یالکز بو ذاتله عمران اسرائیلی بولندیغنی بیان ایدر ایمش.

ابراهيم بن دُحيم اوچنجی عصر هجری اواخریله دردنجی عصر اوائلی علما ومحدثیننددن اولوب، مصر ودمشقده افاده وتدریسله مشغول بولنمشدر.

ابراهيم بن دينار کنیه‌سی (ابو حکیم) اولوب، نهروانی وبغدادی لقبلریله دخی ملقبدر. مشاهیر علمادن اولوب، فقه حنبلیده وحدیث وسائر علومده ید طولی صاحبی وصالح ومتقی برذات ایدی. (باب الازج) ده برمدت اقامت ایدوب، اوراده کندی نامنه منسوب اوله‌رق بر مدرسه دخی بنا ایتمشیدی. علم فقهی ابو الخطاب محفوظ بن احمد کلواذانیدن اخذ وقرائت ایتمشدی. حسن افاده‌سی ومحاضراتی اولوب، حلقهٔ تدریسنه بر چوق طلبه اجتماع واستفاده ایدرلردی. کندیسی بعض مشاهیر محدثیندن روایت ایتدیکی کبی، کندیسندن دخی ابو الفرج ابن جوزی کبی کبار محدثین روایت ایتمشلردر. هجرتک ٤٨٠ تاریخنده دنیایه کلوب، ٥٥٦ سنه‌سی جماذی الآخره‌سنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهيم بن ذكريا [« ابو اسحاق عجلی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهيم بن ذكوان حرّانی خلفای عباسیه‌دن جعفر بن منصورک آزادلیلرندن اولوب، هادی بن مهدینک وزیری اولمشیدی. بونک فضل اسمنده بر برادری دخی مروان حمارک آزادلیلرندن ایدی.

ابراهيم بن زهرون حرانی کنیه‌سی ابو اسحاقدر. مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، فن طبده عالم وماهر بر ذات ایدی. ٣٠٩ تاریخ هجریسنده بغدادده وفات ایتمشدر. اوغلی ابو الحسن ثابت دخی مشاهیر اطبادندر.

ابراهيم بن زياد یمن ملوکندن اولوب، پدرینک فوتندن صکره حکم سورمش، و وفاتنده اوغلی زیاد خلفی اولمشدر. بونلرک سلاله‌سی ٢٠٣ تاریخ هجریسنده باشلیوب، برنجیلری خلفای عباسیه‌دن مأمور طرفندن یمن والیلکنه نصب اولنمشیدی.

ابراهيم بن زياد بری (قرشی) و بری‌ده (عجلی) اولمق اوزره، رجال حدیثدن اوچ ذاتک اسمیدر.

ابراهيم بن زيد [« ابو اسحاق خشاغری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهيم بن زيد اسلمی تفلیسلی اولوب، محدثیندن ایسه‌ده، اخبارینک صحتی مشکوکدر.

ابراهيم بن سالم نيسابوری محدثیندن اولوب، کندیسندن احمد بن حفص بن عبد الله روایت ایتمشدر.

ابراهيم بن سعد محدثینک موثوق ومعتمدلرندن اولوب، فقهده دخی ید طولی صاحبی اولمغله، مدینهٔ منوره قاضیسی اولمشیدی. احکامه متعلق اون یدی بیک حدیث شریف بیلدیکی مرویدر. اصحاب ثروتدن اولوب، ١٨٣ تاریخنده، ٧٥ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. — بو اسمده رجال حدیثدن دیکر بر ذات دها وار ایسه‌ده، روایاتنک صحتی مشکوکدر.

ابراهيم بن سعد الدين جباوی

پیر طریقت سعد الدین جباوی حضرتلرینک اولادندن اولوب، بنی سعد الدین طائفه‌سنک شیخی

ایدی. شافعی المذهب وسعدی الطریقه اولوب، درکاهی دمشقك (قبیبات) محله‌سنده اولمغله، (دمشقی) و (قبیباتی) لقبلریله دخی معروفدر. (شاغور) محله‌سنده‌کی زاویه‌سنه نسبتله (شاغوری) دخی دنیلیر. اصحاب ورع وتقوادن واهل حالدن بر ذات اولوب، وافر مال وثروته دخی مالك اولمغله، انفاق فقرا ومحتاجین وتأسیس خیرات یولنده صرف همت ایتمش؛ وخدم وحشمی چوق اولوب، نفوذ واعتباری درجهٔ علیایه واصل اولمشیدی. صیت وشهرتی عالمگیر اولوب، پك اوزاق یرلردن زیارتنه کلنلر اولوردی. اکثر علومده وعلی الخصوص تصوفده ید طولی صاحبی ایدی. ۱۱۳۵ تاریخنده رحمت حقه نائل اولمشدر.

ابراهیم بن سعد الدین شیبانی

کنیه‌سی (ابو الوفا) در. بو دخی سعد الدین جباوی حضرتلرینك سلاله‌سندن اولوب، اون ایکنجی عصر هجریده دمشق شامده سلالهٔ مذکوره‌نك (شاغور) محله‌سنده‌کی زاویه‌سنده سجاده نشین اولمغله، اسلافی کبی، (شاغوری) لقبیله دخی معروفدر. ارباب زهد وتقوادن وکروه مجذوبیندن اولوب، کرك شامده وکرك درسعادتده پك چوق مریدلری وار ایدی. سلاطین عظام عثمانیه‌نك دخی کندیسنه اعتبار واعتقادلری اولوب، استانبولده کندیسنه مخصوص بر زاویه بنا ایتمشلر، وروس دخی ویرمشلر ایدی. احیانا استانبوله ومصره دخی کیدردی. لاابالی وقلندر مشرب بر ذات اولوب، چارشو وبازارده چوجقلرك وعوامك کندیسیله اکلنلرندن حظ ایدرمش.

ابراهیم بن سعد زهری [«ابو اسحاق زهری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سعد علوی بغدادك قدمای مشایخندن ونسبلری حضرت امام حسنه واصل اولان شرفادن اولوب، کنیه‌سی ابو اسحاقدر. ابو الحارث اولا سینك شیخی ومرشدیدر. بعده شامه رحلت ایدرك، اوراده متوطن اولمشیدی. ظاهر الکرامات اولیاء کرامدن ایدی.

ابراهیم بن سعید [«ابو اسحاق حبال» و «ابو اسحاق دستوانی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سعید جوهری کبار محدثیندن اولوب، بخاریدن بشقه ائمهٔ حدیث کندیسندن اخذ واستماع ایتمشلردر. اوچنجی عصر هجریده بغدادده تدریسله مشغول اولوب، ۲۴۷ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. حدیثه دائر بعض تألیفاتی واردر.

ابراهیم بن سفر [«ابن سفر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سفیان اوچنجی عصر هجری فقهاسندن ومسلك اصحابندن اولوب، ۳۰۸ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن سکمان قطبی [«ظهیر الدین قطبی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سلیمان جینینی [«ابراهیم جینینی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سلیمان مقدسی و بلخی لقبلریله رجال حدیثدن ایکی ذات اولوب، روایتلری ضعیفدر. — رجال حدیثدن (ابو اسماعیل مؤدب) کنیه‌سیله مشهور دیکر بر ابراهیم بن سلیمان موثوق رواتدندر.

ابراهیم بن سلیمان شامی بنی امیه آزادلیلرندن اولوب، اندلس ملوك امویه‌سندن حکم بن هشامك زماننده شرقدن اندلسه کیتمش؛ وهشامك اوغلی عبدالرحمن ایله اونك اوغلی محمدك زماننده نفقه‌یه نائل اولمشیدی. شرقده ابو نواس وابو العتاهیه کبی کبار محدثیندن اوقومش ایدی. بعض اشعاری دخی واردر.

ابراهیم بن سنان [«ابو اسحاق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سوید بری (مدنی) ودیکری (صیرفی کوفی) لقبلریله ملقب رجال حدیثدن ایکی ذات اولوب، برنجیسی موثوق، وایکنجیسنك روایتی ضعیفدر.

ابراهیم بن سهل اندلسی [«ابن سهل اندلسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سیابه { بنی هاشم آزادلیلرندن وخلفای عباسیه‌نك اك پارلاق زمانی شعراسندن اولوب، بعض اشعاری وبرچوق نوادر واخباری کتب نوادرده مذکوردر. مشاهیر مغنییندن ابراهیم موصلی ایله اوغلی اسحاق بونك احباسندن اولمغله، اشعارینی خلفا ووزرا حضورنده اوقویه‌رق، قدرینی ترفیع ایتمشلردی. کندیسی بر جاریهٔ زنجیه‌یه علاقه ایتمکله، بو ناتحمل عشقنه اعتراض ایدنلره جواباً شوقطعه‌یی سویلمشدر:

یکون الخال فی وجه قبیح
فیکسوه الملاحة والجمالا
فکیف یلام مشغوف علی من
یراها کلها فی العین خالا

ابراهیم بن سیما { موسی بن بغانك امراسندن اولوب، طائفهٔ زنجله اولان محاربات اثناسنده اهواز والیسی اولمش؛ ومرقوم موسی بن بغا اورالردن چکلنجه‌یه قدر بو مقامده قالوب، ٢٧٣ تاریخ هجریسنده معتمد ایله متوفق آره‌سنده واقع اولان محاربه‌ده (زغفرانیه)ده قتل اولنمشدر.

ابراهیم بن سیمجور { [«ابن سیمجور» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن شاذ جبلی { کنیه‌سی (ابو اسحاق) در. هرات جوارنده‌کی جبل فضه‌دن اولوب، هراتده تحصیل علم ایتدکدن صکره، بغداده ورودله علم حدیثده تدریسله اشتغال، ومحمد بن عبدالرحمن سامیٔ هروی ایله سائر ذواتدن نقل احادیث شریفه ایتمشدر.

ابراهیم بن شاکر { [«ابو اسحاق لحام» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن شرکب { اوچنجی عصر هجری اواسطنده مرو شهریله نواحیسنی ونیشابوری اله چکیروب اعلان تفرد ایتمش اولان شرکب جمالك بیوك اوغلی اولوب، یعقوب صفار بن لیثك نزدنده بولندیغی حالده، احمد حجستانینك حسد وحیله‌سیله مشارالیهك یانندن تبعید اولنمشدی.

ابراهیم بن شعیب { اوچنجی عصر هجری اواسطنده اندلسك (البیره) بلده‌سنده ظهور ایتمش اولان یدی محدثینك بریدر، که بونلرك یدیسی‌ده (سحنون) دن روایت ایتمشلردر. دیکر آلتیسی احمد بن سلیمان بن ابی الربیع، سلیمان بن نصر، ابراهیم بن خالد، ابراهیم بن خلاد، عمر بن موسی الکنانی وسعید بن نمر غافیدر. —— (مدنی) لقبیله رجال حدیثدن دیکر بر ابراهیم بن شعیب دها واردر، که ابن وهب کندیسندن روایت ایتمش ایسه‌ده، ابن معین شایان اعتماد اولمدیغنی بیان ایتمشدر.

ابراهیم بن شماس { سمرقندك قدمای اولیاسندندر.

ابراهیم بن شهید { بنی حفص دولتی زماننده وسکزنجی عصر هجری اواسطنده برآره‌لق تونسی استیلا ایله مستقلا حکم سورمش امرادندر. پدری ابو بکر بن ابی الخطاب سلطان ابو عصیده‌نك قتلنده والی نصب اولنمش، ومتعاقباً سلطان ابو البقاء طرفندن قتل ایدلمش اولمغله، شهید لقبیله شهرت بولمشیدی.

ابراهیم بن شیبان قرمیسینی { دردنجی عصر هجریده ظهور ایدن کبار اولیاء اللهدن اولوب، جبل شیخی ایدی. معاصرلرندن ابراهیم خواص وابو عبد الله مغربی ایله صحبت ایتمشدر. ورع وتقواده ومدعیلره قارشی کتاب وسنته وطریقت مشایخ وائمه‌یه تمسکله مدافعه‌ده شهرت کامله‌سی وار ایدی. اعتقاد وتصوفه متعلق بر چوق کلامی وبعض حاللری مشهور ومتواتردر.

ابراهیم بن شیرکوه { طوائف ملوکدن حمص صاحبی شیرکوه بن محمد بن شیرکوهك اوغلی اولوب، ٦٣٦ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، مسند امارته چکمش؛ و٦٣٨ سنه‌سنده سوریه طرفلرینه تجاوزله اطرافی نهب وغارت ایتمکده اولان خوارزمیلر طائفه‌سیله محاربه‌یه طوتیشوب، حلب عسکری دخی کندیسنه معین اولدیغی حالده، بونلری فراتك اوته طرفنه قدر تعقیب، ومغلوب ایده‌رك، حرانی ضبط ایتمش؛ وموصل صاحبی لؤلؤ دخی بونلره اعانةً خوارزمیلره اوروب، یدلرنده بولنان اسرایی، وازان جمله حلب عسکریله اولان محاربه‌ده اسیر ایتمش اولدقلری ناصر صلاح الدینك اوغلی ملك معظم تورانشاهی استخلاص، وحلب عسکرینه ارسال ایتمشیدی. بو غالبیتده حلب

عسكرى رقه، رها وشروجى، وابراهيم دخى حا-
بورى ضبط ايتمشيدى. ٦٤٠ تاريخنده خوارزميلر
ميافارقين صاحبى مظفر غازى ايله متفق اولدقلرى
حالده، تعرض ايتمكله، ابراهيم بن شيركوه ينه حلب
عسكريله برابر قارشى طورەرق، غالب كلمش ايسەده،
٦٤٢ده خوارزميلر مصر حكمدارى صالح ايوب
طرفندن عمجەسى دمشق صاحبى صالح اسماعيله قار-
شى دعوت اولنمغله، غزەيى استيلا ايتمش اولدقلرندن،
صالح اسماعيل طرفندن دمشق عسكريله ابراهيم بن
شيركوه مأمور اولەرق، عكادەكى فرنكلرله دخى،
غالبيتلرى تقديرنده مصردن بعض يرلر ويرمك شر-
طيله، اتفاق ايتديكى حالده، مغلوب اولمش؛ ومصر
عسكرى سوريەنك سواحليله قدسى ضبط ايتدكدن
صكره، صالح اسماعيل ايله ابراهيم بن شيركوهى
دمشقده محاصره ايتمشلر؛ وبعده بعض شرائطله
چكلمشلردى. ٦٤٤ تاريخنده ابراهيم بن شيركوه
مصر صاحبى صالح ايوبله بالاتفاق، خوارزميلرى
بسبتون محو ومضمحل ايتمكله، بونلرك شرندن انديشناك
بولنان صالح ايوبى زيادەسيله ممنون ايتديكندن، مصره
دعوت اولنمش ايسەده، متهيء عزيمت ايكن، دمشقده
وفات ايدوب، جنازەسى حمصه اعاده، واورادە
دفن اولنەرق، اوغلى مظفرالدين موسى جانشينى
اولمشدر.

ابراهيم بن صارى حيدر { شامك اون برنجى عصر
هجرى علماسندن اولوب، فضائل وصلاح حاليله
مشهور ايدى. فارسى وتركى لسانلرينه آشنا وحسن
خطه مالك اولديغندن، دمشق اعيانى اولادينه مذ-
كور ايكى لسانله حسن خط تعليم ايتمكله اشتغال ايدر
دى. هجرتك ١٠٥٢ تاريخنده طوغوب، ١١٠٣
سنەسنده ارتحال ايتمشدر.

ابراهيم بن صالح { (بن على بن عبدالله بن عباس) خلفاى
عباسيەنك اقربا وولاتندن اولوب، خليفه مهدى
طرفندن، سالم بن سوادەدن صكره، مصر واليسى
تعيين اولنەرق، ١٦٥ سنەسى محرمنده مصره دخول
ايتمشدى. بونك زمان ولايتنده صعيدده ملوك امويەدن
عبدالعزيز بن مروانك نسلندن (دحيه بن مصعب)
ظهور ايدەرك، صاحب ترجمەنك كوشكلكندن
بالاستفاده، بتون صعيدى ضبطله، خلافت ادعاسنه
قالقيشمش اولديغندن، ١٦٧ سنەسى ذى الحجەسنده
مهدى طرفندن غضبه آلنەرق، عزل اولنمش ايسەده،
والئ لاحق داود بن يزيدك معيتنده قالوب، بعض
خدماتده بولنديغندن، مؤخراً ١٧٦ تاريخنده هارون
الرشيد طرفندن، دفعهٔ ثانيه اولەرق، مصر واليلكنه
نصب اولنمش؛ واوچ آيه قريب زمان مصرى اداره
ايتدكدن صكره، سنهٔ مذكورە شعبانده وفات ايتمشدر.

ابراهيم بن صالح آدمى { اوچنجى عصر هجرى علماى
محدثيندندر.

ابراهيم بن صالح بن منصور { هارون الرشيدك
عمجەسنك اوغلى اولوب، خليفهٔ مشاراليهك همشيره-
سى عباسەنك ايكنجى زوجى اولمشيدى.

ابراهيم بن صبيح { وابراهيم بن صرمه. رجال حديثدن او-
لوب، روايتلرى ضعيفدر.

ابراهيم بن صراف { طقوزنجى عصر هجرى مشايخ كبرا-
مندن واولياء اللهدن بر ذاتدر. سيواسده تولد
ايدوب، قونيەده مولانا صارى يعقوبدن تحصيل علم
ايتمش؛ وخواجەسنك وفاتندن صكره، قيصريەده
خواند خاتون مدرسەسنده تدريس علوميله مشغول
اولمشدر. شافعى المذهب ايدى. «كلذار» عنوانيله تركى-
العبارە بر كتابى دخى واردر. بعده مدرسك حنفى المذهب
اولمسى مدرسهٔ مذكورەنك وقفى شرائطندن اولديغى
آكلاشلمغله، مدرسەيى ترك ايدوب، بر كوشەيه
چكلمش؛ وبو عزلتى اثناسنده كنديده غريب بر
حال ظهور ايتمش، كه قرآن كريم قرائتنى ويا بر كوزل
سس ايشيتسه، آغلار ودوشوب بايلير مش. الحاصل
قلبنده بر عشق وشوق حس ايتمكله، براى استرشاد
اردبيله عزيمت نيتنده ايكن، آق شمس الدين حضرتلرينك
صيتنى ايشيدەرك، بك بازارينه وارمش؛ وحضرت
شيخك طبابتدن دخى بهرەسى اولمغله، امراض بدنيه-
لرينك تشفيهسيچون بر چوق خلق طوپلانەرق، هر
برى دردينى آكلاتمقده اولديغنى كوروب، كنديسنه
صره كلنجه، بنم كوكلم خستەدر ديمش؛ وبو وجهله
آق شمس الدين حضرتلرينه انتسابله، سلك طريقته

ابراهیم اکرمی { دمشق ادبا وشعراسندن اولوب، محمد دمشقینك اوغلیدر. ابو المعالی طالوی وعبدالحق حجازیدن تحصیل ایتمش؛ وآباؤ واجدادی کبی شیخ اکبر حضرتلرینك تربه‌داری بولنمشیدی. اشعاری چوق وغایت لطیف اولوب، «مقام ابراهیم» عنوانیله مرتب دیوانی واردر. ۱۰۴۷ تاریخ هجریسنده ارتحال ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سقی الله لیلاتی علی السفح باللوی
وعهدالصبا ماکان احلاه من عهد
فوا هـا له بل آه مما تصرمت
ولو ان آهی بعدها ابداً تجدی
زمان لنا یا لصالحیة کله
ربیع وایام لنا فیه کالورد

ابراهیم اینال { سلجوقیلردن برنجی اولهرق پادشاه عنوانینی آلان طغرل بکك والده‌سی طرفندن برادری اولوب، هجرت نبویه‌نك ٤٥٠ تاریخلرنده برطاقم عونه جمعیله همدان نواحیسنده اعلان عصیان ایتمشیدی. طغرل بك بونك اوزرینه عسکر سوق ایده‌رك، کندیسنی قتل، وجماعتنی پریشان ایتمشدر.

ابراهیم بترونی { جبل لبنانده‌کی (بترون) بلده‌سنه منسوب اولوب، جدی حلبه رحلت ایتمش اولمغله، اونبجی عصر هجریده حلبده طوغمش؛ واوراده تحصیل علم ایله طریق علمیه سلوك ایده‌رك، برچوق قضالره وازان جمله حما قاضیلغنه نصب اولنمش، وبعده پدرینك کندیسنه براقدیغی بعض جهتلرله اکتفا ایده‌رك، عزلت‌نشین اولمش؛ و۱۰۵۳ تاریخ هجریسنده ارتحال ایتمشدر. عالم وفاضل وشاعر بر ذات اولوب، اشعاری مقبول فصحای عربدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

بینی وبینك مدة فاذا انقضت
کنت الجدیر بان تعزی فی الوری
رفقاً بقلب انت فیه ساکن
ان الحیوة اذا قضی لا تشتری
فاردد علی طرق المنام لعله
یلقی خیالاً منك فی سنة الکری
واسأل عیوناً لا تمل من البکا
عن حالتی ینبیك دمعی ماجری

ابراهیم بخشی { اون برنجی عصر هجریده یتیشن حلب علماسندن اولوب، محمد بن احمد بخشینك اوغلیدر. مملکتك علماسندن ابتدای تحصیل ایتدکدن صکره، پدریله برابر حج شریفه کیده‌رك، مکهٔ مکرمه‌ده بر قاچ سنه مجاور اولوب، مکه ومدینه علماسندن اخذ علوم، وپدرندن ادبیات عربیه وحدیث فنلرینی تحصیل ایتدکدن صکره، پدرینك وفاتی اوزرینه، حلبه عودتله اورانك علماسندن دخی تحصیله دوام، وبعده دمشقه کیده‌رك، اکمال تحصیل ایله، وطننه عودتنده، مدرسهٔ مقدمیه‌ده تدریسه شروع ایدوب، ارتحالنه دك تعلیم وافاده ایله مشغول اولمش؛ وعلم حدیثده مشارالیه بالبنان اوله‌جق درجه‌ده شهرت بولمشیدی. علوم سائره‌ده دخی ید طولی صاحبی اولوب، علم فقهده مذهب حنفی اوزرینه اوچ جلددن مرکب بیوك برتألیفی واردر، که اربابی عندنده مقبول ومستحسندر. اواخر عمرنده حصاة (یعنی مثانه طاشی) علتنه مبتلا اولوب، عملیات اجراسی صره‌ده ۱۱۳۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. حلبك (بکغالون) قریه‌سنه نسبتله (بکغالونی) اسمیله دخی معروفدر.

ابراهیم بریدشاه { هندستانده احمد آباد ملوکندن اولوب، ۹۷۰ تاریخنده وفات ایدن پدری علی بریدشاهه وارث اولمش؛ و۹۷۷ده وفات ایدوب، برادری قاسم برید ثانی کندیسنه خلف اولمشدر.

ابراهیم بك { (حسین پاشا زاده —) و(اخسخه‌لی —) اسملریله ایکی ذات سلحدار حضرت پادشاهی بولنمش ایسه‌ده، ایکیسنده‌ده مؤخراً وزارت ویرلمش اولدیغندن، [«ابراهیم پاشا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بك { (عوض پاشا زاده —) سلطان عبدالحمید خان اولك دور سلطنتلرنده ایکی دفعه شیخ الاسلام اولمشدر. پدری عوض محمد پاشا سلطان محمود خان اول وزراسندن اولوب، (فاتح بلغراد)له بنامدر. ۱۱۲۷ تاریخنده درسعادتده تولد ایدوب، ۱۱۴۶ده طریق تدریسه دخول ایله، ۵۲ ده یکیشهر فنار، ۵۹ ده بروسه، ۶۲ ده مدینهٔ منوره و۶۵ ده شام قضالرینی احراز ایتمش؛ و۱۱۷۳ تاریخنده آناطولی پایه‌سیله استانبول قاضیسی، ۷۵ده بالفعل آناطولی قاضیعسکری و۸۰ و۸۵ ده مکرراً روم‌ایلی قاضیعسکری اولدقدن

صکره، ١١٨٨ سنه‌سنده مقام مشیخته کتورلمشیدی. اون آی مسند فتواده طوردقدن صکره، حدت مزاجی اولمق حسبیله، طوله باغچه‌ده دونمای همایون خروجنده ویریلن ضیافتده صدراعظم عزت پاشا ایله واقع اولان برمعارضه اوزرینه، کمال تهورله قالقوب کیتمسی اغبرار پادشاهی‌یی موجب اولمغله، ٨٩ ده عزل اولنمشیدی. ١١٩٩ ده، خلیل حمید پاشا ایله دریزاده عطاء الله افندینك عزلی وقعه‌سنده الی اولمق ملابسه‌سیله، دفعهٔ ثانیه اوله‌رق، شیخ الاسلام اولمش ایسه‌ده، اطواری موافق طبع پادشاهی اولمدیغندن، اوچ آیه قریب مدتدن صکره، ینه سنهٔ مذکوره داخلنده عزل وآنقره‌یه نفی اولنمشیدی. مؤخراً کندی استدعاسی اوزرینه منفاسی بروسه‌یه تحویل اولنمش؛ وسلطان سلیم ثالث حضرتلرینك جلوسلرنده اعلان اولنان عفو عمومی صره‌سنده، استانبوله کلوب، خانه‌سنده عزلت نشین ایکن، ١٢١٢ سنه‌سی ذی القعده‌سنده ارتحال ایدوب، سلطان بایزید جامع شریفی خطیره‌سنده دفن اولنمشدر. علم وعرفاندن عاری حدید ومتهور وحریص وشکمپرور برشخص اولدیغی بعض تاریخلرده مسطوردر.

ابراهیم بك { رمضان اوغللری والیلرندن وترکمن بکلرندن اولوب، پدری پیری بکك وفاتی اوزرینه ٩٧٠ تاریخ هجریسنده آطنه والیسی اولمشیدی.

ابراهیم بك { مصرده‌کی ممالیك چراکسه بکلرندن اولوب، ١١٥٠ تاریخلرنده چرکستانده طوغمش؛ ومصره کلوب، ١١٩٠ تاریخنده مراد بکله بالاتفاق مصرك اداره‌سنی ضبطله، ابتدا مرقوم مراد بکله برابر، وبعده بالاستقلال ممالیکه آمر اولمشیدی. بیوك بوناپارتك مصره هجومنده مقاومته مقتدر اوله‌میوب، عریشده مغلوب اولمغله، سوریه‌یه فرار ایتمشدی. ١٢٢٠ تاریخنده محمد علی پاشا مصردن ممالیکك حکم ونفوذینی امحا ایتدکدن صکره، ١٢٢٦ ده مرقوملرك قتل عامنده ابراهیم بك قورتلوب، نوبه‌یه فرار ایتمش؛ و١٢٣٣ ده دنقله‌ده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن ابان { رجال حدیثدن اولوب، پدری واسطه‌سیله عمرو بن عثماندن روایت ایتمشدر. بصره‌لی ایدی. دارقطنی بونك روایاتنی ضعفله اتهام ایتمشدر.

ابراهیم بن ابراهیم مهران { [«ابو اسحاق اسفراینی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن ابی بکر { [«ابراهیم دنابی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ابی بکر اصفهانی { حکیم فخرالدین رازی حضرتلرینك تلامذه‌سندن اولوب، حکیم مشارالیه هراتده خسته‌لنه‌رق، وفاتنك تقریبنی حس ایتدیکنده، وصیتنی بو ذاته یازدیرمشیدی.

ابراهیم بن ابی حسن { [«ابو سالم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن ابی سفیان قیسرانی

فلسطینده‌کی قیساریه شهری علما ومحدثیندن اولوب، ٢٧٨ تاریخ هجریسنده وفات ایتمش؛ وائمهٔ محدثیندن ابو القاسم حافظ سلیمان طبرانی بو ذاتدن اخذ وروایت ایتمشدر.

ابراهیم بن ابی السنه { [«ابن ابی السنه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن ابی طالب { نیسابوری اولوب، اوچنجی عصر هجریده خراسانده حفظ قرآنده شهرت بولمش؛ و٢٩٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن ابی الفتح { [«ابن خفاجه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن ابی الفضل { [«ابن صدقه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ابی محمد { [«ابو اسحاق یزیدی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن ابی یحیی { [«ابو اسحق بن ابی یحیی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن احمد { سلاطین عظام عثمانیه‌دن سلطان ابراهیم ایله ملوك بنی اغلبدن ابراهیمك ترجمهٔ حاللری «ابرا-

هيم » ماده‌لرنده ذكر اولندى. [« ابو اسحاق » ماده‌لريله « ابو تمام همدانى، ابو طاهر مستملى، سراج، اهلى، عيشانى » ماده‌لرينه دخى مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن احمد بن مروان { رجال حديثدن اولوب، هدبه وجباره بن مفلسدن نقل احاديث شريفه ايتمش؛ و ٢٩٠ سنه‌سندن اول وفات ايتمشدر.

ابراهيم بن احمد حرانى { رجال حديثدن اولوب، عبد العظيم بن حبيبدن روايت ايتمشدر. ابراهيم بن ابى حيد اسميله دخى شهرتى واردر. احاديث موضوعه روايت ايتديكى مرويدر.

ابراهيم بن احمد رقى { رقه مشايخندن وكبار اولياء اللهدن علم وفضل وتصوفله متصف بر ذات خجسته صفات ايدى. ينه رقه مشايخندن ابراهيم قصارله وسائر كبار مشايخله صحبت ايتمشدر. ارتحالى ٣٤٢ تاريخنده واقع اولمشدر. حقيقت وتصوف واخلاقه متعلق پك چوق كلام وموعظه‌لرى مرويدر.

ابراهيم بن احمد عجلى { رجال حديثدن اولوب، يحيى بن ابى طالبدن روايت ايتمش؛ ومروياتنده احاديث موضوعه بولنديغى آكلاشلمشدر.

ابراهيم بن ادهم { اوچنجى عصر هجرى اولياء كرامندن اولوب، پدرى بلخده ملوكدن ايكن، كنديسى بر كون آو آرقه‌سنده طولاشيركن، هاتفدن « بونك ايچونمى يارادلدك؟ » سسى قولاغنه كلمكله، وديكر برروايته كوره ترك دنيايى مشعر بر رؤيا كورمكله، پدرينك خانه‌سنى تركله، پشمينه پوش اوله‌رق، برمدت طاغلرده ومغاره‌لرده رياضت وعبادتله مشغول اولدقدن صكره، مكهٔ مكرمه‌يه رحلتله، برمدت مجاور اولمش، وائمه واولياء اللهدن بعض ذواتله صحبت ايتدكدن صكره، شامه كيتمش؛ وآخر عمرينه قدر اوراده بولنه‌رق، ٢٦١ تاريخنده رحمت حقه نائل اولمشدر. حقنده پك چوق روايات اولوب، ايچلرندن صحيحنى تمييز ايتمك مشكل اولديغندن، بو قدرله اكتفا اولندى. هرحالده دنيايه ميل ايتمه‌مكده ضرب‌مثل حكمنه كچمش اعزه‌دندر.

ابراهيم بن اسحاق { [« ابراهيم حربى، ابراهيم شكستانى، ابراهيم صينى، ابراهيم عبدى، ابن ابى الدرداء وتونى » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن اسحاق { واسطى، عينى وديكر درت ابراهيم بن اسحاق دخى رجال حديثدن اولوب، جمله‌سنك مروياتى صحتنده شبهه اولنمشدر.

ابراهيم بن اسماعيل { [« ابراهيم قارى، ابن الاجدابى، ابو اسحاق بابسكى، ابن معقب، محبوبى، ابو اسماعيل اشهلى » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.] — ابراهيم بن اسماعيل بن بشير، ابراهيم بن اسماعيل مكى، ابراهيم بن اسماعيل بن يحيى، ابراهيم بن اسماعيل يشكرى وديكر بر ابراهيم بن اسماعيل دخى رجال حديثدندر. بونلردن يشكرى شيوخدن معدود اولوب، ابن ماجه شيخلرندن برى واسطه‌سيله بوندن نقل احاديث شريفه ايتمشدر. — ابراهيم بن اسماعيل بن علبه دخى رجال حديثدن اولوب، خلق قرآنه قائل ايدى، وبو بابده مناظره ايدردى. ٢١٨ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم بن اسماعيل خواص { [« ابراهيم خواص » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن اشتر { وقعهٔ دلسوز كربلاده ذى‌مدخل اولان ظلمه‌دن اخذ ثار ايتمك مقصديله خروج ايتمش اولان مشهور مختار بن عبيداللهك عونه‌سندن اولوب، موى‌اليه مختار طرفندن موصلك ضبطندن صكره ٦٧ تاريخ هجريسنده عسكرينه قاعد نصب اولنمغله، عبيد الله بن زيادى رفقاسيله برابر اخذ وقتل، وجثه‌لرينى احراق ايده‌رك، رأس مقطوعلرينى مختاره ارسال ايتمش؛ واوجله دخى بعض غالبيتلره نائل اولمشيدى. بعده مصعب بن زبير مختارى قتل ايتمكله، ابراهيم بن اشتر دخى مصعبله برلشمشدى.

ابراهيم بن اشعث { محدثيندن اولوب، ابو صالح خنامتى وابوالفضل مهدى طارابى وسائر محدثين كنديسندن نقل احاديث شريفه ايتمشلردر.

ابراهيم بن اشنق { [« ابن اشنق » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن اعين { برى (شيبانى) لقبيله بصره‌لى، وديكرى كو-
فه‌لى اولمق اوزره، رجال حديثدن ايكى ذات اولوب، برنجيسندن ابو همام سكونى وابراهيم بن محمد فريابى نقل احاديث شريفه ايتمشلرسه‌ده، ابو حاتم رازى رواياتنى ضعفله اتهام ايتمشدر. هشام بن عمارك شيخى اولديغى دخى مظنون اولوب، بر روايتـه كوره‌ده مشاراليهك شيخى اولان ابراهيم بن اعين بشـقه‌در. ايكنجيسى ايسه ابو سعيد اشجك شيخى اولوب، بو ذات شيخنك حيارالناسدن اولديغنى روايت ايديور.

ابراهيم بن اغلب { ايكنجى عصر هجريده افريقيه‌ده تأسـس ايتمش وبر چـوق فتـوحاته موفق اولمش اولان بنى اغلب دولتنك بانيسيدر. سالم بن اغلبك اوغلى او-
لوب، بونك پدرى اغلب بن سـالم ابو مسلم خراسا-
نينك رفقاسـندن اولمغله، خلفاى عباسـيه طرفندن زاب واليلكـنه نصب واعزام اولنمشـيدى. بعـده افريقيه‌ده يعنى تونس وطرابلسده اباضه وساير بربر فرقه‌لرى ظهور ايتمكله، اغلب بن سالم قتل اولنمش؛ وافريقيه واليلكنه بشقه‌لرى تعيين اولنوب، نهايت هارون الرشيدك زمان خلافتنده نوبت ولايت محمد بن مقاتله كلمشيدى؛ واو صره‌ده صاحب ترجمه ينه زاب ناحيه‌سـنك رأس اداره‌سـنده بولنيوردى. مرقوم محمد بن مقـاتل ظالم وبد خصـال بر آدم اولديغندن، عسكر واهالى كنديسـندن دلكير اولوب، (تمام بن تميم تميمى) اسمنده بر شخص خروجله، قيروانى ضبط ايده‌رك، محمد بن مقاتلى اخراج وطرد ايتمش ايسه‌ده، ابراهيم بن اغلب زابدن عسكر سوق ايدوب، قير-
وانى استخلاص، ومحمد بن مقاتلى طرابلسـدن اعاده ايله، تمام بن تميمى وطرفدارلرينى تنكيل ايده‌رك، ١٨٣ تاريخنده اعادهٔ صلح واسايشه موفق اولمشدى. بونك اوزرينه اهالى وعسكر طوپلانه‌رق، كنديسنه دخا-
لتله، افريقيـه واليلكنى مقام خلافتدن طلب ايتمكه تشويق واجبار ايتمشلر؛ وبونك اوزرينه ابراهيم بن اغلب مصر اموالندن افريقيه‌يه سنوى ويرلمكده او-
لان يوز بيك دنيارى ترك، وبالعكس هر سنه افريقيه-
دن قرق بيك دينار اعطـا ايتمك شرطيله، افريقيه واليلكنك كنديسنه احاله‌سنى هارون الرشيددن طلب ايتمكله، ١٨٤ تاريخنده ولايت مذكوره كنديسـنه احاله اولنمشدر. ابراهيم بن اغلب ضبط وربط واسا-
يشى بر درجه دها تأمين ايله، قيروانك قربنده (عبا-
سيه) شهرينى بنا ومقر اتخاذ ايتـديكى كبى، قيروانك قارشيسنده اوله‌رق، مؤخراً خلفلرينك مركز اتخاذ ايتدكلرى (قصر قيروان) قصبه‌سنى دخى تأسـيس ايتمشـدر. تونسـده ظهـور ايدن (حديس) ى قهر وتنكيل ايتديكى كبى، مغرب اقصاده علويلك دعوا-
سيله ظهور ايتمش وهارون الرشيدى خيلى انديشه‌يه دوشورمش اولان ادريسيلرله‌ده اوغراشمش؛ و١٨٩ ده عصيان ايله والى بولنان سـفيان بن مهاجرى طرد ايتمش اولان طرابلس غرب اهاليسنى دخى اطـاعته ارجاعه موفق اولمشدر. ١٩٥ ده تونسده عمران بن مخالد عصيان ايده‌رك، قيروانى ضبط، وابراهيم بن اغلبى عباسـيه‌ده محاصره ايتمكله، بر سنه محاربه‌دن صكره، ابراهيمه مركز خلافتدن نقداً امداد كلمكله، عطيه واحسانله خصمنك عسكرينى دخى جلب ايده‌رك، فتنه‌يى يكيدن تسكين ايتمش؛ وطرابلسده يكيدن ظهور ايتمش اولان عصيانى باصديرمغله مشغول ايكن، ١٩٦ تاريخنده وفات ايدوب، اوغلى ابو العباس عبدالله بن ابراهيم يرينه كچمشدر. — [بو دولتك احوال عمو-
ميه‌سيچون «اغلب» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن ايوب ابرش { ابراهيم بن ابرش دخى دنيلير. خلفاى عباسـيه‌دن (معتز بالله) ك باش طبيبى اولـوب، على الخصوص خليفهٔ مشاراليهك والده‌سى قبيحه‌يه انتساب تامى وار ايدى. حذاق اطباى اسلا-
ميه‌دن اولـوب، خليفه عندنده قدر واعتبارى پك بيوك ايدى. پدرى ايوب ابرش دخى مشاهير اطبادن اولوب، لسان يونانيدن عربى وسريانى لسانلرينه خيلى كتب فنيه ترجمه ايتمشدر.

ابراهيم بن ايوب حورانى { محدثيندن واصحاب زهد وتقوادن صالح بر ذات اولوب، وليد بن مسلم ومضاء بن عيسى وسـاير رجالـدن نقل احاديث شريفه ايتمش؛ و٢٣٨ تاريخنده وطنى اولان حورانده ارتحال ايتمشدر.

ابراهيم بن ايوب فرسانى { كنيـه‌سى ابو اسحا-
قدر. اصفهان قربنده واقع فرسان قريه‌سندن او-

لوب، محدثیندن متقی وصالح بر ذات ایدی. ثوری وقاید اعمشدن روایت احادیث شریفه ایتمشدر.

ابراهیم بن بدر { [«ابو اسحاق بناری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن بدیع { [«ابو اسحاق برسخوری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن براء { رواة حدیثدن اولوب، احادیث موضوعه نقل ایتمه‌ده شهرتی اولدیغندن، اعتماده شایان دکلدر.

ابراهیم بن بشار { [«ابو اسحاق آملی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — بری (روادی) ودیکری (خراسانی) لقبیله رجال‌حدیثدن دخی بو اسمله ایکی ذات واردر.

ابراهیم بن بشر { قدمای شعرای عربدن اولوب، مرج راهط وقعه‌سنده وفات ایدن شاعر مشهور نعمان بن بشیر انصارینك برادریدر. هجرت نبویه‌نك ٦٠ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. اشعاری مشهوردر.

ابراهیم بن بشر ازدی { رجال‌حدیثدن اولوب، یحیی بن معیندن روایت ایتدیکی کبی، کندیسندن دخی حسان بن حسان آیدری روایت ایتمشدر.

ابراهیم بن بکر شیبانی { بودخی رجال حدیثدن اولوب، بر روایته کوره کوفه‌لی، ودیکر بر روایته کوره واسطلی ایدی، وبغدادده امرار اوقات ایدردی.

ابراهیم بن بکس { [«ابو اسحاق» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن بنان { خلفای عباسیه‌دن معتصم باللهك رئیس الاطباسی بولنمش اولان طبیب مشهور (سلویه بن بنان)ك برادری اولوب، ایکیسی دخی خرستیان اولدقلری حالده، خلیفه‌نك فوق‌العاده امین ومعتمدلری ایدیلر؛ حتی ابراهیم بن بنانك عهده‌سنه بیت المال خزینه‌سنی تفویض، ومهرینی دخی امانت ایتمشیدی.

ابراهیم بن بیطار خوارزمی { قضاة ومحدثیندن اولوب، عاصم احولدن روایت ایتمشدر.

ابراهیم بن پیری { [«پیری‌زاده» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ثابت { اوچنجی عصرهجری علما ومحدثیننده اولوب، واسط جوارنده واقع (جیذا) قریه‌سنده ساکن بولنمغله، (جیذانی) دیمکله معروفدر. هجرت نبویه‌نك ٢٣٣ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن جریج، ابراهیم بن جریر،

ابراهیم بن جعد { رجال حدیثدن اولوب، روایتلرینك صحتی شبهه‌لیدر.

ابراهیم بن جعفر بابی { دربند یعنی شروان‌جهتنده‌کی باب‌الابوابدن اولوب، مصرده تدریس وافاده ایله مشغول اولمش، وکرك کندیسی کرك اوغلی حسن بن ابراهیم بابی محدثیندن بولنمشلردر.

ابراهیم بن جعمان { اون برنجی عصر هجری فقهای شافعیه‌سندن اولوب، زبید شهرنده مفتی ایدی. علم حدیث وعلوم سائره‌ده دخی ید طولی صاحبی اولوب، عمرینی افتا وتدریسله کچیرمش، وزماننك عمده‌سی حکمنه کچه‌رك، حل مشکلات ایچون هرطرفدن کندیسنه مراجعت اولنوردی. ابوبکر بن ابی قاسم اهدل جمله تلامذه‌سندن ایدی. هجرتك ١٠٣٤ تاریخنده وفات ایدوب، باب سهام مقبره‌سنده دفن اولنمشدر.

ابراهیم بن جعمان { آنف‌الترجمه ابراهیم بن جعمانك تورونی اولوب، بو دخی فقهاء شافعیه‌دن واکثر علومه واقف فضلادن ایدی. بیت فقیهده افتا وتدریسله مشغول اولمش؛ و«آیة الحائر من احرف الدوائر» عنوانیله عروضه دائر منظوم بر رساله‌ایله بعض فتوالر یازمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو بر قاچ بیت جملهٔ اشعارندندر:

قصدی رضاك بكل وجه امكنا
فامنن علی بذاك من قبل الفنا
فلئن رضیت فذاك غایة مطلبی
والقصدكل القصد بل كل المنی   الخ

طلبه‌سنه فوق‌العاده محبتی اولوب، لطف واحسانله معامله ایتدیکی مشهوردر. ١٠٨٣ تاریخ هجریسنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن حارث تیمی { صحابه‌دن و قریشدن اولوب، پدریله برابر معیت رسول الله (صلعم) ده مکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه هجرت ایتمشیدی. پدرندن نقلاً بعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر.

ابراهیم بن حُبیش { خلفای عباسیه‌دن ابو جعفر منصورك امراسندن اولوب، بغداد شهرینك تأسیسنده بعض خدماتده بولنمشدر.

ابراهیم بن حجاج { حکومت اسلامیه زماننده اندلسك اشبیلیه شهرنده اعلان تفردله بنی حجاج امارتنی تأسیس ایدن عبدالله بن حجاجك برادری اولوب، برادری مرقوم عبداللهك قتل اولنمسی اوزرینه، یرینه کچمش، وعصیان ایدن بنی خلدون وبنی حجاجك اولادینی رهن صورتیله توقیف ایدرك، قتل ایله تهدید ایتدیکندن، مرقوملر عرض اطاعت ایتمشلرسه‌ده، اولادلرینی تخلیص ایتدکدن صکره، یکیدن اعلان عصیانله کندیسنه قارشی محاربه‌یه کیریشدکلرندن، ابراهیم کندی اهل وعیالنی کندیسی قتل وماملکنی احراقله، صوك نفسنه قدر مقاومت ایدوب، نهایت قتل اولنمشدر.

ابراهیم بن حجاج { رجال حدیثدن اولوب، کندیسی عبد الرزاقدن، وکندیسندن دخی محمود بن غیلان روایت ایتمشدر.

ابراهیم بن حجاج موصلی { موصل قدمای علما ومحدثینندن اولوب، ابو القاسم مقرئ رصافی کندیسندن روایت احادیث شریفه ایتمشدر.

ابراهیم بن حریری { هندك مشاهیر مورخینندن اولوب، بابر شاهك زمان سلطنتنده «تاریخ ابراهیمی» عنوانیله هندستانك برتاریخ عمومیسنی یازه‌رق، ٩٣٤ سنه‌سنده اکمال ایتمشدر.

ابراهیم بن حسین عطار { [«ابراهیم عطار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن حفص عسکری { محدثیندن اولوب، ابو الحسین ملطی کندیسندن نقل احادیث شریفه ایتمشدر.

ابراهیم بن حکم { بن ابان وابراهیم بن حکم ظهیر. ایکیسی دخی رجال حدیثدن اولوب، ایکیسنك‌ده روایتلرینك صحتنده شبهه اولنمشدر. ایکنجیسی کوفه‌لی وشیعیدر.

ابراهیم بن حمزه { [«ابن حمزه» و«ابو اسحاق خدابادی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن حمزه { (شیخ تاج الدین —) اوننجی عصر هجری علما ومشایخندن اولوب، علوم ظاهره‌یی اکمال ایتدکدن صکره، طریقته سلوك ایتمش؛ وظاهری وباطنی کسب کمالات ایتدکدن صکره، ادرنه‌ده واقع نقطه‌جی جامعنده واعظ ومذکر اولمشیدی؛ وتفسیر وحدیثدن درس ویرردی. «جامع الانوار» اسمیله برتفسیر شریف یازمشدر. ارتحالی ٩٧٠ تاریخلرنده‌در.

ابراهیم بن خالد { [«ابو اسحاق البیری، ابو اسحاق جرمینی وابو ثور» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن خشاب { [«ابن خشاب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن خضر صایغ { محدثیندن اولوب، ابو حسین ملاطیدن روایت ایتمش، و ٤٠٤ تاریخ هجریسنده وفات ایلمشدر.

ابراهیم بن خفاجه { [«ابن خفاجه» ماده‌سنه‌مراجعت.]

ابراهیم بن خلاد { صحابه‌دن اولوب، کوچك ایکن حضرت نبی ذی‌شانك حضورینه کتیریله‌رك، ایمانه کلمشیدی. بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر. منسوب بولندیغی قبیله حقنده اختلاف واقع اولوب، مورخینك بعضیسی (اشهلی) وبعضیسی (خزرجی) در دیمشلردر.

ابراهیم بن خلاد { اندلسك (البیره) شهری علما ومحدثینندن اولوب، هجرتك ٢٧٠ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن خلف [«ابو اسحاق سنهوری» و «ابو اسحاق شاونی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن داود قصار کنیه‌سی ابو اسحاقدر. شاملك کبار مشایخندن وجنید بغدادی ایله ابن جلا کبی اولیاء اللهك اقراندن اولوب، چوق وقت معمر اولمش؛ وزمانك اکثر مشایخیله صحبت ایتمشیدی. فقری اختیار ایتمش رجالدن ایدی. ۳۲۶ ده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن خلف سامری مشاهیر اطبای اسلامدن (رضی الدین رحبی) نك تلامذه‌سندن وآلتنجی عصر هجری اطبای حاذقه‌سندن ایدی. کندیسی مذهبجه عیسوی اولوب، حکیم مشار الیه تلامذه‌سی ایچنده غیر مسلم اوله‌رق، یالکز بو ذاتله عمران اسرائیلی بولندیغنی بیان ایدر ایمش.

ابراهیم بن دُحیم اوچنجی عصر هجری او اخریله دردنجی عصر اوائلی علما ومحدثینندن اولوب، مصر ودمشقده افاده وتدریسله مشغول بولنمشدر.

ابراهیم بن دینار کینه‌سی (ابو حکیم) اولوب، نهروانی وبغدادی لقبلریله دخی ملقبدر. مشاهیر علمادن اولوب، فقه حنبلیده وحدیث وسائر علومده ید طولی صاحبی وصالح ومتقی برذات ایدی. (باب الازج) ده برمدت اقامت ایدوب، اوراده کندی نامنه منسوب اوله‌رق بر مدرسه دخی بنا ایتمشیدی. علم فقهی ابو الخطاب محفوظ بن احمد کلواذانیدن اخذ وقرائت ایتمشدی. حسن افاده‌سی ومحاضراتی اولوب، حلقهٔ تدریسنه بر چوق طلبه اجتماع واستفاده ایدرلردی. کندیسی بعض مشاهیر محدثیندن روایت ایتدیکی کبی، کندیسندن دخی ابو الفرج ابن جوزی کبی کبار محدثین روایت ایتمشلردر. هجرتك ۴۸۰ تاریخنده دنیایه کلوب، ۵۵۶ سنه‌سی جماذی الآخره‌سنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن ذکریا [«ابو اسحاق عجلی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ذکوان حرّانی خلفای عباسیه‌دن جعفر بن منصورك آزادلیلرندن اولوب، هادی بن مهدینك وزیری اولمشیدی. بونك فضل اسمنده بر برادری دخی مروان حمارك آزادلیلرندن ایدی.

ابراهیم بن زهرون حرانی کنیه‌سی ابو اسحاقدر. مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، فن طبده عالم وماهر بر ذات ایدی. ۳۰۹ تاریخ هجریسنده بغدادده وفات ایتمشدر. اوغلی ابو الحسن ثابت دخی مشاهیر اطبادندر.

ابراهیم بن زیاد یمن ملوکندن اولوب، پدرینك فوتندن صکره حکم سورمش، و وفاتنده اوغلی زیاد خلفی اولمشدر. بونلرك سلاله‌سی ۲۰۳ تاریخ هجریسنده باشلیوب، برنجیلری خلفای عباسیه‌دن مأمور طرفندن یمن والیلکنه نصب اولنمشیدی.

ابراهیم بن زیاد بری (قرشی) و بریده (عجلی) اولمق اوزره، رجال حدیثدن اوچ ذاتك اسمیدر.

ابراهیم بن زید [«ابو اسحاق خشاغری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن زید اسلمی تفلیسلی اولوب، محدثیندن ایسه ده، اخبارینك صحتی مشکوکدر.

ابراهیم بن سالم نیسابوری محدثیندن اولوب، کندیسندن احمد بن حفص بن عبدالله روایت ایتمشدر.

ابراهیم بن سعد محدثینك موثوق ومعتمدلرندن اولوب، فقهده دخی ید طولی صاحبی اولمغله، مدینهٔ منوره قاضیسی اولمشیدی. احکامه متعلق اون یدی بیك حدیث شریف بیلدیکی مرویدر. اصحاب تر وتدن اولوب، ۱۸۳ تاریخنده، ۷۵ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. — بو اسمده رجال حدیثدن دیکر بر ذات دها وار ایسه ده، روایاتنك صحتی مشکوکدر.

ابراهیم بن سعد الدین جباوی

پیر طریقت سعد الدین جباوی حضرتلرینك اولادندن اولوب، بنی سعد الدین طائفه‌سنك شیخی

ایدی. شافعی المذهب وسعدی الطریقه اولوب، درکاهی دمشقك (قبیبات) محله‌سنده اولمغله، (دمشق) و(قبیباتی) لقبلریله دخی معروفدر. (شاغور) محله‌سنده‌كی زاویه‌سنه نسبتله (شاغوری) دخی دنیلیر. اصحاب ورع وتقوادن واهل حالدن بر ذات اولوب، وافر مال وثروته دخی مالك اولمغله، انفاق فقرا ومحتاجین وتأسیس خیرات یولنده صرف همت ایتمش؛ وخدم وحشمی چوق اولوب، نفوذ واعتباری درجهٔ علیایه واصل اولمشیدی. صیت وشهرتی عالمكیر اولوب، پك اوزاق یرلردن زیارتنه كلنلر اولوردی. اكثر علومده وعلی الخصوص تصوفده ید طولی صاحبی ایدی. ۱۱۳۵ تاریخنده رحمت حقه نائل اولمشدر.

ابراهیم بن سعد الدین شیبانی { كنیه‌سی (ابو الوفا) در. بو دخی سعد الدین جباوی حضرتلرینك سلاله‌سندن اولوب، اون ایكنجی عصر هجریده دمشق شامده سلالهٔ مذكورەنك (شاغور) محله‌سنده‌كی زاویه‌سنده سجاده نشین اولمغله، اسلافی كبی، (شاغوری) لقبیله دخی معروفدر. ارباب زهد وتقوادن وكروه مجذوبیندن اولوب، كرك شامده وكرك درسعادتده پك چوق مریدلری وار ایدی. سلاطین عظام عثمانیه‌نك دخی كندیسنه اعتبار واعتقادلری اولوب، استانبولده كندیسنه مخصوص بر زاویه بنا ایتمشلر، ورؤس دخی ویرمشلر ایدی. احیاناً استانبوله ومصره دخی كیدردی. لاابالی وقلندر مشرب بر ذات اولوب، چارشو وبازارده چوجقلرك وعوامك كندیسیله اكلنملرندن حظ ایدرمش.

ابراهیم بن سعد زهری { [«ابو اسحاق زهری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سعد علوی { بغدادك قدمای مشاـیخندن ونسبلری حضرت امام حسنه واصل اولان شرفادن اولوب، كنیه‌سی ابو اسحاقدر. ابو الحارث اولاسینك شیخی ومرشدیدر. بعده شامه رحلت ایده‌رك، اوراده متوطن اولمشیدی. ظاهر الكرامات اولیاء كرامدن ایدی.

ابراهیم بن سعید { [«ابو اسحاق حبال» و«ابو اسحاق دستوانی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سعید جوهری { كبار محدثیندن اولوب، بخاریدن بشقه ائمهٔ حدیث كندیسندن اخذ واستماع ایتمشلردر. اوچنجی عصر هجریده بغدادده تدریسله مشغول اولوب، ۲۴۷ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. حدیثه دائر بعض تألیفاتی واردر.

ابراهیم بن سفر { [«ابن سفر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سفیان { اوچنجی عصر هجری فقهاسندن ومسلك اصحابندن اولوب، ۳۰۸ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن سكمان قطبی { [«ظهیر الدین قطبی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سلیمان جیننی { [«ابراهیم جیننی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سلیمان { مقدسی و بلخی لقبلریله رجال حدیثدن ایكی ذات اولوب، روایتلری ضعیفدر. — رجال حدیثدن (ابو اسماعیل مؤدب) كنیه‌سیله مشهور دیگر بر ابراهیم بن سلیمان موثوق رواتندندر.

ابراهیم بن سلیمان شامی { بنی امیه آزادلیلرندن اولوب، اندلس ملوك امویه‌سندن حكم بن هشامك زماننده شرقدن اندلسه كیتمش؛ وهشامك اوغلی عبد الرحمن ایله اونك اوغلی محمدك زماننده نفقه‌یه نائل اولمشیدی. شرقده ابو نواس وابو العتاهیه كبی كبار محدثیندن اوقومش ایدی. بعض اشعاری دخی واردر.

ابراهیم بن سنان { [«ابو اسحاق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سوید { بری (مدنی) ودیگری (صیرفی كوفی) لقبلریله ملقب رجال حدیثدن ایكی ذات اولوب، برنجیسی موثوق، وایكنجیسنك روایتی ضعیفدر.

ابراهیم بن سهل اندلسی { [«ابن سهل اندلسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهيم بن سيابه { بنى هاشم آزادليلرندن وخلفاى عباسيه‌نك اك پارلاق زمانى شعراسندن اولوب، بعض اشعارى وبرچوق نوادر واخبارى كتب نوادرده مذكوردر. مشاهير مغنييندن ابراهيم موصلى ايله اوغلى اسحاق بونك احباسندن اولمغله، اشعارينى خلفا ووزرا حضورنده اوقويه‌رق، قدرينى ترفيع ايتمشلردى. كنديسى بر جاريهٔ زنجيه‌يه علاقه ايتمكله، بو نامحمل عشقنه اعتراض ايدنلره جواباً شوقطعه‌يى سويلشدر:

يكون الخال فى وجه قبيح
فيكسوه الملاحة والجمالا
فكيف يلام مشغوف على من
يراها كلها فى العين خالا

ابراهيم بن سيما { موسى بن بغانك امراسندن اولوب، طائفهٔ زنجله اولان محاربات اثناسنده اهواز واليسى اولمش؛ ومرقوم موسى بن بغا اورالردن چكلنجه‌يه قدر بو مقامده قالوب، ٢٧٣ تاريخ هجريسنده معتمد ايله متوفق آره‌سنده واقع اولان محاربه‌ده (زغفرانيه)ده قتل اولنمشدر.

ابراهيم بن سيمجور { [«ابن سيمجور» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن شاذ جبلى { كنيه‌سى (ابو اسحاق) در. هرات جوارنده‌كى جبل فضه‌دن اولوب، هراتده تحصيل علم ايتدكدن صكره، بغداده ورودله علم حديثده تدريسله اشتغال، ومحمد بن عبدالرحمن سامىٔ هروى ايله سائر ذواتدن نقل احاديث شريفه ايتمشدر.

ابراهيم بن شاكر { [«ابو اسحاق لحام» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهيم بن شركب { اوچنجى عصر هجرى اواسطنده مرو شهريله نواحيسنى ونيشابورى اله چكيروب اعلان تفرد ايتمش اولان شركب جمالك بيوك اوغلى اولوب، يعقوب صفار بن ليثك نزدنده بولنديغى حالده، احمد خجستانينك حسد وحيله‌سيله مشار اليهك يانندن تبعيد اولنمشدى.

ابراهيم بن شعيب { اوچنجى عصر هجرى اواسطنده اندلسك (البيده) بلده‌سنده ظهور ايتمش اولان يدى محدثينك بريدر، كه بونلرك يديسى‌ده (سحنون) دن روايت ايتمشلردر. ديكر آلتيسى احمد بن سليمان بن ابى الربيع، سليمان بن نصر، ابراهيم بن خالد، ابراهيم بن خلاد، عمر بن موسى الكنانى وسعيد بن نمر غافيدر. — (مدنى) لقبيله رجال حديثدن ديكر بر ابراهيم بن شعيب دها واردر، كه ابن وهب كنديسندن روايت ايتمش ايسه‌ده، ابن معين شايان اعتماد اولمديغنى بيان ايتمشدر.

ابراهيم بن شماس { سمرقندك قدماى اوليا سندندر.

ابراهيم بن شهيد { بنى حفص دولتى زماننده وسكزنجى عصر هجرى اواسطنده بر آره‌لق تونسى استيلا ايله مستقلا حكم سورمش امرادندر. پدرى ابو بكر بن ابى الخطاب سلطان ابو عصيده‌نك قتلنده والى نصب اولنمش، ومتعاقباً سلطان ابو البقاء طرفندن قتل ايدلمش اولمغله، شهيد لقبيله شهرت بولمشيدى.

ابراهيم بن شيبان قرميسينى { دردنجى عصر هجريده ظهور ايدن كبار اولياء اللهدن اولوب، جبل شيخى ايدى. معاصريندن ابراهيم خواص وابو عبد الله مغربى ايله صحبت ايتمشدر. ورع وتقوادە ومدعيلره قارشى كتاب وسنه وطريقت مشايخ وائمه‌يه تمسكله مدافعه‌ده شهرت كامله‌سى وار ايدى. اعتقاد وتصوفه متعلق بر چوق كلماتى وبعض حاللرى مشهور ومتواتردر.

ابراهيم بن شيركوه { طوائف ملوكدن حمص صاحبى شيركوه بن محمد بن شير كوهك اوغلى اولوب، ٦٣٦ تاريخنده، پدرينك وفاتى اوزرينه، مسند امارته چكمش؛ و٦٣٨ سنه‌سنده سوريه طرفلرينه تجاوزله اطرافى نهب وغارت ايتمكده اولان خوارزميلر طائفه‌سيله محاربه‌يه طوتيشوب، حلب عسكرى دخى كنديسنه معين اولديغى حالده، بونلرى فراتك اوته طرفنه قدر تعقيب، ومغلوب ايده‌رك، حرانى ضبط ايتمش؛ وموصل صاحبى لؤلؤ دخى بونلره اعانةً خوارزميلره اوروب، يدلرنده بولنان اسرايى، وازانجمله حلب عسكريله اولان محاربه‌ده اسير ايتمش اولدقلرى ناصر صلاح الدينك اوغلى ملك معظم تورانشاهى استخلاص، وحلب عسكرينه ارسال ايتمشيدى. بو غالبيتده حلب

عسکری رقه، رها وسروجی، وابراهیم دخی حا-
بوری ضبط ایتمشیدی. ٦٤٠ تاریخنده خوارزمیلر
میافارقین صاحبی مظفر غازی ایله متفق اولدقلری
حالده، تعرض ایتمکله، ابراهیم بن شیرکوه ینه حلب
عسکریله برابر قارشی طوره‌رق، غالب کلمش ایسه‌ده،
٦٤٢ ده خوارزمیلر مصر حکمداری صالح ایوب
طرفندن عمیجه‌سی دمشق صاحبی صالح اسماعیله قار-
شی دعوت اولنمغله، عزمنی استیلا ایتمش اولدقلرندن،
صالح اسماعیل طرفندن دمشق عسکریله ابراهیم بن
شیرکوه مأمور اوله‌رق، عکاده‌کی فرنکلرله دخی،
غالبیتلری تقدیرنده مصردن بعض یرلر ویرمك شر-
طیله، اتفاق ایتدیکی حالده، مغلوب اولمش؛ ومصر
عسکری سوریه‌نك سواحلیله قدسی ضبط ایتدکدن
صکره، صالح اسماعیل ایله ابراهیم بن شیرکوهی
دمشقده محاصره ایتمشلر؛ وبعده بعض شرائطله
چکلمشلردی. ٦٤٤ تاریخنده ابراهیم بن شیرکوه
مصر صاحبی صالح ایوبله بالاتفاق، خوارزمیلری
بسبتون محو ومضمحل ایتمکله، بونلرك شرندن اندیشناك
بولنان صالح ایوبی زیاده‌سیله ممنون ایتدیکندن، مصره
دعوت اولنمش ایسه‌ده، متهیء عزیمت ایکن، دمشقده
وفات ایدوب، جنازه‌سی حمصه اعاده، واوراده
دفن اولنه‌رق، اوغلی مظفرالدین موسی جانشینی
اولمشدر.

ابراهیم بن صاری حیدر { شامك اون برنجی عصر
هجری علماسندن اولوب، فضائل وصلاح حالیله
مشهور ایدی. فارسی وترکی لسانلرینه آشنا وحسن
خطه مالك اولدیغندن، دمشق اعیانی اولادینه مذ-
کور ایکی لساناله حسن خط تعلیم ایتمکله اشتغال ایدر
دی. هجرتك ١٠٥٢ تاریخنده طوغوب، ١١٠٣
سنه‌سنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن صالح { (بن علی بن عبدالله بن عباس) خلفای
عباسیه‌نك اقربا وولاتندن اولوب، خلیفه مهدی
طرفندن، سالم بن سواده‌دن صکره، مصر والیسی
تعیین اولنه‌رق، ١٦٥ سنه‌سی محرمنده مصره دخول
ایتمشدی. بونك زمان ولایتنده صعیدده ملوك امویه‌دن
عبدالعزیز بن مروانك نسلندن (دحیه بن مصعب)
ظهور ایده‌رك، صاحب ترجمه‌نك کوشکلکندن
بالاستفاده، بتون صعیدی ضبطله، خلافت ادعاسنه
قالقیشمش اولدیغندن، ١٦٧ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده
مهدی طرفندن غضبه آلنه‌رق، عزل اولنمش ایسه‌ده،
والیٔ لاحق داود بن یزیدك معیتنده قالوب، بعض
خدماتده بولندیغندن، مؤخراً ١٧٦ تاریخنده هارون
الرشید طرفندن، دفعهٔ ثانیه اوله‌رق، مصر والیلکنه
نصب اولنمش؛ واوچ آیه قریب زمان مصری اداره
ایتدکدن صکره، سنهٔ مذکوره شعبانده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن صالح آدمی { اوچنجی عصر هجری علمای
محدثیننددر.

ابراهیم بن صالح بن منصور { هارون الرشیدك
عمیجه‌سنك اوغلی اولوب، خلیفهٔ مشارالیهك همشیره-
سی عباسه‌نك ایکنجی زوجی اولمشیدی.

ابراهیم بن صبیح { وابراهیم بن صرمه. رجال حدیثدن او-
لوب، روایتلری ضعیفدر.

ابراهیم بن صراف { طقوزنجی عصر هجری مشایخ کرا-
مندن واولیاء اللهدن بر ذاتدر. سیواسده تولد
ایدوب، قونیه‌ده مولانا صاری یعقوبدن تحصیل علم
ایتمش؛ وخواجه‌سنك وفاتندن صکره، قیصریه‌ده
خواند خاتون مدرسه‌سنده تدریس علومله مشغول
اولمشدر. شافعی‌المذهب ایدی. «کلذار» عنوانیله ترکی
العباره برکتابی دخی واردر. بعده مدرسك حنفی المذهب
اولمسی مدرسهٔ مذکوره‌نك وقفی شرائطندن اولدیغی
آکلاشلمغله، مدرسه‌یی ترك ایدوب، بر کوشه‌یه
چکلمش؛ وبو عزلتی اثناسنده کندینده غریب بر
حال ظهور ایتمش، که قرآن کریم قرائتنی ویا بر کوزل
سس ایشیتسه، آغلار ودوشوب بایلیرمش. الحاصل
قلبنده بر عشق وشوق حس ایتمکله، برای استرشاد
اردبیله عزیمت نیتنده ایکن، آق شمس‌الدین حضرتلرینك
صیتنی ایشیده‌رك، بك بازارینه وارمش؛ وحضرت
شیخك طبابتدن دخی بهره‌سی اولمغله، امراض بدنیه-
لرینك تشفیه‌سیچون بر چوق خلق طوپلانه‌رق، هر
بری دردینی آکلاتمقده اولدیغنی کوروب، کندیسنه
صره کلنجه، بنم کوکلم خسته‌در دیمش؛ وبو وجهله
آق شمس‌الدین حضرتلرینه انتسابله، سلك طریقته

سلوك ايده‌رك، بر مدت خلوتدن صكره، اذن آله‌رق، قيصريه‌يه عودتله، ارباب ارادتی ارشادله مشغول اولمش؛ و ٨٨٧ سنه‌سنده ارتحال ايتمشدر. تربه‌سی قيصريه‌ده زيارتكاه انامدر. تنورله مجاهده‌يی بو ذات ايجاد ايتمشدر. بناءً عليه (ابراهيم تنوری) اسميله دخی معروفدر.

ابراهيم بن صلت { خلفای عباسيه‌نك اوائل خلافتنده لسان يونا- نيدن كتب طبيه وسائره‌نك لسان عربی‌يه ترجمه‌سنه همت ايدنلردن اولوب، ترجمه‌لری اوسط عد واعتبار اولنور.

ابراهيم بن طباخ { شامك اونبجی عصر هجری علماسندن او- لوب، پدری عن اصل خليل بلده‌سندن اولديغی حالده، كنديسی دمشقده طوغمش؛ واوراده اكمال تحصيل ايتدكدن صكره، قاضی القضاة سيد محمد بن معلولك نزدينه ملازمتله، بعض نيابتلره تعيين اولنمش؛ وبعده درسعادته كله‌رك، وظيفه‌يه نائل اولدقدن صكره، ٩٩٤ تاريخنده دمشقه عودتله، صالحيه‌ده‌كی سليميه مدرسه‌سنده تدريس علومه باشلامش؛ وسنان پاشانك زماننده وظيفه واعتباری تزييد اولنمشيدی. ارباب ورع وتقوادن اولوب، جامع امويه‌يه دوام ايدر، وعلمای معاصرينله مباحثه وجدلدن خالی قالميوب، قاضی محب‌الدين واحمد غيثاوی ايله مناظره يولنده بر رساله رديه يازمشلردر. ١٠٠٦ سنه‌سی شعبانده ارتحال ايدوب، وصيتی اوزره مقابر صوفيه‌ده دفن اولنمشدر.

ابراهيم بن طرخان { [« ابن طرخان » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن طوقان { طوقان صالح پاشانك اوغلی اولوب، حسن مغربيدن قرآن كريمی وعبدالله شرابيدن فقهی اوقو- دقدن صكره، جد واجتهادله علوم متنوعه‌ده كسب كمال ايده‌رك، نابلس قضاسنی احراز ايتمش، وعفت وعدالتی سببيله عموماً محبتنی قزانمشيدی. نحو وادبياتده وكلام فصحاء عربده وقوف تامی وار ايدی. بعض اشعاری دخی واردر. وفاتنه شعرادن محمد سفارينی شو تاريخی سويلمشدر:

زهد الدنا وجداً ففف نزولها
و نما الی الفردوس احسن منزل

ابراهيم بن طهمان { كنيه‌سی ابو سعيد او- لوب، خراسانك هرات جوارنده‌كی (باشان) قريه‌سندن اولمغله، (خراسانی) دخی دنيلير. كبار محدثيندن اولوب، عمرو بن دينار كبی تابعيندن نيجه ذواته ملاقی اولمش؛ و ١٦٣ تاريخنده مكهٔ مكرمه‌ده ارتحال ايتمشدر. ابن قبيصهٔ نيسابوری دينمكله معروف طاهر بن يحيی صاحب ترجمه‌نك حديثه متعلق مصنفاتنی اختصار ايتمشدر.

ابراهيم بن عباد انصاری { صحابه‌دن اولوب، غزوهٔ احدده حاضر بولنمشدر.

ابراهيم بن عباس صولی { شعرای عربك قدماسندن او- لوب، كنيه‌سی ابو اسحاقدر. جدی محمدك پدری اولان (صول) برادری فيروزله برابر جرجان رؤسای اتراكندن اولوب، بعده مجوسی اولمشلردی. مؤخراً صول، يزيد بن مهلبك جرجانه وصولنده، مشاراليهك تكليفيله دين اسلامی قبول ايتمش، وعقب محاربه‌سنده قتل اولنجه‌يه قدر يانده بولنمشيدی. صاحب ترجمه ايسه اديب وكاتب وشاعر بر ذات اولوب، خلفای عبا- سيه طرفندن بعض بيوك مسانده قدر ترفيع اولنمشيدی. روايته كوره سويلديكی اشعاردن ابتدا دون كور- ديكی بيتلری بعده اوسطلرينی طی ايده‌رك، چوق دفعه بر مفصل قصيده‌دن يالكز بر بيت براقيرمش. بو وجهله اشعاری غايت منتخب ومقبولدر. مع هذا ارتجالاً سويلديكی اشعاری دخی پك سليسدر. وزرادن محمد بن عبدالملك زيات ابتدا احبا واصدقا- سندن ايكن، بعده بينلرنده برودت حاصل اولمغله، صاحب ترجمه‌نك بونك ذمی حقنده خيلی هجويه‌لری واردر. خليفه متوكلك مدحی حقنده دخی بر چوق قصيده‌لری اولوب، مشاراليهك خيلی احسانلرينه نائل اولمشيدی. وفاتی ٢٤٣ سنه‌سی شعبانده و (سر من رأی) ده واقع اولمشدر. جملهٔ اشعارندن محبوبه‌سنك كچيكمسی حقنده سويلمش اولديغی شو قطعه‌نك ايراديله اكتفا اولنور:

الم ترنا يومنا اذا نأت
فلم تأت من بين اترا بها

وقد غمرتنا دواعي السرور
با شفا لهـا و با لهـا بهـا
ومدت علينـا سمـاء النعيم
وكل المنى تحت اطنـا بهـا
ونحن فتـور الى ان بدت
وبدر الدجى بين اثوابهـا
فلمـا نأت كيف كنا لهـا
ولمـا دنت كيف صرنا بهـا

ابراهيم بن عبدالرحمن تنسى { مغرب اقصانك

(تنس) بلده‌سندن اولوب، اندلسه رحلت ايله، (الزهرا) شهرنده اختيار اقامت ايده‌رك، ابو وهب بن مسرة الحجازى وابو على القالى وسائر علمادن اخذ وقرائت ايتدكدن صكره، شهر مذكور جامعنده افتا وتدريسله اشتغال ايدوب، ٣٠٧ سنه‌سى شـوالنده ارتحال ايتمشدر.

ابراهيم بن عبدالرحمن زهرى { عشرهٔ مبشره‌

دن عبدالرحمن بن عوف حضرتلرينك اوغلى اولوب، پدرى واسطه‌سيله حضرت عمر بن خطابدن احاديث شريفه روايت ايتمشـدر. ابراهيم بن منذر بو ذاتك ٧٥ تاريخ هجريسنده وفات ايتديكنى، ووفاتنده ٧٦ ياشنده اولديغنى بيان ايتمكله، هجرت نبويه‌دن بر سنه اول طوغمش اولديغنى ايما ايديور. حالبوكه انساب واسماء صحابه كتابلرينك روايتنه كوره، صاحب تر-جمه‌نك والده‌سى ام كلثوم بنت عقبه حضرت پيغمبرك قريش كفاريله مصالحه عقد بيوردقلرى زمانه قدر مكه‌ده قالوب، هجرتك ٧ سنه‌سـنده مدينهٔ منوره‌يه هجرت ايتمش؛ وقريشـدن ايكى برادرى كلـوب، كنديسنى آلمق ايستمشلرسه‌ده، «ياايها النبى اذاجاك مؤمنات مهاجرات . . . » آيت كريمه‌سى نازل اولمغله، فخر كائنات افندمز ام كلثومى تسـليم ايتمه‌مش، واو وقت ام كلثـوم زيد بن حارثه‌يه وارمش؛ وهجرتك ٨ سنه‌سنده مومى‌اليه شهيد اولمغله، زبير بن عوامه واروب، بوندن زينب اسمنده بر قيزى دنيايه كلمش؛ وبعده بوندن بوشانه‌رق، عبدالرحمن بن عوف حضر-ترينه وارمشيدى. بوتقديرده، صاحب ترجمه حضرت پيغمبرك زمان سعادتلرنده دنيايه كلمش ايسه، ارتحالندن بر وقت اول كلمش اوله‌جغنده شبهه قالماز.

ابراهيم بن عبدالرحمن سؤالاتى

شام علماسندن وفقهاى حنفيه‌دن اولوب، علم فقهده يد طولى صاحبى ايدى، وعلى‌الخصوص كتب فقهيه‌نك تتبعيله كمال سهولتله فتوى چيقارمقده بيوك بر مهارتى وار ايدى. درسعادته دخى كلوب، پايتخت علماسيله مصـاحبه ومناظره ايتمشيدى. جمع كتبده بيوك بر مراقى اولمغله، بيوك بر كتبخانه تشكيل ايتمشيدى، كه وفاتنده قيزى نامنه وقف ايتمشيدى. طبيعت شعريه‌سى دخى وارايديسه‌ده، باشليجه مشغوليتى فقهله اولديغندن، اشعارى تكلفدن خالى دكلدر. ١٠٩٥ سنه‌سى ربيع الاولنده ارتحال ايتمشـدر. شـو بر ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر :

ان الغزل الذى فى طرفه حـور
فى مرشفيه سلاف الراح والحبب
حارت لرؤيته الابصـار حين بدا
غصن الجمال حلاه اللطف والادب

ابراهيم بن عبـدالرزاق { [«ابو يحيى الانطـاكى»

ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن عبدالصمد { كنيه‌سى ابواسحاق اولـوب، هاشمى

وعباسى نامليله دخى معروفدر. اميرالحج اولـوب، ابو مصعب موطادن روايت احاديث ايتمشدر. ٣٢٥ سنه‌سـنده وفات ايتمكله، ابو مصعبدن روايت ايدن رواتك اخيريدر.

ابراهيم بن عبدالعزيز { كنيـه‌سى (ابو عوانه) اولوب،

موصل قدماى محدثيننده عبدالعزيز بن حيانك اوغليدر. اوچنجى عصر هجرى محدثيننده اولـوب، پدرندن روايت احاديث شريفه ايتمشدر.

ابراهيم بن عبدالله بادرانى { [«ابو اسحاق

بادرانى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن عبدالله بصرى { [«ابو اسحاق

بصرى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن عبدالله بن حرث { وقت سعا-

دتده حبشـه هجرت ايتمش اولان حرث بن معمرك حفيدى حرث بن حاطبـك تورونى اولوب، رجال حديثندندر، وروايتى موثوقدر.

ابراهيم بن عبدالله بن خالد { رجال حديثدن اولوب، روايت ايتديكى حديثلرى موثوق ذواته اسناد ايتمش ايسه‌ده، روايتنده كاذب اولديغى تحقق ايتمشدر.

ابراهيم بن عبدالله بن قيس { صحابه‌دندر. ابو موسى الاشعرينك اوغلى اولوب، عهد نبى (صلعم) ده طوغمش، ورواييته كوره، پدرى حضور حضرت پيغمبره كتيروب، رسالتپناه افندمز اسمنى ابراهيم قومش، ويمن وبركتيچون دعا ايتمشلردى.

ابراهيم بن عبدالله خارجى { [« ابراهيم خارجى » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن عبدالله رطبى { [« ابراهيم رطبى » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن عبدالله سعدى { نيشابور علماسى محدثيننده‌ن اولوب، رواياتنده صادق وموثوقدر.

ابراهيم بن عبدالله طنزى { [« ابراهيم طنزى » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن عبدالله علوى { امام حسنك اولادندن (نفس ذكيه) لقبيله معروف محمد مهدى بن عبداللهك برادريدر. خلفاى عباسيه‌دن منصورك زماننده بو ايكى برادر صيقى صيقى آرانلقده اولدقلرى حالده، صاحب ترجه فارس، كرمان، شام، حجاز ويمن نواحيلرنده طولاشوب، كمال مهارتله اختفا ايتمش؛ وحتى بر كره موصلده منصورك سفره‌سنده يمك يديكى حالده، كنديني طانيتديرمامش، وبر كره‌ده بغداده داخل اولوب، سفيان بن حيانك اوينه دخيل اولمغله، بو ذات كنديسنى قاچيرمه‌دنك يولنى دوشونوركن، ابراهيم كنديسنه بر تدبير اوكرتمشدى. شويله‌كه مرقوم سفيان ابراهيمك تحريسيچون عسكر يازوب كزمكى تكليف ايتمكله، مساعده اولندقده، يازديغى نفرات صره‌سنده ابراهيمى‌ده ديكر بر نامله يازوب، بصره‌يه كيتديكنده، نفراتك هر بريني آيرى برطرفه كوندرمش؛ وبو صره‌ده ابراهيم دخى بر طرفه كوندريله‌رك، اختفا ايتمكه فرصت بولمشيدى. بعده ١٤٥ تاريخنده بصره‌يه دونه‌رك، برادرى مهدى نامنه خلقى بيعته دعوت ايتمش؛ وآز زمان ايچنده طرفدارلرى چوغالوب، بصره واليسى بولنان سفيان بن معاويه، سالماً قاچمق اوزره، امان ايستمش؛ وبغداددن كلن عسكره دخى غلبه چالدقدن صكره، اهواز، فارس، واسط وسائر جهتلرى دخى تحت اطاعتنه آلمش؛ واو صره‌ده برادرى مهدينك مدينه‌ده قتل اولنديغى خبرى واصل اولمش ايسه‌ده، بو وقعه طرفدارلرينه فتور كتيره‌جك يرده، بالعكس علويلرى عباسيلره قارشى تهييج ايتمكله، دها بيوك بر قوت وشدتله حربه دوام ايتدكلرندن، منصور هر طرفدن عسكر جمع ايله، ابراهيمك وجودينى قالديرمغه زياده‌سيله جهد وغيرت ايده‌رك، عيسى بن موسايى اون بش بيك عسكرله كوندرمش؛ وابراهيم ايسه يوز بيك عسكرله چيقوب، كوفه‌دن اون آلتى فرسخ اوزاق بر محلده واقع اولان محاربه‌ده، ابتدا عيسى بن موسانك مقدمة الجيشى قوماندەسنده بولنان حيد بن قحطبه مغلوب وفراره مجبور اولمش ايسه‌ده، عيسى اولومنى كوزينه آله‌رق، قالان عسكريله ثبات ايتمش؛ واو صره‌ده ابراهيمك عونه‌سندن بعضيسى منهزم اولوب، فراره يوز طوتمش اولدقلرندن، ابراهيم درت بش بيك كشى ايله مردانه مقاومت ايتمش ايسه‌ده، كنديسى مجروح اولوب، آتندن دوشمكله، همان باشى كسيلوب، عيسى بن موسايه كوتورلمش؛ واونك طرفندن دخى منصوره كوندرلمشدر. ١٤٥ سنه‌سى ذى القعده‌سنك ٢٥ نده وقوع بولان بو وقعه صاحب ترجه ابراهيمك خروج وماجراسنه ختام ويرمشدر.

ابراهيم بن عبدالله غافقى { كنيه‌سى (ابو اسحاق) در. عن اصل اندلسلى اولوب، شامه كلمش؛ واورانك علماسيله بغداد، مصر، رمله وطرابلس علماسندن اخذ واستفاده ايده‌رك، نهايت دمشقده اختيار اقامت ايتمشيدى. مالكى المذهب اولوب، بعض احاديث شريفه نقل وروايت ايتمشدر.

ابراهيم بن عبدالله كجى { [« ابو مسلم كجى » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن عبدالله نجيرمی { [« ابو اسحاق نجيرمی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهيم بن عبيد { بن رفاعة الانصاری. صحابه‌دن اولوب، حضرت رسول‌الله (صلعم) ایله برابر اصحابدن ابو سعید خدری طرفندن ضیافته مدعو اولدیغی حالده، اوروجلی اولدیغی بیان ایدوبده، صاحب خانه‌یی محزون ایتمه‌مك ایچون، طرف رسالتپناهیدن اوروجی بوزمغله مأمور اولان ذات بو اولدیغی مرویدر.

ابراهيم بن عثمان غزی { کنیه‌سی ابو اسحاق اولوب، (اشهبی) لقبیله دخی معروفدر. عرب شعراسندن اولوب، ٤٤١ تاریخنده فلسطین ساحلنده‌کی غزه شهرنده طوغمش، و ٥٢٤ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت ترکلرك مدحی حقنده شویلش اولدیغی بر قصیده‌سندندر :

فی فتية من جيوش الترك ماترکت
الرعد کراتهم صوتاً ولا صيتا
قوم اذا قوبلوا کانوا ملايکة
حسنا وان قوتلوا کانوا عفاريتا

ابراهيم بن عجيب زيادی { اندلسده‌کی (وشقه) قصبه‌سندن اولمغله، وشقی اسمیله دخی معروفدر. فقهده ید طولی صاحبی اولوب، مملکتنده (یونس بن عبد الاعلی) دن قرائت ایتمشدر. « مدونه » نام کتابی اختصار، و بر سیاحت اجرا ایتمشدر. وفاتی هجرتك ٢٧٥ تاریخنده واقعدر.

ابراهيم بن العربی { ملوك امویه زماننده یمامه والیسی اولوب، نسلی آل ابراهيم بن العربی نامیله خیلی زمان دیار مذکوره‌ده حکم وریاست ایتمشلردر. نوادرده ذکری چکوب، زمانك شعراسیله بعض مناسبتلری اولمشدر.

ابراهيم بن عطيه { ابو اسحاق مقری کنیه‌سیله دخی معروف اولوب، بصره‌نك آلتنجی عصر هجری علما و محدثیننندر.

ابراهيم بن عقيل { ابو اسحاق کبری کنیه‌سیله وقرشی نسبتیله دخی معروف اولوب، علمای نحویوندندر. هجرتك ٤٧٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهيم بن علی { [« ابو اسحاق قبانی » و « ابو اسحاق شیرازی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهيم بن عمر { [« ابو اسحاق برمکی » و « ابو الحجاج » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهيم بن عيسی { اوچنجی قرن هجری مشاهیر اطباسندن اولوب، بغداده یوحنا بن ماسویه‌دن تحصیل طب ایتمش، واونك اصحابندن اولمشیدی. مؤخراً احمد بن طولونه انتسابله، بونك معیتنده مصره گیده‌رك، رئیس الاطباسی اولمش؛ و ٢٦٠ تاریخنده مصرده وفات ایتمشدر.

ابراهيم بن فزارون { مشاهیر اطبای اسلامیه‌دن اولوب، غسان بن عبادك طبیبی ایدی، ومشار الیهك معیتنده هندوسنده سیاحت ایتمشدر.

ابراهيم بن قاسم حلبی { اوننجی عصر هجری علماسندن اولوب، عن اصل حلبلی اولدیغی حالده، درسعادته گلەرك، ابو السعود افندینك درسنه ملازمندن صکره، بعض مدرسه‌لرك مدرسلکنه ومؤخراً بعض قضالره تعیین اولنه‌رق، ٩٧٨ ده ازمیر قاضیسی ایکن، فوت اولمشدر. بابا افندینك قصیدهٔ عربیه‌سنه شرحی وبعض رسائلی واردر.

ابراهيم بن قريش عقيلی { بنی عقیلدن قریش بن بدرانك اوغلی اولوب، موصل جهتلرنده حکمفرما اولان برادری مسلمك زماننده طول مدت زندانده باغلی اولدیغی حالده، مسلمك وفاتنده بنی عقیل کندیسنی زنداندن اخراجله، ٤٧٧ تاریخنده موصل تختنه اجلاس ایتمشلردر. ابراهيم ٤٨٢ تاریخنه‌دك حکومت سوردکدن صکره، تاریخ مذکورده ملکشاه سلچوق طرفندن جلب، وبر قلعه‌یه حبس اولنه‌رق، مملکتی ملکشاه طرفندن کوندریلن فخرالدوله بن جهیر طرفندن ضبط اولنمشیدی. ملکشاهك وفاتنده مسلمك اوغللری بیننده منازعه ووقوع بولوب، بعده ملکشاهك یرینه چکن زوجه‌سی ترکان خاتون ابراهیمی قلعه بندلکدن تخلیصله موصله اعاده ایتمشدر. شام صاحبی بولنان ملکشاهك برادری (تتش) عراق

ضبط ایتمك هوسنه دوشمکله، ابراهیمدن بغداد یولنی آچسنی طلب ایتدیکی حالده، ابراهیم ممانعت ایتدیکندن، تتش حلب صاحبی آقسنغرله برابر ابراهیمك اوزرینه هجوم ایدوب، بونك معیتنده بولنان اوتوز بیك کشیلك عسکری منهزم، وابراهیمی اسیر طوته‌رق قتل ایتمشدر، که بوده ٤٨٦ تاریخنده وقوع بولمشدر.

ابراهیم بن قیس { بن معدی کرب الکندی. اشعث بن قیسك برادری اولوب، صحابه‌دن اولدیغی مرویدر.

ابراهیم بن کاسوحه {[«ابن کاسوحه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن کسبانی { شام علماسندن اولوب، فقه وحدیث وقرائتده ید طولاسی وار ایدی. جامع امیه‌ده وعادلیه‌ده درس ویرر، ودمشقك خارجنده (سیبانی) جامعنده وعظ ایدردی. ادبیاتده‌ده مهارتی اولوب، بعض اشعار دخی سویلش ایسه‌ده، اشعارینك اشعار قدیمه‌نك برآز تغییرندن حاصل اولدیغی و بناءً علیه وزنلری دخی بوزوق بولندیغی آکلاشلمشدر. ٩٥٤ تاریخنده طوغوب، ١٠٠٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن کیغلغ { شعرای عربدندر. ترجمهٔ حالنه دسترس اولنه‌میوب، اشعارندن شو قطعه‌نك ایرادیله اکتفا اولنور:

بالله مما هجرتنی قل لی
وانت مما جنیت فی حل
من لی بیوم اراك فیه وقد
قررت عینی بزورة من لی

ابراهیم بن لقمان {[«ابو اسحاق سوادی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن لنکك { قدمای شعرای عربدندر. برکون بصره‌ده اشعارینه اعتراض اولنمغله، جواباً شو قطعه‌یی سویلشدر:

وعصبة لما توسطتهم
ضاقت علی الارض کالخاتم
کانهم من بعد افهامهم
لم یخرجوا بعد الی العالم
یضحك ابلیس سرور ابهم
لانهم عار علی آدم
کانی بینهم جالس
من سوء ماشاهدت فی ماتم

ابراهیم بن مالك اشتر {[«ابراهیم بن اشتر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن محاسن {[«ابو اسحاق قصر قضاعی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن محمد {[«ابو اسحاق اسفراینی، ابو اسحاق حضرمی، ابو اسحاق انصاری، ابو اسحاق قیسی، ابو اسحاق اصفهانی، ابو اسحاق قطیبی، ابو اسحاق سروی، ابو اسحاق نوقدی، ابو اسحاق قرشی، ابو طاهر جزری، ابو الجاهیر کفر سوسی، ابو القاسم افلیلی، ابو طاهر علوی، عزالدین سویدی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن محمد اصیلی { اندلسك (اصیله) شهرندن برادیب وشاعردر. فاس شهرینك مدحی حقنده سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یا عدوة القرویین التی کرمت
لازال جانبك المحبوب ممطورا
ولاسری الله عنها ثوب نعمته
ارض تجنبت الاثام والزورا

بونك اوغلی ابو محمد عبدالله بن ابراهیم اندلسك مشهور فقهاسندندر.

ابراهیم بن محمد بن دانشمند { ملاطیه امراسندن وآل دانشمنددن اولوب، برادری باغی آرسلانك وفاتی اوزرینه، هجرتك ٥٦٠ تاریخنده ملاطیه امارتنه چکمشدر.

ابراهیم بن محمد بن عرفه {[«نفطویه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن مدبر {[«ابن مدبر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن مرزبان { دردنجی عصر هجری اوائلنده آذربایجان امیری بولنمش اولان دیلم امراسندن سالار مرزبانك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده برادرلری ناصر وجستان ایله منازعه‌یه کیریشدکلرندن، عمیجه‌لری وهسودان بونلرك تفرقه‌لرندن بالاستفاده،

آذربایجانی اله پکیرمش؛ وصاحب ترجه ابراهیمی یانته جلبله عزت واکرامله طوتدیغی حالده، برادرلرندن ناصری دخی برادری جستانه قارشی اغـوا ایدەرك، بینلرنده اتفاقك اوکنی آلمق ایستمش ایسەده، مومیالیهما بونك حیلەسنی آکلایەرق، بینلـرنده صلح ایدنجـه، مرقوم وهسودان بر طاقم وعـدلرله کندیلرینی والدەلریله برابر یانلرینـه جلب ایدەرك، بعده حبسه قومش؛ وابراهیم برادرلرینـه اولنـان معاملەیی کورنجه، عمیجەسـنك یانندن قاچوب، باشنه طوپلادیغی بر طـاقم عونه ایله عصـیان ایتمش ایسەده، مغلوب اولوب، ٣٤٩ تاریخ هجریسـنده ارمنستانه قاچشیدی. بقیهٔ احوالی مجهولدر.

ابراهیم بن مسعود { ظهیرالدوله. ملوك غزنویەنك طقـوزنجیسی اولوب، اوچنجی پادشاه اولان سـلطان مسعودك اوغلی ودولت مذکورەنك مؤسسی اولان سلطان محمود بن سبکتکینك تورونیدر. ٤٥٠ تاریخنده، برادری فرخزادك وفاتی اوزرینه، جلوس ایدوب، برادری زماننده سلجوقیلرله محاربه آچلمش ایکن، سـلطان ابراهیم بونلرله صلح ایدەرك، وحتی ملکشاه سلجوقینك قیزینی کندی اوغلی مسعوده آلەرق، او طرفدن کسب امنیت ایتدکدن صکره، هندستانه سوق عسکرله، بیوك پدری سلطان محمودك ضبط ایدەمەمش اولدیغی نیجه قلاع وممالکی ضبط، واهالیسنی دین اسـلامه دعوت ایله، هندسـتانده انوار اسلامیەنك نشر وتعمیمنه پك بیوك خدمتلر ایتمشـدر. بر روایته کوره ٤٨١ ودیکر بر روایته کوره ٤٩٢ تاریخنده وفات ایدوب، ٣١ ویا ٤٢ سـنه سلطنت سورمشـدر. غایت متدین ومتقی وعادل وصـالح بر پادشـاه ایدی. اوچ آیلرده متمادیاً اوروج طوتار، وحسن خطی دخی اولمغله، هرسنه بر مصحف شریف یازەرق، بر سنه مکهٔ مکرمه وبر سنه مدینهٔ منورەیه کوندرردی. بو مصاحف شریفەدن بر قاچی الآن حرمینده موجود اولدیغی مرویدر. ٣٦ ارکك و٤٠ قیز که جمعاً ٧٦ اولادی اولوب، قیزلرینی حیاتندە سادات کرام وعلمایه تزویج ایتمشیدی. امام یوسف سجاوندی ایله شـاعر ابوالفرج معاصرلری اولوب، ایکیسـنه دخی توجه ومحبتی وار ایدی.

ابراهیم بن مسلم شکانی { کنیەسی ابو اسحـاق اولوب، بخارا جوارندەکی شکان قریەسـندن ایدی. فقهادن عالم وفاضـل بر ذات اولوب، امام ابو بکر بن فضلدن تحصیل فقه، وابو عبدالله رازی ایله ابو محمد مزنی وسائر محدثیندن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. بخاراده علم حدیث تدریسـیله مشغول اولوب، ٣٢٤ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن مسلم صمادی { (شیخ —) شامك اون برنجی عصر هجری سادات صوفیەسـندن اولوب، علم وعرفان وزهد وتقوی ایله متصف بر ذات ایدی. ابتدا فقه شافعی ایله مشغول اولوب، بعده برادری شیخ عیسانك ارتحالی اوزرینـه، سجاده نشین ذکر وارشاد اولمش؛ ودفعاتله درسعادته کلوب، اعیان دولتك حرمت وانعامنه نائل اولمشیدی. درت اوغلی اولوب، هر برینی مذاهب اربعەدن برینه انتسـاب ایتدیرمشـیدی. بعض احوال غریبەسی متواتردر. ٩٩٨ تاریخنده طوغوب، ١٠٧٣ تاریخنده ارتحال ایتمش، وباب الصغیر مقبرەسنده دفن اولنمشدر.

ابراهیم بن مصطفی { [« ابراهیم حلبی » مادەسنه مراجعت.]

ابراهیم بن معقل { [«ابو اسحاق سانجنی» مادەسنه مراجعت.]

ابراهیم بن مقدم { [« عزالدین بن مقدم » مادەسـنه مراجعت.]

ابراهیم بن منبه { [« ابو امیه » مادەسـنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن منذر { [« ابن منذر خزامی » مادەسنه مراجعت.]

ابراهیم بن موسی { ابراهیم بن رئیس اسمیله دخی معروفدر. مشاهیر اطبـای اسـلامدن اولوب، مصرده نشأت ایتمش، وملك کامل محمد بن ابی بکر بن ایوبك رئیس الاطباسی اولمشیدی. قاهرەدەکی بیمارستانه دخی دوام واورادەکی مرضایی تداوی ایدردی. ٦٣٢ سـنەسندن صکره وفات ایتمشدر. «عیون الانباء فی طبقات الاطبا» صاحبی (ابن ابی اصیبعه) صاحب ترجه ایله اطباسندن بولندیغی مذکور بیمارسـتانده کوریشمش اولدیغنی، وکندیسنی نحیف الجسم، طویل القـامه، لطیف الکلام وصنعت طبده پك ماهر بولمش اولدیغنی بیان ایدیور.

ابراهیم بن موسی { اندلسـك جیان ایا. لتنده‌كی (تدمیر) قصبه‌سندن اولمغله تدمیری نسبتیله معروفدر. بنی امیه آزادلیلرندن اولوب، عراقه سیاحت ایده‌رك، ابن ابی حیثمه وسائر مشاهیر علما ایله كورشمش؛ وبعده مصره كیدوب، وفاتنه قدر اوراده قاله‌رق، ۳۰۰ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. اكثر علومه واقف متفنن بر ذات ایدی.

ابراهیم بن مهدی { خلفای عباسیه‌دن مهدینك اوغلی وهارون الرشیدك برادریدر. فن موسیقیده وخوا. نده‌لكده بینظیر وزیاده‌سیله مجلس آرا ورند مشرب بر ذات ایدی. والده‌سی (شكله) زنجیه اولدیغندن، لونی زیاده‌سیله اسمر ایدی. علم وفضل وعلی‌الخصوص ادبیاتده ید طولاسی وفوق‌العاده فصاحت لسانی وطبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. ۲۰۱ تاریخنده مأمون خلیفه خراسانده اولدیغی حالده، سلالهٔ امام حسیندن علی بن موسی رضانی ولی‌عهد اتخاذ ایدوب، بنی عباسك علامت مخصوصه‌سی اولان سیاه اثوابك دخی یشیله تحویلنی امر ایتدیكندن، بنی عباس كندیسندن دلكیر اولمغله، مطلب بن عبداللهك سوق ودلالتیله بغدادده صاحب ترجمه ابراهیم بن مهدی‌یه بیعت اولنمش؛ ومأمون خراسانده اولدیغی حالده، ابراهیم بن مهدی ایكی سنه‌یه قریب خلافت ایتمش؛ وكوفه ومداین وسائر جهاتی دخی تحت اطاعتنه آلمش ایسه‌ده، مأمونك مرودن بغداده عزیمتی خبر آلنجه، مطلب تمارض ایده‌رك، ابراهیمك یانندن انفكاكله، بغداده عودت ایدوب، خلقی مأمونك بیعتنه دعوت ایتمكه باشلامش؛ وهر كس ابراهیمدن روكردان اولمغله، بیچاره ابراهیم دخی تخت وتاجی تركله، بغدادده اختفایه مجبور اولمش. ابراهیم بن مهدینك بو اختفاسی غرائب احوالدن اولوب، ۲۰۳ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سندن ۲۱۰ سنه. سی ربیع الآخرینه‌دك، طقوز سنه‌یی متجاوز زمانده بغدادك ایچنده مختفی قالمش؛ ونهایت سنهٔ مذكوره‌ده قادین قیافتنده ودیكر ایكی قادینك رفاقتنده اولدیغی حالده، طوتیلوب مأمونه كوتورلمش ایسه‌ده، مأ. مون كندیسنی عفو ایتمشدر. ابراهیم بن مهدی ۱۶۲ سنه‌سی ذی‌القعده‌سنده طوغمش؛ و ۲۲۴ سنه‌سی رمضاننده، آلتمش ایكی یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. حقنده وعلی‌الخصوص ایام اختفاسنده‌كی احوالنه دائر پك چوق نوادر وحكا. یات غریبه منقولدر. علی‌الخصوص ذوق وطرب مجلسلرنده‌كی احوالی ومطرب ومغنیه‌لرله اولان منا. سبات ومشاعره‌لری مشهوردر. كندیسی خلق قرآنه قائل ایدی.

ابراهیم بن میاس { [«ابو اسحاق قشیری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ناصر { [«ابو ثعلب حمدانی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن نجار { [«ابن‌النجار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن نسفی { نسف قاضی وحافظی اولوب، هجرت نبویه. نك ۲۹۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن نصر { [«ابو اسحاق سلامی» و«ابو اسحاق سورینی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن نعیم { ابن نهام عدوی. صحابه. دن اولوب، (حره) غزوه‌سنده شهید اولمشدر. «كتاب الآحاد والمثانی» صاحبی ابوبكر بن ابی عاصم صاحب ترجمه‌نك حضرت عمر فاروقك قیزی رقیه ایله عقد ازدواج ایتمش اولدیغنی روایت ایدیور.

ابراهیم بن واسطی { یدنجی عصر هجری ائمه‌سندن قدوة العلما بر ذات اولوب، ۶۹۲ تاریخنده، ۹۰ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن وثیق { [«ابو اسحاق اشبیلی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ولید { [«ابراهیم» ماده‌لرینك دردنجیسنده ذكری سبقت ایتدی.]

ابراهیم بن هارون { [«ابو اسحاق اشبو. نی» ماده‌سنه مرا. جعت بیوریله]

ابراهیم بن هارون حرانی { مشاهیر ا. طبای اسلا. مدن اولوب، ۳۰۹ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن هانی { نیسابور محدثیندن او- لوب، کنیه‌سی ابو اسحاقدر. ابدال کروهندن معدود اولوب، احمد بن حنبل وسائر مشاهیرله صحبت ایتمشدر. ١٧٥ ده طو- غوب، ٢٦٥ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن هزمه { [«ابن هزمه» ماده- سنه مراجعت.]

ابراهیم بن هلال { [«ابو اسحاق صابی» و «ابو اسحاق بوز- نجردی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن همشك { آلتنجی عصر هجری اواسطنده و دولت لمتونیه‌نك اواخر سلطنتنده اندلسده ظهور ایدن ابن مردنیشك عونه‌سندن وقائدلرندن اولوب، ابتدا قر- طبه‌یی ضبط ایتمش ایسه‌ده، بعده اورادن چیقاریلوب، ابن مردنیشله برابر غرناطه‌یی موحدینك الندن آلمش؛ ومؤخرا عبدالمؤمن بونلرك اوزرینه کلوب، بونلر امداده دعوت ایتدکلری بعض ملوك نصارا عسکر- لریله برابر مقاومت ایده‌رك، غرناطه پیشکاهنده بینلرنده بیوك بر محاربه وقوع بولدقدن صکره، عبد المؤمن غالب کله‌رك، کندیلرینی محو ومضمحل ایتمشدر.

ابراهیم بن یحیی { کنیه‌سی ابو اسحاقدر. افریقیه‌و تونسده حکو- مت سورن بنی حفص ملوکنك آلتنجیسی اولوب، برادری مستنصر بالله ابو عبدالله محمدك وفاتی اوزرینه جلوس ایدن اوغلی ابو ذکریا یحیای ثانی زماننده امیر مجاهد لقبیله امور حکومتی الینه آله‌رق، یکنی مذکور بجایه یالکز حکمدارلق عنواننی براقشیدی. نهایت ٦٧٨ تاریخ هجریسنده حکمدارلق عنواننی دخی آلمش؛ واوغللری، پدرلرینك ملکنه وارث قالملق ایچون، مومی الیه یحیایی وایکی اوغلنی قتل ایتمشلردی. مؤخرا بجایه‌لی احمد بن مرزوق اسمنده برشخص، آنف الذکر یحیانك اوغلی فضله اولان مشابهتندن بالاستفاده، صا- حب ترجمه‌یه قارشی خروجله، باشنه بر چوق خلق طوپلایه‌رق، سلطنتی ضبط ایتمش؛ واوچ سنه صکره، ابراهیمك یکنی عمر ابو حفص ثانی ایله برلشه‌رك، مر- قومی تونسدن اخراج ایتمشلر ایسه‌ده، بو دفعه سلطنت مذکور عمر ابو حفصه دوشمشدر.

ابراهیم بن یزید خوزی { عمر بن عبد العزیزك آ- زادیلرندن ورجال حدیثدن اولوب، عمرو بن دینار وابو زبیردن روایت ایتمشدر. کنیه‌سی ابو اسماعیلدر. ١٥١ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن یزید نخعی { قدمای اولیاءاللهدن اولوب، حقیقت وتصوفه دائر پك چوق حکمت آمیز کلاملری واردر. هجرت نبویه‌نك ٩٥ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن یوسف باهلی { کنیه‌سی ابو اسحاقدر. مشاهیر فقهاء حنفیه‌دن اولوب، بلخ شهرینك شیخی ورئیس العلماسی ایدی. امام ابو حنیفه‌نك اصحابندن ابو یوسفدن استفاده ایتمش، وسفیان بن عیینه ایله اسماعیل بن علیه وسائر محدثیندن نقل احادیث شریفه ایلشدر. وفاتی ٢٤١ ویا ٢٣٩ ده واقع اولمشدر.

ابراهیم بن یوسف بن خالد { [«ابو اسحاق هسنجانی» ما- ده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن یوسف زجاجی { کنیه‌سی ابو اسحا- قدر. کبار اولیاءاللهدن اولوب، ابو حفصك اصحا- بندن وابو عمرو زجاجینك پدریدر. ملامت طریقنده وخلاف نفسده صاحب مذهبدر.

ابراهیم بهنسی { عبدالحی بن عبد الحق. مصر اسفلك (بهنس) قصبه‌سنه نسبتله اسلافی کبی بهنسی دینمکله معروف اولوب، ١٠٨٠ تاریخنده دمشق شامده طوغمش، وعبدالغنی نابلسی وشیخ محمد حبال کبی زماننك علما- سندن تحصیل علم ومعرفت ایده‌رك، علی الخصوص هیئت وفلکیات علمنده ید طولی صاحبی اولمشیدی. ١١٤٨ ده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { چلبی سلطان محمد خان حضر- تلرینك جلوسلرنده یعنی ٨١٥ تاریخ هجریسنده مسند صدارتی احراز ایده‌رك، پادشاه مشار الیهك یکتا صدراعظمی بولنمش، وسلطان مراد ثانی حضرتلری طرفندن دخی ابقا اولنه‌رق، ٨٣١ تاریخنده واقع اولان وفاتنه دکین مسندآرای صدارت اولمشدر. پدری علی پاشا حضرت خدا- وندکار ویلدیرم سلطان بایزید زمانلرنده ٢٥ سنه پیاپی صدراعظم بولنمش اولدیغی کبی، بیوك پدری خیرالدین پاشا ونام دیکرله چاندرلی قره خلیل دخی

خداوندکار زماننده ١٨ سنه پیاپی مسند صدارتی احراز ایتمشیدی. کندیسندن صکره دخی اوغلی خلیل پاشا سلطان مرادثانی وسلطان محمدثانی حضرتلری زمانلرنده ٢٦ سنه متمادیاً صدارتی اداره ایتمشدر. بووجهله مسند صدارت ٨٤ سنه بوسلاله ده بولنمشدر؛ وبونلردن اول شهزاده علاءالدین وسلیمان پاشالر حضراتی صدراعظم بولنمش اولدقلرندن، دولت عثمانیه ده، خاندان حکمرانی یه منسوب اولمیه رق، اك اول مسند صدارته ترفیع اولنانلر بونلردر. جدی قره خلیل مشاهیر علمادن وقضاتدن ایکن، حضرت خداوندکار طرفندن صدارته تعیین ایدلمش اولدیغی کبی، صاحب ترجمه کندیسی دخی زمرهٔ مدرسین کرامدن ایکن، یلدیرم سلطان بایزید حضرتلری زمان سلطنتلرنده غزا وسفره دخی کیده رك، سیفی قلمه ترفیق ایتمشیدی. تیمور وقعه سندن صکره، ٨١٤ ده چلبی موسی ادرنه ده امیر سلیمانه غالب کله رك تقرر ایتدیکنده، صاحب ترجمه ارکان دولتدن بولنمغله، بیزانس ایمپراطورندن تحصیل ماله مأمور اولوب، بو وظیفه یی بعدالایفا، بروسه یه عزیمتله، چلبی سلطان محمد حضرتلرینه عرض عبودیت ایدنجه، مسند صدارتله اعزاز اولنمش؛ وپادشاه مشارالیهك ارتحالنه دکین صدارت عظمایی کمال درایت وحقانیتله اداره ایتدیکی کبی، سلطان مراد ثانی حضرتلری زماننده دخی یدی سنه صدارت ایتدکدن صکره، ٨٣١ تاریخنده ادرنه ده وفات ایتمشدر. عالم وعاقل ومدبر وعادل بر وزیر ایدی.

ابراهیم پاشا { آنف الترجمه ابراهیم پاشانك تورونی وصدراعظم خلیل پاشانك اوغلیدر. سلطان بایزید ثانی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده ٩٠٣ تاریخندن ٩٠٥ تاریخنه دك ایکی سنه مسند صدارتی احراز ایتمشدر. پدری خلیل پاشا استانبولك فتحی صره لرنده صدر اعظم ایکن، خیانتله اتهام اولنه رق، اعدام اولنمغله، کندیسی دخی بالطبع پدرینك نکبتندن حصه مند اوله رق، طریق علمی یه رجوع ایتدیکی حالده، مدرسلکه دخی نائل اوله میوب، بروسه ده یلدیرم بایزید حضرتلرینك اوقافنه متولی اولمشیدیسه ده، اورانك قاضیسی عدم استحقاقله اتهام ایده رك، عزل ایتمشیدی. بونك اوزرینه ادنی بر احتساب خدمتنه تنزل ایتدیکی حالده، خصماسی جنونله کندیسنی اتهام ایده‌رك، بروسه تیمارخانه سنه آتمشلردی. مؤخراً بوبلادن قورتلوب، مشایخ زینیه دن حاجی خلیفه نك اشارت وارشادیله، عتبهٔ پادشاهی یه عرضحال تقدیم ایده رك، آماسیه قضاسنی استدعا ایتمش؛ ومستدعاسی قبول اولنه رق، قاضیلقله آماسیه یه کیتمشیدی. اوراده شهزاده سلطان بایزید حضرتلرینك توجه والتفاتنه مظهر اولمش؛ و ٨٨٦ ده شهزادهٔ مشارالیه تخت سلطنته جلوس ایدنجه، روم ایلی قاضیعسکرلکیله درسعادته جلب بیورلمشیدی. ٩٠٣ ده هرسكزاده احمد پاشا یرینه مسند صدارته تعیین اولنمش؛ و ٩٠٥ ده اینه بختی سفرینه کیدرکن وفات ایتمشدر. غایتله عالم وفاضل وفقراپرور بر وزیر ایدی. هر کون آلتیوز فقیر مطبخندن اعاشه اولنوردی. وفاتنده سکز بیك آقچه دن بشقه بر شیسی چیقمامشدر. کین وغرضدن بر درجه ده سالم ایدی، که کندیسنی متولیلکدن عزل ایله نیجه فلاکتلره اوغراتمش اولان بروسه قاضیسی مولانا کرماستی، برای تهنیه، قوناغنه کلدیکنده، فوق العاده اکرام والتفاته مظهر اولمشیدی. استانبولده اوزون چارشینك آلت باشنده کندی نامیله یاداولنور بر جامع شریفله اتصالنده بر مدرسه، بر مکتب، وبر چشمه، وسراجخانه قربده بر حمام بنا ایتمشدر، که الآن موجوددر.

ابراهیم پاشا { قانونی سلطان سلیمان حضرتلرینك دور سلطنتلری صدراعظملرندن اولوب، ٩٢٩ تاریخندن ٩٤٢ تاریخنه دك ١٧ سنه صدارت ایتمشدر. عن اصل جنوه لی اولوب، کنج ایکن غزاة اسلامیه دن بری طرفندن اسیر ایدیله رك، سرای همایونه اتحاف اولنمغله، خدمت پادشاهیده بولنه رق، کندیسی غایت فطین وحسن اخلاق صاحبی اولدیغندن، زیاده سیله نظر توجهلرینی قزانوب، خاص اوطه باشیلق خدمتنه تعیین، وبعده ایچ شاهینجیلر آغالغی ده کندیسنه علاوه اولنمشیدی. ٩٢٩ تاریخنده، پیری پاشانك عزلیله، ابراهیم پاشا وزارت رتبه سیله صدراعظم اولمش، وروم ایلی ایالتی دخی مأموریتنه ضم اولنمشدی. ٩٣٠ تاریخنده مصر ایشلرینی نظامنه ارجاعه مأمور اولوب، بحراً اوطرفه عزیمت ایتمش ایسه ده، هوالرك عدم مساعده سیله، دکیزدن کیتمك میسر اوله میوب، ردوسدن منتشا ساحلنه چیقه رق، آناطـ

طولی وسوریه طریقیله مصره کیتمش؛ وکچدیکی یرلرده بر چوق اصلاحات ومنع تعدیات ایتدیکی کبی، مصر ایشلرینی دخی یولیله تسویه‌یه موفق اولمشدی. ٩٣١ ذی القعده‌سنده درسعادته عودت ایدوب، بو موفقیتدن طولایی حقنده التفات پادشاهی تضاعف ایتمشدی. ٩٣٣ تاریخنده حاجی بکتاش ولی حضرتلرینك آستانه‌سنده جانشین اولان قلندرك احداث ایتدیکی شورشك تسکینیچون آق سرای جهتنه کیده‌رك، بعدالموفقیه عودت ایتمشدر. بو دین، ویانه وعراق سفرلرنده دخی سلطان سلیمان حضرتلرینك معیتلرنده بولنه‌رق، پك چوق خدمتلری کورلمشدر. ٩٣٥ سنه‌سی رجبنده مسند صدارته ضمیمةً سرعسکرلك دخی ویریله‌رك، کندیسنك کافهٔ امور دولتده دستور مکرم اولدیغنی مشعر فرمان همایون صدور ایتمشدر. بو درجه التفات پادشاهی‌یه نائلیتی وهر مأمور اولدیغی ایشده، نفوذ پادشاهی سایه‌سنده، موفقیتی غرور ونخوتنی موجب اولوب، علی الخصوص بغداد سفرینه قرار ویریلوب‌ده، تدارکات سفریه‌نك اکمال وتهیئه‌سیچون اولجه کوندریله‌رك، عراق وسوریه جهتلرینه کیندیکنده، بعض مداهنلرك اغفال وترغیبیله، بر طاقم خام خیاللره دوشوب، کندینه « سلطان » عنوانینی یاقیشدیره‌رق، سرعسکر سلطان نامنی آلمغه وسائر بعض اطوار ناهمواره جرأت ایتمشدی. سلطان سلیمان حضرتلری بغداد سفرنده بو حاللرینی کوروب، بکنمه‌مشلر، وعلی الخصوص درسعادتدن عزیمتنده طرف پادشاهیدن کندیسنه توصیه ایدلمش اولان دفتردار اسکندر چلبی‌یی اعدام ایتمسندن طولایی دلکیر اولمشلر ایسه‌ده، اثنای سفرده خشنودسزلغنی اظهار بیورمیه‌رق، درسعادته عودت اولندقدن صکره، ٩٤٢ سنه‌سی رمضاننده اعدامنی امر بیورمشلردر. سرای همایونده کندیسنه مخصوص اولان حجره‌ده اعدام اولنه‌رق، غلطه‌ده جانفزا تکیه‌سی خطیره‌سنده دفن اولنمشدر. بوکا (مقتول ابراهیم پاشا) دخی دیرلر. غایت عاقل ومدبر وسخاوت وکرمی چوق بر وزیر ایدی. استانبولده امثالی نادر وتماشایه شایان بر قوناغی وار ایدی. ٩٣٠ سنه‌سی رجبنده صدراعظم ایکن اجرا اولنان دوکونی فوق العاده مکمل ومطنطن اولوب، حتی سلطان سلیمان حضرتلری دخی دوکون محلی اولان آت میدانینی تشریف بیوره‌رق، مزین تخت قورلمشیدی. سلطان سلیمان حضرتلرینك ابراهیم پاشانك اعدامندن صکره کندیسنه پك آجیدیغی، وحتی زیرده‌کی قطعه‌یی سویلیوب آغلادیغی مشهوردر:

قلبمی آرز آذر ابراهیم
یاقدك اماکه اضطراری دکل
بن بر آتشه براقدك کیم
نار نمرود آنك شراری دکل

صاحب ترجمه قوم قپو قربنده اسمیله یاد اولنور بر جامع بنا ایتمشدر.

ابراهیم پاشا (داماد —) سلطان مراد ثالث حضرتلرینك رجالندن وفوق العاده منظور ولطفدیده‌لرندن اولوب، سلطان محمد ثالث حضرتلری زماننده اوچ کره صدراعظم اولمشدر. عن اصل بوسنه‌لی اولوب، حرم همایونده سلحدار شهریاری ایکن، ٩٨٧ تاریخنده ینکیچریلر آغاسی، و ٩٨٩ ده روم ایلی میرمیرانلغنه تعیین، و ٩٩٠ ده رتبهٔ وزارتله تبجیل اولنمشیدی. ٩٩١ ده مصر والیسی اولوب، مصرده بعض اصلاحات اجراسیله برابر، اسایشی تأمین ایتمشدر. او صره‌ده بعض اویغونسز حرکاتده بولنان درزیلرك تنکیل وتربیه‌سنه مأمور اولوب، بو ایشده‌ده موفق اولدقدن صکره، ٩٩٢ ده درسعادته عودت ایتدیکنده، سلطان مراد ثالث حضرتلرینك کریمه‌سی عایشه سلطانله عقد ازدواج ایده‌رك، داماد شهریاری اولمغله برابر وزارت ثانیه ایله بکام اولمشدر. ٩٩٥ تاریخنده قلیج علی پاشانك وفاتی اوزرینه، قپودان دریا اولوب، بر سنه قپودانلق ایتمشدر. سلطان محمد ثالثك جلوسنی متعاقب ١٠٠٣ ده قائممقام رکاب همایون اولوب، ١٠٠٤ سنه‌سی شعباننده صدراعظم اولمش؛ واکری سفرنده معیت حضرت پادشاهیده بولنه‌رق، فتح وظفردن صکره، چغاله زاده سنان پاشا صدراعظم اولمش ایسه‌ده، قرق کون صکره، یعنی سفر مذکور عودتنده خرمنلی منزلده تکرار مسند صدارته اعاده اولنمشدر. ١٠٠٦ سنه‌سی ربیع الاولنده، تاتار خاننك ماجراسی اوزرینه، عزل اولنوب، ١٠٠٧ سنه‌سی ربیع الآخرنده، اوچنجی دفعه اوله‌رق، صدارته کچمش؛ وسنهٔ مزبوره شوالنده سرعسکر-

لك انضماميله مجارستانه سوق عسكر ايده‌رك، بودين جوارنده اردو قورمش، واوسنه اطراف واكنافى تأمين وتقـويه ايله اكتفـا ايدوب، قيشى كچيرمك اوزره، بلغراده عودت ايتمشيدى. ١٠٠٩ده ينه مجارستانه كچوب (لوفجه) نام قلعه‌يى و(قانيژه) حصن استوارينى فتح ايله، ينه بلغراده عودت، و ١٠١٠ سـنه‌سى محرمنده يكيـدن سفره حاضرلنقده ايكن، وفات ايتمشدر. نعشى استانبوله كتيريله‌رك، شهزاده جامع شريفى، اتصالنـده تربهٔ مخصوصه‌سـنه دفـن اولنمشـدر. اوچ دفعه‌ده اولان مدت صدارتى بش سنه قدردر. عاقل وعادل ومدبر بر وزير ايديسه‌ده، كنديسندن احوال وافعال معتاده‌سـنه بكزمز بعض امور صدور ايتمش، وبعض ايشلرده بيقيدانه حركتى دخى مشهود اولمشـدر. اثناى سفرده بر نفره بر باشـاق قوپارتماملق واجرتسز حبهٔ واحده آلديرماملق خصوصنده زياده دقت واهتمـام ايتديكى مشهوردر. رقت ومرحمتى بر درجه‌ده غالب ايدى، كه برينـك آغلاديغنى كورسه، درحال كوزلرى ياشـله طولارمش؛ مع هذا اطوار متضاده‌سـندن اولمق اوزره، كنديسندن بعض خونخوارلقلر دخى ظهور ايتمشدر.

ابراهيم پاشا { (قره —) سلطان محمد خان رابعك اواخر سلطنتنده ٢ سنه صدراعظم اولمشدر. عن اصل بايبوردلى اولوب، ١٠٣٠ تاريخنده طوغمش، وابتدا فرارى مصطفى پاشانك ايچ اوغـلانى اولمغـله، مشاراليه مصر واليسى اولدقده، اوراده قپوجيـلر كتخداسى اولمشـيدى. مؤخراً مصطفى پاشـا عزل اولنوب، فرار ايتمكله، كنديسى مقابله‌جيلر زمره‌سنه داخل اوله‌رق، كپرلى احمد پاشايه، بعده سلستره بكلر بكيسى مصطفى پاشايه كتخدا اولمش؛ و ١٠٧٣ ده افنديسى ركاب همايون قائممقامى اولنجه، صاحب ترجمه دخى (قره كتخدا) ناميله شهرت بولمشـيدى. ١٠٨٣ ده ابتـدا كوچك ومتعاقباً بيوك ميراخور، و ١٠٨٧ سـنه‌سى رمضاننده ركاب همايون قائممقامى اولوب، ١٠٨٨ ده قپودانلق مسـندى دخى عهده‌سـنه علاوه اولنمشدى. ١٠٩٥ سنه‌سى محرمنده مسـند صـدارتى احراز ايدوب، او صره‌ده مجارستان سفرى آچلمش اولمغـله، او طرفده‌كى عساكر عثمانيـه‌نك سردارى وزير مكرم ابراهيم پاشايه ارزاق و مهمات يتيشديرمكـه جهد ايتمش ايسـه‌ده، كنديسى بالذات سفره كيتمـك امرينى آلمش اولديغى حالـده، دشمـنى قوتلى كورديكندن، مغلوبيت قورقوسـيله، كيتمكدن امتناع وتمارض ايده‌رك، ادرنه‌ده قالمش اولديغندن، صدارت بر مدت وكالةً سليمان پاشا طرفندن اداره اولنمش، و ١٠٩٧ سـنه‌سى محرمنده سليمـان پاشا اصالةً صدراعظم اولوب، ابراهيم پاشا عزل اولنمشدر. ابتدا عزليله اكتفا اولنه‌رق، استدعاسى اوزرينه، ايفـاى حج شريف ايتمك اوزره، حجـازه كيتمسنه مساعده اولنمش ايسه‌ده، ايام اقبالنده آزرده ايتمش اولديغى بعض رجال دولتك القاآتيله، اموالى مصادره، وكنديسى ردوس جزيره‌سنه نفى اولنه‌رق، ١٠٩٨ ده اوراده مخنـوقاً وفات ايتمشـدر. هر نه قدر عاقل وفطين ايديسـه‌ده، حريص ومتكبر بر شخص اولوب، دولت بونك يوزندن بر فائده كورمه‌مشدر.

ابراهيم پاشا { (خواجه —) سلطان احمد خان ثالث زماننده ٢١ كون صدارت ايتمشدر. عن اصل بحر سفيد ساحلنده‌كى (اورله) قصبه‌سندن اولوب، (پهلوان زاده) ديمكله معروف وجسور بر آدم ايدى. ابتدا خاص بوسـتانجيـلر اوجاغنـه دخول ايدوب، واقـع اولان بر تهمـتى اوزرينـه، جزائره فرار ايتمش؛ وبر مدت صكره تكرار استـانبوله كله‌رك، قاليـونجيلق وقايقجيلقله كچنمكه باشلامشـيدى. سلطـان احمد خان حضرتلرى تبديل قيافتله كزدكلرى صره‌ده تصادفاً بر ايكى كره قايغنه بينمكله، حضرت پادشاهه كسب اختصاص ايتمشـيدى. قنديه محافظى بولنـان قلايلى احمد پاشانك خفياً مسند صدارته دعوتى ايجاب ايتديكنده، خط همـايونك صاحب ترجمه يديله ايصالنـه ارادهٔ پادشاهى تعلق ايتمكله، كنديسى بو خدمتى حسن ايفا ايتديكندن، مكافاةً اقصاى آمالى اولان قاليـون قپودانلغنه نائل اولمش؛ واو وقتدن (خواجه ابراهيم) ناميـله شهرت بولوب، قپودانلقده‌كى مهارت وجسـارتى حسبيـله، آز زمان ايچنـده ميرميرانلق رتبه‌سـيله دريا قپودانى اولمشـيدى. وقوع بولان بعض محاربات بحريه‌ده‌كى موفقيتى اوزرينـه، بيوك بر نام قزانه‌رق، ١١٢٤ سـنه‌سى ربيع الاولنـده ادرنه‌يه دعوتله، دفعةً مسند صدارته ترفيع اولنمش

ایسه‌ده، فضیلتی جسارتدن عبارت اولوب، امور دولتدن بیخبر، ساده‌دل وناپخته بر آدم اولدیغندن، ادارهٔ امور دولته مقتدر اوله‌مدقدن بشقه، داماد شهریاری علی پاشایی ضیافته دعوتله خانه‌سنده قتل ایتمکی قورمش اولدیغندن، بو مقصددن خبردار اولان بعض ذوات علی پاشایه کیفیتی اخطار ایتمکله، دعوته اجابت ایتمه‌مش، و بو سره واقف بعض ذوات کیفیتی خاکپای شاهانه‌یه عرض ایتمکله، اندرون همایونه جلب واعدام اولنمشدر. وفاتنده تخمیناً آلتمش یاشنده ایدی.

ابراهیم پاشا } (داماد —) سلطان احمد ثالث حضرتلرینک فوق‌العاده نظر التفات ومحبتلرینی جلب ایتمش رجالندن اولوب، صهریت شرفنه نائل اولمش، وپادشاه مشارالیهک اواخر سلطنتنده اون اوچ سنه‌یه قریب مدت مسند صدارتده بولنمشدر. اوائل احوالی (ابراهیم افندی) ماده‌لرینک اوچنجیسنده ذکر اولنمشدر. ۱۱۳۰ تاریخنده رکاب همایون قائممقاملغندن صدارته ترفیع اولنه‌رق، کندیسی عاقل و مدبر بر وزیر ایدیسه‌ده، حربدن متنفر و ذوق وصفایه مائل اولمغله، زمان صدارتنده استانبولده سفاهت درجهٔ اعتدالی زیاده‌سیله کچمشیدی. ابراهیم پاشانک بشکطاشده یاپدیرمش اولدیغی چراغان یالیسی امثالسز وشایان تماشا بر بنای معلا اولوب، حتی آره صره اورایه حضرت پادشاهی دخی دعوت ایدرمش؛ کاغدخانه‌ده وسائر مسیره‌لرده دخی کندیسی وسائر وکلا مکمل کوشکلر وباغچه‌لر یاپدیره‌رق، ذوق واکلنجه‌یی هر شیئه ترجیح ایتمکده ایدیلر. الحاصل کندیسی پک پارلاق بر زمان کچیره‌رک، انعام واحسانی دخی پک بول ایدیسه‌ده، عثمانلیلرک اسکی ساده احوالنک تبدیله سفاهته دوکلمرینه سبب اولوب، بونک زماننده روسیه دخی فرصت بوله‌رق، اسکی معاهده‌یی نقض، ولهستانه تجاوز ایتمشیدی. نهایت ۱۱۴۳ سنه‌سی ربیع الآخرنده سلطان محمود اولک جلوسلرینی انتاج ایدن وقعه‌ده قتل اولنه‌رق، جثه‌سی اشقیانک ید انتقامنه تسلیم اولنمغله، پاره‌لنمش؛ و یالکز بر قاچ پارچه‌سی خفیاً طوپلانه بیلوب، شهزاده جامعی قربنده انشا ایتمش اولدیغی سبیل اتصالنده واقع خطیره‌ده دفن اولنمشدر. کندیسنک طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، حضرت پادشاهی دعوت معرضنده سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندر :

نکاه التفاتك مایه‌دار عز وشان اولدی
خطاب مستطابك روحبخش جسم وجان اولدی
عجبمی قیلسه‌ك احیا مقدم لطفکله خنکارم
قولك بر ذره‌یم ذاتك بکا مهر جهان اولدی

صاحب ترجمه‌نك شهزاده باشنده دارالحدیث، جامع، کتبخانه، چشمه وسبیلی، کاغدخانه‌ده جامعی و وطن اصلیسنده وسائر محللرده بر چوق خیراتی واردر.

ابراهیم پاشا } (قبا قولاق —) سلطان محمود اول حضرتلری زماننده سکز آی صدارت ایتمشدر. کندیسی قره حصارلی اولوب، درسعادته ورودنده یاقیشیقلیجه وذکی بر کنج اولمغله، بعض ذواته انتسابدن صکره، کوپریلی زاده شهید مصطفی پاشانك اندرون چوقداری اولمش؛ ومشارالیهك شهادتنده داماد علی پاشایه خزینه کاتبی اولوب، معیتنده ارضرومه کیده‌رك، بونك دخی وفاتنده استانبوله کلمش؛ وداماد محمد پاشانك توسطیله صدراعظم چورلیلی علی پاشا طرفندن دفعةً باش مقاطعه‌جیلق رتبه‌سیله توقیر اولنمش؛ وپایتختده بعض مأموریتلرده بولندقدن صکره، شهید علی پاشانك صدارتنده میرمیرانلقله بوسنه والیسی اولمش؛ و بر مدت صکره میر میرانلغی رفعله، ولی‌نعمت زاده‌سی نعمان پاشایه کتخدا اولمش؛ و بونك وفاتندن صکره بر آز مدت ازمیرده اقامتله، مؤخراً کوپریلی زاده عبدالله پاشایه و سائر بعض وزرایه وصدر اسبق محمد پاشایه کتخدالق ایتمشیدی. محمد پاشانك وفاتندن صکره، سلطان احمد خان ثالث حضرتلرینك سلطنتنه ختام ویرن فتنهٔ عظیمه صره‌سنده استانبوله کله‌رك، مکر وحیله‌لرندن غافل بعض ذوات طرفندن، خدمت همایونه شایسته کورلمکله، یکی جلوس ایتمش اولان سلطان محمود اول حضرتلرینه زیاده‌سیله مدح وثنا اولندیغندن، قپوجیلر کتخدالغنه نصب اولنمش؛ واو سنه یعنی ۱۱۴۳ سنه‌سی رجبنده، سلحدار محمد پاشانك عزلی اوزرینه، مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. بو مقامه واصل اولور اولماز، جبلیتنده مرکوز اولان غدر وکینه‌یی اظهارله، عمرنده کندیسنی ولو جزئی

اینجیلمش اولان نیجه اعیان وکبار رجالی قتل واعدام ایتدیکی صره‌ده، بادئ دولتی اولان داماد محمد پاشانك اوغلی شق اول دفترداری عزت علی بکی دخی محل بعیده نفی ایتمك، واوراده قتل ایتدیرمك اوزره، بر چکدیرمه تهیئه ایتمش اولدیغی حالده، کیفیت سمع همایونه واصل اولمغله، درحال عزل ومحافظلقله آغریبوزه تبعید اولنمق اوزره، تهیئه ایتمش اولدیغی چکدیرمه‌یه کندیسی ارکاب اولنمشدر. مدت صدارتی ۱۱۴۳ رجبندن ۱۱۴۴ ربیع الاولنه‌دك سکز آیدر. مؤخراً آغریبوزدن رسمویه نقل ایله، اوراده اون سنه والیلك ایتدکدن صکره، ۱۱۵۵ سنه‌سی اواخرنده قتل اولنمشدر. عاقل وذکی ایدیسه‌ده، غرضکار، غدار وبدخصال بر شخص ایدی. حتی زمان صدارتنده تفرد هوسنه دوشوب، پایتخت سلطنت سنیه‌یی جزایر کبی بر اوجاقلق صورتنه افراغ ایتمك فکر فاسدنده بولندیغی مرویدر.

ابراهیم پاشا { (آغا — یاخود حلبی —) [« آغا ابراهیم پاشا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم پاشا { (مصرلی‌زاده —) سلطان محمد خان رابع وسلطان سلیمان خان ثانی زمانلرنده ایکی دفعه قپودان پاشا اولمشدر. عن‌اصل طرابلس غرب اوجاغی دایلرندن اولوب، استانبوله کله‌رك، ترسانه‌یه یازلمش؛ وبر مدت صکره قالیون قپودانی اولوب، فن ملاحنده‌کی مهارتی سببیله شهرت بوله‌رق، ۱۰۹۷ تاریخنده، مصاحب مصطفی پاشانك عزلی اوزرینه، قپودان پاشا اولمش، وبرنجی اوله‌رق ترسانه‌ده سفینه انشاسنه همت ایتمشدر. ایکی سنه قپودانلقده قالدقدن صکره، ۱۰۹۹ ده عزل وآغریبوز محافظلغنه نصب اولنمش ایسه‌ده، سلطان سلیمان خان ثانی دورنده ۱۱۰۱ تاریخنده، دفعهٔ ثانیه اوله‌رق، قپودان پاشا اولوب، ینه ایکی سنه بو مسندی احراز ایتدکدن صکره، یکیدن آغریبوز محافظلغنه اعاده، ومؤخراً آناطولی والیلکنه وساقز سرعسکرلکنه نصب اولنمش؛ وساقز وقعه‌سنده فوق العاده جسارت ومهارت آثاری کوسترمشیدی. سلطان مصطفی خان ثانی دورنده ۱۱۰۹ تاریخنده آچیلان نیجه محاربه‌سنده شهید اولمشدر.

ابراهیم پاشا { (کتخدا —) بو دخی سلطان مصطفی خان ثانی وسلطان احمد خان ثالث دورلرنده ایکی دفعه قپودان پاشا اولمشدر. عن اصل موره‌لی اولوب، طرپولیچه قصبه‌سنده طوغمشدر. صدراعظم چورلیلی علی پاشانك کتخداسی ایکن، ۱۱۱۸ تاریخنده، ولی پاشانك عزلی اوزرینه، قپودان دریا اولوب، اوچ سنه قپودانلق ایتدکدن صکره، ۱۱۲۱ ده عزل اولنه‌رق، مصر ایالتی والیلکنه نصب، واورادن حلب وقدس والیلکلرینه نقل اولنه‌رق، بر آره‌لق امیرالحج دخی اولمش؛ وبعده قندیه والیلکنه تعیین اولنمشیدی. ۱۱۲۹ ده، جانم خواجه محمد پاشانك اولکی عزلی اوزرینه، ثانیاً مسند قپودانی‌یه اعاده اولنمش؛ وبر سنه مأموریتدن صکره، دونانما ایله قندیه‌یه واردیغنده، اوراده وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { (اورصه بوجه — ونام دیکرله ابراهیم خواجه) سلطان احمد خان ثالث دورنده بر سنه ایله ایکی آی مسند قپودانیده بولنمش؛ ومؤخراً مسند صدارتی احراز ایتمشدر. [« ابراهیم پاشا (خواجه —) » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم پاشا { (آغریبوزلی —) سلطان مصطفی خان ثالث دورنده ۱۱۸۶ تاریخنده مسند قپودانی‌یه کلوب، آز مدت صکره عزل اولنمغله، مسقط رأسی اولان آغریبوزه چکیله‌رك، اوراده وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { خطهٔ مصریه‌یی صورت ممتازه‌ده اداره ایتمکده اولان خاندان افرادینك ایکنجیسی وادارهٔ مذکوره‌یی تأسیسده مصرك مجددی اولان محمد علی پاشانك شریك ورفیقیدر. مشارالیه محمد علی پاشانك بیوك اوغلی ایدی، وبر روایته کوره‌ده عمجه‌سی طوسون بکك اوغلی اولوب، محمد علی طرفندن آخرت اولادلغنه قبول اولنمشیدی. محمد علینك پدری برادری طوسون بکله برابر قان دعواسندن طولایی آرناودلقدن قواله‌یه هجرت ایتدکلری وقت، محمد علی کوچك اولوب، ابراهیم ایسه قواله‌ده ۱۲۰۴ سنه‌سنده طوغمشدر. کوچك ایکن پدریله برابر مصره کیدوب، هنوز ۱۶ یاشنده اولدیغی حالده، پدری طرفندن صعیدده عربانك

تأدیبیله اسایشك اعادەسنه مأمور اولوب، سوق عسکر ایدەرك، موفق اولمشیدی. مؤخراً جانب قبلی حاکمی ایکن، محمد علی پاشایه احاله ایدلمش اولان وهابیلرك دفع وتنکیلی مأموریتیله وجده والیسی صفتیله جزیرة العربده بولنان محمد علی پاشازاده طوسون پاشانك وقوع وفاتی اوزرینه، ابراهیم پاشا رتبهٔ وزارتله جده والیسی اولوب، وهابیلرك تنکیلی دخی کندیسنه احاله اولنمش؛ وابراهیم پاشا عسکرینی فوق العاده صیق بر نظام وانتظام آلتنه آلدقدن صکره، وادئ قسیمده وقوع بولان محاربەدە وهابیلرك رئیسی اولان عبدالله بن سعودی کاملاً منهزم واقربا ورؤساسندن برچوغنی قتل ایله، وهابیلرك مرکزی اولان درعیەیه چکلمکه مجبور ایتمش؛ ودرعیەیی دخی محاصره ایدەرك، ۱۲۳۳ سنەسی اواخرنده ضبط ایتمش؛ ومرقوم عبدالله ایله عبدالوهابك اولادینی وسائر رؤسای وهابیانی اله کچیرمشدر. بو وجهله عربستانی وهابیلرك شرندن تطهیر، وحرمین شریفینی تأمین ایتدکدن صکره، مصره عودت ایدەرك، محمد علی پاشا طرفندن نوبه وسودانه طوغری توسیع ممالکه مأمور اولمغله، سنار وکردفان ایله اوحوالیی دخی ضبطله، حدود مصریەیی خیلیدن خیلی توسیع ایتمشدر. کندیسی مصره عودتندن صکره سودانده برادری اسماعیل پاشا سودانیلر طرفندن اوتوردیغی قوناغك طوتیشدیرلمسیله احراق اولنمشدر. او صرەدە موره اختلالی ظهور ایدوب، کوندن کونه توسع ایتمکده اولدیغندن، ابراهیم پاشایه موره والیلکی توجیه بیوریلەرق، عساکر مصریه وعثمانیه ایله اختلالی باصدیرمغه مأمور اولمغله، مصردن مکمل بر اردو ودونتما ایله مورەیه عزیمت، وابتدا ارباب عصیانی رفق وملایمتله دائرهٔ اطاعته کتیرمکه چالیشمش ایسەدە، ممانعت وتمردلرینی کورنجه، استعمال قوت وشدت ایدەرك، آز زمان ایچنده موره ویونانده عصیان اثری براقامش، وکریده ظهور ایتمش اولان اختلالی دخی باصدیرمش ایسەدە، انکلتره وفرانسه ایله روسیه دولتلری متفقاً دونتما کوندرەرك، ناوارینده بولنان عثمانلی ومصر دونتماسنی احراق، وابراهیم پاشایی مصره عودته اجبار ایتمشلردر. بو صرەدە محمد علی پاشا مصرده عساکر منتظمه ترتیبیله مشغول اولوب، ابراهیم پاشانك دخی معاونتیله آز زمان ایچنده مصر عسکری تنظیم ودونتماسی یکیدن انشا واکمال اولنمشدر. بو وقته قدر محمد علی وابراهیم پاشالرك دولته اولان بیوك بیوك خدمتلری میدانده ایکن، بو دفعه مصرك قوهٔ بریه وبحریەسنی تنظیم وتوسیعده کی همتلری خسرو پاشا طرفندن سلطان محمود حضرتلرینه بشقه یولده وبشقه مقصده مبنی تصویر اولنەرق، طرفیندن امنیتك رفعنه سبب اولمغله، محمد علی پاشا موقع واستقبالنی تأمین ایچون، سوریه قطعەسنك دخی کندیسنك ادارەسنه احالەسنی طلب ایتمش؛ وبوکا مساعده اولنماسی اوزرینه، عکا والیسی عبدالله پاشا ایله اولان بر اختلافی وسیله اتخاذ ایدەرك، ۱۲۴۷ سنەسنده ابراهیم پاشا عکایی محاصره، وغزه، یافه وحیفایی ضبط ایدەرك، پدرندن آلدیغی امر اوزرینه، بتون سوریەنك استیلاسنه تصدی ایدنجه، طرف دولتدن عصیاننه حکم اولنەرق، قارشیسنه عسکر کوندرلمش ایسەدە، او وقت دولتك احوال عسکریەسی صورت مطلوبەدە اولمیوب، یونان اختلالیله سائر وقوعات مؤلمه دخی قوای مالیه و حربیهٔ دولته سکته کتیرمش اولدیغندن، ابراهیم پاشا ۱۲۴۸ سنه سنده دمشق شام اوکنده حسین پاشانك عسکرینه غلبه چالمغله، شامی اله کچیردکدن صکره، حلبی دخی ضبطله، حسین پاشایی دیکر ایکی دفعه دها مغلوب ایدەرك، آناطولی قطعەسنه دخول ایدنجه، قارشیسنه رشید پاشانك قوماندەسیله ۶۰۰۰۰ عسکر کوندریلەرك، قونیه صحراسنده واقع اولان بر بیوك محاربەدە، رشید پاشانك اسیر دوشمسی اوزرینه، ابراهیم پاشا کوتاهیەیه قدر ایلریلمش ایسەدە، آوروپا دولتك مداخلەسی اوزرینه، اوراده توقفه مجبور اولوب، ۱۲۴۸ سنەسی ذی الحجەسنده عقد اولنان کوتاهیه معاهدەسیله سوریه قطعەسی و آطنه ولایتی دخی مصره ترك اولنەرق، شام وآطنه والیلکی مشارالیه ابراهیم پاشایه تفویض اولنمشیدی. آلتی سنه صکره محاربه تجدد ایدەرك، ابراهیم پاشا (نزیب) محاربەسنی قزانمش ایسەدە، اوروپا دولی مداخله ایدوب، انکلتره دونتماسی عکا وبیروتی طوپه طوتمش، واسکندریەیی دخی تهدیده باشلامش اولدیغندن، ابراهیم پاشا سوریه وآطنەیی ینه طوغریدن طوغری‌یه دولت علیەنك ادارەسنه ترکله، مصره چکلمکه مجبور

اولمشدر. بو دفعه محمد علی پاشایه خلف اولمسی تقرر ایدوب، آنجق مشاق سفریه‌دن صحتی مختل اولدیغندن، لاجل التداوی، آوروپایه بر سیاحت ایدوب، ایتالیا، فرانسه و انکلتره‌یی کزمش، وعلی‌الخصوص پارسده لویی فلیب طرفندن فوق‌العاده بر صورتده استقبال اولنمشدر. مصره عودتنده پدری ضعف وهرم وعتهه مبتلا اولمغله، ۱۲۶۲ تاریخنده ادارهٔ اموری کندیسنه براقمش؛ و ۱۲۶۵ ده درسعادته کلوب، رسماً مصر والیلکی عهدهٔ استیهالنه تفویض اولنمش ایسه‌ده، مصره عودتنی متعاقب وپدرینك وفاتندن بر قاچ آی اول ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم پاشا فن حرب وسوق الجیش نقطهٔ نظرندن دنیانك اك بیوك آدملرندن معدود اولوب، محمد علی پاشانك موفقیتنه پك چوق یاردیمی اولمشدر. عسکرك ضبط وربطنه فوق‌العاده دقتلی اولوب، بو بابده زیاده شدت کوستردیکی کبی، او شدتدن کندی نفسنی دخی استثنا ایتمیه‌رك، سفرده ییوب ایچمه‌ده ویاتوب قالقمه‌ده عادی نفرلردن بر فرقی یوغیدی، واك بیوك تهلکه‌لره القای نفس ایتمکدن چکنمزدی. جسارتی، متانتی وعلوعزمی امثالسز ایدی. ضبط وربطك محافظه‌سیله ادارهٔ مملکتده‌کی مهارت واقتدارینی سوریه‌ده اثبات ایتمشدر. طنطنه ودبدبه‌یی سومیوب، بتون‌دقتی معموریت بلاد وعلی‌الخصوص ترقیٔ زراعته منعطف ایدی. الحاصل جسور، عاقل، مدبر وعادل بر وزیر ایدی. اوچ اوغلی اولوب، بیوکی اولان احمد پاشا وزارت رتبه‌سنی احراز ایتدکدن صکره، مغروقاً وفات ایتمشدر. ایکنجیسی خدیو سابق اسماعیل پاشا حضرتلری؛ واوچنجیسی‌ده دولت علیه وکلای فخامندن اولوب، درسعادتده ارتحال ایتمش اولان مصطفی فاضل پاشادر.

ابراهیم پاشا { (حاجی —) سلطان محمد خان ثالث دوری وزراسندن اولوب، ابتدا قضاتدن ایکن، یانق سفرنده دفتردار، وبعده میرمیرانلقله حلب والیسی اولدقدن صکره، وزارته نائل اولوب، وزیر سادس ایکن، ۱۰۰۹ تاریخنده چورومده رفع لوای عصیان ایتمش اولان جلالی قره یازیجی‌یه قارشی سردار تعیین اولنه‌رق، قیصریه صحراسنده واقع محاربه‌ده سوء تدبیری ثمره‌سیله مغلوب ومنهزم اولوب، قلعه‌یه قپانمش، وعسکرینك قسم کلیسی تلف اولمش اولدیغندن، عزل اولنه‌رق، قونیه‌ده متقاعد قالمشیدی. ۱۰۱۲ تاریخنده یاوز علی پاشانك زمان صدارتنده، مصر ویرکیسنی قونیه‌دن درسعادته کتیرمکله، مصر والیلکنه نصب اولنه‌رق، اون آی والیلك ایتدکدن صکره، مصر قوللری طرفندن شهید اولمشدر. درایت واقتداری معتدل بر آدم ایدی.

ابراهیم پاشا { (سرخوش —) بوسنه‌لی صدراعظم لالا محمد پاشانك همشیره‌زاده‌سی وقنیژه بکلربکیسی اولوب، ۱۰۱۳ تاریخنده صدر مشارالیه سردارلقله مجارستانده ایکن، صاحب ترجمه اردوی همایونه التحاق ایتمش اولان اردل امراسندن بوچقایی ایله برابر و ۲۵۰۰۰ تاتار، بوسنه‌لی ومجار عسکری معیتیله خرواتستانه دخوله مأمور اولوب، نمچه‌نك کلیتلی عسکرلرینی مغلوب، وپاپانك تحت تصرفنده بولنان (صونیورهل) و(قرمند) قلعه‌لرینی فتح ایله، ویانه جوارلرنده وآلمانیا داخلنده برچوق غنایم واسرا اله کچیره‌رك، عودت ایتمشیدی. تواریخك روایتنه کوره، دور سلطان سلیمان قانونیدن بری عساکر عثمانیه‌نك النه هیچ بروقت بوقدر غنایم کچمه‌مشیدی.

ابراهیم پاشا { سلطان ابراهیم خان زماننده بوسنه بکلربکیسی اولوب، آلدیغی امر اوزرینه، بوسنه عسکریله دالماچیایه کچه‌رك، ساحلده بولنان وندیکلیلرك النده اولان برچوق قلعه‌لری ضبط، وبونلردن یالکز (نوغراد) قلعه‌سنی تحکیم ایدوب، ایچنه عسکر اقامه، وقصورینی تخریب ایتمشدی.

ابراهیم پاشا { سلطان محمد خان رابع دوری وزراسندن اولوب، دیاربکر بکلربکیسی ایکن، ۱۰۹۵ تاریخنده درسعادته جلبله، رتبهٔ وزارتله بدون قلعه‌سی محافظلغنه مأمور اولمش؛ وقره محمد پاشانك شهادتندن صکره، سردارلق کندیسنه توجیه اولنمغله، نمچه عسکرینه قارشی فوق‌العاده جسارت ودرایت وحسن تدبیر کوستره‌رك، بدون اوکنده نمچه‌نك عساکر وفیره‌سنی درت آی مشغول ایده‌رك، تحت محاصره‌ده اولدیغی حالده، مدون

قلعه‌سنی محافظه ومدافعه‌ده امثالی نامسبوق بر غیرت کوسترمش ایسه‌ده، دشمن مدونك ضبطندن صرف نظرله چكلدكدن صكره، ابراهیم پاشا استرغون قلعه‌سنی فتح ایتمك اوزره هجوم ایدوب، منهزماً رجعته مجبور اولمش؛ وبو صره‌ده دشمن اوسك واروشنی باصوب تخریب ایتمشدر. او وقت ابراهیم پاشا شرائط حسنه ایله صلحك ممكن اولوب اوله‌میه‌جغنی آكلامق، وممكن ایسه، باب دولته یازمق اوزره، نیجه عسكرینك باش‌قوماندانیله مخابره‌یه كیریشدیكندن، بدخواهلری كندیسنك خفیاً دشمنله مخابره‌ده اولدیغنی پادشاهه عرض ایتمكله، تفتیش احوالنه كوندریلن عمجه‌زاده حسین افندی دخی بومدعایی تأكید ایدنجه، صوك مغلوبیتی دخی بو مخابرهٔ خفیه‌نك مقتضیاتندن اولمق اوزره، اختیاری بر شی عد اولنه‌رق، قتلی ایچون فرمان همایون صادر اولمغله، قپوجیلر كتخداسی عبدی زاده محمد آغا كوندریله‌رك، ١٠٩٦ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده مشتا اتخاذ ایتدیكی بلغراد شهرنده اعدام ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { (خادم ونام دیكرله طواشی —) سلطان سلیمان قانونی حضرتلرینك دور سلطنتلرنده اندرون همایوندن اوچ طوغله چراغ اولوب، ٩٥٨ ده سلوری قپوسی قربنده كندی اسمیله یاد اولنان جامع شریفی وبر مكتب، بر چشمه وبر چفته حمام بنا ایتدیكی كبی، داود پاشا جامعی جوارنده دخی مناستر مسجدی دنیلن بر مسجد یاپدیرمشدر. خیرات صاحبی بر ذات اولوب، جامعی جوارنده مدفوندر.

ابراهیم پاشا { (دلی —) سلطان مراد خان رابع دوری رجالندن اولوب، دیاربكر بكلربكیسی ایكن، ظلم واعتسافندن شكایت اولندیغندن، ومال میریدن اختلاسی وقوع بولدیغندن، عزل اولنه‌رق، استانبوله جلبله، یدی قله‌ده حبس اولنمش؛ وسلطان محمد خان ثالثك جلوسندن صكره، ١٠٠٣ تاریخنده بوغدیریلوب، میتی دكیزه آتلمشدر. اووقت حرم همایونده كتخدا بولنان جان فدی خاتونك برادری ایدی. روایته كوره عن اصل ارمنی اولوب، همشیره‌سی وبر برادریله برابر اهتدا ایتمشیدی.

ابراهیم پاشا { (قوانوز —) سلطان ابراهیم خان زماننده آناطولیده عسكر سورمكه مأمور اولوب، او طرفلرده بعض حركات اعتسافكارانه‌ده بولندیغندن، سلطان محمد خان رابعك جلوس ایتدكلری سنه، یعنی ١٠٥٨ تاریخنده صدراعظمك امریله استانبوله كتیریله‌رك، یدی‌قله‌یه حبس اولنمش؛ وكافهٔ اموالی مصادره اولندقدن صكره، جثه‌سی یدی‌قله‌دن سرای قپوسنه قدر آیاغندن سوروتمك فرمان اولندیغندن، اولوجهله سیاست چشمه‌سنه قدر كتیرلمش؛ واوراده تعفن ایدنجه‌یه قدر اون كون قالمشیدی.

ابراهیم پاشا { (دفتردار —) اون برنجی عصر هجری اوائلی رجالندن اولوب، عن اصل بروسه‌لی اولدیغی حالده، ١٠١٢ ده دمشق شامه كیتمش؛ واورادن حج شریفه كیده‌رك، ١٠٢١ ده ینه دمشقه عودتله، دفتر كتخداسی، و١٠٢٥ ده دفتردار اولمشیدی. شامده توطن ایده‌رك، ١٠٤١ ده امیر الحج اولمش؛ وعودتنده ینه دفتردارلقده قالمشیدی. مؤخراً دشمنی اولان مراد پاشانك خصومت ونفسانیتیله شام والیسی كوچك احمد پاشا تفتیش احوالنه مأمور اولوب، ینه مرقوم مراد پاشانك تزویراتیله اختلاسنه حكم اولنه‌رق، اموالی مصادره، وكندیسی حبس، و١٠٤٢ ده محبسده خفیاً قتل اولنمشدر. عالم وفاضل بر ذات اولوب، جامع امویده جماعتله نمازه وعلما ایله مباحثاته دوام ایدردی. فقه وحدیثده دخی ید طولی صاحبی ایدی. شامده بعض اوقاف وخیرات براقمشدر.

ابراهیم پاشا { (خزینه‌دار —) سلطان ابراهیم خان دوری صدر اعظملرندن بوسنه‌لی صالح پاشانك خزینه‌داری ایكن، افندیسنك صدارتنده بغداد والیلكنه نصب اولنمشیدی. ١٠٥٧ تاریخنده افندیسنك قتلی خبرینی آلنجه، بقاسندن امیدینی كسمكله، تفرد واستقلال خیال خامنه دوشمشیدی. او آره‌لق صدارت عظمی امیدیله استانبوله كلمش اولان قپودان موسی پاشا بغداد والیسی اولوب، آنجق كیتمك ایستمدیكندن، تمارض ایده‌رك، یرینه برمتسلم نصب واعزام ایتمشیدی. ابراهیم پاشا بغداد كوله‌منلرینی واهالینك بر طاقمنی كندی طرفنه جلب ایتمش اولدیغندن، موسی پاشانك متسلمی بغداده قبول ایتمه‌مشلرسه‌ده، بغدادده بولنان بكلربكیلر ابراهیم پاشایه اویمیوب، دولته صادق

قالدقلرندن، قلعه‌یی وشهری محافظه ایده‌رك، پاشا ایله كوله‌منلر طیشاریدن ویكیچریلر ایچریدن محاربه‌یه طوتیشمشلردی. نهایت یكیچریلر ابراهیم پاشانك ساده‌دللكندن بالاستفاده، كندیسنه عرض اطاعت ایده‌جكلرینی بیانله، كندیسنی ایچری‌یه آلدقدن صكره، براوطه‌یه حبس ایتمشلردر. كوله‌منلر خارجدن محاربه‌یه دوام ایتمشلرسه‌ده، بر شیئه موفق اوله‌میوب، وقوعات باب دولته عكس ایتمكله، ابراهیم پاشانك اعدامیچون فرمان همایون صادر اولوب، میرآخور ثانی یدیله كوندرلمش؛ وبغداد والیلكنه مقتول صالح پاشانك برادری بودیندن معزول مرتضی پاشا تعیین واعزام اولنمش ایسه‌ده، بونك ده اعدامیچون خط همایون چیقوب، عقیبنده بغداد والیلكنه موسی پاشا تعیین اولنمشیدی. بووجهله ١٠٥٧ تاریخنده مرتضی پاشا دیاربكرده وابراهیم پاشا ایله عونه‌سی بغدادده اعدام اولنه‌رق، سر مقطوعلری استانبوله كوندرلمشدر.

ابراهیم پاشا { (قاضی زاده —) سلطان محمد خان رابع دورنده رئیس الكتاب بولنان واصحاب نفوذ واقتداردن اولان شامی زاده افندینك تربیه كرده‌سی ودامادی اولوب، قائن پدری كندیسنی وزارت رتبه‌سنه ترفیع ایتمش اولدیغی كبی، مسند صدارته تعیینیچون دخی بعض وسائط خفیه ایله چالیشمقده اولدیغی صدراعظم بولنان كوپریلی‌زاده فاضل احمد پاشانك معلومی اولدقده، كیفیتی جانب پادشاهی‌یه عرضله، ایكیسنك‌ده قتلنه فرمان همایون تعلق ایده‌رك، قائن پدریله برابر اعدام اولنمشدر.

ابراهیم پاشا { (كورجی —) بوده سلطان محمد خان رابع دوری رجالندن اولوب، ١٠٧٦ تاریخنده ارضروم والیسی تعیین اولنمش ایكن، محل مأموریتنه وصول بولمازدن، وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { سلطان مصطفی خان ثانی دوری وزراسندن اولوب، ١١٠٩ تاریخنده اردوی همایونك بولندیغی قلبه صحراسنه دعوتله، شهید اولان بالطه‌زاده محمود پاشا یرینه یكیچری آغاسی اولمش ایسه‌ده، رخاوتندن طولایی، ینه او سنه عزل اولنه‌رق، وان محافظلغیله تبعید اولنمش، واورادن موصل وبعده دیاربكر والیلكلرینه دخی نصب اولنمشیدی. بغداد سفرینه مأمور اولان سردار مصطفی پاشانك رأیی اوزره حركت ایتمك امرینی آلمش ایكن، عدم اطاعت ومخالفت ایتمش، ووزیر مشارالیه دیاربكردن چكركن، استقبال ایتمیوب، بارد بر معامله ایتمش اولدیغندن، مصطفی پاشا صدراعظم اولنجه، ركاب همایونه بر طاقم افترالر عرض ایده‌رك، قتلی فرماننی استحصال ایله، ١١١٤ ده دیاربكرده اعدام ایتدیرمشدر.

ابراهیم پاشا { (ایلچی —) سلطان مصطفی خان ثالث دوری رجالندن اولوب، ابتدا صدراعظم قره كتخدا ابراهیم پاشانك خزینه‌داری، بعده صدراعظم علی پاشانك كتخداسی بولنمش؛ ومؤخراً امرای بحریه صره‌سنه چكوب، ١١١١ تاریخنده مأموریت مخصوصه ایله نمچه قرالی نزدینه كیتمش؛ وعودتنده، نمچه دولتی طمشوار ولایتنك تحدید حدودینی طلب ایدوب، طمشوار والیسی بولنان احمد پاشا بویله مكالمات ومناسبات سیاسیه‌یه مقتدر اوله‌مدیغندن، صاحب ترجمه تحدید حدود مكالماتنه مأموریت انضمامیله طمشوار والیلكنه نصب، واحمد پاشا محافظ صفتیله ابقا اولنمشیدی.

ابراهیم پاشا { كوپریلی زاده صدراعظم نعمان پاشانك كتخداسی اولوب، سلطان محمود خان اولك دورنده بوسنه والیلكنه نصب اولنمش ایسه‌ده، اهالینك شكایتی اوزرینه، ١١٤٥ ده رتبه‌سی رفعله، كریدده اقامته مأمور اولمشیدی.

ابراهیم پاشا { (كرد —) سلطان مصطفی خان ثانی دورنده قول كتخداسی ایكن، ١١٠٩ تاریخنده وزیر ابراهیم پاشانك عزلی اوزرینه، یكیچری آغاسی اولمش؛ وبعده میرمیرانلقله شهرزور بكلربكیلكنه تعیین اولنمش ایكن، وقوع بولان التماس اوزرینه، مأموریتی قبریسه تحویل اولنمش؛ ومؤخراً قبریسدن مرعشه تحویل مأموریت ایده‌رك، بر خیلی وقت مرعش بكلربكیسی بولنمش؛ وبغداد والیسی احمد پاشانك ایرانله واقع اولان محارباتی صره‌سنده تخریب ایدلمش اولان بغداد سور وقلاعنی تعمیر وترمیمه مأمور اولمشیدی. بعده وزارت رتبه‌سیله دیاربكر والیسی اولوب، ١١٤١ تاریخنده احمد پاشانك اردوسنه امداداً مكمل بر فرقه

ايله تبريزه كيتمشيدى. مدت مديده دياربكر واليسى قالوب، وزير مكرم عنوانيله مباهى اولديغى حالده، سلطان محمود اول حضرتلرينك زمان سلطنتلرنده ١١٦٣ تاريخنده طربزون واليلكنه نقل اولنمش ايدى. تاريخ ومحل وفاتنه دسترس اولنه‌مدى.

ابراهيم پاشا (سلحدار —) سلحدار حسين پاشانك اوغلى اولوب، خزينه كتخداسى ايكن، سلطان احمد خان ثالث حضرتلرينك جلوسندن صكره، ١١١٦ تاريخنده سلحدار حضرت پادشاهى اولمش، واطوار لاابالیانه‌سندن طولايى، ينه او سنه عزل اولنمش ايسه‌ده، متعاقباً وزارتله تبجيل اولنه‌رق، شهرزور واليلكنه نصب، و ١١٣١ ده ارضروم واليلكنه نقل اولنمشيدى. او صره‌ده آچيق بولنان ايران سفرنده قافقاس جهتنه سرعسكر اولوب، تفليسى بلا حرب ضبط ايتمش ايسه‌ده، بو موفقيته خدمت ايتمش اولان ايران كبراسندن محمد قليخان كنجه وروان وديكر بعض ايالات ايرانيه‌نك دخى بلاحرب تسليمنى تعهد ايتمش ايكن، صاحب ترجمه خان موى اليهه قدر وحيثيتنه كوره حرمت واعتبار ايتميوب، تحقير ايتمش، وتفليسك اداره‌سنى قرق بيك غروش مقطوع مقابلنده ظاهراً شرف اسلامله مشرف اولان وابراهيم تسميه اولنان واخته‌نك اوغلى شهنوازه اوجاقلق صورتيله احاله ايده‌رك، كنديسى مجرد مال وثروت طوپلامغه حصر دقت ايتمش، وتفليس چارشوسنده بولنان ايران تجارينى بغيرحق طاغيته‌رق، ماللرينى يغما ايتديرمش اولديغندن؛ وباكونك ضبطى دولتجه زياده‌سيله ملتزم، ومعيتنده‌كى عسكر بوكا كافى اولديغى حالده، كنديسى اختيار رخاوتله روسيه‌لى‌يه باكويى ضبطه فرصت ويرديكندن، ١١٣٥ تاريخنده سرعسكرلكدن عزل اولنه‌رق، يرينه دياربكر واليسى وزير عارف احمد پاشا نصب اولنمشيدى. عزلى خبرينى آلمازدن كنجه‌يه هجومله شهرى ضبط ايتمش؛ وخلقى شهر مذكورى آنف‌البيان محمد قليخانك اداره‌سنه احاله ايلشدر. اورادن ارضرومه عودت ايتمش ايسه‌ده، ارضرومده اردويه ارزاق ومهمات يتيشديره‌جك غيور وفعال بر والى بولنمق اقتضا ايتديكندن، ١١٣٦ ده موصل واليسى وزير حاجى مصطفى پاشا ارضروم واليسى اولمش؛ وصاحب ترجمه ايچ ايل سنجاغنه كوندرلمشدر. بقيهٔ احوالنه دسترس اولنه‌مدى.

ابراهيم پاشا (سلحدار —) آخسخه متعينلرندن اولوب، سلطان مصطفى خان ثالثك جلوسلرى سنه‌سنده يعنى ١١٧١ تاريخنده سلحدار حضرت پادشاهى ايكن، عزل وسراى همايوندن اخراج اولنه‌رق، مؤخراً مملكته نفى اولنمش؛ و ١١٨٠ تاريخنده، كورجستانجه اصحاب نفوذ وحيثيتدن اولمق ملابسه‌سيله، اوراسنى تسكينله نظام وانتظام آلتنه آلمق اوزره، آناطولى ايالتى الحاقيله چلدر واليلكنه نصب اولنمشيدى.

ابراهيم پاشا (آولونيه‌لى —) آرناودلقده‌كى آولونيه قصبه‌سنى خاندانلرندن اولوب، آولونيه متصرفى وزير قورد پاشانك دامادى ايكن، قورد پاشانك وفاتندن صكره رتبهٔ وزارتله آولونيه متصرفى اولمشيدى. تپه‌دلنلى على پاشا مشاراليه قورد پاشانك بلوك باشيسى ايكن، جسارت ودرايت فوق‌العاده‌سيله كورمش اولديغى بعض خدمتلره مكافاةً، قورد پاشا كنديسنه قيزينى ويره‌جكنى وعد ايديكى حالده، مؤخراً تبديل افكارله، صاحب ترجمه ابراهيم پاشايى داماد ايتديكندن، على پاشا ابراهيم پاشا حقنده فوق‌العاده بر كين وخصومت حاصل ايتمكله، يانيه واليسى اولدقدن صكره، هم بونك انتقامنى آلمق وهم‌ده آولونيه سنجاغنى دخى كندينه ربطله، بتون طوسقه‌لغى يد تصرفنه چكيرمك مقصديله، ابراهيم پاشايى محو ايتمك اوزره فرصته منتظر ايدى. مع‌هذا ابراهيم پاشانك اوچ قيزلرندن بيوكنى ايكنجى اوغلى وزير ولى پاشايه، ايكنجيسنى بيوك اوغلى مختار پاشايه واوچنجيسنى‌ده همشيره‌زاده‌سى آدم بكه آلمشيدى. ١٢٢٤ تاريخنده مصرده محمد على پاشانك معيتندن انفكاكله وطننه عودت ايدن ويريونلى عمر پاشا، مصره كيتمزدن اول صاحب ترجمه ابراهيم پاشا طرفندن براتدن طرد ايدلمش اولمغله، اخذ ثاره مهيا اولديغى كبى، على پاشا دخى بونك آرزوسندن بالاستفاده، كنديسنى ابراهيم پاشايه مخالفت ايتمك اوزره، براته كوندرمشيدى. ابراهيم پاشا ويريونلى عمر پاشانك تشويقيله آياغه قالقان مخالفين كروهنه مقاومت ايده‌ميوب، مركز لوا اولان برات قلعه‌سنه قپانمش؛ وتپه‌دلنلى كويا قرابت صحريه غيرتيله كنديسنى اورادن قورتاروب، وطنى اولان آولونيه‌يه كتيرمش؛ وبراتك اداره‌سى وكالةً عمر پاشايه

احاله اولنمشیدی. آنجق علی پاشانك انتریغه‌لریله عمر پاشانك حركات مخالفكارانه‌سنه ابراهیم پاشا آولونیه ده دخی مقاومت ایده‌میه‌رك، دوقات ناحیه‌سنه فراره مجبور اولمش؛ وتپه‌دلنلی بونی فرصت اتخاذ ایده‌رك، ینه ابراهیم پاشایی صحابت بهانه‌سیله، كندیسنی طو- توب یانیـه‌یه كتیرمش؛ وآولونیه سنجـاغنك موره متصرفلغندن معزول اوغلی ولی پاشایه تفویضنی عرض وانها ایتمشدر. باب عالیدن بوكا مساعده اولنمامش، وسلطان محمود ثانی حضرتلری طرفندن مفصل وشدید المآل بر خط همایون صادر اوله‌رق، تحقیق احواله بر مأمور مخصوص دخی كوندرلمش ایسه‌ده، تپه‌دلنلی اصرار ایتمش؛ وحتی ابراهیم پاشـانك آناطولیده بر متصرفلغه نصبی اراده اولنـدیغی حالده، علی پاشـا مشارالیهی كیتدكجه دها زیاده تضییق ایده‌رك، اوغلی سلیمان بكله برابر یانیه قلعه‌سـنك قرانلق ودرین بر بودرومنه قپامش؛ وقورد پاشا طرفندن ابتدا كندیسنه وعد اولنمش اولان حرمنی كـندیسی تحت نكاحنـه آلمشیدی. بیچاره ابراهیم پاشـا، حرمی وقیزلری علی پاشانك سراینده ناز ونعمت ایچنده بولندقلری حالده، كندیسـیله اوغلی اولنجه‌یه قدر سنه‌لرجه اصلا ضیا كورمز بر بودرومده قالـوب، دهشت انكیز بر فا- جعه‌یه مبنی علیه اوله‌جق براختیارلق عمری سـور- مشدر. تپه‌دلنلی‌یی غضب پادشاهی‌یه دوشورن اصل بو وقعه اولوب، او وقت مسـائل مهمه ایله اشتغال اولندیغی جهتـله، تأدیبی وقت مرهـونه تأخیر او- لنمشیدی.

ابراهیم پاشا { (سیروزلی —) سلطان محمود خان ثانی دوری رجا- لندن اولوب، پادشـاه مشارالیه حضرتلرینك زمان سـلطنتلرنده ۱۲۴۷ ده بوسنه والیسی، و۴۸ ده سیروز محافظی اولمشـیدی. سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك دور سلطنتلرنده دخی ۱۲۵۷ ده سلا- نیك والیسی اولوب، بعده قونیه والیلكنه، و۵۹ ده ینه سلانیك والیلكنه تعیین اولنمش؛ وسنهٔ مذكوره ذی الحجه‌سنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { (شهلا —) دور سلطان محمود ثانی رجالندن‌اولوب، آطنه متصرفی ایكن، ۱۲۴۸ سنه‌سنده وزارتله قونیه والیلكنه نصب اولنمشیدی.

ابراهیم پاشا { (قره‌جهنم —) یكیچری وقعهٔ مشهوره‌سـنده آت میداننده یكیچریلر قشله‌سـنه طوب آته‌رق، دولتك موفقیتنه خدمت ایتمكله، مؤخراً میرمیرانلقله تلطیف اولنه‌رق، طول مدت بیغا متصرفی بولنمشیدی. ۱۲۶۹ تاریخنده استانبولده وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { سرعسكر اسبق رضا پاشانك اوغلی اولـوب، مكتب فنون حربیه‌ده برمدت دوامدن صكره، ضابط چیقه- رق، وقطع مراتب عسـكریه‌یه باشلایه‌رق، نهایت فریقلك رتبه‌سـیله دار شورای عسـكری اعضالغنه نصب اولنمش ایدی. ۱۲۷۷ تاریخنده مصرلی عباس پاشازاده الهامی پاشادن طول قالمش اولان كـریمهٔ حضرت عبدالمجید خانی منیره سـلطان ایله عقد ازد- واج ایده‌رك، مصاهرت شهریاری شرفنه نائل‌اولمشدر. دور سـلطان عبدالعزیز خانیده بر آره‌لق رتبـه‌سی روم‌ایلی بكلربكیلكنه تحویل ایله، شـورای دولت اعضالغنده بولنمش؛ وبعده ینه رتبهٔ عسكریه‌سی اعاده اولنه‌رق، دار شورای عسكری اعضالغنه تعیین او- لنمش؛ و ۱۲۹۴ ده دار شـورای مذكورك رئیس وكیلی ایكن، دردنجی اردوی همایونه مأمور اولوب، ارضرومه كیتمش، وبر قاچ آی مرورنده تبدیل هوا مقصدیله درسعادته عودت ایتمكده ایكن، طربزونده وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { (یكیشهرلی —) تسالیاده‌كی یكیشهر خاندانلرندن‌اولوب، درسعادتجه بعض مجالس اعضالغنده وسائر مأموریتلر ده استخدام اولنمش؛ وسلطان عبدالعزیز خان حضر- تلرینك اواخر سلطنتلرنده رتبهٔ وزارتله تبجیل بیو- ریله‌رق، بر آره‌لق سـلانیك والیسی بولنمش؛ ودر- سعادته عودتندن صكره وفات ایتمشدر.

ابراهیم تدمیری { [«ابراهیم بن موسی» ماده‌سـنه مراجعت.]

ابراهیم تسولی { [«ابو اسحاق تسولی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم تشبیلی { فلسـطینده‌كی رمله‌دن اولـوب، اون برنجی عصر هجری فقهاء حنفیه‌سنك اخیارندن ایدی. علی الخصـوص علم فرائضده ید طولاسی واكثر فنوندن وقوفی وار ایدی. رمله‌ده ابتداء تحصـیل ایتدكدن

صکره، مصره هجرتله، وقتنك فقهاء حنفیه‌سی رئیسلرندن وسائر مشاهیر علمادن قرائت ایده‌رك، اکمال تحصیل ایتمش؛ وبعده وطننه عودتله، وفاتنه قدر تدریسله مشغول اولمش، وپك‌چوق علما علندن مستفید اولمشلردر. ١٠٤٩ تاریخنده رمله‌ده وفات ایتمشدر.

ابراهیم تکین { ترکستان ملوکندن اولوب، بقراخانك اوغلیدر.

بقراخان بیوك اوغلی جعفر تکینی ولی عهد ایتمش اولدیغندن، صاحب ترجمه‌نك والده‌سی حسد ایده‌رك، بقراخانی تسمیم، وبرادری آرسلانی محبسنده تخنیق ایله، ٤٣٩ تاریخ هجریسنده اوغلی ابراهیم تکینی اجلاس ایتمشیدی. بو ذات (برسخان) شهرینی ضبط ایتمکه‌کیتدیکی حالده، شهر مذکورك حاکمی نیال تکین کندیسنی منهزم وقتل ایتمشدر.

ابراهیم تمیمی { (کمال‌الدین بن احمد بن فارس —) مشایخ قراءدن اولوب، ٦٧٦ تاریخنده شامده وفات ایتمشدر.

ابراهیم تنسی { [«ابراهیم بن عبدالرحمن تنسی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم تنوری { قیصریه‌ده مدفون ابراهیم بن صرافدر، که تنورله مجاهده‌یی ایجاد ایتدیکندن، (تنوری) لقبیله دخی معروفدر. [«ابراهیم بن صراف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم تونی { خراسانك بشنجی عصر هجری علما ومحدثلرندندر.

ابراهیم تیمی { برنجی عصر هجری اولیاءاللهندن اولوب، زهد وتقوی وصلاح حال ایله مشهور بر ذات مبارك ایدی. بعض موعظه‌لری وحکمت‌آمیز کلاملری واردر. ٩٢ تاریخنده حجاج ظالمك محبسنده وفات ایتمشدر. حجاج ابراهیم نخعی‌یی آرادیغی حالده، سهواً صاحب ترجمه‌یی طوتوب، کوتورمشلر؛ وحجاجدن «سن ابراهیم دکلمیسك؟» دیه وارد اولان سؤاله «اوت بنم» جوابنی ویردیکندن، زندانه آتلمشیدی. زندانده وفات ایتدیکی کیجه حجاج رؤیاسنده «بو کون سنك زندانکده اهل جنتدن بر ذات وفات ایتدی» عتابنی ایشیتمش ایسه‌ده، ینه متنبه اولمیوب، او مرد خدانك مزبله‌ده دفننی امر ایتمشدر.

ابراهیم جاجرمی { کنیه‌سی ابواسحاقدر. نیشابور فقها وزهادندن اولوب، ٥٤٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم جبلی { [«ابراهیم بن شاذ جبلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم جرمیهنی { [«ابو اسحاق جرمیهنی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم جزری { [«ابو طاهر جزری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم جعبری { شعرای عربدن اولوب، شیخ حرم خلیل‌الله ایدی. لطیف الکلام بر ذات اولوب، اشعاری سلیسدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لما بدا یوسف الحسن الذی تلفت
فی حبه مهجتی اعییت لواحیه
فقلت للنسوة اللاتی شغفن به
فذلکن الذی لمتننی فیه

ابراهیم جعبری { یدنجی عصر هجری صلحاسندن اولوب، بعض احوال غریبه ومکاشفات عجیبه‌سی منقولدر. اغلامقده اولان بر جماعتی کولدیرمك وکولمکده اولان بر مجلسی اغلاتمق قوه فصاحتکارانه‌سنه مالك اولدیغی مرویدر. ٦٨٧ تاریخنده ٨٨ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم جمل { دمشق شامك اون برنجی قرن هجری علماسندن اولوب، طبده وفقهده ید طولاسی وار ایدی. حتی بر آرەلق رئیس‌الاطبا، وبعده محکمه نائبی اولمشیدی. پدری عن‌اصل نخجواندن اولوب، شامه هجرت ایتمشیدی. صاحب ترجمه ایله (قاق) لقبیله ملقب قاضی محمد بن حسین صالحی آره‌سنده مخاصمه ومهاجاة وقوع بولدیغندن، شعرادن ابراهیم اکرمی حقلرنده شو قطعه‌یی سویلمشدر:

انظر الی حال الزما
ن وما اعتراه من الخلل
القاق مد جناحه
شرکا لیصطاد الجمل

صاحب ترجمه ١٠٠٥ تاریخنده طوغمش، و اواخر عمرنده شعورینه خلل کلدکدن صکره، ١٠٥٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم جوزجانی [«ابو اسحاق سعدی» مادەسنه مراجعت.]

ابراهیم جوهری [«ابراهیم بن سعید جوهری» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم جیذانی [«ابراهیم بن ثابت» مادەسنه مراجعت.]

ابراهیم جیلی کیل مملکتندن نشأت ایتمش کبار مشایخدندر. روایته کوره، کنجلکنده عمیجەسنک قیزینه عاشق اولوب، کندیسیله عقد ازدواج ایتمش؛ وزوجەسنه اولان ابتلاسی الله ایله اشتغالنه مانع اولدیغندن، بر کون بو ابتلادن قورتلسنی جناب حقدن تضرع ایتمکله، درعقب زوجەسی وفات ایدوب، بونك اوزرینه کندیسی باش آچیق یالین آیاق عزم بادیه ایتمش؛ وفیمابعد دنیایه التفات ایتمیوب، قلندرانه بر عمر سورمش.

ابراهیم جینینی اون برنجی عصر هجری علماسندن اولوب، سوریەنك (جینین) قریەسنده ١٠٤٠ تاریخلرنده طوغمش؛ ورمله‌یه کیدوب، اوراده مذهب حنفی اوزره مفتی بولنان خیرالدیندن تحصیل فقه ایله، یاننده بولنوب، اسئلهٔ فقهیه‌یی یازمغله مشغول اولمش؛ ومفتیٔ مومی الیهك وفاتنده فتاویسنی جمع وتدوین ایتمشیدی. بعده دمشق شامه هجرت، ومصره دخی برسیاحت ایدوب، اکمال تحصیل ایتمشدر. تاریخده واسامیٔ کتب ومؤلفین ووفیات وانسابده پك واسع معلوماتی وار ایدی. (ابن خرم)ك تاریخنی اکمال وسائر بعض رسائل تاریخیه تألیف، وخط دستیله بر چوق کتابلر استنساخ ایتمشدر. ١١٠٨ تاریخنده دمشقده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم حافظ شامك اون ایکنجی قرن هجری علماسندن ومشاهیر قراءدن ایدی. پدری عباس بن علی عن اصل ملاطیه‌لی ایدی. صاحب ترجمه ١١١٠ تاریخنده طوغوب، ١١٨٦ ده مدرسهٔ مرادیه‌ده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. شو قطعه بر رساله حقنده سویلدیکی تقریضندن اولوب، جملهٔ اشعارندندر:

له درهمام قد اجاد بما
صاغت انامله سبکا لمعتل
رسالة قدکساها الله تکرمة
ثوب الجمال بسامی فضله الثمل

ابراهیم حاقلانی مارونی علماسندن اولوب، آوروپاجه (آبراهام اکسلنسیس) اسمیله معروف اولمغله، بو اسم صره‌سنده ذکری سبقت ایتمشدر.

ابراهیم حائك ابراهیم عمار و ابراهیم حجار دخی دینیلیر. شعرای عربدن اولوب، نویریٔ مصرینك کولەسی ایدی. کندیسی امی اولدیغی حالده، لطائف ومضحکاته دائر بك چوق وغایت لطیف اشعاری واردر. شو قطعەسنك ایرادیله اکتفا اولنور:

یاقلب صبراً علی الفراق ولو
روعت ممن تحب بالبین
وانت یادمع ان ظهرت بما
یخفیه قلبی سقطت من عینی

ابراهیم حبال [«ابو اسحاق حبال» مادەسنه مراجعت.]

ابراهیم حرامی (ابن منذر) اسمیله دخی معروف اولوب، اوچنجی قرن هجری علمای محدثیننددر. بغدادده مدرسهٔ منورەده تدریسله مشغول ایکن، ٣٣٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم حرانی (عین بصل) لقبیله دخی معروفدر. امی اولان شعرای عربك مشاهیرندن اولوب، مشاهیر مورخیندن ابن خلکانك معاصری ایدی، ومورخ مشار الیه مخصوص کیدوب کندیسیله کوریشمشیدی. اشعاری غایت لطیف اولوب، شو بر قاچ بیتنك ایرادیله اکتفا اولنور:

جسمی بسقم جفونه قد اسقما
ریم بسهم لحاظه قلبی رمی
کالریع معتدل القوام مهفهف
مراالجفا لکنه حلو اللمی
رشا احل دمی الحرام وقدرأی
فی شرعه وصلی الحلال محرما

ابراهیم حرانی [«ابراهیم بن هارون حرانی» و«ابراهیم بن احمد حرانی» مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم حربی کنیەسی ابو اسحاقدر. اسحاق بن ابراهیمك اوغلی ایدی. ائمهٔ اعلام وفقهای عظامك بری اولوب،

١٩٨ تاريخ هجريسنده طوغمشدر. امام احمد بن حنبلدن فقه شريفى اوقويوب، امام مشاراليهك اصحابى زمره‌سنه داخل اولمشدى. كرك علم فقه وحديثده ومسائل متنوعۀ شرعيه‌نك حل وفصلنده وكرك لغت حفظنده ونحو وادبياتده يد طولى صاحبى اولديغى كبى، ورع وتقوى وادبده دخى نوادر عصردن معدود ايدى. روايته كوره، عن اصل مرودن اولوب، بغداده هجرتله، علوم ادبيه‌يى ابو العباس ثعلبدن اخذ وقرائت ايتمشدر. فقه وحديث وعلوم سائره‌يه دائر بر قاچ مؤلفاتى اولوب، اك مشهورلرى: «غريب الحديث»، «سجود القرآن»، «مناسك الحج»، «الهدايا والسنه»، «الحمام وآدابه»، «مسند ابى بكر»، «مسند عمر»، «مسند عثمان»، «مسند على»، «مسند الزبير»، «مسند طلحه»، «مسند سعد بن ابى وقاص» وسائره‌در. (عالم بغداد) و (محدث بغداد) عنوانلريله شهرت بولمشيدى. ٢٨٥ سنه‌سى ذى‌الحجه‌سنك يديسنده ارتحال ايتمشدر. طبيعت شعريه‌سى دخى اولوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

دب فيَّ السقام سفلاً وعلوا
وارانى اذوب عضوا فعضوا
بليت حدتى بطاعة نفسى
وتذكرت طاعة الله نضوا

ابراهيم حصرى [«ابواسحاق حصرى» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهيم حصكفى ابن منلا لقبيله دخى معروفدر. اون برنجى قرن هجرى علماسندن اولوب، حلبده دنيايه كلمش؛ وپدرى احمد حصكفى «مغنى اللبيب» ك شارحى اولوب، اعاظم علمادن اولمغله، صاحب ترجمه پدرندن وسائر زمانى علماسندن اخذ وقرائت ايدوب، على الخصوص علوم ادبيه‌ده پدرينى دخى كچمش؛ و ٩٩٥ ده دمشقده قاضى محب الدينندن اجازت آله‌رق، ١٠٠٠ تاريخنده ايفاى حج شريفله، حلبه عودتنده، اختيار عزلت ايده‌رك، مطالعۀ كتب وعبادتله اوقات كذار اولمشدى. وفاتى ١٠٣٠ سنه‌سندن آز صكره‌در. فقه حنفيده «الدرر والغرر» عنوانلى منظوم بر اثرى واردر. حصكفى اسمى دياربكرده ميافارقين ايله جزيرۀ ابن عمر آره‌سنده واقع (حصن كيفا) يه نسبت بيان ايديور. صاحب ترجمه‌نك پدرينك جدى منلا حاجى اسميله معروف اولوب، تبريز قاضى القضاتى ومتعدد تأليفات صاحبى ايدى. صاحب ترجمه‌نك طبيعت شعريه‌سى دخى اولوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

ولما انطوت بالقرب شقة بيننا
وغابت وشاة دوننا وعيون
بسطت لها والوجد يعبث بالحشا
شجون حديث والحديث شجون

ابراهيم حضرمى كنيه‌سى ابواسحاقدر. اندلسده اشبيليه جوارنده كائن (شرف) قصبه‌سندن نشأت ايتمش فقيه واديب بر ذات اولوب، قرطبه جامع كبيرنده خطيب ايدى. علم حديثده دخى يد طولى صاحبى اولوب، بعض مشاهير محدثيندن روايت ايتمشدر. وفاتى ٣٩٦ سنه‌سى شعبانده واقع اولمشدر.

ابراهيم حفظى پاشا بغداد ولايتى مستشارى اولوب، بعده قارص اردوسنك نظارتنه تعيين اولنمش؛ ومؤخراً صدراعظم كتخداسى اولدقدنصكره، ١١٩١ سنه‌سى اواخرنده رتبۀ وزارتله ارضروم واليسى اولمش، و ١١٩٤ رمضاننده وفات ايتمشدر.

ابراهيم حقى اون ايكنجى قرن هجرى مشايخ كرامندن اولوب، ارضروم سنجاغنك حسن قلعه قصبه‌سنده دنيايه كلمش؛ وعلوم ظاهره‌يى بعدالتحصيل سعرد قضاسنك (تلو) قريه‌سنده واقع قادريه تكيه‌سنده سجاده نشين بولنان شيخ اسماعيل افندى‌يه انتسابله، طريقته سلوك، وتصوف وعلوم باطنيه ايله تنوير قلب وتصفيۀ درون ايده‌رك، شيخنك وفاتنده يرينه خليفه اولمشيدى. عالم وكامل وعارف بالله بر ذات اولوب، حقيقت وتصوفه دائر وعشق الهى‌يى متضمن اشعارى حاوى تركجه مرتب ديوانى و «معرفتنامه» عنوانيله علوم متنوعه‌دن باحث بر كتابى واردر. ايكيسى ده مطبوع وايادئ ناسده متداولدر. ١١٨٦ تاريخنده ارتحال ايدوب، زاويه‌سى خطيره‌سنده مدفوندر.

ابراهيم حكيم ابن حكيم دينمكله دخى معروفدر. شام علما وشعراسندن اولوب، ١١١٣ تاريخنده دمشقده طوغمش، وعلامه عبدالغنى نابلسيدن اخذ وقرائت ايده‌رك،

مشارالیهك اقرب اصحابی اولمش، وتألیفاتنی استنساخ ایتمشیدی. بعده صالحیه محکمه‌سنده رئیس الکتاب اولوب، بر چوق‌وقت بو خدمتده بولنمشدر. اواخر عمرنده دنیادن چکیلوب، بر قریه‌ده زراعتله اشتغال ایتمشدر. وفاتی ۱۱۹۲ ده واقع اولمشدر. علوم ادبیه‌ده پك ماهر اولوب، حسن خطه دخی مالك اولمغله، خط دستیله پك چوق کتابلر یازمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

وبغیر کف الوهم حقاً
لیس یمکن حل عقدك
انا ثابت لا انثنی
بل لاحل وثیق عهدك

ابراهیم حلبی { اعاظم فقهاء حنفیه‌دن مشهور «ملتقی الابحر» ك مؤلفی اولان ذاتدر، که طقوزنجی قرن هجری اواسطنده حلبده دنیایه کلوب، دمشقده ومصرده تکمیل تحصیل، وعلی‌الخصوص علم فقهده توسع ایتدکدن صکره، درسعادته کله‌رك، قانونی سلطان سلیمان حضرتلری زماننده پایتخت علماسی درسلریله مستفید ایتمش؛ و۹۵۶ تاریخنده، ۹۰ یاشنده اولدیغی حالده، ارتحال ایتمشدر. یوقاریده ذکر اولنان تألیفی قدوری، مختار، کنز ووقایه کبی تألیفات معتبره‌نك خلاصه‌سی مقامنده اولوب، کافهٔ قواعد فقهیه‌یی سهل وسلیس بر عباره ایله جامع اولمغله، الیوم ممالك عثمانیه‌نك هر طرفنده درس کتابی اتخاذ اولنه‌رق، ایادیٔ طلابه‌ده متداول اولدیغی کبی، «منیة المصلی» شرحی اولوب، مؤلفنك اسمیله مشهور اولان دیکر بر اثری دخی اعتقاداتده دستورالعمل حکمنده‌در. بوندن بشقه فقهاء حنفیه‌نك تراجم احوالنی جامع «طبقات الفقها» نامیله دیکر بر اثری دخی واردر، که کرك تاریخ وکرك فقه نقطهٔ نظرندن اهمیتی میدانده‌در. بو جسیم جسیم اثرلر صاحب ترجمه‌نك علم وفضلنه وعالم اسلامه اولان خدمتنه برر شاهد عادل بولندقلرندن، زیاده مدح وتوصیفنه لزوم کورمیورز. — «سیر حلبی» مؤلفی اولان (برهان‌الدین علی حلبی) بشقه‌در.

ابراهیم حلبی { (ابراهیم بن مصطفی بن ابراهیم الحنفی الحلبی المداری) اون ایکنجی قرن هجرینك اعلم علماسی اولوب، علم وفضیلتله بتون عالم اسلامده شهرتشعار اولمشیدی. قرن مذکور اوائلنده حلبده دنیایه کلوب، ابتدا بر صنعتله مشغول ایکن، کوردیکی بر رؤیانك شیخ صالح مواهبی طرفندن واقع تعبیری اوزرینه، تحصیل علم ایچون، مصره کیده‌رك، علوم عقلیه‌یی تعلم ایله، یدی سنه صکره مملکتنه عودتنده، علوم نقلیه‌نك دخی لزوم واحتیاجنی حس ایتمکله، دمشقه کیدوب، عبدالغنی نابلسی کبی کبار علما ومشایخدن فقه وحدیث و تفسیر وتصوف کبی علوم شرعیه‌یی تحصیل ایتدکدن صکره، ایفای حج شریف ایچون، حجازه عزیمتله، مکهٔ مکرمه‌ده دخی تحصیله دوام ایتمش؛ وبعده ینه مصره عودت ایده‌رك، سید علی ضریردن علوم عقلیه و نقلیه‌یی استکمال ایله برابر، مشارالیهك تدریسده معاونی اولوب، خیلی استفاده ایتدیکی کبی، سائر علمادن دخی قرائتله، نهایت مأذون اولوب، «درر مختار» و «هدایت» تدریسنه باشلامش؛ وذکاوت وطلاقت فوق‌العاده‌سی حسبیله، آز زمانده مصرده مشارالیه بالبنان اولوب، هر طرفدن طلبهٔ علوم هجومله، حلقهٔ تدریسنه بر جم غفیر طوپلانمغه باشلامشیدی. اوصره‌ده امرای مصریه‌دن یوسف کتخدانك امامی اولمش؛ وبونك وفاتندن صکره امیر عثمان کبیره انتساب ایده‌رك، خیلی وظائف وجهاته مالك اولمشیدی. بعض وقوعات اوزرینه اهالیٔ مصریه طرفندن بالوکاله درسعادته ورودنده، صدراعظم بولنان قوجه راغب پاشا ایله کورشمش؛ وصدر مشارالیه بو ذاتك علم وفضلنه مفتون اولوب، کندینه خواجه ایده‌رك، یاننه آلیقومشیدی. راغب پاشا حلبیدن خیلی علوم وفنون تعلم ایده‌رك، استفاده ایتدکدن صکره، مصر ملالغیله کندیسنی اعاده ایتمك ایستمش ایسه‌ده، اشیاسنی دخی کمی‌یه قومش ایکن، حسب‌القدر کری دونوب، استانبولده قالمش؛ وشیخ الاسلام وسائر علماء زمانیله کسب مناسبت ایده‌رك، تدریس علومه باشلامش؛ وموصلهٔ سلیمانیه پایه‌سنی احراز ایتمشیدی. او وقت پك اختیار وضعیف البنیه اولدیغی حالده، کیجه وکوندوز مطالعه وتصنیفله اوغراشه‌رق، سلطان سلیم وآیاصوفیه‌ده تدریس ایدردی؛ وحلقهٔ تدریسنه بتون پایتخت علماسی طوپلانه‌رق، استفاده ایدرلردی. ۱۱۹۰ سنه‌سی ربیع‌الآخرنده رحمت حقه نائل اوله‌رق، ابا ایوب انصاری حضرتلرینك جوا-

رنده دفن اولنمشدر. «دررمختار»ه بر حاشیه‌سی، «شرح جواهرالکلام»، «نظم السیره»، «شرح لغزالبهاء العاملی» عنوانلی تألیفلری، وعروض، وفق، معما وسائر علومه متعلق متعدد رساله‌لری دخی واردر.

ابراهیم حلبی { [«ابراهیم بن قاسم حلبی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم حمادی { [«ابراهیم بن مسلم حمادی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم حورانی { [«ابراهیم بن ایوب» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم خان { (سلطان —) [«ابراهیم» ماده‌لرینك طقوزنجیسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم خارجی { [«ابراهیم بن عبدالله علوی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم خان { هندستانده امیرالامرا علی مردان خانك اوغلی اولوب، اون برنجی قرن هجریده عالمگیر شاهك زمان سلطنتنده کشمیر، لاهور، بهار، بنگاله وسائر ممالکده والیلك ایتمش، وبهادر شاهك زمان سلطنتنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم خان ترکمانی { (ونام دیکرله — تواجی) سلطان مراد ثالث حضرتلری زماننده، ایرانله اولنان محاربات صره‌سنده، سفارتله درسعادته کوندرلمش اولان ذاتدر، که ایران ترکمانلرینك اك نفوذلی رؤساسندن اولوب، ابتدا استانبولده خیلی حرمت وتعظیمه نائل اولمش ایسه‌ده، مؤخراً ظهور ایدن وقوعات اوزرینه، حبسنه لزوم کورلمش؛ وبعده سبیلی تخلیه اولنه‌رق، برچوق وقت استانبولده قالمش؛ ومعیتی افرادی وبادن تلف اولمش ایدی.

ابراهیم خان سور { هندستان ملوکندن سلطان محمد شاه عادلك اینشته‌سی اولوب، پادشاه مشارالیهك امرا ووزراسنی کندی طرفنه جلبله، ٩٦٢ تاریخ هجریسنده دهلی‌یی ضبط ایده‌رك، تخت سلطنته جلوس ایتمش ایسه‌ده، اسکندر شاه دهلی واکره‌یی ضبط ایتمکله، صاحب ترجمه (اوریسه) خطه‌سنه قاچوب، ٩٧٥ تاریخنده اورانك حاکمی سلیمان طرفندن قتل اولنمشدر.

ابراهیم خدابادی { [«ابو اسحاق خدابادی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم خراسانی { [«ابراهیم بن طهمان» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم خزامی { [«ابن منذر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم خشاوری { [«ابراهیمك» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم خلوتی { دمشق شام علما ومشایخندن شافعی المذهب بر ذات اولوب، پدرندن تحصیل علم واخذ طریقت ایده‌رك، سجاده نشین مشیخت اولمش، وحافظیه مدرسه‌سنده تدریسله اشتغال ایتمشدر. وقور ومحترم وعالم برشیخ اولوب، اواخر عمرنده مشیختی برادری ابو السعوده ترکله، کوشهٔ انزوایه چکلمش، و ١١١٥ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم خلیجی { بنی طولون حکمدارلرینك قاعدلرندن اولوب، ٢٩٢ تاریخنده خلفای عباسیه طرفندن مصر والیلکنه تعیین اولنان عیسی بن محمد نوشری‌یه مخالفت وعصیان ایتمکله، نوشری مغلوب اولوب، اسکندریه‌یه قاچمش؛ وخلیفه مکتفی بالله (فاتك) نام ذاتك قوماندسیله صاحب ترجمه‌نك اوزرینه عسکر کوندرمش؛ وابراهیم خلیجی بونلری دخی ٢٩٣ ده عریشده مغلوب ایتمش ایسه‌ده، بعده خلیفه‌نك عسکری تزیید اولنه‌رق، واقع اولان محاربه‌لرده صاحب ترجمه‌نك آرقداشلری منهزم اولمغله، نهایت کندیسی دخی طوتیلوب، سنهٔ مذکوره‌ده بغداده کوندرلمش؛ واوراده حبسه آتیله‌رق، وفاتنه قدر محبسده قالمشدر.

ابراهیم خلیل { [«ابراهیم» ماده‌لرینك برنجیسنه مراجعت.]

ابراهیم خلیل افندی { [«فندق زاده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم خواجه { [«ابراهیم پاشا» (خواجه —) ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم خواص { کنیه‌سی ابو اسحاقدر. کبار مشایخ صوفیه‌دن

واولياء اللهدن بر ذات شريفدر. جنيد بغدادی ونوری كبی كبار اولياء اللهك اقران واصحابندن ايدی. مقامات وكراماتی وتصوف وحقيقتنه دائر كلاملری مشهوردر. ٢٩١ تاريخ هجريسنده بطن علتندن جامع ريده وفات ايتمشدر.

ابراهيم خوزی {[«ابراهيم بن يزيد خوزی» مادهسنه مراجعت.]

ابراهيم خياری {مدينهٔ منورهنك اون برنجی قرن هجری علماسندن وفقهای شافعيهدندر. ١٠٣٧ شوالنده تولد ايدوب، ابتدا پدرندن، بعده سيد ميرماه بخاری وعيسی بن محمد مغربی وسائر مشاهير علما ومشايخدن اخذ وقرائت ايدهرك، اكثر علومده وعلی الخصوص تاريخده يد طولی صاحبی اولمشيدی. محفوظات ومحاضراتی چوق اولوب، فصاحت لسان وطبيعت شعريهسی دخی وار ايدی. پدرينك وفاتندن صكره مدينهٔ منوره مدارسندن برنده تدريسله اشتغال ايتمش؛ و ١٠٧٩ تاريخنده درسعادته كلوب، ١٠٨٠ ده دمشق شامه كيتمش؛ ومتعاقباً ينه درسعادته كلهرك، او وقت صدراعظم بولنان مرزيفونی مصطفی پاشا طرفندن پك چوق حرمت واكرامه نائل اولمش، ومصر خزينهسندن تأديه اولنمق اوزره، كنديسنه مستوفی معاش تخصيص اولنمشيدی. استانبولده عصرك قدوة العلماسی اولان ابو السعود افندی ايله دخی ملاقات ومصاحبت ايتدكدن صكره، ينه شامه عودتله، دمشق، قدس، رمله وسائر محللر علماسيله مباحثه ايدهرك، مصره كيتمش؛ واورادن مدينهٔ منورهيه عودتله، ١٠٨٣ سنهسی رجبنده فجأةً وفات ايتمشدر. مولد شريف حقنده «خلاصة الابحاث والنقول فی الكلام علی قوله تعالی لقد جاءكم رسول» عنوانلی بر تأليفی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

وكنت اسائل الركبان عمن
اقام بمهجتی ونأت ربوعه
فلما ذر شارقه منيراً
بافق الطرف عاوده رجوعه

ابراهيم دانشمند {[«ابراهيم بن محمد دانشمند» مادهسنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم دانی {[«ابو اسحاق دانی» مادهسنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم دربندی {(شيخ —) شروان ملوكندن اولوب، روايته كوره كنديسی نوشروان نسلندن اولديغی حالده، شروان قريهلرندن بر قريهده زراعتله مشغول ايكن، اهل شروان بر رئيسه محتاج اولنجه، بونی رئيس اتخاذ ايتمكه قرار ويرمشلر؛ وكنديسی كويده خرمننك يانندهده ياتوب اويومقده ايكن، اوستنه سلطنت اوتاغنی قورمشلر؛ واويانجه جملهسی بيعت ايدوب، تخته اوتورتمشلر. صاحب ترجمه توسيع ملك واجرای عدالت ايتمكه باشلامش. اوصرهده تيمورلنك او جهتلری تخويف ايتمكه باشلامغله، شروانليلر مقاومت ايتمك ايستمشلرسهده، شيخ ابراهيم اويله بر جهانكيره مقاومت كار عاقل اولمديغنی آكلايهرق، درحال تيمور نامنه خطبه اوقوتمش، وسكه ضرب ايتمش، وهدايا ايله اوكنه چيقهرق، موقعنی وشروانی تخريبدن قورتارمشدر. ٨٢١ تاريخنده وفات ايدوب، اوغلی خليل يرينه چكمشدر.

ابراهيم دسوقی {اجلهٔ مشايخ صوفيهدن كرامات ومقامات صاحبی بر ذات اولوب، اهل طريق بيننده مشهور پك چوق اقوال حكميه ومواعظی واردر. ٦٧٦ تاريخنده، ٤٣ ياشنده اولديغی حالده، وفات ايتمشدر.

ابراهيم دكدكجی {شامك اون ايكنجی عصر هجری علماسندن اولوب، آبا واجدادی عن اصل تركمان اولدقلری حالده، ١١٠٤ تاريخنده دمشقده طوغمش، وپدريله سائر علمای عصردن اخذ وقرائت ايله، علوم وفنونده وشعر وادبياتده كسب مهارت ايتمشيدی. ١١٣٢ تاريخنده وبادن وفات ايتمشدر. شو برايكی بيت جملهٔ اشعارندندر:

اترع الكأس يا نديم وهاته
ثم نهت كری جفون سقاته
واجتل البشر من وجوه التهانی
فصفاء الزمان من مسعداته

ابراهيم دمشقی {(ابن عبدالرحمن بن عبد الملك بن مروان) شامك علمای محدثيندن اولوب، ابو عبيد محمد حسان بسری حسانيدن وسائر رجال حديثدن روايت ايتمشدر.

وفاتی ٣١٩ تاریخنده واقع اولمشدر. — [« ابن طباخ » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابراهیم دنابی { (— ابن ابی بکر بن اسماعیل) نسلی عشرهٔ مبشره‌دن عبدالرحمن بن عوف حضرتلرینه منتهی اولدیغندن، عوفی نسبتیله دخی معروفدر. عن اصل شاملی اولوب، مصرده طوغمش، واوراده یاشامش ووفات ایتمشدر. حنبلی المذهب اولوب، حدیث وفقهده متبحریندن اولدیغی کبی، حساب وفرائضده دخی ید طولی اصحابندن ایدی. فقه حنبلی‌یه دائر برقاچ جلددن عبارت اولان « منتهی الارادات شرحی »، ایکی جلد اوزرینه « مناسك الحج » وفرائض وحسابه دائر برقاچ رساله‌سی واردر. حسن اخلاق وکرم وسخاوت صاحبی اولوب، عقل وتدبیر وتجربه‌سی دخی اولمغله، کندیسنه هر طرفدن مراجعت اولنوردی. ١٠٣٠ تاریخنده طوغوب، ١٠٩٤ تاریخنده فجأةً وفات ایتمشدر.

ابراهیم دهستانی { خراسان کبار مشایخندن واولیاء اللهدن بر ذات اولوب، شیخ محمد قصاب وسائر اکابر مشایخله صحبت ایتمشدر. تصوف وموعظه‌یه دائر بعض اقوال حکمیه‌سی واردر.

ابراهیم راعی { (— بن مراد بن ابراهیم) شام علما و شعراسندن اولوب، ١١٠٠ تاریخنده عبدالغنی نابلسینك معیتنده بقاع وبعلبکه، و ١١٠١ ده قدسه سیاحت ایتمش، وشیخ مشارالیهك توجه ومحبتنی قزانمشیدی. ادیب وبلیغ بر ذات اولوب، ١١٣٨ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

بدیع جمال اخجل الغصن قده
لقد تاه فی ذاك الجمال وعربدا
لئن ضل قلبی فی‌ادجی لیل شعره
فمن وجهه قدلاح نور لنا هدی

ابراهیم رباطی { هرات کبار مشایخندن وابراهیم ستنبه‌نك مریدلرندن اولوب، شیخ مشارالیه ایله بر وقت سیاحت ایتمشدر. بو دخی شیخی کبی طریق توکل رجالندندر.

ابراهیم رُطبی { ابن رطبی اسمیله دخی معروفدر. عراقك آلتنجی قرن هجری علما وفقهاسندن اولوب، قاضی القضاة روح بن احمد حدیثی و سائر مشاهیر فقهایه نیابةً اجرای احکام شرعیه ایتمش؛ و ٥٢٧ ده وفات ایتمشدر. (کرخ جدان) دن اولمغله، کرخی دخی دنیلیر.

ابراهیم رقی { [« ابراهیم بن احمد رقی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم رود { ایرانك کرمان خطه سنده بر نهردر، که بلوجستان حدودندن نبعانله، هرمز جزیره‌سنك قارشیسنده بحر فارسه منصب اولور. مجراسی ٤٥٠ کیلو متره قدردر. بو نهره (کرمان) و (سرجان) دخی دیرلر.

ابراهیم رومی { (— بن علی) آرابه‌جیلر اوجاغنك رئیسی اولوب، عالم وفاضل بر ذات ایدی. ١١٨٩ تاریخنده، حجه کیدرکن، یولده وفات ایتمشدر. اسماء کتب حقنده کاتب چلبینك « کشف الظنون » عنوانلی اثر قیمتدارینه بر ذیل یازمش، وصدرالشریعه کتابنی ترجمه ایتمشدر. بو ایکی اثر علم وفضلنه برهاندر.

ابراهیم رومی { (— بن محمد ملطی) عن اصل ملاطیه‌لی اولوب، درسعادته ورودله، شیخ الاسلام فیض‌الله حسینی افندینك خدمتنده بولنمش؛ و علی المعتاد دور مدارسله، اسکدارده قاضی اولدقدن صکره، ١١٩١ تاریخنده شام، وبعده مدینهٔ منوره ملاسی اولمش؛ ومؤخراً ینه شامه تحویل مأموریتله، بعده درسعادته عودتنده ١١٩٧ ده وفات ایتمشدر.

ابراهیم زبال { شامك اون ایکنجی قرن هجری مشایخندن وارباب جذب واستغراقدن اولوب، تاریخ ولادت ووفاتی معلوم اوله‌مامشدر.

ابراهیم زبدانی { ابن احدب اسمیله دخی معروفدر. علماء شافعیه‌دن ومحدثیندن عالم وفاضل بر ذات ایدی. دمشقده توطن ایله، حساب وفرائضی صالحیه‌ده‌کی عمریه مدرسه‌سنك مدرسی محمد بن ابراهیم نجدیدن، وحدیثی بدرغزی وابن طولون حنفی وسائر محدثیندن اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، مدرسهٔ مذکوره‌نك قارشیسنده‌کی صبیان مکتبنه معلم اولمش؛ وبعده سلیمیه مدرسه‌سنده تدریس فنونه باشلامش، وطلبه‌سی میاننده مؤخراً کسب شهرت ایدن بعض علما دخی بو-

لنمشدر. ۹۲۱ تاریخنده طوغوب، ۱۰۱۰ ویا ۱۰۱۲ تاریخنده وفات ایتمکله، چوق یشامش، وچوق سیاحتلر ایتمشدر. شامك (زبدان) ناحیه‌سندن اولمغله زبدانی نسبتیله معروفدر.

ابراهیم زجاج [« زجاج » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم زجاجی [« ابراهیم بن یوسف زجاجی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم زهری [« ابراهیم بن عبدالرحمن زهری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم زیادی (ابو اسحاق ابراهیم بن سفیان زیادی) قدمای نحویوندن اولوب، زیاد بن سلمه‌نك اولادندر. کندیسی اصمعیدن وسائر مشاهیر علمادن اخذ وقرائت ایده‌رك، کندیسندن دخی مشاهیر نحویوندن مبرد وسائر نحویون قرائت ایتمشلردر. سیبویه‌ك نحوه دائر اولان کتاب مشهورینك بعض محللرینه اعتراضلری وبو کتاب حقنده بعض نکته‌لری، أمثال حقنده بر کتابی و « کتاب النقط والشکل » ایله « کتاب تمیق الاخبار » عنوانلی دیکر ایکی اثری واردر. تاریخ ولادت و وفاتنه دسترس اولنه‌مدیسه‌ده، هر حالده اصمعی ومبردله معاصر اولدیغی آکلاشیلیور.

ابراهیم زیادی [« ابراهیم بن عجیب زیادی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم سامری شمس الحکماء لقبیله معروف اولوب، مشاهیر حکما واطبای عربدندر. صلاح الدین ایوبی حضرتلرینك اطباسندن ورجالندن ایدی. طبده شهرت شایعه صاحبی اولان مهذب الدین یوسف بن ابی سعید بن خلف سامری فن طبی صاحب ترجمه‌دن اخذ وتعلم ایتمشدر.

ابراهیم سامری [« ابراهیم بن خلف سامری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم ستنبه کنیه‌سی ابو اسحاقدر. کبار اولیاءاللهدن اولوب، ابراهیم بن ادهم وبایزید بسطامی کبی کبار مشایخله صحبت ایتمش؛ ومشارالیه ابراهیم بن ادهمك ارشاد ودلالتیله بر وقت کسب وکارله مشغول اولوب، قزاندیغنی کافهٔ فقرایه تصدق ایدردی. بعده ینه او حضرتك دلالتیله ترك ماسوی ایده‌رك، یالین آیاق بادیه پیما اولمش، وبو حالده ایفای حج شریف ایتمشیدی. عن اصل کرماندن اولوب، هراتده اقامت ایتدیکیچون، (هروی) نسبتیله معروفدر. قبری قزوینده زیارتکاه انامدر. تصوف وحقیقته متعلق اقوال ومقاماتی چوقدر.

ابراهیم سعدی [« ابراهیم بن عبدالله سعدی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم سفرجلانی شامك اون برنجی قرن هجری ادبا وشعراسندن اولوب، ۱۰۵۵ تاریخنده دمشقده طوغمش؛ وعلوم ریاضیه‌ده کسب مهارت ایتدکدن صکره، ادبیاته اختیار اختصاصله، اشعار بلیغه‌سیله شهرت بولمشدر. ۱۱۱۲ تاریخنده وفات ایتمشدر. تجارتله مشغول اولدیغی حالده، بو صنعتله علوم ریاضیه وشعر کبی اضداددن معدود اوچ شیئی کندینده جمع ایتمشیدی. مرتب دیوانی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

لما غدت وجناته مرقومة
بعذاره وازداد وجد محبه
نادى الشقيق بها زبرجد صدغه
يا صاحبي هذا العقيق فقف به

ابراهیم سقا ابتدای حالنده دمشق قلعه‌سنده صو صاتمغله مشغول بولندیغندن، بو اسمله شهرت بولمشدر. بعده درسعادته کله‌رك، تحصیل علمه قویلمش؛ وعلی الخصوص قرائت قرآن کریم وتجویدده فوق العاده مهارت پیدا ایتمکله، حضرت ابا ایوب انصاری جامع شریفنده امام اولمشیدی. قرق سنه قدر استانبولده قالدقدن صکره، شامده‌کی مدرسهٔ جوزیه مدرسلکنی آله‌رق، دمشقه عودت ایتمش؛ وبعده کوزلری وال وآیاقلری سقط اولمش ایسه‌ده، ینه جامع امیه‌ده وعظ وتدریسله اشتغالدن ال چکمه‌مشیدی. عمومك حرمت ورعایتنه مظهر اولوب، درس و وعظنه پك چوق خلق طوپلانیردی. ۱۰۷۹ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم سوادی [« ابو اسحاق سوادی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم سؤالاتی { [« ابراهیم بن عبدالرحمن سؤالاتی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم سوسی { مغرب اقصی علماسندن مالکی المذهب بر ذات اولوب، علوم ریاضیه وهیئت ونجوم ووفق وسائر فنونده ید طولی صاحبی ایدی. وطنی اولان (سوسه)ده برمدت تدریسله اشتغالدن صکره، مراکشه کیده‌رك، شهر مذکور مفتیسی محمد بن سعید وسائر علمادن اخذ وقرائت؛ وبعده فاسه کیدوب، اورانك علماسندن دخی استفاده واکمال تحصیل ایله، ارض دلاده‌کی زاویه‌ده اختیار اقامت ایتمشیدی. مغربده ایکن علم وفقه دائر رسالهٔ مرجانی‌یی نظمه چکمش؛ واستفاده ایتدیکی علمادن اسملری محمد اولان یتمش ذاتك ترجمهٔ حاللرینی جامع بر کتاب تألیف ایتمشیدی. ١٠٧٥ تاریخنده مصره کله‌رك، اوراده دخی کبار علمادن بعدالاستفاده، مکهٔ مکرمه‌یه رحلتله، وفاتنه‌دك اوراده قالوب، ١٠٧٧ ده ارتحال ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

یامن رمانی بسهم اللحظ فی مضی
اوحشتنی وحشوت القلب نار غضا
کسرت جفنی بتکسیر الجفون کما
نصبت حالی لاسهام الجفا غرضا

ابراهیم شاه { کشمیری فتح ایله، اوچ دفعه سلطنته نائل اولمش اولان محمد شاهك اوغلیدر. ٩٣١ تاریخ هجریسنده کشمیرك صاحب قدیمی اولان (ملك کاجی‌جك) شاه محمدك حامیسی اولان دهلی حاکمی شاه ابراهیم لودینك مغلوبیتندن بالاستفاده، محمد شاهی حبس ایله اوغلی صاحب ترجمه ابراهیم شاهی تخته اجلاس ایتمکله، ابراهیم شاه دخی مرقومی وزیر مستقل اتخاذ ایتمشیدی. مرقوم ملك (کاجی‌جك)ك کشمیردن طرد ایتمش اولدیغی ابدال ماکری تیمور سلاله‌سندن اولان بابر شاهه التجا، وکشمیری فتح ایچون کندیسنه عسکر ترفیقنی استدعا ایتمکله، مستوفی بر عسکرله هجوم ایدوب، ملك کاجی‌جکی ابراهیم شاهدن آیرلمغه دعوت ایتمش ایسه‌ده، مرقوم موافقت ایتمدیکندن، محاربه واقع اولوب، ملکك عسکری منهزم، وکندیسی طاغلره قاچمغه مجبور، وصاحب ترجمه دخی او صره‌ده نابدید اولمشدی. مدت سلطنتی ٨ آیدر. کندیسندن صکره اوغلی نازك شاه جلوس ایتمش، ومؤخراً پدری محمد شاه دردنجی دفعه اوله‌رق کشمیر شاهی اولمشیدی.

ابراهیم شاه { آنف الترجمه ابراهیم شاهك تورونی و نازك شاهك اوغلیدر. ٩٩٣ تاریخنده کشمیر تختنه اجلاس اولنوب، جك خاندانینك حکم ونفوذی تحتنده اوله‌رق، اسماً بش آی حکومت سوردکدن صکره، او صره‌ده کشمیرده لاینقطع وقوع بولمقده اولان انقلاباتك برنده کندیسی اسقاطله، برادری اسماعیل شاه اجلاس اولنمشدی.

ابراهیم شرقی { (شاه —) سکزنجی قرن هجری اواخرنده هندك شرق طرفنده ظهور ایله (جونپور) شهرینی پایتخت اتخاذ ایدن دولت شرقیه‌نك اوچنجی پادشاهی اولوب، برادری مبارك شاهك وفاتی اوزرینه، ٨٠٤ تاریخنده تخته جلوس ایتمش؛ ودهلی حکمدارلریله بالدفعات محاربه ایده‌رك، بر چوق یرلر ضبطله مملکتنی توسیع ایتمشیدی. فوق العاده عادل ومدبر بر پادشاه اولوب، علوم وفنون وصنایعی حمایه ایتمکله، هندستانك هر طرفندن وایران وافغانستان جهتلرندن علما وارباب فن وحرفت درکاهنه کله‌رك، جونپور شهری هندستانك وبلکه بتون شرقك اك بیوك دارالعلمی حکمنه کچمشیدی. اك زیاده حرمت والتفاتنه مظهر اولان علمانك بریده تألیفات کثیره‌سیله شهرتی عالمکیر اولان « فتاوی ابراهیم » شاهیه صاحبی قاضی شهاب‌الدین ایدی ایدی. ابراهیم شاه الکاسنده زراعتك دخی فوق‌العاده ترقی وتوسعنه خدمت ایتمشیدی. ٨٤٤ و بر روایته کوره ٨٤٠ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی سلطان محمود جانشینی اولمشدر.

ابراهیم شروانی { [« ابراهیم دربندی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم شکانی { [« ابراهیم بن مسلم شکانی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم شکستانی { (ابو اسحاق ابراهیم بن اسحاق شکستانی) قدمای محدثیندن اولوب، سمرقند جوارنده واقع

شکستاندن نشأت ایتمش؛ وخراسان وعراقه سیاحت ایده‌رك، کیدیسی ازهر بن یونس عبدی وابو نعیم فضل بن دکین وسائر رجالدن، وکندیسندن دخی مسعود بن کامل روایت ایتمشدر.

ابراهیم شیبانی [«ابراهیم بن بکر شیبانی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم شیرازی [«ابو اسحاق شیرازی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم صائب پاشا دور سلطان محمود ثانی اواخریله دور سلطان مجید رجالندن اولوب، صدارت کتخدالغی، دفتر امینلکی، دفتردارلق ودعاوی نظارتی کبی بعض خدماتده بولنه‌رق، بعده وزارتله مالیه ناظری ومتعاقباً مجلس والا رئیسی اولمش؛ و بعض ولایتلر والیلکنده بولندقدن صکره، مجلس والا اعضاسندن ایکن، ۱۲۶۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم صابیٔ (ابو اسحاق ابراهیم بن هلال بن ابراهیم بن زهرون بن حبون حرانی صابیٔ) دردنجی عصر هجرینك اك مشهور منشی وشاعرلرندن اولوب، بغداده هم خلیفهٔ عباسی‌یه هم آل بویه‌دن عزالدوله بختیار بن معزالدوله‌یه کاتبلك ایدر ایدی. ٤٣٩ تاریخنده رسالتله مأمور اولوب، یازدیغی بلیغ ومؤثر مکتوبلرله عضدالدوله بن بویه‌یی دلگیر ایتمش اولدیغندن، عزالدوله قتل اولنوب، بغداد عضدالدوله‌نك ضبطنه کچنجه، ۳٦۷ ده صاحب ترجمه‌یی حبس ایتمش، وفیلك آیاغی آلتنده ازدیرمك ایستمش ایسه‌ده، بعض ذواتك شفاعتی اوزرینه، دولت دیلمیه‌نك تاریخنی یازمق شرطیله، عفو واطلاق ایتمشیدی. صاحب ترجمه‌نك فصاحت وبلاغتلریله مشهور مکتوبلری ولطیف اشعاری واردر. ابراهیم صابیٔ مشرك اولوب، عزالدوله کندیسنی اسلامه کتیرمکه جهد ایتمش ایسه‌ده، دیننده پك متعصب اولدیغندن، موفق اوله‌مامشدر. (یمن) اسمنده بر سیاه کوله‌سی اولوب، کندیسنه محبتی اولدیغندن، بو بابده سویلدیکی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر.

قد قال یمن وهو اسود للذی
بیاضه استعلی علو الخائن
مافخر وجهك بالبیاض وهل تری
ان قد افدت به مزید محاسن

ولو ان منی فیه خالا زانه
ولو ان منه فی خالا شانی

۳۸٤ سنه‌سی شوالنده، ۷۱ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایدوب، شعرادن شریف رضی، مرثیه اوله‌رق، حقنده مشهور قصیدهٔ دالیه‌یی سویلمشدر، که مطلعی شودر:

ارأیت من حملوا علی الاعواد
ارأیت کیف خبا ضیاء النادی

بو شاعر شریف اولدیغی حالده، بر مشرکه مرثیه سویلسنی تقبیح ایدنلره، بنم مرثیه‌م اونك علم وفضلنه عائددر جوابنی ویرمشدر.

ابراهیم صارم پاشا سلطان عبدالمجید خان دوری صدر اعظملرندندر. آیاصوفیه تربه‌دارلرندن حافظ موسی افندینك اوغلی اولوب، ۱۲۱٦ تاریخنده دنیایه کلمش؛ و بر مقدار تحصیل ایتدکدن صکره، دیوان همایون قلمنه دواملە، صنعت کتابتی تحصیله باشلامش؛ وآز مدت ظرفنده مهمه نویسان سلکنه دخول ایله، رئیس الکتاب سلیمان نجیب افندی‌یه داماد اولوب، ۱۲۳۸ تاریخلرنده خواجکانلق رتبه‌سنی احرازله، مؤخراً آمدی خلفالغنه انتقال ایتمش؛ و او وقت آمدیٔ دیوان همایون بولنان مصطفی پاشانك ۱۲٤۸ ده مأموراً مصره عزیمتنده یرینه وکیل قالمشیدی. سنهٔ مذکوره‌ده آمدی وکالتی عهده‌سنده اولدیغی حالده مقاطعه، و ٤۹ ده اقلام سبعه خواجه‌لکنه نائل اولمش؛ وبعض وزرا قپو کتخدالغنه دخی نصب اولنمشیدی. بعده روسیه محاربه‌سندن بری مملکتینده قالوب، اورادن حرکتی مشروط ومقرر اولمغله، مأموراً مملکتینه عزیمتله، عودتنده، بکلکجیٔ دیوان همایون وکالتنه تعیین اولنمش، و۱۲۵۳ ده اصالةً بکلکجیٔ دیوان همایون اولمشدر. ینه او سنه انکلتره قرالی دردنجی کلیوم وفات ایتمکله، قرالیچه ویقتوریا جلوس ایتدیکندن، اجرای تبریك وتعزیت ایچون، ومصطفی رشید پاشانك یرینه لوندره سفیری قالمق اوزره، بیوك ایلچیلك عنوانیله وخارجیه مستشارلغی پایه‌سیله لوندره‌یه عزیمت ایتمشدر. بر سنه صکره درسعادته عودتله باب عالیده‌کی دار شوری اعضالغنه تعیین، وبر قاچ آی صکره داخلیه مستشارلغنه نقل؛ وامور نافعه ریاستی دخی عهده‌سنه علاوه اولنمشدر.

١٢٥٥ تاریخنده سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك جلوسلرنده مأموریتی ابقا اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً عزل اولنه‌رق، بعده جلوس همایونی مبشر نامهٔ همایونی حاملاً فوق‌العاده مرخص وبیوك ایلچی عنوانیله طهرانه اعزام اولنمشدر. برسنه صکره عودتله صیدا ایالتی دفتردارلغنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، وجودجه تحملی اولمدیغندن، استعفا ایده‌رك، ٥٧ ده مجلس والای احکام عدلیه اعضالغنه، ومتعاقباً تجارت نظارتنه نصب اولنمش ایسه‌ده، برقاچ آی مرورنده نظارت مذکوره لغو اولنغله، سنهٔ مذکوره اواخرنده رتبهٔ حالیه‌سی اولان اولی صنف اولیله خارجیه ناظری اولمشدر. ٥٩ تاریخنده عزل اولنه‌رق، ینه مجلس والای احکام عدلیه اعضالغنه، و٦٠ سنه‌سی اوائلنده ثانیاً لوندره سفارتنه تعیین اولنمش، ومؤخراً پارس سفارتنه تحویل مأموریت ایتمش ایسه‌ده، یکی محل مأموریتنه کیتمزدن، ثانیاً تجارت نظارتی توجیهیله استانبوله جلب، وسنهٔ مذکوره اواخرنده زراعت نظارتی دخی مأموریتنه علاوه اولنمشدر. ٦٢ سنه‌سنده عزل اولنه‌رق، متعاقباً درسعادت امتعه کمرکی نظارتنه نصب اولنمش ایسه‌ده، سنهٔ مذکوره اواخرنده رتبهٔ بالا ایله صدارت مستشاری اولمش؛ و٦٣ سنه‌سی ربیع‌الاولنده رتبهٔ وزارتله مالیه نظارتنه، وبرسنه صکره مجلس والا ریاستنه تعیین اولنه‌رق، ٦٤ سنه‌سی جمادی‌الاولاسنده مسند صدارت عظمایه صعود ایتمشدر. ٣ آی ایله ١٩ کون صدارتدن صکره عزل اولنوب، برمدت معزول قالدقدن صکره، ٦٥ سنه‌سی شوالنده خداوندکار ایالتی والیلکنه نصب اولنه‌رق، ایکی سنه بروسه‌ده قالدقدن صکره، ٦٩ سنه‌سی ربیع‌الآخرنده طربزون وملحقاتی والیلکنه نصب، وسنهٔ مذکوره ذی‌القعده‌سنده عزل ایله، درسعادته عودت ایتمش؛ و١٢٧٠ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك ٦ سنده ٦٥ یاشلرنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. اولدقجه کاتب وکارآشنا بر ذات ایدی.

ابراهیم صالحی { ابن غزال اسمیله دخی معروف اولوب، شام ادبا وشعراسندندر. ١٠٠٨ تاریخنده طوغوب، تحصیل علم ایتدکدن صکره، برمدت صالحیه محکمه‌سنده کاتبلك ایتمش؛ بعده بعض نیابتلرده بولنمشدر. ازبرنده پك چوق اشعار ونوادر وحکایات بولنوب، نکته شناس ومجلس‌آرا بر ذات ایدی. آنجق شعری تکلفدن وغرائب الفاظدن خالی دکلدر. هجویه‌لری زیاده‌در. ١٠٨٨ تاریخنده وفات ایتمشدر. اسماعیل جرشی حقنده سویلش اولدیغی شوقطعه جملهٔ هجویاتندندر:

ان الجمال الجرشی
مثل المغنی القرشی
یود من یسمعه
لو ابتلی بالطرش

ابراهیم صایحانی { کنیه‌سی ابو اسحاق ولقبی برهان‌الدیندر.
شام علما وفقهاسندن اولوب، ١١٣٢ تاریخنده غزه‌ده طوغمش؛ وقاهره‌یه رحلتله، حسن مقدسی وابو السعود حنفی کبی علمادن تحصیل علوم ایتدکدن صکره، دمشقه کله‌رك، فتوی امینی اولمش؛ و١١٩٧ ده شهر مذکورده وفات ایتمشدر. علوم شرعیه‌ده ید طولی صاحبی اولدیغی کبی، ریاضیات وفلکیاته دخی وقوف تامی وار ایدی. ربع مقنطر حقنده بر رساله‌سیله بر عروض رساله‌سی وابن شحنه‌نك فرائض کتابنه بر شرحی واردر.

ابراهیم صبیبی { (صادك کسره ویا ضمه‌سیله وبرنجی بانك فتحه‌سیله)
ابن ابی الحرم اسمیله دخی معروفدر. مدینهٔ منوره‌نك اون برنجی قرن هجری علماسندن اولوب، علوم وفنون متنوعه‌ده زماننك فریدی ایدی. فوق‌العاده اخلاق حسنه ایله متصف اولوب، زیاده‌سیله منعم وخیرخواه وفقراپرور برذات ایدی. پدرندن وسائر علمای عصرندن تکمیل تحصیل ایتدکدن صکره، مدینهٔ منوره‌ده تدریسله مشغول اولوب، علم وفضلندن پك چوق ذوات مستفید اولمشلردر. وفاتی ١٠٥٦ تاریخنده واقع اولمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، سهل وتکلفسز اشعاری واردر. شوقطعه اوجمله‌دندر:

لما بدا مبیضا
والقلب مشتاق الیه
نادیت هذا قاتلی
والرایة البیضا علیه

ابراهیم صمادی { (ابراهیم بن احمد بن داود بن مسلم بن محمد صمادی) شام علماسندن وفقهاء شافعیه‌دن صالح ومتقی بر ذات اولوب، جامع امویده شافعی امامی ایدی. شمس میدانی ونجم غزی وسائر علمادن تحصیل ایدوب، بعده وعظ وتدریسله اشتغال ایتمش، و١٠٥٤ تاریخنده

رحمت حقه نائل اولمشدر. — ذکری سبقت ایدن ابراهیم بن مسلم صمادیدن (واعظ) لقبیله تمییز اولنور. [« ابراهیم بن مسلم صمادی » مادهسنه مراجعت.]

ابراهیم صولی { [« ابراهیم بن عباس صولی » مادهسنه مراجعت.]

ابراهیم صیاد { کنیهسی ابو اسحاقدر. بغدادك قدمای مشایخندن وکبار اولیاءاللهدن اولوب، جنید بغدادی، معروف کرخی وسری سقطی کبی اولیاءاللهله صحبت ایتمشدر. تصوف وحقیقته متعلق بعض اقوال ومقاماتی واردر.

ابراهیم طباخ { ملوك سلجوقیهدن قلیج آرسلانك آشجیسی وامکداری اولوب، پادشاه مشارالیه اولادینه دخی ارثاً انتقال ایتمك شرطیله، مرعش سنجاغنی ویرمش اولمغله، صاحب ترجمه بر مدت مرعشده اجرای حکومت ایتدکدن صکره، لاجل التداوی حلبه کیدوب، اوراده وفات ایتمش؛ ومرعش سنجاغی اوغلنه قالمشیدی.

ابراهیم طبری { (رضیالدین ابراهیم بن محمد بن ابراهیم طبری) مشاهیر علما ومحدثیندن وفقهای شافعیهدن اولوب، شعیب ابن جبیردن روایت ایتمش؛ و ٧٢٢ تاریخنده، ٨٦ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابراهیم طنزی { (بن عبدالله) جزیرهٔ ابن عمرده واقع طنزه بلدهسندن عالم وشاعر بر ذات اولوب، ٥٦٠ تاریخلرنده برحیات بولنمشدر. وطنی حقنده سویلمش اولدیغی شو قطعه شایان ایراددر:

وانی لمشتاق الی ارض طنزة
وان خاننی بعد التفرق اخوانی
سقی الله ارضا ان ظفرت بتربها
کحلت بهامن شدة الشوق اجفانی

ابراهیم عادل شاه { هندستانك جنوب جهتنده یعنی دکن قطعهسنده حکم سورمش اولان عادل شاهیه سلالهسنك دردنجی پادشاهی اولوب، ایکنجی پادشاه اولان اسماعیل شاهك اوغلی، وسلالهنك بانیسی اولان یوسف شاهك تورونیدر. هند تاریخلرینك روایتنه واوراجه منتشر اولان بر اعتقاده کوره، کویا مشارالیه یوسف شاه سلالهٔ طاهرهٔ عثمانیهیه منسوب اولوب، ابوالمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك برادری ایمشده، حضرت فاتحك جلوسنده اعدامی مقرر اولدیغندن، والدهسی طرفندن قورتاریلوب، یرینه بر ایرانلی اسیرجیدن آلنان بر کوله اعدام اولنمش؛ وکندیسی اسیرجییه تسلیم اولنهرق، کوله قیافتنده ایرانه سوق اولنمش؛ واورادن کندیسنه تجلی ایدن حضر علیه السلامك دلالتیله هندستانه کیدهرك، اوراده پادشاهلغه نائل اولمش. هرحالده بو سلاله ترك جنسنه منسوبدر. صاحب ترجمه برادری ملو عادل شاهك سقوطندن صکره، ٩٤١ تاریخنده جلوس ایله، ٢٤ سنه ایله بر قاچ آی سلطنت سوردکدن صکره، ٩٦٥ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی علی عادلشاه خلفی اولمشدر. غایت جسور وفعال بر ذات اولوب، مدت سلطنتنی قومشولری اولان هند ملوکیله محاربه ایله کچیرمشدر. بو سلالهده برنجی اولهرق الکاسندن شیعیلکی رفع ایله مذهب حنفیی ترویج ایدن بودر. تبعهسنك شیعیلرله مناسباتنی کسمك ایچون، الکاسنده بولنان ایرانیلری دخی تبعید وتبرید ایتمش، وفارسی لسانی ترکله، اردو لسانی لسان رسمی اتخاذ ایلمشدر. مرکز سلطنتی (بیجاپور) شهری ایدی.

ابراهیم عادل شاه ثانی { ملوك عادلشاهیهدن آنف الترجمه ابراهیم عادل شاهك تورونی وطهماسب شاهك اوغلی اولوب، عمجهسی علی عادل شاهك قتلی اوزرینه، ٩٨٨ده تخته جلوس ایتمش؛ وبر خیلی وقت همجوار اولان حکمدارلرله محاربهده بولنوب، بعده تیمورلنكك سلالهسندن اولان اکبر شاهك عسکری بونك اکثر ممالکنی ضبط ایتمشدر. صاحب ترجمه ٣٨ سنه حکومت سوردکدن صکره، ١٠٣٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. مکمل بر جامع شریف بنا ایدوب، جوارنده کی تربهسی دخی بك مزیندر. هندستان مورخلرندن مشهور محمد قاسم فرشته بونك منظور ولطیف دیدهلرندن اولوب، « تاریخ فرشته » عنوانیله معروف اولان تاریخی بونك امریله یازمشدر.

ابراهیم عبدی { (برهانالدین —) مکهٔ مکرمهنك اونبرنجی قرن هجری علما وشعراسندن بر ذات اولوب، ١٠٢٤ تا-

ریخنده، یتمش یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. شعرانك مدحنه دائر قصایدی وسائر اشعاری واردر. شو برایکی بیت برقصیده‌سندندر:

لا ارق الله من بالسقم ارقنی
ولاشفی سقم لحظ منه اسقمنی
ولا طفا جمر خد منه ملتهبا
وان یکن بالجفـا والصد احرقنی

ابراهیم عدوی { [«ابراهیم بن نعیم» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم عراقی { [«ابو اسحاق عراق» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم عصمت بك { پیری زاده یحیی بکك اوغلی اولوب، علی‌الاصول قطع مراتب علمیه ایله، ۱۲۶٤ تاریخنده استانبول قاضیسی، و ٦۷ ده آناطولی قاضیعسکری اولمش؛ و ۱۲۷۰ ده مجلس معارف ریاستنه تعیین اولنه‌رق، ۷۲ سنه‌سی ربیع‌الاولنك دردنجی کونی ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم عطار { (شیخ ابراهیم بن حسین عطار) ابراهیم بن صراف اسمیله دخی معروفدر. [«ابراهیم بن صراف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم عقیلی { [«ابراهیم بن قریش عقیلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم علوی { (بن محمد بن یحیی بن عبدالله بن محمد بن عمر بن علی بن ابی طالب) صوفی لقبیله معروفدر. هجرت نبویه‌نك ۲۵۱ تاریخنده صعید مصرده ظهور ایله، (اسنا) شهرینی ضبط، وابن طولونك سوق ایتدیکی عسکری مغلوب ایتمش ایسه‌ده، برایکنجی سریه طرفندن منهزم اولوب، واحلره طوغری قاچمش؛ و ۲۵۹ تاریخنده ینه صعیده عودتله، (اشمونین) ی ضبط ایتمش ایسه‌ده، رؤسای مصریه‌دن ابوعبدالرحمن عمری ایله واقع اولان محاربه‌ده ینه مغلوب اولوب، اسوان جهتنه کیتمش؛ واوجهتی استیلا ایتمش ایسه‌ده، ابن طولون طرفندن سوق اولنان عسکره مقاومت ایده‌میوب، (عیذاب) ه، واورادن بحر احمری تجاوزله مکهٔ مکرمه‌یه کیتدیکی حالده، مکه والیسی طرفندن طوتیلوب، ابن طولونه کوندرلمش؛ وبر مدت بونك حبسنده قالدقدن صکره، اطلاق اولنه‌رق، مدینهٔ منوره‌یه چکلمش؛ واوراده وفات ایتمشدر.

ابراهیم علوی { [«ابراهیم بن عبدالله علوی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم عمادی { (ابن عبدالرحمن بن محمد ابن عماد الدین دمشقی) شامك اون برنجی قرن هجری علما وادباسندن اولوب، علم وفضل وفصاحت وبلاغتله متصف، محفوظاتی چوق ومجلس آرا بر ذات ایدی. ۱۰۱۲ تاریخنده طوغوب، ۱۰۷۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. لطیف وسلیس شعری اولوب، شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

لاتخش من شدة ولانصب
وثق بفضـل الاله وابتهج
وارج اذا اشتد هم نازلـة
فاخر السهم اول الفرج

ابراهیم عمادی { [«ابن کسبانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم غافقی { [«ابراهیم بن عبدالله غافقی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم غرناطی { (ابو اسحاق ابراهیم بن محمد الساحلی الغرناطی) اندلس علماسندن برادیب فاضل اولوب، ۷۲٤ تاریخنده شرقه سیاحت ایتمش، وینه او سنه عودت ایدوب، ۷٤۰ تاریخندن صکره‌جه مراکشده وفات ایتمشدر.

ابراهیم غزالی { [«ابراهیم صالحی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم غزنوی { [«ابراهیم بن مسعود» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم غزی { سلچوقی طغرل بکك زماننده ٤٤٦ تاریخنده خروجله (دسکره) و(رشقبا) وسائر بعض قصبه وقلعه‌لری ضبط ایتمشیدی.

ابراهیم غزی { کنیه‌سی ابو اسحاق اولوب، اشهی مخلصیله دخی معروفدر. مشاهیر شعرای عربدن اولوب، فلسطین ساحلنده‌کی غزه شهرنده ٤٤۱ تاریخنده طوغمش؛ وشامه رحلتله، اورانك علماسندن اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، بغداده کیره‌رك، مدت مدیده مد-

رسهٔ نظامیه‌ده اقامت ایتمش؛ ومدحیه ومرثیه‌لر نظمنده شهرت بولمشیدی. بعده خراسان طرفلرینه کیدوب، بر خیلی وقت دور وسیاحت، و اورالرده کسب صیت وشهرت ایتمش؛ ونهایت مرودن بلخه کیدرکن، ٥٢٤ تاریخنده یولده وفات ایدوب، جنازه‌سی بلخه نقل ودفن اولنمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

خذ ماصفالك فالحيوة غرور
والدهر يعدل تارة ويجور
هو مذنب وعلاك من حسناته
كالنار محرقة وفيها النور
بادر فان الوقت سيف قاطع
والعمر جيش والشباب امير

صاحب ترجمه بر آره‌لق شعری ترك ایتمش اولدیغندن، سببنی صورانلره شو قطعه ایله جواب ویرمشیدی :

قالوا هجرت الشعر قلت ضرورة
باب البواعث والدواعی مغلق
خلت البلاد فلا كريم يرتجى
منه النوال ولا مليح يعشق
ومن العجائب انه لا يشترى
ويخان فيه مع الكساد ويسرق

ابراهیم غیشتی { کنیه‌سی ابو اسحاق اولوب، بخارا جوارنده واقع (غیشتی) قریه‌سندندر. علمای محدثیندن اولوب، ابو یعقوب اسرائیل بن سمیدعدن وابو سهیل سهل بن بشر کندیدن روایت ایتمشدر. وفاتی ٣٤٦ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابراهیم فتال { شامك اون برنجی قرن هجری علماسندن اولوب، منصور فتالك اوغلیدر. شبابنده غایت فقیر اولدیغی حالده، کمال جد واجتهادله تحصیل علوم وفنون ایده‌رك، نوادردن پك چوق مستحضراتی وار ایدی. ظریف ونازك برذات اولوب، جمله‌نك محبتنی قزانمش؛ وفوق العاده حسن افاده وطلاقت لسانی اولمغله، پك چوق طلبه کندیسندن استفاده ایتمشلر ایدی. مشهور شیخ عبدالغنی نابلسی دخی جملهٔ طلبه‌سندندر. دقت نظرینه دلالت ایدر بعض شرحلری واردر. یتمش یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، ١٠٩٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم فرسانی { [« ابراهیم بن ایوب فرسانی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم فزاری { عالم ومتفنن بر شاعر اولوب، لاجل المناظره قاضی ابو العباس بن ابی طالبك مجلسنه دوام ایتدیکی صره‌ده جناب‌حق وانبیاء عظامله استهزایی حاوی بعض تفوهاتده بولنمغله، قتل وصلب وجثه‌سنك احراق ایدلمش اولدیغنی دمیری « حیوة الحیوان » عنوانلی کتابنده بیان ایدیور.

ابراهیم فلخاری { (ابو اسحاق ابراهیم بن احمد العطانی الفلخاری المروروذی) مرو علمای محدثیندن اولوب، کندیسندن برچوق محدثین روایت ایتمشلردر. ٥٣٦ تاریخنده خوارزمشاه وقعه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم فیروزابادی { [« ابو اسحاق فیروزابادی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قبائی { [« ابو اسحاق قبائی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قیباتی { شام مشایخندن وسعد الدین جباوی حضرتلری سلاله‌سندن اولوب، اخلاق حیده واوصاف ممدوحه ایله متصف اولمغله، پدری کندیسنی قرداشلرندن زیاده سووب، یرینه پوست نشین براقدیغندن، پدرینك وفاتندن صکره، برادرلریله بینلرنده مخاصمه ظهور ایتمکله، قبیبات محله‌سندن دمشقه قاچمش؛ وبعده حج شریفه کیدوب، برمدت مجاور اولمش؛ وشامه عودتنده خانه‌سنده عزلت اوزره یاشایوب، کیمسه ایله کوریشمز اولمش؛ وبرادرلریله باریشدقدن صکره، ١٠٠٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم قرشی { [« ابو اسحاق قرشی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم قرمیسینی { [« ابراهیم بن شیبان قرمیسینی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله]

ابراهیم قره‌حصاری { [« ابراهیم افندی » ماده‌لرینك بشنجیسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قره‌مانی { (قره‌مانلی ابراهیم بك) قره‌مان بکلرندن محمد بن علاءالدینك اوغلی اولوب، عمجه‌سی علی بکله برلشه‌رك، پدرینه اعلان عصیانله، قره‌مانی ضبط ایتمشلر-

ديسه‌ده، پدری مؤخراً ینه موقع اقتداره رجوع ایتمش؛ ووفاتنده صاحب ترجمه خلفی اولوب، سلطان مراد حضرتلرینك همشیره‌سیله عقد ازدواج ایتمش اولدیغی حالده، پادشاه مشارالیهه قارشی حرکته جرأت ایده‌رك، بینلرنده محاربه وقوع بولمشیدی. ٨٥٩ تاریخنده وفات ایدوب، آلتی اولاد براقغله، بونلرك بیوکی اولان اسحاق بك خلفی اولمشدر.

ابراهیم قزاز { (شیخ — بن تیمور خان) عن اصل بوسنه‌لی اولوب، زاهد ومتقی بر ذات اولدیغی حالده، مملکتنی ترکله، دور دیار ایده‌رك، کبار مشایخله کوریشمش؛ وشیخ محمد رومیدن طریقت بیرامیه‌یی اخذ وتلقی ایله، بر مدت حرمینده اقامتدن صکره، مصره انتقال ایده‌رك، جامع ازهره مداومت ایتمکله، وبعده مصرك شهر وقصبه‌لرینی طولاشمغه باشلایه‌رق، نهایت (قلعة الجبل) نام قصبه‌ده اختیار اقامتله، بردکان آچه‌رق، ایپکچیلکله اشتغال ایتمکه باشلامش؛ وبومناسبتله قزاز تسمیه اولنمشدر. جذبه وحال اصحابندن اولوب، بعض دفعه مزارلرده یاتارمش. معهذا علم وفضلی وعلی الخصوص تصوفدن بهره‌سی اولوب، برچوق اقوال حکمیه وموعظه‌لری، و «محرقة القلوب فی الشوق لعلام الغیوب» عنوانلی بر رساله‌سی وینه تصوفه متعلق دیکر بعض رسائلی دخی واردر. ١٠٢٦ تاریخنده وفات ایدوب، مصرده باب الوزیر تربه‌سنده دفن اونمشدر.

ابراهیم قسطمونی { عن اصل قسطمونلی برمردزاهد وعارف ایدی. مصطفی پاشا زاویه‌سی شیخندن اخذ طریقت ایتدکدن صکره، حج شریفه کیده‌رك، مدینهٔ منوره‌ده مجاور اولمش؛ وکیسه‌دن صدقه قبول ایتمیه‌رك، لباسی بر اوج سنه‌ده شیخی طرفندن کندیسنه کوندریلن بر کوملکدن عبارت ایدی. دائما فقرا ومحتاجینك خدمت واعانه‌سنه قوشوب، غرابندن اوله‌رق، وفاتنده برچوق فقرا تابوتنك اطرافنه طوپلانه‌رق، واویلا ایتدکلرندن، سببی صورلدقده، جمله‌سی کل یوم نفقه‌لرینك مرحومدن کلدیکنی بیان ایتمشلر. ١٠١١ تاریخنده ارتحال ایدوب، بقیعده دفن اولنمشدر.

ابراهیم قصار { [«ابراهیم بن داود قصار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قطب شاه { هندستانك دکن قطعه‌سنده واقع تلنك خطه‌سنده حکومت سورن قطب شاهیه سلاله‌سنك اوچنجی پادشاهی اولوب، سلالهٔ مذکوره‌نك بانیسی اولان قلی قطب شاهك اوغلیدر. ٩٥٧ تاریخ هجریسنده برادری جشید قطب شاهك وفاتی اوزرینه، اکابر دولت یدی یاشنده بولنان اوغلنی تخته اجلاس ایتمك ایستمشلرسه‌ده، اولجه برادرینك ید ظلمندن (بیجانکر) راجه‌سنك نزدینه قاچمش اولان صاحب ترجمه، جشید قطب شاهك وفاتی خبرینی آلنجه، مرکز سلطنتلری اولان (کلکنده) شهرینه شتاب ایده‌رك، تخت موروثنه اوتورمش؛ و٩٧٢ تاریخنده دکنك سائر ملوك اسلامیه‌سیله بالاتفاق، بیجانکر راجه‌سی (رامراج)ه قارشی یوریمش؛ واو طرفلرده بولنان دیکر راجه‌لردن دخی بر طاقم یرلر ضبط ایتمشیدی. ٣٢ سنه غالبیت وموفقیتله حکومت سوردکدن صکره، ٩٨٩ سنه‌سی ربیع الآخرنده وفات ایدوب، یرینه اوغلی محمد قلی قطب شاه حکمدار اولمشدر. قطب شاهیه سلاله‌سی ترکمان جنسیتنه منسوب اولوب، صاحب ترجمه شیعی المذهب وغایت تیز مشرب وسفاك بر آدم ایدی.

ابراهیم قطیفی { (شیخ —) بحرینده‌کی قطیف شهرندن اولوب، علوم شرعیه‌ده ید طولی صاحبی اولمغله، بعض مسائل شرعیه‌یه دائر وشیخ علی کرکی ایله مناظره‌یی حاوی برقاچ رساله تألیف ایتمشدر. بونلرك ایکیسی دخی امامیه مذهبندن اولوب، اونجی قرن هجری ابتدالرنده برحیات ایدیلر.

ابراهیم قونکی { [«ابو اسحاق قونکی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قویری { [«قویری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قیسرانی { [«ابراهیم بن ابی سفیان قیسرانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قیسی { [«ابو اسحاق قیسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیمك { نیشابور جوارنده‌کی خشاوره‌دن اولمغله، ابراهیم خشاوری دخی دنیلیر. کبار علما ومحدثیندن اولوب، ٣٣٨ تاریخنده ٩٣ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم کبری { [« ابو اسحاق کبری » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم کرمانی { [« ابراهیم افندی » ماده‌لرینك اون ایکنجیسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم کفرسوسی { [« ابو الجماهیر » مادهسنه مراجعت.]

ابراهیم گلشنی { کبار مشایخدن وپیران طریقتدن بر مرد خدا اولوب، طقوزنجی قرن هجری اواسطنده آذربایجانده دنیایه گلشدر. سلسلهٔ نسبی پدری طرفندن آلتی بطنده لسان ترکیده واضع اللغه اولان اوغوز آتایه، و والده‌لری طرفندن حضرت امام علی‌یه منتهی اولور. بر مدت پدرینك دائرهٔ تعلیم وتربیه‌سی ایچنده بولندقدن صکره، تبریزه گیده‌رك، سید یحیای خلوتی خلفاسندن دده عمر روشنی خدمتنه گیرمش، و بو ذاتك ارشاد ودلالتیله تنویر باطن وکسب کمالات معنویه ایتدکدن صکره، سجاده نشین ارشاد اولمشیدی. شاه اسماعیل صفوی ظهور ایله ایرانده شیعیلکی اعلان ایتدیکنده، صاحب ترجمه وطنی ترکله، مصره رحلت ایده‌رك، قاهره‌نك قبة المصطفی نام محلنده اختیار اقامت ایتمشیدی. یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری مصری تسخیر ایتدکلری اثناده، شیخ حضرتلرینه فوق العاده حرمت ورعایت ایتمش، و مؤیدیه قارشیسنده‌کی محل معروفی هبه وتملیك ایلمشلر ایدی. ٩٢٦ تاریخنده مریدان ومحبانك امداد واعانه‌سیله محل مذکورده تکیه‌سنك بناسنه مباشرت ایده‌رك، ٣١ سنه‌سنده اکمال ایتمشدر. مصر دیارنده بردرجه‌ده شهرت بولمشلردی، که وعظ وذکری مجلسلرینه طوپلانان ارباب ارادتك حد وحسابی یوغیدی. بعده قانونی سلطان سلیمان حضرتلری کندیلرندن درسعادته قدوملرینی التماس ایتمکله، ٩٣٥ تاریخنده استانبوله کلوب، مجلس خاص حضرت پادشاهی‌یه داخل اولمغله، فوق العاده اعزاز واکرامه نائل اولمش؛ ومصره عودتله، ٩٤٠ سنه‌سنده عازم جنان اوله‌رق، زاویه‌لری جوارنده تربهٔ مخصوصنه دفن اونمشدر. علوم نقلیه ده وعلی الخصوص تفسیر وحدیث وتصوف وعلم کلامده ید طولی صاحبی اولوب، علم وفضلی دخی کرامات ومقامات واحوال باطنیه‌لری کبی حد کماله واصل ایدی. حضرت مولانای رومینك « مثنوی » سنه نظیره اوله‌رق، « معنوی » عنوانیله قرق بیك بیتدن عبارت بر کتاب حکمت نصابی، ابن فارضك مشهور « قصیدهٔ تائیه » سنه بر نظیره‌سی، عارفانه بر دیوانی وسائر بعض منظومه‌لری واردر.

ابراهیم کواکبی { اون برنجی قرن هجری علماسندن اولوب، عن اصل حلبلی اولدیغی حالده، وطننده تحصیل ایتدکدن صکره، درسعادته گله‌رك، موالی طریقنه داخل اولمش؛ وعلمای زماندن اکمال تحصیل ایلمش؛ وبعده مولی عبدالباقی بن طورسونه داماد اولوب، موی الیه مصر ملاسی اولدیغنده، برابر گیتمش؛ واستانبوله عودتنده آیاصوفیه مدرسی اولوب، مؤخراً تدریسی ترکله، حلبه گیتمش؛ و ١٠٣٩ تاریخنده مکه قاضیسی اولوب، مصردن بحراً جده‌یه گیدرکن، گیدن دوشوب، مغروقاً وفات ایتمشدر.

ابراهیم کورانی { (برهان الدین —) اون برنجی قرن هجرینك اعاظم علماسندن ومشایخ نقشبندیه‌دن اولوب، ١٠٢٥ تاریخنده شهر زورده دنیایه گلمش؛ و تحصیل علم ایچون شام ومصره گیده‌رك، اورالرك علماسندن اخذ و قرائت ایتدکدن صکره، مدینهٔ منوره‌یه رحلتله، اوراده توطن، واورانك علماسندن دخی اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، تدریسه باشلایوب، علم وفضلیله وحسن تقریریله شهرت بولمغله، دیار بعیده‌دن بر چوق طالب علم گله‌رك، حلقهٔ تدریسنه جمع اولورلردی. یوز عدددن زیاده مصنفاتی اولوب، باشلیجه‌لری علم صرفه دائر « تکمیل التعریف » نام کتابیله قصیدینك « شرح الاندلسیه » سنه بر حاشیه‌سی، « عوامل جرجانیه »یه شرحی، « النبراس لکشف الالتباس فی الاساس »، « جواب العتید لمسئلة اول واجب ومسئلة التقلید »، « ضیاء المصباح فی شرح بهجة الارواح »، « القول الجلی فی تحقیق قول الامام زین الدین بن علی »، « تحقیق التوفیق بین کلامی اهل الکلام واهل الطریق »، « قصد السبیل الی توحید الحق والوکیل »، « ستر العقیده »، « الجواب المشکور عن السؤال المنظور »، « اشراق الشمس بتعریب الکلمات الخمس »، « بلغة المسیر الی توحید العلی

الكبير»، «القول المبين فى مسئلة التكوين»، «افاضة العلام بتحقيق مسئلة الكلام»، «الاملاء المحيط بتحقيق الكسب الوسط بين طرفى الافراط و التفريط»، «اتحاف الزكى بشرح التحفة المرسلة الى النبى»، «مسالك الابرار الى احاديث النبى المختار»، «مسلك السداد الى مسئلة خلق افعال العباد»، «المسلك الجلى فى حكم سطح الولى»، «حسن الاوبه فى حكم ضرب النوبه»، «اتحاف الخلف بتحقيق مذهب السلف» عنوانلى اثرلريدر. ١٠٠١ سنه‌سى ربيع الآخرنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم لقانى { مصرك اون برنجى قرن هجرى مشاهير علماسندن اولوب، فقه وحديث وعلم كلامده يد طولى صاحبى اولديغى كبى، تصوف وطريقتدن دخى بهره‌مند ايدى. كنديسنك شرافتى اولديغى حالده، تواضعاً اظهارندن امتناع ايدردى. كيمسه‌يه كيتميوب، تدريس وافاده وتأليفله امرار اوقات ايتديكى حالده، كمال فضل وعرفان و وقارندن طولايى اولياء امور عندنده نفوذ وحيثيتى بركمال اولوب، احقاق حق ايچون شفاعتى مسموع ايدى. مسائل شرعيه‌ده مشكلاتى اولانلر هر طرفدن كنديسنه مراجعت ايدرلردى؛ وكنديسى عمومك حلال مشكلاتى اولمشيدى. بر طاقم نافع كتابلر تأليف ايتمكله، هركس استنساخلرينه رغبت ايدردى. بو جمله‌دن برى عقائده دائر «جوهرة التوحيد» نام منظومه‌در، كه مرشدى بولنان شيخ شرنوبينك امرواشارتيله بر كيجه‌ده يازمشدر. ديكر اثرلرينك باشليجه‌لرى شونلردر: «توضيح الفاظ الاجروميه»، «قضاء الوطر من نزهة النظر فى توضيح نخبة الاثر للحافظ ابن حجر»، «اجمال الوسائل وبهجة المحافل بالتعريف برواة الشمائل»، «منار اصول الفتوى وقواعد الافتاء بالاقوى»، «عقد الجمان فى مسائل الضمان»، «نصيحة الاخوان باجتناب شرب الدخان»، «حاشية على مختصر خليل»، «كتاب التحفة الدريه على ابهلول باسانيد جوامع احاديث الرسول». بونلردن بشقه دها بر قاچ كتابك تحريرينه باشلامش ايسه‌ده، اتماملرينه موفق اوله‌مامشدر. اختيارلغنده «نثر المآثر فى من ادرك من القرن العاشر» عنوانيله قرن مذكور مشاهيرينك تراجمنى جامع بر رساله تأليف ايتمشدر. ١٠٤١ تاريخنده حجدن عودتنى متعاقب ارتحال ايتمشدر. طبيعت شعريه‌سى دخى اولوب، بعض كوزل قصائدى واردر. شو ايكى بيت مدح رسول الله (صلعم) حقنده سويلمش اولديغى بر قصيده سندندر:

يا اكرم الخلق قد ضاقت بى السبل
وضاقت عظمى وغابت عنى الحيل
ولم اجد من عزيز استجير به
سوى رحيم به تستشفع الرسل

ابراهيم لوح خوان { عن اصل برغه‌لى اولوب، مملكتنده اكمال تحصيل ايتدكدن صكره، درسعادته كله‌رك، آياصوفيه مدرسى مولى ابو الليثك معاونى اولمش؛ وبعده پايتختك وادرنه‌نك بر قاچ مدرسه‌سنده مدرسلك ايتدكدن صكره، مغنيساده‌كى سلطان مراد مدرسه‌سنه تعيين اولنمش؛ وسلطان محمد خان ثالثك جلوسنده ١٠٠٣ ده بروسه قاضيسى اولمش؛ ومؤخراً سنان پاشانك تأسيس ايتديكى دار الحديث مدرسلكنه نصب اولنه‌رق، وفاتنه دكين اون سنه بو مدرسه‌ده تدريس وافاده ايله مشغول اولمشدر. عالم وفاضل بر ذات اولوب، على الخصوص حديث وتفسير وعلم كلامده يدطولى صاحبى ايدى. علم كلامده متن اوله‌رق «نظم الفرائد فى سلك مجمع العقائد» عنوانيله كوزل بر كتاب تأليف، وبوكا ينه كنديسى بر مكمل شرح تحرير ايتمشدر. تفسيره متعلق دخى برچوق رسائل وتعليقاتى واردر. ورع وتقوى وعفتى دخى عليله متناسب ايدى. ١٠١٤ سنه‌سى ذى الحجه‌سنده ارتحال ايتمشدر.

ابراهيم لودى { عن اصل افغانلى اولوب، هندستانك اكره ودهلى طرفلرنده حكومت سورمش اولان سلاطين لوديه‌نك اخيريدر. ٩١٥ سنه‌سى ذى القعده‌سنده پدرى اسكندر شاه لودينك وفاتى اوزرينه، اكره‌ده تخته جلوس ايدوب، ١٦ سنه حكومت سوردكدن صكره، سلاله تيموريه‌دن اولان بابر پادشاهله محاربه‌يه كيريشوب، ٩٣٢ سنه‌سى رجبنك ٧ سنده (پانى پت) موقعنده مغلوب اولمغله، اكره ودهلى دخى دولت تيموريه‌نك يد ضبطنه كچمش؛ ودولت لوديه ختام بولوب، ابراهيم لودى بر سنه دهليده اقامتدن صكره، ٩٣٣ ده وفات ايتمشدر.

ابراهيم متفرقه { عناصل مجارلی اولوب، اهتدا ایتمش ودولت عثما- نیه‌ده طباعتك موجدی اولمشدر. سعید افندی ایله مشترکا ۱۱۳۹ تاریخنده رخصت آلوب، حروف حك ایتدیرمش؛ واك اول وانقولی لغتنی باصدیر- مشیدی. عالم ومتفنن بر ذات اولوب، لاتینجه‌دن مترجم «آفغان تاریخی»، «نظام لام»، «فیوضات مقناطیسیه» کبی بعض کتابلر تحریر ونشر ایتمشدر. وفاتی ۱۱۵۸ ده واقع اولمشدر.

ابراهیم متقی { [«منقی لله» ماده‌سنه مرا- جعت بیوریله.]

ابراهیم مجذوب { ابراهیم نوبه اسمیله دخی معروفدر. ارباب جذب وشورك قدماسندن اولوب، علی خواص وسائر کبار مشایخله صحبت ایتمشدر. الینه چکن پا- ره‌یی طاوجیلره ویروب، طاول چالدیردیغی، وطاول چالنیرکن: ای ابراهیم نوبتکه کیت! دیه باغردیغی مرویدر.

ابراهیم مرادی { شامك اون ایکنجی قرن هجری علماسندن اولوب، فاضل وادیب بر ذات ایدی. آبا واجدادی عن اصل بخارالی اولوب، کندیسی دمشقده تولد ایتمشدر. ولادتی ۱۱۱۸ تاریخلرنده اولوب، پدری طرفندن تربیه اولنمش، وشامك بعض علماسندن اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، درسعادته کلەرك، طریق علی‌یه سلوك ایتمش ایسه‌ده، پك کنج یاشده، یعنی ۱۱٤۲ تاریخنده یکرمی درت یاشلرنده وفات ایتمشدر. «تاریخ مرادی» اسمیله معروف اولان «سلك الدرر فی اعیان القرن الثانی عشر» عنوانلی کتابك مؤلفی شام مفتیسی ابو الفضل سید محمد خلیل مرادینك عمیجه‌سیدر. طبیعت شعریه‌سی دخی او- لوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

ان من یذکر الحبیب بوصل
عند مضناه زائد الوسواس
ذاك عذب یری ولو بعلام
هو احلی من ماء حب الآس

ابراهیم مرحومی { مصرك اون برنجی قرن هجری علما- سندن اولوب، ۱۰۰۰ تاریخنده منوفیه شهرینك (مرحوم) محله‌سنده طوغمش؛ وتحصیل علم ایتدکدن صکره، جامع ازهرده امام اولمش؛ وتدریس وافاده ایله امرار اوقات ایلکده بولنمش ایدی. خطیبك «شرح الغایه» نام کتابنه برحاشیه‌سی واردر. غایت عفیف، مستقیم ومتقی بر آدم اولوب، سوقاقدن چکر کن، برفعل مکروه ایشیتمسین دیه، قولاقلرینی طیقادیغی وچابق چابق یورودیکی مرویدر. ۱۰۷۳ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم مرزا { شاهرخك اوغلی وتیمور- لنکك تورونی اولوب، پدری طرفندن فارس والیلکنه نصب اولنمش؛ وپدر- ینك وفاتندن برآز صکره ۸۳۹ ده وفات ایتمشدر.

ابراهیم مرزا { بهرام مرزانك اوغلی وشاه اسماعیل صفوینك تورونی اولوب، بیوك پدرینك امریله اعدام اولنمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، جاهی تخلص ایدردی.

ابراهیم مرزا { بدخشان حاکمی سلیمان مر- زانك اوغلی اولوب، پدر- یله برابر بلخی ضبط ایتمکه کیتدکلرنده، محاربه‌ده اسیر دوشوب، ۹٦۷ تاریخنده بلخ حاکمی پیر محمد خانك امریله قتل اولنمشدر.

ابراهیم مرزا { اردوبادلی برشاعراولوب، شاهجهانك زمان سلطنتنده هندستانه کیده‌رك، جعفر خانك اوغللرینه معلم اولمش، ونهایت زمرهٔ درویشانه داخل اولوب، دنیادن ال چکمشیدی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

که در دل خشك وكاه در چشم ترست
آری مه من مسافر بحر وبرست
از دیده کر آید بدلم نیست عجب
راه دریا بکعبه تز دیکترست

ابراهیم مروزی { [«ابو اسحاق مزو- زی» ماده‌سنه مرا- جعت بیوریله.]

ابراهیم مقری { [«ابو اسحاق مقری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم مکی { (بن‌عیسی بن ابراهیم بن محمد) (ابو سلمه) کنیه‌سیله دخی معروفدر. مکهٔ مکرمه‌نك اون برنجی قرن هجری علماسندن وفقهای شافعیه‌دن اولوب، حساب وفرا- ئض وحدیث وتفسیرده دخی ید طولی صاحبی ایدی. مکهٔ مکرمه‌ده تدریس وافاده ایله مشغول اولوب، ۱۰۷٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهيم مناوى { اونجى قرن هجرى موا- ليسندن اولوب، عن اصل
علانيه‌ليدر. درسعادته ورودله عصرينك بعض علما-
سندن تحصيل ايتدكدن صكره، علامه ابن كمال پاشانك
خدمتنده بولنمش؛ وبعده رمضان اوغلى پير محمد پاشا-
نك ادرنه‌ده ياپديغى مدرسه‌يه، و٩٥٧ تاريخنده،
پاشاى مشاراليهك دلالتيله بروسه‌ده سلطان اورخانك
مناستر اسميله معروف مدرسه‌سنه تعيين اولنمشيدى.
٩٦٥ده ردوس مفتيلكنه نصب اولنه‌رق، ٩٦٧ده
صحنه كلمش؛ و٩٧٠ده بروسه‌ده‌كى مراديه مدرسه‌سنه،
ومتعاقباً مغنيسا مفتيلكنه نصب اولنمشيدى. ٩٧٣ده
قانونى سلطان سليمان حضرتلرى طرفندن شامده
تأسيس اولنان مدرسهٔ عاليه‌نك مدرسى اولوب، او
طرفه كيتمش؛ واوراده افاده وافتا ايله افناى وجود
ايده‌رك، ٩٧٤ سنه‌سى اواخرنده ارتحال ايتمشدر.

ابراهيم منصور { [« ابراهيم بن شيركوه » مادهسنه مراجعت.]

ابراهيم منصور { عن اصل (سرفبر) اسمنده آلساسلى بر يهودى او-
لوب، فرانسه‌نك هوسار عسكرنده خدمت ايتمش؛
وبعده مصرده بولنان بيوك بوناپارته بعض مكتوبلر
كوتورمكه مأمور اولوب، انكليزلرك الينه دوشمكله،
فيمابعد قرال طرفدارى اولمشيدى. بوسببدن فرانسه
ده طوره‌ميوب، درسعادته كلمش؛ وسلطان سليم
ثالث حضرتلرى طرفندن تشكيل اولنمش اولان عثمانلى
منتظم عسكرينه داخل اولوب، دين اسلامى دخى
قبول ايتمكله، ابراهيم منصور تسميه اولنمشيدى.
مؤخراً ينه فرانسه‌يه عودت ايتمش ايسه‌ده، تعقيبدن
قورتله‌مديغندن، بر مدت آوروپانك شمال طرفلرنده
سياحت ايتمش؛ وبعده ميلادك ١٨١٠ تاريخلرنده
آرناؤدلغه كله‌رك، تپه‌دلنلى على پاشانك خدمتنه كيرمش؛
ومشاراليه كنديسنه تأسيس ايتمش اولديغى طوبخانه‌نك
اداره‌سنى وعسكرينك نوعما اصول جديده اوزره
تنظيمنى احاله ايتمشدى. صاحب ترجمه على پاشانك
مظالم وافعال غيرلايقه‌سندن بيزار ومتنفر اولوب،
كوچ حال ايله ياقه‌يى اللرندن قورتاره‌بيلمش ايسه‌ده،
فرانسه‌يه عودتنده ضرورته دوچار اولوب، سفا-
لتده جان ويرمشدر. « تپه‌دلنلى على پاشانك تحت ادا-
ره‌سنده بولنان آرناؤدلق ويونان » عنوانيله فرانسز-
جه يازمش اولديغى كتابده تپه‌دلنلى‌يى پك فنا بر صو-
رتده تصوير ايديور، وبو بابده‌كى غرض ونفسانيتيله
برابر مسلمانلغنك دخى جعلى اولديغى كوستريور.

ابراهيم منطق { (رضى‌الدين ابراهيم بن سليمان رومى) زمانينك اعلم
علماسى فاضل ومتدين برذات اولوب، يدى دفعه حجه
كيتمش، و٧٣٢ تاريخنده دمشق شامده وفات ايتمشدر.

ابراهيم موصلى { عرب مدنيتى زمانينك اك مشهور مغنيسى اولوب،
خلفاى عباسيه وسائر اكابر زمانيله وعلى‌الخصوص
ابراهيم بن مهدى ايله اولان ماجرا ووقايع ونوادر
وحكاياتى مشهوردر. پدرى عن اصل ايران كبراسندن
اولوب، كوفه‌يه هجرت ايتمش؛ وصاحب ترجمه ١٢٥
تاريخ هجريسنده كوفه‌ده طوغوب، مدت مديده مو-
صلده اقامت ايتديكندن، شهر مذكوره نسبتله ياد او-
لنقده‌در. نديم موصلى اسميله دخى شهرتى واردر.
خلفادن اك اول ابراهيم موصلينك سسنى ديكلين
مهدى بن منصور اولمشدر. سسنك كوزللكنده
والحان ايجادنده واشعاره بسته‌لر ترتيبنده مثلى نامسبوق
اولوب، عالم اسلامده كنديسندن صكره دخى مثلى كلمه-
مشدر. كنديسى تغنى ايدوب، قاينى اولان (منصور زلزل)
مضربلك ايتديكى وقت حضار مجلس عادتا غشيه
كليرمش. هارون‌الرشيد تعشق ايتمش اولديغى بر جا-
ريه‌سيله طارغين اولديغى حالده، ابراهيم موصلى
حضورنده جعفر برمكينك (ابن احنف) نام شاعره
اولبابده سويلتمش اولديغى ايكى بيتى خوش الحان ايله
اوقوينجه، هارون او قدر متأثر اولمش، كه درحال
جاريه ايله باريشمش؛ وكرك جاريه كرك كنديسى
ابراهيمه ورفيق غير مفارق اولان (زلزل) ه بيوك
احسانلر ويرمشلردى. صاحب ترجمه‌نك طبيعت شعريه-
سى دخى اولوب، مهدينك امريله محبسه قونلمش اولديغى
حالده، سويلمش اولديغى شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

الا طال ليلى اراعى النجوم
اعالج فى الساق كبلا ثقيلا
بدار الهوان وشر الديار
اسام بها الخسف صبراً جميلا
كثير الاخلاء عند الرخاء
فلما حبست اراهم قليلا
لطول بلائى مل الصديق
فلا يأمنن خليل خليلا

بو حبسنك سببى خليفه‌نك اوغللرى موسى وها-

رونك یانده تغنی ایتمسی اولوب، بردها اونلره تغنی ایتمه‌مك تعهدیله، حبسدن چیقارلمشدر. ١٨٨ ودیکر برروایته کوره ٢١٣ سنه‌سنده قولنج علتندن بغداده وفات ایتمشدر. اوغلی اسحاق شعرادندر.

ابراهیم موصلی { [« ظهیرالدین موصلی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم موصلی { اون برنجی قرن هجری علماسندن وفقهای شافعیه‌دن اولوب، سلسلهٔ نسبی شیخ ابوبکر شیبانی‌یه منتهی اولور. سخی ومتمول بر شیخ اولوب، تصوف وادبیاتده مشهور اولان عبدالرحمن موصلینك پدریدر. ١٠٥٤ سنه‌سنده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر. (میدانی) نسبتیله دخی معروفدر.

ابراهیم مهتار { مکهٔ مکرمه‌نك اون برنجی قرن هجری مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، پك‌چوق امثال واخبار ونوادر محفوظی ایدی. حجاز علما وادباسی بیننده زیاده‌سیله مقبول اولوب، جمله‌سی صحبتنه مائل ایدیلر. ١٠٤٠ تاریخندن صکره‌جه وفات ایتمشدر. اشعاری چوق اولوب، شو قطعه‌سنك ایرادیله اکتفا اولنور:

الا لا تصحبن لمن تعالی
ولا تبد الوداد لمن جفاکا
ولا تر للرجال علیك حقا
اذا هم لم یروا لك مثل ذاکا

ابراهیم میدانی { شامك اون ایکنجی قرن هجری علماسندن اولوب، مصرده تحصیل علوم ایله، سوریه‌یه عودتنده جامع امویه‌ده وعظ وتدریسله اشتغال ایده‌رك، ١١٨٨ تاریخنده وفات ایتمشدر. — [«ابراهیم موصلی» ماده‌لرینك اوچنجیسنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابراهیم میرزا { [«ابراهیم مرزا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم میمونی { (برهان‌الدین —) مصرك اون برنجی قرن هجری علماسندن اولوب، علوم عقلیه ونقلیه‌ده، تفسیر وادبیات ومعانی وبیانده زماننك فریدی ایدی. پدری محمد بن عیسی میمونی دخی مشاهیر علمادن اولمغله، کندیسندن وشمس رملیدن وسائر علمادن اخذ وقرائت ایتمشدی. ٩٩١ تاریخنده صعید مصرك میمون قصبه‌سنده طوغمش، و١٠٧٩ ده وفات ایتمشدر. معراج حقنده بیوك برکتابی اولدیغی کبی، « مختصر » و« مواهب لدنیه » کتابلرینه وتفسیر بیضاوی‌یه حاشیه‌لری وعصام‌الدینك « اطول » عنوانلی تلخیص شرحنه وسائر بعض کتابلره‌ده تعلیقاتی واردر.

ابراهیم نازویه { کنیه‌سی ابو اسحاقدر. نیشابورك قدمای مشایخندن اولوب، سیما وصداسی غایت کوزل اولدیغندن، نازویه تسمیه اولنمشدر.

ابراهیم نبتیتی { مجذوبین کروهندن اولوب، مصرك شرق جهتنده‌کی (نبتیت) بلده‌سنده طوغمش؛ ویکرمی سنه قدر قاهره‌نك اسکندر پاشا جامعنده اقامت ایتمشدر. کرامات ومکاشفاتی وبعض احوال غریبه‌سی منقول ومتواتردر. ١٠١٨ تاریخنده وفات ایدوب، محلتنده تربه‌سی واردر.

ابراهیم نخعی { کنیه‌سی ابو عمران اولوب، یزید بن اسودك اوغلیدر. کندیسی کوفه‌لی اولدیغی حالده، عن اصل یمنه‌کی نخع قبیله‌سنه منسوب بولنمغله، نخعی نسبتیله شهرت بولمشدر. قدمای علما وفقهادن وتابعیندن اولوب، حضرت عایشه‌یه ملاقی اولمشدر. هجرت نبویه‌نك ٩٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم نخعی { [« ابراهیم بن اشتر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم نظام { (ابو اسحاق — بن سیار) بصره‌نك قدمای علماسندن وائمهٔ معتزله‌دن اولوب، علم کلامده والهیات وطبیعیات وسائر علوم عقلیه ونقلیه‌ده متبحریندن ایدی، وفلسفه‌یه متعلق کتب کثیره مطالعه ایتمشیدی. حتی افکار فلسفه‌یی علم کلامه تطبیق وتوفیق ایده‌بیلمك ایچون، بوکا دها مساعد اولان اعتزالی اختیار ایتمشیدی. صغر سندن کثرت ذکا وفصاحت لسانله شهرت بولوب، علم کلامی ابو هذیل علافدن اخذ وقرائت ایتمش؛ وخلیفه معتصمك زماننده کسب صیت وشهرت ایده‌رك، حلقهٔ تدریسنه پك چوق طلاب علم تجمع ایتمکه باشلامشیدی. خواجه‌سی اولان مذکور ابو هذیل ایله وسائر معاصرین علما ایله پك چوق مناظره‌لری واردر. ١٢١ تاریخنده ٣٦ یاشنده ایکن ارتحال ایتمشدر. سلیس ورقیق اشعاری اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

يا تاركاً جسدي بغير فؤادي
اسرفت في الهجران والابعاد
ان كان يمنعك الزيارة اعين
فادخل اليّ بعلة العواد
ان العيون على القلوب اذا جنت
كانت بليتها على الاجساد

ابراهيم نظام شاه { هندستانك جنوب جهتنده‌كي دكن قطعه‌سنك احد نكر جهتنده حكم سورن ملوك نظامشاهيه‌دن اولوب، ١٠٠٣ سنه‌سي شعبانده، پدري برهان نظام شاهك وفاتي اوزرينه، پدرينك وصيتيله دولت مذكوره‌نك وزير ومدبر اموري اولان (ميان منجوي) طرفندن تخته چيقارلمش؛ ومذكور (ميان منجوي) وكالت صفتيله امور اداره‌يي الينه آله‌رق، عسكرك سرداري اولان اخلاص خانله برابر ادارهٔ مملكت ايتمكه باشلامشلردي. صاحب ترجمه ٤ آي سلطنت سوردكدن‌صكره عادلشاه ثاني ايله واقع اولان محاربه‌ده، سنهٔ مذكوره‌نك ذي‌الحجه‌سنده مغلوب ومقتول اولمشدر. اوغلي بهادر طفل شيرخوار اولديغندن، ميان منجوي، سلالهٔ نظامشاهيه‌دندر ادعاسيله، دولت آباددن اون ايكي ياشنده اولان احمدشاه بن‌طاهر شاهي جلب، وتخته اجلاس ايتمشدر. بوندن صكره‌صاحب ترجمه‌نك اوغلي بهادر شاه حكم سورمشدر.

ابراهيم نيال { [«ابراهيم اينال» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم واني { (برهان الدين —) حسن صوتيله مشهور مؤذنلردن وعلماي حديثدن اولوب، ٧٣٥ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم وشقي { [«ابراهيم بن عجيب زيادي» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم هدمه { مشاهير اولياء اللهدن اولوب، ٧٣٠ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم همداني { (ميرزا —) ايرانك كبار علماي متأخريندن اولوب، علوم وفنون متنوعه‌ده‌كي وقوف تاميله وشعر وانشاده‌كي مهارت وفصاحتيله شهرت بولمشدر. عباس شاهك بو ذاته فوق‌العاده حرمت واعتقادي اولوب، احياناً زيارتنه دخي كيدردي ١٠٦٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم يرنياني { يرنيان دولتنك كبراسندن اولوب، ملوك مذكوره‌دن سلطان ابو يعقوب مريني وبرادري ابو سعيدك زمانلرنده دفعاتله مسند وزارتي احراز ايتمش؛ واولادي دخي دولت مشاراليهانك بيوك خدمتلرنده بولنمشلردر.

ابراهيم يزيدي { مشهور ابو محمد يزيدينك اوغلي اولوب، مشاهير شعراي عربدندر. سسي دخي كوزل اولمغله، كندي اشعاريني حضور خلفاده تغني ايدرمش. بركون مأمون خليفه‌نك بزم عشرتنه داخل اولوب، زياده سرخوش اولديغندن، ايرتسي‌كون، استعفاي قصور ضمننده، بر قصيده يازوب، تقديم ايتمشدي، كه شو بر قاچ بيت اوندندر.

انا المذنب الخطاء والعفو واسع
ولو لم يكن ذنب لما عرف العفو
ثملت فابدت مني الكأس بعض ما
كرهت وما ان يستوي السكر والصحو

ابراهيميه { سودان مصرينك يكي تأسيس اولنمش بر بلده‌سي اولوب، (اونيامه) نهرينك كنارنده و بو نهرك نيله منصب اولديغي محلك قربنده، ٤°٣٨' عرض شماليده واقعدر. — صعيدده دخي بو اسمله مسمى بر جدول واردر، كه مبدئي سيوطده اولوب، سيوط ايله منيه نواحيسني اروا ايدر. طولي ٣٨ كيلو متره‌در. — واسطه وجزيرهٔ ابن عمرده بو اسمله ياد اولنور ايكي قريه بولنديغني دخي فيروزابادي ذكر ايديور.

ابرائيل { (Braïla) رومانيانك باشليجه شهرلرندن اولوب، افلاقك شرق جهتنده، طونه‌نك ساحل يسارنده وبكرشدن غلاسه كيدن دمير يول خطي اوزرنده واقعدر. سنجاق مركزي اولوب، ٢٨٢٧٢ اهاليسي واردر. بر سطح مائلده واقع اولوب، متين بر قلعه‌سي دخي بولنديغندن، مواقع حربيه‌دن عد اولنه‌بيله‌جكي كبي، طونه واسطه‌سيله اولان تجارتي دخي پك ايشلكدر. ايكي‌عصر اول اهميت تجاريه‌سي دها زياده اولوب، استانبول ايله اولنان تجارتك بر مخزني حكمنده ايدي. ١٧١١ تاريخ ميلاديسنده روسلر طرفندن احراق اولنديغندن، بر وقت بسبتون اهميتدن ساقط اولمش ايسه‌ده، ١٨٢٩ تاريخندن بري يكيدن كسب معموريت ايتمكه باشلامشدر.

ابرباخ { (Eberbach) باده بیوك دوقه‌لغنك (مانهایم) ایالتنده (موسباخ) قضاسنه تابع ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، رینك تابعلرندن (ایترسباخ) ایله (نقار) نهرلرینك محل التصاقنده واقع، و ۲۶۰۰ اهالیی جامعدر. اطرافنده چوق باغ واورمانلری، معدنلری وکبریت وجام وسائره فابریقه‌لری واردر. نهری سیر سفائنه صالح اولمغله، خیلی تجارتی ده واردر.

ابرت { (Ebert) آلمانیانك اك مشهور اسامی الکتب مؤلفلرندن اولوب، میلادك ۱۷۹۱ تاریخنده لیپسیغده طوغمش، و ۱۸۳٤ ده وفات ایتمشدر. اك مشهور اثری حروف هجا ترتیبیله یازمش اولدیغی عمومی بر اسامیٔ کتب قاموسی اولوب، بیوك قطعه‌ده ۲ جلد اوزره طبع اولنمشدر.

ابرجان { مسعودینك روایتنه کوره خراسان ایله چین آره‌سنده ساکن ترك اقوامندن بر قومدر، که افرادی جسور وجعیتلی اولوب، سفك دمایه زیاده‌سیله منهمك ایمش.

ابرجه { صقلیه یعنی سیچلیانك ساحلنده بر موقع اولوب، معز علوینك جزیرهٔ مذکوره‌یی فتح ایچون کوندرمش اولدیغی ابو القاسم کلبینك اورایه چیقمش اولدیغنی ابو الفدا تاریخنده بیان ایدیور.

اَبرخ خان { هندستانده شاهجهانك زمان سلطنتنده (احد نکر) والیسی بولنان قزلباش خان آفشارك اوغلی اولوب، عالمکیر شاهك زماننده بعض بیوك مسانده نائل اولمش، و (برار) والیسی ایکن، ۱۰۹٦ رمضاننده وفات ایتمشدر.

اَبَرخس { قدمای فلاسفهٔ یونانیه‌دن ایپارخوس ویا ایپارق (Ipparque, Ἵππαρχος) نام حکیمك عرب علماسی عندنده معروف ومستعمل اسمیدر. [« ایپارخوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابرد بن قرهٔ تمیمی { برنجی قرن هجری ارباب سیفندن اولوب، ٦٨ تاریخنده مصعب بن زبیر طرفندن عبدالله جعفی ایله محاربه‌یه مأمور اولمش؛ وبو محاربه‌ده عبد الله طرفندن مغلوب ویوزندن مجروح اولمشیدی. بعده ابن اشعث ایله حجاج بن یوسف آره‌سنده محاربه وقوعنده، صاحب ترجمه ابن اشعثك قاعدلرندن اولوب، عسکرینك میسره‌سنه مأمور اولمشیدی. ۸۳ تاریخنده سفیان بن ابرد کلبی اوکندن بلا محاربه منهزم اولوب، فرار ایتمکله، ابن اشعثك مغلوبیتنه سبب اولمش؛ وبو انهزامی خیانتنه ودشمنله اویوشمش اولمسنه حمل اولنمشیدی.

ابرسباخ { (Ebersbach) آلمانیاده ساقسه حکومتنك (باوچن) ایالتنده بر قصبه اولوب، ٤۰۰۰ اهالیسی وبعض کتن ویاموق منسوجاتی فابریقه‌لری واردر. — بو اسمله آلمانیاده بر قاچ بیوجك قریه دخی واردر.

ابرسبرغ { (Ebersberg) آوستریا ومجارستان دولتنك « یوقاری آوستریا » ایالتنده بر قریه‌در، که مرکز قضاسنده ومرکز ایالت اولان (لینچ) شهرینك ۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده، (تراون) نهرینك طونه‌یه دوکلدیکی محل قربنده ونهر مذکور کنارنده واقع اولوب، ۱۸۰۹ سنه‌سی مایسنك ۳ نده فرانسزلرله آوستریالیلر آره‌سنده وقوع بولان وجنرال ماسینانك قوماندەسی آلتنده بولنان فرانسز عسکرینك غالبیتی منتج اولان محاربه‌نك محل وقوعی اولمغله مشهوردر. — بو اسمله آلمانیاده بر قاچ بیوجك قریه دخی واردر.

اَبَرش { سوریه‌نك طرابلس شام سنجاغنده بر کوچك نهر اولوب، هرملك شمال غربیسنده واقع (مشتی) نام محلدن نبعانله، آقی دکیزه منصب اولور.

ابرش { [« ایوب ابرش » و« سلام ابرش » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اَبرشتویم { آذربایجانك (موقان) خطه‌سنده و(بذ) قضاسنده بر طاغ اولدیغی وبابك خرمی طرفندن مأوی اتخاذ اولندیغی « معجم البلدان » ده مذکور اولوب، شعرای عربك بعض اشعارنده ذکر اولنیور. از جمله ابو تمامك شو بیتنده :

وفی ابرشتویم وهضبتیها
طلعت علی الخلافة بالسعود

ابرشهر { (یاخود برشهر) نیشابور شهر شهیرینك لقبی اولوب، یاغمورینك کثرتندن کنایةً فارسیده « بلوط شهری » دیمك اولان بو اسمله توصیف اولنمشدر.

ابرق { بو اسمك ديكر بعض اسمايه اضافتندن جزيرة العربده برچوق مواقعك اسماء مركبه‌سی حاصل اولوب، بونلرك اك مشهوری (ابرق الربزه) در، كه حضرت ابابكر صديق ايله اهل رده‌دن بنی ذبيان بيننده واقع اولان واهل رده‌نك مغلوبيتيله ختام بولان محاربه‌نك محل وقوعيدر. ديكرلری: ابرق اهشاش، ابرق ذی جدد، ابرق ذی الجموع، ابرق الحزن، ابرق الحنان، ابرق الخرجاء، ابرق دواث، ابرق ذات مأسل، ابرق الروحان، ابرق ضيحان، ابرق العراف، ابرق عمران، ابرق العيشوم، ابرق الفرد، ابرق الكبريت، ابرق مازن، ابرق المدی، ابرق المردوم، ابرق النعار، ابرق الوضاح، ابرق الهيج وسائره‌در. — تثنيه وجمع اوله‌رق (ابرقان) و(ابارق) دخی بعض موضعلرك اسملريدر.

اَبَرقوه { (ياخود ابرقويه) فارسيده «طاغ اوستی» ديمك اولان (بركوه) دن معربدر. ايرانك فارس مملكتنده، اصطخر نواحيسنده وفارس ايله (يزد) خطه‌لری حدودی قربنده برقصبه در، كه او جهتلر مدنيت اسلاميه ايله منور بولنديغی زمانلرده مشهور اولوب، فقها ومحدثيندن ٥١٨ تاريخنده وفات ايدن (ابوالحسن هبة‌الله ابرقوهی) وبهاءالدوله بن عضدالدوله‌نك وزيری اولان (ابوالقاسم علی بن احمد ابرقوهی) بو قصبه‌دن نشأت ايتمشلردر. اصطخرينك روايتنه كوره، بو قصبه يزددن اوچ فرسخ بعدنده واقع اولوب، مستحكم ومعمور ايسه‌ده، جوارنده باغ وبستان اولميوب، اطرافی چيپلاقدر؛ وجوارنده قومدن برتپه واردر، كه اهاليسی طرفندن حضرت ابراهيمك آتلديغی آتشك كولی اولديغی زعم اوله‌رق، (تل ابراهيم) تسميه اولنور. مجوسيلر ايسه بوتپه‌يه سياوش بن كيكاوسك ايچندن بكديكی آتشك كولی نظريله باقرلر. — بری عراق عجمده اصفهانك ٢٠ فرسخ بعدنده، وديكری دخی يزد ايله خراسان آره‌سنده‌كی طريقك اوزرنده اولمق اوزره، بو اسمله ايكی قريه دخی وارايدی.

ابروآن { (Ebroin) فرانسه‌نك نوستريا وبورغونيا حكومات قديمه‌سنده (مردوپاله) يعنی باش مابينجی صفتيله وزير ومدبر امور دولت بولنمشدر. اوچنجی (قلوتر)ك زماننده ٦٥٩ تاريخ ميلاديسنده (لوده) فرقه‌سی طرفندن بو مسنده انتخاب اولنديغی حالده، حكمدارك منفعتنه اوله‌رق، فرقهٔ مذكوره‌نك قوت ونفوذينی امحايه چاليشمش؛ وبو مقصدله پك چوق آدملرنفی وقتل ايتمش اولديغندن، (اوتوم) پسقپوسی (سنت لژر)ك تحت رياستنده بربيوك اختلال ظهور ايتمشيدی. ٦٧٠ده اوچنجی قلوترك وفاتنده، صاحب ترجمه، فرانقلر مجلسنه طانيتمقسزين، ايكنجی قلوويسك بيوك اوغلی ايكنجی (شيلدريق)ی حق وراثتدن محروم براقه‌رق، اك كوچكی اولان اوچنجی (تيری)يی تخته اجلاس ايتديكندن، برايكنجی اختلال ظهور ايله، اوچنجی (تيری) اسقاط، وابروآن (لوكسوی) مناسترينه حبس اولنمشدر. بر مدت صكره بونك خصمی اولان پسقپوس (سنت لژر) دخی يكی قرالك توجهنی غائب ايده‌رك، محبسده ابروآنله برلشمش، وايكيسی بيننده وفاق حاصل اولمش ايسه‌ده، ايكنجی شيلدريق صاغ اولدقجه، خلاص بوله‌ميوب، ٦٧٣ده بونك مقتولاً وفاتی اوزرينه، ايكيسی قورتلوب، ابروآن ينه اسكی مسندينی ضبطله، ابتدا اوچنجی قلوترك اوغلی اولمق ادعاسنده بولنان اوچنجی (قلوويس)ی وبعده ينه آنف‌الذكر اوچنجی (تيری)يی تخته اجلاس ايتمش؛ وخصملری عليهنده پك شدتلی حركات انتقاميه اجراسيله انواع مظالم ارتكابنه باشلامشيدی. (سنت لژر) بوكا ينه براختلال چيقارتمش ايسه‌ده، اوتومده مغلوب اولوب، كوزلرينه ميل چكلمشدر. صاحب ترجمه بو دفعه آوستراسياليلری مغلوب ايدوب، اولجه كسب استقلال ايتمش اولان آوستراسيايی دخی ضبط ايتمك اوزره ايكن، ٦٨٠ تاريخنده قتل اولنمشدر.

اَبروق { كتب عربيه‌ده بو اسمله ديار رومده يعنی آناطوليده برموضع بولنديغی مذكور اولوب، ابوبكر هروی بو محلی زيارت ايتمش اولديغنی بيان ايتدكدن صكره، ديوركه: برطاغك آلتنده واقع اولوب، طاغك اتكنده‌كی بردليكدن كيريلير، وايچی واسع بريراولوب، اوستندن طاغ دليك اولمغله، كوك كورينور. بو غريب مغاره‌نك

كويا اورته‌سی كول كبی صو ایله طولو اولوب، كنارلرنده اولو ومزرعه‌لر وار ایمش؛ وبر جامع ایله بر كلیسا بولنوب، زوار مسلمین جامعه وخرستیان زائرلری كلیسایه كیدرلرمش؛ وبر طاق مومیالر وهیكللر بولنوب، خرستیانلر بونلرك ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمش اولدقلرینه، ومسلمانلر ایسه حضرت عمر بن خطابك عسكرندن اولوب، اوراده قتل اولنان شهدا اولدقلرینه ذاهب اولورلرمش. بوتفصیلاتك بر مصالدن عبارت اولدیغنده شبهه یوغیسه‌ده، هر حالده آناطولیده بو اسمله ویا بوكا قریب بر نامله آثار عتیقه‌سی ومومیالری حاوی مغاره‌لری چوق بر محل اولسه كركدر. قونیه ولایتنك اسبكشان ناحیه‌سنده بو نامله بر قریه اولوب، جوارنده بر كول وبعض آثار عتیقه وار ایسه‌ده، مومیالری معلوم دكلدر.

اَبروقا { كوفه ایالتنده (رومقان) ناحیه‌سنده خلفای عباسیه زماننده مشهور بر بیوك قریه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

ابره { واسپانیولجه ابرو (Èbre, Ebro) اسپانیانك آق دكیزه دوكیلن ایرماقلرینك اك بیوكی اولوب، حوضه‌سی خیلی واسع اولمغله، شبه جزیره‌نك شمال شرقیسنده آراغون وناواره خطه‌لرینك بتونیله اسكی ویكی قشتاله وقطالونیه خطه‌لرینك بر پارچه‌لرینی حاویدر. ایرماغك باشلیجه منبعی اسكی قشتاله‌ده‌كی (سانتاندر) ایالتی داخلنده پیرنه طاغلرنده و(رینوسه) قصبه‌سنك اوست طرفنده‌در. اوراده بحر محیط آطلاسینك آنجق ٤٥ كیلومتره جنوبنده اوله‌رق (قونیتبره) نامیله سل كبی یردن چیقوب، دها آشاغیده (پنیالابره) طاغی قارلرینك اریمه‌سندن حاصل اولان (حجار) دره‌سنی دخی اخذ ایله، ابتدا جنوبه وبعده جنوب شرقیه طوغری آقار؛ وبو استقامتی محافظه ایله، (نلا) نهریله برلشدكدن صكره، (میرانده ده ابرو) قصبه‌سنك اوكندن، وبعده غایت صرب وشایان تماشا اولان (قونخاس ده هارو) بوغازندن كچه‌رك، (اوبرنه) طاغلرینی شق ایله، (لوغرونیو) شهرینك اوكندن كچر؛ ودها آشاغیده (اغا) و(آراغون) نهرلرینك صولرینی آله‌رق، یردن بره بیوك بر ایرماق صورتنه كیرر. آنجق بیومكه باشلار باشلاماز اطرافنده‌كی اووه‌لرك سقیچون صوینك كلی مقداری اخذ اولنور. (تودله) شهرینك قربنده صاغ كنارندن (قنال ایمپریال) وصول كنارندن (قنال ده تاوسته) ناملریله ایكی بیوك جدول آیریلوب، سقی اراضی وسیر سفائن ایچون استعمال اولنورلر. (تودله) نك آلت طرفنده صولدن (آربه) وصاغدن (جالون)، و(سرقسطه) شهری قربنده (هوروه) ایله (غالغو) نهرلرینی اخذ ایدر. قاسبه (ویاخود قصبه) بلده‌سنی كچنجه، استقامتنی تبدیل ایله، شمال شرقیه طوغری دونه‌رك، بوراده مجراسنك ارتفاعی آنجق ٥١ متره اولدیغی حالده، شمالدن كلن وبتون شرق پیرنه سلسله‌سنك صولرینی جمع ایله بو ایرماغك اك بیوك تابعی اولان (سغره) نهریله برلشدكدن صكره، جنوبه طوغری دونه‌رك، (طرطوشه) شهرینی كچدكدن صكره، (دالیه) تعبیر اولنان وایرماغك ایندیردیكی چامورلردن مرور زمانله حاصل اولان بر واسع برون تشكیل ایدیور، كه دكیزك ایچنه طوغری اوزانمش تقریباً ٤٠٠٠٠ یكی دونملك بر اراضی اولوب، بطاقلق وملحه كبی آلچق یرلردن عبارتدر، وهر طرفی جدوللرله یارلمشدر. اصل ایرماغك صولری بینلری دالیه‌نك آطه صورتنده بر بیوك پارچه‌سیله آیرلمش ایكی یولدن دكیزه دوكیلورسه‌ده، بونلرك ایكیسنك دخی آغزلری ایندیردكلری قوملردن حاصل سدلرله مسدود اولوب، یالكز برصنعی جدولدن كیلر (آلفاقونس) لیمانه كیره بیلیور. ابره ایرماغنك طولی ٨٠٠ كیلومتره اولوب، حوضه‌سی ٨٣٥٠٠ مربع كیلومتره وسعتنده‌در. صوینك بر قسم كلیسی سقی اراضی ایچون یولده ضایع اولمغله برابر، دكیزه ثانیه‌ده قوراقلق زماننده ٥٠ وفیضاننده ٥٠٠٠ كه حد وسطی اوله‌رق ١٠٠ مكعب متره صودوكیور.

ابرهارد { (Eberhard) فریول مملكت قدیمه‌سی یعنی وندیك دوقه‌سی اولوب، میلادك ٨٤٦ تاریخندن ٨٦٨ تاریخنه‌دك حكم سورمش؛ وایمپراطور (لوتر) ك قیزی (جیسله) ایله عقد ازدواج ایده‌رك، دنیایه كتیرمش اولدیغی درت اولاددن ایكنجیسی اولان (برنجر) كندی یرینه فریول دوقه‌سی وبعده ایتالیا ایمپراطوری اولمشدر. صاحب ترجمه مملكتنی اسلاولرك هجوم و تجاوزندن محافظه ایتمشدر.

ابرهارد { (J. Aug. Eberhard) آلمانیا فیلسوفلرندن و حكیم مشهور

لیپنیچك طلبه‌سندن اولوب، ١٧٣٩ تاریخنده (هالبرستاد) شهرنده طوغمش، و ١٨٠٩ ده وفات ایتمشدر. فلسفه‌یه دائر بر قاچ کتاب و فیلسوف (قانت) ه قارشی بعض ردیه‌لر یازمشدر. برلین انجمن معارفی اعضاسندن ایدی.

ابرهارد { وورتمبرغ دوقه‌سی. [« وورتمبرغ » ماده‌سنه مراجعت.]

ابرهة الاشرم { حضرت فخر کائنات افندمزك ولادت سعادتلری زمانلرنده یمنده حکم سورن حبشه‌دن اولوب، ابتدا نجاشی طرفندن یمنك ضبطنه کوندریلن (ارباط)ك رفیق ومعاونی ایکن، بینلرنده واقع اولان اختلاف اوزرینه، آمرینی قتل ایله، یمنی کندیسی ضبط ایتمش؛ وابتدا نجاشی‌یی دلکیر ایتمش ایسه‌ده، بعده بر طاقم هدایا ارسالیله کوکلنی آلمش؛ ویمنده انواع مظالم اجراسنه باشلامشیدی. حتی (یزن) اسمنده برینك زوجه‌سنی جبراً آلوب، کندیسی تزوج ایتمش؛ وبو قادینك ایلك قوجه‌سندن متولد اولان مشهور (سیف بن یزن) بونك تربیه‌سنده بیومشدر. صاحب ترجمه، یمن عربلرینی کعبهٔ مکرمه‌یه ایفای حجدن منع ایتمك ایچون، صنعاده مکمل ومصنع بر کلیسا بنا ایده‌رك، خلقی بونك زیارتنه دعوت ایتمش ایسه‌ده، کعبه‌دن روکردان اوله‌مدقلرینی کورنجه، کعبه‌نك تخریبنی قوروب، عسکرینی تجهیز و بر طاقم فیللر سوق ایتمش؛ وقبیلهٔ قریش مقاومتدن عاجز قاله‌رق، بیت اللهی جناب حقك محافظه‌سنه تودیعله طاغلره چکلمشلردی. ابرهه عسکریله وفیللریله کعبه‌نك اوزرینه هجوم ایتمکده ایکن، من طرف الله ابابیل قوشلری ظهور ایله، آتدقلری کوچك طاشلرله عسکرینی اتلاف ایتمشلر؛ وکندیسی دخی بو طاشلرك برینه مصاب اولمغله، اتلری دوکیله‌رك، یمنه عودت ایدوب، تلف اولمش. قرآن کریمده اصحاب فیل نامیله ذکر اولنان طائفه صاحب ترجمه ایله عسکریدر. سوق ایتدیکی فیللردن اك بیوکنك اسمی (محمود) ایدی. مورخینك بعضیسی ابرهة الاشرم ایله ابرهه بن صباحك بر شخص اولدیغنی ادعا ایتمشلردر.

ابرهه بن رائش { یمنك ملوك قدیمه‌سندن اولوب، حقنده مختلف روایات وغریب وقوعات نقل اولنمشدر. کویا بو ذات مغرب طرفلرینه یعنی آفریقایه براً وبحراً سوق عسکر ایده‌رك، بر چوق یرلر ضبط ایتمش، وکندیندن صکره اوغلی (افریقش) سلطنت سورمش. کچدیکی چوللرده ودکیز قییلرنده، یول بللی اولمق ایچون، فنارلر رکز ایتدیکی مروی اولدیغندن، (ذوالمنار) لقبیله معروفدر.

ابرهه بن صباح { یمنده حکم سورمش اولان ملوك تابعه‌دن اولوب، اوائل ظهور اسلامده بولنمشدر. بونك حقنده روایات مختلف اولوب، مورخلرك بعضیسی یالکز یمن تهامه‌سنده حکم سوردیکنی، وبعضیسی دخی مصرك فتحی صره‌سنده یعنی هجرتك ١٩ ویاخود ٢٠ تاریخنده عمرو بن عاص طرفندن (فرما) نك ضبطنه کوندریلوب، صلحاً فتح ایتدیکنی روایت ایتمشلردر.

ابریز { ایکی قریه‌نك اسمی اولوب، بری قدس سنجاغنده غزه ناحیه‌سنده وغزه قصبه‌سندن ٤ ساعت مسافه‌ده واقع و ١٦٧ خانه‌یی جامعدر. — دیکری قونیه ولایت وسنجاغنك ارکلی قضاسنده‌در.

ابریم { نوبه‌ده نیلك ساحل یمیننده واسوانك ٢٠٠ کیلو متره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، روما زمانلرنده (پریمی یاروه) اسمیله معروف ایدی. یاوز سلطان سلیم حضرتلری، مصری فتح ایتدیکنده، بو موقعده بوشناق دلاورلردن مرکب بر بلوك محافظه عسکری براقشیدی، که اخفادی یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر اوراده باقی ایدیلر. مؤخراً محمد علی پاشا مصر کوله‌منلرینی بوزدیغی وقت، بونلرك بقیة السیوفی ابریمه طوپلانمش. واهالیسنك طاغلمسنه سبب اولمشلرسه‌ده، بعده ابراهیم پاشا طرفندن اورادن دخی اخراج ایدلمشلردر. قصبه‌نك قارشیسنده یعنی نیلك ساحل یسارنده بر طاقم اسکی مزارلردن عبارت بعض آثار عتیقه بولنیور.

اَبرین { (یاخود یبرین) بحرینده احسانك قارشیسنده خرما آغاجلری ومیاه جاریه‌سی چوق بر بیوك قریه‌در.

اَبرینق { اصل اسمی اولان (ابرینه) نك معربیدر. مرو جوارنده بر قریه اولوب، کبار علمادن بر قاچ ذاتك مسقط رأسی اولمغله

مشهوردر. بونلرك اك مشهوری ٥٢٣ ده وفات ایدن علمای محدثیندن (ابوالحسن علی بن محمد دهان ابرنیق) در.

اَبزار { نیسابور قربنده بر قریه اولوب، علما ومحدثیندن (ابزاری) لقبیله ملقب بر چوق ذواتك مسقط رأسی اولمغله مشهوردر.

ابزقباد { ایرانده فارس ایله اهواز آره‌سنده واقع (ارجان) نواحیسنه ویریلن اسمدر.

ابزون { (مهنبرذ —) علمانك قدمای شعراسندندر.

اَبسال { حکیم ابو سینایه اسناد اولنان «سلامان وابسال» عنوانلی غریب بر حکایه‌نك شخص موهومیدر.

ابسالون { [«ابشلوم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابسس { آیا سلوغك موقعنده بولنمش اولان (افس) یاخود (افسوس) شهر قدیمنك عربلر عندنده مضبوط املاسیدر.

ابسفالوه { (Ebesfalva) اردل یعنی ترانسلوانیاده (قیس قوقولو) قضاسنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، اکثریسی ارمنی اولمق اوزره، ٢٥٥٠ اهالیسی واردر.

ابسمبول { نوبه‌ده نیلك کنارنده، ′٢٢ °٢٢ عرض شمالیده واقع بر کوچك قصبه اولوب، جوارنده‌کی آثار عتیقه‌نك کثرتیله مشهوردر. بو آثار عتیقه اخیراً حفر وکشف اولنه‌رق، فراعنه زماننده‌ن قالمه بعض معبودلرینك هیکللریله معبدلرندن وسائر ابنیهٔ قدیمه‌دن عبارت اولدقلری آکلاشلمشدر.

ابشلوم { (Absalon) حضرت داود نبینك اوچنجی اوغلی اولوب، حسن وجمالیله مشهور ایدی. برادرینی قتل ایله فرار، وحضرت داوده قارشی عصیان ایتمکله، واقع اولان محاربه‌ده بر اورمانك ایچندن چکرکن، اوزون صاچلری بر آغاجك دالنه ایلیشه‌رك، حضرت داودك قاندلرندن بری طرفندن، ویریلن امره مخالف اوله‌رق، قتل اولنمش؛ وحضرت داود زیاده‌سیله آجیوب آغلامشیدی. ابن اثیر (ابشا) دیه ضبط ایتمشدر.

ابشیر پاشا { اسمی مصطفی اولوب، سلطان محمد خان رابع حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده ١٠٦٤ تاریخنده ایکی آی صدارت ایتمشدر. کندیسی جلالی آبازه پاشانك اقرباسندن اولوب، سرای همایونه دخول ایله قطع مراتب ایده‌رك، میرآخورلق رتبه‌سنه نائل اولمشیدی. بعده بودین و ١٠٥٦ تاریخنده شام والیسی اولمشیدی. او صره‌ده عصیان ایتمش اولان درزیلری مغلوب ایتمش ایسه‌ده، تربیه‌ده زیاده شدت کوستردیکندن، حلبه، واورادن سیواس وآناطولی والیلکنه نقل اولنمش؛ واوراده دخی اجرای ظلم وتعدی ایتمکله برابر، عصیان ایتمش اولان آبازه حسن آغایه دخی معاونت ایتدیکندن، ینه حلب والیلکنه ارجاع، و ١٠٦٤ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده صدارت عظمایه نصب اولنمق اوزره، درسعادته جلب اولنوب، بر طاقم عونه جمعیچون بولده درت آی ضایع ایده‌رك، ١٠٦٥ سنه‌سی ربیع الآخرنده اسکداره مواصلت، وفوق‌العاده بر آلای ایله استانبوله دخول ایتمشدر. کندیسنه او صره‌ده عایشه سلطان تزویج اولنه‌رق، صهریت شهریاری شرفنه دخی نائل اولمشدر. جمع ایتمش اولدیغی اشرار آرزولرینه کوره یوزکورمینجه، صاحب ترجمه‌نك دشمنلری اولان یکیچریلرله بالاتفاق، ابشیر پاشانك اعدامنی مصرانه ایستمکله، اولبابده فرمان صادر اولوب، رجبك درندنده اعدام اولنمشدر. قیصه بویلی، امی، جاهل، ظالم ومع هذا زیاده‌سیله مرائی وصوفی مشرب بر شخص ایدی.

ابصاره { [«ابصاره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَبغال { عدن کورفزینك ساحل غربیسنده ساکن سومالی اقوامندن بر قومدر.

اَبغر { سمرقند جوارنده بر قریه ویا ناحیه اولوب، مشاهیردن ابو عبدالله وابو یزید ابغرینك مسقط رأسیدر.

اَبغان { آفغان اسمنك عرب تاریخلرنده مستعمل مستعربیدر. [«آفغان» و «آفغانستان» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابق { [«مجیرالدین ابق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابقاخان { (یاخود ابغاخان) چنکیزخانك تورونی وایران وعراق وآناطولی

جهانلرنده وارث ملکی اولان هلاکوخانك اوغلی اولوب، ٦٦٣ ربیع الآخرنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، مراغه‌ده تخته جلوس ایتمش؛ و ٦٨١ سنه‌سی محرمنده، ١٧ سنه ایله بر قاچ آی سلطنتدن صکره، همدانده مسموماً وفات ایدوب، برادری احمد خان جانشینی اولمشدر. ظلم واعتسافده پدرندن اهون اولوب، اولدقجه صلحپرور ایدی. مع هذا سوریه ملوك اسلامیه‌سیله بعض محاربه‌لر ایتمشدر. وزیری بولنان شمس الدین جوینی واسطه‌سیله اعاظم علمای اسلامدن بعض ذواتی جلب وتلطیف، ومعارف اسلامیه‌یی حمایه ایتمشدر. زماننده یتیشن علمای اسلامك اك بیوكلری نجم الدین قزوینی، مؤید الدین عرضی، فخرالدین مراغی، قطب الدین شیرازی، محیی الدین مغربی، طبیب فخرالدین اخلاطی وتریاقك علیه مشهور اولان تقی الدین حشایشیدر. پدری هلاکونك ایستمش اولدیغی قسطنطنیه روم ایمپراطورینك قیزی یولده ایکن، هلاکو وفات ایتمکله، مرقومه‌یی ابقا خان تزوج ایتمشدر.

ابقراط { [«بقراط» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابل { (Ebel) آلمانیانك علم الارض مشاهیر علماسندن اولوب، بو فنه دائر بعض تألیفات معتبره‌سی واردر. میلادك ١٧٦٤ تاریخنده پروسیه‌نك (زولیخاو) شهرنده طوغوب، ١٨٣٠ ده وفات ایتمشدر.

ابلانه { (Eblana) ایرلانده‌نك مرکزی اولان دوبلین شهرینك اسم قدیمیدر.

اَبُلستان { فارسده بر مملکت اولوب، متین قلعه‌لری وکندینه مخصوص لسانی اولدیغنی مسعودی ذکر ایدیور.

اَبلَق { امرأ القیسك سلاحلرینی وارثندن بشقه‌سنه تسلیم ایتمه‌مکده‌کی ثباتیله مشهور ووفاده ضرب مثل اولان سموئل بن عادیانك مرکزی اولان بر قلعه ایدی، که شام ایله حجاز آره‌سنده واقع اولوب، خرابه‌لری الآن موجوددر. (ابلق الفرد) دخی دیرلر.

ابلمن { (Ébelmen) فرانسه‌نك اك مشهور کیمیا علماسندن اولوب، بو فنه وعلم معادنه خیلی خدمتلری اولمش؛ وصنعی ذی‌قیمت طاشلر اعمالی اصولنی کشف وایجاد ایتمشدر. ١٨١٤ ده طوغوب، ١٨٥٧ ده وفات ایتمشدر.

ابلونیوس { آپولونیوس اسم یونانیسنك معربیدر. [«آپولونیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اُبُلّه { شط العربك ایکی ساحلنده وبصره‌یه طوغری اوزانان خلیجك بر کنارنده واقع اسکی بر شهر اولوب، شمدیکی حالده ساحل شرقیده‌کی قسمی بر قریه حالنده باقی، وساحل غربیده‌کی قسمی بسبتون خرابدر. بصره‌نك تأسیسندن اول بو شهر خیلی بیوك وتجارتگاه اولوب، اوائل اسلامده دخی معمور وعلی الخصوص باغ وبوستان واشجار مثمره‌سنك کثرتیله مشهور ایدی. شیبان بن فروخ ابلی، حفص بن عمر ابلی و ابو هاشم کثیر ابلی کبی نیجه مشاهیر علمانك مسقط رأسیدر.

ابله { (I. B. Eblè) بیوك بوناپارتك جنرالرندن اولوب، مشارالیهك فلنكك، ایتالیا وروسیه‌ده‌کی محاربانده ابراز شجاعت ولیاقت ایتمش؛ وعموم طوبجیلر قوماندانلغنه نصب اولنمش، وبارون وقونت عنوانلرینه نائل اولمش ایدی. ١٨١٢ ده وفات ایتمشدر. اوغلی (ش. ابله) ٧٩٩ ده طوغمش، وپدرینك اثرینه تبعیتله، خیلی زمان فرانسه حربیه مکتبینك ناظری بولنمشدر.

ابله بغدادی { (ابو عبدالله محمد بن بختیار) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، ٥٧٩ تاریخ هجریسنده بغدادده وفات ایتمشدر. اشعاری غایت سلیس ورقیق اولوب، مرتب دیوانی واردر. شو بر قاچ بیت جمله اشعارندندر:

زار من احیا بزورته   و الدجی فی لون طرته
قمر یثنی معاطفه   بانه فی طی بردته
بت استجلی المدام عل   غرة الواشی وغرته
یا لها من زورة قصرت   فاماتت طول جفوته
آه من حصرله وعلی   رشفته من برد ریقته
یاله فی الحسن من صنم   کلنا من جاهلیته

ابلیس { شیطان علیه اللعنه‌نك اسملرندندر. [«شیطان» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن آمدی { شعرای عربدن اولوب، ٥٥١ تاریخنده، ٩٠ یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. — مشاهیر اطبا

وحکمای اسلامدن مبشر بن فاتکک معلملرندن بولنمش اولان حکیم (ابوالحسین ابن آمدی) بشقه‌میدر، یوقسه بنه بو ذات‌میدر، آکلاشیله‌مدی.

ابن الابار { (ابو عبدالله محمد بن عبدالله القضاعی البلنسی) ۵۹۵ تاریخ هجریسنده اسپانیانك (بلنسیه) خطه‌سنده طوغوب، اندلسك هرطرفنه سیر وسیاحت ایتمش؛ وفقه وحدیث وادبیات وبلاغتده وتاریخ واخبارده ید طولی صاحبی اولمشیدی. متعدد تألیفاتی اولوب، ازآن جمله (ابن بشکوال)ك «الصله» نام تألیفنه «تکملة الصله» عنوانیله بر ذیل یازمش؛ و«تحفة القادم» و«ایماض البرق» عنوانلریله ایکی کتاب ایله بر چوق رساله‌لر تألیف ایتمشدر. ۶۵۸ تاریخنده تونسده اولدیغی حالده، اورانك حاکمی مستنصر طرفندن شهید اولمشدر. کوزل شعری دخی اولوب، شو بر ایکی بیت جمله اشعارندندر:

منظوم الحد مورده　　یکسونی السقم مجرده
شفاف الدر لمجسد　　بابی ما اودع مجسده

ابن ابجر { [«عبدالملك بن ابجر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی اسامه { (ابو الحسن علی بن احمد بن حسین) فاطمیوندن (آمر باحکام الله)ك کاتبی اولوب، مصرده فوق‌العاده حکم ونفوذی وار ایدی. (شیخ اجل کاتب الدست الشریف) عنوانیله مباهی ایدی. ۵۲۲ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن ابی الاشعث { [«احمد بن ابی الاشعث» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی الاصبع { (ابو محمد زکی الدین عبدالعظیم) مصرك اعاظم ادبا وشعراسندن اولوب، علم بدیعه دائر «تحریر التحبیر» عنوانیله برکتابیله «بدیع القرآن»، «کتاب الجواهر والسوانح فی سرائر القرایح» عنوانلی ایکی اثرنی وسائر تألیفاتی واردر. ۶۵۴ سنه‌سنده مصرده وفات ایتمشدر. شعری سلیس ورائق اولوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

اعر مقلتی ان کنت خیر موافق
دموعا لتبکی فقد حب مفارق
فقد نضبت یوم الوداع مدامعی
وشابت لتشتیت الفراق مفارقی

ابن ابی اوفی { [«عبدالله بن ابی اوفی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی بکر یعمری { (ابوالفتح محمد بن محمد) کبار علمادن اولوب، فقه وحدیث وادبیات وتاریخ وسائر علوم وفنونده ید طولی صاحبی ایدی. «عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر»، «المنقح الشذی فی شرح الترمذی»، «سمر اللبیب بذکر الحبیب» و«منح المدح» عنوانلریله درت بیوك کتابی وبعض رسائلی واردر. ۶۶۱ تاریخنده طوغوب ۷۳۴ تاریخنده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

ان غص من قفرنا قوم غنیٌ منعوا
فکل خرب بما اوتوه قد فرحوا
ان هم اضاعوا لحفظ المال دینهم
فان ما حسروا اضعف مار بحوا

ابن ابی البیان { [«سدیدالدین بن ابی البیان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی تائب { [«عبدالله بن ابی تائب انصاری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی الجیش { [«عبدالصمد بن ابی الجیش» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی حاتم { (ابوبکر محمد — نیشابوری) نیشابورك قدمای علما ومحدثیننden اولوب، ۳۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. — ابن ابی حاتم تمیمی. [«ابو محمد بن ابی حاتم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی حازم { (قیس — بجلی) تابعیندن اولوب، کوفه شیخی وعالمی ایدی. حضرت فخر کائنات افندمزه ملاقی اولمق اوزره، مدینهٔ منوره‌یه کیتمش ایسه‌ده، رسول‌اللهك ارتحالندن صکره واصل اولوب، بوشرفه نائل اولهمامشدر. عشرهٔ مبشره‌دن روایت احادیث شریفه ایتمش؛ وهجرتك ۹۷ تاریخنده، یوز یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابن ابی حجله { (التلمسانی) سکزنجی قرن هجری عرب شعراسندن اولوب، خلفای عباسیه‌دن متوکل علی اللهك زماننده وفات ایتمشدر.

ابن ابی الحدید { (عزالدین ابو حامد عبد- الحمید —) فقهای شا- فیعه‌دن واعیان شعرای عربدن اولوب، ٥٨٦ تا- ریخنده طوغمش، و ٦٥٥ ده وفات ایتمشدر. مشهور دیوانی، «الفلك الدائر علی المثل السائر» عنوانلی بر کتابی، «نهج البلاغه» یه ٢٠ جلددن مرکب شرحی، امام فخرالدینك «المحصل والمحصول» عنوانلی کتابنه تعلیقاتی وسائر اثرلری واردر. «الفلك الدائر» عنوانلی کتابنی ضیاءالدین ابن اثیرك «المثل السائر» عنوانلی کتابنه ردیه صورتنده تحریر ایتمشدر. شو قطعه جلهٔ اشعارندندر:

لولا ثلاث لم اخف صرعتی
لیست کما قال الفتی العبدی
ان ابصر التوحید والعدل فی
کل مکان باذلاً جهدی
وان اناجی الله مستمتعاً
بخلوة احلی من الشهد
وان اتیه الدهر کبراً علی
کل لئیم اسعر الخد

ابن ابی الحدید { (موفق الدین ابو المعالی احمد —) آنف الترجمه عزالدین ابن ابی الحدیدك برادری اولوب، بو دخی مشاهیر شعرادندر. ٥٩٠ تاریخنده مدائنده طو- غوب. ٦٥٦ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. شو قطعه جلهٔ اشعارندندر:

قمر عدمت عواذلی فی عشقه
بل ما عدمت تزاحم العشاق
یبدو فتسبقه العیون وانها
مأمورة بالغمض و الاطراق
عینای قد شهدا بعشقك انما
لك ان تقول هما من الفساق

ابن ابی الحرم { (ابراهیم — صبیبی) [«ابرا- هیم صبیبی» ماده‌سنه مرا- جعت بیوریله.]

ابن ابی الحسحاس { (ابو عبدالله سحیم —) اشعار بلیغه- سیله مشهور بر عبد زنجی اولوب، هجرت نبویه‌نك ٤٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. مالك بن حسحاسك کوله‌سی ایدی. روایته کوره حضرت عثمان بن عفانه کوتوروب صاتمق ایستدکلرنده، شاعر اولدیغنی خبر آلەرق: شاعر بر کوله طوق اولورسه، افندیسنك قاریسیله اکلنیر، آج اولورسه، هجو ایدر، بزه لزومی یوقدر، دیمشلردی. فی‌الحقیقه صاتین آلان آدمك قیزینه عاشق اولوب، حقنده اشعار سویلرکن طوتیلوب، روایته کوره قتل اولنمشدر. شو قطعه جلهٔ اشعارندندر:

اشعار عبد بنی الحسحاس قمن له
عند الفخار مقام الاهل والورق
ان کنت عبداً فنفسی حرة کرماً
او اسود اللون انی ابیض الخلق

ابن ابی الحسن { (اسعدالدین عبدالعزیز —) [«اسعدالدین بن ابی‌الحسن» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی حصینه { (امیر ابو الفتح حسن — المعری) افصح شعرادن اولوب، حلبده بنی مرداس ملوکنه اختصاص ایتمش؛ وبونلری مدح ایدەرك، پك چوق احسانلرینه وحتی «امیر» عنوانته نائل اولمشیدی. ٥٠٠ تا- ریخلرنده وفات ایتمشدر. شوقطعه جلهٔ اشعارندندر:

ولما التقینا للوداع ودمعها
ودمعی یفیضان الصبابة والوجدا
بکت لؤلؤاً رطباً ففاضت مدامعی
عقیقاً فصار الکل فی نحرها عقدا

ابن ابی الحقیق { (سلام —) خیبر یهو- دیلرندن اولوب، کعب بن اشرفله برابر حضرت رسول‌الله (صلعم) واصحابی حقلرنده شدید العداوه کفاردن ایدیلر. اوس وخز- رج قبیله‌لرینك حضرت فخر کائنات افندمزه صدا- قتلری اولدیغندن، بونلردن اوس قبیله‌سی کعب بن اشرفی قتل ایتمکله، خزرج قبیله‌سی دخی بویله بر خدمتده بولنمق غیرتنه دوشوب، جانب رسالتپناهیدن اولنان مساعده اوزرینه، هجرت سنیه‌نك اوچنجی سنه‌سی خیبره هجوم‌ایله، ابن ابی الحقیق قتل ایتمشلردر.

ابن ابی الحکم { [«ابوالمجد بن ابی‌الحکم» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی حلیقه { [«مهذب‌الدین ابو سعید» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی الحوافر { [«جمال‌الدین بن ابی‌الحوا- فر» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی حی { (ابوالقاسم —) اندلس رجا- لندن اولوب، بجایه‌یه کله- رك، بنی مرین دولتنك حاجبی اولان ابو الحسن بن سیدالناسه انتساب ایتمش، وکندیسنك کاتبی اولمشیدی. درایت فوق‌العاده اصحابندن اولمغله، ٦٩٠ تاریخنده

حاجب موسى اليهك وفاتنده سلطان ابو ذكريا طرفندن اونك يرينه نصب اولنمش، و ٧٠٠ تاريخنده ابوذكريا وفات ايتديكنده، اونك اوغلى ابو البقايى قسنطينه‌دن جلب ايله تخته اوتورتمش؛ وكنديسى حاجبلقده ابقا اولنه‌رق، عادلانه رتق وفتق امور ايتمكده ايكن. تونسده حكم سورن موحدين دولتى بنى مرين دولتنك بعض ممالكنه تجاوز ايتديكندن. سلطان ابو البقا طرفندن سفارتله تونسه كيتديكنده، خصمامى ابو البقايى بر طاقم افترالرله صاحب ترجمه‌دن تبريد ايتدكلرندن، عودتنده حبس اولنمش؛ وبعده ايفاى حج ايتمك اوزره. سبيلى تخليه اولندرق. بقيهٔ عمرينى مملكتدن مملكته كزمكله كچيرمشدر.

ابن ابى الحرجين { (منصور بن مسلم —) حلب شعرا و نحويوندن اولوب، بعض اشعارى كتب تواريخده مسطوردر. حلبه اولان اشتياقى حقنده «معجم البلدان» ده كوريلن بر قصيده‌سندن مأخوذ اولان شو برايكى بيت جملهٔ اشعارندندر :

ايا سائق اظعان من ارض جوشن
سلمت وزلت الخصب حيث ترود
الى اين عنها تشف مابى من الجوى
فلم يشف مابى عالج وزرود

ابن ابى خيثمه { [«ابوبكر بن ابى خيثمه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابى الخير { (رشيد الدوله فضل الله —) همدانلى وموسوى المذهب اولوب، عرب اطباسنك مشاهيرندندر. ابتداى حالنده طبابت وعطارلقله مشغول ايكن، مغول ملوكندن (خربنده) نك وزيرى ومدبر دولتى اولمش؛ وكسب ايتديكى نفوذ واقتدار قوتيله فوق العاده مال وثروت قزانمشيدى. نهايت خربنده‌يه پك ضعيف بولنديغى بر وقتده قوتلى بر مسهل ويروب. موتنى موجب اولمغله. خصمامى مرقومى تسميم ايتديكنى اشراب ايتدكلرندن. حكمدار موسى اليهك وارثى اولان (جوبان) ٧١٨ تاريخنده صاحب ترجمه‌يى قتل. واموالنى مصادره ايتمشدر. — ابن ابى الخير صوفى دخى اطباى اسلامدن وابن سينانك شاكردانندندر.

ابن ابى داود { [«ابوبكر بن ابى داود» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن ابى دبوس { (عثمان —) مراكشده حكم سورن بنى عبدالمؤمن سلاله‌سنك حكمدار اخيرى اولان ابو دبوسك اوغلى اولوب، ٦٥٨ تاريخنده پدرينك قتليله دولتنك انقراضى اوزرينه. اندلسك شرق طرفلرينه كيده‌رك. (برشلونه) نصاراى طاغيه‌سنه التحاق ايتمش؛ واوجه اورايه قاچوب تنصر ايتمش اولان عمجه‌سى ابو زيدك اوغللريله برلشدرك. برشلونه‌لیلرك دوننماسيله طرابلسه هجوم ايتمش ايسه‌ده، برشيئه موفق اوله‌ميوب، نهايت مقتولاً وفات ايتمشدر.

ابن ابى الدم { (قاضى شهاب الدين بن ابراهيم) يدنجى قرن هجرى عاسندن وفقهاء شافعيه‌دن اولوب. حما قاضيسى ايدى. «تاريخ مظفرى» عنوانلى بر بيوك تاريخك وساير بعض آثارك مؤلفيدر. ٦٤٢ تاريخنده حماده وفات ايتمشدر.

ابن ابى الدمنه { (احمد بن ابى الدمنه) همدانلى اولوب. جغرافيا وتاريخ مؤلفلرندندر. ياقوت حموى معجمنك بر چوق يرلرنده بوذاتك رواياتنى مقام استشهاده ايراد ايديورسده. آثارينه وترجمهٔ حالنه دسترس اولنه‌مدى.

ابن ابى الدنيا { (ابوبكر عبدالله بن محمد) اخبار وسيره دائر يوزدن زياده، وبر روايته كوره اوچيوز تأليفى واردر. خلفاى عباسيه‌دن معتضدك واوغلى مكتفى بالله مربيسى اولوب. ٢٠٨ تاريخنده طوغمش. و ٢٨١ ده بغدادده وفات ايتمشدر. طبيعت شعريه‌سى دخى اولوب. خليفه معتضده كوندرمش اولديغى شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

ان حق التأديب حق الابوه
عند اهل الحجى واهل المروه
واحق الانام ان يعرفوا ذا
ك ويرعوه اهل بيت النبوه

ابن ابى دواد { (قاضى ابو عبدالله احمد) خلفاى عباسيه‌دن معتصمك زمان خلافتنده قاضى القضاة اولوب. فقه وكلامده وشعر وادبياتده مشهور ايدى. خليفهٔ مشار اليهك عندنده قدر واعتبارى بر درجه‌ده اعلا وقول وحكمى بر صورتده نافذ ايدى. كه خليفه‌يى بر چوق دفعه حقسز اوامرينى كرى آلمغه مجبور ايتمش. واعدامى امر اولنمش نيجه آدملرى قورتارمش؛ وپك چوق امور خيريه ونافعه يابديرمغه موفق اولمشيدى. اك اول مأمون خليفه‌يه انتساب ايدوب. مشار اليه طرف-

فندن برادری معتصمه توصیه اولنمش؛ ومعتصمك اوغلی واثقك زمان خلافتنده دخی قاضی القضاة بولنمش؛ وآنجق بونك برادری متوكلك جلوسندن صكره. فلجه مبتلا اولمغله. اوغلی محمد یریی طوتمشیدی. كندیسی معتزله‌دن وحلق قرآنه راضی اولانلردن اولوب، روایته كوره. ۲۲۰ تاریخنده بوبابده امام ابن حنبل ایله مباحثه ایدوب. امام مشارالیهی الزام ایتمشیدی. ۱۶۰ تاریخنده بصره‌ده طوغوب، ۲٤۰ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابن ابی دینار { (ابو عبدالله محمد بن قاسم) قیروانك اون برنجی قرن هجری علما وفقهاسندن اولوب. «المونس فی اخبار افریقیه وتونس» عنوانلی تاریخیله مشهوردر. كتاب مذكوری ۱۰۹۲ تاریخنده اكمال ایتمشدر. بوكتاب ۱۲۸٦ تاریخ هجریسنده تونس مطبعه‌سنده طبع ونشر اونمشدر.

ابن ابی ذروان { محدثیندن وجغرافیا علماسندن اولوب، ۳۲۳ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن ابی ذئب { (ابو الحرث محمد بن عبد الرحمن) قدمای محدثیندن وامام مالكك اصحاب واحبابندن اولوب، ۸۰ تاریخنده طوغمش، و۱۵۹ ده كوفه‌ده وفات ایتمشدر.

ابن ابی ربیع هواری { (جمال الدین محمد بن سلیمان) قدمای ادبا وشعرای عربدن اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

احباب قلبی ان تحكمت النوی
فی بیننا وجری القضاء بما جری
فلقد غضضت عن الوری من بعدكم
طرفا یری من بعدكم ان لایری

ابن اُبیرِش { مشاهیر علمادن اولوب، هجرتك بشنجی قرننده شهرت بولمش. واشنجی قرنك اوائلنده وفات ایتمشدر.

ابن ابی رمثه { زمان سعادتده برحیات بولنوب. صحبت رسول‌الله (صلعم) شرفنه نائل اولمش برطبیبدر. كه طبابت وفن جراحیده ملكه‌سی وار ایدیسه‌ده. تحصیلی یوغیدی. كندیسندن منقول بر حدیث شریف دخی بوكا دلالت ایدیور.

ابن ابی رندَقه { (ابوبكر محمد بن ولید الطرطوشی) اندلس علما وادباسندن وفقهای شافعیه‌دن اولوب. ٤٥۱ تاریخنده (طرطوشه) شهرنده طوغمش؛ ووطننده تحصیل ایتدكدن صكره. شرقه رحلتله. بغداد وبصره‌ده مشاهیر علمای عصردن اكمال تحصیل ایده‌رك. برمدت شامده تدریسله مشغول اولمش: وبعده اسكندریه‌ده توطن ایدوب، ۵۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. اكثر علومده عالم، ادیب، شاعر، متقی وزاهد بر ذات اولوب، صحبت ملوك واكابردن مجتنب ایدیسه‌ده، وعظ ونصایحندن اونلر دخی سائر خلق ایله برابر مستفید اولورلردی. برچوق تألیفاتی اولوب. الڭ مشهورلری: «سراج الملوك». «مختصر تفسیر ثعالبی». «الكتاب الكبیر فی مسائل الخلاف». «كتاب بدع الامور ومحدثاتها» عنوانلی اثرلریدر. اشعاری دخی پك رقیق ومعنیدار اولوب، شو بر ایكی بیت او جمله‌دندر:

اقلب طرفی فی السماء ترددا
لعلی اری النجم الذی انت تنظر
واستعرض الركبان من كل وجهة
لعلی بمن قد شم عرفك اظفر
واستقبل الارواح عند هبوبها
لعل نسیم الریح عنك یخبر

ابن ابی رَوح { اندلس شعراسندن اولوب، جزیرهٔ حضراده نشأت ایتمش اولمغله، جزری لقبیله ملقبدر. شرق طرفلرنده مدت مدیده سیاحت ایتمكله، وطننه اولان اشتیاقنی جملهٔ اشعارندن اولان شو قطعه ایله بیان ایتمشدر:

احس الی الخضراء فی كل موطن
حنین مشوق للعناق وللضم
وما ذاك الا ان جسمی رضیعها
ولا بد من شوق الرضیع الی الام

ابن ابی الزوائد { (سلیمان بن یحیی —) قدمای شعرای عربدن اولوب. مدینهٔ منوره‌ده نشأت ایتمش؛ وخلفای عباسیه‌دن مهدینك زماننده بغداده كیتمش ایدی. اشعاری وبرسیاه جاریه‌یه اولان معاشقه‌سی مشهوردر. بغدادك هواسیله امتزاج ایده‌میوب. وطننه اشتیاقی غلبه ایتدیكنده. رفیق اولان ابن یحیایه خطاباً بغدادك ذمی حقنده براوزون قصیده سویلمشدر، كه باشلانغیجی شودر:

یا ابن یحیی ماذا بدالك ماذا
امقام ام قد عزمت الحیادا
فالبراغیث قد تثور منها
سام ما نلوذ منها ملاذا

ابن ابی الساج { (افشین محمد — دیوداد) خلفای عباسیه‌نك عامللر-ندن اولوب، ارمنستان وجبال عاملی ایکن، ۲۷۶ تاریخنده مصر حاکمی ابن طولونك اوغلی (ابو الجیش خارویه) ه قارشی عسکر سوق ایتمش؛ و شامده واقع اولان محاربه‌ده مغلوب واستیمانه مجبور اولمش ایسه‌ده، مؤخراً ینه عمال عباسیه‌دن اسحاق بن کنداجله برابر خارویه‌یه قارشی محاربه‌یه قرار ویروب، خلیفه موفق باللهدن استمداد ایله، بغداددن کوندریلن خلیفه‌نك اوغلی ابو العباس احمد معتضدك معیتنده خارویه‌یله محاربه ایدوب، غالب کلمشلردی. مؤخراً صاحب ترجه (قنسرین) وابن کنداج جزیره وموصل والیسی ایکن، بینلرنده نفاق دوشوب، ابن ابی الساج خارویه‌دن استمداد ایتمش، واونك نامنه خطبه اوقودوب، اوغلنی دخی رهن مقامنده مصره کوندرمش؛ ومصردن کلن امدادله ابن کنداجی مغلوب ایدوب، جزیره‌یی ضبط ایتمشدی. ۲۷۵ تاریخنده، ابن کنداج مصره کیدوب، خارویه‌یله اتفاق ایتدیکندن، ابن ابی الساج مصر حاکمنه عصیان ایده‌رك، دمشق جوارنده واقع اولان محاربه‌ده ابن ابی الساج مغلوب اولمش، وتعقیب اولنه‌رق، تکریته قدر قاچمش ایسه‌ده، اوراده ابن کنداج ایله واقع اولان بر محاربه‌ده غالب کلوب، خصمنی دمشقه قدر تعقیب ایتمش، وخلیفهٔ بغداددن امداد ایستمش ایدی. آنجق خارویه‌نك بیوك برعسکرله کلدیکنی خبر آلنجه، مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلایه‌رق، ۲۷۶ ده بغداده چکیلوب، خلیفه‌یه التجا ایتمش؛ واوسنه آذربایجان والیلکنه نصب اولنه‌رق، ۲۸۸ ده وفات ایتمشدر.

ابن ابی السرح { [«عبدالله بن ابی السرح» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی السنه { (ابو سعید ابراهیم —) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، بنی امیه‌یه منسوب ایدی، وبنی امیه‌نك انقراضی حقنده پك چوق مرثیه‌لری واردر. حسن صوت ومغنیلکله دخی مشهور اولوب، هارون رشیدك زماننده قدر یاشامش، وابراهیم بن مهدی ایله اسحاق موصلی دخی کندیسیله کوریشمشلر ایدی. مدینهٔ منوره‌ده یاشایوب، برآره‌لق خلیفه مهدی طرفندن بغداده جلب اولنمشیدی. شو برایکی بیت مشهور برقصیده‌سندندر:

لقد طفت سبعا قلت لما قضیتها
الا لیت هذا لا علی ولالیا
یسائلنی صحبی فما اعقل الذی
یقولون من ذکر للیلی اعترانیا

ابن ابی الشوك { (ابو الفارس سرخاب بن بدر) سلاطین سلجوقیه‌دن طغرل بکك وبرکیارق بن ملکشاهك امراسندن اولوب، کندیسی کرد اولدیغی حالده، شهر زور ایله او جوارلرك امیری ایدی. ۵۰۰ تاریخنده وفات ایدوب، نسلی ۱۳۰ سنه شهر زور طرفلرنده امارت ایتمشدر.

ابن ابی شیبه { (ابو بکر محمد بن ابراهیم) کوفه علماسندن ومحدثیندن اولوب، ادبیاتده وجغرافیا فننده دخی ید طولی صاحبی ایدی. عراق وشامده طولاشمش، وابن ماجه کبی بعض مشاهیر کندیسندن روایت ایتمشلردر. وفاتی ۲۳۴ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن ابی الصقر { (ابو الحسن محمد بن علی) مشاهیر شعرادن وفقهای شافعیه‌دن اولوب، مرتب دیوانی؛ مذهب شافعی‌یی مدافعه یولنده «قصائد شافعیه» سی وابو اسحاق شیرازی حقنده مرثیه‌لری واردر. ۴۰۹ تاریخنده واسطده طوغوب، ۴۹۸ ده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر.

کل رزق ترجوه فی مخلوق
یعتریه ضرب من التعویق
وانا قائل واستغفرالله
مقال المجاز لا التحقیق
لست ارضی من فعل ابلیس شیئا
غیر ترك السجود للمخلوق

ابن ابی العافیه { (موسی —) اوچنجی ودردنجی قرن هجریده مغرب اقصاده مکناسه طرفلرنده حکم سورن بنی ابی العافیه دولتی ملوکندن اولوب، دردنجی قرن هجری اوائلنده مسند امارته قعود ایتمش؛ وعبیدالله علوی مغربده کسب قوت ومکنت ایتدیکنده، بنی ابی العافیه دولتنك دشمنی اولان ادریسیلردن برچوق یرلر آلوب، قیروانه قدر اولان اقطار جنوبیه‌یی صاحب ترجمه‌یه الحاق ایتمش ایدی. بعده ابن ابی العافیه برآره‌لق صحرایه طوغری چکلمکه مجبور اولمش ایسه‌ده، ۳۲۵ تاریخلرنده مغربك برچوق

بلاد وقصبه‌لرینی ضبط ایله، ممالکنی خیلی توسیع ایتمشدی.

ابن ابی عامر { (عبدالعزیز منصور بن عبد الرحمن ناصر —) اندلسك شرق طرفلرنده ظهور ایتمش اولان طوائف ملوکدن اولوب، ٤١١ تاریخنده ظهور ایدن بر بر فتنه‌سی اوزرینه، شاطبه‌ده کندیسنه بیعت اولنمش؛ ومتعاقباً شاطبه اهالیسی قیام ایتدکلرندن، بلنسیه‌یه قاچوب، اوراسنی ضبط ایتمش؛ وموالیسندن (خیران عامری) نك اولجه ضبط ایتمش اولدیغی مرسیه، مریه وجیان خطه‌لری دخی صاحب ترجمه‌نك تحت اطاعته کیرمشلردر. بعده خیران عصیان ایده‌رك، مریه و سائر بلادی نزع ایله، یالکز مرسیه‌یی صاحب ترجمه‌یه براقمش؛ و ٤١٩ تاریخنده خیرانك وفاتی اوزرینه، (عمید الدوله ابو القاسم زهیر عامری) مریه‌ده حاکم اولمش ایسه‌ده، غرناطه‌یی ضبط ایتمکه کیتدیکنده، ٤٢٩ ده قتل اولنمغله، بونك ممالکی دخی ینه صاحب ترجمه‌یه قالمشدر.

ابن ابی العجائز { جغرافیا وتاریخ مؤلفلرندن اولوب، یاقوت حموی «معجم البلدان» ك بر چوق یرلرنده بونك روایاتیله استشهاد ایدیورسه‌ده، محل ولادت وتاریخ وفاتنه دسترس اولنه‌مامشدر.

ابن ابی عصرون { (ابو سعد شرف الدین عبدالله بن محمد) موصل مشاهیر فقها وفضلاسندن اولوب، ٢٩٢ ده طوغمش؛ و ٥٤٥ تاریخلرنده موصلده وبعده سنجار وحلب ودمشقده تدریسله مشغول بولنمش؛ وبر چوق کتابلر تألیف ایتمشدر، که اك مشهورلری شونلردر: ٧ جلد اوزره «صفوة المذهب من نهایة المطلب»، ٤ جلد اوزره «کتاب الانتصار»، ٢ جلد اوزره «کتاب المرشد»، «کتاب الذریعه فی معرفة الشریعه»، ٤ جزء اوزره «التیسیر فی الخلاف»، «مأخذ النظر»، «المختصر فی الفرائض»، «الارشاد المعرب فی نصرة المذهب». سنجار ونصیبین ودمشقده قاضیلق ایتمش، و اواخر عمرنده اعمی اولوب، ٤٩٦ تاریخنده دمشقده وفات ایتمکله، کندی یاپدیرمش اولدیغی مدرسه‌نك جوارنده دفن اولنمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

وما الدهر الا ما مضی وهو فائت
وما سوف یأتی وهو غیر محصل
وعیشك فی ما انت فیه فانه
زمان الفتی من مجمل و مفصل

ابن ابی عماره { (احمد مرزوق) عن اصل مسیله‌لی اولوب، جزایرده‌کی بجایه‌ده نشأت ایتمش بر آدمدر، که یدنجی قرن هجریده یاشایوب، کویا بعض عارفیندن کندیسنك پادشاه اوله‌جغنی استبشار ایتمش اولمغله، ملك لقبیله تلقب ایدردی. بر وقت وطننی ترکله، (سجلماسه) صحراسنه کیدوب، خارق‌العاده بر طاقم ادعالرده بولنمش، وفاطمیلردن اولدیغی اشاعه ایتمشیدی. بر مدت صکره اوراده قویه‌سی میدانه چیقنجه، مملکتدن مملکته کزمکه باشلایوب، طرابلس جهتلرینه کلمش؛ واورالرده بر طاقم آدملری اغفال ایله، طرابلس طرفلرینی ضبط، و ٦٨١ تاریخلرنده تونسك قیروان وسوسه وسائر بلادینی دخی استیلا ایله، بنی حفصله محاربه ایدوب، قزاندیغی غالبیت اوزرینه، تونس وسائر جهاتی دخی اله کچیرمشیدی. تونسه کیرنجه، موسی بن یاسینی وزیر وابوالقاسم احمد بن شیخی حاجب اتخاذ ایده‌رك، عادتا ارکان سلطنتی قورمش؛ ومورخ مشهور ابن خلدونك جدینك پدری ابو بکر بن حسین ابن خلدونی قتل ومالنی مصادره ایتمشدی. بعده بنی حفص خاندانینك افرادینی حبس ایتدکدن صکره، بونلردن قورتلمش اولان ابو فارسله محاربه ایده‌رك، مومی‌الیهی مغلوب، وکندی الیله قتل ایتمش؛ وخاندان مذکورك دیکر اعضاسنك اکثرینی دخی اعدام ایله، بجایه وسائر اطرافی ضبط ایده‌رك، ممالکنی توسیع ایتمشدر. بو وجهله قوت ومکنت حاصل ایتدکدن صکره، ظلم واعتسافه وسفکه دمایه باشلادیغندن، تبعه‌سی وعسکری کندیسندن روکردان اولوب، اولجه فرارله او صره‌ده ظهور ایتمش اولان ابو حفصله برلشمشلر؛ وصاحب ترجمه مغلوب اولوب، ٦٨٢ تاریخنده بر اشکك اوزرنده کزدیرلدکدن صکره، قتل اولنمشدر. تونسده مدت حکومتی بر بچق سنه قدردر.

ابن ابی عنتره { [«ابو العیال خفاجی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی عون { (ابراهیم بن محمد) «کتاب التشبیهات» عنوانلی اثرك

صاحبی اولوب، عالم و ادیب بر ذات اولدیغی حالده، دردنجی قرن هجری اوائلنده ظهور ایله تناسخ اساسنه مبتنی بر مذهب باطل ایجاد ایدن (ابن شلمغانی) یه التحاق ایدرك، اصحابی صره‌سنده کیرمش اولدیغندن، ۳۲۲ تاریخنده مرقوم‌ایله برابر مصلوباً اعدام، وجثه‌سی احراق اولنمشدر.

ابن ابی عیینه { المهلبی. مشاهیر شعرای عربدن اولوب، برامکه‌نك زماننده یاشامش، واصمعی و ابو نواس‌ایله معاصر بولنمشدر. وطنی اولان بصره‌یه اشتیاقنی مبین اولان شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

فان اشك من ليلى بجرجان طوله
فقدكنت اشكو منه بالبصرة القصر
فيا نفس قد بدلت بؤساً بنعمة
ويا عين قد بدلت من قرة عبر

ابن ابی کدیه { (ابو بکر محمد بن عتیق) قیروانلی اولوب، علم کلامده وسائر علوم وفنون وادبیاتده ید طولی صاحبی بر ذات ایدی. اندلسده ابن عبدالبردن وسائر مشاهیردن اخذ وقرائت، وبغداده نظامیه مدرسه‌سنده تدریس ایتمشدر. وفاتی ۵۱۲ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن ابی اللطف { [«احمد بن عبدالله، اسحاق بن عمر، جارالله بن ابی بکر، علی بن جارالله، عمر بن محمد ومحمد بن یوسف» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی لیلی { (ابو عیسی عبدالرحمن —) کوفه‌نك کبار تابعیندن اولوب، حضرت علی بن ابی طالب وحضرت عثمان بن عفانه ملاقی اولمش؛ وکندیلرندن احادیث شریفه روایت ایتمشدر. وقعهٔ جملی دخی کورمشدر. وفاتی ۸۳ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن ابی لیلی { (محمد بن ابی عیسی) آنف الترجمه ابن ابی لیلانك اوغلیدر. قدمای فقهادن و اصحاب رأیدن اولوب، ابتدا بنی امیه وبعده بنی عباس طرفندن اوتوز سنه متمادیاً کوفه‌ده قاضیلق ایتمشدر. مشاهیر فقهادن سفیان ثوری جملهٔ طلبه‌سندندر. امام اعظم ابو حنیفه ایله بینلرنده برودت واقع اولوب، آره‌لرنده بعض مسائل فقهیه حقنده‌کی ماجرالری مشهوردر.

۷۴ تاریخنده طوغوب، ۱۴۸ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابن ابی معقل { (عبدالله —) دولت امویه زماننده حجازك مشاهیر شعراسندن اولوب. غایت زنکین ایدی. ولاجل التجاره پك چوق سیر وسیاحت ایدردی. (بنی حارثه) ده (مرغم) اسمیله مشهور بر قصر بنا ایتمشیدی. بر خیلی مدت مدینهٔ منوره‌ده مقیم اولوب، مصعب بن زبیر طرفندن عراقجه بر والیلکه دخی نصب اولنمشیدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

سيغنيك سيرى فى البلاد ومطلبى
وبعل التى لم تحظ فى الحى جالس

ابن ابی المنصور { (شیخ صفی الدین حسین بن علی —) صوفیوندن اولوب، بر وزیر خاندانه منسوب اولدیغی حالده، ترك دنیا ایدرك، درویشان سلکنه داخل اولمش، و ۶۸۲ تاریخنده وفات ایدوب، مصرده (رباط ابن ابی منصور) نامیله معروف محلده دفن اولنمشدر. فقه وحدیث وسائر علومده ید طولی صاحبی اولوب، بعض مشایخك تراجم احوالنی جامع اولان «کتاب الرساله» عنوانلی بر اثری واردر.

ابن ابی هریره { (ابو علی حسن بن حسین —) فقهای شافعیه‌دن اولوب، (مزنی) نك «مختصر» ینه بر شرح وبعض تعلیقات وفروعه متعلق برقاچ رساله یازمش؛ وبغداده تدریسله مشغول ایکن، ۳۴۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن ابی الیسر { (تقی الدین —) دمشق شام شعراسندن اولوب. فصاحت وکتابتیله مشهور ایدی. ۶۷۲ تاریخنده، ۸۸ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابن اثال { قدمای اطبای عربدن اولوب، نصرانی المذهب ایدی. معاویه بن ابی سفیان دمشقده اعلان سلطنت ایتدیکنده، اوراده بولنان صاحب ترجمه‌یی رئیس الاطبا اتخاذ ایتمش؛ وکیجه وکوندوز کندیسنی یانندن آیرمیه‌رق، انعام واحسانه مستغرق ایلشیدی. «عیون الانبا فی طبقات الاطبا» صاحبنك روایتنه کوره، صاحب ترجمه‌نك معاویه‌یه سبب انتسابی طبده‌کی مهارتیله برابر ادویهٔ مفرده ومرکبه‌یه دائر وعلی الخصوص سم

قاتل اولان ادویه‌نك قوت وخصایصی حقنده اولان معلومات مکملهسی اولوب. زماننده اعیان واکابر مسلمیندن بر چوق ذوات مسموماً وفات ایتمشلردر. معاویه طرفندن اوغلی یزیدك ولی عهدلکی تکلیف اولندقده، اصحاب نفوذدن بر چوق ذوات مخالفت ایدوب، عبدالرحمن بن خالد بن ولیدی ترجیح ایتدکلرندن، درعقب عبدالرحمن بن خالد صاحب ترجمه‌نك ترتیب ایتدیکی بر شربتله مسموماً وفات ایتمش؛ ومکه‌ده بولنان برادر زاده‌سی (خالد بن مهاجر بن خالد بن ولید) بونی ایشیتدیکنده، هر نه قدر که عمیجه‌سی مرقوم عبدالرحمن معاویه‌نك وکندی پدری مهاجر ایسه حضرت علینك طرفنی التزام ایتمش اولدقلرندن، عمیجه‌سنه اوقدر محبتی یوغیدیسه‌ده، قرابت غیرتیله شامه کیدوب، ابن اثالی قتل ایتمشدر. مورخ واقدینك روایتنه کوره، حضرت علی طرفندن مصر وایلکنه نصب اولنوب. عریشده وفات ایدن (اشتر)ه وحضرت امام حسنه ایچیریلن زهرلر دخی صاحب ترجمه‌نك جملهٔ ترتیبات ماهرانه‌سندن ایدی.

ابن اثیر (ابو السعادات مجدالدین مبارك بن ابی الکرم الجزری) عصرینك اعاظم علماسندن اولوب. علوم وفنون متنوعه‌ده ید طولی صاحبی وشعر وادبیاتده ماهر ایدی. ٥٤٤ تاریخنده جزیرهٔ ابن عمرده تولد ونشأت ایتمش؛ وبعده موصله رحلت ایله. بعض کبرانك خدمتنه کیرمش؛ ومؤخراً اللریله آیاقلرینك بوزلمسی موجب بر علته دوچار اولوب، بر چوق وقت خانه‌سندن چیقه‌مامش. وهرکس کندیسنه مراجعت ایدوب، او صره‌ده تألیف ایتدیکی کتابلری املا ایتمشدر. احادیث غریبه حقنده «کتاب النهایه» عنوانیله بش جلد اوزره بر بیوك تألیفی وسائر بعض آثار مفیده‌سی واردر. ٦٠٦ تاریخنده وفات ایدوب، موصلك داخلنده بنا ایتدیرمش اولدیغی رباط جوارنده دفن اولنمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب. شو ایکی بیت موصل صاحبی اتابکه. اسبتری کندیسنی دوشوردیکی صره‌ده، کوندرمش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

ان زلت البغلة من تحته
فان فی زلتها عذرا
حملها من علمه شاهقاً
ومن ندی رحمته بحراً

ابن اثیر (ابو الحسن عزالدین علی بن ابی الکرم) آنف الترجمه مجدالدینك برادری اولوب. علم وفضلیله وتاریخه متعلق اولان آثار مقبوله‌سیله شهرتیاب اولان مورخ مشهوردر. ٥٥٥ تاریخنده جزیرهٔ ابن عمرده تولد واوراده نشأت ایدوب. بعده پدریله وایکی برادریله موصله کیده‌رك. اوراده توطن ایتمش؛ وکاه صاحب موصل طرفندن مأموریت ورسالتله، کاه لاجل السیاحه، دفعاتله بغداده وشام وقدسه کیدوب، مشاهیر علمای عصردن اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، موصله عودتنده، خانه‌سنده قپانوب، عمرینی مطلعه وتألیفه، وکندیسنی زیارته کیدنلرله مباحثه‌یه حصر ایتمشیدی. حفظ حدیثده وعلم تاریخ وانساب عربده زماننك امامی ایدی. علم تاریخده «کامل» عنوانیله غایت معتبر ومشهور بر کتاب یازمشدر، که ١٢ بیوك جلددن عبارت اولوب، خلقت عالمدن باشلایه‌رق، ٦٢٨ سنه‌سی ختامنه‌دك کافهٔ احوال ووقوعاتی غایت سلیس وکوزل بر عباره ایله نقل وروایت ایدیور. بو اثر فلمنکك (لیدن) شهرنده غایت مصحح اوله‌رق ١٨٦٦ تاریخ میلادیسنده طبع ایدلمش اولدیغی کبی، اخیراً مصرده دخی نشر اولنمشدر. صحابهٔ رسول الله (صلعم) اسامی وتراجم احوالنی جامع اولمق اوزره «اسد الغابه فی معرفة الصحابه» عنوانیله ٥ جلددن مرکب دیکر بر اثر جلیلی دخی واردر، که فائده واهمیتجه تاریخندن کری قالمیوب، بوده ١٢٨٠ تاریخنده مصرك «وهبیه» مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر. سمعانینك مشهور «کتاب الانساب»نی دخی اختصار وبر چوق یرلرینی تصحیح ایده‌رك، ٣ جلد اوزره غایت قیمتدار بر اوچنجی اثر میدانه قویمشدر. ٣٠٦ تاریخنده موصلده وفات ایتمشدر. بو اوچنجی تألیفنك هنوز طبع اولنماسی، واوچنك‌ده لسانمزده ترجمه‌لری بولنماسی شایان اسفدر.

ابن اثیر (ضیاء الدین ابو الفتح نصرالله بن ابی الکرم) آنف الترجمه عزالدین ومجدالدینك برادری اولوب، جزیرهٔ ابن عمرده طوغمش؛ واوراده تحصیل ایتدکدن صکره، پدریله برابر موصله کیدوب. ادبیات وشعر وانشاده کسب تمیز ایتمشدی. ٥٨٧ تاریخنده ملك ناصر صلاح الدین ایوبینك خدمتنه کیرمش؛ وبعده مشارالیهك

اوغلی ملك افضل نورالدينه انتساب ايدوب، هنوز شاب اولديغی حالده، مشاراليهك وزيری اولمشيدی. دمشق شام ملك افضلك ضبطندن چيقديغی وقت، كنديسندن دلگير اولمش اولان بعض اهالی قتلنه قصد ايتمشلرسه‌ده، حاجب محاسن بن عجم طرفندن بر صنديغك ايچنده مصره قاچيرلمشيدی. بعده ملك افضل مصرده خروج ايتديكی وقت، صاحب ترجمه، كنديسنه قصدلری اولان بر جماعتك قورقوسندن، برابرنده بولنه‌ميوب، مصردن خفيا قاچمش؛ و بو بابده بر مفصل رساله يازمشدر. بعده ملك افضل سميساطده تقرر ايدنجه، يانـنه كيتمش؛ و ٦٠٧ تاريخنده كنديسندن آيريلوب، حلب صاحبی اولان برادری ملك ظاهرك يانـنه كيتمش ايسه‌ده، بونكله امتزاج ايده‌ميوب، موصل واربل وسنجاره كيتمش؛ ونهايت ٦١٨ ده موصلده تقرر ايتمش؛ واورانك صاحبی ناصرالدين محمودك منشيسی اولمشدر. فن انشا حقنده ايكی بيوك جلددن مركب «المثل السائر فی ادب الكاتب والشاعر» عنوانيله مشهور و غايت مقبول بر تأليفيله «الوشی المرقوم فی حل المنظوم» و «كتاب المعانی المخترعه فی فن الانشاء» عنوانلريله ايكی اثری واردر. مشاهير شعرانك اشعار منتخبه‌سنی جامع بر بيوك مجموعه دخی ترتيب ايتمشدر. بر قاچ جلد اوزره بر ديوان رسائلی يعنی محررات منتخبه‌سی دخی واردر، كه بونك بر جلد اوزره مختصری دخی ترتيب اولنمشدر. ٦٣٧ تاريخنده موصل صاحبی طرفندن رسالتله بغداده كيتديكنده، اوراده وفات ايتمشدر.

ابن اثير { (شرف الدين محمد بن ضياءالدين) آنف الترجمه وزير ضياءالدينك اوغلی اولوب، ٥٨٥ تاريخنده موصلده طوغمش؛ ومنظوم ومنثور بر قاچ كتب نافعه تحرير، وبعض مجموعه‌لر تصنيف ايتدكدن صكره، ٦٢٢ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن اجدابی { (ابو اسحاق ابراهيم بن اسماعيل) طرابلس ايله بنغازی آره‌سنده بولنمش اولان (اجدابيه) بلده‌سنده نشأت ايتمش اديب وفاضل بر ذات اولوب، علم لغتده «كفاية المتحفظ» عنوانيله مختصر ومشهور بر كتابی، «وكتاب الانواء» وسائر بعض آثاری واردر. تاريخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

ابن احدب { [«ابراهيم زبدانی» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن احمر { اندلس ملوكندن (بنی احمر) سلاله‌سنه منسوب اولانلرك لقبيدر. [«احمر» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.] — [«عمرو ابن احمر» ماده‌سنه دخی مراجعت بيوريله.]

ابن اخرم { [«ابو بكر ابن اخرم» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن اخوه { (ابو الفضل عبدالرحمن عطار) آلتنجی قرن هجری علما ومحدثلرندن اولوب، استماع احاديث شريفه وتحصيل علوم متنوعه ايچون خراسان وطبرستان وری طرفلرينه سياحت، و ٥٤٨ تاريخنده شيرازده وفات ايتمشدر. كوزل وغايت سليس خطی اولمغله، پك چوق كتابلر استنساخ ايتمشدر. اشعار رائقه‌سی دخی اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

الدهر كالميزان يرفع ناقصا
ابدا و يخفض زائد المقدار
واذا انتفی الانصاف عادل عدله
فی الوزن بين حديدة ونضار

ابن ادريس { [«ابن القطاع» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن اذفونش { (وياخود ابن الفنش) جلالقه ملوكندن اولمق اوزره، تواريخ عربيه‌ده مذكور اولوب، پورتكيز حكمدارلرندن «شيشمان» لقبيله ملقب ايكنجی آلفونسدر. [«آلفونس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن اردخل { (ابو عبدالله محمد بن حسن انصاری موصلی) مشاهير شعرای عربدن اولوب، موصل صاحبنك نديمی ايدی. ٦٥٨ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

افی كل يوم لی من الدهر صاحب
جديد ولی حاد الی بلد يحدو
اروح واغدو للنوی غير مدرك
ويدركه من لا يروح ولا يغدو

ابن ارطاة { (عبدالرحمن — بن سيحان) (ابن سيحان لقبيله دخی معروفدر. مشاهير شعرای عربدن اولوب، معاويه‌نك زمان سلطنتنده بنی اميه طرفندن مدينه واليسی بولنانلرك وعلی الخصوص وليد بن عتبه ومروان بن حكمك نديمی

ایدی. پك چوق نوادر وحكايات واخبار عربيه وا-
قف ظريف ونكته‌كو بر شاعر اولوب، شرب خمره
دخی منهمك اولديغندن، كبرانك بزم عشرتنه دوام
ايدردی. مؤخراً شامه رحلت ايدوب، معاويه‌نك
نديمی ويزيدك همبزم عشرتی اولمشيدی. حقنده پك
چوق حكايات مرويدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لا تحمد ميق نديمی ماجدا انفـا
لا قائـلا خالطـاً زورا يبهتـان
امسی اعاطيه كاسـا لذ مشربهـا
كالمسك حفت بنسرين وريحـان
انا لنشربهـا حتی تميل بنـا
كا تمايل وسنان بو سـنان

ابن ارمنازی { (ابو الفرج بن ابی الحسن) سوريه ساحلنده‌كی صور
شهرينك خطيبی اولوب، عالم ومتفنن بر ذات ايدی.
شهر مذكورك مفصل بر تاريخنی يازوب، آنجق اتمامنه
موفق اوله‌مامشدر. حسن خطی دخی اولمغله، پك
چوق كتابلر استنساخ ايتمشدر. ٤٤٣ تاريخنده
طوغوب، ٥٠٩ سنه‌سنده وفات ايتمشدر. طبيعت
شعريه‌سی دخی وار ايدی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

عجبت وقد حان تود يعنـا
و حادی الركائب فی اثرهـا
ونار توقد فی اضلعی
ودمع تصعد من قعرهـا
فلا النـار تطفئهـا ادمعی
ولا الدمع ينشف من حرهـا

ابن استاد { (مولی تاج الدين ابراهيم) سلطان محمد خان ثانی وسلطان بايزيد
ولی دوری علماسندن اولوب، اكثر علومه واقف
بر فاضل اولمغله، درسعادتده واماسيه‌ده مدرسلك
ايتمشدر.

ابن اسحاق { (ابو بكر محمد —) مدينهٔ منوره‌نك قدمای محدثيننندن اولوب،
مغازی وسير فننده امامدر. (حيره) ده ابو جعفر
منصورله كوريشوب، «المغازی» عنوانلی كتابنی
مشار اليهك نامنه يازمشدی. ١٥١ تاريخنده بغدادده
وفات ايتمشدر.

ابن اسد فارقی { (ابو نصر حسن —) نظام الملك وسلطان ملكشاه
زمانلرنده نشأت ايتمش بر شاعر نكته‌كو اولوب،
نحو ولغت فنلرنده دخی يد طولی صاحبی ايدی. مشار
اليهما طرفندن آمد (يعنی دياربكر) واليلكنه نصب
اولنمغله، پك چوق مال وثروت حاصل ايتمش، وبعده
اتهام وتوقيف اولنمش ايسه‌ده، كامل نام طبيبك شفا-
عتيله قورتلمشيدی. مؤخراً ميافارقين اهاليسی طر-
فندن امارته دعوت اولنه‌رق، مملكت مذكوره‌يی
احمد بن مروانك تابعيتندن فك ايله، سلطان ملكشا-
هك نامنه خطبه اوقوتمش اولديغندن، احمد بن مر-
وان غسانی اسمنده بر شاعرك معيتيله عسكر سوق
ايده‌رك، صاحب ترجمه‌يی طوتمش، وقتلنه امر ايتمش
ايسه‌ده، مذكور غسانينك شفاعتيله عفو ايتمشيدی.
ابن اسد قتلدن عفو اولنديسه‌ده، زياده‌سيله ضرو-
رتده قالديغندن، نهايت احمد بن مروانك مدحنه
دائر بر قصيده يازوب، تقديم ايتديكنده، احمد غضب
ايدوب، صلبنی امر ايتمكله، ٤٨٧ تاريخنده مصلوباً
اعدام اولنمشدر. شو ابراكی بيت جملهٔ اشعارندندر:

اربقا من رضا بك ام رحيقـا
رشفت فلست من سكری مفيقـا
وللصهبـاء اسمـاء ولـكن
نسـيت بان فی الاسمـا ريقـا

ابن اسد مصری { (شرف الدين —) سكزنجی قرن هجری
شعراسندن اولوب، مدحياته متعلق اشعاری و سائر
بعض آثاری واردر. ٧٣٨ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن اسرا { اندلسك يهود علماسندن اولوب، ٥١٣ تاريخ هجريسنده طليطله‌ده
طوغمش، و٥٧٠ ده وفات ايتمشدر. طبده يد طولی
صاحبی اولديغی كبی، حكمت، فلسفه وهيئت ونجو-
مدن دخی بهره‌سی وادبيات عربيه وشعرده دخی مها-
رتی وار ايدی. يهوديلرك اعتقاداتنه دائر عبرانيجه
بعض كتابلر دخی يازمشدر.

ابن اسرائيل { (ابو المعالی نجم الدين محمد بن سوار) مشاهير شعرای
عربدن اولوب، ٦٠٣ تاريخنده دمشق شامده طوغمش،
و٦٧٧ ده وفات ايتمشدر. مدح اكابر حقنده غايت
مقبول بعض قصيده‌لر وسائر اشعار نظميله شهرت
بولدقدن صكره، شيخ شهاب الدين سهروردیدن اخذ
طريقت ايله، تجرد ايده‌رك، فقيرانه دور بلاد ايتمكه
باشلامش ايدی. وحدانيت حقنده اولان شو بيت
جملهٔ اشعارندندر:

وما انت غير الكون بل انت عينه
ويفهم هذا السر من هو ذائق

ابو الحسن حریری‌یه خلوص و مودتی اولدیغندن، وفاتنده برچوق مرثیه‌لر نظم ایتمش؛ و دفنی اثناسنده قار یاغدیغندن، شو قطعه‌یی سویلشدر:

بکت السماء علیه ساعة دفنه
بمدامع کاللؤلؤ المنثور
وأظنها فرحت بصعد روحه
لما سمت وتعلقت بالنور
او لیس دمع الغیث یهمی باردا
وکذا تکون مدامع المسرور

ابن اشتر { [«ابراهیم بن اشتر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن اشرف { [«کعب بن اشرف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن اشعث { [«عبدالرحمن بن اشعث» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن اشنق { (ابراهیم —) سوریه‌ده حمص صلحاسندن وجد و حال ایله مشهور بر ذات ایدی. ۱۱۶۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر.

ابن اصم { اندلسده اشبیلیه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، فن طبده و مداوات مرضاده‌کی حذاقت و مهارتی حقنده پك چوق حکایات و نوادر منقولدر.

ابن ابی اصیبعه { (موفق الدین ابو العباس احمد بن قاسم خزرجی) مشاهیر اطبای اسلامدن حاذق و ادیب و متفنن بر ذات ایدی. فن طبك صورت ظهوریله ترقیات متوالیه‌سی تاریخنی و یونان قدیمده، اسکندریه‌ده، هندده و ممالك اسلامیه‌نك هر طرفنده ظهور ایدن مشاهیر اطبانك تراجم احوالیله تألیفاتنی مبین اولان «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» عنوانلی اثر جلیلی علم و فضلنه بر شاهد عادلدر. حقیقةً بو کتاب مدنیت اسلامیه‌نك طب و فلسفه و حکمت قسملریله اکثر فنونك ترقیاتی درجه‌سنی کوستردیکندن، اسلافك الك قیمتدار آثارندن عد اولنسه کرکدر. صاحب ترجمه یدنجی قرن هجری اواسطنده شامده بولنوب، ۶۳۳ تاریخنده دمشقده کیدن ابن بیطاردن دخی علم نباتاتده استفاده ایلمش؛ و ۶۶۸ ده دمشقده وفات ایتمشدر. تألیف کرده‌سی اولان «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» ۱۳۰۰ تاریخ هجریسنده مصرك «وهبیه» مطبعه‌سنده بامر امرئ القیس بن طحان) هم‌ده بر صورت مرغوبه‌ده طبع و نشر اولنمشدر.

ابنا عبیدالله بن عباس { (عبد الرحمن وقثم) عم رسول الله (صلعم) ك تورونلری اولوب، ایکیسی طفل اولدقلری حالده، حضرت علی‌یه طرفدارلق ایدنلری وقادین و چوجقلرینی قتل و امحا امریله معاویه طرفندن هر طرفه کوندریلن مأمورلردن بسر بن ارطاة طرفندن ذبح اولنمشلردر. حضرت علینك ارتحالیله معاویه‌نك سلطنتنه تقررندن سکره، عبیدالله بن عباس بر کون معاویه‌نك حضورنده قاتل مرقومه راست کلکله: «بنم صبی اوغللرمی اولدیرن سن میسك؟» دینجه. «اوت بنم» دیه جواب ویرمسیله، عبیدالله «جناب حقدن ایکیمزی بشقه برده تصادف ایتدیرمسنی دعا ایدرم» دیمش؛ بسر «بوراسنك نه‌سی وار» دینجه، عبیدالله «قلیجم یوقدر» دیمسیله، بسر کندیسنه بر قلیج اوزاتمش ایسه‌ده، معاویه درحال یرندن فیرلایوب قلیجی قاپمش. و «نه یاپیورسك؟ ایکیمزی‌ده اولدیره‌جکسك!» دینجه. عبیدالله «والله اونی یاپه‌جقدم» دیمش. عبیدالله بن عباسك زوجه‌سی ام حکیم جکر پاره‌لرینك کوزی اوکنده ذبحنی کوردکدن صکره، شعورینه خلل کلوب، بر یرده قرار بوله‌میه‌رق، بو بابده سویلدیکی بر قصیده‌ٔ محرقه‌یی دلخراش بر سسله ترنم ایدرك طولاشیرمش. شو ایکی بیت او قصیده‌دندر:

یا من احس بابنی اللذین هما
کالدرتین تشظی عنهما الصدف
یا من احس بابنی اللذین هما
سمعی وقلبی فقلبی الیوم مزدهف
یا من احس بابنی اللذین هما
مخ العظام فمخی الیوم مختطف

ابن اعرابی { (ابو عبدالله محمد بن زیاد —) کوفه‌لی اولوب. پدری بنی هاشم کوله‌لرندن ایدی. قدمای نحویوننك سرآمدانندن اولوب. لغت و ادبیات و اشعار و نوادر و انسابده معلومات واسعه اصحابندن ایدی. ابو معاویهٔ ضریر و کسائی کبی ائمهٔ نحاتدن اخذ و قرائت ایتمش؛ و کندیسندن دخی ابن سکیت و ثعلب کبی مشاهیر اوقومش ایدی. درسنه اقطار بعیده‌دن بر چوق طلبه طوپلانوب، کتابه مراجعت ایتمکسزین، ازبردن یازدیرردی. حتی برکون درسنده اثلالازدن طلبه‌سندن ایکی کشینك مباحثه ایتمکده اولدقلرینی کو-

ره‌رك، نوملى اولدقلرينى صوردقده، بريتك ممالك اسلاميه‌نك اقصاى شرقنده اولان اسبيجاب‌دن. ديكرينك اندلسدن اولدیغنى آكلاينجه. كنديسى دخى تعجبده قالدرق، شو بيتى سويلمش:

رفيقان شتى الف الدهر بيننا
وقد يلتقى الشتى فيأ تلفسات

تأليفاتى پك چوق اولوب. اك مشهورلرى شونلر-در: «كتاب النوادر». «كتاب الانواء»، «كتاب صفة النخل»، «كتاب صفة الزرع»، «كتاب النبات». «كتاب الخيل». «تاريخ القبائل»، «معانى الشعر». «تفسير الامثال». «كتاب الالفاظ». «كتاب نسب الخيل»، «كتاب نوادر الزبيريين». «كتاب نوادربنى فقعس». «كتاب الذباب». وسائره. بو تأليفاتندن بعضيسنك عنوانندن دخى آكلاشلديغى اوزره، نباتات وزراعت وتربيۀ حيوانات بحثنده حقنده دخى معلومات وتجاربى وار ايدى. ١٥٠ سنه‌سنده امام اعظم ابو حنيفه‌نك وفاتى كيجه‌سى دنيايه كلوب. ٢٣١ تاريخنده (سر من رأى) ده وفات ايتمشدر. — [«ابو سعيد» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابن اعلم { (على بن حسين —) شرفادن اولوب، علم هيئتده عصرينك وحيدى ايدى. آل بويه‌دن عضد الدوله‌نك منظورلرندن اولوب، مشاراليهك وفاتندن صكره حالى ديكر كون اولمش؛ و ٣٧٤ تاريخنده حجدن عودتنده وفات ايتمشدر.

ابن اعمى { (كمال الدين على بن محمد —) يدنجى قرن هجرى ادبا و شعراسندن اولوب، ابتدا دولت ناصريه ملوكنك مدحيله اشتغال ايتمش ايسه‌ده، بعده طريق تجرد وتصوفه سلوك ايدوب، بو بابده «المقامة التجريد» عنوانيله مشهور بر كتاب يازمشدر. ٦٩٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو بر ايكى بيت اوتورديغى بر خانه‌نك ذمى حقنده سويلمش اولديغى بر قصيده‌ٔ مشهوره‌سندندر:

دار سكنت بها اقـل صفاتها
ان تكـثر الحشرات فى حجراتها
الخير عنهـا نازح متبـاعد
والشر دان من جميع جهاتها

ابن اَفطس { (ابو محمد عبدالله بن مسلمه) عن اصلا مكناسه بربرلرندن او- لوب، اندلسده طوغمش؛ وبشنجى قرن هجرى اوا- ئلنده اندلسك غرب جهتنده‌كى بطليوس خطه‌سنك واليسى ايكن. اعلان استقلال ايله. او صره‌ده ظهور ايدن طوائف ملوك صره‌سنه كچمشدر. — بونك اوغلى (مظفر ابو بكر ابن افطس) پدرينك وفاتنده وارثى اولوب، اندلس ملوك طوائفنك اك بيوكى بولنمش. و ٤٦٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. — مظفرك اوغلى (متوكل ابو حفص عمر بن افطس) كه (ساجه) لقبيله معروفدر، پدرينك وفاتنده بطليوس حاكمى اولوب، مرابطين اميرى يوسف بن تاشفينك سردارلرندن (ابو بكر شيرين) ٤٨٣ تاريخنده مملكت مذكوره‌يى فتح ايدنجه‌يه قدر، اوراده حكومت سورمشدر. بر روايته كوره مذكور شيرين متوكلك ايكى اوغلنى كوزى اوكنده قتل ايتدكدن صكره، كنديسنى دخى اعدام ايتمش؛ وديكر بر روايته كوره، متوكل ٤٨٩ تاريخنده يوسف بن تاشفين طرفندن قتل اولنمشدر. شاعر مشهور ابن عبدون بونك حقنده بر مرثيه سويلمشدر. كه مطلعى شودر:

الدهر يفجع بعد العين بالاثر
فما البكاء على الاشباح والصور

متوكل ابن افطسك طبيعت شعريه‌سى وفضل وادبى دخى وار ايدى. شو قطعه جملۀ اشعارندندر:

انهض اما غانم الينـا
واسقط سقوط الندى علينا
فنحن عقد من غـير وسطى
مالم تكن حاضراً لدينـا

ابن اُقليشى { (احمد بن معد) اندلسك كبار علما و زهادندن اولوب، مملكت مذكوره‌نك (دانيه) بلده‌سنده تولد ونشأت ايتمش؛ وبعده بلنسيه‌يه كيدوب. ابو محمد بطليوسى وسائر علمادن ادبيات عربيه وسائر علومى اكمال ايتمش؛ وبعده ٥٤٢ تاريخنده شرقه رحلتله، بر قاچ سنه مكۀ مكرمه‌ده مجاور اولمش؛ وغربه عودت ايتمكده ايكن، صعيد مصرك (قوص) بلده‌سنده ٥٥٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. حديث وتصوف وعلوم سائره‌يه متعلق بر قاچ تأليفات مفيده‌سى اولوب، اك مشهورلرى شونلردر: «النجم من كلام سيد العرب والعجم»، «الغرر من كلام سيد البشر»، «ضياء الاولياء». «المشرقات [illegible]» [illegible] دخى رقيق او- لوب، شو بر ايكى بيت او جمله‌دندر:

اسير الخطايا عند بابك واقف
له عن طريق الحق قلب مخالف
قديما عصى عمدا وجهلا وغرة
ولم ينهه قلب من الله خائف

ابن ام البنين { اعرف اسميله دخی معروف اولوب، اندلسك قرطبه } شهری اطباسندن، واميرالمؤمنين ناصرك ندماسندن ايدی.

ابن ام مكتوم { (عمرو —) صحابه‌دن ووقت سعادت مؤذنلر } ندن اولوب، حضرت رسول الله (صلعم) افندمز طرفندن مصعب بن عمير ايله برابر انصاری اسلامه‌دعوته مأمور اولمش؛ وبدر، بحران، خندق واحد غزالرنده حضرت فخر كائنات افندمز طرفندن ادای صلاته توكيل بيورلمشيدی. حضرت عمر بن خطابك زمان خلافتنده ارتحال ايتمشدر.

ابن انباری { (ابوبكر محمد بن ابی محمد —) نحو وادبياتده زمانك فريدی } اولوب، قوهٔ حافظه‌سی غالب اولمغله، اشعار ونوادردن حفظنده پك چوق شيلر وار ايدی. تفسير وحديثده دخی يد طولی اصحابندن ايدی. علوم قرآن وغريب حديث وسائره حقنده بر چوق تأليفاتی اولوب، الك مشهوری «غريب الحديث» عنوانلی كتابيدر، كه روايته كوره ٤٥٠٠٠ صحيفه‌دن عبارتدر. ٢٧١ تاريخنده طوغوب، ٣٢٨ سنه‌سنده وفات ايتمشدر.

ابن انباری { [«ابو البركات» ماده‌سنه مراجعت بيورليه.] }

ابن انباری { (ابو عبدالله سديد الدوله محمد بن عبدالكريم) بغدادده } خلفای عباسيه‌نك كاتب الانشالرندن اولوب، اديب وفاضل بر ذات ايدی. ٥٥٨ تاريخنده ٩٠ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابن باب { (ابو عثمان عمرو بن عبيد) قدمای متكلمين وزهاددن اولوب، معتز } له‌نك شيخی ايدی. عالم وفاضل وافعالی اقوالنه مطابق بر مرد صالح اولوب، حسن بصری ايله صحبت ايتمشدی. بر طاقم رسائل وخطبه‌لريله بعض تأليفات مفيده‌سی واردر. هجرتك ٨٠ سنه‌سنده طوغوب، ١٤٤ تاريخنده، بصره‌دن مكه‌يه كيدركن، (مران) موقعنده وفات ايتمشدر. خليفه ابو جعفر منصور بو ذاتك وفاتی حقنده شو مرثيه‌يی سويلمشدر:

صلى الاله عليك من متوسد
قبرا مررت به على مران
قبرا تضمن مؤمنا متقنفا
صدق الاله ودان بالعرفان
لوان هذا الدهر ابقى صالحا
ابقى لنا عمرا ابا عثمان

ابن بابا { (امير كبير جنكلی بن محمد) مصر حكمدارلرندن محمد بن قلاوونك رجا } لندن اولوب، بونك زماننده پك چوق عزت واجلاله ومقاطعات واحساناته نائل اولمشيدی. محب علم وعلما بر ذات اولوب، ٧٤٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن بابك { (عبدالصمد بن منصور —) بغدادك مشاهير شعراسندن اولوب، } غايت سليس ورقيق اشعاری ومرتب ديوانی واردر. دور بلاد ايدرك، عضد الدوله كبی بعض اكابری مدح ايله، جوائزه نائل اولمشيدی. بعده صاحب بن عباده انتساب ايدوب، قيشين اونك يانده ويازين بغدادده امرار عمر ايدردی. ٤١٠ تاريخنده بغدادده ارتحال ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

ومر بی النسيم فرقه حتی
كانی قد شكوت اليه مابی

ابن بابويه { [«ابو جعفر بن بابويه» ماده‌سنه مراجعت بيورليه.] }

ابن باجريقی { (شيخ محمد بن جمال الدين —) جزيره علماسندن اولوب، } خلقدن انقطاع ايله، كندينه مخصوص بر طريقه سلوك ايدرك، خلقی ارشاد دعواسنه قالقيشمش؛ واحكام شرعيه‌يه مغاير بر يول كوسترديكندن، ابتدا كنديسنه انتساب ايتمش اولان بعض علمانك شهادتی اوزرينه، اعدامنه حكم اولنغله، خفياً مصره كيتمش؛ واوراده دها زياده شهرت بولوب، مريدانی چوغالمش ايسه‌ده، بعده قتلنه قرار ويرلمكله، اختفا ايدرك، بغداده قاچمش؛ واوراده دخی او معامله‌يی كورنجه، دمشقه كيدوب، بقيهٔ عمرينی اختفاده كچيرمش؛ و ٧٢٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. پيغمبران عظامك جناب حقه وصول يولنی پك اوزاتمش اولدقلرينی وكنديسنك بو يولی قيصالتمغه مقتدر اولديغنی زعم وادعا ايله، بر طاقم ترهاتده بولنوردی.

ابن باجه (ابو بکر محمد بن یحیی بن صائغ) اعاظم حکما واطبای اسلامدن اولوب، اندلسك سرقسطه (یعنی اسپانیانك سراغوسه) ایالتنه ملحق (تجیب) بلده‌سنده طوغمش، وبناءً علیه تجیبی وسرقسطی نسبتلریله وابن صائغ لقبیله دخی شهرت بولمشدر. آلتنجی قرن هجری اوائلنده نشأت ایدوب، فلسفه، حکمت، ریاضیات، طبیعیات، طب وسائر علوم عقلیه‌ده عصرینك وحیدی، وبلکه اعصار سالفه‌ده ظهور ایدن حکمای اسلامك دخی سربلندی ایدی. شاکردانندن اولوب، بعض آثارینی جمع وتدوین ایدن غرناطه‌لی ابو الحسن علی بن امام مجموعهٔ مذکوره‌نك مقدمه‌سنده: عالم اسلامده فارابیدن صکره ابن باجه‌دن بیوك حکیم کلدیکنی بیان ایله، صاحب ترجمه‌یی ابن سینایه وامام غزالی‌یه دخی ترجیح، ووجه ترجیحنی دلائل مقنعه ایله اثبات ایتمشدر. ابن باجه‌نك جلهٔ شاکردانندن بری حکیم مشهور ابن رشد ایدی. سرقسطه‌ده بر مدت تدریس علوم وفنونله اشتغال، وبر مدت سرقسطه صاحبی ابو بکر صحراوی‌یه وزارت ایتدکدن صکره، فاسه رحلتله، عالمکیر اولمش اولان صیت وشهرتی مقتضاسنجه، اوراده دخی حرمت وعزت کوره‌رك، یحیی بن یوسف بن تاشفینه وزیر اولمشیدی. کرك علوم حکمیه وطبیعیه وریاضیه‌ده وکرك طبده اولان معلومات واسعه واقتدار فوق العاده‌سی صنوف علما واطبا ایچنده برچوق حسود پیدا ایتمکه سبب اولمغله، اوزمانلرده عادت اولدیغی اوزره، بونلر ابتدا عقیده‌سنه اعتراضله، تکفیرینه مسارعت ایده‌رك، برچوق نکبتلره دوچار ایتدکدن صکره، نهایت ٥٢٣ (ویا ٥٢٥ ویاخود ٥٣٣) سنه‌سی رمضاننده فاسده تسمیم ایتمشلردر. وفاتنده پك کنج یعنی اوتوز اوتوز بش یاشلرده اولمغله، تألیفات کثیره‌سی نظامنه قومغه موفق اوله‌میوب، بعضیسی قاریشیق بر حالده بولنمشدر. باشلیجه آثاری شونلردر: « شرح کتاب السماع الطبیعی لارسطو طالیس »، « قول علی بعض کتاب الآثار العلویه لارسطوطالیس »، « قول علی بعض کتاب السکون والفساد لارسطوطالیس »، « قول علی بعض المقالات الاخیرة من کتاب الحیوان لارسطوطالیس »، « کلام علی بعض کتاب النبات لارسطوطالیس »، « قول ذکر فیه التشوق وماهیته »، « رسالة الوداع »، « قول یتلو رسالة الوداع »، « کتاب اتصال العقل بالانسان »، « قول علی القوة النزوعیة »، « فصول تتضمن القول علی اتصال العقل بالانسان »، « کتاب تدبیر المتوحد »، « کتاب النفس »، « تعالیق علی کتاب ابی نصر فی الصناعة الذهنیه »، « فصول قلیلة فی السیاسة المدنیه وکیفیة المدن و حال المتوحد فیها »، « نبذ یسیرة علی الهندسة والهیئة »، « تعالیق حکمیة »، « جواب لما سئل عن هندسة ابن سید المهندس وطرقه »، « کلام علی شیء من کتاب الادویة المفردة لجالینوس »، « کتاب التجربتین علی ادویة ابن واقد » که ابو الحسن سفیان ایله مشترکاً یازمشلردر، « کتاب اختصار الحاوی للرازی »، « کلام فی الغایة الانسانیة »، « کلام فی البرهان »، « کلام فی الاسطقسات »، « کلام فی الفحص عن النفس النزوعیة وکیف هی ولم تنزع وبما ذا تنزع »، « کلام فی المزاج بما هو طبی ».

ابن باجه‌نك اکثر آثاری لاتین لسانته ترجمه اولنه‌رق، مدت مدیده آوروپا مدارسنده دستور العمل طوتلمش؛ وکندیسی آوروپاجه (آون‌پاچه Avenpace) اسمیله شهرت بولمشدر. ادبیاتده دخی ید طولاسی وطبیعت شعریه‌سی اولوب، شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

لاوالذی جعل الغصون معاطفاً
لهم وصاغ الاقحوان ثغورا
ماس بی ریح الصبا من بعد هم
الا شهقت له فعاد سعیرا

ابن بارزی (عبدالرحمن بن ابراهیم حموی) حما قاضیسی اولوب، علوم شرعیه وفنون متنوعه‌ده وشعر وادبیاتده ید طولی صاحبی اولمغله، بعض تصنیفاتی واردر. ٦٠٨ ده طوغوب، ٦٨٣ ده حجدن عودتنده مدینه‌ده وفات ایتمشدر.

ابن بارزی (شرف‌الدین ابو القاسم هبة الله بن نجم‌الدین حموی) حماده قاضی القضاة اولوب، اکثر علوم وفنونده عالم وفاضل وکامل بر ذات ایدی. مورخ مشهور ابو الفدانك معلمی اولمغله، تاریخنده اوصافنی ذکر ایتمش، و وفاتنده بر اوزون مرثیه سویلمشدر. تصنیفات کثیره‌سی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: ٢ جلد اوزره « کتاب البستان فی تفسیر القرآن »، ١٢

جلد اوزره «کتاب روضات جنات المحبین». حدیثه متعلق «کتاب المجتنی مختصر جامع الاصول». «کتاب لمجتبی» «کتاب الوفا فی احادیث المصطفی». «کتاب المجرد من المسند» ٤ جلد اوزره «کتاب المسند شرح لمجرد» فقهده «اظهار الفتاوی من اعوار الحاوی» عنوانلی «حاوی» شرحی. «تیسیر الفتاوی من تحریر الحاوی». ٤ جلد اوزره «شرح نظم الحاوی»، «تنبیه» ك مختصری اولان «مغنی»، «تمییز التعجیز». «توثیق عری الایمان فی تفضیل حبیب الرحمن». «الشرعه فی القرآات السبعه». «الدرایه لاحکام الرعایه». طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب. بر دوکونده دعوت ضمننده یازمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

طعام العرس مندوب الیه
وبعض الناس صرح بالوجوب
فجبراً بالتناول منه جبراً
علی المعهود فی جبر القلوب

ابن بانه { (عمرو بن محمد) خلفای عباسیه‌نك اسپارلاری زمانده یتیشن مغنیلرك اك مشهورلرندن اولوب. اصول تغنی‌یی ابراهیم بن مهدیدن اخذ وتعلم ایتمش: وموصلیلرك اصولنه تابع اولوب. اسحاق موصلینك اصولنه مخالف ایدی. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب. غایت موثر شعر سویلر دیمشدر. ارتجالاً سویلمك عادتی اولدیغندن. اشعاری عالم ادبیاتده اوقدر شهرت بولمامشدر. خلفای عباسیه ایله وابراهیم بن مهدی واسحاق موصلی ایله ماجرالرینه دائر حکایات کثیره متواتردر. ٢٧٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن بُجیر { صحابه‌دن اولوب، سعد ابن حبنه اسمیله دخی معروفدر. [«سعد بن بجیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن بُجیری { (عبدالصمد بن معذل) دولت عباسیه شعراسندن بصره‌لی بر شاعر اولوب. هجو سویلمکده مهارت کامله‌سی اولمغله. کیمسه لسانندن قورتلمازدی. ٢٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

استبق قلبك لایموت صبابة
حذراً لبین اخ له یتوقع
ان حال بینهم و بینك نائی
فبای قلب بعد ذلك تجزع

ابن بختویه { (ابو الحسین عبدالله بن عیسی) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب. واسطلی ایدی. طبده مهارت وحذاقت تامه‌سی اولوب. «کنز الاطبا» عنوانیله مشهور اولان «کتاب المقدمات» ك مؤلفیدر. بو کتابی ١٤٠ تاریخنده کندی اوغلی نامنه تألیف ایتمشدر. طبه متعلق «کتاب الزهد»، وفن جراحیه دائر «کتاب القصد الی معرفة الفصد» عنوانلریله ایکی معتبر اثری دخی واردر.

ابن برّجان { (عبدالسلام بن عبدالرحمن) اندلسك اشبیلیه شهری علماسندن ومشایخ صوفیه‌دن اولوب. ناتمام قالمش بر تفسیر شریفی و بر «شرح اسماء حسنی» سی وسائر بعض آثاری واردر. ٥٣٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن برزالی { (ابو محمد علم الدین قاسم بن محمد) کبار علما ومحدثیندن اولوب. ٦٦٥ تاریخنده اندلسك اشبیلیه شهرنده طوغمش: وبعده شامه رحلتله. دمشق. حلب. بعلبك. مصر وسائر بلاد شرقیه‌یی دور ایدرك. تدرس وتدریسه اشتغال ایتمش؛ وحسن خطی اولمغله. پك چوق کتابلر استنساخ ایتمش: واوچ کتبخانه طولوسی کتب طوپلایوب. وفاتنده املاك وعقاریله برابر وقف ایتمشدر. مشاهیر مورخیندن ابوشامه‌نك تاریخنه ذیل اولمق اوزره. بش جلددن عبارت مکمل بر تاریخ ایله بعض مجموعه‌لر و بر طاقم تعلیقات یازمشدر. کوریشدیکی واستفاده ایتدیکی علمانك تراجم احوالنی دخی ضبط ایتمشدر. درت بش دفعه ایفای حج ایتدکدن صکره. ٧٣٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن برهان { (ابو القاسم عبدالواحد بن علی) ادبیات عربیه ولغت وتاریخده ید طولی صاحبی اولوب. مشاهیر علمادن ایدی. ٤٥٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. — (ابو الفتح احمد بن علی) مشاهیر فقهای شافعیه‌دن اولوب. امام غزالینك جملهٔ شاکردانندن ایدی. اصول فقهده «الوجیز» عنوانلی بر کتابی واردر. مدرسهٔ نظامیه‌ده دخی مدرسلك ایتمشدر وفاتی ٢٥٠ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن بری { [«ابو محمد بن بری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن بسام (ابو الحسن علی بن محمد) مشاهیر شعرای عربدن اولوب. فصاحت لسان وعذوبت بیان ایله ممتاز ایسه‌ده. هجوه اولان میلی غالب اولوب. معاصرلرندن کیمسه لساندن قورتله‌مامشیدی. حتی پدری واقربای حقنده دخی هجویه‌لر سویلمشدر. ۳۰۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت پدری حقنده سویلمش اولدیغی بر هجویه‌سندندر:

هبك عمرت عمر عشرین نسرا
اتری انی اموت وتبقی
فلئن عشت بعد موتك یوما
لا شقن جیب مالك شقا

ابن بشکوال (ابو القاسم خلف بن عبد الملك) اندلس علماسندن اولوب. ۴۹۴ تاریخنده قرطبه‌ده طوغمش. و۵۷۸ده وفات ایتمشدر. بر قاچ تألیفات مفیده‌سی واردر. جمله‌دن ابن الفرضینك «تاریخ علماء الاندلس» عنوانلی کتاب معتبرینه ذیل اولمق «صله» عنوانیله مکمل بر اثری. مختصر بر اندلس تاریخی. علم حدیثه دائر «کتاب الغوامض والمبهمات» عنوانیله بر تألیفی واردر.

ابن بطائحی (ابو عبد الله) عن اصل عراقلی اولوب. صغر سنده یتیم قالمغله. مصره کیدرك. خدمات شاقه ایله مشغول ایکن. هر نصلسه آمر باحکام اللهك وزیری امیر الجیوش افضله چاتدرق. دامادی اولمش؛ وبعده افضلك غضبه اوغرامسی اوزرینه. قتلنه قرار ویرلمسنده یاردیم ایتمش اولمغله. یرینه وزیر اولوب. بر مدت کمال استعداد ایله اداره امور ایتدکدن صکره. ۵۱۹ تاریخنده صلب اولنمشدر.

ابن بطال (ابو الحسن بن خلف) قرطبه علماسندن اولوب. اوراده وقوع بولان اختلال اوزرینه بلنسیه‌یه کیتمش: و«شرح بخاری» یی تألیف ایتدکدن صکره ۴۴۴ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابن بطریق (سعید —) مشاهیر اطبای عربدن اولوب هجرتك ۲۶۳ تاریخنده مصرك فسطاط شهرنده طوغمشیدی. نصرانی المذهب ایدی. فن طبده ماهر وحاذق اولدیغی کبی خرستیانلرك امور مذهبیه‌سنده دخی واقف اولمغله ۳۲۱ سنه‌سنده معتضد باللهك زمان خلافتنده اسکندریه بطریقلغنه نصب اولنمش؛ ویدی بچق سنه بو مقامده بولندقدن صکره. ۳۲۸ده وفات ایتمشدر. فن طبده معتبر بر تألیفی اولدیغی کبی. امور مذهبیه نصرانیه‌یه متعلق بر قاچ تألیفاتی وعلی الخصوص دری عیسی بن بطریقه خطاباً برمسر اولندیغی ... «نظم الجوهر» عنوانلی اثری وسائر مصنفاتی واردر. بو تألیفنده سلاطین وخلفا وبطریقلرك احوالنی یازمش؛ وکندی منسوبلرندن یحیی بن بطریق «تاریخ الذیل» عنوانیله بوکا بر ذیل علاوه ایتمشدر. — (عیسی ابن بطریق) آنفاً لترجمه‌لنك برادری اولوب. طبیب حاذق اولمغله. عمرینی مصرده اجرای طبابتله کچیرمشدر.

ابن بطلان (مختار بن حسن) بغدادك مشاهیر اطباسندن نصرانی المذهب بر ذات ایدی. طبابتده‌کی حذاقتیله مشهور اولوب. بغداددن موصل. دیاربکر. حلب ومصره سیاحت ایتمش: ومصرده حکیم وقت ابن رضوان ایله دخی کورشمش ایدی. بعده انطاکیه‌یه کیدوب. مناسترلرنده راهب اولمش: و۴۴۴ تاریخ هجریسنده اوراده وفات ایتمشدر. فن طبده بر قاچ تألیفی اولوب ... مشهورلری شونلردر: [illegible] «دعوة الاطباء» «رساله شراء الرقیق». نفس الذکر ابن رضوانه دخی مفصل بر رساله یازمشدر.

ابن بطوطه (ابو عبد الله محمد بن محمد) مشاهیر علمای عربدن اولوب. مشهور اولان سیاحتلریله معروفدر. ۷۰۲ تاریخ هجریسنده مغربك طنجه شهرنده طوغوب. ۷۸۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. ۲۳ یاشنده ایکن. سیاحته چیقوب. مصری. سوریه‌یی. ایرانی. جزیرة العربی. ترکستان وتاتارستانی. هندی. سرندیبی. سوماتره وسائر جزائر بحر محیطی وچینی طولاشه‌رق، ۲۵ سنه سیاحتدن صکره. وطنی اولان طنجه‌یه عودت ایتمش؛ وبعده اندلس یعنی اسپانیایی وفرانسه‌نك بعض یرلرینی کزوب اوچنجی سیاحت اولمق اوزره صحرای کبیر وسودانه داخل اولارق آفریقای وسطی وشمالی‌یی دخی سیر ایتمشدر. الحاصل بتون عمرینی سیاحتده کچیروب. اووقتده‌کی وسائطله اجراسی محال عد اولنه‌جق قدر اوزون سیاحتلر ایدرك. اوزمان معلوم اولان اقطار ارضك همان کافه‌سنی کورمشدر. یازدیغی مفصل سیاحتنامه بر روایته

كوره قاهره‌ده وبر روايته كوره‌ده فاسده محفوظ بولنمش اولديغی حالده، الآن بولنه‌مامش؛ وآنجق مغرب علماسندن محمد حربی كلينك فاس حكمدارى متوكل على‌اللهك امريله يازمش اولديغی مختصرى بولنوب، آوروپاده دفعاتله طبع، وآوروپا لسانلرينه ترجمه، واخيراً مصرده دخی نشر اولنمشدر. بو سياحتنامه محاكه‌دن عارى اولوب، صاحبی هر ايشيتديكنی يازمش، وبعض خارق عاده شيلرى دخی حاوى بولنمش ايسه‌ده، اقطار بعيده وعلى‌الخصوص آفريقاى وسطى حقنده ويرديكی معلومات پك قيمتداردر. اصل مفصلی بولنوب‌ده، ميدانه قونيله‌جق اولسه، ممالك اسلاميه وعلى‌العموم قرون وسطى جغرافياسنه بر بيوك خدمت اوله‌جغی شبهه‌سزدر.

ابن بُعيث { (محمد —) خلفاى عباسيه رجالندن اولوب، معتصمك زماننده آذربايجانده عصيان ايتمكله، طوتلمش اولديغی حالده، متوكلك زماننده ينه طريق عصيانه صاپمغله، ٢٣٥ تاريخنده برادرلرى واوغللريله برابر طوتيلوب، خليفه‌نك حضورينه كتيرلدكده، خليفه بيونك اورلمسنی امر ايتمش ايسه‌ده، اديب وشاعر بر آدم اولديغندن، ارتجالاً سويلديكی ابيات ايله استرحام عفو ايتديكندن، اعدامندن صرف نظر اولنه‌رق، حبس اولنمش؛ وآنجق بيونده‌كی زنجير پك آغر اولديغندن، بر آى صكره محبسده وفات ايتمشدر.

ابن بغونش { (ابو عثمان سعيد بن محمد) اندلسك اطبا وفلاسفه‌سندن اولوب، ٣٦٩ تاريخنده طليطله‌ده طوغمش؛ وبعده قرطبه‌يه كيده‌رك، علوم رياضيه وفلسفه وطبی تحصيل ايتدكدن صكره، طليطله‌يه عودتله، اورانك اميرى بولنان ظافر اسماعيل ابن مطرفك اخص مقربيندن ومؤخراً مدبر دولتی اولمشيدی. فلسفه وطبه متعلق پك چوق كتابلر جمع ومطالعه ايتمش ايسه‌ده، تشخيص امراض ومداوات مرضاده مهارتی اولميوب، اواخر عمرنده فنونی تركله، تلاوت قرآن كريمه حصر اوقات ايتمش؛ و ٤٤٤ تاريخنده وفات ايلمشدر.

ابن بقرى { (سعدالدين سعدالله) مشاهير وزرادن اولوب، مصرده (مدرسهٔ بقريه)نك بانيسی اولان قاضی شمس‌الدين بقرينك همشيره‌زاده‌سی ايدی. ٧٨٣ ده ملك ظاهر برقوق طرفندن ديوان نظارتنه نصب اولنوب، ٧٩٢ ده وزارته ترفيع اولنمش؛ وسائر حكمدارلر زماننده دخی معتنا مسندلرده بولنوب، ٧٩٩ تاريخنده عزل وحبس وزندانده انواع عقوباتله اعدام اولنمشدر. كتابتده وتدبير ملكده يد طولى صاحبی ايدی.

ابن بَقى { (ابوبكر يحيی بن عبدالرحمن —) اندلسك كرسيسی اولان قرطبه شهرى مشاهير شعراسندن اولوب، موشحات بديعه صاحبيدر. ٥٤٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. اشعارى مشهور ومتداول اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

اكل بنى الآداب مثلى ضايع
فاجعل ظلمى اسوة فی المظالم
ستبكى قوافی الشعر ملأ جفونها
على عربی ضاع بين اعاجم

ابن بقيه { (نصيرالدوله ابو طاهر محمد —) آل بويه‌دن عزالدوله بختيارك وزيرى اولوب، سخاوكرمله مشهور ايدی. ابتدا عزالدوله‌نك پدرى معزالدوله‌نك مطبخ ناظرى بولنمش اولديغندن، ٣٦٢ تاريخنده وزارته چيقنجه، حقنده خلق «من الفضارة الى الوزارة» ديمشلردی. عزالدوله‌نك عمجه‌زاده‌سی عضدالدوله ايله محاربه‌يه سوق ايتديكيچون، ٣٦٦ ده عزل اولنه‌رق، محفوظاً بغداده عضدالدوله‌يه كوندرلمش. وحالبوكه وزير ايكن دائما عضدالدوله ايله اكلنديكندن، بونك طرفندن بعدالتشهير فيلك آياغی آلتنه آتلمش، وبعده صلب اولنه‌رق، مدت مديده مصلوب قالمشيدی. لطف ديده‌لرندن ابوالحسن ابن انبارى بونك حقنده اوزون بر مرثيه سويليوب، سوقاقلره طاغيتمش، وكنديسی اختفا ايتمشيدی.

ابن بَكران { (ابوبكر محمد بن مظفر) بغدادك قاضی‌القضاتندن اولوب، حقانيتيله وفقه شافعيده اولان معلومات واسعه‌سيله شهرت بولمش بر فاضل ايدی. ٤٨٨ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن بَكران { (عيار —) آلتنجی قرن هجريده بغداد وعراقده ظهور ايله بر طاقم عونه پيدا ايده‌رك، ابن بزاز اسمنده بر رفيقيله برابر دور بلاد والقاى فساد ايتمكله، نهايت انبارده كندی ناملرينه سكه ضربنه قالقيشمه‌لرى اوزرينه، ٥٣٢ تاريخنده عونه‌لريله برابر قتل اولنمشلردر.

ابن بكس { [« ابراهيم بن بكس » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

ابن بكلادش { اكابر علماء اندلسدن يهودى المذهب بر طبيب حاذق ايدى. على الخصوص ادويهٔ مفردەده يد طولاسى وار ايدى. بنى هود حكمدارلرينك خدمت طبابتنده بولنيوردى. تأليفاتنك اك مشهورى « المحدولة فى الادوية المفردة » عنوانلى كتابيدر، كه (مريه) ده بنى هوددن مستعين بالله ابو جعفر احدك نامنه تأليف ايتمشدر.

ابن بلبان { [« محمد بن بلبان » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

ابن بنان { [« ابراهيم بن بنان » و « سلويه بن بنان » مادەلرينه مراجعت بيوريله.]

ابن بنان انبارى { [« ابو طاهر بن ابى الفضل » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

ابن بنت الاعز { يدنجى قرن هجريده مصرده قاضى القضاة بولنمش اولان تاج الدين عبدالوهاب واوغلى تقى الدين ابوالقاسمك لقبيدر. ايكنجيسى وزارت مسنديله قضاءى جمع ايتمشيدى؛ وعلم وفضل ايله مشهور اولوب، بعض اشعارى وعلى الخصوص مدح رسول الله (صلعم) حقنده كوزل قصيدەلرى واردر. شو ايكى بيت بو قصيدەلرينك برندندر:

هل جاء قبلك مرسل بخوارق
الا وجئت بمثله او ازيد
فعصا الكليم تبدلت اعراضها
وكذا عصاك تبدلت بمهند

— (احمد بن بنت الاعز) اسميله « فوات الوفيات » ده ديكر بر شاعر ذكر وبعض اشعارى ايراد اولنيورسەده، تاريخ ومحل ولادت ووفاتى ذكر اولنميور.

ابن بنى { (ابو جعفر —) اندلسك آلتنجى قرن هجرى مشاهير شعراسندن اولوب، فتح بن خاقان قيسينك معاصرلرندن ايدى. طبعدن دخى بهرەسى وار ايدى. فتح بن خاقان « قلائد العقيان » نده بو ذاتى محبوب دوستلقله وسوء اعتقاد والحادله اتهام ايديورسەده، بينلرنده برودت بولنمش اولديغى روش افادەسندن آكلاشلديغندن، روايتنه صحيح نظريله باقيلەماز. هرحالده ناصرالدوله طرفندن نفى اولنەرق، شرقه كيتمك اوزره، كمى يه راكب اولديغى حالده، هوانك مخالفتى حسبيله، ميورقەيه دونمش؛ وبر مدت اوراده اقامت ايدوب، نكبتندن طولايى كميسه كنديسنه تقرب ايتمديكندن، شو بيتلرى سويلمش:

احبتنا الاولى عتبوا علينا
فاقصرنا وقد ازف الوداع
لقد كنتم لنا جذلا وانسا
فهل فى العيش بعدكم انتفاع
اقول وقد صدرنا بعد يوم
اشوق بالسفينة ام نزاع

ابن بواب { (عبدالله بن محمد —) مشاهير شعراى عربدن اولوب، پدرى ابو جعفرك حاجب بولنمش اولديغى كبى، كنديسى دخى مأمونك بوابى ايدى. اجدادى بخارادن رهن صورتيله حجاج بن يوسف طرفندن كتيريلوب، واسطده اقامه اولنمشلردى. ابن بواب اخبار خلفايه واقف ظريف وسخندان بر ذات اولوب، اشعارى لطيف وسليسدر. شو بر ايكى بيت مأمون خليفەنك مدحنه دائر سويلنمش اولديغى بر قصيدەسندندر:

لقد صفت بك الدنيا	للمسلمين ودين
عيك نور جلال	ونور ملك مبين
القول منك فعال	والظن منك يقين
مامن يديك شمال	كلتا يديك يمين

ابن بواب { (ابوالحسن على بن هلال —) كتابتده وحسن خطده بينظير بر ذات اولوب، ابن مقلەنك كوفيدن نسخه تحويل ايتمش اولديغى خطى بو ذات اكمال واصلاح ايدەرك، بر صورت حسنه يه افراغ ايتمشدر. ٤٢٣ تاريخنده بغدادده وفات ايدوب، امام احمد بن حنبلك تربەسى يانده دفن اولنمشدر.

ابن بيض { [« حمزه بن بيض » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

ابن بيطار { (ابو محمد ضياءالدين عبدالله بن احمد —) مدنيت اسلاميەنك اك بيوك خادملرندن وممالك اسلاميەده يتيشن ارباب فنك اعاظمندن اولوب، علم نباتاتده مثلى نامسبوق بردها ايدى. بناءً عليه (نباتى) و(عشاب) لقبلريله دخى

معروفدر. آلتنجی قرن هجری اواخرنده اندلسك ملاقه شهرنده طوغوب، تحصیل علوم وفنونله علم نباتاته اختصاص ایتدکدن صکره، ایتالیا ویونان طرفلرینه سیاحتله، اورالرده مدت‌مدیده طولاشه‌رق، علم نباتات علماسیله عقد مذاکره ومباحثه ایتدکدن، و(دیسقوریدس) ك کتابنده مذکور اولوب عربی‌یه آز چوق غلط اوله‌رق ترجمه ایدلمش اولان نباتات متنوعه‌نك اسم اصلیلرینی تحقیق، وعینلرینی کوره‌رك عربیلرینی تصحیح ایله، بو بابده برچوق تحقیقات وتعمیقات فنیه اجرا ایتدکدن صکره، مصره کیده‌رك، ملوك ایوبیه‌دن ملك کامل محمد بن ابی بکره انتساب ایتمش؛ ومشارالیه طرفندن فوق‌العاده اعزاز واکرام کوره‌رك، بتون مصر علمای نباتیونك رئیسی اولمشیدی. حکمدار مشارالیهله برابر شامه کیتدیکنده، «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» نك صاحبی موفق الدین ابن ابی اصیبعه ایله کوریشمش؛ وابن اصیبعه‌یی فن نباتاتده‌کی معلومات واسعه‌سیله حیرتده براقشیدی. کتاب مذکورده دیورکه: ابن بیطارله برابر دمشقك جوارلرنده نباتات طوپلامغه چیقدیغمزده، هرالینه یکن نباتك اسم یونانی وعربیسنی سویلر، وهر بری حقنده دیسقوریدس وجالینوسك تعریفلرینی واکثر نباتیونك خطالرینی وهر نباتك خصایصنی ونره‌لرده حاصل اولدیغنی سویلردی. ملك کامل دمشقده وفات ایتدکدن صکره، صاحب ترجمه مصره کیدوب، وارثی اولان ملك صالح نجم‌الدینه انتساب ایتمش؛ وبونك طرفندن دخی فوق‌العاده اعزاز اولنه‌رق، بعده ینه دمشقه‌عودتله، ٦٤٦ تاریخنده اوراده وفات‌ایتمشدر. تألیفات مشهوره‌سی شونلردر: «کتاب الابانة والاعلام بما فی المنهاج من‌الخلل‌والاوهام»، «شرح ادویة کتاب دیسقوریدس»، «المغنی فی‌الادویة المفردة» که «مفردات ابن بیطار» نامیله معروفدر، «کتاب الافعال الغریبه والخواص العجیبه»، «الجامع فی الادویة المفردة». ملك صالح نجم‌الدینك نامنه یازمش اولدیغی بو صوك اثری مفردات طب ونباتاتده مثلی نامسبوق صورتده مکمل بر اثردر.

ابن البیع { (ابو عبدالله محمد بن عبدالله — طهمانی) } نیشابورك کبار فقها ومحدثیننden اولوب، ٣٢١ ده طوغمش، و٤٠٥ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. فقه وحدیث وعلوم سائره‌یه متعلق اولان تألیفاتی ١٥٠٠ جزئه بالغ اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «الصحیحان»، «العلل»، «الامالی»، «فوائد الشیوخ»، «امالی‌العشیات»، «تراجم الشیوخ»، «معرفة الحدیث»، «تاریخ علماء نیسابور»، «المدخل الی علم‌الصحیح»، «المستدرك علی الصحیحین» وسائره. ایکی دفعه حجاز وعراقه سیاحت ایتمش؛ ودولت سامانیه طرفندن نیشابور قاضیسی اولمشیدی.

ابن تاج الدین یمنی { (عبدالباقی بن عبد- المجید) } ٦٨٠ تاریخنده مکه‌ده طوغمش، و٧٤٣ده وفات ایتمشدر. بر«تاریخ نحاة» ایله ابن خلکانك «وفیات‌الاعیان» نه بر مختصر ذیل یازمشدر. بعض اشعاری دخی واردر.

ابن تاشفین { [«یوسف بن تاشفین» ماده- سنه مراجعت بیوریله.] }

ابنة الخس { وسائر ابنة مرکباتیجون [«بنت» مرکباتنه مراجعت بیوریله.] }

ابن تعاویذی { (ابوالفتح محمد بن عبیدالله) آلتنجی قرن هجری مشاهیر } شعرا وادباسندن اولوب، خوشطبع وشیرین زبان بر شاعر ایدی. اشعاری مشهوردر. مرتب دیوانی واردر. اواخر عمرنده ایکی کوزندن کور اولوب، کوزلرینه وکنجلکنه برطاقم مؤثر مرثیه‌لر سویلمشدر، که دیوانندن ترتیبندن صکره اولمغله، «زایدات» تسمیه ایتمشدر. زهاددن ابو محمد تعاویذینك قیزینك اوغلی اولوب، ٥١٩ تاریخنده طوغمش، و٥٨٣ده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابن تلمیذ { (امین الدوله ابو الحسن هبة‌الله بن ابی‌الغنائم) } الك مشهور اطبای عربدن اولوب، کندیسی نصرانی‌المذهب اولدیغی حالده، ادبیات عربیه‌ده دخی ید طولی صاحبی برشاعر فصیح‌اللسان وسریانی وفارسی لسانلرینه دخی واقف ایدی. فن طبده‌کی مهارت وحذاقتی فوق‌العاده اولوب، تشخیص امراض وتداوی مرضاده کوسترمش اولدیغی غرائب احوال کتب نوادرده مشهوردر. بغدادده‌کی بیمارستان عضدینك مدیری وسرطبیبی اولوب، وفاتنه قدر بو خدمتده بولنمش؛ وخلفای عباسیه‌نك پك چوق حرمت واعتبارینه مظهر اولمش

ایدی. اخلاق دخی زیاده‌سیله ممدوح اولوب، هله علوجناب وقناعتی بر درجه‌ده ایمش، که ملوکدن بشقه کیمسه‌دن اجرت آلمیوب، سائر ناسه مجاناً باقر؛ وعلی‌الخصوص علما وفقهایی خسته‌خانه‌ده براقیه‌رق، خسته‌خانه‌نك قارشیسنده کائن کندی خانه‌سنه نقل ایله، ایی ایتدکدن صکره، محتاج اولانلرینه عطیه دخی ویررمش. خلیفه مستضئ بامرالله‌ك خدمت طبابتی صاحب ترجه ایله یهودی‌المذهب اولان اوحد الزمان ابوالبرکاته محول اولوب، بوایکی ذات بیننده منافرت بولندیغی کبی اخلاقجه دخی مباینت وارایدی. ابن تلمیذ نه‌قدر خوشطبع ومتواضع وقناعتکار ایدیسه، ابوالبرکات اوقدر خودپسند ومتکبر وطمعکار ایدی. ابوالبرکات طبده صاحب ترجه‌دن پك دون ایدیسه ده، حکمت وفلسفه علملرنده دها ایلری ایدی. ابن تلمیذ ٤٦٦ تاریخنده طوغوب، ٥٦٠ ده وفات ایتمشدر. مدت عمرنده یالکز اجرای طبابتله اکتفا ایتمیوب، علوم طبیه‌نك تدریسیله دخی اشتغال ایدر، وحلقهٔ تدریسنه برچوق طالبان علم ومعرفت طوپلا. نغله، خیلی حاذق طبیبلر یتیشدیرمشدر. خانه‌سی مجمع علما وادبا اولوب، برواسع کتبخانه‌یه دخی مالك‌ایدی. باشلیجه تألیفاتی شونلردر: «اقرباذینه»، «اقرباذینه الموجز البیمارستانی»، «المقالة الامینیة فی الادویة البیمارستانیة»، «اختیار کتاب‌الحاوی للرازی»، «اختیار کتاب مسکویه فی الاشربة»، «اختصار شرح جالینوس لکتاب‌الفصول‌لابقراط»، «اختصار شرح جالینوس لکتاب تقدمة المعرفة لابقراط»، «تتمة جوامع الاسکندرانیین لکتاب حیلة البرء لجالینوس»، «شرح مسائل حنین بن اسحاق»، «شرح احادیث نبویة تشتمل علی طب کناش»، «الحواشی علی کتاب القانون للرئیس ابن سینا»، «الحواشی علی کتاب‌المائة للمسیحی»، «التعالیق علی‌کتاب المنهاج»، «مقالة فی‌الفصد»، «کتاب یشتمل علی توقیعات ومراسلات»، «تعالیق استخرج من کتاب‌المایة للمسیحی»، «مختار من کتاب ابدال الادویة‌لجالینوس». بونلرك اك مشهوری «اقرباذینه» اولوب، مدت مدیده اطبای اسلام بیننده دستور العمل‌طوتلشدر. شوقطعه صاحب‌ترجه‌نك‌جملهٔ اشعار بلیغه‌سندندر:

لاتعجبوا من حنین قلبی
الیهم واعذروا غرامی
فا لقوس مع کونها جمادا
تئن من فرقة السهام

ابن تلمیذ (معتمد الملك ابوالفرج) [«ابو الفرج» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن تمام [«ابوالمعالی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن توما (صاعد بن هبةالله) مشاهیر اطبای عربدن نصرانی المذهب بر ذات ایدی. ابتدا انجاح شرابینك طبیبی ومعتمد ووزیری اولوب، بعده خلیفه ناصره انتساب ایتمشیدی. ٦٢٠ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

ابن تومرت [«محمد بن تومرت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن تیمیه (فخرالدین ابو عبدالله محمد بن ابی‌القاسم حرانی) مشاهیر فقهاء حنبلیه‌دن خطیب وواعظ بر ذات اولوب، ٥٤٢ تاریخنده حرانده طوغمش، و٦٢١ده وفات ایتمشدر. بر تفسیر شریفیله فقهه دائر بعض تألیفاتی وایراد ایتمش اولدیغی خطبه‌لری جامع بردیوانی وبعض اشعاری واردر. بغداده اکمال تحصیل ایدوب، اکثر اوقاتنده تفسیر تدریسیله مشغول ایدی.

ابن تیمیه (تقی‌الدین احمد بن عبدالحلیم حرانی) آنف‌الترجه فخرالدینك اقرباسندن اولوب، کوچك ایکن حراندن دمشقه هجرتله، تا صباوتنده علوم وفنونده وعلی‌الخصوص علم تفسیرده شهرت بوله‌رق، بیودیکنده، عصرینك فریدی، وعلمانك امام ومقتداسی اولمشیدی. پك‌چوق تصنیفاتی اولوب، اك مشهورلری شونلردر: ٢ بیوك جلددن عبارت «کتاب فی الموافقة بین المعقول والمنقول»، ٦ جلددن عبارت «بیان تلبیس الجهمیه فی تأسیس بدعهم الکلامیه»، بر قاچ جلد اوزره «جواب‌الاعتراضات المصریه علی‌الفتیا الحمویه»، «منهاج‌السنةالنبویه فی بعض کلام الشیعة والقدریه»، خرستیانلره قارشی ردیه اولمق اوزره «الجواب الصحیح لمن بدل دین‌المسیح»، ٢ جلد اوزره «کتاب الاستقامة»، «کتاب‌الایمان»، «تنبیه الرجل‌العاقل علی تمویه الجادل»، ٢ جلد اوزره «کتاب الرد علی‌کسروان الرافضه»، «کتاب فی‌الرد علی‌المنطق»، «کتاب فی‌الوسیلة»، «کتاب فی‌الاستغاثة»، «بیان الدلیل علی بطلان التحلیل»، «الصارم‌المسلول علی شاتم‌الرسول»، «المستقیم فی مخالفة اصحاب الجحیم»،

« التحرير فى مسئلة جفير »، « رفع الملام عن الائمة الاعلام »، « السياسة الشرعيه فى اصلاح الراعى والرعيه »، «تفضيل صالحى الناس على سائر الاجناس»، « التحفة العراقيه فى الاعمال القلبيه »، « كتاب الفرقان بين اولياء الرحمن وحزب الشيطان»، «المسائل الاسكندريه على الملاحدة الاتحادية بالسبعينيه ». علم وفضلنك كثرتى بر طاقم حسودلرك خصومتنى ايقاظ ايتمكله، مراعيلرك سلسلهٔ تعصبى تحريك اولنه‌رق، كنديسى مصره جلب، وحبسه القا، واعدامنه دخى سعى اولنمش ايسه‌ده، بر مدت محبوس طوردقدن صكره، قورتلمش؛ وآنجق ينه متعصب وحسودلرك تعقيبندن خلاص بوله‌ميوب، ٧٢٦ ده ينه حبس اولنمش، وايكى سنه صكره وفات ايتمشدر. معهذا جنازه‌سنه آلتمش بيك كشيدن زياده خلق طوپلانمشيدى.

ابن تُرده { (على بن ابراهيم) مشاهير واعظيندن اديب وشاعر بر ذات اولوب، ٦٩٧ ده واسطه‌ده طوغمش، وبغداده نشأت ايدوب، شامه دخى دفعاتله سياحت، وجامع امويه‌ده اجراى وعظ ونصيحت ايتمشدر. اواخر عمرنده شعورينه خلل كلوب، ٧٥٠ تاريخنده ابن سويد بيمارستاننده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

سبحان من ابدى جمالك للورى
عجبا يحار للعقل فى تصويره
وصفوك غاية وصفهم لكنهم
لم يدركوا مقدار عشر عشيره

ابن ثَعلَب { (امير كبير شريف فخر الدين اسماعيل —) ملك عادل سيف الدين ايوبى زماننده مصر امراسندن اولوب، « مدرسهٔ شريفه » نك بانيسيدر.

ابن الثُمنه { بشنجى قرن هجرى اواسطنده صقليه (يعنى سيجليا) جزيره‌سنده بولنان عسكر مسلمينك رؤساسندن اولوب، صمصامك قتلندن صكره كروه اسافلدن رياسته انتخاب اولنمش؛ وسلفنك اوغلى ابن الحكلى مغلوب ايدوب، قتل ايتمكله، (قادر بالله) عنوانيله اعلان استقلال ايتمش؛ وملوك نصارادن كنديسنه اولنان امدادله بر مدت حكم سورمشدر.

ابن جابِر { (شمس الدين ابو عبدالله محمد — اندلسى) مشاهير علمادن اولوب، پدرى اندلسك ائمهٔ محدثيننددن اولديغى حالده، كنديسى تونسده طوغمش، ومصر ومغربده تدريسله امرار عمر ايده‌رك، ٧٧٩ تاريخنده ينه تونسده وفات ايتمشدر.

ابن جابر { [« ابوبكر بن جابر » و« ظافر بن جابر » ماده‌لرينه مراجعت.]

ابن جالَطى { (ابو عبدالله محمد بن قاسم) اندلسده قرطبه مشاهير علماسندن اولوب، ٤٠٣ تاريخنده شهر مذكورى ضبط ايدن بربرلر طرفندن قتل اولنمشدر.

ابن جامع { (اسماعيل —) هارون الرشيد دورينك اك مشهور مغنيلرندن اولوب، ابراهيم موصلى طبقه‌سندن ايدى. خلفاى عباسيه وبرامكه وابراهيم بن مهدى ايله اولان ماجرالرى كتب نوادرده مشهوردر. ايجاد الحانده غايتله ماهر وسسى فوق العاده مؤثر ايدى. خلفاى عباسيه واكابر زمانك پك چوق احسانلرينه نائل اولمشيدى. كنديسى قريشى اولوب، حافظ قرآن ايدى؛ وكلام اللهى اوقدر كوزل ومؤثر برسسله تلاوت ايدردى، كه جمعه كونلرى عادتى اوزره اركندن جامع شريفه كيدوب، جمعه نمازى وقتنه قدر اوقوديغى صره‌ده استماع ايتمك ايچون طوپلانان خلق جامع استيعاب ايتمزدى.

ابن جبرول { (ياخود ابن جبرون) اندلسده يتيشن علماى عربدن ويهودى ملتندن اولوب، اون برنجى قرن ميلاديده ملقه‌ده ياشامش؛ وبرى « ينبوع الحيوة » ديكرى « ينبوع الحكمة » عنوانلى ايكى اثريله شهرت بولمشدر. بونك اثرلرى اسكيدن لاتينجه‌يه ترجمه اولنه‌رق، طول مدت آوروپا حكماسنك مأخذلرى جمله‌سندن بولنمش، وكنديسى آويجبرون (Avicebron) اسميله اشتهار ايتمش ايسه‌ده، علماى اسلام بيننده شهرتى يوقدر.

ابن جُبَير { (ابو الحسين محمد بن احمد —) اندلسك اك مشهور ادبا وشعراسندن اولوب، ٥٤٠ تاريخنده بلنسيه‌ده طوغمش؛ وغرناطه‌ده تحصيل علم وكمال ايتدكدن صكره، ٥٧٨ ده شرقه سياحتله، مصر، شام، عراق، جزيره وسائر ممالكده كشت وكذار وايفاى حج شريف ايتمش؛ وهر طرفك علما وادباسيله كوريشدكدن صكره، اندلسه عودت، و ٥٧١ ده غرناطه‌يه مواصلت ايتمش؛

وبعده بر ایکنجی سیاحته چیقوب، اسکندریه‌یه وصولنده، ٦١٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. مکارم اخلاق صاحبی بر ذات اولوب، اواخر عمرنده دنیادن انقطاع وزهد وتقوایه تمسك ایتمشیدی. بر سیاحتنا. مه‌سی واردر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

صبرت علی غدر الزمان وحقده
وشاب لی السم الزعاف بشهده
وجربت اخوان الزمان فلم اجد
صدیقا جمیل الغیب فی حال بعده

ابن جبیر { [«سعید بن جبیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن الجد { (ابو القاسم) اندلسك شعرا وادبا. سندن اولوب، «قلائد العقیان»ده مدحی مسطور ایسه‌ده، تاریخ ومحل ولادت ووفاتی مذکور دکلدر. شو ایکی بیت جمله اشعارندندر:

لئن راق مرأی للحسان ومسمع
فحسناؤك الغراء ابهی وامتع
عروس جلاها مطلع الفکر فانثنت
الیها النجوم الزاهرات تطلع

ابن الجراح { (محمد بن داود) اوچنجی قرن هجری ادبا وشعراسندن او. لوب، تاریخ آشنا بر ذات اولمغله، شعرانك تراجم احوالنی جامع «الورقة» و«کتاب الشعر والشعرا» عنوانلریله ایکی کتابی وسائر بعض تألیفاتیله اشعار رائقه‌سی واردر. ٢٩٦ تاریخنده مذبوحاً وفات ایتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر.

قد ذهب الناس فلا ناس
وصار بعد الطمع الیاس
وشاس امر القوم ادناهم
وصار تحت الذنب الراس

ابن جُرَیج { (ابو خالد عبدالملك بن عبد. العزیز) قریشی واموی اولوب، ٨٠ تاریخنده طوغمش، و ١٤٩ده مکه‌ده وفات ایتمشدر. اسلامده اك اول کتاب تألیف ایدن ذات بو اولدیغی مرویدر.

ابن جَریر { (ابو جعفر محمد) طبری اسمیله معروف اولان مورخ مشهور. در، که فقه وحدیث وتفسیر وعلوم سائره‌ده ید طولی صاحبی اولوب، بیوك بر تفسیر شریف ایله دیکر بعض آثار دخی تألیف ایتمشدر. تاریخی پك مفصل وبیطرفانه معلوماتی حاوی اولوب، خلقت عالمدن ٣٠٠ تاریخ هجریسنه‌دك اولان وقوعاتی شا. ملدر. لسانمزده بولنان ترجمه‌سی «تاریخ جعفری» تسمیه ایتدیکی اصل تاریخنك ترجمه‌سی اولمیوب، کندیسی طرفندن ترتیب اولنان بر مختصرندن مأ. خوذدر. صاحب ترجمه ٢٢٤ تاریخنده طبرستانك (آمل) شهرنده طوغوب، ٣١٠ سنه‌سنده بغدادده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

اذا اعسیت لم یعلم شفیقی
واستغنی فیستغنی صدیقی
حیائی حافظ لی ماء وجهی
ورفقی فی مطالبتی رفیقی

ابن جریر تکریتی { [«ابو نصر بن جریر» و«فضل بن جریر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن جزار { (ابو جعفر احمد بن ابراهیم) دردنجی عصر هجری اوائلنده ظهور ایدن مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، قیر. وانده تولد ونشأت ایتمشدر. پدری وعمی دخی اطبا. دن ایدی. صاحب ترجمه طبده ید طولی صاحبی او. لوب، تشخیص امراض وتداوی مرضاده اعجازکارانه بر مهارت کوسترمش، وفن طبك اقسامنده بر چوق مؤلفات نافعه براقش اولدیغی کبی، تاریخ وعلوم سائره‌یه دائر دخی بعض آثاری واردر. تألیفات معروفه‌سی شونلردر: «زادالمسافر» ونام دیکرله «کتاب فی علاج الامراض» ٢ جلد، «اعتماد» ونام دیکرله «کتاب فی الادویة المفردة»، «بغیه» ونام دیکرله «کتاب فی الادویة المرکبة»، «کتاب العدة فی طول المدة»، عصری علماسنك تراجم احوا. لنی جامع اولان «کتاب التعریف بصحیح التاریخ»، «رسالة فی النفس وفی ذکر اختلاف الاوائل فیها»، «کتاب فی المعدة وامراضها ومداواتها»، «کتاب طب الفقراء»، «رسالة فی ابدال الادویة»، «کتاب فی الفرق بین العلل التی تشتبه اسبابها وتختلف اعرا. ضها»، «رسالة فی التحذر من اخراج الدم من غیر حاجة دعت الی اخراجها»، «رسالة فی الزکام واسبا. به وعلاجه»، «رسالة فی النوم والیقظة»، «مجربات فی الطب»، «مقالة فی الجذام واسبابه وعلاجه»، «کتاب الخواص»، «نصایح الابرار»، «کتاب المختبرات»، «کتاب فی نعت الاسباب المولدة للوباء»

فی مصر وطریق الحیلة لدفع ذلك وعلاج مایخوف منه »، « رسالة فی الاستهانة بالموت »، « رسالة فی المقعدة واوجاعها »، « کتاب المکلل فی الادب »، « کتاب البلغة فی حفظ الصحة »، « مقالة فی الحمامات »، « کتاب اخبار الدولة »، « کتاب الفصول فی سائر العلوم والبلاغات ». صاحب ترجمه سکسان سنه‌دن زیاده یاشامشدر. تعداد اولنان آثارندن « کتاب العدة فی طول المدة » عنوانلی تألیفنك کتب طبیهٔ عربیه‌نك اك بیوکی اولدیغنی ابن ابی اصیبعه بیان ایدیورسه‌ده، جمال‌الدین ابن قفطی « قوت المقیم » عنوانیله ۲۰ بیوك جلددن مرکب بر طب کتابی کورمش اولدیغنی « تاریخ الحکما » سنده روایت ایدیور، که بو تقدیرده صاحب ترجمه‌نك کتاب مذکوری بیوکلکده ایکنجی درجه‌ده قالیور.

ابن جزله { (یحیی بن عیسی) بشنجی قرن هجری مشاهیر اطباسندن اولوب، ادبیاتدن دخی بهره‌سی وحسن خطی وار ایدی. خلفای عباسیه‌دن مقتدی بامرالله‌ك نامنه بر طاقم کتب طبیه تألیف، وپك چوق کتابلر استنساخ ایله، بر چوق کتابلر ایدنمشیدی، که وفاتنده ابو حنیفه‌نك مشهدینه وقف ایتمشدر. ابتدا نصرانی اولوب، ٤٦٦ ده اسلامه کلمش، و ٤٩٣ ده وفات ایتمشدر. فقرا ومحتاجینك اولرینه قوشوب، خسته‌لرینی مجاناً تداوی ایدر، وعلاجلرینی دخی کندیسی کوتورور محب خیرات بر ذات ایدی. تألیفاتی شونلردر: کافهٔ نباتات وادویه وسائر مواد طبیه‌نك حروف هجا صره‌سیله اسملرینی حاوی اولان « منهاج البیان فیما یستعمله الانسان »، « تقویم الابدان »، « کتاب الاشارة »، « رسالة فی مدح الطب وموافقته الشرع ». بونلردن بشقه، اهتدا ایتدکدن صکره راهب الیاس اسمنده بر آدمه خطاباً خرستیانلغه قارشی برردیه یازمشدر.

ابن جزی { (ابو القاسم محمد بن احمد) اندلسده غرناطه اعاظم علماسندن واعیانندن اولوب، ٦٩٣ ده طوغمش، و ٧٤١ ده وفات ایتمشدر. فقه وتفسیر وحدیثه دائر بر قاچ تألیفاتی اولوب، اك معروفلری: « وسیلة المسلم فی تهذیب صحیح مسلم »، « الانوار السنیه فی الکلمات السنیه »، « التنبیه »، « تقریب الوصول الی علم الاصول »، « النور المبین فی عقائد الدین » عنوانلی اثرلریدر. « فهرست » نامیله شرق وغرب علماسنك تراجم احوالنی جامع پك قیمتدار بر اثری دخی واردر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر.

لکل بنی الدنیا مراد ومقصد
وان مرادی صحة وفراغ

صاحب ترجمه‌نك (ابن جزی) اسمیله شهرت بولمش (ابو بکر احمد) و (ابو عبدالله) و (ابو محمد عبدالله) اسملرنده اوچ اوغلی وار ایدی، که اوچی دخی علوم وفنون وادبیاتده شهرت کامله اصحابندن اولوب، غرناطه‌ده تدریس وخطبه ایله واندلسك بعض طرفلرنده قضا ایله منغول بولنمشلردر. اشعارلری غرب کتب ادبیاتنده منقولدر.

ابن جصاص { دردنجی قرن هجری ابتدالرنده بغدادده بولنمش بر جوهرجیدر، که فوق العاده ثروتیله وبعض اقوال وحرکات ابلهانه‌سیله کتب نوادرده مشهوردر.

ابن جعدی { (ابو محمد) صلاح الدین ایوبی زماننده مصرده نشأت ایتمش مشاهیر منجمیندندر.

ابن جکینا { (حسن بن احمد) بغدادك مشاهیر شعراسندن اولوب، اشعارینك عذوبت ولطافتیله مشهوردر. ٥٢٨ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ولائم لام فی اکتحالی
یوم استباحوا دم الحسین
فقلت دعنی احق عضو
البس فیه السواد عینی

— محمد بن جکینا اسمنده دیکر بر شاعر بغدادی دخی واردر، که حسن بن جکینادن آز مؤخر اولوب، طبیب مشهور ابن تلمیذ ایله بعض ماجرالری مشهوردر.

ابن جلاب { (ابو القاسم) فقهاء شافعیه‌دن اولوب، فروعده « تفریع » عنوانلی اثرك صاحبیدر. وفاتی ۲۱٤ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن جُلجُل { (ابو داود سلیمان بن حسان) اندلسك دردنجی قرن هجری اواسطی اطباسندن اولوب، بعض کتب طبیه وعلی الخصوص (دیسقوریدیس) ك ادویهٔ بسیطه‌یه دائر اولان کتاب مشهورینی لسان آشنا بعض اطبانك یاردیمیله عربی‌یه ترجمه ایتمشدر.

ابن جليس { ٢١٣ تاريخنده مصرده ظهور ايله عبدالسلام نام رفيقيله برابر مأمون خليفه‌يه مخالفت ايدن بر شخصدر، كه مؤخراً خليفه معتصمك واليسنى قتل ايتمكله، ٢١٤ تاريخنده خليفۀ مشاراليه بالذات مصره كيدوب، ايكيسنى‌ده قتل ايتمشدر.

ابن جماعه { (ابو عبدالله بدرالدين محمد بن ابراهيم) مشاهير فقهاء شافعيه‌دن اولوب، تفسير وحديث وسائر علومده دخى يد طولى صاحبى ايدى. ٦٣٩ تاريخنده حماده طوغوب، ٧٣٣ تاريخنده وفات ايتمشدر. قدس وشام ومصرده قاضيلق ايتمشدر. فقه وحديثه متعلق بعض تأليفاتى واسطرلابه دائر بر رساله‌سى وبعض اشعارى واردر.

ابن جميع { (ابو الحسن محمد بن احمد) صيدا علماء محدثيننSee اولوب، ٣٠٥ تاريخنده طوغمش، و ٤٠٢ ده وفات ايتمشدر. استماع احاديث شريفه ايچون سياحت ايتمش، وشيخلرينك تراجم احوالنى يازمشدر. — (ابوالمعالى مجلى —) مصرك فقهاء شافعيه‌سندن اولوب، «كتاب الذخائر» عنوانيله پك مقبول بر كتاب يازمش، ومصرده بر مدت قاضيلق ايدوب، ٥٥٠ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن جميع { (موفق ابو العشاير هبة الله بن زين) مصرك مشاهير اطباسندن اولوب، صلاح الدين ايوبى زماننده شهرت شايعه صاحبى ايدى. حكمدار مشاراليهك فوق‌العاده حرمت والتفاتنه نائل اولمش؛ وكنديسنه (فاروق) اسميله معروف بر ترياق تركيب ايتمشيدى. مصرك فسطاط شهرنده تولد ونشأت ايتمشدر. آثار معروفه‌سى شونلردر: «كتاب الارشاد لمصالح الانفس والاجساد»، «التصريح بالمكنون فى تنقيح القانون»، «مقالة فى الليمون وشرابه ومنافعه»، «مقالة فى الراوند ومنافعه»، «مقالة فى الحدبة»، «الرسالة السيفية فى الادوية الملوكية» ونام ديكرله «مقالة فى القولنج». اسكندريه‌نك هواسيله صويى وسائر احوال صحيه‌سى حقنده بر رساله‌سى وطبيب بولنميان يرده اتخاذ اولنه‌جق تدابير صحيه وطبيه حقنده دخى بر رساله‌سى واردر.

ابن الجنان { (ابو الوليد فخرالدين محمد بن سعيد شاطبى) فقهاء حنفيه‌دن وزمرۀ ادبا وشعرادن اولوب، ٦١٥ تاريخنده شاطبه‌ده طوغمش، و ٦٧٥ ده وفات ايتمشدر.

ابن جنى { (ابو الفتح عثمان) مشاهير ادبا ونحاتدن اولوب، ٣٣٠ تاريخندن اولجه موصلده طوغمش، واوراده تعلم وتعليمله مشغول اوله‌رق، ٣٩٢ ده وفات ايتمشدر. صرف ونحو وسائر علوم ادبيه‌يه متعلق تصنيفات عديده‌سى اولوب، الك معروفلرى شونلردر: «الخصائص»، «سر الصناعه»، «المصنف فى شرح تصريف ابى عثمان المازنى»، «التلقين فى النحو»، «التعاقب»، «الكافى فى شرح القوافى»، «التذكرة الاصبهانيه»، «مختار تذكرة ابى على الفارسى»، «المقتضب»، «التنبيه»، «المهذب»، «التبصرة»، «شرح ديوان متنبى»، «رسالة فى العروض»، «رسالة فى القافيه». طبيعت شعريه‌سى دخى اولوب، بر كوزندن كور اولديغى ايما ايدن شو قطعه جملۀ اشعارندندر:

صدودك عنى ولاذنب لى
يدل على نيته فاسده
فقد وحياتك مما بكيت
حشيت على عينى الواحده
ولولا مخافة ان لا اراك
لما كان فى تركها فائده

ابن جوزى { [«ابو الفرج بن جوزى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن جوهرى { [«ابو بكر بن جوهرى» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن الجهم { (ابو الحسن على) مشاهير شعراى عربدن اولوب، قرشى النسب ايدى. خلفاى عباسيه‌دن متوكله اختصاص ايله خراساندن بغداده كلمش ايكن، خليفۀ مشاراليهى هجو ايتديكيچون، خراسانه نفى اولنمش؛ واورادن حلبه كلوب، ٢٤٩ تاريخنده مقتولاً وفات ايتمشدر. شاعر مشهور ابو تمام ايله معاصر اولوب، بينلرنده محبت تامه برقرار ايدى. اشعارى لطيف ورقيق اولوب، شو قطعه جملۀ اشعارندندر:

عيون المهى بين الرصافة والجسر
جلبها الهوى من حيث ادرى ولاادرى
اعدن لى الشوق القديم ولم اكن
سلوت ولكن زدن جراً على جر

سلمن واسلمن القلوب كأنما
تشق باطراف الرد بنية السمر
وقلن لنا نحن الاهلة انما
نضئ لمن يسرى بليل ولانقرى

ابن جهور { [« ابوالحزم بن جهور » مادەسنه مراجعت بيوريله .]

ابن جهير { [« فخر الدوله بن جهير » مادەسنه مراجعت بيوريله .]

ابن حيّان { (ابوعبدالله محمدبن محمدانصارى) اندلسده مرسيه خطەسى علما وادباسندن اولوب ، شعر وفصاحتيله مشهور ايدى . بعض اكابر اندلسك كتابتنده بولنمش ؛ وبعده آفريقانك بجايه شهرينه هجرت ايدەرك ، ٦٥٠ تاريخنده وفات ايتمشدر . غايت فصيح وبليغ بعض خطبەلرى واحباسندن بولنان بعض ادبا ايله اولان مخاباراتى مشهوردر .

ابن الحاج { اشبيلى ، نميرى وبلفيق لقبلريله ملقب اندلسده بوكنيه ايله اوچ ذات كلمشدر ، كه اوچيده يدنجى وسكزنجى قرن هجريده برحيات بولنوب ، شعر وادبياتده تميز ايتمشلردر .

ابن حاجب { (ابو عمرو جمال الدين عثمان بن عمر) فقهاء مالكيەدن ومشاهير نحاتدن اولوب ، ٥٧٠ تاريخنده صعيد مصرك قوص ايالتنده واقع اسنا قصبەسندە طوغمش ، و ٦٤٦ ده اسكندريەدە وفات ايتمشدر . پدرى كردى الاصل اولوب ، امير عزالدين صلاحينك حاجبى ايدى . ابن حاجب قاهرەدە اكمال تحصيل ايتدكدن صكره ، دمشقه كيدەرك ، تدريس علوم ايله كسب شهرت ايتمشدر . فقه مالكيه داير مختصر بركتابله صرف ونحوه متعلق « شافيه » و « كافيه » عنوانلريله ايكى كتاب يازمشدر ، كه صغر حجملريله برابر ايكيسى دخى غايت مفيد اولوب ، الى يومنا هذا ايادى تداولده دوران ايتمكدەدر . اصول فقهه داير « منتها » عنوانلى بر اثرى دخى واردر . مؤخراً مصره عودت ، واسكندريەدە اختيار اقامت ايتمشيدى . — [« مهذب الدين بن حاجب » مادەسنه دخى مراجعت بيوريله .]

ابن حِبّان { (ابو حامد محمد بن احمد) فقهاء شافعيەدن وعلماى محدثيندن اولوب ، طب ونجوم وسائر علومه دخى وقوفى وار ايدى . سمرقندده قاضيلق ايتمش ؛ و « الانواع والتقاسيم » ، « المسند الصحيح » وسائر بعض كتابلر يازمشدر . وفاتى ٣٥٤ تاريخنده واقع اولمشدر .

ابن الحجّاج { (ابو عبدالله حسين بن احمد) مشاهير شعراى عربدن اولوب ، هزليات ولطائفده بينظيردر . شعرده كنديسنه مخصوص بر چيغير آچوب ، فصاحت وبلاغتده عصرينك شعراسنه مسابقت ايتمكله ، امرأ القيس ايله مقايسه اولنمشدر . وفاتى ٣٩١ تاريخنده واقع اولوب ، شيعى المذهب اولمغله ، وصيتى اوزره ، امام موسى بن جعفر صادقك مرقدينك آياغى اوجنده دفن اولنمشدر . ديوان اشعارى ١٢ جلده بالغ اولور . بر اوه دعوت اولنوب صاحب خانه كيدوب كلمكده ايكن سويلمش اولديغى شو قطعه جملهٔ اشعار لطيفەسندندر :

يا ذاهبا فى الدار جائياً
لغير ما معنى ولافائده
قد جن اضيافك من جوعهم
فاقرأ عليهم سورة المائده

ابن حجر عسقلانى { (ابوالفضل شهاب الدين احمد بن على) كبار علماى محدثيندن ومشاهير فقهاء شافعيەدن اولوب ، ٧٧٣ تاريخنده مصردە طوغمش ؛ وبعدالتحصيل شام و حجازه كيدەرك ، مدت مديده علم حديث ايله اشتغال ، واكثريسى بوعلم شريفه متعلق اولمق اوزره ، يوز الليدن زياده كتاب تأليف ايتمشدر . آثارينك اك مشهور واك بيوكى « فتح البارى فى شرح البخارى » اولوب ، آثار سائرەسنكده اك مشهورلرى شونلردر : « الاصابة فى تمييز الصحابة » ، « انباء الغمر فى ابناء العمر » ، « تقريب التهذيب » ، « نخبة الفكر ونزهة النظر » ، « شرح نخبة الفكر » ، « فتاوى الحديث » ، « بلوغ المرام من ادلة الاحكام » ، « بذل الماعون فى فوائد الطاعون » ، « لسان الميزان » ، « تخريج احاديث الكشاف » ، « زهر الفردوس » ، « مسند البزار » ، « نصب الرايه لاحاديث الهدايه » . تاريخه متعلق « توالى التأنيس فى معالى ابن ادريس » كبى بعض آثارى ومرتب ديوان اشعارى وبعض بليغ خطبەلرى دخى واردر . « الاصابه فى تمييز الصحابه » ، عنوانلى اثر قيمتدارى ابن اثيرك « اسدالغابه » سندن دخى مكمل اولوب ، ١٢٨٠ تاريخلرنده هندستانك

(کلکته) شهرنده ٦ بیوك جلد اوزره طبع اولنمشدر. صاحب ترجه ٨٥٢ سنه‌سی اواخرنده مصرده وفات ایتمشدر.

ابن حجر هیثمی { (شهاب‌الدین احمد —) مکهٔ مکرمه‌نك اوننجی قرن هجری علماسندن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، ٩٧٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. فتاویٔ حدیثیه‌یه متعلق «خاتمة الفتاوی» عنوانلی بر تألیف معتبری، «التلخیص فی تخریج احادیث شرح الوجیز»، «اشرف الوسائل فی شرح الشمائل»، «المنح المکیه فی شرح الهمزیه» وسائر آثاری واردر.

ابن حداد { (ابوبکر محمد بن احمد کنانی) مصرك کبار علماسندن ومشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، تفسیر وفقه وحدیث وادبیاتده عصرینك وحیدی ایدی. ٣٤٤ تاریخنده، ٨٠ یاشنه قریب اولدیغی حالده، مصرده وفات ایتمشدر. «کتاب الفروع» اسمنده مختصر لکن غایت مفید بر اثری وسائر بعض تألیفاتی واردر. — (ابوعبدالله محمد بن احمد ابن حداد قیسی) اندلسك مشاهیر ادباو شعراسندن اولوب، ٤٨٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی وعروضه دائر بر کتابی واردر.

ابن حدیج { [«معاویه بن حدیج» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن حریق { (ابوالحسن علی بن محمد بلنسی) اندلسك مشاهیر شعراسندن اولوب، بلنسیه‌ده تولد ونشأت ایتمشدر. اخبار واشعار عرب حقنده معلومات واسعه‌سی وار ایدی. ٦٢٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. بر کوزی کور اولان بر کوزلك حقنده سویلمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لم یشنك الذی بعینیك عندی
انت اعلی من ان تعاب وتسنی
لطف الله رد سهمین سهما
رأفة بالعباد فازددت حسنا

ابن حزم { (ابو محمد علی بن احمد) اندلسك کبار علما وادباسندن اولوب، اندلسده حکومت سورن دولت عامریه ملوکنك وزیری ایدی؛ پدری دخی وزارت مسندنده بولنمش ایدی. جد اعلاسی اولان یزید عن اصل فارسلی اولوب، معاویه بن ابی سفیانك برادری یزیدك آزادلیسی ایدی. صاحب ترجه ٣٨٤ تاریخنده قرطبه‌ده طوغوب، تفسیر وحدیث وفقه وادبیاتده عصرینك وحیدی ایدی. علوم متنوعه‌یه دائر پك چوق کتابلر جمع وکندی خطیله دخی کتب کثیره استنساخ ایتمشیدی. فقه الحدیث حقنده «الایصال لافهم الخصال» عنوانیله غایت بیوك وکافهٔ مسائلی شامل بر کتاب یازمش اولدیغی کبی، «الاحکام فی اصول الاحکام»، «کتاب الفصل بین اهل الاهواء والنحل»، «کتاب فی الاجماع ومسائله»، «کتاب فی مراتب العلوم وکیفیة طلبها وتعلق بعضها ببعض»، «التقریب بحد المنطق» عنوانلی اثرلری وسائر تألیفات کثیره‌سی واردر. ادبیات وفصاحتده دخی بینظیر اولوب، کندیسی قدر بداهةً کوزل شعر سویلر شاعر کلمه‌مشدر. شو قطعه ارتجالا سویلدیکی اشعار جمله‌سندندر:

لئن اصبحت مرتحلا بجسمی
فروحی عندکم ابدا مقیم
ولکن للعیان لطیف معنی
له سأل المعاینة الکلیم

آنجق قدمای علما حقنده عدم حرمتده بولندیغندن، حسودلری بونی وسیله اتخاذ ایده‌رك، علیهنده اجرای تزویراتله، وطنندن نفی ایتدیردکلرندن، ٤٥٦ تاریخنده (لبله) بادیه‌سنده وفات ایتمشدر. — پدری (ابو عمر احمد ابن حزم) دولت مذکوره ملوکندن ابو عامر منصورك وزیری اولوب، عالم وادیب ومدبر وعادل بر ذات ایدی. ٤٠٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. — برادری (ابو رافع فضل بن ابی محمد ابن حزم) اشبیلیه صاحبی معتمد بن عبادك خدمتنده بولنوب، عالم وفاضل وادیب وعاقل بر ذات ایدی. ٤٧٩ تاریخنده مذکور معتمدله برابر قتل اولنمشدر.

ابن حزم { (ابوالولید محمد بن یحیی) آنف الترجه ابو محمد ابن حزمك عمزاده‌سی اولوب، اندلسك مشاهیر شعراسندندر. ٥٠٠ تاریخندن صکره‌جه وفات ایتمشدر. اشعاری مشهور اولوب، شو بیت او جمله‌دندر:

اتجزع من دمعی وانت اسلته
ومن نار احشائی ومنك لهیبها

ابن حسام { (شمس‌الدین محمد) قهستان شعراسندن اولوب، حضرت علینك احوال وغزواتنی مبین «خاورنامه» عنوانیله بیوك بر

منظومهٔ بلیغه‌سی واردر. ٨٧٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

دوشم بچمن وقت سحرگه گذری بود
دلتنك تر ازشام غریبان سحری بود
هر ذره که چون سرمه مرا در نظر آمد
بر خاسته ازدیدهٔ صاحب نظری بود
از طعم لب نوش دهانی اثری داشت
هر شاخ دلاویزکه اورا ثمری بود

ابن حسام { (مولانا — خوافی) هرات ملوکی زماننده یتیشن فصحای شعرای ایراندن اولوب، گوزل اشعاری واردر. ٧٣٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت بر مستزادندندر:

آن کیست که تقریر کند حال گدارا
در حضرت شاهی
کز غلغل بلبل چه خبرباد صبارا
جز ناله وآهی

ابن حسان { [« ابو جعفر بن حسان » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن حسدای { [« ابو جعفر بن حسدای » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن الحلاوی { (ابوالطیب احمد بن محمد) موصلك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، ٦٠٣ تاریخنده طوغمش، و٦٥٦ ده وفات ایتمشدر. موصل صاحبی بدرالدین لؤلؤك خدمتنده بولنمش، ومدح اکابر وسائره حقنده بر چوق قصاید واشعار سویلمشدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

حکاه من الغصن الرطیب وریقه
وما الخمر الا وجنتاه وریقه
هلال ولکن افق قلبی محله
غزال ولکن سفح عینی عقیقه

ابن حمدان { [« حمدان » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن حمدون { (ابوالعباس محمد —) بغدادك مشاهیر ادباسندن اولوب، ٦٦٢ تاریخنده « التذکره » عنوانیله غایت مقبول ومعتبر بر کتاب تصنیف ایتمشدر، که ادبیات وتاریخ ونوادره متعلق منثور ومنظوم غایت گوزل ومنتخب بر طاقم اشعار وفقراتی جامعدر.

ابن حمدیس { (ابو محمد عبدالجبار بن ابی بکر ازدی) صقلیه یعنی سیچیلیا آطه‌سنده تولد ونشأت ایتمش مشاهیر شعرای عربدن اولوب، ٤٧١ تاریخنده اندلسه سیاحتله معتمد بن عبادی مدح ایتمش؛ و٥٢٧ تاریخنده، سکسان یاشلرنده اولدیغی حالده، میورقه آطه‌سنده وفات ایتمشدر. اشعاری غایت رقیق ومعنیدار اولوب، سیچیلیا حقنده‌کی اشتیاقنی مصور اولان شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ذکرت صقلیة والاسی
یجدد للنفس تذکارها
فان کنت اخرجت من جنة
فانی احدث اخبارها
ولولا ملوحة ماء البکاء
حسبت دموعی انهارها

ابن حمزه { دمشق شامك اون برنجی قرن هجری ساداتندن اولوب، حدیث وفقه وادبیاتده عصرینك فریدی ایدی. ١٠٥٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن حَمّویه { (ابو محمد عبدالله بن عمر سرخسی) عن اصل خراسانلی اولوب، شامده نشأت ایتمش؛ ومغرب واندلسه مدت مدیده سیاحت ایدوب، یازدیغی سیاحتنامه‌سنده گورمش اولدیغی علما وامرا وسائره‌نك احوالندن بحث ایتمشدر. بو سیاحتنامه‌دن بشقه خیلی کتابلر تصنیف ایدوب، اك مشهورلری ٨ جلددن مرکب اولان « کتاب فی اصول الاشیاء »، « کتاب فی سیاسة الملوك »، « کتاب المسالك والممالك »، « عطف الذیل » عنوانلی تألیفاتیدر. ٦٥٣ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر.

ابن حنبل { [« احمد بن حنبل » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن حنبلی { (محمد بن ابراهیم حنبلی) علمای ریاضیوندن اولوب، حسابه دائر « عدة الحاسب وعدة المصاحب » عنوانلی اثرك وسائر بعض تألیفاتك صاحبیدر. ٩٧١ ده وفات ایتمشدر.

ابن حِنزابه { (ابو الفضل جعفر بن فضل) بغدادلی اولوب، پدری خلیفه مقتدر باللهك وزیری بولنمش اولدیغی کبی، کندیسی دخی مصره رحلتله، کافور احشیدی‌یه وزیر اولمش ایدی. ٣٠٨ تاریخنده طوغوب، ٣٩١ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. حدیثده وسائر علومده ید طولی صاحبی اولوب، ادبیاتدن دخی بهره‌سی اولمغله، بعض اشعاری واردر.

ابن حَوقَل { اعاظم جغرافیون اسلامدن اولوب، تألیف کردەسی اولان «کتاب المسالك والممالك» عنوانلی اثری آوروپاجه فوق العاده شهرت و اعتبار بولمش؛ والسنهٔ مختلفه یه ترجمه اولندیغی کبی، متن عربیسی دخی ۱۸۷۳ تاریخ میلادیسنده (لیدن) شهرنده طبع و نشر اولنمشدر. کندیسی موصللی اولوب، تجارتله مشغول ایدی. عراق، فارس، شام، مصر، مغرب، اندلس، صقلیه وسائر ممالك اسلامیه‌نك هر طرفنه سیر وسیاحت ایده‌رك، کتاب مذکورده بیان ایتدیکی یرلرك اکثریسنی کورمش، واحواللرینی تحقیق ایتمشدر. آنجق کندیسی جغرافیا فنی منسوبیننددن اولمیوب، ارباب تجارتدن اولدیغندن، فنًّا بعض خطالری واردر؛ وکتابنه جغرافیادن زیاده سیاحتنامه دنیله‌بیلیر. بو سیاحتی ۲۸ سنه سوروب، ۳۵۰ تاریخلرنده اندلسده بولنیوردی.

ابن حیدر { (ابو طاهر محمد —) شعرادن اولوب، ۵۱۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. شرابك وصفی حقنده اولان شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

مرحبا با التی بهاقتل الهم
و عاشت مکارم الاخلاق
وهی فی رقة الصبابه والشو-
ق وفی قسوة الجفا والفراق
لست ادری امن خدودالغوانی
سبکوها ام من دم العشاق

ابن حیدره { (علی بن حسین عقیلی) عقیل بن ابی طالب نسلندن وقدمای شعرادن اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعار رقیقه‌سندندر:

ولما اقلعت سفن المطایا
بریح الوجد فی لجج السراب
جری نظری ورآهما الاان
تکسر بین امواج الهضاب

ابن حیوس { (صفی الدوله امیر ابو الفتیان محمد بن سلطان) مشاهیر شعرادن اولوب، ۳۹٤ تاریخنده دمشقده طوغمش، و ٤۷۳ ده وفات ایتمشدر. حلبده بنی مرداس ملوکنك خدمتنده بولنوب، محمودك و اوغلی نصرك مدحنه دائر بر چوق قصائد بلیغه‌سی ومرتب دیوان اشعاری واردر. مذکور نصره جلوسندن طولایی تبریك وپدرینك وفاتندن طولایی تعزیه‌یی متضمن اولەرق یازمش اولدیغی بر قصیده‌سنك شو ایکی بیتنی ایرادله اکتفا ایدرز:

کفی الدین عزاً ماقضالك الدهر
فمن کان ذانذر فقد وجب النذر
صبرنا علی حکم الزمان الذی سطا
علی انه لولاك لم یکن الصبر

— اندلسك اشبیلیه شهرنده دخی بو اسمله بر شاعر بولنمشدر.

ابن خاتمه { بری (ابو عبدالله محمد بن علی الانصاری)، ودیکری (ابوجعفر احمد بن علی) اولمق اوزره، اندلسده بو اسمله ایکی شاعر اولوب، بعض اشعارلری کتب نوادرده منقولدر.

ابن خازن { (ابو الفضل احمد بن محمد) بغداد ادباسندن اولوب، ٤۵۱ تاریخنده طوغمش، و ۵۱۸ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. حسن خط اصحابندن اولوب، بر چوق کتابلر استنساخ ایتمش؛ واوغلی طرفندن جمع اولنان بر چوق اشعار سویلمشدر. شو قطعه او جمله‌دندر:

من یستقم یحرم مناه ومن یزغ
یختص بالاسعاف و التمکین
انظر الی الالف استقام ففاته
عجیم وفاز به اعوجاج النون

ابن خازن { (ابو الفوارس حسین بن علی) مشاهیر خطاطیندن اولوب، پك چوق کتابلر استنساخ ایتمش، و ۵۰۰ مصحف شریف یازمشدر. بعض اشعاری دخی واردر. وفاتی ۵۰۲ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن خالویه { (ابو عبدالله حسین بن احمد) مشاهیر ادبا ونحویوندن اولوب، عن اصل همدانلی اولدیغی حالده، بغدادده نشأت ایتمش؛ وکبار ادبادن ابو بکر انباری، ابن مجاهد مقری وابن درید کبی ذاتلرله کوریشمش؛ وشاعر مشهور متنبی ایله دخی بعض ماجرالری سبقت ایتمشدر. ۳۷۰ تاریخنده حلبده وفات ایتمشدر. ادبیاته دائر «کتاب لیس» عنوانیله بر بیوك تألیفی، تاریخه دائر «الآل» عنوانلی بر کتابی، «کتاب الاشتقاق»، «کتاب الجمل»، «کتاب القراآت»، «اعراب ثلاثین سورة من القرآن»، «کتاب المقصور

والممدود»، «كتاب المذكر والمؤنث»، «كتاب الالف»، «شرح مقصورة ابن دريد»، «كتاب الاسد» وسائر تصنيفاتى واردر.

ابن خُردادبه { (ابو القاسم عبيدالله بن عبدالله) مشاهير جغرافيون ومورخيندن اولوب، ٣٠٠ تاريخلرنده وفات ايتمشدر. جدى ايرانلى اولوب، برامكه يه بالانتساب اهتدا ايتمش؛ وكنديسى خليفه معتمدك مقربلرندن بولنمشدر. «كتاب المسالك و الممالك» عنوانيله مشهور بر جغرافياسى واردر، كه بلاد وممالك آره سنده كى مسافه لرى ومملكتلرك احوال تجاريه وزرعيه لريله منابع ثروتلرينى مبين اولمغله، اقطار اسلاميه نك مدنيت اسلاميه نك اك پارلاق زماننده كى احوالنه كسب اطلاع ايچون كوزل بر واسطه در. «كتاب آداب السما»، «كتاب جمهور انساب الفارس»، «كتاب الشراب»، «كتاب الانواء»، «كتاب الندماء والجلسا» عنوانلريله بر قاچ تأليفاتى دها واردر. جغرافياسى فرانسزجه وآلمانجه يه ترجمه اولنه رق، ١٨٦٥ و ١٨٦٤ تاريخ ميلاديسنده پارسده وليپسيغده طبع اولنمشدر.

ابن خراط { (ابو محمد عبدالحق بن عبدالرحمن ازدى) اندلس علماسندن اولوب، اشبيليه ده تولد ونشأت ايتمش؛ واندلسده ظهور ايدن قاريشيقلقلر صره سنده بجايه يه قاچه رق، اوراده تدريس وتصنيفله مشغول اولمشدر. فقهايه دائر بر بيوك كتابله اونك مختصرينى يازمش؛ وحديثه متعلق دخى كتب سته نك مندرجاتنى جامع بر بيوك كتاب ايله «كتاب فى المعتل»، «كتاب الزهد»، «كتاب العاقبة فى ذكر الموت»، «كتاب الرقائق» عنوانلى اثرلرى ولغته دائر بر كتاب و سائر مصنفات تأليف ايتمشدر. وفاتى ٥٨١ تاريخنده واقع اولمشدر.

ابن خَرَقى { (ابو القاسم عمر بن على) كبار فقهاء حنبليه دن اولوب، مذهب مذكوره دائر بر چوق كتب فقهيه يازمش ايسه ده، دمشقده بولنديغى صره ده، بغدادده خانه سى محترق اولوب، آثارى دخى يانمشدر. ٣٣٤ تاريخنده دمشقده وفات ايتمشدر.

ابن خِرميل { (حسين —) آلتنجى قرن هجرى اواخرنده هرات وبعده طالقان صاحبى ايدى. ابتدا شهاب الدين غورى وبرادرى غياث الدينك سردارى بولنمش ايكن، بعده خوارزمشاهله بالاتفاق، هراتده حاكم مستقل قالمش؛ وهرات خوارزمشاه طرفندن ضبط اولنجه، كنديسى دخى خوارزمشاهه تابع اولمق شرطيله، طالقان حاكمى اولمشيدى. بعده ينه استقلال هوسنه دوشمكله، ٦٠٤ تاريخنده اخذ وقتل اولنمشدر.

ابن خَروف { (ضياء الدين ابو الحسن على بن محمد قيسى) اندلس شعراسندن اولوب، قرطبه ده تولد ونشأت ايتمش؛ وشرقه رحلتله، مصر وحلبده اقامت ايلمشدر. ٦٠٣ تاريخنده حلبده وفات ايتمشدر. اشعار رائقه سى اولوب، نيلك وصفى حقنده اولان شوقطعه اوجمله دندر:

ما اعجب النيل ما ابهى شمائله
فى ضفتيه من الاشجار ادواح
من جنة الخلد فياض على ترع
تهب فيها هبوب الريح ارواح
ليست زيادته ماء كما زعموا
وانما هى ارزاق و ارباح

ابن خروف { (ابو الحسن على بن محمد حضرمى) اندلس ادباسندن اولوب، اشبيليه ده تولد ونشأت، و ٦١٠ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. كتاب سيبويهى و زجاجك «جمل» ني شرح ايتمشدر.

ابن خزيمه { (ابو بكر محمد بن اسحاق) كبار محدثين وفقهادن اولوب، امام الائمه عنوانيله مظهر اولمشيدى. فقه وحديثه متعلق متعدد كتابلر يازمشدر. ٢٢٣ تاريخنده نيشابورده طوغوب، ٣١١ ده وفات ايتمشدر.

ابن خشاب { (ابو محمد عبدالله بن احمد) مشاهير ادبادن اولوب، تفسير وحديث وفرائض وحسابده وعلم انسابده دخى يد طولى صاحبى ايدى. حسن خطى دخى وار ايدى. عبدالقاهر جرجانينك «كتاب الجمل» نى «مرتجل» عنوانيله شرح ايتديكى كبى، ابن جنينك «اللمع» عنوانلى كتابنى دخى شرح ايتمش ايسه ده، اتمام ايده مه مشدر. ٤٩٢ تاريخنده طوغوب، ٥٦٧ سنه سنده بغدادده وفات ايتمشدر. بعض اشعارى دخى واردر.

ابن خشاب { (بدرالدين ابراهيم —) مشاهير قضاتدن اولوب، ٧٤٣ ده حلبده قاضيلق ايتمشدر.

ابن خطيب { [« لسان الدين بن خطيب، بهاءالدين بن خطيب وفخر- الدين رازى » مادەلرينە مراجعت بيوريلە.]

ابن خطيب { (مولى تاج الدين ابراهيم —) عصر سلطان مراد خان ثانى علماسندن اولوب، «حاشية التجريد» محشيسى خطيب زادەنك پدريدر. مولانا يكاندن تلمذ ايدوب، بعض مدارسدە وعلى الخصوص ازنيق مدرسەسندە مدرسلك ايتمشدر. سلطان محمد خان ثانى حضرتلرينك جلوسلرندن صكرەجە ازنيقدە وفات ايتمشدر.

ابن خفاجه { (ابو اسحاق ابراهيم بن ابى الفتح) اندلس شعراسندن اولوب، بلنسيه خطەسندەكى جزيرۀ شقردە طوغمش؛ وملوك طوائفك شعرايە اولان احسانلرينى بيلديكى حالدە، كيمسەيى مدح ايتميەرك، وطنندن آيرلمامش، و ٥٢٣ تاريخندە اورادە وفات ايتمشدر. شو قطعە جملۀ اشعارندندر:

ما للعذار كأنّ وجهك قبلة
قد خط فيه الدجا محرابا
وارى الشباب وكان ليس بخاشع
قد خر فيه راكباً و انابا

ابن خل { (حسن بن مبارك) مشاهير شعرادن اولوب، فقهدە دخى يد طولى اصحابندن ايدى. ٤٦٢ تاريخندە طوغوب، ٥٥٢ دە وفات ايتمشدر. شو قطعە جملۀ آثارندندر:

قلت لها لا تقتلى مدنفاً
هواك قد هيج بلباله
مازال يرجومنك وصلاً الى
ان قطع الهجران اوصاله
فابتسمت تيهاً وقالت وكم
قد قتلت عيناى امثاله

ابن خلدون { (ابو مسلم عمر بن احمد — حضرمى) اندلسدە اشبيليە اعيانندن ومشاهير علماسندن اولوب، مورخ مشهور ابن خلدونك منسوب بولنديغى خاندان افرادندن ايدى. فلسفە، نجوم، هندسە وطبدە يد طولى صاحبى اولوب، اخلاق واطوارجە دخى فيلسوف بر ذات ايدى. ٤٤٩ تاريخندە اشبيليەدە وفات ايتمشدر.

ابن خلدون { (ابو زيد عبدالرحمن بن محمد — حضرمى) اك بيوك واك مشهور مورخيندن اولوب، تاريخندە التزام ايتديكى تنقيد وتحقيق ومحاكە اصوليلە ومقدمە مقامندە يازديغى جلددە درميان ايتديكى افكار حكيمانەسيلە بين المورخين بر مقام مخصوص احراز ايتمشدر. جد اعلاسى اولان خلدون عن اصل جزيرة العربدەكى حضرموت خطەسندن اولوب، اندلسك فتحى صرەلرندە اورايە كچەرك، (قرمونە) دە توطن ايتمش؛ ونسلى اوچنجى قرن هجرى ابتدالرندە اشبيليەدە اختيار اقامت ايتمشلردى. اجدادى اشبيليەنك اعيانندن اولوب، ايچلرندن آنف الترجمە كبى بر چوق علما وسائر مشاهير يتيشمش ايكن، مؤخراً اشبيليەنك ابن ادفونش يعنى شيشمان لقبيلە ملقب ايكنجى آلفونس طرفندن ضبط اولنمسى اوزرينە، جدى تونسە هجرت ايتمشيدى. صاحب ترجمە ٧٣٢ تاريخندە تونسدە طوغوب، پدرندن وسائر علمادن تحصيل علم ايلە، ادبيات وعلوم وفنون متنوعەدە آز زمان ظرفندە تميز ايتمش؛ واوصرە تونسدە طاعون ظهوريلە ابوين واقربا واكثر معلمينى غائب ايتديكندن، كمال حزن والمدن تونسى ترك ايتمك عزمندە ايكن، تونس حاكمى محمد بن تافراكين طرفندن طغراكشلكلە معيتنە آلنمش؛ ومتعاقباً بولك معيتندە اولديغى حالدە، دوچار اولدقلرى بر مغلوبيتدن قورتيلوب، سبتەيە كيتمش؛ واورادن جزايرك تلمسان وبسكرە طرفلرينە دونوب، اورالردە تشكل ايتمش اولان طوائف ملوك طرفندن حرمت واعزاز كورمش ايدى. هنوز شاب امرد اولديغى حالدە، علم وفضلدە صيت وشهرتى اقطار مغربە شايع اولمغلە، محب علما اولان فاس حاكمى سلطان ابو عنان طرفندن جلب اولنەرق، ٧٥٥ تاريخندە فاسە داخل اولمش؛ وسلطان مشار اليهك كتابتنە تعيين، وقدر واعتبارى ترفيع اولنەرق، اورانك علماسندن واندلسدن هجرت ايدن مشاهير علمادن استفادە ايلە توسيع معلومات ايتمكدە ايكن، حسودلرك افتراسنە اوغرايەرق، عزل وحبس اولنمش؛ وابو عنانك وفاتندن صكرە اطلاق اولنەرق، بعدە فاسى ضبط ايدن بنى مرينيدن ابو سالمە انتساب ايلە، ٧٦٠ دە سر كاتبى اولمش؛ وبو صرەدە شعر ايلە اوغراشمغە باشلايەرق، برچوق قصايد بليغە سويلمشيدى. مؤخراً خطيب ابن مرزوقك القاآتيلە ابو سالمك توجهى غائب ايتمش ايسەدە، ابو سالمك اسقاط ووفاتى اوزرينە، فاسك امور ادارەسنى درعهدە ايدن وزير

عمر طرفندن مقامنده ابقا اولنمشیدی. آنجق کندیسی اندلسه سیاحت ایتمك آرزوسنده بولندیغندن، اذن آلوب، چوجقلرینی والده‌لریله برابر قسطنطینه‌ده‌کی دایيلرینه کوندره‌رك، کندیسی اندلسه بالمرور، ٧٦٤ تاریخنده غرناطه‌یه داخل اولمش؛ ووزیر لسان‌الدین ابن خطیبك مدح وتوصیه‌سی اوزرینه، غرناطه حاکمی ابن احمر طرفندن فوق‌العاده حسن قبول واکرام واحترامه نائل اولمشدر. بر سنه صکره قشتاله حکمدار نصرانیسنك آرزو والتماسی اوزرینه، اورایه سیاحت ایدوب، فوق‌العاده حرمت واکرام کورمش؛ واشبیلیه‌ده‌کی املاك موروثه‌سنك اعاده‌سی شرطیله اوراده اقامتی تکلیف اولنمش ایسه‌ده، قبول ایتمدیکندن، برطاقم ذی‌قیمت هدیه‌لر آلدقدن صکره، غرناطه‌یه عودت ایتمشدر. زوجه‌سیله چوجقلرینه فوق‌العاده محبتی اولدیغندن، ابن احمردن اذن ایستمش ایسه‌ده، مشارالیه عزیمتنه اذن ویرمیوب، صورت مخصوصه‌ده کی کوندره‌رك، عائله‌سنی جلب ایتمشدر. بعده حسودلرك القاآتی ثمره‌سی اوله‌رق، ابن خطیبله بینلرنده برودت حاصل اولدیغندن، اندلسی ترکله، بجایه‌یه کچه‌رك، اورانك حاکمی سلطان ابو عبدالله طرفندن وزیر تعیین اولنوب، بر مدت اداره‌ٔ امور دولت ایتدکدن صکره، ینه حسودلر طرفندن راحتی قالدیریله‌رق، صحرای کبیر طرفنده اولان بسکره‌یه چکلمش؛ واو صره‌ده تلمسان حاکمی وغرناطه وزیری قدومنی التماس ایتدکلری حالده، مطالعه وتألیفه حصر اوقات ایتمش اولدیغندن، اجابت ایتمه‌مش ایسه‌ده، مؤخراً تلمسان حاکمی ابو حمو طرفندن مأموریت مخصوصه ایله اندلسه کوندریله‌رك، کیتمکده ایکن، فاس حاکمی عبدالعزیز مرینی طرفندن توقیف، وبر کون حبس اولنمش؛ وبعده اطلاق اولنه‌رق، اکرام واعزاز، وبعض مأموریتلره تعیین اولنمشدر. ٧٧٦ تاریخنده فاس حاکمی ابوالعباسدن اذن آله‌رق، ینه اندلسه کیتمش؛ وابن احمر طرفندن فوق‌العاده رعایت کوروب، ابن خطیبك یرینه وزیر تعیین اولنمشدر. او صره‌ده عائله‌سنی جلب ایتمك ایستدیکنده، تلمسان حاکمی مانع اولدیغندن، ابن خلدون بالذات تلمسانه کیتمکه مجبور اولمش؛ وتلمسان حاکمی طرفندن استخدامی آرزو اولنمش ایسه‌ده، امور سیاسیه‌دن متنفر اولدیغندن، قبول ایتمیوب، (بنی توجین) بلادندن (قلعهٔ بنی سلامه) یه چکیله‌رك، اوراده مطالعه‌یه حصر اوقات، وتاریخ مشهورینك تحریرینه مباشرت ایتمشدر.

٧٨٠ تاریخنده مسقط رأسی اولان تونسه عودتله، تدریسله اشتغاله باشلامش ایسه‌ده، کرك علم وفضلنك شهرتی وکرك امیر ابراهیم بن عباسك کندیسی حقنده اولان توجهی وعلی‌الخصوص تاریخنی زیاده‌سیله بکنمسی ینه حسودلرك تزویراتنی اویاندیرمغله، اوراده دخی طوره‌میوب، ٧٨٤ تاریخنده بحراً اسکندریه‌یه کیتمش؛ واورادن حجه کیتمك ایستمش ایسه‌ده، اوسنه موفق اوله‌میوب، قاهره‌یه عزیمتله، جامع ازهرده تدریسه باشلامش؛ وسلطان مصر برقوق طرفندن مالکی مذهبنده قاضی‌القضاة تعیین اولنمش؛ وشامك تیمورلنك طرفندن ضبطی صره‌سنده، سلطان مشارالیهك معیتنده بولنوب، تیمورلنك طرفندن حرمت وتعظیم کورمشدر. او صره‌ده عائله‌سنی مصره کتیرمکه تشبث ایدوب، بتون خانه‌سی خلقنك سوار اولدقلری سفینه باتمغله، بومصیبتك اوزرینه، قاضیلقدن استعفا ایدوب، بقیهٔ عمرینی قاهره‌ده تدریس وتألیفله ومغرب واندلسده‌کی ادبا واحباسیله مخابره ایله کچیره‌رك، ٧٨٩ ده ایفای فریضهٔ حج ایتمش؛ و٨٠٦ده رحمت حقه نائل اولمشدر. یدی بیوك جلددن مرکب اولان تاریخندن بشقه، اسپانیانك (اسکوریال) کتبخانه‌سنده بر نسخه‌سی موجود اولان برغرناطه تاریخی ومنطق وادبیات وسائره‌یه دائر بعض تألیفاتی وبرچوق اشعاری واردر. تاریخی تحقیق وتدقیقده بینظیر اولوب، علی‌الخصوص بربرلرك احوالنه دائر بوکونکی کونده بتون آوروپا مورخلرینك مرجع ومأخذی حکمنه کچمشدر. آنجق عباره‌سی برآز عقده‌لی اولدیغی کبی، اسماء خاصه‌نك املاسنجه بعض خطالری ونسخ موجوده‌نك جمله‌سنده بیاض قالمش بعض محللری واردر.

متنی مصرك بولاق مطبعه‌سنده ١٢٨٤ تاریخنده ٧ بیوك جلد اوزره طبع اولنمشدر. مقدمه‌سنك ایکی قسمی پیریزاده واوچنجی قسمی اخیراً جودت پاشا حضرتلری طرفندن لسانمزه ترجمه و٣ جلد اوزره نشر ایدلمش اولدیغی کبی، تاریخنك باشندن بر قسمی دخی مرحوم صبحی پاشا طرفندن ترجمه ونشر اولنمشدر. مقدمه‌سی وتاریخنك بعض قسملری آوروپا لسانلرینه ترجمه، ومغربه متعلق اولان قسمی دخی

فرانسزجه ترجه‌سیله برابر جزایرده نشر اولنمشدر. شو ایکی بیت صاحب ترجه‌نك جملهٔ اشعارندندر:

اسرفن فی هجری وفی تعذیبی
واطلن موقف عبرتی ونحیبی
وابین یوم البین موقف ساعة
لعواد مشغوف الفؤاد کئیب

ابن خلکان (ابوالعباس شمس الدین احمد بن ابراهیم) کبار علمادن ومشاهیر مورخیندن اولوب، ٦٠٨ تاریخنده اربل شهرنده طوغمشدر. برمکیلرك نسلندندر. مشاهیر علمای عصرندن تعلم علوم وفنون ایدوب، ام مؤید نیسابوریه نام عالمه‌دن اجازت آلمشدر. حلب وشام ومصره سیاحت ایدوب، برچوق مدرسه‌لرده مدرسلك ایده‌رك، علم وفضلیله اشتهار ایتدکدن صکره، ٦٥١ تاریخنده دمشق قاضی‌القضاتی اولوب، طقوز سنه کمال عدالتله ایفای امر قضا ایتدکدن صکره، ٦٦٠ تاریخنده عزل اولنه‌رق، مصره کیتمش؛ و٦٧٦ تاریخنده ایکنجی دفعه دمشق قاضی القضاتی اولوب، ٦٧١ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر. بر قاچ تألیفاتی وبرچوق اشعاری وار ایسه‌ده، اصل بادئ شهرتی مشاهیر اسلامك تراجم احوالنه دائر «وفیات الاعیان وانباء ابناء الزمان» عنوانیله یازمش اولدیغی کتاب جلیل القدردر، که ٢ بیوك جلددن مرکب اولوب، ٨٦٥ ترجمه‌یی حاویدر، وتدقیقاتیله ومحاکماتنك طوغریلغیله مشهوردر. کتاب مذکوره بر قاچ ذیل یازیلوب، اك مشهوری (محمد بن شاکر کتبی)نك «فوات الوفیات» عنوانیله یازمش اولدیغی کتابدر، که «وفیات الاعیان» له برابر ١٢٩٩ تاریخنده مصرك بولاق مطبعه‌سنده ٣ بیوك جلد اوزره طبع ونشر اولنمشدر. «وفیات» ك کندیسی آلمانیاده دخی طبع، واکثر اوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر. لسانمزده ردوسی زاده محمد افندی طرفندن اولنمش بر ترجمه‌سی وار ایسه‌ده، بتون اولمیوب، برچوق ترجمه‌لر طی وبعض شیلر علاوه اولنمشدر. غایت عقده‌لی بر عباره ایله یازلمش اولان بو ترجمه ١٢[؟]٠ تاریخنده ٢ کوچك جلد اوزره مطبعهٔ عامره‌ده طبع اولنمشدر. شو قطعه صاحب ترجمه‌نك جملهٔ اشعارندندر:

انا والله هالك آیس من سلامتی
اواری القامة التی قد اقامت قیامتی

ابن خلوف [«احمد بن ابی القاسم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن خمیس (تاج الاسلام مجدالدین ابو عبدالله حسین بن نصر) کبار فقهاء شافعیه‌دن اولوب، علم فقهی بغدادده امام غزالیدن اخذ ایتمش؛ وبعض فاضیلقلرده بولندقدن صکره، مسقط رأسی اولان موصله کیدوب توطن، و٥٥٢ ده وفات ایتمشدر. «مناقب الابرار»، «مناسك الحج»، «اخبار المنامات»، «تحریم الغیبه»، «مرج الموضح»، «منهج التوحید» عنوانلی کتابلرك وسائر بعض آثارك صاحبیدر.

ابن خمیس (ابوعبدالله محمد —) مشاهیر شعرای غربدن اولوب، ادبیاتده وحفظ اشعار واخبار عربده ید طولی صاحبی وتصوفه مائل صالح وخوشطبع بر ذات ایدی. تلمسانلی اولوب، عمرینی سیاحت وعزلتله کچیرمش؛ وخیلی وقت غرناطه‌ده تدریسله مشغول بولنمشدر. بعض ال ایشلرینه دخی مهارت تامه‌سی اولوب، بال موممدن یاپمش اولدیغی غایت مصنع بر بارداغك اطرافنه کندی اثری اولان بو قطعه‌یی قبارتمه یازیلرله یازمشیدی.

وماکنت الا زهرة فی حدیقة
تبسم عنی ضاحکات الکمائم
فقبلت من طور لطور فها انا
اقبل افواه الملوك الاعاظم

٧٠٨ تاریخنده، آلتمش یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، غرناطه‌ده مقتولاً وفات ایتمشدر. تلمسانه اولان اشتیاقنی مصور قصائدی دخی غایت کوزل ومؤثردر.

ابن خمیس (ابو جعفر احمد —) اندلس علماسندن اولوب، طلیطله‌ده تولد ونشأت ایتمشیدی. هندسه ونجوم وطبده ید طولی صاحبی اولدیغی کبی، ادبیات وشعردن دخی بهره‌سی وار ایدی.

ابن خیاط (ابو عبدالله احمد بن محمد) دمشقلك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، شاعر ابن حیوسله ماجرالری واردر. ٤٥٠ تاریخنده طوغوب، ٥١٧ ده وفات ایتمشدر.

ابن خیاط (عبدالله بن محمد) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، مدح وهجوده وسائر انواع شعرده ماهر ایدی. بنی زبیره کسب

اختصاص ایتمش، وبنی امیه وبنی عباس ملوکنی دخی مدح ایلشیدی. اشعاری وبعض غرائب احوالی مشهوردر.

ابن خیاط { (ابوبکر یحیی بن احمد) اندلسك مشاهیر علماسندن اولوب، حساب وهندسه وطبده وعلی الخصوص علم هیئتده ید طولی صاحبی ایدی. سلیمان بن حکم وسائر امرایه خدمت ایتمشدر. ٤٤٧ تاریخنده طلیطله‌ده وفات ایتمشدر.

ابن دُبَیثی { (ابو عبدالله محمد بن سعید) فقهاء شافعیه‌دن ومورخیندن اولوب، علم حدیث وشعر وادبیاتده دخی ید طولی اصحابندن ایدی. وطنی اولان واسطك تاریخنی وخطیب بغدادینك مشهور بغداد تاریخنه ابو سعید عبدالکریم ابن سمعانی طرفندن یازلمش ذیلنه ٣ جلددن مرکب مکمل بر ذیل وسائر بعض تألیفات مفیده یازمشدر. ٥٥٨ تاریخنده واسطده طوغوب، ٦٣٧ ده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابن دراج { (ابو سعید بن عثمان — طفیلی) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، مأمون خلیفه‌نك زماننده برحیات بولنمشدر. اشعاری وبعض لطائف وغرائب احوالی مشهوردر.

ابن درستویه { (ابو محمد عبدالله بن جعفر) مشاهیر ادبا ونحویوندن اولوب، مبرد وسائر مشاهیردن اخذ وتحصیل ایتمشدر. ٢٥٨ تاریخنده بغدادده طوغوب، ٣٤٧ده وفات ایتمشدر. مصنفات کثیره‌سی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «اخبار النحویین»، «کتاب الرد علی الفراء فی المعانی»، «خبر قس بن ساعده»، «تفسیر کتاب الجرمی»، «الارشاد فی النحو»، «کتاب الهجاء»، «شرح الفصیح»، «الهدایة». «کتاب المقصور والممدود».

ابن دره { یاخود ابن دری (یوسف —) موصل شعراسندن اولوب، ٥٤٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن دُرَید { (ابوبکر محمد بن حسن ازدی) مشاهیر ادبادن اولوب، علی الخصوص فن لغتده زمانك امامی ایدی. اشعار واخبار عربدن پك چوق محفوظاتی وار ایدی. ٢٢٣ تاریخنده بصره‌ده طوغوب، اوراده تحصیل علم ایتدکدن صکره، عمانه کیدوب، برخیلی مدت اقامت، وبعده بصره‌یه عودت ایتمش؛ ومؤخرا میکال شاهك ایکی اوغلنه انتساب ایله، اونلرك معیتنده فارسه کیتمشیدی. ٣٠٨ تاریخنده بغداده دخول ایله، خلیفه طرفندن کندیسنه شهری اللی دینار تخصیص اولنمشدی. ٣٢١ تاریخنده، یوز یاشنه قریب اولدیغی حالده، بغدادده وفات ایتمشدر. ابن میکال شاهك مدحنی متضمن اوله‌رق «مقصوره» عنوانیله معروف اولان قصیده‌سی پك مشهور اولوب، برچوق ادبا طرفندن شرح وتحشیه اولنمشدر. لغته دائر «جمهره» عنوانلی معتبر بر کتابیله «کتاب الاشتقاق»، «کتاب زوار العرب»، «کتاب اللغات» وناتمام قالمش اولان «کتاب غریب القرآن» عنوانلی اثرلری واردر. اشعاری پك کوزل اولوب، شو ایکی بیت او جمله‌دندر:

غراء لو جلت الخد وشعاعها
للشمس عند طلوعها لم تشرق
غصن علی دعص تأود فوقه
قمر تألق تحت لیل مطبق

ابن دقاق { (ابوبکر محمد بن محمد) فقهاء شافعیه‌دن اولوب، «اصول» عنوانلی کتابك صاحبیدر. ٢٩٢ ده وفات ایتمشدر.

ابن دقیق العید { (تقی الدین ابوالفتح محمد بن علی قشیری) مشاهیر علمای مصردن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، مصرده قاضی القضاة بولنمشدر. ٦٢٥ تاریخنده طوغوب، ٧٠٢ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. فقه وحدیث وتفسیر وادبیات وسائر اکثر علومده عصرینك فریدی اولوب، فوق العاده ذکاوتی وار ایدی، وپك چوق کتب مطالعه ایتمشیدی. مصنفاتی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «الامام والالمام»، «علوم الحدیث»، «شرح عمدة الاحکام»، «شرح مقدمة المطرز»، «جمع الاربعین فی روایة عن رب العالمین». شو قطعه جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

تمنیت ان الشیب عاجل لمتی
وقرب منی فی صبای مزاره
فآخذ من عصر الشباب نشاطه
وآخذ من عصر الشیب وقاره

ابن دُمَینه { (ابو السری عبدالله بن عبیدالله) بنی عامر قبیله‌سندن مشهور بر شاعر اولوب، اشعاری دولت عباسیه زماننده یتیشن مشهور مغنیلر عندنده پك مقبول ومعتبر ایدی. کندی قو-

مدن آمنه یاخود امیمه اسمنده بر قادینه تعشق ایدوب، حقنده برچوق اشعاری واردر. زوجه‌سنك عاشقنی قتل ایتدیکندن، مقتـولك قبیله‌سی طرفندن قتل اولنمشدر. شو ایکی بیت مجروح اولوب اوله‌جکی وقت سویلمش اولدیغی اوزون بر قصیده‌سندندر :

هتفت یاکلب ودعوت قیساً
فلا خذلاً دعوت ولاقتیلا
ثأرت مزاحماً وسررت قیسا
وکنت لما هممت به فعولا

ابن دَواس { ملوك فاطمیه‌دن حاکم بامراللهك سردارلرندن اولوب، ٤١١ تاریخنده ملك مذکورك همشیره‌سی سترالملكك اشارتیله حاکم بامراللهی قتل ایتمش؛ وبعده کندیسی دخی موی‌الیهانك امریله قتل اولنمشدر.

ابن دُوَست { (ابو سعید عبد الرحمن بن محمد) خراسانك مشاهیر ادباسندن اولوب، علم لغتی صحاح صاحبی جوهریدن اوقومش؛ وکندیسی صاغر اولدیغی حالده، تدریسله مشغول اولمش؛ ونحو ومنطق وسائر علومه دائر بعض تألیفات مفیده یازمشدر. اشعاری دخی کوزل اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر :

علیك بالحفظ دون الجمع فی کتب
فان للکتب آفات تفرقها
الماء یغرقها والنار تحرقها
والفار یخرقها واللص یسرقها

ابن دهان { (ابو محمد سعید بن مبارك) مشاهیر نحویوندن اولوب، ٤٩٤ تاریخنده بغدادده طوغمش، و٥٦٩ ده موصلده وفات ایتمشدر. نحو وادبیاته متعلق : « شرح الایضاح »، «تکمله»، «الفصول الکبری»، « الفصول الصغری »، « شرح کتاب اللمع لابن جنی »، « کتاب العروض »، « کتاب الـدروس »، « کتاب الغنیه فی الضاد والظاء »، « العقود فی المقصور والممدود »، « الرسالة السعیدیه فی المآخذ الکندیه »، « زهر الریاض »، « الغنیة فی الاضداد » کبی نیجه اثرلری واردر، که بونلرك بعضیسی متعدد جلددن مرکب بیوك کتابلردر. — بونك اوغلی (ابو ذکریا یحیی بن سعید ابن دهان) ادبا وشعرادن اولوب، ٥٦٩ ده موصلده تولد. و٦١٦ ده ینه اوراده وفات ایتمشدر .

ابن دهان { (فخرالدین ابو شجاع محمد بن علی) مشاهیر ادبادن اولوب، تاریخ وحدیث وهیئت ونجومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. بغدادده طوغوب، اوراده تحصیل علم ایتدکدن صکره، موصله عزیمتله، اورانك وزیری جمال‌الدین اصبهانی‌یه انتساب ایتمش؛ وبعده صلاح‌الدینه کسب انتساب ایده‌رك، دمشقه واورادن مصره کیتدکدن صکره، دمشقده توطن ایتمشیدی. ٥٩٠ تاریخنده حجه کیدوب، بغداد طریقیله عودتنده، دوه‌دن دوشه‌رك وفات ایتمشدر. ١٦ جلد اوزره « غریب الحدیث » عنوانلی بر کتابی وتاریخه متعلق بعض آثاری واردر.

ابن دهان { (ابوالفرج عبدالله بن اسعد) مشاهیر شعرا وادبادن اولوب، موصلده تولد ونشأت ایتمش اولدیغی حالده، برمدت مصرده اقامتدن صکره، حمصده توطن، و٥٨١ تاریخنده، آلتمش یاشلرنده اولدیغی حالده، اوراده وفات ایتمشدر . (مهذب) لقبیله دخی معروفدر. اشعاری غایت لطیف ومعنیدار اولوب، مرتب دیوانی مشهوردر. مصرده صالح بن زریکك مدحنه دائر سویلمش اولدیغی قصیده‌نك کافیه‌سنك مطلعی شودر :

اما کفاك تلافی فی تلافیکا
ولست تنقم الافرط حبیکا

ابن دهان { (ابوبکر مبارك بن ابی طالب) مشاهیر ادبادن اولوب، ابوالبرکات انباری وابن خشاب کبی کبار نحاتك اصحابندندر. ٥٣٢ تاریخنده واسطده طوغوب، ٦١٢ ده بغدادده وفات ایتمشدر. مدرسهٔ نظامیه‌ده علم نحوی تدریس، وبوفنده برکتاب تألیف ایتمشدر. بعض اشعاری دخی واردر.

ابن دیصان { اوائل اسلامده کوفه جهتنده ظهـور ایتمش بر آدمدر، که کونشه کائناتك پدری وآیه کائناتك والده‌سی نظریله باقه‌رق، بریکی دین ایجادی دعواسنه قالقیشمش؛ وصورتا زهد وتقوی کوستره‌رك، خفیاً نیجه فخشیات ارتکاب ایتدیکی حالده، یمن ومغربده دخی بعض‌عونه پیدا ایدرك، برآره‌لق فکر باطلنی نشر واشاعه‌یه فرصت بولمشیدی.

ابن دینار { مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، نصیرالدوله بن مروانك زماننده میافارقینده بولنیوردی. فن طبده وعلی‌الخصوص اصـول تداویده وترکیب ادویه‌ده مهارت کامله‌سی

وارايدی. «اقرباذين» عنوانيله معتبر برتأليفی واردر، و« شراب ديناری » اسميله اطبای اسلام بيننده مشهور اولان شروبك موجديدر.

ابن ذهبی { (ابو محمد عبدالله بن محمدازدی) اندلس حكماسندن اولوب، طب وكيميا وفلسفه‌ده يد طولی صاحبی ايدی. ٤٥٦ تاريخنده بلنسيه‌ده وفات ايتمشدر. صويك غير مغذی اولديغنه دائر برمقاله‌سی وسائر بعض آثاری واردر.

ابن رابطه { (حبرون) طب وحكمت كتابلرينك لسان يونانيدن عربی‌يه ترجمه‌سنه همت ايدنلردن اولوب، آنجق ترجمه‌لری پك مقبول دكلدر.

ابن راحج { (ابو عبدالله محمد بن علی) تونسلی مشاهير شعرا وادباسندن اولوب، ٧٥٠ تاريخنده اندلسه سياحت ايتمش؛ ولسان‌الدين ابن خطيبله مشاعره‌لری جريان ايتمشيدی. ٧٦٥ تاريخنده، يتمش ياشنی متجاوز اولديغی حالده، وفات ايتمشدر. شو برقاچ بيت ابن خطيبك برقصيدهٔ مدحيه‌سنه جواباً يازديغی قصيده‌سندندر :

ويا دوحة الريحان هل لی عودةٌ
لعفو عفار الانس بين الاباطح
وهل انت الا حلة حاتمية
تغص نواديها بغاد ورائح
اقام بها الفخر الخطيب مثابراً
لترتيل آيات الندی والمنائح

ابن راشد { خوارجدن اولوب، ٤٤٢ تاريخنده عمانه مستولی اولمغله، كندی نامنه خطبه اوقوتمش؛ و(راشد بالله) لقبنی اختيار وقبول ايتمشيدی.

ابن راوندی { (ابوالحسن احمد بن يحيی) اصفهان جوارلرندن اولوب، بغدادده نشأت ايتمشدر. روايته كوره پدری يهوديدن مهتدی ايدی. معتزله متكلملرندن ايكن، بعده ارباب الحاده تبعيت ايتمش، وهيچ برمذهب واعتقادده ثبات ايتمز اولمشيدی. سامرا يهوديلرندن آلديغی درت بيك درهم مقابلنده دين اسلامه قارشی « البصيرة » عنوانيله بر كتاب يازوب، بعده بو كتابنی جرح يولنده ديكر بركتاب يازه‌رق، يهوديلردن ديكر بر مبلغ آلمدقجه، نشرندن صرف نظر ايتمه‌مشيدی. اكثر تأليفاتی بويله كفرياتدن عبارت اولوب، « كتاب التاج » عنوانلی اثرنده عالمك قدمندن بحث ايديور؛ « كتاب الزمردة » عنوانلی تأليفنده نبوتی انكار ايله انبيانك عليهنده ادارهٔ لسانه متجاسر اولیور. كتابلرينك اكثريسنی ينه كنديسی رد ايتديكندن، مسلكسز وافكارسز بر مجنون اولديغی آكلاشيليور. اهوازلی ابو عيسی نام يهوديك خانه‌سنده ساكن اولوب، اكثر كتب مضره‌سنی اونك نامنه‌يازديغندن، مرقوم يهودی توقيف وحبس اولنمش؛ وكنديسی ايسه ابن لاوی اسمنده ديكر بر يهودی‌يه التجا ايدوب، بونك نامنه حضرت فخر كائنات افندمزله قرآن كريم عليهنده اوله‌رق « الدامغ » اسميله بر كتاب ناصواب يازمش، وبر مدت صكره وفات ايتمشدر. تاريخ وفاتنه وسننه دائر اختلاف واردر. هرحالده اوچنجی قرن هجری اواسطنده وقرق ياشلرنده فوت اولديغی آكلاشيليور. آخر نفسنده توبه ايتديكی دخی مرويدر. شو ايكی قطعه جملهٔ اشعار بليغه‌سندندر :

اليس عجيبا بان امرءاً — لطيف الخصام دقيق الكلم
يموت وما حصلت نفسه — سوی علمه انه ما علم

سبحان من وضع الاشياء موضعها
وفرق العز والاذلال تفريقا
كم عاقل عاقل اعيت مذاهبه
وجاهل جاهل تلقاه مرزوقا
هذا الذی ترك الافكار حائرةً
وصير العالم النحرير زنديقا

ابن راهبون { (ابو عمر سهل بن هارون — دستميسانی) عن اصل ايرانلی اولوب، بصره‌يه هجرت، ومأمون خليفه‌يه انتساب ايتمشيدی. حكيم وشاعر بر ذات اولوب، مأمونك كتابجی باشيسی ايدی. كنديسی شيعی‌المذهب اولوب، مذهبنده پك متعصب ايدی. بخل ايله مشهوردر، وبعض اشعاری باقيدر.

ابن رجب { (ناصرالدين بن محمد —) مصر ملوكندن برقوقك رجالندن اولوب، ٧٩٧دن ٧٩٨ه قدر برسنه وزارت ايتدكدن صكره، تاريخ مذكورده وفات ايتمشدر.

ابن رحبی { [« شرف الدين ابن رحبی » و« جمال‌الدين ابن رحبی » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابن ردمير { آراغون حكمدارلرندن (رامير) ك اوغلی آلفونسك عرب

تاریخلرنده مستعمل اسمیدر. [« آلفونس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن رزین { [« ابو مروان بن رزین » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن رشد { (قاضی ابو الولید محمد بن احمد) اعاظم حکمای اسلامدن اولوب، طب وحکمتده عصرینك فریدی وبلکه مدنیت اسلامیه‌نك زبده‌سی اولدیغی کبی، فقه وخلاف وسائر علومده دخی بینظیر ایدی. ٥١٤ تاریخنده کرسی اندلس اولان قرطبه شهرنده طوغوب، علمای عصرندن تحصیل علم ایتمش؛ وحکیم ابن زهر وابن عربی کبی مشاهیر عصریله عقد روابط اختلاط ومحبت ایلمشیدی. ملوك اندلسدن مهدی بن یوسفك نظر توجهنی قزانه‌رق، قرطبه وبعده اشبیلیه قاضیلغنه تعیین اولنمش ایدی. مذکور مهدینك خلفی اولان منصوردن دخی فوق العاده حرمت ورعایت کورمش ایسه‌ده، بعده کروه متعصبین حکیم مشار الیهی اعتقادسزلق والحاد ایله اتهام ایده‌رك، منصوری علیهنده قاندیردقلرندن، ابن رشد یهودیلره مخصوص اولان (یسانه) قصبه‌سنده اقامته مأمور اولمش؛ وبعده مراکشه دعوت اولنوب، اورایه کیتمکله، فوق العاده حسن قبول کورمش ایسه‌ده، متعاقباً ٥٩٥ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. جنازه‌سی ابتدا مراکشده دفن اولنمش ایسه‌ده، بعده چیقاریلوب، قرطبه‌یه نقل اولنمشدر. وفرت ذکا، کثرت مطالعه ورصانت تنقید ومحاکمه ایله مشهور اولوب، حکمای اسلامك اك بیوکی عد اولنسه سزادر. افکارنده پك سربست کورنمسی، فقهده وسائر علوم دینیه‌ده دخی وثوق اولمغله، خطادن قورقدیغندن ایلری کلیور. هر حالده حکمای اسلامك اك سربست لسان قوللانیدر، وبوندن طولایی پك چوق اعتراضاته اوغرایوب، دفعاتله تکفیر اولنمشدی. آثاری مؤخراً لاتینجه‌یه ترجمه اولنه‌رق، مدت مدیده آوروپا مدارسنده دستور العمل اتخاذ اولنمش؛ وآنجق کروه رهابین طرفندن ابن رشد اسمنه شمدی (وولتر) نامنه باقلدیغی نظرله باقیلمه‌رق، افکارینه تبعیت ایدنلر تعقیب و تعذیب اولنوردی. آثارندن عربیده نسخه‌لری نابود اولان بر چوق کتابلرك لاتینجه ترجمه‌لری موجوددر. باشلیجه مؤلفاتی شونلردر: صحابه وتابعین وسائر علما بیننده مختلف فیه اولان مسائلی جامع «التحصیل»، فقهده دائر « المقدمات » و« نهایة المجتهد »، طبه دائر ابن سینانك «ارجوزه»سنه شرح اوله‌رق «الکلیات»، « کتاب الحیوان »، « جوامع کتب آرسطوطالیس فی الطبیعیات والالهیات»، منطقه دائر «الضروری»، «تلخیص کتب آرسطوطالیس»، «تلخیص الهیات لنیقولاوس»، « تلخیص کتاب ما بعد الطبیعة لآرسطوطالیس »، « تلخیص کتاب الاخلاق لارسطوطالیس »، « تلخیص کتاب البرهان لارسطوطالیس »، « تلخیص کتاب السماع الطبیعی لارسطوطالیس »، « شرح کتاب السماء والعالم لارسطوطالیس »، « شرح کتاب النفس لارسطوطالیس »، « تلخیص کتاب الاستقسات لجالینوس »، « تلخیص کتاب العلل والاعراض لجالینوس»، «تلخیص کتاب المزاج لجالینوس»، «تلخیص کتاب القوی الطبیعیة لجالینوس »، « تلخیص کتاب التعرف لجالینوس »، « تلخیص کتاب الحمیات لجالینوس »، « تلخیص اول کتاب الادویة المفردة لجالینوس »، « تلخیص النصف الثانی من کتاب حیلة البرء لجالینوس »، « المسائل المهمة علی کتاب البرهان لارسطوطالیس »، « شرح کتاب القیاس لارسطوطالیس »، « مقالة فی العقل »، « مقالة فی القیاس »، « مقالة فی الفحص »، « مقالة فی المزاج »، « مسئلة فی نوائب الحمی »، « مقالة فی حمیات العفن »، « مسائل فی الحکمة »، « مقالة فی حرکة الفلك »، « مقالة فیما خالف ابو نصر لارسطوطالیس فی کتاب البرهان »، « مقالة فی التریاق »، « مختصر المجسطی »، « جوامع سیاسة افلاطون »، « ما یحتاج الیه کتاب اوقلیدس فی المجسطی »، « مقالة فی الجرم السماوی »، «کلام علی حرکة الجرم السماوی »، «کلام علی المحرك الاول »، « مقالة فی الوجود السرمدی والوجود الزمانی »، « کیفیة وجود العالم فی القدوم والحدوث »، «کلام فی الکلمة والاسم المشتق»، «مقالة فی المقول علی الکل»، « مقالة فی المقدمة المطلقه »، « کلام علی قول ابی نصر فی المدخل والجنس والفصل »، « المسائل البرهانیه »، « تلخیص شرح ابی نصر »، « تلخیص الحس والمحسوس ». بونلردن ماعدا امام غزالینك حکمایه قارشی یازمش اولدیغی «تهافت الحکماء» رساله‌سنه جواباً « تهافت التهافت » عنوانیله بر رسالهٔ ردیه‌سی واردر، که غزالینك « تهافت » یله برابر اخیراً مصرده طبع اولنمشدر. حکمت ایله شریعت غرانك توافق وانصا-

لنه دائر « فصل المقال » عنوانلی بر کوچك کتابی، وجود عالم حقنده فلاسفهٔ مشائیون ایله متکلمین اسلام اعتقادلری آره‌سنده مقارنت بولندیغنه دائر بر تألیفی، « کلیات » عنوانلی کتابنده تعریف ایتدیکی ادویه حقنده کندیسیله ابوبکر بن طفیل آره‌سنده واقع اولان مباحثات ومناظراتی جامع بر رساله‌سی، ابن سینانك « شفا » عنوانلی کتابنده علم الهی‌یه متعلق اولان بعض مسائلك تحقیقنه دائر بر اثری، مادهٔ اولانك وجودینه دائر اولان قول حکمایه اعتراض ایدنلرك شبهه‌لرینه وبو بابده آرسطو طرفندن درمیان اولنان برهانك حق اولدیغنه دائر بر کتابی، ابن سینانك موجوداتی ممکن مطلق وممکن بذاته وواجب بغیره وواجب بذاته کبی درت قسمه تقسیم ایتمسنی ردیولنده بر مقاله‌سی وسائر بعض آثاری واردر. آوروپاجه (ابن رشد) دن غلط اوله‌رق (آوروئس Averoès) اسمیله مشهوردر. فرانسه مشاهیر علمای شرقیونندن (ارنست رنان) صاحب ترجمه‌نك احوال وافکاریله فلسفهٔ مخصوصه‌سی وتألیفاتی حقنده بیوك بر کتاب تألیف ایدوب، اوچنجی دفعه اوله‌رق ١٨٦٦ تاریخ میلادیسنده پارسده (میشل لوی) طرفندن طبع اولنمشدر.

ابن رشد { (ابو محمد عبدالله بن ابی ولید) آنف الترجمه حکیم ابن رشدك اوغلی اولوب، بو دخی طبده مهارت تامه صاحبی اولمغله، پدرینك وفاتنده یرینی طوتوب، ناصر بن منصورك سرطبیبی اولمشیدی. « مقالة فی حیلة البرء » عنوانیله بر اثری واردر.

ابن رشیق { (ابو علی حسن —) اعاظم ادبادن اولوب، ٣٩٠ تاریخنده افریقیه‌نك مسیله ویا مهدیه شهرنده طوغمش، وبعده قیروانه نقل ایله، صاحبنه انتساب ایتمش؛ وقیروانده ظهور ایدن فتنه اوزرینه، صقلیه جزیره‌سنه چکوب، (مازر) شهرنده اقامت، و ٤٦٩ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. شعرك شرائط وقواعدینه دائر «العمدة» عنوانلی پك معتبر بر کتابی و «انموذج» عنوانلی دیکر بر تألیفی، وعلم لغتده دخی شاذ اولان کلمه‌لری جامع «کتاب الشذوذ» و «قراضة الذهب» عنوانلی ایکی کوزل اثری واردر. اشعاری پك لطیف اولوب، سیوری‌سینکدن شکایت یولنده سویلنمش اولدیغی شو قطعه او جمله‌دندر:

یارب لا اقوی علی دفع الاذی
وبك استعنت علی الضعیف المؤذی
مالی بعثت الی الف بعوضة
وبعثت واحدة الی نمروذ

ابن رضوان { (ابوالحسن علی —) اعاظم اطبای اسلامدن اولوب، دردنجی قرن هجری اواخرنده مصرك (جیزه) قصبه‌سنده طوغمش، وقاهره‌ده تحصیل ایدوب، ٤٥٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. پدری فروجی اولوب، کندیسی پك فقیر اولمغله، کنجلکنده ابتدا علم نجومه انتساب ایده‌رك، بعده بوندن وویردیکی بعض درسلردن قزاندیغی اقچه ایله فن طبی تحصیل ایتمش؛ وکندیسنك بو فنده‌کی استادی معلوم اولمیوب، یازدیغی آثارده باشلیجه مطالعهٔ کتبله تحصیل فن ایتمش اولدیغنی بیان، وبو طریقی ترجیح ایدیور. طبابتده حذاقت کامله‌سی اولوب، ملوك فاطمیه‌دن حاکم بامرالله‌ك سرطبیبی اولمشیدی. کندی ترجمهٔ حالنی یازمش، واوراده غایت منتظم بر عمر سوردیکنی وعلی الخصوص اوینك بو درجه‌سی پك کوزل تنظیم ایتمش اولدیغنی کوستریور. معاصرلری اولان اطبایه معارض اولدیغی کبی، اسلافك آثارینه دخی اعتراضدن خالی طورمیوب، هرفنده اوقونمغه شایان یالکز برقاچ کتاب بولندیغنی، وقصورینك کتبخانه‌یه قونمغه دکمدکلرینی ادعا ایدیوردی. مشاهیر اطبادن ابن بطلانله ماجرالری سبقت ایتمشدر. باشلیجه مصنفاتی شونلردر: « شرح کتاب الفرق لجالینوس »، « شرح کتاب الصناعة الصغیرة لجالینوس »، « شرح کتاب النبض الصغیر لجالینوس »، « شرح کتاب جالینوس الی اغلوتن فی التأنی لشفاء الامراض »، « شرح کتاب الاستقسات لجالینوس »، « شرح بعض کتاب المزاج لجالینوس »، « کتاب الاصول فی الطب »، « رسالة فی علاج الجذام »، « کتاب تتبع مسائل حنین »، « النافع فی کیفیة تعلیم صناعة الطب »، « تفسیر مقالة الحکیم فیثاغورس فی الفضیلة »، « مقالة فی الرد علی افرائیم وابن زرعه فی الاختلاف فی الملل »، « مقالة فی دفع المضار عن الابدان بمصر »، «انتزاعات شروح جالینوس لکتب ابقراط»، «کتاب الانتصار لارسطوطالیس »، « تفسیر ناموس الطب لابقراط »، « تفسیر وصیة ابقراط المعروفة بترتیب الطب »، « کلام فی الادویة المسهلة »، « کلام فی عمل الاشربة والمعاجین »، « تعالیق طبیة »، «تعا-

لبق فی صیدلة الطب »، « تعلیق من کتاب التمیمی فی الاغذیة والادویة »، « تعلیق من کتاب فوسیدونیوس فی اشربة لذیذة للاصحاء »، «فوائد من کتاب فیلغریوس فی الاشربة النافعة اللذیذة فی اوقات الامراض »، « مقالة فی الباه »، « مقالة فی مذهب ابقراط فی تعلیم الطب»، «مقالة فی الطریق الی احصاء عدد الحمیات»، «رسالة فی علاج صبی اصابه المرض المسمی بداء الفیل وداء الاسد »، «کتاب فی حل شکوك الرازی علی کتب جالینوس »، « رسالة فی ازمنة الامراض »، « مقالة فی الاورام »، حروف هجا ترتیبیله « کتاب فی الادویة المفردة »، « مقالة فی شرف الطب »، « رسالة فی الکون والفساد »، « مقالة فی سبیل السعادة »، « رسالة فی بقاء النفس بعد الموت »، « مقالة فی فضیلة الفلسفة »، « مقالة فی بقاء النفس علی مذهب افلاطن وارسطوطالیس »، « مقالة فی حل شکوك یحیی ابن عدی المسماة بالمحرسات »، « مقالة فی الحر »، « مقالة فی بعث نبوة محمد (صلعم) من التوراة والفلسفة »، « مقالة فی ان فی الوجود نقط وخطوط طبیعیة »، « مقالة فی حدث العالم »، « مقالة فی اکتساب الحلال من المال »، « مقالة فی الفرق بین الفاضل من الناس والسدید والعطب»، «مقالة فی کل السیاسة»، «رسالة فی السعادة»، «مقالة فی الاعتذار عما ناقض به المحدثین»، « مقالة فی توحید الفلاسفة وعبادتهم »، « کتاب فی الرد علی الرازی فی العلم الالهی واثبات الرسل»، «کتاب المستعمل من المنطق فی العلوم والصنایع »، « رسالة فی الهیولی »، «کمال الکامل»، « السعادة القصوی» ناقص، «کتاب فیما ینبغی ان یکون فی حانوت الطبیب»، « مقالة فی هواء مصر »، « مقالة فی مزاج السکر ». بونلردن بشقه افلاطون، آرسطو، بقراط، جالینوس، فرفوریوس وسائر حکمای یونانك تألیفات مختلفه سنه نافع تعلیقاتی، مسائل مختلفهٔ طبیه حقنده کندیسنه وارد اولان سؤالره جواباً یازمش اولدیغی رسائل فنیه‌سی، ابن بطلان وسائر معاصرین اطبایه قارشی اولان ردیه وجوابلرینی حاوی رساله‌لری وسائر بعض آثار متفرقه‌سی واردر.

ابن رضوان { (ابو القاسم عبدالله بن یوسف) اندلسك سکزنجی قرن هجری مشاهیر ادباسندن اولوب، عن اصل ملاقه‌لی اولدیغی حالده، اشبیلیه وآفریقاده بعض ملوکك خدمت کتابت و وزارتنده بولنمش؛ وشعر وانشاسیله شهرت بولمشدر.

ابن رومی { (ابو الحسن علی بن عباس) اعاظم شعرای عربدن اولوب، فصاحت وبلاغتیله وشعرك انواعنده‌کی مهارتنامه‌سیله مشهوردر. ۲۲۱ تاریخنده بغدادده طوغوب، ۲۸۳ ده وفات ایتمشدر. هر شیدن تفأل وتشأم ایده‌رك، اوکا کوره حرکت ایتمك عادتی اولمغله، حقنده پك چوق نوادر وغرائب منقولدر. حتی بر کون بر یره کیده‌جکی صره‌ده یولنك اوزرنده بر اسکیجینك آصمش اولدیغی ایکی چیزمه‌نك بر (لا) شکلنی آلمش اولدیغنه وآنلرنده یرده بر (تمر) یعنی خرما بولندیغنه دقت ایله، بوندن (لاتمر) یعنی «کچمه» حکمنی چیقاره‌رق، کری دونمش اولدیغی مشهوردر. معتضدك وزیری قاسم بن عبدالله صاحب ترجمه‌نك هجوندن قورقدیغیچون، کندیسنی تسمیم ایتمشدر. مرتب دیوان اشعاری واردر. بغداددن اوزاق بولندیغی بر زمانده شهر شهیر مذکوره اشتیاقنی مصور اولان شو قطعه جملهٔ اشعار بلیغه‌سندندر:

بلد صحبت به الشبیبة والصبا
ولبست ثوب اللهو وهو جدید
فاذا تمثل فی الضمیر رأیته
وعلیه اغصان الشباب تمید

ابن رومیه { (ابو العباس احمد بن محمد) اندلسك کبار علماسندن ومشاهیر نباتیوندن اولوب، ٥٦١ تاریخنده اشبیلیه‌ده طوغمش، و ٦٣٧ ده وفات ایتمشدر. علم نباتاتده عصرینك فریدی اولدیغی کبی، علم حدیثده دخی ید طولی صاحبی اولوب، محضا بو ایکی علمده‌کی معلوماتنی توسیع ایچون، مصر وشام وعراق وحجازه سیاحت ایده‌رك، بو اقطارده مغربده بولنمیان نیچه نباتات تحری ومعاینه، وکبار محدثیندن استماع ایتمش؛ ومصرده ملك عادل ابو بکر بن ایوب طرفندن فوق العاده حرمت واعزازه نائل اولمشیدی. « تفسیر اسماء الادویة المفردة من کتاب دیسقوریدس» عنوانلی معتبر بر تألیفی ایله، قاموس نباتی دنیله بیله‌جك صورتده کافهٔ نباتاتك اسملرینی حروف هجا صره‌سیله حاوی برکتابی و«مقالة فی ترکیب الادویة» عنوانلی بر اثری واردر. علم حدیثده دخی احمد بن عادینك «کامل» عنوانلی کتابنی اختصار ایتمش، و بو کتابه « الحافل

فی تکملة الکامل» عنوانیله بر ذیل، و «کتاب المعلم بما زاده البخاری علی کتاب مسلم» و «فهرسة حافله» عنوانیله ایکی کتاب یازمشدر.

ابن رُهَیمه { شعرای عربدن اولوب، ملوك امویه دن هشام بن عبدالملکك اوکی همشیره‌سی زینبه اولان عشق و علاقه‌سیله مشهوردر، و بتون اشعاری موی‌الیها حقنده‌در. بونك اشعارینی مغنیلرك مشاهیرندن یونس تغنی ایتمکله، هشامك مسموعی اولوب، بو اشعاری سویلنه یوز دکنك اورلمسی ایچون امر ویردیکندن، صاحب ترجه مرقوم یونسله برابر فرار واختفا ایتمش؛ وولید بن یزیدك زماننده میدانه چیقمشلردی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

وجد الفؤاد بزینبا وجداً شدیداً متعبا
اصبحت من وجدی بها ادعی سقیماً مسهبا
وجعلت زینب سترة واتیت امراً معجبا

ابن الزِبَعری { (عبدالله —) مشاهیر شعرای قریشدن اولوب، اشعار بلیغه‌سیله کفار قریشی تشجیع ایتمش، وغزوهٔ احدده دخی حاضر بولنمش ایکن، مکهٔ مکرمه‌نك فتحی اوزرینه، شرف اسلامله مشرف اولمشدر. غزای احد حقنده‌کی بر قصیده‌سندن اولان شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

یا غراب البین اسمعت فقل
انما تنطق شیئاً قد فعل
ان للخیر وللشر مدی
لکلا ذینك وقت واجل

ابن زبیر { [«عبدالله، عروه، مصعب و مهذب بن زبیر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن زرعه { [«ابو علی عیسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن الزقاق { (ابو الحسن علی بن عطیه) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، مدح اکابر و سائره حقنده سلیس ولطیف اشعاری واردر. ٥٢٨ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت مزاری طاشنه یازلمق اوزره، سویلنمش اولدیغی بر قطعه‌سندندر:

اخواننا والموت قد حال دوننا
وللموت حکم نافذ فی الخلائق
سبقتکم للموت والعمر طیه
واعلم ان الکل لابد لاحق

— (ابو العباس احمد بن الزقاق) اسمنده اندلسلی بر شاعر دخی اولوب، بلنسیه‌نك مدحی حقنده بعض اشعاری مشهوردر. شو قطعه او جمله‌دندر:

بلنسیة جنة عالیه ظلال القطوف بها دانیه
عیون الرحیق مع السلسبیل وعین الحیوة بها جاریه

ابن زکی الدین { (ابو المعالی محی الدین محمد بن علی) حضرت عثمان بن عفان نسلندن اولوب، علم وادبیله وفصاحت وبلاغتیله مشهوردر. کوزل اشعاری وبلیغ خطبه‌لری ومنشآتی واردر. ٥٥٠ تاریخنده دمشقده طوغوب، صلاح الدین ایوبی‌یه انتساب ایتمش؛ واونك طرفندن دمشق، وبعده حلب قاضیسی اولمش؛ و قدسك فرنکلرك یدندن استخلاصنده غایت بلیغ بر خطبه ایراد ایتمشدی. ٥٩٨ ده دمشقده وفات ایتمشدر.

ابن زمرك { (ابن خطیب) اندلس علماسندن اولوب، پدری عن اصل اندلسك شرق طرفلرندن اولدیغی حالده، کندیسی غرناطه‌ده طوغمش؛ ومشهور وزیر لسان الدین بن خطیبك توسطیله غرناطه امیرینك کتابتنه تعیین اولنمشیدی. شعر وفصاحت وانشا وخطبه‌ده پك ماهر بر ادیب اولوب، موی‌الیه لسان الدینك یازمش اولدیغی «الاحاطه» عنوانلی تراجم احوال کتابنده زیاده‌سیله مدحی وبر طاقم اشعاری مسطور ایسه‌ده، کتاب مذکورك کنارنده لسان الدینك اوغلی طرفندن علاوه اولنمش بر حاشیه‌ده صاحب ترجمه‌نك پك اخلاقسز ومفسد بر آدم اولدیغی، وسبب تفیضی اولان لسان الدینك علیهنده بولنوب، محوینه قدر یوریمش اولدیغی بیان اولنیور. ٧٥٥ تاریخنده ایکی اوغلیله برابر زوجه‌سی طرفندن خانه‌سنده قتل اولنمشدر. اشعاری ومخابراتی مضبوط اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لقد علم الله انی امرء اجرر ذیل العفاف القشیب
فکم غمض الدهر اجفانه وفازت قداحی بوصل الحبیب
وقیل رقیبك فی غفلة فقلت اخاف الاله الرقیب

ابن زولاق { (ابو محمد حسن بن ابراهیم لیثی) مصر علماسندن اولوب، تاریخده ید طولی صاحبی ایدی. ٣٠٦ تاریخنده طوغوب، ٣٧٨ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. مصرك خطط قدیمه‌سی یعنی هیروغلیف حقنده بر

كتابی، وابو عمر محمد بن يوسف كنديننك «اخبار قضاة مصر» عنوانلی كتابنه بر مكمل ذيلی واردر.

ابن زهر [«ابو مروان، ابوبكر، ابو العلا، وابو محمد بن زهر» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابن زيّات (ابو جعفر محمد بن عبدالملك) خلفای عباسيه‌دن معتصمك وزيری اولوب، معتصمك وفاتنده اوغلی وخلفی اولان واثق طرفندن دخی وزارتده ابقا اولنمش ايسه‌ده، بونك برادری ووارثی اولان متوكلك زماننده، اشكنجه ايچون كنديسی ايجاد واعمال ايتمش اولديغی بر فرونه ادخال ايله، ۲۳۳ تاريخنده قتل ومالی مصادره اولنمشدر. بوفرون داخلاً چوالدوز كبی ايری ايكنه‌لرله مجهز دميردن بر دولاب شكلنده اولوب، اشكنجه‌سی مراد اولنان آدم ايچنه ادخال، ومحل مخصوصندن تسخين اولنور، وايچنده‌كی بيچاره مخلوق حرارتدن بيزار اولوب، حركت ايتدكجه، ايكنه‌لر بدننه باتاردی. مظلومين بو فرونك ايچندن مرحمت ديه باغردقلری وقت «مرحمت طبيعتك برنقصانيدر» تعبيريله جواب ويرمك صاحب ترجمه‌نك عادتی اولديغندن، الجزاء من جنس العمل حكمنجه بودام ملعنته كنديسی دوشوب‌ده، استعطاف مرحمت ايتديكنده، خليفه طرفندن كنديسنه بو تعبير ايله جواب ويرلمشدر. معهذا ادبياتده وعلی الخصوص نحو ولغتده يد طولی صاحبی اولوب، اشعار رائقه‌سی دخی واردر. كتب يونانيه‌نك عربی‌يه ترجمه‌سنه فوق العاده حريص اولوب، كندی اسمنه نسبتله برچوق كتب فنيه ترجمه اولنمشدر. يوحنا بن ماسويه، جبرئيل بن بختيشوع، بختيشوع بن جبرئيل، داود بن سرابيون وسائر كبار اطبا دخی بونك امر وحمايه‌سيله كتب طبيه ترجمه ايدنلردن ايدی. مترجملره شهری ايكی بيك آلتون ويرردی. فرونك ايچنده اشكنجه آلتنده ايكن بر كوور پارچه‌سيله ديواره يازمش اولديغی شو قطعه جمله‌ء اشعارندندر:

من له عهد بنوم   يرشد الصب اليه
رحم الله رحيما   دل عينی عليه
سهرت عينی ونامت   عين من هنت لديه

ابن زيدون (ابو الوليد احمد بن عبدالله مخزومی) اندلسك مشاهير ادباسندن اولوب، ۳۹۴ تاريخنده قرطبه‌ده طوغمش؛ وطوائف ملوكندن ابو الحزم بن جهوره انتساب ايده‌رك، وزيری اولمغله، سائر اندلس ملوكی نزدينه سفارتله كوندريلمه‌رك، امور سياسيه وعلوم وادبياتده‌كی مهارت فوق العاده‌سيله شهرت بولمشيدی. بعده ابو الحزمك غضبنه اوغرايه‌رق، حبس اولنمش ايسه‌ده، فرار يولنی بولوب، اشبيليه‌يه انتقال ايتمش؛ واورانك حاكمی معتضد طرفندن وزير اتخاذ اولنه‌رق، مؤخراً بونك خلفی اولان معتمد طرفندن دخی وزارتده ابقا اولنمش؛ و۴۶۳ ده اشبيليه‌ده وفات ايتمشدر. مرتب ديوانی واردر. اندلس ملوك امويه‌سنك اخيری اولان مستكفی بن مستظهرك قيزی (ولاده) غايتله عالمه، اديبه، شاعره وفوق العاده بر حسن وجمال وصوت حسنه مالكه اولمغله، پدرينك نكبتندن صكره، شعرا وادبا وسائر اكابرله مصاحبت ومشاعره ايتمكه باشلامش اولديغندن، كنديسنه تعشق ايدنلرك بری‌ده صاحب ترجمه اولوب، بو عشق وعلاقه‌سيله شهرت بولمش؛ واكثر اشعارينی بونك حقنده سويلمشدر. ولاده‌نك جمله‌ء عشاقندن بری اولان ابو عامر بن عبدوس موميالهايی سائر عشاقندن چكه‌رك، كنديسنه تخصيص ايتمكه تشبث ايتديكنده، ابن زيدون معشوقه‌سنك آغزندن رقيبنه بر رساله يازمشيدی، كه فصاحت وبلاغتيله مشهور اولوب، اكثر ادبا طرفندن شرح اولنمشدر. بوشرحلرك الك مكملی (ابن نباته)نك «سرح العيون فی شرح رسالة ابن زيدون» عنوانلی شرحی اولوب، ۱۲۷۸ تاريخنده مصرك بولاق مطبعه‌سنده طبع، ولسانمزه دخی ترجمه ونشر اولنمشدر. ابن زيدون بلنسيه‌ده بولنديغی صره‌ده، ولاده‌يه اولان شوق واشتياقنی مصور اولمق اوزره، سويلمش اولديغی شو قطعه جمله‌ء اشعارندندر:

غريب بارض الشرق يشكر للصبا
تحملها منه السلام الی الغرب
وماضر انفاس الصبا فی احتمالها
سلام فتی يهديه جسم الی قلب

ابن ساعاتی (بهاء الدين ابو الحسن علی بن رستم) مشاهير شعرادن اولوب، دمشقده تولد، و۶۰۴ تاريخنده مصرده وفات ايتمشدر. ايكی جلد اوزره مرتب بر ديوانی و«مقطعات النيل» عنوانيله ديكر بر ديوان اشعاری واردر. اشعاری پك سليس ولطيف اولوب، شو بر ايكی بيت او جمله‌دندر:

لله يوم فى سيوط وليلة
صرف الزمان باختها لايغلط
بتنا وعمر الليل فى غلوائه
وله بنور البدر فرع اشمط
والطل فى سلك الغصون كلؤلؤ
رطب يصافحه النسيم فيسقط
والطير يقرأ والغدير صحيفة
والريح يكتب والغمام ينقط

ابن ساعتی { (فخرالدين رضوان بن رستم) آنف الترجمه‌نك برادری اولوب، طب وحكمت ومنطقده يد طولی صاحبی اولديغی كبی، ادبياتدن دخی بهره‌سی وطبيعت شعريه‌سی وار ايدی. ملوك ايوبيه‌نك اطبا و وزراسندن ايدی. ابن سينانك «كتاب القولنج» نه بر تكمله‌سی ايله «قانون» اوزرينه بر حاشيه‌سی وادبيات واشعاره متعلق «المختار» عنوانلی بر مجموعه‌سی واردر.

ابن سباع { (شمس‌الدين محمد بن حسن) دمشق ادبا وشعراسندن اولوب، ٧٢٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. حريرينك «ملحة الاعراب» عنوانلی كتابنی شرح، ابن دريدك «مقصوره» سنه ايكی بيوك جلددن مركب بر شرح تحرير، وجوهرينك «صحاح» نی شواهددن بالتجريد اختصار ايتمشدر. ابن فارضك «تائيه» سنه تقليداً بر «قصيدهٔ تائيه» سی و«المقامة الشهابية» عنوانلی بر اثری دخی واردر. مصرده بولنديغی صره‌ده، دمشقه اولان اشتياقنی مصور بر قصيده‌سندن اولان شو ايكی بيت جملهٔ اشعارندندر:

اشتاق منك منازلاً لم انسها
انی وقلبی فی ربوعك موثق
طلل به خلق تكون اولا
وبه عرفت فكل ما اتخلق

ابن سبعين { (قطب‌الدين محمد بن عبدالحق) اندلس علما وفقهاسندن اولوب، ٦١٤ تاريخنده مرسيه‌ده طوغمش؛ وعلوم فلسفيه وتصوفه انتساب ايدوب، فلاسفه ومتصوفينك اقوال وافكارينی بربره جمع ايله، كنديسنه مخصوص بر طريق ايجاد، وبرچوق طلبه ومريدان پيدا ايتديكندن، فساد عقيده ايله شهرت بوله‌رق، اندلسدن نفی اولنمش؛ و٦٦٩ ده مكهٔ مكرمه‌ده وفات ايتمشدر. ادبياتده دخی يد طولی صاحبی اولوب، بليغ خطبه‌لری وبعض اشعاری واردر. «لابد للعارف»، «الاحاطة»، «كتاب فی الجوهر»، «رسالة العهد» عنوانلی كتابلری وديكر بعض رسائل يازمشدر.

ابن سخنون { (ابو عبدالله محمد — ندرومی) اندلس اطبا وادباسندن اولوب، ٥٨٠ تاريخلرنده قرطبه‌ده طوغمش؛ وبعده اشبيليه‌يه انتقال ايله، ابن رشدك طلبه‌سی سلكنه داخل اولمش؛ وبعض ملوكك خدمت طبابتنده بولنمشدر. غزالينك «كتاب المستصفی» عنوانلی اثرينی اختصار ايتمشدر.

ابن سدير { (ابوالحسن علی بن محمد) مدائن اطبا وشعراسندن اولوب، ٦٠٦ تاريخنده شهر مذكورده وفات ايتمشدر.

ابن سرابيون { (يوحنا — وداود —) عباسيلر دورنده يتيشن مشاهير اطبادن وسريانی ملتندن ايكی برادر اولوب، بونلردن يوحنانك لسان سريانيده «الكناش الكبير» و«الكناش الصغير» عنوانلريله ايكی كتابی واردر، كه هجرتك دردنجی قرننده دفعاتله لسان عربی‌يه نقل اولنمشلردر.

ابن سراج { (ابوبكر محمد بن سری) مشاهير نحويوندن اولوب، امام مبرد وسائر مشاهيردن تحصيل ادب ايتمشدر. كتب نحوية عربيه‌نك اك مكملی اولان «كتاب الاصول»، «موجز»، «كتاب الاشتقاق»، «شرح كتاب سيبويه»، «كتاب اجتماع القراء»، «كتاب الشعر والشعراء»، «كتاب الرياح والهواء والنار»، «كتاب الجمل»، «كتاب المواصلات» عنوانلی آثارك صاحبيدر. ٣١٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. اشعاری دخی كوزل اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

ميزت بين جمالها وفعالها
فاذا الملاحة بالخيانة لاتفی
حلفت لنا ان لاتخون عهودها
فكأنما حلفت لنا ان لاتفی

ابن سراج { (ابوبكر محمد بن سعيد) اندلس مشاهير نحويوندن اولوب، حديثده دخی يد طولاسی وار ايدی. مصره انتقال ايله، نحو تدريسيله اشتغال ايده‌رك، ٥٤٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. يمنه دخی سياحت، وبرمدت اوراده اقامت ايتمشدر. «تنبيه الالباب فی فضل الاعراب» عنوانلی بر تأليفيله عروضه دائر بركتابی وسائر بعض آثاری واردر. ابن رشيقك «عمده» سنی ده اختصار ايتمشدر.

ابن سراج { (Aben-Serage) [«بنی سراج» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن سراقه { (ابو عبدالله محی الدین محمد بن محمد انصاری) اندلس مشاهیر علماسندن اولوب، ٥٧٢ تاریخنده شاطبه‌ده طوغمش، و٦٦٢ده مصرده وفات ایتمشدر. حدیثده و ادبیاتده ید طولی اصحابندن اولوب، بعض کوزل اشعاری دخی واردر. شو بر ایکی بیت اوجمله‌دندر:

الی کم امنی النفس مالا تناله
فیذهب عمری والامانی لاتقضی
وقد مرلی خمس وعشرون حجة
ولم ارض فیها عیشتی فمتی ارضی

ابن سُرَیج { (ابو یحیی عبدالله —) اوائل اسلامک الک مشهور مغنیلرندن اولوب، حضرت عمر فاروقک زمان خلافتنده مکهٔ مکرمه‌ده طوغمش؛ وملوک امویه‌دن ولیدک اواخر سلطنتنده ویاخود سلیمان بن عبدالملک زماننده ینه مکه‌ده وفات ایتمشدر. عودچالمه‌ده دخی ماهر اولوب، الک اول عودله عربی تغنی ایدن بوذات اولدیغی مرویدر. پدری کوله اولوب، روایته کوره ترک جنسیتنه منسوب، وکندیسی بیاض قیللی وچرکین برآدم ایدی. شامه دخی کیدوب، ملوک امویه‌نک حضورنده تغنی ایتمشیدی. نوحه‌کرلکله دخی شهرتی واردر. سائر بعض مغنیلرله اولان رقابتی وبعض غرائب احوالی مشهوردر. — [«ابو العباس بن سریج» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابن سعود { (عبدالله —) نجد عربانی مشایخندن اولوب، کندی قبیله‌سنک اطرافنده‌کی قبائلی اله کتیرمکله، تکثیر نفوذ وقوت ایده‌رک، بعده وهابیلر مذهبنک موجدی اولان عبدالوهابک اوغلی محمدله بالاتحاد، توسیع دائرهٔ نفوذ وحجاجه ایصال کزند ایتمکه باشلامغله، مقام خلافت عظمادن ویریلن امر اوزرینه، مصر والیسی محمد علی پاشا طرفندن اوغلی ابراهیم پاشا قوماندەسیله عسکر سوق اولندقده، مغلوب اولوب، اسیر طوتلمش؛ ودرسعادته کوندریلوب اعدام اولنمشدر.

ابن سعید { (عمرو — بن عاص) اشراف امویه‌دن اولوب، یزید بن معاویه طرفندن مدینه والیلکنه تعیین اولنمشیدی. مروان بن حکم صاحب ترجمه‌یی کندی اوغلی عبدالملکه ولیعهد تعیین ایتمشیدیسه‌ده، مروانک وفاتندن صکره، عبدالملک عمرو بن سعیدی ٧٠ تاریخنده قتل ایتمشدر. ائمهٔ حدیثدن مسلم وترمذی وابن ماجه صاحب ترجمه‌دن بعض احادیث شریفه نقل ایتمشلردر. (اشدق) و (لطیم الشیطان) لقبلریله دخی معروفدر.

ابن سعید مغربی { (ابو الحسن نورالدین علی بن موسی) اندلسک اعاظم ادبا و شعراسندن اولوب، عمرنده ایتدیکی اوزون سیاحتلری مصور سیاحتنامه‌لریله مشهوردر. ٦١٠ تاریخنده غرناطه‌ده طوغوب، اشبیلیه‌ده اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، ابتدا اندلسک هر طرفنی کزمش؛ وبعده آفریقانک سواحل غربیه‌سی طریقیله شرقه رحلت ایده‌رک، مصر و شام وعراق وحجاز اقطارنده ایکی دفعه سیاحت ایتمش؛ وهر مملکتک اکابر وعلماسیله کورشمشدر. سیاحتنامه‌لری کوردیکی مملکتلرک اوصاف و احوالنی مصور اولمغله، فن جغرافیا نقطهٔ نظرندن اهمیتلری درکار اولوب، غرب طرفلرینک احوالنی مبین اولان سیاحتنامه‌سنی «المغرب فی حلی المغرب»، و شرق جهتلرینک احوالنی مصور اولاننی «المشرق فی حلی المشرق»، و تونسدن شرقه اولان ایکنجی سیاحتنی مبین اولان سیاحتنامه‌سنی دخی «عدة المستجز وعقلة المستوفز» تسمیه ایتمشدر. حجازه اولان سیاحتنی دخی «النفحة المسکیه فی الرحلة المکیه» عنوانیله آیریجه بر سیاحتنامه صورتنده یازمشدر. بو سیاحتنامه‌لردن بشقه «المرقصات والمطربات»، «المقتطف من ازاهر الطرف»، «الطالع السعید فی تاریخ بنی سعید» و «الزرمه» عنوانلریله درت کتابی وسائر بعض آثاریله بر چوق اشعاری واردر، ٦٨٥ تاریخنده تونسده وفات ایتمشدر. شو بر قاچ بیت غرناطه‌یه اولان شوق و اشتیاقنی مصور بر قصیده‌سندندر:

اغشی اذا غنی الحمام المطرب
بکاس بها و سواس فکری ینهب
ومل میلة حتی اعانق ایکة
والثم ثغراً فیه للضب مشرب
ولم ار مرجاناً ودراً خلافه
یطیف به ورد من الشهد اعذب

ابن سُکَّره { (ابو الحسن محمد بن عبدالله) مشاهیر شعرادن اولوب،

خلفای عباسیه‌دن مهدینك اوغلی علینك نسلندندر. اللی بیك بیتی جامع مرتب دیوانی واردر. ۳۸۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. شعرای معاصرینندن ابو العصب ملحی‌یه یازمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یا صدیقا افادنیه زمان
فیه ضن بالاصدقاء وشح
بین شخصی وبین شخصك بعد
غیران الخیال بالوصل سمح
انما اوجب التباعد منا
اننی سکر وانك ملح

ابن سکیت { (ابو یوسف یعقوب بن اسحاق) اعاظم ادبا وعلم لغت ائمه‌سندن اولوب، متوکلك ندیمی واوغللری معتز ومؤیدك مربیسی ایدی. کندیسی مفضله‌دن اولوب، حضرت علی واهل بیت نبی‌یه فوق العاده محبتی اولدیغندن، برکون متوکلك اوغللرینی اوقوتمقده ایکن، خلیفه « بو ایکی اوغلمی‌ی زیاده سویورسك، یوقسه حسن ایله حسینی‌می؟ » دینجه، ابن سکیت « حضرت علینك کوله‌سی اولان قنبری بیله ایکی اوغلکله وسنکله دکیشدیرمم » دیدیکیچون، متوکلك امریله دیلی قوپاریلوب، ۲۴۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. لغت وادبیات وسائره‌یه دائر بك چوق آثاری اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «اصلاح المنطق»، «کتاب الالفاظ»، «کتاب معانی الشعر الکبیر»، «کتاب معانی الشعر الصغیر» «کتاب سرقات الشعرا»، «کتاب فعل وافعل»، «کتاب الحشرات»، «کتاب الاصوات»، «کتاب الزبرج»، «کتاب الامثال»، «کتاب المقصور والممدود»، «کتاب المذکر والمؤنث»، «کتاب الاجناس»، «کتاب الفرق»، «کتاب السرج واللجام»، «کتاب الوحوش»، «کتاب الابل»، «کتاب النوادر»، «کتاب الاضداد»، «کتاب الشجر والنبات»، «کتاب القلب والابدال». شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ومن الناس من یحبك حبا
ظاهر الحب لیس بالتقصیر
فاذا ما سألته عشر فلس
الحق الحب باللطیف الخبیر

ابن السلار { (ابو الحسن علی — یاخود ابو منصور علی بن اسحاق) مصرده ملوك ایوبیه وزراسندن اولوب، بر خیلی وقت نفوذ واقتدار صاحبی اولدقدن صکره، ۵۴۸ ده اعدام اولنمشدر.

ابن سلبطور { (ابو عبدالله محمد بن محمد) اندلسده مریه خطه‌سنك اعیان واکابرندن اولوب، قپودانلقده مهارت تامه‌سی وار ایدی. بر خیلی وقت امیرالماء بولندقدن صکره، اواخر عمرنده جاه ومالنی غائب ایدوب، مراکشه چکمش؛ و ۷۵۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. ادبیاتده ید طولی اصحابندن اولوب، اشعار رائقه‌سی واردر. غرناطه وزیری مشهور لسان الدین ابن خطیبه یازمش اولدیغی بر قصیده‌سی مشهوردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

اعلل منك الوجد و اللیل ملتق
وهل ینفع التعلیل والخطب مولم
واقنع من طیف الخیال بزورة
لو ان جفونی بالمنام تنعم

ابن سماعه { (محمد —) کبار فقهاء حنیفه‌دن وعلمای حدیثدن اولوب، روایتنده زیاده‌سیله صادق ایدی. امام ابو یوسفك طلبه‌سندن اولوب، فوق‌العاده متقی ومتورع ایدی. مأمون خلیفه‌نك زماننده بغدادده قاضیلق ایتمش؛ ومستعصمك زماننده بصرینه ضعف کلمکله استعفا ایلشیدی. ۲۳۳ تاریخنده، یوز یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. «ادب القاضی»، «کتاب المحاضر» و «السجلات» عنوانلریله اوچ کتابی وسائر بعض تألیفاتی واردر.

ابن سماك { (ابوالعباس محمد بن صبیح عجلی) قدمای زهاددن اولوب، نصیحت وموعظه‌یی متضمن اقوال حکیمانه‌سی مشهوردر. هارون‌الرشید نزدنده قدری پك عالی ایدی. ۱۸۳ تاریخنده کوفه‌ده وفات ایتمشدر. — بو کنیه ایله بغدادده علمای حدیثدن بر ذات دخی کلمشدر. — [«ابو ذر هروی» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابن سمجون { (ابو بکر حامد —) مغربك مشاهیر اطباسندن اولوب، اطبای اسلامیه بیننده جودتیله مشهور اولان «کتاب الادویة المفردة» ایله «کتاب الاقرابادین»ك مؤلفیدر بشنجی قرن هجری اوائلنده وفات ایتمشدر.

ابن سمح { (ابو القاسم اصبغ بن محمد) اندلسك مشاهیر ریاضیوننددن

اولوب، غرناطه‌ده نشأت ایتمش؛ وعلوم ریاضیه وهیئته اولان اختصاصیله برابر طبدن دخی بهره‌سی وار ایدی. تألیفات مقبوله‌سی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: « المدخل الی الهندسة فی تفسیر کتاب اقلیدس »، « کتاب المعاملات »، « طبیعة العدد »، « الکتاب الکبیر فی الهندسه »، « کتاب التعریف بصورة صنعة الاسطرلاب »، « زیج علی احد مذاهب الهند المعروف بسند هند ». ٤٢٦ تاریخنده غرناطه‌ده وفات ایتمشدر.

ابن سمعون { (ابوالحسین محمد بن احمد) بغدادک مشهور واعظلرندن اولوب، ٣٨٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن سمینه { (یحیی بن یحیی) اندلس مشاهیر اطباسندن اولوب، علوم ریاضیه ونجوم وادبیات وسائر فنونده دخی مهارتی وار ایدی، ومذهبجه معتزله‌دن ایدی. قرطبه‌ده نشأت ایدوب، ٣١٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن سِنبِستی { (ابو عبدالله محمد بن خلیفه) عراق شعراسندن اولوب، سیف الدوله‌نک شاعری ایدی. ٥١٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت سیف الدوله‌نک مدحی حقنده سویلش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

فوالله ما انسی عشیةً ودعوا
ونحن عجال بین غادٍ وراجع
وقد سلمت بالطرف منها فلم یکن
من النطق الا رجعنا بالاصابع

ابن سُنَینیره { (جمال الدین عبدالرحمن بن محمد) واسط شعراسندن اولوب، ٥٤٧ تاریخنده طوغمش، و٦٢٦ ده وفات ایتمشدر. ادعالی برشاعر اولوب، معاصرلرندن کیمسه‌یی بکنمزدی. حلبده ملک ظاهره انتساب ایدوب، مدحی حقنده خیلی قصائد سویلشدر. شو ایکی بیت بو قصائدینک برندندر:

دون الصراة بدت لنا صور الدمی
لا ادم صیران الصریم ولاالدمی
غید هززن من القدود ذوابلا
لدناً ورش من النواظر اسهما

ابن سوادی { (ابوالفرج علا بن علی) مشاهیر ادبا وکتابدن اولوب، ٤٨٢ تاریخنده واسطده طوغمش، و٥٥٦ ده وفات ایتمشدر. اشعار رائقه‌سی اولوب، بو قطعه او جمله‌دندر:

اشکو الیک ومن صدودک اشتکی
واظن من شغفی بانک منصفی
واصدعنک مخافة من ان یری
منک الصدود فیشتفی من یشتفی

ابن سوری { غوریلرک حاکمی اولوب، سلطان محمود سبکتکین ایله محاربه ایتمکله، عسکرینک مغلوب اولدیغی وممکلتنک فتح اولندیغنی کورنجه، زهر ایچوب، اتلاف نفس ایتمشدر.

ابن سویدی { (عزالدین ابو اسحاق ابراهیم بن محمد) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، علوم وفنون سائره‌نک اکثرنده وشعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٦٠٠ تاریخنده دمشقده طوغوب، « عیون الانباء فی طبقات الاطباء » صاحبی موفق الدین بن ابی اصیبعه ایله چوجقلغندن عقد رابطهٔ حقوق ومودت ایتمشیدی. طبه دائر « الباهر فی الجواهر »، « التذکرة الهادیه » و« الذخیرة الکافیه » عنوانلریله اوچ کتاب تألیف ایتمشدر. حسن خطی دخی اولمغله، پک چوق کتابلر استنساخ ایتمشیدی. اشعار رائقه‌سی اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

لوان تغییر لون شیبی یعید مافات من شبابی
لما وفی لی بما تلاقی روحی من کلفة الخضاب

ابن سهل { (ابراهیم — اسرائیلی) اندلس مشاهیر شعراسندن ویهودی ملتندن عاشق مشرب بر مرد اولوب، روایته کوره مؤخراً اهتدی ایتمشیدی. مدح نبی (صلعم) حقنده بر چوق قصائد بلیغه‌سی واردر. ٦٤٩ تاریخنده سبته والیسیله برابر مغروقاً وفات ایتمشدر. موسی اسمنده بر یهودی دلبرینه تعشقندن صکره محمد اسمنده بر محبوبه کسب علاقه ایتمکله، بو حالی مصور اولان قطعهٔ آتیه‌سی اهتدائنه علامت عد اولنمشدر:

ترکت هوی موسی لحب محمد
ولولا هدی الرحمن ماکنت اهتدی
وماعن قلیً منی ترکت وانما
شریعة موسی عطلت بمحمد

ابن سید { (ابوالعباس احمد —) اندلسک مشاهیر شعراسندن اولوب، سائر شعرانک معانیسنی سرقت ایتدیکیچون، (لص) لقبیله ملقبدر. تاریخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

وما افنى السوال لكم نوالا
ولكن جودكم افنى السوالا

— مشاهير مهندسيندن بر ابن سيد دخى واردر، كه هندسه‌يه متعلق مشهور ومعتبر بر اثرى واردر.

ابن سيده { (حافظ ابوالحسن على بن اسماعيل) اندلسك مرسيه علماسندن } اولوب، علم لغتده وادبيات عربيه‌ده يد طولى صاحبى ايدى. لغته دائر «المحكم» و«المخصص» عنوانلريله ايكى بيوك كتابى، «حماسه»يه ٦ جلددن مركب بر مفصل شرحى وديگر بر قاچ تأليفاتى واردر. پدرى كبى اعمى اولوب، آنجق قوهٔ حافظه‌سى فوق‌العاده اولمغله، لغت وادبياته دائر اولان معلوماتى محفوظاتندن عبارت ايدى. ٤٥٨ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن سيرين { (ابوبكر محمد —) بصره رواتندن وتابعيندن اولوب، } حسن بصرى ايله ود ومحبتى وار ايدى. والده‌سى حضرت ابابكر صديقك آزادليلرندن ايدى. صاحب ترجمه حضرت عثمانك شهادتندن ايكى سنه اول دنيايه گلوب، ١١٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. بعض صحابه وتابعيندن احاديث شريفه روايت ايتمشدر. تعبير رؤياده دخى مهارتى وار ايدى.

ابن سيمجور { (ابراهيم، محمد، ابوعلى وسائره) [«بنى سيمجور» } ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن سينا { (ابوعلى حسين بن عبدالله) شيخ رئيس عنوانيله مشهوردر. } حكما واطباى اسلامك پيشواسى اولوب، عالم اسلامك آرسطو وبقراطيدر. شهرتى عالم اسلامه منحصر اولميوب، آوروپاجه دخى قرون وسطادن برى آويسن (Avicenne) اسميله مشهور ومتعارف اولمغله، اسكيدن برى لاتينجه‌يه ترجمه ايدلمش اولان تأليفاتى آوروپا مكاتبنده طول مدت دستور العمل طوتلمش، وبتون عالمك طلبه‌سى اللرنده تداول ايتمشدر. پدرى بلخلى اولوب، نوح بن منصور سامانينك زماننده بخارايه انتقال ايله، بخارا جوارنده كائن (خرميثن) قريه‌سنه مأمور اولمش؛ وقريهٔ مذكوره‌نك جوارنده كائن (افشنه) قريه‌سندن (ستاره) اسمنده بر قيزله تزوج ايده‌رك، صاحب ترجمه اوراده ٣٧٠ سنه‌سى صفرنده دنيايه گلمشدر. بعده بخارايه گيده‌رك، آز زمان ظرفنده ادبيات وعلوم دينيه‌يى وحساب وهندسه وهيئت ومنطق كبى فنونى بعد التحصيل، طب وحكمتك تحصيلنه باشلامش، وكافهٔ علومده معلمليله مباحثه ومناظره‌يه گيريشه‌رك، علماى وقتى حيرتده براقه‌جق بر ذكاوت واستعداد گوسترمشيدى. مؤخراً تجربه وممارسه مقصديله اجراى طبابته باشلايه‌رق، بر طرفدن كتب طبيهٔ موجوده‌نك كافه‌سنى مطالعه وتتبعله برابر، بر طرفدن دخى كندى تجاربندن بالاستفاده، دها يگرمى ياشنه باصمه‌دن، بوفنده‌كى مهارت وحذاقت فوق‌العاده‌سى شهرت كبير آفاق اولمغه باشلامشيدى. اوصره‌ده نوح بن نصر سامانى‌يى دخى تداوى ايتمكله، كنديسنه كسب انتساب ايده‌رك، ملوك سامانيه‌يه مخصوص اولان مكمل بر كتبخانه‌يه ادخال اولنمش؛ واوراده خارجده نسخه‌لرى بولنميان نيجه كتب نفيسه‌يه دسترس اوله‌رق، گيجه وگوندوز مطالعه‌يه قويلمشيدى. بر مدت صكره مذكور كتبخانه محترق اولمغله، نسخه‌لرى قالميان نيجه كتبك محتوياتى ابن سينانك حافظه‌سنه منحصر قالمشدى. حتى كتبخانه‌يى كنديسى مخصوص ياقديغى دخى مظنون ايسه‌ده، اويله بر حكيمك اوقدر كتب نادره‌نك امحاسنه راضى اوله‌ميه‌جغى شبهه‌سز اولديغندن، بو ظنك نابجا اولديغى شبهه‌سزدر. پدرى ملكيه مأموريتلرنده بولنديغندن، كنديسى دخى بر مدت پدرينك معيتنده دور بلاد ايتدكدن صكره، ابن سينا ٣٢ ياشنده ايكن، پدرى وفات ايتمش؛ ومتعاقباً سامانيلرك دور نكبتى حلول ايتمكله، صاحب ترجمه بخارايى ترك ايده‌رك، خوارزمك (گركانج) شهرينه گيتمش؛ وخوارزمشاه على بن مأمونه انتساب ايتمش؛ وكنديسنه مخصصات تعيين اولنمشيدى. بعده نسا، ابيورد، طوس وسائر بلاده گيده‌رك، امير شمس‌المعالى قابوسه كسب اتصال ايتمش ايسه‌ده، موما اليهك اخذ وحبس اولنمسى اوزرينه، ابن سينا دهستانه گيتمش؛ واوراده بر شدتلى خسته‌لغه طوتلمغله، جرجانه عودت ايتمش؛ واوراده «اوسط» عنوانلى كتابنى تأليف ايتمشدر، كه بو مناسبتله كتاب مذكوره «اوسط جرجانى» دخى ديرلر. بعده، رى وقزوين وهمدانه گيده‌رك، شمس الدوله‌نك وزيرى اولمش؛ ومؤخراً عسكر طائفه‌سى عليهنه قالقيشوب، خانه‌سنى يغما وقتلنى طلب ايتمشلر ايسه‌ده، شمس‌الدوله عزليله اكتفا ايدوب، برمدت صكره قولنجه گرفتار اولمغله،

ابن سينا كنديسنى ابى ايتديكندن، ينه وزارته اعاده اولنمشدر. شمس الدولهنك وفاتنده، خلفى تاج الدوله صاحب ترجهيى استخدام ايتديكندن، ابن سينا اصفهانه عزيمتله، علاءالدولهيه انتساب ايتمش؛ واو صره‌ده وجودينه ضعف تارى اولوب، قولنجه مبتلا اولمش، و پرهيزه اعتنا ايتديكندن، كنديكى ابى ايده‌ميوب، نهايت علاءالدولهنك معيتنده همدانه كيدركن، قولنجى كسب تشدد ايتمكله، ٤٢٨ سنه‌سى رمضاننده، ٥٨ ياشنده اولديغى حالده، همدانده وفات ايتمشدر. طوائف ملوك بيننده‌كى رقابت وخصومت سيئه‌سيله، وكنديسنك بونلرك بعضنه اولان انتسابى مناسبتيله، مدت عمرنده برقاچ دفعه حبس وقلعه‌بند اولمش؛ وكتابلرينك بعضيسنى محبوسيتى حالنده يازمشدر.

ابن سينانك آثارى پك چوق وپك متنوع اولوب، اكثريسى طب وحكمته متعلق ايسه‌ده، سائر كافهٔ علومه دائر دخى تأليفاتى واردر. ياشلجه‌لرى شونلردر: «شفا»، «نجات»، «اشارات»، «قانون»، «هدايه»، ٢٠ جلد اوزره «الحاصل والمحصول»، اخلاقه دائر ايكى جلد اوزره «كتاب البروالاثم»، آرسطونك كافهٔ كتبنك شرحلرينى جامع اولەرق ٢٠ جلددن مركب «كتاب الانصاف»، «المجموع»، منطقه دائر «الاوسط»، «كتاب المبدأ والمعاد»، «كتاب الارصاد الكليه»، «كتاب المعاد»، لغته دائر «لسان العرب»، فارسى العباره «دانش نامه»، «كتاب القولنج»، «رسالة حى بن يقظان»، «كتاب الادوية القلبيه»، فارسى العباره «مقالة فى النبض»، «مقالة فى مخارج الحروف»، «رسالة فى الزاويه»، «مقالة فى القوى الطبيعية»، «رسالة الطير»، «كتاب الحدود»، «مقالة فى تعرض الطبيب فى القوى الطبيعية»، «عيون الحكمة»، «مقالة فى عكوس ذوات الجهة»، «الخطب التوحيديه»، منطقه دائر «الموجز الكبير» و«الموجز الصغير»، ينه منطقه دائر «القصيدة المزدوجة»، «مقالة فى تحصيل السعادة»، «مقالة فى القضاء والقدر»، «مقالة فى الهندبا»، «مقالة فى الاشارة الى علم المنطق»، «مقالة فى تقاسيم الحكمة والعلوم»، «رسالة فى السكنجبين»، «مقالة فى اللانهايه»، طلبه‌سندن ابو منصور بن زيلا طرفندن جمع اولنمش «تعاليق»، «مقالة فى خواص خط الاستواء»، طلبه‌سندن ابو الحسن بهمينانك سؤاللريله جوابلرينى حاوى «المباحثات»، ابو ريحان بيرونى‌يه جواباً «عشر مسائل»، ينه حكيم مشاراليهه جواباً «ست عشرة مسئلة»، «مقالة فى هيئة الارض من السماء وكونها فى الوسط»، «الحكمة المشرقية»، «مقالة فى تعقب المواضع الجدليه»، «المدخل الى صناعة الموسيقى»، «مقالة فى الاجرام السماوية»، «كتاب التدارك لانواع خطا التدبير»، «مقالة فى كيفية الرصد ومطابقته مع العلم الطبيعى»، «مقالة فى الاخلاق»، كيميايه دائر شيخ ابو الحسن سهله خطاباً «رساله»، اصفهانده علاءالدوله ايچون ياپمش اولديغى آلت رصديه حقنده «مقاله»، «مقالة فى غرض قاطيغورياس»، «الرسالة الاضحويه فى المعاد»، «رسالة فى العروض»، «مقالة فى حد الجسم»، «الحكمة العرشيه»، «كتاب تدبير الجند والمماليك والعساكر وارزاقهم وخراج الممالك»، روح حقنده ابو على نيشابورى ايله واقع اولان «مناظرات»، «خطب وتحميدات واسجاع»، «مختصر اوقليدس»، «مقالة الارثماطيق»، «تعاليق مسائل حنين فى الطب»، «قوانين ومعالجات طبية»، «شرح كتاب النفس لارسطوطاليس»، «مقالة فى النفس» كه «الفصول» عنوانيله معروفدر، «مقالة فى ابطال احكام النجوم»، نحوه دائر «كتاب الملح»، «فصول الهيئة فى اثبات الاول»، «فصول فى النفس والطبيعيات»، «رسالة فى الممالك وبقاع الارض»، «مختصر فى ان الزاوية التى من المحيط والمماس لا كمية لها»، منطقه دائر «مفاتيح الخزائن»، «كلام فى الجوهر والعرض»، «رسالة فى العشق»، «رسالة فى القوى الانسانية وادراكاتها»، «قول فى تبيين ما الحزن واسبابه». بونلردن بشقه مسائل علميه وفنيه‌يه متعلق اسئلهٔ وارده‌يه ويا اعتراضات واقعه‌يه جواباً برچوق رسائلى، رديه‌لرى، مخابراتى، خطبه‌لرى، عربى وفارسى اشعار وقصائدى وسائر آثارى واردر. شو برايكى بيت نفس (يعنى روح) حقنده اولان مشهور برقصيده‌سنك بليغه‌سندندر:

هبطت اليك من المحل الارفع
ورقاء ذات تعزز وتمنع
محجوبة عن كل مقلة عارف
وهى التى سفرت ولم تتبرقع
وصلت على كره اليك وربما
كرهت فراقك وهى ذات تفجع

اشعار فارسیه‌سی دخی فصاحتده آثار ادبیهٔ عربیه‌سندن دون اولمیوب، اکثر حکما وفضلانك دوچار اوله‌کلدکلری تعرض جهلا وتکفیر بیمعنایه قارشی سویلش اولدیغی شو قطعه او جمله‌دندر:

کفر چومنی گزاف وآسان نبود
محکمتر از ایمان من ایمان نبود
دردهر چومن یکی وآن هم کافر
پس درهمه دهر یك مسلمان نبود

آثار فنیه‌سنك اك مشهورلری اولان «شفا»، «نجات»، «اشارات» و«قانون» اکثر حکما واطبا طرفندن شرح وتحشیه، وآوروپا لسانلرینه ترجمه، ومتنلری دخی دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر. سائر آثارینك بعضیسی وعلی الخصوص آرسطونك کتابلرینك شرحلرینی جامع اولان «کتاب الانصاف» و«کتاب البر والاثم» کبیلرینك ایسه نسخه‌لری پك نادردر.

ابن شاهین { (ابو حفص عمر بن احمد) رواة حدیثدن ومشهور واعظلردن اولوب، ۲۹۱ تاریخنده طوغمش، و ۳۸۵ ده وفات ایتمشدر. حدیثه متعلق مفصل بر کتابی و «معجم الشیوخ»، «کتاب الافراد»، «کتاب السنه»، «کشف الممالك» عنوانلی وسائر بعض آثاری واردر.

ابن شباس { ٤٥٠ تاریخلرنده بصره طرفلرنده ظهور ایله، الوهیت دعواسنه قالقیشمش بر آدمدر.

ابن الشبل { (ابو علی حسین بن عبدالله) بغدادك مشاهیر شعراسندن اولوب، اشعارندن دخی آکلاشلدیغی اوزره، اکثر علوم وفنونه واقف حکیم وفیلسوف بر ذات ایدی. ٤٧٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. شو بر ایکی بیت اوزون بر قصیدهٔ حکیمانه‌سندندر:

بربك ایها الفلك المدار
اقصدك ذا المسیر ام اضطرار
مدارك قل لنا فی ای شیء
ففی افهامنا منك ابتهار
وفیك نری الفضاء وهل فضاء
سوی هذا الفضاء به تدار
وعندك ترفع الارواح ام هل
مع الاجساد یدرکها البوار

ابن شبیب { (ابو عبدالله سعدالدین حسین بن علی) شعرا وادبادن اولوب، خلفای عباسیه‌دن مستنجدك شاعرلرندن ایدی. لغز حلنده چوق مهارتی وارایدی. ٥٠٩ تاریخنده طوغوب، ٥٨٠ سنه‌سنده بغدادده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

واغید لم تسمح لنا بوصاله
ید الدهر حتی دب فی عاجه النمل
تجنب لما احتط فقدان ناظری
ولم ار انساناً تمنی العمی قبل
لیبقی علی مر الزمان خیاله
خیالی وفی عینی لمنظره شکل

ابن شجری { [«ابو السعادات» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن شخبا { (ابو علی حسن بن عبدالصمد عسقلانی) سوریه ساحلنده‌کی عسقلاندن نشأت ایتمش مشاهیر ادبا وشعرادندر. بلیغ خطبه‌لری وبعض مخابراتی ایله اشعار رائقه‌سی واردر. ٤٨٢ تاریخنده مصرده محبسده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت بر قصیده‌سندندر:

عجبوا لحلمك ان تحول سطوة
وزلال خلقك کیف عاد مکدرا
لا تعجبوا من رقة وقساوة
فالنار تقدح فی قضیب اخضرا

ابن شرف { (محمد بن سعید قیروانی) اندلسك فحول شعراسندن اولوب، ٤٦٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. ابن رشیق ایله ماجرالری ومهاجاتلری واردر. کندیسی بر کوزندن کور ایدی. ادبیاته متعلق منثور ومنظوم اوله‌رق «ابکار الافکار» عنوانلی کوزل بر کتابك و سائر بعض تألیفاتك صاحبیدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سقی الله ارضاً انبتت عودك الذی
زکت منه اغصان وطابت مغارس
تغنی علیها الطیر وهی رطیبة
وغنت علیها الناس والعود یابس

— ابن شرف اندلسی ایچون [«ابو الفضل بن شرف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن شقیر { (ابو المکارم تاج‌الدین محمد بن عبدالمنعم) دمشق شعرا وادباسندن وفقهای حنفیه‌دن اولوب، ٦٠٦ تاریخنده طوغمش، و ٦٦٩ ده وفات ایتمشدر. ادبا ومحدثیندن نصرالله‌ك برادریدر.

ابن شکر { [«صفی‌الدین دمیری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن شلمغانی { (ابو جعفر محمد بن علی) ابو القراقر کنیه‌سیله دخی معروفدر. علما وادبادن اولـوب، دردنجی قرن هجری اوائلنده ظهور ایله، بر مذهب جدید ایجادی ادعاسنه قالقیشه‌رق، اعیان وعلمادن برچوق مریدان پیدا ایتدکدن صکره، الوهیت دعواسـنده بولندیغی ومذهبنك اساسی تناسخ قاعده‌سـنه مبتنی اولدیغی آکلاشلغله، بغداددن خفیاً قاچه‌رق، موصله کیتمش؛ واوراده مریدانی آرتیره‌رق، بعده بغـداده عودت ایتمش؛ و ۳۲۲ ده مذهبنك اسراری میدانه چیقمغله، خانه‌سی باصیلوب، بر چوق علمانك مکتوبلری بو-لنمش، ورفقاسی دخی طوتیلوب، اوزون بر محاکمه‌دن صـکره، صـاحب ترجمه مریداندن سالف الترجمه (ابن ابی عون) ایله برابر صلب، وجثه‌لری احراق اولنمشدر.

ابن شمشقیق { بیزانس یعنی قسـطنطنیه ایمپراطورلرندن اولـوب، دردنجی قرن هجری اواسـطنده سوریه‌یه سـوق عسکرله ملوك اسلامیه ایله محاربه ایدن (یانی زیمسکی) نك عرب تاریخلرنده مستعمل اسمیدر. [« یانی زیمسکی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن شنبوذ { (ابوالحسن محمد بن احمد) مشاهیر قراءدن اولوب، بغدادده طوغمش؛ وبعض شاذ قرائتلرله اوقودیغندن، مؤاخذه اولنه‌رق، اثنای استنطاقنده وزیر ابن مقله‌یه سرت جواب ویروب، کندیسنی تجهیل ایتدیکندن، ضرب وحبس اولنمش؛ وبعده حضرت عثمان طرفنـدن جمع اولنـان مصحف شریفدن بشـقه قرآن قرائتنه توبه ایتدیکنه دائر، الندن سند آلندقدن صکره، بر مدت نفی اولنمش؛ وبعده بغداده عـودت ایدوب، ۳۲۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن شنکا { خوزسـتان صاحبی شمله‌نك براد رزاده‌سی اولـوب، خلیفـه مستنجد طرفنـدن بصره مقطعی بولنـان (منکبرس)ك قیزینی تزوج ایتمش اولمغله، قائن پدرینك خلیفه طرفنـدن اعدامی اوزرینه، ۵۵۹ تاریخنـده بصره‌یی ضبط وجوارلرینی یغما وتخریب ایتدکدن صکره، واسطه دخی تجاوزله مقطعی بولنان (خطلـوبرس) ی قتل ایتمشیدی. مؤخراً عمیجه‌سی شمله طرفندن نهاوند وساوه بعض طرفلرك ضـبطنه کوندریلوب، انواع مظالم اجرا ایتدکدن صکره، ۵۶۹ ده عراقه تجاوز ایتمکله، خلیفه‌نك عسکریله واقع اولان محاربه‌ده قتل اولنه‌رق، سر مقطوعی خلیفه‌یه کوندرلمشدر.

ابن شهاب زُهری { (ابو بکر محمـد بن مسلم قرشی) تابعیندن وفقها ومحدثیندن اولوب، مدینهٔ منوره‌ده یاشامش؛ وصحابه‌دن اون ذاته ملاقی اولوب، کندیسـندن بر چوق محدثین نقل احادیث شریفه ایتمشلردر. ۱۲٤ تاریخنده، یتمش یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابن شُهَید { (ابو عامر احمد بن عبدالملك) اندلس ادبا وشعراسـندن اولوب، ناصر عبدالرحمنك وزیری ایدی. ادارهٔ امور دولتده فوق‌العاده ماهر، مدبر وعادل بر ذات اولمغله، ناصرك دور سلطنتـنی بر دور عمران ومدنیتـه قلب ایتمش؛ ومشـارالیهك توجـه وامنیتنی قزانوب، پك چوق مال وثروته مالك اولمشیدی. ناصر عبدالرحمنه هدیه ایتمش اولدیغی بر طـاقم ذی‌قیمت تحفه‌لر اندلس تواریخنده بر تفصیل مذکوردر. حقنده مروی اولان حکایات ونوادر چـوقدر. وزرادن عـبدالملك بن جوهر ایله بینلرنده عداوت و منافسه وار ایدی. مرقوم ابن جوهر (حار) لقبیله ملقب اولوب، صاحب ترجـمه‌نك جـدی دخی شامده بیطـار بولنمش اولدیغندن، بینلرنده شویله بر ملاطفه کچمشـدر: بر کون ابن جوهر خسته اولمغله، ابن شهید زیارتـنه کیتدیکی حالده، قبول اولنمدیغندن، شو قطعـه‌یی یازوب کوندرمشدر:

اتیناك لا عن حاجة عرضت لنا
الیك ولا قلب الیك مشوق
ولکننا زرنا بفضل حلومنا
فکیف تلاقی برنا بعقوق

ابن جهور دخی شو قطعه ایله جواب ویرمش:

محبناك لما زرتنا غیر نائق
بقلب عدو فی ثیاب صدیق
وماکان بیطار الشام بموضع
یباشر فیه برنا بخلیق

ابن شهید { (ابو عامر احمد بن ابی مروان) آنف الترجمه وزیر ابن شهیدك تورونك اوغلی اولوب، اندلسـك مشاهـیر ادباسندندر. غایت بلیغ خطبه ومخابره‌لری و « کشف

الدك وايضاح الشك»، «التوابع والزوابع» و «حا-نوت عطار» عنوانلى كتابلر كبى برطاقم تأليفاتى واردر. ٣٨٢ تاريخنده طوغوب، ٤٢٦ ده قر-طبه‌ده وفات ايتمشدر. كرم وسخاوت اصحابندن او-لوب، اشعار رائقه‌سى دخى واردر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

كلفت بالحب ختى لو دنا اجلى
لما وجدت لطعم الموت من الم
كلاالندى والهوى قدما ولعت به
ويلى من الحب او ويلى من الكرم

ابن شيرويه { (ابو منصور اسهدوست بن محمد ديلى) مشاهير ادبادن اولوب، ٤٦٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. ابتدا شيعى المذهب اولوب، سب اصحاب ايتديكى حالده، بعده تائب اولوب، اصلاح عقيده ايتمشيدى. تزوجحقنده اولان شو قطعه جمله اشعارندندر:

يا طالب التزويج انك بالذى
تبغيه منى جاهل معذور
هل ابصرت عينيك صاحب زوجة
الا حزينا مالديه سرور

ابن شينا { (الياس —) سريانى علماسندن اولوب، لسان سريانينك صرفنه دائر بركتابى ولسان مذكورده بعض اشعارى واردر. ١٠٥٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. «الكنز الثمين» عنوانلى ديوان اشعارى اخيراً رومادہ طبع اولنمشدر.

ابن الصابونى { (محمد بن احمد) اندلسك مشاهير ادباسندن اولوب، شرقه سياحتله، مصره كيدركن، ٦٠٤ تاريخنده اسكندريه‌ده وفات ايتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

رأيت فى خده عذارا خلعت فى حبه عذارى
قدكتب الحسن فيه سطرا ويولج الليل فى النهار

ابن الصابونى { (جمال الدين عبدالرزاق بن احمد) مشاهير علمادن اولوب، حديث وتاريخ وحكمتده يد طولى صاحبى ايدى. ٦٤٢ تاريخنده طوغوب، ٧٢٣ ده وفات ايتمشدر. روايته كوره، (معن بن زائدة الشيبانى) نك نسلندن اولوب، بغدادك هلاكو طرفندن ضبطى صره‌سنده مغوللرك قيد اسارتنه دوشمش، وكوله صفتيله حكيم مشهور نصيرالدين طوسى‌يه ويريلوب، مشاراليهدن تحصيل علوم وفنون ايتمش؛ وحسن خطى دخى اولمغله، كرك نصيرالدينك آثارينى وكرك سائر كتب كثيره استنساخ ايلشيدى. مراغه‌ده حكيم مشاراليه طرفندن تأسيس اولنان رصدخانه‌ده استخدام اولنمش؛ وبعده بغداده كيدوب، مستنصريه كتبخانه‌سنك حافظ كتبى اولمش؛ وبو خدمتنده ايكن. تواريخ كثيره مطالعه ايده‌رك، على الخصوص تراجم احوال حقنده معلومات واسعه استحصال ايتمشيدى. تراجم احوالى جامع اولمق اوزره، «مجمع الآداب فى معجم الاسماء على معجم الالقاب» عنوانيله ٥٠ جلددن مركب بر بيوك كتابى، «درر الاصداف فى غرر الاوصاف» عنوانلى ٢٠ جلدلى بر تأليفى، «تلقيح الافهام فى المؤتلف والمختلف» عنوانيله بر اثرى، ابتداى خلقتدن بغدادك خرابنه‌دك بيوك بر تاريخ عموميسى، «الدرر الناصعه فى شعراء المائة السابعه» عنوانلى بر تذكره‌سى وعربى وفارسى بر چوق اشعارى واردر.

ابن صائغ { (موفق الدين ابو البقاء يعيش بن على) مشاهير نحاتدن او-لوب، اجدادى موصللى اولدقلرى حالده، كنديسى ٥٥٦ تاريخنده حلبده طوغمش؛ واوراده نشأت ايدوب، ٦٤٣ ده وفات ايتمشدر. زمخشرينك كتابنه پك معتبر بر شرح يازديغى كبى، ابن جنينك «التصريف الملوكى» عنوانلى نحو كتابنى دخى شرح ايتمشدر. —[«ابن باجه» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابن الصبّاح { (ابو نصر عبدالسيد بن محمد) مشاهير فقهاء شافعيه‌دن او-لوب ٤٠٠ تاريخنده بغدادده طوغمش؛ و اواخر عمرنده اعمى اولديغى حالده، ٤٨٥ ده ينه بغدادده وفات ايتمشدر. فقهه دائر «الشامل» عنوانيله معتبر بر كتابى، «تذكرة العالم والطريق السالم» عنوانلى بر تأليفى واصول فقهه دائر «العدة» عنوانيله بر اثرى واردر. مدرسۀ نظاميه ايلك آچلديغنده مدرسلكى بو ذاته احاله اولنوب، بعده ابو اسحاق تعيين اولنمش ايسه‌ده، اونك وفاتنده ينه صاحب ترجمه نصب او-لنمشدى. — (ابو العلا محمد بن صباح) زهاددن او-لوب، ٤٨٥ تاريخنده وفات ايتمشدر. —— [«حسن بن صباح» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابن صدقه { [« جلال‌الدين بن صدقه » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن صرد { [« سليمان بن صرد » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن صُردُر { (ابو منصور على بن حسن) مشاهير شعرا وفصحادن اولوب، ٤٦٥ تاريخنده ٦٥ ياشنده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

لم ابك ان رحل الشباب وانما
ابكى لان يتقارب الميعاد
شعر الفتى اوراق فاذا ذوى
جفت على آثاره الاعواد

ابن الصَفّار { (ابوعبدالله محمد —) اندلس مشاهير ادباسندن اولوب، قرطبه‌ده تولد ونشأت ايتمش؛ واعمى اولديغى حالده، علم حسابده يد طولى صاحبى اولوب، مراكش، فاس، تونس وسائر محللرده ادبيات تدريسيله اوغراشمش؛ وبغدادده سياحت ايتمشيدى. ٦٣٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. اشعارى كوزل اولوب، بو قطعه او جمله‌دندر :

لا تحسب الناس سواء متى تشابهوا فالناس اطوار
وانظر الى الاحجار فى بعضها ماء وبعض ضمنه نار

ابن الصفار { (جلال‌الدين على بن يوسف) ماردينلى اولوب، اديب وشاعر بر ذات اولديغى حالده، ماردين صاحبى ملك منصور ناصرالدين ارتقك كاتبى ايدى. ٦٥٨ تاريخنده ماردينى ضبط ايدن مغوللر طرفندن قتل اولنمشدر. «انس‌الملوك» عنوانيله كوزل بر تأليفى واشعار رائقه‌سى واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

ماقام القنوم الجمال بوجهه
الا وفى ناسوته لاهوت
احسن فان‌الحسن وصف زائل
واصنع جميلا فالجمال يفوت

ابن الصفار { (ابوالقاسم احمد بن عبدالله) اندلسك مشاهير رياضيوننندن اولوب. حساب وهندسه وهيئتده يد طولى صاحبى ايدى. قرطبه‌ده علوم رياضيه تدريسيله مشغول‌ايدى. قرطبه‌ده فتنه ظهورى اوزرينه، اندلسك ساحل شرقيسنده واقع (دانيه) شهرينه كيدوب، وفاتنه‌قدر اوراده بولنمش، وپك چوق طلبه يتيشديرمشدى. سندهند اصولى اوزره بر مختصر زيجى واسطرلاب اعمالى حقنده موجز وكوزل عباره‌لى بر كتابى واردر. — برادرى (محمد ابن‌الصفار) اسطرلاب اعمالنده فوق‌العاده ماهر اولوب، بوندن ماهر اسطرلابجى كلمه‌مشدر.

ابن الصلاح { (نجم‌الدين ابوالفتوح احمد بن محمد) علوم حكميه ائمه‌سندن واطباى حاذقه‌دن اولوب، علوم ادبيه‌ده‌دخى ماهر وفصيح اللسان بر ذات ايدى. عن‌اصل همدانلى اولوب، بغدادده نشأت ايتمش؛ وبعده دمشقه كيدوب، بقيهٔ عمرينى اوراده كچيرمش؛ و ٥٤٠ تاريخندن صكره‌جه وفات ايتمشدر. «مقالة فى الشكل الرابع من اشكال القياس»، و« كتاب فى الفوزالاصغر » عنوانلريله ايكى اثرى واردر.

ابن الصلاح { (تقى‌الدين ابو عمرو عثمان بن عبدالرحمن) فقهاى شافعيه‌دن اولوب، تفسير وحديث ولغت وادبياتده دخى يدطولى صاحبى ايدى. كردى‌الاصل اولوب، شهر زورده طوغمش؛ وبعده موصله، خراسانه ونهايت شامه وقدسه كيده‌رك، مدارس متعدده‌ده مدرسلك ايتمش؛ وابن خلكانك جملهٔ معلميندن بولنمشدر. ولادتى ٥٧٧ ده ووفاتى ٦٤٣ ده واقع اولمشدر. علم حديثه دائر پك نافع بر كتابى واردر، و فتاويسى دخى بعض طلبه‌سى طرفندن جمع وتدوين اولنمشدر.

ابن صَول { (ابوالفضل عمر بن مسعده) مأمون خليفه‌نك وزراسندن اولوب، اصحاب رأى وتدبيردن اولمغله، خليفه‌نك عندنده قدر واعتبارى وار ايدى. ذكرى سبقت ايدن شاعر ابراهيم بن عباس صولينك عمجه‌سننك اوغليدر. ٢١٧ تاريخنده (اذنه) يعنى آطنه‌ده وفات ايتمشدر.

ابن طاهر { (ابوالعباس محمد بن‌عبدالله —) خراسان ادباسندن اولوب، خليفه متوكل طرفندن بغداد واليلكنه نصب‌اولنمش؛ ومعتزك زماننده قدر واعتبارى تزايد ايدوب، ٢٥٣ تاريخنده وفات ايتمشدر. اشعار لطيفه‌سى اولوب، ترنج حقنده اولان شو قطعه او جمله‌دندر :

جسم لطيف قميصه ذهب   ركب فيه بديع التركيب
فيه لمن شمه وابصره   لون محب وريح محبوب

ابن طاهر { (رئيس ابو عبدالرحمن محمد —) اندلس ادباسندن اولوب، بعض مسجع وبليغ رسائلى وسائر آثارى واردر. رفض ايله اتهام اولنەرق، خيلى وقت محبوس قالدقدن صكره، وزير ابوبكرك توسطيله سبيلى تخليه اولنەرق، بلنسيەده اختيار اقامت ايتمش؛ واوشهرده بلنسيه خرستيانلرك الينه كچمكله، اسير دوشوب، بر مدت دخى اسارتده قالدقدن صكره، بلنسيەنك استردادیله قورتاريلوب، ٥٠٧ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن طاهر { (ابوالعباس عبدالله — خزاعى) دولت عباسيەنك اكابر رجالندن اولان طاهرك اوغلى اولوب. مأمون خليفه نزدنده پك بيوك قدر واعتبارى وار ايدى. نصر بن شبثه قارشى اولان محاربەده پدرينه وكالةً رقه قوماندانلغنده بولندقدن صكره، خليفه طرفندن بغداد شرطەسى واليلكنه، و٢٠٥ تاريخنده، مرقوم نصر بن شبثك حقندن كلمك مأموريتى انضماميله، مصر واليلكنه نصب اولنمشيدى. عاصئ مرقومى طوتوب بغداده كوندرمكه موفق اولديغندن، دائرۀ اقتدارى توسيع اولنەرق، شام وجزيرەنك ادارەسى دخى عهدەسنه تفويض اولنمش؛ و٢١٣ ده انفصال ايله، بغداده عودتنده خراسان واليلكنه تعيين اولنەرق، اوراده خوارجله ايتديكى محاربەده غالب اولوب، طائفۀ مذكورەيى استيصال، وخيلى وقت كمال عدالتله ادارۀ مملكت ايتدكدن صكره، ٢٢٨ تاريخنده ٤٨ ياشنده مروده وفات ايتمشدر. مصر واليلكنه نصب اولنديغى وقت پدرى طرفندن نصايح حكيمانەيى وادارۀ ملك حقنده پك چوق حقايق متضمن مفصل براخطارنامه كوندرلمشيدى، كه برنسخەسى مأمونك منظورى اولدقده، بالاستنساخ كافۀ ولاته برر صورتنك ارسالنى امر ايتمش، وبو اخطارنامەنك عينى كتب تواريخه درج اولنمشدر. كنديسى امور سياسيه وادارۀ ملكدەكى مهارتيله برابر، اديب وشاعر بر ذات اولوب، بعض بليغ مخابرات ورسائلى واردر. موسيقيده دخى مهارت تامەسى وكوزل سسى اولمغله، بر چوق بستەلرك مرتبى اولديغى «اغانى» ده مسطوردر.

ابن طاهر { حلبده باطنيەنك رئيسى اولوب، فساد وشقاوتيله او جوارلر اهاليسنى قورقوتمش ايكن، ٥٠٩ تاريخنده آلپ ارسلان طرفندن قتل اولنمشدر.

ابن طَباطَبا { (ابو عبدالله محمد بن ابراهيم بن اسماعيل بن ابراهيم بن حسن بن حسن بن على بن ابى طالب) ١٩٩ تاريخنده مأمونك زمان خلافتنده رقەده ابو السرايا ايله بالاتفاق عباسيلره قارشى خروج ايله، كوفەيى ضبط ايتمش؛ وكنديسنه بيعت اولنوب، بغداددن كوندريلن زهير بن مسيبك عسكرينه غلبه چالمش ايسەده، بو محاربەده آلنان غنايمدن ابوالسرايايه مأمولى قدر حصه ويرمديكندن، مرقوم صاحب ترجمەيى تسميم، واونك يرينه خلق (محمد بن محمد بن زيد بن على بن حسين بن على بن ابى طالب) اسمنده برشاب امرده بيعت ايتمكه دعوت ايتمشدى. پدرى ابراهيمك (طباطبا) لقبيله شهرت بولمسنه سبب (ق) ى (ط) تلفظ ايتمسيله، بر كون خدمتجيسندن (قبا) سنى ايستديكنده، قباقبا ديەجك يرده (طباطبا) ديمسيدر.

ابن طباطبا { (ابوالحسن محمد بن احمد بن محمد بن احمد بن ابراهيم طباطبا) آنف الترجمەنك برادرى احمد بن ابراهيمك تورونك اوغلى اولوب، اصفهان شرفاسندن اديب وشاعر بر ذات ايدى. وفرت ذكا ووسعت قريحه ايله مشهور اولوب، «عيار الشعر»، «تهذيب الطبع»، «كتاب العروض» عنوانلريله اوچ تأليفى واردر. ٣٢٢ تاريخنده اصفهانده وفات ايدوب. نسلندن شهر مذكورده برچوق علما وادبا كلمشدر. اشعارى پك لطيف ورقيق اولوب، شو قطعه او جملەدندر:

يا من حكى الماء فرط رقته   وقلبه فى قساوة الحجر
ياليت حظى كحظ ثوبك من   جسمك يا واحدا من البشر

ابن طباطبا { (ابوالقاسم احمد بن محمد بن اسماعيل بن ابراهيم طباطبا) مصرده نقيب الطالبين اولوب، اديب وشاعر بر ذات ايدى. ٣٤٥ تاريخنده ٦٤ ياشنده وفات ايتمشدر شو قطعه جملۀ اشعارندندر:

خليلى انى للثريا لحاسد   وانى على ريب الزمان لواج
ايبقى جميعا شملها وهى سبعة   ويفقد من احببته وهو واح

ابن طباطبا { (ابو محمد عبدالله بن احمد بن علی بن حسن بن ابراهیم طبا طبا) مصر شرفاسندن اولوب. ثروت وسامان صاحبی وکریم وسخی برذات اولمغله، هر کون کلیتلی بادملی حلوی یاپدیروب، طاغیتمغی عادت ایدنمشیدی. حقنده بعض نوادر متواتردر. ۲۸٦ تاریخنده طوغوب، ۳٤۸ ده وفات ایتمشدر.

ابن طَبَرْزَد { (موفق الدین ابو حفص عمر بن ابی بکر) بغدادك کبار محدثینندن اولوب، ۵۱٦ تاریخنده طوغمش، و٦۰۷ده وفات ایتمشدر.

ابن الطیب { (مهذب الدین عبدالرحمن بن علی) دمشقك رئیس الاطباسی اولوب، ۵٦۵ تاریخنده طوغمش. و٦۲۷ ده وفات ایتمشدر. طبده حذاقت کامله صاحبی اولدیغی کبی، ادبیات عربیه‌ده وهیئت ونجوم فننده دخی ماهر ایدی. ملك عادلك پك چوق عاطفت و حسناتنی کورمش. وعموم مصر وشام اطباسی اوزرینه رئیس تعیین اولنمشیدی. دمشقده کندی خانه‌سنی، مدرسهٔ طبیه اولمق اوزره. وقف ایتمشیدی. کندیسی طوپال ایدی. «اختصار الحاوی» و «مقالة فی الاستفراغ» عنوانلریله ایکی تألیفی وینه طبه دائر برچوق تعلیقات ورسائل وجواب ورد یه‌لری واردر. کوزل اشعار دخی سویلمشدر.

ابن الطحان { (ابو الاصبغ عبدالعزیز بن علی) اندلس ادباسندن ومشاهیر قراءدن اولوب. ٤۹۸ تاریخنده اشبیلیه‌ده طوغمش؛ وشرقه رحلت ایده‌رك. مصر وشام وعراقده مدت مدیده درس وافاده ایله اوغراشدقدن صکره، ۵۵۹ تاریخندن صکره‌جه حلبده وفات ایتمشدر. اشعاری لطیف اولوب، بو قطعه او جمله‌دندر:

دع الدنیا لعاشقها ... لیصبح من رشائقها
وعاد النفس مصطبراً ... ونکب عن خلائقها
هلاك المرء ان یضحی ... مجداً فی علائقها
وذو التقوی یذللها ... فیسلم من بوائقها

ابن طغتکین { [«طغتکین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن طولون { (اوچنجی قرن هجری اوائلنده دولت عباسیه طرفندن مصر والیسی اولوب اوراده تفرد ایتمش اولان احمد بن طولون ایله نسلندن کلن امرانك بهرینه‌ویریلن اسمدر. بونلرك هربری اسم اصلیسی صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر. بو سلاله‌یه بنی طولون دیرلر. [«طولون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — احمد بن طولونك مصرده بنا ایتمش اولدیغی برمکمل جامع شریف ایله بر قصر، برایکی کوپری، برصویولی وسائر بعض آثار دخی (ابن طولون) اسمیله یاد اولنورلر.

ابن طیب { [«احمد بن طیب» و«ابو الفرج بن طیب» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابن ظهیر { [«مجدالدین اربلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن عاصم { (محمد —) مصر قدمای شعراسندن اولوب، کوزل اشعاری واردر. طورسینا مناستری حقنده اولان شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یا راهب الدیر ماذا الضوء والنور
فقد اضاء بما فی دیرك الطور
هل حلت الشمس فیه دون ابرجها
ام غیب البدر عنه وهو مستور

ابن العالمه { [«ابن المنفاخ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن عامر { (مرج —) فلسطینده ناصره، صفد وجبل کرمل آره‌سنده واقع واسع بر اووه اولوب، برجهتی طبریه واردنه قدر ممتد اولور. اسم عبرانیسی (ازراعیل)در. — [«عبدالله بن عامر» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابن عائشه { (ابو جعفر محمد —) قریش آزادلیلرندن ومغنیلرك اك مشهورلرندن اولوب، مدینهٔ منوره‌ده حضرت امام حسنك اوغلی حسنه منسوب ایدی. ولید بن یزید ایله دخی بعض ماجرالری منقولدر. سسی غایت کوزل ایدیسه‌ده. غریب بر طبیعتی اولوب، بریسی تغنی ایتمسنی رجا ایتسه. بنم کبی بر آدمه اویله شی تکلیف اولنورمی؟ دیه‌رك قیزار؛ وتغنی ایدرکن، بریسی

احسنت دیسه، قیزوب صوصارمش. یالکز مشار-
الیه حسن کندیسنه تغنی ایتدیرمکه مقتدر اولوردی.

ابن عائشه { (ابراهیم بن محمد) امام ابراهیم عباسینک تورونک اوغلی او-
لوب، مأمونک زمان خلافتنده ابراهیم بن مهدی‌یه بیعت ایدیرکمه چالیشانلردن اولمغله، مأمون طرفندن اخذ و ضرب وحبس اولندقدن صکره، بعض آر-قداشلریله برابر محبسی دلوب قاچمق تشبثنده بو-لندقلری خبر آلنغله، ۲۱۰ تاریخنده صلب او-لنمشدر.

ابن عبّاد { (ابو جعفر محمد —) مکهٔ مکرمه-نک مشهور مغنیلرندن اولوب، دولت عباسیه‌نک ابتدالرنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابن عباد { (معتمد علی الله ابو القاسم بن معتضد بالله) اندلس طوائف ملو-
کنک اک بیوکی اولوب، قرطبه واشبیلیه ایله جوار-لرنده حکمفرما ایدی. ۴۳۱ تاریخنده اندلسک (باجه) شهرنده طوغوب، پدرینک وفاتنده تخته اوتورمشدی. قشتاله حکمداری اذفونش (یعنی آلفونس) ممالکنه تعرض ایتمکله، مراکش صاحبی یوسف بن تاشفیندن استمداد ایتمش؛ ومشارالیه اندلسه چکوب، مرقوم آلفونسک عسکرینی مغلوب ایتمش، و مشهور (زلا-قه) مظفریتیله اندلس اهل اسلامنک یوزینی آغر-تمشیدی. آنجق اندلسک محسنات طبیعیه‌سی یوسف بن تاشفینک نظر دقتنی جلب ایتمکله، بو قطعه‌نک ضبطی هوسنه دوشه‌رک، مؤخراً عسکر سوقیله صاحب‌ترجمه‌نک ملکنی ضبط ایتمش؛ واثنای محاربه‌ده ابن عبادک ایکی اوغلی قتل اولندیغی کبی، کندیسی دخی اسیر طوتیله‌رق، آفریقایه چکیرلمش؛ و(اغمات) شهرنده حبس اولنه‌رق، وفاتنه قدر زندانده و آغر زنجیرلر آلتنده قالمش؛ و۴۸۸ ده وفات ایتمشدر. کندیسی کریم وسخی وعلو همت صاحبی برحکمدار اولوب، علما وادبانک حامیسی بولنمش ایکن، محبو-سیتی زماننده ایکی قیزی اغمات سوقاقلرنده شرقیلر سویلیه‌رک پاره دیلنمک درجه‌سنه کلمشلردی. لطف دیده‌لری اولان شعرانک صاحب ترجمه‌نک بو حال یأس اشتمالی حقنده پک دلخراش قصیده‌لری واردر. کندیسی ادیب بر ذات اولمغله، اشعار رائقه‌سی مشهوردر. برکون محبسده برقاچ شاعر طوپلانوب، حقنده سویلدکلری قصیده‌لریچون جائزه آلمق امیدنده بولندقلرینی کورنجه، ارتجالاً شو قطعه ایله جواب ویرمش:

سألوا الیسیر من الاسیر وانه
بسؤالهم لاحق منهم فاعجب
لولا الحیاء وعزة لخمیة
طی الحشاء لحکاهم فی المطلب

ابن عباد { (صاحب ابوالقاسم اسماعیل—) مشاهیر وزرا وادبادن اولوب،
آل بویه‌دن مؤید الدوله‌نک وبعده برادری فخر الدو-له‌نک وزیری ایدی. کرم وسخا وعلوجنابده بینظیر اولدیغی کبی، علوم متنوعه وشعر وادبیاتدن دخی بهره‌مند اولمغله، دائره‌سی مجمع علما وفضلا اولمشیدی. علمای معاصرینیله اولان ماجرالری واحسان وکرمنه متعلق حکایات ونوادری مشهوردر. آل بویه دو-لتنده اک اول (صاحب) عنوانیله یاد اولنان وزیر صاحب ترجمه اولوب، مؤید الدوله‌نک کوچکلکندن بری مصاحبی بولنمق مناسبتیله بو عنوانه مظهر اولمش؛ وکندیسندن صکره صاحب عنوانی دولت مشارالیها وزراسنک جمله‌سنه تعمیم اولنمشدر. عناصل طالقانلی اولوب، ۳۲۶ تاریخنده طالقانده و بر روایته کوره اصطخرده طوغمش، و ۳۸۵ تاریخنده (ری)ده وفات ایتمشدر. حقنده اعاظم شعرا طرفندن سویلنمش مد-حیه ومرثیه‌لرک حدوحسابی یوقدر. لغته دائر «المحیط» عنوانیله ۷ جلد اوزره بیوک برتألیفی، بعض منشآتی جامع «الکافی» عنوانیله بر کتابی، «کتاب الاعیاد وفضائل النیروز»، «کتاب الامامة»، «کتاب الکشف عن مساوی شعر المتنبی»، «کتاب اسماء الله وصفاته» عنوانلریله اثرلری ومرتب بر دیوان اشعاریله بر مخابرات مجموعه‌سی واردر. سائر آل بویه رجالی کبی شیعی المذهب ومعتزله‌دن بولنمش اولدیغی مرویدر. (کافی الکفاة) لقبیله دخی ملقبدر.

ابن عباد { (ابو عبدالله محمد بن ابراهیم) اندلس علماسندن اولوب، ۷۳۳
تاریخنده (رنده) شهرنده طوغمش؛ واندلس ومغربده برچوق وقت سیاحتله وقت کچیره‌رک، وتدریسله اشتغال ایده‌رک، لسان الدین بن خطیب کبی طلبه یتیشدیر-دکدن، وبعض تألیفات یازدقدن صکره، ۷۹۳ تا-ریخنده فاسده وفات ایتمشدر. تألیفاتندن برینک ظهرنده مسطور اولان شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

لايبلغ المرء فى اوطانه شرفا
حتى يكيل الارض بالقدم

ابن عباس { (ابو العباس عبدالله — بن عبد المطلب بن هاشم) صحابهٔ کرامدن اولوب، حضرت فخر کائنات افندمزك عمزاده‌لريدر. حضرت عباسك اكبر اولادى اولوب، والده‌سى (لبانه) بنت حارثدر. هجرتدن اوچ سنه اول مكهٔ مكرمه‌ده طوغوب، ٦٨ تاريخنده طائفده ارتحال ايتمش، وجنازه نمازى محمد بن حنفيه طرفندن ادا اولنمشدر. ولادتنده حضرت رسول الله (صلعم) علم وحكمتله متحلى اولمسيچون دعا ايتمشلردى. حقيقةً ابن عباس حضرتلرى زماننده اعلم ناس اولوب، هرطرفدن حل مشكلات ايچون كنديلرينه مراجعت اولنوردى؛ وحداثت سنيله برابر حضرت عمر فاروق (رضه) زمان خلافتلرنده كنديلرينه فوق العاده حرمت ورعايت ايدردى. اك اول قرآن كريمى تفسير ايدن بو ذات اولوب، يازمش اولديغى تفسير شريف مشهوردر.

ابن عبدالبرّ { (ابو عمر يوسف بن عبدالله نمرى) اندلسك اعاظم فقهيا ومحدثيننددن اولوب، علوم سائره وادبياتده دخى يد طولى صاحبى ايدى. ٣٦٨ تاريخنده قرطبه‌ده طوغوب، تحصيل علم ايچون بر مدت سياحت ايتدكدن صكره، اشبونه (يعنى ليسبونه) وشنترين قاضيلغنه نصب اولنمش؛ وطوائف ملوكدن مظفر بن افطس نامنه «بهجة المجالس وانس المجالس» كتابنى تأليف ايتمشدر. «التمهيد لما فى الموطأ من المعانى والاسانيد» «الاستدراك لمذاهب الاعصار فيما تضمنه الموطاء من معانى الرأى والاثار»، «الدرر فى اختصار المغازى والسير»، «جامع بيان العلم وفضله وماينبغى فى روايته وحمله» عنوانلى كتابلرى، انساب عربه دائر بر كوچك تأليفى وعلى الخصوص اسماء صحابه وتراجم احوالريني جامع «الاستيعاب» عنوانيله براثر جليلى واردر، كه مشهور اولوب، درسعادت كتبخانه‌لرينك اكثرنده نسخه‌لرى موجوددر. شرق وغرب علماى معاصرينيله مناسبات ومحاراتى وار ايدى. ٤٦٣ تاريخنده شاطبه‌ده وفات ايتمشدر.

ابن عبدالبر { (ابو محمد عبدالله بن يوسف) آنف الترجمه‌نك اوغلى اولوب، ذو الوزارتين لقبيله ملقبدر. اندلسك مشاهير ادباسندن اولوب، نثر ونظمى غايت بليغدر. قرطبه واشبيليه حاكمى معتضدك غضبنه اوغرايه‌رق، اعدامى تقرر ايتمش ايكن، پدرينك توسطيله قورتيله‌بيلمش؛ و ٤٨٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لاتكثرن تأملا   واحبس عليك عنان طرفك
فلر بما ارسلته   فرماك فى ميدان حتفك

ابن عبدالدائم { (زين الدين — مقدسى) مشاهير خطاطيندن وادبادن اولوب، سرعت قلمى اولمغله، عمرنده ٢٠٠٠ جلددن زياده كتاب يازمشدر. اواخر عمرنده اعمى اولوب، ٦٦٨ تاريخنده وفات ايتمشدر. بعض خطبه‌لرى وگوزل اشعارى واردر. شو بيت او جمله‌دندر:

ان يذهب الله من عينى نور هما
فان قلبى بصير مابه ضرر

ابن عبد ربه { (ابو عمر احمد بن محمد) اندلسك مشاهير علما و ادباسندن اولوب، «العقد الفريد» عنوانلى اثر جليلك صاحبيدر. كتاب مذكور شرق وغربده مشهور اولوب، استانبول كتبخانه‌لرينك اكثرنده دخى نسخه‌لرى موجوددر. صاحب ترجمه ٢٤٦ تاريخنده طوغوب، ٣٢٨ ده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعار بليغه‌سندندر:

الجسم فى بلد والروح فى بلد
يا وحشة الروح بل يا غربة الجسد
ان تبك عيناك لى يامن كلفت به
من رحمة فهما سهماك فى كبدى

ابن عبد ربه { (ابو عثمان سعيد بن عبدالرحمن) آنف الترجمه شاعرك برادرزاده‌سى اولوب، طبده وهيئت ونجومده وعلى الخصوص علم الجوده يعنى هوالرك تبدلاتى وروزكارلرك حبوبى احوالنده وسائر علومده يد طولى صاحبى ايدى. صيتمه‌يى تداوى ايتمه‌ده كنديسنه مخصوص براصولى اولوب، اووقت (كينين) بيلنمديكى حالده، سائر اطبانك كسمكه مقتدر اوله‌مدقلرى نيجه صيتمه‌لرى كندى اصوليله ابى ايتمش اولديغى مشهوردر. «كتاب الاقراباذ

ذين »، « تعاليق و مجربات فيالطب » و « ارجوزة في الطب » عنوانلريله اوچ اثری واردر. اواخر عمرنده اعمی اولمشیدی. ادبیاتدن دخی بهرهسی وطبیعت شعریهسی اولوب، عمیجهسیله بعض مشاعرهلری واردر. شو ایکی بیت بر قصیدهسندندر :

امن بعد غوصی فی علوم الحقائق
وطول انبساطی فی مواهب خالق
وفی حین اشراقی علی ملکوته
اری طالباً رزقاً الی غیر رازق

ابن عبدوس { [« ابو عامر بن عبدوس » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

ابن عبدون { (ابو محمد عبدالمجید —) اندلس علما وادباسندن اولوب، حدیثده دخی ید طولی صاحبی ایدی. اشعار رائقهسی وبعض منشآت بلیغهسی واردر. بنی افطس وزراسندن اولوب، ٥٢٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. بنی افطس ملوکی حقنده مرثیه یوللی سویلنش اولدیغی مفصل بر قصیدهسی مشهوردر. باشلانغجی شودر :

الدهر یفجع بعد العین بالاثر
فما البکاء علی الاشباح والصور
انهاك انهاك لا آلوك معذرة
عن نومة بین ناب اللیث والظفر

ابن عبدون { (ابو العباس محمد بن عبدالله رعینی) فقهاء حنفیهدن وادبا وشعرادن اولوب، ٢٩٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. « الاحتجاج بقول ابی حنیفة » و « کتاب اعتلال ابی حنیفة » عنوانلریله ایکی تألیفی وبعض اشعاری واردر. « کشف الظنون » صاحبی مادهٔ آنفهده بیان اولنان مرثیهٔ مشهورهیی سهواً بو ذاته اسناد ایتمشدر.

ابن عبدویه { (محمد —) ابو اسحاق شیرازینك تلامذهسندن اولوب، فقهه دائر « الارشاد » کتابنك مؤلفیدر. کران جزیرهسنده یاشامش، واورادهه وفات ایتمشدر.

ابن العبری { (جمال الدین ابو الفرج بن تاج الدین هارون) مشاهیر مورخیندن اولوب، عربی وسریانی لسانلرنده متعدد آثاری وبعض اشعاری واردر. پدری یهودیدن خرستیان اولمش اولدیغندن، ابن العبری اسمیله شهرت بولمشدر. آوروپاجه ابو الفرج کنیهسیله شهرتی غالبدر. ٦٢٤ تاریخنده ملاطیهده طوغوب. ٦٨٥ ده مراغهده وفات ایتمشدر. پدری طبیب بولنغله، ابتدا علم طبله توغل ایتمش ایسهده، بعده سریانی وعربی ویونانی قدیم لسانلریله علوم ریاضیه وفلسفه تحصیلنه قویلهرق، انطاکیهده علمای یعقوبیه بیننده تمیز ایتمش؛ ومؤخراً مناسترك برینه چکیلوب، دنیادن انقطاع ایتمش؛ ورهبانلغك بطریقلکدن بر رتبه دون اولان جاثلیق پایهسنی احراز ایتمشدی. آثارینك اك مشهوری آیری آیری سریانی وعربی لسانلرنده یازمش اولدیغی بر تاریخ عمومیدر، که ابتدای خلقتدن زمانهدك اولان وقایعی جامع بیوك براثر اولوب، لاتینجهیه دخی ترجمه وطبع اولنمشدر. عربی اولهرق « زبدة الاسرار »، « دفع الهم »، « کتاب الغافقی » عنوانلی تألیفاتی وسائر بعض آثاری دخی واردر.

ابن عنبسه { [« عمرو بن عنبسه » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

ابن العدی { (ابو احمد عبدالله —) ائمهٔ محدثیندن اولوب، ٢٤٢ تاریخنده جرجانده طوغمش، و ٣٢٣ ده استراباددهه وفات ایتمشدر. استماع احادیث شریفه مقصدیله عراق ومصر وشام وحجازك هر طرفنه سیر وسیاحت ایتمش؛ ومشاهیر محدثیندن روایت ایلمشدر. ضعفاء محدثین حقنده « الکامل فی الجرح والتعدیل » عنوانیله غایت مقبول ومکمل بر کتابی ومزنینك کتابی اوزرینه « الابصار » عنوانلی بر تألیفی واردر.

ابن عدی { [« یحیی بن عدی » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

ابن العدیم { (کمال الدین عمر بن احمد) مشاهیر فقها ومحدثیندن اولوب، ٥٨٦ تاریخنده حلبده طوغمش، و ٦٦٦ ده وفات ایتمشدر. استماع احادیث شریفه ایچون شام وعراق وحجاز طرفلرینه سیاحتله، بعض مشاهیر محدثیندن روایت ایتمش؛ وتدریس وافتا وتألیفیله امرار عمر ایدهرك، حلبده قاضیلق دخی ایتمشدر. اجلنك حلولیله تبییضنه موفق اولهمدیغی بر « تاریخ حلب »ی و « کتاب الدراری فی ذکر الذراری »، « کتاب الاخبار المستفاده فی ذکر بنی جراده »، « کتاب فی الخط وعلومه وآدابه ووصف ضروبه واقلامه »، « رفع الظلم والتجری عن ابی العلاء المعری »، « تدبیر حرارة الاکباد فی الصبر علی فقد الاولاد » عنوانلی اثرلری واردر. حسن خطه وسرعت قلمه دخی مالك اولمغله، پك چوق کتابلر

استنساخ ایتمشدر. بعض اشعاری دخی واردر. — بونك اوغلی (ابو القاسم نجم الدین ابن العدیم) دخی قضاتدن ادیب وشاعر بر ذات اولوب، حسن اخلاق وحسن خطه مالك ایدی. ٧٣٤ ده وفات ایتمشدر.

ابن عرام { (امیر صلاح الدین خلیل —) مصر امراسندن اولوب، اسکندریه نائبی ایکن، مقتول بولنان امیر (برکه) نك قتلندن طولایی بلا بینه اتهام اولنەرق، برقوقك امریله ٧٨٢ تاریخنده اخذ، وانواع عقوباتدن صکره، بدنی پارەلنەرق اعدام اولنمشدر. عالم وادیب بر ذات اولوب، بر تاریخی وبعض اشعاری واردر.

ابن عربی { (ابو بکر محی الدین محمد بن علی الطائی الحاتمی الاندلسی) مشاهیر صوفیوندن اولوب، مغربده (ابن العربی) اسمیله معروف ایسەده، شرقده ابو بکر ابن العربیدن فرق ایچون، حرف تعریفسز استعمالی تعمم ایتمشدر. (محی الدین عربی) و(شیخ اکبر) اسملریله دخی معروفدر. ٦٥٠ تاریخنده اندلسك مرسیه شهرنده طوغوب، ٨ یاشندەایکن اشبیلیەیه کیدەرك، اوراده تحصیل علوم، وابن بشکوال کبی مشاهیردن استفاده ایتدکدن صکره، ٥٩٨ تاریخنده شرقه رحلتله، بر مدت مکۀ مکرمەدەاقامت، وبعده مصر وشام وعراق وجزیره وآناطولی جهتلرنده سیاحت، وابن عساکر وابو الفرج ابن جوزی کبی مشاهیردن استماع واستفاده ایتمشدر. فضل وکمالی وحقایق ربانیه واسرار الهیەیه اولان وقوف وعرفانی شهرت کبیر آفاق اولمغله، طوائف ملوك طرفندن کندیسنه بر چوق تخصیصات تعیین اولندیغی حالده، جملەسنی تصدق ایدوب، فقر وریاضتله یاشامغی ترجیح ایدردی. اکثر تألیفاتی تصوفه متعلق مسائل غامضەیی متضمن اولمغله، طریق تصوفه منسوبیتلری اولمیان بر طاقم جهلۀ متعصبین حضرت شیخه اعتراضله، تکفیرینه قدر یوریمشلر ایسەده، کندیسنك اویله بر شائبەدن مبرا اولدیغی ارباب عرفان عندنده محققدر. قونیەده بولندیغی صرەده مشاهیر علمادن صدر الدین قونوینك طول بولنان والدەسنی تزوج ایتمشدی. ٦٣٨ تاریخنده دمشقده ارتحال ایدوب، جبل قاسیون اتکنده دفن اولنمشدر. ارباب تعصبك اجباریله مرقد شریفی مزبله حالنده قونمش ایکن، یاوز سلطان سلیم حضرتلری دمشق شامی فتح ایتدیکنده، محقق مشارالیهك مرقدینی تطهیر وتنظیف ومکمل صورتده تربەسنی انشا بیورمشلردر. باشلیجه آثاری شونلردر: «الفتوحات المکیه»، «فصوص الحکم»، «التدبیرات الالهیه والتنزلات الموصلیه»، «تاج الرسائل ومنهاج الوسائل»، «کتاب العظمة»، «کتاب السبعة»، «مفاتیح الغیب»، «التجلیات»، «کتاب الحق»، «مراتب علوم الوهب والاعلام باشارات اهل الالهام»، «العبادة»، «الخلوة»، «المدخل الی معرفة الاسماء»، «کنه مالابدمنه»، «النقباء»، «حلیة الابدال» «الشروط فیمایلزم اهل طریق الله»، «اسرار الخلوة»، «عقیدة اهل السنة»، «المقنع فی ایضاح السهل الممتنع»، «اشارات القولین»، «کتاب الهویة والاحدیة»، «الاتحاد العشقی»، «الجلالة»، «الازل»، «القسم»، «عنقاء مغرب»، «ختم الاولیاء»، «شمس المغرب»، «الشواهد»، «مناصحة النفس»، «الیقین»، «تاج التراجم»، «القطب»، «رسالة الانتصار»، «الحجب»، «الانفاس العلویة»، «ترجان الاشواق»، «مواقع النجوم»، «مطالع اهلة الاسرار»، «المواعظ الحسنة»، «المبشرات»، «خطبة ترتیب العالم»، «الجلال والجمال»، «مشکاة الانوار فیما روی عن الله عز وجل من الاخبار»، «شرح الفاظ التی اصطلحت علیها الصوفیة»، «محاضرات الابرار ومسامرات الاخیار». بونلردن بشقه «سورة الکهفه قدر بر تفسیر کبیری» ودها برچوق تألیفاتی اولوب، مجموعنك عددی درتیوزه بالغ اولور. بونلردن «فتوحات مکیه» و«فصوص» و«محاضرات» ایله سائر بعضلری مطبوعدر. «فصوص»ك متعدد شرح وترجمەلری دخی واردر. شو قطعه جملۀ اشعارندندر:

اذا حل ذکرکم خاطری فرشت خدودی مکان التراب
واقعد نی الذل فی بابکم قعود الاساری لضرب الرقاب

ابن العریف { (ابو العباس احمد بن محمد صنهاجی) اندلسك کبار زهادندن اولوب، «کتاب المجالس» وسائر اهل طریقته مخصوص تألیفاتك صاحبیدر. یوسف بن تاشفین طرفندن مراکشه جلب اولنەرق، ٥٣٦ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابن عزرا { (ابراهیم بن مایر) آوروپاجه (آبن اسرا Aben Esra) اسمیله شهرت بولان ذاتك اسم حقیقیسیدر. بعض مأخذلره

باقەرق، (ابن اسرا) املای غیر صحیحیله ثبت ایتد-
یکمزدن، اورایه مراجعت بیوریله.

ابن عساکر { (ابو القاسم علی بن حسن) لقبی ثقة الدین ویاخود نو-
رالدیندر. مشاهیر مورخیندن اولوب، فقه وحد-
یثده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٤٩٩ تاریخنده
دمشقده طوغوب، بعدالتحصیل، استماع احادیث
شریفه واکمال معلومات مکتسبه مقصدیله عراقین
وخراسان طرفلرینه سیاحت ایتمش؛ وارباب تقوی
وقناعتدن اولمغله، امور دنیایه وامرا واغنیایه
التفات ایتمیوب، تعلیم وتعلم وتألیف وعبادته حصر
اوقات ایتمشیدی. دمشق شامك ٨٠ جلد اوزره
بر مکمل تاریخنی یازمشدر، که خطیب بغدادینك بغداد
تاریخی کبی بر محیط اعظم اولمغله، غایت مقبول
ومعتبر اولوب، بر چوق مورخلر طرفندن اختصار
دخی اولنمشدر. بوندن بشقه «الموافقات»، «الاطراف
للسنن»، «معجم الشیوخ»، «مناقب الشباب» کبی
بر چوق آثار نفیسەسی واردر. ٥٧١ تاریخنده
دمشقده وفات ایدوب، صلاح الدین ایوبی دخی
جنازەسنده حاضر بولنمشدر. اشعار رائقەسی دخی
اولوب، شو قطعه او جملەدندر:

ایا نفس ویحك جاء المشیب — فما ذا التصابی وماذا الغزل
تولی شبابی کأن لم یکن — وجاء مشیبی کأن لم یزل

ابن عساکر { (فخر الدین ابو منصور عبدالرحمن بن محمد) آنف التر-
جمەنك برادرزادەسی اولوب، مشاهیر فقهای حنفیه-
دندر. دمشقده (جاروحیه) و (تقویه) وقدسده
(صلاحیه) مدرسەلرنده تدریس علوم ایدوب، حتی
صلاحیه مدرسەسنی شامك نظامیەسی دنیلەجك بر
حال مکملیته کتیرمشیدی. فقه وحدیثه متعلق بر قاچ
تألیفی واردر. ٥٥٠ تاریخنده طوغوب، ٦٢٠
سنەسنده وفات ایتمشدر.

ابن عساکر { (ابو الیمن امین الدین عبد الصمد بن عبدالوهاب) ینه
مورخ مشهور ابن عساکرك عائلەسندن اولوب،
حرم شریفده اختیار اقامت، و فقه و حدیث و زهد
وتقوادە اکتساب شهرت ایتمشیدی. فقه وحدیثه
دائر بعض تألیفاتی و بر طاقم منشآت بلیغەسیله اشعا-
ری واردر. ٦١٤ تاریخنده طوغوب، ٦٨٧ ده
وفات ایتمشدر.

ابن عُصفور { (ابو الحسن علی بن موسی الحضرمی) اندلسك اعاظم
ادباسندن اولوب، عربیاتده بینظیر ایدی. عمرینی
مطالعهٔ کتبله کچیرەرك، ابدی مطالعەدن اوصانمازدی.
اندلسك اشبیلیه، شریش، مالقه، لورقه ومرسیه
شهرلرنده تدریس ادبیات ایتمش، و بر چوق کتابلر
یازمشدر. ٥٩٧ تاریخنده اشبیلیەدە طوغوب،
٦٦٩ دە تونسده وفات ایتمشدر. باشلیجه تصنیفاتی
شونلردر: «الممتع»، «المفتاح»، «الهلال»،
«الازهار»، «انارة الدیاجی»، «مختصر الغرة»،
«مختصر المحتسب»، «السالف والعذار»، «شرح
الجمل»، «المقرب»، «البدیع»، «شرح الجزولیة»،
«شرح المتنبی»، «شرح الحماسة»، «سرقات الشعراء»،
«شرح الاشعار الستة»، «شرح المقرب». کوزل
اشعاری دخی واردر.

ابن عطار { (ابو القاسم —) اندلسده اشبیلیه ادبا وشعراسندن او-
لوب، «قلائد العقیان» صاحبی فتح بن خاقانك معا-
صری ایدی. اشعاری غایت لطیف ومؤثر اولوب،
شو قطعه او جملەدندر:

لابد للدمع بعد الجری ان یقفا
وهبه سال فؤادی عنده اسفا
وبی غزال اذا صادفت غرته
جنیت من وجنتیه روضهً انفا
کالبدر مکتملاً کالظبی ملتفتا
کالروض مبتسما کالغصن منعطفا

— قرطبەلی (ابوعبدالله بن عطار) اسمنده بر شاعر
دخی واردر، که اکثر عمرینی سیاحتده کچیرمش،
و بر مدت تونسده اقامت ایتمشدر.

ابن عطاش { (احمد بن عبدالملك —) پدری عالم و ادیب بر ذات
اولدیغی حالده، طائفهٔ باطنیەیه التحاق ایتمش
اولدیغندن، اصفهاندەکی باطنیه صاحب ترجمەیی
جهل وعدم اقتداریله برابر، کندیلرینه رئیس اتخاذ
ایدەرك، ملکشاهك بعض قلعەلرینی ضبط ایتمکله،
٥٠٠ تاریخلرنده ابن عطاش الە کچوب، اعدام
اولنمشدر.

ابن عُطیر { رها حاکمی عطیرك اوغلی او-لوب، دیار بکر صاحبی نصر-
الدوله بن مروان مرقوم عطیری قتل وملکنی ضبط

ایتمش ایسه‌ده، صالح بن مرداسك شفاعتیله رهـا ابن عطیره اعاده اولنمش؛ و بو ایسـه روم ایمپرا-طوری ارمانوسی دعوتله، قلعه‌یی تسلیم ایتمش؛ وابن مروان ایله مرقوم روم ایمپراطوری بیننده بر طاقم محاربه‌لر وقوعنه سبب اولمشدر. بو وقوعات ٤٢٠ تاریخلرنده جریان ایتمشدر.

ابن عطیه { (ابو بکر —) اندلسـدن شرقه هجرت ایدن علما وادبادن او- } لوب، بشنجی قرن هجری اواخرنده یاشامشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

کن بذئب صائد مستأنساً   واذا ابصرت الانسان ففر
انما الانسان بحر ماله   ساحل فاحذره ایاك الغرر
واجعل الناس کشخص واحد   ثم کن من ذلك الشخص حذر

ابن عطیه { (ابو محمد عـبدالحق —) آنفـ الترجمه‌نك اوغـلی اولوب، فقه } وحدیث وتفسیر ونحو ولغتده ید طولی صاحبی ایدی. ٥٢٩ تاریخنده اندلسده مریه قاضیسی اولوب، بعده میورقه قاضیسی اولمش ایسه‌ده، کیتمکدن استنکاف ایدوب، (لورقه) شهرینه چکلمش، و٥٤٦ ده اوراده وفات ایتمشدر. ولادتی ٤٨١ ده واقع اولمشـدی. «الوجیز» عنوانیـله مشهور ومعتبر بر تفسیری وبر چوق اشعـار ورسائلی واردر. شـو قطعـه جمله اشعارندندر:

ولیلة جبت فیهـا الجزع مرتدیاً
بالسیف اسحب اذیالاً من الظلم
والنجم حیران فی بحر الدجی غرق
والبرق فی طیلسان اللیل کالعلم
کانمـا اللیـل زنجی بکا هـله
جرح فیشعب احیانا له بدم

ابن عطیه { (ابو محمد —) اندلس ادبا وشعراسندن ومشهور لسان الدین ابن } خطیبك تلامذه‌سندن اولوب، ٧٠٩ تاریخنده (وادی آش) ده طـوغمش؛ واوراده امامت وخطـابت وبعده قاضیلق ایتدکدن صـکره، غرناطه‌یه انتقـال ایله، مسجد اعظمده خطیب اولمشیدی. اشعـاری کوزل اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

الا ایها اللیل البطیء الکواکب
متی ینجلی صبح بلیل المآرب
وحتی متی ارعی النجوم مراقبا
فمن طالع منهـا علی اثر غارب

ابن عطیه { (عبدالملك بن محمد) ملوك امویه‌دن مروان بن عبدالملك رجا- } لندن اولـوب، ابو حمزه‌نك قوماندەسی آلتنده اوله‌رق شامك اوزرینه یوریمکده اولان خارجـیلرك اوزرینه مأمور اولمغله، موفق اولوب، خارجیلری مغلوب وپریشان ایتمش؛ و بر آی قدر مدینه‌ده اقامتدن صکره، اوراده ولید بن عروه‌یی وکیل براقه‌رق، یمنـه عزیمتـله اورانك صـاحبی یحیی بن طالب الحق قتل وسر مقطوعنی مروانه ارسال ایتمشیدی. بعده مرواندن آلدیغی امر اوزرینـه، حجه کیتمکده ایکن، ١٣٠ تاریخنده قتل اولنمشدر.

ابن عفیف تلمسانی { (شمس الدین محمد بن سلیمان) شعرا وادبا- } دن اولوب، پدری تلمسانلی اولدیغی حالده، کندیسی ٦٦١ تاریخنده مصرده طوغمش، و ٦٨٨ ده، هنوز اون سکز یاشـنده ایکن، دمشقده وفات ایتمشـدر. اشعـاری غایتله سلیس ولطیف اولوب، شو بر ایکی بیت او جمله‌دندر:

مابین هجرك والنوی   قد ذبت فیك من الجوی
وحیات وجهك لا سلا   عنك المحب ولانوی
یا فاتنی بمعـا طف   سجدت لهـا قضب اللوی

— پدری (شیخ عفیف الدین تلمسانی) دخی شعرادن اولوب، صاحب ترجمه‌نك وفاتی حقنـده بعض مؤثر مرثیه‌لری واردر.

ابن عقیل { (ابو محمد بهاءالدین عبدالله بن عبدالرحمن الهـاشمی) مشـاهیر } نحویوندن اولوب، مصرده قاضی القضاة اولمشدی. ٦٩٧ تاریخنده طوغوب، ٧٦٩ سنه‌سـنده وفات ایتمشدر. ابن مالکك مشهور «الفیه» سـنه بر شرح یازمشـدر، که کتـاب مذکور شروحنك اك مکمل واك مقبـولی اولوب، امام سجاعی وامام سـیوطی کبی اعاظم علما بو شرحی تحشیه ایتمشلردر. صاحب ترجـمه‌نك بوندن ماعدا «کتاب الاوهام الواقعـة للنووی وابن الرفعـة» عنوانیله برکتـابی، فروعه دائر «جامع النفیس» عنوانلی بر اثری، بر تفسیری وابن مالکك «تسهیل» عنوانلی کتابنه «مساعد» عنوانیله بر شرحی واردر.

ابن علاف { (ابو بکر حسن بن عـلی) عن اصل نهروانلی اولوب، مشا- } هیر شعرادندر. خلفای عباسـیه‌دن معتضد باللهك ندماسندن اولوب، مشارالیهك پك چوق احسانلرینه

نائل اولمشیدی. بعض وقوعات ونوادری متواتردر. ٣١٨ تاریخنده ١٠٠ یاشلرنده وفات ایتمشدر. اشعاری غایت لطیف اولوب، قومشوسنك كوكرجینلرینی یدیكچون، ذبح اولنان بر كدیسی حقنده سویلش اولدیغی بر قصیده‌سی مشهوردر. بعض روایاته كوره، قصیدهٔ مذكوره اسمنی تصریح ایتمك ایستمدیكی بر ذات حقنده اولوب، كدی‌یی وسیله اتخاذ ایتمشدر. شو بر ایكی بیت او قصیده‌دندر:

یاهر فارقتنا ولم تعد   وكنت عندی بمنزلة الولد
فكیف ننفك عن هواك وقد   كنت لنا عدة من العدد
تطرد عنا الاذی وتحرسنا   فی الغیب من حیة ومن جرد

ابن علقمی (ابو طالب مؤید الدین محمد بن محمد) خلافت عباسیه‌نك صوك وزیری اولوب، مستعصم زمان خلافتنده ١٤ سنه وزارت ایتمشدر. رافضی المذهب اولوب، بغداده سنیلرله شعیلر آره‌سنده وقوعبولان بر منازعه اوزرینه، خلیفه‌نك اوغلی ابو بكر ودواتدار ركن الدینك امریله شیعیلرك محله‌سی عسكره یغما ایتدیرلدیكندن، دلگیر اولمغله. هم بونك انتقامنی آلمق وهمده علویلردن بر خلیفه نصب ایتمك امید باطلیله. هلاكویی بغدادك ضبطنه ترغیب وتشویق، وخلیفه‌یی دخی عسكرینی آزالتمغه اقناع ایده‌رك، مغول اردوسنی بغدادك خارجنه كتوردكدن صكره، خلیفه‌یه هلاكو طرفندن مقام خلافتده ابقا اولنه‌جغنی، وهلاكونك كندی قیزینی خلیفه‌نك اوغلی ابو بكره ویره‌جكنی ایناندیره‌رق، رسم نكاحك اجراسی بهانه‌سیله كندیسنی بتون وكلا واعیان وعلما وفقهایی جمع ایله، هلاكونك اردوگاهنه كوتورمش؛ واوراده مغوللر جمله‌سنی قتل ایتدكدن صكره، بغداده كیروب شهری غارت وتخریب، وبتون اهالی‌یی قتل عام ایتمشلردر. ابن علقمی خائنی دخی مغوللردن یوز كورمیوب، تحقیر اولندیغندن، مأیوسیت ومحجوبیتندن بر سنه صكره یعنی ٦٥٧ سنه‌سی اوائلنده فوت اولمشدر. هلاكویی بغدادك فتحنه دعوت ایچون غریب بر طریق بولوب، بر كوله‌نك باشنی تراش ایتدیرمش، واوزرینه ایكنه وكحل ایله یازه‌جغنی یازدقدن صكره، صاچی كلنجه‌یه قدر اوندن چیقارمامش، وبعده وصولنده باشنی تراش ایتملرینی اخطار ایتمك تنبیهیله كندیسنی محل مقصوده كوندرمشیدی. حتی باشنك بر طرفنده «مكتوبی اوقودقدن صكره بیرتك» مآلنی یازمش اولدیغندن، زواللی كوله باشنده‌كی یازی اوقوندقدن صكره، مغوللر طرفندن درحال قتل اولنمشدی.

ابن عمر (ابو عبدالرحمن یعقوب — مغربی) بنی حفص دولتی رجالندن اولوب، ابو البقاء خالد بن ابی ذكریانك زماننده حاجب ایدی. مشارالیهك برادری ابو بكره قسنطینه‌ده بیعت ایتدیرمكه سبب بو ذات اولوب، سكزنجی قرن هجری اوائلنده تونس وجزایر وطرابلس غرب طرفلرنده بر چوق وقوعات سیاسیه تولید ایتدكدن صكره، ٧١٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن عمر (عبدالعزیز — برقعیدی) موصل امراسندن اولوب، الجزیره‌ده‌كی (جزیرهٔ ابن عمر) قصبه‌سنك بانیسی اولدیغی مرویدر. [«جزیرهٔ ابن عمر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن العمید (عبدالله بن علی الباهر) «تاریخ ابن العمید» اسمیله معروف كتابك مؤلفی اولوب، ٦٧٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن العمید (ابو الفضل محمد بن حسین) پدری نوح بن نصر سامانینك كاتبی اولوب، بو مناسبتله، اهل خراسانك عادتی اوزره عمید لقبیله تلقیب اولنمشیدی. كندیسی ایسه آل بویه دولتنك اخص رجالندن اولوب، عضدالدوله‌نك پدری اولان ركن الدین ابو علی حسنك رئیس الوزراسی ایدی. ٣٢٨ تاریخنده بو مسندی احراز ایتمشیدی. انشا وكتابتده عصرینك فریدی اولوب، ثعالبی بو فنه عبدالحمید ایله بدأ اولندیغنی وابن عمید ایله ختام ویرلدیكنی بیان ایدیور. ادبیاتده وحفظ اشعار واخبارده وتاریخده ید طولی صاحبی اولدیغی كبی، علم هیئت ونجوم وسائر فنوندن دخی بهره‌سی وار ایدی. هله سیاسیات وادارهٔ ملك فننده وفن حربده بینظیر اولوب، اخلاقی دخی غایتله ممدوح ایدی. آنجق نقریس وقولنج علتلرندن بیزار وخسته مزاج ایدی. ٢٤ سنه وزارت ایتدكدن صكره، ٣٦٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. عضدالدوله‌نك معلم ومربیسی بولنمشدر. «الخلق والخلق» عنوانیله بر كتاب یازمش ایسه‌ده، مسوده حالنده براقمشدر. محرراتی مشهوردر، وبعض اشعاری دخی واردر.

ابن العميد { (ذوالكفايتين ابوالفتح علی بن ابی افضل) آنف الترجمه‌نك اوغلی اولوب، پدری طرفندن تعليم وتربيه اولنمش اولمغله، وفاتنده يرينه چكوب، ركن الدينك امور سيفيه وقلميه‌سنی اداره ايتديكيچون، (ذوالكفايتين) لقبيله تلقيب اولنمش؛ وبيوك بر نفوذ واقتدار قزانمشيدی. ركن الدينك وفاتندن صكره، اوغللری عضد الدوله ومؤيدالدوله طرفندن ابتدا وزارتده ابقا اولنمش ايسه‌ده، بعده املاكی مصادره اولنه‌رق، كنديسی دخی اموال مكتومه‌سنی سويلتمك ايچون انواع عقوباتله اعدام اولنمشدر. بو دخی اديب ومنشی وشاعر اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سكن الدنيا اناس قبلنا   رحلوا عنها وخلوها لنا
ونزلناها كما قد نزلوا   ونخليها لقوم بعدنا

ابن عنين { (شرف الدين ابوالمحاسن محمد بن نصرالدين انصاری) مشاهير شعرادن اولوب، پدری كوفه‌لی اولديغی حالده، كنديسی ٥٤٩ تاريخنده دمشقده طوغمشدر. شعرك انواع مختلفه‌سنده بينظير وادبيات وتاريخ وسائر علومده ماهر ايدی. دمشق رؤساسنك ذمی حقنده «مقراض الاعراض» عنوانيله مفصل برقصيده سويلمش اولديغندن، صلاح الدين ايوبی طرفندن يمنه نفی اولنمش؛ واورانك صاحبی طغتكينی مدح ايله، آلديغی جائزه‌لردن بر خيلی مبلغ طوپلايه‌رق، اجرای تجارته باشلامشيدی. صلاح الدينك وفاتندن صكره، شامك محاسننی وغربتك مشاقنی ووطننه اولان شوق واشتياقنی مصور اولان مشهور قصيدهٔ رائيه‌سنی يازه‌رق، ملك عادله تقديم ايتمكله، شامه دخول ايتمسنه مساعده اولنمش؛ وبعده جزيره، عراق، خراسان، خوارزم، ماوراءالنهر، غزنه وهندستانه قدر برسياحت ايتدكدن صكره، شامه عودتله، اكابر عندنده فوق العاده حرمت واعتباره نائل اوله‌رق، حتی ملك معظمك اواخر سلطنتيله ملك ناصرك ابتدای سلطنتنده مسند وزارتی احراز ايتمشيدی. بعده ملك اشرف طرفندن عزل اولنه‌رق، بقيهٔ عمرينی عزلتده كچيرمش؛ و٦٣٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. لغته دائر «مختصر الجمهره» عنوانيله بر اثری و«تاريخ العزيزی» اسميله بر تأليفی واردر. دمشقدن نفيه كيدركن سويلمش اولديغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

فسلام ابعد تم الخائنة   لم يقترف ذنبا ولا سرقا
انفوا المؤذن من بلادكم   ان كان ينفی كل من صدقا

ابن عياش { (ابو جعفر احمد بن محمد كنانی) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، ٥٥٢ تاريخنده مرسيه‌ده طوغمش؛ و٥٧٩ ده شرقه رحلتله، برمدت حجاز وشامده اقامت ايتدكدن صكره، ٥٩٧ ده اندلسه عودت، و٦٢٨ تاريخلرنده كوزلرينه عمی كله‌رك وفات ايتمشدر. حريرينك اشعارينه بعض نظيره‌لری وسائر اشعاری واردر. — [«ابو بكر بن عياش» ماده‌سنه دخی مراجعت.]

ابن عيذون { (ابو علی اسماعيل بن قاسم القالی) مشاهير نحاتدن اولوب، بصريون مذهبنه تابع ولغت وشعرده دخی ماهر ايدی. ابن دريد، ابو بكر انباری، نفطويه ودرستويه كبی ائمهٔ نحاتدن اخذ ايتمشيدی. نحو ولغت وادبياته متعلق برچوق تأليفاتی اولوب، باشليجه‌لری شونلردر: «الامالی»، «البارع»، «كتاب المقصور والممدود»، «كتاب فی الابل ونتاجها»، «كتاب فی حلی الانسان والخيل وشياتها»، «كتاب فعلت وافعلت»، «كتاب مقاتل الفرسان»، «شرح القصائد المعلقات». بونلردن «البارع» نام اثری ٥٠٠٠ ورقدن مركب وحروف هجا ايله مرتب مكمل برلغت كتابيدر. صاحب ترجمه ٢٨٨ تاريخنده دياربكرده طوغوب، بعده جزيره وعراق طولاشه‌رق، ٣٠٣ تاريخنده بغداده داخل اولمش؛ وبعده استماع حديث ايچون، موصله كيدوب، ٣٠٥ تاريخنده بغداده عودتله، ٣٢٨ سنه‌سنه دكين اوراده قالوب، تاريخ مذكورده اندلسه عزيمت ايتمش؛ واورانك ملكی بولنان ناصر عبدالرحمن اموی طرفندن فوق العاده حرمت وتعظيم كورمش؛ وقرطبه‌ده توطن ايله، اندلس ادبا وشعراسيله صحبت ايده‌رك، وتدريس وافاده ايله مشغول اوله‌رق، ٣٥٦ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر.

ابن عيشون { (الحاج ابو عامر —) اندلسك آلتنجی عصر هجری اوائلی ادباسندن اولوب، بعض اشعاری «قلائد العقيان» ده مسطوردر. شو ايكی بيت معاصری اولان كتاب مذكور صاحبی فتح بن خاقان قيسی‌يه يازمش اولديغی بر قطعه‌سندندر:

كتب ولو وفيت برك حقه
لما اقتصرت كفى على رقم قرطاس
ونابت عن الخط الخطا وتبادرت
فطوراً على عيني وطوراً على راسي

ابن عيينه { (ابو محمد سفيان — الهلالى) اكنجى درجه‌ده تابعيندن اولوب، عن اصل كوفه‌لى اولديغى حالده، مكهٔ مكرمه ده اقامت ايتمش؛ وحديث وتفسيرده وعلى الخصوص احاديث نبويه‌يى تفسير ايتمه‌ده يد طولى صاحبى اولوب، ٧٠٠٠ حديث شريف نقل وروايت ايتمشدر. زاهد ومتقى وصالح بر ذات اولوب، قورو آربه اكمكيله تعيش ايتديكى مشهوردر. نصيحت وموعظه قبيلندن پك چوق اقوال حكيمانه‌سى واردر. ١٠٧ تاريخنده كوفه‌ده طوغوب، ١٩٨ ده مكه‌ده وفات ايتمشدر. پدرينك اون اوغلى اولوب، بونلرك بشى محدثيندن ايدى، كه اك مشهورلرى صاحب ترجمه‌در. ديكر دردى محمد، ابراهيم، آدم وعمراندر. — [«حكم بن عيينه» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابن غانم { (علاءالدين على بن محمد) دمشق شامك مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، ٦٨٠ تاريخنده طوغمش، و٧٣٧ ده وفات ايتمشدر. اوصاف ممدوحه اصحابندن اولوب، خانه‌سى مجمع علما وفضلا ايدى. شوايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

لقد غبت عنا والذى غاب محسود
وانت على ما اخترت من ذاك محمود
حالنا محلا بعد بعدك ممحلا
به كل شى ماخلا الستر مفقود

— بونك برادرى (شهاب الدين احمد بن غانم) واوغلى (جمال الدين عبدالله بن على بن غانم) دخى ادبا وشعرادن ايديلر.

ابن غُراب { (امير سعدالدين ابراهيم بن عبدالرزاق — اسكندرانى) مصر امراسندن اولوب، پدرى وجدى اسكندريه ناظرى بولنمغله، كنديسى شهر مذكورده طوغمش؛ وبعده مصر اموالنه ناظر اولان جمال الدين محمود طرفندن قاهره‌يه جلب اولنه‌رق، آز مدت ظرفنده ملك ظاهر برقوقك ديوان كاتبى اولمش؛ وملك مشار اليهك وفاتندن صكره ملك ناصرك زماننده بسبتون ادارهٔ امور دولتى النه آله‌رق، برادرى فخرالدين ماجدى دخى اسكندريه‌دن جلبله، وزارته نصب، وبتون مناصب دولتى بينلرنده تقسيم ايتمشلردى. بو صره‌ده اموال كثيره ونفوذ واقتدار فوق العاده اكتساب ايده‌رك، رتق وفتق امورى بسبتون النه آلمش؛ وحتى بر آره‌لق ملك ناصرى اسقاطله، برادرى ملك منصورى اجلاس ايتدكدن صكره، تكرار ملك ناصرى تختنه اعاده ايتمشيدى. برقوقك ديوان كاتبى اولديغى وقت آنجق يكرمى ياشنده اولوب، سكز اون سنه مسند اقتدارده قالدقدن صكره، ٣٠ ياشنه وارمه‌دن ٨٠٨ سنه‌سنده وفات ايدوب، مثلى كورلمه‌مش صورتده طنطنه‌لى بر آلايله دفن اولنمشدر.

ابن الغريره { (كثير —) بنى نهشل قبيله‌سندن بر شاعر اولوب، وقت جاهليتده كسب شهرت ايتدكدن صكره، شرف اسلامله مشرف اولمش؛ وكرك قبل الاسلام كرك بعد الاسلام شعر سويلمشدر. حضرت عمر فاروق (رضه) زماننده اقرع بن حابس و برادرى قومانده‌سيله طالقان وجوزجانه سوق اولنان عسكر ميانده بولنمغله، اورادا شهيد اولان مجاهدين اسلام حقنده مفصل بر مرثيه سويلمشدر، كه شو بر ايكى بيت اوندندر:

سقى مزن السحاب اذا استهلت
مصارع فتية بالجوزجان
الى القصرين من رستاق خوط
اباد هم هناك الاقرعان
وما بى ان اكون جزعت الا
حنين القلب للبرق اليمانى

ابن الغريق { (ابو الحسين محمد بن على بن عبدالله بن عبد الصمد بن المهتدى بالله) خلفاى عباسيه اقرباسندن اولوب، بغدادده زمانك رئيس المحدثينى ايدى. فوق العاده زهد و تقوا ايله متصف اولديغندن، (راهب بنى العباس) لقبيله شهرت بولمشيدى. ٤٦٥ تاريخنده و ٩٥ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابن الغزال { [«ابو جعفر بن غزال، امين الدوله بن غزال، ابراهيم صالحى ومحمد بن غزال» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابن غُصن { (ابو عبدالله محمد بن ابراهيم اشبيلى) عن اصل اندلسك جزيرة الخضرا شهرندن اولان شداد بن اوس انصارى اولادندن اولوب، ٦٣٠ تاريخلرنده اشبيليه‌ده

طوغمشدر. قرائت وفقهده يد طولى صاحبي وزاهد وصالح بر ذات اولوب، مكه ومدينه وبيت مقدسده قرائت درسى ويرمش، وقرائته دائر «مختصر الكافى» كبى بعض اثرلر يازديغى كبى، معجزات نبى (صلعم) حقنده دخى بر تأليفى وردر. ٧٢٣ سنه‌سى اوا-خرنده بيت مقدسده وفات ايتمشدر.

ابن فارس { [«احمد بن فارس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن الفارض { (ابو حفص عمر بن على) كبار مشايخ صوفيه‌دن واولياء اللهدن بر ذات اولوب، پدرى عن اصل حمالى اولديغى حالده، كنديسى ٥٥٦ تاريخنده قاهره‌ده طوغمش؛ و بر مدت حرم شريفده مجاور اولدقدن صكره، مصره عودتله، جامع ازهرده مداوم صلاة وعبادت اولوب، اكابرك صحبتنه اصلا التفات ايتمز، وبلكه كنديلرندن قاچار، وكيمسه‌دن بر شى آلماز ايدى. علوم دينيه وحقيقت وتصوفده بر بحر عرفان اولمغله برابر، ارباب جذبه‌دن اولوب، بعض غرائب احوالى وكرامات ومقاماتى مشهوردر. حقايق صوفيه وكمالات معنويه‌يه متعلق اشعار وقصائدى چوق وغايت فصيح وبليغ اولوب، مرتب ديوانى واردر. بر قصيدهٔ تائيه‌سيله برده قصيدهٔ يائيه‌سى مشهوردر. ديوانى وقصائدينى اكثر علما وادبا شرح ايتمشلردر. بو شرحلرك اك مكملى شيخ حسن بورينك شرحيدر. «تائيه» سنه دخى بر چوق شرحلر يازيلوب، حتى مولانا عبدالرحمن جامى دخى فارسى العباره شرحنى يازمشدر. فرغانينك قصيدهٔ مذكوره‌يه اولان شرحى مطبوعدر. ابن الفارض ٦٣٢ تاريخنده قاهره‌ده ارتحال ايدوب، تربه‌سى زيارتكاهدر.

ابن الفخار { (ابو عبدالله محمد بن على البيرى) اندلسك اعاظم ادبا ونحاتندن اولوب، نحو وقرائت وادبيات عربيه‌ده شاطبى و وزير ابن زمرك و لسان الدين ابن خطيب كبى مشاهيرك استاديدر. ٧٥٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. — (ابوعبدالله محمدبن‌عمر بن الفخار) اسمنده قرطبه‌لى بر ذات دها واردر، كه مستجاب الدعوه اولوب، اشعار ونوادر عربه دخى واقف ايدى. ٤١٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. — مالقه‌لى (ابو عبدالله بن الفخار) اسمنده بر شاعر دخى واردر، كه تاريخ ولادت و وفاتى معلوم اولميوب، شو قطعه «قلائد العقيان» ده كوريلن جملهٔ اشعارندندر:

استنكر شيب المفارق فى الصبا
وهل ينكر النور المفتح فى الغصن
اظن طلاب المجد شيب مفرقى
وان كنت فى احدى وعشرين من سن

ابن الفرات { [«ابن حنزابه، ابو الحسن، ابو الخطاب وابو الفتح بن فرات» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابن الفرضى { (ابو محمد عبدالله بن محمد ازدى) اندلسك اعاظم فقها وادباسندن اولوب، قرطبه‌ده تولد ونشأت، و٣٨٣ تاريخنده شرقه رحلتله. ايفاى فريضهٔ حج ايتمش؛ ومحمد مهدينك زماننده بلنسبه قاضيسى اولدقدن صكره، بربرلرك قرطبه‌يى ضبطلرى صره‌سنده ٤٠٣ تاريخنده قتل اولنمشدر. «تاريخ علماء اندلس» و «تاريخ شعراء اندلس» عنوانلريله ايكى قيمتدار اثرى و بر چوق اشعارى واردر. شو ايكى بيت او جمله‌دندندر:

اسير الخطايا عند بابك واقف
على وجل مما به انت عارف
يخاف ذنوبا لم يغب عنك غيبها
ويرجوك فيها فهو راج وخائف

ابن فضل الله { (شرف الدين عبدالوهاب بن جمال الدين) نسلى حضرت عمر فاروقه منتهى اولوب، مصرده ملك ناصر بن قلاوونك سركاتبى اولمش؛ وبعده سركاتبلكله دمشقه كونديلوب. ٧١٧ ده اوراده وفات ايتمشدر.

ابن فضل الله { (ابو المعالى محى الدين بن جمال الدين) آنف الترجمه‌نك برادرى اولوب، بو دخى ملك ناصرك سركاتبى بولنمشدر. اختيارلغنده قولاغى ايشيتمز اولديغندن، اوغلى شهاب الدين كنديسنه وكالت ايدرديسه‌ده، مومى‌اليه حديد المزاج اولديغندن، بعض معاملات سركشانه‌ده بولنغله، ديكر اوغلى علاء الدين صغرسنيله برابر وكيل تعيين اولنمشدى. صاحب ترجمه ٧٣٨ تاريخنده ٩٣ ياشنده وفات ايتمشدر. اديب ومنشى وشاعر بر ذات ايدى. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

قضا حكى ليلى فاحسب ثغرها
سنى البرق لكن اين منه سنى البرق
واخفت نجوم الصبح حين تبسمت
فقمت بفرعيها اشد على الشرق

ابن فضل الله { (شهاب الدين ابو العباس احمد بن محى الدين) آنف الترجمه‌نك اوغلى اولوب، شعر وانشا وادبياتده عصرينك فريدى اولديغى كبى، جغرافيا وتاريخ وتراجم احوالده وعلى الخصوص مغول وترك وهند تاريخلرنده وهيئت واسطرلابده دخى يد طولى صاحبى وفقه شافعيده مأذون ايدى. ٧٠٠ تاريخنده دمشقده طوغمش. و٧٤٩ده مصرده وفات ايتمشدر. خيلى وقت ملك ناصرك سركتابتنده پدرينه وكالت ايتمشدر. «فواضل السمر فى فضائل آل عمر» عنوانيله ٤ جلددن مركب بر كتابى و«مسالك الابصار فى ممالك الامصار» عنوانيله ٢٠ بيوك جلددن عبارت غايت نافع بر كتابى واردر، كه بر نسخه‌سى آياصوفيه كتبخانه‌سنده موجوددر. مدح رسول الله (صلعم) حقنده «صبابة المشتاق» عنوانيله بر تأليفى و«الدعوة المستجابة». «سفرة السفرة». «دمعة الباكى». «يقظة الساهر» و«نفحة الروض» كبى بعض آثارى و برطاقم اشعارى واردر. (كاتب دمشق) اسميله دخى معروفدر. — بونك برادرى (علاء الدين على بن يحيى بن فضل الله) واونك اوغلى (بدر الدين محمد بن على بن فضل الله) مصرده سر كاتبلكى ايتمشلردر. بونلرك دخى بعض اشعارلرى واردر.

ابن الفقيه { (ابو منصور عبد الواحد بن ابراهيم) مشاهير ادبا ومحدثيندن اولوب، ٥٦١ تاريخنده موصلده طوغمش. و٦٣٦ده وفات ايتمشدر. اشعار رقيقه‌سى دخى اولوب، شو بيت او جمله‌دندر:

ومن العجائب ان قلبى يشتكى
شوقا اليك وانت فيه مقيم

— [«شهاب الاسلام» و«احمد بن فقيه همدانى» ماده‌لرينه دخى مراجعت بيوريله.]

ابن فورك { (ابو بكر محمد بن حسن) مشاهير علمادن اولوب. علم كلام واصول فقه ونحو وادبياتده يد طولى صاحبى ايدى. اصفهانلى اولوب، برمدت عراقده تدريسله مشغول اولدقدن صكره، نيشابور اهاليسى طرفندن جلب، وكنديسنه بر مدرسه ايله بر خانه انشا اولنمش؛ واوراده تأليف وتصنيفله اوغراشوب، يوز قدر كتاب يازمشدر. لاجل المناظره غزنه‌يه دعوت اولنوب، عودتنده يولده تسميم اولنه‌رق، ٤٠٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن فوزجه { (محمد بن حمد — بروجردى) مشاهير ادبادن اولوب، ابو الفتح ابن جنينك بعض آثارينه اعتراض يوللى «التجنى على ابن الجنى»، «الفتح على ابى الفتح» و«كنايات» عنوانلى اثرلرى وبعض اشعارى واردر.

ابن فولاد { بنى بويه دولتى آدملرندن اولوب، قزوين واليلكنى استحصال ايده‌مديكندن، ٤٠٧ تاريخ هجريسنده خروجله، رى طرفلرنده اجراى فساد ايتديكندن، مجد الدوله ايله والده‌سى بر طاقم محاربه‌لردن صكره كنديسنه اصفهان واليلكنى ويرمكه مجبور اولمشلردى.

ابن فهد { (شهاب الدين محمود بن سلمان) شام علما وادباسندن اولوب، ٦٤٤ تاريخنده دمشقده طوغمش، و٧٥٥ده وفات ايتمشدر. «مقالة العشاق». «منازل الاحباب». «حسن التوسل». «اسنى المنائح فى اسنى المدائح» عنوانلى تأليفاتى وبعض اشعارى واردر. شو ايكى بيت بر مفصل قصيده‌سندندر:

هل البدر الاما حواه لثامها
او الصبح الاما جلاه ابتسامها
او النار الاما بدا فوق خدها
سناها وفى قلب المحب ضرامها

ابن القاسم { (ابو عبد الله عبد الرحمن —) ائمهٔ فقهاى مالكيه‌دن اولوب، امام مالكك اصحابندن عالم وزاهد بر ذات ايدى. فقه مالكى كتابلرينك الك معتبرلرندن اولان «المدونة» عنوانلى تأليفك صاحبيدر. ١٣٢ تاريخنده طوغوب، ١٩١ده مصرده وفات ايتمشدر.

ابن القاص { (ابو العباس احمد بن ابى احمد) فقهاى شافعيه‌دن اولوب، طبرستانده وقتنك امامى ايدى. وعظ وتدريسله مشغول اولوب. بعض سياحتلر دخى ايتمشدر. بو سياحتلرك برى اثناسنده ٣٣٥ تاريخنده طرسوسده وفات ايتمشدر. مذهب شافعى اوزرينه «ادب القاضى» عنوانلى بر كتابى، «دلائل القبلة» عنوانيله بر مختصرى،

فروعـه دائر بر «تلخيص» ى، فتاويسى و «كتاب المواقيت» و «المفتاح» عنوانلريله ايكى اثرى واردر.

ابن قاضى بعلبك { [«بدرالدين بن قاضى بعلبـك» مادهسنه مراجعت بيوريله.]

ابن القالون { (ابو عبـدالله محمد بن يحيى) تونسده حكم سورن بنى حفص دولتى رجالنـدن اولوب، ابوبكر حفصـينك حاجى ايدى. بعده ابو تاشفين طرفندن تونسـه كوندريلن ابراهيم بن شهيده انتساب ايتمش؛ ومؤخراً ابوبكر حفصى بن شهيد ايله برابر تونسدن اخراج ايتمكله، برمدت طولاشدقدن صكره، ٧٢٨ تاريخنده مقتولاً وفات ايتمشدر.

ابن قانع { (حافظ ابو الحسين عبدالباقى — بغدادى) مشاهير علما ومحدثيندن اولوب. «معجم الشـيوخ» نام كتابك صاحبيدر. ٢٩٥ تاريخنده طوغوب، ٣٥١ ده بغدادده وفات ايتمشدر.

ابن قايماز ذهبى { (ابو عبدالله شمس الدين محمد بن احمد) مشاهير محدثيندن واعاظم مورخيندن اولوب. تراجم احوالده يد طولى صاحبى ايدى. (حافظ ذهبى) اسميـله دخى معروفدر. «تاريخ الاسلام» عنوانيله ٢٠ جلددن مركب معتبر بر كتابى، ينـه ٢٠ جلددن عبارت «تاريخ النبلاء» اسميـله بر تأليفى واردر. سائر تأليفاتنك باشليجهلرى شونلردر: «الدول الاسلاميه»، «طبقات القراء»، ٢ جلـددن مركب «طبقات الحفاظ»، «بناء الرجال». «تذهيب التـهذيب». ٣ جلد اوزرينه «اختصـار تهذيب الكمـال». ٢ جلد اوزرينه «اختصار كتاب الاطراف». «الكاشف»، «اختصار التذهيب»، ٥ جلد اوزرينـه «اختصار سنن البيهق»، ٣ جلد اوزرينه «ميزان الاعـتدال فى نقد الرجال»، «المشتبـه فى الاسماء والانساب». «تنقيح احاديث التعليق لابن الجوزى»، «المستحلى اختصـار المحلى»، «القتـنى فى الكنى»، «المقتضى فى الضعفا»، ٢ جلد اوزرينه «العبر فى خبر من غبر»، ٢ جلد اوزرينه «اختصار المستدرك للحاكم»، ١٠ جلـد اوزرينـه «مختصر تاريخ ابن عساكر». ٢ جلد اوزرينه «مختصر تاريخ الخطيب البغدادى»، «اختصار تاريخ نيسابور»، «الكبائر»، «تحريم الادبار». «اخبـار السـد». «احاديث مختصر ابن الحاجب». «توقيف اهـل التوفيق على مناقب الصديق»، «نعم السمر فى سيرة عمر»، «التبيان فى مناقب عثمـان»، «فتح الطالب فى اخبار على بن ابى طالب»، «معجم الاشياخ»، «اختصار كتـاب الجهاد لابن عساكر»، «مابعد الموت»، «اختصار كتـاب القـدر للبيهق»، «هالة البدر فى عدد اهل البدر». «اختصار تقويم البلدان لابى الفدا». «نقض الجعبه فى اخبـار شعبه». «قضى نهارك فى اخبار ابن المبارك»، «اخبـار ابى مسلم الخراسانى». ٦٧٣ تاريخنده طوغوب، ٧٤٨ ده وفات ايتمشدر. آثارينك اكثريسى پك قيمتدار اولوب. «ميزان الاعتدال فى نقـد الرجال» نام اثرى هندسـتانك (لكهنو) شهرنده ٢ بيوك جلد اوزرينه طبع اولنمشدر.

ابن قتلمش { (ابو منصور محمد بن سليمان —) مشاهير دبادن اولوب. عن اصـل سمرقندلى اولديغى حالده، ٥٤٣ تاريخنـده طوغمش؛ و بغدادده خليفهنك حاجبى اولوب. ٦٢٠ سنهسنده وفات ايتمشـدر. قار ودامه يه ابتلاسـيله مشهوردر. شو قطعه جملهٔ اشعاريندندر:

تقول حليلـتى لما رأتنى لمـا رأتنى
وقد ازمعـد عـن وطنى غـدوا
اقم واطلب مرامك مـن صـديق
فقلت لهـا يصـير اذاً عـدوا

ابن قتيبه { (ابو محمد عبدالله بن مسلم — المروزى) مشاهير نحويوندن اولوب، علم لغتده دخى يد طولى صاحبى ايدى. بغدادده اقامت ايدوب. تأليفاتنى تدريسـله مشغول اولمش؛ و بر آرهلق (دينور) ده قاضى بولنديغنـدن دينورى نسبتيـله دخى معروفدر. ٢١٣ تاريخنـده بغدادده طوغوب، ٢٧٦ ده وفات ايتمشدر. باشليجه آثارى شونلردر: «تلاف خالحديث». «آداب القرائة»، «ادب الكـاتب»، «اصلاح غلط ابى عبيده». «تأويل مختلف الحديث». «التفقيه». «تقويم اللسان». «جامع النحو الكـبير». «جامع النحوا لصغـير»، «الجوابات الحاضره». «كتاب فى دلائل النبوه». «كتاب فى خلق الانسان». «ديوان الكـتـاب». «طبقات الشعراء». «عيون الاخبار». «كتـاب فى علم غريب الحديث والقرآن»، «كتاب الاشربة»،

«كتاب الانواء»، «كتاب الخيل»، «كتاب الميسر والقداح»، «كتاب مشكلات القرآن»، «المعارف». اك مشهور اثرى اولان بو صوك تأليفى تاريخه دائردر.

ابن قُدامه { (موفق الدين ابو محمد عبدالله بن احمد) مشاهير علمادن اولوب، ٥٤١ تاريخنده دمشقده طوغمش؛ وتحصيل واستماع ايچون دوربلاد ايدەرك، بغدادده دخى بر مدت اقامتدن صكره، ٦٢٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. خلاف وفرائض وفقه و اصولده ونحو وادبياتده يد طولى صاحبى اولديغى كبى، هيئت ونجوم وسائر فنوندن دخى بهرەسى وار ايدى. تصانيف كثيرەسى اولوب. باشليجەلرى شونلردر: «البرهان»، «مسألة العلو»، «الاعتقاد»، «ذم التأويل»، «المتحابين فى الله تعالى»، «فضل عاشوراء» «فضائل العشر»، «ذم الوسواس»، «المشيخة»، فقهه دائر ١٠ جلد اوزره «المغنى»، ٤ جلد اوزره «الكافى»، «المقنع»، «العمدة»، «القوانين»، «الرقة والبكاء»، «الهداية»، «التبيين فى نسب القرشيين»، «الاستنصار فى نسب الانصار»، «قنعة الاديب فى الغريب»، «الروضة فى اصول الفقه»، «العلل للجلال».

ابن قدامه { (ابو محمد شمس الدين عبدالرحمن بن محمد) آنف الترجمەلك برادرزادەسى اولوب. عمجەسندن وسائر علمادن تحصيل علم ايله. عمجەسنك «المقنع» عنوانلى اثرينه ١٠ جلددن عبارت بر شرح يازمشدر. ٥٩٧ تاريخنده طوغوب، ٦٨٢ ده وفات ايتمشدر.

ابن قدامه { (شمس الدين محمد بن احمد) فقهاء حنبليەدن ومشاهير محدثين ومورخيندن اولوب، علم محوده دخى يد طولى صاحبى ايدى. «تلخيص احاديث الاحكام لابن دقيق»، «تاريخ الخوارج»، «شرح تسهيل ابن مالك»، «كتاب محمد فى الحديث» عنوانلى تأليفاتى وسائر بعض آثارى واردر. ٧٤٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن القِريه { (ابو سليمان ايوب بن زيد) امى اولديغى حالده فوق العاده فصاحت وبلاغتله شهرت بولمش برآدمدر. حتى كتب ادبيەده محفوظ ومستور اولان سوزلريله محويون طرفندن استشهاد اولنمشدر. روايته كوره حجاج يوسف (عين تمر) واليسنه الفاظ غريبه ايله وفوق العاده بر بلاغتله يازلمش بر مكتوب كوندروب، والى بونك مألنى آكلامديغندن، صاحب ترجمەيه وقومش، وابن القريه مكتوبك معناسنى ويردكدن صكره، ينه او اسلوبده ودها بليغ اولەرق برجواب يازديرمش؛ وحجاج بو جوابى كورنجه، فوق العاده بكنمكله، يازديران ابن القريه اولديغنى اوكرنەرك، كنديسنى يانته جلب، وبعده عبدالملك بن مروانه تقديم وتوصيه ايتمشيدى. مؤخراً عبدالرحمن بن قيس كندى سجستانده عصيان ايتديكى وقت، حجاج صاحب ترجمەيى ايلچيلكله مرقومك يانـنه كوندرديكى حالده، عبدالرحمن بونى جبراً يانته آليقومش؛ وكنديسى بوزلديغنده، ابن القريه طوتيلوب، حجاجك حضورينه كوتورلمش؛ وهر نه قدر مقام اعتذارده برچوق خطبەلر وبليغ سوزلر ايراد ايتمش ايسەده، فائده ايتميوب، حجاجك امريله بيونى اوريلەرق، ٨٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. كاتب اصفهانى بونك، ليلى ومجنون وابن عقب كبى، وجودى اولميوب، موهوم بر شخصدن عبارت اولديغنى التزام ايديور.

ابن قرقه { (ابو سعيد —) طبده وهندسه وسائر علوم رياضيه وطبيعيەده ماهر بر ذات اولوب، فاطميوندن حافظ لدين اللهك خدمتنده بولنوردى. عسكر كروهى مشار اليهدن اوغلى حسنك قتلنى ايستمكله، بونك قتلنه آلت اتخاذ اولنان سمى صاحب ترجمه ترتيب ايتديكندن، مؤخراً حافظ لدين الله طرفندن اعدام اولنمشدر.

ابن قُرَيش { (قاضى صفى الدين ابو المجد عبدالرحمن بن عبدالعزيز) مشاهير كتابدن اولوب، صلاح الدين ايوبينك خدمت كتابتنده مستخدم ايكن، ٥٨٦ تاريخنده عكاده قتل وقدسده دفن اولنمشدر. مصردەكى (قيسارية ابن قريش) قصبەسى بونك نامنه منسوبدر.

ابن قريعه { (قاضى ابو بكر محمد بن عبدالرحمن بغدادى) حاضرجوابلقده وغايت لطيف نكتەلر بولمدەكى مهارت فوق العادەسيله مشهور اولوب، نكات ولطائفى كتب نوادرده مسطور ومشهوردر. وزير ابو محمد مهلبىيه منسوب ايدى. بعض قاضيلقلرده بولنمشيدى. ٣٦٧ تاريخنده ٦٥ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابن قزمان { (ابو بكر —) اندلس وزرا وادباسندن اولدیغی «قلائد العقیان» ده مسطور و بعض اشعاری مذکور ایسه‌ده، تاریخ ولادت و وفاتی ذکر اولنمامشدر. هر حالده آلتنجی قرن هجری اوائلنده برحیات بولنمش اولدیغی آکلاشیلیور.

ابن القس { (مسعود — بغدادی) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، خلفای عباسیه‌نك اخیری اولان مستعصمك خدمت طبابتنده ایدی. مغول وقعه‌سندن صکره خانه‌سنه قپانوب، وفاتنه قدر چیقمدیغی مرویدر.

ابن قسی { (ابو القاسم —) اندلسده مشایخ صوفیه‌دن اولوب، ادبیات ولغتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. مریدان وتوابعندن (مرابطین) نامیله بر فرقه تشکیل ایده‌رك، امور سیاسیه‌یه قاریشمق ایستمش ایسه‌ده، اوصره‌ده موحدین دولتی اندلسی ضبط ایتدیکندن، کندیسی دخی موحدینه تبعیت کوسترمکه مجبور اولمش؛ وکندیسنك وفاتندن صکره مرابطین زمره‌سی میدان آلمشلردر. [«مرابطین» ماده‌سنه مراجعت.] صاحب ترجمه‌نك تصوفه متعلق «خلع النعلین» عنوانیله بر تألیفی واردر، که شیخ اکبر حضرتلری طرفندن شرح اولنمشدر.

ابن القصاب { (ابو عبدالله مؤید الدین محمد بن علی) دولت عباسیه وزراسندن اولوب، خلیفه ناصرلدین اللهك زماننده خوارزمشاه سلجوقی نزدینه سفارتله همدانه کوندریله‌رك، کندیسنه خلیفه‌نك بر والیسی معامله‌سنی ایتمك ایستدیکندن، بینلرنده منازعه وقوع بولدقدن صکره، ناصرك توجه وامنیتنی قزانه‌رق، خوراسان وسائر ایران طرفلرینه کوندرلمکله، اورالرك احوالنی اوکرندکدن، ومعتبران اهالی بیننده احباب وطرفکیرلر پیدا ایتدکدن صکره، بغداده عودتله، خلیفه‌یی اویرلری طوغریدن طوغری‌یه کندی اداره‌سی آلتنه آلمغه اطماع ایتدیکندن، بو ایشه کندیسی مأمور اولوب، مدت مدیده خوارزمشاهله وسائر طوائف ملوکله محاربه ایده‌رك، برچوق یرلری خلیفه‌نك دائره‌ٔ حکم واداره‌سنه آلدقدن صکره، ٥٩٢ تاریخنده همدانده وفات ایتمش؛ واون بش کون صکره خوارزمشاه همدانی ضبط ایدنجه، صاحب ترجمه‌یی مزارندن بالاخراج، باشنی قطع ایله، محاربه‌ده اولدیرمش کبی خوارزمه کوندرمشدی.

ابن القصار { (سلیمان بن علی) بغدادك مشهور مغنیلرندن اولوب، بعض بسته‌لری واردر. حقنده وعلی الخصوص کاتب بلورینك جاریه‌سیله اولان معاشقه‌لرینه دائر بعض حکایات ونوادر منقولدر.

ابن القصیره { (ذوالوزارتین ابو بکر —) اندلسك آلتنجی قرن هجری اوائلی کتاب و وزراسندن اولوب، بعض رسائل بلیغه‌سیله اشعاری «قلائد العقیان» ده مسطوردر.

ابن قضیب البان { (السید عبدالله بن محمد حجازی) متأخرین شعرای عربدن اولوب، مدح نبی (صلعم) حقنده سویلنمش اولدیغی «قصیدهٔ دالیه» سیله وسائر اشعاریله شهرت بولمشدر. ١٠٠٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. مذکور قصیده‌سنك باشلانغیجی شودر:

اهلاً بنشر من مهب زرود
احیا فؤاد العاشق المنجود
وروی شذا خبر العقیق ففجرت
منه عیون الدمع فوق خدودی

شیخ عثمان عریانی بو قصیده‌یی شرح، وشیخ امین جندی تخمیس ایتمشدر.

ابن القطاع { (ابو القاسم علی بن جعفر سعدی) مشاهیر ادبادن اولوب، علی الخصوص علم لغتده ائمه‌دن معدوددر. ٤٣٣ تاریخنده صقلیه (یعنی سیچیلیا) آطه‌سنده طوغوب، جزیرهٔ مذکوره‌نك ایادیٔ مسلمیندن چیقمسی اوزرینه، مصره هجرتله، ٥١٠ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. لغته دائر «کتاب الافعال» و«کتاب ابنیة الاسماء» عنوانلریله ایکی تألیفی اولدیغی کبی؛ بری «الدرة الخطیرة فی المختار من شعر شعراء الجزیرة» عنوانیله صقلیه، ودیکری «لمح الملح» عنوانیله اندلس شعراسنك اشعار و تراجم احوالنی جامع ایکی قیمتدار اثری واردر. اشعار رائقه‌سی دخی چوقدر.

ابن القطان { (ابو الحسین احمد بن محمد بغدادی) مشاهیر فقهای شافعیه‌دن اولوب، بغدادده تدریسله مشغول اولمش؛

وفقهه متعلق بر قاچ كتاب يازمشدر. وفاتی ٣٥٩ تاريخنده واقع اولمشدر.

ابن القطان (ابو القاسم هبة الله بن فضل) بغدادك مشاهير شعراسندن اولوب، على الخصوص هجوده ولطائف وهزلياتده بينظيردر. مرتب ديوانی واردر. علم حديثه دخی وقوف وانتسابی وار ايدی. (حيص بيص) نام شاعرله ماجرالری ومهاجاتلری مشهوردر. ٤٧٧ تاريخنده طوغوب، ٥٥٨ ده وفات ايتمشدر. شو ايكی بيت جملهٔ اشعارندندر:

يا اهل بغداد ان حيص بيص اتى
بفعلة اكسبته الخزی فی البلد
هو الجبان الذی ابدی تشاجعه
على جری ضعيف البطش والجلد

ابن قطنه [« جواس بن قطنه » مادهسنه مراجعت بيوريله.]

ابن القفطی [« جمال الدين بن قفطی » مادهسنه مراجعت بيوريله.]

ابن قلاقس (ابو الفتوح نصرالله بن عبدالله — اللخمی الازهری) مصر مشاهير شعراسندن اولوب، (قاضی اعز) لقبيله دخی معروفدر. اشعاری غايت كوزل اولوب، مدح اكابر حقنده قصيدهلری وغزليات وسائر اشعاری واردر. ٥٣٢ تاريخنده اسكندريه جوارنده طوغوب، ٥٦٣ ده صقليهيه، و٥٦٥ ده يمنه سياحت ايتمشيدی. صقليهدن مصره عودت ايتمك اوزره، قيشين كیبه بينديكی حالده، قرطونهيه طوتيلوب، روزكار كيسنی ينه سيچيليا آطهسی ساحلنه آتمش اولديغی كبی، يمندن عودتنده دخی بينديكی كمی بحر احمرده قيرلغله، يوزهرك قورتلوب، يمنه چبلاق عودت ايتمشيدی. بو ايكی وقعه حقنده اولان قصيدهلری مشهوردر. ٥٦٧ تاريخنده مصرك عيذاب قصبهسنده وفات ايتمشدر. سوديكی بر سياه جاريه حقنده اولان شو قطعهسی جملهٔ اشعارندندر:

رب سوداء وهی بيضاء معنى
نافی المسك عندها الكافور
مثل حب العيون يحسبه النا-
س سواداً وانما هو نور

ابن قلَيته (ابو العباس احمد بن محمد) يمن ادباسندن اولوب، « الرشد اللبيب الى معاشرة الحبيب » عنوانلی كتابك صاحبيدر. ٢٣١ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن القَليوبی (على بن محمد) اندلس شعراسندن اولوب، اشعارينك لطافتيله وتشبيهاتدهكی مهارتيله مشهوردر. عزيز عبيدينك رجالنی مدح، وظاهر عبيدينك اوائل سلطنتنده وفات ايتمشدر. شو بر ايكی بيت جملهٔ اشعارندندر:

ولاضوء الا من هلال كانما
تفرق منه الغيم عن نصف دملج
وقد حال دون المشتری من شعاعه
وميض كمثل الزئبق المترجرج
كأن الثريا فی اواخر ليلها
تحية ورد فوق زهر بنفسج

ابن القليوبی (كمال الدين احمد بن عيسى العسقلانی) فقهاء شافعيهدن اولوب، ابو اسحاق شيرازينك فروعه دائر اولان « التنبيه » عنوانلی كتابنی شرح، و« نهج الوصول فی علم الاصول » عنوانيله بر كتاب تأليف ايتمشدر.

ابن قم (ابو عبدالله حسن بن على) ادبا و شعرادن اولوب، سبا صاحبی ابو حميره يازمش اولديغی رساله ايله مشهوردر.

ابن قنبر (حكم بن محمد — مازنی) دولت عباسيه زماننده وايكنجی قرن هجری اواسطنده يتيشن مشاهير شعرادن اولوب، بصرهده طوغمش، واورادهيشامشدر. مسلم بن وليد انصاری نام شاعرله مهاجاتلری وماجرالری مشهوردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ويلی على من اطار النوم وامتنعا
وزاد قلبی على اوجاعه وجعا
ظبی اغر ترى فی وجهه سرجا
يغشی العيون اذا ما نوره سطعا

ابن قوسين موصل مشاهير اطباسندن اولوب، ابتدا يهودی ايكن بعده اهتدا ايتمش؛ وبعدالاهتدا « مقالة فی الرد على اليهود » عنوانيله بر كتاب يازمشدر.

ابن القوطيه (ابو بكر محمد بن عمر) يدری اشبيليهلی اولوب، كنديسی قرطبهده تولد ونشأت ايتمشدر. لغت وادبيات وحديث وفقهده وتاريخ واخبارده يد طولی صاحبی ايدی. وعلى الخصوص اندلسك احوال تاريخيهسيله علما وشعراسنك احوالنه وقوف تامی وار ايدی. « تصاريف الافعال »، و« كتاب المقصور والممدود » عنوانلريله ايكی كتابی وسائر آثاريله بعض اشعاری واردر. ٣٦٧ ده قرطبهده وفات ايتمشدر.

ابن قيس { [« اشعث بن قيس، عبدالله بن قيس » وسائره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابن القيسرانى { (ابو الفضل محمد بن طاهر مقدسى) مشاهير محدثيندن اولوب، ٤٦٧ تاريخنده بيت مقدسده طوغمش؛ واستماع احاديث شريفه مقصديله، حجاز، شام، مصر، فارس، خراسان وساٮر طرفلره مدت مديده سياحتدن صكره، همدانده اختيار اقامت، وتدريس وتصنيفله اشتغال ايتمشدر. باشليجه تأليفاتى شونلردر: «اطراف الكتب الستة»، «اطراف الغرائب لدارقطنى»، «كتاب الانساب». تصوفه داٮر بعض آثارى وكوزل اشعارى دخى واردر. ٥٠٧ تاريخنده، حجدن عودتنده، بغدادده وفات ايتمشدر. — اوغلى (ابوزرعه طاهر ابن القيسرانى) دخى محدثيندن اولوب، پدرينك وفاتندن صكره همدانده تدريس، و ٥٦٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن القيسرانى { (شرف الدين ابو عبدالله محمد بن نصر) حضرت خالد بن وليدك نسلندن اولوب، ٤٧٨ تاريخنده عكاده طوغمش، و ٥٤٨ ده دمشقده وفات ايتمشدر. مشاهير شعرادن اولوب، ادبياتده يد طولى صاحبى اولديغى كبى، هيئت ونجومدن دخى خبرى وار ايدى. شاعر ابن المنير ايله ماجرالرى سبقت ايتمشدر. اشعارى غايت سليس ولطيف اولوب، مرتب ديوانى واردر. سسى پك كوزل بر مغنى حقنده سويلمش اولديغى شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

والله لو انصف العشاق انفسهم
فدوك منها بما عزوا وماصانوا
ما انت حين تغنى فى مجالسهم
الانسيم الصبا والقوم اغصان

ابن كثير { مشاهير قراءدن وطبقهٔ ثانيه تابعيندن اولوب، ٤٥ تاريخنده مكهٔ مكرمه‌ده طوغمش، و ١٢٠ ده وفات ايتمشدر. — [«ابو الفدا» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابن كج { (قاضى يوسف بن احمد دينورى) فقهاء شافعيه ائمه‌سندن اولوب، وطنى اولان دينورده تدريس وافاده ايله اوغراشمش؛ و ٤٠٥ تاريخنده مقتولاً وفات ايتمشدر. فقهه داٮر بر قاچ تأليفى واردر.

ابن كرابا { (ابو سالم —) ملاطيه طائفهٔ يعقوبيه‌سندن اولوب، ملوك سلجوقيه‌دن علاء الدين كيقبادك طبيبى ونديمى ايدى. طبده شهرتى اوليوب، آنجق حكمدار مشاراليهك فوق العاده نظر محبت والتفاتنه مظهر اولديغندن، اصلا يانندن آيرلمازدى. حتى بركون سفر اثناسنده علاء الدينك معيتنده كيتمه‌مش اولديغندن، مشاراليه مخصوص آدم كوندره‌رك، ايستمش؛ وآنجق صاحب ترجه انتظار اولنان كون واصل اوله‌ميوب، ايرتسى كون كيتديكندن طولايى، افنديسنك اغبرارينى كورنجه، مأيوسيتندن زهر ايچوب، وفات ايتمشدر.

ابن كرنيت { (ابو احمد حسين بن اسحاق) مشاهير طبيعيوندن اولوب، علم كلام وادبياتده دخى وقوفى وار ايدى. فلاسفه مذهبنه تابع اولوب، فلسفه وطبيعياته داٮر پك چوق كتابلر اوقومشدى. ثابت بن قره‌يه قارشى بر رديه‌سى، « مقالة فى الاجناس و الانواع » عنوانيله بر اثرى وارتفاعدن اول كوندوزين ساعت قاچ اولديغنى آكلامق اصولى حقنده بر كتابى واردر. ابن ابى اصيبعه عراق و جزيره اطباسى صره‌سنده ذكر ايدوب، آنجق تاريخ ولادت و وفاتنى بيان ايتميور.

ابن كريب { (محمد بن علاء — همدانى) كوفه‌نك مشاهير حفاظ ومحدثيندن اولوب، ٢٤٣ تاريخنده وفات، ووصيتى اوزرينه، كتابلرى دفن اولنمشدر.

ابن كزورا { دردنجى قرن هجرى مشاهير اطباسندن اولوب، بغدادده ياشامشدر.

ابن كشكرايا { دردنجى قرن هجرى اطباى مشهوره‌سندندر.

ابن الكلاس { (على بن محمد) شامك يدنجى قرن هجرى ادبا وشعراسندن اولوب، بعض تعليقات ومجموعاتى و برطاقم اشعارى واردر. ٧٠٣ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن الكلبى { (ابو المنذر هشام بن محمد) مشاهير نسابيندن اولوب، علم انسابده يد طولى صاحبى ايدى. بو علمده «الجمهره» عنوانيله غايتله مقبول ومشهور بر تأليفى اولديغى كبى، تصنيفات سائره‌سى دخى چوق اولوب، باشليجه‌لرى شونلردر: « حلف عبدالمطلب وخزاعه »، « حلف

الفضول »، «حلف تيم وكلب»، «كتاب المنافرات»، «بيوتات القريش»، «فضائل قيس عيلان»، «كتاب الموردات»، «بيوتات ربيعه»، «كتاب الكنى»، «شرف القصى وولده فى الجاهلية والاسلام»، «القاب قريش»، «القاب اليمن»، «كتاب المثالب»، «كتاب النوافل»، «كتاب ادعا معاوية زياداً»، «اخبار زياد بن ابيه»، «صنائع قريش»، «كتاب المشاجرات»، «كتاب المعاتبات»، «كتاب ملوك الطوائف»، «كتاب ملوك كنده»، «كتاب افتراق ولد نزار»، «كتاب تفريق الازد»، «كتاب طسم وجديس» وسائره. مجموع تأليفاتى ١٥٠ عددن زياده اولوب، اك مشهورلرى علم انسابده مثلى اولمیان مذكور «جمهره» ايله ينه انسابه دائر «المنزل» و«الموجز» عنوانلى اثرلرى و مأمون خليفه‌نك نامنه يازمش اولديغى «الفريد» ايله جعفر برمكينك نامنه تأليف ايتديكى «الكتاب الملوكى» عنوانلى كتابلريدر، كه جمله‌سى انسابه دائردر. ٢٠٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن كِلس { (ابو الفرج يعقوب بن يوسف) فاطميوندن عزيزك وزيرى ايدى.

عن اصل بغدادلى اولوب، يهودى المذهب ايدى. ٣٣١ تاريخنده پدريله برابر مصره رحلت ايدرك، كافور احشيدينك بعض رجالنه وبعده كنديسنه انتسابله، امور حسابيه‌سنه وكتابتنه مأمور اولمشيدى. روايته كوره او صره‌ده شرف اسلامله مشرف اولمشدر. بعده كافورك وفاتنده، وزيرى ابو الفضل جعفر بن فراتك ذاتاً صاحب ترجمه‌يه غرض وحسدى اولديغندن، كنديسنى حبس ايتمش ايسه‌ده، ابن كلس اموال كثيره اكتساب ايتمش اولديغندن، رشوت ويره‌رك، كنديني قورتارمش؛ وقورتلنجه، مغربه كيدركن، مصرى ضبط ايتمكه كلمكده اولان معز عبيدى‌يه راست كلمرك، معيتنده عودت ايتمش؛ ومعزك رجال ومقربيندن اولوب، فوق العاده نفوذ واقتدار كسب ايتدكدن صكره، معزك اوغلى عزيزك زماننده، ٣٦٨ تاريخنده مسند وزارتى احراز ايتمشدر. دائره‌سى مجمع علما وفقها اولوب، خوان نعمتى عمومه آچيق ايدى. ٣٧٣ تاريخنده عزيزك توجهنى غائب ايدوب، حبس اولنمش ايسه‌ده، بر سنه صكره اطلاق ومقام وزارته اعاده اولنمش؛ و ٣٨٠ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن كمال { ياخود ابن كمال پاشا [«كمال پاشا زاده» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن كناسه { (ابو يحيى محمد —) دولت عباسيه شعراسندن اولوب،

كوفه‌ده تولد ونشأت ايتمشدر. مشهور ابراهيم بن ادهم دايیسى ايدى. (دنانير) اسمنده غايتله اديبه وشاعره بر جاريه‌سى اولديغى، وادبا وشعراى زمانك بوقيزله مباحثه ومشاعره‌يه پك مائل اولدقلرى مرويدر. ابن كناسه ٢٠٧ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت مذكوره دنانيرك وفاتى اوزرينه سويلمش اولديغى بر مرثيه‌سندندر:

الحمد لله لا شريك له ... ياليت ماكان منك لم يكن
ان يكن القول قل فيك فما ... افحمنى غير شدة الحزن

ابن الكيزانى { (ابو عبدالله محمد بن ابراهيم) مشاهير شعرادن وزهاددن اولوب، مصرده تولد ونشأت، و ٥٦٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. اكثر اشعارى زهده متعلق اولمق اوزره، مرتب ديوانى واردر. شو بيت جمله اشعارندندر:

واذا لاق بالمحب غرام
فكذا الوصل بالحبيب يليق

ابن كيسان { (ابو الحسن محمد بن احمد — البغدادى) مشاهير نحاتدن اولوب، ثعلب ومبرد كبى مشاهيردن اخذ وقرائت ايتمش؛ وبصريون ايله كوفيون مذهبلرينه وبينلرنده‌كى اختلافاته واقف اولمشيدى. بو اختلافات حقنده بر كتاب مخصوص تأليف ايتديكى كبى، «تلقيب القوافى»، «علل النحو»، «غريب الحديث»، «مصابيح الكتاب»، «معانى القرآن» عنوانلى تصنيفاتى وسائر بعض مؤلفاتى واردر. ٢٩٩ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن لال { (ابو بكر احمد بن على) مشاهير محدثيندن وفقهاى شافعيه‌دن اولوب، عن اصل (رودراور)لى اولديغى حالده، همدانه هجرتله، اورانك مفتيسى اولمشيدى. ولادتى ٣٠٨ سنه‌سنده ووفاتى ٣٩٨ ده واقع اولمشدر. «كتاب السنن»، «معجم الصحابة» و«مالايسع المكلف جهله» عنوانلريله اوچ تأليفى وسائر بعض آثارى واردر.

ابن لُبّ { (ابو سعيد فرج بن قاسم) اندلس مشاهير علما وشعراسندن اولوب، ٧٠١ تاريخنده غرناطه‌ده طوغمش، و ٧٨٢ ده وفات

ایتمشدر. مدرسهٔ نصریه‌ده تدریس علوم ایتمشدر. مشهور فتاویسی وبعض تصنیفاتیله اشعار لطیفه‌سی واردر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

خذوا للهوى من قلبي ما ابقي
فما زال قلبي كله للهوى رقا
دعوا القلب يصلى في لظى الوجد تاره
فنار الهوى الكبرى وقلبي هو الاشقى

ابن اللبّاد (موفق الدین عبداللطیف بن یوسف) مشاهیر علما وحکمای اسلامدن اولوب، لغت وادبیات وحدیث وسائر علوم وفنونک کافه‌سنده عالم وطبده دخی ماهر ایدی. ٥٥٥ تاریخنده بغدادده طوغوب، ٦٢٩ ده اوراده وفات ایتمشدر. شام، مصر، قدس وسائر ممالکله بلاد رومه مدت مدیده سیاحت، وعلوم متنوعه تدریسیله اشتغال ایتمشدر. تصنیفاتی پك چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «غریب الحدیث»، بنه حدیثه متعلق «المجرد»، «الواضحة فی اعراب الفاتحة»، «کتاب الالف واللام»، «شرح بانت سعاد»، «ذیل الفصیح»، «خمس مسائل نحویة»، «شرح مقدمة ابن بابشاذ»، «شرح الخطب النباتیه»، «شرح سبعین حدیثاً»، «شرح اربعین حدیثاً طبیة»، «الرد علی فخر الدین الرازی»، «تفسیر سورة الاخلاص»، «شرح نقد الشعر لقدامه»، «قوانین البلاغة»، «الانصاف بین ابن بری وابن الخشاب فی کلامهما علی المقامات»، نحوه دائر «قبسة العجلان»، «اختصار العمدة لابن رشیق»، «مقدمة الحساب»، «اختصار کتاب النبات»، «اختصار کتاب الحیوان»، «اخبار مصر»، «الافادة فی اخبار مصر»، «مقالة فی الرد علی الیهود والنصاری»، «مقالة فی النفس»، «مقالة فی العطش»، «مقالة فی السقنقور»، «مقالة فی العلم الالهی»، «الجامع الکبیر فی المنطق والطبیعی والالهی»، ١٠ جلد اوزره «زهاء»، «شرح الراجون یرحمهم الرحمن»، «اختصار الصناعتین للعسکری»، «اختصار مادة البقاء للتمیمی»، «بلغة الحکیم»، «مقالة فی الماء»، «مقالة فی الحرکات المعتاصه»، «مقالة فی العادات»، «الکلمة فی الربوبیة»، «مقالة فی حقیقة الدواء والغذاء»، «مقالة فی التأدی بصناعة الطب»، «مقالة فی الراوند»، «مقالة فی الحنطة»، «مقالة فی البحران»، آرسطو وجالینوسك اخلاق حقنده ابن رضوانه قارشی مقالهٔ ردیه، «تعقیب حواشی ابن جمیع علی القانون»، «مقالة فی الخواص»، «مقالة فی الکلمة والکلام»، «کتاب الشیعة»، «تحفة الامل»، «الحکمة الکلامیة»، «کتاب الدریاق»، «حواش علی کتاب البرهان للفارابی»، «حل شیء من شکوك الرازی علی کتب جالینوس»، «مقالة فی میزان الادویة والادواء من جهة الکیفیات»، «مقالة فی تعقب اوزان الادویة»، «مقالة فی النفس والصوت والکلام»، «مقالة فی تدبیر الحرب»، «جواب مسئلة ذبح الحیوان وقتله وهل ذلك سائغ فی الطبع وفی العقل کما هو سائغ فی الشرع»، «مقالة فی المدنیة الفاضلة»، «مقالة فی العلوم الضارة»، «رسالة فی الممکن»، «مقالة فی الجنس والنوع»، «الفصول الاربعة المنطقیة»، «تهذیب کلام افلاطون»، «مقالة فی کیفیة استعمال المنطق»، «مقالة فی القیاس»، «کتاب فی القیاس»، «السمع الطبیعی»، «شرح الاشکال البرهانیه»، «مقالة فی تزییف الشکل الرابع»، «مقالة فی تزییف مایعتقده ابن سینا»، «مقالة فی القیاسات المختلطات»، «مقالة فی تزییف المقاییس الشرطیة»، «مقالة فی ابطال الکیمیاء عند الحکماء»، «کتاب القولنج»، «مقالة فی البرسام»، «مقالة فی الرد علی ابن الهیثم»، «مقالة فی اللغات وکیفیة تولدها»، «مقالة فی القدر». بونلردن ماعدا برطاقم کتب طبیه‌یی تلخیص واختصار ایتمش، وکندی ترجمهٔ حالنی دخی یازمشدر.

ابن اللبان (ابو عبدالله بن محمد) عن اصل اصفهانلی اولوب، مصر علماسندن وفقهاء شافعیه‌دندر. «الروضه» عنوانلی کتابك مؤلفیدر. ٤٤٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن اللبان (شمس الدین ابو عبدالله محمد اسعردی) مصر علماسندن ومشاهیر محدثیندن وفقهای شافعیه‌دن اولوب، اکثر فنونده وعلی الخصوص علوم دینیه‌ده ید طولی صاحبی ایدی. امام محمد بن ادریس شافعینك تألیف ایتمش اولدیغی «کتاب الام» عنوانلی اثری صره‌یه قویوب، ابوابه تقسیم ایدن بو ذات اولدیغی کبی، «ازالة الشبهات عن الآیات والاحادیث المشتبهات»، «ترتیب الام»، «کتاب رد المتشابه الی المحکم»، «متشابه القرآن» عنوانلریله برقاچ کتاب دخی یازمشدر. ٧٤٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن اللبانه { (ابوبكر محمد بن عيسى اللخمى) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، «مناقل الفتنة»، «نظم السلوك فى وعظ الملوك» و«سقيط الدرر ولقيط الزهر» عنوانلى كتابلرك صاحبيدر. ناصرالدولەنك زماننده ميورقه‌يه كيدوب، ٥٠٧ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. اشعار رائقه‌سى واردر. — اندلس شعراسندن (ابو الحسن ابن اللبانه) اسمنده ديكر بر شاعر دخى واردر، كه «نفع الطيب» ده برچوق اشعارى مسطور اولوب، آنجق تاريخ ولادت ووفاتى مذكور دكلدر.

ابن اللبودى { (شمس الدين ابو عبدالله محمد بن عبدان) مشاهير اطباى اسلامدن اولوب، طبده ماهر وحاذق اولديغى كبى، علوم حكميه‌ده دخى زماننك فريدى ايدى. شامده تولد ايدوب، بعده بلاد عجمه سفر ايده‌رك، همدانده وسائر طرفلرده مشاهير علمادن اخذ وقرائت، وآز زمان ظرفنده اكثر علوم وفنونده تميز، وطبابتده كسب شهرت تامه ايتمشيدى. صلاح الدين ايوبينك اوغلى ملك ظاهر غياث الدينه انتسابله، رئيس الاطباسى اولوب، ملك مشار اليهك وفاتنه‌دك حلبده اقامت ايتمش؛ و٦١٣ تاريخنده دمشقه كيدوب، (بيمارستان نورى) اسميله معروف اولان بيوك خسته‌خانه‌يه مأمور، وفن طبك تدريسيله مشغول اولمش؛ و٦٢١ ده ٥١ ياشنده وفات ايتمشدر. «الرأى المعتبر فى معرفة القضاء والقدر»، «شرح كتاب الملخص لابن الخطيب»، «رسالة فى وجع المفاصل»، «شرح كتاب المسائل لحنين بن اسحاق» عنوانلى كتابلرك صاحبيدر.

ابن اللبودى { (صاحب نجم الدين ابو ذكريا يحيى بن شمس الدين) آنف الترجمه‌نك اوغلى اولوب، طب وحكمت وسائر علوم وفنونده پدرينى كچديكى كبى، شعر وادبياتده دخى مهارت تامه‌سى وار ايدى. حلبده طوغوب، صبى اولديغى حالده، پدريله برابر دمشقه كيتمش؛ واوراده تحصيل علوم وفنون ايله، طبده تفرد وتميز ايتدكدن صكره، ملك منصور ابراهيم بن شيركوهه انتسابله، طبيبى اولمش؛ و٦٤٣ تاريخنده ملك مشار اليهك وفاتى اوزرينه، مصره عزيمتله، ملك صالح نجم الدين ايوبى يه انتساب ايتمش؛ ومشار اليه طرفندن حسن قبول كوروب، اسكندريه‌ده ديوان نظارتنه تعيين اولنمش؛ وبر مدت صكره ينه بو مأموريتله شامه نقل اولنمشيدى. غايت فصيح وبليغ منشآتى واشعار رائقه‌سى واردر. تأليفات معروفه‌سى بروجه آتيدر: «مختصر الكليات من كتاب القانون لابن سينا»، «مختصر كتاب المسائل لحنين بن اسحاق»، «مختصر كتاب الاشارات والتنبيهات لابن سينا»، «مختصر كتاب عيون الحكمة لابن سينا»، «مختصر كتاب الملخص للرازى»، «مختصر كتاب المعالمين فى لاصولين»، «مختصر كتاب اقليدس»، «مختصر مصادرات اقليدس»، «كتاب اللمعات فى الحكمة»، «آفاق الاشراق فى الحكمة»، «المناهج القدسية فى العلوم الحكمية»، «كافية الحساب فى علم الحساب»، «غاية الغايات فى المحتاج اليه من اقليدس والمتوسطات»، «تدقيق المباحث الطبية فى تحقيق المسائل الخلافية»، «مقالة فى البرشعثا»، «ايضاح الرأى السخيف من كلام الموفق عبد اللطيف»، «غاية الاحكام فى صناعة الاحكام»، «الرسالة السنية فى شرح المقدمة المطرزية»، «الانوار الساطعات فى شرح الآيات البينات»، «نزهة الناظر فى المثل السائر»، «الرسالة الكامله فى علم الجبر والمقابله»، «الرسالة المنصوريه فى الاعداد الوفقيه»، «الزاهى فى اختيار الزيج الشاهى»، «الزيج المقرب المبنى على الرصد المجرب».

ابن لؤلؤ { (ابو عبدالله محمد بن على) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، حصن قارشده خطيب ايدى. ٧٥٠ تاريخنده طاعوندن وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

ومن لم يمت قبل الممات فانه
يراغ بهول بعده ويراغ
فيارب وفقنى الى مايكون لى
به للذى ارجوك منه بلاغ

ابن لهيعه { (ابو عبدالرحمن عبدالله —) محدثيندن اولوب، دولت عباسيه طرفندن مصر قاضيلغنى ايلك احراز ايدن ذات اولمغله، ١٥٥ تاريخنده نصب اولنمش، و١٧٤ ده وفات ايتمشدر.

ابن ليون { آلتنجى قرن هجرى اواخريله يدنجى قرن هجرى اوائلنده صيسده حكومت سورن وصلاح الدين وسائر ملوك ايوبيه ايله خيلى محاربانده بولنمش اولان حكمدار (ليون). عرب تاريخلرنده ويريلن اسمدر. [«ليون» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن ماءالسماء { (عباده بن عبدالله) اندلسك مشاهير شعراسندن اولوب، دولت‌عامریه‌نك رئيس‌الشعراسی ايدی. اندلسده كنديندن برآز اول ايجاد ايدلمش اولان موشحات اصولنی دها ايلری‌يه كوتورمش، وپك چوق اشعار رائقه سويلمشدر. ٤١٩ تاريخنده (جالقه) ده وفات ايتمشدر. شو ايكی بيت جملهٔ اشعارندندر :

واصبر على نوب الزمان وان رمت بك فى المهالك
والى الذى اغنى واقنى اضرع وسله صلاح حالك

ابن ماجه { (ابو عبدالله محمد بن يزيد —) كبار ائمهٔ محدثيندن اولوب، صحاح ستّه‌نك بری اولان و « سنن ابن ماجه »اسميله معروف بولنان كتاب معتبرك صاحبيدر. ٢٠٩ تاريخنده قزوينده طوغوب، بغداد، بصره، كوفه، شام، مكه، مصر، وريه سياحتله، زماننك مشاهير محدثيننده قرائت واستماع ايده‌رك، حديثه متعلق اولان علوم شريفه‌نك كافه‌سنده تفرد وتميز ايتمش؛ وتفسير وتاريخده دخی يد طولی صاحبی اولوب، حديثه متعلق اولان كتاب مذكوردن بشقه بر تفسير شريف ايله بر كوزل تاريخ وقزوينك تاريخنی دخی يازمش؛ و ٢٧٣ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن المارستانيه { (ابو بكر عبدالله بن علی) اطبای حاذقه‌دن اولوب، حديث و ادبيات وتاريخده دخی يد طولی صاحبی ايدی. بغدادده (بيمارستان عضدی) دنيلن خسته‌خانه‌نك مدير وسرطبيبی اولوب، بعده عزل، وايكی سنه حبس اولنمشيدی. ٥٩٩ تاريخنده سفارتله تفليسه كوندريلوب، عودتنده يولده وفات ايتمشدر. بر طاقم بليغ خطبه‌لری واردر، ونا تمام قالمش مفصل بر بغداد تاريخی يازوب، « ديوان الاسلام الاعظم » تسميه ايتمشدر.

ابن ماكولا { (امير سعدالملك ابو نصر علی بن هبة الله عجلی) مشاهير محدثيندن وادبادن اولوب، ٤٢١ تاريخنده (عكبرا) ده طوغمش؛ وعراق وشام وخراسان مشاهير علماسندن اخذ وقرائتله، بر طاقم تأليفات نافعه يازمشدر. آثارينك اك مشهور و معتبری اسماء رجال حديثی جامع اولان « الاكمال » عنوانلی تصنيفيدر، كه مشهور تاريخ بغداد صاحبی خطيب بغدادينك « المؤتلف تكملة المختلف» عنوانلی كتابنك تكمله‌سی اولوب، خطيبك كتاب مذكوری دخی دارقطنينك « المختلف والمؤتلف » عنوانلی اثريله عبدالغنی بن سعيدك « مشتبه النسبة » عنوانلی تأليفنك تكمله‌سيدر. صاحب ترجمه ٤٧٠ تاريخندن صكره جرجانده كندی خدمتجيلری طرفندن قتل اولنمشدر. اشعار رائقه‌سی دخی اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر :

قوض خيامك عن ارض تهان بها
وجانب الذل ان الذل يجتنب
وارحل اذاكان فى الاوطان منقصة
فالمندل الرطب فى اوطانه حطب

ابن ماكولا { (ابو علی حسن بن علی) آل بويه‌دن جلال الدوله‌نك وزيری اولوب، بر طاقم رسوم وتكاليف ايجاد وطرح ايتديكندن، عمومك نفرتنی قزانمشيدی. بونك اوزرينه ٤١٩ تاريخنده وزارتدن عزل اولنمش ايسه‌ده، ٤٣١ سنه‌سنده ينه وزارتی احراز ايله، بصره‌يی ضبط ايتمك اوزره، ابوكاليجاره وكالةً بصره محافظی بولنان ابو منصور بختيار ايله ايتديكی دكيز محاربه‌سنده اسير دوشوب، بعده اطلاق اولنمش ايسه‌ده، ينه اوسنه بينلرنده رابطه بند فسق وفساد اولان بر جاريه‌سيله بر كوله‌سی طرفندن قتل اولنمشدر.

ابن مالك { (ابو عبدالله جمال الدين محمد بن عبدالله) مشاهير نحويوندن وكبار ادبادن اولوب، صرف ونحو ولغتده بينظير اولديغی كبی، اشعار عربه دخی واقف اولوب، بو اوچ علمده استشهاد مقامنده ازبردن بر چوق اشعار مشاهير ايراديه مقتدر ايدی. اندلسك (جيان الحرير) قصبه‌سنده ٦٠٠ تاريخلرنده طوغوب، بعده شرقه رحلتله، عصرينك مشاهير علماسندن اخذ وقرائت وعلى الخصوص لسان عربينك غوامض وحقايقنه واصل اولمق ايچون، پك چوق جهد وغيرت ايده‌رك، فضل وكماليله كسب شهرت ايتمش؛ ودمشقده مدرسهٔ عادليه‌ده تدريسله وامامتله اشتغال ايتمشدر. او وقت دمشقده قاضی القضاة بولنان مورخ مشهور ابن خلكان صاحب ترجمه‌يه بر درجه‌ده حرمت و رعايت ايدردی، كه بعدالصلات هر كون كنديسنی جامعدن خانه‌سنه قدر تشييع ايتمكی عادت ايدنمشيدی. ابن مالك اندلسده ايكن مالكی ايديسه‌ده، شرقه هجرت ايتدكدن

صكره مذهب شافعيه انتساب ايتمشيدى. نظم وشعرى دخى لطيف وسليس ايدى. اك مشهور اثرى علم نحوه دائر اولان « الفيه » عنوانلى منظومه‌سيدر، كه اصل اسمى « الخلاصه »در. تصانيف سائره‌سنك باشليجه‌لرى شونلردر: نحوه دائر « تسهيل الفوائد »، « الموصل فى نظم المفصل »، « سبك المنظوم وفك المختوم »، « الكافية الشافيه »، « اكمال الاعلام بمثلث الكلام »، «لامية الافعال»، «فعل وافعل»، «المقدمة الاسدية »، «عدة اللافظ وعمدة الحافظ»، «النظم الاوجز فيما يهمز»، « الاعتضاد فى الظاء والضاد »، « اعراب مشكل البخارى »، « تحفة المودود فى المقصور والممدود»، «شرح التسهيل »، « شرح لامية الافعال »، « شرح كافية الشافيه ».

ابن ماهان { دولت عباسيه‌نك ابتداى ظهورنده نشأت ايدن اطباى سريانيه‌دن اولوب، (يعقوب سيرافى) اسميله دخى معروفدر. طبه دائر «كتاب السفر و الحضر» عنوانلى بر تأليفى واردر.

ابن المبارك { (ابو عبدالرحمن عبدالله — مروزى) ايكنجى درجه‌ده تابعيندن وكبار محدثيندن بر ذات اولوب، خراسانده علم وفضليله وزهد وصلاحيله مشهور ايدى. موعظه قبيلندن پك چوق حكمت آميز اقوالى و پند نصيحتى متضمن بعض اشعارى واردر. ١٨١ تاريخنده ٦٣ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابن مجدالدين { (ابو البركات عبدالسلام بن عبدالله حرانى) مشاهير علمادن اولوب، فقه وحديث وتفسير و اصول وسائر علومده يد طولى صاحبى ايدى. ٥٩٠ تاريخنده حرانده طوغوب، بعده بغداده رحلتله، اوراده اكمال تحصيل ايتمشيدى. بعض تصانيف نافعه‌سى اولوب، اك مشهورلرى «الاحكام»، «شرح الهداية»، « ارجوزة فى القراآت » عنوانلى اثرلريله اصول فقهه دائر بركتابيدر. ٦٥٢ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن مجير { (ابو بكر يحيى بن عبدالجليل فهرى) مغربك مشاهير شعراسندن اولوب، پك چوق اشعارى واردر. امير ابو عبدالله بن سعد ابن مردنيشه ووزيرى منصوره انتساب ايتمش، وحقلرنده بعض مدحيه‌لر سويلشدر.

٥٨٨ تاريخنده ٥٣ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابن محاسن { [« تاج الدين بن محاسن » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن محرز { (ابو الخطاب مسلم) حجازك اوائل اسلامده يتيشن مشهور مغنيلرندن اولوب، كاه مكهٔ مكرمه وكاه مدينهٔ منوره‌ده اقامت ايدردى. پدرى عن اصل فارسلى اولوب، كنديسى دخى فارسه وشامه سياحتله فرس وروم مقاملرينى تعلم ايده‌رك، بعده او مقاملرى اشعار عربيه‌يه تطبيقله، كندينه مخصوص بر طاقم الحان ايجاد ايتمشيدى. آنجق كنديسى اختلاطدن منقطع اولوب، على الخصوص اكابره تقرب ايتمديكندن، الحانى اوكرنديكى بر مخنثك جاريه‌سى طرفندن اشاعه اولنمشيدى.

ابن محلم { (عوف — خزاعى) مشاهير ادبا وشعرادن اولوب، امراى عباسيه‌دن طاهر بن حسينه انتساب ايتمشيدى. مشاراليه صاحب ترجمه‌يه بر صورتده مجبور اولمشيدى، كه اوتوز سنه يانندن آيريلميوب، بيچاره شاعر، اهل وعياللى كورمك اوزره، وطننه كيتمكه اذن آله‌مامشيدى. طاهرك وفاتنده اوغلى عبدالله ابن محلى دها زياده التزام ايدوب، پك چوق نعمت واحسانه نائل ايتمشيدى. عبدالله ابن طاهر خراسان واليسى اولوب، ٢٢٠ تاريخنده او طرفه كيدركن، ابن محلم وطننه كيتمكه اذن آله‌بيلمش ايسه‌ده، اهل وعيالنه واصل اوله‌ميوب، يولده وفات ايتمشدر.

ابن مخلوف { (عبدالرحمن بن يعقوب — صنهاجى) بنى حفص دولتى امراسندن اولوب، پدرى صنهاجه رؤساسندن اولديغى حالده، دولت مشاراليها عندنده نفوذ واعتبار صاحبى اولوب، بجايه قربنده ساكن بولنمش؛ وكنديسى بجايه واليسى اولوب، سكزنجى قرن هجرى اوائلنده او طرفلرده ظهور ايدن وقوعات سياسيه‌ده خيلى مدخلى اولمشيدى. ٧١٢ تاريخنده مقتولاً وفات ايتمشدر.

ابن المدبر { (ابو اسحاق ابراهيم —) عراقلك مشاهير ادبا و شعراسندن اولوب، خلفاى عباسيه‌دن متوكلك زماننده قدر وجاهى آرتمش؛ وآنجق مؤخراً اكابردن عبيدالله بن يحيانك افساديله وبرادرى احمدك سببندن حبسه قو-

نبلدرق، خیلی وقت محبوس قالمشیدی. (عریب) اسمنده شاعره وادیبه بر قیزه عاشق اولوب، عریب دخی کندیسنه تعشق ایتمش اولمغله، بینلرنده پك چوق مراسلات ومشاعرات وقوع بولمشدر. صاحب ترجمه‌نك اشعاری غایت لطیف وسلیس اولوب، عریبه خطاباً پك چوق اشعار رائقه‌سی وبعض بلیغ مکتوبلری واردر. معشوقه‌سیله اولان ماجرالری مشهوردر. مومی الیها حقنده اولان شو قطعه‌سی جملهٔ اشعارندندر:

زعموا انی احب عریبا صدقوا والله حبا عجیبا
حل من قلبی هـوا محلاً لم تدع فیه لخلق نصیباً
لیقل من قدرأی الناس قدما هل رأی من عریب عریباً
هی شمس والنساء نجوم فاذا لاحت افلن غیوباً

ابن المدبر { (احمد —) آنف الترجمه‌نك برادری اولوب، ٢٥٤ تاریخنده احد ابن طولون مصر والیسی اولدیغی وقت کندیسی اورانك خراجنه مأمور ایدی. مصرده بیوك بر نفوذ وقوت پیدا ایتمش اولدیغندن، ابن طولون ایله بینلرنده رقابت حاصل اولمغله، صاحب ترجمه بغداده ابن طولونك علیهنده یازمش ایسه‌ده، مکتوبی واصل اولنجه‌یه قدر خلیفه معتز وفات ایدوب، مهتدی بالله جلوس ایتمکله برابر، ابن طولونك حامیسی ماجورك دخی سرکاره کلمسیله، ابن المدبرك مکتوبی ابن طولونه کوندرلدیکندن، احمد بن طولون ابن المدبری عزل ایتدیردکدن صکره، مدت مدیده محبوس طوتمشیدی.

ابن المذلّق { بنی عبد شمسدن برآدم اولوب، زوکورتلکده ضرب مثل حکمنه کچمشدر.

ابن مرانه { مغربك مشاهیر ریاضیوننددن اولوب، سبته شهرنده تولد ونشأت ایتمشیدی.

ابن مَرج الکُحل { (ابو عبدالله محمد بن ادریس) اندلسك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، (جزیرهٔ شقر) قصبه‌سنده طوغمش؛ و ٦٣٤ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. اهل بادیه‌زی و وقیافتیله مشهور اولوب، امی اولدیغی دخی مرویدر. اشعاری سلیس ولطیف اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

مثل الرزق الـذی تطلبه مثل الظل الذی یمشی معك
انت لاتدرکه متبعاً واذ ولیت عنه تبعك

ابن المرحِّل { (شیخ صدرالدین محمد بن عمر) عن اصل مصرلی اولوب، طول مدت دمشق شام وحلبده بولنمشدر؛ وشامده (ابن الوکیل) اسمیله دخی شهرت بولمشدر. فقهده وسائر علوم دینیه‌ده عصرینك فریدی اولدیغی کبی، شعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. طبی دخی نظری صورتده تحصیل ایتمش ایسه‌ده، عملیاتی یوغیدی. ٦٦٥ تاریخنده دمیاطده طوغوب، ٧١٦ده قاهره‌ده وفات ایتمشدر. حسن اخلاقه دخی مالك اولوب، علی الخصوص سخا ومروتی حقنده پك چوق نوادر منقولدر. «الاشباه والنظائر» عنوانیله مشهور بر تألیفی وملك ونبی وشهید وعالم بیننده‌کی فرق حقنده دخی بعض اسئلهٔ وارده‌یه جواباً بر کتابی واردر. اشعار رائقه‌سی اولوب، شو ایکی بیت خمر حقنده اولان بر قصیده‌سندندر:

عناصر اربع فی الکاس قد جمعت
وفوقها الفلك السیار والشهب
ماء ونار هـواء ارضها قـدح
وظرفهـا فلك والانجـم الحبب

ابن مَردَنیش { (محمد بن احمد) اندلس طوائف ملوکندن اولوب، شبه جزیرهٔ مذکوره‌نك شرق طرفنده یعنی مرسیه وبلنسیه جهتلرنده حکمفرما ایدی. عبدالمؤمن موحدی واوغلی یوسف ایله بر چوق وقوعات ومحارباتی اولمشدر. کندیسی اسپانیا ملوك نصرانیه‌سیله بالاتفاق مومی الیه یوسفله محاربه ایتمش ایسه‌ده، موحدین غالب کلوب، بعض ممالکنی ضبط ایتمشلر ایدی. ٥٦٧ تاریخنده کندیسی وفات ایتمکله، اوغللری، پدرلرینك وصیتی اوزرینه، اوصره‌ده آفریقادن اندلسه کچن یوسف بن عبدالمؤمنه دخالت ایتمشلر؛ ویوسف بونلرك همشیره‌سنی تزوج ایده‌رك، کندیلرینه حرمت واکرام ایتمشدی.

ابن مردویه { (بکر بن احمد اصفهانی) اصفهانك مشاهیر ادبا وعلماسندن اولوب، یازمش اولدیغی «تاریخ اصبهان» ایله بر تفسیر شریفی مشهوردر. ٤١٠ تاریخنده وفات ایتمشدی.

ابن مرزوق { (شیخ ابو عمرو عثمان — قرشی) مصرك اکابر مشایخندن وعلمای عارفیندن اولوب، مذهب حنبلی اوزرینه افتا ایله ووعظ وتدریسله اشتغال ایتمش، وبعض تألیفات دخی یازمشدر. حقایق ربانیه وتصوفه

دائر اقوال حکیمانه‌سی مشهوردر. بر کون شاکردانی کندیسندن حقایقه دائر معلومات طلب ایتدکلرنده، ۶۰۰ کشیدن عبارت اولان شاکردانک کندی ایچلرندن ۱۰۰ کشی انتخاب ایتملرینی امر ایتمش؛ وانتخاب اولنان یوز کشی‌یه دخی ایچلرندن ۱۰ کشی، واونلره دخی درت کشی انتخابنی تنبیه ایتمکله، نهایت منتخب اولان ابن‌القسطلانی وابو الطاهر وابن الصابونی وابو عبدالله قرطبی حضورینه کلنجه، کندیلرینه: «حقایقدن سزه یالکز برکلمه سویلیه‌جک اولسه‌م، شمدی سز قتلمه فتوی ویررسکز» دیمش اولدیغی مشهوردر. ۵۶۴ تاریخنده مصرده وفات ایدوب، مرقدی حالا زیارتکاهدر.

ابن مریم { (شریف محمد بن محمد ملیتی) تلمسان علماسندن اولوب، شهر مذکورده نشأت ایتمش اولان علما واولیادن ۱۷۸ ذاتک تراجمنی حاوی «البستان فی ذکر الاولیاء والعلماء بتلمسان» عنوانلی کتابک مؤلفیدر. بوکتاب ۱۰۱۱ تاریخنده اکمال اولنوب، اهل تلمسان عندنده پك مقبول ومعتبردر.

ابن المزرّع { (ابو بکر یموت بن عیسی) مشاهیر ادبادندر. عن اصل بصره‌لی اولوب، ۳۰۱ تاریخنده پك اختیار اولدیغی حالده، بغداده داخل اولمش؛ وتدرس وتدریسله مشغول اولوب، مصره دخی بر قاچ دفعه سیاحت ایتمش؛ و ۳۰۴ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر. کوزل اشعاری واردر — اوغلی (مهلهل ابن المزرع) دخی شعرادن اولوب، پدریله بعض مشاعره ومخاطبه‌لری واردر.

ابن مزنی { بنی مزنی لقبیله آفریقانك بسکره وزاب طرفلرنده حکومت سورن بر عائله افرادینه ویریلن اسمدر. [«مزنی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن مساعد { (یونس بن یوسف — شیبانی) فقراء یونسیه اسمیله معروف درویشانك شیخ وپیری اولوب، مجذوبیندن معدود ایدی، و بعض کرامات ومقاماتی متواتردر. ۶۱۹ تاریخنده وطنی اولان (دار) اعمالندن (قینه) قریه‌سنده وفات ایدوب، مرقدی زیارتکاهدر.

ابن المستوفی { (شرف الدین ابو البرکات مبارك بن احمد اربلی) مشاهیر علمادن اولوب، ادبیات وحدیث وتاریخده ید طولی صاحبی ایدی. ۵۶۴ تاریخنده اربلده طوغوب، اوراده نشأت ایتمش؛ وعلم دیوانده یعنی اصول اداره وکتابت رسمیه‌ده ماهر اولمغله، اربل صاحبی ملك معظم مظفر الدینه انتساب ایده‌رك، ۶۲۹ تاریخنده مشارالیهك وزیری اولمشیدی. بعده مظفرالدینك وفاتی وخلیفه مستنصرك اربلی ضبط ایتمسی اوزرینه، صاحب ترجه اوینه چکیلوب، اختیار عزلت ایتمش؛ و ۶۴۳ ده مغوللرك هجومنده اربل قلعه‌سنده قپانوب مقاومت ایدنلردن اولمغله، قلعهٔ مذکوره‌نك مغوللرك الینه دوشمسی اوزرینه، موصله کیدوب، بقیهٔ عمرینی اوراده کچیرمش؛ و ۶۳۷ ده وفات ایتمشدر. ٤ جلد اوزره بر اربل تاریخی ایله ۱۰ جلد اوزره متنبی وابو تمام اشعارینك بر شرحنی یازمشدر. مرتب دیوان اشعاری وسائر بعض آثاری دخی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

یالیلة حتی الصباح سهرتها قابلت فیها بدرها باخیه
سمح الزمان بها فکانت لیلة عذب العتاب بها لمجتذبیه

ابن مِسجَح { (ابو عثمان سعید —) حجازك اك مشهور مغنیلرندن مکه‌لی بر مرد زنجی اولوب، فرس وروم مقاملرینی اشعار عربیه‌یه تطبیقله، بیوك بر شهرت بولمشیدی. شامه دفعاتله رحلت ایده‌رك، عبدالملك بن مروانه انتساب ایتمشیدی.

ابن مسعود { [«عبدالله بن مسعود» و «ابو بکر بن مسعود» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن مسعود { سلطان خوارزمشاهك رجالندن اولوب، خطا اتراکیله اولان محاربه‌ده سلطان مشارالیه ایله برابر اسارته دوشمکله، خوارزمشاهی قورتارمق ایچون بر حیله‌یه دوشونوب، مشارالیهه کندیسنك خدمتجیسی کبی کورنمکی توصیه ایتمش؛ وکندیسنك ابن مسعود اولدیغنی اظهار ایده‌رك، محافظه‌سنه مأمور اولان ضابطه وعد ایتدیکی اقچه‌یی آلمق ایچون، خدمتجیسنی خوارزمه کوندرمکه مساعده ایستمکله، مستدعاسی قبول اولنه‌رق، بو وجهله خوارزمشاهه اسارتدن قورتلوب مملکتنه دونمکه فرصت ویرمشدر.

ابن المسيحى { (ابو نصر سعيد بن ابى الخير) مشاهير اطبادن اولوب،

٥٩٨ تاريخنده مثانه سنده طاش حاصل اولان خليفهٔ عباسى ناصرلدين اللهك طاشنى بلا عمليات چيقارمغه موفق اولمغله، كسب شهرت ايتمش؛ وپك چوق احسانلره نائل اولمشيدى. فن طبده «الاقتضاب على طريق المسئلة والجواب» و «انتخاب الاقتضاب» عنوانلريله ايكى تأليفى واردر. — پدرى (ابو الخير بن عيسى ابن المسيحى) دخى اطباى حاذقه‌دن اولوب، ناصرلدين اللهك زماننده يوز ياشنه قريب اولديغى حالده وفات ايتمشدر.

ابن المشطوب { (امير عماد الدين ابو العباس احمد بن سيف الدين) امراى

اكرادن اولوب، جدى عماديه ايله هكارينك ديكر بعض قلعه‌لرينه متصرف بولنمش؛ و پدرى صلاح الدين ايوبينك خدمتنده اولوب، نابلس اقطاعى كنديسنه احاله اولنمشيدى. صاحب ترجمه ابتدا ملوك ايوبيه عندنده پك بيوك جاه وعزته نائل ايكن، بعده ملك كاملك زماننده توجهنى غائب ايده‌رك، عزل اولنمش؛ ومصردن چيقوب، بعض حركات عصيانيه‌ده بولنمغله، موصل صاحبى لؤلؤ بن اتابك كنديسنى خدعه ايله جلب ايده‌رك، موصله كوتورمش؛ وبعده ملك عادلك اوغلى ملك اشرف مظفر الدينه تسليم ايتمش؛ وملك مشاراليه كنديسنى حرانده حبس ايتمكله، الى آخر العمر زندانده وآغر زنجيرلر آلتنده قالوب، ٥٧٥ ده وفات ايتمشدر.

ابن المصنف { مشاهير نحويوندن «الفيه» صاحبى ابن مالكك اوغلى

بدرالدين محمودك لقبيدر. پدرينك «الفيه» سنه مفصل بر شرح يازمشدر. [«بدرالدين» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن مطروح { (جمال الدين ابو الحسن يحيى بن عيسى) ملوك ايوبيه

وزراسندن اولوب، مصرده و سوريه‌ده خدمات متنوعه‌ده بولنمش، واهل صليب محاربانده بعض مهم وقوعاته قاريشمشدر. ٥٩٢ تاريخنده صعيد مصرك (اسيوط) شهرنده طوغمش، و ٦٤٩ ده قاهره‌ده وفات ايتمشدر. اديب وشاعر بر ذات اولوب، اولمه‌جكنه يقين مزار طاشنه يازلمق اوزره سويلمش اولديغى شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

اصبحت بقعر حفرة مرتهنا
لااملك من دنياى الاكفنا
يا من وسعت عباده رحمته
من بعض عبادك المسيئين انا

ابن مطير { (حسين اسدى) فحول شعرادن اولديغنى «فوات الوفيات»

صاحبى ذكر ايدوب، بعض اشعارينى دخى ايراد ايديورسه‌ده، محل وتاريخ ولادت؛ و وفاتنى ذكر ايتميور. شو بيت (معن بن زائده) نك وفاتيچون سويلمش اولديغى بر مرثيه‌سندندر:

فيا قبر معن انت اول حفرة
من الارض خطت السماحة مضجعا

ابن مطير { (ابو القاسم سليمان بن احمد طبرانى) مشاهير محدثيندن او-

لوب، استماع احاديث شريفه ايچون شامدن عراقه، جزيره‌يه، حجازه، يمنه ومصره سياحت ايده‌رك، اوتوز اوچ سنه طولاشمشدر. ٢٦٠ تاريخنده شامك (طبريه) قصبه‌سنده طوغوب، بر چوق وقت اصفهانده اقامت، و ٣٦٠ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. «المعاجم» عنوانيله بر كتابى اولوب، كبير واوسط وصغير عنوانلريله اوچ قطعه‌ده تأليف ايتمشدر. ديكر بعض آثارى دخى واردر. كنديسندن روايت ايدن محدثين چوقدر.

ابن المعتز { (ابو العباس عبدالله بن محمد المعتز بالله) خلفاى عباسيه‌دن

معتز بن متوكلك اوغلى اولوب، مشاهير ادبا وشعرادندر. ٢٤٩ تاريخنده طوغوب، ادبياتى مبرد وثعلب كبى ائمهٔ نحاتدن اخذ وقرائت ايتمشدر. بنى هاشم شعراسنك افضلى اولديغى كبى، اوصاف وتشبيهاتده كافهٔ شعراى عربك سر بلنديدر. صنعت شعره وعلم بديعه دائر بعض ايجادلرى واردر. اشعارى غايت سليس ولطيفدر. لاجل الاعدام مونسك الينه تسليم اولنديغى وقت سويلديكى شو بر ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

يا نفس صبراً لعل الخير عقباك
خانتك من بعد طول الامن دنياك
مرت بنا سحراً طير فقلت لها
طوباك ياليتنى اياك طوباك
ان كان قصدك شوقا بالسلام على
شاطى الفرات ابلغى ان كان مثواك
من موثق بالمنايا لا فكاك له
يبكى الدماء على الف له باكى

ابن معتوق { [«شهاب الدين موسوی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن المعدنی { (یوحنا —) یعقوبیه رؤسای روحانیه‌سندن اولوب، عالم واديب بر ذات اولغله، سریانی وعربی لسانلرنده بعض اشعاری وسائر آثاری واردر. ماردینده پسقپوس ایدی. ٦٦١ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر.

ابن معدی کرب { (ابو کریمه مقدام — الکندی) صحابه‌دن اولوب، بعض اهل کنده ایله برابر جناب رسالتپناه افندمزه دخالت ایتمشدی. حمصده ساکن اولمش؛ و ٧٨ تاریخنده ٩١ یاشنده وفات ایتمشدر. کندیسندن ٤٩ حدیث شریف نقل وروایت اولنمشدر. — [«عمرو بن معدی کرب» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابن معطی { (زین‌الدین ابو الحسین یحیی بن عبدالمعطی الزواوی) مشاهیر ادبادن اولوب، نحو ولغتده عصرینك ائمه‌سندن معدود ایدی. اجدادی افریقیه‌نك بجایه شهری جوارنده‌کی (زواوه) قبیله‌سندن اولوب، کندیسی ٥٦٤ تاریخنده طوغمش؛ ومدت مدیده دمشقده اقامتله افاده وتدریسله اشتغالدن صکره، ملك کامل طرفندن لاجل‌التدریس مصره جلب اولنه‌رق، ٦٢٨ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. «الفیه» عنوانیله بر منظومه‌سی و«الفصول» عنوانیله بر تألیفی واردر. اشعاری کوزل اولوب، شو قطعه اوجمله‌دندر:

ولما تبدی لی من السجف جانب
ومقلة لیلی من وراء نقابها
بعثت رسول الدمع بینی وبینها
لتأذن فی قربی وتقبیل بابها
فما اذنت الا بإیماض برقها
ولاسمحت الا بلثم ترابها

ابن المعلم { (ابو عبدالله محمد بن نعمان بغدادی) مشاهیر علمادن اولوب، (شیخ مفید) لقبیله دخی معروفدر. آل بویه دولتی عندنده قدر واعتباری پك بیوك اولوب، عضد الدوله بغداده ورودنده خانه‌سنه مسافر اولوردی. تصنیفات کثیره صاحبی وزاهد وعابد بر ذات ایدی. بغدادده بولنان شیعیلرك رئیسی اولمق مناسبتیله، ٣٩٨ تاریخنده سنیلرله شیعیلر آره‌سنده وقوع بولان فتنه اوزرینه، بغداددن چیقارلمش ایسه‌ده، علی بن مزیدك شفاعتیله اعاده اولنمشیدی. ٤١٣ تاریخنده ٧٦ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابن المعلم { (ابو الحسن) آل بویه‌دن بهاءالدوله‌نك اکابر رجالندن اولوب، مشارالیهی بر چوق آدملرك قتل ومصادره‌سنه اطماع، وحتی خلیفه طائع باللهك اسقاطنه اقناع ایتمش اولدیغندن، عاقبت بهاءالدوله‌نك عسکری عصیانله، صاحب ترجمه‌نك کندیلرینه تسلیمی ایچون اصرار ایتدکلرندن، بونلرك الینه ویریلوب، ٣٨٢ تاریخنده قتل اولنمشدر.

ابن المعلم { (نجم الدین ابو الغنائم محمد بن علی) مشاهیر شعرادن اولوب، اشعاری غایت مؤثر ودلنشین اولدیغندن، بیوك بر شهرت قزانمشدر؛ ودیوانی ایادیٔ ناسده متداولدر. واسطك (هرث) قریه‌سنده طوغوب، عرینی اوراده کچیرمش، واوراده وفات ایتمشدر. ولادتی ٥٠١ ووفاتی ٥٩٢ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن المغلس { (ابو محمد عبدالعزیز بن احمد قیسی) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، بلنسیه‌ده نشأت ایتمش؛ وشرقه رحلتله، مصر وبغدادده بر مدت افاده وتدریسله مشغول اولدقدن صکره، ٤٢٧ تاریخنده مصرده وفات ایلمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

مریض الجفون بلا علة ولکن قلبی به ممرض
اعان السهاد علی مقلتی بفیض الدموع فما تغمض
ومازار طوقا ولکن اتی یعرض لی اننی معرض

ابن مفرج { (ابو بکر حسن بن محمد قبشی) اندلسك مشاهیر علماسندن ومحدثیندن اولوب، فصاحت وبلاغتده بینظیر ایدی. ٣٤٣ تاریخنده قرطبه قربنده (عین قبش) ده طوغمش، و ٤٣٠ تاریخندن صکره‌جه وفات ایتمشدر. «الاحتفال فی تاریخ اعلام الرجال» عنوانیله بر تألیفی واردر.

ابن مفرغ { (ابو عثمان یزید بن زیاد حمیری) مشاهیر شعرادن اولوب، حضرت عثمان ذی النورینك اوغلی سعیدك مصاحبی اولمغله، مشارالیهك معاویه طرفندن خراسان والیلکنه نصبنده برابرنده خراسانه کیتمش؛ واوراده عباد بن زیاده انتساب ایتمشیدی. بعده عباددن بر طاقم معاملات جوریه کوروب حبس اولنمغله،

محبوسیتدن قورتلنجه، بصره‌یه فرار ایتمش؛ واثنای راهده اوغرادیغی خانلرك دیوارلرینه زیاد واوغللری عباد وعبیداللهك علیهنده بر طاقم بیتلر یازمشیدی. زیاد خاندانی علیهنده اولان اشعاری شهرت بولمغله عبیدالله بن زیاد طرفندن حبس اولنه‌رق، قتلنه قصد اولنمش ایسه‌ده، معاویه‌نك معیتنده بولنان یمنیلر طرفدارلری اولدیغندن، شامدن قتلنه مساعده اولنمدیغندن، عبیدالله انواع اشکنجه وحقارتلرله تعذیب ایتدکدن صکره، برادری عباده کوندرمش؛ وخراسانه کیدنجه‌یه قدر خانلرك دیوارلرینه یازمش اولدیغی بیتلری طیرناقلریله قازیمغه اجبار اولندیغندن، طیرناقلری قوپوب، پارمق کیکلری میدانه چیقمش اولدیغی مرویدر. عبادك حبسنده بر چوق وقت قالدقدن صکره، ایکی بیت سویلیوب، دمشق جامعنده اوقومق اوزره، مخصوص بر آدم کوندرمکله، معاویه‌نك معیتنده بولنان یمنیلر، بو بیتلری ایشیدنجه، آیاغه قالقدقلرندن، معاویه ابن مفرغی خراساندن جلبله، عفو ایتمکه مجبور اولمشیدی. بونك اوزرینه صاحب ترجمه موصله چکیلوب، اوراده تزویج اولنمش ایسه‌ده، اهوازده (اناهید) یاخود (ناهید) اسمنده بر قیزه تعشق ایتمش اولدیغندن، آلام هجره مقاومت ایده‌میوب، اهوازه کیتمش، وبصره‌دن کچرکن عبید الله بن زیادله باریشوب، کندیسندن وسجستان والیسی عبیدالله بن ابی بکره‌دن بر چوق احسانلره نائل اولمغله، جمله‌سنی معشوقه‌سنه هبه ایتمشدی. مصعب ابن زبیر زماننده ٦٩ تاریخنده طاعوندن وفات ایتمشدر. اشعارینك قسم اعظمی زیاد خاندانك ذمی وناهیده اولان عشق وشوق حقنده‌در. (تبع) اشعارینی جمع وقصهٔ مشهوره‌سنی تنظیم ایدن بو ذات اولدیغی دخی مرویدر. بصره‌ده عبیدالله بن زیاددن کوردیکی مظالم حقنده سویلش اولدیغی شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

دار سلمى بالخبت ذى الاطلال
كيف نوم الاسير فى الاغلال
اين منى السلام من بعد نأى
فارجعى لى تحيتى وسؤالى

ابن مقشر { (ابو الفتح منصور —) مشاهیر اطبادن اولوب، مصرده فاطمیوندن عزیزك، وبعده حاکمك طبیب خاصی ایدی. کندیسی نصرانی المذاهب ایدی. عزیز وحاکمك عندنده قدر واعتباری پك عالی اولوب، حتی خسته‌لندیغی وقت حاکم بالذات زیارتنه کیتمشیدی. حاکمك زماننده وفات ایتمشدر.

ابن مُقفّع { (ابو محمد عبدالله بن داذبه) مشاهیر فصحا وبلغادن اولوب، ابتدای حالنده فارس مجوسلرندن ایکن، خلفای عباسیه‌نك برنجیسی اولان سفاحك عمی عیسی بن علی‌یه مراجعتله، شرف اسلامله مشرف اولمش؛ ومشارالیهك خدمت کتابتنده بولنمشیدی. علم وفضل صاحبی اولوب، لسان هندیدن نوشیروان زماننده پهلوی‌یه ترجمه ایدلمش اولان «کلیله ودمنه» کتابنی عربی‌یه ترجمه ایتمشدر. بصره والیسی سفیان بن معاویه ایله اکلنوب استهزا ایتدیکندن، مرقوم صاحب ترجمه‌یه غرض باغلامش اولمغله، ابن مقفع فساد عقیده ایله اتهام اولنه‌رق، توقیفیچون طرف خلیفه‌دن امر ویرلدیکنده، سفیان فرصتی قاچیرمیه‌رق، کندیسنی طوتمش؛ واعضای بدننی بر بر کسدیروب، کوزینك اوکنده قیزغین بر فرونه آته‌رق، نهایت بتوننی دخی فرونه آتوب یاقمشدر. ابن مقفع ٣٦ یاشنده اولدیغی حالده، ١٤٥ تاریخنده بویله بر موت فجیع ایله وفات ایتمشدر. جملهٔ اشعار رائقه‌سندن اوله‌رق حماسه‌ده مندرج بولنان بر مرثیه‌سنك مطلعی شودر:

رزئنا ابا عمرو ولاحى مثله
فلله ريب الحادثات بمن وقع

ابن مقله { (ابو علی محمد بن علی) مشاهیر خطاطیندن اولوب، خط عربی‌یی کوفیدن نسخه تحویل ایدن بو ذاتدر. حسن خطده ضرب مثل حکمنه کچمش اولدیغی کبی، شعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٢٧٢ تاریخنده بغدادده طوغوب، ابتدا فارسك بعض طرفلرنده مأمور بولنمش؛ و٣١٦ تاریخنده خلیفه مقتدر باللهك وزیری اولمشیکن، ٣١٨ ده عزل ومالی مصادره اولنه‌رق، فارسه نفی اولنمشیدی. قاهر باللهك زماننده یکیدن وزیر اولوب، خیلی وقت وزارت ایتدکدن صکره، خلیفه‌یه قارشی خروج ایدن علی بن بلیق ایله مخابره‌سی اولمغله اتهام اولنه‌رق، راضی باللهك جلوسنه دکین اختفا ایتمش؛ وبونك زماننده ٣٢٢ تاریخنده ثالثاً وزیر اولمش ایسه‌ده، خلیفه‌نك امورینه ناظر بولنان مظفر بن یاقوت ایله چکینمدیکندن، بو-

نك تزويريله عزل اولنەرق، خلفی عبدالرحمن بن عیسا-
نك الینه تسلیم اولنمش؛ و بونك الندن بر چوق
اشكنجەلر كورەرك حبس اولنمش؛ وآنجق یازمش
اولدیغی بعض یازیلرك فروختندن آلدیغی كلیتلی مبالغی
ویرەرك كندینی قورتارەبیلمشیدی. بعده خلافته
مستولی اولوب، امیرالامرا عنوانیله امور دولتی
الینه آلمش اولان ابوبكر محمد بن رائق صاحب ترجمەنك
واوغلنك املاك وعقارینی ضبط ایتمكله، ابن مقله
تخلیصیچون بر چوق تضرع وتذللدن صكره، مرقوم
ابن رائقك اخذ وتوقیفیله كندیسنك وزارته تعیینی
تقدیرنده اوچیوز ملیون دینار قزاندیرەبیلەجكنه
دائر خلیفه ایله مكاتبەیه كیریشمكله، خلیفه كندیسنی
سراینه جلب ایتدكدن صكره، بر اوطەیه حبس ایدە-
رك، النده بولنان مكتوبلریله برابر ابن رائقك یدینه
تسلیم ایتمكله، حبس اولنەرق، ابن رائقك امریله
صاغ الی قطع اولنمش؛ وبونك اوزرینه ایتدیكنه
نادم اولان خلیفه طرفندن تخلیص اولنەرق، اوینه
چكیلوب، صول الیله یازمغه آلیشمشیدی. بعده ابن
رائقك طرفداری اولان بحكم تركی بغداده دخولنده،
كندیسنی یكیدن حبس، ودیلنی دخی قطع ایتدیر-
مشیدی. نهایت فقر وضرورته دوچار اولوب، یارە-
لری دخی یكیدن آچلمش اولدیغی حالده، ٢٧٢ تا-
ریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. ابن رائقك علیهنده
اولوب بو مصائبنی موجب اولان مكتوبلر كندیسی
طرفندن یازلمیوب، برجاریەسنه تعشق ایتمش، واونك
واسطەسیله یازیلرینی آلوب تقلیده آلیشمش اولان
بر یهودی طرفندن یازلمش ساخته مكتوبلر اولدیغی،
وحتی بو حقیقت خلیفەنك معلومی اولنجه، یهودی
ایله جاریەنك قتلنه امر ویردیكی دخی مرویدر. احوال
اخیرەسنی مصور اولان شو قطعه جملهٔ اشعار
رائقەسندندر:

تخالف الناس والزمان فحیث كان الزمان كانوا
یا ایها المعرضون عنی عودوا فقد عاود الزمان

— بونك برادری (ابو عبدالله حسن بن علی بن
مقله) دخی مشاهیر ادبا وخطاطیندن اولوب، ٢٦٨
تاریخنده طوغمش، و٣٣٨ ده وفات ایتمشدر. خط
عربیی كوفیدن نسخه تحویل ایدن بو اولدیغی دخی
مروی ایسەده، برادری اولدیغنه دائر اولان روایت
دها قویدر. — اوغلی (ابوالحسن بن مقله) ایچون

دخی [«ابو الحسن بن مقله» مادەسنه مراجعت.]

ابن مكنسه { (اسماعیل بن محمد اسكندرانی) شعرادن اولوب، ٥٠٠ تا-
ریخلرنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

والله ما ابصرت یوما ابیضا
منذ ابتلیت بحب طرف اسود

ابن مكی { (بهاءالدین محمد —) مشاهیر شعرادن اولوب، (بهاءالدین ابن
الدجاجیه) اسمیله دخی معروفدر. ٦٥٧ تاریخنده
وفات ایتمشدر. شو ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ماراح عندكم النسیم ولاغدا
الالیأخذ عند عبدكم یدا
احباب قلبی ذلك القلق الذی
قدكان یأخذنی علیكم ماهدا

ابن ملجم { [«عبدالرحمن بن ملجم» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ابن ملكا { [«اوحد الزمان» مادەسنه مرا-جعت بیوریله.]

ابن الملوح { مجنون اسمیله مشهور اولان قیسك لقبیدر. [«مجنون»
مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ابن مُناذِر { (ابو جعفر محمد —) مشاهیر شعرادن اولوب، لغتده دخی
ید طولی صاحبی ایدی. روایته كوره عناصل عدنلی
اولوب، لاجل التحصیل بصرەیه كلمش، واورادە توطن
ایتمشیدی. ابتدای حالنده ارباب صلاحدن ادیب ومتقی
بر ذات ایكن، بعده علاقه كردەسی اولان عبدالمجید
اسمنده ادیب وعفیف بر كنجك وفاتی اوزرینه، كمال
حزن وكدرندن، لاابالیلكه اوروب، ملامیانه بر عمر
سورمكه، وهركسی هجو ایتمكه باشلامش اولدیغندن،
نهایت بصرەدن حجازه نفی اولنەرق، اورادە وفات
ایتمشدر. سفیان بن عیینه ایله صحبت ومحبتی اولوب،
خلفای عباسیەدن مهدی‌یه دخی ملاقی اولمش، ومأمو-
نك زماننده وفات ایتمشدر. مذكور عبدالمجیده اولان
محبتی حقنده غزللری ووفاتی حقنده مرثیەلریله بر چوق
هجویەلری وسائر اشعاری مشهوردر. حقنده بر طاقم
حكایات ونوادر منقولدر. برامكه حقنده دخی بر چوق
مدحیەلری اولوب، شو بر ایكی بیت بو بابدەكی بر
قصیدەسندندر:

اتانا بنو الاملاك من آل برمك
فیا طیب اخبار ویا حسن منظر

اذا وردوا بطحاء مكة اشرقت
بيحيى وبالفضل بن يحيى وجعفر
فتظلم بغداد ويجلو لنا الدجى
بمكة ما حجوا ثلثة اقمار

ابن المنجم { (على بن يحيى) ملوك فرسك اخيرى اولان يزدجرد نسلندن اولوب، مأمون خليفه‌نك كاتبلرندن ايدى. فن طبه مراق اولديغندن، پك چوق كتب طبيه ترجمه ايتديرمكه موفق اولمشيدى.

ابن المنجم { (ابو احمد يحيى بن على) آنف الترجمه‌نك اوغلى اولوب، معتمد على الله ومعتضدبالله ومكتفى باللهك نديمى ايدى. معتزلى المذهب اولوب، علم كلامده يد طولاسى اولمغله، مكتفى باللهك حضورنده مشاهير علمادن مجلس قوره‌رق، علم كلامه دائر مباحثه ايدردى. بر چوق تأليفاتى اولوب، اك مشهورى اخبار شعرا حقنده «الباهر» عنوانلى اثريدر، كه اتمامنه موفق اوله‌مامشدر. اخبار ونوادرى مشهوردر. ٢٤١ تاريخنده طوغوب، ٣٠٠ ده وفات ايتمشدر.

ابن المنجم { (ابو محمد عبدالرحمن بن مروان تنوجى) مشهور واعظلردن اولوب، بغداده دخول ايله، خليفه‌نك عندنده حرمت واعتباره نائل اولدقدن صكره، رسالتله موصله كوندرلمش؛ وبعده دمشقه كيده‌رك، ٥٥٧ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. اشعار رائقه‌سى اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

حبيب لست انظره بعينى وفى قلبى له حب شديد
اريد وصاله ويريد هجرى فاترك ما اريد لما يريد

ابن مندويه { (ابو على احمد بن عبدالرحمن اصفهانى) اصفهان كبرا واعيانندن ومشاهير اطبادن اولوب، فن طبه بر چوق خدمتلرى سبقت ايتمش، وبو فنده بر طاقم تأليفات ورسائل يازمشدر. آثارينك باشليجه‌لرى وجه آتى اوزره‌در: «كناش»، «المدخل الى الطب»، «الجامع المختصر من علم الطب»، «المغيث»، «كتاب فى الشراب»، «كتاب الاطعمة والاشربة»، «نهاية الاختصار»، «الكافى» ونام ديكرله «القانون الصغير». عصرينك اطباسيله سائر اكابره خطاباً مسائل غامضهٔ طبيه‌يه دائر ٤٠ رساله‌سى واردر، كه هر برى بر كوچك كتاب صورتنده‌در. بو رساله‌لرك برى كوز طبقاتنك تركيبنه، برى انتشار عين يعنى كوز بيبكنك يوموسى علاجلرينه، برى يمكك هضمنه، برى معده‌نك وصفيله علاجلرينك تعريفنه، برى استسقانك تداوى ومعالجاتنه، برايكيسى قولنجك تدبير وتداويسنه، برى مثانه علاجلرينه، برى بوبرك خسته‌لغنه، برى ديز آغريسنه، برى شرابك منافع ومضرتنه، برى اطفالك اوجاعنه، برى حكماى يونان رأينه كوره روح ونفسه دائر اولوب، ديكرلرى دخى بعض ذواتك خسته‌لقلرينه دائر وياخود بعض اطبانك رأى واثرلرينه قارشيدر. تاريخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدى. — پدرى (عبدالرحمن بن المنجم) مشاهير شعرا وادبادن ايدى. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ويعسى المرء ذا اجل قريب وفى الدنيا له امل طويل
ويعجل بالرحيل وليس يدرى الى ماذا يقربه الرحيل

ابن منده { (ابو عبدالله محمد بن يحيى العبدى) مشهور حافظلردن ومورخيندن اولوب، وطنى اولان اصفهان شهرينك بر مكمل تاريخنى يازمش، و ٣٠١ تاريخنده وفات ايتمشدر. — بونك خاندانندن مشاهير حفاظ ومحدثيندن برقاچ ذات كلوب، بعضيسنك تصنيفاتى دخى واردر. اك مؤخرلرى اولان (ابو الوفا محمد ابن منده) مغوللرك استيلاسنده قتل اولنمشدر.

ابن منذر { (ابراهيم — خزامى) نيشابور علماسندن ومشاهير محدثيندن اولوب، كنديسندن بر چوق محدثين روايت ايتمشلردر. ٢٣٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. — بونك اوغلى (ابو بكر محمد بن ابراهيم —) دخى مشاهير علما وفقهادن اولوب، علما بيننده‌كى اختلافات حقنده بر قاچ معتبر كتاب يازمشدر. آثارينك اك مشهورى «كتاب الاشراف» عنوانلى تأليف كبيريدر. ٣٠٩ تاريخنده مكهٔ مكرمه‌ده وفات ايتمشدر.

ابن المنكدر { (محمد —) مشاهير صلحادن اولوب، زهد وتقوى ووعظ ونصيحته دائر بعض اقوال حكيمانه‌سى مشهوردر. ١٣٠ تاريخنده مدينهٔ منوره‌ده وفات ايتمشدر.

ابن منير { (مهذب الدين عين الزمان ابو الحسين احمد — طرابلسى) مشاهير شعرادن اولوب، اشعار لطيفه‌سى ومرتب ديوانى واردر.

ابن اللبانه { (ابوبكر محمد بن حيسى اللخمى) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، «مناقل الفتنة»، «نظم السلوك فى وعظ الملوك» و«سقيط الدرر ولقيط الزهر» عنوانلى كتابلرك صاحبيدر. ناصرالدوله‌نك زماننده ميورقه‌يه كيدوب، ٥٠٧ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. اشعار رائقه‌سى واردر. — اندلس شعراسندن (ابو الحسن ابن اللبانه) اسمنده ديكر بر شاعر دخى واردر، كه «نفع الطيب» ده برچوق اشعارى مسطور اولوب، آنجق تاريخ ولادت ووفاتى مذكور دكلدر.

ابن اللَبودى { (شمس‌الدين ابو عبدالله محمد بن عبدان) مشاهير اطباى اسلامدن اولوب، طبده ماهر وحاذق اولديغى كبى، علوم حكميه‌ده دخى زماننك فريدى ايدى. شامده تولد ايدوب، بعده بلاد عجمه سفر ايده‌رك، همدانده وسائر طرفلرده مشاهير علمادن اخذ وقرائت، وآز زمان ظرفنده اكثر علوم وفنونده تميز، وطبابتده كسب شهرت تامه ايتمشيدى. صلاح الدين ايوبينك اوغلى ملك ظاهر غياث‌الدينه انتسابله، رئيس‌الاطباسى اولوب، ملك مشاراليهك وفاتنه‌دك حلبده اقامت ايتمش؛ و٦١٣ تاريخنده دمشقه كيدوب، (بيمارستان نورى) اسميله معروف‌اولان بيوك خسته‌خانه‌يه مأمور، وفن طبك تدريسيله مشغول اولمش؛ و٦٢١ ده ٥١ ياشنده وفات ايتمشدر. «الرأى‌المعتبر فى معرفة‌القضاء والقدر»، «شرح كتاب الملخص لابن الخطيب»، «رسالة فى وجع المفاصل»، «شرح كتاب‌المسائل لحنين بن اسحاق» عنوانلى كتابلرك صاحبيدر.

ابن اللبودى { (صاحب نجم‌الدين ابو ذكريا يحيى بن شمس‌الدين) آنفا الترجمه‌نك اوغلى اولوب، طب وحكمت وسائر علوم وفنونده پدرينى پكديكى كبى، شعر وادبياتده دخى مهارت تامه‌سى وار ايدى. حلبده طوغوب، صبى اولديغى حالده، پدريله برابر دمشقه كيتمش؛ واوراده تحصيل علوم وفنون ايله، طبده تفرد وتميز ايتدكدن صكره، ملك منصور ابراهيم بن شيركوهه انتسابله، طبيبى اولمش؛ و٦٤٣ تاريخنده ملك مشاراليهك وفاتى اوزرينه، مصره عزيمتله، ملك صالح نجم‌الدين ايوبى‌يه انتساب ايتمش؛ ومشاراليه طرفندن حسن قبول كوروب، اسكندريه‌ده ديوان نظارتنه تعيين‌اولنمش؛ وبرمدت صكره ينه بو‌مأموريتله شامه نقل‌اولنمشيدى. غايت فصيح وبليغ منشآتى واشعار رائقه‌سى واردر. تأليفات معروفه‌سى بروجه آتيدر: «مختصر الكليات من كتاب‌القانون لابن سينا»، «مختصر كتاب‌المسائل لحنين بن اسحاق»، «مختصر كتاب‌الاشارات‌والتنبيهات لابن سينا»، «مختصر كتاب عيون‌الحكمة لابن سينا»، «مختصر كتاب الملخص للرازى»، «مختصر كتاب المعاملين فى لاصولين»، «مختصر كتاب اقليدس»، «مختصر مصادرات اقليدس»، «كتاب اللمعات فى الحكمة»، «آفاق‌الاشراق فى‌الحكمة»، «المناهج القدسية فى‌العلوم‌الحكمية»، «كافية الحساب فى علم الحساب»، «غاية الغايات فى المحتاج‌اليه من اقليدس والمتوسطات»، «تدقيق المباحث الطبية فى تحقيق المسائل الخلافية»، «مقالة فى‌البرشعثا»، «ايضاح الرأى السخيف من كلام‌الموفق عبداللطيف»، «غاية الاحكام فى صناعة‌الاحكام»، «الرسالة‌السنية فى‌شرح المقدمة‌المطرزية»، «الانوار‌الساطعات فى‌شرح‌الآيات البينات»، «نزهة‌الناظر فى‌المثل‌السائر»، «الرسالة الكاملة فى علم‌الجبر والمقابلة»، «الرسالة‌المنصورية فى‌الاعداد‌الوفقيه»، «الزاهى‌فى‌اختيار‌الزيج‌الشاهى»، «الزيج المقرب المبنى على الرصد المجرب».

ابن لؤلؤ { (ابوعبدالله محمد بن على) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، حصن قارشده خطيب ايدى. ٧٥٠ تاريخنده طاعوندن وفات ايتمشدر. شوايكى‌بيت جملهٔ‌اشعار رائقه‌سندندر:

ومن لم يمت قبل الممات فانه
يراغ بهول بعده ويراغ
فيارب وفقنى الى مايكون لى
به للذى ارجوك منه بلاغ

ابن لَهيعه { (ابو عبدالرحمن عبدالله —) محدثيندن اولوب، دولت عباسيه طرفندن مصر قاضيلغنى ايلك احراز ايدن ذات اولمغله، ١٥٥ تاريخنده نصب اولنمش، و ١٧٤ ده وفات ايتمشدر.

ابن ليون { آلتنجى قرن‌هجرى‌اواخريله‌يدنجى قرن هجرى اوائلنده سيسده حكومت سورن وصلاح الدين وسائر ملوك ايوبيه ايله خيلى محارباتده بولنمش اولان حكمدار (ليون). عرب تاريخلرنده ويريلن اسمدر. [«ليون» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن ماءالسماء { (عباده بن عبدالله) اندلسك مشاهير شعراسندن اولوب، دولت عامريه‌نك رئيس الشعراسی ایدی. اندلسده کندیندن برآز اول ایجاد ایدلمش اولان موشحات اصولنی دها ایلری‌یه کوتورمش، وپك چوق اشعار رائقه سویلشدر. ٤١٩ تاریخنده (جالقه) ده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

واصبر على نوب الزمان وان رمت بك فى المهالك
والى الذى اغنى واقنى اضرع وسله صلاح حالك

ابن ماجه { (ابو عبدالله محمد بن یزید —) کبار ائمهٔ محدثیندن اولوب، صحاح سته‌نك بری اولان و «سنن ابن ماجه» اسمیله معروف بولنان کتاب معتبرك صاحبیدر. ٢٠٩ تاریخنده قزوینده طوغوب، بغداد، بصره، کوفه، شام، مکه، مصر، وریه سیاحتله، زماننك مشاهیر محدثیندن قرائت واستماع ایدەرك، حدیثه متعلق اولان علوم شریفه‌نك کافه‌سنده تفرد وتمیز ایتمش؛ وتفسیر وتاریخده دخی ید طولی صاحبی اولوب، حدیثه متعلق اولان کتاب مذکوردن بشقه بر تفسیر شریف ایله بر کوزل تاریخ وقزوینك تاریخنی دخی یازمش؛ و ٢٧٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن المارستانیه { (ابو بکر عبدالله بن علی) اطبای حاذقه‌دن اولوب، حدیث و ادبیات وتاریخده دخی ید طولی صاحبی ایدی. بغدادده (بیمارستان عضدی) دینلن خسته‌خانه‌نك مدیر وسرطبیبی اولوب، بعده عزل، وایکی سنه حبس اولنمشیدی. ٥٩٩ تاریخنده سفارتله تفلیسه کوندریلوب، عودتنده یولده وفات ایتمشدر. بر طاقم بلیغ خطبه‌لری واردر، ونا تمام قالمش مفصل بر بغداد تاریخی یازوب، «دیوان الاسلام الاعظم» تسمیه ایتمشدر.

ابن ماکولا { (امیر سعدالملك ابو نصر علی بن هبة الله عجلی) مشاهیر محدثیندن وادبادن اولوب، ٤٢١ تاریخنده (عکبرا) ده طوغمش؛ وعراق وشام وخراسان مشاهیر علماسندن اخذ وقرائتله، بر طاقم تألیفات نافعه یازمشدر. آثارینك اك مشهور و معتبری اسماء رجال حدیثی جامع اولان «الاکمال» عنوانلی تصنیفیدر، که مشهور تاریخ بغداد صاحبی خطیب بغدادینك «المؤتلف تکملة المختلف» عنوانلی کتابنك تکمله‌سی اولوب، خطیبك کتاب مذکوری دخی دارقطنینك «المختلف والمؤتلف» عنوانلی اثریله عبدالغنی بن سعیدك «مشتبه النسبة» عنوانلی تألیفنك تکمله‌سیدر. صاحب ترجمه ٤٧٠ تاریخندن صکره جرجانده کندی خدمتجیلری طرفندن قتل اولنمشدر. اشعار رائقه‌سی دخی اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

قوض خيامك عن ارض تهان بها
وجانب الذل ان الذل يجتنب
وارحل اذا كان فى الاوطان منقصة
فالمندل الرطب فى اوطانه حطب

ابن ماکولا { (ابو علی حسن بن علی) آل بویه‌دن جلال الدوله‌نك وزیری اولوب، بر طاقم رسوم وتکالیف ایجاد وطرح ایتدیکندن، عمومك نفرتنی قزانمشیدی. بونك اوزرینه ٤١٩ تاریخنده وزارتدن عزل اولنمش ایسه‌ده، ٤٣١ سنه‌سنده ینه وزارتی احراز ایله، بصره‌یی ضبط ایتمك اوزره، ابوکالیجاره وکالةً بصره محافظی بولنان ابو منصور بختیار ایله ایتدیکی دکیز محاربه‌سنده اسیر دوشوب، بعده اطلاق اولنمش ایسه‌ده، ینه اوسنه بینلرنده رابطه بند فسق وفساد اولان بر جاریه‌سیله بر کوله‌سی طرفندن قتل اولنمشدر.

ابن مالك { (ابو عبدالله جمال الدین محمد بن عبدالله) مشاهیر نحویوندن وکبار ادبادن اولوب، صرف ونحو ولغتده بینظیر اولدیغی کبی، اشعار عربه دخی واقف اولوب، بو اوج علمده استشهاد مقامنده ازبردن بر چوق اشعار مشاهیر ایرادینه مقتدر ایدی. اندلسك (جیان الحریر) قصبه‌سنده ٦٠٠ تاریخلرنده طوغوب، بعده شرقه رحلتله، عصرینك مشاهیر علماسندن اخذ وقرائت وعلی الخصوص لسان عربینك غوامض وحقایقنه واصل اولمق ایچون، پك چوق جهد وغیرت ایده‌رك، فضل وکمالیله کسب شهرت ایتمش؛ ودمشقده مدرسهٔ عادلیه‌ده تدریسله وامامتله اشتغال ایتمشدر. اووقت دمشقده قاضی القضاة بولنان مورخ مشهور ابن خلکان صاحب ترجمه‌یه بر درجه‌ده حرمت و رعایت ایدردی، که بعدالصلات هرکون کندیسنی جامعدن خانه‌سنه قدر تشییع ایتمکی عادت ایدنمشیدی. ابن مالك اندلسده ایکن مالکی ایدیسه‌ده، شرقه هجرت ایتدکدن

صكره مذهب شافعيه انتساب ايتمشيدی. نظم وشعری دخی لطيف وسليس ايدی. اك مشهور اثری علم نحوه دائر اولان «الفيه» عنوانلی منظومه‌سيدر، كه اصل اسمی «الخلاصه»در. تصانيف سائره‌سنك باشليجه‌لری شونلردر: نحوه دائر «تسهيل الفوائد»، «الموصل فی نظم المفصل»، «سبك المنظوم وفك المختوم»، «الكافية الشافيه»، «اكمال الاعلام بمثلث الكلام»، «لامية الافعال»، «فعل وافعل»، «المقدمة الاسدية»، «عدة اللافظ وعمدة الحافظ»، «النظم الاوجز فيما يهمز»، «الاعتضاد فی الظاء والضاد»، «اعراب مشكل البخاری»، «تحفة المودود فی المقصور والممدود»، «شرح التسهيل»، «شرح لامية الافعال»، «شرح كافية الشافيه».

ابن ماهان { دولت عباسيه‌نك ابتدای ظهورنده نشأت ايدن اطبای سريانيه‌دن اولوب، (يعقوب سيرافی) اسميله دخی معروفدر. طبه دائر «كتاب السفر و الحضر» عنوانلی برتأليفی واردر.

ابن المبارك { (ابو عبدالرحن عبدالله — مروزی) ايكنجی درجه‌ده تابعيندن وكبار محدثيندن بر ذات اولوب، خراسانده علم وفضيله وزهد وصلاحيله مشهور ايدی. موعظه قبيلندن پك چوق حكمت آميز اقوالی و ينه نصيحتی متضمن بعض اشعاری واردر. ١٨١ تاريخنده ٦٣ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابن مجدالدين { (ابو البركات عبدالسلام بن عبدالله حرانی) مشاهير علمادن اولوب، فقه وحديث وتفسير و اصول وسائر علومده يد طولی صاحبی ايدی. ٥٩٠ تاريخنده حرانده طوغوب، بعده بغداده رحلتيله، اوراده اكمال تحصيل ايتمشيدی. بعض تصانيف نافعه‌سی اولوب، اك مشهورلری «الاحكام»، «شرح الهداية»، «ارجوزة فی القراآت» عنوانلی اثرلريله اصول فقهه دائر بركتابيدر. ٦٥٢ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن مجير { (ابو بكر يحيی بن عبدالجليل فهری) مغربك مشاهير شعراسندن اولوب، پك چوق اشعاری واردر. امير ابو عبدالله بن سعد ابن مردنيشه ووزيری منصوره انتساب ايتمش، وحقلرنده بعض مدحيه‌لر سويلشدر.

٥٨٨ تاريخنده ٥٣ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابن محاسن { [«تاج الدين بن محاسن» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن مُحرز { (ابو الخطاب مسلم) حجازك اوائل اسلامده يتيشن مشهور مغنيلرندن اولوب، كاه مكۀ مكرمه وكاه مدينۀ منوره‌ده اقامت ايدردی. پدری عن اصل فارسلی اولوب، كنديسی دخی فارسه وشامه سياحتله فرس وروم مقاملرينی تعلم ايده‌رك، بعده او مقاملری اشعار عربيه‌يه تطبيقله، كندينه مخصوص بر طاقم الحان ايجاد ايتمشيدی. آنجق كنديسی اختلاطدن منقطع اولوب، علی الخصوص اكابره تقرب ايتمديكندن، الحانی اوكرتديكی بر محبنك جاريه‌سی طرفندن اشاعه اولنمشيدی.

ابن محلم { (عوف — خزاعی) مشاهير ادبا وشعرادن اولوب، امرای عباسيه‌دن طاهر بن حسينه انتساب ايتمشيدی. مشاراليه صاحب ترجمه‌يه بر صورتده مجبور اولمشيدی، كه اوتوز سنه يانندن آيرميوب، بيچاره شاعر، اهل وعيالنی كورمك اوزره، وطننه كيتمكه اذن آله‌مامشيدی. طاهرك وفاتنده اوغلی عبدالله ابن محلی دها زياده التزام ايدوب، پك چوق نعمت واحسانه نائل ايتمشيدی. عبدالله ابن طاهر خراسان واليسی اولوب، ٢٢٠ تاريخنده او طرفه كيدركن، ابن محلم وطننه كيتمكه اذن آله‌بيلش ايسه‌ده، اهل وعيالنه واصل اوله‌ميوب، يولده وفات ايتمشدر.

ابن مخلوف { (عبدالرحن بن يعقوب — صنهاجی) بنی حفص دولتی امراسندن اولوب، پدری صنهاجه رؤساسندن اولديغی حالده، دولت مشاراليها عندنده نفوذ واعتبار صاحبی اولوب، بجايه قربنده ساكن بولنمش؛ وكنديسی بجايه واليسی اولوب، سكزنجی قرن هجری اوائلنده او طرفلرده ظهور ايدن وقوعات سياسيه‌ده خيلی مدخلی اولمشيدی. ٧١٢ تاريخنده مقتولاً وفات ايتمشدر.

ابن المدبر { (ابو اسحاق ابراهيم —) عراقك مشاهير ادبا و شعراسندن اولوب، خلفای عباسيه‌دن متوكلك زماننده قدر وجاهی آرتمش؛ وآنجق مؤخراً اكابردن عبيدالله بن يحيانك افساديله وبرادری احمدك سببندن حبسه قو-

نیلەرق، خیلی وقت محبوس قالمشیدی. (عریب) اسمندە شاعرە وادیبە بر قیزە عاشق اولوب، عریب دخی کندیسنە تعشق ایتمش اولمغلە، بینلرندە یك‌چوق مراسلات ومشاعرات وقوع بولمشدر. صاحب ترجمە‌نك اشعاری غایت لطیف وسلیس اولوب، عریبە خطاباً یك‌چوق اشعار رائقەسی وبعض بلیغ مکتوبلری واردر. معشوقەسیلە اولان ماجرالری مشهوردر. موی‌الیها حقندە اولان شو قطعەسی جملهٔ اشعارندندر:

زعموا انی احب عریبا — صدقوا والله حبا عجیبا
حل من قلبی هوا محلاً — لم تدع فیه لخلق نصیباً
لیقل من قدرأی الناس قدما — هل رأی من عریب عریباً
هی شمس والنساء نجوم — فاذا لاحت افلن غیوباً

ابن المدبر (احمد —) آنف الترجمەنك برادری اولوب، ۲۵٤ تاریخندە احمد ابن طولون مصر والیسی اولدیغی وقت کندیسی اورانك خراجنە مأمور ایدی. مصردە بیوك برنفوذ وقوت پیدا ایتمش اولدیغندن، ابن طولون ایلە بینلرندە رقابت حاصل اولمغلە، صاحب ترجمە بغدادە ابن طولونك علیهندە یازمش ایسەدە، مکتوبی واصل اولنجەیە قدر خلیفە معتز وفات ایدوب، مهتدی باللە جلوس ایتمکلە برابر، ابن طولونك حامیسی ماجورك دخی سرکارە کلمسیلە، ابن المدبرك مکتوبی ابن طولونە کوندرلدیکندن، احمد بن طولون ابن المدبری عزل ایتدیردکدن صکرە، مدت مدیدە محبوس طوتمشیدی.

ابن المذلّق بنی عبد شمسدن برآدم اولوب، زوکورتلکدە ضرب مثل حکمنە چکمشدر.

ابن مرانه مغربك مشاهیر ریاضیونندن اولوب، سبتە شهرندە تولد ونشأت ایتمشیدی.

ابن مَرج الکُحل (ابو عبداللە محمد بن ادریس) اندلسك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، (جزیرة شقر) قصبەسندە طوغمش؛ و ٦٣٤ تاریخندە اورادە وفات ایتمشدر. اهل بادیەزی و وقیافتیلە مشهور اولوب، امی اولدیغی دخی مرویدر. اشعاری سلیس ولطیف اولوب، شو قطعە او جملەدندر:

مثل الرزق الذی تطلبه — مثل الظل الذی یمشی معك
انت لا تدرکه متبعاً — واذ ولیت عنه تبعك

ابن المرحّل (شیخ صدرالدین محمد بن عمر) عن اصل مصرلی اولوب، طول مدت دمشق شام وحلبدە بولنمشدر؛ وشامدە (ابن الوکیل) اسمیلە دخی شهرت بولمشدر. فقهدە وسائر علوم دینیەدە عصرینك فریدی اولدیغی کبی، شعر وادبیاتدە دخی ید طولی صاحبی ایدی. طبدخی نظری صورتدە تحصیل ایتمش ایسەدە، عملیاتی یوغیدی. ٦٦٥ تاریخندە دمیاطدە طوغوب، ۷۱٦ دە قاهرەدە وفات ایتمشدر. حسن اخلاقە دخی مالك اولوب، علی الخصوص سخا ومروتی حقندە یك چوق نوادر منقولدر. «الاشباه والنظائر» عنوانیلە مشهور بر تألیفی وملك ونبی وشهید وعالم بیننەدەکی فرق حقندە دخی بعض اسئلهٔ واردەیە جواباً بر کتابی واردر. اشعار رائقەسی اولوب، شو ایکی بیت خمر حقندە اولان بر قصیدەسندندر:

عناصر اربع فی الکاس قد جمعت
وفوقها الفلك السیار والشهب
ماء ونار هواء ارضها قدح
وظرفها فلك والانجم الحبب

ابن مَردنیش (محمد بن احمد) اندلس طوائف ملوکندن اولوب، شبه جزیرهٔ مذکورەنك شرق طرفندە یعنی مرسیە وبلنسیە جهتلرندە حکمفرما ایدی. عبدالمؤمن موحدی واوغلی یوسف ایلە بر چوق وقوعات ومحارباتی اولمشدر. کندیسی اسپانیا ملوك نصرانیەسیلە بالاتفاق موی‌الیه یوسفلە محاربە ایتمش ایسەدە، موحدین غالب کلوب، بعض ممالکنی ضبط ایتمشلر ایدی. ٥٦۷ تاریخندە کندیسی وفات ایتمکلە، اوغللری، پدرلرینك وصیتی اوزرینە، اوصرەدە آفریقادن اندلسە کلن یوسف بن عبدالمؤمنە دخالت ایتمشلر؛ ویوسف بونلرك همشیرەسنی تزوج ایدەرك، کندیلرینە حرمت واکرام ایتمشدی.

ابن مردویه (بکر بن احمد اصفهانی) اصفهانك مشاهیر ادبا وعلماسندن اولوب، یازمش اولدیغی «تاریخ اصبهان» ایلە بر تفسیر شریفی مشهوردر. ٤١٠ تاریخندە وفات ایتمشدی.

ابن مرزوق (شیخ ابو عمرو عثمان — قرشی) مصرك اکابر مشایخندن وعلمای عارفیندن اولوب، مذهب حنبلی اوزرینە افتا ایلە ووعظ وتدریسلە اشتغال ایتمش، وبعض تألیفات دخی یازمشدر. حقایق ربانیە وتصوفە

دائر اقوال حکیمانه‌سی مشهوردر. بر کون شاکردانی کندیسندن حقایقه دائر معلومات طلب ایتدکلرنده، ٦٠٠ کشیدن عبارت اولان شاکردانک کندی ایچلرندن ١٠٠ کشی انتخاب ایتملرینی امر ایتمش؛ وانتخاب اولنان یوز کشی‌یه دخی ایچلرندن ١٠ کشی، واونلره دخی درت کشی انتخابنی تنبیه ایتمکله، نهایت منتخب اولان ابن القسطلانی وابو الطاهر وابن الصابونی وابو عبدالله قرطبی حضورینه کلنجه، کندیلرینه: «حقایقدن سزه یالکز برکلمه سویلیه‌جک اولسه‌م، شمدی سز قتلمه فتوی ویررسکز» دیمش اولدیغی مشهوردر. ٥٦٤ تاریخنده مصرده وفات ایدوب، مرقدی حالا زیارتکاهدر.

ابن مریم (شریف محمد بن محمد ملیتی) تلمسان علماسندن اولوب، شهر مذکورده نشأت ایتمش اولان علما واولیادن ١٧٨ ذاتک تراجمنی حاوی «البستان فی ذکر الاولیاء والعلماء بتلمسان» عنوانلی کتابک مؤلفیدر. بوکتاب ١٠١١ تاریخنده اکمال اولنوب، اهل تلمسان عندنده پک مقبول ومعتبردر.

ابن المزرّع (ابو بکر یموت بن عیسی) مشاهیر ادبادندر. عن اصل بصره‌لی اولوب، ٣٠١ تاریخنده پک اختیار اولدیغی حالده، بغداده داخل اولمش؛ وتدرس وتدریسله مشغول اولوب، مصره دخی بر قاچ دفعه سیاحت ایتمش؛ و ٣٠٤ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر. کوزل اشعاری واردر — اوغلی (مهلهل ابن المزرع) دخی شعرادن اولوب، پدریله بعض مشاعره ومخاطبه‌لری واردر.

ابن مزنی بنی مزنی لقبیله آفریقانک بسکره وزاب طرفلرنده حکومت سورن بر عائله افرادینه ویریلن اسمدر. [«مزنی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن مساعد (یونس بن یوسف — شیبانی) فقراء یونسیه اسمیله معروف درویشانک شیخ وپیری اولوب، مجذوبیندن معدود ایدی، و بعض کرامات ومقاماتی متواتردر. ٦١٩ تاریخنده وطنی اولان (دار) اعمالندن (قینه) قریه‌سنده وفات ایدوب، مرقدی زیارتکاهدر.

ابن المستوفی (شرف الدین ابو البرکات مبارک بن احمد اربلی) مشاهیر علمادن اولوب، ادبیات وحدیث وتاریخده ید طولی صاحبی ایدی. ٥٦٤ تاریخنده اربلده طوغوب، اوراده نشأت ایتمش؛ وعلم دیوانده یعنی اصول اداره وکتابت رسمیه‌ده ماهر اولمغله، اربل صاحبی ملک معظم مظفر الدینه انتساب ایدرک، ٦٢٩ تاریخنده مشارالیهک وزیری اولمشیدی. بعده مظفر الدینک وفاتی وخلیفه مستنصرک اربلی ضبط ایتمسی اوزرینه، صاحب ترجه اوینه چکیلوب، اختیار عزلت ایتمش؛ و ٦٤٣ ده مغوللرک هجومنده اربل قلعه‌سنده قپانوب مقاومت ایدنلردن اولمغله، قلعهٔ مذکوره‌نک مغوللرک الینه دوشمسی اوزرینه، موصله کیدوب، بقیهٔ عمرینی اوراده کچیرمش: و ٦٣٧ ده وفات ایتمشدر. ٤ جلد اوزره بر اربل تاریخی ایله ١٠ جلد اوزره متنبی وابو تمام اشعارینک بر شرحنی یازمشدر. مرتب دیوان اشعاری وسائر بعض آثاری دخی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

یالیلة حتی الصباح سهرتها　قابلت فیهـا بدرها باخیه
سمح الزمان بها فکانت لیلة　عذب العتاب بها لمجتذبیه

ابن مِسجَح (ابو عثمان سعید —) حجازک الک مشهور مغنیلرندن مکه‌لی بر مرد زنجی اولوب، فرس وروم مقاملرینی اشعار عربیه‌یه تطبیقله، بیوک بر شهرت بولمشیدی. شامه دفعاتله رحلت ایده‌رک، عبدالملک بن مروانه انتساب ایتمشیدی.

ابن مسعود [«عبدالله بن مسعود» و «ابو بکر بن مسعود» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن مسعود سلطان خوارزمشاهک رجالندن اولوب، خطا اتراکیله اولان محاربه‌ده سلطان مشارالیه ایله برابر اسارته دوشمکله، خوارزمشاهی قورتارمق ایچون بر حیله دوشونوب، مشارالیه کندیسنک خدمتجیسی کبی کورنمکی توصیه ایتمش؛ وکندیسنک ابن مسعود اولدیغنی اظهار ایده‌رک، محافظه‌سنه مأمور اولان ضابطه وعد ایتدیکی اقچه‌یی آلمق ایچون، خدمتجیسنی خوارزمه کوندرمکه مساعده ایستمکله، مستدعاسی قبول اولنه‌رق، بو وجهله خوارزمشاهه اسارتدن قورتلوب مملکتنه دونمکه فرصت ویرمشدر.

ابن المسيحى { (ابو نصر سعيد بن ابى الخير) مشاهير اطبادن اولوب، ٥٩٨ تاريخنده مثانه سنده طاش حاصل اولان خليفهٔ عباسى ناصرلدين اللهك طاشنى بلا عمليات چيقارمغه موفق اولمغله، كسب شهرت ايتمش؛ ويك چوق احسانلره نائل اولمشيدى. فن طبده « الاقتضاب على طريق المسئلة والجواب » و « انتخاب الاقتضاب » عنوانلريله ايكى تأليفى واردر. — پدرى (ابو الخير بن عيسى ابن المسيحى) دخى اطباى حاذقه‌دن اولوب، ناصرلدين اللهك زماننده يوز ياشنه قريب اولديغى حالده وفات ايتمشدر.

ابن المشطوب { امير عماد الدين ابو العباس احمد بن سيف الدين) امراى اكرادن اولوب، جدى عماديه ايله هكاريلرك ديكر بعض قلعه‌لرينه متصرف بولنمش؛ و پدرى صلاح الدين ايوبينك خدمتنده اولوب، نابلس اقطاعى كنديسنه احاله اولنمشيدى. صاحب ترجمه ابتدا ملوك ايوبيه عندنده پك بيوك جاه وعزته نائل ايكن، بعده ملك كاملك زماننده توجهنى غائب ايده‌رك، عزل اولنمش؛ ومصردن چيقوب، بعض حركات عصيانيه‌ده بولنمغله، موصل صاحبى لؤلؤ بن اتابك كنديسنى خدعه ايله جلب ايده‌رك، موصله كوتورمش؛ وبعده ملك عادلك اوغلى ملك اشرف مظفر الدينه تسليم ايتمش؛ وملك مشاراليه كنديسنى حرانده حبس ايتمكله، الى آخر العمر زندانده وآغر زنجيرلر آلتنده قالوب، ٥٧٥ ده وفات ايتمشدر.

ابن المصنف { مشاهير نحويوندن « الفيه » صاحبى ابن مالكك اوغلى بدر الدين محمودك لقبيدر. پدرينك « الفيه » سنه مفصل بر شرح يازمشدر. [« بدر الدين » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن مطروح { (جمال الدين ابو الحسن يحيى بن عيسى) ملوك ايوبيه وزراسندن اولوب، مصرده و سوريه‌ده خدمات متنوعه‌ده بولنمش، واهل صليب محاربانده بعض مهم وقوعاته قاريشمشدر. ٥٩٢ تاريخنده صعيد مصرك (اسيوط) شهرنده طوغمش، و ٦٤٩ ده قاهره‌ده وفات ايتمشدر. اديب وشاعر بر ذات اولوب، اولمه‌حكنه يقين مزار طاشنه يازلمق اوزره سويلش اولديغى شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

اصبحت بقعر حفرة مرتهنا
لااملك من دنياى الاكفنا
يا من وسعت عباده رحمته
من بعض عبادك المسيئين انا

ابن مطير { (حسين اسدى) فحول شعرادن اولديغى « فوات الوفيات » صاحبى ذكر ايدوب، بعض اشعارينى دخى ايراد ايديورسه‌ده، محل وتاريخ ولادت؛ و وفاتنى ذكر ايتميور. شو بيت (معن بن زائده) نك وفاتيچون سويلمش اولديغى بر مرثيه‌سندندر:

فيا قبر معن انت اول حفرة
من الارض خطت السماحة مضجعاً

ابن مطير { (ابو القاسم سليمان بن احمد طبرانى) مشاهير محدثيندن اولوب، استماع احاديث شريفه ايچون شامدن عراقه، جزيره‌يه، حجازه، يمنه ومصره سياحت ايده‌رك، اوتوز اوچ سنه طولاشمشدر. ٢٦٠ تاريخنده شامك (طبريه) قصبه‌سنده طوغوب، بر چوق وقت اصفهانده اقامت، و ٣٦٠ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. « المعاجم » عنوانيله بر كتابى اولوب، كبير واوسط وصغير عنوانلريله اوچ قطعه‌ده تأليف ايتمشدر. ديكر بعض آثارى دخى واردر. كنديسندن روايت ايدن محدثين چوقدر.

ابن المعتز { (ابو العباس عبدالله بن محمد المعتز بالله) خلفاى عباسيه‌دن معتز بن متوكلك اوغلى اولوب، مشاهير ادبا وشعرادندر. ٢٤٩ تاريخنده طوغوب، ادبيانى مبرد وثعلب كبى ائمهٔ نحاتدن اخذ وقرائت ايتمشدر. بنى هاشم شعراسنك افضلى اولديغى كبى، اوصاف وتشبيهاتده كافهٔ شعراى عربك سر بلنديدر. صنعت شعره وعلم بديعه دائر بعض ايجادلرى واردر. اشعارى غايت سليس ولطيفدر. لاجل الاعدام مونسك الينه تسليم اولنديغى وقت سويلديكى شو بر ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

يا نفس صبراً لعل الخير عقباك
خانتك من بعد طول الامن دنياك
مرت بنا سحراً طير فقلت لها
طوباك ياليتنى اياك طوباك
ان كان قصدك شوقا فالسلام على
شاطى الفرات ابلغى ان كان مثواك
من موثق بالمنايا لا فكاك له
يبكى الدماء على إلف له باكى

ابن معتوق { [«شهاب الدين موسوی» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

ابن المعدنی { (یوحنا—) یعقوبیه رؤسای روحانیه‌سندن اولوب، عالم وادیب بر ذات اولمغله، سریانی وعربی لسانلرنده بعض اشعاری وسائر آثاری واردر. ماردینده پسقپوس ایدی. ٦٦١ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر.

ابن معدی کرب { (ابو کریمه مقدام— الکندی) صحابه‌دن اولوب، بعض اهل کنده ایله برابر جناب رسالتپناه افندمزه دخالت ایتمشدی. حمصده ساکن اولمش؛ و ٧٨ تاریخنده ٩١ یاشنده وفات ایتمشدر. کندیسندن ٤٩ حدیث شریف نقل وروایت اولنمشدر. — [«عمرو بن معدی کرب» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابن معطی { (زین‌الدین ابو الحسین یحیی بن عبدالمعطی الزواوی) مشاهیر ادبادن اولوب، نحو ولغتده عصرینك ائمه‌سندن معدود ایدی. اجدادی افریقیه‌نك بجایه شهری جوارنده‌کی (زواوه) قبیله‌سندن اولوب، کندیسی ٥٦٤ تاریخنده طوغمش؛ ومدت مدیده دمشقده اقامتله افاده وتدریسله اشتغالدن صکره، ملك کامل طرفندن لاجل‌التدریس مصره جلب اولنه‌رق، ٦٢٨ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. «الفیه» عنوانیله بر منظومه‌سی و«الفصول» عنوانیله بر تألیفی واردر. اشعاری کوزل اولوب، شو قطعه اوجمله‌دندر:

ولما تبدی لی من السجف جانب
ومقلة لیلی من وراء نقابها
بعثت رسول الدمع بینی وبینها
لتأذن فی قربی وتقبیل بابها
فما اذنت الا بایماض برقها
ولاسمحت الا بلثم ترابها

ابن المعلم { (ابو عبدالله محمد بن نعمان بغدادی) مشاهیر علمادن اولوب، (شیخ مفید) لقبیله دخی معروفدر. آل بویه دولتی عندنده قدر واعتباری پك بیوك اولوب، عضد الدوله بغداده ورودنده خانه‌سنه مسافر اولوردی. تصنیفات کثیره صاحبی وزاهد وعابد بر ذات ایدی. بغداده بولنان شیعیلرك رئیسی اولمق مناسبتیله، ٣٩٨ تاریخنده سنیلرله شیعیلر آره‌سنده وقوع بولان فتنه اوزرینه، بغداددن چیقارلمش ایسه‌ده، علی بن مزیدك شفاعتیله اعاده اولنمشیدی. ٤١٣ تاریخنده ٧٦ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابن المعلم { (ابو الحسن) آل بویه‌دن بهاءالدوله‌نك اکابر رجالندن اولوب، مشارالیهی بر چوق آدملرك قتل ومصادره‌سنه اطماع، وحتی خلیفه طائع باللهك اسقاطنه اقناع ایتمش اولدیغندن، عاقبت بهاءالدوله‌نك عسکری عصیانله، صاحب ترجمه‌نك کندیلرینه تسلیمی ایچون اصرار ایتدکلرندن، بونلرك الینه ویریلوب، ٣٨٢ تاریخنده قتل اولنمشدر.

ابن المعلم { (نجم الدین ابو الغنائم محمد بن علی) مشاهیر شعرادن اولوب، اشعاری غایت مؤثر ودلنشین اولدیغندن، بیوك بر شهرت قزانمشدر؛ ودیوانی ایادئ ناسده متداولدر. واسطك (هرث) قریه‌سنده طوغوب، عمرینی اوراده چکیرمش، واوراده وفات ایتمشدر. ولادتی ٥٠١ و وفاتی ٥٩٢ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن المغلس { (ابو محمد عبدالعزیز بن احمد قیسی) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، بلنسیه‌ده نشأت ایتمش؛ وشرقه رحلتله، مصر وبغدادده بر مدت افاده وتدریسله مشغول اولدقدن صکره، ٤٢٧ تاریخنده مصرده وفات ایلمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

مریض الجفون بلا علة ولکن قلبی به ممرض
اعان السهاد علی مقلتی بفیض الدموع فما تغمض
ومازار محوقا ولکن اتی یعرض لی انه معرض

ابن مفرج { (ابو بکر حسن بن محمد قبشی) اندلسك مشاهیر علماسندن ومحدثیندن اولوب، فصاحت وبلاغتده بینظیر ایدی. ٣٤٣ تاریخنده قرطبه قربنده (عین قبش) ده طوغمش، و ٤٣٠ تاریخندن صکره‌جه وفات ایتمشدر. «الاحتفال فی تاریخ اعلام الرجال» عنوانیله بر تألیفی واردر.

ابن مفرغ { (ابو عثمان یزید بن زیاد حمیری) مشاهیر شعرادن اولوب، حضرت عثمان ذی النورینك اوغلی سعیدك مصاحبی اولمغله، مشارالیهك معاویه طرفندن خراسان والیلکنه نصبنده برابرنده خراسانه کیتمش؛ واوراده عباد بن زیاده انتساب ایتمشیدی. بعده عباددن بر طاقم معاملات جوریه کوروب حبس اولنمغله،

محبوسیتدن قورتلنجه، بصره‌یه فرار ایتمش؛ واثنای راهده اوغرادیغی خانلرك دیوارلرینه زیاد واوغللری عباد وعبیداللهك علیهنده بر طاقم بیتلر یازمشیدی. زیاد خاندانی علیهنده اولان اشعاری شهرت بولمغله عبیدالله بن زیاد طرفندن حبس اولنه‌رق، قتلنه قصد اولنمش ایسه‌ده، معاویه‌نك معیتنده بولنان یمنیلر طرفدارلری اولدیغندن، شامدن قتلنه مساعده اولنمدیغندن، عبیدالله انواع اشكنجه وحقارتلرله تعذیب ایتدكدن صكره، برادری عباده كوندرمش؛ وخراسانه كیدنجه‌یه قدر خانلرك دیوارلرینه یازمش اولدیغی بیتلری طیرناقلریله قازیمغه اجبار اولندیغندن، طیرناقلری قوپوب، پارمق كیكلری میدانه چیقمش اولدیغی مرویدر. عبادك حبسنده بر چوق وقت قالدقدن صكره، ایكی بیت سویلیوب، دمشق جامعنده اوقومق اوزره، مخصوص بر آدم كوندرمكله، معاویه‌نك معیتنده بولنان یمنیلر، بو بیتلری ایشیدنجه، آیاغه قالقدقلرندن، معاویه ابن مفرغی خراساندن جلبله، عفو ایتمكه مجبور اولمشیدی. بونك اوزرینه صاحب ترجمه موصله چكیلوب، اوراده تزویج اولنمش ایسه‌ده، اهوازده (اناهید) یاخود (ناهید) اسمنده بر قیزه تعشق ایتمش اولدیغندن، آلام هجره مقاومت ایده‌میوب، اهوازه كیتمش، وبصره‌دن كچركن عبید الله بن زیادله باریشوب، كندیسندن وسجستان والیسی عبیدالله بن ابی بكره‌دن بر چوق احسانلره نائل اولمغله، جمله‌سنی معشوقه‌سنه هبه ایتمشدی. مصعب ابن زبیر زماننده ٦٩ تاریخنده طاعوندن وفات ایتمشدر. اشعارینك قسم اعظمی زیاد خاندانینك ذمی وناهیده اولان عشق وشوق حقنده‌در. (تبع) اشعارینی جمع وقصهٔ مشهوره‌سنی تنظیم ایدن بو ذات اولدیغی دخی مرویدر. بصره‌ده عبیدالله بن زیاددن كوردیكی مظالم حقنده سویلمش اولدیغی شو ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

دار سلمى بالخبت ذی الاطلال
كیف نوم الاسیر فی الاغلال
این منی السلام من بعد نأی
فارجعی لی تحیتی وسؤالی

ابن مقشر { (ابو الفتح منصور —) مشاهیر اطبادن اولوب، مصرده فاطمیوندن عزیزك، وبعده حاكمك طبیب خاصی ایدی. كندیسی نصرانی المذاهب ایدی. عزیز وحاكمك عندنده قدر واعتباری پك عالی اولوب، حتی خسته‌لندیغی وقت حاكم بالذات زیارتنه كیتمشیدی. حاكمك زماننده وفات ایتمشدر.

ابن مُقفّع { (ابو محمد عبدالله بن دادبه) مشاهیر فصحا وبلغادن اولوب، ابتدای حالنده فارس مجوسلرندن ایكن، خلفای عباسیه‌نك برنجیسی اولان سفاحك عمی عیسی بن علی‌یه مراجعتله، شرف اسلامله مشرف اولمش؛ ومشارالیهك خدمت كتابتنده بولنمشیدی. علم وفضل صاحبی اولوب، لسان‌هندیدن نوشیروان زماننده پهلوی‌یه ترجمه ایدلمش اولان « كلیله ودمنه » كتابنی عربی‌یه ترجمه ایتمشدر. بصره والیسی سفیان بن معاویه ایله اكلنوب استهزا ایتدیكندن، مرقوم صاحب ترجمه‌یه غرض باغلامش اولمغله، ابن مقفع فساد عقیده ایله اتهام اولنه‌رق، توقیفیچون طرف خلیفه‌دن امر ویرلدیكنده، سفیان فرصتی قاچیرمیه‌رق، كندیسنی طوتمش؛ واعضای بدنینی بر بر كسدیروب، كوزینك اوكنده قیزغین بر فرونه آته‌رق، نهایت بتوننی دخی فرونه آتوب یاقشدر. ابن مقفع ٣٦ یاشنده اولدیغی حالده، ١٤٥ تاریخنده بویله برموت فجیع ایله وفات‌ایتمشدر. جملهٔ اشعار رائقه‌سندن اوله‌رق حماسه‌ده مندرج بولنان بر مرثیه‌سنك مطلعی شودر:

رزئنا ابا عمرو ولاحی مثله
فلله ریب الحادثات بمن وقع

ابن مقله { (ابو علی محمد بن علی) مشاهیر خطاطیندن اولوب. خط عربی‌یی كوفیدن نسخه تحویل ایدن بو ذاتدر. حسن خطده ضرب مثل حكمنه كچمش اولدیغی كبی. شعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٢٧٢ تاریخنده بغدادده طوغوب، ابتدا فارسك بعض طرفلرنده مأمور بولنمش؛ و٣١٦ تاریخنده خلیفه مقتدر باللهك وزیری اولمشیكن، ٣١٨ ده عزل ومالی مصادره اولنه‌رق، فارسه نفی اولنمشیدی. قاهر باللهك زماننده یكیدن وزیر اولوب، خیلی وقت وزارت ایتدكدن صكره، خلیفه‌یه قارشی خروج ایدن علی بن بلیق ایله مخابره‌سی اولمغله اتهام اولنه‌رق، راضی باللهك جلوسنه دكین اختفا ایتمش؛ وبونك زماننده ٣٢٢ تاریخنده ثالثاً وزیر اولمش ایسه‌ده، خلیفه‌نك امورینه ناظر بولنان مظفر بن یاقوت ایله كچینمدیكندن، بو-

نك تزويريله عزل اولنه‌رق، خلفی عبدالرحمن بن عیسا‌نك الینه تسلیم اولنمش؛ و بونك الندن بر چوق اشکنجه‌لر کوره‌رك حبس اولنمش؛ وآنجق یازمش اولدیغی بعض یازیلرك فروختندن آلدیغی کلیتلی مبالغی ویره‌رك کندینی قورتاره‌بیلمشیدی. بعده خلافته مستولی اولوب، امیرالامرا عنوانیله امور دولتی الینه آلمش اولان ابوبکر محمد بن رائق صاحب ترجمه‌نك واوغلنك املاك وعقارینی ضبط ایتمکله، ابن مقله تخلیصیچون بر چوق تضرع وتذللدن صکره، مرقوم ابن رائقك اخذ وتوقیفیله کندیسنك وزارته تعیینی تقدیرنده اوچیوز ملیون دینار قزاندیره‌بیله‌جکنه دائر خلیفه ایله مکاتبه‌یه کیریشمکله، خلیفه کندیسنی سراینه جلب ایتدکدن صکره، بر اوطه‌یه حبس ایده‌رك، النده بولنان مکتوبلریله برابر ابن رائقك یدینه تسلیم ایتمکله، حبس اولنه‌رق، ابن رائقك امریله صاغ الی قطع اولنمش؛ وبونك اوزرینه ایتدیکنه نادم اولان خلیفه طرفندن تخلیص اولنه‌رق، اوینه چکیلوب، صول الیله یازمغه آلیشمشیدی. بعده ابن رائقك طرفداری اولان بحکم ترکی بغداده دخولنده، کندیسنی یکیدن حبس، ودیلنی دخی قطع ایتدیرمشیدی. نهایت فقر وضرورته دوچار اولوب، یاره‌لری دخی یکیدن آچلمش اولدیغی حالده، ٢٧٢ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. ابن رائقك علیهنده اولوب بو مصائبی موجب اولان مکتوبلر کندیسی طرفندن یازلیوب، برجاریه‌سنه تعشق ایتمش، واونك واسطه‌سیله یازیلرینی آلوب تقلیده آلیشمش اولان بر یهودی طرفندن یازلمش ساخته مکتوبلر اولدیغی، وحتی بو حقیقت خلیفه‌نك معلومی اولنجه، یهودی ایله جاریه‌نك قتلنه امر ویردیکی دخی مرویدر. احوال اخیره‌سنی مصور اولان شو قطعه جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

تخالف الناس والزمان فحیث کان الزمان کانوا
یا ایها المعرضون عنی عودوا فقد عاود الزمان

— بونك برادری (ابو عبدالله حسن بن علی بن مقله) دخی مشاهیر ادبا وخطاطیندن اولوب، ٢٦٨ تاریخنده طوغمش، و٣٣٨ ده وفات ایتمشدر. خط عربیی کوفیدن نسخه تحویل ایدن بو اولدیغی دخی مروی ایسه‌ده، برادری اولدیغنه دائر اولان روایت دها قویدر. — اوغلی (ابوالحسن بن مقله) ایچون دخی [«ابو الحسن بن مقله» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن مکنسه { (اسماعیل بن محمد اسکندرانی) شعرادن اولوب، ٥٠٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

والله ما ابصرت یوما ابیضا
منذ ابتلیت بحب طرف اسود

ابن مکی { (بهاءالدین محمد —) مشاهیر شعرادن اولوب، (بهاءالدین ابن الدجاجیه) اسمیله دخی معروفدر. ٦٥٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ماراح عندکم النسیم ولاغدا
الالیأخذ عند عبدکم یدا
احباب قلبی ذلك القلق الذی
قدکان یأخذنی علیکم ماهدا

ابن ملجم { [«عبدالرحمن بن ملجم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ملکا { [«اوحد الزمان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن الملوح { مجنون اسمیله مشهور اولان قیسك لقبیدر. [«مجنون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن مُناذِر { (ابو جعفر محمد —) مشاهیر شعرادن اولوب، لغتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. روایته کوره عن‌اصل عدنلی اولوب، لاجل‌التحصیل بصره‌یه کلمش، واورادہ توطن ایتمشیدی. ابتدای حالنده ارباب صلاحدن ادیب ومتقی بر ذات ایکن، بعده علاقه کرده‌سی اولان عبدالمجید اسمنده ادیب وعفیف بر کنجك وفاتی اوزرینه، کمال حزن وکدرندن، لاابالیلکه اوروب، ملامیانه برعمر سورمکه، وهرکسی هجو ایتمکه باشلامش‌اولدیغندن، نهایت بصره‌دن حجازه نفی اولنه‌رق، اوراده وفات ایتمشدر. سفیان بن عیینه ایله صحبت ومحبتی اولوب، خلفای عباسیه‌دن مهدی‌یه دخی ملاقی اولمش، ومأمونك زماننده وفات ایتمشدر. مذکور عبدالمجیده اولان محبتی حقنده غزللری ووفاتی حقنده مرثیه‌لریله بر چوق هجویه‌لری وسائر اشعاری مشهوردر. حقنده برطاقم حکایات ونوادر منقولدر. برامکه حقنده دخی برچوق مدحیه‌لری اولوب، شو بر ایکی بیت بو بابده‌کی بر قصیده‌سندندر:

اتانا بنو الاملاك من آل برمك
فیاطیب اخبار ویا حسن منظر

اذا وردوا بطحاء مكة اشرقت
بيحيى وبالفضل بن يحيى وجعفر
فتظلم بغداد ويجلو لنا الدجى
بمكة ما حجوا ثلثة اقمار

ابن المنجم { (على بن يحيى) ملوك فرسك اخيرى اولان يزد جرد نسلندن اولوب، مأمون خليفه‌نك كاتبلرندن ايدى. فن طبه مراق اولديغندن، پك چوق كتب طبيه ترجمه ايتديرمكه موفق اولمشيدى.

ابن المنجم { (ابو احمد يحيى بن على) آنف الترجمه‌نك اوغلى اولوب، معتمد على‌الله ومعتضدبالله ومكتفى باللهك نديمى ايدى. معتزلى المذهب اولوب، علم كلامده يد طولاسى اولمغله، مكتفى باللهك حضورنده مشاهير علمادن مجلس قورەرق، علم كلامه دائر مباحثه ايدردى. بر چوق تأليفاتى اولوب، الك مشهورى اخبار شعرا حقنده «الباهر» عنوانلى اثريدر، كه اتمامنه موفق اولەمامشدر. اخبار ونوادرى مشهوردر. ٢٤١ تاريخنده طوغوب، ٣٠٠ ده وفات ايتمشدر.

ابن المنجم { (ابو محمد عبدالرحمن بن مروان تنوجى) مشهور واعظلردن اولوب، بغداده دخول ايله، خليفه‌نك عندنده حرمت واعتباره نائل اولدقدن صكره، رسالتله موصله كوندرلمش؛ وبعده دمشقه كيدەرك، ٥٥٧ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. اشعار رائقەسى اولوب، شو قطعه او جملەدندر:

حبيب لست انظره بعينى وفى قلبى له حب شديد
اريد وصاله ويريد هجرى فاترك ما اريد لما يريد

ابن مندويه { (ابو على احمد بن عبدالرحمن اصفهانى) اصفهان كبرا واعيانندن ومشاهير اطبادن اولوب، فن طبه بر چوق خدمتلرى سبقت ايتمش، وبو فنده بر طاقم تأليفات ورسائل يازمشدر. آثارينك باشليجەلرى وجه آتى اوزرەدر: «كناش»، «المدخل الى الطب»، «الجامع المختصر من علم الطب»، «المغيث»، «كتاب فى الشراب»، «كتاب الاطعمة والاشربة»، «نهاية الاختصار»، «الكافى» ونام ديكرله «القانون الصغير». عصرينك اطباسيله سائر اكابره خطاباً مسائل غامضهٔ طبيه‌يه دائر ٤٠ رسالەسى واردر، كه هر برى بر كوچك كتاب صورتندەدر. بورسالەلرك برى كوز طبقاتنك تركيبنه، برى انتشار عين يعنى كوز ببكنك يبوسى علاجلرينه، برى يمكك هضمنه، برى معدەنك وصفيله علاجلرينك تعريفنه، برى استسقاقك تداوى ومعالجاتنه، برايكيسى قولنجك تدبير وتداويسنه، برى مثانه علاجلرينه، برى بوبرك خستەلغنه، برى ديز آغريسنه، برى شرابك منافع ومضرتنه، برى اطفالك اوجاعنه، برى حكماى يونان رأينه كوره روح ونفسه دائر اولوب، ديكرلرى دخى بعض ذواتك خستەلقلرينه دائر وياخود بعض اطبانك رأى واثرلرينه قارشيدر. تاريخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنەمدى. — پدرى (عبدالرحمن بن المنجم) مشاهير شعرا وادبادن ايدى. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ويسعى المرء ذا اجلٍ قريب وفى الدنيا له امل طويل
ويعجل بالرحيل وليس يدرى الى ماذا يقربه الرحيل

ابن منده { (ابو عبدالله محمد بن يحيى العبدى) مشهور حافظلردن ومورخيندن اولوب، وطنى اولان اصفهان شهرينك بر مكمل تاريخنى يازمش، و ٣٠١ تاريخنده وفات ايتمشدر. — بونك خاندانندن مشاهير حفاظ ومحدثيندن برقاچ ذات كلوب، بعضيسنك تصنيفاتى دخى واردر. الك مؤخرلرى اولان (ابو الوفا محمد ابن منده) مغوللرك استيلاسنده قتل اولنمشدر.

ابن منذر { (ابراهيم — خزامى) نيشابور علماسندن ومشاهير محدثيندن اولوب، كنديسندن بر چوق محدثين روايت ايتمشلردر. ٢٣٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. — بونك اوغلى (ابو بكر محمد بن ابراهيم —) دخى مشاهير علما وفقهادن اولوب، علما بيننده‌كى اختلافات حقنده بر قاچ معتبر كتاب يازمشدر. آثارينك الك مشهورى «كتاب الاشراف» عنوانلى تأليف كبيريدر. ٣٠٩ تاريخنده مكهٔ مكرمەده وفات ايتمشدر.

ابن المنكدر { (محمد —) مشاهير صلحادن اولوب، زهد وتقوى ووعظ ونصيحتە دائر بعض اقوال حكيمانەسى مشهوردر. ١٣٠ تاريخنده مدينهٔ منورەده وفات ايتمشدر.

ابن منير { (مهذب الدين عين الزمان ابو الحسين احمد — طرابلسى) مشاهير شعرادن اولوب، اشعار لطيفەسى ومرتب ديوانى واردر.

پدری طرابلس شامده سوقاقلرده اشعار تغنیسیله مشغول بولنمشیدی. صاحب ترجمه ٤٧٣ تاریخنده طرابلسده طوغوب، بعده دمشقه هجرتله، اوراده اختیار اقامت ایتمش؛ وکندیسی رافضی اولوب، هجو ایله دخی اشتغال ایتدیکندن، دمشق صاحبی بوری بن اتابك طغتکین طرفندن حبس اولنەرق، دیلنك کسلیسیده مقرر ایکن، بعض ذواتك شفاعتیله قورتلوب، حلبه نفی اولنمش، و ٥٤٨ ده اوراده وفات ایتمشدر. مزاری طاشنه یازلمق اوزره سویلمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

من زار قبری فلیکن موقناً ان الذی القاه یلقاه
فیرحم الله امرأ زارنی وقال لی یرحمك الله

ابن منیر { (قاضی ناصرالدین احمد بن محمد اسکندرانی) مشاهیر علماو ادبادن اولوب، ٦٢٠ تاریخنده طوغمش، وایکی دفعه اسکندریه قاضیسی وخطیبی اولمشدر. برتفسیر شریفیله بعض اشعاری وبلیغ خطبەلریله سائر بعض آثاری واردر. ٦٨٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن المؤدب { (عبدالله بن ابراهیم) مشاهیر شعرادن اولوب، افریقیەنك (مهدیه) شهرنده تولد ونشأت ایتمشدر. لاابالی ومحبوب دوست برآدم اولوب، کیمیا واحجار ایله اوغراشیر واکثریا سیاحت ایدردی. صقلیه‌یه کیدرکن، روملرك اسارتنه دوشمش؛ وثقة الدوله ایله روم ایمپراطوری بیننده تقرر ایدن مصالحه اوزرینه قورتلوب. مذکور ثقة الدوله حقنده بعض مدحیەلر سویلمشدر. وفاتی ٤١٤ تاریخنده واقع اولمشدر. شو برایکی بیت ثقة الدولەنك مدحنه دائر اولان بر قصیده‌سندندر:

ابیت اراعی النجم فی دار غربة
وفی القلب منی نار حزن تضرم
اری کل نجم فی السماء محله
ونجمی اراه فی نجوم المنجم

ابن موصلایا { (امین الدوله ابو سعید علاء بن حسین) مشاهیر کتابدن اولوب، ادبیات وشعر وانشاده بینظیر ایدی. مرتب دیوان اشعار ومنشآتی واردر. خلفانك خدمتی انشسنده بولنوب، ابتدا نصرانی المذهب ایکن، بعده اهتدا ایتمش؛ وکوزلرینه عمی طاری اولدقدن صکره ٤٩٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن المولی { (ابو عبدالله محمد بن عبدالله) مشاهیر قدمای شعرادن اولوب، مدینهٔ منوره‌ده تولد ونشأت ایتمش؛ وبنی امیه وبنی عباس ملوکنه یتیشوب، عبدالملك بن مروان ومهدی وسائر اکابر حقنده پك چوق مدحیەلر سویلمشدر. حقنده منقول اولان حکایات ونوادر چوقدر. اشعاری غایت رقیق ومؤثر اولوب، شو بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

ابکی فلا لیلی بکت من صبابة
الی ولا لیلی لذی الود تبذل

ابن مهران { [«سلیمان بن مهران» و«میمون بن مهران» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابن المهنا { اندلس مشاهیر اطباسندن ووزیر لسان الدین بن خطیبك تلامذه‌سندن اولوب، ابن سینانك «ارجوزه» سنه مکمل ومشهور برشرح یازمشدر.

ابن میاح { ملوك فاطمیه‌دن آمر باحکام اللهك سعید عربانندن سووب آلمش اولدیغی غایتله حسنی وشاعره بر قیزك عمزاده‌سی اولوب، کندیسی دخی شاعر ایدی. قیز ایله برلکده بیوییوب، بربرلرینه عشق وعلاقه‌لری اولمغله، بعد المفارقه بینلرنده شعراً واقع اولان محابرات مشهوردر. قیز خیمه‌ده وآچیق یرلرده آلیشمش اولدیغندن، آمرك سراینده ایچی صیقلمغله، مشارالیه نیلك کنارنده، بوکا مخصوص اولمق اوزره، بادیه‌یی آکدیرر صورتده غریب بر کوشك یاپدیرمشیدی. مع هذا قیزك حزن وکدری زائل اولمامش؛ وآمر بونك عمزاده‌سیله اولان محابراتنه واقف اولوب، ابن میاحی آراتمش ایسه‌ده، بروجهله اله کچیرمکه موفق اولەمامشدی. بوماجرا برچوق حکایات وغرائب نقل وروایتنه سرمایه اولمشدر.

ابن میاده { (ابو شرحیل رماح بن ابرد) اوائل اسلام مشاهیر شعراسندن اولوب، بنی امیه وبنی عباس دولتلری ملوك واکابرینی مدح ایتمش؛ وکندی قومندن (ام جندر) اسمنده برقیزه اولان تعشقیله شهرت بولمشدر. مرقومه پدری طرفندن برشاملی‌یه تزویج اولنەرق، کندیسندن تبعد ایتمکله، سوز واشتیاقنی مصور برچوق اشعاری واردر. هجویه‌لری دخی چوق اولوب، شعرای معاصرینله مهاجاتی سور ایدی. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

الاليت شعرى هل الى ام جحدر
سبيل فاما الصبر فلا صبرا
اذا نزلت بصرى تراخى مزارها
واغلق بوابان من دونها قصرا

ابن ناقيا { (ابوالقاسم عبدالله بن محمد) بغدادك مشاهير شعرا وعلماسندن اولوب، ٤١٠ تاريخنده طوغمش، و٤٨٥ ده وفات ايتمشدر. لغت وادبياتده وعلى الخصوص علم مراسله وانشاده فوق العاده مهارتى وار ايدى. «ملح الممالحه» عنوانيله بر مجموعه‌سى، «كتاب الجمان فى تشبيهات القرآن» عنوانلى بر كتابى، بعض مقامات ادبيه‌سى، بر ديوان اشعارى، بر مجموعهٔ رسائلى، وسائر آثارى واردر. مشهور «اغانئ كبير»ى اختصار و«الفصيح» كتابنى دخى شرح ايتمشدر. ميتى غسل اولنور كن، صول النده بر وثيق بر كاغد بولنوب، آچلدقده، ايچنده شو قطعه يازلمش اولديغى كورلمشدر، كه زادهٔ طبعيدر:

ازلت بجار لايخيب ضيفه
ارجى نجاتى من عذاب جهنم
وانى على خوف من الله واثق
بانعامه فالله اكرم منعم

ابن نُباته { (ابو نصر عبد العزيز بن عمر) مشاهير شعرادن اولوب، مرتب ديوانى وملوك ووزرانك وعلى الخصوص سيف الدوله بن حمدانك مدحنه دائر پك چوق قصائدى واردر. اكثريا دور بلاد ايدردى. ولادتى ٣٢٧ تاريخنده اولوب، ٤٠٥ سنه‌سنده بغدادده وفات ايتمشدر. (سعدى) لقبيله ملقبدر.

ابن نباته { (خطيب ابو يحيى عبدالرحيم بن محمد حذاقى) علوم ادبيه‌ده زمانك امامى اولوب، بينظير اولان خطبه‌لريله شهرت بولمشدر. (خطيب مصرى) لقبيله ملقبدر. شاعر مشهور متنبى ايله برابر سيف الدوله بن حمدانك خدمتنده بولنوب، مشاراليه اصحاب غزا وفتوحاتدن اولمغله، صاحب ترجمه‌نك اكثر خطبه‌لرى خلقى جهاده تشويق يولنده‌در. ٣٣٥ تاريخنده (ميافارقين)ده طوغوب، ٣٧٤ ده اوراده وفات ايتمشدر.

ابن نباته { (قاضى جمال الدين ابوبكر بن محمد فارقى) مصر مشاهير شعراسندن اولوب. ٧٦٨ تاريخنده قاهره‌ده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

يا غائبين تعللنا لغيبتهم
بطيب لهو ولا والله لم يطب
ذكرت والكاس فى الكف لياليكم
فالكاس فى راحة والقلب فى تعب

ابن النباش { (ابو عبدالله محمد بن عبدالله بجائى) اندلس مشاهير اطباسندن اولوب، طبده مهارت تامه‌سى وعلوم حكميه وطبيعيه‌ده يد طولاسى وار ايدى. مرسيه جهتنده اقامت ايدردى.

ابن نَتيمان { (شرف الدوله سليمان —) مشاهير ادبا وشعرادن اولوب، اشعار لطيفه‌سى واردر، ومزاح ولطائفى مشهوردر. عن اصل همدانلى اولوب، اربلده توطن ايتمشيدى. وفاتى ٦٨٦ ده واقع اولمشدر. شو برايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

اشرب فشربك هذا اليوم تحليل
وانف الهموم فقد وافاك ايلول
اما ترى الشمس فى وسط الكاس طالعة
منيرة ونطاق البدر محلول

ابن النجار { (جمال الدين ابراهيم بن سليمان) مشاهير ادبا وشعرادن اولوب، علم حديثده وفن انشا ومراسله‌ده دخى يد طولى صاحبى ايدى. ٥٩٠ تاريخنده دمشقده طوغوب، حلب وبغداد واسكندريه‌يه رحلت ايتمش؛ وبرمدت حلب صاحبى الامجدك كاتبى بولنديغى كبى، اسكندريه‌ده دخى نقيب الاشراف اولمشيدى. اشعارى وبعض رسائل وفقرات ادبيه‌سى واردر. شو بر ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

ان المراتب فى الدنيا ورفعتها
من الذى حاز علما ليس عندهم
لا شك ان لنا قدرا رؤه وما
لمثلهم عندنا قدر ولا لهم

ابن النجار { (حافظ محب الدين محمد بن محمود) بغدادك مشاهير علماسندن اولوب، حديث وتاريخده وسائر علوم كثيره‌ده عصرينك فريدى ايدى. مشهور خطيب بغدادينك «تاريخ بغداد»ينه ٣٠ جلددن مركب مكمل بر ذيل يازمشدر، كه تاريخ مذكوردن دون عد اولنمامقده‌در. ابن الجوزى كبى كبار محدثيندن اوقومش، واستماع احاديث شريفه مقصديله شام، مصر، حجاز، اصفهان، خراسان، نيسابور، هرات ومرو كبى ممالك بعيده‌يه سير وسياحت ايتمشيدى. مذكور تاريخدن بشقه «القمر المنير فى المسند الكبير» عنوانيله بر بيوك اثرى

واردر، كه ايچنده صحابهٔ كرامك هر برينه اسناد اولنان احاديث شريفهٔ‌يى آيرى آيرى ذكر ايديور. مؤلفات سائره‌سى وجه آتى اوزره‌در: «كنزالامام فى معرفة السن الاحكام»، «المختلف والمؤتلف»، «المتفق والمفترق»، «نسبة المحدثين الى الآباء والبلدان»، «العوالى»، «المعجم»، «جنة الناظرين فى معرفة التابعين»، «الكمال فى معرفة الرجال»، «العقدالفائق فى عيون اخبار الدنيا ومحاسن تواريخ الخلائق»، «الدرة الثمينة فى اخبار المدينة»، «نزهة الورى فى اخبار القرى»، «روضة الاوليا فى مسجد ايليا»، «الازهار فى انواع الاشعار»، ٦ جلد اوزره «سلوة الوحيد وغرر الفوائد»، «مناقب الشافعى»، «الزهر فى محاسن شعراء اهل العصر»، «نشوان المحاضره»، «نزهة الطرف فى اخبار اهل الظرف»، «اخبار المشتاق فى اخبار العشاق»، «الشافى فى الطب» وسائره. ٥٧٨ تاريخنده طوغوب، ٦٤٣ ده وفات ايتمشدر. آثارينك جديتى عنوانلرندن آكلاشلديغى كبى، اشعارى دخى كوزل اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

وقائل قال يوم العيد لى ورأى
تململى ودموع العين تنهمر
مالى اراك حزيناً باكيا اسفا
كأن قلبك فيه النار تستعر
فقلت انى بعيد الدار عن وطن
ومملق الكف والاحباب قد هجروا

ابن نصر { (ابو على حسن بن على العبدى) واسط شعراسندن اولوب، بغداد ودمشقده اقامت ايتمش؛ وبعض اكابرى مدح ايدوب، بعلبك صاحبى امجده دخى انتساب ايتمشيدى. شيعى المذهب ايدى. (همام) لقبيله ملقبدر. ٥٩٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

اين من ينشد قلبا ضاع يوم البين منى
تاهٔ لما راح يقفو اثر الظبى الاغن

ابن نصوح { شيراز شعراسندن اولوب، وزرادن خواجه غياث الدين محمدك نامنه اون منظومه يازمشدر. تاريخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدى. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

با فاقه وفقر همنشينم كردى
بى مونس ويار وبى قرينم كردى
اين رتبه مقربان درگاه تو است
آيا بچه خدمت اينچنينم كردى

ابن النطاح { (بكر —) مشاهير شعرادن اولوب، غايت سليس ومؤثر اولان اشعارى مشهور ومتداولدر. ابودلف ايله ماجرالرى وحكايات ونوادرى چوقدر. هارون الرشيدى بعض ابياتيله كوجنديرمش اولديغندن، اسمى دفتر شعرادن ترقين اولنمش، وهارونك وفاتنده مقام خلافتدن احسان قپوسى كنديسنه قپانمش اولديغى مرويدر. كنديسى شجاعت ادعاسنده دخى بولنوب، بو بابده بعض اشعارى واردر. خسته‌ له دخى شهرتى واردر. (عنان) اسمنده برجاريه‌يه اولان عشق وعلاقه‌سى وبوكا متعلق بعض حكاياتى مشهور اولوب، اشعارينك برقسمى بو معشوقه‌سى حقنده‌در. شو بر ايكى بيت او جمله‌دندر:

قالت عنان وقت رأتنى شاحبا
يابكر مالك قد علاك شحوب
فاجبتها يا اخت لم يلق الذى
لاقيت الا المبتلى ايوب

ابن النطرونى { (ابو الفضل عبدالمنعم بن عبدالعزيز) شعرادن اولوب، عن اصل اسكندريه‌لى اولديغى حالده، بغداده هجرتله، اوراده اقامت، وخليفه ناصرى مدح ايتمشيدى. مقام خلافتدن ميورقه صاحبى يحيى بن عافيه نزدينه سفارتله كوندريله‌رك، مدت مديده اوراده اقامت ايتمش؛ وبغداده عودتنده بيمارستان عضدى نظارتنه تعيين اولنه‌رق، ٦٠٣ تاريخنده وفات ايتمشدر. سليس اشعارى واردر.

ابن النفيس { (على بن ابى الحزم دمشقى) عصرينك رئيس الاطباسى اولوب، فن طبه دائر بعض تصانيف مفيده‌سى واردر. ٦٨٧ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن النقاش { (مهذب الدين ابو الحسن على بن عيسى) مشاهير اطباى اسلامدن اولوب، بغدادده تولد ونشأت ايتمش؛ ودمشق ومصره دخى كيده‌رك، نهايت دمشقده اختيار اقامتله، ملك عادل نورالدين محمود بن زنكينك خدمت طبابت وكتابتنده بولنمش؛ ومشاراليهك دمشقده ياپديرديغى بيمارستانى اداره ايتمشدر. بعده دمشقى ضبط ايدن صلاح الدين ايوبى‌يه انتساب ايدوب، ٥٧٤ ده وفات ايتمشدر. ادبيات وانشاده دخى يد طولى صاحبى ايدى. — پدرى (ابو عبدالله عيسى

بن نقاش) ادبا و شعرادن اولوب، بعض اشعار رائقه‌سی منقولدر. ٥٤٤ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابن النقيب { (ناصرالدین حسن بن شاور نفیسی) مصرك مشاهیر شعرا وادباسندن اولوب، ٦٨٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. «منازل الاحباب ومنازه الالباب» عنوانیله ایکی جلد اوزره بر تألیفی ومرتب دیوان اشعاری واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لا تأسفن على الشباب وفقده
فعلى المشيب وفقده يتأسف
هذاك يخلفه سواه اذا انقضى
ومضى وهذا ان مضى لا يخلف

ابن النقيب { (ابو عبدالله جمال الدين محمد بن سليمان) مشاهیر مفسریندن وطائفهٔ زهاددن اولوب، عن اصل بلخلی اولدیغی حالده، بیت مقدسده نشأت ایتمشدر. مصره دخی رحلتله، بر خیلی مدت (عاشوریه) مدرسه‌سنده تدریسله مشغول اولمشدر. بیوك ومكمل بر تفسیر شریف یازمشدر، كه لغات، قراآت، اسباب نزول، اعراب وسائر جهتلری جامع اولوب، ٥٠ جلددن مركبدر. ٦١١ تاریخنده طوغوب، ٦٩٨ده وفات ایتمشدر.

ابن نوبخت { (ابوالحسن علی بن احمد) مشاهیر شعرادن اولوب، ٤١٦ تاریخنده مصرده وفات ایتمشدر. دنیایه رغبت ایتمز درویش‌نهاد بر ذات اولوب، فقر وضرورتله یاشامشدر. کوچك بر دیوان اشعاری اولوب، شو قطعه‌سی مشهوردر:

سعى اليك بى الواشى فلم ترنى
اهلا لتكذيب ما القى من الخبر
ولو سعى بك عندى فى الذكرى
طيف الخيال لبعت النوم بالسهر

ابن واصل { (محمد — تمیمی) فارس اهالیسندن اولوب، ٢٥٦ تاریخنده ظهور ایله، اکرادن احمد بن لیث اسمنده بر آدمله برابر فارسی ضبط ایتمش؛ وصورتا خلیفهٔ عباسی نامنه خطبه اوقوتمش ایسه‌ده، تفرد ادعاسنده بولنمشیدی. بعده خلیفه معتمد فارسی موسی بن بغایه ویرمکله، بونك طرفندن فارس والیلکنه تعیین اولنان عبدالرحمن بن مفلح ٢٦١ تاریخنده (رامهرمز)ده واقع محاربه‌ده منهزم اولوب، اسیر دوشمش، وبعده قتل اولنمش اولمغله، صاحب ترجمه فارسده تقرر ایده‌رك، موسی بن بغا ایله محاربه ایتمك اوزره واسطه طوغری حرکت ایتمش؛ وآنجق کندیسی اهوازده ایکن، یعقوب بن صفار فارسه هجومله، اوراسنی ضبط ایتدیکندن، ابن واصل کری دونمکه مجبور اولمش؛ وصورتا یعقوب بن صفاره عرض اطاعت ایتدیکی حالده، خفیاً وبغتةً اوستنه دوشمکی مراد ایتمش ایسه‌ده، عسکرینك برقسمی حرارتدن وآجلقدن تلف اولوب، کندیسی فرار ایتمش؛ و٢٦٣ده اسیر طوتلمشدر.

ابن واصل { (ابوالعباس —) ابتدا حاجب طاهر بن زیركك آدمی اولوب، بعده بوندن مفارقتله، شیرازده فولاده انتساب ایتمش؛ وبونك اخذ وقتلی اوزرینه، برمدت ضرورت وسفالتده قالدقدن صکره، بطیحه‌ده مهذب الدوله‌نك خدمتنه کیرمشیدی. بصره‌یه مستولی اولان لشکرستانله محاربه ایتمك وسیله‌سیله عسکر تدارك ایدوب، مرقومی مغلوب، وبصره‌یی ضبط ایتدکدن صکره، مهذب الدوله‌یه اعلان عصیانله تدریجاً بطیحه‌یی دخی اله کچیرمش، ومهذب الدوله‌یی فراره مجبور ایتمشیدی. بووجهله اوراده کسب قوت ومکنت ایتدکدن صکره، فارس واهواز صاحبی بهاءالدوله ایله محاربه‌یه طوتیشوب، ٣٩٥ تاریخندن ٣٩٧ تاریخنه‌دك ایکی اوچ سنه سورن محاربانده كاه غالب وكاه مغلوب اوله‌رق، نهایت مغلوب اولمغله، فرار ایدرکن، اخذ وقتل اولنمشدر.

ابن وافد { (وزیر ابوالمطرف عبدالرحمن بن محمد) اندلس اشرافندن ومشاهیر اطبادن اولوب، ٣٨٧ تاریخنده طوغمش، وطلیطله شهرنده اقامت ایدوب، ٤٦٠ تاریخندن صکره وفات ایتمشدر. جالینوس وآرسطونك کتبنی تتبعده زیاده‌سیله اعتنا ایدوب، علی الخصوص ادویهٔ مفرده‌ده اسلاف ومعاصرینی فرسخ فرسخ کچمشیدی. غایت مشکل وآغر خسته‌لقلری ابی ایتمه‌ده‌کی مهارت واقتدارینه دائر پك چوق حکایات ونوادر منقولدر. تداویده کندینه مخصوص بر مسلکی اولوب، اغذیه ایله تداویسی ممکن اولان خسته‌لره ادویه ویرمز، وممکن مرتبه‌ده ادویهٔ مفرده‌یی ادویهٔ مرکبه‌یه ترجیح ایدوب، ترکیبه مجبور اولدیغی وقت دخی، انواع مختلفه تر-

كيندن احتراز ايدر ايمش. جالينوس وديسقوريدسك كتابلرنده بولنان وكندى طرفندن علاوه اولنان ادوية مفردهيي برحسن ترتيبيله جامع اولمق اوزره، «كتاب الادوية المفردة» عنوانيله مكمل بر اثرى، وطبه متعلق «كتاب الوساد»، «مجربات»، «تدقيق النظر فى علل حاسة البصر» و«المغيث» عنوانلى تأليفاتى واردر.

ابن الوثاب { (ابو عبدالله بن جعفر) خلفاى عباسيهدن طايع باللهك مقر-

بيندن اولوب، مشارالیهك سقوطى اوزرينه مهذب الدولهنك يانه قاچمش؛ وقادر باللهك امرى اوزرينه، مهذب الدوله طرفندن اخراج اولنجه، مدائنه كيدوب، اوراده اخذ وحبس اولنمش ايسهده، ٣٨٨ تاريخنده فرار ايدوب، كيلانه كيتمش؛ واو-رالرده طايع بالله كنديسى اولمق ادعاسنه قالقيشوب، بر وقت استحصال قوت واعتبار ايتمش ايسهده، بعده ادعاسنك كاذب اولديغى آكلاشيلهرق، اورادن دخى طرد و اخراج اولنمشدر. — (شبيب ابن وثاب نميرى) اسمنده برى دخى حران وسروج ورقه صا-حبى اولوب، ٤٢٦ تاريخنده عرب و سائرهدن كليتلى بر عسكر ترتيبيله برابر رهادهكى روملردن دخى استمداد له، نصرالدوله بن مروانك الكاسنى تخريب ويغما ايتمش؛ وبر سنه صكره ابن عطير ومذكور نصرالدوله ايله بالاتفاق، روملردن رها وسويدايى ضبط، وبعده عقد مصالحه ايله، رهايى اعاده ايلشدر. ٤٣٠ تاريخنده حراندن مستنصر بالله علوينك خطبهسنى رفع ايله قائم بامرالله عباسينك نامنه اوقوتمش ايسهده، ينه او سنه مستنصرك خطبه-سنى اعادهيه مجبور اولمش؛ و ٤٣١ ده وفات ايتمشدر.

ابن الوحشى { (ابو محمد عبدالله بن يحيى الاقليشى) اندلس مشاهير

علما ومحدثيننندن اولوب، طليطلهده اخذ وقرائت ايتمش؛ وآخر عمرنده اورانك قاضيسى اولوب، ٥٠٢ ده وفات ايتمشدر. «شرح الشهاب» عنوانيله كوزل بر اثرى وسائر بعض تأليفاتى واردر. ابن فوركك «مشكل القرآن» عنوانلى كتابنى دخى اختصار ايتمشدر.

ابن الوحيد { (شرف الدين محمد بن شريف) ادبا وشعرادن اولوب، على

الخصوص حسن خطيله مشهوردر. ٧١١ تاريخنده وفات ايتمشدر. بيبرس چاشنكير خدمتنده بولنمش، وعراقه سياحت ايتمشيدى.

ابن ودعان { (قاضى ابو نصر محمد بن على) موصل حاكمى اولوب، ٩٥٤

ده وفات ايتمش؛ وعلم حديثده «اربعين الودعانى» عنوانيله شهرت بولان بر كتاب يازمشدر.

ابن الوردى { (سراج الدين ابو حفص قاضى عمر بن مظفر) مشاهير

ادبادن وفقهاء شافعيهدن اولوب، ٦٩١ تاريخنده معرة النعمانده طوغمش، و ٧٤٩ ده وفات ايتمشدر. ابو الفدانك مشهور تاريخنه بر ذيل ايله جغرافيايه متعلق «خريدة العجائب» عنوانيله بر كتاب يازمشدر، كه ١٢٧٦ تاريخنده مصرده طاش باصمهسيله طبع او-لنمشدر. ديكر آثارى دخى وجه آتى اوزرهدر: «البهجة الوردية»، «فوائد فقهية» منظوم، «شرح الفية ابن مالك»، ابن معطينك الفيهسنه شرح او-لهرق «وضوء الدرة»، «قصيدة اللباب فى علم الاعراب»، «شرح قصيدة اللباب»، «اختصار ملحة الاعراب»، «المسائل المذهبه فى المسائل الملقبه»، «ابكار الافكار»، «ارجوزة فى تعبير المنامات»، «ارجوزة فى خواص الاحجار»، «منطق الطير» منظوم. «لامية ابن الوردى» عنوانيله مشهور بر قصيدهسى، و«مرثية ابن البارزى» عنوانيله بر مر-ثيهسى دخى واردر.

ابن ورقاء { (جعفر بن محمد — شيبانى) مشاهير شعرا وادبادن اولوب،

٢٩٢ تاريخنده سامراده تولد، و ٣٥٢ ده وفات ايتمشدر. خليفهٔ عباسى مقتدر بالله طرفندن بعض واليكلرده استخدام اولنمشيدى. سيف الدوله ايله نثراً ونظماً مخابرهلرى واردر. شو قطعه جملهٔ اشعا-رندندر:

هززتك لا انى علمتك ناسيا
لحق ولا انى اردت التقاضيا
ولكن رأيت السيف من بعد سله
الى الهز محتاجا وان كان ماضيا

— (ابو بكر محمد بن عبدالله ابن ورقاء) دخى ائمهٔ فقهاء شافعيهدن عالم وزاهد بر ذات اولوب. نيشابورده ياشامش؛ و ٣٨٥ ده بخاراده وفات ايتمشدر.

ابن وكيع { (ابو محمد حسن بن علی) مشاهیر شعرادن اولوب، پدری بغدادلی اولدیغی حالده، تنیسده طوغمش؛ و ٣٩٣ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. کوزل قصائدی، مرتب دیوانی ومتنبینك سرقاتی حقنده «منصف» عنوانیله بر کتابی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سلاعن حبك القلب المشوق
فما يصبو اليك ولايتوق
جفاؤك كان عنك لنا عزاء
وقد يسلي عن الولد العقوق

ابن ولاد { (ابو العباس احمد بن محمد) مشاهیر نحویوندن وفقهاء حنفیه‌دن اولوب، سیبویه‌ك لهنده ومبردك علیهنده «الانتصار» عنوانیله بر کتابی وحروف هجا ترتیبیله مرتب «المقصور والممدود» عنوانلی بر تألیفی واردر، که ابن خالویه طرفندن شرح اولنمشدر. وفاتی ٣٣٢ ده واقع اولمشدر.

ابن وهب { (ابو محمد عبدالله قرشی) مشاهیر فقهاء مالکیه‌دن و امام مالکك اصحابندن اولوب، علم حدیثده دخی ید طولی صاحبی وزیاده‌سیله زاهد ومتقی بر ذات ایدی. خلیفه طرفندن مصر قاضیلغی مصراً تکلیف اولندیغی حالده، قبول ایتمه‌مشیدی. ١٢٥ تاریخنده مصرده طوغوب، ١٩٧ ده اوراده وفات ایتمشدر. فقهه متعلق بر قاچ تألیفاتی اولوب، الك مشهورلری «موطاء کبیر» و «موطاء صغیر» یله «الجامع» عنوانلی کتابیدر.

ابن وهبان { مسعودینك «مروج الذهب» نده روایت ایتدیکنه کوره، صاحب زنج زماننده بصره‌ده قریشدن بر ذات اولوب، منسوب بولندیغی فرقه بوزلدقدن صکره، کمی‌یه بینه‌رك، هنده واورادن چینه عزیمتله، (خانقو) شهرنده اقامت، وحضرت رسول الله (صلعم) اقرباسندن بولندیغی بیانله، (حمدان) شهرنده بولنان چین ایمپراطوریله کورشمش، وانعام واحساناتنه نائل اولدقدن صکره، عراقه عودتله چینده کورمش اولدیغی احوالی نقل ایتمشدر. مسعودینك بو حکایه‌سیله چینك (قانتون) و (هونغ قونغ) شهرلری طرفلرنده، کلیته بولنان اهالی مسلمه‌نك اعتقادی آره‌سنده بر بیوك مناسبت ومشابهت واردر. فرانسه طرفندن چینده مصلحتکذار بولنوب، چین ممالکنده کی اهل اسلامك احوالی حقنده ایکی جلد اوزره مفصل بر کتاب (*) یازان موسیو (داربی دوتیرسان) ك روایتنه کوره، او جهتده بولنان مسلمانلر وقت سعادتده حضرت رسول الله (صلعم)ك یقین اقرباسندن بر ذاتك قانتونه کیتمش، وکندیلرینه دین اسلامی تلقین ایتمش اولدیغنه اینانیرلرمش. آنجق موسیو (داربی دوتیرسان) بو ذاتك قانتونده مدفون بولندیغنی روایت ایده‌رك، وحتی تربه‌سنك رسمنی دخی کتابك ایلك صحیفه‌سنه درج ایتمش اولدیغی حالده، مسعودی ابن وهبانك عراقه عودت ایتمش اولدیغنی ذکر ایدیور. مسعودینك (حمدان) دیدیکی شهرك (قانتون)، و (خانقو) نك دخی (هونغ قونغ) اولمسی محتملدر.

ابن وهبون { (ابو محمد عبدالجلیل) اندلسك مشاهیر شعراسندن اولوب، مرسیه‌ده تولد ونشأت، واسپانیانك هرطرفنه سیر وسیاحت ایتمش؛ واکثر ملوك وکبرا عندنده حرمت واعزازه نائل اولمشیدی. شاعر ابن خفاجه ایله بعض ماجرالری منقولدر. ٥٢٣ تاریخندن صکره‌جه وفات ایتمشدر. (الدمعة المرسی) لقبیله ملقبدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

بيني و بين الليالي همة جلل
لو نالها البدر لاستخذى لها زحل
شراب كل بياب عندها شنب
وهول كل ظلام عندها كحل

ابن وهیب { (زکی الدین عبدالرحمن) مشاهیر شعرا و ادبادن اولوب، انشا ومراسله فننده بینظیر ایدی. مصرك قوص جهتنده طوغمش؛ وطول مدت حما صاحبی مظفرك وزیر و منشیسی بولنوب، نهایت ٦٤٠ تاریخندن صکره‌جه مظفر طرفندن حبس، ومحبسده اخناق اولنمشدر. اخناق اولنه‌جغی وقت بداهةً سویلدیکی شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

اعطيتني الالف تعظيما وتكرمة
ياليت شعري ام اعطيتني ديتي

ابن هارون { (ابو الحسن علی —) مشاهیر شعرادن اولوب، اشعار

(*) Darby de Thiersant.— Le Mahométisme en Chine 2 vol. Ernest Leroux, éditeur. Paris 1878.

لطیفه‌سی وخلفا و وزرا وادبا ایله ماجرالری وار- در، وحقنده بعض نوادر منقولدر. صاحب ابن عباد ایله حقوق و مناسباتی وار ایدی. ٢٧٦ تا- ریخنده طوغوب، ٣٥٢ ده وفات ایتمشدر. مغنیلکده ابراهیم بن مهدی ایله اسحاق موصلی آره‌سنده‌کی فرق حقنده بر کتاب یازمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

بینی وبینك فی الهوی اسباب
والی المحبة ترجع الانساب
بینی وبین الدهر فیك عتاب
سیطول ان لم یمحه الاعتاب

ابن هانیٔ { (ابو القاسم محمد — ازدی) اندلسك اعاظم شعراسندن او-

لوب، پدری افریقیه‌ده‌کی مهدیه شهرندن اولدیغی حالده، اندلسه هجرت ایتمش؛ وصاحب ترجمه اشبیلیه‌ده طوغمش، واوراده نشأت ایتمشدر. شعر وادبیاتده اندلس ادباسنك کافه‌سنی چکمکله، متنبینك معاصری اولمق مناسبتیله، «متنبی الغرب» تسمیه اولنمشیدی. دیوان اشعاری بیوك اولوب، اشعاری حقیقةً غایت سلیس وبلیغ ایسه‌ده، مدحده مبا- لغاتی چوقدر. فلاسفه مذهبنه مائل اولدیغندن، حامیسی اولان اشبیلیه صاحبی کندیسنی کروه متعصبینه قارشی مدافعه ایده‌میوب، اونك سببندن کندیسی دخی هدف اعتراض اولمغله، صاحب تر- جمه‌یه بر مدت سیاحت ایتمسنی اخطار ایتمش؛ وبونك اوزرینه ابن هانی افریقیه‌ده‌کی (زاب) خطه‌سنه کیدوب، اورانك صاحبنه انتساب ایتمش؛ وبر مدت صکره صیت و شهرتی عالمگیر اولمغله، معز طرفندن مصره دعوت اولنه‌رق، کیدرکن ٣٦٢ تاریخنده برقه‌ده مقتولاً وفات ایتمشدر. وطننden چیقدیغنده ٢٧ و وفاتنده ٣٦ یاشنده ایدی. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رقیقه‌سندندر:

فتکات طرفك ام سیوف ابیك
وکئوس خمرك ام مراشف فیك
عیناك ام مغناك موعدنا علی
وادی الکری القاك ام واديك

ابن هانیٔ { (ابو عبدالله محمد — اللخمی) مشاهیر ادبا وشعرای عربدن

اولوب، عن اصل اشبیلیه‌لی اولدیغی حالده، سبته‌ده نشأت ایتمشدر. نظم ونثری غایت کوزل اولوب، ادبیات تدریسیله اشتغال ایتمشدر. ابن مالکك «تسهیل»

عنوانلی کتابنی شرح ولحن عامه حقنده بر کتاب تألیف ایتمش، ودیگر بعض آثار دخی براقشدر. ٧٣٣ سنه‌سی اواخرنده شهیداً وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لا تلمنی عاذلی حین تری
وجه من اهوی فلومی مستحیل
لو رأی وجه حبیبی عاذلی
لتفارقنا علی وجه جمیل

ابن الهبّاریه { (شریف ابو یعلی محمد بن محمد) نسبی عبدالله بن عباس

حضرتلرینه منتهی اولوب، نظام الدین بغدادی اسمیله دخی معروفدر. مشاهیر شعرادن اولوب، اشعاری غایتله کوزل ومقبولدر، و ٤ جلد اوزره مرتب بیوك دیوانی واردر. هجوه میل وانهماکی اولوب، لساندن کیمسه قورتیله‌مازدی. آلب آر- سلانك وزیری مشهور نظام الملك ایله پادشاه مشار- الیهك اوغلی ملکشاهه انتسابی اولوب، مدحلری حقنده پك چوق قصیده‌لر سویلش، وانعام واحسا- نلرینه مستغرق اولمشیدی. «نتائج الفطنة فی نظم کلیلة ودمنه» عنوانیله بر کتابی وینه کلیله ودمنه اسلوبنده «الصادح والباغم» عنوانلی بر منظومه‌سی واردر، که ٢٠٠٠ بیتدن مرکب اولوب، بلاغت وسلاستیله مشهوردر. صاحب ترجمه ٥٠٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعار لطیفه‌سندندر:

یقول ابو سعید اذ رآنی
عفیفاً منذ عام ما شربت
علی ید ای شیخ تبت قل لی
فقلت علی ید الافلاس تبت

ابن هبیره { (ابو المظفر عون الدین یحیی —) خلفای عباسیه‌دن مقتفی لامر ا-

للهك وزیری اولوب، ٥٤٤ ده مسند وزارتی احراز ایتمش؛ و ٥٥٥ تاریخنده جلوس ایدن مستنجد بالله طرفندن دخی ابقا اولنه‌رق، او سنه وفات ایتمشدر. وزارتدن اول منشیلك خدمتنده و بعض والیکلرده بولنمشیدی. شعر وانشا وادبیاتده واکثر علومده ید طولی صاحبی اولوب، «الافصاح عن شرح معانی الصحاح»، «المقتصد»، «مختصر اصلاح المنطق»، «کتاب العبادات»، «ارجوزة فی المقصور والممدود»، «ارجوزة فی علم الخط» عنوانلی کتابلری وسائر بعض آثاری واردر. — بونك اوغلی (ابو الولید

شرف الدين مظفر بن يحيى) دخى ادبا وشعرادن اولوب، پدرينك حياتنده بر وقت تكريت قلعه‌سنده محبوس بولنمشيكن، پدرينك وفاتى اوزرينه يرينه چكمش؛ وآنجق مؤخراً بغداددن خفياً قاچقده ايكن طوتيلوب، حبس اولنمش؛ و محبسده وفات ايتمشدر.

ابن هَرمه { (ابراهيم بن على) مشاهير شعرادن اولوب، نبيذ دنيلن خرما شرابنه ميل وابتلاسيله شهرت بولمشيدى. ابو جعفر منصورك مدحى حقنده بعض قصائدى وكرك خليفهٔ مشاراليه ايله كرك سائر اكابر عصريله بر چوق ماجرالرى واردر. حقنده پك چوق غرائب ونوادر منقولدر. ۹۰ تاريخنده طوغوب، ايكنجى قرن هجرى اواخرنده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

اسئل الله سكرة قبل موتى
وصياح الصبيان يا سكران

ما اظن الزمان يا ام عمرو
تاركا ان هلكت لمن يبكينى

ابن هِشام { (ابو محمد عبدالملك ـ معافرى) مشاهير علمادن اولوب، على الخصوص نحو ونسبده يد طولى صاحبى ايدى. عن اصل بصره‌لى اولديغى حالده، مصرده نشأت و ۲۱۳ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. الك مشهور تأليفى سيرت حضرت فخر الانبيا حقنده يازمش اولديغى كتابدر، كه «سيرة ابن هشام» عنوانيله معروفدر. حمير قوميله ملوكنك انسابنه واشعار سيرده‌كى كلمات غريبه‌يه دائر ايكى تأليفى دخى واردر.

ابن هشام { (جمال الدين ابو محمد عبدالله بن يوسف انصارى) مشاهير نحاتدن اولوب، ۷۰۸ تاريخنده مصرده طوغمش؛ و ۷۶۱ ده وفات ايتمشدر. علم نحوه دائر «مغنى اللبيب» عنوانلى بيوك برمتنى و سائر بعض آثارى واردر. مغنى اللبيب هامشنده بعض حاشيه‌لرله برابر ۱۳۰۲ تاريخنده مصرده طبع اولنمشدر.

ابن هُمام { (كمال الدين محمد بن همام الدين) مشاهير فقهاء حنفيه‌دن اولوب، فقه واصولدن بشقه ادبياتده و سائر علومده دخى يد طولى صاحبى ايدى. طائفهٔ صوفيونه دخى انتسابى اولوب، بعض احوال غريبه‌سى منقولدر. «فتح القدير للعاجز الفقير» عنوانيله «هدايه» كتابنه بر شرح يازمش، وديكر بعض آثار دخى براقمشدر. ولادتى ۷۸۸ تاريخنده اولوب، ۸۶۱ ده وفات ايتمشدر.

ابن هندو { (ابو الفرج على بن حسين) مشاهير اطباى اسلامدن اولوب، علوم فلسفيه وطبيعيه‌ده يد طولى صاحبى اولديغى كبى، شعر وانشا وادبيات وكتابتده دخى مهارت تامه‌سى وار ايدى. عضد الدوله‌نك منشيسى بولنمش؛ و ۴۲۰ تاريخنده جرجانده وفات ايتمشدر. «مفتاح الطب»، «المقالة المشوقة فى المدخل الى علم الفلسفة»، «الكلم الروحانية من الحكم اليونانية» عنوانلريله اوچ كتابى وسائر بعض آثاريله مرتب ديوان اشعارى واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

يقولون لى مابال عينك مذرأت
محاسن هذا الضبى ادمعها هطل
فقلت زنت عينى بطلعة وجهه
فكان لها من صوب ادمعها غسل

ابن هود { (محمد بن يوسف) اندلس طوائف ملوكندن اولوب، ۶۲۰ تاريخنده مستنصرك وفاتيله موحدين دولتنك دوچار تزلزل اولمسى اوزرينه، بلنسيه طرفنده‌كى سادات بيننده اختلاف ومنازعات وقوع بولەرق، سيد ابو زيد ايله عادل بن منصور بربرلرينه غلبه ايتمك اوزره، اسپانيا خرستيانلرندن استمداد ايتدكلرندن، اندلس اهل اسلامى آره‌سنده حاصل اولان خشنودسزلقدن بالاستفاده، صاحب ترجمه مرسيه اعمالندن (صخيرات) خطه‌سنده خروجله، موحدين عسكرينه دفعاتله غلبه چالەرق، مرسيه‌يى الە كچيرنجه، خلفاى عباسيه‌دن مستنصرك نامنه خطبه اوقوتمش؛ و بربرينى متعاقب اشبيليه، بلنسيه، قرطبه وسائر جهاتى ضبطله، امير المسلمين عنوانى آلمش؛ واسپانيا خرستيانلريله برچوق محاربه‌لر ايده‌رك، ممالك اسلاميه حدودينى توسيعه چاليشمش ايسه‌ده، ۶۲۹ تاريخنده بنى احمرله ايتديكى محاربات اوزرينه، قرطبه واشبيليه الندن چيقمش؛ وآنجق ۶۳۱ تاريخنده بغداددن خليفهٔ عباسينك ابن هوده كوندرديكى خلعت وسنجاق واصل اولوب، غرناطه‌ده كنديسنه تسليم اولنمغله، ابن احمر دخى صاحب ترجمه‌يه بيعت ايتمش؛ وابن هوده خليفهٔ عباسى طرفندن (متوكل) لقبى ويرلمشيدى. متعاقباً

خرستیانلر غلبه ایده‌رك، ٦٣٣ ده قرطبه‌یی ایادیٔ مسلمیندن چیقاردقلری كبی، اشبیلیه اهالیسی دخی رشید بن عبدالمؤمنه بیعت، وابن احمر غرناطه‌یی ضبط ایتمش اولمغله، ابن هودك قوت ومكنتنه خلل كلمشیدی. بنی امیه‌دن اولوب، كندیسنك وزیری ایكن، مریه والیلكنه تعیین ایتمش اولدیغی ابو محمد عبدالله رمیمینك نزدینه كیندیكی حالده، ٦٣٥ ده حامده وفات ایتمش اولمغله، مومی‌الیه طرفندن قتل اولندیغی مظنوندر. [« هود » ماده‌سنده دخی بنی‌هود دولتنك احوالی ذكر اولنه‌جقدر.]

ابن هود { (ابو علی حسن بن عضد الدوله) آنف‌الترجمه متوكلك برادرزاده‌سی اولوب، علوم حكمیه وطب وفلسفه‌ده اولان معلومات ومهارتیله برابر كبار زهاددن ومتصوفین كرامدن ایدی. تصوف ایله حكمت وفلسفه‌یی جمع وتطبیق ایده‌رك، كندینه مخصوص بر طریق وحدت بولمشیدی. زهد وتقوی ودنیادن انقطاع ایله شهرت بولمشدر. كندینه مخصوص بر قیافت دخی اختیار ایتمشیدی. اندلسدن شرقه رحلتله، ایفای فریضهٔ حج ایتدكدن صكره، خیلی مدت حجاز ویمن وشامده اقامت، و ٦٩٧ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر. ٦٣٣ تاریخنده مرسیه‌ده طوغمشیدی. اشعار محققانه‌سی دخی اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

خضت الدجنة حتی لاح لی قبس
وبان بان الحمی من ذلك القبس
فقلت للقوم هذا الربع ربعهم
وقلت للسمع لا تخلو من الحدس
وقلت للعین غضی عن محاسنه
وقلت للنطق هذا موضع الخرس

ابن الهیثم { (ابو علی محمد بن حسن) مشاهیر علمادن اولوب، علوم ریاضیه‌ده زمانینك فریدی ایدی. فن طبده دخی وقوفی اولوب، نظری جهتنی مكمل بیلدیكی حالده، اجرای طبابتله توغله میل ایتمدیكندن، عملی جهتنده مهارتی یوغیدی. تصانیف مفیده‌سی چوق اولوب، آرسطو وجالینوسك اكثر كتابلرینی اختصار وشرح ایتمشدر. عن اصل بصره‌لی اولوب، علوم ریاضیه‌ده‌كی مهارتی شهرت‌كیر آفاق اولنجه، ذاتاً كندیسی نیلك فیضاناندن استفاده اولنه‌بیله‌جك بر طریق بولمغه مقتدر اولدیغنی سویلمش اولدیغندن، مصرده حكومت سورن ملوك فاطمیه‌دن حاكم بامرالله كندیسنی مصره جلب ایتمشیدی. آنجق مصرك آثار عتیقه‌سنی كورنجه، فنون ریاضیه نقطهٔ نظرنجه خارق‌العاده اولان اوقدر جسیم ایشلری یاپان اسكی مصریلرك اعمالنه موفق اوله‌مدقلری بر ایشی یاپه‌میه‌جغنی دركله، غیرتنه فتور كلمش؛ وبوبابده اظهار عجز ایتدكدن صكره، حاكم طرفندن بعض امور سیاسیه‌ده قوللانلمش ایسه‌ده، مشارالیه ظالم وخونخوار برآدم اولدیغندن، آلت ظلمی اولمامق ایچون، بلاندن تجنن كوستره‌رك، بر چوق وقت خانه‌سنده قپالی قالمش؛ وحاكمك وفاتندن صكره چیقوب، جامع‌ازهرده تدریس وافاده ایله مشغول اولمغه باشلامش؛ وحسن خطی دخی اولمق حسبیله، بهر سنه مجسطی واقلیدس ایله آرسطونك متوسطاتنی استنساخ ایدوب، بونسخه‌لرك فروختندن آلدیغی ٣٠٠ آلتون ایله كچینیرمش. كندی ترجمهٔ حالنك بعض جهتلریله افكار وآثارینی مبین بر رساله یازمشدر. ٤١٧ تاریخنده ٦٣ یاشنده بولندیغی بو رساله‌دن آكلاشیلوب، خیلی وقت صكره وفات ایتمشدر. كافهٔ آثارینك تعدادی تطویل مقالی موجب اوله‌جغندن، بروجه آتی باشلیجه‌لرینك ذكریله اكتفا ایده‌جكز: «شرح اصول اقلیدس»، «اصول اقلیدس وابلونیوس»، «شرح المجسطی وتلخیصه»، «الجامع فی اصول الحساب»، «كتاب علم المناظر من كتابی اقلیدس وبطلیوس»، «كتاب فی تحلیل المسائل الهندسیة»، «كتاب فی تحلیل المسائل العددیة بجهة الجبر والمقابلة»، «كتاب فی المساحة علی جهة الاصول»، «كتاب فی حساب المعاملات»، «تلخیص مقالات ابلونیوس فی قطوع المخروطات»، «مقالة فی استخراج السمت القبلی»، «رسالة الی بعض الرؤساء فی الحث علی عمل الرصد النجومی»، «مجموع مسائل هندسیة وعددیة»، «كتاب فی آلت الظل»، «مقالة فی استخراج مابین البلدین فی البعد بجهة الامور الهندسیة»، «رسالة فی برهان الشكل الذی قدمه ارشمیدس فی قسمة الزاویة ثلاثة اقسام»، «تلخیص مدخل فرفوریوس وكتب ارسطوطالیس الاربعة المنطقیة»، «رسالة فی صناعة الشعر ممتزجة من الیونانی والعربی»، «تلخیص كتاب النفس لارسطوطالیس»، «مقالة فی مشاكلة العالم الجزئی وهو الانسان»، «مقالة فی العالم من جهة مبدئه وطبیعته وكماله»، «مقالة فی البادی والموجودات»، «مقالة فی هیئة العالم»، «مقالة فی

بطلان مایراه المتکلمون من ان الله لم یزل غیر فاعل ثم فعل »، « مقالة فی ان خارج السماء لافراغ ولاملاء ». « تلخیص المسائل الطبیعیة لارسطوطالیس »، « رسالة فی تفضیل الاهواز علی بغداد من جهة الامور الطبیعیة »، « مقالة فی ان جهة ادراك الحقایق جهة واحدة ». « مقالة فی طبیعتی الالم واللذة ». « کتاب فی تثبیت احکام النجوم بجهة البرهان »، « رسالة فی الاعمال والآجال الکونیة »، « رسالة فی طبیعة العقل »، « کتاب فی صناعة الکتابة علی اوضاع الاوائل واصولهم »، « مقالة فی ان فاعل هذا العالم انما یعرف ذاته من جهة فعله »، « رسالة فی تلخیص جوهر النفس الکلیة »، « مقالة فی تحقیق رأی ارسطوطالیس ان القوة المدرکة هی من بدن الانسان فی القلب منه »، « کتاب فی تقویم الصناعة الطبیة ». بو سوك کتابی باشلیجه جالینوسك آثارندن تلخیص اولنه‌رق، طب، تشریح، فیسیولوجیا وسائر علوم طبیه‌یه متعلق برچوق مقاله‌لری جامعدر. مذکور رساله‌ده ۲۵ کتب ریاضیه و ٤٤ کتب فلسفیه یازمش اولدیغی بیان ایله، جمله‌سنی اسملریله تعداد ایدیورسه‌ده، رسالهٔ مذکوره‌نك تاریخ ختامی اولان ٤١٧ سنه‌سندن صکره دها خیلی کتاب یازوب، بونلرك‌ده باشلیجه‌لری شونلردر: « تلخیص السماع الطبیعی لارسطوطالیس »، « مقالة فی عمل الرصد من دائرة افق بلد معلوم العرض »، « رسالة فی تأثیرات اللحون الموسیقیة فی النفوس الحیوانیة »، « مقالة فی ابعاد الاجرام السماویة واقدار اعظامها »، « تلخیص الاثار العلویة لارسطوطالیس »، « تلخیص کتاب ارسطوطالیس فی الحیوان »، « مقالة فی المرایا المحرقة »، « مقالة فی جوهر البصر وکیفیة وقوع الابصار به »، « مقالة فی هیئة العالم ». « کتاب فی المناظر »، « مقالة فی کیفیة الارصاد »، « مقالة فی الکواکب الحادثة فی الجو »، « مقالة فی ضوء القمر »، « مقالة فی قوس قزح والهالة »، « مقالة فیما یعرض من الاختلاف فی ارتفاعات الکواکب »، « مقالة فی الرخامة الافقیة »، « مقالة فی رؤیة الکواکب »، « کتاب فی برکار القطوع »، « مقالة فی مراکز الاثقال »، « مقالة فی اصول المساحة »، « مقالة فی مساحة الکرة »، « مقالة فی مساحة المجسم المکافی »، « مقالة فی المرایا المحرقة بالدوائر ». « مقالة فی المرایا المحرقة بالقطوع »، « مقالة فی الاشکال الهلالیة »، « مقالة فی برکار الدوائر العظام »، « مقالة فی السمت »، « مقالة فی التنبیه علی مواضع الغلط فی کیفیة الرصد »، « مقالة فی استخراج خط نصف النهار علی غایة التحقیق ». « مقالة فی کیفیة الاظلال ». « مقالة فی ان مایرا من السماء اکثر من نصفها »، مقالة فی المجرة ». « مقالة فی اضواء الکواکب »، « مقالة فی الاثر الذی فی القمر ». « مقالة فی الضوء »، « مقالة فی خطوط الساعات »، « مقالة فی استخراج ارتفاع القطب علی غایة التحقیق »، « مقالة فی صورة الکسوف »، « مقالة فی حرکة القمر »، « کتاب فی السیاسة ». بو صاییلانلرك برقاچ مثلی نسبتنده دها مؤلفاتی ومتکلمین ومعتزله ومنطقیونه وسائر ارباب علم وفنه جواباً برچوق ردیه‌لری وکندینه صوریلان مسائل فنیه‌یه جوابلری وسائر آثاری دها واردر، که عنوانلرندن بیله صاحب ترجمه‌نك درجهٔ تبحر وتفننی آکلاشیلیور.

ابن الهیثم { (عبدالرحمن بن اسحاق —) اندلس مشاهیر اطباسندن اولوب، قرطبه‌ده نشأت ایتمشدر. ادویهٔ مسهله ومقیئه حقنده « الکمال » و« التمام » عنوانلریله ایکی کتابی و« کتاب الاقتصار والایجاد فی خطأ ابن الجزار فی الاعتماد »، « کتاب الاکتفا بالدواء من خواص الاشیاء » و« کتاب السما » عنوانلی اثرلری واردر.

ابن یونس { (ابو الحسن علی بن سعید صدفی) مشاهیر منجمیندن اولوب، ملوك فاطمیه زماننده مصرده نشأت ایتمش؛ وحاکم بامرالله‌ك نامنه یازمش اولدیغی « زیج حاکمی » ایله شهرت بولمشدر. زیج مذکور ازیاج معلومه‌نك اك بیوکی واك مکملی اولوب، ٤ جلددن مرکبدر. علوم وفنون سائره‌ده دخی معلومات تامه‌سی وار ایدیسه‌ده، علم نجومه حصر همت ووقف وجود ایده‌رك، عمرینی رصدخانه‌ده ورؤیت کواکب ایچون جبل (مقطم) ده چکیرمشدر. قیافتی وطور وحالی پك غریب بولنمش اولدیغی؛ ووفاتنده بر خیرسز اوغلی طرفندن کتابلری صابونجیلره صاتیلوب، برچوق تألیفاتی دخی ضایع اولدیغی مشهوردر. ۳۹۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. مذکور کتابی آوروپانك اکثر کتبخانه‌لرنده موجوددر. — [« کمال الدین بن یونس » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابو { (پدر دیمك اولان (اب) اسم عربینك اضافت وقوعنده حالت رفعی اولوب،

اکثر مشاهیر عربك کنیه‌لری ترکیبنه داخل اولور.

ابواء { مدینهٔ منوره‌نك اعمالندن اولوب، مکهٔ مکرمه طریقنده کائن بر قریه‌در، که مدینه‌یه ملاقی اولان جحفه‌دن ۲۳ میل مسافه‌ده کائندر. قریه‌نك اوستنده واقع دیك وقورو بر طاغك اسمی دخی (ابواء) در. بو قریه ایکی شیله مشهوردر. بونلرك بری ام رسول الله (صلعم) حضرت آمنه‌نك قبر شریفی اوراده بولنمسی؛ ودیکری ده هجرتك برنجی سنه‌سی برنجی دفعه اوله‌رق اولنان غزانك اورایه منتهی اولمسی، وبنی ضمره‌نك عرض اطاعت ایتمسیله، (ابواء) و (ودان) تسمیه اولنان محللردن عودت بیورلمسیدر. بو غزا حضرت پیغمبرك بالذات ایتدکاری غزالرك برنجیسیدر، و بو سفرده حمزه بن عبدالمطلب لوادارلری ایدی.

ابواب { (یعنی قپولر) عرب جغرافیونی بو اسمی قافقاسك بحر حزز جهتنده یعنی شروانده‌کی دربندلرینه ویررلردی. بحر حزز ساحلنده (باب الابواب) اسمیله بیوك ومتین بر شهر دخی وار ایدی. [« باب الابواب » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو ابراهیم فارابی { (اسحاق بن ابراهیم) مشاهیر ادبادن اولوب، مشهور « صحاح » صاحبی جوهرینك دائیسیدر. جیحونك اوته طرفنده واقع (فاراب) ناحیه‌سنده طوغمش، و ۳۵۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. لغته دائر « دیوان الادب » عنوانلی بر تألیفی واردر، که اتسز بن خوارزمشاهك نامنه یازمشدر. ابن قتیبه‌نك « ادب الکاتب » عنوانلی کتابنی دخی شرح ایتمشدر.

ابو ابراهیم مزنی { (اسماعیل بن یحیی) مشاهیر فقهادن وامام شافعی حضرتلرینك اصحابندن اولوب، مذهب شافعینك اك بیوك ارکانندندر. زاهد ومتورع وعالم بر ذات اولوب، فقه شافعیده تألیفات کثیره‌سی واردر. اك مشهورلری شونلردر: « الجامع الکبیر »، « الجامع الصغیر »، « مختصر المختصر »، « المنثور »، «المسائل المعتبرة»، « الترغیب فی العلم ». «الوثائق». مناقبی چوق اولوب، ۲٦٤ تاریخنده ۸۹ یاشنده مصرده وفات ایتمش؛ وامام شافعینك یاننده دفن اولنمشدر.

ابو احمد بن مکتفی { خلفای عباسیه‌نك اون یدنجیسی اولان مکتفی باللهك اوغلی اولوب، عمی قاهر باللهك زمان خلافتنده آیلرندن امین اولمیان بلیق و اوغلی علی ایله وزیر ابن مقله طرفندن خفیاً صاحب ترجه‌یه بیعت اولنمش ایسه‌ده، درعقب خبر آلنوب، بونلر طوتلدقلری کبی، ابو احمدك بولندیغی خانه‌نك اطرافنه دخی بر دیوار چکدیریله‌رك، آجلقدن وفات ایتمشدر. بو وقوعات ۳۲۱ تاریخنده جریان ایتمشدر.

ابو احمد طاهری { (عبدالله بن عبدالله خزاعی) خلفای عباسیه امراسندن اولوب، بغداد شرطه‌سی والیلکنده بولنمشدر. علوم و فنون متنوعه‌ده عالم واخبار عرب واشعار ونوادر کثیره‌یه واقف اولوب، موسیقیده دخی مهارت تامه‌سی وارایدی. «الاشارة فی اخبار الشعراء»، « رسالة فی السیاسة الملوکیة »، « کتاب البراعة والفصاحة » عنوانلی تألیفاتی ودیکر بعض آثاری واردر. عبدالله معتز ایله اولان مخابراتی دخی جمع وتدوین اولنمشدر. (شاجی) اسمنده سسی غایت کوزل و مغنیلکده مشهور بر جاریه‌سی وار ایدی، که خلیفه معتضد بالله استماعنه پك مائل ایدی. صاحب ترجه ۲۲۳ تاریخنده طوغوب، ۳۰۰ سنه‌سنده بغدادده وفات ایتمشدر. نثر ونظمی سلیس ورقیق اولوب، مرتب دیوان اشعاری دخی واردر. مرقومه جاریه‌نك وفاتنده اعمی اولدیغی حالده، سویلنمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یمینا یقینا لو بلیت بفقدها
وبی نبض عرق الحیوة اوالنکس
لاوشکت قتل النفس قبل فراقها
ولکنها ماتت وقد ذهبت نفسی

ابو احمد عسکری { (حسین بن عبدالله) مشاهیر ادبادن اولوب، اخبار ونوادر کثیره‌یه اطلاعی وار ایدی. ۲۹۳ تاریخنده طوغوب، ۳۸۲ ده وفات ایتمشدر. بر قاچ تألیفاتی اولوب، اك مشهورلری: « المختلف والمؤتلف »، « کتاب علم المنطق »، « کتاب الحکم والامثال »، « کتاب الزواجر » وسائره‌در.

ابو احمد موسوی { (طاهر ذو المناقب حسین بن موسی)

شرفادن اولوب، نسبی حضرت امام حسینه منتهی اولور. اکثر علوم وفنونده عالم وملوک وکبرا عندنده صاحب نفوذ اولمغله. ابو ثعلب ایله بختیار آره‌سنده صلحی قرارلشدیرمغه سبب اولمش، ونقیب العلویین وامیر الحج تعیین اولنمشیدی. آل بویه‌دن بهاءالدین ٣٩٤ تاریخنده صاحب ترجمه‌یی عراقده نقیب العلویین تعیین ایتمکله برابر، (طاهر ذوالمناقب) عنوانینی ویرمش، وقاضی القضاة دخی ایتمش ایدیسه‌ده، خلیفهٔ عباسی دیگر عنوانلرینی قبول ایتدیکی حالده، قاضی القضاة مسندینی تصدیق ایتمه‌مشیدی. ٣٠٤ تاریخنده طوغوب، ٤٠٠ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابو ادریس خَولانی { قدمای فقهادن اولوب، فضلانك

وفاتندن صکره معاویه‌نك، وبعده عبدالملك بن مروانك قاضیسی اولمش؛ و ٨٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو اُذَینه { شعرای جاهلیه‌دن اولوب، حیره ملوکندن اسودك عمزاده‌سیدر.

بر برادرینی اولدیرمش اولان آل غساندن اله کچیریلنلری اسود عفو ایتمك ایستدیکی وقت، صاحب ترجمه عمزاده‌سنی بونلری قتله تشویق یولنده برقصیدهٔ مشهوره سویلشدر، که مطلعی شودر:

ما کل یوم ینال المرء ما طلبا
ولا یسوغه المقدار ما وهبا

ابو اسحاق اسفراینی { (رکن الدین ابراهیم بن محمد) کبار

فقهاء شافعیه‌دن اولوب، خراسان ونیسابور علما وفقهاسنك استاد اعظمیدر. ابو الطیب طبری دخی جملهٔ تلامذه‌سندن ایدی. فقهه متعلق تصانیف جلیله‌سی اولوب، اك مشهوری ٥ جلد اوزره اولان «جامع الحلی فی اصول الدین» عنوانلی اثر معتبریدر. نیسابورده کندیسنه مخصوص بر بیوك مدرسه بنا ایتمشلردی. نیسابورده وفات ایدوب، دعا وآرزوسی اوزره جنازه‌سنك نمازی اوراده ادا اولندقدن صکره، نعشی اسفراینه نقل ودفن اولنمشدر. وفاتی ٤١ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو اسحاق اَشبونی { (ابراهیم بن هارون) اندلس مشاهیر محد-

ثیندن اولوب، الیوم پورتکیزك پایتختی اولان اشبونه (یعنی لیسبونه) شهرنده طوغمش؛ وحدیثده موثوق اولدیغی کبی زهد وتقوی ایله دخی مشهور اولوب، (زاهد اشبونی) اسمیله دخی معروفدر. ٣٦٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق اشبیلی { (ابراهیم بن وثیق) اندلسك مشاهیر

علماسندن اولوب، عصرینك شیخ القراسی ایدی. ٦٥٤ تاریخنده اسکندریه‌ده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق بن آلب تکین { غزنه حاکمی اولوب، ٣٦٧

تاریخنده وفات ایتمکله، ملکی سبکتکین طرفندن ضبط اولنمشدر.

ابو اسحاق بن ابی زکریاء { (مولی ابراهیم بن ابی

زکریا یحیی الحفصی) تونسده حکومت سورمش اولان بنی حفص ملوکندن اولوب، برادری ابو عبدالله‌ك جلوسنده، قورقوسندن تلسانه قاچمش؛ و ٦٧٥ ده ابو عبدالله وفات ایتمکله، یرینه کچن اوغلی یحیی واثق کوشك بر آدم اولدیغندن، صاحب ترجمه مملکتی ضبط ایتمکه موفق اولوب، اوچ سنه حکومت ایتدکدن صکره، اوغلی طرفندن فراغته اجبار اولنمش؛ ومتعاقباً ظهور ایدن ابن ابی عماره طرفندن ٦٨٢ ده بجایه زندانده قتل اولنمشدر.

ابو اسحاق بن ابی یحیی { (ابراهیم — الحفصی) بو

دخی ملوك حفصیه‌دن اولوب، ٧٥١ تاریخنده برادری ابو العباسك اسقاطی اوزرینه، رتق وفتق اموری الینه آلمش اولان وزیر ابن تافراکین طرفندن اجلاس اولنه‌رق، کندیسی صبی اولمغله، وزیر مومی الیهك وصایتی تحتنده بولنمش، وقیزینی تزوج ایتمشیدی. زماننده بنی حفص دولتی برچوق یرلر غائب ایدوب، برقاچ دفعه انقراضه تقرب ایتمشیدی. ٧٦٦ تاریخنده ابن تافراکین وفات ایتمکله، درت سنه دخی بالاستقلال، که جمعاً ١٩ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٧٧٠ تاریخنده فجاءةً وفات ایدوب، صبی بولنان اوغلی یرینه کچمشدر.

ابو اسحاق بن بکس { (ابراهیم) دولت عباسیه‌نك

اوائلنده ظهور ایدن مشاهیر اطبادن اولوب، لسان عربی‌یه برچوق کتب طبیه نقل وترجمه ایتمشدر. ترجمه‌سی مقبول ومعتبردر. — ونك اوغلی ابوالحسن علی دخی مشاهیر اطبادن ونقلی معتبر مترجملرندندر.

ابو اسحاق بن قرقول { (ابراهیم بن یوسف) اندلس مشاهیر علماسندن اولوب، ٥٠٥ تاریخنده مریه‌ده طوغمش، و٥٦٩ ده فاسده وفات ایتمشدر. قاضی عیاضك مشهور «مشارق‌الانوار» ینه نظیره اولمق اوزره، «مطالع‌الانوار» عنوانیله بر تألیفی واردر.

ابو اسحاق تَسَوُّلی { (ابراهیم بن عبدالرحمن) مغرب مشاهیر علما وادباسندن اولوب، بر قاچ تألیفات مفیده‌سی واردر. ٧٤٨ تاریخندن صکره‌جه فاسده وفات ایتمشدر. (ابن ابی یحیی) کنیه‌سیله دخی معروفدر.

ابو اسحاق ثعلبی { (احمد بن محمد ثعلبی یاخود ثعالبی نیسابوری) مشاهیر مفسریندن اولوب، اکثر تفاسیره فائق اولان مشهور بر تفسیر کبیری وقصص انبیایی جامع «کتاب العرائس» عنوانلی بر تألیف معتبریله دیگر بعض آثاری واردر. حدیثده دخی ید طولی صاحبی وموثوق ایدی. ٤٢٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. — «یتیمة‌الدهر» ومؤلفات کثیرهٔ سائره صاحبی اولان (ابو منصور عبدالملك ثعالبی) بشقه‌در.

ابو اسحاق حَبّال { (حافظ ابراهیم بن سعید) مصرك اکابر محدثیننден اولوب، ٩١ سنه یاشامش، و٤٨٢ ده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق حُصری { (ابراهیم بن علی قیروانی) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، مرتب دیوان اشعاری ایله «زهرالاداب وثمرالالباب» و«المصون فی سرالهوی المکنون» عنوانلریله ایکی کتابی واردر. ٤١٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

اورد قلبی الردی لام غدار بدا
اسود کالکفر فی ابیض مثل الهدی

ابو اسحاق خداباذی { (ابراهیم بن حمزه) مشاهیر علما وزهاددن اولوب. ٥٠١ تاریخنده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق زجاج { [«زجاج» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو اسحاق زُهری { (ابراهیم بن سعد) مشاهیر علمای محدثیندن اولوب. ١٨٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق ساحلی { اندلسك مشاهیر علما وشعراسندن اولوب، غرناطه‌ده تولد ونشأت ایتمش؛ وشرقه رحلتله، ایفای حج ایتدکدن صکره، سودانه کیروب، اورانك حکمدارینه انتساب، واموال کثیره اکتساب ایتمش، و٧٤٧ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق سامانی { (ابراهیم بن احمد بن اسماعیل) ملوك سامانیه افراد خاندانندن اولوب، سعید نصرك برادری ونوح بن نصرك عمیجه‌سی ایدی. برادرینك زماننده دیگر ایکی برادریله برابر (قهندز) ده محبوس اولوب، بعده ابوبکر خبازك سعییله محبسدن وقلعه‌دن چیقاریلوب، بر مدت برادرلریله محاربه ایتدکدن صکره، تسلیم اولنمغه مجبور اولوب، بعده صاحب ترجمه بغداده واورادن موصله چکلمشیدی. سعید نصر وفات ایدوب، اوغلی نوح بخاراده جلوس ایتدکدن صکره، صاحب ترجمه پدرینك ملك موروثنی ضبط ایتمك اوزره، بعض اکابر طرفندن بخارایه دعوت اولنمش ایسه‌ده، وصولنده دعوت ایدنلر دخی کندیسندن روگردان اولمغله، ٣٣٤ تاریخنده طوتیلوب، اعدام اولنمشدر.

ابو اسحاق سانجنی { [«ابراهیم بن نسق» ماده‌سنه مراجعت]

ابو اسحاق سعدی { (ابراهیم بن یعقوب — جوزجانی) مشاهیر محدثیندن اولوب، عن اصل بلخ جوارلرنده‌کی جوزجاندن اولدیغی حالده، مکه، مدینه، بصره، رمله ودمشقده اقامت ایتمش، وتدریس وروایتله اوغراشمشدر. وفاتی ٢٥٩ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو اسحاق سلامی { (ابراهیم بن نصر) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، عن اصل موصللی اولدیغی حالده، اوراده تعلم وتفقه ایتدکدن صکره، بغداده بر مدت اقامتدن صکره، وطننه عودتنده، موصل جوارنده‌کی

(سلامیه) قاضیسی اولمش؛ و بو مناسبتله (قاضی السلامیه) و (سلامی) لقبلریله شهرت بولمشدر. اشعار رانفسی دخی واردر. ٦١٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق سَنهوری { (ابراهیم بن خلف غسانی) مشاهیر علمادن اولوب، مصرك (سنهور) بلده‌سنده طوغمش؛ و ٦٠٢ تاریخنده اندلسده‌کی اشبیلیه شهرینه کیرمش؛ و بعده اندلسك سائر طرفلریله مغربی طولاشه‌رق، مصره عودتنده بعض جفالره دوچار اولمش، و نفی اولنمشیدی.

ابو اسحاق سوادی { (ابراهیم بن لقمان) مخشب کویلرندن (سوادیزه) لی اولوب، مشاهیر محدثیندندر. اکثر محدثیندن روایت ایدوب، روایتنده موثوق ایسه‌ده، معتزله‌دن نجاریه مذهبنده ایدی. ٣٧٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق سورینی { (ابراهیم بن نصر) مشاهیر محدثیندن اولوب، روایتنده صادقدر. استماع احادیث شریفه ایچون شام وبصره وسائر طرفلره رحلت ایتمش؛ و ٢١٠ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق شیرازی { (جمال الدین ابراهیم بن علی — فیروزابادی) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب. عن اصل فارسده شیراز اعمالندن فیروزابادلی اولدیغی حالده، بغداده ساکن اولمش، واورانك ابو الطیب طبری کبی کبار علماسندن اخذ و قرائت ایده‌رك، علوم شرعیه‌ده تفرد ایتمشیدی. نظام الملك مشهور مدرسهٔ نظامیه‌یی بنا ایتدیکنده، مدرسلکنی صاحب ترجمه‌یه تکلیف ایتمش ایسه‌ده، ابتدا قبول ایتمدیکندن، بتقه‌سی تعیین اولنمش؛ وبعده کندیسی نصب اولنه‌رق، وفاتنه قدر مدرسهٔ مذکوره‌نك مدرسی بولنمشدر. برچوق تصانیف مفیده‌سی اولوب، الك مشهورلری شونلردر: «المهذب»، «التنبیه»، «اللمع»، «شرح اللمع»، «النکت»، «التبصرة»، «المعونة»، «التلخیص». زهد وتقوی ایله دخی مشهور ایدی. ٣٩٣ ده طوغوب، ٤٧٦ ده بغدادده وفات ایتمشدر. اشعاری دخی کوزل اولوب، شو قطعه اوجمله‌دندر:

سألت الناس عن خل وفی
فقالوا ما الی هذا سبیل

تمسك ان ظفرت بذیل حر
فان الحر فی الدنیا قلیل

ابو اسحاق صابئ { [«ابراهیم صابی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو اسحاق عراقی { (ابراهیم بن منصور) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، مصرلی اولدیغی حالده، مجرد عراقه رحلتله بر مدت اوراده اقامت ایتدیکیچون، عراق لقبیله شهرت بولمشدر. ابو اسحاق شیرازینك «المهذب» عنوانلی کتابنه بر شرح یازمشدر. ٥١٠ تاریخنده طوغوب، ٥٩٦ د. ینه مصرده وفات ایتمشدر. مصر جامعنده طول مدت خطیبلك ایتدیکیچون (خطیب) لقبیله دخی معروفدر.

ابو اسحاق فیروزابادی { [«ابو اسحاق شیرازی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو اسحاق قبانی { (ابراهیم بن علی) کبار مشایخ صوفیه‌دن اولوب، عن اصل ماوراءالنهرلی اولدیغی حالده، کوچك یاشنده وطنندن خروجله. دور بلاد ایده‌رك، نهایت صورده توطن ایتمشیدی. ٤٧١ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق قرشی { (شرف الدین ابراهیم بن عبدالرحمن) مشاهیر کتابدن اولوب، کرك انشاده وکرك حسن خطده بینظیر ایدی. ابوبکر بن ایوب واوغلی ملك کاملك کتابتنده بولنمش. وخط دستیله درت بیك جلددن زیاده کتاب استنساخ ایتمشدر. فقه شافعی وحدیثدن دخی بهره‌سی وار ایدی. ٥٧٢ تاریخنده قاهره‌ده طوغوب. ٦٤٣ ده وفات ایتمشدر. — محدثیندن دیکر بر ابو اسحاق قرشی دخی واردر، که اسمی ابراهیم بن محمد اولوب. ٣٤٩ تاریخنده وطنی اولان دمشقده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق قُشَیری { (ابراهیم بن میاس) مشاهیر محدثیندن اولوب، ٤٣٦ تاریخنده شطك (مونسه) بلده‌سنده طوغمش؛ وشام وبغدادده استماع وافاده ایتدکدن صکره. ٥٠١ ده دمشقده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق قصر قضاعی { (ابراهیم بن محسن) شعرادن اولوب، ٥١٥ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق مروزی { (ابراهیم بن احمد — خالدابادی)

اعاظم فقهاء شافعیه‌دن اولوب، عصرینك امامی ایدی. بغداده ورودله سریجدن صکره ریاسته چکوب، مدت مدیده تدریس وافتا ایله اوغراشمش؛ واواخر عمرنده مصره انتقال ایله، ٣٤٠ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. مشاهیر علمادن معدود یتمش قدر طلبه‌سی واردر. تألیفاتی چوق اولوب، ازان جمله «مختصر مزنی»یی شرح ایتمشدر.

ابو اسحاق هسنجانی { (ابراهیم بن یوسف) مشاهیر

محدثیندن اولوب، عن اصل ریلی اولدیغی حالده، بغداده دخول ایله، برچوق مشاهیر استماع ایتمشدر. روایتنده موثوقدر. ٣٠١ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الاسد حمانی { دولت عباسیه شعراسندن اولوب، اشعاری

متوسط حالده ایسه‌ده، شعرك هر نوعنی سویلشدر، ولطائف وهزلیات وهجویاتی دخی چوقدر. ابودلف وفیض بن صالحه منقطع اولوب، بونلری مدح ایتمشدر. مغنئ مشهور ابراهیم موصلی ایله دخی حقوقی وبعض ماجرالری واردر.

ابو الاسود دؤلی { (ظالم بن عمر) وجوه تابعیندن ومشاهیر

فقها ومحدثیندن ادیب وشاعر برذات ایدی. حضرت عمر فاروقدن وحضرت علی بن ابی طالبدن برچوق احادیث شریفه نقل وروایت ایتمشدر. لسان عربیده علم نحوی ال اول وضع ایدن بوذاتدر. روایته کوره کندی قیزندن قاعدهٔ اعرابه مغایر بر کلام ایشیدیکنده، لسان عربینك اختلاطدن طولایی بوزلغه یوز طوتدیغنی مقام شکایتده حضرت علی‌یه عرض ایتمکله، جناب مرتضی، نحوك رکن واساسی اولمق اوزره، کندیسنه بر ایکی قاعدهٔ کلیه کوسترمش؛ وکندیسی بو قاعدهٔ کلیه‌لری تفصیل وایضاح ایده‌رك، مختصر بر نحو میدانه قویمشیدی. هر حالده بو علمی کیمدن اوکرندیکی صورلدقده حضرت علیدن اخذ وتعلم ایتدیکنی بیان ایدیورمش. دیکر بر روایته کوره، لسان عربك بوزلمقدن وقایه‌سیچون بر قاعده وضع ایتمك اوزره، زیاددن مساعده ایستدیکی حالده، زیاده مساعده ایتمه‌مش؛ وآنجق بر مدت صکره زیاد کندیسی دخی قاعده‌یه مغایر بر سوز ایشیتمکله، ابو الاسودی چاغروب، قاعده وضعنه مساعده ایتمشدر. قرآن کریمه نقاط وضع ایدن دخی صاحب ترجمه اولوب، ینه زیادك امریله بو ایشه تشبث ایتمش اولدیغی مرویدر. هر حالده لسان عربینك قواعدینك ضبطنه ال اول غیرت ایدن بو ذات اولمغله، ادبانك پیری عد اولنسه سزادر. ٦٩ تاریخنده طاعوندن وفات ایتمشدر. ظریف ونکته‌کو بر ذات اولمغله، اخبار ونوادری واشعار رائقه‌سی دخی چوقدر. شو قطعهٔ مشهوره جملهٔ اشعارندندر:

وما طلب المعیشة بالتمنی
ولکن الق دلوك فی الدلاء
تجیئك بملئها یوما ویوما
تجیئك بحمأة وقلیل ماء

ابو الاسود فهری { (محمد بن یوسف) اندلس اعیاندن

اولوب، پدری یوسف ایله برادری عبدالرحمن اندلس حاکمی عبدالرحمن اموی طرفندن قتل اولندقدن صکره، کندیسی قرطبه‌ده حبس اولنه‌رق، طول مدت محبوس قالمش؛ ویلاندن کور اولدیغنی کوسترمکله، محافظه‌سنه مأمور اولانلری اغفال ایده‌رك، بر آزادلیسی طرفندن قاچیرلمش؛ وطلیطله‌یه کیدوب، ١٦٨ تاریخنده رفع لوای عصیان ایتمش ایسه‌ده، واقع اولان محاربه‌ده منهزم اولوب، کلیتلی عسکری قیرلدقدن صکره، کندیسی چکلمش؛ وایرتسی سنه تکرار محاربه‌یه کیریشوب، ینه مغلوب اولمغله، قاچوب، ١٧٠ ده وفات ایتمشدر.

ابو الاغلب { (ابراهیم بن عبدالله) افریقیه‌ده حکم سورن بنی اغلب

رجالندن اولوب، ٢١٩ تاریخنده ملوك موما الیهمدن زیادة الله بن اغلب طرفندن صقلیه امارتنه تعیین اولنمغله، روم دونناسیله برقاچ محاربه ایدوب، برچوق سفائن ضبط ایتمش؛ وایتالیا سواحلیله جزایر مجاوره‌یه سریه‌لر سوقیله برچوق غنیمتلره نائل اولمش؛ وسیجیلیانك هر طرفنی ضبط ایتمشیدی. ٢٢٣ تاریخنده زیادة الله‌ك وفاتی اوزرینه عزل اولنه‌رق، افریقیه‌یه عودت ایتمشدر.

ابو امامه { (صدی بن عجلان باهلی) صحابه‌دن اولوب، کندیلرندن ١٥٠

حدیث شریف نقل وروایت اولنمشدر. بر مدت مصر

ده اقامت ایتدکدن صکره، حمصه انتقال، واوراده
۸۱ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. شامده وفات ایدن
صحابه‌نك اخیری اولدیغی مرویدر.

ابو الاملاك { (ابو محمد علی بن عبدالله بن عباس بن عبدالمطلب) عم
رسول اللهك تورونی اولوب، خلفای عباسیه‌نك
ایلکلری اولان سفاح ومنصورك جدیدر. اقوای
روایته کوره ۴۰ سنه‌سی رمضاننده طوغوب،
حضرت علی‌مرتضی طرفندن اسمی علی وکنیه‌سی ابو
الحسن وضع اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً ملوك امیه
کندیسنه اسم وکنیه‌سنی تبدیل ایتمکی تکلیف ایتمکله،
اسمنی دکیشدیرمکه راضی اولمیوب، یالکز کنیه‌سنی
تبدیل ایتمشیدی. ولید بن عبدالملك طرفندن خیلی
اذا وجفالر کورمشیدی. (اشراة) نواحیسنده واقع
(حمیمه) قریه‌سی کندیسنك اولمغله، ولید طرفندن
دمشق ترکله، اوراده اقامته مجبور اولمش؛ واوراده
یکرمی ارکك اولادی دنیایه کلمشیدی. فصاحت وبلا-
غت صاحبی وغایتله زاهد وعابد بر ذات ایدی.
۱۱۷ تاریخنده شراتده وفات ایتمشدر.

ابو امیه { (ابراهیم بن منبه) اندلس مشاهیر فقها ومحدثیننددن اولوب، مریه‌ده
طوغمش؛ ومرسیه وقرطبه‌ده استماع احادیث شریفه
ایتدکدن صکره، شرقه دخی هجرتله، وطننه عودتنده
التنجی قرن هجری اواسطنده وفات ایتمشدر.

ابوان { مصرده دمیاطك قربنده بر اسکی قصبه ایدی، که اهالیسی خرستیان
اولوب، (بونی) تعبیر اولنان بر نوع کوزل شرا-
بیله مشهور ایدی. — صعیده‌ده بو اسمله ایکی بیوك
قریه دخی واردر.

ابو ایوب انصاری { (خالد بن زید خزرجی، رضی الله عنه)
صحابهٔ کرامدن اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم)
افندمز مکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه هجرتلرنده، بو
ذات شریفك خانه‌لرینه نزول، وخانهٔ سعادتلریله
مسجد شریف بنا اولنجه‌یه قدر اوراده بیتوتت بیور-
مشلردر. حضرت ابو ایوب بدر، احد، خندق
وسائر غزوات سنیه‌ده حاضر بولندیغی کبی، حضرت
علی معرفتیله وقوع بولان اکثر غزالرده دخی مو-
جود بولنمشیدی. کندیلرندن ۱۵۰ حدیث شریف
منقول اولوب، صحابه وتابعیندن بر چوق ذوات
نقل وروایت ایتمشلردر. معاویه طرفندن اوغلی
یزید قوماندہ‌سیله قسطنطنیه اوزرینه عسکر سوق
اولندقده، حضرت خالد پیر فانی اولدقلری حالده،
تبرکاً برلکده آلنوب، هجرت نبویه‌نك ۵۰ تاریخنده
محاصره آلتنده بولنان قسطنطنیه سورینك خارجنده
ارتحال ایتمش؛ و وصیتلری اوزرینه اوراده دفن او-
لنمشدر. استانبولك ابو الغازی سلطان محمد خان ثا-
نی حضرتلری طرفندن فتحنده، حضرت فاتحك برنجی
همتی مرکز خلافت اسلامیه اوله‌جغی من طرف الله
مقدر اولان بو شهر شهیری وجود شریفلریله مشرف
ومتیمن ایدن مهماندار حضرت پیغمبرینك مشهد
شریفلرینی بولمق جهتنه منعطف اولمغله، معیت جلا-
دتلرنده بولنان اولیاء اللهدن آق شمس‌الدین حضر-
تلری مکاشفه ایله اول محل مبارکی بولوب، درحال
تربهٔ شریفه‌سی بنا اولنمشدر؛ و او وقتدن بری سلا-
طین عظام عثمانیه طرفندن بو تربهٔ شریفه‌یه فوق-
العاده حرمت ورعایت اولنه‌رق، اوراده قلیج قو-
شانملری دأب سلطنت حکمنه کچمشدر.

ابو ایوب موریانی { (سلیمان بن مخلد) ابو جعفر منصورك خا-
لد بن برمکدن صکره وزیری اولمشدر. ابتدای حا-
لنده سلیمان ازدینك کاتبی بولنمش؛ ومنصور خلا-
فتدن اول سلیمان ازدینك معیتنده بولنمغله، بونك طر-
فندن اتهام وضرب اولنه‌رق، اعدامی دخی مقرر
ایکن، صاحب ترجمه طرفندن قورتارلمشیدی. بوکا
مکافاةً منصور کندیسنی وزیر ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً
توجهنی غائب ایده‌رك، ۱۵۳ تاریخنده عزل. ومالی
مصادره اولنمش؛ و ۱۵۴ ده وفات ایتمشدر.

ابو البختری { (وهب بن وهب اسدی قرشی) مشاهیر فقها ومحدثیندن
اولوب، اخبار کثیره‌یه وقوفیله وکرم وسخاوتیله
مشهوردر. هارون الرشیدك زماننده مدینهٔ منوره-
دن بغداده انتقال ایده‌رك، بعض قضالرده بولنمش؛
وخطیب بغدادینك روایتنه کوره امام ابو یوسفدن
صکره قاضی القضاة دخی اولمش؛ ومأمونك زمان
خلافتنده ۲۰۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. «کتاب
الروایات». «کتاب طسم وجدلس». و«کتاب
فضائل الانصار» عنوانلریله اوچ تألیفی واردر.

ابو البَدّاح { تابعیندن و حسن صوتله مشهور معنیلردن اولوب، عبدالله بن جعفر بن ابی طالبك آزادلیلرندن ایدی.

ابو برزه { (فضل بن محمد اسلمی) صحابه‌دن اولوب، مکهٔ مکرمه غزاسنده وسائر غزواتده حاضر بولنمش؛ و ٤٦ حدیث شریف نقل ایتمشدر. مؤخراً حضرت علینك معیتنده خوارج محاربه‌سنده دخی بولنمش اولدیغی مروی اولوب، معاویه‌نك اواخر سلطنتنده و یاخود اوغلی یزیدك زماننده خراسان طرفلرنده پك مسن اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابو البرکات ابن انباری { (کمال الدین عبدالرحمن بن محمد) ائمهٔ نحاتدن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، ٥١٣ تاریخنده طوغمش؛ و بغدادده نشأت ایدوب، ادبیاتده تمیز ایتدکدن صکره، مدرسهٔ نظامیه‌ده علم نحو تدریسیله مشغول اولمش؛ وطلبه‌سی میاننده مشاهیر علمادن معدود بر قاچ ذات یتیشدیرمشدر. «اسرار العربیة»، «المیزان» و «نزهة الالباء فی طبقات الادباء» عنوانلریله اوچ کتابی وسائر بعض تألیفاتی واردر. «طبقات الادبا» سی ١٢٩٤ تاریخنده مصرده طاش باصمه‌سیله طبع اولنمشدر. ٥٧٧ تاریخنده بغدادده وفات ایدوب، ابو اسحاق شیرازینك تربه‌سنده دفن اولنمشدر.

ابو البرکات ابن ملکا { [«اوحد الزمان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو البرکات عمر { شرفادن ومشاهیر نحویوندن اولوب، نسبی اون ایکی بطنده حضرت امام حسینه ملاقی اولور. ٤٤٢ تاریخنده کوفه‌ده طوغوب، ٥٠٩ ده وفات ایتمشدر. نحودن بشقه لغت وادبیات وفقه وحدیثده دخی ید طولی صاحبی اولوب، «اللمع» عنوانلی کتابه بر کوزل شرح یازمشدر.

ابو البرکه { خراسان مشاهیر شعراسندن اولوب، علی شیر نوائی ایله معاصر ایدی. و مشارالیه یله بعض ماجرالری واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

خشك شدکشت امید وقحط شد تخم وفا
زآتش دل تا در ابر چشم من باران نماند

ابو بِشر دولابی { (محمد بن احمد انصاری) مشاهیر محدثیندن اولوب، تاریخده دخی ید طولی صاحبی اولمغله، تراجم احوال علمایه دائر بر قاچ تألیفات نافعه‌سی واردر. ری جوارلرنده کائن دولاب قریه‌سنده طوغوب، عراق وشام وحجازده سیر وسیاحت ایتمش؛ و ٣٢٠ تاریخنده مکه ایله مدینه آره‌سنده‌کی (عرج) نام موقعده وفات ایلمشدر.

ابو بشیر انصاری { صحابه‌دن اولوب، اسم ونسبنده اختلاف واقع اولمشدر. کندیسندن نقلاً بعض احادیث شریفه روایت اولنمشدر. پك چوق یاشایوب، حیره‌دن صکره وفات ایتمشدر.

ابو البقاء حسینی { مشاهیر ادبادن اولوب، «کلیات ابی البقاء» عنوانلی کتاب مشهورك مؤلفیدر.

ابو البقاء عُکبَری { (محب الدین عبدالله بن حسین ضریر) مشاهیر ادبادن وفقهاء حنبلیه‌دن اولوب، حدیثده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٥٣٨ تاریخنده بغدادده طوغوب، ٦١٦ ده وفات ایتمشدر. ایکی کوزندن کور اولدیغی حالده، افاده وتدریس وتصنیفله امرار عمر ایده‌رك، پك چوق طلبه‌سی وار ایدی. وباشیجه نحو وادبیاته دائر مصنفات مفیده‌سی واردر. ابو علی فارسینك «ایضاح» عنوانلی کتابنی، متنبینك دیوانی، ابن جنینك «اللمع» عنوانلی اثرینی، زمخشرینك «مفصل» نی، «خطب نباتیه» یی و «مقامات حریری» یی صورت مکملده شرح، وعلم نحوه دائر «اللباب» عنوانلی بر کتابله، ٢ جلد اوزره بر «اعراب القرآن» و بر «اعراب الحدیث» وسائر بعض کتابلر یازمش؛ ودها برحیات ایکن بیوك برشهرت قزانمش ایدی.

ابو بکر آجری { [«آجری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابوبکر باخرزی { [«باخرزی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابوبکر باقلانی { (محمد بن طیب) مشاهیر متکلمیندن اولوب. ابو الحسن اشعری مذهبنه تابع ایدی. عن اصل بصره‌لی اولوب، بغدادده ساکن اولمش، وتدریس وتصنیفه امرار عمر ایده‌رك، علم وذکاوتنه ومناظره‌ده‌کی قوتنه

بناءً عضدالدوله طرفندن قسطنطينيه روم ايمپراطورى نزدينه ايلچيلكله دخى كوندرلمشيدى. «اعجاز القرآن». «الانتصار». «كشف اسرار الباطنية». «الملل والنحل». «هداية المسترشدين» عنوانلى اثرلرك وسائر بعض تأليفاتك صاحبيدر. ٤٠٣ تاريخنده بغدادده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بن ابى داود { (عبدالله بن سليمان سجستانى) مشاهير محدثيندن اولوب، پدريله برابر دور بلاد ايده‌رك، مشاهير شيوخدن استماع احاديث شريفه ايتمش؛ وكنج ايكن علم حديثده شهرت تامه قزانمشيدى. «مصابيح الافكار» عنوانيله عندالمحدثين پك مقبول ومعتبر بر اثرى واردر. ٣١٦ تاريخنده ٨٥ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بن البدر { يدنجى قرن هجرى مشاهير اطباسندن اولوب، على الخصوص فن بيطاريده مهارت تامه‌سى وارايدى. مصرده ملك ناصرك خدمتنده بولنمشيدى. فن بيطاريه دائر ٢ فصل و ١٠ مقاله‌يى حاوى مكمل بر كتاب تأليف ايتمشدر، كه جنس فرسك اوصافنى وانتخاب وتربيه‌سى اصوليله خسته‌لقلرينى وادويه‌سنى مبين اولوب، برنسخه‌سى ٣٧٦ رقيله مرقم اوله‌رق، انكلتره‌نك (اوقسفورد) شهرنده كائن (بودليانه) كتبخانه‌سنده موجوددر.

ابو بكر بن پهلوان { (نصرة الدين اتابك — آذربيجان و آران جهتلرنده حكم سورمش اولان اتابكيانك دردنجيسى اولوب، عمى قزل آرسلانك وفاتى اوزرينه ٥٨٧ تاريخنده جلوس ايتمشدر. عيش و عشرته مبتلا اولمغله، كرجيلر مملكتنك بعض طرفلرينى ضبط وغارت ايتمشلردى؛ ونهايت كرجستان حاكمنك قيزيله عقد ازدواج ايده‌رك، كرجيلرك شرندن قورتلمش؛ و٦٠٢ تاريخنده مراغه واربل صاحبلرى ممالكنه تعرض ايتمشلرسه‌ده، همدان صاحبى (آيتغمش)ك امداديله قارشى طوروب، بعض يرلر دخى ضبط؛ و ٦٠٤ تاريخنده، قره‌سنقر خاندانك انقراضى اوزرينه، مراغه‌يى دخى استيلا ايتمشيدى. يكرمى سنه سلطنتدن صكره ٦٠٧ تاريخنده وفات ايدوب، برادرى مظفر الدين اوزبك يرينه گچمشدر.

ابو بكر بن جحدر { (جعفر بن يونس) بغدادك مشاهير صلحا وعلماسندن اولوب. پدرى عن اصل خراسانلى ايدى. موعظه قبيلندن اقوال مشهوره‌سى واردر. ٣٣٤ تاريخنده ٧٨ ياشنده وفات ايدوب، قبرى بغدادده زيارتكاهدر.

ابو بكر بن جوهرى { دمشقك مشاهير ادبا و شعراسندن اولوب، ٩٦٨ تاريخنده طوغمش. و ١٠٣٠ سنه‌سندن صكره‌جه وفات ايتمشدر. شو قطعه جمله اشعار رائقه‌سندندر:

خيالك فى عينى يلوح وكلما
ذكرتك يجرى دمع عينى على الخد
وماكان ظنى بالتفرق بيننا
اذا حكم المولى فما حيلة العبد

ابو بكر بن رحيم { (ذو الوزارتين مشرف محمد بن احمد) اندلسك مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، برادرى ابو الحسن ايله برابر اندلسه تغلب ايدن بنى تاشفين دولتى رجالندن بولنمش؛ و آلتنجى قرن هجرى اواسطنده وفات ايتمشلردر. صاحب ترجمه‌نك اشعارى غايتله لطيف اولديغى كبى، عصرينك ادباسيله ماجرالرى وكوزل محاوره ومطايبه‌لرى دخى وار ايدى.

ابو بكر بن زهر { (محمد بن ابى مروان) اندلسك مشاهير اطبا وشعراسندن اولوب. اباً عن جد طبابتده مشهور وملثمين وموحدين دولتلرنده وزارت رتبه‌سنه ومساند عاليه‌يه نائل اولان ابن زهر خاندانته منسوبدر. طبيب مشهور ابو العلا بن زهرك حفيدى اولمق مناسبتيله (حفيد) لقبيله دخى ملقبدر. اشبيليه‌ده تولد ونشأت ايتمش؛ وكرك طبابتده‌كى مهارتيله وكرك شعر وادبياتده‌كى اقتدار فوق العاده‌سيله شهرتى عالمگير اولمشيدى. على الخصوص موشحاتى پك كوزل اولوب، او زمانلرده مغرب مغنيلرى عندنده زياده رغبته مظهر اولمشلردى. ٥٩٦ تاريخنده، آلتمش ياشلرنده اولديغى حالده، مراكشده مسموماً وفات ايتمشدر. همشيره‌سيله اونك قيزى دخى طبابتده وفن قباله‌ده مهارت تامه صاحبه‌لرى اولوب، بونلر دخى برابر تسميم اولنمشلردر. مراكشده ايكن اوغلنه اولان اشتياق حقنده سويلمش اولديغى شو بر قاچ بيت جمله اشعار رائقه‌سندندر:

ولی ولد مثل فرح القطا
صغیر تخلف قلبی لدیه
وافردت عنه فیا وحشتا
لذاك الشخیص وذاك الوجیه
تشوقنی و تشوقته
فیبکی علی وابکی علیه

ابو بکر بن سعد { فارسده حکم سورن اتابکیان ملوکنك آلتنجیسی وزنکی بن مودودك تورونی ایدی. پدری سعدك وفاتی اوزرینه، ٦٢٨ تاریخنده تخته جلوس ایدوب، ٣٠ سنه‌لك سلطنتدن صکره ٦٥٨ تاریخنده وفات، وسلطنتی اوغلی سعده ترك ایتمشدر. عادل ومحب علما بر پادشاه اولوب، پدری زماننده خیلی توسع ایتمش اولان ملکی بونك زماننده معارف وعمرانله احیا اولنمشیدی. شیخ بزرکوار سعدی شیرازی کلستانی بونك نامنه تألیف ایتمش وحقنده مدحیه ومرثیه‌لر سویلمشدر.

ابو بکر بن سعدان { (احمد بن محمد) مشایخ صوفیه‌دن وجنید بغدادینك اصحابندن اولوب، فقه شافعیه‌ده دخی ید طولاسی، وادبیاتدن بهره‌سیله طلاقت لسانی وارایدی. بو اوصافنه بناءً جانب خلافتدن روملر نزدینه سفارتله طرسوسه دخی کوندرلمشیدی.

ابو بکر بن سعدون { (یحیی —) مشاهیر محدثیندن اولوب، ٤٨٦ تاریخنده اندلسك قرطبه شهرنده طوغمش؛ وشرقه رحلتله، بغداد، دمشق، اصفهان وسائر جهاتده مدت مدیده تدریس و افاده ایله مشغول اولدقدن صکره، موصلده توطنله، ٥٦٧ ده اوراده وفات ایتمشدر. «دلائل الاحکام» عنوانیله بر تألیفی واردر.

ابو بکر بن شیرین { اندلس ادباسندن ومشهور لسان الدین ابن خطیبك مشایخندن بر ذات اولوب، اشعار رائقه‌سی واردر.

ابو بکر بن صائغ { [«ابن باجه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو بکر بن عبدالرحمن { (بن حرث بن هشام القرشی المخزومی) سادات تابعیندن وفقهاء سبعه‌دن اولوب، حضرت عمر فاروقك زمان خلافتنده تولد، و ٩٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. پدری حرث ابو جهلك برادری اولوب، صحابهٔ کرامدن ایدی. فقهاء سبعه‌نك دیکر آلتیسی شونلردر: عبیدالله بن مسعود، عروه بن زبیر، قاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق، سعید بن مسیب، سلیمان بن یسار، خارجه بن زید انصاری. بعضلری صاحب ترجمه‌نك یرینه ابو سلمه‌یی تعداد ایتمشلردر.

ابو بکر بن عبدالعزیز { اندلس وزرا و شعراسندن اولوب، آلتنجی قرن هجریده یاشامش، وابن عبدونله معاصر بولنمشدر.

ابو بکر بن عَرّاق { حلبك مشاهیر شعراسندن اولوب، عطارلقله مشغول بولنمش؛ و ١١٢٠ تاریخنده یتمش یاشلرنده وفات ایتمشدر. اشعاری پك چوق وغایت کوزل اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

الیك یادهر من ابناك تحسبنی
اخاف اقتاراً ام ابکی علی طلل
انی اذا ما رأیت الضیم من جهة
یسیف باسی ابری هامة الامل

ابو بکر بن العربی { (محمد بن عبدالله) اندلسك مشاهیر علما وفقهاسندن اولوب، ٤٦٨ تاریخنده اشبیلیه‌ده طوغمش؛ واورانك علماسندن اخذ وتحصیل ایتدکدن صکره، آفریقایه چکه‌رك، بجایه، مهدیه، اسکندریه ومصرده وبعده دمشق ومکه‌ده اکمال تحصیل ایله، استفاده وافاده ایله اشتغال ایتمش؛ واندلسه عودتنده، ابتدا قضا ایله مشغول اولوب، کمال عدالتله ایفای وظائف ایتمش ایسه‌ده، بعده قضادن ال چکوب، تدریس وتألیفه حصر اوقات ایتمشدی. اشبیلیه‌نك اطرافنده کندی مصرفیله بر سور چکدیرمش؛ و ٥٤٣ تاریخنده فاسده وفات ایتمشدر. آثاری بروجه آتیدر: «القبس فی شرح موطا مالك ابن انس»، «ترتیب المسالك فی شرح موطا مالك»، «انوار الفجر»، «احکام القرآن»، «عارضة الاحوزی»، «مراقی الزلف»، «کتاب الخلافیات»، «نواهی الدواهی»، «سراج المریدین»، «مشکل الکتاب والسنة»، «الناسخ والمنسوخ عن القرآن»، «قانون التأویل»، «کتاب النیرین عن الصحیحین»، «سراج المهتدین»، «الامد الاقصی باسماء الله الحسنی

وصفاته العلى »، « كتاب فى الكلام على مشكل حديث السبحات والحجاب »، « العقد الاكبر للقلب الاصغر»، «تبيين الصحيح فى تعيين الذبيح »، «تفضيل التفضيل بين التحميد و التهليل »، « الكافى فى ان لادليل على النافى»، « السباعيات »، « السلسلات »، «التوسط فى معرفة صحة الاعتقاد والرد على من خالف السنة من ذوى البدع والالحاد»، «شرح غريب الرسالة»، ۲ جلد اوزره «الانصاف فى مسائل الخلاف »، « كتاب حديث الافك »، « شرح حديث جابر فى الشفاعة »، «شرح حديث ام زرعه »، «كتاب سترالعورة »، « الحصول فى علم الاصول »، «اعيان الاعيان »، « ملجاة المتفقهين الى معرفة غوامض النحويين »، « ترتيب الرحلة ». اشعار رائقه سى دخى واردر — صاحب ترجمه‌نك حفيدى دخى ابو بكر بن العربى نامیله معروف اولوب، علمادن وارباب تصوفدن ایدی. اندلسدن شرقه رحلتله، ٦١٧ تاریخنده اسکندریه‌ده وفات ایتمشدر.

ابو بكر بن العربى { [« ابن عربى » مادسنه مراجعت.]

ابو بكر بن عمر { مغرب اقصاده لمتونه قبیله‌سنك رئیسی اولوب، ملثمین نامیله شهرت بولان مرابطين طائفه‌سنك اميرى بولنمش؛ و وفاتنده اقرباسندن بولنان مشهور يوسف بن تاشفين بونك يرينه چكوب، بر بيوك دولت تأسيسنه موفق اولمشدر. [« ملثمين » و « يوسف بن تاشفين » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو بكر بن عياش { مشاهير قراءدن اولوب، ۲۰۰ تاريخنده طوغمش، و ۲۹۳ ده وفات ایتمشدر. عمرینی حزن وكدرله چكیروب، حقنده بعض حكايات منقولدر.

ابو بكر بن الكتامى { مصر مشاهير علما ومشايخندن اولوب، هيئت ونجومده‌كى معلومات واسعه‌سيله وزهد وتقواسيله مشهوردر. بر قاچ تأليفى اولوب، اك مشهورى « المنهج الحنيف » عنوانلى اثريدر. ۱۰۵۱ تاريخنده طاعوندن وفات ایتمشدر.

ابو بكر بن الكورانى { (بن هداية الله) كردى الاصل اولوب، علوم متنوعه‌ده عالم اولمغله، مؤلفات كثيره صاحبى اولديغندن (مصنف) لقبيله ملقبدر. فقهه دائر ۳ جلد اوزره « شرح المحرر » عنوانيله بر كتابى وفارسى العباره بر قاچ اثرى واردر. ۱۰۱٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بن محمد { (بن خورشيد) لركوچكده امارت ايدن اتابكيانك جد اعلارى اولوب، بونك اوغلى شجاع الدين خورشيد امراى مومى اليهمك بر نجيسيدر، كه آلتنجى قرن هجرى اواخرنده كسب استقلال وتفرد ايتمشدر.

ابو بكر بن مسعود كاشانى { مشاهير فقهادن اولوب، «بدايع الصنايع» عنوانيله مشهور بر كتابك مؤلفيدر. ٥٨٧ تاريخنده وفات ایتمشدر.

ابو بكر بن مصطفى پاشا { مشاهير خطاطيندن و خواجه‌كاندن اولوب، درسعادتده تولد ونشأت ايتمش؛ وسراى همايونه داخل اولوب، بعده توقيعى ودفتر امينى اولمش؛ و ۱۱۸۱ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بيهقى { (احمد بن حسين) مشاهير محدثيندن وفقهاء شافعيه‌دن اولوب، زمانك اعلم علماسى ايدى. استماع احاديث شريفه مقصديله خيلى وقت سيروسياحت ايتمش، وبيك جزئه قريب تأليفات يازمشدر. امام شافعينك نصوصنى برنجى اوله‌رق ۱۰ جلد اوزره «المبسوط» عنوانيله جمع ايتمشدر. مؤلفات سائره‌سنك باشليجه‌لرى شونلردر: «السنن الكبير»، « السنن الصغير»، «دلائل النبوة»، «السنن والآثار»، «شعب الايمان»، «مناقب الشافعى المطلبى»، «مناقب احمد بن حنبل »، « كتاب الخلاف »، « كتاب الاسماء و الصفات »، « كتاب البعث و النشور »، « كتاب المدخل »، «كتاب الاعتقاد »، « كتاب الزهد »، « كتاب الترغيب ». اصحاب زهد وقناعتدن ايدى. تدريس ايچون نيسابوره ايستنيله‌رك، كيتمش؛ و وفاتنه قدر اوراده افاده ايله مشغول اولوب، ٤٥٨ تاريخنده ارتحال ايتمشدر. ۳۸٤ تاريخنده نيسابور مضافاتندن (بيهق) قريه‌سنده طوغمشيدى، وجنازه‌سى اورايه نقل ودفن اولنمشدر.

ابو بکر پاشا { (سلحدار — و نام دیگرله قوجه —) وزرای دولت علیه‌دن اولوب، رأی وتدبیرله مشهوردر. اندرون همایونده تربیه اولنه‌رق، سلحدار اولمش؛ وبعده کمرکجی و ضربخانه امینی، ومتعاقباً موره، جده ومصر والیسی اولوب، عصر سلطان محمود خان اول اولان ١١٤٤ تاریخنده. مرابط سلیمان پاشانك عزلی اوزرینه، قپودان پاشا دخی اولمش ایسه‌ده. اوچ آی صکره عزل اولنمش، و ١١٧١ ده وفات ایتمشدر.

ابو بکر تُغلُق { هندستانده دهلی حکمدارلرندن اولوب. عمزاده‌سی غیاث‌الدین تغلقك قتلی اوزرینه. تخته جلوس ایله، بر بچوق سنه سلطنت سوردکدن صکره. عمی محمد تغلق بن فیروزشاه دهلی‌یی ضبطله. کندیسنی (میراط) قلعه‌سنده حبس ایتمش؛ وخیلی وقت صکره اوراده وفات ایتمشدر.

ابو بکر جرجانی { [« جرجانی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بکر جمّال { مصرك مشاهیر علماسندن اولوب، علی الخصوص حساب وفرائض وجبر ومقابله وسائر علوم وفنونده ید طولی صاحبی ایدی. فنون متنوعه‌یه متعلق بر چوق کتب معتبره‌یه مفید حاشیه‌لر یازمشدر؛ وحسن خطی دخی اولمغله، تدریس وتألیفله اولان اشتغالیله برابر، بر چوق کتابلر استنساخ ایتمشدر. ٩٧١ تاریخنده طوغوب، ١٠٠٦ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابو بکر حَفصی { (متوکل علی الله ابو یحیی بن ابی زکریا) تونسده حکم سورن بنی حفص ملوکندن اولوب، ٧١٠ تاریخنده بیعتی اجرا اولنمش؛ و کندیسی مدبر و جسور وعادل بر حکمدار اولمغله، زماننده ظهور ایدن عصاتك حقندن گلمش؛ و بنی حفص خاندانندن ابن ضربه ایله و وزیر ابن عمر ایله و تونسك اوزرینه هجوم ایدن بعض قبائل عربله خیلی وقت اوغراشمشدر. وزیری بولنان ابن الحکیمك اموال کثیره‌سنی مصادره، واونك یرینه ابن تافراکینی نصب ایتمشیدی. ٧٤٧ تاریخنده‌دك حکومت سوروب، تاریخ مذکورده وفات ایتمشدر. زماننده تونس طرفلرینك معموریتی فوق العاده ایدی.

ابو بکر حفصی { (ابو یحیی بن عبدالرحمن) آنف الترجمه ابو بکرك تورونی اولوب، سلطان ابو عصیده‌نك پرورده‌سی اولمغله، مشارالیهك وفاتنده کندیسنه بیعت اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً ابو البقاء خالد بن ابی زکریا بجایه‌ده ادعای سلطنت ایده‌رك، غلبه چالمغله، صاحب ترجمه سکز کونلك حکومتدن صکره، اخذ وحبس و بعده قتل اولنمشدر. بو وقوعات ٧٠٩ تاریخنده جریان ایتمشدر.

ابو بکر خصّاف { (احمد بن عمر) مشاهیر فقهادن اولوب « دب القاضی» عنوانیله مشهور بر تألیفی وسائر بعض آثاری واردر. ٢٦١ تاریخنده وفات ایتمشدر. کتاب مذکور اکثر علما طرفندن شرح اولنوب. شرحلرینك اك مشهوری حسام شهید اسمیله معروف عمر بن عبدالعزیز ابن ماجه‌نك شرحیدر.

ابو بکر خطیب بغدادی { (حافظ احمد بن علی) متحرین علمادن ومشاهیر حفاظدن اولوب، (خطیب بغدادی) اسمیله مشهوردر. یوز قدر تألیفات مفیده‌سی اولوب، اك مشهوری ١٠ جلد اوزره اولان «تاریخ بغداد» یدر، که غایت مفصل ومکمل اولوب، ابن عساکر دخی بو ذاتك میدانه قودیغی بو اثر جلیلنه اتباعاً مشهور « تاریخ دمشق » نی یازمشدر. فقه وحدیث وسائر علوم وفنونده دخی ید طولی صاحبی اولوب، دیکر اثرلرینك باشلیجه‌لری شونلردر: « المؤتلف والمختلف »، « اجازة المجهول»، « ایضاح الملتمس »، « تلخیص المتشابه فی الرسم وحمایة ماشکل منه من نوادر التصحیف والوهم »، « الجامع لآداب الراوی والسامع »، « شرح دیوان ابی تمام الطائی »، « رافع الارتیاب عن اسماء رجال الحدیث ». « کتاب الرحلة فی طلب الحدیث »، «کتاب الفقیه والمتفقه»، «کشف الاسرار»، « الکفایة فی معرفة اصول الروایة»، کتاب فی المبهمات »، « کتاب المتفق والمفترق »، « المکمل فی بیان المهمل » وسائره. ٣٩٢ ده بغداده طوغوب، ٤٦٣ ده اوراده وفات ایتمشدر. مشهور ابو اسحاق شیرازی جملهٔ طلبه‌سندن ایدی. تاریخ بغدادینه بر قاچ ذیل یازلمش، وکرك اصلنك کرك ذیللرینك استانبول کتبخانه‌لرینك اکثرنده نسخه‌لری

موجود ایسه‌ده، بویله براثر جلیلك نشرینه کیمسه طرفندن همت اولنه‌مامشدر.

ابو بکر خوارزمی { (محمد بن عباس) مشاهیر ادبا وشعرا-

دن اولوب، کندیسی خوارزملی اولدیغی حالده، والده‌سی طبرستانلی اولوب، مورخ مشهور ابو جعفر محمد بن جریر طبرینك همشیره‌سی اولمغله، خوارزم وطبرستانه نسبتله (طبر خزی) اسمیله دخی معروفدر. شعر وانشاده زماننك فریدی اولدیغی کبی، علم لغت وانسابده دخی ید طولی صاحبی ایدی؛ واشعار واخبار عربدن پك چوق مستحفظاتی وار ایدی. شام وحلب جهتلرنده بر مدت اقامت ایتمشدی. شامدن عودتنده نیسابورده ساکن اولوب، ٣٨٣ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. مرتب دیوان اشعاریله بر مجموعهٔ رسائلی واردر. مجموعهٔ رسائلی یعنی محرراتی ١٢٩٧ تاریخنده استانبولده «الجوائب» مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر. محرراتنك بعضندن تشیعی آکلاشیلیور.

ابو بکر رازی { (احمد بن علی الجصاص) ائمهٔ فقهاء حنفیه‌دن او-

لوب. عالم وزاهد وصاحب قناعت بر ذات اولمغله، دفعاتله کندیسنه تکلیف اولنان قضا وخطبه‌یی رد، وتدریس وتألیفه حصر همت ایتمشیدی. ریده متولد اولوب، ٣٢٥ تاریخنده بغداده داخل اولمش؛ وبعده بر مدت اهواز ونیسابورده امرار ایام ایده‌رك، ٣٤٤ ده بغداده عودتله، تدریسه دوام، و ٣٧٠ تاریخنده ٦٥ یاشنده وفات ایتمشدر. آنف الترجمه ابو بکر خوارزمی کندیسنك اصحابندن اولمغله. جنازه‌سنك نمازینی قیلمشدر. باشلیجه مؤلفاتی بر وجه آتیدر: «احکام القرآن»، «مختصر اختلاف الروایات لابی جعفر الطحاوی»، «شرح ادب القاضی لابی بکر الخصاف»، «شرح الجامع الصغیر»، «شرح الجامع الکبیر»، «شرح الاسماء الحسنی»، «شرح مختصر الکرخی فی فنون الحنفیة»، «کتاب فی اصول الفقه». بونلردن بشقه مسائل وارده‌یه جوابلری وسائر آثاری دخی واردر.

ابو بکر رازی { (محمد بن زکریا) اعاظم اطبا وحکمای اسلامدن

اولوب، ٢٤٠ تاریخلرنده (ری) ده دنیایه کلمش؛ وتحصیل علوم وفنون ایچون عراق، شام، مصر واندلسه سیاحت ایتدکدن صکره، مدت مدیده ریده، و بغدادده بعض بیمارستانلرك مدیر وسر طبیبی بولنمشدر. ایران ملوکندن بعضیسنك وعلی الخصوص خراسان وماوراء النهر صاحبی منصور بن اسماعیل بن خاقانك خدمت طبابتنده بولنمش؛ وحتی آثارینك اك مشهورلرندن اولان «المنصوری» یاخود «الکناش المنصوری» عنوانلی اثرینی بونك نامنه تألیف ایتمشدر. ترجمهٔ حالی حقنده روایات مختلفه نقل اولنوب، بر روایته کوره، ابتدا صرافلقله یاخود مغنیلك وعودجیلقله مشغول اوله‌رق، اوتوز و بلکه قرق یاشنی کچدکدن صکره، بغداده ورودینی متعاقب فن طبك تحصیلنه قویلمش؛ ودیکر بر روایته کوره، بغداده ورودندن اول ریده اجرای طبابت ایتمش، و بیمارستان مدیری بولنمشیدی. هر حالده طبدن اول فلسفه وکیمیا علملریله اوغراشمش اولدیغی آکلاشیلیور ایسه‌ده، طبه دخی اوقدر کچ باشلامش اولمسی ملحوظ دکلدر. علوم وفنون متنوعه‌یه وعلی الخصوص کیمیا وطبه وعلوم ریاضیه ایله هیئت ونجومه پك چوق خدمتلری سبقت ایدوب، بو علملرده مصنفات کثیره‌سی واردر. چیچك وقزامق علتلری حقنده اك اول تحقیقات طبیه اجرا ایدن بو ذات اولوب، بو ایکی علت حقنده اولان رساله‌سی الی یومنا هذا آوروپاجه پك مقبول ومعتبردر. غیطانی یاقیسنك دخی موجدی اولدیغی متفق علیهدر. تألیفاتی لاتینجه‌یه دخی ترجمه اولنه‌رق، قرون وسطاده طول مدت آوروپا مکاتب طبیه‌سنده دستور العمل اتخاذ اولنمشدر. آوروپاجه (رازی)دن غلط اوله‌رق (رازس Razes) اسمیله شهرت بولمشدر. شرقده (جالینوس العرب) اسمنه مظهر اولمشدر. اواخر عمرنده کوزلرینه عمی طاری اولوب، اجرای عملیات ایتمك اوزره نزدینه کیدن بر طبیبه کوزك قاچ طبقه‌سی اولدیغنی صوروب، جواب شافی آله‌مینجه، کوزك صورت ترکیبنی بیلمین بر طبیب نصل عملیات اجرا ایده‌بیلیر دیه دوشونه‌رك، ودنیایی کوره‌مکدن اوصاندم آرتق کورمك ایستمم دیه‌رك، عملیات اجرا ایتدیرمه‌مشدر. بر روایته کوره ٣٢٠ ودیکر بر روایته کوره ٣١١ تاریخنده وفات ایتمشدر. تداویٔ امراضده‌کی مهارتنه وعملیات کیمیویه‌سیله آثار ذکاو فطانتنه

متعلق پك چوق اخبار وحكايات منقولدر. آثارينك
اڭ بيوك واڭ مشهوری «الحاوی» عنوانلی كتا-
بيدر، كه كافهٔ علوم طبيه‌یی جامع اولوب، ٣٠
جلددن عبارتدر. «الجامع» و «المنصوری» عنوا-
نلريله دخی علوم طبيه‌نك كافه‌سنی جامع ايكی بيوك
اثری واردر. «الفاخر» عنوانلی مشهور بركتاب
نافعك دخی مؤلفی صاحب ترجمه اولديغی مرويدر.
ديكر آثاری بروجه آتيدر: «كتاب فی ان للانسان
خالقاً متقناً حكيماً» كه بونده انسانك كيف مااتفق
وجوده كلميوب بر خالق حكيم طرفندن بيوك برحكمتله
يارادلمش اولديغنی تشريح وفيسيولوجيا فنلريله اثبات
ايديور، «كتاب فی ان للعالم خالقاً حكيماً»، علم
طبيعی‌یه مدخل مقامنده اولان «سمع الكيان»، منطقه
مدخل مقامنده اولان «ايساغوجی»، «جمل معانی
قاطيغورياس»، «جمل معانی باريمنياس»، «جمل معا-
نی آنالوطيقا»، «كتاب هيئة العالم» كه بونده ار-
ضك كرويتنی وكونشك ارضدن بيوك وقمرك كوچك
اولديغنی بيان ايديور، «كتاب فيمن استعمل تفضيل
الهندسة»، «مقالة فی السبب فی قتل ريح السموم
لاكثر الحيوان»، «كتاب فی اللذة»، «كتاب
الشكوك والمناقضات التی فی كتب جالينوس»، «كتاب
فی كيفية الابصار»، «كتاب فی علل المفاصل والنقرس
وعرق النساء»، «كتاب فی وجع المفاصل»، «الاثنا
عشر كتاباً فی الصنعة» يعنی صنعته متعلق اون ايكی
كتاب، كيميانك وجودينی اثبات يولنده تصنيف ايتديكی
«كتاب الاثبات»، «كتاب الاحجار»، «كتاب
الاسرار»، «كتاب سرالاسرار»، «كتاب التبو-
يب»، «كتاب رسالة الخاصة»، «كتاب الحجر
الاصفر»، «رسائل الملوك»، «كتاب الرد علی
الكندی فی ادخاله صناعة الكيمياء فی الممتنع»، پر-
هيزك افراطی واغديه‌نك نقصانی صحتی محافظه
ايتميوب امراضی دعوت ايتديكنه دائر بركتاب،
جاهل طبيبلرك خسته‌لری هر آرزولرندن منع ايده‌رك
مرضلرينی تشديد ايتدكلرينه دائر بركتاب، «كتاب
سيرة الحكماء»، «مقالة فی ان الطين المتنقل به فيه
منافع»، «مقالة فی الجدری والحصبة»، «مقالة فی
الحصی والكلی والمثانة»، «كتاب الی من لايحضره
طبيب» كه «طب الفقراء» اسميله دخی معروفدر،
«كتاب الادوية الموجودة فی كل مكان»، «كتاب
فی الرد علی الجاحظ فی نقض صناعة الطب»، «كتاب
فی تناقض قول الجاحظ فی كتابه فی فضيلة الكلام
وما غلط فيه علی الفلاسفة»، امراضك انواعنی وهر
برينك اسباب وعلامات وعلاجلرينی مبين «كتاب
التقسيم والتشجير»، اغديه ايله تداوی‌یی وعلا-
جلرك بكلره خلط ودرجنی مبين «كتاب الطب
الملوكی»، «كتاب فی الفالج»، «كتاب فی القوة»،
«كتاب فی هيئة العين»، «كتاب فی هيئة الكبد»،
«كتاب فی هيئة الانثيين»، «كتاب فی هيئة القلب»،
«كتاب فی هيئة الصماخ»، «كتاب فی كيفية الاغتذاء»،
«ذكر الادوية المعدنية»، «كتاب فی اثقال الادوية
المركبة»، «كتاب فی خواص الاشياء»، «كتاب
كبير فی الهيولی»، «كتاب فی سبب وقوف الارض
وسط الفلك علی استدارة»، «كتاب فی نقض الطب
الروحانی علی ابن اليمان»، «كتاب فی ان العالم
لايمكن ان يكون الاعلی ما نشاهده»، «كتاب فی
الحركة وانها ليست مرئية بل معلومة»، «كتاب
فی ان للجسم تحريكاً من ذاته وان الحركة مبدأ طبيعی»،
«قصيدة فی المنطقيات»، «قصيدة فی العلم الالهی»،
«قصيدة فی العظة اليونانية»، «كتاب الكری
ومقادير مختصرة»، «كتاب فی ايضاح العلة التی
بها تدفع الهوام بالتغذی ومرة التدبير»، «كتاب
فی الجبر وكيف يسكن الم وماعلامة الحرفية والبرد»،
«مقالة فی الاسباب المميلة لقلوب اكثر الناس من
افاضل الاطباء الی اخسائهم»، «مقالة فيما ينبغی ان
يقدم من الاغذية والفواكه وما يوا خرمنها»، «مقا-
لة فی الرد علی احمد بن الطيب السرخسی فيما رد به
علی جالينوس فی امر الطعم المر»، «كتاب فی الرد
علی المسمی المتكلم فی رده علی اصحاب الهيولی»،
«كتاب فی المدة وهی الزمان وفی الخلاء والملاء وهما
المكان»، «كتاب فی نقض كتاب انابوالی فرفو-
ريوس فی شرح مذاهب آرسطوطاليس فی العلم
الالهی»، «كتاب فی العلم الالهی»، «كتاب فی
الهيولی المطلقة والجزئية»، «كتاب فی العلم الالهی
علی رأی افلاطون»، «كتاب فی محنة الذهب
والفضة والميزان الطبيعی»، «كتاب فی الثبوت فی
الحكمة»، «كتاب فی عذر من اشتغل بالشطرنج»،
«كتاب فی حكمة النرد»، «كتاب حيل المتخس»،
«كتاب فی الباه»، «كتاب الزيادة»، قابل التصاق

اولان جريحه‌لرله قابل التصاق اولميان جريحه‌لر حقنده
بر كتاب، صـويك تبريدى اصوللرينى مبين كتاب،
«رسـالة فى انه لا يوجد شراب غير مسكر يفى بجميع
افعال الشراب المسكر المحمود فى البدن»، «كتاب فى
علامات اقبال الدولة»، «كتاب فى فضل العين على
سائر الحواس»، «رسالة فى ان غروب الشمس وسائر
الكواكب عنـا وطلوعها علينا ليس من اجل حركة
الارض بل من حركة الفلك»، «كتاب فى المنطق»،
«كتاب فى فسخ ظن من يتوهم ان الكواكب ليست
فى نهاية الاستدارة»، «كتاب فى انه لايتصور لمن لا
دربة له بالبرهان ان الارض كرية وان الناس حولها»،
«رسالة يبحث فيها عن الارض الطبيعية طين هى ام
حجر»، «كتاب فى ان التركيب نوعان»، «مقالة فى
العادة وانهـا تكون طبيعة»، «مقـالة فى المتقعة فى
اطراف الاجفان»، «مقالة فى العلة التى من اجلها تضيق
النواظر فى النور وتتسع فى الظلمة»، «مقالة فى العلة
التى لها تزعم الجهال ان الثلج يعطش»، «كـتاب
اطعمة المرضى»، «مقالة فى العلة التى لها يحرق الثلج
ويقرح»، «مقالة فيما استدركه من الفصل فى الكلام
فى القائلين بحدوث الاجسـام وعلى القائلين بقدمهـا»،
«مقالة فى ان العلل اليسيرة بعضها اعسر تعرفا وعلا-
جا»، «كتاب العلة التى لها تذم العوام الاطباء الحذاق»،
«رسالة فى العلل المشكلة وعذر الطبيب»، «رسالة
فى العلل القاتلة لعظمها والقاتلة لظهـورها بغتة مما لا
يقدر الطبيب على صلاحها وعذره فى ذلك»، طبيب
حاذقك هر خسـته‌لنى ايى ايتمك طبك مقتضيـاتندن
اولمديغنه وبر خسـته‌لنى ايى ايده‌مين طبيبك چـوق
دفعه واقع اولان تدبير وحركتى ممـدوح اولديغنه
دائر كتاب، طبابتده جهلا وقادينلرك اطباى حاذقه‌دن
زياده شهرت بولملرى اسبابنى مبين كتاب، «رسالة
فى ان النفس ليست بجسم»، «كتـاب فى الكواكب
السبعة»، «كتـاب فى الحكمة»، «كتاب فى النفس
الكبيرة»، «كتاب فى النفس الصغيرة»، «رسالة فى
محنـة الطبيب وكيف ينبغى ان يكون حاله فى نفسـه
وبدنه وسـيرته وادبه»، «رسالة فى مقدار ما يمكن
ان يستدرك من احكام النجوم»، «كتاب فى الشكوك
التى على برقلس»، «كتاب فى تفسير كتاب افلاطر-
خس لكتاب طيماوس»، «رسالة فى علة خلق السباع
والهـوام»، «كتاب فى المنا قضـة بين اهل الدهر
واهل التوحيد فى احداث العالم»، «كتاب فى الرياضة»،
«كتاب فى النقض على الكيال فى الامامة»، «كتاب فى
انه لا يجوز ان يكون سـكون وافتراق»، «كتاب فى
اتمام كتاب افلاطرخس»، «اختصـار كتاب حيلة
البرء لجالينوس»، «اختصـار كتاب النبض الكبير
لجالينوس»، «تلخيص كتـاب العلل والاعراض لجا-
لينوس»، «تلخيص كتاب الاعضاء الآلمة لجالينوس»،
«كتاب الانتقـاد على اهل الاعتزال»، «كتاب فى
نقض كتاب البلخى لكتاب العلم الالهى والرد عليه»،
«رسـالة فى ان قطر المربع لايشارك الضلع من غير
هندسة»، «كتاب فى الاشواق على اهل التحصيل من
المتكلمين بالفلسفه»، «كـتاب فى السيرة الفاضلة
وسيرة اهل المدينة الفاضلة»، «كتاب منافع الاغدية
ودفع مضارها»، «كتاب فى تثبيت المعاد»، «كتاب
علة جذب حجر المغنطيس للحديد»، «كتاب ميزان
العقل»، «كتاب فى الشراب المسـكر»، «كتاب فى
القولنج»، «كتاب فى تفسير كتاب جالينوس لفصول
ابقراط»، «كتاب فى آثار الامام الفاضل المعصوم»،
«كتاب فى استفراغ المحمومين قبل النضج»، «كتاب
الامام والمأموم المحقين»، «كتاب خواص التلاميذ»،
«كتاب شروط النظر»، «كتاب الآراء الطبيعية»،
«رسالة فى التركيب»، «رسالة فى كيفية النحو»،
«رسالة فى العطش وازدياد الحرارة لذلك»، «كتاب
فى جمل الموسـيقى»، «كتاب فى الاوهـام والحركات
النفسـانية»، «كتاب فى العمل بالحـديد والجبر»،
«كتاب السر فى الحكمة»، «كتاب فى منافع الاعضاء»،
«الكافى فى الطب»، «كتاب فى المتنقل»، «كتاب
الاقراباذين المختصر»، «كتاب البرء»، «كتاب سر
الاسرار»، «كتاب سر الطبيب»، «كتاب فى شرف
الفصـد»، «كتاب المرشد» ونام ديكرله «كتـاب
الفصول»، «كتاب فى اللبن»، «المدخل الى الطب»،
«مقالة فى المذاقات»، «مقالة فى البهق والبرص»،
«زينة الكـتاب»، «مقالة فى البواسير والشـقاق فى
المقعدة»، «كلام فى الفرق بين الامراض»، «مقالة
فى الحرقة الكائنة فى الاحليل والمثانة»، «كتاب صيدلة
الطب»، «كتاب فى جواهر الاجسام»، «مقالة فى
الزكام والنزلة وامتلاء الرأس»، «مقـالة فى ابدال
الادوية»، «كتاب صفات البيمارستان»، «مقالة فى
الكيفيات»، «رسـالة فى الحمام ومنافعه ومضاره»،

«كتاب فى الدواء المسهل والمقيئ»، «مقالة فى علاج العين بالحديد». بونلردن بشقه مسائل فنيه‌يه متعلق برچوق محرراتى، جوابلرى ورديه‌لرى واردر. «كتاب الرازى» اسميله شهرت بولمش بر كتابى دخى واردر، كه ايچنده اولياء كرامه واعتقاداته قارشى بعض تفصيلات وار ايسه‌ده، بو كتابك كنديسنى جرح وتكفير ايتمكه چاليشان كروه متعصبين طرفندن ايجاد وكنديسنه اسناد اولنديغى مرويدر. «حاوى» عنوانلى اثريله «كناش منصورى» سى لاتينجه‌يه و سائر آوروپا لسانلرينه ترجمه ومتن عربيلرى دخى آوروپاده دفعاتله طبع ايدلمش اولديغى كبى، «كتاب الجدرى والحصبة» عنوانلى اثر قيمتدارى دخى انكليزجه ترجمه‌سيله برابر لوندره‌ده، وبالكز متنى اخيراً بيروتده طبع اولنمشدر. ابوبكر رازينك فنونله اولان بوتوغليله برابر ادبيات وشعرده دخى مهارت تامه‌سى اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لعمرى ما ادرى وقد آذن البلى
بعاجل ترحال الى اين ترحالى
واين محل الروح بعد خروجه
من الهيكل المنحل والجسد البالى

ابوبكر روذراورى { (احمد بن على) مشاهير محدثيندن اولوب، همدان مفتيسى ايدى. «كتاب السنن» و«معجم الصحابه» عنوانلريله ايكى كتابى وسائر بعض مصنفاتى واردر. ٣٠٨ تاريخنده طوغوب، ٣٩٨ ده وفات ايتمشدر. رواياتنده موثوقدر.

ابو بكر سَرَخسى { وابو بكر سمعانى. [«سرخسى» و«سمعانى» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو بكر سوسى { مشايخ صوفيه‌دن اولوب رمله‌ده ارشاد ايله مشغول ايدى. ٣٨٦ تاريخنده ارتحال ايتمشدر.

ابوبكر شادان { قزوين مشاهير صلحاسندن اولوب، ٥٣١ تاريخنده ارتحال ايتمشدر.

ابو بكر شبلى { [«شبلى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو بكر شرف الدين { لركوچكده امارت سورن اتابكيانك اوچنجيسى اولوب، ٦٢٥ تاريخلرنده، برادرى سيف-الدين رستمك قتلندن صكره، بر مدت امارت ايتمشدر.

ابوبكر شَريشى { (جمال الدين محمد بن احمد) مشاهير فقهاء مالكيه‌دن اولوب، تفسير وحديث وسائر علومده دخى يد طولى صاحبى ايدى. ٦٠١ تاريخنده شريشده طوغوب، عراقه رحلتله، اكمال تحصيل ايتدكدن صكره، مصره عودت ايتمش؛ وبعده قدسه كيده‌رك، شيخ الحرم اولمش؛ وصكره دمشقه كيدوب، ٦٨٥ ده وفات ايتمشدر. اشتقاقه دائر بر كتاب تأليف، وابن معطيك «الفيه» سنى شرح ايتمشدر.

ابو بكر شَشبانى { تيمور لنكك خروجنده مازندرانده قوماندان بولنوب، جهانكير مشار اليه قارشى واقع اولان مقاومت مردانه‌سيله شهرت بولمش بر دليردر.

ابوبكر شِنوانى { مصرك مشاهير نحاتندن اولوب، اكثر فنونده عالم ايدى. قاهره‌ده تدريسله اوغراشمش، وبر قاچ تأليفات براقمشدر. فقير بر آدم اولوب، مدت مديده فلجدن ياتمش، و١٠١٩ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابوبكر شيرازى { (احمد بن عبد الرحمن) مشاهير محدثيندن اولوب، روايتنده موثوق ايدى. «كتاب فى القاب اسماء الرجال» و«كتاب فى القاب الرواة» عنوانلريله ايكى كتابى وسائر بعض آثارى واردر. مدت مديده همدانده اقامت ايتمش؛ و٤٠٤ تاريخنده شيرازه كيدوب، ٤١١ ده اوراده وفات ايتمشدر. — (ابوبكر احمد بن على) اسمنده ديكر بر محدث دخى خراسانك مسندى اولوب، ٤٨٧ ده وفات ايتمشدر.

ابوبكر صِدّيق { (عبدالله بن ابى قحافه بن عامر بن عمرو بن كعب بن سعد بن تيم بن مره بن كعب القرشى، رضى الله تعالى عنه) صحابهٔ كرامك سالارى وعشرهٔ مبشره‌نك برى اولوب، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك يارغارى بولنمش، وارتحاللرنده برنجى خليفه‌سى وخلفاى راشدينك اولى اولمشدر. والده‌سى ام الخير سلمى بنت صخر بن عمرو بن كعب بن سعد بن تيم بن مره بن كعب ايدى. بووجهله كرك پدرى وكرك والده‌سى طرفندن نسبى يدنجى بطنده ومره بن كعبده نسب پاك حضرت پيغمبرى ايله برلشير. جاهليتده

اسمی (عبـداللات) وبر روایته کوره (عبدالعزی) اولوب، دین اسلامه دخوللرنده حضرت نبی ذی شان (صلعم) طرفندن (عبدالله) ه تحویل بیورلمشدر. مخلصی (عتیق) اولوب، حضرت رسول اللهك نبوتنی اك اول تصدیق ایدنلردن اولمغله، (صدیق) مخلصیله شهرت بولمشلردر. اول امرده بزاز وتاجر اولوب، ثروت ونفوذ صاحبی وانساب قریشه عالم ایدی. بر روایته کوره حضرت خدیجه‌دن صکره ایکنجی، ودیکر بر روایته کوره حضرت علی ایله زید بن حارثه‌دن صکره دردنجی اوله‌رق، ایمانه کلمشدر. وایمان ایتدکدن صکره، حضرت فخر کائنات افندمزه فوق‌العاده بر صدق ومحبت حاصل ایده‌رك، قومنی اسلامه دعوت ایتمکه باشلامش؛ وصحابهٔ کرامدن عثمان بن عفان، زبیر بن عوام، عبدالرحمن بن عوف، سعد بن ابی وقاص وطلحه بن عبدالله حضرت صدیق اکبرك دعوتیله اسلامه کلمشلردر. کندیسی اسلامه کلدکدن صکره، اموالنی تمامیله تصدق ایدوب، اصحاب قناعتدن اولمشدی. کفار قریش حضرت نبی ذیشانه قصد ایتدکلرنده، حضرت ابابکر برابرلرنده قاچوب، بر مغاره‌یه اختفا ایتمش اولمغله، یارغار صفتنه وحضرت رسالتپناه افندمزك نیجه تبشیرات نبویه‌لرینه مظهر اولمشلردی. بدر، احد، خندق وسائر غزوات سنیه‌ده حاضر بولنوب، دائما وجودینی حضرت پیغمبره سپر ایتمکه شتاب ایدردی. حضرت رسولك ارتحالنده حضرت عمر فاروق، کمال حزن وکدرندن واسلامه خلل کلیر قورقوسیله، رسول اللهك سمایه رفع اولندیغنی اعلان، وارتحال ایتدی دینلری تهدید ایتمکده اولدیغی حالده، حضرت ابابکر جماعتك ایچنه کیره‌رك: «وما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل افان مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم الخ» آیت کریمه‌سنی تلاوتدن صکره، «ای مؤمنلر! حضرت محمده عبادت ایدیور ایسه‌کز، حضرت محمد وفات ایتدی؛ حضرت اللهه عبادت ایدیورسه‌کز، الله حی لایموتدر» دیمش؛ وبو سوز قلوب مؤمنینه تسلی وامنیت بخش ایتمشیدی. جزئی بعض اختلافاتدن صکره اوکون حضرت ابا بکر خلافته انتخاب اولنمشدر.

زمان خلافتلرنده بعض قبائل عرب ارتداد ایدوب، بعضلری دخی ذکاتك اداسندن امتناع ایتدکلرندن، بونلرك ونبوت ادعاسنه قالقیشان اسود عنسی، مسیلمهٔ الکذاب، سجاح المتنبئه وطلیحة الاسدینك تربیه‌سیله اوغراشلدیغی کبی، حیره وانبار دخی فتح اولنمش؛ وشامك فتحنه مباشرت اولنه‌رق، خالد بن ولید وعبیده بن جراح اوجهتك فتحنه مأمور اولمشلردی. دیکر صحابهٔ کرامك دخی معاونت وامدادیله بوتشبثاتك جمله‌سنده موفق اولوب، ایکی سنه‌لك خلافتلری زماننده اساس دین مبینی تأمین وتقویه، وممالك اسلامیه‌یی خیلیدن خیلی توسیع ایله، جزیرة العربك خارجنده دخی نشر اسلام کندیلرینه میسر اولمشدر.

۲ سنه ۳ آی و ۱۰ کون خلافتدن صکره، هجرت نبویه‌نك ۱۳ نجی سنه‌سی جماذی الاخراسنك ۲۲ نجی صالی کونی آقشامدن صکره وفات ایدوب، روضهٔ مطهره‌ده دفن اولنمشدر. وفاتلرنده ۶۳ یاشنده ایدی. بر روایته کوره، بر سنه اول بعض یهودیلر طرفندن تسمیم ایدلمش اولمغله، بوسمك تأثیرندن، ودیکر برروایته کوره، صوئوق برهواده یقانمغله، اون بش کون چکدیکی برصیتمه‌دن وفات ایتمشدر. وفاتلرنده پدری ابو قحافه برحیات ایدی. حضرت ابو بکر قبل الاسلام (قتیله بنت عبد العزی) و (ام رومان دعد بنت عامر)ی تزوج ایدوب، برنجیسندن عبدالله واسماء، و ایکنجیسندن عبدالرحمن وعایشه دنیایه کلمشلردر؛ بعد الاسلام دخی جعفر بن ابی طالبدن طول قالان (اسماء بنت عمیس) و(حبیبه بنت خارجه)یی تزوج ایده‌رك، برنجیسندن محمد، و ایکنجیسندن کندیسنك وفاتندن صکره ام کلثوم تولد ایتمشلردر. الحاصل درت زوجه‌سندن اوچ ارکك واوچ قیز اولادی اولمشدر، که بونلردن حضرت عایشه ازواج مطهرهٔ رسول الله عدادینه داخل اولمشدر.

حضرت ابا بکر صدیقك مناقبی وتواضع وسخاسیله سائر اوصاف جلیله‌لرینه متعلق اولان حکایات ونوادر لاتعد ولاتحصی اولوب، حقلرنده متعدد آیات کریمه نازل ونیجه احادیث نبویه صادر اولمشدر. کندیلرندن منقول اولان احادیث شریفه یالکز ۱۴۲ عددنده اولوب، بوده حضرت پیغمبرك ارتحالندن صکره چوق یاشامدقلرندن، وضبط احادیث شریفه‌یه اعتنا ایدن تابعین دها یتیشمه‌مش اولمسندن ایلری کلمشدر. بواحادیث شریفه قیزی حضرت عایشه وحضرت عمر بن خطابدن روایت اولنمشدر. آیات کریمه اوراق پریشان اوزرنده وصحابه‌نك حفظنده بولنمغله، حضرت صدیق

اكبرك زماننده قيد وتحرير اولنه‌رق، قرآن كريم ضبط ايدلمش؛ و مؤخراً حضرت عثمان طرفندن صره‌يه قونيله‌رق نسخهٔ صحيحه‌سى تفريق و ترجيح اولنمشدر .

ابو بكر صيرفى { (محمد بن عبد الله) مشاهير فقهاء شافعيه‌دن اولوب، بغداديدر . فقهى ابو العباس بن سريجدن اخذ ايدوب، على الخصوص قياس واصولده زماننك فريدى ايدى . اصول فقهده غايتله مقبول و معتبر بر كتابى واردر. ٣٣٠ تاريخنده وفات ايتمشدر .

ابو بكر طرسوسى { (محمد بن وليد قرشى فهرى) مشاهير علمادن وفقهاى مالكيه‌دن اولوب، «سراج الملوك» عنوانلى مشهور بر تأليفيله شهرت بولمشدر. وفاتى ٥٢٠ تاريخنده واقع اولمشدر.

ابو بكر طرطوشى { [«ابن ابى رندقه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو بكر ظاهرى { (محمد بن داود اصبهانى) مشاهير فقها و ادبادن اولوب، فقهده يد طولى صاحبى اولديغى كبى، اشعارى دخى غايتله كوزل ونثر ونظمى سليسدر. ابو العباس ابن سريج ايله مناظره‌لرى واردر . عنفوان شبابنده «الزهرة» عنوانيله برچوق نوادر وغرائب ادبيه‌يى واشعار رائقه‌يى جامع بر اثر مرغوب ميدانه قومش اولديغى كبى، فقهه متعلق «كتاب الوصول الى معرفة الاصول»، «كتاب الانذار» و «كتاب الانتصار» كبى نيجه تأليفات مقبوله‌سى واردر. ٢٩٧ تاريخنده ٤٢ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر غسانى { [«غسانى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو بكر محمد { [«ابن سراج» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو بكر مخزومى { اندلس شعراسندن اولوب، هجوده‌كى مهارتيله مشهوردر . آلتنجى عصرك اواسطنده ياشايوب، وزير ابو بكر بن سعيدك زماننده غرناطه‌يه كيتمش اولمغله، وزير مشاراليه ايله بعض ماجرالرى منقولدر.

ابو بكر مروزى { [«مروزى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله .]

ابو بكر مرينى { مغربده حكم سورمش اولان بنى مرين دولتنك دردنجى حكمدارى ودولت مشاراليهانك بانيسى اولان عبد الحق اوغلى اولوب، پدريله ايكى برادرى ابو سعيد عثمان و ابو معروف محمددن صكره ٦٤٢ تاريخنده جلوس ايتمش؛ و بنى مرين ملوكنك اك مشهورلرندن اولوب، موحدينله وسائر طوائف ملوكله واقع اولان محارباتنك اكثرنده موفق اولمش؛ ومركزى فاس اولديغى حالده، دولتنك حدودينى جنوبه طوغرى خيلى توسيع ايده‌رك، سجلماسه، درعه وسائر ممالكى دخى ضبط ايتمشيدى . ١٤ سنه حكومت سوردكدن صكره، ٦٥٦ تاريخنده وفات ايدوب، برادرى يعقوب يرينه كچمشدر .

ابو بكر نقاش { (محمد بن حسن) مشاهير قراء ومفسريندن اولوب، اجدادى موصللى اولدقلرى حالده، كنديسى بغدادده تولد و نشأت ايتمشدر . ٢٦٦ تاريخنده طوغوب، شام، مصر، حجاز، خراسان، ماوراء النهر وسائر جهاته سياحتله استماع احاديث شريفه ايتمش، وبرچوق تأليفات يازمشدر . باشليجه‌لرى شونلردر : «شفاء الصدور» عنوانلى تفسير شريف، «الاشارة فى غريب القرآن»، «الموضح فى القرآن ومعانيه»، «ضد العقل»، «المناسك»، «فهم المناسك»، «اخبار القصاص»، «ذم الحسد»، «دلائل النبوة»، «الابواب فى القرآن»، «ارم ذات العماد»، «المعجم الكبير فى اسماء القراء و قراآتهم»، «المعجم الاوسط»، «المعجم الاصغر»، «كتاب السبعة الاوسط»، «كتاب السبعة الاصغر» . ٣٥١ تاريخنده وفات ايتمشدر .

ابو بكر نيسابورى { (عبد الله بن محمد) مشاهير فقها ومحدثيندن اولوب، زاهد و متقى برذات ايدى . جدى حضرت عثمان بن عفانك اوغلى ابانك آزادليلرندن بولنمشيدى . بغدادده ساكن اولمش، ومزنينك كتابنه بعض زيادات يازمشدر . دار قطنى وسائر مشاهير محدثين كنديسندن روايت ايدوب، موثوقيتنه شهادت ايدرلر. ٢٣٨ ده طوغوب، ٣٢٤ ده وفات ايتمشدر. — [«ابن المنذر» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابو بكر واسطى { (محمد بن موسى) كبار مشايخ صوفيه‌دن اولوب، اجدادى فرغانه‌لى اولدقلرى حالده، كنديسى واسطده طوغمش؛ وجنيد وثورى كبى كبار اولياء

اللهك اصحابی صره‌سنه چكمشیدی . بعده خراسانه كیدوب، مروده اختیار اقامت ایتمش، واورلرده مقامات واقوال ومواعظی شهرت بولمشدر . علوم ظاهریه‌ده دخی ید طولی صاحبی ایدی . ٣٢٠ تاریخندن صكره ارتحال ایتمشدر .

ابو بكر وراق { [« وراق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بكرة الثقفی { (نفیع بن حارث) صحابه‌دن اولوب، طائفده اسلامه كلمش اولدیغی حالده، برچوق وقت اورادن خروجه مقتدر اوله‌میوب، اسلامنی كتم واخفایه مجبور، و طائف غزاسنده قلعه‌دن اینه‌رك، دیدار حضرت رسالتپناهی ایله مشرف اولمشیدی . برخیلی احادیث شریفه نقل ایدوب، كندیسندن ابو عثمان نهدی و احنف وحسن بصری روایت ایتمشلردر . بعده بصره‌ده توطن ایتمش، ونسلندن بعض مشاهیر كلمشدر . جمل وقعه‌سنده طرفیندن هیچ برینه تمایل ایتمیوب، بیطرف طورمشیدی . ٥١ تاریخنده بصره‌ده ارتحال ایتمشدر .

ابو بلال { (مرداس بن ادیه الحنظلی التمیمی) خوارج رؤساسندن اولوب، صفین محاربه‌سنده حضرت علینك معیتنده بولنمشیدی . برادری عروه عبدالله بن زیاد طرفندن قتل، وكندیسی حبس اولنمش، ومؤخراً ابن زیاد طرفندن محبوس بولنان خوارجك قتلنه قرار ویرلمش؛ وآنجق صاحب ترجه اوكیجه زندانجینك مساعده‌سیله خانه‌سنه كیتمش، واوراده زیادك قرارینی خبر آلمش ایكن، مجرد زندانجی‌یه مسئولیت ترتب ایتمه‌مك ایچون، صباحلین زندانه عودت ایتدیكندن، زندانجی بوقصه‌یی نقل ایله عبید الله بن زیادك آیاقلرینه قپانه‌رق، كندیسنی عفو ایتدیرمشیدی . ابو بلال عبید اللهك شرندن امین اوله‌مدیغندن، قرق كشی ایله اهواز طاغلرینه چكلمش؛ واوزرینه سوق اولنان ایكی بیك كشیلك برسریه‌یی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، بعده عباد تنكیلنه مأمور اولوب، ابو بلال ایله رفقاسنی جمعه نمازنده یاصه‌رق، قتل ایتمشدر . بووقعه ٦١ تاریخنده جریان ایتمشدر . زوجه‌سی (بجثاء) دخی اوليجه عبيدالله بن زیاد طرفندن قتل اولنمشیدی.

ابو تاشفین { (عبدالرحمن بن ابی حو) تلمسانده حكم سورمش اولان بنی زیان ملوكندن اولوب، ٧١٨ تاریخ هجریسنده پدرینی قتل ایله، جلوس ایتمش؛ واون سنه حكومت سوره‌رك، بنی حفص وبنی مرین ملوكیله وقبائل عرب وبربرله برچوق محاربه‌لر ایتدكدن صكره، ٧٢٧ تاریخنده تلمسان بنی مرین ملوكندن ابوالحسن طرفندن ضبط، وكندیسی اوغللریله برابر قتل اولنمشدر .

ابو تاشفین { (عبدالرحمن بن ابی حو) بو دخی بنی زیان ملوكندن اولوب، پدری طرفندن وهران والیلكنه نصب اولنمش اولدیغی حالده، تك طورمیوب، برچوق وقوعاته سببیت ویردكدن صكره، نهایت ٧٨٨ تاریخنده پدرینی حبس ایله كندیسی تلمسانده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، ٧٩٠ ده پدری یكیدن تختنی ضبط ایتمش؛ وابو تاشفین مغرب حاكمی ابوالعباس مرینینك امدادیله ٧٩١ده تلمسانی ضبط ایدوب، پدری ابوحمو اثنای حربده آتندن دوشمكله، عسكردن بری طرفندن قتل اولنمشدر . بعده ابو تاشفین برادرلریله محاربه‌یه طوتیشوب، بونلردن ابو زیان مذكور ابو العباس مرینینك امدادیله غالب كله‌رك، ٧٩٥ ده تلمسانه داخل اولمش؛ وابو تاشفین خسته بولنمغله، او صره‌ده وفات ایتمشدر .

ابو تراب { ایرانك متأخرین شعراسندن اولوب، (جوشقان)ده طوغمش وكاشانده نشأت ایتمشدر . شاه عباس ماضی زماننده برحیات بولنوب، ١٠٢٦ ده وفات ایتمشدر . شو بیت جمله‌ اشعارندندر :

دل مجروح از آن خنجر مژكان دارم
گریهٔ كرمتر از خون شهید ان دارم

ابو تراب نخشی { (عسكر بن حسین) خراسانك كبار مشایخ صوفیه‌سندن زاهد بر ذات اولوب، اقوال ومقاماتی مشهوردر. مجاهده مقصدیله بادیه‌ده طولاشدیغی صره‌ده، ٢٤٥ تاریخنده وفات ایدوب، جنازه‌سی سباع طرفندن یرتلمشدر.

ابو تغلب { (فضل‌الله‌غضنفربن ناصرالدوله) موصلده حكومت سورن بنی حمدان ملوكندن اولوب، آل بویه‌دن معزالدوله موصلی ضبط ایتدكدن صكره، صاحب ترجمه‌نك پدری ناصرالدوله ملكنی استردادده كوشكلك كوستر-

ديكندن، ابو تغلب والده‌سنك تشويقيله ٣٥٦ تاريخنده پدرينی بر قلعه‌يه حبس ايده‌رك، معزالدوله ايله بر قاچ محاربه ايتدكدن صكره، عقد مصالحه ايتمش؛ واو صره‌ده معزالدوله وفات ايتمكله، اوغلی عزالدوله جلوس ايتمش ايدی. ابو تغلبك پدرينه اولان معامله‌سندن آنالری آيری اولان برادرلری دلكير اولوب، علی‌الخصوص بونلردن حمدان صاحب ترجمه ايله وبر آنادن برادری اولان ابو البركاته بر چوق محاربه‌لر ايتمش؛ وبر آره‌لق عزالدوله بختيار طرفندن كوندريلن سابق‌الترجمه ابو احمد موسوی واسطه‌سيله بينلرنده صلح ايتمشلر ايسه‌ده، مؤخراً ينه بينلرنده نزاع وقوع بولمش؛ وبو محاربه‌لرك برنده حمدان برادری ابوالبركاتی قتل ايتمشدر. ٣٥٨ تاريخنده ابو تغلب ميافارقينده عمجه‌سی سيف‌الدوله ايله محاربه ايتمش؛ و٣٦٢ ده او طرفلرك ضبطنه كلمش اولان روم ملكی (دمستق) ی مغلوب واسير ايتمشدر. مؤخراً عزالدوله بختيارك غيبوبتندن استفاده ايله بغداده كيروب، ايقاع فتنه ايتمش ايسه‌ده، متعاقباً بيان اعتذار ايتمكله، ينه ابو احمد موسوی توسطيله بينلرنده صلح تقرر ايدوب، ابو تغلب موصل حكمدارلغنده قالمشيدی. نهايت ٣٦٩ تاريخنده عضد الدوله بن بويه موصلی ضبط ايتمكله، ابو تغلب شام وقدس طرفلرينه قاچه‌رق، اورالرده بعض محاربه‌لردن صكره، دغفل وفضل طرفندن اخذ وقتل، وسر مقطوعی مصره ارسال اولنمشدر.

ابو تمام طائی { (حبيب بن اوس) اعاظم شعرای عربدن اولوب، ١٩٠ تاريخنده دمشق جوارنده بر قريه‌ده طوغمش؛ وبعده مصره كيده‌رك، اوراده نشأت ايتمشيدی. اشعار واخبار عربدن بك‌چوق مستحفظاتی اولوب، اشعار عربدن انتخاب واختيار ايله اوچ كتاب ترتيب ايتمشيدی، كه بونلرك اك مشهوری «الحماسه» عنوانلی كتابی اولوب، مندرجاتنك فصاحت وبلاغتيله آثار شعرای عربك بر نمونه‌سی حكمنده‌در، وبرچوق مشاهير ادبا طرفندن شرح اولنمشدر. ديكر منتخباتنك بری «فحول الشعراء» وديكری «كتاب الاختيارات» در. شام وعراق وخراسانی دور ايده‌رك، خلفا وملوك وامرانك مدحنه دائر برچوق قصيده‌لر سويلمش ايسه‌ده، اشعارينك ايچنده غايت ايلری آز اولوب، اكثريسی اوسط وادنادر. ابو تمامك انتخابده‌كی اصابتی شعرده‌كی مهارتندن زياده اولوب، منتخباتی كندی اشعارندن زياده شهرتنه سبب اولمشدر. حكايات وماجرالری چوقدر. ٢٣١ تاريخنده موصلده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

اعوام وصل كاد ينسی طيبها
ذكر النوی فكأنها ايام
ثم انبرت ايام هجر اردفت
نحوی اسی فكأنها اعوام
ثم انقضت تلك السنون واهلها
فكأنها وكأنهم احلام

«حماسه» ابو ذكريا يحيی بن علی تبريزينك شرحيله برابر آلمانيا علماسندن (فريتغ)ك معرفتيله ١٨٢٨ تاريخ ميلاديسنده (بونه) شهرنده طبع اولنمشدر. مصرده دخی بر شرحيله برابر باصلمشدر.

ابو تيج { ياخود (بوتيج) صعيد مصرده اسيوط مديريتنده برقصبه اولوب، نيلك جهت غربيه‌سنده، قاهره‌نك ٣٥٠ كيلومتره جنوبنده واسيوطدن ٢٠ كيلومتره‌لك مسافه‌ده واقعدر. خرما وآفيون محصولاتی چوقدر.

ابو ثابت مرينی { (عامر بن عبدالله) مغربده حكومت سورن بنی مرين ملوكندن اولوب، پدری عبدالله وفاتنده بونی وبرادری سليمانی جدلری يوسف بن يعقوبك كفالتنه براقمش؛ و٧٠٦ تاريخنده يوسف بن يعقوب وفات ايتمكله، صاحب ترجمه‌نك طرفدارلری كنديسنی تخته اجلاس ايتمشلردر. پدرينك عمجه‌سی يحيی بن يعقوبك دخی تخته حق وادعاسی اولديغندن، بر مدت صكره بونك اوغلی ابو سالم دخی سلطنت ادعاسنه قالقيشمش؛ وابو ثابت تلمسان صاحبی ابو حمو ايله بالاتفاق، بونك وديكر بعض عصاتك حقندن كلمش؛ وبر بچوق سنه قدر حكم سوردكدن صكره، ٧٠٨ سنه‌سی ابتدالرنده طنجه‌ده وفات ايتمشدر.

ابو ثابت يغموراسنی { تلمسانده حكومت سورن بنی يغموراسن بن زيان دولتی مغربك بنی مرين سلاله‌سنه منسوب ابو الحسنك غلبه‌سی اوزرينه منقرض اولمش؛ ودولت مذكوره خاندانی افرادندن عبدالرحمن اسمنده بر ذات اندلسه نفی اولنمغله، اوراده درت اولاد براقه‌رق وفات ايتمشيدی. ابو الحسنك قيروانده‌كی مغلوبيتی اوزرينه بنی مرينك قوتی منكسر اولمغله، عبدالرحمنك

اوغللرندن ابو سعيد ايله صاحب ترجمه ابو ثابت تلسانه كلوب، عربلردن و قبائل بربردن كنديلرينه التحاق ايدن طائفهلر ياردميله ملك موروثلريني ضبط ايدهرك، بني يغمراسن دولتني يكيدن احيا ايتمشلردر. ٧٤٨ تاريخنده ابو سعيده بيعت اولنمش، وصاحب ترجمه وزيري وسرداري صفتيله توسيع بلاده باشلايهرق. بني مريندن برچوق يرلر ضبط ايتمش ايسهده، ٧٥٣ تاريخنده كلياً منهزم اولوب، برادري مقتول اولمش؛ وكنديسي فرار ايدوب، بجايهده طوتيلهرق، قتل اولنمشدر.

ابو ثَور { (ابراهيم بن خالد كلبي) ائمهٔ مجتهديندن واعلام علمادن اولوب، موثوق الروايه محدثيندن وكبار فقهاء شافعيهدندر. بغداده طوغوب، اوراده نشأت ايتمش. وابتدا اهل الرأي مذهبنده بولنمش ايسهده، امام شافعي حضرتلري بغداده ورودنده اصحابندن اولوب، مع هذا مذهب شافعي داخلنده كنديه مخصوص بر طريق حفظ ايتمشدر. فقه وحديث واصول واخلاقه دائر مصنفات كثيرهسي واردر. ٢٤٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. — [«عمرو بن معدي كرب» مادهسنده دخي مراجعت.]

ابو ثور قلعهسي { (قلعة ابي ثور) حكومت اسلاميه زماننده صقليه (يعني سيجيليه) آطهسنده مشهور بر قلعه ايدي.

ابو الجارود { (زياد بن ابي زياد) ابو حسين زيد بن علي هاشمينك اصحابندن اولوب. زيديهدن (جاروديه) اسميله معروف بر فرقهنك رئيسيدر.

ابو جُحَيفه { ياخود ابو جحيفه (وهب بن عبد الله) صحابهدن اولوب، آنجق حضرت رسول الله (صلعم) ك ارتحاللرنده صبي ايدي. حضرت علينك فوق العاده محبت وتوجهني قزانوب، جانب مرتضادن (وهب الخير) و(وهب الله) تسميه اولنوردي؛ وحضرت علينك كافهٔ غزوات وجهادلرنده حاضر بولنمشيدي. كوفهده اختيار اقامت ايدوب، ٧٢ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر.

ابو جُرجا { مصر وسطيده بني سويف مديريتنده بر قصبه اولوب. بني سويف شهرينك ٧٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقعدر.

ابو جعفر البيري { اندلس مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، غايت كوزل قصايد وسائر اشعاري وابن جابرك «بديعيه» سنه بر شرحي واردر، كه «طراز الحلة وشفاء الغلة» تسميه ايتمشدر. كنديسي طليطلهلي واعمى اولمغله، (الاعمى الطليطلي) اسميله دخي معروفدر. ابن جابرك معاصر ومحبي ايدي. شو ايكي بيت جملهٔ اشعارندندر:

خل الانام ولا تخالط منهم
احداً ولو اصفى اليك ضمائره
ان الموفق من يكون كأنه
متقارب فهو الوحيد بدائره

ابو جعفر بن الابار { (احمد بن محمد خولاني) اندلس مشاهير شعراسندن اولوب، اشبيليهده تولد ونشأت، واورانك صاحبي معتضد عباده اختصاص ايتمشيدي. مرتب ديوان اشعاري وبعض آثار ادبيهسي واردر. ٤٣٣ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو بر ايكي بيت جملهٔ اشعارندندر:

لم تدر ما خلدت عيناك في خلدي
من الغرام ولاما كابدت كبدي
افديه من زائر رام الدنو فلم
يستطعه من غرق في الدمع متقد

ابو جعفر بن احمد { (وبر روايته كوره ابو جعفر بن ابي احمد) اندلس ادباسندن اولوب، ٥٤٥ تاريخنده ملوك موحديندن عبد المؤمنك اسارتنه دوشمش؛ وبعده كمالاتي معلوم اولوب، محبسدن چيقاريلهرق، مسند وزارته ترفيع اولنمشيدي. موحدينك برنجي وزيري بودر. بعض رسائل بليغهسي واردر.

ابو جعفر بن بابويه { (محمد بن علي) شيعيلرك مشهور فقها ومفسريندن اولوب، دردنجي قرن هجري اوائلنده قمده طوغمش، وركن الدين ديلمي زماننده شهرت بولمشدر. كبير وصغير اولهرق ايكي تفسير شريفي و «من لا يحضره الفقيه» عنوانيله اماميه عندنده غايت معتبر بر كتابيله ديكر بعض آثاري واردر. (صدوق) مخلصيله دخي معروفدر.

ابو جعفر بن سعيد عَنسي { (احمد بن عبد الملك) اندلسك مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، پدري

عبدالملك موحدینك اندلسه هجومی صره‌سنده اعلان استقلال ایدن طوائف ملوکدن ایدی. کرك پدری وکرك مؤخراً غرناطه‌یی ضبطایدن ابو سعید کندیسنی وزارت وکتابتده استخدام ایتمشلرسه‌ده، کندیسی عاشق‌مشرب برآدم‌اولوب، اندلسك الكمشهور شاعره‌لرندن (حفصة الرکونیه)یه علاقه‌سی وسربست‌یاشامغه میل وهوسی اولدیغندن، استعفا ایتمش؛ وشاعرهٔ مومی‌الیهادن طولایی بینلرنده حاصل اولان رقابت اوزرینه، ابوسعید طرفندن مالقه‌ده قتل ایتدیرلمشدر. اشعار رائقه‌سی وعصرینك ادباسیله محاورات ادبیه‌سی چوقدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

فقل لحریص ان یرانی مقیداً
بخدمته لایجعل الباز فی القفص
وماکنت الاطوع نفسی فهل اری
مطیعاً لمن عن شأ وفخری قد نقص

ابو جعفر بن شیرزاد { (محمد بن یحیی) خلفای عباسیه

زماننده بغدادده امور حکومته تغلب ایدن رؤسای اتراکدن اولوب، اول امرده ابن رائقك رجالندن ایکن، بعده بجکم ترکیه، ودها صکره بغداد امیر-العساکری (توزون)ه انتساب ایتمش؛ وبونك طرفندن ۳۳۲ تاریخنده ۳۰۰۰ عسکرله بغداده کوندریله‌رك، برمدت خلیفه متقی‌یی اخافه ایله، کیف مایشاء حکم ایتمش؛ و ۳۳۳ ده مستکفی بالله مقام خلافته اجلاس اولندقدنصکره، اسماً ورسماً ابوالفرج وزیر اولدیغی حالده، صاحب ترجمه امور وزارتی اداره ایتمشیدی. ۳۳٤ تاریخنده توزونك وفاتی اوزرینه، کندیسی امیرالامرا اولمش؛ وعسکرینی بسلمك ایچون، بغداد تجار واصنافنه اغرویرکیلر طرح ایده‌رك، عمومك خشنودسزلغنی موجب اولمغله، نهایت آل بویه‌دن معز الدوله‌نك وآل حمداندن ناصرالدوله‌نك مداخله‌لرینی، ومستکفینك برینه مطیعك مقام خلافته اجلاسنی دعوت ایتمش؛ وکندیسی کاه معزالدوله وکاه ناصرالدوله ایله برلشه‌رك، اوزمانلرك وقوعات سیاسیه‌سنه کلی مدخلی اولمش؛ وآنجق عسکری کندیسندن آیرلمش، واوزرینه یوریمش اولدقلرندن، نهایت معز الدوله‌نك وزیرینه تسلیم اولنه‌رق، قورتله بیلمشدر.

ابو جعفر حفصی { (محمد بن ادریس یمامی) ادبادن اولوب، «منا-هل العرب» عنوانیله یمامه‌نك وجزیرة العربك بعض طرفلرینك احوال جغرافیه‌سنی مبین مکمل ومفصل بر کتاب یازمشدر، که یاقوت حموی طرفندن «معجم البلدان»ك بر چوق یرلرنده بوکتابك روایاتیله استشهاد اولنیور. بعض اشعاری دخی واردر. تاریخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

ابو جعفر طبری { [«ابن جریر طبری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو جعفر طحاوی { (احمد بن محمد ازدی) مشاهیر فقهاء حنفیه‌دن اولوب، ۲۳۹ تاریخنده صعید مصرك (طحا) قریه‌سنده طوغمش، و ۳۲۱ ده قاهره‌ده وفات ایتمشدر. مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن مزنینك همشیره‌زاده‌سی وشاکردی ایکن، مشارالیهك برعتابنه دوچار اولمغله، کندیسندن آیریلوب، فقهاء حنفیه‌دن ابو جعفر بن ابی عمرانك درسنه ملازمته باشلامش؛ وفقهده کسب تمیز ایده‌رك، مصرده فقهاء حنفیه‌نك رئیسی اولمش ایدی. متعدد تألیفات مفیده‌سی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر : «المختصر»، «احکام القرآن»، «اختلاف العلماء»، «معانی الآثار»، «الشروط». ادبیات وتاریخده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بیوك بر تاریخی واردر.

ابوجعفر طوسی { (شیخ محمد بن حسن) اعاظم علمای امامیه‌دن اولوب، ٤٦٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. ۲۰ جلد اوزره بر تفسیر شریفی واردر، که اصل اسمی «مجمع البیان لعلوم القرآن» اولوب، «تفسیر طوسی» دیمکله مشهوردر. حدیث وفقهه دائر «تهذیب الاحکام»، «النهایة»، «المحیط» و«رسالهٔ جعفریه» عنوانلریله درت اثری دخی واردر. «فهرست کتب الشیعه واسماء المصنفین» عنوانیله پك مهم بر کتابی دخی واردر، که کاتب چلبینك «کشف الظنون»ی کبی حروف هجا صره‌سیله مرتبدر.

ابو جعفر منصور { [«منصور» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو جعفر نحاس { (احمد بن محمد مرادی) مشاهیر ادبا وعلمادن اولوب، مصرده تولد ونشأت ایتمش؛ وبغداد وسائر جهاته رحلتله اخفش، زجاج، ابن‌الانباری ونفطویه کبی کبار ادبادن اخذ وقرائت، ومصره عودتله، ۳۳۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. بخل ایله شهرتی واردر. تصانیف مفیده‌سی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر :

«تفسیرالقرآن»، «کتاب اعراب‌القرآن»، «تفسیر ابیات سیبویه»، «کتاب ادب الکتاب»، «الکافی فی النحو»، «کتاب‌المعانی»، «کتاب فی شرح‌المعلقات السبع»، «طبقات‌الشعراء».

ابو جلنك { یدنجی قرن هجری اواخری شعراسندن اولوب، ابن خلکان‌له معاصر بولنمش؛ ومشارالیهی مدح ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

صفا له القلب حتی لا یمازجه
شیٔ سواه واما قلبه فصفا
وزارنی طیفه وهناً یوانسنی
فاستصحب النوم من‌عینی وانصرفا

ابو جواری { (وغلطی البو جواریر) بغداد ولایتنك حله‌سنجاغنده بر ناحیه اولوب، گاه دیوانیه وگاه سماو قضاسنه ملحق بولنور.

ابو الجوائز { (حسن بن علی واسطی) مشاهیر ادبادن اولوب، اشعار رائقه‌سی وبعض آثار ادبیه‌سی واردر. حسن خطه مالك ایدی. بغدادده یاشامشدر. علم حدیثله دخی توغلی وارایدیسه‌ده، روایتنده موثوق دکلدر. ٣٨٢ تاریخنده طوغوب، ٤٦٠ ده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

دع الناس طراً واصرف الود عنهم
اذا کنت فی اخلاقهم لا تسامح
وشیئان معدومان فی الارض درهم
حلال وخل فی الحقیقة ناصح

ابو جهل { (عمروبن‌هشام) قریش‌رؤساسندن اولوب، اصل اسمی (ابو حکم) اولدیغی حالده، حضرت نبی ذی شان (صلعم) إفندمزه اولان خصومتی ودین مبین اسلامه قارشی اولان کین وتعندی خسبیله، فخرالمرسلین (صلعم) طرفندن ابو جهل تسمیه بیورلمشیدی. هجرت نبویه‌نك ایکنجی سنه‌سی واقع اولان غزای بدرده انصاردن ابن عمرو ایله ابن عفراء طرفندن قتل، وعبدالله بن مسعود طرفندن باشی قطع اولنمشیدی. حضرت رسول‌اللهك ابو جهلی کوردکلرنده «بو امتك فرعونی قتل اولندی» بیوردقلری مرویدر. قتل اولندیغی وقت ٧٠ یاشنده ایدی.

ابو الجیش { [«خمارویه بن طولون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو حاتم بن حِبّان { (محمد — تمیمی) اعاظم علمادن ومشاهیر فقها ومحدثیندن اولوب، عراقین وخراسان وماوراء النهر وشام وحجازك هر طرفنی کزه‌رك، استفاده وافاده ایله مشغول اولمش؛ و ٣٥٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. مصنفات کثیره‌سی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: ٥ جلد اوزره «کتاب‌الصحابة»، ١٢ جلد اوزره «کتاب‌التابعین»، ٢٠ جلد اوزره «کتاب اتباع‌التبع»، ١٠ جلد اوزره «کتاب‌الفصل بین‌النقلة»، ینه ١٠ جلد اوزره «کتاب علل‌اوهام اصحاب‌التواریخ»، ١٥ جلد اوزره «کتاب اتباع التابعین»، «کتاب تبع‌الاتباع»، «علل حدیث الزهری»، «علل حدیث مالك»، «علل مناقب ابی حنیفة ومثالبه»، «علل ما استند علیه ابو حنیفة»، «ما خالف به‌الثوری»، «ما انفرد فیه اهل‌المدینة من‌السنن»، «ما انفرد فیه اهل‌المکة من السنن»، «غرائب الاخبار»، «ما اغرب الکوفیون عن‌البصریین»، «ما اغرب‌البصریون عن‌الکوفیین»، «اسامی من یعرف بالکنی»، «کنی من یعرف بالاسامی»، «الفصل والوصل»، «موقوف مارفع»، «آداب‌الرجال»، «مناقب مالك بن انس»، «مناقب الشافعی»، «المعجم علی‌المدن»، «کتاب‌المقلین من الحجازیین»، «کتاب‌المقلین من العراقیین»، «الابواب المتفرقة»، «الجمع بین‌الاخبار‌المتضادة»، «وصف المعدل والمعدل»، «الفصل بین حدثنا واخبرنا»، «وصف العلوم وانواعها»، «الهدایة الی علم‌السنن». بو کتابلرك اکثری متعدد جلدلردن مرکب اولدقلری کبی، بونلردن بشقه بعض مصنفاتی دخی واردر. تألیفاتنك اك مشهوری اك صکره ذکر اولنانی اولوب، حدیث وفقهه متعلق فوائد کثیره‌یی جامعدر. صاحب ترجمه‌نك محلنده ذکر اولنان (ابن حبان)ك عینی اولمسی محتملدر.

ابو حامد اسفرائنی { (احمد بن ابی‌طاهر) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، بغدادده رئیس الفقها بولنمش، وحلقهٔ تدریسنه اجتماع ایدن فقهانك عددی یدی یوزدن آشاغی اینمه‌مشیدی. «مختصر مزنی»یه تعلیقاتی، «التعلیقة الکبری»، «البستان» عنوانلی تألیفاتیله سائر بعض مصنفاتی واردر. ٣٤٤ تاریخنده طوغوب،

٣٧٠ تاریخنده بغداده ورود، و ٤٠٦ ده وفات ایتمشدر.

ابو حامد بلخی { کبار مشایخ صوفیه‌دن اولوب، مقاماتی مشهوردر. بر مدت خراسانده اقامت ایدوب، ابراهیم بن ادهم وسائر اولیاءاللهله کوریشمش؛ و ٣٤٠ تاریخنده بلخده وفات ایتمشدر.

ابو حامد غزالی { [«غزالی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو حامد مروروذی { (قاضی احمد بن عامر عامری) مشاهیر فقهای شافعیه‌دن اولوب، مذهبه متعلق «الجامع» عنوانیله برکتاب تألیف «ومختصر مزنی»یی شرح. واصول فقهه دائر دخی بعض کتابلر تصنیف ایتمشدر. بصره‌یه نازل اولوب، تدریسله مشغول اولمش، و ٣٦٢ ده وفات ایتمشدر.

ابو حامد نیسابوری { [«حاکم نیسابوری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو الحجاج یوسف اسرائلی { اطبای اسلامدن اولوب، علوم ریاضیه ونجوم وهیئتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. مصره ورود ایدوب، بر مدت تدریسله مشغول اولمش؛ وبعده حلبه انتقال ایله، صلاح الدین ایوبینک اوغلی ملک ظاهرک خدمت طبابتنده بولنمشیدی. «رسالة فی ترتیب الادویه اللطیفة والکثیفة» و«شرح الفصول لابقراط» عنوانلریله ایکی اثری واردر.

ابو حُذیفه { (مهشم بن عتبه بن ربیعه بن عبد شمس بن عبد مناف بن قصی القرشی) صحابه‌دن واسلامده سابقیندن اولوب، حبشه هجرت ایدنلردندر. اکثر غزواتده معیت حضرت رسول اللهده بولنمش، (یمامه) وقعه‌سنده، ٥٤ یاشنده اولدیغی حالده، شهید اولمشدر. کافر بولنان پدرینک قتلندن طرف رسالتپناهیدن منع بیوریلان بوذاتدر. اوزون بویلی، کوزل چهره‌لی، فضل وشرف صاحبی بر ذات ایدی. سهله بنت سهیل بن عمروک زوجی ایدی. — [«واصل بن عطا» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابو حزابه { (ولید بن حنیفه) دولت امویه عهدی شعراسندن اولوب، عن اصل بدوی اولدیغی حالده، بصره‌ده ساکن اولمش؛ وبرآره‌لق سجستانه کوندریلوب، بعده بصره‌یه عودتنده، عبدالملکه قارشی خروج ایدن ابن اشعثه التحاق ایده‌رک، روایته کوره، بونکله برابر قتل اولنمشدر. هجوه میلی زیاده اولوب، کیمسه لساندن قورتله مازدی.

ابو الحزم ابن جهور { (جهور بن محمد کلبی) اندلسک مشاهیر وزرا وادباسندن اولوب، طوائف ملوکدن دولت عامریه‌نک وزیری صفتیله بر مدت قرطبه‌یی مستقلا اداره ایده‌رک، فن اداره‌ده بیوک بر مهارت کوسترمشدر. ٤٣٥ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی ابو الولید یرینه کچمشدر. اشعار رائقه‌سی دخی اولوب، شو بر ایکی بیت کلک وصفی حقنده اولان بر قصیده سندندر:

الورد احسن ماراًت عینی واذ
کی ما سقی ماء السحاب الجائد
خضعت نواویر الریاض لحسنه
فتذللت تنقاد وهی شوارد

ابو حسّان زیادی { مشاهیر فقهادن اولوب. مأمونک زماننده بغدادده شرقیه قاضیسی ایدی. خلق قرآنه قائل اولمدیغیچون، موقتاً طرسوسه نفی اولنمش ایسه‌ده بعده اعاده وتلطیف اولنمشیدی. ٢٤٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الحسن { خلفای راشدیندن حضرت علی (کرم الله وجهه) نک کنیه‌سیدر.

[«علی بن ابی طالب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو الحسن { بو اسمله ایران شعراسندن بر قاچ ذات بولنوب، بری «سیر نورومولود» اسمیله بر منظومه یازمش، وبریده دیوان انوری‌یی شرح ایتمشدر. — بریده شیراز ساداتندن اولوب، شاه سلیمانک زماننده یاشامش و ١٠٠٥ تاریخنده هندستانک احمد آباد شهرنده وفات ایتمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر.

دی شب عرق شرم تو آتش بدلم زد
پروانه ندیدیم که از آب بسوزد

ابو الحسن اشعری { کبار فقهادن اولوب، ابتدا معتزله‌دن ایکن، بعده اهل سنته التحاق ایتمشدی. تصانیف کثیره‌سی واردر. ٣٢٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن اشعری { وابو الحسن اصطخری [«اشعری» و «اصطخری» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسن اصفهانی { (علی بن سهل) او چنجی قرن هجری مشاهیر مشایخندن اولوب، جنید بغدادینك اقرانندن ایدی، ومشارالیه ایله مخابراتی واردر. اقوال ومناقبی مشهوردر. اصحاب دیونك، خبرلری اولمقسزین، دینلرینی ادا ایتمك عادتی ایمش.

ابوالحسن انصاری { (علی بن ابراهیم) اندلسده بلنسیه ادباسندن وسعدالخیرك نسلندن اولوب، اشعار رائقه‌سی وبعض رسائل بدیعه‌سیله تصانیف مفیده‌سی واردر. تألیفاتنك اك مشهورلری شونلردر: «کتاب الحلل فی شرح الجمل للزجاجی»، «جذوة البیان وفریدة العقیان»، «کتاب الفرط علی الکامل». ٥٧١ تاریخنده وفات ایتمشدر. یارلمش بر ناری وصف ایدن شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

تضاحك اترابها عندما غدا الجو تدمع اجفانه
کما فتح اللیث فاه وقد تضرج بالدم اسنانه

ابوالحسن انصاری { (علی بن موسی) اندلسك مشاهیر شعرا وحکماسندن اولوب، عن‌اصل جیانلی اولدیغی حالده، مدت مدیده فاسده اقامت، و٥٩٣ده اوراده وفات ایتمشدر. اشعاری غایت کوزل اولوب، کیمیایه دائر «شذورالذهب» عنوانیله مشهور بر منظومه‌سی واردر، که استانبول کتبخانه‌لرینك اکثرنده دخی نسخه‌سی موجوددر. مشهور بر «قصیدهٔ طائیه»سی دخی واردر، که مطلعی شودر:

بزیتونة الدهن المبارکة الوسطی
غنینا فلم نعدل بها الاثص والخمطا

ابوالحسن بن بابویه { (علی بن حسین) شیعیلرك مشاهیر فقهاسندن اولوب، سالف‌الترجمه ابو جعفر صدوقك پدریدر. «کتاب الشریعه» و «کتاب المواریث» عنوانلریله ایکی کتابی وسائر بعض آثاری واردر. ٣٢٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن بن عساکر { وابو الحسن بن عصفور [«ابن عساکر» و «ابن عصفور» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابوالحسن بن فرات { (علی بن محمد) خلفای عباسیه‌دن مقتدرك وزیری اولوب، ٢٩٦ و ٣٠٤ و ٣١١ تاریخلرنده اوچ دفعه مسند وزارته ارتقا اولنمش؛ و ٣١٢ تاریخنده عزل، ومالی مصادره اولندقدن صکره، اوغلی محسن ایله برابر اعدام اولنمشدر. ثروت وسامانی فوق العاده اولوب، فقرا ومحتاجینه وعلما وادبایه اولان انعام واحسانلری ودبدبه وسفاهتی حقنده پك چوق غرائب ونوادر منقولدر.

ابوالحسن بن مستظهر بالله { خلفای عباسیه‌دن مسترشد باللهك برادری اولوب، پدرینك وفاتیله قرداشنك جلوسنده برکمیه بینه‌رك، مدائنه قاچمش؛ واورادن حله صاحبی دبیسه التجا ایتمش؛ وبعده واسطه کیدوب، اورالرینی ضبط ایتدیکندن، دبیسك کوندردیکی عسکر طرفندن مغلوب اولوب، کندیسی اخذ وبرادرینه سوق اولنمش؛ وخلیفه طرفندن حسن معامله کوروب، ترفیه اولنمش؛ و ٥٢٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن بن مسعود { [«علی بن مسعود» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسن بن نعمان مغربی { (علی —) مشاهیر قضاتدن اولوب، ٣٢٩ تاریخنده مغربده طوغمش؛ ومصره کله‌رك، ملوك فاطمیه‌دن معز وعزیزك زماننده طقوز اون سنه قاضی‌القضاة بولندقدن صکره، ٣٧٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات ایدی.

ابوالحسن بن هبل { (مهذب علی بن احمد) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، عن‌اصل بغدادلی اولدیغی حالده، موصلده اختیار اقامتله، علم طب تدریسیله مشغول اولمش؛ وبروقت خلاط شهرنده اورانك صاحبی شاه ارمنك یاننده بولنمش ایدی. طبده وسائر اکثر فنونده ید طولی صاحبی اولوب، طبه دائر «المختار» عنوانلی ٤ جلد اوزره بر کتابی واردر.

ابوالحسن بن هبة‌الله { [«سعید بن هبة‌الله» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسن تمیمی { (علی بن محمد انطاکی) ائمهٔ علمادن اولـوب، ادبیات، حساب، فقه، قرائت وسائر علومده عصرینك فریدی ایدی. ٢٩٩ تاریخنده آنطاکیه‌ده طوغوب، بعده اندلسه هجرتله، برچوق وقت تدریسله مشغول اولدقدن صکره، ٣٧٧ تاریخنده قرطبه‌ده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن جرجانی { [« جرجانی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابوالحسن حرّانی { (ثابت بن ابراهیم) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، ٢٨٣ تاریخنده رقه‌ده طوغمش، و ٣٦٥ده بغدادده وفات ایتمشدر. « اصلاح مقالات من کناش یوحنا بن سرابیون» عنوانیله برکتابی وکندیسندن صورلمش بعض اسئلهٔ فنیه‌نك جوابلرینی حاوی رسائلی واردر.

ابو الحسن حمیری { (نورالدین علی بن احمد بن حدون) اندلس مشاهیر ادباسندن اولوب، نحو ولغتده عصرینك امامی ایدی. مالقه شهرنده تولد ونشأت ایدوب، بعده شرقه رحلت ایتمش ایدی. اشعاری کوزل اولوب، شو بر ایکی بیت ٦٦٧ تاریخنده اندلسده انشاد ایتمش اولدیغی بر اوزون قصیده‌سندندر:

فؤاد بایدی النائبات مصاب
وجفن لفیض الدم فیه مصاب
تناءمت دیار قد الفت وجیرة
فهل لی الی عهد الوصال ایاب

ابوالحسن خرقانی { (علی بن جعفر) کبار مشایخ صوفیه‌دن اولوب، حضرت بایزید بسطامینك ارشادیله تنویر باطن ایتمشیدی. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو رباعی جملهٔ انفاس متبرکه‌سندندر:

اسرار ازلرا نه توداني ونه من
وين حرف معمانه توخواني ونه من
هست ازپس پرده کفتکوی من وتو
کر پرده بر افتد نه توماني ونه من

ابو الحسن رازی { (عبدالرحمن بن عمر) مشاهیر علما وحکمای اسلامدن اولوب، علی‌الخصوص علم نجوم وهیئته دائر معلومات واسعه‌سی وار ایدی، وبو فنده برقاچ کتاب یازمشدر. آل بویه‌دن عضدالدوله‌نك عندنده قدر واعتباری پك عالی اولوب، پك چوق احساناته نائل اولمشیدی. ٢٩١ تاریخنده (ری)ده طوغوب، ٣٧٦ده بغدادده وفات ایتمشدر. ثوابت حقنده بری منظوم ودیکری منثور ایکی کتابی، اشعه‌نك صورت انتشارینه دائر بر تألیف قیمتداری وثوابت وسیارات وبروجك صور واحوالی حقنده مکمل ومصور بر اثری واردر.

ابو الحسن زاغونی { (علی بن عبدالله) مشهور ابوالفرجك شیخی ومربیسی اولوب، «تاریخ زاغونی» اسمیله معروف بر تاریخك مؤلفیدر. ٤٥٥ تاریخنده طوغوب، ٥٢٧ ده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن شاذلی { [« شاذلی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسن طوسی { (مؤید بن محمد) ائمهٔ محدثیندن اولوب، ٥٢٤ تاریخنده طوسده طوغمش، و ٦١٧ ده نیسابورده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن عبدری { (رضین بن معاویه) مشاهیر محدثیندن اولوب، « الجامع بین الصحیحین » عنوانیله بر تألیفی واردر. ٥٢٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن عسکری { (هادی بن محمد جواد بن علی رضا) ائمهٔ اثنا عشردن اولوب، ٢١٤ تاریخنده مدینهٔ منوره‌ده طوغمشیدی. خلفای عباسیه‌دن متوکله بو ذاتك خانه‌سنده اسلحه وسائر مهمات بولندیغی وامارت هوسنده اولدیغی خبر ویردکلرندن، کیجه‌لین بغتةً بر طاقم اتراك کوندریلوب، خانه‌سی باصلمش، وخبر ویریلن مواددن برشی بولنمیوب، کندیسی صالحانه وفقیرانه بر حالده وتلاوت آیات کریمه ایله مشغول بولنمش اولدیغندن، خلیفه‌نك یانه کتیرلدکده، اکرام وتعظیمنه مبالغه اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً منافقلرك افترالری اکسیك اولمدیغندن، نهایت (عسکر) اسمیله دخی معروف اولان (سرمن رأی) قصبه‌سنده اقامته مأمور اولمش؛ واوراده ٢٠ سنه‌دن زیاده طورمغله، عسکری تسمیه اولنمش؛ و ٢٥٤ تاریخنده قصبهٔ مذکوره‌ده ارتحال ایتمشدر.

ابوالحسن عینی { (علی بن سعید) اندلسك اعاظم مورخیندن اولوب،

بری شرقه ودیکری غربه مخصوص اولمق اوزره، ایکی مفصل تاریخ یازمشدر، که ایکیسی بر لکده ١٥٠ جلددن عبارتدر. کرهٔ ارضك احوال جغرافیه و تاریخیه‌سنی مصور دیکر بر اثری دخی واردرکه بر نسخه‌سی انکلتره‌ده اوقسفورد شهرنده‌کائن (بودلیانه) کتبخانه‌سنده ٨٧٤ رقیله مرقم اوله‌رق موجوددر. صاحب ترجمه ٦٧٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الحسن قطب شاه { هندستانده حکم سورمش اولان دولت قطب شاهیه‌نك حکمدار اخیری اولوب، عبد الله قطب شاهك اخرت اوغلی ایدی. ١٠٨٣ تاریخ هجریسنده حیدرآبادك (کلکنده) شهرنده تخت موروثنه جلوس ایتمش ایسه‌ده، ١٠٩٨ تاریخنده مملکت مذکوره عالمکیر طرفندن فتح اولنغله، صاحب ترجمه بر قلعه‌یه حبس اولنه‌رق، ١١١٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الحسن کلبی { بنی طبریدن صکره دردنجی قرن هجریده صقلیه‌ده حکومت سورن ومصرده‌کی (عبیدیه) نامنه خطبه اوقوتان (بنی ابی الحسن) ونام دیکرله (کلبیون) امراسنك جدیدر. امارت مذکوره‌یی تأسیس ایدن حسن بن علی صاحب ترجمه‌نك تورونی ایدی. بوذات ٣٣٥ تاریخنده منصور عبیدی طرفندن دونمًا ایله کوندریله‌رك، جزیره‌یه وصولنده بنی طبریدن اولان اسمعیلك مدافعه‌یه اقتداری اولمدیغندن، اهالی کندیسنه تابع اولمش؛ ومتعاقبًا روم ایمپراطوری طرفندن صقلیه‌نك استردادیچون دونمًا کوندرلمش ایسه‌ده، حسن مصردن کوندریلن دونمًا ایله مسینه‌ده روم دونماسنی مغلوب، و (قلوریه) یعنی قلابره جهتلرینی دخی ضبط ایتمش؛ واوصره‌ده منصور وفات ایدوب، اوغلی معز جلوس ایتمکله، حسن مصره عودت ایدوب، اوغلی ابو الحسن صقلیه امارتنده قالمشیدی. ابو الحسن صقلیه‌نك هنوز الده چکمه‌مش بعض قلاعنی فتح ایتمکه مأمور اولمش ایسه‌ده، قسطنطینیه روم ایمپراطورلغندن ینه مکمل بر دونمًا تجهیز وسوق اولنقده بولندیغی خبر آلنغله، ینه پدری حسنك قومانده‌سیله مصردن دونمًا وعسکر کوندریله‌رك، مسینه بوغازنده بر بیوك محاربهٔ بحریه وبریه اولمش؛ وابتدا روملر غالب کلمشلر سه‌ده، مسلمانلر جزیره‌دن صاغ چیقمامغه قرار ویره‌رك، مأیوسانه حربه کیرشدکلرندن، (وقعة المجاز) نامیله معروف اولان بر محاربهٔ قطعیه اوزرینه روملری مغلوب، ودونمالرینی احراق ایتمشلردر، که بوده ٣٥٤ تاریخنده واقع اولمشدر. بونی متعاقب حسن وفات ایتمشدر. بنو ابی الحسن ونام دیکرله کلبیون امراسی اون کشی اولوب، ٩٥ سنه صقلیه‌ده امارت ایتمشلردر.

ابو الحسن کلبی { (احمد بن حسن) صقلیه‌ده امارت سورن کلبیون امراسنك ایکنجیسی اولوب، آنفاً البیان حسن بن علی بن ابی الحسنك اوغلیدر. مادهٔ آنفه‌ده بیان اولندیغی اوزره، ٣٥٤ تاریخنده امرای موی الیهمك برنجیسی اولان حسنك وفاتی اوزرینه، معز طرفندن (یعیش) اسمنده بر ذات صقلیه امارتنه تعیین واعزام اولنمش ایسه‌ده، اهل جزیره کندیسنی قبول ایتمیوب، صاحب ترجمه‌یی امارته انتخاب ایتمشلردی. آنجق اوصره‌ده ظهور ایدن بر فتنه‌یی تسکینه مقتدر اوله‌مدیغندن، معز طرفندن برادری (ابو القاسم علی بن حسن) وکالةً امیر تعیین اولنمش؛ وابو الحسن ٣٥٩ تاریخنده طرابلسده وفات ایتمشدر.

ابو الحسن مرینی { (علی بن ابی سعید عثمان) مغرب اقصاده یعنی فاسده حکم سورن بنی مرین ملوکنك اك بیوك واك مشهوری اولوب، طرابلس غربه قدر بتون آفریقای شمالی‌یی واندلسك بر قسمنی قالمروی دائره‌سنه ادخال ایتمشیدی. پدرینك وفاتی اوزرینه، ٧٣١ تاریخنده تخته جلوس ایتمش؛ و ٢١ سنه سورن مدت سلطنتنی محاربه ایله کچیروب، اندلس خرستیانلریله ایتدیکی محارباتك بر ایکیسنده مغلوب اولمش؛ وحتی اسپانیوللر حرمنك بولندیغی سرایه مستولی اولوب، فوق العاده سودیکی زوجه‌سی فاطمه‌یی (که بنی حفصدن ابویحیانك قیزی ایدی) وعمجه‌سنك قیزی عایشه‌یی وبر چوق نسوان واطفالنی قتل ایتمشلردی. نهایت تونسده کلی بر انهزامه اوغرایوب بحرًا عودت ایدرکن، ٦٠٠ کیدن عبارت اولان دونماسی وایچنده بولنان عسکریله ٤٠٠ علما وسائره غرق اولوب، کندیسی بر تخته‌یه یاپیشه‌رق، کوچ حال ایله ساحله چیقه بیلمش ایدی. بعده اوغلی ابو عنان عصیان ایدوب، واقع اولان محاربه‌ده غالب کلمکله، ابو الحسن استیمان ایتمش؛ ومتعاقبًا ٧٥٢

تاریخنده وفات ایتمشدر. غایت جسور وفعال بر پادشاه اولوب، شهرت وشانه ودارات ودبدبه یه زیاده‌سیله مائل ایدی. مصر حکمداری ملك ناصر محمد بن قلاوونه غایت ذی قیمت بر طاقم هدیه‌لر کوندرمش؛ وکندی الیله یازدیغی بر مصحف شریفی فوق‌العاده صورتده تزیین وتذهیب ایده‌رك، هدایای سائره ایله برابر حرم شریفه اهدا ایتمشیدی. سودان حکمدارلرندن (منسا موسی) وبعده اوغلی (منسا سلیمان) ایله دخی هدیه‌لر تعاطی ایتمشیدی. آفریقای شمالیده خیرات واعماراتی چوق اولوب، ازآن جمله تونسك جهت غربیه‌سنده (منصوره) اسمیله یکی بر قصبه، مغرب اقصانك (مکناسه) شهرنده بیوك ومکمل بر مدرسه وبر چوق کوپریلر، قلعه‌لر، زاویه‌لر، چشمه‌لر و سائره تأسیس وبنا ایتمشدر.

ابوالحسن موصلی { (عفیف الدین علی بن عدلان) مشاهیر علمادن اولوب، علی الخصوص حل الغازده مهارت تامه‌سی وار ایدی. « عقلة المجتاز فی حل الالغاز » عنوانیله برکتاب دخی تألیف ایتمشدر. ۵۸۳ تاریخنده طوغوب، ۶۶۶ ده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن وادی آشی { (علی بن محمد) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، (وادی آش) ده تولد، وغرناطه‌ده نشأت ایتمش؛ ودها اوتوز یاشنه واصل اولمه‌دن، ۷۵۰ تاریخنده طاعوندن وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت مشهور ابن خطیبك مدحنه دائر سویلنمش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

هو العلاء جری بالیمن طائره
فکان منك علی الآمال ناصره
ولو جری بك ممتدا الی امد
لاعجز الشمس ما آبت عسکره

ابوالحسن واعظ { (سعدالله بن نصرالله) مشاهیر وعاظدن اولوب، مشایخ صوفیه ایله مناسباتی وشعر وادبیاتدن بهره‌سی وار ایدی. ۵۶۴ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

لی لذة فی ذلتی وخضوعی
واحب بین یدیك سفك دموعی

ابوالحسن هروی { [« هروی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسین بصری { (محمد بن علی) معتزله مذهبی اوزره ائمهٔ متکلمیندن واطبای اسلامدن اولوب، فصیح اللسان وادیب بر ذات ایدی. بصره‌ده طوغوب، بغدادده اقامت وتدریسله اشتغال ایتمش، و ۴۳۶ تاریخنده اوراده وفات ایلمشدر. اصول فقهده «المعتمد» عنوانیله بیوك ومعتبر بر کتابی واردرکه فخرالدین رازینك « المحصول » عنوانلی کتابنی تحریر ایچون مأخذی ومرجعی بولنمشدر. ۲ جلد اوزره «تصفح الادلة»، «شرح الاصول الخمسة»، «غرر الادلة»، «کتاب فی الامامة» عنوانلریله درت کتابی وسائر بعض آثاری دخی واردر.

ابوالحسین بن ابی یعلی { فقهای حنبلیه‌دن اولوب «طبقات الحنبلیه» عنوانیله بر کتاب یازمش؛ و ۵۲۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. ابن رجب اسمیله معروف شیخ زین الدین عبدالرحمن ویوسف بن حسن مقدسی بو کتابك ذیللرینی یازمشلردر. بو ایکی ذاتدن برنجیسی ۷۹۵ ده وایکنجیسی ۸۷۱ ده وفات ایتمشد.

ابوالحسین بن سراج { اندلس وزرا و ادباسندن اولوب، فتح بن خاقان «قلائد العقیان» نده بر چوق مدحلرله برابر بعض اشعارینی ایراد ایدیورسه‌ده، تاریخ ومحل ولادت ووفاتنی بیان ایتمیور.

ابوالحسین خرقانی { مشاهیر صوفیوندن اولوب، طریق صوفیه‌یه متعلق «مرآت المحققین» و «شرح مخزن الاسرار» عنوانلریله ایکی کتاب یازمش؛ و ۳۷۶ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسین قدوری { (احمد بن محمد) مشاهیر فقهای حنفیه‌دن اولوب، عراقده فقهای حنفیه‌نك رئیسی ایدی. علم حدیثده وادبیاتده دخی ید طولاسی اولوب، بعض کتابلر تألیف ایتمشدر. ابو حامد اسفراینی ایله مناظراتی واردر. ۳۶۲ تاریخنده طوغوب، ۴۲۸ ده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابوالحسین هاشمی { (زید بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب) شرفادن اولوب، علم حدیث وکلامده وادبیاتده ید طولی صاحبی ایدی. روایته کوره علم کلامی ائمهٔ

معتزله‌دن واصل بن عطادن تحصيل ايتمش؛ وبناء عليه معتزله‌يه پيرو اولمش ايدى. پدريله برادرى محمد بن عليدن وابان بن عثماندن روايت احاديث شريفه ايتمشدر. زيديه مذهبنده بولنانلر بو ذاته منسوبدرلر. ملوك امويه‌دن هشام بن عبدالملكدن بعض جفالر كورمكله، كوفه‌يه كيدوب، خروج ايتمش ايسه‌ده، موفق اوله‌ميوب، ۱۲۳ تاريخنده يوسف بن عمر ثقفى طرفندن اخذ وقتل وصلب، و بدنى احراق اولنمشدر. جدامجدى حقنده اولان شو قطعه جمله اشعارندندر:

ومن فضل الاقوام يوما برأيه
فان عليا فضلته المناقب
وقول رسول الله والحق قوله
وان رغمت منه الانوف الكواذب
بانك منى ياعلى معالنا
كهارون من موسى اخ لى وصاحب
دعاه ببدر فاستجاب بامره
فبادر فى ذات الاله يبادر

ابو حفص { خلفاى راشديندن حضرت عمر بن خطابك كنيه‌سيدر.

[«عمر بن خطاب» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو حفص حداد { (عمر بن سلمه) نيشابورك مشاهير اولياسندن

اولوب، اقوال ومقاماتى مشهوردر. ۲٦٤ تاريخنده ارتحال ايتمشدر.

ابو حفص حفصى { (عمر بن ابى زكريا يحيى) بنى حفص ملوكندن

اولوب، ابن ابى عماره فتنه‌سنده كنديني قورتاره‌رق، مورخ مشهور ابن خلدونك جدى محمد بن ابى بكر بن خلدونله وديكر ايكى ذاتله برابر (سنان) قلعه‌سنده اختفا ايتمشيدى. ٦۷۳ تاريخنده خلق ابن ابى عماره‌نك ظلمندن بيزار اولمغله، اجتماع ايدوب، صاحب ترجمه‌يه بيعت ايتمشلردر. ابو حفص سنهٔ مذكوره‌ده تونسه كيروب، (مستنصر بالله) لقبيله تلقب ايتمش؛ وكنديسى عادل وصالح بر حكمدار اولمغله، تلساندن طرابلسه قدر اولان ممالكى تحت اطاعتنه آلمشيدى. يالكز زاب جهتنى برادرى ابوزكريا استيلا ايتمشيدى. صاحب ترجمه ۱۱ سنه ۸ آى حكومت سوردكدن صكره، ٦۹٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. اوغلى عبد المؤمنى ولى عهد براقشيديسه‌ده، موحدين شيخلرى بونى صغر سنندن طولايى قبول ايتمدكلرندن، اوليادن شيخ ابو محمد مرجانينك اشارتيله (ابو عصيده) يى انتخاب ايتمشلردر.

ابو حفص حفصى { (عمر بن ابى يحيى ابى بكر) بو دخى بنى

حفص ملوكندن اولوب، پدرينك كوچك اوغلى اولديغى حالده، ابو بكرك وفاتنده، وزير ابن تافراكينك معاونتيله، تختى ضبط ايده‌رك، بيوك برادرى ابوالعباس احمدى بينلرنده واقع اولان محاربه‌ده قتل ايتمشيدى. او آرالق ابن تافراكين بنى مريندن سالف الترجمه ابوالحسنه قاچوب، كنديسنى بنى حفصك ممالكنى ضبطه ترغيب ايتديكندن، ابوالحسن سوق عسكر ايده‌رك، ۷٤۸ تاريخنده قابس‌ده‌كى صوك غالبيتنده صاحب ترجمه‌يى قتل، وملكنى ضبط ايتمشدر. ابو حفصك مدت حكومتى ۱۰ آى ايله ۱۳ كوندر.

ابو حفص سهروردى { [«سهروردى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو حفص شبلى { (زين الدين اقرش عمر بن حسام) دمشقك

صلحاى ادباسندن وفقهاء شافعيه‌دن اولوب، ٦۸٤ ده طوغمش، و ۷٤۹ ده وفات ايتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

قد اثقلتنى الخطايا فكيف اخلص منها
يارب فاغفر ذنوبى واصفح بفضلك عنها

ابو حفص شطرنجى { (عمر بن عبدالعزيز) مشاهير شعرادن

اولوب، پدرى خلفاى عباسيه‌دن ابو جعفر منصورك آزادليسى بولنمش اولمغله، مهدينك خانه‌سنده واولادى معيتنده بيوبوب، تحصيل علم وادب ايتمش؛ وشطرنجه زياده‌سيله ابتلاسى اولديغندن، شطرنجى لقبيله تلقيب اولنمش ايدى. مهدينك وفاتنده قيزى (عليه) يه انتساب ايتمش ايدى. هارون الرشيدله بعض ماجرالرى واردر، ومشار اليهك اولادينه دخى نديملك ايدوب، معتصمك زمان خلافتنده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت جمله اشعار رائقه‌سندندر:

تحبب فان الحب داعية الحب
وكم من بعيد الدار مستوجب القرب
اذا لم يكن فى الحب عتب ولا رضا
فاين حلاوات الرسائل والكتب

ابو حفص عمر بن احمد { مشاهير علمادن اولوب، تأ-

ليفات كثيره صاحبيدر. اك مشهور آثاری بر تفسير شريفيله «ترغيب» و«مسند» عنوانلی كتابلريدر. ٣٨٥ ده وفات ايتمشدر.

ابو حفص عمر بن عبدالعزيز { [«عمر بن عبد العزيز» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو حفص عمر غزنوی { (سراج الدين —) مشاهير فقهاء حنفيه‌دن اولوب، «زبدة الاحكام» عنوانلی كتابك مؤلفيدر. ٧٧٣ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو حفص عمر هنتاتی { بنی حفص دولتنك مؤسسيدر. [«حفص» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو حفص كبير { بخارانك مشاهير فقهاسندن اولوب، محمد بن اسماعيل بخارينك زماننده برحيات ايدی. اوغلی دخی مشاهيردن اولوب، (ابو حفص صغير) اسميله معروفدر.

ابو الحكم { اوائل اسلامده ظهور ايدن اطبادن اولوب، نصرانی المذهب ايدی. معاويه بن ابی سفيانك خدمت طبابتنده بولنوب، فوق العاده محرم ومعتمدی اولمغله، بعض اغراضنه دخی آلت اولمشيدی. يوز ياشنی تجاوز ايدوب، عبدالملك بن مروانك وفاتنده برحيات ايدی.

ابو الحكم بن غلندو { اندلسك مشاهير اطباسندن اولوب، طبابتده مهارت تامه‌سی اولديغی كبی، شعر وادبياتدن دخی بهره‌سی وار ايدی. اشبيليه‌ده تولد ونشأت ايتمش؛ و٥٨٠ تاريخلرنده برحيات بولنوب، منصوره انتساب ايتمشيدی. حسن خطه دخی مالك ايدی. متعدد تأليفاتی واردر. مراكشده وفات ايتمشدر.

ابو الحكم مغربی { (عبيدالله بن مظفر باهلی) مشاهير اطبا وحكمادن اولوب، ٤٨٦ تاريخنده اندلسك (مريه) شهرنده طوغمش؛ و٥١٦ تاريخنده شرقه رحلتله، ايفای حج ايتدكدن صكره، برمدت دمشق، اسكندريه وصعيد مصرده اقامت، وبعده عراقه عزيمتله، برمدت بغداده مكث ايتمش؛ و٥٢١ سنه‌سنده سلطان محمود بن ملكشاهه انتسابله، مشار اليهك اوردوسيچون ٤٠ دوه اوزرنده نقل اولنور برمتحرك خسته‌خانه ياپمشيدی. مؤخراً دمشقه عودتله، براجزاخانه آچه‌رق، واجرای طبابت ايده‌رك، ٥٤٩ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. كنديسی موسيقی‌يه دخی آشنا وعود چالمقده ماهر واكلنجه‌يه زياده‌سيله مائل ايدی. ادبياتده دخی يد طولی صاحبی اولوب، غايت عذب اللسان برشاعر ايدی. على الخصوص هجو وهزلياته زياده ميلی اولوب، هجو ايتديكی آدملری اكثريا اولمش فرض ايده‌رك، مرثيه طرزنده هجويه‌لر سويلمشدر. شعرای معاصرينله مهاجاتلری واردر. اشعارينی جمع وتدوين ايده‌رك، «نهج الوضاعه لاولی الخلاعه» تسميه ايتمشدر. وفاتنه قريب سويلمش اولديغی شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

يالهف نفسی اذا ادرجت فی الكفن
وغيبونی عن الاهلين والوطن
وقيل لا يبعدن من كان ينشدنا
انا الذی نظر الاعمی فلم يرنی

ابو حماد { مصر اسفلده شرقيه مديريتنده بربيوك قريه اولوب، بنهادن سويشه كيدن دمير يولك زقازيقدن صكره ايكنجی موقفيدر.

ابو حمزه بن نصر انصاری { صحابه‌دن و فقهاء سته‌دن اولوب، (ابن مالك) ديمكله دخی معروفدر. ٩١ تاريخنده، ١٠٣ ياشنده اولديغی حالده، بصره‌ده وفات ايتمشدر. صحابهٔ رسول الله (صلعم) ك اك صكره وفات ايدنيدر.

ابو حمزهٔ خارجی { (مختار بن عوف ازدی) خوارج اباضيه‌دن اولوب، بصره‌ليدر. هرسنه مكهٔ مكرمه‌يه كيدوب، خلق بنی اميه‌نك اخيری اولان مروان حمارك عليهنه دعوت ايتمكده ايكن، نهايت ١٢٨ سنه‌سی نهايتنده (طالب الحق) ديمكله معروف اولان عبدالله بن يحيی ايله برلشه‌رك، برلكده حضرموته عزيمتله، اوراده طالب حقه بيعت ايتدكدن صكره، ١٢٩ تاريخنده حج زماننده يدی يوز كشی ايله مكهٔ مكرمه‌يه كيدوب، مروان طرفندن والی بولنان (عبدالواحد بن سليمان بن عبدالملك)ی مدينه‌يه چكلمكه مجبور ايتمش؛ وايرتسی سنه مدينهٔ منوره‌يی دخی ضبط ايله، عبدالواحدی شامه قاچمغه مجبور ايتمشيدی. ينه او سنه عسكر ترتيب ايده‌رك، شامك اوزرينه يوريمكده ايكن،

مروان طرفندن محاربه‌یه مأمور اولان عبدالملك بن
محمد ابن عطیه کندیسنه غلبه چالوب، قتل ایتدکدن
صکره، حضرموته کیدوب، طالب حق دخی اولدیر-
مشدر. صاحب ترجمه فصیح‌اللسان بر آدم اولوب،
مکه ومدینه‌یی فتحنده بعض فصیح خطبه‌لر ایراد،
واجرای عدل وداد ایتمشدی.

ابو حمزهٔ خراسانی { من اصل نیسابورلی اولوب، بغداذ مشا-
یخیله کوریشمش، وجنیدك اصحابی صره‌سنه داخل
اولمشیدی. ٣٠٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو حمّو { (موسی بن عثمان بن یغمراسن بن زیان) تلمسانده حکومت سورن
بنی زیان ونام دیکرله یغمراسنی ملوکندن اولوب،
٧٠٧ تاریخنده، برادرینك وفاتی اوزرینه، جلوس
ایتمش؛ وتدبیر وجسارت صاحبی بر حکمدار اولمغله،
ملوك زناته بیننده برنجی اوله‌رق، لوازم سلطنتی
استکمال ایتدکدن صکره، مغرب اقصاده حکم سورن
بنی مرینله عقد مصالحه ایتمش؛ وبنی توجین ومغراوه
کبی قبائل بربری تحت اطاعته آلمشیدی. ١١ سنه
حکومت سوردکدن صکره، ٧١٨ تاریخنده اوغلی
ابو تاشفین طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو حمو { (موسی بن یوسف بن عبد الرحمن بن یغمراسن بن زیان) بو ذات بنی
مریندن ابو عنان طرفندن ضبط وامحا ایدلمش اولان
بنی یغمراسن بن زیان دولتنی تجدید ایتمشدر. ابوعنانك
غلبه‌سی اثناسنده ابو ثابت یغمراسنی ایله برابر تونسه
فرار ایدوب، بعده ٧٥٩ تاریخنده قومندن بر طاقم
آدملرله تلمسانه عودت ایله، ملك موروثنی ضبط ایتمش
ایسه‌ده، متعاقباً ابو عنانك کوندردیکی عسکره مقا-
ومت ایده‌میوب، صحرایه طوغری قاچمش، وعسکره
ینه رجوع، وبر قاچ دفعه مغربه طوغری بنی مرین
الکاسنه دخول ایله، نهب وغارت ایتمش؛ ونهایت
تلمسانی قورتاروب، حکومت سورمکه باشلادقدن
صکره، بیوك اوغلی سالف‌الترجمه ابو تاشفین وعمزاده
سی ابو زیان ایله اوغراشمغه باشلایه‌رق، برایکی دفعه
مغلوب، وتلمسانی ترکه مجبور اولمش؛ وحتی برآره‌لق
بر قلعه‌ده قپانمش؛ ونهایت بر کونی وقوعاتسز کچمین
٣٠ سنه‌لك دغدغه‌لی بر حکومتدن صکره، ٧٩١
تاریخنده اوغلیله محاربه ایتمکده ایکن، آتندن دو-
شوب، عسکرك بری طرفندن قتل اولنمشدر. ولادتی
٧٢٣ تاریخنده‌در. یکیدن تأسیس ایتدیکی بنی زیان
دولتی ٨٦٦ تاریخنه‌دك باقی قالمشدر. ابو حمو عادل
وادیب ومحب علما بر حکمدار اولوب، او قدر وقو-
عاتك آره‌سنده مدرسه‌لر وسائر ابنیهٔ خیریه تأسیسنه
ومدرسه‌ده طلبه صنفنه کیروب، استماع درسه
وکتاب یازوب شعر سویلمکله وذها نیجه خیرات اعمارینه
وقت بولمشیدی. اوغلی ابو تاشفین ایچون سیاست
وادارهٔ ملك حقنده «قلائد الدرر» عنوانیله برکتاب
یازمشدر. پدرینك نامنه حرمةً «مدرسهٔ یعقوبیه»
نامیله بیوك ومکمل برمدرسه بنا ایتمشیدی.

ابو حنیفه { (امام اعظم نعمان بن ثابت) اهل سنت ائمهٔ اربعه‌سنك برنجیسی
اولوب، شریعت غرای محمدیه‌نك بر رکن اعظمیدر.
نسب عالیلری فرسك بربیوك خاندانه منتهی اولوب،
بیوك پدری دین اسلامی قبول ایتمشیدی. حضرت
امام ٨٠ تاریخنده کوفه‌ده طوغوب، صحابه‌دن انس
بن مالك، عبدالله بن ابی اوفی، سهل بن سعد ساعدی
وابوالفضل عامر بن واثله‌یه یتیشمش ایسه‌ده، هیچ بریله
کوریشه‌مه‌مشدر. فقهی حماد بن ابی سلیماندن اخذ
وتعلم ایدوب، تابعین کرامدن برچوق ذواتله وامام
جعفر صادقله دخی ملاقات ایده‌رك، استماع احادیث
شریفه ایتمشیدی. ابو حنیفه مذهب امامی اولمیه‌ایدی،
بیوك بر حکیم اوله‌جق صورتده فوق‌العاده بر عقل
وذکاوته مالك اولدیغندن، آزوقت ظرفنده فقهده
مثل ونظیری بولنمیه‌جق بر درجه‌یه کلمکله، شهرتی
عالمکیر اولوب، ملوك امویه‌نك اخیری اولان مروان
بن محمدك زماننده عراقین والیسی بولنان یزید بن عمر
فزاری کندیسنه کوفه قضاسنی تکلیف ایتمش ایسه‌ده،
حضرت امامك زهد وتقوی وورعی دخی علم وذکاوتی
درجه‌سنده بولنمغله، حسب البشریه حقوق عبادی
اداره‌ده قصور ایتمکدن قورقدیغندن، منصب قضایی
رد، وموی‌الیه یزیدك امریله باشنه یوز اون قامچی
اورلدیغی حالده، ینه امتناعده اصرار ایتمشیدی.
دور خلافت عباسیلره انتقال ایدوب، بغداد تأسیس
اولندقدن صکره، ابو جعفر منصور طرفندن بغداده
جلب اولنه‌رق، ینه کندیسنه مسند قضا تکلیف او-
لنمش ایسه‌ده، مصرانه رد ایتمشدی. برنجی اوله‌رق
فقهی ابوابه تقسیمله تدوین وفرائض وشروط کتابلرینی

عبدالملك موحدينك اندلسه هجومى صره‌سنده اعلان استقلال ايدن طوائف ملوكدن ايدى. كرك پدرى وكرك مؤخراً غرناطه‌يى ضبطايدن ابو سعيد كنديسنى وزارت وكتابتده استخدام ايتمشلرسه‌ده، كنديسى عاشق‌مشرب برآدم‌اولوب، اندلسك‌مشهور شاعره‌لرندن (حفصة الركونيه)يه علاقه‌سى وسربست‌ياشامغه ميل وهوسى اولديغندن، استعفا ايتمش؛ وشاعرهٔ مومى‌اليهادن طولايى بينلرنده حاصل اولان رقابت اوزرينه، ابوسعيد طرفندن مالقه‌ده قتل ايتديرلمشدر. اشعار رائقه‌سى وعصرينك ادباسيله محاورات ادبيه‌سى چوقدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر :

فقل لحريص ان يرانى مقيداً
بخدمته لايجعل الباز فى القفص
وماكنت الاطوع نفسى فهل ارى
مطيعاً لمن عن شأ وفخرى قد نقص

ابو جعفر بن شيرزاد { (محمد بن يحيى) خلفاى عباسيه زماننده بغداده امور حكومته تغلب ايدن رؤساى اتراكدن اولوب، اول امرده ابن رائقك رجالندن ايكن، بعده بجكم تركيه، ودها صكره بغداد امير العساكرى (توزون)ه انتساب ايتمش؛ وبونك طرفندن ۳۳۲ تاريخنده ۳۰۰۰ عسكرله بغداده كونديله‌رك، برمدت خليفه متقى‌يى اخافه ايله، كيف مايشاء حكم ايتمش؛ و ۳۳۳ ده مستكفى بالله مقام خلافته اجلاس اولندقدنصكره، اسماً ورسماً ابوالفرج وزير اولديغى حالده، صاحب ترجمه امور وزارتى اداره ايتمشيدى. ۳۳٤ تاريخنده توزونك وفاتى اوزرينه، كنديسى اميرالامرا اولمش؛ وعسكرينى بسلمك ايچون، بغداد تجار واصنافنه اغرويركيلر طرح ايده‌رك، عمومك خشنودسزلغنى موجب اولمغله، نهايت آل بويه‌دن معز الدوله‌نك وآل حمداندن ناصرالدوله‌نك مداخله‌لرينى، ومستكفينك‌برينه مطيعك مقام خلافته‌اجلاسنى دعوت ايتمش؛ وكنديسى كاه معزالدوله وكاه ناصرالدوله ايله برلشه‌رك، اوزمانلرك وقوعات سياسيه‌سنه كلى مدخلى اولمش؛ وآنجق عسكرى كنديسندن آيرلمش، واوزرينه يورويش اولدقلرندن، نهايت معز الدوله‌نك وزيرينه تسليم اولنه‌رق، قورتله بيتلمشدر.

ابو جعفر حفصى { (محمد بن ادريس يمانى) ادبادن اولوب، «مناهل‌العرب» عنوانيله يمامه‌نك وجزيرة‌العربك بعض طرفلرينك احوال جغرافيه‌سنى مبين مكمل ومفصل بر كتاب يازمشدر، كه ياقوت حموى طرفندن «معجم البلدان»ك برچوق يرلرنده بوكتابك رواياتيله استشهاد اولنيور. بعض اشعارى دخى واردر. تاريخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدى.

ابو جعفر طبرى { [«ابن جرير طبرى» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو جعفر طحاوى { (احمد بن محمد ازدى) مشاهير فقهاء حنفيه‌دن اولوب، ۲۳۹ تاريخنده صعيد مصرك (طحا) قريه‌سنده طوغمش، و ۳۲۱ ده قاهره‌ده وفات ايتمشدر. مشاهير فقهاء شافعيه‌دن مزنينك همشيره‌زاده‌سى وشاكردى ايكن، مشار اليهك برعتابنه دوچار اولمغله، كنديسندن آيريلوب، فقهاء حنفيه‌دن ابو جعفر بن ابى عمرانك درسنه ملازمته باشلامش؛ وفقهده كسب تميز ايده‌رك، مصرده فقهاء حنفيه‌نك رئيسى اولمش ايدى. متعدد تأليفات مفيده‌سى اولوب، باشليجه‌لرى شونلردر : «المختصر»، «احكام القرآن»، «اختلاف العلماء»، «معانى الآثار»، «الشروط». ادبيات وتاريخده دخى يد طولى صاحبى اولوب، بيوك برتاريخى واردر.

ابوجعفر طوسى { (شيخ محمد بن حسن) اعاظم علماى اماميه‌دن اولوب، ٤٦۰ تاريخنده وفات ايتمشدر. ۲۰ جلد اوزره برتفسير شريفى واردر، كه اصل اسمى «مجمع البيان لعلوم القرآن» اولوب، «تفسيرطوسى» ديمكله مشهوردر. حديث وفقهه دائر «تهذيب الاحكام»، «النهاية»، «المحيط» و«رسالهٔ جعفريه» عنوانلريله درت اثرى دخى واردر. «فهرست كتب‌الشيعه واسماء المصنفين» عنوانيله پك مهم بركتابى دخى واردر، كه كاتب چلبينك «كشف الظنون»ى كبى حروف هجا صره‌سيله مرتبدر.

ابو جعفر منصور { [«منصور» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو جعفر نحاس { (احمد بن محمد مرادى) مشاهير ادبا وعلمادن اولوب، مصرده تولد ونشأت ايتمش؛ وبغداد وسائر جهاته رحلتله اخفش، زجاج، ابن‌الانبارى ونفطويه كبى كبار ادبادن اخذ وقرائت، ومصره عودتله، ۳۳۸ تاريخنده وفات ايتمشدر. بخل ايله شهرتى واردر. تصانيف مفيده‌سى چوق اولوب، باشليجه‌لرى شونلردر :

«تفسير القرآن»، «كتاب اعراب القرآن»، «تفسير ابيات سيبويه»، «كتاب ادب الكتاب»، «الكافى فى النحو»، «كتاب المعانى»، «كتاب فى شرح المعلقات السبع»، «طبقات الشعراء».

ابو جلنك { يدنجى قرن هجرى اواخرى شعراسندن اولوب، ابن خلكان له معاصر بولنمش؛ ومشاراليهى مدح ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر :

صفا له القلب حتى لا يمازجه
شئ سواه واما قلبه فصفا
وزارنى طيفه وهناً يوانسنى
فاستصحب النوم من عينى وانصرفا

ابو جوارى { (وغلطى البو جوارير) بغداد ولايتنك حله سنجاغنده بر ناحيه اولوب، كاه ديوانيه وكاه سماو قضاسنه ملحق بولنور.

ابو الجوائز { (حسن بن على واسطى) مشاهير ادبادن اولوب، اشعار رائقه سى وبعض آثار ادبيه سى واردر. حسن خطه مالك ايدى. بغدادده ياشامشدر. علم حديثله دخى توغلى وارايديسه ده، روايتنده موثوق دكلدر. ٣٨٢ تاريخنده طوغوب، ٤٦٠ ده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر :

دع الناس طرّاً واصرف الود عنهم
اذا كنت فى اخلاقهم لا تسائح
وشيئان معدومان فى الارض درهم
حلال وخل فى الحقيقة ناصح

ابو جهل { (عمرو بن هشام) قريش رؤساسندن اولوب، اصل اسمى (ابو حكم) اولديغى حالده، حضرت نبى ذى شان (صلعم) افندمزه اولان خصومتى ودين مبين اسلامه قارشى اولان كين وتعندى خسبيله، فخر المرسلين (صلعم) طرفندن ابو جهل تسميه بيورلمشيدى. هجرت نبويه نك ايكنجى سنه سى واقع اولان غزاى بدرده انصاردن ابن عمرو ايله ابن عفراء طرفندن قتل، وعبدالله بن مسعود طرفندن باشى قطع اولنمشيدى. حضرت رسول الله ك ابو جهلى كوردكلرنده «بو امتك فرعونى قتل اولندى» بيوردقلرى مرويدر. قتل اولنديغى وقت ٧٠ ياشنده ايدى.

ابو الجيش { [«خمارويه بن طولون» ماده سنه مراجعت بيوريله.]

ابو حاتم بن حِبّان { (محمد — تميمى) اعاظم علمادن ومشاهير فقها ومحدثيندن اولوب، عراقين وخراسان وماوراء النهر وشام وحجازك هر طرفنى كزەرك، استفاده وافاده ايله مشغول اولمش؛ و ٣٥٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. مصنفات كثيره سى اولوب، باشليجه لرى شونلردر : ٥ جلد اوزره «كتاب الصحابة»، ١٢ جلد اوزره «كتاب التابعين»، ٢٠ جلد اوزره «كتاب اتباع التبع»، ١٠ جلد اوزره «كتاب الفصل بين النقلة»، ينه ١٠ جلد اوزره «كتاب علل اوهام اصحاب التواريخ»، ١٥ جلد اوزره «كتاب اتباع التابعين»، «كتاب تبع الاتباع»، «علل حديث الزهرى»، «علل حديث مالك»، «علل مناقب ابى حنيفة ومثالبه»، «علل ما استند عليه ابو حنيفة»، «ما خالف به الثورى»، «ما انفرد فيه اهل المدينة من السنن»، «ما انفرد فيه اهل المكة من السنن»، «غرائب الاخبار»، «ما اغرب الكوفيون عن البصريين»، «ما اغرب البصريون عن الكوفيين»، «اسامى من يعرف بالكنى»، «كنى من يعرف بالاسامى»، «الفصل والوصل»، «موقوف مارفع»، «آداب الرجال»، «مناقب مالك بن انس»، «مناقب الشافعى»، «المعجم على المدن»، «كتاب المقلين من الحجازيين»، «كتاب المقلين من العراقيين»، «الابواب المتفرقة»، «الجمع بين الاخبار المتضادة»، «وصف المعدل والمعدل»، «الفصل بين حدثنا واخبرنا»، «وصف العلوم وانواعها»، «الهداية الى علم السنن». بو كتابلرك اكثرى متعدد جلدلردن مركب اولدقلرى كبى، بونلردن بشقه بعض مصنفاتى دخى واردر. تأليفاتنك اك مشهورى اك صكره ذكر اولنانى اولوب، حديث وفقهه متعلق فوائد كثيره يى جامعدر. صاحب ترجمه نك محلنده ذكر اولنان (ابن حبان)ك عينى اولمسى محتملدر.

ابو حامد اسفرائنى { (احمد بن ابى طاهر) مشاهير فقهاء شافعيه دن اولوب، بغدادده رئيس الفقها بولنمش، وحلقهٔ تدريسنه اجتماع ايدن فقهانك عددى يدى يوزدن آشاغى ايمه مشيدى. «مختصر مزنى»يه تعليقاتى، «التعليقة الكبرى»، «البستان» عنوانلى تأليفاتيله سائر بعض مصنفاتى واردر. ٣٤٤ تاريخنده طوغوب،

متعلق پك چوق اخبار وحكايات منقولدر. آثارينك اك بيوك واك مشهورى «الحاوى» عنوانلى كتابيدر، كه كافهٔ علوم طبيه‌يى جامع اولوب، ٣٠ جلددن عبارتدر. «الجامع» و «المنصورى» عنوانلريله دخى علوم طبيه‌نك كافه‌سنى جامع ايكى بيوك اثرى واردر. «الفاخر» عنوانلى مشهور بر كتاب نافعك دخى مؤلفى صاحب ترجمه اولديغى مرويدر. ديكر آثارى بروجه آتيدر: «كتاب فى ان للانسان خالقاً متقناً حكيماً» كه بونده انسانك كيف ما اتفق وجوده كليوب بر خالق حكيم طرفندن بيوك بر حكمتله يارادلمش اولديغنى تشريح وفيسيولوجيا فنلريله اثبات ايديور، «كتاب فى ان للعالم خالقاً حكيماً»، علم طبيعى‌يه مدخل مقامنده اولان «سمع الكيان»، منطقه مدخل مقامنده اولان «ايساغوجى»، «جمل معانى قاطيغورياس»، «جمل معانى باريمنياس»، «جمل معانى آنالوطيقا»، «كتاب هيئة العالم» كه بونده ارضك كروينى وكونشك ارضدن بيوك و قمرك كوچك اولديغنى بيان ايديور، «كتاب فيمن استعمل تفضيل الهندسة»، «مقالة فى السبب فى قتل ريح السموم لاكثر الحيوان»، «كتاب فى اللذة»، «كتاب الشكوك والمناقضات التى فى كتب جالينوس»، «كتاب فى كيفية الابصار»، «كتاب فى علل المفاصل والنقرس وعرق النساء»، «كتاب فى وجع المفاصل»، «الاثنا عشر كتاباً فى الصنعة» يعنى صنعته متعلق اون ايكى كتاب، كيميانك وجودينى اثبات يولنده تصنيف ايتديكى «كتاب الاثبات»، «كتاب الاحجار»، «كتاب الاسرار»، «كتاب سر الاسرار»، «كتاب التبويب»، «كتاب رسالة الخاصة»، «كتاب الحجر الاصفر»، «رسائل الملوك»، «كتاب الرد على الكندى فى ادخاله صناعة الكيمياء فى الممتنع»، پرهيزك افراطى واغذيه‌نك نقصانى صحتى محافظه ايتميوب امراضى دعوت ايتديكنه دائر بر كتاب، جاهل طبيبلرك خسته‌لرى هر آرزولرندن منع ايده‌رك مرضلرينى تشديد ايتدكلرينه دائر بر كتاب، «كتاب سيرة الحكماء»، «مقالة فى ان الطين المتنقل به فيه منافع»، «مقالة فى الجدرى والحصبة»، «مقالة فى الحصى والكلى والمثانة»، «كتاب الى من لايحضره طبيب» كه «طب الفقراء» اسميله دخى معروفدر، «كتاب الادوية الموجودة فى كل مكان»، «كتاب فى الرد على الجاحظ فى نقض صناعة الطب»، «كتاب فى تناقض قول الجاحظ فى كتابه فى فضيلة الكلام وما غلط فيه على الفلاسفة»، امراضك انواعنى وهر برينك اسباب وعلامات وعلاجلرينى مبين «كتاب التقسيم والتشجير»، اغذيه ايله تداويى وعلاجلرك يمكلره خلط ودرجنى مبين «كتاب الطب الملوكى»، «كتاب فى الفالج»، «كتاب فى القوة»، «كتاب فى هيئة العين»، «كتاب فى هيئة الكبد»، «كتاب فى هيئة الانثيين»، «كتاب فى هيئة القلب»، «كتاب فى هيئة الصماخ»، «كتاب فى كيفية الاغتذاء»، «ذكر الادوية المعدنية»، «كتاب فى اثقال الادوية المركبة»، «كتاب فى خواص الاشياء»، «كتاب كبير فى الهيولى»، «كتاب فى سبب وقوف الارض وسط الفلك على استدارة»، «كتاب فى نقض الطب الروحانى على ابن اليمان»، «كتاب فى ان العالم لايمكن ان يكون الاعلى ما نشاهده»، «كتاب فى الحركة وانها ليست مرئية بل معلومة»، «كتاب فى ان للجسم تحريكاً من ذاته وان الحركة مبدأ طبيعى»، «قصيدة فى المنطقيات»، «قصيدة فى العلم الالهى»، «قصيدة فى العظة اليونانية»، «كتاب الكرى ومقادير مختصرة»، «كتاب فى ايضاح العلة التى بها تدفع الهوام بالتغذى ومرة التدبير»، «كتاب فى الجبر وكيف يسكن الم وماعلامة الحرفية والبرد»، «مقالة فى الاسباب المميلة لقلوب اكثر الناس من افاضل الاطباء الى اخسائهم»، «مقالة فيما ينبغى ان يقدم من الاغذية والفواكه وما يوا خرمنها»، «مقالة فى الرد على احمد بن الطيب السرخسى فيما رد به على جالينوس فى امر الطعم المر»، «كتاب فى الرد على المسمى المتكلم فى رده على اصحاب الهيولى»، «كتاب فى المدة وهى الزمان وفى الخلاء والملاء وهما المكان»، «كتاب فى نقض كتاب انابوالى فرفوريوس فى شرح مذاهب آرسطوطاليس فى العلم الالهى»، «كتاب فى العلم الالهى»، «كتاب فى الهيولى المطلقة والجزئية»، «كتاب فى العلم الالهى على رأى افلاطون»، «كتاب فى محنة الذهب والفضة والميزان الطبيعى»، «كتاب فى الثبوت فى الحكمة»، «كتاب فى عذر من اشتغل بالشطرنج»، «كتاب فى حكمة النرد»، «كتاب حيل المتمس»، «كتاب فى الباه»، «كتاب الزيادة»، قابل التصاق

اولان جريحه‌لرله قابل التصاق اولميان جريحه‌لر حققنده بر كتاب، صويك تبريدى اصوللرينى مبين كتاب، «رسالة فى انه لا يوجد شراب غير مسكر يفى بجميع افعال الشراب المسكر المحمود فى البدن»، «كتاب فى علامات اقبال الدولة»، «كتاب فى فضل العين على سائر الحواس»، «رسالة فى ان غروب الشمس وسائر الكواكب عنا وطلوعها علينا ليس من اجل حركة الارض بل من حركة الفلك»، «كتاب فى المنطق»، «كتاب فى فسخ ظن من يتوهم ان الكواكب ليست فى نهاية الاستدارة»، «كتاب فى انه لا يتصور لمن لا دربة له بالبرهان ان الارض كرية وان الناس حولها»، «رسالة يبحث فيها عن الارض الطبيعية طين هى ام حجر»، «كتاب فى ان التركيب نوعان»، «مقالة فى العادة وانما تكون طبيعة»، «مقالة فى المنقعة فى اطراف الاجفان»، «مقالة فى العلة التى من اجلها تضيق النواظر فى النور وتتسع فى الظلمة»، «مقالة فى العلة التى لها تزعم الجهال ان الثلج يعطش»، «كتاب اطعمة المرضى»، «مقالة فى العلة التى لها يحرق الثلج ويقرح»، «مقالة فيما استدركه من الفصل فى الكلام فى القائلين بحدوث الاجسام وعلى القائلين بقدمها»، «مقالة فى ان العلل اليسيرة بعضها اعسر تعرفا وعلاجا»، «كتاب العلة التى لها تذم العوام الاطباء الحذاق»، «رسالة فى العلل المشكلة وعذر الطبيب»، «رسالة فى العلل القاتلة لعظمها والقاتلة لظهورها بغتة مما لا يقدر الطبيب على صلاحها وعذره فى ذلك»، طبيب حاذقك هر خسته‌لغى ابى ايتمك طبك مقتضياتندن اولمديغنه وبر خسته‌لغى ابى ايده‌مين طبيبك جوق دفعه واقع اولان تدبير وحركتى ممدوح اولديغنه دائر كتاب، طبابتده جهلا وقادينلرك اطباى حاذقه‌دن زياده شهرت بولملرى اسبابنى مبين كتاب، «رسالة فى ان النفس ليست بجسم»، «كتاب فى الكواكب السبعة»، «كتاب فى الحكمة»، «كتاب فى النفس الكبيرة»، «كتاب فى النفس الصغيرة»، «رسالة فى محنة الطبيب وكيف ينبغى ان يكون حاله فى نفسه وبدنه وسيرته وادبه»، «رسالة فى مقدار ما يمكن ان يستدرك من احكام النجوم»، «كتاب فى الشكوك التى على برقلس»، «كتاب فى تفسير كتاب افلاطرخس لكتاب طيماوس»، «رسالة فى علة خلق السباع والهوام»، «كتاب فى المناقضة بين اهل الدهر

واهل التوحيد فى احداث العالم»، «كتاب فى الرياضة»، «كتاب فى النقض على الكيال فى الامامة»، «كتاب فى انه لا يجوز ان يكون سكون وافتراق»، «كتاب فى اتمام كتاب افلاطرخس»، «اختصار كتاب حيلة البرء لجالينوس»، «اختصار كتاب النبض الكبير لجالينوس»، «تلخيص كتاب العلل والاعراض لجالينوس»، «تلخيص كتاب الاعضاء الآلمة لجالينوس»، «كتاب الانتقاد على اهل الاعتزال»، «كتاب فى نقض كتاب البلخى لكتاب العلم الالهى والرد عليه»، «رسالة فى ان قطر المربع لا يشارك الضلع من غير هندسة»، «كتاب فى الاشواق على اهل التحصيل من المتكلمين بالفلسفة»، «كتاب فى السيرة الفاضلة وسيرة اهل المدينة الفاضلة»، «كتاب منافع الاغذية ودفع مضارها»، «كتاب فى تثبيت المعاد»، «كتاب علة جذب حجر المغنطيس للحديد»، «كتاب ميزان العقل»، «كتاب فى الشراب المسكر»، «كتاب فى القولنج»، «كتاب فى تفسير كتاب جالينوس لفصول ابقراط»، «كتاب فى آثار الامام الفاضل المعصوم»، «كتاب فى استفراغ المحمومين قبل النضج»، «كتاب الامام والمأموم المحقين»، «كتاب خواص التلاميذ»، «كتاب شروط النظر»، «كتاب الآراء الطبيعية»، «رسالة فى التركيب»، «رسالة فى كيفية النحو»، «رسالة فى العطش وازدياد الحرارة لذلك»، «كتاب فى جل الموسيقى»، «كتاب فى الاوهام والحركات النفسانية»، «كتاب فى العمل بالحديد والجبر»، «كتاب السر فى الحكمة»، «كتاب فى منافع الاعضاء»، «الكافى فى الطب»، «كتاب فى المتنقل»، «كتاب الاقراباذين المختصر»، «كتاب البرء»، «كتاب سر الاسرار»، «كتاب سر الطبيب»، «كتاب فى شرف الفصد»، «كتاب المرشد» ونام ديكرله «كتاب الفصول»، «كتاب فى اللبن»، «المدخل الى الطب»، «مقالة فى المذاقات»، «مقالة فى البهق والبرص»، «زينة الكتاب»، «مقالة فى البواسير والشقاق فى المقعدة»، «كلام فى الفرق بين الامراض»، «مقالة فى الحرقة الكائنة فى الاحليل والمثانة»، «كتاب صيدلة الطب»، «كتاب فى جواهر الاجسام»، «مقالة فى الزكام والنزلة وامتلاء الرأس»، «مقالة فى ابدال الادوية»، «كتاب صفات البيمارستان»، «مقالة فى الكيفيات»، «رسالة فى الحمام ومنافعه ومضاره»،

ابو اسحاق مروزی { (ابراهيم بن احمد — خالدآبادی)

اعاظم فقهاء شافعيه‌دن اولوب، عصرينك امامی ايدی. بغداده ورودله سربجدن صكره رياسته چكوب، مدت مديده تدريس وافتا ايله اوغراشمش؛ واواخر عمرنده مصره انتقال ايله، ٣٤٠ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. مشاهير علمادن معدود بتمش قدر طلبه‌سی واردر. تأليفاتی چوق اولوب، ازان جمله «مختصر مزنی» يی شرح ايتمشدر.

ابو اسحاق هسنجانی { (ابراهيم بن يوسف) مشاهير

محدثيندن اولوب، عن اصل ريلی اولديغی حالده، بغداده دخول ايله، برچوق مشاهير استماع ايتمشدر. روايتنده موثوقدر. ٣٠١ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو الاسد حمّانی { دولت عباسيه شعراسندن اولوب، اشعاری

متوسط حالده ايسه‌ده، شعرك هر نوعنی سويلشدر، ولطائف وهزليات وهجوياتی دخی چوقدر. ابودلف وفيض بن صالحه منقطع اولوب، بونلری مدح ايتمشدر. مغنیء مشهور ابراهيم موصلی ايله دخی حقوق وبعض ماجرالری واردر.

ابو الاَسود دُئِلی { (ظالم بن عمر) وجوه تابعيندن ومشاهير

فقها ومحدثيندن اديب وشاعر برذات ايدی. حضرت عمر فاروقدن وحضرت علی بن ابی طالبدن برچوق احاديث شريفه نقل وروايت ايتمشدر. لسان عربيده علم نحوی اك اول وضع ايدن بوذاتدر. روايته كوره كندی قيزندن قاعدهء اعرابه مغاير بر كلام ايشيدنجكنده، لسان عربينك اختلاطدن طولايی بوزلمغه يوز طوتديغنی مقام شكايتده حضرت علی‌يه عرض ايتمكله، جناب مرتضی، نحوك ركن واساسی اولمق اوزره، كنديسنه بر ايكی قاعدهء كليه كوسترمش؛ وكنديسی بو قاعدهء كليه‌لری تفصيل وايضاح ايده‌رك، مختصر بر نحو ميدانه قويمشيدی. هر حالده بو علمی كيمدن اوكرنديكی صورلدقده حضرت عليدن اخذ وتعلم ايتديكنی بيان ايديورمش. ديكر بر روايته كوره، لسان عربك بوزلمقدن وقايه‌سيچون بر قاعده وضع ايتمسی اوزره، زيادن مساعده ايسته‌نديكی حالده، زياده مساعده ايتمه‌مش؛ وآنجق بر مدت صكره زياد كنديسی دخی قاعده‌يه مغاير بر سوز ايشيتمكله، ابو الاسودی چاغروب، قاعده وضعنه مساعده ايتمشدر. قرآن كريمه نقاط وضع ايدن دخی صاحب ترجمه اولوب، ينه زيادك امريله بو ايشه تشبث ايتمش اولديغی مرويدر. هر حالده لسان عربينك قواعدينك ضبطنه اك اول غيرت ايدن بو ذات اولمغله، ادبانك پيری عد اولنسه سزادر. ٦٩ تاريخنده طاعوندن وفات ايتمشدر. ظريف ونكته‌كو بر ذات اولمغله، اخبار ونوادری واشعار رائقه‌سی دخی چوقدر. شو قطعهء مشهوره جملهء اشعارندندر:

وما طلب المعيشة بالتمنی
ولكن القِ دلوك فی الدلاء
تجيئك بملئها يوماً ويوما
تجيئك بحمأة وقليل ماء

ابو الاسود فِهری { (محمد بن يوسف) اندلس اعيانندن

اولوب، پدری يوسف ايله برادری عبدالرحمن اندلس حاكمی عبدالرحمن اموی طرفندن قتل اولندقدن صكره، كنديسی قرطبه‌ده حبس اولنه‌رق، طول مدت محبوس قالمش؛ ويلاندن كور اولديغنی كوسترمكله، محافظه‌سنه مأمور اولانلری اغفال ايده‌رك، بر آزادليسی طرفندن قاچيرلمش؛ وطليطله‌يه كيدوب، ١٦٨ تاريخنده رفع لوای عصيان ايتمش ايسه‌ده، واقع اولان محاربه‌ده منهزم اولوب، كليتلی عسكری قيرلدقدن صكره، كنديسی چكلمش؛ وايرتسی سنه تكرار محاربه‌يه كيريشوب، ينه مغلوب اولمغله، قاچوب، ١٧٠ ده وفات ايتمشدر.

ابو الاغلب { (ابراهيم بن عبدالله) افريقيه‌ده حكم سورن بنی اغلب

رجالندن اولوب، ٢١٩ تاريخنده ملوك موما اليهمدن زيادة‌الله بن اغلب طرفندن صقليه امارتنه تعيين اولنمغله، روم دونناسيله برقاچ محاربه ايدوب، برچوق سفائن ضبط ايتمش؛ وايتاليا سواحليله جزاير متجاوره‌يه سريه‌لر سوقيله برچوق غنيمتلره نائل اولمش؛ وسيجيليانك هر طرفنی ضبط ايتمشيدی. ٢٢٣ تاريخنده زيادة‌الله‌ك وفاتی اوزرينه عزل اولنه‌رق، افريقيه‌يه عودت ايتمشدر.

ابو امامه { (صدی بن عجلان باهلی) صحابه‌دن اولوب، كنديلرندن ١٥٠

حديث شريف نقل وروايت اولنمشدر. برمدت مصر

ده اقامت ایتدکدن صکره، حمصه انتقال، واوراده ۸۱ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. شامده وفات ایدن صحابه‌نك اخیری اولدیغی مرویدر.

ابو الاملاك { (ابو محمد علی بن عبدالله بن عباس بن عبدالمطلب) عم رسول اللهك توروني اولوب، خلفای عباسیه‌نك ایلکلری اولان سفاح ومنصورك جدیدر. اقوای روایته کوره ٤٠ سنه‌سی رمضاننده طوغوب، حضرت علی‌مرتضی طرفندن اسمی علی وکنیه‌سی ابو الحسن وضع اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً ملوك امیه کندیسنه اسم وکنیه‌سنی تبدیل ایتمکی تکلیف ایتدکله، اسمنی دکیشدیرمکه راضی اولمیوب، یالکز کنیه‌سنی تبدیل ایتمشیدی. ولید بن عبدالملك طرفندن خیلی اذا وجفالر کورمشیدی. (اشراة) نواحیسنده واقع (حمیمه) قریه‌سی کندیسنك اولمغله، ولید طرفندن دمشق ترکله، اوراده اقامته مجبور اولمش؛ واوراده یکرمی ارکك اولادی دنیایه کلمشیدی. فصاحت وبلاغت صاحبی وغایتله زاهد وعابد بر ذات ایدی. ۱۱۷ تاریخنده شراتده وفات ایتمشدر.

ابو امیه { (ابراهیم بن منبه) اندلس مشاهیر فقها ومحدثیندن اولوب، مریه‌ده طوغمش؛ ومرسیه وقرطبه‌ده استماع احادیث شریفه ایتدکدن صکره، شرقه دخی هجرتله، وطننه عودتنده التنجی قرن هجری اواسطنده وفات ایتمشدر.

ابوان { مصرده دمیاطك قربنده بر اسکی قصبه ایدی، که اهالیسی خرستیان اولوب، (بونی) تعبیر اولنان بر نوع کوزل شرابیله مشهور ایدی. — صعیدده بو اسمله ایکی بیوك قریه دخی واردر.

ابو ایوب انصاری { (خالد بن زید خزرجی، رضی الله عنه) صحابهٔ کرامدن اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك مکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه هجرتلرنده، بو ذات شریفك خانه‌لرینه نزول، وخانهٔ سعادتلریله مسجد شریف بنا اولنجه‌یه قدر اوراده بیتوتت بیورمشلردر. حضرت ابو ایوب بدر، احد، خندق وسائر غزوات سنیه‌ده حاضر بولندیغی کبی، حضرت علی معرفتیله وقوع بولان اکثر غزالرده دخی موجود بولنمشیدی. کندیلرندن ۱۵۰ حدیث شریف منقول اولوب، صحابه وتابعیندن بر چوق ذوات نقل وروایت ایتمشلردر. معاویه طرفندن اوغلی یزید قوماندەسیله قسطنطینیه اوزرینه عسکر سوق اولندقده، حضرت خالد پیر فانی اولدقلری حالده، تبرکاً برلکده آلنوب، هجرت نبویه‌نك ۵۰ تاریخنده محاصره آلتنده بولنان قسطنطینیه سورینك خارجنده ارتحال ایتمش؛ و وصیتلری اوزرینه اوراده دفن اولنمشدر. استانبولك ابو الغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتحنده، حضرت فاتحك برنجی همتی مرکز خلافت اسلامیه اوله‌جغی من طرف الله مقدر اولان بو شهر شهیری وجود شریفلریله مشرف ومتیمن ایدن مهماندار حضرت پیغمبرینك مشهد شریفلرینی بولمق جهتنه منعطف اولمغله، معیت جلادتلرنده بولنان اولیاء اللهدن آق شمس الدین حضرتلری مکاشفه ایله اول محل مبارکی بولوب، درحال تربهٔ شریفه‌سی بنا اولنمشدر؛ و او وقتدن بری سلاطین عظام عثمانیه طرفندن بو تربهٔ شریفه‌یه فوق العاده حرمت ورعایت اولنه‌رق، اوراده قلیج قوشانملری دأب سلطنت حکمنه کچمشدر.

ابو ایوب موریانی { (سلیمان بن مخلد) ابو جعفر منصورك خالد بن برمکدن صکره وزیری اولمشدر. ابتدای حالنده سلیمان ازدینك کاتبی بولنمش؛ ومنصور خلافتدن اول سلیمان ازدینك معیتنده بولنمغله، بونك طرفندن اتهام وضرب اولنه‌رق، اعدامی دخی مقرر ایکن، صاحب ترجمه طرفندن قورتارلمشیدی. بوکا مکافاةً منصور کندیسنی وزیر ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً توجهنی غائب ایده‌رك، ۱۵۳ تاریخنده عزل. ومالی مصادره اولنمش؛ و ۱٥٤ ده وفات ایتمشدر.

ابو البختری { (وهب بن وهب اسدی قرشی) مشاهیر فقها ومحدثیندن اولوب، اخبار کثیره‌یه وقوفیله وکرم و سخاوتیله مشهوردر. هارون الرشیدك زماننده مدینهٔ منوره‌دن بغداده انتقال ایده‌رك، بعض قضالرده بولنمش؛ وخطیب بغدادینك روایتنه کوره امام ابو یوسفدن صکره قاضی القضاة دخی اولمش؛ ومأمونك زمان خلافتنده ۲۰۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. «کتاب الروایات». «کتاب طسم وجدلس». و «کتاب فضائل الانصار» عنوانلریله اوچ تألیفی واردر.

ابو البَدّاح { تابعیندن و حسن صوتله مشهور مغنیلردن اولوب، عبدالله بن جعفر بن ابی طالبك آزادلیلرندن ایدی.

ابو برزه { (نضلة بن محمد اسلمی) صحابه‌دن اولوب، مكهٔ مكرمه غزاسنده وسائر غزواتده حاضر بولنمش؛ و ٤٦ حدیث شریف نقل ایتمشدر. مؤخراً حضرت علینك معیتنده خوارج محاربه‌سنده دخی بولنمش اولدیغی مروی اولوب، معاویه‌نك اواخر سلطنتنده و یاخود اوغلی یزیدك زماننده خراسان طرفلرنده پك مسن اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابو البركات ابن انباری { (كمال الدین عبدالرحمن بن محمد) ائمهٔ نحاتدن و فقهاء شافعیه‌دن اولوب، ٥١٣ تاریخنده طوغمش؛ و بغدادده نشأت ایدوب، ادبیاتده تمیز ایتدكدن صكره، مدرسهٔ نظامیه‌ده علم نحو تدریسیله مشغول اولمش؛ و طلبه‌سی میاننده مشاهیر علمادن معدود بر قاچ ذات یتیشدیرمشدر. «اسرار العربیه». «المیزان» و «نزهة الالباء فی طبقات الادباء» عنوانلریله اوچ كتابی و سائر بعض تألیفاتی واردر. «طبقات الادبا» سی ١٢٩٤ تاریخنده مصرده طاش باصمه‌سیله طبع اولنمشدر. ٥٧٧ تاریخنده بغدادده وفات ایدوب. ابو اسحاق شیرازینك تربه‌سنده دفن اولنمشدر.

ابو البركات ابن ملكا { [«اوحدالزمان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو البركات عمر { شرفادن و مشاهیر نحویوندن اولوب، نسبی اون ایكی بطنده حضرت امام حسینه ملاقی اولور. ٤٤٢ تاریخنده كوفه‌ده طوغوب، ٥٠٩ ده وفات ایتمشدر. نحودن بشقه لغت و ادبیات و فقه و حدیثده دخی ید طولی صاحبی اولوب، «اللمع» عنوانلی كتابه بر كوزل شرح یازمشدر.

ابو البركه { خراسان مشاهیر شعراسندن اولوب. علی شیر نوائی ایله معاصر ایدی. و مشارالیه ایله بعض ماجرالری واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

خشك شدكشت امید وقحط شد تخم وفا
زآتش دل تادر ابر چشم من باران نماند

ابو بشر دولابی { (محمد بن احمد انصاری) مشاهیر محدثیندن اولوب، تاریخده دخی ید طولی صاحبی اولمغله، تراجم احوال علمایه دائر بر قاچ تألیفات نافعه‌سی واردر. ری جوارلرنده كائن دولاب قریه‌سنده طوغوب، عراق و شام و حجازده سیر و سیاحت ایتمش؛ و ٣٢٠ تاریخنده مكه ایله مدینه آره‌سنده‌كی (عرج) نام موقعده وفات ایلمشدر.

ابو بشیر انصاری { صحابه‌دن اولوب، اسم و نسبنده اختلاف واقع اولمشدر. كندیسندن نقلاً بعض احادیث شریفه روایت اولنمشدر. پك چوق یاشایوب، حیره‌دن صكره وفات ایتمشدر.

ابو البقاء حسینی { مشاهیر ادبادن اولوب، «كلیات ابی البقاء» عنوانلی كتاب مشهورك مؤلفیدر.

ابو البقاء عُكبَری { (محب الدین عبدالله بن حسین ضریر) مشاهیر ادبادن و فقهاء حنبلیه‌دن اولوب، حدیثده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٥٣٨ تاریخنده بغدادده طوغوب، ٦١٦ ده وفات ایتمشدر. ایكی كوزندن كور اولدیغی حالده، افاده و تدریس و تصنیفله امرار عمر ایده‌رك، پك چوق طلبه‌سی وار ایدی. و باشلیجه نحو و ادبیاته دائر مصنفات مفیده‌سی واردر. ابو علی فارسینك «ایضاح» عنوانلی كتابنی، متنبینك دیوانی، ابن جنینك «اللمع» عنوانلی اثرینی، زمخشرینك «مفصل» نی، «خطب نباتیه» یی و «مقامات حریری» یی صورت مكمله‌ده شرح. و علم نحوه دائر «اللباب» عنوانلی بر كتابله، ٢ جلد اوزره بر «اعراب القرآن» و بر «اعراب الحدیث» و سائر بعض كتابلر یازمش؛ و دها برحیات ایكن بیوك بر شهرت قزانمش ایدی.

ابو بكر آجری { [«آجری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بكر باخرزی { [«باخرزی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بكر باقلانی { (محمد بن طیب) مشاهیر متكلمیندن اولوب. ابو الحسن اشعری مذهبنه تابع ایدی. عن اصل بصره‌لی اولوب، بغدادده ساكن اولمش، و تدریس و تصنیفله امرار عمر ایده‌رك، علم و ذكاوتنه و مناظره‌ده‌كی قوتنه

بناءً عضدالدوله طرفندن قسطنطنيه روم ايمپراطورى نزدينه ايلچيلكله دخى كوندرلمشيدى. «اعجاز القرآن». «الانتصار». «كشف اسرار الباطنية». «الملل والنحل». «هداية المسترشدين» عنوانلى اثرلرك وسائر بعض تأليفاتك صاحبيدر. ٤٠٣ تاريخنده بغدادده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بن ابى داود { (عبدالله بن سليمان سجستانى) مشاهير محدثيندن اولوب، پدريله برابر دور بلاد ايده‌رك مشاهير شيوخدن استماع احاديث شريفه ايتمش؛ وكنج ايكن علم حديثده شهرت تامه قزانمشيدى. «مصابيح الافكار» عنوانيله عندالمحدثين پك مقبول ومعتبر بر اثرى واردر. ٣١٦ تاريخنده ٨٥ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بن البدر { يدنجى قرن هجرى مشاهير اطباسندن اولوب، على الخصوص فن بيطاريده مهارت تامه‌سى وارايدى. مصرده ملك ناصرك خدمتنده بولنمشيدى. فن بيطاريه دائر ٢ فصل و ١٠ مقاله‌يى حاوى مكمل بر كتاب تأليف ايتمشدر، كه جنس فرسك اوصافنى وانتخاب وتربيه‌سى اصوليله خسته‌لقلرينى وادويه‌سنى مبين اولوب، برنسخه‌سى ٣٧٦ رقميله مرقم اوله‌رق، انكلتره‌نك (اوقسفورد) شهرنده كائن (بودليانه) كتبخانه‌سنده موجوددر.

ابو بكر بن پهلوان { (نصرة الدين اتابك — آذربيجان و آران جهتلرنده حكم سورمش اولان اتابكيانك دردنجيسى اولوب، عمى قزل آرسلانك وفاتى اوزرينه ٥٨٧ تاريخنده جلوس ايتمشدر. عيش و عشرته مبتلا اولمغله، كرجيلر مملكتنك بعض طرفلرينى ضبط وغارت ايتمشلردى؛ ونهايت كرجستان حاكمنك قيزيله عقد ازدواج ايده‌رك، كرجيلرك شرندن قورتلمش؛ و٦٠٢ تاريخنده مراغه واربل صاحبلرى ممالكنه تعرض ايتمشلرسه‌ده، همدان صاحبى (آيتغمش)ك امداديله قارشى طوروب، بعض يرلر دخى ضبط؛ و ٦٠٤ تاريخنده، قره‌سنقر خاندانك انقراضى اوزرينه، مراغه‌يى دخى استيلا ايتمشيدى. يكرمى سنه سلطنتدن صكره ٦٠٧ تاريخنده وفات ايدوب، برادرى مظفر الدين اوزبك يرينه چكمشدر.

ابو بكر بن جُحدُر { (جعفر بن يونس) بغدادك مشاهير صلحا وعلماسندن اولوب. پدرى عن اصل خراسانلى ايدى. موعظه قبيلندن اقوال مشهوره‌سى واردر. ٣٣٤ تاريخنده ٧٨ ياشنده وفات ايدوب، قبرى بغدادده زيارتكاهدر.

ابو بكر بن جوهرى { دمشقك مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، ٩٦٨ تاريخنده طوغمش. و ١٠٣٠ سنه‌سندن صكره‌جه وفات ايتمشدر. شو قطعه جمله اشعار رائقه‌سندندر:

خيالك فى عينى يلوح وكلما
ذكرتك يجرى دمع عينى على الخد
وماكان ظنى بالتفرق بيننا
اذا حكم المولى فما حيلة العبد

ابو بكر بن رحيم { (ذوالوزارتين مشرف محمد بن احمد) اندلسك مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، برادرى ابو الحسن ايله برابر اندلسه تغلب ايدن بنى تاشفين دولتى رجالندن بولنمش؛ و آلتنجى قرن هجرى اواسطنده وفات ايتمشلردر. صاحب ترجمه‌نك اشعارى غايتله لطيف اولديغى كبى، عصرينك ادباسيله ماجرالرى وكوزل محاوره ومطايبه‌لرى دخى وار ايدى.

ابو بكر بن زُهر { (محمد بن ابى مروان) اندلسك مشاهير اطبا وشعراسندن اولوب. اباً عن جد طبابتده مشهور وملثمين وموحدين دولتلرنده وزارت رتبه‌سنه ومساند عاليه‌يه نائل اولان ابن زهر خاندانندن منسوبدر. طبيب مشهور ابو العلا بن زهرك حفيدى اولمق مناسبتيله (حفيد) لقبيله دخى ملقبدر. اشبيليه‌ده تولد ونشأت ايتمش؛ وكرك طبابتده‌كى مهارتيله وكرك شعر وادبياتده‌كى اقتدار فوق العاده‌سيله شهرتى عالمگير اولمشيدى. على الخصوص موشحاتى پك كوزل اولوب، او زمانلرده مغرب مغنيلرى عندنده زياده رغبته مظهر اولمشلردى. ٥٩٦ تاريخنده، آلتمش ياشلرنده اولديغى حالده، مراكشده مسموماً وفات ايتمشدر. همشيره‌سيله اونك قيزى دخى طبابتده وفن قباله‌ده مهارت تامه صاحبه‌لرى اولوب، بونلر دخى برابر تسميم اولنمشلردر. مراكشده ايكن اوغلنه اولان اشتياقى حقنده سويلمش اولديغى شو بر قاچ بيت جمله اشعار رائقه‌سندندر:

ولى ولد مثل فرخ القطا
صغير تخلف قلبي لديه
وافردت عنه فيا وحشتا
لذاك الشخيص وذاك الوجيه
تشوقني و تشوقته
فيبكي على وابكي عليه

ابو بكر بن سعد { فارسده حكم سورن اتابكيان ملوكنك
آلتنجيسى وزنكى بن مودودك تورونى ايدى. پدرى سعدك وفاتى اوزرينه، ٦٢٨ تاريخنده تخته جلوس ايدوب، ٣٠ سنه‌لك سلطنتدن صكره ٦٥٨ تاريخنده وفات، وسلطنتى اوغلى سعده ترك ايتمشدر. عادل ومحب علما بر پادشاه اولوب، پدرى زماننده خيلى توسع ايتمش اولان ملكى بونك زماننده معارف وعمرانله احيا اولنمشيدى. شيخ بزركوار سعدئ شيرازى كلستانى بونك نامنه تأليف ايتمش وحقنده مدحيه ومرثيه‌لر سويلمشدر.

ابو بكر بن سعدان { (احمد بن محمد) مشايخ صوفيه‌دن وجنيد
بغدادينك اصحابندن اولوب، فقه شافعيده دخى يد طولاسى، وادبياتدن بهره‌سيله طلاقت لسانى وارايدى. بو اوصافنه بناءً جانب خلافتدن روملر نزدينه سفارتله طرسوسه دخى كوندرلمشيدى.

ابو بكر بن سعدون { (يحيى —) مشاهير محدثيندن اولوب،
٤٨٦ تاريخنده اندلسك قرطبه شهرنده طوغمش؛ وشرقه رحلتله، بغداد، دمشق، اصفهان وسائر جهاتده مدت مديده تدريس و افاده ايله مشغول اولدقدن صكره، موصلده توطنله، ٥٦٧ ده اوراده وفات ايتمشدر. «دلائل الاحكام» عنوانيله بر تأليفى واردر.

ابو بكر بن شيرين { اندلس ادباسندن ومشهور لسان
الدين ابن خطيبك مشايخندن بر ذات اولوب، اشعار رائقه‌سى واردر.

ابو بكر بن صائغ { [«ابن باجه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو بكر بن عبدالرحمن { (بن حرث بن هشام القرشى
المخزومى) سادات تابعيندن وفقهاء سبعه‌دن اولوب، حضرت عمر فاروقك زمان خلافتنده تولد، و ٩٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. پدرى حرث ابو جهلك برادرى اولوب، صحابهٔ كرامدن ايدى. فقهاء سبعه‌نك ديكر آلتيسى شونلردر: عبيدالله بن مسعود، عروه بن زبير، قاسم بن محمد بن ابى بكر صديق، سعيد بن مسيب، سليمان بن يسار، خارجه بن زيد انصارى. بعضلرى صاحب ترجمه‌نك يرينه ابو سلمه‌يى تعداد ايتمشلردر.

ابو بكر بن عبدالعزيز { اندلس وزرا و شعراسندن
اولوب، آلتنجى قرن هجريده ياشامش، وابن عبدونله معاصر بولنمشدر.

ابو بكر بن عرّاق { حلبك مشاهير شعراسندن اولوب،
عطارلقله مشغول بولنمش؛ و ١١٢٠ تاريخنده يتمش ياشلرنده وفات ايتمشدر. اشعارى پك چوق وغايت كوزل اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

اليك يادهر من انباك تحسبى
اخاف اقتاراً ام ابكى على طلل
انى اذا ما رأيت الضيم من جهة
يسيف باسى ابرى هامة الامل

ابو بكر بن العربى { (محمد بن عبدالله) اندلسك مشاهير
علما وفقهاسندن اولوب، ٤٦٨ تاريخنده اشبيليه‌ده طوغمش؛ واورانك علماسندن اخذ وتحصيل ايتدكدن صكره، آفريقايه كچه‌رك، بجايه، مهديه، اسكندريه ومصرده وبعده دمشق ومكه‌ده اكمال تحصيل ايله، استفاده وافاده ايله اشتغال ايتمش؛ واندلسه عودتنده. ابتدا قضا ايله مشغول اولوب، كمال عدالتله ايفاى وظائف ايتمش ايسه‌ده، بعده قضادن ال چكوب، تدريس وتأليفه حصر اوقات ايتمشدى. اشبيليه‌نك اطرافنده كندى مصرفيله بر سور چكديرمش؛ و ٥٤٣ تاريخنده فاسده وفات ايتمشدر. آثارى بر وجه آتيدر: «القبس فى شرح موطا مالك ابن انس»، «ترتيب المسالك فى شرح موطا مالك»، «انوار الفجر»، «احكام القرآن»، «عارضة الاحوزى»، «مراقى الزلف»، «كتاب الخلافيات»، «نواهى الدواهى»، «سراج المريدين»، «مشكل الكتاب والسنة»، «الناسخ والمنسوخ عن القرآن»، «قانون التأويل»، «كتاب النيرين عن الصحيحين»، «سراج المهتدين»، «الامدالاقصى باسماء الله الحسنى

وصفاته العلى »، « كتاب فى الكلام على مشكل حديث السبحات والحجاب »، « العقد الاكبر للقلب الاصغر »، « تبيين الصحيح فى تعيين الذبيح »، « تفصيل التفضيل بين التحميد و التهليل »، « الكافى فى ان لادليل على النافى »، « السباعيات »، « السلسلات »، « التوسط فى معرفة صحة الاعتقاد والرد على من خالف السنة من ذوى البدع والالحاد »، « شرح غريب الرسالة »، ٢ جلد اوزره « الانصاف فى مسائل الخلاف »، « كتاب حديث الافك »، « شرح حديث جابر فى الشفاعة »، « شرح حديث ام زرعه »، « كتاب ستر العورة »، « الحصول فى علم الاصول »، « اعيان الاعيان »، « ملجاة المتفقهين الى معرفة غوامض النحويين »، « ترتيب الرحلة ». اشعار رائقه سى دخى واردر — صاحب ترجمه‌نك حفيدى دخى ابو بكر بن العربى نامیله معروف اولوب، عبّادن وارباب تصوفدن ایدی. اندلسدن شرقه رحلتله، ٦١٧ تاریخنده اسکندریه‌ده وفات ایتمشدر.

ابو بکر بن العربی { [« ابن عربی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابو بکر بن عمر { مغرب اقصاده لمتونه قبیله‌سنك رئیسی اولوب، ملثمین نامیله شهرت بولان مرابطین طائفه‌سنك امیری بولنمش؛ و وفاتنده اقرباسندن بولنان مشهور یوسف بن تاشفین بونك یرینه گچوب، بر بیوك دولت تأسیسنه موفق اولمشدر. [« ملثمین » و « یوسف بن تاشفین » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو بکر بن عیاش { مشاهیر قراءدن اولوب، ٢٠٠ تاریخنده طوغمش، و ٢٩٣ ده وفات ایتمشدر. عمرینی حزن وکدرله گچیروب، حقنده بعض حکایات منقولدر.

ابو بکر بن الکتامی { مصر مشاهیر علما ومشایخندن اولوب، هیئت ونجومده‌کی معلومات واسعه‌سیله وزهد وتقواسیله مشهوردر. بر قاچ تألیفی اولوب، [ا]ك مشهوری « المنهج الحنیف » عنوانلی اثریدر. ١٠٥١ تاریخنده طاعوندن وفات ایتمشدر.

ابو بکر بن الکورانی { (بن هدایة الله) کردی الاصل

اولوب، علوم متنوعه‌ده عالم اولمغله، مؤلفات کثیره صاحبی اولدیغندن (مصنف) لقبیله ملقبدر. فقهه دائر ٣ جلد اوزره « شرح المحرر » عنوانیله بر کتابی وفارسی العباره بر قاچ اثری واردر. ١٠١٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو بکر بن محمد { (بن خورشید) لرکوچکده امارت ایدن

اتابکیانك جد اعلالری اولوب، بونك اوغلی شجاع الدین خورشید امرای موی الیهمك برنجیسیدر، که آلتنجی قرن هجری اواخرنده کسب استقلال وتفرد ایتمشدر.

ابو بکر بن مسعود کاشانی { مشاهیر فقهادن اولوب،

«بدایع الصنایع» عنوانیله مشهور بر کتابك مؤلفیدر. ٥٨٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو بکر بن مصطفی پاشا { مشاهیر خطاطیندن و خواجگاندن اولوب، درسعادتده تولد ونشأت ایتمش؛ وسرای همایونه داخل اولوب، بعده توقیعی ودفتر امینی اولمش؛ و ١١٨١ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو بکر بَیهقی { (احمد بن حسین) مشاهیر محدثیندن وفقهای شافعیه‌دن اولوب، زماننك اعلم علماسی ایدی. استماع احادیث شریفه مقصدیله خیلی وقت سیر وسیاحت ایتمش، وبیك جزئه قریب تألیفات یازمشدر. امام شافعینك نصوصنی برنجی اوله‌رق ١٠ جلد اوزره «المبسوط» عنوانیله جمع ایتمشدر. مؤلفات سائره‌سنك باشلیجه‌لری شونلردر: «السنن الکبیر»، « السنن الصغیر»، «دلائل النبوة»، «السنن والآثار»، «شعب الایمان»، «مناقب الشافعی المطلبی»، «مناقب احمد بن حنبل »، « کتاب الخلاف »، « کتاب الاسماء و الصفات »، « کتاب البعث و النشور »، « کتاب المدخل »، «کتاب الاعتقاد »، « کتاب الزهد »، « کتاب الترغیب ». اصحاب زهد وقناعتدن ایدی. تدریس ایچون نیسابوره ایستنیله‌رك، کیتمش؛ و وفاتنه قدر اوراده افاده ایله مشغول اولوب، ٤٥٨ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. ٣٨٤ تاریخنده نیسابور مضافاتندن (بیهق) قریه‌سنده طوغمشیدی، وجنازه‌سی اورایه نقل ودفن اولنمشدر.

ابو بکر پاشا { (سلحدار — و نام دیکرله قوجه —) وزرای دولت علیه‌دن اولوب، رأی وتدبیرله مشهوردر. اندرون همایونده تربیه اولنه‌رق، سلحدار اولمش؛ وبعده کمرکجی و ضربخانه امینی، ومتعاقباً موره، جده ومصر والیسی اولوب، عصر سلطان محمود خان اول اولان ١١٤٤ تاریخنده، مرابط سلیمان پاشانك عزلی اوزرینه، قپودان پاشا دخی اولمش ایسه‌ده. اوچ آی صکره عزل اولنمش، و ١١٧١ ده وفات ایتمشدر.

ابو بکر تُغلُق { هندستانده دهلی حکمدارلرندن اولوب. عمزاده‌سی غیاث‌الدین تغلقك قتلی اوزرینه. تخته جلوس ایله، بر بچوق سنه سلطنت سوردکدن صکره. عمی محمد تغلق بن فیروزشاه دهلی‌یی ضبطله. کندیسنی (میراط) قلعه‌سنده حبس ایتمش؛ وخیلی وقت صکره اوراده وفات ایتمشدر.

ابو بکر جرجانی { [« جرجانی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بکر جَمّال { مصرك مشاهیر علماسندن اولوب، علی الخصوص حساب وفرائض وجبر ومقابله وسائر علوم وفنونده ید طولی صاحبی ایدی. فنون متنوعه‌یه متعلق بر چوق کتب معتبره‌یه مفید حاشیه‌لر یازمشدر؛ وحسن خطی دخی اولمغله، تدریس وتألیفله اولان اشتغالیله برابر، بر چوق کتابلر استنساخ ایتمشدر. ٩٧١ تاریخنده طوغوب، ١٠٠٦ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابو بکر حَفصی { (متوکل علی الله ابو یحیی بن ابی زکریا) تونسده حکم سورن بنی حفص ملوکندن اولوب، ٧١٠ تاریخنده بیعتی اجرا اولنمش؛ و کندیسی مدبر و جسور وعادل بر حکمدر ولمغله، زماننده ظهور ایدن عصاتك حقندن کلمش؛ و بنی حفص خاندانندن ابن ضربه ایله و وزیر ابن عمر ایله و تونسك اوزرینه هجوم ایدن بعض قبائل عربله خیلی وقت اوغراشمشدر. وزیری بولنان ابن الحکیمك اموال کثیره‌سنی مصادره، واونك یرینه ابن تافراکینی نصب ایتمشیدی. ٧٤٧ تاریخنده‌دك حکومت سوروب، تاریخ مذکورده وفات ایتمشدر. زماننده تونس طرفلرینك معموریتی فوق العاده ایدی.

ابو بکر حفصی { (ابو یحیی بن عبدالرحمن) آنف الترجمه ابو بکرك طورونی اولوب، سلطان ابو عصیده‌نك پرورده‌سی اولمغله، مشارالیهك وفاتنده کندیسنه بیعت اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً ابو البقاء خالد بن ابی زکریا بجایه‌ده ادعای سلطنت ایده‌رك، غلبه چالمغله، صاحب ترجمه سکز کونلك حکومتدن صکره، اخذ وحبس و بعده قتل اولنمشدر. بو وقوعات ٧٠٩ تاریخنده جریان ایتمشدر.

ابو بکر خصّاف { (احمد بن عمر) مشاهیر فقهادن اولوب « ادب القاضی» عنوانیله مشهور بر تألیفی وسائر بعض آثاری واردر. ٢٦١ تاریخنده وفات ایتمشدر. کتاب مذکور اکثر علما طرفندن شرح اولنوب. شرحلرینك الك مشهوری حسام شهید اسمیله معروف عمر بن عبدالعزیز ابن ماجه‌نك شرحیدر.

ابو بکر خطیب بغدادی { (حافظ احمد بن علی) متبحرین علمادن ومشاهیر حفاظدن اولوب، (خطیب بغدادی) اسمیله مشهوردر. یوز قدر تألیفات مفیده‌سی اولوب، الك مشهوری ١٠ جلد اوزره اولان «تاریخ بغداد»یدر، که غایت مفصل ومکمل اولوب، ابن عساکر دخی بو ذاتك میدانه قودیغی بو اثر جلیلنه اتباعاً مشهور « تاریخ دمشق » نی یازمشدر. فقه وحدیث وسائر علوم وفنونده دخی ید طولی صاحبی اولوب، دیکر اثرلرینك باشلیجه‌لری شونلردر: « المؤتلف والمختلف »، « اجازة المجهول»، « ایضاح الملتمس »، « تلخیص المتشابه فی الرسم وحمایة ما اشکل منه من نوادر التصحیف والوهم »، « الجامع لآداب الراوی والسامع »، « شرح دیوان ابی تمام الطائی »، « رافع الارتیاب عن اسماء رجال الحدیث ». « کتاب الرحلة فی طلب الحدیث »، «کتاب الفقیه والمتفقه»، «کشف الاسرار»، « الکفایة فی معرفة اصول الروایة»، « کتاب فی المبهمات »، « کتاب المتفق والمفترق »، « المکمل فی بیان المهمل » وسائره. ٣٩٢ ده بغداده طوغوب، ٤٦٣ ده اوراده وفات ایتمشدر. مشهور ابو اسحاق شیرازی جملهٔ طلبه‌سندن ایدی. تاریخ بغدادینه بر قاچ ذیل یازلمش، وکرك اصلنك کرك ذیللرینك استانبول کتبخانه‌لرینك اکثرنده نسخه‌لری

موجود ایسه‌ده، بویله براثر جلیلك نشرینه کیمسه طرفندن همت اولنه‌مامشدر.

ابو بکر خوارزمی { (محمد بن عباس) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، کندیسی خوارزملی اولدیغی حالده، والده‌سی طبرستانلی اولوب، مورخ مشهور ابو جعفر محمد بن جریر طبرینك همشیره‌سی اولمغله، خوارزم وطبرستانه نسبتله (طبرخزی) اسمیله دخی معروفدر. شعر وانشاده زمانینك فریدی اولدیغی کبی، علم لغت وانسابده دخی ید طولی صاحبی ایدی؛ واشعار واخبار عربدن پك چوق مستحفظاتی وار ایدی. شام وحلب جهتلرنده برمدت اقامت ایتمشدی. شامدن عودتنده نیسابورده ساکن اولوب، ٣٨٣ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. مرتب دیوان اشعاریله بر مجموعهٔ رسائلی واردر. مجموعهٔ رسائلی یعنی محرراتی ١٢٩٧ تاریخنده استانبولده «الجوائب» مطبعه‌سنده طبع اولنمسدر. محرراتنك بعضندن تتبعی آکلاشیلیور.

ابو بکر رازی { (احمد بن علی الجصاص) ائمهٔ فقهاء حنفیه‌دن اولوب. عالم وزاهد وصاحب قناعت بر ذات اولمغله، دفعاتله کندیسنه تکلیف اولنان قضا وخطبه‌یی رد، وتدریس وتألیفه حصر همت ایتمشیدی. ریده متولد اولوب، ٣٢٥ تاریخنده بغداده داخل اولمش؛ وبعده برمدت اهواز ونیسابورده امرار ایام ایده‌رك، ٣٤٤ ده بغداده عودتله، تدریسه دوام، و ٣٧٠ تاریخنده ٦٥ یاشنده وفات ایتمشدر. آنف الترجمه ابو بکر خوارزمی کندیسنك اصحابندن اولمغله، جنازه‌سنك نمازینی قیلمشدر. باشلیجه مؤلفاتی بروجه آتیدر: «احکام القرآن»، «مختصر اختلاف الروایات لابی جعفر الطحاوی»، «شرح ادب القاضی لابی بکر الخصاف»، «شرح الجامع الصغیر»، «شرح الجامع الکبیر»، «شرح الاسماء الحسنی»، «شرح مختصر الکرخی فی فنون الحنفیة»، «کتاب فی اصول الفقه». بونلردن بشقه مسائل وارده‌یه جوابلری وسائر آثاری دخی واردر.

ابو بکر رازی { (محمد بن زکریا) اعاظم اطبا وحکمای اسلامدن اولوب، ٢٤٠ تاریخلرنده (ری) ده دنیایه گلمش؛ وتحصیل علوم وفنون ایچون عراق، شام، مصر واندلسه سیاحت ایتدکدن صکره، مدت مدیده ریده، وبغدادده بعض بیمارستانلرك مدیر وسر طبیبی بولنمشدر. ایران ملوکندن بعضیسنك وعلی الخصوص خراسان وماوراء النهر صاحبی منصور بن اسماعیل بن خاقانك خدمت طبابتنده بولنمش؛ وحتی آثارینك اك مشهورلرندن اولان «المنصوری» یاخود «الکناش المنصوری» عنوانلی اثرینی بونك نامنه تألیف ایتمشدر. ترجمهٔ حالی حقنده روایات مختلفه نقل اولنوب، بر روایته کوره، ابتدا صرافلقله یاخود مغنیلك وعوده‌جیلقله مشغول اوله‌رق، اوتوز و بلکه قرق یاشنی کچدکدن صکره، بغداده ورودینی متعاقب فن طبك تحصیلنه قویلمش؛ ودیکر بر روایته کوره، بغداده ورودندن اول ریده اجرای طبابت ایتمش، و بیمارستان مدیری بولنمشیدی. هر حالده طبدن اول فلسفه وکیمیا عالمیله اوغراشمش اولدیغی آکلاشیلیور ایسه‌ده، طبه دخی اوقدر کچ باشلامش اولمسی ملحوظ دکلدر. علوم وفنون متنوعه‌یه وعلی الخصوص کیمیا وطبه وعلوم ریاضیه ایله هیئت ونجومه پك چوق خدمتلری سبقت ایدوب، بو عالمرده مصنفات کثیره‌سی واردر. چیچك وقزاموق علتلری حقنده اك اول تحقیقات طبیه اجرا ایدن بو ذات اولوب، بو ایکی علت حقنده اولان رساله‌سی الی یومنا هذا آوروپاجه پك مقبول ومعتبردر. غیطان باقیسنك دخی موجدی اولدیغی متفق علیهدر. تألیفاتی لاتینجه‌یه دخی ترجمه اولنه‌رق، قرون وسطاده طول مدت آوروپا مکاتب طبیه‌سنده دستور العمل اتخاذ اولنمشدر. آوروپاجه (رازی)دن غلط اوله‌رق (رازس Razes) اسمیله شهرت بولمشدر. شرقده (جالینوس العرب) اسمنه مظهر اولمشدر. اواخر عمرنده کوزلرینه عمی طاری اولوب، اجرای عملیات ایتمك اوزره نزدینه کیدن بر طبیبه کوزك قاچ طبقه‌سی اولدیغنی صوروب، جواب شافی آله‌میجه، کوزك صورت ترکیبنی بیلین بر طبیب نصل عملیات اجرا ایده‌بیلیر دیه دوشونه‌رك، ودنیایی کورمکدن اوصاندم آرتق کورمك ایستمم دیه‌رك، عملیات اجرا ایتدیرمه‌مشدر. بر روایته کوره ٣٢٠ ودیکر بر روایته کوره ٣١١ تاریخنده وفات ایتمشدر. تداوی امراضده‌کی مهارتنه وعملیات کیمیویه‌سیله آثار ذکا وفطانتنه

منعلق پك چوق اخبار وحكايات منقولدر. آثارينك الڭ بيوك واڭ مشهورى « الحاوى » عنوانلى كتابيدر، كه كافهٔ علوم طبيه‌يى جامع اولوب، ٣٠ جلددن عبارتدر. « الجامع » و « المنصورى » عنوانلريله دخى علوم طبيه‌نك كافه‌سنى جامع ايكى بيوك اثرى واردر. « الفاخر » عنوانلى مشهور بركتاب نافعك دخى مؤلفى صاحب ترجمه اولديغى مرويدر. ديكر آثارى بروجه آتيدر: « كتاب فى ان للانسان خالقاً متقناً حكيماً » كه بونده انسانك كيف ماالتفق وجوده كليوب بر خالق حكيم طرفندن بيوك برحكمتله يارادلمش اولديغنى تشريح وفيسيولوجيا فنلريله اثبات ايديور، « كتاب فى ان للعالم خالقاً حكيماً »، علم طبيعى‌يه مدخل مقامنده اولان « سمع الكيان »، منطقه مدخل مقامنده اولان « ايساغوجى »، « جمل معانى قاطيغورياس »، « جمل معانى باريمنياس »، « جمل معانى آنالوطيقا »، « كتاب هيئة العالم » كه بونده ارضك كرويتنى وكونشك ارضدن بيوك و قمرك كوچك اولديغنى بيان ايديور، « كتاب فيمن استعمل تفضيل الهندسة »، « مقالة فى السبب فى قتل ريح السموم لاكثر الحيوان »، « كتاب فى اللذة »، « كتاب الشكوك والمناقضات التى فى كتب جالينوس »، « كتاب فى كيفية الابصار »، « كتاب فى علل المفاصل والنقرس وعرق النساء »، « كتاب فى وجع المفاصل »، « الاثنا عشر كتاباً فى الصنعة » يعنى صنعته متعلق اون ايكى كتاب، كيميانك وجودينى اثبات يولنده تصنيف ايتديكى « كتاب الاثبات »، « كتاب الاحجار »، « كتاب الاسرار »، « كتاب سرالاسرار »، « كتاب التبويب »، « كتاب رسالة الخاصة »، « كتاب الحجر الاصفر »، « رسائل الملوك »، « كتاب الرد على الكندى فى ادخاله صناعة الكيمياء فى الممتنع »، پرهيزك افراطى واغديه‌نك نقصانى صحتى محافظه ايتميوب امراضى دعوت ايتديكنه دائر بركتاب، جاهل طبيبلرك خسته‌لرى هر آرزولرندن منع ايده‌رك مرضلرينى تشديد ايتدكلرينه دائر بر كتاب، « كتاب سيرة الحكماء »، « مقالة فى ان الطين المتنقل به فيه منافع »، « مقالة فى الجدرى والحصبة »، « مقالة فى الحصى والكلى والمثانة »، « كتاب الى من لا يحضره طبيب » كه « طب الفقراء » اسميله دخى معروفدر، « كتاب الادوية الموجودة فى كل مكان »، « كتاب فى الرد على الجاحظ فى نقض صناعة الطب »، « كتاب فى تناقض قول الجاحظ فى كتابه فى فضيلة الكلام وما غلط فيه على الفلاسفة »، امراضك انواعنى وهر برينك اسباب وعلامات وعلاجلرينى مبين « كتاب التقسيم والتشجير »، اغديه ايله تداويى وعلاجلرك يمكلره خلط ودرجنى مبين « كتاب الطب الملوكى »، « كتاب فى الفالج »، « كتاب فى القوة »، « كتاب فى هيئة العين »، « كتاب فى هيئة الكبد »، « كتاب فى هيئة الانثيين »، « كتاب فى هيئة القلب »، « كتاب فى هيئة الصماخ »، « كتاب فى كيفية الاغتذاء »، « ذكر الادوية المعدنية »، « كتاب فى اثقال الادوية المركبة »، « كتاب فى خواص الاشياء »، « كتاب كبير فى الهيولى »، « كتاب فى سبب وقوف الارض وسط الفلك على استدارة »، « كتاب فى نقض الطب الروحانى على ابن اليمان »، « كتاب فى ان العالم لايمكن ان يكون الاعلى ما نشاهده »، « كتاب فى الحركة وانها ليست مرئية بل معلومة »، « كتاب فى ان للجسم تحريكاً من ذاته وان الحركة مبدأ طبيعى »، « قصيدة فى المنطقيات »، « قصيدة فى العلم الالهى »، « قصيدة فى العظة اليونانية »، « كتاب الكرى ومقادير مختصرة »، « كتاب فى ايضاح العلة التى بها تدفع الهوام بالتغذى ومرة التدبير »، « كتاب فى الجبر وكيف يسكن المه وماعلامة الحرفية والبرد »، « مقالة فى الاسباب المميلة لقلوب اكثر الناس من افاضل الاطباء الى اخسائهم »، « مقالة فيما ينبغى ان يقدم من الاغذية والفواكه وما يواخرمنها »، « مقالة فى الرد على احمد بن الطيب السرخسى فيما رد به على جالينوس فى امر الطعم المر »، « كتاب فى الرد على المسمى المتكلم فى رده على اصحاب الهيولى »، « كتاب فى المدة وهى الزمان وفى الخلاء والملاء وهما المكان »، « كتاب فى نقض كتاب انابوالى فرفوريوس فى شرح مذاهب آرسطوطاليس فى العلم الالهى »، « كتاب فى العلم الالهى »، « كتاب فى الهيولى المطلقة والجزئية »، « كتاب فى العلم الالهى على رأى افلاطون »، « كتاب فى محنة الذهب والفضة والميزان الطبيعى »، « كتاب فى الثبوت فى الحكمة »، « كتاب فى عذر من اشتغل بالشطرنج »، « كتاب فى حكمة النرد »، « كتاب حيل المتمس »، « كتاب فى الباه »، « كتاب الزيادة »، قابل التصاق

اولان جریحه‌لرله قابل التصاق اولمیان جریحه‌لر حقنده
بر کتاب، صویك تبریدی اصوللرینی مبین کتاب،
«رسالة فی انه لا یوجد شراب غیر مسکر یفی بجمیع
افعال الشراب المسکر المحمود فی البدن»، «کتاب فی
علامات اقبال الدولة»، «کتاب فی فضل العین علی
سائر الحواس»، «رسالة فی ان غروب الشمس وسائر
الکواکب عنا وطلوعها علینا لیس من اجل حرکة
الارض بل من حرکة الفلك»، «کتاب فی المنطق»،
«کتاب فی فسخ ظن من یتوهم ان الکواکب لیست
فی نهایة الاستدارة»، «کتاب فی انه لایتصور لمن لا
دربة له بالبرهان ان الارض کریة وان الناس حولها»،
«رسالة یبحث فیها عن الارض الطبیعیة طین هی ام
حجر»، «کتاب فی ان الترکیب نوعان»، «مقالة فی
العادة وانها تکون طبیعة»، «مقالة فی المتقعة فی
اطراف الاجفان»، «مقالة فی العلة التی من اجلها تضیق
النواظر فی النور وتتسع فی الظلمة»، «مقالة فی العلة
التی لها تزعم الجهال ان الثلج یعطش»، «کتاب
اطعمة المرضی»، «مقالة فی العلة التی لها یحرق الثلج
ویقرح»، «مقالة فیما استدرکه من الفصل فی الکلام
فی القائلین بحدوث الاجسام وعلی القائلین بقدمها»،
«مقالة فی ان العلل الیسیرة بعضها اعسر تعرفا وعلا-
جا»، «کتاب العلة التی لها تذم العوام الاطباء الحذاق»،
«رسالة فی العلل المشکلة وعذر الطبیب»، «رسالة
فی العلل القاتلة لعظمها والقاتلة لظهورها بغتة مما لا
یقدر الطبیب علی صلاحها وعذره فی ذلك»، طبیب
حاذقك هر خسته‌لغی ابی ایتمك طبك مقتضیاتندن
اولمدیغنه وبر خسته‌لغی ابی ایده‌مین طبیبك چوق
دفعه واقع اولان تدبیر وحرکتی ممدوح اولندیغنه
دائر کتاب، طبابتده جهلا وقادینلرك اطبای حاذقه‌دن
زیاده شهرت بولملری اسبابنی مبین کتاب، «رسالة
فی ان النفس لیست بجسم»، «کتاب فی الکواکب
السبعة»، «کتاب فی الحکمة»، «کتاب فی النفس
الکبیرة»، «کتاب فی النفس الصغیرة»، «رسالة فی
محنة الطبیب وکیف ینبغی ان یکون حاله فی نفسه
وبدنه وسیرته وادبه»، «رسالة فی مقدار ما یمکن
ان یستدرك من احکام النجوم»، «کتاب فی الشکوك
التی علی برقلس»، «کتاب فی تفسیر کتاب افلاطر-
خس لکتاب طیماوس»، «رسالة فی علة خلق السباع
والهوام»، «کتاب فی المناقضة بین اهل الدهر

واهل التوحید فی احداث العالم»، «کتاب فی الریاضة»،
«کتاب فی النقض علی الکیال فی الامامة»، «کتاب فی
انه لا یجوز ان یکون سکون وافتراق»، «کتاب فی
اتمام کتاب افلاطرخس»، «اختصار کتاب حیلة
البرء لجالینوس»، «اختصار کتاب النبض الکبیر
لجالینوس»، «تلخیص کتاب العلل والاعراض لجا-
لینوس»، «تلخیص کتاب الاعضاء الآلمة لجالینوس»،
«کتاب الانتقاد علی اهل الاعتزال»، «کتاب فی
نقض کتاب البلخی لکتاب العلم الالهی والرد علیه»،
«رسالة فی ان قطر المربع لایشارك الضلع من غیر
هندسة»، «کتاب فی الاشواق علی اهل التحصیل من
المتکلمین بالفلسفه»، «کتاب فی السیرة الفاضلة
وسیرة اهل المدینة الفاضلة»، «کتاب منافع الاغذیة
ودفع مضارها»، «کتاب فی تثبیت المعاد»، «کتاب
علة جذب حجر المغنطیس للحدید»، «کتاب میزان
العقل»، «کتاب فی الشراب المسکر»، «کتاب فی
القولنج»، «کتاب فی تفسیر کتاب جالینوس لفصول
ابقراط»، «کتاب فی آثار الامام الفاضل المعصوم»،
«کتاب فی استفراغ المحمومین قبل النضج»، «کتاب
الامام والمأموم المحقین»، «کتاب خواص التلامیذ»،
«کتاب شروط النظر»، «کتاب الآراء الطبیعیة»،
«رسالة فی الترکیب»، «رسالة فی کیفیة النحو»،
«رسالة فی العطش وازدیاد الحرارة لذلك»، «کتاب
فی جل الموسیقی»، «کتاب فی الاوهام والحرکات
النفسانیة»، «کتاب فی العمل بالحدید والجبر»،
«کتاب السر فی الحکمة»، «کتاب فی منافع الاعضاء»،
«الکافی فی الطب»، «کتاب فی المتنقل»، «کتاب
الاقراباذین المختصر»، «کتاب البرء»، «کتاب سر
الاسرار»، «کتاب سر الطبیب»، «کتاب فی شرف
الفصد»، «کتاب المرشد» ونام دیکرله «کتاب
الفصول»، «کتاب فی اللبن»، «المدخل الی الطب»،
«مقالة فی المذاقات»، «مقالة فی البهق والبرص»،
«زینة الکتاب»، «مقالة فی البواسیر والشقاق فی
المقعدة»، «کلام فی الفرق بین الامراض»، «مقالة
فی الحرقة الکائنة فی الاحلیل والمثانة»، «کتاب صیدلة
الطب»، «کتاب فی جواهر الاجسام»، «مقالة فی
الزکام والنزلة وامتلاء الرأس»، «مقالة فی ابدال
الادویة»، «کتاب صفات البیمارستان»، «مقالة فی
الکیفیات»، «رسالة فی الحمام ومنافعه ومضاره»،

«کتاب فی الدواء المسهل والمقیئ»، «مقالة فی علاج العین بالحدید». بونلردن بشقه مسائل فنیه‌یه متعلق برچوق محرراتی، جوابلری وردیکلری واردر. «کتاب الرازی» اسمیله شهرت بولمش برکتابی دخی واردر، که ایچنده اولیاء کرامه واعتقاداته قارشی بعض تفصیلات وار ایسه ده، بوکتابک کندیسنی جرح وتکفیر ایتمکه چالیشان کروه متعصبین طرفندن ایجاد وکندیسنه اسناد اولندیغی مرویدر. «حاوی» عنوانلی اثریله «کناش منصوری» سی لاتینجه‌یه وسائر آوروپا لسانلرینه ترجمه ومتن عربیلری دخی آوروپاده دفعاتله طبع ایدلمش اولدیغی کبی، «کتاب الجدری والحصبة» عنوانلی اثر قیمتداری دخی انکلیزجه ترجمه‌سیله برابر لوندره‌ده، وبالکز متنی اخیراً بیروتده طبع اولنمشدر. ابوبکر رازینک فنونله اولان بوتوغلیله برابر ادبیات وشعرده دخی مهارت تامه‌سی اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

لعمری ما ادری وقد آذن البلی
بعاجل ترحال الی این ترحالی
واین محل الروح بعد خروجه
من الهیکل المنحل والجسد البالی

ابوبکر روذراوری { (احمد بن علی) مشاهیر محدثیندن اولوب، همدان مفتیسی ایدی. «کتاب السنن» و «معجم الصحابه» عنوانلریله ایکی کتابی وسائر بعض مصنفاتی واردر. ٣٠٨ تاریخنده طوغوب، ٣٩٨ ده وفات ایتمشدر. روایاتنده موثوقدر.

ابو بکر سرخسی { وابو بکر سمعانی. [«سرخسی» و «سمعانی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو بکر سوسی { مشایخ صوفیه‌دن اولوب رمله‌ده ارشاد ایله مشغول ایدی. ٣٨٦ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابوبکر شاذان { قزوین مشاهیر صلحاسندن اولوب، ٥٣١ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابو بکر شبلی { [«شبلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بکر شرف الدین { لرکوچکده امارت سورن اتابکیانک اوچنجیسی اولوب، ٦٢٥ تاریخلرنده، برادری سیف الدین رستمک قتلندن صکره، بر مدت امارت ایتمشدر.

ابوبکر شریشی { (جمال الدین محمد بن احمد) مشاهیر فقهاء مالکیه‌دن اولوب، تفسیر وحدیث وسائر علومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٦٠١ تاریخنده شریشده طوغوب، عراقه رحلتله، اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، مصره عودت ایتمش؛ وبعده قدسه کیده‌رک، شیخ الحرم اولمش؛ وصکره دمشقه کیدوب، ٦٨٥ ده وفات ایتمشدر. اشتقاقه دائر برکتاب تألیف، وابن معطرک «الفیه» سنی شرح ایتمشدر.

ابو بکر ششبانی { تیمورلنکک خروجنده مازندرانده قوماندان بولنوب، جهانکیر مشار الیه قارشی واقع اولان مقاومت مردانه‌سیله شهرت بولمش بر دلیردر.

ابوبکر شنوانی { مصرک مشاهیر نحاتندن اولوب، اکثر فنونده عالم ایدی. قاهره‌ده تدریسله اوغراشمش، وبرقاچ تألیفات براقمشدر. فقیر بر آدم اولوب، مدت مدیده فلجدن یاتمش، و ١٠١٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوبکر شیرازی { (احمد بن عبد الرحمن) مشاهیر محدثیندن اولوب، روایتنده موثوق ایدی. «کتاب فی القاب اسماء الرجال» و «کتاب فی القاب الرواة» عنوانلریله ایکی کتابی وسائر بعض آثاری واردر. مدت مدیده همدانده اقامت ایتمش؛ و ٤٠٤ تاریخنده شیرازه کیدوب، ٤١١ ده اوراده وفات ایتمشدر. — (ابوبکر احمد بن علی) اسمنده دیکر بر محدث دخی خراسانک مسندی اولوب، ٤٨٧ ده وفات ایتمشدر.

ابوبکر صدیق { (عبدالله بن ابی قحافه بن عامر بن عمرو بن کعب بن سعد بن تیم بن مره بن کعب القرشی، رضی الله تعالی عنه) صحابهٔ کرامک سالاری وعشرهٔ مبشره‌نک بری اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزک یارغاری بولنمش، وارتحاللرنده برنجی خلیفه‌سی وخلفای راشدینک اولی اولمشدر. والده‌سی ام الخیر سلمی بنت صخر بن عمرو بن کعب بن سعد بن تیم بن مره بن کعب ایدی. بووجهله کرک پدری وکرک والده‌سی طرفندن نسبی یدنجی بطنده مره بن کعبده نسب پاک حضرت پیغمبری ایله برلشیر. جاهلیتده

اسمی (عبداللات) و بر روایته کوره (عبدالعزی) اولوب، دین اسلامه دخوللرنده حضرت نبی ذی شان (صلعم) طرفندن (عبدالله) ه تحویل بیورلمشدر. مخلصی (عتیق) اولوب، حضرت رسول اللهك نبوتنی اك اول تصدیق ایدنلردن اولمغله، (صدیق) مخلصیله شهرت بولمشلردر. اول امرده بزاز وتاجر اولوب، ثروت ونفوذ صاحبی وانساب قریشه عالم ایدی. بر روایته کوره حضرت خدیجه‌دن صکره، ایکنجی، ودیکر بر روایته کوره حضرت علی ایله زید بن حارثه‌دن صکره دردنجی اوله‌رق، ایمانه کلمشدر. وایمان ایتدکدن صکره، حضرت فخر کائنات افندمزه فوق العاده بر صدق ومحبت حاصل ایده‌رك، قومنی اسلامه دعوت ایتمکه باشلامش؛ وصحابهٔ کرامدن عثمان بن عفان، زبیر بن عوام، عبدالرحمن بن عوف، سعد بن ابی وقاص وطلحه بن عبدالله حضرت صدیق اکبرك دعوتیله اسلامه کلمشلردر. کندیسی اسلامه کلدکدن صکره، اموالنی تماميله تصدق ایدوب، اصحاب قناعتدن اولمشدی. کفار قریش حضرت نبی ذیشانه قصد ایتدکلرنده، حضرت ابابکر برابرلرنده قاچوب، بر مغاره‌یه اختفا ایتمش اولمغله، یار غار صفتنه وحضرت رسالتپناه افندمزك نیجه تبشیرات نبویه‌لرینه مظهر اولمشلردی. بدر، احد، خندق وسائر غزوات سنیه‌ده حاضر بولنوب، دائما وجودینی حضرت پیغمبره سپر ایتمکه شتاب ایدردی. حضرت رسولك ارتحالنده حضرت عمر فاروق، کمال حزن وکدرندن واسلامه خلل کلیر قورقوسیله، رسول اللهك سمایه رفع اولندیغنی اعلان، وارتحال ایتدی دینلری تهدید ایتمکده اولدیغی حالده، حضرت ابابکر جماعتك ایچنه کیره‌رك: «وما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل افان مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم الخ» آیت کریمه‌سنی تلاوتدن صکره، «ای مؤمنلر! حضرت محمده عبادت ایدیور دیسه‌کز، حضرت محمد وفات ایتدی؛ حضرت اللهه عبادت ایدیورسه‌کز، الله حی لایموتدر» دیمش؛ وبو سوز قلوب مؤمنینه تسلی وامنیت بخش ایتمشیدی. جزئی بعض اختلافاتدن صکره اوکون حضرت ابا بکر خلافته انتخاب اولنمشدر.

زمان خلافتلرنده بعض قبائل عرب ارتداد ایدوب، بعضلری دخی ذکاتك اداسندن امتناع ایتدکلرندن، بونلرك ونبوت ادعاسنه قالقیشان اسود عنسی، مسیلمة الکذاب، سجاح المتنبئه وطلیحة الاسدینك تربیه‌سیله اوغراشلدیغی کبی، حیره وانبار دخی فتح اولنمش؛ وشامك فتحنه مباشرت اولنه‌رق، خالد بن ولید وعبیده بن جراح اوجهتك فتحنه مأمور اولمشلردی. دیکر صحابهٔ کرامك دخی معاونت وامدادیله بوتشبثاتك جهه‌سنده موفق اولوب، ایکی سنه‌لك خلافتلری زماننده اساس دین مبینی تأمین وتقویه، وممالك اسلامیه‌یی خیلیدن خیلی توسیع ایله، جزیرة العربك خارجنده دخی نشر اسلام کندیلرینه میسر اولمشدر.

۲ سنه ۳ آی و ۱۰ کون خلافتدن صکره، هجرت نبویه‌نك ۱۳ نجی سنه‌سی جماذی الاخراسنك ۲۲ نجی صالی کونی آقشامدن صکره وفات ایدوب، روضهٔ مطهره‌ده دفن اولنمشدر. وفاتلرنده ۶۳ یاشنده ایدی. بر روایته کوره، بر سنه اول بعض یهودیلر طرفندن تسمیم ایدلمش اولمغله، بوسمك تأثیرندن، ودیکر برروایته کوره، صوتوق برهواده یقانمغله، اون بش کون چکدیکی بر صیتمه‌دن وفات ایتمشدر. وفاتلرنده پدری ابو قحافه برحیات ایدی. حضرت ابو بکر قبل الاسلام (قتیله بنت عبد العزی) و (ام رومان دعد بنت عامر) ی تزوج ایدوب، برنجیسندن عبدالله واسماء، و ایکنجیسندن عبدالرحمن وعایشه دنیایه کلمشلردر؛ بعد الاسلام دخی جعفر بن ابی طالبدن طول قالان (اسماء بنت عمیس) و (حبیبه بنت خارجه) یی تزوج ایده‌رك، برنجیسندن محمد، و ایکنجیسندن کندیسنك وفاتندن صکره ام کلثوم تولد ایتمشلردر. الحاصل درت زوجه‌سندن اوچ ارکك واوچ قیز اولادی اولمشدر، که بونلردن حضرت عایشه ازواج مطهرهٔ رسول الله عدادینه داخل اولمشدر.

حضرت ابا بکر صدیقك مناقبی وتواضع وسخاسیله سائر اوصاف جلیله‌لرینه متعلق اولان حکایات ونوادر لا تعد ولا تحصی اولوب، حقلرنده متعدد آیات کریمه نازل ونیجه احادیث نبویه صادر اولمشدر. کندیلرندن منقول اولان احادیث شریفه بالکز ۱۴۲ عددنده اولوب، بوده حضرت پیغمبرك ارتحالندن صکره چوق یاشامدقلرندن، وضبط احادیث شریفه‌یه اعتنا ایدن تابعین دها یتیشمه‌مش اولمسندن ایلری کلمشدر. بواحادیث شریفه قیزی حضرت عایشه وحضرت عمر بن خطابدن روایت اولنمشدر. آیات کریمه اوراق پریشان اوزرنده وصحابه‌نك حفظنده بولنمغله، حضرت صدیق

اكبرك زماننده قید وتحریر اولنه‌رق، قرآن کریم ضبط ایدلمش؛ و بوخرا حضرت عثمان طرفندن صره‌یه قو- نیله‌رق نسخهٔ صحیحه‌سی تفریق و ترجیح اولنمشدر .

ابو بکر صیرفی { (محمد بن عبد الله) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، بغدادلیدر . فقهی ابو العباس بن سریجدن اخذ ایدوب، علی الخصوص قیاس واصولده زماننك فریدی ایدی . اصول فقهده غایتله مقبول و معتبر برکتابی واردر. ٣٣٠ تاریخنده وفات ایتمشدر .

ابو بکر طرسوسی { (محمدبن ولید قرشی فهری) مشاهیر علمادن وفقهای مالکیه‌دن اولوب، «سراج الملوك» عنوانلی مشهور بر تألیفیله شهرت بولمشدر. وفاتی ٥٢٠ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو بکر طرطوشی { [«ابن ابی رندقه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو بکر ظاهری { (محمد بن داود اصبهانی) مشاهیر فقها و ادبادن اولوب، فقهده ید طولی صاحبی اولدیغی کبی، اشعاری دخی غایتله کوزل ونثر ونظمی سلیسدر. ابو العباس ابن سریج ایله مناظره‌لری واردر . عنفوان شبابنده «الزهرة» عنوانیله برچوق نوادر وغرائب ادبیه‌یی واشعار رائقه‌یی جامع بر اثر مرغوب میدانه قومش اولدیغی کبی، فقهه متعلق «کتاب الوصول الی معرفة الاصول»، «کتاب الانذار» و «کتاب الانتصار» کبی نیجه تألیفات مقبوله‌سی واردر. ٢٩٧ تاریخنده ٤٢ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو بکر غسانی { [«غسانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بکر محمد { [«ابن سراج» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو بکر مخزومی { اندلس شعراسندن اولوب، هجووده کی مهارتیله مشهوردر . آلتنجی عصرك اواسطنده یاشایوب، وزیر ابو بکر بن سعیدك زماننده غرناطه‌یه کیتمش اولمغله، وزیر مشارالیه ایله بعض ماجرالری منقولدر.

ابو بکر مروزی { [«مروزی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ابو بکر مرینی { مغربده حکم سورمش اولان بنی مرین دولتنك دردنجی حکمداری ودولت مشارالیهانك بانیسی اولان عبد الحقك اوغلی اولوب، پدریله ایکی برادری ابو سعید عثمان و ابو معروف محمددن صکره ٦٤٢ تاریخنده جلوس ایتمش؛ و بنی مرین ملوکنك اك مشهورلرندن اولوب، موحدینله وسائر طوائف ملوکله واقع اولان محاربانك اکثرنده موفق اولمش؛ ومرکزی فاس اولدیغی حالده، دولتنك حدودینی جنوبه طوغری خیلی توسیع ایده‌رك، سجلماسه، درعه وسائر ممالکی دخی ضبط ایتمشیدی . ١٤ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٦٥٦ تاریخنده وفات ایدوب، برادری یعقوب یرینه پچمشدر .

ابو بکر نقاش { (محمد بن حسن) مشاهیر قراء ومفسریندن اولوب، اجدادی موصللی اولدقلری حالده، کندیسی بغدادده تولد و نشأت ایتمشدر . ٢٦٦ تاریخنده طوغوب، شام، مصر، حجاز، خراسان، ماوراء النهر وسائر جهاته سیاحتله استماع احادیث شریفه ایتمش، وبرچوق تألیفات یازمشدر . باشلیجه‌لری شونلردر : «شفاء الصدور» عنوانلی تفسیر شریف، «الاشارة فی غریب القرآن»، «الموضح فی القرآن ومعانیه»، «ضد العقل»، «المناسك»، «فهم المناسك»، «اخبار القصاص»، «ذم الحسد»، «دلائل النبوة»، «الابواب فی القرآن»، «ارم ذات العماد»، «المعجم الکبیر فی اسماء القراء و قراآتهم»، «المعجم الاوسط»، «المعجم الاصغر»، «کتاب السبعة الاوسط»، «کتاب السبعة الاصغر» . ٣٥١ تاریخنده وفات ایتمشدر .

ابو بکر نیسابوری { (عبد الله بن محمد) مشاهیر فقها ومحدثیندن اولوب، زاهد و متقی برذات ایدی . جدی حضرت عثمان بن عفانك اوغلی ابانك آزادلیلرندن بولنمشیدی . بغدادده ساکن اولمش، ومزنینك کتابنه بعض زیادات یازمشدر . دار قطنی وسائر مشاهیر محدثین کندیسندن روایت ایدوب، موثوقیتنه شهادت ایدرلر. ٢٣٨ده طوغوب، ٣٢٤ده وفات ایتمشدر. — [«ابن المنذر» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابو بکر واسطی { (محمد بن موسی) کبار مشایخ صوفیه‌دن اولوب، اجدادی فرغانه‌لی اولدقلری حالده، کندیسی واسطده طوغمش؛ وجنید وثوری کبی کبار اولیاء

اللهك اصحابی صره‌سنه کچمشیدی . بعده خراسانه کیدوب، مروده اختیار اقامت ایتمش، واورالرده مقامات واقوال ومواعظی شهرت بولمشدر . علوم ظاهره‌ده دخی ید طولی صاحبی ایدی . ۳۲۰ تاریخندن صکره ارتحال ایتمشدر .

ابو بکر وراق { [«وراق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بکرة الثقفی { (نفیع بن حارث) صحابه‌دن اولوب، طائفده اسلامه کلمش اولدیغی حالده، برچوق وقت اورادن خروجه مقتدر اوله‌میوب، اسلامنی کتم واخفایه مجبور، وطائف غزاسنده قلعه‌دن اینه‌رك، دیدار حضرت رسالتپناهی ایله مشرف اولمشیدی . برخیلی احادیث شریفه نقل ایدوب، کندیسندن ابو عثمان نهدی و احنف وحسن بصری روایت ایتمشلردر . بعده بصره‌ده توطن ایتمش، ونسلندن بعض مشاهیر کلمشدر . جمل وقعه‌سنده طرفیندن هیچ برینه تمایل ایتمیوب، بیطرف طورمشیدی . ۵۱ تاریخنده بصره‌ده ارتحال ایتمشدر .

ابو بلال { (مرداس بن ادیه الحنظلی التیمی) خوارج رؤساسندن اولوب، صفین محاربه‌سنده حضرت علینك معیتنده بولنمشیدی . برادری عروه عبدالله بن زیاد طرفندن قتل، وکندیسی حبس اولنمش، ومؤخراً ابن زیاد طرفندن محبوس بولنان خوارجك قتلنه قرار ویرلمش؛ وآنجق صاحب ترجمه اوکیجه زندانجینك مساعده‌سیله خانه‌سنه کیتمش، واوراده زیادك قراریني خبر آلمش ایکن، مجرد زندانجی‌یه مسئولیت ترتب ایتمه‌مك ایچون، صباحلین زندانه عودت ایتدیکندن، زندانجی بوقصه‌یی نقل ایله عبید الله بن زیادك آیاقلرینه قپانه‌رق، کندیسنی عفو ایتدیرمشیدی . ابو بلال عبید اللهك شرندن امین اوله‌مدیغندن، قرق کشی ایله اهواز طاغلرینه چکلمش؛ واوزرینه سوق اولنان ایکی بیك کشیلك بر سریه‌یی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، بعده عباد تنکیلنه مأمور اولوب، ابو بلال ایله رفقاسنی جمعه نمازنده باصه‌رق، قتل ایتمشدر. بووقعه ۶۱ تاریخنده جریان ایتمشدر . زوجه‌سی (بجثاء) دخی اوبلجه عبیدالله بن زیاد طرفندن قتل اولنمشیدی.

ابو تاشفین { (عبدالرحمن بن ابی حمو) تلمسانده حکم سورمش اولان بنی زیان ملوکندن اولوب، ۷۱۸ تاریخ هجریسنده پدرینی قتل ایله، جلوس ایتمش؛ واون سنه حکومت سوره‌رك، بنی حفص وبنی مرین ملوکیله وقبائل عرب وبربرله بر چوق محاربه‌لر ایتدکدن صکره، ۷۲۷ تاریخنده تلمسان بنی مرین ملوکندن ابوالحسن طرفندن ضبط، وکندیسی اوغللریله برابر قتل اولنمشدر.

ابو تاشفین { (عبدالرحمن بن ابی حمو) بو دخی بنی زیان ملوکندن اولوب، پدری طرفندن وهران والیلکنه نصب اولنمش اولدیغی حالده، تك طورمیوب، بر چوق وقوعاته سببیت ویردکدن صکره، نهایت ۷۸۸ تاریخنده پدرینی حبس ایله کندیسی تلمسانده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، ۷۹۰ ده پدری یکیدن تختنی ضبط ایتمش؛ وابو تاشفین مغرب حاکمی ابوالعباس مرینینك امدادیله ۷۹۱ ده تلمسانی ضبط ایدوب، پدری ابوحمو اثنای حربده آتندن دوشمکله، عسکردن بری طرفندن قتل اولنمشدر. بعده ابو تاشفین برادرلریله محاربه‌یه طوتیشوب، بونلردن ابو زیان مذکور ابو العباس مرینینك امدادیله غالب کله‌رك، ۷۹۵ ده تلمسانه داخل اولمش؛ وابو تاشفین خسته بولنمغله، او صره‌ده وفات ایتمشدر.

ابو تراب { ایرانك متأخرین شعراسندن اولوب، (جوشقان)ده طوغمش وکاشانده نشأت ایتمشدر . شاه عباس ماضی زماننده برحیات بولنوب، ۱۰۲۶ ده وفات ایتمشدر . شو بیت جمله‌ٔ اشعارندندر :

دل مجروح از آن خنجر مژکان دارم
گریهٔ گرمتر از خون شهیدان دارم

ابو تراب نخشی { (عسکر بن حسین) خراسانك کبار مشایخ صوفیه‌سندن زاهد بر ذات اولوب، اقوال ومقاماتی مشهوردر. مجاهده مقصدیله بادیه‌ده طولاشدیغی صره‌ده، ۲۴۵ تاریخنده وفات ایدوب، جنازه‌سی سباع طرفندن ییرتلمشدر.

ابو تغلب { (فضل الله غضنفر بن ناصر الدوله) موصلده حکومت سورن بنی حمدان ملوکندن اولوب، آل بویه‌دن معزالدوله موصلی ضبط ایتدکدن صکره، صاحب ترجمه‌نك پدری ناصرالدوله ملکنی استردادده کوشکلك کوستر-

ديكندن، ابو تغلب والده‌سنك تشويقيله ٣٥٦ تا-
ريخنده پدريني بر قلعه‌يه حبس ايده‌رك، معزالدوله ايله بر قاچ محاربه ايتدكدن صكره، عقد مصالحه ايتمش؛ واو صره‌ده معزالدوله وفات ايتمكله، اوغلى عزالدوله جلوس ايتمش ايدى. ابو تغلبك پدرينه اولان معامله‌سندن آنالرى آيرى اولان برادرلرى دلكير اولوب، على الخصوص بونلردن حمدان صاحب ترجمه ايله وبر آنادن برادرى اولان ابو البركاتله بر چوق محاربه‌لر ايتمش؛ و بر آره‌لق عز الدوله بختيار طرفندن كوندريلن سابق الترجمه ابو احمد موسوى واسطه‌سيله بينلرنده صلح ايتمشلر ايسه‌ده، مؤخراً ينه بينلرنده نزاع وقوع بولمش؛ وبو محاربه‌لرك برنده حمدان برادرى ابو البركاتى قتل ايتمشدر. ٣٥٨ تاريخنده ابو تغلب ميافارقينده عمجه‌سى سيف الدوله ايله محاربه ايتمش؛ و٣٦٢ ده او طرفلرك ضبطنه كلمش اولان روم ملكى (دمستق)ى مغلوب واسير ايتمشدر. مؤخراً عزالدوله بختيارك غيبوبتندن استفاده ايله بغداده كيروب، ايقاع فتنه ايتمش ايسه‌ده، متعاقباً بيان اعتذار ايتمكله، ينه ابو احمد موسوى توسطيله بينلرنده صلح تقرر ايدوب، ابو تغلب موصل حكمدارلغنده قالمشيدى. نهايت ٣٦٩ تاريخنده عضد الدوله بن بويه موصلى ضبط ايتمكله، ابو تغلب شام وقدس طرفلرينه قاچه‌رق، اورالرده بعض محاربه‌لردن صكره، دغفل وفضل طرفندن اخذ وقتل، وسر مقطوعى مصره ارسال اولنمشدر.

ابو تمام طائى { (حبيب بن اوس) اعاظم شعراى عربدن اولوب، ١٩٠ تاريخنده دمشق جوارنده بر قريه‌ده طوغمش؛ وبعده مصره كيده‌رك، اوراده نشأت ايتمشيدى. اشعار واخبار عربدن پك چوق مستحفظاتى اولوب، اشعار عربدن انتخاب واختيار ايله اوچ كتاب ترتيب ايتمشيدى، كه بونلرك اك مشهورى «الحماسه» عنوانلى كتابى اولوب، مندرجاتنك فصاحت وبلاغتيله آثار شعراى عربك بر نمونه‌سى حكمنده‌در، وبرچوق مشاهير ادبا طرفندن شرح اولنمشدر. ديكر منتخباتنك برى «فحول الشعراء» وديكرى «كتاب الاختيارات»در. شام وعراق وخراسانى دور ايده‌رك، خلفا وملوك وامرانك مدحنه دائر برچوق قصيده‌لر سويلمش ايسه‌ده، اشعارينك ايچنده غايت ايليرى آز اولوب، اكثريسى اوسط وادنادر. ابو تمامك انتخابده‌كى اصابتى شعرده‌كى مهارتندن زياده اولوب، منتخباتى كندى اشعارندن زياده شهرتنه سبب اولمشدر. حكايات وماجرالرى چوقدر. ٢٣١ تاريخنده موصلده وفات ايتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر :

اعوام وصل كاد ينسى طيبها
ذكر النوى فكأنها ايام
ثم انبرت ايام هجر اردفت
نحوى اسى فكأنها اعوام
ثم انقضت تلك السنون واهلها
فكأنها وكأنهم احلام

«حماسه» ابو ذكريا يحيى بن على تبريزينك شرحيله برابر آلمانيا علماسندن (فريتغ)ك معرفتيله ١٨٢٨ تاريخ ميلاديسنده (بونه) شهرنده طبع اولنمشدر. مصرده دخى بر شرحيله برابر باصلمشدر.

ابو تيج { ياخود (بوتيج) صعيد مصرده، اسيوط مديريتنده بر قصبه اولوب، نيلك جهت غربيه‌سنده، قاهره‌نك ٣٥٠ كيلومترو جنوبنده واسيوطدن ٢٠ كيلومترولك مسافه‌ده واقعدر. خرما وآفيون محصولاتى چوقدر.

ابو ثابت مرينى { (عامر بن عبدالله) مغربده حكومت سورن بنى مرين ملوكندن اولوب، پدرى عبدالله وفاتنده بونى وبرادرى سليمانى جدلرى يوسف بن يعقوبك كفالتنه براقمش؛ و٧٠٦ تاريخنده يوسف بن يعقوب وفات ايتمكله، صاحب ترجمه‌نك طرفدارلرى كنديسنى تخته اجلاس ايتمشلردر. پدرينك عمجه‌سى يحيى بن يعقوبك دخى تخته حق وادعاسى اولديغندن، بر مدت صكره بونك اوغلى ابو سالم دخى سلطنت ادعاسنه قالقيشمش؛ وابو ثابت تلمسان صاحبى ابو حمو ايله بالاتفاق، بونك وديكر بعض عصاتك حقندن كلمش؛ وبر بچوق سنه قدر حكم سوردكدن صكره، ٧٠٨ سنه‌سى ابتدالرنده طنجه‌ده وفات ايتمشدر.

ابو ثابت يغموراسنى { تلمساده حكومت سورن بنى يغموراسن بن زيان دولتى مغربك بنى مرين سلاله‌سنه منسوب ابو الحسنك غلبه‌سى اوزرينه منقرض اولمش؛ ودولت مذكوره خاندانى افرادندن عبدالرحمن اسمنده بر ذات اندلسه نفى اولنمغله، اوراده درت اولاد براقه‌رق وفات ايتمشيدى. ابو الحسنك قيروانده‌كى مغلوبيتى اوزرينه بنى مرينك قوتى منكسر اولمغله، عبدالرحمنك

اوغللرندن ابو سعید ایله صاحب ترجمه ابو ثابت تسلمه کلوب، عربلردن و قبائل بربردن کندیلرینه التحاق ایدن طائفه‌لر یاردمیله ملک موروثلرینی ضبط ایدەرك، بنی یغمراسن دولتنی یکیدن احیا ایتمشلردر. ٧٤٨ تاریخنده ابو سعیده بیعت اولنمش، وصاحب ترجمه وزیری وسرداری صفتیله توسیع بلاده باشلایه‌رق، بنی مریندن برچوق یرلر ضبط ایتمش ایسه‌ده، ٧٥٣ تاریخنده کلیاً منهزم اولوب، برادری مقتول اولمش؛ وکندیسی فرار ایدوب، بجایه‌ده طوتیله‌رق، قتل اولنمشدر.

ابو ثور { (ابراهیم بن خالد کلبی) ائمهٔ مجتهدیندن واعلام علمادن اولوب، موثوق‌الروایه محدثیندن وکبار فقهاء شافعیه‌دندر. بغداده طوغوب. اوراده نشأت ایتمش. وابتدا اهل‌الرأی مذهبنده بولنمش ایسه‌ده، امام شافعی حضرتلری بغداده ورودنده اصحابندن اولوب. مع هذا مذهب شافعی داخلنده کندینه مخصوص بر طریق حفظ ایتمشدر. فقه وحدیث واصول واخلاقه دائر مصنفات کثیره‌سی واردر. ٢٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. — [«عمرو بن معدی کرب» ماده‌سنه دخی مراجعت.]

ابو ثور قلعه‌سی { (قلعهٔ ابی ثور) حکومت اسلامیه زماننده صقلیه (یعنی سیچیلیه) آطه‌سنده مشهور بر قلعه ایدی.

ابوالجارود { (زیاد بن ابی زیاد) ابو حسین زید بن علی هاشمینك اصحابندن اولوب. زیدیه‌دن (جارودیه) سمیله معروف بر فرقه‌نك رئیسیدر.

ابو جُحَیفه { یاخود ابو جحیفه (وهب بن عبدالله) صحابه‌دن اولوب. آنجق حضرت رسول‌الله (صلعم) ك ارتحاللرنده صبی ایدی. حضرت علینك فوق‌العاده محبت وتوجهنی قزانوب، جانب مرتضادن (وهب‌الخیر) و(وهب‌الله) تسمیه اولنوردی؛ وحضرت علینك کافهٔ غزوات وجهادلرنده حاضر بولنمشیدی. کوفه‌ده اختیار اقامت ایدوب. ٧٢ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابو جُرجا { مصر وسطیده بنی سویف مدیریتنده بر قصبه اولوب. بنی سویف شهرینك ٧٠ کیلومترە جنوب غربیسنده واقعدر.

ابو جعفر اِلبیری { اندلس مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، غایت کوزل قصاید وسائر اشعاری وابن جابرك «مدیعیه» سنه بر شرحی واردر، که «طراز الحلة وشفاء الغلة» تسمیه ایتمشدر. کندیسی طلیطله‌لی واعمی اولمغله، (الاعمی الطلیطلی) اسمیله دخی معروفدر. ابن جابرك معاصر ومحبی ایدی. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

خل الانام ولا تخالط منهم
احداً ولواصفی الیك ضمائره
ان الموفق من یکون کأنه
متقارب فهو الوحید بدائره

ابو جعفر بن الاَبّار { (احمد بن محمد خولانی) اندلس مشاهیر شعراسندن اولوب، اشبیلیه‌ده تولد ونشأت، وواوراڭ صاحبی معتضد عباده اختصاص ایتمشیدی. مرتب دیوان اشعاری وبعض آثار ادبیه‌سی واردر. ٤٣٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

لم تدر ما خلدت عیناك فی خلدی
من الغرام ولاما کابدت کبدی
افدیه من زائر رام الدنو فلم
یستطعه من غرق فی الدمع ممتقد

ابو جعفر بن احمد { (وبررو یته کوره ابو جعفر بن ابی احمد) اندلس ادباسندن اولوب، ٥٤٥ تاریخنده ملوك موحدیندن عبد المؤمنك اسارتنه دوشمش؛ و بعده کمالاتی معلوم اولوب، محسدن چیقاریله‌رق، مسند وزارته ترفیع اولنمشیدی. موحدینك برنجی وزیری بودر. بعض رسائل بلیغه‌سی واردر.

ابو جعفر بن بابَویه { (محمد بن علی) شیعیلرك اك مشهور فقها ومفسرینندن اولوب، دردنجی قرن هجری اوتلنده قده طوغمش، ورکن الدین دیلمی زماننده شهرت بولمشدر. کبیر وصغیر اوله‌رق ایکی تفسیر شریفی و «من‌لایحضره الفقیه» عنوانیله امامیه عندنده غایت معتبر بر کتابیله دیکر بعض آثاری واردر. (صدوق) مخلصیله دخی معروفدر.

ابو جعفر بن سعید عَنسی { (احمد بن عبدالملك) اندلسك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، پدری

عبدالملك موحدينك اندلسه هجومی صره‌سنده اعلان استقلال ایدن طوائف ملوكدن ایدی. كرك پدری وكرك مؤخراً غرناطه‌یی ضبطایدن ابو سعید كندیسنی وزارت وكتابتده استخدام ایتمشلرسه‌ده، كندیسی عاشق‌مشرب برآدم‌اولوب، اندلسك الك‌مشهور شاعره‌لرندن (حفصة الركونیه)یه علاقه‌سی وسربست‌یاشامغه میل وهوسی اولدیغندن، استعفا ایتمش؛ وشاعرهٔ مومی‌الیهادن طولایی بینلرنده حاصل اولان رقابت اوزرینه، ابوسعید طرفندن مالقه‌ده قتل ایتدیرلمشدر. اشعار رائقه‌سی وعصرینك ادباسیله محاورات ادبیه‌سی چوقدر. شو ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر :

فقل لحریص ان یرانی مقیداً
بخدمته لایجعل الباز فی القفص
وماكنت الاطوع نفسی فهل اری
مطیعاً لمن عن شأ وفخری قد نقص

ابو جعفر بن شیرزاد { (محمد بن یحیی) خلفای عباسیه

زماننده بغدادده امور حكومته تغلب ایدن رؤسای اتراكدن اولوب، اول امرده ابن رائقك رجالندن ایكن، بعده بجكم تركی‌یه، ودها صكره بغداد امیر العساكری (توزون)ه انتساب ایتمش؛ وبونك طرفندن ٣٣٢ تاریخنده ٣٠٠٠ عسكرله بغداده كوندریله‌رك، بر مدت خلیفه متقی‌یی اخافه ایله، كیف مایشاء حكم ایتمش؛ و ٣٣٣ ده مستكفی بالله مقام خلافته اجلاس اولندقدنصكره، اسماً ورسماً ابوالفرج وزیر اولدیغی حالده، صاحب ترجه امور وزارتی اداره ایتمشیدی. ٣٣٤ تاریخنده توزونك وفاتی اوزرینه، كندیسی امیرالامرا اولمش؛ وعسكرینی بسلمك ایچون، بغداد تجار واصنافنه اغرویركیلر طرح ایده‌رك، عمومك خشنودسزلغنی موجب اولمغله، نهایت آل بویه‌دن معز الدوله‌نك وآل حمداندن ناصرالدوله‌نك مداخله‌لرینی، ومستكفینك‌یرینه مطیعك مقام خلافته‌اجلاسنی دعوت ایتمش؛ وكندیسی كاه معزالدوله وكاه ناصرالدوله ایله برلشه‌رك، اوزمانلرك وقوعات سیاسیه‌سنه كلی مدخلی اولمش؛ وآنجق عسكری كندیسندن آیرلمش، واوزرینه یوریمش اولدقلرندن، نهایت معز الدوله‌نك وزیرینه تسلیم اولنه‌رق، قورتله بیلمشدر.

ابو جعفر حفصی { (محمد بن ادریس یمامی) ادبادن اولوب، «منا.

هل‌العرب» عنوانیله یمامه‌نك وجزیرةالعربك بعض طرفلرینك احوال جغرافیه‌سنی مبین مكمل ومفصل بر كتاب یازمشدر، كه یاقوت حموی طرفندن «معجم البلدان» ك بر چوق یرلرنده بوكتابك روایاتیله استشهاد اولنیور. بعض اشعاری دخی واردر. تاریخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

ابو جعفر طبری { [«ابن جریر طبری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو جعفر طحاوی { (احمد بن محمد ازدی) مشاهیر فقهاء حنفیه‌

دن اولوب، ٢٣٩ تاریخنده صعید مصرك (طحا) قریه‌سنده طوغمش، و ٣٢١ ده قاهره‌ده وفات‌ایتمشدر. مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن مزنینك همشیره‌زاده‌سی وشاكردی ایكن، مشارالیهك برعتابنه دوچار اولمغله، كندیسندن آیریلوب، فقهاء حنفیه‌دن ابو جعفر بن ابی عمرانك درسنه ملازمته باشلامش؛ وفقهده كسب تمیز ایده‌رك، مصرده فقهاء حنفیه‌نك رئیسی اولمش ایدی. متعدد تألیفات مفیده‌سی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر : «المختصر»، «احكام القرآن»، «اختلاف العلماء»، «معانی الآثار»، «الشروط». ادبیات وتاریخده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بیوك بر تاریخی واردر.

ابوجعفر طوسی { (شیخ محمد بن حسن) اعاظم علمای امامیه‌دن

اولوب، ٤٦٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. ٢٠ جلد اوزره بر تفسیر شریفی واردر، كه اصل اسمی «مجمع البیان لعلوم القرآن» اولوب، «تفسیرطوسی» دیمكله مشهوردر. حدیث وفقهه دائر «تهذیب الاحكام»، «النهایة»، «المحیط» و«رسالهٔ جعفریه» عنوانلریله درت اثری دخی واردر. «فهرست كتب‌الشیعه واسماء المصنفین» عنوانیله پك مهم بركتابی دخی واردر، كه كاتب چلبینك «كشف الظنون»ی كبی حروف هجا صره‌سیله مرتبدر.

ابو جعفر منصور { [«منصور» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو جعفر نحاس { (احمد بن محمد مرادی) مشاهیر ادبا وعلمادن

اولوب، مصرده تولد ونشأت ایتمش؛ وبغداد وسائر جهاته رحلتله اخفش، زجاج، ابن‌الانباری ونفطویه كبی كبار ادبادن اخذ وقرائت، ومصره عودتله، ٣٣٨ تاریخنده وفات‌ایتمشدر. بخل ایله شهرتی‌واردر. تصانیف‌مفیده‌سی چوق‌اولوب، باشلیجه‌لری‌شونلردر :

«تفسير القرآن»، «كتاب اعراب القرآن»، «تفسير ابيات سيبويه»، «كتاب ادب الكتاب»، «الكافى فى النحو»، «كتاب المعانى»، «كتاب فى شرح المعلقات السبع»، «طبقات الشعراء».

ابو جلنك { يدنجى قرن هجرى اواخرى شعراسندن اولوب، ابن خلكا-
نله معاصر بولنمش؛ ومشاراليهى مدح ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

صفا له القلب حتى لا يمازجه
شئ سواه واما قلبه فصفا
وزارنى طيفه وهناً يوانسنى
فاستصحب النوم من عينى وانصرفا

ابو جوارى { (وغلطى البو جوارير) بغداد ولايتنك حله سنجاغنده
بر ناحيه اولوب، كاه ديوانيه وكاه سماو قضاسنه ملحق بولنور.

ابو الجوائز { (حسن بن على واسطى) مشا-
هير ادبادن اولوب، اشعار رائقه سى وبعض آثار ادبيه سى واردر. حسن خطه مالك ايدى. بغدادده ياشامشدر. علم حديثله دخى توغلى وارايديسه ده، روايتنده موثوق دكلدر. ٣٨٢ تاريخنده طوغوب، ٤٦٠ ده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

دع الناس طراً واصرف الود عنهم
اذا كنت فى اخلاقهم لا تسامح
وشيئان معدومان فى الارض درهم
حلال وخل فى الحقيقة ناصح

ابو جهل { (عمرو بن هشام) قريش رؤساسندن اولوب، اصل اسمى (ابو حكم)
اولديغى حالده، حضرت نبى ذى شان (صلعم) افندمزه اولان خصومتى ودين مبين اسلامه قارشى اولان كين وتعندى خسبيله، فخر المرسلين (صلعم) طرفندن ابو جهل تسميه بيورلمشيدى. هجرت نبويه نك ايكنجى سنه سى واقع اولان غزاى بدرده انصاردن ابن عمرو ايله ابن عفراء طرفندن قتل، وعبدالله بن مسعود طرفندن باشى قطع اولنمشيدى. حضرت رسول اللهك ابو جهلى كوردكلرنده «بو امتك فرعونى قتل اولندى» بيوردقلرى مرويدر. قتل اولنديغى وقت ٧٠ ياشنده ايدى.

ابو الجيش { [«خارويه بن طولون» ماده-
سنه مراجعت بيوريله.]

ابو حاتم بن حبان { (محمد — تميمى) اعا-
ظم علمادن ومشاهير فقها ومحدثيندن اولوب، عراقين وخراسان وماوراء النهر وشام وحجازك هر طرفنى كزه رك، استفاده وافاده ايله مشغول اولمش؛ و ٣٥٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. مصنفات كثيره سى اولوب، باشليجه لرى شونلردر: ٥ جلد اوزره «كتاب الصحابة»، ١٢ جلد اوزره «كتاب التابعين»، ٢٠ جلد اوزره «كتاب اتباع التبع»، ١٠ جلد اوزره «كتاب الفصل بين النقلة»، ينه ١٠ جلد اوزره «كتاب علل اوهام اصحاب التواريخ»، ١٥ جلد اوزره «كتاب اتباع التابعين»، «كتاب تبع الاتباع»، «علل حديث الزهرى»، «علل حديث مالك»، «علل مناقب ابى حنيفة ومثالبه»، «علل ما استند عليه ابو حنيفة»، «ما خالف به الثورى»، «ما انفرد فيه اهل المدينة من السنن»، «ما انفرد فيه اهل المكة من السنن»، «غرائب الاخبار»، «ما اغرب الكوفيون عن البصريين»، «ما اغرب البصريون عن الكوفيين»، «اسامى من يعرف بالكنى»، «كنى من يعرف بالاسامى»، «الفصل والوصل»، «موقوف مارفع»، «آداب الرجال»، «مناقب مالك بن انس»، «مناقب الشافعى»، «المعجم على المدن»، «كتاب المقلين من الحجازيين»، «كتاب المقلين من العراقيين»، «الابواب المتفرقة»، «الجمع بين الاخبار المتضاده»، «وصف المعدل والمعدل»، «الفصل بين حدثنا واخبرنا»، «وصف العلوم وانواعها»، «الهداية الى علم السنن». بو كتابلرك اكثرى متعدد جلدلردن مركب اولدقلرى كبى، بونلردن بشقه بعض مصنفاتى دخى واردر. تأ-
ليفاتنك اك مشهورى الك صكره ذكر اولنانى اولوب، حديث وفقهه متعلق فوائد كثيره يى جامعدر. صاحب ترجمه نك محلنده ذكر اولنان (ابن حبان)ك عينى اولمسى محتملدر.

ابو حامد اسفرائنى { (احمد بن ابى طاهر) مشاهير فقهاء شا-
فعيه دن اولوب، بغدادده رئيس الفقها بولنمش، وحلقهٔ تدريسنه اجتماع ايدن فقهانك عددى يدى يوزدن آشاغى اينمه مشيدى. «مختصر مزنى» يه تعليقاتى، «التعليقة الكبرى»، «البستان» عنوانلى تأليفاتيله سائر بعض مصنفاتى واردر. ٣٤٤ تاريخنده طوغوب،

٣٧٠ تاريخنده بغداده ورود، و ٤٠٦ ده وفات ايتمشدر.

ابو حامد بلخى { كبار مشايخ صوفيه‌دن اولوب، مقاماتى مشهور در. بر مدت خراسانده اقامت ايدوب، ابراهيم بن ادهم وسائر اولياءاللهله كوريشمش؛ و ٣٤٠ تاريخنده بلخده وفات ايتمشدر.

ابو حامد غزالى { [«غزالى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو حامد مروروذى { (قاضى احمد بن عامر عامرى) مشاهير فقهاى شافعيه‌دن اولوب، مذهبه متعلق «الجامع» عنوانيله بركتاب تأليف «ومختصر مزنى»يى شرح. واصول فقهه دائر دخى بعض كتابلر تصنيف ايتمشدر. بصره‌يه نازل اولوب، تدريسله مشغول اولمش، و ٣٦٢ ده وفات ايتمشدر.

ابوحامد نيسابورى { [«حاكم نيسابورى» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو الحجاج يوسف اسرائلى { اطباى اسلامدن اولوب، علوم رياضيه ونجوم وهيئتده دخى يد طولى صاحبى ايدى. مصره‌ورود ايدوب، بر مدت تدريسله مشغول اولمش؛ وبعده حلبه انتقال ايله، صلاح‌الدين ايوبينك اوغلى ملك‌ظاهرك خدمت طبابتنده‌بولنمشيدى. «رسالة فى ترتيب الادويه اللطيفة والكثيفة» و«شرح الفصول لابقراط» عنوانلريله ايكى اثرى واردر.

ابو حُذَيفه { (مهشم بن عتبه بن ربيعه بن عبد شمس بن عبد مناف بن قصى‌القرشى) صحابه‌دن واسلامده سابقيندن اولوب، حبشه هجرت ايدنلردندر. اكثر غزوانده معيت حضرت رسول‌اللهده بولنمش، (يمامه) وقعه‌سنده، ٥٤ ياشنده اولديغى حالده، شهيد اولمشدر. كافر بولنان پدرينك قتلندن طرف رسالتپناهيدن منع بيوريلان بوذاتدر. اوزون بويلى، كوزل چهره‌لى، فضل وشرف صاحبى بر ذات ايدى. سهله بنت سهيل بن عمروك زوجى ايدى. — [«واصل بن عطا» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابو حزابه { (وليد بن حنيفه) دولت امويه عهدى شعراسندن اولوب، عن اصل بدوى اولديغى حالده، بصره‌ده ساكن اولمش؛ وبرآره‌لق سجستانه كوندريلوب، بعده بصره‌يه عودتنده، عبدالملكه قارشى خروج ايدن ابن اشعثه التحاق ايده‌رك، روايته كوره، بونكله برابر قتل اولنمشدر. هجوه ميلى زياده اولوب، كيمسه لساندن قورتله مازدى.

ابوالحزم ابن جهور { (جهور بن محمد كلبى) اندلسك مشاهير وزرا وادباسندن اولوب، طوائف ملوكدن دولت عامريه‌نك وزيرى صفتيله بر مدت قرطبه‌يى مستقلا اداره ايده‌رك. فن اداره‌ده بيوك بر مهارت كوسترمشدر. ٤٣٥ تاريخنده وفات ايدوب، اوغلى ابو الوليد يرينه كچمشدر. اشعار رائقه‌سى دخى اولوب، شو بر ايكى بيت كلك وصفى حقنده اولان بر قصيده سندندر:

الورد احسن مارأت عينى واذ
كى ماسقى ماء السحاب الجائد
خضعت نواوير الرياض لحسنه
فتذللت تنقاد وهى شوارد

ابو حسّان زيادى { مشاهير فقهادن اولوب. مأمونك زماننده بغدادده شرقيه قاضيسى ايدى. خلق قرآنه قائل اولمديغيچون، موقتاً طرسوسه نفى اولنمش ايسه‌ده بعده اعاده وتلطيف اولنمشيدى. ٢٤٢ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابوالحسن { خلفاى راشديندن حضرت على (كرم‌الله وجهه) نك كنيه‌سيدر. [«على بن ابى طالب» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابوالحسن { بو اسمله ايران شعراسندن بر قاچ ذات بولنوب، برى «سپهر نورمولود» اسميله بر منظومه يازمش، وبريده ديوان انورى‌يى شرح ايتمشدر. — بريده شيراز ساداتندن اولوب، شاه سليمانك زماننده ياشامش و ١٠٠٥ تاريخنده هندستانك احمد آباد شهرنده‌وفات ايتمشدر. شو بيت جمله اشعارندندر.

دى شب عرق شرم تو آتش بدلم زد
پروانه نديديم كه از آب بسوزد

ابوالحسن اشعرى { كبار فقهادن اولوب، ابتدا معتزله‌دن ايكن، بعده اهل سنته التحاق ايتمشدى. تصانيف كثيره‌سى واردر. ٣٢٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابوالحسن اشعری { واﺑﻮ الحسن اصطخری [«اشعری» و«اصطخری» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسن اصفهانی { (علی بن سهل) او - چنجی قرن هجری مشاهیر مشایخندن اولوب، جنید بغدادینك اقراننـدن ایدی، ومشارالیه ایله مخابراتی واردر. اقوال ومناقبی مشهوردر. اصحـاب دیونك، خبرلری اولمقسزین، دینلرینی ادا ایتمك عادتی ایمش.

ابو الحسن انصاری { (علی بن ابراهیم) اندلسـده بلنسـیه ادباسندن وسعدالخیرك نسلندن اولوب، اشعار رائقه‌سی وبعض رسائل بدیعه‌سیله تصانیف مفیده‌سی واردر. تألیفاتنك اك مشهورلری شـونلردر: «کتاب الحلل فی شرح الجمل للزجاجی»، «جـذوة البیان وفریدة العقیان»، «کتـاب الفرط علی الکامل». ۵۷۱ تا-ریخنده وفات ایتمشدر. یارلمش بر ناری وصف ایدن شو ایکی بیت جلهٔ اشعارندندر:

تضاحك اترابها عندما غدا الجو تدمع اجفانه
کما فتح اللیث فاه وقد تضرج بالـدم اسنانه

ابوالحسن انصاری { (علی بن موسی) اندلسك مشاهیر شعرا وحکماسندن اولوب، عن‌اصل جیانلی اولدیغی حالده، مدت مدیده فاسده اقامت، و۵۹۳ده اوراده وفات ایتمشدر. اشعاری غایت کوزل اولوب، کیمیایه دائر «شذور الذهب» عنوانیله مشهور برمنظومه‌سی واردر، که استـانبول کتبخانه‌لرینك اکثرنده دخی نسخه‌سی موجوددر. مشهور بر «قصیدهٔ طائیه»سی دخی واردر، که مطلعی شودر:

بزیتونة الدهن المبـارکة الوسـطی
غنینا فلم نعدل بها الاثل والخمطا

ابو الحسن بن بابویه { (علی بن حسـین) شیعیلرك مشـاهیر فقهاسندن اولوب، سالف‌الترجمه ابو جعفر صدوقك پدریدر. «کتاب الشریعه» و«کـتاب المواریث» عنوانلریله ایکی کتابی وسـائر بعض آثاری واردر. ۳۲۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن بن عساکر { وابو الحسن بن عصفور [«ابن عسـاکر» و«ابن عصفور» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابوالحسن بن فرات { (علی بن محمـد) خلفای عباسیه‌دن مقتدرك وزیری اولوب، ۲۹۶ و۳۰۴ و۳۱۱ تاریخلرنده اوچ دفعه مسـند وزارته ارتقا اولنمش؛ و۳۱۲ تاریخنـده عزل، ومالی مصـادره اولندقدن صکره، اوغلی محسن ایله برابر اعدام اولنمشدر. ثروت وسامانی فوق العاده اولوب، فقرا ومحتـاجینه وعلما وادبایه اولان انعام واحسـانلری ودبدبه وسـفاهتی حقنده پك چوق غرائب ونوادر منقولدر.

ابوالحسن بن مستظهر بالله { خلفـای عباسیه‌دن مسترشد باللهك برادری اولوب، پدرینك وفاتیله قرداشنك جلوسنده برکمی‌یه بینه‌رك، مدائنه قاچمش؛ واورادن حله صاحبی دبیسه التجا ایتمش؛ وبعده وا-سطه کیدوب، اورالرینی ضبط ایتدیکندن، دبیسك کوندردیکی عسکر طرفندن مغلوب اولوب، کندیسی اخذ وبرادرینه سـوق اولنمش؛ وخلیفه طرفنـدن حسن معامله کوروب، ترفیـه اولنمش؛ و۵۲۵ تا-ریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن بن مسعود { [«علی بن مسعود» ماده‌سـنه مرا-جعت بیوریله.]

ابوالحسن بن نعمان مغربی { (علی —) مشـاهیر قضـاتدن اولوب، ۳۲۹ تاریخنده مغربده طوغمش؛ ومصره کله‌رك، ملوك فاطمیه‌دن معز وعزیزك زماننده طقوز اون سنه قاضی‌القضاة بولندقدن صکره، ۳۷٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات ایدی.

ابوالحسن بن هبل { (مهـذب عـلی بن احمد) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، عن‌اصل بغدادلی اولدیغی حالده، موصلده اختیار اقامتله، علم طب تدریسـیله مشغول اولمش؛ وبروقت خلاط شهرنده اورانك صاحبی شاه ارمنك یاننده بولنمش ایدی. طبـده وسائر اکـثر فنونده ید طولی صاحبی اولوب، طبه دائر «المختار» عنوانلی ٤ جلد اوزره بر کتابی واردر.

ابوالحسن بن هبة‌الله { [«سعید بن هبة‌الله» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسن تميمى { (على بن محمد انطاكى) ائمهٔ علادن اولوب، ادبيات، حساب، فقه، قرائت وسائر علومده عصرينك فريدى ايدى. ٢٩٩ تاريخنده آنطاكيه‌ده طوغوب، بعده اندلسه هجرتله، برچوق وقت تدريسله مشغول اولدقدن صكره، ٣٧٧ تاريخنده قرطبه‌ده وفات ايتمشدر.

ابوالحسن جرجانى { [«جرجانى» ماده‌سنه مراجعت.]

ابوالحسن حرّانى { (ثابت بن ابراهيم) مشاهير اطباى اسلامدن اولوب، ٢٨٣ تاريخنده رقه‌ده طوغمش، و٣٦٥ده بغدادده وفات ايتمشدر. «اصلاح مقالات من كناش يوحنا بن سرابيون» عنوانيله بركتابى وكنديسندن صورلمش بعض اسئلهٔ فنيه‌نك جوابلرينى حاوى رسائلى واردر.

ابو الحسن حميرى { (نورالدين على بن احمد بن حمدون) اندلس مشاهير ادباسندن اولوب، نحو ولغتده عصرينك امامى ايدى. مالقه شهرنده تولد ونشأت ايدوب، بعده شرقه رحلت ايتمش ايدى. اشعارى كوزل اولوب، شو بر ايكى بيت ٦٦٧ تاريخنده اندلسده انشاد ايتمش اولديغى بر اوزون قصيده‌سندندر:

فؤاد بايدى النائبات مصاب
وجفن لفيض الدم فيه مصاب
تناءمت ديار قد الفت وجيرة
فهل لى الى عهد الوصال اياب

ابوالحسن خرقانى { (على بن جعفر) كبار مشايخ صوفيه‌دن اولوب، حضرت بايزيد بسطامينك ارشاديله تنوير باطن ايتمشيدى. طبيعت شعريه‌سى دخى اولوب، شو رباعى جملهٔ انفاس متبركه‌سندندر:

امرار ازلرا نه تودانى ونه من
وين حرف معمانه توخوانى ونه من
هست ازپس پرده كفتكوى من وتو
كر پرده بر افتد نه تومانى ونه من

ابو الحسن رازى { (عبدالرحمن بن عمر) مشاهير علما وحكماى اسلامدن اولوب، على الخصوص علم نجوم وهيئته دائر معلومات واسعه‌سى وار ايدى، وبو فنده برقاچ كتاب يازمشدر. آل بويه‌دن عضدالدوله‌نك عندنده قدر واعتبارى پك عالى اولوب، پك چوق احسانلرينه نائل اولمشيدى. ٢٩١ تاريخنده (رى)ده طوغوب، ٣٧٦ده بغدادده وفات ايتمشدر. ثوابت حقنده برى منظوم وديكرى منثور ايكى كتابى، اشعه‌نك صورت انتشارينه دائر بر تأليف قيمتدارى وثوابت وسيارات وبروجك صور واحوالى حقنده مكمل ومصور بر اثرى واردر.

ابو الحسن زاغونى { (على بن عبدالله) مشهور ابوالفرجك شيخى ومربيسى اولوب، «تاريخ زاغونى» اسميله معروف بر تاريخك مؤلفيدر. ٤٥٥ تاريخنده طوغوب، ٥٢٧ده وفات ايتمشدر.

ابوالحسن شاذلى { [«شاذلى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابوالحسن طوسى { (مؤيد بن محمد) ائمهٔ محدثيندن اولوب، ٥٢٤ تاريخنده طوسده طوغمش، و ٦١٧ ده نيسابورده وفات ايتمشدر.

ابوالحسن عبدرى { (رضين بن معاويه) مشاهير محدثيندن اولوب، «الجامع بين الصحيحين» عنوانيله بر تأليفى واردر. ٥٢٠ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابوالحسن عسكرى { (هادى بن محمد جواد بن على رضا) ائمهٔ اثنا عشردن اولوب، ٢١٤ تاريخنده مدينهٔ منوره‌ده طوغمشيدى. خلفاى عباسيه‌دن متوكله بو ذاتك خانه‌سنده اسلحه وسائر مهمات بولنديغى وامارت هوسنده اولديغى خبر ويردكلرندن، كيجه‌لين بغتةً بر طاقم اتراك كوندريلوب، خانه‌سى باصلمش، وخبر ويريلن مواددن برشى بولنميوب، كنديسى صالحانه وفقيرانه بر حالده وتلاوت آيات كريمه ايله مشغول بولنمش اولديغندن، خليفه‌نك يانده كتيرلدكده، اكرام وتعظيمنه مبالغه اولنمش ايسه‌ده، مؤخراً منافقلرك افترالرى اكسيك اولمديغندن، نهايت (عسكر) اسميله دخى معروف اولان (سرمن رأى) قصبه‌سنده اقامته مأمور اولمش؛ واوراده ٢٠ سنه‌دن زياده طورمغله، عسكرى تسميه اولنمش؛ و ٢٥٤ تاريخنده قصبهٔ مذكوره‌ده ارتحال ايتمشدر.

ابوالحسن عينى { (على بن سعيد) اندلسك اعاظم مورخيندن اولوب،

بری شرقه وديكرى غربه مخصوص اولمق اوزره، ایکی مفصل تاریخ یازمشدر، که ایکیسی برلکده ١٥٠ جلددن عبارتدر. کرهٔ ارضك احوال جغرافیه و تاریخیه‌سنی مصور دیکر بر اثری دخی واردرکه بر نسخه‌سی انکلتره‌ده اوقسفورد شهرنده کائن (بودلیانه) کتبخانه‌سنده ٨٧٤ رقمیله مرقم اوله‌رق موجوددر. صاحب ترجمه ٦٧٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن قطب شاه { هندستانده حکم سورمش اولان دولت قطب شاهیه‌نك حکمدار اخیری اولوب، عبد الله قطب شاهك اخرت اوغلی ایدی. ١٠٨٣ تاریخ هجریسنده حیدرآبادك (کلکنده) شهرنده تخت موروثنه جلوس ایتمش ایسه‌ده، ١٠٩٨ تاریخنده مملکت مذکوره عالمکیر طرفندن فتح اولنمغله، صاحب ترجمه بر قلعه‌یه حبس اولنه‌رق، ١١١٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن کلبی { بنی طبریدن صکره دردنجی قرن هجریده صقلیه‌ده حکومت سورن ومصرده‌کی (عبیدیه) نامنه خطبه اوقوتان (بنی ابی الحسن) ونام دیکرله (کلبیون) امراسنك جدیدر. امارت مذکوره‌یی تأسیس ایدن حسن بن علی صاحب ترجمه‌نك تورونی ایدی. بوذات ٣٣٥ تاریخنده منصور عبیدی طرفندن دونما ایله کوندریله‌رك، جزیره‌یه وصولنده بنی طبریدن اولان اسمعیلك مدافعه‌یه اقتداری اولمدیغندن، اهالی کندیسنه تابع اولمش؛ ومتعاقباً روم ایمپراطوری طرفندن صقلیه‌نك استردادیچون دونما کوندرلمش ایسه‌ده، حسن مصردن کوندریلن دونما ایله مسینه‌ده روم دونماسنی مغلوب، و(قلوریه) یعنی قلابره جهتلرینی دخی ضبط ایتمش؛ واوصره‌ده منصور وفات ایدوب، اوغلی معز جلوس ایتمکله، حسن مصره عودت ایدوب، اوغلی ابوالحسن صقلیه امارتنده قالمشیدی. ابوالحسن صقلیه‌نك هنوز اله کچمه‌مش بعض قلاعنی فتح ایتمکه مأمور اولمش ایسه‌ده، قسطنطنیه روم ایمپراطورلغندن ینه مکمل بر دونما تجهیز وسوق اولنمقده بولندیغی خبر آلنمغله، پدری حسنك قوماندهسیله مصردن دونما وعسکر کوندریله‌رك، مسینه بوغازنده بر بیوك محاربهٔ بحریه ویریلمش؛ وابتدا روملر غالب کلمشلرسه‌ده، مسلمانلر جزیره‌دن صاغ چیقمامغه قرار ویره‌رك، مأیوسانه حربه کیرشدکلرندن، (وقعة المجاز) نامیله معروف اولان بر محاربهٔ قطعیه اوزرینه روملری مغلوب، ودونمالرینی احراق ایتمشلردر، که بوده ٣٥٤ تاریخنده واقع اولمشدر. بونی متعاقب حسن وفات ایتمشدر. بنو ابی الحسن ونام دیکرله کلبیون امراسی اون کشی اولوب، ٩٥ سنه صقلیه‌ده امارت ایتمشلردر.

ابوالحسن کلبی { (احمد بن حسن) صقلیه‌ده امارت سورن کلبیون امراسنك ایکنجیسی اولوب، آنفاً البیان حسن بن علی بن ابی الحسنك اوغلیدر. مادهٔ آنفه‌ده بیان اولندیغی اوزره، ٣٥٤ تاریخنده امرای موی الیهمك برنجیسی اولان حسنك وفاتی اوزرینه، معز طرفندن (یعیش) اسمنده بر ذات صقلیه امارتنه تعیین واعزام اولنمش ایسه‌ده، اهل جزیره کندیسنی قبول ایتمیوب، صاحب ترجمه‌یی امارته انتخاب ایتمشلردی. آنجق اوصره‌ده ظهور ایدن بر فتنه‌یی تسکینه مقتدر اوله‌مدیغندن، معز طرفندن برادری (ابوالقاسم علی بن حسن) وکالةً امیر تعیین اولنمش؛ وابوالحسن ٣٥٩ تاریخنده طرابلسده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن مرینی { (علی بن ابی سعید عثمان) مغرب اقصاده یعنی فاسده حکم سورن بنی مرین ملوکنك اك بیوك واك مشهوری اولوب، طرابلس غربه قدر بتون آفریقای شمالی‌یی واندلسك بر قسمنی قالمروی دائره‌سنه ادخال ایتمشیدی. پدرینك وفاتی اوزرینه، ٧٣١ تاریخنده تخته جلوس ایتمش؛ و ٢١ سنه سورن مدت سلطنتنی محاربه ایله کچیروب، اندلس خرستیانلریله ایتدیکی محاربانك بر ایکیسنده مغلوب اولمش؛ وحتی اسپانیوللر حرمنك بولندیغی سرایه مستولی اولوب، فوق العاده سودیکی زوجه‌سی فاطمه‌یی (که بنی حفصدن ابویحیانك قیزی ایدی) وعمجه‌سنك قیزی عایشه‌یی وبر چوق نسوان واطفالنی قتل ایتمشلردی. نهایت تونسده کلی بر انهزامه اوغرایوب بحراً عودت ایدرکن، ٦٠٠ کمیدن عبارت اولان دونماسی وایچنده بولنان عسکریله ٤٠٠ علما وسائره غرق اولوب، کندیسی بر تخته‌یه یاپیشه‌رق، کوچ حال ایله ساحله چیقه بیلمش ایدی. بعده اوغلی ابو عنان عصیان ایدوب، واقع اولان محاربه‌ده غالب کلمکله، ابوالحسن استیمان ایتمش؛ ومتعاقباً ٧٥٢

تاریخنده وفات ایتمشدر. غایت جسور وفعال بر پادشاه اولوب، شهرت وشانه ودارات ودبدبه‌یه زیاده‌سیله مائل ایدی. مصر حکمداری ملك ناصر محمد بن قلاوونه غایت ذی قیمت بر طاقم هدیه‌لر کوندرمش؛ وکندی الیله یازدیغی بر مصحف شریفی فوق العاده صورتده تزیین وتذهیب ایده‌رك، هدایای سائره ایله برابر حرم شریفه اهدا ایتمشیدی. سودان حکمدارلرندن (منسا موسی) وبعده اوغلی (منسا سلیمان) ایله دخی هدیه‌لر تعاطی ایتمشیدی. آفریقای شمالیده خیرات واعماراتی چوق اولوب، ازآن جمله تونسك جهت غربیه‌سنده (منصوره) اسمیله یکی بر قصبه، مغرب اقصانك (مکناسه) شهرنده بیوك ومکمل بر مدرسه وبر چوق کوپریلر، قلعه‌لر، زاویه‌لر، چشمه‌لر وسائره تأسیس وبنا ایتمشدر.

ابوالحسن موصلی { (عفیف الدین علی بن عدلان)مشاهیر علمادن

اولوب، علی الخصوص حل الغازده مهارت تامه‌سی وار ایدی. «عقلة المجتاز فی حل الالغاز» عنوانیله برکتاب دخی تألیف ایتمشدر. ٥٨٣ تاریخنده طوغوب، ٦٦٦ ده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن وادی آشی { (علی بن محمد) اندلس ادبا وشعرا

سندن اولوب، (وادی آش)ده تولد، وغرناطه‌ده نشأت ایتمش؛ ودها اوتوز یاشنه واصل اولمه‌دن، ٧٥٠ تاریخنده طاعوندن وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت مشهور ابن خطیبك مدحنه دائر سویلش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

هو العلاء جری بالیمن طائره
فکان منك علی الآمال ناصره
ولو جری بك ممتدا الی امد
لاعجز الشمس ما آبت عسکره

ابوالحسن واعظ { (سعدالله بن نصرالله) مشاهیر وعاظدن او-

لوب، مشایخ صوفیه ایله مناسباتی وشعر وادبیاتدن بهره‌سی وار ایدی. ٥٦٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

لی لذة فی ذلتی وخضوعی
واحب بین یدیك سفك دموعی

ابوالحسن هروی { [«هروی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسین بصری { (محمد بن علی) معتزله مذهبی اوزره ائمه

متکلمیندن واطبای اسلامدن اولوب، فصیح اللسان وادیب بر ذات ایدی. بصره‌ده طوغوب، بغداده اقامت وتدریسله اشتغال ایتمش، و ٤٣٦ تاریخنده اوراده وفات ایلشدر. اصول فقهده «المعتمد» عنوانیله بیوك ومعتبر بر کتابی واردر، که فخرالدین رازینك «المحصول» عنوانلی کتابنی تحریر ایچون مأخذی ومرجعی بولنمشدر. ٢ جلد اوزره «تصفح الادلة»، «شرح الاصول الخمسة»، «غرر الادلة»، «کتاب فی الامامة» عنوانلریله درت کتابی وسائر بعض آثاری دخی واردر.

ابوالحسین بن ابی یعلی { فقهای حنبلیه‌دن اولوب «طبقات

الحنبلیه» عنوانیله بر کتاب یازمش؛ و ٥٢٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. ابن رجب اسمیله معروف شیخ زین الدین عبدالرحمن ویوسف بن حسن مقدسی بو کتابك ذیللرینی یازمشلردر. بو ایکی ذاتدن برنجیسی ٧٩٥ ده وایکنجیسی ٨٧١ ده وفات ایتمشد.

ابوالحسین بن سراج { اندلس وزرا و ادباسندن اولوب،

فتح بن خاقان «قلائد العقیان» نده بر چوق مدحلرله برابر بعض اشعارینی ایراد ایدیورسه‌ده، تاریخ ومحل ولادت ووفاتنی بیان ایتمیور.

ابوالحسین خرقانی { مشاهیر صوفیوندن اولوب، طریق صو-

فیه‌یه متعلق «مرآت المحققین» و«شرح مخزن الاسرار» عنوانلریله ایکی کتاب یازمش؛ و ٣٧٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسین قدوری { (احمد بن محمد) مشاهیر فقهای حنفیه‌دن

اولوب، عراقده فقهای حنفیه‌نك رئیسی ایدی. علم حدیثده وادبیاتده دخی ید طولاسی اولوب، بعض کتابلر تألیف ایتمشدر. ابو حامد اسفراینی ایله مناظراتی واردر. ٣٦٢ تاریخنده طوغوب، ٤٢٨ ده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابوالحسین هاشمی { (زید بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب)

شرفادن اولوب، علم حدیث وکلامده وادبیاتده ید طولی صاحبی ایدی. روایتـه کوره علم کلامی ائمهٔ

معتزله‌دن واصل بن عطادن تحصیل ایتمش؛ وبناء علیه معتزله‌یه پیرو اولمش ایدی. پدریله برادری محمد بن علیدن وابان بن عثماندن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. زیدیه مذهبنده بولنانلر بو ذاته منسوبدرلر. ملوك امویه‌دن هشام بن عبدالملکدن بعض جفالر کورمکله، کوفه‌یه کیدوب، خروج ایتمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، ١٢٣ تاریخنده یوسف بن عمر ثقفی طرفندن اخذ وقتل وصلب، و بدنی احراق اولنمشدر. جدامجدی حقنده اولان شو قطعه جمله اشعارندندر:

ومن فضل الاقوام یوما برأیه
فان علیا فضلته المناقب
وقول رسول‌الله والحق قوله
وان رغمت منه الانوف الکواذب
بانك منی یاعلی معالنا
کهارون من موسی اخ لی وصاحب
دعاه ببدر فاستجاب بامره
فبادر فی ذات الاله یبادر

ابو حفص { خلفای راشدیندن حضرت عمر بن خطابك کنیه‌سیدر.

[«عمر بن خطاب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو حفص حداد { (عمر بن سلمه) نیشابورك مشاهیر اولیاسندن

اولوب، اقوال ومقاماتی مشهوردر. ٢٦٤ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابو حفص حفصی { (عمر بن ابی زکریا یحیی) بنی حفص ملوکندن

اولوب، ابن ابی عماره فتنه‌سنده کندینی قورتاره‌رق، مورخ مشهور ابن خلدونك جدی محمد بن ابی بکر بن خلدونله ودیکر ایکی ذاتله برابر (سنان) قلعه‌سنده اختفا ایتمشدی. ٦٧٣ تاریخنده خلق ابن ابی عماره‌نك ظلمندن بیزار اولمغله، اجتماع ایدوب، صاحب ترجمه‌یه بیعت ایتمشلردر. ابو حفص سنهٔ مذکوره‌ده تونسه کیروب، (مستنصر بالله) لقبیله تلقب ایتمش؛ وکندیسی عادل وصالح بر حکمدار اولمغله، تلمساندن طرابلسه قدر اولان ممالکی تحت اطاعتنه آلمشیدی. یالکز زاب جهتنی برادری ابو زکریا استیلا ایتمشیدی. صاحب ترجمه ١١ سنه ٨ آی حکومت سوردکدن صکره، ٦٩٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. اوغلی عبدالمحیی ولی عهد براقشیدیسه‌ده، موحدین شیخلری بونی صغر سنندن طولایی قبول ایتمدکلرندن، اولیادن شیخ ابو محمد مرجانینك اشارتیله (ابو عصیده) یی انتخاب ایتمشلردر.

ابو حفص حفصی { (عمر بن ابی یحیی ابی بکر) بو دخی بنی

حفص ملوکندن اولوب، پدرینك کوچك اوغلی اولدیغی حالده، ابو بکرك وفاتنده، وزیر ابن تافراکینك معاونتیله، تختی ضبط ایده‌رك، بیوك برادری ابو العباس احدی بینلرنده واقع اولان محاربه‌ده قتل ایتمشیدی. او آرالق ابن تافراکین بنی مریندن سالف الترجمه ابو الحسنه قاچوب، کندیسنی بنی حفصك ممالکنی ضبطه ترغیب ایتدیکندن، ابو الحسن سوق عسکر ایده‌رك، ٧٤٨ تاریخنده قابس‌ده‌کی صوك غالبیتنده صاحب ترجمه‌یی قتل، وملکنی ضبط ایتمشدر. ابو حفصك مدت حکومتی ١٠ آی ایله ١٣ کوندر.

ابو حفص سهروردی { [«سهروردی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو حفص شبلی { (زین‌الدین اقرش عمر بن حسام) دمشقك

صلحای ادباسندن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، ٦٨٤ ده طوغمش، و٧٤٩ ده وفات ایتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

قد اثقلتنی الخطایا فکیف اخلص منها
یارب فاغفر ذنوبی واصفح بفضلك عنها

ابو حفص شطرنجی { (عمر بن عبدالعزیز) مشاهیر شعرادن

اولوب، پدری خلفای عباسیه‌دن ابو جعفر منصورك آزادلیسی بولنمش اولمغله، مهدینك خانه‌سنده واولادی معیتنده بیوییوب، تحصیل علم وادب ایتمش؛ وشطرنجه زیاده‌سیله ابتلاسی اولدیغندن، شطرنجی لقبیله تلقیب اولنمش ایدی. مهدینك وفاتنده قبرینی (علیه) یه انتساب ایتمش ایدی. هارون‌الرشیدله بعض ماجرالری واردر، ومشار الیهك اولادینه دخی ندیملك ایدوب، معتصمك زمان خلافتنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جمله اشعار رائقه‌سندندر:

تحبب فان الحب داعیة الحب
وکم من بعید الدار مستوجب القرب
اذا لم یکن فی الحب عتب ولا رضا
فاین حلاوات الرسائل والکتب

ابو حفص عمر بن احمد { مشاهیر علمادن اولوب، تا-

ليفات كثيره صاحبيدر. اك مشهور آثارى بر تفسير شريفيله «ترغيب» و«مسند» عنوانلى كتابلريدر. ٣٨٥ ده وفات ايتمشدر.

ابوحفص عمر بن عبدالعزيز [«عمر بن عبد العزيز» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

ابو حفص عمر غزنوى (سراج الدين —) مشاهير فقهاء حنفيەدن اولوب، «زبدة الاحكام» عنوانلى كتابك مؤلفيدر. ٧٧٣ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو حفص عمرهنتاتى بنى حفص دولتنك مؤسسيدر. [«حفص» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

ابو حفص كبير بخارانك مشاهير فقهاسندن اولوب، محمد بن اسماعيل بخارينك زماننده برحيات ايدى. اوغلى دخى مشاهيردن اولوب، (ابو حفص صغير) اسميله معروفدر.

ابو الحكم اوائل اسلامده ظهور ايدن اطبادن اولوب، نصرانى المذهب ايدى. معاويه بن ابى سفيانك خدمت طبابتنده بولنوب، فوق العاده محرم ومعتمدى اولمغله، بعض اغراضنه دخى آلت اولمشيدى. يوز ياشنى تجاوز ايدوب، عبدالملك بن مروانك وفاتنده برحيات ايدى.

ابوالحكم بن غلندو اندلسك مشاهير اطباسندن اولوب، طبابتده مهارت تامەسى اولديغى كبى، شعر وادبياتدن دخى بهرەسى وار ايدى. اشبيليەده تولد ونشأت ايتمش؛ و٥٨٠ تاريخلرنده برحيات بولنوب، منصوره انتساب ايتمشيدى. حسن خطه دخى مالك ايدى. متعدد تأليفاتى واردر. مراكشده وفات ايتمشدر.

ابو الحكم مغربى (عبيدالله بن مظفر باهلى) مشاهير اطبا وحكمادن اولوب، ٤٨٦ تاريخنده اندلسك (مريه) شهرنده طوغمش؛ و٥١٦ تاريخنده شرقه رحلتله ايفاى حج ايتدكدن صكره، برمدت دمشق، اسكندريه وصعيد مصرده اقامت، وبعده عراقه عزيمتله، برمدت بغدادده مكث ايتمش؛ و٥٢١ سنه سنده سلطان محمود بن ملكشاهه انتسابله، مشاراليهك اردوسيچون ٤٠ دوه اوزرنده نقل اولنور برمتحرك خستەخانه ياپمشيدى. مؤخراً دمشقه عودتله، براجزاخانه آچەرق، واجراى طبابت ايدەرك، ٥٤٩ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. كنديسى موسيقيه دخى آشنا وعود چالمقده ماهر واكلنجەيه زيادەسيله مائل ايدى. ادبياتده دخى يد طولى صاحبى اولوب، غايت عذب اللسان برشاعر ايدى. على الخصوص هجو وهزلياته زياده ميلى اولوب، هجو ايتديكى آدملرى اكثريا اولمش فرض ايدەرك، مرثيه طرزنده هجويەلر سويلمشدر. شعراى معاصرينله مهاجاتلرى واردر. اشعارينى جمع وتدوين ايدەرك، «نهج الوضاعه لاولى الخلاعه» تسميه ايتمشدر. وفاتنه قريب سويلمش اولديغى شو رباعى جملهٔ اشعارندندر:

يالهف نفسى اذا ادرجت فى الكفن
وغيبونى عن الاهلين والوطن
وقيل لا يبعدن من كان ينشدنا
انا الذى نظر الاعمى فلم يرنى

ابو حماد مصر اسفلده شرقيه مديريتنده بربيوك قريه اولوب، بنهادن سويشه كيدن دمير يولك زقازيقدن صكره ايكنجى موقفيدر.

ابو حمزه بن نصر انصارى صحابەدن و فقهاسەدن اولوب، (ابن مالك) ديمكله دخى معروفدر. ٩١ تاريخنده، ١٠٣ ياشنده اولديغى حالده، بصرەده وفات ايتمشدر. صحابهٔ رسول الله (صلم) ك اك صكره وفات ايدنيدر.

ابو حمزهٔ خارجى (مختار بن عوف ازدى) خوارج اباضيەدن اولوب، بصرەليدر. هرسنه مكهٔ مكرمەيه كيدوب، خلق بنى اميەنك اخيرى اولان مروان حمارك عليهنه دعوت ايتمكده ايكن، نهايت ١٢٨ سنەسى نهايتنده (طالب الحق) ديمكله معروف اولان عبدالله بن يحيى ايله برلشەرك، برلكده حضرموته عزيمتله، اوراده طالب حقه بيعت ايتدكدن صكره، ١٢٩ تاريخنده حج زماننده يدى يوز كشى ايله مكهٔ مكرمەيه كيدوب، مروان طرفندن والى بولنان (عبدالواحد بن سليمان بن عبدالملك) ى مدينەيه چكلمكه مجبور ايتمش؛ وايرتسى سنه مدينهٔ منورەيى دخى ضبط ايله، عبدالواحدى شامه قاچمغه مجبور ايتمشيدى. ينه او سنه عسكر ترتيب ايدەرك، شامك اوزرينه يوريمكده ايكن،

مروان طرفندن محاربه‌یه مأمور اولان عبدالملك بن محمد ابن عطیه کندیسنه غلبه چالوب، قتل ایتدکدن صکره، حضرموته کیدوب، طالب حق دخی اولدیرمشدر. صاحب ترجمه فصیح‌اللسان بر آدم اولوب، مکه ومدینه‌یی فتحنده بعض فصیح خطبه‌لر ایراد، واجرای عدل وداد ایتمشدی.

ابو حمزهٔ خراسانی { عن اصل نیسابورلی اولوب، بغداد مشایخیله کوریشمش، وجنیدك اصحابی صره‌سنه داخل اولمشیدی. ۳۰۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو حمّو { (موسی بن عثمان بن یغمراسن بن زیان) تلمسانده حکومت سورن بنی زیان ونام دیکرله یغمراسنی ملوکندن اولوب، ۷۰۷ تاریخنده، برادرینك وفاتی اوزرینه، جلوس ایتمش؛ وتدبیر وجسارت صاحبی بر حکمدار اولمغله، ملوك زناته بیننده برنجی اوله‌رق، لوازم سلطنتی استکمال ایتدکدن صکره، مغرب اقصاده حکم سورن بنی مرینله عقد مصالحه ایتمش؛ وبنی توجین ومغراوه کبی قبائل بربری تحت اطاعته آلمشیدی. ۱۱ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۷۱۸ تاریخنده اوغلی ابو تاشفین طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو حمّو { (موسی بن یوسف بن عبد الرحمن بن یغمراسن بن زیان) بو ذات بنی مریندن ابو عنان طرفندن ضبط وامحا ایدلمش اولان بنی یغمراسن بن زیان دولتنی تجدید ایتمشدر. ابوعنانك غلبه‌سی اثناسنده ابو ثابت یغمراسنی ایله برابر تونسه فرار ایدوب، بعده ۷۵۹ تاریخنده قومندن بر طاقم آدملرله تلمسانه عودت ایله، ملك موروثنی ضبطایتمش ایسه‌ده، متعاقباً ابو عنانك کوندردیکی عسکره مقاومت ایده‌میوب، صحرایه طوغری قاچمش، وعسکره ینه رجوع، وبر قاچ دفعه مغربه طوغری بنی مرین الکاسنه دخول ایله، نهب وغارت ایتمش؛ ونهایت تلمسانی قورتاروب، حکومت سورمکه باشلادقدن صکره، بیوك اوغلی سالف‌الترجمه ابو تاشفین وعمزاده‌سی ابو زیان ایله اوغراشمغه باشلایه‌رق، برایکی دفعه مغلوب، وتلمسانی ترکه مجبور اولمش؛ وحتی برآره‌لق قلعه‌ده قپانمش؛ ونهایت بر کونی وقوعاتسز کچمین ۳ سنه‌لك دغدغه‌لی بر حکومتدن صکره، ۷۹۱ تاریخنده اوغلیله محاربه ایتدکده ایکن، آتندن دوشوب، عسکرك بری طرفندن قتل اولنمشدر. ولادتی ۷۲۳ تاریخنده‌در. بکیدن تأسیس ایتدیکی بنی زیان دولتی ۸۶۶ تاریخنده‌دك باقی قالمشدر. ابو حمو عادل وادیب ومحب علما بر حکمدار اولوب، او قدر وقوعاتك آره‌سنده مدرسه‌لر وسائر ابنیهٔ خیریه تأسیسنه ومدرسه‌ده طلبه صنفنه کیروب، استماع درسه وکتاب یازوب شعر سویلمکه وذها نیجه خیرات اعمارینه وقت بولمشیدی. اوغلی ابو تاشفین ایچون سیاست وادارهٔ ملك حقنده «قلائدالدرر» عنوانیله برکتاب یازمشدر. پدرینك نامنه حرمتاً «مدرسهٔ یعقوبیه» نامیله بیوك ومکمل برمدرسه بنا ایتمشیدی.

ابو حنیفه { (امام اعظم نعمان بن ثابت) اهل سنت ائمهٔ اربعه‌سنك برنجیسی اولوب، شریعت غرای محمدیه‌نك بر رکن اعظمیدر. نسب عالیلری فرسك بربیوك خاندانه منتهی اولوب، بیوك پدری دین اسلامی قبول ایتمشیدی. حضرت امام ۸۰ تاریخنده کوفه‌ده طوغوب، صحابه‌دن انس بن مالك، عبدالله بن ابی اوفی، سهل بن سعد ساعدی وابوالفضل عامر بن واثله‌یه یتیشمش ایسه‌ده، هیچ بریله کوریشه‌مه‌مشدر. فقهی حماد بن ابی سلیماندن اخذ وتعلم ایدوب، تابعین کرامدن برچوق ذواتله وامام جعفر صادقله دخی ملاقات ایده‌رك، استماع احادیث شریفه ایتمشیدی. ابو حنیفه مذهب امامی اولمیه‌ایدی، بیوك بر حکیم اوله‌جق صورتده فوق‌العاده بر عقل وذکاوته مالك اولدیغندن، آزوقت ظرفنده فقهده مثل ونظیری بولنمیه‌جق بر درجه‌یه کلمکله، شهرتی عالمکیر اولوب، ملوك امویه‌نك اخیری اولان مروان بن محمدك زماننده عراقین والیسی بولنان یزید بن عمر فزاری کندیسنه کوفه قضاسنی تکلیف ایتمش ایسه‌ده، حضرت امامك زهد وتقوی وورعی دخی علم وذکاوتی درجه‌سنده بولنمغله، حسب البشریه حقوق عبادی اداره‌ده قصور ایتمکدن قورقدیغندن، منصب قضایی رد، وموی‌الیه یزیدك امریله باشنه یوز اون قامچی اورلدیغی حالده، ینه امتناعده اصرار ایتمشیدی. دور خلافت عباسیلره انتقال ایدوب، بغداد تأسیس اولندقدن صکره، ابو جعفر منصور طرفندن بغداده جلب اولنه‌رق، ینه کندیسنه مسند قضا تکلیف اولنمش ایسه‌ده، مصرانه رد ایتمشدی. برنجی اوله‌رق فقهی ابوابه تقسیمله تدوین وفرائض وشروط کتابلرینی

وضع ایدن ابو حنیفه‌در. کرك فقهده‌کی معلومات واسعه‌سی وعلی‌الخصوص قیاسده‌کی قوت خارقة‌العاده‌سی وکرك زهد وتقوی وحلم و صلاح حالی حقنده پك چوق نوادر منقول اولوب، مناقبی جلدلرله کتابلر طولدیرمشدر. طلبه‌سی پك چوق اولوب، ایچلرنده بعض بیوك مجتهدلر دخی یتیشمشدر. ۱۵۰ تاریخنده ۷۰ یاشنده وفات ایتمشدر. روایته کوره، ابو جعفر منصور طرفندن تکلیف اولنان قاضی‌القضاة منصبنی قبول ایتمدیکیچون، زندانه آتیلەرق، قامچی ایله ضرب، وبهر کون اون قامچی ضم اولندیغندن، قامچیلرك عددی یوزه بالغ اولنجه، متأثراً وفات ایتمشدر. سلطان ملکشاه سلجوقینك وزراسندن شرف‌الملك ابو سعد محمد بن منصور خوارزمی حضرت امامك مرقدی اوزرینه مکمل بر تربه انشا ایتمشیدی، که مؤخراً سلاطین عظام عثمانیه طرفندن دفعاتله تعمیر وتزیین اولنمشدر. ابو حنیفه‌نك مذهبی دولت علیهٔ عثمانیه زماننده زیاده‌سیله توسع وتعمم ایدوب، دولت مشارالیهانك مذهب رسمیسی حکمنه کچمشدر. بوکون کرهٔ ارضك اوزرنده بولنان اهل اسلامك نصفندن زیاده‌سی واهل سنتك قسم اعظمی بومذهبه تابعدرلر.

ابو حنیفة الدینوری { (احمد بن داود) مشاهیر ریاضیون اسلامدن اولوب، علوم ریاضیه وهیئت ونجومده عصرینك فریدی وبلکه بتون ریاضیون اسلامك سربلندی اولدیغی کبی، نباتات وادبیات ونحو ولغت وتاریخده دخی ید طولی صاحبی برحکیم ایدی. برمکمل تفسیر شریفیله بر مفصل تاریخی وفنون مذکوره‌یه متعلق برچوق تألیفاتی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «اصلاح المنطق»، «جواهر العلم»، «کتاب فی الجبر والمقابلة»، «کتاب فی حساب الخطاین»، «کتاب الفصاحة»، «کتاب فی النبات»، دیکر «کتاب فی النبات»، «کتاب الوصایا»، «کتاب لحن العامه». نباتات حقنده اولان مذکور ایکی کتابی پك مقبول ومعتبر اولدیغی کبی، علمای اسلامك سمایه وجوهوایه وسائر علوم فلکیه وریاضیه‌یه دائر اولان کافهٔ معلوماتلرینی جامع «کتاب فی الانواء» عنوانلی براثر قیمتداری وآل بویه‌دن رکن‌الدوله‌نك نامنه بر «زیج»ی واردر. مشارالیه رکن‌الدوله صاحب ترجمه‌یه ۲۳۵ تاریخنده اصفهانده بر رصدخانه دخی یاپدیرمشیدی، که بو رصد حقنده دخی بر کتاب تألیف ایتمشدر. ۲۸۱ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو حنیفة المغربی { (نعمان بن ابی عبدالله محمد) مغربك مشاهیر علما وفقهاسندن اولوب، ابتدا مالکی مذهبنه تابع ایکن، بعده امامیه مذهبنه انتقال ایله، فاطمیونه انتساب ایده‌رك، معزك معیتنده افریقیه‌دن مصره کلش، و۳۶۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. مصنفات کثیره‌سی اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «کتاب اختلاف اصول المذاهب»، «کتاب الاخبار فی الفقه»، «کتاب الاقصار»، «کتاب اختلاف الفقهاء». بونلردن بشقه ابو حنیفه وامام مالك وامام شافعی‌یه قارشی بر کتابی واهل بیت نبی حقنده برچوق کتب ورسائلی واردر. ادبیات وشعرده دخی ید طولی صاحبی اولغله، برچوق اشعاری وازآن جمله «المنتخبات» عنوانیله بر قصیدهٔ فقهیه‌سی واردر.

ابو الحوراء سعدی { (ربیعه بن شیبان) رواة حدیثدن اولوب، امام حسن بن علی (رضی الله عنهما)دن روایت ایتمشدر.

ابو حیّان اندلسی { (اثیرالدین محمد بن یوسف نفری) اعاظم ادبادن اولوب، عربیات ولغت وتفسیر وحدیثده عصرینك فریدی ایدی. ۶۵۴ تاریخنده غرناطه مضافاتندن (مطخشارش) بلده‌سنده طوغوب، مالقه وغرناطه‌ده تحصیل ایتدکدن صکره، ۶۷۹ ده اندلسی ترکله، افریقیه‌یه واورادن اسکندریه ومصره کچه‌رك حجاز وعراق وشامی دخی طولاشوب، اکمال تحصیل ایتمش؛ وعمرینی استفاده وافاده وتألیفله کچیره‌رك، ۷۴۵ تاریخنده مصرده وفات ایتمشدر. اخبار ونوادره وتراجم احواله وعلی‌الخصوص اندلس مشاهیرینك احوالنه وقوفی وار ایدی. تألیفاتی بروجه آتیدر: «البحر المحیط فی تفسیر القرآن العظیم»، «اتحاف الادیب بما فی القرآن من الغریب»، «کتاب الاسفار الملخص من کتاب الصفار شرحاً لکتاب سیبویه»، «کتاب التجرید لاحکام سیبویه»، «کتاب التذییل والتکمیل من شرح التسهیل»، «التحلیل الملخص من شرح التسهیل»، «التذکرة»، «المبدع فی التصریف»، «الموفور»، «التقریب»، «التدریب»، «غایة الاحسان»، «النکت -

الحسان»، «الشذا فى مسئلة كذا»، «كتاب الفضل فى احكام الفصل»، «اللمحة»، «الشذرة»، «الارتضاء فى الضاد والظاء»، «ارتشاف الضرب من لسان العرب»، «عقد اللآلى»، «نكت الامالى»، «النافع فى قرائة نافع»، «الاثير فى قرائة ابن كثير»، «المورد الغمر فى قرائة ابى عمرو»، «الروض الباسم فى قرائة عاصم»، «المزن الهامر فى قرائة ابن عامر»، «الرمزة فى قرائة حمزة»، «تقريب النائى فى قرائة الكسائى»، «غاية المطلوب فى قرائة يعقوب»، «قصيدة النير الجلى فى قرائة زيد بن على»، «الوهاج فى اختصار المنهاج»، «الانور الاجلى فى اختصار المحلى»، «الحلل الحاليه فى اسانيد القرآت العاليه»، «الاعلام باركان الاسلام»، «نثر الزهر ونظم الزهر»، «نظر الحسبى فى جواب اسئلة الذهبى»، «فهرسة مسموعاتى»، «نوافث السحر فى دمائث الشعر»، «تحفة الندس فى نحاة اندلس»، «الابيات الوافيه فى علم القافيه»، «جزء فى الحديث»، «مشيخة ابن ابى المنصور»، «الادراك للسان الاتراك»، «زهو الملك فى نحو الترك»، «نفحة المسك فى سيرة الترك»، «كتاب الافعال فى لسان الترك»، «منطق الخرس فى لسان الفرس»، زيرده ذكر اولنان كتابلرى اتمامه موفق اوله مامشدر: «مسلك الرشد فى تجريد مسائل نهاية ابن رشد»، «تهجيج السالك فى الكلام على الفقيه ابن مالك»، «نهاية الاعراب فى علمى التصريف والاعراب»، «رجز لجانى الهصر فى آداب وتواريخ اهل العصر»، «خلاصة التبيان فى علمى البديع والبيان»، «رجز نور الغبش فى لسان الحبش»، «المخبور فى لسان اليحمور». صاحب ترجمه نك آثارنده نظر دقتى جلب ايده جك برشى واردر، كه اوده ترك وفرس و حبش لسانلرى كبى السنهٔ اجنبيه نك قواعديله اشتغالى اولوب، علماى عربده نادراً تصادف اولنور برشيدر. حكيمانه نصايحى وكوزل اشعارى دخى اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

عداى لهم فضل على ومنة
فلا أذهب الله عنى الاعاديا
هم بحثوا عن زلتى فاجتنبتها
وهم نافسونى فاكتسبت المعاليا

ابو حيان توحيدى { (على بن محمد) بغدادك مشاهير علما وفضلاسندن اولوب، وزراى معاصريندن ابو الفضل بن العميد وصاحب بن عبادك عليهنده «مثالب الوزيرين» عنوانيله بر كتاب يازمشدر. ٢ جلد اوزره «الامتناع والموانسة»، «البصائر والذخائر»، «كتاب الصديق والصداقة» و «كتاب المقابسات» عنوانلى كتابلرى وسائر بعض تصنيفاتى دخى واردر. «كتاب الصديق والصداقة» برقاچ سنه اول «الجوائب» مطبعه سنده طبع اولنمشدر.

ابو حية التميرى { (هيثم بن ربيع) بنى اميه وبنى عباس دولتلرينه يتيشمش شعرادن اولوب، بخلى وجبانتيله وكثرت كذبيله مشهوردر. بو احوالنه و(لعاب المنية) اسميله مشهور اولان كولنج بر قليجنه دائر بعض نوادر منقولدر.

ابو خالد { عرب مورخلرى بو كنيه يى بعض دفعه بحر احمره اطلاق ايدرلر.

ابو الخصيب { فرات ايله دجله نك اجتماعندن حاصل اولان (شط العرب) ك بر شعبه سى اولوب، بصره نك آلت طرفنده واقعدر. واسع ودرين بر نهر اولوب، بيوك كيلر سيرينه صالحدر. ابو جعفر منصور اوجهتى كندى حاجبى ابو الخصيبه توجيه ايتمش اولديغندن، اووقتدن نهر مذكور بو اسمله تسميه اولنه رق، اليوم بو نامله معروفدر. وجوارلرى ينه بو نامله بصره ولايتنك مركز قضاسنه ملحق بر ناحيه در.

ابو خصيب { (وهيب بن عبدالله نسائى) ١٨٣ تاريخنده (نسا)ده هارون الرشيده قارشى عصيان ايدوب، تنكيلنه مأمور اولان خراسان واليسى على بن عيسى بن ماهان طرفندن مغلوب اولدقدن صكره، استيمان ايتمش، و ١٨٥ ده يكيدن عصيانله، ابيورد، طوس ونيسابورى ضبط ايتدكدن صكره، مروى محاصره ايتمكده ايكن، مومى اليه على بن عيسى طرفندن مغلوب اولوب، قتل اولنمشدر.

ابو خصيب قصرى { (قصر ابى الخصيب) كوفه نك خارجنده نجف جهتنه طوغرى بر قصر ايدى، كه بر برى اوزرينه واقع ايكى واسع سطحى حاوى اولوب، هر برينه ٥٠ باصمقلى مرديوناه چقيليردى. ايچى غايت مصنع اولوب، حقنده بعض غرائب ونوادر مروى وبر چوق اشعار موجوددر. — [«منية ابى الخصيب» ماده سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابو الخطاب بن ابی طالب { (محمد بن محمد) بغدادك مشاهیر اطباسندن اولوب، طبه دائر سؤال جواب طرزنده «الشامل» عنوانلی بر کتاب یازمش، و ٥٠٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الخطاب بن دحیه { (عمر بن حسن) اندلسك مشاهیر محدثین وادباسندن اولوب، نسبی پدرندن صحابه‌دن (دحیة الکلبی)یه، ووالده‌سندن حضرت امام حسین بن علی‌یه منتهی اولدیغندن، (ذوالنسبین) دنیمکله دخی معروفدر. نحو ولغت وحدیث واشعار واخبار عربده ید طولی صاحبی اولوب، استماع احادیث شریفه مقصدیله اندلسك اکثر جهاتنی دور ایتدکدن صکره، مراکش، مصر، حجاز، شام، عراق، خراسان وسائر بلاده سیر وسیاحت ایتمش؛ ومصرده ملك عادل طرفندن اوغلی کاملك مؤدبلکنه نصب اولنه‌رق، شاکردی اولان مشارالیه ملك کاملك زماننده پك‌چوق حرمت واعتباره نائل اولمشیدی. اربلدن کچرکن، اورانك صاحبی ملك معظم مظفرالدین ایله کوریشوب، بونك نامنه بر مولد شریف منظومه‌سی یازمشیدی. دیکر تصنیفاتی بروجه آتیدر: «العلم المشهور فی فضائل الایام والشهور»، «الآیات البینات فی ذکر مافی اعضاء الرسول من المعجزات»، «شرح اسماء النبی»، «النبراس فی اخبار خلفاء بنی العباس»، «الاعلام المبین فی المفاضلة بین اهل صفین». اشعاری دخی کوزل اولوب، بعض قصائدی واردر. ٥٨٧ تاریخنده طوغوب، ٦٣٣ ده وفات ایتمشدر.

ابو الخطاب قرشی { (عمر بن عبدالله) مشاهیر شعرای قریشدن اولوب، هجرتك ٢٣ تاریخنده وحضرت عمر بن خطابك شهادتی کیجه‌سنده طوغمش؛ و ٩٣ تاریخنده بحراً واقع اولان بر غزاده، سفینه‌نك یانمسیله، ایچنده محترق اولوب، وفات ایتمشدر. (علی بن عبدالله بن حرث بن امیه) نك قیزی (ثریا) یه اولان عشق وعلاقه‌سیله مشهور اولوب، اکثر اشعارینی بونك حقنده سویلمشدر. نوادر وحکایاتی چوقدر.

ابو الخطاب معافری { (عبد الاعلی بن سمح) طرابلس غرب جهتنده ظهور ایتمش اولان اباضیه رؤساسندن اولوب، ١٤١ تاریخنده خروجله، (ورفجومه) بی قیرواندن اخراج ایده‌رك، اوجهتلری ضبط ایتمش ایسه‌ده، ١٤٤ تاریخنده ابوجعفر منصور طرفندن کوندریلن محمد بن اشعث طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو خفاجه طاغی { (جبل ابی خفاجه) تونس شهرینك شرق طرفنده بر طاغ اولوب، اوستنده بعض آثار عتیقه بولنیور.

ابوحَیثمه { (عبد الله بن حیثمة الانصاری) صحابه‌دن اولوب، احد و سائر غزواتده حاضر بولنمشدر. یزید بن معاویه‌نك زماننده دخی برحیات ایدی.

ابو الخیر { علامه طاشکپری‌زاده‌نك کنیه‌سیدر. [«طاشکپری‌زاده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو داود سجستانی { (سلیمان بن اشعث) مشاهیر محدثیندن اولوب، ٤٨٠٠ حدیث شریفی جامع «السنن» عنوانیله بر کتاب یازمشدر، که «سنن ابی داود» اسمیله معروف اولوب، کتب سته‌دن معدوددر. ٢٠٢ تاریخنده طوغوب، دفعاتله بغداده ورود ایتمش، وبعده بصره‌ده توطن ایدوب، ٢٨٥ ده اوراده وفات ایتمشدر.

ابو داود ظاهری { (سلیمان بن عقبه) مشاهیر علما وفقهادن اولوب، فقهده امام شافعی‌یه میلی وارایدیسه‌ده، آیات کریمه واحادیث نبویه‌نك ظاهریله حکم ایدوب، قیاسی قبول ایتمزدی؛ وبونك ایچون ظاهری لقبیله تلقیب اولنمشیدی. علوم ریاضیه‌یه دخی وقوفی اولوب، اقلیدسك کتابلرینی عربی‌یه ترجمه وشرح ایتمشیدی. ٢٠٢ تاریخنده کوفه‌ده طوغوب، ٢٧٠ ده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابو دب { مکهٔ مکرمه‌نك جنوبنده‌کی سلسلهٔ جبالك بر شعبه‌سیدر.

ابو دجانه { (سماك بن خرشة الخزرجی) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، بدر غزاسنده حاضر بولنمشیدی. غایت فقیر اولدیغندن، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز (نضیر) غزاسنده انصاره غنیمت حصه‌سی ویرمدکلری حالده، بوذاتله سهل بن حنیفی استثنا بیورمشلردی. ابو دجانه حضرت

ابابکرك خلافتی زماننده یمامه محاربه‌سنده بولنوب، مسیلة الکذابك قتلنده مشارکتی وقوع بولمش؛ وبر روایته کوره بو محاربه‌ده شهید اولمش؛ ودیکر بر روایته کوره، دها خیلی وقت یاشایوب، صفین محاربه‌سنی دخی کورمشدر.

ابو الدرداء { (عویمر بن عامر ودیکر بر روایته کوره عامر بن زید خزرجی)
صحابه‌دن وانصاردن اولوب، حکیم وفقیه بر ذات ایدی. اسلامه دخولی تأخر ایتدیکندن، بدر غزاسنده بولنه‌میوب، احدده بولنمشدر. بر روایته کوره، احدده دخی بولنه‌میوب، ایلك بولندیغی غزا خندق غزاسیدر. شامك فتحنده اورایه حکیم نصب اولنمشیدی. حضرت عثمانك دور خلافتنده ومشار الیهك شهادتندن ایکی سنه اول ارتحال ایتمشدر. صفین وقعه‌سنه قدر برحیات بولندیغی دخی مروی ایسه‌ده، بو روایت ضعیفدر. کندیلرندن برچوق احادیث شریفه وبعض اقوال حکیمانه منقولدر. زوجه‌سی ام الدرداء دخی صحابیات صالحه‌دندر. (بلال) اسمنده بر اوغلی دخی وار ایدی.

ابو دلامه { (زند بن جون) اعاظم شعرای عربدن اولوب، بنی اسد آزادلیلرندن اسود اللون برآدم ایدی. کوفه‌ده متولد اولوب، دولت عباسیه زماننده نشأت ایتمش؛ وخلفای عباسیه‌نك ایلکلری اولان سفاح ومنصور ومهدی‌یه انتساب ایده‌رك، کرك اشعارینك کوزللکی وکرك ندیملکده‌کی مهارت فوق العاده‌سی حسبیله، بونلرك پك چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمشیدی. عقیده‌سی بوزوق ومحرماته مائل برآدم ایدی. حقنده منقول اولان غرائب ونوادر پك چوقدر. ١٦١ تاریخنده وفات ایتمشدر. ابو العباس سفاحك وفاتنده سویلمش اولدیغی بر مرثیه‌سندن اولان شو بر قاچ بیت جملهٔ اشعار جیده‌سندندر:

امسیت بالانبار یا ابن محمد
لم تسقع من غیرها تحویلا
ویلی علیك وویل اهلی کلهم
ویلا وعولا فی الحیوة طویلا
فلتبکین لك السماء بعبرة
ولتبکین لك الرجال عویلا
مات الندی اذ مت یا ابن محمد
فجعلته لك فی التراب عدیلا

ابو دلف عجلی { (قاسم بن عیسی) خلفای عباسیه رجالندن ومشاهیر شعرادن اولوب، ابو نصر ابن ماکولانك جدیدر. ابتدا هارون الرشیدك اوغلی امینك آدملرندن اولوب، مشار الیه ایله برادری مأمون آره‌سنده واقع اولان اختلافده امین طرفندن علی بن عیسی بن ماهانله برابر مأمونك آدمی اولان طاهر بن الحسینه قارشی سوق اولنه‌رق، مومی الیه علی قتل اولنه‌دقدن صکره، کندیسی همدانه دونمش؛ وطاهر طرفندن مأمونه بیعت ایتمکه دعوت اولنمش ایسه‌ده، بونی قبول ایتمیوب، بیطرف طورمغه راضی اولمشیدی. آنجق مؤخراً مأمونك واقع اولان دعوتنه اجابتله یانه کیتمش؛ وقوماندانلری صره‌سنه کچوب، اونك ومعتصمك زماننده خیلی خدمتلر ایتمشیدی. پدرینك تأسیسنه مباشرت ایتمش اولدیغی (کرج) قصبه‌سنی صاحب ترجمه اکمال ایده‌رك، اوراده ساکن اولمشیدی. اشعاری غایت کوزل اولدیغی کبی، سسی دخی فوق العاده لطیف اولوب، موسیقیدن خبری اولمغله، حضور خلفاده مغنیلك دخی ایدردی. کرم وسخاوتی واحوال ووقایع شاعرانه‌سی حقنده پك چوق غرائب ونوادر منقولدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

بنفسی یا جنان وانت منی
محل الروح من جسد الجبان
ولو انی اقول مکان نفسی
خشیت علیك بادرة الزمان
لاقدامی اذا ما الخیل حامت
وهاب کماتها حر الطعان

ابو دواد ایادی { (حارثه بن حجاج) قبل الاسلام ظهور ایدن مشاهیر شعرای عربدن اولوب، علی الخصوص آتك وصفی حقنده غایت کوزل اشعاری واردر. حقنده بعض اخبار ونوادر منقولدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

والدهر یلعب بالفتی والدهر اروغ من ثعاله
والعبد یقرع بالعصا والحر تکفیه المقاله

ابو دهبل جمحی { (وهب بن زمعه) قریش مشاهیر شعراسندن اولوب، حضرت علینك اواخر خلافتنده نشئت ایتمش؛ ومعاویه ویزیدك زمانلرنده شهرت بولوب، معاویه‌نك وعبدالله بن زبیرك مدحی حقنده بر چوق قصیده‌لر سویلمشدر. اشعاری غایت کوزل اولمغله

برابر، كنديسى دخى ياقيشقلى ويك لطيف بر آدم اولديغندن، بعض مشاهير نسا ايله اولان معاشقه‌لرى حقنده بك چوق اخبار ونوادر منقولدر. قريش قبيله‌سنده (عمره) اسمنده شاعره وحسنى بر قادين وار ايدى، كه خانه‌سى مجمع شعرا وادبا اولوب، ابو دهبل بونك خانه‌سنه اك زياده دوام ايدنلردن ايدى. بينلرنده حاصل اولان معاشقه مكه‌ده داستان اولمغه باشلايجه، عمره صاحب ترجمه‌يى اوينه قبول ايتمه‌مكه باشلامش؛ وابودهبل بو هجر ومفارقت حقنده بك چوق سوزشلى اشعار سويلمش، كه شو ايكى بيت اوجمله‌دندر:

وقالوا لنا مالم نقل ثم كثروا
علينا وباحوا بالذى كنت اكتم
اليس عظيماً ان نكون ببلدة
كلانا بها ثاو، ولا نتكلم

معاويه‌نك قيزى (عاتكه) حجه كيتديكى صره‌ده، ابو دهبل كنديسنه علاقه بند تعشق اولوب، آرقه‌سى صره شامه كيتمش؛ ودمشقده بالطبع كوريشمك ميسر اوله‌مديغندن، بر طاقم سوزشلى اشعار ايله هجرندن نالان اولمغه باشلامش؛ واشعارى دمشقده شيوع بولمغله، شاعر معاويه طرفندن مكه‌يه عودته اجبار ايدلمشيدى. آنجق عاتكه دخى مقابلة ابودهبله كوكل ويرمش اولديغندن، شاعرك مكه‌دن معشوقه‌سنه كوندرديكى حسرتنامه‌لرك برى معاويه ويزيدك الينه كچمكله، يزيد شاعرك وجودينى قالديرمق ايستمش ايسه‌ده، معاويه بو حركتى كار عاقل كورميه‌رك، اوسنه بالخاصه حجه عزيمتله، ابودهبلى بر طاقم احسانات وتخصيصاتله ارضا ايدوب، اغزينى قپاتمشيدى. نهايت يزيدك زماننده ٦٣ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو بر ايكى بيت عاتكه حقنده سويلمش اولديغى اشعارندندر:

حمى الملك الجبار عنى لقاءها
فمن دونها تخشى المتالف والقتل
فلا خير فى حب يخاف وباله
ولا حبيب لا يكون له وصل
فواكبدى انى اشتهرت بحبها
ولم يك فيها بيننا ساعة بذل

ابو ذرّ غفارى { (جندب بن جناده) اصحاب رسول‌الله (صلعم) دن اولوب، هجرتدن مقدم مكه‌ده، دردنجى ويابشنجى اوله‌رق، اسلامه كلمشدر. غايتله صدوق ومستقيم بر ذات اولوب، روايته كوره، مبعث نبى (صلعم) دن اوج سنه اول عبادةالله حصر اوقات ايتمكه باشلامشيدى. اسلامه كلدكدنصكره، قومنه عودتله، هجرتده وبدر و احد و خندق غزالرنده بولنه‌مامش؛ بعده مدينه‌يه كيدوب، قرب حضرت فخر مرسلينده بولنمغه باشلامشيدى. حضرت ابابكرك وفاتندن صكره شامه هجرت ايده‌رك، حضرت عثمانك خلافتنه دكين اوراده اقامت ايتمش ايكن، بعده معاويه‌نك واقع اولان شكايتى اوزرينه، حضرت عثمان طرفندن شامدن قالديريلوب، (ربذه) ده اقامت ايتديرلمش؛ و ٣٢ تاريخنده اوراده غايت فقير بر حالده وفات ايدوب، تصادفاً بعض آرقداشلرله اورادن كچمكده اولان عبدالله بن مسعود طرفندن تكفين ودفن، وعائله‌سى مدينه‌يه سوق اولنمشدر. صاحب ترجمه‌نك زهد وصدقنك مدحى حقنده بر قاچ حديث شريف وارد اولمشدر. حضرت عمر بن خطاب، ابن عباس، عبدالله بن عمر وسائر صحابهٔ كرام كنديلرندن بعض احاديث نبويه روايت ايتمشلردر.

ابو ذرهروى { (عبدالله بن احمد انصارى) مشاهير محدثيندن اولوب، هرات، سرخس، بلخ، مرو، بصره، دمشق، ومصرده استماع احاديث شريفه ايتمش؛ وخيلى وقت مكهٔ مكرمه‌ده مجاور اولمشيدى. ٤٣٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. مالكى المذهب اولوب، دارقطنى وسائر مشاهيرله‌ده صحبت ايتمشدى. روايتنده صدوق وموثوقدر. بر تفسير شريفيله «المستدرك على الصحيحين»، «معجم الشيوخ»، «كتاب المناسك» عنوانلى اثرلرى وسائر بعض تأليفاتى واردر.

ابو ذر همدانى { (عمر بن ذر) مشاهير فقها و محدثيندن زاهد ومتقى بر ذات اولوب، ١٥٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو الذواد بن مسيب { (محمد عقيلى) موصلده حكومت سورمش اولان آل مسيب دولتنك مؤسسيدر. شويله‌كه حمدانك اوغللرى ابو طاهر ايله ابو عبدالله موصله متصرف اولنجه، دياربكر صاحبى (باذ) مملكت مذكوره‌نك موى اليهمانك اللندن نزعنى مراد ايتمكله، بونلر صاحب ترجمه‌دن استمداد ايتمشلردى.

ابو الذواد، جزیرهٔ ابن عمر ونصیبین ایله سائر بعض طرفلر کندیسنه ترك اولنمق شرطیله امداده شتاب، ومؤخراً ۳۸۰ تاریخنده موصلی دخی ضبط ایتمش ایسه‌ده، ایکی سنه صکره آل بویه‌دن بهاءالدوله عسکر کوندره‌رك، موصلی ضبط ایتمشدی. ابوذواد ۳۸۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. بعده نسلی ینه موصله متصرف اولمشلردر.

ابو ذُؤَیب هذلی { (خویلد بن خالد) جاهلیتده واوائل اسلامده شعر سویلش مشاهیر قدمای شعرادن اولوب، حضرت فخر کائنات افندمز حقنده بعض قصائدی، ورحلت نبوی حقنده بر مرثیه‌سی واردر. بر روایته کوره روم سفرنده ودیکر بر روایته نظراً افریقیه غزاسنده و۲۷ تاریخنده شهید اولمشدر. حقنده بك چوق اخبار ونوادر منقولدر. مصره کیتمش اولان بش اوغلی بر سنه ظرفنده طاعوندن وفات ایتمکله، بو مصیبتی حقنده سویلش اولدیغی «قصیدهٔ عینیه»سی مشهوردر. باشلانغیجی شودر:

امن المنون وریبه تتوجع
والدهرلیس بمعتب من یجزع
. . . .
اودی بنی فاعقبونی حسرة
عند الرقاد وعبرة لا تقلع
فالعین بعد هم کأن حداقها
کحلت بشوك فهی عورتدمع

ابو الذهب { (محمد بك) مصر امرای چراکسه‌سندن علی بکك رجالندن اولوب، جسور وکارکذار برآدم اولمغله، مشارالیهك خزینه‌داری وبعده امیرالامراسی اولمشیدی. ۱۱۸۵ تاریخنده شام والیسی عثمان پاشا طرفندن غزه اهالیسنه بعض مظالم اجرا اولنمغله، علی بك بونی وسیله اتخاذ ایده‌رك، صاحب ترجمه‌یی عساکر مصریه ایله شامه کوندرمشیدی. ابو الذهب دمشقه داخل اولدقدن صکره، بر حاکم وبر مفتی نصب ایده‌رك، مصره عودت ایدنجه، علی بك بونك شامی ضبط ایتدکدنصکره ترکنی خیانتنه حمل ایده‌رك، بوندن طولایی کندیسنی عزل ایتمش ایسه‌ده، اهالیٔ مصریه‌نك صاحب ترجمه‌یه میل ومحبتلری اولدیغندن، باشنه برچوق خلق طوپلانه‌رق، بینلرنده محاربه آچلش؛ وابو الذهب غالب کلوب، علی بك منهزم ومجروح اولمشدی. ابو الذهب سلطنت سنیه‌نك حقوق حکمرانیسنی تصدیق ایله، حرمین مرتباتنی ارسالده قصور ایتمدیکی کبی، ایالت مصریه‌یی حسن اداره، واهالی‌یی ترفیه ایتدیکندن، جانب باب عالیدن تصدیق اولنمشدی. ۱۱۸۹ تاریخنده عکا والیسنه قارشی عسکر سوق ایده‌رك، یافایی محاصره ایتمش؛ وقلعه‌یی باروتله آتدیره‌رق، اهالینك بر قسمنی بو وجهله اتلاف، ودیکرلرینی قتل ایدنجه، بعض اهالی طرفندن تسمیم اولنه‌رق، وفات ایتمشدر.

ابو رافع { (ابراهیم ودیکر روایتلره کوره، اسلم، ثابت یاخود هرمز قبطی) صحابه‌دن اولوب، حضرت رسول افندمزك آزادلیلرندن ایدی. حضرت فخر کائنات افندمز کندیسنی ینه آزادلیلرندن سلمی ایله تزویج ایتمشیدی، که بو قادین اولادرسول‌اللهدن حضرت ابراهیمك قابله‌سی اولمشدی، وصاحب ترجمه حضرت ابراهیمك ولادتی بشارتنی فخر مرسلین افندمزه تبلیغ ایتمشیدی. برروایته کوره ابو رافع ابتدا عم رسول‌الله حضرت عباسك کوله‌سی اولوب، خاتم الانبیا افندمزه هبه اولنمش؛ وحضرت عباسك اسلامه کلدیکنی تبشیر ایتدیکنده، طرف رسالتپناهیدن آزاد اولمشیدی. عن اصل مصرلی اولدیغی قبطی مخلصندن دخی آکلاشیلیور. مصرك فتحنده حاضر بولنمش؛ وحضرت عثمانك شهادتندن اولجه، وبر روایته کوره صکره‌جه، مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر. کندیلرندن زوجه‌سی سلمی واوغللریله سائر بعض ذوات واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه منقولدر.

ابو الربیع مرینی { (سلیمان بن ابی عامر عبدالله) مغرب اقصاده حکم سورمش اولان بنی مرین ملوکندن اولوب، سالف الترجمه ابو ثابتك برادریدر. برادرینك وفاتنده ابتدا عمی ابن زریکه دینمکله معروف علی بن یوسف جلوس ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً یعنی ۷۰۸ تاریخنده صاحب ترجمه‌یه بیعت، وابو زریکه برقلعه‌یه حبس اولنمشیدی. ممالکنده امنیت واسایشی اعاده، وغرناطه‌یه قدر دخی بر سریه سوق وارسال ایتدکدن صکره، قومشولریله صلح ایده‌رك، مرکز سلطنتی اولان فاسك عمران وتزیینه صرف ماحصل همت ایتمش؛ وبونك زماننده فاسده فوق‌العاده مزین ومتین ابنیه یاپیلوب، رفاه ومعموریت ودبدبه وزینت صوك درجه‌

به قدر واصل اولمشیدی. ینه بنی مرین خاندانندن اولوب، اوصره‌ده خروج ایدن عبدالحق بن عثمان ایله برمدت اوغراشدقدن صکره، ٧١٠ سنه‌سنده وفات ایتمش، ویرینه ابو سعید مرینی چکمشدر.

ابو الرَقَعمق { (احمد بن محمد) شامك مشاهیر شعراسندن اولوب، آنطاکیه‌ده تولد ونشأت ایتمشدر. شاعر مشهور ابو الحجاج طرزنده جدی وهزل آمیز اشعار لطیفه‌سی چوق اولمغله، شامك ابو الحجاجی دنیلمکه شایاندر. مصر ملوکنك مدحی حقنده دخی بعض قصیده‌لری واردر. ٣٩٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت بر قصیدهٔ مشهوره‌سنك باشلانغیجیدر:

وقوقی وقوقی هدیة فی طبق
اما ترونی بینکم تیساً طویل العنق

ابو الریحان بیرونی { (محمد بن احمد خوارزمی) مشاهیر حکمای اسلامدن اولوب، معارف ومدنیت اسلامیه‌نك ترقیسنه الك زیاده خدمت ایدنلردندر. آل سبکتکینه منسوب اولمغله، بو خاندانك هندستانده اولان فتوحاتندن بالاستفاده، قرق سنه اقطار هندیه‌ده سیر وسیاحت، ولسان هندی‌یی تحصیل وتعلم ایده‌رك، هندلیلری معارف اسلامیه‌دن بهره‌مند ایتدیکی کبی، هند حکماسنك ماحصل علم وافکارلرینی دخی معارف اسلامیه‌یه ضم وعلاوه ایتمشدر. الحاصل یونان وهند حکماسنك افکار وفنوننه واقف اولمغله برابر، بین الاسلام متداول اولان فنونك کافه‌سنده، وعلی الخصوص علوم ریاضیه وطبیعیه ایله هیئت ونجوم وجغرافیا وطب فنلرنده نادرهٔ روزکار ایدی. هله جغرافیا فننه بیوك خدمتلر ایدوب، غایت طوغری ومفصل معلومات ویرمکله برابر، زمانه دکین مجهول قالمش اولان هندستان وسائر اقطار شرقیه حقنده دخی برنجی اوله‌رق معلومات مکمله ویرمشدر. تاریخ طبیعی‌یه دخی خدمتی بوندن دون اولمیوب، ذی‌قیمت طاشلر وعلی العموم احجار ومعادن ونباتات وحیوانات حقنده تحقیقات مکمله اجرا، ومعلومات مفصله اعطا ایتمشدر. حکیم مشهور ابن سینا ایله معاصر اولمغله، بینلرنده مسائل فنیه ومباحث علمیه‌یه متعلق برچوق مخابرات وقوع بولمش، وبونلرك بعضیسی برر کتاب تشکیل ایتمشدر. وفاتی اصح روایاته کوره ٤٣٠ تاریخنده واقع اولوب، ٤٤٠ ویا ٤٥٠ تاریخنده‌ك برحیات بولندیغی دخی مرویدر. آثارینك باشلیجه‌لری بروجه آتیدر: هیئت ونجومه متعلق «قانون» که مسعود بن محمود سبکتکینك نامنه یازمشدر، تاریخ ونجومه متعلق «الآثار الباقیة عن القرون الخالیة» که شمس المعالی قابوسك نامنه یازمشدر، «الارشاد فی احکام النجوم»، «الاستشهاد باختلاف الارصاد»، «الاستیعاب فی تسطیح الکرة»، «تجرید الشعاعات والانوار»، «التفهیم لاولی صناعة التنجیم»، «التنبیه علی صناعة التمویه»، «کتاب الجماهر فی الجواهر»، «کتاب فی الاسطرلاب»، «کتاب الشموس الشافیة للنفوس»، «العجائب الطبیعیة والغرائب الصناعیة»، «کتاب الاحجار»، «الزیج المسعودی»، «اختصار المجسطی»، «مقالید الهیئة»، حروف هجا ترتیبیله «کتاب الصیدلة»، «مقالة فی تلاقی عوارض الزلة فی کتاب دلائل القبلة»، «مقالة فی استعمال الاسطرلاب الکری»، «کتاب الاظلال»، «شرح دیوان ابی تمام»، «مختار الاشعار والآثار»، «التعلیل باحالة الوهم فی معانی النظم». بو صوك اوچ اثرندن ادبیاتله دخی توغل ایتمش اولدیغی آکلاشیلیور. بیرونینك آثاری آوروپاجه دخی مقبول ومعتبر اولوب، اکثر کتبخانه‌لرده نسخه‌لری موجوددر. کوپریلی کتبخانه‌سنده «احوال الهند» عنوانیله بر تألیفی ده موجوددر.

ابو زابوره { فلسطینده بلقاء سنجاغنك شعراویهٔ غربیه ناحیه‌سنده بر نهر اولوب، آرسوفك شمالنده آق دکیزه منصب اولور.

ابو زُبَید طائی { (حرملة بن منذر) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، نصرانی المذهب ایدی. یوز سنه‌دن زیاده یاشایوب، زمان جاهلیتده شعر سویلمش اولدیغی کبی، اوائل اسلامده دخی سویلمشدر. اخبار واشعار عربه ووقایع واحوال تاریخیه‌یه وقوف تامی اولدیغندن، حضرت عثمان زمان خلافتنده کندیسنه فوق العاده حرمت ورعایت ایدوب، اکثریا مجلسنه جلب ایده‌رك، سویلتیردی. ولید بن عقبه ایله فوق العاده محبتلری اولوب، وفاتلرنده بربرلرینك یاننه دفن اولنمغی وعد ایتمشلردی. اکثر اشعاری آرسلانك وصفنه دائر اولوب، عمرنده برکره دهشتلی بر آرسلانه راست کلمش اولدیغندن، تأثیری بر وجهله قلب وذهنندن

زائل اولمامشدی. حتی غرائب تصادفاتدن اوله‌رق، نهایت آرسلان طرفندن پیرتله‌رق؛ وفات ایتدیکی دخی مرویدر. حقنده پك چوق نوادر منقولدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر :

اذا جعل المرء الذی کان حازما
یحـل به حل الحـوار ویحمل
فلیس له فی العیش خـیر یریده
وتکـفینه میتـاً اعف واجـل

ابو زُرعه { (احمد بن حسین رازی) مشاهیر محدثیـنـدن اولوب، ۳۷۵ تاریخنده مکه طریقنده وفات ایتمشدر. — (عبدالله بن رازی) مشاهـیر حفاظدن اولوب، ۲٦٤ ده وفات ایتمشـدر. — (عبدالرحمن بصری) دمشقك مشـاهیر علما وحفاظندن اولوب، ۲۸۱ تاریخنـده وفات ایتمشـدر. بعض تصنیفاتی دخی واردر. — (طاهر بن محمد مقـدسی) مشـاهیر ادبادن اولوب، همدانده ساکن اولمش، و٥٦٦ تاریخنده ۸٥ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو زعبل { (مصرك جیزه مدیریتنده وبحیره ده بر کوچك قصبه اولوب، قاهره‌نك ۲۲ کیلومتره شمالنده واقعدر. مرحوم محمد علی پاشا بوقصبه‌ده بر خسته خانهٔ عسکری یاپدیردیغی کبی، طب وفن جراحی مکتبنی دخی ابتـدا اوراده تأسیس وکشاد ایدوب، بعده قاهره‌ده‌کی (قصرعینی) یه نقل ایتمشـلردر. قصبه‌نك ۲۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. بوناپارتك تجاوزی صره‌سنده عساکر عثمانیه ایله جنرال (قلبر)ك قوماندەسی آلتنده بولنان فرانسز عسکری بیننده بو موقعده بر محاربه وقوع بولمشدر.

ابو زکّار { هارون الرشید دوری مغنیلرینك اك مشهورلرندن اولوب، اعمی ایدی. بر مکیلره انتسابی وار ایدی.

ابو زکریاء { [«یحیی» ماده‌لریله «خطـیب تبریزی»، «واثق بن مستنصر»، «طلیطلی» و«نووی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو زکریاء تمیمی { (عبدالرحیم بن احمد بخاری) مشاهیر محدثیندن اولوب، ۳۷۲ ده طوغمش، وبتـون ممالك اسـلامیه‌یی کزدکدن صکره، مغرب واندلسـه دخی حلتله، بر سیاحتنامه دخی یازمش؛ و٤٧١ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابوالزناد { (ابو عبدالرحمن عبدالله بن ذکوان مدنی) تابعیندن اولوب، بر روایتـده عثمان بن عفان خاندانه منسـوب ایدی. عالم وعاقل وفصیح‌اللسان بر ذات اولوب، اشعار واخبار عربه وقوفی وفوق‌العـاده قوهٔ حافظه‌سی اولمغـله، زمانده تابعینك قدوه‌سی اولوب، هر مشکك حلیچون کندیسنه مراجعت اولنوردی. بعض صحابه وتابعیندن روایت احادیث شریفه ایتمشـدر. مشاهیر محدثیندن سـفیان ثوری صاحب ترجمه‌یی حدیثده امیرالمؤمنین تسمیه ایدیور. ۱۳۰ تاریخنده ٦٦ یاشـنده وفات ایتمشدر.

ابو زیاد اعرابی { (یزید بن عبدالله کلابی) خلفـای عباسـیه‌دن مهدینك زمانده بادیه‌دن بغداده کلمش بر شاعردر، که لغت واخبار عربه‌کی معلومات واسعه‌سی حسـبیله، ادبای عصرینك مرجعی اولمشـیدی. فوائد کثیره‌یی جامع و ۱٤ جلددن مرکب اولان «کتاب‌النوادر» ایله «کتاب‌الفرق»، «کتاب‌الابل» و«کتاب خلق الانسان»ك مؤلفیدر.

ابو زَیّان مرینی { (محمد بن ابی یعقـوب عبدالرحمن) مغرب‌اقصاده حکومت سـورن بنی مرین ملوکندن اولـوب، عمی سلطان ابو سـالمك زمانده اندلسـه فرار ایله، ۷٥۰ تاریخنده بنی احمردن اولان غرناطه صاحبنه، وبعده قسطیله‌نك خرستیان ملکنه التجا ایتمشـیدی. ۷٦۳ تاریخنده وزیر عمر بن عبدالله ابو سالمه‌قارشی عصیانله، برادری ابوعمر معتوهی اجلاس ایتمش ایسه ده، بنی مرین رجالی بونی قبول ایتمدکلرندن، وزیر مومی‌الیه صاحب ترجمه‌یی اندلسدن کتیرتوب، فاسده تخته اوتورتمشـدر. بش سنه حکومت سـوردکدن صکره، وزیر عمر بن عبداللهك ادارهٔ امور دولتده‌کی اسـتبدادینی چکه‌میه‌رك، قتلنی نیت ایتمکله، وزیر بونی حس ایدنجه، دها چابق طاورانه‌رق، کندیسنی بر قیویه انداختله، اتلاف ایتمشدر.

ابو زیان یغمراسنی { (محمـد بن عثمان) تلمسانده حکم سورن بنی یغمراسن ملوکندن ودولت مذکوره‌نك بانیسی اولان یغمراسن بن زیانك تورونی اولـوب، ۷۰۳ تاریخنـده، پدرینك وفاتی اوزرینـه، تخته جلوس

ایمش؛ واوصره‌ده بنی مریندن یوسف بن یعقوب تلمسانی محاصره ایتمش اولدیغندن، بو محاصره امتداد ایدوب، اهالی آجلقدن تلف اولمق درجه‌سنه گلمش ایکن، مشارالیه یوسف بن یعقوبك وفاتی وحفیدی ابو ثابتك جلوسیله، صلح ومسالمت اعاده اولنمش؛ وابو زیان مملکتنی دور ایده‌رك، بنی مرینه تابع اولمش اولان بعض قبائلی تسکین ایتدکدن صکره، ٧٠٧ تاریخنده وفات، وبرادری سالف‌الترجمه ابو حمو یرینه جلوس ایتمشدر.

ابو زیان یغمراسنی { (فتی محمد بن ابی سعید عثمان) بو دخی بنی یغمراسن خاندانه منسوب اولوب، عمی ابو ثابت بنی مریندن ابو عنان طرفندن قبض، واولادیله برابر قتل اولندیغی وقت، صاحب ترجمه مشارالیه ابو عنان طرفندن مغرب اقصایه کوتوریله‌رك، برقلعه‌یه حبس، وابو عنانك وفاتندن صکره، برادری ابو سالم طرفندن، محضا بنی یغمراسن دولتنی یکیدن احیا ایتمش اولان عمزاده‌سی ابو حموه مخالفت ایتمك اوزره، سبیلی تخلیه اولنمش؛ وابوزیان تلمسان جهتلرینه کلوب، ابو حموك ترجمهٔ حالی صره‌سنده بیان اولندیغی اوزره، برچوق محاربه‌لر ایده‌رك، گاه غالب وگاه مغلوب اولمش ایسه‌ده، ابو حموه قطعیاً غلبه ایده‌مدیکندن، بر ایکی دفعه دها تونسده‌کی بنی حفص ومغرب اقصاده‌کی بنی مرین خاندانلرینه التجا، وبعض بربر قبائلیله اتفاق ایتمش؛ ونهایت کلیاً مغلوب اولوب، تونس طرفلرینه قاچه‌رق، نادید اولمشدر. بووقوعات ٧٦٠ ایله ٧٧٠ تاریخلری آره‌سنده جریان ایتمشدر.

ابو زیان یغمراسنی { (محمد بن ابی حمو موسی) بنی یغمراسن بن زیاندن اولوب، سالف‌الترجمه ایکنجی ابو حموك اوغلی اولوب، پدری حیاتنده ملکنی اوغللرینه تقسیم ایتدیکی صره‌ده، کندیسنه مریه‌یی ویرمشیدیسه‌ده، اوراده راحت طورمدیغندن، وهرانه قالدیره‌رق، اوراده محافظه آلتنده بولندیرمشیدی. بعده برادری ابو تاشفین پدریله محاربه ایتدیکی وقت، صاحب ترجمه پدرندن طرف آله‌رق، ابو تاشفینك اوغلی دیکر ابو زیانی قتل ایتمشیدی. بونك اوزرینه پدری طرفندن جزایره نصب اولنه‌رق، پدرینك وفاتنده، بنی عامر قبیله‌سی طرفندن امیر اتخاذ اولنمش و ٧٩٢ تاریخندن ٨٠١ تاریخنده‌دك طقوز سنه برادریله محاربه ایده‌رك، وگاه غالبیت گاه مغلوبیتله عمر چکیره‌رك، تاریخ مذکورده وفات ایتمشدر. — بو سلاله‌دن دیکر بر ابو زیان دخی ایکی دفعه تلمسانده بر مدت حکم سورمشدر.

ابو زید انصاری { (سعید بن اوس) ائمهٔ ادبدن اولوب، علی‌الخصوص لغتده وحفظ نوادر وغرائبده بینظیر ایدی. بصره‌ده طوغوب، اوراده نشأت ایتمش، و ٢١٥ تاریخنده، یوز یاشنه قریب اوله‌رق، وفات ایتمشدر. تألیفاتی بروجه آتیدر: «کتاب فی النبات»، «کتاب القوس والترس»، «کتاب الابل»، «کتاب خلق الانسان»، کتاب المطر»، «کتاب المیاه»، «کتاب اللغات»، «کتاب النوادر»، «کتاب الجمع والتثنیة» «کتاب اللبن»، «کتاب بیوتات العرب»، «کتاب تخفیف الهمزة»، «کتاب القضیب»، «کتاب الوحوش»، «کتاب الفرق»، «کتاب فعلت وافعلت»، «کتاب غریب الاسماء»، «کتاب الهمزة»، «کتاب المصادر» وسائره.

ابو زید بن امام { [«ابو موسی بن امام» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو زید مروزی { (محمد بن احمد) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، بغدادده علم حدیث تدریسیله مشغول اولمش وبر مدت مکه‌ده مجاور اولمشدر. ٣٧١ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو ساسان { (ابو محمد حفین بن منذر رقاشی) تابعیندن اولوب، حضرت عثمان بن عفان وحضرت علی بن ابی طالب ایله موسی الاشعری کبی صحابهٔ کرامدن احادیث شریفه نقل ایتمشدر. روایتنده موثوقدر. بصره‌ده ساکن اولوب، ١٠٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو سالم مرینی { (ابراهیم بن ابی الحسن علی) بنی مرین ملوکندن اولوب، دولت مشارالیهایی اك زیاده توسیع وتعظیم ایدن سالف الترجمه ابو الحسنك اوغلیدر. پدرینك وفاتنده یرینه چکن برادری ابو عنان طرفندن دیکر برادری ابو الفضل ایله برابر اندلسده

غرناطه‌یه اجلا اولنمشیدی. ابوالفضل غرناطه صاحبی بنی احردن ابوالحجاجك تشویقیله برادرینه عصیان ایتمش ایسه‌ده، ابو عنان طرفندن اخذ وقتل اولنمش؛ وابو سالم غرناطه‌ده قالمشیدی. ٧٦٠ تاریخنده ابو عنان وفات ایتمکله، اعیان دولت صاحب ترجمه‌یی مراکشه دعوت ایتمشلر ایسه‌ده، اولجه وفات ایتمش اولان ابو الحجاجك یرینه غرناطه حاکمی بولنان محمد واصل اداره‌ٔ دولت ایدن وزیری رضوان مانع اولمشلر؛ وآنجق ابو سالم قشتاله‌نك خرستیان ملکنه التجا ایده‌رك، اونك طرفندن بعض شرائطله آفریقا ساحلنه چیقیرلمش؛ وملك موروثنی ضبط ایدوب، کمال شوکتله حکم سورمکه باشلامشدر. مورخ مشهور ابن خلدونی سرکتابتنه تعیین ایتمش اولدیغی کبی، حکومتدن اسقاط ایدلمش اولان غرناطه حاکمی آنف البیان محمد بن ابی الحجاجی وکاتب خاصی ادیب مشهور لسان الدین ابن خطیبی ٧٦١ تاریخنده مغربه جلب ایده‌رك، تعظیم وترفیهلرینه اعتنا ایتمشدر. تلسانده بربرلریله اوغراشمقده اولان ابو حمو ایله اوغللری وابو زیانك منازعه‌لرینه دخی قاریشوب، اکثریا ابو حموه قارشی ابو زیانی التزام ایتمشدر. نهایت ٧٦٢ ده بعض کبرانك القا. آتیله برادری تاشفینه بیعت اولنه‌رق، کندیسی مغلوب ومقتول اولمشدر.

ابو سَبره { (بن ابی رهم) حضرت عمر بن خطابك زمان خلافتنده فرس وسائر طرفلره سوق اولنان بعض سریه‌لرده قوماندان بولنمش شجعان مجاهدیندن اولوب، حضرت عثمانك زمان خلافتنده وفات ایتمشدر.

ابو سرای { الجزیره‌ده خابور نهرینك فراته منصب اولدیغی محلده وفراتك صول وخابورك صاغ ساحلنده واقع برکوچك قصبه اولوب، اسکی قرقیسیا (Circesium) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده واقعدر. [«قرقیسیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو السرایا { [«نصر بن حمدان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو السعادات ابن الشجری { (شریف هبة الله بن علی) نسلی حضرت امام حسنه منتهی اولور شرفادن وبغدادك مشاهیر ادباسندن اولوب، نحو ولغت واخبار واشعار عربده ید طولی صاحبی ایدی. فصیح اللسان اولوب، برآرهلق کوفه‌ده پدرینه وکالةً نقیب الطالبین اولمشیدی. ابن جکینا ایله بینلرنده مناقسنلری وارایدی. ٤٥٠ تاریخنده طوغوب، ٥٤٢ ده بغدادده وفات ایتمشدر. برچوق تصنیفات مفیده‌سی اولوب، اك بیوکی «الامالی» عنوانیله کافهٔ فنون ادبی جامع اولان اثریدر. ابو تمامك اثرینه تقلیداً «حماسه» عنوانیله برکتاب دخی جمع ایتمشدر. نحوه دائر «ماانفق لفظه واختلف معناه» عنوانیله برکتابی، ابن جنینك «لمع» نه و«التصریف الملوکی» عنوانلی کتابه برشرحی وسائر بعض آثاری دخی واردر. ابن خشابه قارشی «الانتصار» عنوانلی بر ردیه‌ده یازمشدر. اشعاری سلیس اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

هل الوجد خافٍ والدموع شهود
وهل مکذب قولٌ لوشاةٍ جحود
وحتی متی تفنی سؤونك بالبکا
وقد حد حداً للبکاء لبید

ابو سعد رازی { (اسماعیل بن علی السمان) مشاهیر محدثیندن ومعتزله‌دن اولوب، خطیب بغدادی کبی علما کندیسندن روایت ایتمشلردر. برچوق کتابلر یازمش، و ٤٤٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو سعد کرمانی { (محمد بن علی) مشاهیر کتاب وادبادن اولوب، هجوه میلی زیاده ایدی. ٤٧٨ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابو سعد مستوفی { (شرف الملك محمد بن منصور خوارزمی) سلطان ملکشاه سلجوقینك دیوانده مستوفی اولوب، امام اعظم ابو حنیفه‌نك قبری اوزرینه برمکمل تربه ایله تربه‌نك یاننده، فقهای حنفیه‌یه مخصوص اولمق اوزره، برمدرسه ومروده دخی ینه حنفیلر ایچون دیکر برمدرسه بنا ایتمشدر. وفاتی ٤٩٤ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو سعد نیرمانی { (علی بن محمد) مشاهیر کتاب وادبادن اولوب، بغدادده آل بویه‌نك خدمت کتابتنده بولنوردی، وبهاءالدوله‌نك نامنه «المنثور البهائی» عنوانلی کتابی یازمشدر، که «حماسه» نك نثری حکمنده‌در. ٤١٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. اشعاری دخی کوزل

اولوب، مشهور بر قصیده‌سنك مطلعی شودر :

خلیلی فی بغداد هل انتما لیا
علی العهد مثلی ام غدا العهد بالیا

ابو سعد نیسابوری { (عبدالرحمن بن مأمون) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، (مستولی) دیمکله معروفدر. ٤٢٧ تاریخنده نیسابورده طوغمش، و٤٧٨ ده بغدادده وفات ایتمشدر. ابو اسحاق شیرازیدن صکره مدرسهٔ نظامیه مدرسی اولمشدی. فقهده، استادی ابو القاسم عبدالرحمن غورانینك «الابانة» کتابنه تتمه اولمق اوزره، «تتمة الابانة» عنوانیله برکتاب تألیف ایتمش ایسه‌ده، اکمالنه موفق اوله‌مامشدر. فرائض وخلاف واصوله دائر دخی برر تألیفی واردر.

ابو سعد نیسابوری { (محیی الدین محمد بن یحیی) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن وطائفهٔ زهاددن اولوب، فقهی امام غزالیدن اخذ ایتمش؛ ونیسابورده تدریسله مشغول اولوب، شهرت شایعه‌سی حسبیله، هر طرفدن طلبهٔ علوم حلقهٔ تدریسنه طوپلانمقده بولنمشیدی. نیسابور (نظامیه) سنده وبعده هراة (نظامیه) سنده مدرس اولمشدی. برقاچ تألیفی اولوب، اك مشهورلری «المحیط فی شرح الوسیط» ایله «الانتصاف فی مسائل الخلاف» عنوانلی اثرلریدر. شعری دخی واردر. ٤٧٦ تاریخنده طوغوب، ٥٤٨ ده شهید اولمشدر.

ابو سعدی { (وزبازدی ابو سعدا) جزایرك قسنطینه ایالتنده وقسنطینه شهرینك ٣٠٠ کیلومتره جنوب غربیسنده همنامی اولان بر نهرك کنارنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ٤٣٠٠ اهالیسی واردر.

ابو السعود عمادی { (احمد افندی بن شیخ محیی الدین مصطفی) دولت علیهٔ عثمانیه دورنده یتیشن علمانك اك بیوکلرندن اولوب، کمال پاشازاده‌دن بشقه نظیری کلمه‌مشدر، دینسه سزادر. عصر سلطان سلیمان وسلطان سلیم ثانیده ٣٠ سنه متمادیاً شیخ الاسلام اولوب، دولت مشارالیهاده بو مقام عالیی احراز ایدنلرك اون اوچنجیسیدر. پدری عن اصل کردستانده‌کی عمادیه شهرندن اولوب، کندیسی ٨٩٦ تاریخنده استانبول جوارنده واقع مدرس قریه‌سنده طوغمش؛ وابتدا پدرندن تحصیل ایده‌رك، استعداد طبیعیٔ فوق العاده‌سی حسبیله، آز زمانده شهرتی پادشاه زمان سلطان بایزید ثانی حضرتلرینك مسموعی اولمغله، جلب وتلطیف، ویومی ٣٠ اقچه معاش تخصیص اولنمشیدی. بعده اکمال تحصیل مقصدیله دور مدارس ایده‌رك، نیجه زمان فحول علمادن مؤیدزاده‌نك درسنه دوام ایله، علوم شرعیه وادبیه‌ده درجهٔ عالیه‌یه واصل اولدقدن صکره، مشارالیه مؤید زاده‌یه داماد اولمغله برابر طریقه دخول ایتمشیدی. ٩٢٢ تاریخنده شیخ الاسلام کمال پاشازاده طرفندن کنغری مدرسلگنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، کیده‌میوب، بعده اینه کولده واقع اسحاق پاشا ودرسعادتده داود پاشا ومحمود پاشا مدرسه‌لرینه، و٩٣٢ ده بروسه‌ده کائن سلطانیه مدرسه‌سنه، و٩٣٤ ده مدارس ثمانیه‌دن برینه نصب اولنه‌رق، ٩٣٩ده بروسه، وبرسنه صکره استانبول قاضیسی، و٩٤٤ تاریخنده روم ایلی قاضیعسکری اولوب، نهایت ٩٥٢ سنه‌سی شعبانده مقام مشیخته ترفیع اولنمشدر. اوتوز سنه پیاپی امور فتوایی لایقیله رؤیت وحسن اداره ایتدکدن صکره، ٩٨٢ سنه‌سی جمادی الاولاسنك بشنجی کونی، ٨٧ یاشنده اولدیغی حالده، ارتحال ایدوب، حضرت ایوب جوارنده بنا ایتمش اولدقلری مکتب ساحه‌سنده دفن اولنمشدر. فقه وتفسیر وسائر علومده ید طولی صاحبی اولدیغی کبی، ادبیات عربیه‌ده دخی بینظیر اولوب، عربی اشعار وقصائدی دخی واردر. «ارشاد العقل السلیم الی مزایا القرآن العظیم» عنوانیله مکمل بر تفسیر شریف یازمشدر. ٩٧٢ تاریخنده سلطان سلیمان حضرتلری بو تفسیر شریفك بیتمش اولان قسمنی ایستیوب، کوردکلرنده، زیاده‌سیله ممنون اولوب، ٢٠٠ اقچه‌دن عبارت اولان مخصصاتنی ٥٠٠ اقچه‌یه، وبرسنه صکره کتاب اکمال اولنجه، ٦٠٠ اقچه‌یه ابلاغ ایله، کندیلرینی فوق العاده صورتده تلطیف ایتمشلردی. بو اثر جلیلدن بشقه «فتاوی ابی السعود» نامیله معروف مشهور فتاویسی، «کشاف»ك سورهٔ فتحنه حاشیه‌سی، و«هدایه»نك «کتاب البیوع» قسمنه حاشیه‌سی واردر. عربی وفارسی وترکی اشعاری چوق اولوب، اشعار عربیه‌سنك اك مشهوری «قصیدهٔ میمیه» سیدر، که مطلعی شودر:

ابعد سلمى مطلب ومرام
ودون ذراها موقف ومقام

ابو السعود مصری { مصرك متأخرين شعراسندن او-

لوب، ۱۲۴۵ تاریخلرنده مصر سفلانك بر قریه‌سنده طوغمش؛ وابوینی غایتله فقیر اولدقلری حالده، محمد علی پاشا طرفندن تأسیس ایدلمش اولان (مدرسهٔ کلیه)ده اکمال تحصیل ایتمشیدی. برچوق مرثیه وفرا-قیه‌لری وسعید پاشانك مصر والیلکنه نصبی حقنده بعض قصیده‌لری واردر. محمد علی پاشانك تاریخنی متضمن معلقات سبعه طرزنده بر «الفیه» واون بیك بیتدن مرکب بر قصیده دخی نظم ایتمشدر.

ابو سعید اصطخری { وابو سعیداصمعی [«اصطخری»

و«اصمعی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو سعید افندی { دولت علیهٔ عثمانیه علماسندن اولوب،

سلطان ابراهیم وسلطان محمد رابع زمان سلطنتلرنده اوچ دفعه شیخ الاسلام اولمش، ومن حیث المجموع بش سنه‌دن زیاده بو مقام عالیی احراز ایتمشدر. شیخ الاسلام محمد اسعد افندینك اوغلی وینه شیخ الاسلام و«تاج التواریخ» صاحبی خواجه سعدالدین افندینك حفیدیدر. ۱۰۰۳ سنه‌سنده استانبولده طوغوب، منکتزده تحصیلی معتاد اولان علومی بعدالاکمال، طریقه داخل اولوب، ۱۰۳۰ ده شام، ۳۲ ده بروسه مولویتلرینه نصب اولنمش؛ و۳۴ده استانبول قاضیسی اولوب، ۳۶ده ثانیا استانبول قاضیسی اولد-قدن صکره، ۳۸ ده آناطولی، و۳۹ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمش؛ وبر خیلی مدت معزول قالدقدن صکره، ۱۰۵۳ سنه‌سی ذی القعده‌سنده مقام مشیخت اسلامیه‌یه ترفیع اولنمشدر. بو دفعه ۲ سنه مسند مشیختده قالدقدن صکره، ۱۰۵۵ تاریخنده عزل او-لنه‌رق، ۱۰۶۲ رمضاننده ثانیاً شیخ الاسلام اولمش؛ بر سنه صکره، بر حرکت غیر لایقه‌سندن طولایی، [illegible]لنك غلو وشکایتی اوزرینه عزل اولنوب، ۶۴ [illegible]سی صفرنده ثالثاً مشیخت اسلامیه مسندینه کتیر-[illegible]لدی. ۱۰۶۵ سنه‌سی رجبنده صدراعظم ابشیر [illegible]نك سوء حرکتیله عصیان ایتمش اولان سپاهیلرله [illegible]چریلر ابشیر پاشا ایله برابر صاحب ترجمه‌نك دخی

قوناقلرینی یغما ایتدکدن صکره، اعداملرینی طلبده اصرار ایتدکلرندن، ایکیسنك دخی اعداملرینه فرمان چیقمش ایسه‌ده، ابشیر پاشا اعدام اولنوب، ابو سعید افندی نقیب الاشراف زیرك زاده‌نك توسط وشفاعتیله اعدامدن قورتلمش؛ وآرپه‌لنی اولان کلیبو-لیده اقامته مأمور اولمشدی. برآزه‌لق درسعادته عو-دتنه مساعده اولنوب، بعده ۱۰۶۶ سنه‌سی وقعه‌سی اوزرینه، ینه کلیبولی‌یه تبعید اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً عودتنه مساعده اولنمش؛ و۱۰۷۲ سنه‌سی ذی القعده-سنده وفات ایدوب، ایوبده دفن اولنمشدر. بعض اشعار ترکیه وعربیه‌سی واردر. شعرده (سعدی) تخلص ایدیور.

ابو سعید بالسی { (عطاف بن محمد) مشا-هیر شعرادن اولوب،

۴۹۴ تاریخنده طوغمش، و ۵۵۷ ده وفات ایتمشدر. خلفای عباسیه‌دن مسترشد باللهك زماننده بغدادده سلك عسکریده بولنوب، مدح وهجو وسائر انواع اشعاریله شهرت بولمشیدی. بعده ملکشاهك تورونی سلطان مسعوده انتساب ایتمش اولدیغی حالده، خلیفه مقتفی‌یی هجو ایتمش اولدیغندن، املاکی مصادره اولندقدن صکره، زندانه آتیلوب، اون سنه محبوس قالمش؛ وزندانك قرانلغندن چیقدیغنده، کوزلری کورمز اولوب، موصله‌عزیمتله، اوچ سنه‌صکره اوراده وفات ایتمشدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

احذر صدیقا ماذقا مزج المرارة بالحلاوة
یحصی الذنوب علیك ایـ ـام الصداقة للعداوة

ابو سعید برقوق { [«ظاهر برقوق» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو سعید بن عبدالمؤمن { (محمد) مرا-کش حکمدار

لرندن عبدالمؤمنك اوغلی وولی عهدی اولوب، پدرینك حیاتنده سبته وجزیرهٔ حضرا ومالقه‌والیلکنه نصب اولنمغله، مالقه‌یی مقر اتخاذ ایتمش؛ وغرناطه حاکمی بولنان ملثمیندن میمون بن بدر لمتونی ملکینی کندی رضاسیله صاحب ترجمه‌یه تسلیم ایتمکله، ابو سعیدك قوتی آرتوب، اسپانیا خرستیانلرینك الینه دوشمش اولان مریه‌یی دخی محاصره وضبط ایتمش؛ وکرك قشتاله حکمداری آلفونسله کرك اوکا التحاق ایتمش اولان سالف الترجمه ابن مردنیش وابراهیم بن

همشكله خيلى وقت اوغراشمشيدى. نهايت كنديسى شرب خمره مألوف اولوب، روايته كوره مؤخراً جذام علتنه دخى دوچار اولديغندن، پدرى طرفندن ولى عهدلكدن چيقاريلوب، برادرى ابو يعقوب نصب اولنمش ايسه ده، كنديسى بوندن طولايى دلكير اولميوب، پدرينك وفاتندن صكره برادرى طرفندن مراكشه جلب، وديگر برادرى ابو حفص ايله برابر مردنشك تنكيلچون قرطبه يه اعزام اولنمشيدى. بو سفرده موفق اولدقدن صكره، غرناطه واليكنه نصب اولنوب، ٥٧١ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر.

ابو سعيد بن كليب شاشى { مشاهير محدثيندن اولوب، «المسند الكبير» عنوانلى كتابك مؤلفيدر. ٣٣٥ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو سعيد بيضاوى { (قاضى —) مورخيندن اولوب، خلقت عالمدن بغدادك هلاكو طرفندن ضبط وتخريبى زماننه دك اولان وقوعاتى حاوى « نظام التواريخ » عنوانيله بر تاريخ يازمشدر.

ابو سعيد خان { سلالهٔ تيموريه دن صكره ماوراء النهرده حكومت سورن ازبكان سلاله سنك اوچنجى حكمدارى اولوب، دولت مذكوره نك بانيسى اولان شاهى بك خانك تورونيدر. ٩٣٦ تاريخنده، پدرى بكرجم خانك وفاتى اوزرينه، جلوس ايدوب، درت سنه حكومت ايتدكدن صكره، ٩٣٩ ده وفات ايتمشدر.

ابو سعيد خان بهادر { چنكيز خان سلاله سنك ايرانده حكومت سورن ايلخانيان شعبه سنك حكمدار اخيرى يعنى هلاكودن صكره طقوزنجيسى اولوب، اسم اصليسى الجايتو اولان سلطان محمد خدابنده نك اوغليدر. پدرى واونك برادرى وسلفى اولان غازان خان دين اسلامى قبول ايتمش اولدقلرندن، ابو سعيد دين اسلامده طوغمش؛ و ٧١٦ تاريخنده، پدرينك وفاتى اوزرينه، ١٣ ياشنده اولديغى حالده، تخته جلوس ايتمشدر. وزير ومدبر امورى امير چوبان اولوب، ينه چنكيز نسلندن اولان خوارزم صاحبى سيول ايله بر چوق وقت محاربه ايده رك، خراسانى اونك يد ضبطندن قورتارمش؛ واوغلى تيمور طاشى اناطولى يه كوندره رك، سيسده كى ارمنى دولتندن بر چوق يرلر ضبط ايتمشيدى. بعده ابو سعيد امير چوبان ايله طقوز اوغلنى قتل ايتمشدر. بونك زماننده «جامع التواريخ» ناميله چنكيز خاندانك تاريخنى يازمش اولان رشيد الدوله فضل الله دخى اعدام اولنمشدر. ابو سعيد ٩ سنه حكومت سوردكدن صكره، ٧٣٦ تاريخنده وفات ايدوب، پدرينك تأسيس ايتمش اولديغى سلطانيه شهرنده دفن اولنمشدر. بونك وارثى قالمامغله چنكيز خاندانه منسوب بعض امرا بربرلريله اوغراشه رق، اللى سنه قدر قاريشيق برحال دوام ايتدكدن صكره، تيمورلنك خروج ايتمشدر.

ابو سعيد خُدرى { (سعد بن مالك) صحابه دن اولوب، پدرى مالك بن سنان دخى صحابه دن ايدى، واحد غزاسنده شهيد اولمشدى. ابو سعيد ١٣ ياشنده اولديغى حالده احد غزاسنه عزيمته متمنى اولمشديسه ده، سننك عدم مساعده سيله اعاده بيورلمش؛ و بعده حضرت فخر كائنات افندمزك معيت سنيه لرنده اون ايكى غزاده بولنمشدر. صحابه نك علما وفقهاسندن اولوب، كنديلرندن ١١٧٠ حديث شريف نقل وروايت اولنمشدر. ٦٤ وديگر بر روايتده ٧٤ تاريخنده ارتحال ايتمشدر. مرقدى درسعادتده ايوانسراى داخلنده قعريه جامع شريفى حوليسنده بولنديغنه دائر بر روايت وار ايسه ده، تاريخله مثبت دكلدر.

ابو سعيد خرّاز { (احمد بن عيسى) كبار مشايخ صوفيه دن اولوب، بغدادده ياشامش، وذوالنون مصرى، سرىّ سقطى، بشر حافى كبى اعاظم مشايخله صحبت ايتمشدر. مناقب واقوال زهديه سى چوقدر. ٢٧٧ تاريخنده ارتحال ايتمشدر.

ابو سعيد فضل الله { (بن ابى الخير) مشاهير مشايخ صوفيه دن اولوب، ميهنه ده تولد ونشأت ايتمش، وابو الفضل لقمان سرخسيدن اخذ تصوف وطريقت ايلمشدر مقامات ومناقبى مشهور اولوب، زهد وتصوفه متعلق بعض رباعياتى دخى واردر. ٤٤٠ تاريخنده ارتحال ايتمشدر.

ابو سعيد قرمطى { (حسن بن بهرام جنابى) قرامطه مذهبنك

موجدی اولوب، بحر فارس ساحلنده کائن (جناب) اهالیسندن ایکن، اورادن نفی اولنه‌رق، بحرینه کیتمش؛ و اوراده خلیفه معتضد باللّهك زماننده مذهبنی نشر ایله، بحرین واحسا وقطیف جهتلرینی اله کچیردکدن صکره، بصره‌یی تهدیده باشلامش؛ والینه کچن اسرایی اعدام ایتدیکندن، خلقی زیاده‌سیله قورقوتمشیدی. مقام خلافتدن تنکیلنه کوندریلن بر قاچ سریه‌یی مغلوب ایتدکدن صکره، ۳۰۱ تاریخنده ومقتدر باللّهك زمان خلافتنده بر کوله‌سی طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو سعید قَلّوری { اکابر مشایخ صوفیه دن اولوب، اقوال ومناقبی مشهوردر. بغداد جوارنده (قلوریه) قریه‌سنده یاشامش؛ و ۷۵۷ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابو سعید مرزا { (بن مرزا محمد امیر انشاه بن تیمور) اولغ بکه منسوب اولوب، مشارالیهك معیتنده اوغلی عبداللطیفه قارشی محاربه ایتمش اولمغله، اولغ بك طرفندن اخرت اولادلغنه قبول اولنمش؛ واولغ بکك وفاتندن صکره ۸۵۵ تاریخنده شاهرخ بن تیمورك تورونی مرزاعبداللهی قتل ایله، سمرقندده جلوس ایتمش؛ وماوراءالنهر، خراسان، غزنه، کابل، سیستان وعراقی ضبط ایله، ۱۷ سنه سلطنت سوردکدن صکره، ۸۷۳ تاریخنده قره باغ حدودنده دیار بکر وآذربیجان والیسی اوزون حسن طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو سعید مرینی { (عثمان بن یعقوب) مغرب اقصاده حکومت سورن بنی مرین ملوکندن اولوب، سالف‌الترجمه ابوالحسن مرینینك پدریدر. سابق‌الترجمه ابوالربیعك وفاتی اوزرینه، ۷۱۰ تاریخنده جلوس ایتمش؛ و ۲۰ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۷۳۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. مدت سلطنتنده ممالکنده ظهور ایتمش اولان بعض فسادلری باصدیرمش، وتلمسان حاکمی ابو حمو ایله محاربه ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً برادری ابوالبقاء یعیش تلمسانه فرار، واوغلی ابوعلی فاسده عصیان ایتمشدر.

ابو سعید یغمراسنی { [«ابو ثابت یغمراسنی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو سفیان بن حارث { (مغیره بن حارث بن عبد المطلب)

حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك عمزاده‌سی اولوب، قبل‌النبوة اول حضرتك اصدقاسندن ایکن، نبوتك ظهورنده اشد خصماسندن اولمش ایسه‌ده، مکهٔ مکرمه‌نك فتحی کونی دخالت ایده‌رك، قبول اسلام ایتمش؛ وهرنه قدرکه جانب رسالتپناهیدن اسلامنه امنیت اولنمامش ایسه‌ده، اوغلی جعفری الندن طوته‌رق، «والله بنی قبول ایتمز ایسه‌کز، اوغلمله برابر بادیه‌یه کیدوب، آچلقدن وصوسزلقدن اولنجه‌یه قدر یورویه‌جکز» دیمسی اوزرینه، قبول بیورلمشیدی. بعدالاسلام فضلای اصحاب صره‌سنه کچوب، حنین غزاسنده حاضر بولنمش، وفوق‌العاده غیرت واجتهاد ایتمشیدی. اصح روایاته کوره، ۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو سفیان بن حرب { (صخر بن حرب بن امیه بن عبد شمس بن عبد مناف بن قصی) رؤسای قریشدن اولوب، قبل‌الاسلام تجارتله مشغول ایدی. حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزه قارشی فوق‌العاده بغض وخصومتی اولوب، بدر غزاسنه سببیت ویرن کندیسیدر. قریشك مغلوب اولمسی اوزرینه، ابو سفیان بونك انتقامنی آلمنجه غسل ایتمیه‌جکنه یمین ایتمکله، هجرت نبویه‌نك ایکنجی سنه‌سی بر طاقم عونه ایله مدینهٔ منوره‌یه کیدوب، (عریض) دینلن محلك خرمالرینی احراق، ومعبد انصاری ایله بر آرقداشنی شهید ایتمشیدی. احد غزاسنده دخی ابو سفیانك کلی مدخلی اولوب، شداد بن اسودك معاونتیله صحابه‌دن (غسیل الملائکه) اسمیله معروف خنظله بن ابی عامری شهید ایتمشدر. بو عناد وخصومت مکهٔ مکرمه‌نك فتحنه دکین دوام ایدوب، مکه‌نك فتح اولنه‌جغنی آکلاینجه، تجدید عهد ایچون معسکر مؤمنینه کلوب، ابتدا ازواج مطهرهٔ رسول اللهدن بولنان قیزی (ام حبیبه) یه مراجعت ایتمش ایسه‌ده، مشار الیها توسطی قبول ایتمدیکی کبی، حضرت فخر کائنات دخی اصلا جواب اعطا بیورمامش؛ وسائر اصحاب کرام دخی رد ایله جواب ویروب، یالکز حضرت عمر بن حطاب نزد رسول اللهده توسطنی وعد ایتمش؛ ومشار الیهك توسطیله حضور رسالتپناهی‌یه کوتورلدکده، جناب

حقك وحدانيتنى قولاى قبول ايتمش ايسه‌ده، حضرت پيغمبرك رسالتنى تسليمده تردد كوسترمش؛ وآنجق عم رسول‌الله حضرت عباسك تهديد وتخويفى اوزرينه شهادت كتيرمشيدى. كنديسى غايتله حريص نام وجاه بر آدم اولديغندن، حضرت نبيدن بر امتياز ايستمش؛ واول حضرت كنديسنك خانه‌سنه التجا ايدنلرك امين اوللرى امتيازيله كنديسنى تبشير بيورمشيدى. مكه‌يه عودتنده خلقى اسلام وتسليمه دعوت ايتمكه باشلاينجه، زوجه‌سى هند، كه حضرت رسول‌الله ودين اسلامه قارشى اولان بغض وخصومتيله مشهوره ايدى، قوجه‌سنك صقالندن طوته‌رق: «اى آل غالب بو احمقى اختيارى اولديرك!» ديه باغرمغه باشلامشيدى. ابو سفيان مكه‌نك فتحندن صكره اصحاب صره‌سنه كچوب، طائف غزاسنده حاضر بولنمش؛ وبو محاربه‌ده بر كوزى كور اولوب، يكچشم قالمش؛ وحضرت ابا بكرك زمان خلافتنده ۱۳ تاريخنده واقع يرموك وقعه‌سنده اوبر كوزى دخى چيقاريلوب، بسبتون اعمى اولمش ايدى. نهايت حضرت عثمانك زمان خلافتنده ۳۱ تاريخنده، ۸۸ ياشنده اولديغى حالده، وفات ايتمشدر.

ابو سلطان { (عبد العزيز بن على) اندلسك مشاهير شعرا وكتابندن اولوب، غرناطه‌ده تولد ونشأت ايتمش، وبعض ملوكك خدمت كتابتنده بولنمشدر. تاريخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدى. شو ايكى بيت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

القلب يعشق والمدامع تنطق
برح الخفاء فكل عضو منطق
ان كنت اكتم ما اكن من الجوى
فشحوب لونى فى الغرام مصدق

ابو سلمه { (عبدالله بن عبدالاسد مخزومى) الك اول اسلامه كلش اصحابدن واولاد قريشدن اولوب، زوجه‌سى ام سلمه ايله برابر، حبشه وبعده مدينهٔ منوره‌يه هجرت ايتمشيدى. مدينهٔ منوره‌يه الك اول هجرت ايدنلردن اولوب، بو هجرتى بيعتدن بر سنه اول واقع اولمشدر. حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمز عشيره غزاسنده كنديسنى مدينهٔ منوره‌ده وكيل براقمشيدى. حضرت حمزه‌نك لواسنى حامل ايدى. بدر واحد غزالرنده حاضر بولنوب، احد غزاسنده يارەلنمش؛ ويارەنك مؤخراً يكيدن آچلمسيله، اوسنه يعنى هجرت نبويه‌نك اوچنجى سنه‌سى ارتحال ايتمشدر.

ابو سلمه { عشرهٔ مبشره‌دن حضرت عبدالرحمن بن عوفك اوغلى اولوب، كبار تابعيندن وبر روايته كوره فقهاء سبعه‌دن ايدى. بعضلرى بونك يرينه ابو بكر بن عبدالرحمنى تعداد ايتمشلردر. عالم وموثوق بر ذات اولملغله، صحابه وتابعيندن بر چوق ذواتدن احاديث شريفهٔ نبويه روايت ايتمشدر؛ وكنديسندن دخى تابعيندن وسائره‌دن بر چوق محدثين نقل ايتمشلردر. ۹۴ تاريخنده ۷۲ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابو سليمان { (داود بن ابى المنى) آلتنجى قرن هجرى مشاهير اطباسندن اولوب، نصرانى المذهب ايدى. عن اصل قدسلى اولوب، اهل صليب زماننده قدسى ضبط ايدن فرنك حكمدارلرى خدمتنده بولنمش ايكن، علم نجومده دخى مهارتى اولمغله، ملك ناصر صلاح الدين ايوبى‌يه بعض تبشيراتى وقوع بولمش اولديغندن، مشار اليه قدسى فتح ايتديكنده، كنديسنى مصره كوتورمش؛ وبونك زماننده كنديسى مصرده كسب شهرت ايتديكى كبى، اوغللرى ابو سعيد، ابو شاكر، ابو نصر وابو الفضل دخى مشاهير اطبادن اولوب، ملوك ايوبيه نزدنده قدر واعتبارلرى، پك عالى بولنمشدر. حكيم رشيدالدين ابو حليقه دخى بونك تورونى ايدى. [«رشيدالدين» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو سليمان بناكتى { (داود بن ابى الفضل) ايرانده حكومت سوران مغول ملوكندن غازان خانك ملك الشعراسى ووقعه‌نويسى اولوب، ۷۰۷ تاريخنده بونك اوغلى وخلفى سلطان ابو سعيدك نامنه «روضة اولى الالباب فى تواريخ الاكابر والانساب» عنوانيله بر تاريخ يازمشدر، كه «تاريخ بناكتى» اسميله دخى معروفدر. ماوراء النهرده مؤخراً (شاهرخيه) تسميه اولنان (بناكت) قصبه‌سنده طوغمش؛ و ۷۳۱ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو سليمان دارانى { (عبدالرحمن بن احمد عنسى) ائمهٔ علمادن ايكن، ماسوايى تركله، طريق تصوفه سلوك ايده‌رك، و دمشقك غرب جهتنده واقع (داريا) قريه‌سنده

اختیار عزلت ایتمش؛ وبو مناسبتله دارانی لقبیله تلقیب اولنه‌رق، ۲۰۵ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. تربه‌سی الآن قائمدر. سفیان ثوری وسائر مشاهیر محدثیندن استماع احادیث شریفه ایتمشدر.

ابو سهل مسیحی { (عیسی بن یحیی الجرجانی) مشاهیر اطبادن

اولوب، نصرانی المذهب ایدی. طبك علمی وعملی جهتلرنده مهارت تامه‌سی اولدیغی کبی، ادبیات عربیه‌ده دخی یدطولاسی اولوب، غایت فصیح اللسان وحسن خطه مالك ایدی. خراسانده یاشامش، وملوك خوارزمشاهیه‌دن بعضیسنه انتساب ایتمشیدی. «کتاب اظهار حکمة الله تعالی فی خلق الانسان» عنوانیله زیاده‌سیله مقبول وبلیغ برکتابی و «کتاب المائة فی الطب»، «کتاب فی العلم الطبیعی»، «کتاب الطب الکلی»، «مقالة فی الجدری»، «اختصار کتاب المجسطی»، «کتاب فی الباه» عنوانلی تألیفاتیله سائر بعض آثاری واردر. «کتاب المائة» عنوانلی تألیفنه طبیب مشهور ابن تلمیذ بر حاشیه یازمشدر. قرق یاشنده وفات ایتدیکی مرویدر.

ابو شاکر { (موفق الدین بن ابی سلیمان) مشاهیر اطبادن اولوب، مصرده

ملوك ایوبیه‌دن ملك عادلك خدمت طبابتنده بولنوردی، وملك مشار الیهك عندنده فوق العاده قدر واعتباری وار ایدی. ۶۱۳ ده وفات ایتمشدر. نصرانی المذهب ایدی.

ابوشامه { (شهاب الدین عبد الرحمن بن اسمعیل) مشاهیر علمادن اولوب، پدری

عن اصل قدسلی اولدیغی حالده، کندیسی ۵۹۶ تاریخنده دمشقده طوغمش؛ واوراده نشأت ایدوب، بعده اسکندریه‌یه کیده‌رك، اکمال تحصیل ایتمشدی. حدیث وفقه وتاریخ وادبیات وسائر علوم وفنونده عصرینك فریدی اولوب، متعدد تصانیف مفیده‌سی واردر. ابن عساکرك مشهور «تاریخ دمشق» نی ایکی دفعه اختصار ایدوب، بو مختصرلرندن بری ۲۰ جلددن مرکبدر. آثار سائره‌سنك باشلیجه‌لری شونلردر: «کتاب الروضتین فی اخبار الدولتین النوریة والصلاحیة»، بونك ذیلی، «شرح الحدیث المقتفی فی مبعث المصطفی»، «ضوء القمر الساری الی معرفة الباری»، «المحقق فی علم الاصول فیما یتعلق بافعال الرسول»، «کتاب البسملة الاکبر»، «کتاب البسملة الاصغر»، «الباعث علی انکار البدع والحوادث»، «الاصول فی الاصول»، «مفردات القراء»، «مقدمة نحو»، «نظم الفصل للزمخشری»، «شیوخ البیهقی». ۶۶۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. بعض اشعاری دخی واردر.

ابو شجاع { آل بویه‌دن ایکی حکمدارك کنیه‌سیدر. [«عضد الدوله»

و «سلطان الدوله» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو شجاع بن دهان { [«ابن دهان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو شراعه { (احمد بن محمد) دولت عباسیه زماننده یتیشن مشاهیر شعرادن

اولوب، بصره‌لی ایدی. کوزل اشعاریله بعض بلیغ خطب ورسائلی واردر. سماختله وچرکینلکله دخی شهرتی واردر.

ابو شُرَیح خُزاعی { (خویلد یاخود عبد الرحمن بن عمرو) صحابه‌دن

اولوب، مکه‌نك فتحندن اول اسلامه کلمشدی؛ ومکهٔ مکرمه‌نك فتحنده حضرت فخر کائنات افندمزك الویه‌سندن برینی حامل ایدی. ۶۸ تاریخنده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر. کندیسندن ۲۰ حدیث شریف مرویدر.

ابو الشَّعثاء { (جابر بن زید ازدی) بصره تابعیننك ایکنجی طبقه‌سندن

وعبد الله بن عباسك اصحابندن عالم وفقیه بر ذات اولوب، عن اصل عمانك (حرقه) ناحیه‌سندن اولمغله، (حرقی) لقبیله دخی ملقبدر. مشار الیه ابن عباس ایله دیکر صحابه وتابعیندن روایت ایتمشدر. وفاتی ۹۳ وبر روایته کوره‌ده ۱۰۳ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو الشَّوك { (حسام الدوله فارس بن ابی الفتح) کرد امراسندن اولوب،

حلوان صاحبی ایدی. پدرینك وفاتی اوزرینه، ۴۰۱ تاریخنده مسند امارته صعود ایدوب، اطرافنده‌کی امرا وملوکله وعلی الخصوص برادری مهلهل ایله بر چوق محاربه‌لر ایده‌رك، برطاقم یرلر ضبط ایتدکدن صکره، ۴۳۷ تاریخنده ابیال سلجوقی طرفندن مغلوب واکثر ممالکی ضبط اولنمغله، برادری مهلهل ایله صلح

ایتمکه مجبور اولمش؛ واوسنه کندیسی وفات ایتمشدر. اکراد بونك وفاتندن صکره اوغلی سعدیدن روکردان اولوب، برادری مهلهله تابع اولمشلردر.

ابو الشیخ بن حیان { (ابو محمد عبد الله بن محمد اصفهانی)

مشاهیر علمادن اولوب، بر تفسیر شریفیله احکامه وسائر مواده متعلق برچوق تصنیفاتی واردر. ٣٦٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الشیص { (ابو جعفر محمد بن رزین) اعاظم شعرادن اولوب،

آنجق عصرنده ابو نواس، مسلم بن ولید واشجع سلمی کبی شعرا بولندیغندن، وکندیسی رقه امیری عقبه یه اختصاص ایدوب، بونك احسانلری بشقه‌سنه مراجعتدن کندیسنی مستغنی ایتدیکندن، چوق شهرت بولامشدر. حقنده برچوق نوادر وحکایات منقولدر. ١٩٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. اواخر عمرنده اعمی اولدیغندن، نور بصری حقنده برچوق مرثیه‌لری واردر. شو بر ایکی بیت او جمله‌دندر:

یا نفسی ابکی بمدمع هتن
وواکف کالجمان فی سنن
علی دلیلی وقائدی ویدی
ونور وجهی وسایس البدن

ابو صالح سمان { (ذکوان مدنی) تابعیندن اولوب، صحابه‌دن سعد

بن ابی وقاص، ابن عباس، ابن عمر وحضرت عایشه ایله کوریشمش؛ وکندیلرندن احادیث شریفه روایت ایدوب، روایتنده موثوقیتی مشاهیر محدثین طرفندن تصدیق اولنمشدر. کوفه‌ده ایج یاغی وزیتین یاغی تجارتیله مشغول بولندیغندن، (سمان) و(زیات) لقبلریله ملقبدر. ١٠١ تاریخنده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر.

ابو الصلت { (امیه بن عبدالعزیز) مشاهیر اطبا وحکمای اسلامدن اولوب،

اندلسك (دانیه) قصبه‌سنده دنیایه کلمش؛ واشبیلیه‌ده تحصیل ایتدکدن صکره، افریقیه یه هجرتله، برخیلی وقت مهدیه‌ده اقامت، واورادن اسکندریه یه رحلت ایتمشیدی. طبده وعلوم حکمیه وطبیعیه‌ده عصرینك فریدی اولدیغی کبی، علوم ریاضیه وهیئت ونجومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. اسکندریه یه ورودنده، باقیرله مملو برکمی دکیزك درین بر محلنه باتمش اولدیغندن، صاحب ترجمه بونی چیقارمغه مقتدر اولدیغنی اووقت مصرك وزیری بولنان (افضل بن امیر الجیوش) ه عرض ایتمکله، ایستدیکی آلات وادوات اکمال اولندقدن صکره، برطاقم مقره‌لرله کمی‌یی سطح مایه قدر چیقاره‌بلمش ایسه‌ده، ایپلرك قوپمسیله یکیدن باتمشیدی. بونك اوزرینه وزیر مشار الیه حدتلنه‌رك، ابو الصلتی حبس ایله، روایته کوره یکرمی سنه‌یه قریب مدت محبسده طوتمشدر. روایته کوره صاحب ترجمه‌یه محبس اولمق اوزره برکتبخانه اختیار اولندیغندن، ابو الصلت اوراده بولدیغی کتابلرك جمله‌سنی مطالعه ایده‌رك، معلومات علمیه وفنیه‌سنی دها خیلی توسیع ایتمشدر. نهایت حبسدن قورتلنجه، مهدیه‌یه عودتله، ٥٢٩ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. شعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی اولوب، کوزل اشعاری وفصیح رسائلی واردر. آثار معلومه‌سی بروجه آتیدر: مصرك احوال وآثاریله اوراده کوردیکی اطبا، حکما، منجمین، ادبا، شعرا وسائر مشاهیرك تراجم احوالنی جامع «الرسالة المصریة»، اعضاء متشابهه ترتیبنجه مرتب «کتاب الادویة المفردة»، «الانتصار لحنین بن اسحق علی ابن رضوان فی تتبعه لمسائل حنین»، «حدیقة الادب»، اندلس شعراسیله اورایه سیاحت ایدنلرك احوالنی جامع «الملح العصریه»، «رسالة فی الموسیقی»، «کتاب فی الهندسة»، «رسالة فی العمل بالاسطرلاب»، «تقویم منطق الذهن»، «دیوان الاشعار». موسقیده وعود چالمده دخی ماهر اولوب، افریقیه اغانیسنی جمع وتدوین ایتمشدر. شو بر ایکی بیت سنك مزارینه حکنی وصیت ایتمش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

سکنتك یادار الفناء مصدقا
بانی الی دار البقاء اصیر
واعظم مافی الامر انی صائر
الی عادل فی الحکم لیس یجور
فیالیت شعری کیف القاه عندها
وزادی قلیل والذنوب کثیر

ابو صیر { (وزبازدی بوصیر) مصرده بو اسمله اوچ محل بولنیور: —

برنجیسی مصر سفلاده، قاهره‌نك ٨٨ کیلومتره شمالنده، بیوك هرمك قربنده ونیلك بر فرعی کنارنده واقع بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (بوسیریس) در. اسکی مصرلیلرك الهۀ باطله‌سندن (ایزیس) ك هیکلی خرابه‌لری مشهوددر. — ایکنجیسی مصر سفلانك

ساحلنده واسکندریه‌نك ٤٠ کیلومتره غربنده واقع مستحکم بر موقع اولوب، مصر طوپراغنك دکیزدن اك اول کورینن نقطه‌سیدر. — اوچنجیسی قاهره‌نك قربنده وجنوب غربیسنده واقع بر قریه اولوب، بعض اهرامیله اسکی مزارلری وسائر آثار عتیقه‌سی واردر. مشهور «قصیدهٔ برده» صاحبی (شیخ محمد بوصیری) بورالیدر. بونك‌ده اسم قدیمی (بوسیریس) در.

ابو ضربه بن اللحیانی { (ابوعبدالله محمد بن ابی یحیی زکر- یا) تونسده حکومت سورن بنی حفص خاندانه منسوب اولوب، ٧١٧ تاریخنده محبوس بولندیغی زنداندن موحدین طرفندن اخراج اولنه‌رق، مسند حکومتده بولنان ابوبکر ایله ایتدیکی محاربه‌ده غالب کلمکله، تونسه بالدخول، کندیسنه بیعت اولنمش، و(مستنصر) لقبیله تلقب ایتمشیدی. آنجق سکز آی صکره ابو بکر عودتله تونسی ضبط ایتدیکندن، ابو ضربه قیروانه واورادن مهدیه‌یه چکلمکه مجبور اولمش؛ وبعده ٧٢٣ تاریخنده تلمسان حاکمی ابو تاشفین ایله برلشه‌رك، قسنطینه جهتنده ابوبکرله ایتدکلری محاربه‌ده ینه مغلوب اولمغله، تلمسانه رجعتنده وفات ایتمشدر.

ابو طالب بن بقیه { (احمد بن بکر عبدی) علمای نحویوندن او- لوب، علی فارسینك «الایضاح» عنوانلی نحو کتابنی شرح ایتمشدر. وفاتی ٤٠٦ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو طالب بن عبدالمطلب { (عبد مناف) فخر کائنات (صلعم) افندمزك عمی وحضرت علی (رضه)ك پدریدر. نبی ذیشانك پدری جدینك حیاتنده وفات ایتمش اولدیغندن، بیوك پدری عبدالمطلب وفاتنده کندیلرینی اوغلی ابو طالبك وصیتنه براقشیدی. ابو طالبك فخر مرسلین افندمزه محبت وشفقتی فوق‌العاده اولدیغی کبی، حضرت پیغمبرك دخی صاحب ترجه‌یه وفرت محبتلری وار ایدی. ابو طالب شامه واقع اولان سفرنده حضرت نبی‌یی دخی برابر آلمشیدی. فخر کائنات افندمز اظهار دعوت بیوردقلرنده، ابو طالب هیچ بر وقت تکذیب بولنه کیتمیوب، اسلامك دین حق اولدیغنی تصدیق، وحضرت پیغمبری قریشك تعرضات وتصدیاتندن هر وجهله محافظه ومدافعه‌ده زیاده‌سیله جهد وغیرت ایتمش ایسه‌ده، اختیارلغنده آبا واجدادینك دینی ترك ایتمکی بر عار زعم ایده‌رك، اسلامه کلمه‌مشیدی. حضرت رسول‌الله (صلعم) ابو طالبك اسلامه کلمسنی زیاده‌سیله آرزو بیوروب، ولو صوك نفسنده شهادت کتیرمسنی تکلیفدن خالی قالمازلر دیسه ده، بر وجهله راضی اوله‌مامشدی. نهایت روحنی تسلیم ایدرکن، دوداقلرینی تحریك ایتدیکی کوریلوب، یاننده بولنان برادری حضرت عباس طرفندن کلمهٔ شهادتی تلفظ ایتدیکی رسالتپناه افندمزه تبشیر اولنمغله، «الحمدلله الذی هداك یاعم» بیوردقلری مرویدر. آنجق بو روایت متفق علیه اولمیوب، ابو طالبك ایمانی مسئله‌سی مختلف فیه قالمشدر. هرحالده فخر کائنات افندمزه ودین اسلامه اولان خدمتلری غیر منکردر. نبوتدن ١٠ سنه صکره وهجرتدن اوچ سنه اول، سکسان یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. طالب، جعفر، علی وعقیل اسملریله درت اوغلی وام هانی فاخته و جمانه اسملریله ایکی قیزی اولوب، بونلردن یالکز طالب کندیسندن اول وفات ایتمشدر.

ابو طالب بن غیلان { (محمد بن محمد) مشاهیر محدثیندن اولوب، «احادیث غیلانیه» اسمیله معروف احادیث منتخبه‌نك راویسیدر. ٣٤٧ تاریخنده طوغوب، ٤٤٠ ده وفات ایتمشدر.

ابو طالب بن قاسم { [«ابجر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو طالب حسینی { هندستان علماسندن اولوب، تیمور لنکك کندیسی طرفندن یازلمش اولان وایلك قرق یدی سنه‌لك احوالنی جامع بولنان «توزوك تیموری» عنوانلی کتابی چغتایجه‌دن فارسی‌یه ترجمه، وشاه جهانك نامنه نشر ایتمشدر. بو کتاب انکلیزجه‌یه دخی ترجمه اولنمشدر.

ابو طالب خان { (مرزا — بن حاجی محمد بیك خان) هندستان مشاهیر سیاحیندن واولاد ترکدن اولوب، ١١٦٥ تاریخ هجریسنده (لکهنو) شهرنده طوغمش؛ و ١٢١٥ ده پارس ولوندره‌یه سیاحتله، ایکی سنه اوروپاده کشت وکذار ایتدکدن صکره، استانبول وایران

طريقيله هندستانه عودت ايده‌رك، «مآثر الطالب في بلاد الافرنج» عنوانيله فارسى العباره مفصل بر سياحتنامه يازمش؛ و ١٢٢١ ده كلكته‌ده وفات ايتمشدر. «خلاصهٔ افكار» عنوانيله براثرى وديكر بعض تأليفاتى دخى واردر. سياحتنامه‌سى كلكته‌ده باصيلوب، فرانسزجه وانكليزجه‌يه دخى ترجمه اولنمشدر.

ابو طالب ضبّى { (مفضل بن سلمه) مشاهير ادبادن اولوب، على‌الخصوص علم لغتده عصرينك وحيدى ايدى. نحوده كوفيون مذهبنه تابع ايدى. وزير اسمعيل بن بلبله منسوب اولوب، شاعر مشهور ابن رومى ايله دخى معاصر ايدى. تصنيفات مفيده‌سى چوق اولوب، باشليجه‌لرى شونلردر: «التاريخ فى علم اللغة»، «اللطيف»، «كتاب الاشتقاق»، «كتاب الزرع والنبات»، «كتاب خلق الانسان»، «كتاب مايحتاج اليه الكاتب»، «كتاب المقصور والممدود»، «المدخل الى علم النحو»، «كتاب العود والملاهى»، «جلاء الشبه»، «ضياء القلوب فى معانى القرآن».

ابو طالب كليم همدانى { ايرانك اعاظم شعراى متأخرينندن اولوب، همدانده نشأت ايتمش؛ و ١٠٢٨ تاريخ هجريسنده هندستانه كيده‌رك، جهانكيرك مظهر التفاتى اولمشيدى. مؤخراً ثانيا هندستانه كيدوب، شاه جهانك ملك الشعراسى اولمش؛ وبونك نامنه «ظفرنامهٔ شاه جهان» عنوانيله بر منظومه يازمشدر. مرتب ديوانى دخى واردر. ١٠٦١ تاريخنده لاهورده وفات ايتمشدر.

ابو طالب مكى { (محمد بن على بن عطيه) مشاهير صوفيوندن اولوب، ايرانك جبل جهتنده طوغمش، ومكهٔ مكرمه‌ده توطن ايتمشيدى. زهد وتقوى وتصوفه متعلق بر چوق تصنيفاتى اولوب، اك مشهورى «قوت القلوب» عنوانلى اثريدر. زهد وتقوى ورياضتله ياشايوب، بصره وبغداده رحلتنده جامعلرده وعظ ايتمكه باشلامش ايسه‌ده، جذبه حاليله شريعته مغاير سوزلر سويلديكندن، هركسك كنديسندن تبعد ايتديكنى كورنجه، وعظدن وازكچمشيدى. ٣٨٦ تاريخنده بغدادده وفات ايتمشدر.

ابو طامه { حجازده بر طاغ اولوب، مكهٔ مكرمه ايله شام آره‌سنده‌كى حجاج طريقنك مكه‌دن اعتباراً اون ايكنجى منزلنده واقعدر.

ابو طاهر انبارى { (محمد بن ابى الفضل بنان) مشاهير ادبادن اولوب، مصرده تولد ونشأت ايتمش، مصرده بعض مناصب ديوانيه‌ده بولنمش، وسيف الاسلام طغتكين طرفندن ايلچيلكله بغداده دخى كوندرلمش ايدى. ادبيات وحديثده يد طولى صاحبى اولوب، طبيعت شعريه‌سى وحسن خطى دخى وار ايدى. بر تفسير شريفيله ايكى جلد اوزره «المنظوم والمنظور» عنوانلى براثرى واردر. بك چوق كتب دخى استنساخ ايتمشدر. ٥٠٧ تاريخنده طوغوب، ٥٩٦ ده وفات ايتمشدر. اولمش بر محبى حقنده اولان شو قطعه‌سى جملهٔ اشعارندندر:

عجبا لى وقد مررت بآثا-
رك كيف اهتديت نهج الطريق
اترانى نسيت عهدك فيها
صدقوا ماليت من صديق

ابو طاهر بن البرحشى { (موفق الدين احمد بن محمد) مشاهير اطباى اسلامدن اولوب، (ابن البرحشى) لقبيله معروفدر. واسطلى اولوب، طبك علمى وعملى جهتنده وفنون حكميه‌ده مهارت تامه‌سى اولديغى كبى، شعر وادبياتدن دخى بهره‌سى وار ايدى. خليفه مسترشد بالله‌ك زماننده ياشامش، و ٥٦٠ تاريخنده واسطده بر حيات بولنمشدر.

ابو طاهر بن بقيه { ابو طاهر بن بويه، ابو طاهر بن تميم وابو طاهر بن حيدر [«ابن بقيه، جلال الدوله بن بويه، يحيى بن تميم وابن حيدر» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو طاهر حمدانى { (ابراهيم بن ناصر الدوله) آل حمدان ملوكنك اخيرى اولوب، سالف الترجمه (ابو تغلب) ك برادريدر. موصل آل بويه‌نك يد ضبطنه كچدكدن صكره، صاحب ترجمه ايله بر آنادن برادرى ابو (عبدالله حسين) شرف الدوله ابن بويه‌نك نزدنده بولنوب، حكمدار مشار اليهك وفاتيله بهاء الدوله‌نك

جلوسنده، ٣٧٩ تاریخنده موصله عودته اذن آلمشلر ایسه‌ده، بونلرك موصلده بقالری جائز اوله‌میه‌جغی صکره‌دن آکلاشلمغله، موصل والیسنه، کندیلرینی قبول ایتمه‌مك اوزره امر ویرلدیکندن، آل بویه طرفندن موصلده بولنان ترك ودیلم عسکری بونلرله محاربه‌یه چیقمشلرسه‌ده، موصل اهالیسی آل حمدانه یاردیم ایتدکلرندن، ابوطاهر غالب کلوب، موصلی استرداد ایتمشدر. برسنه حکومت سوردکدن صکره، ٣٧٠ تاریخنده نصیبینده ابوالذواد طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو طاهر خاتونی { بدنجی قرن هجری اواخری شعراسندن اولوب، «تاریخ سلجوقی» عنوانیله دولت سلجوقیه‌نك مکمل برتاریخنی و«مناقب الشعرا» عنوانیله دیکر بر کتاب یازمشدر.

ابو طاهر قرمطی { (سلیمان بن ابی سعید حسن) قرامطه طائفه‌سنك رئیسی اولان سالف‌الترجمه ابو سعیدك اوغلی اولوب، ٣١١ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، ریاسته کچمجه، ١٧ یاشنده اولدیغی حالده، وفرت جسارت وشجاعتی حسبیله، بحریندن خروجله، بصره وکوفه‌یی ووادئ فراتك سائر برچوق یرلرینی ضبط، ودفعاتله حجاجی باصوب، اطرافی تهدید وتخریب، ووراست کلی قتل ایده‌رك، یکرمی سنه قدر مقام خلافتدن کوندریلن عسکرله اوغراشمش؛ ودفعاتله بغدادی دخی تهدید ایده‌رك اهالیسنی قاچیرمش؛ وسنجار وموصله قدر توسیع دائره تخریب ایتمش ایدی. ایکی دفعه مکهٔ مکرمه‌یه دخی هجومله، شهری یغما ایتمش؛ وحجر اسودی مرکزی اولان بحرینده‌کی (هجر) قصبه‌سنه نقل، وکعبهٔ شریفه‌نك پوشیده‌سنی رفقاسنه تقسیم ایتمشیدی. افریقیه‌ده حکومت سورن مهدئ علوی کندیسنه بر مکتوب یازه‌رق، مکهٔ مکرمه وکعبهٔ شریفه حقنده بوکبی حرکات باغیه‌ده بولنمقدن منع، وحجر اسودك اعاده‌سنه دعوت ایتمش؛ وبر روایته کوره بونك تکلیفی اوزرینه، حجر اسودی اعاده ایدوب، بعده بتکرار غصبله، اللی بیك آلتونه مقابل اهل اسلامه صاتمش؛ دیکر برروایته کوره‌ده مهدینك تکلیفی اوزرینه ویرمیوب، بروجه مشروح صاتمشدر.

نهایت ٣٣٢ تاریخنده چیچك علتنه اوغرایوب، تلف اولمغله، عبادالله ید ظلمندن قورتلمشدر.

ابو الطُفَیل { (عامر بن واثله) صحابه‌دن اولوب، حضرت رسالتپناه (صلعم) افندمزدن بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر. حضرت پیغمبردن صکره خیلی وقت معمر اولوب، حضرت علی‌یه کسب ارتباط ایتمش؛ وحضرت مرتضانك شهادتندن صکره معاویه کندیسنی کندی طرفنه جلبه فوق‌العاده جهد وغیرت ایتمش ایسه‌ده، ابوالطفیل اوطرفه اصلا میل کوسترمیه‌رك، واهل بیت نبوی طرفنی براقیه‌رق، مؤخراً حضرت امام حسینك خونی طلب ایدن مختار بن عبیده‌یه التحاق ایتمش؛ و بر روایته کوره مختار طوتلدیغی وقت، صاحب ترجمه کندیسنی قصردن آشاغی‌یه آته‌رق انتحار ایتمشدر. دیکر بر روایته کوره مختاردن صکره دخی معمر اولوب، مواخراً بر دوکونده بولندیغی صره‌ده، کندیسنك (طفیل) اسمنده‌کی اوغلنك وفاتنده سویلمش اولدیغی مرثیه تغنی اولنمغله، تأثرندن وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، مذکور مرثیه‌سنك مطلعی شودر:

خلی طفیل علی الهم وانشعبا
وهد ذلك رکنی هدة عجبا

ابو طلحه { (زید بن سهل انصاری) صحابه ونقبادن اولوب، رسول‌الله (صلعم) افندمزك معیتنده عقبه، بدر، احد، خندق غزالرنده وسائر غزالرده حاضر بولنمشدر. زیاده‌سیله جسور وشجیع اولوب، حتی حضرت رسالتپناهك «عسکرده ابو طلحه‌نك صوتی برفئه‌دن ایدر» بیوردقلری مرویدر. کندیسندن ٩٢ حدیث شریف روایت اولنمشدر. حضرت عثمانك اواخر خلافتنده ٣٢ ویا ٣٤ تاریخنده ٧٠ یاشنده وفات ایتمشدر. بر روایته کوره مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمش، ودیکر برروایته کوره شیخوختیله برابر عازم غزا اولوب، کیده ارتحال ایتمش، وکمینك آلتی کون صکره راست کلدیکی بر آطه‌ده دفن اولنمشدر. حتی بو آلتی کون ظرفنده جنازه‌سنك اصلا تغیر وتعفن ایتمدیکی دخی مرویدر.

ابو الطمحان { (حنظله بن شرقی قینی) زمان جاهلیت واوائل ظهور

اسلام عرب شعراسندن اولوب، اشعاری غایت بلیغ ورقیق ایسه‌ده، کندیسی فسق وفجوره مائل اولوب، حقنده پك چوق نوادر وحکایات منقولدر. زبیر بن عبدالمطلبه انتسابی اولوب، بعضا مکه‌یه عزیمتله کندیسنه ندیملك ایدردی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ارقت وآبتنی الهموم الطوارق
ولم یلق مالاقیت قبلی عاشق

ابو طویل قلعه‌سی (قلعة ابی طویل) افریقیه‌ده یعنی تونسده متین وجسیم برقلعه ایدی، که قیروانك خرابی اوزرینه، بونك اکثر اهالیسی اورایه هجرت‌ایتمکله، بر شهر حالنه کچوب، بروقت خیلی اهمیت آلمش؛ وصنهاجه قبائلنك مرکزی اولمشیدی. ابو یزید خارجی بوقلعه‌ده تحصن ایتمشیدی.

ابو الطیب ضبی (محمد بن ابی طالب) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، تصنیفات متعدده‌سی واردر. بغدادلیدر. ٣٠٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الطیب طبری (قاضی طاهر بن‌عبدالله) مشاهیر فقهادن اولوب، شعر وادبیاتدن دخی بهره‌سی وار ایدی. ٣٤٨ تاریخنده آملده طوغوب، اوراده نشأت ایتدکدن صکره، بغدادده توطن ایتمشیدی. ابو حامد اسفراینی کبی مشاهیردن اخذ ایتمش، وابو اسحاق شیرازی کبی اعاظم علما جملهٔ شاکردانندن بولنمشدر. بغدادده تدریس وافتا وقضا ایله مشغول اولوب، «مختصر مزنی» یی وابوبکر بن حدادك «فروع»نی شرح، وبعض کتابلر دخی تصنیف ایتمشدر. ٤٥٠ تاریخنده یوز ایکی یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو الطیب متنبی [«متنبی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو العاص (لقیط یاخود مهشم بن ربیع بن عبد العزی بن عبد شمس بن عبد مناف قرشی) فخر کائنات افندمزك قیزی زینبك زوجیدر. والده‌سی هند بنت‌خویلد اولوب، حضرت خدیجة‌الکبرانك همشیره‌سی ایدی. وحیدن اول والده‌سی حضرت پیغمبردن زینبك اوغلنه تزویجنی آرزو ایتمش اولمغله، طرف رسالتپناهیدن موافقت‌اولنه‌رق، تزوجلری اجرا اولنمشیدی. اظهار دعوت اولندقده، حضرت زینب ایمانه کلمش، وقوجه‌سی کفرده قالمش ایسه‌ده، مکه‌ده ایکن فخرالمرسلین افندمز قیزینی تفریقه مقتدر اوله‌میوب، هجرتدن صکره بدر غزاسنده صاحب ترجمه اسیر دوشمش؛ وقریشیلرك اسرایی تخلیص‌ایچون کوندردکلری فدیه‌لرك آره‌سنده‌حضرت زینبك والده‌سی حضرت خدیجه‌دن منقول برکردانلغی چیقمشیدی. حضرت نبی محترم قیزینك فدیه‌سنی اعاده ایله برابر، ابوالعاصی دخی کوندرمش؛ وآنجق کندیسندن زوجه‌سنی مدینه‌یه کوندرمك وعدینی آلمشلردی. متعاقباً حضرت زینب مدینه‌یه کیتمش؛ وابو العاص بعده بر سریه طرفندن غنیمت اولنمش اولان بعض اموال تجاریه و امانتلرینی قورتارمق ایچون، مدینه‌یه کیدوب، مساعدهٔ پیغمبری ایله مقصدی حاصل اولدقدن صکره، مکه‌یه عودتله، امانتلری صاحبلرینه تسلیم ایتمش؛ وعلناً اسلامه کلوب، هجرت نبویه‌نك ٧نجی سنه‌سنده نزد رسالتپناهی‌یه دوندرك، صحابه عدادینه داخل اولمش؛ وزینب کندیسنه‌تسلیم اولنمشدر. هجرتك ١٢ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده وفات ایتمشدر. بونك قیزی امامه بنت زینبی حضرت علی تزوج ایتمشدی.

ابو عاصم عبادی (محمد بن احمد هروی) مشاهیر فقهای شافعیه‌دن وائمهٔ محدثیندن اولوب، ٣٧٥ تاریخنده‌طوغمش، و٤٥٨ ده وفات ایتمشدر. تصنیفات مفیده‌سی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «ادب القضاء»، «المبسوط فی‌الفقه»، «الهادی الی مذهب‌العلماء»، «کتاب‌الرد علی‌القاضی السمعانی»، «طبقات الفقهاء»، «کتاب الشرح»، «الزیادات»، «زیادات الزیادات»، «کتاب الاطعمة»، «کتاب احکام‌المیاه».

ابو العافیه (بنی ابی‌العافیه) مغرب اقصاده مکناسه خطه‌سنده حکم سورمش بر دولتدر، که سالف الترجه (موسی) ابن ابی العافیه طرفندن دردنجی قرن هجری اواخرنده تأسیس اولنه‌رق، اوندن صکره اوغلی ابراهیم وبونك اوغلی ابو عبدالرحمن وبونك اوغلی محمد وبونك اوغلی قاسم، که جمعاً بش کشی حکم سوروب، ٤٦٣ تاریخنده مرقوم قاسمك یوسف بن تاشفین طرفندن قتلی وملکنك دولت مرابطینه کچمسی ایله، بنی ابی العافیه دولتی منقرض اولمشدر.

ابو العالیهٔ ریاحی { (رفیع بن مهران بصری) کبار تابعیندن اولوب،
حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك ارتحالندن ایکی سنه صکره ایمانه کلمش؛ وحضرت ابابکر صدیقه ملاقی اولوب، حضرت عمرك آرقه‌سنده نماز قیلمشدر. حضرت علیدن، ابن عباسدن، ابن مسعوددن وسائر صحابه وتابعیندن روایت ایتمشدر. روایتده موثوقدر. صحابه‌دن صکره علم قرآنده بوندن عالم کیمسه اولمدیغی مرویدر. یوز یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، ۹۱ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو العالیهٔ شامی { (حسن بن مالك) اصمعینك اصحابندن شاعر وادیب بر ذات ایدی. ۲۴۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ولو انی اعطیت من دهری المنی
وما کل من یعطی المنی بمسدد
لقلت لایام مضین الا ارجعی
وقلت لایام اتین الا ابعدی

ابو عامر بن سعدون { (محمد — عبدری) اندلسك مشاهیر علماسندن اولوب، عن اصل میورقه‌لی اولدیغی حالده، قرطبه‌ده طوغمش؛ وفقه وحدیثده کسب اشتهار ایتدکدن صکره، شرقه رحلتله، مدت مدیده بغدادده اقامت ایتمشدر. حسن خطی دخی واردر. ۵۲۴ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عامر مرینی { (بن ابی یعقوب یوسف) مغربده حکم سورمش اولان بنی مرین ملوکندن سالف الترجمه ابو سعید وابو ثابتك پدری اولوب، کندیسی حکومت سورمه‌مش؛ وپدری ابو یعقوبك زماننده دفعاتله عصیان ایده‌رك، عفو اولنمش؛ ونهایت ۶۹۸ تاریخنده (غماره) جبالنه چکلمش اولدیغی حالده، اوراده وفات ایتمشدر.

ابو عباده { [«بحتری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو العباس اعمی { (سائب بن فروخ) مشاهیر شعرادن اولوب، بنی امیه‌یه منسوب، واکثر اشعاری بونلرك مدحنه منحصر ایدی. هجوه دخی میلی زیاده ایدی. مکه‌ده اقامت ایدوب، کندیسنه شامدن کوندریلن جائزه‌لر وتخصیصاتله چکینیردی. ۱۰۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. حقنده پك چوق نوادر منقولدر. حسب المسلك سالف الترجمه ابو الطفیل ایله منافرتلری اولوب، بو بابده سویلمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لعمرك اننی وابا طفیل
لمختلفان والله الشهید
لقد ضلوا بیغض ابی تراب
کما ضلت عن الحق الیهود

ابو العباس اغلبی { (عبدالله بن ابراهیم) بنی اغلب امراسنك ایکنجیسی اولوب، هارون الرشید طرفندن افریقیه والیسی ایکن کسب تفرد واستقلال ایله بو امارتی تشکیل ایدن ابراهیم بن اغلبك اوغلیدر. پدرینك حیاتنده طرابلس غرب والیسی اولوب، ۱۹۷ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، قیروانه عزیمتله، ذاتاً برادری زیادةالله معرفتیله کندیسنه بیعت ایتدیرلمش اولدیغندن، مسند حکومته قعود ایده‌رك، بش سنه‌یه قریب حکومت سوردکدن صکره، ۲۰۱ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو العباس اغلبی { (محمد بن ابی عقال) آنف الترجمه عبداللهك برادرزاده‌سی اولوب، پدرینك وفاتی اوزرینه، ۲۲۶ تاریخنده مسند حکومته قعود، وتاهرت قربنده متعاقباً افلح بن عبد الوهاب اباضی طرفندن احراق اولنان عباسیه شهرینی بنا ایتمشدر. ۲۳۹ تاریخنده برادری ابو جعفر احمد عصیان ایده‌رك، بینلرنده واقع اولان محاربه‌ده غالب کلمکله، کندیسی حاکم وصاحب ترجمه وزیری اولمق اوزره صلح ایتمشلرسه‌ده، متعاقباً ابو العباس احمده غلبه ایده‌رك، کندیسنی تحت الحفظ بغداده کوندرمش؛ ومستقلاً حکومت سوروب، ۲۴۲ سنه‌سی ابتدالرنده وفات ایتمشدر.

ابو العباس اغلبی { (عبدالله بن ابراهیم) آنف الترجمه محمدك تورونك اوغلی اولوب، بنی اغلب امراسنك طقوزنجیسیدر. غایت جسور وشجیع وحرب آزما اولمغله برابر عادل ومدبر برذات اولمغله، پدرینك حیاتنده صقلیه (یعنی سیچلیا) آطه‌سنه مأمور اولوب، قسطنطینیه روم ایمپراطورینك بر چوق دونما وفرقه‌لرینی مغلوب، وبر چوق سفائن وممالك ضبط ایتمشیدی. ۲۸۹ تاریخنده پدری طرفندن افریقیه‌یه جلبله، مسند امارته اقعاد اولنمش؛

وصقليه‌ده اوغلاری ابو مضر زیادة اللهی وابومعدی وکیل براقشیدی. ٢٩٦ تاریخنده اوغلی زیادة اللهك امریله خدمه‌سندن اوچ کشی طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو العباس بدوی { [« بدوی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو العباس بن الرفاعی { (احمد بن ابی الحسین علی) کبار اولیاء اللهدن وپیران طریقتدن اولوب، طریقت رفاعیه مشایخ ودرویشانی بوذاته منسوبدرلر. اولاد عربدن وبر روایتده امام موسی کاظمك سلالهٔ طاهره‌سندن اولوب، بطایحده (ام‌عبیده) قریه‌سنده ساکن ایدی. فقهده ید طولاسی اولوب، مذهب شافعی‌یه تابع، وادبیاتدن دخی بهره‌دار ایدی. تواضع وصبر و حلمده دنیاده نظیری اولمیوب، سیوری سینکی بیله اوستندن قوومازدی؛ وانسانلرك هر صنفنه وعلی‌الخصوص فقرا واختیارلره خدمت ایتمکی وحیوانلره باقمغی وظیفه ایدنمشیدی. مثلا براویوز کلبه باقوب اویوزینی ایی‌ایتمك ایچون هفته‌لرجه اوغراشدیغی کورلمشدر. کندیسنه حدت وشتم ایدنلره حلم وملایمتله جواب ویرر، وکندیسنی ذم ایدنلری دائما تصدیق ایدردی. الحاصل حسن اخلاقده ودرویشلکده بتون عالمده نمونهٔ امتثال اتخاذ اولنه بیله‌جك برذات شریف ایدی. مناقب وکراماتی مشهوردر. برحیات ایکن صیت وشهرتی عالمکیر اولوب، بك‌چوق مریدان واصحابی وار ایدی. ٥٧٨ تاریخنده ارتحال ایدوب، اولاد براقدیغندن، برادرینك اولادی پوست نشین اولمش؛ وبو سلاله الی‌یومنا هذا تسلسل ایتمشدر. شو بر ایکی بیت کندیلرینه اسناد اولنان اشعار حقایق شعاردندر:

اذاجن لیلی هام قلبی بذکرکم
انوح کما ناح الحمام المطوق
وفوقی سحاب یمطر الهم والاسی
وتحتی بحار بالجوی تتدفق

ابو العباس بن سریج { (احمد بن عمر) ائمهٔ فقهاء شافعیه‌دن اولوب، (بازی اشهب) لقبیله ملقبدر. امام شافعی اصحابنك جمله‌سنه وحتی مزنی‌یه دخی تفضیل اولنمشدر. ابو بکر داود ظاهری ایله مناظره‌لری وقوع بولمشدر. شیرازده بر مدت قاضیلق ایتمشدر. تصنیفاتنك درت بیك عدده بالغ اولدیغی مرویدر. مذهب شافعی‌یی مدافعه یولنده برچوق آثاری او-لوب، مذهب مذکورك اکثر اقطار عالمه نشرینه سبب اولانلرك برنجیسیدر. کوزل اشعاری دخی واردر. ٣٠٦ تاریخنده، ٧٠ یاشنده اولدیغی حالده، بغداده وفات ایتمشدر.

ابو العباس بن عاشر { (الحاج —) اندلس مشاهیر علما وزهادندن برمرد عارف اولوب، مغرب اقصانك بحر محیط اطلاسی ساحلنده واقع سلا شهرینك مزارستاننده اختیار اقامت ایتمش، و ٧٦٥ تاریخنده وفات ایلمشدر. سلطان ابو عنان مرینی دفعاتله قپوسنه کیدوب ساعتلرجه بکلدیکی حالده، حضورینه کیرمکه اذن ویرمه‌مشیدی. مرقدی الآن سلاده زیارتکاهدر.

ابو العباس بن المتوکل { [ابو العباس بن المستنفی، ابو العباس بن المعتصم، ابو العباس بن المقتدر وابو العباس بن الموفق [« معتمد علی الله، ناصر لدین الله، مستعین بالله، راضی بالله و معتضد بالله عباسی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو العباس حفصی { [« احمد بن ابی محمد، احمد بن ابی یحیی، احمد بن مستنصر وفضل بن ابی یحیی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو العباس سبتی { مشاهیر علما واولیادن اولوب، ٥٢٤ تاریخنده سبته‌ده طوغمش، و ٦٠١ تاریخنده مراکشده وفات ایتمشدر.

ابو العباس سفاح { [« سفاح » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو العباس شریشی { (کمال احمد بن عبد المؤمن قیسی) مشاهیر علما وادبادن اولوب، شریشده طوغمش؛ واکثر عمرینی شام ومصرده کچیروب، ٦١٩ تاریخنده وطننده وفات ایتمشدر. مصنفات نافعه‌سی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: « شرح الایضاح للفارسی »، « شرح الجمل للزجاج »، « رسائل فی العروض »، « مجموع مشاهیر قصائد العرب »، « اختصار نوادر ابی علی القالی »، مقامات حریری‌یه دخی کبیر، وسط وصغیر عنوانلریله اوچ شرح یازوب، بو شرحلرده

مقاماتك هر مشكلاتنى حل ايله برابر بالمناسبه پك چوق معلومات ونوادر ذكر ايتمش اولديغندن، سائر شرحلرك جملهسنى ابطال ايتمشدر. آثارينك الك مشهورلرىده بو شرحلردر. اشعارى دخى كوزل اولوب، شو بر ايكى بيت مصرده ايكن شامه اولان اشتياقنى مصور بر قصيدهسندندر:

ياجيرة الشام هل من نحوكم خبر
فان قلبى بنار الشوق يستعر
بعدت عنكم فلا والله بعدكم
ما لذ للعين ولا نوم ولا سهر

ابو العباس كورانى { (احمد بن عبدالسلام) مغربك مشاهير ادباسندن اولوب، حفظ اشعار عربده عصرينك فريدى ايدى. موحدين‌دن عبدالمؤمن واوغلى يوسفه وبعده اونك اوغلى يعقوبه منسوب ايدى. حماسه طرزنده و«صفوة الادب وديوان العرب» عنوانيله بر مجموعهسى وبرچوق اشعارى واردر. مذكور يعقوب بن يوسفك اواخر سلطنتنده ٨٠ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابو العباس مرينى { (احمد بن ابى سالم ابراهيم) مغربده حكومت سورن بنى مرين ملوكندن اولوب، سالف الترجمه ابو سالمك اوغليدر. طنجهده محبوس ايكن، ٧٧٦ تاريخنده غرناطه حاكمى ابن احمرك توسطيله تخته اجلاس اولنهرق، خيلى مدت عصيان ايتمش اولان عبدالرحمن ابن ابى يفلوسن ايله وتلمسان حاكمى ابو حمو ثانى ايله اوغراشمش، وتلمسانى ضبط ايتمشيدى. ٧٨٥ تاريخنده موسى بن ابى عنان ايله بينلرنده منازعه ظهور ايدوب، موسى اليهك غالبيتى اوزرينه، صاحب ترجمه اندلسه نفى والحمرا قلعهسنده حبس اولنمش ايسهده، ابن احمر طرفندن تخليص، و ٧٨٩ تاريخنده مغربه سوق اولنهرق، ابتدا فاسى وبعده مراكشى دخى ضبط ايله، فوت ايتمش اولديغى سلطنتى استرداد، وتلمسانى يكيدن ضبط ايتدكدن صكره، ٧٩٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو العباس نامى { (احمد بن محمد دارمى) مشاهير شعرادن اولوب، بوده متنبى كبى سيف الدوله بن حمدانك مداحلرندن ايدى. متنبى ايله پك چوق ماجرالرى وبينلرنده مشاعرهلرى واردر. ٣٩٩ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو عبدالرحمن سلمى { (محمد بن حسين) نيسابور مشاهير صوفيوندن اولوب، علوم متنوعه وادبياتده يد طولى صاحبى اولمغله، تأليفات متعدده صاحبيدر. ٤١٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. آثارى بروجه آتيدر: «طبقات الصوفية»، «آداب التعازى»، «آداب الصوفية»، «ادب الصحبة»، «كتاب الاربعين»، «امثال القرآن»، «تاريخ اهل الصفوة»، «كتاب الحقايق فى التفسير»، «زلل الفقر»، «سنن الصوفية»، «الفتوة»، «مقامات الاولياء» وسائره.

ابو عبدالرحمن نسائى { (احمد بن على) مشاهير محدثيندن اولوب، ٢١٥ تاريخنده خراسانك (نسا) شهرنده طوغمش؛ ومصرده كسب شهرت ايدهرك، ٣٠٣ تاريخنده دمشقده وفات ايتمشدر. تأليفاتنك الك مشهورى «كتاب الخصائص فى فضل على بن ابى طالب واهل البيت» عنوانلى اثريدر.

ابو عبدالله بن ابى الخصال { اندلسك مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، ذو الوزارتين عنوانيله معنوندر. هجرتك آلتنجى قرنى اواسطنده وفات ايتمشدر.

ابو عبدالله بن الازرق { (محمد بن على) اندلس مشاهير علماسندن اولوب، تصنيفات متعددهٔ مفيدهسى واردر. غرناطهده قاضى ايكن، اندلسك خرستيانلرك الينه كچمسى اوزرينه، تلمسانه واورادن مصره رحلتله، مصر حاكمى قايتبايى اندلسك استردادينه تشويق ايتمكه باشلامش ايسهده، موفق اولهمديغندن، حجازه عزيمتله، ايفاى حج ايتمش؛ ومصره عودتنده بنه اندلسك استرداديچون تشويقاتدن خالى قالمديغندن، اغزينى قپاتمق ايچون، قاضى القضاة عنوانيله قدسه كوندرلمش؛ ومتعاقباً ٧٩٥ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. تأليفات كثيرهسى اولوب، الك معروفلرى شونلردر: ٢٠ جلددن عبارت شفاء الغليل فى شرح مختصر الخليل»، ابن خلدونك مقدمهسندهكى معلوماتى وديكر بر چوق فوائد وحقايقى تلخيصاً جامع اولهرق «بدائع السلك فى طبائع الملك»، «روضة الاعلام بمنزلة العربية من علوم الاسلام». اشعارى دخى كوزل

اولوب، شو ایکی بیت والده‌سنك وفاتی حقنده سویلمش اولدیغی برمرثیه‌سندندر :

تقول لی ودموع العین اکفته
ما اقطع العین والترحال یا ولدی
فقلت این السری قالت لرحمة من
قد عز فی الملك لم یولد ولم یلد

ابو عبدالله بن بیش { (محمد بن محمد عبدری) اندلس علماسندن

ومشهور لسان الدین ابن خطیبك مشایخندن اولوب، ابتدا صحاف ایکن، دکاننده‌کی کتابلری مطالعه قوتیله علوم وفنون وادبیاتده ید طولی صاحبی اولمش؛ وتدریسه باشلامشیدی. ٦٨٠ تاریخلرنده غرناطه‌ده طوغوب، ٧٥٣ ده بتنه اوراده وفات ایتمشدر. هرکلمه‌سنك ایلك حرفی آلندیق حالده صره ایله حروف هجایی ترکیب ایدن شو قطعه‌سی جمله اشعارندندر:

اساجعة بالوادیین تبوأی
ثماراً جنتها حالیات خواضب
دعی ذکر روض زانه سقی شربه
صباح ضحی طی ظباء عصائب
غرام فؤادی قاذف کل لیلة
متی ما نأی وهنا هواه یراقب

ابو عبدالله بن حیون { (محمد) اندلسك مشاهیر علمای

محدثیندن اولوب، وادی الحجاره‌ده طوغمش، وشرقه رحلتله، ١٥ سنه قدر صنعا، مکه وبغداده امام احمد بن حنبلك اصحابندن وسائر مشاهیر ائمه‌دن استماع احادیث شریفه ایدرك، اندلس محدثیننك امام اعظمی اولمشدر. معاویه حقنده اظهار خصومت ایتدیکیچون، شیعلکی مظنون ایدی. کوزل اشعاری دخی واردر. ٣٠٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عبدالله بن خفیف { (محمد ـ شیرازی) مشاهیر علما

وصلحادن اولوب، علوم متنوعه‌یه دائر برچوق تألیفاتی واردر، واقطار بعیده‌یه وحتی سرندیب آطه‌سنه دخی سیاحت ایتمشدر. کرك بوسیاحتی وکرك سائر احوالی حقنده برچوق نوادر وغرائب احوال وکراماتی منقولدر. فارس اهالیسنك بوذات حقنده اعتقادلری برکالدر. ٣٧١ تاریخنده ٩٥ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو عبدالله بن رباح { (علی ـ لخمی) تابعیندن اولوب،

١٥ تاریخ هجریسنده یرموك وقعه‌سی سنه‌سنده طوغمش؛ وعبدالعزیز بن مروانك عندنده قدر واعتباری پك بیوك اولوب، مؤخراً اندلسه رحلت ایتمشیدی. ١١٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عبدالله بن سعاده { (محمد بن یوسف) اندلسك مشاهیر

علماسندن اولوب، فقه وحدیث وتفسیر وتصوف وادبیاتده ید طولی صاحبی ایدی. اجدادی بلنسیه‌لی اولدقلری حالده، کندیسی مرسیه‌ده طوغمش، وبعده شاطبه‌ده توطن ایتمشیدی. مرسیه وشاطبه وبلنسیه‌ده قاضی وخطیب ومدرس بولنمش، و ٥٦٥ تاریخنده شاطبه‌ده وفات ایتمشدر. «شجرة الوهم المترقیة الی ذروة الفهم» عنوانیله غایت بیوك ومعتبر براثری واردر.

ابو عبدالله بن سفیان { (محمد) قیروان مشاهیر علما-

سندن اولوب، «الهادی» عنوانلی کتابك مؤلفیدر. ٤١٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عبدالله بن شق اللیل { (محمد بن ابراهیم انصاری)

اندلس مشاهیر علما و ادباسندن اولوب، طلیطله‌ده طوغمش، وشرقه رحلتله، عودتنده ٤٥٥ تاریخنده (طلبیره) ده وفات ایتمشدر. «کتاب الکرامات وبراهین الصلحاء» عنوانیله برکتابی ودیکر برچوق تصنیفاتیله اشعاری واردر.

ابو عبدالله بن طاهر { (محمد ـ خزرجی) اندلس مشا-

هیر علما وادباسندن اولوب، ٥١٢ تاریخنده دانیه‌ده تولد واوراده نشأت ایتمش؛ وبعده شرقه رحلتله، برمدت دمشقده تدریس ایتدکدن صکره، بغداده کیدوب، وفاتنه قدر اوراده قالمشیدی. «تحصیل عین الذهب فی معدن جوهر الادب» عنوانیله برتألیفی واردر. ٦١٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عبدالله بن فضیله { (محمد بن ابراهیم معافری) عالم وادیب

وشاعر برذات اولوب، «الدرر الموسومه فی اشتقاق الحروف المرسومة»، «دوحة الجنان وراحة الجنان» عنوانلریله ایکی کتابی ودیکر بعض تألیفاتیله اشعاری واردر. ٧٤٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عبدالله بن مرزوق { (شمس الدین محمد بن احمد) مغرب

علماسندن اولوب، ٧١١ تاریخنده تلمسانده طوغمش؛

وعلم وفضلی وخطبه ایرادنده‌کی فصاحت ومهارتی حسبیله ابوالحسن مرینی واولادندن ابوعنان وابو سالم وغرناطه حاکمی ابن احمر عندنده قدر واعتباری پك عالی بولنمش ایسه‌ده، مؤخراً اموالی مصادره، وکندیسی حبس اولنه‌رق، نهایت قورتلدیغنده، تونسه رحلتله، ابواسحق حفصی‌یه التجا ایتمش؛ و ۷٦٤ تاریخنده بونك وفاتی اوزرینه، اسکندریه ومصره رحلت ایده‌رك، ملك اشرف طرفندن حسن قبول کورمش؛ و ۷۸۱ ده وفات ایتمشدر. «شرح العمدة»، «شرح الاحکام الصغری»، «شرح فروع ابن حاجب» کبی بعض تألیفاتیله برچوق اشعاری واردر. خطبه‌لری دخی جمع وتدوین اولنمشدر.

ابو عبدالله بن مرزوق { آنف الترجمه‌نك حفیدی اولوب، عالم وادیب بر ذات ایدی. ۷٦٦ تاریخنده طوغوب، ۸٤۲ ده وفات ایتمشدر. تألیفاتی چوق اولوب، باشلیجه‌لری بر وجه آتیدر: «المفاتیح القرطیسیة فی شرح شقراطیسیة»، «المفاتیح المرزوقیة فی استخراج رجز الخزرجیة»، علم حدیثه دائر «الروضة» «الحدیقة»، میقاته دائر ۱۷۰۰ بیتدن مرکب «المقنع الشافی»، «نهایة الامل فی شرح الجمل»، «اغتنام الفرصة فی محادثة عالم قفصة»، «المعراج الی استمطار فوائد الاستاذ ابن سراج»، «انوار الیقین فی شرح حدیث اولیاء الله المتقین»، «الدلیل المومی فی ترجیح طهارة الکاغد الرومی»، «النصح الخالص فی الرد علی مدعی رتبة الکامل الناقص»، «مختصر الحاوی فی الفتاوی لابن عبدالنور»، «الروض البهیج فی مسائل الخلیج»، «انوار الدراری فی مکررات البخاری»، «تلخیص ابن البناء»، «تلخیص المفتاح»، «حرز الامانی»، «جمل الخونجی»، «اختصار الفیة ابن مالك»، «تفسیر صورة الاخلاص علی طریقة الحکماء». بونلردن ماعدا اکمال اولنمش ویا ناتمام قالمش برچوق آثاری، قصیدهٔ برده‌یه اوچ شرحی، برچوق فتوی وخطبه‌لریله اشعاری دخی واردر.

ابو عبدالله بن نعمان مغربی { (محمد) مشاهیر علمادن اولوب، ۳٤۰ تاریخنده مغربده طوغمش؛ وبرادری ابوالحسنله برابر معز علوینك معیتنده مصره کلوب، زمان سلطنتنده، برادرینك وفاتندن صکره، وعزیز وحاکك زمان سلطنتلرنده قاضی القضاة بولنمش؛ وپك چوق عز وجاهه نائل اولوب، ۳۸۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عبدالله تجیبی { (محمد بن عبدالرحمن) اندلس مشاهیر علماسندن اولوب، ۵٤۰ تاریخنده مرسیه اعمالندن (القنت) شهرنده طوغمش؛ واستماع احادیث شریفه مقصدیله شرقه رحلت ایتمش؛ وشیوخنك تراجم احوالیله بر چوق حکایاتی جامع بر کتابله دیکر بعض تألیفات یازمشدر. وفاتی ٦۱۰ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو عبدالله حفصی { [«مستنصر حفصی»، منتصر حفصی، محمد بن حسن حفصی ومحمد بای حفصی» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابو عبدالله حمیدی { [«حمیدی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو عبدالله سعدی { (ضیاء الدین محمد بن عبدالواحد) مشاهیر علمادن اولوب، ۵٦۹ تاریخنده دمشقده طوغمش، ومصر، بغداد، مکه، اصفهان، همدان، مرو، موصل وسائر بلاده رحلتله، اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، وطننه عودتله، تدریس وتصنیفله اشتغاله باشلامش؛ وبر دار الحدیث تأسیس ایدوب، کتب کثیره‌سنی دخی اورایه وقف ایتمشدی. وفاتی ٦٤۳ تاریخنده واقع اولمشدر. تألیفات کثیره‌سی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: ۳ جلد اوزره «کتاب الاحکام»، «فضائل الاعمال»، «الاحادیث المختارة»، «فضائل الشام»، «فضائل القرآن»، «کتاب صفة الجنة والنار»، «مناقب اصحاب الحدیث»، «النهی عن سب الصحابة»، برقاچ جلددن مرکب «سیر المقادسة».

ابو عبدالله قضاعی { (محمد بن سلامه) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، مصرده قاضی اولمش، وایلچیلکله دیار رومه کوندرلمشیدی. برچوق تصنیفاتی اولوب، اك مشهورلری: «الشهاب»، «کتاب الانباء عن الانبیاء»، «تواریخ الخلفاء»، «خطط مصر» وسائره‌در. ٤٥٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عبدالله محاسبی { (حرث بن اسد بصری) مشاهیر زهاددن او-

لوب، علوم ظاهریه وباطنیه‌یی جامع بر ذات ایدی. «الرعایة» عنوانیله بر کتابی وزهد واصوله دائر بعض تألیفاتی واردر. فضائل اخلاق واقوال حکیمانه‌سی مشهوردر. ۲۴۳ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عبدالله مسعودی { (محمد بن عبدالله) ائمهٔ فقهاء شا- فعیه‌دن اولوب، قیاسده‌کی قوت ومهارتی حقنده بعض نوادر منقولدر. مختصر مزنی‌یی شرح ایتمشدر. وفاتی ۴۲۰ تاریخلرنده واقع اولمشدر.

ابو عبدالله مَعافِری { (محمد بن احمد) اندلس فقها وادبا- سندن اولوب، ۵۹۱ تاریخنده بلنسیه‌ده تولدونشأت ایتمش؛ وبعده اسکندریه‌یه رحلتله، وفاتنه دك اوراده بولنمشدر. فرائضده ید طولی صاحبی اولوب، بعض مسائل مشکله حقنده منظومه‌لری واردر.

ابو عبدالله معافری { (محمد بن سلیمان ابن الربیع) اندلسك مشاهیر علما وصلحاسندن اولوب، ۵۸۵ تاریخنده شاطبه‌ده طوغمش؛ وشرقه رحلتله، دمشقده وسائر محالده اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، اسکندریه‌ده توطنله، عبادته حصر اوقات ایتمشیدی. ۶۷۲ تاریخنده وفات ایتمشدر. تصنیفاتی بروجه آتیدر: «المسلك القریب فی ترتیب الغریب»، «اللمعة الجامعة فی العلوم النافعة»، «شرف المراتب والمنازل فی معرفة العالی فی القراآت والنازل»، «المباحث السنیة فی شرح الحصریة»، «کتاب الحرقة فی لباس الخرقة»، «المنهج المفید فیما یلزم الشیخ والمرید»، «النبذ الجلیة فی الفاظ اصطلح علیها الصوفیة»، «زهر العریش فی تحریم الحشیش»، «الزهر المضی فی مناقب الشاطبی»، «الاربعین المضیة فی الاحادیث النبویة».

ابو عبدالله ندرومی { (محمد بن سحنون) اندلسك مشاهیر اطباسندن اولوب، ادبیاتدن دخی بهره‌سی وارایدی. ۵۸۰ تاریخلرنده قرطبه‌ده طوغوب، بعده اشبیلیه‌یه انتقال ایله، علم طبی مشهور ابوالولید ابن رشددن اخذ وتحصیل ایتمش؛ وبعض ملوکك خدمت طبابتنده بولنمشدر. غزالینك «المستصفی» عنوانلی کتابنی اختصار ایتمشدر.

ابو عبدالله یزیدی { (محمد بن عباس) ائمهٔ نحویوندن اولوب، ادبیاتده ونوادر وکلام عربده ید طولی صاحبی ایدی. تصانیف مفیده‌سی چوق اولوب، معروفلری شونلردر: «کتاب الخیل»، «مناقب بنی العباس»، «اخبار الیزیدیین»، «مختصر فی النحو». اواخر عمرنده بغدادده خلیفه مقتدر باللهك اولادینی تربیه‌یه مأمور اولمشیدی. ۳۱۰ تاریخنده ۸۲ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو العِبَر { (ابو العباس بن محمد) دولت عباسیه شعراسندن اولوب، هارون الرشیدك زمان خلافتنده طوغمش؛ ومتوكلك زماننده وفات ایتمشدر. خلفای عباسیه‌نك مدحی حقنده بعض اشعاری واردر. حقنده برچوق نوادر منقولدر. حضرت علی‌یه بغض وکینی اولوب، علویلر حقنده بعض هجویه‌لر نظمنه متجاسر اولمشیدی.

ابو عبیده بن جراح { (عامر بن عبدالله بن جراح بن هلال بن وهیب بن ضبه بن حارث بن فهر) صحابه‌دن وشجعان مجاهدین اسلامدن اولوب، نسبی یدی بطن یوقاریده فهرده نسب رسول الله (صلعم) ایله برلشیر. والده‌سی (ام غنم امیه بنت جابر) ایدی. بدر غزاسنده حاضر بولنوب، کفار طرفندن بولنان پدرینی قتل ایتمش اولدیغی کبی، سائر غزواتده دخی معیت رسول اللهده بولنوب، هروقت کوستردیکی غیرت وشجاعت فوق العاده‌سی حسبیله، طرف رسالتپناهیدن (امین الامة) لقبیله تلقیب بیورلمشیدی. الك بیوك خدمتی حضرت ابابکر وحضرت عمرك زمان خلافتلرنده واقع اولان شام فتوحاتنده اولوب، بومهم محاربه‌لرده گاه باش قوماندان وگاه حضرت خالد بن ولیدك معیتنده اوله‌رق، فوق العاده همت کوسترمش، وعدل وحقانیتیله دخی خصملری اولان روملری حیرتده براقشدی. ۱۸ تاریخ هجریسنده معسکر مؤمنینده طاعون علتی ظهورنده، عسکر واهالی‌یه غیرت ویررك، بومصیبتی دخی جناب حقك بر رحمتی عد ایتمکده، وهر کسه بویله عد ایتمسنی نصیحت ایلمکده ایکن، رمله ایله قدس آره‌سنده واقع (عمواس) قریه‌سنده بو علته طوتیله‌رق، ۵۸ یاشنده ارتحال ایتمشدر. قبر شریفی اوجوارده (عیا) قریه‌سی قربنده (غویسان) نام محلده واقعدر.

ابو عبید هروی { (احمد بن محمد قاشانی) مشاهیر علمادن اولوب، مرو نواحیسنده (فاشان) قریه‌سنده طوغمش، وهراتده

نشأت ایتمشدر. وفاتی ٤٠١ تاریخنده واقع اولمشدر. قرآن وحدیث غریبلرینی جامع اولمق اوزره، «کتاب الغریبین» عنوانیله مشهور بر اثری واردر.

ابو عبیدهٔ نحوی { (معمر بن مثنی) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، علی الخصوص نحوده واشعار واخبار عربك حفظنده ید طولی صاحبی ایدی. ١١٠ تاریخنده بصره‌ده تولد ونشأت ایدوب، ١٨٨ تاریخنده هارون الرشید طرفندن بغداده جلب اولنمشیدی. ادبیاتده کی قوت فوق العاده‌سیله برابر، لساننده فصاحت وطلاقت یوغیدی. کندیسی خارجی المذهب ایدی. هجوه میلی زیاده اولوب، کیمسه دیلندن قورتله‌مازدی. اصمعی ایله بعض ماجرالری واردر. تصنیفاتی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «مجاز القرآن»، «غریب القرآن»، «معانی القرآن»، «غریب الحدیث»، «الدیباج»، «التاج»، «الحدود»، «خراسان»، «خوارج البحرین والیمامة»، «الموالی»، «الضیفان»، «مرج راهط»، «المنافرات»، «القبائل»، «خبر البراض»، «القرائن»، «البازی»، «الحمام»، «الحیات»، «العقارب»، «النواشر»، «حضر الخیل»، «الاعیان»، «بیان باهلة»، «ایادی الازد»، «الخیل»، «الابل»، «الانسان»، «الزرع»، «الرحل»، «الدلو»، «البکرة»، «السرج»، «اللجام»، «الفرس»، «السیف الشوارد»، «الاحتلام»، «مقاتل الفرسان»، «مقاتل الاشراف»، «الشعر والشعراء»، «فعل وافعل»، «المثالب»، «خلق الانسان»، «الفرق»، «الخف»، «مکة والحرم»، «الجمل وصفین»، «بیوتات العرب»، «اللغات»، «الغارات»، «المعاتبات»، «الملاومات»، «الاضداد»، «مآثر العرب»، «مآثر غطفان»، «ادعیة العرب»، «مقتل عثمان»، «اسماء الخیل»، «العفة» «قضاة البصرة»، «فتوح الاهواز»، «فتوح ارمینیة»، «لصوص العرب»، «اخبار الحجاج»، «قصة الکعبة»، «الحمس من قریش»، «فضائل الفرس»، «ما تلحن فیه العامة»، «السواد وفتحه»، «من شکر من العمال وحمد»، «الجمع والتثنیة»، «الاوس والخزرج»، «محمد وابراهیم ابنا عبدالله بن الحسن بن علی بن ابی طالب»، «الایام»، صغیر وکبیر، «ایام بنی مازن واخبارهم». ٢١٠ تاریخنده یوز یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو العتاهیه { (ابو اسحاق اسماعیل بن قاسم) اعاظم شعرای عربدن اولوب، ١٣٠ تاریخنده کوفه‌ده تولد، و ٢٢١ده بغدادده وفات ایتمشدر. پك تکلفسز شعر سویلدیکی معلوم اولوب، اشعاری اوقدر چوقدر، که جمله‌سنك جمعنه کیمسه موفق اوله‌مامشدر؛ آنجق هپسی اعلاجنسندن اولمیوب، اوسط وادنالری دخی چوقدر. اکثر اشعاری زهد ونصیحت واخلاقه متعلقدر. دائما دنیانك فناسندن واولومدن بحث ایدوب‌ده آخرتی ذکر ایتمدیکندن، فلاسفه مذهبنه تابع بولندیغی ظن اولنمشدر. خلفای عباسیه‌دن مهدی وهارون الرشید ومأمون ایله برچوق ماجرالری واردر. حقنده پك چوق نوادر وغرائب منقولدر. هارون الرشید طرفندن برمدت حبس اولنه‌رق، بوحبسك سببی ومحبوسیتی زماننده واقع احوالی ومهدینك جاریه‌لرندن (عتبه)یه اولان عشق وعلاقه‌سی حقنده برچوق روایات واردر، وبوخصوصلره دائر دخی برچوق اشعار سویلمشدر. اشعاری اوقدر تکلفسز وطبیعیدر، واو قدر قولای شعر سویلرمش، که استسه‌م، دائما منظوم اوله‌رق تکلمه مقتدرم دیمش اولدیغی مرویدر. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

الا اننا کلنا بائد — و ای بنی آدم خالد
و بدؤهم کان من ربهم — و کل الی ربه عائد
فیا عجبا کیف یعصی الا — له ام کیف یجحده الجاحد
و فی کل شیء له آیة — تدل علی انه واحد

ابو عثمان بن لیون { (سعد بن ابی جعفر تجیبی) اندلسك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، تصانیف کثیره صاحبیدر. اکثر اشعار وآثاری زهد ونصیحته متعلق اولوب، هندسه وفلاحته دائر دخی بعض تألیفاتی واردر. سکزنجی قرن هجری اواسطنده وفات ایتمشدر. تصنیفاتی یوزدن زیاده اولوب، اك معروفلری شونلردر: «کمال الحافظ وجمال اللافظ فی الحکم والوصایا والمواعظ»، «انداء الدیم فی الوصایا والمواعظ والحکم»، «الابیات المهذبة فی المعانی المقربة»، «نصائح الاحباب وصحائح الآداب»، «اختصار بهجة المجالس لابن عبدربه»، «اختصار المرتبة العلیا لابن راشد القفصی»، «نفح السحر فی اختصار الروح الشحر لابن الجلاب الفهری». بونلردن بشقه دها برچوق

كتابلر اختصار ایدیكندن، اختصار جیلغله شهرت بولوب، حتی اندلس اكابرندن بری یك اوزون بویلی برآدم كوردیكنده « ابن لیون بونی كورسه ایدی، اختصار ایدردی » دیدیكی مشهوردر. اشعار حكیمانه‌سی چوق اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر :

لیس التفضل یا اخی ان تحسنا
لاخ یجازی بالجمیل من الثنا
ان التفضل ان تجازی من اسا
لك بالجمیل و انت عنه فی غنی

ابو عثمان خالدی { (سعید بن هاشم) مشاهیر شعرادن اولوب، « حماسة شعرالمحدثین » عنوانیله برتألیفی وسائر بعض آثاریله برچوق اشعاری واردر. اشعار رائقه نظمنده كی قوتیله برابر بشقه‌لرینك شعرلرینی سرقت ایتمك طبیعتی ایمش. كندی اشعاریله برادرینك‌كیلرینی حیاتنده جمع وتدوین ایتمشیدی. تاریخ ومحل ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

ابو عثمان دمشقی { (سعید بن یعقوب) بغدادك مشاهیر اطباسندن اولوب، وزیر علی بن عیسانك خدمت‌طبابتنده بولنوردی؛ ومشارالیه طرفندن بغدادده تأسیس اولنان بیمارستانك مدیرینه وبغداد ومكه ومدینه‌ده بولنان عموم خسته‌خانه‌لر نظارتنه تعیین اولنمشیدی. لسان عربی‌یه بعض كتب طبیه وسائره‌نك ترجمه‌سنه همت ایتمشدر. جالینوسك آثارندن اخلاقه متعلق اولان موادی جمع ایله بر كتاب تألیف ایتمش اولدیغی كبی، نبضه دائر دخی براثری واردر.

ابو عریش { جزیرة العربده یمن ولایتنك حدیده سنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب، تهامه‌ده وساحل بحردن ٦ ساعت ایچریده واقعدر. اسكله‌سی بركوچك كورفزك ایچنده واقع (جیزان) قصبه‌سیدر. ابوعریش‌سور ایله محاط اولوب، طاغك اتكلری قربنده وتقریباً ١٦° ٤٥′ عرض شمالیده واقع وتخمیناً ٨٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر. — ابو عریش قضاسی حدیده سنجاغنك منتهای شمالنده واقع اولوب، شمال وشرق جهتندن عسیر سنجاغیله، جنوباً لحیه قضاسیله وغرباً دخی بحر احمرله محدود ومحاطدر. ساحل جهتی تهامه‌یه منسوب اولوب، آلچق اووه، وشرق طرفی طاغلق ویوكسكدر. محصولاتی باشلیجه پاموق، چوید، بویا، سیسام، مصر بغدایی وسائره‌دن عبارتدر. هواسی تهامه‌ده غایت صیجاق وطاغلرده معتدلدر.

ابو عِزّه { (عمرو بن عبدالله جمحی) زمان جاهلیت شعراسندن اولوب، اشعاریله مشركلری اهل ایمانه قارشی تشویق وتحریض ایدردی . بدر غزاسنده اسیر دوشوب، بش قیزی اولدیغنی اتیان ایله، مرحمت حضرت پیغمبری‌یی جلب ایده‌رك، بر دها مؤمنلره قارشی محاربه ایتمه‌مك شرطیله، صالیویرلمش اولدیغی حالده، احد وقعه‌سنده ینه مشركینی تحریضده بولنوب، بو غزاده قتل اولنمشدر .

ابو العزیز خراسانی { (محمد بن محمد) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، بغدادده تولد و نشأت، و ٥٩٦ تاریخنده وفات ایتمشدر . عروضه دائر بر كتابی و « كتاب النوادر » عنوانیله بر اثری و سائر بعض مصنفاتی واردر . دیوان اشعاری ١٥ جلددن مركبدر .

ابو عصیده { (ابو عبدالله محمد بن ابی زكریا یحیی الواثق) تونسده حكومت سورمش اولان بنی حفص ملوكندن اولوب، ابو حفص عمر بن ابی زكریانك وفاتی اوزرینه، ٦٩٤ تاریخنده جلوس ایتمش؛ و اون درت سنه صلح و استراحتله حكومت سوردكدن صكره، ٧٠٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. (مستنصر) لقبیله تلقیب اولنمشیدی. پدرینك قتلنده كندیسندن حامله بولنان بر جاریه مظنة اكرامدن شیخ ابو محمد مرجانینك رباطنه قاچمش؛ و صاحب ترجمه اوراده طوغمشیدی.

ابو عطاء سندی { (افلح بن یسار) مشاهیر شعرادن‌اولوب، پدری عن اصل سندلی اولدیغی حالده، بنی اسدك كوله‌لرندن ایدی. صاحب ترجمه مؤخراً اكابرك مدحندن آلدیغی جائزه‌لرله كندینی صاتین آلوب، اسارتدن قورتلمشدر. بنی امیه مداحلرندن اولوب، دولت امیه‌یه ختام ویرن محاربه‌لرده دخی بولنمش اولدیغندن، بنی‌عباسدن یوز كورمیوب، بونلری هجو ایتمشدر. شاعر مشهور ابو دلامه ایله بعض ماجرالری و مهاجاتلری واردر. منصورك زمان خلافتنده وفات ایتمشدر. شو برقاچ بیت جمله اشعارندندر :

اذا المرء لم یطلب معاشا لنفسه
شكا الفقر اولام الصدیق فاكثرا

فسر فی بلاد الله و التمس الغنی
تعش ذا یسار او تموت فتعذرا
و لا ترض من عیش بدون و لا تنم
وکیف ینام اللیل من کان معسرا

ابو عقال اغلبی { [« اغلب بن ابراهیم اغلبی » مادەسنه مراجعت بیوریله]

ابو العلا بن زُهر { (زهر بن ابی مروان عبد الملك) اندلسك مشاهیر اطبا وحکماسندن اولوب، اشبیلیەنك بیوك خاندانلرندن مشهور (ابن زهر) عائلەسنه منسوب ایدی. طبدە عصرینك فریدی اولوب، تشخیص امراض و تشفیهٔ مرضادە خارق العادە بر مهارت کوسترمش اولدیغی کبی، علوم حکمیه و طبیعیەدە وشعر وادبیاتدە دخی یدطولی صاحبی ایدی. مرابطین زمانندە نشأت ایدوب، بونلرك پك چوق احسان وانعاملرینه نائل اولمشیدی. ابن سینانك قانونی بونك زمانندە مغربه ادخال اولنەرق، صاحب ترجمەنك الینه کچمشیدی. ٥٢٥ تاریخندە وفات ایتمشدر. بونك پدری ابو مروان، اوغلی دیکر ابو مروان وحفیدی ابو بکر بن زهر دخی مشاهیر اطبادندر. صاحب ترجمەنك تألیفاتی بروجه آتیدر: «کتاب الخواص»، «کتاب الادویة المفردة»، «الایضاح بشواهد الاقتضاح»، «حل شکوك الرازی علی کتب جالینوس»، «مجربات»، «مقالة فی الرد علی ابی علی ابن سینا»، «کتاب النکت الطبیة»، «مقالة فی بسطه لرسالة یعقوب بن اسحق الکندی». بونلردن بشقه برطاقم رسائل ومجرباتی واردر، که وفاتندن صکره علی بن یوسف بن تاشفینك امریله جمع وتدوین اولنمشلردر.

ابو العلا صاعد بن حسن { اطبای اسلامدن اولوب، (رحبه) دە تولد ونشأت ایتمش؛ و ٤٦٤ تاریخندە «التشویق الطبی» عنوانیله برکتاب یازمشدر.

ابو العلاء مَعَرّی { (احمد بن عبدالله) اعاظم ادبا وشعرادن اولوب، ٣٦٣ تاریخندە سوریەدە حما قربندە واقع (معرة النعمان) قصبەسندە طوغمش؛ ویدی یاشندەایکن، چیچك علتندن نور بصری فوت ایدەرك، اعمی اولدیغی حالدە، تحصیل علم وادب ایتمش؛ وخارق العادە احوال غریبەدن اولمق اوزرە، ادبیاتدە عصرینك فریدی اولمغله برابر، علوم وفنون سائرەیه دخی وقوف حاصل ایدەرك، افکار واقوال حکمایه مطلع اولمشیدی. وفرت ذکا وقوۀ حافظەسی حقندە پك چوق غرائب ونوادر منقولدر. پدرندن وسائر علمای عصرندن تحصیل ایتمش، وحماسه شارحی ابو زکریا خطیب تبریزی ایله ابو القاسم علی بن حسن تنوخی کبی مشاهیر ادبا جملهٔ شاکردانندن بولنمشدر. «لزوم مالایلزم» عنوانیله ٥ جلد اوزرە منظوم برتألیفی و«سقط الزند» عنوانیله مشهور بر منتخبات اشعار مجموعەسی واردر، که «ضوء السقط» عنوانیله کندیسی شرح دخی ایتمش، وبو شرح مؤخراً دها بر درجه ایضاح وتفصیل اولنەرق، «شرح التنویر علی سقط الزند» تسمیه، واخیراً (١٣٠٤ تاریخندە) مصردە طبع ونشر اولنمشدر. متنبینك دیوان اشعارینه «اللامع العزیزی» عنوانیله برشرح ترتیب، وابوتمام، بحتری ومتنبینك دیوانلرینی اختصار ایدەرك، بو اوچ شاعرك اشعارینی موآخذه وتنقید دخی ایتمشدر. «الایك والغصون» عنوانیله ادبیاته متعلق بر بیوك اثری دخی اولدیغی مروی ایسه دە، نسخەسی نایابدر. ایکی دفعه بغدادە عزیمتله، بر مدت اقامت ایتدکدن صکره، وطننه عودتله، اختیار عزلت ایتمشیدی. اون بر یاشندە شعر سویلمکه باشلامشدی. قدمای حکمانك رأینه تابع اولەرق، حیوان اتی یمکی تجویز ایتمدیکندن، ٤٥ سنه آغزینه ات قومامشدر. افکار واعتقادی حقندە برچوق روایتلر واردر. ٤٤٩ تاریخندە وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقەسندندر:

ان کنت لم ترق الدماء زهادةً
فلقد ارقت الیوم من جفنی دما
سیرت ذکرك فی البلاد کانه
مسك فسامعه تضمخ او فما
واری الحجیج اذا ارادوا لیلة
ذکراك اخرج فدیة من احرما

ابو علی بن الیاس { (محمد) ملوك سامانیه امراسندن اولوب، مدت مدیده کرمان صاحبی، وبعده منصور بن نوح سامانینك وزیری بولنمش؛ ومشهور تاریخ طبری‌یی مختصراً فارسی‌یه ترجمه ایتمشدر. وفاتی ٣٥٦ تاریخندە واقع اولمشدر.

ابو علی بن بویه { [«رکن الدوله ومشرف الدوله بن بویه» مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

ابو علی بن زرعه { (عیسی بن اسحاق) مشاهیر اطبادن اولوب،
منطق وعلوم فلسفه‌ده دخی ید طولی صاحبی ایدی . تجارتله ممالک رومه کیدوب کلیردی، و برچوق کتب طبیه و حکمیه‌نک لسان عربی‌یه ترجمه‌سنه همت ایتمشدر . ٤٤٨ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر . مصنفاتی بر وجه آتیدر : « اختصار کتاب ارسطوطالیس فی المعمور من الارض »، « اغراض کتب ارسطوطالیس المنطقیة »، « مقالة فی معانی کتاب ایساغوجی » « مقالة فی معانی قطعة من المقالة الثالثة من کتاب السماء » ، « مقالة فی العقل »، « رسالة فی علة استنارة الکواکب مع انها و الکرات الحاملة لها من جوهر واحد بسائط». بونلردن بشقه بعض رسائل و ردیه‌لری دخی واردر .

ابو علی بن سینا { [« ابن سینا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ابو علی بن شاذان { (حسین بن احمد) مشاهیر محدثیندن
اولوب، ٣٣٧ تاریخنده بغدادده تولد ایتمش؛ وآلب آرسلان سلجوقینک پدری داود طرفندن بغداده متولی و وکیل اولوب، مشهور نظام الملک و سائر مشاهیرک استادی بولنمشدر . وفاتی ٤٢٥ تاریخنده واقع اولمشدر .

ابو علی بن مسکویه { (احمد بن محمد) مشاهیر علمادن
اولوب، بیوک پدری یعقوب بن مسکویه ری خازنی ایدی . علم اخلاق وحکمت عملیه‌یه متعلق « کتاب الطهارة » عنوانلی اثرک مؤلفی اولوب، ٤٢١ تاریخنده وفات ایتمشدر . مذکور کتابی حکیم شهیر نصیرالدین طوسی طرفندن بعض علاوات وتعدیلاتله فارسی‌یه ترجمه اولنه‌رق، « اخلاق ناصری » تسمیه اولنمشدر .

ابو علی رودباری { (احمد بن محمد) کبار مشایخ صوفیه‌دن و
جنید بغدادینک مریداندن اولوب، مصره رحلتله، اوراده بر چوق مریدلر یتشدیرمش؛ و ٣٢١ ده وفات ایتمشدر .

ابو علی عیسی { [« ابو علی بن زرعه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ابو علی فارسی { (حسن بن احمد) مشاهیر نحاتدن اولوب، ٢٨٨
تاریخنده (نسا) شهرنده طوغمش، و ٣٠٧ تاریخنده بغداده داخل اولوب، اوراده قرائت و تحصیل ایله اشتغال، و بعده دور بلاد ایده‌رک ، بر مدت حلبده اقامتله، سیف الدوله بن حمدان نزدنده بولنمش، و شاعر مشهور متنبی ایله صحبت ایتمشدر . مؤخراً فارسه انتقال ایله، عضدالدوله بن بویه‌یه انتساب، و بونک نامنه « الایضاح » و « التکملة » عنوانلی کتابلرینی تألیف ایتمشدر . دیکر تألیفاتی دخی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر : « التذکرة » ، « کتاب المقصور و الممدود » ، « العوامل المائة » ، « الحجة فی القرآآت » ، « کتاب الاغفال فیما اغفله الزجاج من المعانی » ، « المسائل الحلبیات » ، « المسائل البغدادیات » ، « المسائل الشیرازیات » ، « المسائل القصریات » ، « المسائل العسکریة » ، « المسائل البصریة » ، « المسائل المجلسیات » و سائره . ٣٧٧ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر .

ابو علی فارندی { (فضل بن محمد طوسی) خراسانک مشاهیر مشایخندن
و علمای محدثیندن اولوب، شیخ ابو سعیددن اخذ طریقت ایتمشدر . وفاتی ٤٧٧ تاریخنده واقع اولمشدر .

ابو علی قلندر { هندستانک مشاهیر اولیاء اللهندن اولوب، عن اصل
عراق عجمدن اولدیغی حالده، هندستانه رحلتله، (پانیپات) شهرنده اختیار اقامت، و ٧٢٤ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر . کراماتی مشهور، و تربه‌سی الی یومنا هذا زیارتکاه انامدر .

ابو علی مالقی { (حسن بن محمد انصاری) اندلسک شعرا و ادباسندن
اولوب، ابن کسری دیمکله دخی معروفدر . مالقه‌ده طوغمش، و ٦٠٤ تاریخنده وفات ایتمشدر . شو ایکی بیت جمله اشعارندندر :

و خالف بنقصان جمیع بنی الوری
فیا سوء مالقاه ان کنت فاضلا
الم تر ان البدر یرقب ناقصا
و یترک منسیا اذا کان کاملا

ابو علی محتاجی { (احمد بن ابی بکر محمد) آل سامان امراسندن

اولوب، خراسانده‌کی عسکرك قوماندانی اولدیغی حالده، نصر بن احمد سامانی زماننده دفعاتله عصیان ایده‌رك، بر خیلی وقت محاربه‌دن صکره، عفو و اطلاق اولنه‌رق، بخارایه جلب اولنمش؛ و رکن الدوله بن بویه‌یه قارشی (ری) ه کوندرلمش؛ و واقع اولان محاربه‌ده مغلوب اولمسیله، قوماندانلقدن عزل اولنه‌رق، مشارالیه رکن الدوله‌یه التجا ایتمش؛ ومؤخراً خراسانی بغداد خلیفه‌سنك نامنه سامانیلردن ضبط ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً مغلوب اولوب، رکن الدوله‌یه التجا، و ٣٤٤ تاریخنده (ری) ده وفات ایتمشدر.

ابو علی مرینی { (عمر بن ابی سعید) مغرب اقصاده حکومت سورن بنی مرین دولتنك ایکی بیوك حکمداری اولان ابوالحسنك برادری اولوب، ابوالحسندن بیوك اولمغله، پدری ابوسعید طرفندن ولیعهد اتخاذ، وفاس والیلکنه تعیین اولنمشیدی. بعده پدرینه عصیان ایدوب، ممالکنك قسم اعظمنی ضبط ایتدیکندن، ولی عهدلکدن اخراج اولنه‌رق، برادری ابو الحسن ولی عهد تعیین اولنمش؛ وواقع اولان محاربانده ابوعلی مغلوب اولوب، جنوبه طوغری چکلمکه مجبور اولمش، وسجلماسه و سوس جهتلرینی اله کچیرمشیدی. بونکله قناعت ایتمیه‌رك، ینه پدرینه قارشی عسکر سوق ایتدیکنده، ینه مغلوب اولمش ایسه‌ده، پدرینك کندیسنه محبتی اولدیغندن، بو دفعه دخی عفو، وضبط ایتمش اولدیغی یرلردن بر آزینی کندیسنه ترك ایتمشیدی. ابو سعید وفات ایدوب، ابو الحسن موقع اقتداره کچدیکنده، ایکی برادر آره‌سنده محاربه تجدد ایدوب، صاحب ترجمه مغلوب اولمغله، اخذ وحبس، و ٧٣٣ تاریخنده محبسده اختناق اولنمشدر.

ابو عمر بن عات { (احمد بن هارون نقری) اندلسك مشاهیر علمای محدثیننددن اولوب، ٥٤٢ تاریخنده شاطبه‌ده طوغمش؛ وشرقه رحلتله، ایفای حج ایتدکدن صکره، اندلسه عودتله، ٦٠٩ تاریخنده قطعهٔ مذکوره‌ده اهل اسلامك مبدأ ادباری اولان (عقاب) وقعه‌سنده نابدید اولمشدر. حدیث و ادبیاتده یدطولی صاحبی و صالح و متقی بر ذات اولوب، بعض تألیفات مفیده‌سی واردر. انك معروفلری: «النزهة فی التعریف بشیوخ الوجهة»، «ریحانة النفس» و «راحة الانفس فی ذکر شیوخ الاندلس» عنوانلی اثرلریدر.

ابو عمر بن عبد البر { و ابو عمر بن عبد ربه [«ابن عبد البر» و «ابن عبد ربه» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو عمر فرسی { (عبدالملك بن عمیر قبطی) مشاهیر تابعیندن وکوفه‌نك اعیانندن اولوب، حضرت علی (رضه) ایله کوریشمش؛ وجابر بن عبداللهدن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. روایتنده موثوقدر. ١٣٦ تاریخنده ١٠٣ یاشنده وفات ایتمشدر. روایته کوره برکون صاحب ترجمه کوفه قصرنده عبدالملك بن مروانك یاننده اوتورمقده ایکن، مصعب بن زبیرك سر مقطوعی کتیرلدیکنی کورنجه، فوق‌العاده بررعشه ایله ارتعاش ایتمکله، عبدالملك بونك سببنی صوردقده، بو عین موقعده عبیدالله بن زیادك النده حسین بن علینك، ومختار بن عبید ثقفینك النده عبیداللهك، ومصعب بن زبیرك النده مختارك سر مقطوعلرینی کوردم، شمدی‌ده سزك الکزده مصعبك سر مقطوعنی کوریورم، دیه جواب ویرمش؛ وعبدالملك مذکور قصرك درحال هدمنی امر ایتمش.

ابو عمر قسطلی { (احمد بن محمد) اندلسك اعاظم شعرا واذباسندن اولوب، منصور بن ابی عامرك شاعر وکاتبی ایدی. ٣٤٧ تاریخنده طوغوب، ٤٢١ تاریخنده وفات ایتمشدر. اشعاری زیاده‌سیله مقبول اولوب، متنبی وابو نواسك اشعاریله مقایسه اولنمشدر. شو برایکی بیت او جمله‌دندر:

الم تعلمی ان الثواء هو التوی
وان بیوت العاجزین قبور
تخوفنی طول الاسفار وانه
لتقبیل کف العامری سفیری

ابو عمر کندی { [«کندی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو عمرو بن العلاء { (ابن عمار) اسمی حقنده روایات مختلفه واقع اولوب، مازنی وتمیمی لقبلریله ملقبدر. قراء سبعه‌دن اولوب، حسن بصرینك زماننده بصره‌ده علمانك رئیس ومرجعی ایدی. انس بن مالك وسائره‌دن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. قرآن وعربیاتده واشعار واخبار عربده زمانهنك فریدی ایدی. روایته کوره اخبار واشعار عربه متعلق ایام جاهلیته یتیشمش

آدملردن طوپلایوب یازدیغی شیلر بر اوطه طولوسی کتابلر تشکیل ایتمش ایکن، مؤخراً بر زهد وتقوی فکریله جمله‌سنی احراق ایتمشدی. ٧٠ تاریخنده مکه‌ده طوغوب، ١٥٤ تاریخنده بصره‌ده وفات ایتمشدر.

ابو عمرو بن مرابط { اندلسك مشاهیر شعرا وکتابندن اولوب، بنی احمر دولتنك خدمتنده بولنمش، ویدنجی قرن هجری اواخرنده وفات ایتمشدر. شوبرقاچ بیت ابن احمر طرفندن بنی مرین ملوکندن برینه کوندرلمك اوزره، سویلنش اولدیغی بر اوزون قصیده‌سندندر:

هل من معینی فی‌الهوی او منجدی
من متهم فی الارض او من منجد
هذا الهوی داع فهل من مسعف
با جابة وانابة او مسعد

ابو عمرو دانی { (عثمان بن سعید) اندلسك مشاهیر علماسندن اولوب، علوم قرآن وتفسیرده وحدیثده عصرینك فریدی ایدی. ٣٧١ تاریخنده قرطبه‌ده طوغوب، شرقه رحلتله، قیروان ومصرده بر مدت اقامت، وایفای حج شریف مقصدیله حجازه سیاحت ایتمش؛ واندلسه عودتنده (دانیه) شهرنده اختیار اقامت ایتدیکندن، دانی لقبیله تلقیب اولنمش؛ و ٤٤٤ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. تألیفاتی ١٢٠ عددینه بالغ اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «المقنع فی رسم‌المصحف»، «التیسیر فی‌القراآت السبع»، «الاقتصاد فی رسم المصحف»، «التحدید فی الاتقان والتجوید»، «التنبیه علی‌النقط والشکل»، «جامع البیان فی‌القراآت‌السبع»، «طبقات‌القراء»، «شرح‌القصیدة‌الخاقانیة فی‌التجوید»، «کتاب‌الفتن والملاحم»، «المحتوی فی‌القراآت‌الشواذ»، «المحکم فی‌النقط»، «مفردات یعقوب فی‌القرائة»، «المکتفی فی‌الوقف والابتداء»، «الموضح فی‌الفتح»، «الاحالة» وسائره.

ابو عمرو شیبانی { (اسحق بن مراد) مشاهیر ادبادن اولوب، لغت ونحو وحفظ اشعار واخبارده زمانك فریدی ایدی. عن‌اصل کوفه‌لی اولوب، بغدادده اختیار اقامت ایتمش؛ وبرمدت شیبانده تحصیل ایله مشغول اولدیغندن، شیبانی لقبیله شهرت بولمشدر. احمد بن حنبل کبی بعض اکابر علما کندیسندن ادبیات اخذ وقرائت ایتمشلردر. ٢١٠ تاریخنده روایته کوره ١١٠ یاشنده وفات ایتمشدر. تألیفاتی چوق اولوب باشلیجه‌لری شونلردر: «کتاب الخیل»، «کتاب اللغات» ونام دیکرله «کتاب الحروف»، «کتاب النوادرالکبیر»، «کتاب غریب‌الحدیث»، «کتاب خلق‌الانسان»، «کتاب النحلة»، «کتاب‌الابل». خط دستیله سکسانی متجاوز مصحف شریف یازوب، کوفه مسجدینه وقف ایتمش اولدیغی مرویدر.

ابو عمرو مارانی { (ضیاء الدین عثمان بن عیسی هدبانی) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، مصر قاضی القضاتی صدر الدین ابوالقاسم عبدالملك برادریدر. موصلك آلت طرفنده واقع (ماران) قصبه‌سنده طوغوب، اربلده ابتدای تحصیل ایتمش؛ وبعده دمشقه ومؤخراً مصره رحلت ایده‌رك، ٦٠٢ تاریخنده، ٩٠ یاشلرنده اولدیغی حالده، قاهره‌ده وفات ایتمشدر. ابو اسحاق شیرازینك اصول فقهه دائر اولان «اللمع» عنوانلی کتابنه ٢ جلد اوزره برشرح یازدیغی کبی، فقه شافعیه دائر اولان «مهذب» کتابنه دخی ٢٠ جلد اوزره برشرح ترتیب ایتمش ایسه‌ده، اکمالنه موفق اوله‌مامشدر. دیکر بعض تصنیفاتی دخی واردر.

ابوالعمیثل { (عبد الله بن خلیل) مشاهیر ادبا و شعرادن اولوب، عن اصل ریلی اولدیغی حالده، جعفر منصورك آزادلیسی و دولت عباسیه رجالندن طاهر بن حسینك و بعده اوغلی عبدالله بن طاهرك کاتبی‌ایدی. ٢٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. ادبیاته متعلق‌متعدد تصنیفاتی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «کتاب ما اتفق لفظه و اختلف معناه»، «کتاب التشابه»، «کتاب الابیات السائره»، «کتاب معانی الشعر» وسائره. اشعاری دخی سلیس و معنیدار اولوب، شو بر ایکی بیت او جمله‌دندر:

یا من یحاول ان تکون صفاته
کصفات عبد الله انصت و اسمع
فلا نصحتك فی المشورة و الذی
حج الحجیج الیه فاسمع اودع

ابو عنان مرینی { (فارس بن ابی الحسن) مغربده حکومت سورن بنی مرین ملوکندن اولوب، پدری‌مشهور ابوالحسنك قیروانده‌کی انهزامی و بحراً عودتیله دونغماسنك غرق اولمسی اوزرینه، وفاتی شیوع بولمغله، ابو عنان

مغرب اوسط یعنی جزایر جهتنك والیسی ایكن، فاسه عزیمتله، ٧٤٩ تاریخنده تخت موروثنه اوتورمش؛ و متعاقباً پدری ابو الحسن ظهور ایتمكله، بینلرنده ایكی سنه قدر محاربه وقوع بولوب، صاحب ترجمه پدرینه قارشی سلطنتی محافظه‌یه مقتدر اولمش؛ و ٧٥٢ ده ابو الحسنك وقوع وفاتیله، ابو عنان رقیبسز قالوب، بو آره‌لقده الندن چیقمش اولان مغرب اوسط و افریقیه یعنی جزایر و تونس جهتلرینی استردادله اوغراشه‌رق، بنی زیانله برچوق محاربه‌لر-دن صكره، مظفراً فاسه عودت، و٧٥٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عوانه { (یعقوب بن اسحق) مشاهیر فقهای شافعیه‌دن و محدثیندن اولوب، عن اصل نیسابورلی اولدیغی حالده، طلب علم و استماع احادیث شریفه مقصدیله ایران، عراقین، شام، مصر، حجاز و یمن جهتلرنده مدت مدیده سیاحتدن صكره، اسفراینده توطن، و اورالرده مذهب شافعیی‌یی نشر ایتمشدر. وفاتی ٣١٦ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو عون { (امیر عبدالملك بن یزید خراسانی) صاحب خروج ابو مسلم خراسانینك رفقاسندن اولوب، بنی امیه ایله واقع اولان محاربانده ابراز شجاعت و اهلیتله برچوق یرلر ضبط ایتمشیدی. خلفای عباسیه زماننده خراسان و بعده ایكی دفعه مصر والیسی اولمش؛ و فلسطین جهتنده خارجیلرله برچوق محاربه‌لر ایتمشدر. و فاتی ١٦٠ تاریخندن صكره‌جه واقع اولمشدر.

ابو العیال خفاجی { (ابن ابی عنتره) زمان جاهلیت شعراسندن و بنی هذیلدن اولوب، بعده اسلامه كلمش، و معاویه‌نك زمان سلطنتنده وفات ایتمشدر. شو ایكی بیت جمله اشعارندندر:

الا لله درك من بنی قوم اذا ركبوا
وقالوا من فتی للحرب یرقبنا و یرتقب

ابو عیسی { [« جبریل بن بختیشوع » و « جبریل بن عبید الله » ماده‌لر-ینه مراجعت بیوریله.]

ابو عیسی بن رشید { (احمد یاخود صالح) هارون الرشیدك اوغلی اولوب، حسن و جمالده بینظیر اولدیغی كبی، مجلس آرا، نكته شناس، نوادر و اخبار كثیره‌یه آشنا، حسن صوت و معرفت تغنی‌یه مالك بر شاعر فصیح اللسان ایدی. بناء علیه عمومك محبوب قلوبی اولوب، برادری مأمون خلیفه دخی كندیسنی فوق العاده سور، و ولیعهد ایتمك فكرنده بولنوردیسه‌ده، كندیسی مأموندن اول وفات ایتمش؛ و مأمون بونك وفاتنه زیاده‌سیله آجیمش ایدی. وفاتی ٢٠٩ تاریخنده واقع اولمشدر. شو برقاچ بیت جمله اشعار رائقه‌-سندندر:

قام بقلبی وقعد ظبی نفی عنی الجلد
خلفنی مدلهـا اهیم فی كل بلد
اسهرنی ثم رقد وما رثا لی من كمد

ابو العیناء { (ابو عبدالله محمد بن قاسم) مشا-هیر ادبادن اولوب، اخبار و نوادر و اشعار عربیه اولان كثرت وقوفیله مشهور در. ١٩٠ تاریخنده اهوازده طوغوب، بعده بصره‌یه رحلتله، اوراده اصمعی و ابو زید انصاری كبی كبار ادبادن قرائت ایتمش؛ و ٤٠ یاشنده ایكن اعمی اولوب، ٢٨٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. لطائف و نكاتده و حاضر جوابلقده مشهور اولوب، حقنده پك چوق نوادر و حكایات منقولدر.

ابو الغازی بهادر { تاتار خانلرندن و چنكیز خانك سلاله‌سندن او-لوب، خوارزمده حكومت سورمشدر. برادرینك وفاتنده تخته جلوس ایدوب، ٢٠ سنه حكومت سوردكدن صكره، كندی رضاسیله سلطنتی اوغلی انوشا محمده تركله، مطالعه و عبادته حصر اوقات ایدرك، ١٠٧٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. تاتارلرك مكمل بر تاریخنی یازوب، اتمامنی دخی اوغلنه وصیت ایتمشیدی. بوقیمتلی اثر آوروپالیلرك الینه كچوب، قونت (استرالنبرغ) طرفندن آلمانجه‌یه ترجمه اولنمش، و فرا-نسزجه ترجمه‌سی دخی ١٧٢٦ تاریخ میلادیسنده (لیدن) شهرنده طبع و نشر ایدلمشدر.

ابو غالب تیانی { (تمام بن غالب) اندلسك مشاهیر ادباسندن او-لوب، عن اصل قرطبه‌لی اولدیغی حالده، مرسیه‌ده ساكن بولنمش، و ٤٣٦ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. علی الخصوص علم لغتده ید طولی صاحبی او-لوب، بوفنده « تلقیح العین » عنوانیله مكمل بر اثری واردر.

ابو غانم قصری { (عبدالرحیم معروف بن محمد) مشاهیر ادبا و شعرادن اولوب، جرجانده منوچهر بن قابوسك کاتب ووزیری ایدی. سلطان محمود سبکتکینك نزدینه دخی سفارتله کوندرلمشیدی. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر :

تذکر اخی ان فرق الدهر بیننا
انما هو فی ذکراك اصبح او امسی
ولا تنس بعد البعد حق اخوتی
فمثلك لا ینسی ومثلی لا ینسی

ابو غَبشان { (محترش بن خلیل) مکه‌نك خزاعه قبیله‌سندن اولوب، کعبهٔ شریفه‌نك حافظی وبوابی اولدیغی حالده، قریش قبیله‌سندن انیشته‌سی بولنان قصی کندیسنی برکون طاقده سرخوش ایده‌رك، کعبه‌نك آناختارلرینی صاتین آلمش؛ وبووجهله کعبه‌نك محافظه‌سی وظیفه‌سی خزاعه قبیله‌سندن قریش قبیله‌سنه چکمشیدی. ابو غبشان آلدیغنده نادم اولدیغیچون، اسمی حمق وندامتده ضرب مثل حکمنه چکمشدر.

ابو الغَرانیق { (ابو عبدالله محمد بن ابی ابراهیم احمد) افریقیه‌ده خلفای عباسیه نامنه حکومت سورن بنی اغلب امراسندن اولوب، ۲۵۰ تاریخنده، برادری ابو محمد زیادةالله اصغرك وفاتی اوزرینه، موقع اقتداره چکمش؛ و ۱۱ سنه‌لك حکومتندن صکره ۲۶۱ ده وفات ایتمشدر. زماننده مالطه جزیره‌سی فتح اولنمش، وکندیسی برقه‌دن طرابلس غربه طوغری ساحل بویجه برچوق استحکامات انشا ایتمش ایسه‌ده، صقلیه‌نك بعض یرلری روم ایمپراطورینك ید ضبطنه چکمشیدی.

ابو الغنائم { (هبةالله بن علی ابن اثردی) حکما واطبای اسلامدن اولوب، طبك علمی وعملی جهتلرنده وفلسفه‌ده ید طولی صاحبی ایدی. بشنجی قرن هجری اواخرنده بغدادده یاشامش؛ وبعض تعالیق طبیه وفلسفیه ایله اویقوده لذتك صورت حصولنه دائر بر کتاب یازمشدر. — بونك ایکی اوغلی علی وسعید ایله سعیدك اوغلی جمال الدین علی دخی (ابو الغنائم) کنیه‌سیله معروف اولوب، اطبای حاذقه‌دن ایدیلر. بونلردن علینك «شرح کتاب دعوة الاطباء» عنوانیله برتألیفی واردر.

ابو الغیث قدیمی { (ابن محمد) شرفادن ومظنهٔ کرامدن اولوب، مکهٔ مکرمه‌ده ساکن ایدی. یمن اهالیسنك کندیسی حقنده فوق العاده حسن ظن واعتقادلری اولدیغندن، شداید بریه وبحریه‌ده نذر ایتدکلری بر چوق شیلر کتیریرلردی؛ وصاحب ترجمه جمله‌سنی فقرایه تصدق ایدردی. ۱۰۱٤ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابو الغیث قشاش { (تونسك اکابر علماسندن اولوب، تدریس وافاده ایله مشغول ایکن، آنسزین برجذبه‌یه مصاب اولوب، برزمان طاغلرده وصحرالرده کزدکدن، وعریان اوله‌رق، حجازه رحلتله، ایفای حج شریف، وبر سنه مدینهٔ منوره‌ده مجاورت ایتدکدن صکره، تونسه عودتله، گاه مهدیلك دعواسنده وگاه غیبدن خبر ویرمك ادعاسنده بولنمش؛ وبو آره‌لقده مریدانی زیاده‌سیله چوغالوب، باعث حیرت اوله‌جق بر ثروته مالك اولمغله، برچوق مدرسه‌لر، جامعلر، کوپریلر وسائر خیرات بنا، وبونلره اوقاف کافیه تخصیص ایتمشیدی. کتابلره دخی زیاده‌سیله مراق اولوب، طوپلادیغی کتبله مکمل بر کتبخانه تشکیل ایده‌رك، وفاتنده یالکز بخاری شریفك بیك نسخه‌سی بولنمشیدی. برچوق احوال غریبه‌سی وکراماتی منقولدر. ۱۰۳۱ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابو فارس حفصی { (عبدالعزیز بن ابی اسحاق) تونسده حکومت سورمش اولان بنی حفص ملوکندن اولوب، پدرینی حکومتی کندیسنه ترك ایتمکه مجبور ایتدکدن صکره، آزوقت حکومت سوروب، بعده سالف الترجمه ابن ابی عماره ظهور ایله، ملکنی ضبط ایتدیکندن، صاحب ترجمه فرار ایتمش؛ وابن عماره طرفندن یتیشیلوب، ٦٨٢ تاریخنده قتل اولنمشدر. بونك قتلیله بنی حفص دولتی موقتاً منقطع اولمش ایسه‌ده، مؤخراً بونکله برابر قاچمش اولان برادری ابو حفص دولت مذکوره‌یی تجدیده موفق اولمشدر.

ابو فارس حفصی { (عبدالعزیز بن ابی العباس احمد) بنی حفص ملوکندن اولوب، ۷۹٦ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، کندیسنه بیعت اولنه‌رق، جسور وعادل وعالم بر پادشاه اولمغله، بعض ویرکیلری رفع، الکاسنی فساددن تطهیر، وممالکنی توسیع ایدوب،

طرابلس غرب وقسنطینه وبجایه وتلمسان طرفلرینی ضبط، وفاسی بیله تهدید ایتمشیدی. خیرات ومبراتی چوق اولوب، ازآن جمله تونسده بیوك بر كتبخانه تأسیس، وكتب كثیرهٔ نافعه وقف ایتمشدی. ٤١ سنه حكومت سوردكدن صكره، ٨٣٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالفتح { (— بن ابی بكر، بن ابی حصینه، بن برهان، بن تعاویذی، بن جنی، بن ابی بكر یعمری وبن عمید) [«ابن ابی بكر، ابن ابی حصینه، ابن برهان، ابن تعاویذی، ابن جنی، ابن ابی بكر یعمری وابن العمید» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابوالفتح بن فرات { (فضل بن ابی الخطاب جعفر) مشاهیر كتابدن اولوب، ٣٢٠ تاریخنده خلیفه مقتدر بالله عباسی طرفندن مسند وزارته ترفیع اولنه‌رق، سنهٔ مذكوره ده خلیفهٔ مشارالیهك قتلی وقوع بولمغله، خلفی قاهرك زماننده دیوان كتابتنده استخدام اولنمش؛ وراضی باللهك زماننده شام والیسی اولوب، بعده ینه وزارته اعاده اولنمش ایسه‌ده، بغدادك احوالنی مشوش كوره‌دیكندن، شام والیلكنه اعاده‌سنی التماس ایدرك، اورادن عودتله، ٣٢٦ تاریخنده ٤٧ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابوالفتح بستی { (علی بن محمد) اعاظم ادبا وشعرادن اولوب، (بست) شهرینك صاحبی باتیوزك كاتبی ایكن، شهر مذكورك ابو منصور سبكتكین طرفندن فتحی اوزرینه، مشار الیهه انتساب ایتمش؛ وسلطان محمود سبكتكینك عهدینه یتیشوب، مشارالیهك رجال و شعراسندن اولمشیدی. ٤٠٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. اشعار عربیه‌سی غایت كوزل اولوب، مرتب دیوانی واردر. امثال حكمنده مسجع بعض فقرات حكمیه دخی براقمشدر. شو ایكی بیت مشهور اولان «قصیدهٔ نونیه» سندندر:

زيادة المرء في دنياه نقصان
وربحه غير محض الخير خسران
وكل وجدان حظ لا ثبات له
فان معناه في التحقيق فقدان

ابوالفتح بلطی { (عثمان بن عیسی) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، عن اصل موصل جوارنده‌كی (بلط) قصبه‌سندن اولدیغی حالده، دمشقده تدریسله مشغول بولنمش؛ و شهر مذكورك ملك ناصر طرفندن ضبطی اوزرینه، مشارالیه طرفندن مصره نقل اولنه‌رق، جامع مصرده تدریسه مأمور اولمشیدی. صوغوقدن زیاده‌سیله قورقار، قیشین اصلا اوندن چیقماز، و خلوت و انزوایی سور بر آدم ایدی. ٥٩٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. معروف اولان آثاری بروجه آتیدر:
«كتاب العروض الكبیر»، «كتاب العروض الصغیر» «كتاب العظات الموقظات»، «المنیر»، «اخبار المتنبی» «المستزاد علی المستجاد فی فعلات الاجواد»، «علم اشكال الخط»، «كتاب التصحیف و التحریف» «كتاب تعلیل العبادات». شو ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

بابي من تهتكي فيه صون
رب واف لغادر فيه خون
بين ذل المحب في طاعة الحب
وبين الحبيب يا قوم بون

ابوالفتح شهرستانی { (محمد بن ابی القاسم عبد الكریم) مشاهیر فقها و متكلمیندن اولوب، اشعری مذهبنه تابع ایدی. ٤٦٧ تاریخنده شهرستانده طوغوب، ٥١٠ تاریخنده بغداده دخول ایله، اوچ سنه اوراده اقامت و ٥٤٨ ده وفات ایتمشدر. علم كلام وسائره‌یه متعلق تألیفات متعدده‌سی اولوب، مشهورلری شونلردر:
«كتاب الملل والنحل»، «نهایت الاقدام فی علم الكلام»، «المناهج»، «البیان»، «كتاب المضارعه»، «تلخیص الاقسام لمذاهب الانام»، «غایة المرام»، «دقایق الاوهام»، «الارشاد الی عقائد العباد»، «كتاب المبدأ والمعاد»، «شرح سیرت یوسف»، «كتاب الاقطار فی الاصول». «كتاب الملل والنحل» عنوانلی اثری مذاهب مختلفه‌نك تعریف عقائدنده غایت معتبر بر كتاب اولوب، لسانمزه مختصراً ترجمه و طبع ایدلمش اولدیغی كبی، لاتینجه، انكلیزجه وسائر اوروپا لسانلرینه دخی ترجمه اولنه‌رق، شهرتی عالمگیر اولمشدر.

ابوالفتح كیلانی { (بن عبد الرزاق) اطبا وشعرادن اولوب، كیلانلی اولدیغی حالده ٩٨٣ تاریخنده هندستانه رحلتله، اكبر شاهه انتساب ایده‌رك، مشارالیهك مقربلرندن اولمش؛ و ٩٩٧ ده، اكبر شاهك معیتنده كابله كیدركن، وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

چو نیم مرده چراغیست آتشین جانم
که درهوای تودر رهگذار باد صباست

ابو الفتح غزالی { و ابو الفتح مطرزی و ابو الفتح مهینی [« غزالی، مطرزی و أسعد مهینی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله .]

ابو الفتوح { [« شهاب الدین سهروردی، غزالی و قلاوون صالحی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله .]

ابو الفِداء { (ملك مؤید عماد الدین اسماعیل بن ملك افضل علی ابن کثیر) حماه حکومت سورن ملوك ایوبیه‌دن اولوب، شجاعت وجسارت و درایتله متصف و اکثر علومده و علی الخصوص هیئت وجغرافیا وتاریخ وطب وسائرده ید طولی صاحبی ایدی . خاندانی مغوللرك شرندن حمایۀ ترك ایله، دمشقه چکلمش اولدیغندن، کندیسی ٦٧٢ تاریخنده شهر مذکورده طوغمش ایدی . ملك ناصره مغوللر له واقع اولان محارباتنده پك چوق معاونت و خدمتی سبقت ایتدیکندن، ملك مشارالیه اجدادینه مخصوص بولنمش اولان حماملکنی صاحب ترجمه‌یه وعد و بو وعدینی ایفا، و کندیسنه (ملك صالح) عنوانینی اعطا ایتمشیدی. مؤخراً (ملك مؤید) لقبنی آلمشدر. ابو الفداء هر سنه مصره کیدوب، متبوعی اولان حکمدار ایوبی‌یه پك چوق هدیه‌لر کوتورمکی عادت ایدنمش ایدی. ارباب علم وهنری حمایه ایدوب، بعض مشاهیر علمایه تخصیصات تعیین ایتمشیدی؛ وکندیسنی مدح ایدن شعرا پك‌چوق احسانلرینه نائل اولمشلر ایدی. ٧٣٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. « المختصر فی تاریخ البشر » عنوانیله غایت صحت وتدقیقله یازلمش ٤ جلددن مرکب بر تاریخی واردر، که « تاریخ ابی الفدا » اسمیله مشهور اولوب، اصل عربیسی دفعاتله و١٢٨٦ تاریخنده مطبعۀ عامره‌ده دخی طبع ونشر، واکثر آوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر. « تقویم البلدان » عنوانیله ینه مختصر ولکن زیاده مقبول ومعتبر بر جغرافیاسی دخی واردر، که متن عربیسی آوروپا وهندستانده دفعاتله نشر اولندیغی کبی، آوروپا لسانلرینك اکثرینه دخی ترجمه اولنمشدر. بونلردن ماعدا فقهه دائر « الحاوی » عنوانیله مکمل بر تألیفی، طبه دائر برقاچ جلددن مرکب « الکناش » عنوانلی بر اثری و« کتاب الموازین » عنوانیله بر مختصری واردر. استانبولده یکی تأسیس اولنان (کتبخانۀ عمومی) ده صاحب ترجمه‌نك نامنه « الطریق الرشاد الی تعریف الممالك والبلاد » عنوانیله حروف هجا ترتیبنجه مرتب مختصر وکوزل بر کتاب موجود ایسه‌ده، ابو الفدانك بو نامله بر اثری اولدیغنه دائر بر یرده صراحت بولنمدق. حدیثه متعلق « جامع المسانید » عنوانلی بر کتابك دخی صاحبی (عمادالدین اسمعیل ابن کثیر دمشقی) اولدیغی « کشف الظنون » ده محرر ایسه‌ده، کاتب چلبی بونك ٧٧٢ تاریخنده وفات ایتمش اولدیغنی بیان ایتدیکندن، بو کتابك دخی ابو الفدانك آثارندن اولمسی مشکوکدر . ابو الفدا بونلردن بشقه بعض رسائل فنیه ونافعه یازمش ایسه‌ده، نسخه‌لری بولنه‌مامشدر. اشعاری دخی غایت کوزل اولوب، شو بر ایکی بیت او جمله‌دندر :

او قعنی العمر فی لعل و هل
یا و یح من عمره مضی بلعل
و الشیب وافی و عنده نزلا
وفرمنه الشباب وارتحلا
ما اوقع الشیب الآتی
اذا حل لا عن مرضاتی

ابو فُدَیك { (عبدالله بن ثور خارجی) خارجیلرك رئیسی نجده بن عامرك اصحابندن اولوب، نجده‌نك خارجیلردن مفارقتی اوزرینه، کندیسی خارجیلر طرفندن رئیس انتخاب اولنمش؛ ونجده‌یی قتل ایتدکدن صکره، عبدالملك بن مروانك والی وعسکرینی مغلوب ایده‌رك، بحرینی ضبط ایتمش ایسه‌ده، ٧٣ تاریخنده منهزم اولوب، قتل اولنمشدر.

ابو فِراس حمدانی { (حرث بن ابی العلاء سعید) آل حمداندن ناصر الدوله وسیف الدوله‌نك عم‌زاده‌لری اولوب، اعاظم شعرا وادبادندر. حتی متنبی بیله صاحب ترجمه‌یی کندینه تفضیل ایدر ایمش. سیف الدوله کندیسنه فوق العاده اکرام واحترام ایدوب، محارباتنه دخی برابرنده کوتورور ایدی. ٣٤٨ تاریخنده روملرله واقع اولان بر محاربه‌ده اسیر دوشوب، قسطنطینیه‌یه نقل اولنمش؛ وبر قاچ سنه اسارتده قالدقدن صکره، ٣٥٥ تاریخنده فدیه‌سی ویریله‌رك قورتارلمشیدی. ٣٥٧ تاریخنده مقتولاً وفات ایدوب، قتلی حقنده

روایات مختلفدر. اکثر اشعاری افتخاره وقومنك مدحنه دائر اولوب، قسطنطنیه‌ده‌کی اسارتی حقنده دخی برچوق قصیده‌لری واردر. دیوانی اخیراً بیروتده طبع ونشر اولنمشدر. شو ایکی بیت بر قصیده‌سنك مطلعیله بیت اخیریدر:

لعل خیال العامریة زائر
فیسعد مهجور ویسعد هاجر
نطقت بفضلی وامتدحت عشیرتی
وما انا مداح وما انا شاعر

ابو فراس سلمی
{ وابو فراس عامری [«بدیع کاتب» و«مجد العرب» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابوالفَرَج اصفهانی
{ (علی بن حسین اموی) مشاهیر ادبادن اولوب، (کاتب اصفهانی) اسمیله دخی مشهوردر. ملوك امویه‌نك اخیری اولان مروان حمارك نسلندن اولدیغی حالده، غرابتدن اوله‌رق، شیعی المذهب ایدی. ادبیات عربیه‌ده وحفظ اشعار واخبار وسیر وانسابده عصرینك وحیدی اولوب، حدیث ونحو ولغتده دخی ید طولی صاحبی ایدی؛ وطب ونجومدن وسائر علومدن دخی بهره‌سی وار ایدی. ۲۸٤ تاریخنده اصفهانده طوغوب، بعده بغدادده هجرتله، اوراده نشأت، و۳۵٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. وزیر مهلبی‌یه منسوب اولوب، بونك مدحنه دائر برچوق اشعاری واردر. تألیفاتی چوق اولوب، اك مشهوری ۲۰ جلددن مرکب وادبیاتده مثلی نایاب اولان «الاغانی الکبیر» عنوانلی اثر قیمتداریدر، که مدنیت اسلامیه‌نك اك پارلاق دورینك احوالنی دخی مصور اولمغله، آوروپاجه دخی شهرت واعتباری برکمالدر. بوکتاب ۱۲۸۵ تاریخنده مصرده بولاق مطبعه‌سنده سورت مصححه‌ده طبع ونشر اولنمشدر. دیکر آثاری بروجه آتیدر: «کتاب القیان»، «کتاب الاماء الشواعر»، «کتاب دعوة الاطباء»، «اخبار جحظة البرمکی»، «مقاتل الطالبین»، «مجرد الاغانی»، «کتاب الحانات»، «آداب الغرباء»، «کتاب الدیارات». بونلردن بشقه اوو قت اندلسده حکومت سورمکده بولنان ملوك بنی امیه نامنه برچوق کتابلر یازوب، خفیاً کندیلرینه کوندرمش؛ ومقابلةً کندیسنه اورادن برچوق احسانلر کلمشیدی. اندلسده شهرت بولان بوکتابلرینك باشلیجه‌لری شونلردر: «کتاب نسب بنی عبد شمس»، «کتاب ایام العرب»، «کتاب التعدیل والانتصاف فی مآثر العرب ومثالبها»، «جهرة النسب»، «کتاب نسب بنی شیبان»، «کتاب نسب المهالبة»، «کتاب نسب بنی تغلب ونسب بنی کلاب»، «کتاب الغلمان المغنیین».

ابوالفرج بن تلمیذ
{ (معتمد الملك یحیی بن صاعد) متعیناناطبا وحکمادن اولوب، شعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. سیف الدوله صدقه‌نك زماننده یاشامشدر. شو قطعه جملهٔ اشعاریندر:

علق الفواد علی حلو جهها
علق الذبالة فی جشا المصباح
لا تسیطا الدهر فرقة بینهم
الاحین تفرق الا شباح

ابوالفرج بن الجَوزی
{ (جمال الدین حافظ عبد الرحمن بن ابی الحسن علی تمیمی) اعاظم علمای اسلامدن اولوب، علی الخصوص حدیثده ووعظده عصرینك وحیدی ایدی. ۵۰۸ تاریخلرنده بغدادده طوغوب، ۵۹۷ تاریخنده ینه اوراده وفات ایتمشدر. تفسیر وحدیث وتاریخ وعلوم سائره‌یه دائر یوزدن زیاده تألیفاتی اولوب، اك معروفلری شونلردر: «کتاب احکام الاشعار باحکام الاشعار»، «احکام النساء»، «اخبار البرامکة»، «الارج فی الموعظة»، «ارشاد المریدین فی حکایات الصالحین»، «الاریب فی تفسیر الغریب»، «اسباب النزول»، «اعمار الاعیان»، «انس الفرید وبغیة المرید»، «الانصاف فی مسائل الخلاف»، «ایقاظ الوسنان فی الموعظة»، «البازی الاشهب المنقض علی مخالفی المذهب»، «استاذ الواعظین ورياض السامعین»، «البلغة فی الفروع»، «التبصرة»، «تحفة الوعاظ»، «التحقیق فی احادیث الخلاف»، تفسیره دائر «تذکرة الاریب»، قرائته دائر «تذکرة المتنبه فی عیون المشتبه»، «تلبیس ابلیس»، «تلقیح فهوم الاثر فی التاریخ والسیر»، «تنویر الغبش فی فضل السودان والحبش»، «الثبات عند الممات»، «جامع المسانید والالقاب»، «جواهر المواعظ»، «الحدائق لاهل الحقائق»، «حسن السلوك الی مواعظ الملوك»، موعظه‌یه دائر «درياق الذنوب»، «الذهب المسبوك فی سیر الملوك»، «الرد علی المتعصب العنید المانع من ذم یزید»، «روح الارواح»، «زاد المسیر فی التفسیر»، «الزهد الانیق»، «سیرة العمرین»،

« سيرة المستغنى »، « شذور العقود فى تاريخ العهود »، « شرف المصطفى »، « صبا نجد فى الموعظة »، « صفوة الصفوه »، « عجالة المنتظر فى شرح حال الحصر »، « عجائب النساء »، « عجب الخطب »، « عقائق المرافق »، « العلل المتناهية فى الحديث »، « قصيدة فى الاعتقادات »، « كتاب الاذكياء »، « كتاب الالقاب »، « كتاب الحمق والمغفلين »، « كتاب الفروسية »، « كشف مشكل حديث الصحيحين »، « كمامة الزهر وفريدة الدهر »، « اللآلى فى خطب المواعظ »، « اللباب فى قصص الانبياء »، « لفتة الكبد الى نصيحة الولد »، « لقط الجمان »، « اللؤلؤة فى المواعظ »، « كتاب مايلحن فيه العامة »، « مثير الغرام لساكنى الشام »، علوم متنوعه يه متعلق مباحثى جامع « المجتبى »، « مدارج السالكين »، محاضراته متعلق « المدهش »، « المذهب فى المذهب »، تفسيره متعلق « المغنى »، « المقتضب فى الخطب »، « المقلق »، « الملخ فى الموعظة »، « مناقب الامام احمد بن حنبل »، « مناقب معروف الكرخى »، « المنتظم فى تاريخ الامم »، « المنثور فى الوعظ »، « منظومة فى الحديث »، « منهاج اهل الاصابة فى محبة الصحابة »، « منهاج القاصدين »، « منهاج الوصول الى علم الاصول »، « منهاجة النظر و جنة القطر »، ٤ جلد اوزره « الموضوعات الكبرى »، « نخب المنتخب »، « نرجس القلوب الدال الى حريق المحبوب »، « نزهة الاعين النواظر فى علم الوجوه والنظائر »، موعظه يه دائر « نسيم الرياض »، كذا « نسيم السحر »، « النطق المفهوم » حديثه دائر « نفى النقل »، « الوجوه النواضر فى الوجوه النظائر »، « الوفا فى فضائل المصطفى »، « هادى الارواح الى بلاد الافراح »، « ياقوتة المواعظ »، « اليواقيت فى الخطب » وسائره .

ابو الفرج بن طيب { (عبد الله عراقى) مشاهير حكما واطبادن و بغداد خرستيانلرينك متميزانندن اولوب، منطق وحكمت و سائر علوم طبيعيه ده و طبده يد طولى صاحبى ايدى. ابن سينا ايله معاصر اولوب، حكيم مشار اليه صاحب ترجمه‌نك طبه متعلق اولان تصنيفاتنى تقدير ايدرديسه ده، حكمت وفلسفه ده كى مذهبنى بكنميوب، جرح ايدردى . ٤٣٥ تاريخنده وفات ايتمشدر. بيمارستان عضدى اطباسندن اولوب، اوراده اجراى طبابته برابر، فن طبى تدريسله مشغول اولمه‌رق، ابن بطلان كبى نيجه مشهور اطبا يتشديرمشدر. آرسطو و بقراط وجالينوسك آثارى اوزرينه موضح ومفصل شرحلر يازمشدر. آثارى بر وجه آتيدر : « تفسير كتاب قاطيغورياس لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب باريمنياس لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب انالوطيقا لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب طوبيقا لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب سوفسطيقا لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب الخطابة لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب الشعر لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب الحيوان لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب ابيديميا لابقراط »، « تفسير كتاب الفصول لابقراط »، « تفسير كتاب طبيعة الانسان لابقراط » « تفسير كتاب الاخلاط لابقراط »، « تفسير كتاب الفرق لجالينوس »، « تفسير كتاب الصناعة الصغيرة لجالينوس »، « تفسير كتاب النبض الصغير لجالينوس »، تفسير كتاب اغلوقن لجالينوس »، « تفسير كتاب الاستقسات لجالينوس »، « تفسير كتاب المزاج لجالينوس »، « تفسير كتاب القوى الطبيعية لجالينوس »، تفسير كتاب التشريح الصغير لجالينوس »، « تفسير كتاب العلل و الاعراض لجالينوس »، « تفسير كتاب تعرف علل الاعضاء الباطنة لجالينوس »، « تفسير كتاب النبض الكبير لجالينوس »، « تفسير كتاب الحميات لجالينوس »، « تفسير كتاب البحران لجالينوس » « تفسير كتاب ايام البحران لجالينوس »، « تفسير كتاب حيلة البرء لجالينوس »، « تفسير كتاب تدبير الاصحاء لجالينوس »، « ثمار الستة عشر كتاباً لجالينوس »، « كتاب النكت والثمار الطبية والفلسفية »، تفسير كتاب ايساغوجى لفرفوريوس »، « مقالة فى القوى الطبيعية »، « تعاليق فى العين »، « مقالة فى الاحلام و تفصيل الصحيح منها من السقيم على مذهب الفلسفة »، « مقالة فى الشراب »، « شرح كتاب منافع الاعضاء لجالينوس »، « مقالة مختصرة فى المحبة »، « شرح الانجيل » . بونلردن بشقه فنونه متعلق بعض رديه‌لرى وجوابلرى واردر .

ابو الفرج بن القف { (امين الدولة بن موفق الدين يعقوب) مشاهير اطباى عربدن اولوب، نصرانى المذهب ايدى . ٦٣٠ تاريخنده (كرك) ده طوغوب، پدرى ملوك

ابو بیه‌دن بعضیسنك خدمت کتابتنده اولدیغی حالده، کندیسی « عیون الانباء فی طبقات الاطباء » صاحبی ابن ابی اصیبعه و سائر مشاهیر اطبادن علم طبی وسائر فنونی تحصیل ایله، دمشقده و دیکر بعض محللرده اجرای طبابت، و ۶۸۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. تألیفاتی بر وجه آتیدر: « الشافی فی الطب »، ۶ جلد اوزره « شرح الکلیات من کتاب القانون لابن سینا »، « شرح الفصول »، « مقالة فی حفظ الصحة »، « کتاب العمدة فی صناعة الجراح »، « جامع الغرض »، « حواش علی ثالث القانون »، « شرح الاشارات »، « المباحث المغربیة ». بو صوك ایکی اثری ناتمام قالمشدر.

ابو الفرج بن کلس { وابو الفرج بن هندو [« ابن کلس » و « ابن هندو » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو الفرج جریری { (معافی بن زکریاء طراری نهروانی) مشاهیر ادبا وفقهادن اولوب، اکثر علومه واقف برعالم وفصیح اللسان برشاعر ایدی. ۳۰۳ تاریخنده طوغوب، ۳۹۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. برچوق تألیفاتی اولوب، اك مشهوری « الجلیس الانیس » عنوانلی کتابیدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

الا قل لمن کان لی حاسداً
اتدری علی من اسأت الادب
اسأت علی الله فی فعله
لانك لم ترض لی ما وهب

ابو الفرج ملطی { [« ابن العبری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو الفضائل آمدی { [« آمدی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو الفضائل حمدانی { آل حمدان ملوکنك اخیری اولوب، پدری سعد الدوله‌دن صکره ۳۸۱ تاریخنده مدبر دولتلری ابو نصر لؤلؤ طرفندن حلبده اجلاس اولنمش ایسه‌ده، او سنه ملوك فاطمیه‌دن عزیز مجوتکینك قوماندهسیله عسکر کوندره‌رك، حلبی محاصره ایتدیرمش؛ وابو الفضائل ایله لؤلؤ روم قیصرندن استمداد ایتمشلرسه‌ده، قیصر بلغارلرله محاربه‌ده بولندیغندن، یالکز انطاکیه‌ده‌کی والیسی اللی بیك کشی ایله امداده کیتمش؛ وآنجق مجوتکین غالب کلدیکندن، نهایت بعض شرائطله صلح ایتمشلردی. لکن مجو بوصلحی عزیزه طانشمقسزین ایتمش اولدیغندن، تکرار حلبك محاصره‌سنه مأمور اولمش، وبودفعه روم قیصری دخی بالذات صاحب ترجمه‌نك امدادینه کلمش ایسه‌ده، ینه مجوتکین غالب کلوب، حلبی ضبط ایتمش؛ وبو وجهله آل حمدان دولتی منقرض اولمشدر. ابو الفضائلك، دولتی فوت ایتدکدن صکره، خانغی تاریخده وفات ایتدیکی معلوم دکلدر.

ابو الفضل { (شیخ — بن شیخ مبارك ناکری) هندستانك اعاظم ملوکندن مشهور اکبر شاهك وزیر و کاتبی اولوب، غایت عالم و عاقل و کاتب و شاعر بر ذات ایدی. شعرده (علامی) تخلص ایدر ایدی. اکبر شاهك تاریخنی « اکبرنامه » عنوانیله مکمل و مفصل صورتده یازمش اولدیغی کبی، هندستانك احوال جغرافیه وسیاسیه‌سیله استاتستیق و سائره‌یه متعلق معلومات مکمله‌یی جامع « آیین اکبری » عنوانیله بر بیوك کتاب دخی یازمشدر. فارسی العباره اولان بو ایکی اثر قیمتداری هندستانجه فوق العاده مقبول ومعتبر اولوب، دفعاتله طبع و نشر اولندقلری کبی، انکلیزجه‌یه وسائر اوروپا لسانلرینه دخی ترجمه اولنمشلردر. هند قدیم حکماسندن (پیلپای) ك بعض امثالنی دخی « عیار دانش » عنوانیله فارسی‌یه ترجمه ایتمشدر. « مکتوبات علامی » عنوانیله جمع و تدوین ایدلمش اولان منشآتی ایسه هندستانده بین الکتاب نمونه حکمنه کچمشدر. صاحب ترجمه ۹۵۸ تاریخ هجریسنده طوغوب، ۱۰۱۱ تاریخنده، اکبر شاهك وفاتندن ایکی سنه اول، حکمدار مشار الیهك اوغلی طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو الفضل اربلی { (شرف الدین احمد بن کمال الدین ابی الفتح موسی) مشاهیر علمادن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، اربلده تحصیل علوم وفنون ایتمش؛ وشهر مذکورده مظفر الدین مدرسه‌سنده تدریسله مشغول اولوب، وطنندن طیشاری چیقمامشیدی. ۶۲۲ تاریخنده وفات ایتمشدر. امام غزالینك « احیاء علوم الدین » عنوانلی تألیف مشهورینی کبیر وصغیر اوله‌رق ایکی دفعه اختصار ایتمشدر.

ابو الفضل بن شرف { اندلس اعاظم ادبا وشعراسندن او-

لوب، اكثر فنونه واقف وحكيم بر ذات اولمغله برابر، نظم ونثرى غايت دلنشين اولمق حسبيله، ضروب امثال حكمنه چكمش بر چوق اقوال حكيمانه وفقرات حكميه‌سى واشعار رائقه‌سى واردر. «سر البر» و«مجمع النصح» عنوانلريله ايكى كتاب ايله سائر بعض تأليفات براقشدر. اشبيليه‌ده تولد ونشأت ايتمشدر. تاريخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدى.

ابو الفضل شيرازى { (عباس بن حسين) آل بويه رجالندن اولوب، عزالدوله بن بختيارك زماننده دفعاتله مسند وزارته ترفيع اولنمش، و٣٦٢ تاريخنده اموالى مصادره، وكنديسى حبس اولنه‌رق، محبسده وفات ايتمشدر. فوق‌العاده ذكى وعاقل برآدم ايديسه‌ده، ظلم وعدم مرحمتله مشهور اولوب، سنيلك تعصى ادعاسيله اهاليسى شيعى اولان كرخ قصبه‌سنى احراق ايده‌رك، يكرمى بيك نفوسك جاننه قييمسى جملهٔ مظالمندندر.

ابو الفضل عياض { [«عياض» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو الفضل مرينى { بنى مرين ملوكندن سالف الترجمه ابو الحسنك اوغلى اولوب، پدرى طرفندن اثناى‌فتوحاتنده ٧٥٠ تاريخنده تونس واليلكنه نصب اولنمشيدى. پدرينك وفاتندن صكره، تخت حكمدارى‌يه چكن برادرى ابو عنان طرفندن ديكر برادرى ابو سالمله برابر غرناطه‌يه سورلمشيدى؛ بعده عصيان ايتمكله، طوتيلوب، قتل اولنمشدر.

ابو الفضل ميدانى { [«ميدانى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو الفضل ميكالى { (عبدالرحمن بن احمد) خراسانك مشاهير علما وادباسندن صالح ومتقى بر ذات اولوب، نسبى ملوك فرسدن بهرام كوره منتهى اولور. ٤٣٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. عربى نظم ونثرى كوزل اولوب، «المنتحل» و«مخزون البلاغة» عنوانيله ايكى كتابى وبرديوان اشعاريله بر مجموعهٔ منشآتى واردر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

لقد راعنى بدر الدجى بصدوده
ووكل اجفانى برعى كواكبه
فيا جزعى مهلاً عساه يعود لى
ويا كبدى صبراً على ماكواكبه

ابو فُطرُس نهرى { (نهر ابى فطرس) فلسطينده بر نهردر، كه نابلسك اوستنده‌كى طاغدن نبعان ايدوب، غرب جنوبى‌يه طوغرى آقه‌رق، رمله‌نك شمالنده جريانله، يافه‌نك شمالنده بحرسفيده منصب اولور. اليوم (اعرج) اسميله معروفدر.

ابو فُكَيهه { (افلح يا خود يسار) صحابه‌دن ودين اسلامى قبولدن طولايى اشكنجه وعذاب كورنلردن اولوب، صفوان بن اميه‌نك كوله‌سى اولديغى حالده، حضرت بلال ايله برابر اسلامه كلمشيدى. دين اسلامدن چويرمك ايچون، افنديلرى آياغنه بر ايپ باغلايوب، سوروكلتمش، وكوكسى اوزرينه آغر طاشلر قويه‌رق، برچوق اشكنجه‌لر اجرا ايتدكدن صكره، اولمش ظنيله سوقاغه آتمشلردى. حضرت ابوبكر صديق (رضه) يانندن چكوب، برحيات اولديغنى كورنجه، صاتين آله‌رق، آزاد ايتمشيدى. حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزله برابر مدينهٔ منوره‌يه هجرت ايدوب، بدر غزاسندن اول ارتحال ايتمشدر.

ابو الفَوارس { [«قوام الدوله بن بويه، ابن خازن، حيص بيص وعنتره بن شداد» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو القاسِم { حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك كنيهٔ شريفه‌لريدر.

ابو القاسم { [«ابن بابك، ابن بارزى، ابن برهان، ابن بشكوال، ابن بنت الاعز، ابن الجد، ابن جزى، ابن الجلاب، ابن طباطبا، ابن عباد، ابن عساكر، ابن العطار، ابن القطان، تنوخى، جبيرى وجنيد» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو القاسم اسطرلابى { و ابو القاسم اصفهانى. [«بديع اسطرلابى» و «اصفهانى» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو القاسم باجى { (بن الامام ابى وليد) مشاهير علمادن اولوب، على الخصوص علم اصول ونظرده يدطولى صاحبى ايدى. برقاچ تأليفى اولوب، اك معروفلرى «العقيدة فى المذاهب السديدة» و «رسالة الاستعداد من المعاد» عنوانلى اثرلريدر. ٤٩٣ تاريخنده حجدن عودتنده، جده‌ده وفات ايتمشدر.

ابوالقاسم بُرجی { (محمد بن یحیی الغسانی) شعرا وادبادن اولوب

مغربده بنی مرین ملوکندن ابو عنان وابوسالمه انتسابی وارایدی. شوایکی بیت مولد نبی (صلعم) حقنده یازمش اولدیغی بر قصیدهٔ مفصله‌سندندر:

اصغی الی الوجد لما جد عاتبه
صب له شغل عمن یعاتبه
لم یعط للصبر من بعدالفراق یدا
فضل من ظل ارشاداً یخاطبه

ابو القاسم بلخی { (عبدالله بن احمد کعبی) مشاهیر متکلمیندن اولوب، معتزله‌دن (کعبیه) دنیلان فرقه‌نك رئیسیدر. علم کلامده و سائر علومده یدطولی صاحبی اولوب، بعض مقالات و اختیاراتی واردر. ٣١٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالقاسم بن الخطیب { (ابو زید عبدالرحمن بن ابی عبد الله) مشاهیر ادبا و شعرادن اولوب، ٥٠٨ تاریخنده اندلسك مالقه شهرنده طوغمش؛ و مغرب حکمداری طرفندن مراکشه جلب وتلطیف اولنه‌رق، ٥٨١ ده اوراده وفات ایتمشدر. بعض تألیفاتی و بر چوق اشعار رائقه‌سی واردر. شو برایکی بیت او جمله‌دندر:

یامن یری ما فی الضمیر ویسمع
انت المعد لکل مایتوقع
مالی سوی فقری الیك وسیلة
فبالافتقار الیك فقری ادفع

ابوالقاسم بن رضوان { [«ابن رضوان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] شوراجقده «الکواکب المضیئه» عنوانیله سیاسیات وادارهٔ ملکه متعلق پك معتبر بر کتابی اولدیغی، و بر نسخه‌سی انکلتره‌نك اوقسفورد شهرنده‌کی (بودلیانه) کتبخانه‌سنده بولنوب، ٢٩٦ رقمیله مرقم اولدیغنی علاوه ایدرز.

ابوالقاسم جمال الدین { آلتنجی قرن هجری اواسطنده عراقینده حکم سورن ملوك سلجوقیه‌دن غیاث‌الدین محمد بن ملکشاهك وزراسندن اولوب، عاقل ومدبر وشاعر برذات ایدی. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

عشوهٔ دادی و دلم بردی
لاجرم باد دارم اندر دست
در تو بستم دل و ندانستم
که دل اندر فراق باید بست

ابو القاسم حَسنی { (شریف محمد بن احمد سبتی) شرفادن ومشاهیر فقها و ادبادن اولوب، ٦٩٧ تاریخنده سبته‌ده طوغمش، و ٧٦١ ده وفات ایتمشدر. عروضه دائر اولان «خزرجیه» کتابنی و حسن قرطاجنینك «مقصوره» سنی شرح، و دیکر بعض کتابلر دخی تألیف ایتمشدر.

ابو القاسم حِلی { (شیخ نجم الدین جعفر بن مؤید) مشاهیر فقهادن اولوب، شیعیلر عندنده پك معتبر اولان «شرایع الاسلام» عنوانلی کتابك صاحبیدر. حله‌ده طوغوب، ٦٧٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو القاسم خاقانی { (ابو القاسم خجندی، ابو القاسم رافعی، ابو القاسم زجاجی وابوالقاسم زمخشری) [«خاقانی، خجندی، رافعی، زجاجی و زمخشری» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابو القاسم زهراوی { (خلف بن عباس) اندلس اطبای اسلامندن اولوب، بشنجی قرن هجری اواسطنده قرطبه قربنده‌کی (زهرا) ده طوغمش، و طبك علمی وعملی قسملرنده کسب مهارت ایده‌رك، فنون طبیه‌یه متعلق برقاچ کتاب یازمشدر. اك مشهورلری «کتاب الزهراوی» عنوانیله معروف اولان بیوك بر اثریله «التصریف لمن عجز عن التألیف» عنوانلی کتابیدر. بو ایکنجی اثری دفعاتله لاتینجه‌یه ترجمه اولنه‌رق، مدت مدیده اوروپا مکاتب طبیه‌سنده تدریس اولنمشدر. طبه متعلق عرب علماسنك معلوماتنی مختصراً جامعدر. بعض قسملری آیریجه ترجمه و طبع ایدلمش اولدیغی کبی، بتونی دخی متن عربیسیله برابر ١٧٨٨ تاریخ میلادیسنده انکلتره‌نك (اوقسفورد) شهرنده ایکی بیوك جلد اوزره طبع اولنمشدر. صاحب ترجمه‌نك اوروپاجه معروف اسمی ابو القاسمدن غلط اولدرق، (آلبوقاسیس Albucasis) در.

ابو القاسم عَبسی { (جمال الملك علی بن افلح) مشاهیر شعرادن اولوب خلفا وسائر اکابیرك مدحنه و هجویاته دائر بر چوق اشعاری واردر، که کندیسی حیاتنده جمع و تدوین

ایتمشدر. ۳۳۵ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشـدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

یا جاهلاً قدر المحبة ساءنی
ما ضاع من کلفی ومن تبریحی
سیان عندك مغرم بك هائم
وخلی قلب فیك غیر قریح

ابو القاسم عبید الله [«ابن خردادبه» مادەسنه مراجعت.]

ابو القاسم فردوسی [«فردوسی» مادەسنه مراجعت.]

ابو القاسم قُشَیری (عبدالکریم بن هوازن) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، تفسیر وحدیث وتصوف وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. خراسانده توطن ایتمش عربلردن اولوب، ۳۷۶ تاریخنده (استوا) ناحیه‌سنده طوغمش؛ ونیسابوره دخول ایله، تحصیل علوم وفنون ایتدکدن صکره، شیخ ابو علی دقاقه انتساب ایله، تنویر باطن ایتمشیدی. «التیسیر فی علم التفسیر» عنوانیله بر بیوك تفسیر شریفله دیکر بعض مصنفات یازمشدر. ۴۶۵ تاریخنده نیسابورده وفات ایتمشـدر. اشعاری دخی کوزل اولوب، شو قطعه اوجمله‌دندر :

سقی الله وقتاً کنت اخلو بوجهکم
وثغر الهوی فی روضة الانس ضاحك
اقمنا زمانا والعیون قریرة
واصبحت یوما والجفون سوافك

ابو القاسم مَرحیطی (مسلمه بن احمد) اندلسك مشاهیر اطبا وریاضیوننددن اولوب، علی الخصوص علوم ریاضیه وهیئت ونجومده عصرینك فریدی ایدی. حسابه متعلق «کتاب المعاملات» عنوانیله بر تألیفی وهیئته دائر «اختصار تعدیل الکواکب من زیج البتانی» عنوانیله بر کتابی واردر. رصدله پك چوق اوغراشوب، کواکب ثابته‌نك مواقعنی تعریف، وسلفلرینك بعض زیجلرینی تصحیح ایتمشدر. قرطبه‌ده طوغوب، ۳۹۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو القاسم نیشابوری ایران ادباسندن اولوب، اخلاقه متعلق «کنج کنج» عنوانیله بر کتاب یازمشدر.

ابو القاسم هبة الله (بن فضل) مشاهیر شعرادن اولوب، طبده وکحاللقده دخی ید طولی صاحبی ایدی. هجوه میلی زیاده اولوب، (حیص بیص) نام شاعرله ماجرا ومهاجاتلری واردر؛ وکندیسنی حیص بیص لقبیله تلقیب ایدن صاحب ترجمه‌در. طبیب مشهور ابن تلمیذ حقنده دخی بعض هجویه‌لر سویلمشدر. بغدادده تولد ونشأت ایدوب، ۵۵۸ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

یا من هجرت فلا تبالی
هل ترجع دولة الوصال
ما اطمع یا عذاب قلبی
ان ینعم فی هواك بالی

ابو القاسم هیتی (عثمان بن خمارتاش) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، اطوار واخلاق ومعاشرتی غایتله مقبول وممدوح اولدیغی حالده، معاملات دینیه‌ده مبالاتسز ایدی. ۶۱۹ تاریخنده وفات ایتمشـدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

المال الفضل ما اذخرت فلا تکن
فی مریة ماعشت من تفضیله
ماصنف الناس العلوم بأسرها
الا لحیلتهم علی تحصیله

ابو قُبَیس مکهٔ مکرمه‌نك شرق وجنوبنده واقع بر کوچك طاغـدر، که قارشیسنده یعنی غرب طرفنده دخی (قعیقعان) طاغی بولنوب، مکهٔ مکرمه بو ایکی طاغك آره‌سـنده‌در. تپه‌سنده بر مسجدله بعض خرابه‌لر واردر.

ابو قَتادهٔ انصاری (حارث بن ربعی یاخود نعمان ویاعمرو) صحابه‌دن اولوب، حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك فرساننددن ایدی. کندیسنددن بعض احادیث شریفه نقل اولنه‌رق، راویلری اوغلی عبدالله وابن مسیبدر. وفاتنده اختلاف اولوب، بر روایته کوره، ۵۴ تاریخنده، ۷۰ یاشنده اولدیغی حالده، مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمش؛ ودیکر بر روایته کوره، کوفه‌ده وفات ایدوب، جنازه‌سنك نمازینی حضرت علی (رضه) قیلمشدر.

ابو قَحافه حضرت ابابکر صدیق (رضه)ك پدری اولوب، حضرت صدیقدن صکره‌جه ۱۴ وبر روایته کوره ۱۳ تاریخ هجریسنده ۹۹ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو قُرّه مغربده بنی یفرن قبیله‌سندن بر آدم اولوب، خلافتك بنی امیه‌دن عباسیلره انتقالی صره‌سنده افریقیه یعنی تونس وطرابلس

طرفلرنده ظهور ایدن اباضیه نام خارجیلر فرقه‌سنك رؤساسندن ایدی. ١٤٨ تاریخنده ابن اشعث اغلب طرفندن مغلوب اولوب، مغرب اقصایه قاچش ایسه‌ده، ١٥٠ تاریخنده عودتله طائفهٔ مذکوره طرفندن کندیسنه بیعت اولنه‌رق، عمر بن حفصه قارشی بعض غالیتلر قزانمش، وقیروان محاصره‌سنده وفات ایتمشدر.

ابو قُرَیش { (عیسی) خلفای عباسیه‌دن مهدینك اطباسندن اولوب، طبده وفن صیدلانیده مشهور ایدی. ابتدای حالنده بغدادده براجزاجی دکانی آچوب، بو صفتله گچنمکده ایکن، هادی وهارون‌الرشیدك والده‌لری (حیزران)ك ادرارینی معاینه ایتمکله بو قادینك حامله اولدیغنی واوغلان طوغوره‌جغنی کشف ایتدیکیجون، مهدی طرفندن سراینه آلنمشیدی. هرنه‌قدر که خلیفهٔ مشار الیهك رئیس‌الاطباسی جورجس بن جبرئیل بوکشفك کذب اولدیغنی، وفناً بونك ممکن اولمیه‌جغنی بیان ایتمش ایسه‌ده، مهدی صاحب ترجمه‌یی طبیب ثانی، ومذکور جورجسك وفاتنده رئیس‌الاطبا ایتمشیدی. بویله خارق‌عاده بعض تشخیص وتداویلری منقولدر.

ابو قطیفه { (ابوالولید عمرو بن ولید) اعاظم شعرای قریشدن اولوب، نسبی لوی بن غالبه منتهی اولور. عبدالله بن زبیر طرفندن بنی امیه‌دن بعض آدملرله برابر مدینهٔ منوره‌دن اخراج اولنه‌رق، شامه کلمش؛ واوراده خیلی وقت طورمغله، وطننه اشتیاقی تزاید ایتدیکندن، بو بابده سویلمش اولدیغی بعض قصائدی مشارالیه عبدالله بن زبیره کوندردیکنده، مدینه‌یه عودتنه مساعده اولنمش ایسه‌ده، کیدرکن یولده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت مذکور قصیده‌لرینك برندندر:

الالیت شعری هل تغیر بعدنا
جبوب المصلی ام لمهدی القرائن
اذا ابرقت نحو الحجاز سحابة
دعا الشوق منها برقها المتیامن
احن الی تلك الوجوه صبابة
کأنی اسیر فی السلاسل راهن

ابو قلابهٔ رقاشی { (عبدالملك بن محمد) مشاهیر محدثیندن زاهد ومتقی بر ذات اولوب، آلتمش بیك حدیث شریف ازبرنده بولندیغی، وهرکون درت یوز رکعت نماز قیلدیغی مرویدر. ٢٧٦ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابو قیر { مصر سفلاده بحیره مدیریتنده بر کوچك قصبه اولوب، اسکندریه‌نك ٢٦ کیلومتره شرق شمالیسنده، رشیدك ٥٠ کیلومتره غربنده وساحل بحرده همنامی اولان لیمانی قپایان بر برونك اوجنده واقعدر. مستحکم برموقع اولوب، استحکاماتی مرحوم محمد علی پاشا طرفندن تجدید واکمال اولنمشدر. اطرافنده بر چوق خرابه‌لر وآثار عتیقه بولنوب، (قانوپه) شهر قدیمنك خرابه‌لری اولدیغی مظنوندر. رشید واسکندریه ایله دمیریولله مربوطدر. ١٧٩٨ تاریخنده بوقصبه‌نك اوکنده فرانسه دونماسی انکلیز آمیرالی نلسون طرفندن یاقلش؛ و١٧٩٩ده بوناپارتك قوماندەسنی آلتنده بولنان فرانسز عسکریله عساکر عثمانیه آره‌سنده بر محاربه اولمشدر. لیمانك اغزی طار وصیغ ایسه‌ده، ینه خیلی سفائن آمد شد ایدرلر. — جزایرده (مستغنم) شهرینك ١٤ کیلومتره جنوبنده دخی بو اسمله بر قصبه بولنوب، ٤١٠٠ اهالیسی واردر.

ابو قیس بن اسلت { (عامر بن جشم) زمان جاهلیت عرب اعاظم شعراسندن اولوب، حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزه دخی یتیشمش، وملاقات سنیه‌لرینه نائل اولمش ایسه‌ده، اسلامه کلمەمش؛ وبر روایته کوره، بر سنه صکره عرض اهتدا ایده‌جکنی وعد ایتدیکی حالده، او سنه ظرفنده یعنی هجرت نبویه‌نك برنجی سنه‌سنده وفات ایتمشدر. اوغلی عقبه بن ابی قیس اسلامه کلوب، (قادسیه) وقعه‌سنده شهید اولمشدر. ثریانك وصفی حقنده اولان شو بیت ابو قیسك جملهٔ اشعار مشهوره‌سندندر:

وقد لاح فی الصبح الثریا لمن رأی
کعنقود ملاحیة حین نورا

ابو کالیجار { آل بویه‌دن ایکی ذاتك کنیه‌سیدر. [«صمصام الدوله» و«مرزبان بن بویه» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو کامل مغنی { (غزیل) مشهور مغنیلردن ولطیفه‌کو شعرادن اولوب، ملوك امویه‌دن ولید بن یزیدك آزادلیسی ومداحی ایدی. بونك مدحی حقنده بعض اشعاری واردر.

ابو كبير { مصر سفلانك شرقيه مديريتنده و قاهره‌نك ۸۷ كيلومتره شمال‌شر- قيسنده برقصبه اولوب، ايكى دميريولك محل التصاقنده واقع بر موقفدر.

ابو كَلده { (ابن عبيد) نسبى بكر بن وائله منتهى اولور. مشاهير شعرادن اولوب، دولت امويه زماننده ياشامش، وكوفه‌ده ساكن بولنمشدر. ابن اشعثك اصحابندن اولمق حسبيله حجاج طرفندن قتل اولنمشدر. مسمع بن مالكك معيتنده سجستان وسائر بعض جهتلره دخى كيتمشيدى. شو بر ايكى بيت سجستان واليسى مذكور مسمع حقنده سويلنش اولديغى بر قصيده‌سندندر.

بانت سعاد وامسى حبلها انقطعا
وليت وصلاً لها من حبلها رحما
شكت بها غربة زوراء نازحة
فطارت النفس من وجد بها قطعا

ابو لاتُن { سودانك برنجى يعنى الك شمالى قصبه‌سى اولوب، هواسى غايت صيجاق اولديغى، واهاليسى مسلم ايسه‌ده، ناموس خصوصنده مبالاتلرى اولميوب، كرك كنديلرينك وكرك قادينلرينك علناً دوستلرى اولديغى ابن بطوطه بيان ايديور سه‌ده، بو قصبه‌نك الآن موجود اولوب اولمديغى و نره‌ده بولنديغى معلوم دكلدر.

ابو لؤلوئه { (فيروز) مغيره بن شعبه‌نك كوله‌سى اولوب، برروايته كوره نصرانى و ديكر روايته كوره مجوسى ايدى. عن اصل نهاوندلى اولوب، روملرك الينه اسير دوشمش؛ و شامك فتحى صره‌سنده مجاهدين اسلام طرفندن اسير آلنمشيدى. هجرت نبويه‌نك ۲۳ نجى سنه‌سى ذى الحجه‌سنك اواخرنده امير المؤمنين حضرت عمر بن خطاب (رضه) ه خنجرله اوروب، شهيد ايتمشدر. بوكا جرأتى بر روايته كوره كنديسنه ايكى درهم خراج طرح ايدلمش اولديغندن ايلرى كلمش؛ و ديكر بر روايته كوره اسلامك شان وغلبه‌سنه خلل كتيرمك فكريله اجانبدن قاندير لمشيدى. خنجرى النده صاغ و صولنده راست كلنلره اوره‌رق، فرار ايتمكده ايكن، انصاردن بر ذات رداسنى اوزرينه آتمغله، طوتيله‌جغنى آكلايه‌رق، النده‌كى خنجرله كنديني اتلاف ايدرك، جزاسنى بولمشدر.

ابو لَهب { (عبد العزى بن عبد المطلب هاشمى) حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك عمى اولديغى حالده، دين اسلامه واقع اولان دعوتنه اجابت ايتمدكدن بشقه، اول حضرته فوق العاده بغض وخصومت كوستره‌رك، نيجه اذا وجفالرده بولنمش؛ وخلقى قبول اسلامدن تبريد وتبعيد ايتمكى وظيفه ايدنمشيدى. حضرت پيغمبره قومشو اولمق حسبيله، اظهار خصومت و خباثت مقصديله، هر صباح خانهٔ سعادتلرينك قپوسى اوكنه چاليلر و ديكنلر ييغاردى. جانب رسول اللهدن قومى دعوت اولنه‌رق، اعلان نبوت بيورلدقده، «تباً لك اما جمعتنا الا لهذا» ديمكه جرأت ايتديكندن، حقنده «تبت يدا ابى لهب» الخ آيت كريمه‌سى نازل اولمشدر. بوكين و خصومتنده اصرار ايده‌رك، نهايت هجرت نبويه‌نك ايكنجى سنه‌سى بدر غزاسندن يدى كون صكره عدسه علتندن فوت اولوب، لاشه‌سى تعفن ايتديكى حالده، دفن اولنمشدر.

ابولى { (Eboli) ايتاليای جنوبيده بر قصبه اولوب، سالرنه‌نك ۲٦ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع و ۵۰۰۰ اهاليلى جامعدر. اسكى برقصبه اولوب، اسم قديمى (ابورى Eburi) در.

ابو الليث سمرقندى { (امام الهدى نصر بن محمد) مشاهير فقها و مفسريندن اولوب، ٤ جلد اوزره بيوك بر تفسير شريفيله فقهه دائر «النوازل» و «خزانة الفقه» عنوانلريله ايكى كتابى و «تنبيه الغافلين»، «البستان من طبقات الحنفية» وسائر اثرلرى ونصح وموعظه‌يه دائر بعض اقوال مشهوره‌سى واردر. ۳۷۳ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو مالك بن ابى نضر { (نضر - تيمى) هارون الرشيد دورى شعراسندن اولوب، باديه‌ده طوغمش؛ و بعده بغداده دخول ايله، هارونه انتساب ايتمش، و برمكيلر- دن فضل بن يحيانك بر چوق احسانلرينه نائل اولمشيدى.

ابو مالك مرينى { مغربده حكومت سورن بنى مرين دولتنده بوكنيه ايله ايكى ذات كلوب، برنجيسى ابو يوسف يعقوب بن عبد الحقك اوغلى و ولى عهدى عبد الواحددر، كه (سوس) طرفلرينى ضبط ايتمش؛ و تلمسان صاحبى يغمراسن بن زيانه قارشى اولان محاربه‌ده پدرينك معيتنده بولنمش؛

و فاسه عودتنده پدرينك حياتنده ٦٧١ تاريخنده وفات ايتمشدر. — ايكنجيسى مشهور ابو الحسنك اوغلى اولوب، غرناطه صاحبى ابن احمرك استمدادى اوزرينه، پدرينك امريله ٧٣٣ تاريخنده اسپانيايه كچەرك، جبل الفتح يعنى جبل طارق ضبط، و ٧٤٠ تاريخلرنده اندلسك ديكر طرفلرنده دخى خرستيانلر ايله بعض محاربەلر ايتدكدن صكره، بو ده پدرينك حياتنده وفات ايتمشدر.

ابو المجد بن ابى الحكم { (افضل الدوله محمد بن عبدالله باهلى) سالف الترجمه ابو الحكم مغربينك اوغلى اولوب، طب وفلسفه وعلوم رياضيه ايله سائر فنونده و موسيقيده عصرينك فريدى ايدى. عود و سائر بعض آلات موسيقيه چالمقده ماهر اولديغى كبى، كنديسى بر نوع ارغنون دخى ايجاد ايتمشيدى. موصل اتابكاندن اولوب دمشقى ضبط و دار الملك اتخاذ ايتمش اولان ملك عادل نور الدين محمود بن زنكينك رئيس الاطباسى ومقربى اولوب، بونك پك چوق الطاف واحسانلرينه نائل اولمشيدى. پادشاه مشار اليه طرفندن تأسيس ايدلمش اولان (بيمارستان كبير) ادارەسى و سر طبيبلكى دخى صاحب ترجمەيه احاله اولنەرق، بيمارستانك ايوانى (يعنى صالونى) اتصالنده كتب طبيه ايله مملو مكمل بر كتبخانه بولنمغله، ابو المجد بو ايوانده اجتماع ايدن اطبا ايله مسائل طبيەيه متعلق مباحثه و مذاكره، و يوزلرجه طلبەيه علوم طبيەيى تدريس ايدر، وهر كون اوچ ساعتدن زياده اوراده مطالعه ايله مشغول اولوردى. ٦٥٠ تاريخندن صكرەجه دمشقده وفات ايتمشدر.

ابو المحاسن بن تغرى بردى { (امير كبير جمال الدين يوسف) مشاهير مورخيندن اولوب، فقه وادبياتده وسائر علوم وفنونده دخى يد طولى صاحبى ايدى. مصرده تولد ونشأت ايدوب، مورخ مشهور مقريزينك تلميذى ايدى. برچوق تصنيفاتى اولوب، اك مشهورلرى «النجوم الزاهرة فى ملوك مصر والقاهرة» عنوانلى تاريخ كبيريدر، كه مصرك ابتداى اسلامدن تاريخ تحريرى اولان ٨٥٧ تاريخ هجريسنه دك جريان ايتمش وقايعنى وكافۀ مشاهيرينك احوال وتراجمنى جامع اولوب، تدقيقات محققانەسيله مشهوردر. بو تاريخى كنديسى «الكواكب الباهرة من النجوم الزاهرة» عنوانيله اختصار دخى ايتمشدر. بو اثر جليل لاتينجه وسائر آوروپا لسانلرينه دفعاتله ترجمه ايدلمش اولديغى كبى، متن عربيسى دخى ١٨٥٦ تاريخ ميلاديسنده فلنكك (ليدن) شهرنده ٤ قسم و ٢ بيوك جلد اوزره طبع اولنمشدر. ياوز سلطان سليم حضرتلرى مصرى فتح ايتدكلرنده بو تاريخى زيادەسيله تقدير بيوروب، ترجمەسنى كمال پاشا زادەيه امر ايتمشلردى؛ وعلامۀ مشاراليه تركجەيه ترجمەسنه موفق اولمشدر. ابو المحاسنك ديكر مصنفاتنك باشليجەلرى شونلردر: «حلية الصفات فى الاسماء والصناعات»، مقريزينك «السلوك لمعرفة دول الملوك» عنوانلى كتابنك ذيلى، تراجم اعيانه دائر «المنهل الصافى» و«المستوفى بعد الوافى»، تاريخه دائر «نزهة الرأى» وسائره. ٨٧٤ تاريخنده مصرده وفات ايتمشدر.

ابو المحاسن دمشقى { (يوسف بن رمضان) مشاهير علمادن وفقهاء شافعيەدن اولوب، پدرى عن اصل مراغەلى اولديغى حالده، كنديسى دمشقده طوغمش؛ وبعده بغداده رحلتله، اسعد مهينى كبى اعاظم علمادن تعلم واستفاده ايتدكدن صكره، مدرسۀ نظاميەده وكنديسنه مخصوص اولمق اوزره تأسيس اولنان بعض مدارسده تدريسله اشتغال ايتمش؛ وزماننده فقهاء شافعيەنك امام ورئيسى بولنمشدر. ٥٦٣ تاريخنده خليفه مستنجد طرفندن رسالتله قهستانه كوندريلەرك، اوراده وفات ايتمشدر.

ابو المحاسن رويانى { (عبد الواحد بن اسماعيل) مشاهير علما وفقهاء شافعيەدن اولوب، مدرسۀ نظاميەنك مؤسسى اولان مشهور وزير نظام الملكك عندنده قدر واعتبارى پك عالى ايدى. بخارا، غزنه، نيشابور، رى واصفهان طرفلرينه سياحت ايدەرك، بو شهرلرك هر برنده بر مدت اقامتله، تدريس وافاده، وطبرستانك آمل شهرنده بر مدرسه دخى تأسيس ايتمشيدى. فقه شافعيه دائر «بحر المذهب» و«مناصيص الامام الشافعى» كبى برطاقم تأليفاتى واردر. ٤١٥ تاريخنده طبرستانك (رويان) قصبەسنده طوغوب، ٥٠٢ ده مقتولاً وفات ايتمشدر.

ابو محذوره { (سمره بن مغير ياخود سليمان بن سمره) صحابەدن وقبيلۀ

قریشدن اولوب، مکهٔ مکرمه‌ده مؤذن ایدی، وامام شافعینك زماننه‌دك مکه‌ده مؤذنلك بو ذاتك نسلنه منحصر قالمشیدی. روایته کوره رسول‌الله (صلعم) افندمز بونك آلننه وصدرینه مبارك الرینی سوره‌رك «بارك الله فیك وعلیك» دعاسیله کندیسنی اذانه مأمور بیورمشلردی. ۵۹ وبر روایته کوره ۷۷ تاریخنده مکهٔ مکرمه‌ده ارتحال ایتمشدر.

ابو محمد ازدی { (عبدالله بن ابراهیم بلشی) اندلسك ادبا وشعراسندن اولوب، (بلش) شهرنده طوغمش، و۷۴۹ تاریخنده طاعوندن وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

رعی الله عهدا حوی ماحوی
لاهل السواد و اهل الهوی
اراهم امورا حلا وردها
واعطاهم السؤل کلا سوی

ابو محمد بغوی { (حسین بن مسعود فراء) مشاهیر محدثیندن اولوب، ۵۱۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. باشلیجه تألیفاتی شونلردر: «المصابیح»، «معالم التنزیل»، «شرح السنة»، «الجامع بین الصحیحین».

ابو محمد بن ابی الاصبع { [«ابن ابی الاصبع» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو محمد بن ابی حاتم { (عبدالرحمن بن محمد) مشاهیر علما واتقیادن اولوب، فقه وحدیث وعلوم سائره‌یه دائر برچوق تصنیفاتی واردر. معروفلری شونلردر: «المسند»، «کتاب الزهد»، «کتاب الکنی»، «الفوائد الکبری»، «فوائد الزائرین»، «مقدمة الجرح والتعدیل»، «الجرح والتعدیل»، «الرد علی الجسمیة». بونلردن بشقه بر تفسیر کبیری ایله صحابه و تابعین و علماء امصار اختلافاتنه دائر بعض کتابلری واردر. ۳۲۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو محمد بن ابی زید { (عبد الله) مشاهیر ادبادن و فقهاء مالکیه‌دن اولوب، مغربده وقتنك امامی ایدی. «الرسالة» و «النوادر» عنوانیله ایکی تألیفی و دیکر بعض آثاری دخی واردر. ۳۸۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو محمد بن الاکفانی { (هبة الله بن احمد دمشقی) مشاهیر محدثیندن اولوب، «وفیات النقلة» کتابی اوزرینه (کتانی) نك ذیلنه برذیل یازمش؛ و ۵۲۴ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو محمد بن رشد { (عبدالله بن ابی ولید محمد) مشهور ابن رشدك اوغلی اولوب، طبده ید طولی صاحبی اولمغله، ناصرك طبیبی ایدی. «مقالة فی حیلة البرء» عنوانیله برکتابی واردر.

ابو محمد بن زهر { (عبد الله بن ابی بکر حفید) اندلسك اشبیلیه شهرنده اطبا یتیشدیرمکله مشهور اولان ابن زهر خاندانه منسوب اولوب، طبیب مشهور ابو العلا بن زهرك حفیدی اولان سالف الترجمه ابوبکرك اوغلی اولمغله (ابن الحفید) لقبیله دخی معروفدر. علم طبی پدرندن اخذ و تعلم ایده‌رك، علمی و عملی جهتلرنده کسب مهارت ایتدکدن صکره، ناصر بن منصورك خدمت طبابتنه کیرمشیدی. ۵۷۷ تاریخنده اشبیلیه‌ده طوغوب، ۶۰۲ تاریخنده مغرب اقصانك (سلا) شهرنده ۲۵ یاشنده مسموماً وفات ایتمش؛ وجنازه‌سی وطننه نقل اولنه‌رق، عائله‌سنه مخصوص مقبره‌یه دفن اولنمشدر. بونك براقدیغی ایکی اوغلندن کوچکی اولان (ابو العلاء محمد) دخی طبده تمیز ایتمشدر.

ابو محمد تبریزی { مورخیندن اولوب، مشهور تاریخ طبری‌یی، ابو صالح بن نوحك نامنه، عربیدن فارسی‌یه ترجمه ایله برابر، طبرینك زماننده کندی کوننه‌دك جریان ایتمش اولان وقوعاتی ذیلاً علاوه ایتمشدر. وفاتی ۵۱۲ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو محمد تستری { (سهل بن عبدالله) مشاهیر صلحا و علماء متکلمیندن اولوب، زهد واخلاقه دائر برچوق اقوال حکیمانه‌سی واردر.

ابو محمد حریری { [«احمد بن محمد حریری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو محمد خازن { (عبدالله بن احمد) اصفهانك مشاهیر ادبا و شعراسندن اولوب، صاحب ابن عبادك منسوبیندن ایدی.

نثر ونظمی غایت سلیس ولطیفدر. ابوبکر خوارزمی ایله بعض مراسلاتی واردر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

لا یحسن الشعر مالم یسترق له
حر الکلام وتستخدم له الفکر
انظر تجد صور الاشعار واحدة
وانما لمعان تعشق الصور

ابو محمد زوزنی { (عبدالله بن محمد) مشاهیر شعرا وادبادن اولوب، خراسانده نشأت، و٤٣١ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

لما رأیت الزمان نکسا
ولیس فی الصحبة انتفاع
کل رئیس به ملال
وکل رأس به صداع
لزمت بیتی وصنت عرضا
به عن الذلة امتناع

ابو محمد شاطبی { (قاسم) اندلسک مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، «القصیدة الشاطبیة» عنوانیله مشهور بر قصیدهنک و دیگر بعض آثارک صاحبیدر. شاطبیهده تولد ونشأت، و ٥٩٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو محمد قاریء { (جعفر بن احمد سراج) بغدادک مشاهیر علما وشعراسندن اولوب، «مصارع العشاق» عنوانیله بر کتابی وسائر بعض تألیفات غریبهسی واشعار رائقهسی واردر. ٤١٧ تاریخنده طوغوب، ٥٠٠ ده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

وعدت بان تزوری کل شهر
فزوری قد تقضی الشهر زوری
وشقة بیننا نهر المعلی
الی البلد المسمی شهر زور
واشهر هجرک المحتوم حق
ولکن شهر وصلک شهر زور

ابو محمد کندی { (هشام بن حکم شیبانی) مشاهیر محدثیندن اولوب، هارون الرشیدک زماننده یاشامش؛ و١٧٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. حدیثه دائر شیعیلر عندنده پک معتبر بر کتابی واردر.

ابو محمد مکی { (ابن ابی طالب الحموش) مغرب علماسندن اولوب، عن اصل قیروانلی اولدیغی حالده، اندلسده قرطبه شهرنده تدریسله مشغول بولنمش؛ و٤٣٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. «الایجاز فی ناسخ القرآن ومنسوخه»، «الایضاح فی ناسخ القرآن ومنسوخه»، «الهدایة الی جذع النهایة»، «الانتصاف» و«الریاض» عنوانلریله وسائر بر قاچ تألیفاتی واردر.

ابو محمد ناصحی { آل سبکتکیندن مسعود غزنوینک زماننده یتیشن علمادن اولوب، پادشاه مشارالیهک نامنه «مسعودی» عنوانیله مذهب حنفی اوزرینه بر کتاب یازمشدر.

ابو محمد واسطی { (قاسم بن قاسم) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، ٥٥٠ تاریخنده واسطده طوغمش، و٦٢٦ ده حلبده وفات ایتمشدر. نحو ولغت وسائره یه متعلق بر قاچ تألیفی اولوب، باشلیجهلری شونلردر : «شرح اللمع لابن جنی»، «شرح التصریف الملوکی»، حروف هجا ترتیبیله «کتاب فعلت وافعلت»، ناتمام قالمش بر لغت کتابی، حروف هجا ترتیبیله «شرح المقامات»، دیگر ترتیب اوزره ایکی شرح مقامات، «کتاب خطب» وسائره. اشعاری دخی گوزل اولوب، شو بر ایکی بیت اوجملهدندر :

دیباج خدک بالعذار مطرز
برزت محاسنه وانت مبرز
وبدت علی حسن الصبا لک روضة
والغصن ینبت فی الریاض ویفرز

ابو محمد یزیدی { (یحیی بن مبارک) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، ابتدا حضرت امام حسنک حفیدی سالف الترجمه ابراهیم بن عبداللهله برابر بصرهده قیام، وبعده خلیفه مهدینک دایسی یزید بن منصوره انتساب ایدهرک، بونک توسطیله هارون الرشیده تقرب ایتمش؛ ومأمونک تعلیم وتربیهسنه مأمور اولمشیدی. مشاهیر نحاتدن کسائی ایله حضور خلفاده مباحثه ومناظرهلری جریان ایتمشدر. وفاتی ٢٠٢ تاریخنده واقع اولمشدر. شو بر ایکی بیت مأمونه خطاباً سویلمش اولدیغی بر قصیدهٔ طویلهسندندر :

لتهن امیر المؤمنین کرامة
علیه بها شکر الاله وجوب
بان ولی العهد مأمون هاشم
بدا فضله اذ قام وهو خطیب

ابو المدین { (شعیب بن حسین) اندلسک مشاهیر مشایخندن اولوب، عن اصل مغربدهکی بجایه شهرندن ایدی. فقه مالکیده

وعلوم سائره ده يد طولى صاحبى اولمغله برابر، صالح و متقى و صاحب كرامات بر ذات اولمغله، اقطار عالمدن مريدان دركاهنه مراجعت ايدرلردى. ٥٩٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. محى الدين عربى بو ذاتله كوريشوب، انفاس متبركه سندن مستفيد اولمشيدى.

ابو مروان باجى { (محمد بن احمد) اندلسك مشاهير علماسندن اولوب، اشبيليه ده قاضى ايدى. شرقه رحلتله، ايفاى حج ايتمش، و بر مدت دمشقده قالدقدن صكره، ٦٣٥ ده مصرده وفات ايتمشدر.

ابو مروان بن زهر { (عبدالملك بن محمد) اندلسك مشاهير اطباسندن اولوب، اشبيليه نك مشهور ابن زهر عائله سنه منسوب ايدى. پدرى ابو بكر محمد بن مروان مشاهير فقهادن ايدى. طبده يد طولى صاحبى اولوب، شرقه رحلتله، مصر و قيروانده بر مدت اجراى طبابت ايتدكدن صكره، اندلسه عودتله، دانيه شهرنده اقامت، و اوراده طبده حذاقتله شهرت بولەرق، شهر مذكورك صاحبى مجاهده انتساب ايتمشيدى. طبده كنديسنه مخصوص بعض افكارى اولوب، استحمامى صحته مضر عد ايدردى. بشنجى قرن هجرى اوائلنده وفات ايدوب، كليتلى مال وثروت براقمشدر. سالف الترجمه ابو العلا بن زهر بونك اوغليدر.

ابو مروان بن زهر { (عبدالملك بن ابى العلاء زهر) اندلسك مشاهير اطباسندن اولوب، آنف الترجمه ابو مروان عبد الملكك حفيدى وطبيب مشهور ابو العلا بن زهرك اوغليدر. علم طبى پدرندن تحصيل ايله، اونك معيتنده اجراى طبابت ايدەرك، ادويهٔ مفرده ومركبه ده وتشخيص امراض ايله تداوىٔ مرضاده مهارت تامه كسب ايتمكله، شهرتى عالمكير اولوب، مؤخراً اندلسى ضبط ايدن امير المؤمنين عبدالمؤمنك طبيبى ومعتمد ومقربى اولمشيدى. طبده كى حذاقتى حقنده بعض نوادر وغرائب منقولدر. سالف الترجمه ابو بكر بن زهر حفيدك پدرى وحكيم مشهور ابن رشدك استاديدر. آوروپاجه ابن زهردن غلط اولەرق (آون زوآر Avenzoar) اسميله معروف اولوب، آنجق «التيسير» عنوانلى كتابنك عبرانيجه يه اولان ترجمه سندن لاتينجه يه ترجمه ايدلمش اولمسندن مى نه دن ايسه، كنديسى يهودى المذهب زعم اولنمشدر؛ حالبوكه بيوك جدينك محمد تسميه اولنمسندن واشبيليه نك اعاظم فقها ومحدثيندن بولنمسندن دخى آكلاشلديغى كبى، كرك كنديسنك وكرك خانداننه منسوب اولان ديكر ابن زهرلرك مسلم اولدقلرنده اصلا شبهه يوقدر. صاحب ترجمه ٤٦٦ تاريخنده طوغوب، ٥٥٩ ده وفات ايتمشدر. آثار مشهوره سى بروجه آتيدر: «التيسير فى المداواة والتدبير» كه شاكردى ابن رشد ايچون تأليف ايتمشدر، «كتاب الاغذية»، «التذكرة»، «مقالة فى علل الكلى»، «رسالة الى بعض الاطباء باشبيلية فى علتى البرص والبهق». بو آثارينك برنجيسى عبرانيجه يه وعبرانيجه دن لاتينجه يه ترجمه اولنەرق، مدت مديده آوروپاده دستور العمل اتخاذ اولنمش، ودفعاتله طبع اولنمشدر. «دائرة المعارف» صاحبى بو ذاتك آنف الترجمه ابو مروان بن زهر ايله بر شخص واحد اولمسى احتمالنى درميان ايديور ايسه ده، بونلرك جد وحفيد اولەرق ايكى شخص اولدقلرى وايكيسنك ده مشاهير اطبادن بولندقلرى ابن ابى اصيبعه نك «عيون الانباء فى طبقات الاطباء» عنوانلى كتابنده موضحاً مسطوردر.

ابو مسلم خراسانى { (عبدالرحمن بن مسلم) مشاهير شجعان اسلامدن اولوب، خراسانده دنيايه كلمش، وپدرينك وفاتندن صكره عيسى بن معقل طرفندن تربيه اولنەرق، ادبيات وعلوم سائره ده مشاراليه بالبنان اولمشيدى. صغر سنندن برى اهل بيت رسول الله (صلعم) حقنده وفرتله محبت حاصل ايدوب، بنى مروانه قارشى اظهار بغض وخصومت ايتمكه و خراسانده بولنان نقبا ايله كوريشمكه باشلامشيدى. بعده بعض نقبا ايله مكهٔ مكرمه يه كيدەرك، ايفاى حج شريف ايتمكله برابر، عبدالله بن عباسك حفيدى امام ابراهيم ايله ملاقات ايتمش؛ وبرمدت بونك خدمتنده قالدقدن صكره، بونك طرفندن خراسان نقيبلكنه تعيين اولنوب، وطننه عودتنده خلقى امام مشاراليهك بيعتنه دعوت ايتمكه باشلايەرق، جسارت وشجاعت فوق العاده سى وفصاحت وقوهٔ ناطقه سى ياردميله آز زمان ظرفنده برچوق طرفدار پيدا ايتمكله، خراسانى اله كچيرمش؛ وبو آرەلقده ملك اموى مروان حمار خبر آلوب،

امام ابراهیمی قتل ایتدیرمش ایسه‌ده، ابو مسلم بونك
برادری ابو العباس سفاحك نامنه خطبه اوقوتمغله برابر،
آلتیوز بیك کشی ایله شامك اوزرینه هجوم ایده‌رك،
برچوق محاربادن صکره، مروان حماری قتل وبنی
امیه‌یی کلیاً مغلوب ایدوب، دولتی ضبط، وذاتاً کو-
فه‌ده اعلان خلافت ایتمش اولان سفاحه بیعت
ایتمشدر. ابو مسلم دولت عباسیه‌نك بر قاعدی صفتیله
اکتفا ایتمش ایسه‌ده، حقیقتده بو دولتك بانیسی او-
لدیغندن، بالطبع حائز بولندیغی نفوذ واقتدار کندی
حقنده مهلك اولوب، سفاحك زمان خلافتی اولان
درت سنه‌ده باقی قاله‌بیلمش ایسه‌ده، بونك وفاتیله برا-
دری ابو جعفر منصورك جلوسی متعاقب، ۱۳۷
تاریخنده غدراً قتل اولنمشدر. ابو مسلمك نسبنده
اختلاف واقع اولوب، برروایته کوره عرب ودیکر
بر روایته کوره‌ده فرس جنسنه منسوب ایدی. هر
حالده عربی وفارسیده فصاحت وطلاقت صاحبی
وادبیات واشعاره آشنا اولوب، اخلاق واطواری
پك آز آدملرده بولنور برصورت خارقة العاده‌ده ایدی-
یسه‌ده، مقصدینه نائل اولمق ایچون سفك دمادن
احتراز ایتمیوب، پك چوق آدملرك جاننه قییمش اولد-
یغندن، خونخوارلقله شهرت بولمشدر. قیصه بویلی،
قره صقاللی، اسمرجه وکوزل چهره‌لی بر آدم ایدی.

ابو مسلم خَولانی { (عبدالله بن ثوب) کبار تابعیندن صالح
وزاهد برذات اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم)
افندمزك حیاتلرنده یمنده اسلامه کلمش؛ ونبوت ادعا-
سنده بولنان اسود عنسی طرفندن تعذیب اولنه‌رق،
یمندن اخراج اولنمغله، حضرت رسول اللهك ارتحالنی
متعاقب مدینهٔ منوره‌یه ورودله، حضرت عمر طرفندن
فوق العاده تلطیف اولنه‌رق، کندیلریله حضرت ابو
بکر صدیق آره‌سنده اجلاس بیورلمشیدی. بعده شامه
هجرتله، ۶۲ تاریخنده دمشق قراسندن (داریا)ده
وفات ایتمشدر. کندیلرندن بر چوق احادیث شریفه
روایت اولنمشدر. بعض کراماتی دخی منقولدر.

ابو المُطَرِّف بن دباغ { اندلسك مشاهیر وزرا وکتابندن
اولوب، سرقسطه‌لی اولدیغی حالده، اندلس طوائف
ملوککندن معتمد بن عبادك وبعده متوکل علی اللهك
خدمتنده بولنمشدر. اکثر فنونده عالم وادبیات وانشا-
ده ماهر اولوب، بعض رسائل بلیغه‌سی واردر.

ابو المطرف بن صرد { وابو المطرف بن وافد [«سلیمان
بن صرد» ایله «ابن وافد» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابو المطرف مخزومی { (احمد بن عبدالله) اندلس مشاهیر
علماسندن اولوب، حدیث وفقه وادبیاتده ید طولی
صاحبی ایدی. نظم ونثری غایت کوزل اولوب،
فصاحت لسان وقوهٔ ناطقه‌سی دخی برکمال اولمغله،
وعظده کسب اشتهار ایده‌رك، غربك ابن جوزیسی
حکمنه کچمشیدی. بلنسیه‌ده تولد ونشأت ایدوب،
بعده رشید بن عبدالمؤمنك معیتنده مراکشه عزیمتله،
برمدت مشار الیهك کتابتنده وبعض قضالرده بولندقدن
صکره، افریقیه‌یه عزیمتله، اوراده زهاد وصالحین
زمره‌سیله عقد الفت ایتمش، وبعده بعض قضالره
تعیین اولنه‌رق، نهایت بنی حفصدن مستنصر باللهك
مقربی اولمشیدی. ۶۵۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.
زمانك ملوککندن بعضیسنه خطاباً بر طاقم رسائلی ایله
اشعار رائقه‌سی وخیلی مصنفاتی واردر. فخر رازینك
«کتاب المعالم» عنوانلی اثرینه وکمال الدین انصارینك
«کتاب التبیان» عنوانلی تألیفنه برر ردیه یازمش،
وبعض کتب تاریخیه وسائره‌یی اختصار ایتمشدر.

ابو مطیع بلخی { (حکم بن عبدالله) اعاظم فقهاء حنفیه‌دن اولوب،
امام اعظم ابو حنیفه‌نك اصحابندن ایدی. حضرت
امامدن «فقه اکبر»ی روایت ایدن بوذاتدر. فقه
وشریعتده ید طولی صاحبی اولمغله برابر، عابد ومتقی
بر ذات اولمغله، عموم عندنده قدر ومنزلتی پك عالی
ایدی. بلخده ۱۶ سنه قاضیلق ایتمش؛ و۱۹۹ تا-
ریخنده ۸۴ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو المظفر ابیوردی { وابو المظفر بن معرف [«ابیوردی» و
«بالمظفر بن معرف» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو المظفر بن منقذ { (مؤید الدوله مجد-الدین اسامه بن مر-
شد کنانی کلبی) شیزر قلعه‌سنك صاحبلری اولان
بنی منقد اکابرندن ومشاهیر علمادن اولوب، ادبیاته
متعلق بر قاچ تألیفی وبر دیوان اشعاری واردر.
برخیلی وقت دمشقده اقامت ایتدکدن صکره، مصره

كيتمش، وبعده (حصن كيفى)ده اختيار اقامت ايتمش اولديغى حالده، صلاح الدين ايوبى دمشقى ضبط ايتديكنده، كنديسنى جلب ايتمش؛ واو وقت سكسان ياشنى متجاوز اولديغى حالده، دمشقه عودتله، فوق العاده حرمت وتعظيمه نائل اولمشيدى. ٥٨٤ تاريخنده دمشقده وفات ايتمشدر.

ابو المظفر خَوافى { (احمد بن محمد) مشاهير فقهاء شافعيه‌دن اولوب، امام غزالينك آرقداشلرندن ايدى. وطنى اولان طوس جهتنده قاضيلق ايتمش، و ٥٠٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. مناظره‌ده مشهور ايدى.

ابو المعالى { شاه عباس ماضى شعراسندن اولوب، شو بيت جمله اشعارندندر:

بيمار هجران تابكى بر بستر مردن فتد
خوش ديركردى اى اجل درخانه ات شيون فتد

ابو المعالى { (شاه —) هندستان ملوكندن مشهور اكبر شاهك رجالندن اولوب، مشاراليهك برادرى مرزا محمد حكيم كنديسنه همشيره‌سى مهرالنسا بكمى تزويج ايتمش اولديغى حالده، صاحب ترجمه كابلده عصيانله، ٢ سنه تفرد اوزره حكم سوردكدن صكره، ٩٧١ تاريخنده بدخشان حاكمى مرزا سليمان طرفندن مغلوب اولوب، قتل اولنمشدر.

ابو المعالئ اله آبادى { (شيخ —) هندستان مشايخ قادريه‌سندن اولوب، لاهورده زاويه نشين اولديغى حالده، ١٠٢٤ تاريخنده وفات ايتمش؛ و «تحفة القادريه» عنوانيله فارسى برمنظومه براقمشدر.

ابو المعالى بن تمام { (تمام بن هبة الله) مصرده صلاح الدين ايوبينك خدمتنده بولنمش اولان حذاق اطبادن اولوب، يهودى المذهب ايدى. اولاد واحفادينك بعضيسى شرف اسلامله مشرف اولمشلردر. فن طبه دائر بعض تعاليق ومجرباتى واردر.

ابو المعالى بن عبدالمجيد { (حميد الدين نصر الله) سلطان برهان شاه غزنوى زماننده يتيشن مشاهير شعراى ايراندن اولوب، پادشاه مشاراليهك امريله ٥١٢ تاريخنده كليله ودمنه كتابنى نثراً يازمشدر. بو اثرى سلطان حسين بيقرا زماننده‌ك مقبولى ومعتبر اولوب، بيقرانك زماننده شاعر مشهور سهيلى بوحكايتى «انوار سهيلى» ناميله غايت پارلاق برصورتده يازديغندن، بو اثر صاحب ترجمه‌نك كتابنى منخسف ايتمشدر.

ابو المعالئ شاهينى { بطيحه‌ده حكم سورن بنى شاهين امراسنك اخيرى اولوب، عمى ابو الفرجدن صكره، صغرسنده موقع اقتداره چكمش ايسه‌ده، متعاقباً ٣٧٣ تاريخنده حاجبى مظفر طرفندن اسقاط اولنه‌رق، والده‌سيله برابر واسطده اقامته مأمور اولمش؛ وبونكله بنى شاهين دولتى منقرض اولمشدر.

ابو المعالئ شوسترى { علاء الملك مرعشينك برادرى اولوب، عالم وفاضل برشاعر ايدى. سورهٔ اخلاصى تفسيرى، و«رسالهٔ عدالت» ايله «انموزج العلم» عنوانلريله ايكى كتاب تأليف ايتمشدر. اشعار فارسيه‌سى چوق اولوب، مرتب ديوانى واردر. ١٠٤٦ تاريخنده هندستانك بنكاله خطه‌سنده وفات ايتمشدر. شو بيت جمله اشعارندندر:

صحراى فراق سوكنا كست
اينجاست كه بيشه خود پلنكست

ابو مَعشَر { (جعفر بن محمد بن عمر بلخى) مشاهير منجميندن اولوب، علوم رياضيه وهيئت ونجومده عصرينك فريدى ايدى. ابتدا بغدادده علم حديثله مشغول اولوب، علوم عقليه وفلسفه‌يه قارشى بغض وتعصبى وار ايدى؛ وحكيم مشهور ابو يوسف يعقوب بن اسحق كنديئك عليهنده شدتله استعمال لسان ايدردى. كندى برواسطه ايله صاحب ترجمه‌يى علوم رياضيه تحصيلنه ترغيب ايتديركله، ابو معشر، ٤٧ ياشنى متجاوز اولديغى حالده، حساب وهندسه‌يى تحصيل ايدوب، بعده علوم عقليه‌يه حرص وطمعى آرته‌رق، هيئت ونجومله توغله باشلامش؛ وبووجهله كندى بونك تعرضندن قورتلمشدر. علم نجومه دائر «المدخل»، «الزيج»، «المذاكرات»، «الالوف» كبى برقاچ اثرى واردر. ٢٧٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. احكام واستخراجاتى حقنده بعض نوادر منقولدر.

ابو المفاخر رازى { ملوك سلجوقيه‌دن غياث الدين محمد بن

ملکشاهك دوری شعراسندن اولوب، شوقطعه جلهٔ اشعارندندر :

بال مرصع بسوخت مرغ ملمع بدن
اشك زليخا بريخت يوسف گل پيرهن
صبح برآمد زكوه دامن اطلس كشان
چون نفس جبرئيل ازكلو اهرمن

ابو المكارم بن حبيب { (ارضرومـلى محمد بن مصطفى) اون

ایکنجی قرن هجری مشاهیر علماسندن اولوب، فیض‌الله افندینك زمان مشیختنده درسعادته كلەرك، بر آرەلق استانبول قاضیسی اولمش؛ وشیخ‌الاسلام مشار الیهك قتلندن صكره، بروسەده اقامته مأمور اولوب، ۳۰ سنه قالدقدن صكره، ۱۱٤٦ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. «كتاب السياسة والاحكام» عنوانیله بر تألیفی واردر.

ابو مَناد { (باديس بن منصور حيرى صنهاجى) مصرده ادعای خلافت ایدن حاكم

عبیدی طرفندن افریقیه والیسی اولوب، ۳۸٦ تاریخنده پدری منصورك وفاتنده جانشینی اولمش؛ و ۲۰ سنه حكومت سوردكده صكره، ٤۰٦ ده وفات ایدوب، برادری ظاهر وبعده اوغلی معز یرینه چكمشدر.

ابو منصور ازهری { (محمد بن احمد) ائمهٔ لغتدن ومشا-

هیر فقهاء شافعیەدن زاهد ومتقی بر ذات اولوب، ۲۸۲ تاریخنده طوغمش؛ وبعده بغداده داخل اولوب، نفطویه، زجاج، ابن‌الانباری وابن‌السراج كبی اعاظم ادبا ایله كوریشدكدن صكره، لغات جمعیچون عرب مملكتی طولاشمغه باشلایەرق، روایته كوره بر عرب قبیلەسی طرفندن اسیر ایدلمش، وبو اسارتده ایکی سنه قالمغله، لغات جمعنده خیلی مستفید اولمشیدی. علم لغتده «التهذيب» عنوانیله ۱۰ جلددن مركب بر بیوك ومكمل كتاب یازمشدر. فقهانك استعمال ایتدكلری لغات غریبه حقنده دخی بر كتابی ودیكر بعض آثاری واردر. ۳۷۰ تاریخنده هراتده وفات ایتمشدر.

ابو منصور بَرَوى { (محمد بن محمد) مشاهیر فقهاء شافعیەدن او-

لوب، علم كلامده دخی ید طولی صاحبی وفصاحت و طلاقت لسانه مالك اولمغله، وعظده دخی مشهور ایدی. ٥٦۷ تاریخنده بغداده داخل اولوب، مدر-

سهٔ نظامیه‌نك قربنده بولنان مدرسهٔ بهائیه‌ده تدریسله ومدرسهٔ نظامیه‌ده وعظله مشغول اولمشیدی. ٥۱۷ تاریخنده طوسده طوغوب، ٥٦۷ ده بغدادده وفات ایتمشدر. فقهه دائر «المفترح فی‌المصطلح» عنوانیله بر كتابی واردر، كه بین‌الفقها مشهور اولوب، بر چوق ذوات طرفندن شرح اولنمشدر. بعض تعلیقات وسائر آثاری دخی واردر.

ابو المنصور بغدادى { (عبد القاهر بن طاهر تميمى) مشا-

هیر ادبادن وفقهاء شافعیەدن اولوب، حساب وفرا- ئضده دخی ید طولی صاحبی ایدی. بغدادده تولد ونشأت ایدوب، بعده پدریله نیسابوره رحلتله، وفا- تنه قدر اوراده قالمشدی. فقهی ابو اسحق اسفرا- ینیدن تحصیل، ومشار الیهك وفاتندن صكره، اونك یرینه (عقیل) مسجدنده تدریس واملا ایله اشتغال ایتمش ایدی. ثروت وسامان صاحبی اولوب، طلبهٔ علومه پك چوق خیری طوقونوردی. ۱۷ علمدن درس ویردیكی مشهوردر. ٤۲۹ تاریخنده اسفراینده وفات ایتمشدر. تصنیفاتی شونلردر: حسابه دائر «التكملة»، «تفسير القرآن»، «تأويل متشابه الاخبار»، «فضائح المعتزلة»، «الكلام فى الوعيد الفاخر فى الاوائل والاواخر»، «كتاب ابطال القول بالتوليد»، «فضائح الكرامية»، «معيار النظر»، «تفضيل الفقير الصابر على الغنى الشاكر»، «كتاب الايمان واصوله»، «كتاب الملل والنحل»، اصول فقهه دائر «التحصيل»، «الفرق بين الفرق»، «بلوغ المدى فى اصول الهدى»، «نفى خلق القرآن»، «كتاب الصفات». اشعاری دخی كوزل اولوب، شو قطعه او جملەدندر :

شبابى وشيبى دليلا رحيلى
فسمعاً لذاك و ذا من دليل
وقد مات من كان لى من عديل
وحسبى دليلاً رحيل العديل

ابو منصور ثعالبى { ابو منصور حداد، ابو منصور حرانى و

سائره [«ثعالبى، حداد، حرانى» وسائره مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

ابو منصور قايماز { (مجاهد الدين بن عبد الله زينى) اربل صا-

حبی زین الدینك خادمی اولوب، بعده اعتاق واولا-

دينك اتابكلكنه تعيين اولنمشيدى . زين الدينك اوغلى مظفرالدينك زماننده اربلك مدبر امورى اولوب، اجراى عدل وداد، وشهر مذكورده برمدرسه ايله بر خانقاه بنا، و بونلره بر چوق وقفلر تخصيص ايتمشيدى . بعده موصله انتقال ايله اتابك سيف الدين طرفندن موصل قلعه‌سنك اداره‌سنه مأمور اولوب، اوراده دخى اجراى حقانيتله بر بيوك مدرسه، ايتامه مخصوص برمكتب، دجله اوزرنده برايكنجى كوپرى وسائر بويله خيراته موفق اولمش؛ و ٥٩٥ تاريخنده وفات ايتمشدر .

ابو منصور ماتريدى { [« ماتريدى » ماده‌سنه مراجعت.]

ابو موسى الأشعرى { (عبدالله بن قيس) صحابه‌دن اولوب، هجرت سنيه‌دن اول يمندن مكهٔ مكرمه‌يه ورودله، اسلامه كلمش؛ وخيبر فتحندن صكره حبشه هجرت، و بعده حبشه‌دن مدينهٔ منوره‌يه رجعت ايتمشيدى . فخر المرسلين (صلعم) افندمز طرفندن زبيد وعدن وساحل يمن واليلكلرينه تعيين بيورلمش اولديغى كبى، حضرت عمر (رضه) زماننده دخى كوفه و بصره واليلكلرنده بولنوب، اهواز واصفهان ونصيبينى دخى فتح ايتمشدر . صفين وقعه‌سندن صكره طرفين برر حكم نصبنه قرار ويردكلرنده، حضرت على طرفندن صاحب ترجه ومعاويه طرفندن عمرو بن عاص حكم تعيين اولنمش؛ وآنجق ابو موسى طوغرى و غل وغشدن عارى برذات اولديغندن، عمرو كنديسنى اغفال ايتمشيدى . بونك اوزرينه ابو موسى مكه‌يه قاچوب، ٤٢ وديكر بر روايته كوره ٥١ تاريخنده اوراده و بر روايتده كوفه‌ده وفات ايتمشدر . كنديلرندن ٣٦٠ حديث شريف نقل و روايت اولنمشدر . اسلامده تاريخ استعمالنه بوذات سبب اولوب، چونكه حضرت عمر طرفندن كنديسنه كوندريلن مكتوبلرك تاريخسز اولمسيله، شبهه وتشوشى داعى اولهجغنى عرض ايتمش؛ و بونك اوزرينه تاريخ استعمالنه باشلانلمشيدى . زاهد و متقى وفقيه بر ذات ايدى .

ابو موسى بن امام { (عيسى بن محمد) مغربك مشاهير علماسندن اولوب، برادرى ابو زيد ايله برابر بنى يغمراسندن ابو حمو وابو زيانك زمانلرنده تلمسانده، و بعده ابو الحسن مرينى ايله اوغلى ابو عنانك زماننده فاسده تدريسله مشغول بولنمش؛ و ملوك مشاراليهمك مقربلرى صره‌سنه كچمشلردى . صاحب ترجه برادرندن صكره ٧٤٩ تاريخنده طاعوندن وفات ايتمشدر .

ابو المهاجر { مسلمه بن مخلد انصارينك آزادليسى اولوب، مسلمه معاويه طرفندن مصر وافريقيه واليلكنه تعيين اولنديغى وقت كنديسنى افريقيه‌يه مأمور ايتمشيدى. يزيدك زماننده‌ك افريقيه واليسى بولنوب، يزيدك زماننده سلفى عقبه بن نافع ايله برايكى دفعه خلف سلف اولمشلردى. صاحب ترجه مغربه طوغرى توسيع فتوحات ايده‌رك، تلمسانى دخى ضبط ايتمشيدى.

ابو النجم عجلى { (فضل بن قدامه) دولت امويه شعراسندن اولوب، هشام بن عبدالملكله اولان ماجرالرى وبعض نوادرى مشهوردر. اخبار واشعار عربه وقوفى زياده اولوب، لطيف ونكته‌كو بر ذات ايدى. دولت امويه‌نك اواخرنده وفات ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر :

انا ابو النجم وشعرى شعرى
لله درى ما يجن صدرى

ابو النجم نصرانى { (ابن ابى غالب) صلاح الدين ايوبينك اطباسندن اولوب، طبه دائر نظرى وعلمى معلوماتى حاوى « الموجز » عنوانيله بر كتابى واردر. اوغلى امين الدوله ابوالفتح بن ابى النجم دخى حذاق اطبادندر.

ابو النجيب جزرى { (شداد طاهر بن ابراهيم) شعرادن اولوب، معزالدوله بن بويه‌نك وزيرى مهلبى ايله عضدالدوله‌نك مدحنه دائر بر چوق اشعار وقصائدى واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

ارى جيل التصوف شرجيل
فقل لهم واهون بالحلول
اقال الله حين عشقتموه
كلوا اكل البهائم وارقصوا لى

ابو النجيب سهروردى { (ضياء الدين عبد القادر) كبار مشايخ صوفيه‌دن اولوب، نسبى حضرت ابابكر صديقه منتهى اولور. علوم ظاهريه وباطنيه‌يه واقف اولوب، بعض تأليفاتى دخى واردر. ٥٦٣ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو نُخَیله { (ابو جنید بن عدن) بنی امیه شعراسندن اولوب، بعده بنی هاشمه انتسابله، خلفای عباسیه‌نك مدحی وملوك امویه‌نك ذمی حقنده برچوق اشعار سویلشدر. عیسی بن موسانك ولی عهدلکدن اخراجیله محمد مهدینك ولی‌عهد نصبی حقنده برقصیده سویلیوب، ابوالعباس منصورك احسانلرینه نائل اولمش ایسه‌ده، عیسی بن موسی طرفندن آرانیلوب، خراسانه قاچش؛ وقاچارکن یتیشیلوب، ذبح ودریسی بغداده ارسال اولنمشدر. حقنده بك چوق حکایات ونوادر منقولدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

قلت للقلب مادهاك ابن لی
قال لی بائع الفرانی فرانی
ناظراه فیما جنی ناظراه
اودعانی امت بما اودعانی

ابو النَّدی { [« حسان بن نمیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو نصر اَوابی { (محمد بن احمد فدوخی) مشاهیر کتاب وادبادن اولوب، وزیر ابن هبیره‌نك کاتبی ایدی. ٥٥٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. بعض رسائل ادبیه‌سی وبرچوق اشعاری واردر. شو قطعه او جمله‌دندر:

یارب عفوك انی فی معشر
لا ابتغی منهم سواك ملاذا
هذا ینافق ذا وذا یغتاب ذا
ویسب هذا ذا ویشتم ذا ذا

ابو نصر بن آردشیر { [« بهاء الدوله » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو نصر بن المسیحی { (سعید بن ابی الخیر) مشاهیر اطبادن اولوب، خلفای عباسیه‌دن ناصرلدین اللهك مثانه‌سنده حاصل اولان طاشی بلا عملیات اخراجه موفق اولمغله شهرت بولمش، وبرچوق انعام واحسانلره نائل اولمشیدی. طبیب مشهور ابن تلمیذك براقش اولدیغی کتب وغیره دخی صاحب ترجمه‌یه احسان اولنمشیدی. طبه دائر سؤال‌جواب یولنده «الاقتضاب» عنوانلی برکتاب و« انتخاب الاقتضاب » عنوانیله بونك مختصرینی یازمشدر.

ابو نصر تکریتی { (یحیی بن جریر) حذاق اطبادن اولوب، ٤٧٢ تاریخلرنده برحیات ایدی. هیئت ونجومده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بو علمده «الاختیارات» عنوانیله برتألیفی اولدیغی کبی، باهك منافع ومضراتی حقنده دخی برکتابی ورياضتك منافعنه وصورت استعماله دائر بررساله‌سی واردر.

ابو نصر سامانی { [« احمد بن اسماعیل سامانی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو نصر فارابی { [« فارابی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو نصر فراهی { (محمدبدرالدین) سیستان شعراسندن اولوب، یدنجی قرن هجری اوائلنده وسیستان ملوکندن بهرام شاه بن تاج‌الدینك زماننده یاشامش؛ و«نصاب الصبیان» عنوانیله منظوم بر لغت کتابی یازمشدر.

ابو نصر کُردی { (نصرالدوله احمد بن مروان) میافارقین ودیاربکر ملوکندن اولوب، برادری ابو سعیدك قتلندن صکره موقع اقتداره کلمش؛ و ٥٠ سنه قدر کمال رفاه وسفاهتله عمر سوردکدن صکره، ٤٥٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو نصر کندی { [« کندی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو نصر مسکتی { عمانده‌کی مسکت شهری علماسندن اولوب، بر «مقامات»ی واردر. تاریخ وفاتی معلوم اوله‌مدی.

ابو نصر مَنازی { (احمد بن یوسف سلیکی) مشاهیر شعرا وکتابدن اولوب، آنف‌الترجمه ابو نصر کردینك وزیری ایدی. اشعاری کوزل اولوب، ابوالعلاء معری ایله صحبتی وبعض ماجرالری واردر. کتب کثیره جمع ایدوب، بعده میافارقین وآمد جامعلرینه وقف ایتمشدی. ٤٣٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو النَّضیر { (عمرو بن عبدالملك) بصره‌نك مشاهیر شعراسندن اولوب، برامکه‌یه انتساب ایتمش، وبونلرك برچوق انعام واحسانلرینه نائل اولمشیدی. فضل بن یحیی ایله بعض ماجرالری مشهوردر. شوبیت برامکه‌نك مدحی حقنده سویلمش اولدیغی اشعاری جمله‌سندندر:

اذا کنت من بغداد منقطع الثری
وجدت نسیم الجود من آل برمك

ابو نُعَیم { (محمود بن لبید بن عقبة الانصاری) پدری صحابه‌دن اولوب، کندیسی دخی فخر کائنات (صلعم) افندمزك حیاتلرنده مدینه‌ده تولد ایتمش ایسه‌ده، صحابه صره‌سنه چکمسی مختلف‌فیه اولوب، بعضلری صحابه‌دن وبعضلری تابعیندن عد ایتمشلردر. کندیلکندن نقل‌احادیث‌شریفه ایده‌مه‌مش ایسه‌ده، صحابهٔ کرامدن روایت ایدوب، روایتنده موثوقدر. ۹۶ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو نُعَیم اصفهانی { (احمد بن عبدالله) ائمهٔ محدثیندن اولوب، فقه وتصوفده دخی ید طولی صاحبی ایدی. (حافظ اصفهانی) دنیلکله دخی مشهوردر. برچوق تصنیفات مفیده‌سی اولوب، الك مشهوری «حلیةالاولیاء» عنوانلی کتابیدر، كه مفصل و بیوك بر اثر جلیل القدر اولوب، ابو الفرج ابن الجوزی طرفندن «صفوة الصفوة» عنوانیله اختصار اولنمشدر. دیکر تألیفاتنك باشلیجه‌لری شونلردر: «معرفة الصحابة»، «دلائل النبوة»، «تاریخ اصفهان»، «کتاب الطبقات». ۴۰۳ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابونُمَیّ { (محمد بن ابی سعید بن علی بن قتاده) نسبلری حضرت امام حسن بن‌علی‌یه منتهی اولان شرفادن ومکهٔ مکرمه‌ده شریفلك عنوانیله حکومت سورن بنی قتاده‌نك جدی اولوب، ۵۰ سنه قدر مسند امارتده بولندقدن صکره، ۷۰۱ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو نُواس { (ابو علی حسن بن هانئ حکمی) اعاظم شعرای عربدن اولوب، اشعارینك کوزللکیله وبداههٔ شعر سویلمکله مشهوردر؛ حتی امرأالقیس کمبنده عد اولنمشدر. جدی خراسان والیسی جراح بن عبدالله حکمینك آزادلیسی ایدی. کندیسی بصره‌ده تولد ونشأت، وبعده کوفه‌یه واورادن بغداده رحلت ایتمشیدی. بر روایته کوره‌ده اهوازده طوغوب، اورادن بصره‌یه کلمشیدی. (جنان) اسمنده ادیبه وفوق‌العاده حسنی بر قیزه تعشق ایدوب، بونکله اولان ماجرالری وحقنده سویلمش اولدیغی اشعاری مشهوردر. حقنده برچوق حکایات ونوادر منقولدر. ۱۹۵ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

یاذا الذی عن جنان ظل یخبرنا
بالله قل واعد یاطیب الخبر
قال اشتکتك و قالت ما ابتلیت به
اراه من حیث ما اقبلت فی اثری

ابو نَیزَر { حضرت علی بن ابی طالبك آزادلیسی اولوب، روایته کوره حبش حکمداری نجاشینك اوغلی ایدی. بر روایتده حبشه هجرت ایدن صحابهٔ کرامله کلوب، بعدالاهتدا حضرت فخر کائنات افندمزك خانهٔ سعادتلرینه قبول اولنمش؛ وحضرت نبینك ارتحالنده حضرت فاطمه ایله اولادینه قالمشیدی. دیکر برروایته کوره حضرت علی کندیسنی تجاردن برینك النده اسیر کورمکله، پدرینك مهاجرین اسلامه کوسترمش اولدیغی حسن قبوله مکافاةً، صاتین آلوب آزاد ایتمشیدی.

ابو وائل { (شقیق بن سلمة الاسدی الخزیمی) کبار علمای تابعیندن اولوب، کوفه‌لیدر. صحابهٔ کرامدن عمر، عثمان، علی، معاذ ابن عباس، ابن عمر، ابن مسعود، ابو هریره، عایشه (رضهم) وغیریلرینه ملاق اولمش؛ و ۸۲ یاخود ۸۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. زاهد ومتقی بر ذات اولوب، موعظه واعتقاده متعلق بعض اقوال مشهوره‌سی واردر.

ابو وَجزه { (زید بن عبید سعدی) تابعیندن وشعرادن اولوب، اصحاب کرامدن بعض ذواتدن احادیث شریفه روایت ایتمشدر. وفاتی ۱۳۰ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابوالوفاء بن عقیل { (علی) اعاظم علمادن اولوب، فقه، اصول، حدیث، کلام، تصوف، ادبیات وسائر علوم وفنونده عصرینك فریدی ووعظده طلاقت وحسن ناطقه ایله مشهور ایدی. ۴۳۱ تاریخنده بغدادده طوغوب، ۵۱۳ده ینه اوراده وفات ایتمشدر. تصنیفاتی چوق اولوب، الك مشهوری «کتاب‌الفنون» عنوانلی اثریدر، كه بر روایته کوره ۷۰ وبر روایته کوره‌ده ۱۰۰ جلددن مرکب اولوب، اووقته قدر یازیلان کافهٔ کتبك الك بیوکیدر. اصول فقهه دائر ۳ جلددن مرکب «الواضح» عنوانیله بر تألیفی، «الارشاد» عنوانیله بر کتابی وسائر بعض اثرلری واردر.

ابوالوفاء بوزجانی { (محمد بن محمد) مشاهیر حکمای اسلامدن

اولوب، علوم ریاضیه وهیئت ونجومده عصرینك فریدی ایدی. بو علومده علمای عربك اكلی اولوب، بعض استخراجات غریبه وكشفیات مهمه‌سی واردر. «الزیج الشامل» عنوانیله برزیجی واردر. اقلیدسك كتب ریاضیه‌سنی شرح وتفسیر ایتدیكی كبی، حكمای یونانیدن (ارسطیقوس) ك «كتاب الحدود» عنوانیله ترجمه ایدلمش اولان اثرینی دخی شرح وتصحیح وبراهین علاوه‌سیله توضیح ایتمشدر. هندسه‌یه متعلق مكمل بر كتابی واستخراج اوتار حقنده براثر نافعی واردر. ٣٢٨ تاریخنده طوغوب، ٣٧٦ ده (بوزجان) ده وفات ایتمشدر.

ابو الوفاء حموی { (ابن معروف) مشایخ خلوتیه‌دن وفقهای شافعیه‌دن ادیب وشاعر برذات اولوب، وعظی مشهور ایدی. ١٠١٦ تاریخنده حماده وفات ایتمشدر. شو بر ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

كل من فی الحمی ینادم سلمی
غیر انی لهجرها لا تسل ما
فاغدروا هائماً علیلا سقیما
وارحموا العاشق الذی مات غما

ابو الوفاء عُرضی { (ابن عمر) حلبك اون برنجی قرن هجری علماسندن اولوب، شهر مذكورك مفتیسی وواعظی ایدی. ١٠٧١ تاریخنده وفات ایتمشدر. «معادن الذهب فی الاعیان المشرفة بهم حلب» عنوانیله تراجم احوالی جامع بر كتاب ایله بعض رسائل یازمشدر. «لامیة العجم»ه نظیره یوللی بر «قصیدهٔ لامیه» ودیكر برچوق اشعاری دخی واردر. قصیدهٔ مذكوره‌نك مطلعی شودر:

جلالة الفضل تنفی زلة الرجل
وذلة الجهل توهی صولة البطل

ابو الوفاء مبشر { [«مبشر بن فاتك» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو الولید بن جَهوَر { (محمد بن ابی الحزم) اندلسده قرطبه‌نك وزیری ایكن مملكت مذكوره‌یی مستقلا اداره ایتمش اولان سالف الترجمه ابو الحزمك اوغلی اولوب، ٤٣٥ تاریخنده بدرینك وفاتی اوزرینه، اهالینك اتفاقیله، مسند اقتداره چكمش: و ٤٥٧ تاریخنه‌دك، ادارهٔ امور ایتدكدن صكره، اختیار عزلتله، اوغللری عبدالرحمن وعبدالملكی یرینه نصب ایتمشیدی. ٤٦٣ تاریخنده طلیطله صاحبی مأمون بن ذی النون قرطبه‌یی محاصره ایتدیكنده، عبدالملك معتمد بن عباددن استمداده مجبور اولمش؛ وبووقعه‌یی متعاقب قرطبه اهالیسی مذكور معتمد بن عبادی انتخاب ایدوب، صاحب ترجمه‌یی اوغللریله برابر (شلطیش) جزیره‌سنه نفی ایتمشلردر. ابو الولید قرق كون صكره منفاسنده وفات ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات ایدی.

ابو الولید بن رشد { و ابو الولید بن زیدون [«ابن رشد» و «ابن زیدون» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو الولید قُرطبی { (محمد بن عبدالله) اندلسك مشاهیر فقهای مالكیه‌سندن وفقهده حكیم مشهور ابن رشدك شاكردانندن اولوب، وطنی اولان قرطبه‌ده تدریسله مشغول ایكن، امور سیاسیه‌دن طولایی، اندلسی تركله، اسكندریه‌یه ومصره واورادن یمن وهنده كیده‌رك، ٥٥١ تاریخنده هندستانده وفات ایتمشدر.

ابو الولید نیسابوری { (حسان بن محمد قرشی) بنی امیه نسلندن ومشاهیر فقهای شافعیه‌دن اولوب، فقه وحدیثده خراسانك امامی ایدی. ٣٤٩ تاریخنده ٩٢ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو هاشم جبائی { (عبدالسلام بن ابی علی محمد) مشاهیر متكلمیندن وائمهٔ معتزله‌دن اولوب، كرك كندیسی وكرك پدری علم كلامده شهرت شایعه صاحبلریدر، واقوال وافكارلری كتب كلامده مسطوردر. ٣٢١ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابو الهذیل علاف { [«علاف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو هُرَیره { (عبدالرحمن بن صخر ازدی) صحابهٔ كرامدن اولوب، غزای خیبر سنه‌سی اسلامه كلمش، وغزای مذكورده حاضر بولنمشدر. جاهلیتده اسمی (عبدقیس) ایدی. ابوهریره كنیه‌سی، كدیلری چوق سودیكندن، وبركون اتكنده بركدی یاوروسی كوردیكندن، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمز طرفندن قونلمش؛ وكندیسی بوكنیه‌یی مقام افتخارده قبول ایتدیكندن، كنیه‌سیله شهرت

بولوب، اسم اصلیسی اوقدر متروك قالمشیدی،که حقنده اختلاف واقع اولمشدر. اصحابك اك فقیری اولوب، هیچ بر تجارت ومال وثروت ومشغولیتی اولمدیغندن، رسول الله (صلعم) افندمزدن آیرلماز، واکثریا نزد نبویلرنده بولنور ایدی. بو سببه مبنی وقوهٔ حافظه‌سی بر کمال اولدیغندن، پك چوق احادیث شریفه نقل وروایت ایتمشدر. صحابه وتابعیندن اوله‌رق کندیسندن روایت احادیث شریفه ایدنلرك ٨٠٠ دن زیاده اولدیغنی بخاری بیان ایدیور. حضرت عمر بن خطاب (رضه) طرفندن بحرین والیلکنه نصب اولنمشیدی. حضرت عثمان زماننده مکهٔ مکرمه قاضیسی اولمشیدی، مؤخراً معاویه طرفندن دخی بر آره‌لق مدینهٔ منوره والیلکنه نصب اولنمش ایدی. ٥٧ وبر روایته کوره ٥٩ تاریخنده، ٧٨ یاشنده اولدیغی حالده، مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر.

ابو الهندی { (غالب بن عبدالقدوس) اجلهٔ شعرای عربدن اولوب، دولت امویه وعباسیه زمانلرنده برحیات بولنمش، وآنجق بلاد عربدن اوزاق اوله‌رق سجستانده بولندیغندن، واعتقادی مشکوك اولوب، شرب خمره مبتلا اولدیغندن، ذکری نسبتنده شهرت بولمامشدر. شرابك مدحی حقنده غزل سویلین شعرای اسلامك برنجیسیدر. ١٨٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

نبهت ندمانی وقلت له اصطبح
یا ابن الکرام من الشراب الاصهب
صفراء تبرق فی الزجاج کأنها
حدق الجرادة او لعاب الجندب

ابو الهَیثَم { (خالد بن یزید بغدادی) مشاهیر کتاب وشعرادن اولوب، عن اصل خراسانلی اولدیغی حالده، بغدادده نشأت ایتمشدر. ابو تمامله بعض مشاعره ومهاجاتلری واردر. ٢٧٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الهَیجاء { (شفیهفیرور بن شعیب) شعرا وادبادن اولوب، بعض مقامات ادبیه واشعاری واردر. ٥٣٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الهیجاء سمین { (امیر حسام الدین) امرای اکراددن وصلاح الدین ایوبینك رجالندن اولوب، مشارالیه طرفندن نصیبین والیلکنه نصب اولنمش؛ وبعده مصر عسکرینك باش قوماندانی اولوب، بغداد خلیفه‌سی ناصر طرفندن دخی جلب وهمدان طرفلرینه سوق اولنمشیدی. جسور ومقتدر بر قائد ایدیسه‌ده، ظلمی غالب ایدی.

ابو یحیی بن عاصم { (محمد بن محمد قیس) اندلسك مشاهیر وزرا وعلماسندن فقیه وکاتب وادیب بر ذات اولوب، وطنی اولان غرناطه‌ده قاضی ایدی. برچوق تألیفاتی اولوب، اك مشهورلری: «جنة الرضا فی التسلیم لما قدر الله تعالی وقضی» و«الروض الاریض فی تراجم ذوی السیوف والاقلام والقریض» عنوانلی اثرلریدر. هجرتك طقوزنجی قرنی اواسطنده وفات ایتمشدر.

ابو یحیی بن اللحیانی { (زکریا بن ابی العباس احمد) تونسده حکومت سورن بنی حفص ملوکندن اولوب، جسور ومدبر بر ذات اولمغله، ابتدا ابو عصیده طرفندن سرعسکر نصب اولنمش؛ و٧١١ تاریخنده ابو البقاء خالدك الندن ملکی ضبط ایتمشیدی. بعده ابو یحیی ابوبکر عسکر جعیله اوزرینه هجوم، واختیارلغی حسبیله مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلایه‌رق، خزائن واموالنی اخذ ایله، مصره قاچمش؛ واوراده سلطان محمد بن قلاوون طرفندن حسن قبول واکرام کوره‌رك، برمدت اقامتدن صکره، ٧١٨ تاریخنده وفات ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات ایدی.

ابو یحیی بن نباته { وابو یحیی الحفصی [«ابن نباته» و«ابوبکر حفصی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو یحیی فرزی { (احمد بن داود جرجانی) مشاهیر علمادن اولوب، ابتداسنی ایکن، امامه مذهبنه انتقال ایله، شیعیلرك مشاهیر علماسی تراجمنی جامع اولمق اوزره، «کتاب فی معرفة الرجال» عنوانیله برکتاب یازمشدر. تاریخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

ابو یزید بسطامی { وسائر کنیه ویا اسملری ابو یزید اولان ذواتك اکثریچون [«بایزید بسطامی» وسائر «بایزید» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو یزید خارجی { (مخلد بن کیداد) ملوك فاطمیه زماننده وردیجی

قرن هجری اوائلنده افریقیه‌ده خروجله، ٢٥ سنه قدر طرابلس وتونس ومغرب جهتلرینی یغما وتخریب، وقصبه‌لری یاقوب، اهالیسنی قتل، وقورتلانلرینی دیار بعیده‌یه هجرته مجبور ایتمشدی. ملوك مذکوره‌دن قائم بامرالله مدت مدیده بونکله اوغراشدقدن‌صکره، مهدیه‌ده محاصره آلتنده ایکن، وفات ایتمکله، اوغلی وخلفی منصور دخی کاه غالب وکاه مغلوب اوله‌رق، برخیلی وقت اوغراشدقدن صکره، نهایت ٣٣٦ تاریخنده کندیسنی طوتوب قتل ایتمشدر. قیصه بویلی، طوپال وچرکین بر آدم اولوب، دائما اشکه بیندیکیچون، (صاحب‌الحمار) لقبیله مشهوردر. اوائل حالنده مکتب خواجه‌سی ایدی.

ابوالیسر ریاضی { [«ریاضی بغدادی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو یعلیٔ موصلی { (احمد بن علی تمیمی) مشاهیر محدثیندن اولوب، «المسند» عنوانلی کتاب مشهورك صاحبیدر. ٣٠٧ تاریخنده موصلده وفات ایتمشدر.

ابوالیمن { [«تاج الدین کندی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو یوسف { (یعقوب بن ابراهیم انصاری) امام‌اعظم ابوحنیفه‌نك اصحاب وتلامذه‌سندن وائمهٔ دیندن اولوب، فقهاء حنفیه‌نك اعظمیدر. ابوحنیفه‌نك مذهبی اوزرینه اك اول کتاب یازان وامام مشارالیهك اقوال واجتهاداتنی ضبط ایدوب عالمه طانیتدیران ابویوسفدر. ١١٣ تاریخنده کوفه‌ده طوغوب، پدری کندیسنی پك کوچك براقمش، ووالده‌سی فقیره اولدیغندن، بر صنعته سوق ایتمش ایکن، ابو یوسف خفیاً حضرت امام اعظمك حلقهٔ تدریسنه کیدردی؛ وابو حنیفه بونك استعداد وذکاوتنی کوردیکیچون، والده‌سنه اعانه ایده‌رك، اوغلنك تحصیلنه ممانعتدن منع ایدردی. حضرت امامك ارتحالندن صکره، صاحب ترجمه‌نك شهرتی عالمگیر اولمغله، خلفای عباسیه طرفندن جلب ایله، برنجی اوله‌رق، قاضی‌القضاة منصبنه نصب اولنمش؛ ومهدی وهادی ورشیدك زمان خلافتلرنده متمادیاً ١٨ سنه بو منصبده قالدقدن صکره، ١٨٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. حدیثده دخی ید طولی صاحبی اولوب، اعمش وهشام بن عروه وسائره‌دن روایت ایتمشدر؛ وکندیسندن دخی جلهٔ تلامذه‌سندن اولان امام احمد بن حنبل ویحیی بن معین وسائرلری روایت ایتمشلردر. «آداب‌القاضی» عنوانلی کتاب مشهورك ابویوسفك جلهٔ مؤلفاتندن اولدیغی مرویدر. وفرت ذکا ووسعت قریحه‌سیله احکام شرعیه‌نك تمشیتنده التزام ایتدیکی طریق صدق وحقانیتی حقنده پك چوق روایات ونوادر منقولدر. — [دیکر ابویوسف ماده‌لریچون «یعقوب» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اُبه { افریقیه یعنی تونسده قیرواندن اوچ کونلك مسافه‌ده (اربس) ناحیه‌سنده واقع بر قصبه ایدی. علمای محدثیندن (ابوالقاسم عبدالرحمن بن عبد المعطی ابی) ایله شعرادن ٥٩٨ تاریخنده وفات ایدن (ابوالعباس احمد بن محمد ابی) نك مسقط رأسیدر. میوه‌لری وزعفرانی چوق بر یر اولدیغنی یاقوت حموی بیان ایدیور.

اَبها { یمن ولایتنده عسیر سنجاغنك مرکزی اولان بر قصبه‌در، که بحر احمر سواحلیله متوازیاً شمالدن جنوبه ممتد اولان جبل (سراة)نك شرق اتکنکده ومرتفع بر محلده وهمنامی اولان بر وادینك اوزرنده واقع اولوب، ٦٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. ارتفاعی حسبیله هواسی کوزلدر. — ابها قضاسی عسیر سنجاغنك جنوب شرقیسنده واقع اولوب، غرباً (صبیا) و (رجال‌المع) قضالریله، شمالاً (بنی شهر) قضاسیله، شرقاً وجنوباً دخی اراضئ غیر مضبوطه ایله محدود ومحاطدر. اراضیسی جبالدن عبارت اولدیغندن، هواسی معتدلدر. طاغلرندن کرك شرقه وکرك غربه طوغری بر چوق نهرلر آقیورسه‌ده، بونلرك اکثریسی یالکز یاغمور موسملرنده آقار، وچوغی یاری یولده قورور. قضانك محصولاتی بغدای وآرپه کبی حبوبات‌ایله قهوه، توتون، خرما، لیمون کبی شیلردن عبارتدر.

اَبهر { ایرانك شمال جهتنده واقع جبل خطه‌سنده قزوین وزنجان ایله همدانك آره‌سنده، زنجانك ٩٢ کیلومتره جنوب شرقیسنده وقزوینك ٧٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، وقتیله مستحکم ومعمور بر شهر ایکن، شمدی کوچك وخرابه یوز طوتمش بر قصبه حالنه کچمشدر. بو شهر حضرت عثمانك زمان خلافتنده (ری) والیسی بولنان (براء بن عازب) طرفندن ٢٤ تاریخ هجریسنده فتح اولنمشدر. قلعه‌سنك ملوك قدیمهٔ ایرانیه‌دن شاپور ذوالاکتاف طرفندن تأسیس ایدلمش

اولدیغی مرویدر. بو قصبه‌ده علمای اسلامدن برچوق مشاهیر یتیشمشدر. که چوغی (ابهری) لقبیله ملقبدر. — اصفهان جوارنده دخی بو اسمله بر کوچك قصبه بولنوب، اورادن دخی (ابهری) لقبیله ملقب بعض مشاهیر ظهور ایتمشدر.

اَبهَر { خداوندکار ولایتنك منتهای جنوب شرقیسنده وقره حصار صاحب سنجاغنك بلوادین قضاسنه ملحق اسحاقلی ناحیه‌سنده بر کول اولوب، بلوادینك ٨ کیلومترو جنوب شرقیسنده وقره حصارك ٤٢ کیلومترو شرقنده واقعدر. شرقدن غربه اولان طولی ١٠ وشمالدن جنوبه اولان عرضی ٨ کیلومترو قدردر. قره حصارك ایچندن کچن قره حصار نهری غرب شمالیدن بوکوله داخل اولوب، شرق جنوبی جهتندن کولك آیاغی صورتنده چیقدرق، قونیه ولایتی حدودینه دخول ایله، اقشهر کولنه منصب اولور. خریطه‌لرك اکثرنده غلط اوله‌رق (ابر) یازلمشدر.

ابه زاده { (عبد الله افندی) دولت علیهٔ عثمانیه شیخ الاسلاملرندن اولوب، دور سلطان احمد ثالثده ایکی دفعه مسند مشیختی احراز ایتمشدر. علی الاصول دور مدارس ایتدکدن صکره، ١٠٩٦ تاریخنده حلب، ١١٠٠ ده مصر، ١١٠٣ ده ادرنه و ١١٠٦ ده مکهٔ مکرمه ملاسی اولوب، سنهٔ مذکوره رجبنده ادرنه‌یه جلب اولنه‌رق، آناطولی قاضیعسکری، و ایکی سنه صکره روم ایلی قاضیعسکری اولمش؛ و بعده شیخ الاسلام فیض الله افندینك غضبنه اوغرامغله، قبریسه نفی اولنمشیدی. سلطان احمد خان ثالثدن اول منفاسی بروسه‌یه تحویل اولنه‌رق، اثنای راهده پادشاه مشارالیهك جلوسندن و فیض الله افندینك وفاتندن بالاستفاده، طوغریجه استانبوله کلمش؛ و بلا استیذان کلدیکندن، ینه بروسه‌یه کوندرلمش ایسه‌ده، متعاقباً مظهر عفو بیوریله‌رق، درسعادته جلب، و ١١١٧ تاریخنده روم ایلی قاضیعسکرلکنه نصب اولنمشیدی. ١١١٩ سنه‌سی شوالنده مسند مشیخته ترفیع اولنه‌رق، ایکی بچق سنه قدر مقام فتواده قالدقدن صکره، ١١٢٢ تاریخنده عزل، و ١١٢٤ سنه‌سی محرمنده ثانیاً مشیخت اسلامیه‌یه نصب اولنمشدر. بو دفعه دخی ١٣ آی قدر بو مسندده قالدقدن صکره، دولت علیه‌یه التجا ایتمش اولان اسوج قرالی اون ایکنجی شارلك روسیه‌نك تکلیفی اوزرینه استانبولدن اخراجی مسئله‌سندن طولایی عزل اولنه‌رق، روم ایلی حصارنده کائن یالیسنده وکلانك علیهنده ادارهٔ لسان ایتدیکندن، ١١٢٦ صفرنده طربزونه نفی اولنه‌رق، کیدرکن سوار بولندیغی کمینك باتمسیله، مغروقاً وفات ایتمشدر.

ابی { کنیه‌لری ترکیب ایدن (ابو) اسم عربیسنك حالت جری اولوب، بعضاً بو صورتده دخی استعمال اولنور. [«ابو» مرکباتنه مراجعت.]

ابیا { یاخود ابیام (Abia,Abiam) یهودك مشرك حکمدارلرندن اولوب، بنی اسرائیل حاکمی یربعمی مغلوب ایتمکله، قبل المیلاد ٩٤٦ تاریخندن ٩٤٤ تاریخنه دك ایکی سنه حکومت سورمشدر.

ابیاثار { (Abiathar) بنی اسرائیل کاهنلرندن اولوب، حضرت داوده منسوب ایدیسه‌ده، طالوتك بغض وخصومتنه مظهر اولمش؛ وبعده ادونیا بن داودك طرفنی التزام ایتدیکیچون، حضرت سلیمان طرفندن کهانتدن محروم ایدلمشیدی.

اَبیار { مصر ایله اسکندریه آره‌سنده منوفیه مدیریتنك (جزیرهٔ بنی نصر) ناحیه‌سنده بر کوچك قصبه اولوب، وقتیله اورادن بعض محدثین وفقها ظهور ایتمشیدی.

اُبَی بن کعب { (ابو المنذر ابو طفیل خزرجی بخاری) صحابه‌دن اولوب، ایکنجی عقبه غزاسنده ٧٠ انصارله وبدر غزاسیله سائر بعض غزالرده دخی معیت حضرت رسول اللهده اوله‌رق حاضر بولنمشیدی. ایکی کنیه‌سندن برنجیسی حضرت پیغمبر وایکنجیسی حضرت عمر طرفندن قونلمشیدی. قرائتده اصحابك اك ماهری ایدی. کندیسندن ١٦٤ حدیث شریف نقل اولنوب، صحابه‌دن ابن عباس وابو موسی الاشعری وتابعیندن اوغلی طفیل ایله سائرلری کندیسندن روایت ایتمشلردر. ٣٠ تاریخندن صکره‌جه حضرت عثمانك زمان خلافتنده مدینه‌ده وفات ایتمشدر.

ابیجائیل { یاخود ابیغائیل (Abigaïl) تواریخ اسلامیه‌ده (اوریا) نامیله معروف (نابال) ك زوجه‌سی اولوب، حضرت داود بو قادینه تعشق، وزوجی محاربه‌ده قتل اولندقدن صکره، کندیسنی تزوج ایتمشیدی. — حضرت داودك بو اسمله بر همشیره‌سی دخی وار ایدی.

أُبَيرِد { (بن معذر) دولت اموبه‌نك ابتدالرنده ظهور ایتمش شعرای عربدن اولوب، بدوی ایدی، وملوك واكابره یناشمیوب، قبیله‌سنده یاشامشدر. اشعاری كوزل اولوب، شو ایكی بیت برادری (برید)ك وفاتیچون سویلنش اولدیغی بر مرثیهٔ بلیغه‌سندندر:

تطاول لیلی لم انمه تقلباً
كأن فراشی حال من دونه الجمر
فان تكن الایام فرقن بیننا
فقد بان منی فی تذكره العذر

ابیشاغ { (یاخود ابیشاج Abisag) حضرت داودك، اختیارلغنده كندیسنه مرافقت ایتمك اوزره، آلنمش اولدیغی غایتله حسنی بر قیز ایدی، كه نبی مشارالیهك وفاتندن صكره، اوغلی ادونیا كندیسنی تزوج ایتمكه قالقیشمش، وبو ادعاسی ادونیانك قتلنی موجب اولمشدر.

ابیض { مدائنده بر اسكی سرای خرابه‌لری اولوب، (ابیض كسری) و(ابیض مدائن) دیمكله مشهوردر. بو قصر مكتفینك زمان خلافتنه یعنی ۲۹۰ تاریخنه‌دك قائم ایدی. —— (القصر الابیض) نامیله حیره‌ده دخی برسرای خرابه‌سی بولنوب، بونك هارون الرشید طرفندن بنا ایدلمش اولدیغی مظنوندر.

ابیض { (ابو سعید —— بن حمال) صحابه‌دن اولوب، عن اصل (مأرب)لی اولدیغی حالده، بر روایته كوره، مدینه‌یه كله‌رك، حضرت رسول الله (صلعم) افندمزه دخالت ایتمش؛ ودیكر بر روایته كوره حج وداعده شرف ملاقات حضرت پیغمبری ایله مشرف اولمشدر. كندیسندن یالكز ایكی حدیث شریف روایت اولنمشدر. —— بو لقبله ملقب صحابه‌دن دیكر بعض ذوات دها واردر.

ابیض { (رأس ——، الرأس الابیض) سوریه ساحلنده صور شهرینك ۱۵ كیلومتره قدر جنوبنده واقع بر برون اولوب، آوروپاجه (پروموتوریو) اسمیله معروفدر.

ابیض { (نیل ——) [«نیل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابیملك { یاخود ابیمالك (Abimelech) فلسطینده (جرار) شهر قدیمنك حكمداری اولوب، بونك زماننده حضرت ابراهیم اورایه كلمكله، ابیملك تبعه‌سنك كوزل قاریلرینی كندی حرمنه آلمغی عادت ایدنمش اولدیغندن، نبی مشار الیهك زوجه‌سی ساره‌یی دخی آلمش ایسه‌ده، كوردیكی معجزات اوزرینه، برچوق عطیه‌لرله حجر اسمنده بر جاریه دخی بالترفیق اعاده ایتمشیدی. —— بونك اوغلی ینه ابیملك اسمیله معروف اولوب، بودخی حضرت اسحقك زوجه‌سی ربقه حقنده بویله بر معامله‌ده بولنمشدر.

ابیملك { (Abimelech) بنی اسرائیل حكامندن اولوب، جدعونك ولد غیر مشروعیدر. پدرینك وفاتنده ۷۰ برادرینی قتل ایله، (شكیم) شهرنده قبل المیلاد ۱۳۰۹ دن ۱۳۰۶ یه قدر اوچ سنه حكومت سوردكده صكره، مظالمی جهتیله، اهالی قالقوب، كندیسنی طرد ایتمشلر؛ وكندیسی شهری تكرار ضبط ایتمش ایسه‌ده، اثنای محاصره‌ده آلدیغی یاره‌دن وفات ایتمشدر.

أَبْیَن { یمنك جنوب غربی جهتنده واقع خطه‌سیدر، كه عدن دخی بوخطه‌یه داخلدر. بر روایته كوره‌ده، عدنك جبلنده بو اسمله بر موضع وار ایمش.

ابینكن { (Ebingen) آلمانیانك وورتمبرغ قراللغنده، «قره اورمان» ایالتنده وطونه‌یه دوكیلن (اشمیاخه) نهری اوزرنده برقصبه اولوب، ۵۶۰۰ اهالیسی وخیلی فابریقه‌لریله حیوانات تجارتی واردر.

أَبِیوَرد { خراسانده (سرخس) ایله (نسا) آره‌سنده واقع بر قصبه اولوب، آب وهواسنك وخامتیله مشهوردر. اساطیر ایرانیه‌یه كوره، كیانیاندن كیكاوس خراسانك اوجهتنی قهرمانلرندن كودرزك اوغلی (باورد)ه ویرمش اولمغله، اوصره‌ده اوراده تأسیس اولنان بو قصبه‌یه دخی (باورد) نامی ویرلمش، وبونك معربی (ابیورد)ك اولمشدر. بو قصبه‌دن بك چوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر. ۳۱ تاریخ هجریسنده عبدالله بن عامر بن كریز طرفندن، وبر روایتده دخی تاریخ مذكوردن اول احنف بن قیس تمیمی معرفتیله فتح اولنه‌رق، ممالك اسلامیه دائره‌سنه ادخال اولنمشدر.

ابیوردی { (ابوالمظفر محمد بن ابی العباس احمد اموی) مشاهیر شعرا وادبادن اولوب، نسبی معاویه‌نك برادری عنبسه بن ابی سفیانه منتهی اولور. نظم ونثری غایت كوزل اولدیغی كبی، حدیث، لغت، نحو، انساب واخبار عرب وسائر فنونده دخی ماهر، فصیح اللسان وصحیح العقیده بر

شاعر ایدی. ابیوردك مضافاتندن (کوفن) قریه‌سنده طوغوب، ۵۰۷ تاریخنده مسموماً اصفهانده وفات ایتمشدر. بر چوق تألیفات مفیده‌سی اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «تاریخ ابیورد»، «کتاب المختلف والمؤتلف»، «طبقات کل فن»، «ما اختلف وائتلف فی انساب العرب». لغتـه متعلق دخی امثالی نامسبوق آثار جیده‌سی واردر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

ملکنـا اقالیم البلاد فاذعنت
لنا رغبة او رهبة عظماؤها
فلما انتهت ایامنا علقت بنا
شدائد ایام قلیل رخاؤها
وکان الینا فی السرور ابتسامها
فصار علینا فی الهموم بکاؤها

باب الهمزه — فصل الباء الفارسیه

اپافوس { (Épaphus) یونان قدیم اساطیرنده ابو الآلهه زعم اولنان مشترینك اینکه تحویل ایتمش اولدیغی (یو) نام پریدن متولد اوغلی اولوب، والده‌سنك رقیبه‌سی اولان (یونون) طرفندن (قوریت) تعبیر اولنان جن طائفه‌سنه تسلیم اولنمش ایسه‌ده، مشتری بو جنلری اتلاف ایتمکله کندیسنی قورتارمش. والده‌سی (یونون) ك شرندن مصره قاچمش اولدیغی کبی، اپافوس دخی اوراده حکمدار اولوب، (منف) شهر قدیمنی بنا ایتمش. بو مصالدن آکلاشلدیغی اوزره، اپافوس اسکی مصرلیلرك معبودی اولان (آپیس) دن و والده‌سی (یو) دخی (ایزیس) دن کنایه‌در.

اپامینونداس { (Epaminondas) یونان قدیمك اك مشهور جنکاورلرندن اولوب، کرك شجاعت وجسارتده وکرك استقامت وحسن اخلاقده اسمی مثل حکمنه کچمشدر. (تیبه) شهر قدیمی اهالیسندن اولوب، ابتدا ادبیات وفلسفه تحصیلنه قویلمش ایسه‌ده، بعده وطنی ضبط ایتمش اولان اسپارطه‌لیلری دفع ایتمکده (پلوپیداس)ه یاردیم ایتمش، وبونك اوزرینه تیبه‌لیلرله اسپارطه‌لیلر آره‌سنده آچیلان محاربه‌ده قوماندان تعیین اولنـوب، قبل المیلاد ۳۷۱ تاریخنده (لوقتره Leuctres) مظفریت مشهوره‌سنی قزانه‌رق، اسپارطه‌لیلری مغلوب، وحکمدارلری (قلیومبروت) ی قتل ایتدکدن صکره، (لاقونیا)یی استیلا، (مسینه)نك استقلالنی اعاده و(آرقادیا)ده (مغالوپولیس) شهرینی بنا ایتمکله، اسپارطه‌لیلرك تجاوزاتی اوکنی آلمشیدی. قوماندانلغی مدت معینه‌سنی درت آی دها تمدید ایتمش اولدیغندن، وطننه عودتنده، اعدامله محکوم اولمش ایسـه‌ده، بو حکم اجرا اولنمامغله، بر مدت صکره ینه عسکرك قوماندہ‌سنی درعهده ایده‌رك، تسالیاده بر طاقم غالبیتلره نائل اولمش؛ بر مکمل دونانما یاپوب، آتنه دونانماسنی مغلوب، ومیلاددن ۳۶۳ سنه اول اسپارطه‌لیلری بر ایکنجی دفعه اوله‌رق (مانتینیا)ده منهزم ایتمش؛ وبو صوك محاربه‌ده آلدیغی بر جریحه‌دن وفات ایتمشدر.

اپرنای { (Epernay) فرانسه‌نك (مارنه) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (مارنه) نهری اوزرنده وپاریسدن استراسبورغه کیدن دمیر یول خطنده واقع و ۱۵۵۰۶ اهالیی جامعدر. مکمل بر مکتبی، بیوك بر کتبخانه‌سی وبر چوق فابریقه‌لری واردر. شامپانیه شرابلرینك مرکز تجارتیدر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (اسپارناقوم)دردر.

اپسوم { (Epsom) انکلتره‌نك (سوری) قونتلغنده بر قصبه اولوب، لوندره‌نك ۲۲ کیلومتره جنوب غربیسنده وایکی دمیر یولك نقطهٔ تقاطعنده واقع، و ۶۲۷۵ اهالیی جامعدر. بعض معدن صولری ومشهور برآت یاریشی میدانی واردر.

اپصاره { (Psara, Ψαρρα) آطه‌لر دکیزنده ساقز جزیره‌سنك ۱۸ کیلومتره غرب شمالیسنده، و ۳۸° ۳۵′ ۳۴″ عرض شمالی ایله ۲۳° ۱۵′ ۴۴″ طول شرقیده واقع بر آطه اولوب، ۹۰ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی واردر. جنوب غربی جهتنده (آنتیپصاره) و(ونتیقو) اسملریله ایکی کوچك آطه دها واردر، که بونلرك مجموعاً مساحهٔ سطحیه‌لری ۷ مربع کیلومتره‌در. بو آطه‌نك یونان اختلالندن اول ۲۰۰۰۰ قدر اهالیسی وار ایدیسه‌ده، ارباب اختلالدن مشهور قپودان (قناریس) ك وطنی اولمق حسبیله، اهالیسی عصیان ایتمش اولدقلرندن، تنکیل اشقیا صره‌سنده اهالیسی طاغیلوب، شمدیکی حالده یالکز ۹۲۸ اهالیسی، ۲۲۰ خانه‌سی، ۳ مکتبی، ۷۲ کلیساسی، ۲ مناستری وبر قاچ دکان ویل دکرمنی واردر. آطه‌نك اوزرنده بولنان قیون وکچی ۳۵۰۰ وصیغیرلری ۱۵۰ قدردر. چوراب وفانله احرام کبی بعض منسوجاتله راقی، انجیر، اوزوم،

بال وپنیر چیقار. مقدما ناحیه ایکن، بعده ساقز سنجاغنه ملحق برقضا حالنه قونمشدر. اسم قدیمی (اپسیره Psyra) در.

اپیخارم (Épicharme) یونان قدیم شعرا وحکماسندن اولوب، قبل‌المیلاد ٤٤٠ تاریخلرنده استانکوی آطه‌سنده طوغمش؛ وبعده سیچلیانك (سیراقوسه) شهرینه کیدوب، اوراده توطن ایتمشیدی. الك اول منتظم صورتده مضحکه منظومه‌لری یازان و θ و χ حرفلرینی ایجادله حروف یونانیه‌یه ضم ایدن بوذات اولدیغی مرویدر. آثارینك بعض پارچه‌لری جمع ونشر، وفلسفه‌ده‌کی افکار مخصوصه‌سی حقنده بعض کتابلر تألیف اولنمشدر.

اپیدامنوس (Épidamne) آرناوودلق ساحلنده اولوب زمان قدیمده یونان مهاجرلریله مسکون بولنمش اولان دراج قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. [«دراج» ماده‌سنه مراجعت.]

اپیر (Èpire, Ἤπειρος) آرناوودلغك قسم جنوبیسندن عبارت اولان طوسقه‌لغك اسم قدیمیدر. شو قدر وار که طوسقه‌لق شمالاً اشقومبی نهرینه وشرقاً مناستره قدر ممتد اولدیغی حالده، اسکی اپیر قطعه‌سی شمال شرقی جهتندن (ویوسه) نهریله محدود اولوب، بو نهرك شرق طرفنده قالان یرلر ماکدونیا، وشمالده کیلر ایلیریادن معدود ایدی. اپیر اسمنك اورانك اسکی اهالیسی عنذنده مستعمل اولمسی ملحوظ اولمدیغی کبی، شمدیکی حالده دخی اهالیٔ محلیه قطعهٔ مذکوره‌یی طوسقه‌لق وآرناوودلق نامیله یاد ایدوب، اپیر اسمی ایسه اسکی یونان کتابلرینك صحیفه‌لرینه منحصر قالمش؛ ویالکز یونانك مقاصد توسعکارانه‌سنه خدمت مقصدیله بیهوده‌یکیدن احیاسنه چالیشلمشدر. (اپیر) ودها طوغریسی (اپیروس) لسان یونانیده «قره» یعنی «بر» دیمك اولدیغندن، قورفه وسائر جزائر اهالیسنك کندی وطنلرینه نسبةً بو قطعه‌یی بو اسمله تسمیه ایتمش اولدقلری مظنون ایسه‌ده، آرناوود لساننده (اپیر) یاخود (اپپر) کلمه‌سی (سیپر) کلمه‌سنك مرادفی اوله‌رق «یوقاری» دیمك اولدیغندن، قطعهٔ مذکوره‌نك آلچق سواحلنده اسکان ایدنلر طرفندن قوللانلمش، واورالره لاجل التجاره کیدن یونانیلرك بو کلمه‌یی ایشیدوب، قطعهٔ مذکوره‌نك علمی ظن ایتمش اولملری دخی احتمالدن بعید دکلدر.

اسکی اپیر قطعه‌سی بروجه آتی درت خطه‌یه منقسم ایدی: تسپروتیا (یعنی چاملق دنیلن پروزه سنجاغی)، خاوونیا (یعنی لاپلق دنیلن ارکری سنجاغی)، مولوسیا (یعنی مرکزده بولنان یانیه سنجاغی)، آتامانیا (یعنی آسپروپوتام، جومرقه وقالاریت ناحیه‌لری که اخیراً یونانه ترك اولنمشدر). اهالیٔ قدیمه‌سی آرناوودلرك اجدادی اولان (پلاسج) قومی ایدی. مرکز روحانیلری (دودون) تعبیر اولنور بر مشهور معبد ایدی، که موقعی مختلف‌فیه اولوب، الآن تبین ایتمه‌مشدر. بونلرك اسکیدن بری یونانله اصلا مناسبتلری اولمیوب، یونانیلر طرفندن (باربار) یعنی «غیر یونانی» تسمیه اولنه‌گلمشلردر. بالعکس ماکدونیا وایلیریا اهالیسیله لسان واخلاق وعاداتجه قرابتلری اولوب، بر قوم حکمنده بولنمش اولدقلری جغرافیونك پیری حکمنده اولان (استرابون) ك وسائر یونان قدیم مورخلرینك افاداتیله مثبتدر.

روایته کوره، میلاد عیسادن ١٢٧٠ سنه اول مشهور آخیلاوس (یاخود آشیل) ك اوغلی (پیروس) تسالیادن اپیره کیده‌رك، مولوسیاده بر حکومت تأسیس ایتمشیدی. قبل المیلاد ٤٨٠ تاریخنه‌دك مجهول الاسامی بر طاقم حکمدارلر حکم سوروب، تاریخ مذکورده حکمران بولنان (آدمت) دائرهٔ حکومتنی توسیع ایتمکه باشلایه‌رق، وخلفلری دخی توسیعده دوام ایده‌رك، نهایت قبل‌المیلاد ٣٤٢ تاریخنده بر نجی آلکساندر بتون اپیری تحت اداره‌سنه آلمشیدی. قبل المیلاد ٢٩٥ تاریخندن ٢٧٢ تاریخنه دك حکومت سورن مشهور (پیروس) اپیره بیوك بر شان وشهرت قزاندیره‌رق، رومالیلرله یونانیلری وقارتاجلیلری مغلوب ایتمش ایسه‌ده، اساسلی بر حرکتده بولنمدیغندن، اپیر بو غالبیتلردن سورکلی بر استفاده ایده‌میوب، متعاقباً ماکدونیالیلرك نفوذی آلتنه کچمش؛ و میلاددن ١٦٧ سنه اول (پول امیل) ك غالبیتی اوزرینه ماکدونیا ایله برابر رومالیلرك بر ایالتی حکمنه کیرمش ایدی. پول امیل اپیرده شدتلی مقاومته تصادف ایتدیکندن، بو قطعه‌نك الآن بعض خرابه‌لری موجود اولان ٧٥ شهرینی خاك ایله یکسان ایتمش؛ واهالیسندن رومایه برقاچ یوز بیك اسیر کوتورمشدر. بعده اپیر شرق یعنی قسطنطینیه ایمپراطورلغنك حصه‌سنه دوشمش ایدی. او وقت اپیر اسمی بتون آرناوودلق قطعه‌سنه تعمیم اولنه‌رق، طوسقه‌لغه «اسکی»

و کیفه‌لغه « یکی ایپیر » اطلاق اولنوردی. بعده روم ایمپراطورلغنك ضعفه دوچار اولمسی اوزرینه، بو قطعه‌ده (اپیر دسپوتلغی یعنی امارتی) نامیله بر حکومت تشکل ایتمش؛ و دها صکره هر طرفی نیم مستقل بر پرنسك ید اداره‌سنه چکمشیدی. بو حالده ایکن غزات عثمانیه طرفندن فتح اولنه‌رق، روم ایلینك سائر طرفلریله برابر دولت علیهٔ عثمانیه‌نك دائرهٔ اداره‌سنه داخل اولمشدر. [احوال حاضره‌سی ایچون « آرناوادلق » و « طوسقه‌لق » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ایپفان (Epiphane) سوریه حکمدارلرندن (دردنجی آنطیوخس) ایله مصر بطالسه‌سندن بشنجی بطلیوسك لقبیدر. [« آنطیوخس » و « بطلیوس » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ایپقتیت (Epictète) یونان قدیم حکماسندن اولوب، آناطولیده‌مندرس نهری جوارنده بولنمش اولان (یراپولیس) شهر قدیمنده طوغمش؛ و روماليلرك اسارتنه دوشوب، مشهور حکمدار ظالم (نرون)ك آزادلیسی (اپافرودیت)ك کوله‌سی اولمشیدی. میلادك ٩٠ تاریخنده حکمانك رومادن نفیی صره‌سنده کندیسی دخی اجلا اولنه‌رق، پروزه‌نك قربنده بولنمش اولان (نیقوپولیس) شهرینه چکیلوب، اوراده بر درسخانه آچشیدی. بعده رومایه عودتله، (آدریان) و (مارق آورل) طرفندن حسن قبول کورمشیدی. کندیسی غایتله صبور و تمکینلی بر فیلسوف ایدی. افکار فلسفیه‌سی باشجه قناعت وتوکلدن عبارت ایدی. کندی طرفندن یازلمش بر شی بولنه‌مامش ایسه‌ده، شاکردی (آریان) طرفندن اقوال و افکار و ترجمهٔ حالنه دائر یازیلان کتابك نصفی و (انکیریدیون) عنوانلی برکتابی موجوددر.

ایپقورس (Epicure) یاخود اپیکور یونان قدیمك اعاظم حکماسندن اولوب، میلاددن ٣٤١ سنه اول آتنه جوارنده طوغمش؛ و قبل‌المیلاد ٢٧٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. او وقت تدریس اولنمقده بولنان فلسفه مذاهبنی تحصیل ایتدکدن‌صکره، کندینه‌مخصوص برمذهب فلسفی اختراعنه تشبثله، ابتدا مدللی ولاپسکیده تدریس ایتمش؛ و ٣٠٩ تاریخنده‌درسخانه‌سنی آتنه‌یه‌نقل‌ایله، شاکردانی برلکده اقامت ایتدیرردی. الوهیته اینانیوردیسه‌ده، امور بشریه و دنیویه ایله مناسبتی اولمدیغنی ادعا، و روحك بقاسیله قدری انکار ایدردی. لذائذك انسان ایچون بیوك بر نعمت اولدیغنی، و آنجق‌حظوظات نفسانیه ایله اکتفا ایتمیوب، لذائذ روحانیه و قلبیه ایله دخی متلذذ اولملق ایجاب ایتدیکنی قبول ایدیوردی. آثارندن یالکز بر ایکی مکتوب ایله بعض فقره‌لر بولنه‌بیلشدر. افکار و فلسفه‌سی حقنده اوروپا لسانلرنده بر قاچ کتاب یازلمشدر. عربلر عندنده (ابیقورس) و (افیقورس) اسمیله معروفدر.

ایپمنید (Epiménide) میلاددن آلتی‌عصر اول کریدده ظهور ایتمش برشخصدر، که حقنده کتب قدیمهٔ یونانیه‌ده بر چوق غرائب احوال مروی اولوب، کویا کندیسی ٣٠٠ سنه یاشامش، ٥٠ سنه بر مغاره‌ده اویومش، وغائب و استقبالدن خبر ویرر ایمش. قبل المیلاد ٥٩٦ تاریخنده، آتنه‌یی طاعوندن تطهیر، و آتنه‌لیلرك دین و اعتقادینی اصلاح ایتمك مقصدیله، شهر مذکور واضع قانونی مشهور سولون طرفندن آتنه‌یه جلب اولنمشیدی. (آرغوناوت)لر حقنده بر منظومه‌سی ودیکر بعض اشعار وآثاری اولدیغی دخی مرویدر.

اپینال (Epinal) فرانسه‌ده (ووسژه) ایالتنك مرکزی اولان بر شهردر، که (موسله) نهری اوزرنده و پارسك ٣٧٧ کیلومترو شرقنده واقع، و ١٥٠٠٠ اهالیی جامع اولوب، مکمل مکتبی، کتبخانه‌سی، موزه‌خانه‌سی، کاغد و سائره فابریقه‌لری، کوزل بر باغچه‌سی وتفرجکاهلری و خیلی ایشلك تجارتی واردر. بوشهر میلادك ٩٨٠ تاریخنده مج پسقپوسی طرفندن (اسپینالیوم) اسمیله تأسیس اولنمشدر.

اپینای مادام—یاخود دپینای (Mme. d'É-pinay) فرانسه‌نك ادیبه‌لرندن اولوب، میلادك ١٧٢٥ تاریخنده طوغمش، و١٧٨٣ده وفات ایتمشدر. ژان ژاق روسو، دیدرو، غریم کبی عصرینك اعاظم ادبا وحکماسیله مناسباتی اولوب، ژان ژاق روسونك کندیسنه علاقه‌سی دخی وارایدی. بوقادین حکیم مشارالیهی « آیم » تسمیه ایده‌رك، کندی کوشکنك جوارنده‌کندیسنه برخانه‌دخی بنا ایتدیرمش ایسه‌ده، روسو غریبه قیصقانذیغندن، بوقادین حقنده کفران نعمتده بولنمشدر. صاحبهٔ ترجمه‌نك بعض خاطره وتذکره‌لریله‌مخابراتی جمع، وآیری آیری نشر اولنمشدر.

باب الهمزه — فصل التاء

آتابك اصلی (آتا بك) یعنی « بك بابا » اولوب، ملوك سلجوقیه‌نك اولادینی

تربیه‌یه مأمور اولان امرای اتراکه ویریلیر برعنوان ایدی. بونلردن بعضلری برر مملکتك اداره‌سنه مأمور اولوب، مرور زمانله کسب استقلال ایتدکلرندن، (اتابکان) یاخود (ملوك اتابکیه) اسمیله آلتنجی و یدنجی قرن هجریده بش دولت ظهور ایتمشدر. بو دولتلرده حکومت سورن حکمدارلر (اتا بك) لقبیله ملقب ایسه‌لرده، هر بری اسم اصلیسی صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر. اتابکان دولتلری زیرده ذکر اولنور.

اتابکان آذربیجان { بو دولت مسعود بن ملکشاه سلجوقینك

آزادلیلرندن و امراسندن شمس الدین اتابك ایلدکز طرفندن ۵۵۵ تاریخنده تأسیس اولنه‌رق، ۶۲۲ سنه‌سنه‌دك ۷۷ سنه سورمش؛ و اسامی و مدت حکومتلری زیرده بیان اولنان بش حکمدار ویاامرا گلمشدر:

شمس الدین ایلدکز	عن	۵۵۵	الی	۵۶۸
جهان پهلوان محمد	«	۵۶۸	«	۵۸۱
قزل آرسلان عثمان	«	۵۸۱	«	۵۸۷
ابو بکر	«	۵۸۷	«	۶۰۷
مظفر الدین اوزبك	«	۶۰۷	«	۶۲۲

بونلرك احوالیچون اسم مخصوصلرینه مراجعت اولنمق اقتضا ایدر.

اتابکان عراق { (و اتابکان موصل) بونلرك دولتی اتا بکان دولتلرینك

الك بیوکی و الك اول تشکل ایدنی اولوب، عراق و سوریه جهتلرنده حکمفرما اولمش، و حکمدارلری اهل صلیبه قارشی مقاومت و محاربه‌ده همت و غیرت کوسترمشلردر. بو دولت سلطان محمود بن محمد بن ملکشاه سلجوقینك امراسندن عماد الدین زنکی بن آقسنقر طرفندن ۵۲۱ تاریخنده ابتدا امارت صورتیله تأسیس اولنه‌رق، ۶۳۱ تاریخنه‌دك ۹۰ سنه سورمش، و زیرده بیان اولنان ۶ حکمدار گلمشدر:

عماد الدین زنکی	عن	۵۲۱	الی	۵۴۱
نورالدین محمود	«	۵۴۱	«	۵۶۹
ملك صالح	«	۵۶۷	«	۵۷۷
عزالدین مسعود اول	«	۵۷۷	«	۵۸۹
نورالدین آرسلان شاه	«	۵۸۹	«	۶۰۷
عزالدین مسعود ثانی	«	۶۰۷	«	۶۳۱

عماد الدین زنکینك دیکر ایکی اوغلی سیف الدین غازی ایله قطب الدین مودود وقطب الدینك اوغللری ایکنجی سیف الدین غازی و عزالدین مسعود دخی بالاده مذکور نورالدین و ملك صالحك منشوریله موصل و دیار بکر و کردستان طرفلرنده حکم سورمش اولدقلرندن، بو دولت عماد الدین زنکیدنصکره ایکی یه آیرلمش؛ وموصل شعبه‌سنك دردنجی حکمداری عزالدین مسعود عم زاده‌سی ملك صالحك فوتندنصکره حلبی و سوریه‌نك بعض جهتلرینی دخی ضبط ایتمکله، بونك شخصنده دولتك ایکی شعبه‌سی ینه برلشمشیدی. بو وجهله موصل و دیار بکرده حکومت سورن اتابکان دخی بر وجه زیردر:

سیف الدین غازی	عن	۵۴۱	الی	۵۴۴
قطب الدین مودود	«	۵۴۴	«	۵۶۵
سیف الدین غازی	«	۵۶۵	«	۵۷۶
عزالدین مسعود	«	۵۷۶	«	۵۷۷

۵۷۷ تاریخنده دولتك ایکی شعبه‌سی برلشمش، و عزالدین مسعود ۱۲ سنه دها سلطنت سورمشدر.

بو سلاله‌نك حکمدار اخیری اولان عزالدین مسعود ثانینك وفاتندن صکره، تربیه کرده‌سی اولان بدرالدین لؤلؤ حکومتی ضبطله، ۲۸ سنه سلطنت سورمش؛ و وفاتنده اوغلی ملك صالح جانشینی اولمش ایسه‌ده، برسنه صکره مملکت هلاکو طرفندن ضبط اولنه‌رق، اتابکان عراق دولتی بسبتون منقرض اولمشدر.

اتابکان فارس { بونلرك دولتی کرك بیوکلکجه و کرك قدمجه اتا بکان

دولتلرینك ایکنجیسی اولوب، سلطان مسعود سلجوقینك امراسندن سنقر بن مودود بن سلغر طرفندن ۵۴۳ تاریخنده تأسیس اولنمش؛ و ۶۶۲ تاریخنه‌دك ۱۲۰ سنه سوره‌رك، بر وجه زیر ۱۰ حکمدار گلمشدر.

سنقر	عن	۵۴۳	الی	۵۵۶
زنکی	«	۵۵۶	«	۵۷۰
تکله	«	۵۷۰	«	۵۹۰
طغرل	«	۵۹۰	«	۵۹۹
سعد	«	۵۹۹	«	۶۲۸
ابو بکر	«	۶۲۸	«	۶۵۸
سعد	«	۶۵۸	«	۶۵۸
محمد	«	۶۵۸	«	۶۶۱
محمد شاه	«	۶۶۱	«	۶۶۱
سلجوقشاه	«	۶۶۱	«	۶۶۲

بونلردن سعد بن ابی بکر صغیر السن اولدیغندن، والده‌سی ترکان خاتون وصایت ایتمش؛ و اوغلنك وفاتندن صکره سلطنته نائل اولان محمد شاه (بن سلغر بن سعد بن زنکی) ایله برچوق محاربه‌لر ایده‌رك، سلطنتی کندیسی محافظه ایتمك ایستمش؛ و بعده حکمدار اولان سلجوقشاه، بو خاتونك شرندن قورتلق ایچون، کندیسنی تزوجه مجبور اولوب، بعده قتل ایتمشدر. سلجوقشاهك وفاتندن صکره فارس ملکی محمد بن سعدك همشیره‌سی و ترکان خاتونك قیزی آبش خاتونه قالمش ایسه‌ده، بو خاتون هلاکونك بعده شرف

اسلامله مشرف اولەرق سلطان احمد تسمیه اولنان اوغلی منکوبه وارمش اولدیغندن، بو خاتون صاغ اولدقجه، ٢٠ سنه قدر مغوللر فارسی امانةً اداره، و بعده بسبتون ضبط ایتمشلردر.

اتابکان لر بزرك { بونلرك دولتی اتابکان فارسك بر بجیسی اولان سنغرك امراسندن ابو طاهر بن محمد طرفندن ٥٤٥ تاریخنده تأسیس اولنەرق، ٧٩٥ تاریخنەدك ٢٥٠ سنه سورمش، و بروجه زیر ٩ حکمدار کلمشدر. اصل اقلیملری لرستان اولوب، بر آرەلق اصفهان قربنه قدر توسیع ممالك ایتمشلردی.

ابو ظاهر	عن	٥٤٥	الی	٥٥٠
هزاراسف	«	٥٥٠	«	٥٥٤
تکله	«	٥٥٤	«	٦٥٦
شمس الدین آلب آرغون	«	٦٥٦	«	٦٧١
یوسف شاه	«	٦٧١	«	٦٨٠
افرا سیاب	«	٦٨٠	«	٦٩٦
نصرة الدین احمد	«	٦٩٦	«	٧٣٣
رکن الدین یوسف شاه	«	٧٣٣	«	٧٤٠
مظفر الدین افراسیاب	«	٧٤٠	«	٧٩٥

بونلردن تکله بغدادك ضبط وتخریبی صرەسنده هلاکونك معیتنده بولنغله، اهل اسلامك نکبتنه آجیدیغی ایچون، هلاکو طرفندن قتل اولنمش؛ و اخلافی مغوللرك امر ونفوذی آلتنده حکم سورەرك، نهایت اخیرلری اولان مظفر الدین افراسیابك اواخر سلطنتنده ملکی تیمورلنك طرفندن ضبط اولنمش، وکندیسی قید حیات شرطیله والی صفتنده براقلمشیدی.

اتابکان لر کوچك { بونلرك دولتی سلجوقیلر طرفندن کوچك لرستان والیسی بولنان حسام الدین شوهللك آدمی و خلفی اولان شجاع الدین خورشید طرفندن ٥٩١ سنەسنده تأسیس اولنەرق، ٧١٦ تاریخنەدك ١٢٥ سنه سورمش؛ و بروجه زیر ١١ حکمدار کلمشدر:

شجاع الدین خورشید	عن	٥٩١	الی	٦٢١
سیف الدین رستم	«	٦٢١	«	٦٢٢
شرف الدین ابو بکر	«	٦٢٢	«	٦٢٤
عز الدین	«	٦٢٤	«	٦٢٧
حسام الدین خلیل	«	٦٢٧	«	٦٤٠
بدر الدین مسعود	«	٦٤٠	«	٦٥٨
تاج الدین	«	٦٥٨	«	٦٧٧
ملك الدین حسن وعز الدین حسین مشترکاً	«	٦٧٧	«	٦٩٢
جمال الدین خضر	«	٦٩٢	«	٦٩٣
حسام الدین عمر	«	٦٩٣	«	٦٩٣
صمصام الدین محمود	«	٦٩٣	«	٦٩٥

بونلرك دخی بدر الدین مسعوددن صکره کلنلری مغول حکمدارلرینك حکم ونفوذی آلتنده ایدیلر.

اتامپ { (Étampes) فرانسەنك (سینه مع اوآز) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، سینه ایرماغنه دوکیلن (اروئینه) نهری اوزرنده و(ورسایل)ك ٥٠ کیلومترە جنوبنده واقع و ٧٨٠٠ اهالیلی جامعدر. خیلی فابریقەلریله ایشلك تجارتی واسکی بر قلعەسی واردر. مشاهیر علمادن (ژوفروی سنت هیلر)ك وطنی اولوب، بونك بر هیکلی دخی شهرك ایچنده مرکوزدر. اسکی بر شهر اولوب، برچوق وقایع تاریخیەنك محل وقوعیدر. اسم قدیمی (استامپه) در.

اتاوه { (Etava, Etawah) هندستانك شمالنده (اکره) ایالتنده واکره شهرینك ١٠٠ کیلومترە جنوب شرقیسنده کنك ایرماغنه دوکیلن (جما) نهری اوزرنده واقع لوا مرکزی برشهر اولوب، ٣٠٥٥٠ اهالیسی واردر. دهلیدن الهآباده کیدن دمیر یولك اوزرنده واقع اولوب، خیلی تجارتی واردر، وعلی الخصوص او طرفلرده حاصل اولان پاموغك بربیوك مخزنی حکمندەدر. — سنجاغنك مساحهٔ سطحیەسی ٤٣٨٠ مربع کیلومترە واهالیسی ٦٦٨٦٤١ کشیدر.

اتروریا { (Étrurie) ایتالیانك برخطهٔ قدیمەسیدر، که الیوم (طوسقانه) دنیلن خطه ایله روما دائرەسنك برقسمندن عبارت اولوب، آپنین سلسلهٔ جبالیله (تیرنیا) دکیزی آرەسنده واقع، وشمالاً (لیغوریا) ایله، جنوباً دخی (لاتیوم) ایله محدود ایدی. بو قطعەنك اهالیٔ قدیمەسی (اتروسق) و(طوسق) تسمیه اولندقلرندن، مملکتلرینه دخی قدیماً (اتروریا) وبعده (طوسقانه) دنیلمشدر. بو قطعەده وولاترە، آریتوم، فلوسیوم، ویس، تارکینیا، وولسینیا کبی برچوق بیوك شهرلر وار ایدی، که هربری برکوچك جمهوریت صورتنده اداره اولنەرق، جملەسی اوچ هیئت متفقه تشکیل ایدرلردی، وبو اوچ هیئتك بیننده دخی بر رابطهٔ اتحاد واتفاق بولنوب، جملەسنك مرکز مشترکی (وولسینیا) شهری ایدی. شمال جهتنده زراعت، ووسط وجنوب جهتلرنده دخی تجارت خیلی ترقی ایتمش اولمغله، اولدقجه مدنی بریر ایدی. حدودلری رومایه قریب اولدیغندن، اتروریا اهالیسندن برقاچ کشی روما حکمداری اولمش؛ ودفعاتله رومالیلر بسبتون ضبط واستیلا ایتمك درجەسنه کلمشلردی. آنجق میلاددن آلتی عصر اول اسکی غاللر هجوم ایله

شمالده‌کی هیئت منفقه‌یی ضبط ایتدکلری کبی، جنوب هیئت منفقه‌سی دخی (سامنیت) دنیلن ایتالیانك دیکر بر قومی طرفندن ضبط اولنمش؛ ووسطده‌کی هیئت منفقه ایسه دها خیلی وقت طیانوب، رومالیلره قارشی برچوق غالبیتلره دخی نائل اولمش ایسه‌ده، نهایت رومالیلرك ضبطنه چکوب، (طوسقیا) ویا (طوسقانه) نامیله برایالت اتخاذ اولنمشدر. — ١٨٠١ تاریخنده بواسم بوناپارت طرفندن تجدید اولنه‌رق، آوستریادن ضبط اولنان طوسقانه خطه‌سی (اتروریا) قراللغی نامیله بر قراللق حالنه قونمش؛ وپارمه دوقه‌سی لویی اتروریا قرالی اولمشیدی. ١٨٠٨ ده بوخطه فرانسه‌یه الحاق اولنه‌رق، اوچ ایالته تقسیم اولنمش؛ وبر سنه صکره طوسقانه دوقه‌لغی نامیله بوناپارتك همشیره‌سنه ویرلمشیدی. [احوال حاضره‌سیچون «طوسقانه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اتروسق { (Étrusques) مادهٔ آنفه‌ده بیان اولنان (اتروریا) خطه‌سنك اهالی قدیمه‌سی اولوب، عن‌اصل (پلاسژ) قومنه منسوب ایدیلر، وآرناؤدلق ویونان جهتلرندن ایتالیایه چکه‌رك، قطعهٔ مذکوره‌یی وطن اتخاذ ایتمشلردی. بونلر زراعت وتجارتله، مشغول اولوب، معمارلقده وطوپراقدن صاقسی وچناق وسائره اعمالیله رسمده وسائر صنایعده خیلی ترقی ایتمشلردی. فن معماریده حالا (اتروسق اصولی) اسمیله معروف کندیلرینه مخصوص براصوللری وار ایدی. رومالیلر دین وآیینلرینی بونلردن اخذ ایتمکله، معبودلرینك اکثر اسامیسی اتروسق لساننده‌در. راهبلری فال آچمق وغائبدن خبر ویرمك کبی بعض ادعالرده بولنورلردی. مزارلره فوق‌العاده اعتنا ایدوب، مدفونلرك یانته بر طاقم ذی‌قیمت شیلر ومواد صناعیه وضع ایتدکلرندن، زمانمزده اجرا اولنان حفریاتدن صنایعلرینك درجهٔ ترقیسی آکلاشلمش ایسه‌ده، کندی لسانلرنده بولنان بعض یازیلرك حلنه الآن کیمسه موفق اوله‌مامشدر. بونلرك آرناؤدلرك دخی اجدادی اولان پلاسژلردن متولد اولدقلری تاریخله مثبت اولدیغی حالده، (اتروسق) و(طوسق) تسمیه اولنملری، ووطنلرینك الی‌یومنا هذا (طوسقانه) نامیله یاد اولنمسی، وبووجهله اسماً دخی آرناؤدلقده‌کی طوسقه‌لرله مشابهتلری شایان دقتدر.

اتریب { مصرك شرق جهتنده قدیماً بر کوچك خطه اولوب، مرکزی الیوم خراب اولان (عین شمس) شهری ایدی.

اتریش { اندلسده (ریه) جوارنده بر قلعه ایدی، که ارباب خروجدن ابن حفصونه اسمنده بریسی اوراده تحصن ایدردی.

اتسز { (بن ابق خوارزمی) امرای اتراکدن وملکشاه سلجوقینك رجالندن اولوب، ٤٦٣ تاریخنده ملوك فاطمیه‌نك النده بولنان شامی فتح ایتمکه مأمور اولمغله، ترك عسکریله ابتدا فلسطینه کیره‌رك، رمله و بعده قدسی ضبط ایتمش؛ و دمشقی محاصره ایدوب، اطرافنی یغما وتخریب ایتمشیدی. بونی هرسنه معتاد ایده‌رك، حصاد وقتنده هجومله، اطرافی یغما و تخریب ایتدکدن صکره، عودت ایتدیکندن، شام اهالیسی زیاده‌سیله قحط ضرورته دوچار اولمشلر ایدی. اتسز بو حالدن بالاستفاده ٤٦٨ تاریخنده دمشقی بر مدت محاصره‌دن صکره امانله ضبط، واطرافنی دخی استیلا ایده‌رك، خلفای عباسیه نامنه خطبه اوقوتمش؛ و«حی علی خیر العمل» نداسیله اذان اوقونمسنی منع ایتمشیدی. بر سنه صکره مصرك فتحنه کیدوب، موفق اولمق اوزره ایکن، ناکهان بوزیلوب، عساکرقلیله ایله شامه عودت ایتمش؛ و بوغیبوبتنده باش قالدیرمش اولان قدس و سائر بعض جهاتی یکیدن ضبط ایده‌رك، مظالمنی چوغالتدقجه چوغالتمشیدی. نهایت ٤٧٠ تاریخنده سلطان ملکشاه شام ممالکنی برادری (تاج الدوله تتش) ه ویرمکله، او صره‌ده اتسز دخی دمشقده عساکر مصریه طرفندن محاصره ایدلمش اولدیغندن، تاج الدوله امدادینه کیده‌رك، محاصره‌دن قورتارمش ایسه‌ده، مظالم وحرکات واقعه‌سندن طولایی، متعاقباً قتل ایتمشدر. قورو وضعیف اولدیغندن (اتسز) لقبیله شهرت بولمشدر.

اتسز { (خوارزمشاه — بن محمد بن انوشتکین) ملوك خوارزمشاهیه‌نك ایکنجیسی اولوب، پدرینك وفاتندن صکره، ٥٢١ تاریخنده سلطان سنجر سلجوقینك فرمانیله خوارزم امارتنه نصب اولنه‌رق، عادل وجسور بر ذات اولمغله، سلطان سنجرك تعظیم واعتمادینه مظهر اولمشدیسه‌ده، مؤخراً کندیسنك استقلال هوسنده بولندیغی سلطان سنجره اشراب اولنمغله، اوزرینه عسکر سوق ایده‌رك، اتسزی مغلوب، ویرینه کندی برادر زاده‌سی غیاث‌الدین سلیمان شاهی نصب ایتمشیدی. آنجق اتسز اهالینك فوق‌العاده محبتلرینی جلب ایتمش اولدیغندن، مملکتی استردادله، سلیمان شاهی طرد ایتمش؛ ومتعاقباً یعنی ٥٣٦ تاریخنده خطا صاجی

سلطان سنجره قارشی تشویق وترغیب ایتمکله، سنجر بونلرله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب اولنجه، اتسز دخی فرصتی قاچیرمیه‌رق، خراسانك اكثر طرفلرینی وسنجرك پایتختی اولان مرو شهرینی دخی ضبط ایتمش؛ وارباب علم وهنره فوق العاده حرمت ورعایت ایده‌رك، مشاهیر علمایی معیتنه آلمشیدی. ۵۳۸ تاریخنده سلطان سنجر خطادن کسب امنیت ایتمکله، صاحب ترجمه‌نك اوزرینه عسکر سوق ایتمش ایسه‌ده، اتسز تحصن ایدوب، مقاومت ایتدیکندن، مرو وخراسان ینه سنجره وخوارزم اتسزه قالمق اوزره بینلرنده صلح تقرر ایتمش؛ وصاحب ترجمه مستقلاً حکم سوره‌رك، ۵۵۱ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اتل { روسیه‌ده‌کی (وولغا) نهرینه عرب جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. اسکی یونانیلر عندنده بو نهرك اسمی (را) واسم جدیدی (وولغا) اولدیغی حالده، جغرافیون اسلامك ویردکلری بو اسمك نره‌دن کلدیکی کسدیریله‌میوب، جوارلرنده ساکن ترك وتاتار اقوامی طرفندن ویریلن اسم اولسه کرکدر. [«وولغا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اتلبالد { (Ethelbald) انکلتره‌نك عن اصل ساقسونیه‌لی حکمدارلرندن اولوب، (اتلوولف) ك اوغلیدر. پدری رومادە ایکن، تختنی ضبط ایده‌رك، میلادك ۸۵۷ تاریخندن ۸۶۰ تاریخنه‌دك اوچ سنه حکومت سورمشدر. پدرینك وفاتنده اوکی والده‌سنی تزوج ایتمش ایسه‌ده، خلقك بویله بر ازدواج غیر مشروعه قارشی کفت وکولری چوغالنجه، تطلیقنه مجبور اولمشیدی.

اتلبرت { (Ethhelbert) انکلتره قراللرندن اولوب، میلادك ۸۶۰ تاریخندن ۸۶۶ تاریخنه‌دك ۶ سنه حکومت سورمش؛ وابتدا برادری آنف الترجمه اتلبالد ایله مشترکاً قراللق ایتمشدر.

اتلرد { (Ethelred) بو نام ایله انکلتره‌نك صاقسونیه خانداننه منسوب ایکی قرالی اولوب، برنجیسی آنف البیان اتلبرت و اتلبالدك برادری ایدی. میلادك ۸۶۶ تاریخندن ۸۷۱ تاریخنه‌دك بش سنه سورن مدت حکومتنده انکلتره‌یه هجوم ایدن دانیمارقه‌لیلرله اوغراشمش، و بونلرله ایتدیکی محاربه‌لرك برنده آلدیغی یاره‌دن وفات ایتمشدر. خلفی بیوك آلفرددر. — ایکنجیسی برادری (شهید اردوآرد)ه خلف اولوب، ۹۷۸ تاریخ میلادیسندن ۱۰۱۶ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. دانیمارقه‌لیلر بونك زماننده انکلتره‌ده زیاده قوت بولوب، لوندره‌یی دخی محاصره ایتمشلردی. ۱۰۰۲ سنه‌سی کانون اولنك ۲ سنده (سنت بریس) یورطیسنده انکلتره‌ده بولنان دانیمارقه‌لیلرك قتل عام اولنمسنی امر ایتمش؛ و بونك اوزرینه دانیمارقه قرالی (سونون) ایرتسی سنه انکلتره‌یه سوق عسکرله، وطنداشلرینك انتقامنی آله‌رق، اتلردی اسقاط وطرد ایتمشیدی. بو قرالك وفاتنده صاحب ترجمه ینه تختنی ضبط ایتمش ایسه‌ده، دانیمارقه‌نك یکی قرالی (قانون) ك انکلتره‌نك اکثر طرفلرینی استیلا ایتدیکنی کورنجه، متعاقباً کدرندن تلف اولمشدر.

اتلوولف { (Ethelwolf) انکلتره‌نك صاقسونیه خاندانینه منسوب حکمدارلرندن اولوب، میلادك ۸۳۶ تاریخندن ۸۵۸ تاریخنه‌دك ۲۲ سنه حکم سورمشدر. زماننده دانیمارقه‌لیلر ممالکنی ضبط و استیلاده ایلریلمکده اولدقلری حالده، کندیسی غایت دیندار اولدیغندن، رومایه سیاحتله، تبعه‌سنه پاپا ایچون آریجه بر عشر طرح ایتمشیدی. کندیسی رومادە ایکن، اوغلی اتلبالد تختنی ضبط ایتمش؛ و صاحب ترجمه عودتنده سلطنتنك استردادی دعواسنده بولنمامشدر.

اتلینکن { (Ettlingen) (باده) بیوك دوقه‌لغنده (آلب) نهری اوزرنده و (قارلسروهه) دن ۷ کیلومترولك مسافه‌ده واقع بر قصبه اولوب، ۵۳۰۰ اهالیسی واردر.

اتنا { و نام دیکرله جبل (Etna, Gibel) سیجلیا جزیره‌سنك مشهور بر برکانی اولوب، جزیره مذکوره‌نك شمال شرقیسنده، (قتانیه) شهرینك اوستنده و ساحل بحرده، ′۴۶°۳۷ عرض شمالی ایله ′۴۱°۱۲ طول شرقیده واقعدر. طاغك اساسنك محیط دائره‌سی ۱۸۰ کیلومترو و ارتفاعی ۳۲۵۰ مترودر. حالا آچیق اولوب دائمی صورتده دومان چیقاران و کاه‌کاه آتشلر و آلولر پوسکورتن آغزلرندن اك بیوکنك محیط دائره‌سی ۵ کیلومترویه قریب اولوب، بونلردن بشقه سونمش و معطل بر چوق آغزلری دها واردر. بو طاغ اسکی زماندن بری یانقده اولوب، یونان قدیم اساطیرنجه جهنم الهی (وولقان) ایله (کیقلوب) تعبیر ایتدکلری جنلر زعملرنجه ابو الآلهه اولان مشترینك صاعقه‌لرینی بو برکانك آغزنده اعمال ایدرلر ایمش. (انکلاد) ایله (تیفون) اسملرنده ایکی دیوك بو طاغك آلتنه دیری

كوملش اولملری دخی اساطیر مذكوره مصالرندن اولوب، آتنانك او وقتدن آتش افشان اولدیغنه دليلدر. (ناقسوس)، (اینسا) و (هوبله) اسملریله اوج شهر قدیم بو بركانك سیل آتشینی آلتنده قالوب، نابديد اولمشلردر. میلادك ١١٨٣ تاریخنده آتسز ین باتلامه‌سندن اون بش، ١٦٦٩ ده یكرمی، ١٦٩٣ده آلتمش بیك كشی تلف اولمشدر. اك صكره‌كی دهشتلی باتلامه‌لری ١٨٠٩ و ١٨٣٠ و ١٧٤٣ تاریخلرنده واقع اولوب، قتانیه شهری دفعاتله لاولرك آلتنده قالمق تهلكه‌سنده بولنمشدر. زمان قدیم حكماسندن (امپدوقل)، اجرای تحقیقات فنیه مقصدیله، بو بركانك آغزی ایچنه كیدوب، تلف اولمشدر. اخیراً بعض ارباب فن كندیلرینی ایپله باغلاته‌رق ایغمشلر ایسه‌ده، طیانه‌میوب، پك درین كیتمكه موفق اوله‌مامشلردر. بوطاغك اتكلری پك منبت واشجارله مستور اولوب حتی آلتنده یوز سواری بارینه‌بیلن ومحیط دائره‌سی ٣٧ متره اولان مشهور بر كستانه آغاجی بونده‌در. جزیره خیلی زمان عربلرك النده بولنمش اولدیغندن، او وقتدن قالمه اوله‌رق، جوارینك اهالیسی بو طاغه (جبل) دیرلر.

اتوليا { (Etolie Αἰτωλία) یونانك شمال غربی جهتنده واقع برخطه‌سی اولوب، آقارنانیا خطه‌سیله معاً بر ایالت اتخاذ، و ٦ قضایه تقسیم اولنمشدر. بوقضالرك دردی (یعنی میسولونكی، ناوپاقتوس (اینه بختی)، تریخونیا و اوریستانیا قضالری) اتولیاده واقعدر. اتولیا جنوباً (پاتراس) كورفزیله، شمالاً آرناودلق وتسالیا ایله، شرقاً یونانك (فتیوتیده مع فوكیده) ایالتیله محدود اولوب، غرباً دخی (آسپرو پوتامو) نهریله آقارنانیادن آیرلمشدر. اهالیسی ٨٨٧٠٠ كشیدر. باشلیجه قصبه‌لری مركز ایالت اولان (میسولونكی) ایله (اوپاقتوس) و (اوراخوری) قصبه‌لریدر. اراضیسی طاغلق اولوب، آرناودلغی تسالیادن آیران (پیندوس) سلسله‌سی بو قطعه‌نك ایچنده داخل اوله‌رق، ساحل بحره قدر ممتد اولور، واتكرلیله شعبه‌لری صاغ وصوله اوزانه‌رق، همان بتون بوخطه‌یی قاپلایور. یالكز جنوب غربی جهتنده آسپروپوتامونك منصبی جوارلریله میسولونكی واوراخوری جوارلری دوز ومنبت ایسه‌ده، بو جهتده دخی بطاقلقلر زیاده‌در. طاغلرك اكثریسی قورو وچپلاق ایسه‌ده، بعض كوزل مرعالری دخی واردر؛ واهالیسی باشلیجه چوبانلقله چكینیر. بعض اورمانلر دخی بولنوب، نهرلردن اودون وكراسته ایندیریلیر. دوز یرلرده بغدای، مصر واوزوم كبی بعض محصولات یتیشیورسه‌ده، اهالی پك چالیشقان اولمیوب، وبركیلری دخی پك آغر اولدیغندن، بر فقر وضرورت ایچنده یاشارلر. بو خطه‌نك حدود غربیه‌سنی آیران آسپروپوتامو یونانك اك بیوك نهریدر. دیكر بر طاقم نهرلر دخی اتولیانك طاغلرندن اینه‌رك، بوایرماغه دوكلدكلری كبی، (اوراخوری) كولنك صولری دخی برآیاق واسطه‌سیله (اریمچه) كولنك ایچندن كچدكدن صكره، آسپروپوتامویه منصب اولور. (فیداری) اسمنده دیكر بر نهر دخی بوقطعه‌نك جنوب شرقی جهتنده آقه‌رق(پاتراس) كورفزینه منصب اولور.

زمان قدیمده اتولیا اهالیسی یونانیلر بیننده جهالت ووحشیلكلریله مشهور اولوب، دائماً كرك بینلرنده وكرك قومشولریله محاربه‌ده بولنور، وحیدودلقله تا آناطولی سواحلنه قدر كیدرلردی. مركزلری اولان (ترموس) شهر قدیمنده بر مجلس منتخبلری اجتماع ایدردی. یونانك سائر طرفلریله برابر اسكندرك ید ضبطنه كچدكدن صكره، بونك وارثلرینه قارشی حرب ایتمش، وبر آره‌لق (آنتیغون) ایله بالاتفاق، یونانی ضبط ایتمك ایستمشلردی. بعده آقارنانیا، الیده ومسینیا ایله برابر بر هیئت متفقه تشكیل ایده‌رك، بر خیلی وقت آخائیا هیئت متفقه‌سیله محاربه‌ده بولنمشلردی. مؤخراً رومالیلرك ضبطنه كچوب، روما دولتنك انقسامنده شرق ایمپراطورلغنك حصه‌سنه دوشمش؛ واستانبولك لاتینلر طرفندن ضبطی صره‌سنده، روم ایمپراطورلری خاندانه منسوب (تئودوروآنكلو) او طرفه كیده‌رك، بر حكومت تشكیل ایتمشیدی. بعده سلطان مراد ثانی حضرتلری طرفندن فتح؛ وبر آره‌لق اسكندر بك طرفندن آرناودلقله برابر ممالك عثمانیه‌دن فك اولنمش، واسكندربكك وفاتنده وندیكلیلره كچمش ایسه‌ده، متعاقباً استرداد اولنمش؛ ونهایت یونانه استقلال ویرلدیكنده بو قطعه دخی حدود یونانیه داخلنده قالمشدر.

اتیان { یاخود اتین (Etienne) (استفان) اسمنك فرانسزلر طرفندن صورت استعمالیدر. [«استفان» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اتیان { یاخود استیان (Etienne,Estienne) فرانسه‌ده مطبعه‌جیلقده شهرت بولمش و ایچلرندن بر چوق علما یتیشمش بر خاندان‌در، كه رئیسی ١٤٦٠ ده پارسده طوغمش و ١٥٢١ ده

وفات ایتمش اولان (هانری آتیان) اولوب، بونك اوغللری (روبرت) و (شارل) ایله روبرتك اوغلی ایکنجی (آتیان) اك مشهورلرندندر.

اتیقوس { (Ethicus) لاتین جغرافیونندن اولوب، آلتنجی و یا یدنجی قرن میلادیده یاشامشدر. روما دولتنك زیر ادارەسنده بولنان ممالكك جغرافیاسنی یازمش ایسەدە، یالکز بر قسمی بولنەبیلمشدر.

اتیوپیا { (Ethiopie) اسکی یونانیلر بو اسمله مصرك اوست طرفندە بولنان نوبه، حبش و سودان ممالکنی تسمیه ایدرلردی. بعده بو اسم حبشه تخصیص اولنمشدر. [«حبش، سودان و زنج» مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

اتئوقل { (Etéocle) یونان قدیمدە (تیبه) شهرینك حکمداری (اودیب) ك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده برادری (پولینیق) ایله مناوبةً بررسنه حکومت سورمك اوزرە، اتفاق ایتمشلرسەدە، اتئوقل مدتی ختامنده برادرینه نوبت براقمق ایستمدیکندن، پولینیق قاین پدری یونانان آرغوس حکمداری (آدراست) ك امدادیله برادری اوزرینه عسکر سوق ایتمش؛ و بینلرندە واقع اولان بر مبارزەدە ایکیسی دخی تلف اولمشدر.

اتیوه { (Etive) اسقوچیانك (آرجیل) سنجاغنده بر درین خلیجدر، که دها ایچریده بولنان بر کول ایله دخی اختلاط ایدوب، قرەلرك ایچنه خیلی کیرر، وکاه خلیجدن کولە، کاه کولدن خلیجه آقنتی حاصل اولەرق، صویی قسماً طاتلی وقسماً آجیدر.

باب الهمزه — فصل الثاء

اثافت { یمنده باغلرینك کثرتیله مشهور بر قریه ایدی. جاهلیتده (درنی) تسمیه اولنوردی.

اثالث { جزیرةالعربده دیار ثموده بر طاغ اولوب، «وتنحتون من الجبال بیوتاً فارهین» آیت کریمەسندەکی جبالدن بو طاغ مراد بیورلدیغی مرویدر.

اثبج { (بنی —) افریقیەدە یرلشمش اولان بنی هلال قبائلندن بر بیوك قبیلەدر، که افرادندن مغربك تاریخنه مدخللری اولان بعض مشاهیر ظهور ایتمشدر.

اثبعل { فنیکه ملوکندن اولوب، قبل المیلاد ۹۴۰ تاریخندن ۹۰۸ تاریخنه قدر صیداده حکم سورمشدر.

اثر { شیراز متأخرین شعراسندن (آخوندشفیعا) نك مخلصیدر. اون بیك بیتی حاوی بر دیوانی واردر. ۱۱۱۳ تاریخندە (لار)دە وفات ایتمشدر.

اثل { (وولغا) نهرینك اسمیدر. [«اتل» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

اثیر بن عمریا { کوفەنك مشاهیر اطباسندن اولوب، حضرت علی (رضه) ابن ملجم طرفندن مجروح اولدیغی وقت، بو ذات باقوب حیاتندن امید قالمدیغنی کندیلرینه بیان ایتمشیدی. — بونك اسمنه نسبتله (اثیر صحراسی) نامیله کوفەنك خارجنده بر اووە واردر.

اثور { کردستانك اسم قدیمیدر. [«آثور» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

اثول { حوزستانده بر محل اولدیغی کتب فتوحده مذکوردر.

اثیل { مدینهٔ منورەنك قربنده وبدر ایله وادئ صفرا آرەسنده بر موضع اولوب، بدردن عودت بیوریلور ایکن، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز بو موضعده (نضر بن حارث بن کلده) یی قتل بیورمشلردر.

اثیر الدین ابهری { (فضل بن عمر سمرقندی) مشاهیر علمادن اولوب، حکمت ومنطقده ید طولی صاحبی ایدی. «الهدایة»، «الکشف»، «الزبدة» و «ایساغوجی» عنوانلریله درت تألیفی وسائر بعض آثاری واردر. «ایساغوجی» الی یومنا هذا ایادئ طلابده متداول اولدیغی کبی، حکمتده تدریس اولنمقده اولان (قاضیمیر) دخی صاحب ترجمه «الهدایه» عنوانلی کتابنك شرحیدر. ۴۷۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اثیر الدین اخسیکتی { آلتنجی قرن هجری مشاهیر شعراسندن اولوب، فرغانەدە واقع (اخسیکت) ناحیەسندن اولدیغی حالده اخسیکت وعراق عجمده یاشامشدر. اتابك ایلدکز صاحب ترجمەنك صحبتنه طالب اولمش؛ وهرنەقدر اثیرالدین مشارالیهك یانه کیدەمەمش ایسەدە، کرك کندیسنك وکرك اوغلی قزل آرسلانك مدحنه دائر بعض اشعار سویلمشدر. کندیسی انوری وخاقانی کبی اعاظم شعرای ایران کعبنده عد اولنمشدر. وفاتی ۶۰۸ تاریخنده واقع اولمشدر. شوایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ای عقل نازنین تویی مقتدای نفس
تاکی میرای طفرل وتاکی در طفان
خلقان حرص وآز بکش از سرائیر
وزننك مدح کفتن خلقانش وارهان

اثیر الدین اندلسی { [ابو حیان اندلسی» مادهسنه مراجعت.]

اثیر الدین اومانی { همدان جوارنده واقع (اومان) قریهسندن اولوب، حکیم شهیر نصیر الدین طوسینك شاکردانندن عالم ومتفنن برشاعر ایدی. عربی وفارسی دیوانی وار در. شو ایکی بیت جملهٔ اشعار فارسیهسندندر:

چنین که جوشن سیمین آب می بینم
چه‌کونه کارکند تیغ خود بر آن جوشن
بآب بنکر ویاد آور از شهان قدیم
بزال ماند در بند مانده از بهمن

باب الهمزه — فصل الجیم

اَجاٌ { مدینهٔ منوره ایله شام آره‌سنده (طی) مملکتنده بر یوکسك طاغدر.

اجارِتین { لازستان سنجاغنك بر قضاسی ایدی، که مرکز لوا اولان باطوم شهریله برابر اخیراً روسیه‌یه ترك اولنمشدر. بو قضا اجارهٔ علیا واجارهٔ سفلی نامله ایکی ناحیه‌دن مرکب او- لوب، باطومك ۱۰ ساعت بعدنده وشرق جهتنده واقعدر. اهالیسی ۲۵۰۰۰ نفوسدن عبارت او- لوب، جمله‌سی مسلم اولمغله، اکثریسی ممالك عثمانیه‌یه هجرت ایتمشلردر.

اُجان { آذربیجانده تبریزدن ۱۰ فرسخلق مسافه‌ده و(ری) ه کیدن طریقك او- زرنده بر قصبه اولوب، وقتیله قلعه‌سی وچارشیسی وار ایدیسه‌ده، الیوم خرابدر.

اِجّانه { (نهر الاجانة) بصره قربنده فراتدن آیرلمش بر جدولدر، که حضرت عمرك امریله موسی الاشعری طرفندن آچدیرلمشدر.

اَجدابیه { برقه یعنی بنغازی قطعه‌سنك غرب جهتنده واقع بر قصبه ایدی، که اوجله قصبه‌سنك شمال غربیسنده وساحل بحردن ۱۸ میل ایچریده اولوب، ساحل بحرده بر لیمان وقلعه‌سی دخی وار ایدی. بو قصبه‌نك اشجاری وخرمالریله باغچه‌لری چوق ایدی. صویی غایت لذیذدر. ایچنده ملوك فاطمیه‌دن قائم بن مهدی طرفندن بنا اولنمش بر بیوك جامع شریف ایله مثمن الشکل ومصنع بر صومعه وار ایدی. الیوم خراب اولوب، اسمی (قصر ها- نی) در. سالف الترجمه (ابن اجدابی) بو قصبه‌ده نشأت ایتمشدر.

اَجَر { اندلسده قرطبه‌نك جوارنده بر قلعه ایدی.

اجریا { (Égérie) اسکی روماليلرك اعتقادنجه چشمه‌لره موکل بر پری اولوب، روما جوارنده الیوم موجود بر چشمه‌نك جوارنده کائن بر مغاره‌ده اقامت ایتدیکنی زعم ایدرلردی.

اَجَمه { بغدادك بر محله‌سی ایدی، که خلفای عباسیه‌دن مسترشد بالله طرفندن اعمار اولنه‌رق، بعده ۵۵٤ تاریخنده دجله‌نك طغیانندن خراب اولمشیدی.

اجمهٔ بُرس { بابل جوارنده صرح نمرود قارشیسنده بر ناحیه‌در.

اجمیر { [«آجمیر» ماده‌سنه مراجعت بیو- ریله.]

اَجنادین { فلسطینده رمله ایله جبرین آره- سنده قوملق بر اووه اولوب، بونده حضرت خالد بن ولیدك قوماندهسی آلتنده بو- لنان عساکر مسلمینك روملره قارشی قطعی بر مظفریته نائل اولملریله مشهوردر. بو مظفریت هجرت نبویه‌نك ۱۳ تاریخنده حضرت ابابکر صدیقك ارتحالندن بر آی اول واقع اولمشدر.

اجه اووه‌سی { بولایرك آرقه طرفنده بر اووه‌در، که اورالرینك فاتحلرندن اجه بکك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

اجه بك { سلطان اورخان غازی رجالندن ومشاهیر غزاة عثمانیه‌دن اولوب، شهزاده سلیمان پاشانك معیتیله بوغازك اناطولی ساحلندن صال ایله روم ایلی‌یه چکرك، بولایر وجوارلرینی فتح ایتمشلردر. بعده غازی فاضل ایله کلیبولینك فتحنه مأمور اولوب، شهر مذکور ایله او جوارلری ممالك عثمانیه دائره‌سنه ادخال ایتمشلردر. تربه‌سی کلیبولیده‌در.

باب الهمزه ـ فصل الجیم الفارسی

اچمیاجین { (Etchmiadzin) روسیه‌نك قفقاسیه خطه‌سنده اریوانك ۲۵ کیلومتره غربنده و آراس نهری ساحل یسارینك ۱۵ کیلومتره شمالنده واقع بر بیوك مناستر اولوب، ارمنیلرك اك بیوك پطریقلری اولان (قاتولیقوس) لك مقریدر. بو مناستر واسع و مزین بر بنا اولوب، برقاچ کلیسا وصومعه‌یی و ال یازیسیله یازیلی کتابلری

حاوی بر کتبخانه‌یی شاملدر. مناسترك قربنده بولنان (واغارشابات) قریه‌سی بو اسمله مسمی اولان براسکی ارمنی شهرینك خرابه‌لری اوزرنده واقع اولوب، روس حکومتی طرفندن قضا مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

باب الهمزه — فصل الحاء

اُحُد { مدینهٔ منوره‌نك بر میل شمالنده واقع برقیرمزی طاغ اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) واصحابیله کفرهٔ قریش آره‌سنده بو طاغده وقوع بولمش احد غزاسیله مشهوردر. حضرت رسالتپناه افندمز بو طاغ حقنده «احد جبل یحبنا ونحبه وهو علی باب من ابواب الجنة» بیورمشلردر. احد غزاسی هجرت نبویه‌دن ۲ سنه، ٦ آی و ۷ کون صکره وقوع بولوب، بونك سبب ظهوری دخی شو در، که کفار قریش بوندن اول وقوع بولمش اولان (بدر) غزاسنده مغلوب اولمش بولندقلرندن، بونلردن محاربهٔ مذکوره‌ده اقربالری اورلمش اولان بعض آدملر ابو سفیانه کیده‌رك، اخذ ثاری تکلیف ایتملریله، ابو سفیان کندی قوماندەسی آلتنده مشرکین قریشدن وکنانه وتهامه‌دن اوچ بیك ایکیوز کشی قدر آله‌رق، قاریسی هند ایله دیکر بر طاقم قاریلر دخی، اشعار ایله محاربلری تهییج ایتمك اوزره، رفاقتلرنده بولندقلری حالده، مدینه‌یه طوغری حرکت ایدوب، احد طاغنه کلمشلردی. حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمز بونلرك اوکنه چیقمق رأینده بولنمیوب، مدینه‌یه دخوللری تقدیرنده شهرده مقاومتی تنسیب بیورمشلر دیسه‌ده، بعض اصحابك اصرار وابرامی اوزرینه، محاربه‌یه چیقمغه قرار ویرمشلردی. حضرت پیغمبر صحابه‌دن بیك کشی ایله چیقوب، آنجق چیقمغه الك زیاده تشویق ایدن عبدالله بن ابی ایله آرقداشلری نادم اولوب، عسکرك ثلثیله رجعت ایتدکلرندن، فخر کائنات افندمز یدیوز کشی ایله اوچ بیك پیاده وایکیوز سواری کفاره قارشی یورویه‌رك، بینلرنده واقع اولان شدتلی محاربه لرده عسکر مسلمین کاه غالب وکاه مغلوب اوله‌رق، عم رسول‌الله حضرت حمزه (رضه) ایله برابر صحابه‌دن یتمش ذات شهید اولمشدر. سعد بن ربیع، ثابت بن قیس وحسیل بن جابر جملهٔ شهدادندر. حضرت نبی ذیشان (صلعم) افندمزك دخی بو وقعه‌ده مبارك دیشی کسر ودوداق ویوزی جریحه‌دار اولمشدر. ابو سفیانك زوجه‌سی هند اشعار تغنیسیله کفاری اهل اسلامه قارشی تشجیع ایتمکده ایکن، حضرت حمزه‌نك شهید دوشدیکنی کورنجه، قوشوب، مبارك جکرینی کوکسندن چیقاره‌رق، کال حرص وکیندن دیشیله قوپاروب چیکندیکی مشهوردر. نهایت غلبه اهل اسلامه میسر اولوب، کفار قریش مغلوباً ومقهوراً عودت ایتمشلردر.

اَحزاب { (مسجد —) مدینهٔ منوره‌نك عهد رسول‌الله (صلعم) ده بنا اولنان مساجدندندر. — [غزای احزاب ایچون «خندق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَحزیا { اسرائیل ملوکنك سکزنجیسی و آحاب اوغلی اولوب، مشرك وظالم بر حکمدار ایدی. حضرت الیاسك زماننده اولوب، میلاددن ۸۹۷ سنه اول جلوس ایتمشدر. — یهود ملوکنك بشنجیسی دخی بو اسم ایله مسمی اولوب، پدری یورامك وفاتنده، ۲۲ یاشنده اولدیغی حالده، جلوس، و آرامیلرله محاربه ایتمشدر.

احساء { جزیرة العربك شرق شمالیسنك بصره کورفزی سواحل غربیه‌سنده قسم شمالیسندن عبارت اولان بحرین حطه‌سنك اسمیدر، که بوندن یکرمی سنه اول دولت علیهٔ عثمانیه‌نك دائرهٔ ادارەسنه آلنه‌رق، نجد سنجاغی نامیله بصره ولایتنه ملحق بر سنجاق اتخاذ اولنمشدر. بوسنجاق نفس احسا ایله هفوف، قطیف و قطر اسملریله درت قضابه منقسم اولوب، مرکز لوایه ملحق اولان مبرز، هجیر و جعفر ناحیه‌لرینی دخی حاویدر. اراضیسی دوز و قوملق ایسه‌ده، صویی چوق اولدیغندن، منبت اولوب، بغدای، آرپه، داری، سیسام کبی انواع حبوباتله کثرە و سائر میوه‌لر حاصل اولور. علی الخصوص خرمالری پك چوق و غایت مقبولدر. اهالیسی ۳۵۰۰۰ قدر اولوب نصفندن زیاده‌سی متوطن، و قصوری خیمه نشیندر. اسکله‌سی اولان قطیف قصبه‌سی اولدقجه تجارتکاهدر. — احسا قصبه‌سی قطیفك ایکی قوناق جنوب غربیسنده واقع اولوب، دردنجی قرن هجری اوائلنده اورالرده خروج ایتمش اولان سالف الترجمه ابو طاهر قرمطی طرفندن خیلی توسیع وتزیین اولنمش؛ و بر خیلی وقت بیوجك بر شهر حالنده بولنمشدر. بولندیغی مملکتك اصل اسمی (هجر) اولوب، بعده مرکزینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. — عربیده احسا قوملق و صولی بر دیك اولدیغندن، نجد بادیه‌لرنده و جزیرة العربك سائر طرفلرنده بو اسمله دیکر بعض محللر دخی بولنور.

احسان { (میرزا نواب ظفر خان) هندستان امرا وشعراسندن اولوب، بر وقت

کابل والیسی بولنمش، و ۱۰۷۴ تاریخنده وفات ایتمشدر. فارسی مرتب دیوانی واردر.

احشویریش { کتب مقدسهٔ عبرانیه‌ده ایران ملوکندن بعضنه ویریلن اسم اولوب، (خسرو) دن غلط اولدیغی آکلاشیلیور.

احقاف { جزیرة العربك جنو بنده عمان ایله یمنك آره‌سنده و حضرموتك شمال شرقیسنده برقطعهٔ واسعه‌در، که (دهنا) دنیلن صحرای واسعدن معدود اولوب، عمراندن عاری واكثر طرفلری خالیدر. بو قطعه‌نك وقتیله قوم عادك مسكنی اولوب، معمور بولنمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، قوم عادك وطنیله ارم ذات العمادك یمن جهتنده و قابل عمران اولان مرتفع محللرده بولنمش اولمسی احتماله دها قریبدر. قوم عاددن قالمه ظن اولنان خرابه‌لر دخی او طرفده بولنیور. هود نبی (عم) ك قبری بو قطعه‌ده اولدیغی مرویدر.

احمد { فخر کائنات (صلعم) افندمزك اسماء مبارکه‌سندن اولوب، اول حضرتدن اول بو اسمله كیمسه تسمیه اولنمدیغی كبی، وقت سعادتده ودها خیلی وقت‌صکره، حضرت رسول اکرمه حرمة، كیمسه بو اسمله تسمیه اولنمامش؛ و بعده تعمم ایتمكله باشلامشدر.

احمد { خلفای عباسیه‌دن یدی ذاتك اسمی اولوب، هر بری لقبی صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر. [« مستعین بالله، معتمد علی الله، معتضد بالله، قادر بالله، مستظهر بالله، مستضیٔ بنور الله، و ناصرلدین الله » ماده‌لرینه مراجعت.] — یکرمی آلتنجی خلیفه اولان قائم بامر اللهك اوغلی و یکرمی یدنجی خلیفه مقتدی باللهك پدری دخی احمد اسمیله مسمی اولوب، پدرینك صاغلغنده وفات ایتمكله، خلافت ایتمه‌مشدر.

احمد { (ابو ابراهیم) بنی اغلب امراسنك بشنجیسی اولوب، ابو عقال اغلبدن صکره، ۲۴۶ تاریخنده مسند امارته چكمش؛ و ۲۳ سنه افریقیه‌ده حکومت سوردکدن صکره، ۲۴۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد { (معزالدوله —) آل بویه‌نك اوچنجی پادشاهیدر. [« معز الدوله » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد { مصر وشامده حکومت سورمش اولان اخشیدیانك بشنجیسی اولوب، ۳۵۶ تاریخ هجریسنده، کافور اسودك وفاتی اوزرینه، ۱۱ یاشنده ایکن، مسند امارت وحکومته چكمش؛ و ایکی سنه حکومت سوردکدن صکره، مغربده ظهور ایتمش اولان فاطمیوندن معزلدین اللهك قائدی جوهر سوق عسکر ایده‌رك، مصری ضبط، وخلفای عباسیه نامنه خطبه اوقونمسنه ختام ویرمشدر.

احمد { [« مستعلی بالله » و « نصرة الدین » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

احمد { (سلطان —) جنکیز خانك تورونی هلاکونك اوغلی اولوب، ۶۸۱ تاریخ هجریسنده، برادری ابقا خانك وفاتی اوزرینه، تخت موروثنه جلوسله برابر، اظهار اسلام ایده‌رك، (نکودار) اولان اسم اصلیسنی (احمد)ه تحویل ایتمش؛ وعسکر وطائفه‌سنی دخی دین اسلامه دعوت، و بتون ملوك اسلامیه‌یه نامه‌لر و ایلچیلر کوندره‌رك، اسلامله تشرفنی اعلان، وصلح ومسالمتی تکلیف ایلمش ایدی. مؤخراً ابقا خانك اوغلی آرغون خان خراسانده خروج ایتمكله، سلطان احمد کندیسنی مغلوب ایده‌رك، طوتوب بر قلعه‌یه حبس ایتمش ایسه‌ده، دینلرینی ترك ایتمسندن طولایی کندیسندن دلکیر اولان عسکری آرغون خانك اطلاق، وخراسان والیلکنه نصب اولنمسنی طلب ایتمشلر؛ و بو طلبلری اسعاف اولنمنجه، محبوس بولندیغی قلعه‌یه هجومله، کندیسنی چیقاره‌رق، عصیانی تجدید ایتمشلر؛ وواقع اولان محاربه‌لرده سلطان احمد مغلوب اولوب، فرار ایدر ایکن، آرقه‌سندن یتیشیله‌رك، ۲ سنه‌لك حکومتدن صکره، ۶۸۳ ده شهید ایدلمشدر. آنجق شمس منیر اسلامه قارشی مغوللرك شرك مجمدی دوام ایده‌میوب، مؤخراً آرغون خانك اوغللری غازان خان وسلطان محمد طرفندن دین اسلام قطعیاً قبول اولنمشدر.

احمد { (سلطان —) آل مظفردن اولوب، برادری شاه شجاعك منشوریله کرمان والیلکنه نصب اولنمش ایکن، ۷۸۶ تاریخنده شاه شجاعك وفاتی اوزرینه، اعلان استقلال ایتمشدر. تیمورك ۷۹۰ تاریخنده ایرانی استیلاسنده، صاحب ترجمه عرض اطاعتله، یرنده ابقا اولنمشدیسه‌ده، بش سنه صکره جهانگیر مشارالیهك امریله قتل اولنمشدر.

احمد { (سلطان —) ایلکانیانك دردنجیسی و اخیری اولوب، ۷۸۴ تاریخنده برادری سلطان حسینی قتل ایله، عراق عرب وآذربیجان حکمداری اولمش ایسه‌ده، ۷۸۸ ده تیمورلنك آذربیجانی

ضبط ایتمکله، سلطان احمد عراق عربله اکتفا ایتمشیدی. بر سنه صکره عراق دخی بو جهانکیرك قبضهٔ تصرفنه کچمکله، صاحب ترجمه پادشاه دولت عثمانیه اولان یلدیرم سلطان بایزید حضرتلرینه التجایه مجبور اولمش ایدی. بعده مصرده‌کی ملوك چراکسه یانه کیدوب، تیمورك وفاتندن صکره، عراقه عودتله بغدادك سورینی یاپمش؛ ومتعاقباً تبریزده قره‌یوسف ترکمان ایله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب اولوب، فرار ایدرکن، طوتیله‌رق، ۸۱۳ تاریخنده قتل اولنمشدر. عالم وشاعر برذات ایدی.

احمد } [« شهاب الدین » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد } (ملك مظفر ابو السعادات —) مصرده حکومت سورن غلامان چراکسه‌نك بشنجیسی اولوب، پدری ملك مؤید شیخ محمود ظاهرینك وفاتنده، وصیتی اوزرینه، بر بچق یاشنده ایکن، ۸۲٤ تاریخنده اجلاس اولنمش ایسه‌ده، وصیسی و مدبر ملکی اولان اتابکاندن (طاطر) یدی آی صکره بونی سلطنتدن محروم ایده‌رك، کندیسی جلوس ایتمشدر.

احمد } (سلطان —) آق قیونلی خاندانك آلتنجی حکمداری، اولوب، اوزون حسنك اوغلی اوغورلی محمدك ولدیدر. پدرینك قتلی اوزرینه، دولت علیهٔ عثمانیه‌یه التجا ایده‌رك، سلطان بایزید ثانی حضرتلری طرفندن حسن قبول کورمش، وحتی مصاهرت شرفنه نائل اولمش ایکن، خفیاً قاچوب، آراس نهری کنارنده عم زاده‌سی رستم بکی قتل ایله، تبریزی ضبط ایتمش؛ وآنجق دولت عثمانیه‌ده کوردیکی آیین عدالتی اجرا ایتمك ایستدیکندن، مظالم ومعاملات عرفیه‌یه آلشمش اولان طائفه‌سی کندیسنك علیهنه قالقیشمغله، برسنه‌لك حکومتدن صکره، ۹۰۱ تاریخنده دیکر عم زاده‌سی مراد بك طرفندن قتل اولنمشدر.

احمد } (مرزا سلطان —) اولاد تیموردن جلال الدین امیرانشاهك تورونی اولان سلطان ابو سعیدك اوغلی اولوب، ۸۷۳ تاریخنده پدرینك اوزون حسن طرفندن قتلی اوزرینه، سمرقندده تخت موروثنه جلوس، و ۲۷ سنه حکومتدن صکره، ۸۹۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد } (مرزا امیرك —) اولاد تیموردن معز الدین عمر شیخك اوغلی اولوب، ۸۱۱ تاریخنده عمی شاهرخ طرفندن (اوزجند) والیسی اولمشیدی. بعده (اولغ) بك ایله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب اولوب، مغولستانه قاچمش؛ و خراسانه عودتنده شاهرخك امریله کعبهٔ معظمه‌یه متوجه اولوب، صکره نه اولدیغی معلوم اوله‌مامشدر.

احمد } (شهزاده —) سلطان بایزید ثانینك حیاتلرنده وفات ایدن شهنشاهدن صکره، اکبر اولادی اولوب، پادشاه مشارالیهك صاحب ترجمه‌یه محبتی زیاده اولمغله، کندیسنی ولیعهد ایتمش، وحیاتلرنده تختنی کندیسنه ترك ایتمك ایستمش ایسه‌ده، شهزاده احمد کوشك وذوق واستراحته مائل اولوب، حلمی غالب اولدیغی حالده، کندیسندن کوچك بولنان سلطان سلیم حضرتلرینك جلادت وشجاعتی وافکار جهانکیرانه‌سی یکیچریلرك معلومی اولدیغندن، بونلر شهزاده احمدك جلوسنه مانع اولمغله، سلطان سلیمك تخت عثمانی‌یه قعودی مقدر بولنمشدر. صاحب ترجمه پدرینك زماننده اوتوز سنه آماسیه متصرفلغنده بولنوب، سلطان سلیمك جلوسنده اظهار آثار ناخشنودی ایله، آماسیه‌یی ضبط ایتدکدن صکره، اوغلی علاء الدینی بروسه‌نك ضبطنه مأمور ایتمشیدی. سلطان سلیمك بالذات آناطولی‌یه اردو سوق ایتمسی اوزرینه، شهزاده احمد آماسیه‌یی ترکله، طاغلره چکلمش اولدیغندن، سلطان سلیم آماسیه متصرفلغنه داود پاشا زاده مصطفی بکی تعیینله اکتفا ایده‌رك، عودت ایتمش ایدیسه‌ده، قیشك حلولندن صکره شهزاده احمد تکرار آماسیه‌یی ضبط ایتدیکندن، سلطان سلیم ایکنجی دفعه اوله‌رق عسکر سوق ایده‌رك، شهزاده احمد مغلوباً اخذ وکرفت اولنمش. و ۹۳۹ تاریخنده ارتحال دار بقا ایتمشدر.

احمد } (غازی سلطان — خان اول) سلطان محمد خان ثالثك اوغلی اولوب، سلاطین عظام عثمانیه‌نك اون دردنجیسیدر. مشار الیه حضرتلرینه کلنجه‌یه قدر سلطنت خط عمودی اوزره پدردن اوغله قالدیغندن، نسب شریفی اون اوچ بطنده سلطان عثمان غازی‌یه منتهی اولور. ۹۹۸ تاریخنده طوغوب، ۱۰۱۲ سنه‌سنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، ۱٤ یاشنده اولدیغی حالده، تخت عثمانی‌یه جلوس، و ۱٤ سنه اجرای سلطنتدن صکره، ۱۰۲٦ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. اون دردنجی پادشاه اولدیغی حالده، اون درت یاشنده جلوس ایدوب، اون درت سنه سلطنت سورمسی اتفاقات حسنه‌دندر. زمان سلطنتنده بر طرفدن نمچه ایله و بر طرفدن دخی ایرانله محاربه اولندیغی کبی، پدرینك زمان سلطنتنده آناطولی وعربستانك هر طرفنده ظهور ایتمش اولان جلالی اشقیا.

سـيله معن اوغلى و قلندر اوغـلى كبى نيجه باغيلرك وجودلرى رفع اولنه رق، هرطرفده امنيت واسايش اعاده اولنمشدر. نيجه ايله آچيلان محاربه مجارستانى آلمانلرك يد ظلمندن قورتارمق مقصديله خروج ايتمش و مجارلر طرفندن قرال طانمش اولان (پوچقايى) يه اعانةً وقوعبولوب، مجارستان واردلك، دولت عثما- نيه‌نك تحت حمايه‌سنده اولمق اوزره، نيجه‌دن تفريقنه و دولت عثمانيه حقنده غايت نافع شرائطله معاهده عقدينه موفقيت حاصـل اولمش ايسه‌ده، معاهده‌نك عقدى تأخير اولنديغندن، بعده نيجه حقنده دخى نافع بعض بندلر علاوه‌سـيله امضا اولنمشـدر. هر حالده اوسـترغون اسـترداد ونيجه قلاع ضبط اولنمشـدر. ايران محاربه‌سنه سبب ايسه شاه عباسـك تجاوزاتى اولوب، اوطرفه سوق اولنان عسكرك سردارى بو- لنان قيوجى مراد پاشانك همتيله عساكر عثمانيه غالبيت تامه قزانه‌رق، ايرانيلرك ضـبط ايتمش اولدقلرى يرلر مع زيادة استرداد اولنمش، و پك شانلى معاهده‌لر عقد اولنمش ايسه‌ده، شاه عباس عهدنده طورمديغى ايچون، پادشاه مشاراليهك اواخر سلطنتنه دكين بو غائله ايله اوغراشلمشدر. بو ايكى بيوك محاربه‌دن بشقه دها نيجه محاربه‌لر وقوعبولوب، جمله‌سـنده موفقيت حاصـل اولمشدر. افلاق وبغدان دخى استرداد اولنمش؛ ومو- ره‌نك مانيه طاغلرنده وقره طاغده ظهور ايتمش اولان عصيانلر ترحاله منصرفى آرسلان پاشا معرفتيله باصديرـ لمشدر. مراد رئيسك قوماندەسى آلتنـده آق دكيزه دونما چيقـاريله‌رق، مالطه تهـديد وطرابلس غربده بعض زوربالر تربيه اولنمش؛ واعدانك برقاچ سفائنى آلنمشـدر. سـلطان احمد اول عاقـل ومدبر وغيور بر پادشاه اولوب، شبابتيله برابر امور دولتى بالذات اداره ايدردى؛ و انتخاب وكلا و رجالده فوق العاده اصـابتى وار ايدى. ديانت و اعتقـادى دخى بركمال اولوب، حرمين شريفينده نيجه اعماراته موفق اولمش، و روضهٔ مطهره‌يى برچوق كرانبها هديه‌لرله تزيين ايتمشـدر. پايتختك اك بيوك واك كوزل جوامعندن اولان آت ميداننده‌كى سـلطان احمد جامع شريفى ايله مربوطاتى اولان مدرسـه ومكتب وعمـارت جملهٔ مؤسسـات خيريه‌سندندر. طبع همايونى سير و سيا- حته وآوه دخى مائل اولمغله، ايكى كره ادرنه وكليبولى وسـائر روم ايلى طرفلرينه وبر كره دخى بروسه‌يه قدر كيتمشـلردى. ذات پاكى علم وعرفانله آراسـته اولوب، طبيعت شعريه‌سى دخى اولمغله، عربى وتركى اشعارى واردر. شعرده (بختى) تخلص ايدرلردى، و بو مخلص ابجد حسـابيله تاريخ جلوسـنه دالدر. جامع شريفى جوارنده‌كى تربهٔ مخصوصه‌سنده مدفوندر.

احمد (سلطان — خان ثانى) سلطان ابراهيم خانك اوغلى و سلطان احمد خان اولك تورونى اولوب، سـلاطين عظـام عثمانيه‌نك يكرمى برنجيسـيدر. ١٠٥٢ تاريخنـده طوغوب، ١١٠٢ تاريخنده ٥٠ ياشنده اولديغى حالده، برادرى سلطان سليمان ثانينك وفاتى اوزرينه جلوس، و درت سنه سلطنت سوردكدن صكره، ١١٠٦ سنه‌سنده وفات ايتمشدر. صلحپرور بر پادشاه ايديسـه‌ده، تيز مزاج و سريع الغضب ايدى. صـيد و موسـيقى يه مائل وحسن خطه مالك ايدى. جلوسلرى سـنه‌سى صدر اعظم بولنان كوپريلى مصطفى پاشـا نيجه محاربه‌سـنه كيتمش؛ و هر نه قـدر كه بحراً دولت عثمـانيه دونمـاسى غالب كلمش ايسه‌ده، براً موفقيت حاصل اوله‌ميوب، مصطفى پاشـا دخى محاربه‌ده قتل اولنمش؛ و برخيلى مدت دولت مشار اليها ايله مخاصمات قپوسى آچيق قالدقدن سـكره، ١١٠٤ سنه‌سـنده انكلتره وفلنكك توسطيله مصـالحه عقد اولنمشدر. قانونى سلطان سليمان تربه‌سنده مدفوندر.

احمد (غازى سلطان — خان ثالث) سلطان محمد خان رابعك اوغلى اولوب، سلا- طين عظام عثمـانيه‌نك يكرمى اوچنجيسـيدر. ١٠٨٣ تاريخنـده طوغوب، ١١١٥ سنه‌سـنده، برادرى سـلطان مصطفى خان ثانيدن صكره، جلوس ايتمش؛ و٢٨ سنه سلطنت سوردكدن صـكره، ١١٤٣ ده فراغ، و ١١٤٩ ده ٦٦ ياشنده ارتحـال ايتمشدر. جلوسنى متعاقب سلفنك فراغنى موجب اولان عصيان اربابنه مماشات ايتمش ايسه‌ده، بعده بونلرى بحق تربيه، وبونلرك تكليفى اوزرينه نصب ايدلمش اولان صـدر- اعظم وسائره‌يى عزل ونفى ايتمشدر. زمان سلطنتنك اك مهم وقوعاتى اسوج قرالى اون ايكنجى شارلك، روسـيه‌يه مغلوب اولمسى اوزرينه، دولت عليه‌يه التجا ايتمسى وبونك سببيله روسيه ايله اولنان محاربه‌در. بو محاربه‌ده عسـاكر عثمانيه (پروت) نهرى اطرافنده روس عسكرينى كلياً منهزم ايدوب، بيوك پتروى‌يى اسير طوتمق اوزره ايكن، زوجه‌سى قترينه‌نك دسـايسيله قوماندان بولنان بالطه‌جى محمد پاشا جزئى بعض منافعله آلدانه‌رق، صلحى قبـول ايتمش، واله چكمش اولان اويله برفرصتى قاچيرمشدر. بعده اون ايكنجى شارلك ممالك عثمانيه‌دن اخراجى دخى برمسئله اولوب، كوج حال ايله كيتمكه ارضا اولنمشيدى. ونديكليلرله وقوع

بولان محاربه‌ده دخی غالبیت عثمانلیلر طرفنده قالوب، موره استرداد اولنمش ایسه‌ده، نمچه ایله اولان محاربانده موفقیت حاصل اوله‌مامش؛ ونهایت بو ایکی دولتله بردن معاهده عقد اولنمشدر. ایران حدودنده دخی عساکر عثمانیه برچوق مظفریاته نائل اولوب، تفلیس، نخجوان، تبریز، همدان، نهاوند، اردبیل وسائر نیجه بلاد ضبط اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً ایرانیلر بلاد مذکوره‌یی استرداد ایتمشلردر. هر حالده پادشاه مشارالیهك اوائل سلطنتی موفقیت ومظفریتله بچمش ایسه‌ده، بعده امور دولتك عنانی صدراعظم بولنان داماد ابراهیم پاشانك یدینه براقیلوب، ابراهیم پاشا ایسه ذوق واکلنجه‌یه مجبور اولمغله، اولیای امور بسبتون ذوق وسفاهته طالمش اولدقلرندن، اولکی موفقیاته بدل هر طرفدن آثار نکبت رونما اولمغله، نهایت ١١٤٣ تاریخنده وقوعه کلن یکیچریلرك غلو وعصیانی اوزرینه، فراغه مجبور اولوب، برادرزاده‌سی سلطان محمود اول جلوس ایتمشدر. سلطان احمد ثالث باغچه قپوسنده والده سلطان تربه‌سنده مدفوندر.

احمد (قره‌جه —) دولت علیهٔ عثمانیه‌نك اثنای تأسسنده ظهور ایدن اولیاء الله زمره‌سندن اولوب، بلاد ایرانده بر حکمدار خاندانه منسوب اولدیغی حالده، جذبه‌یه مظهر اولنجه ترك دار ودیارله، آناطولی‌یه کله‌رك، اقحصار قربنده بر محلده توطن ایتمشدر. مناقب وکراماتی مشهوردر. حاجی بکتاش ولی ایله معاصر ایدی. قبری محل مذکورده زیارتکاه انامدر.

احمد قانونی سلطان سلیمان دوری شعراسندن اولوب، استانبوللی اولدیغی حالده، مصره کیده‌رك، اورانك والیسی اسکندر پاشایه انتساب ایتمش؛ ومؤخراً مشارالیهك اوغلی درویش بك معیتنده قدسه کیدوب، ٩٧٠ تاریخلرنده اوراده وفات ایتمشدر. علوم ریاضیه وهیئته آشنا اولوب، برقاچ تألیفاتی دخی واردر. پدری ایرانلی اولمغله، فارسی وترکی اشعاری غایت لطیف وسلیسدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

رفته ازجای خود ازدستت دل بیحاصلم
دست نه بر سینهٔ چاکم بدست آور دلم

احمد (قیطاس‌زاده —) بودخی سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن اولوب، پدری سنجاق بکی بولنمش اولدیغی کبی، کندیسی دخی دواتدار، آرپه امینی، شهر امینی، روم‌ایلی تیمار دفترداری ونهایت دیاربکر دفترداری اولوب، کوستردیکی خدمت وصداقت اوزرینه سنجاق بکلکی تکلیف اولنمش ایسه‌ده، عزلتی اختیار ایده‌رك، اورته‌کوی‌ده بنا ایتمش اولدیغی کوزل بر یالی‌یه چکلمش؛ وزمانك ادباسیله همصحبت اولوب، ٩٩٢ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

خرمن دنیایی کشت ایتدم سراسر حاصلی
آرایوب بر دانه مخلص بولمدم کندمه

احمد (ملا —) هندستان ادباسندن اولوب، پدری سندده مذهب حنفی اوزره قاضی ایکن، کندیسی تشیع ایتمشیدی. دهلی حکمداری مشهور اکبر شاهه انتساب ایده‌رك، بونك امریله «تاریخ الفی» عنوانیله برتاریخ عمومی یازمغه باشلامش؛ وچنکیز خانك زماننده‌ك اولان وقوعاتی حاکی ایلك ایکی جلدینی بیتیردکدن صکره، ٩٩٦ تاریخنده لاهورده مقتولاً وفات ایتمکله، تاریخی (آصف خان جعفر بیك) طرفندن اکمال اولنمشدر. صاحب ترجمه‌نك «خلاصة الحیاة» عنوانیله بر تألیفی دها واردر.

احمد آباد هندستانك شمال غربیسنده بر بیوك شهردر، که حکومت اسلامیه زماننده کوجرات دولتنك پایتختی اولوب، الیوم بمبای ایالتنده برلوانك مرکزیدر. (کمبای) کورفزینك ٧١ کیلومتره شمالنده و بمبایك ٤٦٤ کیلومتره شمالنده کوزل بر موقعده واقع اولوب، حکومت اسلامیه زماننده هندك اك بیوك شهرلرندن وچارشو وبازارلریله وجوامع ومساجد وسائر آثاریله مشهور ایدی. او وقتدن بری محاربات واقعه‌دن ومرکزیتی غائب ایتمسندن خیلی تدنی ایتمش ایسه‌ده، ینه ١١٧ ٠٠٠ اهالی‌یی جامع تجارتکاه بر شهردر. سور ایله محاط اولوب، ١٢ قپوسی واردر. بوشهر طقوزنجی قرن هجریده کوجرات حکمدارلرندن احمد شاه طرفندن تأسیس اولنوب، بعده اکبر شاه طرفندن ضبط، و دهلی دولتنه الحاق اولنمشیدی. انکلیزلرك الینه کچدکدن صکره، تدنی‌یه یوز طوتوب، مؤخراً واقع اولان بر حرکت ارضدن شهر ایله برابر تأسیس ایدلمش اولان بیوك جامعك مناره‌لری ییقلمشدر. — بو اسمله بری نیسابور و دیکری قزوین جوارلرنده وقتیله ایکی بیوك قریه دخی وار ایدی.

احمد اسعد افندی مشایخ اسلامدن ایکی ذاتك اسمیدر. [«صالح زاده» و «عریانی زاده» ماده‌لرینه مراجعت.]

احمد افندی (ابوبکر افندی زاده —) سلطان مصطفی خان ثالث

دوری شیخ الاسلاملرندن اولوب، تیره‌لی ابو بکر افندینك اوغلیدر. ۱۰۹۷ تاریخنده طوغوب، کنج یاشنده شیخ الاسلام محمود افندی‌یه داماد اولمش؛ و۱۱۴۲ده غلطه، ۴۸ده مصر، ۵۳ده مکه‌ملاسی، ۵۷ده استانبول قاضیسی، ۶٤ده آناطولی و۶۹ده روم ایلی قاضیعسکری اولمشیدی. ۱۱۷۵ سنه‌سی صفرنده مسند مشیخته ترفیع اولنه‌رق، سکز آی صکره، رخاوتنه بناءً، عزل اولنمش ایسه‌ده، ینه انواع مکارم وانعامه نائل اوله‌رق، ۱۱۸۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. بعض علومه آشنا ومحسن بر ذات ایدی.

احمد افندی { [« معید احمد افندی، داماد زاده ومفتی زاده » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

احمد بخاری { [« امیر بخاری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد بدوی { [« بدوی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد بك { [« دوقدکین زاده » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد بك { قانونی سلطان سلیمان دوری شعراسندن اولوب، پدری نشانجی محمد بك معیت پادشاهیده (سکتوار) محاصره‌سنده شهید اولمشدی. علم وفضل اربابندن اولوب، اشعار رائقه‌سی واردر. شو بر ایکی بیت اوجله‌دندر:

درد عشق یارله دوشدم بلا ومحنته
باکه تیمار ایلیوب کیرمه طبیبم زحمته
کویکه واروب عجبمی وصلك ایتسه‌م آرزو
طالب دیدار اولان ایتمز قناعت جنته

احمد بن ابی الاشعث { (ابو جعفر — بن محمد) مشاهیر اطبا وحکمای اسلامدن اولوب. کرك طب وحکمتده وکرك فقه وسائر علوم دینیه‌ده ید طولی صاحبی ایدی. عن‌اصل فارسدن اولوب، موصله کلمش؛ واوراده ناصرالدوله‌نك اطبا طرفندن امیدی کسلمش بر اوغلنی ایی ایتمکله، شهرت بولوب، انواع اکرامات واحساناته نائل اولمش؛ وعلوم طبیه وحکمیه‌یی تدریسله برابر تألیفاته باشلایوب، خیلی کتابلر یازمشدر. ۳۶۰ تاریخندن صکره‌جه وفات ایتمشدر. تصنیفاتی بروجه آتیدر: «کتاب الادویة المفردة»، «کتاب الحیوان»، «کتاب فی العلم الالهی»، «کتاب فی الجدری والحصبة والحمیقاء»، «کتاب فی السرسام والبرسام ومداواتهما»، «کتاب فی القولنج واصنافه ومداواته والادویة النافعة منه»، «کتاب فی البرص والبهق ومداواتهما»، «کتاب فی الصرع»، دیکر «کتاب فی الصرع»، «کتاب فی الاستسقاء»، «کتاب فی ظهور الدم»، «کتاب فی المالیخولیا»، «کتاب فی ترکیب الادویة»، «مقالة فی النوم والیقظة»، «کتاب الغاذی والمغتذی»، «کتاب امراض المعدة ومداواتها»، «شرح کتاب الحمیات لجالینوس». کافهٔ آثاری زیاده‌سیله مقبول ومرغوبدر.

احمد بن ابی بکر { سیر نبی (صلعم) ومناقب جهار یاری حاوی «مشرع المناقب» عنوانلی کتابك صاحبیدر. تاریخ ومحل وفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

احمد بن ابی بکر قزوینی { [« حمدالله مستوفی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد بن ابی الرجال { (شیخ صفی الدین بن صالح) یمنك اون برنجی قرن هجری مشاهیر علماسندن اولوب، یمن امراسندن متوکل علی‌الله اسماعیل بن قاسمك زماننده صنعا خطیبی ایدی. ادیب وشاعر بر ذات اولوب، برقاچ تألیفی وبرچوق اشعاری واردر. تألیفاتنك اك مهمی « مطلع البدور ومجمع البحور » عنوانیله یازمش اولدیغی یمن تاریخیدر، که ۷ جلددن مرکب بر اثر جلیل اولوب، قطعهٔ مذکوره‌ده ظهور ایتمش اولان کافهٔ علما ومشاهیرك تراجمی دخی جامعدر. ۱۰۹۲ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد بن ابی القاسم { اندلسك طقوزنجی قرن هجری مشاهیر شعراسندن اولوب، (ابن خلوف) دیمکله مشهوردر. مرتب دیوانی اولوب، اخیراً بیروتده طبع اولنمشدر.

احمد بن ابی محمد { تونسده حکومت سورمش اولان بنی حفص ملوکنك اخیری اولوب، پدری حسنك حیاتنده ملکی ضبط ایله، بر خیلی مدت حکومت سوردکدن صکره، ۹۷۷ تاریخنده تونسك علی پاشا معرفتیله ضبطی اوزرینه، سیچیلیا آطه‌سنه قاچوب، وفاتنه‌دك پالرمو شهرنده اقامت ایتمش، وجنازه‌سی تونسه نقل اولنمشدر.

احمد بن ابی یحیی { (ابو العباس —) بنی حفص ملوکندن ابو بکر ابو یحیانك بیوك اوغلی وولی عهدی اولوب، ۷۴۷ تاریخنده پدرینك وفاتنده کندیسی (بلاد الجرید) ده بولنمغله، ابن تافراکینك تشویقیله برادری ابو حفص

عمره بیعت اولنمش؛ وصاحب ترجمه خبر آلنجه، تو-
نسه‌کلوب، مملکتی ضبط ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً فرار
ایتمش اولان ابو حفص عودت ایدوب، مملکتی استر-
داد، واحدی قتل ایتمشدر.

احمد بن ادریس { فقهاء مالکیه‌دن اولوب، برچوق تألیفاتك صا-
حبیدر. ٦٨٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد بن اسرائیل { خلفای عباسیه‌دن واثق باللهك زماننده یاشامش
مشاهیر منجمیندندر.

احمد بن اسمعیل سامانی { (ابونصر —) خراسان وما
وراء النهر طرفلرنده حکم‌سورن آل سامان ملوکنك
ایکنجیسی اولوب، ٢٩٥ تاریخنده پدری اسمعیلك
وفاتی اوزرینه جلوس ایتمش؛ و بش سنه ایله درت
آی حکومت سوردکدنصکره، ٣٠١ تاریخنده کندی
خدمه‌سی طرفندن قتل اولنمشدر.

احمد بن حسن میمندی { (ابو القاسم خواجه —)
سلطان محمود سبکتکینك وزیری اولوب، پادشاه
مشارالیهك اوغلی وخلفی اولان سلطان مسعودك دخی
وزارتنده بولنمش، و ٤٢٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد بن حنبل { (امام ابو عبدالله — بن محمد شیبانی) اصحاب مذهب
اولان ائمهٔ اربعه‌نك بری اولوب، پدری مرولی او-
لدیغی حالده، والده‌سی حامل اوله‌رق، بغداده کلمش،
وکندیسی ١٦٤ تاریخنده بغدادده طوغمشدر. مروده
طوغـوب، ممه‌ده ایکن کلمش اولدیغی دخی مرویدر.
تحصیل علم وکمال ایتدکدن صکره، مکه، مدینه، شام،
یمن، بصره، کوفه، جزیره وسائر طرفلره سیاحتله،
زماننك مشاهیر رواة ومحدثیننندن استماع احادیث
شریفه ایتمش؛ وکندیسندن مسلم، بخاری، بغوی وابن
ابی الدنیا کبی مشاهیر روایت ایتمشلردر. مناقبنه دائر
بك چوق کتابلر یازیلوب، بیهقی وابن جوزی امام
احمد بن حنبلك ترجمهٔ حالنه دائر برر بیوك جلد یاز-
مشلردر. امام شافعینك اصحابندن وتلامذه‌سندن او-
لـوب، حدیث وفقهده زماننك فریدی ایدی. امام
ابو یوسفك ارتحالندن وامام شافعینك مصره انتقالندن
صکره بغدادده صاحب ترجمه‌دن بیوك فقیه ومحدث
قالمامشیدی. علم حدیثده «المسند» عنوانیله برکتاب
یازمشـدر، که او وقته قدر یازیلان کتب حدیثك
اکبر واکملیدر. خلق قرآنه قائل اولمق اوزره دعوت
اولنه‌رق، امتناعده اصرار ایتدیکیچون، ٢٢٠ تا-
ریخنده ضرب وحبس اولنمشـیدی. ٢٤١ تاریخنده
بغدادده وفات ایدوب، جنازه‌سنده سکسان بیك ارکك
وآلتمش بیك قادین بولندیغی مرویدر. ورع وتقواسی
دخی علم وکمالیله متناسب ایدی. مذهب حنبلی بوذاته
منسوبدر.

احمد بن سهل { ملوك ایرانك اخیری اولان یزدجردك نسلندن وآل
سامان رجالندن اولوب، دولت سامانیه‌یه خیلی خد-
متلر ایتدکدن صکره، دردنجی قرن هجری ابتدالرنده
نصر بن احمده عصیان ایده‌رك، نیسابور ومرو وسائر
طرفلری ضبط ایتمش ایسه‌ده، نصر بن احمد ممالك
مذکوره‌نك استردادینه موفق اولمشدر.

احمد بن سیار { (ابوالحسن — سیاری) مشاهیر محدثیندن وفقهاء
شافعیه‌دن اولوب، خراسانلی اولدیغی حالده، بغداد
ومصر وشامه ورود ایده‌رك، افاده واستفاده، وبعض
کتابلر تألیف ایتمشدر. آثارینك الك معروفی (مرو)
شهرینك اخبارینه دائر اولان برکتابیدر. ٢٨٠
تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد بن صفوان { (— بن ابراهیم) اندلسك مشاهیر ادبا وشعرا-
سندن اولوب، یدنجی قرن هجری اواخرنده مالقه‌ده
تولد واوراده نشأت ایتمشدر. مشهور لسان‌الدین ابن
خطیب بونك اشعارینی جمع وتدوین ایتمشدر. بوکا
اجازتی متضمن دیوانك باشنده براجازتنامه‌سی واردر،
که تاریخ تحریری ٧٤٤ در.

احمد بن طولون { (ابوالعباس —) مصرده حکومت سورمش
اولان بنی طولون امراسنك برنجیسیدر. خلیفهٔ بغدادك
خدمتنده بولنان اولاد ترکدن و(طغرغز) طائفه‌سندن
اولوب، ٢٢٠ تاریخنده سامراده طوغمشدر. فوق-
العاده ذکی وجسور واولدقجه تربیه کورمش بر دلیقانلی
اولمغله، اتراکك رئیسی اولان (ماجور ترکی)یه داماد
اولمشیدی. خلیفه معتزك زماننده (باکباك) مصر والیسی
اولنجه، قاهره‌ده کندیسنه نیابت ایده‌جك بر آدم
آرایوب، صاحب ترجمه‌یی بوایشه مناسب کورمشیدی.
بووجهله ٢٥٤ تاریخنده احمد بن طولون مصره داخل
اولمشدر. برسنه صکره باکباك خلیفه مهتدی طرفندن
قتل، وصاحب ترجمه‌نك قائن پدری ماجور مصر وا-
لیلکنه نصب اولنمغله، ٢٥٧ تاریخنده ابن طولونه
بتون مصرك اداره‌سی احاله اولنمش؛ وبووجهله کندیسی

كيندجكه كسب نفوذ وقوت ايتمكه باشلايه‌رق، قاهره‌نك خارجنده اليوم موجود اولان بر بيوك جامع ايله بر مزين سراى وبر مكمل خسته‌خانه بنا ايتمشدر. بعده شامه سوق عسكر ايده‌رك، دمشق، حمص، انطاكيه وسائر جهاتى قبضهٔ اداره‌سنه آلمش؛ و۲٦۱ ده عصيان ايتمش اولان برقه اهاليسنى كوله‌سى (لؤلؤ) معرفتيله اطاعته اعاده ايتمشدر. ۲٦۲ تاريخنده كنديسيله خليفه موفق آره‌سنده منافرت ظهور ايدوب، خليفه كنديسنى عزل ايتمك ايستمش ايسه‌ده، ابن طولون كافهٔ امرايى هدايا ايله كنديسنه طرفدار ومنتدار ايتمش اولديغندن، بونلردن هيچ كيمسه بريني قبول ايتمه‌مش؛ وخليفه موسى بن بغاىي كليتلى بر عسكرله صاحب ترجمه‌يه قارشى كوندرمش ايسه‌ده، اوده رقه‌يه قدر كيدوب، ايلرى‌يه وارمغه جسارت ايده‌مه‌مشيدى. بونك اوزرينه ابن طولون استحكامات وتداركات حربيه‌سنه قوت ويرمشيدى. بو صره‌ده قاين پدرى ماجور دخى وفات ايدوب، اوغلى شام طرفلرنده كنديسنه خلف اولمش اولمغله، ابن طولون ۲٦۵ تاريخنده اورالرينى دخى قاين برادرينك رضاسيله كندى اداره‌سنه آلمش؛ وعسكرينى ايكيوز بيكه ابلاغ ايده‌رك، عادتا مستقل بر دولت تشكيل ايتمشدر. ۲٦۹ تاريخنده حمص وحلبده والى بولنان كوله‌سى لؤلؤ خليفهٔ بغدادله بالمخابره كنديسنه عصيان ايتمكله، ابن طولون عسكر سوق ايده‌رك، غائله‌يى بر طرف ايتمش، ومكه‌ده دخى كندى عسكريله خليفه‌نك عسكرى آره‌سنده واقع اولان بر محاربه‌ده غالبيتى قزانمش اولمغله، تحت اداره‌سنده اولان ممالكدن خليفهٔ عباسى نامنه خطبه‌يى رفع ايتمش؛ وبرى طرفدن خليفه منابرده ابن طولونه لعنت اوقونمسنى امر ايتمش ايدى. ۲۷۰ تاريخنده احمد بن طولون طرسوس واذنه (آطنه) ومصيص (سيس) طرفلرينى تحت اطاعت وانضباطه آلمغه كيدوب، اوراده خسته‌لنمغله، مصره عودتنده سنهٔ مذكوره‌ده وفات ايتمشدر. وفاتنده ۵۰ ياشنده اولوب، ۲٦ سنه حكومت سورمشدر. محب علما اولوب، فقرايه احسانلرى وخيرات ومبراته همتى چوق ايديسه‌ده، خونريزلكى دخى اونسبتده اولوب، امريله قتل اولنانلرله محبسنده وفات ايدنلرك عددى اون سكز بيكه بالغ اولديغى مرويدر.

احمد بن طيب { (ابو العباس — بن محمد سرخسى) مشاهير اطبا وحكماى اسلامدن اولوب؛ حكيم مشهور (كندى) نك جملهٔ طلبه‌سندندر. طب وحكمتده ماهر اولديغى كبى، علوم رياضيه وهيئت ونجوم وسائر علوم عقليه ايله حديث وادبياتده دخى يد طولى صاحبى وفصيح اللسان ونادره‌كو بر ذات ايدى. خلفاى عباسيه‌دن معتضد باللهك معلمى وبعده نديم ومحرمى اولوب، آنجق على عقلنه غالب اولمغله، كنديسنه سويلنيلن بعض اسرارى افشا ايتديكيچون، ۲۸٦ تاريخنده قتل اولنمشدر. شويله‌كه خليفه قتله مستحق آدملرك بر دفتريني ايستيوب، بو دفترى تنظيمه مأمور اولان آدم صاحب ترجمه‌نك دخى اسمنى درج ايتمكله، خليفه فرقنده اولمقسزين قتلنه امر ويرمشيدى. تأليفاتى بروجه آتيدر: «اختصار كتاب ايساغوجى لفرفوريوس»، «اختصار كتاب قاطيغورياس»، «اختصار كتاب باريمنياس»، «اختصار كتاب انالوطيقا الاولى»، «اختصار كتاب انالوطيقا الثانية»، «كتاب النفس»، «كتاب الاغشاش وصناعة الحسبة الكبير»، «كتاب غش الصناعة والحسبة الصغير»، «كتاب نزهة النفوس»، «كتاب اللهو والملاهى»، «كتاب السياسة الصغير»، «المدخل الى صناعة النجوم»، «كتاب الموسيقى الكبير»، «كتاب الموسيقى الصغير»، «كتاب المسالك والممالك»، «كتاب الارثماطيقى فى الاعداد والجبر والمقابلة»، «المدخل الى صناعة الطب»، «كتاب المسائل»، «فضائل بغداد واخبارها»، «الطبيخ»، «زاد المسافر وخدمة الملوك»، «مقالة من كتاب ادب الملوك»، «المدخل الى علم الموسيقى»، «كتاب الجلساء والمجالسة»، «رسالة فى جواب ثابت بن قره»، «مقالة فى البهق والنمش والكلف»، «رسالة فى السالكين وطرائف اعتقادهم»، «كتاب منفعة الجبال»، «رسالة فى وصف مذاهب الصابئين»، «كتاب فى ان المبدعات فى حال الابداع لا متحركة ولا ساكنة»، «كتاب فى ماهية النوم والرؤيا»، «كتاب فى العقل»، «كتاب فى وحدانية الله تعالى»، «كتاب فى وصايا فوثاغوراس»، «كتاب فى الفاظ سقراط»، «كتاب فى العشق»، «كتاب فى برد ايام العجوز»، «كتاب فى كون الضباب»، «كتاب فى الفأل»، «كتاب فى الشطرنج العالية»، «كتاب فى ادب النفس الى المعتضد»، «كتاب فى الفرق بين نحو العرب والمنطق»، «كتاب الاستيفاء»، «كتاب فى احداث الجو»، «كتاب الرد على جالينوس فى المحل الاول»، «رسالة الى ابن ثوابة»، «رسالة فى الخضابات المسوده للشعر وغير ذلك»، «كتاب فى ان الجزء ينقسم الى مالانهاية له»، «كتاب فى اخلاق

النفس »، « سيرة الانسان »، « كتاب فى القوانين العامة الاولى فى الصناعة الديا لقطيقية على مذهب ارسطوتاليس »، « اختصار كتاب سوفسطيقا لارسطوتاليس »، « كتاب القيان » .

احمد بن عبدالله { ابوالفتح سلطان محمد خان ثانى دورى علماسندن اولوب، عن اصل قريمليدر. درسعادته كلەرك، پادشاه مشارالیهك نوازش والتفاتنه مظهر اولمش؛ وبعض مدرسلكلره تعيين اولندقدن صكره استانبولده وفات ايتمشدر. عالم وفاضل وصالح بر ذات ايدى. سيدعبداللهك « شرح اللب » كتابنه وتفتازانينك «شرح العقايد» و «تلويح» نام تأليفلرينه حاشيەلر يازمشدر.

احمد بن على { (ابو بكر — اصفهانى) مشاهير محدثيندن اولوب، (ابن فجويه) لقبيله مشهوردر. وقتنك علامەسى وامامى ونيسابورك محدثى اولوب، متعدد تأليفاتى واردر. اك مشهورى « كتاب شيوخ مسلم » عنوانلى اثريدر. ٤٢٨ ده وفات ايتمشدر.

احمد بن فارس { (ابو الحسين — رازى) مشاهير ادبادن اولوب، علوم شتاده و على الخصوص لغتده زماننك امامى ايدى. مقامات صاحبى حريرى ايله بديع الزمان همدانى جملهٔ شاكردانندن ايديلر. همدانده تدريس و افاده ايله مشغول ايدى. علم لغتده « المجمل » عنوانيله بر اثر معتبرى و « حلية الفقهاء » عنوانلى بر كتابيله ديكر بعض آثارى و برچوق اشعار رائقەسى واردر. ٣٩٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

اذا كنت فى حاجة مرسلاً
و انت بها كلف مغرم
فارسل حكيما و لا توصه
و ذاك الحكيم هو الدرهم

احمد بن فضلان { دردنجى قرن هجرى اوائلى علماسندن اولوب، خليفهٔ عباسى مقتدر بالله طرفندن تبعەسيله برابر اهتدا آرزوسنده بولنان صقالبه (يعنى اسلاولر) حكمدارينه سفارتله كوندرلمش؛ و بو سياحتنى وروسيه و سائر ممالك شماليەنك احوالنى مفصلاً يازمشدر. بو سياحتنامه مشهور اولوب، آنجق خارق عاده احوال تعريفيله مملودر.

احمد بن فقيه { (— بن محمد همدانى) مشاهير جغرافيون اسلامدن اولوب، بو فنده بر كتاب يازمشدر. بو كتابك عنواننه وصاحبنك تاريخ ولادت و وفاتنه دسترس اولنەمديسەده، كتابنده يالكز بيوك شهرلردن بحث، وصدددن خارج بعض مواد درج ايتمش اولديغى « كشف الظنون » صاحبنك افادەسندن آكلاشيليور. مع هذا ياقوت حموى « معجم البلدان »ك بعض يرلرنده صاحب ترجمەنك سوزيله استشهاد ايديور.

احمد بن كثير فرغانى { [« فرغانى » ماده‌سنه مراجعت]

احمد بن كُلَيب { اندلسك مشاهير شعراسندن اولوب، ٤٢٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو بر ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

اسلمنى فى هواه   اسلم هذا الرشا
غزال له مقلة   يصيب بها من يشا

احمد بن كماد { (ابو العباس — بن على تميمى) تونسك هيئت ونجوم مشاهير علماسندن اولوب، رصدله اوغراشمشدر و « زيج الامد على الابد » و « الكور على الدور » عنوانلريله ايكى تأليفى واردر. تاريخ وفاتنه دسترس اولنەمدى.

احمد بن محمد حريرى { (ابو محمد —) جنيد بغدادينك اصحابندن اولوب، ٣١١ تاريخنده وفات ايتمشدر.

احمد بن محمد واعظ { (ابو العباس —) اندلسك مشاهير ادباسندن اولوب، علم و ادبيله ووعظ وخطبەلريله مشهوردر. عن اصل اشبيليەلى اولوب، بعده مصره هجرت، و ٦٨٤ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

من انت محبوبه من ذا يعيره
و من صفوت له من ذا يكدره
هيهات عنك ملاح الكون تشغلنى
والكل اعراض حسن انت جوهره

احمد بن مستنصر حفصى { (ابو العباس بن ابى عبد الله) تونسده حكومت سورمش اولان بنى حفص ملوكندن اولوب، ٧٧٢ تاريخنده جلوس ايتمشدر. عاقل وشجيع بر حكمدار اولمغله، بنى حفص دولتنك شوكتنى تجديد ايدەرك، اطراف ممالكنى تحت انضباط

و انقياده آلمش؛ تلمسانده ابو سالم مرينى ايله كو-
ريشمش؛ و مهديه يه دونغما ايله مسلط اولمش اولان
جنويزلرله فرانسزلرى منهزم ايتمشدر. ۲۴ سنه لك
سلطنتدن صكره، ۷۹۶ تاريخنده وفات ايتمشدر.

احمد بن نصر بن مرداس { حلبده حكم سورن بنى مرداس ملوككنك اخيرى اولوب، پدرى نصر بن محمودك وفاتنده موقع اقتداره چكمش؛ و ۴۴۲ تاريخنه دك حكم سوردكدن صكره، موصل صاحبى شرف الدين مسلم بن قريش حلبى ضبط ايتمكله، بنى مرداس دولتى منقرض اولمشدر.

احمد بن نصر خزاعى { دردنجى قرن هجرى اوائلى مشاهير علما و محدثيننده اولوب، خلق قرآنه قائل اولانلرك پك عليهنده بولنمغله، بو فكرده اولان خليفه واثق بالله يه قارشى تفوهاتده و بعض تشبثات عصيانيه ده بولنمش اولديغندن، ۲۳۱ تاريخنده قتل و صلب اولنمش؛ وجثه سى متوكلك خلافتنه يعنى ۲۳۷ تاريخنه قدر مصلوب قالمشدر.

احمد بن نقيب { دولت عثمانيه قضاتندن وحلب ساداتندن اولوب، فقه واديباتده يد طولى صاحبى ايدى. فقهه دائر بعض تأليفاتى و بر طاقم رسائل و اشعار عربيه سى واردر. ۱۰۵۶ تاريخنده وفات ايتمشدر.

احمد بن يحيى { [« بلاذرى » ماده سنه مراجعت بيوريله.]

احمد بن يوسف { ۱۰۰۸ تاريخنده يازلمش اولان « اخبار الدول » عنوانلى تاريخك صاحبيدر.

احمد بيجان { (يازيجى اوغلى شيخ —) سلطان مرادخان ثانى دورى مشايخندن اولوب، مشهور « محمديه » صاحبى يازيجى اوغلى شيخ محمد افنديك برادريدر. بو دخى برادرى كبى كليبوليده مقيم ايدى، ومرقدى اوراده در. « محمديه » طرزنده « انوار العاشقين » عنوانيله بر اثرى واردر، كه مطبوع ومشهوردر.

احمد بيك { ايرانك متأخرين شعراسندن اولوب، اصفهانلى اولديغى حالده، هندستانه رحلتله، بر مدت بنكاله ده قالدقدن صكره، شاهجهان آباده كيره رك، شاهجهانه انتساب ايتمشيدى. شو بيت جمله اشعارندندر :

از جنبش نسيم سحرگاه لاله ها
بر يكدگر زدند چو مستان پياله ها

احمد پاشا { (كدك —) مشاهير وزراى دولت عليه دن وفرط شجاعت وجسارت وعقل وتدبيرله متصف بر ذات ايدى. ابو الفتح سلطان محمد خان ثانى حضرتلرينك زمان سلطنتنده درت سنه صدارت عظمى مسنديني احراز ايتمشدر. يكيچرى اوجاغنده بكتاشيان زمره سى افرادندن ايكن، مجرد شجاعت واقتدارى يارديميله بكلر بكيلك وبعده وزارت رتبه سنه نائل اولمش؛ وحضرت پادشاهك منظور التفاتى اولوب، اكثر محارباتده سردارى بولنمش ايدى. قرمان اوغللريني كلياً مغلوب ومنهزم، وسلفكه وارمناكى فتح ايتمش اولديغى كبى، طربزون سفرنده دخى تدبير وشجاعتندن كلى استفاده اولنمشيدى. ۸۷۸ تاريخنده مسند صدارته ترفيع اولنه رق، مدت صدارتنده ۳۰۰ كميدن مركب دونغما ايله قره دكيزه چيقوب، وجنويزلرك النده بولنان كفه يى وچركستان حدودينه دك بتون آزاق سواحلنى ومنكو حصاريني فتح وضبط ايده رك، او جهتدن ممالك عثمانيه يى خيلى توسيعه موفق اولمشدر. ۸۸۲ تاريخنده آرناود اسكندريه سنى (يعنى براتى) ضبط ايتمك اوزره، سردار تعيين اولنه رق، بونك عدم امكانندن بحثله اعتذارده بولنمش ايسه ده، درميان ايتديكى معذرتلر پادشاه غيور نزدنده مقبول ومسموع اولمامغله، صاحب ترجمه صدارتدن عزل، وبوغازكسن قلعه سنده (يعنى آناطولى حصارنده) حبس اولنمشدر. آنجق مؤخراً برات قلعه سنك او آره لق حقيقةً ممتنع التسخير اولديغى پادشاهك معلومى اولمغله، هرسك زاده احمد پاشانك شفاعتيله، تخليص اولنه رق، آريه لق صورتيله آولونيه نك فتحنه مأمور اولمش؛ واوطرفه عزيمت ايده رك، نيجه قلاع وبلاد ضبط ايتمشدر. ۸۸۶ تاريخنده سلطان بايزيد ثانى حضرتلرينك جلوسنى تبريك ايچون درسعادته كلدرك، سلطان جم غائله سنك دفعيچون، عزيمت پادشاهى وقوعنده، معيتنده كيتمش؛ وواقع اولان محارباتده فوق العاده غيرت كوسترمش ايسه ده، استعمال شدتده بر آز مبالغه ايدوب، حديني تجاوز ايتديكندن، اغبرار پادشاهى يى دعوت ايتمكله،

۸۸۷ تاریخنده ادرنه‌ده جامده اعدام اولنمشدر. بعض خیراتی واستانبولده بر جامعی واردر. (کدك پاشا) محله‌سی بونك نامیله تسمیه اولنمشدر.

احمد پاشا } (هرسك‌زاده —) اکابر وزرای دولت علیه‌دن اولوب، سلطان بایزید خان ولی ویاوز سلطان سلیم خان زمانلرنده درت دفعه صدراعظم اولمش، ومن‌حیث‌المجموع یدی سنه بو مسندی احراز ایتمشدر. عن‌اصل هرسکلی اولوب، عهد شبابنده شرف اسلامله مشرف اوله‌رق، ابوالفتح سلطان محمد ثانی حضرتلرینك عتبه‌سنه التجا واختصاص ایتمشیدی. پادشاه مشارالیهك ارتحالنده آناطولی بکلر بکیسی ایدی. سلطان بایزیدك اوائل جلوسنده ظهوره کلن غوائلده فوق‌العاده غیرت وخدمتی کورلدیکندن، مصاهرت شرفنه نائل اولمشدی. ۹۰۹ تاریخنده مصر ملوك چراکسه‌سندن (قیتبای) ایله آچیلان محاربه‌ده سردار تعیین بیوریله‌رق، معیت وعونه‌سنه رخاوت طاری اولمغله، کمال غیرت وشجاعتندن بر فئهٔ قلیله ایله بالذات میدانه آتیله‌رق، مجروح اولدقدن صکره، اسیر دوشمشیدی. ایرتسی سنه خلاص بولوب، درسعادته ورودنده مسند صدارتی احرازله، بر سنه بو مسندده قالدقدن صکره، عزل اولنه‌رق، قپودانلق عنوانیله موره‌ده‌کی اینه بختی فتحنه مأمور اولمشدر. او طرفلرده کمال موفقیتله بر نیجه قلاع وممالکی فتح ایتدکدن صکره، ۹۰۹ تاریخنده ثانیاً مسند صدارته ترفیع اولنه‌رق، اوچ سنه بو مقامی احراز ایتدکدن صکره، ۹۱۲ تاریخنده عزل، وینه قپودانلق مقامنه نصب اولنمشدر. ۹۱۷ تاریخنده دفعهٔ ثالثه اوله‌رق صدارته کچمش ایسه‌ده، سلطان بایزید خانك اواخر سلطنتی دوری اولمغله، غوائل داخلیه ایله اوغراشیله‌رق، دولتك قوتنه ضعف طاری اولمش اولدیغندن، بو دفعه برکونه خدمته موفق اوله‌میوب، حرکات عصیانیه‌یه جرأت ایتمش اولان یکیچریلر طرفندن قوناغی یغما اولنمش؛ وکندیسی اختفایه مجبور اولمشدی. ایرتسی سنه سلطان سلیم اول حضرتلری جلوس ایتمکله، صاحب ترجمه، دردنجی دفعه اولمق اوزره، مسند صدارته اعاده بیورلمش؛ وایران سفرنده واقع اولان خدماتی پادشاهك تحسین والتفاتنه مظهریتنی موجب اولمش ایسه‌ده، بعده عسکر بیننده ظهور ایدن وضع کستاخانه‌دن طولایی بالاتهام، ۹۲۰ تاریخنده عزل اولنمشدر. ۹۲۲ تاریخنده سلطان سلیم حضرتلری مصره عزیمتلرنده کندیسنی بروسه محافظلغنه تعیین بیورمش اولدقلرندن، برمدت صکره اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا } (قره —) وزرای دولت علیه‌دن اولوب، قانونی سلطان سلیمان دورنده ایکی سنه صدراعظم بولنمشدر. کندیسی آرناود اولوب، حرم همایوندن آغالق ایله طشره‌یه چیقمش؛ وبعده یکیچری آغاسی وروم ایلی بکلربکیسی اولمشیدی. سلطان سلیمان خان زماننده رتبهٔ وزارتی احراز ایدوب، ایران حدودنده شاه طهماسبك اردوسنه شبیخون ایده‌رك، نائل مظفریت اولمش اولدیغی کبی، طمشوار محاربه‌سنده دخی خدمتی کورلمشیدی. ۹۶۰ تاریخنده مسند صدارته ترفیع اولنه‌رق، کورجیلری تربیه واطاعته اعاده ایتمشدر. ۹۶۲ تاریخنده، مجرد بعض انتریغه‌لرك نتیجه‌سی اولمق اوزره، اعدام اولنمشدر. متدین، عادل وعاقل بر وزیر ایدی. طوپ قپو جوارنده بر جامع شریفی واردر، که وصیتی اوزرینه وفاتندن صکره بنا اولنمشدر.

احمد پاشا } بو دخی قانونی سلطان سلیمان زماننده صدارت عظمایی احراز ایدن وزرادن اولوب، ینه آرناوددر. حرم همایوندن قپوجی باشیلقله طشره‌یه چیقوب، بعده یکیچری آغاسی وروم ایلی بکلربکیسی اولمشیدی. صدراعظم رستم پاشایه دخی داماد اولمشدی. روم ایلی جانبنه سردارلقله دخی کوندرلمشیدیسه‌ده، برکونه خدمتی کورلمه‌مشیدی. ۹۸۷ تاریخنده مسند صدارته ترفیع اولنه‌رق، آلتی آی صکره حصاة مثانه علتندن وفات ایتمشدر. زیاده‌سیله زنکین ومحسن ایدیسه‌ده، رأی وتدبیردن بیوایه اولوب، نابمحل حدتی اعتیاد ایتمش نااهل وامتزاجسز بر آدم ایدی.

احمد پاشا } (حافظ —) سلطان مراد خان رابع دورنده صدارت عظمایی احراز ایدن وزرادن اولوب، عن‌اصل قلبه‌لی بر مؤذنك اوغلیدر. سسی غایت کوزل اولوب، طبیعت شعریه‌سی ولطائف ونکاتدن دخی بهره‌سی اولمغله، سرای همایونه داخل اوله‌رق، ندیم خاص پادشاهی اولمشیدی. مرور زمانله طوغانجی‌باشی اولدقدن صکره، رتبهٔ وزارتله قپودان دریا وبعده شام والیسی اولوب،

وان، ارضروم وبغدادجه دخی بعض مأموریتلر ایفا ایتدکدنصکره، ۱۰۳٤ تاریخنده دیاربکر والیلکندن مسند صدارته ترفیع اولنمغله، ایران شاهنك الینه یکمش اولان بغدادك استردادیچون ۹ آی چالیشمش ایسه‌ده، قحط وغلا وخسته‌لق کبی بعض موانعك دخی انضمامیله موفق اوله‌میوب، حلبه عودت ایتمکه مجبور اولمش؛ و۱۰۳٦ سنه‌سی صدارتدن عزل اولنه‌رق، درسعادته عودتنده، وزیر ثانی اولوب، مصاهرت شرفنه دخی نائل اولمشدی. ۱۰٤۰ تاریخنده ثانیاً صدر اعظم اولمش ایسه‌ده، آنجق یوز اون کون بومقامده قالدقدن صکره، قائممقام رجب پاشانك افسادیله غلو ایتمش اولان اشرار طرفندن شهید اولمشدر. ادیب وشاعر وکریم بر ذات ایدی.

احمد پاشا (هزار پاره —) سلطان ابراهیم خان دورنده مسند صدارته ترفیع اولنان وزرادن اولوب، استانبوللیدر. بر سپاهینك اوغلی اولوب، طاوشان طاشی محله‌سنده طوغمشدر. سریع القلم و یازیسی کوزل بر کاتب اولمغله، ابتدا دفتردار عمر افندینك خدمتنه کیرمش، و بعده صدر اعظم قره مصطفی پاشایه تذکره‌جی، ومؤخراً موقوفاتی و دفتر امینی اولمشیدی. ۱۰۵٦ تاریخنده رتبهٔ وزارتله دفتردار، و ۱۰۵۷ ده رکاب همایون قائممقامی اولمشیدی. محب اقبال وحریص جاه بر آدم اولمغله، اوسنه صدارت عظمایی احرازه موفق ومصاهرت شرفنه دخی نائل اولمشدر. یالکز اقبالنی دوشونوب، زماننده امور دولت چیغرندن چیقمش، و مناصب عادتا آقچه‌یه مقابل صاتلمغه باشلامش اولدیغندن، سوز آیاغه دوشوب، یکیچریلرله اسافل ناس طرفندن ظهوره کلن وسلطان ابراهیم خانك سلطنتنه ختام ویرن وقعه‌ده، صوفی محمد پاشانك صدارته تعیینی متعاقب اختفا ایتمش ایسه‌ده، بولنوب، اعدام اولنمش، و ارباب شورش طرفندن غایت ملحم اولان جثه‌سی پارچه پارچه کسیلش اولدیغندن، (هزار پاره) لقبیله شهرت بولمشدر. مدت صدارتی یالکز اون بر آیدر.

احمد پاشا (ملك —) سلطان محمد خان رابع زماننده صدارت عظمایه نائل اولان وزرادن اولوب، آبازه جنسنه منسوبدر. حرم همایوندن یتیشوب، سلحدار ایکن، ۱۰٤۸ تاریخنده دیار بکر و بعده ارضروم والیلکنه تعیین اولنمشیدی. ۱۰۵٤ تاریخنده سلطان مراد رابع مرحومك کریمه‌سی (قیا) سلطانی تزوجله، مصاهرت پادشاهی شرفنه نائل اولدقدن صکره، بش آلتی سنه حلب وشام والیلکنده بولنمش، ودرسعادته عودتنده ۱۰٦۰ تاریخنده بغداد والیلکنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، عزیمت ایتمزدن ایرتسی کونی مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. اوصره‌ده خزینه‌جه مضایقه زیاده اولدیغندن، بوکا بر چاره اولمق اوزره، بر طرفدن بعض معاشات و وظائفك قطعنه و برطرفدن دخی ارباب تجارته یکیدن ویرکیلر طرحنه تشبث ایتدیکندن، حاصل اولان عمومی خشنودسزلق وشکایت اوزرینه، ۱۳ آیلق صدارتدن صکره، ۱۰٦۱ ده عزل، و سلستره والیلکنه نصب اولنمشدر. بعده حلب والیسی ابشیر پاشا صدارته تعیین اولندقده، وصولنه دکین وکالت ایتمك اوزره، قائممقام نصب اولنمش ایسه‌ده، بالاصاله صدارتی احراز داعیه‌سنده بولندیغندن، ابشیر پاشانك وصولنی متعاقب معلقره‌یه نفی اولنمش؛ و برمدت صکره عفو اولنه‌رق، یدی سکز سنه بعض ایالتلر والیلکنده بولنوب، ۱۰۷۳ تاریخنده ٦۰ یاشلرنده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا (طرخونجی —) بودخی سلطان محمد رابع دوری صدراعظملرندن اولوب، آرناوودلغك (ماط) ناحیه‌سندندر. استانبوله ورودنده سرای همایونه داخل اولوب، سلحدار شهریاری موسی اغا مصر ایالتنه نصب اولندقده، صاحب ترجمه دخی سپاهیلکله چیقوب، موسی اغایه، و۱۰۵۸ ده صدراعظم هزار پاره احمد پاشایه کتخدا اولمشیدی. هزار پاره‌نك اعدامی وقعه‌سنده کندیسی دخی آرانمقده ایکن، شیخ الاسلام عبدالرحیم افندینك حمایه‌سیله قورتیلوب، دیاربکر والیلکنه نصب اولنمش ایسه‌ده، اوطرفه عزیمتی تأخیر ایده‌رك، مصر والیلکنه تحویل مأموریته موفق اولمشیدی. مصرده برمدت والیلك ایتدکدن صکره، عزلنده خلفی عبدالرحمن پاشا طرفندن دور محاسبه صره‌سنده تضییق وحبس اولنمش؛ واستانبوله ورودنده دخی صدراعظم کورجی محمد پاشا طرفندن حقارت واهانت کوره‌رك، سلانیك سنجاغیله دفع واخراج ایدلمش ایکن، ۱۰٦۲ تاریخنده استانبوله جلبله، مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. عاقل ومدبر

وغیرتلی بر وزیر اولمغله، اصلاح احوال مالیه وملکیه مقصدیله بعض تشبثاتده بولندیغندن، بو اجرا آتدن منافع شخصیه‌لری سکته‌دار اولان ارباب اغراض القا-آتیله، ۱۰۶۳ تاریخنده عزل و قتل اولنمشدر. مدت صدارتی طقوز بچق آی قدردر.

احمد پاشا { (کوپریلی زاده فاضل —) وزیر اعظم کوپریلی محمد پاشانك اوغلی اولوب، سلطان محمد رابع دوری صدور عظامندندر. ۱۰٤۵ تاریخنده پدرینك متصرف بولندیغی کوپریده طوغوب، ابتدا طریق علمیه سلوك ایله، اکمال تحصیل ایده‌رك، ۱۰۶۷ ده صحنه چیقمش ایکن، بعض مدرسینك تعریضات حسودانه‌سندن طولایی، طریقدن عدول ایله، ۱۰۶۹ تاریخنده رتبهٔ وزارتله ارضروم، وایرتسی سنه شام والیسی اولوب، ۱۰۷۱ده درسعادته جلبله، صدر اعظم قائممقامی اولمشیدی. بر سنه صکره پدری ادرنه‌دن خسته عودت ایدوب، وفات ایتمکله، یرینه صدر اعظم اولمشدر. او صره‌ده نمچه ایمپراطوری مغایر عهد اردل قلاعنه تعرض ایتمکله، صاحب ترجمه ۱۰۷٤ تاریخنده، سرعسکرلك عنوانی دخی انضمامیله، او طرفه عسکر سوق ایده‌رك، (اویوار) قلعه‌سنی محاصره، و ۲۶ کون صکره بیوك بر غالبیتله فتح ایتمش؛ و بلغراده عودتله اوراده قیشلادقدن صکره، بهارك حلولنده یکیدن هجومه حاضرلنمقده ایکن، آوستریا ایمپراطوری طرفندن سفیر کوندرلمکله شانلی ودولت عثمانیه حقنده نافع برمعاهده عقد ایده‌رك، مظفراً عودت ایتمشدر. کرید آطه‌سنده قندیه قلعه‌سنك محاصره‌سیله ۲۱ سنه‌دن بری اوغراشلقده اولوب، موفقیت میسر اوله‌مدیغندن، ۱۰۷۷ تاریخنده بالذات او طرفه عزیمتله، یکرمی طقوز آی صرف مساعی واجتهاد ایتدکدن صکره، ۱۰۸۰ تاریخنده قندیه‌یی فتح ایله، بتون کرید جزیره‌سنی تحت انضباطه آله‌رق، دار النصر اتخاذ اولنان ادرنه‌یه عودت ایتمشدر. ۱۰۸۳ ده له قرالی طرفندن مغایر عهد بعض تجاوزات وقوع بولمغله، سفر همایون وقوعنده، فاضل احمد پاشا رکاب پادشاهیدن اصلا آیرلمیه‌رق، بودفعه دخی اثبات صداقت واهلیت ایتمش، و ینه مظفراً عودت میسر اولمشدر. کندیسی بوقدر فضل وکمال ومحاسن ایله برابر عشرته مبتلا اولدیغندن، وجودینه بعض امراض مستولی اولمش؛ و هنوز ۴۲ یاشنده اولدیغی حالده، اسیر فراش اولوب، ۱۰۸۷ تاریخنده ادرنه‌یه تشریف همایون وقوعنده، معیتده کیتمکه غیرت ایتمش ایسه‌ده، جسر ارکنه قربنده اکمال انفاس حیات ایده‌رك، جنازه‌سی استانبوله نقل ایله، پدرینك یاننده دفن اولنمشدر. مدت صدارتی اون بش بچق سنه‌در. پدرینك تأسیس ایتمش اولدیغی کتبخانه‌یه علاوةً صاحب ترجمه طرفندن ۸۰۰ قدر کتب معتبره وقف ایدلمشدر.

احمد پاشا { (قوانوز —) وزرای دولت علیه‌دن اولوب، سلطان احمد خان ثالث دور سلطنتلرنده یالکز ۳ آی صدارت ایتمشدر. کندیسی عن اصل روسیه‌لی اولوب، سلحدار حسین پاشانك آزادلیسی ایدی. سرای همایونه داخل اوله‌رق، قطع مراتب ایله، خزینه کتخداسی، وعهد سلطان مصطفی خانیده رتبهٔ وزارتله صیدا والیسی اولمشیدی. عمجه زاده حسین پاشانك ده دامادی ایدی. بعده موصل، دیاربکر وخانیه والیلکلرنده بولندقدن صکره، الماس محمد پاشانك صدارتنده متقاعداً قاضی کوینده اختیار اقامته مجبور اولمشیدی. ۱۱۰۹ تاریخنده قائن پدری صدارته کچمکله، تکرار خانیه والیلکنه، و برسنه صکره دیوان سلطانیه نصب اولنمش ایسه‌ده، ینه او سنه عزل اولنمشدی. ۱۱۱۵ تاریخنده ظهور ایدن ادرنه وقعه‌سنده، ارباب شقاوت صاحب ترجمه‌یی دخی کندیلرینه الحاق ایده‌رك، امر عصیانه تشریك ایتدکدن صکره، سلطان احمد ثالثك ابتدای جلوسنده صدارته تعیینیچون اصرار ایتمش اولدقلرندن، ناچار مسند صدارته ترفیع اولنمش ایسه‌ده، اوچ آی کچمه‌دن عزل وساقزه نفی اولنه‌رق، بعده اینه بختی محافظلغنه تعیین اولنمش؛ و اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (قلایلی قوز —) بودخی سلطان احمد ثالث دورنده صدارته نائل اولان وزرادن اولوب، قیصریه‌لیدر. استانبوله ورودنده بعض همشهریلری وساطتیله تبرداران اوجاغنه دخول ایله، مصاحب آغالردن یوسف آغانك خدمتنه کیرمکله، بعده افندیسی دارالسعادة الشریفه آغاسی اولنجه، کندیسی دخی قهوه‌جی باشی وسقاباشی اولمش؛ ویوسف آغانك خدمت پادشاهیدن مفارقتنده میرمیرانلق رتبه‌سیله جده، واوندن صکره وان والیسی،

و بعده رتبـهٔ وزارتله قپودان دریا اولوب، ۱۱۰۱
تاریخنده عزل، و بوزجه آطه‌یه نفی اولنمش ایسـه‌ده،
برمدت صکره عفو، و بربرینی متعاقب طربزون، سیواس
وقبریس والیلکلرینـه، و۱۱۰۵ ده رکاب همـایون
قائممقاملغنه، وبعده دیاربکر، بغـداد وادرنه ایالتلرینه
نصب اولنمش؛ واوصره‌ده روسیه آزاق قلعه‌سنه تسلط
ایتمکله، تخلیصی مأموریتـیله طربزون والیلکنه نصب
اولنـه‌رق، عزیمتی تسریع اولنـدقده، بعض اتباعنك
اغفالیله خوفه دوشه‌رك، فرار، وایکی سنه قدر اختفا
ایتمشـیدی. بعده والده سلطانك شفاعتیله بروسـه‌ده
اقامتنه مساعده اولنمش؛ و برمدت صکره وزارتی اعاده
اولنه‌رق، قندیه والیلکنه نصب اولنمش ایدی. بعض
جهلانك کندیسی حقنده اولان مدح و ثنالری شیوع
بولمغله، خفیاً قندیه‌دن جلب اولنـه‌رق، ۱۱۱۶ تا-
ریخنده مسند صدارته ترفیع اولنمش ایسـه‌ده، متعاقباً
مسائیسیله عدم اقتداری آکلاشیله‌رق، سکسان کونلك
صـدارتدن صکره عزل، و لمنی‌یه تبعید اولنمشـدر.
بر وقت صکره سنه حرمهٔ خانیه محافظلغنه تعیین او-
لنمش ایسه‌ده، ظهور ایدن شکایتلر اوزرینه، استانکویه
نفی، بعده قندیه محافظلغنه نصب، و صکره ینه استا-
نکویه اجلا اولندقدن صکره، ینه اینه‌بختی محافظلغنه
کوندریله‌رك، ۱۱۲۷ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (حاجی —) دور سلطان محمود
خان اولده صدارت عظمی مسند-
ینه چکمش وزرادن اولـوب، ۱۱۶۳ ده آق دکیز
سواحلندن قوجه نام محلده طوغمش، وعمی حاجی‌بکر
پاشایه انتسابله، بونك جده والیلکنه نصبنده کتخداسی
اولمشدی. بعده درسعادته عودتله، رکاب همایونده
قپوجیلر کتخداسی وچاوشباشی‌اولمش؛ و بعده روسیه-
لی (اوزو)یی محاصره ایتمکله، درونده بولنان اهالی‌یه
ذخیره وامداد ایصالنه مأمور اولوب، بو ایشـده
موفق اوله‌مامش‌ایسه‌ده، الدن کلنی دریغ ایتمدیکندن،
یکن محمد پاشا صدراعظم اولدقده، ۱۱۵۰ تاریخنده
کتخداسی، ومشارالیهك سرعسکر تعیین اولنمسی اوز-
رینه، قائممقام رکاب همایون اولمشدی. ۱۱۵۱ ده
آیدینده ظهور ایتمش اولان اشقیانك دفع مضراتی مأ-
موریتیله آیدین والیلکنه نصب اولنه‌رق، عودتنده
ینه رکاب همایون قائممقـاملغنه نصب، و۱۱۵۳ ده
مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. یکرمی ایکی آی صدا-
رت‌عظماده قالدقدن صکره، ارتشا ایله مألوف‌اولدیغی
سمع همایونه واصل اولمغله، ۱۱۵۴ده عزل، وردو-
سـه نفی اولنمش؛ و۱۱۵۶ ده وزارتی اعاده ایله،
ایران حدودینه سوریجیلك مأموریتیله رقعه‌یه کوندر-
لمش، وبعده صیدا والیلکنه نصب اولنمشـدر. بعده
آناطولی والیسی وایرانه قارشی سرعسـکر اولوب،
بودفعه موفق اولمش؛ وحلب، دیاربکر و بغداد وا-
لیلکلرنده برر مدت بولندقدن صـکره، ۱۱۶۲ ده
مصر والیلکنه نصـبله، ایکی سـنه اوراده قالمش؛
وصکره ایچایل وقندیه وبعده ینه حلبده والی‌اولوب،
۱۱۶۶ ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { جنتمکان سلطان محمود خان ثانی
دورنده صدارت عظمایه ترفیع
اولنان وزرادن اولوب، طربزونلیدر. اسـتانبوله
ورودله، بعض خدماتده بولنه‌رق، قپوجی باشـیلق
رتبه‌سـنه نائل اولدقدن صکره، ابرائیل نظـارتنه
تعیین اولنمش؛ واوراده حسن خدمتی کورلمکله،
درسعادته جلب اولنه‌رق، امیراخور پایه‌سیله تلطیف،
وصربیه جهتنده بولنان تپه‌دلنلی ولی‌الدین پاشا وسائر
امرای اردویه مهمات یتیشـدیرمك اوزره، سـور-
یجیلکله او طرفه اعزام اولنمش ایسه‌ده، ۱۲۲۶ تا-
ریخنده ادرنه‌دن اعاده‌اولنه‌رق، مسند صدارته ترفیع
اولنمشـدر. برسنه ایله بش آی بو مقـامده قالدقدن
صکره، عزل اولنه‌رق، ارضرومه والی اولمش؛ وبر
مدت صکره اوراده وفات ایتمشدر. جسور وغیرتلی
برذات‌ایدیسه‌ده، ساده‌دل وامور دولتدن غافل ایدی.

احمد پاشا { (ولی‌الدین اوغلی —) شعرای
عثمانیه‌نك سرافرازی اولوب،
الك اول اشعار ترکیه‌یه لطافت ویرن بو ذاتدر. آنجق
شعرای فرسك آثارینی چوق تتبع ایتمش اولدیغندن،
بلا اختیار اونلری تقلید ایتمشدر. حتی بعض بیتلرینك
اشعار فارسیه‌دن مترجم اولدیغی کوریلیور. پدری
سلطان مراد ثانینك قاضیعسـکری بولنمش اولدیغی کبی،
کندیسی دخی سلطان محمدخانك معلمی اولوب، رتبهٔ وزارتله
دخی تبجیل اولنمشیدی. آنجق محبوب دوست وقلندر
مشرب بر ذات اولمغله، بعض اوضـاعندن طـولایی بر
آره‌لق یدی قله‌ده حبس اولنمش؛ و مشهور (کرم
قصیده‌سنی) یازوب تقدیم ایتمکله عفو اولنمشـیدی.
قصیدهٔ مذکوره‌نك مطلعی شودر :

قول گناه ایتسه توله عفو شهنشاه فی
طوتەلم ایکی الم قانده ایمش قانی کرم

احمد پاشا { تونس والیلرندن اولوب، ١٢٥٥ تاریخنده ارثاً تونس والیلکنه چکمش؛ وعصر سلطان مجید خانیده اون بش سنه سورن مدت حکومتنده دولت متبوعه‌سیله اولان مناسبات و روابط تابعیتی تأکید و تزییده همت ایده‌رك، ١٢٧٠ تاریخنده وفات ایدوب، تونس والیلکی رتبهٔ وزارتله برادری محمد بکه توجیه اولنمشدر.

احمد پاشا { طرف دولت علیه‌دن مصره تعیین اولنان ولاتك دردنجیسی اولوب، کندیسی قانونی سلطان سلیمان خانك رجالندن اولمغله، ردوس جزیره‌سنك فتحنده حسن خدمتی سبقت ایتمش اولدیغندن، وزیر ثالث اولمش؛ و ٢٩٢ تاریخنده مصر والیلکنه تعیین اولنه‌رق، اورایه وصولندن درت آی صکره، استقلال خیال خامنه دوشه‌رك، (ملك منصور سلطان احمد) نامیله کندی اسمنه خطبه اوقوتدیرمش ایسه‌ده، دور استقلالی دخی آنجق ١٢ کون سوروب، ٩٣٠ تاریخنده وزیر اعظم اتخاذ ایتمش اولدیغی محمد بك طرفندن مغلوب، و فرار ایدرکن قتل اولنمشدر.

احمد پاشا { (حافظ —) حرم همایون آغالرندن اولوب، ٩٩٧ ده کیلارجی باشیلقدن قبریس بکلر بکیسی، و ایکی سنه مصر والیسی اوله‌رق، رتبهٔ وزارتله تبجیل اولنمشیدی. ١٠٠٣ تاریخنده بوسنه محافظلغنه، و بعده بودین و ودین و طونه سردارلغنه، و مؤخراً وزیر ثانی عنوانیله صدر اعظم ابراهیم پاشانك قائممقاملغنه، و بر مدت صکره آناطولی محافظلغنه نصب اولنمش ایدی. ایکی سنه صکره استانبوله جلبله، وزارتی آلنه‌رق، یدی قلعه‌ده حبس اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً سلطان احمد خانك جلوسنده صدر اعظم علی پاشانك قائممقامی اولمشدر. بعده متقاعد اولوب، ١٠١٦ ده حجه کیتمش، و ١٠٢٢ ده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { سلطان احمد خان اول وزراسندن اولوب، ١٠٢٤ تاریخندن اعتباراً ایکی سنه مصرده والیلك ایتمش؛ و سلطان مصطفی خان دورنده بعض مناصبده بولنمشدر. یکیچری کاتبلکندن یتیشوب، امیر آخور و یکیچری آغاسی دخی اولمشیدی.

احمد پاشا { (سیدی —) سلطان محمد خان رابع دورنده ١٠٦٦ تاریخنده سیواسدن کلوب، قپودان دریا اولمش؛ و بش آی قدر بوغازلری محافظه ایدوب، بعده عزل ایله، بوسنه والیلکنه تعیین، و اوراده اعدامله، سر مقطوعی درسعادته ارسال اولنمشدی.

احمد پاشا { (داماد حافظ —) عصر سلطان احمد خان ثالثده، ١١٤٣ تاریخنده قپودان دریا اولوب، بر قاچ آی بو منصبده بولنمشدر. بقیهٔ احوالنه دسترس اولنه‌مدی.

احمد پاشا { (راتب —) طوپال عثمان پاشانك اوغلی اولوب، عصر سلطان محمود خان اول اولان ١١٥٧ تاریخنده قپودان دریا اولمش؛ وبر قاچ آی صکره عزل ایله، موره سنجاغنه نقل اولنمش؛ و ١١٧٠ ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (ایج ایللی —) سلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده بروسه متصرفی ایکن، ١٢٣٣ تاریخنده درسعادته جلبله، قپودان دریا نصب اولنمش ایسه‌ده، طشره‌لرده آلیشمش اولدیغندن، التماسی اوزرینه، متعاقباً خداوندکار والیلکنه نصب اولنمشیدی. بعده اخسخه، و ١٢٣٩ ده شام والیسی و امیر الحج اولوب، حمصه وصولنده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (پاپوچجی —) سلطان محمود خان ثانی دورنده قپودان دریا اولان وزرادن اولوب، عن اصل طربزونده‌کی ریزه اهالیسندندر. مملکتنده پاپوچجیلقله مألوف اولدیغی کبی، درسعادتده دخی بر مدت بو صنعتله مشغول اولمش؛ وبعده ترسانه‌ده باش چاوش معیتنده چاوش اولوب، بر آره‌لق باش چاوش وکیلی بولنمش؛ ومکهٔ مکرمه مفتاحی کلدیکنده کاغدخانه‌ده ترتیب اولنان ضیافتلرده خدمتی بکنلدیکندن، باش آغا تعیین اولنغله، اون اون بش سنه باش آغالق و ترسانه کتخدالغیله امرار اوقات ایتدکدن صکره، ١٢٤١ تاریخنده وقوعه کلن وقعهٔ خیریه‌ده حسن خدمتی مشاهده اولنغله، قپوجی باشیلقله غلطه وبعده لیمان نظارتنه تعیین، و ١٢٤٤ ده میرمیرانلق رتبه‌سیله قپودان دریا نصب، وبعده رتبهٔ وزارتله دخی تبجیل اولنمشدر. او سنه محاربه اولمغله، قره دکیزده برکمی اخذ ایتدیکندن،

مظهر التفات پادشاهی اولوب، دونمایی ترسانه‌یه سوق ایدرکن، «محمودیه» نام اوچ انبارلی‌یی آرناؤد کویی اوکنده قره‌یه اوتورتمغله، قورقوسندن خسته‌لنوب، چوق چکمه‌دن وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (کوچك —) سلطان مراد خان رابع دوری وزراسندن اولوب، سیواس و شام و کوتاهیه والیلکلرنده بولندقدن صکره، آناطولیده اظهار عصیان ایتمش اولان الیاس پاشانك تنکیلنه مأمور اولمغله، موفق اولدیغندن، بعدالتطیف ١٠٤٢ تاریخنده شام والیلکنه اعاده اولنمش؛ واوراده دخی معن اوغلنك وسائر سرکشانك حرکات باغیه‌سنه ختام ویره‌رك، امن واسایشی اعاده‌یه موفق اولمش؛ ایران محاربه‌سنده طرف پادشاهیدن اریوانه جلب اولنه‌رق، بعده موصل محافظلغنه تعیین اولنمش؛ واوراده خسته‌لنوب، ١٠٤٦ ده شاه عباسه قارشی اولان بر محاربه‌ده شهید اولمشدر.

احمد پاشا { جنتمکان سلطان عبدالمجید خان دوری مشیرلرندن اولوب، قریم محاربه‌سنده خیلی خدمتی کورلمش؛ و بعده شام والیلکی ایله بشنجی اردو مشیریتنه نصب اولنه‌رق، ١٢٧٧ تاریخنده ظهور ایدن شام وقعهٔ الیمه‌سنده کوشك طاورانديغندن، سنهٔ مذکوره‌ده اعدام اولنمشدر.

احمد پاشا { (قیصریه‌لی —) بحریه مشیرلرندن اولوب، نفردن یتیشمش، و قریم محاربه‌سنده حسن خدمتی کورلمشیدی. جزایر بحر سفید وازمیر و یانیه کبی بعض ولایتلرده دفعاتله والیلك ایتمش؛ و اخص آمالی اولان (قپودان پاشا) عنوانیله بحریه نظارتنه دخی نائل اولمشیدی. روسیه محاربه‌سنده روسجق والیسی بولنه‌رق، اوراده خسته‌لنمغله، محاربه اثناسنده یعنی ١٢٩٤ تاریخنده درسعادته عودتنده وفات ایتمشدر. غیرتلی وچالشقان بر ذات اولوب، بولندیغی ولایتلرده بعض اصلاحات واعماراته موفق اولمشدر.

احمد پاشا { (طبیب —) اطبای عثمانیه‌دن اولوب، مکتب فنون طبیهٔ شاهانه‌دن نشأت ایتمش؛ ومدت مدیده مکتب مذکورده فنون طبیه تدریسیله مشغول اولوب، فریقلك رتبه‌سنه ودرس ناظرلغنه واصل اولمشیدی. علوم طبیه‌نك لسان ترکیده تدریس اولنمسنه اك زیاده همت و غیرت ایدنلردن اولوب، تشکیل اولنان «جمعیت طبیه» نك خیلی وقت رئیسی بولنمشدر. بر «مفردات طب» کتابی ودیکر بعض کتب ترجمه ایتمشدر. اواخرعمرنده کوزلرینه عمی طاری اولدقدنصکره، یکرمی سنه یعنی ١٣٠٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. عن اصل رودوسلیدر.

احمد پور { هندستانك پنجاب قطعه‌سنده واقع (بهوپال) حکومتنك بر شهریدر، که بهوپالك ٤٨ کیلومتره جنوب غربیسنده و (اکره) ایله (چناب) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقع اولوب، ٣٠٠٠٠ اهالیسی واردر. — بونك ١٤١ کیلومتره جنوب غربیسنده بو اسمله دیکر بر قصبه دها بولندیغندن، برنجیسی (بارا) یعنی بیوك وبو (چوتا) یعنی کوچك وصفیله تفریق اولنور. — ینه اوقطعه‌ده و(ملتان)ك ٦٢ کیلومتره شمال شرقیسنده بر اوچنجی (احمد پور) شهری دخی واردر.

احمد جام { (ابوالنصر — بن ابی الحسن) حراسانده جام قصبه‌سنك مشاهیر شعرا ومشایخندن اولوب، مناقب وکراماتی مشهوردر. تصوفه دائر «سراج السایرین» کبی بعض تألیفات معتبره‌سی واردر. ٥٣٢ تاریخنده وفات ایدوب، تصادفاً (احمد جامی) ترکیبی تاریخ وفاتنی مشعردر. شو شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

نه در مسجد کذارندم که رندی
نه در میخانه کان خمار خامست
میان مسجد ومیخانه راهیست
غریبم عاشقم آن ره کدامست

احمد جان { هرات خانی اولوب، ١٢٧٩ تاریخنده وفات ایتمش، واوغلی شاه نواز خان یرینه قائم اولمشدی.

احمد چلبی { دور سلطان سلیمان مشاهیر علماسندن سنان چلبینك اوغلی اولوب، مشاهیر شعرا و علمای عثمانیه‌دندر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دائم اوسك رقیبه رعایتده یارمز
برانجه یوق یاننده بزم اعتبارمز

احمد حسنی { (عبدالله بن محمد) مغرب ملوکندن اولوب، برادرندن صکره یکنی تختنه کچمش، وصاحب ترجمه‌نك ادعای سلطنته قالقیشمق خاطرینه کلمدمش ایکن، برادرزاده‌سی

طرفندن قتلی مراد اولنغله، ٩٨٥ تاریخنده محاربه‌یه کیریشوب، غالب کله‌رك، کندیسنی قتل، وسلطنتی ضبط ایتمشدر. سلاطین عظام عثمانیه ایله محابره ومناسباتده بولنشوب، هر وقت هدایا تقدیم ایدر، وخلعتنه نائل اولور ایدی. فاس ومراکش ایله جزایر وسودانك بعض طرفلری تحت اداره‌سنده اولوب، کثیرالعدد اولان اولادینی والیلکله اطرافه طاغیتمشیدی. عادل ومدبر وادیب وشاعر بر حکمدار ایدی. ١٠١٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد خان { سلاطین عظام عثمانیه‌دن اوچ ذاتك اسمیدر. [« احمد » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

احمد خان { کاشغر وترکستان ملوکندن اولوب، پدرینك وفاتنده سمرقندده جلوس ایتمش؛ وکندیسی ظالم وبد کردار بر شخص اولدیغندن، تبعه‌سنك مراجعتی اوزرینه، ٤٨٢ تاریخنده ملکشاه سلجوقی عسکر سوق ایده‌رك، ملکنی ضبط، وکندیسنی اسیر ایتمکله، دیلمدن بر طائفه‌یه تسلیم ایتمش؛ وکندیسی برطاقم غریب ادعالرده بولنغله، ابتدا ولایتنه قائل اولان برچوق خلق باشنه طوپلانمش ایسه‌ده، بعده زندیقلغی تبین ایتمکله، قتل ایتمشلردر.

احمد خان بنکش { هندستانده فرخ آباد خانلرندن اولوب، ١١٦٣ تاریخندن ١١٨٥ تاریخنه‌دك ٢٢ سنه حکومت سورمشدر.

احمد خان کیلانی { کیلان ملوك وشرفاسندن علوم ریاضیه وحکمتده ید طولی صاحبی شاعر وادیب بر ذات ایدی. کیلانك اسکی بر خاندان حکمدار یسنه منسوب اولدیغی حالده، ایران شاهی طهماسب طرفندن بر قلعه‌یه حبس اولنمش، وطهماسبك اوغلی اسمعیل شاه دخی اوقلعه‌ده محبوس بولنغله، بر کون تخت ایرانه جلوس ایده‌جك اولور ایسه، کندیسنه ملك موروثنی اعاده ایده‌جکنی وعد ایتمشیدی. بناء علیه شاه اسمعیل تخته چیقنجه، وعدنده طوروب، صاحب ترجمه‌یه کیلانی ویرمش ایسه‌ده، بونك وفاتندن صکره شاه عباس کیلانی ضبط ایتمکله، احمد خان سلاطین عظام عثمانیه‌دن سلطان محمد خان ثالثه التجا ایتمش، وبعده بغداده چکیلوب، ١٠٠٩ ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد خلوصی پاشا { جنتمکان سلطان محمود خان ثانی دوری وزراسندن اولوب، باب عالیدن یتشمش؛ وصدارت کتخدالغی ومهمات حربیه نظارتی مسندلرینی احراز ایتدکدن صکره، ١٢٤٣ سنه‌سی اواخرنده، رتبهٔ وزارتله صدراعظم قائممقامی اولمشیدی. ١٢٤٨ ده قائممقاملقدن عزل اولنه‌رق، ١٢٥٢ تاریخنده عاکف پاشا یرینه خارجیه ناظری اولوب، برقاچ هفته صکره وفات ایتمشدر. ادارهٔ دولته واقف وحلیم بر ذات ایدی.

احمد خیالی { (شمس الدین — بن موسی) ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك دور سلطنتی علماسندن اولوب، فاضل وادیب وصالح بر ذات ایدی. بعض مدارسده تدریسله مشغول بولنمش؛ و « شرح عقائد نسفیه » ایله « حاشیهٔ تجرید » ه بعض حاشیه‌لر یازمش، واستادی اولان حضر بککك « نظم العقائد » ینی شرح ایتمشدر.

احمد داعی { قدمای شعرای عثمانیه‌دن اولوب، یلدیرم بایزیدخانك اوغلی شهزاده سلیمان چلبی یه منسوب بولنمشدر. عن اصل کرمیانلی ایدی. « جنك نامه » عنوانیله بر منظومه‌سی وبعض مراسلاتی واردر. شو مطلع جملهٔ اشعارندندر:

کوزم هیچ کوردیکك واری بحق سورهٔ طاها
بنم یارم کبی فتنه بنم کوکلم کبی شیدا

احمد دمنهوری { اون ایکنجی قرن هجری علماسندن اولوب، مصرده تولد ونشأت ایتمش؛ وعلوم عقلیه ونقلیه‌ده، وعلی الخصوص هیئت وحکمت وطبده یدطولی صاحبی ایدی. علوم متنوعه‌یه متعلق بعض کتابلر یازمش؛ و ١١٩٢ ده وفات ایتمشدر.

احمد رسمی افندی { مشاهیر رجال دولت علیه‌دن اولوب، ١١٣٢ تاریخنده طوغمش، و ١٢٠٣ ده وفات ایتمشدر. کریده‌کی رسمو قصبه‌سندن اولمغله، لسان رومیه‌یه دخی آشنا ایدی. قینارجه معاهده‌سنی امضایه مأمور اولدیغی کبی، سلطان عثمان خان ثالثك وفاتیله سلطان مصطفی خان ثالثك جلوسنی تبلیغ ایچون دخی سفارتله ویانه‌یه کوندرلمش، و بعده برلینده سفیر اولمشیدی. بو سیاحتنك احوالنی یازمش اولدیغی کبی، روسیه ایله دولت عثمانیه آره‌سنده او وقت واقع اولان محاربه‌نك تاریخنی دخی تحریر ایتمشدر. بو ایکی اثری مورخ (هامر)

طرفندن آلمانجه‌یه ترجمه، وسیاحتنامه‌سنك متنی پارسده طبع اولنمشدر.

احمد رشید افندی { [«صدقی زاده» ماده‌سنه مراجعت.]

احمد رضوان { قانونی سلطان سلیمان دوری شعراسندن اولوب، اشعاری چوق ایسه‌ده، او قدر لطیف دکلدر. شو بیت او جمله‌دندر:

یار عشقکله جهنم اودی یاندرمز بنی
تشنه‌یم کیم یدی دریا صویی قاندرمز بنی

احمد رفعت پاشا { مصرلی ابراهیم پاشانك اوغلی اولوب، ١٢٤١ تاریخنده مصرده طوغمش؛ و شامده واقع اولان محاربه‌لرده پدرینك معیتنده بولندقدن صکره، اکمال تحصیل ایچون پارسه کوندریله‌رك، ارکان حرب مکتبنه دوام ایتمشیدی. پدرینك وفاتنده مصره عودت ایدوب، آثار تحصیلاندن وطنی مستفید ایتمکده ایکن، رأس اداره‌ده بولنان عباس پاشانك علیهنده بولنان فرقه کندیسنی رئیس اتخاذ ایتمك ایستمش؛ وکندیسی بویله بر ایشه قاریشمامش ایسه‌ده، عباس پاشانك نظرنده شبهه‌یی دعوت ایتدیکنی کورنجه، ١٢٦٧ تاریخنده درسعادته کلوب، سلطان عبد المجید خان طرفندن فریق رتبه‌سیله تکریم اولنمشدی. اوچ سنه صکره، سعید پاشانك مصر والیسی اولمسی اوزرینه، مصره عودتله، تشکیل اولنان مجلس مشورتك اعضالغنه وبعده ریاستنه تعیین اولنمشیدی. سعید پاشادن صکره کندیسنك مسند ولایته چیقمسی مقرر ایکن، ١٢٧٣ تاریخنده راکب بولندیغی بر واغونك قضاءً نیله دوشمسیله، مغروقاً وفات ایتمشدر.

احمد زوزنی { (ابو نصر — بن علی) شعرادن اولوب، بغدادده آل بویه‌دن عضد الدوله‌نك خدمتنده بولنمشدر. — (ابو سهل بن محمد —) دخی مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، «مختصر مزنی» طرزنده «جمع الجوامع» عنوانلی بر کتابك مؤلفیدر.

احمد شاه { (مجاهد الدین — بهادر) دهلی حکمدارلرندن اولوب، ١١٦١ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه جانشینی اولمش؛ و٣ سنه ایله ٨ آی حکومت سوردکدن صکره، وزیر اعظمی عماد الملك غازی الدین خان طرفندن اسقاط اولنمش؛ وعالمکیر ثانی یرینه جلوس ایتمشدر. بعده ٢١ سنه دها یاشامشدر.

احمد شاه { اول. هندستانده کوجرات حکمدارلرندن اولوب تاتار خانك اوغلی ومظفر شاهك طورونیدر. ٨١٣ تاریخنده جلوس ایدوب، ٢٣ سنه حکومتدن صکره ٨٤٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. ذکری سبقت ایدن (احمد آباد) شهرینی بنا ایدن بودر.

احمد شاه { ثانی. کوجرات حکمدارلرندن اولوب، ٩٦١ تاریخنده، پدری محمود شاه ثالثك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس، و٧ سنه‌لك حکومتدن صکره ٩٦٨ده وفات ایتمشدر.

احمد شاه ابدالی { افغانستانده بر بیوك دولت مؤسسی اولوب، عن اصل (ابدال) قبیله‌سنك رؤساسندن ایکن، ایران شاهی نادر شاه طرفندن ایرانه کتورلمش، وبونك رجالندن اولمشیدی. ١١٦٠ تاریخنده واقع نادر شاهك قتلی اوزرینه، صاحب ترجمه افغانستانده کندی قبیله‌سنه چکیله‌رك، اعلان استقلال ایله، افغانستانك هر طرفنی ضبط ایتمش؛ واو صره‌ده بر طاقم ذی قیمت خزائن الینه کچوب، الیوم انکلتره قرالیچه‌سنك تحت تصرفنده بولنان (کوه نور) نام جسیم الماس پارچه‌سنه دخی متصرف اولدقدن صکره، توسیع بلاده باشلایه‌رق، ایرانك بر قسمنی وهندستانك قسم شمالیسیله کشمیری دخی ضبط ایتمشیدی. ٢٦ سنه‌لك فتوحاتله سلطنت ایتدکدن صکره، ١١٨٧ تاریخنده قندهارده وفات ایتمشدر. اوغلی وخلفی اولان تیمور شاه زماننده دولتی خیلی کوچلمشدر.

احمد شاه بنکالی { هندستانك بنکاله خطه‌سی حکمدارانندن اولوب، ٨٣٤ تاریخنده جلوس، و١٦ سنه اجرای حکومتله، ٨٥٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد شاه بهمنی { اول. هندستانك بهمنی دولتی ملوکندن اولوب، ٨٢٥ تاریخنده پدری داود شاهك وفاتی وبیوك برادری فیروز شاهك حق وراثتدن استعفاسی اوزرینه، جلوس ایدوب، ١٣ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٨٣٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد شاه بهمنی { ثانی. پدری محمود شاه ثانینك وفاتی اوزرینه،

۹۲۴ تاریخنده دولت بهمنیه تختنه چیقوب، ۳ سنه‌لك حکومتدن صکره، ۹۲۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد شمس الدين { [«کمال پاشازاده» ماده‌سنه مراجعت.]

احمد صنهاجی { مغرب مشاهیر علماسندن اولوب، «الدیباج» عنوانلی کتابك ودیکر ۴۰ قدر تألیفاتك صاحبیدر. ۹۶۳ تاریخنده طوغوب، ۱۰۳۲ ده وفات ایتمشدر.

احمد عزت پاشا { اون ایکنجی قرن هجری اواخری وزراسندن اولوب، اصلاً کوتاهیه‌لی وکرمیان بکلك نسلندن ایدی. باب عالیدن یتیشوب، صدارت عظمی کتخداسی اولدقدن صکره، برمدت نفی، وبعده اطلاقله، ترسانه وضربخانه امینی اولمش؛ و۱۱۸۴ تاریخنده مأموریتله مصره کوندریلوب، عودتنده ینه صدراعظم کتخدالغنه نصب اولنمشیدی. بکرش سرعسکری محمد پاشانك قتلی اوزرینه، یرینه سرعسکر اولوب، ابراز شجاعت ودرایت ایتدیکندن، بربرینی متعاقب ودین، ارضروم وحلب والیسی، وبعده مدینهٔ منوره محافظی اولمش؛ و۱۱۹۱ وقوعاتنده وظیفه‌سنده قصوری کورلمکله، عزل وقدس متصرفلغنه نصب اولنمش؛ و۱۱۹۳ ده حلب والیلکندن عزل، واموالی مصادره اولندرق، قدس متصرفلغنه اعاده، وصکره سلستره والیلکنه نصب اولنمش؛ و۱۱۹۵ ده خوتین محافظی ایکن اوراده وفات ایتمشدر.

احمد فارس { [«فارس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد فوزی پاشا { (فراری —) عن اصل سلاحدار علی آغانك برادری ابراهیم آغانك یانیسنده قاپیجی اولوب، ابراهیم آغانك وفاتنده علی آغا طرفندن سرای همایونه آلنمش؛ ووقعهٔ خیریه‌ده خاصه عسکرینه یازیلوب، طالعنك یاردیمیله سواری میرالایلغی رتبه‌سنه نائل اولمش؛ وسلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك یاورلك خدمتنده بولنوب، بعده رتبهٔ وزارتله مابین مشیری و ۱۲۵۳ ده قپودان دریا اولمش؛ وایرتسی سنه دونانمه ایله آق دکیزه چیقوب، اوصره‌ده سلطان محمود خان حضرتلری وفات ایتمکله، مصر مسئله‌سی برطرف اولمشیکن، دونانمایی اسکندریه‌یه سوق ایده‌رك، تجدید مسئله‌یه سبب اولدیغندن، دونانما کری آلندیغنده، کندیسی فرار ایدوب، مصرده قالمش؛ و ۱۲۵۸ ده فجأةً وفات ایتمشدر.

احمد نکر { (Ahmednagar) هندستانك غرب جهتنده، بمبای دائره‌سنده برشهر اولوب، ۱۹° ۷′ عرض شمالی ایله ۷۲° ۳۰′ طول شرقیده واقعدر. بهمنی دولتنك انقراضیله نظامیه دولتنك تأسیسی صره‌سنده بنا اولنمشدر. ۳۳۰۰۰ اهالیسی واردر. — بو اسمله هندستانده دیکر بعض قصبه‌لر دخی بولنیور.

احمدی { قدمای شعرای عثمانیه‌دن اولوب، برروایتده کرمیانلی ودیکر برروایتده سیواسلیدر. یلدیرم سلطان بایزید خانك اوغلی شهزاده سلیمان چلبی‌یه منسوب بولنمش؛ وشهزادهٔ مشار الیهك نامنه «اسکندرنامه» عنوانیله برمنظومه یازمشدر. لطیف ونادره‌کو برذات اولمغله، تیمورلنکك دخی التفات واحسانلرینه نائل اولمشیدی. شعری لطافتدن خالیدر. شو بیت اومنظومه‌دندر:

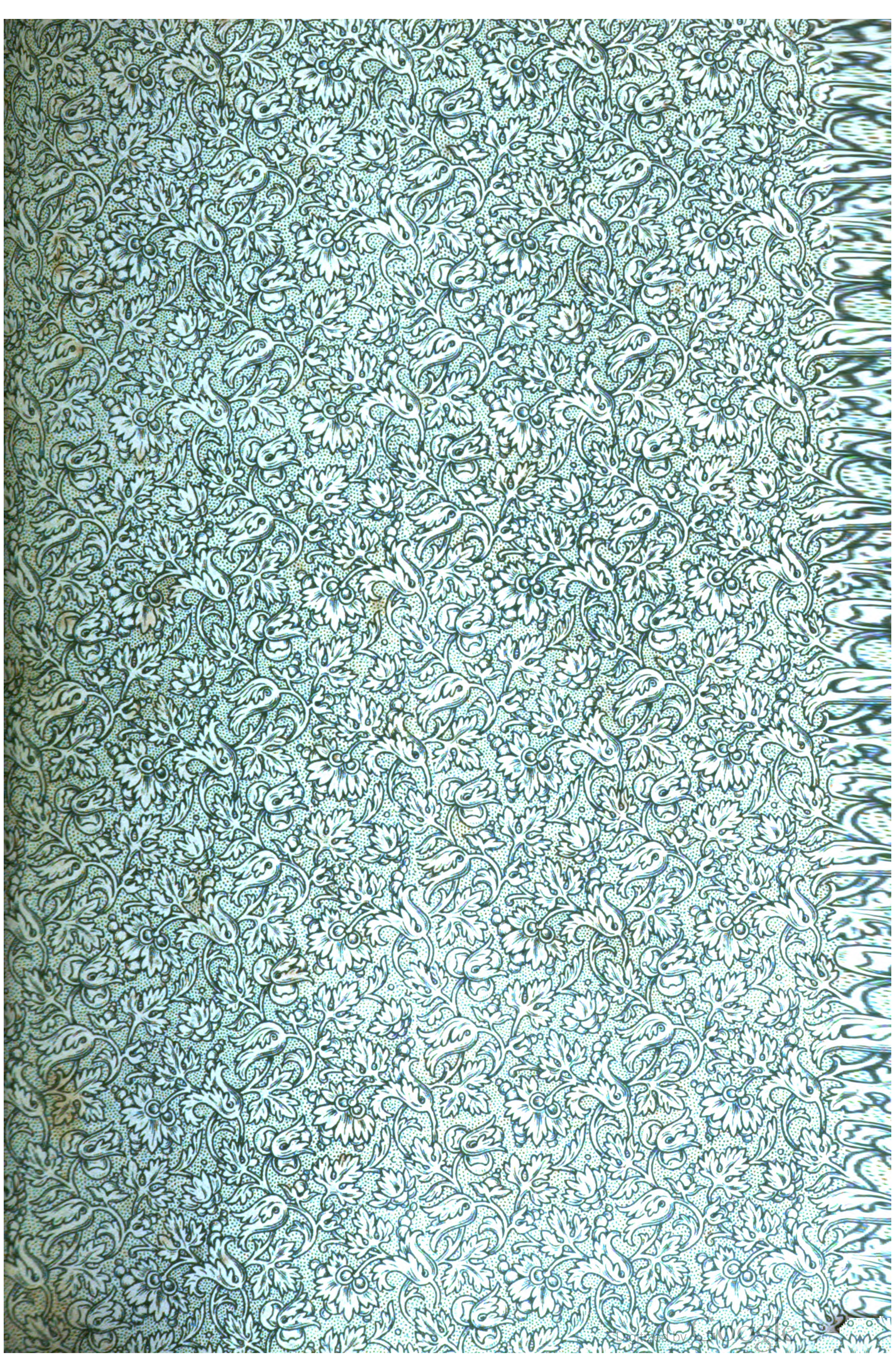
خارپشتك خار صقلر جانینی
نرملك دوکر سمورك قانینی

احمر { [«بحر احمر»، «وادی احمر» و«بنی احمر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

احنف { (ابو بحر ضحاك بن قیس) کبار تابعیندن اولوب، زمان سعادته یتیشمش ایسه‌ده، صحبت نبی (صلعم) شرفنه نائل اوله‌مامشدر. صفین وقعه‌سنده حضرت علینك معیتنده ایدی. خراسان فتوحاتنده دخی بولنمشدر. حلمده اسمی ضرب مثل حکمنه چکمشدر. ۶۷ تاریخنده کوفه‌ده وفات ایتمشدر.

احوص { (عبدالله —) قدمای شعرای عربدن اولوب، هجویاتیله مشهوردر.

برنجی جلدك صوکی

قول كناه ايتسه نوله عفو شهنشاه قنى
طوتهلم ايكى الم قانده ايش قانى كرم

احمد پاشا تونس واليلرندن اولوب، ١٢٥٥ تاريخنده ارتقا تونس واليلكنه چقمش؛ وعصر سلطان مجيد خانيده اون بش سنه سورن مدت حكومتنده دولت متبوعه‌سيله اولان مناسبات و روابط تابعيتى تأكيد و تزييده همت ايده‌رك، ١٢٧٠ تاريخنده وفات ايدوب، تونس واليلكى رتبهٔ وزارتله برادرى محمد بكه توجيه اولنمشدر.

احمد پاشا طرف دولت عليه‌دن مصره تعيين اولنان ولاتك دردنجيسى اولوب، كنديسى قانونى سلطان سليمان خانك رجالندن اولمغله، ردوس جزيره‌سنك فتحنده حسن خدمتى سبقت ايتمش اولديغندن، وزير ثالث اولمش؛ و ٢٩٢ تاريخنده مصر واليلكنه تعيين اولنه‌رق، اورايه وصولندن درت آى صكره، استقلال خيال خامنه دوشه‌رك، (ملك منصور سلطان احمد) ناميله كندى اسمنه خطبه اوقوتديرمش ايسه‌ده، دور استقلالى دخى آنجق ١٢ كون سوروب، ٩٣٠ تاريخنده وزير اعظم اتخاذ ايتمش اولديغى محمد بك طرفندن مغلوب، و فرار ايدركن قتل اولنمشدر.

احمد پاشا (حافظ —) حرم همايون آغالرندن اولوب، ٩٩٧ ده كيلاربجى باشيلقدن قبرس بكلر بكيسى، و ايكى سنه مصر واليسى اوله‌رق، رتبهٔ وزارتله تبجيل اولنمشيدى. ١٠٠٣ تاريخنده بوسنه محافظلغنه، و بعده بودين و ودين و طونه سردارلغنه، و مؤخراً وزير ثانى عنوانيله صدر اعظم ابراهيم پاشانك قائممقاملغنه، و بر مدت صكره آناطولى محافظلغنه نصب اولنمش ايدى. ايكى سنه صكره استانبوله جلبله، وزارتى آلنه‌رق، يدى قلعه‌ده حبس اولنمش ايسه‌ده، متعاقباً سلطان احمد خانك جلوسنده صدر اعظم على پاشانك قائممقامى اولمشدر. بعده متقاعد اولوب، ١٠١٦ ده حجه كيتمش، و ١٠٢٢ ده وفات ايتمشدر.

احمد پاشا سلطان احمد خان اول وزراسندن اولوب، ١٠٢٤ تاريخندن اعتباراً ايكى سنه مصرده واليلك ايتمش؛ و سلطان مصطفى خان دورنده بعض مناصبده بولنمشدر. يكيچرى كاتبلكندن يتيشوب، امير آخور و يكيچرى آغاسى دخى اولمشيدى.

احمد پاشا (سيدى —) سلطان محمد خان رابع دورنده ١٠٦٦ تاريخنده سيواسدن كلوب، قپودان دريا اولمش؛ وبش آى قدر بوغازلرى محافظه ايدوب، بعده عزل ايله، بوسنه واليلكنه تعيين، واوراده اعدامله، سر مقطوعى درسعادته ارسال اولنمشدى.

احمد پاشا (داماد حافظ —) عصر سلطان احمد خان ثالثده، ١١٤٣ تاريخنده قپودان دريا اولوب، بر قاچ آى بو منصبده بولنمشدر. بقيهٔ احوالنه دسترس اولنه‌مدى.

احمد پاشا (راتب —) طوپال عثمان پاشانك اوغلى اولوب، عصر سلطان محمود خان اول اولان ١١٥٧ تاريخنده قپودان دريا اولمش؛ وبرقاچ آى صكره عزل ايله، موره سنجاغنه نقل اولنمش؛ و ١١٧٠ ده اوراده وفات ايتمشدر.

احمد پاشا (ايچ ايللى —) سلطان محمود خان ثانى حضرتلرينك زمان سلطنتلرنده بروسه متصرفى ايكن، ١٢٣٣ تاريخنده درسعادته جلبله، قپودان دريا نصب اولنمش ايسه‌ده، طشره‌لرده آليشمش اولديغندن، التماسى اوزرينه، متعاقباً خداوندكار واليلكنه نصب اولنمشيدى. بعده اخسخه، و ١٢٣٩ ده شام واليسى وامير الحج اولوب، حجه وصولنده وفات ايتمشدر.

احمد پاشا (پاپوچجى —) سلطان محمود خان ثانى دورنده قپودان دريا اولان وزرادن اولوب، عن اصل طربزونده‌كى ريزه اهاليسندندر. مملكتنده پاپوچجيلقله مألوف اولديغى كبى، درسعادتده دخى برمدت بو صنعتله مشغول اولمش؛ وبعده ترسانه‌ده باش چاوش معيتنده چاوش اولوب، بر آره‌لق باش چاوش وكيلى بولنمش؛ ومكهٔ مكرمه مفتاحى كلديكنده كاغدخانه‌ده ترتيب اولنان ضيافتلرده خدمتى بكنلديكندن، باش آغا تعيين اولنمغله، اون اون بش سنه باش آغالق وترسانه كتخدالغيله امرار اوقات ايتدكدن صكره، ١٢٤١ تاريخنده وقوعه كلن وقعهٔ خيريه‌ده حسن خدمتى مشاهده اولنمغله، قپوجى باشيلقله غلطه وبعده ليمان نظارتنه تعيين، و ١٢٤٤ ده ميرميرانلق رتبه‌سيله قپودان دريا نصبى، وبعده رتبهٔ وزارتله دخى تبجيل اولنمشدر. او سنه محاربه اولمغله، قره دكيزده بركى اخذ ايتديكندن،

مظهر التفات پادشاهی اولوب، دونغایی ترسانه‌یه سوق ایدرکن، «محمودیه» نام اوچ انبارلیی آرناؤد کویی اوکنده قره‌یه اوتورتمغله، قورقوسندن خسته‌لنوب، چوق چکمه‌دن وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (کوچك —) سلطان مراد خان رابع دوری وزراسندن اولوب، سیواس و شام و کوتاهیه والیلکلرنده بولندقدن صکره، آناطولیده اظهار عصیان ایتمش اولان الیاس پاشانك تنکیلنه مأمور اولمغله، موفق اولدیغندن، بعد التلطیف ١٠٤٢ تاریخنده شام والیلکنه اعاده اولنمش؛ واوراده دخی معن اوغلنك وسائر سرکشانك حرکات باغیه‌سنه ختام‌ویره‌رك، امن واسایشی اعاده‌یه موفق اولمش؛ ایران محاربه‌سنده طرف پادشاهیدن اریوانه جلب اولنه‌رق، بعده موصل محافظلغنه تعیین اولنمش؛ واوراده خسته‌لنوب، ١٠٤٦ ده شاه عباسه قارشی اولان بر محاربه‌ده شهید اولمشدر.

احمد پاشا { جنتمکان سلطان عبدالمجید خان دوری مشیراندن اولوب، قریم محاربه‌سنده خیلی خدمتی کورلمش؛ و بعده شام والیلکی ایله بشنجی اردو مشیریتنه نصب اولنه‌رق، ١٢٧٧ تاریخنده ظهور ایدن شام وقعهٔ الیمه‌سنده کوشك طاوراندیغندن، سنهٔ مذکوره‌ده اعدام اولنمشدر.

احمد پاشا { (قیصریه‌لی —) بحریه مشیراندن اولوب، نفردن یتیشمش، و قریم محاربه‌سنده حسن خدمتی کورلمشیدی. جزایر بحر سفید وازمیر و یانیه کبی بعض ولایتلرده دفعاتله والیلك ایتمش؛ و اخص آمالی اولان (قپودان پاشا) عنوانیله بحریه نظارتنه دخی نائل اولمشیدی. روسیه محاربه‌سنده روسجق والیسی بولنه‌رق، اوراده خسته‌لنمغله، محاربه اثناسنده یعنی ١٢٩٤ تاریخنده درسعادته عودتنده وفات ایتمشدر. غیرتلی وچالشقان بر ذات اولوب، بولندیغی ولایتلرده بعض اصلاحات واعماراته موفق اولمشدر.

احمد پاشا { (طبیب —) اطبای عثمانیه‌دن اولوب، مکتب فنون طبیهٔ شاهانه‌دن نشأت‌ایتمش؛ ومدت مدیده مکتب مذکوره‌ده فنون طبیه تدریسیله مشغول اولوب، فریقلك رتبه‌سنه ودرس ناظرلغنه واصل اولمشیدی. علوم طبیه‌نك لسان ترکیده تدریس اولنمسنه اك زیاده همت و غیرت ایدنلردن اولوب، تشکیل اولنان «جمعیت طبیه» نك خیلی وقت رئیسی بولنمشدر. بر «مفردات طب» کتابی ودیکر بعض کتب ترجمه ایتمشدر. اواخر عمرنده کوزلرینه عمی طاری اولدقدنصکره، پکن سنه یعنی ١٣٠٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. عن اصل رودوسلیدر.

احمد پور { هندستانك پنجاب قطعه‌سنده واقع (بهوپال) حکومتنك بر شهریدر، که بهوپالك ٤٨ کیلومتره جنوب غربیسنده و (آکره) ایله (چناب) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقع اولوب، ٣٠٠٠٠ اهالیسی واردر. — بونك ١٤١ کیلو متره جنوب غربیسنده بو اسمله دیکر بر قصبه دها بولندیغندن، برنجیسی (بارا) یعنی بیوك وبو (چوتا) یعنی کوچك وصفیله تفریق اولنور. — ینه اوقطعه‌ده و(ملتان)ك ٦٢ کیلومتره شمال شرقیسنده بر اوچنجی (احمد پور) شهری دخی واردر.

احمد جام { (ابوالنصر — بن ابی الحسن) خراسانده جام قصبه‌سنك مشاهیر شعرا ومشایخندن اولوب، مناقب وکراماتی مشهوردر. تصوفه دائر «سراج السایرین» کبی بعض تألیفات معتبره‌سی واردر. ٥٣٢ تاریخنده وفات ایدوب، تصادفاً (احمد جامی) ترکیبی تاریخ وفاتنی مشعردر. شو شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

نه در مسجد کذارندم که رندی
نه در میخانه کان خمار خامست
میان مسجد و میخانه راهیست
غریبم عاشقم آن ره کدامست

احمد جان { هرات خانی اولوب، ١٢٧٩ تاریخنده وفات ایتمش، واوغلی شاه نواز خان یرینه قائم اولمشدی.

احمد چلبی { دور سلطان سلیمان مشاهیر علماسندن سنان چلبینك اوغلی اولوب، مشاهیر شعرا و علمای عثمانیه‌دندر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دائم اوسك رقیبه رعایتده یارمز
برانجمه یوق یاننده بزم اعتبارمز

احمد حسنی { (عبدالله بن محمد) مغرب ملوکندن اولوب، برادرندن صکره یکنی تختنه کچمش، وصاحب ترجمه‌نك ادعای سلطنتنه قالقیشمق خاطرینه کلدمش ایکن، برادرزاده‌سی

طرفندن قتلی مراد اولنمغله، ٩٨٥ تاریخنده محاربه‌یه کیریشوب، غالب کله‌رك، کندیسنی قتل، وسلطنتی ضبط ایتمشدر. سلاطین عظام عثمانیه ایله مخابره ومناسباتده بولنـوب، هر وقت هدایا تقدیم ایدر، وخلعته نائل اولور ایدی. فاس ومراکش ایله جزایر وسودانك بعض طرفلری تحت اداره‌سنده اولوب، کثیرالعدد اولان اولادینی والیلکله اطرافه طاغیتمشیدی. عادل ومدبر وادیب وشاعر بر حکمدار ایدی. ١٠١٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد خان { سلاطین عظام عثمانیه‌دن اوچ ذاتك اسمیدر. [«احمد» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

احمد خان { کاشغروترکستان ملوکندن اولوب، پدرینك وفاتنده سمرقندده جلوس ایتمش؛ وکندیسی ظالم وبد کردار بر شخص اولدیغندن، تبعه‌سنك مراجعتی اوزرینه، ٤٨٢ تاریخنده ملکشاه سلجوقی عسکر سوق ایده‌رك، ملکنی ضبط، وکندیسنی اسیر ایتمکله، دیلمدن بر طائفه‌یه تسلیم ایتمش؛ وکندیسی برطاقم غریب ادعالرده بولنمغله، ابتدا ولایتنه قائل اولان برچوق خلق باشنه طوپلانمش ایسه‌ده، بعده زندیقلغی تبین ایتمکله، قتل ایتمشلردر.

احمد خان بنکش { هندستانده فرخ آباد خانلرندن اولوب، ١١٦٣ تاریخندن ١١٨٥ تاریخنده‌دك ٢٢ سنه حکومت سورمشدر.

احمد خان کیلانی { کیلان ملوك وشرفاسندن علوم ریاضیه وحکمتده ید طولی صاحبی شاعر وادیب بر ذات ایدی. کیلانك اسکی بر خاندان حکمداریسنه منسوب اولدیغی حالده، ایران شاهی طهماسب طرفندن بر قلعه‌یه حبس اولنمش، وطهماسبك اوغلی اسمعیل شاه دخی اوقلعه‌ده محبوس بولنمغله، برکون تخت ایرانه جلوس ایده‌جك اولور ایسه، کندیسنه ملك موروثنی اعاده ایده‌جکنی وعد ایتمشیدی. بناء علیه شاه اسمعیل تخته چیقنجه، وعدنده طوروب، صاحب ترجمه‌یه کیلانی ویرمش ایسه‌ده، بونك وفاتندن صکره شاه عباس کیلانی ضبط ایتمکله، احمد خان سلاطین عظام عثمانیه‌دن سلطان محمد خان ثالثه التجا ایتمش، وبعده بغداده چکیلوب، ١٠٠٩ ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد خلوصی پاشا { جنتمکان سلطان محمود خان ثانی دوری وزراسندن اولوب، باب عالیدن یتشمش؛ وصدارت کتخدالغی ومهمات حربیه نظارتی مسندلرینی احراز ایتدکدن صکره، ١٢٤٣ سنه‌سی اواخرنده، رتبهٔ وزارتله صدراعظم قائممقامی اولمشیدی. ١٢٤٨ ده قائمقاملقدن عزل اولنه‌رق، ١٢٥٢ تاریخنده عاکف پاشا یرینه خارجیه ناظری اولوب، برقاچ هفته صکره وفات ایتمشدر. ادارهٔ دولته واقف وحلیم بر ذات ایدی.

احمد خیالی { (شمس الدین — بن موسی) ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك دور سلطنتی علماسندن اولوب، فاضل وادیب وصالح بر ذات ایدی. بعض مدارسده تدریسله مشغول بولنمش؛ و«شرح عقائد نسفیه» ایله «حاشیهٔ تجرید» ه بعض حاشیه‌لر یازمش، واستادی اولان حضر بکك «نظم العقائد» ینی شرح ایتمشدر.

احمد داعی { قدمای شعرای عثمانیه‌دن اولوب، یادیرم بایزیدخانك اوغلی شهزاده سلیمان چلبی‌یه منسوب بولنمشدر. عن اصل کرمیانلی ایدی. «جنك‌نامه» عنوانیله بر منظومه‌سی وبعض مراسلاتی واردر. شو مطلع جملهٔ اشعارندندر:

کوزم هیچ کوردیکك وارمی بحق سورهٔ طاها
بنم یارم کبی فتنه بنم کوکلم کبی شیدا

احمد دمنهوری { اون ایکنجی قرن هجری علماسندن اولوب، مصرده تولد ونشأت ایتمش؛ وعلوم عقلیه ونقلیه‌ده، وعلی الخصوص هیئت وحکمت وطبده یدطولی صاحبی ایدی. علوم متنوعه‌یه متعلق بعض کتابلر یازمش؛ و١١٩٢ ده وفات ایتمشدر.

احمد رسمی افندی { مشاهیر رجال دولت علیه‌دن اولوب ١١٣٤ تاریخنده طوغمش، و١٢٠٣ ده وفات ایتمشدر. کریده‌کی رسمو قصبه‌سندن اولمغله، لسان رومی‌یه د- آشنا ایدی. قینارجه معاهده‌سنی امضایه مأمور اولدیغی کبی، سلطان عثمان خان ثالثك وفاتیله سلطان مصطـ خان ثالثك جلوسنی تبلیغ ایچون دخی سفارتله ویانه کوندرلمش، و بعده برلینده سفیر اولمشیدی. بو حضرتك احوالنی یازمش اولدیغی کبی، روسیه ایله دو عثمانیه آره‌سنده او وقت واقع اولان محاربه‌نك تار دخی تحریر ایتمشدر. بو ایکی اثری مورخ (حا

طرفندن آلمانجه‌یه ترجمه، وسیاحتنامه‌سنك متنی پارسده طبع اولنمشدر.

احمد رشید افندی { [«صدقی زاده» ماده‌سنه مراجعت.]

احمد رضوان { قانونی سلطان سلیمان دوری شعراسندن اولوب، اشعاری چوق ایسه‌ده، او قدر لطیف دکلدر. شو بیت او جمله‌دندر:

یار عشقکله جهنم اودی یاندرمز بنی
تشنه‌یم کیم یدی دریا صویی قاندرمز بنی

احمد رفعت پاشا { مصرلی ابراهیم پاشانك اوغلی اولوب، ۱۲٤۱ تاریخنده مصرده طوغمش؛ و شامده واقع اولان محاربه‌لرده پدرینك معیتنده بولندقدن صکره، اکمال تحصیل ایچون پارسه کوندریله‌رك، ارکان حرب مکتبنه دوام ایتمش‌ایدی. پدرینك وفاتنده مصره عودت ایدوب، آثار تحصیلاندن وطنی مستفید ایتمکده ایکن، رأس اداره‌ده بولنان عباس پاشانك علیهنده بولنان فرقه کندیسنی رئیس اتخاذ ایتمك ایستمش؛ وکندیسی بویله بر ایشه قاریشمامش ایسه‌ده، عباس پاشانك نظرنده شبهه‌یی دعوت ایتدیکنی کورنجه، ۱۲٦۷ تاریخنده درسعادته کلوب، سلطان عبد المجید خان طرفندن فریق رتبه‌سیله تکریم اولنمشدی. اوچ سنه صکره، سعید پاشانك مصر والیسی اولمسی اوزرینه، مصره عودتله، تشکیل اولنان مجلس مشورتك اعضالغنه وبعده ریاستنه تعیین اولنمشیدی. سعید پاشادن صکره کندیسنك مسند ولایته چکمسی مقرر ایکن، ۱۲۷۳ تاریخنده راکب بولندیغی برواغونك قضاءً نیله دوشمسیله، مغروقاً وفات ایتمشدر.

احمد زوزنی { (ابو نصر — بن علی) شعرادن اولوب، بغدادده آل بویه‌دن عضد الدوله‌نك خدمتنده بولنمشدر. — (ابو سهل بن محمد —) دخی مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، «مختصر مزنی» طرزنده «جمع الجوامع» عنوانلی برکتابك مؤلفیدر.

احمد شاه { (مجاهد الدین — بهادر) دهلی حکمدارلرندن اولوب، ۱۱٦۱ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه جانشینی اولمش؛ و۳ سنه ایله ۸ آی حکومت سوردکدن صکره، وزیر اعظمی عماد الملك غازی الدین خان طرفندن اسقاط اولنمش؛ وعالمکیر ثانی یرینه جلوس ایتمشدر. بعده ۲۱ سنه دها یاشامشدر.

احمد شاه { اول. هندستانده کوجرات حکمدارلرندن اولوب تتار خانك اوغلی ومظفر شاهك تورونیدر. ۸۱۳ تاریخنده جلوس ایدوب، ۲۳ سنه حکومتدن صکره ۸٤۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. ذکری سبقت ایدن (احمد آباد) شهرینی بنا ایدن بودر.

احمد شاه { ثانی. کوجرات حکمدارلرندن اولوب، ۹٦۱ تاریخنده، پدری محمود شاه ثالثك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس، و۷ سنه‌لك حکومتدن صکره ۹٦۸ده وفات ایتمشدر.

احمد شاه ابدالی { افغانستانده بربیوك دولت مؤسسی اولوب، عن‌اصل (ابدال) قبیله‌سنك رؤساسندن ایکن، ایرانشاهی نادرشاه طرفندن ایرانه کتورلمش، وبونك رجالندن اولمشیدی. ۱۱٦۰ تاریخنده واقع نادر شاهك قتلی اوزرینه، صاحب ترجمه افغانستانده کندی قبیله‌سنه چکیله‌رك، اعلان استقلال ایله، افغانستانك هرطرفنی ضبط ایتمش؛ واو صره‌ده برطاقم ذی‌قیمت خزائن الینه چکوب، الیوم انکلتره قرالیچه‌سنك تحت تصرفنده بولنان (کوه‌نور) نام جسیم الماس پارچه‌سنه دخی متصرف اولدقدن صکره، توسیع بلاده باشلایه‌رق، ایرانك برقسمنی وهندستانك قسم شمالیسیله کشمیری دخی ضبط ایتمشیدی. ۲٦ سنه‌لك فتوحاتله سلطنت ایتدکدن صکره، ۱۱۸۷ تاریخنده قندهارده وفات ایتمشدر. اوغلی وخلفی اولان تیمور شاه زماننده دولتی خیلی کوچلشدر.

احمد شاه بنکالی { هندستانك بنکاله خطه‌سی حکمدارانندن اولوب، ۸۳٤ تاریخنده جلوس، و۱٦ سنه اجرای حکومتله، ۸۵۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد شاه بهمنی { اول. هندستانك بهمنی دولتی ملوکندن اولوب، ۸۲۵ تاریخنده پدری داود شاهك وفاتی وبیوك برادری فیروز شاهك حق وراثتدن استعفاسی اوزرینه، جلوس ایدوب، ۱۳ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۸۳۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد شاه بهمنی { ثانی. پدری محمود شاه ثانینك وفاتی اوزرینه،

۹۲۴ تاريخنده دولت بهمنيه تختنه چقوب، ۳ سنه‌لك حكومتدن صكره، ۹۲۷ تاريخنده وفات ايتمشدر.

احمد شمس الدين { [« كمال پاشازاده » ماده‌سنه مراجعت.]

احمد صنهاجى { مغرب مشاهير علماسندن اولوب، «الديباج» عنوانلى كتابك وديگر ۴۰ قدر تأليفاتك صاحبيدر. ۹۶۳ تاريخنده طوغوب، ۱۰۳۲ ده وفات ايتمشدر.

احمد عزت پاشا { اون ايكنجى قرن هجرى اواخرى وزراسندن اولوب، اصلاً كوتاهيه‌لى وگرميان بكلك نسلندن ايدى. باب عاليدن يتيشوب، صدارت عظمى كتخداسى اولدقدن صكره، برمدت نفى، وبعده اطلاقله، ترسانه وضربخانه امينى اولمش؛ و۱۱۸۴ تاريخنده مأموريتله مصره كوندريلوب، عودتنده ينه صدراعظم كتخدالغنه نصب اولنمشيدى. بكرش سرعسكرى محمد پاشانك قتلى اوزرينه، يرينه سرعسكر اولوب، ابراز شجاعت ودرايت ايتديكندن، بربرينى متعاقب ودين، ارضروم وحلب واليسى، وبعده مدينهٔ منوره محافظى اولمش؛ و۱۱۹۱ وقوعاتنده وظيفه‌سنده قصورى كورلمكله، عزل وقدس متصرفلغنه نصب اولنمش؛ و۱۱۹۳ ده حلب واليلكندن عزل، واموالى مصادره اولنه‌رق، قدس متصرفلغنه اعاده، وصكره سلستره واليلكنه نصب اولنمش؛ و۱۱۹۵ ده خوتين محافظى ايكن اوراده وفات ايتمشدر.

احمد فارس { [«فارس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

احمد فوزى پاشا { (فرارى —) عن اصل سلحدار على آغانك برادرى ابراهيم آغانك ياليسنده قايقجى اولوب، ابراهيم آغانك وفاتنده على آغا طرفندن سراى همايونه آلنمش؛ ووقعهٔ خيريه‌ده خاصه عسكرينه يازيلوب، طالعنك ياردميله سوارى ميرالايلغى رتبه‌سنه نائل اولمش؛ وسلطان محمود خان ثانى حضرتلرينك ياورلك خدمتنده بولنوب، بعده رتبهٔ وزارتله مابين مشيرى و۱۲۵۳ ده قپودان دريا اولمش؛ و ايرتسى سنه دونتما ايله آق دكيزه چيقوب، اوصره‌ده سلطان محمود خان حضرتلرى وفات ايتمكله، مصر مسئله‌سى برطرف اولمشيكن، دونتمايى اسكندريه‌يه سوق ايده‌رك، تجديد مسئله‌يه سبب اولديغندن، دونتما كرى آلنديغنده، كنديسى فرار ايدوب، مصرده قالمش؛ و ۱۲۵۸ ده فجأةً وفات ايتمشدر.

احمد نكر { (Ahmednagar) هندستانك غرب جهتنده، بمباى دائره‌سنده برشهر اولوب، ′۷ °۱۹ عرض شمالى ايله ′۳۰ °۷۲ طول شرقيده واقعدر. بهمنى دولتنك انقراضيله نظاميه دولتنك تأسيسى صره‌سنده بنا اولنمشدر. ۳۳۰۰۰ اهاليسى واردر. — بواسمله هندستانده ديگر بعض قصبه‌لر دخى بولنيور.

احمدى { قدماى شعراى عثمانيه‌دن اولوب، بر روايتده كرمياتلى و ديگر بر روايتده سيواسليدر. يلديرم سلطان بايزيد خانك اوغلى شهزاده سليمان چلبى‌يه منسوب بولنمش؛ و شهزادهٔ مشار اليهك نامنه « اسكندرنامه » عنوانيله برمنظومه يازمشدر. لطيف ونادره‌كو برذات اولمغله، تيمورلنكك دخى التفات واحسانلرينه نائل اولمشيدى. شعرى لطافتدن خاليدر. شو بيت اومنظومه‌دندر:

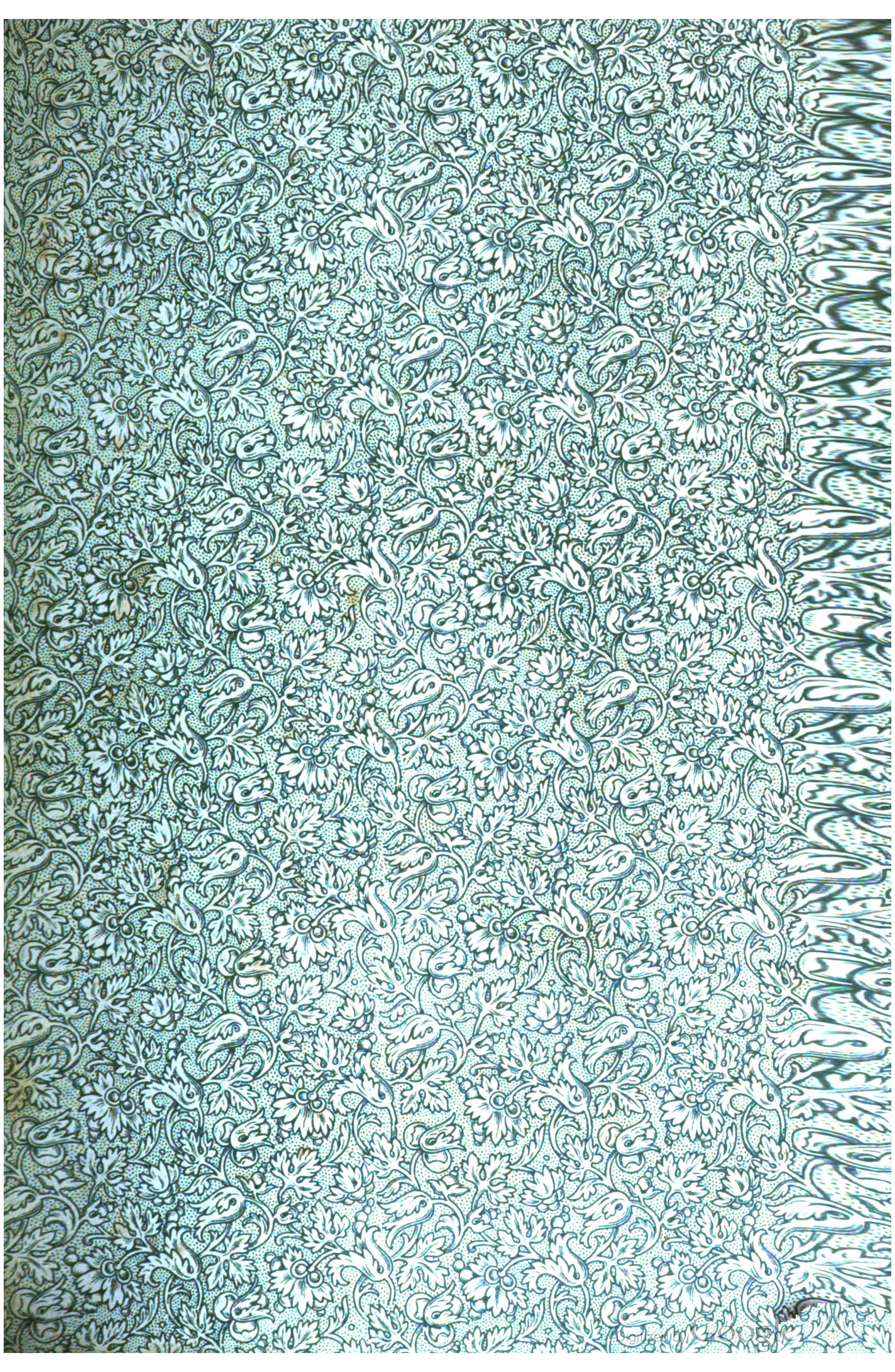
خارپشتك خار صقلر جانى
ترملك دوكر سمورك قانى

احمر { [« بحر احمر، وادئ احمر و بنى احمر » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

احنف { (ابو بحر ضحاك بن قيس) كبار تابعيندن اولوب، زمان سعادتده يتيشمش ايسه‌ده، صحبت نبى (صلعم) شرفنه نائل اوله‌مامشدر. صفين وقعه‌سنده حضرت علينك معيتنده ايدى. خراسان فتوحاتنده دخى بولنمشدر. حلمده اسمى ضرب مثل حكمنه كچمشدر. ۶۷ تاريخنده كوفه‌ده وفات ايتمشدر.

احوص { (عبدالله —) قدماى شعراى عربدن اولوب، هجوياتيله مشهوردر.

برنجى جلدك صوكى

وغیرتلی بر وزیر اولمغله، اصلاح احوال مالیه وملکیه مقصدیله بعض تشبثاتده بولندیغندن، بو اجرا آتدن منافع شخصیه‌لری سکته‌دار اولان ارباب اغراض القا ـ آتیله، ۱۰۶۳ تاریخنده عزل و قتل اولنمشدر. مدت صدارتی طقوز بچق آی قدردر.

احمد پاشا { (کوپریلی زاده فاضل —) وزیر اعظم کوپریلی محمد پاشانک اوغلی اولوب، سلطان محمد رابع دوری صدور عظامندندر. ۱۰۴۵ تاریخنده پدرینک متصرف بولندیغی کوپریده طوغوب، ابتدا طریق علمیه سلوک ایله، اکمال تحصیل ایده‌رك، ۱۰۶۷ ده محکمه چیقمش ایکن، بعض مدرسینک تعریضات حسودانه‌سندن طولایی، طریقدن عدول ایله، ۱۰۶۹ تاریخنده رتبهٔ وزارتله ارضروم، وایرتسی سنه شام والیسی اولوب، ۱۰۷۱ ده درسعادته جلبله، صدر اعظم قائممقامی اولمشیدی. بر سنه صکره پدری ادرنه‌دن خسته عودت ایدوب، وفات ایتمکله، یرینه صدر اعظم اولمشدر. او صره‌ده نمچه ایمپراطوری مغایر عهد اردل قلاعنه تعرض ایتمکله، صاحب ترجمه ۱۰۷۴ تاریخنده، سرعسکرلك عنواننی دخی انضمامیله، او طرفه عسکر سوق ایده‌رك، (اویوار) قلعه‌سنی محاصره، و ۲۶ کون صکره بیوك بر غالبیتله فتح ایتمش؛ و بلغراده عودتله اوراده قیشلادقدن صکره، بهارك حلولنده یکیدن هجومه حاضرلنمقده ایکن، آوستریا ایمپراطوری طرفندن سفیر کوندرلمکله شانلی ودولت عثمانیه حقنده نافع برمعاهده عقد ایده‌رك، مظفراً عودت ایتمشدر. کرید آطه‌سنده قندیه قلعه‌سنك محاصره‌سیله ۲۱ سنه‌دنبری اوغراشلمقده اولوب، موفقیت میسر اوله‌مدیغندن، ۱۰۷۷ تاریخنده بالذات او طرفه عزیمتله، یکرمی طقوز آی صرف مساعی واجتهاد ایتدکدن صکره، ۱۰۸۰ تاریخنده قندیه‌یی فتح ایله، بتون کرید جزیره‌سنی تحت انضباطه آله‌رق، دار النصر اتخاذ اولنان ادرنه‌یه عودت ایتمشدر. ۱۰۸۳ ده له قرالی طرفندن مغایر عهد بعض تجاوزات وقوع بولمغله، سفر همایون وقوعنده، فاضل احمد پاشا رکاب پادشاهیدن اصلا آیرلمیه‌رق، بودفعه دخی اثبات صداقت واهلیت ایتمش، و ینه مظفراً عودت میسر اولمشدر. کندیسی بو قدر فضل وکمال ومحاسن ایله برابر عشرته مبتلا اولدیغندن، وجودینه بعض امراض مستولی اولمش؛ و هنوز ۴۲ یاشنده اولدیغی حالده، اسیر فراش اولوب، ۱۰۸۷ تاریخنده ادرنه‌یه تشریف همایون وقوعنده، معیته کیتمکه غیرت ایتمش ایسه‌ده، جسر ارکنه قریننده اکمال انفاس حیات ایده‌رك، جنازه‌سی استانبوله نقل ایله، پدرینک یاننه دفن اولنمشدر. مدت صدارتی اون بش بچق سنه‌در. پدرینک تأسیس ایتمش اولدیغی کتبخانه‌یه علاوةً صاحب ترجمه طرفندن ۸۰۰ قدر کتب معتبره وقف ایلمشدر.

احمد پاشا { (قوانوز —) وزرای دولت علیه‌دن اولوب، سلطان احمد خان ثالثك دور سلطنتلرنده یالکز ۳ آی صدارت ایتمشدر. کندیسی عن اصل روسیه‌لی اولوب، سلحدار حسین پاشانك آزادلیسی ایدی. سرای همایونه داخل اوله‌رق، قطع مراتب ایله، خزینه کتخداسی، وعهد سلطان مصطفی خانیده رتبهٔ وزارتله صیدا والیسی اولمشیدی. عمجه زاده حسین پاشانك ده دامادی ایدی. بعده موصل، دیاربکر وخانیه والیلکلرنده بولندقدن صکره، الماس محمد پاشانك صدارتنده متقاعداً قاضی کوینده اختیار اقامته مجبور اولمشیدی. ۱۱۰۹ تاریخنده قاین پدری صدارته کچمکله، تکرار خانیه والیلکنه، و برسنه صکره دیوان سلطانیه نصب اولنمش ایسه‌ده، ینه او سنه عزل اولنمشدی. ۱۱۱۵ تاریخنده ظهور ایدن ادرنه وقعه‌سنده، ارباب شقاوت صاحب ترجمه‌یی دخی کندیلرینه الحاق ایده‌رك، امر عصیانه تشریك ایتدکدن صکره، سلطان احمد ثالثك ابتدای جلوسنده صدارته تعیینیچون اصرار ایتمش اولدقلرندن، ناچار مسند صدارته ترفیع اولنمش ایسه‌ده، اوچ آی کچمه‌دن عزل وساقزه نفی اولنه‌رق، بعده اینه بختی محافظلغنه تعیین اولنمش؛ و اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (قلایلی قوز —) بودخی سلطان احمد ثالث دورنده صدارته نائل اولان وزرادن اولوب، قیصریه‌لیدر. استانبوله ورودنده بعض همشهریلری وساطتیله تبرداران اوجاغنه دخول ایله، مصاحب آغالردن یوسف آغانك خدمتنه کیرمکله، بعده افندیسی دارالسعادة الشریفه آغاسی اولنجه، کندیسی دخی قهوه‌جی باشی وسقاباشی اولمش؛ ویوسف آغانك خدمت پادشاهیدن مفارقتنده میرمیرانلق رتبه‌سیله جده، واوندن صکره وان والیسی.

و بعده رتبهٔ وزارتله قپودان دریا اولوب، ١١٠١ تاریخنده عزل، و بوزجه آطه‌یه نفی اولنمش ایسه‌ده، برمدت صکره عفو، و بربرینی متعاقب طربزون، سیواس وقبریس والیلکرینه، و١١٠٥ ده رکاب همایون قائممقاملغنه، وبعده دیاربکر، بغداد وادرنه ایالتلرینه نصب اولنمش؛ واوصره‌ده روسیه آزاق قلعه‌سنه تسلط ایتمکله، تخلیصی مأموریتیله طربزون والیلکنه نصب اولنه‌رق، عزیمتی تسریع اولندقده، بعض اتباعنك اغفالیله خوفه دوشه‌رك، فرار، وایکی سنه قدر اختفا ایتمشیدی. بعده والده سلطانك شفاعتیله بروسه‌ده اقامتنه مساعده اولنمش؛ و برمدت صکره وزارتی اعاده اولنه‌رق، قندیه والیلکنه نصب اولنمش ایدی. بعض جهلانك کندیسی حقنده اولان مدح و ثنالری شیوع بولمغله، خفیاً قندیه‌دن جلب اولنه‌رق، ١١١٦ تاریخنده مسند صدارته ترفیع اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً مسائیسیله عدم اقتداری آکلاشیله‌رق، سکسان کونلك صدارتدن صکره عزل، و لمنی‌یه تبعید اولنمشدر. بر وقت صکره سنه حرمهٔ خانیه محافظلغنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، ظهور ایدن شکایتلر اوزرینه، استانکویه نفی، بعده قندیه محافظلغنه نصب، و صکره ینه استانکویه اجلا اولندقدن صکره، ینه اینه‌بختی محافظلغنه کوندریله‌رك، ١١٢٧ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (حاجی —) دور سلطان محمود خان اولده صدارت عظمی مسندینه چکمش وزرادن اولوب، ١١٦٣ ده آق دکیز سواحلندن قوجه نام محلده طوغمش، وعمی حاجی بکر پاشایه انتسابله، بونك جده والیلکنه نصبنده کتخداسی اولمشدی. بعده درسعادته عودتله، رکاب همایونده قپوجیلر کتخداسی وچاوشباشی اولمش؛ و بعده روسیه‌لی (اوزو)یی محاصره ایتمکله، درونده بولنان اهالی‌یه ذخیره وامداد ایصالنه مأمور اولوب، بو ایشده موفق اوله‌مامش ایسه‌ده، الدن کلنی دریغ ایتمدیکندن، یکن محمد پاشا صدراعظم اولدقده، ١١٥٠ تاریخنده کتخداسی، ومشارالیهك سرعسکر تعیین اولنمسی اوزرینه، قائممقام رکاب همایون اولمشدی. ١١٥١ ده آیدینده ظهور ایتمش اولان اشقیانك دفع مضراتی مأموریتیله آیدین والیلکنه نصب اولنه‌رق، عودتنده ینه رکاب همایون قائممقاملغنه نصب، و١١٥٣ ده مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. یکرمی ایکی آی صدارت عظماده قالدقدن صکره، ارتشا ایله مألوف اولدیغی سمع همایونه واصل اولمغله، ١١٥٤ ده عزل، وردوسه نفی اولنمش؛ و١١٥٦ ده وزارتی اعاده ایله، ایران حدودینه سوریجیلك مأموریتیله رقه‌یه کوندرلمش، وبعده صیدا والیلکنه نصب اولنمشدر. بعده آناطولی والیسی وایرانه قارشی سرعسکر اولوب، بودفعه موفق اولمش؛ وحلب، دیاربکر وبغداد والیلکلرنده برر مدت بولندقدن صکره، ١١٦٢ ده مصر والیلکنه نصبله، ایکی سنه اوراده قالمش؛ وصکره ایچ‌ایل وقندیه وبعده ینه حلبده والی اولوب، ١١٦٦ ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { جنتمکان سلطان محمود خان ثانی دورنده صدارت عظمایه ترفیع اولنان وزرادن اولوب، طربزونلیدر. استانبوله ورودله، بعض خدمانده بولنه‌رق، قپوجی باشیلق رتبه‌سنه نائل اولدقدن صکره، ابرائیل نظارتنه تعیین اولنمش؛ واوراده حسن خدمتی کورلمکله، درسعادته جلب اولنه‌رق، امیراخور پایه‌سیله تلطیف، وصربیه جهتنده بولنان تپه‌دلنلی ولی‌الدین پاشا وسائر امرای اردویه مهمات یتیشدیرمك اوزره، سوریجیلکله او طرفه اعزام اولنمش ایسه‌ده، ١٢٢٦ تاریخنده ادرنه‌دن اعاده اولنه‌رق، مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. برسنه ایله بش آی بو مقامده قالدقدن صکره، عزل اولنه‌رق، ارضرومه والی اولمش؛ وبر مدت صکره اوراده وفات ایتمشدر. جسور وغیرتلی برذات ایدیسه‌ده، ساده‌دل وامور دولتدن غافل ایدی.

احمد پاشا { (ولی‌الدین اوغلی —) شعرای عثمانیه‌نك سرافرازی اولوب، اك اول اشعار ترکیه‌یه لطافت ویرن بو ذاتدر. آنجق شعرای فرسك آثارینی چوق تتبع ایتمش اولدیغندن، بلا اختیار اونلری تقلید ایتمشدر. حتی بعض بیتلرینك اشعار فارسیه‌دن مترجم اولدیغی کوریلیور. پدری سلطان مراد ثانینك قاضیعسکری بولنمش اولدیغی کبی، کندیسی دخی سلطان محمد خانك معلمی اولوب، رتبهٔ وزارتله دخی تبجیل اولنمشیدی. آنجق محبوب دوست وقلندر مشرب بر ذات اولمغله، بعض اوضاعندن طولایی بر آره‌لق یدی قله‌ده حبس اولنمش؛ و مشهور (کرم قصیده‌سنی) یازوب تقدیم ایتمکله عفو اولنمشیدی. قصیدهٔ مذکوره‌نك مطلعی شودر :

قول كناه ايتسه نوله عفو شهنشاه قبى
طوته‌لم ايكى الم قانده ايش قانى كرم

احمد پاشا { تونس واليلرندن اولوب، ۱۲۵۵ تاريخنده ارتاً تونس واليلكنه چكمش؛ وعصر سلطان مجيد خانيده اون بش سنه سورن مدت حكومتنده دولت متبوعه‌سيله اولان مناسبات و روابط تابعيتى تأكيد و تزييده همت ايده‌رك، ۱۲۷۰ تاريخنده وفات ايدوب، تونس واليلكى رتبهٔ وزارتله برادرى محمد بكه توجيه اولنمشدر.

احمد پاشا { طرف دولت عليه‌دن مصره تعيين اولنان ولاتك دردنجيسى اولوب، كنديسى قانونى سلطان سليمان خانك رجالندن اولمغله، ردوس جزيره‌سنك فتحنده حسن خدمتى سبقت ايتمش اولديغندن، وزير ثالث اولمش؛ و ۲۹۲ تاريخنده مصر واليلكنه تعيين اولنه‌رق، اورايه وصولندن درت آى صكره، استقلال خيال خامنه دوشه‌رك، (ملك منصور سلطان احمد) ناميله كندى اسمنه خطبه اوقوتديرمش ايسه‌ده، دور استقلالى دخى آنجق ۱۲ كون سوروب، ۹۳۰ تاريخنده وزير اعظم اتخاذ ايتمش اولديغى محمد بك طرفندن مغلوب، و فرار ايدركن قتل اولنمشدر.

احمد پاشا { (حافظ —) حرم همايون آغالرندن اولوب، ۹۹۷ ده كيلاربجى باشيلقدن قبريس بكلر بكيسى، و ايكى سنه مصر واليسى اوله‌رق، رتبهٔ وزارتله تبجيل اولنمشيدى. ۱۰۰۳ تاريخنده بوسنه محافظلغنه، و بعده بودين و ودين و طونه سردارلغنه، و مؤخراً وزير ثانى عنوانيله صدر اعظم ابراهيم پاشانك قائممقاملغنه، و بر مدت صكره آناطولى محافظلغنه نصب اولنمش ايدى. ايكى سنه صكره استانبوله جلبله، وزارتى آلنه‌رق، يدى قلده حبس اولنمش ايسه‌ده، متعاقباً سلطان احمد خانك جلوسنده صدر اعظم على پاشانك قائممقامى اولمشدر. بعده متقاعد اولوب، ۱۰۱۶ ده حجه كيتمش، و ۱۰۲۲ ده وفات ايتمشدر.

احمد پاشا { سلطان احمد خان اول وزراسندن اولوب، ۱۰۲٤ تاريخندن اعتباراً ايكى سنه مصرده واليلك ايتمش؛ و سلطان مصطفى خان دورنده بعض مناصبده بولنمشدر. يكيچرى كاتبلكندن يتيشوب، امير آخور و يكيچرى آغاسى دخى اولمشيدى.

احمد پاشا { (سيدى —) سلطان محمد خان رابع دورنده ۱۰٦٦ تاريخنده سيواسدن كلوب، قپودان دريا اولمش؛ وبش آى قدر بوغازلرى محافظه ايدوب، بعده عزل ايله، بوسنه واليلكنه تعيين، واوراده اعداميله، سر مقطوعى درسعادته ارسال اولنمشدى.

احمد پاشا { (داماد حافظ —) عصر سلطان احمد خان ثالثيده، ۱۱٤۳ تاريخنده قپودان دريا اولوب، بر قاچ آى بو منصبده بولنمشدر. بقيهٔ احوالنه دسترس اولنه‌مدى.

احمد پاشا { (راتب —) طوپال عثمان پاشانك اوغلى اولوب، عصر سلطان محمود خان اول اولان ۱۱۵۷ تاريخنده قپودان دريا اولمش؛ وبرقاچ آى صكره عزل ايله، موره سنجاغنه نقل اولنمش؛ و۱۱۷۰ ده اوراده وفات ايتمشدر.

احمد پاشا { (ايچ ايللى —) سلطان محمود خان ثانى حضرتلرينك زمان سلطنتلرنده بروسه متصرفى ايكن، ۱۲۳۳ تاريخنده درسعادته جلبله، قپودان دريا نصب اولنمش ايسه‌ده، طشره‌لرده آليشمش اولديغندن، التماسى اوزرينه، متعاقباً خداوندكار واليلكنه نصب اولنمشيدى. بعده اخسخه، و۱۲۳۹ ده شام واليسى وامير الحج اولوب، حمصه وصولنده وفات ايتمشدر.

احمد پاشا { (پاپوچجى —) سلطان محمود خان ثانى دورنده قپودان دريا اولان وزرادن اولوب، عن‌اصل طربزونده‌كى ريزه اهاليسندندر. مملكتنده پاپوچجيلقله مألوف اولديغى كبى، درسعادتده دخى برمدت بوصنعتله مشغول اولمش؛ وبعده ترسانه‌ده باش چاوش معيتنده چاوش اولوب، بر آره‌لق باش چاوش وكيلى بولنمش؛ ومكهٔ مكرمه مفتاحى كلديكنده كاغدخانه‌ده ترتيب اولنان ضيافتلرده خدمتى بكنلديكندن، باش آغا تعيين اولنمغله، اون اون بش سنه باش آغالق وترسانه كتخداليغيله امرار اوقات ايتدكدن صكره، ۱۲٤۱ تاريخنده وقوعه كلن وقعهٔ خيريه‌ده حسن خدمتى مشاهده اولنمغله، قپوجى باشيلقله غلطه وبعده ليمان نظارتنه تعيين، و ۱۲٤٤ ده ميرميرانلق رتبه‌سيله قپودان دريا نصب، وبعده رتبهٔ وزارتله دخى تبجيل اولنمشدر. او سنه محاربه اولمغله، قره دكيزده بركى اخذ ايتديككندن،

مظهر التفات پادشاهی اولوب، دونمایی ترسانه‌یه سوق ایدرکن، «محمودیه» نام اوچ انبارلی‌یی آرناؤد کویی اوکنده قره‌یه اوتورتمغله، قورقوسندن خسته‌لنوب، چوق چکمه‌دن وفات ایتمشدر.

احمد پاشا (کوچك —) سلطان مراد خان رابع دوری وزراسندن اولوب، سیواس و شام و کوتاهیه والیلکلرنده بولندقدن صکره، آناطولیده اظهار عصیان ایتمش اولان الیاس پاشانك تنکیلنه مأمور اولمغله، موفق اولدیغندن، بعدالتلطیف ١٠٤٢ تاریخنده شام والیلکنه اعاده اولنمش؛ واوراده دخی معن اوغلنك وسائر سرکشانك حرکات باغیه‌سنه ختام‌ویره‌رك، امن واسایشی اعاده‌یه موفق اولمش؛ ایران محاربه‌سنده طرف پادشاهیدن اریوانه جلب اولنه‌رق، بعده موصل محافظلغنه تعیین اولنمش؛ واوراده خسته‌لنوب، ١٠٤٦ ده شاه عباسه قارشی اولان بر محاربه‌ده شهید اولمشدر.

احمد پاشا جنتمکان سلطان عبدالمجید خان دوری مشیرانندن اولوب، قریم محاربه‌سنده خیلی خدمتی کورلمش؛ و بعده شام والیلکی ایله بشنجی اردو مشیریتنه نصب اولنه‌رق، ١٢٧٧ تاریخنده ظهور ایدن شام وقعهٔ الیمه‌سنده کوشك طاوراندیغندن، سنهٔ مذکوره‌ده اعدام اولنمشدر.

احمد پاشا (قیصریه‌لی —) بحریه مشیرانندن اولوب، نفردن یتیشمش، و قریم محاربه‌سنده حسن خدمتی کورلمشیدی. جزایر بحر سفید وازمیر و یانیه کبی بعض ولایتلرده دفعاتله والیلك ایتمش؛ و اخص آمالی اولان (قپودان پاشا) عنوانیله بحریه نظارتنه دخی نائل اولمشیدی. روسیه محاربه‌سنده روسجق والیسی بولنه‌رق، اوراده خسته‌لنمغله، محاربه اثناسنده یعنی ١٢٩٤ تاریخنده درسعادته عودتنده وفات ایتمشدر. غیرتلی وچالشقان بر ذات اولوب، بولندیغی ولایتلرده بعض اصلاحات واعماراته موفق اولمشدر.

احمد پاشا (طبیب —) اطبای عثمانیه‌دن اولوب، مکتب فنون طبیهٔ شاهانه‌دن نشأت ایتمش؛ ومدت مدیده مکتب مذکورده فنون طبیه تدریسیله مشغول اولوب، فریقلك رتبه‌سنه ودرس ناظرلغنه واصل اولمشیدی. علوم طبیه‌نك لسان ترکیده تدریس اولنمسنه الك زیاده همت و غیرت ایدنلردن اولوب، تشکیل اولنان «جمعیت طبیه» نك خیلی وقت رئیسی بولنمشدر. بر «مفردات طب» کتابی ودیکر بعض کتب ترجمه ایتمشدر. اواخر عمرنده کوزلرینه عمی طاری اولدقدنصکره، یکرمی سنه یعنی ١٣٠٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. عن اصل ردوسلیدر.

احمد پور هندستانك پنجاب قطعه‌سنده واقع (بهوپال) حکومتنك بر شهریدر، که بهوپالك ٤٨ کیلومتره جنوب غربیسنده و (آکره) ایله (چناب) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقع اولوب، ٣٠٠٠٠ اهالیسی واردر. — بونك ١٤١ کیلومتره جنوب غربیسنده بو اسمله دیکر بر قصبه دها بولندیغندن، برنجیسی (بارا) یعنی بیوك وبو (چوتا) یعنی کوچك وصفیله تفریق اولنور. — ینه اوقطعه‌ده و(ملتان)ك ٦٢ کیلومتره شمال شرقیسنده بر اوچنجی (احمد پور) شهری دخی واردر.

احمد جام (ابوالنصر — بن ابی الحسن) حراسانده جام قصبه‌سنك مشاهیر شعرا ومشایخندن اولوب، مناقب وکراماتی مشهوردر. تصوفه دائر «سراج السایرین» کبی بعض تألیفات معتبره‌سی واردر. ٥٣٢ تاریخنده وفات ایدوب، تصادفاً (احمد جامی) ترکیبی تاریخ وفاتنی مشعردر. شو شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

نه در مسجد کذارندم که رندی
نه در میخانه کان خمار خامست
میان مسجد ومیخانه راهیست
غریبم عاشقم آن ره کدامست

احمد جان هرات خانی اولوب، ١٢٧٩ تاریخنده وفات ایتمش، واوغلی شاه نواز خان یرینه قائم اولمشدی.

احمد چلبی دور سلطان سلیمان مشاهیر علماسندن سنان چلبینك اوغلی اولوب، مشاهیر شعرا و علمای عثمانیه‌دندر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دائم اوسك رقیبه رعایتده یارمز
برانجه یوق یاننده بزم اعتبارمز

احمد حسنی (عبدالله بن محمد) مغرب ملوکندن اولوب، برادرندن صکره یکنی تخته کچمش، وصاحب ترجمه‌نك ادعای سلطنته قالقیشمق خاطرینه کلمه‌مش ایکن، برادرزاده‌سی

طرفندن قتلی مراد اولنغله، ٩٨٥ تاریخنده محاربه‌یه گیریشوب، غالب گلەرك، كندیسنی قتل، وسلطنتی ضبط ایتمشدر. سلاطین عظام عثمانیه ایله مخابره ومناسباتده بولنوب، هر وقت هدایا تقدیم ایدر، وخلعته نائل اولور ایدی. فاس ومراكش ایله جزایر وسودانك بعض طرفلری تحت اداره‌سنده اولوب، كثیرالعدد اولان اولادینی والیلكله اطرافه طاغیتمشیدی. عادل ومدبر وادیب وشاعر بر حكمدار ایدی. ١٠١٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد خان { سلاطین عظام عثمانیه‌دن اوچ ذاتك اسمیدر. [« احمد » ماده‌لرینه مراجعت بیورلیه.]

احمد خان { كاشغر وتركستان ملوكندن اولوب، پدرینك وفاتنده سمرقندده جلوس ایتمش؛ وكندیسی ظالم وبد كردار بر شخص اولدیغندن، تبعه‌سنك مراجعتی اوزرینه، ٤٨٢ تاریخنده ملكشاه سلجوقی عسكر سوق ایده‌رك، ملكنی ضبط، وكندیسنی اسیر ایتمكله، دیلدن بر طائفه‌یه تسلیم ایتمش؛ وكندیسی بر طاقم غریب ادعالرده بولنمغله، ابتدا ولایتنه قائل اولان بر چوق خلق باشنه طوپلانمش ایسه‌ده، بعده زندیقلغی تبین ایتمكله، قتل ایتمشلردر.

احمد خان بنكش { هندستانده فرخ آباد خانلرندن اولوب، ١١٦٣ تاریخندن ١١٨٥ تاریخنه‌دك ٢٢ سنه حكومت سورمشدر.

احمد خان كیلانی { كیلان ملوك وشرفاسندن علوم ریاضیه وحكمتده ید طولی صاحبی شاعر وادیب بر ذات ایدی. كیلانك اسكی بر خاندان حكمدارینه منسوب اولدیغی حالده، ایران شاهی طهماسب طرفندن بر قلعه‌یه حبس اولنمش، وطهماسبك اوغلی اسمعیل شاه دخی اوقلعه‌ده محبوس بولنمغله، بر كون تخت ایرانه جلوس ایده‌جك اولور ایسه، كندیسنه ملك موروثنی اعاده ایده‌جكنی وعد ایتمشیدی. بناء علیه شاه اسمعیل تخته چیقنجه، وعدنده طوروب، صاحب ترجمه‌یه كیلانی ویرمش ایسه‌ده، بونك وفاتندن صكره شاه عباس كیلانی ضبط ایتمكله، احمد خان سلاطین عظام عثمانیه‌دن سلطان محمد خان ثالثه التجا ایتمش، وبعده بغداده چكیلوب، ١٠٠٩ ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد خلوصی پاشا { جنتمكان سلطان محمود خان ثانی دوری وزراسندن اولوب، باب عالیدن یتشمش؛ وصدارت كتخدالغی ومهمات حربیه نظارتی مسندلرینی احراز ایتدكدن صكره، ١٢٤٣ سنه‌سی اواخرنده، رتبهٔ وزارتله صدراعظم قائممقامی اولمشیدی. ١٢٤٨ ده قائممقاملقدن عزل اولنه‌رق، ١٢٥٢ تاریخنده عاكف پاشا یرینه خارجیه ناظری اولوب، بر قاچ هفته صكره وفات ایتمشدر. ادارهٔ دولته واقف وحلیم بر ذات ایدی.

احمد خیالی { (شمس الدین — بن موسی) ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك دور سلطنتی علماسندن اولوب، فاضل وادیب وصالح بر ذات ایدی. بعض مدارسده تدریسله مشغول بولنمش؛ و« شرح عقائد نسفیه » ایله « حاشیهٔ تجرید » ه بعض حاشیه‌لر یازمش، واستادی اولان حضر بكك « نظم العقائد » ینی شرح ایتمشدر.

احمد داعی { قدمای شعرای عثمانیه‌دن اولوب، یلدیرم بایزید خانك اوغلی شهزاده سلیمان چلبی‌یه منسوب بولنمشدر. عن اصل كرمیانلی ایدی. « جنكنامه » عنوانیله بر منظومه‌سی وبعض مراسلاتی واردر. شو مطلع جملهٔ اشعارندندر:

كوزم هیچ كوردیكك واری بحق سورهٔ طاها
بنم یارم كبی فتنه بنم كوكلم كبی شیدا

احمد دمنهوری { اون ایكنجی قرن هجری علماسندن اولوب، مصرده تولد ونشأت ایتمش؛ وعلوم عقلیه ونقلیه‌ده، وعلی الخصوص هیئت وحكمت وطبده یدطولی صاحبی ایدی. علوم متنوعه‌یه متعلق بعض كتابلر یازمش؛ و١١٩٢ ده وفات ایتمشدر.

احمد رسمی افندی { مشاهیر رجال دولت علیه‌دن اولوب، ١١٣٢ تاریخنده طوغمش، و١٢٠٣ ده وفات ایتمشدر. كریده‌كی رسمو قصبه‌سندن اولمغله، لسان رومی‌یه دخی آشنا ایدی. قینارجه معاهده‌سنی امضایه مأمور اولدیغی كبی، سلطان عثمان خان ثالثك وفاتیله سلطان مصطفی خان ثالثك جلوسنی تبلیغ ایچون دخی سفارتله ویانه‌یه كوندرلمش، و بعده برلینده سفیر اولمشیدی. پروسیا حتنك احوالنی یازمش اولدیغی كبی، روسیه ایله دولت عثمانیه آره‌سنده او وقت واقع اولان محاربه‌نك تاریخنی دخی تحریر ایتمشدر. بو ایكی اثری مورخ (هامر

طرفندن آلمانجه‌یه ترجمه، وسیاحتنامه‌سنك متنی پارسده طبع اولنمشدر.

احمد رشید افندی { * [«صدقی زاده» ماده‌سنه مراجعت.]

احمد رضوان { قانونی سلطان سلیمان دوری شعراسندن اولوب، اشعاری چوق ایسه‌ده، او قدر لطیف دکلدر. شو بیت او جمله‌دندر:

یار عشقکله جهنم اودی یاندردی بنی
تشنه‌یم کیم یدی دریا صوینی قاندردی بنی

احمد رفعت پاشا { مصرلی ابراهیم پاشانك اوغلی اولوب، ۱۲۴۱ تاریخنده مصرده طوغمش؛ و شامده واقع اولان محاربه‌لرده پدرینك معیتنده بولندقدن صکره، اکمال تحصیل ایچون پارسه کوندریله‌رك، ارکان حرب مکتبنه دوام ایتمشیدی. پدرینك وفاتنده مصره عودت ایدوب، آثار تحصیلاندن وطنی مستفید ایتمکده ایکن، رأس اداره‌ده بولنان عباس پاشانك علیهنده بولنان فرقه کندیسنی رئیس اتخاذ ایتمك ایستمش؛ وکندیسی بویله بر ایشه قاریشمامش ایسه‌ده، عباس پاشانك نظرنده شبهه‌یی دعوت ایتدیکنی کورنجه، ۱۲۶۷ تاریخنده درسعادته کلوب، سلطان عبد المجید خان طرفندن فریق رتبه‌سیله تکریم اولنمشدی. اوچ سنه صکره، سعید پاشانك مصر والیسی اولمسی اوزرینه، مصره عودتله، تشکیل اولنان مجلس مشورتك اعضالغنه وبعده ریاستنه تعیین اولنمشیدی. سعید پاشادن صکره کندیسنك مسند ولایته چیقمسی مقرر ایکن، ۱۲۷۳ تاریخنده راکب بولندیغی برواغونك قضاءً نیله دوشمسیله، مغروقاً وفات ایتمشدر.

احمد زوزنی { (ابو نصر — بن علی) شعرادن اولوب، بغداده آل بویه‌دن عضد الدوله‌نك خدمتنده بولنمشدر. — (ابو سهل بن محمد —) دخی مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، «مختصر مزنی» طرزنده «جمع الجوامع» عنوانلی بر کتابك مؤلفیدر.

احمد شاه { (مجاهد الدین — بهادر) دهلی حکمدارلرندن اولوب، ۱۱۶۱ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه جانشینی اولمش؛ و۳ سنه ایله ۸ آی حکومت سوردکدن صکره، وزیر اعظمی عماد الملك غازی الدین خان طرفندن اسقاط اولنمش؛ وعالمکیر ثانی یرینه جلوس ایتمشدر. بعده ۲۱ سنه دها یاشامشدر.

احمد شاه { اول. هندستانده کوجرات حکمدارلرندن اولوب تتار خانك اوغلی ومظفر شاهك تورونیدر. ۸۱۳ تاریخنده جلوس ایدوب، ۲۳ سنه حکومتدن صکره ۸۴۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. ذکری سبقت ایدن (احمد آباد) شهرینی بنا ایدن بودر.

احمد شاه { ثانی. کوجرات حکمدارلرندن اولوب، ۹۶۱ تاریخنده، پدری محمود شاه ثالثك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس، و۷ سنه‌لك حکومتدن صکره ۹۶۸ده وفات ایتمشدر.

احمد شاه ابدالی { افغانستانده بربیوك دولت مؤسسی اولوب، عن اصل (ابدال) قبیله‌سنك رؤساسندن ایکن، ایران شاهی نادرشاه طرفندن ایرانه کتورلمش، وبونك رجالندن اولمشیدی. ۱۱۶۰ تاریخنده واقع نادر شاهك قتلی اوزرینه، صاحب ترجمه افغانستانده کندی قبیله‌سنه چکیله‌رك، اعلان استقلال ایله، افغانستانك هر طرفنی ضبط ایتمش؛ واو صره‌ده برطاقم ذی‌قیمت خزائن الینه کچوب، الیوم انکلتره قرالیچه‌سنك تحت تصرفنده بولنان (کوه‌نور) نام جسیم الماس پارچه‌سنه دخی متصرف اولدقدن صکره، توسیع بلاده باشلایه‌رق، ایرانك بر قسمنی وهندستانك قسم شمالیسیله کشمیری دخی ضبط ایتمشیدی. ۲۶ سنه‌لك فتوحاتله سلطنت ایتدکدن صکره، ۱۱۸۷ تاریخنده قندهارده وفات ایتمشدر. اوغلی وخلفی اولان تیمور شاه زماننده دولتی خیلی کوچلمشدر.

احمد شاه بنکالی { هندستانك بنکاله خطه‌سی حکمدارانندن اولوب، ۸۳۴ تاریخنده جلوس، و۱۶ سنه اجرای حکومتله، ۸۵۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد شاه بهمنی { اول. هندستانك بهمنی دولتی ملوکندن اولوب، ۸۲۵ تاریخنده پدری داود شاهك وفاتی وبیوك برادری فیروز شاهك حق وراثتدن استعفاسی اوزرینه، جلوس ایدوب، ۱۳ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۸۳۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد شاه بهمنی { ثانی. پدری محمود شاه ثانینك وفاتی اوزرینه،

۹۲۴ تاریخنده دولت بهمنیه تختنه چیقوب، ۳ سنه‌لك حکومتدن صکره، ۹۲۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد شمس‌الدین { [«کمال پاشازاده» ماده‌سنه مراجعت.]

احمد صنهاجی { مغرب مشاهیر علماسندن اولوب، «الدیباج» عنوانلی کتابك ودیکر ٤٠ قدر تألیفاتك صاحبیدر. ۹٦۳ تاریخنده طوغوب، ۱۰۳۲ ده وفات ایتمشدر.

احمد عزت پاشا { اون ایکنجی قرن هجری اواخری وزراسندن اولوب، عن‌اصل کوتاهیه‌لی و کرمیان بکلك نسلندن ایدی. باب عالیدن یتیشوب، صدارت عظمی کتخداسی اولدقدن صکره، برمدت نفی، وبعده اطلاقله، ترسانه وضربخانه امینی اولمش؛ و۱۱۸٤ تاریخنده مأموریتله مصره کوندریلوب، عودتنده ینه صدراعظم کتخدالغنه نصب اولنمشیدی. بکرش سرعسکری محمد پاشانك قتلی اوزرینه، یرینه سرعسکر اولوب، ابراز شجاعت ودرایت ایتدیکندن، بربرینی متعاقب ودین، ارضروم وحلب والیسی، وبعده مدینهٔ منوره محافظی اولمش؛ و۱۱۹۱ وقوعاتنده وظیفه‌سنده قصوری کورلمکله، عزل وقدس متصرفلغنه نصب اولنمش؛ و۱۱۹۳ ده حلب والیلکندن عزل، واموالی مصادره اولنه‌رق، قدس متصرفلغنه اعاده، وصکره سلستره والیلکنه نصب اولنمش؛ و۱۱۹٥ ده خوتین محافظی ایکن اوراده وفات ایتمشدر.

احمد فارس { [«فارس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد فوزی پاشا { (فراری —) عن اصل سلاحدار علی آغانك برادری ابراهیم آغانك یالیسنده قاپیجی اولوب، ابراهیم آغانك وفاتنده علی آغا طرفندن سرای همایونه آلنمش؛ ووقعهٔ خیریه‌ده خاصه عسکرینه یازیلوب، طالعنك یاردیمیله سواری میرالایلغی رتبه‌سنه نائل اولمش؛ وسلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك یاورلك خدمتنده بولنوب، بعده رتبهٔ وزارتله مابین مشیری و ۱۲٥۳ ده قپودان دریا اولمش؛ و ایرتسی سنه دونمه ایله آق دکیزه چیقوب، اوصره‌ده سلطان محمود خان حضرتلری وفات ایتمکله، مصر مسئله‌سی برطرف اولمشیکن، دونمه‌یی اسکندریه‌یه سوق ایده‌رك، تجدید مسئله‌یه سبب اولدیغندن، دونمه کری آلندیغنده، کندیسی فرار ایدوب، مصرده قالمش؛ و ۱۲٥۸ ده فجأةً وفات ایتمشدر.

احمد نکر { (Ahmednagar) هندستانك غرب جهتنده، بمبای دائره‌سنده برشهر اولوب، ۱۹° ۷′ عرض شمالی ایله ۷۲° ۳۰′ طول شرقیده واقعدر. بهمنی دولتنك انقراضیله نظامیه دولتنك تأسسی صره‌سنده بنا اونمشدر. ۳۳۰۰۰ اهالیسی واردر. — بواسمله هندستانده دیکر بعض قصبه‌لر دخی بولنیور.

احمدی { قدمای شعرای عثمانیه‌دن اولوب، برروایتده کرمیانلی و دیکر بر روایتده سیواسلیدر. یلدیرم سلطان بایزید خانك اوغلی شهزاده سلیمان چلبی‌یه منسوب بولنمش؛ و شهزادهٔ مشارالیهك نامنه «اسکندرنامه» عنوانیله برمنظومه یازمشدر. لطیف ونادره‌کو برذات اولمغله، تیمورلنكك دخی التفات واحسانلرینه نائل اولمشیدی. شعری لطافتدن خالیدر. شو بیت اومنظومه‌دندر:

خارپشتك خار صقلر جاننی
نرملك دوکر سمورك قاننی

احمر { [«بحر احمر، وادیٔ احمر و بنی احمر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

احنف { (ابو بحر ضحاك بن قیس) کبار تابعیندن اولوب، زمان سعادتده یتیشمش ایسه‌ده، صحبت نبی (صلعم) شرفنه نائل اوله‌مامشدر. صفین وقعه‌سنده حضرت علینك معیتنده ایدی. خراسان فتوحاتنده دخی بولنمشدر. حلمه اسمی ضرب مثل حکمنه کچمشدر. ٦٧ تاریخنده کوفه‌ده وفات ایتمشدر.

احوص { (عبدالله —) قدمای شعرای عربدن اولوب، هجویاتیله مشهوردر.

برنجی جلدك صوکی

